

1.Cilt

2.Cilt

3.Cilt

[1.Bölüm](#)

[2.Bölüm](#)

4.Cilt

[1.Bölüm](#)

[2.Bölüm](#)

FETVALAR MEVDUDİ (1)

[Sunuş](#)

[Önsöz](#)

BİRİNCİ BÖLÜM

AYETLERİN TEFSİRİ VE HADİSLERİN YORUMU

[Hz. Musa \(A.S\) Ve İsrailoğullarıyla İlgili Bazı Sorular](#)

[Arapça Kurana Arap Olmayanlar Niye İman Etsinler?](#)

[Peygamberlerin Bi'set Öncesi Tefekkürde Bulunmaları](#)

[Peygamberlerin Masumlğu \(İsmeti\) Meselesi](#)

[Peygamberliğin Son Bulması](#)

[Rasullerin Gayb İlmi](#)

[Ateizm \(Dehriilik\), Materyalizm Ve Kuran](#)

[Lehu Ma Selef İbaresinin Yorumu](#)

[Alimlere Ve Salihlere Tabi Olma Meselesi](#)

[Kuran, Hadis Ve Bilimsel Gerçekler](#)

[Deccal Hadisinin Tahkiki](#)

[Bahane Bulmak İçin Rivayetlerden Destek Aramak](#)

[Mehdinin Alâmetleri Ve Dindeki Yeri](#)

[Mehdi Meselesi](#)

[Hilafet İçin Kureyslilik Şartının Aranması](#)

[Hz. Alinin Hilafete Adaylığı Meselesi](#)

[Bazı Hadislere İtirazlar Ve Cevapları](#)

[Ahlâki Açıdan Ayıp Sayılan Konulardaki Hadisler](#)

[Bilime ve Akla Aykırı Hadisler](#)

[Peygamberlere Saygısızlık İfade Eden Hadisler](#)

[Adalete Aykırı Hadisler](#)

[Çeşitli Konular](#)

[Gücü Yettiği Halde Oruç Tutmayanlar Fidye Verebilir Mi?](#)

[Hadisi İnkâr Edenlerin Bir İtirazı Daha](#)

[Balığın Kesilmeden Helal Olmasının Delili](#)

[Mürtedin Öldürülmesi Meselesine Bir İtiraz](#)

[Sihrin Gerçeği Ve Muavvezeteyn Surelerinin Sebebi Nüzulü](#)

[Hadisin Bazı Hükümlerini Kuranı Kerime Aykırı Görme Yanlılığı](#)

[Kuranda Hırsızlığın Cezası](#)

[Kur'an'da Zinanın Cezası](#)

[Tefhimul Kuranla İlgili Sorular](#)

[Tefsir Ve Fıkıh İle İlgili Bazı Meseleler](#)

[Kader Meselesi](#)

[İnsanın "Fıtrat" Üzere Doğmasının Anlamı](#)

[Mukattaa Harfleri \(Hurûf-U Mukattaa\)](#)

[Kur'an'da Nesh](#)

[Ev, At Ve Kadında Uğursuzluk Var Mı?](#)

İKİNCİ BÖLÜM

FIKHİ MESELELER

[Müeccel \(Sürelî\) Olmayan Mehrin Hükümü](#)

[Ateşli Silahla Yapılan Helal Veya Haram Olması Meselesi](#)

[Küfür Ve Fısk Düzenlerinde Geçim Sorunu](#)

[Rüşvet Ve Hıyaneti Helal Etme Bahanesi](#)

[Rüşvet Ve Hıyanetle İlgili Birkaç Mesele Daha](#)

[İslâm Nezdinde Avukatlık](#)

[Alimlik Görüntüsü Altındaki Cehalet](#)

[Haram Kazanç Sahibi İle Ekonomik İlişkilerin Sınırları](#)

[Ebeveynin Mal Varlığı Ve Kazancından İstifade](#)

[Yavuz Hırsız Ev Sahibini Bastırır](#)

[Emanet, Borç Alma, Sıla-İ Rahim](#)

[Zenginliğin Zekat Nisabı](#)

[Dar'ul Küfürde Faiz Yeme \(Alma\)](#)

[Mahrem Olmayan Yakın Dostlara Karşı Hicab](#)

[Hicabla İlgili Bazı Pratik Sorular](#)

[Örf Ve Âdetlerin Şeriatın Yerini Alması](#)

[Kılık-Kıyafet Ve Dış Görünüş Meselesi](#)
[Sakalla İlgili Bir Soru](#)
[Sakalın Ölçüsü Meselesi](#)
[Fotoğraf Meselesi](#)
[Abdesti Bozan Şeyler](#)
[Aletler Aracılığıyla Çocuk Sahibi Olmak Ya Da Tüp Bebek Meselesi](#)
[Aletlerle İmamlık](#)
[İslâm Ve Müsikî Aletleri \(Enstrümanlar\)](#)
[Zorunlu Bir Mazeretle Allah'tan Başkasına İtaat](#)
[Allah'ın Huzurunda Dua Ederken Ellerin Kaldırılması](#)
[Dayanılmaz Hastalıkları Ölümle Tedavi](#)
[Yolculukta Namazın Kısaltılması](#)
[Hindistan'da İnekleri Kurban Etme Meselesi](#)
[Zorla Engelleme Durumunda Mubahların Vacib Olması](#)
[Nefis Tezkiyesinin Hakikati](#)
[Alkollü İlaçların Kullanımı](#)
[Mihraceye Gıyabında Saygı Duruşunda Bulunmak](#)
[Hikmete Dayanmayan Tebliğ](#)
[Zekatın Özü Ve Usulüne İlişkin Bükümler](#)
[Zekatın Nisabı Ve Oranları Değişebilir Mi?](#)
[Şirket Hisselerinde Zekat Konusu](#)
[Mudarebe \(Kâr-Zarar Ortaklığı\) Durumunda Zekat](#)
[Dâr'ul İslâm Ve Dârul Küfr Müslümanları Arasında Miras Ve Nikah \(Evlenme\) İlişkileri](#)
[Sözkonusu Mesele Üzerinde Mevlânâ Zafer Ahmed Osman İle Mektuplaşmalar](#)
[Mevlânâ Zafer Ahmed'in Mektubu:](#)
[Mevlânâ Zafer Ahmed'in İkinci Mektubu:](#)
[Cevap:](#)
[Yetişkin Bir Kız Kendi Arzusuyla Kendisini Nikahlayabilir Mi?](#)
[Evlenme Konusunda Küfüv \(Denklik\) Meselesi](#)
[Takas Yoluyla Nikah](#)
[Nişanlanmanın Seri Hükümü](#)
[Şeriatın Mastürbasyonla İlgili Hükümü](#)
[Peçe\(L\) Takmakla Tesettürün Gayesi Gerçekleşiyor Mu?](#)
[Kadın Ve Hac Yolculuğu](#)
[Mirasta Aynı Anadan Doğma Üvey Kardeşlerin Payı](#)
[Dede Yetimi Erkek Torunun Mirastan Mahrum Kalması](#)
[Ramazanda Teravih Namazı Nasıl Kılınmalı?](#)
[Duada Din Büyüklerini Vesile Yapmak](#)
[Kıyas Ve Diyet](#)
[Yanlışlıkla Öldürme Ve İlgili Hükümler](#)
[Rüşvet Verme Mecburiyeti](#)
[Dârul Küfrde Yaşayan Müslümanların Problemleri](#)
[Kutuplara Yakın Bölgelerde Namaz Ve Oruç Vakitleri](#)
[İngiltere'de Bir Müslüman Öğrencinin Karşılaştığı Problemler](#)
[Ehveni Şerri Tercih Etmede İslâm'ın Ölçüsü](#)
[Otopsi, Göğüs Açılması Ve "Kalb" Kelimesinin Kurandaki Anlamı](#)
[Otopsi Ve Çeşitli Tıbbî Konular](#)
[Alkolün Çeşitli Dereceleri Ve Kullanım Biçimleri Hakkında Hükümler](#)
[Haramı Helal Yapma Hilesi](#)
[İslâm Ve Sinema Sanatı](#)
[Adak Adamak Ve Sevabını Bağışlamak](#)
[İslama Göre Saç Uzatma Ve Traş Şekillerinin Hükümü](#)
[İslâm'a Göre Kiracı İle Ev Sahibi Arasındaki Hukuk](#)
[İhtiyaç İçin Avlanmakla Avlanarak Eğlenmek Arasındaki Fark](#)
[İslâm Hukukunun Kaynağı İctihad Ve Yorum](#)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EKONOMİK MESELELER

[Resmî Fiyat Ayarlamaları Üzerine Birkaç Soru](#)
[Resmî Fiyat Ayarlamaları İle İlgili Bir Başka Soru](#)
[Satış Vergisi](#)

[Ev Kiraları Üzerine Karaborsacılık](#)
[İslâmî Prensiplere Uygun Bankacılığa Dair Bir Tasarı](#)
[İş Hayatında İslâmî Ahlâk Prensiplerine Uyulması](#)
[Ticaretle İlgili Bazı Meseleler](#)
[Resmî Fiyatlarla Satın Alıp Karaborsa Fiyatına Satmak](#)
[Peşin Ödemeye Ayrı Veresiyeye Ayrı Fiyat](#)
[Vergiden Mal Kaçırarak](#)
[Rüşvet Verme Mecburiyeti](#)
[Komisyonculuğun Bazı Caiz Olmayan Yolları](#)
[Toprak Ağalığının İğrençlikleri](#)
[Oyuncağın Hükümü](#)
[İlanlarda Kullanılan Resimler](#)
[Soru:](#)
[Ticarette Örfün Yeri](#)
[Kamu Mülkiyeti](#)
[Bir Toprak Ağasının Kendi Rızasıyla Yaptığı Reformlar](#)
[Faiz Ve İcar Arasındaki Fark](#)
[İslâm'ın Arazi Hukuku Konusunda Birkaç Soru](#)
[Sözde Şeriatın Hükümlerini İsteyenler](#)
[İş Hayatına Dair Birkaç Mesele](#)
[Açık Artırma Ve Komisyon](#)
[İşçi Ve Memur Hakları](#)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SIYASİ MESELELER

[İslâmî Devlette Zimmî Vatandaşlar](#)
[Zimmîler Konusunda Daha Geniş Bir Açıklama](#)
[Müslim Lig'le İhtilafın Keyfiyeti](#)
[Pakistan! Kurma İsteği](#)
[Cemaati İslâmî Ve Şube Serhatte \(Sevir Eyaleti\) Referandum](#)
[İlâhî Devletle Papalığın Temel Farkı](#)
[Bâtıla Dayalı Devletlerde Millet Meclisine Müslümanların Girmesi Meselesi](#)
[Dini Görüş Açısından İslâmî Meclislerde Üyelik Ve Memurluk](#)
[Barışçı İnkılap Yolu](#)
[Ülke Düzeni Ve Güvenliğin Korunması](#)
[Gayri İslâmî Bir Hükümet Aracılığıyla Zekat Toplamak](#)
[Dini Hayata Hakim Kılma Hareketi Hakkında Birkaç Soru](#)
[Karşı Çıkış Ve Engellemeler](#)
[Duygusal Olan Ve Hikmete Dayanmayan Tebliğ](#)
[İslâm'ı Pratiğe Dökmek Ve Uygulamaktan Kaçınmak](#)
[Cemaatsiz İslâm](#)
[Cemaati İslâmî İle İlgili Birkaç Şüphe](#)
[Geniş Kapsamlı Devlette İslâmî Hareket Metodu](#)
[Günümüz Siyasi Sorunları Ve Cemaat-İ İslâmî'nin Tavrı](#)
[İşçi Grevlerinde Cemaati İslâmî'nin İzlediği Politika](#)
[Ülkedeki Karışıklıklar Ve Vazifelerimiz](#)
[Filistin Meselesi Ve Cemaatin Tavrı](#)
[İslâm Nizamını Kurmanın Doğru Yolu](#)

FETVALAR MEVDUDİ (1)

Sunuş

Yaşamak, her canlı için karşılaşılan problemleri aşmak demektir. Düşünen, akıl ve şuur sahibi, iradeli ve özgür bir varlık olarak insan için de hayat, önüne çıkan meseleleri kavramak, tanımlamak ve çözüme kavuşturmaktan ibarettir. Bu yüzdendir ki tarihin, en kaba görüntüsüyle belli bir dönemin özel şartlarında ortaya çıkan problemler ve çözüm yollarından oluştuğunu söyleyebiliriz. Yirminci yüzyıl tarihi insanlık açısından modern şartlara mahkûm edilmekten doğan yapay problemler ve sahte çözümlerden oluşmaktadır. Ülkeler, emperyalist dünya sistemi içindeki konumları doğrultusunda vaziyet ve istikamet alırlarken, toplumlar egemen dünya düzeninin dayatması sonucu dış dinamiklerle değiştirilerek modernize edilmeye çalışılmakta ve insan teki de bu süreç içinde karşılaştığı problemlerle boğuşurken, yine onu emperyalizmin kabul ettirdiği bir zihniyetle kavramaya ve çözmeye çalışmaktadır. Müslüman halklar, Batılılaşma politikalarının doğurduğu problemlerle yüzyüze geldikçe ve egemen dünya düzeni karşısında teslimiyet gösterdikçe sözkonusu problemleri aşmanın mümkün olmadığı zannıyla bir çıkış yolu bulamamaktadır. Oysa İslâm, insanın her türlü probleminin kaynağını, mahiyetini ve çözüm yollarını ortaya koyan bir hayat dinidir. Çünkü, İslâm'ın yaşanan hayatın dışına

atılmaya çalışılan bir din oluşuyla, insanların yaşamaya mecbur edildikleri hayattan kaynaklanan problemleri arasında doğrudan bir ilginin olduğu halk kitleleri tarafından farkedilmiyor olsa bile, en azından Kitap, Sünnet ve büyük alimlerin görüşlerinden hareketle günümüz meselelerine İslâm'ın ışığında çözümler arayan bir grup insan tarafından anlaşılmasıdır. İlk cildini sunduğumuz elenizdeki bu eser, işte böyle bir çözüm arayışının ürünüdür.

Mevlânâ Ebu'l Âlâ el-Mevdûdî, Cemaat-i İslâmî'yi kurmadan önce yayınlamaya başladığı ve günümüze kadar devam eden "Tercüman ul-Kur'an" adlı aylık derginin "Resâil ve Mesâil" başlıklı bölümünde okuyucularından gelen sorulara cevaplar vermekteydi. Bu bölümde, yıllarca müslüman halkın kendisine arzedilen dertlerini dinledi, sorunlarına yer verdi ve bu sorunları doğuran sebepleri ve çözüm yollarını araştırarak onlara rehberlik etmeye çalıştı. "Fetvalar" ismiyle Türkçe'ye kazandırdığımız bu eser, müslümanların yüzyılımızda genel olarak sık sık karşılaştıkları temel meselelerin ele alındığı, kaynağının ve mahiyetinin tartışıldığı ve müslümanların bütün bu sorunlarına en uygun çözümlerin önerildiği sağlam bir zemin oluşturmaktadır.

Mevdûdî bu kitabında hayatın bütün alanlarını tek tek yoklamakta, Tevhid itikadı ile insan hayatı arasındaki ilişkiyi bütün açıklığıyla ortaya koymaya çalışmakta, pratik hayatın bütün damarlarını İslâmî bakış açısıyla ve engin bir kavrayışla taramaktadır. Böylece evlilikten ticaret hayatına, eğitim kurumlarından devlet dairelerine, çarşı pazardan sanayi ve banka-şirket kuruluşlarına, mehdilik meselesinden parti ve siyasî hayata varıncaya kadar ferdi ve sosyal hayatın temel meselelerini tek tek sıralayarak karşılaşılan problemler karşısında İslâmî çözümler önermektedir.

Mevdûdî'nin yaklaşımı, hem geleneksel birikime, hem de güncel gerçekliğe dayanmaktadır. Ele aldığı meselelerle ilgili olarak bir yandan mezheplerin görüşlerini delilleriyle ortaya koymakta, diğer yandan da günümüz ortamını göz önünde bulundurarak kendi görüşlerini açıklamaktadır. Bu nedenle meseleler karşısında, mevcut ortam ve gündemden etkilenmeyecek kadar uzak, değiştirebilecek kadar ona yakın bir konum almaktadır. Böylece gerçek bir hayat dini olan İslâm'ın bütün zamanların sorunlarına tek çözüm yolu olduğu gerçeği daha iyi anlaşılacaktır.

Mevdûdî'nin bu kitaptaki görüşlerinin büyük bir kısmı, İslâm'ı anlama, yaşama ve tebliğ etme sürecinde ortaya çıkan meseleler hakkındadır. Bu meselelerin bütün müslümanları ilgilendirdiği gibi, bütün insanları ela ilgilendirdiği bir gerçektir. Fakat Mevdûdî'nin kimi görüşleri Pakistan ve Hind yarımadasının kendine özgü şartları ve yapısal özgünlüklerinden kaynaklanan meselelere ilişkindir. Bu tür bölümleri daha anlaşılır kılabilmek için gerekli yerlere dipnotlarla açıklık kazandırmaya çalıştık.

Ayrıca Mevdûdî'nin kimi görüşleri ancak ilim ehlinin müzakere edebileceği, tartışıp karara bağlayabileceği konuları ihtiva ettiğinden eserde olduğu gibi yer almasına dikkat edildi. Şunu özellikle belirtmeliyiz ki, mütercimlerimiz "Tercüme bir emanettir" ilkesinden hareketle eserin Türkçe'ye kazandırılmasında gerekli titizliği göstermişlerdir.

Bununla birlikte gerek mütercimlerimiz, gerekse değerli arkadaşımız Düccane Cündioğlu tarafından lüzumlu yerlere ilave edilen dipnotlarla eserin okuyucularımıza daha yararlı olmasını sağlamaya çalıştık. Özellikle Düccane Cündioğlu tarafından düşülen dipnotlarla işaretiyle belirtilmiştir. Çevirenler tarafından düşülenler dışındaki dipnotlar da Mevdûdî'ye aittir.) müphem noktaların aydınlatılması, bazı kavramların açıklanması ve birbirine zıt gibi görünen meselelerin daha iyi anlaşılabilmesi için "Tefhim'ul-Kur'an'la. karşılaştırmalar yapılmış ve başka alimlerin görüşlerine de yer verilmiştir.

Özellikle Fikhî konularla ilgi olan ayet ve hadisler daha yararlı olacağı düşüncesiyle Arapça metinleriyle birlikte verildi. Bu şekilde Mevdûdî'nin görüşlerine esas aldığı ayet ve hadisler ile yaklaşım biçimi daha bir netleşmektedir. Ayrıca ayet ve hadisleri yorumlarken ortaya koyduğu kendine özgü görüşleri de Arapça metinleri koymamızın başlıca etkenlerinden biri oldu. Eserin Urduca baskısında isimleri ve numaraları verilmeyen ayet numaraları ve sure isimleri tesbit edilerek ilgili yerlere eklendi.

Son olarak şunu da belirtmekte fayda var: Kitabın Urduca baskısının değişik her cildinde konular hemen hemen aynı başlık adı altında verilmiş. Bu durumun konular arasında bir kopukluk oluşturduğu düşüncesiyle yayınlayacağımız her ciltte yer alan konuların aynı başlık altında olanlarını, bir başlık altında toplamayı tercih ettik. Elinizdeki birinci ciltte bir ve ikinci ciltlerin "Ayetlerin Tefsiri ve Hadislerin Yorumu", "Fikhî meseleler", "Ekonomik Meseleler" isimli bölümleri aynı başlık altında birleştirilerek verildi. Birinci cildin "Siyasî Meseleler" bölümü de bu cilde alındı. Konu bütünlüğünü korumak amacıyla birinci cilde alınamayan bölümler de üçüncü ve dördüncü ciltlerin ilgili bölümleriyle birlikte ikinci ciltte verilecek. Bu uygulama bütün ciltler tamamlanuncaya kadar sürdürülecek.

Merhum Mevdûdî'nin bu büyük eserinin kusursuz ve güzel bir şekilde okuyucularımıza ulaşması için biz yayınevi olarak elimizden gelen gayreti gösterdiğimizize inanıyoruz. Elimizde olmayarak işlenmiş hatalar olmuşsa okuyucularımızın anlayışına ve hoşgörüsüne havale ediyoruz.

Yararlı olması ümidiyle...

Önsöz

Uzun zamandan beridir "Tercüman'ul Kur'an"da okuyucularımızın bize yönelttiği soruları ve benim o sorulara verdiğim cevapları kapsayan yazılar, "Resâil ve Mesâil" başlığı altında yayınlanıyordu. Şimdi bu soruları ve cevaplarını herkesin faydalanması için belirli bir düzen ve tertip içinde toplu bir halde neşrediyoruz. Okuyucularımız kitapta sosyal, siyasî, iktisadî, ilmî ve fikhî meseleler hakkında genellikle halkın kafasında dolaşan kuşku ve problemlerin kısa, net ve ikna edici çözümlerini ve cevaplarını bulacaklardır.

Bazı soru ve cevaplar görünürde daha çok geçmişte olup bitenlerle ilgili gibi gözükse de, herşeye rağmen bunların tarihi kadir ve kıymetleri de inkâr edilemez.

Bütün bunlara ilaveten soru ve cevaplar içerisinde müslüman toplumların her an karşılaşılabilecekleri birçok önemli (asli) mesele de açıklığa kavuşturulmuştur.

Okuyucuların, meseleleri tarihi geçmişi de göz önüne alarak değerlendirebilmeleri için her konunun sonuna yayın tarihleri ilave edilmiştir. Dolayısıyla konuların "Tercüman'ul Kur'an"dan olduğu gibi nakledildiği zannedilmemelidir. Çünkü ben bu konuların hepsini yeniden gözden geçirdim. Yazıları konularına göre bölümlere ayırdım ve sıraya koydum. İbarelerde gerekli düzeltmeler ve yenilemeler yaptığım gibi yeni açıklamalara da başvurdum. Kimi yerlerde de ilavelerde bulundum.

Ebu'l Âlâ El-Mevdûdî

BİRİNCİ BÖLÜM

AYETLERİN TEFSİRİ VE HADİSLERİN YORUMU

Hz. Musa (a.s.) Ve İsrailoğullarıyla İlgili Bazı Sorular

Soru:

Siz "Siyasi Buhran"^[2] adlı kitabınızın 95. sayfasında şöyle diyorsunuz: "Birincisi, bütün insanlar, Allah'ın hakimiyeti ile O'nun yüksek iktidarını kabul etmeye ve O'nun göndermiş olduğu yasaları kendilerine hayat tarzı olarak benimsemeye davet edilmelidirler. Bu davet (esaslar bakımından) umûmi olmalı ve özellikle davetle doğrudan ilgisi olmayan hususlar söz konusu edilmemelidir."

Acaba Hz. Musa'nın (a.s), kavmini Tevhide davet etmesi yanında, İsrailoğulları'nın esaretten kurtarılmasını da istemesi, Tevhid'e davet ile ilgisi olmayan bir husus değil midir?

Siz, devamla yine şöyle yazıyorsunuz: "İkincisi; Cemaatin, bu davayı canım dişine takıp anlayarak sırtlayacak, kulluk ve itaati sırf Allah için yapacak kimselerden oluşturulması gerekir."

Acaba İsrailoğulları'nın tümü belirttiğiniz kimselerden mi oluşuyordu? Acaba onların kulluk ve itaati tam olarak yaptıkları, amellerinden mi anlaşılıyordu? Acaba Firavun boğulmadan önce, İsrailoğulları içerisinde Hz. Musa'nın getirdiği dini inkâr eden hiç kimse yok muydu? Eğer var idiyse inkarcılıklarının sebebi neydi? Kur'an-ı Kerim'de, İsrailoğulları'na mensup bilen-bilmeyen herkesin, müşrik güçlerin baskısı altında hayat sürmelerine rağmen hep beraber ve topluca iman ettiklerine dair bir çalışma ve gayret içinde oldukları görülmektedir. Yahudilerin Hz. İsa'ya (a.s) yaptıkları gibi, o dönemde İsrailoğulları'na mensup bazı kimseler hükümet gücünü harekete geçirerek, Hz. Musa'ya (a.s) karşı da aynı şeyi yapabilirlerdi. İsrailoğulları içerisinde bazı kimseler eğer Hz. Musa'nın getirdiği dini inkâr etmişlerse, onlar da Firavun ile boğuldular mı? Boğulmadılar mı?

"Ben senin, 'İsrailoğulları içerisinde ayrılık çıkardın, sözümü tutmadın' diyeceğinden korktum (da onun için idare yoluna gittim)."^[3] Kur'an-ı Kerim'de Hz. Harun'a (a.s) ait olan bu ifadeler ne anlama gelmektedir? Hz. Harun'un (a.s) böyle söylemesine rağmen Hz. İsa (a.s), İsrailoğulları'na hitaben: "Ben barış değil, fakat kılıç getirmeye geldim." Diyebiliyordu.^[4]

Cevap:

Hz. Musa'nın (a.s) kıssası Kur'an-ı Kerim'in çeşitli surelerinde zikredilmektedir. Öncelikle Kur'an-ı Kerimin son bölümündeki Mekki surelerde Hz. Musa'nın, Firavunu Allah'a kulluğu kabul etmeye davet ettiğini bildiren ayetlere rastlıyoruz. Örneğin, Nâziât Suresi'nde:

"Firavuna git. Çünkü o azdı. De ki: Arınmağa gönlün var mı? Sana Rabbinin yolunu göstereyim de O'ndan kork."^[5] diye buyrulmaktadır. Bu ayetlerde İsrailoğulları'nın kurtuluşuyla ilgili olarak herhangi bir husus söz konusu edilmemektedir. İsrailoğulları'nın kurtuluşu sonraki Mekki surelerde anlatılmaktadır. Bundan, Hz. Musa'nın nübüvvet makamına seçilmesinin iki amacı olduğu anlaşılıyor: Birincisi, Firavun ve kavmini İslâm'a davet etmek. İkincisi, Bu daveti kabul etmedikleri takdirde, Hz. İbrahim (a.s) zamanından beri müslüman olarak kalmış ve Hz. Yusuf'tan (a.s) sonraki 4-5 asırlık bir zaman içerisinde de kafirlerin hakimiyeti altına girmiş bulunan müslümanları, kafirlerin tasallutundan kurtarmak için çaba sarfetmek. Hz. Musa (a.s) önce ilk hedefini gerçekleştirmek için çalıştı ve ikincisini gerçekleştirmeyi daha sonraya bıraktı. İkinci maksadı birincisinden ayrı düşünmek için hiçbir sebep göremiyorum. Her nebinin görevinin ikinci merhalesi, mutlaka, iman ehlini kendi davetini kabul etmeyen insanların tasallutundan kurtarmaya çalışmaktır.

"Acaba İsrailoğulları'nın tümü, Hz. Musa'nın getirdiği dini kabul etmiş miydi?" diye sormanızdan, sizin büyük bir ihtimalle İsrailoğulları'nı kafir olduklarına inandığımız ve Hz. Musa'nın (a.s) belki de onları İslâm'a ilk davet eden kimse olduğu fikrine sahip olduğunuz anlaşılıyor. Oysa gerçekte durum bu değildi. İsrailoğulları peygamberlerin çocuklarından başkaları değildirler. Onlar Hz. İbrahim (a.s), Hz. İshak (a.s) ve Hz. Yakub'un (a.s) varisiydiler. Hz. Yusuf da onların büyüklerindendi. Hz. Musa'dan önce, onların son peygamberi olan Hz. Yusuf'un (a.s) üzerinden daha henüz 4-5 asır bile geçmemişti. Bu süre zarfında onlar ne kafir oldular, ne onları küfürden İslâm'a çağırmak gibi bir mesele oldu ve ne de içlerinden herhangi biri Hz. Musa'nın davetini inkâr etti. Ama ne varki onların hiçbiri Hz. Musa'nın (a.s) önderliğinde, güçlü Firavun ve kavmine karşı çatışmaya cüret edemiyordu. Bazılarında işte böyle bir zaaf da vardı. Bu yüzden gençlerin büyük bir bölümü, Hz. Musa (a.s) önderliğinde İslâmi hareketi her ne pahasına olursa olsun yürütmeye hazır olsalar da, yaşlılar ve düşkünler Hz. Musa'ya (a.s) destek olmayı, dünyalarını

yıkmağa eş anlamlı görüyorlardı. Nitekim Kuran-ı Kerim'e baktığımızda bu durum tüm açıklığıyla gözlerimizin önüne serilmektedir.^[6]

Kur'an-ı Kerim'de bu zayıf itikadlı müslümanlardan herhangi birisinin bizzat Firavun'a destek olup Hz. Musaya (a.s) muhalefet ettiğine dair hiçbir emareye rastlamıyoruz. Aksine Kur'an ve İncil'in mütalaasından Hz. Musa'nın (a.s), İsrailoğullarının herkesçe kabul edilmiş lideri olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Dahası, Hz. Musa (a.s) İsrailoğulları'nı Mısır'dan alıp çıkardığı zaman geride onlardan hiç kimse kalmamıştı.

Hz. İsa (a.s) zamanındaki İsrailoğulları'nın durumunu, Hz. Musa'nın çağdaşı olan İsrailoğulları'nın durumuyla mukayese etmek doğru değildir. Eğer o zaman onlar, Hz. İsa (a.s) zamanındaki gibi aşırı bir ahlakî düşüklük içerisinde olsalardı, Allah Teâlâ onları kendi dini için seçmezdi.

Hz. Harun'un (a.s), Hz. Musa'ya (a.s) söylemiş olduğu sözlerin hakikati ise şudur: İsrailoğulları'nın asıl önderi ve cemaat düzeninin asıl sorumlusu

Hz. Musa (a.s) idi. Hz. Harun (a.s) ise O'na yardımcılık yapıyordu.^[7]

Hz. Harun (a.s), Hz. Musa'nın (a.s) yokluğunda asıl sorumlu şahsın siyasetine muhalif bir işin kendi eliyle olmasını istemediğinden, fevkalade öneme sahip herhangi bir muamelede, neticeye götüren bir girişimde bulunmaktan korkuyordu. Bu yüzden de Hz. Musa (a.s) O'nun mazeretini

kabul etmiştir.

Hız. İsa'nın (a.s) naklettiğiniz sözüne gelince, bu tamamen başka bir durumla alakalıdır. O durumda yahudilerin İslamî cemaat düzeni gibi bir düzenleri yoktu ki biz Hız. İsa'nın (a.s) sözlerine, O'nun bu cemaat düzenini bozmakla onları tehdit ettiği manasını verebilelim. Bunun aksine Hız. Harun'un (a.s) önünde mükemmel bir İslamî cemaat düzeni vardı.

Bu nedenle O, kendisinden cemaat düzenini allak bullak edecek bir iş sadır olmaması için oldukça fazla ihtiyat göstermişti. [8]

Arapça Kurana Arap Olmayanlar Niye İman Etsinler?

Soru:

"Biz, her peygamberi yalnız kendi kavminin diliyle gönderdik ki (emrolundukları şeyleri) açıklasınlar" [9] ayetini okuyunca, bizim ve atalarımızın dili Arapça olmadığı halde ve Kur'an da Arapça olduğuna göre, niçin Hız. Peygamber'e (s.a) ittiba ile mükellef olduğumuzu düşündüm!

Cevap:

Siz büyük ihtimalle: "Her kavim sadece kendi diliyle yapılan davete ittiba ile mükellef olmalı. Başka bir dille gelmiş davet hak ve Allah (c.c) tarafından indirilmiş olsa da, tercümelemler, tefsirler, şerhler ve pratik örneklerle size kadar ulaşmış bulunsa da, ona uymanın vacip olmaması gerekir. Çünkü o sizin kendi dilinizle gönderilmemiştir." demeye getiriyorsunuz.

Eğer sizin söylemek istediğiniz bu ise, bu sizin yukarıda zikredilen ayeti yanlış anlamanızdan başka birşey değildir.

Ayetin asıl anlatmak istediği şudur: Allah Teâlâ herhangi bir kavme bir peygamber gönderdiği zaman -o peygamberin belli bir kavme mi, yoksa tüm insanlığa mı gönderilmiş olduğu bir yana- herşeyden önce o kavme ancak kendi diliyle hitap etmiştir ki indirilenleri güzel bir şekilde anlasınlar

ve onlara, "Yarimin dili Türkçe ama ben Türkçe bilmiyorum" [10] diye bir bahane fırsatı verilmiş olmasın. Bu ayetin mânâsı, eğer bir kavmin iman ehli, başka bir kavme ilâhî öğretiyi anlaşılacak bir yolla ulaştırırsa bile, o kavim sırf kendi nebileri Allah'ın Kitabı'nı doğrudan kendi dillerinde getirmedi diye onu reddetmekte mazurdurlar demek de değildir.

Böyle birşey ne bu ayette söylenmektedir, ne de ayetin lafızlarından böyle bir netice çıkarılabilir. Kuran öğretisi bir kişiye kendi ana diliyle oldukça açık hır biçimde ulaştıktan sonra, ona iman etmemiş olmasını hangi mazeret makul gösterebilir.

Soru:

Bir Sih dosta okuması için bir takım kitaplar verilmişti. Ancak o, kitapları mütalaa ederken şöyle bir itirazda bulundu: "Siz Allah'ın peygamberlerle konuştuğunu ve O'nun bu has kulları vasıtasıyla insanlığa evrensel bir hayat nizamı gönderdiğini iddia ediyorsunuz. O halde böylesine önemli bir nizam niçin belli bir toprak parçası üzerinde konuşulan bir dille sunulmuştur? Kâdir-i Mutlak denilen bu Tanrı neden evrensel bir dil yapıp da onun sözlerinden herkesin aynı seviyede istifade etmesini sağlamamıştır? Bu bakımdan Arapça olan Kur'an-ı Kerim sadece Araplar için faydalıdır."

Cevap:

Bu itirazı yapan Sih dostunuz düşünme gücünü biraz daha kımıldatıp zorlasaydı, daha ileri gidip "Allah (c.c) Kur'an'ı her insana bir nüsha şeklinde neden doğrudan göndermedi? Kâdir-i Mutlak olduğuna göre bunu da yapabilirdi." diye bir soru da sorabilirdi. [11]

Gerçekte bu tür insanlar Allah Teâlâ'nın, insanların hidayeti için dünyanın yaratılışına uygun olarak işleyen düzeni değiştirmeye zaruret hissettirecek yolları seçmediğini anlamak istemiyorlar.

Konuşulan dillerin farklılığı sebebiyle insanoğlunun büyüklü küçüklü halkalar oluşturması, Allah Teâlâ'nın isteğiyle vücuda gelmiş olan ve kendisinde Allah Teâlâ'nın zayi etmek istemediği sayısız maslahatlar bulunan fitrî bir hadisedir. O, Kâdir-i Mutlak olmakla birlikte Hâkim olmaktadır da.

O'nun hükümlerliliği değişmez yasalar üzerinde yürümektedir. İşte bu yasalara uygun olarak ulusların dillerinde ve âdetlerinde farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Eğer Allah Teâlâ tarafından "Esperanto," gibi bir dil yaratılsaydı bile, bu dil, ne kavimlerin ana dili olabilir, ne bu dilin edebiyatından kalpler etkilenebilir ve ne de halk bu dilin edebî inceliklerini hissedebilirdi. Bu, ancak Allah Teâlâ'nın kavimlerin ana dillerini ntrat dışı yollarla yok etmesi ve yine fitrat dışı yollarla, bu esperantavâri dili zorla kavimlerin dili yapması ile mümkün olurdu. Çünkü Allah Teâlâ'nın bir işi, diğer bir işini yok etmek için değildir. Bu yüzden Allah Teâlâ, insan dillerinin eski fitrî nizamını koruyarak insanların hidayet ve irşad işini gerçekleştirmiştir. "Kur'an-ı Kerim sadece Araplar için faydalıdır." şeklindeki itiraz, Allah Teâlâ'nın sadece Kur'an-ı Kerim'i indirmesi durumunda geçerli olabilirdi. Ama şu bir gerçektir ki Allah (c.c), Kitabıyla birlikte bir önder de göndermiştir. Bu önder öncelikle Kitab'ın kendi dillerinde indirildiği kavmi muhatab almış ve bu kavme eğitim öğretim nefis terbiyesi ve mükemmel bir sosyal inkılâb vasıtasıyla Kitab'ın amacına uygun bir şekil vermiştir. Daha sonra Allah Teâlâ bu kavmi, Nebi'nin yardımcısı sıfatıyla dünyadaki diğer kavimleri muhatab alıp, eğitim- öğretim, nefis terbiyesi ve mükemmel bir sosyal inkılâb vasıtasıyla -O Nebi kendilerine nasıl şekil verdiyse- onların da diğer kavimleri şekillendirmeleri için görevlendirmiştir. Yine aynı şekilde, bu mesajı kabul edenler çoğaldıkça, onların da diğer kavimlere aynı mesajı götürmeleri isteniyordu. Bu, daveti yaygınlaştırmanın fitrî yolu idi ve dünyada hangi hareket evrensel bir daveti yüklenmiş ise -ilahî bir davet olsun veya olmasın- doğal olarak bu yolu seçmiştir.

"Herhangi bir kitabın sadece yazılmış olduğu dili konuşan kavme faydalı olduğu" tezini bir esas olarak kabul edersek, o zaman dünyadaki ilmî tarihin yanlış olduğunu da kabul etmemiz lazım gelecektir. Dahası insanoğlunun meydana getirmiş olduğu kültürel eserleri de dillerinden dolayı

kavimlerle sınırlamamız gerekecektir. Sonunda tercümenin ve uluslararası diğer tüm evrensel iletişim araçlarının faydasını inkâr etmek durumunda kalacağız. Oysa bu gibi araçların gücü sayesinde koca koca hareketlerin daveti, büyük inkılabı şahsiyetlerin mesajları, dünyanın bir köşesinden öbürüne yayılıp durmuştur. O halde bu durum, sadece Hz. Muhammed'in (s.a.v.) sunduğu Kitaba has bir kusur mudur ki sırf Arapça olduğu için Araplarla sınırlandırılıp onlara mahsus edilsin?

Eğer herhangi bir şahıs bütün bunlardan sonra tatmin olmayıp, Allah Teâlâ'nın illa da kendi istediği gibi yapması gerektiği fikrinde aynı şekilde ısrar ederse, kendi görüşünde direktme seçeneğine sahiptir. Ancak bu taktirde, "Eğer bir şahıs bu gibi sorularla önüne bir duvar örerek bir kitap ve mesajdan istifade etmek istemezse bu kimin zararına olacaktır?" sorusu gündeme gelmektedir. Böyle bir davranış hak ve hakikate talip olanların davranışı değildir. Gerçeğin peşinde olanlar doğruluğun aydınlığı nerededir, nerede bulunur diye bölge bölge araştırıp gezen kimselerdir. Eğer bir insan dünyadaki her kitap, her mesaj ve her öğretiye karşı kalbinin ve kafasının kapılarını herhangi bir şekilde kapalı tutarsa, artık o hayatın doğru yolunda bir adım bile atamaz. [\[12\]](#)

Peygamberlerin Bi'set Öncesi Tefekkürde Bulunmaları

Soru:

Siz Tefhim'ul-Kur'an'da En'am Sûresi'nin 9. rükün ile ilgili bir açıklama notunda şöyle diyorsunuz.:

"Hz. İbrahim, (yıldız, ay ve güneş için) bu benim Rabbimdir." [\[13\]](#) demekle şirke düşmüş değildir. Çünkü hakkın arayıcısının kendi arayışı yolunda sefer ederken arada bir, bir çok makamda düşünme ve tefekkür için takıldığı noktalar değil, asıl ilerlemekte olduğu hedef itibara alınır. [\[14\]](#) Sorumuz şu: Eğer nübüvvet vehbî (Allah'ın doğrudan ihsanı) olsaydı, Hz. İbrahim (a.s) normal insanlar gibi Tanrı'nın ilah olup olmadığı meselesinde şüphe etmez veya araştırma zarureti duymazdı. Eğer peygamberler diğer insanlar gibi zihni araştırmalarla, mantık ve felsefe yoluyla Allah'ın uluhiyetini idrak etmiş iseler, nübüvvet kesbî (sonradan kazanılma) olur ve bir nebî ile bir filozofun gerçeğe ulaşması arasında herhangi bir fark kalmaz!

Cevap:

Nübüvvet'in vehbî olması meselesi yeterince kavranılmadığından dolayı bu sorunun ortaya çıktığı anlaşılıyor. Yine aynı şekilde ilâhî ayetin kılavuzluğunda hakkı aramakla, filozofça fikir yürütmeler eş anlamlı zannedilmiş ve doğal olarak bu da, soru soranın meseleyi yanlış anlamasına sebep olmuş!

Kur'an-ı Kerim, peygamberlerin (a.s) vahiy gelmeden önce sahip olduğu ilim nev'inin, diğer insanların sahip olduğu ilimden hiç bir şekilde farklı olmadığını bildiriyor. Vahiy inmeden önce onlar diğer insanlardan farklı bir ilim kaynağına sahip değillerdi. Şöyle ki: Kur'an'da:

"Sen kitab nedir, iman nedir bilmezdin" [\[15\]](#) yine aynı şekilde:

"Seni şaşırmış bulup da yol göstermedi mi?" [\[16\]](#) buyurulmaktadır.

Bununla birlikte Kur'an yine bize, peygamberlerin nübüvvetten önce diğer insanların da sahip olduğu ilim ve marifetin genel kaynakları vasıtasıyla, gayba iman menzillerinden geçmiş olduklarını bildiriyor. Vahyin gelmesiyle yaptığı şey, sadece önceden onların kalplerinin şahadet ettiği hakikatlerin gerçekten hak olduğunu daha kati ve yakîn bir şekilde kendilerine göstermek oluyor. Peygamberlere vazifelerini tam bir güven içerisinde yerine getirebilmeleri için gerçeklerin açık müşahedesi yaptırılıyordu. Bu konu Hüd Suresi'nde tekrar tekrar beyan edilmiştir. Nitekim İlk Nebî (a.s) ile ilgili olarak:

"Rabbinden gelmiş (aklı ve fitrî hidayet üzerine) açık bir delile dayanan ve kendisini Rabbinden bir şahidin izlediği (Kur'an), ayrıca kendisinden önce, bir önder ve bir rahmet olarak Musa'nın kitabı (elinde) bulunan kimse (inkarcılar gibi) mi dir?" [\[17\]](#) buyurulmaktadır.

Bundan sonra aynı mânâ, Hz. Nuh'un (a.s) diliyle ifade edilmektedir.

"(Nuh) dedi ki: Ey kavimim! Eğer ben Rabbinden (doğruluğumu tasdik eden) açık bir delil üzere isem ve O bana katından bir rahmet (Vahy ve nübüvvet) vermiş de siz onu göremiyorsanız (buna ne dersiniz?) Siz onu istemediğiniz halde biz sizi, ona zarlayacak mıyız?" [\[18\]](#)

Aynı mânâyı 63. ayette Hz. Salih (a.s) ve 88. ayette Hz. Şuayb (a.s) tekrarlamaktadır. Bundan, vahiy vasıtasıyla hakikatten doğrudan ilim hasıl etmeden önce, peygamberlerin gözlem ve tefekkürün fitrî kabiliyetlerini doğru yolla kullanarak (yukarıdaki ayetlerde "Rabbinden bir beyyine" olarak tabir edilen) Tevhid ve öldükten sonra dirilmenin hakikatlerine kadar ulaştıkları açık bir şekilde anlaşılabilir. Onların bu olgunluğa erişmeleri vehbî değil, kesbî olmaktadır. Bu merhaleden sonra Allah Teâlâ onlara ilim ve vahiy bağışlamakta ve bu bağış kesbî değil, vehbî olmaktadır.

Varlıkların bu tarzda gözlemlenmesi, tefekkürü, umûmi aklın kullanılması; filozofların kullandığı mantık yürütmelerden ve tahminlerde bulunmalarından tamamıyla farklı bir şeydir. Bu, tamamen Kur'an-ı Kerim'in her insanı hazırlamaya çalıştığı ve ona sık sık gözlerim açıp Allah'ın kudretinin izlerini görmesini ve bundan doğru bir netice çıkarmasını öğütlediği bir durumdur. Soruyu soran şahıs eğer sorusunda şüphe ettiği ayetin tefsiriyle ilgili bölümün öncesi ile sonrasını okursa, orada da sözün amacının ilâhî ayetleri gözlemek konusunda mutaassıp olmayan hak arayıcısının hakikate nasıl ulaştığının anlatılmaya çalışıldığını görecekler. [\[19\]](#)

Peygamberlerin Masumluğu (İsmeti) Meselesi

Soru:

Peygamberlerin masum olduğu bilinen bir husustur. Ancak Hz. Adem ile ilgili olarak Kur'an-ı Kerim:

"*Bu ağaca yaklaşmayın yoksa zalimlerden olursunuz.*"^[20] gibi lafızlarla açık olarak O'nun (a.s) günah işlediğini ve itaatsizlik ettiğini anlatmaktadır. Bu konudaki araştırmalarınızdan bizi de müstefid eder misiniz?

Cevap:

Peygamberlerin masum olması demek, melekler gibi kendilerinden hata imkanının kaldırılmış olması demek değildir. Aksine masumluğun asıl mânâsı; nebinin öncelikle bilerek itaatsizlik yapmadığı ve eğer herhangi bir hataya düşerse Allah Teâlâ'nın onun bu hata üzerinde sabit kalmasına müsaade etmediğidir.

Yine, Hz. Adem'den (a.s) sadır olan o itaatsizliğin kendisinin nübüvvet makamıya şereflenmesinden önceki bir hadise olması ve herhangi bir nebinin nübüvvetten önceki ismetinin, nübüvvetten sonraki ismeti gibi olmadığı meselesi de burada zikre şayandır.

Nebî olmadan önce Hz. Musa'dan da bir insanı öldürmek gibi oldukça büyük bir günah, sadır olmuştu. Nitekim Firavun O'nu yaptığı bu işten dolayı kınayınca O, pişmanlık içinde "Onu yaptığım zaman ben cahillerdendim." diyerek bunu ikrar edecektir.^[21]

Kısaca asıl olarak nebinin masumiyetinin meleklerinki gibi hata, yanlış ve günah işleme kudretinin bile verilmediği bir masumiyet olmadığını anlamalısınız. Aksine onu şu şekilde anlamamız lazım: Allah Teâlâ bir nebiyi, nübüvvetin sorumluluk taşıyan makamıyla şereflendirdikten sonra özel bir şekilde gözetim ve korumaya almakta, hatalardan sakındırmakta ve eğer ufak tefek herhangi bir ayak kayması (zelle) olursa onun hatasının bütün bir ümmetin dalâletine sebep olmaması için, onu vahiy yoluyla hemen düzeltmektedir.^[22]

Peygamberliğin Son Bulması

Soru:

Benimle devamlı tartışan bir dostum var. Bir talihsizlik eseri olarak onun bir akrabası Mirzaî^[23] olup bu dostumu kendi cemaatlerine katılmaya davet ederek bir soru sormuş ancak bu dostum ona gerekli cevabı vermekten aciz kalmış ve bu meseleyi bana açmıştı.

Ben de kendisine ikna edici bir cevap veremedim. Tabii ki bir ilim erbabından bu meseleye cevap istedim. Ancak beni tatmin edebilecek bir cevap bulamadım. Bundan dolayı şimdi size soruyorum. Meselemiz şu: Zikri geçen Mirzaî Bey, Peygamberimizin son peygamber olduğunu bildiren ayetteki "Hatem" kelimesinin mânâsını "Nefy-i Kemâl" olarak alıyor, "Nefy-i Cins" olarak değil. O, "Hâtem" kelimesinin hiçbir zaman "Nefy-i Cins" ile birlikte kullanılmadığını söylüyor ve eğer kullanıldı ise kendisine misal olarak gösterilmesini istiyor. O kendisine Arapçada "Hatem" kelimesinin mânâsını Nefy-i Cins" olarak gösterebilecek kişiye mükafat vereceğini de iddia ediyor. Nefy-i Kemal'e şöyle misal veriyor: Bir kimseye "Hâtemül-Evliya" demekle Velayetin bu kişiyle sona erdiğini söylemek istemeyiz. Aksine bunun asıl mânâsı "Velayet'in Kemali" nin bu

kişi ile sona erdiğidir. İkbali "Cihanabad'ın son şairi suskundur."^[24] beytini de kendisine delil olarak getiriyor. Ona göre bu beyit bundan sonra Cihanabad'dan hiçbir şair çıkmayacak anlamına gelmiyor. Bunun anlamı "Cihanabad'ın şirde kemâle erişmiş son şairi" şeklindedir. Buradan hareketle O,"Hatem'un-Nebiyin" deyiminin Nebimizle birlikte nübüvvetin kemâlâtının sona ermiş olduğu mânâsına geldiğini, ancak bunun nübüvvetin sona erdiği mânâsına gelmediğini iddia ediyor.

Cevap:

3 Mart 1950 tarihli mektubunuz Nisan'da elime geçti. Cevabımın gecikme nedeni ise yanımda mektup yazacak kağıdın bulunmamasıydı.^[25] Bazı zorunluluklarımı gözönüne alarak cevap vermekte gecikmemi bağışlayacağınızı umarım.

Kur'an-ı Kerimin herhangi bir ayetiyle ilişkili herhangi bir mesele ortaya çıktığında herşeyden önce Kuranın kendisinden bu meselenin mânâsını ortaya çıkarmaya çalışmak lazımdır. Bundan sonra herhangi bir sahih hadisin bu meseleyi açıklayıp açıklamadığına bakmamız gerekir. Bu iki kaynaktan herhangi bir cevap alamadığımız takdirde -ki bu oldukça az bir ihtimaldir- başka bir kaynağa yönelmemiz doğru olacaktır.

Peygamberliğin son bulması Ahzab Suresi'nde bildirilmektedir. Bu hadisenin geçmişi şu şekildedir: İslâm öncesi Arap toplumunda evlâtlıklar aynı öz evlât gibiydiler ve öz evlâtlar gibi miras alırlardı. Evlâtlık, babalığının karısı ve kızlarıyla sanki ana oğul ve bacı kardeşmiş gibi samimi ilişkide bulunurdu ve evlât edinme işi gerçekleşir gerçekleşmez evlâtlıkla babası arasında evlenmeyle ilgili tüm yasaklar geçerli olurdu. Allah Teâlâ

"... Evlâtlıklarınızı da öz oğullarınız olarak kılmadı. Bunlar sizin dillerinize doladığınız boş sözlerdir."^[26] hükmünü verdi. Ancak yüzyıllardır revaç bulmuş ve kalplerde yer etmiş bir yasağı kolaylıkla söküp atmak o kadar kolay değildi. Bu yüzden bu âdetin fiili olarak yıkılması gerekiyordu. Tevafuken o zamanda şöyle bir hadise söz konusu olmuştu: Rasûlullah'ın evlatlığı Hz. Zeyd kendi nikâhı altındaki Hz. Zeynebi boşamıştı.

Bu hadise dolayısıyla Rasûlullah (s.a) bu çeşit cahiliye âdetlerinin yıkılma zamanının geldiğini ve O bizzat, kendi evlâtlığının boşanmış karısını nikâhlanmadıkça evlâtlığın aynı öz evlât gibi kabul edildiği cahiliye âdetinin yıkılamayacağını hissetmişti. Ama O (s.a), Medine münafıklarının, Medine çevresindeki yahudilerin ve Mekke kafirlerinin bu fiil üzerine büyük bir fırtına koparacaklarını ve Rasûlullah'ı kötülemek, İslam'ı alaya almak için hiç vakit kaybetmeyeceklerini de biliyordu. Bu yüzden fiili girişimde bulunmayı istemesine rağmen tedbirli davranıp düşünüyor, bir girişimde bulunmuyordu. Sonunda Allah Teâlâ O'na (s.a) Hz. Zeyneb'i nikâhlaması yolunda emir verdi. Bunun üzerine beklendiği gibi bir itiraz,

bühtan ve iftira tufanı yükseldi ki müslümanların kendi kalplerinde bile çeşit çeşit vesveseler cirit atmaya başladı. İşte o vesvese ve itirazları savmak için Ahzâb Suresi'ndeki 37-40 arası ayetler nazil oldu. [27]

Bu ayetlerde Allah Teâlâ öncelikle bu nikâhın kendi emriyle olduğunu ve müminlerin kendi evlâtlıklarının boşanmış karılarını nikâhlamada bir güçlkle karşılaşmamaları için böyle bir uygulama getirdiğini ifade ediyor. Yine Allah Teâlâ kendi emrini yerine getirmekle herhangi birisinin korkusuyla duraksamanın bir Nebinin şanına yaraşmadığını bildiriyor. Daha sonra bu meseleyi, şu şekilde sona erdiriyor:

"*Muhammed, sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir. Fakat Oy Allah'ın Rasûlu ve peygamberlerin sonuncusudur.*" [28]

Bu ayeti kerimelerde işaret buyurulduğu üzere burada, Allah Teâlâ'nın itirazcılara cevaben üç delil göstermek istediği açıkça anlaşılıyor:

1. Nikâhın kendisine itiraz mümkün değildir. Çünkü boşanmış karısıyla nikâh yapılan şahıs Hz. Muhammed'in (s.a) gerçek oğlu olmadığı gibi, O da onun babası değildir.

2. Eğer nikâhın caiz olduğunu kabul ediyor da nikâh yapmanın ne derece gerekli olduğu üzerinde şüphe ediyorsanız şöyle cevap veririz: Rasûlullah'ın (s.a) bu caiz işi yapması zorunlu idi. Çünkü O Allah'ın Rasûlü'dür ve Allah'ın Rasûlü'nün O'nun kanunlarını bizzat uygulamaya koyması, gereksiz yere âdet şeklinde (örfen) haram kılman şeylerin haramlığını ortadan kaldırması gerekirdi.

3. Hz. Muhammed'in (s.a) sadece peygamber olmayıp aynı zamanda son peygamber olması dolayısıyla bu işin yapılması daha bir önem arz ediyordu. Eğer O'nun eliyle bu cahiliye âdeti kaldırılmasaydı kıyamete kadar da ortadan kaldırılamayacaktı. Ondan sonra başka bir nebî gelmeyecektir ki O'ndan arta kalan noksanlar tamamlanabilsin!

Şimdi siz kendiniz bu açıklama silsilesi içerisinde "Hatemu kelimesinin asıl anlamının ne olduğuna iyi dikkat edin. Eğer onu "nefy-i kemal" mânâsında alırsak, bu kelime burada tamamen mânâsız bir şekil alacaktır. Burada mevki ve mahal bu kelimenin mânâsının, nübüvvet silsilesinin kesinlikle kesildiği şeklinde alınmasını gerektirmektedir. Bu siyak ve sibak dahilinde, Hz. Muhammed'in (s.a) bu evliliği, nübüvvetin kemâlatının kendi üzerinde tamamlandığını göstermek üzere yaptığını söylemenin ne gibi bir mânâsı olabilir? Eğer böyle bir şey söylenmiş olsaydı, İslâm düşmanları "Bu ne biçim bir nübüvvet kemâli ki, onun kemâlatı bir kadınla evlenmeye bağlı oluyor." diye alay edeceklerdi.

Bundan sonra hadis-i şeriflere bakınız. Rasûlullah (s.a) bizzat kendisi "Hatm-i Nübüvvet" i şöyle açıklıyor: "*Benim ve enbiyanın misali oldukça*

sağlam yapılmış bir bina gibidir. Ancak o binada bir tuğlalık gedik vardı. Şimdi o gediği ben gelerek doldurdum ve bina tamamlanmış oldu." [29]

Siz bu hadisi "Mişkat'ul-Mesâbih" adlı eserin "Seyyid'il-Mürselin" babında da bulabilirsiniz. Bu açıklamaya binaen nübüvvet binası tamamlanmış ve son tuğlanın yeri de artık doldurulmuştur. Şimdi sorun yeni bir tuğlanın getirilip nereye konacağıdır. Binanın içine mi yoksa dışına mı?

Artık biraz da işin dil yönüyle ilgilenelim. Herhangi bir güvenilir Arapça sözlüğü alıp "hatem" kelimesinin karşılığına bakarsanız, benim yukarıda Kur'an ve Hadis in aydınlığında yapmaya çalıştığım yorumu Arap dilinin de teyid ettiğini göreceksiniz. "Hatem" kelimesinin asıl mânâsı mühürlemek, bağlayıp kapatmak ve herhangi bir şeyin silsilesini kesmek şeklindedir.ise 'mektup yazıp onu mühürledi' şeklindedir. Kur'an-ı Kerim'de hakkı inkar edenler hakkında:

"*Allah onların kalplerini mühürledi*" [30] buyuruluyor. Yani onların kalpleri hakkı kabul etmeye kapatılmıştır: Ne iman onun içine girebilir ve ne de küfür onun içinden çıkabilir. Öyleyse Efendimize "Hatem'un-Nebiyin" denilmesinden maksat şudur: Allah Teâlâ nebiler silsilesini tamamlayıp (kemâle erdirip) O'nu (s.a) mühür gibi onların üzerine nasbetmiştir. Artık bu silsileye yeni bir peygamber dahil olmayacaktır. [31]

Rasullerin Gayb İlmî

Soru:

Bir din alimi kitabında, "Rasûl'e gayb aleminden ancak Allah Teâlâ'nın O'nun aracılığıyla göndermek istediği şeyler bildirilmiştir" diye yazıyor. delil olarak ise:

"*O bütün gaybi bilendir. Gaybına kimseyi muttali kılmaz. Ancak razı olduğu peygamberler bunun dışındadır. Çünkü O bunun önünden ve ardından gözcüler salar ki böylece onların (peygamberlerin) Rablerinin gönderdiklerini hakıyla tebliğ ettiklerini bilsinler.*" [32] ayeti kerimelerini gösteriyor. Yazarın bu sözlerinden rasullerin gayb aleminden sadece kullara ulaştırılması gerekeni kadar bir bilgiye sahip oldukları, onlara bundan daha fazla hiçbir şey bildirilmediği manası çıkıyor. Acaba bu görüş doğru mu? Yine yazarın delil olarak getirdiği ayetler bu konuda kesin belirleyici mi?

Cevap:

Yazar halk arasında mevcut olan "Rasûl, ne olmuş ve ne olacaksa bilir, Allah Teâlâ Ona gayb ilmini tamamen vermiştir. Hatta Allah (c.c) ne biliyorsa Rasûl de bilmektedir." gibi bir yanlış fikri reddetmek istemiştir. Bu inancın yanlış olduğu açıktır ve bu inancın reddedilmesi noktasında yazar haklıdır. Ancak "Rasûllere, kullara iletilmesi gerektiği kadar gayb ilmi verilmiş olduğu" şeklindeki yazarın görüşü doğru değildir. Bu görüş Kur'an ve Sünnet'in açıklamalarına da terstir. Dahası, yazarın delil getirdiği ayetin kendisinden bile böyle bir anlam çıkmamaktadır. Kur'an-ı Kerimde Hz. Yakub'un (a.s) oğullarına şöyle buyurduğu bildirilmiştir.

"*Ve ben sizin bilemeyeceğiniz şeyleri Allah tarafından (vahy ile) biliyorum.*" [33]

Buna ilaveten bazı kavimlere azap gönderilmeden önce, peygamberlerine bildirilmesine rağmen onların azabın vaktini ve keyfiyetinin ayrıntılarını kavimlerine açıklamadıkları Kur'an-ı Kerim'in birçok bölümünde zikredilmektedir.

Hz. Nuh'a (a.s), tufan gelmeden gemi yapabilecek kadar bir zaman önce, azabın geleceği haber verilmişti. Ama O, kavmine üzerlerine bir sel

azabının gelmek üzere olduğunu bildirmemişti. Yine hadis-i şeriflerden anlaşıldığına göre Peygamber Efendimize (s.a), ümmetine bildirilmeyen birçok durumlar bildirilmişti. Şöyle ki: Bir defasında Peygamber Efendimiz (s.a) hutbede iken:

"Ey Muhammed Ümmeti Allah'a yemin olsun ki bildiklerimi bilseydiniz az güler çok ağlardınız." [34] buyurmuşlardır. Yine başka bir yerde:

"Ben sizi önden gördüğüm gibi arkadan da görüyor." [35] buyurmuştur.

Buna benzer birçok ayet ve rivayet olunan birçok hadis, Allah'ın kullarına ulaştırması için nazil etmiş olduğu gayb ilminden daha fazlasını rasüllere verdiği delâlet etmektedir ve akıl da bunun böyle olmasını gerektirmektedir. Çünkü kullara sadece inanç esaslarıyla ilgili meselelere ait gayb ilmi verilmesi zarureti vardır. Halbuki rasüllerin, risaletin gereklerini yerine getirebilmelerinde onlara yardımcı olabilecek daha birçok malumata sahip olmaları gerekir. Nasıl ki saltanat siyasetinden ve sırlarından vezirlerin veya valilerin bir noktaya kadar haberdar olmaları gerekiyorsa ve bu sırların halka bildirilmesi faydalı olacağı yerde zararlı oluyorsa, aynı şekilde ilahi sırların da Allah'ın has kullarının ve rasüllerinin bilip de diğer kulların bilmediği bir çok yanları vardır. Bu gayb ilmi rasüllerin vazifelerini yerine getirmelerine yardımcı olmaktadır. Ancak normal bir kulun ne bu ilimleri bilmesine ihtiyaç vardır ve ne de zaten buna tahammül edebilir. Oldukça sıhhatli bir şekilde kısaca diyebiliriz ki; peygamberin ilmi Allah'ın ilminden az, kulların ilminden çoktur. Geriye peygamberin bu ilminin ne kadar olup olmadığı kalıyor ki bunu ölçmek bizim imkanımız dışında olan bir şeydir. [36]

Ateizm (Dehrilik), Materyalizm Ve Kuran

Soru:

Sizin "Kur'an'da Dört Terim" adlı kitabınızda açıkladığınız gibi o dört terimin anlamlarından hiçbirinde; "Dünyada kendilerine nebî gönderilen hiçbir kavmin o nebi tarafından, Allah'ın varlığını kabul etmeye veya Allah'ın İlah ve Rab oluşunu Hâlık ve Râzık olarak anlamaya davet edilmediği" görülmekte ve bunun sonucu olarak da "Her kavmin Allah'ın Fâtır ve Hâlık (yaratıcı) olduğuna inandığı" neticesi çıkmaktadır. Buradan zahiren o kavimlerde Alah'ı inkâr edenlerin, yani materyalist ve ateist kimselerin (Dehrî) olmadığı şüphesi ortaya çıkıyor. Halbuki bazı ayetlerde bu gibi kirdelerden bahsedildiğine rastlıyoruz. Örneğin; Casiye Sûresi 24. ayette: "Dedilerki; hayat ancak bu dünyaya yaşadığımızdır. (kimimiz) ölürüz, (kimimiz) yaşarız. Bizi ancak zaman helak eder." buyurulmaktadır. Aynı şekilde Hz.Musa (a.s) ile Firavun ve Hz. İbrahim (a.s) ile Nemrud'un arasında geçen konuşmaların yer aldığı bazı ayetler bu ikisinin materyalis/ateist olduklarına açıkça delâlet etmektedir. Mesela; İbrahim Sûresi 10. ayette: "Peygamberleri dedi ki; gökleri ve yeri yaratan Allah hakkında şüphe mi var?" denilmektedir. Yine Tûr Sûresi "Acaba onlar, hiçbir şey olmadan mı yaratıldılar? Yoksa yaratanlar kendileri midir?" denilmektedir. Sizin ikinci ayet üzerinde akıl yürüterek yaptığımız yorum ise tartışılabilir. Çünkü kendileriyle delil getirilen o ayetlerin daha farklı yorumlan da yapılabilir!

Cevap:

Kur'an-ı Kerim üzerinde yaptığım çalışmalara ve tarihi bilgilerime dayanarak dünyada tümüyle Allah'ı inkar eden ve dehriye (ateist) diye bilinen bir toplumun yaşamamış olduğu sonucunu çıkarıyorum. O toplumlarda fertler ya da bazı küçük felsefeci gruplar mutlaka vardı, ama doğrudan doğruya kendilerini muhatap alan bir nebinin gönderilmesini veya bir kitap indirilmesini gerektirecek denli bir önemi haiz değillerdi. Bu yüzden Kur'an-ı Kerim'de bu grupla ilgili olarak zaman zaman bazı kısa hatırlatmalar yapılmakla birlikte, davet direkt olarak müşrikleri muhatap almaktadır. Genelde Tevhid'le ilgili olarak verilen deliller; şirkin iptali ile birlikte tanrıtanımazlığı da iptal edecek ve ayrıca onun aleyhine delil getirmeye ihtiyaç bırakmayacak bir tarzda verilmiştir. Firavun ve Nemrud'la ilgili yazdıklarınızı sadece kıyasa dayalı olarak yazmışsınız. Oysa muteber bilgiler bunun hilafıdır. Bugün Eski Babil ve Eski Mısır'la ilgili tarihi kalıntıların kazılarla ortaya çıkarılması sonucu oldukça ayrıntılı bilgiler elde edilmiştir. Bu bilgilerden Babil ve Mısır hükümdarlarının aynı zamanda birer din adamı (priest kings) oldukları, onların kendi kavimleri tarafından tapılan ilahları sadece mabud olarak kabul etmekle kalmayıp; bu hükümdarların, ilahların temsilcisi olarak tanınan dini bir kesimi de yanlarında bulundurdukları anlaşılmıştır. Kur'an-ı Kerim'in beyanı da bu hususu tasdiklemektedir. Ayrıca o insanların bugünkü mânâda söylendiği gibi ateist olmadıkları da açıkça anlaşılmaktadır. [37]

“Lehu Ma Selef” İbaresinin Yorumu

Soru:

Tefhim'ul-Kur'an'da faizin haramlığı konusundaki:

"Kime Rabbinden bir öğüt gelir de (o öğüte uyararak faizden) vazgeçerse, geçmişte olan kendisininindir..." [38] ayeti üzerine yazdığımız dipnotta getirdiğiniz deliller beni ikna etmiyor. Siz, "Önceden kazanılmış bir maldan aynı şekilde istifade eden bir kişinin bu haramı yemesine karşılık cezasını görmesi uzak değildir." diye yazıyorsunuz.

Sorum şu: Faizin haram kılınması üzerine ashab-ı kiram (r.a) ne yapmıştır? Eğer ahlâkî yüceliklerinden dolayı hak sahiplerine mallarını geri vermişlerse sizin istidlaliniz doğrudur. Yine eğer sahabe (r.a) böyle bir şey yaptı ise sizin Tefhim'de bunu belirtmeniz gerekmez miydi?

Cevap:

Siz, bu konuda Kur'an'da zikredilen "felahuma Selef" ibaresinden hemen sonra buyrulan "Ve Emruhu İllallah" lafzının mânâsının ne olabileceği konusuna belki de dikkat etmediniz. Bunun manası şöyle de verilebilir: Dünyevî adaletle ilgili olduğu kadarıyla faizin haram kılınmasından önceki davalar gündeme getirilmeyecek; ancak uhrevî adaletle ilgili olduğu kadarıyla Allah Teâlâ, yenilmiş olan faizin affını ilân etmemiş olup, bunun mahkemesini karar safhasında bırakmıştır. Faizden elde ettiği serveti; yaşamı, lüksü, şan ve şevketi için vesile yapan kimsenin durumu, pek tabii ki önceki günahları için hiçbir pişmanlık duymayan kimsenin durumu gibi olacaktır. Bu yüzden Allah Teâlâ'nın bu kimseye karşı davranışı; eski günahlarından pişman olan, zorbalık ve zalimlikle elde etmiş olduğu malı kendi yaşamı için harcamak yerine, cahiliye üzerinde iken yapageldiği cürümlerini bir noktaya kadar telafi edebilmek kasdıyla Allah'ın kullarına sarfeden bir kişiye olan davranışından daha değişik olacaktır. Tarihte bu konuyla ilgili misaller bulamasak bile bu, Kur'an-ı Kerim'in açıkça işaret ettiği hükmün kastettiği mânâyâ gözlerimizi kapamamız anlamına gelmez. ^[39]

Alimlere Ve Salihlere Tabi Olma Meselesi

Soru:

Bir din alimi kitabında "şirkin bir başka şekli ise salihleri ve alimleri kurtarıcı (Mededkâr) olarak görüp onların sözlerini Allah'ın sözü gibi delilsiz olarak kabul etmektir." Diye yazıyor. Yine "Selefin imamlarının, din büyüklerinin ilim ve yaşayışlarından ilmî ve tarihî faydalar elde edilebilir. Ama onların sözlerim Kur'an'a dayalı bir delil olmadan din saymak şirktir." diyor.

Yine başka bir bölümde, "Kitabullah'ı bırakıp büyüklere ittiba sapıklıktır." diye yazıyor. Daha da ileri giderek "Kur'an'da Rasûl ve Emir'in dışında herhangi birine itaat olmadığı gibi engellenmiştir de." diyor. Başka bir bölümde ise "Kur'an-ı Kerim genelde insanlara itaati (boyun eğmeyi) tehlikeli olarak belirtmektedir." diye kaydediyor.

Yazarın bu sözleri ne derece doğrudur?

Cevap:

Bu kavillerde doğru ve yanlış, iki türlü söz içiçedir. Genel olarak, zikredilen şahıs doğru söz söylemekle birlikte bir çeşit yersiz aşırılığa da kaçmıştır. Müslümanlar arasında cahil şeyhleri ve kötü alimleri cahilce taklidle ilgili göze çarpan tüm işler hakkında insan ne kadar kızsız yeridir ve doğrudur da. Ancak üzülecek taraf müellifin ıslah aşkıyla, gerçek ulemaya, ümmetin salihlerine, doğru yola yönlendirici imamlara itaati da sapıklık olarak görmesi, bununla da yetinmeyip işi şirke kadar dökmesidir. Halbuki eğer o kendisinin delil olarak getirdiği ayetler üzerinde dikkatlice düşünseydi, hak sınırlarından epeyce dışarı çıktığının farkına varabilirdi. Şirk, herhangi bir şahsın Allah'tan başka birisini hakiki anlamda hüküm koyma ve men etme hakkına haiz görmesi veya Allah'ın emir ve yasaklarıyla birlikte veya hilâfına, bir başkasının emir ve yasakların itaati gerektirir olarak görmesi dışında gerçekleşmeyen bir davranışın adıdır. Halbuki cahil bir müslümanın bile böyle bir inanca sahip olmadığı cahillerden dahi gizli değildir ve herhalde müellifin kendisi de bunu bilmektedir. Bu yüzden bu meselede şirk hükmünü vermek aşırılıktır. Harhangi bir büyüğü doğru yolda bilip, başkalarına nisbetle Allah'ın şeriatını ve ahkâmını daha fazla bildiğine inanan ve buna dayanarak ona ittibanın Allah'ın rızasına ittiba olduğunu düşünen bir kimse nasıl olur da şirkle itham edilebilir?

Geriyeye kime ittiba etmenin caiz ve kime ittiba etmenin olduğu sorusu kalıyor. Kur'an-ı Kerim açıkça:

"Kafirlere ve münafıklara itaat etme" ^[40]

"Kalbini bizi anlamaktan gafil kıldığımız, kötü arzularına uymuş ve işi gücü aşırılık olan kimseye itaat etme" ^[41]

"O halde (hakikâti) yalan sayanlara itaat etme" ^[42]

"Onlardan hiçbir günahkâra yahut hiçbir nanköre itaat etme" ^[43] buyurmaktadır.

Yani kafirlere ve münafıklara, Allah'tan gafil olanlara, nefislerine uyanlara, aşırı gidenlere ve halkı yalanlayanlara, günahkârlara itaat etme denilmekte, hiçbir zaman salihlere ve ilim ehline itaat etme diye bir şey buyurulmamaktadır. Aksine; bilmiyorsanız, zikir (ilim) ehline sorun. ^[44]

"Onlar Allah'ın hidayet ettiği kimselerdir. Sende onların yoluna uy." ^[45] buyurulmaktadır.

Yukarıda işaret edildiği gibi yazar doğru ve yanlış birbirine karıştırmış, ifrat ve tefrite düşmüştür. Alimleri ve salihleri hidayete irşad eden kimseler olarak kabul etmek hiç de günah değildir ve bilakis alim ve salih olmayan kişilerin onların sözlerini kabul etmesi ve onların izinden gitmesi gerekir. Onların sözlerini Allah'ın sözleri gibi görmek ise hiç şüphesiz günahdır. Aynı şekilde Kitabullah'ı bırakıp büyüklere uymanın sapıklık olduğu da doğrudur. Ancak bir kimse, kendisinin Allah'ın kitabını bilememesi, kavrayamaması sebebiyle selefin büyüklerinin seçmiş olduğu yolun Kitabullah'a uygun olduğunu düşünerek onlara uymakla hiçbir günah veya cürüm işlemiş olmayacaktır. Siz en fazla, uyma niyetiyle seçilen büyüklerin seçiminin doğru olmadığını söyleyebilirsiniz.

Siz kurukuruya taklit ve körükörüne baş eğmeyi istediğiniz kadar kötü görebilirsiniz, hepsi doğrudur. Sizin velayet, imamet, içtihat, ilim ve faziletin o büyüklerle bitmediğini söylemeye de hakkınız var. Bugün de bütün bu mertebeler kazanılabilir ve bu mertebeleri kazanmak için çalışmak da gerekir ama, taklide muhalefet ve içtihad aşkı; selefin büyükleri aleyhine bir zıtlıktan oluşacak, onların yaptığı binaların tahribi ister istemez zorunlu görülecekse, sırf yeni şeyler meydana getirmek için yenilikçilik yapılacaksa, halk ehliyeti olmadan içtihadla başlayacak, Kitabullah ve Rasûl'un Sunneti çocuk oyuncağına dönüştürülecekse bu çeşit sapıklık körükörüne takliden sapıklığından defalarca daha kötü, dine defalarca daha fazla zarar vericidir. Mukallidlerin yaptığı, seleflerinin yükseltmiş olduğu duvarları zamanın zaruretlerine göre daha fazla onarmamaktan ibarettir.

Ancak onlar önceki binaları şöyle veya böyle ayakta tutmaktadırlar. Buna karşılık yenilikçi beyler önceki duvarları da yerle bir etmekte ve kendi arzularına göre yeni bir bina yapmak için çalışmaktadırlar. Eğer bu zihniyet yayılırsa dinin bütün çehresinin değişeceği ve hangi şekle gireceğinin bilinmemesi endişesi vardır. [\[46\]](#)

Kuran, Hadis Ve Bilimsel Gerçekler

Soru:

Günümüzdeki bilimsel araştırmalar Kuran ve Hadis'le bildirilen bir çok meselenin yanlış olduğunu gösteriyor. Bu durumda biz, Kuran ve Sünnet'e mi inanalım yoksa bilimsel araştırmalara mı? Örneğin:

- Kur'an insanlığın Hz. Adem'den türediğini söylemesine rağmen, çağımızın bilim adamları insanın hayvan cinsiyle ilgisinin olduğunu, maymun ve gorillerin evrimi ile şimdiki halini aldığını söylüyorlar.
- Kur'an güneşin hareket ettiğini iddia ederken, bilim buna hayır diyor ve onun hareketsiz olduğunu söylüyor.
- Aynı şekilde İslâm gökgürültüsü ile şimşegin meleklerin kamçısının parıltısı ve sesi olduğu görüşünde iken, çağımızdaki bilimsel araştırmalar şimşek ve gökgürültüsünün bulutların çarpışmasından meydana geldiğini söylüyor.
- Tek gözlü Deccal'in bir yerde bağlı olduğu haberi çok yaygın olmasına rağmen o nerede olabilir ki? Bugün insanlık dünyayı köşe bucak araştırdığına göre neden Deccal'in izine rastlanmıyor?

Cevap:

Ben bugüne kadar yirmi beş senelik ilmî çalışma ve araştırmalarım süresince insanın bilimsel metodlarla bulduğu herhangi bir bilimsel hakikatin Kur'an'la tezat halinde olduğuna şahit olmadım. Elbette bilim adamlarının ve felsefecilerin varsayımlar yoluyla ortaya atmış oldukları bir takım teori tarihinin kendisi, bir zamanlar bilimsel birer gerçekmiş gibi inanılan teorilerin bir başka vakitte yanlış çıktığına ve insanların birinci teori yerine ikinci teoriye hakikatmış gibi inanmaya başladıklarına şahittir. Bu teoriler Kur'an'la çatışıyor diye biz Kur'an ı bırakıp bu teorilere inanmaya başlayacak değiliz Bu teoriler o denli bir önemi haiz değillerdir. Tecrübe ve gözlemlerle kesinleşmiş bir gerçekle Kur'an-ı Kerim'in herhangi bir beyanının yanlış olduğu ortaya çıkarılmış olsa, böyle bir durumda bizim imanımız sarsıntıya uğrayabilir. Ancak, yukarıda zikretmiş olduğum gibi, böyle bir şeye şimdiye kadar rastlamadım.

Şimdi sizin örnekler vererek sıralamış olduğunuz meselelere tek tek cevap vermeye çalışalım.

- Darwin'in evrim teorisi şimdiye kadar sadece bir teori olarak kalmış olup, kesinleşmiş (ispatlanmış) bir gerçek değildir. Sizin mektup yazmakta olduğunuz Aligar'da [\[47\]](#) bir ilim merkezi [\[48\]](#) var. Orada bu nazariyeye inanan azımsanamayacak sayıda bir grup bulacaksınız. Siz kendiniz bunun teori mi yoksa kesin gerçek mi olduğunu onlardan sorunuz. Eğer onlardan herhangi bir bey bu teoriye kesin gerçek derse lütfen o beyin ismini bana da yazın.

- Aligar'da astronomi bilenler de az değildir. Zahmet edip onlardan güneşin gerçekten hareketsiz mi olduğunu sorunuz. Eğer güneşin gerçekten hareketsiz olduğunu iddia eden herhangi bir bey varsa, o beyin adım tüm dünyanın da duyması gerekir. Büyük bir olasılıkla siz, şimdiye kadar güneşin hareket halinde olmadığını söyleyen 19. yüzyılın bilimini, bilim olarak kabul etmeye devam ediyorsunuz. Günümüz biliminin güneşi ise, hiç de fena olmayan bir hızla hareket etmektedir.

- Kur'an-ı Kerim'de, bulutlardaki gökgürültüsü ve şimşegin elektrik akımı olmayıp, meleklerin kırbaçlarını şaklatmalarından meydana gelen bir ses olduğu şeklinde bir açıklamaya şimdiye kadar rastlamadım [\[49\]](#) Bunun aksine Kur'an-ı Kerim'de beyan buyurulan yağmurun yağma süreci, bugünkü bilimsel araştırmalara tıpa tıp uygun ve o kadar yenidir ki, geçtiğimiz asrın ortalarına kadar insanların yağmurla ilgili yanlış bilgileri

sebebiyle, yağmurun keyfiyetinin beyan buyurulduğu ayetlerin tefsirleri yapılırken oldukça fazla sıkıntılar sözkonusu oluyordu. [\[50\]](#)

- "Tek gözlü deccal" ve diğerleri şer'i hiçbir önemi bulunmayan birer efsanedirler. Bu gibi şeyleri aramaya bizim bir zorunluluğumuz da yok. Halk arasında meşhur olan bu gibi şeylerin mesuliyeti İslâm'ın değildir. Eğer bu gibi şeylerden herhangi birisinin yanlış olduğu ortaya çıkarsa,

İslâm'a herhangi bir zararı da sözkonusu olamaz. [\[51\]](#)

Deccal Hadisinin Tahkiki

Soru:

Tercüman 'ul Kur'an'da, bir şahıs "Tek gözlü Deccal" in bir yerde bağlı olduğu meşhur olmasına rağmen o nerede olabilir ki? Bugün insanların dünyayı köşe bucak araştırmalarına rağmen neden Deccal'in izine rastlanmıyor?" diye bir soru sormuş, buna cevap olarak ise siz, Tek Gözlü Deccal ve diğerleri şer'i hiçbir önemi bulunmayan efsanelerdir." diye yazmıştım. Ancak benim bildiğim kadarıyla Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi ve Beyhakî'nin Şerh'us Sünen'inde tasdik edilen en az otuz rivayette "Deccal" zikredilmektedir. Öyleyse, sizin cevabınız hangi delillere dayanmaktadır?

Cevap:

Benim "efsane" olarak belirttiğim şey Deccal'in herhangi bir yerde bağlı olması meselesidir. Geriye kendisiyle ilgili olarak hadislerle haber verilen ve çıkmak üzere olan büyük bir fitneci (Deccal) meselesi kalıyor. Ben kendim buna inanıyorum ve her zaman dualarımda diğer taavüzat (şerrinden Allah'a sığınılan çeşitli şeyler) ile birlikte "(Allahım) Deccal'in fitnesinden sana sığınırım" duasını da içine alan me'sur bir dua okuyorum.

Deccal hakkında Rasûlullah'tan rivayet edilen hadisi şeriflerin tamamını topluca bir gözden geçirirsek oldukça açık bir şekilde şunu görürüz: Efendimiz'e (s.a) Allah Teâlâ tarafından bu konuda verilen ilim, Deccal'in çıkmak üzere olduğu, sıfatlarının keyfiyeti ve hangi özelliklere sahip

olduğu ile sınırlıydı. Onun ne zaman çıkacağı, kendi döneminde mi çıkmış olduğu Peygamberimize (s.a) bildirilmemişti. Bu meselelerle ilgili olarak Peygamberimizden (s.a) nakledilen hadislerin mânâlarındaki değişikliklerden ve Rasûlullah'ın ifade tarzından, kendisinin (s.a) bunları vahye dayalı olarak değil de zan ve tahmine dayanarak irşad buyurmuş oldukları anlaşılmaktadır. Rasûlullah (s.a), Deccal'in bazen Horasan'dan, bazen İsfahan'dan bazen de Irak ve Suriye arasındaki bir bölgeden çıkacağı görüşünü bildirmişlerdir. Bazen de Medine'de doğmuş olan (büyük ihtimalle 2. veya 3. Hicri yılda) "İbni Sayyad" adlı yahudi çocuğunun "Deccal" olabileceğinden şüphelenmişti. Son bir rivayet ise şöyle: 9. Hicri yılda Filistinli bir hristiyan rahip (Temim ed-Darî) gelip İslâm'ı kabul etmiş ve Rasûlullah'a şöyle bir hikaye nakletmiştir: Bir defasında denizde (büyük ihtimalle Akdeniz veya Kızıldeniz) seyahat ederken kimsenin bulunmadığı bir edaya ulaşmış, orada kendisinin "Deccal" olduğunu söyleyen acaip bir kimse ile karşılaşmıştı. Rasûlullah (s.a) bu hadiseyi yalanlamak için bir sebep görmemiş ve bunun üzerine bu konuyla ilgili tereddüdünü; "Bu açıklamaya göre Deccal Akdeniz veya Kızıldeniz'dedir. Ancak ben onun doğudan zuhur edeceğini zannediyorum" diyerek dile getirmiştir.

Bu çeşit rivayetleri, hadis ilminden ve din usûlünden biraz olsun anlayan herhangi bir kişi, şöyle bir gözden geçirmesiyle, Peygamberimizin bu konudaki irşadlarının iki bölümden oluştuğunu anlamakta zahmet çekmeyecektir.

Birinci Bölüm: Deccal gelecektir, şu şu sıfatları taşıyacak ve şöyle bir fitneye sebep olacaktır. Bütün bunlar, Allah (c.c) tarafından Rasûlullah'a bildirilmiş kesin haberlerdir. Bu konuda hiçbir rivayet başka bir rivayetten farklı değildir.

İkinci Bölüm: Deccal ne zaman, nerede zuhur edecektir ve o kimdir? Bununla ilgili rivayetler sadece farklı olmakla kalmayıp birçok rivayetlerde de şek, şüphe ve tahmine delâlet eden lafızlar bulunmaktadır. Mesela; İbn Sayyad'la ilgili olarak Peygamberimiz Hz. Ömer'e:

"Eğer Deccal bu ise, onun katili sen olmayacaksın. Eğer bu Deccal değilse, kendisiyle anlaşma yapılmış ^[52] birini öldürmeye senin hakkın yoktur." buyurmuştur. Başka bir hadiste de Rasûlullah (s.a):

"Eğer o benim zamanımda gelirse ben hüccetle ona karşı çıkacağım. Aksi taktirde benden sonra Rabbim her müminin koruyucusu ve yardımcısıdır." buyuruyor.

Bu ikinci bölümün din ve usûl açısından önemi birinci bölüm gibi değildir ve olamaz da. Bu bölümdeki tafsilatı İslâm akaidinden sayan kimseler yanılgıya düşmüş demektir. Hatta bunun her bölümünün doğruluğunu iddia etmek bile doğru değildir. Peygamberimiz (s.a) İbn Sayyad'm "Deccal" olabileceğinden şüphelenmişti. Ve Hz. Ömer (r.a) O'nun Deccal olduğuna dair yemin bile etmişti. Ancak o daha sonra müslüman oldu. Harameyn'de yaşadı, İslâm üzere öldü ve müslümanlar cenaze namazını kıldılar. Öyleyse, şimdiye kadar İbn Sayyad'ın Deccal olduğu şüphesinin devamı için ihtimal kalmış mıdır? Temim ed-Darî'nin anlattıklarım o zaman Rasûlullah (s.a) takriben doğru görmüştü. Ancak Hz. Temim'in adada mahpus olarak gördüğü şahsın 13.5 asırdır ortaya çıkmaması, onun Hz. Temim'e kendisinin Deccal olduğu hakkında verdiği haberin doğru olmadığına yeterli delil değil midir? Peygamberimizin (s.a) "Deccal"ın kendi zamanında veya kendisinden sonraki yakın bir zamanda çıkabileceğinden kuşkusu vardı. Ama 13.5 asır geçmesine rağmen şimdiye kadar Deccal'in gelmediği bir gerçek değil midir? Öyleyse bu gibi şeyleri sanki İslâm akaidindenmiş gibi nakil ve rivayet etmek ne İslâm'ı doğru dürüst temsil etmektir ve ne de buna, bu hadislerin sahih anlaşılması denilebilir. Önceden de arz ettiğim gibi, bu tür meselelerde herhangi birşey eğer Nebî'nin zan, tahmin ve kuşkularına mutabık gerçekleşmemişse bu ne O'nun nübüvvet makamını zedeler, ne Nebilerin masumluğuna bir zarar getirir ve ne de bu gibi şeylere iman etmekle şeriat bizi mükellef kılacaktır. Bu metodolojik gerçeği Rasûlullah (s.a) hurma aşılama ile ilgili hadiste kendisi açıkça bildirmişlerdir. ^[53]

Bahane Bulmak İçin Rivayetlerden Destek Aramak

Soru:

Ben bazı dostlarımıza ve büyüklerimize din'in hayata hakim kılınması farızasının önemini açıklama çalışmalarına başladım. Bu yolda belli bir ilme sahip bir yakınımla fikir teatisinde bulunduk. Dini hayata hakim kılma farzının önemini de inkâr etmiyor. Ancak farzın edasını yerine getirmek için hazırlanmak yerine cahiller gibi mazeret uyduruyor.

"Halkı kendi kasvetlerinin uşağı, arzularının esiri ve kendi görüşlerinin mübtelası olarak görünce kendi kurtuluşunu düşün" hadisini de delil olarak gösteriyor. Bununla delil getirerek kendi kendisini farzın edasından beri sayıyor. Dahası bu hadisi, tüm Kur'an ve Hadis hazinesinin delillerini önemsiz kılacak nitelikte geniş bir delil olarak görüyor. Örneğin ben:

"Sizden her kim münker görürse eliyle değiştirsin..." hadisini,

"Hataya düşen kimsenin elinden mutlaka tutun..." hadisini, de

"Her kim bir sünnetimi ihya ederse:" hadisini, aynı şekil

"Siz insanlar için çıkarılmaş en hayırlı ümmetsiniz." ^[54]

"Sizden iyiliğe çağıran bir ümmet bulunsun." ^[55]

"(Öyle) bir fitneden sakının ki, aramızdan yalnız haksızlık edenlere erişmekle kalmaz (iyiliği emir, kötülükten nehiy hususunda kusur ettiğinizden dolayı Stepinize ulaşır). Bilin ki, Allah'ın azabı çetindir." ^[56] ayetlerini onu ikna etmek için arz edip onun dile getirdiği hadisin, kendisini dinin ikamesi farzını yerine getirmekten muaf tutmaya hamledilemeyeceğini anlatmaya çalıştım. Elmrî bil maruf ve nehyi anil münkerle uğraşanların tarihi, "kasvetlerin esirleri" ve "heva ve heveslerinin takipçileri" ile dolu olmasına rağmen, enür-i bil maruf ve nehyi anil münkerle uğraşanların ümit kesmeyi günah bilip çalıştıklarına şahittir. Öyleyse -haşa- onlar hata mı yapmışlardı? Ben şimdi sizden bu hadisin gerçeğini öğrenmek istiyorum.

Cevap:

Tüm ülkede veya dünyanın her yeinde kasvetlerin esirleri'nden ve arzularının peşinde koşanlardan başka kimsenin kalmadığı kararına varmak için,

rahat rahat oturmaya değil de araştırmayı ihtiyaç vardır. Eğer herhangi bir kimse hakka davet eder ve hak olanı tebliğ edip de tecrübeyle hiçbir kimsenin hevayı nefsini bırakmaya yanaşmadığını ve herkesin bâtila tapmakta ısrarlı olduğunu ispatlarsa, işte o zaman bu hadisin amacına uygun olarak, o kişi için halkı kendi haline bırakıp kendi kurtuluşu yolunda çalışması uygun olur. Ancak fiilen gayret göstermeden, peşinen davet, tebliğ ve tezkirden hiçbir şey kazanılmayacağını söylemek, farzı eda etmekten kendini kurtarmak için, bir bahanedir. Hz. Peygamber'e (s.a), bunun mesuliyetini yüklemek büyük bir cesaret ve oldukça büyük bir haksızlıktır. Eğer biz bugün bu hadisi delil olarak alıp mümin olmamız hasebiyle üzerimize düşen farzı eda etmeye çalışmazsak dünyada kendimizi avutabiliriz, ama kıyamet gününde Allah Teâlâ'nın sorgusuna cevaben bu hadisi mazeret gösterdiğimiz zaman Hz. Peygamber:

"Ben bunu kasdetmedim, bu kimseler benim hadisinden yanlış mânâ çıkartıp, sahtekârlık yapmaya kalkışmışlardır" diye bunu yüzümüze çarparsa, O'na hangi yüzle cevap verebiliriz?

Gerçekte hadisin asıl maksadı, genel olarak herhangi bir toplumun tamamı kasvetlerinin uşağı, heva ve heveslerinin esiri olduklarında nasihat ve uyarılar onlara hiçbir fayda vermez demek değildir. Hadisin asıl maksadı, güzel güzel hakka davet edildikleri halde, hâl ve hareketlerinden nefislerinin esiri oldukları anlaşılan insanlara uyarıda bulunmak için daha fazla vakit kaybedilmemesi şeklindedir. Kur'an-ı Kerim'de zaman zaman karşılaştığımız:

"Cahillerden yüz çevir"^[57]

"Öğüt ver, doğrusu öğüt inananlara fayda verir."^[58] şeklindeki ayetler de aynı anlamdadır.

Soru:

Din ilmine oldukça vakıf bir bey bir cuma hutbesinde Peygamberimiz'in (s.a): "Benden sonra 30 sene hilafet olacak, daha sonra saltanat başlayacak ve en sonunda nesebi şu şekilde olan İmam Mehdi gelip hilafeti yeniden kuracak" hadisine şöyle bir şerh getirdi: "İmam Mehdinin gelmesinden önce hilafetin kurulması için çalışanlar milleti dolandırmakta, çıkar hesabı yapmaktadırlar." Bu açıklamayla ilgili görüşlerinizi öğrenebilir miyiz?

Cevap:

Hadisten bu gibi bir sonuç çıkararak kimselerin ilimden nasipleri olmadığı ve kalplerinde de Allah korkusunun kalmadığı anlaşılmaktadır. Nebî'nin (s.a) önceden bildirdiği haberlerden bu gibi sonuçlar çıkarmaya başlarsa insan sapıklığın en son noktasına ulaşmadan duramaz. Örneğin, bir hadiste Rasûlullah (s.a) şunu önceden haber veriyor: "Müslümanlar sonunda yahudiler ve hıristiyanları taklid etmeye başlayacaklar ve onlar nereye adım koymuşlarsa müslümanlar da koyacaklar. Öyle ki onlardan bir şahıs annesiyle zina etse müslümanlardan da herhangi bir şahıs kalkıp bu fiili işleyecek." Şimdi, bu hadisi kanıt göstererek herhangi bir kimse yahudi ve hıristiyanlara uymaya başlarsa ve Peygamberimiz (s.a) böyle buyurduğu için O'nun sözü herhâlükârda başımıza gelecek diye de bir mazeret gösterirse, böyle bir kişinin cahilliğinden şüphe edilir mi? Böyle bir kimsenin Allah korkusundan uzaklığı ve sapıklığı şüphesiz gerçek değil mi? Rasûlullah (s.a) her ne kadar gelecekle ilgili kötü durumlardan haber verdiyse de O bu haberi, halkın bu kötü durumlara razı olmaları ve ıslah çalışmalarını bırakmaları amacıyla değil, aksine önceden uyanık olmalarını, dikkatli davranmalarını ve ıslah için düşünmelerini sağlamak amacıyla vermiştir.

Soru:

Siz firkaçılığın^[59] karşısındasınız. Ancak bunun başlangıcı Rasûlullah'ın "Çok yakında benim, ümmetim 72 fırkaya ayrılacak. Bunlardan sadece biri, bana ve benim ahabıma ittiba eden Fırka-ı Naciye^[60] olacaktır" (Şiiler ise "ashab" kelimesi yerine "ehl-i beyt'i alıyorlar) hadisiyle olmaktadır. Şimdi siz kaç fırka olduğunu bir düşünün. Her fırka kendisini Fırkay-ı Naciye ve diğerlerini de sapık fırkalar olarak görüyor. Bu durumda onları bir düzlemde nasıl toplayabiliriz?

Eğer bunu yapmak mümkün değilse, bu hadisin, Allah'tan gayri bazı kimselerin hakimiyetinin garantisi olduğu açıktır. Nitekim bir çok kimse bu yüzden Rasûlullah'ın (s.a) hadisini iptal mânâsına gelen firkaçılığın kaldırılmasının karşı sındadır!

Cevap:

Siz soru üzerinde düşündüğünüz gibi bu meselenin cevabı üzerinde de düşünseydiniz makul bir sonuca kolaylıkla ulaşabilirdiniz. Hadislerde müslümanlar arasında çıkacak birçok fitnenin Rasûlullah tarafından önceden haber verilmesinin sebebi, ehl-i imanı bu fitnelere karşı uyarmak ve onların bu tür fitnelere uzak durmalarını sağlamaktır.

Sırf hadislerde bildirilen şeylerin mutlaka doğrulayıcısı olmak amacıyla fitne çıkararak veya fitnelere mübtela yaşamayı bir zaruret olarak gören kimse büyük bir sapıklık içerisinde. Bu aynı şuna benziyor: Kur'an-ı Kerim'de birçok insanın cehennemlik olduğu bildirildiğine göre, neden insanların bir bölümü, bu haberin kendi haklarında doğru çıkma sini sağlamak amacıyla canlarını dişlerine takarak cehennemlik olmak için çalışsınlar?^[61]

Mehdinin Alâmetleri Ve Dindeki Yeri

Soru:

Mehdi'nin ortaya çıkışı ile ilgili olarak "Dinin Tecdid ve İhyası" adı altında yazdığımız kitapçıkta Mehdi'nin üstün ve özel alâmetlerini kabul

etmememiz bizim için bir ihtilaf konusu olmuştur. Sizin böyle demenize rağmen hadislerde açık olarak Mehdi'nin alâmetleri üzerine bahisler vardır. Öyleyse bu rivayetler zinciri nasıl görmezlikten gelinbilir?

Cevap:

Hadis tetkikçileri Mehdi'nin zuhuruna dair rivayetlerle ilgili olarak o derece yoğun ve uzun araştırmalarda bulunmuşlardır ki bunlardan bir kısmı İmam Mehdi'nin zuhurunu dahi kabul etmemişlerdir. ^[62] Mehdi ile ilgili hadis ricalinin isimlerinin tetkikinden de çoğu ravilerinin Şii oldukları anlaşılmaktadır. Tarihi bilgilerden her toplumun siyasî ve mezhebi amaçlarla bu hadisleri kullandıkları ve Mehdi için zikredilen alâmetleri içlerinden birine yakıştırmaya gayret ettikleri anlaşılmaktadır. Bu sebeple ben bu rivayetlerin Mehdi'nin zuhuruyla sınırlı olanlarını sahih, ayrıntıların çoğunun uydurma ve kötü niyetli kişiler tarafından sahih hadislerle ilave edildiği kanaatına vardım. Çeşitli dönemlerde beklenen Mehdi'nin kendisi olduğu iddiasıyla ortaya çıkan kişilerin yazdığı kitaplar incelenirse, onların çıkardıkları fitnelere zikredilen bu uydurma rivayetlerin gerekli malzemeyi temin ettiği rahatlıkla görülebilir. Ben Rasûlullah'ın gelecekle ilgili verdiği bilgiler üzerinde araştırdım, düşündüm. Rasûlullah'ın hiçbir konuda Mehdi'nin zuhuruyla ilgili hadislerde olduğu gibi ayrıntılı bilgiler verdiğini görmedim! Efendimiz büyük ve esrarlı alâmetleri elbette beyan buyurmuşlardır. Fakat cüzi ayrıntıları açıklamak O'nun usûlü değildir.

Soru:

"Dinin Tecdid ve İhyası"nda Mehdi'nin geleceği ve gelmesinin gerekliliği kabul edilmiş, ama Mehdi'nin ne iş yapacağı konusu, nakli delillere dayandırılmadım, sırf kendi görüşlerinize açıklanmaya çalışılmıştır. Hadis-i şeriflerin aydınlığında bu meselenin ayrıntılarına girilirse daha uygun olur. Yine gelecek Mehdi'nin mertebeleri, özellikleri, Mehdi'ye itaat ve diğer konular üzerinde hiç du-ulmamış, sadece normal müceddidlerden biri olarak sayılmıştır. Büyük bir ihtimalle "Müceddid-i Kamil" ve "Müceddid-i Nakıs" diye yapılan taksimde "Müceddid" lafzının istilâh anlamında değil de, lügat anlamında kullanıldığı anlaşılmaktadır. Halbuki müceddid hatadan masum değildir. Oysa geleceği va'dolu-nan Mehdi'nin hatadan masum olması gereklidir. Konu bu kadar açıkken geleceği va'dolunan Mehdi nasıl oluyor da "Müceddidler" cümlesinden nasıl sayılabiliyor?

Cevap:

Öncelikle hadiste kullanılmış bulunan "Mehdi" kelimesi üzerinde düşünmek gerekir. Rasûlullah (s.a), "hidayet bulmuş" mânâsında "Mehdi" lafzını kullanmış, "Hadi" (hidayet eden) lafzını kullanmamıştır. "Mehdi" doğru yolda olan her bir başkan, lider ve emir için kullanılabilir. "El-Mehdi" ise olsa olsa gelenin özel imtiyazlı bir şân sahibi olduğunu açıklamak maksadıyla kullanılabilir. İşte o imtiyazlı şân, hadiste şu şekilde açıklanmıştır: Mehdi; nübüvvet, hilafet esasları üzerine olan nizamın karmakarışık olması ve dünyanın zulüm ve sitemle dolmasından sonra hilafeti yeni baştan nübüvvet esasları üzerine kuracak ve yeryüzünü adaletle dolduracaktır. İşte sadece bu yüzden onu özelleştirmek ve mümtaz kılmak için "Mehdi" üzerine belirlilik takısı olan dahil edilmiştir. Ancak bundan ona iman etmenin ve onun hakkında bilgi sahibi olmanın nebilere iman etmekle aynı olduğu anlamı çıkmaz. Mehdiye iman etmeyi peygamberlere imanla aynı tutmak, onu İslâm'ın ve imanın şartlarından biri saymak, ona itaati "kurtuluş" olarak addetmek ve ona özel makam oluşturulduğunu düşünmek tamamen yanlıştır. Yine Mehdi'nin masum bir imam olacağına dair hadislerde hiçbir kanıt yoktur. Aslında nebilerden başkasının masumiyeti fikri, Kur'an ve Sünnet'te hiçbir kanıtı bulunmayan şîliğe ait bir düşüncedir.

Küfür ve İslâm sınırlarının çizilmesi ve insanın kurtuluşunun bağımlı olduğu şeylerin beyan edilmesi sorumluluğunu Allah Teâlâ'nın kendi üzerine aldığını iyice anlamamız gerekir. Bütün bunlar Kur'an-ı Kerim'de beyan buyurulmuştur. Üstelik bu beyanlar biraz işaret, biraz kinayeye değil, tüm açıklığıyla ortaya konmuştur. Allah Teâlâ:

"Doğru yola iletmek münhasıran bizim işimizdir." ^[63] buyuruyor. Bu yüzden dinde bunun gibi özelliği olan her bir meselenin sübutunun mutlaka Kur'an-ı Kerim'de bulunması gerekir. Küfür ve iman dairesinde karar kıldırılacak bir şey sadece hadisler üzerine bina edilemez. Hadisler birkaç insanın birkaç insana ulaştırması (rivayeti) ile gelmiştir. Bundan herhangi bir şeyler elde ediliyorsa o ilm-i yakın olmayıp, sadece güçlü zanlardır. Ayrıca Allah Teâlâ'nın, kullarını dinlerinde küfür ve imanın farkını belli edecek ölçüde önemli meselelerde, sadece birkaç kişinin rivayetlerine münhasır kılacak kadar tehlikeye atmayı asla benimsemiyeceği açıktır. Bu çeşit meseleler, dindeki konular itibariyle, Allah'ın Kitabında açık açık beyan buyurulmaktadır. Peygamberler de Allah'ın Kitabı'nda açık açık beyan buyurulan bu gibi gerçekleri, peygamberlik misyonlarının asıl vazifesi bilerek, hiçbir kuşkuyla mahal bırakmayacak yöntemlerle insanlara ulaştırmak zorundadırlar.

Her ne kadar Mehdi ile ilgili çekişmeler sürüyorsa da, yine de herkes, bu meseleyi bilme ve inanmanın bir kimsenin müslüman olmasında ve kurtuluşu bulmasında doğrudan bir öneme sahip olmadığını görmektedir. Eğer bu mesele bu derece önemli olsaydı, Kur'an'da tüm açıklığıyla zikredilirdi. Hz. Peygamber de (s.a) bu hususu iki-üç kişiye açıklamakla kalmaz, ümmetin tamamına ulaştırmak için açık bir gayret sarfederdi. Tevhid ve ahiret inancının tebliğinde gösterdiği çabayı bu meselenin tebliğinde de gösterirdi. Gerçekte dinî ilimlerde birazcık bilgi ve basireti olan kimselerin, dinde buderece öneme sahip bir meselenin sadece ahad haberlere bırakılabileceğine bir an olsun inanması mümkün değildir. Üstelik İmam Malik, İmam Buhari ve İmam Müslim gibi muhaddislerin hadis mecmualarına almaya bile gerek duymadığı cinsten ahad haberlerdir bunlar!... ^[64]

Mehdi Meselesi

Soru:

Oldukça dindar, samimi fakat cahil birkaç kişinin "Dinin Tecdid ve İhyası" adlı kitapta Mehdi ile ilgili yazdıklarınıza, hadislerin ışığı altında yapmış oldukları itirazları size arz ediyorum. Bunu yazmamın sebebi, dinin ikâmesine davet işinde şeriatı bağımlı kalmanın zorunlu olmasındandır. Sizin kaleminizden çıkan her şeyin şeriatı uygun olması gerekir. Eğer herhangi bir hata sözkonusu ise o görüşten dönmekte hiç bir duraksama olmaması icabeder.

1. "İmam Mehdi" ile ilgili olarak sizin 31. sayfadan 33. sayfaya kadar yazdıklarınız, bizim anlayışımıza göre, hadislere muhaliftir. Bu konuyla ilgili olarak ben Tirmizi ve Ebu Davud'daki tüm rivayetleri mütâlâa ettim. Bazı rivayetlerin ravilerinin Haricî veya Şîî oldukları açıkça görülüyorsa da Ebu Davud, Tirmizî ve diğerlerine göre ravileri doğru ve güvenilir olan sahih hadisler de vardır. Bu hadisler sizin görüşünüzü tasdik değil, tekzip etmektedir. Örnek olarak Ebu Davud'un rivayetlerini gözden geçirelim: "Bize Peygamberimizin zevcesi Ümmü Seleme'den (r.a)... Muhammed b. el-Müsenna şöyle bildirdi:

"Rasûlullah buyurdu ki; *Bir halifenin ölümü sırasında ihtilaf olur, Medine ehlinde Mekke'ye doğru koşan bir kişi çıkar ve kendisine Mekke ehlinde bir grup insan çıkarak gelir istemediği halde onu ortaya çıkarırlar ve ona Rûkn'le Makam arasında biat ederler.*"^[65]

Bu rivayetin senedi başından sonuna kadar incelendiğinde tüm ravilerin sika (güvenilir) olduğu anlaşılır. Aynı şekilde Beyhakî'nin bir rivayeti "Mişkât'ul-Mesabih'in, "Kitab'ul-Fiten" bölümünde şu şekilde dercedilmiştir:

Sevban'dan (r.a), O şöyle dedi: "Horasan yönünden gelen siyah bayraklar gördüğümüz zaman onlara doğru koşun; zira onların içinde Allah'ın halifesi el-Mehdi vardır."

Bu rivayet, sizin el-Mehdi'nin kendisinin Mehdi olduğunu bilmediği şeklindeki açıklamanızı reddetmektedir. Özellikle şu lafızlara dikkat edilmelidir:

"Her mümine, ona yardım etmek (veya icabet) vacip olur."

Tirmizî'nin bir rivayetindeki şu lafızlara bakınız:

"Dedi ki: Kendisine bir adam gelir ve "ey Mehdi! Bana ver, bana ver, der, elbisesinin altında taşıyabileceği kadarını verir"

2. Geleceği va'dolunan Mehdi'nin modern tarzda bir lider olacağını buyurmuşsunuz. Sizin bu sözlerinizin hadislerde hiçbir delili yok. Varsa buyurun yazın Aksi görüşlere sahip kimselerin fiili hayattan delilleri, ümmetin şimdiye kadar gelmiş geçmiş müceddidlerinin daha çok mutasavvıflar arasından çıkmış olmasıdır.

3. Mehdi'nin modern tarzda bir lider olacağını belirttiğiniz satırlardan sizin Mehdilik iddiasına kalkışacağımız şüphesi uyanmaktadır.

4. "Kıyamet Alâmetleri"^[66] adlı kitapta İmam Mehdi ile ilgili Buhari ve Müslim'den birkaç rivayet yazılmıştır. Ancak tahkik edince Buhari ve Müslim'de bu şekilde hiçbir hadis bulamadım. Bu kitapta şöyle bir rivayet de var: "Mehdi'ye biat vakti gökten: "Bu Allah'ın halifesi el-Mehdi'dir. O'nu dinleyin ve itaat edin" nidası duyulacak" Bu rivayetle ilgili olarak sizin tahkikleriniz nelerdir?

Cevap:

1. İmam Mehdi ile ilgili çeşitli hadis kitaplarında rivayet edilmiş hadislerle ilgili araştırmalarımı daha önce arzetmiştim. İmam Mehdi ile ilgili rivayetlere inanan kişiler, o hadisin herhangi bir hadis kitabında zikredilmiş olmasını yeterli sanıyorlar. Aynı şekilde, hadisin ravilerinin sika olup olmadığını öğrenmenin tahkik için yeterli olduğu kanaatini taşıyorlar. O rivayetlerde bulduklarını bir inanç haline getirmeleri onlar için doğrudur. Ancak, rivayetleri toplayıp karşılaştırmalı tahkik edenler ve bu rivayetlerde çoğunlukla çelişki bulanlar için, bu rivayetleri kabul etmek güçtür. Yine Fâtîmi, Abbasi ve Beni Ümeyye tarihî bilenler ve çekişme halindeki bu fırkaların herbiri hakkında çeşitli rivayetlerin varlığını ve Mehdi konusundaki hadislerin ravilerinin bu fırkalardan biriyle açık ilişki içerisinde olduğunu farkına varanlar için, bu rivayetlerin tüm ayrıntılarını sahih kabul etmek oldukça zordur. Sizin kendi naklettiğiniz hadiste de "*Siyah Bayrakların zikri geçmektedir ve tarih bize siyah bayrakların Abbasilerin sembolü olduğunu göstermektedir.*" Yine tarih bize bu gibi hadisleri gündeme getirmenin Abbasi halifesi Mehdi'nin "Mehdi Mev'ud" olduğunu ispatlama gayretlerinden kaynaklandığını öğretiyor. Buna rağmen eğer bir kimse bu gibi şeylere inanmada ısrar ederse, inanabilir ve "Dinin Tecdid ve İhyası"nda benim belirttiğim görüşü reddedebilir. Tarihî, ilmî, fikhî her meselede herkes benim sözlerimi kabul etmek zorundadır diye bir kural da yoktur. Yine bu meselelerde benim herhangi bir tahkikimin herhangi bir kişiye hoş gelmemesi yüzünden, dini ikameye çalışmak gayretlerinde onun bana yardımcı olmasının haramlığı da sözkonusu olamaz. Zaten hadis, tefsir, fıkıh ve diğer ilimlerde ilim ehlinin görüşleri her zaman değişik olmuştur.

2. Benim "Mehdi Mev'ud, modern tarzda bir lider olacak" şeklinde sarfettiğim söz, onun sakalını tıraş edeceği, kot pantolon giyeceği, moda uyacağı mânâsına değil, o ne zaman ortaya çıkarsa çıksın, zamanın ilimlerini, durumlarını ve gereklerini tamamen bilecek, kendi asrına uygun olarak fiilî tedbirler alacak ve kendi devrindeki bilimsel araştırmaların ürünü olan her türlü araç ve gereçten istifade edecek anlamındadır. Bu söz herhangi bir delile zaruret bırakmayan, açık, makul bir sözdür.

Hz. Peygamber, kendi devrinin hendek, deve, mancık v.b. imkanlarını kullandı diye, gelecek herhangi bir devirde Rasûlullah'ın (s.a) halifeliğinin hakkını eda etmek isteyen bir kişinin tank ve uçaktan, bilimsel verilerden ve kendi zamanının şartlarından uzak kalarak faaliyet göstermesi için hiçbir sebep yoktur. Cemaatin amacının gerçekleşmesi ve herhangi bir hareketin başarıya ulaşmasının fitrî yolu, tüm modern araçların kontrol altına alınması ve nüfuz sahasının genişletilmesi için modern ilim ve fennin metodlarıyla birlikte öğrenilmesinden geçmektedir.

3. "Sizin Mehdilik iddiasına kalkışacağınız şüphesi uyanmaktadır." cümlesine cevaben, bu tür şüphelerde bulunmak Allah'tan korkan, Allah önünde kendi sorumluluğunu müdrük ve Allah Teâlâ'nın:

"Zandan çokça kaçının. Çünkü zararın bir kısmı günahıdır."^[67] buyruğuna muhatap bir kimsenin işi olamaz" sözünden başka bir şey söyleyemiyorum. Bu tür şüpheler uyandırarak insanları Cemaat-i İslâmî'nin hakka davetinden soğutmak isteyen kimselere, onların hiçbir şekilde kurtulamayacakları, tehlikeli bir ceza vermeyi kararlaştırdım. O ceza şudur: İnşallah ben her çeşit iddiadan paçamı sıyrıp Rabbimin önünde hazır olacağım ve bu gibi kimselerin Allah Teâlâ önünde bu şüphelerini ve bunları yayarak insanları haktan engellemelerini nasıl haklı gösterebileceklerini seyredeceğim.

4. Mehdi ile ilgili rivayetlerin zikredildiği "Kıyamet Alâmetleri" adlı kitap hakkında menfi ya da müsbet birşey söyleyemem. Eğer bu rivayet doğru ve Rasûlullah (s.a) Efendimiz gerçekten:

"Mehdi'ye biat vaktinde gökten 'Bu Alah'ın halifesi Mehdi'dir, O'nu dinleyin ve itaat edin" diye haber vermişse, benim "Dinin Tecdid ve İhyası" kitabında belirttiğim görüşüm elbette yanlıştır. Ancak ben Rasûlullah'ın (s.a) böyle birşey söylediğini sanmıyorum. Kur'an-ı Keim'in mütâlâasından anladığım kadarıyla, herhangi bir nebinin gelişinde bile böyle bir nida gelmemiştir. İnsanoğluna, kendisinden sonra iman ve küfrü tanımada ikinci bir fırsatın gelmeyeceği son nebi Hz. Muhammed'in (s.a) gelişinde bile göklerden böyle bir nida işitilmedi. Mekke müşrikleri, Peygamberimizle birlikte O'nun Allah'ın Elçisi olduğunu bildirecek bir meleğin de olmasını istediler. Efendimizin peygamberliğinin onlara şüphe götürmez bir tarzda malum olabileceği herhangi bir açık delili talep edip durdukları halde, Allah Teâlâ onların tüm isteklerini geri çevirdi. O'nun (c.c) bu istekleri geri çevirmesinin sebebi, Kur'an-ı Kerimin çeşitli surelerinde, akli imtihana yer bırakmayan hakikati tamamen belli etmenin Allah'ın hikmetine ters olduğu şeklinde açıklanmıştır. O halde Allah Teâlâ'nın bu sünnetini sırf İmam Mehdi meselesinde değiştireceği ve ona biat edilirken: "*Ey insanlar, bu bizim halifemiz Mehdi'dir. Onu dinleyin ve Ona itaat edin*" diye göklerden nida ettireceğine nasıl inanılabilir. ^[68]

Hilafet İçin Kureyşlilik Şartının Aranması

Soru:

İslâm, tüm dünyaya, bütün insanların insan olmaları hasebiyle eşit olduklarını, beyazın siyaha, Arabın aceme herhangi bir üstünlüğünün olmadığını, İslâm dairesine girer girmez tüm sosyal, aşağı ve yukarı sınıfların denkleştirdiğini bildiriyor. Tek farkın:

"*Muhakkakki Allah yanında en değerli ve en üstün olanınız O'ndan en çok korkanınızdır.*" ^[69] âyetiyle açıklanmış olduğunu söylüyor. Öyleyse "Hilafetin Kureyş'te kalması gerekir." diyen, veya aşağı yukarı bu mânâda olan bir hadis ne anlam ifade edebilir? Eğer bu doğru ise, kendi ırkını dünyadaki tüm ırklardan üstün gören ve yönetim hakkının sadece onlarda olduğunu iddia eden Hitler'in ne kabahati vardı? Yine eğer bir Kureyşli'nin sadece acemler üzerinde değil, Araplar üzerinde de böyle bir üstünlük hakkı varsa, Batılı milletlerin diğer milletleri küçük ve aşağı görmeleri neden haklı olmasın? İslâm'ın daveti rivayet edilen bu tür hadislerle birlikte, nasıl mutabık kılınabilir?

Cevap:

Bir insanın kendine has bir çevrede ve kendine özel bir mevkide söylediği bir söz, o yer ve mevkide çok defa tamamen doğru olmasına rağmen, bir başka yerde nakledildiğinde bambaşka bir şekil almakta ve o sözü söyleyenin maksadının tam tersi bir mânâ ortaya çıkmaktadır. Aynı şey sizin zikrettiğiniz hadisler için de sözkonusu olmuştur. Öyle ki, İslâm fakihlerinin büyük bir kısmı aynı yanlışa düşerek Kureyşli olmayı hilafetin şartlarından saymışlardır. ^[70] Halbuki Rasûlullah'ın amacı başkaydı.

Aslında Efendimiz (s.a) bir taraftan İslâm'ın esaslarını açıkça tebliğ edip halkı davet ederken, öbür taraftan tecrübeli bir idareci sıfatıyla zaman, toplum ve çevrenin gerçek şartlarını inceden inceye gözönünde bulunduruyordu. Kendi yerinde doğru olsa bile o şartlar dışında uygulanmasının büyük fitnelere sebep olabileceği ihtimali bulunan tedbirleri uygulamaya koymaktan kaçmıyordu. Rasulallah Kureyş kabilesinin, iş yapma kabiliyeti ve yüzyıllardır ülkede perçinlenmiş olan nüfuzları yüzünden çok güçlü olduğunu görmüş, kendisinden sonra Kureyş'in dışında bir kimse emir yapılırsa onun Kureyş'e rağmen başarılı olamayacağını anlamış, hem de çok iyi anlamıştı. Rasûlullah'ın (s.a) müslümanlara aşımış olduğu ruh sebebiyle, müslümanlar kendisinden sonra azad edilmiş herhangi bir köleyi bile halife seçebilirlerdi. Hiçbir nüfuzu olmayan herhangi bir kabile reisini de halife yapabilirlerdi. Ancak ülkenin o zamanki sosyal düzeni böyle bir tedbirin oldukça yanlış olduğunu ilk bakışta gösteriyordu. Bu yüzden Rasulallah, insanlara kendi halefinin herhangi bir Kureyşli olması gerektiğini işaret etti.

Rasûlullah'ın (s.a) bu sezgisi tarihin kendisini yüzyıllar boyu tasdik edeceği ölçüde doğru idi. Kureyş kabilesi öyle güçlü insanlar yetiştiriyordu ki, Raşid halifelerin dördünü de bu kabile hazırlıyordu. O zamanki Araplar içerisinde bu dördünün bir benzeri gerçekten yoktu. Yine azametli Emevi saltanatını bu kabile kurdu. Abbasi saltanatını onlar tarih sahnesine çıkardı, İspanya'da güçlü bir hükümeti onlar kurdular. Yine Mısır'da Fatimî devletini onlar tesis ettiler. Böylesine güçlü kabileyetlere ve nüfuza sahip bir kabilenin varlığına rağmen, eğer pratik siyaset gözardı edilip sırf teorik siyaset gösterisi yapmak amacına yönelinseydi, netice hilafetin başarısızlığı olarak ortaya çıkardı. Hz. Peygamber, bu mesele hakkında söylediklerini "Şeriata göre halifenin Kureyş'ten olması gerekir. Kureyşli olmayanların hilafet hakkı yoktur" anlamına gelen bir kanun koymak için

buyurmamıştır, ^[71] Bu pratik siyaset açısından bir yönlendirme idi. Bununla birlikte Rasûlullah (s.a) Kureyş'in ahlâkını muhafaza ederek dinin bayraktarlığını yaptığı, içlerinde iki tane işbilir insan bulunduğu müddetçe başkanlığın onların olacağı da önceden haber vermişti.

Şimdiye kadar arzedegeldiklerimi hadisleri takip ederek tamamen açıklığa kavuşturabiliriz:

Ahmed b. Hanbel'in "Müsned"inde Amr İbn As, Rasûlullah'ın (s.a.):

Kureyş Arapların lideridir" ^[72] buyurduğunu rivayet ediyor. Beyhaki'de bulunan Hz. Ali'nin rivayeti bu mânâyı biraz daha açıklığa kavuşturmuştur. Bu hadiste Rasûlullah (s.a):

"*Önceden Arapların önderleri Himyerilerdi*" ^[73] *Daha sonra Allah Teâlâ bu işi onlardan alıp Kureyş'e verdi.*" buyurmuştur.

Başka rivayetlerde mesele daha da açıklığa kavuşuyor. Örneğin; "*iyilikte olsun, kötülükte olsun, Araplar Kureyş'in peşinden gider.*" ^[74] buyuruluyor. Yine:

İyi insanlar Kureyş'in iyiliklerine, kötüler ise Kureyş'in kötülüklerine uymaktadır. ^[75] ve:

Araplar Kureyş'in önderliğini kabul etmekte; müslümanlar Kureyş'in müslümanlarına, kafirler ise Kureyş'in kafirlerine ittiba etmektedir. ^[76] diye

rivayet edilmiştir. Bunu Sakife-i Beni Saide'de yaptığı konuşmada Hz. Ebu Bekir de belirtmektedir:

"Araplar, Kureyş kabilesi dışından bir kimsenin önderliğini tanımazlar."

Bu açıklamalar birer gerçektir. O zamanki Arapların fiilî durumları ve yüzyılların tarihinin oluşturduğu ortamdır bu rivayetlerde bildirilen. Bu rivayetlerde Hz. Peygamberin Kureyş'in önder olmasını istediğine dair bir mânâ çıkarılabilecek hiçbir kelime yoktur. Tam aksine bu sözler ülkenin önderi olmuş Kureyş'in ülke içindeki konumunu tesbit ve bir gerçeği ifade etmek anlamını taşır. Bu, Rasûlullah'ın (s.a) dünyaya teşrif etmelerinden önce ortaya çıkmış bir durumdur.

Tüm milletin psikolojisine bu insanlar hakimdi. Hayatın her safhasında bunlar önden, halk onların peşinden gidiyordu. Küfürde olduğu gibi İslam'da da öncüyüdüler. Onların etkisiyle Araplar bu dini kabul etmişlerdi. Onların bu fiilî ve tarihî önderlikleri aleyhine savaş açmaya, bu durumu değiştirmek için kuvvet kaybetmeye, hiçbir sebep yoktu. Bu yüzden Rasûlullah (s.a) bu gerçeğin kabul edilerek İslam devrinde de Kureyş'in önderlik mertebesinin olduğu gibi kalmasını irade buyurdular:

Kureyş'i öne çıkarın, ona karşı çalışmayın, [77] Yine Peygamber Efendimiz çeşitli münasebetlerle Kureyş'in bu mertebesinin, önderlik yetkisini taşıdığı ve dini ayakta tuttuğu müddetçe devam etmesini de açık olarak bildirmişlerdir:

Bu önderlik dinî ayakta tuttıkları müddetçe Kureyş'te kalacak ve Allah Teâlâ ona düşmanlık edenleri kahredecektir: [78]

Hükümlerinde insafî, ahidlerine vefakâr ve Allah'ın kullarına merhametli oldukları müddetçe imamlar Kureyş'tendir. [79]

Bu önderlik Kureyş'te iki tane bile işbilir kaldığı müddetçe onlarda kalacaktır. [80]

Peygamberimizin bu hadislerinde Kureyş'in ehliyetini kaybettiği an önderliğin elinden gideceğine, Kureyş dışından birinin, hatta Arapların dışından birinin önder ve öncü olacağına zımnen işaret vardır. Eğer İslam şeriatında hilafet bir yasa olarak sadece Kureyş'in hakkı olup Kureyşli olmayanlar bu haktan hiçbir şekilde faydalanamasaydı böyle bir söz nasıl söylenebilirdi? [81]

Hz. Alinin Hilafete Adaylığı Meselesi

Soru:

Cemaat-i İslâmî üyelerinin günümüzdeki demokratik prensipler ile ilgili olarak yaptığı tenkitlerden birisi de:

"Kim kendisini bir mevki ve makama aday gösterir veya o makam için çekişirse, İslâm'a göre o kimse seçilmeye müstehak değildir" şeklindedir. O halde, "Hz. Ali, (r.a.) hilafet için adaydı veya iddialıydı." şeklindeki görüşe nasıl cevap verilebilir?

Cevap:

Hz. Ali'nin hilafete adaylığı veya iddialı olmasının hikayesi aslında bazı kasıtlı rivayetlerden oluşan uzun bir kıssanın bir bölümüdür. Bu bölümü kıssanın tamamından ayırıp, sadece onun üzerinde tartışmak doğru değildir. Eğer bu bölümü kabul ediyorsanız, bu bölümün ait olduğu tüm kıssayı da kabul etmeniz gerekecektir. Ancak böyle bir kabulden sonra tartışmaya girebiliriz.

Bu kıssanın rivayetleri oldukça meşhurdur. Yakubî'nin "Tarih"inde zikrettiği "Sakife-i Beni Saide'den sonra hadiseler, İbn Kuteybe'nin [82]

"el-İmame ve's-Siyase"sinde ortaya koyduğu durum ve yine bu meseleler hakkında diğer alimlerin naklettikleri rivayetlerin hepsi gözünüzün önündedir. Eğer siz bu tarihe inanırsanız sizin Kur'an mübelliği, İslâm davetçisi, nefisleri temizleyici Muhammed Rasulullah ve O'nun talim terbiyesinin tüm etkileri üzerine bir çarpı işareti çekmeniz lazımdır. Bu en temiz insanın yirmi üç senelik tebliği ve yönlendirmeleriye hazırlanan, önderliği altında Bedir, Uhud, Ahzab, Huneyn savaşlarını kazanarak İslâm bayrağını tüm dünyada yücelten cemaatin ahlak, fikir, gaye, irade, arzu ve metodlarının, dünyaya tapanlarından en küçük bir farkının bile olmadığını kabul etmeniz gerekecektir.

Bu tarih kitaplarının verdiği bilgilere bakarsak gözlerimizin önünde aşağı yukarı şöyle bir manzara canlanıyor: Tahammüllü bir kişi bir kaç sene dışını sıkıp savaşmış-dışerek bir ülke fethedip bileğinin gücü ile bir saltanat kurar. Daha sonra kaza-i ilahi gelip vefat eder. Onun gözleri kapanır kapanmaz hepsi kendi yetiştirmesi olan ve tüm ömrü boyunca . itimad ettiği arkadaşları ve dostları tek tek gözlerim iktidara çevirirler. Onun ev halkı daha teçhiz ve tekfin işleriyle meşgulken, arkadaşları iktidarı nasıl ele geçirebilecekleri kaygusuna düşerler. Nitekim toplanıp aralarında didişmeye başlarlar. Herkes bu yağlı lokmayı kendisi yutmak istemektedir. Sonunda büyük kavga ve gürültülerden sonra aralarından birini padişahlığa seçerler. Bu iş henüz bitmiştir ki, bu haber saltanatın kurucusunun akrabalarına ulaşır, ama talih kuşu elden uçmuştur bir kere. Merhumun zaten oğlu yoktur, bir damadı vardır. O, "Benim varlığımda taht va tacın varisi kim olabilir?" diye galeyana gelir. Kızı da babasının yıllarca didinip uğraşarak kurduğu saltanat üzerine başkalarının konmaya ne hakkı var, diyerek yanıp yakınmaya başlar. Önce akrabalar başbaşa verip aralarında istişare yaparlar. Daha sonra merhum padişahın eski dostlarına merhumun ihsanlarını hatırlatarak itiraza ve onun ardından halkın içine çıkıp haklarını istemeye başlarlar. Damad, merhumun kızını alıp onu saltanat başkentinin mahallelerinde dolaştırır ve belki feryadlarından kalpleri yumuşayıp acırlar diye bir bir nüfuzlu kabilelere götürür. Belki isteğinin gerçekleşmesinde işe yarar diye merhum padişahın kabrine gidip konuşur, tütsü yakar(!) ama kimse onu dinlemez. Zavallı sonunda yorulup kaybeder ve yerine oturur. Ne zaman ki kendi iddiasının asıl dayanağı merhumun kızı da dünyaya gözlerini kapatır; bu garip gidip kırık gönülle tahtın gasıbının itaatim kabul eder. Ama kalbi aynı şekilde yanıp tutuşmaya devam eder. Bu yanıp tutuşmasını zaman zaman şöyle veya böyle izhar eder.

Acaba Hz. Muhammedin (s.a) ehl-i beytinin ve O'nun yüce ashabının gerçek tasviri bu mudur? Acaba Allah'ın Rasulü de diğer saltanat kurucuları gibi bir saltanat kurucusu muydu? Acaba Allah Rasulü'nün yirmüç senelik eğitim, öğretim ve sohbetinden böyle bir ahlâk, davranış ve gidişat mı meydana gelmişti? Bu manzaranın, Kur'an-ı Kerim ve onun temiz öğretileriyle, Hz. Muhammed'in (s.a) yaşayışı ve O'nun hadislerde ifadesini bulan en yüce ahlakî prensipleriyle, Hz. Ali ve Hz. Fatıma'nın (bu kıssa dışında) dünyayı istediklerine dair bir şaibenin bile göze çarpmadığı hayat hikayeleriyle, Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'in dünyalık peşinde koşan insanların yaşama biçimlerine hiçbir yönüyle benzemeyen yaşantılarıyla ne

münasebeti vardır? Ve nihayet sahabe-i kiramin bu kıssada tasvir edilen manzarası bir kenara bırakılıp bakıldığında, hiçbir şekilde benzerinin görülmediği yüksek seciyeleriyle bu manzaranın ne gibi bir alâkası mevcuttur?

Yine bu insanlarla ilgili sağlam bilgi birikimine dayalı güvenilir tarihi eserler bunların ahlakı, sireti, zihniyeti ve psikolojileri hakkında önümüze çok farklı bir manzara sunarken, sadece bu birkaç rivayet bu manzaranın tam tersi bir tablo çiziyorsa, akıl buna ne der? Acaba deniz tesadüfen ateş mi almıştı? Yoksa denizde hiç su yoktu da her taraf ateş miydi? Yoksa ateş alma hikayesi yalan mıydı? Tüm şahitler onun deniz olduğunu doğruladığına göre, elbette orada sudan başka birşey olamazdı!

Yine de eğer herhangi bir kimsenin canı bu kıssaya inanmak istiyorsa biz onu engelleyemeyiz. Çünkü tarih sayfaları bu gibi hikayelerle bulanmıştır. Bu bulanık hikayelere göre -hâşâ- risalet iddiasının sırf bir hile, Kur'an-ı Kerim'in şairce yazılmış bir kitap, kutsallık destanlarının riyakârlık destanlarından başka birşey olmadığını, herhangi bir şahsın bir takım kurnazlıklarla tüm dünyayı kendi saltanatını kurmak amacıyla dolandırdığını, dünyayı seven hilebazların etrafında toplanan yağcılar gibi onun etrafında da bazı yağcılar toplandığını, kutsallık perdesi altında hangi amaç için çalıştıklarının sırrını, işin sonunda ancak kendi ev halkının ortaya koyduğunu kabul etmek gerekecektir mâzallah!

Buna karşılık tarih başka rivayetler de nakletmektedir. Birazcık onları da görünüz, Allame Ebu Ca'fer İbn Cerir et-Taberi tüm senediyle birlikte şunu rivayet ediyor: Hz. Said b. Zeyd'den (r.a) Peygamberimizin vefatı soruldu, o da şöyle dedi:

Ali (r.a) evinde idi. Bir kişi ona gelip Hz. Ebu Bekir'in biat almak için oturduğunu haber verdi. Bunu işitir işitmez Hz. Ali biat etmek için izar ve ridasını almadan gömleğiyle dışarı fırladı. Biat etmek için elbise giyinecek kadar bile geç kalmayı istememişti. Biat etti ve evden elbisesini

[83]

getirterek giyindi ve mecliste oturdu.

Beyhaki'nin rivayeti bundan biraz farklıdır. O, Ebu Said el-Hudri'den (r.a) şöyle rivayet etmektedir:

"Hz. Ebu Bekir minbere çıkarak cemaatta toplanmış olanlara şöyle bir göz gezdirdi. Hz.Zübeyr'i göremeyince çağtırmaya adam gönderdi. O gelince "Ben Rasulullah'ın (s.a) halaoğlu ve havarisi nerede diye soruyordum. Yoksa sen müdümanların cemaatından ayrı kalmak mı istiyorsun?" diye sordu. Hz. Zübeyr "Ey Rasulullah'ın halifesi bağışla" diyerek kalktı ve biat etti. Ebu Bekir (r.a) cemaate bir kere daha göz gezdirip Hz.Ali'yi (r.a) göremeyince çağtırmak için adam gönderdi. O gelince "Ben Rasulullah'ın amcaoğlu ve damadı nerede diye soruyordum. Yoksa sen müslümanların cemaatından ayrı kalmak mı istiyorsun?" diye sordu. O de cevaben "Bağışle ey Rasulullah'ın halifesi" diyerek kalktı ve biat etti."

Bu iki rivayette zahiren göze çarpan fark sadece ayrıntıdaki ufak bir farktır. Gerçekte ise biri diğerini teyid etmektedir. Bu rivayetlerin daha güçlü bir teyidini Musa b. Ukbe'nin güvenilir bir senetle "Mega"sinde Hz. Abdurahman b. Avf'tan naklettiği rivayette buluyoruz:

Daha sonra Hz. Ebu Bekir (r.a) (biattan sonra) hutbe irad etti. Hutbesinde orada toplanan halka mazeretini sunup (Hiçbir zaman kalbimden emirlik hevesi geçmedi. Hiçbir zaman açık ya da gizli bunu istemedim.) dedi. Muhacirlerin hepsi, Hz. Ebu Bekir'in bu konuşmasını suskunluk içerisinde dinlediler. Sadece, Hz. Ali ve Hz. Zübeyr şikayetlerinin meşvereye kendilerinin de katılmamasından kaynaklandığını söylediler. Yoksa onlar da Hz. Ebu Bekir'in bu işe (halifelğe) herkesten daha layık olduğunu bildiklerini, onun Kasûlullah'a mağara arkadaşlığı yaptığını, şeref ve tecrübesini itiraf ettiklerini, yine Rasulullah'ın (s.a) hayattayken onu kendi yerine imamlığa geçirdiğim ifade ettiler."

Yine Allame İbn Kesir "el-Bidaye ve'n-Nihaye"deki kendi araştırmasını şöyle sunuyor: "Hz. Ali (r.a) Hz. Fatıma'nın hatırı için bağevinde uzlete çekildi. Çünkü Hz. Fatıma (r.a) mirasın ayrılması meselesinde Hz. Ebu Bekir'e küsmüştü. Hz. Ali, onun Nebî'nin (s.a) vefatı dolayısıyla kalbindeki gam yükünde herhangi bir sebeple artış olmasını münasip görmüyordu. Daha sonra Hz. Fatıma (r.a) dünyasını değiştirdiğinde Hz. Ali yeniden gidip Hz. Ebu Bekir'e biat tazeleyerek meselelerle ilgilenmeye başladı. Allame İbn Abdilberr "İstıab" adlı eserinde Abdullah b. Mübarek'ten naklen şu rivayeti zikrediyor:

"Hz. Ebu Bekir'e hilafet için biat edilince: Ebu Süfyan, Hz. Ali'nin yanına gelip ona; "Ne oluyor? Kureyş kabilelerinden en küçüğü size rağmen bu makama mı ulaştı? Ey Ali! Eğer sen istersen Allah'a yemin olsun ki, bu vadiyi süvariler ve piyadelerle doldururum" dedi. Hz. Ali cevaben:

"Siz tüm ömrünüzü İslâm'a ve müslümanlara düşmanlıkla geçirdiniz. Ancak sizin düşmanlığınız ne İslâm'a ne de müslümanlara bir zarar verdi. Biz Ebu Bekir'i bu makama ehil görüyoruz" dedi. Biz herhangi bir kimse ile tartışmada sıkışıp kalmak istemiyoruz. Biz her iki tabloyu da sunduk. O halde bunlardan hangisinin Kur'an mübelliğinin, O'nun ehl-i beytinin ve yüce ashabının siretlerine daha uygun olduğuna karar vermek her akıl sahibinin kendisine düşer. Herhangi bir şahıs birinci tabloya rağbet edebilir. Fakat sadece iddia etmek ve aday olmak meselesi değil, bununla birlikte bunu kabul eden kişilerden bütün din ve iman meselesinin halli taleb olunacaktır. Herhangi bir kimsenin ikinci meseleyi kabul etmesi

[84]

durumunda ise, Hz. Ali'nin hilafet makamı için adaylığı veya iddialı olması diye birşey sözkonusu değildir.

Bazı Hadislere İtirazlar Ve Cevapları

Soru:

Hz. Peygamberin hadisi şerifleri hakkında kalbimdeki saygı, Ehl-i Hadis'inkinden hiç de az değildir. Dolayısıyla sürekli, hadisi reddedenlerin şerrinden beni koruması için Allah'a dua ediyorum. Fakat bazı hadisler hakkında zihnimde devamlı kuşkular uyanıyor. Aşağıda size bildireceğim hadisleri ve bunlar hakkındaki kuşkularımı inceleyip tereddütlerimi gidermenizi rica ediyorum. Bu arzumu yerine getirirseniz size çok minnettar kalacağım.

Ahlâki Açıdan Ayıp Sayılan Konulardaki Hadisler

1. Peygamberimizin nasıl guslettiği sorulduğunda; Hz. Aişe, leğen getirtirecek aralarına bir perde asıp, arkasında erkek kardeşi ile bir yabancının da bulunduğu bir anda gusletti. [85]

2. Mut'a hakkında Hz. Sabra, iki arkadaş Beni Amir'in bir kadınına gittiklerini ve ona hizmetlerini sunduklarını anlatmıştır. [86]

3. Hz. Cabir, "Biz, Peygamberimiz ve Hz. Ebu Bekir zamanında, bir avuç un karşılığında kadınları kullanırdık. Hz. Ömer bizi bu hareketimizden

menetti." demiştir. [\[87\]](#)

4. Yine Hz. Cabir, "Biz Zilhice ayının beşinde ihramdan çıktık ve kadınlarla o kadar çok seviştik ki, beşinci gününden sonra Arefe için yola çıktığımızda (zekerimizde) hâlâ meni damlaları vardı." demiştir. [\[88\]](#)

Bilime ve Akla Aykırı Hadisler

5. Hz. Ebu Zer, "Peygamberimiz (s.a) bana güneş hakkında: "*Güneş, battıktan sonra Allah'ın huzurunda secdeye kapanır ve yeniden doğmak için sabaha kadar yalvarır durur*" buyurdu demiştir. [\[89\]](#)

6. Hz. Ebu Hüreyre: "*Cehennem, Allah'a nefesinin daralmasından şikayet etmiş ve nefes almak için izin istemiş. Allah Teâlâ da cehenneme bir yılda iki defa nefes alması için izin vermiş. Bu nedenle de yaz ve kış diye iki mevsim doğmuştur.*" hadisini rivayet etmiştir. [\[90\]](#)

7. "Erkeğin menisi beyaz, kadınınki ise sarıdır. Boşalmadan sonra bu ikisi birleşince, eğer bu birleşim beyazımsı olursa erkek, aksi halde kız çocuğu doğar. [\[91\]](#)

8. "Sevişme sırasında erkek kadından daha önce boşalırsa, çocukları babasına; aksi takdirde annesine benzer. [\[92\]](#)

Peygamberlere Saygısızlık İfade Eden Hadisler

9. Hz. Ebu Hüreyre, Hz. Peygamberin "*Hz. İbrahim (a.s) seksen yaşındayken sünnet olmuştur*" buyurduğunu rivayet etmiştir. [\[93\]](#)

10. Hz. Ebu Hüreyre'den rivayet edilen bir hadis de şu şekildedir: "Süleyman (a.s) bir gün şöyle dedi: Ben bu gece (doksandokuz veya yüzbir) karılarımla sevişeceğim ve her biri bir kahraman doğuracak ve onlar Allah yolunda cihad edecektir" demişti. Birisi Hz. Süleyman'dan inşaallah demesini istemiş, fakat o buna kulak asmamıştı. Bu nedenle de Hz. Süleyman kanlarıyla sevişmiş olmasına rağmen biri dışında hiçbiri hamile kalmamıştı. [\[94\]](#)

11. Hz. Huzeyfe: "Bir defasında Peygamberimiz (s.a) bir çöplüğe doğru yürüdü ve gözümün önünde küçük abdest yaptı" demiştir. [\[95\]](#)

12. Buhari'de, Allah'ın Siddık Nebi olarak nitelediği Hz. İbrahim'in (a.s) söylediği üç yalandan bahsedilmiştir. Bu yalanların üçü de o kadar ağırdır ki o, hesap gününde, şefaati inekten utanacaktır. [\[96\]](#)

Bu yalanlardan ikisi Kur'an-ı Kerim de de zikredilmiştir. Fakat üçüncüsüne Kur'an-ı Kerim'in hiçbir yerinde rastlanmamıştır. Bu yalana göre Hz. İbrahim (a.s), korkusundan zâni bir padişaha, karısını kız kardeşi olarak tanıtmıştır.

Adaletle Aykırı Hadisler

13. Ümmü Şerik; "Peygamberimiz (s.a.v) kertenkelenin öldürülmesini emretmiştir. Çünkü kertenkele, Hz. İbrahim'in (a.s) atıldığı ateşi üfleyerek alevlendirmişti" diyor. Sorum şu: Bir kertenkelenin nefesi ateşi nasıl alevlendirebilmektedir? Bu güç ona nereden gelmiş? Ayrıca bir tek kertenkelenin suçu yüzünden bütün kertenkele neslinin cezalandırılması adaletle bağdaşır mı? [\[97\]](#)

14. Bir rivayete göre namaz kılarken önden kadın, eşek veya köpek geçerse namaz fasid olurmuş. [\[98\]](#)

Çeşitli Konular

15. "Bir sinek içecek bir şeyin içine düşerse, tamamı içeceğin içine batırılıp çıkartılmalıdır. Çünkü kanatlarının birinde hastalık, diğerinde şifa vardır." [\[99\]](#)

Söz konusu hadislerin çoğu Buhari'den alınmıştır. Bize göre Kur'an-ı Kerim'den sonra en doğru kitap Buhari'dir. Acaba Buhari'nin de Kur'an-ı Kerim gibi kelimesi kelimesine doğru ve değişmemiş olduğunu söyleyebilir misiniz?

Cevap:

Sorunuzu cevaplandırmadan önce hakkınızdaki bir şikayetimi belirtmek istiyorum. Bütün hadislere referans olarak Buhari ve Müslim'in cilt ve sayfa numaralarını vermişsiniz. Halbuki bu kitaplar dünyanın yüzlerce matbaasında, değişik boyalarda ve defalarca basılmışlardır. Sizdeki baskının diğerleriyle aynı olup olmadığından emin olamayız. Bu tür kitapların referansını verirken her zaman kitabın adı ve bölümün başlığının verilmesi gerekir ki, istenen hadis kolayca bulunabilsin.

Sorularımız, bende sizin bu kitapları gerektiği kadar okumadığınız izlenimini uyandırıyor. Belki de hadis inkarcıları tarafından nifak amacıyla "İtiraz Edilebilir Hadisler" ismi altında yayınlanmış listelerden biri gözünüze çarpmıştır. Siz de bu kadar araştırma zahmetiyle yetinerek bu listedeki hadislerin Buhari ve Müslim'in herhangi bir nüshasında olup olmadığına üstünkörü bakıp tatmin olmuşsunuzdur. Nitekim, bu hadisler orada bulunmaktadır. Fakat belirttiğiniz hadislerin yer aldığı bölümlerin tamamını okusaydınız, şüphelerinizi giderebilecek cevapları kendi kendinize bulabilirdiniz.. Belki de siz bazı hadislerin metinlerini bütünüyle okumadan bu yıkıcı grubun yazdığı yanlış açıklamaları bana aktarıyorsunuz. Bu

tür kişilerin cahil halkı aldatabilmesi bir yana, sizin gibi yüksek eğitim görmüş kişileri de kolayca etkileyebilmesi çok üzücüdür.

Dünyanın hiçbir bilim ve sanat dalına, bir kimsenin böylesine az incelemeyle herhangi bir eleştiri getiremeyeceğini bilmiyor muydunuz?

Yoksa siz böyle bir incelemeyi hadis konusunda yeterli mi görüyorsunuz? Siz hadisin bazı kısımlarını esas konulardan o denli soyutlayarak ve tamamen önemsizleştirerek bize iletirsiniz ki, bu yöntemle bilim ve sanat üzerinde yazılmış dünyanın herhangi bir kitabından yapılacak alıntılar, ancak sırf alay konusu olarak sunulabilir.

Bu kısa tenbihten sonra, sizin ve hadisi inkar edenlerin fitnessine aldanan diğer kişilerin araştırmanın gerçek yöntemini öğrenmeleri açısından, yazdığımız hadislerin herbiri üzerinde detaylı olarak duracağım.

1. Hz. Aişe'nin yıkanmasıyla ilgili hadis, Buhari, Kitab'ul Gusl'ün "Sa"^[100] ve Benzerleri ile Gusletme" bölümünde vardır. Burada Hz. Ebu Seleme şöyle buyuruyor: "Ben ve Hz. Aişe'nin kardeşi, Hz. Aişe'ye gittik. Ve Hz. Aişe'nin kardeşi kendisinden Peygamberimizin guslü (nasıl yaptığı) hakkında sordu. Bunun üzerine Hz. Aişe aşağı yukarı sa'ya eşit bir kap getirtti, gusletti ve başına su döktü. Öyle ki aramızda bir perde vardı," Bu hadise itiraz edenlerin ilk hatası Hz. Ebu Seleme'yi yabana birisi olarak görmeleridir. Halbuki Hz. Ebu Bekir'in kızı Ümmü Gülsüm, Ebu Seleme'ye sütünü emzirdiği için Hz. Aişe'nin de süt yeğeni olmaktadır. Gerçekten de bu meseleyi Hz. Aişe'ye sormaya giden sözkonusu iki kişi de o'nun mahremiydiler ve aralarında yabancı kimse yoktu. İtiraz edenlerin yaptıkları ikinci hata, bu meseleyi abartmalarıdır. Çünkü rivayette yalnızca perde olarak geçmesine rağmen, bunlar tarafından perdenin çok ince olduğu eklenmiştir. Bu ilave için "Eğer o perde ince olmasaydı Hz. Aişe yıkanırken nasıl gözükecekti ve aksi halde perde asarak yıkanmasının ne faydası olacaktı?" diyorlar. Halbuki eğer bunlar (hadis inkarcıları) o iki kişinin hangi meseleyi araştırmak için teyzesi ve ablasına gittiklerini bilselerdi, kendiliğinden cevaplarını alabileceklerdi ve perdenin ince olup olmadığı düşünmelerine gerek kalmayacaktı. Aslında öğrenilmek istenen şey gusül yöntemi değildi. Gusül için ne kadar su gerektiği tartışılıyordu. Bazı kişilere ulaşan rivayete göre Hz. Muhammed, (s.a) bir sa' dolusu suyla gusül yapardı. Bazı kişiler de bu kadar suyu yetersiz görüyor ve cenabet guslüyle, temizlik amacıyla yapılan gusül arasındaki farkı göremedikleri için yanlışlığa düşüyorlardı. Hz. Aişe onlara (mahremi olan iki kişiye) guslü öğretmek için aralarına, başını ve yüzünü o iki şahsın görebileceği şekilde, bir perde asmış ve suyu getirtip başından aşağı dökmüştü. Hz. Aişe böyle yapmakla iki şeyi anlatmak istemiştir: Birincisi, cenabet guslü için sadece vücudun üstüne su dökmek yeterlidir, ikincisi, bu amaç için bir sa' dolusu su yeterli bir miktar olmaktadır.

Bu açıklamadan sonra, siz de, itiraz edilecek bir şeyin olup olmadığını yeniden düşünebilirsiniz. Hatta bir karara da varabilirsiniz. Böyle bir şey için boşu boşuna sağlam senedli bir hadisi inkar etmeye gerek var mı? Ve bütün hadislerin geçersiz olmasına bu hadis delil olarak gösterilebilir mi?

2-3. Hz. Sabra el-Cüheni ve Hz. Cabir'den aktarılan hadisler Müslim'in Mut'a nikahı babında mevcuttur. Fakat öyle görünüyor ki itiraz edenler, sırf itiraz etmek için hadisleri taramaya başlamış ve bunu yaparlarken bu iki hadisi de listelerine eklemişlerdir.

Yoksa onlar, mut'a'nın gerçeğini anlamaya çalışsalar ve bunun hakkında fıkıh imamları arasında doğan tartışmalar ile bu tartışmaları sonuçlandırmak için muhaddislerin, mut'a'nın caiz veya haram olması hakkındaki bütün rivayetleri ne amaçla kitaplarında topladıklarını öğrenselerdi, belki de hadisi inkar amacıyla bu hadisleri de listelerine almaya kalkışmazlardı.

Gerçek şudur: İslam'dan önce cahiliye zamanındaki nikah yöntemleri arasında "Mut'a nikahı" da vardı. Yani bir kadınla, bir miktar ücret karşılığı, belli bir süre için nikah kıyılabilirdi. Hz. Muhammed'in (s.a) metodu ise şuydu: Allah'tan bir şeyin menedilmesi emri gelmedikçe yürürlükte olan hiçbir adeti yasaklamazdı. Hz. Muhammed (s.a), bunlar hakkında ya susardı ya da, bazen gerektiği takdirde, bunlara uymaya izin verirdi. Nitekim aynı durum mut'a nikahı için de sözkonusu oldu. Başlangıçta Hz. Muhammed (s.a), mut'a geleneği için susmayı tercih etmiştir. Sonra, herhangi bir savaş ya da yolculuk sırasında, cinsel ihtiyaçlarının fazla olduğunu söyleyenlere izin de vermiştir. Fakat bu durum, yasak emri geldikten sonra, kesin olarak yasaklanmıştır. Bu hüküm herkese ulaşmadığı için bazı kişiler bilmeden mut'a'ya devam etmiştir. Nihayet Hz. Ömer (r.a) kendi hilafeti döneminde bu hükmü dört bir yana duyurmuş ve bütün gücüyle mut'a geleneğini engellemiştir.

Mut'a konusyla ilgili olarak fıkıh imamlarının karşısında araştırmaya açık birçok soru vardı. Mesela Hz. Muhammed (s.a) açıkça mut'a'ya izin vermiş miydi? Verdiyse ne zaman vermişti, ya da menmi etmişti? Men etmişse ne zaman ve hangi sözleriyle men etmişti? Mut'a, bizzat Hz. Muhammed (s.a) tarafından mı men edilmişti? Yoksa Hz. Ömer (r.a) kendi yetkisiyle mi bu geleneği yasaklamıştı?

Bu ve buna benzer birçok sorudan dolayı fıkıh imamları ve muhaddisler bütün rivayetleri toplamak zorunda kaldılar. İmam Müslim'in sırf bu nedenlerle kitabında naklettiği söz konusu iki rivayeti hadis inkarcıları özellikle seçmiştir:

Birincisi, Hz. Cabir b. Abdullah'ın; "Biz Hz. Muhammed (s.a) ve Hz. Ebu Bekir (r.a) döneminde mut'a yapardık ve sonra Hz. Ömer (r.a) kendi döneminde bunu yasakladı" şeklindeki rivayettir.

İkinci hadis, Sabra El-Cüheni'den aktarılmıştır: "Mekke fethi sırasında Hz. Muhammed (s.a) bizzat mut'a'ya izin verdi. Nitekim ben bir çarşafa karşılık bir kadınla mut'a yaptım. Fakat aynı savaştan sonra Hz. Muhammed (s.a) Allah'ın (c.c) kıyamet gününe kadar mut'a'yı haram kıldığını ilan etti." Bu hadislerin dışında Müslim ve diğer muhaddisler bu meselenin çeşitli yönlerini aydınlatan daha birçok hadis toplamıştır. Şimdi şu soruyu sorabiliriz: Eğer muhaddisler bu hadisleri toplamasaydı, İslami kanunların tedvininde mut'a'nın caiz veya haram olmasına nasıl karar verilebilirdi?

4. Hz.Câbirin (r.a) bu rivayeti, Müslim'in, ihrama girme ve çıkma yöntemlerini içeren rivayetleri toplamış olduğu Kitab'ul Hac'cın ihramla ilgili bölümündedir. İmam Müslim, Hz. Cabir'den birçok rivayet aktarmıştır. Hz. Cabir diyor ki: Biz sadece hac niyetiyle Medine'den yola çıkmıştık. Dört Zilhicce'de Hz. Muhammed (s.a.) Mekke'ye vardığında bize buyurdu ki:

"Aranızda yanlarında kurbanlık getirmeyenler ihramlarını açsınlar ve hanımlarının yanına gitsinler."

Hz. Muhammed (s.a), bunu kesin bir emir olarak söylememişti. O'nun asıl amacı, ihramı açıp böyle yapabileceğimizi söylemekti. Nitekim biz

Kabe'yi tavaf, Safa ve Merve arasında sa'y^[101] yaptıktan sonra ihramlarımızı çıkardık ve hanımlarımıza gittik. O sırada ihramlarını çıkarmaktan çekinenlere Hz. Muhammed (s.a) buyurdu ki:

"Aranızda Allah'tan en çok korkan benim. Eğer ben kurbanlığımı yanımda getirmeseydim, sizinle birlikte ben, de ihramdan çıkardım. Bunun üzerine onlar tatmin oldular ve söylediğine uydular."

Hz. Cabir'in bu olayları anlatmaktaki gayesi, ihrama girerek hac'dan önce Mekke'ye ulaşan bazı kişilerin tavaf ve sa'y yaptıktan sonra ihramdan çıkılmalarının helal olup olmadığı kuşkusuyla ilgiliydi. Bu gibi kişilerin, hac zamanı geldiğinde, Harem'den ihrama başlanmasının caiz olup olmadığı kuşkusunu gidermek için bu hadisi aktarmıştı.

Bu hadisin asıl metninde "Biz çok seviştik ve Arefe için yola çıktığımızda menimiz akıyordu" diye birşey kesinlikle yoktur. Halbuki söz konusu durumu açıklığa kavuşturmak için sahabiler,"Kadınlarımıza gittikten sonra, menimiz aktığı halde Arefe'ye gitmek için bize emir mi veriliyor" diyerek taaccüblerini dile getirmişlerdir.

5. Hz. Ebu Zer'in (r.a) rivayeti olan bu hadis, Buhari'de "Rid'ül Halk" babının "Güneş ve Ay'ın Sıfatları" bölümünde yer almaktadır. Özetini vermiş olduğunuz hadis, o şekliyle doğru değildir. Hadisin doğru çevirisi şöyle: "Rasûlullah (s.a): "Güneşin battıktan sonra nereye gittiğini biliyor musun?" diye sordu. "Allah ve O'nun Rasulü daha iyi bilir" diye cevap verdim. Rasûlullah: "Güneş, Arş'ın altında secde eder ve yeniden doğudan doğmasına izin ister ve ona izin verilir. Bir zaman olacak, güneş secde edip izin isteyecek ama verilmeyecek, tersine gitmesi emredilecek ve güneş batıdan doğacaktır. " buyurdu ve daha sonra şu ayeti okudu:

"Güneş de konulmuş olduğu yerde (müstekarrında) akıp gider. Bu, üstün ve bilen Allah'ın takdiridir." [\[102\]](#)

Burada sadece şu anlatılmak istenmektedir: Güneş her zaman Allah'ın emrindedir. Onun doğması ve batması Allah'ın emriyle gerçekleşir. Güneşin secde etmesinin, bizim namazda ettiğimiz gibi secde etmek anlamına gelmediği açıktır. Bilakis bunun anlamı Kur'an'da tanımlanan dünyadaki her şeyin Allah'ın huzurunda secde etmesi, yani tamamen Rab'lerinin emrine tabi olmasıdır. Sonra güneşin batması da tek değildir. Kur'an'a göre birçok batı vardır. Çünkü güneş her an dünyanın bir yerinde batıp diğer bir yerinde doğar. Bu nedenle izin isteyip doğması ve batmasının anlamı, her zaman Allah'ın emrine tabi olması demektir. Güneşin batıdan doğmasına gelince; bu imkansız bir şey değildir, yerçekimi kanununun aniden değişmesi ve gezegenlerin hareket ettiği yönün her an tersine dönmesi imkân dahilindedir. Fizik ve Astronomi uzmanlarından hiçbiri yerçekimi kanununu değişmez görmemekte ve bunda bir değişme olmasının veya tamamen bozulmasının imkansız olduğuna inanmamaktadır.

Bu hadiste doğma ve batmanın dünyanın değil de, güneşin dönmesinin sonucu olarak görülmesi meselesine gelince, buna itiraz edenler, şu iki noktaya çok iyi dikkat etmelidirler: Birincisi; Peygamberler, fizik, astronomi ve kimya meselelerini anlatmak için bu dünyaya gelmemiştir. Onlar irfani hakikati tebliğ etmeye, düşünce ve eylemi tashih etmeye gel-miştir. Onların işi dünyanın veya güneşin nasıl hareket ettiğini izah etmek değildir. Onların mesajı şudur: "Dünya ve güneşin sahibi ve hükümdarı sadece Allah'tır. Herşey, her zaman O'na ibadet eder."

İkinci nokta ise; bir tebliğci, kendi döneminin bilimsel araç ve gereçlerini bırakıp binlerce yıl sonraki şeyleri hakikati öğretmede eğitim aracı olarak kullanırsa, bu iş tebliğin hikmetine ters düşer. Onların anlatmak istediği şeyler kendi dönemlerinin bilgi birikimini kullanarak gerçekleşebilir. Peygamberler, yüzlerce yıl sonrasının bilgilerini anlatmaya kalkışsaydılar, insanlar onların esas eğitim alanlarını bırakır, bu adamlar hangi zamandan bahsediyor, diyerek bunu tartışmaya başlar ve neticede hiç kimse onların tebliğinden etkilenmezdi.

Şimdi siz düşünün: Eğer bir peygamberin anlattıklarım kendi çağdaşları bile anlamasaydı, sonraki nesillere onun öğretisi nasıl ulaşabilirdi? Bundan bin beşyüz yıl önce, eğer bu hadis, duyanların güneşin doğuşu ve batışının güneşin değil de dünyanın hareketinden dolayı olduğunu anlayacakları bir şekilde söylenmiş olsaydı, bugün bu olay ilmin bir mucizesi olarak anılacaktı. Ancak acaba size göre o dönemin insanları bu mucizeyi nasıl karşılayacaktı? Sonra, bu hadis vasıtasıyla anlatılmak istenen asıl şey başka türlü nasıl anlatılabilirdi? O devrin insanları böyle "İlmi Mucizeler" yüzünden imandan mahrum kalsaydı, bu mucizeler size ulaşamadığı için onları nasıl takdir edebilecektiniz?

6. Hz. Ebu Hüreyre'nin bu rivayeti, Buhari'de "Namaz Vakitleri" bölümünün "Elebrad bizzuhurfi şiddetiharr" babındadır. Siz bu hadisin özetini bile doğru vermemişsiniz. Hadisin doğru tercümesi şu şekildedir. Rasûlullah (s.a): "Yaz mevsiminde öğle namazını serinlikte, geciktirerek (sıcaklığın etkisi azalınca) kılınız. Çünkü sıcaklığın şiddeti cehennemden üflemesindedir. Cehennem Allah 'a halinden şikayet edip benim parçalarını birbirini yiyor, dediğinde; Allah Teâlâ cehennemden iki kez nefes almasına izin verdi. Yani kışın ve yazın birer kez olmak üzere. Yazın aldığı nefes, sizin en şiddetli sıcaklığınıza ve kışın aldığı nefes, sizin en şiddetli soğuklarınıza benzer" buyurmuştur.

Bu hadise itiraz etmeden önce, Rasûlullah'ın bundan asıl amacı ne olabilir, diye iyice düşünün. Kendisi bir fizikçi gibi mevsimdeki değişmelerin nedenlerini mi anlatmak istiyordu? Yoksa bir nebi olarak sıcaklığın şiddetini hissedenlere cehennem mi tasvir etmek istiyordu? Kur'an ı ve Hz. Muhammed'in (s.a) hayatını okuyan birisi, hiç tereddüt etmeden O'na birinci hususu değil de, ikinci hususu uygun görecektir. Hz. Muhammed'in (s.a) yazın öğle namazının serinlikte kılınmasını emretmesinin amacı, cehennemden korkutmaktı ve cehennem hak edecek işlerden men etmektir. Tebuk Gazvesi sırasında Rasûlullah'ın (s.a) söylediği bu sözler Kur'an-ı Kerim'in söyledikleriyle eş anlamlıdır:

"Onlar bu şiddetli sıcakta cihada çıkmayın dediler. Ey Peygamber! Onlara de ki, cehennem ateşi bu sıcaktan daha sıcaktır." [\[103\]](#)

Burada Kur'an bir fizik meselesini açıklamayı hedeflemediği gibi, Hz. Muhammed'in (s.a) hadisi de bir fizik dersi verme amacı taşımıyor. Kuranın dünya sıcaklığıyla cehennem sıcaklığını mukayese etmesinin arkasındaki amaç, sıcaktan dolayı cihad etmekten kaçınanları cehennemden korkutmaktır.

Hz. Muhammed'in (s.a), dünyanın en şiddetli sıcaklığı ve en şiddetli soğukunu cehennemden sadece iki nefesine denk tutması, kışın sabah namazlarını ve yazın öğle namazlarını eda etmek için dışarı çıkmaktan çekinenleri uyarmak içindir.

Nitekim Ahmed b. Hanbel'in Müsnedinde Zeyd b. Sabit'in şöyle bir rivayeti vardır;

"Rasûlullah'ın (s.a) sahabileri için öğle namazından daha zor bir namaz yoktu." Yaz aylarında Arabistan'ın öğle sıcaklığını görenler bu rivayeti daha iyi anlarlar. Şimdi hadisin asıl metnine gelelim:

"Sıcaklığın şiddeti cehennemden üflemesindedir" cümlesinin anlamı, kesin olarak dünya sıcaklığının cehennemden üflemesiyle meydana geldiği şeklinde değildir. Bunun anlamı şu olabilir: Sıcak, cehennemden üflemesinin bir benzeri veya onun cinsindedir. Çünkü Kur'an'da "Min" kelimesi cins beyan

etmek için çokça kullanılmıştır ve Kur'an'da bunun bir çok örneği vardır. Mesela; [\[104\]](#) ayetlerinde de "min" kelimesi cins için kullanılmıştır.

Son cümlede yaz ve kış mevsimlerinin cehennemden bu iki üflemesinden meydana geldiği gibi birşey söylenmemiştir. Hadis-i şerifin tercümesi şöyledir: *"Rabbi ona kış ve yaz için birer kez olmak üzere iki kez nefes alması için izin verdi. Onun nefesleri sizin gördüğünüz en şiddetli sıcaklığa ve en şiddetli soğukluğa benzer."*

7 ve 8. hadisler Müslim, Kitab'ul Mahid'in "Erkek ve Kadının Menisinin Tarifi" bölümünde ve Buhari "Kitab'ul İlim", "Kitab'ul Gusl", "Kitab'ul Edeb" ve "Kitab'ul Enbiya"nın değişik bölümlerinde yer almaktadır. Fakat siz bunların anlamını bile yanlış nakletmişsiniz. Çeşitli rivayetlerde asıl anlatılmak istenen esas şudur: Ümmü Süleym gelip, Rasûlullah'a (s.a): "Rüyasında kadın da erkeğin gördüğünü görürse (yani ihtilam olursa) ne yapmalıdır?" diye sordu. Rasûlullah'a (s.a): "Gusül yapsın." buyurdu. Bunun üzerine Ümmü Süleym(r.a) taaccüble: "Kadına da aynı şey olur mu? İnzal ve ihtilam kadınlar için de sözkonusu mu?" diye sorunca, Rasûlullah'a (s.a): "Evet", buyurdu. "Değilse çocuk annesine nasıl benzer? Erkeğin suyu koyu ve beyazımsı, kadınınki ince ve sarımtırak olur. Bunlardan galip gelene ya da öne geçene de çocuk benzer."

İkinci bir rivayete göre, bir kadının sorusuna Hz. Aişe de şaşırmişti ve bunun üzerine Rasûlullah (s.a) şöyle cevap vermişti: "*Çocuğun annesine benzemesinin bundan başka bir nedeni var mı? Kadının suyu erkeğine galip gelince çocuk dayılarına ve erkeğin suyu kadınına galip gelince çocuk amcalarına benzer.*"

Bir başka rivayete göre yahudi bir alimin evlat hakkındaki sorusu üzerine Hz. Peygamber (s.a) şu cevabı verdi: "Erkeğin suyu beyazımtrak ve kadınıki sanmtrak olur. Bu ikisinin birleşmesi sırasında erkeğin menisi kadınına galip gelirse, Allah'ın emriyle oğlan doğar. Kadının menisi erkeğine galip gelirse Allah'ın emriyle kız doğar."

Bilmiyorum, siz hangi kelimelerden, "Eğer bu bileşim beyazımsı olursa erkek, yoksa kız çocuğu doğar" anlamını çıkardınız. Sizin hangi ibarenin tercümesini, "Eğer birleşme sırasında erkek kadından daha önce boşalırsa çocuk babasına, yoksa annesine benzer" şeklinde yaptığınızı da bilemiyorum.

Bu hadislerde ifade edilen asıl konunun ilme ve ahlâka aykırı düştüğünü ortaya koyan bir delil varsa, lütfen yazınız.

9. Bu mânâya gelen hadisler, Buhari'nin "Kitab'ul-En-biya" "Kitab'ul-İstizan" ve 'Kitab'ul Akika" bölümlerinde vardır. Fakat her yerde "ihtetene" kelimesinin açık anlamı, Hz. İbrahim'in, kendi sünnetini kendi eliyle yapmış olduğu ihtimalini taşımaktadır. Eğer bir kimse kendi işini yapabiliyorsa, neden bir cerrahı çağırıp seksen yaşındayken bu işi yaptırırın? Sonra, Müsned-i Ebi Ya'la'mn rivayetine göre, kesin olarak biliniyor ki, Hz. İbrahim bu işi kendisi yapmıştır: Allah'tan sünnet olma emri gelince, Hz. İbrahim bir berber aleti alıp sünnet olmuş, sünnet olduktan sonra çok ağrı çekmişti. Bunun üzerine Allah'tan vahiy geldi: "Ey İbrahim sen acele ettin, yoksa biz sana bunun aletini söyledik." Hz. İbrahim ar etmişti;

"Ey Rabbim! Ben, Senin emrine uymakta gecikmeye tahammül edemedim."^[105]

10. Bu anlamdaki hadisler Buhari'nin "Kitab'ul Enbiya", 'Kitab'ul Cihad" ve "Kitab'ul İman ve'n Nüzur" bölümlerinde vardır. Söz konusu çeşitli hadislerde, Hz. Süleyman'ın hanımlarının sayısı 60, 70, 90, 99 veya 100 olarak geçmektedir. Her hadisin senedi değişikdir. Muhaddislere ulaşan bunca senedin asılsız olduğunu söylemek çok zordur.

Fakat Hz. Ebu Hüreyre'nin Rasûlullah'ın (s.a) sözlerini tam olarak anlayamamış veya dinleyememiş olabileceğini söyleyebiliriz. Rasûlullah (s.a), Hz. Süleyman'ın çok hanımının olduğunu, hatta yahudilerin bu sayıyı 60,70, 90, 99 veya 100 olarak bildiklerini söylemiş ve Hz. Ebu Hüreyre (r.a) de bunu, Rasûlullah'ın (s.a) söylediği bir söz sanmış olabilir.

Rasûlullah (s.a), Hz. Süleyman'ın sözünü, "Ben zevcelerime gideceğim ve her zevcemdem bir mücahid doğacak" şeklinde de nakletmiş olabilir. Hz. Ebu Hüreyre (r.a) de bu sözü "bir gecede hepsine gideceğim" şeklinde anlamış olabilir. Bu tür yanlış anlamalar birçok rivayette bulunmaktadır. Bu rivayetlerden bazıları daha sonra nakledilen rivayetlerle açıklanmış, bazıları da olduğu gibi kalmıştır. Sözlü rivayetlerde bu tür karışıklıkların olmasını normal karşılamak gerekir. Yukarıda zikredilenler gibi birkaç örneği alarak bütün hadis birikimini itibarsız kılmak makul bir insanın işi değildir.

"İnşaallah" lafzını söyleyip söylemediğine gelince: Hiçbir rivayette Hz. Süleyman'ın kasdi olarak 'inşaallah' demekten kaçındığı zikredilmemiştir. Dolayısıyla bunun peygamberlere saygısızlık ifade edecek hiçbir tarafı yoktur. Siz, "birisi "inşaallah" demesini istemiş, fakat Hz. Süleyman buna kulak asmamış." ifadesini nerede gördünüz? Hadisin asıl metni aynen şöyledir: "Arkadaşı, O'na (Hz. Süleyman'a) "inşaallah" de dedi, fakat O söylemedi." "Bunun anlamı şudur: Hz. Süleyman'ın ağzından bu söz çıkınca, yanında oturan birisi "inşaallah" demiş, Hz. Süleyman da onun demesini yeterli bularak, kendi diliyle bunu tekrarlamamıştır.

Bu hadis Buhari'de, "Kitabu'l-Vud'nun birçok bölümünde yer almıştır. Diğer hadis kitaplarında da vardır. Fakat hiçbirinde Hz. Huzeyfe'nin "Rasûlullah gözlerimin önünde, ayakta küçük abdestini yaptı" anlamında bir söz söylediği görülmemiştir. Siz bu sözleri nerede gördüğünüzü söyleyebilir inisiniz? Hz. Huzeyfe'nin rivayetinin aslı şöyledir; "Rasûlullah ile beraber yolda yürüdüğümüz bir sırada, duvarın arkasındaki bir çöp yığınına doğru gitti ve sizden herhangi birisi gibi, ayakta durarak küçük su dökmeye başladı. Ben yanından ayrılıp uzaklaşmak istedim ama bana arkasında durmam için işaret etti ve ben de arkasında durdum, işini bitirinceye kadar öylece ayakta kaldı". Rivayetin aslından da, Rasûlullah'ın (s.a) duvar ve çöp yığını arasında durarak, yani her iki taraftan da kendisini perdeleyerek küçüksü dökmüş olduğu ortaya çıkmaktadır. Hatta gözükme imkanının hiç kalmaması için Hz. Huzeyfe'yi de arkasında durdurmuştur.

Müstenid rivayetlere göre Rasûlullah'ın (s.a) hep oturarak küçük su döktüğünü öğreniyoruz. Bunu özellikle belirtmeliyim. Fakat bu sefer, bir özürden dolayı, O (s.a) burada böyle bir yola başvurmuştur. Hz. Huzeyfe (r.a) yukarıda geçen rivayeti, o zaman bazı kişilerin ayakta küçük abdest yapmayı kesinlikle yasak olarak nitelemeleri üzerine aktarmıştır.

12. Bu rivayetler Buhari'nin "Kitab'ul Ehadis'il-Enbiya" ve Müslim'in "İsbatü's Şefa'at" bölümünde mevcuttur. Ayrıca diğer hadis kitaplarında da vardır. Bütün bu rivayetlerin senetlerine ve yollarının çokluğuna bakacak olursak, bunların Hz. Ebu Hüreyre'den aktarıldığına hiç şüphe kalmıyor. Çoğu sika (güvenilir) olan bu kadar çok ravinin bile bile bir sahabinin adını kullanarak, bir hadisi uydurabileceğini düşünemeyiz.

Hz. Ebu Hüreyre'ye gelince: Onun Rasûlullah'a (s.a) yanlış bir söz nisbet etmeyeceğinden hiç şüphemiz yoktur. Bizim için bu ravilerin yalan söylemiş olabileceğini düşünmekten daha zoru ve kesinlikle mümkün olmayana, bir nebinin yalan söylemiş olabileceğine veya Allah esirgesin Rasûlullah (s.a) bir peygamberi yalan söylemekle suçlamış olabileceğine inanmaktır. Dolayısıyla biz, bu konuda kesinlikle bir yanlış anlama olduğunu ve bundan dolayı da Rasûlullah'ın (s.a) sözünün doğru olarak aktarılamamış olduğunu düşünmek zorundayız. Böyle düşünmeye mecbur oluşumuzun nedeni de, Hz. İbrahim'in sözde "yalanından" ikisinin kesinlikle yalan olmadığıdır. Üçüncü sözde yalanı ise esasen Beni İsrail'in uydurması ve yalanıdır. Onlar İncil'de bunu, yani yalanı, bir kez değil, iki kez Hz. İbrahim'e nisbet etmişlerdir.

İlk iki olay, Kur'an-ı Kerimde vardır, fakat bunlardan hiç birini Allah yalan olarak nitelememiştir. Gerçekte de bunların yalan olduğunu gösteren hiçbir delil yoktur.

Birinci hadise şöyledir: Hz. İbrahim'in kabile fertleri müşrikçe bir festivale katılmak üzere şehir dışına çıkarken kendisinin, "Ben hastayım" diyerek, geride kalmasıdır. Bunu yalan olarak niteleyebilmek için müstenid bir yoldan Hz. İbrahim'in tamamen sağlıklı olduğunu kanıtlanması gerekir. Fakat bunu ne Allah, ne de O'nun Rasûlü bildirmiştir. O halde buna neye dayanarak yalan diyebiliriz ki?

İkinci olay şudur: Hz. İbrahim kendi kavminin puthanesine girerek büyük put hariç bütün putları kırdığında halk kendisinden şüphelenmiş ve çağırıp sormuşlar: "Bizim putlarımızı sen mi kırdın?" diye. Hz. İbrahim cevaben: "*Hayır dedi, (büyük putu göstererek) işte şu büyükleri yapmış,*

onlara sorun, eğer konuşurlarsa(!)"^[106] buyurmuş. Bu ayetin ifadelerinden de açıkça anlaşılmaktadır ki, Hz. İbrahim bunu, bir yalan olarak değil

de, şirke karşı bir delil olarak söylemiştir. Esas amacı, soranlara şunu anlatmaktı: "Sizin ilahlarınız felaketlerinin hikayesini bile söyleyemeyecek kadar biçaredirler ve sizler de aslında bu büyük ilahınızın hiçbir şey yapamayacağını biliyorsunuz." Karşısındakinin ne söylediğini anlayan sıradan bir kişi bile bu sözlere yalan diyemez. Bizim, Rasûlullah'ın (s.a), bu sözleri yalan olarak niteleyebileceğim düşünmemiz mümkün değildir.

Üçüncü "yalana" gelince: Esasen bu, İncil'de peygamberler adına uydurulmuş anlamsız efsanelerden birisidir.

İncilin "Doğuş Kitabında bu olay bir kez değil, iki kez yer almaktadır. İlk olay Mısır'da geçmekte ve İncil'in kendi diliyle şöyle anlatılmaktadır: "Abraham karısı Sare'ye: "Sengüzel bir kadınsın ve Mısırlılar seni görünce benim karım olduğunu bilecekler. Beni öldürecek, ama seni sağ bırakacaklar. Bu nedenle benim kız kardeşim olduğunu söyle" dedi. ...Mısırlılar baktılar ki kadın çok güzel.....Kadını hemen Firavunun evine götürdüler... Fakat Tanrı, Firavun ve onun ailesini Abraham'ın karısı yüzünden büyük belalara uğrattı. Bunun üzerine Firavun, Abraham'ı çağırıp:

"Bana ne yaptın? Neden onun karın olduğunu söylemedin"? Ben onunla senin kız kardeşin diyerek evlenmek istemiştin" dedi. ^[107]

İlginç olan şudur: İncil'in kendi beyanına göre o zaman Hz. İbrahim'in hanımı Hz. Sare'nin yaşı 65'ti. İkinci olay da Güney Filistin'de geçer: 'Abraham, karısı Sare hakkında: "O benim kız kardeşimdir" dedi. Cerar padişahı Ebi Melik, Sare'yi yanına çağırdı. Fakat o gece Tanrı, Ebi Melik'in rüyasına girdi ve buyurdu ki: "Bak sen şu aldığın kadından dolayı helak olacaksın. Çünkü o'nun kocası var... Ebi Melik Abraham'ı çağırıp: "Sen

bana ne yaptın? Ben sana ne yaptım ki, sen bana ve saltanatım üzerine büyük günah getirdin?" dedi. ^[108]

İncil'in kendi beyanına göre o zaman Hz. Sare'nin yaşı doksandı. Bu hikayelerin ikisinin de yalan oldukları anlaşılıyor. Hz. Muhammed'in (s.a) bu yalanları onaylayacağına biz hiçbir şekilde inanmayız.

Şimdi normal olarak, "Bu üç olay akli açıdan yanlışsa, neden raviler bu hadislerle kitaplarında yer vermişlerdir?" şeklinde bir soru çıkıyor ortaya. Bu soruyu şu şekilde cevaplamak mümkündür: Hadislerin içeriği ile ilgisi vardır. Rivayet tamamen senede bağlıdır. Ravilerin sorumluluğunu aldığı husus, sağlam kaynaklardan Hz. Muhammed'in (s.a) dönemi ile ilgili mümkün olduğu kadar çok bilgi toplamaktır. Nitekim onlar bu hizmeti gerçekleştirmişlerdir. Bundan sonraki iş, dirayet ehlinin işidir. Onlar hadislerin içeriğine bakarak işe yarayan şeyleri almalıydılar. Ehli rivayet eğer kendi anlayışlarına göre dirayet işini de yapsaydı ve içerikleri eleştirerek reddetseydi, biz bugün çoğu şeyden yoksun kalırdık. Dolayısıyla şunu söylemek yerinde olur: Ehli rivayet, işlerinin çoğunu senetleri eleştirmekle sınırlamış ve içerikleri eleştirenlerin işini kolaylaştırarak gerekli malzemeyi toplamıştır.

13. Bu hadis Buhârî'de "Kitab'u Bid'il Halk" bölümünün "Müslümanın En Hayırlı Malı Dağda Otlatılan Koyundur" babında ve "Kitab'u Ehâdis'il Enbiyâ" bölümü "Allah Teâlâ'nın 'Vettehazellâhü İbrahîme Haille' Buyurması" babı "nda zikredilmektedir. Bununla ilgili bütün hadisleri

topladığımızda görüyoruz ki Hz. Muhammed (s.a) keleri (Vezeğ) ^[109] zararlı hayvanlar arasında saymıştır. ^[110] Bazı rivayetlere göre, diğer zararlı hayvanlar gibi bunun da öldürülmesini buyurmuştur. Nitekim Hz. Aişe'den bu konuda gelen en doğru rivayet Buhari'dedir. Bu rivayete göre Hz. Aişe şöyle buyurmaktadır: "Rasûlullah (s.a), keleri zararlı hayvan olarak saymıştır. Fakat ben bunun öldürülmesiyle ilgili hükmü duymadım."

Müsned-i Ahmed ve İbn Mâce'de ki Hz. Aişe'nin rivayetinde "öldürülmesi" lafzı da vardır. Hz. İbrahim'in ateşine üflemesi de. Fakat Hâfız İbn Hacer'in Fethül-Bâri'de yazdığı gibi, "Buhari'nin rivayeti daha doğrudur." Sonra Buhari'nin bu rivayetinde şu kelimeler de vardır: "Hz. Sa'd b. Ebi Vakkas'ın iddiasına göre Rasûlullah (s.a) bunun öldürülmesini emretmişti". Fakat bu rivayette, Hz. Sa'd b. Ebi Vakkas'tan bunu kimin duyduğu açık değildir. Dârekutni'de bu rivayet: "İbn Şihab'tan, o'da Hz. Sa'd b. Ebi Vakkas'tan" şeklindedir. Fakat İbn Şihab Hz. Sa'd'i görmemiştir. Onun için bu bu rivayet munkatı'dır.

Daha sonraki Ummü Şerik'in rivayetine göre, öldürülmesinin nedeni de açıkça belirtilmiştir. Bunun nedeni, kelerin Hz. İbrahim'in ateşine üflemesidir. Burada iki şeyin birbirine karıştırılmış olması mümkündür. Birincisi; en doğru rivayete göre, Peygamberimizin bu hayvanın zararlı bir hayvan olduğunu söylemesidir. İkincisi; Hz. İbrahim'in ateşine üflediğine dair halk arasında meşhur olan hikayesidir. Eğer Ümmü Şerik'in rivayeti doğruysa, bunun anlamı, yalnızca biri Hz. İbrahim'in ateşini alevlendirmeye çalışmıştı diye kelerin bütün neslinin öldürülmesi gerektiği şeklinde değildir.

Bu olay şöyle yorumlanmalıdır: O bir zararlı hayvandır ve diğer zararlı hayvanlar gibi insana düşmanlığı vardır. Dolayısıyla bütün hayvanların içinden sadece bu hayvan, Hz. İbrahim ateşe attımlığında ateşi üflemeğe çalışmıştı. Burada önemli olan, hayvanın insan karşısındaki tutum ve tavrıdır. Kelere ateşi alevlendirecek gücün nereden geldiği üzerinde durulacak bir konu değildir. Çünkü bu hadisin hiçbir yerinde ateşin kelerin üflemesiyle alevlendiği kesinlikle söylenmemiştir.

14. Bu rivayet Müslim'in, Kitab'u's Salât" babının "Sütretü'l-Musalli" bölümünde vardır. Burada İmam Müslim, kendisine 'sütre' hakkında ulaşan muteber senetleri toplamış ve tüm yönlerini gözlerimizin önüne sermiştir. Herhangi bir rivayetten bir netice alıp, bununla yetinmek doğru değildir. Ancak bütün rivayetlere kapsamlı olarak baktıktan sonra bir sonuca varılabilir. Bu hadislerden anlaşılan esas husus, Rasûlullah'ın (s.a) namaz

kılanların önüne sütre ^[111] koymasını emretmesidir ve "Bir şahıs sütre koymadan açık bir yerde namaz kılmaya başlarsa, önünden kadınlar, köpekler ve eşekler geçer" buyurmasıdır. Bunu duyan bazı kişiler, şunu söylemeye başladı: Kadın, köpek ve eşeğin namaz kılanın önünden geçmesiyle namaz fasit olur. Bu sözler, Hz. Aişe'ye ulaşınca dedi ki:

"Öyleyse siz kadını kötü bir hayvan yerine koydunuz. Sizler bizi eşek ve köpeklerle eş tutmuşsunuz. Halbuki Hz. Muhammed (s.a) gece namazı kılarken ben onunla kible arasında bir cenaze gibi yatardım."

15. Bununla ilgili rivayetler Buhari, "Kitab Bid'ul-Halk" ve "Kitab'ül-Tıb" da vardır. İbn Mâce, Nesâi, Ebu Davud ve Berekutnide de mevcuttur.

Bazı sarıhler bu hadisteki kelimelerin lügat mânâsını alıp gerçekten sineğin bir kanadında zehir, öteki kanadında ise panzehir olduğunu

sanmışlardır. Onlara göre yiyecek bir şeye sinek düştüğünde batırıp çıkarılmalıdır. ^[112] Bazılarının anladığına göre Rasûlullah'ın (s.a) amacı böylece yersiz bir kibiri tedavi etmektir. Çünkü bazı kimseler sinek düşüncü sütü ya da bütün yemeği bırakıp içmez ya da yemezlerdi ve yemeği ya atarlardı ya da hizmetçilerine yedirirlerdi. Bunun içindir ki Rasûlullah (s.a) yemeğe bir sinek düştüğünde onu yemeğin içine batırıp yemeğin yenmesini buyurmuştur. Çünkü "sineğin bir kanadında hastalık vardır" demek, sineği görünce içinizde kibir hastalığı doğmaktadır demektir. Diğer kanadında şifa vardır demek ise, onun yüzünden yiyecek ve içeceklerinizi döktüğünüz ya da hizmetçilerinize yedirdiğiniz gurur ve kibir hastalığının ilacı vardır demektir. Bu manayı başka hadisler de teyid ediyor. Bu hadislerin birinde rivayet edildiğine göre, Rasûlullah (s.a) tabakta

yemek bırakılmasını sevmezdi. Peygamberimiz (s.a) tabağı iyice temizledikten sonra sofradan kalkmayı emretmiştir. Bu emrin sebebi, tabağında yemek bırakan kişinin geri kalan yemeğinin ya atılmasını ya da bir başkası tarafından yenilmesini istemiş olmasıdır.

Son sorunuz, Buhari'nin, Kur'an-ı Kerim'den sonra en doğru kitap olup olmadığı hakkındaydı. Bunun kısaca cevabı şöyle: Dünyada en güvenilir yoldan bize ulaşan kitap Kur'an-ı Kerim'dir. Çünkü Kur'an-ı Kerim'i bize binlerce kişi mütevatir olarak nakletmişlerdir. Fakat bundan sonra en güvenilir yollardan bize ulaşan kitap Buhari'dir. Çünkü diğer kitaplara nazaran bunun hazırlayıcı senetleri daha çok araştırmıştır. Doğrulukla ilgili hüküm, sadece senedler için geçerlidir ve senetlerin sahih olduğu kesin olarak doğrudur. Dirayet yönünden hadis metinlerinin eleştirisine gelince daha önceden de söylediğim gibi, bu işin rivayetinin, uzmanlık sahasıyla büyük ölçüde alakası yoktur. Bu yüzden Buhari'deki bütün hadislerin eleştirilmeksün, olduğu gibi kabul edilmesiyle ilgili iddia doğru değildir.

Çok iyi bilinmelidir ki, bir rivayetin senedinin sahih olması, onun her yönden doğru ve aynen kabul edilmesini gerektirmez. Günlük hayatımızda da böyle olaylarla karşılaşırız. Bir başkasının konuşmasını aktaran kişi meseleyi olduğu gibi aktarmaya çalıştığı halde çeşitli eksiklikler söz konusu olmaktadır. Mesela, konuşmanın bütünü hatırlanmayınca, onun bir bölümü aktarılıyor veya iyi anlayamayınca yanlış anlam veriliyor. Konuşmanın ortasına doğru oraya varan kişi, önceki şeyleri bilmez. Böyle eksikliklerden dolayı çoğu zaman rivayet edenin iyi niyeti ve dürüstlüğüne rağmen hadise aynen aktarılmıyor. Aynı şey olaylar ve eylemlerin beyanında da söz konusu olabiliyor.

Bazen bu eksiklikleri diğer başka rivayetler giderirler ve hepsini bir araya getirince herşey anlaşılabilir olur. Bazen sadece tek bir rivayet mevcut olduğu için (Hadis ilmi istilahında "garib" diye adlandırılan hadisler gibi) böyle bir eksikliği rivayet ilmine dayanarak gidermek mümkün olmayabilir. Bu durumda dirayet yoluyla esas konunun ne olduğu hakkında bir yorum yapılır. Yani o rivayet olduğu gibi kabul edilebilir mi? Veya o rivayet Rasûlullah'ın (s.a) mizacına ve konuşma üslubuna uygun düşüyor mu? Bu hususlar araştırılır.

Yukarıda belirttiğimiz vasıflar dahilinde hadisi araştırma yeteneği olmayanlar ya hadisi hiç okumamalı, ya da okudukları zaman en azından kendi kendilerine bir hüküm vermemelidirler. [\[113\]](#)

Gücü Yettiği Halde Oruç Tutmayanlar Fidyeye Verebilir Mi?

Soru:

Burada, Kembelpur'da [\[114\]](#) bir alim geçen Ramazan ayında büyük bir fitneye neden olmuştu. O, Bakara Suresinin Ramazanla ilgili bütün ayetlerinin aynı zamanda nazil olduğunu iddia etmektedir. Dolayısıyla "Oruç tutacak güçte olanlar, tutmadıkları zaman fidye ödesinler" diye Allah'ın verdiği kolaylıktan kesin olarak şimdi de yararlanılabiliyor. "Eğer oruç tutarsanız ne ala, yoksa fidye verin" diyerek bu görüşünü desteklemek için yüz seksen üçüncü ayetin son kısmını delil olarak göstermektedir. Bu alime göre yüz seksen dördüncü ayet de ilk ayetlerle birlikte nazil olmuştur. Bu nedenle bu ayetin ilk iki ayette verilen kolaylığı yok edemeyeceğini iddia ediyor.

Sizin tefsirinizi okuduğumda yüz seksen ikiyle, yüz seksen üçüncü ayetlerin Bedir Savaşı'ndan önce, yani Hicri 2. yılda ve yüz seksen dördüncü ayetin bundan bir yıl sonrasında nazil olduğunu öğrendim.

Eğer sizin bu ayetlerin nüzulleriyle ilgili iddianız ispatlanabilirse, bugün bile çok sağlıklı bir insanın fidye vererek oruçtan kaçmasına olanak sağlayan bu alimin görüşünü çürütebiliriz.

Sözkonusu alim kendisini hadis üstadı ve müfessir zannediyor. Her iki ilim dalındaki görüşlerini durmadan çevreye yayıp duruyor. Eğer araştırma zahmetine katlanıp da, 182 ile 183' üncü ayetlerin Bedir Savaşı'ndan önce ve 184'üncü ayetin bir yıl sonrasında nazil olduğunu kitap referanslarıyla ispatlarsanız, bize bir dayanak vermiş olacaksınız. Biz de böylece onun fitne çıkarıcı görüşlerinin yayılmasına engel olacağız. Bu, İslam'a bir hizmet olacaktır. Değerli düşüncelerinizi bize aktaracağınızı ümit ediyoruz.

Cevap:

Bu soruda ifade edilen fitnenin amacı, konunun ele alınış tarzından bellidir. Böyle bir iddiası bulunan kişinin amacı gayet açıktır. Hem kendisini ve hem de kendisiyle aynı meşrepteki dostlarını oruç belasından(!) kurtarmak istemektedir. Sıradan bir tanrıtanımaç, açıkça itaatsizlik yolunu seçer ve korkusuzca bunu yapar. En azından o, Allah'a itaatsizlik ederken O'nun kitabım delil olarak kullanma hilekarlığına gitmez. Fakat dinsizlerin çok acaip bir kısmı var ki kendi fiskına Kur'an-ı Kerim'den delil gösterir. Ayrıca yalnızca Kur'an'dan istifade edilmesi gerektiğini söyleyerek hadisin dinle bağlantısını keser. Amaçları Kur'an'ın ayetlerine istedikleri anlamı vermektir. Bugün bu kişiler serbesttir ve Allah'ın Kitabı'nı istedikleri gibi kullanarak halkı O'nun dininden uzaklaştırmaktadırlar. Onlar ilk önce "İki Kur'an" telif ettiler, daha sonra "İki İslam" ortaya koydular. İleride "İki Allah" iddiasında da bulunurlarsa, kimse onları durduracak değildir ya. Oruç hakkında verdiği delilin yanlışlığını göstermek için önce Kur'an'ın şahadetini sunuyorum. Söz konusu ayetlerin tercümesi şöyle:

"Ey inananlar! Oruç sizden öncekilere farz kılındığı gibi, Allah'a karşı gelmekten sakınmanız diye, size sayılı günlerde farz kılındı. İçinizden hasta olan veya yolculukta bulunan, tutamadığı günlerin sayısınca diğer günlerde tutar. Oruca dayanamayanlar, bir dişkinü doyuracak kadar fidye verir. Kim gönülden iyilik yaparsa, o iyilik kendisindedir. Oruç tutmanız -eğer bilerseniz- sizin için hayırlıdır. Ramazan ayı ki onda Kur'an insanlara yol göstererek -yol gösterici ve doğruyu yanlıştan ayırıcı belgeler olarak- indirildi. Sizden bu ayı idrak eden, onda oruç tutsun; hasta veya yolculukta olan tutamadığı günlerin sayısınca diğer günlerde tutsun." [\[115\]](#)

Bu ayetleri ön bir bilgisi olmadan okuyan bir kişinin kafasına takılabilecek ilk soru şu olabilir: Eğer bütün bu ibare tek bir zamanda indirilmiş ise, o zaman Ramazan ayında bu nimetin verildiği ve işte bu yüzden Ramazan ayına yetişenlerin oruç tutmaları gerektiği meselesi neden daha ayetin ilk başında zikredilmemiştir?

Bu ne biçim bir beyan üslubudur ki önce "sayılı birkaç günde oruç tutmak" tan bahsediliyor. Sonra üç dört cümlede oruç hakkında bazı hükümler belirtiliyor. Daha sonra da o sayılı birkaç günden Ramazan günlerinin kasdedildiği açıklanıyor ve Ramazanın oruç için seçildiği, bu ayın bütün günlerinde oruç tutulması gerektiği belirtiliyor. Acemi birisi bile bölümleri birbiriyle irtibatlı bir konuşmada şöyle demeyi tercih ederdi: "Sizden

öncekiler gibi size de oruç farz kılındı. Çünkü Ramazan ayında size Kur'an nimeti verilmiştir. Dolayısıyla farz olan oruçları bu ayda tutun." Bundan sonra da diğer beyan edilmesi gereken hükümleri söyleyebilirdi.

Ön bir bilgisi olmayan bir okuyucunun zihnine gelen ikinci bir soru da şu olabilir: "Ayetin ilk bölümünde içinizden hasta olan veya yolculukta bulunan, tutamadığı günlerin sayısınca diğer günlerde tutar" ibaresi olduğu halde bu ibare daha sonra neden yinelenmektedir? Eğer gerçekten tekrarlanması icap etmişse, neden "Oruca dayanamayanlar, bir düşkünün doyuracak kadar fidye verir" ibaresi de tekrarlanmadı? Aslında, her ikisinin de tekrarlanmasına gerek yoktu. Fakat birini tekrarlayıp ötekini tekrarlamamak, bir muamma gibi gözükmektedir.

Üçüncü sorusu şöyle olabilir ibaresinden önceki ve sonraki ibarenin içeriği, birbiriyle açıkça çelişkili gibi gelmektedir. Birincisinde: "Oruç tutabilecek güçte olan kimse oruç tutmazsa fidye versin, fakat oruç tutarsa, onun için daha iyidir" diye açıkça söylenmiştir. Bunun aksine ikincisinde, Ramazan ayını idrak eden herkesin, mutlaka oruç tutması gerektiği emredilmiş ve bu kesin emri takviye eden hükümde, hasta ve yolcu için verilen ruhsat tekrarlanmış ve fakat oruç tutabilecek güçte olanlara yukarıdaki ibarede tanınan ruhsat ise düşürülmüştür. Kıt akıllı bir yasa hazırlayıcıdan bile, aynı zamanda iki değişik emir vermesini bekleyemeyiz. Bu fiil Allah'a nasıl yaklaşılabir ki?

İlk iki soru, sadece sorudur. Fakat son soru, bu ibareye şiddetli bir itirazdır. Hadis'ten yardım almaksızın herhangi bir şahsın bunu giderebileceğini hiç zannetmiyorum. Hadisin yardımını almadan Kur'anı anlamının mümkün olduğunu iddia edenlere ve hadisin, dini hükümlerin kaynağı ve Kur'an'ın müstenid tefsiri olduğunu inkar edenlere, yukarıdaki gibi sorulara ve itirazlara yalnızca Kur'an da hangi cevaplar vardır sorusunu sormak gerekir.

Hadisin, Kur'an'ı anlamakta bize nasıl yardıma olduğuna bir bakalım: Vahyin geldiği toplumda yaşayanlar, ayetlerin "Ey insanlar!" dan başlayıp "eğer bilerseniz" de biten bölümünün, ilk başta nazil olduğunu ve ikinci bölümünün bir yıl sonra indirildiğini bize bildirmektedirler.

İlk yılında oruç farz kılınırken bu kolaylık verilmişti. Oruç tutabilecek güçte olan, tutamadığı takdirde fidye verebilirdi. Fakat ikinci yıl, bu ruhsat kaldırıldı. Elbette ki, yolcu ve hasta için olan ruhsat aynen bırakıldı.

Bu ifadeyle bütün zorluklar giderildiği gibi, ikinci yıl son ve kesin hükümde, neden "Ramazan,Kur'an gibi bir nimetin indirildiği aydır" dendiği de, anlaşıldı. Artık bu konu iyice anlaşılmıştır; Allah, önce nimetini hatırlattı ve sonra bu nimetine şükür etmemiz için bu ayda mutlaka oruç tutulmasını emretti.

Muhaddis ve müfessirler bu açıklamayı birçok sahabe ve tabiinden aktarmışlardır. Mesela; İmam Ahmed b. Hanbel, Hz. Muaz b. Cebel'den uzun ve açıklayıcı bir rivayet aktarmıştır:

"Namaz ve orucun mevcut şekli, kademeli olarak gerçekleştirildi. Namazda, önce Kudüs kibleydi, sonra Kabe olarak değiştirildi. Önce halk namaz vakitlerini birbirine hatırlatırdı, sonra ezan okuma yolu benimsendi. Daha önceki uygulamaya göre; cemaatin arasında namaza katılan birisi, önce kılamadığı rekatları kılar ve sonra imama uymaya başladılar. Sonraki uygulamada; namaza katıldığından itibaren imama uyulması, selamdan sonra kalkıp namazını tamamlaması gerektiği belirtildi. Aynı şekilde orucun hükümleri de tedricen geldi."

Rasûlullah (s.a) Medine'ye geldiği zaman, her ay üç gün oruç tutardı ve Muharrem ayının onuncu günü, oruç tutardı. Sonra Allah, Ramazan ayının oruçlarını farz kıldı fakat oruç tutamayana da bir düşkünün doyuracak kadar fidye verme ruhsatı verdi. Daha sonra Ramazan ayının oruçlarının mutlaka tutulması emredildi ve sağlıklı bir kişi için fidye verme ruhsatı mensuh kılındı. Halk, daha önce, iftardan sonra uyuyana kadar yeme, içme ve cinsel ilişkiyi caiz görürdü. İkinci günün orucunun uyuduktan sonra başladığım düşünürdü. Halbuki bu bölümde açık bir hüküm yoktu, ama halk

bunu böyle algılamıştı. ^[116] Sonra şu hüküm geldi ve konu açıklandı.

"Size oruç gecesi kadınlarınıza yaklaşmanız helal kılındı", sonra orucu tamamlayınız geceye kadar..."

Buhari, Müslim, Ebu Davud ve diğer muhaddisler bu rivayeti teyid eden birçok rivayet aktarmışlardır ve bunlar Hz. Aişe (r.a), Hz. Abdullah b. Ömer (r.a), Hz. Abdullah b. Mesud (r.a) ve Hz. Seleme b. Akvâ (r.a)'dan rivayet edilmiştir. Meşhur müfessir İbn Cerir Taberi (310 Hicri'de vefat etti)'nin bu rivayeti teyid eden ve tüm senetleriyle birlikte rivayet ettiği sahabe ve tabiin'in isimleri şöyle: Muaz b. Cebel, İbn Ömer, İbn Abbas, Seleme b. Akva, Alkame, İkrime, Hasan Basri, Şa'bi, Ata, Zühri. Bunlardan Hz. Muaz b. Cebel'in (r.a) bir rivayetine göre, Araplar daha önce oruç tutmaya alışık olmadığı ve oruç onlara çok zor geldiği için onlara oruç tutamadıkları gün için, bir düşkünün doyuracak fidye verme ruhsatı verilmişti. Daha sonra hastalık ve yolculuk dışında kesin olarak oruç tutma emri geldi.

Bir başka rivayette, İbn Abbas'ın şöyle bir açıklamasına yer verilmiştir: Allah, orucun ilk yılında fidye verme ruhsatı getirmişti, ama ikinci yıl bu ruhsat sadece hasta ve yolcuya tahsis edildi. Fakat mukim birisi için fidye sözü edilmiyor ve bu ruhsat mensuh kılınyordu.

Bu açıklamadan da anlaşıldığı gibi, hadisi göz ardı edip, hadisleri hakaret ve alay edercesine terkedener, Kur'an'dan istedikleri gibi hükümler çıkarırlar, nasıl yollarından sapıyorlar ve müslümanları nasıl yollarından saptıyorlar. ^[117]

Hadisi İnkâr Edenlerin Bir İtirazı Daha

Soru:

Hadis'i inkar edenler Müslim'den şu hadisi naklediyorlar:

"Rasûlullah (s.a), çocuk doğurmuş olan hanımlarından Mariye Kıbtiye'nin bir kişiyle zina ettiği iftirası yapıldı. Rasûlullah (s.a), Hz. Ali'ye (r.a) söz konusu kişinin katledilmesini emretti. Hz. Ali (r.a) öldürmek üzere gittiğinde, o kişiyi guslederken buldu, Hz. Ali (r.a) adamın muhannes (hadım) olduğunu gördü. Bu durumda geri döndü ve bu olayı Rasûlullah'a (s.a) anlattı." Bu hadisten aşağıdaki sorular akla gelmektedir:

1. Rasûlullah (s.a) sadece bir iftira yüzünden adamı yargılamadan ve onun savunmasını dinlemeden, öldürülmesini nasıl emretti? Halbuki bu, İslam'ın ruhuna ve hadislerde ifade edilen İslami adalet anlayışına aykırıdır.
2. Zinanın cezası kırbaç mıdır? Recm inidir? (Her ne kadar hadis inkarcıları recini kabul etmeseler de.) Hz. Muhammed (s.a) niçin bu suçun cezasının ölüm olduğuna hükmetti?
3. Hz. Ali (r.a), suçlu çıplak iken niçin bakmıştır? Halbuki Rasûlullah (s.a) bunu birçok hadisinde menetmiştir.
4. Bu hadis konusunda, Hafız İbn Hacer, İbn Cevzi, Molla Aliyyül Kari ve diğer hadis tenkidçilerinin cerh ve ta'dil kriterine göre, bu hadisin sıhhat

derecesi nedir? Eğer, öncekiler bütün titizliklerine rağmen, beşer olmalarından dolayı bu konuda yanılmışlarsa, sonrakilerin ehliyetli olsalar da bunu düzeltmeye hakları yok mu?

5. Bu hadisin metnini incelediğimizde öyle görünüyor ki; bu metin Rasûlullah'ın (s.a) kelamı değildir. Bir ravi, yargılamayı anlatıyor ve galiba bazı ayrıntıları unuttuğundan tüm hadiseyi kendi anlatımıyla izah edemiyor.

Cevap:

Bu hadis inkarcıları, aslında kompleks bir cehaletin içerisinde yüzmektedirler. Bilmedikleri şeyleri bir bilene soracaklarına, kendileri bir karara varmakta ve onları yayıp halkı saptırmaktadırlar.

Onların saptırıcı yazıları, çoğu zaman gözümüzün önünden geçiyor. Delille reddedilemeyecek hiçbir itirazları yok aslında. Mecburen susuyoruz. Susmamızın nedeni, bu tür âsilerin tartışırken, zorba ve sokak serserileri gibi davranmalarındır. Onların yazıları okunurken; yazarın elinde pisliğe batmış bir süpürgeyle durduğu ve okur okumaz okuyucunun yüzüne bu süpürgeyi vuracağı hissediliyor. Böyle kişilerle başa çıkmaya uğraşmanın, şerefli bir kişinin işi olmadığı ve böylelerinin ilmi bir tartışmaya girilmeye layık sayılamayacağı bir gerçektir.

Fakat, bu fitneci kişilerin yazılarından şüpheye düşen iyi niyetli insanların kuşkularını gidermeye biz her zaman hazırız. Şu da var ki, şerefli ve makul insanların böyle batıl iddialardan etkilenebileceğini hiç ummuyoruz.

Sorunuzla ilgili olay şu şekildedir: Medine münafıkları, Hz. Mariye Kıbtiye (r.a) hakkında, amcasının oğluyla gayri meşru bir ilişkisi olduğu söylentisini yaymışlardı. Giderek bu söylenti, Rasûlullah'a (s.a) ulaşmış ve kendisi Hz.Ali'ye (r.a):

"Gıt, eğer onu Mariye 'nin yanında bulursan, öldür" diye emretmişti. Rasûlullah'a (s.a) bu haberi ulaştıran kişi, "O, şu anda oradadır. Siz kendiniz birini yollayıp bunu anlayabilirsiniz" demiş olabilir. Bu durumda da Rasûlullah'a (s.a), "Onu uygunsuz bir durumda bulursan öldür" diye bir emir vermiş olabilir.

Hz. Ali (r.a) oraya gittiğinde, Mariye'nin amcasının oğlu bir havuzda yıkanıyordu. Hz. Ali (r.a) varır varmaz ona bağırdı ve elinden tutup havuzdan çıkardı. Suyla dolu bir havuzda yıkanan kişinin çıplak olup olmadığı bilinmeyeceği bir gerçek. Hz. Ali (r.a) sudan çıktığında, tabii olarak birden onu çıplak görür ve böylece onun maktu'uzzeker olduğunu öğrenir. Sonra da gelip gerçeği Rasûlullah'a (s.a) anlatır.

Şimdi söyleyin, bu olaya nasıl bir itiraz yapılabilir ve bu itiraz hangi yönden mümkün olabilir? Şunu da belirtmek gerekir ki, üstelik bu rivayet senet itibarıyla de zayıf değildir.

Bazı muhaddisler, bunun nedenini şöyle beyan etmişlerdir: Rasûlullah (s.a) o şahsın muhannes olduğunu biliyordu. Öldürülmesi için Hz. Ali'ye (r.a) emretmesinin amacı, Hz. Ali (r.a) ona Peygamberimizin bu emrini bildirdiğinde, muhannesin kendisi bu sırrını ortaya vuracaktı. Böylece söylentilerin uydurmaya dayalı iftira olduğunu herkes duymuş olacaktı.

Fakat bana öyle görünüyor ki, böyle bir şey olmasa bile bu, itiraz edilebilecek bir olay değildir. Rasûlullah'a böylesine büyük bir saygısızlık edenin gören birisinin, o şahsı öldürmeye hakkı yok mudur? Kendi annesi, karısı veya kız kardeşi için dahi böyle birşey söz konusu olduğunda bu, bugün bile makul bir parlama sebebi sayılıyor. Rasûlullah'ın (s.a) namusuyla ilgili böyle bir durum söz konusu olduğunda, öldürülmesini emretmesini

[118]

normal karşılamak gerekir. Buna itiraz edene, karısı hakkında böylesine korkunç bir haber duyarsa tepkisinin ne olacağı sorulabilir.

Bahğın Kesilmeden Helal Olmasının Delili

Soru:

Tercüman'ul Kur'an'ın eski bir baskısında, İngiltere'de okuyan bir öğrencinin et yemesiyle ilgili problemleri yayınlanmıştı ve siz ona, yahudilerin kestiği eti veya balık eti yemesini tavsiye etmişsiniz. Tekbirsiz kesilen balığın helal olması konusunu sormak istiyorum. Çünkü galiba siz de dünya müslümanlarının çoğu gibi balığın yenmesini helal olarak niteliyorsunuz.

Kanımcı helal ve haram hakkında karar vermek bir insana değil, sadece Allah'a mahsus bir haktır. Çünkü Allah Teâlâ buyuruyor:

"Dillerinizin yalan yere nitelendirmesinden ötürü "şu helaldir, şu haramdır" demeyin. Sonra Allah'a karşı yalan uydurmuş olursunuz. Allah'a

karşı yalan uyduranlar ise iflah olmazlar." [119] Fakat, tekbirsiz kesilen balığın eti Kurana göre haramdır. Bazı hayvanlar dışında, (domuz, köpek, kedi vb. dört ayaklılar.) bütün hayvanların tekbirle kesilmesinin açık bir hükmü mevcuttur. Balık da bir hayvandır.

"Leş, kan, domuz eti, Allah'tan başkası adına boğazlanan, boğulmuş, vurularak öldürülmüş, yukardan düşmüş, boynuzlanmış ve canavarın parçalamasıyla ölmüş hayvanlar, henüz canları çıkmadan kesmeniz dışında, dikili taşlar üzerine boğazlanan hayvanlar ve fal oklarıyla kısmet

aramanız size haram kılındı" [120] Balık da leşe (meyte) dahildir.

"Sana kendilerine neyin helal kılındığını soruyorlar. De ki, size iyi ve temiz şeyler helal kılındı. Allah'ın size öğrettiğinden öğreterek yetiştirdiğiniz

avcı hayvanların, sizin için tuttuklarını yeyin ve üzerine Allah'ın adını anın. Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah, hesabı çabuk görendir" [121] Burada, helal olan bütün hayvanların tekbir getirerek kesilmesinin açık bir emri vardır. Balık istisna edilmemiştir, edilseydi zikredilmesi gerekirdi.

"Allah'ın ayetlerine inanıyorsanız üzerine Allah'ın adı anılmış olan şeyden yiyin" [122]

Bu meselenin müspet yönden ifade edilışıdır. Buna göre; "Sadece, Allah'ın ismi anılıp kesilen hayvanları yeyin" deniyor. Balık için de bir istisna yoktur. Dolayısıyla diğer hayvanlar gibi, onu da tekbir getirerek kesmeliyiz ve öyle yemeliyiz.

"Kesilirken üzerine Allah'ın adı anılmayan (hayvanlardan yemeyin. Çünkü o(nu yemek) yoldan çıkma (fisk)dir." [123]

Burada da mesele menfi yönden ele alınmıştır. Ayrıca burada ayetlerin kullanımının en güzel örnekleri bulunuyor. Birincisiyle anlaşılmazsa, ikincisiyle anlamak mümkün oluyor. Kur'an'ın genel üslubuna göre bir meseleye müsbet ve menfi olmak üzere her iki yönden de yaklaşmak bu konuda da gerçekleşiyor. Bir yerde tekbirle kesilmemiş hayvanın yenmesine fisk (itaatsizlik) denmiştir. Oysa bu ayette de, "balık ve çekirge" istisna

edilmemiştir. Dolayısıyla, tekbirle kesilmemiş balığın etini yemek, kesinlikle haramdır.

Ricam şudur: Balığın tekbirle kesilmeksizin helal olması Kur'an-ı Kerim'de bildirilmişse lütfen Tercuman'ul Kur'an vasıtasıyla bana iletin. Çoğu gelenekçi alimler "Atalarımızı ne yol üzere bulduysak" cinsinden bir mazerete yakalarını kaptırıyorlar. Fakat Kur'an'ın böylesine açık hükümleri karşısında, bu türden delillerin bir işe yaramayacağı aşikardır. Hiç şüphesiz, hadislerde balığın kesilmemiş şekilde helal olduğu bildirilmiştir, ama Kuranın bir delili karşılığında yine Kur'an'dan bir delil sunulmalıdır. Kur'an'a uygun olan hadisleri biz baş üstüne deyip kabul ediyoruz. Fakat, Kur'an'm açık bir emrine karşı olan hadis için, "Bunu Rasûlullah (s.a) söylememiştir ve mevzudur, Kur'an'ın hadislerle yargılanması söz konusu olamaz" diyebiliriz.

Bu yüzden, ben size Kur'an'dan deliller sunduğum için, sizden de sadece Kur'an'dan delil getirmenizi istiyorum. Benim arzettiğim dört delile karşı ortaya koyacağınız bir delil

Ayetlerin Tefsiri ve Hadislerin Yorumu 1105 dahi yeterli sayılacaktır.

Cevap:

Kur'an'ın ayetleri üzerinde düşünmeniz sevindirici bir olandır. Fakat sorunuzdan bunu yaparken yanlış yola girmiş olduğunuz anlaşılıyor. Kur'an'ın ayetleri üzerinde düşünmenin anlamı Rasûlullah'ın (s.a) şerh ve açıklamalarını, O'nun öğrencisi olan sahabilerin izahlarını, bugüne kadar gelmiş geçmiş alim, fakih, muhaddis ve müfessirlerin araştırmalarını, ümmetin mütevatir hale gelmiş amellerini hiçe sayarak sadece Kur'an'ın ibareleri üzerinde düşünmek ve anlayabildiğiniz şeyi hak olarak görüp, sizin söylediğinizin dışında ne söylenmişse reddetmeye layık görmek demek değildir. Bu yaklaşım bağışlanamaz, sizin için hidayetinize değil, sapıtmanıza yol açar.

"Allah bu misalle neyi murad etti?" derler. (Allah) onunla bir çoğunu saptırır ve yine onunla bir çoğunu yola getirir. ^[124]

Siz alınmayın ama, bu yönteminizle, Allah'ın Kitabı'yla hadisler arasındaki bağlantıyı kesiyorsunuz. Oysa, bu bağlantıyı Allah'ın kendisi kurmuştur:

"Biz sana Kitab'ı indirdik ki, hakkında ayrılığa düştükleri şeyi onlara açıklayasın" ^[125] Onun için siz kendinizi Kur'an'dan, hidayet alma yerine sapıtma alacak bir tehlikeye atıyorsunuz.

Kur'an'ı anlamak için hadislerle, âsâr'a ve din büyüklerinin araştırmalarına başvurmak, "Atalarımızı bu yol üzerinde bulduk" gibi bir espri ile hareket etmek demek değildir. , Kur'an'ın ayetlerini Kur'an'ın isteğine karşı kullanmanın en kötü bir örneğidir. Çünkü Kuran bu ibareyi hidayet üzerine olmayan atalarının geleneklerine körükörüne uyanları kınamak için kullanmıştır. Bunu, Kur'an'ı bilen kişilere, Kur'an'ın belli meselelerde görüşünü öğrenmek için başvuranlara yakıştırmak, mantık olarak yanlış olduğu gibi, Kur'an'ın açıklamalarına da aykırıdır. Eğer siz, alimlere başvurmayı "Atalarımızı bu yol üzerine bulduk" diyerek kınanmaya layık görüyorsanız, Kur'an'ın ayetlerinin amacı nedir?

"Bilmiyorsanız zikir ehline, kitab ehline sorun." ^[126]

"İşte onlar, Allah'ın hidayet ettiği kimselerdir. Onların yoluna uy." ^[127]

Sizin bu; "Kur'an'ın dışındaki herşey veya Kur'an'ın beyanına muhalif olarak hadislerde görülen herşey kesinlikle Kur'an'ın aleyhinedir. Onun için, reddedilmelidir." sözünüz de doğru değil. Kur'an'da ifade edilmiş olan genel bir hükmün uygulanmasının özel şartları hadiste söylenmişse, bu, Kur'an'ın hükmünün yadsınması anlamına değil de, hükmün açıklanması anlamına gelmektedir. Eğer siz, bu açıklamayı Kur'an'a aykırı diyerek reddederseniz ve bunun genel bir hüküm olarak kalmasında ısrar ederseniz, birçok tutarsızlıklar doğacaktır. Bunun örneklerini size sunarsam, siz de kabul edeceksiniz ve bunda ısrar etmenizin gerçekten yanlış olduğunu anlayacaksınız.

Siz, ısrarla tekbersiz kesilmemiş olan balığın helal olmasının delilini istiyorsunuz. Cevap vereceğim, fakat başlangıçta, bu cevabı, sizin isteğinizi prensip olarak doğru kabul ettiğim için vermediğimi hemen söyleyeyim. Bunun amacı, sizin Kur'an bilginizin ne kadar yüzeysel olduğunu belirtmek, böylesine yüzeysel bilginize dayanarak hadis, tefsir, fıkıh ve ümmetin mütevatir amelini reddetmeye meyletmenizin ne kadar büyük bir cesaret olduğunu size göstermektir. Bu uyarımdan sonra, hadis inkarcılarının fesatlarından sıyrılabilmemiz ve Kur'an üzerinde düşünmenin doğru yolunu tutmanız için Allah'a dua edeceğim.

Birinci husus, tefsirin usulüyle ilgilidir ve siz, bunu çok iyi bilmelisiniz. Kur'an-ı Kerim'in üslubu, hukuk üslubu değildir. O'nun üslubu daha çok hitabete benziyor. Hitabet üslubunda ne muhatapların mevki ve mahal bakımından anlayabilecekleri şeyler açıkça söylenmekte ve ne de kanun maddelerini hazırlarken gösterilen ihtimama riayet edilmektedir. Çünkü, genel dinleyicilerden, kelimeleri abartıp azaltarak, kanunun hudutlarına uydurmalarını bekleyemeyiz. Bu prensibi anladıktan sonra "her hayvanın kesilmesi" ve "kesmeden hiçbir hayvanın helal olmaması" külli kanunlarını istinbat ettiğiniz ayetleri incellerseniz mevki ve mahalden, siyak ve sibaktan, umumi örften o ifadelerin gerçekte su hayvanlarıyla değil de hava ve kara hayvanlarıyla ilgili olduğunu göreceksiniz.

Bu husus, genel anlayışla ilgili olduğu için, hiçbir makul insan "kesmeden hiçbir hayvanı yememe" genel emrini duyup bunu balıklara kadar uzatmayacaktır. Dolayısıyla hukuki olmayan bir üslupta balığın istisna edildiğini belirtmeye hiç gerek yoktu.

Şimdi, Kur'an'da özellikle sudaki hayvanlarla ilgili hükme bir göz atalım. Mâide Suresi'nde:

"Deniz avı ve onu yemek sizin için helal kılındı" ^[128] buyruluyor. Burada iki husus incelenmeye değer: İlki; "deniz avı helal kılındı" derken, avlanmak değil de avlanmış olan hayvan kastedilmektedir. Çünkü sadece avlanmanın helal kılınması anlamsızdır. Böyle bir av için özel bir helal olma şartı ifade edilmediği için, sudan avlanan hayvanların kullanımının, dünyanın her yerindeki gibi olacağı açık olarak anlaşılmaktadır. Şimdi siz söyleyin, dünyada ne zaman ve nerede balıklar kesilerek yenmiştir? Ki siz saydulbahr anlamına, genel örf açısından avlanmış balığın kesilmesini de dahil ediyorsunuz. Burada açık olarak görünüyor; dünyada kesilmemiş şekilde yenilen bir şeyin kesilmesi şart olduğu takdirde, muhakkak olarak onun açıklanması gerekecektir. Fakat bunun kesilmesi şart olmadığı halde belirtilmesinin gereği yoktur.

İkinci olarak; avın yanında bir şeyin daha helal kılındığı söylenmiştir ki, o da deniz yiyeceğidir. Sorumuz şudur: Bu deniz yemeği nedir? Taamuhu'daki "hu" zamirinin denize değil de ava atfedildiğini ve bunun anlamının da deniz avını yemek olacağını söyleyemezsiniz. Çünkü bunun anlamı böyle olsaydı "taamuhu" yerine "ta'muhu" denecekti. Dolayısıyla bu zamir, denize matuftur ve bundan, deniz avıyla deniz yemeğinin de

yenmesi helaldir manası çıkmaktadır. Siz, deniz yemeğinin başka bir tefsirini yapmakta serbestsiniz. Fakat, ben size şunu söyleyeyim: Hz. Ebu Bekir (r.a), Hz. Ömer (r.a) ve Hz. İbn Abbas (r.a) bunun tefsirini şöyle ifade etmişlerdir: Bunun anlamı avlanmış hayvan değil de, deniz tarafından sahile vurmuş hayvandır. Hz. Câbir'in (r.a) bizzat Peygamberimizden yaptığı rivayete göre:

"Denizin attığını veya suyun çekilmesinden sonra sahilde kalanları yeyin" buyurulmaktadır. Bunun açıklanması için hadisler de vardır: "*Allah deniz hayvanlarını Ben-i Adem için kesmiştir.*"^[129] ve "*Denizin ölüsü helaldir.*"^[130] vb. Siz isterseniz bu tefsirlerin hepsini reddedebilirsiniz. Fakat lütfen şunu da kesin olarak belirtin. Siz, deniz avı ile birlikte zikredilen "taamuhu"nun helal edilmesinden ne anlıyorsunuz? İbn Kayyim, Zâdül-Meâd'de balıkla ilgili güzel bir tartışma yapmıştır. Lütfen, onu da okuyun. Kendisi bu tartışma içerisinde nakli delillerle birlikte, akli delillerle de balığın kesilmesine hiç gerek olmadığını ispatlamıştır. Çünkü, onun sudan çıkması bile kesilmesi için yeterlidir.^[131]

Mürtedin Öldürülmesi Meselesine Bir İtiraz

Soru:

"Onlar ki inandılar, sonra inkar ettiler; daha sonra (tekrar) inandılar, yine inkar ettiler, sonra inkarları arttı; işte Allah onları ne bağışlayacak, ne de doğru yola iletecektir."^[132]

Benim Kadiyani bir arkadaşım, bu ayetin açıklamasına karşı bir itiraz öne sürmüştür. Seyyid Ebul Âlâ Mevdûdî "İslam Kanununda Mürtedin Cezası" adlı kitabında, "Bir defa İslam'ı kabul edip dönen birisinin, İslam'ın hükmüne göre öldürülmesi lazım" diyor. Fakat, Kur'an'da ikinci kez iman etmesinin mümkün olduğu yukarıdaki ayetle ispatlanmıştır, demektedir.

Lütfen bu sorunu bir çözüme kavuşturun.

"Kötü kadınlar, kötü erkeklere... yakışır."^[133] Bu ayetin anlamı nedir?

Cevap:

Söz konusu ayetten hareketle Kadiyani arkadaşınızın yaptığı itiraz, onun anlayış eksikliğinin bir sonucudur. Arkadaşınız mürtedi öldürme hükmünün İslam hükümetinin olduğu yerde geçerli olduğunu bilmiyor. Fakat bir müslüman, İslam hükümetinin olmadığı ve irtidat cezasının verilemediği bir yerde de bulunabilir. Dolayısıyla, söz konusu ayetten, herhalukarda; İslam kabul edildikten sonra defalarca kâfir olunabileceği görüşü istinbat edilemez. Bu, mürtedi öldürme kanunu varken düşünülemez. Sonra, Kadiyani arkadaşınız, İslam hukukunun, irtidaddan hemen sonra öldürmeyi emretmediğini; aksine hatasını anlamasına ve tövbe etmesine fırsat tanıdığını da bilmiyor. Tövbe ettiğinde o affedilir. Arkadaşınız bu ayetin, irtidaddan ahiretteki cezasını ifade ettiğini düşünememiş olsa gerek. Bir suçun ahiretteki cezası ifade etmesi, dünyevi cezasının olmadığı anlamına gelmez. Kur'an'da, beyan edilmiş günahların çoğunun dünyevi cezalarının yanısıra ahiretteki cezaları da anlatılmıştır. Bir müslümanı bilerek ve kasden öldürmek, buna örnek verilebilir. Çünkü çoğu durumlarda, suçlu kişi dünyevi cezadan kurtulabiliyor. Şu irtidat meselesinde de, şahsın irtidadı aleni ise, hükümetin bundan haberi varsa ve mahkemece de suçlu bulunmuşsa, ancak bu durumda cezalandırılabilir. Halbuki, irtidat vakalarının çoğu gizli olabilir ve bu suçu işleyen defalarca tövbe ettikten sonra tekrar irtidat edebilir. Dolayısıyla, dünyevi cezanın yanında ahiretteki cezası da beyan etmek lazım gelir. Herhangi bir yerde sadece ahiretteki cezanın belirtilmesi, kesinlikle dünyevi cezanın olmaması anlamında değildir.

Bu konuda ben şunu anlayamıyorum: "Mürted'in cezası söz konusu olduğunda acaba Kadiyaniler neden bu kadar tedirgin oluyorlar? Ben kitabımda yazıp söylediklerimde, Kadiyanilerin adını bile anmadığım halde bu meselede de, arkadaşınız bu ölüm cezası kendisi için önerilmiş gibi, niye o kadar sinirlenmiş ki. Acaba kendi hakkında bir şüphesi mi var?

"Kötü (zinakar)erkekler için, ancak kötü kadınlar uygundur ve kötü kadınlar için, ancak bedkar erkekler uygundur. Böyle insanlarla akrabalık kurmak takva sahibi ehli imanın işi değildir."^[134]

Sihrin Gerçeği Ve Muavveteyn Surelerinin Sebebi Nüzülü

Soru:

Muavveteyn'in sebab-i nüzülü hakkında bazı müfessirler, Rasûlullah'ın (s.a) yahudi kızlarının sihrinden etkilenmesini ve bu sureleri okuyunca bu etkinin giderilmesini, hadis referanslarıyla yazmışlardır. Bu nereye kadar doğrudur? Sihrin gerçeği nedir? Bazı kişiler Hz. Muhammed'e (s.a) sihrin etki etmesini, nübüvvet makamına aykırı görüyorlar.

Cevap:

Sebeb-i nüzul hakkında önce şunu bilmeliyiz: Müfessirlerin bir ayetin hangi olaydan sonra indirildiğini belirtmeleri; o ayetin, olayın olduğu anda indirildiği mânâsına gelmez. Onlar sadece, olayın ayetle ilgili olduğunu ifade etmek isterler.

Muavveteyn'in, kesin olarak Mekke'de nazil olduğu biliniyor. Hadislerde beyan edilen sihir olayı ise, Medine'de vuku bulmuştur. Dolayısıyla, bu surelerin, sihir olayı yaşandığında nazil olduğunu söylemek yanlış olur. Aslında bunun anlamı, böyle bir olay yaşandığında Allah Teâlâ'nın Rasûlullah'a (s.a) sözü edilen sureleri okumayı emretmesidir.

Sihrin gerçeğini anlamak istiyorsanız, Kur'an-ı Kerim'den Hz. Musa'nın (a.s) karşılaştığı olayı okuyun. Sihirbazlar tarafından yılan yapılan sopalar ve ipler, gerçekte yılan olmamıştı. Ancak orada bulunanlar sopa ve iplerin yılan dönüşüğünü zannetmişlerdi. Hatta peygamber olduğu halde Hz.

Musa'nın (a.s) gözleri de o kadar etkilenmişti ki, o dahi sopalan yılan olarak gördü. Kur'an-ı Kerim'in ifadesine göre, sihirbazlar marifetlerini ortaya koyunca, insanların gözlerini sinirlediler ve onları ürküttüler:

"Sihirbazlar: 'Ey Musa! Marifetini ya sen ortaya koy veya biz koyalım' dediler. Musa: 'Siz koyun' dedi. Sihirbazlar marifetlerini ortaya koyunca insanların gözlerini sinirlediler ve onları ürküttüler, büyük bir sihir yaptılar."^[135]

"Bir de ne görsün büyülerinden ötürü onların ipleri ve sopalan hakikaten koşar gibi görünüyor."^[136]

Bundan da anlaşılacağı üzere, sihir aslı değiştirmez, aksine, özel bir psikolojik etkiyle insanın duyularını etkiler. Bundan sihrin sadece sıradan insanları değil, peygamberleri de etkileyebileceği isbatlanmıştır. Şu da var ki hiçbir sihirbaz, bu yöntemle ne bir peygamberi yenebilir, ne de onun misyonunu başarısızlığa uğratabilir. Onu vazifesine aykırı bir harekete götürecektedir kadar da etkileyemez. Fakat sihrin bir peygambere dahi tesir edeceği Kur'an'da da sabittir.

Rasûlullah'a (s.a) sihrin etkisi hakkındaki hadislerde akıl, tecrübe ve gözleme uymayan hiçbir şey yoktur. Ayrıca yukarıda açıkladığım, Kur'an'da bildirilen gerçeğe de aykırı değildir. Bir peygamber yaralanıp şehit olabiliyorsa, neden sihirden de etkilenmesin? Rivayetlerden anlaşılan o ki, Hz.

Rasûlullah'ta (s.a) birkaç gün biraz unutkanlık hâsıl olmuştu. Bu da bütün konularda değil, sadece bazı konulardaydı.^[137]

Hadisin Bazı Hükümlerini Kuranı Kerime Aykırı Görme Yanlışlığı

Soru:

Kur'an'dan öğrendiğimize göre, namaza hazırlandığımız zaman abdest almalıyız. Bunun anlamı, her namazdan önce abdestimizi yemlemeliyiz demektir. Namaz kıldıktan sonra abdestin miadı dolmakta ve ikinci namaz için, kesinlikle yeniden abdest almak gerekmektedir. Buna rağmen, bazılarının bir kere abdest aldıktan sonra, defalarca namaz kılmalarını anlayamıyorum. Ağıza ve buruna su vermek, Kur'an'da beyan edilen abdest şartlarında yoktur. Abdesti bozan hareket ve hallerin bir listesi de verilmemiştir. O halde, abdest alırken ağıza su vermek vb. bazı şeyleri şart görmek, bazı şeyleri de abdesti bozucu saymak Kuran öğretilerine aykırı değil midir?

Kur'an'da açıklandığına göre namazda kasr (kısaltma) yalnız tehlikelerle dolu cihad seferinde yapılabilir. Acaba, normal barış zamanındaki yolculukta kasr yapmak Kur'an'a aykırı değil midir?

Cevap:

Kur'an'ın emri şüphesiz, "Namaza kalktığınız zaman, abdest alın"^[138] şeklindedir. Fakat, Rasûlullah (s.a) bu emirle ne kastedildiğini bize bildirmiştir. Aynı şekilde Kur'an'da sadece yüzün yıkanması emredilmiştir. Rasûlullah (s.a) ise yüzün yıkanmasının doğru yöntemini göstermiştir ve yüz yıkamaya ağız ile buruna su vermenin de şamil olduğunu fiilen belirtmiştir. Kur'an'da yalnız başın meshedilmesi emir buyurulmuştur. Fakat Rasûlullah (s.a) kulağın meshinin de buna dahil olduğunu bildirmiştir. Rasûlullah (s.a) bize, abdest almaya başlamadan önce onunla abdest alacağımız ellerimizi temizlemeyi de öğretmiştir. Halbuki bunlar Kur'an'da belirtilmemiştir. Kur'an'ın hükmünü Rasûlullah (s.a) açıklayarak bize göstermiştir.

Kur'an'la birlikte Peygamberimizin (s.a) gönderilmesinin amacı da zaten, O'nun bu kitabı açıklayarak ve hükümlerini tatbik ederek bize göstermesi idi:

"Ey Peygamber! Biz, bu kelamı doğrudan insanlara göndereceğimize, sana nazil ettik ki; sen, onlara gönderilen emri açıklayasın."^[139] ayeti de bu gerçeği açıklamaktadır.

Eğer siz, bunu iyice anlarsanız, neden aynı abdestle birden fazla namaz kılmabilir, şeklindeki sorunuzun cevabını da anlamakta hiç güçlük çekmezsiniz. Aslında, Rasûlullah (s.a) bize bir abdestin süresini bildirmiştir. Bu surenin bitmesinin hallerini de. Eğer Rasûlullah (s.a) bunları bildirmeseydi, birisi abdest aldıktan hemen sonra küçük su dökülebilir veya abdesti bozucu başka bir harekette bulunabilir, sonra da namaza kalkabilirdi. Mesela; namaz kılarken yellenmesine rağmen namaza devam edebilirdi. Kur'an'da sadece namaz için abdest almanın zarureti bildirilmiş, abdestin süresi ve abdesti bozucu şeyler hakkında bilgi verilmemiştir. Bir şahıs kendi başına, daha yeni abdest alan birinin yellenmesiyle onun abdestinde ne gibi bir noksanlık vücuda geldiğini anlayamazdı.

Rasûlullah'ın (s.a) abdesti bozacak şeyleri açıkça anlatmış olduğu şu durumda abdest, bu nedenlerden birisi söz konusu olmadıkça üzerinden saatler geçse de bozulmaz. Bu nedenlerden birinin vuku bulmasıyla da, yeni alınmış olsa suyun ıslaklığı abdest alanın organlarından da tamamen geçmemiş de olsa, abdest bozulur.

Kur'an'da emredilen "Namaza kalktığınız zaman abdest alın" ibaresinden, her namaz için yeni bir abdest alma zorunluluğunu istinbat edersek, meseleye aynı mantıkla yaklaşın herhangi birisi Kur'an'a dayanarak şöyle istidlallerde bulunabilir: "Gücü olan kimse her yıl hacca gitmelidir." "Ömrü boyunca bir defa zekat veren biri Kuranın emrini yerine getirmiş olmaktadır." vs.

Peygamberimizin (s.a) açıklamalarını göz ardı ederek, herkes istediği ayetten istediği anlamı çıkarırsa, herkes ayrı ayrı görüşlere sahip olur ve kimsenin görüşünün kimseyi bağlamadığı bir karışıklık ortaya çıkar.

Namazda kasr konusunda da, abdest konusunda yaptığımız hatayı tekrarlamışsınız. Kur'an'ı açıklamak üzere gönderilen Peygamberin (s.a) izah ve şerhlerini gözardı etmek birkaçını yukarıdaki satırlarda ifade ettiğim sayısız tutarsızlıklara yol açan büyük bir temel hatadır. Kur'an'da, kasrın sadece korku halindeki şekli açıklanmıştır. Bu durumda imam haricindeki herkesin, bir rekat kılmaya yeterlidir. Bu hükümde, hiçbir yerde, barış zamanında (güvenlik hali) kasr menedilmemiştir. Bu ikinci emir, Hz. Muhammed'in (s.a) vesilesiyle bize ulaşmıştır. Buna göre, yolculukta sabah ve akşam namazının farzları tamamen kılınmalıdır, fakat öğle, ikindi ve yatsı namazları ikişer rekat eda edilmelidir. Bu şekildeki kasrın yanlış olduğunu söyleyen şahıs, iki büyük hata işliyor: Birincisi; Kur'an'da olmayanı ve Kur'an'a aykırı olanı aynı görüyor. Halbuki bu ikisi arasında

büyük fark vardır, ikincisi; Peygamberimizin (s.a) aracılığını ortadan kaldırıp, doğrudan Kur'an'ı ele almak istiyor. Halbuki, Kuran doğrudan kendine gelmemiştir. Hz. Muhammed (s.a) vesilesiyle gelmiştir. Allah Teâlâ'nın Kur'an'ı böyle nazil etmesinin amacı Peygamber Efendimizin (s.a) Kur'an'ı insanlara açıklaması idi. Aksini düşünenler, acaba Allah'ın aracı seçmesini boş bir iş mi sanıyorlar? ^[140]

Kuranda Hırsızlığın Cezası

Soru:

Mektubumla birlikte "Kur'an'da Hırsızın Cezası" adlı bir yazı gönderiyorum. Bunu, mümkünse, derginizde yayınlayın. Amacım, değişik insanların görüşünü almaktır. Şayet çoğunluk benim gibi düşünüyorsa, zina suçu için de aynı açıklama yapılmalıdır. Pakistan Anayasa Meclisi'nin gündeminde, zina ve hırsızlık konulu iki suç vardır. Bunların Şeriatteki cezası, mevcut eğilimlere aykırıdır. Yazımın amacı Meclis'in, kanunları Kur'an'daki cezalara göre yaparken, aynı zamanda halkın görüşlerini de göz önünde bulundurmasıdır. Mümkün olduğu kadar, bu suça hapis cezası verilmesin de kırbaç, para ve sürgün cezaları verilsin. Böylelikle, tam Kur'an'ın isteğine uygun hareket edilmiş olacaktır. ^[141]

"Mâide Süresi, 38 ve 39'uncu ayetlerde hırsızlığın cezası anlatılmıştır. Buna göre; "hırsızın elleri kesilmelidir". "Essârik" ile birlikte "Essârika'nın da zikredilmesini bütün müfessirler, kadın hırsız olarak anlamışlardır. Soru şudur: Allah Teâlâ insanlar için bir mükâfat ya da cezayı ifade ederken, ender durumlar hariç, hep erkekleri muhatap alıyor ve kadın otomatik olarak buna dahil edilmiş oluyor.

Burada, "sârîka"nın anlamının, hırsızın yardımcısı olduğu bir gerçektir. Çünkü dünyada iki çeşit insan vardır. Birincisi, işi yapanlar ikincisi de onların yardımcılarıdır.

Erkek ve kadın arasında genelde erkek iş yapar ve kadın da onun yardımcısı olur. Dolayısıyla, Allah Teâlâ yardımcıları için müennes sigasını kullanmıştır. Kur'an'da genel olarak bir iş veya netice için müzekker sigası ile birlikte kullanıldığı zaman böyle durumlarda yardım eden kadın da olsa erkek de olsa murad edilen yardımcı olan kişidir. Zina fiilinde, erkeğin ilk yardımcısı kadın oluyor ve ikincisi de araalık yapan ve işi bağlayan aracı oluyor. Dolayısıyla, "zâniye" kelimesine onların hepsi dahildir. Hırsızlık da genelde hırsız saklayan, çalınan malı alıkoyan yardımcıları olmadan gerçekleşmez. Allah Teâlâ "sârîka" kelimesinin kapsamına bunların hepsini almıştır. Bunların her biri için el kesilme cezası belirlemiştir. Burada "sârîka"nın yardımcı manasına geldiğini "sârik" ve "sârîka" arasında vav" kullanılmış olması dolayısıyla daha iyi anlarız. Eğer amaç kadın olsaydı, "vav" yerine "ev" kullandırdı. "Burada düşünmeye değer bir başka husus da Allah'ın hırsızlara gerçek bir tövbe için mühlet vererek suçu affetmesidir. Halbuki fakihler, Allah Teâlâ'nın verdiği bu muafiyet hakkından hiç bahsetmemişlerdir". (Burada tevbe ile ilgili birkaç hadis nakledilmiştir.)

Kanımcı, Kur'an'a göre; hırsız, gerçek tövbe için defalığına şans tanınmalıdır. Tevbeye rağmen ikinci kez hırsızlık yaparsa, muhakkak cezalandırılmalıdır. "Kur'an bir yandan hırsızın affını ifade ederken, diğer yandan da onun elinin kesilmesini emrediyor. Bunun amacı hırsızlığın en az cezasının af, en fazla cezasının elin kesilmesi olduğunu belirtmektir. İslam'da hırsızlığın cezası, sadece elin kesilmesidir demek, Kuranın prensibinin eksik ve yanlış tabir edilmesidir." "Kur'an'a göre; hakim, hırsız ve yardımcıları konusunda tam yetkiye sahiptir. Hakim illa ellerini kesecek diye bir şey yoktur. Yalnızca tevbe ettirebilir ve cezalandırmayabilir. Kırbaç, hapis veya para cezası da verebilir. En fazla ceza el kesilmesidir. Böyle bir uygulamadan sonra, Kur'an'ın cezalarının vahşice olduğu ve uygar bir dünyada kabul edilemeyeceği hakkında kimse bağırıp çağıramaz."

Cevap:

Ben, hırsızın cezası hakkındaki istidlalimize katılmıyorum. "Sârîka ve zâniye" den hırsızlık ve zinada "yardım edenler" gibi bir anlam çıkarmak Arapça'da hiçbir yeri olmayan basit bir çabadır. Ben, Kur'an'ın kelimelerine zorla yeni bir anlam yüklenmesine de karşıyım. "Sârik" ile birlikte "sârîka"yı açıklamanın Allah Teâlâ nezdinde ne gereği vardı ki meselesine gelince, bunun açık cevabı şudur: El kesilme cezası düşüncesi zaten insanları perişan ediyor. Fakat, erkeğe nazaran kadın için bu düşünce, daha da perişan edici olabilir. Dolayısıyla, ister erkek, ister kadın olsun, bu cezanın verilmesi açıkça emredilmiştir. Aynı şey, zina eden erkek ve kadın için de göz önünde bulundurulmuştur.

Arapçadaki atıf "vav" ından çıkarmak istediğiniz mânâ da yanlıştır. Arapçada atıf "vav" sadece maiyyet maânâsıyla gelmemektedir ki siz mecburi olarak bunu "matuf ve "matuf ilkeyhi"n her ikisi üzerine beraberce aynı hükmü uygulayın. Bu "vav" mutlak çoğul için de kullanılır ve bunun anlamı, beyan edilen hükmün mâ'tuf ve matuf ileyhi için aynı olmasıdır. Bu durumda bu anlam ev edatının mânâsı gibidir. Yani; ister matuf olsun, isterse matuf ileyhi, ikisinden hangisi olursa olsun, beyan buyurulmuş olan hüküm söz konusu olacaktır. Bu yüzden siz, ayetinin anlamı "ikişer veya üçer veya dörder" olarak alı yorsunuz, hepsi birden değil. "Sârik ve sârîka" nın anlamı da, hırsız ister erkek olsun ister kadın, ikisi de el kesilme cezasına tabi tutulmalıdır, şeklindedir.

Hırsızın tevbe etmesinden bahsetmişsiniz. Fakat, hangi hırsız affedileceğini bile bile tevbe etmeyecektir diye soracağımızı düşünmemişsiniz. El kesme cezasının uygulanması için siz, hangi sınırlamayı getireceksiniz? Yani sınır olarak hırsızın kaç defa tevbe etmesini kabul edeceksiniz?

Hırsızlık ve zina suçlarında yardımcı olanlar için Kur'an'da nasıl bir ceza belirlendiği şeklindeki sorunuz da yanlıştır. Yalnız bu değil, Kur'an'da tazirat kanunlarının maddeleri hakkında da görüş belirtmemek tercih edilmiştir. O halde sen ve ben her suçun cezasını Kur'an'da mı aramalıyız? Ya da Kur'an'da belirtilen suç ve cezalar dışındaki suçlarda ceza vermemeli iniyiz? Kur'an sadece hudutları belirler. Şeriatla "gereklere göre hükümler tasarlanabilir" prensibi kabul edilmiştir. ^[142]

Kur'an'da Zinanın Cezası

Soru:

"Kuranda Hırsızın Cezası" ile ilgili yazım için görüşünüzü bildirdiğinizden dolayı teşekkür ederim. "Kur'an da Zinanın Cezası" başlığı altında, yeni bir yazı gönderiyorum. Görüşlerinizi belirtmenizi rica ediyorum. İnşallah, her iki eleştiriye de aynı anda cevap vereceğim.

Burada genel olarak sadece şunu belirtmek istiyorum: Siz Kur'an'da ağır cezanın belirtildiği ve en hafif cezanın da yargıcın temyiz kuvvetine kaldığı hakkındaki açıklamama eleştiri getirmemişsiniz. Dünyada verilen cezadan sonra, ahiretteki cezanın atfedilebileceği hakkında da bir şey yazmamışsınız.

(Aşağıda cevap vermek için soranın mektubundan bazı alıntılar yapıyoruz.) (Mevdudi).

"Bir önceki yazımda (Kur'an'da Hırsızın Cezası) belirttiğim gibi, "sârîka'nın anlamı hırsız bütün yardımcılarıdır, ister erkek olsun ister kadın. Eğer hırsız kadınsa, o da "sârik" kelimesine dahildir. Burada da aynı durum söz konusudur. Ayette zâniye ve zâni denmiştir. Zâniye kelimesi zinada yardıma olan herkesi kapsamaktadır. İster aracı olsun (kadın veya erkek), ister mesaj getirip götürən olsun, ister zina için kolaylıklar sağlayan olsun, isterse zina filini işleyen olsun." "Hırsızın cezası ifade edilirken, "sârîka", "sârik"ten sonra söylenmiştir. Burada ise "zâniye"nin "zâni"den önce söylenmesinin mutlaka bir nedeni vardır. Bildiğimiz şey, hırsızın büyük suçlu olması ve yardımcılarının ondan sonra gelmeleridir. Fakat, zina konusunda yardımcıları, yani zâniye önce gelir. Çünkü, onların yardım ve rızaları olmadan zina gerçekleşemezdi. Bunun için onlar önce ifade edilmiştir."

Kur'an'da zinanın iki cezası ifade edilmiştir. Birincisi yüz kırbaç, ikicisi ise;

"Onları cemaatten ayırıp, tevbe etmeksizin, müminler içinde nikah kıymalarına izin verilmemelidir."^[143] ayetine göre zanileri mü'minlerin cemaatından ayırmaktır. 'Kur'an'ın diğer hükümlerine göre; bir müminin müşrike ile nikahı caiz değildir. Fakat burada durum bunun aksinedir. Dolayısıyla bunun cevabı şudur: Burada müşrik ve müşrike kelimeleri sözlükteki anlamlarına uygun olarak kullanılmıştır. Yani kocasından başka bir erkeği de cinsel haz için dahil eden bir kadın, müşrike; karısından başka bir kadını da cinsel haz için dahil eden bir erkek ise müşriktir."

O halde "zâniye" ve "müşrike"nin mânâları farklıdır. Müşrike, kocası olan zâniye'dir. Zâniye ise zinada yardımcı olan erkek veya kadındır. Zâni ve müşrik arasında da fark vardır. Zâni, karısı olan veya olmayan herhangi bir erkektir. Müşrik ise, karısı olan bir zanidir." Bizim bu sözümüzü kabul etmeyen alimler, zinanın cezasının sadece yüz kırbaç olduğunu söyleyeceklerdir. Onlara göre, tecrid gibi ikinci bir ceza şekli yoktur.

Yüz kırbaç vurulması cezası en fazla cezadır. "Kur'an'da Hırsızın Cezası" konulu yazımızda, el kesilmesini en büyük ceza olarak söylemiştik ve en az cezanın, yargıcın temyiz kuvvetine bağlı olduğunu belirtmiştik.

"İslam'ın ta'zirat kitabı olan Kur'an, bu prensibe aykırı olan bütün suçlar için aynı cezayı naşı! önerebilir? Oysa, her suçlunun içinde bulunduğu şartlar değişik olmakta ve suçun ağırlığı ve hafifliği cezasına etki etmektedir. Hz. Muhammed (s.a) ve Raşid Halifeler, zinanın aşırı şekillerinde yüz kırbaç cezası yetersiz görerek, suçlular için recm (ölüm) cezası fetvasını, işte bu yüzden vermişlerdir."

"Günümüzde recm caiz midir? En azından Kur'an'da recm hakkında ayetlerin olmadığı biliyoruz. Durum böyleyken, okunması neshedilmiş ama htinaü câri olan bir ayeti neden göz önünde bulduralım?" "Elbette kızı veya kardeşinin kızıyla zina eden birisinin, hayatta kalmasına izin verilmesine akıl isyan ediyor! Dolayısıyla, bazı özel durumlarda zâniye ölüm fetvası verilmesinde bir sakınca yoktur. Yalnız bu fetva, ölüm cezası için olmalıdır, recm için değil.

Çünkü recm, günümüz uygarlığına aykırıdır ve hiçbir insan yaratılışı itibariyle recmi kabul edemez."

"Şu husus göz ardı edilmemelidir ki, zina ve hırsızlık suçları arasında temel bir fark vardır. Hırsıza tevbe için cezadan önce fırsat tanınmıştır, fakat zâni için böyle bir şey, ancak cezayı çektikten sonra söz konusudur.

"Ancak bundan sonra tevbe edip uslananlar hariç".^[144]

Burada ile cezaya işaret edilmiştir. Bu durum, zâninin hiçbir zaman cezadan kurtulamayacağını gösterir. Oysa hırsız, hakim kabul etmesi halinde, tevbeden sonra cezadan kurtulabilir."

Cevap:

"Kur'an da Zinanın Cezası" başlıklı yazımızla birlikte bir mektubunuzu aldım. Gönderdiğiniz her iki yazıyı da dikkatlice okuduktan sonra şu kanıya vardım: (Görüş belirtme tarzına alınmayın.) Yazılarınızın ikisinden de anladığıma göre, siz, Kur'an'ın ayetlerinin tefsirini ve Şeriat hükümlerini açıklarken, Allah Teâlâ'dan korkan bir kişinin göstermesi gereken titizliği göstermiyorsunuz. Şayet kabul ederseniz ve ciddiye alıp üzerinde düşünürseniz, benim size iki tavsiyem olacak:

İlki; siz kendi görüşlerinizi desteklemek için Kur'an ve Sünnet'ten delil aramayı bırakın; bunun yerine, Kur'an ve Sünnet'ten öğrendiklerinize göre görüşlerinizi düzeltin.

İkincisi; Kur'an ve Sünnet'ten yola çıkarak, bir meseleyi çözüme bağlarken, geçmişteki müctehid, müfessir ve muhaddislerin izahlarını, tamamen göz ardı etmeyin. Bunlardan birinin görüşünü terkedip, diğerininkini benimsemekte serbestsiniz. Kendinize ayrı bir mezhep oluşturacağınıza, bu alimlerden birinin görüşlerini paylaşmanız daha iyi olacaktır. Şahsî kanaat, sadece Kur'an ve Sünnet'i geniş kapsamlı mütalâadan sonra, basiretle yapılmış bir araştırma içinde caiz olabilir. Ben, yazılarınızda böyle bir durumla karşılaşmadım. Ayrıca kişisel görüş belirttiğiniz meseledeki delilleriniz çok güçlü olmalıdır. Eğer bu iki tavsiyeme kulak verirsiniz, umarım yazılarınızda yaptığınız hatalara düşmekten kurtulursunuz. Yazılarınızı detaylı olarak eleştirmek benim için zordur, ama bir bakışta görebildiğim açık hataları söylemek istiyorum:

1. Kuranda hırsızlık ve zina suçlarına verilmesi gereken en büyük ve en az cezanın hakim takdirine bağlı olduğu hakkındaki düşünceleriniz bir noktaya kadar doğrudur. Fakat, bundan büyük bir yanlış anlaşılma doğabilir. Bununla birlikte şunun da açıklanması gerekir; Zina ve hırsızlık için istenilen şahitler bulununca Kur'an'da belirtilen cezanın verilmesi gerekir. Bu durumda yargıç az bir ceza vermeye yetkili değildir. Nitekim küçük ve basit hırsızlıklar az cezalara uygun olacaktır. Zinanın ispatlanmaması durumunda, karinelerle ispatlanan küçük çaptaki fuhuş hareketleri için de küçük cezalar verilebilir.

2. Bu yazınızda da aynı hatayı tekrarlamışsınız. Siz, "zâniye"nin mânâsını "zinada yardımcı olanlar" olarak almışsınız. Halbuki Kur'an açıkça bu mânâdan çok farklı şeyler söylüyor. Söz konusu ayette zani'den önce, zâniye zikredilmiştir ve sonra her ikisi için de aynı ceza belirlenmiştir.

"Her ikisine yüzer kırbaç vurun."^[145] Fakat siz, kendi görüşünüzü Kur'an'a göre değiştireceğinize Kur'an'ı kendi görüşünüze göre değiştirmeye çalışmışsınız. Bu büyük ve yersiz bir cesarettir. Bundan sakınmanız vaciptir.

3. Müşrik ve müşrike için ifade ettiğiniz manalar (yani kocasından başkasını cinsel haz için dahil eden bir kadın müşrike ve aynı şeyi yapan bir erkek ise müşriktir) ne lügatte ne istilahta yeri olmayan tamamiyle uydurma şeylerdir. Ve ne de böyle bir mana çıkarabileceğiniz bir karine vardır.

ayetinde nunmânâsı^[146] bYani, o namuslu bir mü'mine ile evlenmeye layık olmayan zinakar birisidir. Onun için ancak bir zâniye ve müşrike kadın uygun olabilir. Yani zâniye de ismet sahibi bir mü'min için uygun olmayan günahkar bir kadındır. Böyle bir kadın ancak zânî veya müşrik bir erkeğe uygun olabilir. Bu ayetin amacı zinanın kötülüğünü açıklamaktır. Bununla birlikte salih müslümanlara bir uyarıdır ki, zina eden erkek ve kadınlarla nikah bağlarını kurmasınlar.

4. Yazılarınızda şöyle bir acâiplik var: Siz, Rasûlullah'ın (s.a) ve dört halifesinin, zinanın aşın şekillerinde recm cezası vermiş olduklarını kabul ettiğiniz halde, "recm bugünkü uygarlığa aykırıdır ve hiçbir insanî mizaç recme dayanamaz" demekte hiç tereddüt göstermiyorsunuz. Bu cümlelerinizi iyi bir düşünürseniz, yazdıklarınızdan pişmanlık duyacaksınız. Herhangi bir insanî mizaç Hz. Peygamber'den (s.a) daha pâk daha merhametli ve daha şefkatli olabilir mi? Biz müslümanlar için bugünkü uygarlık (atom bombalı uygarlık) bir hak ölçüsü müdür?

Ben bu söylediklerimi, siz kendiniz beni yazılarınızı eleştirmeye davet ettiğiniz için arz ediyorum. Eleştirmeye davet ettiğinize göre benim bu sözlerimi soğukkanlılıkla okuyacak ve doğru bulduğunuz takdirde bunları kabul edeceksiniz.

Tefhimul Kuranla İlgili Sorular

Soru:

Aşağıdaki soruları cevaplayınız:

1. Tefhim'ul Kur'an'da bir yerde Nuh Tufanının genel olmadığını belirtmişsiniz. Fakat, zahiri karineler bunun hilafıdır. Birincisi; gemi niçin yapılmıştı? Hz. Nuh (a.s) neden hicret etmekle emredilmedi? ikinci olarak hayvanlardan birer çift almak da tufanın genel olduğuna şahittir. Hz. Nuh'un (a.s) bedduasında bu genelliğe bir işaret mevcuttur:

"Nuh dedi ki: *Rabbim, yeryüzünde kâfirlerden tek kişi bırakma.*"^[147]

2. Sizin görüşünüze göre, bugünkü insan nesli Nuh Tufanı'nda, Hz. Nuh'la (a.s) birlikte gemiye binenlerin soyundandır.

"Ey Nuh ile beraber (gemide) taşıdıklarımızın çocukları."^[148] ayetinden de bu görüşünüze delil çıkarmışsınız. Fakat bu, doğru değildir. Çünkü, Hz. Nuh (a.s) ile birlikte onun üç oğlu da gemide bulunuyordu. Bundan da anlaşılacağı gibi bunun anlamı, sadece Hz. Nuh'un (a.s) oğullarıdır, başkaları değil. Bir başka yerde bu ayetin tefsiri yine Kur'an-ı Kerim:

"Yalnız onun zürriyetini kalıcılar yaptık onlardan başka hepsini helak ettik"^[149] ayetiyle yapmaktadır ve bu ayet haşr'a delalet etmektedir.

3. Yusuf Süresi'nin tefsirinde belirttiğinize göre Hz. Yusuf (a.s), Züleyha ile nikahlanmamıştı. Çünkü Kur'an-ı Kerim'de, bu kadının kötü huylu olduğu belli olmaktadır. Halbuki, Hz. Lut (a.s) ile Hz. Nuh'un (a.s) karıları kâfir değil miydiler? Eğer onlar kâfir idiyeler, bu kötü huyluluktan daha fena değil midir? Ayrıca Hz. Yusuf'un (a.s) hikayesinde, Züleyha nikahlandığı zaman, geçmişteki kötü huyundan tevbe etmiş ve müslüman olmuştu deniyor.

Cevap:

1. Nuh Tufanı'nın bütün dünyayı kapsamayan bir tufan olduğunu tam olarak söyleyemem. Ne var ki, tarih ve arkeolojinin inceleme ve araştırmalarına dayanarak, tufanın sadece Hz. Nuh'un (a.s) kavminin yaşadığı bölgeyi kapsadığını tahmin edebiliyorum. Kur'an-ı Kerim'de ne bu görüşe karşı, ne de bunun lehinde bir şey söylenmiştir.

"Neden hicret değil de gemi yapma emri verildi?" sorunuzun cevabına gelince; o zamana kadar insan nesli yeryüzünün her tarafına yayılmamıştı. İnsan topluluğu Hz. Nuh'un (a.s) kavminin yaşadığı bölgeyle sınırlı idi. Bu yaklaşım, diğer sorularınıza da bir cevap mahiyetindedir.

2. Hz. Nuh (a.s) ile ilgili olarak, Kur'an'da açıklandığına göre, ona inananlar arasında sadece aile fertleri değil, kavminden de insanlar vardı. Fakat kavminden olanlar, sayıca azdı. Ayrıca, gemiye yalnız inananlar bindirilmişti.

"Nihayet emrimiz gelip de tandır kaynayınca (iş ciddileşip sular kaynamaya başlayınca, Nuh'a) dedik ki: *Herşeyden ikişer çifti ve (boğulması)*

hakkında (ezeli) sözüümüz geçenler hariç olmak üzere aileni ve inananları gemiye yükle!" Zaten onunla beraber inanan pek azdı."^[150] Ayette zikredildiği gibi, bu kişilerin neslinin yok olduğu hiçbir yerde belirtilmemiştir. Aksine, Kur'an'da, sonraki nesillerin Hz. Nuh (a.s) ile gemiye bindirilen kişilerin evlatları olduğu iki yerde açıklanmıştır;

İsra Süresinde; "*Nuh ile beraber (gemide) taşıdıklarımızın çocukları...*" ve Meryem Süresi'nde "*Adem'in neslinden Nuh ile beraber gemide taşıdıklarımızın neslinden*"^[151] denmiştir. Buna cevap olarak siz, Saffat Süresi'nden şu ayeti örnek vermişsiniz:

"Yalnız onun zürriyetini kalıcılar yaptık."^[152] Ve bu ayeti sınırlamaya (hasr) delil olarak sunmuşsunuz. Bunun cevabı şudur: Burada kastedilen, sadece Hz. Nuh'un (a.s) evladının geride kalmasını açıklamak değil, Hz. Nuh'a (a.s) büyük sıkıntı çektirenlerin yok edilmesiyle birlikte, onların yok etmek istediklerinin evlatlarının hayatta kalmasını anlatmaktadır.

3. Zeliha ile Hz. Yusuf'un (a.s) nikahlandıkları konusunda ne Kur'an'da, ne sahih bir hadiste ve ne de Beni İsrail'in güvenilir bir rivayetinde herhangi bir delil vardır. Yine Kur'an'da bu kadının tevbe ettiğine dair bir delil de yoktur. O halde bu hikayenin sıhhatinde ısrar etmeye ne lüzum vardır, imreetülaziz'in (Zeliha) gösterdiği kötü huyluluğu, Hz. Lut (a.s) ile Hz. Nuh'un (a.s) karılarının da yapmış olduğuna dair bir delil yoktur.

Siz, kâfir olmaktan daha büyük bir kötü huyluluk mu olur diye soruyorsunuz. Biraz düşünürseniz, bu sözünüzün ne denli zayıf olduğunu anlayacaksınız. Zina ve onu hazırlayıcı davranışlar, bütün insanlık alemini tarafından görüş birliğiyle, çok büyük namussuzluklardan ve aşağılıklardan sayılıyor. Fakat bu fiillere bulaşmakla kafir ve müşrik olmak ayrı ayrı şeylerdir.

Peygamberlerin ataları ve bazı peygamberlerin aileleri, küfür ve şirke düşmüşlerdir, fakat namussuzluğa düşmemişlerdir. İtikadi açıdan küfür ve şirk çok ciddi olabilir ama kötü ahlâk ve zina, kâfir ve müşriklerin bile kötü gözle baktıkları aşağılık ve ahlâk dışı bir durumdur.

Soru:

"Ben, bitkiler hakkında pek birşey bilmem, fakat Tefhim'ul Kur'an'ı okurken birkaç soru aklıma geldi. Beni tatmin edebileceğinizi ümid ederek size sunuyorum.

Tercüman'ul Kur'an'm 35. cilt, 3. ve 4. sayısı, sayfa 143'te şöyle yazılmıştır: "Aynı ağacın meyveleri şekil, boy ve tat olarak birbirinden farklıdır." ve "Aynı kökten çıkan iki ayrı gövdenin verdiği meyveler birbirinden farklıdır."

Meyvenin tadıyla ilgili görüşünüzü, tecrübenize dayanarak mı, yoksa bilime dayanarak mı yazdınız. Eğer gerçek buysa, birkaç ağacın örneğini vermeniz daha iyi olurdu. Öyle sanıyorum ki, aynı ağacın meyvelerinin tatları pek farklı olmasa gerek. Bir ağacın fazla güneş alan kısmındaki meyveler erken olgunlaşır. Meyvelerin şekil ve boyları farklı olabilir, fakat tatlarının farklı olmasını anlayamadım.

Cevap:

Her ağacın meyvelerinin boy, renk ve tatları, o ağacın kökü vasıtasıyla aldığı gıdaya bağlıdır. Ayrıca gece ve gündüzün soğuğu, sıcaklığı, güneşi ve havasının etkisine de bağlıdır. Bütün bu faktörler, meyveleri aynı ölçüde etkilemez ve bunların etkisi meyveden meyveye değişir. Bu yüzden, boy ve renkte olduğu gibi tatta da az çok farklılık olabilir. Bu farklılık çok belirgin olmayabilir.

Kainatta bütün özellikleriyle aynı olan iki şeyin bulunmadığı da evrensel bir gerçektir. Allah Teâlâ, her varlığa öyle bireysel özellikler vermiştir ki, bir ikincisinde kesinlikle bulunmamaktadır. Hatta bir kişinin bir elindeki çizgiler diğer elindekinden farklıdır. Aynı şekilde yüzün sağ kısmı solundan farklıdır. Ve aynı başın iki saç teli bile birbirinin aynı değildir. Böylece kâmil yaratıcı Allah, kendi sanayiinin mükemmel derecede çeşitlendiricisi olduğunu göstermiştir. İnsan bu şaşırtıcı yaratıcılığı incelense, Allah'ın bu sınırsız kainatın her köşesindeki her şeye, her zaman ilgi göstermekte olduğuna inanacaktır. Onun yaratıcılığı ve tedbiri, bütün kainatta devam etmektedir.

Allah Teâlâ'nın bu kainatı yaratıp, sonra da bir köşeye çekildiğini düşünenler, çok ama çok cahildirler. Onlar, kainatın belli yasa ve kurallara göre kendi kendine çalıştığını sanıyorlar. Böyle olsaydı, kainattaki bu çeşitlilik ve sanattaki mükemmel gelişme nasıl olurdu? [\[153\]](#)

Tefsir Ve Fıkıh İle İlgili Bazı Meseleler

Soru:

Aşağıdaki sorularıma cevap vermenizi rica ediyorum.

1. "Allah işi(ni) gökyüzünden yeryüzüne kadar düzenler. Sonra sizin saydığınızdan bin yıl kadar süren bir günde O'na çıkar." [\[154\]](#)

Ben bu ayetin tefsirini anlayamıyorum. Şu anda önümde sadece Keşşaf Tefsiri var ve ben bu kitaptaki konuyla ilgili açıklamalara katılamıyorum. Çünkü Kur'an ayetleri bu açıklamaları tasdik etmiyor. Bunları yeniden yorumlatarak vaktinizi boşa geçirmek niyetinde de değilim. Size göre, bu ayetin doğru anlamı nedir? "Ya'rucu ileyihi" kelimesinin sözlük anlamının göz önüne alınması lazımdır. Ayrıca, "el-emr" kelimesi Kur'an istilahında hangi anlamlarda kullanılmıştır?

2. Mevlânâ Ebu'l-Kelâm Azâd'ın [\[155\]](#) kendi tefsiri Tercüman'ul Kur'an II. cilt, sayfa 540'tan 544'e kadar olan bölümünde şu ayetlerin tefsiri yapıyor:

"Andolsun biz insanı çamurdan bir süzmeden yarattık. Sonra onu bir nutfeye olarak sağlam bir karar yerine koyduk. Sonra nutfeyi alaka'ya çevirdik. Alakayı bir çiğnemlik ete dönüştürdük. Bir çiğnemlik eti, kemiklere dönüştürdük. Kemiklere et giydirdik. Sonra onu bambaşka bir yaratık yaptık. Yaratanların en güzeli olan Allah Teâlâ ne yücedir!"

Sonra siz, bunun ardından öleceksiniz.

Sonra siz kıyamet günü muhakkak diriltileceksiniz. [\[156\]](#)

Bu ayetlerin tefsirinde Ebu'l-Kelâm Azâd, insan oluşunun ceninle ilgili bilgilerden faydalanarak altı kademe Kur'an'ın ifadeleriyle açıklamıştır. Buna çok şaşırdım. Mevlânâ Ebu'l-Kelâm Azâd'ın ilminin büyüklüğünü elbette itiraf ediyorum. Fakat sahabe ve selef-i salihin'den hiç kimse, bu altı kademedeki bahsetmemiştir. Acaba yanılıyor muyum? Siz, bu konuyu inceleyip, "modern anatomi" ile ilgili görüşünüzü bizlere bildirebilir misiniz? Mevlânâ Ebu'l-Kelâm Azâd'la aynı görüşte değilseniz, bu ayetin doğru anlamını bize yazar mısınız? Eski tefsirlere, Alim Azâd'ın itirazları var. Bu itirazlara cevabınız nedir?

3. Müfredat'ul Kur'an [\[157\]](#) ve Esâs'ul Belağa [\[158\]](#) hakkında sizin görüşünüz nedir? Kur'an'ı anlamak için tavsiye edebileceğiniz yararlı ve kaynak olabilecek bir sözlük varsa bildiriniz.

4. Şeriat, erkekler için altın ve gümüş kullanmak yasaktır. Altın veya gümüş pandan [\[159\]](#) bu yasağın kapsamına girer mi? Saatin bazı bölümlerinde altın kullanılmaktadır. Bazı parçaları altın olan saatleri kullanmayla ilgili görüşleriniz nedir?

5. Rahim Yar Han'daki [\[160\]](#) Amerikan Sabun Fabrikası'nın İngiliz müdürü, sabunun yapımında kullanılan maddelerle ilgili bir söyleşisinde: "Avrupa'dan gelen kokulu sabunda, hayvansal yağın kullanılması kaçınılmazdır. Bu da domuz veya sığır yağı olabilir" diye bir açıklama yapmıştı.

Bu açıklamadan sonra ben Lûx ve benzeri sabunları kullanmıyorum. Bu meselede siz ne düşünüyorsunuz? Siz, Avrupa'dan gelen kokulu sabunları kullanıyor musunuz?

Cevap:

1. Bu tür ayetlere müteşabih ayetler denir. Bunların zahirdeki anlamları anlaşılrsa da, detayına inmek ve derinlerdeki anlamını çıkarmak zordur. Çünkü bu konuda herhangi bir bilgi kaynağımız yoktur. Üzerinde olup bitenlerin düzenlemesi dünyada yapılmıyor. Bütün kainatın yöneticisi ve tedbircisi, aynı zamanda kainatın nizamını da yürütmektedir. Dünyamızın düzeni, kainatın düzenine bağımlıdır. Allah katında kainatın çeşitli yönleriyle ilgili plânlar yapılır. Kaza ve kader melekleri, bu plânları uygulamak üzere memur olur ve zaman zaman bu plânların her kademesiyle ilgili raporlar düzenlerler ve Allah'a sunarlar. Bu plândaki her kademe, çoğu zaman bin ilâ elli bin yıla kadar bir süreyi kapsar. Bize göre bu uzun bir zamandır. Fakat Allah Teâlâ nezainde bu iş, bir günlük bir iştir.

"Ya'rucu ileyhi"den benim anladığım, kaza ve kader meleklerinin Allah Teâlâ'ya işlerin raporunu sunmalarıdır. Diğer bir deyişle, onlara verilen görevin sonuçları bir rapor halinde bildiriliyor. El-emr'in anlamı, bu durumda "kainatın düzeni" oluyor.

2. Mevlânâ Ebu'l-Kelâm'ın, Mu minûn Süresi'nin ayetleriyle ilgili açıklamasının çoğu doğrudur. Bu konularda eski müfessirlerle farklı görüşte olmak itiraz edilecek bir şey değildir. Eşyaya ilişkin bilgimiz arttıkça ve insamn bilgisi geliştikçe, Kuranın anlamının daha çok anlaşılır hale geleceği bir gerçektir. Bunlar, şeriat ve itikad hükümleri değildir. Bu yüzden de geçmişteki büyüklerimizin anlayışı eksik ya da yanlış bilgilere dayanıyorsa, zamanla geçersiz hale gelebilir. Fakat Darwin'in evrim teorisine yer verdiği bölüme güvenmek mümkün değildir. Mevlânâ Ebu'l-Kelâm, Darwin'in görüşlerinden, teorisini çürüten delilleri onu ispatlayan gerçekler sanacak kadar etkilenmiştir.

3. İmam Ragıb'ın Müfredat ve Esas'ul Belağa kitapları, Kur'anı anlamak için bir yere kadar yardımcı oluyor. Ne var ki çoğu zaman insanı yanılgıya düşürebiliyorlar. Çünkü bu kişiler, Kur'an'ın te'vilinde, kişisel görüşlerini sözlük araştırmalarına katmaktadırlar ve eserlerinde çoğunlukla kişisel görüşlerine yer vermektedirler. Bu nedenle, yalnızca bu kitaplarla kendim sınırlayanlar, Râgıb ve Zemahşeri'nin tevilde kelimelere yüklediği lügat manalarını yeterli görmüş oluyorlar. Dolayısıyla Lisan'ül Arap, TâcülArus, İbn Esîr, Nihâye, Kamus, Cemheretü İbn Düreyd ve İbn Cerîr'in lügat araştırmaları daha güvenilirdir. Çünkü bunlar, sadece kelimelerin lügat anlamlarını almakta ve kendi görüşlerim meseleye karıştırmamaktadırlar.

4. Altın ve gümüşün yalnızca takılması değil, bunlardan yapılmış tabak ve benzeri eşyaların kullanılması da haramdır. Bu nedenle de pandanın kullanılması da haramdır. Saatin içinde, herhangi bir parça bu metallerden yapılmışsa, bir sakınca yoktur. Ancak dış tarafında zînet için altın ve gümüş kullanılmışsa kesinlikle caiz değildir.

5. Kimyasal işlemlere girdikten sonra, haram şeylerin esas özelliklerini koruyup korumadıkları araştırılması gereken bir konudur. Kimyasal işlemlerden sonra bunlar yeni bir şekil alıyorsa da, ayrıca bunların haram olup olmadığını araştırmak gerekir. Bu konu çok incelik isteyen bir meseledir. Bu yüzden ki, önce bileşim özelliklerinin iyice anlaşılması zorunludur. Ayrıca bu bileşimde, bitki ve hayvanların aldığı gıdalarda, sindirim esnasında olan değişikliğe benzer değişikliklerin olup olmadığı da araştırılmalıdır.

Meselenin bu yanı anlaşıldıktan sonra, sabunun ne tür bir bileşim olduğu uzmanlara sorulmalıdır. Yani sabundaki katkı maddeleri, birleştikten sonra da esas özelliklerini koruyorlar mı? Yoksa, bu özellikler kaybolup gidiyor da, yeni bir şey mi çıkıyor ortaya? İkinci türden bir kimyasal bileşimde bu katkı maddelerinin kullanılmasının hükmünü vermek ise ulemanın üstüne düşen bir iştir.

Ülkemizde genelde hammaddeler üretilip ihraç edilmekte ve karşılığında da helal haram kaygusu güdülmeyen üretilmiş maddeler ithal edilmektedir. Dolayısıyla, özellikle ithal edilen bu tür maddeler hakkında araştırmalara epey ihtiyaç vardır. İthal ettiğimiz bir üründe haram madde kullanıldığını sık sık duyuyoruz. Böyle şeyleri duyunca, acaba günah mı işliyoruz düşüncesiyle hayatımız zehir oluyor.

Bu sorun, ancak bu tür malların şeriatdaki niteliğinin belirlenmesi ve açık hükümlerinin halka duyurulmasıyla çözüme kavuşturulabilir.

Ben de bu konuda tereddüt içindeyim. Kesin bir kanaata varamadım. Bu endişeyi sizinle paylaşıyorum. Sabunla ilgili haberiniz, kuşku olduğum konular arasına bir yenisini ekledi. [\[161\]](#)

Kader Meselesi

Soru:

Mişkat'ın, "Kadere İman" bölümünde:

Şüphesiz her birinizin yaratılması ananızın karnında olur. Sonra Allah Teâlâ bir melek aracılığıyla dört şey gönderir. Melek doğacak kişinin amel, ömür, rızık, asiliği ve saidliği hakkında bir yazı yazar. Sonra da ona melek ruh üfler." şeklindeki muttefekun aleyh hadis yer almaktadır.

Bütün bunlardan sonra şu soru kafamızı kurcalıyor. Bütün bunlar ana karnındayken belirleniyorsa ameldeki özgürlüğün ve sorumluluğun ne işlevi vardır?

İnsanlar böyle hadisleri duyduktan sonra, genellikle, herşeyden elini eteğini çeker, bir kenarda miskin miskin otururlar.

Cevap:

Sizin, kader meselesindeki tereddüdünüzü birkaç kelimeyle gidermek zordur. Bunu iyice anlamak istiyorsanız, "Cebir ve Kader Meselesi" adlı kitabımı okuyunuz.

Bir meselenin bütün boyutlarını tek bir hadiste bulamayacağınızı iyi bilmelisiniz. Bu yüzden, bir veya iki rivayeti alarak bir sonuca varmaya çalışmak doğru değildir. Birkaç hadisle meselenin bütün boyutlarını anlamak mümkün değildir. Bu tavır kişiyi büyük açmazlara düşürür. Bundan daha büyük açmazlara, meseleyi Kur'an'ın bir ayetiyle çözmeye kalkıştığınızda düşersiniz. .

Kur'an, kader meselesinde, bir ayetiyle cebir yanını sunar, ikinci bir ayetle de insanın kendi ihtiyarının önemini vurgular. Cebir ve ihtiyar, insan hayatının her döneminde, birbirinden ayrılınca her ikisinin de hiçbir haysiyetinin kalmayacağı bir şekilde mevcuttur. Oysa bir gerçeğe birisi

açısından baktığımız zaman, ötekinin yerini sabit olarak görmemiz gerekir.

Kader meselesinin bir boyutunu, ötekinin inkarı için ele alacak her yaklaşım yanlıştır. Dolayısıyla alimler şer'i bir meselede kapsamlı bir görüşe sahip olmak için, o mesele hakkındaki bütün ayet ve hadisleri göz önünde bulundurmaya gerekli görmüşlerdir.

Söz konusu hadisi bir de şu açıdan ele alıp üzerinde düşünün: Allah Teâlâ her gün sayısız varlığı yaratıyor. Allah her şeyin potansiyelini ve kainattaki görevlerini bilmezse, herşeyden habersiz olarak kainatın düzenini nasıl sağlar ve yürütebilir? Dünyamın yaratıcısı ve sahibinin, kendi yarattıklarının şimdiki ve gelecekteki durumlarından habersiz olmasına nasıl inanabiliriz? Allah Teâlâ'nın kendi saltanatında nelerin olacağını bilmemesi, iyi kötü iradeleri sonradan tanınması gibi bir durumun sonuçları üzerinde düşünürseniz, kaderin önceden yazılması endişelerinden doğan sonuçtan daha vahim bir açmazla karşı karşıya kalırsınız. Allah Teâlâ'nın "ne oldu ve ne olacaksa" hepsinden haberdar olduğu apaçık bir gerçektir.

Allah Teâlâ'nın ilmi; kudretinin inkarını gerektirmez. Allah Teâlâ'nın kudreti, her insana, iyilik ve kötülükten istediğini seçme hakkı tanımıştır. Kimin neyi seçeceğini de bilmektedir. Onun ilmi hatasızdır. Kudretinde bir eksiklik kesinlikle yoktur.

Halkın kaderle ilgili inanç esaslarını yanlış anlaması ve bunun kötü sonuçlar doğurması, gerçeği değiştiremez. Gerçekler, insanların yanlış anlamalarıyla değişmez. Hata, gerçekte değil; onu yanlış anlayanlardadır. Bu yüzden, yanlış anlayanların yanlışlarını düzeltmeleri gerekir. [\[162\]](#)

İnsanın "Fıtrat" Üzere Doğmasının Anlamı

Soru:

"Her doğan, İslam fıtratı üzerine doğar, sonra anası babası onu yahudi veya hristiyan veya mecusi yapar."

Bu hadisin anlamı nedir? "Hutabât" [\[163\]](#) isimli kitabınızdaki bir yazı nedeniyle size bu soruyu yöneltiyorum. Söz konusu yazınızda, insanın İslam'ı ana karnından getirmediğini belirtiyorsunuz. Bu hadisten genellikle çıkarılan anlam ise, her çocuğun İslam dini üzerine doğduğu şeklindedir. Oysa sizin yazınız, bununla çelişiyor.

Bu yazınıza başkaları da itiraz etmektedir. Ben, gerçeği başkalarından değil, sizden öğrenmek istiyorum. Genellikle itiraz edene inanveriliyor. Fakat siz açıklama yapınca, sizin haklı olduğunuz ortaya çıkıyor.

Cevap:

Bu hadiste beyan edilen gerçek; insanın küfür, şirk veya dinsizlik üzerine doğmadığıdır. Doğal fıtratı, onun Allah Teâlâ'dan başka bir tanrıyı tanınmasına müsaade etmiyor ve şeriatın doğal ilkelerinden başka bir şeyi sevemiyor. Eğer insan, bu fıtratı kaybetmezse, kötü çevre onu şirke ya da küfre dayanan fikir ve amellere yöneltmezse, o, peygamberlerin sunduğu talimatı aynen kabul edecektir. Bunu kabul ederken, bu talimatı kendininmiş de başkası ona veriyormuş gibi alacaktır.

Bu, gerçeğin sadece bir boyutudur. İkinci boyutu, İslam'ın doğrudan insana verilmediği, peygamberler aracılığıyla verildiğidir. Bir insan, ancak peygamberlerin sunduğu dini içtenlikle kabul ettiği zaman müslüman olur.

Hatta kişi bilinçleninceye kadar fıtrata bağlı kalsa bile, ancak peygamberler aracılığıyla gönderilen dini kabul edince müslüman olacaktır. Bu gerçeği kabul etmeyen birisi, aslında insanın anadan doğma sahip olduğu fıtratın bütünüyle İslâm olduğunu ve bunun insanın hidayette olması için kâfi olduğunu söylemektedir. Başka bir deyişle, şeriatlar ve peygamberlerin gönderilmesi bu durumda gereksizdir. Halbuki Kur'an, ısrarla insanın her halükarda Allah tarafından bir yönlendirmeye ihtiyacı olduğunu ve bunun herkese doğrudan değil, peygamberler aracılığıyla verildiğini bildirmektedir. Allah katından gelen şeylere uymak insanın kurtuluşunu sağlar. Yeryüzünde insanlar teşkilatlanmış bir toplum oluşturmadan önce; yahudilik, hristiyanlık ve mecusilik de din olarak henüz ortada yokken Allah Teâlâ bütün insanlara hitaben:

"Yalnız (iyi bilin ki) size katmandan bir hidayet geldiği zaman, kimler benim hidayetime uyarırsa artık onlara bir korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir." [\[164\]](#)

Bu yüzdendir ki, Allah Teâlâ'nın insan fıtratına verdiği ilahi marifetlerin sabit kalması, kişinin fıtratıyla doğru yolu bulması için yeterli değildir. Vahyin klavuzluğu bu nedenle kaçınılmazdır.

Fıtratın kabiliyeti, yalnızca vahiyle bildirilen doğru yolu tanıyıp tasdik etmekle sınırlıdır. Fıtratın vahiysiz, kendi başına doğru yolu bulması mümkün değildir. Kimin fıtratı Hz. Muhammed'inkinden (s.a) daha sağlamdır?

Sağlam bir fıtrata sahip olmasına rağmen, Hz. Muhammed (s.a) vahiy nazil olmadan önce şaşkınlık içerisindeydi. Doğru yolu bilmiyordu.

"O (Allah) seni yetim bulup barındırmadı mı? Seni şaşırılmış bulup doğru yola iletmedi mi? Seni fakir bulup zengin etmedi mi?" [\[165\]](#)

"İşte sana da böyle emrimizden bir ruh (kalblere can veren bir kitab) vahyettik. Sen Kitab nedir, iman nedir bilmezdin. Fakat biz onu (vahyettiğimiz o Kitab'ı), bir nur yaptık. Kullarımızdan dilediğimizi, onunla hidayete iletiyoruz. Ve şüphesiz ki sen, doğru yola götürüyorsun." [\[166\]](#)

Bu durumda müslüman bir ailede doğan herkese doğrudan İslâm'ın verildiği ve bunu aldıktan sonra hiçbir ilim, şuur ve iradî tasdiğe gerek kalmadığı nasıl söylenebilir? [\[167\]](#)

Mukattaa Harfleri (Huruf-u Mukattaa)

Soru:

Tefhim'ul Kur'an'da, mukattaa harfleriyle ilgili olarak, Kur'an'ın nüzülü döneminde böyle temsili harflerin kullanılmasını dildeki beyan ve belagati göstermeye bağlamışsınız. Bunların anlamlarının o zamanlar da tamamen bilindiğini yazmışsınız. İslam'a karşı olanların hiçbir zaman bunların

kullanımına itirazda bulunmadığını hatırlatmışsınız. Daha sonra bu harflerin açıklamasının hiçbir önemi kalmadığını, hidayet bu harflere dayanmadığını yazmışsınız. Benim sorum şu: "Eğer bu harfler, ilk dönemde yaygın, şiir ve edebiyatta bunların kullanımı neden terkedildi? Bu harfler, zihinlerden niçin tamamen silindi?" Arap aleminde bugün kullanılan ve Kuranda yazılı olan bazı kelimeleri de herhangi bir nedenle terk edersek, o kelimelerin anlamı da ileride bilinmeyecektir mi demek istiyorsunuz? Hidayet ve kurtuluş bu harflerin anlamlarını bilmeye dayanmadığı için, bunların açıklamalarına hiç gerek olmadığı tarzındaki istidlaliniz acâiptir. Öyleyse, Kur'an'm günümüzde kullanılmayan kelimeleri ve dolayısıyla anlayamadığımız bölümleri için de hidayetle ilgisi yoktur diyebiliriz. Zamanla bazı ayetler göz ardı edilebilirler. Bu teoriye göre reformist beyler, Kur'an'm bazı bölümlerine önem verebilecekleri gibi bazılarını da önemsemeyebilirler. Lütfen görüşünüzü açıklayınız.

Cevap:

İtirazda bulunmadan önce, eğer eski ve yeni tefsirlerde mukattaa harfleriyle ilgili tartışmaları okumuş olsaydınız, sözümü kolayca anlardınız. Belki siz de bu tartışmaları öğrenince benimle aynı kanaati paylaşırdınız.

Bir dilde bazı üslupların yok olması veya yaygınlığını yitirmesi, o kadar acâip birşey değildir. Asıl şaşılacak şey, Arapça'da bin dört yüz yıllık bir geçmişe rağmen çok az bir değişme olmasıdır. Oysa bu kadar uzun sürede diller değişip, bambaşka şekiller alırlar.

Mukattaa harfleri, genellikle nutuk ve şiirde kullanılırdı. Bunların anlamları düzenli bir sözlükte toplanacak kadar belirli değildi. Bu, kullanıldığı anda, konuşan ve dinleyenlerin anlayabilecekleri bir üsluptu. Dolayısıyla bunların kullanımı azaldıkça anlamak da güçleşti. Nitekim üçüncü ve dördüncü yüzyılın müfessirleri mukattaa harflerinin anlamlarını uzun uzun tartıştılar. Fakat, tatmin edici bir şey ortaya koyamadılar. Bir beyan üslubunun ne zaman terk edileceğini veya tamamen terkedildiği tarihi kesin olarak bilemezsiniz. Yalnızca bir müddet sonra halkın onları anlayamadığını hissedersiniz. Bu üslubun yaygın olduğu zaman bunları açıklamaya gerek duyulmamıştı. Kullanımları terk edilince, bazı açıklamalara ihtiyaç duyularak bu tefsirler yapıldı. Daha önce de söylediğim gibi, bu açıklamaların hiçbiri tatmin edici olmadı.

Kur'an'ın bazı kelimelerinin kullanımı terk edilirse onların anlamlarının da kaybolacağı kuşkusuz doğrusu yersizdir. Kelimeyle beyan üsluplarını birbiriyle karıştırmayın. Kelimelerin bütün maddeleri sözlüklerde yazılıdır. Kelimeler; tanımları, müştaklarıyla birlikte, deyimleri ve kullanımları detaylı bir şekilde bu sözlüklerde yer almaktadır. Bu kelimeler, konuşulan Arapça'da kullanılmazsa, bundan Kur'an hiçbir zarar görmez. Fakat beyan üslupları konusu farklıdır. Bunların anlamları hiçbir yerde yazılmış bulunmuyor ve sadece konuşulunca anlaşılıyor. Bunlar terk edilince, o dönemin edebiyatını iyi bilen uzmanlardan başkası anlamıyor. Bu da, o okuyucunun zevkinin o dönemin üsluplarına uygun olmasıyla mümkün.

Mukattaa harfleriyle ilgili olarak anlamlarını kavrayamayınca büyük bir yanlış olmuyor şeklindeki yazdıklarına gelince; siz, bunun mânâsını çekip uzaklara götürmüşsünüz. Benim anlatmak istediğim, bu harflerin kelimelerin kabiliyetini gösterdiği ve bunlarda özel bir hüküm ve eğitici anlamın olmadığı, bu nedenle de birisi bunları anlayamazsa bir zarara uğramayacağıydı. Çünkü o kişi mukattaa harflerini kavrayınca bir mükellefiyetten habersiz kalmış olmuyor.

Bu harflerin mânâlarını belirlemek için hiçbir kaide yoktur ve hiçbir sağlam kaynağa dayanan açıklama da yoktur. Boş yere bir anlam vermeye uğraşmayın. Asılsız şeylerin ortaya atılmasına ne gerek vardır? Bunların esas anlamlarını Allah Teâî'ya bırakın ve bizim anlayabileceğimiz ayetleri düşünmeye başlayın. [\[168\]](#)

Kur'an'da Nesh

Soru:

Neshle ilgili aşağıdaki sorularımı lütfen cevaplayınız;

1. Kur'an'daki nesh hakkında bir araştırma yaptınız mı? Kur'an'da tilavet edilen (okunan) fakat, hükmü iptal olan bir ayet var mı?
2. Kur'an'da okunması mensuh olan, fakat hükmü geçerli olan bir ayet var mı? Muhaddisler ve fakihler recm ayetini buna örnek olarak göstermişlerdir. Bu konuda ne diyorsunuz?
3. Fıkıh usulü kitaplarında; hadis, Kur'an'ı nesh (iptal) edebilir şeklinde belirtilen bir görüş vardır. Bu görüş fıkıh imamlarından sadır olmuştur. Bunun aslı varsa, delilleri nedir?

Cevap:

Sorularınız kısa, fakat cevapları detaylı açıklama isteyen konulardandır. Buna zamanım olmadığı için kısa cevaplarla yetineceğim:

1-Kur'an'daki nesh, hükümlerdeki tedricilikle ilgili olup, sürekli değildir. Neshedilen hükümlerin çoğu o hükümleri gerekli kılan durumlarla karşılaştığımız zaman tekrar geçerli olabilir. Toplumda bunları gerektiren durumlar ortaya çıktığında bu hükümler yürürlüğe girer. Durum ortadan kalkınca da mensuh olur ve bunlardan sonraki uygulamaya geçilir.

2. Bana göre; Kur'an'da lafzî mensuh, fakat hükmü geçerli olan bir ayet yoktur. Bazı rivayetler de gelmiş bulunan recm ayeti aslında başka bir Kitabullah olan Tevrat'ın bir ayetiydi, Kur'an'ın değil. Bu ayetin neshedilmesinin anlamı ait olduğu kitabın hükmünün kaldırılmış olması, fakat kendindeki recm hükmünün geçerli kalmış olmasındandır.

3. Şüphesiz fakihlerin bir grubu, Sünnet'in Kur'an'ı nesh edebileceği ve onun üzerinde bir şer'i delil olduğu kanaatindedir. Fakat ilk anda akla geliveren anlamda değil. Bu, Hz. Muhammed'in (s.a) bir açıklamasıyla, Kur'an'ın özel bir hükmünün, genel bir hüküm olabileceği anlamındadır. Aynı şekilde O'nun sözlü veya ameli açıklaması, herhangi bir ayetin hükmünün artık geçerli olmadığını belirtebilir. Bu konuda bu anlamın dışında

bir yorum anlaşılır ve yapılırsa yanlıştır. [\[169\]](#)

Ev, At Ve Kadında Uğursuzluk Var Mı?

Soru:

Ben, oturmak için bir ev satın almak istiyorum. Ölmüş ve hiç varisi olmayan birinin evi satılıktır. Merhumun uzaktan akrabalarına miras kalan bu evi satın almaya kalktığım zaman, ailemin itirazıyla karşılaştım. Ailem, bu evin uğursuz olduğuna inanmaktadır. Çünkü bu evde daha önce oturanların neslinin kalmadığı gibi, evin asıl sahibinin de neslinin burada sona erdiği biliniyor. Ailem, ev, at ve kadının uğursuzluğunu ifade eden bazı hadisleri görüşlerine kaynak gösteriyorlar. Ben de, bunlarla ilgili rivayetleri ve açıklamaları hadis kitaplarında okudum, fakat beni ikna edecek kadar belirgin bir açıklamaya rastlamadım. Bu konuyla ilgili görüşleriniz nedir?

Cevap:

Sizin bahsettiğiniz hadisler hadis kitaplarında bulunmaktadır. Ancak, Hz. Aişe'nin (r.a) rivayet ettiği bir hadiste bu konunun bir başka boyutuyla karşılaşılıyor:

"İmam Ahmed, Ebu Hassan A'rac'dan rivayet etmektedir. Hz. Aişe'ye iki adam gelip Ebu Hureyre'nin "Rasûlullah (s.a) 'uğursuzluk sadece kadın, at ve evde vardır' buyurdu" dediğini bildirdi. Bunun üzerine Hz. Aişe (r.a): "Ben Kur'an'ı Ebu'l-Kasım'a vahyeden Allah'a yemin ederim ki, Hz. Muhammed (s.a) böyle birşey söylememiştir. O, ehl-i cahiliye kadın, at ve evi uğursuz sayarlardı" buyurdu" dedi. Sonra, Hz. Aişe (r.a) şu âyeti okudu:

"Başınıza gelecek olayları önceden bir kitaba yazdık ki, elinizden çıkana üzülmeyesiniz ve (Allah'ın) size verdiğiyle sevinip şırmayasınız." [170]

Hz. Aişe'nin (r.a) açıklamasından anlaşılacağı üzere Ebu Hureyre (r.a) rivayeti doğru aktarılmamıştır. Eğer bunu doğru kabul etsek bile, bunun makul bir açıklaması olabilir. bir mânâsı da evhamperestliktir (batıl inançtır) ve bunun İslâm'la hiçbir alakası yoktur. Bunun ikinci, bilimsel bir anlamı daha vardır: Bu anlamı, bir şeyin uygunsuz olmasıdır. Bu anlam makuldür ve şeriatta da geçerlidir. Dolayısıyla, hadiste geçen uğursuzluğun anlamı, evde kaderi bozan bir şeyin bulunması değildir. Fakat tecrübe ve inceleme, bu evin oturmaya uygun olmadığını göstermiştir.

Çoğu zaman peşpeşe aynı evde oturan bir çok kişinin hastalığa yakalandığı ve o hastalığın olumsuz etkilerinin o yerde sürekli artarak yerleştiği tecrübeyle sabit olursa, bu ev oturmaya uygun sayılmaz. Özellikle taun ve dikk (verem hastalığı) konusunda bu defalarca ispatlanmıştır. Hadislerde, "Taunun yaygın olduğu yerlerden kaçmayın ve bile bile oralara gitmeyin." hükmünün yer aldığı bilinmektedir. Aynı şey kadın ve at için de söz konusudur. Eğer birçok kişi aynı ata bindikten sonra onu uygunsuz bulmuşsa ve birçok erkek aynı kadınla evlenip bir hastalık kapmışsa; bütün bunlar o at veya kadında bilinmeyen bir uğursuzluk olduğunu gösterir.

Şimdi, satın almak istediğiniz evde bâtil inanç türünden mi, yoksa uygunsuzluk türünden mi bir uğursuzluk olduğunu araştırmak sizin işinizdir. [171]

İKİNCİ BÖLÜM

FIKHİ MESELELER

Müeccel (Sürelî) Olmayan Mehrin Hükmü

Soru:

Nikah zamanı sadece mehir olarak verilen altının adedi belirtilmiş olup mehrin muaccel mi yoksa müeccel mi olduğu hakkında bir bildirim yapılmamış olsa: bu mehir muaccel mi sayılır müeccel mi? [172] Bu meselede ulemeden fetva istenmiş olmakla birlikte çeşitli cevaplar verilmiştir. Birkaç cevabı misal olarak verelim:

Mevlânâ Muhammed Kifayetullah ve diğer Delhi uleması şöyle demektedir: "Mehrin müeccel olduğu tasrih edilmiş olsa bile, süre kesin olarak bilinmiyorsa (belirtilmemişse) mehir muaccel olur, hemen verilmelidir. Halbuki muaccel veya müeccel lafzı kullanılmayıp "Vacib'ul-Eda" lafzı yazdırılırsa bu da muaccel olacaktır. Çünkü sürenin zikri olmadan müeccel olmaz."

Redd'ul Muhtar'da ise şöyle demliyor: Şayet sürenin miktarının belirtilmesi kesin olarak unutulmuşsa, mehrin hemen verilmesi gerekir. [173]

"Eğer süre; rüzgarın esmesi, yağmurun yağması gibi fahiş bir cehaletle tesbit edilirse, sürenin belirtilmesi şartı yerine gelmiş olmaz ve mehrin hemen verilmesi gerekir. [174]

Azimgar'daki Medreset'ul Islah Saraymir'in müderrisi Mevlana Said Ahmed şöyle diyor: "Mehr-i müeccel; nikah akdi yapılırken mehrin edası için süre ve tarih belirtildiği zaman olur. Aksi takdirde muaccel'dir. Tüm meselelerin halli budur. Nitekim bir kimse bir dükkandan birşey satın almış ve konuşma sırasında paranın veya erteleme süresinin belirlenmesinin zikri geçmemişse bu muamele de muaccel hükmünde olur. Müşteri parayı hemen verse de, daha sonra vermeyi taahhüd etse de bu böyledir. Her halükârda "muaccel" de karşılığın hemen verilmesi zorunlu olmayıp, hak sahibinin isteğine bağlıdır. Hemen talep edebileceği gibi istediği zamana da erteleyebilir. Müeccel meselesinde süre ve tarihten önce isteme hakkına sahip değildir. Bu tafsilattan da anlaşılacağı gibi söz konusu meselede altın olarak verilen mehir muacceldir ve bu yüzden kadın istediği zaman hakkını talep edebilir."

Mevlânâ Seyyid Süleyman Nedvî de şöyle demektedir: "Altın olarak verilecek olan mehirde, muaccel veya müeccel olup olmadığına dair bir ayrıntı yoksa örfe itibar edilir. Nitekim Vikayede "Eğer, mehir muaccel ve müeccel olarak belirtilmişse, bildirildiği şekilde olur. Aksi halde örfe itibar

edilir" buyurulmaktadır.

Pityale müftü yardımcısı Mevlânâ Abdurrahman Sahib ve diğer ulema da: "Bu halde örfে itibar edilir. (Muhtasar-ı Vikaye referans gösteriliyor). Şayet örf; kadının belirtilmemiş mehrinin, ancak kocasının ölümünden ya da boşamasından sonra kendisine verileceği şeklinde ise, o kocasının ölümünden ya da boşanmadan önce mehrini alma hakkına sahip değildir" demektedirler.

Bu ihtilafların çözümünün nasıl olacağını ayrıntılarıyla açıklar mısınız?

Cevap:

Kur'an ve Sünnet'e göre mehir, aslında bir erkeğin hanımına zevceliği karşılığında vermesi gereken bir haktır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulmaktadır:

"Bunlardan başkasını namuslu ve zina etmemek üzere mallarınızla (mehirlerini vererek) istemeniz size helal kılındı." ^[175]

"Onlardan faydalanmanıza karşılık kararlaştırılmış olan mehirlerini kendilerine bir hak olarak verin." ^[176]

"Vaktiyle birbirinizle haşır neşir olduğunuz halde (mehir olarak verdiğiniz) malı nasıl geri alırsınız?" ^[177]

Bu ayetlerden mehrin; karşılığında erkeğe, kadın üzerinde kocalık hakkı sağlayan şey olduğu açıkça anlaşılıyor. Bu konunun daha geniş izahını, konu ile ilgili olarak Rasûlullah'tan (s.a) rivayet edilen hadisler yapmaktadır.

Kütüb-ü Süte, Dârimî ve İmam Ahmed'in Müsned'inde Peygamber Efendimizin şu buyruğu naklediliyor:

"Yerine getirmeye en fazla müstehak olan şart kendisiyle kadınların avretlerini helal kıldığınız şart (mehir)dir."

İbn Ömer Rasûlullah'ın (s.a) karı ve kocayı ayırdığı meşhur "Han" mahkemesini zikrederek, ayrılma gerekçeyleştikten sonra kocanın "Ya Rasûlallah! Benim malım bana geri verilsin" demesi üzerine Rasûlullah'ın şu cevabı verdiği rivayet ediyor:

"Eğer sen doğru suçlamada bulduysan mal almaya hakkın yok. O (mal) (yani mehir) senin onun avretini helal kılman karşılığındadır. Eğer yalan bir suçlamada bulundu isen mal alma hakkı senden daha da uzaklaşmıştır." ^[178]

Daha fazla açıklama ise İmam Ahmed'in Müsned'inde rivayet ediliyor:

"Bir kadını, vermemek niyetiyle belli bir mehirle nikahlayan kimse zâni'dir."

Bütün bu nasslardan mehrin göstermelik herhangi bir merasim olmadığı, onun karşılığında bir kadının bir erkeğe helal kılındığı açıkça anlaşılmaktadır. Bu nasslar, avretin helal edilmesiyle birlikte bütün mehrin derhal ödenmesinin vacib olmasını gerektirmektedir. Ancak kan koca arasındaki bir anlaşmayla bu ertelenebilir.

Bu yüzden altın olarak verilen mehirde asıl olan "tecil" değil "tacil'dir. Mehrin hakkı avretin helal olmasıyla birlikte ödenmesidir. Bunun eda edilmesinde mühlet verilmesi ise sadece bir kolaylıktır. Mühlet hakkında karı-koca arasında herhangi bir anlaşma olmadığı takdirde kolaylığa (tecile) değil, asıla (tacile) itibar edilir. Tecilin asıl alınması ve tacilin ya da tecilin açıkça belirtilmemesi durumunda mehrin sebepsiz yere müeccel hesap edilmesinin Şâri'nin maksadına tamamen ters olduğu anlaşılmaktadır. Hanefi hukukçuları arasında bu meselede başlıca iki grup göze çarpmaktadır. Bu gruplardan birinin görüşü, bizim yukarıda beyan ettiğimiz gibidir." Gayet'ul Beyanda:

"Eğer mehir muaccel ise veya muaccel veya müeccel olacağı hakkında herhangi birşey denmemişse derhal verilmesi gerekir ve kadının mehir alıncaya kadar kendisini kocasından sakınma hakkı vardır" denilmektedir

Şerh'ul İneye ale'l-Hidaye'de ise: "Eğer mehir belirlenip, muaccel mi, yoksa müeccel mi olduğu hususunda susulmuşsa bunun hükmünün ne olacağı soruldu ve "Derhal verilmesi gerekir ve bunun hükmü tacil şartı konmuş mehir gibi olur dedim" şeklinde bir nakil vardır. İsbihabi'de de "Eğer mehir muaccel ise veya ne olacağı hakkında susulmuşsa hemen verilmesi gerekir. Çünkü nikah karşılıklı bir akiddir. Zevce üzerinde kocanın hakkı belirlendiğinde, kadının hakkının da belirlenmesi gerekir. Ve bu da ancak mehrin eda edilmesiyle mümkündür" denilmektedir.

İkinci gruba gelince: Onlar bu meselede örfে itibar edileceğini söylemektedirler.

Fetâvâyı Kadı Han'da: "Muaccel mehrin miktarı belirtilmemişse kadının hangi tabakadan olduğuna ve mehrin miktarına bakılır. Bu durumda kadına böyle bir mehirden ne kadar muaccel olarak verilebilecekse o kadar miktar muaccel kılınır. Dolayısıyla 1/4 veya 1/5 gibi bir belirleme yapılmayıp örfে itibar edilmesi gerekir" denilmektedir.

Bu görüşü Allame İbn Hümmam Feih'ul Kadir adlı kitabında teyid etmektedir. Kendisi şöyle demektedir :

"Mehrin herhangi bir kısmının tacili şart koşulmayıp, tacil ve tecil hakkında susulmuşsa örfе bakılır: Eğer örfte mehrin bir kısmı muaccel kılınıp, geriye kalan kısım, ölüm, durumun iyileşmesi veya boşanmaya kadar bırakılıyorsa bu kısım alana kadar kadının kendisini kocasından sakınma hakkı vardır."

Usul yönüyle meseleye bakılırsa ilk grubun görüşü Kur'an ve Sünnet'in maksadına daha fazla mutabıktır. Fakat ikinci grubun görüşü de dayanaksız değildir. Onların mehir konusundaki görüşlerinin maksadı; tecilin asıl olduğu ve tecille tacilin açık olmadığı durumlarda meselenin asıl, yani tecil tarafına çekilmesi şeklinde değildir. Böylelikle onlar fetvalarında hukukun kabul ettiği başka bir kuralı göz önüne alıyorlar. Bu kural ise şudur : "Genel olarak, herhangi bir toplumda muamelatla ilgili revaçta olan usul, fertler arasında yazılmamış bir antlaşma sıfatını taşıyorsa ve o toplumun iki kesimi beraberce meseleyi halledip herhangi bir ayrıntı için açık olarak anlaşmamışlarsa, bundan onların bu ayrıntıda revaçtaki usul üzerine razı oldukları mânâsı çıkar".

Hiç kuşkusuz bu kural hukukça müsellemdir. Bu bakımdan fakihlerin ikinci grubunun da görüşleri yanlış değildir. Yalnız, bu kuralı muayyen bir toplumda yürürlüğe koymadan önce şunu iyi bilmemiz gerekir: İslâm hukuku örf adına ne varsa onu doğru bulup, kanun kaynağı olarak almaz. Aksine muttaki olmayan toplum ile onun haksız örflerini kabul etmek yerine onları değiştirmek ister ve sadece ıslah olmuş bir toplumda şeriatın ruhu ve esasları üzerinde vücuda gelmiş örfleri kabul eder. Bu nedenle, örfü yazılmamış anlaşma olarak kabul edip, kanun gibi yürürlüğe koymadan önce, o toplumun gerçekten muttaki bir toplum olup olmadığına, örfünün şeriatın ruhuna ve esaslarına uyup uymadığına bakmamız gerekir. Araştırmanın sonucu menfi çıkarsa bu kaideyi kanun gibi uygulamak adalet değil, kesinlikle zulüm olur.

Bu görüş açısından biz şimdiki müslüman toplumumuza baktığımızda, karı koca ilişkilerinde toplumun, nefsin arzularına uyarak İslam'ın koymuş

olduğu dengeyi oldukça sarstıklarım ve genellikle toplumun eğiliminin İslam'ın ruhuna ve esaslarına açıkça muhalif yönlerde olduğunu görüyoruz. Üzerinde durduğumuz mehir meselesini alalım. Bu ülkenin müslümanları genellikle mehiri sırf resmi bir formalite sanıyorlar. Onların gözünde mehirin Kur'an ve Sünnet nezdindeki önemi kesinlikle bilinmemektedir. Nitekim nikah zamanı mehir şartı, tamamen bir gösteriş (formalite) olarak eda edilmekte ve fakat bu anlaşmanın yerine getirilmesi gerektiği fikri zihinlerde bulunmamaktadır. Mehir görüşmelerinde defalarca kendi kulaklarımla "Kim veriyor, kim alıyor?" sözlerini işittim. Sanki bu iş sadece bir form doldurmak içinmiş gibi yapılıyor. Bildiğimiz kadarıyla nikahların % 80'inde mehir tamamen ödenmemektedir. Mehir miktarı belirlenirken halkın en çok göz önünde tuttuğu husus, sadece mehirin boşanmanın engellenebilmesi için bir vesile olarak kullanılmasıdır. Böylece pratikte kadınların şer'i bir hakkı feshedilmiş olmaktadır. Sayesinde kadınların erkeklere helal kılındığı mehirin şeriat tarafından avret yerinin helal edilmesinin karşılığı olarak görüldüğüne ve eğer karşılığı eda etmek gibi bir niyet olmazsa, Allah katında kadının erkeğe helal olmadığına hiçbir şekilde dikkat edilmemektedir.

Bu denli bozulmuş, İslâm'ın ruhuna ve esaslarına bu derece ters düşmüş bir toplumun örfünün, İslam açısından nasıl caiz olabileceğini anlamak bizim için oldukça güçtür. Kendilerinden örfün teyid edilmesi ile ilgili sözler nakledilen fakihler, ne bu bozulmuş toplumu ve ne de İslam'a muhalif olan örfü göz önüne alarak bu sözleri sarfetmişlerdir. Onlar ne yazdılarsa ıslah olmuş bir toplumu ve örfünü göz önüne alarak yazmışlardır. Bir müftü yalnız bu sözleri nakletmekle sorumluluktan kurtulmuş olamaz. O müftünün, fetva vermeden önce şer'i esasların aydınlığında bu sözleri güzelce anlaması, fakihlerin hangi durum ve şartlarda bu sözleri sarfettiklerini araştırıp, bugün tatbik edilmek istenen duruma uygun olup olmadıklarını kontrol etmesi gerekir. [\[179\]](#)

Ateşli Silahla Yapılan Helal Veya Haram Olması Meselesi

Soru:

Siz Tefhim ul Kur'an'da tekbir alarak atılan bir ateşli silahla öldürülmüş avın helal olduğunu yazarak yeni bir şey icad etmişsiniz. [\[180\]](#) Bu yazdıklarınız üzerine ortaya çıkan aşağıdaki sorularımızı cevaplarsanız memnun kalırız.

1. Dört mezhebin imamı da silahla öldürülmüş avın çarpma/darbe sebebiyle ölmesinden dolayı caiz olmayıp haram olduğunda ittifak etmişken, siz hangi delillere dayanarak buna caiz diyebiliyorsunuz?
2. Silahın mermisinde kesici bir kenar yoktur. Hayvan onun şiddetli darbesinden ölmektedir. Genellikle mermilerin kutuları üzerinde "Bunun kenarı şu kadar keskindir" diye yazmaz. "Bunun gücü şu kadardır " diye yazar. Darbeyle öldürülmüş av kesin olarak caiz değildir ve bunun üzerinde ittifak vardır.
3. Tefsir-i Hokkanı de Kadı Şevkânî'nin silahla vurulmuş avın haramlığında ihtilaf ettiği bildirilmekle birlikte, Kadı Efendinin ihtilafı hüccet olamaz. Çünkü o tenkide uğramış "mecruh" hadisler nakletmekle bilindiği gibi, şii eğilimlidir de.
4. Bu mesele "furuattan", yani ikinci dereceden demek halkı aldatmak demektir. Harama helal demekte mi furuattandır?

Cevap:

Öncelikle sizin dört numaralı sorunuzda göze çarpan yanlış anlaşılmayı ortadan kaldırmak istiyorum. Siz "Harama helal demekte mi furuattan?" diye soruyorsunuz. Bir takım haram ve helaller vardır ki usuldendir. Açık bir nassla bildirilmiş bu tür haram ve helallerde herhangi bir değişikliğe gitmenin küfür olduğunu biliyor olmalısınız. İkinci bir kısım haram ve helal ise nassların delaletinden, işaretinden veya muktezatından istinbat edilmiş haram ve helaldir. Bu ise furuattan bir mesele olup bunda ulema, ümmetin fakihleri hatta sahabe ve tabiîn arasında ihtilaf olagelmıştır. Aynı şeyi biri helal görürken diğeri haram görmüştür ama, hiçbir zaman bu çeşit istinbata bağlı tahlil (helal kılma) ve tahrir (haram kılma) üzerinde tartışmaktan daha ileri gidip biri diğeri "senin dinin değişti veya sen Allah'ın haram kıldığım helal kılıyorsun" diye suçlamamıştır.

Asıl üzülecek şey ise şudur: Bugün sadece bizim ülkemizde değil, tüm dünya müslümanları arasında bir süredir şer'i meseleleri özgürce araştırma süreci durmuştur. Herhangi bir fihki mezhebe bağımlılıkta, her topluluk sadece kendi mezhebini şeriatın aslı olarak görece derecede atıl bir duruma gelmiştir. Bu yüzden insanların karşısına kendi aşına olduğu mezhepten ayrı bir tahkik gelince sanki dinde bir tahrif yapılmışçasına öfkelenmektedirler. Halbuki özgürce tahkik kapısının açık olduğu selef döneminde, alimler arasında helal ve haramdan, farz olan ve farz olmayan meselelere kadar bir çok ihtilaflar olmuştur. Ancak onlar, sadece birbirlerine tahammül etmekle kalmamışlar, aynı zamanda her grup şer'i gördükleri hükümlerle amel etmekle birlikte, başkalarına da onların şer'i gördükleri hükümlerle, amel etme hakkını vermişlerdir.

Yeme içme meselesinde selef uleması arasında gerçekleşen ihtilaflardan bir kaçını burada aktarıyor ve sizden bunlardan hangisini, haramı helal ya da helâli haram kılmakla suçlayabileceğinizi soruyorum:

Hz. Aiş'e'den rivayet edildiğine göre, kendisi yırtıcı hayvanların eti ve damarların üst tarafında kalan kanın kullanılmasında bir sakınca (halel) görmüyor ve bunu da:

"De ki; Ben, bana vahyolunanda, yiyecek için haram edilmiş birşey bulamıyorum. Ancak. [\[181\]](#) ayetine dayandırıyordu. Yine bu ayete dayanarak Abdullah b. Abbas (r.a) Kur'an-ı Kerim'de haram kılınmış dört şeyden başka (yani; domuz, murdar (leş), akmış kan, Allah'tan başkası

adına kesilenler dışında) birşeyi haram olarak görmüyordu." [\[182\]](#)

Evciile eşekle ilgili olarak bir grup, Hz. Peygamberin (s.a) Hayber gazvesi sırasında bazı özel sebeplerden dolayı bunun etinin yenmesini men ettiği

ama bu engellenmenin eşeğin etinin mutlak olarak haram olduğuna delil teşkil etmediği görüşündedir. [\[183\]](#)

Yırtıcılar ve avcı kuşlar meselesinde İmam Ebu Hanife ve ashabı, mutlak haramlığa kaıldırler. İmam Malik yırtıcıları haram görmekte ve fakat akbaba kartal vb. avcı kuşları, murdar et yeseler de yemeseler de helal görmektedir.

İmam Evzai sadece kartalı mekruh görmektedir. Geriye kalan her çeşit kuş ise ona göre helaldir. Leys, kediyi helal, porsuk'u mekruh görmektedir.

İmam Şafî'ye göre sadece insanlara veya evcilleşmiş hayvanlara saldıran avcı kuşlar haram olup porsuk ve tilki bu tanım içinde yer almamaktadır. İkrime'ye karga ile ilgili sorulduğunda o "iri tavuktur" porsukla ilgili sorulduğunda ise "iri koyundur" demiştir. [184]

Aynı şekilde yer haşereleri hakkında da ihtilaf olmuştur. Hanefiler yerin tüm haşerelerini mekruh görmekteyken, İbn Ebi Leyla, yılanın yenilmesinde herhangi bir sakınca görmemekte, ancak kesilmesini şart koşturmaktadır. Aynı görüşe İmam Malik de sahiptir. İmam Evzaî ise kesme şartını bile kaldırmaktadır. Leys'e göre kirpi caizdir. İmam Malik'e göre kurbağa caizdir. İmam Şafî sadece Arapların kerih gördükleri şeylerin "habais" olduğunu, nitekim Arapların porsuk ve tilki yemelerinden dolayı bunun her ikisinin de helal olduğunu söylemektedir. [185]

Bu birkaç misalden, sarîh nassın olmadığı yerlerde istin-bata dayalı helal ve haram ihtilaflarının furuata, yani ayrıntıya dair ihtilaflar olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Fıkıhî mezheplerde herhangi bir şeyin icthad esasları üzerine haram addedilmesi, hiçbir zaman onun ilahî şeriatın aslında da haram olduğu mânâsına gelmemektedir. Eğer herhangi bir şahıs böyle bir şeyi kendi istinbatına dayanarak helal addederse bu mesele üzerinde elbette tartışılabilir. Ancak bu, üzerinde ayak dırtilecek, dinin tahrif edildiği veya Allah'ın haram kıldığına helal kılındığı suçlamaların gerektirecek bir şey değildir.

Şimdi sizin sorduğunuz asıl meseleye gelmek istiyorum.

Sizin silahla vurulmuş avın haramlığı hususunda Dört İmam'ın ittifak ettiğine dair bilgiyi nereden öğrenip yazdığınıza hayret ediyorum. Acaba Dört İmam'dan herhangi birisinin zamanında silah icad edilmiş miydi? Dört İmam'a bağlı mukallid ulemadan herhangi bir grubun veya hepsinin bu imamların istinbatı olan bu meselelerden herhangi bir meseleyi tahric edip hüküm çıkarmaları ayrı bir şey, imamların kendilerinin bir hüküm beyan etmeleri ise daha ayrı bir şeydir. Her halükârda silah sonraki fukaha zamanında icad olmuştu. Silah yapımında ise yeni ve asıl değişiklik 19.yy.da gerçekleşti. Bununla ilgili olarak fakihler herhangi bir hüküm vermiş olsalar bile selef imamlarının icthadı hükümlerinden çıkarak tâlinin tâlisi; ikinci derecenin ikinci derecesi bir hüküm beyan etmiş olacaktırlar. Öyleyse nasıl Dört İmam'ın bu gibi şeylerin haramlığı hakkında ittifak ettiklerini rastgele iddia edebiliyorsunuz?

Ben, açıklamış bulunduğum silahla vurulmuş avın helalliği meselesini Kadı Şevkânî 'den değil, doğrudan Kitap ve Sünnet'ten aldım. Şeriatla hayvanların şer'î yolla kesilmeleriyle ilgili ahkâm usulen ikiye ayrılmıştır:

Bunlardan birinci bölümü bizim kontrolümüz altında olup, kolaylıkla belirlenmiş usullere göre kesebildiğimiz hayvanlardır. Bunların kesim şartları

değişiktir ve buna fıkıh istilahında zekat-i ihtiyari [186] (seçenekli veya seçmeli kesim) denilebilir.

İkinci bölüm hayvanlar ise orman hayvanı veya kaçmış ve vahşi hayvanlar hükmüne girmiş olan evcil hayvan ya da herhangi bir yerden düşürülmüş kesim şartları yerine getirilmemiş hayvan veyahut herhangi bir sebepten ölmek üzere olan ve kesmek için bıçak aranırca ölme ihtimali olan hayvan misallerinde olduğu gibi bizim kontrolümüz dışındaki hayvanlardır.

Bütün bu hayvanların kesim şartı ise daha değişiktir ve bunu fıkıh istilahında "zekat-i ıztırarı (zorunlu kesim) tabiriyle anabiliriz.

Birinci bölümdeki hayvanların kesim yeri boyundur. Bu gibi hayvanları kesmek için keskin kenarlı herhangi bir aletle gırtlığa kadar kesmek lazımdır ki, boyun damarı açılsın.

İkinci bölümdeki hayvanlara gelince, onların tüm vücutları kesim yeridir. Ne olursa olsun herhangi bir şeyle böyle bir hayvanın bedeninde kan akıtacak kadar deliğin açılması kafidir.

Bu konuda Kitap ve Sünnette karşılaştığımız deliller düzenli bir şekilde şöyledir:

1- "Size temiz olan şeyler helâl kıldı. Allah'ın size öğrettiğinden öğreterek yetiştirdiğiniz avcı hayvanların sizin için tuttuklarını yiyin ve üzerine

Allah'ın adını anın..." [187]

Bu ayetten; terbiye edilmiş av hayvanı Allah'ın ismi anılıp bırakılırsa, bu hayvanın pençeleri ve dişleriyle yaralanan evcilleşmemiş hayvandan akan kanla "ıztırarı zekat" şartının yerine geldiği, böyle bir hayvanın canlı ele geçmeyip düzgün bir şekilde kesilmese bile helal olduğu anlaşılmaktadır.

2. Hz. Adiy b. Hatem, Rasûlullah'tan kendilerinin mi'raz fırlatıp, av yaptıklarını ve bunun hükmünün ne olduğunu sorunca, O:

"Deşilmiş olanı ye ama mi'raz'ın atılmasından dolayı hayvan yaralanarak ölmüşse, o hayvan sopyayla vurularak öldürülmüş sayılır. Onu yeme" buyurmuştur.

"Mi'raz" ucuna sivri bir kesici konulmuş ya da kendi ucu sivriltilmiş ağır bir değnek ya da âsâya denilmektedir. Bunun darbesiyle gövdenin herhangi bir bölümünde kan akacak kadar delik açılması kesim şartını yerine getirmeye yeterlidir.

3. Rafî b. Hudeyc, Rasûlullah'a şöyle sorduğunu bildiriyor.

"Ya Rasûlallah! Bizim yarın düşmanla karşılaşmamız (savaşımız) var ve yanımızda hayvanları kesmek için bıçağımız yok, keskin bir kamış parçasıyla kesim yapabilir miyiz?" Efendimiz cevaben şöyle buyurdu:

"Allah'ın adı anılıp tirnak ve dişle olmadıktan sonra, ne ile olursa olsun kamı akıtılan hayvanı ye".

Buradan asıl meselenin kesme işinin gerçekleştirildiği alet olmaktan öte kesim şartını yerine getirmek için kanın akıtılmasının muteber olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum şu hadisle teyid ediliyor: Adiy b. Hatem "Ya Rasûlallah, eğer bizden birine bir av rastlar da kesmeye bıçak bulamazsak, acaba taşın keskin tarafı ya da sivriltilmiş sopyayla kesebilir miyiz?" diye sorunca Allah Rasûlü:

"İstedığın birşeyle kamı akıt ve Allah'ın adını an" buyurdu.

4. Ebu'l Uşera babasından rivayet ediyor: Babası Rasûlullah'a: Ya Rasûlallah! Kesim yeri sadece gırtlak ve boğaz/boyun değil midir? diye sorduğunda Rasûlullah (s.a) şöyle cevap verdi:

"Onun dizine birşey batırmak bile sana yeterlidir." [188] Ebu Davud bunun herhangi bir çukura vs.'ye düşmüş bir hayvanın kesim şekli olduğunu söylerken, Tirmizî zaruri tüm haller için olduğunu söylemektedir. Buna göre kendi kontrolümüzde olmayan hayvanın gövdesinin her bölümünün kesim yeri olduğu ipatlanmış oluyor. Yine aslolanın kendisiyle kesim yapılan alet değil, kanın akabilmesi için delik açmak olduğu da kesinleşmiş oluyor.

5. Ka b. Malik diyor ki: "Keçilerimiz Sila denen yerde ot-luyordu. Birden bizim çoban bir keçinin ölmek üzere olduğunu farkedince acele bir taş

kırıp onunla hayvanı kesti. Rasûlullah (s.a) onu yemeye müsaade etti. [189]

Ata b. Yesar diyor ki:

"Beni Harise'den bir şahıs Uhud yakınlarındaki bir dağ yamacında dişi bir deveyi otlatıyordu. Aniden devenin ölmek üzere olduğunu gördü, ancak onu kesebilecek bir şey bulamadı. Sonunda çadır kazıklarından birini alıp devenin boynuna kan getirecek şekilde batırdı. Daha sonra bu durum

Rasûlullah'a (s.a) haber verildiğinde Rasûlullah (s.a) devenin yenmesine müsaade etti."^[190]

Haydi "kırılmış taşın keskinliği, keskinliğin tanımı içerisinde" diyelim, ama odunun ucundaki sivri çivinin ne kadar keskin alet tanımına sokulabileceği malumdur.

Yukarıda zikredilen ayet ve hadisleri göz önüne aldıktan sonra silah meselesi üzerinde iyice düşününüz. Silahın mermisini elle atılan bir taşın süratiyle kıyas etmek ve bu sebepten meseleyi, ölen hayvanın aslında taş ve odunun keskin olmayan tarafının gelmesi gibi darbe yiyerek öldüğü şeklinde anlamak doğru değildir. Merminin silahtan kuvvetle çıkması ve silah ile hedef arasındaki yolu hızlı bir şekilde (yaklaşık saniyede 400 m) katetmesinden dolayı, o artık soğuk bir taş parçası (çakıl taşı) gibi kalmayıp, yeterince yumuşamakta ve hemen hemen sivri uçlu olarak cismi delip geçmek suretiyle kan akıtarak hayvanı öldürmektedir. Bu iş avcı hayvanın tırnak ve dişleri, mi'raz veya tahtanın ucundaki çividen çok daha farklı birşey değildir. Üstelik kan akıtmada onlardan daha iyi işe yarayacağı da uzak bir ihtimal değildir.

Bu sebeplerden dolayı kanaatimce Allah'ın adı anılarak atılan silahtan çıkan mermi ya da parçayla hayvan ölürse onun helal olmaması için hiçbir sebep yoktur. Ancak bir kimse bununla ikna olmaz ve onu haram kabul ederse, bunu mutlaka helal kabul edip yemesinin kendisine vacib olduğu şeklinde bir ısrarım da yoktur. Benim görüşüm benim için uygulanabilir bir şeydir. Başkalarının görüşü ya da herhangi bir müctehide uymaları da onlar için uygulanabilir bir şeydir. Bu ictihad farklılıkları sebebiyle her ne kadar benimle onlar arasında haram ve helal konusunda ihtilaflar oluyorsa da iki tarafta aynı dinde kalmakta ve iki ayrı dinin takipçileri olmamaktadırlar.^[191]

Küfür Ve Fısk Düzenlerinde Geçim Sorunu

Soru:

Sizin yazdıklarınızı okudukça şimdiki geçim kaynağımdan daha fazla rahatsız oluyorum. Küfür düzeni ve medeniyeti altında helal rızık kazanmak neredeyse tasavvuru mümkün olmayan birşeydir. Memurluk, ziraat, ticaret gibi tüm işlere haram karışmış durumdadır. Öyleyse bizim için çıkış yolu nedir?^[192]

Cevap:

Sizin de işaret ettiğiniz gibi inkarcı bir içtimai yapı ve siyasi düzen içerisinde halis helal eklemek yemek hemen hemen imkansızdır. Ancak rızık elde etme meselesinde helal ve haramın ayırılması üzerinde dururken yazdığım yazılardaki amaç, helal kazanç yollarının burada bir yerde var olduğu, halkın haram yolları bırakıp bunlara yönelmesi şeklinde birşey değildi. Aksine bunları söylemekten kasdım şu idi: Gerçek bir müslüman ancak helâl ve haramı birbirinden iyice ayırdıktan sonra araştırırsa, küfrün tasallutu altında dört tarafından ne gibi pisliklerle sarıldığının tam olarak farkına varacaktır. İşte o zaman eğer o gerçekten temiz olanın talibi ise, hiç kuşkusuz kalbinde bu pislik dolu düzeni ortadan kaldırmak ve değiştirmek için şiddetli bir cazibe oluştuğunu hissedecek ve her an bu düzenden iğrenecek ve ondan nefret edecektir.

Bu temel noktayı kavradıktan sonra pratikte bizim için herhangi bir şey yapmak mümkünse eğer, o da şudur: Fazla haramı bırakıp daha az haram veya harama bulaşmış rızka mecburen tahammül etmek. Hâlis, helâl şartıyla birlikte bu düzen içerisinde hayat sürdürmek mümkün değildir. O halde şimdi pratikte harama daha az bulaşmış kaynaklar bulabilmek ve böylece mevcut sistemin bekası ve güçlendirilmesine daha az katkıda bulunmak sizin durumunuz, gücünüz ve yetkilerinize bağlı birşeydir. Pratikte bu işin başarılı olmasının bir diğer şartı ise, sizin kendi yaşam stilinizi değiştirmek için hazırlanmanızdır. Ben içlerinde helal ve haramı ayırma kaygısı taşıyan kimseler gördüm. Ama onlar hem helal rızık bulmayı arzuluyorlar, hem de yaşam stillerim haram yenilen dönemdeki şekliyle devam ettirmek istiyorlar. Bu şart onları ister istemez haram yemeye mübtela ediyor. Bir kimse yenilen helal olsun da ister pirinç olsun, ister kuru fasulye, giyilen helal olsun da ister en lüks elbise olsun

isterse yamalı şuuruna erdiği zaman helal rızık yemekte ayak diretebilir.^[193]

Rüşvet Ve Hıyaneti Helal Etme Bahanesi

Soru:

Memurlar, devlet dairelerinde çalışanlara onların isteği ve zorlaması olmaksızın işadamlarının kendi isteğiyle verdiği hediyeleri caiz görüyorlar. Üstelik bunun rüşvetin tanımına girmediği için helâl olması lâzım geldiğini de söylüyorlar. Aynı şekilde devlet memurları, kendi yetkileri altındaki malları kendi şahsi ihtiyaçları için kullanmayı da caiz sayıyorlar. Ben sohbet halkalarında bu gibi kimselere bu işin doğru olmadığını anlatmaya çalışıyorum ama, onlar benim sözlerimle ikna olmuyorlar.

Cevap:

Bir şahıs veya şahıslardan, diğer şahıs veya şahıslara bir malın mülkiyetinin geçmesi için caiz olan dört şekil vardır:

1. Rıza ve istekle; hibe ya da bağış olarak.
2. Aradaki anlaşma suretiyle; alışveriş olarak
3. Toplu anlaşma (sözleşme) ile ; herhangi bir hizmetin karşılığının verilmesi (maaş) olarak.

4. Kanuni olarak; birinden bir başkasına düşen miras şeklinde.

Bunlardan başka herhangi bir yolla malın mülkiyetinin intikalinin (devredilmesinin) var olan tüm şekilleri haramdır. Şimdi bir bürokratin veya memurun işi olan herhangi bir kişiden aldığı paranın veya aslında halkın malı olan ya da halkla ilgili işlerde kullanılmak üzere memurların yetkisine verilen mallardan ettiği istifadenin keyfiyetinin ne olduğuna bakmak gerekir. Bunun alışveriş ve mirasın tanımına girmediği açıktır. O zaman bu hibe ya da bağış mıdır? Buna karar vermek için bir soruya cevap vermek yeterlidir. Acaba bu hibe ya da bağış, o memur bu makamda olmasa veya görevinden ayrılmış olsa yine de verilir miydi?

Cevap 'hayır' ise bu hibe veya bağış değildir. Çünkü bütün bunlar herhangi bir şahsî ilişki, dostluk veya yardımlaşmadan dolayı değil, onun makamı dolayısıyla verilmektedir.

Geriye, bunun memurun kendi makamıyla ilgili herhangi bir işte yaptığı hizmetlerin bir karşılığı olup olmadığı kalıyor. Aslında bunun bir karşılık olmadığı da açıktır. Çünkü karşılık sadece kişiye memur olması sıfatıyla verilen maaştır. Onun dışında bir memurun makamının gerektirdiği işleri yaparken elde ettiği herşey, ya halk fonuna yapılan bir hıyanettir, ya memuriyet şartları aleyhine iş yapma mukabilinde ele geçen ve caiz olmayan bir şeyin karşılığıdır. Çünkü memurluk şartlarının sınırları içerisinde kalarak iş yapmasının karşılığı zaten maaş şeklinde kişinin eline geçmektedir. Bundan daha fazla karşılık elde etmek açık bir şekilde haram yemektir.

Bu usulle ilgili bir tartışma idi. Şimdi bir de bu meseledeki şer'i hükümlerin ne olduğuna bakalım:

Ebu Humeyd es-Saidi'den şöyle rivayet ediliyor: Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu.

Devlet memurlarının aldığı hediyeler hıyanettir ^[194] Yine Ebu Humeyd1 den şöyle rivayet ediliyor; "Rasûlullah (s.a) İbn'ul Lutbiyye adında bir şahsı Ezd kabilesine zekât memuru olarak gönderdi. O oradan devlet mallarını alıp geldiğinde malları Beytülmal'e teslim ederken, "Bu devletindir, bunlar da bana verilmiş hediyelerdir" dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a) Allah'a hamd ve sena etikten sonra şöyle dedi:

"Ben sizden birisim Allah'ın bana emanet etmiş olduğu bu hükümetin işlerinden birisi için memur olarak gönderiyorum da, o da bana "Bu Beytülmal'e, bu da bana verilmiş hediyelerdir" diyor. Eğer doğru söyleyenlerden ise, ana-babasının evinde otursaydı da kendisine para veya hediye gelseydi ya! ^[195]

Büreyde'den; Hz. Peygamber (s.a) şöyle buyurdu:

"Biz bir kişiyi devlet işi için tayin edip de maaşını verdiğimiz halde eğer o bu maaştan başka birşey alırsa işte o hıyanettir (rüşvettir)." ^[196]

Ruveyfi b. Sabit el-Ensari rivayet ediyor: Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu: "Allah'a ve ahiret gününe inanan bir kimse müslümanların fey'inden (ammeye ait mallar) bir hayvana binerek o işte yaramaz hale getirinceye kadar kullandıktan sonra onu getirip devletin ahırına geri bağlayacak şekilde bir iş yapmasın. Yine Allah'a ve ahiret gününe inanan bir kişi müslümanların fey'inden bir elbise giyinin, onu eskitince getirip geri verecek şekilde bir iş yapmasın. ^[197]

Abdullah b. Ömer şöyle rivayet ediyor: "Rasûlullah (s.a) rüşvet alana da verene de lanet etti." ^[198]

Adiy b. Amirat'ul Kindi'den; Rasûlullah (s.a)şöyle buyurdu: insanlar, her kim hükümetimize herhangi bir iş için tayin edilir ve sonra bizden bir iplik veya ondan daha hakir birşeyi gizlerse, işte o hıyanettir ve kıyamet günü onu sırtlanmış olarak (hesaba çekilmek üzere) gelir. ^[199]

Bu meselede Rasûlullah'ın (s.a) söyledikleri bunlardı. Ve bunlar herhangi bir izah ve şerhe ihtiyaç duyulmayacak kadar açıktır. Yedikleri haramlar için çeşitli hile ve bahanelere başvuran ve bunu kelime oyunlarıyla helâl göstermeye çalışanlara şunu deyiniz: "Haram yeseniz bile hiç değilse, gün olur, belki Allah bundan kurtulmayı nasip eder, düşüncesiyle bunu haram olarak kabul ediniz." Haramı helâl sayarak yemeye devam ederseniz kalbiniz iyice karacak ye böylece hiçbir zaman kalbinizde haramdan kurtulma isteği oluşmayacaktır, Allah Teâlâ'nın katında hesap vermek üzere getirildiğinizde hakikâtin sizin değiştirmenizle değişmeyeceğini anlayacaksınız. Siz haramı ne kadar helâl kılmaya uğraşırsanız uğraşın, haram ancak haramdır."

Onlara yine şunu söyleyiniz: "Size göre Allah, ahiret, hesap, kitap, ceza ve mükâfat gibi kavramlar efsaneden başka birşey değilse, o zaman helal ve haram üzerinde durmak boşunadır. Hayvanlar gibi, nerede yenilecek birşey varsa "caizdir, değildir" tartışmasına girmeden hemen atılıp istediğiniz kadar yiyebilirsiniz. Ama eğer yüce bir Allah olduğundan ve gün gelip O'nun önünde hesap vereceğinizden şüpheniz yoksa, o zaman haram kazana niçin kazandığınız hususunda birazcık düşününüz. Bedeniniz ve canınızın bakımı için mi? Ama bedeniniz ve canınız da bu hizmetinizden hoşlarını aksine Allah katında sizin aleyhinize şahadet edip diyeceklerdir ki: "(Yarab!) Sen bizi bu zalime emanet vermiştin ama o bize haram yiyerek baktı. Yoksa hanım ve çocuklarınız için mi kazanıyorsunuz bunu? Ama onlar da kıyamet gününde sizin düşmanınız olacaklar ve sizin aleyhinize dönerek Allah Teâlâ'ya şöyle diyeceklerdir:

"Bu zalim kendisini de berbat etti bizi de" Öyleyse kendinizi neden bu ilahi azap tehlikesine atıyorsunuz? Sizin bu caiz olmayan hizmetinize kim minnettar kalacaktır? Bu yersiz uğraşınızın mükafatını kimden alacağınızı umuyorsunuz? Sizin bir parçası olarak iş yaptığınız o siyasi organizasyon ve düzenin kendisi habistir. Bu İslam dışı organizasyon tıpkı haramın iliklerine kadar işlediği domuz gibidir. Siz bu düzenin parçası olmakla zaten büyük bir günaha mübtelasınız. Şimdi bir de buna hıyanet, rüşvet ve batıl işlere başvurmayı ekleyerek neden kendinizi daha fazla tehlikeye atıyorsunuz? Acaba bir gün ölüm gelmeyecek mi? Yoksa öldükten sonra Allah'ın hesabından kurtulmayı ümid ettiğiniz bir sığınak mı buldunuz? ^[200]

Rüşvet Ve Hıyanetle İlgili Birkaç Mesele Daha

Soru:

Rüşvet ve hıyanetle ilgili olarak Tereüman'ul Kur'an'ın geçen sayılarından birinde "Resâil ve Mesâil" başlığı altında tartıştığımız meseleler

bağlamında birkaç soru da ben sormak istiyorum. Bu soruları delillere dayalı olarak cevaplayıp, benim ve bazı dostlarımla şüphelerini yok etmeniz dileğiyle...

1. Hükümetin herhangi bir işi araştırmak için geçici olarak tayin ettiği kişi veya gruplara ziyafet vermek de rüşvet sayılır mı? Bu kimseler genellikle istilahtaki memur sıfatını haiz değildirler, öyleyse onların gönlünü almakta ne gibi bir sakınca olabilir?

2. Toplumun büyük bir kesiminin şöyle bir görüşü var. Mevcut İngiliz hükümetinin [\[201\]](#) elinde bulunan mallar özellikle halkın faydasına değildir. Bu hükümetin kendi faydası ve korunması için harcanan malları ne suretle olursa olsun ele geçirmek caizdir. Yani ister hıyanetle, ister rüşvet vasıtasıyla ya da bir başka yolla. Bu görüş şu delile dayandırılıyor: Alınması kesinlikle haram olan faizin, ulemanın çoğunluğunun fetvalarına göre, resmî bankalardan alınması caiz olmaktan öte zorunludur. Çünkü, eğer bu paralar bankada bırakılırsa hristiyan misyonerleri aracılığıyla İslam'ın aleyhine kullanılacaktır. Öyleyse, herhangi bir bâtıl devlet düzenini güçlendirmeye harcanan ve hükümetin kendisine ait olmayan vatandaşlardan gasbettiği malın her ne yolla olursa olsun geri alınmasında ne gibi bir sakınca vardır, söyler misiniz?

Cevap:

Sorduğunuz soruları cevaplamadan önce şunun zihinlerimize yerleşmesini zorunlu görüyorum. Bizim helal ve haramın, caiz olan ve olmayanın birbirinden ayrılması konusunda ısrarla durmamızın sebebi, halka ahlâki mesuliyetlerini anlama ve buna dikkat etme düşüncesini iyice yerleştirmektir. Yoksa maksadımız kesinlikle mevcut bâtıl düzen karşısında en az huzursuzluk çıkaracak sadık bir kitle oluşturmak değildir. Aslında bâtıl düzenin tabii ve gerekli gördüğü sonuç, halkın ahlâki sorumluluklarına boşvermesi, arzu ve ihtiyaçlarını karşılarken kanunun pençesinden başka her türlü kayıttan azade olmasıdır. Memurların rüşvet yemesi, hain olması, vatandaşların varlığının geniş mânâda yağmalanması, bu nizamın tabii bir neticesidir. Düzen bu tohumları kendi elleriyle ekmiş ve sonuçta meyvelerinin bu şekilde boy vermesine müstehak olmuştur. Hain, hırsız, ahlâksız kişilerin öncülüğünde temiz ahlâka sahip kimselerin yetişemeyeceği açıktır. O halde ahlâktan söz etmekle biz hiçbir zaman kötü huylu ve ahlâksız idarecileri habis tarlaların zehire bulanmış meyvelerinden kurtarmak ve onlara temiz meyveler hazırlamak amacım gütmüyoruz. Bizim bütün düşüncemiz kendi ahlâkımız ve kendi gidişatımız içindir. Biz bu düzenin kötü etkilerinden kardeşlerimizin büyük çoğunluğunu kurtarmak istiyoruz. Allah'ın izniyle, biz onların içerisinde, ahlâksız memur ve idarecilerden daha temiz olacakları ve Allah Teâla'nın dünyanın liderliği için onlardan daha ehil göreceği yüksek bir ahlâkın neşvünema bulmasını istiyoruz. Bu yüzden biz insanımıza, irtikab edilmesi mevcut nizama göre kötülük olmayıp aksine belki de iyilik tanımına girebilecek ve fakat ahlâk ve şeriat gözünde zemmedilmiş olan kötülüklerden sakınmaları öğüdünü veriyoruz.

Şimdi ben sırasıyla sorularınızın cevaplarına geçiyorum:

1. Bildiğim kadarıyla, ister resmî memurların kendi şefleri ile, isterse herhangi bir kurumdaki başka kişilerle olsun işinin araştırılmasını isteyen kişi arasında samimi muhabbet ve şahsî saygıya dayalı ilişkiler belki binde bir bile değildir. Büyük bir ihtimalle menfaat bağı olmasa kimse onların gönlünü hoş etmeyi aklına bile getirmeyecektir. Bu ziyafetler ve çay partileri hep herhangi bir menfaati, kollanmayı ya da en azından göz yumulmasını temin amacıyla olmaktadır. tür davranışlar da genel ve bilinen rüşvetin tanımı içerisine girmektedir. Ancak, usulle ilgili açıklamamda da belirttiğim gibi, İslâm dışı mevcut hükümetteki bu uygulamalara karşı çıkışımızın sebebi şudur: Ziyafet vermek veya bu tür ziyafetleri kabul etmek bizim kendi kardeşlerimizde, caiz olmayan yollarla iş bitirme, halktan caiz olmayan yollarla çıkar sağlama gibi hastalıkları güçlendirmektedir. Yoksa bu düzen bütünüyle haramdan oluşmakta; haram yemek, haram kusmaktır.

2. Bu sorunuzun üslubunda temel bir yanlışlık var: Siz ya da bu görüşe sahip kimseler sadece bir kimsenin kontrolündeki malın hangi türden olduğunu dikkate alıyorsunuz, ama ikinci grubun bunu hangi hakka dayalı olarak elde ettiği noktasını gözden kaçıyorsunuz. Farzedin ki, ben bir şahsın hırsız olduğunu ve tüm malının çalıntı olduğunu bilmekteyim. Öyleyse bunun mânâsı, benim bu adamdan mal çalmamın veya yankesicilikle parasını cebinden almamın caiz olduğu mudur? Bir adamın elindeki herhangi bir şeyin sahibi olduğum maldan çalıntı olduğunu öğrenirsem gücüm yettiği takdirde ilk fırsatta onu ele geçirmek hiç kuşkusuz bana caizdir. Hırsızın elindeki çalıntı malın hırsızdan çalınmasının her halükarda herkese helâl olduğu şeklindeki genel kanıya doğru değildir.

Verdiğiniz faiz örneği, bu noktada uygun bir örnek değildir. Faizde bankerden veya bankadan zorla alma veya çalıntı söz konusu değildir, O kendi kaidesine uygun olarak bu faizi koymaktadır. Biz onu mecburen alıyoruz. Şöyleki: Faizi bankada bırakmak, haydutların cephanesine, daha çok mazlum kesebilmeleri için birkaç kılıç daha bırakmaya benzer. Dahası, bu faizi alıp kendi işinde kullanmak helal değildir; onu yoksullar arasında bölüştürmek gerekir. Çünkü bütün bu faiz, aslında, bu belayı başka birisi üzerine atamayan gariplerin ceplerinden çıkmaktadır.

Burada şunu bilmelisiniz ki, biz devlet mallarına el uzatmaya bu devletin herhangi bir doğru davranışı hak etmesi sebebiyle değil, içimizde hakkımız olmayan birşeyden herhangi bir faydalanma hastalığının gelişmesine meydan vermemek için karşı çıkıyoruz. [\[202\]](#)

İslâm Nezdinde Avukatlık

Soru:

Şu anda avukatlıkla uğraşıyorum. Bu meslekte göze çarpan bir başarı elde etmekle birlikte şu husus da gözümde kaçmıyor: Bir avukatın hergün kesin doğrular yerine, doğruluğu tartışılabilir kanunlara dayalı olarak mahkemelerde uğraşması gerekiyor. Avukat tüm gücünü, doğru olsa da olmasa da, beşeri yasalarca doğru olarak kabul edilen şeyleri ispatlamak için sarfediyor. Yine aynı şekilde, kesin doğru nezdinde hak olsa bile, uygulamadaki kanunlarca bâtıl olarak görülen şeyleri batıl olarak göstermek için uğraşiyor. En ihtiyatlı bir avukat bile adliyenin kapısına ayak basar basmaz eksik insan aklının arzu ve isteklerine uygun olarak belirlediği hak ve mesuliyet ölçülerini doğru-yanlış oluşuna bakmaksızın kabul etmek durumundadır.

Kısaca bir avukatın zaman zaman haksız davaların temsilciliğini de yaptığını anlatmak istiyorum. Öte yandan insanın bütün bu yanlışlıklardan tam olarak korunabileceği bir iş de gözümde çarpmıyor. Bu karmaşık problemin çözümü nedir? Ben soruyu tıpkı ayakkabılarını ayağına geçirmek üzere

olan bir yolcunun hazırlığı içerisinde soruyorum.

Cevap:

Kendi mesleğiniz hakkında ortaya koyduğunuz görüşünüz tamamen doğrudur ve bu sizin mizacınızın saflığına delalet ediyor. Mutlak gerçeğe taban tabana zıt bir sistemin herhangi bir toprak parçası üzerinde tamamiyle hakim olması durumunda, onun sultanı altında yaşayan herhangi bir kimsenin hâlis helâl rızık kazanması ve hakikate uygun bir hayat sürmesinin hemen hemen mümkün olmayacağını anlamak sizin gibi saf mizaçlı insanlar için zor birşey değildir. Geriye isyandan kaçınmaya çalışarak fazla haramdan kaçıp; az harama ve kaçınılmaz olan, kaçınılması mümkün olmayan haram ve masiyete tahammül etmek kalıyor. Buna karşılık, harama bulaşmış olsa bile herhâlükârda daha az derecede sakıncası ve vebali olan ticaret, ziraat, sanatkarlık, işçilik, özel firmalarda memuriyet gibi insanın en az masiyet sınırlarında kalabileceği diğer işler bulunabilmektedir. Bu gibi işler, en azından avukatlık gibi büyük bir sorumluluk ve dikkat istediği için yanlış yaparak günaha girme riski yüksek olan işlerden, daha az sakıncalıdır. [\[203\]](#)

Alimlik Görüntüsü Altındaki Cehalet

Soru:

Din alimi ve gönül adamı bir büyük zat "Hitabeler" ve "Siyasi Buhran" üzerinde değerlendirme yaparken memuriyetin gayrullah'a itaat tanımı içerisine girmediğini söyledi. Delili ise, bunun insanın kendisine ve kendi ülkesinin insanlarına hizmet olduğu şeklindedir. O, dünya hazinelerine sihlerle, hinduların hakim olup müslümanların adeta köleler gibi kalmasının doğru olmayacağını, müslümanların memurluk yaparak da olsa gelir sağlamalarının haranı görülmesinin çok yanlış olduğunu söylüyor. Ona ne cevap vereceğimi bilemiyorum.

Cevap:

İtirazımı zikrettiğiniz efendi ile ilgili olarak onun din alimi ve gönül adamı olduğunu yazmamış olsaydınız onun itirazlarını okur, bu itirazların yanlışlığını ortaya koyan karşı görüşlerimi serdedir ve sabrederdim. Ancak sizden onun hem gönül hem de din adamı olduğunu öğreniyorum. Bu durum benim için oldukça şaşırtıcı oldu. Böyle sözler sarfeden ilim sahibi kimselerden kilometrelerce uzaklaşmak gerekir. Şaşırmış cahillere laf anlatılabilir ama şaşırmış alimlere laf anlatmaya çalışmak boşunadır.

Yazdıklarımın daha fazlasını yazmak gücümün dışındadır. Bu gibi kimseler yazdıkları okudukları halde ikna olmuyorlarsa artık yürüdükleri yola devam etsinler, öldükten sonra gerçekler onlara da malum olacak, bana da. [\[204\]](#)

Bir tarafta modern eğitim görmüş, dürüst ve saf bir müslüman, öbür tarafta din alimi ve gönül adamı bir büyük zat! Bu karşılaştırmadan, bir tarafta üstünlük alâmetinin takva olması gereken sınıfın bugün nasıl düşündüğünü, diğer tarafta da dehriyet ve ilhad (ateizm) fezasında Allah tanımaz bir eğitim ve öğretim olarak yetişenlerin hangi fikre sahip olduklarını öğrenebilirsiniz. Bu dindar büyüğe oranla kendi yanlış yolu için sayısız örfে sahip olan insanlar arasında bugün şuurulanma belirtilerinin hangi boyutlarda olduğunu siz hesap edin. [\[205\]](#)

Haram Kazanç Sahibi İle Ekonomik İlişkilerin Sınırları

Soru:

1. Şarap tüccarı faizci v.s gibi facirterin de içlerinde bulunduğu ortaklara salih kimselerin de katılması, diğer bir deyişle salih ve facir ortaklığı hakkındaki görüşünüz nedir?
2. Haram kazanç sahibinden ödünç alınan parayla ticaret yapmak doğru değil mi dir?
3. Haram kazanç sahibinin evinde işçi olarak çalışmak veya onun evinde yiyip içmek caiz midir, değil midir?

Cevap:

1. Eğer, ticaret kendi içinde helal cinsinden bir ticaret ise ve caiz yollarla yapılıyorsa, diğer ortakların gelirlerini haram yollarla kazanıp buraya katmalarından dolayı, haramdan sakınan bir kimsenin buna katılmasında bir sakınca olmaz. Eğer sizin kendi sermayeniz helâl ise ve ticaret yollarla yapılıyorsa, sermayenize tekabül eden kazanç size helâldir.

2. Haram kazanç sahibinden borç alıp iş yapmada bir mahzur yoktur. Bu paraların o adama (haram kazanç sahibine) haram olduğu doğrudur, fakat size helâl yollarla gelmektedir.

3. Haram kazanç sahibi iki çeşittir: Biri, "fahşâ" (en kötü, en çirkin) tanımına uyan haram kazanç sahibi. Genelev kazancı gibi. Değil onun evinde işçi olmak, yanına yaklaşmak bile caiz değildir.

Diğeri, mesleği haram tanımına uymayan ama işi harama dayalı olan haram kazanç sahibi. Faiz yoluyla kazanan gibi. İnsanın kendisinin de harama bulaştığı bu gibi işlerde (faiz yiyenlerin faiz tablolarını hazırlamak veya yazıcılığını yapmak gibi) çalışmak da haramdır. Ancak haram kazanç sahibinin yanında yapılacak iş bizatihi helâl bir iş ise (ekmek pişirmek, seyislik, şoförlük veya onun evini yapmak gibi) bunda herhangi bir sakınca yoktur. Onun evinde yemek yemeye gelince, yememek daha evlaâdır. [\[206\]](#)

Ebeveynin Mal Varlığı Ve Kazancından İstifade

Soru:

Bir süredir Cemaat-i İslami teşkilatına girmek için kendimi hazırlıyor, ama haram rızıktan kendimi kurtarıp helâl ve temiz yollarla ihtiyaçlarımı elde etmede bir türlü başarılı olamıyorum. [\[207\]](#) Bizim geçim yolumuz dededen kalan arazi sahipliğidir (zemindarlık) Topraklarımızın uzun bir zamandır mirasçılar arasında şer'i kanunlara uygun olarak dağıtılmadığını ve bu toprakların şer'i hukukuna riayet edilmediğini biliyorum. Sorum şu: Ben kendi giderlerimi karşılamak üzere ebeveynimden para alıyorum. Bu paranın kullanılması caiz midir, değil midir? Gelecekte bana kalacak olan mirası almam uygun mudur, değil midir?

Cevap:

İslâmdışı toplumsal bir düzende ele geçirilen, kazanılan ve bir şahıstan diğerine İslâmdışı yollarla intikal etmiş olan cahiliye dönemi arazisi (mal varlığı, gayri menkul), usulen tamamen şüpheli ve uygunsuz bir mal varlığıdır. Bununla birlikte müslümanlara âbâ ve ecdaddan miras olarak kalmış mal varlığını telef etme veya el çekme izni verilmemiştir. Herhangi bir malı alırken onun öncesini, aslını araştırmaya zahmeti de yüklenmemiştir: Aksine sadece şu hüküm verilmiştir. Siz İslam'ı kendi hayat tarzınız olarak kabul ettiğiniz andan itibaren bir malı caiz olmayan herhangi bir yolla elde edemez ve caiz olmayan herhangi bir yola harcamamazsınız. Gelecekte bu mal üzerinde bulunacağınız tasarrufların hepsinde İslam'a uğurduk şartı aranmalıdır. Geriye eski hak sahipleri kalıyor ki, eğer onlar biliyorsa ve hisseleri de belirli ise haklarının onlara verilmesi gerekir. [\[208\]](#) Eğer hak sahibi mevcut değilse, bu malları kontrol altında tutup, hak sahipleri ortaya çıkınca onlara hakları geri verilmelidir.

Yavuz Hırsız Ev Sahibini Bastırır

Soru:

Köyümüzde namaza, oruca, zekata ve İslam'ın diğer ahkâmına bağlı olan, büyük günahlardan sakınan, ama bazı acâip halleri de bulunan bir şahıs var. Örneğin: Her ne kadar ana babasına hizmet ediyor, onlara işlerinde yardımcı oluyorsa da onların sahip olduğu şeylere dokunmuyor, dahası onların yemeğini bile yemiyor. Sebebi: babasının, işlerinin yolunda gitmesi için yalan söylemesi. Aynı şekilde kazancına haram bulaşma şüphesi olan dost ve akrabalarının evinde yemek ve içmekten de kaçınıyor. Rüşvet yiyenlere, devlet memurlarına, faizle alım satım yapanlara, makamının gereklerini yerine getirirken kötü muamelede bulunanlara da aynı şekilde davranıyor. İşi o raddeye vardırı ki, haksız iş yapan bazı kimselerin maaş verdiği bir mescidin imamının evinde de yemek, çay vs.ye iltifat etmiyor (katılmıyor). Herhangi bir seyahatte zorunlu olarak yemek yeme durumunda kalırsa, yediği yemeğin fiyatını tahmin ederek, yediğinden daha fazla değerinde bir hediye gönderiyor. Yine eğer haksız kazanç sahibi bir kişinin evinde mecburen birşeyler yiyip, içmesi gerekirse bunun tahmini karşılığını hayır fonunda toplayıp "Ey Allah'ım bunun sevabını evinde yemek yediğim, filan kişiye ulaştır" diye dua ediyor. Olanlardan diğer şahısların hiçbir haberi olmuyor. Bu müslüman, muttaki beyefendinin geliri ise, kazanırken hiç yalan söylemediği, kesinlikle caiz bir ticaretten hasıl oluyor. Bu kazancıyla dost ve arkadaşlarına ekseriya yemek ve çay davetleri veriyor. Onun bu takvasından ebeveyni ve diğer dostları oldukça fazla şikayetçiler. Komşularda da bir sıkıntıdır başladı. Köyde bu kişi aleyhine hoşnutsuzluklar başgösterdi. Lütfedip bize muttaki efendinin doğru yol üzerinde olup olmadığını yazar mısınız? Onun bu davranışı Kur'an ve Sünnet sınırları içerisinde midir, yoksa haddi aşmış mıdır? Onun bu takvası gerçekten İslâm'ın temel prensiplerinden inidir, yoksa teferruattan mıdır?

Cevap:

Sorunuzu okuyunca büyük hayretler içerisinde kaldım. Sizin köyün seçkinlerinin, helal kazanç yiyen, başkalarına da iyiliği telkin eden, başkaları haram ya da şüpheli rızık yerken kendisini bu pislikten kurtarmaya çalışan salih bir kulun kendi aralarında olmasından dolayı Allah'a (c.c) hamdedecekleri, bu kişinin yaşantısından ders almaları gerekirken, bu şahsın kendi anne-baba ve akrabalarının kendi evlerinde böylesine muttaki bir Allah (c.c) adamı olduğundan dolayı Allah'a (c.c.) şükretmeleri icap ederken tam tersine anne-baba, akrabalar da dahil bütün köy halkı ondan şikayetçi oluyor, onun bu takvasıyla nasıl bir takva olduğunu soruyorlar. O itidalden ziyade katılık yapmış olsa da, onun bu aşırılığı kötülük için değil iyilik içindir. Sizlerin, onun takvası hakkında sormanız yerine, ticaret gibi teiniz bir rızık kaynağını yalanla kirleten, rüşvet, zulüm gibi diğer haram yollarla kazanç sağlayan kişilerin takvasızlıklarının nasıl olduğunu sormanız gerekirdi. Kimin kusuru daha fazladır: Bu gibi pisliklerden hem kendisini sıyıran, hem de başkalarını kurtarınak isteyen mi? Yoksa bu pisliklere mübtela olup da, kurtulmuş olanı ayıplayan mı? Müslümanların yaşadıkları coğrafyalarda Allah'ın (c.c) kanunlarını çiğneyen kişiler ortalıkta keyiflerince cirit atarken; Alemlerin Rabbi'nin kanunlarına bağlanan ve bu kanunları başkalarına da telkin eden şahısları kötülecek derecede, müslümanların ahlâk zaafiyeti içerisinde olduklarını görmek beni oldukça incitiyor.

Kokuşmuş bir atmosferde herhangi bir yerden güzel kokunun hafif bir esintisi de gelse sağlam kafa, hemen o tarafa döner. Onun gönlü tüm atmosferin bu kokuyla dolmasını ister. Lakin, güzel kokunun bu esintisine burnunu tıkayıp, havada bu kadcarcık bile güzel kokunun olmasını istemeyen hasta kafaların halleri ne kadar da üzücüdür! Bu şuna delalet eder: Havanın kokuşmuluğu bu kafaların içlerini de o derece kokuşturmuştur ki, artık onlar kötü kokudan hoşlanırlar da iyi kokudan hoşlanmazlar. [\[209\]](#)

Emanet, Borç Alma, Sıla-i Rahim

Soru:

1. Emanet alıp-veren kimselerin hangi hususları göz önünde bulundurmaları gerekir?
2. Karz-ı hasen alıp vermede hangi noktalara dikkat etmek lazımdır?
3. Sila-ı rahim'in mânâsı nedir? Bunun şeriattaki önemi nedir?

Cevap:

1. Emanet aslında iki kişi arasında karşılıklı itimat esasları üzerine bina edilen bir işittir. Herhangi bir kimseye emanet bırakan kişi, sanki emaneti verdiği kişinin kendi gücü nisbetinde tüm doğruluğuyla emaneti muhafaza edeceğine itimat etmektedir. Bu emaneti koruması altına almayı kabul eden kişi de, emanet bırakan kişinin caiz bir emaneti kendisine teslim ettiğine, herhangi bir hırsızlık malı yada kanun hilafına bir şey emanet edilmediğine veya bu emanet vasıtasıyla emaneti verenin kendisine hile ve dalavere ile herhangi bir zarar verdirme amacı gütmeyeceğine güvenmektedir. Öyleyse bu iki kişi üzerine (emaneti veren ve alan) bu itimada tamı tamına sadakat göstermekten başka birşey lazım gelmemektedir.
2. Borç alışı ve verişte şunlara dikkat etmek zorunludur: İmkanlar dahilinde iki taraf arasında borç şartları açık açık kararlaştırılmalı, müddet tayin edilmeli, yazılı ve ahitli olmalı. Borcu veren bu borca dayalı baskıyla herhangi bir menfaat sağlamaya çalışmamalı. Borçluya borcunu başına kakarak eziyet etmemeli. Eğer vakti geçtiği halde borçlu gerçekten borcunu geri verebilecek durumda değilse, mümkün olduğu kadar mühlet vermeli, borcun geri alınmasında fazla güçlük çıkarmamalıdır. Öte yandan borç alanın da, borcunu ödeyebilecek duruma geldiğinde borcunu vermesi, kasıtlı olarak borçta kolaylık ve uzatma istememesi gerekmektedir.
3. Sila-ı rahim'in mânâsı: Akrabalık bağlarına dayalı olarak karşılıklı dertleşmek, yardımlaşma, güzel ahlâk ve hayır istemek, caiz olduğu kadar himaye etmektir. Bunun ne sınırı tayin edilmiştir ve ne de edilebilir. Aslında bu halkın kendiliğinden bildiği genel bilgilerdendir. Sila-ı rahim'i aksatmak veya tamamen kesmek Kur'an ve Hadisle şiddetli bir şekilde kınanan büyük günahlardandır. [\[210\]](#)

Zenginliğin Zekat Nisabı

Soru:

Tüm fıkıh kitaplarında gümüşün zekat nisabının 200 dirhem (52,5 tola) [\[211\]](#) altınınsa 20 dinar (7,5 tola) olduğu zikrediliyor. Ulemanın görüşü şöyle: Eğer bir kişide hem altın ve hem de gümüş birlikte bulunur ve ikisi de nisap miktarından az olursa, bu durumda altının kıymetini gümüşe göre hesaplayarak veya gümüşün kıymetini altına göre hesaplayarak iki durumdan hangisi fakirlere daha faydalı ise onun toplamını alırsınız. Buraya kadar anlaşılacak birşey yok. Ancak onlar şunu da diyorlar: Eğer sadece gümüş olursa gümüşün nisabı ve eğer sadece altın olursa altının nisabı esas alınacaktır. Buna göre bir kimsenin 60 rupisi [\[212\]](#) olursa onun zekat vermesi gerekecek ama 6 tola altın olan zekattan muaf olacaktır. Halbuki zengin olma noktasından bakılırsa bu kimse şimdiki [\[213\]](#) rayiçlere göre yaklaşık 600 rupiye sahiptir. Her halükârda, ulemanın fetvasına göre birinci şahsın zekat vermesi farz olurken, ikinci şahsın zekat vermesinin farz olmadığı söylenmektedir. Fakat az mala sahip kimseden zekat alıp da çok mala sahip olanı bırakmak şaşırtıcı birşeydir. Kanaatıma göre altın ve gümüşün maliyetinde bugün var olan oran eski devirlerde yoktu. Bugün (bu ikisi arasındaki) oran bire yetmişbeş veya bire seksendir. Bu oran Peygamberimiz zamanında bire yedi idi. Zekatın farz oluşunda maliyete itibar edilmiştir. 140 miskal gümüş, zenginliğin zekat için temel nisabıdır. Peygamber Efendimiz (s.a) zekatın nisabını belirlerken bu kadar gümüş miktarını zikretmiştir. O zaman da 140 miskal gümüşün maliyeti 20 miskal (7,5 tola) altının maliyetine geldiği için bu nisap belirlenmişti. Bu, kıyamete kadar altının zekatı için yalnız 7,5 tola altın tayin edilmiş mânâsına gelmez. Aksine 52,5 tola gümüşün kıymetine denk altın miktarı, zekat nisabı olmalıdır. Yani altın bulunan kişi, onun kıymetini belirleyip bakar, eğer bu kıymet 52,5 tola gümüşün kıymetine yetişiyorsa veya bundan fazla ise zekatını ifa eder. Benim bu görüşümü ne herhangi bir fıkıh kitabının ibaresi teyid ediyor, ne de günümüz uleması bunu kabule yanaşiyor. Bu yüzden benim kendi görüşüme itimadım yok. Siz hangi görüşü tercih ettiğinizi bildirirseniz memnun kalırım.

Cevap:

Görüşünüz şu noktaya kadar doğru: Peygamber Efendimiz (s.a) zamanında gümüş ve altının kıymetleri nisabın miktarında bilinen oranda idi. Yani 52,5 tola gümüş, 7,5 tola altın. Ama sizin , "zamanımızda oranlarda meydana gelen büyük farktan dolayı, altının nisabını değiştirip gümüşün kıymetini nisap olarak almalıyız" şeklindeki görüşünüze katılmıyorum. Bunun sebeplerine gelince:

1. Gümüşün mü yoksa altının mı asıl alınacağını ve altının nisabının gümüşün kıymetine göre mi, yoksa gümüşün nisabının altının kıymetine göre mi eksiltilip çoğaltılacağını belirlemek zor bir işittir. Bunlardan herhangi birisi asıl ve ölçü olarak belirlense de bu gayr-i şer'î bir fiil olacaktır. Çünkü Şâr'i her ikisinin hükmünü ayrı ayrı, müstakil olarak beyan eylediği halde, işaret veya kinaye ile de olsa altın ve gümüşten herhangi birisini diğeri için asıl ve miyar olarak belirlemenin Sârinin isteği olduğu neticesini çıkarabilecek hiçbir söz söylememiştir.
2. Sadece "enfa'lil fukara" (fakirlere en faydalı) olmak, üzerinde itimad edilip Sârinin nassla gelmiş bir hükmünü yenilemek cüreti gösterilebilecek kadar kati ve sabit bir asıl değildir.
3. Altın ve gümüş arasındaki oranda her geçen gün değişiklikler olmaktadır.

Eğer bunların miktarlarından ayrı ayrı müstakil nisab almaz ve birinin nisabı, diğerin her geçen gün değişen kıymeti üzerinden hesaplanırsa, bu sürekli değişiklik sebebiyle geride hiç bir müstakil şer'î hüküm baki kalmayacak, halk arasında hükümleri uygularken pratikte zorluklar da söz

konusu olacaktır.

4. Sizin, altın ve gümüş meselesinde gündeme getirdiğiniz güçlük, keçi, deve, inek, manda ve atların nisabında da söz konusu olmaktadır. Bu zikredilen hayvanların kendi aralarındaki fiyat oranlarında değişik zaman ve değişik bölgelerde (ülkelerde) büyük farklılıklar gözlenmektedir. Bunlar hakkında da diğer nevilerin nisabının kendisine uygun olarak değiştirileceği cinsin hangisinin kıymetinin asıl olarak alınacağını belirlemek de müşkül bir iştir.

Bunun için farklı şeylerin zekatında; Şârî'in kendisinin belirlemiş olduğu nisabın, ortaya koymuş olduğu miktar ve adedin olduğu gibi bırakılması uygundur. [\[214\]](#)

Dar'ul Küfürde Faiz Yeme (Alma)

Soru:

Üniversitede din dersleri hocalığı da yapan mütedeyyin bir büyük zat bir makalesinde şöyle yazıyor:

"Hükümete vergi veren, tacir ve toprak sahibi, eğer posta-hane ya da İmperial Bank'da [\[215\]](#) mevduat açtırıp hükümetten faiz alırsa, bu faizin ödemiş olduğu vergi kadarı caizdir."

Bir başka meşhur ve maruf din alimi bundan da ileri giderek şöyle diyor: "Kur'an, hadis, icma ve kıyas velhasıl herhangi bir seri delile dayanarak her kim harbî'nin [\[216\]](#) mallarının mubah olmadığını ispatlayabilirse, ispatlasın. Üzülerek söylemek gerekir ki, İslam âlimleri bu kıymetli görüş üzerinde hakkıyla durmamışlardır. Aksi takdirde müslümanların burada bir buçuk asırdır mübtela oldukları problemler büyük ihtimalle bu

durumda olmazdı. Ülke sakinlerinden bir kısmı devamlı faiz aldı, bir kısmı da devamlı faiz verdi. [\[217\]](#) Bu yüzden ortaya çıkan iktisadi dengesizliğin sorumlusu İslam değil, alimlerdir. Çünkü ekonomik sistemlerinde bu durumun tedavisi olmasına rağmen, bunun bir kısmını uyguladılar, ama bir diğer kısmını terk ettiler."

Alimlerin bu çeşit tartışmalara girmesi üzerine şimdiye kadar faizden uzak durmak şeklindeki tavrımızın yanlış olup-olmadığı hakkında bende bir kararsızlık peydan oldu. Bir taraftan, yalnız ahiret sevabı ümidiyle dünyada zarara uğrayıp, diğer taraftan ahirete gidince; "sizin faizden uzak durmanız herhangi bir şer'î hükme uygun değildi, bu sebeple herhangi bir ecre müstehak değilsiniz" cevabını almak oldukça acı bir şey olacaktır.

Cevap:

Faizin haramlığı Kur'an ve Sünnet'in kat'î nasslarıyla açıkça sabit olmuştur.

Fıkıhın hiçbir istilahi tartışması, bu nassların nâsihi olamaz. Bu yüzden siz ulemanın bütün bu söylediklerine rağmen, ecrinizin ahirette mahfuz olduğuna güvenebilirsiniz. Konunun karmaşık tartışmalarından sarfi nazarla, eğer biz, saf ve doğru bir müslümanın görüşü açısından meseleye bakarsak açık olarak şunu kavrayacağız: Müslüman olmamız hasebiyle bizim işimiz, Allah'ın Kitabı ve Rasûlü'nün Sünneti'nde "hak" denilmiş olan din ve ahlâk, medeniyet ve uygarlık usullerinin bayraktarlığım yapmak, Kur'an ve Sünnetin bâtil olarak gösterdiği fikir ve usulleri ise dünyadan silmek için gayret göstermektir. Batılın galebe çaldığı ve küfür hükümlerinin yürürlüğe konulduğu bölgelerde, bizim görevimiz bâtil yollara sapmak değil, orada kalarak Kur'an'ın hayat düsturlarını tebliğ etmek ve küfür nizamı yerine İslâmî bir nizam kurmak için çaba göstermektir. Biz kendimiz faiz yersek, kafirlerin faiz yemeleri aleyhine sesimizi nasıl yükseltebiliriz? Siz düşünün.

Kâfirler eğer bizim malımızı haksızca alıyorsa veya inkara devlet, bizim malımızın bir bölümüne haksız yere (yani Allah'ın deliline dayalı bir hak olmaksızın) el koyuyorsa, bize de aynı şekilde davranmak nasıl caiz olabilir? Biz de bu malları geri almak için aynı şekilde haksız eylemlere mi girelim? Kendi hakkımızı geri almayı, haram kazanca bir vesile mi kılalım? Bu durumda faizcilikle birlikte; içki satmak, saz aletleri yapımı (mizmar), erotik filimler yapmak, ırz tüccarlığı, dans ve şarkı ticareti, heykeltraşlık, çıplak şeylere bakmak, kumar oynamak gibi bütün haram işlerin kapısı da açılmaktadır.

Şimdi söylemek gerekir ki, geriye kâfirler arasında, onun gücüyle, Dar'ul Küfr'ü, Dar'ul İslam'a dönüştürme mücadelesi verebileceğimiz hangi ahlâkî fark kalmaktadır?

Aslında mesele şu şekildedir: Küfür düzeninin ilkelerine göre size bütün bunları yapmak yasak değildir. Eğer siz İslâmî esasların takipçisi iseniz, küfür düzeninin temel esaslarındaki gevşeklikten istifade etme hakkına da sahip değilsiniz. Eğer siz, bir taraftan insanları İslâm'a çağırıyor, diğer taraftan bazı menfaatler elde etmek ya da bazı zararlardan korunmak için küfür kurallarının müsaade ettiği, ama İslâm kurallarının şiddetli bir şekilde kınadığı haram yeme boşluklarından istifade ediyorsanız, şehrin fakihî (müftü) sizin bu davranış tarzınıza cevaz fetvası verse bile, insanlar bütün bu yaptıklarınızdan sonra sizin tebliğimizin ahlâkî tesirini kabul edecek kadar ahmak değillerdir.

Aslında, "müslümanlara zalim sistemlerin sultası altında yaşamaktan dolayı isabet eden problemleri ve bu problemlerin yol açtığı zararları engelleyebilmek için bâtil düzen içerisinde bir kısım şer'î vesileler bulunması lâzımdır" şeklindeki düşünce tarzını İslâm fıkıhında kullanmak yanlıştır. Bu düşünce tarzı müslümanları değiştirecek yerde İslâm'ı değiştirmektedir. Yani "dinin tecdid'i yerine dini nizam için son derece yıkıcı olan "dinin teceddüdü kapısı açılmaktadır. Asıl üzülmeyecek taraf, küfrün galip geldiği zamanlarda buna benzer bir yolla fetvalar veriliyor olmasıdır. Bu usûl müslümanlara bâtil sistem içerisinde razı ve memnun bir hayat sürdürme huyunu aşlamaktadır. Halbuki bu, hak dinin isteğinin tamamen dışındadır. Bunu destekleyen âlimler, ne kadar büyük olurlarsa olsunlar, bizim bu düşünce tarzını desteklememiz hiç bir zaman mümkün değildir. Bâtil nizamın sultası altındaki müslümanlar için problem ve zarardan başka zaten ne olabilir ki?

Bu problem ve zararların gereği, müslümanın yaşamını belli ölçüde kolaylaştırmak için küfrün sultası altında İslam' a uygun bir hal oluşturmaya çalışması değil; bu sistemin dışında bir hayat tarzı için çaba sarfetmesidir. [\[218\]](#)

Mahrem Olmayan Yakın Dostlara Karşı Hicab

Soru:

Herhangi bir adam, hanımını, mahremi olmayan herhangi bir akrabasının ya da dostunun yanına hicabsız (örtüsüz) gelmesi için zorlayabilir mi? Kadınların genellikle örtülü olmadığı günümüz toplumunda kadının, kaynana ve kayın babasının mahrem olmayan yakınlarına karşı hicaba dikkat etmesi gerekir mi? Eğer gerekirse bunun ölçüsü nedir?

Cevap:

Kocanın, Allah ve Rasûlü'nün hükümlerini çiğneyecek şekilde karısına birşey yaptırma hakkı yoktur. Eğer böyle bir emir verirse, müslüman kadının üzerine farz olan ona itaat etmemesidir. Nur Sûresi'nin 4. rûkû'unda Allah Teâlâ bir müslüman kadının zinetleriyle birlikte yanına gelebileceği akrabalarının listesini vermiştir. Onların dışında herhangi bir kimseye zinetlerini gösterme emri vermek yetkisi hiçbir müslümana verilmemiştir. Kadınların mahremi olmayan kimseler yanındaki giyimleri, kaynana ve kayınbaba evinde de olsa, kadınlar yanındaki giyimleri gibi değildir. Kadınlar, mahrem olmayan akrabalarının yanına zinet-siz sade elbiseleriyle, tam bir örtünme ile gelebilirler. Onların yanında ancak sosyal zorunluluklardan dolayı kaçınılmaz olan sınırlar dahilinde kalabilirler. Günümüz toplumunda oldukça fazla rastlanan aşırı dostluk, vurdumduymazlık, teklifsizce bir araya gelinen toplantılarda gülmek, espriler yapmak ve yalnız kalıp oturmak gibi hareketler şer'i hükümlerin kesinlikle hilafıdır. Kayınbiraderler vs. gibi bazı akrabalarla bu çeşit ilişkiler hadis-i şeriflerde açık bir şekilde yasaklanmıştır. Bu mesele ile ilgili olarak bugün bizim toplumumuzda büyük bir kargaşa yaşanmaktadır. Ben, İslâm'ın hükmünü açıkladım. Müslümanlar arasında bu tür davranışların yaygınlaşması sonucu ortaya çıkan durumun etkisiz hale getirilebilmesi için büyük bir cesaret ve gayrete ihtiyaç vardır. Müslümanlar, başkalarına karşı şeriatın isteklerinden daha fazla bir ölçüde örtünmeye özen gösterirken, kendi akrabaları söz konusu olunca tüm İslâmî hudutları yıkarak yerle bir etmektedirler. Öyleki herhangi bir müslüman İslâm hükümlerine bütünüyle uymak istese, herhalde birçok ailevi ilişkiyi koparmadan bu işi beceremeyecektir ^[219]

Hicabla İlgili Bazı Pratik Sorular

Soru:

Sizin "Hicab" isimli kitabınızı okuduktan sonra ben ve ailem birkaç haftadır aile hayatımızı ilahî kanunlara uygun olarak sürdürmek için gayret etmeye başladık. Ancak bizim bu tavrımız yüzünden tüm akrabalarımız özellikle anne ve babamız çok kırgın. Bizim hicabı şer'i kanun ve sınırlar içerisinde uygulamamıza kızıyorlar. Ancak bazı meselelerde biz mi hata içerisindeyiz diye düşünüyoruz. Bu yüzden aşağıdaki birkaç meseleyi açıklığa kavuşturursanız, bizi memnun etmiş olursunuz.

1. Ahzâb Sûresi'ndeki "*Kadınların babaları ve oğulları önünde örtünmemelerinde bir günah yoktur*" ^[220] ayetinden kadınların, ayette adı geçenlerin dışındaki kimselerin yanında (zaruret olmadıkça) herhangi bir şekil ve durumda bulunmalarının günah olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır. Bu meselede mahrem olmayan akrabalarla, mahrem olmayan yabancılar eşittir. Acaba bu görüşüm doğru mu?
2. Acaba mahrem olmayan akrabaların (amcaoğlu, teyze sağken teyzenin kocası gibi) yanına çıkmak caiz midir? Eğer caizse hangi durumlar ve ne şekilde caizdir?
3. Eğer mahrem olmayan herhangi bir akraba ile birlikte bir yerde yaşama zorunluluğu varsa ya da mahrem olmayan bir dost misafir olarak gelirse örtünmenin keyfiyeti nasıl olmalıdır? Aynı şekilde herhangi bir yakın akrabasının evine gitmeye, kadınlardan davet gelirse ne yapılabilir?
4. Evlere herhangi bir iş için gelip giden genç hizmetçilerden dolayı yaşlı kadınlara cevaz verilmiş olduğunu biliyorum. Ancak genç kadınların sırf "benim niyetim temiz" diyerek, örtünmeden onların karşısına çıkmaları caiz midir?
5. Allah ve Rasûlü'nün (s.a) hükümlerine uyarak örtünmeye başlanır da, cennetin ayaklarının altında olduğu annelerden biri bu örtüye engel olmaya kalkışırsa reddedilebilir mi, edilmez mi?
6. Acaba kadınların kadın erkek karışık toplantılarda peçelerini açarak konuşmaları caiz midir? Hadis-i şeriflere göre kadınların seslerini mahrem olmayan erkeklere duyurması beğenilen bir hareket değildir.
7. Büyük büyük liderlerimizin halktan istekte bulunup kadınlarımızın tüm işlerde katkısının bulunması gerektiğini ve böylece geçmişteki eksikliklerin ve geri kalmışlığın telafi edilebileceğini söylemelerinde olduğu gibi, kadınlar kadın doktoru, hemşire veya öğretmen olabilirler mi? İslâmî bakış açısına göre kadınlar acaba bu gibi uğraşları seçebilirler mi? Seçebilirlerse hicablarıyla birlikte mi, yoksa zorunlu olarak örtülerini çıkararak mı bu gibi işlerde çalışabilirler?
8. Acaba kadınlar yüzlerini açarak ya da peçeleriyle birlikte cihada katılabilirler mi?

Cevap:

1. Siz Kur'an-ı Kerim'in asıl lafızları üzerinde düşünmemişsiniz. Sizin atıfta bulunduğunuz ayetler Ahzâb değil, Nûr Sûresi'ndedir ve şu şekildedir: "*Süslerini göstermesinler. Ancak...*" ^[221] Başka bir deyişle süslenip püslenip mahrem olmayanların yanına çıkmasınlar. Öte yandan, evden dışarı çıkma durumunda şu emir verilmiştir: "*Örtülerini üstlerine salsınlar.*" ^[222] Bu iki ayet üzerinde düşününce erkeklerin üç bölüm olduklarını ve her bölümün de ayrı ayrı hükümlere tabi

olduklarını anlıyoruz. Birinci bölümü Nûr Sûresi'ndeki ayette zikredilen mahrem akrabalar (ve diğerleri) oluşturuyor. Tamamen yabancı olanları kapsayan ikinci bölüm ise Ahzâb Sûresi'nde zikrediliyor. Üçüncü bölüm de bu ikisi arasında olup, ne mahrem ve ne de yabana olanlardır. Birinci; bölümdeki erkekler karşısına kadın süs ve zinetiyle birlikte çıkabilir. İkinci kısım erkeklere yüzünü bile gösteremez. Geriye kalan üçüncü kısım erkekler karşısında uygulanacak hicab ise yukarıda zikredilen iki sınır arasında olacaktır. Onların yanında ne tamamen yabancılara karşı yapılan örtünme yapılacak ve ne de onlara zinetler gösterilecektir.

2. Yanına çıkmanın iki mânâsı vardır. Birincisi babanın, kardeşin yanına çıkar gibi serbestçe süsleriyle birlikte ortaya çıkmak, rahatça oturup laflamak, gülmek, konuşmak. Hatta yalnızca bir arada kalmak. Bu gibi şeylerin, gerek yabancı, gerekse akrabalarından olan; ama mahrem olmayan bir kimsenin yanında yapılması caiz değildir. İkincisi ise; kadının zinetlerini çarşaf vb. şeylerle gizledikten sonra başı örtülü, yüzü ve elleri açık olarak herhangi birinin yanına çıkması. Bu da kendini göstermek maksadıyla değil de, müşterek ailevî ilişkilerde ortaya çıkan kaçınılmaz zaruretleri yerine getirmek amacıyla olmalıdır. Yine de serbestçe oturup konuşulan karışık bir halvet söz konusu olmamalı; sadece onun yanından geçecek ya da gerekli birşeyi soracak ya da anlatacak şekilde bir karşılaşma olmalıdır.

Bu sınıra kadar, mahrem olmayan dostlarla karşılaşmaya şer'an izin (cevaz) vardır veya en azından engelleme yoktur. Her halükârda amcaoğulları ve teyzeoğullarının yanında gülmek, şakalaşmak ve oldukça serbest hareket etmek gibi günümüz müslümanlarının evlerinde yaygınca revaçta olan hareketlerin ve müslüman kızların bu gibi tanıdıklarıyla içli dışlı olmaları gibi dengesizliklerin İslâm'da hiçbir cevaz sebebi yoktur.

3. Bu gibi hallerde eğer İslâm'a bağlılık niyeti iki tarafta da var ise, yapılacak işin doğrusu şudur: Mahrem olmayan herhangi bir yakın eve gelirse

şer'i kaideye uygun olarak izin istenmelidir. ^[223] Böyle bir ses geldiğinde kadının herhangi birşeyi alıp zinetini örtmesi ve yüzünü biraz döndürmesi ya da sırtını dönmesi gerekir. Eğer tamamen mecbur kalmırsa, yüz ve ellerin mahrem olmayan yakının yanında açık olmasının da herhangi bir sakıncası yoktur. Aynı şekilde; zaruret halinde, sadelik içerisinde konuşmakta da bir sakınca yoktur. Tabiidir ki, senli benli olma, serbestlik, gülüşüp şakalaşma kesinlikle caiz değildir.

4. Hizmetçiler meselesindeki araştırmalarımın neticesi şudur: Ev sahibinin hizmetçi hakkındaki görüşü "gayri irbeti" ^[224] tanımına yani; ev sahibinin hanımları hakkında kalbinde hiçbir kötü düşünce besleme beklentisi bulunmayan hanımına uyuyorsa, onun eve gelip gitmesi ve iş yapmasına müsaade edilebilir, ama ev sahibinin hakkında bu görüşe sahip olmadığı hizmetçilerin eve gelip gitmeleri caiz değildir. Behemehal bu meselede evin reisinin görüşü muteberdir. Ancak bu, onun (aile reisinin) İslâm'a bağlılık niyetiyle hareket etmesi şartıdır. Yoksa İslâmî sınırlan pervasızlık içerisinde çiğneyen birisi olmamalıdır.

5. Cennet şüphesiz ki, annelerin ayakları altındadır. Ancak bu hüküm, sadece cennetlikler için; yani Allah'ın Rasûlü'nün hükümleri önünde eğilen, kendi nefsi ya da ailevi geleneklerine İslâm'ı kurban etmeyecek şekilde hareket eden anneler için kabul edilebilir. Bunun aksi bir durumdaki

annenin hizmetinde kusur edilmeyecektir ama, şer'i olmayan meselelerde ona itaat edilemez. ^[225] İslâm'a bağlılıktan ayrılarak kendi nefsinin ya da akrabaların hukukunu, Allah'ın (c.c.) hukukuna tercih etmekle zaten kendi ayağını kendisi cehenneme koymuştur. Öyleyse cennet böyle birisinin ayakları altında nasıl olabilir?

6. Bazı durumlarda kadının hicaba tam bir özen göstererek konuşma yapması caizse de genel olarak caiz değildir. Bunun hangi hallerde caiz, hangi hallerde caiz olmadığını belirlemek ise, sadece konular ve durumlar şer'i açıdan değerlendirebilecek ehliyete sahip, aynı zamanda şeriatın isteğine uygun olarak hayat sürmeye çalışan kişi ya da kişilerin işidir.

7. Liderlere atıf yaparak sorduğunuz sorunun kısa cevabı şudur: Eğer İslâm medeniyeti bu beylerin ve onların taraftarlarının günümüzde izlediği şeyin adı ise demek oluyor ki, İslâm medeniyeti ile Batı medeniyeti arasında hiçbir fark yoktur. Öyleyse bugün Avrupa'da ne yapılıyorsa müslümanların da bütün bunları yapması gerekir. Eğer İslâm medeniyeti, Hz. Muhammed'in (s.a) öğretmiş olduğu medeniyetin adı ise; o zaman müslüman kızları bugünkü tıp fakülteleri, hemşire okulları ve hastahanelere göndermekten yüz bin defa daha hayırlı olan, onları mezarlara gömmektir. Günümüzde revaçta olan kız kolejlerine gidip eğitim görerek öğretmen olma meselesi de bundan çok daha farklı birşey değildir.

Eğitim sistemi kendi ellerimizde olsaydı, biz de kızlarımızı kendi usullerimizle hazırlar, onlardan medeniyetin zorunlu işlerinde hizmet beklerdik. İşte o zaman biz, kesinlikle İslâmî sınırlara bağlı olarak kızlara doktorluk, operatörlük, dadılık, hemşirelik, çocuk terbiyesi dallarında eğitim verme düzenlemesine girişirdik. Ayrıca onlara diğer ilim ve fenlerde yüksek eğitim ve öğretim vererek onları öğretmen de yapabiliirdik. Onlara, İslâmî medeniyete uygun yollarla, medeniyetin diğer gerekli birçok hizmetini de yaptırabiliirdik. Bu noktada şunun da zımnen açıklanması gerektiğini düşünüyorum: Biz müslümanlar, hemşireliğin kadınlara has bir meslek olduğunu öngören Batılı görüşlere katılmıyoruz. Kadın-erkek her çeşit hastahanedede sadece kadın hemşire bulunması gerektiğini öngören Batılı görüşü tasvip etmiyoruz. Bize göre bu düşüncenin hiçbir ilmi ve akli temeli yoktur. Erkek hastabakıcıların bile, erkek hastaları tedavi ederken utanç duyacakları bazı işlerin kadın hemşilere yaptırılması ahlakî yönden de oldukça utanç verici bir durumdur. Bu yüzden, biz müslümanlar eğer kadınları tıbbî hizmetler için hazırlayacak kadınların tedavi ve bakımı için hazırlarız, tıbbî genel hizmetler için değil. Bize göre erkek hastalar için sadece erkeklerin hastabakıcı olmaları gerekmektedir.

8. Savaş zamanında yaralıları bakmak, tedavi etmek, mücahidlere yemek pişirmek, silah ve mühimmat taşımak, mesaj ulaştırmak vb. hizmetlerde bulunmak kadınlara caizdir. Kadınlar hicab hükümleri gelmeden önce de bu hizmetlerde bulunuyorlardı, geldikten sonra da bulunmaya devam ettiler. Bugün de bu hizmetleri verebilirler. Ancak bu cevaz şu şartlarla birlikte geçerlidir: Ordu ahlâkî kurallara ve Haklan koyduğu sınırlara bağlı

kalmalı ve günümüzdeki gibi yüksek mevkilerde köşe kapmış ahlâksızlardan berî olmalıdır. (W.A.C.H.) ^[226] gibi masum isimlerle kadınları silah altına alıp, daha sonra onları ahlâksız asker ve subaylara fahişelik hizmetinde kullanmak (peşkeş çekmek) İslâmî medeniyette sözü bile

edilemeyecek şeytanca bir iştir. ^[227]

Örf Ve Âdetlerin Şeriatın Yerini Alması

Soru:

Karşılaştığımız birkaç problemle ilgili olarak sizden beni yönlendirmenizi istiyorum. Aşağıdaki sorulara beni ikna edecek ve aydınlatacak cevaplar vereceğinizi ümid ediyorum.

1. Yoksul bir müslüman, kızım ya da oğlunu evlendirmeyi plânlıyor. Yoksul olmakla birlikte dünyayı isteyenlere de omuz vermek istemekte, yani düğünü biraz şaşaalı yaparak hayatın tadını çıkarmayı tasarlamaktadır. Ona ne şekilde yol gösterebiliriz?
2. Tüm eşyalarını satsa da borçlarını ödeyemeyecek durumda olan bir müslüman oğullarını ve kızlarını evlendirmek istiyor, her halükarda fazla harcamayı gerektiren karşı tarafın istekleri karşısında ne gibi bir yol izleyebilir?
3. Genellikle kızların evlendirilmesi meselesinde, evlenme için karşı taraftan gelecek bir mesajın beklentisi söz konusu olmaktadır. Nitekim bazen uzun süren beklemler sebebiyle kızlar gençliklerini tüketip kocamaya yüz tutmakta ve evde kalmaktadırlar. Bu konuda îslâm ne buyurmaktadır?
4. Günümüz müslümanlarının düğün, doğum ve ölüm münasebetiyle yapageldikleri, çocuğun altıncı günü, kırkının çıkması, nişan, çeyiz, ölünün kırkı gibi merasimlerin şer'i durumları nedir?

Cevap:

1. Bu kadar harcama yapmaya gücü olmadığını gayet iyi bilen, sırf başkalarına göstermek ve kendi yanlış arzularını teskin ve tatmin etmek için, ayaklarını yorganından daha fazla uzatmak isteyen böyle bir şahıs, kendisini isteyerek günah çukuruna atmaktadır. Artık o, kendi yanlış arzularından dolayı ya faizle borç alacaktır ya da durumuna acıyan herhangi bir dostunun cebini yağmalayacaktır. Karz-ı hasen bulma imkânı olmadığı halde, belki bulabilirim ümidiyle, Allah bilir ne yalanlar söyleyecek ve ne dolaplar çevirecektir. Hal böyleyken, nefsinidikte ettirdiği arzuların hatırına bunca büyük günahları bilerek ve isteyerek omuzlamaya hazır bir kişiye ne anlatılabilir ki...
2. Böyle bir kişinin oğullarının ve kızlarının düğününü, mali yönden kendisi gibi olan ve ne ayaklarını yorganından fazla uzatan ve ne de başkalarını yorganından fazla uzatmaya mecbur eden kişilerle yapması gerekir. Mali durumu kendisinden daha iyi olan kimselerle düğün dernek yapmak ve yapmaya çalışmak kendi kendini bile isteye müşkilatlara mübtela etmek demektir.
3. Bu durum, biraz da fitridir ama evlenme çağma gelmiş bir kızı fazla bekletmek de uygun değildir. Eğer bir kimsenin kızı evlenme çağına gelmiş ve herhangi bir delikanlıyı gözü tutuyorsa veya münasip görüyorsa şahsın bizzat kendisinin mesaj vermeye başlamasında bir sakınca yoktur. Bunun örneğini sahabe-i kiram'da görmekteyiz. Eğer, bu gerçekten herhangi bir zelil (aşağılık) iş olsaydı Rasûlullah (s.a) men ederdi.
4. Bütün bunlar halkın kendi elleriyle boyunlarına atmış oldukları kementlerdir. Bu gibi meseleler arasında sıkışıp kaldıklarından dolayı yaşantıları günden güne daha da daralmakta, hayata bizzat kendi elleriyle zorlaştırmaktadırlar. Üstelik halk, cehalet ve bilgisizlikten dolayı, bu adetleri herhangi bir şekilde bırakmaya hazır da değildir. Bu tür hastalıkların tedavisi bu gibi kimselerin yapageldikleri adetlerinin aleyhine birşeyler söylemek olmayıp, sırf Kur'an ve Sünnet'e çağrılmaları yeterlidir. Halk, Allah ve Rasûl'ün yoluna gelirse büyük aksaklıklar yok olacağı gibi, küçük aksaklıklar da son bulacaktır.

Soru:

Ben bir müddetten beridir kendi içtihadım sonucu vardığım bir karar sebebiyle uzlete çekildim: Bizim yörede, hakkında fikhî inceleme yapıldığında "nâcaiz" ve "gayr-ı şer'i" adet denilmesi oldukça güç olan bazı usuller, merasimler ve törenler var. Örneğin; sözlü ve nişanlı için altın ve elbise istemek, bazı alışverişler, karşılıklı hediyeleşme, akraba ve tanıdıkları davet edip ziyafet verme... Bunlar ve bunlara benzer birçok şey görünüş itibarıyla ayrı ayrı ele alındığı takdirde büyük ihtimalle bunlardan hiçbirinin caiz olmadığı söylenemez. Ancak bu merasimlere uymadan, bir kimsenin -hangi statüde olursa olsun- başarılı olamayacağı ve bu merasimlere uymayı kabul etmeden evlilik hayatının dahi başlatılamayacağı gerçeğinden meseleye bakılacak olursa, bu gibi şeylerin artık sadece "mübah" derecesinde kalmayıp toplumsal/sosyal ilişkilerin birer kuralı haline geldiği açıkça anlaşılır. Öyle ki, bu kuralları ihlal edenler suçlu olarak dahi tasavvur edilebilmektedirler. Bu bakımdan, ne olursa olsun her bâtil kuralın kırılması (çiğnenmesini) söylerken burada önümüze çıkan sorun, yukarıda zikredilen şeylerin de ihlal edilmeye ve terkedilmeye müstehak olup-olmadığıdır. Bu kural haline gelmiş âdetlere saldırmak uygun olsa bile -ki benim görüşüm de budur- ayrıntılarda farklılıklar olmasına rağmen, artık Hindistan'ın, örf ve adetlerin şeriatın yerini almadığı hiçbir köşesinin kalmamış bulunduğunun farkındasınızdır. Günümüzde "şer'i merasim" denilen merasimler de içlerinde dans, sazlı, sözlü eğlenceler gibi hurafe ve uydurmalar olmadığı takdirde şer'idir. Ancak, yukarıda zikredilen âdetlerle ilgisi olduğu kadarıyla onlar bu gibi merasimlerde de daha mükemmel bir şekliyle mevcuttur ve "mübah" örtüsüyle gizlenmektedir. Bu nedenle, Cemaat-i İslâmî'nin şer'i olmayan âdetler hakkında kendi üyelerini "mübahlık" kisvesini parça parça edecek ve kendi merasimlerini tamamen sünnete uygun bir şekilde kutlayabilecekleri bir şekilde aydınlatması bir farz değil midir? Eğer bu gibi âdetler aleyhine olan düşüncelerim doğru değilse, o zaman şeriatın yerini almış örf ve âdetlerin gerekliliğini, isyan edilebilir bâtil kanunlardan bunları istisna etmenin sebeplerini söyleyiniz. Eğer yazacaklarımız beni ikna ederse, uzlet musibetinden kurtulabileceğim. Eğer siz de benim bu görüşümü desteklerseniz görüntüye göre hiçbir başarı şansım olmayacak. Ancak bu beni oldukça fazla sevindirecektir. Çünkü, böylece artık tüm gayretimiz gerçek mânâda Allah (c.c.) yolunda olacaktır.

Cevap:

Biz "el-akdem fe'l-akdem" [\[228\]](#) usulü üzerine iş yapıyoruz. Bu bakımdan önce dinin köklerini kalplere yerleştirmek gerekir. Bundan sonra ayrıntıları bir tertip ve tadrîc sırasına göre hayatın çeşitli boyutlarında düzenleme fırsatı gelir. Eğer biz düğün, alış-veriş ve diğer meselelerle ilgili ayrıntıları açıklamaya soyunursak, asıl davet işimiz hiç kuşkusuz dağılacaktır. Bu yüzden biz dinin ana meseleleriyle olan ilişkileri nisbetinde bu konulan ayrıntılarıyla birlikte beyan ediyor ve fakat teferruatla ilgili meseleleri topluca ele alıp geçiyoruz. Düğün vb. merasimlerdeki âdetleri tamamiyle düzeltmek; dini hayatı kendi sahih temelleri üzerine oturtup, bu gibi şeylerin ıslahının mümkün olduğu merhaleye yetişmeden zaten mümkün değildir. Sözü ettiğiniz teferruat sayılabilecek konulara ginceye kadar bizim üyelerimizin daha

çok şeriatı aykırı olduğu açıkça söylenebilecek şeylerden kaçınmak hususunda ısrar etmeleri lazımdır. Geriye, müslüman toplumun ruhuna aykırı olan, ama müslümanların şimdiki toplumsal oluşumunda birer kanun ve şeriat haline gelmiş bulunan hususlar kalıyor. Bu gibi hususlar bizim İslâmî bakış açımıza ağır gelse de, tedricen ıslah edebileceğimiz ümidiyle, bunlara tahammül etmeliyiz. Ancak bu tahammül, göz yummak ile değil;

aksine, karşı oluş ve ihtiyatla olmalıdır. Her fırsatta şu husus açıklanmalıdır: Şeriat, ezvac-ı mutahharat'ın [229] ve diğer sahabe kiramın uyguladığı şekilde bir nikah öngörmektedir. Sizler, kendinizi zora sokmak dışında birşeyi kabul etmezseniz, biz mecburen tahammül ederiz. Allah'tan sizin, Hz. Peygamberin (s.a) ve ashabının yaptığı şekliyle nikah yapmayı, kendi şanınızdan daha aşağı görmeyeceğiniz vakti size göstermesini dileriz. Bizim bu tavrımız, kendileriyle çeşitli şekillerde ilişki kurmak ve herhangi bir münasebetle de olsa dünyevî meselelerde ilişki içerisinde bulunmak zorunda olduğumuz kimselere karşıdır. Fakat Cemaat-i İslâmî'nin kendi üyeleri arasındaki bu gibi ilişkiler ne ölçüde olursa olsun; onlar bu tür âdetlerin kirliliğinden temizleyip, Peygamber Efendimizin (s.a) ve sevgili ashabının ulaşmış olduğu sadelik seviyesine ulaştırmak gerekir. Bizim ilişkilerimizde mubahların sırf mübahlık sınırında kalmaları ve bu mubahlardan hiçbirinin kural ya da şeriat derecesine getirilmemesi lazımdır. Gayr-i İslâmî örf ve âdet nehrinde başkalarıyla birlikte akmakta olan birçok kişi, içinde bulunduğu duruma isyan etmek istemekte, ancak bir başlangıç yapma cesaretini kendisinde bulamamaktadır. Öyle ki bu gelenek ve görenek zincirlerinden kurtulmak istemekte, ancak başkalarından önce davranıp onu kırmaya cüret gösterememektedir. Omuzlarına yüklenmiş bulunan hurafelerin ağırlığından beli çatırdamakta, ama onu omuzundan atma yolunda öncü olamamaktadır. Bu başlangıç veya öncülüğü şimdi bizler yapmak durumundayız. Bizim her kardeşimizin şimdi yapması gereken; hayatın günlük meselelerini ve merasimlerini çeşitli ayak bağlarından kurtarma yolunda korkusuzca bir başlangıca girmek ve halkın haysiyetini kurtarmak için, kendi adını kötüye çıkarmak uğruna sosyal hayat içerisinde bir devrim (inkılab) yapmaktır, İslâmî ölçülere göre katıksız örnek toplantılar ve merasimler düzenleme, orada burada bir kez bile olsa yerleştirilirse, halk içerisinde hiç olmazsa bazı kesimler bu örneklerle uymaya başlayacaklar ve böylece gitgide durumlar değişebilecektir.

Soru:

Bizim bölgemizde nikah için mehir genellikle 900 rupi [230] olarak belirlenmektedir. Bunun 300 rupisi hemen verilmekte geriye kalan 600 rupi ise ödenmek üzere bırakılmaktadır. Ancak ödenmesi gereken bu 600 rupiyi ödeme sırası hiçbir zaman gelmemektedir.

Bir akrabamızın kızının nikahı bundan yaklaşık 6 sene önce olmuş ve mehir ise on bin rupi olarak kararlaştırılmıştı. Oğlan tarafının önceleri bu kadar fazla mehiri kabul etmekte direnmelerine rağmen sonunda, "bütün bunlar gösteriş için yapılan âdetlerden başka birşey değil" denilerek zıtlama ortadan kaldırıldı ve evlilik gerçekleşti.

Şimdi yine aynı akrabanın başka bir kızına benim küçük kardeşimle söz kesildi. Yakında nikahları kıyılacak. Kızın velileri tarafından dana vaktinden önce, mehirin yine dokuz-on bin rupi olacağı haberi bize uçuruldu.

Eğer bu miktarda herhangi bir azaltmaya gidilirse doğal olarak bu ilk damadın hoşuna gitmeyecek ve "Bizimki on bin rupi oluyor da neden ikinci damada ayrıcalıklı davranılıyor?" diyecektir.

Bu kargaşada iki taraf şöyle bir çözüme gittiler: Yakınımızın birinci damadının da hazır bulunacağı nikah meclisinde mehir dokuz-on bin rupi olarak yazılacak ama daha sonra gizilice bu 900 rupiye çe'virilecek. Böylece ne önceki damat küsecek ne de benim küçük kardeşim ağır bir yük altında kalacak.

Teklif edilen bu çözüm tarzı sebebiyle evdekilerle çatışmaya girdim. Ebeveynime şer'i âlimlerden bu meselede görüş almaları teklifinde bulundum. Onlarsa, bu meseleye mahallî bir müftünün fetva verdiğini ve iki tarafın da razı olduğu bir meseleye şeriatın itirazının söz konusu olmadığı görüşünü belirttiğini söylediler. Bunun üzerine ebeveynime ikna olmadığımı söyledim.

Bu meseleyi Cemaat-i İslâmî üyesi bir şahısla istişare edince o, teklif edilen çözüm yoluna göre birinci damadın aldatılacağını, halka on bin rupilik başka bir mehir örneği gösterileceğini ve örf-âdet zincirlerine yeni bir halka daha ilave edileceğini söyledi. Bu yüzden ben, bu çözüm yolunu doğru bulmadım.

Sorun şu: Nikah meclisinde, oğlanın büyük kardeşi olmam hasebiyle benim de bulunmam gerekiyor. Belki de vekil ya da şahit olacağım. Kalbim bu işin doğru olacağına şahadet etmiyor. Ben bu nikah meclisinde vekil ya da şahit sıfatıyla bulunursam, yakınlarımla düşünüşümün plânladıkları yanlışlığa ister istemez bulaşacağım.

Öbür yandan, eğer katılmıyorsa, kardeşimin evliliğinden hoşlanmadığım mânâsı çıkacak. Yine, benden katılmama sebebim sorulursa, susmak zorunda kalacağım. Çünkü eğer hakikati açıklarsam, bütün işler allak bullak olacak.

Sizden ricam bana doğru İslâmî davranışı teklif etmeniz. İnşallah ben, dünyevî bağların ve menfaatlerin hakikati uygulamaktan beni alıkoymasına müsaade etmeyeceğim. Ben sadece şeriatın bu meseledeki hükmünü ortaya çıkarmak istiyorum ve ona ittibaya da hazırım. Kaçamak için herhangi bir tevil de istemiyorum.

Cevap:

Sizin yazmış olduğunuz mesele, müslümanların İslâm'dan ve ahlâktan uzaklaştıklarında mübtela oldukları yanlış işlerin bir nümunesidir. Şeriat, mehri kadının bir hakkı olarak kararlaştırmış ve kadını erkek arasında ne kadar bir miktar üzerinde anlaşılmalı ise, onu kadına vermek erkek üzerine farz olacak şekilde bir usul koymuştur. Ne var ki müslümanlar, şeriatın bu usulünü değiştirerek mehri örf'e ait göstermelik birşey haline getirmişlerdir. Dahası, daha işin başından eda edilme niyeti olmayan ve aile anlaşmazlıklarında kadın ve erkek her ikisinin de başına bela olan büyük büyük göstermelik mehir anlaşmaları yapmaya başlamışlardır.

Şimdi bu gibi yanlışlardan kurtulmanın doğru ve açık yolu şudur: Kocanın vermeye güç yetirebileceği bir miktar olarak kararlaştırılan mehirin, tesbit edilen miktar üzerinden eda edilmesi niyeti olmalıdır. Mehrin tamamı hemen verilirse ne iyi! Aksi takdirde, mehri verilmesi için süreye dair bir antlaşma olmalı ve ödemesi kolay olan taksitler halinde taksit taksit ödeme tamamlanmalıdır. Eğer, doğru olan bu yol terkedilirse, herhangi bir hileye sapılırsa, bunun neticesi bir yanlıştan kurtulayım derken, şer'i nokta-i nazardan kötü ve ahlakî açıdan çirkin olan onlarca hataya duçar

olmaktan başka birşey olmayacaktır. Siz söz konusu ettiğiniz nikahta vekillik ya da şahitliği kabul etmeyerek iki tarafa da işin doğrusunu anlatmaya çalışınız. Yine de kabul etmezlerse, onları kendi hallerine bırakınız. Nikaha katılmakta herhangi bir sakınca yoktur, ancak, yalan ya da hilenin şahidi olmak, müslümanlara caiz değildir. [\[231\]](#)

Kılık-Kıyafet Ve Dış Görünüş Meselesi

Soru:

Gerçek mânâda müslüman olmak için insanın kılık-kıyafetini ve dış görünüşünü İslâm'a uydurması gerekir, deniliyor. Bu noktadaki İslâmî hükmü bildirirseniz memnun kalırım.

Cevap:

Kılık-kıyafet ve dış görünüşün kesin durumuyla ilgili sorduğunuz soruya cevap vereceğim ama, herşeyden önce sizin öncelikle dış görünüşün düzeltilmesinin insanın iç dünyasının ıslah edilmesinin önüne geçirilmemesi gerektiğini iyice anlamanız gerekmektedir. Öncelikle kendi kendinizi Kur'anî ölçülere uygun, hakiki bir müslüman olarak uyarlamaya çalışmalısınız. Daha sonra, iç aleminizde (bâtında) yaptığınız gerçek değişiklik oranında, dış görünüşünüzde de değişikliğe devam edin. Aksi takdirde, sırf dinî kaide ve kuralları dikkate alarak dış görünüşünüzü hadis ve fikh kitaplarında muttaki bir insanın zahiri kalıbı olarak sunulmuş bulunan kalıba sokar; ama iç aleminizde takva var olmazsa, sizin misaliniz bakır para üzerine Eşrefi [\[232\]](#) damgası vurmaya benzer. Eşrefi damgası vurmak o kadar zor bir iş değildir. Oldukça kolay bir şekilde, çok ucuz da olsa, herhangi bir metal üzerine onu basabilirsiniz, ama hâlis altın elde etmek çok güç bir iş olup, uzun kimyasal işlemler sonunda ancak başarılabilir. Bir talihsizlik eseri olarak, bizim buralarda, bir süredir dış görünüş üzerinde olağanüstü bir ısrar gözleniyor. Bunun neticesi olarak Eşrefi damgası vurulmuş bakır, demir, kurşun ve her çeşit ucuz metal paralar geçmeye başlamıştır. Yaşanan dünya pazarı, daha uzun bir süpe bu gibi sahtekarlıklara kanmayacak kadar uyanık bir sarraftır.

Bir süre için bizim sahte Eşrefiler geçti ama şimdi artık pazarda beş para etmez duruma geldiler. Bu yüzden İslâmî cemaatimizde Eşrefi damgası vurulmadan önce, altın lira olmak için çalışacak bir dindarlığı vücuda getirmemiz gerekmektedir.

Kılık-kıyafet ve şekil-şemali gibi zahirle; yani dış görünüşle ilgili Peygamber Efendimizin (s.a) yaptığı tüm yönlendirmeler Medine döneminin son 5-6 yılma aittir. Bundan önce Peygamber Efendimiz 15-16 sene kendi tabilerinde, takva ve ihsanın -Kur'an-ı Kerim ve hadis-i şeriflerde ayrıntılı kalıpları beyan buyurulmuş olan- sıfatlarını vücuda getirmek için uğraşmıştı. Bu tertip üzerinde düşününce, Allah Teâlâ'nın nefislerin tezkiesi hizmetiyle tayin ettiği kişinin, tüm dikkatlerini öncelikle ham bakırı halis altına çevirmek için harcadığı gerçeği tüm açıklığıyla ortaya çıkmaktadır. O halis altını yaptıktan sonradır ki, üzerine Eşrefi damgasını vurmuştur.

Ama bu takdim ve te'hirin (öne alma ve sona bırakmanın) mânâsı, şer'i hükümleri uygulamama bahanesine yol açmak değildir. Aksine bu, içerisinde gerçek takva ve Allah korkusu bulunmayan ve derûnunda İslâmî ahlâk ruhu kaybolanların muttakice bir tavır takınmaktan kaçınması manasındadır.

Kıyafetle ilgili olarak İslâm'ın tayin etmiş bulunduğu siyaset (usûl); sizi gören her şahsın, sizin müslüman olduğunuzu anlayabileceği bir durumda bulunmanız şeklindedir. Genel olarak sizin kıyafetinizin, kesinlikle kâfirlere benzer olmaması gerekir.

Sakalla ilgili olarak Nebi (s.a) hiçbir miktar belirlememiştir. Sadece bırakılmasını buyurmuştur. Eğer sakal bırakırken fasıkların şeklinden kaçınırsanız ve genel olarak örfte sakal olarak tanımlanan miktarda sakal bırakırsanız (yani onu gördüğünde herhangi bir şahısta sizin birkaç gündün beri sakalınızı kesmediğiniz şüphesi uyanmamalı), fikh ehlinin istinbat ettikleri şartlara tamamen uyup uymasa da Şârî'nin isteği yerine gelmiş olur.

Saçlarla ilgili ise şu yönlendirme vardır: Bir kısmını kesip bir kısmını bırakmak yasaklanmıştır. Günümüzde Pencab'da [\[233\]](#) "Budî" [\[234\]](#) ve "U.P" [\[235\]](#) de "İngiliz tipi saç" denilen saç tipine, "caiz değildir" diyebilecek bir delil bulamadım. Ama müslüman olmayan bir milletin icad etmiş olduğu bir stilin yaygınlaştırılmasının tabi ki kerahet yönü de vardır. Bu yüzden ben bu stili değiştirdim. [\[236\]](#)

Sakalla İlgili Bir Soru

Soru:

Ben sakal bıraktım. Din ilimlerinden yeterince anlayan bir kısım akrabalarım sakalın farz olmadığını söyleyerek, bana itiraz ediyor ve Kur'an'da sakalla ilgili herhangi bir hükmün olmadığını, sakal bırakılmadığı takdirde hangi büyük günahın işlenmiş olabileceğini soruyorlar. Sakal bırakmayı Rasûlullah'a karşı ucuz muhabbet olarak niteleyen bu kişilere ne gibi bir cevap verebileceğimi yazar mısınız?

Cevap:

Sakalla ilgili sormuş olduğunuz soru bana, İslâm'ı iyice mütalâa ettikten sonra bu yakınlarda müslüman olmuş bir İngiliz'in başından geçenleri hatırlattı. Bu şahıs İslâm'ı kabul eder etmez, sakalını kesmeyi bırakır. Sizin akrabalarınız gibi "din ilimlerinden yeterince anlayan" (!) bazı kimseler, bu şahsa şöyle demeye başlar : "Sakal bırakmak İslâm'da o kadar gerekli birşey değildir. O halde siz neden sakalınızı traş etmeyi bıraktınız?" Yeni müslümanın cevabı ise şöyledir: "Ben gerekli ve gereksiz diye bir sınıflandırma bilmiyorum. Ben sadece Hz. Peygamber'in (s.a)

bu hususta emir verdiğini biliyorum. Hz. Peygamber'e de itaati de kabul ettiğimden, O'nun emrini yerine getirmek benim üzerime farzdır. Herhangi bir astın, kendi üstünün bazı emirlerini gerekli, bazı emirlerini gereksiz diye bir ayırıma tabi tutması mümkün değildir."

Siz o yakınlarınıza sadece bu hadiseyi aktarın ve onlardan şunu da sorun: "Diyelim ki sakal bırakmak Rasûl'e (s.a) ucuz muhabbettir. O beyefendiler eğer herhangi bir pahalı muhabbet buldularsa, buyursunlar açıklasınlar. Eğer bir işçi patronunun yapmasını istediği kolay işlerden kaçarsa, önemli işleri nasıl yerine getirebilecektir. Biz ucuz veya pahalı muhabbet farkı bilmeyiz. Bizim Peygamberimizin gittiği yolu bütünüyle izlememiz ve O'nun buyurmuş olduğu hükümleri hayatımızda uygulamamız lâzımdır.

Bu konuda bir başka meseleyi daha iyi kavramamız gerekir. Önümüzde garbzede tabakalarla ilişki içerisinde bulunan bir şahsın sakal bırakması, Peygamberimizin (s.a) sadece bir emriyle amel etmek mânâsına gelmez. Bu aynı zamanda bir çeşit cihaddır. Bununla da yetinmeyip az da olsa hicret sevabı da alınacaktır. Sakal bırakan kimsenin herşeyden önce, senelerin talim ve terbiyesi, çevre şartları gibi etkenlerle ruhuna sinmiş bulunan eski alışkanlıkları aleyhine günlerce mücadele etmesi gerekmektedir. Ondan sonra da kendi özel zevklerini kaldırıp atarak, yerine çehresinde sakal bitmeye razı olabilecek bir seviyede İslâmî zevk geliştirdiğinizde, dışarıda başka bir kargaşa başlamaktadır. Çevresindekiler "senin içinde ne biçim bir devrim oluyor?" diyerek kendisiyle çatışmaya soyunmaktadırlar. Tüm yakın akraba, dost ve tanıdıkları tarafından alaya alınmakta, dalga geçilmekte, aleyhine fıkralar uydurulmakta ve evlenme pazarında kıymeti düşmektedir. Her taraftan, onlarla kendi arasında yükseltmiş bulunduğu bu duvarı yıkması için ricalar gelmektedir. Bu peyderpey hamleler karşısında, sağlam bir mizaca sahip olamayan kimseler ile iç değişimim tamamlamadan herhangi bir geçici cezbenin etkisi ya da herhangi bir dış baskıdan dolayı dış değişimi başlatmış olanlar dayanamaz. Böyle bir kimse, az veya çok bir karşı koymadan sonra işin sonunda, çevresi tarafından yenilgiye uğratılmakta ve rol icabı giydiği elbiseyi çıkaran aktörler gibi, bırakma eğilimi gösterdiği o eski haline yeniden dönmektedir. Ama kuvvetli bir mizaca sahip olan ve iç değişimi sağlam temeller üzerinde yükselen bir kişi, tüm dayanıklılığı ve gücüyle dış çevreye karşı koymakta ve o, bu istikameti veya dayanıklılığı neticesinde oldukça önemli iki kazanç sağlamaktadır:

1. Mevcut dış çevreye karşı, içerisinde diğer alanlarda da başarılı bir savaş verme gücü oluşmaktadır.

2. Göstermiş veya isbatlamış olduğu güçlü ve sağlam karakterinin etkinliği çevresine hakim olmakta, yaptığı tebliğ ve ikna hareketleri, kendi toplumunda ıslahı kabule hazır diğer kimseleri de etkileyecek derecede bir ağırlığa sahip olmaktadır.

Bugün birçok insan, günümüzde traş edilmiş sakalın sadece bir stil olmayıp, bir kültür ve yaşam tarzının oldukça belirgin bir şiarı olduğu hakikatinden habersizdir. Bu şiarı terk etmek, aslında bu kültürü ve bu şiarıya sahip yaşam tarzını terk etmeyi ilan etmek demektir. Bunun yanında sakal bırakmak, en azından günümüz şartlarında, fiili olarak İslâm'ı bir kültür ve bir yaşam tarzı olarak seçmekle aynı anlama gelmektedir. İnsan nefsinden ve hayatından, bâtlı kültür ve hayat tarzını güzelce kazımadıkça ve onun yerine, İslâmî kültür ve yaşam tarzının kök salmasını güçlü bir şekilde gerçekleştirmediği bu seçme veya terketme, hakiki ve kalıcı olamaz. Bu yüzden sadece yüzeysel olarak, ahlâkî bir baskıyla modern tarzdaki gençlere sakal bıraktırmaya çalışan ve iç inkılâb (değişim) olsa da, olmasa da bir an önce dış değişimi gerçekleştirmek isteyen zavallı kimseler, gerçeklerden habersizliklerini ısbatlamaktadırlar. Ama bu değişimin, gerçekte oldukça köklü bir iç değişimin neticesi olduğu, mütevazi ve muttaki karakteri dış görünüşe de yansıdığı, çevrenin İslâm dışı etkilerine karşı açılan savaşta dayanıklılığın isbat edildiği bir yerde, bu inkılâba (değişime) sadece basit birşey gözüyle bakmak ve onu, "Rasûl'e ucuz bir muhabbet" olarak nitelemek, yüz ve çenedeki kılların zahirinden başka

birşey idrak edemeyen zavallıların işinden başka birşey olamaz. [\[237\]](#)

Sakalın Ölçüsü Meselesi

Soru:

Sakalın miktarı ya da ölçüsünün tayin edilmediği hakkında "Tercüman'ul-Kur'an"da yazılanlar beni endişelendirdi. Çünkü büyük büyük alimlerin, sakalın bir tutam uzunlukta olması gerektiği ve bundan daha az sakal bırakanın fasık olduğu hakkında ortak fetvaları var. O halde siz hangi delillere dayanarak bu üzerinde icma edilmiş fetvayı reddediyorsunuz?

Cevap:

Asıl sorulması gereken sakalın miktarının belirlenmesi için o alimlerin ne gibi delillere sahip olduğudur. Özellikle, onların belirledikleri uzunluktan daha kısa sakal bırakanları fasık olmakla suçladıkları noktada, onlardan "fisk" nasıl tanımladıklarını sormak gerekir. Büyük büyük alimlerin (!) şer'î sınırları ihlal eden fetvalar vermelerinden dolayı oldukça üzülüyorum.

Sakalla ilgili olarak Sâri hiçbir sınır belirlememiştir. Ulemanın belirlemek için uğraştığı sınır behemehal istinbatla ilgili birşeydir. istinbatla ortaya konulmuş hüküm, nassın sahip olduğu dereceye sahip değildir. Eğer bir kimseye "fasık" denilecekse, nassla gelmiş bir hükmü ihlal etmiş olması sebebiyle denilecektir. İstinbat edilmiş bir hükmü ihlal etmek -o istinbatı yapan alim ne kadar büyük olursa olsun- fiskın tanımı içerisine girmemektedir. Aksi takdirde bunu "fisk" olarak saymanın bir başka mânâsı, istinbat edenlerin şeriatı Şârinin sahip bulunduğu yere sahip oldukları şeklindedir.

Soru:

Herhangi bir sahabinin sakalının bir tutamdan az olduğunu söyleyebilir inisiniz?

Cevap:

Esmâür-Rical [\[238\]](#) ve siyer kitapları üzerindeki araştırmaların neticesinde iki-üç sahabiden başkasının sakalının miktarı hakkında bir bilgiye sahip

olamadım. Sahabenin şemali üzerinde sayfalarca yazılıp çizilmesine rağmen onların sakallarının ne kadar olduğu hakkında birşey yazılmamıştır. Bundan da selef uleması arasında sakalın uzunluğu meselesinin ne kadar önemsiz ve dikkate değmez birşey olduğu anlaşılabilir. Bununla birlikte müteahhirin uleması arasında bu mesele üzerinde oldukça fazla durulmuştur. Bundan da, sanki mü'minin hal ve hareketlerinde ilk önce araştırmak zorunda olduğu şey sakalın uzunluğuymuş gibi bir anlam çıkarılmaktadır.

Soru:

Cemaat-i İslami'nin yaymakta olduğu sakalın miktarının tayin edilmediği meselesi yüzünden bazı dostlarımız sakallarını daha da kısalttılar. Şimdi bu oldukça kısa sakallılara "Ahmedî Sakallı"^[239] gibi bir grup lakabı verilmesinden ve bunun halk içerisinde bir fitneye sebep olmasından korkuluyor. Çünkü, ulemanın mütevatir uygulaması bir tutam sakal bırakmak şeklindedir ve biz de buna uyulması gerektiği kanaatindeyiz.

Cevap:

Kalbinizin tasdik ettiği şeyle amel etmeniz gerekmektedir. Buna göre herhangi bir kimsenin sakalının kısa ya da uzun olmasında kayda değer herhangi bir farklılık olmamaktadır. İnsanın imanının az veya çokluğuna delalet eden şey daha başkadır. Tabii ki, iman eksikliği bazı zahiri şeylerin çokluğuyla şimdiye kadar kapatmaya çalışanlar gibi, Cemaat-i İslami'den bazı kişilerin de bu hastalığa mübtela olmalarından endişelenmiyor değilim. Yeter ki herhangi bir kimsenin Allah yolundaki fedakârlıkları ve vefakarlıkları uzun olsun da, sakalları kısa olsa da, o kadar büyük bir zararı olmayacaktır. Ama fedakarlık ve vefakarlığı kısa olursa, inanın ki, sakalı ne kadar uzun olursa olsun fayda vermeyecektir. Hatta Allah Teâlâ yanında hilekarlıktan dolayı hesaba çekilmesi de uzak bir ihtimal değildir.

Siz, bizim cemaatin üyeleri hakkında halkın ne gibi bir tavır takıncaklarını ve onların görünüşünden nasıl etkileneceklerini aklımıza takmayın. Sizin ve tüm dostlarımızın dış dünyalarından geçerek iç dünyalarını tefekkür etmeleri ve Allah'ın terazisinde ağır gelmelerini sağlayan kendi amelleri üzerinde düşünmeleri lazımdır. Çünkü eğer bu şekildeki ameller hafif kalırsa, tüy ağırlığındaki şeylerin noksanlığı veya fazlalığından dolayı ilahî terazide önemli bir fark meydana geleceğini zannetmiyoruz.^[240]

Fotoğraf Meselesi

Soru:

Fotoğrafçı bir dostum, İslam'ın tasvir ya da fotoğraf ile ilgili verdiği yasaklama hükmünün, özellikle erotik pozlar çekilmedikçe fotoğrafı kapsamadığı fikrine sahip. Bu sınırları muhafaza ederek fotoğrafçılık bir meslek olarak seçilebilir mi? Ulusal liderlerin, miting ve yürüyüşlerin fotoğraflarını çekmekte ne gibi bir sakınca vardır?

Cevap:

Fotoğrafla ilgili olarak temelde şunu iyi anlamak gerekir: İslam canlı şeylerin müstakil benzerlerini bulundurmaya genellikle engellemek ister. Çünkü insanlık tarihinin uzun tecrübesi, bunun çoğunlukla fitneye neden olduğunu isbatlamıştır. Bu yüzden, asıl fitne benzerin korunması ya da bulundurulması olduğu için onun ne gibi bir yolla korunduğu meselesine girmeyeceğiz. Bu heykeltraşlık yoluyla da olsa, kalemle çizerek yahut fotoğraf çekerek de olsa veya gelecekte icad bilebilecek herhangi bir yolla da olsa behemehal nacaiz olarak kalacaktır. Çünkü bütün bu tollar fitneye sebep olmakta birdir. O halde fotoğrafçılık ve ressamlık arasında bir ayırım gözetilemez. Engelleme canlı şeylerin fotoğraflarına ya da tasvirlerine yönelik olduğu için erotik ya da çıplak olsa da olmasa da tüm fotoğraflar haram olarak kalacaktır. Tabii ki fuhuş fotoğraflarında haramlık sebebi bir derece daha fazlalasmaktadır.

Bu umumi hüküm içerisinde herhangi bir istisna varsa o da sadece şudur: Fotoğraf çekmenin medeniyete herhangi bir faydası olduğu yerde, ya da fotoğraf çekme medeniyete yönelik büyük bir maslahat için kaçınılmaz olduğu zaman, sırf bu amaçları gerçekleştirme sınırlarında bu iş caiz olur. Mesela; pasaport, polis suçluları tanımak için fotoğraflarını saklaması, doktorların tedavisi için veya tıp ilminin öğretilmesi için hastaların

fotoğraflarının alınması, savaş amaçlı fotoğrafların kullanılması^[241] bu ve bunun gibi diğer kullanım alanları umumî hükümden şu şartlarda müstesna olacaktır. Bu istisna helâl çerçevesinin içine dahil olmalıdır. Ama liderlerin fotoğrafları ya da posterleri, miting ve yürüyüşlerin fotoğrafları hiçbir şekilde caiz değildir ve hakiki gereksinim ve zaruret tanımı içerisinde bulunmamaktadır. Özellikle liderlerin fotoğrafları Allah'ın

kullarını, fotoğrafın haram kılınmasına neden olan tehlikeye oldukça yaklaştırmaktadır. Kongre^[242] partisinin mitinglerinde Gandi'nin 28 metre uzunluğunda asılan posterleri, Rusların Polonya'yı işgalinden hemen sonra Stalin'in posterlerinin Polonya'nın her yerleşim merkezine tek tek asılması, Rusya'nın her tarafında Stalin ve Politbüro üyelerinin posterlerinin halkın başına musallat edilmesi; Alman askerlerinin Hitler'in fotoğrafını yakalarına takarak dolaşmaları ve hastanede ölüm döşeğinde gözlerini onun fotoğrafına dikerek can vermeleri, sinemada İngiltere kralının resminin (filminin) gözler önüne gelmesiyle birlikte halkın hemen ayağa dikilmesi, paralara şahların ya da sultanların resimlerinin bir hakimiyet alameti olarak basılması, acaba bütün bunlar putperestliğin kökleri değil midir? İslâm, zaten insanların kafa ve kalplerinde Allah'tan (c.c) başka herşeyin büyüklük izlerini silmek için fotoğrafı haram kılmıştır. Bu sebeple ben, çocukların fotoğrafının çekilmesini de haram olarak görüyorum. Çünkü çocukların fotoğrafları yüzünden bazı kimselerin aşırı giderek, onları tanırlaştırmayacakları ve bu fotoğrafların fitneye sebep olmayacağı

malum değildir. Kenhayyaci'nin^[243] çocukluk resmine günümüzde bile ihtiram gösterilmektedir. Bu yüzden siz, dostunuza işinin şer'i açıdan caiz olmadığını anlatın. Eğer o, Allah'tan (c.c) korkuyorsa, bu işini tedricen bırakarak, başka bir geçim yolu temin etmeye baksın. Eğer bu işi yapmakta

ısrarlı ise o zaman bunu gereksiz yere helâl göstermek için çalışmasın. Ahlakî düşüklüğün en kötü mertebesi, bir insanın mübtela olduğu günahı, asılsız tevillerle sevap diye göstermektir. Bu çukura düştükten sonra artık insanın geri çıkma imkanı kalmamaktadır.

Soru:

Liseyi dışarıdan bitirmek için imtihana katılırken dilekçe ile birlikte fotoğraf göndermekte zorunlu oluyor. Bu durumda fotoğraf çektirmek caiz midir? Cemaat-i Ulemâ-i İslam'ın [244] eski başkanı Mevlânâ Müftü Kıfayetullah, bu durumda fotoğraf çektirmeye cevaz veriyor. Ben, bunun nasıl caiz olabileceğini anlayamadım.

Cevap:

Mevlânâ Kifayetullah'ın bu konudaki fetvasını destekliyorum. Fotoğraf çektirmek her ne kadar caiz değil ise de, medeniyete dair herhangi bir zarardan kurtulmanın, ya da medeniyete dair herhangi bir zarureti yerine getirmenin fotoğraf kullanmayı zorunlu kıldığı bir yerde veya noktada, bu zaruret sınırları çerçevesinde fotoğraf çektirmek caizdir, imtihanlarla ilgili şöyle bir durum var: Birçok kimsenin hile yaparak başka bir kimseyi kendi yerine imtihanı vermek üzere gönderdiği tecrübeyle sabit olduğundan dilekçeye fotoğrafın da ilave edilmesi zorunlu hale gelmiştir. Bu zarureti, fotoğraftan başka bir yolla yerine getirmek, çok zordur. Öte yandan, hile ve sahtekarlığın önünün alınması da zorunludur. Bu yüzden, bu amaçla fotoğraf çektirmekte hiçbir sakınca yoktur. Aynı şekilde bana göre pasaport, suçların teftişi, tıbbî tahkikler ve gereksinmeler, cihad ve zorunlu eğitim amaçları için de fotoğrafçılık sanatının kullanılması doğrudur. Fıkıh usulünde "Zaruretlar mahzurları mübah kılar" kaidesi vardır. Yani; insanın gerçek zaruretleri için bizatihi caiz olmayan şeyler, caiz olmaktadır. [245]

Abdesti Bozan Şeyler

Soru:

İslâm'ın beden ve elbise bakım ve temizliğine vermiş olduğu önemin kadir ve kıymetini insan aklının inkar etmesi mümkün değildir. Ancak bu konudaki bazı ayrıntılar, tamamen anlaşılmasız gibi gözükmektedir. Örneğin, hava çıkmasıyla abdestin bozulması. Halbuki bedeninin bir bölümünden sadece bir havanın çıkmasıyla, görünüşte abdestin bozulabileceği herhangi bir necaset yoktur. O halde, bu havadan neresi pislenmektedir? Su dökmekle (küçük abdest) abdestin bozulmasında da aynı şey geçerlidir. Halbuki eğer dikkatli bir şekilde su dökülürse ve iyi bir şekilde yıkanma olursa, herhangi bir yerde bir necaset kalmayacaktır. Aynı hal abdestin bozulmasının ya da yenilenmesinin gerekliliğinin ya da sebebinin anlaşılmadığı, diğer abdesti bozan şeylerde de vardır. Bu anlaşılmasızlığı beni ikna edebilecek bir şekilde açıklarsanız minnettar kalırım.

Cevap:

Aklınıza abdesti bozan şeylerle ilgili olarak gelen şüpheleri eğer halletmek istiyorsanız, bunun tutarlı yolu şudur: Şeriatta abdestin bozulması ya da yenilenmesi hükmü verilmiş bulunan ne kadar şey varsa öncelikle onları aklınızdan sildikten sonra, sizin kendi kendinize insanların umumu için (alim ve cahil, akıllı ve az akıllı, temizliği seven ve gaflet gösteren her çeşit insanın farklı derecede ve hallerde mevcut bulunduğunu göz önünde tutarak aşağıdaki hususiyetlerin mevcut olduğu bir kural düşünmeniz lazım gelecektir:

1. İnsanlar defalarca, temiz ve pak olmaya mecbur edilsin ve onlardaki temizlik hisleri o derece duyarlı bir noktaya getirilsin ki, pislik ve necasetten kendileri korunsunlar.
2. Allah'ın huzurunda hazır olmanın önemi ve imtiyazlı durumu zihinlere yerleştirilsin; tâ ki insan gayri ihtiyari, kendiliğinden, kendi içinde namaz kılmaya hazır olma durumunun, dünyalık diğer meşguliyetleri yapmaya hazır olma durumundan mutlaka farklı olduğunu hissedebilsin.
3. İnsanlara kendi nefislerine ve onun çeşitli durumlarına dikkat edebilmeleri âdeti yerleştirilsin; öyleki o, bu âdeti sayesinde pak veya nâpak oluşu [246] gibi, kendisine arız olan durumlardan habersiz olmasın ve kendi varlığını bir çeşit kontrol altında buldursun.
4. Kuralın ayrıntıları, her şahsın kendi karar ve görüşüne bırakılmayıp, bir usûl ya da tarz belirlensin. Tâ ki insanlar, temizlik meselesinde ferdi olarak ifrat ve tefrite kaçmasınlar.
5. Kural; itidalle birlikte, temizliğin ya da taharetin hasıl olacağı bir şekilde konulmalıdır. Yani; ne yaşamı insana dar getirecek katılıkta ve ne de temizliği yok edebilecek bir yumuşaklıkta olmalıdır.

Bu beş özelliği göz önünde bulundurarak kendiniz bir kural teklif edin. Bu kuralda, sizin bana yazmış olduğunuz itirazlar neviden itirazlara mahal verecek şeylerin bulunmamasına oldukça özen gösteriniz.

Bunun gibi bir kural koymak çabasıyla, eğer sadece bir haftanızı sarfederseniz, bu özellikleri göz önünde bulundurarak, temizlik ve taharetle ilgili sizin yazmış olduğunuz itirazlar neviden itirazlar gelemeyecek bir kuralın belirlenemeyeceğini kendi kendinize anlayacaksınız. Her halükârda sizin, meydana gelmesiyle bir taharetin bitmiş farzedeceği ve diğerinin zaruri kılınacağı bazı şeyleri kararlaştırmanız gerekecek. Sizin, bir taharetin hangi noktaya kadar kalıcı olduğunu ve hangi noktada sona erdiğini de belirlemeniz gerekecek. Bu amaçla, yani; bu kuralı belirlemek için nâpaklı ya da pisliğin görünür, açık ve hissedilebilir olmayıp, farazî ve hükmî olduğu durumları da teklif edeceksiniz. Yine bazı tartışılmaz hadiseleri de sınırları belirlemede mihenk taşı olarak kararlaştıracaksınız. Şimdi sizin teklif edeceğiniz sınırların, bana yazmış olduğunuz cinsten itirazlardan nasıl kurtulacağını yine siz düşünün.

Meseleye bu görüş açısından yaklaştığınız zaman Şâri'nin öngördüğü hüküm ve kuralların, bu amaçlar çerçevesinde en iyi ve oldukça mutedil kurallar olduğunu kendi kendinize anlayacaksınız. Bu kuralların her bir cüz'ünü ayrı ayrı ele alıp; illet ve malul, sebep ve müsebbip bağlantılarını aramak makul bir yol değildir. Asıl şuna bakılması gerekir: Acaba yukarıda açıklanan amaç ve maslahatlar için, genelde, bundan (Allah Teâlâ'nın

koymuş olduğu hüküm ve kurallardan) daha iyi ve daha kapsamlı herhangi bir kural teklif edilebilir mi? İnsanların, abdest hükümleri konusundaki yanlış anlamalarının asıl sebebi; onların, hükümlerde genellikle göz önünde bulundurulmuş temel hikmeti anlamaya çalışmak yerine, "filanca fiilin vukua gelmesiyle abdest neden bozuluyor?" diyerek, tek tek cüz'i hükümleri sebep-sonuç zinciri çerçevesinde anlamaya çalışmalarıdır. [247]

Aletler Aracılığıyla Çocuk Sahibi Olmak Ya Da Tüp Bebek Meselesi

Soru:

Kimyasal araçlar vasıtasıyla erkeğin spermi kadının rahmine yerleştirilse ve neticede çocuk doğsa, bu iş, zarardan uzak olması dolayısıyla mübah mı, yoksa değil inidir? Bu işte kullanılan kadın zina etmiş sayılıp, had cezası uygulanacak mı, uygulanmayacak mı? Şunu göz önünde bulundurunuz ki, günümüzün moda tutkunu kadınları, erkeklere ihtiyacının kalmamasını istemektedir. Eğer bu gibi kadınlar nesillerini devam ettirmede üzerlerine düşeni, bilimsel yollarla yerine getirirlerse, onlardan hiçbir şekilde şikayetçi olmamak gerekir. Amerika'da bu şekilde doğan çocuklar kanunen meşru çocuklar olarak kabul edilmektedir.

Cevap:

Aletler aracılığıyla hamilelik, (spermin rahime konması) şurda dursun, kadının bir dişi at seviyesine düşürülmesi mânâsına gelen bu fiilin tasavvuru dahi, benim için dayanılmazdır. Hiç değilse, bırakın da insanların kadın sınıfıyla, hayvanların dişileri arasında bir fark bulsun. Hayvanlar içerisinde bile, Allah Teâlâ'nın üreme için belirlemiş olduğu yol; ancak dişiyle erkeğin birleşmesi şeklindedir. Dişi atlara erkekleriyle çiftleşme lütfü bahşetmeyip, onlardan sadece üremede faydalanmaları, insanların kendi bencillikleri sebebiyledir. Şimdi, eğer insan kendi "dişi"sine karşı da bu tutumu takınmaya başlarsa, bu; insanlığın son derece aşağılanması demektir.

Günümüzde erkeğe muhtaç olmaktan kurtulmak isteyen moda tutkunu kadının fitratını yapay düşünceler ve sınıfsal çevresi bozmuştur. Aksi halde eğer o (kadın) sahil insanî fitrat üzerinde olsaydı, bu çeşit aşağılık arzulara kalbinde yer vermesi bir yana; bu gibi teklifleri duymaya bile tahammül edemezdi. Kadın sadece üretmek için var değildir. Kadınla erkeğin ilişkisi medeniyetin doğal temelidir. Allah Teâlâ kadın ve erkeği aralarında sevgi ve rahmet olsun diye yaratmıştır. Ki böylece aralarında güzel davranışlar gelişsin, birleşip yuva kursunlar, aileler, ailelerden toplumlar oluşsun. Bu asil amacı unutarak kadını sırf bir üreme organı haline getirmek, Kuranda şeytanca bir fiil olarak belirtilen:

"Allah'ın yaratmış olduğu fitratı değiştirmek" [248] ayetinin doğrulayıcısı olmak demektir.

Allah Teâlâ kadınla erkek arasında, nikah yolunu öngörmüştür. Bu yüzden ancak, nikah kaydıyla doğan evlat meşru evlattır.. Böyle bir evlat için veraset (miras), nesebin tahakkuku söz konusudur. Eğer alet aracılığıyla çocuk doğurulursa, ona meşru çocuk denilemez. Şer'i açıdan ona ancak "veledi zina" denilecektir. Yine bu çocuğun baba tarafından soy ağacı kopuk olacak ve o, baba mirasından mahrum kalacak: tır ki, bu kesinlikle onun hakkını telef etmektir.

Bir de babası olmayan bir çocuğun eğitiminin sorumluluğunu kimin üstleneceğini düşününüz. Sadece annesi mi? Allah Teâlâ'nın insanoğlunun çocuklarını terbiyesi için belirlediği anne-baba, amca-dayı, dede-nine vb. kimselerden yarısının düşmesi ve sadece anne silsilesiyle sınırlı kalması zulüm değil midir? Acaba dünyadan baba sevgisini, babaya ait sorumlulukları, ahlâkî yükümlülükleri kaldırmak, insanlığa hizmet etmek midir? Kadının anne olma yükümlülüklerinin devam edip, erkeğin sürekli bir şekilde baba olma yükümlülüklerinden azade kalması insaflica mıdır?

Dahası, eğer bu durum devam ederse birgün kadın, çocuğun kendi rahminde gelişmesi yerine, bulunacak formülle deney tüplerinde yetiştirilmesini, yani çocuğun kimyasal laboratuvarında doğmasını talep edecektir. Bu şartlar oluşturulmadıkça, kadın kendisinin sadece çocuk doğurma vazifesini yerine getirmeyi isteyecek ve bundan sonra, annelik yükümlülüklerini yerine getirmeye hazır olmayacaktır.

Böyle bir durum söz konusu olduğu zaman çocuklar fabrikalarda, ayakkabı ya da mest üretilir gibi üretilecektir. Böyle bir durum insanlığın düşüşünün son durağı, esfel-i sâfilin'i olacaktır. Bu 'üreme fabrikaları'nda insanlar değil de, insanî şeref, insana yaraşır duygu ve his gibi hasletlerden sözde bile olsa yoksun, medeniyetin rengarenk gereksinimlerini tamamlamak için kaçınılmaz olan mizaç farklılıklarından mahrum, iki ayaklı hayvanlar doğacaktır. Bu fabrikalardan herhangi bir Aristo, İbn Sina, herhangi bir Gazâlî veya Râzi, Hegel, Kant gibi kimselerin doğması beklenti dışıdır. Kanaatıma göre; gölgesi altında insan aklına bu gibi fikirlerin geldiği materyalist medeniyet, lanet edilmeye müs-tehaktır. Bu gibi fikirlerin insan aklına gelmesi bile bu medeniyetin, insanın kendi düşüncesinde insanlık tasavvurunu oldukça alçaltıp, zelil ettiğinin bir isbatıdır.

Aletlerle İmamlık

Soru:

Radyo, bir şahsın sesini yüzlerce kilometre uzağa ulaştırarak özellikte bir alet. Aynı şekilde teyp kayıtları ile, insan sesi muhafaza ediliyor ve özel yöntemlerle kaydedilenler aynen tekrarlanabiliyor. Soru şu: Eğer herhangi bir iman binlerce kilometre uzaklıktan imamlık yapsa, yahut herhangi bir imamın sesi teybe kaydedilerek tekrarlanırsa acaba bu aletlerden gelen seslere uyarak cemaatle namaz kılmak caiz midir?

Cevap:

Bir şahsın radyo ile uzak mesafelerdeki insanlara imamlık yapması ya da teyp vasıtasıyla namazı kaydedip, daha sonra herhangi bir cemaatin ona uyarak namaz kılmaması İslâm'ın temel prensiplerine aykırıdır. Bunun sebepleri üzerine düşünürseniz, meseleyi kendi kendinize kavrayabürsünüz. yerine teknolojiyi koymak, gerçekten namazın kadir ve kıymetini zayi etmek demektir.

Buna ilaveten eğer herhangi bir merkezi yerden, herhangi bir şahıs, radyo ya da kayıt cihazları vasıtasıyla imamlık ve hatiplik vazifesi yerine

getirilir de camilerdeki imamlıklara son verilirse bu, İslâm'daki çoğunluk ruhunu sona erdiren ve onun yerine diktatörlüğü yücelten, yapay bir aynılık olacaktır. Bu, bütün bölgeleri bir merkezden kontrol eden ve bütün insanları bir liderin tartışmasız tabileri yapma usûlü üzerine kurulmuş bulunan faşist ve komünist sistemlere yapı olarak benzeyen bir şeydir. Halbuki İslâm, merkezdeki imam ya da emirin iktidarını, bölge halkının dizginlerini tamamen onun (imam veya emirin) elinde toplayacak, onların kendi menfaatlarını gözetme, kendi meselelerini anlama ve halletme kabiliyetlerinin gelişmesini engelleyecek şekilde, geniş kapsamlı yapmak istememektedir.

Nebinin (a,s) asr-ı saadet'inde imam, tüm işi bir kaç dini âyini yönetmekten ibaret bir rahip gibi olmayıp; aksine bölgesel önder sıfatıyla tayin ediliyordu. Onun vazifesi; eğitim, öğretim, medeniyet ve sosyal ilişkilerin ıslahı ve bölge cemaatlarını, büyük ve merkezi cemaatın sağlıklı ve sağlam olmasında, kendi kapasitelerine uygun olarak katılıma hazırlama hedefini gözetmek idi. Bu gibi önemli amaçlar radyo ve kayıt cihazlarıyla nasıl yerine getirilebilir? Makineler hiçbir zaman insanın yerini tutamazlar, onlar sadece yardımcı olabilirler. Bu sebeplerden dolayı ben "aletlerle imamlık"ın İslâm'ın ruhuna tamamen aykırı olduğunu düşünüyorum. [\[249\]](#)

İslâm Ve Mûsikî Aletleri (Enstrümanlar)

Soru:

1. Acaba mûsikî aletleri imal etmek ve ticaretini yapmak caiz midir?
2. Acaba düğünlerde müzik aletleri kullanmak caiz değil midir? Yine, dinlemek için bunların kullanılması caiz midir?
3. Eğer cevabınız menfi ise, bu gibi aletleri kendisi kullanmayan ama ilişkilerin gerginleşeceği korkusuyla, müzik aletlerini kullananların evlerine gidenlerin hükmü nedir?
4. Acaba bizim, bu gibi çalgılı düğünlere katılmamıza müsaade var mıdır?
5. Çalgı aletleri taraftarları şu düşüncedeler: Rasûlullah (s.a) zamanında Araplar içerisinde sadece def revaçta olduğu ve Hz. Peygamber de sadece buna müsaade ettiği için, zamanımızda defin geliştirilmiş şekilleri kullanılıyorsa; onların kullanımı niye doğru olmasın?
6. Acaba def çalgı aletlerine dahil inidir?

Cevap:

1. Bir hadiste Rasûlullah (s.a) şöyle buyuruyor: "*Ben müzik aletlerini kırmak üzere gönderildim*". Öyleyse, bu iş için gönderilmiş bir Nebi'nin (s.a) tâbilerinin müzik aletlerini yapma, satma ve çalma için kendi güçlerini kullanmaları nasıl doğru olabilir?
2. Düğün veya başka bir vesileyle saz çalmak her halükârda doğru değildir. Hadiste, ancak düğün veya bayram zamanlarında, defle birlikte bazı şeyler söylenebilecek kadar bir müsaade söz konusudur.
3. Bir kimsenin, dostları ya da yakınlarının küseceği korkusuyla bir işe katılması, ancak iman zaafıyla ifade edilebilir. Rasûlullah (s.a) ve O'nun ashâbi ile haşrolmak isteyenlerin, şeriat hükümlerine önem vermeyen kimselerle alâka kurmamaları daha münasiptir. Bu gibi kimselerle ilişki kurmayı daha değerli gören kimselerin, facirlerle ve salihlerle aynı anda ilişki kurulamayacağı iyi anlamaları gerekir. Dünyanız eğer facirlerle birlikte ise, ahirette de size onların beraberliği nasip olacaktır...
4. Üçüncü cevabı gözden geçiriniz: Şu kadar var ki, nikâh meclisinde icab ve kabul olduğu zaman, münker ve fahşâ'dan herhangi bir iz yoksa, o nikaha katılmakta herhangi bir sakınca da yoktur. Hatta evlâ olan katılmaktır. Mûsikî başladığı zaman ise, oldukça yumuşak ve haysiyetli bir şekilde şöyle söylenerek dost ve yakınardan izin istenmelidir. "Caiz işleriniz söz konusu olunca sizin mutluluğunuza kalben katılıyoruz ama, caiz olmayan işler gündeme gelince ne kendimiz katılmayı arzuluyoruz, ne de sizin bu gibi yanlılara düşmenize taraftarız."
5. O zamanlar deften başka hiçbir müzik aleti olmadığını söylemek hatadan başka birşey değildir. İran, Roma ve Mısır medeniyetleri tarihini, hatta Arab'ın cahiliye dönemi medeniyet tarihini bilmeyen cahiller ancak böyle birşey söyleyebilir. Birçok müzik aletinin ismi cahiliye şiiirlerinde geçmektedir.
6. Def müzik aletlerine dahil olsa bile, ne olur ki! Peygamber Efendimiz (s.a) düğün ve bayram münasebetiyle buna müsaade etmiştir. Ancak insanın bu meselede varabileceği sınırın en son noktasıdır. Bu son sını başlama noktası yapmak isteyen şahsı, müzik aletlerini kırmak üzere gönderilmiş olan Nebi'nin (s.a) tabileri arasında şöyle veya böyle kendi ismini de yazdırmaya kim mecbur etmiştir ki?

Zorunlu Bir Mazeretle Allah'tan Başkasına İtaat

Soru:

Bir kimse; padişah, bâtil iktidar gibi Allah'tan başkasına itaat ediyor ve inanç olarak da onu hak görüyor. Başka bir kimse ise; itikaden ona kulluk yapmamasına rağmen, fiilde onun hükümlerine itaat ediyor ve bunun için zorunluluk mazeretini öne sürüyor. Acaba bu ikisinin amelinde herhangi bir ayırım yapılabilir mi? Sizin "İlah" ve "Rab" kavramlarını yorumlamanız açısından bakılacak olursa [\[250\]](#) ikisi de aynı derecededirler. Halbuki ikisi arasında doğu ile batı kadar fark vardır.

Cevap:

Ben yazdıklarımda, tüm insanların aşağıda belirttiği üzere dört kısma ayrıldıklarını birkaç yerde açık bir şekilde belirttim: "Mü'min bi'l-ğayr ve müslim li'l-ğayr": Allah'tan başkasına itaati hak gören, Allah'tan başkasının emir alma kaynağı olduğuna inanan ve fiilen de ona itaat eden kişi. Bu kişi her yönüyle kafirdir.

"Mü'min bi'l-ğayr ve müslim lillâh": Allah'tan başkasına iman eden, ancak ilahî kanunlara itaat eden kişi. Bu durumdakiler ise zımmiler ve bir noktaya kadar da münafıklardır.

"Mü'min billâh ve müslim li'l-ğayr": Allah'ı (c.c) itikaden itaat edilmesi gereken yegane varlık olarak gören, ancak Allah'tan başkasına itaat eden kişi. Bu kafirlerin fermanlarına tabi olan müslümanların durumudur. Müslüman eğer bu duruma düşerse, ne bu duruma razı olmalı ve ne de bu durumdan hoşnut olmalıdır. Aksine, ya bu durumu değiştirmeye çalışması ya da oradan çıkıp gitmesi üzerine bir vecibedir.

"Mü'min billâh ve müslim lülâh": Sadece Allah'a inanan ve sadece Ona itaat eden kişi. Bu müslümanların asıl ve olmaları gereken bir durumudur. Kur'an-ı Kerim de bütün insanlığı bu durumu seçmek için uğraşı vermeye çağırmaktadır. Böyle bir kimsenin İslâm dışı herhangi bir düzende kendi eksikliğinden değil de içinde bulunduğu ortamın zorbalığına duçar olmasından dolayı, durumunda bir çelişki söz konusu değildir. Onun durumu Mekke-i Muazzama'daki hicret ve fetihden önceki müslümanların durumuna veya birçok sahabe'nin kâfirler elinde esir oluşuna ya da küfür nizamında ortaya çıkan enbiyanın durumuna benzer. Bu şekil zorunlu bağımlılıklar, Allah'tan başkasına itaat tanımına girmemektedir. Çünkü; öncelikle, bu onun kendi isteği ya da kabulüyle olmayıp, onun üzerine musallat edilmiştir. İkinci olarak, herhangi bir şahıs Allah'a inanıp diğer otoriteleri inkar etmişse ve kendi gücü dairesinde Allah'a teslim olmuş ve diğer otoritelere karşı gelmede herhangi bir noksanlık göstermemişse, başka otoritelere teslim olmuş kişi damgasıyla damgalanamaz. Üçüncü bölümdeki insanların durumunun birinci ve ikinci bölümlükilerden tamamen farklı olduğu kesindir. Allah'a inandığı halde, diğer otoritelere teslim olan kişi, kesinlikle müşrik ve kâfir değildir. Ancak, eğer o bu duruma razı ise veya onu değiştirme ve bu durumdan kurtulma (hicret) imkanları aramıyorsa oldukça günahkârdır. Öyle bir günahkâr ki, tüm ömrü günahla geçen bir günahkâr!... [251]

Allah'ın Huzurunda Dua Ederken Ellerin Kaldırılması

Soru:

Mahalleimizdeki insanlar arasında namazdan sonra el kaldırıp dua ettiğim için benim aleyhime atılıp tutuluyor. Buradaki insanların çoğunluğu, ayırdedici şiarı duada el kaldırmak olan bir meşrebin tabileri. Bu beyefendiler bana itiraz ederken:

"*Rabb'inize yalvararak ve gizlice dua edin*" [252] ayetini delil gösteriyorlar ve bu ayet mucibince duada gizliliğe son derece itina gösterilmesi gerektiğini iddia ediyorlar. Onlara göre bu ayet hilanna el kaldırmakla duada gizlilik kayboluyor. Bu yüzden duada el kaldırmak Kur'an-ı Kerim'in emrettiğinin dışına çıkmak demektir. Yine, onlara göre hadislerde Peygamberimizin (s.a) duada ellerini kaldırdığına dair açık bir işaret de yok! Şimdi halk delillerden birşey anlamıyor. Benden körü körüne uymam isteniyor. Nitekim, bana açık açık onların cemaatiyle birlikte namaz kılmaya hakkım olmadığı söylendi. Bu hükmü benim üzerimde uygulayanlar arasında, eğitim-öğretim görmüş kişiler de var. Bütün bunlar bir cahiliye göstergesi olduğundan o kadar önemli değil. Önceden zikrettiğimiz ayetin aydınlığında, bana asıl meseleyi açıkla mısınız?

Cevap:

O beylerden şunu sorunuz:

"*Rabb'inize acz içerisinde ve gizlice dua edin*" ayeti eğer onların iddia ettiği gibi anlaşılacak olursa; namaz için yükek sesle ezan okumak, halkın açık meşcedlerde toplanması, sonra cemaatle namaz kılma, daha sonra namazda açık Kur'an okumak, bütün bunlar ayet-i kerimeye aykırı düşmez mi? Namaz da aslında bir duadır. Eğer dua sadece gizli yapılan, hiçbir şekilde açığa vurulmaması gereken bir niyaz, bir yakarış ise, o zaman cemaatle kılınan bütün namazlar bu ayetin anlamına zıt düşer.

Dahası o beyefendilerin söylemiş oldukları şeyler Sünnetin de hilafıdır. Hadiste biz, Rasûlullah'ın (s.a): "*Allah'a dua edildiği zaman eller kaldırılarak dua edilsin ve dua bitirilince eller yüze sürülsün*" buyruğuyla karşılaşırız. Ebu Davud, Tirmizî ve Beyhaki'de bu mânâda birçok rivayet vardır. Bir hadiste Selâm-ı Farişî (r.a) şöyle rivayet ediyor:

"*Rabb'iniz büyük haya ve kerem sahibidir. Kul, önünde el kaldırdığı zaman onun elini boş çevirmekten haya eder.*"

Hz.Ömer (r.a) ise başka bir rivayeti şöyle aktarıyor: "*Nebî (s.a) dua ettiği zaman ellerini kaldırıp da dua ederdi ve daha sonra ellerini yüzüne sürerdi.*"

Hakim Müstedrek'inde Hz. Ali'den (r.a) şunu aktarıyor: "Duada elleri kaldırmak Allah (c.c) önünde acizlik ve meşkenetin izharı içindir."

Peygamber Efendimiz (s.a) zamanında, cemaat halinde kılman namazdan sonra, günümüzde olduğu gibi imam ve cemaatin toplu olarak ellerini kaldırıp dua etmeleri söz konusu değildi. Buna dayanarak bazı alimler bu usulü bidat olarak tanımlamışlardır. Ama ben, eğer kesinlikle ellerin kaldırılması istenmiyorsa, ellerini kaldıranlar da ayıplanmıyorsa ve zaman zaman kasden terkedilmesinde bir sakınca görülüyorsa bu uygulamanın niçin bid'at olarak nitelendirildiğini anlamıyorum. Allah Teâlâ'ya dua etmek hangi şekilde olursa olsun, hiçbir zaman kötü bir fiil

olamaz. [253]

Dayanılmaz Hastalıkları Ölümle Tedavi

Soru:

Eğer herhangi bir hastanın canlı kalması ümidi kesinlikle kalmamışsa ve hastalığın şiddetinden dolayı hasta dayanılmaz acılar içerisindeyse öyle ki; yediği yemeklerin ve kullandığı ilaçların hiçbir faydası dokunmuyorsa, bu durumda güvenilir ve mesleğinin erbabı bir doktor onu bu dayanılmaz acılardan kurtarmak için hastaya zehir vererek hayatına son veremez mi? Doktor iyiniyetle böyle bir ölüme vesile olduğu için şer'an katillikle suçlanabilir mi?

Cevap:

Şüphesiz, doktor katillikle suçlanır. Bu meselede niyetin iyi olması diye birşey söz konusu olamaz. Maliki olmadığı canı, aleyhine herhangi bir şer'i hakkın kaim olmadığı birisini, kasden yok ettiyse, o zaman doktor kesinlikle "katli anıd" (kasten öldürme) suçunu işlemiştir. Allah Teâlâ tabibe ilmi, insanın canını koruması için gayret göstermesi amacıyla vermiştir. Onu öldürmek için değil. Bir şahıs can taşıdığı müddetçe doktorun yapması gereken, kurtarmak ve imkanları ölçüsünde onun zahmet ve acılarını hafifletmek için çalışmaktır. Kimin yok edilmeye daha müstehak olduğuna karar vermesi bir doktorun ahlâkî ve şer'î görev sınırları içerisinde değildir. Dahası kendi hayatına son vermeye karar vermesi hastanın da seçim dairesinin dışında kalmaktadır. Bu yüzden, hastanın kendi isteğiyle bile olsa, hastayı yok etmeye yönelik her fiil, doktor için kesinlikle caiz değildir.

Buna ek olarak herhangi bir doktorun, bir hastanın kesinlikle öleceğini tam bir kararlılıkla bileceğini farzetmek de kesinlikle yanlıştır. Bir doktorun değil, birçok doktorun hep birlikte kurtulmayacağı görüşünü verdiği hastanın onların tahmin ve beklentilerinin tam aksine kurtulduklarının misalleri az değildir. Bu yüzden bir doktorun sadece tahminlerine dayanarak bir hastanın canlı kalamayacağına karar vermesi ve onun acılarını dindirmek için öldürmesi gerçekte büyük bir zulmü omuzlama vebaline kucak açması demektir.

Kâfir bir doktor kendi ilmine böyle yersiz bir güven içersinde bulunabilir, ama bu müslüman bir doktorun yapacağı bir iş değildir.

Yolculukta Namazın Kısaltılması

Soru:

1. İngiliz mili hesabıyla, ne kadarlık bir yolculukta namazı kısaltma farz olur?
2. Acaba bu uzaklık tek taraflı bir yolculuk için midir yoksa gidiş ve geliş mesafesi birlikte mi hesaplanmaktadır?
3. Acaba belirli bir bölgedeki yolculukta da bu kısaltma geçerli midir?

Cevap;

1. Fakihlerin bu meseledeki görüşleri farklıdır. Nitekim kasr-ı salat için en az 9 mil, en fazla 48 mil [\[254\]](#) miktarı belirlenmiştir. Farklılığın sebebi Rasulullah'tan (s.a) bu meselede açık bir buyruğun nakledilmemesidir. Açık bir nass olmaması sebebiyle istinbat edilen delillerde çeşitli görüşler için dayanak vardır. Sahih olan şudur: Namazın kısaltılması gerekli mesafenin belli bir noktayı geçer geçmez belirlenmesi ve ona göre seferilik hükmünün verilmesi kanun koyucunun emrettiği birşey değildir. Kanun koyucu (Şâri) sefer ya da yolculuk kavramını umumî örf'e bırakmıştır. Herkes kendisinin ne zaman seferi olduğunu, ne zaman olmadığını kolaylıkla bilebilir. Şehre gittiğimizde (şehri dolaştığımızda) aklımızda yolcu olduğumuz hissi kesinlikle olmamasına rağmen, gerçek yolculuk söz konusu olunca yolculuğun keyfiyetini biz kendimiz hissederiz. Bu hisse uygun olarak kasr (kısaltma) ya da itmam (tamamlama) yapılabilir. Tabii ki şer'î meselelerde bahane arayanların değil, ancak şeriata bağlılık niyeti taşıyan şahısların kalbî fetvasının muteber olduğunun iyice anlaşılması lazımdır.

2. Bu bölümün cevabı yukarıdaki satırlarda mevcuttur. Fakihler yolculuk miktarını belirlemeye çalışırken tek taraflı mesafeyi göz önünde bulundurmüşlardır.

3. Evet belirli bir bölge dışına yolculuk yapmak durumunda kasr-ı salat yapmak gerektiği gibi, bölge içi yolculuklarda da yapmak gerekir. [\[255\]](#)

Hindistan'da İnekleri Kurban Etme Meselesi

Soru:

Müslümanlar Hindistan'da inek kurban etmeyi durdururlarsa, İslam'a göre, bundan kıyamet kopmaz. Özellikle bu işte faydanın az, zararın fazla olduğu göz önüne alınır!.. Üstelik komşu bir milletle birliğin söz konusu olduğu böyle bir ortamda neden aşağıdan alınmasın ki? Büyük Ekber, Cihangir, Şahcihan [\[256\]](#) ve Haydarabad'daki mevcut düzenin uygulamaları bu bağlamdaki en güzel fiil örneklerdir.

Cevap:

İsimlerini andığımız büyük "imamlar"dan (!) hiçbirini taklid şerefine sahip değilim. Bana göre müslümanların Hindistan'da hinduları razı etmek için inek kurban etmeyi terketmesiyle -her ne kadar Kur'an-ı Kerim'de zikri geçen tüm dünyayı kapsayan kıyamet kopmasa da- Hindistan bazında İslam üzerine gerçek kıyamet mutlaka kopacaktır. Sizin bu meseledeki görüşünüzün, İslâmî görüşe tamamen zıt olduğunu üzülerek belirtmem gerekir.

Size göre bu meselede asıl önemli olan nokta iki millet [\[257\]](#) arasındaki ihtilaf ve çekişmelerin ne şekilde ortadan kaldırılacağıdır. Ama İslam'a göre asıl önemli olan husus, tevhid akidesini seçmiş bulunanların, şirkin muhtemel her tehlikesinden kurtarılması meselesidir.

İneğin tanrı olmadığı, mabudlardan sayılmadığı ve kutsallığına inanan var olmadığı bir ülkede ineği kurban etmek caiz bir iştir. Kurban edilmemesinde herhangi bir sakınca yoktur. Ama ineğin mabud addedildiği ve kutsal bir mevkiye sahip olduğu bir yerde, Ben-i İsrail'e buzağıyı kesme emri verildiği gibi, ineğin kurban edilmesi hükmü vardır. Eğer böyle bir ülkede müslümanlar belli bir müddet için maslahat icabı inek kurban etmeyi bırakırlar ve inek eti de yemezlerse, ileride hindu milletinin inekperest inançlarından etkilenirler ve ineği kutsallaştırırlar.

Dolayısıyla inekperestlerle birlikte yasaya yasaya, "buzağı sevgisinin kalplerine sindiği" [\[258\]](#) Mısır'daki İsrailoğulları'nın düştükleri duruma

düşmeleri tehlikesi doğar.

Yine bu çerçevede, İslam'ı kabul eden hindular İslam'ın diğer inanç esaslarını kabul etseler de ineğin kutsallaştırılması içlerinde aynı şekilde var olmaya devam edecektir. Bu yüzden ben Hindistan'da inek kurban etmeyi vacip olarak görüyor ve bununla birlikte yeni müslüman olan herhangi bir hindunun müslümanlığını en azından bir kere inek eti yemedikçe muteber saymıyorum. Buna Rasûllullah'ın (s.a) şu hadisi delalet etmektedir: "Bizim kıldığımız gibi namaz kılan, bizim yöneldiğimiz kibleye yönelen ve bizim kestiklerimizi yiyen bizdendir," Bu "bizim kestiklerimizi yiyen" ibaresi başka bir deyişle şu mânâyâ gelmektedir: Herhangi bir şahsın müslümanlara katılabilmesi için cahiliye döneminde bağlı olduğu vehimleri, sınırlamaları ve bağımlılıkları parçalayıp bir kenara atması gerekir. [\[259\]](#)

Zorla Engelleme Durumunda Mübahların Vacib Olması

Soru:

Mahallemizdeki caminin hatibi bir vaazında, herhangi bir ülkede inek kesmek cebren yasaklanırsa, bu durumda, o ülke müslümanlarına bu engelleme emrini ihlal etmelerinin gerekli (vacib) olduğunu söyledi. Bu fetva bana biraz acı geliyor. Şeriatın helâl olarak gösterdiği şeyler elbette helâldir. Vacip nasıl olur? Örneğin; deve eti yemek helaldir ve fakat bir kimse yemediği takdirde günahkâr da olmaz. Bunun açık mânâsı bir şeyin helâl olmasının vücub ifade etmediğidir. Öyleyse bu hoca efendi farz olma (vaciblik) fetvasını neye dayanarak vermektedir? Yukarıda zikredilen fetvanın sıhhat derecesini açıklar mısınız? .

Cevap:

Mübah olan herhangi bir şeyi, herhangi bir hükümet ya da başka bir güç zorla haram olarak ilan ederse, bunların belirledikleri haramlığı kabul etmenin günah olduğu ve bunu ihlal etmenin vacib olduğu doğrudur. Ama anlaşılmalı mesele şudur: Küçük mübahlar meselesinde şeriatın hükmünü gayet iyi bilen hocafendiler, yönetimi altında yaşadıkları hükümetin namaz, oruç, nikah ve talak gibi bir kaç mesele dışında haram ve helal yapma yetkilerinin tümünü ellerinde bulundurduklarım, Allah'ın emir ve yasaklarını büsbütün değiştirdiklerini neden akıllarına getirmezler? İneklerin kesilmesinin engellenmesi durumunda inek kesmek mübah iken vacib oluyorsa, tüm şeriatın değiştirilmesi ya da bozulması üzerine de bazı farzlar gerekli olmayacak mıdır? Bunu o hocafendiden sorunuz.

Başkalarının katılımı olmadan, hayata tümüyle hakim olmak İslâm Şeriatı'nın fitrî gereğidir. Allah'a ait olandan başka herhangi bir iktidar insanlar üzerinde etkisini yaymak isterse, İslâm kendi müntesiplerini ona karşı itaatkâr ya da vefakâr olarak değil, âsi ya da bağı olarak görmek istemektedir. İneğin kurban edilmesi gibi basit bir meselede Allah'tan başkasının müdahalesine tahammül edemeyen hak nizam; siyaset, iktisat gibi sosyal hayatın önemli meselelerinde Allah'a isyan eden herhangi bir gücün kendi arzu ve nevasım Allah'ın kulları üzerinde uygulamasına nasıl tahammül edebilir?

İşte, İslâm Şeriatı'nın bu ruhudur ki, küfür ve cahiliye nizamları aleyhine hakkın taraftarlarını daima bir safta toplamış ve Peygamber Efendimizin önceden bildirdiği şu haber her devirde gerçekleşmiştir: "Ümmetimde cihad kıyamete kadar devam edecektir. Ne herhangi bir âdilin adli, ne de herhangi bir zâlimin zulmü onu sona erdirebilecektir" Bu ruh daima İslâm'ı tecdid hareketlerinin muharriki olarak kalmıştır. Yine bu ruhtur ki, salihleri çevrenin korkunç baskıları önünde boyun eğmekten korumuştur.

Ama bu ruhun müslümanlarda zayıfladığı yerde, müslümanlar İslâm'dan tavizler vererek her çeşit tağuti nizamı sadece tahammül etmekle kalmamış; aksine, onu yürütme, güçlendirme ve korumada hizmetler vermek için te'viller yapacak derecede ileri gitmişlerdir.

Şu noktayı iyi kavramak gerekir: Tağutun engellemesi sebebiyle inek kesmek mübah olmak yerine vacib olursa, önceden farz olan ve oldukça da büyük bir farz olan emr-i bil-ma'ruf ve nehy-i anil-münker (iyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmak) nizamını kurmak ve yürütmek; bâtil otoriteler tarafından engellenmesi durumunda, dinin her farzından daha büyük bir farz olmaktadır. Bunu görmezlikten gelen insan bin nafîle ibadette de bulunsa anlamsızdır.

Aslında, ilâhî olmayan herhangi bir gücün dine müdahalesi, ne kadar basit bir meselede olursa olsun, müslümanın tevhid akidesiyle doğrudan çatışmaktadır. Buna benzer her müdahalenin mânâsı şudur: Müdahaleyi yapan kişi, müdahale yaptığı meselede kendi ilâhlığını ilân etmiştir. Bu ilâna rağmen emniyet ve sükûn içerisinde oturan müslümanın imanını şüpheye düşürmekte olduğu açıktır. Nerde kaldı ki, bu ilânı yapan kişi müslüman olsun ve o diğerlerine onu zorla kabul ettirmek için kuvvetini bâtil yollara harcasın.

Öyleyse asıl mesele ineğin kurban edilmesi olmayıp, tevhid akidesini muhafaza etmektir. Onu korumada gevşeklik gösterdiğimiz sürece, biz nasıl bir uhrevî saadet beklentisi içerisinde olabiliriz? [\[260\]](#)

Nefis Tezkiyesinin Hakikati

Soru:

Buradaki mahalli ortam tasavvufla haşır neşir bir ortam. Bu sebeple çeşitli lüzumsuz meseleler ortaya çıkıyor. Şu anda sizden iki şey öğrenmek istiyorum.

1. Nefis tezkiyesinin açık tanımı nedir? Bu konuda Rasûllullah (s.a) nasıl bir yol izlemiştir? Mutasavvıflardan bize bu konuda hangi doğru ameller kalmıştır? Bir müslümanın tasavvufla ilgili olarak ne gibi bir yol izlemesi gerekir?
2. Acaba sahabe-i kiram da (r.a) bu günkü sufiler gibi nefis tezkiyesi yapıyorlar mıydı? Ve gayb aleminden haberler veriyorlar mıydı?

Cevap:

Sorunuzun birinci bölümü için öncelikle şunu anlamanız gerekir: Arapçada tezkiye kelimesi iki mânâda kullanılmaktadır: Birincisi, temizleme/paklama; diğeri ise, yaygınlaştırma ve geliştirme. Bu kelime Kur'an-ı Kerim'de de bu iki mânâda kullanılmıştır. O zaman tezkiye olayı iki bölümden mürekkektir. Birincisi: İnsan, nefsini ferdi olarak ve toplumu, toplumsal olarak hoş olmayan sıfatlardan, kötü örf ve âdetlerden paklayıp temizlemek. İkincisi: İyi sıfatlar vasıtasıyla bunu geliştirmek ve neşv ü nema ettirmek.

Eğer siz, Kur'an-ı Kerim'e bu görüş açısından bakarsanız, hadis kitaplarında -hiç birini bulamasanız bile sadece Mişkat'e bu düşünceyle bir göz atmakla bile- Allah ve Rasûlü'nün, hoş olmayan ne kadar sıfat varsa, bunları ferdi ve toplumsal hayattan uzaklaştırmak istediğini ve ne kadar iyi sıfat varsa onları da fertler arasında ve toplumda yaygınlaştırmak istediğini kendi kendinize görüp-anlayacaksınız. Yine Kur'an ve Hadis üzerinde yapacağınız mütalâa ile Allah Teâlâ'nın ve O'nun Rasûlü'nün bu amaçla almış oldukları tedbirleri tüm ayrıntıları ile göreceksiniz.

Tezkiye-i nefsin, ehl-i tasavvuf arasında bir zamandır yayılmış bulunan ve onlar arasında bu amaçla sürdürülegelen biçimi Kur'an ve Sünnet'in öğretilerinden bir hayli sapmıştır.

İkinci sorunuzun cevabına gelince: Sahabe-i kiram gayb âlemi ile ilgili meselelerde, sadece Rasûl'e (s.a) itimatla gayb ile ilgili tüm hakikatleri kabul etmişti. Bu yüzden onların ne müşahade gibi bir istekleri vardı ve ne de bunun için bir çalışma yapmışlardı. Onlar, gayb perdesini aralamak için çaba gösterecek yerde, tüm güçlerini önce kendilerini daha sonra ise tüm dünyayı tek bir Allah'a muti' (itaatkâr) yapmak yolunda çaba gösterirler,

kötülüklerin kökünü kazıyarak iyilikleri yaygınlaştıracak bir hak nizamın yeryüzünde kurulması için gayret sarfederlerdi. [\[261\]](#)

Alkollü İlaçların Kullanımı

Soru:

İngiliz ilaçlarının [\[262\]](#) yaygın bir şekilde kullanıldığı günümüzde, sıvı her ilacın bileşiminde alkol (şarabın ana maddesi) bulunmaktadır. Ben, bu gibi ilaçlardan sakınıyorum. Ama şunu da unutmamak gerekir ki, Kur'an-ı Kerim'de hamr'ın haram kılınmasıyla ilgili hükümdeki " hamr" sözcüğünün anlamı sarhoşluk verici şey olarak alınırsa ilaçtaki alkol sarhoşluk vermeyecek ölçüde az olmakta ve herhangi bir kimse ilacı, ne sarhoş olmak amacıyla kullanmakta ve ne de bu bileşimdeki alkolü kendisi için helal kılmaya çalışmaktadır. Eğer bu şekilde ince elenip sık

dokunursa tost ekmeğinin [\[263\]](#) hamuru mayalanırken biraz alkol oluşmakta, şişelerde satılan şerbetlerde de [\[264\]](#) ister istemez bir miktar alkol bulunmaktadır. Hatta iyice olgunlaşmış üzümelerde de alkol meydana gelmektedir. Bu gibi durumlarda hiçbir haramlık sebebi göze çarpmadığı halde, neden sadece ilaca alkol katılması üzerinde bu kadar fazla duruluyor?

Yine "hamr"ın mânâsı eğer dil itibarıyla üzüm şarabı olarak alınırsa, alkol üzüm şarabı değildir. Bu yüzden İngiliz ilaçlarının nâcaiz olmaması gerekir. Lakin ulema böyle ilaçların söz konusu olmadığı bir zamanda öyle katı fetvalar vermişlerdir ki, bugün bu fetvaları bazı yerlerde uygulamaya kalktığımızda büyük güçlüklerle karşı karşıya kalmaktayız. Şunu da unutmamak gerekir ki, bugün Yunan ilaçlarını doğru-dürüst bir şekilde bulmak da oldukça güçleşmiştir. En muttaki Yunan ilacı eczacısı bile inci şurubunun içine inci yerine sedef katmaktadır ve dahası; halk, daha fazla geliştirilmiş İngiliz tıbbi ve cerrahi uzmanlarına rağbet gösterirken, onlar itibarlarını korumak için Yunan ilaçlarını tavsiye ederek daha dindar gözükmek istemektedirler. Bütün boyutlarını göz önünde tutarak görüşlerinizi açıklayabilir misiniz?

Cevap:

"Hamr" her ne kadar üzüm şarabına deniyorsa da, bundan kasıt sarhoşluk veren herşeydir. Nitekim hararın tanımı; "aklı, kaybettiren herşey harardır" şeklinde yapılmıştır. Yine şeriatıta şu usul de belirlenmiştir: "Çoğu sarhoşluk veren şeyin azı da haramdır." Bu az miktarın haramlığı sarhoşluk vermesinden dolayı değildir. Bunun asıl sebebi, o az miktarın kullanılması sebebiyle insanın içinde haramlara karşı mevcut olan iğrenme ve hassasiyetin ortadan kalkmasından ya da en azından zayıflamasından dolayıdır.

Yine tüm içkilerde asıl sarhoşluk veren şeyin, sadece alkol olduğu bilimsel açıdan doğrulanmıştır. Bu yüzden ne şekilde olursa olsun onun kullanılması caiz değildir. Tabii ki, tıp ilminin gelişmesinin bir süredir müslüman ülkelerde durmuş olduğu, modern zamanda bu ilmin tüm ilerlemesinin haram-helal farkı gözetmeyen kişilerin elinde bulunduğu ve bu kişilerin yeni devrin çoğu tesirli ilaçlarında alkolü iyi bir çözücü olarak keşfedip yaygın bir şekilde kullandıkları bir durumda fertler için bir zorunluluk hali ortaya acıkmıştır.

Şeriat, herhangi bir kimseden sıhhatini ve hayatım korumada sadece belli bir zamana kadar üretilmiş ilaçları kullanmasını, o zamandan sonra üretilmiş ilaçlar ne kadar kullanım ve faydalı olursa olsun, onlardan uzak kalmasını; kendini tehlikeye atmamasını ister. Bu yüzden fertler, bu gibi kaynaklan, zorunluluk üzerine haramlık sebebi var olması halinde bile, kendi hayatlarını korumada kullanabilirler. Ne ki, müslümanların tamamı genel olarak tıbbi ilmi ve eczacılığın modern gelişmelerini İslâmlaştırmak yolunda topluca gayret göstermedikçe bu günahın sorumluları olarak kalacaklardır.

Modern tıbbi ilmini ve eczacılığı İslâmlaştırmak sözüyle şunu kastediyorum: Tıbbi ilminin halen mevcut olan ve gelecekteki gelişmeleri İslâm ahlâkı usullerine bağlı kılınmalı ve eczacılığın şimdi mevcut olan ve gelecekteki gelişmelerini içeren kaynakları bütünüyle İslâmî kalıplara dökülmelidir. Bu iş toplumsal bir çalışmayla olmadığı takdirde fertler zorunluluk ya da çaresizlik sebebiyle muaf olmaya devam edecekler ama cemaatin amel defterine sürekli günah yazılmaya da devam edecektir. Toplumsal günahların şu özelliği vardır: Bu günah sebebiyle bireysel olarak fertler

zorunluluk hali kapsamına girmekte ama toplumsal olarak tüm cemaat günahkâr olmaktadır! [\[265\]](#)

Mihraceye Gıyabında Saygı Duruşunda Bulunmak

Soru:

Okulda eğitimden sonra bando eşliğinde Mihrace'ye saygı merasimi yapılıyor. Ben, bir kulu Allah'a ibadette ortak koşmayı söz ve fiille reddettim. Okul müdürü bana düşünmem için mühlet vermiş bulunuyor. Bu durumda bana ne salık verirsiniz.

Cevap:

Netice ne olursa olsun, behemehal siz saygı durumunda bulunmayın, ama kendi gücünüz ölçüsünde bu meseleyi uygun bir şekilde geçiştirmeye bakın. Bunu şu şekilde yapabilirsiniz: Oldukça soğukkanlılıkla müdüre bu meseleyi uzatmaktan kaçınmasını anlatmaya çalışınız. Siz saygı durumu maktan kaçınmasını anlatmaya çalışınız. Siz saygı duruşu yapılırken kaytan ve okul müdürü de buna ses çıkarmadan göz yumarsa mesele büyümmez. Fakat o, bu meselede ısrar eder ve sizin katılmamanızı sorgulamaya kalkışırsa meselenin boyutları genişler. Dolayısıyla olay sadece sizin okulunuzla sınırlı kalmaz, hem sizin okulda hem de bütün eyalette tepkiye neden olur. Bunu okul müdürüne anlatmaya çalışın. Eğer akıllı bir kişi ise bu işten kendiliğinden vazgeçecektir. Değilse, meseleyi olurluna bırakın. Belki de Allah Teâlâ sizin vasitanızla bulunduğunuz eyalette bu mesajın yayılması için bir zemin hazırlamak istiyordur. Memuriyetten atılmanız ya da eyaletten çıkarılmanız söz konusu olsa da zerre kadar bir zaaf göstermemek için kendinizi iyice tartın. Ben de Allah Teâlâ'nın size dayanma gücü vermesi için dua ediyorum. [\[266\]](#)

Hikmete Dayanmayan Tebliğ

Soru:

Bir kişiyi, bir medresede tebliğ için vazifeye getirdiler. Şu anda medrese yetkilileri kendiliğinden bu şahsın tebliğ faaliyetlerini durdurmak istiyor. O, bazı ayetlerin çocuklara öğretilmesine engel oluyor. Aşağıya bununla ilgili birkaç ayet alıyorum:

"Ey inananlar, yahudileri ve hiristiyanları dost edinmeyin." [\[267\]](#)

"Allah yolunda savaşınız." [\[268\]](#)

"Allah'ın indirdiğiyle hükmetmeyenler fasıkların... Zalimlerin...Kâfirlerin tâ kendileridir." [\[269\]](#)

Bu şahısla ilgili olarak şeriâtın hükmü nedir? Onun medresede kalması gerekir mi gerekmez mi?

Cevap:

Soru soruşunuzdan hadisenin daha değişik olduğu ve sizin meseleyi daha masum bir şekilde gündeme getirerek sorduğunuz şüphesi uyanıyor. Tebliğ, insanın mevki ve makam gözetmeden her yerde aynı şiddetteki üslubu kullanması ve her muhatap önünde ilk merhalelerde çok az kişinin tahammül edebileceği söylenecek son sözü başta söylemesi mânâsına gelmemektedir. İnsanların, tevhid, risalet ve ahiret kavramlarına mânâsını bilmeyecek derecede yabancı buldukları bir yerde, bir anda teorik plândaki inançla yetinilmeyip, amelî olarak yapılması gerekenleri ortaya koymak ve insanlarda nefret uyandıracak derecede bunlar üzerinde ısrar etmek tebliğin hikmetinin aleyhinedir.

Size veya dostlarınız olan birisine herhangi bir avukat ya da hakimin evinde çocukları okutma fırsatı doğmuş ama siz, sorunuzda naklettiğiniz ayetleri seçip seçip onlara ezberletmeğe çalışmakla öyle bir yanlışlığa düşmüşsünüz ki, çocukları ya Kur'an'ın hükümlerine karşı gelmeye ya da babalarını kâfir ve fasık olarak görmeye mecbur etmişsiniz. Böyle bir yol takip etmek yerine bu çocuklara, tedricen, önce İslâm akidesinin temellerini, müteakiben İslâm akidesinin ayrıntılarını, daha sonra da onun gereklerini istek ve taleplerini iyi bir şekilde öğretseydiniz ve bunlarla birlikte Kur'an-ı Kerim aracılığıyla, bu şeyleri anlata anlata ilerleyseydiniz, hem tehlike alarmları hemen çalmayacak ve hem de çocuklar iyi bir şekilde dini bir eğitim alacaklardı. En önemlisi, bu çocukların babaları ne zihniyette olursa olsun çocukları iyi bir zihniyete sahip olacaklardı. Sizler bunun aksine fazla bir şey bilmeyen çocuklara boylarından büyük şeyler öğretmeye kalkıştığınızdan dolayı herhalde onlar her yerde doğru yanlış fetvalar vermeye kalkışmış olacaklar. Bu durum tehlike çanlarının çalmasına sebep olmuş ve sizin soruyu sormanızı gerektirecek bir boyut kazanmış. Şimdi o çocukların "Tanrı'nın hakkını Tanrıya, Sezar'ın hakkını Sezar'a vermek" gibi bir din anlayışına sahip bir öğretmenin eline verileceği açıktır. [\[270\]](#)

Zekatın Özü Ve Usulüne İlişkin Hükümler

Soru:

1. Zekatın tanımı nasıldır?
2. Hangi kişilere zekat farzdır? Bu konuda kadınların, erginliğe ulaşmamışların, esirlerin, yolcuların, akıl hastalarının, gurbetçilerin durumu nedir?
3. Zekat vermesi üzerine farz olabilmesi için bir kişinin kaç yaşında ergin sayılması gerekir?
4. Zekat verilirken, kadının takılarının hükmü nedir?
5. Şirketler (Company) zekat vermeli mi, yoksa her hissedar kendi payına göre mi zekat vermeye tabidir?
6. Fabrikalar ve diğer iş yerleri için zekatın farz olmasının ölçüsü nelerdir?
7. Menkul hisseleri olan şirketlerde zekât belirlenirken, zekatı verecek kişi kimdir? Hisseleri satana mı, yoksa satın alana mı zekat farz olmaktadır?
8. Hangi gayri menkullere ve eşyalara, mevcut sosyal durumlar göz önüne alınarak, hangi durumlarda zekat vermek farz olur? Özellikle aşağıda zikrettiğim şu eşyaların durumu ne olacaktır?

- a. Nakit, altın, gümüş, takı ve mücevherler.
 - b. Metal sikkeler (altın, gümüş vs.) ve kağıt paralar.
 - c. Bankalarda tutulan paralar, banka veya başka yerde saklanmış eşya, alman borç, rehin bırakılmış arazi ve paylaşılamayan gayri menkul, davalı olup geri alınabilecek mülk.
 - d. Bağışlar, hibeler.
 - e. Sigorta taksitleri ve sosyal fonlarda biriken paralar.
 - f. Hayvanlar ve süt mamulleri, tarım ürünleri, tahıl, sebze, meyve, çiçek vs.
 - g. Madenler.
 - h. Çıkarılmış defineler
 - i. Arkeolojik eserler.
 - j. Yabancı ve evcil arıların balı.
 - k. Balık, inci ve sudan çıkan diğer eşya.
 - l. Petrol.
 - m. İthalat ve ihracat.
9. Rasûlullah (s.a) zamanında zekatı farz olan malların listesine Dört Halife herhangi bir eklem yapıldı mı? Yapılmışsa, hangi kurallara göre yapılmıştır?
 10. Alüminyum paralara, altın ve gümüşün dışındaki metallere yapılmış paralara zekat düşer mi? Tedavülde olmayan veya bozulan sikkelerin zekattaki durumu nedir? Yabancı paraların durumu nedir?
 11. Aleni ve gizli mal nedir? Bankalara yatırılmış paraların durumu nedir?
 12. Zekatı belirleme açısından "mal-ı nâmî"nin (büyümekte, gelişmekte olan mal) sınırı nedir? Zekat, yalnız malnâmî'ye mi vacip olacak?
 13. Kiraya verilen ev, mücevher ve diğer eşyanın ve taksi gibi araçların zekatını belirleme usulleri nasıldır?
 14. Bir şahsın sahip olduğu hayvanlardan hangilerine zekat farzdır? İnek, tavuk ve diğer evcil hayvanların durumu nedir? Bunların zekatı nakit veya cins nevinden ödenebilir mi? Bu çeşit hayvanların sayısı ve şartları ne olmalıdır?
 15. Değişik mal ve eşyaya farz olan zekatın oranı nedir?
 16. Dört Halife zamanında, zekat oranlarında herhangi bir değişiklik yapıldı mı? Eğer yapıldıysa detaylı olarak açıklar mısınız?
 17. Nakit olarak ikiyüz dirhem gümüş ve yirmi miskal altına Pakistan parasıyla ne kadar zekat düşer? Tahıl olarak "sa " ve "vaşak" Pakistan'ın değişik belgelerinde hangi ağırlıklara eşittir? bir değişiklik yapılabilir mi?
 19. Çeşitli gayri menkul ve mallara ne kadar zamandan sonra zekat vacip oluyor?
 20. Yılda eğer birkaç kez mahsul almıyorsa sadece bir mahsule mi, yoksa her mahsule mi zekat vacip olacak?
 21. Zekat, ay takvimine göre mi, yoksa güneş takvimine göre mi verilmeli? Zekat vermek ve zekat toplamak için bir ayın belirlenmesi gerekiyor mu?
 22. Zekat paraları hangi yerlere harcanmalıdır?
 23. Kur'an'da, zekat parasının bazı değişik yerlerde harcanması emredilmiştir. Bu harcamada gözetilecek sınırlar nelerdir? Özellikle "fi sebillülâh"ın anlamını açıklayınız.
 24. Zekat parası, Kur'an'da söylenen her değişik yere ayrı ayrı taksim edilerek mi, yoksa bunlardan herhangi birine veya bir kaçma bölüştürülmeden harcanabilir mi?
 25. Zekatı toplumun hangi tabakasından, hangi şahıslar, hangi şartlarda alabilirler? Pakistan'ın çeşitli bölgelerinde yaygın olan zekat sistemini göz önüne alarak seyyidlere ve Ben-i Haşim'e bağlı olan kişilere ne Ölçüde zekat verilebilir?
 26. Zekat, sadece şahıslara mı verilir, yoksa okul, yetimhane ve düşkünler yurdu gibi kurulaşlara da verilebilir mi?
 27. Zekat, hak sahibi; fakir, düşkün, dul ve özürlü kişilere ömür boyu maaş olarak verilebilir mi?
 28. Zekat parası din ve millet farkı gözetilmeksizin herkesin istifade edebileceği halkın refahı için yapılan cami, hastane, yol, köprü, kuyu ve havuz inşasında kullanılabilir mi?
 29. Zekat parası, karz-ı hasen veya faizsiz borç olarak bir kimseye verilebilir mi?
 30. Zekat parasını, toplandığı veya alındığı yerde harcamak şartı var mıdır? O bölge dışında veya Pakistan dışında müellefe-i kulûb'a veya doğal afetlerden etkilenenlere de verilebilir mi? Bu konuda sizce bölgenin tanımı nasıldır?
 31. Ölen birisinin miras bıraktığı maldan zekat nasıl alınır?
 32. Zekat vermektan kaçmak yolunda yapılan hileleri
 32. Zekat vermektan kaçmak yolunda yapılan hileleri önlemek için nasıl bir tedbir almak lazımdır?
 33. Zekat tahsili merkezi yönetimde mi olmalıdır, eyalet yönetimlerinde mi? Eğer zekat, merkezi yönetim tarafından tahsil edilirse, eyaletlerin hisseleri nasıl belirlenecektir?
 34. Sizce, zekat sistemim en iyi şekilde yürütmenin yolu nedir? Zekatı toplamak için, ayn bir kurum mu teşkil edilmeli, yoksa mevcut resmi kurumlarla mı bu iş yürütülmeli?
 35. Zekat, herhangi bir dönemde devlet tarafından vergi olarak ilan edilip, tatbik edildi mi? Veya zekat hükümetin sadece toplanması ve sisteme bağlanmasından sorumlu olduğu bir vergi midir?
 36. Hz. Muhammed (s.a) ve Dört Halife zamanında halkın refahıyla ilgili işler için zekattan başka bir vergi tahsil edildi mi? Edildiyse, ne şekilde ve hangi isim altında edildi?
 37. İslâm ülkelerinde günümüze kadar zekat tahsilinin ve dağıtımının yöntemi neydi, şimdi nedir?
 38. Zekatın tahsili, sadece hükümet tarafından mı yapılmalıdır? Yoksa herhangi bir kurum bunu hükümet ve halkın denetiminde yürütemez mi?
 39. Zekatı tahsil etmek ve dağıtmakla görevli kadroların maaş, ikramiye, emeklilik maaşı, sosyal fonları ve çalışma şartları nasıl olmalıdır?

Cevap: [271]

1. Zekatın lügatteki mânâsı; temizlik, çoğalmak ve büyüme demektir. Her iki sıfat açısından da, zekat; nisab sahibi her müslümana farz olan mali bir ibadettir.

Bununla Allah Teâlâ'nın ve kulların hakları ödenir ve böylece mal temizlenir. Zekat vermekle insanın nefsi ve onun yaşadığı toplum cimrilikten, egoistlikten ve kinden temizlenir. Ayrıca, toplumda sevgi, iyilik, cömertlik ve işbirliği gelişir.

Fakihler, zekatı çeşitli şekillerde tarif etmişlerdir. Mesela:

"Zekat, malda vacip olan bir haktır." [272]

Şeriatla, zekat verilmesi yasak olmayan muhtaç birisine nisabın (malın) bir kısmını vermektir. [273]

Belirli bir malı, belirli şartlar altında hak edene vermek. [274]

2. Akıllı ve ergin müslüman erkek ve kadınlardan nisap sahiplerine zekat vaciptir. Kendileri bunu ödemekle mükelleftirler.

Erginliğe ulaşmamış çocuklar konusunda ihtilaf vardır. Bir görüşe göre yetime zekat vacip değildir. Bir diğer görüşe göre de, yetim erginliğe ulaştığı zaman velisi, yetimlik dönemine ait zekatı verip vermemek kendine kaldığından malını teslim ederken, zekatın detayını söylemelidir.

Üçüncü görüşe göre, yetimin parasının işletildiği ve kâr ettirildiği durumda zekat vaciptir, aksi takdirde değildir. Dördüncü görüşe göre, yetimin malına zekat düşer ve velisi zekatını vermelidir. Bu dördüncüsü bize göre daha doğrudur.

Bir hadise göre:

"Bir yetimin velisi olan, onun malını işletsin ve bütün malını zekatın yiyip tüketeceği bir şekilde elinde tutmasın." [275]

Bununla aynı anlamdaki bir hadisi İmam Şafî mürsel olarak; diğer bir hadisi de Taberânî ile Ebu Ubeyd merfu olarak nakletmiş tir. Sahabe ve tabiînin birçok söz ve rivayeti bunları tasdik etmektedir. Bu hadisler, sahabeden Hz. Ömer (r.a), Hz. Aişe (r.a), Hz. Abdullah İbn Ömer (r.a), Hz. Ali (r.a), Hz. Cabir b. Abdullah (r.a) ve tabiînden Mücahid, Ata, Hasan İbn Yezid, Malik b. Enes, Zührî tarafından rivayet edilmiştir.

Akil hastası insanlar için de aynı ihtilaf söz konusudur. Bize göre; en doğrusu bu kişilerin mallarına da zekatın vacip olmasıdır. Zekatın verilmesi de o kişinin velisine düşer, İmam Malik ve İbn Şihab Zührî bu görüşü savunmuşlardır.

Hükümlüye de zekat farzdır. Onun işlerini ve malını işleten kimse, onun diğer vazifelerini yapabileceği gibi, zekatını da verecektir. İbn Kudame, Kitab'ül Muğni'de: "Eğer malın sahibi hüküm giyerse, ceza, onunla malının arasına girmiş olsa da zekatın hükmü kalkmayacaktır. Çünkü,

kendi malında onun tasarrufu kanunen uygulanır. Onun hibe ve kullanma izni gibi her şey geçerlidir." [276]

Yolcuya da zekat farzdır. Şüphesiz yolcu olan bir kimse zekat almayı hak edebilir; fakat, nisap sahibiyse zekat vermeye de mükelleftir. Onun yolculuğu, zekat almasını hak ettiriyor; mal sahibi olması da zekat vermesini farz kılıyor.

Pakistan'ın müslüman bir vatandaşı başka bir ülkede ikamet etmek durumundaysa, ona zekatın vacip olması ancak Pakistan'daki mal ve mülkünün nisabı nedeniyle. Başka bir müslüman ülkenin müslüman vatandaşı da Pakistan'da ikamet ediyorsa ve nisab sahibiyse zekat verecektir. Bir gayri müslim ülkenin müslüman vatandaşı zekat vermeye mecbur edilemez. Eğer o şahıs, kendi rızasıyla zekat vermek isterse verebilir. Dolayısıyla, onun şer'i durumu, gayri müslim bir hükümetin halkından farksızdır:

"İman edip de hicret etmeyenlere gelince hicret edinceye kadar onlara sizin hiçbir velayetiniz yoktur." [277]

3. Zekat vermek için belli bir yaş sınır yoktur. Yetim birisi erginliğe ulaşınca kadar zekatından velisi sorumludur. Erginliğe eriştikten sonra kendi mükellef olur.

4. Takılar için değişik görüşler vardır. Bir görüşe göre, bunlara zekat vacip değildir. Bunları başkasına ödünç vermek, zekatını da ödemektir. Enes b. Malik, Said b. Müseyyeb, Katade ve Şairi böyle demişlerdir. İkinci bir görüşe göre, takılar için, hayatta bir kez zekat vermek kâfidir. Üçüncü görüşe göre, kadınların sürekli taktıkları takılara zekat yoktur. Fakat, kullanılmadan duranlara zekat düşer. Dördüncü görüşe göre, takılara da zekat düşer. Bize göre de en doğrusu budur. Gümüş ve altına zekatın farz olmasının hükmünü içeren hadislerin ifadeleri çok açıktır. Mesela:

"Gümüşün zekat oranı yüzde iki buçuktur ve beş okka'dan daha az olana zekat düşmez." Birçok hadiste de takılara zekatın şart olduğu açıkça belirtilmiştir. Nitekim Ebu Davud, Tirmizî ve Nesâî'de çok sağlam bir senetle: "Bir kadın elinde altın bilezikleri olan kızıyla birlikte Rasulullah'ın (s.a) huzuruna geldi. Rasûlullah (s.a): bileziklerin zekatını verip vermediğini sordu. O kadın da zekatını vermediklerini söyledi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a); "Kıyamet günü Allah Teâlâ sana ateş bilezikleri taktırırsa, iyi mi olacak?" buyurdu, rivayeti vardır.

Ayrıca Muvatta, Ebu Davud ve Dârekutnî'de:

"Zekatını verdiğin takılar hazine değildir." İbn Hazm Muhatta adlı eserinde Hz. Ömer'in (r.a) valisi Ebu Musa Eş'ari'ye; "müslüman kadınlara söyle takılarının zekatını ödesinler" diye emir yolladığı bildirilmektedir. Hz. Abdullah İbn Mes'ud, takılarla ilgili fetva istenince: "Takıların değeri ikiyüz dirheme ulaşınca zekat farzdır," cevabını verdi.

Bu konuda, sahabilerden İbn Abbas (r.a), Abdullah b. Amr b. As ve Hz. Aişe (r.a); tabiînden Said bni Müseyyeb, Said ibn Cübeyr, Ata, Mücahid, İbn Şîrîn ve Zührî; fakihlerden

Sufyan Sevrî, Ebu Hanife ve arkadaşlarından aynı görüşler aktarılmıştır.

5. Şirketler hakkında bizim görüşümüz şudur: Nisab miktarından daha az hissesi olanlar ve bir yıldan daha az bir müddetle hisse sahibi olanlar hariç, bütün hisse sahiplerinin zekatı firmalarından topluca alınmalıdır. Bunda yönetim kolaylığı da vardır ve şeriat ilkelerine aykırı bir husus da

yoktur. Bu görüşümüz, İmam Malik, İmam Şafî ve birçok diğer fakihlerin görüşüne de uygundur. [278]

6. Fabrikaların makine ve aletlerine zekat düşmez. Sadece yıl sonunda ellerinde bulunan hammadde, ürün ve nakit paralarına zekat düşer. İş adamları için de aynen bu geçerlidir. Yani onların dükkanı, evi ve mobilyasına, büro demirbaşlarına zekat düşmez. Sadece yıl sonunda ellerinde

bulunan mal ve paraları zekata tabidir. [279]

Bu konuda usul şudur: Bir mükellef şahıs, işlerinde kullandığı üretim araçlarının zekatını ödemeye

mükellef değildir. Bir hadiste şöyle buyurulmuştur: "*Bir kişi sulama işi için çalıştırdığı develer için zekat ödemez.*" [280] Çünkü, onların zekatı çalışmalarından elde edilen tarım ürünlerinden zaten alınıyor. Buna kıyaslayarak fakihler görüş birliğiyle üretim aletleri zekatın dışındadır demişlerdir.

7. Şirketlerin satılabilir hisseleri yıl içerisinde satılırsa, bunları alan da satan da zekat ödemez. Çünkü hisseler, hiç birinde bir yıllık müddet için kalmayacaktır.

8. Şeriatla zekata tabi olan şeyler şunlardır: Hasad sonunda tarım ürünleri, üzerinden bir yıl geçen altın, gümüş ve nakit paraların Neslini çoğaltmak üzere beslenen dört ayaklı hayvanlar, ticari mallar, maden ve defineler. Bütün bunların yıl sonunda nisaba uygun veya ondan fazla oluşu halinde zekatı gerekli olur.

a. Nakit, altın, gümüş ve takılara zekat düşer. Takılardan, sadece altın ve gümüş ağırlığına göre hesap edilir. Diğer mücevherat, takı şeklinde de olsa başka bir şekilde de olsa, zekattan müstesnadır. Fakat mücevherat ticareti yapan birisi, diğer ticaret malları gibi zekatını verecektir. Yani mücevherlerin değerinin yüzde iki buçüğünü vereceklerdir. El-Mezâhibu'l Erbaa'da, pırlanta, yakut ve diğer değerli taşlara ticari amaçlı olmadıkları takdirde zekat düşmez. Bütün mezhepler bu görüş üzerinde müttefiktir." (1/595) denilmektedir.

b. Madeni ve kağıt paralar, zekata tabidirler. Çünkü onların değeri metal ve kağıt oluşları yüzünden değil, yasallaştırılmış satın alma güçlerinden dolayıdır. Bunlar altın veya gümüş olmasalar da, altın veya gümüş yerine geçmektedir. El-Mezâhibu'l Erbaa'da: "Fakihlerin çoğu, para ve mal yerine geçen kıymetli kağıtların, zekata tabi olduğunu söylüyor. Çünkü onlar gerçekte altın ve gümüş yerine geçmekte ve kolayca altın ve gümüş çevrilebilmektedir. Bunun içindir ki, İmam Ebu Hanife, İmam Mâlik ve İmam Şafî'ye göre bunlara zekat düşer." şeklinde bir ibare vardır. (1/605)

c. Bankalara yatırılan mevduatlara, da zekat düşer. Devlet tarafından tanınmış diğer kuruluşlara yatırılan emanetler de bankalardaki gibi zekata tabidir. Eğer emanet verilen kuruluşların hesaplarının teftişi mümkün değilse, onlardan zekatı tahsil etmek hükümetin görevi değildir. Çünkü oradaki emanet emval-i bâtına (gizli mal) tanımına girmektedir. Emanet sahipleri, zekatlarını hesaplamak ve vermekle mükelleftirler.

Alınan borçlar zorunlu ihtiyaçlar için kullanılmışsa, onlara zekat düşmez. Fakat yıl boyu bu borcu yanında tutarsa ve nisab miktarı kadarsa, zekat düşer. Eğer bu borçlar ticarete yatırılmışsa, borçlunun sermayesi sayılacaktır ve bu gibi borçlar ticari zekatından müstesna olmayacaktır.

Verilen borçlar kolayca geri alınabiliyorsa, onlara da zekat düşer. Bazı fakihlere göre, bunların zekatı her yıl verilecektir. Bu, Hz. Osman (r.a), İbn Ömer, Câbir b. Abdullah, Tâvûs, İbrahim Nehâî ve Hasan Basri'nin de görüşüdür. Bazılarına göre, bu borçların geri alınmasında geçen tüm yılların zekatı ödenecektir. Bu da Hz. Ali (r.a), Ebu Sevr, Süfyân-ı Sevri ve Ebu Hanife'nin görüşüdür. Eğer borçların geri alınması kuşkuyla bize göre geçerli görüş geri alındığı takdirde sadece bir yılın zekatının ödenmesidir. Bu, Hz. Ömer (r.a), İbn Abdülaziz, Hasan, Leys, Evzaî ve İmam Mâlik'in görüşüdür. Bu görüşte hem beytül mâl'in hem de mal sahibinin menfaati göz önünde bulundurulmuştur.

Rehin bırakılmış mülkün zekatını, bunu halihazırda elinde bulunduran şahıs verecektir. Mesela; eğer rehin bırakılmış arazi rehin alanın elinde ise arazinin öşürünü, rehin alan verecektir. Paylaşılmayan mülkün zekatını, paylaşılıncaya kadar onu elinde bulunduran kişi verecektir. Davayı kazanan bundan sonra zekat vermeye mükellef olacaktır. Dava ile geri alınabilecek mülk için de aynı şey geçerlidir. Bu mülkü elinde bilfiil bulunduran kişi onun zekatını vermekle mükellef olacaktır. Çünkü bir şeyden istifade eden kişinin ondan doğan mükellefiyetleri de yerine getirmesi gerekir.

d. Bağış, eğer nisab miktarı kadarsa; üstünden bir yıl geçtikten sonra zekatı verilir.

e. Sigorta ve sosyal fonlara yapılan ödemeler eğer zorunlu ise güçle geri alınabilen borç ve emanetler gibidir ve onlar için de aynı hüküm geçerlidir. Paralar geri alındığı takdirde bir yıllık zekatı verilir. Fakat bunlar ihtiyari ise, kanaatimize göre, her yıl biriken paraya zekat vermek gerekir. Çünkü; her ne kadar vaktinden önce çekmesi mümkün değilse de, bu paraları o duruma kendi rızasıyla sokmuştur, onun için de zekatını vermelidir.

f. Çiftlik ve mandıradaki hayvanlar, üretim araçları kapsamına girdiğinden onlara zekat düşmez. Ürünlere ise, diğer fabrika ürünlerinde olduğu gibi zekat düşer.

Stoku yapılabilen tarım ürünlerine öşür ve yarı öşür uygulanır. Bu stoku yapılabilen meyveler için de geçerlidir. Meselâ, kuru meyve ve kuru hurma gibi. Yağmura dayalı sulaması olan arazilere öşür düştüğü gibi, yapay sulama sistemiyle sulama yapılan arazilere de yarı öşür düşer.

Stoku yapılamayan sebze, meyve ve çiçeklere öşür yoktur. Üretici onları pazarda satarsa, nisab miktarı mal için ticari zekat neyse o verilecektir. Bu muameledeki nisab diğer ticaret mallarındaki gibidir. Yani ticari sermayesi yıl başında ve yıl sonunda ikiyüz dirhem gümüş veya daha fazla olmalıdır.

g. Madenlerle ilgili en doğru görüş, bize göre, Hanbeli'lerin görüşüdür. Yani; yerden çıkan bütün madenlere, ister katı olsun, ister likit (petrol, cıva vs.), yüzde ikibuçuk zekat düşer. Yalnız özel mülkiyete ait ve nisab miktarı kadar olmaları şartı aranacaktır. Hz. Ömer ibn Abdülaziz döneminde

bu kural uygulanmıştır. [281]

h. Bulunan definenin yüzde yirmisinin alınması emredilmiştir. Rasûlullah (s.a) defineler hakkında: "*Bulunan definelerin beşte biri zekat olarak alınır*" buyurulmuştur.

i. Antika olan eserlere (evde hatıra olarak saklanan eski eserler) zekat düşmez. Fakat, bunlar ticari amaçlı olarak kullanılıyorsa, bunlara da ticari zekat kaidesi uygulanır.

j. Bal hakkında, "Balın bir bölümü mü zekat olarak verilmelidir, yoksa buna da ticari zekat kaidesi mi uygulanmalıdır?" ihtilafı vardır. Hanefilere göre, balın kendisi zekata tabidir. Ahmed b. Hanbel, İshak Raheveyh, Ömer b. Abdülaziz, İbn Ömer ve İbn Abbas aynı görüştedirler. Hz. İmam Şafî'nin bir kavli de bunu destekler niteliktedir. Halbuki, İmam Malik ve Süfyân-ı Sevri (r.a) balın kendisinin zekata tabi olmadığı görüşündedir. İmam Şafî'nin meşhur olan kavli de budur. İmam Buhari ise: "Balın zekatıyla ilgili sahih hiçbir hadis yoktur." demektedir. Bize göre de en doğrusu, ticareti yapılan bala zekat uygulanmasıdır.

k. Balık bizatihi zekata tabi değildir, fakat ticareti yapılıyorsa zekata tabidir. İnci, amber ve denizden çıkan diğer şeylere, madenlerle ilgili hükümdeki zekat kuralı uygulanır. Bu İmam Malik'in görüşüdür. Hz. Ömer b. Abdülaziz döneminde uygulanmıştır. [282]

l. Petrol hakkında, madenler bölümünde gerekli açıklama yapılmıştır.

m. İhracata hiç bir zekat yoktur. İthalattan Hz. Ömer (r.a.) zamanında alman vergi, zekat değildi. O, komşu ülkelerin müslüman memleketlerinden

ithal edilen mallara uyguladıkları vergiye cevap mahiyetinde bir vergiydi.

9. Dört Halife zamanında, Peygamberimiz zamanındaki zekat mallan listesine kendi başına ayrıcalık taşıyan bir mal ilave edilmemiştir. Yalnız, Hz. Muhammed'in (s.a) zekatları verilmelidir dediği mallara kıyas yapılarak bazı şeyler eklendi. Mesela; Hz. Ömer bin Abdülaziz, mandayı sığira kıyasladı ve ona da sığırda olduğu gibi zekat koydu.

10. Her çeşit paraya zekat düşer. Sekizinci cevabın "b" şıkında detaylı olarak izah vardır.

Tedavülden kalkan, bozulan veya hükümet tarafından toplatılan sikkelerde altın veya gümüş bulunduğu takdirde o madeni paraların içindeki altın ve gümüşün miktarınca zekat verilecektir.

Diğer ülkelerin sikkeleri eğer ülkemizde kolayca bozduruluyorsa, onlara da nakitle ilgili hüküm uygulanır. Aksi halde, eğer onların içindeki altın veya gümüş nisab miktarına ulaşıyorsa zekat uygulanır.

11. Aleni mal, hükümetin müfettişleri tarafından teftiş edilebilen maldır. Gizli mal ise, teftişi yapılamayan maldır. Bankalara yatırılan paralar aleni mal kapsamına girer.

12. Mal-ı nâmî"; artma özelliğine sahip olan veya teşebbüsle arttırılabilen maldır. Zekat, tarife göre sadece böyle mallara farz kılınmıştır. Bankaya yatırılan mallardan zekat alınmasının nedeni ise, o malların sahibi tarafından artmaktan alınmasıdır.

13. Kiraya verilen eşyanın maliyeti mevcut usullere göre onların kârından hesaplanır ve yüzde ikibuçuk zekat uygulanır. Leys İbn Sa'd: "Medine'de kiraya verilen develere zekat uygulandığına şahit oldum." demektedir. [\[283\]](#)

14. Deve, manda sığır ve koyun cinsinden hayvanlar nesli geliştirmek için besleniyorsa ve nisab kadar veya bundan fazlaysa, onların da şeriatın dört ayaklı hayvanlar için belirlediği miktar üzerinden zekatı verilir. [\[284\]](#)

Eğer bu hayvanlar ticaret için beslenmişse, ticari zekat kaidesi uygulanır. Yani; değerleri nisab miktarı olan ikiyüz dirhem gümüş veya daha fazlasına ulaşmışsa, yüzde ikibuçuk zekat verilecektir. Fakat, bu hayvanlar, kişisel amaçlar için beslenmişse, tarım ve yük taşıma işlerinde kullanılıyorsa, sayılarına bakılmaksızın zekattan düşülür; yani, zekatı verilmez.

Bir hobi (zevk) aracı olarak beslenen tavuk, kuş ve diğer hayvanlar zekattan müstesnadır. Ticaret içinse zekata tabidir. Tavuklar bir çiftlikte yumurta için besleniyorsa, mandıra ve diğer imalathanelerdeki zekat kuralı geçerlidir. Dört ayaklı hayvanların zekatı, nakit olarak veya hayvanların

kendileri olarak verilebilir. Hz. Ali'nin (r.a) bu hususta fetvası vardır. [\[285\]](#)

15. Zekata tabi olan malların oranları aşağıdaki şekildedir:

Tarım ürünleri: %10 (Yağmura dayalı sulama olan araziler için), %5 (Yapay sulama yapılan araziler için)

Nakit, altın ve gümüş: %2,5

Ticari mallar: %2,5

Hayvanlar: Yukarıda söylendiği gibi detayları için Siyretü'n-Nebî'nin beşinci cildine bakılabilir.

Madenler: %2,5

Defineler: %20

Fabrika malları: %2,5

16. Rasûlullah'ın (s.a) belirlediği nisab ve zekat oranlarında Dört Halife zamanında bir değişiklik yapılmadı. Şimdi de böyle bir değişikliğe gerek yoktur. Rasullullah'ın (s.a) belirlediği miktarları değiştirmeye hiç kimsenin yetkili olmadığı kanısındayız.

17. Nakit, gümüş, ticari mallar, madenler, defineler ve fabrika mallarında nisab miktarı ikiyüz dirhem gümüştür. Mevlânâ Abdulhayy Farangi

Mahalli'mn araştırmasına göre ikiyüz dirhem gümüş 36 tola, 5 maşa, 4 ratti [\[286\]](#) 'ye eşittir. Fakat daha çok, 52,5 tola gümüş, ikiyüz dirhem karşılığında kullanılmaktadır. Yirmi altın miskal hakkında Mevlana Abdulhayy diyor ki: Bu, beş tola, iki matsa ve dört ratti altına eşittir. Ama genellikle yedibuçuk tola olarak söyleniyor. Kitab'ul-Emval'de Ebu Ubeydin hesabına göre; on dirhem in ağırlığı 82.3 arpayaya eşittir ve bu yedi altın miskale eşittir.

18. Bunun cevabı on altıncı madde de geçmişti. Altının nisabında değişiklik mümkündür. Çünkü, bunun nisabını yirmi miskal olarak belirleyen rivayet çek zayıftır.

19. Maden, define ve tarım ürünleri hariç, bütün hallerde zekatın şartı; nisab kadar veya daha fazla bir miktardaki malın sahibinde bir yıl kalmasıdır. Madenler ve define için bir yıl geçmesi şart değildir. Tarımda ise, mahsul alınır alınmaz zekat verilmelidir. Yılda iki veya daha fazla mahsul alındığı zaman da aynı kural geçerlidir. Kur'an'ı Kerim'de:

"Onun hakkını hasadgünü veriniz" buyurulmaktadır.

20. Bunun cevabı on dokuzuncu maddede verilmiştir.

21. Günümüzde bütün mali konular ve hesaplar güneş takvimine göre yapıldığı için, zekat vermede güneş takviminin kullanılmasında bir sakınca yoktur. Ay takviminin, zekat için esas alınacağına ilişkin hiç bir emir söz konusu değildir. Zekat tahsili için özel bir ay da belirlenmemiştir. İslâm devletinin zekat tahsili için belirli bir düzenlemeye gittiği tarih o zekat yılının başlangıcı sayılır.

22-23. Kur'an-ı Kerim'de zekatın verileceği kişiler sekiz sınıf olarak belirlenmiştir: "Fakirler, düşkünler, zekat işlerinde çalışanlar, müellefe-i kulüb, Rikab (köleler), borçlular, cihad edenler, yolcular." [\[287\]](#)

Fakirler: Geçinmek için başkalarına muhtaç olanlardır. Bu kelime genelde ihtiyaç sahipleri için kullanılır. Muhtaç duruma yaşlılıktan, bedensel özürden veya herhangi bir olaydan dolayı düşmüş olabilirler. Meselâ; yetim çocuklar, dul kadınlar, işsizler ve ani bir kazaya maruz kalanlar.

Düşkünler: Düşkünün mânâsı bir hadiste şöyle açıklanmaktadır.

"Kendi ihtiyacını giderebilecek malı bulunmayan, yardım edilebilecek bir durum göstermeyen, fakat gerçekte bunu hak eden birisi düşkündür (miskin). Böyle birisi yardım istemek için elini uzatmaz."

Bu durumda olan birisi, kazanmak için çaba gösterir fakat ihtiyacına göre kazanamaz. Geçimini temin üzere çalıştığı için kimse ona yardım etmez ve o da kendi vicdanına sindiremediği için başkalarından yardım istemez. İşte bu kişi düşkündür.

Zekat işlerinde çalışanlar: Zekatı tahsil edip dağıtan, hesapları tutan kişilerdir. Nisab durumlarına bakılmaksızın buradan maaşlarını alırlar. Müellefe-i kulüb: İslâm'a ve İslâm devletinin çıkarlarına karşı gelmelerini önlemek için zekat ödenen kişilerdir. İslâm'ın lehine çalışanlar ve bu maksat için paradan başka bir yolla gönülleri alınamayanlardır. Bu kişiler kâfir de olabilirler. İslâm'ın menfaatine hizmete razı edilemeyen sözde müslümanlar da bu sınıftandır. Bu kişiler İslâmî bir ülkenin vatandaşı da olabilir, bir başka memleketin de. Bunlara nisab sahibi oldukları halde bile zekat verilir. Fakat İslâm hükümetinin buna gerek duyması şarttır. Bu hissenin artık geçersiz olduğu görüşüne katılmıyoruz. Hz. Ömer'in (r.a)

bu konudaki uygulaması ^[288] kendi zamanı içindi, gelecek bütün dönemler için değildi.

Rikâb: Köleler demektir. Kölelere serbest bırakılmaları için zekat vermek bu maddeye dahildir. Eğer bir devirde kölelik kalkmışsa, bu madde geçici olarak uygulamadan kalkacaktır.

Garimin: Borçlular demektir. Böyle kişiler borçlarını ödedikten sonra nisab miktarı malları olmayanlardır. Bunlar para kazanan veya işsiz kişiler de olabilir.

Fisebilillâh: Allah (c.c) yolunda cihad edenlerdir. Cihadları kılıç, kalem, dil, el, ayak, emek ve gayretleriyle de olabilir. Selef büyüklerinden hiçbiri bunu halkın refahı anlamına almamıştır. Onlara göre bunun anlamı, Allah Teâlâ'nın dinini yaşatmak, yaymak ve korumak için verilen çabalarla meşgul olanlardır.

İbnissebil (yolcu): Yolcu olan kişi evinde çok zengin olduğu halde, yolculuğunda zekata muhtaç hale gelirse ona da zekat verilebilir.

24. Kur'an'da ifade edilen bu kişilerden her birine zekatı vermek şart değildir. Hükümet isterse, birkaçına veya tek bir kişiye istediği kadar zekat verebilir.

25. Zekat verilecek kişiler olarak zikredilen fakir ve düşkün kimseler, ancak nisab miktarı mala sahip olmadıkları takdirde zekatı alabilirler. Zekat işlerinde çalışanlar ile müellefe-i kulüb, nisab miktarı mala sahip oldukları halde zekat alabilirler. Kölenin köle olması, haddi zatında onun özgürlüğüne kavuşması için zekat verilmesini gerekli kılmaktadır. Borçlular ise, borçlarını ödedikten sonra nisab sahibi olarak kalmıyorsa o zaman zekat alabilirler. Cihad edenler nisaba malik oldukları halde cihad masrafları için zekat alabilir. Yolcu ise yolculukta yardıma muhtaç olduğunda zekat almaya hak kazanır.

Ben-i Hâşim'in (Haşimoğulları) zekat alması haramdır. Fakat bugün, Pakistan'da kimin Hâşimî olduğunu araştırmak mümkün değildir. Dolayısıyla hükümet muhtaç olarak gördüğü herkese zekat verecektir. Zekat alan Hâşimî olduğundan eminse almamalıdır.

26. Zekat hazinede toplandıktan sonra gerek şahıs gerekse kurumlar eliyle dağıtılabilir. Hükümet, zekat kurumlarını zekat parasıyla kurabilir.

27. Sürekli veya geçici olarak zekata muhtaç olanlara, zekattan sürekli veya geçici olarak maaş verilebilir.

28. Zekatın verileceği yerlerden "fisebilillâh" şeklinde ifade edilen madde, halkın refahı ile aynı mânâyı paylaşacak kadar genel bir mânâ taşımaz.

29. Devlet hazinesindeki zekat paralarından muhtaç olan kişilere karz-ı hasen vermekte bir sakınca yoktur. Günümüz şartlarında bu amaçla beyt'ül mâl'de bir şube açmak bize göre hayırlı olacaktır.

30. Zekatın, genel olarak, alındığı bölgede bulunan muhtaçlara verilmesi daha uygundur. Hz. Ömer b. Abdülaziz döneminde bir kez Reyin ^[289]

zekatı Kufe'ye nakledildi de Hz. Ömer b. Abdülaziz geri gönderilmesini emretti. ^[290] Zekat alınan bölgelerden herhangi birinde ihtiyaç fazlası varsa, bu fazlalık ihtiyaç içinde bulunan diğer bir bölgeye gönderilebilir. Herhangi bir afetle karşılaşan bir ülkeye insani sebeplerle ve kalpleri ısıdırmak için zekat gönderilebilir. Fakat, yurt içinde yaşayan kişilerin ihtiyaçlarını karşılamaya öncelik gösterilmelidir.

Bölgenin anlamı, yönetim birimi olarak alınmalıdır. Bunlar il, ilçe ve eyalet olabilir. Ülkeye göre bir bölge onun eyaleti olacaktır. Eyaletle göre il ve ilçe de ilçesi onun bölgesidir.

31. Ölen bir kişinin mirasından, önce borçları ödenmelidir. Sonra zekat bakiyesi veya vasiyetleri ödenir, arta kalan ise varisleri arasında bölüşülür. Mal sahibinin ölümü ile zekat farızası üzerinden kalkmaz; vasiyeti olsa da olmasa da malından zekat alınır. Ata, Zühri, Katâde, İmam Mâlik, Şafii, İmam Muhammed, İshak İbn Raheveyh ve Ebu Sevr hemen hemen aynı şeyi söylemişlerdir. Bazı fakihlere göre; mal sahibinin vasiyeti varsa zekat alınır, yoksa alınmaz.

Fakat bu, bize göre, yalnız gizli mallarla ilgilidir. Çünkü mal sahibi ölmeden önce zekat vermiş olabilir, ama bu başkası tarafından bilinmeyebilir. Açık olan malın zekatını hükümet aldığı zaman böyle bir ihtimal kalmayacağı için zekatın bakiyesi alınacaktır. Bu yüzden zekatın geriye kalanı bu şahsın zimmetindeki bir borç gibidir. Onun malından önce kişilerin borcu, arkasından da Allah Teâlâ'nın ve cemaatin hakkı alınacaktır.

32. Zekattan kurtulmak için yapılan hileleri önlemenin üç yolu vardır:

a. Yönetim: Yönetim, imanı olan ve rüşvet yemeyen kişilerin ellerinde olmalıdır. Böyle yetkililer, zekatın tahsilinde ve dağıtımında taraf tutmayacak, ihanet etmeyecek, zekatın büyük bir kısmını kendi maaş ve ikramiyelerine ayırmayacaktır. Tahsildarın doğruluğu halkın güvenini arttıracaktır. Böylece zekatın emin ellerce toplanıp, gerekli yerlere dağıtıldığına kani olan halk, zekat vermekten kaçmaya çalışmayacaktır.

b. Toplumun ahlaki düzeltilmeye çalışılması, insanların hayatı ve karakteri, Allah sevgisi ve korkusu üzerine inşa edilmelidir. Hükümetin işi, yalnızca ülke yönetimi ve savunmasıyla sınırlı kalmamalı, halkı eğitime görevi de yerine getirilmelidir.

c. Zekattan kaçabilecek kişilere ve kaçış yolları için düşünülen hilelere karşı kanun yapılmalıdır. Meselâ; zekata tabi olan ancak mallarını yıl sonunda yakın bir akrabasına devreden kimseler yargılanmalı ve zekat vermemek için hile yaptığı ilan edilmelidir.

33. Bize göre, zekat tahsil ve taksimi eyaletler tarafından yapılmalıdır. Merkezi yönetim, bir eyaletin zekatından ihtiyaç fazlası olan miktarı bir başka eyalete göndermeye yetkili olmalıdır. Merkezi hükümet, zekat paralarıyla bazı kuruluşlar da kurmalıdır. Bu kuruluşlar, yurt içi ve yurt dışında Allah yolunda cihad edenlere yardım etmelidir. Yurt dışında tabii afetlere uğrayan ülkelere de yardım etmelidir. Bu amaçla, merkezi hükümet, eyaletlerden zekatlarının bir kısmını talep edebilmelidir.

34. Kanaatimizce, zekat tahsili için ayrı bir kuruma gerek yoktur. Çeşitli vergileri tahsil eden kurumlar, ilgili dallardaki zekatı da tahsil edebilirler. Örneğin; tarım ve hayvancılıkla ilgili zekatların toplanması mal müdürlüğüne, ticaret mallarıyla ilgili zekatların toplanması gelirler müdürlüğüne, fabrikalarla ilgili zekatların toplanması istihlak vergisi toplama müdürlüğüne havale edilebilir. Bütün zekat çeşitleri bu şekilde toplanabilir. Son olarak, zekatın devlet hazinesinde toplanmasını ve burada Sayıştay'ın kontrolünde tutulmasını önerebiliriz.

Bu tavsiyelere göre, zekat yönetimi eyaletlerin elinde bulunur, bu tahsili yapan kurum da merkeze bağlı olursa, eyaletlerin zekatın tahsili sırasındaki masraflarını merkeze ödemeleri için aralarında anlaşmalar için de bir engel yoktur.

Fakat, zekat parasının, zekat dağıtımı ve zekat masraflarında harcanması için ayrı bir kurum teşkil edilmelidir. Bu iş vakıflar veya din işleri gibi bir bakanlığın sorumluluğuna verilebilir.

35. Zekatın bir "vergi" olmadığı, "mali bir ibadet" olduğu iyi bilinmelidir. Vergi ile ibadet arasında, temel düşünce ve ahlâkî ruh yönünden yerden göğe kadar fark vardır. Şayet devlet memurları ve zekat verenler, ibadet yerine vergi düşüncesinde olurlarsa, zekatın asıl amacı olan ahlâkî ve manevi faydaları yok olacaktır. Bundan zekatın içtimai faydası da zarara uğrayacaktır. Zekatın tahsili ve dağıtımı hükümet elinde bulunuyor diye, onu bir vergi olarak kabul etmek yanlıştır. İslâm'ın bu ibadetin düzenli bir şekilde yerine getirilmesi işini hükümete vermesi, müslümanların bütün toplumsal ibadetlerde disiplinli olmalarını temin maksadına yöneliktir. Namazın kaldırılması ve haccın yaptırılması da, zekatın tahsili ve dağıtımı gibi, İslâm devletinin görevlerindendir.

36. Hadis-i şerifte:

"İnsanın malında zekattan başka haklar da vardır" buyurulmuştur. "Bu hükümden sonra, İslâm hükümeti, zekattan başka bir vergi de alabilir mi?" diye bir soru söz konusu olamaz. Kur'an'da, zekatın verileceği belirli yerler zikredildiğine göre bundan hareketle doğal olarak şu sonuca varıyoruz: Bu masraflardan başka hükümetin yükümlülüğü altındaki vazifeler için de hükümet vergi isteme hakkına sahiptir. Ayrıca Kur'an'da şu talimat da vardır:

"Sana Allah yolunda ne vereceklerini soruyorlar." De ki "Afv". ^[291] "Afv" kelimesinin İngilizce karşılığı "Economic surplus" yani fazlalık ve artık değer demektir. Burada "afv"m verginin yerine geçtiğine işaret vardır.

Ayrıca Dört Halife zamanında, diğer vergilendirme örneklerine de rastlanır. Mesela; Hz. Ömer (r.a) zamanında, ithalat vergisi konmuştur. Bu zekattan değil, "fey"den (hükümetin genel gelirlerinden) sayılırdı. Ayrıca şeriatta, toplumsal ihtiyaçları karşılamak için başka vergiler konmasını yasaklayıcı bir talimat yoktur. Yasaklanmayan işler mubahtır. Dahhak b. Müzahim isminde tanınmayan biri hariç, hiçbir "Zekat, maldaki bütün

diğer hakları iptal etmiştir." görüşünü kabul etmemektedir. ^[292]

37. Asr-ı saadet'te hükümet tarafından tahsildarlar tayin edilmişti. Onlar, malların bulunduğu yere giderek zekatı tahsil ederlerdi. Zekat için ayrı hazineler yoktu; devletin genel hazinesine yatırılır, ancak hesabı ayrı tutulurdu. Zekat dağıtımını, başka görevleri de olan devlet memurları yapardı. Zekat dağıtımı için ayrı bir kuruluşun olup olmadığı hakkında fazla bilgimiz yoktur. İdare ile ilgili bu gibi konularda biz, günümüzün şart ve gereklerine göre uygun gördüğümüzü yapabiliriz.

Mevcut müslüman devletlerde, zekat tahsili ve dağıtımını düzenli şekilde yapan bir kuruluşu olan bir devletin varlığından haberdar değiliz.

38. Bizce, zekatın tahsil ve dağıtım düzenlemesini İslâm devleti yapmalıdır.

39. Zekatın tahsili ve dağıtımını yapan memurlar, maaş, ikramiye, emeklilik ve çalışma şartları açısından diğer devlet memurlarından farklı olmalıdırlar. Şüphesiz bütün devlet memurlarının maaş yönetmeliğinde hükümet, temel değişiklikler yapmalıdır. Eğer günümüzdeki ifrat ve tefrit durumu devam ederse, ne zekatın tahsili ve ne de dağıtımı mümkün olacaktır. ^[293]

Zekatın Nisabı Ve Oranları Değişebilir Mi?

Soru:

Birisi, "Rasûlullah (s.a) kendi zamanındaki şartlara göre zekat oranını yüzde ikibuçuk olarak belirlemişti. Şimdi İslâm devleti isterse bugünün şartlarına göre bunu azaltıp çoğaltabilir" diye iddia etmektedir.

Dayandığı delili şudur: "Kur'an'da zekat, birçok yerde zikredildiği halde, bunun oranı hiçbir yerde belirtilmemiştir. Belli bir oran gerekli olsaydı, mutlaka söylenirdi." Onun aksine ben, Rasûlullah'ın (s.a) koyduğu hükümlerin sürekli ve kesin olduğunu, bunları değiştirmeye bizim yetki sahibi olmadığımızı iddia ettim. Söz konusu şahıs ortaya sürdüğü delile dayanarak yarın namaz sayısını ve namaz kılma yöntemini de değiştirmeye kalkışabilir. Çünkü, ona göre zamanın şart ve gerekleri çok önemlidir. O durumda Rasûlullah'ın (s.a) emirleri, emir özelliğinden çıkıp, bir oyun halini alacaktır. İkinci olarak söylediğim şey ise şuydu: Eğer İslâm devleti ihtiyaçlarına binaen zorda kalırsa "malda zekattan başka haklar da vardır" hadisine dayanarak gerekli olan meblağı vergi olarak tahsil edebilir. Aynı hadis, zekatın oranının kalıcı olduğuna da işaret etmektedir. Zekat oranı değiştirilebilecek olsaydı, bu hadise ne gerek vardı? Fakat o zat, kendi görüşünün doğru olduğunda ısrar ediyor. Bu konuyu lütfen açıkla mısınız?

Cevap:

Zekat konusunda getirdiğiniz delilleriniz doğrudur. Şariat sahibinin belirlediği oranlarda ve miktarlarda değişiklik yapmaya biz yetkili değiliz. Böyle bir kapı açıldığında, sadece zekatın nisabı zedelenmekle kalmayacak ardından namaz, oruç, zekat, hac, nikah, boşanma ve miras gibi birçok konularda da bu değişiklik gereği ve bazılarının iptali bile düşünülecektir. Bu tarz bir değişiklik süreci ise belli bir noktada bitmeyecektir.

Ayrıca böyle bir şey başlayınca, Şârî'nin fert ve cemaat arasında adaleti sağlamak için koyduğu denge ve itidal yok olacaktır. Böyle bir durumda fert ve cemaat arasında çekişme başlayacaktır. Fertler, nisab oranındaki değişikliğin kendi çıkarlarına uygun olmasını isterken, cemaat da kendi çıkarlarına uygun olmasını isteyecektir. Seçimlerde bu konu bir sorun haline gelebilir. Nisabı azaltıp oranı yükseltince, çıkarları zedelenenler, bunu istekli olarak ödemeyecekler ve durum ibadetin esas ruhuna aykırı olacaktır. Onlar bunu vergi gibi birşey olarak ödeyeceklerdir. Böylelikle, hilekârlık (tactics) ve kaçamak (evasion) olayları başgösterecektir. Şimdi herkes, Allah ve Rasûlu'nün hükmüdür diye seve seve zekat veriyor. Fakat parlamentonun çoğunluğu tarafından keyfi olarak konulmuş bir vergi olursa, şimdiki durum hiçbir zaman söz konusu olmayacaktır. Yani kimse, yeni nisab ve oranları seve seve kabul etmeyecektir.

Şirket Hisselerinde Zekat Konusu

Soru:

Şirket hisselerinin zekatı meselesini anlayamadım. Hissenin kendisi tek başına kıymetli birşey değildir, sadece bir kağıt parçasıdır. [\[294\]](#) Elindeki, sened yerine geçen bu kağıt yüzünden hisse sahibi şirketin ortak mülk ve malına kendi hissesi kadar ortak olmuş bulunuyor.

Şirketin emlak ve sahibi olduğu mal varlığının niteliklerini göz önüne almak lazımdır. Şirketin mülkü bina, arazi ve makina türünde ise, hissenin ortaklığı da aynı şeylerde olacaktır ve sizin ifadenize göre bunlara zekat düşmeyecektir.

Ortağın hissesinin mutlaka bir maliyeti vardır. Ancak bu, bütün maliyetin sadece bir parçasıdır. Eğer bu gayri menkul bir emlak olarak şirketin mülkünde yer alıyorsa, bu ortağın hissesine niçin zekat vermek gereksin.

Cevap:

Şirketteki hissesinin değeri nisab miktarı kadar olan ortak, nisab sahibi sayılır. Eğer bu şahıs, parasını şirketin işlerine yatırmışsa; ondan, hissesinin maliyetine göre, kişisel olarak zekat alınmaz. Zekatın ticari kurallarına göre, zekat vermekle mükellef olan bütün ortakların zekatı toplu halde alınır. Şirketin zekatını belirlerken, makina, ev, mobilya vb. müstesna tutulur. Geri kalan ticaret malları, emlak ve sene sonunda kasadaki nakit para üzerinden zekat alınır. Eğer şirketin işi bu türden bir iş değilse, yani bunun mali durumu tesbit edilemezse, yıllık geliri üzerinden zekatı

hesaplanır ve verilir. [\[295\]](#)

Mudarebe (Kâr-Zarar Ortaklığı) Durumunda Zekat

Soru:

İki kişi ortak olarak bir işe başlarlar da, birisi sermayesini ve emeğini koyar, diğeri de sadece emeğiyle işe katılırsa, bu işte kâr şöyle paylaşılır: Önce kâr üçe bölünür, bir bölümü sermayeye ve geri kalan iki bölümü ortaklara ayrılır. Bu iş yerinin zekatıyla ilgili olarak iki sorum var;

a. Eğer toplam sermayeden zekat çıkarılırsa, ikinci şahıs itiraz edebilir. Çünkü, işin sermayesi birinci şahsa aittir ve sermayeden kâr da almaktadır. Ancak kendisinin sermayede bir hakkı olmadığı için sermayenin zekatını, sermaye sahibinin vermesi gerektiğini söyler. Bu şahsın bu itirazı doğru mudur?

b. Ticari bir işte kâr ve zarar her iki ihtimal de vardır. Zekatın ise kâr ya da zararla değil, sermaye ile ilgisi vardır. Zarar halinde de, mevcut sermayeden zekat verilecektir. Zarar edilmesi durumunda sermayeden çıkarılan zekatta, ikinci şahsın payına düşen hissenin zekatının 1/3'ü gelecek yılın kârında onun hissesinden kesilecektir. Halbuki ikinci şahıs gelecek yıl da zekat verecektir. Bu durumda ikinci şahsın verdiği para zekat olmaktan çıkmakta ve sermaye sahibinin sermayesinin bir çeşit vergisi olmaktadır. Bu durum zekatın esas ruhuna aykırı değil midir?

Cevap:

Sizin iki sorunuzun da cevabı şudur:

a. İkinci şahsın itirazı doğru değildir. Zekat sadece işe başlarırkenki sermayeye değil de toplam sermayeye uygulanır. En doğru yöntem evvela bütün işin zekatını çıkartmaktır. Ondan sonra geriye kalan kâr, ortakların aralarındaki anlaşmaya göre, taraflar arasında dağıtılmalıdır.

b. Ticari mallar için zekatın kuralı şudur: Ticari bir mal nisab miktarına ulaşmışsa, sadece emeğiyle işe katılan şahıs, kendi emeğiyle ticaretin mal varlığını arttırmak için katkıda bulunmuştur. Bu artış sadece işin başındaki sermayeden dolayı değildir. Dolayısıyla bu zekatın iki hissesini mal sahibi ve bir hissesini emeğe ortak olan ödemelidir. [\[296\]](#)

Dâr'ul İslâm Ve Dârul Küfr Müslümanları Arasında Miras Ve Nikah (Evllenme) İlişkileri

Soru:

İslâm'da Cihad" adlı kitabınızı okurken şu ayete rastladım:

"İman edip de hicret etmeyenlere gelince, onların hicret etmelerine kadar onların himayesi için sizin hiçbir sorumluluğunuz yoktur." [\[297\]](#)

Bu ayeti izah ederken şöyle diyorsunuz: "Bu ayette nur müslümanlar ve köle müslümanlar arasındaki ilişkiler çok açık ve detaylı olarak ifade edilmiştir. Önce de şu söylenmiştir: Dâr'ul Küfr'de kalmayı kabul eden müslümanlar veya buna mecbur olanlar, Dâr'ul İslâm'daki müslümanlarla medeni ilişkilere giremezler, aralarında izdivaç bağlanamaz ve birbirlerinin mirasını da alamazlar."

Şunu anlatmak istiyorum: Hindistan ve Pakistan Dâr'ul Küfr ve Dâr'ul İslâm olarak iki ayrı ülke halinde kurulmuştur. Hindistan'daki müslümanların durumu açıktır. Onların düşünceleri de değişmiştir. Hatta onlar köle bir millet için lazım gelen her şeyi kabullenmişlerdir. Onların bir kısmı orada kalmaya mecburdu çoğu da bile bile orada kalmıştır. Bazıları hicret ederek; din ve namuslarının korunması için Pakistan'a geldiler. Bunların çoğunun anne ve babaları Hindistan'da kalmak isteyen ve ölünceye kadar da Pakistan'a gelmeyi düşünmeyen kişilerdir. Ama çocukları, Pakistan'a gelmiş ve Hindistan'a dönmeyi istemeyen müslümanlardır. Bu durumda sizce şu sorulara nasıl bir cevap verilebilir?

1. Böyle bir durumda çocuklar, kendi anne ve babalarının veya akrabalarının mirasından mahrum mu olacaktır? Bu gibi kimselerin miras hakları için açacakları dava caiz olmaz mı?

2. Mevcut durumda herhangi bir Pakistan'lı (muhacir [\[298\]](#) veya yerli) Hindistanlı bir müslüman kızla evlenebilir mi? Evlendiklerinde aralarındaki

ilişki caiz olur mu?

Cevap:

Şahsi kanaatime göre, Kur'an, Dâr'ul İslâm ve Dâr'ul Küfr'deki müslümanlar arasında evlenme ve miras gibi konularda bir bağ olmaması gerektiğini söyler. Akrabaları Hindistan'da kalmış olanlar hakkında ben şu fikirdeyim: Ne onlar Hindistan'dan miraslarını alabilir, ne de onların Hindistan'daki akrabaları Pakistan'dan miras alabilirler. Nikaha gelince; hicretle nikahın bozulmayacağı tabiidir. Eğer eşlerden birisi Dâr'ul İslâm'a gelmişse ve diğeri buna razı değilse, buna dayanarak nikahın feshi için mahkemeye başvurabilir. Bundan sonra Pakistanlı ve Hindistanlı müslümanlar arasında evlenme olmamalıdır. [\[299\]](#)

Sözkonusu Mesele Üzerinde Mevlânâ Zafer Ahmed Osman İle Mektuplaşmalar

Mevlânâ Zafer Ahmed'in Mektubu:

Sevgili dostum Seyyid Ebul Ala Mevdûdi, Allah Teâlâ iyiliklerinizi artırsın. Esselâmü Aleyküm ve Rahmetullahi ve Berakatühû. Ben sizi görmediğim halde, gıyabınızda sevenlerdenim. Buna sizin vicdanınız da şahadet edecektir. Ben size daha önceleri zaman zaman Tana Bavan ve Dakka'dan [\[300\]](#) mektuplar yazmıştım. Bu mektubu da işte o gıyabınızdaki sevgimin bir ifadesi olarak yazıyorum. Bugünlerde bazı alimlerin sizi tekfir etmeleri ve fasıklıkla itham etmeleri beni çok üzdü. Onlar sizi,cemaat-ı ehl-i hak'tan ayırmaya çalışıyorlar. Allah sizi, ehl-i hak'tan ayırmasın. Bununla birlikte, onların hakkınızda yazdıklarım umursamadığımı bildirmek isterim. "Kaybettiğin her şeyin vardır bir karşılığı Kaybedersen Allah'ı, yoktur onun karşılığı" Tercüman'ul Kur'an'â, mahdumzade bir büyüğün yazısını okudum. Çok üzüldüm. Kendileri, şeyhi rabita etmek konusu üzerinde öyle bir şekilde duruyor ki, alimlerin bunu kabul edemeyeceği çok açıktır. Şeyhi rabita etmenin gerçeği şudur: Allah Teâlâ'ya ulaşmak için kalbimizi dünya sevgisinden, daha doğru bir ifadeyle Allah sevgisinden başka şeylerden temizlemek gerekir. Bunu başarmak için izlenecek yöntemlerden biri, her şeyin sevgisini birer birer ayırarak ayrı ayrı aradan çıkarmaya çalışmak. Bu yol hem uzun ve hem de bazıları için çok zor bir yoldur. Bunun için alimler tek bir şeyin sevgisini, her şeyin sevgisine galip gelecek bir şekilde yöntemi benimsemişlerdir. Tek bir sevginin üstünlüğüyle diğer şeylerin sevgisi mağlup ve zayıf olarak yok olacaktır. Daha sonra bu tek sevgiyi mağlup etmek ve aradan çıkarmak zor olmayacaktır. Bunun için de önce şeyh sevgisi önerilmiştir. Bu yüzden isteklilere şeyhin muhabbeti önerilmiştir. Bu muhabbet Allah rızası için olduğundan şeyhe sevginin diğer sevgilere galip gelmesi, Hak'ka sevgiyi gerçekleştirmede yardıma olacak, onu engellemeyecektir. Şeyhin muhabbeti diğer şeylerin muhabbetine galip gelince şeyhin sevgisini mağlup etmek için Rasûl'un (s.a) rabitası talim edilmeye başlanır. Bundan sonra fenâfillah süreci başlatılır. Fakat bilgisizlerin, şeyhi rabita etmeyi Mahdumzade büyüğünün söylediği anlamda almaları, bunun alimler tarafından reddedilmesine sebebiyet vermiştir. Âlimler bunun:

"Sizin şu karşısında durup taptağınız heykeller nedir" [\[301\]](#) ayetiyle eş anlamlı olduğunu söylemişlerdir. Bu konuda derginizde yazılanlara ben de katılıyorum.

Fakat, ikinci meselede ben Mahdumzade'nin yazdığını destekliyorum. Çünkü siz ve cemaatiniz fertleri, Kur'an ve Hadis'ten doğrudan doğruya neticeye gitmeye çalışıyorsunuz. Ümmetin fakihlerinin bu konudaki kanaat ve düşüncelerine pek aldırımıyorsunuz. Bunun en son örneğini Tercüman'ul Kur'an XXXVI/ sayı 2, Şaban 1370, Haziran 1951'de okudum. Siz, Dârul-İslâm ve Dâr'ul-Küfr'ün müslümanlarının ilişkileriyle ilgili hükmü ifade ederken: "Benim bildiğim kadarıyla Kur'an Dârul-İslâm ve Dâr'ul-Küfr'deki müslümanlar arasında evlenme ve miras gibi konularda bir bağ olmaması gerektiğini söyler" diye yazmışsınız. Sonra, "akrabaları Hindistan'da kalmış olanlar hakkında ben şunu söyleyebilirim ki, ne onlar Hindistan'daki akrabalarının miraslarını alabilirler, ne de onların Hindistan'daki akrabaları Pakistan'dan miras alabilirler." diyorsunuz. Sizin bu fetvanız Hanefî mezhebi ve diğer dört mezhebe aykırıdır.

Bu neticeye vardığımız ayet-i kerimede [\[302\]](#) "velayet" kelimesi "muvâlât" (dostluk ilişkisi) mânâsına değil de "veraset" mânâsına alınır; bu hüküm Peygamber Efendimizin daha Medine'ye ilk gittiği zamanlara rastlamaktadır. Peygamberimiz (s.a) Medine'ye hicretinde Muhacirler ve Ensar arasında uhuvvet (kardeşlik) gerçekleştirmiş ve bu kardeşliğe binaen Muhacirler, Ensar'a, Ensar da Muhacirlere varis olmaya başlamıştır. Daha sonra Muhacir ve Ensar'ın birbiriyle varis olması Ahzab Süresi'nin şu ayetiyle nesh edildi.

"Peygamber, mü'minlere canlarından ileridir. O'nun eşleri de onların anneleridir. Rahim sahipleri (Anne tarafından akrabalar da Allah'ın kitabında birbirlerine öteki müminlerden ve muhacirlerden daha yakındırlar. Ancak dostlarınıza bir iyilik yapmanız (bir vasiyet etmeniz) hariç (yaptığınız o vasiyet yerine getirilir). Bunlar kitapta yazılmıştır." [\[303\]](#)

Böylece muhacirlerin Ensar'a ya da Ensar'ın muhacirlere varis olması şeklindeki hüküm kaldırılıp, miras ayetine uygun olarak miras alınmaya başlandı.

Siz, Mekke'de, Mümtehine Süresi'nin şu ayetinin nüzulünden önceye kadar, gayri müslim kadınlardan Muhacirlerin nikahı altında bulunanlar olduğunu da düşünmemişsiniz.

"Kafir kadınların ismetlerini (nikah, akrabalık veya herhangi bir bağlarını) tutmayın. (Onlarla ilişkiyi kesin ve kâfirlere katılan kadınlara) [\[304\]](#) harcadığımız (mehir) i isteyin.

Bu ayetin nüzulünden sonra, Hz. Ömer (r.a.) ve diğer sahabi, kâfir olan kadınlarını boşadı. Onlar da Mekke'nin kâfirleriyle evlendi. Halbuki, Mekke o zaman sadece Dâr'ul Küfr de değildi. Mekke sakinleri müslümanlarla harb halinde idi ve onlarla Hudeybiye Gazvesinde (Hicri VI. yılda) birkaç yıllığına sulh yapılmıştı. O halde, sakinleriyle harp halinde bulunulmayan bir Dâr'ul Küfrün müslüman kadınlarıyla evlenmeyi ve oranın müslümanlarıyla miras alma bağlarını koparmayı siz hangi delille men edebilirsiniz?

Bugünkü Hindistan, İngiliz Hükümeti zamanında olduğu gibi yine Dâr'ul Küfr'dür. Bugünkü Pakistan'ın Dâr'ul İslâm olduğu kadar, bir zamanların Haydarabad'ı da [\[305\]](#) Dar'ül-İslâm'dı. Belki de Haydarabad, Pakistan'dan biraz daha fazla Dâr'ul İslâm'dı. Çünkü; orada Diyanet İşleriyle ilgili bir kurum vardı ve bu kurum, Pakistan'da hala kurulamamıştır. Siz, o zamanda Hindistan ve Haydarabad'm müslümanları arasında evlenme ve miras almayı yasak mı görüyordunuz? Ya da o zaman, Hicaz Bölgesi'nde ölen bir hacının orada olmayan akrabalarının onun mirasından almamasına dair bir fetva verebilir miydiniz?

Eğer böyle bir fetva verseydiniz, herkes size karşı çıkardı.

Hicaz'a hakim oldukları dönemde Türklerin de, bugünkü Hicaz hükümetinin de şöyle bir davranış gösterdiklerini biliyoruz: Ölen bir kişinin terk ettiği mal, Hint hükümetinin vasıtasıyla onun varislerine iade edilmekteydi. Sadece o kişinin varislerinin olup olmadığına tesbit edilmesi mirasın iadesi için kafi idi. Hiç bir mezhep alimi bu mal Hindistan'daki varislerin değil; hükümetin hakkıdır şeklinde bir fetva vermemiştir.

Eğer Enfâl Süresindeki söz konusu, ayette geçen velayetin anlamı 'veraset' değil de, 'muvâlât' ise bunun miras ve nikâhla hiç alakası yoktur.

Bunun için de, içinde muharip ve gayri muharibin, eman verilenler ve verilmeyenlerin farkının gözetileceği muvâlât (karşılıklı sevgi, dostluk) ve terk-i muvâlât'tan da söz edilecektir. Bunun detayı Mümtehine Süresi'nin şu ayetinde mevcuttur:

"Allah sizi, ancak sizinle din hakkında savaşmayan ve sizi yurtlarınızdan çıkarmayan kimselere iyilik etmekten, onlara adaletli davranmaktan menetmez. Çünkü Allah adalet yapanları sever." [\[306\]](#)

Bu ayete dayanarak müfessir, muhaddis ve fakihler çok şey söylemişlerdir. İmam Muhammed İbn Hasan Şeybani'nin bu konudaki Şerhu Siyer'il Kebir'irâ okuyabilirsiniz. Son olarak sizin hayrınızı isteyen birisi olarak birkaç şeye dikkatinizi çekmek isterim.

a. Kur'an'dan bir mesele ve hükmü istinbat ederken en azından Er'Razi'nin El-Ahkâm'ul Kur'an'ına, İbn Arabi'nin Ahkam'ul Kur'an'ına Tefsir-i Rûh'ul Meânî'ye ve Tahânevi'nin Beyân'ul Kur'an'ına müracaat ediniz.

b. Fetva vermeden önce Hanefî fakihlerinin kitaplarına ve ehl-i fetva alimlere müracaat ediniz, Çünkü fetva yazmak sadece kitap okumakla olmuyor. Bunun için ehl-i fetvâ'nın yanında yıllarca kalıp çalışmak lazımdır.

c. Biz ve siz Hanefî mezhebinden başka mezhepleri tam manâsıyla bilmiyoruz. Çünkü, burada o mezheplerle ilgili ders veren araştırmacı âlimler yoktur. Sadece kitaplardaki diğer imamların sözlerini okuyup, o mezhebi tamamıyla bilemeyiz. Bizim bazı kitaplarımızda bazı meselelerle ilgili olarak mezhep imamlarının görüşlerinin yanlış olarak yazılmış olduğunu siz de bilirsiniz. Aynı şekilde diğer mezheplerin kitaplarında da bizim mezhebimiz yanlış olarak aktarılmıştır, Söylediği her sözü senetle söylediği halde, Hafız Ebu Bekir İbn Şeybe gibi bir muhaddis bile kendi kitabı El-Reddû ala Ebî Hanîfe nin bir bölümünde birçok meseleyi İmam Ebu Hanîfe'ye yanlış olarak atfetmiştir. Halbuki Hanefî mezhebi kitaplarında bu meselelerin izine bile rastlanmamaktadır. Bundan dolayı, bir mezhebin alimlerini okumadan o mezhebi tamamen tanımanın, anlamının mümkün olmadığını siz de takdir edersiniz. Bazen, bir mesele doğru olarak nakledilmesine rağmen bütün detay ve sınırlamalar mezhebin aslında olduğu gibi aktarılmamaktadır.

Nitekim 'İmraet'ül-mefkud' (kayıp kadın) meselesinde bizim kitaplarda İmam Malik'in görüşü oldukça mücmel olarak açıklanmıştır. Bu meseleyi Mâlikî mezhebine mensup alimlere sordüğümüzda çok şeyi öğrendik ve bizim kitaplarda hiç söz konusu olmayan bir çok sınırlama ve şartlar hakkında bilgi sahibi olduk. Bu konuda, Hâkim-ül Ümmet Tahânevî'nin, Risalet'ül Hilet'un-Nâcize'sini okuyabilirsiniz.

Dolayısıyla herhangi bir meselede, Hanefî mezhebini bırakıp, diğer dört mezhepten çıkmadık diye bir iddiada bulunmanız, diğer mezhep alimlerine müracaat etmeden mümkün olmaz.

d. "Sûfilik (tarikata intisab) büyük bir ganimettir, ama sufilerin revaçta olan âdetlerinin hiçbir değeri yoktur." Şah Veliyyullah'm bu sözünü göz önüne alarak sûfilîğe (tarikata) intisab için tüm güç harcanmalıdır. Çünkü bunu yapmadan imanın kemalının bağımlı olduğu ihsan derecesini elde etmek mümkün değildir. Bu intisab için sunlerin âdetleri ve revaçta olan meşguliyetlerine aslında zaruret yoktur, ancak intisab ehlinin sohbetinde bulunmak haddinden fazla gereklidir:

Kıl-u-kal'i bırak ehl-i hâl ol

Kâmil insan önünde pâmâl ol

Sizin yakınlarınızda..... Efendi ikamet buyurmaktadırlar. Zaman zaman onu ziyarete gidiniz. Bu sözlerimi sizin iyiliğinizi istediğime hamletmeniz ve mektubuma da bu gözle bakmanız dileğiyle. Ve's-selâm...

Zafer Ahmed [\[307\]](#)

Cevap:

Muhterem Zafer Osmani Beyefendi,

Essalâmü Aleyküm ve Rahmetullahi ve Berakâtühû.

Mektubunuzu yirmi beş Temmuz'da aldım. Dolayısıyla cevabı geç yazıyorum. Bunda benim bir kabahatim yok. Ben ihlas ve sevginiz için size içtenlikle teşekkür ederim. Ayrıca ilmi öğütleriniz için de minnettarım. Allah Teâlâ size bunun mükâfatını versin.

Fetvalar için çok doğru buyurmuşsunuz. Benim de temennim, Allah Teâlâ'nın huzurundan çevrilmememdir, yoksa şu katı mezhebçi çevrelerden geri çevrilmeme hiç aldırmyorum.

Şeyhi rabıta etmek için ifade ettiklerinize itiraza mahal yoktur. Sizin dediğinizi, insanın niyetinin kastettiğiniz anlamda olması şartı ile tedbir sınırına kadar kabul edebiliriz. Ama Hakim Abdurreşit'in ortaya koymuş olduğu yorum çok tehlikeliydi ve Mevlânâ Emin Ahsen'in yakaladığı nokta da zaten oydu.

Kur'an-ı Kerim'den mesele ve hükümlerin istinbat edilebilmesi için Cessâs ve İbn'ül Arabi'nin Akkâm'ul Kur'anı ve Tefsir-i Rûh'ul Meânî ve Beyân'ul Kur'an adlı kitapların okunmasıyla ilgili sözünüz çok doğrudur. Allah'a şükür, ben zaten baştan beri bunu yapıyorum. Mevlânâ Tahânevî'nin kitabı Beyân'ul Kur'an bende yok fakat öbürlerini her zaman ayetlerin hükümleri için iyice incelerim. Sadece bununla kalmayıp, İbn Kesir, İbn Cerîr ve Tefsir-i Kebiri de okurum ki meselenin tüm boyutları açıklığa kavuşsun. Dolayısıyla siz, benim okuma ve araştırma yapmadan

bir görüş belirttiğim zannına kapılmayın.! Fakat kesin bir şey var ki, benim yöntemim sizlerden farklıdır ve ben hiç kimsenin araştırmasını son söz olarak görmüyorum. Başkalarının görüşünden tatmin olmayınca, düşünüp taşındıktan sonra kendim bir görüş ortaya koyuyorum.

Fetva verme hatasına, bugüne kadar, hiç düşmedim. Fetva için soranlara, hep buna yetkili olmadığımı söylüyorum. Fakat benim araştırmamı soranlara, kendi bilgime göre cevap veririm. Cevabı yazarken de fıkıh kitaplarına bakmayı ihmal etmiyorum. Okuma ve araştırma yapmadan bir görüş belirtmekten hep kaçınmışımdır. Fakat bazen görüşümü belirtmekle yetindiğim için delil ve kaynağım söylemeye fırsat bulamıyorum.

Kitaplarımda, genellikle kendi mezhebimden başka mezheplerin görüşlerini dikkatli bir şekilde yazmam hususundaki görüşlerinize katılıyorum. Bunu ben de hissediyordum. Dolayısıyla ben, Hanefi mezhebinden başka mezheplerin kavillerini öğrenmek için sadece Hanefilerin yazdığı kitaplarla yetinmiyorum. Bilakis o mezheplerin kendi kitaplarını da mütalaa ediyorum. Mesela; Hanbeli mezhebi için İbn Kudame'nin El-Muğnisi ve Maliki mezhebi için El-Müdevvene vs. gibi kitaplara başvururum. Benim tecrübem şudur: Dört mezhebin kavilleri El-Fıkhu ale'l Mezâhib'il Erbaa'da çok dikkatli bir şekilde yazılmıştır. Bidâyet'ül Müctehid de bu konuda çok güvenilir bir kitaptır. Şevkani de bu konuda çok dikkatlidir. Fakat bazı yerlerde, o da mezhepleri aktarmada hatalar yapmıştır. Neyse ki, bir meseleyi araştırırken birçok kaynaktan hemen hemen doğru bir bilgi elde etmek mümkün oluyor.

Sûfilerin sohbet halkalarından ben hep yararlanmışımdır. Bir zaman öncesine kadar adını duyduğum her din büyüğünü (sûfi) görmeye gitmek benim adetimdi. Benim kendi ailem de ehl-i tasavvuftandır ve babam merhuma kadar mürit ve mürşitlik silsilesi devam etmiştir. Tasavvufu da az çok okudum. Tasavvuf büyüklerinin teveccühünü almaya ve aldığım dersleri yerine getirmeye çalıştım. Dolayısıyla, tasavvuf ve ehl-i tasavvuf hakkındaki görüş ve düşüncelerimden dolayı adımın çıkmasına bakarak, siz bunları, bu alanda bilgiye sahip olmayan birisinin görüş ve düşünceleri olarak görmeyiniz. Ben tasavvufu da gördüm, ehl-i tasavvufu da. Bunun iyi ve kötüsünü gördükten sonra belli bir neticeye vardım. Ulaştığım neticeyi herkesin kabul etmesini de istemiyorum. Yalnız, şunu kesin olarak belirtmek isterim: Kimsenin benim görüşümü sadece yüzeysel bir görüş olarak görme hatasına düşmesini istemem. Şu anda da kemal sahibi birisinden istifade etmekte tereddüd etmem ve her görüşümü yeniden gözden geçirebilirim. Ama, herkes tarafından kemal sahibi olarak bilinenleri, ben kendi tecrübelerimle, eksik buldum. Allah bana da kemal sahibi birisinden istifade etmeyi nasib eylesin.

Şimdi, sizin detaylı olarak de'ğindiğiniz meseleye geliyorum. Meseleyi beyan ederken yaptığım kısaltmadan, bu meselede fakihlerin ne dediğini bilmediğimi ve sadece Kur'an'daki bir ayete bakarak görüş bildirdiğimi zannetmişsiniz. Halbuki böyle değil. Aslında Dâr'ül Küfrün müslüman halkı ile Dar'ül İslâm'ın hükümeti ve halkı arasındaki ilişkiler konusu çok karmaşıktır. Ben bu konuda, fakihlerin beyanlarını oldukça yetersiz buldum. Selef böyle bir şeyle karşılaşmadığı için bu meseleyi tüm boyutlarıyla açıkça beyan etmemişlerdir. Müteahharin uleması ise böyle bir mesele ile mutlaka karşılaşmışlardır. Fakat seleflerimizden detaylı olarak önderlik edecek bir bilgi bulamamışlardır. Kendileri de içtihadı cesaret edememişlerdir. Şimdi biz, bağımsız bir hükümete sahibiz. Üstelik bu meseleyle karşı karşıyayız. Her adımda, geçmişteki fıkıh kitaplarının bize yeteri kadar yol gösteremediğini görüyoruz. Lütfen, bu mesele üzerinde fıkıh kitaplarındaki hükümleri toplayınız. Acaba bu hükümler, günümüzün bütün meselelerine yeterli cevap vermekte midir?

Dâr'ül İslâm'ın hükümeti ve müslüman halkıyla, Dâr'ül Küfrün halkı arasındaki ilişkiler konusu sadece hukuki bir mesele değildir. Bunun içine siyasi ve uluslararası ilişkiler de karışmıştır. Dâr'ül İslâm'ın vatandaşı olan bir müslüman, Dâr'ül Küfr'deki birisinin varisi olursa, onun geçimi bu mirasa bağlıysa, bu bağlantı onun için bir fitneye sebep olabilir. Bütün akrabası Dâr'ül Küfr'de olan bir kız evlendikten sonra Dar'ül İslâm'a geldiğinde, kolayca casusluk için kullanılır. Hicret edip Dâr'ül İslâm'a gelen bir kadının kocası Dâr'ül-Küfr'deyse ve hicrete razı değilse, biz o kadının nafakasını verdirteneyle ve hiçbir mahkememiz o şahıs aleyhine cezai bir işlem yapamaz. Dolayısıyla, bu kadını ya bütün haklardan yoksun bırakacağız ya da onu Dar'ül Küfre yollamaya mecbur kalacağız. Bunun gibi birçok düğümler var ve üstelik bunlar sadece hukuki bir nitelikte de değildir.

Sonra bu konunun ekonomik yönleri de var. Dar'ül Küfr'un hükümeti kendi bölgesinde Dâr'ül İslâm'ın halkının mülk haklarını iptal edebilir. Ya da orJarı çeşitli yasaklarla sınırlandırabilir. Dâr'ül İslâm tarafına mal naklini durdurabilir.

Fakat biz, Dâr'ül İslâm'da, Dâr'ül Küfrün bir müslümanın miras haklarını şeriata göre kabul ettiğimiz takdirde, nasıl iptal edebileceğiz? Dâr'ül İslâm'ın bir müslümanın Dâr'ül Küfr'deki karısına nafaka veya naehir ödemesini nasıl durduracağız? Böylece malın tek taraflı bir akını başlayacak ve bu Dâr'ül İslâm için zararlı, Dâr'ül Küfr için yararlı olacaktır. Özellikle milyonlarca müslümanın Dâr'ül Küfr'de yaşadığını ve bunların Dâr'ül-İslâm'daki müslümanlarla ilişkide olduğunu düşünürsek, zararın boyutları çok geniş olacaktır.

Ben bu karışıklığı çok düşündüm. Fıkıh kitaplarında bunun yeterli bir çözümünü bulamadığım gibi, ilk birkaç yılda Medine ve Mekke'nin müslümanlar arasındaki ilişkilerde de buna yeterli cevap bulamadım. Bunun için de Kur'an'a başvurdum:

"İnanıp hicret etmeyenlerle, hicret edene kadar sizin dostluğunuz yoktur. Fakat din uğrunda yardım isterlerse, aranızda anlaşma olmayan

topluluktan başkasına karşı onlara yardım etmeniz gerekir." [\[308\]](#) ayetinin bunun mükemmel cevabı olduğunu anladım. Şimdi bu ayetten, hangi hükümlerin, ne şekilde istinbat edildiğini size anlatmaya çalışayım:

Bu ayette anlamının belirlenmesi lazım gelen önemli kelime "velayet"tir. Bunu sadece veraset veya başka bir mânâ ile sınırlamanın hangi makul bir nedene dayalı olduğunu doğrusu anlayamadım Eğer kelimenin Arapça'daki anlamını bütün kapsamıyla göz önünde bulundurursak bu, yardım, kefalet, destek, kollamak ve yakınlık anlamlarını bünyesinde taşımaktadır. Bu anlamları göz önünde bulundurarak bana göre; bir taraftan "velayetsin anlamı devlet ve vatandaşları arasındaki ilişkidir ve diğer taraftan bir devletin vatandaşlarının kendi aralarındaki ilişkisidir. Bunun sınırları, lügattaki 'velayet' kelimesinin kullanıldığı bütün ilişki çeşitlerini kapsayacak kadar geniştir. Kur'an'ın isteğinin şu olduğunu böylelikle tespit ettim: Kur'an'ın bu ayetle anlatmak istediği, bana göre; Dâr'ül İslâm'ın hükümeti sadece kendi vatandaşlarının velisidir ve Dâr'ül Küfr'ün müslümanlarının velayetinden azadedir. Böylece uluslararası karışıklıklardan yakasını kurtaracak ve yerine getirilmesi fiilen çok zor olan görevleri üstlenmeyecektir. Bunun yamsıra Kur'an'm, Dâr'ül İslâm'ın müslüman halkının Dâr'ül Küfr'deki müslüman halkıyla bu çeşit bir 'velayet' ilişkisi içerisinde bulunmasını istemediği, bu ilişkinin Dâr'ül İslâm'ın müslüman halkıyla sınırlı olmasını istediği anlaşılıyor.

"Velayet" in mânâsını bu şekilde belirledikten sonra bu ayetten anlaşılması gerekenleri zikredebiliriz:

1. Dâr'ül Küfr'ün müslüman halkının destek ve yardımı, velilik ve kollanması Dâr'ül İslâm hükümetinin sorumluluğu altında değildir. Aynı anlamı şu hadiste de görüyoruz.:

"Müşrikler arasında yaşayan her şahıs benim sorumluluğum dışındadır. Fakat eğer onlar, din konusunda yardım isterlerse, muktedir olmanız

şartıyla kafir bir millete karşı onlara yardım edilebilir."

2. Dâr'ul Küfr'de yaşayan bir müslüman devamlı olarak oranın vatandaşı olursa, Dâr'ul İslâm'a gelerek, müslümanlarla aynı sosyal hakları paylaşamaz. Dâr'ul İslâm hükümeti tarafından böyle bir kişiye büyük sorumluluğu olan bir mevki verilmesi de caiz değildir. Bu gibi hak ve mevkiler ancak o hicret edip geldikten sonra verilebilir.

3. Dâr'ul Küfr ve Dâr'ul İslâm'ın müslümanları arasında miras bağı olamaz. Ancak iki hükümet ve iki millet arasında güvenilir dostluk ilişkileri varsa bu mümkündür:

"Allah sizi, din konusunda sizinle savaşmayan ve sizi yurduvuzdan çıkartmayan gayri müslimlerle ilişkilerde bulunmaktan menetmez. Onlara iyi davranın ve inşafli olun."^[309] Her iki devlet halkının birbirinin memleketlerinde emlak sahibi olabilmeleri için onlar arasında emlak ve mirasla ilgili eşitliğe dayalı bir anlaşma da yapılmış olmalıdır. Bu konuda siz:

"Aralarında akrabalık bağı olanlar birbirlerinin velileridir" deliline karşı çıkıyorsunuz ama bu doğru değildir. Bunun anlamı sadece "muvâhât" (kardeşlik) anlaşması yapmakla Ensar'la Muhacir birbirinin varisi olamayacak. Miras ancak neseb (aile) ve evlenme sonucu doğan akrabalıkla olacaktır. Bu ayetten Dâr'ul İslâm'daki bir müslümanın mirasının Dâr'ul Küfr'de vatandaş olarak bulunan bir müslüman akrabasına verilmesi mânâsı çıkarılamaz. Kur'an'da açıkça:

"İman edip (Dâr'ul İslâm'a) hicret edenler.....ve muhacirlere (Dâr'ul İslâm'da) yer verip yardım edenler birbirlerinin velisidirler."^[310] kararı verildiği halde nasıl böyle bir netice çıkarılabilir ki?

4. Dâr'ul İslâm ve Dâr'ul Küfrün müslümanları arasında velayet ilişkisi olmadığına göre eşitlik ve denklik ilişkisinin haydi haydi olmadığı açıktır. Bu yüzden bu konuda söylenebilecek en hafif söz, onlar arasında evlenmenin hoş karşılanmayan bir şey olduğudur. Yani Dâr'ul İslâm'daki bir müslüman ile Dâr'ul Küfr'deki bir müslüman evlenince nikah geçerli olur ama en iyisi bundan kaçınmaktır. İslâm hükümeti böyle ilişkileri engellemek için idari hükümler aracılığıyla engeller koyma ve bazı özel durumlarda bunları durdurma hakkına sahiptir. Sadece "Dar" farklılığı yüzünden önceden gerçekleşmiş nikahların fesh olduğu söylenemez. Fakat, evli bir kadın Dâr'ul İslâm'a gelmişse, kocasının Dâr'ul Küfr'de yaşadığı ve hicret etmek istemediği gerekçesiyle boşanma davası açabilir. Bu onun dava açmasının makul bir nedeni olur. Çünkü İslâm hükümeti bu kadının sorumluluğunu taşımaktadır. Bunun için de bu kadının haklarını korumak onun görevidir. Fakat, bu kadının kocası bu hükümetin velayeti dışındadır. Dolayısıyla bu kadının hiçbir hakkını kocasından alıp kadına veremeyecektir. Eğer hükümet bu kadını kocasının nikahından kurtaramazsa, ona karşı olan velayet görevini yerine tam mânâyıyla getiremeyecektir.

Siz de düşünürseniz, velisi olmadığımız birinin haklarını korumanın ve velisi olduğumuz birinin hiçbir hakkını koruyamamanın acaip birşey olduğunu göreceksiniz.

Bana göre bu konuda azami dikkatin gereği şudur: Nafakası olan ve bir fitneye karışması ihtimali olmayan bir kadın belli bir zamana kadar bekletilebilir. Bu süre içinde kocası hicret edip gelirse, o kadın onun olacaktır; aksi halde, nikahım fesh ederek istediği kişiyle nikahlanabilmesi için kadını özgür bırakmak gerekir. Fakat nafakası olmayan ve bir fitneye karışması ihtimali olan bir kadının nikahı derhal fesh edilmelidir. Biz Dâr'ul Küfr ün bir şahsı için Dâr'ul İslâm'ın bir kadını ne aç bırakabiliriz, ne de onu kazf ve zina tehlikesiyle karşı karşıya bırakabiliriz.

"Müşrik kadınları nikahınızda tutmayın"^[311] ayetini bu konu hakkında delil göstermeniz tutarlı değildir. Hicret esnasında Muhacirlerin nikahlarında olan gayrimüslim kadınları boşamamalarının sebebi o zamana kadar müşrik ve müşriklerle nikahlanmayı yasaklayan hükmün gelmemiş olmasıydı. Dolayısıyla, müşriklerin nikahında olan ve hicret edip Medine'ye gelen müslüman kadınlar da müşriklerin nikahında kaldı. Sonra da iki memleket arasında savaş durumu ortaya çıktığından Muhacirlerin müşrik kadınları için harcadıkları malları müşriklerden alıp boşamaları ve müşriklerin harcadığı malları onlara geri verip müslüman kadınları müşriklerin nikahlarından kurtarmaları zorlaşmıştı. Dolayısıyla bu konu Hudeybiye sulh anlaşmasına kadar ertelenip durdu ve sulhtan sonra şu hüküm geldi:

"Kâfir kadınların ismetlerini (nikâh, akrabalık veya herhangi bir bağlarını) tutmayın. (Onlarla ilişkiyi kesin ve kafirlere katılan kadınlara) harcadığınız (mehr)i isteyin, onlarda harcadıklarını istesinler."^[312]

Böyle bir konudan dolayı tartıştığımız meseleye sizin ne gibi ve nasıl bir delil getirebileceğinizi doğrusu anlayamıyorum.

Haydarabad, Hicaz ve Türkiye'nin uygulamalarından verdiğiniz deliller sizin gibi ilim sahibi biri için beklenilmeyecek bir şey. Haydarabad hükümeti kendi Diyanet İşleri Kurumu olduğu halde Dâr'ul İslâm değildi. Onun statüsü Dâr'ul Küfr içinde zımmî (protected state: koruma altındaki devlet) bir devlet gibiydi. Hindistan müslümanları da İngilizlerin zımmileriydi. Haydarabad nizamı (kral, emir) da. Eğer Haydarabad nizamının hükümeti bazı İslâmî yöntemleri devam ettirdiyse kendi başına, değil de İngilizlerin müsaadesiyle devam ettirmişti. İslâmı tam uygulamaya teşebbüs etseydi bile uygulayamazdı, çünkü İngilizler böyle birşeyi asla kabule yanaşmazlardı.

Böyle bir hükümeti nasıl olur da Dâr'ul İslâm sayarız?

Buna karşılık Pakistan'da İslâm'ın tam mânâsıyla uygulanacağına dair anayasa ilan edildi. Bunun gerçekleştirilebilmesi için fiili bir engel yoktur. Eğer böyle bir engel varsa, Pakistan'daki iktidar sahiplerinin tembelliğinden kaynaklanmaktadır; herhangi bir gayrimüslim devletin tasallutundan değil. Dolayısıyla Pakistan ile Haydarabad arasında birinin durumunun diğeriyle kıyaslanabileceği hiçbir benzerlik yoktur.

Türkiye ve Hicaz konusunda o ülkelerin alimlerinin görüşüne göre uygulama yapılıyordu. Ben sadece onların görüşünü kabul etmeye mecburmuyum ki? Sonra, sizin ve bu ülkenin diğer alimlerinin görüşlerine aykırı olarak, ben zaten kendi araştırmamı sunuyorum. Siz benim delilime bakın, Türkiye ve Hicaz'da benim görüşüme aykırı olan uygulamaya değil.

Benim getirdiğim bütün bu delillerin, "behemehal bu deliller Kur'an ile Hadis'ten dolaysız olarak istinbat edilmiştir ve bu yapılırken ümmetin fakihlerinin istinbatlarına muvafık ya da muhalif olduğuna aldırılmamışlar" denilerek reddedilebileceğini biliyorum.

Ben biliyorum ki, benim delillerim doğrudur. Bu deliller doğrudan doğruya Kur'an ve Hadis'ten alındığı için reddedilecek ve görüşlerimin müctehidlerin icthadlarına uygun olup olmadığına bile bakılmayacaktır. Eğer makul ve sıhhatli bir delili reddetmenin şeriata göre yeterli delili bu oluyorsa, bana bunun kaynağını gösterin. Yoksa ben affınızı dileyerek şunu söylüyorum: Donuk bir taklid uğruna, alimlerin tenkit ve iftiralara rağmen, niçin susmamız gerektiğini ben henüz anlayabilmiş değilim.

Âciz Ebu 'l A'la el Mevdûdi

Mevlânâ Zafer Ahmed'in İkinci Mektubu:

Muhterem Seyyid Eb'ul A'la Mevdûdî Esselâmü Aleyküm ve Rahmetullâhi ve Berakâtühü Mektubun cevabını aldım, çok sevdim. Sizin için dua ettim. Benim yazıma ihlas ve sevgiyle yaklaşmanızdan dolayı minnettirim. Çok detaylı mektup yazma zahmetine katlandığınız için müteşekkirim. Benim sizden beklediğim de buydu. Mektubunuzla ilgili birkaç şey yazıyorum, umarım bunları da öncekiler gibi sizin iyiliğinize yorarak cevaplırsınız:

Tefsir kitapları [\[313\]](#) hakkında diyorsunuz ki: "Ben bunlardan hiçbirinin araştırmasını son söz olarak görmüyorum. (Bu durumda kendi araştırmamızı da son söz olarak görmememiz gerekir.) Açık olarak şunu söylemek istiyorum: Ben hiç bir müfessirin ifadesinden tatmin olmadım. Bunları kendi inceleme ve görüşlerime dayanarak yazıyorum. Siz, başka alimlerin görüşlerini de araştırabilirsiniz. Benim araştırmamı bir fetva olarak görmeyiniz. Çünkü buna yetkili değilim."

Şu ifadeler de sizin: "Ayrıca benim tecrübeme göre dört mezhebin görüşleri Fıkh'ul Mezahib'ul Erbaa'da çok dikkatlice ele alınmıştır." Fakat, benim tecrübeme göre, sadece kitapları okumakla diğer mezhepleri tamamiyle tanıyamazsınız. Onun için Hanefi alimlerinden ders aldığımız, fıkıh okuduğumuz gibi diğer fıkıh alimlerini de okumalıyız. Çünkü, fıkıh kitaplarını yazanlar da genelde kendi mezhepleri dışındaki mezheplerin kavillerini kitaplardan okuyarak aktarıyorlardı. Buna rağmen, çok hata yapmışlardır. Anlaşıldığı üzere, bunun sebebi bu mezhepleri düzenli olarak okumamalarıdır. Durum böyleyken, biz ve siz kim oluyoruz ki, sadece kitap okumakla bu mezhepleri anlayabilelim? Benim tecrübem şudur: İbn Kudame'nin El-Muğni'sinde birçok mesele Hanbeli mezhebine mal edilmiştir. Halbuki Hanbeli alimlerinin fetvaları bunların tam aksinedir.

Tasavvuf konusunda bilgisiz olmadığımıza da sevindim. Tasavvuf ve ehl-i tasavvuf hakkında bilginizin olması takdire şayan. Fakat:

İhsan O'nu görüyormuş gibi Allah'a ibadet etmendire cümlesinde işaret edilen ihsan derecesine ulaşmak lazımdır. Siz bunun gerekliliğini inkar edemezsiniz. Kur'an ve Hadis dünyada durdukça dünya ihsan sahiplerinden boş olmayacaktır. Onları aramak lazımdır. Size göre kemâlin ölçüsünün ne olduğunu bilmiyorum. Sünlerin asıl kemâli de bu ihsan bağlantılarıdır. Şah Veliyyullah: "Sûfilerin intisabı büyük bir ganimettir." demiştir.

Buna hadiste şöyle işaret edilmektedir:

"Onlar görülünce Allah hatırlanır." Böyle kişiler şimdi de mutlaka vardır. Fakat onlara boş kafayla gitmek gerekir. Eleştirmen olarak gitmemeliyiz. Çünkü, eleştirel gözle yaklaşınca veli şöyle dursun; Hz. Muhammedin (s.a) kemâli bile gözden kaybolmaktadır.

Dâr'ul İslâm'ın müslüman halkı ile Dâr'ul Küfr'ün müslüman halkı arasındaki ilişkiler konusunda İmam Muhammed İbn Hasan eş-Şeybânî'nin, Şerh'u Siyer'il Kebîr'ini okumak lazımdır. Bu kitap, inşaallah bu konuda yeterli ve tatminkar olacaktır. Söz konusu iki Dar'ın müslüman halkları arasında ifade ettiğiniz siyasi ve uluslararası, miras ve evlenme hakkındaki meseleler Dâr'ul Küfr'ün müslümanlarının hicretinde de mevcuttur. Bu kişilerin casus olmaları ihtimalini göz önüne alarak gelmelerim engellemeli midir sizin görüşünüze göre? Özellikle, hindu olan Pakistanlı kişilerin Hindistan'dan dönüşü tamamen durdurulmalı mıdır? Pakistan'da geriye kalan hindular da iç düşmanlar olduğu endişesiyle oradan çıkartılmalı mıdır? Pakistanlı tüccarların Hindistan'a mal şevki, Hindistanlı tüccarların da Pakistan'a mal şevki yasaklanmalı mıdır? Fakat böyle yapılamaz ve böyle bir şey mümkün olmaz. Öyleyse miras ve evlilik konularında bu ihtimaller neden engel teşkil etsin? Bu sorunların çözümü Kur'an'da şöyle anlatılmıştır:

"Ey inananlar, mümin kadınları göç ederek size geldiği zaman, onları imtihan edin." [\[314\]](#)

Her durumda bunu göz önünde bulundurmalıyız. Pakistan hükümeti dışarıya gidip gelenleri ve Hindistan'da miras ve nikah bağları olanları sıkı gözetim altında bulundurmalıdır. Ancak, hicret ve karşılıklı ticaret durdurulmadıkça, aynı ihtimaller göz önüne alınarak nikah ve miras meseleleri yasaklanamaz. Ticaret kapıları açılınca, Pakistan'ın ihraç etmek istemediği mallarının da dışarıya çıkarıldığını ve müslüman muhacirlerle geri dönen hinduların casusluk yaptığını da umarım biliyorsunuzdur.

"İnanıp da hicret etmeyen (müşrikler arasında yaşayanlara gelince, onlar hicret edinceye kadar, onların velayetinden size bir şey yoktur." [\[315\]](#) ayetindeki hüküm, hicretin farz ve İslâm'ı kabul etmenin şart olduğu bir zaman içindi.

"Müşrikler arasında yaşayan bu şahıs benim sorumluluğum dışındadır" hadisi de o zaman içindi. O zaman, Medine hükümeti, muhacirlerin iskanından sorumluydu. Fakat, sizin hükümetiniz hicret edenleri kabul edeceğine, onların gelişini engellemek istiyor. Pakistan'a hicret etmiş olanları bile Hindistan'a geri göndermek istiyor. Ayrıca Pakistan'dan göçmüş olan hinduları ise geri çağırarak istiyor. Bu durumda, Dâr'ul Küfr'ün halkı durumunda kalmaya mecbur olan müslümanlara bu hükümleri uygulamak büyük bir haksızlıktır. Dolayısıyla Hindistan'daki müslümanlara hicreti farz kılıp, Pakistan hükümetinin de bu kırk milyon (40.000.000) müslümanın iskanını kabul etmesine kadar, bu ayetin hükümlerinin onlara uygulanabileceğini ispat edemezsiniz.

Bu ayetin Dâr'ul İslâm ve Dâr'ul Küfr un müslümanları arasında miras ilişkilerinin kesilmesiyle ilgili olduğunu düşünen müfessirler, aynı zamanda Ahzab Sûresi'nin şu ayetle de bunun nesh edildiği kabul etmektedirler:

"Rahim sahipleri (anne tarafından akrabalar) da Allah'ın Kitabı'nda birbirlerine öteki mü'minlerden ve muhacirlerden daha yakındırlar." [\[316\]](#)

Siz de bu ayeti miras ilişkilerinin kesilmesine delil gösterdiğinizde göre bu konuda diğer müfessirleri izlemelisiniz. Yani, Ahzâb Sûresi'nin ayetle bunun nesh edildiğini de kabul etmelisiniz. Bunu ben kafamdan söylemiyorum. Bilakis Hz. Abbas'ın (r.a) sözünü naklediyorum.

Siz, Dâr'ul Küfr'de yaşayan müslümanlara Dâr'ul İslâm'da vatandaşlık hakkı ve sorumluluk gerektiren makamlar verilemeyeceğini söylüyorsunuz. Fakat, Pakistan hükümeti Dâr'ul Küfr'deki kafirlere bile vatandaşlık hakkı ve makamlar dağıtıyor. Galiba İngilizler Pakistan'da hala büyük mevkilere sahiptirler ve birçok Amerikalı ve İngiliz uzmanlar da iş yapmak üzere çağırılmaktadır. Belki de siz buna şer'an memnu demiyeceksiniz. Çünkü, bunlar olmadan Pakistan ilerlemeyecek. Öyleyse Pakistan'a hicret etmeyip de Hindistan'da yaşayan müslümanların ne günahı var?

Dâr'ul Küfr ve Dâr'ul İslâm müslümanları arasındaki denklik ve eşitliği kaldırmak çok acaip bir tahkiktir. Hindistan'da yaşayan ve 'seyyid' olan birisi burada kaldığı için başka bir soya mı geçmiş olacaktır? Velayetin sona ermesiyle (eğer kabul edersek), denklik neden ortadan kaldırılmalı ki?

Hicret edip Dâr'ul İslâm'a gelen kadının kocası Dâr'ul Küfr'de kalmakta ısrarlıysa, o kadının ilk kocasından boşanması hükmü vardır. Eğer kocası

boşamazsa, meseleyi hakime götürür. Bir müddet sonra kadın kocasından boşanabilir. Bu meselenin söz konusu ayetle hiçbir ilgisi yoktur. Bu noktada fakihlerin ortaya attığı başka deliller de vardır. Bu konuda Mevlânâ Tahânevî'nin El-Hilet'ün Nâçize'sini okuyabilirsiniz.

"Kâfir kadınların nikahlarını tutmayın"^[317] ayetini delil getirmek için değil, sizin görüşünüzün yanlışlığını ortaya koymak için yazmıştım. Çünkü siz,

"İnanıp da hicret etmeyen (müşrikler arasında yaşayan)lara gelince onlar hicret edinceye kadar onların velayetinden size bir şey yoktur."^[318] ayetine dayanarak müslümanlar arasında velayetin kesildiğine inanıyorsunuz. Halbuki, ilk olarak yazdığım ayetten, müslüman muhacirler ile kâfir ve hicret etmemiş hanımları arasında bile velayetin kesilmemiş olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü nikah da velayet anlamına gelir. Bu ayetin nüzulüne kadar müşrik erkek ve kadınlarla nikahlanmanın haram olmasına ilişkin hükmün gelmediğine dair iddianızın delillerle ispat edilmesine ihtiyaç vardır.

"Allah'a ortak koşan kadınlarla onlar inanuncaya kadar evlenmeyin. (Allah'a ortak koşan kadın) hoşunuza gitse dahi, inanan bir cariye ortak koşan (hür) bir kadından iyidir. Ortak koşan erkekler de inanuncaya kadar, onlarla (kadınlarınızı) evlendirmeyin. (Allah'a ortak koşan hür bir erkek hoşunuza gitse dahi, inanan bir köle, ortak koşan bu adamdan iyidir. (Zira) onlar ateşe çağırıyorlar. Allah ise izniyle cennete (girmeğe) ve

mağfirete çağırıyor, insanlara ayetlerini (böyle) açıklıyor ki öğüt alsınlar"^[319] ayeti söz konusu meseleden çok önce nazil olmuştur. Yalnız şunu söyleyebiliriz: Bakara Sûresinin bu ayetiyle, başlangıçta müslüman ve kafir arasında evlenme haram kılınmış, daha önceki nikahların feshedilmesi söz konusu edilmemişti. Bu, Mümtehin Sûresinin ayetiyle oldu. Dolayısıyla bu, benim iddiam olan müslüman muhacir ve muhacir olmayan kafir kadın arasında bile o zamana kadar velayetin mevcut olduğu tezini doğruluyor. O halde siz, müslüman bir erkek ve kadın arasında velayetin kesildiği neticesine nasıl varabiliyorsunuz?

Ben bir kez daha söylüyorum ki, Kur'an ve Hadis'ten doğrudan doğruya bir hükmü istibat etmeyi menetmiyorum. Fakat bunun için geniş hadis bilgisi, nasih ve mensuh marifeti olmalı, fakihlerin ve selevin kavilleri bilinmelidir ki, biz ve siz bu özelliklere sahip değiliz. Dolayısıyla biz çok büyük hatalar işleyebiliriz. Hata yapmamak için bir meselede fakihlerden ve seleften bir kavil bulamadığımızda zamanın alimlerine müracaat etmeliyiz. Belki de birisinden bir şeyler alabiliriz. Veya araştırmamızı son sez olarak görmeyip, o meselede fakih ve seleflerden birşey bulamadığımızı açıkça yazmalıyız. "Kur'an ve hadisten ben bunu anladım. Siz diğer alimlerden de araştırabilirsiniz. Benim araştırmamı fetva olarak görmemelisiniz" demeliyiz.

Ve's-selâm...

Zafer Ahmed Osman

Cevap:

Muhterem Kardeşim Zafer Ahmed Osman.

Esselâmü Aleyküm ve Rahmetullahi ve Berâkatühû.

Mektubunu aldım ve çok sevindim. Kendi araştırmalarımı, ne kendim için ne de başkaları için yeterli ve son söz olarak görmediğimden emin olabilirsiniz. Benim her görüşüm yeniden gözden geçirilmeye açıktır. Kendi inceleme ve araştırmalarımı, daha sonra yaptığım inceleme ve araştırmalarla vardığım sonuçlara göre bazen değiştiriyorum. Daha öncekinin hatalı olduğunu açıklıyorum. Bazen, benim görüşümde olmayan, fakat kendi görüşünü tatminkar ve kati bir şekilde delille ispatlayan kişiler karşısında hatamı kabul ediyorum. Fıkıh meselelerinde kendi araştırmalarım sonucu yazdığım herşey kesinlikle fetva değildir, diye defalarca belirtmişimdir. Bu, sadece bir görüştür ve ehl-i ilmin eleştirilerine açıktır. Eğer onlar benim araştırmamdan tatmin olurlarsa kabul ederler, yoksa delil göstererek reddederler. Her ilmi bahis veya her görüşle birlikte böyle bir açıklama yapmanın zor olduğu malumunuzdur.

Mevânâ Tahânevî'nin Beyân'ul Kur'an'ından zaman zaman istifade ettim. Patankot'ta^[320] kaldığım zaman, bizim kütüphanemizde bu kitap vardı. Fakat oradan Pakistan'a hicret edince kütüphanemiz orada kaldı. Şimdi yavaş yavaş bu zararı telafi etmeye, yeni baştan kütüphane dizmeye çalışıyorum. İlim konusunda hiç de taassup sahibi değilimdir. Geçmişteki alimlerden de, günümüzdeki alimlerden de yararlanırım. Arapça gibi, Urduca yazılan ilmî eserlerden de aynen istifade ediyorum.

Diğer mezhepleri tanımak için o mezhebin alimlerini de okumak lazım, şeklinde ifade ettiğiniz görüşünüze kısmen katıldığımı belirtmeliyim. Bir mezhebi tamamıyla tanımadan bahis ve araştırmaların tamamen durdurulmasına katılmam mümkün değil. Dediğiniz doğru olsa, bizim dinî medreselerde, hadis ve fıkıh konularında Hanefî mezhebini diğer mezheplere üstün tutarak yapılan tartışmaların bir anlamı kalmaz. Ayrıca, İslâm ile diğer dinlerin veya İslâmî kanunlar ile diğer kanunların mukayesesinde bizim yazdığımız ve söylediklerimizin meşruluğunun hangi sebebe dayandığını söyler misiniz? Halbuki biz bu dinlerin hocalarından hiç ders almadık. Kanımca, mümkün olan araştırmayı kitaplardan yapmalıyız ve ıslah için tenkide güvenmeliyiz. Sonra biz, Batı'ya ait bilim, sanat ve kanunlarla ilgili görüşlerimizi de onların kitaplarını okuyarak belirtiyoruz. Herşeyi, ders alarak öğrenmiyoruz. Bizim yazılarımız da her çeşit ilim sahibine ulaşıyor. Bu yöntemle, bütün ilmi meselelerde gerçeklerin tasdiki, hataların İslahı mümkün olduğu gibi, bilimsel gelişmenin devamı da mümkün oluyor. Fıkıh neden dokunulmaz oluyor ki? Tartışma ve araştırmalarımızda herhangi bir mezhebe uymayan bir hata yapmamız endişesiyle bu işimiz neden durdurulsun ki? Eğer sizin dediğiniz gibi hatadan berî olmamalarına rağmen seleflerimiz böyle bir şeyi dikkate alarak araştırma yapsalardı, bugün onların değerli görüşleri bize nasıl ulaşırdı? Ayrıca hata yapmışlardır da. Bu meselede dikkat gereklidir, fakat bu işi kesintiye uğratabilecek kadar dikkat isteyen veya yerine getirilmesi mümkün olmayan şartlar ileriye sürülemez.

İhsan derecesinin ehemmiyetini ve bunu elde etmenin zaruretini inkar etmiyoruz. Bana göre esas isteğimiz de bu olmalıdır. Bu derecedeki insanlardan, yani ihsan sahiplerinden dünyanın, geçmişte ve bugün boş olmadığına inanıyorum. Bunlar her buldukları yerde, Allah Teâlâ'nın rahmetinin bir nişanıdır. Bunların sohbet ve refakatlerinde bulunmak bizim için saadettir. Fakat uzun tartışmadan kaçınma kaydıyla, şunu söylemeden edemeyeceğim: Genelde bu kişilere, çokça bulunduğu sanılan yerlerde az rastlanır da bulunma ihtimalinin çok düşük olduğu sanılan yerlerde daha çok rastlanır. Bunlardan insanları tezkiye edenler olarak bilinenlerin çoğunda ben öyle eksiklikler buldum ki, bu eksiklikler sıradan

insanlarda bile bulunmamalıdır. Buna karşılık, dünya işleriyle meşgul olup, kendisini ihsan erbabı olarak görenler tarafından hiç de tanınmayan Allah'ın öyle kul lan var ki, onlar, Allah korkusundan titrerler ve O'nun rızası için her çıkardan vazgeçip, her zararı kabul ederler. Onları, hakkı kabul etmek ve hakkı yerine getirmekten hiçbir nefsanîyet ve asabîyet alıkoymamaz.

Şerh-u Siyer'il Kebîr, İslâm'ın uluslararası hukuku üzerinde, şüphesiz en iyi kitaptır. Ben bu kitabı okudum. Ayrıca, Mebcut ve diğer kitapların bu hususla ilgili bölümlerini de okudum. Bunlarda, Dâr'ul Küfr ile Dâr'ul İslâm ilişkilerinin boyutu çok iyi izah edilmiştir. Fakat üzülerek söylemem gereken bir şey var: Bu kitaplarda iki "Dar" müslümanları arasındaki ilişkiler yeterince tartışılmamıştır. Benim sizden bir kez daha rica edeceğim şey, selef âlimlerinin kitaplarında bu hususta yapılan tartışmaları bir daha okumanızdır. Okuduktan sonra, onları değerlendirin ve günümüz şartlarına uyarlamaya çalışın. Umarım neticede siz de bu eksikliği hissedeceksiniz. Bunun asıl nedeni, bizim ictihad yönüyle mümtaz addettiğimiz devirde yaşayan tüm müslümanların Dâr'ul İslâm'da yaşamış olmalarıdır. Büyük bir müslüman topluluğunun Dâr'ul Küfr'de yaşamaması o devirlerde ender rastlanan durumlardan idi. Müslümanların büyük çoğunluklar halinde Dâr'ul Küfr'un hakimiyetine girdiği sonraki zamanlarda ise ictihad kapısı hemen hemen kapanmıştı. Dolayısıyla İslâm hukukunun bu bölümü çok eksik kaldı. Üstelik şimdiki evrensel, ulusal devletlerle müslümanlar önceden hiçbir zaman karşılaşmamışlardı. Böyle bir devlette, bütün nüfusu, tek bir millet farzederek; kafir bir çoğunluk, müslümanlar üzerinde kendi medeniyet ve hayat kurallarını zorla uygulamaya koymuştur. Müslümanların zimmî olarak buldukları İslâm dışı ulusal devletlerdeki durumları, Dâr'ul Küfr'dekinden daha karmaşıktır. Ayrıca bu, sizin baktığınız açıdan daha derin bir gözle incelenmeye muhtaç bir konudur.

Bu konuda çözüm isteyen esas şey, casusluğun ihtimallerinin bulunduğu yerler ve bunların nasıl kapatılacağı değildir. Burada söz konusu olan Dâr'ul İslâm ve Dâr'ul Küfr'ün müslüman halkları arasındaki ilişkilerle, iptal olan velayettir. Yâni; velayet ne anlamdadır ve bunun iptalinin fiili sonuçlarının ne olacağıdır. Benim ifade ettiğim anlam ve sınırları kabul etmiyorsanız, bunun ne anlama geldiğini siz söyleyiniz.

Dâr'ul İslâm tarafından muhaceret kapılarının kapalı tutulması halinde hicretin farz kılındığı zaman verilmiş hükümlerin şimdiki zamanda nasıl uygulanabileceği yolundaki itirazınız yerinde ve önemlidir. Fakat buna verilecek olan cevap şudur: Şüphesiz bu hükümler, hicret farz kılındığı zaman verilmişti, fakat velayetin (velilik) düşmesi hicretin farz kılınmasına değil, Dâr'ul İslâm ve Dâr'ul Küfr'ün farklılığına dayalıdır. Eğer siz bu dediğimi kabul etmiyorsanız, o zaman şunu demek istiyorsunuz; Eğer, Dâr'ul İslâm hükümeti bütün kafir ülkelerin müslümanlarını hicrete davet edemiyorsa, o zaman bütün bu müslüman halkların velisidir. Böyle bir durumda Dar'ül İslâm'ın müslümanları da Dâr'ul Küfr'deki müslümanlarının velisi mi olacaktır? Halbuki durum, bunun tam aksi olmalıdır. En yakın bir Dâr'ul Küfr'deki müslümanlara bile sığınak vermekten aciz olacak kadar zayıf bir Dâr'ul İslâm'ın bu durumdaki müslümanların velayet hakkını da yerine getiremeyeceği çok açıktır.

İşin gerçeği şudur: Bu velayetin düşmesinin gerektirdiği maslahat ve gerçeklerin hicretin farz olup olmamasıyla hiç alakası yoktur. Aslında bunun esas şudur: Gayri müslim bir hükümetin halkı olan müslümanların velayet yükünü taşımak müslüman bir hükümet için mümkün değildir. Eğer müslüman hükümet bu müslümanların velisi olduğunu iddia ediyorsa, bu velayet hakkını yerine getirmek için gayri müslim ülkelerin içişlerine karışıyorsa veya en azından görünüşte böyle bir karışma hakkına kendini sahip görüyorsa, bunlardan dolayı bütün gayri müslim hükümetlerle başı derde girecektir. Yani, müslümanların yaşadığı gayri müslim devletlerle.

Belki siz, velayetin iptaliyle ilgili bu hükmün Dâr'ul Küfr'deki müslümanların hicret etmemelerini cezalandırmak için verildiğini düşünüyorsunuz. Dolayısıyla şu itirazda bulunuyorsunuz: Biz onların hicret yolunu açmadığımızı göre neden onlara bu cezayı vermekteyiz? Fakat daha önce söylediğim açıklamayı düşünürseniz bu itirazınız bertaraf olacaktır. Hicret üzerlerine vacip olup da hicret etmeyenler için verilen cezalar başkadır ve Kuranda çeşitli yerlerde beyan edilmiştir. Sadece hicretin farz olması durumunda söz konusu olan bu cezaları, hicret farz veya mümkün olsa da olmasa da sırf "Dâr" ayrılığına dayalı olan uluslararası hukukun daimi maddeleriyle karıştırmakla büyük yanlış anlaşılmalara doğabilir. Bunun için, hicretin vacip olduğu haldeki cezalarla, farklı ülkelerde uygulanan yasaları karıştırmamak lazım.

Yabancı ülkelerin uzmanlarının hizmetlerinden yararlanmak başka, birisine vatandaşlık hakları verip, sadece kendi vatandaşlarına mahsus olan sıradan ve sorumluluklara sahip görmek daha başka bir şeydir. Gerektiğinde, dışarıdan uzman getirmek, şer'an caizdir. Fakat gayri müslim olan bir hükümetin halkı olan ve bütün çıkarları Dâr'ul Küfre bağımlı olan bazı kişileri tutup da kendi ülkemizin sefir, bakan ve müsteşarı vs. yapmak benim bildiğime göre Kur'an'ın talimatlarına aykırıdır.

Velayetin kesilmesiyle ilgili olarak denkleğin de (küfûv) yok olduğunu iddia etmedim ki, Dâr'ul Küfr'deki seyyid birisinin seyyid olmaması gibi bir önermeyi de ileri sürmem söz konusu olsun. Söylemek istediğim, evlenme ve diğer bağların sadece velayet bağları içerisinde olan kişi ve toplumlar arasında geçerli olacağı görüşüydü. Bu velayet bağının hiç bulunmadığı bir yerde, eğer soydan başka bir sebeple herhangi bir bağ mevcutsa, böyle bir durum nikahın (evlenmenin) esası olamaz. Dolayısıyla evlilik ile eşler arasında doğan hukuki bağların esas velayet üzerindedir, küfr üzerinde değil. Eğer velayet olmazsa, bu hakların düzgün bir şekilde yürütülmesinde küfûvün hiçbir yardımı olamaz. Dâr'ul Küfr'ün seyyid bir erkeği ile Dâr'ul İslâm'ın seyyide bir kadını nesep yönünden denk oldukları halde, bu denklik (küfûv); seyyide kadının mehir, nafaka ve diğer haklarının verilmesinde bir işe yaramayacaktır.

Yine de, daha önce de söylediğim gibi, benim bu dediklerimden. Dâr'ul İslâm ve Dâr'ul Küfr deki müslümanlar arasında evlenmenin haram olduğu, "Dar" farkından dolayı daha önce gerçekleşmiş nikahların fesh olacağı, gelecekte de iki "Dâr" müslümanları arasında evlenmenin mümkün olamayacağı mânâsı çıkarılmamalıdır. Benim sözlerimin anlamı şudur: Eşler arasında "Dâr" farkı meydana gelmişse ve onlar bizim mahkememize nikahlarının feshi için başvururlarsa, bunları dikkate almalıyız ve gelecekte böyle bağlara girmekten kaçınmalıyız.

Ve's-selâm... Mevdûdî [\[321\]](#)

Yetişkin Bir Kız Kendi Arzusıyla Kendisini Nikahlayabilir Mi?

Soru:

Hanefi ve Ehl-i Hadis alimleri arasında, yetişkin bir kadının nikahı meselesinde, genellikle bir görüş ayrılığı vardır. Hanefilere göre, yetişkin bir kız, velilerinin izni olmaksızın veya onların isteğine muhalefet ederek kendisini istediği erkeğe nikahlayabilir. Velileri, onun bu nikâhına itiraz etme hakkına sahip değildir. Bunun aksine Ehl-i Hadistiler böyle bir nikahı bâtil ve geçersiz sayarlar ve velisinin izni olmadan nikahlanan bir kızın, tereddütsüz ikinci bir nikaha tabi tutulabileceği iddiasındadırlar.

Tarafların bende olan delillerinden bildiklerimi size nuyorum. Siz kendi araştırmalarınızdan yola çıkarak meseleye açıklık getirir misiniz?

Cevap:

Soru soran zât bu soruyla birlikte, çok detaylı bir biçimde, tarafların delillerini sıralamıştır. Dolayısıyla biz de önce onları aktarıyoruz.

1. Hanefilerin delilleri şu ayet ve hadislerden ibarettir:

"İçinizden lenlerin bırakmış olduğu eşler, kendi kendilerine dört ay on gün bekler, iddetleri sona erdiğinde, onların kendi haklarında, uygun şekilde davranışlarından dolayı size sorumluluk yoktur."^[322]

"Bundan sonra eğer (koca karısını) boşarsa, kadın başka birisiyle evlenmedike bir daha kendisine helal olmaz."^[323]

"Kadınları boşadığınızda, müddetleri sona ermişse, eski kocaları ile birbirleriyle gzellekle anlaşmışlarsa evlenmelerine engel olmayın"^[324]

Bu konuda dayandıkları hadisler de şoyledir: Nafi b. Cübeyr, İbn Abbas'tan şoyle rivayet ediyor:

"Rasûlullah (s.a) buyurdu ki: *Dul bir kadın kendi hakkında karar vermeye velisinden daha çok hak sahibidir. Bakire kızın ise görüşü alınmalıdır ve onun susması kabul etmesi demektir.*"

Başka bir rivayete göre; *"koca görmüş bir kadın kendi nikahı konusunda velisinden daha fazla yetkilidir."*^[325]

Ebi Seleme ibn Abdurrahman'ın rivayetine göre de:

"Bir kadın Rasûlullah'a(s.a) gelip: "Babam istemediğim bir erkekle beni nikahlamıştır." dedi. Rasûlullah (s.a) babasına:

"*Senin buna hakkın yoktur*", kızı da:

"*Git, istediğin kişiyle evlen.*"^[326] dedi.

Malik, İbn Abdurrahman'dan; Abdurrahman babasından ve babası Hz. Aişe'den (r.a) rivayet etmiştir: Hz. Aişe Hafsa binti Abdurrahman 'ı Manzur ibni Zübeyr'le evlendirdi. O zaman Abdurrahman Suriye'deydi. Dönüşünde: 'benim görüşüm gözardı mı edilmeliydi?' diye sordu. Bunun zerine Hz. Aişe (r.a), Manzur ibn Zübeyr'e olup bitenleri nakletti. Bunun zerine Manzur dedi ki: 'Kararı Abdurrahman'ın elindedir. Bunun zerine

Abdurrahman, Hz. Aişe'ye: "Sizin yaptığımız birisi ben reddedemem"dedi. Sonuçta Hafsa, Manzur'da kaldı ve boşanmadı.^[327]

Ebu Davud ve Nesâi, İbn Abbas'tan şoyle rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a) buyurdu ki:

"*Dul bir kadın üzerinde, velisi hiçbir yetkiye sahip değildir.*"^[328]

Nesâi ve Ahmed, Aişe'den rivayet etmiştir: Bir kız Rasûlullah'a (s.a) gelerek:

"Benim babam beni kendi yeğeniyle (erkek kardeşinin oğluyla) nikahladı. Amacı, onu benim vasıtamla zilletten kurtarmaktır." dedi. Rasûlullah (s.a) nikahın feshi veya devamını kızı bıraktı. Bunun zerine, kız:

"Ben babamın yaptığını onaylıyorum. Ancak benim istediğim şudur ki, kadınlar babalarının bir yetkisi olmadığını öğrensinler." dedi.^[329]

2. Ehli Hadis'e mesup kişiiler ise, kendi görüşlerini desteklemek için şu hadisleri ne sürmektedirler:

Hz. Aişe'den rivayet edildiğine göre; Rasûlullah (s.a) buyurdu ki:

"*Velisinin müsaadesi olmadan nikahlanan kadının nikahı batıldır. Eğer bir anlaşmazlık olursa, velisi olmayan kadının velisi sultan (devlet başkanı) olacaktır.*"^[330]

Ebu Musa, babasından şoyle rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a); "*Velisiz, hiçbir nikah caiz değildir.*" buyurdu.^[331]

Ebu Hureyre'den rivayet edilmiştir: Rasûlullah (s.a):

"*Bir kadın başka bir kadının (velisi olup) nikah yapmasın ve bir kadın kendi nikahını da yapmasın, (kendi başına nikahlanmasın)*"^[332] buyurdu.

Hz. Ömer (r.a) şoyle dedi:

"Nikahını velileri veya hükümet yetkilileri yapmayan kadının nikahı bâtıldır."^[333]

İkrime b. Halid'in rivayetidir:

bir kadın, kendi nikahı meselesini velisi olmayan bir şahsa havale etti ve o şahıs bu kadının nikahını yaptı. Hz. Ömer (r.a) bunu duyunca taraflara kırbaç cezası verdi ve nikahı iptal etti.^[334] Hz. Ali (r.a):

"Velisinden izinsiz nikahlanan kadının nikahı batıldır. Velinin izni olmayan hiç bir nikah olmaz." dedi.^[335]

İmam şa'bi'den rivayet edildiğine göre; Hz. Ali, Hz. Ömer (r.a), şureyh ve Mesruk dediler ki:

"Veliden izinsiz nikah olmaz."^[336]

Bu delillere bakıldığında her iki tarafın delillerinin de çok ağırlıklı olduğu anlaşılıyor. Taraflardan bir tanesinin görüşünün tamamen yanlış olduğunu söylemek mümkün değildir. Öyleyse: "Acaba şari gerçekten birbiriyle çelişen iki değişik hüküm m koydu, yoksa bir hüküm ötekisini iptal mi etmektedir? Ya da iki hükmü birleştirip, şari'nin isteği tam anlamıyla anlaşılabilir mi" gibi bağı ihtimaller akla geliyor.

İlk şık tamamen bâtil ve ihtimal dışıdır. Çünkü, şeriatın tüm sistemi, şari'nin kâmil hikmetine tanıklık etmektedir ve hkimden çelişen hükümlerin verilmesini beklemek mümkün değildir. İkinci şık da bâtıldır; çünkü bu konuda neshe dair hiçbir delil yoktur. O halde geriye sadece inc şık kalıyor. Bizim, bunun üzerinde durmamız lazımdır. Ben tarafların delillerinin arasını bulup, şeriat Sahibinin isteğini şoyle anladım.

1. Nikah konusuna esas olan taraflar erkek ve kadındır; erkek ve kadının velileri değil. Bunun içindir ki; icap ve kabul, nikah eden erkek ve nikahlanan kadın arasında gerçekleşir.

2. Nikahı düzenleyen anne ve babası da olsa yetişkin kadının (bakire kız veya dul) nikahı onun rızası olmadan veya isteğine aykırı olarak kıyılmaz. Kadının rızası olmayan nikahta icab söz konusu olmadığı için, nikah daha baştan geçersiz olmaktadır.

3. Fakat, Şâri, kadınların nikahları konusunda tamamen bağımsız olmalarını ve istediği her çeşit erkeği velilerinin isteğine karşı olarak, kendi ailelerine damat olarak getirmelerini de caiz görmemektedir. Dolayısıyla Şâri, kadının nikahı için, onun ve velisinin rızalarını elzem kılmıştır. Kadının, velisinin izni olmadan ve velinin de kadının rızasını almadan nikah kıymaları caiz değildir.

4. Eğer bir veli, kadının nikahını ona danışmadan kendisi kıyarsa, o nikah kadının isteğine bağlı olarak askıda kalır. Eğer kadın kabul ederse, nikah geçerli olacak; yoksa, bu konu mahkemeye intikal edecektir. Mahkeme, kadının bu nikahta onayının bulunup bulunmadığını araştırır ve kadının rızasının bulunmadığını tesbit ederse bu nikahı fesh eder.

5. Eğer kadın velisinin izni olmadan kendi kendini nikahlarsa, bu nikah da velinin isteğine bağlı olarak askıda kalır. Veli kabul ederse nikah kabul olur. Velinin kabul etmemesi durumunda da bu konu mahkemeye götürülür ve mahkeme velinin itirazını araştırır. Eğer mahkeme velinin itirazının gerçekten makul bir sebebe dayandığını anlarsa, bu nikahı fesheder. Eğer velinin, kasıtlı olarak nikahı geciktirmesi veya caiz olmayan bir amaçla nikahı oyalaması yüzünden kadın bunalıp, son çare olarak bu nikahı göze almışsa, velisi kötü niyetli kabul edilip bu nikah tanınır. Mahkeme tarafından da bu nikah karar altına alınır.

Benim bildiğim budur. Doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

Evlenme Konusunda Küfüv (Denklik) Meselesi

Soru:

Tercüman'ul Kur'an'ın, Zilkade ve Zilhicce, 1370 tarihli sayısında Mevlânâ Zafer Ahmed Osman'a cevap yazarken öyle bir hata yapmışsınız ki, dayanamadım. Söz konusu alimin size: "Hindistan'da kalan bir seyyid orada kaldığından dolayı seyyidliği ortadan kalkar ve sıradan biri vaziyetine mi düşer?" şeklinde sorduğu soruya verdiğiniz cevaba çok ama çok şaşırdım. Çünkü siz de, dolaylı olarak, böyle gayri İslâmî bir ayırımı kabul etmiş gözüktüyorsunuz. Bunu da şu söyledikleriniz teyid ediyor. "Dâr'ul Küfür'deki seyyid bir erkeğin, Dâr'ul İslâm'ın sınırları içindeki seyyid bir kadınla nesep itibarıyla (soy bakımından) denk olduğu doğrudur." Herşeyden önce ne söylemek istediğiniz anlaşılıyor. Siz de mi soy meselesini İslâm'da caiz görüyorsunuz? Eğer cevabınız evet ise, Kur'an ve Hadis'ten delillerle beni tatmin ediniz. Ben, insanların mesleklerinden dolayı, neden aşağı veya yüce gösterildiklerini anlayamıyorum. İnsanların hepsi Hz. Adem'in (a.s) evladıdır. Hz. Davud (a.s) demircilik yapmışsa, ona da bu mesleğinden dolayı "demirci" deyip aşağılayacak mısınız?

Cevap:

Küfüv (denklik) meselesindeki itirazınıza katılmıyorum. Üslûp ve ifade bakımından farklı görüşlere sahip olabiliriz. Fakat, küfüv meselesi hem akıl ve hem de nakille sabittir. Detaylar bir tarafa, ama nikahta bunun geçerli olduğu konusunda fıkıhın dört imamı da görüş birliği içerisinde.

Bu mesele ile ilgili birçok hadis vardır. Mesela:

"Kadınları ancak denkleleri ile evlendiriniz." [\[337\]](#)

"Ey Ali! Üç şeyi geciktirme: Zamanı geldiğinde namazı, hazır olduğu zaman cenazeyi (gömmeyi), dengi bulunduğu bekar kadını evlendirmeyi." [\[338\]](#)

"Kendi neslinizi sürdürmek için iyi kadınları arayın ve kadınlarınızı denkleleri ile evlendirin." [\[339\]](#)

İmam Muhammed, Kitâb'ul Asâr'da Hz. Ömer'in (r.a) şu sözünü nakletmiştir:

"Ben, şerefli ailelerin kadınlarının nikahlarını onların denklelerinden başka kimselerle yaptırmaya izin vermeyeceğim."

Bunlar söz konusu meselenin aktarılmış nakli delilleridir. Akli delillere gelince; aklın açık bir gereği olarak bir kızı evlendirirken, erkeğin onun dengi olup olmadığına bakılacaktır. Eğer dengi değilse, her ikisinin huzur içinde geçinebileceğini bekleyemeyiz. Nikahın akli ve nakli amacı eşler arasında sevgi ve merhametin vücuda gelmesidir. Böylelikle onlar birbirlerinden sükun bulacaklardır. Küfüv'ün söz konusu olmadığı nikahlarda bu amaca ne kadar ulaşabileceğini siz kendiniz düşününüz. Hangi akıl sahibi oğlunu veya kızını dengi olmayan birine vermeye çalışır?

Siz İslâmî eşitliğin anlamını, sırf müslüman oldukları için, herhangi bir erkeğin, herhangi bir kadınla; herhangi bir kadının herhangi bir erkekle evlendirilmesi olarak mı anlıyorsunuz? Onlar arasındaki denkliği göz önünde bulundurmaz mısınız?

Fakihler, küfüvün anlamını belirlemeye çalışmış ve her biri kendi yöntemleriyle erkek ve kızda bulunması gereken benzerlikleri ortaya koymuşlardır. Bu detaylarda biz bazı fakihlerin görüşüne katılıp, diğerine katılmayabiliriz. Fakat, sağduyunun gereği, ömürleri boyunca beraber olacak olan kişiler arasında, ahlâk, din, aile, sosyal gelenekler, sosyal şeref, mali durum ve herşeyde bir benzerlik veya denklik bulunmasıdır. Bunların tamamında denklik sağlanamamış olsa bile, hiç olmazsa eşleri birbirinin sevgi ve birlikteliğinden uzaklaşabilecek bir farklılık da olmamalıdır.

Bu, insan toplumunun pratik bir meselesidir ve bu konuda isabetli olmayı gözönünde bulundurmalıyız. Eğer Hz. Âdem'in (a.s) bütün evlatlarının eşit olmasının gerektiği teorisini burada uygulamaya kalkarsanız, yüzbinlerce yuva yıkılacaktır. Fakat, sadece nesli ve nesebi bakımından bazı

esaslara dayanan kast [\[340\]](#) sebebiyle aşağılık ve yücelik gibi şeyleri cahilane bir kavram olarak niteliyorsanız, ben de bu mevzuda size katılıyorum. Küfüv gibi fikhî bir meseleyi çarpıtarak, hindular gibi, sözde yüksek ve alçak kastları aratmış olanlara benim de sizin kadar itirazım

var. [\[341\]](#)

Takas Yoluyla Nikah

Soru:

Müslümanlar arasında, birbirlerinin kızlarını karşılıklı olarak takas etme yöntemi gelenek haline getirilmiştir. Bazen birçok kişi birleşerek böyle takaslar yapıyorlar. Mesela; Ahmet, Mehmet'in oğluyla; Mehmet, Ömer'in oğluyla ve Ömer Ahmed'in oğluyla kızlarını evlendiriyorlar. Bu durumlarda genellikle mehir rakamı aynı oluyor. Bazı alimler bunu (sigar) takas olarak adlandırmışlardır. Rasûlullah (s.a) tarafından bunun haram edildiğini de söylemişlerdir.

Günümüzde fakir bir insan bu yolu seçmekte, bazen buna mecbur kalmaktadır. Çünkü, kızını kolayca kabul edenler, oğluna kız vermekte aynı kolaylığı göstermiyorlar.

Lütfen bu meseleyi açıklayınız.

Cevap:

Ülkemizde uygulanmakta olan takas yöntemi Rasûlullah'ın (s.a) yasakladığı bir evlilik türüdür. Takasın üç şekli vardır ve hiçbiri de caiz değildir.

Birincisi: Bir kişi ötekine, kendi kızının da verilmesi şartıyla, kızını verir ve her kız birbirinin mehiri sayılır.

İkincisi: Takasın şartı aynen birinci şekildeki gibi olur ve her aile birbirine eşit miktarda mehir verir. Mesela, ellişer rupi gibi. Ancak kızlara hiç para verilmez.

Üçüncüsü: Takas konusu sadece sözlü olarak değil; kızın nikahında ikinci kızın nikahı da şart olarak ileri sürülmek suretiyle olur.

Bu şekillerin üçü de, şeriate aykırıdır. İlk şeklin caiz olmadığı görüşüne tüm fakihler katılıyorlar. Fakat geri kalan iki şekil hakkında görüş ayrılığı vardır. Fakat, serî delillere dayanarak, rahatlıkla söyleyebilirim ki, takasın üç şekli de yasaktır. Bu üç takas şekli de toplumda başlıca fesat

sebebidir. [\[342\]](#)

Nişanlanmanın Şer'i Hükmü

Soru:

Şer'an; nişan, nikah yerine geçer mi? Halk bunu icap ve kabul derecesinde görüyor. Eğer kızın ailesi verdikleri sözü reddederlerse, akrabalar onlarla ilişkilerini kesiyorlar. Bu durumda, kızın ailesi kızlarının nikahını başkasıyla yaparsa, yaptıkları doğru olur mu?

Cevap:

Nişan, bir kızın falanca şahısla nikahlanacağına dair bir sözdür; haddi zatında nikah değildir. Ama bu, taraflar arasında dönülmesi doğru olmayan bir ahid ve anlaşma niteliği taşımaktadır. Makul bir neden olmadan buna uymamak doğru değildir. Eğer nişandan sonra, taraflardan birinin daha önce bilinmeyen ya da gizlenen bir ayıbı açığa çıkarsa, şüphesiz bu sözden dönülebilir. Ama böyle makul bir sebebe dayanmadan, sözden dönmek caiz değildir. Sözünde durmamak ve ahdi bozmaktan dolayı Allah'a hesap verilecektir. [\[343\]](#)

Şeriatın Mastürbasyonla İlgili Hükmü

Soru:

Gençliğinin en üst noktasında olan biri, şehvî duyguları baskınsa, bu duyguları ancak şu birkaç şekillerle kontrol altına alabilir:

Biri evlenme yoludur. Ama nişanlısı olan kızın yaşı küçük olduğundan dolayı en az üç dört yıl beklemek zorundadır.

Bir başka yol, kendi ailesinin istemediği bir kızını almaktır. Fakat böyle olunca da bütün ailesi küsebilir, hatta ailesiyle olan bütün bağları kopabilir.

Kendi nişanlısı büyüyünceye kadar, geçici olarak başka biriyle evlenmesi. Fakat bu da mut'a gibidir.

İsteklerini kontrol altında tutmak için oruç tutabilir. Yalnız, mesleği meşakkatli birisidir; gün boyu çalışmaktadır ve çalışarak oruç tutması da zordur.

Son çaresi de zinadan kurtulabilmek için mastürbasyon yapmaktır. Bu durumda böyle bir yöntem uygulanabilir mi?

Cevap:

Mastürbasyonla ilgili İslâm'ın fakihlerinin üç görüşü vardır:

1. Caizdir ve buna karşı en fazla denebilecek şey; ahlâk kurallarına aykırı olduğu için mekruh ve istenmeyen bir fiildir. Bu görüşü destekleyenler, hiçbir yerde bunun haram olduğu söylenmemiştir demekte ve şu ayeti delil getirmekte:

"Allah size haram ettiği şeyleri, sizin için detaylı olarak beyan etmiştir [\[344\]](#) ve bu, haramlar listesinde zikredilmediği için caizdir, demektedirler." İbn Hazm, Muhallâ'da, bu görüşü delilleriyle sunmuştur. Senetleri ile belirtmiştir. Hasan Basri, Amr b. Dinar ve Mücahid de aynı görüştedir. Sadece

Atâ buna mekruh demiştir. [\[345\]](#)

Allâme Alûsi, Rûh'ul Meânî'de, İmam Ahmed b. Hanbel'in şu görüşünü belirtir: "Bu fiil, gerektiğinde hacamat yaptırmak veya kan aldırarak gibi caizdir." [\[346\]](#)

Fakat Hanbeli fikhının güvenilir hiçbir kitabında ben bu fetvayı bulamadım.

2. Haramdır. Fakat zina fitnesine karışma ihtimali bulunduğu takdirde bunu yaparsa, azaba uğramayacağı umudu vardır. Bu Hanefilerin görüşüdür. Nitekim Redd'ul Muhtar'aa, bu fiilin haram olduğu ve azabı gerektirdiği açıklanmıştır. Sadece zinaya karışma ihtimali bulunduğu zaman

[347]

yapıldığı takdirde müstesna.

Buna yakın olarak, Allame Alusi, İbni Hüمام'ın bu anlamdaki bir sözünü aktarmıştır: [348] Ve buna benzer bir görüşü Allâme İbn Âbidin, büyük fakih Ebu'l-Leys'den nakletmiştir. Bu görüş hakkında özel bir hüküm yoktur ve bu İslâm'ın genel usulünden netice olarak çıkartılmıştır. Meselâ; mecburiyet karşısında haram şeyin kullanılmasına izin verilmesi ve cevaz olmayan iki işten kaçınılmaz olduğu için daha az derecede caiz olmayan işi yapmak gibi.

3. Kesinlikle haramdır. İmam Şafî ve İmam Malik'in görüşü böyledir. Onlar Mü'minun Sûresi'nin şu ayetini delil olarak göstermektedirler:

"Ve onlar ırzlarını korurlar. Ancak eşleri, yahut ellerinin sahip olduğu (cariyeler) hariç (bunlarla ilişkilerinden dolayı da) onlar kınanmazlar. Ama bunun ötesine gitmek isteyen olursa işte onlar haddi aşanlardır." [349]

Bu ayetten delil getirirken diyorlar ki: Nikahlı kadın ve cariyeler hariç, zina, mastürbasyon, Lut kavminin ameli gibi, yollarla şehveti tatmin etmenin bütün şekilleri Kur'an'a göre haramdır. Sonra şu hadislerle bu görüşlerini desteklemektedirler:

"Allah cinsi organlarıyla oynayanları azaplandırmıştır."

Allâme Alûsi bu iki hadisi, Rûh'ul Meânî'de nakletmiştir. İbni Kesîr bu ayeti tefsir ederken şu hadisi nakletmiş, ancak hadisin garib olduğunu ve ravilerinden birisinin tanınmayan biri olduğunu da belirtmiştir.

"Kıyamet günü Allah Teala, yedi adama ne bakacak, ne onları pâk edecektir, ne de başka insanlarla toplayacaktır. Onları cehenneme ilk girenler arasında bulunduracaktır. Eğer tevbe ederlerse müstesnadır. Tevbe edeni Allah affeder.

1. Kendi elini nikahlayan (Mastürbasyon yapan).
2. Lut kavminin yaptığını yapan (Livata yapan)
3. Bu fiilleri yaptıran
4. İçki içen
5. Feryat ettirecek bir şekilde kendi anne ve babasını döven
6. Komşularını kendisine lanet ettirecek derecede rahatsız eden.
7. Komşusunun karısıyla cinsel ilişki kuran."

Bu değişik delil ve görüşlere bakınca, birincisinin çok zayıf ve yanlış olduğu gerçeği ortaya çıkıyor. Buna haram sıralamasında yer vermemesinden, her haram şeyi ismiyle ifade etmesi gerektiği anlamı çıkarılamaz. Oysa bundan, Kur'an'da haram ve helâlin genel usulünün belirtildiği anlamını çıkarmak daha doğru olur. Dolayısıyla Kur'an'da ifade edilen bir esasın kapsamına giren her şeye aynı hüküm uygulanır. Bir esasın kapsamında bulunan bir şey için, sadece kendini istisna eden herhangi bir delil bulunursa, hüküm geçersiz olur.

Sorunu şu şekilde ortaya koymak gerekmektedir: Kuranı Kerime göre, nikahlı kadınlar ve köle gibi mülk olan kadınlar dışında herhangi bir yolla şehveti gidermek günahdır. O halde ortada mastürbasyonu istisna eden bir delil var mıdır?

Bazı kişiler, bu soruyu şu şekilde cevaplamaktadırlar: "Arabistan'da bu fiil yapılmıyordu ve Arap dilinde de bu tür bir kelime bulunmuyordu." Dolayısıyla, bu:

"Kim bunun dışında bir yola başvurursa, işte onlar haddi aşanlardır." [350] ayetinin kapsamına girmez.

Bu yaklaşım iki nedenle yanlıştır: söyleyebiliriz. Fakat aklın hükmü, bunun zina, Lut kavminin ameli (livata) ve hayvanlarla çiftleşmeye göre daha hafif derecede haram olmasıdır. Dolayısıyla kişi, bu tür günahlara düşme safhasına gelmişse ve bu günaha düşme tehlikesinden kurtulmanın tek yolu da masturbasyonla, "belki de Allah ona ceza vermez." diyebiliriz.

Şimdi hakkında soru yöneltilen kişiye dönelim. Ben, ona ilk olarak Allah'ın şu nasihatini hatırlatacağım:

"Evlennemeyenler, Allah kendilerini lütfü ile zenginleştirene kadar iffetli davransınlar." [351] Ben de ona şu şekilde bir nasihatla bulunabilirim: Senin için böyle bir durumun mevcut olmadığını söyleyebilirim. Sen bunu haram bir şeyi helâl etmek için mazeret olarak kullanıyorsun. Sen, aileden korktuğun için evlenmiyorsun. Oysa ailen, senin gibi genç bir adamı, küçük yaştaki bir kızla nişanlayarak cahilliğini ortaya koymuş. İmkânın olduğu halde aile korkusundan nikah yapmazsan ve herhangi bir günah işlersen, Allah'a hesabını vereceksin. Çünkü nikaha mani hiç bir mecburiyetin yok. Hile için delil ve mazeret aramayı bırakmalısın. Aksine doğru karar vermeye çalışmalısın. Allah mı? Aile mi? Hangisi korkulmaya daha layık olan? [352]

Peçe Takmakla Tesettürün Gayesi Gerçekleşiyor Mu?

Soru:

Ben, bir süredir zihnen ve kalben sizin vaziyet ve istikamet ettiğiniz İslâmi harekete bağlıyım. Tesettür meselesindeki görüşlerinizi okudum ve çok sevindim. Fakat yazınızın sonunda, geleneksel bir örtü olan peçeyi de tavsiye etmişsiniz. Bu konuda birkaç şey kafamızı kurcalıyor. Şu konuları açıklamanızı rica ediyoruz:

Tesettürün gayesi cinsî cazibeden doğacak olan fitneyi önlemektir. Açıkça bilinmektedir ki, cinsî cazibe erkekte de, kadında da mevcuttur. (İkisinin cazibeleri arasındaki farkı inkar etmiyorum.) Dolayısıyla tesettürün asıl ruhu olan "göz sakınması"nın hükmü, erkek için de kadın için de geçerlidir. Fakat kadınların büyük bir çoğunluğunun örtü duvarının arkasında göz zinası yaptıkları bir gerçek. Bunun nedeni, erkeklere bakarlarken kendilerini onların görmediklerini zannediyor olmalarıdır, diyebiliriz. Böylece kadınların özlerindeki (fitratlarındaki) haya gittikçe azalıyor.

Ayrıca orta halli bir aile kadını işlerini peçe takarak yürütemez. Meselâ; yolculuk için otobüs, minibüs vs. ye binmek İslâmî açıdan peçeli bir kadın için oldukça zor ve mahzurludur. Tesettürün önemi ve makuliyetini inkar mümkün değildir. Fakat geleneksel örtü olan peçenin yerine daha uygun bir şey kullanılamaz mı? Meselâ; birkaç yıl öncesine kadar namuslu köy kadınları yüzü açık tutan çarşaf örtüyorlardı. Çarşafın içindeyken de bir erkeğe sürekli bakma cesaretini göstermiyorlardı; gözlerinde çekingenlik ve haya belli oluyordu. Bana göre yüzü açık tutan çarşaf, günümüzde kullanılan peçeye göre daha iyi bir örtü. Meşguliyetinize rağmen sizi zahmete sokuyoruz. Hoşgörünüze sığınarak, başışlamanızı rica ediyoruz.

Cevap:

Sorunuzda bir çok şeyi birbirine karıştırmışsınız. Bu sebeple herşeyi ayrı ayrı ele almak gerekiyor. Üzerlerinde ayrı ayrı düşündükten sonra genel bir kanaate varmanız uygun olur.

Düşünülecek ilk şey şudur: Gözleri sakınma konusunda bir eğitim ve ahlâkî terbiye vermeden bir kadını, yabancı erkeklere dikkatle bakmaktan alıkoyabilir miyiz? Siz peçeye, kadın erkeğe yüzünü göstermese de, kadının caiz olmayan bir şekilde onlara bakmasını engellemiyor diye itiraz ediyorsunuz. Ki peçe, erkeğin kadının yüzünü görmesini engelliyor, fakat kadın da altında haram olan erkek temaşacılığını yapıyor. Fakat bu eksiklik, sadece peçeli giysilerde değil, yüzü açık tutan çarşafta da söz konusudur. İslâm hukuku, bir kadına yolunu görebilecek kadar gözünün önünü açmasına müsaade ediyor. Bu nedenle her müslüman kadın, dışarı çıktığında çarşafını gerekli oranda açabilir. Ayrıca bu eksiklik, kapı ve pencerelere taktığımız perdelerde de vardır. Kadının içinde yaşadığı ve dışarı bakmak zorunda kaldığı herşeyde bu eksikliğin olduğunu söyleyebiliriz. Şimdi buyurun siz söyleyin: Bunları nasıl önleyebilirsiniz? Acaba İslâm hukuku kadının içinde bulunduğu şeyin iyice kapatılmasını istiyor mu? Ayrıca ben "Hicap" adlı kitabımda bir rivayeti de naklettim. Bu rivayete göre Hz. Peygamber, (s.a) Hz. Aişe'ye zencilerin oyununu seyrettirmiş tir. O kitabımda, erkeklerin kadınlara bakmasıyla, kadınların erkeklere bakmasının şer'an aynı olmadığını, psikolojik açıdan duyarlılıklarının da farklı olduğunu izah etmiştim.

Düşünülecek ikinci husus da şudur: Peçeli çarşaf, parlak ve egzotik değil de sade ve süssüz olsa, hiç bir itiraza yer kalmayacaktır. Böyle bir peçe şeriatın gayesini gerçekleştiriyor mu? Eğer gerçekleştiriyorsa, bunun caiz olmamasının hiç bir delili yoktur. Size göre, şeriatın gayesini başka bir şey yerine getiriyorsa, bu ayrı bir konudur. Elbette İslâm'ın gayesini gerçekleştiren başka şeyler de önerebilirsiniz. Fakat peçenin caiz olmadığını söylemek doğru olmaz.

Peçeyi takıp da dolaşmanın ve otobüslere binmenin zorlukları ile peçenin caiz olup olmaması arasında hiç bir ilgi yoktur. Sizce yüzü açık tutan çarşaf bu zorluklar azalacak mı? Yahut tamamen ortadan kalkacak mı? Bu durumda kadınların dikkatini çekin. Eğer onların tecrübesi de yüzü açık tutan çarşafın daha uygun ve pratik olduğunu gösterirse, neden kullanmasınlar ki! [\[353\]](#)

Kadın Ve Hac Yolculuğu

Soru:

Kadının yanında bir mahremi olmadan hacca gitmesiyle ilgili olarak alimler arasında görüş ayrılığı vardır. Bu konudaki mezheplerin görüşlerini ve size göre içlerinde tercihe şayan olan açıklamanızı rica ediyoruz. Bizi aydınlatır mısınız?

Cevap:

Kadının yanında bir mahremi olmadan hacca gitmesi konusunda mezhep alimleri gerçekten ihtilaf etmişlerdir. Bu konudaki görüşler dört kısma ayrılabilir:

1. Kadın, yanında kocası veya bir başka mahremi olmadan, hiç bir şekilde hacca gitmemelidir. Bu görüş, İbrahim Nehâî, Tav'us, Şa'bi ve Hasan Basrî'den nakledilmektedir. Ayrıca Hanbeli mezhebi uleması da aynı fetvayı vermiştir.

2. Hac yolculuğu, üç gece ve gündüzden daha kısa bir sürede gerçekleştirilebiliyorsa, kadın yanında bir mahremi olmasa da hacca gidebilir. Fakat bu yolculuk üç gün veya daha fazla sürecekse, kocası veya bir mahremi olmadan hacca gidemez, İmam Ebu Hanife ve Süfyan-ı Sevrî'nin görüşü de bu şekildedir.

3. Bir kadın, kocası veya bir mahremi yoksa, ahlaken güvenilebilir olan kişilerle birlikte yola çıkabilir. Bu görüş, İbn Şîrîn, Atâ, Zührî, Katâde ve Evzâî'nindir. İmam Malik ile İmam Şafii de aynı görüştedir. İmam Şafii, bu güvenilir yoldaşları şöyle tanımlar: Kocasız ve mahremi olmayan birkaç güvenilir kadın bir araya gelip mahremleri olan bir toplulukla yola çıkarsa, tek olan kadın da onlara katılabilir. Fakat bir kadın tek başına namahremi olan toplulukla hacca gitmemelidir.

4. İbn Hazm Zahirî, bu üç görüşe muhalefet ederek, bir kadının nâmahremi olmasa da yalnız başına hacca gitmesini caiz görmüştür. Bir kadının , kocası varsa ve o hacca götürmüyorsa koca günahkârdır, fakat kadının yalnız başına hacca gitmesi caizdir.

Ben bu dört görüşün üçüncüsünü tercih ediyorum. Çünkü; bu üçüncü görüşe göre, bir farzın yerine getirilmesi mümkün olmaktadır. Ayrıca bu görüş bir kadının tek başına hacca gitmesiyle doğabilecek olan fitne ihtimalini de ortadan kaldırmaktadır. [\[354\]](#)

Mirasta Aynı Anadan Doğma Üvey Kardeşlerin Payı

Soru:

Kudûrî'nin "Kitabu'l Ferâiz" adlı eserinin "Babü'l Hesab" bölümünde, şöyle yazmaktadır: "Bir kadının varisleri arasında kocası, annesi veya babaannesi ve ana bir üvey kardeşleri ile öz kardeşi de varsa; mirasından kocasına yarısı, annesine altıda biri, ana bir üvey kardeşine üçte biri hisse

verilecektir. Öz kardeşlerine hiç bir şey verilmeyecektir."

Sorularımız şunlardır: Hanefilerin fetvası bu mudur? Öz kardeşin mirastan mahrum bırakılması ve ana bir üvey kardeşin varis olması insafla bağdaşır mı? "Kelale" kelimesini açıklar mısınız? Annesi veya babaannesinin sağ olması halinde bir cenazeyi "kelale" diye niteleyebilir miyiz?

Cevap:

Kudürî'den naklettiğiniz meselede Selefiyye arasında görüş ayrılıkları vardır. Ölen bir kadının varisleri arasında kocası, annesi, özkardeşleri ve ana bir üvey kardeşi varsa Hz. Ali, Ebu Musa el-Eş'ari ve Ubey ibn Ka'b'ın fetvasına göre; mirasın yansı kocasına, altıda biri annesine ve üçte biri ana bir üvey kardeşine verilecektir. Öz kardeşine hiç bir şey verilmeyecektir. Aynı fetvayı Hanefiler de kabul etmektedirler.

Hz. Osman ve Hz. Zeyd b. Sabit'in görüşüne göre bu görüşe muhalif olarak, üçte biri öz kardeşleri ve ana bir üvey kardeşleri arasında eşit olarak paylaşılacaktır.

Hz. Ömer ilk görüşü benimsemiştir. Fakat daha sonra ikinci görüşü daha uygun bulmuştur. İbn Abbas'tan iki rivayet aktarılmıştır. Güvenilir rivayete göre o da ikinci görüşü benimsemiştir. Kadı Şureyh buna göre karar vermiştir. İmam Şafii, İmam Malik ve Süfyan-ı Sevrî de bu görüştedirler.

Hanefilerin delili şudur: Ana bir üvey kardeşleriyşer'an payları belli olan varislerdir. Öz kardeşler ise baba tarafındanlardır. Belli payları olan varislerden geride bir şey kalmazsa hiç bir şey alamazlar.

Diğerlerinin delili de şöyledir: Ana bir üvey kardeşler ile öz kardeşler aynıdır; aynı anadan doğduklarından aynı payı alırlar. Yani mirasta eşit hisseye sahiptirler.

"Kelale" ye Hz. Ebu Bekir'in verdiği anlamı, Hz. Ömer de kabul etmiştir. Onlara göre kelale, evladi ve babası olmayan kişidir. Dolayısıyla bir kişinin annesi veya babaannesinin varoluşuyla cenazesinin "kelale" olması ortadan kalkmaz."

Dede Yetimi Erkek Torunun Mirastan Mahrum Kalması

Soru:

Bir kişinin babası, dedesi sağken ölürse, bu durumda dede yetimi erkek torun mirastan hiçbir şey alamıyor. Bu ünlü bir şeriat meselesidir. Şu anda hükümet de bunu uyguluyor. Bu konuda farklı görüşler var mıdır? Varsa nelerdir? Size göre bunlardan hangisi İslâm'ın ruhuna uygundur?

Siz de aynı görüşü benimsiyorsanız, şu eleştirilerden kurtulmanın yolu nedir? İslâm yetimlerin haklarını korumada çok büyük titizlik göstermektedir. Ancak neden babasını, dedesinin ölümüne kadar yaşatmıyor ve yetimi dedesinin mirasından mahrum bırakıyor?

Cevap:

İslâm'ın fakihleri bu meselede aynı görüştedirler, aralarında bir ihtilaf yoktur. Dede yetimi erkek, dedesinin mirasına sahip olamaz. Yalnızca amcaları, dedesinin varisi olacaktır. Fakat fakihlerin görüş birliği gösterdikleri bu hükmün dayanağım, ben Kur'an ve Hadis'te şimdiye kadar bulamadım. Ümmetin tüm fakihlerinin ve Selefiyye'nin bu meselede görüş birliği sağlamış olmaları, bu konuda karşı görüş ileri sürmeye cesaret etmeyi zorlaştıracak kadar güçlü bir kanıttır.

Ayrıca bu konuda şöyle bir akli delil de gösterilebilir: Bir torun, zaten babasından dolayı mirası hak ediyor. Bu nedenle kendisi doğrudan mirasçı olamaz. Bunun gibi, bir gelin de kocasının vasıtasıyla kayınpederinin mirasından payını alabiliyor; doğrudan değil.

Bir kişinin oğlu ölürse, onun da erkek çocuğu olmazsa, siz de kabul edersiniz ki ölen çocuğun hissesi iptal olacak; ölen çocuk için babasının ölümünden sonra bir pay çıkarılmayacaktır.

Bunun gibi, ölen çocuğun karısı varsa, o da kayınpederinin mirasından hiç bir pay alamayacaktır. Bu durum, dul karısının ikinci kez başka biriyle evlenip evlenmediğini gözönünde tutmadan söz konusudur. Buna rağmen ölen kişinin oğluna miras aktarmada neden ısrar ediyorsunuz?

Yetimi besleme konusunda da, şeriata göre, dede yetimi çocuğun velisi amcalarıdır; onun büyümesinden sorumludurlar. Ayrıca şeriatteki vasiyyet hükmünün amacı, ölen kişi bir miras bırakıyorsa, bunu ailesindeki hak sahibi kişiler lehine vasiyet etmesidir. Çünkü mirasın üçte biri vasiyete göre verilebilir. Böylece ölen kişi, torun, gelin vs. akrabalarını düşünerek vasiyyet edebilir. Zaten vasiyyetin amacı da, varisler dışındaki ihtiyaç sahibi

[\[355\]](#)

kişilere yardım etmektir.

Ramazanda Teravih Namazı Nasıl Kılınmalı?

Soru:

Size bir takım sorular yöneliyoruz. Cevaplamanızı rica ediyorum.

1. Fıkıh alimleri, genel olarak, Ramazan ayında kılınan teravih namazının yatsı namazıyla beraber eda edilmesinin faziletli olduğu görüşündedirler. Teravih namazını cemaatle kılmak, hem farz-ı kifaye hem de sünnet-i müekkededir.

Bu durumda, cemaatle teravih namazı kılınmayan mahallelerin sakinleri günahkâr mıdır? Camide iki kişinin cemaat olup teravih namazını kılmaları, cemaati terkeden mahalle sakinlerini de günaha düşmekten kurtarır mı? Neden Hz. Ebu Bekir (r.a) döneminde böyle yapılmadı? Hz. Ebu Bekir (r.a) dönemindeki müslümanların teravih namazını cemaatle kılmamalarının şer'i hükmü nedir? Onlara da günahkar diyebilir miyiz?

2. Teravih namazını, gecenin ilk bölümünde yatsı namazıyla birlikte kılmak şart mı? Neden uykudan önce kılmak gerekiyor? Sahura kalkınca kılmak faziletli değil mi? Teravih namazını sahurda kılmanın bir fazileti yoksa, Hz. Ömer'in (r.a) şu sözüne ne anlam vereceğiz? "Uyku arasında yaptığınız ibadet, ayaktayken yaptığınız ibadetten daha hayırlıdır. "

3. Ramazanda teravih, teheccüd namazından daha mı faziletlidir? Ramazan'da yatsıdan sonra yatıp kalkınca da yalnızca teheccüd kılmak günah mıdır? Oysa teheccüd teşvik edilmiştir ve teravihe bu kadar önem verilmemiştir. Teravih ve teheccüd namazını birlikte kılmak oldukça zordur.
4. Vitr namazını, teravihten sonra cemaatle mi kılmamız gerekiyor? Gecenin bir bölümünde vitir, sonlarına doğru da teravih namazı kılmabilir mi?
5. Teravih namazı kaç rekattır? Sekiz, yirmi, otuzsekiz ve kırk rekat olduğunu söyleyenler var. Bunlardan hangisi hadisle sabittir?
6. Bir sahabi, Hz. Peygamber'den (s.a), teravih konusunda: "*Cemaatle kılınmasının size farz olacağı endişesiyle terkettim.*" hadisini rivayet etmektedir, Hz. Peygamber terket-tiği halde, biz neden teravihi camide, cemaatle kılıyoruz?

Cevap:

Teravih konusunda kısaca şunlar söylenebilir;

1. Hz. Peygamber (r.a) Ramazan'da gece namazları kılmayı teşvik ederdi. Bu da gece namazlarını sevdiğini gösterir.
2. Hz. Peygamberin (r.a) Ramazan'da üç gece teravih namazını cemaatle kıldığı sahih hadislerle sabittir. Sonra; "*Cemaatle kılınmasının size farz olacağı endişesiyle terkettim.*" buyurmuşlardır. Bu durumda, teravihin farz derecesinde olmadığı, teravihi cemaatle kılmanın sünnet olduğu ve Hz. Peygamberin (s.a) farz olarak görülmesine razı olmamakla beraber teravihin cemaatle kılınmasını da istediği anlaşılmaktadır.
3. Bu konudaki rivayetleri topladığımızda, Hz. Peygamberin (s.a) gecenin ilk bölümünde cemaatle teravih namazını sekiz rekat olarak kıldığını görmekteyiz. (Zayıf bir rivayete göre de yirmi rekat kılmıştır.) Sahabiler, teravih namazını camide cemaatle kıldıktan sonra evde de bir kaç rekat namaz kılarlardı. Evde kıldıkları namaz kaç rekattı? Bu belli değil. Fakat daha sonra Hz. Ömer'in (r.a) teravihi camide cemaatle yirmi rekat olarak kıldırmasından ve sahabilerin buna itiraz etmemesinden, evlerinde fazladan kıldıkları namazın on iki rekat olduğu anlaşılmaktadır.
4. Teravih namazının, Hz. Peygamber (s.a) döneminden Hz. Ömer (r.a) döneminin başlangıcına kadar düzenli bir şekilde cemaatle kılınmadığı bilinmektedir. Sahabiler teravihi evlerde ya da camilerde küçük küçük cemaatler halinde kılmaktaydılar. Hz. Ömer (r.a) yalnızca, küçük cemaatler halinde farklı yerlere dağılmış insanları bir araya toplayarak büyük bir cemaatle aynı yerde teravih namazını kılmalarını sağladı. Bu karara varırken, Hz. Peygamberin (s.a) teravih namazını bir Ramazanda üç kez cemaatle kıldırması gözönünde bulundurulmuştur. Dolayısıyla Hz. Ömer'in bu girişimine bid'at demek imkansızdır.
- Hz. Peygamber (s.a) teravihi cemaatle kılmayı farz olma endişesiyle durdurmuştu. Hz. Peygamberin (s.a) vefatından sonra, vahy nazil olup farz olarak kılınacağı endişesi de kalkmıştı. Bu yüzden de Hz. Ömer (r.a) teravihi cemaatle kılmayı bir sünnet ye mendup olduğu için yeniden başlattı. Bu uygulama, Hz. Ömer'in ne kadar büyük bir fakih olduğunu gösteren güzel bir örnektir.
- Hz. Ömer (r.a), Rasûlullah'ın (s.a) amacını çok iyi kavramış ve ümmet arasında teravihi gerektiği şekilde kılınır hale getirmiştir. Sahabilerin Hz. Ömer'in bu uygulamasına itiraz etmemeleri; aksine, gönül rahatlığıyla kabul etmeleri, Peygamber Efendimizin (s.a) arzusunun tam olarak yerine getirildiğini göstermektedir.
- Böylece teravihe farz derecesi verilmemiştir. Nitekim Hz. Ömer'in de (r.a) bir keresinde teravih namazı kılınırken cemaate katılmadığı görülmüştür. Hz. Ömer, Abdurrahman b. Avf'la birlikte camiden ayrılmışlardı. Bu davranış da ümmete teravihin farz olmadığını göstermekteydi.
5. Hz. Ömer (r.a) döneminde teravih namazı düzenli olarak cemaatle kılınmaya başlandığı zaman, sahabiler arasında yirmi rekat olduğu konusunda görüş birliği vardı. Hz. Osman (r.a) ile Hz. Ali (r.a) dönemlerinde de teravih namazı camide cemaatle kılınmaya devam etti. Böylece üç halife bu meselede aynı görüşü paylaşmış ve hiç bir sahabe de buna karşı çıkmamıştır. Demek ki, Hz. Peygamber (s.a) döneminde de teravih yirmi rekat kılınmaktaydı.
- Bu nedenle, İmam Ebu Hanife, Şafii ve Ahmed gibi üç imam teravihin yirmi rekat olduğunu kabul etmişlerdir. Davud Zahirî de bunu sabit bir sünnet olarak kabul etmiştir.
6. Ömer b. Abdülaziz ve Affan b. Osman yirmi rekat yerine, otuz altı rekat teravih kılmaya başladı. Bu uygulamanın, dört halifenin tahkikine ters düştüğü kesinlikle söylenemez. Bu yeni uygulamadaki amaç, Mekke dışındakilerin de Mekke'dekiler kadar sevap kazanmalarını sağlamaktır. Çünkü Mekke'dekiler her dört rekat teravihten sonra kabe'yi tavaf ederdi. Bu iki İslâm büyüğü, tavafın yerine fazladan dört rekat teravih kılmaya başladılar. Medine'de de böyle bir uygulama vardı. İmam Malik, Medinelilerin uygulamalarını delil olarak gördü. Bu nedenle İmam Malik de daha sonra yirmi rekatın yerine otuzaltı rekat olduğu fetvasını verdi.
7. Alimlerin, bir yerleşim merkezinde veya mahallede teravih namazı cemaatle kılınmadığı takdirde sakinlerinin de günahkâr olduğunu söylemelerinin nedeni, teravihin bir sünnet-i müekke ve farz-ı ayın oluşu; ayrıca dört halife döneminden itibaren ümmetin uygulayagelmesidir. Teravihi cemaatle kılmayı terketmek, müslümanların amelde gevşemelerini gösterir. Gevşeme bir başlarsa, o bölgedeki bütün İslâmî gelenekler yok olur.

Aslında bu itirazımız, cevap 4'teki bilgilerle de giderilebilir.

8. Teravih namazını, yatsı namazının peşinden mi yoksa teheccüd vakti mi kılmanın daha faziletli olduğu konusunda ihtilaf vardır. Fakat fıkıh alimleri, genellikle gecenin son yarısında kılmamın daha faziletli olduğu eğilimindedir.
- Müslümanlar teravih namazını cemaatle ancak gecenin ilk yarısında yatsının ardından kılabilirler. Gecenin son yarısında camiide cemaat oluşturulmak istense, ümmetin büyük bir çoğunluğu bu sevaptan mahrum kalacaktır. Bu da kuşkusuz büyük bir kayıptır. Ayrıca salih kişiler, gecenin son yarısında kılmak amacıyla yatsıdan sonra cemaatten ayrılırsa, halkın kuşkulması endişesi doğar. Salihler cemaati terketmeye başlayınca, halkın da teravihi tamamen terketmesinden korkulmaktadır. Hatta salih kişiler, teheccüd namazı kıldıklarını halka açıklamak zorunda da kalabilirler.

Benim kanaatim bu. İlim Allah Teâlâ'nın katındadır. O doğruyu en iyi bilendir. [\[356\]](#)

Duada Din Büyüklerini Vesile Yapmak

Soru:

Bir defasında "Filanca kişinin hürmetine... filancanın yüceliğine..." diyerek dua etmenin İslâm'da yeri var mı diye sormuştum. Siz de sûfilerin genellikle bunu yaptıklarını belirtmiş, fakat Kitap ve Sünnet'te hakkında bir hükmün olmadığını söylemişsiniz.

Oysa Bakara Sûresi'nde, ehl-i kitap hakkında:

"Hz. Peygamberin risaletinden önce yahudiler kâfirler üstüne zafer duaları ediyorlardı"^[357] buyurulmaktadır.

İmam Râğîp Müfredat adlı eserinde bu ayetin tefsirini yaparken diyor ki:

"Onlar Hz. Peygamber'in risaletini vesile yaparak dua ederlerdi. Hatta yahudilerin 'Bize putperestlere karşı Hz. Muhammed'in vesilesiyle zafer bağışlansın' dedikleri rivayet edilmektedir. Yine onların Hz. Peygamber'i anarak, onun vesilesiyle Allah'tan zafer diledikleri de rivayet edilmiştir." demektedir.

Tirmizinin "ed-Deavât" bölümlerinde hasen sahih garib bir hadis rivayet edilmektedir: "Görmeyen bir kişi, Hz. Peygamber'e gelip acısının bitmesi için kendisine dua etmesini istedi. Peygamber Efendimiz (s.a) istiyorsan dua ederim, fakat sabredebiliyorsan sabret. Sabretmen senin için daha iyidir" buyurdu. Ama o kişi duâ etmesini istedi. Hz. Peygamber de(s.a) ona abdest almasını söyledi. Sonra da şu duayı öğretti:

"Ey Allah'ım! Ben, Rasûl'ün Muhammed (s.a) aracılığıyla sana dua ediyorum. Sana yöneliyorum. Ey Rabbim! Sana bir ihtiyacım nedeniyle yöneldim. Sen benim ihtiyacımı gider. Ey Allah'ım! Hz. Peygamber'in hakkımdaki şefaatin kabul eyle."

Yukarıdaki ayet ve hadisteki dua, Hz. Peygamber'i vesile kılmayı ispatlamıyor mu? Bu delillere dayanarak caiz ve doğru olduğu söylenebilir mi?

Cevap:

Ben, söz konusu ayetten yahudilerin risaletinden önce Hz. Peygamber'i vesile yaparak kafirlere karşı zafer duası ettikleri anlamını çıkarmıyorum.

İmam Râğîp'ın ilk iki sözü de bu ayeti açıklıyor. Ayrıca bu ayeti tefsir eden sahih hadislerle de karşılaşıyoruz.

Hz. Peygamber'in risaletinden önce yahudiler kitaplarında haber verilen peygamberin yüzü suyu hürmetine dualarının kabul edilmesini Allah'tan isterlerdi. Gelen peygamberle kafirlere karşı üstünlük sağlayacaklarına inanıyorlardı.

Nitekim İbn Hişam, Mekke'de hac esnasında Medineli bir kaç kişinin Hz. Peygamber (s.a) ile görüştiklerini, Hz. Peygamber'in onları İslâm'a davet ettiğini rivayet etmektedir. O kişiler:

"Ey insanlar! Vallahi Hz. Muhammed yahudilerin sizi korkuttuğu rasul'dür. Sakın onlar sizden önce ona sahip çıkmasın." demişlerdi.^[358]

İbn Hişam, bu ayetin tefsirinde Medine'deki Ensarın yaşlılarından şu sözü rivayet etmektedir:

Bu ayet, bizim ile yahudiler hakkında nazil oldu. Cahiliye döneminde onlardan üstündük. Biz, ehl-i şirk, onlar da ehl-i kitap idiler. Onlar bize sık sık yakında bir peygamber gönderileceğini, gönderiliş zamanının geldiğini ve gelince bizleri öldüreceklerini söylerlerdi. Fakat Allah Teâlâ rasulünü Kureyş'ten gönderdi. Biz Hz. Peygamber'e uyduk, yahudiler de O'nu inkar etti."

Tirmizi'den rivayet ettiğiniz hadisin muhtevası, Hz. Peygamber'den duâ yapmasının istenmesiyle ilgilidir. Hz. Peygamber de şu duayı yapmasını söylemişti:

"Ey Allah'ım! Ben rasulünün vesilesiyle sana hacetimi getirdim. Sen peygamber'inin hakkımdaki şefaatin kabul eyle."

Bunun anlamı, Hz. Peygamber'in haklarında dua etmiş olmasıdır. Ayrıca ona da kendini vesile ederek hacetini talep etmesini ve şefaatinin kabul edilmesi için de dua etmesini bildirmiştir. Bu da çok doğal bir durumdur.

Örneğin birisi benden filanca hakime gidip aracı olmamı istese, ben de kendisine hâkime gitmesini, ona kendisini benim gönderdiğimi, hatırım için ihtiyacımı giderirse memnun ve minnettar olacağımı hakime söylemesini bildirsem, bunun ne sakıncası olabilir.

Fakat farklı bir durum da var: Bir kişi, benden habersiz ve iznimi almadan hakime gidip benim gönderdiğimi söyler, hacetini ifade eder.

Bu durum birincisiyle nasıl kıyaslanır?

Birinci duruma ilişkin bir hükme dayanarak ikinci durumu da o hükmün kapsamına sokmak doğru değildir. Çünkü, hadiste ifade edilen birinci durumdur. İkinci durumun caiz olabilmesi için Hz. Peygamber'in tüm müslümanlara, ihtiyaçları olduğu zaman kendini vesile ederek dua etmeleri için izin verdiğini gösteren bir hadisin olması gerekir. Böyle bir hadis olsa, her müslüman hacet talep ederken Hz. Peygamber'i vesile yapabirdi.

^[359]

Kıyas Ve Diyet

Soru:

Kıyas ve diyete ilişkin bir kaç sorum var. Cevaplamanızı rica ediyorum.

a. Maktulün (öldürülen kişinin) varislerinden birisi kan bedelini (diyet) aldıktan sonra veya diyeti almadan hakkını bağışlarsa, ölüm cezası affedilebilir mi? Bu konuda azınlık veya çoğunluk göz önünde bulundurulabilir mi? Örneğin maktulün üç kızından birisi katili affederse ve öteki iki kız affetmezse, kadı (hakim) ne yapmalıdır?

b. Maktulün varisleri diyet almaya razı olsalar, fakat katil fakirlik nedeniyle istenen diyeti ödeyemese, kadı (hâkim) katilin yakınlarını (varislerini) bu diyeti ödemeye mecbur edebilir mi? Mecbur ederse bu, katilin yakınlarına haksız yere verilmiş bir ceza olmaz mı?

c. Katilin yakınları yoksa veya fakirlerse, bu nedenle de istedikleri halde diyeti ödeyemiyorlarsa; bu durumda katile kıyas veya diyete bedel olarak hapis vs. cezası verilebilir mi? Verilemiyorsa ne yapılacaktır?

d. Mevcut kanuna göre, bir hüküm, bir üst mahkeme tarafından temyiz davası açılarak iptal ettirilebiliyor. Ölüm cezası onaylansa da, son olarak devlet başkam veya genel vali tarafından affedilebilir. Böylece cezanın değişmesi imkân doğuyor. İslâmi açıdan bu durum ne kadar caizdir?

Cevap:

Maktulün yakınlarından (varislerinden) bir kişi dahi hakkından vazgeçip katili affetse, ya da diyet (kan bedeli) almayı kabul etse, kesinlikle kısas uygulanmaz. Bu durumda, öteki varisler de diyet almaya mecbur kalacaktır. Bu konuda azınlık-çoğunluk sorunu yaratmak doğru değildir. Burada, affetmekle veya diyet almayı kabul etmekle katile yaşama hakkı veren varisin isteği kısasın uygulanmasıyla nasıl gerçekleşecek, sorusu esastır. Örneğin; üç varisten biri affetse, katilin varlığının üçte biri yaşama hakkına sahip olur. Bu durumda, öteki iki varisin isteği üzere katilin varlığının (nefsinin) üçte ikisini öldürmek ve aynı zamanda üçte birini yaşatmak mümkün müdür? Değilse, öteki iki varis de diyeti kabul etmek zorunda kalacaktır. Bir davada, Hz. Abdullah ibn Mesud bu görüşü belirtmişti. Hz. Ömer de (r.a) buna göre karar vermişti.

Mebhut'ta şu kayıt vardır: "İbn Mesud, 'bana göre, varislerden biri katilin hayatının bir kısmını bağışladığı için, ötekiler bunu öldürme hakkına sahip değildir' demektedir. Bu görüşe göre de Hz. Ömer kararını vermişti. [\[360\]](#)

b. Kadı (hâkim) katilin yakınlarını diyet ödemeye mecbur etme hakkına sahiptir. Cemal ibn Malik'in rivayetinde açıkça belirtilmiştir: "Hz. Peygamber, katilin velilerine *'kalkın ve diyeti ödeyin'* buyurdu." Bu hadisten de anlaşılıyor ki diyetin ödenmesinde katilin yanısıra onun yakınları da sorumludur. Fakat fakihler arasında, diyetin ödenmesinde katilin yakınları kimler olacak meselesinde ihtilaf vardır. Şafiilere göre, tüm varis veya baba tarafından olanlar yakını (veli) dirler. Hanefi'lere göre, katilin hayatının tüm meseleleriyle ilgilenen, onu destekleyen, ister akrabası olsun, ister meslektaşı veya sözleşmeyle yardımlaşmaya mecbur olanlar olsun, hepsi de katilin yakınlarıdır.

Şafiilerin görüşü sadece aşiret tipi toplum yapısında uygulamaya konabilir. Oysa Hanefilerin görüşü gelişmiş toplum yapılarında da uygulanabilir; çünkü varislerin dışında, katilin dayanışma içinde olduğu bütün bir çevresini de diyeti ödemekle sorumlu tutmaktadır. Hanefilere göre, her siyasi parti üyelerinin velisidir. Çünkü bir partinin üyeleri hayatın önemli meselelerini birbiriyle dayanışma içinde çözüyorlar; çoğu zaman birbirlerinin sorumluluklarını paylaştıkları görülüyor. Nitekim Hz. Ömer (r.a) toplum aşiret yapısını aştığı için bir askerinin diyetinin ödenmesinden katilin bağlı bulunduğu bütün bir orduyu sorumlu tutmuştu. Fethü'l Kadir'de: "Hz. Ömer (r.a) askeri sistemi kurduğunda diyetten bütün bir orduyu sorumlu tuttu. Hz. Ömer (r.a) bu kararı bir sahabi topluluğunun içinde aldı, onlardan hi; kimse buna itirazda bulunmadı." denmektedir.

Diyetin ödenmesinden katilin varislerini veya velilerini sorumlu tutmanın haksız bir ceza anlamına gelip gelmeyeceğini soruyorsunuz. Burada gözden kaçan bir nokta var. İnsan sosyal hayatta öldürme gibi büyük bir suçu genellikle desteğini gördüğü çevreye güvenerek işler. Bu gerçek göz önüne alınırsa, katilin cezasını yakınlarıyla paylaştırmada bir haksızlık olmadığı kolaylıkla farkedilebilir. Bir kişi, bir suçu kendi başına işlemeye yeltenirse, şüphesiz çevresi engel olacaktır. Hiç kimse bir yere güvenmeden cinayet işleyemez, yoksa haksız olduğuna inanan çevresi onu engeller.

Diyetin ödenmesinden sorumlu tutulan katilin yakınları (varisleri ve velileri) için "âkile" kelimesi kullanılmıştır. Bilindiği gibi "akıl", "durdurma veya bağlama" anlamındadır. Belki de bu kelime, çevrenin bu fonksiyonunu karşılamak için kullanılmıştı. Çevre, kişinin bağlandığı insanlardan oluşur; kişiyi ancak yakınları durdurur, kontrol altında tutar, cinayet gibi teşebbüslerde bulunmasını engeller.

c. Katilin varisinin olmaması veya yakın çevresinin diyeti ödeyememesi durumlarında, diyet ödeme sorumluluğu daha geniş bir veli topluluğuna yüklenir. Katilin büyük bir çevresi yoksa diyeti ödeme sorumluluğunu devlet üstlenir. Çünkü devlet, her vatandaşının en büyük dayanağı, velisi (âkilesi) ve sorumlusudur. Nitekim devletin bu sorumluluğuna ilişkin bir hadis de vardır:

Hz. Peygamber (s.a) bir devlet başkanı olarak şöyle buyurmuştur:

"Bir kişi öldüğünde, ailesi kimsesiz kalmışsa kefaleti bana aittir. Bıraktığı mal ise mülk varislerindir. Fakat varisleri yoksa, varisi ben olurum. Onun diyetini de üstlenirim, mirasını da alırım" (Ebu Davud)

Bu hadis-i şerife göre, devlet varissiz ölen vatandaşının varisi; diyet ödeyecek kimsesi olmayan vatandaşının da velisi (âkilesi) dir. Akli açıdan da böyle olmak zorundadır. Çünkü devlet ülke asayişinden ve güvendiğinden sorumludur. Devlet bir caydırıcı güç olarak katili cinayet işlemekten uzak tutamamış ve onu engelleyememişse, maktulün varislerinin zararını telafi etmek zorundadır. Diyeti, katilin varis ve destekçilerine ödetmelidir veya kendi ödemelidir.

Kitap ve Sünnet'te diyete alternatif bir ceza önerilmemektedir. Selefîyye'den de bu konuda güvenilir bir görüş rivayet edilmemiştir.

d. Bir mahkeme tarafından verilen cezanın bir üst mahkeme tarafından geçersiz sayılması veya değiştirilmesi İslâm'ın adalet anlayışına ters düşüyor. Bir mahkemenin karar verirken hata yapma ihtimali varsa, devlet başkanı veya bakam, üst düzeyde bir mahkemeyi daha başta kurabilir veya devlet adına yapılacak tavsiyelerle adaletsizlik önenebilir. Fakat doğrudan bağışlama veya müracaatla mahkeme kararlarını değiştirme İslâm açısından doğru değildir. Bir hükmü değiştirmek veya ortadan kaldırmak tanrılık taslamaktır. Bu, kendilerinde bir parça tanrısallık gören krallardan kalma bir adalet anlayışıdır. Hukukun üstünde bir otorite olmak, güç ve nüfuz göstermek isteyenlerin eğilimidir.

Yanlışlıkla Öldürme Ve İlgili Hükümler

Soru:

Bir eczacı, yanlışlıkla bir müşterisine yanlış ilaç verdi. Bu ilaç yüzünden müşterisiyle birlikte, iki masum çocuğu da hayatlarını kaybetti. Eczacı bu hatayı bilmeden işledi. Ödemesi gereken kan bedeli nedir? Allah nezdinde nasıl bağışlanabilir? Ayrıca kan bedelini bağışlama hakkına kim sahiptir?

Cevap:

İslâm hukukuna göre öldürmenin dört şekli vardır:

1. Kasıt.

2. Hata.

3. Amd (kast) şüphesi ve

4. Bu üçünden hiç birinin tanımına girmeyen.

Eczacının fiili, ilk üç şekle girmiyor. Çünkü bu hiç bir şekilde kasıt veya kasıt şüphesi değildir. Hatalı öldürme de değildir. Hatalı öldürme, bir

kişinin öldürücü silahını birine yönelik ateşlemesi ve öldürmek istemediği bir insanı yanlışlıkla vurmasıdır.

Görüldüğü gibi, eczacının durumu dördüncü şeklin kapsamına giriyor. Çünkü o kesinlikle kimseye zarar vermek istemiyordu. Üstelik eczacının durumunda, zararlı bir şeyi bilerek, farkında olarak kullanma da yok. Fakat bilmeden veya dalgınlıkla ölüme sebep oluyor.

Ancak İslâm hukukçuları, dördüncü şekildeki öldürme için de Kur'an'da bildirilen yanlışlıkla öldürmenin hükmünü uygun bulmuşlardır. Dördüncü şekildeki öldürmeyi de yanlışlıkla öldürme türünden saymaktadırlar. Bu durumda, öldürülen kişi İslâm devletinin vatandaşıysa, katil dördüncü şekilde gerçekleştirildiği öldürmenin cezası olarak, keffaretini de, kan bedelini de ödeyecektir. Keffaretin ise Kur'an-ı Kerim'de bir köleyi azad etmek veya ard arda iki ay oruç tutmak suretiyle gerçekleştirileceği belirtilmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de kan bedelinin miktarı bildirilmemiştir. Fakat bu konuda pek çok hadis vardır. Hz. Peygamber (s.a.) yanlışlıkla öldürmenin kan bedelini yüz deve olarak belirtmiştir. O devirde yüz devenin değeri on bin dirhemdi.

Kan bedeli meselesi, Kur'an'da belirtilen bir hüküm olduğu için büyük önem taşımaktadır. Allah Teâlâ açık ve net olarak, yanlışlıkla öldürmenin bağışlanabilmesi için keffaret ile birlikte kan bedelinin de ödenmesi gereklidir, buyurmuştur. Ülkemizde yürürlükte bulurum kanunlar hatalı öldürme için hapis ve para gibi başka ceza verse de müslümanın ahirette Allah'ın huzurunda sorumlu durumda olmaması için gerekli olan keffaret ve bedelin yerini tutamaz. Bu nedenle, müslümanların iyice ve doğru olarak anlamaları için burada kan bedelinin izahını detaylı ve geniş bir şekilde yapmamız gerekmektedir:

1. İslâm hukuku, kan bedeli ödemek sorumluluğunu yalnızca katile yüklememiştir, İslâm'a göre akilesi (velileri) de katille eşit olarak sorumlu tutulmuştur.

2. Hanefî fıkıh alimlerine göre, "âkile"nin anlamı, bir kişinin destek ve yardım gördüğü çevresidir." Devlet dairesinde çalışan bir kişinin "âkile"si, o dairenin bütün memurları ve mesai arkadaşlarıdır. Akilesi yoksa, son çare olarak devlet hazinesi onun diyetini ödeyecektir.

3. Yanlışlıkla öldürmenin kan bedelinin ödenmesinden âkileyi de sorumlu tutmak, bir kişinin hatasının cezasını âkileye de ödetmek için değildir. Bunun asıl amacı, kardeşlerine bilmeden gelen yükün paylaşılması ve onun ezilmesinin önlenmesidir. Katille yakın ilişkisi olanların tümü, onun hatasıyla bir hayatı zarara uğrayan ailenin zararını ve ızdı-rabını telafi etmelidir ve bu iş bu şekilde kolayca gerçekleşir.

Bu bir tür sadakadır. Öldürme gibi büyük bir hatayı işleyen herkes için geniş dost ve akraba çevresinden yardım olsun diye toplanır. Biz buna ahlaki bir teminat da diyebiliriz.

4. Akile'den kan bedelinin tümü bir defada alınmaz. Üç yıl içinde azar azar taksitlere bölünerek alınması gerekir. Akile denen çevrenin genişliği göz önünde bulundurulursa, her ay ödenecek adam basma düşen miktarın yük teşkil etmeyeceği bir gerçektir.

5. Bu para yalnızca erkeklerden alınacaktır. Akileye kadınlar dahil değildir.

6. Kan bedelini sadece öldürülenin (maktulün) varisleri alabilir. Mirasta olduğu gibi, kan bedelinde de aynı paylaşma sistemi uygulanacaktır.

7. Öldürülen kişinin varisleri, isterlerse kan bedelini bağışlayabilirler; bu hakka sahiptirler. Bu bağışlama, Kur'an'ın ifadesiyle varislerin katile sadakasıdır.

Bu hükümlere bakıp iyice düşünen kişi, bu usulün ahlâk, medeniyet ve insanîyet açısından ülkemizdeki [\[361\]](#) mevcut yasalara nisbetle daha üstün olduğunu hiç düşünmeden söylemek zorunda kalacaktır. Bu usulde keffaret olarak bulunan altmış günlük oruç kişinin kalbini temizler. Çünkü katilin bir anlık gaffet ve hatasıyla bir hayat ziyan olmuştur. Diğer taraftan da bu keffaret çevredeki insanların böyle gaffet ve hatalara düşmemeleri için dikkatlerini bu meseleye çeker.

Bu meselede, bir yandan bir ferdi yanlışlıkla öldürülen ailenin acılarını hafifletmek için kan bedeli ödenmesi emredilmiş; diğer yandan da bu kan bedelinin ödenmesi kolaylık olsun diye katilin âkilesine de yüklenmiştir.

Diyetin ödenmesindeki ortak sorumluluk, âkileyi kendi fertlerini denetlemeye zorluyor. Bir başka açıdan da bu uygulama, her insanda, diğergam ve hemdert olduğuna, hatta birbirinin üzüntü ve mutluluğunu paylaşan bir toplumda yaşadığına ilişkin olarak bir bilinç de uyandırıyor. [\[362\]](#)

Rüşvet Verme Mecburiyeti

Soru:

1. Mecburiyet (zorunlu olma) durumu nedir? Mecburiyetin, içinde bulunulan şartlar açısından değişik dereceleri var mı?

2. Mevcut koşullarda müslümanlar için rüşvet vermenin caiz olduğu bir durum var mıdır?

Bu sorulara cevap verirken rüşvetin genel bir tanımını da yaparsanız, ne tür işlerin rüşvetin kapsamına girdiği anlaşılabilir olur. Böylece rüşvet meselesi müslümanlar tarafından bir kez daha düşünülür.

Cevap:

Mecburiyet, kişinin şeriatın belirlemiş olduğu sınırlardan birine uymakta dayanılmaz bir eziyete ve kaldırılmaz bir zarara uğramakla karşılaşması durumudur. Bu durum da, insandan insana dayanma gücü açısından da, içinde buldukları çevre ve şartlar açısından da bazı farklar olabilir. Bu nedenle kimin, ne zaman, hangi şartlarda ve durumda mecbur olduğuna karar verme işi, bu duruma düşen kişinin kararına bırakılmıştır. Her insan, Allah'tan korkarak ve ahirette hesap verme duygusunu içinde hissederek, gerçekten Allah'ın herhangi bir sınırını ihlal edecek kadar mecbur kaldığı kararına varmalıdır.

Mevcut koşullarda olsun veya muhtemel koşullarda olsun, rüşvet alma bir müslüman için kesinlikle haramdır. Fakat rüşvet vermek, sadece zalim birisinden caiz olan hakkını almak için mecburiyet dayanağı olabilir. Yani o hakkı bırakmak dayanılmaz bir zarara sürüklüyorsa, yetkililerden birisi de bu hakkı verdirebilecek bir tanıdık değilse, ancak o zaman rüşvet verme mecburiyetinden söz edilebilir.

Rüşvetin tanımı şöyledir: "Kişinin, yaptığı işin ücretini aldığı halde, üstlendiği görev çerçevesinde yapmakla yükümlü olduğu aynı iş için kendine iş getirenlerden ayrıca bir menfaat elde etmesidir. Bu menfaatle, işi getiren insanlar tarafından gönül rızasıyla da verilebilir, mecburiyetleri nedeniyle

istemeyerek de verilebilir."

Hediyeleri ve ikramları bu tanımın dışında kabul eden memur ve amirler hata yapmaktadırlar. Buldukları makama sahip olmadan verilmesi mümkün olmayan her türlü hediye caiz değildir. Fakat mevkiye bakmaksızın verilen hediyeler hiç şüphesiz caizdirler.

Dârul Küfrde Yaşayan Müslümanların Problemleri

Soru:

İngiltere'de kaldığım sıralarda İslâm'ın hükümlerini yerine getirmede bir takım problemlerle karşılaştım. Size sorular yöneltiyorum. Bana doğru yolu gösterecek bilgiler vermenizi rica ediyorum. Sorularımı cevaplırsanız minnettar kalacağım.

1. İngiltere'de ilk problemler, temizlik (taharet) ve namaz konusunda kendini göstermektedir. Sabah erkenden, en geç saat dokuzda, kaldığım otelden, çıkmak zorundayım. Şehirde dolaşırken def-i hacet gerekse her yerde İngiliz türü tuvaletler var, onda da ayakta su dökmek zorundayız. Bu tuvaletlere gitmekten başka çaremiz de yok. Gidince de, elbiseye pislik damlalarının sıçraması kaçınılmazdır. Taharet için de sadece kağıt bulunuyor.

Saat birde öğle namazının vakti oluyor. O vakitte de aradığınız yerde su bulunmuyor. Otele dönecek olsam, hem zor ve zahmetli oluyor, hem de bir hayli yol masrafı gerekiyor. Namaz kılmak için temiz bir yer de yok. Kaldığım otelde su ve kap var, fakat pantolon yüzünden doğru dürüst istinca yapılamıyor. Sadece abdest alınabiliyor. Bunda da suyun yere dökülmesi problemi var. Elleri yıkamaktan başlayıp meshe kadar İngiliz lavabosu iş görüyor. Fakat yıkamak için ayakları lavaboya kaldırmak buranın görgü kurallarına ters düşüyor.

2. İkinci problem de İngiltere halkının köpek beslemesinden kaynaklanıyor. Ziyarete gidildiğinde önce köpekler karşılanır; üstümüze, başımıza salyaları bulaşır. Bütün çabalara rağmen, bu köpeklerden kurtulmak mümkün değil. Bu durumda çorapların ve elbisenin yeniden yıkanması gerekiyor mu?

3. Üçüncü problem ise, devlet dairelerinde çalışan memure kadınlardan kaynaklanmaktadır. Tanışırken ellerini uzatıp tokalaşıyorlar. Tokalaşmak istemeyip elimizi uzatmazsak, bu tavrı kendilerine hakaret sayıyorlar.

Yollar da çok kalabalık oluyor. Gözlerimizi sakınma amacıyla aşağı indirince de itilip kakılma ihtimali doğuyor. Bu durumda ne yapmalıyız?

4. Dördüncü olarak da sinemayla ilgili bir problemi size iletmek istiyorum. Burada bazı sinemalarda, sadece aktüel dünya olaylarını, haberleri veya önemli konulardaki bilgileri içeren belgesel filmler gösteriliyor. Meselâ; bugünlerde, KLM (Hollanda Hava Yolları) nın bir uçağı düşmüştü, bu konuyla ilgili belgesel bir film gösteriliyor. Ayrıca çizgi filmler de gösteriliyor. Bu çizgi filmlere ilişkin dünyada bir karşılık bulunmuyor. Böyle bilgi veren filmler hakkındaki görüşünüz nedir?

Cevap:

Hassasiyet sahibi müslümanların "Dâr'ül-Küfr"de ne tür zahmetlere katlandıkları mektubunuzu okuyunca tahmin edilebiliyor. Fakihlerimiz, müslümanların Dâr'ül Küfr'de yerleşmelerini ve evlenmelerini mekruh görmüştür. Anlattıklarınız, bu fetvanın dayandığı nedenleri yeterince açığa kavuşturuyor. Fakihlerimiz, ayrıca, bir müslüman Dâr'ül Küfür'de ikamet etmek zorunda kalırsa yılda en az bir kez Dâr'ül İslâm'a geri dönmelerini şart koşuyor. Anlattıklarınızdan sıla-ı rahimin şart oluş sebeplerini de çıkarmak mümkündür.

Bahsettiğiniz problemlerin çözümünü kısaca aşağıya sıralıyorum:

1. Oturarak su dökmenin mümkün olmadığı yerlerde ayakta bunu yapmanın bir zararı yoktur. Dikkat ederseniz, idrarın üzerinize sıçramasını önleyebilirsiniz. Dışarıda bir yerde tuvalete girerseniz ve su bulamazsanız kâğıt kullanabilirsiniz. Ayrıca meskeninize geldiğinizde su ile istinca yapabilirsiniz. Dışarıda abdest alırsanız, ayakları yıkamak mümkün değilse çorapların üstünden veya ayakkabıların üzerinden mesh yapabilirsiniz. Namaz kılmak için bir yerin temiz olmasının bilinmesi gerekmiyor.

Kuru olan her yeri temiz kabul edebiliriz. Çünkü o yerin temiz olmadığını bilmiyoruz. Sadece şüphe ve vehimden dolayı namazınızı kazaya bırakmanız caiz değildir. İçinizden şüphe silinmiyorsa, palto veya ceketinizi çıkarıp bir yere sererek üzerinde namazınızı kılabilirsiniz.

2. İngiltere'de köpeklerden kurtulmak mümkün değildir. Çabanıza rağmen köpek dokunursa, abdest alırken kuşkuyla gidermek amacıyla sadece bir kaç damla suyu köpeğin ağzının değdiği yere serpin.

3. Kadınlara görüştüğünüz zaman, medeniyetimizde ve dinimizde kadınlara el sıkışmanın ayıp olduğunu nezaketle söyleyin. Dolayısıyla ellerini sıkmanız alınmamaları gerektiğini bilsinler.

Gözü haramdan sakınmanın anlamı, gözü yere dikmek değildir; gözü korumaktır. Siz boş yere bir hanıma dikkatle bakmayın. Bir kez gözünüz kayarsa da ikinci defa bakmayın. Bunu yapmak da zor bir şey değildir; sadece göz açınızı biraz değiştirmek yeterli olacaktır.

4. Bilimsel veya bilgi içeren belgesel filmleri gösteren sinemalarda film seyretmenin bir zararı yoktur. Ülkemizde sinemaya gitmek bile iftira konusudur. Dolayısıyla bilimsel ve bilgi içeren belgesel filmler için bile sinemalara gitmek mümkün değildir. İngiltere'de ise isterseniz bu tür

filmleri seyredebilirsiniz. [\[363\]](#)

Çorap Üstüne Mesh

Soru:

Mest ve çorap üstüne mesh yapma konusunda alimler arasında ihtilaf vardır. Tahsil sebebiyle bugünlerde ben Kuzey İskoçya'da kalmaktayım. Kış burada çok sert geçiyor. Her zaman yün çorap giymek zorundayız. Böyle bir çorap üstüne mesh yapılabilir mi? Araştırarak İslâm'ın hükümlerini bize bildirmenizi rica ediyorum.

Cevap:

Deri mest üstüne mesh yapmakta hemen hemen ehl-i sünnet mezhepleri ve alimleri görüş birliği sağlamışlardır. Fakat fakihlerimiz yün veya pamuk çoraplar üstüne mesh etmeye bir takım şartlar getirmişlerdir. Bu şartlar, kaim olmak, ayağın tenini gösterecek şekilde şeffaf olmamak, herhangi bir bağ olmadan ayakta durabilmek ve mesh yapılırken tenin suyu hissetmemesidir.

Ben kendi imkanlarımla bu şartların kaynağını bulmaya çalıştım.

Ne yazık ki Sünnet'te herhangi bir delil ile karşılaşmadım.

Sünnet'te bilinen şey sadece şudur: " Hz. Peygamber (s.a) çorap ve ayakkabı üzerine mesh etmiştir. Nesâi dışındaki, hadis kitaplarında ve Ahmed'in Muğire b. Şube'nin Müsned'inde şöyle bir rivayeti vardır: "Rasûlullah (s.a) abdest aldı, çoraplarına ve ayakkabılarına mesnetti." Ebu Davud da; Hz. Ali, Abdullah b. Sabit, Bera b Azîb, Enes b. Malik, Ebu Umame, Sehl b. Sa'd ve Amr ibn Hureyş çorapları üzerine meshetmiştir" demektedir. Ayrıca Hz. Ömer ve İbn Abbas'ın (r.a) da böyle yaptıkları rivayet edilmiştir. Hatta Beyhaki; İbn Abbas ve Enes b. Malik'ten, (r.a) şu rivayeti nakletmiştir: " Hz. Peygamber (s.a) sadece ayakkabılar üzerine mesh yaptı". Bu rivayette çoraptan söz edilmemiştir. Aynı uygulama Hz. Ali'den de nakledilmiştir.

Bu değişik rivayetlerden de anlaşılıyor ki, sadece çoraba, sadece ayakkabıya ve çorapla birlikte giyilmiş ayakkabı üzerine mesh edilmesi; mest üzerine meshin caiz olması gibi caizdir.

Bu rivayetlerin hiç biri, fakihlerin koyduğu şartları Hz. Paygamber'in (s.a) koyduğunu kanıtlayamamaktadır. Yine Hz. Peygamberin ve sözü edilen sahabelerin üzerine mesh ettiği çorapların cinsi de belli değildir. Dolayısıyla ben, fıkıh alimlerinin koyduğu şartların kaynağının olmadığını söylemek zorundayım. Çünkü fakihler, Şâri' (şeriat yapan, ilâh) değildir. Bu nedenle koydukları şartlara uymayanların günahkâr oldukları söylenemez.

İmam Şafî ve İmam Ahmed'in görüşüne göre, üzerine sürekli ayakkabı giyilen çoraplar üzerine mesh yapılabilir. Fakat yukarıda belirtilen sahabelerden hiç birinin bu şarta uyduğu yazılmamıştır.

Ayakları örten şey üzerine mesh yapmaktan benim anladığım teyemmüm gibi verilen bir kolaylık olmasıdır. Bu, müminlere, ayaklarını örtmek zorunda kaldıklarında ikide bir ayaklarını yıkamadan doğan zarar ve meşakkatten kurtulmaları için verilmiştir. Bu kolaylığın nedeni, temizlendikten sonra mesh giymekle ayakların pislikten korunacağı ve tekrar yıkanmalarına gerek kalmayacağına dan değil de, Allah'ın rahmetindedir. Allah Teâlâ'nın rahmeti, kullarına kolaylık verilmesine neden olmuştur.

Nitekim soğuk, toz-toprak veya aktaki yaraların korunması için giyilen her şey üstüne mesh yapılabilir. Çünkü bunu tekrar tekrar giyip çıkarmak çok zahmet verebilir. Bu yün çorap da olabilir, pamuk çorap da. Deri ayakkabı da olabilir, süet ayakkabı da. Hatta ayağı iyice saran bir kumaş bile olabilir.

Bazan ben, abdest alma esnasında meshetmek üzere elini ayaklarına uzatan kişinin içinden şunu söylediğini hissediyorum: "Emredersen, şimdi şu mesti de çıkarıp ayaklarımı yıkayayım. Fakat sen, ey Allah'ım, lütfedip izin verdiğin için sadece mesh ile yetiniyorum." Bana göre, aslında bu manalar mest üstüne meshin gerçek ruhudur. Bu ruh itibariyle gerektiğinde insanın giydiği ve üstüne mesh yaptığı her şey aynıdır. Kolaylığı göz önünde bulundularak üstüne mesh yapma izni verilen şeyler arasında hiç bir fark yoktur. [\[364\]](#)

Kutuplara Yakın Bölgelerde Namaz Ve Oruç Vakitleri

Soru:

Benim bir oğlum tahsil nedeniyle bugünlerde İngiltere'dedir. Kuzey Kutbu'na yakın bir bölgede kalmaktadır. Benden namaz ve oruç vakitlerini belirlemek için uygulayacakları usulü yazmamı istedi. Hava sürekli yağmurlu, bulutlu ve sisli olduğundan genellikle güneş çok az görülmekteymiş. Bazan günler çok uzun olurmuş, bazan da çok kısa. Bazı günlerde de güneşin doğmasıyla batması arasında yirmi saatlik bir süre oluyormuş. Böyle bir durumda, yirmi saatlik veya daha fazla bir süre için oruç tutulur mu?

Cevap:

Yirmi dört saat içinde güneşin doğuşunu ve batışını gören ülkelerde gece ve gündüzlerin uzunluğuna veya kısalığına bakılmaksızın, namaz ve oruç vakitleri, Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde bildirilen usule uygun olarak belirlenecektir. Yani sabah namazının vakti güneş doğmadan önce, öğle namazının vakti güneşin zevalinden sonra, ikindi namazının vakti güneşin batımından önce, akşam namazının vakti güneşin batımından hemen sonra ve yatsı namazının vakti de gece girdikten biraz sonra olmaktadır. Oruca ise fecr-i sadık'ın doğmasından önce başlanacak, güneşin batışının hemen sonrasında iftar edilecektir.

Öğle ile ikindi namazları arasında veya akşam ile yatsı namazları arasında zaman bırakmanın mümkün olmadığı yerlerde bu iki namazı birleştirerek kılabilirsiniz.

Oğlunuz, kendine kolaylık olması için ingiliz rasathanelerinden sorarak bölgesinde güneşin doğuş-batış ve zeval vakitlerini öğrenebilir. Böylece bildirilen vakitleri göz önüne alarak namaz vakitlerini belirleyebilir.

Orada gündüzlerin uzun olması nedeniyle orucun da uzun olmasından korkmaya hiç de gerek yoktur. İbn Batuta, Rusya'nın Bulgar şehri hakkında şöyle yazmıştır: "Yazın o şehre vardığım zaman Ramazan ayı başlamıştı. İftar ile fecrî sadık arasında sadece iki saatlik bir süre vardı. Bu kısa zamanda müslümanlar hem iftar edip yemeklerini yerlerdi, hem de yatsı namazlarını kılarlardı. Yatsı namazından kısa bir süre sonra da fecr-i sadık olurdu. Sonra sabah namazı kılınırdı". [\[365\]](#)

İngiltere'de Bir Müslüman Öğrencinin Karşılaştığı Problemler

Soru:

Buraya geldikten sonra tuhaf problemlerle karşılaştım. En büyük problem de yeme-içme konusunda ortaya çıkıyor.

Şu ana kadar et yemedim. Sadece sebzelerle yetindim. Bildiğiniz gibi, burada sebzelerin çoğu konserve yapılmaktadır. En çok da patates konservesi bulunmaktadır. Yumurta çok az bulunuyor. Yumurtayı ancak karneyle alabiliyorum; haftada sadece iki veya üç yumurta bulunabiliyor. Londra'daki Woking Cami İmamı Dr. Abdullah Bey'le görüştim. Bana, Kur'an'a göre dört şeyin haram olduğunu söyledi.

1. Domuz eti, 2. Leş, 3. Kan, 4. Allah'tan başkası adına kesilen hayvan. Daha sonra da şunları anlattı: "Burada hayvan kesme usulü, şah damarını tamamen kesmek ve bütün kanları akıtmaktır. Tıbbi açıdan kesilen hayvanın kanının tamamen akıtılması gerekir; bu nedenle bu hususa çok özen gösteriliyor. Fakat kesinlikle boyunu gövdeden tamamen ayırıyorlar. Kur'an-ı Kerim'de bunun yasak olduğuna dair bir emir yok. Ayrıca burada hayvanlar hiç kimsenin adı anılarak kesilmiyor. Hergün binlerce hayvan, bir ticaret malı olarak kesiliyor. Bundan şu sonuca varmışlar: "Hayvanlar Allah adına kesilmiyor ama, başka biri kastedilerek ve adı anılarak da kesilmiyor. Bu nedenle de piyasadaki et yenebilir." Bu konuda kendisiyle uzun uzun tartıştık. Fakat bu etin helal oluşuna gönül razı olmuyor.

Yemekte verilen çorba bazen sadece sebzeden yapılıyor. Fakat bugün çorbadan tesadüfen bir et parçası çıktı. Şikayet etmemiz üzerine bize bilgi verdiler. Bazan çorba yaparken sebze ile eti karıştırıyorlarmış. Bu durumda problem şu: Yüz-iki yüz kişinin rahatlıkla yediği yemeğe üç-dört kişinin itirazıyla bir sonuç alınmıyor. Sofraya ayrıca tereyağı, peynir ve tatlı da geliyor. Bunların içinde de haram süt veya domuz iç yağının bulunması ihtimali büyük. Bununla birlikte aşçılar haram etlerle pişirdikleri yemeklerde kullandıkları kepçeyi, diğer yemeklerde de kullanıycr olabilirler. Bu tuhaf problemin çözümü için de tavsiyenizi istiyorum.

Bir başka problem de namazlarla ilgilidir. Sabah namazının vakti 06.38'e kadar sürmektedir. Allah'ın lütfü ile sabah namazlarını eda edebiliyorum. Öğle namazları için zor vakit bulabiliyorum. Saat yarım ile bir buçuk arasında yemek izni veriliyor. Bu bir saat içinde hem dersten çıkıp yemekhaneye gidiyorum, hem de yemek yiyip abdest ve namaza vakit ayırıyorum. Fakat çok zor oluyor. İkinci için ne vakit var, ne de fırsat. Çünkü dört buçukta tatil oluyor. Dört buçukla beş arasında akşam yemeği yeniyor. Oysa dördü sekiz geçte akşam namazının vakti giriyor. Akşam yemeğini yer yemez sadece akşam namazını kılıyorum. Çünkü ikindinin vakti geçmiş oluyor. Öğle ile ikindi, akşam ile yatsı namazlarının birleştirilip kılınması caiz midir? Woking Cami İmamı da bazen iki namazı birleştirerek kılıyor.

Biz İngiltere'ye öğrenci olarak on iki kişi geldik. Aramızda dini vecibeleri yerine getirmeye özen gösterenler, benimle beraber sadece beş kişi. Ayrıca öteki arkadaşlarımız bizi, değişik yollara başvurarak yanlış hareket etmekle itham ediyorlar. Allah'a şükür, ben onların bu tavırlarından etkilenmiyorum ve doğruyu öğrenip ona uymak istiyorum. Ben bu tür meseleleri sürekli Allah'ı hâzır ve nazır bilerek inceledim ve düşündüm. O'ndan doğruyu göstermesini diledim. Fakat beşerî zaaflar yüzünden yanlış bir şeye kapılmaktan da korkuyorum. Sorularımı bu nedenle size yöneltiyorum.

Cevap:

Cevaplamamı istediğiniz sorularla ilgili olarak kısaca şunları söyleyebilirim:

1. Kesilen hayvanın yenebilmesi ve sağlığa uygun olması için sadece şah damarından bütün kanının akıtılması yeterli değildir. Aynı zamanda kesinlikle Allah'ın adının da anılması gerekir. Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulmuştur:

"Kesilirken üzerine Allah'ın ismi anılmadan kesilen (hayvan)lardan yemeyin! Çünkü o(nu yemek), yoldan çıkmaktır. Şeytanlar, dostlarına, sizinle mücadele etmeleri için fısıldar (telkinde bulunur)lar. Eğer onlara uyarırsanız, şüphesiz siz de ortak koşanlar (gibi olur)sunuz" [\[366\]](#)

İngiltere'de hayvanlar kesilirken Allah'ın adının anılmadığı bir gerçek. Bu nedenle, böyle kesilen hayvanların etinin helal olması hiç bir şekilde mümkün değildir. Mâide Süresi'nin, ehl-i kitab'ın yemeğinin bizlere helal kıldığını bildirdiği konusunda hiçbir şüphe yoktur. Fakat bu, Allah'ın müslümanlara helal kılmadığı şeyleri ehl-i kitab'ın elinden alıp yiyeceğimiz anlamında değildir. Bu yüzden benim Dr. Abdullah Bey'in görüşüne katılmam mümkün değil. Fakat beslenme konusunda karşılaştığınız problemleri bir çözüme kavuşturmak gerekiyor. Bu durumda, bir çözüm yolu olarak etsiz yemekleri, özellikle sebze yemeklerini önerebilirim size. İngiltere'de de bunu ayarlamak mümkündür. Sebze yemeklerinden de et çıkarsa, oranın idarecisine şikayetlerinizi götürüp işlerinizi yoluna koyabilirsiniz.

İkinci bir yol da içinizden kuşkuyu atmanızdır. Sofranızda bulunan yemekte haram bir şey görülüyorsa, rahatlıkla yemeğinizi yeyiniz. Boş yere, kepçe ve kaşıkların haram yemeklere bulaştığını zannederek, kafanızı yormayın. Yemekte haram bir yağ kullanıldığını düşünerek meraka kapılmayın. Amelleriniz sahih itikada ve kesin bilgiye dayanmalıdır; şüphe ve tereddüde değil. Siz sadece, haram bir şeyin katıldığını bildiğiniz yiyeceklerden uzak durun.

Üçüncü bir yol da, et yemek istediğinizde balık pişirin. Ayrıca hayvan kesmelerine müsaade edilen yahudilerin kestiği etten de yiyebilirsiniz. İngiltere'de bunu bulmak çok zor olmasa gerek.

2. Namazlar konusundaki problemlerinizi için kısaca şunları söyleyebilirim: Öğle namazına vakit bulamazsanız, sadece farzını kılıp sünneti bırakabilirsiniz. İkinci için vakit bulamıyorsanız, akşam namazıyla birlikte kaza yaparak kılabilirsiniz.

İki namazı birleştirip kılma konusunda ihtilaf vardır. Bazı fakihlere göre, öğleyle ikindiye; akşamla yatsıyı birleştirerek kılmak caizdir. Yine bazı fakihlere göre de bir vaktin namazıyla birlikte ikinci vaktin namazı da birleştirilerek kılınabilir. Fakat ehl-i sünnet alimlerinin hemen hemen hepsi iki vakit namazı birleştirip kılmayı bir adet haline getirmeyi caiz olmayan bir fiil olarak nitelemişlerdir. Çünkü böylece beş vakit olan namaz pratikte üç vakte inecektir. Bu nedenle siz vakitleri birleştirmekten uzak durun. İkindiye kılmak mümkün olmayınca akşam namazının ardından kaza olarak kılın.

Şaşırarak ve üzülerek görmekteyiz ki hükümetimiz eğitim ve öğretim amacıyla yabancı ülkelere gönderilen kişilerin dini vecibeleri yerine getirmeleri ve müslümanca yaşamaları konusunda çare bulmuyor. Resmi makamlar bunu düşünseydi, İngiltere'deki öğrencilerimiz için helal yiyecek de bulundurulabilirdi, namaz için onlara vakit ayırmaları da sağlanabilirdi. [\[367\]](#)

Ehveni Şerri Tercih Etmede İsâm'ın Ölçüsü

Soru:

İki serden hafif olanı tercih etme meselesine bir süreden beri takılıyorum. Bu günlerde ehven-i şer meselesinin rastgele kullanılır olması, bu meselenin açıklığa kavuşturulmasını zorunlu hale getirmiştir.

Müslümanların ileri gelen alimlerinin (meselâ; Deoband alimlerinden Hüseyin Ahmed Medeni ve Ebu'l-Kelam Azâd) Cemaat-i İslâmî'nin [368] faaliyetlerine ve hedefine muhalefet etmelerine içerledim ve bu muhalefet üzerinde çok düşündüm. Anladığım kadarıyla bu kişiler, Cemaat-i İslâmî'nin hedeflerinde bazı değişiklikler yapmasını ehven-i şer olarak görmektedirler. Nitekim tavırları üzerinde düşünülürken, Medeni Tercüman'ul Kuran'da bir yazı yayınladı. Yazısında Cemaat-i İslâmî'nin önceden ilan edilen hedeflere ters düşen bir politika izlemesini ehven-i şer olarak düşündüklerini ifade etti. Bu nedenle de amaçlarını değiştirerek yeniden düzenlediklerini ilan etti. Açıkçası ben bu tavrı anlayamadım ve çok şaşırdım. Gerçi yazısının ilerleyen bölümlerinde bazı açıklamalar yer almaktaydı. Hindistan'da yayımlanan Hintli Alimler Cemiyetinin çıkardığı el-İnsaf dergisinde, Medeni, Cemiyet'nin [369] politikası hakkında açıklamalarda bulunuyordu. Medeni, "Kongre [370] partisi ve Komünist parti olmak üzere iki bela var. Biz ehven-i şer olanı, Kongre Partisini desteklemeyi seçtik" diyordu.

Anladığıma göre, Kur'an, mecburiyet karşısında domuz etinin yenmesine izin vermiştir. Burada, iki şer söz konusudur. Birini terkedip diğerini tercih etmek gibi iki alternatif vardır. İnsan ya camnı kurtarmak için domuz etini yiyecektir, ya da yemeyerek sebat gösterecek, yüce bir fazileti elde edecektir. Fakat bu durumdan bir de şu anlam çıkarılamaz mı? İki haram şeyden birini ehven kabul ederek tercih etmek, örneğin; domuz etini değil de, akbaba etini yemek değil inidir? Açlıktan ölecek bir adam, domuz etini ağır olduğu düşüncesiyle yemesin de, akbaba etini hafif ve hazmı kolay olur düşüncesiyle yessin mi?

Cevap:

İki şerden ehven olanı seçmenin anlamı, bir kişinin caiz olmayan iki işten birini seçmek durumunda kalması halinde daha az haram olanı seçmesidir.

Bunun ilk şartı, helal yolun tamamen tıkanması ve onu seçmenin hiç bir yolunun kalmamasıdır. Ancak bu şartlarda bir kişi için iki serden ehven olanı seçmek caiz olur. Hayır yolunun (haramdan uzak kalmanın) az da olsa mümkün olduğu durumlarda, basiretsizliği, sebatsızlığı ve tembelliği nedeniyle iki şerle karşı karşıya kalan kişi doğal olarak günahkar olacaktır.

İkinci şart da, iki serden birine rastgele ya da kolaylık veya başka bir nedenle keyfi olarak "ehven olan budur" dememektir. İslâm fıkıh usulüne göre, serlerin hangisinin hafif veya ağır olduğu belirlenmek zorundadır. Meselâ; sizin verdiğiniz örneği ele alalım. Farzedelim ki bir kişi son derece aç. Ölümden kurtulabilmesi için domuz eti ve akbaba eti olmak üzere iki çeşit et bulmuş. Bu kişi, İslâmî açıdan düşünse, şüphesiz akbaba eti daha hafif, dolayısıyla daha ehven bir şerdir. Çünkü bunun haram olduğu Kur'an-ı Kerim'de açık bir ifadeyle belirtilmemiştir. Sadece hadis-i şerifte bildirilen usule göre akbaba etinin haram olduğu hükmüne varılmıştır.

Bu konuda bir başka örnek de verilebilir: Mazlum bir kişi güçlü bir zalimin elinden kurtulup size sığınsa, size onun canını kurtarma imkanı doğsa, bu durumda zalim size o kişiyi sorsa, önünüzde iki yol vardır: Ya yalan söyleyerek mazlumun canını kurtaracaksınız, ya da doğruyu söyleyip onu ele vereceksiniz ve öldürteceksiniz. Burada yalan söylemek kesinlikle iyi olacaktır. Çünkü doğruyu söyleyince mazlumun öldürtmek gibi büyük bir kötülük işleyeceksiniz. Umarım bu cevap sizi tatmin etmiştir. [371]

Otopsi, Göğüs Açılması Ve "Kalb" Kelimesinin Kurandaki Anlamı

Soru:

İslâm toplumunda otopsi konusunda nasıl bir tavır takınılacaktır? İslâm, cesede bile olsa, insana karşı yapılan her türlü saygısızlığı caiz görmemektedir. Otopsi iki amaçla yapılmaktadır:

- Birinci amaç, tahkikat (ölüm nedenini öğrenme) dir. Medico legal bir amaçtır bu. Genellikle soruşturmalarda başvurulmaktadır.
- İkinci amaç, hastalıklar biliminin (Pathological) ihtiyaçlarından doğuyor ki, bu ihtiyaçlar da hastalığın sebeplerini öğrenmek ve tıp bilgisini geliştirmektir.

İslâm düzeninde birincisine o kadar fazla ihtiyaç duyulmayabilir. Fakat ikinci amacın önemi ve zorunluluğu inkar edilemez. Çünkü, bu yolla hastalıkların doğuş nedeni ve tedavi yolları öğrenilmekte, tıp bilgisi gelişmekte ve bir müslümanın hastalığı önceden teşhis etme imkanı elde edilmektedir.

2. Hz. Peygamberin (s.a) çocukken melekler tarafından mübarek göğsünün yarıldığı ve temizlendiği rivayet edilmektedir. Bu, peygamberliğin bütün gereklerinin yerine getirilebilmesi amacıyla, ismet (masumiyet, günahsızlık) sıfatına sahip olması için yapılmıştır. Bir başka ifadeyle; kalbi daha fazla aydınlansın diye bu yola başvurulmuştur. Yani daha temiz ve iyi düşünceler kalbine gelsin diye. Bu rivayet ne derece doğrudur?

3. Bunun yanında:

"Allah onların kalplerini mühürledi." [372] ayeti, aklımızda, "kalb, düşüncenin oluşma yeri midir?" sorusunu doğuruyor. Belki de o devirde müfessirler, Calinos'un görüşünün de etkisiyle kalbi düşüncenin kaynağı sanmışlardır. Fakat günümüzdeki tıbbî araştırmalar, kalbin yalnızca vücutta kan dolaşımını sağlayan bir organ olduğunu ispatlamışlardır. Her türlü duygu ve düşüncenin, istek ve iradenin, coşkuların merkezinin beyin olduğu da ortaya konmuştur.

Bu araştırmalar nedeniyle ki, beyinle ilgisi olan birşeyin kalbe bağlanması sonucunda ortaya karışıklıklar çıkıyor.

Cevap:

1. Otopsi meselesinde, ben şimdiye kadar kesin bir kanaate varamadım. Fakat bazı ihtiyaçlardan bunun kaçınılmaz olduğunu da kabul ediyorum. Buna inanmakla birlikte, içimde bir ürkme de hissediyorum. İslâm hukukunda da mecburiyet dışında bunun kabul edilebileceği hükmüyle karşılaşmadım.

Her neyse, bir İslâmi yönetimin alimlerinin, görüştüğü takdirde, halledemeyecekleri kadar da zor bir mesele değil bu.

2. Hz. Peygamberin göğsünün açılması konusu müteşabihatla ilgilidir. Bunu anlamamız mümkün değildir. Bu nedenle araştırma konusu yapamayız.

3. Kalb kelimesi, hiç bir zaman tıp (anatomî) ve psikolojideki anlamıyla edebiyatta kullanılmamıştır. Edebiyatta beyin "nedenlere dayanarak düşünmeyi, muhakemeyi" karşılar; buna karşılık kalb "duygu, istek ve iradenin merkezi" anlamında kabul edilir. Biz günlük konuşmalarımızda, "kalbim razı olmuyor", "kalbime doğdu" ve "kalbimin sesine kulak verdim" deriz. İngilizcede "Qualities of Head and Heart", (kalp ve kafanın kalitesi) deyimini sıkça kullanılır. İnsanlar konuşmalarında "kalb"ve "kafa" kelimelerini kullanırlarken, hiç bir zaman anatomideki veya psikolojideki tanımını göz önünde bulundurmazlar. Bu anlayışı Calinos başlatmış olabilir. Fakat edebiyat alanında pek çok kelime asıl anlamlarıyla kullanılmaz. Çünkü şairler ve yazarlar kelimelere yeni tanımlar getirerek orjinal bir dünya kurmaya çalışırlar. [\[373\]](#)

Otopsi Ve Çeşitli Tıbbî Konular

Soru:

Geçen mektubuma verdiğiniz cevaptan kalbim yeterince tatmin olmadı."Otopsiye ihtiyaç olduğunu kabul etmekle birlikte İslâm hukukuna göre mecburiyet dışında yapmak mümkün değildir." diye yazmıştınız. Buradaki mesele, tıbben hastalığı teşhis edilemeden ölen kişinin cesedinin otopsisidir. Hastalık teşhis edilmiş olsa bile ilaçlar ve tedavi etkili olmamışsa yine o kişinin cesedinin otopsisine gerek. Ayrıca adli tıp da suçun türünü ve niteliğini belirlemek için otopsiyi zorunlu görmektedir. Yine anatomî, fizyoloji, cerrahi ve bazı diğer tıp alanlarının öğretimi için de insan cesedi lazımdır. İslâm hukuku bu tür durumları mecburiyet kabul ediyor mu, etmiyor mu? Yani buradaki temel sorun, tıbbın ileri sürdüğü mecburiyetleri İslâm'ın kabul edip etmemesidir. Siz bir yazınızda "Fakat, eczacılık İslâmîleştiği zaman alkol kullanımı terkedilecektir." diye yazmıştınız. Fakat kimya terminolojisinde alkol, "sarhoş eden uyuşturucu madde" anlamında kullanılmamaktadır. Kimya biliminde alkol, bir grubun maddenin ortak özel adıdır. Ayrıca şeker de dahil bir çok madde kimyaya göre bu gruba girmektedir. Bu durumda alkol grubuna giren bütün maddelerin kullanılması caiz değil midir? Alkol, sadece uyuşturucu veya çözücü olarak değil; mikrop öldürücü olarak vücudun tedavisi için dışarıdan da kullanılır. Alkolü bu şekilde kullanmak da mı caiz değildir?

Tefhim'ul Kur'an'ın bir yerinde şöyle yazıyorsunuz: "Müslüman doktorlar eczalıkta alkol yerine bal kullandılar." Sonra da "arıları özel olarak eğiterek belli bitkilerin özünden bal yaptırabiliriz. Bunu da eczacılıkta kullanabiliriz" diye teklifte bulunuyorsunuz. Bilimlerin geliştiği bir çağda, balı alkole alternatif olarak tavsiye etmenizi ve arıyı eğitmeyi önermenizi aklım almıyor. Size bir kaç soru yöneltiyorum. Bunları mutlaka cevaplamanızı rica ediyorum.

1. Hastanın hayatını kurtarmak için vücuduna kan verilmesi bazı alimlere göre caiz değildir. Sizin bu konudaki görüşünüz nedir?
2. İlaçlar çok değişik maddelerin karışımından oluşmaktadır. Bazı ilaçların karışımında insan veya hayvan idrarı, hatta kan veya et bulunmaktadır. Bazı ilaçlar da kokmuş balıkların guddelerinden çıkarılmaktadır. Karışımında bu tür haram maddeler bulunan ilaçları kullanmak İslâm hukukuna göre caiz midir?
3. Doktorların hastadan muayene ücreti talep etmesi caiz midir? Hastalar doktorlara hediyeler getirmektedir; almak veya vermek caiz midir? Doktor muayene ücretini hastanın insafına bırakmak zorunda mıdır?
4. Çeşitli bilim dallarında araştırma yapma, uzmanlaşma konusunda İslâm'ın görüşü nedir?
5. Gıda ve ilaçların helal veya haram olmaları için İslâm'ın ölçüsü nedir?
6. Müslüman doktorlar tıp bilimini İslâmîleştirmede hangi hizmetlerde bulunmuşlardır? Tıbbın gelişmesine hangi katkılarda bulunmuşlardır?

Cevap:

Daha önce de belirttiğim gibi otopsi meselesinde şüphe ve tereddütler içerisindeyim. Kesin bir karara varmakta gerçekten güçlük çekiyorum.

Bu meselenin birbiriyle çatışan iki boyutu vardır.

İslâm'ın kesin hükümlerine göre, ölen insanın cesedine saygı duymak ve onu defnetmek gerekir; ölen müslümansa, teçhiz ve tekfin ederek cenaze namazının kılınması konusunda kesin talimat vardır. İslâm'ın bu emir ve hükümlerini (belki de doktor ve uzman bilim adamları dışında) her insanda bulunan fitri duygular da pekiştiriyor. Hiç bir insan gönül rahatlığıyla babasının, anasının, karısının, kız kardeşinin ve çocuğunun cesetlerini doktorlara bağışlamayı; bunları parçalamalarını veya tıp fakültesi öğrencilerinin tek tek her uzvu incelemesini ve sonra da kemiklerini kurutup saklamalarını kabul edemez. Aynı bu durumda olduğu gibi, hiç bir millet de büyük şahsiyetlerinin veya önderlerinin cesetlerinin otopsiye tabi tutulmasını istemez. Meselâ; çok yakında Mahatma Gandhi ve Liyakat Ali Han (Pakistan'ın ilk müslüman başbakanı, bir konuşma sırasında vurularak şehid edilmişti.) suikasta uğrayıp öldürüldüler. Adli tıba göre onların da otopsi yapılması gerekirdi. Ölüm sebeplerini belirlemek için otopsi zorunlu idi. Fakat neden yapılmadı? Çünkü millî duygular, saygıdeğer önderlerinin naaşlarının otopsi yapılmasına engel oldu.

Diğer taraftan, tıbbî ve hukukî zorunluluklar nedeniyle otopsiye ihtiyaç vardır. Çeşitli tıp dallarında eğitim ve araştırmalar için ve bunları geliştirmek için otopsinin gerekli olduğu inkar edilemez. Bir yere kadar hukukun talebi de cinayet davalarında ölüm sebebini belirlemek için otopsinin yapılması doğrudur. Bu karışık bir meseledir. Bu iki zıt zorunluluklar arasında nasıl bir uzlaşma yapılabilir?

Zengin ile fakir, büyük ile küçük, ailesi olanlarla varissiz olanlar için iki ölçünün belirlenmesi ve iki değişik usulün uygulanması bana göre büyük

bir çirkinliktir. Bu nedenle her halükârda başka bir çözüm aranmalıdır. Fakat bu çözüm ne olacak? Bu konuda benim karar verme gücüm yetersiz kalmaktadır.

Bu konu din alimlerinin de katıldığı bir toplantıda gündeme getirilmelidir. Bu toplantıda tıp ve hukuk uzmanları da hazır bulunmalıdır. Belki de bu kişiler bir araya gelip bu meselenin çözümünü bulabilirler.

2. Alkolla ilgili kısaca şunu belirtmek istiyorum: Bahsettiğim alkol, doğal şeylerde bir madde olarak bulunan veya belli bir zamanda kendiliğinden ortaya çıkan bir alkol değildir. Söz konusu alkol, eşyadan çıkarılan ve bir uyuşturucu olarak kullanılan maddedir. Çünkü bu maddenin esası, uyuşturucu olmasıdır. Bu nedenle de "kötülüklerin anası"dır; dolayısıyla, vücut için kullanımı caiz değildir. Herhangi bir ilaçta belli bir oranda kullanmak da, doğrudan uyuşturucu olarak kullanmak da caiz değildir. Fakat vücudun dış kısmında kullanmak caizdir.

Siz, bilginiz ışığında yenen veya içilen ilaçlarda kullanılmak üzere başka bir şeyin alkolün alternatifi olmayacağını söyleyebilir misiniz? Eczacılıkta alkolü kullanmanın kaçınılmaz olduğu söylenebilir mi? Bir kaç doktor arkadaşım alkole ilişkin düşüncelerimi teyid etmektedirler. Onların bildirdiklerine göre, alkolün alternatifi maddeler vardır. Hatta bu arkadaşların bazıları, vücut için kullanılan ilaçlarda alkol kullanmayı terketmişlerdir.

3. Tefhim'ul Kur'an'da balla ilgili olarak yazdıklarımın amacı bal ile alkolün mukayesesini yapmak değildir. Benim iddiam şudur: Müslümanlar el atmadan önce, tıp bilimi gayri müslimlerin elindeydi. Onlar helâl-haram demeden her türlü maddeyi eczacılıkta kullanırlardı. Fakat tıp ilmi müslümanların eline geçtiği zaman, müslüman helâl maddelere yöneldiler. İlaçların yararlı etkisini koruması için balı önemli bir araç olarak kullandılar. Bal bir müddete kadar bozulmaz. İçindekileri de muhafaza eder. Daha sonra bu ilim helâl ve haram tanımayanların eline geçince, haram maddeler eczacılıkta serbestçe kullanılmaya başlandı. Bu haramların başta geleni de alkoldür.

Sizin farketmediğiniz iki nokta var: Birincisi, eczacılık tüm gelişmelerine rağmen uzmanların ilgisine muhtaçtır. İkincisi de, ben tüm gelişmeleri ve teknolojik imkanları bir kenara bırakıp sadece arıyla ilgilenelim, demiyorum.

Ben yalnızca, arının da ilaç yapımında yardımcı olarak kullanılabileceğini ve baldan eczacıların da yararlanabileceğini söylüyorum.

4. Bir insana hayatını kurtarmak için kan vermek bana göre caizdir. Bunun haram oluş nedenini ben hiç anlayamadım. Büyük bir ihtimalle, kan içme ve kan yemeden yola çıkarak buna haram denilmiştir. Gıda olarak kan yemek ve içmek şüphesiz haramdır. Fakat hayatı kurtarmak için kan vermek, tıpkı mecburiyet durumunda leş veya domuz eti yemek gibi, caizdir.

5. İlaçların karışımında bulunan çeşitli hayvansal maddeler hakkındaki sorularınız kısaca şöyle cevaplandırılabilir:

a. Leş de, haram olan bir hayvandan elde edilen ürünlerde haramdır. Ayrıca helal bir hayvanın temiz olmayan veya haram olan yerinden elde edilen ürün de haramdır.

b. Prensip olarak, böyle haram bir ürünün kullanımı ancak hayatı kurtarmak için mecburiyet durumunda mümkün olabilir.

Bu iki prensibi göz önüne alarak her müslüman uzman ilaçları değerlendirmeli, buna göre de görüşlerini kesin olarak belirlemelidir. Çünkü mesleğini en iyi bilen kendisidir. Günümüzde, durumumuz bir felaket. Müslüman uzmanlar ne araştırmacıdırlar, ne bir buluş yapabiliyorlar ve ne de mevcutları değiştirebiliyorlar. Eczacılık sanayi de zaten müslümanların elinde değil. Müslüman doktor ve eczacıların bütün mesleki bilgileri de gayri müslimlerin buluşlarından ve yazıp çizdiklerini öğrenmekten öteye gitmiyor. Bu nedenle de gayri müslimlerin yapıp gönderdiği ilaçları kullanmakla yetiniyorlar.

Müslüman doktor ve eczacılar arasından bir araştırmacı çıkıp da, kendi yetkisi dahilinde ilaçların yapımında kullanılan karışımlardan haram olanları belirleyip, yerine bir başka helal madde de öneremiyor. Hatta, ilacı oluşturan karışımdan haram maddeleri çıkarmanın imkansız olduğunu, bu nedenle oldukları gibi kullanma zorunluluğunun bulunduğunu bile söyleyemiyorlar. Bu durumda, konunun uzmanı olmayan kişiler, bunu yalnızca haram-helal meselesine indirgeyerek büyük tartışmalara girmekten başka ne yapabilirler? Bu kısır tartışmalarla hangi hizmette bulunulabilir ki?

6. Doktorların hastalardan muayene ücreti almaları prensip olarak caizdir. Fakat, günümüzdeki doktorlar muayene ücreti konusunda günah sınırlarını aşmış, zulüm yapma durumuna gelmişlerdir. Bu yüzden biz, devletin doktorlara yeterli maaş vermesi, tedavi ve muayenenin ücretsiz hale getirilmesi gerektiği görüşündeyiz.

7. "Çeşitli bilim dallarında bilgi sahibi olmak, araştırmalar yaparak uzmanlaşmak konusunda İslâm'ın görüşü nedir?"

Bu sorunun cevabı, uzun ve detaylı bir yazıyı kaleme almayı gerektirir. Fakat ben, önemli bulduğum bir kaç hususu kısaca açıklayarak size yol göstermeye çalışacağım.

Yakından bakılınca görülecektir ki, her bilim dalı, mutlaka kainattaki varlıklardan birinin özelliklerini, mahiyetini ve yaratılışında var olan, ona hükmeden yasaları belirlemeye ve tecrübelerin ışığında öğrendiklerini sistemli bir bilgi haline getirmeye uğraşiyor. İnceleme ve araştırma faaliyetlerini yürütenlerin sürekli göz önünde bulundurmaları gereken iki esas vardır:

Birincisi: Araştırmacılar önce genel olarak bütün kainatın ve ele aldığı parçasının doğru ve kapsamlı bir şekilde bilincine sahip olmalıdır.

İkincisi: Gerçeğini oluşturan kendi varlığının mahiyetini, içinde bulunduğu durumu ve yetkisinin gücünü (sınırlarını) çok iyi bilmesidir.

Bir insanın bu iki esasa uymadan, kainattaki varlıkları ve hadiseleri inceleyerek doğru sonuçlara ulaşması oldukça zordur. Bu iki esasa dayanmayan bilimsel yaklaşımlardan şüphesiz pratik ve teorik (felsefi) sonuçlar elde edilebilir. Fakat bu yaklaşımla yapılan araştırmalar pratik bir takım yararlarını görsek de bizim genel kainat ve insan anlayışımızı netleştirme yerine, eski bilincimizi de eksiltecek, belirsizleştirecek ve bulandıracaktır. Hatta yok olmasına sebep olacaktır.

İslâm, aslında bizim bilimsel araştırmalar yapma konusunda doğan ihtiyaçlarımızı karşılıyor. Bize, her türlü araştırmanın başlangıç noktasını veriyor. Araştırmaya bu kainatı Allahsız farzederek veya birçok ilahın savaş alanı göreyerek başlamamız gerektiğini belirtiyor. Kainatın bir yaratıcısı olduğunu, ona bir mutlak gücün hükmettiğini ve bu kainata hikmet sahibi Yüce Allah'ın ilminin düzen verdiğini bilerek araştırmaya başlamamız gerektiğini söylüyor. Ayrıca, insanın kendisini; hükmedil emez. sorumlu tutulamaz bir varlık göreyerek araştırmaya başlamaması gerektiğini vurguluyor. Tam tersine insanın, kainattaki düzen içerisinde yerini alan, kainatla birlikte idare edilen, varlığına bir ölçüde bilinç ve özgürlük verilen, bu nedenle de yaptığı yanlış ve doğrulardan sorumlu tutulacak bir varlık olduğunu bilerek araştırmaya başlaması gerektiği ifade ediliyor.

Bu, her inceleme ve araştırmanın doğru başlangıç noktasıdır.

İnsanların çeşitli bilim dallarında araştırma yaparken karşılaştıkları ayrıntılarla ilgili olarak, kısaca, şunları söylemek gerekir: İslâm, bizim çıkardığımız sonuçların Allah'ın Kitabı'nda açık bir şekilde belirttiği gerçeklerle çatışmamasını istiyor. İncelediğimiz şeylerden, Kur'an'da açıklanan gerçeklerle çatışan sonuçlar çıktığını farzedelim. Bu durumda, yaptığımız inceleme ve sonuç çıkarma usulümüzde bir hatanın olup olmadığını araştırmalıyız. Acaba araştırma yaparken yapılan bir hatadan veya yöntem yanlışlığından dolayı mı böyle yanlış bir sonuca vardık diye düşünmeliyiz. Gerçeklerle Kur'an'ın açıklamaları arasında bir çatışmanın olması imkansızdır. Fakat Kur'an'ın belirttikleri ile eldeki sonuçlar arasında bir çatışma varsa, Kita'ptan değil; eldeki sonuçlardan şüphelenmeli ve onları gözden geçirmeliyiz. Çünkü, araştırmalardan elde edilen sonuçlar, mutlak doğrular gibi kesinlik belirtmez.

Bu temel prensipleri kavradıktan sonra, araştırma yolunu bulmak size kalıyor.

8. İlaç ve gıdalardaki helal ve haram maddelerin neler olduğunu öğrenmek için siz biraz da hadis ve fıkıh okumalısınız. Bu konuyla ilgili Kur'an'daki hükümleri öğrenmek için Tefhimu'l Kur'an size yeterince yardımcı olacaktır. Fakat hadis ve fıkıha temel ilkeleri ve fer'i meseleleri öğrenene kadar ihtiyaç duyulacaktır. Ne yazık ki, tıp fakültelerimizin müfredatına şeriat hükümlerinin eğitimi şimdiye kadar dahil edilmemiştir. İngiliz hocaların gereksiz bulduğu şeye nasıl ihtiyaç duyabiliriz ki!

9. "Müslüman hekimler tıp ilmini nasıl İslâm'a uygun hale getirdi?" Bu sorunun cevabını, kaynaklara dayanarak detaylı bir şekilde bilgi verebilecek, tıp tarihini bilen müslüman hekimler verecektir.

Ben kısaca şunları söyleyeceğim: İlk müslüman hekimler kör taklitçiler gibi bu ilmi gayri müslim hocalardan olduğu gibi almamışlardı. Aksine tıp ilmini İslâmileştirmeyi zorunlu görmüşlerdi. Onların başarısı sadece reçetelere "Allah şifa verendir" yazmakla kalmıyordu. Onların tıp alanında kaleme aldıkları kitaplara bakınca, bu kitapları, Allah'a iman ve ibadet eden insanların yazdığı hemen anlaşılırdı. Onlar, kitaplarına Allah'a hamd, Hz. Peygamber'e salât ve selâm ile başlardı. Ayrıca çeşitli bölümlerde, gerekince, Allah'ın hikmet ve kudretine, yeryüzündeki ve gökyüzündeki ayetlerine dikkat çekerlerdi. Onların kitapları, dolaylı da olsa Allah'tan söz edilmeyen günümüzdeki tıp kitaplarına benzemezdi.

İlk dönem müslüman hekimler ile günümüzdekiler arasında şu fark var: Eskiden bir tıp öğrencisi, ilgili konuları öğrenmekle birlikte Allah'a inananı, O'nun yaratıcı, hakim ve müdebbir olmasına olan itikadını da pekiştiriyordu. Günümüzdeyse tıp konuları öğrenilirken, öğrencilerde materyalist bir dünya görüşü kendiliğinden pekişiyor. Bir öğrencinin kişisel çabalarıyla Allah'a olan inancını koruyabilmesi ve Allah'ın ayetlerini anatomi ve fizyoloji ile birlikte okuması bir istisna teşkil ediyor.

Eskiden müslümanlar dini eğitimlerini tamamladıktan sonra tıp eğitimi görürlerdi. Bu geleneksel bir eğitim sistemiydi. Bir öğrenci din eğitiminin zorunlu olduğu lise veya dengi bir okulun eğitimini tamamladıktan sonra tıp fakültelerine girebiliyordu. Bu nedenle, müslüman hekimler, yalnızca hekim değil; aynı zamanda İslâmi ilimlerde birer alimdir. Şimdi ise durum tam tersidir. Tıp fakültesinde son sınıfa gelmiş bir öğrenci, helâl ve haram sınırlarının temel bilgisine bile sahip değildir.

Ayrıca eskiden bizim hekimlerimiz, genellikle âbid ve zâhid kişilerdi. Mal, mülk hırsına düşmeden halka hizmet ederlerdi. Onlar çoğunlukla muayene ve tedavi ücreti alınaktan, ilaç satmaktan kaçınırlardı. Lekesiz, tertemiz bir özel hayatları vardı. Bu nedenle tıp fakültelerinde temiz ve İslâmi bir ortam vardı. Hocaların örnek şahsiyetleri ve iyi nitelikleri kendiliğinden öğrencilere geçirdi. Öğrencilerin müslüman ve ahlâklı bir şekilde yetişmeleri için yapay bir ortama gerek yoktu.

Müslümanların eczacılık alanında yaptıkları ıslahat ve düzenlemeleri daha önce anlatmıştım. Onlar sadece mecburiyet karşısında haram şeyleri hastalarına kullanırlardı. Onlar genellikle yaptıkları ilaçları haram ve temiz olmayan maddelerden uzak tutarlardı. [\[374\]](#)

Alkolün Çeşitli Dereceleri Ve Kullanım Biçimleri Hakkında Hükümler

Soru:

Siz Tercüman'ul Kur'an'da bir yerde, alkol özelliği taşıyan maddelerin helal veya haram olması konusunda bir yazı yayınlamıştım. Bu konuda açıklama gerektiren bazı hususlar var. Normal ve tabii maddelerde alkol, fermantasyon (mayalanma ve kokuşma) olayının özel aşamalarından sonra meydana gelir. Başka bir ifadeyle, bir maddeden alkol elde edebilmek amacıyla özel şartlar hazırlanır. Alkolik özellikler taşıyan hiç bir maddede, bu özel şartlardan geçmedikçe alkol ortaya çıkmaz. Bazı maddeler de fazla alkol üretme özelliği vardır. Bazılarında bu özellik daha azdır. Bazılarında da hiç yoktur. Hangi maddelerin alkol oluşturma özelliğine sahip olduğu ayrı bir konu. Fakat en fazla alkol üretme özelliğinin şarap elde edilen maddelerde olduğunu biliyoruz. Bu tür özellikleri olan tabii maddelerde fermantasyondan dolayı alkol veya sarhoş edici başka şeyler ortaya çıkarsa, o maddeyi kullanmak tamamen haram mı olur?

Cevap:

Bilerek, alkol elde etme amacıyla özel şartlarda fermantasyona uğratan maddeler, kendiliklerinden alkol çıkarmaya başladıktan sonra kullanılmazlar; haramdır. Fakat kendiliğinden fermantasyon olayının değişik aşamalarından geçen maddelerin kullanımı ancak mekruh olur. Meselâ üzüm ve şeker kamışından, kızarmaya başladıkları anda alkol ortaya çıkmaya başlıyor. Fakat bu durumda bunları yemeye haram demek doğru olmayacaktır. Bir madde bozulup sarhoş edecek aşamaya gelmişse, bu durumda kullanımı mutlak surette haramdır. [\[375\]](#)

Haramı Helal Yapma Hilesi

Soru:

Hükümetin Zeyd'e haksız yere bir vergi tahakkuk ettirdiğini farzedelim. Zeyd bu vergiyi ödemek zorundadır. Zeyd, bu vergiden doğan zararını telafi etmek için bankaya para yatırıp faizini alabilir mi? Zeyd'in, caiz olmayan vergiyi aldığı faizle ödemek suretiyle yaptığı hile meşru mudur?

Cevap:

Bu tür bahanelerle faiz almak caiz değildir. Aksine iki kat günahtr. Hükümetin aldığı vergi caiz değilse ve siz onu istemeyerek ödüyorsanız, bu hükümet tarafından uygulanan bir zulümdür. Fakat alacağınız faizi, hükümet kendi cebinden ödemiyor. Halktan vergi veya faiz olarak tahsil ediyor. Banka, kendine yatırılan paraları kullanıyor ve elde ettiği kârın bir kısmını kendi alıyor, bir kısmını da parayı yatırıma veriyor. Bu durumda faiz yoluyla hükümete ne ceza verilebilir ki! Aksine siz başka vatandaşları cezalandırmış olacaksınız. Bu olay şu duruma benziyor; Başkalarının malını çalıp evine getiren hırsızın evini, siz başkalarını cezalandırmak için soyuyorsunuz. Yâni, siz de hırsızın evindeki başkalarına ait malı çalmış oluyorsunuz. [\[376\]](#)

İslâm Ve Sinema Sanatı

Soru:

Ben bir öğrenciyim. Uzun zamandır Cemaat-i İslâmî'nin yayınlarını okumaktayım. Allah'ın lütfuyla, zihniyetimde ve yaşayışımında İslâmî esaslara uygun bir hayli değişim olmuştur.

Uzun zamandır sinema sanatına, teknik olarak, derin bir ilgi duymaktayım. Bu alanda araştırmalar yaptım, yeterli bilgi ve birikimi kazandım. Düşüncelerim ve zihniyetimdeki değişikliğe rağmen, İslâm hukuku açısından bir sakıncası yoksa, gönlümden davamıza hizmet amacıyla filmler yapmak geçiyor. İslâm'a göre sinemadan faydalanmanın hükmü nedir? Caizse, bildirmenizi rica ediyorum. Ayrıca filmde kadın oynatılabilir mi? Beyaz perdeye kadın görüntüsü aktarmanın caiz olan bir şekli var mı? Bu mümkünse, lütfen açıklayınız.

Cevap:

Daha önce de" çeşitli yazılarımda, bir sanat olarak sinemanın caiz olduğu düşüncesini taşıdığımı belirtmiştim. Fakat caiz olmayan şekilde kullanımı yüzünden sinema da haram hale geliyor.

Sinema perdesindeki görüntü, aslında "resim" değil, bir gölgedir. Aynadaki yansımada olduğu gibi bu görüntü de asıldan farklıdır. Dolayısıyla haram değildir. Film şeridindeki görüntü, kağıt veya başka şeyler üzerine basılmadıkça resim kategorisine girmez. İslâm hukukuna göre haram olan işlerin resmi de haramdır, kullanılamaz. Bu nedenle, bana göre sinema bir sanat olarak caizdir.

Sizi sinema sanatını öğrenmekten menedecek bir sebep yoktur. İlginiz bu yöndeyseniz, öğrenip çalışmalar yapabilirsiniz. Faydalı yollarda kullanmak istediğiniz sürece, kesinlikle bir şeyler yapmaya çalışmalısınız. Çünkü sinema da yüce kudretin tecellilerinden biridir. Biz de sinema sanatını, doğanın diğer güçleriyle birlikte hakka hizmet ve hayırlı amaçlar için kullanmayı istiyoruz. Allah Teâlâ, dünyada yarattığı her şeyi, insanın iyiliği ve hakka hizmet için yaratmıştır.

Şeytanın adamları bu sanatı şeytanca işler için kullanırken, Allah'ın iyi kulları bunu hayırlı işlerde kullanamazlarsa, bu büyük bir talihsizlik olacaktır.

İslâmî amaçlar ve faydalı yollarda kullanılmak üzere film yapımına ilişkin olarak şunları söyleyebiliriz: Fuhuş sahneleri, cinselliği kamçılayan sahneler, suça itici özendirmelerden uzak, sosyal, ahlâkî, tarihi ve eğitici filmler yapmak caizdir. Film yaparken gözetilmesi gereken amaç ve verilmesi gereken mesaj, iyiliğe, güzel ahlâka ve hayra olan eğilimi güçlendirmek olmalıdır. Fakat dikkatle bakıp, düşünecek olursanız göreceksiniz ki, burada tafefisi mümkün olmayan iki büyük hata vardır:

Birincisi; kadına hiç rol vermeden toplumsal muhtevalı bir film yapmak imkansızdır. Bir filmde kadına ancak iki şekilde rol verebiliriz. Ya kadın oyuncular rol alırlar veya erkekler kadın rolünü de üstlenirler. Her ikisi de İslâm hukuku açısından caiz değildir.

İkinci hata da oyuncular olmadan sosyal dramları işleyen filmlerin yapılamayışından doğmaktadır. Oysa oyuncuların rol yapmalarında kimi sakıncalar söz konusudur. Filmlerde rol alan aktörler her filmde değişik karakterleri ve çeşitli hayat tarzlarını yaşamaktadır. Bu nedenle sonunda kendi şahsi karakterlerini tamamiyle değilse bile büyük ölçüde yitireceklerdir. Başka bir ifadeyle kişiliklerini feda edecekler. Dolayısıyla biz filmlerle toplumu ıslah edelim, İslâmî gerçekleri öğretilim derken, bazı kişileri filmde oynatmamız gerekecek ve onlar da oyuncu olarak şahsiyetlerini film yolunda yitireceklerdir. Toplumu iyileştirmek veya başka bir amaç uğruna hatta oldukça mukaddes ve yüce amaçlar uğruna da olsa, bir insandan şahsiyetini feda etmesini istemeyiz. Can, mal, hayat, huzur ve saadet gibi şeyler feda edilebilir; büyük amaçlar için bu tür fedakarlıklar yapılmalıdır. Fakat kişiliğin feda edilmesini Allah bile insandan istememiştir. Allah'ın dahi istemediği şahsiyeti feda etmeyi, kulları için veya dünyalık amaçlar uğruna insanlardan nasıl isteyebiliriz?

Bence bu tür nedenlerden dolayı sinemanın gücünü dramda kullanamayız. Sinemanın gücünü nerede kullanacağız sorusu var önümüzde. Ben sinemaya şu alanları uygun buluyorum: Dramın dışında yapılabilecek pek çok film türleri vardır. Hatta bu film türleri, yapımca başarılı olabilirse, daha etkili ve faydalı olmaktadır. Meselâ; coğrafi filmlerle dünyadan ve değişik yerlerdeki olaylardan halkımıza geniş bir şekilde bilgi verebiliriz. Böylece insanımız kendini bütün bir dünyayı gezmiş gibi hissedecek, bilinçlenecektir. Ayrıca çeşitli millet ve ülkelerin tarihlerinin, medeniyetlerinin ve kültürlerinin değişik yönlerini de gösterebiliriz. Böylece halkın görüş açısı da genişleyecektir.

Astronominin hayret verici gerçeklerini ve bu alandaki incelemeleri ilginç film teknikleriyle sunabiliriz. Halkımız bu tür filmleri izledikçe shehevî (seks) filmleri unutacaktır. Böyle eğitici filmler sayesinde insanlar Allah'ın kudret, azamet ve hikmetini kavrayacaklar; kalplerine tevhid inancı ve Allah korkusu yerleşecektir.

Değişik bilim dallarında belgesel filmler hazırlayarak beyaz perdeye aktarabiliriz. Yalnız, bu filmlerin teknik yönü halk açısından çekici olmalıdır. Böylece halkımız da fen bilimlerini bir üniversite mezunu kadar bilecektir.

Temizlik, sağlık ve medeniyet eğitimi de ilginç bir şekilde film yoluyla halka verilebilir. Bu yolla halkımızın sadece bilgisi artmayacak, bununla birlikte dünyada insanca yaşamayı da öğrenecektir. Bu konuda, dünyanın ilerlemiş milletlerinden faydalı örnekleri halkımıza gösterebiliriz. Çünkü

bununla halkımız, kendi ev, mahalle ve sosyal hayatını düzeltmeye yönelecektir.

Değişik sanayi mesleklerini, fabrika işletmelerini ve değişik eşya yapımını, hatta ziraati de değişik yollarla sinemaya aktarabiliriz. Böyle yapıldığı takdirde sanayi ve tarım alanlarında çalışanların ilim ve hayat standartları da yükselecektir.

Sinemayı yetişkinlerin eğitimi için de kullanabiliriz. Okur-yazar olmayan insanların seyredereklerken hiç sıkılmayacakları şekilde güzel filmler bile yapabiliriz.

Sinema yoluyla halkı, savaş, sivil savunma, gerilla savaşı gibi konularda da eğitebiliriz. Her bir vatandaşımızı asker haline getirebiliriz. Ayrıca gerçek savaş sahneleri de gösterip halkı bu gibi durumlardan haberdar edebiliriz.

Bu ve buna benzer pek çok alanda sinemayı kullanabiliriz. Fakat devlet gücüne dayanmadan bu tür filmler yapmak imkansızdır. Yapılsa da bir başarı elde edilemez. İlk adım olarak, fuhuş ve cinayet filmlerinin yapımı bir an önce yasaklanmalıdır. Çünkü içkiyi bıraktırmadan hiç bir yararlı içeceğe halkı alıştıramazsınız.

Bir başka önemli husus da, devletin başlangıçta kendi sermayesiyle faydalı, eğitici filmler yaptırıp halk arasında yaygınlaştırmasıdır.

Sonunda bu tür filmler ticari amaçlarla da hazırlanabilecektir. Böylece özel sektör de bu sanata rağbet edecektir. [\[377\]](#)

Adak Adamak Ve Sevabını Bağışlamak

Soru:

Size iki soru yöneltiyorum. Mümkünse cevaplamanızı rica ediyorum:

1. Adak adamanın (nezretmenin) ve ölmüş bir din büyüğüne veya Allah'a bir işin gerçekleşmesi için dua etmenin, yardım bekleyerek yalvarmak diye tanımlayabileceğimiz niyazın, ölümlerin ruhuna bir hayır isteyerek veya fatiha okuyarak sevabını bağışlamanın şeriatteki hükmü nedir?
2. Bir esnaf, kazancını fuhuştan temin ettiğini kesin olarak bildiği birisine malını satabilir mi?

Cevap:

1. Sırf Allah rızası için yapılan niyaz kesinlikle caizdir. Hatta niyaz sayesinde ecir ve sevap da kazanılır.

Allah rızası yolunda, bir hayır işlenirse veya bağış şeklinde bir harcama yapılırsa, sonra da Allah'a dua ederek kabul etmesi istenir ve bir yakınının ruhuna bağışladığı bildirilirse, hasıl olacak sevabı da ölen yakınına ulaştırması dilenirse, böyle bir fiile caiz değildir denemez. Bu fiilin ölen akrabaya bir faydasının olup olmayacağı konusu Allah Teâlâ'nın bileceği bir işittir. Allah dilerse, ölüye bir faydası dokunur, istemezse de zaten o hayırların sevabı yapana da yazılmaktadır ve o kârdadır.

Bir kişinin Kur'an okuduktan veya başka bir bedeni ibadet yaptıktan sonra sevabını ölmüş bir yakınına bağışlaması konusunda fakihler arasında ihtilaf vardır. Yani bu şekilde sevap bağışlamanın doğru olup olmadığı konusunda görüş birliği sağlayamamışlardır. Bazı imamlara göre bu doğrudur. Bazılarına göre de yanlış. Fakat ben, bir çok şer'i delile dayanarak bu tür sevap bağışlamanın doğru olmadığı görüşünü tercih ediyorum.

Bir kişi malî veya bedeni bir ibadeti yaptıktan sonra, sevabını da memnun kalıp yapan için Allah'tan şefaahat dilesinler diye geçmiş din büyüklerinden birinin ruhuna hediye ederse, bunun şüpheli bir fiil olduğu söylenebilir. Hatta, bunda cevaz olup olmadığı meselesinden öte, fitne ve günah olduğunu söyleyebilirim. Takva sahibi birinin kendini böyle bir tehlikeye atmasını tavsiye edemem.

Fakat, ölmüş bir büyük adına yemekler verilmekte, sevabı da onun ruhuna bağışlanmaktadır. Hatta bu yemek verme işi; ölümden belli bir süre sonra, belli âdâb ve kurallarla yapılır olmuş, topluma iyice yerleşmiştir. Bu tür davet, ikram, hayır ve adakların haram ve günah olduğu, hatta tevhid inancına ters düştüğü konusunda hiç bir şüphem yoktur.

2. Haram yollarla rızkını kazanan bir kişiye bir esnafın bile bile mal satmasında hiç bir sakınca yoktur. Bir esnafa meşru yollardan ulaşan her para helaldir. Kirlilik ve haramlık para da değildir. Kazanma şeklindedir. Kim elde etmede haram yollara başvurmuşsa, para ona haramdır; aynı para başka bir kişiye meşru yollardan ulaşırsa, o paranın haram olması için hiçbir sebep yoktur. [\[378\]](#)

İslama Göre Saç Uzatma Ve Traş Şekillerinin Hükmü

Soru:

Siz bazı soruları cevaplarken, İngiliz tarzı saç uzatma ve traş şekli gayri müslimlerin saç modası olduğu için sevmediğinizi belirtmiştiniz. İslâm'a göre bir sakıncasının da olmadığını yazmışsınız. Fakat bazı alimler, bu tarz traşın ve saç bırakmanın caiz olmadığı görüşündedir. Siz Tercüman'ul Kur'an'da görüşlerinizi daha açık yazarsanız, başkaları da istifade edecektir.

Cevap:

Saçlarla ilgili hadiste sadece başın bir kısmını kazıtmak ve bir kısmını uzatmak menedilmiştir. İslâm hukukunda bu meseleyle ilgili başka bir hüküm yoktur. Sadece traşın beyan edilen şekli yasaklanmıştır ve bundan kaçınmak lazımdır.

İslâm'da diğer saç uzatma ve traş şekillerinin caiz olup olmadığına dair bir hüküm bulunmamaktadır. Dolayısıyla söz konusu şeklin dışında kalan bütün saç bırakma ve traş şekilleri caizdir. Başı kazıtmak, saçı çok kısa bir şekilde traş ettirmek, kulağın üstüne veya meme uçlarına kadar uzatmak, omuzlara kadar fazla uzatma gibi bütün saç şekilleri caizdir. Bu şekillerin hepsi de prensip olarak yasaklanmamıştır, dolayısıyla caizdir.

Bazılarına göre, saçın bir kısmını kestirip bir kısmını bırakmak da yasaklanan şeklin kapsamına girmektedir. Fakat bu şekilde traş olmak, bir kısmını kazıtmak, bir kısmını da uzatmak anlamına gelmez. Şâri (Şeriat sahibi, Allah) de böyle bir traşı yasaklamamıştır. Bir kişi, bu tarz traşı

kıyas yoluyla yasak görüyorsa, kıyas ve anlayışına uymalıdır. Kıyas yapacak bir görtüşe ulaşamamışsa, kıyaslamasının sıhhatli olduğunu düşündüğü kişilerin kıyasına uymalıdır. Bizim kıyaslarımıza katılmayan birisini; ne kıyasımızı kabul etmeye mecbur edebiliriz, ne de günahkârlıkla itham edebiliriz. Hz. Peygamber'in hadisindeki hükmü anlayışımıza göre kavramadığı için bir kişiyi günahkârlıkla itham edemeyiz. Bazıları, bu tür saç bırakma ve traşı benzeme (teşebbüh, taklid) anlamına alıyorlar. Fakat dikkatlerinden kaçan bir husus var: Allah Teâlâ'nın yasakladığı benzeme, genel olarak kâfirlerin tarzını tamamen alan kişiler için geçerlidir. Bu, kişinin hayatın her alanında, her hususta, kör bir taklitle ve özentiyile kâfirlerin şeklini alması, onlara tamamen benzemesidir. Gayri müslimlerin tarzının veya şeklinin bazı kısımlarına uymak, Allah'ın yasakladığı benzeme kapsamına girmez.

Halbuki Hz. Peygamber (s.a) Rumların (Bizanslıların) elbisesini ve cübbesini giymiştir. Kasravani kabanı bile giymiştir. Hatta İran'dan Arabistan'a yeni yeni girmeye başlayan şalvarı beğenerek giymiştir. Hz. Ömer de (r.a) hristiyan dervişlerin giydiği bornozları giymiştir. Şimdi bu tavırları nasıl açıklayacağız?

Bu yüzdendir ki kısmî bir benzeme nedeniyle, birisine "günahkâr" veya "fasık" demek, sadece bir abartma olacaktır.

Söz konusu saç şekilleri yasak olsaydı, bıyığı uzatmanın mecusilerin tarzı diye yasaklanması gibi, bu saç şekilleri de pekala yasaklanabilirdi. Burada sanırım bir hususa açıklık getirmek gerekiyor. Herşeyden önce ısrarlı olduğum bir prensip olarak şuna inanıyorum: Bir insan ancak nasslarda belirtilmiş bir hükmü çiğnediği zaman günahkâr olarak nitelendirilebilir. Kıyas ve muhakemeyle elde edilen hükümlere aykırı hareket etmek kişiyi günahkâr yapmaz. Kıyaslama ve muhakeme yoluyla elde edilen hükümler, ictihadlar; ancak, kendine inananları, benimseyenleri bağlar. Bana göre, haram olanlar, yalnızca Hz. Peygamberin açıkça haram olarak belirttiği şeylerdir. Hz. Peygamber, bir şeyi açık bir ifadeyle menetmişse veya böyle bir şey yapmanın cezasını beyan etmişse, nassların belirttiği hükmün işaret ve gereklerinden dolayı bir şeyin haram olması herkesçe kabul edilmişse, o şey haramdır.

Kıyas ve ictihadla haram denilen şeyler ve hukukî delillere göre iki veya daha fazla farklı görüş çıkarılabilen şeyler mutlak haram değildir; sadece o kıyas ve ictihadı kabul edenler için haramdır.

Bana göre, bunlara dayanarak ümmetin çeşitli zümreleri birbirini aşağılamaya ve yalanlamaya kadar gittikleri için bu durumdan kaçınmak gerekmektedir. [\[379\]](#)

İslâm'a Göre Kiracı İle Ev Sahibi Arasındaki Hukuk

Soru:

Şu anda oturmakta olduğum evi, benden önceki kiracı, ev sahibi boşaltılmasını istediğinde iki ay içinde boşaltma şartıyla, ayda kırkbeş rupi kira ödeyerek tutmuştu. Kardeşim de önceki kiracıdan aynı şartlarla devraldı. Ben de yanlarında kalmaya başladım. İki ay sonra ricam üzerine ev sahibi adıma fiş kesmeye başladı. Sekiz ay boyunca kira senedi olarak kırkbeş rupi ödedik. Ödediğimiz kira, çok yüksek olduğu için (kazancımızın büyük bir bölümünü teşkil ettiğinden de diyebiliriz) çok zor durumlarda kaldık. Kira kontrolörüne, kiranın azaltılması için müracaatta bulunmayı düşündük. Fakat bu yolla elde edilecek sonuçla huzura kavuşamazdık.

Eylül ayında evin boya, badanasını yaptırmak istedik. Ev sahibiyle görüştük. Masrafların kiracı tarafından ödenmesi gerektiğini söyledi. Komşular, ev sahibini ikna etmeye çalıştı. Ev sahibi de "iki ay sonra görüşürüz." diyerek tehditte bulundu. Bu sözleriyle, iki ay sonra evi boşaltmamız gerektiğini ima ediyordu. Ev sahibiyle günlerce tartıştık. Sonunda kira kontrolörüne müracaat etmek zorunda kaldık. Onlar da ödediğimiz kirayı fazla buldu; evin aylık kira ücretini on yedi rupi olarak belirledi. Şimdi de vicdanım rahat değil.

Evi devraldığımız eski kiracının ve akrabalarının anlattıklarına dayanarak, ben ev kirasını otuz beş rupi olarak ödemeyi kabul ettim. Fakat ev sahibi evi boşaltmamı isterse, başından itibaren kiranın on yedi rupi sayılmasını ve ödediğim paradan artanın da ev sahibinin bana ödemesini şart koştum. Ev sahibi şu anda şartlarımı kabul etmiyor. Oysa kabul etmek zorunda olduğu bir gerçek.

İslâmî açıdan benim ne şekilde davranmam doğru olur? Kırkbeş rupi ödemeye devam mı edeyim? Yoksa on yedi rupi mi ödeyeyim? Ev sahibi isterse hemen boşaltmalı mıyım? Oysa eve ihtiyacı olmadığını biliyorum. Ev sahibinin kira ücretini yükseltebilmek amacıyla evi boşaltmamızı istediği de ortada. Evden çıkmama durumu caiz mi? Bildiğiniz gibi boş ev bulunmadığından elli rupi kira ödeyecek kiracılar bile bulunabilir.

Bana açık bir cevap yazmanızı rica ediyorum. Cevapta ev sahibine zulmünü anlatarak öğüt vermeye gerek yok. Bir yararının da olacağını zannetmiyorum.

Cevap:

Günümüzde, büyük şehirlerdeki ev sahipleri evlerin azlığı ve özellikle muhacirlerin ihtiyacından dolayı bu durumdan caiz olmayan yoldan faydalanmaya kalkışmaktadır. Kiracılar, faizle borç isteyen muhtaç kişiler gibi, anlaşma yaparken her şartı kabul etmektedir. Pazarlık gücü ve durumu olmayan kiracılar ile ev sahipleri arasında yapılan bu tür kontratların hiç bir ahlâkî değeri yoktur. Hükümetin, insafî sağlamak ve halkın ihtiyaçlarını adaletli bir şekilde karşılamak için hiç bir düzenleme yapmaması bu tür kontratların yapılmasını hem kolaylaştırıyor, hem de yaygınlaştırıyor. Hükümet, bu meseleye el atıp bir düzenleme getirmişse, bundan yararlanmamak için hiçbir sebep yoktur. Halk bu düzenlemelerden elbette yararlanabilir.

İnsaf açısından, bir ev sahibi kirası ancak on altı-on yedi rupi edecek bir evi kırkbeş-elli rupiye kiraya vermişse, bu kesinlikle soygundur. Bu hangi ahlaka sığar? Neden saygı göstermek mecburiyetinde olacakmışsınız? Birisi ona aldığını seksene satmaya başlarsa, mülk onundur, hakkıdır

diyerek saygı mı göstereceğiz? Neden, hükümetin de yardımıyla bu tür kişileri mallarını uygun fiyatla satmaya zorlamaya? [\[380\]](#)

İhtiyaç İçin Avlanmakla Avlanarak Eğlenmek Arasındaki Fark

Soru:

Bugünlerde zenginlerin av eğlenceleri düzenlemelerini gördükçe insan rahatsız oluyor. Eskiden insanlar avlanmayı yaşamak için bir geçim kaynağı yapmışlardı. Günümüzde ise avcılık bir oyun ve eğlence halini almıştır.

Bazıları, ormana tuzak kurup yakaladıkları tavşanı açık bir yere götürüyorlar ve peşine de köpeklerini salıyorlar.

Tavşan, saklanacak yer olmadığından, kaçmaktan yorgun ve bitkin bir hale gelince, köpekler tarafından parçalanıyor. Seyreden avcılar da bu olaydan büyük zevk alıyor, eğleniyorlar.

Bir de şunu sormak istiyorum: Tüfekle avlanmanın hükmü nedir?

Bu konuyu, Bakara Süresi nin 205. ayetinin ışığı altında ele alabilir miyiz?

"Dünya hayatına dair konuşması senin hoşuna giden, pek azılı düşman iken kalbinde olana Allah'ı şahid tutan, iş başına geçince, yeryüzünde

bozgunculuk yapmağa, ekin ve nesli yok etmeğe çabalayan insanlar vardır. Allah bozgunculuğu sevmez." [\[381\]](#)

Fıkıh kitaplarındaki "tekbir getirerek av üzerine köpek salmakla veya tüfeği ateşlemekle yaralanan av kesilmeden ölürse yine de helâldir" ifadelerine siz ne diyorsunuz? Bu konuda, sizin kanaat ve görüşünüz nedir?

Cevap:

Eğlenme amacıyla yapılan avcılık, bara göre mekruhtur. Fakat yaşamak için, ihtiyaç nedeniyle yapılan avcılık caizdir. İhtiyaç için avlanmakla, avlanarak eğlenmek arasındaki farkı şu şekilde ifade edebiliriz: İhtiyaç olsa da, olmasa da; yemek amacıyla yapılan avcılık caizdir. Fakat, eğlence amacıyla boşboşuna hayvanların canlarını almak, caiz değildir denemese de, kesin olarak mekruhtur,

"Allâhu Ekber" veya "Bismillah" diyerek, bir avcı, bir av hayvanı üzerine köpeğini salıverirse ve köpeğin saldırısıyla hayvan da ölürse; bu avın eti, Kur'an açısından caizdir. Allah'ın adı anılarak bir ok atılırsa, bu okla da bir av hayvanı ölürse, hadis-i şerife göre avın eti de helâldir. Birincisinin delili, Mâide Süresi'nin başlangıcındaki ayetlerdir. İkinciye delil de her hadis kitabının av bölümünde bulunabilir. Tüfek ile ilgili sözleriniz fıkıh

kitaplarında yazılı değildir. [\[382\]](#)

İslâm Hukukunun Kaynağı İctihad Ve Yorum

Soru:

Beyrutlu Hukuk Profesörü Dr. Mahmasânî, Pakistan hükümetinin daveti üzerine ülkemize geldi. Karaçi'de İslâm hukuku üzerine bir konuşma yaptı. Arap ülkelerinde hukukun gelişmesinin üç dönemi, hilafetin Osmanlı dönemi ve modern çağ hakkında konuşurken zamanın değişen mecburiyetlerine göre İslâm hukukunda değişiklik yapmanın mümkün olup olmadığı konusunu anlatmaya çalıştı.

Anlattıklarım şu şekilde özetleyebiliriz:

İslâm hukuku iki bölümden oluşur:

1. Dinin esasını oluşturan ilkeler.

2. Sosyal düzenlemeyle ilgili olan ilkeler. Birinci bölümde herhangi bir değişiklik yapılamaz. Bunlar, değişmez gerçekleri içeriyor. Allah'ın birliğine inanma, ibadetler, vs. böyledir.

İkinci gruptaki sosyal düzenlemelerin iki kaynağı vardır:

1. İctihad

2. Kitap ve sünnet.

İctihad, zamanın değişen şartlarına ve ihtiyaçlarına göre değişmektedir; bu zaten zorunludur. Hadislerin sahih olup olmadığı araştırma gerektiren önemli bir meseledir. Sahih hadisler de ikiye ayrılır:

1. Mutlak hadisler: Lüzumlu ve mecburi olan hadislerdir.

2. İhtiyari hadisler: İstisari ve ihtiyari olan hadislerdir.

Nitekim geriye sadece, Kur'an veya sahih ve mutlak hadislerle dayanarak yapılan icthadların tartışması kalıyordu.

Kitap ve Sünnetin lafızlarına değil (onlar zaten değiştirilemez), anlamlarına toplumun değişen ihtiyaçlarına göre bir takım yeni tanımlar, yeni yorumlar getiremez miyiz? Dr. Mahmasânî, fıkıhçıların bu konuda iki görüşe ayrıldıklarını söylemektedir:

1. Çoğunluğun görüşüne göre; ayet ve hadislere yeni yorumlar getirilemez, keyfi mânâlar verilemez.

2. Azınlıkta olanlar da, hukuk; sosyal ve medeni bir bilimdir, diyorlar. Bu nedenle, toplum ve medeniyet değiştikçe, hukuk da değişiyor. Değişmeyen hukuk, çağla bağımlı koparacaktır.

İslâm; medenî, ilerici ve halka refah getiren bir dindir. Bizler, ilerici değil de tutucu ve bağımlı olursak, İslâm hukukunun bu özellikleri devam etmez. Dr. Mahmasânî, bu görüşlerine iki örneği delil gösterdi. Ayrıca bu tür örneklerin "Philosophy of İslâmic Jurisprudence (İslâm Hukuk Felsefesi) adlı kitabında bulunabileceğini söyledi.

Birinciye örnek şu idi: Bir sahih hadise göre, buğday ve arpanın, un ve benzeri ince maddelerin ölçüğü ile ölçüldüğü gösterilmiştir. Çünkü o devirde örf ve adet böyledir. Daha sonra tartı usulüne geçilince, buğday ve arpa da bu usulle satılmaya başlandı. Birgün bir adam, İmam Yusuf a bu meseleyi sordu. O da "ağırlık ölçüsüyle yapılan anlaşma caizdir" dedi. Bu da gösteriyor ki örf ve adet gelişince, hadislerin yorum ve uygulaması da değişebilir.

Dr. Mahmasânî'nin verdiği ikinci örnek de şu şekildedir: Sadece hadislerle değil, Kur'an ayetlerine bile toplumun değişen ihtiyaçlarına göre yeni yorumlar getirilebilir. Örneğin; zekâtın verileceği yerler Kur'an'da sayılırken "müellefe-i kulûb"a da bir hisse verilmişti. Hz. Ömer (r.a), bunlara zekattan bir pay verme uygulamasını durdurdu. Bu karar üzerine, müellefe-i kulûb'tan bir kaç kişi Hz. Ömer'e ilgili ayetleri göstererek: "Bu

Kur'an'da belirlenen hakkımızdır. Siz bunu nasıl ödemeyebiliyorsunuz"? dediler. Hz. Ömer de onlara "Bu ayet nazil olduğunda İslâm zayıftı; bu nedenle bu tür uygulamaya ihtiyaç vardı. Şimdiyse Allah'ın fazlıyla İslâm güçlüdür. Ve bu uygulamaya gerek kalmamıştır. Bu sebeple de ben bu payı sizlere vermeyeceğim." dedi.

Bu tür örnekler arasında el kesme cezası da vardır. Hz. Ömer (r.a), Beytu'l-Mâl'dan (Devlet Hazinesi) çalan bir hırsızın ve sahibinin malım çalan bir kölenin ellerini kesmemiştir. Sebep olarak da çaldıkları malda kendilerinin de hisselerinin olmasını gösterdi. Hz. Ömer (r.a), kıtlık zamanlarında da bu uygulamayı durdurmuştu.

Dr. Mahmasânî konuşmasında İslâm hukukunun dört kaynağı olduğunu söyledi:

1. Kur'an-ı Kerim.
2. Hadis-i Şerif.
3. İcma.
4. Kıyas.

Bu konuşmayı dinledikten sonra kafamda bir takım sorular oluştu.

1. İslâm hukukunun ifade edilen bu dört kaynağın dışında başka kaynakları da yok mudur?

Acaba sebepler, başka ülkelerin uygulamaları, örfleri, adetleri, daha önceki nesillerin uygulamaları, devlet başkanının fermanları talimatları ve anlaşmalar da birer hukuk kaynağı olamaz mı? Fıkıh alimleri bunları kaynaklar listesine almamıştır. Fakat bir meseleyi tartışırken, hukuk kaynağı olarak bunlardan da söz etmişlerdir. Raşid Halifelerin uygulamaları da bunu göstermektedir. Meselâ; Hz. Ömer (r.a) ziraat ve maliye ile ilgili hukukta Suriye, Mısır ve İran hukuklarından faydalanmıştı. Defter tutma ve muhasebe yöntemlerini onlardan almıştı. Müslüman olmayan ülkelerin tüccarlarına, o ülkelerin müslüman tüccarlara uyguladığı ithalat vergisini olduğu gibi uyguladı.

Bütün bu örneklerden hareketle, Kur'an-ı Kerim ve hadis-i şeriflerin sınırları içinde kalarak, başka ülkelerin kanunlarından faydalanmamız, hatta olduğu gibi almamız mümkün mü?

Bunun olabileceğini, Hz. Ömer'in (r.a) uygulaması ispat etmektedir. Bugün bir İslâm devleti kurulsa, Batı ülkelerinin siyasi, iktisadi, içtimai, edebi ve teknik gelişmelerim gözardı ederek, yeni bir sisteme mi geçilecek? Bu sadece, Batı'daki her şeyin yanlış olduğunu söylemek gibi, yanlış bir düşünce değil mi? Bu yaklaşım, Batı'dan gelen her şeyin doğru olduğunu kabul etmek kadar yanlış olmaz mı? Bu bir aşırılıkta, diğeri de aşırılık olmuyor mu?

Batı'daki şeylerin, İslâm hukukuna uygun olanlarının olduğu gibi, uygun olmayanlarının da değiştirilerek alınması caiz olmaz mı?

2. Selef ulemasının ve müctehid imamların yaptıkları icthadlarda bir ilave veya ekleme yapmak da mümkün değilse, onları olduğu gibi uygulayabiliriz. Ama zamanın değişen şartları ve ihtiyaçlarına uygun olarak onların icthadlarında bir uyumsuzluk ortaya çıkmışsa, veya onlar yetersiz kalmışsa, günümüz fıkıhçıları yeni icthadlarla zamanın şartlarına ve ihtiyaçlarına uygun hükümler belirlemelidir. Bu konuda siz ne düşünüyorsunuz?

3. Kur'an ayetlerinin ve hadis-i şeriflerin kelimelerini değiştirmeden, toplumun değişen ihtiyaçlarına göre, bu iki kaynağın ifadelerinin yorumlarında bir değişiklik; ekleme veya azaltma yapılabilir mi? Meselâ; bu, Hz. Ömer'in müellefe-i külub meselesinde yaptığı yaklaşıma benzer bir yaklaşımla yapılamaz mı? Bu tür meseleler -az sayıda da olsa- günümüzde de mevcut çünkü.

Başka bir ifadeyle, Kur'an'a ve sahih hadislerle dayanan hükümlerden, zamanın ihtiyaçları ve bu hükümlerin illetleri değiştiği için, İslâm'ın ruhuna uygun yeni icthadlar yapılabilir mi??

Zaten müctehid fakihler de, her hükmün bir sebebi (illeti) olduğunda ve âmmenin (halkın) refah ve saadetinin her şeyden önce geldiğinde ittifak etmişlerdir.

Mesela; Kur'an'da zekat verilmesine dair hükümler vardır. Fakat zekatın oram (malların, hangisine ne kadar verileceğine dair ayrımı) yoktur. Hadislerde belirtilen ölçü de o devrin şartlarına ve ihtiyaçlarına uygun olarak düşünülmüştür. Bu durumda ortaya şöyle bir mesele çıkıyor: Zekat İslâm devletinin topladığı vergi mahiyetinde midir? Eğer öyle ise, bu durumda, günümüzün ekonomik şartları ve ihtiyaçları eski zekat oranlarıyla karşılanamaz diye bir başka mesele ortaya çıkmaktadır.

Bu soruları bir tarafa bırakarak asıl meseleye geçmek istiyorum: Kur'an-ı Kerim'e bir kanunlar mecmuası, bir anayasa demek doğru olur mu? Hukuk açısından Kur'an görünüşte değişik bir anayasa niteliğindedir. Bu nedenle de Arabistan'da var olan bir çok gelenek ve kanunları değiştirmeden korudu. Dolayısıyla Kur'an-ı Kerim'e mükemmel bir anayasadır demek doğru mudur, yanlış mıdır?

Cevap:

Cevaplamamı istediğiniz soruları ben, "Eşlerin Hakları", "Faiz", "Tefhimu'l Kur'an" ve "İslâm Hukuku'l adlı kitaplarımda ele almıştım. Bu meseleleri, söz konusu kitaplarımda ayrıntılarıyla tartışmıştım. Sizden, önce bu kitapları incelemenizi rica ediyorum. Hangi meselelerdeki açıklamalarımı yetersiz bulduğunuz bir belli olsun. Bundan sonra bana yazmanız sanırım daha iyi sonuçlar almamızı sağlayacak. Şimdi sorularınıza ilişkin görüşlerimi kısaca burada belirtmeye çalışacağım:

1. Sebep (illet), örf, adet, önceki nesillerin tecrübeleri, âmmenin (halkın) alışkanlıkları, devlet başkanının emirleri ve talimatları, andlaşmalar ve başka ülkelerin gelenekleri doğrudan hukuk kaynağı olamaz. Bunlar, kıyas ve icmamın kapsamına girer. Aslında icma ve kıyas da doğrudan hukuk kaynağı değildir. Kur'an'a ve hadisi şeriflere tabidir. İcma ve kıyas da sadece dayandığı deliller Kur'an'ın ve hadis-i şeriflerin bildirdiği emir, nehiy ve mübahlık çerçevesi içinde kalıyorsa, yani; bu delillere dayanıyorsa, sahih olabilirler. Emir ve nehiyeler konusunda, kıyas ve icthad mutlaka nasslara (ayet ve hadislere) dayanmak zorundadır. Kıyas ve icti-hadda icmâ hasıl olursa (görüşbirliğine varılırsa) bir ülkede kanun olabilir.

Mubahlar konusu da şöyle ifade edilebilir: Cevaz verilen sınırlar içinde, yabana ülkelerin hukuki usullerinden de istifade edilebilir.

Ayrıca kendi ülkemizde de aynı cevaz çerçevesinde örf ve adetlerimizi koruyabilir, halkın alışkanlıklarını sürdürülebiliriz, hatta daha başka kaynaklara da başvurabiliriz. Yalnız yaptığımız kanunlar bir bütün olarak İslâmî hayat tarzına uygun olmalıdır.

2. Selefın büyüklerinin icthad ve kararlarını kesin birer kanun olarak nitelendirenleyiz. Fakat hepsini birden bir kenara atmak veya değiştirmek de istenemez. Doğru ve dengeli görüşe göre, bunlarda değişiklik yapılabilir. Fakat bu değişiklik, ihtiyaca göre olmalı; ayet ve hadislerle de uygun

düşmelidir. Elbette yeni ihtiyaçlar karşısında yeni hükümler konmalıdır. Fakat bu hükümlerin kaynağı Kitap ve Sünnet olmalıdır. Bu yeni içtihadı ilim ve basiret sahibi olan, aynı zamanda Allah'a ve Rasûlü'ne bağlılık gösteren kişiler yapmalıdır. Modern çağın eğilimlerinden etkilenip dinde değişiklik yapmak isteyenlerin ictehad yapma yetkilerini kesinlikle ve hiç bir zaman kabul edemeyiz.

3. Prensip olarak, İslâm'ın hükümlerinin (ahkâm-ı şer'iyye'nin) yürürlüğe konması durumunda, zamanın şartlarını ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmamak gerekir. Bu görüş doğrudur. Nassların (ayet ve hadislerin) kelimelerinin yorumu da ihtilafa müsaittir. Bu görüş de doğrudur. Fakat münakaşa ve ihtilaf, esası bırakıp ayrıntılara geçince ortaya çıkmaktadır. Burada bir çok ayrıntı karşımıza çıkıyor. Değişiklik isteyen kişilerin öyle yorumlarıyla karşılaşıyoruz ki, bunların kesinlikle önerinin cevaz sınıırım aştıklarını söyleyebiliriz.

Meselâ; şu zekat örneğinizi ele alalım. Bize göre zekat, genel bir vergi değildir. Sadece mâlî bir ibadettir. Şeriat ve hüküm sahibi Allah'ın zekat konusunda belirlediği nisab, oran ve verilecek yerlerde kesinlikle bir değiştirildi yapılamaz. Zekatı farz kılman mallarda ve eşyalarda azaltma veya çoğaltma da yapılamaz. Sadece, şeriat sahibinin (Allah'ın) belirlediği şeye, başka şeyler kıyas edilebilir.

Devletin ihtiyaç ve istekleri ayrı bir konudur. Bize göre bir İslâm devleti halka hizmet edebilmek ve masraflarını karşılayabilmek için halka vergi koyma hakkına sahiptir. İslâm devletinin halka yüklediği vergi insafı olmak zorundadır. Ayrıca dürüst bir şekilde harcanması gerekir.

4. Son sorunuza gelince: Kur'an-ı Kerim, bir kanunlar mecmuası, bir anayasa değildir. Elbette Kur'an, bir toplumu ıslah edip, ona bir düzen vermek için kanunlar da koyan; iyiyeye, güzele yönelten bir hidayet kitabıdır. Kuranda bir takımî hukûm emirler de var diye, ona bir kanunlar mecmuası, anayasa demek doğru olmaz. "Mükemmel bir anayasa" diye nitelemekse daha büyük bir yanıştır.

En doğru ifadeyle, "Kur'an, en üstün, en mükemmel bir hidayet kitabıdır." demek gerekir. [\[383\]](#)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EKONOMİK MESELELER

Resmî Fiyat Ayarlamaları Üzerine Birkaç Soru

Soru:

Hükümet bir grup insana bazı malları daha ucuz bir fiyat üzerinden temin ederken, başka bir zümrenin insanları bu fırsattan mahrum bırakılıyorlar. Bu durumda ikinci zümrenin insanlarından herhangi bir şahıs, birinci gruptaki herhangi bir birey aracılığıyla hükümetin bu indiriminden istifade edebilir mi? Meselâ; hakşinaslığından veya herhangi bir baskıdan dolayı malı ucuz elde etmiş zümreden bir şahıs, bu indirimden yararlanamamış zümredeki bir şahsa herhangi bir kalemi ederinden daha düşük bir fiyata satabilir mi? Veya eski bir malı yeni bir malla değiştirmesinin şer'an bir sakıncası var mı?

Cevap:

Söz konusu ettiğiniz meselede aslında hükmü ayrı ayrı olan iki farklı durum vardır.

Birinci durum: Herhangi bir zümreye yapılmış indirimden başkalarının da yararlanması meselesidir. Bunu yapmak kanunlara göre illegal olsa bile meseleye ahlâkî perspektiften yaklaştığımızda herhangi bir suç unsuru göze çarpmamaktadır. Aslında, günümüzdeki fiyatlarda gözlenen tırmanma gerçek bir pahalılığın ürünü olmayıp, hükümet ve ülke sermayedarlarının işbirliği ile tamamen kasıtlı olarak vücuda getirilmiş sunî bir tırmanmadır.

Bu pahalılık musibeti halk kesimlerinin başına ister istemez bela edilmiştir. Bazı belli kesimlere uygulanmakta olan indirimden yararlanmaya tüm ülke sakinlerinin hakkı vardır. Ancak, hükümet; ülkede genel bir pahalılık oluşturarak kendilerine yararlı hizmetlerde bulunmuş kimselere piyasadan daha ucuz mal temin etmekle bu gibi kimselerin hükümete olan hizmet aşklarını kamçulamak istemiştir. Başka bir deyişle; bu kimselerin hükümete minnettar olmalarını ve gebe kalmalarını sağlamak için böyle bir dümene girişmiştir. Böyle bir amaç gözetmek caiz değildir. Bu yüzden bu konuda hükümet yasaklarını delebilecek bir kimsenin herhangi bir ahlâkî suç işlemiş olabileceğini zannetmiyorum. Dahası herhangi bir ahlâkî temele zaruret duymayan hükümetin uyguladığı zorbaca kanunlar şer'i kanunlardan tamamen farklıdır.

İkinci duruma gelince: Eski bir şeyi koyup, onun yerine gizlice yeni birşey elde etmek; imanlı her kişinin kaçınması gereken, ahlâka ters düşen bir fiildir.

Soru:

Bugünlerde fiyatların hükümet tarafından sıkı bir şekilde denetlenmesine rağmen esnaf, hükümetin belirlediği fiyatlar üzerinden hiçbir mal satın alamamaktadır.

Esnaf malı karaborsadan alarak satıcıya ulaştırmak zorunda kalmaktadır. Karaborsadan alınmış bir malı resmi ayarlamalara göre satmanın esnafın zarara sokacağı açık bir şeydir. Bu yüzden fiyatları resmî fiyatlardan yüksek tutmak zorunda kalmaktadırlar. Durum bu olmasına rağmen bazı kimseler bu alışverişi ahlâksızlık ve dolandırıcılık olarak nitelemekte ve yapılan şikayetleri değerlendiren polisler de resmî fiyattan yüksek fiyata mal satan kimseler hakkında koğuşturma yapmaktadır. Dinin bu konudaki hükmünü açıklayabilir misiniz?

Cevap:

Ahlâkî açıdan hükümetin kendi tayin ettiği fiyatlar üzerinden halka mal teminini sistemli bir şekilde yapmadığı müddetçe fiyat kontrolü yapmaya hakkı yoktur. Bu sistemi sağlamadan hükümetin fiyatları belirlemesi demek, ellerinde fazla stok bulunan kimselerin bu malları gizlemesi ve daha

sonra ya bu malların satışını durdurması ya da kanunun pençesinden kurtulmak için gizlice karaborsada fazla fiyatla satması demektir. Bu neticeyi sadece aklen değil bizzat tecrübe ve gözlemlerle kavramış bir hükümet, eğer yine de fiyatları belirlemede ısrar ederse, ahlâki açıdan esnaf ve tüccarları kendi belirlediği fiyatlara uymaya davet etme hakkına sahip değildir.

Şu an küçük esnaf ve sıradan tüccarların, büyük tüccarlardan hükümetin belirlediği rayiçler üzerinden hiç bir mal alamayacakları aşikârdır. Bu gibi tüccarların büyük tüccarlardan karaborsa fiyatına mal alıp da bu malı açık pazarda hükümetin belirlediği rayiçler üzerinden satmaları hiçbir şekilde mümkün olmaz. Bu gibi durumlarda, kendi rızkını temin ya da ihtiyaçlarını karşılamak için karaborsadan mal almakla bir kimse nasıl herhangi bir ahlâki suç işlemiyorsa, bundan da öte bu malı pazara sürüp resmî fiyat ayarlamasının üzerinde bir fiyatla satmakla da hiçbir noktadan ahlâken suçlu olamaz. Böyle bir iş yapmış bir kimseyi, hükümetin gözaltına alıp cezalandırması, bu hükümetin bu konuda yaptığı zulüm zincirlerine bir yenisini daha eklemesi demektir.

Ticarette uğraşan müslümanlardan herhangi birisinin böyle bir problemle karşı karşıya kalması halinde mahkemede kendini avukatsız savunması ve işin yukarıda açıkladığı yönünü de açık açık hakime anlatması gerekir. Şunu da hakime hiç çekinmeden söylemelidir: "Eğer bu anlattığım hükümetin haksız tutumu da sizi ikna etmediyse ve insaf hissiniz beni suçlu görmekte hâlâ devam ediyorsa, hiç durmayınız; beni cezalandırınız,

ama bizim sizin mahkemenizden daha yüce bir mahkemede sizinle bizim aramızda adaletin tahakkuk ettirileceğine tam inancımız var." [384]

Fiyat belirlemeyle ilgili olarak, yeri geldiğinden, İslâm'ın tutumuna da kısaca yer vermek istiyorum.

Peygamber Efendimiz (s.a) zamanında bir defasında Medine-i Münevvere'de fiyatlar tırmanmaya başlamıştı. Halk, Peygamber Efendimizden (s.a) fiyatları belirlemesini isteyince, Peygamber efendimiz şöyle cevap verdi:

Fiyatların düşmesi de tırmanması da Allah Teâlâ'nın elindedir (yani tabii kanunlara bağlıdır). Ben, hiç kimsenin benim kendisine zulüm ettiğim şeklinde bir şikayeti olmadan Rabbime kavuşmak istiyorum."

Bundan sonra Peygamber Efendimiz devamlı hutbelerinde, konuşmalarında ve insanlarla sohbetlerinde şöyle buyurmağa başladı:

"Hayatın gereksinimlerini pazara alıp getiren, Allah Teâlâ tarafından rızık ve rahmet bulur.Ama onu stoklayan kimse ise Allah'ın (c.c) lanetine müstehak olur"

Kim fiyatların yükselmesi için bir yiyecek maddesini kırk gün stoklarsa o Allah'tan (c.c) ve Allah'da (c.c) ondan beri olur."

Ucuzluk olduğunda yerinen, pahalılık olduğunda ise sevinen stokçu (muhtekir) ne kötü bir kuldür"

"Bir kimse herhangi bir yiyecek maddesini (daha sonra pahalı satmak üzere) kırk gün stoklayıp daha sonra onu tasadduk etse bile, o kırk gün süresince kazandığı günahı telafi etmeye yetmez."

Bu şekilde, Peygamber Efendimiz (s.a) karaborsa ve stoklama aleyhine yaptığı tebliğ ve ikna etme faaliyetleri üzerinde o kadar durdu ki tüccarlar kendi kendine nefislerini ıslah ettiler ve stoklamış oldukları malları piyasaya sürdüler.

Hükümet ve iktidarı üstün ahlâk temeli üzerine oturan hükümdar, ne yücedir! O, asıl gücünü polis, mahkeme, kontrol ve kanun tasarılarından değil de insanın kalbinin ve runun derinliklerinden kötülüğün köklerini kazımak ve niyetleri ıslah etmekten almaktadır. O, görüşleri, zihniyetleri ve kriterleri değiştirmekte; bu yolla, halkın kendi rızalarıyla dürüst ahlâki temellere dayanan hükümlere bağlı kalmasını sağlamaktadır. Bunun aksine, niyeti dürüst olmayan, ahlâki bozuk olan ve iktidarını sürdürmek için zorbaca tasalluttan başka hiçbir alternatifi bulunmayan iktidar sahipleri;

bugünlerdeki gibi bir durum [385] söz konusu olunca tüm işlerin altından güç kullanarak kalkmak istemekte ve böylece halkın ahlâkını ıslah etme yerine, onlarda birazcık da olsa kalmış olan iyi hasletleri de tüketerek ahlâki bozukluklarını zirveye çıkarmaktadırlar. [386]

Resmi Fiyat Ayarlamaları İle İlgili Bir Başka Soru

Soru:

Bizim, komisyoncular aracılığı ile buğday almamız gerekiyor. Buğdayın alım satımı için bugünlerde kontrollü fiyat uygulaması olmasına rağmen, resmî fiyatlar üzerinden buğday bulmak mümkün olmuyor. Pazardaki tüm esnaf resmî fiyattan biraz daha fazla bir fiyatla alım-satım yapıyorlar ama satış faturalarında resmî fiyata uygun fiyatlar gösteriyorlar. Dükkan sahibinin alım ve satım yaparken belirlenmiş resmi fiyatlardan fazla olarak alıp verdiği miktar daha çok dükkancının defteriyle değil de cebiyile alakalı bir şey oluyor. Şimdi, kişinin kendi kullanımı ya da ticaret yapması için bu usulle buğday satan almasının caiz olup olmadığını açıklayabilir misiniz? Yine, şu noktanın da açıklık kazanması gerekiyor: Eğer bu gibi herhangi bir mesele mahkemeye intikal ederse -ki her an olası birşey- hakim önünde de sahte hesap defterlerindeki hesaplara uygun olarak ifade vermek caiz midir? Yalnız bu soruya cevap verirken gerçeğin söylenmesi durumunda Hindistan kanunlarını korumaya (defence of India Rules) bağlı olarak mahkemenin muayyen bir ceza vereceğini de göz önünde bulundurmak gerekir.

Cevap:

Bu gibi durumlarda kendi kullanımınız için behemehal buğday satın alabilirsiniz. Çünkü böyle bir durumda defter tutma gibi bir sorunuz yoktur. Ama dükkan meselesine gelince iş değişiyor. Çünkü malın alındığı gerçek kıymetin hesap defterine geçirilmesi (hükümetin uyguladığı cezaî müeyyidelerden dolayı) oldukça tehlikeli bir hâl almıştır ve bu hükümetin bir kusurudur. Eğer bu işten kurtulmak mümkün ise sizin için daha iyidir. Ama geçiminiz sadece bu ticarete dayanıyorsa ve başka bir yolla rızık temin etmeniz mümkün değilse bu konuda benimseyebileceğiniz caiz yol şudur: Defterlerinizi ahşverişinizdeki gerçek fiyatlar üzerinden tutunuz. Eğer hükümetin koğuşturmasına maruz kalırsanız mahkemede açık açık meseleyi anlatınız. Mahkemede, bu hükümetin yanlış politikalarıyla herkesi yalancı olmak zorunda bıraktığını söz konusu ediniz. Hükümet eğer fiyatları ayarlıyor ve bunu da kontrol ediyorsa, belirlenen fiyat üzerinden malların piyasada bulunmasını sağlamasının da hükümetin bir görevi olduğunu, ama hükümetin bunu yapmadan fiyatları ayarlama yoluna gittiğini belirtiniz.

Sizin belirlenmiş fiyatlara uygun olarak mal alıp-satmaya devam etmeniz durumunda, geçiminiz için zorunlu olan ihtiyaçları karşılamamızın mümkün olmadığını; mal satın alırken resmi fiyatlar söz konusu olunca satıcıların daha baştan mal olmadığım bahane ettiklerini, ama karaborsadan

İhtiyaçlar karşılanınca bu sefer de hükümetin takibata başladığım güzelce izah ediniz. Her şeye rağmen siz ne kadar mal alırsanız onu gerçek fiyatlarıyla defterinizde açık açık göstereceğinizi, kanunlardan kaçabilmek için ülkedeki yüzbinlerce, milyonlarca insanın benimsediği yalan söyleme yoluna başvuramayacağınızı açıklayınız. Bütün bunları açıkladıktan sonra eğer hakimler insafa gelmeyip sizi suçlu göstermeye devam ediyorsa, ceza vermekten çekinmemelerini; ancak, genelde insan aklının tanıdığı adalet ölçülerine göre fiyat ayarlama tasarısını yürürlüğe koyan en yetkililer başta olmak üzere, bunları uygulayan küçük dereceli memurlara kadar herkesin ülkedeki bütün insanları yalan söylemeye ve sahtekarlığa zorlamaktan dolayı suçlu olduklarını yüzlerine vurunuz. [\[387\]](#)

Satış Vergisi

Soru:

Manifaturacılık yapıyorum. 1 Nisan 1948'den bu yana satışlarımıza satış vergisi kondu ve bunu müşterilerimizden almamamız istendi. Ancak esnaf bu vergiyi genellikle ne müşterisinden alıyor ve ne de herhangi bir alım yaptığında veriyor. Esnaf, yaptığı günlük gerçek satışları defterlere geçirmeyerek, bu vergiden kurtulma yoluna gidiyor. Hükümetin vergi memurları geldiğinde de uydurma defterler ortaya çıkarılıyor. Defterlerde herhangi bir şüpheli durum gözükmesi halinde vergi memurlarının ağı rüşvetle kapatılıyor. Diğer esnaf için bu gibi sahtekarlıkları yapmak ve rüşvet vermek kolay ama, imanlı ve dürüst bir tacir ne yapsın? Eğer müşterilerden satış vergisi almaya kalksa malı satılmayacaktır. Çünkü, satış vergisi almadan müşteriye kolaylıkla mal verebilecek ikinci bir dükkan hemen yanbaşındadır. Diğer taraftan müşteriden vergi almasa, bu vergiyi kendi cebinden ödemek zorunda kalacaktır. Bu durumda birçok zaman bir şey kaz anmamakta, hatta bazı durumlarda tacir kendi cebinden ödemek durumunda kalmakta, yâni; zarar etmektedir. Sorun şu: Ticareti mi bırakalım yoksa uydurma defter tutmaya mı başlayalım? İşin kötü tarafı; biz defterleri doğru tutsak bile, vergi memurları onu uydurma zannetmektedirler. Çünkü esnafın %99'unun uydurma ya da hileli hesap tuttuğu bir ortamda %1'lik kesiminin hesaplarını doğru tuttuğu inancı hasıl olmamaktadır. Bu yüzden vergi memurları usullerine uygun olarak bizim satışlarımızı daha fazla hesaplayarak bizden daha fazla vergi istemektedirler. Şimdi biz bütün bunlardan kurtulmak için rüşvet mi verelim, yoksa dürüstlüğümüze mükafat olarak fazladan vergi cezası mı ödeyelim?

Cevap:

Bu sorunun aslında bize değil de hükümete yöneltilmesi gerekirdi. Hükümetin kendisinin vücuda getirdiği problemi yine kendisinin çökmesi lazımdır. Bu tür soruların hükümete yöneltilmesi, belki hükümet yetkililerinin vicdanlarını harekete geçirir de tüm halkın yalan söyleme, hiyanet ve sahtekarlığa alışmasına sebep olan politikalarında ne gibi hatalar yaptıklarını düşünmeye başlarlar,

Bu arada şu mesele üzerinde de kafa yormak lazımdır: Önceden, yabancı bir milletin [\[388\]](#) kendi menfaatleri için çalışan bir hükümetin baskısı altındaydık. Bu yüzden müslüman halk; ne o hükümete itimad ediyor, ne ona bir yakınlık ve sevgi besliyor ve ne de o yabancı hükümetin kendisinden hak olarak talep ettiği şeyleri kabul ediyordu. Ancak, şimdi bu ülke senelerdir aşkıyla bütün milletin deliye döndüğü Pakistan'a dönüşmüş ve mesuliyetleri, halkın sevilen önderleri olan kişiler ellerine almışlardır. [\[389\]](#) Şimdi ne olmaktadır ki, Pakistan'ı düzene sokmak, güçlendirmek, kalkındırmak için vergi konduğunda halk onu ödemeye yanaşmamaktadır? Acaba bunun sebebi sırf halkın millî duygularının körelmiş olması ve liyakatsizliği midir? Yoksa bunda liderlerimizin kusurları da söz konusu mudur? Eğer vergi veren kimseler, kendisinden Pakistan için yapılması gereken fedakârlığı işbaşındaki beyefendilerin de yaptığını görse ve kendisinden vergi adı altında alınanların birkaç kişinin zevk ve sefasına değil de gerçekten kendisinin ve ülke insanlarının refahı, iyiliği için harcadığına inansaydılar, acaba hükümetinin harcamalarına katkıda bulunmaktan bu ölçüde kaçarlarmıydı?

Soruyu soran ve onun gibi imanlı ve dürüst tüm tacirlere benim tavsiyem şudur: Öncelikle, onlar vergileri tam manâsıyla ödemek için çalışmalıdır. [\[390\]](#) Ancak, bu tamamıyla imkansız olup da bu şekilde vergi vermekle karınlarına doyumak bile güçleşirse, diğer esnafa ancak şu noktaya kadar uyabilirler: Bu gibi kimseler verginin bir kısmını defterlerine işlemeli ve bir bölümünü ise işlememelidirler. Ancak vergi memurlarına ne yalan söylemelidirler ve ne de onları rüşvetle başından savma yoluna gitmelidirler. Bilakis defterce gözükkenlerin eksik olduğunu ve memura eğer isterlerse kendi aleyhlerine dava açabileceklerini söylemelidirler. Eğer aleyhlerine dava açılmak gibi bir tutum söz konusu olursa mahkeme önünde pazarın görünmeyen yüzünü açık açık gözler önüne sermeli ve bu içler acısı durumun dürüst ve imanlı bir tacirin ekmek parası kazanmasını önemli ölçüde zorlaştırdığını izah etmelidirler. Keşke bazı himmet sahipleri bu şekilde davranmayı şiar edinseydi. Bu şekilde ulusumuza mevcut çarpık hükümet nizamı yüzünden nasıl olup da dürüstlüğün yanlış ve sahtekarlığın doğru olarak empoze edildiğini anlatmak daha kolay olurdu. [\[391\]](#)

Ev Kiraları Üzerine Karaborsacılık

Soru:

Şu anda kirayla oturmakta olduğum evi benden önce bir şahıs ev sahibinden 45 rupiye [\[392\]](#) kiralamış ve ev sahibinin kendisini herhangi bir durumda evden çıkarması için iki ay önceden bildirmesini şart koşmuş. Kardeşim bu evi o kiracıdan aynı şartlarla devraldı ve ben de kardeşimle birlikte bu evde yaşamaya başladım. İki ay sonra benim hatırlatmamla ev sahibi verdiğimiz kira karşılığında bize makbuz kesti. Aylık 45 rupi kirayla bu durum sekiz ay devam etti. Ancak kiranın oldukça fazla olması bizi çok sıkıntıya soktu. Bu yüzden kirayı azaltmak için birkaç kez kira kontrolörünü buraya çağırarak aklımızdan geçmesine rağmen, kalben rahat olamadığımız için böyle birşeye başvurmadık. Eylül'de

ev sahibinden evi badana yaptırması vs. gibi şeyleri istediğimizde o bunun kiracılar tarafından yapılması gerektiği yanıtını verdi. Çevremizdeki insanların onu ikna etme gayretleri boşa çıktı. O sonunda suskunluğunu bozarak iki ay sonra cevap vereceğini söyledi (Belkide bu cevabıyla evi zorla boşalttıracamı ima etmek istiyordu.) Bunun üzerine aramızda biraz hararetle tartışmalar oldu. Bu tartışmalar neticesinde ben, kira

kontrolörüne oturduğumuz evin kirasını belirlemek üzere çağrıda bulundum. Kira kontrolörü evin kirasını 16 rupi 65 peysa ^[393] olarak belirledi ama, benim gönlüm buna şimdi bile razı olmuyor.

Aracılığıyla bu evi kiraladığımız şahıs ve onun yakınları ile yaptığımız görüşmeler neticesinde ben ortaya şöyle bir teklif attım: İstediğim kadar kalmak şartı ile ayda 35 rupi vermeye razı olacaktım. Ama, eğer bir durum olur da ev sahibi benim kendi isteğim dışında beni evden çıkarırsa, başlangıçtan itibaren aylık kira 16 rupi 65 peysa'dan hesaplanacak, ev sahibi benden aldığı fazla parayı geri vermek zorunda kalacaktır.

Ev sahibi şimdilik böyle bir şarta razı değil ama onun eninde sonunda bunu kabul edeceği açık bir şey.

Şimdi İslâmî açıdan benim için en uygun olanı şu seçeneklerden hangisidir? Aylık 45 rupi vermeye devam mı edeyim, yoksa 16 rupi 65 peysa vermek mi benim için daha doğrudur? Ev sahibi evi boşalttırmak istediğinde benim evi hemen boşaltmam gerekir mi? Veya ev sahibinin kendisinin eve oturmak için ihtiyacı olmadığı ve sırf kirayı artırmak için benim yerime başka bir kiracıya vermek istediğini bile bile evi boşaltmak için üzerimde uyguladığı emri vakiyi reddetmem caiz midir? Bu sorular cevaplanırken, kiralık evlerin olağanüstü azlığı yüzünden 45 rupi yerine 50 rupi vermeye hazır kiracıların bulunabilirdiği de göz önüne alınmalıdır.

Açık ve kesin cevap verilmesini bekliyorum. Cevabınızda ev sahibine nasihat etmemi ya da onun yaptığı zulmü kendisine izah etmemi yazmanıza gerek görmüyorum. Çünkü böyle bir şey faydasızdır. Becerebildiğim kadarıyla olayın hakikatını olduğu gibi açık açık görüşlerinize sundum.

Cevap:

Mevcut şartlarda büyük şehirlerdeki ev sahipleri kiraya verilecek evlerin azlığından ve halkın, özellikle de muhacirlerin ^[394] oldukça fazla ihtiyaç içerisinde olmasından dolayı fırsattan aşırı derecede -gayri meşru bir biçimde- istifade etme yoluna başvurmaktadırlar. Bu gibi kişilerle kiracılar sözleşme yapsalar bile kendi rıza ve rağbetleri ile yapmamaktadırlar. Bilakis bu, faizle borç alma durumunda kalan kişinin içinde kaldığı zorunluluk gibi bir zorunluluktur. Bu yüzden bu gibi sözleşmelerin herhangi bir ahlâkî kadir ve kıymeti yoktur. Aslında bu gibi sözleşmeler, hükümetin adaletin yerine getirilmesi ve halkın gereksinimlerinin adilce şartlar altında halledilmesi yolunda bir düzenlemeye gitmemesinden kaynaklanmaktadır. Şu halde, eğer hükümet kiralıkların adil şartlar altında belirlenmesi için bir düzenlemeye gitseydi siz ve sizin gibi kimselerin bundan istifade etmemesi için hiçbir sebep yoktu. Adil bir hesapla kirası 16 rupi olan bir evden ev sahibi 45 rupi elde edebiliyorsa, o hiç şüphesiz bir vurguncudur. O ne gibi bir ahlâka sahiptir ki, ona saygı gösteresiniz. Dün piyasadaki tahıl azlığından istifadeyle karaborsacılığa soyunan ve

men'ini ^[395] 10 rupiye satın aldığı tahılı men'i 80 rupiden satan kişinin mülkiyet hakkına da mı saygı gösterilecektir? Biz eğer hükümet aracılığıyla bu gibi kimseleri mallarını uygun fiyatlarla sattırmaya mecbur edebiliyorsak, niye buna başvurmayalım ki! ^[396]

İslâmî Prensiplere Uygun Bankacılığa Dair Bir Tasarı

Soru:

İslâmî prensiplere uygun faizsiz bir banka işletmek için bir taslak gönderiyoruz. Bu taslağı inceledikten sonra şer'an bu taslağın münasip olup olmadığı hakkında bizi aydınlatabilir misiniz? Bu taslakta herhangi bir çıkarma ve ekleme yapmaya zaruret var mıdır?

Tasarının özeti şudur:

Müslüman toprak sahipleri, tüccar ve sanat erbabı uzun bir zamandır tefecilerin pençesinde sıkışıp kalmıştır. Yüzde yirmi beş'e kadar varan faiz oranların ödeye ödeye mahvolmaktadırlar. Büyük tüccar ve toprak sahipleri, diyelim ki, iyi-kötü ayakta kalsalar bile iktisadî gücü zayıf olan müslümanların ekonomik durumları ağır faizli borçlar yüzünden oldukça fakirleşmiştir. Bundan dolayı biz, müslümanlara faizsiz borç verecek ve müslümanlardan zekat toplamayı bir sisteme bağlayacak İslâmî bir banka kurmak istiyoruz. Bu iş öncelikle bir bölgede denenmeli ve daha sonra da tüm ülke sathında yaygınlaştırılmalıdır. Öngördüğümüz bankacılık için aşağıda belirttiğimiz şekilde birkaç usul ve prensip belirledik:

1. Bu banka şeriat kanunlarına tamı tamına bağımlı olacak ve normal ya da katlanarak çoğalan her çeşit faizden elini eteğini temiz tutarak iş yapacaktır. Bu banka aracılığıyla ticaret yapabilmeleri için muhtaç müslümanlara emlak kefaleti ve tacirlere mudarebe usulüyle sermaye sağlanacaktır. Kredi alan kişi ile bir sözleşme yapılacak ve bu sözleşmeyle onun mallarının ve sermayesinin zekatını, belli bir zamana kadar, düzenli bir şekilde bankaya verme şartı getirilecektir. Bu yolla; bir yandan, faizsiz sermaye bulduklarından dolayı müslüman tüccar ve fabrikatörler güzel bir şekilde işlerini yürütecekler ve sermayeleri için faiz ödemekte olan gayri müslim rakipleriyle zorlu bir rekabete girişebilecek bir düzeye gelecekler; öte yandan, bozulması sebebiyle halkımızın fakirlik ve geçim zorluğunun onulmaz bir hale geldiği zekat sisteminin yeniden canlandırılmasında pay sahibi olacaklardır.

2. Bu banka halkla oldukça basit ve temiz bir yolla sözleşme muamelelerinde bulunacağı için hükümetten yasal bir onay almak hiç de zor olmayacak, zaruret duyulursa eğer, bu hususta millet meclisine bir kanun tasarısı da sunulabilecektir. Önceden zekatın zorla toplatılması meselesi mecliste gündeme getirilmişti, ama bunu yaparsak hükümet müslümanların eline geçmiş olur endişesi gündeme geldiğinden parlamentoca

reddedilmişti. ^[397] Ancak, bizim teklifimize göre zekatın cebren (zorla) toplanması, banka ile borçlunun ortaklaşa sözleşmelerine bağlı olacağı için, hiçbir hükümet sözleşmeye bağlı muameleleri onaylamamazlık yapamaz.

3. Bu banka zekat ve diğer sadakaların düzenli olarak toplanma işini de kendi üzerine almaktadır. Bireysel olarak zekat bölüştürmek eksik bir usuldür. Şeriat, zekat toplamanın toplumsal bir sistemle gerçekleştirilmesini öngörmektedir. Bu yüzden biz, İslama basın ve kesimlerin bizim bu önerimizi tam manâsıyla desteklemeleri gerektiğini düşünüyoruz.

4. Bu banka için öngörülen sermaye, onar rupilik elli bin hisse senedinden oluşan beş yüz bin rupi olacaktır. Bu sermayenin dört yüz bin rupisi ile uygun endüstriyel girişimle re yatırım yapılarak yıllık en az %6 kâr sağlanabilecektir. Geriye kalan yüz bin rupi ise toplumun en alt tabakalarındaki müslüman işçi ve esnafa borç yerilmek üzere tahsis edilecektir. Ayrıca başlangıçta ana para azlığı yüzünden kısa vadeli borç verme yoluna gidilecektir.

İdari işler için yapılan harcamalar ticari kârların %25'ini, yani yıllık 6.000 rupiyi aşmayacaktır. Bu iş için yapılacak harcamaların tahmini bir listesi aşağıda verilmiştir:

Birinci yıl, masa, sandalye, daktilo, demir raflar vs. için de birkaç bin rupi harcanacak. Bu yüzden dört yüz bin iş sermayesinden gelmesi beklenen %6'lık kârın % 2'sini bu harcamalar için ayırarak, geriye kalan %4'ünü hissedarlara dağıtabileceğiz. Bankaya yatırılacak mevduatların kân da hesaplanırsa eğer, hissedarlara daha fazla kâr verileceğinde şüphe yoktur.

Toplanan zekat meblağı en uygun şer'î yollarla harcanacak, toplanan sadakalar ise "müdürler şûra" sının meşversiyile müslüman halkın refah seviyesini yükseltmek için harcanacaktır. Müdürlerin önerisine uygun olarak kârın münasib bir bölümü "halkın refah düzeyini yükseltme fonu"na yatırılacaktır. Şûra halk içerisinde nüfuzu olan ve halkın çeşitli kesimlerinin menfaatlarını gözetebilecek kişilerden oluşacaktır.

5. Bu banka topladığı vadeli mevduatlarla sanat, ticaret ve ziraatla ilgili sahalarda yatırım yaparak kâr sağlama yetkisine sahip olacak ve halkı mevduatlarını bizim bankamıza yatırmaya teşvik etmek için, sağlanan kârın bir bölümü mevduat sahiplerine dağıtılacaktır.

Bankamızın diğer bankalardan ayrıcalıklarım şöyle sıralayabiliriz:

1. Bu banka, yağma ve vurgun esasları üzerine değil de hizmet ve dayanışma aşkı üzerine bina edilecektir. Bu yüzden bu banka, ister hindu olsun ister müslüman, menfaat gözetmek yerine hizmet aşkı güden her şahıs için çalışacaktır.

2. Bu banka, kendisinden kredi almamış, ancak, zekatın toplumsal bir düzenle dağıtılmasını isteyen kimselerden de zekat toplamak için faaliyette bulunacaktır.

3. Bu banka, vadeli mevduatlar için faiz vermek yerine bu mevduatları kâr getiren yatırımlarda kullanacak ve elde edilen kârın bir bölümü mevduat sahibine verilecektir.

Cevap:

Bu faizsiz banka önerisi haddi zatında oldukça takdire şayan bir öneridir ve bunu mutlaka tecrübe etmenizi şahsen isterim. Ancak, bu işe zekat ve sadakaları karıştırmanız uygun değildir, derim. Ticari müesseseler zorunlu olarak belli bir iş, düşünce, sorumluluk ve meşguliyet tarzı gerektirdiği halde; hayır müesseseleri bundan tamamen farklı bir düşünce, sorumluluk ve meşguliyet tarzı gerektirmektedir. Bu iki şeyin birbirine karıştırılmasından şöyle bir endişe duyuluyor: Bundan ya hayır işleri bir zarara uğrayacaktır ya da ticari işler. Bu yüzden siz, eğer zekat ve sadakaları düzgün bir şekilde toplamak istiyorsanız, bu iş için ayrı bir organizasyon düşününüz ve bu amaçla müstakil bir müessese kurunuz. Eğer meselenin organizasyonuna harcanacak masraflar sizi düşündürüyorsa, şeriatın kendisi bu sorunu önceden halletmiştir. Zekata toplayıp uygun yerlere dağıtma işini organize eden kişilere şer'an zekattan maaşlarını alma hakkı doğmaktadır.

Banka işlerine zekat ve sadakaların toplanması ve dağıtılması işinin katılmasının şöyle bir rizikosu daha vardır: Zekat veren kişi bankadan kredi alacağım ümidiyle zekatım bu bankaya verecektir ki, bu; müslümanın sahip olması gereken zekat anlayışına yüzde yüz zıt bir anlayıştır.

Düşündüğünüz şekilde bir banka için en uygun olan bankanın tamamen ticari yollarla işletilmesidir. Kısaca, bu bankanın temel prensipleri aşağıda zikredildiği şekilde olmalıdır.

[398]

1. Bu bankanın sermayesi iki yolla elde edilmelidir. Biri, böyle bir girişimde bulunan ortakların hisselerinden; diğeri ise, faizsiz hesap açtırmak isteyenlerin mevduatlarından,

2. Banka üç çeşit iş yapmalıdır:

a. Çeşitli endüstriyel ve ticari işler için kredi sağlamak ve bu yolla elde edilen kârdan kendi payına düşeni almak.

b. Normal bankaların günümüzde yapageldiği şer'an caiz tüm bankacılık hizmetlerini yapmak ve karşılığını almak.

c. Muhtaç kimselere sağlam garantiler ve emlak kefaletleri vasıtasıyla faizsiz kredi vermek. Aynı şekilde tüccarların çeklerini faizsiz olarak kırmak ve onlara kısa dönemli krediler açmak.

3. İkinci maddedeki ilk iki şıktan elde edilen kârın belli bir bölümü bankanın idari masraflarına çıkarıldıktan sonra geriye kalan meblağ, hissedarlar ve mevduat sahipleri arasında uygun bir oranda dağıtılmalıdır.

4. Bu bankaya para yatırmak ve hisse sahibi olmak için üç muharrik sebep yeterlidir:

a. Faizden kurtulma isteği.

b. Helal kâr elde etmek beklentisi.

[399]

c. Malın korunacağı güveni.

İş Hayatında İslâmî Ahlâk Prensiplerine Uyulması

Soru:

Biz bir tahıl ambarı açtık. Şu an şehirlerde fiyatları kontrol sistemine bağlı olarak "Tahıl Tüccarları Dernekleri" kurulmuş bulunuyor. Hükümet bu derneklerin sendikalaşmalarını istiyor ve sendikalaşmaları halinde hükümetin her sendikaya yiyecek maddesi satma ruhsatı vereceğim ve böylece tahilla ilgili tüm ticaretin sendikaların tekelinde kalacağım, kâr ve zararın tüm hissedarlar arasında bölüştürüleceğini söylüyor. Nitekim bizim şehrimizde de böyle bir sendika kurulmuş bulunuyor. Tüm şehrin tahıl ticaretiyle uğraşabilmek için birkaç yüz bin rupi gerekiyor. Bu meblağın tamamını ortaklar sağlayamadığı için herhangi bir bankadan faizle kredi alınacak ve diğer ortaklarla birlikte bizim de paçamız faizli kredi pislğine bulaşacak. Biz bundan paçayı sıyrabilmek için şöyle birşey düşünüyoruz: Biz kendi hissemizin tüm sermayesini nakit olarak ödeyecek ve

bankanın kredisine katılmayacağız. Şöyle bir şey de mümkün: Sendikanın, tahıl ticaretiyle başedemezse, pazarlamacıları devreye sokma ihtimali var. Pazarlamacıların sermayesinin dörtte birini sendika, geri kalan dörtte üçünü ise pazarlamacı kendi cebinden koyacak. Ayrıca pazarlamacının muhtaç olduğu sermayeyi, faizim sendika ödemek üzere, bankalardan kredi şeklinde alma gibi bir seçeneği de olacak. Eğer böyle bir gelişme olursa, biz pazarlamacılığa soyunup tüm sermayeyi kendi cebimizden ödemeyi ve böylece bankanın kredi ve faizini ticaretimize bulaştırmamayı düşünüyoruz. Sendika yetkilileri kendilerine açtığımız bu önerilerimizi kabul etti ve bu iki öneriden istediğimizi seçmede bizi serbest bıraktı. Bu konuda meseleyi ayrıntılarıyla gördüğümüz ve amacımızı izah etme fırsatı bulduğumuz herkes bizim bu konudaki prensibimizi takdir etti. Bizim bölgedeki tüccarların çoğu hindu. Prensiplerimiz uğruna bir çok menfaatimizi terk edebilmemiz doğrusu onları çok şaşırtıyor. Bizim bu meseledeki tavrımızın hindu esnaf üzerindeki ahlâkî etkisi o kadar derin oldu ki, şimdi onlar her meseleyi danışmak üzere bize başvuruyor ve bize tam bir itimad besliyorlar. Buna şöyle canlı bir misal verebilirim: Bugünlerde bir yerden on bin çuval buğday satın alınması karara bağlandı. Hindu bir tüccar da satın alma işini gerçekleştirmek için belirlendi. Yalnız dernek tarafından bizden birisinin de onunla birlikte gitmesi için ısrar edildi. Biz her ne kadar ticari meseleler de fazla tecrübemiz olmadığını söylediysek de dernek bizim isteğimizin tersine karar verdi ve bu satırların yazarının da o hindu tüccarla birlikte gitmesi kararlaştırıldı. Daha sonra ben bunun sebebini sorduğumda dernek yöneticilerinden birisi açıkça şunu söyledi: Başka kim giderse gitsin şöyle veya böyle bir sahtekârlık yapacaktır, ama sizden birisi giderse kendisi sahtekârlık yapmayacağı gibi başkalarına da yaptırmayacaktır.

Bu konuyla ilgili olarak aşağıdaki meselelerimizde bizi yönlendirici cevaplar verirseniz seviniriz:

1. Başından beri bizim gayri müslim tüccarlarla münasebetlerimiz oldukça iyi bir konumda. Ancak, eğer ileride herhangi bir sebepten dolayı bu iyi ilişkileri sürdüremezsek kendimize has bir "Müslümanlar Ticaret Birliği" kurmayı plânlıyoruz. Bu vesileyle Allah'a (c.c) her türlü itaatsızlıktan kendimizi kurtarıp, işimizi yürütebileceğiz. Böyle bir grişimin münasib olup olmadığını söyler misiniz?
2. Hindu-Müslüman husumeti yüzünden burada durumlar oldukça karışık. Piyasada hinduların hakimiyeti olduğu için müslümanlar geçimlerini karşılamakta zorlanıyorlar. Bu durumda, müslümanların payına düşen tahılın tamamının kendi aracılığıyla p az arlanmasını amaçlayan bir "Müslümanlar Ticaret Birliği" kuruldu. Bazı dostlarımız bizim de bu birliğe girmemizi tavsiye ettiler. Ama, bu birlikte milliyetçilik kokuları sezdiğimizden dolayı girmiyoruz. Bu tavrımız uygun bir tavır mıdır?
3. Bizim prensip ve ahlâkımızı takdir eden birkaç hindu bay tüm samimiyetleri ile bize eğer banka ile iş yapmazsak sendikada kalıp iş yapmamızın zorlaşacağını; hatta, sendikadan ayrılacak bile, ticareti yürütemeyeceğimizi söylediler. Sorun şu: Eğer gerçekten böyle bir durumla karşılaşsak ne yapabiliriz? Acaba zarurete binaen banka ile iş yapılabilir miyiz?

4. Pencap ^[400] Endüstri Müdürlüğü tarafından fabrika kuran kimselere endüstriyi geliştirmek amacıyla yıllık malî yardımda bulunuluyor. Bizim bir de terlik fabrikamız var. Bazı dostlar bizim de hükümetten malî yardım almamız için istekte bulunmamızı istiyorlar. Ancak, biz Cemaat-İslâmî'nin birer üyesi olarak böyle birşey yapıp yapamayacağımızdan şüphe ediyoruz.

Cevap:

Gayri müslimlerle ortaklık yaparak bile olsa, faizden kurtulmak için gösterdiğiniz özene sınıksız sarılıyorsunuz. Her ne kadar birçok zarara gireceğiniz endişeleri gözünüzün önüne gelse ve birçok menfaati elden kaçırdığınızı hissedecek olsanız bile işin sonunda bu hareketinizin sayısız yararlarını göreceksiniz. Böyle yapmakla sadece kendi akibetinizin hayırlı olmasını sağlamakla kalmayacak, inşaallah, Allah'ın (c.c) birçok başka kulunun da hidayetine vesile olacaksınız. Birkaç günlük tecrübemizle, eğer müslüman İslâmî prensiplere uygun olarak güzel güzel iş yaparsa bunun güçlü ahlâkî etkisinin çevresini nasıl kontrolü altına aldığını siz de bizzat gözlemlemiştiniz.

Sormuş olduğunuz soruların cevaplarına gelince:

1. Eğer bir zaman gelir de gayri müslim ortaklarınızla geçinemediğinizden dolayı ayrı bir dernek kurmak isterseniz bu derneğe "Müslümanlar Ticaret Birliği" değil de "Tarafsız Tacirler Birliği" veya bunun gibi diğer Urduca ya da İngilizce olan bir isim koyunuz. Bu derneği kurarken her şahsın derneğe girişte "işte dürüstlük budur, işte adalet budur" diyebilecekleri, gerçek dürüstlük ve adaletle ilgili birkaç prensip belirleyiniz. Meselâ; faiz almayacağız, hile yapmayacağız, belli bir orandan daha fazla kâr almayacağız, uydurma defter tutmayacağız, yalan söylemeyeceğiz, alıcılara malımızın güzel ve eksik yönlerini açıklayacağız, ölçü ve tartıda hile yapmayacağız vs. gibi prensipler koyabilirsiniz. Bu birliğin kapısını; hindu, müslüman, sih, herkese açık tutunuz ve belirlediğiniz prensipler çerçevesinde sizinle beraber çalışmak isteyen herkese birliğin kapısının açık olduğunu ilân ediniz.

2. Hindularla müslümanlar arasındaki çekişmelerden kendinizi kesinlikle uzak tutunuz. Eğer bir zaman gelir de gayri müslimlerle olan ticarî ortaklık bağlarınızı koparmak zorunda kalırsanız, bu bağları milliyetçi çekişmeler uğruna değil de prensip savaşı vererek koparmayı tercih ediniz.

Gayri müslimlerden ayrılarak kurmak istediğiniz ticari derneği de herhangi bir kavmin ^[401] tacirlerine münhasır kılmayınız. İçinde bulunduğunuz ortam içerisinde üye olmak için herkesin kabul edebileceği birkaç prensip koyarak çeşitli insanlar arasında ortak bir bağ oluşturunuz. Şunun için çalışmalısınız: Her kavmin insanı ile ne kadar fazla ilişki içerisine girebilirseniz, sizin için o kadar iyi olacaktır. Çünkü, böylece kendi davetinizin prensiplerini ve ahlâk anlayışınızı herhangi bir engelle karşılaşmadan uygulayabilirsiniz. Milliyetçi çekişmelere

yakanızı kaptırırsanız, bunun mânâsı dört kapıdan üçünü kendi üzerinize kapatmış olmanız demektir. ^[402]

3. Eğer bir zaman gelir de faizli işlemler dışında büyük çaplı ticaret yapmanız mümkün olmazsa, siz "zarurete binaen" faizli işlemlere başvurmak yerine büyük çaplı ticareti bırakıp, Allah Teâlâ'nın helal yollarla size nasip ettiği geçiminiz için yeterli az bir gelire kanaat gösteriniz. "Acaba zarurete binaen banka ile iş yapılabilir miyiz?" şeklindeki sorunuz oldukça acı bir soru. Acaba gerçekten insan daha fazla kazanmak için kendini mecbur hissedebilir mi? Şüphesiz, aklıktan ölmek üzere olan bir kimse birkaç haram lokma yemeye mecbur kaldığını söyleyebilir, ama karnı tok bir insanın milyonlarca lira kazanmak zorunda olduğunu söylemesi oldukça tuhaf bir mecburiyettir. Bu gibi hilelerle, haram olan şeyleri kendinize helal kılma düşüncesi kesinlikle aklınızdan geçmemelidir. Kendi prensiplerinizi için verdiğiniz bu kadar uğraşından sonra, sonunda ticari menfaatinize az bir zarar geldiğini görünce tevbenizi bozup bankanın kapısını çalmakla sebatsızlığınızı göstermiş olacağınızı ve şimdiye kadar yaptıklarınızı berbat etmiş olacağınızı da etraflıca düşünmek zorundasınız. Böyle bir tavrın içine girmekle, siz, İslâmî prensiplerin sırf söylenmek

için olduğu, yoksa uygulanmak için olmadığı gibi yanlış bir imajı kendi kendinize ispatlamış olacaksınız. Size tavsiyede bulunan hindu dostunuza şöyle bir cevap veriniz: "Problemlerimizi çözmek için yardımcı olmanıza teşekkür ederiz. Ancak, kendi prensiplerimizi çiğneyerek, faizli ticarete bulaşmamız şeklindeki tavsiyenizi kabul etmiyoruz. Bunun yerine biz size, bizimle birlikte olmayı ve bir defa da olsa faizsiz alışverişte bulunarak bunun nasıl birşey olduğunu denemenizi tavsiye ediyoruz. Tecrübe edince faizsiz alışverişin; bizim, sizin ve diğer tüm insanlar için, faizle yapılan alışverişten daha iyi olduğunu kendi kendinize anlayacaksınız. Eğer siz bizimle dayanışmayı kabul ederseniz faizsiz bir banka kurar ve bu bankayı başarıyla işleterek faizsiz bankanın yararlarını size bilfiil gösterebiliriz."

4. Cemaat-i İslâmî'nin bir üyesi olmanız hasebiyle hükümetten malî yardım alamazsınız. Ancak, eğer hükümet sizi satın almak amacıyla değil de ülkedeki endüstriyel gelişmeye katkıda bulunmanız amacıyla size mâlî yardım teklif ederse, hükümetin bu önerisi üzerinde durulabilir. [\[403\]](#)

Ticaretle İlgili Bazı Meseleler

Resmî Fiyatlarla Satın Alıp Karaborsa Fiyatına Satmak

Soru:

Ticarî işlerinde dürüst ve şer'î hükümlere bağlı bir tüccar, ticaret mallarını hükümetin belirlediği resmî fiyatlar üzerinden satın alabiliyor. Ama, pazarda karaborsa yüzünden fiyatlar oldukça artmış durumda. Böyle bir durumda o, pazarda yaygın olan fiyatlar üzerinden elindeki malları satma hakkına sahip midir?

Cevap:

Resmî fiyatlar üzerinden satın alınan malın resmî fiyatlar üzerinden satılması lazımdır. Resmî fiyatlar üzerinden mal alıp karaborsa fiyatına mal satmak kalbinde mal kazanma hırsından başka hiçbir insanî duygu taşımayan insanların işidir. Tabii ki ticaret malını ancak karaborsadan bulabilen, resmî fiyatlar üzerinden mal bulması imkansız olan ve başka bir iş dalına geçme gücü olmayan küçük esnaf, bir noktaya kadar, karaborsa fiyatları üzerinden ticaret yapabilir.

Peşin Ödemeye Ayrı Veresiyeye Ayrı Fiyat

Soru:

Peşin para ile eşya satın alan müşteriye az, veresiye ile eşya alan müşteriye daha fazla fiyat uygulaması yapan bir tacir, faiz almış olur mu? Ayrıca şöyle bir durum daha var: Nakit satışlarda 1 rupide 1 peysa olacak şekilde müşteriye önemsiz bir komisyon ödeniyor. Bunun şer'î durumu nedir?

Cevap:

Birinci durumda faiz alındığı açıktır. İkinci duruma gelince, bu her ne kadar faiz tanımına girmemekteyse de faizi çağrıştıran bir durumdur. Fıkıh dilinde bu "riba" (faiz) değildir ama "ribe" [\[404\]](#) olduğunda şüphe yoktur. Rıbe de faiz gibi kaçınılması gereken bir şeydir. Çünkü hadiste, "Ribâ'dan ve ribe'den uzak durunuz" buyurulmaktadır.

Vergiden Mal Kaçırma

Soru:

Bizim şehrimizde ve genellikle ülke çapında, ticaret erbabı dışarıdan gelen malları [\[405\]](#) vergiden kaçırmak için elinden geleni yapıyor. Öncelikle gizli yollardan malı dükkana getirmek için çalışıyorlar, başarısız olurlarsa vergi memurunu biraz görerek işlerini yürütüyorlar. Bazen de mallarını az gösteren sahte irsaliye ve faturalar düzenleyerek az vergi veriyorlar ve dükkanlarındaki defterlerine bu sahte irsaliyeyi işliyorlar. Vergisi ödenmeyen mallar ise muhasebe defterlerine hiç işlenmiyor. Böylece muhasebe defterinde malın miktarı, satışı ve dolayısıyla kârı olduğundan daha az gösteriliyor. Böyle bir davranış acaba caiz midir?

Cevap:

Her ne kadar hükümet sisteminin koymuş olduğu bu tür bir vergi uygulaması haddi zatında caiz değilse ve haksız amaçlarla kullanılıyorsa da, bir bütün olarak soruda zikrettiğiniz şekilde bir davranışın caiz olmadığı da su götürmez bir gerçektir. Hükümetin bu gayri meşru sömürüsüne karşı, yalan, hile ve rüşvet silahını kullanmak hiçbir şekilde caiz değildir. Böyle bir yolla insan malını vergiden kurtarabilecektir, ama ahlâkî berbat olacak ve böyle işlere bulaştıkça da insanlarla olan ilişkilerinde sadık ve dürüst olmalarını sağlayan ahlâkî duyguları kaybolmaya yüz tutacaktır.

Rüşvet Verme Mecburiyeti

Soru:

Demiryoluyla gelen malların çıkarılabilmesi için yük faturalarım alırken demiryolu katibi rüşvet verilmesi talebinde bulunuyor. Katibin isteği geri çevrilirse hem bize zarar verdiriyor ve hem de akla hayale gelmedik güçlükler çıkarıyor. Böyle bir durumda, mü'min bir tacire ne yapmasını önerirsiniz?

Cevap:

Bu gibi insanların kendi maaşlarının artırılması için yaptığı grevlerde halkın desteğini sağlamak istemesi ve istediklerini elde ettikten sonra da sırtlarını dönüp akla hayale gelmedik güçlükler çıkararak halkın cebini yağmalaması çok garip bir şey. Aslında bu gibi insanlara halka karşı davranışlarında dürüst bir tavır takınmazlarsa, halkın kendilerini desteklemeleri beklentisi içerisinde olmamaları mutlaka açık açık söylenmelidir. Sorunuza gelince: Ben hükümet memurlarına rüşvet vererek haksız bir yarar sağlamanın haram olduğunu önceden de belirtmişim. Ancak, siz kendi meşru hakkınızı rüşvet vermeden alamıyorsanız, bu hakkınızı alamamanızın eksikliği sizin için tahammül edilemez noktadaysa ve bu gibi rüşvetçi memurları amirlerine şikayet etme imkanına da sahip değilseniz veya herhangi bir netice vereceğim ummuyorsanız, mecburen rüşvet verebilirsiniz. Ancak, onlara yaptıklarının haram yemek olduğunu, eğer kendilerini bundan kurtarırlarsa kendileri için iyi olacağını devamlınız.

Komisyonculuğun Bazı Caiz Olmayan Yolları**Soru:**

Komiyon almanın şer'i durumu nedir? Komiyoncuya iki kısım satıcı gelmektedir: Birinci kısımdaki satıcılar kendi sermayeleri ile herhangi bir malı satın alıp getirmekte ve komiyoncu aracılığıyla malını satmaktadır. İkinci kısım satıcılar ise, sermayenin birazını kendi ceplerinden koymakta, geri kalan miktarı da kendi satın aldığı malı komiyoncu eliyle sattıktan sonra geri vermek şartıyla komiyoncudan temin etmektedir. Komiyoncu birinci kategorideki satıcılardan % 1 komiyon alırken, ikinci kategorideki satıcılardan % 2 komiyon alma yoluna gitmektedir. Böyle bir muamele haram mıdır yoksa caiz midir?

Cevap:

Komiyoncunun bu iki durumda ayrıcalık göstermesi yanlıştır. Borç alan satıcıdan %2, almayandan ise %1 komiyon almak faizin tanımı içerisine girmektedir. Borç meselesi ayrıcalık gösterse de durum değişmez. Satıcının kendisinden borç alarak iş yaptığı komiyoncu aracılığıyla piyasadaki rayiçlerden malını sattırma zorunluluğu getirmesi elbette caizdir.

Soru:

Komiyoncular, alıcı ve satıcıdan aldığı komiyona ilaveten malın satılmasından sonra "komiyoncu vergisi" adı altında bir miktar daha alıyorlar. Meselâ; sattıkları şey meyve ise bir miktar alıyorlar veya sebze ise kendi hisselerini ayırıyorlar. Bu sözde komiyoncu vergisinin şer'i durumu nedir?

Cevap:

Bu da artık komiyoncunun işin tadını kaçırmasıdır. Kararlaştırılmış komiyonunu aldıktan sonra bu şekilde birşey alma hakkı yoktur. Aslında bu "vergi" gibi masum bir adla mala el uzatmaktır.

Toprak Ağalığının İğrençlikleri**Soru:**

Cemaat-i İslâmî'nin yayınlarını okudum ve son derecede etkilendim. Kafa yapım değişti, ama bu kafa yapımın çevremle hiçbir şekilde uyum sağlaması mümkün değil. Meselâ, şöyle bir mühim problemi ele alalım. Bizim, dedelerden kalma mesleğimiz toprak ağalığıdır (sahipliği). Babam beni toprakları işletmekle görevlendirdi. Ancak günümüzde toprak ağalığı mahkeme, polis vs. ile birlikte yürümek zorunda. Mahkeme ve polisle ilişkileri kesmek demek, toprak sahibinin ekonomik olarak ölümü demektir. İş o noktaya geldi ki, mahkeme ve polisin desteğini kaybeder kaybetmez toprak sahibinin kendi işçi ve çiftçileri üzerinde hiçbir etkisi kalmıyor. Polis de havadan gelirinin yani rüşvetinin herhangi bir toprak ağası tarafından kesildiğini görünce işçi ve çiftçileri o toprak ağası aleyhine kışkırtıyor ve iki tarafı karşı karşıya getiriyor. Bu şekilde mahkeme korkusunun kalmadığı yerlerde işçilerin vazifelerini yerine getirebilmeleri için vicdanlarının sesinden başka birşey fayda vermiyor. Durum o dereceye geldi ve insanlar o kadar yozlaştılar ki, maddi çıkarlarından başka birşey düşünmez oldular. Bu meseleyi daha fazla açmak için şöyle bir misal vereyim: Bizde prensip olarak şöyle bir kural var. İşçilerden herhangi birisi işini aksatır veya herhangi bir zarara sebep olursa karşılığını o işçiye ödetiriz. Şimdilik biz bu uygulamayı durdurduk. Çünkü polisin yardımı olmadan böyle bir uygulamayı yürütmemiz mümkün değil. Tavrımızdaki bu değişiklikle birlikte çiftçiler zarar verdirilmeye başladılar. Verdirilen zarar tazmin ettirmekle yükümlü polis memurları ise kendi paylarına bir şey düşmeyeceğini bildiklerinden tüm bu olanlara göz yumuyorlar. Bütün bunlardan sonra toprak ağalığını bırakmaya mecbur olacak bir duruma geldim. Bana nasıl bir çıkış yolu tavsiye edersiniz?

Cevap:

Bu İslâm dışı düzende toprak sahiplerinin polis ve mahkemeye birlikte çalışmak zorunda kaldıklarını ve kanunlara başvurmayan bir toprak sahibinin ne kadar zarara uğrayabileceğini biliyoruz. Ama bütün bunlara rağmen biz şunu diyoruz: İslâm'a davet içinde çalışacak kimselerin tüm muamelelerini kanuni bir destek olmadan ahlâkî temellere dayandırmaları ve bu yolda uğrayacakları her türlü zarara tahammül etmeleri gerekir. Şimdi, İslâm daveti için mi çalışacaksınız yoksa kanun desteğiyle toprak ağalığı mı yapacaksınız? Bu sizin kararınıza kalmış birşey, ama bu ikisini bir arada yürütemezsiniz. Polis ve mahkeme aracılığıyla ağalığınızın gücünü göstereceğiniz insanların sizin ahlâkî davranışlarınızdan etkilenmeleri mümkün değildir. Aynı şekilde onlar, tek hükmedicinin Allah olduğu ve sadece O'nun kanunlarının geçerli olması gerektiği şeklindeki tebliğlerinizde sizi sadık olarak görmeyeceklerdir.

Oyuncağın Hükümü

Soru:

Plastik kuşlar, kız çocukları için bezden yapılmış bebekler, camdan bilyeler gibi çocuk oyuncakları satmak caiz midir? Aynı şekilde hinduların ihtiyaç duydukları kuklaları da satabilir miyiz?

Cevap:

Çocuk oyuncakları satmak haddi zatında yasak değildir. Fakat sattığınız oyuncaklarda ve oyun eşyalarında şe'ri bir mahzur olmamalıdır. Hayvan ve insan heykelciklerine gelince, bu konuda iki durum söz konusudur:

1. Heykelciklerin tüm ayrıntılarının belli olacağı bir şekilde yapılması,
2. Tahta, at ve bez oyuncak gibi herhangi bir canlının belli belirsiz bir şekilde yapılması.

Birinci kısımdaki heykelciklerin satışı caiz değildir. İkinci kısımdaki oyuncakları satabilirsiniz. Hinduların ihtiyaç duydukları kuklalara gelince eğer bu gibi kuklalar Kirişen Ci veya Ram Çenderci [\[406\]](#) gibi kimselerin kuklaları ise, müşrikçe düşünceleri temsil ettiğinden satışları haramdır.

İlanlarda Kullanılan Resimler

Soru:

Günümüzde takvim vs.de ilan için kadın resimleri kullanmak ve bazı meşhur şahsiyetlerin ve ulusal liderlerin posterlerini asmak moda haline geldi. Buna ilaveten bu gibi resimler ticarî eşya kutularına, şişelere ve paketlere de basılıyor. Bu gibi şeylerden bir müslüman tüccar yakasını nasıl sıyrabilir?

Cevap:

Siz eğer böyle bir takvim hazırlarsanız, bu gibi resimleri bastırmaktan uzak durunuz. Eğer zaruri olarak kendiniz için takvim vs. gibi şeyler kullanmak zorunda kalırsanız, resimsiz olanları tercih ediniz. Resimsiz bulamazsanız, o zaman resimleri kapatınız ya da şekillerini bozunuz. Ancak kutu, şişe ve paketlerdeki resimleri ne derece yok edebilirsiniz ki! Resme tapan günümüz dünyası hiçbir şeyi resimsiz bırakmamak için yemin etmiştir sanki! Posta pullarından, demir ve kağıt paralara kadar her şeye resim basılmaktadır. Bu geniş kapsamlı tağuti nizam kendi pislik ve çarpıklıklarını köklerden dallara, hatta yapraklara kadar yaymaktadır. Siz kendi imkânlarınız ölçüsünde bu gibi şeylerden kaçınmaya çalışınız. Kendinizi ve dünyayı kurtarmak için bütün gücünüzle bâtil nizamın tasallutunun sona ermesi ve hakkın nizamının kurulması yönünde gayret gösteriniz. Bu bâtil nizamın köklerini keserseniz, dalları zaten kendiliğinden kuruyacaktır.

Soru:

Her köyde umumiyetle bir çilingir ve bir marangoz mutlaka bulunur. Bu gibi kimselere toprak ağaları iş yaptırmakta fakat karşılığında ne nakit para ve ne de maaş vermektedir. Onlara emeklerinin karşılığı olarak arasıra tahıl veriyorlar. Bu çeşit muameleye "sip" denilmektedir. Toprak ağasına herhangi bir demirden yada keresteden bir malzeme gerektiği zaman çilingir veya marangoz aracılığıyla onların tanıdıklarından gerekli malzemeyi satın aldırılmaktadırlar. Ortada şöyle bir durum var: Bu çilingir ve marangozlar özel ilişkilerinin olduğu dükkanlara girer girmez kaş göz işaretiyle, toprak ağasının ruhu bile duymadan, dükkancıyla kendi simsarlık ücretlerini kararlaştırmaktadırlar. Eğer dükkan sahibi çilingire ya da marangoza komisyon vermeye yanaşmıyorsa, bu kişiler toprak ağasına kendilerine komisyon vermeyen dükkancıardan alışveriş yaptırmamakta, anlaşlıkları başka dükkanlardan yaptırmaktadır. Eğer dükkancı marangoz ve çilingire komisyon vermeyi kabul ederse, o zaman mal kötü olsa bile, onlar bu malı övmeye başlarlar ve satılması için gayret ederler. Bu hıyaneti toprak ağası bilmiş olsa çilingir ve marangozu bir an bile köyde durdurmaz. Bu gibi davranışlar hakkındaki görüşünüz nedir?

Cevap:

"Sip" meselesi kırsal kesimde gelenekleşmiş bir şekil almıştır. Bu yüzden buna caiz değildir denilemez. Ancak emeğin karşılığının verilmemesi gibi bir durum söz konusu olmamalı; insanlara yaptıkları emeğin karşılığına uygun ücret verilmelidir. Belirlenmiş iş dışında fazla bir iş

yaptırılırsa, onun karşılığı da ayrı olarak verilmelidir. Ağalığın verdiği avantajla insanlara haksızca iş yaptırmak zulümdür. Sizin yazdığınız şekildeki simsarlığın caiz olmadığı açık bir şeydir. Ancak bunun toprak ağalarının aşırı gitmelerinin bir neticesi olduğu da bir vakiadır. Zenaat sahibi insanlar, sırf ağanın baskısıyla, kendi işlerini bırakıp mecburen mal satın almaya gitmektedirler. Bu emeklerinin karşılığını ise dükkan sahibiyile yaptıkları, sözüm ona, şu şekil anlaşmayla almaktadırlar: "Eğer sen bana komisyon verersen, ben de senin malını kötü de olsa bu ağaya satın aldırırım". Böyle bir durumda simsar, dükkan sahibi ve toprak ağası, her üçü de bir çeşit ahlâkî suç işlemektedirler. Eğer toprak sahibi; insanlara bedava iş yaptırmayı terkedip, adalete dayalı olarak emeğin karşılığını verse ahlâkça bozuk sayılan bu durum ortaya çıkmaz.

Ticarette Örfün Yeri

Soru:

Deri ticaretinde ham deri üzerine yazılan ebatlar oldukça yanlış yazılmaktadır. Bu konuyu şöyle açabilirim. Mal Kalküta'da [\[407\]](#) hazırlanmaktadır. Malı hazırlayanlar her parça üzerine olduğundan fazla ebat yazmaktadırlar. Meselâ; otuz desimetrelilik parça üzerine otuz iki desimetre yazılmaktadır. Kalküta'dan malı alan tüccar da, daha sonra dışarıdan mal almaya gelenler de bu miktarı biraz daha fazlalaştırmaktadırlar. Buraya geldiğinde parçalar üzerindeki ebatlar ancak kesinleşmekte ve sonuna kadar da bu şekilde kalmaktadır. Üzerinde gerçek ebadların yazıldığı deriyi pazarda bulmak mümkün değildir. Hemen hemen tüm fabrika ve tacirler bu ebadları kullanmaktadırlar. Genellikle müşteri bu durumu bildiğinden, ebadlardaki bu karışıklık alım-satım sırasında söz konusu edilmektedir. Şu da var ki, herhangi bir müşterinin sorması durumunda mal üzerindeki ebadların yanlış vurulduğunu belirtiyoruz. Biz bu yanlış ebadlarla deriyi alıyor ve yine bu yanlış ebadlarla, kendi kârımızı da üstüne koyarak satıyoruz. Örneğin; eğer bir parça otuz iki desimetre olarak gelirse, onu otuz iki desimetre olarak satarız. Şer'î açıdan böyle bir ticaretin hükmü nedir?

Cevap:

Bu ticareti yapanlar arasında bu mesele bilinen bir şeyse bu tip bir ticaret caiz sayılır. Yani; satıcılarla alıcılar yanlış ve doğru ölçülerde ne gibi farklılıklar olduğunu; hangi malın doğru ölçülerde, hangi malın da yanlış ölçülerde bulunduğunu biliyorlarsa, böyle bir ticaret caiz sayılır. Ancak, çeşit çeşit ebadların yaygın olması iyi birşey değildir. Bu meseleden haberi olmayanlar zarara girmektedirler. Ticareti bu "gizli sırlar"ından arındırmak iyi bir hükümetin vazifesidir. [\[408\]](#)

Kamu Mülkiyeti

Soru:

Siz ve Cemaat-i İslâmî kamu mülkiyeti konusunda özel bir görüş sahibisiniz. Bu yüzden bazı kuşkularımı dile getiriyorum. İlgileneceğinizi sanıyorum.

Günümüzde bazı kişiler komünizmden etkilenmiştir. Fakat zenginler ile yoksullar arasındaki sınıf kavgasının bulunması, kamu mülkiyeti olgusunu ortaya çıkarmaktadır.

Sorum şudur:

Siz ve Cemaat-i İslâmî, arazi ve sanayinin kamulaştırılması konusunda nasıl kesin bir görüşe vardınız da, "İslâm buna karşıdır" diyorsunuz? Siz, bir fikrin davetçisi, bir davanın lideri olarak düşüncelerinizi ve görüşlerinizi elbette açıklama hakkına sahipsiniz. Fakat kesin ve nihai kararı siz veremezsiniz. Bu, İslam devletinin şurasına ait bir iştir. Kitap ve Sünnet üzerinde araştırmalar yaparak, her meselede olduğu gibi, kamu mülkiyeti meselesinde de şura kesin ve nihai kararı açıklar.

Şimdi müsaade ederseniz, İslâm'ın kamu mülkiyeti ile ilgili görüşüne bir bakalım. Galiba siz, İslâm'ın, devletin ferdi mülkiyet hakkına müdahale etmesine izin vermediği görüşüne sahipsiniz. Oysa gördüğüm kadarıyla İslâm kaynakları bu karışık meseleye hiç dokunmuyor bile.

İslâm'ın ferdi mülkiyeti kabul ettiği konusunda hiç bir şüphe yok. Fakat bundan, arazi, sanayi ve diğer ticari mülklerin kamulaştırılamayacağı hükmünü çıkarmak, tamamen insafsızlık olacaktır. "Bir hakkı kabul etmek başka bir şey, bir hakkın alınmasını gerekli kılmak başka bir şeydir."

Hız. Peygamber'in (s.a) bazı kişilere arazi vermesi ve aylıklar bağlaması İslâm devletinin halkın bütün arazilerini kendi yetkisine alamayacağını göstermez. Bir şeyin vuku bulması, (bir vakıa olarak ortada bulunması) hukuken de vacip (zorunlu) olduğunu ispatlamaz.

Galiba, Hız. Peygamber'in (s.a) her şahsın bir arazi veya bir işyeri sahibi olması gerektiğini bildiren bir hadis-i şerifi olduğunu söyleyemeyiz. Bu durumda, yapılması gerekli olmayan birşeyin terkedilmesi neden caiz olmasın?

Bizzat Kur'an-ı Kerim'de, "*Yeryüzünde ne varsa, hepinizindir.*" buyurulmaktadır. Allah'ın emrine göre, seçime dayalı olan İslâm devleti de hepimizindir. Böyle bir hükümet, bütün malı-mülkü bizler adına kendi idaresine alırsa, bunun yanlış ve uygunsuz olduğunu nasıl iddia ederiz?

Ferdi mülkiyet, bir çağın özel şartlarında Kur'an'ın köle edinmeyi caiz kılması gibi bir meseledir. Oysa Kur'an bu izni verirken, mutlaka köle edinmenin dememiştir; köleliği zorunlu kılmamıştır.

Ben şu iddiada bulunuyorum: Hakla kabul etmek, hakkı uygulamakla eş anlamlı değildir. Farz derecesine ulaşmamış , ihtiyari olan bir hakkı, müslümanlar isterlerse, topluca terkedebilirler.

Bana göre mesele, geçmiş dönemlerde uygulanan arazi sistemlerinin ne olduğu değildir. Ben şunu belirtmek istiyorum: Asıl mesele, Kur'an-ı Kerim'e ve hadis-i şeriflere dayanarak, İslam devletinin, çoğunluğun, görüşünü alıp bütün müslümanların tüm arazilerini kendi idaresi altına alması, daha iyi üretim yapması ve onu halka dağıtmasının mümkün olup olmadığıdır. Dünya, ferdi mülkiyet hakkım ne daha önce yok edebilmiştir, ne de gelecekte yok edebilecektir.

İnsanlara sınırsız mülkiyet hakkı verilirse, devlet, ne bir tarım kontrolü yapabilecek, ne de ruhsat sistemini uygulayabilecektir. Hatta ticaret üzerinde de denetim yapamayacaktır.

Kamu mülkiyetine geçiş için, çoğunluğun görüşünü almada şûra yeterli görünmezse, halk oylaması (referandum) yapılabilir. Millet, bir bütün olarak buna karar verirse, nasıl İslâm'a aykırı olduğunu söyleyebiliriz?

Cevap:

Sorularınızın cevabını, bir mektuba sığdırmak çok güç. Fakat şu bir kaç değini, umarım sizin için yeterli olur: Size katılıyorum. Gelecekte, İslâm devlet başkanı veya İslâm şûrası tarafından karara bağlanacak olan konularda, bizim gibi dini ayakta tutma mücadelesi veren bir cemaat, önceden bir karar yetkisine sahip değildir. Zaten herhangi bir karar versek bile, bunun hukukî bir değeri yoktur.

Fakat bir cemaat olarak, bize göre hangi uygulamanın İslami olmadığını söyleme hakkına sahip değil miyiz? Gündeme gelen meselelerde, karşı çıkma kararımızı ve görüşümüzü söyleme hakkımız yok mu? Siz, dini meselelerde kişinin veya belli bir zümrenin bir karara varma hakkını ve görüş bildirme selahiyetini kabul ediyorsanız; bilmelisiniz ki, biz bundan fazlasını yapmıyoruz.

Zaten bu tür meselelerde aldığımız kararların ve açıkladığımız görüşlerin, gelecekteki İslâm devletini ve şûrasını bağlamayacağım biz de biliyoruz.

Şimdi isterseniz asıl meseleye gelelim. Kamu mülkiyeti konusunda, temel sorun olarak iki konuya çözüm getirmek lüzumu var:

1. Bütün üretim kaynaklarını kamulaştırmak, İslâm'ın sosyal felsefesine göre, komünizmde olduğu gibi gerekli midir? Gerekli değilse, en azından "bu İslâm'ın sosyal ruhuna uygundur" diyebilir miyiz?

2. Bir parlamento, yaptığı kamu mülkiyetine geçiş plânını uygulamaya koyma uğruna, kanun çıkararak, arazi ve diğer üretim kaynaklarından ferdi mülkiyet hakkını kaldırıp sosyal mülkiyeti sağlayabilir mi? Devlet, herkesin sahip olduğu malı, mülkü, devletin belirlediği fiyatlarla kendine satmaya mecbur eden bir karar verebilir mi?

Birinci sorunun cevaplarını bulmak için "Arazi Mülkiyeti" adlı kitabımın son bölümünü okumanızı tavsiye ediyorum. Hatta "Faiz" adlı kitabımın ikinci bölümünü de okumalısınız. Naim Sıddık'ın "Kamu Mülkiyeti" adlı risalesini de okumanız, sizin açınızdan iyi olur. Bunları okuduktan sonra, hâlâ kamu mülkiyetine ilişkin görüşlerinizde ısrarlıysanız, lütfen bize delillerinizi bildiriniz. Hatta, bizim ileri sürdüğümüz görüşleri ve dayandığımız delilleri de eleştirmelisiniz. Böylece hatalarımızı da bize göstermiş olursunuz.

İkinci soruyu da şu şekilde ele alabiliriz: Bir hukukçu olarak, İslâm hukukunun, kişilerin değil; birtek kişinin bile mülkiyet hakkını kaldırmaya veya malını, mülkünü satmaya mecbur etmeye izin verdiğini bir delille bana gösterebilir misiniz?

Özellikle, ferdi mülkiyeti kaldırma veya mülkiyeti satmaya mecbur etme gibi yasaların dayandığı sosyal felsefelerin kesinlikle Kur'an ve Hadis'ten

kaynaklanmadığı ortadayken, bana bunu neyle ispatlayacaksınız? [\[409\]](#)

Bir Toprak Ağasının Kendi Rızasıyla Yaptığı Reformlar

Soru:

Ben büyük bir arazi sahibiyim. Arazilerimde çalıştırdığım çiftçilerle aramdaki ilişkileri İslam hukukuna göre düzenleme kararı aldım. Yaptığım yeni düzenlemeyi, bütün ayrıntılarıyla size anlatacağım. Uygulamalarımın hangisi yanlış, hangisi doğru bilmiyorum. Açıklamalarımızla yol göstermenizi rica ediyorum.

1. Ben arazimi, arazinin durumuna göre, kimine on, kimine on iki dönüm düşmek üzere çiftçilerim arasında paylaştırdım. Onları uzun süredir ücretsiz çalıştırmaktaydım. Bu uygulamayı şimdi durdurdum. Çiftçilerimden sadece sulama kanallarının düzeltilmesini istiyorum.

2. Ben her çiftçimden, yıllık ürünün üçte birini hisse olarak alıyorum. Bütün sulama vergilerini çiftçiler ödemektedir. Ben de emlak vergisini ödemekteyim. Geriye kalan vergileri, tarım vergisi dışında, orantılı olarak eşit şekilde ödemekteyiz. Ürün vermeyen arazileri, çiftçilere kesinlikle vermedim.

3. Çiftçiler, bu arazilere kendi yerli tohumlarını ekmektedirler. Fakat satın alınan tohumun üçte birini ben ödüyorum.

4. Ayrıca, bütün çiftçilerden üçte bir hissenin dışında, her kırk kilodan üç kilogram olmak üzere bir hak alıyorum. Bunlar dışında hiç bir hizmet veya harç istemiyorum.

5. Ayrıca ekim işçilerim de var. Bunların birkaçı ortak olarak, bir kaç da maaşla çalışmaktadır. Ortak çalışanlar, yardımcılarının talimatlarına göre, benim hayvanlarımla çalışıyorlar. Tohumu ben veriyorum. Daha sonra toplam üründen arazi hakkı olarak üçte bir ve her kırk kilodan üç kilogram tahsil ediyorum. Geride kalan ürünün yansı hayvan masrafı olarak ayrılıyor, diğer yarısı da çalışanların hizmetlerine karşılık olarak ödeniyor.

6. Mal ve mülkümün tamamı miras yoluyla babamdan kalmıştır. Dedelerim bu araziye hükümet veya başka toprak ağalarından satın almışlar. Ayrıca, elimdeki arazilerin hiç biri devlete ait değildir.

Bu uygulamalarıma ilişkin görüşleriniz ile bana yol göstermenizi rica ediyorum. Böylece, başka toprak sahiplerinin de ıslah olmalarına sebep olabilirsiniz.

Cevap:

Siz kendiliğinizden topraklarınızı İslâm hukukuna göre işletmeye karar verdiniz. Allah (c.c) bu gayretinizin mükafatını size fazlasıyla inşaallah verir. Keşke diğer toprak sahipleri de sizin gibi işlerini ıslah yoluna gitseler.

Anlattığınız ilk üç uygulama şekli İslâm hukukuna göre caizdir. Fakat dördüncü uygulamanızın ilk bölümü yanlıştır. Bunu değiştirmek zorundasınız. Yıllık üründen üçte bir hissenizi aldıktan sonra ayrıca her kırk kilodan üç kilogram da almanız kesinlikle caiz değildir. Siz sadece oran itibarıyla hisse alma hakkına sahipsiniz. Ağırlık itibarıyla belli bir miktarı tahsil etmeye hiç bir hakkınız yok.

Beşinci uygulamada ücret ve ürün bölüşümlerini birbiriyle karıştırmışsınız. Bu yüzden zulme yol açabilir. Ücretli olarak işleteceğiniz araziyi ayrı,

ortakla işletecek araziye de ayrı tutmalısınız. Ücretle işleteceğiniz arazinin ürünü tamamen sizindir. İşçileriniz sadece sizden ücretlerini alacaklardır.

Ortağa verdiğiniz arazinin işletilmesine yardımcılarınız müdahalesine hiç gerek yoktur. Çiftçilerinize, ister tarım aletleriyle hayvanlarınızı verin; ister tohum verin, siz sadece belirlenmiş oranda hissenizi alabilirsiniz.

Altıncı bölümde anlattığınız mülk hakkınız doğruysa, İslâm hukukuna göre helal olarak nitelendirilebilir. Arazinin mülkiyeti size ait olduğuna göre, mülkiyetinizdeki arazilerin işletilmesini İslâm hukukuna göre ıslah etmek de sizin üzerinize düşmektedir.

Ayrıca şu anda mevcut olan varislerin İslâm hukukuna göre hisselerini belirleyip vermelisiniz.

Soru:

Tekrar zahmet veriyorum size. Çünkü cevabınızdaki bir kaç hususu anlayamadım. Bunları biraz daha açıklarsanız, çok sevineceğim.

1. Yıllık üründeki payın dışında, her kırk kilodan üç kilogram almam doğru değilse, bunun ikinci bir çözümü oranı değiştirmektir. Meselâ; üçte bir yerine, beşte iki veya beşte üç olabilir mi? Daha uygun bir başka çözüm yolu varsa, lütfen yazınız.

Ortakların ve ücretli işçilerin arazilerinin ayrılması için bugün talimat verdim.

Fakat bölüşme ile ilgili İslam hukukuna uygun yöntemi ve oranı açıklamalısınız.

2. Siz; yardımcılarımın, çiftçilerimin işlerine karışmaya hiçbir hakları olmadığını söylediniz. Fakat ortada bir mesele var. Onları gözetlemesek, kesinlikle iyi çalışmayacaklar, arazi sahibinin hakkını yiyecekler.

İşçilerin ücretleri bana aittir. Çiftçilerin bununla hiç ilgisi yoktur.

3. Siz, mülkümü İslâm hukukuna göre varis olanlara şu anda dağıtmam gerektiğini belirtmişsiniz. Bu meselede İslâm hukuku, babamın ödemesi gereken hisseleri kendine yüklemiştir. Merhum babam, bütün mülkiyetini hibe yoluyla bana intikal ettirmiştir. Bu olay, babamın ölümünden altı yıl önce olmuştu. Bu durumda ben sadece kendi varislerimden mi sorumlu olacağım? Yoksa babamın geride kalan akrabalarının hisselerinden de sorumlu muyum?

Babamın diğer varislerine şu anda haklarını vermeye kalkarsam, kardeşlerim beni desteklemeyecek, hatta engel olacaktır. Yalnız ben de onların haklarını zaten yerine getiremem. Bana göre bu mesele babama aitti. Benim meselem değil kesinlikle.

Cevap:

1. Ürünün bölüşülmesi meselesinde, arazi sahibi ile çiftçi arasında orantılı olarak bölüşülmesi prensibi doğrudur. Meselâ; beşte üçü çiftçinin, beşte ikisi de toprak sahibindir. Fakat bu konuda insafın gereklerini yerine getirmek için şunu göz önünde bulundurmalısınız: Her çiftçiye en az onun insanî ihtiyaçlarını karşılayabilecek kadar ürün sağlayabileceği toprak parçasını vermelisiniz. Ayrıca oranı belirlerken halk arasında yaygın olan oranı göz önüne almalısınız. Elde edilen üründe, sizin ve çiftçinin gerçek katkısı insafı olarak değerlendirmelisiniz. Buna göre de oranı belirlemelisiniz. Çünkü her bölgenin tarımsal şartları değişiktir. Siz sadece toprağı verseniz, çiftçi de tarım araç ve gereçlerini, emeğini, hatta tohumu verse, bu ortaklık sonucu elde edilen ürünün beşte üçünün sizin, beşte ikisinin de çiftçinin olması ilk bakışta da hissedildiği gibi insafa dayalı değildir. Toprak sahipleri, işlerini İslam hukukuna göre düzenlemekle kalmayıp, cömerte bir şekilde insafa yönelmelidirler.

2. Ürün bölüşüleceğinden, çiftçinin bir yanlışlık yapmaması için onu gözetlemeye elbette hakkınız var. Onun sorumluluklarını yerine getirip getirmediğini denetlemeye de hakkınız var. Fakat bu gözetim, çiftçiyi bir işçi haline getirecek şekilde ve yardımcılarınız tarafından istenildiği gibi çalıştırılacak kadar ileriye gitmemelidir. Prensip olarak; arazinizin ürününe ortak olarak çalışan çiftçi, ne sizin işçinizdir, ne de hizmetçiniz. Aksine, o sizinle iş ortağı konumuna sahiptir. Siz de çiftçilerinize bu konumlarını göz önünde bulundurarak davranmalısınız.

Çiftçilerden gelen şikayetlerden öğrendiğime göre; toprak sahipleri ve yardımcıları her zaman çiftçilerin başlarında duruyorlar ve her işlerine kanşıyorlarmış. Benim amacım da bu durumu düzeltmektir.

3. Mirasın bölüşülmesi sorunu, bir kişinin hayattayken, ölüm endişesi de olmadan birisine verdiği maldan doğmuyor. Fakat ölenin geride bıraktığı mirasın bölüşülmesi -ister az olsun ister çok- miras hukukuyla ilgilidir. Bu konuda ölenin hiç bir sorumluluğu yoktur, İslâm hukukuna göre varislere dağıtma işi, hayattaki yakınlarının sorumluluğundadır. Diğer varislerin buna razı olmadığım farzedelim. Bu durumda, İslâm hukukuna göre size ait mirasınızı alıp, fazlasını orantılı olarak mirastan mahrum kalan varislere dağıtabilirsiniz.

Hibe konusunda da iyice tatmin olmanız gerek. Bu hibe, sakın mirasın İslâm hukukuna göre bölüşülmesini engellemek için yapılmış olmasın. [\[410\]](#)

Faiz Ve İcar Arasındaki Fark

Soru:

Faiz ve icar arasında -her ikisi de özellikle sermaye ayarlama birimi olarak aynı ise- ne fark vardır? Meselâ; yüz rupinin yıllık faizi beş rupidir. Bir dönüm araziye de beş rupi icar vardır. İkisi arasındaki fark nedir? Her iki durumda da alanın kâr veya zarar yapacağı şüphelidir. Sermayenin sahibinin kâr veya zarar etme durumuyla hiç bir ilgisi yoktur. Para veya toprak sahibi; alanın kâr etmesini de , zarar etmesini de umursamamaktadır.

Cevap:

Caiz olan icar şekli hakkındaki görüşlerimi, "Toprak Mülkiyeti" adlı kitabımda açıklamıştım. Bu kitaptaki bilgileri ve düşünceleri göz önüne alarak düşünürseniz, icar ile faiz arasındaki farkı rahatlıkla anlayabilirsiniz.

Kiraya verilen şeyler, kullananın elinde kırılıp dökülerek bozuluyor, en azından yıpranıyor; dolayısıyla asıl şekilleriyle (alındıkları gibi) sahibine

geri vermek mümkün olmuyor. Bu gerçek, mobilya, ev, araba için söz konusu olduğu gibi, toprak için de söz konusudur. Bir kişi, icarla aldığı(kiraladığı) toprak üzerinde her şeyi yapabilir. Meselâ; tuğla fırını kurabilir. Fakat para, sadece alma gücünün adıdır. Borç alınan paranın kırılıp bozulması mümkün değildir. Borçlu, parayı aynen iade edebilir. Bir miktar tahılı borç alan da olduğu gibi iade edebilir. Tahılın da kırılıp bozulması mümkün değildir. [\[411\]](#)

İslâm'ın Arazi Hukuku Konusunda Birkaç Soru

Soru:

Tanıdığımız bir âlim, Cemaat-i İslâmî'nin tarım reformu programını okuyup iki soru sormuştur. Bu soruları size aktarıyorum. Cevaplamanızı rica ediyoruz.

1. Tarım reformları konusundaki toprakların geri alınması meselesinde, vacip olan sınırlardan fazlasının geri alınmasının delilini açıklar mısınız? Oysa, Hz. Peygamber (s.a) Hz. Zübeyr'e yeni atların eğitilmesi için gereken araziyi vermişti.

2. Çiftçilerin mahsullerini kaldırmadan topraktan çıkarılmaları mümkün değildir. Çiftçilerin araziden çıkarılmaları, mahsulün kaldırılmamış olması nedeninin dışında hiç bir nedenle önlenemez. Çiftçileri arazilerden çıkarmanın bir başka yolu varsa; deliliyle birlikte, açıklar mısınız?

Bir başka âlim de şu soruyu yöneltmektedir: Kur'an- Kerim'den, her insanın dünya nimetlerinden istifade etmesi gerektiğini öğreniyoruz. Eğer kamunun (halkın) menfaati için, mülkler kamulaştırılırsa (devlete devredilirse) Kur'an'da dayandıkları delil ne olacak?

Cevap:

İlk soruyla ilgili olarak önce şunu bilmeniz gerekiyor: Devlet tarafından toprak bağışlanan kişilerin hakları; satın aldıkları veya miras kalan mülklerindeki hakları gibi değildir; aralarında farklar vardır. Bağışlanan topraklar konusunda, devlet her zaman değişiklik yapma yetkisine sahiptir. Devlet, bir bağışı uygunsuz bularak iptal edebilir. Bağışlama konusunda her türlü değişikliği yapabilir.

Bunun bir çok örneği hadislerde vardır. Hz. Peygamber (s. a) Ebyaz b. Hammâl Maznî'ye Mağrib'de içinde tuz ocağı bulunan bir arazi vermişti. Daha sonra, halkın bu arazinin bir maden ocağı olduğu doğrultusundaki uyarışını göz önüne alarak bu bağışı iptal etti. Bu örnek, sadece bağışların iptal edilebileceğini ve değiştirilebileceğini göstermiyor. Ayrıca, itidal sınırlarından fazla verilmesinin kamu menfaatine aykırı olduğunu ve eğer böyle bir bağış yapılmışsa, değiştirilmesi gerektiğini de gösteriyor.

Şu rivayette de aynı durum söz konusudur: "Hz. Ebu Bekir (r.a) Hz. Talha'ya (r.a) bir arazi bağışladı. Araziyi bağışladığına dair bir de belge düzenledi. "Şu, şu kişilerin şahitliğini de yazdır. " dedi. Bu kişiler arasında Hz. Ömer de (r.a) vardı. Hz. Talha (r.a) kalkıp Hz. Ömer'e (r.a) gitti. Hz.

ömer (r.a) de böyle bir belgeyi onaylamayı reddetti. Bu kadar çok arazi yalnızca sana mı veriliyor?" dedi. [\[412\]](#)

Hz. Zübeyr'e Peygamber Efendimiz (s.a) bir arazi vermişti. O günlerde devlet arazilerinin çoğu işlenmiyordu. Bu toprakların ekilir duruma getirilmesi, gündemdeki büyük meselelerden biriydi. Bu nedenle, Hz. Peygamber (s.a) tarımsal gelişmeyi gerçekleştirmek amacıyla pek çok kişiye büyük araziler verdi.

Hükümet, mal sahiplerinin kiraya verdiği topraklardan çiftçileri makul bir neden olmadan çıkarmasını önleyecek yasal tedbirler almak amacıyla kanunlar çıkarabilir. Çiftçileri ekip biçtikleri topraklardan keyfi olarak çıkarmanın caiz olmamasının hukuki delili nedir? Bilindiği gibi bu konuda Kitap ve Sünnet'te bir hüküm bulunamamışsa, İmam'ın içtihad etme yetkisi devreye girer, İmam, yetkisine dayanarak, insanlar arasında adaletin sağlanması ve toplumda fitne çıkmasını önlemek amacıyla kanun çıkararak hukuki düzenlemeler yapabilir.

Günümüzde, ülkemizdeki nüfusun büyük bir çoğunluğu geçimini tarımla sağlamaktadır. Arazi sahiplerine çiftçiyi keyfi olarak topraklardan çıkarma yetkisinin verilmesi toplum maslahatına uygun değildir. Toprak sahibine bu tür bir yetki vermek, yüzbinlerce çiftçinin huzur içinde yaşama hakkını elinden almak ve hayatlarını askıda bırakmak anlamına gelecektir.

Kur'an-ı Kerim'den mülkiyetin hükümete devredilmesi gerektiği hükmünü çıkarmak tuhaf bir görüştür. Doğrusu bu görüşün dayandığı ayetleri bana bildirirseniz çok memnun olurum. Ayrıca, sayın âlime benim "Toprak Mülkiyeti" adlı kitabımı sunup ilk iki bölümünü okumasını söyleyebilirsiniz. Burada, daha önce çözülmüş olan bir sorunu tekrar kaleme almaya gerek yoktur. Sayın âlim, kitaptaki görüşleri okuduktan sonra

katılmadığı noktalarda sorular hazırlayıp bize ulaştırabilirse, her ikimiz de vakit kaybetmekten kurtulmuş oluruz. [\[413\]](#)

Sözde Şeriatın Hükümlerini İsteyenler

Soru:

Toprak sahipleri, Sayın Mümtaz Doltone ve diğer bakanların konuşmalarından etkilenerek, kendi haklarını korumak için şeriat hükümlerinin uygulanmasını ve haklarını ellerinden alabilecek her türlü plânın kabul edilmemesini istiyorlar. Hatta Kembelpur'da şimdiki adı Attak'tır (Çev.) bu istekte bulunanlar bir araya gelerek "Şeriat Kanununu isteyenler" adlı bir dernek kurmuşlardır. Bu dernek, Kembelpur şehrinde, şeriat hükümlerini uygulamaya konulması için menfaatlerini güvence altına almak amacıyla etkinliklerini sürdürüyor ve diğer illere de yayılma çabası gösteriyor.

Dernek, amaçları doğrultusunda "Şeriat Kanununu isteyenler Derneğinin Amaçları" adında bir de bildiri yayınladı.

Derneğin ileri gelenleri, şeriatın hâkim kılınmasını isteyen bizlere işbirliği teklifi yapmakta ve etkinliklerine ilgi gösterip katılmamızı istemektedirler. Onlarla işbirliği yapmamız gerekir mi? Bunlarla birlikte çalışmanın veya çalışmamanın şer i hükmü nedir? Bu konuda bizi aydınlatmanızı rica ediyoruz.

Cevap:

Bu tür "şeriat kanununu isteyenler" ile ne işbirliği yapılmalıdır , ne de ortak eylemlere girilmelidir. Çünkü onlar şeriatın bütün hükümlerinin değil, sadece menfaatleri ile ilgili olanlarının uygulamaya konulmasını istemektedirler. Bu insanlara, kesinlikle bir arada olmayacağımızı açıkça söylemelisiniz. Onlar bütünüyle şeriat düzenini kurmayı amaçlamıyorlar. Şeriatın bir takım hükümlerini amaçlarına alet yapmak arzusundalar. Gerçekten İslâm'ı düzenine geçmeyi istiyorlarsa ve İslami hareketi destekliyorlarsa, İslâm bütün boyutlarıyla uygulamaya koymayı da programlarına almalıydılar. Bu durumda, günlük hayatlarında ve bütün pratiklerinde İslâm'ın hükümlerine uymak zorundalar. Özellikle toprak meselelerinde İslâm'a göre davranmak zorundalar. Düşünüş, yaşayış ve her türlü faaliyette İslâm'ı esas almayı kabul ederlerse, kendileriyle işbirliği yapılabilir. Hatta ortak eylemlere de girilebilir. Aksi takdirde, kesinlikle hiç bir ilişki söz konusu olamaz. [\[414\]](#)

İş Hayatına Dair Birkaç Mesele

Soru:

Bir ithalatçı yurt dışından mal ithal ederken yüzde on ile akreditif açmakta, sonra da ithal ettiği malı aynı şartlarda yüzde on peşinat alarak satmaktadır.

Söz konusu ithal mal belli bir süre içerisinde kargoya verilmemişse veya olağanüstü bir durum nedeniyle satış iptal edilmişse, alıcıya peşinatını geri vermek suretiyle konu kapatılmaktadır. Bu satış şartları arasında en önemlilerinden biridir ve pratikte de sürekli karşılaşılmaktadır.

İthalatçı malı kargoya vermediği zaman müşteri ne kâr, ne de zarar talebinde bulunabilir. Oysa kargoya mal teslim edilince bütün satış muameleleri uygulanır. Fakat mal kargoya verilmeyince sanki alış-veriş yapılmamış gibi sadece peşinatı iade etmekle iş bitiriliyor. Oysa mal daha fazla kâr veren bir başka yere satılmış da olabilir.

Bu satış şeklini hangi eksiklik ya da kötülük nedeniyle şeriat caiz bulmuyor? Bu işten biz her ay yüz binlerce rupi kazanıyoruz. Alim bir zât bu satış şekline caizdir fetvasını verdiği halde, biz bu satış doğru mudur, yanlış mıdır diye düşünüp duruyoruz.

Cevap:

Söz konusu iş iki farklı şekilde yapılmaktadır. Bu nedenle de iki ayrı hüküm vardır.

Birinci şekli; bir mal banka aracılığıyla ilgili firmaya sipariş veriliyor ve sonra başka bir tüccarla anlaşarak bu sipariş ona intikal ettiriliyor.

Bu sipariş, bir başka kişiye zararlı ya da kârla satılarak intikal ettiriliyorsa, bütün işlemler de onun üzerine yapılmalı ve doğacak sonuçlar da devredilmelidir. Yani, artık akreditif birinci şahsın yerine ikinci kişi adına açılmalıdır. Birinci kişinin bu işle hiç bir ilişkisi kalmamalıdır. Her türlü sorumluluğu ikinci kişi üstlenmelidir. Bu şartlarda bu tür işler caizdir.

İkinci şekli, bir mal alıcıya ulaştıktan sonra, o bunu kendi malı olarak bir başka kişiye kârlı bir şekilde satabilir. Peşinatını da alır. Böylece ikinci kişi de üçüncüsüne, o da dördüncüsüne satış yapabilir.

Fakat bir malı ele geçmeden satmak, hatta; gerektiğinde peşinatı geri vermek şartıyla iş yapmak şer'an caiz değildir.

Bu konuda nakli deliller bunmaktadır:

Peygamber Efendimiz (s.a.) bu durumla ilgili olarak şöyle buyurmuşlardır:

"Gerçekten sizde olmayan bir şeyi satmayınız." [\[415\]](#)

"Bir şeyi satın aldığınızda , elinize geçmedikçe başkasına satmayınız." [\[416\]](#)

"Rasûlullah (s.a.) bir kişinin buğday gibi bir yiyecek almasını ve onu ölçüp tartmadan başkasına satmasını yasaklamıştır." [\[417\]](#)

"İnsanlar, buğday vs. nin yığınlarını olduğu gibi alıp satıyorlardı. Rasûlullah (s.a) bir yerden bir başka yere intikal ettirilmeden satılmamasını emretti." [\[418\]](#)

Bu hadisler, müslümanların bir şeyi satın alıp kendi kontrolüne geçmeden bir başkasına satmaktan men edildiğini açıkça ortaya koymaktadır.

Bu konuda akli deliller de mevcuttur. Öncelikle, bu tür alış verişlerde kavga çıkması ihtimali çok büyüktür. İkinci olarak, bir kişinin gerçekten bir hizmeti olmadan, mevcut olmayan bir şeyi satıyor olması ve bu nedenle de o malın tüketicilere ulaşana kadar fiyatının yükselerek katlanması delil gösterilebilir.

Bu durumda, alıcı ve satıcılar caiz olmayan yoldan kâr etmektedir. Oysa gerçekte bir hizmet vermemektedirler. Fiyatlar da haksız yere yükseltilmektedir.

Soru:

Aşağıdaki soruları cevaplar mısınız?

1. Benim bir parfümeri dükkanım var. Bu dükkanda her türlü mal alıp satıyorum. Özellikle de makyaj malzemeleri, kadın iç çamaşırları ve süs eşyaları satmaktayım. Bu tür malların satışı caiz inidir? Şer'an bunların satışı caiz değil midir? Bazı kişilere göre, bu mallar israf unsurudur; dolayısıyla da satışından ve kullanılmaktan kaçınmak gerekmektedir. Acaba bu görüş doğru mu?

2. Şeriata göre kâr oranı nedir? Belli bir kâr oranı yoksa, bir maldan ne kadar kâr edilebilir? Bir dükkan sahibinin kendi malını piyasaya göre veya başka bir fiyatla satmaya yetkisi var mı? Bilmelisiniz ki çoğu malda çok az kâr yapmaktayız. Hatta bazılarını alış fiyatına satıyoruz.

3. Günümüzde, her malın reklamında ve anbalajında kadın kullanılmaktadır. Allah'a şükür, işimde kadını istismar etme durumundan kurtulmuş bulunmaktayım. Fakat, ithal de olsa; yerli de olsa, bazı malların üzerinde kadın resimleri bulunmaktadır. Ambalajdaki resmi yırtınca da malı satmak mümkün değil. Bu durumda ne yapmalıyım? Üstelik bazı arkadaşlar, malı değil; resmi sattığımı ve bunun da günah olduğunu söyleyerek beni ona

buna şikayet ediyorlar.

4. İslam hukukunda bir malın belli bir fiyatı olması şart mıdır? Şart değilse, pazarlık yapmak veya fiyatı kendi kendine belirlemek doğru mudur?
5. Dükkanıma örtüsüz kadınlar gelmektedir, İslam'ın hükmüne göre, bir kadına ikinci kez dikkatle bakmak günahtır. Oysa dükkanda onlarla konuşma zorunluluğu da var. Kadınların dükkana gelmelerini yasaklamamız da doğru olmaz. Çünkü bu bölgede, daha çok alış veriş kadınlar yapıyor; erkekler değil.
6. Genellikle her dükkan sahibi iki çeşit defter tutmaktadır. Birisi kendi özel defteri oluyor. Diğeri de maliye memurlarına göstermek için tuttuğu gelir ve satış defteri. Bu davranış doğru mudur? Değilse esnaf ne yapmalı? Tanıdığım bir esnaf, bütün gelirlerini kaydettiği defteri olduğu gibi maliye memurlarına göstermişti. Defterde en küçük bir hata ve hile olmamasına rağmen, vergi memuru ona vergisinin dışında büyük bir ceza yazmıştı. Sebep olarak da defterin ve tutulan hesabın doğruluğundan şüphe edilmesi gösterilmişti. Esnaf bu tür durumlarda ne yapmalıdır?

Cevap:

1. Dükkanınızda satılan malların hiçbiri haram değildir. Fakat bunların kullanımı caiz olabilir de, olmayabilir de. Bir esnaf olarak, müşterinin sizden aldığı malı nasıl kullanacağını denetlemekten sorumlu değilsiniz. Size düşen, sadece haram mal satmamak ve alışverişte haram olan usullerden uzak durmaktır.
2. İslam hukukunda belli bir kâr oranı yoktur. Bir maldan ne kadar kâr yapılması gerektiği, ne kadarının da sınırı aştığı; örf ve adetlerin, insaf ve vicdanın kararına bağlıdır.
3. Yurt içinden veya yurt dışından alınan mallarda kadın resminin bulunması, haram olmaları için yeterli sebep değildir. Bu resimleri, üzerlerine ellerinizle siz yapıştırmıyorsunuz. Ayrıca bu resimler sizin arzunuz ve siparişiniz üzerine de mallara yapıştırılmıyor. Bu, hepimizi bulan genel bir beladır. Sana, "bu resimlerin alım satımını yapıyorsun" diyerek itiraz etmeleri doğru değildir. Aslında siz resim alışverişini yapmıyorsunuz. Kadın resimleri olan hazır ürünleri alıp satıyorsunuz.
4. İslam hukukunda bir malın tek fiyat üzerinden satılması gerekir diye bir hüküm yoktur. Malın fiyatını pazarlık yaparak da belirleyebilirsiniz. Fakat yalan söylemek ve yalan yere yemin etmek doğru değildir. Bir malı ucuza almışsanız, müşteriye alış fiyatını fazla göstermeye çalışmamalısınız.
5. Örtüsüz kadınların dükkanınıza gelişini yasaklamak veya malı satmamak sizin göreviniz değildir. Fakat gözünüzü onlardan sakınmakla yükümlüsünüz. Kadınların gözünün içine baka baka konuşmamalısınız. Onların süslerinden, güzelliğinden ve konuşmalarından zevk almaya çalışmamalısınız. Takvanın bu küçük esasına bile uymaya başlasanız, Allah (c.c) dilerse, dükkanda; oturduğunuz yerde velilik mertebesine ulaşırsınız.
6. Bu yozlaşmış toplumumuzda, dürüst insanlar ile hırsız ve sahtekâr aynı kefeye konuluyor. İnsanlar o kadar bozulmuş ki bir kimsenin ticaret hayatında dürüst, doğru ve namuslu kalabileceğine inanamaz hale gelmişler. Böyle bozuk bir ortamda dürüstlük ve doğruluk yolunu seçenler, bu seçimin zorluklarına ve cezalarına katlanmalıdırlar. Yalancı ve sahtekar kişiler, rüşvet vererek suçlu olmaktan kurtulmaktadır. Fakat, dürüst ve namuslu insanlar doğru iş yapmakla; rüşvet vermemenin katlanmış cezasını çekiyorlar. Bu cezaları çekmeye cesareti olmayanlar, dünyanın içine düştüğü kötülöklere kendilerini atabilirler .Ya dünyayı seçeceksiniz ya da ahireti; ikisinin dışında bir çıkar yol gözüküyor. [\[419\]](#)

Soru:

İş hayatımızda bazı durumlarla karşılaşılıyor. İçine düştüğümüz bu durumlar yüzünden huzurumuz kaçıyor. Kur'an-ı Kerim ve hadis-i şerifler ışığında şu meselelerin çözümünü bize göstermenizi rica ediyoruz:

1. Çiftçi ve köylü tüccarlar bize gelip, belli bir fiyatla, kalitesini ve teslim edilecek zamanı belirterek satış sözleşmesi yapıyorlar. Avans da alıyorlar. Biz de fabrika sahipleriyle aynı şekilde anlaşıyoruz. Fakat fabrika sahipleri bize genellikle avans vermiyorlar. Her ikisinde de mal görülmeden anlaşma yapılıyor. Zaten malın gösterilmesi de imkansızdır.
2. Bazan da tüccarlarla pamuk için alış sözleşmesi yapmadan, fabrika sahipleriyle; malın kalitesi, ağırlığı ve fiyatını belirleyerek anlaşma yapıyoruz. Daha sonra çiftçi ve tüccarlardan malı satın alarak bu anlaşmayı yerine getiriyoruz. Her iki durumda da fiyat önceden belirleniyor.
3. Fabrika sahiplerine, fiyat tespiti yapmadan mal temin etmekteyiz. Onlarla; belli bir malı, belli bir süre içinde vereceğimizi belirterek anlaşma yapmaktayız. Daha sonra, önceden belirlenmiş bir günde fiyatı da tespit ederiz. Bazan da malı verdikten sonra fiyatı belirlemek için fabrika sahiplerinden iki ay kadar mühlet isteriz. Anlaşma gereğince, fabrika sahibi malı teslim alınca mevcut fiyat üzerinden alacağımızın yüzde elli veya yüzde altmışını bize ödüyor. Kalanı da fiyat kesinleştikten sonra ödüyor.
4. Bu yüzdendir ki pamuk alışverişinde pamuk toplanmaya başlayınca anlaşmalar da başlar. Nitekim bazıları pamuk toplanmadan, hatta birkaç ay önce bile anlaşma yaparlar. Bu gibi durumlar hakkındaki görüşünüz nedir?

Cevap:

Pamuk ticaretiyle ilgili olarak anlattığımız anlaşma şekillerinin hükümleri şunlardır;

Anlattığımız birinci ve ikinci ticaret şekillerinde "bey'i selem" oldukları halde, en önemli şartı mevcut değildir. Bey'i selem'de (siparişte) alış-veriş sözleşmesi yapılır yapılmaz, toplam fiyat peşin ödenmelidir. Bu şart bey'i selem'in sihhati için gereklidir. Anlattığımız her iki anlaşmada da bu şart yerine getirilmemiştir. Bu durumda, her ikisi de bey'i selem'in kapsamına girmiyor. Fakat bana göre, bu iki ticari alış veriş şekli, satış değil; bir sözleşme olduğundan doğrudurlar. Taraflar, malın kalitesi, fiyatı ve teslim zamanı konularında anlaşma yaparlar. İslam hukukuna göre, böyle bir

anlaşma caizdir. Bunda bir hata yoktur. Fakat taraflar bunu sadece anlaşma niyetiyle yapmalıdırlar. Mal alıp satma niyetiyle yapmamalıdırlar. Bana göre, üçüncü alış veriş şekli doğru değildir. Çünkü bu durumda fiyat askıda kalıyor. Fiyatın askıda kalma durumu, anlaşmanın sıhhatini de engellemektedir. Ayrıca tarafların münakaşa ve kavga etmeleri ihtimali de vardır. Bu tür bir anlaşmada taraflardan her birinin fiyatı belirleme konusunda, piyasada fiyat kendisi için en uygun hale gelene kadar erteleme ihtimali de var. Böylece aralarındaki çekişme büyüyebilir. En doğru olanı, pamuk toplanınca mevcut mal üzerinde anlaşmak ve alışveriş yapmaktır. Çünkü satıcı elindeki malı ortaya koyarak, kilosu ve kalitesi üzerinden bir fiyatta anlaşır; parayı alınca da teslim eder. Her iki taraf da mevcut mal üzerinde alışveriş yapar. [\[420\]](#)

Açık Artırma Ve Komisyon

Soru:

Aşağıdaki soruları cevaplamanızı rica ediyoruz.

1. Bazı acentalar, esnafa mal verirken, malı sattıktan sonra parası ödenirse yüzde yirmi komisyon vereceklerini söylüyorlar. Malı teslim alırken ücretini nakit olarak öderlerse de yüzde yirmi beş komisyon veriyorlar. Bu şekilde komisyon alıp vermek caiz midir?
2. Bir müslümanın, açık artırmada malının düşük fiyatla satılacağını ve zarar edeceğini görüp malını geri alması ve başka zamana saklaması caiz midir? Kendi adamlarını açık artırmada fiyat yükseltmek için kullanabilir mi?

Cevap:

Peşin alışı fazla, veresiye alışı az komisyon vermek, bana göre caiz değildir. Bir acentanın malı satarken esnafa verdiği komisyon, aslında kendi kârının bir kısmı oluyor. Alışveriş şartlarına göre, azaltma veya çoğaltma kârda olabilir. Bana göre, bu durumda faize benzer bir şey yoktur. Fakat veresiyenin müddetine göre komisyonda azaltma veya arttırma olursa, faize benzer bir durum ortaya çıkar.

Açık artırmada malını satacak olan kişi, zarara uğrayacağını veya normal fiyatı bulmadığını düşünerek malını geri çekebilir. Fakat malı geri çekerken hileye ve sahtekârlığa başvurması gerekir. Zarar ihtimalinden dolayı malını satmayacağını, geri çektiğini açık artırmaya katılanlara açıkça söylemesi gerekir. Açık artırmaya katılanlar arasına kendi adamlarını koyarak fiyat artırması, bir hile ve sahtekarlık olduğundan caiz değildir. [\[421\]](#)

İşçi Ve Memur Hakları

Soru:

Bir kuruluş benden, memurların, işçilerin, hizmetçilerin ve diğer çalışanların ücretlerinin belirlenmesinde İslam'ın görüşünün ne olduğunu sordu. Bildiğim kadarıyla Kitap'ta, Sünnet'te ve fıkıh kitaplarında bu meseleyle ilgili olarak bir hüküm bulunmamaktadır. Fakat bundan emin olmadığım için size yazıyorum. Kitap ve Sünnet ışığında Raşit Halifeler dönemiyle, sonraki müslüman sultanların ve salihlerin uygulamalarını açıklar mısınız?

Bu meselede, cevaplamanızı istediğim sorular şunlardır:

1. Bir memurun veya hizmetlinin ücretli yıllık izni kaç gün olmalıdır? Hakkı nedir?
2. Bir yılda ücretli mazeret izni kaç gün olmalıdır?
3. Hastalandığı günlerde de çalışmış gibi ücret alabilir mi?
4. Çalışanların ücreti hangi usulle belirlenmelidir?
5. Çalışanın geçindirdiği aile fertleri çoğalınca ücretlerinde de bir artış olmalı mıdır?
6. İzin almak için yazılı izin dilekçesi vermesi gerekir mi, gerekmez mi?
7. Yüksek dereceli çalışanlar ile daha aşağı kademedeki çalışanların hakları aynı mıdır? Yoksa bir fark olacak mı?

Cevap:

Sorularınız çok detaylı cevapları gerektirmektedir. Fakat ben cevapları kısa tutmak zorundayım.

İslam hukukunda, çalışanların haklarıyla ilgili detaylı bir usul belirtilmemiştir. Fakat bize verilen esaslar doğrultusunda ve onların ışığında detaylı ve sistemli bir program hazırlayabiliriz.

Raşid Halifeler döneminde, devlet çalışanları (memurlar) ile anlaşmalı çalışanlara yapılan uygulamalar hakkında hadislerde ve tarihte, hiç bir yerde, hiç bir şey belirtilmemiştir. Bu konudaki bilgiler, çeşitli kitapların değişik yerlerine serpiştirilmiş olup, dağınık bir durumdadır. Elimizdeki bu dağınık ve kısa bilgilerde belki sorularınızın gerekli cevabı olamayacaktır.

Ben, örf ve adetlere dayanarak ve İslam'ın genel insaf olgusunu da göz önünde bulundurarak sorularınızı kısaca cevaplayacağım:

1. Uygulanmakta olan yılda bir ay ücretli izin uygun görünmektedir.
2. Ayrıca ani sebeplerle ortaya çıkan durumlar için on beş gün ücretli mazeret izni verilmelidir. Daha uzun izinler ise ücretsiz olmalıdır.
3. Her çalışan hastalık günlerinin ücretini tam olarak almalıdır. Hastalığı ne kadar sürerse sürsün ücreti verilmelidir. Eğer iş veren bunu kabul etmiyorsa, hastanın tedavi masraflarını, ayrıca ailesinin geçimini üstlenmek zorundadır.
4. Bir çalışanın ücretini belirlerken göz önünde bulundurulması gereken bir kaç esas vardır. Örneğin, işinin özelliği nedir, kişinin birikimi,

- tecrübesi ve yeteneği nedir, bu tür bir iş için o yörede çalışanlara verilen ücret nedir, geçim sınırı nedir ve çalışanların ailevi sorumluluğu nedir?
5. Bütün işverenler veya kuruluşlar, çalıştırdıkları kişilerin aile fertleri artınca ücreti de arttırmayabilirler. Fakat, şüphesiz devletin ve büyük sanayi kuruluşlarının bunu uygulaması gerekir.
6. İzin için yazılı dilekçe vererek başvurmak, bir alışverişe benzemektedir. Bu yüzden prensip olarak yazılı dilekçe ve yazılı izin isteme gereklidir. Hatta bu belirli kurallara bağlanabilir. Fakat bir kişinin tek kişi ile muhatap olduğu iş yerlerinde sözlü olarak izin alma serbestliği bulunabilir. Bu da mümkündür ve caizdir. [\[422\]](#)
7. Prensip olarak, ücret farklılığı dışındaki tüm haklarda, bütün çalışanlar arasında eşitlik olmalıdır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SİYASİ MESELELER

İslâmi Devlette Zımmî Vatandaşlar

Soru:

"Hindu Büyük Meclisi'nin [\[423\]](#) bir üyesiyim. Geçtiğimiz sene bu teşkilata propaganda sekreteri olarak seçildim. Sizin isminizle daha bu yakınlarda tanıştım. Sizin, "Müslümanlar ve Siyasi Buhran" (1. ve 3. cild) "İslamın Siyasî Görüşü", "İslamî Düzen Nasıl Kurulmalıdır", "Selamet Yolu" vs. kitaplarınızı okudum. Bu kitaplarınızı okuduktan sonra İslam hakkındaki görüşlerim tamamen değişti. Şimdi, şahsen şunu düşünüyorum: Eğer bu (değişiklik) bir müddet önce olsaydı, hindu-müslüman meselesi bu kadar karmaşık bir hal almazdı. Sizin insanları davet etmekte olduğunuz ilahi sistemin gölgesi altında yaşamak bir övünç meselesi olabilir. Ancak ben sizden birkaç meselemin cevabını vermenizi isteyeceğim. Yazışmadan da öte eğer bir zaruret olursa sizi ziyaret etmek de istiyorum.

Sormak istediğim ilk şey şudur: İlâhi bir düzen içerisinde hindulara hangi statü tanınacaktır? Acaba onlara ehl-i kitab'a tanınan statümü tanınacaktır, yoksa zımmî statüsü mü?

İlâhi düzen içerisinde ehl-i kitab'a ve zımmîlere tanınan hakları okuduğum eserlerinizde bulamadım. Ancak, tarih bilgime dayanarak Arapların, Sind eyaletini [\[424\]](#) Muhammed b. Kasım [\[425\]](#) önderliğinde ele geçirdiklerinde hindulara ehli kitap statüsü tanımış olduklarını söyleyebilirim. Bu meseleyi ayrıntılı bir şekilde açıklayacağınızı umarım. Ehl-i kitabın ve zımmîlerin ne gibi haklara sahip olduklarını ve ülke yönetiminde müslümanlarla beraber söz sahibi olup olamayacaklarını da açıklayınız. Acaba, bu İlâhi Düzenin polis, ordu ve kanunları koruma kollama ile ilgili güçlerine hinduların da katılımı söz konusu olacak mıdır? Olmayacaksa, o zaman hinduların çoğunlukta olduğu eyaletlerdeki müslümanların statülerinin, sizin düzeninizdeki hinduların sahip olduğu statüye sahip olmasına rıza gösterecek misiniz?

İkinci olarak şunu sormak istiyorum: Kur an'ın askeri ve hukukî hükümleri, müslümanlar gibi hindulara da şâmil olacak mı? Hindular üzerinde hinduizmin kişisel kanunları uygulanacak mıdır, uygulanmayacak mıdır? Şunu söylemek istiyorum: Hindular kendi miras kanunları, birleşik aile

sistemleri, evlatlık edinme vs. gibi temel prensiplerine (Menuşaster'a) [\[426\]](#) uygun olarak yaşayabilecekler midir?

Bu soruların sırf hakkı arayış için sorulduğunun da bilinmesini isterim.

Cevap:

Mektubunuzda açıklamış olduğunuz fikirlerinize büyük bir saygı duyuyorum. Hindistan'da hindu-müslüman meselesinin halledilmeyecek derecede karmaşık bir hale geldiği bir gerçektir. Ancak, bu karmaşıklığın mesulleri, meseleleri hak prensiplerine ve doğruluk esaslarına göre değil de kişisel, ailevi, sınıfsal, ırksal ve ulusal esaslara göre çözmek isteyen kimselerdir. Böyle bir çözüme girmek istemenin neticesinin bugün gördüğümüz tablodan farklı olması zaten düşünülemezdi. Ancak işin üzülmeyecek tarafı, siz ve biz; hep birlikte bu olanlara ortağız ve bu durum hiç kimsenin de yararına değil.

Sormuş olduğunuz sorulara sırasıyla aşağıdaki satırlarda kısaca cevap veriyorum:

1. Eğer bugün Hindistan'da İslamî bir yönetim kurulsaydı bu; bir ulusun, başka bir ulus ya da uluslar üzerine hakimiyeti mânâsına gelmeyecektir. Bilakis ülkede belli usûl ve prensiplere bağlı böyle bir yönetimi yürütmeye yetkili olabileceklerin, bu usûl ve prensipleri benimseyen kişiler olacaktır. Bu usûl ve prensipleri benimsemeyen ya da en azından bu prensiplerin kendilerini ikna etmediği kimseler doğal olarak "Zimmet ehli" sıfatını kazanmaktadırlar. Yâni, bu kimselerin korunma yükümlülüğünü, bu usûl ve prensiplere bağlı yönetimi yürüten kimseler üzerlerine almaktadırlar.

2. Ehl-i kitapla diğer ehl-i zimmet arasında şundan başka bir fark yoktur: Müslümanlar ehl-i kitabın kadınlarıyla evlenebildikleri halde diğer zimmet ehlinin kadınlarıyla evlenememektedirler. Fakat, temel haklar bazında bu ikisi arasında bir fark bulunmamaktadır.

3. Zımmîlerin sahip olduğu haklar hakkında bu mektupta ayrıntılara kadar inmem mümkün, değil. Bununla birlikte temel olarak zımmîlerin iki çeşit olduğunu söyleyebilirim:

a. İslâmî hükümetin zimmetini kabul ederken anlaşma yapan zimmet ehli.

b. Herhangi bir anlaşma yapmadan zimmete giren zimmet ehli.

Birinci çeşit zimmet ehline, İslâmî devletle yapmış oldukları anlaşma uyarınca muamele yapılır.

İkinci çeşit zimmet ehline gelince: Onların İslâm devletinin zimmetini kabul etmeleri zaten şunu gerektirir: Müslümanların can, mal ve onurlarının korunduğu gibi onların da can, mal ve onurlarının korunması gerekir. Ehl-i zimmet, müslümanların sahip olduğu kanunî haklara sahip olacak, kanlarının diyeti müslümanların kanlarının diyeti gibi olacaktır. Onlar kendi dinleriyle amel etmede de tam bir hürriyete sahip olacaklardır.

Zimmet ehlinin ibadethaneleri korunacak, kendi dini öğretilerini öğretmek için düzenleme yapma hakları olacak, İslâmî öğreti onlara zorla kabul ettirilmeye çalışılmayacaktır.

[427]

Zimmîlerle ilgili İslâm'daki anayasal kanunların ayrıntılarıyla incelendiği bir çalışmamızı, inşallah ayrı bir kitap olarak yayınlayacağız.

4. Zimmîlerin kişisel hak ve hukuku ile ilgili olarak şunu diyebiliriz; Zimmîlerin kendi kişisel hak ve hukuklarını içeren kendi kanunlarına uymaları dini özgürlüklerinin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu yüzden İslâmî yönetim zimmet ehlinin evlenme, boşanma, miras, evlat edinme ve bunun gibi, ülkenin İslâmî kanunlarıyla (Low of the Land) çatışma içerisinde olmayan diğer kişisel kanunlarını onlar üzerinde uygulamaya koyacaktır. Sadece, bu gibi kişisel kanunlardan diğer tebea üzerinde kötü etkisi olanların uygulanmasına tahammül gösterilemez. Bir misal verecek olursak, herhangi bir zimmî ulus faizi meşru görüyor diye, İslâmî hükümet faizli alışverişlere müsaade etmeyecektir. Çünkü bundan tüm ülkenin ekonomik yapısı etkilenmektedir. Başka bir misal verirsek; zimmet ehli herhangi bir ulus zinayı meşru görüyor diye İslami yönetim onların kendi içlerinde bu işin ticaretini (Prostitution) yapmalarına müsaade etmeyecektir. Çünkü bu, insan ahlâkının herkesçe kabul edilmiş prensiplerine ters bir durumdur ve bu aynı zamanda ülke kanunu olan İslâmî ta'zirat kanunlarıyla (Criminal Law) da çatışmaktadır.

5. Ülke düzenlemesinde zimmîlerin, ilâhî yönetime müslümanlarla birlikte eşit olarak katılıp katılamayacaklarını soruyor ve "acaba bu İslami yönetimin polis, ordu ve kanunları koruma- kollama güçlerine hinduların katılımı da söz konusu olacak mıdır? Olmayacaksa o zaman hinduların çoğunlukta olduğu eyaletlerde müslümanların statülerinin sizin İlahî yönetiminizdeki hinduların sahip olduğu statüye sahip olmasına rıza gösterecek misiniz?" diye ekliyorsunuz. Bana göre bu soru iki yanlış üzerine bina edilmiş. Birincisi; ideolojik ama ulusal olmayan (İdeological Non-National State) yönetimin gerçek özelliklerini dikkate almamışsınız. İkincisi, sorunuzda ticari alışveriş türü bir anlayış göze çarpıyor.

Birinci soruya verdiğim cevapta da belirttiğim gibi belli usûl ve prensiplere bağlı hükümeti yürütmenin ve onu korumanın mesuliyetini ancak bu usûl ve prensiplere inanan ve benimseyen kişiler yüklenebileceklerdir. Bu usûl ve prensiplerin ruhunu ancak bu gibi insanlar anlayabileceklerdir. Tüm ihlâs ve samimiyetleri ile, bu işi din ve imanları ile eşdeğer göyerek 'devletin' işini yürütmeleri ancak bu insanlardan beklenebilecektir. Yine, bu usûl ve prensiplere inanan insanlardan, bu devletin korunması söz konusu olduğunda savaş meydanında canlarını feda etmeleri de beklenebilecektir. Bu usûl ve prensiplere inanmayan diğer insanlar hükümete ortak edilseler bile, bu hükümetin özünü ve ahlâkî ruhunu anlayamayacakları gibi, ne bu ruha uygun olarak iş yapabilecekler ve ne de içlerinde bu hükümetin üzerine oturmuş olduğu usûl ve prensiplere ihlas ve samimiyetleri söz konusu olacaktır. Sivil mahkemelerde bu gibi kişilere iş verilse, içlerinde memurca bir anlayış hüküm sürecek, sırf geçimleri için vakit ve kabiliyetlerini satmış olacaklardır. Eğer orduya alınsalar bu insanların durumu aynı kiralık askerler (Merecenaries) gibi olacak ve onlar İslâmî hükümetin kendi mücahidlerinden istediği ahlâkî yükümlülükleri yerine getiremeyeceklerdir. Bu yüzden prensip olarak ve ahlâkî açıdan İslâmî hükümetin bu meseledeki tutumu şudur: İslâmî hükümet zimmet ehlinen orduda hiçbir hizmet beklememekte, ülkenin askeri olarak korunma yükünü tamamiyle müslümanların omuzlarına yüklemektedir. Zimmet ehlinen sadece savunmaya yönelik bir vergi almakla iktifa edilmektedir. Yalnız, bu vergi ve askerlik hizmeti ikisi bir arada bir vakitte ehl-i zimmetten istenmez. Eğer zimmet ehlinen birisi kendiliğinden askerlik hizmeti yapmak için istekte bulunursa; o, kabul edilir. Bu durumda korunma vergisinden muaf tutulur. Zimmîlerin sivil makemelerde iş yapmalarına gelince: Anahtar mevkiiler (Key Positions) ve hukuki siyasetin belirlenip korunduğu vazifeler behemehal zimmet ehline verilemez. Elbette, zimmîlerin memur sıfatıyla hizmette bulunmalarında bir sakınca yoktur. Aynı şekilde, şûra için seçilen mecliste, zimmet ehline; üye olma ya da oy verme hakkı verilmeyecektir. Tabii ki zimmîlerin medeni bağımsızlıklarını koruyup gözetecek ayrı konsüller kurulmasına İslâmî yönetim ön ayak olacaktır. Buna ilaveten, zimmîler ülkenin yönetimi ile ilgili olarak istek, ihtiyaç, zaruret, şikayet ve önerilerini gündeme getirebilecekler ve İslâmî şûra meclisi bunları gündemine alarak tam bir dikkatle çözümü için çalışacaktır.

Doğrusunu söylemek gerekirse; İlahî yönetim herhangi bir ulusun tekelinde değildir. Bu usûl ve prensipleri kabul eden herkes hindu oğlu da olsa sih oğlu da olsa İlahî yönetimi yürütmeye ortak olabilir. Ancak, İlahî yönetimin usûl ve prensiplerini kabul etmeyen kimseler -müslüman oğlu olsalar bile- hükümetin korumasından yaralanabilirler, ama hükümeti yürütmeye ortak olamazlar.

Sizin "Acaba hinduların ekseriyette olduğu eyaletlerde hinduların İlahî hükümette sahip oldukları statünün aynısının müslümanlara verilmesine rıza

gösterecek misiniz?" şeklindeki sorunuzun aslında Müslim Lig [428] liderlerine sorulması lâzımdır. Çünkü, siyasî alışveriş işlerini onlar yapıyorlar. Eğer bizden sorarsanız, biz bu soruya açık ve taassuba kaçmadan şöyle bir cevap veririz:

Hinduların hükümet kurma yetkisine sahip oldukları bölgelerde siz prensip olarak iki çeşit hükümet kurabilirsiniz:

1. Ya hinduizmin dini esaslarına dayalı bir yönetim.
2. Veya vatan milliyetçiliği esaslarına dayalı bir hükümet.

Birinci durumda, İlahî hükümette hindulara verilen hakların aynısının "Râm Râc" [429] da biz müslümanlara verilmesi sizin için bir sorun oluşturmamalıdır. Hatta, başkalarının ne yaptığına bakmadan, siz bir meselenin çözümü için hinduizmde bulduğunuz buyrukları eksiksiz uygulayabilirsiniz. Eğer sizin müslümanlara yönelik muameleniz, bizim hindulara yönelik muamelemizden daha iyi olursa ahlak sahasında sizin bizim üzerimize galibiyetiniz söz konusu olacak ve bizim İlahî hükümetimizin bir gün sizin "Râm Râc" imza dönüşmesi uzak bir ihtimal olmayacaktır. Ama, eğer hadiseler bu tablonun tamamen aksine gelişirse, o zaman, er ya da geç, neticenin de bu söylenenlerin aksine çıkacağı (hindu yönetiminin İlahî bir yönetime dönüşeceği) açıktır.

İkinci duruma gelince: Hükümetinizin vatan milliyetçiliği esaslarına dayalı olarak kurulması halinde iki seçenektan başka seçeneğiniz olmayacaktır:

- a. Ya demokratik (Democratic) bir usûl uygulayıp, müslümanlara genel nüfusa oranlarına göre parlamentoya katılım payı vereceksiniz.
- b. Ya da hükümetin hinduların hükümeti olduğunu ve müslümanların boyun eğdirilmiş bir ulus (Subject Nation) olarak kalacaklarını açık açık onlara söyleyeceksiniz.

Siz kendi yönetiminiz altında müslümanlara bu iki seçenektan istediğiniz birisiyle muamelede bulunabilirsiniz. Her halükârda, sizin davranışınızı bakarak, İslâm devleti Kur'an ve Sünnet'in zimmîlerle ilgili belirlemiş olduğu usûl ve prensiplerde zerre miktarı kadar bile bir değişiklik yapmayacaktır. Siz kendi ulusal devletinizde müslümanları soykırıma tabi tutsanız ve hatta çocuklarına vanncaya kadar onları canlı bırakmasamz bile, İslâmî devlet bunun intikamını almak amacıyla hiçbir zimmînin saçının teline bile dokunmayacaktır. Bunun tersine siz gönlünüzden kopup hindu devletinin Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlığı ve Genelkurmay Başkanlığına bazı müslümanları getirseniz bile, hiçbir zimmî İslâm devletinin

[430]

siyasetinin şekli ve yönünü tayin edici bir makama getirilmeyecektir

Zimmîler Konusunda Daha Geniş Bir Açıklama

Soru:

Sizin tüm eserlerinizi ve daha önce göndermiş olduğunuz mektubunuzu da okuduktan sonra şöyle bir karara varmada kendimi haklı görüyorum: Siz katıksız bir İslâmî sistem kurmak istiyorsunuz ve size göre İslâmî yönetimde zimmîler ve ehl-i Kitabın statüsü aynı hindu kast sistemindeki paryaların statüsü gibi birşey olacaktır. Siz, "zimmet ehlinin ibadethaneleri korunacak, kendi dini öğretilerini öğrenmek için düzenleme yapma hakları olacak" diye yazıyorsunuz. Ama hinduların kendi dinlerini başkalarına tebliğ etme, yayma haklarının olup olmayacağını yazmıyorsunuz. Yine "bu usûl ve prensipleri kabul eden herkes hindu oğlu da olsa sih oğlu da olsa İlahî yönetimi yürütmeye ortak olabilir" diye yazıyorsunuz. Lütfedip şu sorumuza da cevap verebilir misiniz? Bir hindu, hindu olarak kaldığı halde, sizin hükümetinizin usul ve prensiplerini kabul etse, onun yürütülmesine ortak olabilir mi?

Müslümanların ehl-i kitab'ın kadınlarıyla evlenebileceklerini açıklamışsınız, ama ehl-i kitabın da müslüman kadınlarla evlenip evleneyeceğine hiç değinmemişsiniz. Eğer cevabınız menfi ise, siz müslümanların bir üstünlük kompleksi (Superiority Complex) içinde olduğu şeklindeki bir ithamı nasıl cevaplandırırınız? Eğer siz kendinizi haklı göstermek (Justification) için müslümanların iman yönünü gündeme getirmek isterseniz, acaba, siz günümüz sözde müslümanlarının sizin söylediğiniz İslâmî usûl ve prensiplere ve İslâmî şahsiyete uygun bir yapıda olduklarını da söyleyebilir misiniz?

Geçtik günümüz müslümanlarından, acaba siz Hülefâ-i Raşidîn döneminde İslâm'a giren kimselerin çoğunun siyasi iktidarı elde edebilmek için İslâm'a girdiklerini inkâr edebilir misiniz? Eğer bunu kabul etmek istemezseniz o zaman lütfen şu sorumuzu cevaplayınız: İslâmî yönetim neden sadece 30-35 sene devam edebilmiştir? Niçin Hazreti Ali gibi tedbir sahibi ve mücahid bir şahsiyete karşı, Hz. Aişe'ye (r.a) kadar bir çok kimsenin katıldığı o kadar muhalefet yapılmıştır?

Siz İlahî sistemin kurulması için o kadar istekli olmanıza rağmen, Pakistan'ın kurulmasına da karşı çıkıyorsunuz. Acaba, siz sınırsız bir İlahî yönetim mi kurmak istiyorsunuz? Cevabınız kesinlikle menfi olacaktır. O halde sizin bu İlahî yönetiminiz için en uygun ülke Cinnah ^[431] ve arkadaşlarının kurmak için uğraştığı Pakistan olacaktır. Sizin Pakistan sınırlarını aşarak tüm Hindistan çapında bir İlahî yönetim kurmak istemenizin amacı nedir? Üstelik şu düğümü de çözmeniz gerekecektir; Günümüz şartlarında sözünü ettiğimiz şekilde bir İlahî sistemi yürütmek için üstün ahlâk ve iyi karakter sahibi şahsiyetleri nereden bulacaksınız? Bu soruya cevap verirken Hz. Ebu bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman-ı Gani (r.a) gibi emsalsiz şahsiyetlerin bile sözünü ettiğiniz hükümeti birkaç seneden fazla yürütemediklerini de göz önüne almalısınız. 1400 sene sonra İlahî sistemi pratiğe dökülebilmek için ileriye gören gözlemlerinizle ne gibi uygun şartlar öneriyorsunuz?

Sizin mesajınızın her tür fikre sahip müslümanlar arasında hızla yayıldığına şüphe yok. Kendileriyle görüşme fırsatı bulduğum müslümanların hepsi de sizin söylediklerinizin tamamen İslâmî olduğunu kabul ediyorlar. Ancak herkes benim daha önceki satırlarda belirttiğim cinsten itirazlarda bulunuyor. Yani, Hülefâ-ı Raşidîn dönemindeki usul ve prensiplere bağlı bir yönetimi yürürlüğe koyabilmek için o zamanki hükümeti yürüten kişilerin karakteriyle eşdeğerde karakter ve şahsiyete sahip insanlar nerededir? Dahası, en seçkin ve örnek insanların bile yanm asır sürdüremedikleri bir yönetimi günümüzde uygulamaya koymak düşüncesi safdillikten başka ne olabilir ki?

Bunlara ilaveten bir başka şey daha arz etmek istiyorum: Ben, yakın zamana kadar, sadece hindulann ortak bir hedefe sahip olmadıklarını buna karşılık müslümanların toplumsal bir yaşama ve ortak bir hedefe sahip olduklarını zannedirdim. Ama, müslümanların siyasi durumunu dikkatlice mütalaa ettikten sonra müslümanların halinin bizden daha perişan olduğunu anladım. Saklayıp gizlemeden diyebilirim ki, ben farklı düşüncelere sahip tüm müslüman liderlerle, onların hedef ve stratejileri hakkında söyleşilerde bulundum. Benim amacım hakkı arayan biri sıfatıyla merak ettiğim konuları araştırıp incelemektir. Müslüman liderlerden aldığım cevaplar beni şaşırttı ve müslümanlar hakkındaki zannımı yanlış çıkarttı. Bu araştırmaların sonunda müslümanlar arasında da strateji ve hedef açısından belirgin ihtilafların olduğu açığa çıktı. ^[432]

Sizinle aynı inanca sahip bazı müslüman liderler, sizinle ne şiddetli bir anlaşmazlık içindedir, görüyorsunuz değil mi? Bu ayan-beyan hakikatleri göz ardı edip sırf kitap sayfalarındaki bir düşüncüyü teori olarak gündeme getirmek ayrı bir şeydir; bu teoriyi pratiğe aktarmak şüphesiz daha ayrı bir şeydir. Siyaset gizlenmesi mümkün olmayan apaçık bir hakikattir. Şimdi siz benim bütün bu aktardıklarımı göz önüne alarak, beni stratejiniz hakkında ayrıntılı olarak aydınlatabilir misiniz?

Cevap:

Doğrusunu söylemek gerekirse, sizin sorularınızın gerçek sırrını şimdiye kadar çözebilmiş değilim. Bu yüzden, benim size yazdığım cevaplar üzerine hiç beklemediğim yeni sorularla karşılaşıyorum. Eğer siz önce temel meselelerden konuya girip, daha sonra tedrici olarak sözü fer'i meselelere ve bilahare günlük siyasete (Current Politics) getirirseniz daha iyi olacaktır. Çünkü; böylece, benim fikirlerime katılmasanız bile, hiç değilse ne söylediğimi mutlaka anlayabileceksiniz. Şu an, mektubunuzdan benim tavrımı net olarak anlamadığınız duygusuna kapıldım.

Mektubunuzda, benim rüyasını görmekte olduğum İslâmî sistemde zimmîler ve ehl-i kitab'ın statüsünün, hinduların kast sistemindeki paryaların statüsü ile aynı olacağını belirtiyorsunuz. Bu satırlarınızı okuyunca doğrusu şaşırdım. Ya siz zimmîlerin İslâm devletinde sahip oldukları statüyü benim açık açık anlatmama rağmen anlamamışsınız, ya da hinduizmin kast sistemindeki paryaların statüsünü bilmiyorsunuz.

Mennu'nun ^[433] "Dehrem Şaşter" ^[434] adlı kitabında, İslâm fikhının (hukukunun) zimmîlere tanıdığı hak ve hoş görüyü, hinduizmin paryalara tanıdığına dair hiçbir iz ve emareye rastlanmamaktadır. Hepsinden daha önemlisi, paryalık ırkî üstünlük esaslarına göre oluşturulduğu halde, zimmîlik sırf inanç esaslarına göredir. Zimmî birisi İslâm'ı kabul ederse müslümanların imam ve emiri makamına kadar çıkabilir, ama acaba bir parya herhangi bir inanç veya dini kabul ettikten sonra bulunduğu statünün bağımlılıklarından kurtulabilir mi?

Sizin, "acaba bir hindu hindu olarak kaldığı halde sizin hükümetinizin usûl ve prensiplerini kabul etse, onun yürütülmesine ortak olabilir mi?"

şeklindeki sorunuz bana çok çarpık geldi. Bir hindunun İslamî hükümetin usûl ve prensiplerine iman ettikten sonra hindu olarak kalmayıp, artık müslüman olacağı dikkatinizden kaçmış galiba. Bugün bu ülkedeki hindu kökenli milyonlarca müslüman İslâm'ın temel prensiplerini kabul ettikleri için müslüman olmuşlardır. Aynı şekilde gelecekte de bu prensipleri benimseyen hindu kökenliler de müslüman olacaklardır. Müslüman olduktan sonra onlar hiç şüphesiz İslamî yapıyı yürütmeye bizimle aynı statüde bulunacaklardır.

Hinduların İslamî devlette dinlerini tebliğ ve yayma haklarının olup olmadığını soruyorsunuz. Sorunuz bu kadar kısa olmasına rağmen cevabı o kadar kısa değildir. Tebliğin birkaç şekli vardır. Bir şekli şudur: Herhangi bir dinî grubun kendi gelecek nesillerini ve halkını kendi dini öğretisi doğrultusunda eğitmesi. Tüm zimmî gruplar İslâm Devleti'nde bu hakka sahiptirler. Tebliğin ikinci bir şekli şudur: Herhangi bir dinî grubun yazılı ya da sözlü olarak kendi dini öğretilerini başkalarına arz edip; İslâm dahil, diğer dinlerle olan ihtilaflarını ilmi olarak beyan etmeleri. Zimmîler bu şekilde bir hareket serbestisine de sahiptirler. Ancak biz, herhangi bir müsümanın hem İslâm Devleti'nde yaşayıp ve hem de dinini değiştirmesine müsaade edemeyiz. Tebliğin üçüncü şekli ise şöyle açıklanabilir: Herhangi bir dinî grubun ülkedeki yaşam tarzını değiştirip İslamî usul ve prensipler yerine kendi usûl ve prensiplerini uygulamaya koymak amacıyla yürüttüğü tebliğ hareketleri. Bu çeşit tebliğ hareketlerinden hiçbirisine biz kendi iktidarımızda müsaade etmeyiz. Bu meselede ayrıntılı bilgi için "İslam'da Mürtedin Katlinin Hükümü" adlı makalemi okuyabilirsiniz. [\[435\]](#)

Ehl-i kitabın kadınlarıyla müslüman erkeklerin evlenmesinin caiz, müslüman kadının ehl-i kitab'ın erkekleriyle evlenmesinin ise caiz olmamasının sebebi herhangi bir üstünlük duygusuna dayanmamaktadır. Bilakis bu psikolojik bir hakikate dayanmaktadır. Erkek genellikle az etkilenmekle birlikte daha çok etkilenmektedir. Kadın ise genellikle daha çok etkilenmekle birlikte, az etkilenmektedir. Eğer müslüman olmayan bir kadın, müslüman bir erkekle evlenirse; o kadının, müslüman erkeği etkileyip gayr-ı müslim yapma imkanı azdır. Bilakis, kendisinin müslüman olma ihtimali daha fazladır. Ancak müslüman bir kadın, gayr-ı müslim biriyle evlenirse; onun, kocasını müslümanlaştırıp evlatlarını müslüman olarak yetiştirmesinden daha çok, kendisinin dinini değiştirme ihtimali ağır basar. Bu yüzden, müslümanlara; kızlarını, gayrı müslimlere nikahlama müsaadesi verilmemiştir. Ancak, eğer ehl-i kitab'tan herhangi bir kimse kendi kızını müslümanlardan birisine vermek isterse; müslüman kişi, o kızı nikahlayabilir. Şu da var ki; Kur'an-ı Kerim'de böyle birşeye müsaade edilirken, müslümanların; gayr-ı müslime hanımların sevgisi uğruna imanlarını kaybetmemeleri uyarısında da bulunulmuştur. Böyle birşeyin, müslüman bir kişinin yapmış olduğu amellerin boşa gitmesine ve ahirette hüsrana uğramasına sebep olacağı bildirilmiştir. Ayrıca bu müsaade, özel olarak ihtiyaç duyulan durumlarda verilmiş bir müsaadedir. Bu, herkesin kabul ettiği; beğenilen bir fiil değildir. Bazı durumlarda böyle bir evlilik yasaklanmıştır da. Tâ ki, müslüman topluma gayr-ı müslim unsurların karışması dolayısıyla müslüman toplumda uygunsuz bir ahlâkî yapı ve itikadî durum neşvü nema bulmasın.

Sizin, hakiki İslam Devletinin neden 30-35 seneden daha fazla sürmediği şeklindeki sorunuz oldukça önemli bir tarihi mesele ile bağlantılıdır. Eğer siz, İslam tarihim dikkatle, üzerinde düşünerek mütalaa ederseniz bunun sebeplerini anlamak o kadar fazla müşkil olmayacaktır. Herhangi özgün bir usûl ve prensipten yola çıkan bir cemaatin kurmak istediği bir yaşam sisteminin tüm şan ve şevketiyle yürümesi ve ayakta kalması, cemaatin liderliğinin bu usûl ve prensibe doğru ve canlı bir şekilde ayak uyduran seçkin kimselerden oluşan bir kadroya sahip olmasına bağlıdır. Liderliğin bu vasıfta bir kadronun elinde bulunabilmesi ise ancak bu kadronun normal vatandaşlar üzerindeki kontrolünün devam etmesiyle mümkündür. Yine bu kadronun büyük çoğunluğunun en azından, bu özgün usûl ve prensibe derin bir bağlılıkla birlikte, bu prensibi çığneme pahasına başka bir yöne çağıran kimselerin sözlerinden etkilenmeyecek şekilde eğitimden geçmiş olmaları gerekir. Bu noktayı iyi bir şekilde kafamıza yerleştirdikten sonra İslam tarihine bir göz atalım:

Peygamber Efendimiz (s.a) zamanında boy gösteren medenî inkılab ve tesis edilen hayat nizamının temeli şu idi: Arap milleti içerisinde bir çeşit ahlâkî inkılab (Moral Revulation) vukua gelmiş, Efendimizin (s.a) önderliğinde yetişen salih insanlardan oluşan küçük kadronun önderliğini tüm Araplar kabul etmişti. Ancak Hulefa-ı Raşidîn döneminde ülkelerin peşpeşe fethedilmeye başlamasıyla İslam bu ülkelerde çok hızlı bir şekilde yayıldı, ama İslâmî düşünce aynı hızla takviye edilip oturtulamadı. Çünkü o zamanlar basın-yayın, talim ve tebliğ araçları da günümüzdeki kadar gelişmiş değildi. Bu yüzden isanların fevc fevc müslüman topluma akıp karışmasına rağmen bu insanların ahlâkî, amelî ve zihnî plânda İslâmî harekete mükemmel bir şekilde adaptasyonları için gerekli düzenleme yapılamadı. Neticede müslümanların genelinde, gerçek mânâda müslümanların oranı oldukça düştü; yarım yamalak müslümanların oranı iyice yükseldi. Ancak, prensip olarak bu tip yarım yamalak müslümanların hakları, yetkileri ve toplumdaki konumları gerçek mânâdaki müslümanlardan hiçbir şekilde farklı olamazdı. Bu yüzden Hz. Ali (r.a) zamanında irticai (gerici) hareketler (Reactinory Movements) boy gösterince, müslüman halkın büyük bir kesimi bu hareketlerden etkilendi ve liderlik hâlis İslâmî prensiplere bağlı olarak iş yapan kişilerin elinden gitti. Bu tarihi hakikati anladıktan sonra, gerçek İslamî devletin 30-35 seneden daha fazla bir müddet ayakta kalamaması hadisesi bize zerre kadar bile şaşkırtıcı gelmemektedir.

Eğer biz bugün, İslâm'ın isteğine uygun bu zihniyet, bu ahlâk ve bu sîrete sahip insanlardan oluşan bir cemaat kurabilirsek, günümüz iletişim araçlarından yararlanarak sadece kendi ülkemizde değil; dünyanın diğer ülkelerinde de bir ahlâkî ve medenî inkılab yapabileceğimiz ümidine sahibiz. Biz, böyle bir cemaatin oluşturulmasından sonra, halkın önderliğinin bu cemaat dışında başka bir partinin eline verilemeyeceğine inanıyoruz. Sizin, müslümanların bugünkü durumuna bakarak kafanızda oluşan görüş, bizim göz önünde bulundurduğumuz durumla uyuşmamaktadır.

Eğer doğru ve üstün ahlâka sahip insanlar iş başına gelirse, ben size sadece müslüman halkın değil; hindu, hristiyan, parsi [\[436\]](#) ve sih, herkesin bu insanlara meyledeceği ve kendi dinî liderlerini bırakarak bu üstün ahlâklı kimselere itimad edecekleri garantisini verebilirim. Ben şu an, eğitim, öğretim ve organizasyon aracılığıyla böyle bir cemaat oluşturma düşüncesindeyim ve Allah Teâlâ'ya bu işte bana yardımcı olması için duacıyım.

"İlahî Hükümet" ile "Pakistan" arasındaki farkla ilgili olarak sorduğunuz sorunun cevabını benim kitaplarımda bulabilirsiniz ama, bu nokta belki de gözünüzden kaçtı. Pakistan'ın kurulması ile ilgili istekler milliyetçilik esaslarına dayanmaktadır. Yani, bu istekte bulunanlar; müslümanların çoğunlukta olduğu bölgelerde, müslümanların hükümet kurma hakkının olmasını istemektedirler. Bunun tersine İslamî bir hareketin temeli İslamî esaslardır. Pakistan'ın çağrısı sadece müslümanlıkla ilgili olan kimselerdir. Oysa, İslâmî hareketin çağrısı doğuştan müslüman, hindu ya da başka bir dine mensup olsalar da tüm insanlardır. Pakistan ancak müslümanların çoğunlukta oldukları yerlerde kurulabilir. Ve bu Pakistan'ı kurma hareketinin [\[437\]](#) sonuçta katıksız bir İslamî devletin kurulmasıyla neticeleneceği beklentisi de çok azdır. [\[438\]](#) Çünkü katıksız bir İslamî yapının

kurulması Pakistan hareketi ile gerçekleştirilemeyecek bir ahlâki inkılabıya bağlıdır. İslâmî hareket herhangi bir yerde müslüman halkın önceden çoğunlukta olması gibi bir ön koşula muhtaç değildir. İslâmî hareket ahlâki, zihni ve medeni bir davettir ve tüm insanlara selamete kavuşmaları için birkaç usul ve prensip vazetmektedir. Eğer bu daveti Pencab ya da Sind eyaletleri herkesten önce kabul ederlerse, İlahî sistem bu eyaletlerde kurulabilir. Veya Medras, Bombay ya da herhangi bir bölge erken davranıp bu daveti kabul ederse İlahî düzen bu bölgelerde kurulabilir. Biz bu daveti müslüman, hindu, sih, hristiyan herkese sunuyoruz. Bize göre bu davet müslümanların milli varlıkları için değil; tüm müslümanların selameti için vazedilmiş usul ve prensiplerdir. Bakarsınız, doğuştan müslüman olanlar onu kabul etmeyebilir, ama doğuştan hindu olanlar öne geçerek bu prensipleri kabul edebilirler. Müslümanların günümüzde ortak bir hedef üzerinde anlaşamamaları yüzünden ortaya çıkan dağınıklık, hindulardan daha fazla olduğu şeklindeki görüşünüz doğrudur. Aslında bu, İslâmî esasları bırakıp; dünyevî meseleleri, nefsin istekleri ve İslâm dışı metodları taklid ederek çözümlenmeye çalışmanın bir neticesidir. Eğer müslümanlar, bireysel ve toplumsal sorunlarını İslâmî usul ve prensiplere uygun olarak çözmek yolunda çaba gösterebilirler; siz, onların hepsini tek bir hedefin peşinde tüm güçlerini sarfederken görecektiniz. Sizin müslümanlar arasında düşünce ve tavır bağlamında hissettiğiniz dağınıklığı ben de bir zamandır gözlemliyorum. Bizim İslâmî hareketimize karşı çeşitli müslüman grupların almış olduğu tavır da gözümüzden kaçmıyor. Ancak, bu gibi şeyler içimde karamsarlık duygusu uyandırmıyor. Çünkü bütün bu olanların perde arkasındaki asıl aksayan yönü gayet iyi biliyorum. Ben karamsar değilim; bilakis ümit doluyum. Sizin de yazmış olduğunuz gibi, benim ortaya attığım asıl ve katıksız İslâm düşüncesini tahsilli müslüman tabaka büyük bir haz ve hızla kabul etmektedir. Bunun yanında, müslüman grupların bugünkü çalışma metodlarıyla selamete kavuşmalarının hemen hemen imkansız olduğunu ben de görüyorum. Bu yüzden, yakın bir gelecekte müslüman gençlerin, çeşitli gruplardan ve bu grupların metodlarından ümitsizliğe düşerek katıksız İslâmî usul ve prensiplere dayalı bir metoda başvurmaları kuvvetle muhtemeldir.

Ben bunlarla birlikte şunu da gördüğümü ilave etmeliyim: Hindular cephesinde de hindu milliyetçiliği siyasi özgürlük menziline ulaşınca hindular; siyaset, sosyal yaşam ve medeniyet cihazını işletmek için bazı prensiplere gereksinim duyacaklardır. Bu gibi prensipler Gandi'nin [\[439\]](#)

felsefesinde, Kongres'in [\[440\]](#) ulusalcılığında veya Hind Meha Sebha'nın [\[441\]](#) dini tutuculuğunda bulunamayacaktır. O zaman hinduların önünde yalnız iki yol bulunacaktır: Ya komünist prensipleri benimseyecekler ya da İslâmî usul ve prensipleri kabul edeceklerdir. Böyle bir durum söz konusu oluncaya kadar, eğer biz İslâmî usullere tam anlamıyla bağlı davetçilerden oluşan salih bir kadro kurmada başarılı olabilirsek, hindu ve sih kardeşlerimizi komünistlik belasından kurtarıp, İslâmî usul ve prensipler tarafına çekmede yüzde seksen başarılı olabileceğimize inanıyorum. Bizim bu amacı gerçekleştirmek yolunda en büyük engelimiz; günümüzdeki hindularla müslümanlar arasındaki ulusal çekişmedir. Bununla birlikte biz şu anda tatbik etmekte olduğumuz metodla hindu, sih ve diğer gayri müslim milletleri İslâm aleyhine güttükleri taassubtan uzaklaştırabileceğimize inanıyoruz. Bizim çalışmamız, İslâm dairesi dışındaki kimselerin İslâm'a; dünyalık bazı amaçlar için uzun bir zamandır kendileri ile çatışma halinde buldukları bir milletin dini sıfatıyla değil, hâlis usul ve prensipler olması perspektifinden bakmalarını sağlamaktır. [\[442\]](#)

Müslim Lig'le [\[443\]](#) İhtilafın Keyfiyeti

Soru:

Şu an içine düşmüş buldukları şartlar muvacehesinde Hindistan müslümanlarının siyasi ve iktisadi gelişmeleri İslâmî prensip, gelenek ve görüş açısına uygun olarak hangi metod, sistem ve esaslarla mümkün kılınabilir? Lütfen aşağıdaki taslak doğrultusunda ayrıntılı görüşlerinizi [\[444\]](#) bildiriniz.

- Ulusal dirilişin (uyanışın) ortak amacının gerçekleştirilebileceği, farklı müslüman grup ve ekollerin birleştirilebileceği uygulanabilir bir kanun taslağı öneriniz.
- İslâm'ın özüne uygun bir iktisadî taslak ve nizamname hazırlayınız.
- Hindistan müslümanlarının içine düşmüş olduğu özel durumu göz önüne alarak şunun mümkün olup olmadığını bize yazınız: Eğer müslümanlar çoğunlukta oldukları bölgelerde özgür devletler kurabilirlerse, din ve siyaset arasında yakın bir eşgüdümün olacağı hükümet sistemleri kurabilirler mi?
- İslâmî prensip, gelenek, düşünce ve nazariyelere uygun, müslümanların; toplumsal, medeni ve kültürel yönlerini kuşatan bir taslak hazırlayınız.
- Toplumun ulusal refahı için dinî müesseseleri, yani, vakıfları ve diğer kaynakları belli bir merkezin kontrolü altında örgütleyebilmek için izlenmesi gereken metod ve nizam ne olmalıdır? Yalnız bu soruya cevap verirken, bu müesseseleri elinde tutan kişilerin duygu, temayül, amaç ve farklı düşüncelerinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Cevap:

Sormuş olduğunuz ayrıntılı sorular, aslında yalnızca bir büyük sorunun parçalarıdır. O halde bütün bu ayrıntıları ayrı ayrı ele alıp herbiri hakkında ayrı ayrı görüş bildirmek yerine, bütün bu ayrıntıları kuşatan o büyük soruyu cevaplamak daha yerinde olmaz mı? O büyük soru şudur: Günümüz müslümanları Kur'an'ın öngördüğü müslümanlar haline nasıl getirilebilir? Asıl soru budur ve bu sorunun cevabının bulunması ile birlikte diğer bütün sorular kendiliğinden cevaplanmış olacaktır.

Bana göre, bu sorunun doğru ve açık cevabı şudur: Öncelikle İslâm'ın gerçek şekli ve İslâm'ın insanlardan istedikleri müslümanların gözlerinin önüne konulmalı ve onlardan bilinçli bir şekilde bunları kabul etmeleri istenmelidir. Daha sonra İslâm'ı ve İslâm'ın kendinden istediklerini bilerek ve anlayarak kabul eden ve bu kabullerini bizzat pratiğe dökerek bunun hakiki bir kabul olduğunu ispat eden kişilerin bir parti şeklinde organizesine başlanmalıdır. Bununla birlikte bilahare bu parti aracılığıyla tüm ulusu cezbetmenin bu partinin bir vazifesi olacağı düşüncesinden

hareketle, müslümanlar arasında sürekli bir tebliğ ve telkin hareketi yürütülmelidir.

Bu parti sadece bir hedef gözetmelidir; o da İslam'ı hayata hakim kılmak olmalıdır. Bu partinin yalnızca bir prensibi olmalıdır; o da dünyalılar rağbet etse de, etmese de İslâm'ın halis metoduna uygun olarak yürümek ve İslâm'ın dışındaki metodlarla her türlü yakınlaşma, uzlaşma ve karışmayı kesinlikle bırakmaktır. Böyle bir hedef ve böyle bir prensiple hareket eden bir parti için sizin gündeminize gelen cinsten sorular söz konusu olmayacaktır. Eğer bu soruların bazıları gündeme gelse bile, sizin gündeminize geldiği şekilde gelmeyecektir. Böyle bir parti mensuplarının herhangi bir yeni taslak oluşturmaları değil, sadece hazır olan taslakları uygulamaya koyabilmek için güç birikimi oluşturmaları söz konusu olacaktır. Onlar, içinde buldukları şartların hazırlamış oldukları taslaklara uygun olup olmadığını önemsemeyecekler, kendi hazırladıkları taslağa uyabilmesi için uygunsuz şartları zorla değiştireceklerdir. Şunu demek istiyorum onların bu meseledeki görüş açıları siz beyefendilerin benimsemiş olduğu görüş açısından tamamen farklı olacaktır.

Ben, sizlerin belki de içinden çıkamayacağınız cinsten bir karmaşıklık içine düştüğünüze inanıyorum. O karmaşıklık şöyle bir şeydir: Sizler, bir taraftan yüzde doksan dokuzu İslam'dan birşey bilmeyen, yüzde doksan beşi münharif ve yüzde doksanı üzerinde buldukları inhirafta ısrar eden, yani; İslâm prensiplerine göre amel etmek istemeyen ve kendilerine onlar sayesinde müslüman denilen gerekleri yerine getirmek istemeyen bütün bu sözde müslüman halkı müslüman sıfatıyla ele alıyorsunuz. Öbür taraftan, şu an geçerli olan bütün şartları küçük bir restorasyona tabi tuttuktan sonra kabul ediyorsunuz. Bir de şartlar ve durumların bu şekilde kalmasını ve bu şartlar içerisinde İslâmî bir yapılanmanın yürürlüğe konabilmesi için bir boşluk bulunmasını istiyorsunuz. Bu sizin için oldukça çetrefilli bir karmaşıklık demektir. Bu yüzden ben, siz beyefendilerin karşı karşıya kaldığınız meselelere çözüm bulabileceğinizi zannetmiyorum.

Soru:

Sizin de bilmiş olduğunuz gibi Müslim Lig faaliyetlerini genişletmek için bir icra komitesi tayin etmiş bulunmaktadır. Bu icra komitesi ise müslümanların durumunun düzeltilmesi ve geliştirilmesi için bazı alt komiteler oluşturdu. Bu komitelerden bir tanesi de müslümanların dini ve toplumsal durumlarını iyileştirmek için kurulmuş bulunuyor. Bu çerçevede, bu komiteden size de bazı soruların bulunduğu bir mektubun büyük bir ihtimalle gelmiş olması lâzım. [\[445\]](#) Zikri geçen soruları özel bir itinaya layık görerek ve her türlü ihtilafı göz ardı ederek cevaplayınız ve bu harekete fikri yardımda bulununuz. Batı'nın ilhad seli karşısında müslümanların dinlerini günümüze kadar koruyabilmelerini bir ganimet bilmeliyiz. Eğer biz bu nazik anda ulusumuz gençlerini doğru dürüst yönlendiremezsek, onların Türkiye ve İran'ın [\[446\]](#) izinden gitmeleri kuvvetle muhtemeldir.

Cevap:

Sizin bu mektubunuz elime ulaşmadan önce Müslim Lig'in icra komitesinin zikrettiğiniz sofularına cevap vermiş bulunuyordum. Sizler hiçbir zaman, benim sizinle olan ihtilaflarımdan dolayı bu işe karışmak istemediğim gibi bir zanna kapılmayınız. Aslında benim aklımın almadığı, bu gibi çalışmalara ne gibi bir katkıda bulunacağımıdır. Ne yarım yamalak önlemlere (half measures) aldım yatıyor ne de yama işine (patch-work) bir ilgi duyuyorum. Müslim Lig'in icra komitesinin istediği ise bu gibi birşey. Eğer tamamen yıkmak ve tamamen yeniden yapmak söz konusu olsaydı, ben tüm gücümle bu işte her türlü hizmet için hazır olurum, ama burada herşeyi yerli yerinde bırakıp, bu yapının bazı parçalarını çıkarıp yerine başka bazı parçaları koyma düşüncesi var ki benim aklım böyle bir iş için uygulanabilir ve netice alınabilir bir çözüm düşünmekten acizdir. Ben bu babta fiilen herhangi bir işe girişmek yerine, bu mesele üzerinde düşünenlerin ne gibi cüzi ıslahat şekilleri ortaya atacıklarını ve bunları uygulamaya koyanların ne gibi bir netice elde edeceklerini bir öğrenci gibi gözlemlemeyi kendi açımdan daha münasip görüyorum. Eğer gerçekten bu öne sürülen metodlardan iyi bir netice alınırsa, bu benim için büyük bir keşif özelliği taşıyacak ve bunu görerek küllî metoddan (top tan değişim metodu) cüz'i metoda (convert) dönmem mümkün olacaktır. [\[447\]](#)

Pakistan'ı Kurma İsteği

Soru:

Bizim, müslümanların Hz.Adem'in (a.s) yeryüzündeki hilafetinin varisleri olduğuna inancımız var. Müslümanın yaşamasının amacı, Allah Teâlâ'nın rızasına ve O'nun (c.c.) kutsal kanunlarına uygun olarak hareket etmek ve başkalarını da Alah Teâlâ yolunda yürümeleri için teşvik etmektir. Bu yüzden müslümanın fitri hedefi tüm alemlî ilâhî kanunlar önünde boyun eğdirmek olarak belirlenmiştir.

Ancak Cinnah Bey ve Müslim Lig'li diğer kardeşlerimiz Pakistan'ı kurmak istemektedirler. Hindistan topraklarının bir köşesinde(!) böyle bir ülke kurmakla kendi akıllarınca müslümanlara rahat yaşam sağlayacaklarını umuyorlar. Acaba bu, gerçek dini görüş açısından itiraz edilebilir bir durum değil midir?

Yahudi milleti lanetlenmiş bir kavimdir. Allah Teâlâ, bu kavme dünyayı dar getirmiş, dünyanın en büyük sermayedarları ve çeşitli ilimlerde dâhi denecek seviyede bilim adamlarının bulunmasına rağmen bu millet, üzerinde rahat edebilecekleri bir santim toprağa bile sahip olamamıştır. Bugün yahudiler kendi ulusal vatanlarını kurabilmek için bazen İngilizlere, bazen de Amerikalılara yalvarmaktadır.

Bana göre müslümanlar ya da başka bir tabirle Müslim Lig de aynı bunu yapmaktadır. Müslim Lig'liler yahudilerin yaptığı gibi bazen hindulara, bazen de İngilizlere yalvararak Pakistan'ı kurmak istemektedirler.

Öyleyse, bunların yaptığı; lanetlenmiş bir ulusu örnek almak değil midir? Böyle lanetlenmiş bir kavmi örnek almak müslümanları da onlarla aynı safa düşürmek değil midir. [\[448\]](#)

Cevap:

Pakistan'ı kurma çalışmaları ile ilgili ayrıntılı görüşlerimi "Müslümanlar ve Günümüz Siyasi Buhranı" adlı kitabımm 3. cildinde bulabilirsiniz. Bana göre, Pakistan'ı kurma isteği yahudilerin ulusal bir vatan kurma isteğine benzetilemez. Filistin gerçekte yahudilerin vatanı değildir. Onların Filistin'den çıkarılmalarının üzerinden iki bin yıl geçmiştir. Yahudiler eğer Filistin'in kendi anavatanları olduğunu söyleyebiliyorlarsa, o zaman bu Almanların Orta Asya'yı Arya nesli için anavatan görmeleriyle aynı mantıkta bir iddiadır.

Yahudilerin herhangi bir toprak parçasının kendilerinin olduğu gibi bir düşüncüyü bütün insanlara kabul ettirmek gibi bir pozisyonları yoktur. Bilakis yahudilerin asıl pozisyonu şudur: Yahudiler anavatanları olmayan bir toprak parçası üzerinde dünyanın çeşitli köşelerindeki yahudilerin toplanarak yerleştirilmesini ve bu toprak parçasının zorla kendi anavatanları yapılmasını istemektedirler. Bunun aksine Pakistan'ı kurma isteğinin temelinde, müslümanların nüfus olarak çoğunlukta olduğu bölgelerin, müslümanların bilfiil anavatanı olduğu gerçeği yatmaktadır. Müslümanlar sırf şunu demektedirler: Müslümanların anavatanının siyasi statüsü günümüzde yürürlükte olan demokratik sistem sebebiyle Hindistan'ın diğer bölgeleriyle birlikte bulunmasından dolayı söz konusu olan zararlardan korunmalı ve Birleşik Hindistan'da özgür tek bir devlet yerine, Hindu Hindistan ve Müslüman Hindistan şeklinde iki ayrı özgür devlet kurulmalıdır. Başka bir deyişle, müslümanlar kendileri için yeni bir anavatan oluşturulmasını değil; zaten bilfiil mevcut olan anavatanlarının ayrı bir özgür devlet olarak ayrılması hakkının verilmesini istemektedirler.

Bu, bugün dünyadaki her milletin arzu ettiği ve istediği birşeydir. Eğer müslümanların müslüman olma sıfatları görmezlikten gelinip onlara sadece bir ulus gözüyle bakılırsa, Pakistan diye bir ülke kurmak isteyenler haklıdır ve onlara bu konuda birşey söylenemez. Biz prensip olarak dünyadaki herhangi bir ulusun başka bir ulus üzerinde siyasi veya iktisadi bir sulta kurmasına karşıyız. Bize göre prensip olarak her ulusun siyasi ve iktisadi dizginlerinin kendi elinde olması gerekir. Bu yüzden bir ulus sıfatıyla, müslümanlar da böyle bir istekte bulunurlarsa, diğer uluslar bağlamında nasıl ki böyle bir istek haklı ise müslümanlar bağlamında da haklıdır.

Bizim böyle birşeyi hedef haline getirmeye itirazımız sadece şu görüş açısındandır: Müslümanlar, prensiplere bağlı belli bir nizamın davetçisi, bayraklaştırıcısı bir cemaat olmaları özelliklerini görmezlikten gelerek, kendilerini sadece bir ulus olarak görmektedirler. Eğer müslümanlar bu asıl özelliklerini korurlarsa, kendileri için anavatan ve özgürlük sorunu oldukça önemsiz bir sorun olacaktır. Hatta gerçekten de böyle bir sorunları daha baştan olmayacaktır. Bugün milyonlarca müslüman bir araya gelip bir avuç toprak parçası üzerinde kendi inanç sistemlerini kurmayı nihai hedefleri olarak görmektedirler. Ama, İslâm nizamının davetçisi sıfatıyla yola koyulsalar, tek bir müslüman bile, tüm dünya üzerinde kendi nizamının kurulması iddiasında bulunabilir. Dahası, eğer hakkını vererek çalışırsa, böyle bir evrensel devleti kurabilir de. [\[449\]](#)

Cemaati İslâmî Ve Şube Serhatte [\[450\]](#) (Sevir Eyaleti) Referandum

Soru:

Bildiğiniz gibi Sınır Eyaleti'nde, bu eyaletin Alt kıtanın bölüşülmesinden sonra Hindistan'a mı yoksa Pakistan'a mı katılması gerektiğim belirlemek için halk oylamasına gidiliyor. Cemaat-i İslâmî'ye bağlı kişiler bizden bu halk oylamasına katılıp katılmayacağını, eğer katılırlarsa hangi taraf lehinde oy kullanılması gerektiğini soruyorlar. Bazı kimseler bu referandumda da, tavrımızın aynı millet meclisi seçimlerinde [\[451\]](#) olduğu gibi tarafsız olması gerektiğini düşünüyorlar. Aksi takdirde eğer biz Pakistan lehinde oy verirse, bu otomatikman Pakistan'ın üzerine oturduğu hükümet nizamını benimsemek mânâsına gelecektir.

Cevap:

Referandum meselesi prensip olarak Millet Meclisi seçimlerinden farklıdır. Referandum sadece halkın Hindistan veya Pakistan arasından hangi ülkeyi seçmek istediğini belirlemekle ilgili bir iştir. Bu meselede oy vermek tamamen caiz birşeydir ve şer'an hiçbir sakıncası yoktur. Bu yüzden halk oylaması yapılan bölgelerdeki Cemaat-i İslâmî üyelerine oylamaya katılmak için müsaade vardır. Kimin lehinde oy kullanılması gerektiğine gelince. Bu meselede cemaat tarafından herhangi bir zorunluluk getirilemez. Çünkü Cemaat-i İslâmî üyeleri sadece İslâmî hareketin amaç ve prensipleriyle ilgili meselelerde verilen direktiflere uymak zorundadırlar. Bu halk oylaması hareketin prensip ve amaçları ile ilgili birşey değildir. Bu yüzden Cemaat-i İslâmî üyeleri kendi görüşlerine göre istedikleri tarafa oy vermekte serbesttirler. Şu da var ki, ben Sınır Eyaletinde yaşayan biri olsaydım, şahsen, Pakistan lehinde oy verirdim. Çünkü, Hindistan hindu ve müslüman ulusların nüfus yoğunluğuna göre taksim edildiğine göre, müslümanların çoğunlukta olduğu bölgelerin müslüman ulusun bölgelerine katılması gerekir. Pakistan lehine oy vermek behemehal yakın bir gelecekte bu ülkede kurulacak olan hükümet sistemine oy vermekle eş anlamlı değildir. Kurulacak hükümet nizamı eğer liderlerin meydanlarda söz verdiği gibi, gelecekte de İslâmî bir hizam olursa biz cân-ı gönülden bu nizamın koruyucusu oluruz. Ama verilen sözler tutulmayıp da hükümet sistemi İslam dışı bir sistem olursa, nasıl ki şimdiki sistemi değiştirmek için son gücümüzle gayret gösteriyorsak, böyle bir sistemi de değiştirip yerine İslâmî usûl ve prensiplere dayalı bir sistemi kurmak için gayret göstereceğiz. [\[452\]](#)

İlâhî Devletle Papalığın Temel Farkı

Soru:

Ebu Said Bezmi "Risâle-i Peygâmi Hak" adlı dergide bir makalesinde şöyle yazıyor; "İslâmî siyaset düşüncesinin bir şekli de Mevlânâ Ebu'l-Alâ Mevdûdî'nin büyük bir aşk ve şevkle savunduğu görüştür. Hükümetin halk önünde sorumlu olmaması bu görüşün temel noktasını oluşturmaktadır. Tarihsel açıdan bu prensip yeni değildir. Avrupa'da uzun müddet bu görüş teokrasi (Theocracy) adıyla şöret bulmuş ve Roma'daki Büyük Papa'nın

iktidarı bu görüşün bir neticesi olmuştur. Ancak insanlar bu deneyimden şunu anladılar: Tanrı insanlarla bizzat konuşan bir otorite olmadığı için, Tanrı adına seçilen ve iktidarı ele alan kişinin bu yetkiyi oldukça kolay kötüye kullanması mümkündür. Mevdûdî ile aynı görüşü paylaşan insanlar, Mevdûdî'nin siyasi düşüncesinin Büyük Papa'nın düşüncesinden farklı olduğunu savunuyorlar. Ancak Mevdûdî, hükümeti halk önünde sorumlu olarak görmediği ve bundan dolayı demokrasiyi yanlış gördüğü için netice olarak onun düşüncesi Büyük Papanın düşüncesi ile uyuşmaktadır." Daha sonra Bezmi Bey bu sözü geçen makalesinde, kendince bir çözüm yolu da önermektedir. Ancak onun önerdiği çözüm de tatmin edici değildir. Lütfen Tercüman'ul Kur'an aracılığıyla bu yanlış anlaşılmayı izale ediniz ve doğru olan görüşü açıklayınız.

Cevap:

Bezmi Bey herhalde benim "İslami Siyaset Teorisi" adlı makalemi okumamışlar. Okumuş olsalardı benim görüşüme yönelttiği tenkidi erin cevabını o makalede bulurlardı. Ancak eğer Bezmi Bey benim o makalemi okuduğu halde böyle bir eleştiri yoluna gitmişse, şaşkınlığımı belirtmekten başka yapabileceğim birşey yok. O makaledeki şu satırları buyurun şöyle bir gözden geçirin:

"Ancak, Avrupa'nın tanıdığı teokrazi ile İslamî devlet anlayışı tamamen farklıdır. Avrupa şöyle bir teokraziyi tanımaktadır: Belli bir ruhban sınıfı Tanrı adına kendilerinin yapmış olduğu kanunları uygulamaya koymakta ve fiilen kendi tanrılık ya da ilahlıklarını tüm vatandaşlara musallat etmektedirler. Böyle bir yönetim biçimine ilahi demek yerine şeytani demek daha uygun düşecektir. Bunun aksine İslâm'ın öngördüğü devlet anlayışı, herhangi bir dini sınıfın tekelinde olmayıp genel olarak tüm müslümanların elinde olmaktadır. Bu anlayışı tüm müslümanlar Allah'ın Kitabı ve O'nun Rasûlü'nün sünnetine uygun olarak yürütmektedirler. Bu hususta bana yeni bir tanım yapma müsaadesi verilseydi bu hükümet tarzına İlahî Cumhûrî Devlet (Theo-Democratic State) adını verirdim. Çünkü bu yönetim tarzında Allah'ın hakimiyeti ve O'nun yüce iktidarı altında sınırlı ama geniş kapsamlı bir hükümet bahşedilmiştir. Böyle bir yönetim tarzında idareci kadro müslümanların oylarıyla oluşturulacak ve müslümanlar bu kadroyu azletme yetkisine sahip olacaklardır. İdare ile ilgili ve Allah'ın (c.c) dininde açık bir hükmü bulunmayan her mesele müslümanların "icma'ları ile bir çözüme kavuşturulacaktır. İlahî kanunların yorumlanması istendiğinde herhangi bir özel zümre ya da ırk değil; ictihad yetkisine sahip her kişi bu ilahî kanunu yorumlamaya yetkili olacaktır."

Daha sonra ben, yukarıdaki satırların altına düştüğüm dipnotta fazladan şöyle bir açıklamada bulunmuştum: "Daha başından beri hristiyan papalar ve rahiplerin elinde şeriat adına Hz. İsa'nın (a.s) birkaç ahlâkî öğretilerinden başka birşey yoktu. Bu yüzden onlar kendiliklerinden, kendi nefislerinin arzusuna uygun olarak kanunlar çıkarıyorlar ve bu kanunların Allah (c.c) tarafından geldiğini söyleyerek yürürlüğe koyuyorlardı."

Hristiyanlığın ve papalığın tarihini bilenler benim yukarıdaki birkaç satırda yazdıklarımı anlamakta güçlük çekmezler. Avrupa'daki papalık nizamını, Hz. Musa'nın (a.s) şeriatını lanetleyerek hristiyanlığın temellerini sırf "Ahd-i Cedid"de bulunan ahlâkî öğretiler üzerine bina eden Saint Paul'un takipçileri kurmuşlardı. Bu ahlâkî öğretilerde kendisine dayanılarak bir medeniyet ve bir siyaset nizamının işletebileceği hiçbir kanun yoktur. Ancak papalar Avrupa'da dolaylı ya da dolaysız teokrazi nizamını kurunca bu nizam için bir şeriat kanunu da va'zettiler. Tabii ki bu kanunlar herhangi bir vahiy ve ilhamdan alınmamıştı. Bu kanunları papaların kendileri koymuşlardı. Bu şeriat nizamında, papaların önerdikleri inanç sistemi, dinî amel ve adetler, adak ve dualar, toplumsal kanunlar vs. den hiçbirisinin Allah'ın Kitabı'na dayandığına dair bir senedi yoktu. Aynı şekilde papaların Allah'la kul arasına ruhban sınıfım başlı başına bir vasıta olarak koymaları da kendi uydurdıkları birşeydi. Bütün bunlara ilaveten yine papazların kilise teşkilatında vazife yapanlar için önerdiği hak ve yetkiler ve halk üzerine yükledikleri dinî vergilerin hiçbirinin kendi nefsi isteklerinden başka bir kaynağı yoktu. Böyle bir nizamın adını onlar teokrazi koysalar bile aslında bu nizam teokrazi değildi. Böyle bir nizamın, Kitap ve Sünnet gibi tamamen açık, iptal edilemez ve değiştirilemez kanunlara sahip ve yürütmenin herhangi özel bir dinî sınıfın tekelinde olmadığı İslâm'ın ilahî düzeni ve şer'i yapısıyla ne gibi bir benzerliği olabilir ki?

Bezmi Bey'in, bizim Halife'yi hristiyanlıktaki Papa'ya benzettiğimizi ve onu halk önünde sorumlu görmediğimizi söylemesi oldukça şaşırtıcıdır. Bezmi Bey'in bu iddiasına yine yukarıda zikrettiğim makaleden aktaracağım bir kaç satırla cevap vermeyi yeterli buluyorum.

"Allah sizden, inanıp iyi işler yapanlara va'detti; onlardan öncekileri nasıl hükümran kıldıysa, onları da yeryüzünde hükümran kılacak" [\[453\]](#)
ayetinden istinbat ederek şöyle yazmıştım:

"Bu ayetteki ikinci önemli nokta halifeliğin tüm mü'minlere vaad edilmiş olmasıdır. Allah Teâlâ mü'minlerden herhangi bir kimseyi halife yapacağım diye bir şey buyurmamıştır. Bundan, tüm mü'minlerin hilafete layık oldukları mânâsı çıkmaktadır. Allah (c.c) tarafından mü'minlere bağışlanmış olan hilafet, umumi bir hilafettir. Daha sonra şöyle yazmıştım:

"Burada (İslâm nizamında) her şahıs halifedir. Herhangi bir şahıs ya da grubun müslümanların umumundan hilafeti selbedip, kendisim mutlak hakim yapma hakkı yoktur. İslâm nizamında iş başına getirilen kişinin asıl durumu şudur: Tüm müslümanlar ya da ıstılahı deyişimle bütün halifeler kendi hilafetlerini, idarede belli bir düzenlemeye gitmek amacıyla, belli bir şahsın zatında odaklaştırmışlardır. Halife bir taraftan Allah (c.c) önünde sorumlu iken, diğer taraftan hilafetlerini kendisine devretmiş bulunan umumi halifeler yani müslümanlar önünde de sorumludur."

Aynı yazımda şöyle bir açıklamada da bulunmuştum: "İslâm devletinde imam, emir ya da hükümet başkanının durumu şundan başka birşey değildir: Müslümanların umumu, kendilerinin sahip oldukları hilafet yetkilerini kendi aralarından seçtikleri en iyi şahsa emanet etmişlerdir. Bu yüzden kullanılmakta olan hilafet lafzı halife olan kişinin tek başına halife olduğu mânâsına gelmemektedir. Bilakis bunun mânâsı, müslümanların umumunun hilafetinin onun şahsında toplanmış olduğudur.

Bütün bunlara ilaveten şu paragraf da sözü geçen makalemde mevcuttur;

"Emir eleştiriden muaf değildir. Her müslüman, halifenin halkla ilgili işlerinde olduğu gibi, özel yaşantısını da eleştirme müsaadesine sahiptir. Halife gerektiğinde azledilebilir bir statüye sahiptir. Kanun önünde onun konumuyla normal bir vatandaşın konumu aynıdır. Halife aleyhine mahkemede dava açılabilir ve halifeye mahkemede daha toleranslı davranılması söz konusu olamaz. Şûra Meclisi müslümanların umumunun güvenine sahip kişilerden oluşturulacaktır.

Bu meclisin müslümanların oylarıyla seçilmesinde de herhangi bir şer'i engel yoktur. Behemehal, müslümanların umumu, Emir'in elinde tuttuğu geniş yetkilerini takva ve Allah korkusuna dayalı olarak mı, yoksa nefsi isteklerine uyararak mı yaptığını kontrol edeceklerdir. Emir'in yetkilerini kötüye kullandığı anlaşılınca, umumun görüşüne göre o emirlik makamından alaşağı edilebilecektir de."

Bütün bu açıklamalardan sonra da eğer herhangi bir kimse bizim kastettiğimiz yönetim biçimini Roma papalarının uygulamaya koymuş olduğu

teokrasi ile benzer göstermeye çalışırsa, biz behemehal o kimseyi kendi görüşlerini özgürce belirtme hakkından mahrum etme hakkına sahip de-
ğiliz. Ancak, bu görüşün ilim ve delilden uzak olduğunu da belirtmeyi bir vazife biliriz. [\[454\]](#)

Bâtıla Dayalı Devletlerde Millet Meclisine Müslümanların Girmesi Meselesi

Soru:

Sizin "İslâmî Siyaset Teorisi" adlı kitabınızı okuduktan sonra kanun koyma hakkının yalnız Allah Teâlâ'ya ait olduğu hakikatini iyice kavradım. Bu hakikate aykırı temeller üzerine oturmuş bir takım meclislere üye olarak girmenin mahzurlu olduğunu da kavradım. Ancak geriye şöyle bir sorun daha kalıyor: Eğer tüm müslümanlar bu tür meclislere girmeyi haram olarak görürlerse, müslümanlar siyasi açıdan önemli bir yıkıma uğrayacaklardır. Siyasî kuvvet vasıtasıyla milletlerin selameti ve refah seviyesinin yükseltildiği bir gerçektir. Biz eğer siyasi gücü tamamen diğer kimselere havale edersek bunun neticesi müslümanlar için yıkıcı olacaktır. Çünkü, İslâm düşmanları, müslümanlara düşmanlıkları sebebiyle müslümanları iyice köşeye sıkıştırarak bir sistem oluşturacak ve kanunlar koyacaklardır. O halde, siz müslümanların bu siyasi yıkımdan kurtulabilmeleri için neler öneriyorsunuz?

Cevap:

Siz sorunuzda yanlış bir düşünme yolu izlemiştir. İnsanların kendi kanunlarını yaptıkları ya da kanun koyma yetkisini başkalarına verdikleri sistemlerin tâ başından beri yanlış olduğunu idrak etmişsiniz. Hüküm koyma hakkının yalnız Allah'a (c.c) ait olduğunu ve insanlara düşenin Allah'ın (c.c) koymuş olduğu hükümlere ittibadan ibaret olup, kanun koyucu olarak ortaya çıkmak olmadığını da anlamışsınız. Şimdi size düşen, menfaatlerini gözettiğiniz müslümanların hangi amaçla müslüman adıyla anılan bir cemaat kurdukları üzerinde düşünmenizdir. Acaba bu cemaat, Kur'an-ı Kerimle sabit olan ilahî emri dünyanın gözü önünde sergilemek, kendi yaşamını bu emre uygun olarak düzenlediği gibi, tüm dünyada da bu emirleri yürürlüğe koymak için çaba göstermek amacıyla mı oluşturulmuştur? Yoksa bunun tamamen aksine, bu cemaat; bâtılın da dünyada kâim olması (tabii müslümanların kendi gafletleri sebebiyle) müslümanların bâtıla rıza göstermesi, benimsemesi ve menfaatlerimize zarar gelecek diye bâtılı ortadan kaldırmaya çalışmaması gibi bir amaçla mı oluşturulmuştur? Eğer birinci durumdaki gibi bir amaç söz konusuysa; bugün müslümanlar ne yapıyorlarsa, yanlış yapmaktadırlar. Eğer müslümanların menfaati bir yanı sıra bağlı ise, asla böyle bir menfaati gözetmeye değmez. Böyle bir durumda, gerçek bir müslümanın; halka takılıp, cehennem yolunu benimsemek yerine, halk kendisine destek verse de vermese de ilahî emri kaim kılmak için çalışması gerekir. Eğer siz ikinci durumdaki gibi bir amacı güdüyorsanız, artık benim birşey söylememe lüzum yoktur. Hakkı hak olarak bile bile; hak hilafına bir yola, sırf ulusal menfaatler hatırına gitmek istiyorsanız, gidebilirsiniz.

Müslümanlar arasında çoğunlukla şöyle bir endişe göze çarpmaktadır: "Eğer biz meclislere girmekten kaçınırsak meclise hep gayrı müslimler girerek hükümet sisteminin tek sahibi ve mutasarrıfı olacaklardır. Eğer bâtıl nizamın çarklarını biz çevirmezsek başkaları çevirecek ve böylece toplumsal hayatta tüm köşe başlarını onlar kendi inisiyatifleri altına alacaklardır. Neticede bizim varlığımız, kendisini Hiyası muhatab alabileceğimiz İslâm'ın adını ağzına alan hiçbir kimse kalmayacak şekilde sona erecektir."

Ancak bu düşüncenin gerçeği şudur: Böyle bir düşünce bu kadar korkunç olmakla beraber, aynı oranda ham düşüncenin de iyi bir örneğidir. Eğer biz sadece menfi bir siyaset izleyip, müslümanların tüm iş ve güçlerini bırakıp uzlet köşelerine çekilmelerim söylemiş olsaydık böyle bir endişe hakikatle bağdaştırılabirdi. Ama biz, birşeyi reddederken onun alternatifini de sunuyoruz. Bizim alternatifimiz şudur: Müslümanların çarpık düzenlerle uzlaşmaya gitmek yerine, dünyada hakikat düzenini kaim kılmak için çaba göstermeleri lazımdır. Müslümanların diğer uluslarla, dünya menfaatleri uğruna çatışmaya girip, onlara karşı direnmeleri yerine, onlara ittibasmda tüm insanlığın selameti olan hak direni en güzel şekilde arzetmeleri, Kur'an-ı Kerim, Rasûlullah'ın (s.a) sîreti ve İsamî ahlâk vasıtasıyla, dünyada fikrî, ahlakî, iktisadî medenî ve siyasî bir devrim yapmaya gayret göstermeleri lazımdır.

Bizim bu davetimize cevap olarak iki durumla karşılaşabiliriz:

1. Maddî imkanlar, fikri kuvvet ve bilek gücü bakımından diğerlerinden aşağı kalmayan ve nüfusu 100 milyona [\[455\]](#) varan tüm Hindistan müslümanlarının bir anda bizim bu davetimizi kabul etmesi; fikri, ahlakî ve amelî tüm yönlerden İslâm'ın gerçek birer davetçileri olmaları durumu. Eğer böyle bir durum sozkonusu olursa (ki zahiren böyle hiç bir beklenti yok) bazı şeylerin elinizden çıkacağı endişesini taşıyorsunuz. Ben, sadece Hindistan'ın değil; dünyanın büyük bir kesiminin sizin elinize geçeceği, Hindistan'da azınlık ve çoğunluk kavgasının gitgide kaybolmaya yüz tutacağı inancını taşıyorum. Böyle bir durumda Hindistan'da katıksız bir İslâmî yönetim kurulmasını hiçbir güç engelleyemeyecek. Oldukça kısa bir zaman içerisinde İslam ülkelerinin de çehresi değişecek ve bugün tüm dünya üzerine musallat olmuş olan emperyalist güçler bile müslümanların hakimiyeti altına girmekten kendilerini kurtaramayacaktır.

2. İkinci durum ise, (ki günümüz şartlarında büyük bir ihtimaldir.) Müslümanlardan güzel ahlaklı ve akıllı sahibi insanların bizim bu davetimizi küçük küçük gruplar halinde kabul etmeleri durumudur. Salih insanlardan oluşan bu grup organize olup, hatırı sayılır bir güç haline gelene kadar; müslüman halk, liderlerine ittihadla şimdiye kadar yapmış olduğu ve şimdi de yaptığı gibi davranacaktır. Böyle bir durumda sizin endişenizi izhar ettiğiniz şekilde bir tehlike söz konusu olmayacaktır. Çünkü, yanlışlık içerisindeki müslümanların büyük çoğunluğu, sizin yapılmamasıyla müslümanların millî menfaatlerinin heba olacağını düşündüğünüz tüm işleri yapmak için mevcut olacaklardır. Tabii ki eğer bütün bu işler yapıлып da sadece bizim yapılması için çağrıda bulunduğumuz işler yapılmazsa ve biz de ilahî emir ve onun isteklerine gözlerimizi kapayıp sırf ulusumuz ve onun menfaatleri düşüncesiyle bugün İslâm ve müslümanların menfaati adıyla anılan bâtıl işler tarafına koşarsak, inanın ki İslâm bayrağım yüceltmek surda dursun müslüman milletin içine düşmüş olduğu zillet, aşağılık ve geri kalmışlık çukurundan bile çıkılamayacaktır. Müslümanların, yahudiler gibi böyle bir musibete duçar olmalarının sebebi, Allah'ın (c.c) Kitabı ellerinin altında olmasına rağmen Kitabın

isteklerini yerine getirmekten yüz çevirmeleridir. [\[456\]](#)

Dini Görüş Açısından İslâmdışı Meclislerde Üyelik Ve Memurluk

Soru:

Müslümanların müslüman sıfatıyla, (İngiliz sömürge yönetiminin güdümündeki) Millet Meclisine girmeleri caiz midir, yoksa değil midir? Eğer değilse neden değil? Burada müslümanların iki büyük cemaatinin temsilcileri Millet Meclisi seçimleri için adaylıklarını koyacaklar. Onlara oy toplamam için bana baskı yapıyorlar. İş o noktaya vardı ki, bölgedeki alimlere kadar herkesin isteği bu yönde. Her ne kadar insanların egemenliğine dayalı oluşturulan meclis ve bu mecliste üye olma durumlarının her ikisinin de İslâm açıısından caiz olmadığını kulaktan dolma biliyorsam da makul sebepler öne sürmedikçe oy verme yolunda yapılan ısrarlardan kurtulmam oldukça güç.

Bu arada resmi memurluğun durumunu da sormak istiyorum. Bu meselenin de aynı şekilde kalaktan dolma caiz olmadığını biliyorsam da açık delillere sahip değilim.

Cevap:

İngiliz sömürgeciliğinin yönetiminde yaşadığımız şu dönemde ve bu ülkede (Hindistan), prensip olarak şunu açıkça anlamanız lazım gelmektedir: Günümüzde (1945) ne kadar demokratik sistem kurulmuşsa (ki bu sistemlerin bir kolu da Hindistan'daki mevcut millet meclisleridir) hepsi şu teoriye dayanmaktadır: Ülke sakinleri kendi dünyevi meseleleriyle ilgili medeniyet, siyaset, iktisat, ahlâk ve toplumsal ilişki esaslarını kendileri koyma ve bu esaslar üzerine ayrıntılı kanun ve kurallar va'zetme yetkisine sahiptirler. Bu kanun koyma işinde kamuoyundan daha yüce bir merciye başvurmaya zaruret yoktur. Bu teori İslâm'ın öngördüğü siyaset teorisinin tam aksinedir. İslâm'da tevhid inancının ayrılmaz parçası şudur: İnsanların ve tüm kainatın sahibi ve hâkimi Allah Teâlâ'dır. Buyruk ve hüküm vermek sadece O'na mahsustur. İnsanlara düşen ise, O'nun (c.c) buyruk ve hükümlerinden kendileri için hayat düsturları almalarıdır. Yine eğer insanlar görüşlerinde özgür hareket etmek isteseler bile Allah Teâlâ'nın çizmiş olduğu özgürlük sınırları içerisinde hareket edebileceklerdir.

İslâm'ın bu siyasi anlayışı yüzünden, temel hükümler ve tüm hayat muamelelerinde müracaat edilecek kaynak Allah'ın (c.c) Kitabı ve O'nun Rasûlü'nün sünneti olarak belirlenmektedir. İslâm'ın bu siyasi teorisini önemsemeyerek, daha önce zikredilen günümüz anlayışını kabul etmek tevhid inanandan sapma demektir. Bu yüzden biz, günümüzdeki sömürgecilerin çıkarlarına göre kurulmuş meclis ve parlamentolarda üye olmak ve bu amaçla oy vermek haramdır diyoruz. Çünkü oy vermenin mânâsı "biz kendi oyumuzla, vazifesi mevcut anayasal çerçeve içerisinde tevhid inancına tamamen zıt kanunlar çıkarmak olan bir şahsı milletvekili olarak seçiyoruz" demektir. Eğer değerli alimlerden herhangi birisi bu oy vermeyi helal (meşru) yada caiz olarak görüyorsa ona delillerinin ne olduğunu sorunuz. Eğer bu meselede ayrıntılara kadar inmek istiyorsanız benim "Siyasi Buhran" 3. cilt ve "İslami Siyaset Teorisi" adlı kitaplarımı okumanız lazım gelir.

Bu gibi bir meselede, "bu düzen (İngiliz sömürge rejimi) ülkeye hakim olup, hayatın tüm boyutlarını kedisine bağımlı kıldığı için, eğer biz seçimlere katılmayıp hükümete ortak olma gayreti gütmeysek şöyle şöyle zararlara uğrayacağız" gibi bir gerekçe, delil diye öne sürülemez. Bu gibi delillere dayanarak aslen ve prensip olarak haram olan bir şey helâl yapılamaz. Aksi takdirde İslâm'da maslahat ve zaruretlere binaen helal kılınmadık hiçbir haram kalmayacaktır. Dinde zorunluluk icabı haram şeylerin kullanılması müsaadesi vardır, ama böyle bir cevaz şu demek değildir: Önce siz kendi gafletinizden dolayı farzları yerine getirmekte kusur edip; zorunluluk halini sona erdirmek için çalışacak yerde, bu zorunluluk halini delil göstererek tüm haramları kendinize helal kılmaya devam edin. Müslümanlar, üzerlerine musallat olmuş rejimi kendileri için bir zorunluluk hali olarak göstermektedirler, ama bu, müslümanların kendi gafletleri neticesinde vücuda gelmiş bir durumdur. Durum böyle olduğu halde müslümanlar tüm enerjilerini bu sömürge rejimini değiştirip yerine katıksız Adalet düzenini kurmak için sarfedecekleri yerde, bu zorunluluk halini kendileri için delil göstererek bu sömürge rejimine ortak olmak ve bu rejimde dal-budak salmak istemektedirler.

Sormuş olduğunuz ikinci sorunun cevabı şöyledir: Bireysel muamelelerle ilgili olarak bir müslüman fert, herhangi bir gayr-i müslimle ücret ya da maaş karşılığında herhangi bir hizmette bulunmak üzere anlaşırca bunda herhangi bir sakınca yoktur. Ancak burada yapılacak hizmetin herhangi bir haramla doğrudan irtibatının olmaması şartı aranır.

Şu da var ki, ulemanın büyük bir kesiminin yukarıda açıkladığımız meseleye dayanarak küfür hükümetinde memurluk yapmayı caiz göstermeye kalkışmaları doğru değildir. Bu cevazı veren alimler gayri müslim birisinin şahsî işi ile gayri İslâmî bir rejimin toplumsal işi arasındaki temel farkı göz ardı etmektedirler. Gayri İslâmî rejim, İslâm yerine islâmdışı olanı, tâat yerine ma'siyeti; İlâhi adalet yerine, insan yaşamında Allah'a (c.c) isyanın hakim olmasını amaçlamakta ve icra ettiği tüm işlerdeki her hal ve her yönde bu amaç saklı olmaktadır. Böyle bir şeyin haram olduğu, diğer bütün haramlardan daha da eşed bir naram olduğu açıktır. Bu yüzden, böyle özelliklere sahip bir zulüm düzenini ayakta tutan yürüten bölümler arasında, falan bölümde iş yapmak caizdir, falan bölümde iş yapmak caiz değildir gibi bir ayırım yapılamaz. Çünkü bütün bu bölümler birleşerek büyük ma'siyeti ortaya çıkarmaktadır.

Bu meseleyi daha güzel bir şekilde anlamak için şu misâl kafi gelecektir: Her hangi bir kuruluşun kamuoyunda küfrün yayılması ve müslümanların irtidadının sağlanması amacıyla kurulmuş olduğunu düşünelim. Bu kuruluşta, haddi zatında helâl olan (ama bu kuruluşun güçlenmesi ve gelişmesine katkısı behemehal kaçınılmaz olan) bir işte ücretle çalışmak hiçbir müslümana caiz olamaz.

Bu meselede de müslümanlar son çare olarak yukarıda zikrettiğimiz zaruret hâli delilini ortaya sürmekte ve şöyle demektedirler: Eğer biz bu sistemin bir parçası olmazsak gayri müslimler önemli mevkiileri ele geçirecekler ve iktidara sahipleneceklerdir. Bunun cevabı, önceki meselede

zorunluluk delili üzerine vermiş olduğumuz cevabın aynıdır. [\[457\]](#)

Barışçı İnkılap Yolu

Soru:

Aşağıda zihnimi kurcalayan iki şüpheyi not ediyorum. Lütfen sahih görüşler ışığında şüphelerimi gidermeye yardımcı olunuz.

1. Tercüman'ul Kur'anda önceki sayıdan devam eden bir bölümde bir kişinin şöyle bir sorusu yayınlanmıştı: "Peygamber Efendimizin (s.a) karşısında herhangi düzenli bir devlet yoktu. Ancak Yusuf Aleyhisselam'ın karşısında düzenli bir devlet vardı ve devlet yetkilileri, iktidarı tamamen devretmeye hazır bulunca öne çıkarak bunu kabul etti. Yusuf Aleyhisselam bunu yaparken önce mü'minlerden ve salihlerden bir cemaat oluşturma gibi bir metod izlemedi. Acaba, devletin o devirlerden daha fazla sistemleşip, oraya buraya daha da fazla dalbudak saldıgı günümüzde

de böyle bir metod izlenemez mi?" Bu soruya cevaben yazdıklarınız beni tamamiyle tatmin etmedi. [\[458\]](#) Ben şunu öğrenmek istiyorum: Hz. Yusuf Aleyhis selam'a ittiba bize ne diye gereksin ki? Bizim için sadece Peygamber Efendimizin sergilemiş olduğu örnek vâcib'ul ittibadır. Efendimiz (s.a) Mekke ulularının padişahlık önerilerini reddederek kendi çizgisine uygun bir devlet kurma işine devam etme kararı almıştı. Şimdi bizim için de geçerli olan metod budur. Lütfen benim bu görüşümün ne derece doğru ya da yanlış olduğunu bildiriniz.

2. Siz yukarıda bahsi geçen soruya cevaben şöyle bir şey de yazıyorsunuz: "Herhangi bir merhalede mevcut olan anayasal yollarla âdil olmayan bir düzeni kendi usullerimize göre değiştirebileceğimizin emarelerini gördüğümüz anda fırsattan istifade etmek için duraksamayız". Bu cümleden insanlarda Cemaat-i İslâmî'nin de bir noktaya kadar parlamentoya girme hazırlığı içerisinde olduğu ve seçimleri caiz gördüğü gibi bir kam oluşuyor. Cemaatın bu konudaki görüşünü açıklayabilir misiniz?

Cevap:

Bizim için tüm nebiler (a.s) vâcib'ul ittibadır. Peygamber Efendimizin kendisine de, tüm nebilerin takip etmiş olduğu yolu takip etmesi direktifi verilmişti. Herhangi bir muamelede herhangi bir nebinin belli bir metodu benimsemiş olduğunu Kur'an-ı Kerim vasıtasıyla öğreniyorsak ve Kur'an-ı Kerim bu metodu mensuh kılmamışsa, bu metod Peygamber Efendimizden (s.a) sünnet olarak gelmiş metod gibi dini bir metoddur.

Peygamber Efendimize (s.a) Kureyş uluları tarafından önerilen padişahlık, Peygamber Efendimizin (s.a) dinini ve bu dini yaymayı bırakması şartıyla gündeme getirilmişti. Peygamber Efendimizin bu şartı kabul etmemesi halinde Kureyş uluları birleşerek onu padişah olarak ilan edeceklerdi. Bu öneri eğer Yusuf Aleyhisselam'a sunulsaydı, aynı Peygamber Efendimiz gibi, Hz. Yusuf da (a.s) böyle bir öneriye lanet ederdi. Biz de böyle bir şeyi lanetliyoruz. Ancak Yusuf Aleyhisselam'a teklif edilen yetkiler şartsız ve sınırsız idi. Böyle bir teklifi kabul etmekle Hazreti Yusuf (a.s) ülke nizamını hak dinine uygun bir yöntemle idare etme gücüne sahip oluyordu. Böyle birşey Peygamber Efendimize önerilseydi O da bunu kabul eder, savaşmadan sunulan birşeyi illâ da savaşarak ele geçirmek için ısrar etmezdi. Aynı şekilde, bir vakit gelir de eğer, kamuoyunun desteğiyle ülke yönetimini, İslâm'ın ilkelerine göre yürütebilecek bir şekilde üstlenebileceğimiz hissi içimizde doğarsa, bizler de bunu kabul etmede hiçbir duraksama göstermeyiz.

2. Eğer seçimlere katılmak ve parlamentoya girmek İslâmî olmayan bir ortamı yürütmek amacıyla olursa, bu bizim tevhid inancımız ve dinimiz hilafına birşeydir. Lakin, eğer bir vakit gelir de büyük bir kitlenin desteğini bulabilecek şekilde kamuoyunun kendi metodumuzu benimsemiş olduğu kanısına varırsak, bu yolu denememiz için hiçbir sebep yoktur. Savaşmadan doğrudan elde edebileceğimiz birşeyi illâ da zorla ele geçireceğiz diye İslâm bize bir hüküm vermemiştir. Ancak, bizim böyle bir metodu sırf aşağıdaki şartlar muvacehesinde benimseyeceğimizi iyi bilmeniz lazımdır:

1. Sırf kamuoyunun herhangi bir düzen için muvafakat etmesiyle, pratikte o düzenin kurulması için yeterli olabilecek bir durumun ülkede söz konusu olması gerekir.

2. Davet ve tebliğ hareketimizle ülke sakinlerinin büyük bir çoğunluğunu bizimle hemfikir yapmış olmamız ve gayri adil bir düzen yerine adil bir düzen kurmak için ülkede umumi bir isteğin oluşması gerekir.

3. Seçimler gayri adil ve millî olmayan bir anayasa altında yapılmamalıdır. Seçimlerin yapılış sebebi, ülkenin düzeninin nasıl bir anayasa üzerine bina edileceği esası üzerine olmalıdır. [\[459\]](#)

Ülke Düzeni Ve Güvenliğin Korunması

Soru:

Zalim İngiliz düzeninin idaresi altında yaşarken müslüman bir kişinin avlanmak için silah tezkeresi olmadan ya da av için belirlenmiş mevsimler ve zamanlar dışında avlanması ve geceleri lâmbasız (farsız) motosiklet ya da bisiklet sürmesi caiz midir?

Cevap:

Hindistan'daki kafir İngiliz hükümetinin hakimiyeti altında yaşamanıza rağmen ülkede toplumsal düzeni ayakta tutmak için konmuş olan kuralları, düzenli bir toplum hayatının sürdürülebilmesi için konulmuş olan kanunları sizin zoraki çiğnemeniz doğru değildir. Bu sağlanmış düzeni (order) bozduktan hemen sonra, bunun yerine daha iyi olanını en kısa zamanda uygulamaya koyma imkanımız varsa ancak o zaman bu gibi kanunlara uymayabiliriz. Böyle bir durumda bile, ancak bu belli amaç için faydalı ve zorunlu olan kanunları çiğneyebiliriz. Yoksa kanunları çiğnemenin manası düzensizlik (disorder) çıkarmak demektir ki, bu; Allah Teâlâ'nın isteğinin hilafına birşeydir. Allah Teâlâ arzda düzen görmek istemektedir; düzensizlik değil. Bu yüzden eğer siz Allah'ın arzının düzenini zoraki bozmak isterseniz, O'nun (c.c) desteğinden mahrum kalırsınız. [\[460\]](#)

Gayri İslâmî Bir Hükümet Aracılığıyla Zekat Toplamak

Soru:

Günümüz şartlarının gündeme getirdiği bir sorun hakkında sormak istiyorum. Bizim dinimizde gayri İslâmî düzenin, bizden vâcib olan

sadakalarımızı toplama hakkı var mıdır? Veya, zekat böyle bir sistemin kanun gücü vasıtasıyla, yani; yasama ve yürütme organlarınca zekat tasarısı hazırlanarak, zekat toplama işi bir sisteme bağlanamaz mı? Sorumu açıkça cevaplamanız ümidiyle.

Cevap:

Zekatın toplanması ve dağıtılması ancak şu şartlarda bir sisteme bağlanabilir: Müslümanların yetkili ve özgür toplumsal bir düzenleri olmalı ve bu işi bu düzen yürütmelidir. Çoğunluğunu gayri müslimlerin ve İslâmî kuralları kabul etmeyenlerin oluşturduğu kurumlarca bir zekat tasarısı hazırlanması sorunuza gelince: Böyle bir şey tamamen yanlıştır. Böyle bir yolla İslâmî sistemin kontrolü altında zekat toplanması ve dağıtılması bir düzene bağlansa bile şer'an zekat verilmiş sayılmaz. [\[461\]](#)

Dini Hayata Hakim Kılma Hareketi Hakkında Birkaç Soru

Soru:

Cemaat-i İslâmî hareketine katılmayı kendim için zorunlu görmeme rağmen, kalbimden hâlâ Cemaat hakkındaki bazı şüpheleri silebilmiş değilim. Mümkünse benim bu şüphelerimi giderir misiniz? Bunları şöylece sıralayabiliriz;

1. Siz senelerdir yazıp-çizerek dini hayata hakim kılma mücadelesi veriyor ve halkı da bu mücadeleye katkıda bulunmaya çağırıyorsunuz.

Bu gayeyle iki seneden beridir Cemaat-i İslâmî'yi de kurmuş bulunuyorsunuz. Size göre, bu hareket kendi mizacına uygun çok az insan bulabilmiştir. Ve bu bulunan kişilerden de istenilen sıfatları haiz olanı çok azdır. Ben çoğu zaman bu istenilen sıfatların insanlarda nasıl oluşturabileceği üzerinde düşünürüm. Ümmetin tarihini incelediğimizde Hülefâ-ı Râşidîn'den sonra dinin hayata hakim kılınması için organizeli bir hareket görülmemiştir. Müceddidlerin dil, kalem ya da bedenleriyle yaptıkları hep şahsî plânda kalmıştır. Belki de bütün bir İslâmî devirde

sadece Hazreti Seyyid Ahmet Birelvi'nin [\[462\]](#) bayrağı altında bu amaçla düzenli bir cihad hareketi yürütülmüştür. Seyyid Ahmed'in arkadaşlarının azim ve amelleri üzerine düşünceye dalınca, onlarda bu delice cezbe ve heyecanın nasıl oluştuğunu aklım almıyor.

Herşeylerini Allah yolunda feda etmeyi, her şeyden daha önemli bir farz olarak görmeye başlayacak şekilde bir cezbe herhangi bir cemaatin fertlerine nasıl verilebilir? Acaba bu cezbe, sözlü ve yazılı davet hareketiyle mi gerçekleştirilebilir, yoksa özgün bir literatür oluşturmak suretiyle mi? Bana göre bütün bunlar zihni bir ıslahı gerçekleştirilmesine rağmen, insanlarda delice bir iş yapma duygusu oluşturan muharrik daha başka bir şeydir.

Biz, insanların ahde vefa etmediklerini, ihlas ve özveri şuuruna sahip olmadıklarını gördüğümüzde, kendi kendimize, bu insanlara bu şuurun nasıl verilmesi gerektiğim düşünüyoruz. Sizin eserlerinizi okuyarak ve Kur'an-ı Kerim üzerinde çalışma yaparak içimde amellerimde bir devrim yapma arzusu uyamıyor. Ama, benim gereksinim duyduğum şey gerçekleşmiyor. Bu gereksinimi karşılayacak gücün ne olduğunu da bilmiyorum.

Ancak şunu söylemeliyim ki Cemaat-i İslâmî'de bu sözünü ettiğim güç kendini göstermedikçe Cemaat üyeleri arasında özveri ve amelde istenilen cezbe sağlanamayacak ve hareket sönmeye yüz tutacaktır.

2. Dinin hayata hakim kılınması yolunda ortaya çıkan bir başka karışıklık da hareketin merhaleleri ile ilgilidir. Kur'an-ı Kerim'de gösterilmiş bulunan merhalelerde, bu merhalelerde yapılan yönlendirmelerde, gaybî yardım ve desteğin zuhurunda, bütün bunlarda Peygamberimizin şahsı ve vahyin kılavuzluğu söz konusu idi. Şimdi bizim hareketimizde merhalelerin neler olduğunu ve bu merhaleleri nasıl atlatacağımızı bize kim bildirecektir?

3. Sahabe-i kirâm'ın hayatını incelediğimizde hayrette kalmamak elde değil: Onlar büyük-küçük, alt-üst, yoksul-zengin demeden hep birlikte musibetlerle başetmek için büyük bir aile gibi hareket etmekteydiler. Birinin rahatsızlığı, hepsinin rahatsızlığı demektir. Birinin açlığı, hepsinin açlığı demektir. Birinin yükünü kaldırmak için hepsinin pazusu harekete geçiyordu. İyi ama biz ne haldeyiz? Bizim çocuklarımız aklıktan kıvrınmakta ve biz geçim kaygısıyla çırpınmakta iken bu problemlerin acılarını tatmamış dostlarla birlikte nasıl hareket edebiliriz? Zaman zaman da şöyle bir ikilemin içinde sıkışıp kalıyorum: Bazen Peygamberimiz (s.a) zamanında sahabede oluşan yaşam şeklinin o zamana has birşey olmadığını düşünüyoruz, bazen de aklımdan böyle bir yaşamın zaten fitraten genelleştirilemeyeceği fikri geçiyor. Dostluk ve arkadaşlık bağlarımızı, cemaatimizi sanki bir aileymiş gibi yapacak şekilde güçlendirmemiz gerektiğini düşünüyorum. Bu zaten Cemaat'in takviye edilip güçlendirilmesi için zorunlu birşeydir.

Cevap:

1. Bu mesele üzerinde ben de senelerdir düşünüyorum ve sonunda genellikle müslümanların dilinde dolaşan şu deyim beni ikna etti: "Çalışma benden, tevfiik (tamamlama) Allah'tan" Ben çeşitli yollar içinde sırat-ı müstakim denilen yolu kendimiz için seçmekle memur olduğumuza ve mümkün olan tüm gayretimizi de bu yolda yürümeye harcamamız gerektiğine inanıyorum. Bundan sonra sebepleri yaratma, bu yolda yürümeye güç verme ve yolun güçlüklerini kolaylaştırma Allah Teâlâ'nın tevfiikine bağlıdır. Ben, eğer büyük çaplı bir iş yapma ve yüksek mertebelere ulaşma ümidini beslemezsek, doğru yolu terkederek, bazı büyük çaplı ve yüksek dereceli işlerin de yapılabileceği yanlış bir yola düşeceğimiz görüşüne katılmıyorum. Ben büyük çaplı da olsa küçük çaplı da olsa behemehal doğru iş yapmamız gerektiğine inanıyorum.

Bu üzerinde tartıştığımız konunun sadece bir yönüdür. Konunun bir başka yönü ise şudur: İhtiyaç duyulan olağanüstü ahlâki güçler, bu işte camnı dişine takıp çalışabilecek şuurda şahıs ya da şahsiyetler, herhalde gökten zenbille inmeyecektir. Bilakis bu yolda verilen fiili emeğin neticesinde meydana çıkacaktır. Şu anda çalışmamızın başlarındayız ve daha çok az bir imtihanla karşı karşıya kaldık. Bu yönden, bu çalışmanın yapıcı emarelerini tam manâsıyla görmeniz mümkün olmayabilir. Ancak, bu yolda ilerleyip de imtihanlarla yüzyüze kaldıkça Allah Teâlâ ile sıkı bir bağı bulunmayan insanların imtihan esnasında zaaflarının kurbanı olacaklarını ve yan yolda kalacaklarını göreceksiniz. Ancak Allah Teâlâ ile gerçekten sağlam bir bağı olan kimselerin sadece her imtihandan başarıyla çıkmayı başarmakla kalmayıp, her imtihandan sonra yeni bir güç

kazanacaklarını da göreceksiniz. Onlar, içlerindeki tüm posaları atarak sonunda halis altına dönüşeceklerdir. Gitgide bu insanlar, dokunduğu taşı altlaştıran mihenk taşı gibi bir özellik kazanacaklardır.

Behemehal bu konuda ben bu hareketi başlatmadan önce mükemmel şahsiyet ya da şahsiyetlerin var olması şartının yanlış olduğundan eminim. Böyle bir şart hiçbir zaman tahakkuk edemez. Bilakis bunun aksine doğru olan şudur: Bir defa halis niyetle birlikte iş başlatılırsa bu hareket zamanla kendi mükemmel şahsiyetlerini doğura doğru yürüyecektir. Bu süreç içerisinde, hareket mükemmelleşmeye doğru merhaleler katettikçe, o oranda da bu hareketin üyeleri arasında yüksek karaktere sahip şahsiyetler çoğalacaktır. Denize dalmadan, denizi hiç görmeden dalgalarla boğuşma gücü vermeye çalıştığımız bir kişiyi böyle bir işte kullanamazsınız. Bu kuvvet, her halükârda, denize dalıp dalgalarla boğuşmaya başlamakla elde edilebilir. Zayıf olan kişi bu denizde boğulacak, Allah Teâlâ'nın pazusuna güç ve kuvvet verdiği kişi ise, dalgaların şamarını yiye yiye ve dalgalarla boğuşa boğuşa en iyi yüzücünden daha iyi yüzücü olacaktır.

2. Dinin ikamesinde yani hayata hakim kılınmasında katedilecek yolun merhaleleri belirlenmemiştir. Bu merhaleleri, yapılacak çalışmalar, bu çalışmalar esnasında karşılaşılabilecek durumlar ve İslâm'ın ruhunu anlamış liderin basireti, bütün bunlar birleşerek belirleyecektir. Peygamberin (s.a) yaşantısından bütün peygamberlerin tıpatıp aynı merhalelerden geçmemiş olduğunu gözlemlemekteyiz. Hazreti İsa (a.s), Hz. Musa (a.s), Hz. Yusuf (a.s), Peygamberimiz (s.a) ve diğer peygamberlerin siretlerini inceleyince bunu açıkça görmekteyiz. Aslında gerekli olan şey; önümüzde belirli bir amacımızın ve içimizde de bu amaca ulaşmak için gerekli hikmetin mevcut olması ve bizim peygamberlerin metodunu iyice anlayarak fiilen çalışmayı başlatmamızdır. Daha sonra karşılaştığımız her merhalenin gereklerini basiretimizle (hikmetle) anlayacak ve Allah'a (c.c) güvenle bu merhaleleri emin bir şekilde katetmek için münasib tedbirler alacağız.

"Önce işlerin vahyin kılavuzluğu altında yürümesinden dolayı, doğru ve yerinde tedbirlerin alındığı ama (şimdi böyle bir şey olmadığı için (Çev.)) bizim ne yapacağımız" şeklinde görüşünüze gelince: Bu sorunuzun cevabı Kur'an-ı Kerimde şu şekilde verilmiştir:

"Ama bi(zim uğrumuz)da cihad edenleri biz, elbette yollarımıza iletiriz." [\[463\]](#) Başlangıçta yol gösteren Allah şimdi de yol göstermektedir. Allah Teâlâ'nın yönlendirmesinden istifade edebilecek kimselerin var olması gerekir. Eğer bizim içimizde aşağıda sıralayacağım-kalitede insanlar mevcut olursa inşaallah her merhalede Allah Teâlâ'nın yönlendirmesini yanımızda bulacak, ve bu yönlendirmeden istifade de edebileceğiz:

a. Bir-iki kişi de olsa, Kur'an'm ruhunu içine sindirmiş kimseler,

b. Cemaat içerisinde en azından, selim kalb nimetine sahip, doğru ve yanlış yönlendirmeyi seçebilen ve doğru yönlendirme için ıstıme ve itaat etme kabiliyetini taşıyan güvenilir bir çoğunluk,

3. Ashabın biyografileri ile ilgili çizilmiş olan portrelerde bir noktaya kadar mübalağa ve bir noktaya kadar da hakikat payı vardır. Dahası hakikat payı olan noktalar uzunca bir birliktelik için çaba sarfetmenin dostluk ruhunu doğurduğu bir anda gerçekleşmişti. Ancak Peygamber Efendimiz(s.a) gibi oldukça güçlü bir önderin önderliği altında 14-15 senelik müselsel terbiye neticesinde oluşan özellikleri sahabede daha davetin ilk merhalesinde var olarak görmek istememiz oldukça şaşılacak bir durumdur. Dahası, Medine-yi Münevvere'de sahabe arasında var olan dostluk ruhunda sahabenin hep birlikte bulunmasının da büyük bir katkısı vardı. Arabistan'ın çeşitli bölgelerinde dağınık olarak bulunan insanlarla olan bağın, Medine'de bir araya gelmiş kimseler arasındaki dostluk bağı gibi olması imkansızdı.

Kendi durumumuzu söz konusu edince, bizim durumumuzun sahabeden tamamen farklı olduğunu görüyoruz. Daha biz baştan şu ana kadar kendi içtimai yapımızı oluşturamamışız ki! İnsanımız ülkenin çeşitli bölgelerine dağılmış bir durumda ve birbirimizi tanıyacak kadar bile bir yakınlığa sahip değiliz. O halde, toplu bir yaşama ancak elde edilebilir dostluk bağlarını, bu şartlarda nasıl gerçekleştirebiliriz?

Ben, bizimle hemfikir olan kimselerin, sahabe devrini sırf bir keramet ve mucize ruhu içerisinde değil; fitrî sebeplere uygun olarak değerlendirmelerini arzu ediyorum. Aksi takdirde sahabe devrinde gerçekleşmiş olan herşeyin sırf bir göz kırpmayla keramet şeklinde zuhur etmesini işleyeceğiz ve böyle bir şey gerçekleşmeyince de şevkimiz kırılacaktır. Böyle bir düşünceye sahip olursak, biz, sahabe devrindeki keyfiyeti ya da en azından o cinsten bir keyfiyetin alt yapısını oluşturan fitrî sebepleri hazırlamak için çaba da göstermeyiz. Birlesiniz, beraberce çalışınız ve bu yolda zahmetlere katlanınız. Eğer bütün bunları yaptıktan sonra da sahabenin arasındaki dostluk cinsinden aranızda bir dostluk zuhur etmezse, işte o zaman mucize şartı koymaya ve Allah Teâlâ'dan yapacağımız hizmeti yerine getirmede mucize yaratmasını istemeye haklı sayılabilirsiniz!

Bu konu üzerinde kafa yoranların çoğunlukla yaptığı yanlışlıklardan bir tanesi de şudur: Söz konusu kişiler bu işi yaparken, eksikliğini hissettikleri tüm şeyleri gündeme getirirken; bütün bu eksikliklerin giderilmesi, ihtiyaç duyulan tüm zaruretlerin hazırlanması sanki başkalarının işiymiş de kendilerine bu babta herhangi bir yükümlülük gerekmezmiş gibi bir tavır sergilemektedirler. Halbuki hakikatte bu herhangi bir kişinin şahsi işi değildir. Bilakis bu hepimizin ortaklaşa omuzlayacağı bir iştir. Hiçbir kimse, sırf birkaç çığlığa parmak basmak ve gereksinim duyulan birkaç meseleyi gündeme getirmekle vazifesini yerine getirmiş sayılmaz. Vazifesini yerine getirebilmesi için; parmak bastığı çığlıkları izale etmede ve gündeme getirdiği gereksinimleri karşılamada kendi payına düşen hizmeti yerine getirmesi lâzımdır. [\[464\]](#)

Karşı Çıkış Ve Engellemeler

Soru:

Aşağıdaki satırlarda size görüşlerimi kısaca aktarıyor ve sizden İslâmî tavrıma değişiklik getirecek ne gibi bir metodu izlemem gerektiği hususunda yönlendirme bekliyorum.

1. Ebeveynim her oturuş ve kalkışta memurluğa yeniden dönmem için ısrarda bulunuyorlar. Beni sadece kendilerine değil; Allah'a (c.c) karşı geliyormuşum gibi göstermeye çalışıyorlar. Onlar, ana ve babayı dinlememenin sadece Allah'ı (c.c) inkâr durumunda caiz olduğunu, diğer tüm meselelerde ebeveynin kararlarının şer'an yapılması gerektiğini söylüyorlar. Yakın bir zamanda eğer memurluk yaparsam ne âlâ, ama aksi durumda işi benimle ilişkileri kesme noktasına kadar götüreceklerini tahmin ediyorum. Bana bu konuda şöyle bir tolerans da tanıyorlar: Eğer daimi olarak memurluk yapmayı istemesem bile, hiç değilse küçük kardeşim lisans eğitimini bitirip benim yerimi alıncaya kadar, birbuçuk-iki sene daha sabredebeyim. Bu süre zarfında memurluktan dolayı herhangi bir günah söz konusu ise, onlar bu günahı kendi boyunlarına alacaklar.

2. Burada benim halk üzerinde etkim her gün biraz daha azalıyor. Hadise şu: Memurluk döneminde iken söylediklerimi aşk ve şevkle dinleyenler

veya destekleyenler şimdi bana sırt dönmüş durumda. Dahası, söylediklerim onlar üzerinde aksi tesir gösteriyor.

3. Büyük kardeşimin söyledikleri ise daha ilginç. Şöyle diyor: Memurluk haram oluyor da, peki toprak ağalığı nasıl helal oluyor? Bizim şu an sahip olduğumuz toprakları dedelerimize bir prenslik hediye etmiş. Sizin kanaatinize göre bu topraklardan helal gelir elde etmemiz mümkün değil. Hâveten, İslâm'da ağalık sistemi tâ baştan caiz görülüyor. Daha da enterasamı, dedemiz kendi mal varlığını şeriata uygun olarak taksim etmemiş. Mirasından sadece erkek evlatlar istifade etmiş,kızlar ise mirastan mahrum bırakılmış. O halde bir kimse memurluğa haranı dedikten sonra böyle bir araziden geçimini nasıl temin eder?

4. Müslümanlar genellikle cehalet ve şirkin esiri olmuşlar. Kabirlere gidip onlardan yardım isteyip-istememe meselesi oldukça büyük önem arz etmeye başladı. Bu konuda eğer maslahat icabı susma tercih edilirse, bu; hakkı kabul etmekle birlikte, halkın şirke bulaşmasına da göz yumma mânâsına gelecek. Böyle maslahat icabı sussan da neye yarar ki. Gün gelir, sır ifşa olur ve halk sizin kabirlerin başına gidip dilek dilemeye karşı olduğunuzu anlar. Artık bu ortaya çıktı mı hemen Vahhabî damgasını yersiniz. Bir kerre Vahhabî damgasını yediniz mi, artık insanlar sizin söylediklerinizi dinlemez olurlar. Bilakis onların âbâ ve ecdadının yapılması uğrunda çok ter döktükleri ve korunması için ömürlerim verdikleri akidelerine sakın ha zarar vermeyesiniz diye sizden nefret etmeye de başlarlar. Benim de böyle bir şeye hedef olmaktan korkum var.

Cevap:

Mektubunuzu aldım. Siz, şimdi benim size daha önceden hakkında bilgi verdiğim merhaleye ulaşmışsınız. Ben bu konuda size ne gibi bir tavır takınmanız gerektiği hakkında birşey söylemeyeceğim. Bu kararı sizin tamamen kendi vicdanınızın sesini dinleyerek vermeniz ve kendi cüretinizi şöyle bir yoklamanız gerekir. Behemhal vereceğiniz her karan soğukkanlılıkla verin ve geri alacağınız bir adımı atma tevfiği vermemesi için Allah Teâlâ'ya dua edin. Attığın adımı geri almaktansa, atmaman daha evlâdır.

Karan sizin kendi vicdanınıza bıraktıktan sonra ben şimdi sadece size karşı gündeme getirilen meseleleri cevaplandırmakla iktifa edeceğim.

1. Hiç kimse başka bir kimsenin azap ve sevabını yüklenemez. Herkes kendi azap ve sevabının hâmilidir. Eğer benim söylememle siz herhangi bir günah işlerseniz; ben söylediğimden dolayı, siz de işlediğinizden dolayı günahkâr olacaksınız. Sizin işlediğiniz günahın da size işlemenizi söyleyene aktanılması ve sizin başkalarının söylemesi üzerine bu günahı işlemeniz sebebiyle bırakılmanız söz konusu olamaz.

Ebeveyne itaat, sırf ebeveyne itaatin Yaraticı'ya itaatsizliği gerektirmediği sınırlar içerisinde. Eğer ana ve baba çocuklarından herhangi bir masiyeti işlemesini isterlerse, onlara uymak farz değil; bilakis günâhtır.

Sırf, ailenizden biri yetişip de sizin yerinize bu masiyeti devralması için masiyet olarak gördüğünüz bu işi birbuçuk-iki seneliğine yapmanız tamamen yanlış bir tutumdur. Eğer siz inancınızda gerçekten samimiyseniz, sadece kendinizin değil; Allah'ın (c.c) tüm kullarının bu masiyetten korunması için kalbinizde gerçek bir arzunun olması gerekir.

2. Memurluk zamanında, kendi şahsî ve ailevî nüfuzunuz sayesinde sizden etkilenen kişiler, aslında dinin davetinden etkilenmiyorlardı. Bana göre siz tüm makam ve mevkinizin elinden alındığı, yeryüzünün size dar geldiği, daha düne kadar önünüzde iki büklüm bir kat olan kimselerin sizi reddedip yüz çevirdiği bir zamanda, gerçek mânâda hak davetin davetçisi olabilirsiniz. Böyle bir durum oldukça tehlikeli, ancak bu yolda böyle birşey yararlıdır. Eğer Allah Teâlâ size bütün bunlara tahammül edebilecek derecede güç verirse, bunun hakiki yararını daha ileride göreceksiniz ve işte o zaman Alla Teâlâ sizi; iyi gün dostlarının dostluğundan kurtarıp, gerçek dostlara kavuşturacaktır.

3. İslâm'da ağalığın (toprak sahipliği) kökten caiz olmadığını söylemek yanlıştır. Fakat, Hindistan'da [\[465\]](#) toprak ağalığının caiz olmayan bazı şekilleri türemiştir. Eğer dinen sakıncası olmayan bir tarzda toprağı işletir, caiz olmayan kazançtan sakınırsanız, bunda bir sakınca yoktur.

Şeriat herhangi bir kimseyi ecdadından (dedelerinden) kalan toprakların geçmişiyle karıştırmakla yükümlü kılmamış tır. Bu mesele de Kur'an geçmişini sorgulamamakta, ancak mevcut durumun ve geleceğin islahıyla iktifa etmektedir. Kur'an'ın isteği sadece şudur: Herhangi bir kişi, böyle bir arazi mülkiyetine geçtiği andan itibaren bu arazi üzerinde dine uygun tasarrufla bulunmalı ve geçmişte bu toprakları haksız yollarla elde edip, haksız tasarruflarda bulunan kişilerin muamelesini Allah'a (c.c) bırakmalıdır. Şu da var: Eğer sizin kontrolünüz altında bulunan herhangi bir şeye bazı kişilerin gasbedilmiş haklarının bulunduğunu bilerseniz, o kişilerin mevcut ve haklarının belli olması durumunda, sizi ilgilendirdiği kadarıyla onların haklarını geri veriniz.

4. Ortaya çıkar çıkmaz hemen halkın inancına darbe vurmaktan kaçınmak gerekir. Ancak, insanın kendi inancını gizlemesine de zaruret yoktur. "Vahhabilik" suçlamalarından kurtulmaya özen göstermeyiniz. Halk, müslümanlar için bu gibi başka isimler de uydurmaktadır. Çünkü, onlar müslümanlara kötü söz söylemek istemektedirler, ancak müslüman diyerek kötü söz söylemeler kendi İslâmları tehlikeye girmektedir. Bu yüzden Vahhabî diyerek kötülenmektedirler. Eğer bu gerçeği anlarsanız, artık size vahhabi diye hitap etmelerini o kadar yadırgamayacaksınız. Müşrikçe amel ve inançlardan her halükârda sakınınız ve tevhid inancını aslî gerekleri ile birlikte rahatça insanlara beyan ediniz. Eğer şirkten ve müşrikçe tavırlardan kaçınmak, tevhide ve tevhidin gereklerine bağlılık Vahhabilik olarak adlandırdıyorsa, Allah Teâlâ her kuluna Vahhabî olmayı nasip eylesin ve Vahhabî olmamaktan da korusun.

Soru:

Eyalet toplantısından döner dönmez, aklımın ucundan bile geçmeyen haller geldi başıma. Sizin meşguliyetlerinizin bir hayli fazla olduğunu bilmekle birlikte bu gibi meseleleri size tamamiyle aktarmamız yönündeki direktifinizden hareketle başımdan geçen hadiseleri tüm ayrıntıları ile

bilginize sunuyorum. 19 Kasım da muhterem babamdan aldığım mektubu harfi harfine [\[466\]](#) aşağıdaki satırlara alıyorum:

Yavrum, gözümün nuru! Allah Teâlâ'dan derecenı yükseltmesini diledikten sonra: Öyle anlaşılıyor ki artık kendi başına buyruk olmuşsun. Bizim yönlendirmemize artık ihtiyacın kalmamış. Çünkü; biz evde hasta yatağında yatarken, senin için toplantılara katılmak bir zorunluluk olmuş. Şimdi Allah'ın (c.c) inayetiyle memur da oldun. Biz senin okuyabilmen için elimizden geleni arkamıza koymadık ve neticesini de aldık. İlmiyle âmil âlim olmuşsun ki, baba isteği kabul etmek zulüm ve Allah'ın hükmüne karşı birşey olarak görüldü. Başkalarının isteği ana-babanınkinden daha evlâ! Neyse, senin kazanan bizi güçsüz halimizde çok rahata erdirdi. Gelecekte senden bir kuruş bile almak istemiyoruz. Canının istediğini yapabilir,

istediğin yerde kalabilirsin. İster kayınbabanlarda veya daha başka bir yerde. Sen Cemaat'ten istifa etmedikçe, sana kendimizi göstermek istemiyoruz. Sen bu tutku karşılığında (yâni; İslami hareketin hizmetinde) tüm öğrenimini berbat ettin. Ancak, sana bütün bu nasihatlarımızı faydasız. Şunu bilmelisin ki, artık bizim yanımıza gelmeni istemiyoruz. Asabımız çok bozuk. Bu kadar".

Muhterem babamın mektubuna şöyle bir cevap verdim:

Muhterem babacığım, mektubunuzu ... Bey eliyle aldım. Mektubu okuyunca ve sizin hastalığınızı haber alınca inanın büyük bir üzüntüye kapıldım. İnanın sizin hastalığınızdan haberim bile yoktu. Ne siz bana bu hususta birşey yazdınız ve ne de başka birisi bu durumu bana ulaştırdı. Yoksa toplantıya gitmezdim. Bu toplantıya gitmemi ertelemek için yeterli bir şer'î mazeretti.

Ebeveynin ihsanları ve iyiliklerini kim inkar edebilir. Dahası siz beni hem yüksek öğrenim ve hem de dini talimle donattınız. Sizin sayenizde aldığım öğrenimden bende şu kanaat hasıl oldu: Dini dünyada galib kılmak, Allah'ın (c.c) kelimesini yüceltmek, dünyada İslâm'ın hükmünü geçerli kılmak ve bu iş için çalışmak her müslümana farzdır. Ben bu hususta çevreme şöyle bir göz gezdirdiğimde; gözüme bu amaçla, doğru yolda ve en iyi metodla iş yapan sadece bir cemaat çarptı. O cemaat "Cemaat-i İslâmî"dir. Bu yüzden eğer ben dinin dünya üzerinde galebesi için çalışacaksam Cemaat'e bağlı olmam zorunludur. Müslümanın yaşantısının amacının, dinin galebesi için çaba sarfetmekten başka bir şey olacağına benim aklım emiyor.

Anne ve babanın sözlerini tutmak zorunludur. Onlara itaat etmek farzdır. Ama hangi noktaya kadar: Allah ve Rasûlu'nün emirlerine karşı olmadığı müddetçe. Eğer dini dünyaya hakim kılmak zorunlu ise, böyle aylak aylak oturup kolumuzu kıpırdatmadan durmakla bu iş olur mu? Acaba bu oldukça kolay bir iş midir? Acaba, biz midemiz için çalıştığımız kadar da mı din için vakit ve güç harcamamalıyız? Acaba bu iş sadece bir kişinin işi midir? Behemehal dinin galebesi için hangi cemaate gidilirse gidilsin mutlaka vakit harcanacaktır. Bu uğurda mal da harcanacaktır; zahmetlere de katlanılacaktır. Dünya işlerinden zarar da görülecektir; bazı güçlerle çatışma korkusu da olacaktır. Dahası sizler bile beni bu işten sakmdırmaya çalışacaksınız. Allah için bu sorumluluğun daha değişik bir şekilde nasıl yerine getirileceğini buyurun siz söyleyin. Sizin yönlendirmenizden mahrum kalmak benim için büyük bir talihsizlik. Ama beni neden men ettiğiniz üzerinde hiç kafa yordunuz mu? Bu isteğinizin Allah'm(c.c) şu hükmüne karşı olup olmadığı üzerinde biraz düşünseniz:

"De ki: *Babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, akrabanız, elde ettiğiniz mallar, durgun gitmesinden korktuğunuz ticaret, hoşunuza giden evler sizce Allah'tan, Peygamberi'nden ve Allah yolunda savaşmaktan daha sevgili ise, Allah'ın buyruğu gelene kadar bekleyin, Allah fâsik*

kimseleri doğru yola eriştirmez." [\[467\]](#)

Ben oldukça şaşkın ve üzgün olarak görüyorum ki, siz; benim dinin galebesi için göstermiş olduğum çabalardan dolayı bana küskünsünüz. O zaman buyurun benim bu konuda ne yapmam gerektiğini siz söyleyin. Yalnız yukarıda zikrettiğim ayeti göz önünde bulundurarak düşünün.

Yanınıza gelmek istiyorum, ama terslemenizden korkuyorum. Yanınıza gelmeme müsaade eder misiniz?

Ben bu mektubu şöyle bir geçmişe binaen yazmıştım. Babanı bir taraftan, vaktimin zayi olması, bu uğurda para harcamam ve hakim gücün korkusundan dolayı Cemaat-i İslâmî'ye bağlı olarak iş yapmamı istemiyor, diğer taraftan, kendisine uzunca bir mektup yazmış olan... Bey'in görüşlerine itibar ediyordu.... Beyin mektubunda, İslâm için çalışmanın sadece Cemaat-i İslâmî ile sınırlı olmadığı; bu yolda, yalnız başına ya da başka bir cemaatte kalarak da gayret gösterilebileceğini bildiriyordu.

Muhterem babamdan yukarıda naklettiğim mektubuma hâlâ bir cevap vermiş değil. Yazdıklarımı göz önünde bulundurarak bana neler tavsiye edersiniz?

Cevap:

Babanızın hoşnutsuzluğu karşısında verdiğiniz cevap oldukça makuldür. Müslümanın hayatı; bütün hak ve vecibelerinin uygun bir şekilde gözetildiği, herhangi bir hak ya da vecibenin zayi edilmediği, oldukça dengeli bir hayattır. Müslüman bir kişi ancak şer'i zorunluluk durumlarında bir hakkı öbür hakka feda edebilir. Ebeveynin hakkı Allah'ın (c.c) hakkından sonra en büyük haktır. Ana-baba hakkı hiçbir şekilde Allah'ın (c.c) hakkının önüne geçirilemez. O halde Allah'ın (c.c) hakkını eda etmek için ana-baba hakkından fedakarlık edilmesinin kaçınılmaz olduğu durumlarda yer ve mahal titiz bir şekilde göz önünde bulundurulması gerektiği kadar bir fedakarlıkta bulunulmalıdır. Bununla birlikte onlarda oluşacak hoşnutsuzluk ve kızgınlık oldukça büyük bir tahammül ve tevazu ile karşılanmalıdır. Onların katılığı karşısında öf bile denmemelidir. Ancak, basiretinize mutabık din olarak gördüğünüz şeyden, anne-babanızı memnun etmek için zerre kadar da olsa ayrılmayın. Ebeveyne hizmet etmek, itaat etmek ve saygılı olmak evlatlar üzerine farzdır, ama onların hatırına şahsiyeti feda etmek, özellikle dinin aydınlığı ile aydınlanmış şahsiyeti feda etmek farz değildir.

Bu meselede sizin Hz. İbrahim'in (a.s) güzel örneğini takip etmeniz gerekir. Peygamber Efendimizin (s.a) zamanında da birçok sahabenin (r.a) başına bu gibi haller gelmiştir. Peygamber Efendimiz'in (s.a.) yönlendirmesiyle, sahabenin (r.a); kendilerini şöyle veya böyle hak yola gitmekten alıkoyan ebeveynine karşı benimsemiş olduğu usulü siz de göz önünde bulundurun.

Soru:

Bizim bulunduğumuz yerde Cemaat-i İslâmî üyesi bir genç, ağabeyinin idaresi altında ticaretle uğraşiyor. Alış-verişte şer'i hükümlere bağlı olması ve namazları vaktinde eda etmek için camiye gitmesi ağabeyini oldukça fazla rahatsız ediyor. Bu yüzden kardeşine katı davranıyor. Bu kardeşin ağabeyi, bana birkaç kez mektup yolladı. Bu mektuplarında şöyle yazıyor: "Kardeşimin beynini sen yıkadın, şimdi o aklını kaçırmış galiba. Onun ticarete falan gözü yok. Gece gündüz senin dediklerini yapmakla meşgul. Sen şeytansın, insan kılığına girmiş iblissin. Sen, ana-baba ile evlat arasında, kardeşler arasında ayrılık çıkarıyorsun. Bundan sonra kardeşimle her türlü ilişkiyi kes. Kardeşime ne mektup yaz ne de toplantılara çağır. Bilakis onu Cemaat-i İslami'den de ihraç et. Yoksa sen bilirsin!"

Bu konuyla ilgili direktiflerinizi bekliyorum.

Cevap:

Aile efradının cahiliye tutkuları içerisinde olduğu ve doğru yolda yürümek isteyen kardeşlerini engelledikleri bir ortamda aile efradı arasında ayrılık çıkarmak gerçekten de bizim vazifemizdir. Biz bu gibi cahiliye tutkusu içerisinde olan dost, akraba ve yakınları ehl-i imanla kaynaştırmayı değil; ayırmayı, ilişkilerini kesmeyi öngörüyoruz. Bu yüzden' bizim Cemaat'in üyesi kardeşimizin ağabeyinin yaptığı suçlamayı reddetmeniz gerekmez. Bilakis bunu açık açık itiraf etmeye ve oldukça yumuşak bir üslupla onu şu konuda aydınlatmaya zaruret vardır: Eğer o bu ayrılığa bir son vermek, yakınlaşmak ve anlaşmak istiyorsa, Allah'a ibadetin ve dindarlığın önünde engel olmaya çalışmak yerine, kardeşine yardımcı ve destekçi olmalıdır. Aksi takdirde, biz ve bizim dostlarımız uygulayageldikleri tutumu değiştirmeyeceklerdir. Siz de bize karşı canınız nasıl istiyorsa o şekilde davranabilirsiniz.

Tabii ki sizin tarafınızdan karşı tarafı çileden çıkaracak birşeyi sadır olmamasına dikkat etmeniz gerekir. Bilakis sabır ve tahammül ile;

"Sen, namaz kılan kulu men edeni gördün mü?"^[468] ayetini doğrulayacak derecede cahiliyenin pençesine düşmüş bir kişinin ıslahı için gerekli her tür çabayı gösteriniz.

Müslümanlar arasında namaza bağlılığa bile tahammül edemeyecek derecede insanların bulunması doğrusu çok üzücü bir şey. Kendilerinin namaza bağlılıkları şöyle dursun, başkalarının namazlarına dikkat etmelerinden bile gocunuyorlar. Biz böyle müslümanların durumunu zaman zaman katı bir şekilde tenkid ettiğimiz zaman da bize hemen Harici damgasını basıveriyorlar.

Soru:

Öğrenim amacıyla bu sene ...b...^[469] ya gitmiştim. Sakal bırakıp da geri dönünce tüm dost ve akrabalar arasında kıyamet koptu ve başımın etini yemeye başladılar. Hatta babam bile, sakal yüzünden oldukça yaşlı gözüktüğüm bahanesiyle, sakalımı traş ettirmem için ısrar etmeye başladı. Benim sakalı kesmemekte ısrar etmem halinde benimle ilişkileri, keseceklerini söyledi. Evden dışarı adım attım mı, bu kez de arkadaşlarla uğraş için yoksa. Bu yüzden evden çıkmamayı tercih eder bir hale geldim. Bütün bunlara bir de şöyle bir şey eklendi: Birkaç arkadaşımın şu muhtevada bir pusula aldım. Eğer sekiz gün zarfında onların isteklerini yerine getirmezsem, yâni; sakalımı kestirmezsem benimle tüm dostluklarını hep beraberce askıya alacaklardı. Onlara göre, daha ileri yaşlarda severek sakal koyabilirdim, ama şimdi bu inadımda devam edersem, zorbalığa başvuracaklardı. Ben sakalı şer'i hükümlere uymada büyük bir yardımcı olarak buldum. Örneğin: Sinemaya gitmekten çok hoşlanırdım, ama şimdi -sakal bıraktıktan sonra- sinema salonuna girmekten bile utanıyorum. Ancak, sakal bırakmama karşı çıkanları dinledikçe, zaman zaman, içime bir şüphe düşüyor ve acaba bu insanlar doğru mu söylüyorlar diye kendi kendimi sorguya çekiyorum. Ama daha sonra "tüm dünya bana karşı çıksa da tutumumda hiçbir değişiklik olmayacak" diye bir cezbe tüm vücudumu kaplıyor. Allah rızası için beni ikna edebilecek aydınlatmalarda bulununuz.

Cevap:

Eğer, siz, sakalınızı Rasûlullah'ın sünnetine ittiba niyetiyle bırakmışsanız, kimsenin itirazına ve karşı çıkmasına kulak asmayınız. Ve onlara şunu deyiniz: "Bu sakal, kalması için bırakılmıştır; gitmesi için değil. Eğer sizler, benimle sakalım olduğu halde ilişkilerinizi devam ettirmek istiyorsanız ne iyi. Ama eğer Rasûlullah'ın (s.a) sünneti sizin için benimle ilişkilerinizi devam ettirmenizi engelleyecek derecede tahammül edilemeyecek bir şeyse, ilişkinizi kesin. İşiniz rastgelsin. Bana Allah (c.c) ve O'nun Rasûlü (s.a) yeter."^[470]

Duygusal Olan Ve Hikmete Dayanmayan Tebliğ

Soru:

Ben bir öğrenciyi Cemaat-i İslâmî'nin yayınlamış olduğu kitap ve dergileri okuması için teşvik ettim. Cemaatın amacıyla ilgili ona epeyce şeyler anlattım. Sonunda bu çalışmalarımın hatırı sayılır bir etkisi oldu ve zikri geçen öğrenci kendisini tamamen bu davaya adayacak bir seviyeye geldi. Bunun sonucu olarak çevresindekilerin bu öğrenciye olan düşmanlıkları da gittikçe artmaya başladı. O, bu düşmanlıklardan oldukça fazla bir şekilde rahatsızlık duymakta. Şimdi bu öğrenci kendi davası uğrunda hicret edip Dâr'ul İslâm'a^[471] gitmek istiyor. Öğrencinin annesinin bazı şartlar muvacehesinde ona müsaade vermesine rağmen, babasının böyle bir şeye müsaade etmesi beklenmiyor. Bu yüzden bana "acaba, ebeveynin müsaadesi ve rızası aleyhine Dâr'ul İslâm'a hicret edebilir miyim?" diye bir soru sormuştu. Ben de ona "Mekke'den Medine'ye hicret etmeden önce muhacirlerin hepsi anne-babasından müsaade istememiştir" diye cevap verdim. Bana "acaba Cemaat beni himaye etmeye razı olur mu? Sakın oraya gidip perişan olmayayım" diye sordu. Bu soruya da şöyle cevap verdim: "Benim bu konuyla ilgili kesin bazı şeyler söylemem her ne kadar mümkün değilse de, sana şu kadarını söyleyebilirim ki, bâtıl bir nizam altında yüz binlerce lira kazanmak ve bütün dünyevi lezzetlere sahip olmak, hak nizamın kurma hatırına yoksul ve aç bir hayat sürdürme karşısında bir hiçtir. Müslüman olmamız hasebiyle ittiba ile memur olduğumuz Rasûl-ü Ekrem (s.a) yaşadığı hayat ile bize bunun en güzel örneğini göstermektedir. Ancak şuna emin olabilirsin ki; Cemaat her zaman bâtıl nizamdan kaçıp hak nizamına doğru gelen herkese destek olmuştur. Dahası, Cemaat hak üzerinde yürümek şartıyla böyle kimseleri can-ı gönülden bağrına basmıştır."

Şimdi bu konularla ilgili sizden doğrudan direktif bekliyoruz. Bu konuyla ilgili olarak başka birşey daha söz konusu oldu: Bildiğiniz gibi ben bir okulda öğretmenlik yapıyorum. Benim bu gibi tebliğe yönelik faaliyetlerim hükümetin ilk öğretim müdürlüğünün kulağına kadar gitmiş. Onlar bu meseleyi teftiş etmek istediler ve bana bununla, ilgili bir mektup gönderdiler. Mektupta benden Cemaat-i İslâmî'nin keyfiyeti, amaçları, Cemaat'in emirinin şahsiyeti vs. ile ilgili bilgiler istedikten sonra, şu sorunun cevabını talep ediyorlar: Siz, neden bir fırkanın, Cemaat-i İslâmî'nin üyesisiniz? Ve neye dayanarak filan öğrencinin fikrini çeldiniz? Ki o, yapmakta olduğu öğrenimi yarıda bırakıp, anne ve babasının rızası hilafına başka diyalara hicret etmeye karar veriyor... vs.

Onlara ne cevap vermemi salık verirsiniz. Benim kastım hakkın açıkça ortaya konulması.

Cevap:

Siz, insanlara tebliğin acı gıdalarını vererek, onları hicrete ve bölgelerini terk etmeye hazırlamak gibi bir yanlışlığa düşmüşsünüz. Halbuki ben bu konuda izlenilmesi gereken doğru yolu birkaç kez açıklamıştım. Biz, henüz çeşitli bölgelerdeki bizimle aynı fikirde olan insanları bir yerde toplamaya çağırma merhalesine girmiş değiliz. Bunu sağlamak için ne yerimiz var, ne de yeterli kaynağımız. Ve ne de Dâr'ul-Küfr'den ona hicreti gerekli kılan bir Dâr'ul-İslâm vücuda getirilmiştir. Mekke devrinin çilelerini tam manâsıyla çekmeden, insanların sadece aynı inanç ve hedefleri kabul ederek herhangi bir yerde toplanması usulen de doğru değildir. Çünkü yeterli bir zaman için muhalif bir çevrede çekişme ve istikamet gösterme suretiyle oluşan güçlü şahsiyet bu şekilde hiçbir zaman oluşamayacaktır. Bu yüzden içinde bulunduğumuz zaman itibarı ile insanları hicret etmeye çağırarak, bizim işimiz açısından prensip olarak hem yanlıştır ve hem de büyük ölçüde zararlıdır. Dahası şu anda bizim izlemekte olduğumuz siyasetin de hilafıdır.

Biz kendi merkezimizi şu an kaynakların azlığı ve problemlerin çokluğuna rağmen yavaş yavaş güçlendirmeye çalışıyoruz. Bu merhalede sadece gerçekten ihtiyaç duyduğumuz kimseleri buraya çağırıyoruz. Bu çizmiş olduğumuz yavaş yavaş güçlenme projesi dışında hesapta olmayan bir tane fazla adam gelmesi bile problemlerimizi olağanüstü bir şekilde artırıyor. Bu merhalede yalnızca, her konuda bizlere en iyi şekilde yardımcı olabileceğinden emin olduğumuz kimseleri buraya çağırma gayret gösteriyoruz. Denenmemiş insanların seçilmeden buraya toplanması büyük karışıklıklara neden oluyor. Böyle kişilerin toplanmasından fayda yerine zarar geliyor. Ben kendi plânım gereği, gelenlerin Cemaat'in yapısına uygun olarak hareket ettiklerinden emin olabileceğim sağlıklı ve güçlü bir çevre oluşturmadıkça, şahsiyetleri iyice belirginlik kazanmamış kimselerin kendi başlarına merkeze gelip yerleşmeye başlamalarını uygun görmüyorum.

Şu an merkeze gelmeyi arzulayan kişilerin bir müddet kendi çevrelerinde yaşayarak, güçlülere karşı koymaları, göğüs germeleri, sabır ve tahammül göstermeleri ve böylece merkeze gelebilecek liyakatta olduklarını isbat etmeleri gerekir.

Şimdi o genç arkadaşta hicret etmesi yolunda yaptığımız teşviklerin yanlış olduğu, sizden sâdır olan bu yanlışlığın Cemaat'in izlediği siyasetin aleyhine olduğu yolunda bir mektup yazmak sizin ahlâkî bir vazifenizdir. Bununla birlikte ona şunu da telkin edin: O genç arkadaş bir taraftan kendi dini bilgilerini yeterince mükemmeli eştirmek için çalışırken, diğer taraftan bizim cemaatimiz adına herhangi bir iş yapmadan önce, cemaatin kitapları ve dergilerini iyice okuyup bizim tavrımız ve metodumuzu anladıktan sonra buna mutabık olarak kendi çevresinde münasib bir şekilde faaliyet göstermeye gayret etsin.

Sizin zikri geçen genç arkadaşta ebeveyninin izni olmadan hicret etme tavsiyesinde bulunmanız da doğru değildir. Öncelikle, Mekke'deki müşrik ve kafir ana-babalara karşı takınılan tavrın aynısının ne kadar gaflet içerisinde olurlarsa olsunlar, müslüman olan ana babalara karşı da takınılması doğru değildir. İkinci olarak, eğer herhangi bir merhale gelir de ebeveynin müsaadesi olmadan, hatta onların arzusu hilafına evlatların bazı girişimlerde bulunması gerekirse bile, o da ancak Cemaat'in emirinin bütün şer'î yönleri nazar-ı dikkate alarak böyle yapılmasına karar verdiği bir durumda mümkündür. Böyle düzenli bir şekilde verilmiş bir emir olmadan herhangi bir kimsenin kendi kafasından "şimdi artık ana-babayı dinlememenin vakti geldi" demesi hiçbir şekilde doğru değildir.

Sözü geçen genç kardeşin bana doğrudan yolladığı mektubu okuyunca ben de onun Cemaat-i İslâmî'yi, Cemaat'in nizamını ve metodunu doğru dürüst anlamadığı, Cemaat'in durumunu kafasında acı bir şekilde canlandırdığı kanısı oluştu. O, Cemaat'i, sanki İslâmî bir devletmiş ve oldukça da zenginmiş gibi düşünüyor. Bu yüzden bizim onun buraya geliş masraflarını karşılayacağımızı, burada ihtiyaçlarını gidereceğimizi ve senede iki kez evine gidiş-geliş masraflarını ödeyeceğimizi zannediyor. Böyle bir düşünceye sahip olduktan sonra, onun Dâr'ul İslâm'a gelmekten başka birşey yapmak istememesi oldukça doğaldır. Eğer bizim davetimiz bu kadar cömertçe ve bol keseden olursa iyi niyetli ehl-i imandan kim memuriyeti bırakmakta, okulu terketmekte tereddüt edebilir? Genç arkadaşın yazdıklarından şu neticeye vardım: Sizin izlediğiniz metod, fikri olgunluğu işleyen yönü zayıf, heyecan yönü daha ağır basan oldukça çığ bir tebliğ metodudur. Bu yüzden bizim tavrımızı ve metodumuzu % 5 oranında bile anlamamış kişiler her şeylerim bırakarak bizimle birlikte olmak için %95 hazır oluyorlar. Lütfen bu türlü tebliğ metodunuzu islah ediniz. Aksi takdirde bu kardeşimiz konusunda ortaya çıkan karışıklıktan daha fazlasının gelecekte söz konusu olma tehlikesi vardır.

Size, daha önce, resmi memurluk yaptığımız süre içerisinde memurluk dairesi içerisinde kalarak iş yapmanızı salık vermiştim. Çünkü bir kere, maaş almakta olduğunuz bir yerde, size maaşın verilmesiyle doğru orantılı olan şartlara uymamanız ahlâkî itibarla doğru değildir. İkinci olarak, eğer siz kurallar aleyhine iş yapıp da bunun karşılığında azledilir ya da herhangi bir cezaya çarptırılmanız, bundan sizin ahlâkî pozisyonunuz aksi yönde etkilenecek ve zayıflayacaktır. Halbuki, şu an sahip olduğumuz en büyük silahımız ahlâktır. Bu yüzden, sizin sözünü ettiğiniz gence yapmış olduğunuz türden bir tebliğ neticesinde soruşturmaya uğramanız size merkezden verilen direktiflerin hilafıdır. Şimdi sizin, sizden cevaplamanız istenen soruları tamamen doğru ve açıkça cevaplamanız lâzımdır, ama cevaplarınızın katı olmaması gerekir. Cevaplarınızda kullanacağımız dille üslup oldukça makul olmalıdır. Onlar açısından hata olan şeyleri kabul ediniz ve bu Cemaat'teki gerçek pozisyonunuzu da açık olarak beyan ediniz. [\[472\]](#)

İslâm'ı Pratiğe Dökmek Ve Uygulamaktan Kaçınmak

Soru:

İslâmî Hareket' e (Cemaatî İslâmî -Çev.-) karşı büyük bir ilgim var. Ancak, birkaç gündür mühim bir mesele kafamı kurcalayıp duruyor. Bu meseleyi ortaya koyarak sizden çözümünde bana yardımcı olmanızı istiyorum: Eğer müslümanlar mevcut tağuti nizamdan kendilerini tamamen soyutlarsa Hindistan'daki köle ya da paryaların konumuna düşecekler. Sizin gibi üstün görüş ve akla sahip kimselerin müslümanların bu düzenden faydalanmalarına müsaade ederek, tüm müslümanların düşünceleri bir ayniyet kazanana kadar düşünsel terbiye çabasında bulunmaları daha iyi olmaz mı?

Eğer bütün müslümanlar İslâmî Hareketle birlikte olsalardı, o zaman tağuti nizamın cazibesine kapılmadan başarıya ulaşma imkanı vardı, ama

müslümanların çoğunluğunun İslâmî hareketin adını dahi bilmediği, asıl vazifeleri dinin ihyasi için çaba sarfetmek olan ulemanın İslami Hareket'i çelmelemek için çabaladığı şu anda batıl nizamla tüm bağları kopararak başarı sağlamamız hiçbir şekilde mümkün değildir. O halde siz, benim; "sizin şu an sadece tebliğ faaliyetlerinde bulunmanız ve müslümanların çoğunluğunun İslâmî Hareket'i benimsemesinden sonra fiili faaliyetlerin başlatılması" şeklindeki görüşüme katılıyor musunuz?

Cevap:

Anladığım kadarıyla mektubunuzda şunu kastediyorsunuz: Günümüz şartlarında konuşmalar, yazılar ve yazışmalar aracılığıyla sadece teoriye dayalı tebliğ sürdürülmeli, tebliğde bulunduğumuz usulleri ne kendimiz uygulamaya koymalı ne de başkalarını bu usulleri uygulamaya koymaya davet etmeliyiz. Bu şekilde sürdürdüğümüz tebliğ faaliyetleri neticesinde tüm müslümanlar bizim fikirlerimizden etkilenince bir anda kıyama kalkmalıyız.

Düşünceniz oldukça zararsız ve tehlikesiz. Ama, bunun tebliğ ve inklabm fitratına ters düştüğünü söylersem ne dersiniz? Müessir ve sonuç verebilecek bir tebliğ hareketi ancak tebliğde bulunan tarafın kendi prensiplerini pratiğe geçirmesi ve pratik uygulamada bulunan kişileri bir organizeye tabi tutmasıyla mümkündür. Bu ülkede, sırf söze dayalı vaazlar uzun senelerdir yapılmaktadır. Bunlar ne netice vermiştir ki?

Bir kısım insanların bizi yazıp çizmekle uğraşıp pratikte birşey yapmamakla suçlamaları yanında, sizin gibi bazı kimselerin "sadece yazın ve çizin müslümanları öğrendiklerini uygulama tehlikesine niçin atıyorsunuz" gibi tavsiyelerde bulunması ne tuhaftır. Biz, bütün bu suçlama ve akıl vermelerden önce; insanlardan bizim davetimiz ve davet metodumuzla peygamberleri (a.s) izlediğimizi iyice anlamalarını rica ediyoruz. Bu yüzden bize tavsiyede veya itirazda bulunmak isteyen kişilerin tavsiye veya itirazlarını peygamberlerin (a.s) söz ve amelleriyle delillendirmeleri gerekir. Sırf maslahatçılıktan ve bazı kaygılardan kaynaklanan görüşlerin bizim nazarımızda hiç değeri yoktur. O halde insanların bizi bu konuda

[\[473\]](#)
mazur görmesi daha evlâdır.

Cemaatsiz İslâm

Soru:

Cemaatinizin koymuş olduğu usullere uygun olarak, kendi başına, gücü nisbetinde gerçek bir İslâmî hayat sürdürmekte olan birisi, bazı nedenler yüzünden Cemaat'in faaliyetlerine düzgün bir şekilde katılmıyorsa, bu kişi hakkındaki görüşünüz nedir?

Cevap:

Böyle bir kişi ile ilgili olarak sahip olduğum görüş, hadislerde sabit olan görüştür: "Cemaatsiz gerçek bir İslâmî hayat olmaz". Bir hayatın gerçek bir İslâmî hayat olabilmesi için herşeyden önce olan şey İslâm'ın hedefine (hayata hakim kılınmasına) bağlılıktır. Bu bağlılık kişinin bu hedef için faaliyet göstermesini gerektirir. Faaliyet ise toplumsal bir güç olmadan gerçekleştirilemez. Bu yüzden cemaatsiz bir hayatı sahih İslâmî hayat olarak görmek tamamen yanlıştır. Her hangi bir kimsenin bizim bu cemaatimizle değil de aynı maksat için çalışan, cemaat düzeni ve çalışma metodu İslâmî öğretilere uygun olan başka cemaatle ilişkisinin olması ise başkadır. Böyle bir durumda biz onun hidayet üzerinde olduğunu kabullenmekte tereddüt gösteremeyiz. Ancak, kişinin şeriatın şahsî meselelerde göstermiş olduğu prensiplere uyup, dinin ikamesi için herhangi bir cemaate bağlı olmaması, kanaatimizce doğru değildir. Biz böyle bir hayatı, en azından yarı cahilî hayat olarak görüyoruz. Bize göre müslüman olmak en azından şunu gerektirmektedir; Eğer kişi çevresinde İslâm'ın toplumsal hedefini gerçekleştirmek için İslâmî metodlarla faaliyet gösteren bir cemaat göremiyorsa, oluşması için çaba göstermeli; bahsedilen vasıflarda bir cemaat bulursa enaniyetini bir kenara itip, güzel bir cemaat düşüncesiyle birlikte o cemaata katılmaya kendini hazırlamalıdır. [\[474\]](#)

Cemaati İslâmî İle İlgili Birkaç Şüphe

Soru:

Cemaat-i İslâmî hareketine seçkin birkaç dost tarafından aşağıdaki satırlarda zikrettiğimiz bazı itirazlar yapılmakta. Lütfen ceaplarımızla söz konusu itirazları açıklığa kavuşturunuz.

1. Cemaat-i İslâmî hareketi müslümanlar arasında yeni bir gruplaşmaya sebep olacaktır. Böyle bir tehlikenin önlenmesi için ne gibi tedbirler alınıyor?
2. Bu hareket Muhammed b. Abdulvahhab Necdînin hareketinin aynısıdır. Etrafınıza yeterli sayıda bir grup topladığınız zaman sizin tavrınız da aynı İbn Abdulvahhab'inki gibi olacaktır.
3. Siz, din büyüklerine hürmet de göstermiyorsunuz. Seleften büyük hizmetler vermiş kişilerin yaptıkları şeyler üzerine kalem oynatmak istiyor ve kendinizi onlardan daha iyi iş yapmaya ehil görüyorsunuz.
4. Cemaat-i İslâmî üyeleri dışındaki tüm müslümanları kâfir olarak görüyorsunuz.

Cevap:

1. Ben ve arkadaşlarım kendi gücümüz oranında Allah'ın fazlı ve inayeti ile bizim cemaatin de müslümanlar arasında yeni bir grup olarak ortaya çıkmaması için gereken ihtimamı gösteriyoruz. Her ne kadar bizimle ihtilaf içerisinde olanlardan bir grup şöyle ya da böyle bizim de daha önceki

[\[475\]](#)

birçok ıslah hareketi gibi yerle bir olmamız için bu şekil yanlışlıklar yapmamızı canı gönülden istiyorlarsa da, elhamdülillah yeni bir grup oluşturmaya yol açan hastalıklar bizim içimizde mevcut değil.

Biz böyle bir fitneden Allah'a sığınırız. Gücümüz oranında bu tehlikeyi önlemek için çalışıyoruz. Ancak şeytanın azdırmalarının hiçbir şekilde sıyamayacağı bir önlemi Peygamberler (a.s) bile alamamışlardır. O halde, biz kimiz ki, bu konuda tamamen başarılı olduğumuzu iddia edebilelim. [476]

Kulun vazifesi kendi gücü oranında çalışmak ve gelecekte de kendisine tevfiğ vermesi için Allah'a dua etmekten başka birşey değildir. [476]

2. Bizim kitap ve dergilerimizi okuduktan ve faaliyetlerimizi gördükten sonra, eğer herhangi bir kimse bu hareketin İbn Abdulvahhab'ın hareketinin aynı olduğu ya da ileride o şekli alacağı kanaatine varırsa, görüşünde serbesttir. Biz hiç kimseyi herhangi bir görüşe sahip olmaktan mahrum etmek istemeyiz. Ayrıca bu gibi boş tartışmalara ayıracak vaktimiz de yoktur. Ben bütün din büyüklerine saygı gösteririm, ama onlardan hiçbirine tapmam ve peygamberlerden (a.s) başka hiç kimseyi de masum olarak görmem. Benim prensibim şudur: Ben selefin büyüklerinin görüşleri ve amellerini tutuculuktan uzak, araştırmacı ve eleştirel bir gözle irdelerim. Onlarda hak olarak gördüğüm şeylere hak, Kitap ve Sunnet açısından ya da strateji açısından doğru bulmadığım şeylere de açık açık, doğru değil derim. Bana göre peygamber olmayan herhangi bir kimsenin görüş ya da uygulamasını hata olarak görmekten, onun büyüklük ve şanına bir eksiklik gelmez. Bu yüzden, selefin bazı görüşlerine katılmamakla birlikte, onların büyüklüklerine kailim ve kalbimde onlara büyük bir saygı da besliyorum. Ancak, büyüklükle masu miyeti eş gören, büyük olanın hata yapmayacağını, hata yapanın da büyük olamayacağını prensip haline getiren kişiler şöyle düşünüyorlar; Herhangi bir büyüğün görüş ya da prensibinin doğru olmadığını söylemek, bunu söyleyen kişinin o büyüklere saygı göstermediği ve onun görüşleri üzerinde kalem oynattığı mânâsına gelmektedir. Bu kişiler bu nokta da da durmamakta, daha da ileri giderek, bu görüşü belirten kişinin kendini selefin büyüklerinden daha büyük gördüğü suçlamasını yapmaktadırlar. Halbuki ilmî meselelerde bir kişinin başka bir kişinin görüşüne katılmaması, ihtilaf ettiği kişiden kendini daha büyük ve daha iyi görmesini gerektirmez. İmam Muhammed(r.a) ve İmam Yusuf (r.a) birçok meselede İmam Ebu Hanife (r.a) ile ihtilaf etmiştir. Bu ihtilafın onların muhtelefun fih meselelerde kendi görüşlerini doğru, Hz. İmanım görüşünü ise hatalı gördükleri mânâsına geldiği açıktır. Ancak bu ihtilafın bu ikisinin İmam Ebu Hanife'ye (r.a) karşı kendilerini daha efdal gördükleri mânâsı çıkmamaktadır.

4. Bizim Cemaat-i İslâmî üyelerinden başka bütün müslümanları kâfir olarak gördüğümüz suçlamasına gelince: Eğer bu suçlama, bu gibi suçlamaları defalarca reddettiğimiz yazılarımızı okuduktan sonra yapılıyorsa, buna sabretmekten başka bir cevabımız yoktur. [477]

Bütün meseleler, bu dünyada karara bağlanmayacaktır. Ahirette de kurulacak mahkemeler, verilecek hesaplar vardır. [478]

Geniş Kapsamlı Devlette İslâmî Hareket Metodu

Soru:

Gerçekten İslâmî bir şura sahip bir kimsenin hayatının amacının sırf Allah'ın dinini yaşamak olduğu herhangi bir delil gerektirmeyecek bir hakikattir. Tabii ki bu amacın gerçekleştirilebilmesi, ancak aklen İslâm'ın fitratına uygun ve İslâm davetçilerinin bizzat benimsemiş oldukları bir metodla mümkündür. İslâm devleti amacının davetçileri peygamberlerdir. Bu yüzden izlenilmesi gereken metod da peygamberlerin izlemiş olduğu metoddur.

Peygamberlerin yaşantılarını incelediğimizde peygamberler cümlesinden iki grup gözümüze çarpmaktadır:

1. Hazreti Yusuf (a.s) ve Hz. Musa (a.s) örneklerinde olduğu gibi, davet zuhur ettiğinde devletin muazzam ve müessir bir güç sıfatıyla topluma hakim olması ve çoğunlukla yüce iktidarın tamamen bir şahsın elinde bulunması durumu.

2. Peygamber Efendimiz örneğinde olduğu gibi, devletin davet zuhur ettiği anda tamamen ibtidai (ilkel) bir durumda olması, ya da en fazla kabilelerin katılımıyla (Patriachal) oluşan bir yapının söz konusu olması. Siyasi yapının farklılaşmasının doğurduğu sonuçtan olacak, bu iki durumda da metodların farklılığı açıktır.

Ancak, devletin bugün sahip olduğu geniş kapsamlılığın (cami'lik) bireyi dört tarafından sıkıca kuşatması, oldukça munazzam (düzenli), müessir ve güçlü olması hem fikri hem de amelî yönden engin boyutlar kazanması örneğine belki de tarih boyunca rastlanmamıştır. Günümüzde şöyle bir sorunla karşı karşıya kalmaktayız: Önce tam mânâda gerçek bir devlet otoritesinin olmadığı (stateless) ya da en azından kabilelerin katılımıyla oluşturulan bir otoriteye karşı verilen mücadelede başarıyla sonuçlanan bir metod, acaba günümüz şartlarında da geçerli midir? Acaba, günümüzün değişmiş bulunan şartlarında, dinin hayata hakim kılınması için çalışan bir partinin çalışma metodunda önemli derecede değişiklik yapması gerekecek midir?

Hatemunnebiyyîn (s.a) günümüzdeki mânâda oturmuş bir devlet sistemi ile çatışmaya girmemişti. Ama bunun aksine Hz. Yusuf'un (a.s) karşısında munazzam bir devlet vardı. Nitekim o ülkeye egemen gücü (Sovereign Power), iktidarı kendisine devretmeye hazır görünce:

"Beni memleketin hazinelerine memur et" [479] diyerek iktidarı devraldı ve kendi misyonunu tamamlamak için önceden kurulmuş bir devletten istifade etmeye başladı. Günümüz devletleri Hz. Yusuf'un (a.s) zamanındakinden daha cami', daha kapsamlı ve munazzamdır. Böyle bir devleti yıkıp yerine yeni bir devlet kurmak için ne tür bir inkılabı başvurulursa vurulsun, bu inkılabın yolu Bolşevik inkılabında olduğu gibi kan göllerinden geçmek zorundadır. İslâm'ın sırf kırıp dökmeyi amaçlayan bir metod istemediği, İslâmî programın bundan daha öte birşey olduğu da bilinmektedir. Günümüz şartlarında en uygun olarak gözüken yol; küllî bir inkılab yapmak yerine, iktidarın ne kadarına sahip olunabilirse onu kabul edip faaliyetlerimizi devam ettirmektir. Eğer bu pozisyon kabul edilirse, ülkedeki mevcut müslüman cemaatlerin düşmanlığı kazanılmayacağı gibi, onların desteklemesi de söz konusu olacaktır.

Burada iktidar kelimesi ile kastedilenin -bir kardeşimizin de Tercüman'ul Kur'an'ın bir sayısında Hz. Yusuf (a.s) ile ilgili olarak yazdığı gibi- bürokratik kademeleri doldurmak olmadığını izah etmeye sanırım gerek yok. Bilakis burada kastedilen organize bir cemaatin çabaları neticesinde cemaat sıfatıyla egemen güçten (Sovereign power) yetkilerin devralınip cemaatin bu yetkileri kendi amaçları doğrultusunda kullanmasıdır.

Cevap:

İslâmî olmayan devletin hayatın her yönünü ihata edecek ölçüde güçlü olduğu bir durumla, bozuk toplumsal düzenin tamamen ibtidai bir şekilde olduğu durum arasında birçok farklılıkların söz konusu olacağı şüphesizdir. Bunu göz önüne alarak, metodda da en azından bazı şekli değişikliklere gitmek kaçınılmazdır. Ancak asıl itibariyle metodda herhangi bir değişiklik yapmak zorunlu değildir. Asıl itibariyle metod şu süreci izler: Önce biz davetimizi insanlara takdim ederiz. Davetimizi kabul edenlerle çalışmalarımızı genişletiriz. Daha sonra eğer kamuoyunun muvafakati veya durumların değişmesiyle ortaya çıkan herhangi bir merhalede mevcut anayasal yollarla yönetimin bizim elimize geçme imkanı olursa ve toplumun ahlâkî, medenî, siyasî ve iktisadî düzenlerini kendi usullerimizle İslâmî nizama dönüştürme beklentisine sahip olursak, böyle bir fırsattan istifade etmekte hiç tereddüt etmeyiz. Çünkü, bizim için önemli olan hedeftir; herhangi bir belirli metod değil. Lâkin, eğer barışçı yollarla iktidarın özünün (Substance of Power) elimize geçme beklentisi olmazsa, o zaman genel davetimizi devam ettirecek ve meşru yollardan İslâm nizamına ulaşmak için gayret göstereceğiz. [\[480\]](#)

Günümüz Siyasi Sorunları Ve Cemaat-i İslâmî'nin Tavrı

Soru:

Günümüzün hind kökenli müslümanları iki fitneye karşı karşıyalar.

Birincisi: Hindistan'ın içtimai yapısını millet teorisi ve batılı devlet düzenlerinin temelleri üzerine kurmak isteyen Hindistan Kongre Partisi'nin vatancı hareketi.

İkincisi: Zahiren İslâmî etiketli ama gerçekte İslâm'ın ruhundan uzak Müslim Lig Partisi'nin yürüttüğü cinsten bir müslüman milliyetçiliği hareketi. Sizin "Müslümanlar ve Günümüz Siyasi Buhranı" adlı kitabınızı okuyunca bu iki harektin de İslâm'a muhalif olduğu açıkça seziliyor.

Ancak, bir hadis-i şerifte insanın iki bela arasında kalması durumunda daha ehvenini kabul etmesi bildiriliyor. Şu halde Kogre Partisi'nin yürüttüğü hareket tamamıyla bir küfür hareketidir. Böyle bir harekete destek vermek müslümanın ölümüyle eş anlamlıdır. Buna karşılık Müslim Lig Partisi'nin yürüttüğü hareket her ne kadar gayri İslâmî olsa da bu harekette 100 milyon hind müslümanının varlığının yok edilmesi tehlikesi yoktur. [\[481\]](#)

Bu yüzden, Müslim Lig Partisine, dışarıda kalmak şartıyla, destek vermemiz daha uygun olmaz mı? Şu günler Hindistan'da seçim faaliyetleri başlamak üzere ve bu seçimler hayati önemi haiz. Müslim Lig karşıtı unsurlar bir taraftan Müslim Lig Partisini çelmelemeye çalışıyorlar. Eğer onlar girişimlerinde başarılı olurlarsa, bu Hindistan Kongre Parti'sinin müslümanlar üzerine zorla musallat olmasına yol açacak. Diğer taraftan, Müslim Lig Partisi müslümanların müstakil bir millet olduğunu ve müslümanların kendi millî hükümetlerini kurmayı arzuladıklarını isbat etmek istiyor. Bu iki durumda belli olması seçmenlerin oylarına bağlı. Böyle bir durumda bizim ne gibi bir tavır almamız lâzımdır? Acaba Müslim Lig'e oy verelim ve çevremizdekileri de bu hususta teşvik edelim mi? Yoksa tarafsız mı kalalım? Veya kendi adaylarımızı ortaya çıkarıp onlara mı oy verelim?

Cevap:

Düşüncenizi, ülkenin günümüz siyasi şartları etkisi altına almış. Bu yüzden siz ancak Hindistan müslümanlarının duçar olduğu fitnelere görebiliyorsunuz. Halbuki biraz daha geniş bir perspektiften meseleye baksanız, müslümanların bu iki fitneye ilaveten günümüzde daha birçok ahlâkî, fikrî, mezhebi, siyasî ve iktisadî fitnelerin hücumuna maruz kaldığını göreceksiniz. Aslında bu, Kitabullah ellerinin altında olduğu halde ona tabi olmaktan yüz çeviren, onun isteklerine uygun iş yapmaktan kaçman her millete Allah Teâlâ tarafından verilen tabii bir cezadır. Eğer müslümanlar bu cezadan yakalarını kurtarmak istiyorlarsa; bu; ancak fitne ile cezalandırılmalarına sebep olan temel suçtan dönmeleri ve onun hatırına kendilerine kitap verilmiş olan misyon için ayağa kalkmaları ile mümkün olur. Eğer müslümanlar bunu yapmaktan yüz çevirirlerse, aldıkları önlemlerle -isterse tecrübe edip görsünler- bir fitneyi bile engelleyemeyeceklerdir. Hatta, her önlem, bir kaç fitneyi de beraberinde getirecektir.

Sormuş olduğunuz soruyu iki bölümde açıkça cevaplamak istiyorum. Tâ ki siz ya da sizin gibi düşünen kişiler gelecekte de bu gibi meselelerde şaşırıp kalmasınlar.

1. Cemaat-i İslâmî'nin kuruluş amacını iyice anlamamız lâzımdır. Bu cemaat herhangi bir ülke ya da ulusun güncel meselelerini ele alarak güncel önlemlerle bu meseleleri halletmek için kurulmamıştır. Cemaat karşımıza çıkan sorunları çözümlmek için o gün için gözümüze çarpan prensipleri benimsemek temelleri üzerine de kurulmamıştır. Bu cemaatın önünde her ülke ve ulusun tüm güncel sorunlarını içeren evrensel, ezeli ve ebedî tek bir mesele vardır. O da şöyle bir meseledir: İnsanın dünyada saadeti, ahirette ise kurtuluşu neyle mümkündür? Cemaat işte bu meseleyi çözümlenmede çözüm yolu öngörmektedir. O da şöyle bir çözüm yoludur: Allah'ın tüm kulları, (Buna Hindistan müslümanları da dahildir.) gerçek mânâda Allah'a (c.c) kulluk etmeli, tüm bireysel ve toplumsal yaşamlarını bütün yönleriyle Allah'ın (c.c) Kitabında ve O'nun Rasûlünün (s.a) sünnetinde bulunan esaslara uydurmalıdırlar. Bizim bu meseleden ve onun yukarıda beyan ettiğimiz tek bir çözümünden başka dünyadaki başka bir şeye rağbetimiz kesinlikle yoktur. Bizimle birlikte yürümek isteyen şahsın dikkatlerim sadece bu mesele üzerine toplayıp, tüm insanlık için bu anayola başkoyması lazım gelir. Böyle bir zihni ve amelî birlikteliğe ulaşamamış, kendi ülkesi veya ulusunun güncel sorunlarına kafayı takan, bugün dünyada revaçta olan metodlara meyleden kişinin öncelikle o heyecan dolu hareketlere katılıp kendini tatmin etmesi, kendisi için daha münasiptir.

2. Oy verme ve seçimlere katılma meselesinde bizim tutumumuzu iyice kafanıza koymalısınız. Önümüzdeki seçimler veya gelecekte yapılacak olan bu gibi seçimlerin önemi ve bu seçimlerin bizim ulusumuz ya da ülkemiz üzerine etkisi ne olursa olsun, behemehal prensip sahibi insanlar olmamız hasebiyle, bizim herhangi bir güncel maslahata dayalı olarak iman ettiğimiz prensipleri feda etmeye rıza göstermemiz mümkün değildir. Günümüz ingiliz sömürge yönetimi aleyhine verdiğimiz savaş şu esas üzerine bina edilmiştir: Bu rejim, azınlığın çoğunluğa tahakkümü esası üzerinedir. Çoğunluğun seçtiği meclise kanun koymak için sınırsız hak tanıdığından, bu rejimde çoğunluğun azınlığa tahakkümü de mümkündür.

Bunun aksine, bizim inancımızın temel gereği şudur: Egemenlik ve hakimiyet, çoğunluğun veya azlığın değil; Allah'ın olmalıdır. Bu bizim imanımız ve inancımızla doğrudan alakalı bir esastır. Eğer hind uleması ve müslümanlar bu hakikati görmezlikten gelip, güncel maslahatları iman gereklilerinden daha önemli görüyorlarsa, onlar Allah Teâlâ önünde bir gün hesap vereceklerdir. Ancak, biz herhangi bir yarar çabası ya da bir zarar endişesi ile bu usulle ilgili meselede mevcut rejimle herhangi bir uzlaşmaya giremeyiz. Bu ülkede (Hindistan'da) -siz kendiniz karar verin-böyle bir inanca sahip olduğumuz halde seçimlere nasıl katılabiliriz? Bir taraftan, Allah'ın hakimiyeti ilkesini hiçe sayarak kanun yapmayı zulüm olarak görürken; diğer taraftan, Allah'ın hâkimiyeti ilkesini çiğnemek ve gasb etmek için parlamentoya girmek isteyen kişileri kendi oylarımızla seçmeye çalışmamız caiz olabilir mi? Eğer inancımıza sadık isek, bu konuda tek bir seçeneğimiz vardır: Tüm gücümüzü, egemenliğin mutlak hakikat için olduğu ve kanun koymanın Allah'ın Kitab'ına bağımlı kılınması gerektiği esasını herkese kabul ettirmeye harcamak. Bu esas kabul edilmedikçe, biz hiçbir seçimi ve hiçbir oy vermeyi meşru olarak görmüyoruz. [\[482\]](#)

İşçi Grevlerinde Cemaati İslâmî'nin İzlediği Politika

Soru:

Bu günlerde grevler ülkenin her tarafını sarmış durumda. Cemaat-i İslâmî'ye bağlı ve işçi tabakasına mensup bizlerin çalıştığımız fabrika ya da işyerinde grev kararı alınırsa ne gibi bir tavır almamızı öğütlersiniz?

Cevap:

Şu an bu konudaki politikamız şu şekildedir:

1. Bizim hareketimize mensup işçi ve emekçiler grev döneminde işyerine gitmemeli, fakat grev çekişmeleri ve gösterilerden de uzak durmalıdır.
2. Grevin başlamasına sebep olan işçi isteklerinin insafı olup olmadığına dikket edilmelidir.
 - a. İnsafı isteklerin, caiz, makul, döğüşsüz, kavgasız yollarla kabul ettirilmesi çalışmalarına katılmalı, ancak herhangi bir kavga ve gürültüye karışılmamalıdır.
 - b. İsteklerin insafsız olması durumunda, grevci arkadaşlara isteklerinin haklı olmadığı; ama kasıtlı olarak onların grevlerini baltalamamak için onlar işbaşı yapmaya kadar işe gidilmeyeceği açıkça hatırlatılmalıdır.
 - c. İsteklerin bir kısmının insafı bir kısmının insafsızca olması durumunda hem grevci işçiler ve hem de işverene isteklerin hangisinin haklı ve hangisinin haksız olduğu bildirilmelidir.
3. Herhangi bir grevde ya da bir işçi hareketi esnasında sosyalist görüşler hakim bir durumda ise, örneğin; isteklerin temelinde sınıf çatışmasının tarihin gereği olduğu görüşü vurgulanmak isteniyorsa veya ana hedefin tüm üretim araçlarının şahsî mülkiyetten çıkarılıp millileştirilmesi olduğu gündeme getiriliyorsa, böyle bir durumda suskun durmamak lazımdır. Böylesi durumlarda bu gibi fikirler reddedilmeli ve işçilere bu görüşlerin haddi zatında doğru olmadığı ve içinde işçi sınıfının yararını da barındırmadığı anlatılmaya çalışılmalıdır. Bu görüşler yerine İslâm'ın öngördüğü prensiplerin daha doğru olduğu, tam mânâda bir adaletin ancak bu prensipler çerçevesinde gerçekleşebileceği işçilere anlatılmalıdır. Sonuç olarak şunu söylemek istiyorum; Uzun dönemde işçi ve köylü hareketleri sosyalizmin tekelden kurtarılmalı, İslâmî hareketin kontrolü altına sokulmalıdır. Ancak böylelikle sınıf çatışması yerine sınıf barışı tesis edilebilir. Marksın sosyalizmi yerine İslâm'ın adalet temellerine dayalı olarak işçi sınıfının hakları karşılanabilir. [\[483\]](#)

Ülkedeki Karışıklıklar Ve Vazifelerimiz

Soru:

Biz bir hindu eyaletinde yaşıyoruz. Burada müslümanlar için, İngilizlerin idaresi altındaki eyaletlerden daha fazla yasaklar söz konusu. Sadece namaz kılma ve oruç tutma serbest. Bu serbestlik dahi aynı vatani paylaştığımız kardeşlerimizin (Hindular kastediliyor (Çev.) gözlerine diken gibi batmakta. Hindular bizim adımızdan nefret ediyorlar. Müslümanların İslâm'a bağlılıkları arttığı oranda hinduların da müslümanlara karşı buğzu artıyor. Bu şartlarda sizin "ülkedeki hindu-müslüman çatışmalarından mütevellid (Çev.) karışıklıklarda Cemaat'in izlediği siyaset tarafsızlıktır" ya da "bu Cemaat; mazluma mazlum, zalime de zalim diyecek, zaruret halinde taassubtan uzak şahitlik yapacaktır" şeklindeki sözleriniz çoğu insanlar tarafından anlaşılammaktadır. Nitekim bir dostum şöyle uzunca bir soru sormakta: "Bize şahitlik etme sırası gelinceye kadar sessiz mi oturacağız yani? Şehrin her tarafında olaylar başını alsın yürüsün, biz de kimin kime zulmettiğini tespit etmeye çalışalım. Dahası, müslümanın adına bile düşman olan bir ulusun böyle karışık bir durumda bize el kaldırmamasını kim garanti edebilir ki? Bizim bu olaylara karışmadığımızı, sadece seyirci gibi olayları temaşa ettiğimizi niye düşünsünler ki? Yine, müslüman bir komşuma haksızca saldırı yapıldığını gördüğümde İslâmî görüş açısından benim sessiz kalmam ve onun canını kurtarmak için kendi canımı tehlikeye atmam nasıl caiz olabilir?"

Sözünü ettiğim arkadaş bunları söyledikten sonra Kitap ve Sünnet ışığında meseleye şu şekilde iki çözüm Öneriyor:

1. Karşı koyma gücüne sahip isek, kendimizi müdafaa etmek için onlara karşı koymamız lâzımdır.
2. Bulduğumuz bölgede azınlık olduğumuz için, müslümanların çoğunlukta olduğu bölgelere hicret etmeliyiz.

Bu şartlarda bize, münasip olan görüşü yazacağınızı ümid ediyorum. Bölgemizdeki müslümanların kültürel durumu şu şekilde: Yüzde ellisi tamamen cahil ve geleneksel müslüman, yüzde yirmibeşi yarı okumuş ama tarikatçı. Geri kalan yüzde yirmibeş okumuş, ancak bunun da yüzde yirmisi tasavvuftan etkilenmiş, geri kalan yüzde beşi ise dünyaya köle.

Cevap:

Yazmış olduğunuz Guvalyor Eyaleti müslümanlarının durumunu öğrenince inanın çok üzuldüm. Ancak üzölmek bizim ve sizin üzerinize düşen hakları yerine getirmemize yetmiyor. Allah'ın (c.c) kulları ne kadar fazla sapıklık ve ahlâkî düşöklük içerisindeyseler, bir mü'minin aynı şiddette onları ıslah etmek için çalışması gerekir.

Sorusunu naklettiğiniz Bey'e benim tarafımdan şunu söyleyiniz: Eğer sorun sadece oturmak ve onları temaşa etmek sorunu olsaydı, elbetteki benim cevabım daha değışik olurdu. Bundan önce olması muhtemel karışıklıklar hakkında belirttiğim görüşlerimi Cemaat-i İslâmî ile ilişkisi olan kişileri göz önüne alarak izhar etmiştim. Cemaat-i İslâmî'nin sırf oturmak ya da hadiseleri temaşa etmek için kurulmadığı da açıktır.

Bu cemaate bağılı kişilerin vazifesi dünyada hayır ve adalet nizamını kurmak için çaba göstermektir. Bu çabayı gösterirken onların, milliyetçilik psikolojisinden, milliyetçilik çekışmelerinden uzak durarak katıksız hakkın davetçileri ve hamileri sıfatıyla çalışmaları gerekir. Şühpesiz Cemaat'e bağılı kimselerin, müslümanların geneli ile ulusal bağlarının olması lazımdır. Müslümanlarla, müslümanların komşulan olan gayri-müslimler hindular kastediliyor (Çev.) arasında dine dayalı bir çatışma olması durumunda Cemaat üyelerinin buna seyirci kalmaları mânâsız birşeydir. Ancak işin asıl üzülünecek yönü şudur: Ne müslümanlar din için ayağı kalkmaktadırlar ve ne de müslümanlarla gayri-müslimler arasındaki çaişmalann esası ya da ana amacını din oluşturmaktadır. Bu yüzden, biz bu olaylara müslümanların bulaşmasını, mazlum ya da zalim konumuna düşmelerini üzüntüyle karşılayabiliriz, ama bu olaylara onlarla beraber karışamayız.

Bizim herhangi bir katılımda bulunmamamız bu hadiselerle seyirci kalacağımız mânâsına alınmamalıdır. Bilakis biz, olaylara kaşanlara bizzat iyilik ve insaf telkininde bulunacağız. Onları kötölük yapmaktan alıkoyacağız. Zalimlere, ister hindu olsun; ister müslüman, muhalefet edeceğiz. Mazlumları ise, ister hindu olsun, ister müslüman, himaye edeceğiz. Davranışlarımızla gerçekten adalet öncüleri ve iyilik davetçileri olduğumuzu ispat edeceğiz.

Bu meselede geriye açıklığı kavuşturulması gereken şöyle bir sorun daha kalıyor: Biz adil bir şekilde tarafsız kalsak bile, bizim isimimiz, kılık-kıyafetimiz ve toplumsal yaşantımız müslümanlarla müşterek olduğu için, biz de olayların içinde kalıyoruz. Hal bu iken müslümanlara karşı sindirme faaliyetlerine girişen gayri-müslimlerin hedef tahtası olmaktan yakamızı nasıl olur da kurtarabiliriz? Çünkü gayri-müslimlerin çoğunlukta olduğu bölgelerde müslümanlara zulüm yapılırken hiçbir ayımm gözetilmemektedir."

Bu soruya birinci cevap şu şekildedir: Eğer siz herhangi bir ulvî gaye için çaba gösteriyorsanız, bu çaba kendinizi ve tüm gücünüzü sırf bu ulvî gaye için vakfetmenizi gerektirmektedir. Bu ulvî gayeye zarar getirebilecek hiçbir şey yapmamanız gerekir. Tehlikelerle dolu da olsa behemehal böyle bir strateji benimsemek ve açacağı zararlara tahammöl etmek gerekir.

Aynı soruya ikinci bir cevap ise şu şekildedir: Bize göre müslümanın kendisini koruması için ahlâkından başka bir garantisi yoktur. Müslümanların günümüzde böyle iç açıcı olmayan bir duruma düşmelerinin ana sebebi; Allah'ın dini için yaşamayı ve ölmeyi terk etmeleridir. Müslümanlar iman enlinin üstünlüğüne delalet eden güzel ahlâktan da uzaklaşmışlardır. Bu durum, müslümanları hem zayıf düşürmüş ve hem de vakarlarına büyük bir darbe indirmiştir. Şimdi, eğer siz bu durumdan kurtulmak istiyorsanız, şimdiye kadar yapılmış olan hatalara sanılarak bunu başaramazsınız. Toplum olarak bu durumdan, şuur kazanan her müslümanın nefsânîlik ve dünyaperestlikten uzak kalarak hayra davet etmeyi kendi yaşantısının meşalesi yapması ve güzel ahlâki hakkın davetçilerinin şanına yaraşır bir şekilde içine sindirmesi ile ancak kurtulabiliriz. Bunu gerçekleştiren kişi etrafındaki insanlara karşı -başka din ve ırklara mensup olsalar bile- polis ya da asker yardımıyla bile gerçekleştirilmesi mümkün olmayan bir ahlâki vakara sahip olacaktır.

Siz hinduların hakimiyetindeki bir eyalette azınlıkta olduğunuzu, müslümanların onurlarının ayaklar altına alındığını ve müslümanların güvenlik içerisinde bulunmadığını yazıyorsunuz. Ama Hace Muîniddin'i (r.a.) [484] ne çabuk unuttunuz. 8-9 asır önce Hind yanmadasmadaki devletlerden biri olan Ecmir'e geldiğı zaman acaba şartlar sizinkinden daha mı iyi idi sanki? Onu kimse korumuş muydu?

Benim din kardeşlerim benim sözlerimi kabul etseler de etmeseler de ben şunu söylemeye devam edeceğim: Sizin şu an gerçek müslüman olup, müslüman olmak hasebiyle üzerinize düşen vecibeleri yerine getirmekten başka birşey iyiliğimize değildir. [485]

Filistin Meselesi Ve Cemaatin Tavrı

Soru:

Bazı dostlarımız soruyorlar: Filistin meselesinde ABD ve İngiltere'nin kendi menfaatleri ve İslâm'a olan düşmanlıkları yüzünden izledikleri politika neticesinde ortaya çıkan durum herkesçe malumdur. Cemat-i İslâmî bu meselede neden kendi politikasını açıklamak lüzumunu hissetmiyor? Cevabınızı bekliyoruz.

Cevap:

Biz güncel meselelere, asıl faaliyetlerimizi terkedip bu meseleler peşinde koşacak kadar önem vermiyoruz. Bize göre İngiltere ve ABD haddinden fazla zulüm ve aşırı derecede haksızlık yapmaktadırlar. Filistinlilerin acısını paylaşmak her insanın insani bir vazifesidir. Bizlerin de müslüman olması hasebiyle Filistin'deki müslüman kardeşlerimizin acılarına ortak olma vazifesini yerine getirmemiz diğerlerinden birkaç kat daha fazla boynumuza borç olmaktadır. Dahası, Filistin meselesi şöyle bir başka önem daha arz etmektedir: Eğer, Allah göstermesin, Filistin'de bir yahudi devleti kurulursa [486]

bundan dolayı İslâm'ın merkezi de (Hicaz) birçok tehlikelere maruz kalacaktır. Bu meselede dünya müslümanları savunma için ne yaparlarsa, biz de onlarla birlikteyiz. Ancak bize göre asıl mesele Filistin, Hindistan veya İran ya da bir başka ülke değildir. Bilakis asıl mesele, İslâm ve küfür, hak ve bätıl arasındaki mücadeledir. Biz tüm vakit, kuvvet ve dikkatimizi bu meseleye harcamayı zorunlu görüyoruz. Bu mesele halledilmedikçe diğer meselelerin halledilmesi bir fayda getirmeyecektir. [487]

İslâm Nizamını Kurmanın Doğru Yolu

Soru:

Pakistan'ın gelecekteki düzeninin ne olacağına dair görüştüğümüz kişilerin çoğu, siz ve sizin gibi ilim ehlinin parlamentoya sunulup onaylanmak üzere İslâmî bir anayasa hazırlamaları görüşünde birleşiyorlar. Böyle görüşlere sadece ben değil diğer cemaat üyeleri de zaman zaman şahit oluyorlar. Biz kendi gücümüz oranında insanlara meseleyi anlatmaya çalışıyoruz. Bu gibi görüşlerin çıkmasına neden olan yanlış anlaşılmaları açıklığa kavuşturabilmek için sizin meseleyi Tercüman'ul Kur'an'da açıklamanız daha uygun olmaz mı?

Cevap:

Sormuş olduğunuz soruya şu an ayrıntılı cevap vermek mümkün değil. Ancak burada vereceğim kısa bir cevapla sizin bu meselenin hakikatini anlayacağımızı ümit ediyorum.

Toplumsal hayatın ve ahlâkın gerçek mânâda İslâmî olmadığı, siyasî, iktisadî ve kültürel yapının şimdiki kadar İslâmî dışı çizgilerde seyrettiği ve sırf siyasi bir hareket dolayısıyla aniden özgür bir devlet kurma sırasının geldiği bir yerde İslâm nizamının tesisinin sadece bir anayasa hazırlayıp, uygulamaları için iktidardaki kimselerin eline vermeye nasıl olup da bağlı olduğunu bir türlü anlayamıyorum. Bu aynı birkaç kişinin bir okul yada bankayı hastahaneye dönüştürmede şöyle bir usul izlemelerine benzer: Birkaç doktor bir araya gelerek iyi bir hastane taslağı çıkarıp, bunu okul öğretmenleri ya da banka personeline, bu taslağa baka baka tüm işleri yürütmeleri için, veriyorlar. Beni asıl şaşırtan yüksek tahsil görmüş azımsanamayacak sayıda insanın da bu tür basit düşüncelere kendisini kaptırmasıdır. Belki de onlar anayasayı herhangi bir muska gibi görüyorlar. Burada İslâmî bir nizamın kaim kılınmasının iki yolla mümkün olduğunu açık bir şekilde anlamalısınız:

1. İktidarın dizginlerini şu an elinde tutan şahısların İslâm konusunda ve müslümanlara verdikleri sözleri yerine getirmede [\[488\]](#) İslâmî hükümet kurma ehliyetine sahip olmadıklarını itiraf edecek ve dürüstçe Pakistan'ı kurduktan sonra işlerinin tamam olduğunu kabul edecek derecede ihlaslı olmaları gerekir. Pakistan'da İslâmî nizam kurmanın bu işin ehillerinin işi olduğunu da kabul etmelidirler. Böyle bir durumda makul olan usul şudur: Önce kurucu meclis gayri islâmî düzeni, İslâmî bir düzene dönüştürmek için prensip olarak gereken temel meseleleri ilan etmelidir. (Biz bunu bir istek olarak ortaya koymuştuk.) Daha sonra meclis, İslâmî ilimlere vakıf kimseleri kanun yapma işine dahil etmelidir. Ve onların yardımıyla yeni bir anayasa hazırlanmalıdır. Daha sonra yeniden seçimlere gidilmeli ve halka İslâmî bir düzen kurmak üzere dizginleri ele alabilecek en ehil kişileri seçme fırsatı verilmelidir. Bu şekilde, demokratik (cumhûrî) yollarla yetkiler ehil ellere kolaylıkla nakledilecek ve hükümet güç ve kaynaklarından istifade ile tüm hayat sisteminin yenilenmesi İslâmî usullere uygun olarak yapılabilir.

2. Toplumu kökünden düzeltmek için gayret gösterilmelidir. Bu yolla; tedrici olarak yapılan geniş kapsamlı bir ıslah hareketi vasıtasıyla, topluma katıksız bir İslâmî şuur verme sürecine girilmelidir. Tâki İslâm nizamı bu şuurlandırma süreci sonunda olgunluğa ulaşmış toplumda kendi kendine vücut bulsun.

Şu an biz ilk önce zikrettiğim yol üzereyiz. Eğer bu yolla başarılı olursak, bu şu mânâya gelecektir: Pakistan'ın kurulması için halkımızın yapmış olduğu gayretler boşuna değildi. Bilakis biz bu yüzden İslâmî bir toplumu oluşturma hedefine ulaşmada en kolay ve en yakın yolu ele geçirmiş olduk. Lâkin -Allah göstermesin- bu yolla başarısız olursak ve bu ülkede İslâmî bir hükümet kurulursa bu Pakistan'ın kurulması için insanımızın vermiş olduğu emeklerin ve yapmış olduğu fedakarlıkların boşa gitmesi demek olacaktır. Bu bizim, Pakistan kurulduktan sonra da islâmî görüş açısından önceki bulunduğumuz yerde saymakta olduğumuz mânâsına gelecektir. Böyle bir durumda biz, Pakistan kurulmadan önce yaptığımız gibi, zikrettiğimiz ikinci yol üzere çalışmaya başlayacağız.

Bu açıklamadan sonra bizim tavrımızın iyi bir şekilde anlaşılmasını dilerim. Biz vaktinden önce hiçbir iş yapmak istemiyoruz. Şu an biz, İslâm düzeninin temel prensiplerim bir istek şeklinde (ilgililere) sunmuş bulunuyoruz. Eğer bu kabul edilirse, kanun yapma işine tüm gücümüzle yardım ederiz. Eğer bu temel prensipler daha baştan iktidar sahipleri tarafından kabul edilmezse, o zaman bir anayasa taslağı ortaya koymanın ne faydası olur ki? [\[489\]](#)

[1] Mevduğî merhumun Cemaat-i İslâmî'yi kurmadan önce neşretmeye başladığı ve fikirlerini açıkladığı dergi. Hâlâ aynı isimle yayınlanmaktadır.

[2] Siyasi Buhran": "Hint Müslümanları ve Siyasi Buhran" isimli kitab. (Çev.)

[3] Tâhâ: 20/94.

[4] Burada ne kastedilmek istendiğinin daha iyi anlaşılabilmesi için, Hz. İsa'nın bu sözlerinin devamına da bakmak gerekmektedir: "Yeryüzüne barış getirmeye geldiğimi sanmayın. Ben barış değil, fakat kılıç getirmeye geldim. Çünkü ben oğulla babasının, kızla arasının ve gelinle kaynanasının arasını açmaya geldim, insanın düşmanları kendi ev halkı olacaktır." (Matta İncili, Bölüm: 10, Ayet: 34-36. Daha farklı lafızlarla aynı bölüm için bk. Luka incili, Bölüm: 12, Ayet: 51-53)

[5] Ayet: 17-19

[6] Kitapta daha ileriki sayfalarda da karşılaşılabilecek olan "Rükû" kelimesi, Kur'an-ı Kerim'de sureler içindeki bölümlerin bittiğini gösteren "Ayn" duraklarına verilen isimdir. Örneğin, Bkz. A'raf Sûresi; 15. Rükû, Yunus Sûresi; 9. Rükû

[7] Bundan sadece Kur'an-ı Kerim'de zikri Firavun ve Haman'la birlikte geçen Karun istisnadır. (Mümin Sûresi; 3. Rükû) Ama eğer İncil'in bildirdiğine itimad edilirse onun da netice olarak münafıkça bir yol izlediği kanısına varılabilir. Çünkü, Hz. Musa (a.s) aleyhine İncil'in zikrettiği fitnesi, Mısır'dan çıktıktan sonraki hikayedir. (Mevduğî)

[8] Tercüman'ul-Kur'an, Recep-Şaban, 1362/Temmuz-Ağustos, 1943

- [9] İbrahim: 14/4.
- [10] Farsça'da oldukça fazla kullanılan bu deyim, sevgi olmasına rağmen anlaşamamayı ifade etmektedir. "Zeban-ı yari men Türki ve men Türki nemi danem
- [11] Bu itiraz, aynı önceki devirlerde kafir ve müşriklerin, "Nebi eğer doğru ise neden hayatını daha rahat geçirip davetini daha güzel bir şekilde yayabileceği koca koca hazinelere sahip değil" veya "Nebi neden insandır ve neden insanî zaruret ve zaafllara sahiptir. Nebi'nin melek olması ve olağanüstü güçlere davetini yayması lazım" dedikleri cinsten bir itirazdır.
- [12] Tercüman'ul Kur'an, Recep-Şevval,1364/ Temmuz-Ekim, 1944
- [13] En'âm: 6/76, 77, 78.
- [14] Bkz. Tefhim'ul-Kur'an, En'am Suresi, Açıklama Notu:53,1/496-497. (İnsan Yayınları, İstanbul)
- [15] Şura: 26/52.
- [16] Duha: 93/7.
- [17] Hûd: 11/17.
- [18] Hûd: 11/28.
- [19] Tercüman ul-Kur'an, 25. Cilt, Sayı: 1.2,3,4
- [20] Bakara: 2/35.
- [21] Üstad Mevdudî, Hz. Musa'nın (a.s) bir Kıptî'yi öldürmüş olmasını, burada; "Oldukça büyük bir günah" olarak tavsif ediyorsa da, bu hadiseyi "Tefhim'ul-Kur'an" adlı tefsirinde daha geniş ve yanlış bir anlama sebep olmayacak bir şekilde izah etmektedir. Nitekim tefsirinde bu olay ile ilgili olarak; "Bu bilerek (amden) öldürme değil, kazaen olmuş (hataen) bir öldürmedir." demektedir. (Tefhim ul-Kur'an, Şuara Suresi, Açıklama-Notu:16 IV/17).
- [22] Tercüman ul-Kur'an, Recep-Şevval, 1363/ Temmuz-Ekim, 1944
- [23] Mirzaî: Kadıyanilerin alt latadaki adı. Bu isim kadıyaniliğin kurucusu Gulam Ahmed Mirza'dan geliyor. (Çev.)
- [24] Ahir-i Şair Cihan Abad ka hamuş he."
- [25] Konunun sonunda görüleceği gibi Merhum o zaman hapiste bulunduğu için mektup yazacak kağıt bulamamaktadır. {Çev.}
- [26] Ahzâb: 33/4.
- [27] Bu ayetlerin mealleri şöyledir: "Allah'ın nimet verdiği; senin de kendisine nimet ver(ip hürriyete kavuşturduğun kimseye:"Eşini yanında tut, Allah'tan kork' diyordun, fakat Allah'ın açığa vuracağı şeyi içinde gizliyordun, insanlardan çekmiyordun; oysa asıl çekinmene layık olan, Allah idi. Zeyd, o kadından ilişğini kesince biz onu samî nikahladık ki (bundan böyle) evlatlıkları, kadınlarıyla ilişkilerini kestikleri zaman o kadınlarla evlenmek hususunda müminlere bir güçlük olmasın. Allah'ın buyruğu (her zaman) yerine getirilmiştir. "(Ahzab: 33/37 Allah'ın kendisine takdir ettiği birşeyi yerine getirmekte, peygambere herhangi bir güçlük yoktur. Sizden önce geçenler arasında da Allah'ın âdeti böyle idi. Allah'ın emri olup bitmiş bir kaderdir."(Ahzâb: 33/38) "(O Peygamberler), Allah'ın gönderdiği emirleri duyururlar, Allah'tan korkarlar ve O'ndan başka kimseden korkmazlardı. Hesap görücü olarak Allah yeter."(Ahzâb: 33/39)
- [28] Ahzâb: 33/40.
- [29] Buhari, Müslim
- [30] Bakara: 2/7.
- [31] Muttan Yeni Merkez Hapishanesi, 6 Nisan 1950
Bu meselede daha geniş tafsilat için yazarın Pencab hadiselerine bakan mahkemede verdiği 3. ifade ve yine yazarın "Risale-i Hatm-i Nübüvvet" adlı kitabına başvurulabilir. (Çev.)
- [32] Cin: 72/26-28.
- [33] Yusuf: 12/86.
- [34] Buhari, K.16, B.2
- [35] Buhari, K.8, B.40
- [36] Tercüman'ul Kur'an, Cemadiyelevvel, 1353/Ağustos, 1934.
- [37] Tercüman 'ul-Kur'an, Rabiussâni, 13651 Mart, 1946
- [38] Bakara: 2/275.
- [39] Tercüman ul-Kur'an, Muharrem-Safer, 13641 Ocak-Şubat, 1945 Krş. Tefhim'ul-Kur'an, Bakara Suresi, Açıklama Notu: 319,1/190
- [40] Ahzab: 33/1.
- [41] Kehf: 18/28.
- [42] Kalem: 68/8.
- [43] İnsan: 76/24.
- [44]

Nahl: 16/43.

[45] Enam: 6/90.

[46] Tercüman ul-Kur'an, Cemadiyelevvel, 1353/Ağustos, 1934

[47] Aligar şu an Hindistan'da bulunan bir şehir. (Çev.)

[48] Bu ilim merkezinden Aligar Üniversitesi kastediliyor. Bu üniversite Sör Seyyid Ahmed'in müslümanları modernleştirmek ve İngiliz kültürüne adapte etmek için kurduğu bir üniversitedir. Üstad Mevdudî'nin sözlerinin gelişinden "ilim merkezi" ibaresini biraz da alayla kullandığı gözleniyor. (Çev.)

[49] Üstad mevdudî'nin de belirttiği gibi, soru seran şahsın söylediği şekilde herhangi bir ibare Kur'an'da mevcut değildir. Ancak gökgürültüsünün ve şimşegin, meleklerin bulutları sürmek için şaklattıkları kamçı sesleri olduğu şeklindeki İsrailiyat haberlerine yer veren tefsirler vardır. Örneğin Rad' suresinin 13. ayetiye ilgili olarak, Suyutî'nin "ed-Durr'ul-Mensur" adlı tefsirinde bu türden bir çok garip yorumlara rastlanabilir. (IV/49-50, Qum/Tahran.) Yine, bu ayette geçen "Gokgürlemesi" bazı müfessirlerce meleklerin bağırmaları, "Yıldırım" kalplerin kükremesi, "Yağmur" da ağlamaları olarak tefsir ve izah edilmiştir. (Bkz. Dr. Abdullah Aydemir, Tefsirde İsrailiyat, sh: 94, Ankara, 1979). Ancak Kur'an ayetlerinin zayıf ve yanlış yorumlarının, Kur'an'ın kendisinin yanlışlanması noktasında delil olarak getirilmesi kasit yoksa, cehalet eseridir.

[50] Örneğin el-Hâzin, "Lubab'ut-Te'vil fi Meâni't-Tenzih" adlı tefsirinde, yağmurun yeryüzünden yükselen buharlardan meydana gelmiş olmayıp, doğrudan semâdan Allah tarafından indirildiğini söyleyebilmiştir. (Bkz. Mecma'ul-Tefasir, 1/68) Oysa Hazin'in yanlış bulduğu yorum günümüzde, yine Kurana istinaden savunulmaktadır. (Bkz. Maunce Bucaille, Kitab-ı Mukaddes, Kur'an ve Bilim, Çev. Doç. Dr. Suat Yıldırım, sh: 263/264, İzmir, 1984)

[51] Tercüman ul Kur'an, Ramazan-Şevval, 1364/Eylül-Ekim, 1945

[52] Peygamberimizin (s.a) Medine devletini kurmasında yahudilerle de anlaşma yapmış olması gözönüne alınmalıdır. (Çev.)

[53] Tercüman'ul-Kur'an, Rabiulevvel, 13451 Şubat, 1946

Hız Peygamber (s.a)bir gün ağaçların üstünde hurmaları aşıl原因an kimseler görür, Yanındakilere, onların ne yaptıklarını sorar ve hurma aşıl原因adıklarını öğrenince, bir yaran olacağını sanmadığını söyler. Bu sözü, hurma aşıl原因an Kimselere iletilir ve onlar da yaptıkları işten vazgeçerler. O dönem iyi bir sonuç alınmaz ve bunun üzerine bazı konuşmalar olur. Bu konuşmalar Hz. Peygamber'e iletildiğinde o şöyle der: "Şayet bunun kendilerine yararı varsa, bunu yapabilirler. Ben sadece bir zanda bulunmuştum. Beni (bu) zan(nım) dolayısıyla muaheze etmeyin. Ama ben size Allah tarafından bir şey söylersem, onu tutun. Zira ben Allah'a karşı asla yalan söylemem." (Müslim, K: 43, B: 38, İbn Mâce, K:16, B: 15, Müsned-i Ahmed, 1/162)

[54] Âl-i İmrân: 3/110.

[55] Al-i İmrân: 3/104.

[56] Enfâl: 8/25.

[57] A'raf: 7/199.

[58] Zariyat: 51/55.

[59] Fırkacılıktan asıl kasit müslümanlar arasında çeşitli sebeplerden dolayı çıkan gruplaşmalardır. (Çev.)

[60] Kurtuluşta olan fırka. (Çev.)

[61] Tercüman'ul-Kur'an, Rabiussâni, 1365/Mart, 1946

[62] Bu görüşte olan alimlerden biri de İbn Haldun'dur. Kendisi "Mukaddime" adlı ünlü eserinde, Mehdi ile ilgili hemen hemen tüm rivayetleri ele almış ve bu hadisleri tek tek tetkik etmiştir. İbn Haldun'un beyanına göre, Mehdi hadislerini nakleden muhaddisler şunlardır: Tirmizi, Ebu Davud, İbni Mâce, Bezzar, Hâkim, Tabaranî, Ebu Ya'la el-Mevsilî. İbn Haldun tarafından Buhari ve Müslim'in Mehdi hadislerini rivayet etmediklerine işaret ediliyorsa da, bundan anlaşılması gereken, Buhari ve Müslim'de "Mehdi" lafzına sarahaten yer verilmemiş olmasıdır. (Ayrıntılı bilgi için bkz. İbn Haldun, Mukaddime, (H. Süleyman Uludağ), 1/752-781, İstanbul, 1982)

[63] Leyl: 92/12.

[64] Tercüman'ul-Kur'an, Rabiulevvel-Cemadiyeluhra, 13621 Mart-Haziran, 1945

[65] Davud, K: 35, Hadis no: 4286

[66] Telif: Mevlâna Şah Refiuddin, tercüme: Mevievî Nur Muhammed.

[67] Hucurat: 49/12.

[68] Tercüman 'ul-Kur'an, Receb, 1365 Haziran, 1946

Bu konuda daha fazla açıklama için "Dinitü Tecdid ve İhyası" adlı kitabın beşinci baskı ekine müracaat edilebilir.

[69] Hucurat: 49/13.

[70] Hilafetin Kureyşliliği meselesi Akaid kitaplarına da konu olmuştur, örneğin Nesefî, "Metn'ul-Akaid" eserinde şöyle demektedir: "imamın Kureyş'ten olması lazımdır. Başkalarından olması caiz değildir." Taftazani Nesefî'nin sözlerini şerh ederken, bu prensibi Hz. Peygamber'den (s.a) nakledilen, "İmamlar Kureyş'ten olur" hadisiyle delillendirerek, imamın Kureyş'ten olmasının şart olduğunu belirtmektedir. Bu konuda icma ve ittifağın olduğunu söyleyen Taftazani, "Bu ittifağa Haricilerle Mutezilîlerden bazılarından başkası da muhalefet etmemiştir" demektedir. (Bkz. Tafbazam, Şerh'u!-Akaid, (Hz. Süleyman Uludağ), sh: 329, İstanbul 1982)

[71] Bkz. Bir önceki dipnot.

[72] Lafzî tercümesi, "Kureyş insanların lideridir" şeklindedir.

[73] Himyer: Yemendeki meşhur bir kabile diye rivayet edilmiştir.

[74] Müslim: (Cabir'den rivayet edilmiştir.)

- [75] Müsned-i Ahmed b. Hanbel (Hz. Ebu Bekir'den rivayet edilmiştir.)
- [76] Müslim: (Ebu Hureyre'den rivayet edilmiştir.)
- [77] Beyhaki ve Taberani.
- [78] Buhari, Emirler Kureys'tendir babı.
- [79] Ebu Davud, Ahmed b. Hanbel, Ebu Ya'la, Taberani, Bezzar, Nesâi, Hakim.
- [80] Buhari, Müslim.
- [81] Tercüman'ul Kur'an, Cemâdiyelülâ, 13651 Nisan, 1946
- [82] el-İmame ve's-Siyase" adlı eserin İbn Kutaybe'ye nisbeti şüphelidir. Nitekim Dr. Servet Ukkâşe, İbn Kutaybe'nin "el-Mearif adlı eserinin önsözünde, bu eserin İbn Kutaybe'ye ait olmadığını birçok delille göstermeye çalışmıştır, (bkz. el-Mearif, sh.56. Qahire)
- [83] Bu rivayeti nakleden kişi, Habib b. Ebi Sabit'dir. Bir zühul eseri bir önceki rivayeti nakleden Said b. Zeyd'in rivayetiyle birleşik yazılmıştır. Said b Zeyd m kendisine sorulan soruya verdiği cevap ise başkadır. (Bkz Taberi Tanh'ul-Umem ve'l-Mulûk, 3V 26, Beyrut, 1987-1. baskı.)
- [84] Tercüman ul Kur'an, Cemâdiyelülâ, 13651 Nisan, 1946
- Üstad Mevdudi'nin yorumuyla mutabakat arzemesi bakımından rivayetlerin mukayeseli bir tahlili için bkz. tmadüddin Halil, İslam Tarihi Bir Yöntem Araştırması, (Çev. Ubeydullah Dalar) sh. 11-21, İstanbul, 1985
- [85] Buhari; 1/39
- [86] Müslim, III/443
- [87] Müslim; III/441
- [88] Müslim, III/273
- [89] Buhari,II/37
- [90] Buhari, II/143
- [91] Müslim, I/468
- [92] Buhari, II/149
- [93] Buhari; II/155
- [94] Buhari, II/93
- [95] Buhari, I/36
- [96] Müslim, I/372
- [97] Buhari, II/500
- [98] Müslim, III/3
- [99] Buhari, II/ 114
- [100] Yaklaşık olarak bir galona eşit ölçü. (Çev.)
- [101] Safa ve Merve tepeleri arasında yapılan gidip gelmeler. (Çev.)
- [102] Yasin: 36/38.
- [103] Tevbe: 9/81.
- [104] Hac: 22/30.
- [105] Fethul Bari, 6/245
- [106] Enbiyâ: 21/63.
- [107] İncil, 11/11-20
- [108] İncil, n/2-16
- [109] Vezegin asıl manası kelerdir, kertenkele değil.
- [110] Hadislere göre Rasûlullah (s.a) birkaç hayvanı zararlı (muzır) olarak niteledi ve onları Harem'de ve ihramh olduğu halde öldürmeye izin vermiştir. Bunlar arasında akrep, kuduz köpek ve fare de vardır.
- [111] Sûtre: Namaz kılarken kible cihetinde duvar vs. olmadığında, önden geçenlerin namaza zarar vermemeleri için, ön tarafa dikilen şey.
- [112] Modern tıbbi araştırmalar göstermiştir ki sineğin kanatlarında özel bir çeşit mikroorganizma bulunur ve bunlara mikrop öldürücü ya da mikrop yiyiciler (Bacteriophage) denir. Bunlar sineğin vücudundaki diğer mikropları kolayca öldürebilirler.
- [113]

Tercüman'ul Kur'an, Muharrem-Sefer, 1372/Ekim -Kasım, 1952

[114]

Pakistan'ın bir şehridir. Şimdiki adı Attak'tır. (Çev.)

[115]

Bakara: 2/183-184 ve 185.

[116]

İbn Kesir, 1/214

[117]

Tercüman ul Kur'an, Receb-Şaban, 1371/Nisan- Mayıs, 1953

[118]

Tercüman 'ul Kur'an, Cemadiyessâni, 1371/Mart, 1952

[119]

Nahl: 16/116.

[120]

Maide: 5/3.

[121]

Maide: 5/4.

[122]

En'am: 6/118.

[123]

En'am: 6/121.

[124]

Bakara: 2/26.

[125]

Nahl: 16/64.

[126]

Nahl:16/ 43, Enbiya: 21/7.

[127]

En'âm: 6/90.

[128]

Maide: 5/96.

[129]

Dârekutnî

[130]

Muvatta

[131]

Tercüman'ul Kur'an, Muharrem, 1371 Ekim, 1951

[132]

Nisa: 4/136.

[133]

Nur: 24/26.

[134]

Tercüman ul Kur'an, Recep-Şaban, 1371/ Nisan-Mayıs, 1952

[135]

A'raf: 7/115-116.

[136]

Tâhâ: 20/66.

[137]

Tercüman'ul Kur'an, Ramazan-Şevval, 1371! Haziran-Temmuz, 1952

[138]

Mâide: 5/6.

[139]

Nahl: 16/44.

[140]

Tercüman 'ul Kur'an, Cemâdiyelûlâ, 1372 Şubat, 1953

[141]

Soru soranın yazdığı yazıdan burada birkaç gerekli iktibas yapıyoruz. Bu iktibaslar "Peygami Sulh" adlı derginin 1 Kasım 1950 tarihli sayısından alınmıştır ve mektupla birlikte gönderilmiştir.

[142]

Tercüman ul Kur'an, Safer, 1370 /Aralık, 1950

[143]

Nur: 24/3.

[144]

Nur: 24/5.

[145]

Nûr: 24/2.

[146]

Nûr: 24/3.

[147]

Nuh: 71/26.

[148]

İsra: 17/3.

[149]

Saffât: 37/77.

[150]

Hud: 11/40.

[151]

Meryem: 19/58.

[152]

Saffât: 37/77.

[153]

Tercüman'ul Kur'an, Cemadiyelevvel- Cemadiyessani-Recep,1370/Mart - Nisan - Mayıs, 1951

[154]

Secde: 32/5.

- [155] Alt kıtanın yirminci yüzyılın ilk yansında yetiştirdiği meşhur alimlerden. (Çev.)
- [156] Muminun: 23/12-16.
- [157] İmam Ragıp El İsfahani
- [158] Zemahşeri
- [159] Pan: Hint yarımadasında (Hindistan-Pakistan) halkının pan adlı ağacın yeşil yaprağının arasına bazı baharat maddeleri koyarak ağzında çiğnedikleri bir yiyecek. Pandan: Bu yiyeceğin konulduğu küçük sandık. (Çev.)
- [160] Şu an Pakistan'ın Sind eyaleti sınırları içerisinde bulunan bir şehir .(Çev.)
- [161] Tercüman ulKuran, Recep- Şaban, 1371/Nisan-Mayıs, 1952
- [162] Tercüman 'ul Kur'an, Zilhicce, 13711 Eylül, 1952
- [163] Mevdudî'nin Hitabeler adlı eseri. (Çev.)
- [164] Bakara: 2/38.
- [165] Duhâ: 93/6,7,8.
- [166] Şura: 42/52.
- [167] Tercüman'ul Kur'an, Muharrem-Safer, 1372 / Ekim-Kasım, 1952
- [168] Tercüman'ul Kur'an, Zilhicce, 1371/Eylül, 1952
- [169] Tercüman ul Kur'an, Şaban-Ramazan, 1372/Mayıs-Haziran, 1954
- [170] Hadid: 57/23.
- [171] Tercüman ul Kur'an, Rabiüssânî, 1372 / Ocak, 1953
- [172] Nikahın şartlarından olan mehir hemen verilirse "muaccel" daha sonra vermek üzere konulmuşsa, "müeccel" adını alır. (Çev.)
- [173] Gayet'ul Beyan, Dürr'ul Muhtar
- [174] Gayet'ul-Beyan; Redd'ul-Muhtar
- [175] Nisa: 4/24.
- [176] Nisa: 4/24.
- [177] Nisa: 4/21.
- [178] Müslim, K:19, Hadis no:5
- [179] Tercüman'ul Kur'an, Recep-Şaban, 1362/Ağustos, 1943.
- [180] Tefhim'ul-Kur'an" kitab olarak neşredilmeden önce "Tercüman'ul-Kur'an" da yayınlanıyordu. Bu mesele o zaman yazılmıştı ve bu soru bize gönderilmişti. Şimdi yeniden gözden geçirdikten sonra bu şekliyle yazıyoruz. Bunun sebebi bu meseledeki görüşümüzün değiştiğinden değildir, sadece öncekinde ayrıntılı deliller zikredilmemişti. Deliller olmadan yalnız görüşü zikretmenin ister istemez yanlış anlamalara sebep olmasını önlemek içindir.
- [181] En'âm: 6/145.
- [182] Cesas; Ahkâm'ul Kur'an, 111/20
- [183] A.g.e. 111/21
- [184] A.g.e. 111/22
- [185] Cessas; Ahkâm'ul Kur'an, 111/22
- [186] Buradaki zekat Arapça'daki peltak ze ile yazılmıştır.(Çev.)
- [187] Maide: 5/4.
- [188] Tirmizî, Ebu Davud, Nesâî, İbn Mâce, Dârimî
- [189] Buhârî
- [190] Ebu Davud, Muvatta
- [191] Tercüman'ul-Kur'an, Rabîulevvel, 1365/Şubat, 1946
- [192] Sorunun Alt kıtada İngiliz hakimiyetinin olduğu bir zamanda sorulmuş olmasına dikkat etmek lazımdır. (Çev.)
- [193] Tercüman'ul Kur'an, Ramazan-Şevval, 1362/ Eylül-Ekim, 1943
- [194] Müsned-i Ahmed

[195] Buhari, Müslim, Ebu Davud

[196] Ebu Davud

[197] Ebu Davud

[198] Ebu Davud

[199] Ebu Davud

[200] Tercüman ul Kur'an, Ramazan-Şevval, 1362/ Eylül-Ekim, 1943

[201] O tarihlerde Hindistan İngiliz sömürüsü altındaydı .(Çev.)

[202] Tercüman'ul Kur'an, Rabiulevvel-Rabiülâhir, 1363/Mart-Nisan, 1944

[203] Tercüman ul Kur'an, Muharrem-Safer, 1363 Ocak-Şubat, 1944

Avukatlık hakkında daha ayrıntılı bilgi için yazarın "İslami Kanun" adlı kitabına bakılabilir. (Çev.)

[204] (Not: Bu soru vesilesiyle ortaya atılan düşüncelere karşılık olarak bir de önceki soruda ifade edilen fikirlere bakınız.)

[205] Tercüman'ul Kur'an, Muharrem-Safer, 1363/Ocak-Şubat, 1944

[206] Tercüman ul-Kur'an, Muharrem-Safer, 1363! Ocak-Şubat,1944

[207] Cemaat-i İslâmi'ye üye kayıt şartlarından bin de kişinin helâl rızık kazanacak bir işte iştigal etmesidir. Sorunun bu bilgi aydınlığında değerlendirilmesi lâzım gelir, (Çev.)

[208] Tercüman 'ul-Kur'an, Muharrem-Safer,1364 / Ocak-Şubat,1945

[209] Tercüman 'ul Kur 'an, Cemadiyelevvel, 1365/ Nisan, 1946

[210] Tercüman ul Kur'an, Cemadiyelevvel, 1365/Nisan, 1946

[211] Tola: Afganistan ve Pakistan'da altın ve gümüş gibi kıymetli madenleri tartmaya yarayan bir ağırlık birimi.

[212] Rupî, Pakistan ve Hindistan'da kullanılan para birimi. 1989 yılı endekslerine göre 1 rupî: 100 TL. yalnız bu soru 1946 da sorulduğundan o zamanKi karşılığı düşünmek daha yerinde olur. (Çev.)

[213] (3) 1946

[214] Tercüman'ul Kur'an, Recep, 1365/Haziran, 1946

[215] İngiliz kraliyet ailesi bankası. (Çev.)

[216] Müslümanların harb halinde bulunduğu kişi. (Çev.)

[217] Burada faiz alanlardan kasıt hindular, faiz verenlerden kasıt ise müslümanlardır. Görüş sahibi hinduların faiz alarak ekonomik açıdan güçlendiklerini, müslümanların ise alimlerin faizi haram görmeleri dolayısıyla, bankadaki paralarının faizlerini bile almadıklarından ve bankadaki paranın zaman aşımıyla enflasyondan dolayı değer kaybetmesi sebebiyle ekonomik güçlüklerle düştükleri, böylece Hindularla müslümanlar arasında ekonomik bir dengesizlik ortaya çıktığını ima etmek istemektedir. (Çev.)

[218] Tercüman'ul Kur'an, Ramazan, 1365/Ağustos, 1946

[219] Tercüman ul-Kur'ars Receb-Şaban, 1364/ Temmuz-Ağustos, 1945

[220] Ahzâb: 33/55.

[221] Ayetin mealinin tamamı şöyledir: "*Mü'min kadınlara da söyle: "Gözlerini (haramdan) sakınsınlar, uzlarını korusunlar, Süslerini göstermesinler. Ancak (elbise, yüzük gibi örtülmesinde güçlük bulunan ve) kendiliğinden görünenler hariç. Başörtülerini yakalarının üzerine koy(up boyunlarını ört)sünler. Süslerini kimseye göstermesinler. Yalnız kocalarına, yahut kocalarının babalarına, yahut oğullarına, yahut kocalarının oğullarına, yahut kardeşlerine, yahut kardeşlerinin oğullarına, yahut kız kardeşlerinin oğullarına, yahut kadına ihtiyacı bulunmayan (iktidarsız, şehuelsiz) erkeklerden tabilerine, (Yani hizmetçilere, yardıma muhtaç ihtiyarlara, bunaklara ve dilencilere), yahut henüz kadınların mahrem yerlerini anlamayan çocuklara (gösterebilirler). Gizledikleri süslerinin bilinmesi için ayaklarını (yere) vurmasınlar. Ey mü'minler, topluca Allah 'a tevbe edin ki felaha eresiniz."* (Nûr: 24/31)

[222] Ayetin mealinin tamamı şöyledir: "*Ey peygamber, eşlerine, kızlarına ve inananların kadınlarına söyle: (Bir ihtiyaç için dışarı çıktıkları zaman) örtülerini Üstlerine salsınlar; Onların tanınması ve incitilmemesi için en elverişli olan budur. Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir."* (Ahzâb: 33/59)

[223] Üzülerek belirtmek lazım ki, Kur'an ve Sünnet'in izin isteme hükmünü günümüz müslümanları toplumsal ilişkilerinden tamamen soyutlamışlar ve müsaade almadan evlere dalmayı serbestlik alameti olarak görmüşlerdir.

Halbuki şer'an evin kendi erkekleri, hatta babalar, oğullar ve kardeşlerin bile eve girecekleri zaman en azından öksürmeleri ya da evdeki kadının herhangi bir erkeğin geldiğini anlayabileceği bir ses vermeleri gerekir

[224] Nûr: 24/31.

[225] Yazar, burada Lokman Süresi1 nin 15. ayetine işaret etmektedir.:

"Eğer onlar seni, hakkında hır bilgi almayan bir şeyi bana ortak koşman için zorlarsa, onlara itaat etme. Onlarla dünyada iyi geçin ve bana yönelen kimsenin yoluna uy. Sonra dönüşünüz banadır; (o zaman ben) size yaptıklarınızı haber vereceğim." (Lokman: 31/15)

[226] Tercüman ul Kur'an, Ramazan, 1365/Ağustos 1946

Ordu bünyesinde bazı geri hizmetlerde kullanılmak amacıyla istihdam edilen kadınların bulunduğu bölüm

- [227] Günümüzdeki orduların ahlakî durumu şundan anlaşılabilir: 1. dünya savaşı sonrasında ABD ordusu Japonya'da 100 bin, İngiltere'de 70 bin, Almanya'da 50 bin piç bırakmıştır. Yine Rus ordusu sadece Doğu Berlin'de 29 bin piç bırakmıştır. Bu sadece 1952'nin sonuna kadar sayılabilen çocukların sayısıdır. Doğum kontrolünün yapılabildiği bir dönem olan günümüzde bu kötülüklerin ne kadar korkunç boyutlara ulaştığı tahmin edilebilir.
- [228] Önce en önemli olan, sonra ondan daha az öneme sahip olan işi yapın ak.(Çev.)
- [229] Rasûlullah Efendimizin pâk zevceleri.(Çev.)
- [230] Bu rakam 1946 şartlarındaki bir rakamdır. Bugün rupi 100TL.'dir.(Çev.)
- [231] Tercüman'ul Kur'an, Zilkade, 1365/Ekim, 1946
- [232] Eşrefi: Hind yarımadasında kullanılan bir çeşit altın lira. (Çev.)
- [233] Pencab: Günümüzde yansı Pakistan ve yansı da Hindistan'da bulunan bir Hint yarımadası bölgesi. (Çev.)
- [234] Alaburus'a benzer bir saç tipi. (Çev.)
- [235] Günümüz Hindistan'ında bir eyalet. Utter Pradeş. (Çev.)
- [236] Tercüman'ul Kur'an, Ramazan-Şevval, 1362/ Eylül-Ekim, 1943
- [237] Tercüman ul Kur'an, Ramazan-Şevval, 1362/ Eylül-Ekim, 1943
- [238] Hadis ravilerinin tanıtlığı kitaplar (Çev.)
- [239] Kadiyanilere Hind yarımadasında verilen isim. (Çev.)
- [240] Tercüman'ul Kur'an, Rabiulevvel-Cemadiyessani, 1364/Mart-Haziran, '1945
- [241] İstisna, selef ulemasının, kız çocuklarının terbiyesi ve oynaması için müsaade ettiği oyuncak bebek misaline dayalı usul üzerine verilmiştir ve hadisle sabittir.
- [242] Indian Congress: Gandi'nin başkanlığında Hindistan'ın Özgürlüğünde büyük rol oynayan, Hindistan'daki iktidar partisi. (Çev.)
- [243] Hindularca ulu bilinen bin hintli. (Çev.)
- [244] Hind Yarımadasındaki Hanefi alimlerinin bir grubunun taraftan olduğu, İslâmcı siyasi bir parti. Partinin şu andaki liderliğini Mevlana Fazlurrahman yürütmektedir. (Çev.)
- [245] Tercüman ul Kur'an, Recep-Şaban, 1362/ Temmuz-Ağustos, 1943
- [246] Pâk olmakla temiz olmak, birbirinden ayrı şeylerdir. "Paklık" manevi temizliğe, "temizlik"de maddi kirlere arınmaya delalet eder. "Taharet" kelimesi ise ikisini de içerisine almaktadır. (Çev.)
- [247] Tercüman ul Kur'an, Muharrem-Safer, 1363/Ocak-Şubat, 1944
- [248] Nisa: 24/119.
- [249] Tercüman'ul Kur'an, Muharrem-Safer, 1363/Ocak-Şubat, 1944
- [250] Soruyu yöneltene kimse burada Mevdûdinin; "Kur'an'a Göre Dört Terim" adlı eserine atıf yapmaktadır. (Çev.)
- [251] Tercüman ul Kur'an, Muharrem-Safer, 1364/Ocak-Şubat, 1945
- [252] A'râf: 7/55.
- [253] Tercüman'ul Kur'an, Rabiulevvel-Cemâdiyessâni, 1364/Mart-Haziran, 1945
- [254] Coğrafi Mil: 1854 metre. Deniz Mili: 1853 metre. Kara Mili: 1609 metre.(Çev.)
- [255] Tercüman 'ul Kur'an, Recep-Şaban, 1364/ Temmuz-Ağustos, 1945
- [256] Hindistan'da Moğol-Türk imparatorluğu padişahları. (Çev.)
- [257] Hindular ve müslümanlar. (Çev.)
- [258] Yazar burada Bakara Suresi'nin 93. ayetine atıf yapmaktadır. (Çev.)
- [259] Tercüman ul Kur'an, Receb-Şaban, 1364! Temmuz-Ağustos, 1945
- [260] Tercüman'ul Kur 'an, Zilkade, 1365/ Ekim, 1946
- [261] Tercüman'ul Kur'an, Receb-Şaban, 1364/ Temmuz-Ağustos, 1945
- [262] Hind Yarımadasında yeni usûl (kimyasal) ilaçlar İngiliz ilacı, eski usûl (tabii, bitkisel) ilaçlara Yunan ilacı olarak bilinmektedir. (Çev.)
- [263] Hind yarımadasında 'dabil roti' diye biliniyor. (Çev.)
- [264] Meşrubatlar kastediliyor (Çev.)
- [265] Tercüman'ul Kur'an, Receb, 1365/Haziran, 1946

- [266] Tercüman'ul Kur'an, Receb- Şaban, 1362/ Temmuz-Ağustos, 1943
- [267] Mâide: 5/51.
- [268] Bakara: 2/190-244, Al-i İmrân: 3/263.
- [269] Mâide: 5/44-47.
- [270] Tercüman ul Kur'an, Muharrem-Safer 1346/Ocak-Şubat, 1945
- [271] Her cevabı okurken, soruyu da dikkate alınız .
- [272] El-Muğni, İbn Kudame, 11/433
- [273] Neylü'l-Evtar, IV/98
- [274] El-Fıkhu Ale'l-Mezâhibil Erbaa, 1/590
- [275] Tirmizi, Dârekutni, Beyhaki, Kitab-ul Emval; Ebu Ubeyd
- [276] II/446
- [277] Enfâl: 8/72.
- [278] Bidayet'ül-Müctehid, 1/225
- [279] Zekat hesabı bu şekilde yapılamayan işlerin (mesela gazete) yıllık geliri üzerinden, yaygın kurallara göre zekat belirlenir ve böyle uygulanır.
- [280] Kitabul Emval.
- [281] El Muğni, İbn Kudame 117581
- [282] Kitab'ul Emval, s. 349. Kitab'ul Muğni, İbn Kudâme, 11/584
- [283] Kitab'ul Emval, 376.
- [284] Detayları için Mevlânâ Süleyman Nedvi'nin Kitab-ı Siyret'ü'n-Nebi, V/165-167 sayfalarına bakınız.
- [285] Kitab'ul Emval, 368
- [286] Eskiden Pakistan'da kullanılan ağırlık ölçülen. 1 ratti= 8 Piring, 1 Maşa= 8 Ratti, 1 Tola= 12 Maşa
- [287] Bakara: 2/177.
- [288] Zekattan müellefe-i kulüb için ayrılan hisse Hz. Ömer zamanında kaldırılmıştı. (Çev.)
- [289] Büyük Selçuklu Devletinin başşehri olan ve b ıgünkü Tahrânın güneyinde bir semt durumunda olan şehir.
- [290] Kitab'ul Emval, 590
- [291] Bakara: 2/219.
- [292] El Muhalla, İbn Hazm, 11/158
- [293] Tercüman'ul Kur'an, Muharrem, 1370/Kasım, 1950
- [294] Soru soran, hisse ile ilgili, çok yanlış bir düşünce ortaya atmıştır. Bir kağıt parçası, ne hisse olabilir, ne de gerçek bir öneme sahiptir. Fakat hisse senedi, bir şahsın, herhangi bir işte payını belirleyen belgedir. Eğer iki kişi bir dükkana eşit olarak ortak olursa, bunu yazıp bir belge olarak saklarsa, bu belge onların ortaklığının esas hissesi olmayacaktır. Bu sadece onların ortaklığının ispatına yarayan bir belge olacaktır. Aynı şey, bir işte birkaç ortak için de söylenebilir. Hissenin kendisinin değerli birşey olmadığını söylemek de yanlıştır. Çünkü gerçekte, hissenin kendisi kıymetlidir. Çünkü hisse herhangi bir iş ve bu işte kullanılan sermayeye, bu işle ilgili emlaka sahip olma oranının adıdır. Aslında hissenin kıymeti işte bu sahip olma hakkının kıymetidir. Hisse herhangi soyut bir şey olmayıp aksine somut bir maddi gerçektir.
- [295] Tercüman'ul Kur'an, Rabiulevvel-Rabiülâhir, 1370/Ocak-Şubat, 1951
- [296] Tercüman ul Kur'an, Rabiussânî, 1372/Ocak, 1953
- [297] Enfâl: 8/72.
- [298] 1947'de Pakistan'la Hindistan'ın ayrılmasından sonra Hindistan'ın egemenliği altında kalan bölgelerden Pakistan'a hicret eden kimseler.(Çev.)
- [299] Tercüman'ul Kur'an, Şaban, 1370/ Haziran, 1951
- [300] Şu an Bangladeş sınırları içerisinde bulunan şehirler. Dakka şu an Bangladeş'in başkenti dir.(Ç ev.)
- [301] Enbiyâ: 21/52.
- [302] Enfâl: 8/72.
- [303] Ahzab: 33/6.
- [304] Mümtehine: 60/10.
- [305]

Haydarabad Dekken; Şu an Hindistan sınırları içerisinde bulunan ve uzun yıllar müsülmanların bir prensliği şeklinde kalmış bir bölge. (Çev.)

[306]

Mümtehine: 60/8.

[307]

Alt Kıtanın yetiştirdiği âlimlerden.

[308]

Enfal: 8/72.

[309]

Mümtehine: 60/8.

[310]

Enfal: 8/72.

[311]

Mümtehine: 60/10.

[312]

Mümtehine: 60/10.

[313]

Beyan'ul Kur'an'ın sizde olmayışını öğrenince çok şaşırdım. Belki de Urduca'da yazıldığı için bunu almaya değer görmemişsiniz. Fakat, görünce anlayacaksınız ki bu birçok Arapça tefsirlerden daha iyidir. Mevlânâ Envar Şah'ın ilmi seviyesi bütün alimlerce kabul edilmektedir. Kendisi Beyan'ul Kur'an'ı görünce "Beyan'ul Kur'an'ı okuyunca Urduca kitapları okumaya bir rağbet doğdu." demiştir. (Mevlânâ Zafer)

[314]

Mümtehine: 60/10.

[315]

Enfâl: 8/72.

[316]

Ahzâb: 33/6.

[317]

Mümtehine: 60/10.

[318]

Enfâl: 8/72.

[319]

Bakara: 2/21.

[320]

Şu an Hindistan sınırları içerisinde kalan bir bölge.

[321]

Tercüman ul Kur'an, Zilkade- Zilhicce, 1370/ Eylül,1951

[322]

Bakara: 2/234.

[323]

Bakara : 2/230.

[324]

Bakara : 2/232.

[325]

Nasb'ur Raye, III/182

[326]

a.g.e.

[327]

a.g.e.

[328]

a.g.e.

[329]

Nesâi ve Ahmed

[330]

Bulûğ'ul-Merâm

[331]

a.ge.e

[332]

Beyhaki; Sünen-i Kübra

[333]

a.g.e

[334]

a.g.e

[335]

a.g.e

[336]

a.g.e

[337]

Darekutni, Beyhaki

[338]

Timizi, Hakim

[339]

Bu hadis Hz. Aişe, Hz. Enes ve Hz. Ömer'den (r.a) birçok yolla rivayet edilmiştir.

[340]

Kast: Genellikle Hindularda, insanlar arasında ayının yapan bir soy sistemidir. Bir kast bir soy demektir ve insanların yüksek ve alçak olmasının ölçüsü olarak esas alınır. Pakistan halkı arasında da bunu devam ettirenler var. (Çev.)

[341]

Tercüman'ul Kur'an. Zilhicce, 1371/ Eylül, 1952

[342]

Tercüman'ul Kur'an, Recep-Şaban, 1371/ Nisan- Mayıs, 1952

[343]

Tercüman'ul Kur'an, Muharrem- Safer, 1372 / Ekim- Kasım, 1952

[344]

En'âm: 6/119.

[345]

II/93-392

[346]

XVIII/10

[347]

Babus'Savm ve Bab'ul Hudud

[348]

a.g.e.

[349]

Müminun: 23/5-6-7.

[350]

Mü'minun: 23/7.

[351]

Nur: 24/33.

[352]

Tercüman'ul Kur'an, Muharrem- Safer, 1372/ Ekim-Kasım, 1952

[353]

Tercümanü'l Kur'an, Şaban, 1370/Haziran, 1951

[354]

Tercüman'ül Kur'an, Zilhicce, 1371/Eylül, 1952

[355]

Tercüman'ul Kur'an, Cemadiyelâhîr/1371/Mart 1952

[356]

Tercüman'ul Kur'an, Recep-Şaban, 1371/ Nisan-Mayıs, 1952

[357]

Bakara: 2/89.

[358]

İbn Hişam, 11/70

[359]

Tercüman'ul Kur'an, Cemadiyelevvel, 1372/ Şubat, 1953

[360]

Mebcut, 8/42

[361]

Pakistan kastediliyor. (Çev.)

[362]

Tercüman'ul Kur'an, Zilhicce 1371/Eylül, 1952

[363]

Tercüman'ul Kur'an, Ramazan -Şevval, 1371 Haziran -Temmuz, 1952

[364]

Tercüman'ul Kar'an, Ramazan - Şevval, 1371/Haziran-Temmuz, 1952

[365]

Tercüman'ul Kur'an, Ramazan - Şevval, 1371/ Haziran-Temmuz, 1952

[366]

En'âm: 6/121.

[367]

Tercüman'ul Kur'an, Safer, 13701 Aralık, 1950

[368]

Mevdudinin kurmuş olduğu siyasi partinin adı. (Çev.)

[369]

Hintli Alimler Cemiyeti, Pakistan'ın Hindistan'dan ayrılmasına karşı çıkıyordu. Bu nedenle de Müslüman Birliği Partisi ile bu amaçta faaliyet gösteriyordu. Kongre Partisi ve Komünistler ise ayrılmak istiyordu. Cemaat-i İslâmî, Kongre Partisi'ni desteklemişti. (Çev.)

[370]

Gandi liderliğindeki hinduların partisi, Pakistan'a karşı çıkan bazı alimlerin desteğini de toplamıştı. (Çev.)

[371]

Tercüman'ul Kur'an, Recep-Şaban 1371 /Nisan-Mayıs, 1952

[372]

Bakara: 2/7.

[373]

Tercüman'ul Kur'an, Recep-Şaban, 1371/Nisan-Mayıs, 1952

[374]

Tercüman'ul Kur'an, Muharrem-Safer, 1372/ Ekim-Kasım, 1952

[375]

Tercüman'ul Kur'an, Şaban-Ramazan, 1372/ Mayıs-Haziran, 1953

[376]

Tercüman'ul Kur'an, Şaban-Ramazan, 1372/ Mayıs-Haziran, 1953

[377]

Tercümanu'l Kur'an, Zilkade, 1371 /Ağustos, 1952

[378]

Tercüman'ul Kur'an, Zilkade, 1371 /Ağustos, 1952

[379]

Tercüman'ul Kur'an, Zilhicce, 1371/Eylül, 1952

[380]

Tercüman ul Kur'an Rabiulevvel-Rabiülâhîr, 1370 i Ocak -Şubat, 1951

[381]

Bakara: 2/205.

[382]

Tercüman'ul Kur'an, Recep-Şaban, 1371!Nisan-Mayıs, 1952

[383]

Tercüman'ul Kur'an, Safer, 1370/Aralık, 1950

[384]

Burada sözü edilen mahkemelerin İngilizlerin sömürge dönemi mahkemeleri olduğu göz önüne alınmalıdır. Üstad Mevdudi'nin kendi teşkilat üyelerine mahkemeye avukatı gitmelerini tavsiye etmesinin sebebi, daha önceki sayfalarda "İslâmî Görüş Açısından Avukatlık" başlığıyla geçen konunun bir defa daha okunmasıyla daha iyi anlaşılabilir. (Çev.)

[385]

İkinci Dünya Savaşı dolayısıyla temel gıda maddeleri ve diğer maddelerin piyasaya sürülmemesi ve bir çok malın karaborsaya düşmesi durumu kastediliyor. (Çev.)

[386] Tercüman'ul Kur'an, Recep-Şevval, 1363/ Temmuz-Ekim, 1944

[387] Tercüman'ul Kur'an, Rabiüssânî, 1365/ Mart, 1946

[388] İngilizler. (Çev.)

[389] Yazı 1948'de yazılmıştır. Bu ise İngilizlerin Alt kıtayı terkettiklerinden (1947) bir sene sonrasındır ve Pakistan ve Hindistan ayırımıyla Pakistan'da artık müslüm anı arın eline geçmiştir (Çev.)

[390] Soruya verilen cevabın 1948'de verildiği ve bundan bir sene önce, yani 1947'de müslümanların üzerinde İslam'ı daha iyi bir şekilde yaşamak amacıyla İslam adına Pakistan'ı kurmuş oldukları göz önünde bulundurulmalıdır. (Çev.)

[391] Tercüman'ul Kur'an, Şevval, 1367/1 Ağustos, 1948

[392] Rupî: Pakistan ve Hindistan'da kullanılan para birimi: 1 rupî=100TL (1989). Ayrıca bu olayın 1946'da geçtiği de göz önüne alınmalı. (Çev.)

[393] 1 rupî= 100 peysa. Aynı 1 TL'nin 100 krş yaptığı gibi (Çev.)

[394] Adı geçen muhacirler 1947'de Alt kıtanın Hindistan ve Pakistan adıyla bölünmesinden sonra Pakistan'a göç eden müslüman göçmenlerdir. Bu muhacirler daha hâlâ muhacir adıyla anılmaktadır ve bugün onların kurmuş olduğu siyasi parti "Muhacir Kavmi Mehoz" 13 milletevekili ile Pakistan parlamentosundaki 3. büyük partidir ve anahtar parti konumundadır. (Çev.)

[395] Men: Alt kitada kullanılan ve yaklaşık 33,5 kilo olan bir tartı birimi (Çev.)

[396] Aynı soru ve cevap 343. sayfada geçmişti. Burada bazı küçük değişikliklerle tekrarlanmaktadır. Aslına sadık kalma prensibiyle Urduca aslındaki tekrarı biz de verdik. (Çev.)

[397] Yazının yazıldığı dönemde (1946) daha Hindistan ve Pakistan ayrılmamıştı ve İngiliz hakimiyeti söz konusu idi. (Çev.)

[398] Bu konudaki ayrıntılı bilgi için "Faiz" adlı kitabımın 2. cildine bakılmalıdır.

[399] Tercüman'ul-Kur'an, Şaban, 1365/ Temmuz, 1946

[400] Şu anki Pakistan'ın dört eyaletinden biri. (Çev.)

[401] Alt kıtada hindular kendilerini ayrı bir kavim, müslümanlar da kedilerini ayrı bir kavim olarak görmektedirler. O yüzden Hind Yarımadasında, o şartlarda, dinler insanların kavmini belirtiyordu. Hindu kavmi, müslüman kavmi gibi. (Çev.)

[402] Alt kıtada bu yazıların yazıldığı sırada ilginç bir milliyetçilik görüşü hakimdi. Hindu milliyetçiliği, müslüman milliyetçiliği vs. Müslüman milliyetçiliğinin başını Müslim Lig partisinin başkanı M. Ali Cinnah çekiyordu. Müslüman milliyetçiliği, İslâm'a sıkı sıkıya bağlanma mânâsına değil de müslüman olsun da nasıl olursa olsun; hırsız olsun, haydut olsun, yeter ki müslüman olsun şeklinde bir görüştü. Yâni, İslâm'a kuru kuruya bağlanmak onların gözünde yeterli idi. (Çev.)

[403] Tercüman'ul Kur'an, Şaban, 1365/ Temmuz, 1946

[404] Faiz olma şüphesi olan şey. (Çev.)

[405] Burada kastedilen dışarıdan gelme ithal mallar değil de, şehir dışından ya da eyalet dışından gelen mallardır. Çünkü Alt kıtada o zamanda eyalet sistemi vardı. Bir malı bir eyaletten öbür eyalete geçirirken vergi vermek gerekiyordu. Bu uygulama Pakistan'da hâlâ yürürlüktedir. Sözü geçen uygulama bir ara Türkiye'de de vardı ve "ayak bastı, parası ya da vergisi" adıyla anılıyordu. (Çev.)

[406] Hindu dini önderleri. (Çev.)

[407] Şu an Hindistan'ın büyük şehirlerinden bir tanesi. (Çev.)

[408] Tercüman'ul Kur'an, Ramazan, 1365/ Ağustos 1946

[409] Tercüman'ul Kur'an, Zilhicce, 1369/ Ekim, 1950

[410] Tercüman'ul Kur'an, Zilhicce, 1369/ Ekim, 1950

[411] Tercüman'ul Kur'an, Rabiulevvel - Rabiulâhir, 1370/ Ocak-Şubat, 1951

[412] Kitabül Emval, Ebu Ubeyd; s.76-275

[413] Tercüman'ul Kur'an, Şa'bân, 1370/ Haziran, 1951

[414] Tercüman'ul Kur'an, Ramazan, 1370/ Temmuz, 1951

[415] Müsned-i Ahmed, Tirmizî, Ebu Davud, Nesâî, İbn Mâce

[416] Müsned-i Ahmed

[417] Ahmed, Müslim

[418] Buhârî, Müslim, Ebu Davud

[419] Tercüman'ul Kur'an, Ramazan, 1370 / Temmuz, 1951

[420] Tercüman'ul Kur'an, Zilkâde-Zilhicce, 1370/ Eylül, 1951

[421]

Tercüman'ul Kur'an, Rabîulevvel-Rabîüssânî, 1370/Ocak-Şubat, 1951

[422]

Tercüman'ul-Kur'an, Rabîüssârii, 1372/Ocak, 1953

[423]

Hindu Mehasebe: İngilizler zamanında hinduları organize eden ve örgütleyen bir teşkilat. (Çev.)

[424]

Sind eyaleti: Pakistan'ın dört eyaletinden biri. Başşehri Karaçi'dir. (Çev.)

[425]

Muhammed b. Kasım: Emeviler devrinde Haccac b. Yusuf'un Irak valiliği sırasında Hind yarımadasının bir parçası olan Sind'i fethetmemiş olan 17 yaşındaki islam orduları komutanı. (Çev.)

[426]

Hinduların kanun kitabı. (Çev.)

[427]

Bu konuda Cemaat-i İslami tarafından iki ayrı kitap yayınlanmıştır.

[428]

Muhammed Ali Cinnah önderliğinde Pakistan'ın Hindistan'dan ayrı ve bağımsız bir devlet kurulmasına öncülük yapmış bir parti. Bu parti bugün hâlâ Pakistan'da siyaset sahnesindedir. Mevdûdî merhumu böyle söylemeye iten şey, o günlerde Müslim Lig'in böyle bir pazarlık içerisinde olmasından dolayıdır. (Çev.)

[429]

Hinduca'da "ilâhî yönetim" mânâsına gelen bir terkip.

[430]

Tercüman'ul Kur'an, Receb-Şevval, 1363/ Temmuz-Ekim, 1944

[431]

Muhammed Ali Cinnah: Alt kıtanın İngiliz sömürgeci altında olduğu bir zamanda Müslim Lig'in başına geçen ve 1947'de bağımsız Pakistan devletinin kurulmasına ön ayak olan müslümanların siyasi önderi. (Çev.)

[432]

Mektubun burasında soru soran şahıs Cemaat-i İslâmî'nin muhaliflerinin bazılarında aldığı satırları iktibas etmektedir. Bu satarlar hazfedilmiştir" (Mevdûdî)

[433]

Hinduların kanun kitabı olan Dehrem Şaşter'i yazmış hindu büyüğü. (Çev.)

[434]

Hinduların kanun kitabı (Çev.)

[435]

Bu makale şu an kitap halinde mevcuttur.

[436]

Parsî; Ateşe tapan, zerdüşî dinine mensup kimse. (Çev.)

[437]

Alt kıtada 'Pakistan Hareketi' diye bilinen hareket o zamanlar Müslim Lig adlı parti tarafından yürütülüyordu. (Çev.)

[438]

Nitekim 1947' de İslam adına kurulmuş Pakistan aradan 50 yıl gibi uzun bir süre geçmiş olmasına rağmen tam manâsıyla İslâmîleştirilememiştir. (Çev.)

[439]

Tercüman'ul Kur'an, Zilkâde-Zilhicce 1363, Kasım-Aralık 1944

[440]

Meşhur Hindli siyasi ve dini lider Mahatama. Gandhi. (Çev.)

[441]

Indian Congress: Hindistan Kongre Partisi, Hindistan'ın İngiliz boyunduruğundan kurtulmasında başı çeken ve günümüze kadar uzun yıllar Hindistan'ın idaresini elinde bulunduran parti. (Çev.)

[442]

Alt kıtanın bağımsızlığa doğru ilerlediği yıllarda hindu fanatizmi adına kurulmuş ve müslümanlara karşı girişilen birçok eylemin elebaşısı olan örgüt. (Çev.)

[443]

Mevdûdî merhumun burada kullandığı müslüman milliyetçiliği istilahım şu noktadan değerlendirirsek meseleyi daha iyi kavrarız: İngilizlerin Alt kıtadan çekilmek üzere oldukları bir durumda bazı müslüman liderler müslüman çoğunluğa (İslâmî esaslara değil) dayalı bir ülke (Pakistan) için faaliyet gösteriyorlardı. Onların gözünde müslümanın şuurlu olması veya olmaması, devletin İslâmî esaslar üzerine bina edilmesi ya da edilmemesi o kadar mühim değildi. Yani Pakistan kurma çalışmaları şuurlu bir İslâmî mücadele esasına değil, körikörüne bir müslümanlık tutuculuğuna dayanıyordu. Nitekim, bu mücadeleler sonunda kurulan Pakistan, İslam adına kurulmuş olmasına rağmen günümüze kadar gerçek manada bir İslam devleti haline dönüşmemiştir. Bu yüzden merhum Mevdûdî her zaman bu çarpık müslüman milliyetçiliği anlayışına muhalefet etmiş, insanları gerçek mânâda İslâm'ı anlamaya davet etmiştir. (Çev.)

[444]

20. asrın başlarında İngiliz işgali altında bulunan Alt kıtadaki müslümanların siyasi birliğini sağlamak üzere kurulmuş bulunan parti. Bu parti M.Ali Cinnah'ın başa geçmesiyle hızla gelişmiş ve müslümanların çoğunlukta olduğu bölgelerde ayrı devlet kurmak için İngilizlere karşı mücadele etmiştir. 1946 seçimlerinde müslümanların bulunduğu bölgelerde çoğunluğu sağlayan Müslim Lig böylece Pakistan'ın kuruluşuna da büyük bir adım atmıştır. Başından beri Pakistan'ın siyasî hayatında önemli bir ağırlığı bulunan bu partinin şu andaki başkanı, Pakistan eski başbakanı Han Muhammed Cuneyco'dur. (Çev.)

[445]

Aslında bu sorular Müslim Lig'in MKYK'sı tarafından hazırlanıp Alt kıtadaki diğer şahsiyetler ve kuruluşlarla birlikte Tercüman'ul Kur'an'a da gönderilmiştir.

[446]

Bizim yukarıda cevabıyla birlikte zikrettiğimiz sorular kastediliyor.

[447]

Bu örneklerin 1944'lü yıllardaki Türkiye ve İran'ı kapsadığına dikkat edilmelidir. (Çev.)

[448]

Tercüman'ul Kur'an, Receb-Şevval, 1363/ Temmuz-Ekim, 1944

[449]

Bu sorular yahudilerin Filistin'i işgalinden önceki bir zamanda (1944) sorulmaktadır. (Çev.)

[450]

Tercüman'ul Kur'an, Receb-Şevval, 1363 / Temmuz-Ekim, 1944

[451]

Sube Serhad ya da İngilizce adıyla North Western Frontier Province (NWFP). Daha ilk bakışta bu eyaletin adı biraz garipçe gelmektedir. Pakistan'ın diğer eyaletlerinin başka ülkelerle de sınıırı olmasına rağmen bu eyalete böyle bir isim verilmesinin sebebi büyük oranda siyasidir. Diğer eyaletler Pencab, Sind, Belucistan gibi kendi içinde sakin ırkların adıyla anıldığı halde bu eyalette sakin peştuların adına izafeten bu eyalete Peştutistan isminin konulmaması daha çok Afganistan ile bu mesele üzerinde geçmişte meydana gelen karışıklıklara binaendir. Çünkü eski Afgan yöneticileri özellikle Davud Han bu eyaletin Afganistan sınırına dahil olduğunu hep söyleye gelmiş erdir. Pakistan Hükümeti, Afgan devletinin bu iddialarına zahiren de olsa bir meşruiyet vermemek için bu eyaletin adını Sınır Eyaleti olarak anmaktadır. (Çev.)

[452]

1946'da yapılan seçimler kastediliyor. Cemaat-i İslâmî İngilizlerin hakimiyeti altında yapılan seçimlere devletin İngiliz yönetiminde olması gerekçesiyle katılmamıştı. (Çev.)

[452]

Kevser Dergisi; 5 Temmuz, 1947

[453]

Nur: 24/55.

[454]

Tercüman'ul Kur'an, Recep, 1365 /Haziran, 1946

[455]

Bu sayı 1945'te verilmiştir. Bugün yalnız Hindistan'da 200 milyonu aşkın müslüman yaşamaktadır. (Çev.)

[456]

Tercüman'ul Kur'an, Muharrem, 1365/Aralık, 1945

[457]

Tercüman'ul Kur'an, Muharrem, 1365/Aralık, 1945

[458]

Bu soru ve cevabı kitabın son bölümünde "Geniş Kapsamlı Devlet ve İslâmî Hareket Metodu" başlığı altında dercedilmiştir.

[459]

Tercüman'ul Kur'an, Muharrem, 1365/ Aralık, 1945

[460]

Tercüman'ul Kur'an, Muharrem-Safer, 1364/Ocak-Şubat, 1945

[461]

Tercüman 'ul Kur 'an, Şevval, 1365 Eylül, 1946

[462]

Hind yarımadasında İngilizlere karşı kıyama kalkmış ve bugünkü Pakistan'ın kuzey doğusunda kısa bir müddet için İslâmî bir devlet kurmaya muvaffak olmuş "Mücahidler" hareketinin lideri. (Çev.)

[463]

Ankebut: 29/59.

[464]

Tercüman'ul Kur'an, Cemâdiyevvel - Cemâdiyessânî, 1363/Mayıs-Haziran, 1944

[465]

Alt kıta

[466]

Mektubun bir kısmı çıkarıldı.

[467]

Tevbe: 9/24.

[468]

Alak: 96/9-10.

[469]

Kitabın aslında da gidilen yer bu şekilde noktalanarak yazılmış.

[470]

Tercüman'ul Kur'an, Recep-Şaban, 1364/ Temmuz-Ağustos, 1945

[471]

Dar'ul İslâm: Şu anda Hindistan sınırları içerisinde kalan Patankot adlı şehirde Mevdudi Merhumun Cemaat-i İslâmî'nin ilk çalışmalarını organize ettiği merkez. (Çev.)

[472]

Tercüman'ul Kur'an, Zilkade -Zilhicce, 1364/Kasım-Aralık, 1945

[473]

Tercüman'ul Kur'an, Rabiussânî, 1365/Mart, 1946

[474]

Tercüman'ul-Kur'an, Cemâdiyelulâ, 1365/Nisan, 1946

[475]

Bu konuda daha fazla bilgi için "Hakkın Şahadeti" adlı kitap okunmalıdır.

[476]

Hatta bazı insanlar bizden yanlışlık sudur etmesini bekleye bekleye yorulunca bizi zorla bir grup göstermek için çalışmaya başladılar: Çünkü böyle bir şey yapmadan öfkelerini dindirmeleri mümkün değil. Bilmiyorum ama sizin şu "seçkin dostlarınız" arasında kimler var? Acaba bizim hata yapmamızı gözleyenler mi? Yoksa böyle bir şey sudur etmeden damgayı basanlar mı?

[477]

Bu itirazlara ayrıntılı cevap "Hakkın Şahadeti" adlı kitapta verilmiştir.

[478]

Bu gibi yazalar bu kitapta ve daha fazla ayrıntı ile birlikte "Tefhimat" 2. ciltte vardır.

[479]

Tercüman'ul Kur'an, Recep, 1365/Haziran, 1946

[480]

Yusuf: 12/55.

[481]

Tercüman'ul Kur'an, Ramazan-Şevval, 1364/Eylül'Ekim, 1945

[482]

Hindistanda 1946'da yapılan genel seçimler kastediliyor.

[483]

Tercüman'ul Kur'an, Ramazan-Şevval 1346/ Eylül-Ekim, 1945

[484]

Tercüman'ul Kur'an, Recep, 1365/Haziran, 1946

[485]

Hind Yarımadasındaki insanların müslüman olmasında büyük emekleri geçmiş bir tasavvuf büyüğü. (Çev.)

[486]

Tercüman'ul Kur'an, Ramazan, 1365/Ağustos, 1946

[487]

Yazı İsrail'in kuruluşundan önce kaleme alınmıştır (Çev.)

[488]

Tercüman'ul Kur 'an, Şevval, 1365/Eylül, 1946

[489]

Pakistan kurulmadan önce Pakistan'ı kurma girişiminde bulunanlar kurulacak devleti İslâmî esaslara göre kuracakları hakkında halka teminat veriyorlar ve bu suretle onların desteğini kazanmak istiyorlardı. (Çev.)

[490]

Tercüman'ul-Kur'an, Zilkade, 1367/Eylül, 1948

FETVALAR MEVDUDI (2)

Birinci Bölüm

İHTİLAFLI MESELELER

- [Taklid Ve Adem-i Taklid](#)
- [Vahhabi Ve Vahhabilik](#)
- [Hanefi Mezhebi Ve Hadis](#)
- [Hadis'in Yeniden Tedvini](#)
- [Bir Mezhebi Bırakıp Başka Bir Mezhebi Seçmek Günah Mıdır?](#)
- [Hüccet Kabul Edilen İcma](#)
- [Gruplara Ayrılma Ve Fırkalaşma](#)
- [Fıkhi İhtilafardan Hareketle Namazların Ayrı Kılınması](#)
- [İhtilafı Meseleler Yüzünden Gruplaşma Fitnessi](#)
- [İki Şüphe](#)
- [Hadis Ve Fıkıh](#)
- [İslâm Toplumunda İnceleme-Araştırma Özgürlüğü](#)
- [Hadislerin Tahkikinde İsnad Ve Fikhî Anlayışın Rolü](#)
- [Şeriat Taki Cüziyyat Ve Dinin Gerekleri](#)
- [Sünnet Ve Âdet Terimleri Arasındaki Temel Fark](#)
- [Hz. Muhammed Den \(S.A\) Sonra Peygamberlik İddiaları](#)
- [Peygamberliğin Sona Erişine Karşı Kadıyanilerin Gösterdiği Bir Delil](#)
- [Sünnî-Şii İhtilafı](#)
- [İhtilafın Meşru Sınırları](#)
- [Şefaati Doğru Anlamak](#)
- [Sünnete Uygun Namaz Kılmak](#)
- [Bazı Fıkhi Ve İtikadi İhtilafı Ve Bunun Nevileri](#)
- [Müceddidlik Makamı, Vahiy Ve Keşf](#)
- [Taklid Ve İttiba](#)
- [Bidat Ve Onunla İlgili Konular](#)
- [Bid'at'ın Tarifi ve Çeşitleri](#)
- [Duanın Makbuliyeti İçin Kabirlerde Çile Çekmek](#)
- [Kabir Ehli'nden Dua Etmesini İstemek](#)
- [Büyüklerin Yüzüsuğu Hürmetine Tevessül](#)
- [Dört İmam Ve Ehl-İ Beyt](#)
- [Hazreti Ali Muhaliflerine Karşı Haklı Mıydı?](#)
- [Müslim Ve Müminin Mânâsı](#)
- [Hz.Peygamberin Hayatta Olması Meselesi](#)
- [Tasavvufla İlgili Birkaç Açıklama](#)
- [Gayb İlmi, Hâzır Ve Nazır Olmak Allah'tan Başkasına Secde Etmek](#)
- [Müşrik Kelimesinin İstilah Manâsıyla Kullanılması](#)
- [Teravih Namazının Kaç Rekat Olduğu Meselesi](#)
- [Şii Ve Sünnî Çatışması](#)
- [Hz. Ebu Bekir'le Hz. Fatıma Arasındaki Kırgınlık](#)
- [Rasûlullah'ın Mirası Meselesi](#)
- [Vasiyet Meselesinin Tahkiki](#)
- [Ebu Cehilinkızına Hazreti Alinin Nikah Mesajı](#)
- [Acaba Sahabe Hz. Peygamberin Teçhiz Ve Tekfinini Bırakıp Hilafet Derdine Mi Düşmüştü?](#)
- [Ehl-İ Sünnetle Şii Arasındaki Bazı İhtilafı Meseleler](#)

İKİNCİ BÖLÜM

GENEL MESELELER

- [Mazlum Zalimin Pençesinde](#)
- [Savaş Meydanlarında Fahişelik Düzeni Kurmak Ve İslâm](#)
- [Bir Hindu Dostun Mektubu Ve Cevabı](#)
- [İnek, Tenasüh Ve Gerent](#)
- [Zahir İlmi Ve Bâtin İlmi](#)
- [Habeşistan Üzerine Müslümanların Hücum Etmemesinin Sebebi](#)
- [Kainatın Ve Hayatın Evrimi](#)
- [Allah'ı Tasavvur Etmenin İmkansızlığı](#)
- [İman-Amel İlişkisi](#)
- [Bir Gençin Birkaç Sorusu](#)
- [İslâm Toplumunda Münafıklar](#)

[İyiliğin Önünde Niçin Engeller Var](#)
[Tasavvuf Ve Şeyh Olgusu](#)
[Fert Ve Toplum Çatışması](#)
[İslâm'da Kölelik Niçin Yasaklanmamıştır?](#)
[Mahremlerle Evlenmenin Yasaklanışının Nedeni](#)
[Domuz Ve Yırtıcı Hayvanların Etlerinin Haram Oluşlarının Nedeni](#)
[Bu Lakap Takma Değil Midir?](#)
[Tevbe Ve Keffaret](#)
[Kadının Kadınla Cinsel İlişkisi](#)
[İsimsiz Bir Mektuba Cevap](#)
[İğneleyici Birkaç Soru](#)
[Övgü Ve Karşılama](#)
[Yanlış Suçlamalar](#)
[İslâmdışı Bir Sistemde Şer'i Hadlerin Uygulanması](#)
[Cennetin Yeri](#)
[Tedavisiz Fitne Hastalığı](#)
[Tevilsiz Hayat Hadiseleri](#)
[Rüyada Peygamberimizi Ziyaret](#)
[Yuvarlak Cevaplar](#)
[Mübahele Ve Münazara](#)
[İtiraz Kılıfında Töhmetsizlik](#)
[Zevce Ve Ebeveynin Hakları](#)
[Sünnet Zikirler](#)
[Âmirler Gelirken İş Yapıyor Görünmek](#)
[Musibetler Karşısında Müminin Tavrı](#)
[Eğitim Ve Öğretimle İlgili Birkaç Temel Soru](#)
[Şeytanın Hakikati](#)
[Fitrat Kelimesinin Anlamı](#)
[Fotoğraf Fitnesi](#)
[Küfür Ve Bilim](#)
[Evrim Meselesi](#)
[İnsanlığın Atası Hz. Âdem](#)
[Kader Meselesi](#)
[Gayri Müslim Ortamda İslâm'ı Tebliğ Etmek](#)
[Hicab Ve Beğenerek Evlenme](#)
[Müslümanların Sakala İtirazları](#)
[Sakal Ve Askerlik Hizmeti](#)
[Yeni Birkaç Sapık Görüşün Bilimsel Eleştirisi](#)
[Pakistan'da Hristiyanlığı Yayılmasının Gerçek Sebepleri](#)
[Fotoğraf Çektirme Ve Habersiz Fotoğraf Çekilmesinin Hükmü](#)
[Nikah Kelimesinin Asıl Anlamı](#)
[Gerçek Tevbe](#)
[Kadının Namus Ve İffetinin Geleceği](#)
[Urduca Ve Günümüzde İktidar Sahipleri](#)
[Kabe'nin Örtüsünü Sergilemek Ve Bu Amaçla Gösteri Yapmak](#)
[Emri Bil Maruf Farızasını Nasıl Yerine Getirmeli?](#)
[Hacer'ul Esved Ve Kabe İle İlgili Olarak Gayri Müslimlerin Yanlış Anlamaları](#)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İYASİ MESELELER

[Devlet İle Hükümet Arasındaki Fark](#)
[Hedefler Sözleşmesinin Açıklaması](#)
[Yasamada Çoğunluğun Mezhebini Göz Önünde Tutmak](#)
[Arapça Pakistan'ın Milli Ve Resmi Dili Yapılabilir Mi?](#)
[Mehdilik İddiası Ve Bir İftira](#)
[Başka İtirazlar](#)
[Cemaati İslâmîyi Yok Etme Kampanyası](#)
[Bu Konuyla İlgili İlave Bazı Açıklamalar](#)
[Tebliğde Yapılan Hatalara Dair Bir Hastalığın Teshisi](#)
[Cemaati İslâmînin Büyüklerinden Birinin Uyarısı](#)
[Araştırmadan Eleştirmek](#)

[BİR BAŞKA İTİRAZ](#)
[HÜSEYİN AHMEDİN FETVASI](#)
[CEMAATİ İSLÂMÎ VE ULEMA](#)
[ULEMA SINIFININ TAVRINA DAİR](#)
[BAZI İLGİNÇ SORULAR](#)
[TEBLİĞ CEMAATINE BİR DOST SİTEMİ](#)
[DİNİN İHYASI İÇİN NASIL BİR ARINMA GEREKİR?](#)
[FAKİR GÖRÜNMEMİZİ İSTEME](#)
[CEMAATİ İSLÂMÎ'YE ÜYELİK İÇİN VERİLEN BİR DİLEKÇE HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELER](#)
[MÜSLÜMAN OLMaktan PİŞMANLIK DUYARAK TEVBE ETMEK](#)

FETVALAR MEVDUDİ (2)

Birinci Bölüm

İHTİLAFLI MESELELER

Taklid Ve Adem-i Taklid

Soru:

Dört imamı taklidle ilgili görüşünüz nedir? Yani siz taklidi bir noktaya kadar caiz olarak görüyor musunuz, görmüyor musunuz? Caiz görüyorsanız hangi noktaya kadar?

Yanılmıyorsam, siz geniş meşrepli bir mukallidsiniz, değil mi?

Cevap:

Tutmuş olduğum yol şudur: İlim sahibi bir kimsenin dolaysız olarak Kitap ve Sünnet'ten doğru hükmü ortaya çıkarmak için çalışması ve bu çalışma ve araştırmasında selef ulemasının ustaca verilmiş reylerinden yardım alması gerekir. Yine onun ihtilaflı meselelerde her türlü taassuptan uzak durarak açık kalple müctehid imamlardan hangisinin içtihadının Kitap ve Sünnet'e daha uygun olduğunu araştırması gerekir.

Ben ne Ehl-i Hadis ^[1] adlı grubun tuttuğu yolu tüm ayrıntılarıyla doğru olarak görüyorum ve ne de sadece Hanefilik ya da Şafililiğin bağısıyım. Ancak, Cemaat-i İslâmî ile fikir birliğine sahip kimselerin fikhî mezheplerinin benim fikhî mezhebimle ya da görüşümle mutlaka uygun olması ve ona tabi olunması diye birşey söz konusu olamaz. Onlar, mezhepçilik taassubundan uzak durup, hakkı kendi hiziplerine münhasır kılmadıkları sürece bu cemaatte kalıp kendilerinin tatmin oldukları ölçüde Hanefî, Şafîî, Ehl-i Hadis ya da diğer fikhî mezheplerden biri üzerine amel etmekte serbesttirler.

Soru:

Ehl-i Hadis grubu, dört imamı taklid etmeyi haram ve şirk olarak görmektedir. Acaba bu doğru mu? Mukallidler hadis ehli değil midir? Taklid asıl olarak nedir ve zorunlu mudur?

Cevap:

Gerçekte, İslâm'da Rasûlullah'ın (s.a) yolundan başka bir taklid yolu yoktur ve Rasûlullah'ı (s.a) taklid de, Efendimiz ne buyurdu ve ne işledi ise Allah'ın izni ve fermam itibarıyla olduğu için söz konusudur. Yoksa aslında itaat edilmesi gereken (mutal) ve emreden (âmir) Allah Teâlâ'dan başka hiç kimse değildir. Mezheb imamlarına uymanın hakikati ise sadece şudur: İmamlar, Allah ve Rasûl'ün hükümlerini araştırmışlar, Kuran ayetlerinden ve Rasûl'ün sünnetinden ibadet ve muameletta hangi yolda gidilmesi gerektiğini belirlemişler ve şer'î usullerden cüz'î istinbatlarda bulunmuşlardır. Bu yüzden onlar bizatihi âmir (emreden) ve nâhiy (nehyeden) değillerdir. Onlar haddi zatında muta' (itaat edilen) ve metbu (tabi olunan) da olmayıp ilmi olmayan kimseler için muteber birer ilim kaynağıdır. İlahî hükümlerde ve nebevî sünnetlerde üstün bir görüşe ve kendi başına asıl meselelerden fer'î meseleleri istinbat etme ehliyetine sahip olmayan kişilerin, alimlerden ve imamlardan itimad ettikleri birisinin göstermiş olduğu yolu izlemekten başka çareleri yoktur. Eğer herhangi bir kimse bu gerçekten hareketle onlara tabi olursa, bu hareketine itiraz için hiçbir mahal yoktur. Ama eğer herhangi bir kimse onları kendi başlarına emreden ve nehyeden olarak görür veya asıl emredene ve nehyedene yapılması gerektiği şekilde onlara itaat ederse; yani imamlardan birisinin belirlediği yoldan çıkmayı asıl dinden çıkmakla eş anlamlı tutarsa ve herhangi bir sabit olmuş hadis veya Kuran ayetine zıd bir görüşü bulursa bile kendi imamına ittibada ısrar ederse bu şüphesiz şirkir. ^[2]

Vahhabi Ve Vahhabilik

Soru:

Vahhabilik mezhebinin kurucusu kimdir? Bunların ayrıcalıklı akideleri nedir? Bunların öğretileri Hindistan'da nasıl yayılmıştır? Acaba İslâm alimleri Vahhabiliği reddetmemişler midir? Reddettilerse, ne gibi bir usulle reddetmişlerdir? Acaba bu grup İslâm'ın yayılmasında aktif bir rol almış mıdır, yoksa İslâm'a muhalefet mi etmiştir?

Cevap:

"Vahhabi" aslında herhangi bir fırkanın adı değildir. Bu isim Ehl-i Hadis olanlara veya Mahammed b. Abdulvahhab'ın takipçileri olan kimselere istihza amacıyla verilmiş olan bir isimdir. Ehl-i Hadis ekolü oldukça eskidir. Dört imam zamanından beri süregelmektedir. Bu grup herhangi bir imamı taklid etmek yerine, hükümleri Kuran'dan ve Hadis'ten araştırmayı tercih eden bir gruptur. Muhammed b. Abdulvahhab'ın tâbilerine gelince; bunlar, aslında Hanbelî mezhebine bağlı kimselerdir. Büyük ihtimalle Hindistan'ın hiçbir yerinde böyle bir grup yoktur. Hind yarımadasında "Vahhabi" olarak anılan kimseler aslında ilk önce zikrettiğimiz ekole (Ehl-i Hadis'e) bağlı kimselerdir. Bu kimseler önceleri oldukça olumlu işler yapmışlardır. Şimdi bile bu ekolde bazı iyi fertler göze çarpmasına rağmen, ister istemez, basit meseleler üzerinde münazaralarla havayı gerginleştiren bir çok cahil ve çekişmeci insan da aralarına karışmıştır. Bu gibi insanlar, kendilerini "Hanefî" vs. olarak adlandıran gruplarda da yeterince mevcuttur. Bütün bu münazara, tartışma ve firakacılık pazarını kızıştırma manevraları bu olumsuzlukların da varlık sebebidir.

Soru:

Acaba "Necid'den bir fitne ortaya çıkacaktır" diye bir hadis-i şerif söz konusu mu? Acaba bu hadis yukarıda zikredilen Vahhabiler grubuna mı işaret etmektedir?

Cevap:

Necid'den ya da doğudan bir fitne çıkacağı haberi hadiste bildirilmiştir, ama bunu Muhammed b. Abdülvahhab'a işaret olarak görmek, körükörtüne mezhebçilik taassubuna saplanmanın bir neticesidir. Bir rakip diğer rakibine savaş ilan ettiği zaman, ona karşı her çeşit silahı kullanmaya çaba göstermektedir. Öyleki Allah ve Rasûlünü'de bu savaşta bir taraf olarak göstermekten çekinmemektedir. [\[3\]](#)

Hanefî Mezhebi Ve Hadis

Soru:

Bazı amellerde İmam Ebu Hanife hazretlerinin kavillerinin zahiren, sahih hadislerle muhalif olduğu görülüyor: İmamın arkasında Fatiha Suresi'ni okumamak, ref-i yedeyn yapmamak (tekbirlerle birlikte iki elin kaldırılması) açıktan âmin demek, cuma namazında şehir şartı vb. İmam Azam'ın kavilleri Kur'an ve Sünnet'ten istinbat edilmiş değil mi? Eğer böyle ise bu kavilleri hangi hadislerden istinbat etmiştir? Onun istinbat ettiği hadisler muhaddisler nazarında sahih midir?

Cevap:

İmam Ebu Hanife, İmam Şafî ve İmam Malik'in (r.a) mezhebinde, Hadis Ehli tarafından, hadislerle muhalif oldukları iddiasıyla itiraz edilen birçok mesele olup, imamların tabiiileri de bu itirazlara çeşitli cevaplar vermişlerdir, ilim sahibi ve icihad selahiyetine sahip olan bir kimse bu iki taraf arasında muhakeme yapabilir ve hadis yoluyla sabit bulunduğunu alıp, sabit bulmadığını bırakabilir.

Ama Ehl-i Hadis'in bu gibi meseleler üzerinde duran çoğunluğunun meseleleri halli, sıradan Hanefîlerin durumundan pek de farklı değildir. Onların ilmi de hanefîlerinki gibi taklidi ilimdir. Bunlar da kendi imamlarına itimad etmektedir, hanefîler de kendi imam ve alimlerine itimad etmektedir. Bunlar icihad kabiliyetine sahip olmadıkları gibi, hadis sahasında da hükümleri tahkik edecek kadar ne ilimleri vardır ve ne de usulde basiret sahibidirler. Bunların (Ehl-i Hadis), "İmamın arkasında fatiha okumak veya ref-i yedeyn ya da âmin'i açıkça söylemek hadisle sabit olmuştur. Ama aksi olmamıştır" demeleri icihad esasları üzerine olmayıp, aslında taklide dayanmaktadır. Bu yüzden onlara cevaben susmayı tercih etmek daha iyidir. Tabii ki ilim sahibi planlar bu gibi meselelerde konuşabilirler.

Cemaatle namaz kılarken imamın arkasında Fatiha okumakla ilgili yaptığım araştırmalara dayanarak, imam sesli okurken cemaatin suskun durmasını ve imanı içinden okurken cemaatin de fatiha okumasını sahih görüş olarak görüyorum. Böyle bir durumda herhangi bir Kur'an hükmüne ya da hadise muhalif düşme endişesi kalmadığı gibi, tüm çeşitli delillere bakarak bu bir orta yol olarak alınabilir. İmam Malik (r.a) ve İmam Ahmed (r.a) bu görüşü tercih etmiştir. Ama, imamın arkasında her halükarda fatiha okumayan veya behemehal okuyan birisinin namazı olmuyor diye de birşey söyleyemeyiz. Çünkü, her iki mezhebi de teyid eden deliller mevcuttur ve o kişi hükmü kasden ihlal etmeyip, aksine kendi indinde delille sabit olmuş şeyle amel etmektedir. Bu yüzden bu kimse şer'i bir hükmü kasden ihlal eden bir kişi gibi suçlanamaz.

Geriye "ref-i yedeyn" [\[4\]](#) ve "âmin bilcehr" [\[5\]](#) meselesi kalıyor. Bu ikisinin yapılması ya da terkedilmesini teyid eden deliller bana aynı ağırlıkta gibi geliyor. Bu yüzden bu fiilleri yapan kişi hadise muhalif düşmediği gibi, yapmayan kişi de hadise ters düşüyor diye suçlanamaz. Bana öyle geliyor ki, Hz. Peygamber Efendimiz (s.a) değişik zamanlarda, değişen şekillerde amel etmiştir ve sahabe-i kiram da aynı yolu izlemiştir. Öyleyse, bir kimse söz konusu yollardan hangisine tâbi olursa olsun; ancak, şeriatın sahibine uymuş olmaktadır. O kimseye, yabancı ya da nefret gözüyle bakmak veya onu kendi beğendiğimiz yola zorla çekmeye çalışmak için hiçbir sebep yoktur. Elleri kaldırmak veya kaldırmamak, âmin'i seslice veya sessizce söylemek; birinin yapılıp, diğerinin terkedilmesini gerektirecek ehemmiyette değildir.

Cuma namazında şehir (mısır) şartı aranmasıyla ilgili olarak Hanefî alimleriyle ihtilaf içerisindeyim. Araştırmalarıma göre daha sonra gelenler İmam

Ebu Hanife'nin bu meseledeki kendi istidlal ve istinbatını anlamamışlardır. İmam, sadece cuma namazının kendi bölgesi içerisinde merkezi bir konuma sahip yerleşim bölgelerinde kılınması gerektiğini iddia ediyordu. Bu iddia hadise tamamen mutabıktı. Ancak, daha sonra gelen alimler şehir'in delâlet ettiği mânâyı tayin edebilmek için uğraşmışlar ve herhangi bir dayanağı olmayan çeşitli bazı şartlar eklemişlerdir. Tercüman'ul Kur'an'da bu mesele ile ilgili ayrıntılı bir tartışma yapılmıştır. [\[6\]](#)

Hadis'in Yeniden Tedvini

Soru:

Kur'an-ı Kerim'den sonra hadis-i şerifleri dinî hüccet kabul etmede fikir adamlarımız ifrat ve tefrite gidiyorlar. Bana göre, hadis hazinesine (kaynaklarına) "tarihi rivayet" değeri verilmesi tefrittir. Kütübü Sitte'de "Rasûlullah şöyle buyurdu" lafzıyla yazılmış olanların hepsini Rasûlullah'ın (s.a) sahih hadisi kabul etmek, din ve itikad binasını bunun üzerine kurmak da ifrattır. Ben malumatımın azlığı, fikir ve görüşümün noksanlığı sebebiyle, bu konuda hiçbir itidal noktası bulamadım. Lütfen, bana bu konuda yol gösteriniz ve şu şüphelerimi izale ediniz:

Acaba, hadislerin tahkiki, râvilerin durumlarının incelenmesi işi önceki devirlerdeki araştırmacılarla son mu bulmuştur? Cevabımız müsbet ise, deliliniz nedir? Sahih-i Buharî'ye varıncaya kadar bütün hadis kitaplarında sahih naklin ve akl-ı selimin kabul edemeyeceği hadislerin var

olmasının mânâsı nedir? Örneğin, Hz. İbrahim'in (a.s) üç kere yalan söylemesi [\[7\]](#) ve Hz. Musa'nın (a.s) ölüm meleği olan Azrail'in (a.s) gözüne yumruk vurması gibi rivayetlere bakabilirsiniz. [\[8\]](#) Eğer cevabınız menfi ise şimdiye kadar müte-ahhirin ulemasının; sahih hadisleri, sahih olmayan hadislerden ayırdetme görevini neden yerine getirmediklerini açıklar mısınız? Ki bunlar neticesinde, şüpheli rivayetlere yöneltilen itirazlar tebliğ yolunda birer engel teşkil etmektedir.

Cevap:

Ben, yazılarımda birçok münasebetle İslâm'ın ilk dört asrında hadislerin tenkidi, tahkiki ve tertibi için yapılmış bulunan çalışmaların oldukça takdire şayan olduklarını ifade yeterli olmadığım da belirtmişim. Şimdi bu konuda yapılacak birçok şey var. Ulemanın bu işi daha sonra neden yapmadığı sorusunun cevabına gelince: Hicri dördüncü asırdan sonra içtihadı haram olarak gören ulema hakkında hadisleri ayıklama işini neden yapmadıkları sorusunu sormak abestir! [\[9\]](#)

Bir Mezhebi Bırakıp Başka Bir Mezhebi Seçmek Günah Mıdır?

Soru:

Günümüzde dört mezhepten herhangi birisine bağlanmak, geçmişte olduğundan daha fazla gerekli bir hale geldi. Ama sorun şu: İlim ve fazilet sahibi herhangi bir kimse, maruf dört fiki mezhebi bırakıp da hadisle amel etme ya da icthad etme hakkına sahip midir, değil midir? Değilse hangi delille? Eğer caiz ise Tahtavi gibi kemal sahibi büyük bir fakihin şu kavlinin mânâsı nedir: "Bir mezhepten diğer bir mezhebe bir delil veya icthadla geçen kişi günahkârdır, ta'ziri gerekir."

Cevap:

Bana göre ilim sahibi bir kişinin başkasını taklid etmesi caiz olmadığı gibi, günah, hatta bundan daha da şedid bir şeydir. Ama şunu da unutmamak lazım: Tahkike dayalı olarak herhangi bir mezhebin yolu ve usûlüne ittiba etmek başka, taklid etmeye yemin edip oturmak ise daha başka bir şeydir. Benim doğru olarak görmediğim şey ise, işte bu ikincisidir. Gelelim sizin de naklettığınız Tahtavi'nin fetvasına: Bu söz ne kadar büyük bir alimin sözü olursa olsun, ben onu kabul edilecek durumda görmüyorum. Bana göre, bir fiki mezhepten diğer bir fikhî mezhebe geçiş tahkike değil de nefsi arzulara dayalı olarak gerçekleştiği takdirde günahtır. [\[10\]](#)

Hüccet Kabul Edilen İcma

Soru:

Herhangi bir sahih hadis üzerine bina edilmiş bir icma gerçekten şer'î bir hüccet olup, böyle bir icmanın inkarcısı şüphesiz kâfirdir. Lakin, alimlerin Muhbir-i Sadık olan Peygamberimizin hadisleriyle sarahaten sabit olmayan veya Şari'in açıklamadığı ve maslahat icabı mücmel olarak bıraktığı hakikatlarla ilgili bir meselede yaptıkları icma da serî hüccet sıfatına sahip midir? Bunu inkar eden kâfir olur mu?

Cevap:

İcma meselesi oldukça karışıktır. Burada icmanın tüm yönleri üzerinde söz söylemek zordur. Kısacası, icmayı ümmetin hep birlikte bir karara varması olarak görebilirsiniz. Birlikte alınmış kararın şüphesiz iki kısım mesele ile ilgisi olabilir. Birinci kısım, şer'î hükümlerden olan meselelerdir. İkinci kısım ise, dünyevi tedbirler kabilinden olan meselelerdir. İkinci kısımdaki meselelerden birinde eğer ümmet müttefik olup herhangi bir nassla gelmiş hükmü şerh ederler, araştırıp ortaya çıkarırlarsa ve bu şerh herhangi bir vakte bağlı bir zaruret veya maslahatı göz önünde tutmayıp da, usulen Şarî'nin isteği ya da Sünnet'e uygun olan yol ittifakla belirlenmişse böyle bir icma şüphesiz hüccettir ve devamlı hüccet olarak kalacaktır.

Eğer herhangi bir zamanın maslahatı göz önüne alınıp da herhangi bir hükmün yorumlanmasında icma hasıl olmuşsa, böyle bir icmaya ümmetin bağlılığı o maslahatın gündemde olduğu zamana kadar gerekli olacaktır. Durumlar değişip maslahat gündemden kalktığı zaman, bu icmaya bağlılık da artık gerekli olmayacaktır. Bunların dışında, eğer herhangi bir icma herhangi bir şerh hükmün şerhi ile ilgili olmayıp, herhangi bir dünyevi tedbirle ilgili olarak, ümmetin üzerinde nasıl amel edilmesi gerektiği konusunda ittifak ettiği bir karar olursa, bakılır: Eğer şerh'i esaslarda bu şekil bir amel için bir imkân varsa, böyle bir icmaya bağlılık vacip olabilir, yoksa vacip olmaz ve böyle bir icma hiçbir zaman daimi ve ebedi vucub mertebesi kazanamaz. Bir devrin müslümanlarının veya bir ülke ya da bir milletin müslümanlarının herhangi bir tedbir veya herhangi bir iş üzerinde ittifak etmeleri ve başka bir zamanda ise yine bu millet ya da ülke müslümanlarının başka bir iş üzerinde ittifak etmeleri aynen mümkündür. Bir bölgeyle, bir ulusla ve bir zamanla kayıtlı bu icmalar, ancak belli bir zaman ve belli bir millet ya da ülke müslümanları için amel edilmesi vacip olan icmalardır. Daha sonraki zamanda yaşayan müslümanlar veya diğer ülke müslümanları bunu değiştirme ihtiyacı duyarlarsa, falan mesele üzerinde icma olmuştur ya da falan ülkede bu mesele üzerinde ittifak edilmiştir diyerek bu meselede artık söz söylenemez diye bir iddiada bulunmaları sahih olmaz. [\[11\]](#)

Gruplara Ayrılma Ve Fırkalaşma

Soru:

Siz, kendi cemaatinizdeki kimseleri katiyetle gruplaşmadan men ediyorsunuz. Bu noktada şunu sormak istiyorum: Oruç, namaz, hac vb. farzların herhangi bir mezhebe uygun olarak yapılması gerektiğine göre, bana müslümanların kendilerini gruplaşmadan nasıl koruyabileceklerini söyler misiniz?

Benim bu konudaki görüşüm şöyle: Kur'an ve Hadise uygun bulunan meselelerle amel etmeyi öngören sizin görüşünüz mucibince Ehl-i Hadis'ten başka bir mezhepte, bütün ayrıntılarda Kur'an ve Sünnet'e uygunluk göze çarpmıyor. Bu yüzden ben kendim için diğer mezhepler yerine Ehl-i Hadis'i mezheb olarak seçtim. Acaba ben de grupçuluk yaptığım suçlamasına muhatap olacak mıyım?

Cevap:

Fıkıhta, kişinin kendi tahkiki veya herhangi bir alimin tahkikine uyarak şeriatı yeri olan bir hareket şekli seçmesi grupçuluk/hizipçilik değildir. Ne de bu, bir kabahat olarak değerlendirilebilir. Bu yolla çeşitli insanların tahkiklerinde ve hareket tarzlarında ortaya çıkan ihtilaflar ve farklılıklar, kötülüğü Kur'an'da bildirilmiş bulunan zemmedilmiş tefrika ve ihtilaflar cinsinden değildir. Bu gibi ihtilaflar, sahabe-i kiram ve tabiin arasında da olmuştur. Aslında grupçuluk, ihtilafların büyütülerek ana konulardaki ihtilaflar gibi gösterilmesi ve bu meselelerde haddinden fazla aşırı gidilerek ayrı bir hizip oluşturulmasıdır. Yanlış olan, her hizbin kendi mezhebini din mesabesinde görmesi ve diğer hizipleri küfür ve sapıklıkla itham etmeye başlamasıdır. Hiziplerin namazlarını ve mescidlerini ayırmaları, düğün, nişan ve tüm sosyal ilişkilerde farklı davranış biçimleri geliştirmeleri, aradaki kavganın fer'i meseleler üzerinde olması ve hatta dinin aslıyla ilgili meselelerde bile diğer hiziplerle dayanışmanın mümkün olmaması şeklinde ortaya çıkan hadise doğru değildir. Bu gibi gruplaşmalar olmayıp, fer'i meselelere verilmesi gerektiğince önem verilmesi halinde, fikhî meselelerde farklı mezheplere mensup kimselerin kendi usullerine göre amel ederek de İslâmî bir cemaat nizamına bağlı olarak birlikte hareket etmeleri mümkündür. [\[12\]](#)

Fıkıhî İhtilaflardan Hareketle Namazların Ayrı Kılınması

Soru:

Fıkıhî ihtilaflar yüzünden bazı durumlarda Hanefî, Ehl-i Hadis ve Şafî mezhebine mensup kişiler, ayrı ayrı namaz kılmaya mecbur oluyorlar. Meselâ: Bir mezhebin mensupları vaktin başlangıcında namaz kılmayı tercih ederken, diğeri geciktirmeyi daha efdal görüyor. Şimdi bütün bu grupların bir araya gelip cemaatla namaz kılması halinde, bunlardan herhangi birisinin namazın efdal olanından mahrum olması gerekecek. Eğer "namazın efdali'nin herhangi bir ehemmiyeti varsa, siz neden "tek bir cemaat" olma üzerinde bu kadar fazla duruyorsunuz?

Cevap:

Eğer size göre herhangi bir vakitte namaz kılmak efdal ve evla olup, başka bir müslümana göre de başka bir vakitte namaz kılmak evla ise, bu ihtilaf yüzünden cemaatten ayrılıp namaz kılmak veya kendi gibi düşünenlerle ayrı bir cemaat oluşturup namaz kılmak doğru değildir. Çünkü efdal vakti terketmenin günahından, cemaati terketmenin veya cemaatleri ayırmanın günahı daha fazladır.

Soru:

Bir bey bizim bir sorumuza cevaben sizden şunu nakletti; "Akidesi sahih olmayan kişilerin arkasında bile diğer müslümanlarla birlikte namaz kılmak suretiyle, tefrika çıkarmaktan kaçınmak gerekir" Ancak, yanlış hatırlamıyorsam, siz bir mektubunuzda böyle bir soruya cevaben şöyle yazmıştınız: "Bir kimsenin müşrikçe bir akideye sahip olduğu tamamen açıklığa kavuşursa onun arkasında namaz kılmaktan sakınmak, ancak akidesinin hakikati belli olmamış bir kişinin imametinde namaz kılmak gerekir". Bu iki cevap arasındaki farktan dolayı, burada birçok karışıklık ortaya çıktı. Biraz daha ayrıntıya inerek meseleyi daha fazla aydınlığa kavuşturabilir misiniz?

Cevap:

Bizim, burada size verdiğimiz cevap şu şekildeydi: Kesinlikle yoruma mahal bırakmayacak kadar açık müşrikçe bir fiil, söz ya da akide taşıyan ve bu akideyi kabul eden veya uygulayan kişi hakkında İslâm dairesinin dışına çıktığına karar vermektense başka bir çare yoktur. Böyle bir kavil ya da fiili mürtekip olan bir kimsenin arkasında namaz kılmamak gerekir. Ama genelde müslümanların çeşitli grupları arasındaki münazara/tartışma ve çekişmeler şöyle bir keyfiyet oluşturmuştur: Her grup diğerlerini sapık gösterebilmek ve onlardan uzaklaşmak için deliller aramaktadır. Böylece, her mesele üzerinde yeni bir grup ortaya çıkmakta; meşicler ayrılmakta, evlilik ilişkileri kesilmektedir. Bu iyi bir şey değildir. Herkesin ıslahı için ayağa kalkmış insanların, izleyeceği sahih yol şudur: Bu kimseler tüm müslümanlarla birlikte namaz kılmalı, başkalarında gördüğü ahlâkî ve itikadî bozuklukları onlarla dertleşme ve muhabbet ile düzeltmek için çaba göstermelidir. Aksi takdirde namazları ayırmanın, bizim de ayrı bir grup olarak ortaya çıkmamızdan başka bir faydası olmayacak ve bizimle, müslümanların umumu arasında aşılması muhal bir duvar vücuda gelecektir.

Geriye şu mesele kalıyor; Şirk ve inhirafa kendini kaptırmış olarak bulduğunuz şahsın namazı sizin akidenize göre makbul olmadığı için, sizin de onun arkasında kılacağınız namazın makbul olmayacağı düşüncesi aslında yanlıştır. Öncelikle siz, kimin namazının makbul olup, kimin namazının olmadığını belirleme makamında değilsiniz. Bunu belirlemek yerine, sizin hem kendi namazınızın kabul olmasına ve hem de diğerlerinin makbul olmasına dua etmeniz daha evlâdır. İkinci olarak ise, cemaatla namaz kılmanın mânâsı; tüm cemaatin namazının, imamın namazına tabî bir bütün olarak Allah Teala'ya sunulması ve eğer imamın namazı kabul olmazsa, bütün muktedirlerin namazının da makbul olmaması demek değildir. Cemaate bağlılığın getirilmesi müslümanları bir ümmet yapmak içindir. Yoksa her ferdin namazının bireysel bir sıfatla Allah Teâlâ'nın huzuruna sunulduğu ve eğer namaz makbul olmaya kabil ise, imamın namazı kabul olsa da; olmasa da, behemahal kabul olunduğu bir gerçektir.

Soru:

Ben belli bir gruba bağlı idim ve onların bazı seçkin alimleri bana şu itirazı yapıyorlardı: Siz, Cemaat-i İslâmî üyelerine fikhî meselelerde serbestlik veriyorsunuz, ama insanlar cüzi meselelerde bile hemfikir olmadıkları halde cemaat namazına bütün bu grupların katılmasını neden zaruri görebiliyorsunuz? Namazla ilgili meselelerde bile birçok ihtilaf vardır ve buna binaen insanların namazlarını ayrı ayrı kılmaları lazımdır.

Cevap:

Selefin fikhî ihtilaflara müsteniden namazları ayrı kıldığına dair bir delil yoktur. Bu fikhî ihtilaflar sahabe-i kiram arasında, tabiîn arasında, tebei tabiîn arasında da görülmesine rağmen onların hepsi bir cemaatte namaz kılıyorlardı. Müctehid imamlar için de aynı şey söz konusu idi. Namazın dinin temellerinden ve fikhî ihtilafların ise her halükarda furuattan olduğu açıktır. Bu fer'î ihtilaflardan dolayı namazları ayrı ayrı kılmak, Kur'anın inhiraf olarak nitelediği dinde tefrika çıkartmaktır. Namazları ayırdıktan sonra, müslümanların bir ümmet olarak kalmaları ve namazları birlikte kılmayan kimselerin dini hayata hakim kılmada ve bu hakimiyeti muhafazada birleşerek iş yapmaları mümkün olmaz. Bu söylediğimiz sadece teoride veya lafta kalmamış; yüzyılların fiili tecrübesi bunu ispatlamıştır. Bu mezhebi ihtilaflar yüzünden namazların ayrı ayrı kılınmasında ısrar eden kimseler, aslında dini kökünden baltalamaktadırlar. [\[13\]](#)

İhtilafı Meseleler Yüzünden Gruplaşma Fitnessi

Soru:

Mezhebi çekişme ve ayrılıklara fitrî bir uzaklığım söz konusudur. Şeriatta yeri olan tüm cüzi meselelerdeki ihtilafları caiz olarak görürüm. Aynı şekilde, eğer Rasûlullah'tan (s.a) herhangi bir meselede iki ya da üç uygulama şekli sabit olmuşsa, onların hepsini caiz ve sünnet sınırları içerisinde görürüm. Örneğin namazda "ref-i yedeyn" yapma ya da yapmama; her ikisi de bana göre farksızdır. Nitekim bu iki şekilde de amel ederim; bir o şekliyle, bir bu şekliyle. Benim bu tuttuğum yol hakkında hiçbir şüphem yok. Düşünüp taşınarak bu yolu seçtim, ama Cemaat-i İslâmî'nin üyelerinden olan muhterem babam sırf ref-i yedeyn yapmayı bıraktığımdan dolayı bana şöyle bir ultiatom verdi: "Eğer sen bu gidişatını değiştirmezsen, bizimle senin arandaki selâm-ikelâm ilişkisi aynı şekilde kalmaz". Onları her ne kadarıkna etmeye çalıştıysam da başarılı olamadım. Şimdi bu mesele benimle babamın tanıdıkları arasında bir tartışma konusu haline geldi ve her ikimizin lehinde ve aleyhinde ateşli tartışmalar ve delil getirmeler söz konusu oluyor.

Bana yapılan anlamsız itirazların hülâsası şu şekilde: "Sen artık Hanefî oldun, iki şekilde de amel etmek iki yüzlülük ve nifaktır. Sen cemaatin çoğunluğundan yüz çevirdin, serin asıl maksadın keseni doldurmak ve mevki-makam kazanmak, sana bu akli Hanefiler vermiş, sen Mevdudî'nin mukallidisin, vs."

Bu itirazlardan en ilginç ise şu: "Bizim zaten başından beri, Mevdûdî'nin Cemâat-i İslâmî adıyla Ehl-i Hadis'i Hanefî yapacağından endişe ve tedirginliğimiz vardı. Nitekim bu endişemiz doğru çıktı. Bu cemaate gelenlere öncelikle "sizin fikhî mezhebimiz cemaate geldikten sonra da aynı kalacak" diye bir şey söylenmesine rağmen, cemaate gelindikten sonra öyle yollara başvuruluyor ki, kişi farkında bile olmadan mezhebi tamamen değişime uğruyor.

Ben yeri geldikçe bütün bu itirazlara cevap vermeme rağmen yine de kalben mutmain olmak için aşağıda belirttiğim meselelerdeki yorumlarınızı rica ediyorum.

1. Ana-baba haklarının sınırı nereye kadardır?

Acaba ebeveyn, evlatlarının meseleleri tahkik etme ve kendi tahkiklerine uygun olarak amel etme hakkım da yok kabul edebilir mi? Acaba ben ebeveynimin arzusu hilafına Ehli Hadis'e karşı gelmekle (ref-i yedeyn'i terk etmekle)

"Allah'ın gazabı ebeveyn gazabıdır" tehdidinde muhatab olacak mıyım?

2. Şeriat açısından, namazda "ref-i yedeyn" yapma ya da yapmamanın ne gibi bir önemi vardır? İnsan acaba "ref-i yedeyn" yapmayı terkederse İslâm dairesinden çıkmış mı olur?

3. Acaba, Cemaat-i İslâmî'nin bir üyesi diğer üyesiyle, sözde Ehl-i Hadis mezhebini ihlâl ettiği gerekçesiyle, selâmi-sabahı kesebilir mi?

Cevap:

Bahsettiğiniz çekişmeyi okuyunca inanınız oldukça incindim. Ben Cemaat-i İslâmî'de fikhî meseleler üzerine taassub ve teşeddüde bu derece ileri gidebilecek tipler olabileceğini hiç ummazdım. Eğer sizin gibi itimad edilir bir şahıs bu durumları aktarmasa ve aldığım başka bir bilgi de sizin bildirdiklerinizi doğrulaması, belki de ben cemaat içerisinde gerçekten böyle bir durum olduğuna inanmayacaktım. Behemehal, böyle bir çekişme ortaya çıkmış olduğundan ben bu meselenin itikadı, amelî, içtimaî önemini açık açık anlatmayı daha uygun görüyorum.

1. Prensip olarak şunun iyice anlaşılması gerekir: Şer'î meselelerde herhangi bir şahıs veya grubun, herhangi bir yorum ve istinbat usûlüne ya da belli bir fikhî mezhebe tâbi olması ayrı; kendine özgü görüşlerine ve mezhebine taassubla sarılması, bundan dolayı gruplaşması, farklı mezhebe sahip kimselerle farklılık ve nefretin artırılması ve mezhebe bağlılığı terkedenleri dinlerinde sanki bir eksiklik meydana gelmiş gibi kınaması tamamen ayrı bir şeydir. Birinci durum için şeriatla tamamıyla müsamaha vardır. Hatta bu duruma bizzat sahabe ve tabînin (r.a) hayatından deliller bulmak da mümkündür. Bundan dolayı dinde de herhangi bir bozulma söz konusu olmamıştır. İkinci durum ise, tamamıyla Kur'an'da kınanmış olan dinde tefrika çıkarmaktır. Bu tefrikanın zorunlu neticesi ise şu olmaktadır: İnsanlar sadece 'fikhî meseleleri dinin aslı olarak anlamakta, bu meselelerdeki basit basit ihtilaflardan dolayı aralarında ayrı ayrı hizipler vücuda gelmektedir. Daha sonra da bu fer'î meselelerde o kadar şaşırıp, birbirlerine o kadar yabancılaşmaktadırlar ki, artık onlar için İslâm ümmetinin varoluşunun asıl maksadı; yani ilayî kelimetullah ve dinin hayata hakim kılınabilmesi için elele verip gayret sarfetme imkânı ortadan kalkmaktadır.

Fikhî mezheb itibarı ile bir şahsın Ehl-i Hadis veya Hanefî ya da Şafîî vb. mezheblere tabi olması onun için herhangi bir kusuru gerektiren bir hâl değildir. Lâkin, bu konuda daha da ileri gidilerek müslümanların gerçekte tek bir ümmet olması engellenirse; Ehl-i Hadis, Hanefîler, Şafîîler gibi ayrı ayrı ümmetler meydana getirilmiş olur. Bu şekilde oluşan ümmetlerin kendileri için seçtikleri amelleri onlara ayrıcalık kazandıracak şekilde bayraklaştırmaları dinin paramparça edilmesi demektir. Tereddütsüz denilebilir ki, İslâm'da bu gibi bölünme ve taassuba hiçbir yer yoktur. Bir kişinin "ref-i yedeyn" yapmak veya yapmamak, "âmin'i sesli veya sessiz söylemek ve buna benzer amelleri, araştırmalarına dayanarak şeriat sahibinden o şekilde varid olduğu inancıyla yapması, yahut bu şekilde davranmanın şer'î delillere göre daha iyi ve tercihe şayan olduğuna inanması ve amelim buna göre ayarlaması şer'î ameller içerisinde hareket etmesi demektir. Ama bu ameller herhangi bir belli fırkanın şiarı durumuna gelirse, bu amelleri yapmanız veya terketmenizden sizin hangi fırkaya mensup olup, hangisine olmadığınız neticesi çıkarılıyorsa ve yine belli bir grubun alâmeti haline gelmiş bu amellere dayanarak kimin sizden olduğu ve kimin olmadığı karan veriliyorsa, bu durumlarda "ref-i yedeyn" yapmak ya da yapmamak "âmin'i açıkça veya gizlice söylemek veya bunun gibi diğer meselelerde bir amelî yapmak ya da terketmek aynı ölçüde bid'attır.

Çünkü her ne kadar Rasûlullah'ın (s.a) sünnetinde bu amellerin delili varsa da, bu amellerin müslümanlar içerisinde gruplaşma ve hizipleşmelere yol açtığına dair hiçbir alâmet ve işaret yoktur. Böyle bir işe girişmek, aslında hadis adıyla hadisın sahibinin (s.a) isteğinin tamamen aksine bir iş yapmak ve Rasûlullah'ın (s.a) hatırına gönderildiği asıl davayı baltalamaktır.

2. Şimdi bir de meseleyi fikhî yönden gözden geçirelim. "Ref-i yedeyn"le ilgili Rasûlullah'tan (s.a) beş ayrı uygulama nakledilmiştir:

a. İbn Ömer'in naklettiği rivayetten Peygamberimizin üç durumda "ref-i yedeyn" yaptığı anlaşılmaktadır. Namazın başlangıcında (iftitah tekbirinde), rükûya giderken ve rükûdan kalkarken.

b. Malik b. Hüveyris'in rivayetinde iki durumda "ref-i yedeyn'in zikri geçmektedir. Namazın başlangıcında ve rükûdan kalkarken.

c. Vâil b. Hucr'un rivayetinde dört durumda "ref-i yedeyn" zikredilmiştir:

1. Namazın başlangıcında,

2. Rükûya giderken,

3. Rükûdan kalkarken,

4. Secdeye giderken.

d. Ebu Hamîd Saidî'nin rivayetinde de dört durumdadır, ancak onun rivayetinde secde yerine üçüncü rekatta kade'den kalkarken "ref-i yedeyn" yapıldığı zikredilmektedir.

c. Abdullah b. Mes'ud ve Bera b. Azib'in rivayetlerinde ise sadece bir durumda "ref-i yedeyn'in zikri geçmektedir: İftitah tekbirinde.

Bu çeşitli rivayetlerden ilki ile İmam Şafîî, Ahmed b. Hanbel, Ebu Sevr, Ehl-i Hadis ve Ehl-i Zahirin ekseriyeti amel etmiştir. İmam Malik'ten de bunu tercih ettiğine dair bir rivayet vardır. Dördüncü rivayeti Ehl-i Hadis'in bir grubu tercihe şayan görmüşlerdir. Son rivayeti ise İbrahim Nehaî, Şa'bi, Süfyan-ı Sevri, Ebu Hanife ve tüm Küfe fakihleri tercih etmişlerdir. Ama şunu unutmamak lazımdır ki, burada sadece bir tercih sözkonusudur; red veya kabul değil.

Selef imamlarından hiçbiri, yukarıda zikredilen rivayetlerde gelmiş olan usullerden herhangi birisiyle Rasûlullah Efendimizin amel etmediğini söylememiştir. Aksine onlar sadece şunu söylemekteydi: "Bizim tercih ettiğimiz usûl Rasûlullah'ın (s.a) genellikle amel ettiği usûl olup, diğer usûllerle ise bazen amel etmiştir". Eğer meselenin hakikati bu ise, o zaman bu yollardan veya usûllerden herhangi birisiyle amel eden bir kimse hadise tabi olmaktadır. Bu ittibayı sorgulamak, Hz. Peygamber'e ittiba etmeyi sorgulamak demektir ki, böyle bir şeye cüret etmek mukallidlere bile hoş gözükmezken, nerde kaldığı Ehl-i Hadis günah teşkil edecek böyle bir işi yapsın. Dahası eğer herhangi bir kişi bu usûllerden herhangi biri üzerinde ısrar etmektense, zaman zaman hadislerde zikredilen bütün bu usûllerle amel ederse, bu; Rasûlullah'a (s.a) daha sahih ve mükemmel bir ittiba olacak ve "hadisle amel etme" fafzına bu uygulama tarzı daha uygun düşecektir. Bana göre, başlangıçta bir usûlü tercih edip diğerlerini terketmek yerine, bütün bu usullerle namazda amel etmeye imkan tanınsaydı, belki de daha sonraki devirlerde, insanların kendi alışık oldukları namazdan biraz daha farklı bir namaz şekli gördüklerinde, o şahsın dininin değiştiği ve İslâm ümmetinden çıkıp başka ümmete katıldığı zehabına kapıldıkları donukluk ve taassub ortaya çıkmayacaktı.

Benim burada serdettiğim görüş sadece benim görüşüm değildir. Daha önceki bir çok araştırmacı bu görüşü beyan etmişlerdir. Yolculukta bulunduğum şu anda yanımda kitaplarım yok. Bu yüzden daha geniş ölçüde delil sunamayacağım ama bir talih eseri Hucce-tullah'il-Baliğa'yı temin ettim. Bu kitaptan birkaç meseleyi buraya iktibas ediyorum. Şah Veliyyullah Dehlevi öncelikle şu ana meseleyi gündeme getiriyor:

"Tenakuz teşkil etmesi sebebiyle bütün hadislerle amel etmenin mümkün olmadığı durumlar dışında, aslanan bütün hadislerle amel etmektir." [15]

Daha da ileri giderek, "Mezheplerin İhtilaf ve Taklidindeki Bazı Zorlukların Sebebi" bölümünde şöyle yazıyor:

"Fakihler arasındaki ihtilafların çoğu farklı iki sahabe rivayetinden kaynaklanmaktadır. Bu farklı rivayetler, teşrik tekbirleri, Kurban ve Ramazan bayramı tekbirleri, mahremlerin nikahı, İbn Abbas ve İbn Mesud'un teşehhüdleri (ettehiyyatu), besmele ve âmin'in (namazda) gizli söylenmesi, kamet getirirken kelimelerin tek ya da çift olarak söylenmemesi gibi meseleler ile ilgilidir. Yalnız iki rivayetten birinin tercihi hususunda ihtilaf olmuştur. Yoksa selef arasında rivayetlerin meşruluğu konusunda bir ihtilaf olmamıştır. Onlar ihtilafı aynen kurra arasındaki kıraat ihtilafları gibi, iki meseleden hangisinin daha evla olduğuna dairdir. Bu meselede çoğu ihtilafların sebebinin selef şöyle açıklamıştır: Sahabe-i kiram da bu meselelerde ihtilaf etmişlerdir, ama onların hepsinin de hidayet üzere oldukları açıktır."

Daha sonra Şah Veliyyullah "Ezkârussalah ve Heyâtu-halmen-dub İleyha" babında şöyle yazıyor:

"Ve o (ref-i yedeyn), Rasûlullah'ın (s.a) namazın bazen yapıp, bazen terkettiği filleriendir. Bu iki fiil de sünnettir. Sahabe, tabiîn ve daha sonra gelen cemaatlerden her biri bunlardan biri ile amel etmişlerdir. Bu, Medineliler ve Kufeliler arasında ortaya çıkan ihtilaflar cümlesindedir. Ancak, bunların her ikisinin de şeriatla delili vardır. Benim kanaatıma göre her iki fiilin de sünnet olduğu bir gerçektir."

Şah Veliyyullah'ın bu açıklamalarından sonra "âmin" meselesinde de ayrı bir konu açmaya gerek kalmıyor. Yine de bu meselede "El-Cevahirunnakiy" sahibinin şu görüşünü nakletmeyi gerekli ve kâfi görüyorum:

"Doğrusu odur ki (âmin'i) cehren söylemek de, gizli söylemek de sahihtir. Ve Rasûlullah'ın (s.a) her iki fiiliyle de alimlerden bir grup amel etmiştir."

3. Cemaatimizin bu gibi ihtilaflı meselelerde izlediği yolun açıklaması önceden de defalarca yapıldı, ama bunu şimdi bir defa daha açık açık ifade ediyorum. Bu Cemaat'te; Ehl-i Hadis, Hanefiler, Şafiîler ve bunun gibi diğer fikhî mezhepler üzere olan müslümanların her biri için kendi fikhî mezhepleri üzerine amel etmelerinde, bu mezheplerden herhangi biri için mutaassıb olmamak ve ihtilafları ayrıcalık ve gruplaşma kaynağı yapmamak şartıyla tam bir serbestiyet vardır. Cemaat'e kim katılırsa katılsın, onun İslâmî asabiyet dışındaki tüm asabiyet ya da tutuculukları - isterse bu asabiyet vatanla, ırkla, sosyal tabaka ile ve herhangi bir güruhla ilgili bir asabiyet olsun- içinden atması, kafasından silmesi gerekecektir. Onların muhabbet ve dostluk ilişkilerini perçinleyen şey İslâm'dır. İçlerinde gazap ve nefret ateşini tutuşturan şey ise İslâm'dan uzaklaşmalar olmalıdır. Cemaatin herhangi bir üyesi için, başka bir şahsın Ehl-i Hadis veya Hanefî ya da Şafiî mezhebi üzerine olması veya bu mezhebi tercih etmesi ne bir muhabbet sebebidir, ne de nefret sebebi. Bu zorunlular! dahilinde Ehl-i Hadis, Ehl-i Hadis kalarak; Hanefî, Hanefî ve Şafiî 'de Şafiî kalarak Cemaat-i İslâmî'nin üyesi olabilir. Ama herhangi bir fikhî mezhebe taassubu olan, kendi mezhebindekilere muhabbet, diğer mezheptekilere ise nefret besleyen; Hanefî, Şafiî ya da Ehl-i Hadis olmayı bir cürüm (suç) olarak gören bir şahsa, bizim bu cemaatimizde hiçbir yer yoktur.

4. Bu çekişme süresince benimle ilgili ne söylenmişse, ben sabretmeyi tercih ediyor ve herhangi bir bilgi ve araştırmaya sahip olmadan halk arasında benim Ehl-i Hadis'i Hanefileştirmek entrikası güttüğüm şeklinde bir suizannı yayan kişileri ise Allah'a (c.c) havale ediyorum. Keşke fikhî teferruatlarda Kitap ve Sünnet'in izlenmesi üzerinde ısrarla duran bu kişiler, ahlakî meselelerde de bir nebze Kitap ve Sünnet'i izleselerdi!

5. Değerli babanızın bu meselede takındığı tavrın iki özelliği var: Birincisi, Cemaat'in bir üyesi olma özelliği; ikincisi ise, sizin babanız olma özelliği. Birinci özellikle ilgili olarak (3) numaralı kısımda açıklamalarda bulundum. Bu yüzden, lütfen o, ya bu tavırlarını değiştirmeyi ya da Cemaat'ten ayrılmayı tercih etsin. Geriye ikinci özellik kalıyor. Bununla ilgili olarak ben sadece şunları söylemeyi yeterli görüyorum: Dinin esaslarıyla ilgili konularda ebeveynin çocuklarını itikadî dalâletler veya ahlâkî bozukluklardan korumaya çalışması, onların sadece bir hakkı olmakla kalmaz, bu üzerlerine farzdır. Ama fikhî meselelerle ilgili olarak ebeveynin evlatlarını kendi mezhebine tâbi kılmaya zorlama hakkı yoktur. Özellikle, bu evladın ilim sahibi olması, inceleme ve araştırmalarına dayanarak ebeveyninkinden farklı başka bir fikhî mezhebi seçmek istediği bir durumda daha da geçerlidir. Bu durumda ebeveynin, kendi evladının tahkiki sonucu seçtiği mezheple amel etmesine karşı çıkması asla doğru değildir. Bu meselede selef-i salihînin sahih yoluna ittiba şu şekildedir: Ebeveyn ve evlatların her ikisinin de tahkik serbestisi ve kendi tahkikine dayanarak amel etme hakkının olması lazımdır. Bu hakkın yok edilmesinin neticesi şu olacaktır: Eğer bir kimse Ehl-i Hadis veya Hanefî ya da Şafiî olup kendi gelecek nesillerini de Ehl-i Hadis, Hanefî veya Şafiî yapmak için ısrar ederse, iki-üç nesil geçtikten sonra bu mezhep sadece fikhî bir mezhep olarak kalmayacak, neticede, taassub sahibi, dalâlet içerisinde yüzen atalarının mezhebinden ayrılanın irtidadla eş anlamlı görüldüğü nesle dayalı ümmetler oluşacaktır. Siz, değerli babanızdan, onun gelecek nesilleri böyle bir fitneye mübtela etmek mi istediğini bir

zahmet sorun. [16]

İki Şüphe

Soru:

Ben tüm ihlas ve samimiyetle sizin davetinizi mütalaa ettim. Sonuç itibarıyla metod olarak sadece Cemaat-i İslâmî'nin tuttuğu yolun doğru ve sahih olduğunu ikrar etmek durumundayım. Sizin görüşlerinizi kabul etmek ve diğer insanlar arasında yaymak her müslamana farzdır. Bu devirde imanı tehlikelerden koruyarak bir hayat sürmek için sadece Cemaat-i İslâmî'nin seçmiş olduğu yolun tercih edilmesi gerektiğine inanıyorum. Nitekim, bu günlerde cemaate bağlanmak üzere kendimi hazırlamıştım ki Tercüman'ul-Kur'an'da gözüme çarpan iki husustan dolayı bu karara varabilmek için daha fazla düşünmem gerektiğini anladım. Ben tenkitçi ve itirazcı biri değilim. Aksine, ulaşmak istediğim hedefin aşkının bir türlü rahat vermediği şaşkın ve telaşlı bir yolcu sıfatıyla sizden güven vermenizi bekliyorum. Aşağıda işaret edilen meselelerle ilgili görüşlerimi yorumlamanız dileğiyle.

1. Şöyle yazıyorsunuz: "Küfür ve iman dairesinin belirleneceği birşey mücerred hadis üzerine bina edilemez. Hadisler bir kısım insanlardan bir

kısım insanlara nakledilerek gelmiş olan rivayetlerdir. Bunlardan ele geçebilecek şey en fazla sahih zandan ibarettir. Yoksa kesin bir bilgi değildir" Kanaatime göre, bu düşüncemiz muhaddislerin görüşlerine tamamen aykırıdır. Nasıl Kur'an-ı Kerim müslümanlar için bir kanun mesnedi ise, hadisin de aynı şekilde olduğu açıktır. İster aslı meselelerde; isterse fer'i meselelerde olsun, Kur'an-ı Kerim'in hükümleri bizim için nasıl delil teşkil ediyorsa, hadisin de aynı şekilde delil teşkil ettiği usul kitaplarında açıkça belirtilmektedir. Sizin kaleme alış tarzınızdan hadise bir noktaya kadar tevaccüh etmediğiniz gözleniyor. 2. Peygamber Efendimizin (s.a) sakalın bırakılmasını emir buyurduğu sahih hadisleri mevcuttur. Bu hadislerden sakalın mutlaka bırakılması gerektiği anlaşılmaktadır. Sakalı kesmek için bir yol arasanız bile en fazla İbn Ömer'in (r.a) rivayet ettiği hadise dayanarak bir tutamdan fazlasını kesebilirsiniz. Bundan fazla kesmeye bir yol gözükmüyor. Oysa sahabe ve tabiinin sakallarıyla ilgili olarak siz şöyle yazıyorsunuz:

"Sahabe ve tabiinin şemailerinde onların sakallarının uzunluğu nadiren zikredilmektedir. Bu , selef-i salihîn'in bu meseleye günümüzde verildiği kadar önem vermediğine delalet etmektedir"

Bununla ilgili olarak şunu söylemek istiyorum: Aslında geçmiş asırlarda sakal bırakmaya o kadar özen gösteriliyordu ki, bununla ilgili birşeyler söylemeye ihtiyaç bile yoktu. Bundan birkaç sene öncesine kadar, müslümanların sakal kesmekten geçtik, kısaltılmasına bile nefret gözüyle baktıkları sizce de malumdur. Bu nedenle, sakalın insanların kalblerindeki itibar ve kıymetini düşürmeyiniz. Aynı şekilde kalmasına özen gösteriniz.

Bu iki şüpheden beni kurtarmanız dileğiyle.

Cevap:

Şüphelerinize kısaca cevap veriyorum. Büyük ihtimalle bu birkaç satır sizi ikna için kafi gelecektir.

1. Ben de Rasulullah'ın (s.a) söz ve fiilini, Kur'an'ı kabul ettiğim gibi hüccet kabul ediyorum. Bana göre Peygamber Efendimizin (s.a) beyan ettiği olduğu akide veya buyurmuş olduğu hükümler, Kur'an'da zikri geçen akide ve hükümlerin layık olduğu iman ve itaata layıktır. Ama, Rasulullah'ın (s.a) kavli ile hadis kitaplarında bulunan rivayetler behemehal aynı şeyler değildir. Bu rivayetleri, istinad açısından Kur'an ayetleriyle aynı mertebeye görmek mümkün değildir. Kuran ayetlerinin Allah'tan geldiğinde herhangi bir şüpheye mahal olmamasına rağmen, Rasûlullah'a (s.a) nisbet edilen rivayetlerin gerçekten Peygamber Efendimize (s.a) ait olup olmadığı şüphesine mahal vardır. Rasûlullah'tan (s.a) tevatüren bize kadar ulaşan sünnetlerin veya muhaddislerin müsellemler tevatür şartlarına tamamen uyan rivayetlerin inkar edilemez birer hüccet olduğunda şüphe yoktur. Fakat mütevatir mertebesinde olmayan rivayetlerin Hz. Peygamber'e ait olduğunda bir kesinlik yoktur. Güçlü bir ihtimal vardır. Bu yüzden usul uleması; mütevatir olmayan rivayetlerin ahkâm için kaynak olabileceği, ama akide için olamayacağı üzerinde ittifak etmiştir.

2. Sakal ile ilgili olarak yazdıklarınızın üzerinde bundan önce ayrıntılı olarak durmuştum. Şimdi de aynı şeyleri tekrarlamamın bir faydası yoktur, Açık konuşmak gerekirse herhangi bir fer'i meselede arzettiğim delillerimle ikna olursanız ne iyi, eğer olmazsanız yine de herhangi bir sakıncası yoktur. Siz bu meselede benim görüşümü yanlış olarak değerlendiriyorsanız, sahih olarak hangi görüşü kabul ediyorsanız onunla amel ediniz. Bu gibi cüz'i meselelerde biz çeşitli görüşlere sahip olarak da aynı dinin tabileri olarak kalabilir ve bu dinin hayata hakim kılınması yolunda ortaklaşa çaba gösterebiliriz.

Siz, tam Cemaat-i İslâmiye girmek üzereyken bu iki meselenin gözünüze çarptığını ve bu yüzden bunu askıya aldığınızı yazmışsınız. Belki de bu askıya alışı siz, muttakice bir davranış olarak görüyorsunuz, ama biraz düşünürseniz "takva" mefhumunu yanlış anladığınızı ve bu yüzden "takva" ile ilgisi bulunmayan bir işi muttakice bir fiilmiş gibi değerlendirdiğinizi anlayacaksınız. Cemaatın, her mü'minin imanının bir gereği olarak dinin aslının hayata hakim kılınması için kurulduğunu siz de itiraf ediyorsunuz. Siz kendiniz, "bu devirde imam tehlikelerden koruyacak bir hayat sürmek için, sadece Cemat-i İslâmî'nin seçmiş olduğu yolun tercih edilmesi gerektiğine inanıyorum" diye yazıyor ve ekliyorsunuz: "Görüşlerinizi kabul etmek ve diğer insanfar arasında yaymak her müslümana farzdır". Şimdi şu soru çıkıyor karşımıza: İmanın bu gereğini ve bu işin farziyyetini bütünüyle kavramı olarak Cemaat'e katılmaya niyetlenmişken, sadece basit bir fikhî meselenin araştırılıp incelenmesinde Cemaatın bu hadiminin (hizmetkarının) görüşlerini yanlış bulduğunuzdan dolayı duraksamak, ne şekilde bir takvadır? Bu gibi fikhî ve ilmî konularda ihtilaf etmenin pek fazla bir önemi yoktur. Çünkü, her iki taraf da fikhî delillere sahiptir. Ben, kesinliği sabit olmuş sünnetlerin ihlal edildiğini gördüğümüz halde bile farzı yerine getirmekten kaçınmanızı takva ile bağdaştıramadığımı söylüyorum. Meselâ; İmam mescide girerken sol ayağını önce koydu diye cemaati terk mi edeceksiniz? İslâm orduları başkomutanının sol elle su içtiğini ya da hapsirdiğinde "elhamdülillah" demediğini gördüğünüzde onun sünnete muhalif bu hareketinden nefret edip cihad meydanından geri dönmeyi siz gerçekten "takva" olarak mı görüyorsunuz? Sizin, ölçüp tartarak onların neyi bıraktığını ve sizin neyi bıraktığınızı iyice görmeniz lazımdır. Onlar bir kuruluş kaybettikleri için çok hata yapmışlardı, ama siz buna mukabil hazineyi çarçur ettiniz. Şimdi, acaba söyler misiniz, kim daha büyük hata yapmıştır? Bu sadece size has bir dü şünce değil, günümüzdeki genel dindarlık tavrı bu şekildedir. Yani basit meseleler için çok ihtimam gösterilmesine rağmen, temel meseleler hafife alınmaktadır. [\[17\]](#)

"Değmeyin altınlar yağmalansın, aman aman kömürlere bir zarar gelmesin" zihniyetidir bu.

Hadis Ve Fıkıh

Soru:

Aşağıda, sizin yazdığınız meselelerden taklit ve icthad konusunda yaptığım birkaç iktibas hakkında sormak istiyorum. Bununla da sadece ilmî bir tahkiki hedefliyorum. Amacım tartışmaya girmek değil.

1. "Tüm müslümanlar dört mezhebi hak olarak kabul etmektedirler. Tabii ki bir meselede yalnızca bir mezhebe ittiba edilebileceği açıktır. Bu yüzden ulema, müslümanların bu dört mezhepten yalnız birine ittiba etmeleri gerektiğini kararlaştırmıştır. [\[18\]](#)

2. "Şu halde siz muhaddislerin sahih olarak kararlaştırdığı hadisin hakikatte de sahih olduğunu nasıl söyleyebilirsiniz? Hadislerin kesin şahinliği hakkında onların görüşleri bile kâfi değildi. Onlar da en fazla "bu hadisin şahinliğinde zann-ı galib vardır." diyorlardı. Buna ilaveten bu zann-ı galib

onlara dirayet açısından değil de rivayet açısından hasıl oluyordu. Onların (muhaddisler) görüş açılan daha çok ahbarı [19] idi. Fıkıh onların asıl konuları bile değildi. Bu yüzden fikhî açıdan hadislerle ilgili görüş ortaya atmada fakih müctehidlere nisbetle muhaddisler daha zayıf idiler. O halde onları hak ettikleri oranda takdir etmekle birlikte şunu da kabul etmek gerekecek: Muhaddislerin hadislerle yönelik yaptıkları bütün araştırmalarda iki tür zayıflık göze çarpmaktadır. Birinci olarak, isnad açısından, ikinci olarak da fikhî anlayış açısından" [20]

3. Rical [21] ile ilgili olarak muhaddislerin ortaya koyduğu adalet ve zabt konusunda kendi hislerinin de bir noktaya kadar etkili olması büyük bir imkan dahilinde idi. [22]

4. Geriye, meseleye fikhî açıdan bakmak kalıyorsa da bu onların, yani, muhaddislerin kendilerine has mevzularıyla bir noktaya kadar ilgili değildi. Bu yüzden genellikle fikhî açıdan meseleye bakmak onların gözünden kaçabiliyordu..."

Bu yüzden onlar, birçok kere mânâ yönüyle pek de muteber olmayan bir rivayeti sahih olarak belirlerken, mânâ itibarıyla sahih olan başka bir rivayeti de (sıhhat açısından) daha az muteber olarak belirlemişlerdir."

Ancak, muhaddisce bakış açısının fakihce bakış açısıyla birçok kere çatıştığı ve muhaddislerin sahih hadislerden ahkâm ve meseleleri istinbat ederken bile fakihlerin ve müctehidlerin gözettiği itidali gözetmedikleri, şer'î ilimlere vakıf kişilerce bilinmektedir. Rivayeti tamamen reddetmek yanlış olduğu gibi, sadece rivayetlere itimad etmek de yanlıştır, Hak mezhep ikisinin ortası olup, müctehid imamların seçtiği mezheptir. İmam Ebu Hanife'nin (r.a) fikhında birçok kere mürsel, mufassal ve munkati hadislerle dayalı ya da isnadı kavı bir hadisin bırakılıp isnadı zayıf bir hadisin kabul edildiği veya o konuda hadislerin, birşey söyleyip, imam Ebu Hanife ve ashabının daha değişik bir şeyler söylediği meseleler gözünüzü çarpacaktır..."

Şimdi siz benim bu iktibaslarımı göz önünde tutarak aşağıdaki sorularımı cevaplar mısınız?

- Müslümanların dört fikhî mezhebi kabul etmeleri hangi nassla belirtilmiştir?
- Hadis (senedi) ile müctehidlerin içtihadı arasında hangisinin hangisi üzerine efdaliyeti söz konusudur?
- Müctehidlerin içtihadı ile hadisin (senedinden) hangisinde zannilik daha fazladır?
- Bir insan aynı anda hem muhaddis ve hem de fakih olabilir mi, olamaz mı?
- İmam Ebu Hanife'nin (r.a) metnini gözeterek zayıf senetli hadisi alıp, sağlam senetlisini bıraktığını gösteren bir misal verebilir misiniz?
- Müctehidlerin görüşleri karşısında "sağlam senetli hadislerin kabule şayan olduğu" sözünün imamların sözü olduğu doğu mudur?
- Sahihsenede sahip olmasına rağmen, senedi sahih hadisin redd edilmesini öngören dirayetin ölçüsü nedir? Lütfen bu arada hangi nass'ın bu dirayet şartım ve onun ölçüsünü belirlediğini de bildiriniz.
- Acaba herhangi bir müslümanın kendisine Allah ve Rasûlünden zann-ı galib olarak ulaşan hükümden dirayetin müdahalesi sebebiyle kaçma ve kendi görüşüne dayanarak -ki görüşünde de hata imkanı vardır- ona muhalefet etme hakkı var mıdır?

Cevap:

- Dört fikhî mezhebin hak olarak kabul edilmesi herhangi bir nassla belirtilmemiş olup şu esaslara dayanmaktadır: Bu dört fikhî mezhep Kitap ve Sünnet'ten hüküm çıkarmada, şeriatte yeri ve temeli bulunan usulleri seçmektedir. Cüz'i meselelerde onlar arasında ne kadar ihtilaf olursa olsun ve bu cüz'i meselelerde onlarla ihtilaf etmek için herhangi birinin ne kadar makul delili bulunursa bulunsun, bu mezheplerden her birinin hükümlerin istinbatında kullandıkları metod, Kitap ve Sünnet'te sabit olmuş ve sahabe-i kiram tarafından bizzat tatbik edilmiş metodlardır.
 - Hadis (senedi) ve müctehidin içtihadından hiçbirisi bir diğeri üzerine mutlak olarak üstün gösterilemez. Hadisin (senedi) Nebî'den (s.a) bize ulaşmakta olan rivayetin nereye kadar kabule şayan olduğunun bir şahididir. Müctehidin içtihadı ise, Kitap ve Sünnet üzerinde derin bir basiret kesbetmiş bir kişinin kendisine gelen bir haberin ya da bilginin nereye kadar kabule değer olup nereye kadar olmadığı ya da bu haberden çıkarılan mânânın İslâm'a nereye kadar uygun olup, nereye kadar olmadığı hakkında verdiği belirleyici bir yargıdır. Nasıl ki, mahkemede şahadetler ile hâkimin kararı ayrı özelliklere sahipse, bu iki şey de kendilerine has ayrı ayrı özelliklere sahiptirler. Yani; ne kesin olarak hâkimin kararının şahadetlere behemehal mukaddem olduğu söylenebilir ve ne de şahadetlerin hâkimin kararından mutlaka öncelikli olduğu söylenebilir. Aynı şekilde, muhaddisin şahadeti ve fakihin içtihadına dayanan tahkikinden hiçbirisi kesin olarak bir diğere tercih edilemez.
 - Müctehidin içtihadında da hata imkanı vardır. Muhaddisin hadisin senedini değerlendirmesinde de. O halde bana göre ilim sahibi bir kişiye düşen, müctehidlerin içtihadlarını ve hadislerin rivayetlerini inceleyerek şer'i hükmü tahkik etmesidir. Geriye şer'i hükmü kendileri tahkik edemeyen kişiler kalıyor. Onların, herhangi bir alime itimad etmeleri de doğrudur; senedi sağlam hadislerle amel etmeleri de.
 - Bir kişinin aynı anda hem muhaddis hem de fakih olması mümkündür ve böyle bir kimse, yalnız muhaddise ya da yalnız fakihe göre, ilke olarak, tercih edilmeye daha layıktır. Ama benim bu cevabım yalnız usûl açılarından. Herhangi bir kişinin buna uygunluğunda, zorunlu olarak, onun hadis hıfzında sahip olduğu mertebeye fıkıh alanında da sahip olup olmadığına bakmak gerekecektir.
 - Şu anda istediğiniz şekilde bir misal veremiyorum. Versen de misaller getirmekle konu daha fazla uzayacak.
 - Müctehid imamların bu meyanda buyurdıkları sahihtir ve ben de bu kanaattayım. Ama benim yazdıklarımın mânâsı şudur: Birçok zaman, isnadı sahih olan bir hadis metin itibarıyla zayıf taraflar taşımakta ve Kur'an ve Sünnet'ten bize ulaşan diğer malumatlarla hadisin metninde mutabakat hasıl olmamaktadır. Bu gibi durumlarda bunun ya tevîl edilmesi ya da reddedilmesi kaçınılmaz olmaktadır.
 - Dirayetten kastedilen, Kur'an-ı Kerim'de "hikmet" lafzıyla tabir edilen dinin anlaşılmasıdır. Ve bu hikmet, şeriatla sağlıklı tabi olmada, tıbb mesleğindeki maharet ve ustalığın sahip olduğu dereceye sahiptir. Bundan hissesine az düşmüş veya bunun kadir ve kıymetini bilmeyen kişilerin nasıl yazılı buldularsa öyle amel etmeleri daha münasıptır. Ama bundan az buçuk hisse kapmış kimseler, Allah'ın fazlı ile Kitap ve Sünnet'ten kendilerine hasıl olmuş olan bu basiretten faydalanmazlarsa, bana göre, günahkâr olurlar.
- Şu anda size, sizin ölçüp biçip de herhangi bir kimsenin bu ilim ve hikmetten hisse alıp almadığını ya da aldıysa ne kadar aldığını anlayabileceğiniz hikmet, fıkıh ve dinin anlaşılmasının ölçüsünü gösterebileceğim bir araca sahip değilim. Bu tıpkı doktorun mahirlüğünü, sarrafın kıymetli taşları

tanınmasını ve herhangi bir meslek sahibinin meslekî maharetini herhangi bir ölçü-tartı aletinin ölçememesi gibi birşeydir. Ancak bu şeyin sınırlarının belirlenememeziği, bunun tamamıyla olmadığı ya da şeriatte bunun hiçbir yeri bulunmadığı mânâsına gelmez. ^[23]

h. Bu sorunun cevabı yukarıdaki cevaplarda zımnen verilmiştir. Buna şunu da ekleyebiliriz: Şüphesiz dirayetin kullanılmasında hata imkanı vardır. Ancak, aynı imkan herhangi bir hadisi sahih, bir başkasını zayıf ve bir diğeri ise mevzu olarak belirlemede de vardır. Nasıl ki, herhangi bir müslüman dirayet yöntemini kullanırken hata yapıp suçlu olursa, hadislerin dereceleri belirlemede hata yapan da aynı şekilde suçlu olacaktır.

Halbuki şeriat insanların kabiliyeti ve imkanları ölçüsünde ona yük yüklemekte ve o sınırlar dahilinde onu mesul görmektedir. ^[24]

İslâm Toplumunda İnceleme-Araştırma Özgürlüğü

Soru:

"Tefhimat" adlı kitabımızdaki "İtidal Yolu" adlı bölümde, sahabe-i kiram ve muhaddislerin karşılıklı tercihlerinin nakledildiği ve müctehidlerin içtihadıyla muhaddislerin rivayetinin denk gösterilmeye çalışıldığı "İtidal Yolu" adlı yazıda hadisin ehemmiyeti hafife alınmakta ve bu yazı hadis inkarcılarının görüşlerini takviye etmektedir. Bu görüşüm oldukça soğukkanlılıkla yapılmış bir tefekkürün neticesidir.

Size göre, bu gibi meseleler eğer temel ehemmiyete sahip değillerse, sizin Cemaat-i İslam'ın başlangıç noktasında muhaddisler ve fakihler, rivayet ve dirayet meselesi gibi konular üzerinde kalem oynatmamanız daha münasib idi. Bu meselenin üzerinde durulmasından dolayı yanlış anlaşılmalarda olmakta ve bu da yayılmaktadır. Şu an, bu yanlış anlaşılmanın vakit geçirilmeden izale edilmesi çok yerinde olacaktır. Çünkü, hadisin önemini hafife almak isteyen görüşlerin yayılmak istendiği yayınlara biz nasıl katkıda bulunabiliriz? Halbuki Cemaat'in düzeni bir yerde bunu gerekli kılıyor.

Ben bu konuda, sizin basılmış ve basılmamış yazılarınızı tenkidleriyle birlikte gazetelerde ve basın organlarında neşretme niyetindeyim.

Cevap:

Fıkhi meselelerde ictihad, istinbat usûl ve yollarıyla ilgili olarak büyük ihtimalle önceden de kimsenin ihtilafına mahal bırakmayan ve üzerinde herkesin ittifak ettiği bir görüş belirten hiç kimse yoktur. Eğer siz de biraz düşünürseniz, bu ihtilaflar için Kitap ve Sünnet'ten de söz konusu ihtilaflara imkan veren durumlar olduğunu kolaylıkla anlayacaksınız. Bu yüzden selef-i salihîn arasında her devirde ihtilaf olmuştur. O halde, acaba bu ihtilaflardan kasıt, dinin aslına davet ve dinin hayata hakim kılınması için bile, müslümanların tek bir cemaat oluşturmaması mı idi? Eğer böyle bir cemaat asırlar boyunca nadiren oluşuyorsa, fikhî meseleler üzerinde söz etmeyi bırakmak mı lazımdır? Değilse, o halde önce tüm fikhî ihtilafların saf dışı edilmesi mi lazımdır?

Eğer görüş açınız bu şekilde ise, üzüldüğümü belirtmeliyim. Bunu bir talihsizlik olarak yorumlamaktan başka ne yapabilirim? Ama görüş açınız bu değilse, o zaman lütfen şunu anlamaya çalışınız. Bizim bu cemaatimiz dinin aslına davet ve onun hayata hakim kılınması için kurulmuştur ve bunu gerçekleştirmek üzere usullerinin Kuran ve Hadis'te aslı bulunan tüm mezheplerin insanların bir araya toplanması lazımdır. Ama bu toplanma, her şahsın fikhî meselelerde usûlün imkân verdiği oranda tahkik serbestisine sahip olduğu zaman mümkündür. Bu tahkik hürriyeti, çeşitli mezheplere tabi insanlar arasında çekişmeye sebep olmamalıdır. Aksi takdirde bu topluluğun kendisi dinin hayata hakim ki önleyecek bir unsur

haline gelir. Bu yüzden siz defalarca üstünde durduğunuzdan dolayı ben bu konuyu uzatıyorum. ^[25] Üzülerek söylemeliyim ki, fikhî meseleleri dinin aslı olarak gören zihniyet sebebiyle, müslümanlar uzun bir zamandır kendi aralarında didişmektedirler. Bu yüzden onların birlik olması, dinin aslı için birleşip ortaklaşa çalışmaları mümkün olmamıştır. İşin kötü tarafı, bu zihniyet tekrar tekrar gündeme getirilmekte ve sanki dinin tüm aslı ve esası sizin de gündeme getirdiğiniz meselelermiş gibi bir tablo çizilmek istenmektedir. Önceden de arzettiğim gibi, bu gibi şeyler üzerinde tartışmaya sizin ayırdığınız kadar vakit ayırabilecek bir durumda değilim. Bu yüzden, mektuplara kısa kısa cevap vermekle yetiniyorum. Ama eğer sizin kastınız, benim diğer işlerimi de bırakıp bu gibi tartışmalara dalmam ise, bismillah deyip, rivayet ve ictihadla ilgili mufassal başka bir yazı yazmam gerekecek. Ancak bunun da siz beyefendileri memnun edebilecek bir neticesi olmayacaktır. Aksine Cemaat içerisindeki ve dışındaki Ehl-i Hadise mensup kimseler benimle bu meselede bir tartışmaya dalecekler ve bizim aynı hedefi gerçekleştirmek için toplanıp ortaklaşa iş yapmamız muhal olacaktır. Dahası bu fesad bununla da bitmeyecek, bu tartışma kapısı açıldığında, benim bazı yazdıklarımın dolayı sizin gücendiğiniz gibi gücenecek olan bazı Hanefi kardeşlerimizin de gündeme getireceği meseleler olacaktır.

Böylece, başka bir cephede de aynı bunun gibi bir savaş başlayacaktır. Bu yüzden siz bir defa daha iyice düşündükten sonra istediğinizin bu mu olduğunu bana yazınız.

Geriye "bu gibi meseleler eğer temel ehemmiyete sahip değilseler, Cemaat-i İslam'ın başlangıcında bu gibi meseleler üzerinde kaleme sarılmamın münasip olmadığı" meselesi kalıyor.

Ben şimdiye kadar herhangi bir gruba şöyle ya da böyle dokunmayan bir yazı yazmadığım hususunda sizi temin edebilirim. Eğer ben müslüman gruplardan herhangi birine hoş gelmeyen hiçbir şeyi yazmama kararı alsaydım, belki de hiçbir şey yazamazdım. Çünkü, ihtilaflar yüzünden bir grubun hoşuna giden diğeri hoşuna gitmemektedir. Ama inanın ki, bu meselede ben ne kadar başarısız olmuştum, belki de siz beyler benden daha fazla başarısız olacaksınız. Eğer siz bu davet için iş yapmaya kalkışsaydınız, büyük ihtimalle Ehl-i Hadis olanların dışında başka bir grubun hoşnutsuzluğunu kazanmadan birkaç sayfa bile yazamazdınız. O halde şunu iyi anlamalısınız ki, asıl olan bu gibi tartışmalardan kaçınmak değildir. Asıl olan, bir kimsenin her ne yazıyor ve söylüyorsa, onu; makul olmayı elden bırakmadan, sınırları gözeterek, tahkikin şanına yaraşır bir şekilde yazması ve bunları işiten ya da okuyan kimselerde ise biraz tahammül gücü, biraz kalb genişliği, biraz hoşgörü ve biraz da usul ve furûu ayırtma gücünün bulunmasıdır.

Sizin, herhangi bir ihtilaf sebebini içinde barındıran kitap ve dergilerin ya da yayımların nasıl yayılacağı fikrine kapılmanız bana oldukça acıba ve garip geliyor. Lütfen bana içindeki şeylerin tamamı tüm grupların arzularına göre olan herhangi bir yayını söyleyebilir misiniz? Günümüzde yok, öyleyse daha öncekilerin devrinden bir örnek söyleyiniz. Sizin ya da sizinle hemfikir olan herhangi bir kimsenin benim yazdıklarım üzerine tenkid

yazıp yayması ile eğer bu tartışma son bulabilecekse bunu can-ı gönülden kabul edecek ve şöyle veya böyle bu meselenin kapanması için tenkidleriniz aleyhine bir harf bile yazmayacağım. [26]

Hadislerin Tahkikinde İsnad Ve Fikhî Anlayışın Rolü

Soru:

Birkaç kez yazmama rağmen şimdiye kadar beni ikna edici bir durum oluşmadı, ama yine de, sadece bu mektuptaki sorunun halledilmesiyle tüm tartışma bitebilir. Üzerinde düşünülmesini istediğim mesele şudur: Hadis ve fikhın denk olması, hadis isnadında bazı tutarsızlıkların olması vs. gibi konular size göre temel konular mıdır, yoksa fer'i konular mıdır?

Cemaat'ın yayınladığı kitaplarla bu konuların yayılmasından da anlaşıldığı gibi, eğer bu konular temel ve asılla ilgili konularsa, herhangi bir muhalefet endişesine kapılmadan Ehl-i Hadis cemaatinin rivayet üzerinde yaptığı aşırılığın ıslahı ve tenkidi için, kaleminizi Müslim Lig [27] ve

Kongres'in [28] tenkidi için nasıl kullandıysanız, tüm gücünüzle burada da kullanmalısınız. Geriye Cemaat-i İslamî'nin içinde ve dışında tartışma

kapısının açılması endişesi kalıyor. Bu ise yeni bir şey olmayacaktır. Çünkü daha önceden de Amritsar'da [29] çıkan "Ahbar-ı Ehl-i Hadis" adlı

dergide "Ehl-i Hadisin Tasdiki" başlığı altında bu konu tenkid edilmişti. Şimdi de bir hocafendi" adlı kitabında [30]

Tefhimat'taki "İtidal Yolu" adlı konudan iktibaslar yaparak, Cemaat-i İslamî ile hemfikir olan Ehl-i Hadis'e mensup kişiler arasında nefret uyandırmaya devam ediyor. Şu anda fitne için gerekli tüm malzeme hazırlanmış durumdadır ve Cemaat'in fikirlerinin yaygınlaşması önlenmektedir.

Ama, eğer bu konular sizin mektuplarınızdan da anlaşıldığı gibi fer'i ve ikinci dereceden bir öneme sahipse o zaman, "Tefhimat" gibi asılla ilgili ve mühim bir kitap vasıtasıyla bu gibi konuların gündeme getirilmesi ve anlatılmasına lüzum yoktu. Bunun için sadece Tercümanul Kur'an'ın sayfaları yeterli idi. Üzülerek belirtiyim ki, sizin fer'i olarak yazdığınız şeyler Cemaat'in fikirlerinin yayılması yolunda engel olmaktadır. Siz kendiniz Cemaat-i İslamî'nin tüzüğünün 5. maddesinin "d" fıkrasında, Cemaat-i İslamî üyelerinin dinde hiçbir önemi olmayan tüm tartışmalardan hayatlarını temizlemelerinin zorunlu olduğunu yazıyorsunuz. Öyleyse önemli olmayan meseleler neden önemli kılınmaktadır ve bu amaçla Tefhimat sayfaları neden doldurulmuştur? Acaba, ıslah için bundan başka bir iş kalmamış mıydı?

Şu halde burada, ayrı ayrı iki şeyin birbirine karıştırılmaması çabası göze çarpıyor. Fikhî teferruatla amel etmek hususunda Kitap ve Sünnet'e uygun olmak koşuluyla farklı yaşayış biçimleri sergilemek ayrı meseledir ve buna tahammül edilebilir. Yani, bu konuda temel meselelerin iştirak ve itihadi için hoşgörü gösterilebilir, ama usulen Nebi'den (s.a) gelen rivayetle, müctehidin dirayetine aynı derecede bir özellik vermeye tahammül edilemez. Hatta bazı durumlarda bu tavır hadisi inkârla eş anlamlı olabilir. Hanefî mezhebinin büyükleri bile buna razı olmamış, İmam Ebu Hanife

de bu gibi inanç ve fikirlerden usanmış ve rahatsızlığını belirtmiştir. Ayrıntılar için Huccetullah'il Bâliğa [31] ve Şamî [32] incelenebilir.

Şimdi, bu kargaşayı önlemek "Tefhimat" kitabının yeni baskılarından "İtidal Yolu" adlı konuyu çıkarmak ve Tercüman'ul Kur'an'da mutedil ve müeddeb bir eleştiri yazısının yazılmasına müsaade etmekle mümkündür. Bu tenkid dostça ve cemaatleşmenin terakkisi için olacaktır, muhalifçe değil.

"Ne söylüyorsak Allah şahittir." Tercüman'ul Kur'anın üstün hizmetlerine bu gibi ümitler bağlamanın yersiz olmaması dileğiyle.

Cevap:

Ben, yazdığım son mektupla ikna olabileceğinizi sanmıştım. Ama mektubunuzu okuyunca sizi iknada başarılı olamadığımı anladım. Sizin bana sorduğunuz soruya karşılık benim de size bir sorum var. Şunu demek istiyorum: Kitaplarımda teferruat ve ayrıntılarla ilgili gözünüze sadece şu "İtidal Yolu" adlı konu mu çarpmıştır? Yoksa başka bölümlerde de ayrıntılarla ilgili meselelerden bahsetmemiş miyim? Eğer diğer bölümlerde de bunun gibi konular varsa -ki şüphesiz var- öyleyse neden cüz'î ve fer'i meselelerde çatışmamakla birlikte, tartışmaları küllî ve temel konularla sınırlandırma üzerinde ısrar etme zaruretinin sadece bu noktada hissettiniz?

Sizin, benim kitaplarımda cüz'î ve fer'i meselelerle ilgili hiçbir konu olmaması gerektiği şeklindeki görüşünüz haddi zatında doğru değildir. Belki de hiçbir kimse araştırmalarını sadece küllî meselelerle sınırlı tutmayı başaramaz. Bazan küllî ve temel meseleleri açıklarken cüz'î meselelerden de bahsetmek gerekebilir. Bazan insanların şek ve şüphelerini izale etmek için onların teferruata ait sorularını da cevaplandırmak gerekir, bazan da bizzat meselelerin tahkiki sürecinde cüz'iyattan bahsetmek icap eder. Bu gibi şeyler söz konusu olduğunda ise, şüphesiz birçok mesele şöyle ya da böyle herhangi bir grubun mezhebi görüşüne muhalif olabilir. Bu yüzden, sizin böyle bir istekte bulunmanız daha baştan yanlıştır.

Üzülerek belirtmek lazım ki, önceki mektuplarım üzerinde düşünmemişsiniz. Ben, o mektuplarımda şunu arzetmeye çalışmıştım: Dinin hayata hakim kılınması için yapılan çalışmalarda çeşitli mezheplere mensub cemaatleri bir araya toplamak için fikhî meseleler üzerinde araştırma yapma hürriyetinin herkesten alınması ya da önce bütün bu meseleleri halledip tek mezhebe bağlı bir cemaat kurmak için çalışma yapılması diye bir şart yoktur. Bunun üzerine, meseleleri araştırmada herkesin serbest olması gerekir. Sadece araştırmada değil; kişinin görüşünü açıkça ortaya koymada da serbest olması gerekir. Herhangi bir kimsenin mezhebinin başka bir kimseye musallat edilmemesi daha doğrudur. Bununla ilgili olarak atıfta bulunduğunuz tüzük maddesinin amacı, sizin anladığımız şekilde değildir. Aksine bu maddenin amacı, sürtüşme ve kavgayı engellemektir.

Benim önceki yazdıklarımın sizin acaip acaip mânâlar çıkarmanızdan dolayı hem üzgünüm, hem de şaşkın. Sizin başka bir şahsın görüşünü kavramaya çalışacağımız yerde suizanla birşey uydurup ona nisbet etmeniz hayret verici birşeydir. Sizin, "usulen Nebi'den (s.a) gelme rivayetle müctehidin dirayetini bir tutmaya tahammül edilemez. Hatta bazı durumlarda bu tavır hadisi inkar etmekle aynı anlama gelebilir" şeklindeki cümlelerin benim görüşümün sözcüsü ya da tercümanı değildir, yani; görüşümü aksettirmemektedir. Siz, kendiniz insafla karar verin: "Tefhimat" ta hadisle ilgili yazdığım yazıları, diğer kitap ve yazılarımda hadisten gösterdiğim delilleri ve çıkardığım hükümleri, bütün bunları gördükten sonra; benim zerre kadar bile olsa hadisi inkar edenlerin mezhebine herhangi bir eğilimim olduğu ya da olabileceği şüphesine yer verilebilir mi? O halde,

eğer siz beni müslüman olarak görüyorsanız, nasıl oluyor da beni, herhangi bir rivayeti hakikaten Rasûlullah'ın (s.a) hadisi olarak kabul ettikten sonra, buna herhangi bir kimsenin içtihadını veya herhangi bir imamın sözünü tercih edebileceğim zannında bulunabiliyorsunuz? Tercih bir kenarda dursun, eğer ben bunun her ikisini müsavi olarak görsem, hatta düşünsem, nasıl mü'min olarak kalacağım?

Aslında, sizin içinde bulunduğunuz yanlış anlayışın sebebi şudur: Siz bizim icthad ve istinbatı, Rasûlullah'ın (s.a) hadisine tercih ettiğimizi veya ikisini müsavi olarak gördüğümüzü zannediyorsunuz. Halbuki hakikat bu değildir, işin aslı şudur: Haddizatında Rasûlullah'a (s.a) nisbet olunan herhangi bir hadisin nisbetinin sahih ve muteber olup-olmadığı söz konusu edilmektedir. Size göre, muhaddislerin sened itibarıyla sahih olarak gördüğü her rivayetin Rasûlullah'ın (s.a) hadisi olduğunu kabul etmek zorunludur. Ama bize göre bu zaruri değildir. Biz, senedin sıhhatini, hadisin sahih olması için yeterli delil olarak görmüyoruz. Bize göre senet, herhangi bir hadisin sıhhatini belirlemede tek kaynak değildir. O, herhangi bir rivayetin Rasûlullah'ın (s.a) hadisi olduğu üzerinde zann-ı galib hasil olmasına yarayan kaynaklardan bir tanesidir. Biz, senetle birlikte metin üzerinde de düşünülmesini zorunlu görüyoruz. Kur'an ve Hadis'in bütünüyle incelenmesi neticesinde kazanılan din anlayışının da gözetilmesi lazımdır. Ayrıca, hadisin o hususî rivayeti hangi mesele ile ilgili ise, o konuda sabit olmuş sünnet olarak bildiğimiz daha kuvvetli kaynaklar da gözden geçirilmelidir. Buna ilaveten, bizim herhangi bir hadisi Rasûlullah'a (s.a) nisbet etmeyi uygun bulmadığımız başka çeşitli yönler de söz konusudur. O halde bizimle sizin aranızdaki ihtilaf, Rasûlullah'ın (s.a) hadisinin müctehidin içtihadıyla müsavi olup olmaması meselesi değildir. Bilakis ihtilaf şu meselededir: Rivayetlerin reddi veya kabulü ve bu rivayetlerden hüküm çıkarmada muhaddisin hadisin senedi itibarıyla görüşü ve müctehidin dirayeti itibarıyla görüşü mertebe olarak müsavi midir, değil midir noktasındadır. Veya ikisinden hangisinin görüşünün daha da ağırlıklı olduğu noktasındadır. Bu konuda eğer bir kimse ikisini eşit olarak görürse, herhangi bir günah işlemiş olmayacağı gibi, ikisinden birini diğerine tercih ederse de günah işlemiş olmaz. Ancak, sizler onu günahkâr göstermek için lüzumsuzca suçluyor ve "o, hadisi Rasûlullah'ın (s.a) hadisi olarak kabul ettikten sonra, müctehidin görüşünü hadise denk, hatta hadise tercih edilebilir olarak göstermiştir" diyorsunuz. Halbuki böyle bir şeyi düşünmeye mü'minin kalbinde yer yoktur.

Muhaddislerin hadisleri, sahih, sahih olmayan, zayıf vs. olarak belirledikleri esaslarda birçok zaaf yönleri bulunduğunu "İtidal Yolu" adlı yazımda açıklamıştım. Orada misal olarak verdiğim meseleleri daha çok Allâme İbn Abdilberr'in kitabı "Camiu Beyan'il-İlm" den aktardım. Siz lütfen bana, söz konusu zaafın hadis ilminde var olup olmadığını bildiriniz. Eğer var ise, o zaman siz beyler bizden muhaddislerin görüşlerine iman etmemizi neden bu kadar şiddetle istiyorsunuz? Biz muhaddislerin önemsiz olduklarını ne söylemişizdir ve ne de hiçbir zaman kalbimizde böyle bir düşünceye yer vermişizdir. Bunun aksine biz, hadisi tahkik ederken, herşeyden önce sened itibarıyla hadisin durumunun ne olduğuna bakmayı zorunlu görüyoruz. Bu meselede hadise kendi kitabında yer veren muhaddisin mertebesini de göz önünde bulundurarak, onun görüşüne fazlasıyla itibar da ediyoruz. Ama bahsettiğim konuda, hadis ilminin zikrettiğim zayıf taraflarından dolayı, sırf rivayet ilminin ortaya çıkardığı malumatlara bütünüyle itimad ederek, bu ilme göre sahih olarak belirlenmiş her hadisi mutlaka Rasûlullah'ın (s.a) hadisidir diye kabul edemeyiz. Benim sizin bu konudaki görüşünüzü kabul etmediğim gibi, siz de benim bu konudaki görüşümü kabul etmeyebilirsiniz. Ama, bu ayrıcalığın neticesi, gerçekte işlemediğimiz bir cürümle sizin tarafınızdan suçlanmak olmamalıdır.

Siz eğer "İtidal Yolu" üzerine ilmî bir eleştiride bulunur sanız minnettar kalırım. Hatam ortaya çıkarsa ondan dönmekte hiçbir duraksama göstermem.

[33]

Şeriat Taki Cüzıyyat Ve Dinin Gereklere

Soru:

Toplantıya [34] katıldıktan ve çeşitli cemaatlerin raporlarını dinledikten sonra, ben ve arkadaşlarım, bizim cemaatin literatürünün (kitap, dergi vs.) dağıtılması ve tebliğinde yapmış olduğumuz işlerin oldukça zayıf kaldığı kanısına vardık. Bu yolculuğumuz bizim için geçmişte yaptığımız eksikliklere pişman olmaya ve gelecekte yapacaklarımız için azim ve ihlasımızı bilemeye bir vesile oldu. Dua buyurunuz ki, cemaatleşmeye yönelik mesuliyetlerimizi bağlılık, himmet ve cesaretle eda edebilelim.

Bu umut verici ve sevindirici manzarayla birlikte kapanış konuşmasındaki [35] bazı noktalar bazı hemdert arkadaşlarımızı üzdüğü gibi, diğer bölgelerdeki Cemaat üyeleri ve taraftarları arasında bir hoşnutsuzluğa vesile oldu. Şunu arzetmek istiyorum: Allah'ı inkar edenler taifesi dine saldırılarında pervasız ve oldukça hırçın oldukları halde; hilim, tahammül ve güzel öğüde müstehaklırlar da, acaba dindarların kendi kabuğuna çekilmiş dar görüşlü tabakası bu davranışa lâıyk değil midir?

Acaba, onların itiraz ve şüpheleri; hikmet, güzel öğüt, hilim ve tahammül yoluyla yok edilemez mi? Kapanış konuşmasının son bölümü biraz hislere mağlup olmuşluğu çağırıştırıyordu sanki.

Konuşmanın sıhhati hususunda bir sözümüz yok, yalnız kullanılan tabirlere ve üsluba karşıyız. Kur'anın tebliğ usulü: "(Uhud Savaşında) sen Allah'tan gelen bir merhamet sayesinde ki, onlara (ashaba) yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, muhakkak onlar etrafından da-

ğılıp giderlerdi" [36] ayet-i celilesinden alınabilir ve buna tabi olmakla tüm güçlükler çözümlenebilir. Ben, sizin genel tebliğ ve anlatma üslubunuzun hikmetlice olduğunu da inkar etmiyorum. Bu yüzden, bu defa, âdetiniz hilafına üslubunuzun katılığını görünce taaccüb ettim.

İkinci olarak şunu iletmek istiyorum: Fer'î meseleler ve sünnetlerin zahirindeki değişme ve dönüşüm üzerinde önceleri pek ısrar edilmesi ve müslümanlarda korku ve nefret uyandıracak bir tavıra başvurulmaması hikmet ve şer'î maslahatın gereğidir. Bu yüzden Rasûlullah (s.a) münafıkların öldürülmesi ve Kabe binasının yeniden inşasından kaçınmıştır. Sakalın bırakılması ve kısaltılması hakkında selef içerisinde ihtilaf olduğunu ve sizin seçmiş bulunduğunuz amel tarzına yer bulunduğunu kabul ediyorum. Bu noktada, bir tutam miktarınca sakal bırakmanın caiz olduğunu siz de inkar etmezsiniz. O halde, acaba halkı tedirginlik ve korkudan kurtarmak için sizin de sözü geçen cevapla amel etmeniz daha münasib ve hikmetlice bir iş olmaz mı? Çünkü, aşırılığın hakim olduğu mevcut durumun ıslahı,, temel ve önemli meselelerin zihinlere yerleştirilmesinden sonra da gerçekleştirilebilir. Cemaat-i İslamî'ye kalbten bağlılığım dolayısıyla bu birkaç satırı karalıyorum. Üzerinde düşüneniz ümidiyle.

Cevap:

Din ehline karşı, münkirlere gösterilen üslubun aynısının gösterilmesini istemenizi öğrenmek beni şaşırttı. Siz sadece, yumuşaklığı hikmetin gereği olarak görüyorsunuz. Halbuki Kur'an ve Sünnet üzerinde çalışma yapılırca, hakkı kabul eden kişilerden hak aleyhine şeyler südür etmesi durumunda, daha baştan, hakkı kabul etmeyenlere takınılan tavırdan daha farklı bir tavır takınıldığı belli olmaktadır. Allah (c.c) ve O' nun Rasûlü'nden (s.a) bazı durumlarda sadır olan son derece yumuşaklık, nasıl hikmetin bir gereği ise, daha başka bazı durumlarda sert bir dil ve katı bir üslup kullanılması da aynen hikmetin bir gereğidir. Ben sadece bilmek istiyorum: Acaba benim son konuşmamda öne sürdüğüm düşüncelerde hakikate aykırı olan birşey var mıydı? Yine benim bu konuşmada sarfettiğim sözler, gerçekte bu merhalede söylenmesi zorunlu olan şeyler değil miydi? Eğer bu iki noktada herhangi birşey varsa mutlaka yazınız, ama eğer siz söylenen sözlerin hak olduğunu ve insanların dikkatlerini dinin gerekleri tarafına çekmek için bu zamanda bu meseleleri açık açık ortaya koymanın zorunlu olduğunu kabul ediyorsanız, üslup ve dilden şikayet gereksizdir. Ben sizi, hislerine mağlup olacak bir kimse olmadığımı dair temin ederim. Yumuşaklık olsun veya katılık olsun; ne gibi bir üslup seçiyorsam, hislerime dayanarak değil; soğukkanlılıkla, o durumda gerçekten öyle gerektiği için seçiyorum. Siz sadece kendi çevrenizi tanıyorsunuz, ama üzerimde olan mesuliyet yükünden dolayı ben tüm cemaat ve hareketin durumunu göz önünde bulunduruyorum.

Eğer ben, bu fırsattan istifade ederek dinin asıl gereklerini açık seçik bir üslupla beyan etmez ve fer'i meseleleri dinin aslı olarak göstermeye çalışan ve dinin asıl gereklerine gafleti arttıran insanların yanlışlarını tamamiyle açıklayıp ortaya dökmeysem, bunun neticesinin bizim hareketimize oldukça zararlı olacağını çok iyi hesaplamıştım. Çünkü, azımsanamayacak sayıda böyle özelliklere sahip bir grup, hareketimizin sadece sathî bir tesiriyle bizim tarafımıza çekilmiş bulunmaktadır. Ama onlar, eski taassubları ve yanlışlarından hiçbirisini düzeltmeye zerre kadar yanaşmamaktadırlar. Tersine bizden de, kendilerinin "ıslah" adı altında yaptıkları yanlışlıklara düşerek, bozukluklara sebebiyet vermemizi istemektedirler. Bu yüzden, bu merhalede ben onları uyarmasaydım, bu kimselerin Cemaatin kapısına dikilerek iş yapacak yerde işimizi bozacak karışıklıklara sebep olmaları endişesini taşıyordum.

Benim bu konuşmamı dinledikten sonra bu gibi kimselerin sarfettiği sözlerden şu inanca vardım: Bu kimseler dinle ilgili bir iş yapacak değiller ve onların bizim yanımıza gelmeleri; bize uzak kalmalarından, hatta muhalefet etmelerinden bile daha fazla tehlikelidir. Kur'an ve Sünnet açısından benim konuşmamın içerisinde tenkid edilebilecek bir nokta bile gösteremeyen, hatta benim dinin asıl gayesi olarak gösterdiğim şeylerin Kur'an ve Sünnet açısından gerçekten dinin asıl gayesi olduğunu, benim öne aldığım ve sona bıraktığını şeylerin gerçekten öne alınması ve sona bırakılması gerektiğini kabul etmek zorunda kalan kimselerin, bütün bunlara rağmen benim konuşmama itiraz etmede, hoşnutsuzluklarım ve incindiklerini izhar etmekle vakit kaybetmelerine, gelin siz bir mânâ verin. Öyleyse onlar, kadir ve kıymete ne kadar müstehaktırlar ki, onların his ve görüşlerine saygı gösterilsin. Bu gibi kimseler, hakkın değil; nefislerinin kullarıdır. Onların içlerinde, yaptığı yanlışlıklardan dolayı dikkatleri çekildikten sonra kendilerini ıslah edebilecek, hak açıkça gözler önüne geldikten sonra onu kabul edebilecek kadar da, Allah korkusu yoktur. Bunun yerine hak söz onlara nasıl olup da açık açık söyleniyor ve bunu söyleyen onların içinde olduğu taassuba neden batmıyor diye bir de şikayet etmektedirler. Eğer bu gibi insanlar münkirlerden olsa idi; biz, onlara biraz da olsa tolerans gösterebilirdik, ama bu kişiler nefislerine tapmalarına rağmen hakka tapanların en ön safında yer almakta ve dindarlık kisvesi altında insanları aldatmaktadırlar. Bu yüzden bunlar, ne herhangi bir toleransa müstehaktırlar ve ne de bu insanların uzaklaşmasından hak yolunda çalışmak isteyen bir kişi üzüntü duyabilir. Bu kişiler her ne yapmışlarsa, hizipleri adına yapmışlar, din adına müsbet hiçbir adım atmamışlardır. Şimdi, ben bunlara açık açık, eğer gerçekten dini muzaffer yapmak istiyorlarsa, bunun yolunun ne olduğunu, onun yüzünden şimdiye kadar birşey yapamadıkları din anlayışlarındaki kusurlarının ne olduğunu anlatmayı diledim. Eğer bu kişilerin gerçekten dine kalpten bir bağlılıkları olsaydı, benim sözlerimi iştir iştirmez gözleri açılır ve içlerinde tevbe ve yaptıklarından geri dönme cezbesi vücuda gelirdi. Ama, bunun tersi oldu ve onlar bana darıldılar. Şu an bile onlar, şimdiye kadar yakalarını kaptrageldikleri o taassub ve teferruatı tapıcılıklarını tercih etmektedirler. Onların bu keyfiyetini gördükten sonra çok sevindim. Bu fitneci grubun yaklaşma yerine uzaklaşmasından dolayı Allah'a hamd ediyorum.

Allah (c.c) göstermesin, ben bu toplantı sırasında bu sözleri açık açık ortaya koymada herhangi bir gevşeklik gösterseydim, bu benim sonradan üzüntü duyacağım bir eksiklik olurdu. Bana sanki, Allah Teâlâ bu gibi insanlara onların dine hizmet etmeleri tevfikini irade buyurmuyor gibi geliyor. Öyle fitnelere hizmette bulunageldiler ki, Allah Teâlâ büyük ihtimalle onlara içinde buldukları fitneler için tevfik vermeyi irade buyurmaktadır.

Sakala yönelik olarak yazdıklarınızla ilgili size şunu iletmek istiyorum: Ben amellerimle, işi bid'atları sünnetle özdeşleştirmeye kadar götüren bir zihniyeti beslemeyi hoşgörmüyorum. Bana göre; nassla gelmemiş herhangi bir şeyi nass'la gelmiş gibi göstermek, herhangi bir sünnetle gelmemiş bir şeyi (şer'î ıstılaha göre sünnet olmayan) sünnet olarak göstermek bid'attır ve bu, malum ve maruf bid'atlere nisbetle dinin daha fazla tahribine sebep olan tehlikeli bid'atlardandır.

Sakal meselesi de bu kabildendir. İnsanlar, nassla gelmemiş bir miktara nassla gelmiş olan bir şeye verilmesi gerektiği gibi bir önem vermişler ve üzerinde durmuşlardır. Dahası, bundan daha tehlikeli bir yanlış olarak yaptıkları şudur: Nebimizin (s.a) âdeten yaptığı şeyleri, O'nun (s.a) uygulamaya koyulması ve yürütülmesi için gönderildiği sünnetle özdeş tutmaktadırlar. Halbuki Peygamber Efendimizin âdeten yapmış olduğu şeyleri sünnetleştirmek ve bütün dünyadaki müslümanlardan bu âdetleri benimsemelerini istemek Allah ve Rasûlü'nün hiçbir zaman isteği değildi. Dinde yapılan bu tahrifin önüne ben eğer perde çeker ve halkın beni görmek istediği konuma uygun bir kalıba kendimi sokarsam, Allah katında şiddetli bir sorguya çekileceğim ve o sorgulamada kimsenin bana yardıma gelemeyeceği bir cürmü işlemiş olacağım. Bu yüzden, kendimi bu uhrevî tehlikeye atmaktansa, insanların zevki aleyhine yapılandırmayı çok daha uygun görüyorum.

Soru:

Dâr'ul İslâm'daki toplantıdan [\[37\]](#) sonra ben şifahen de artı zetmişim. Şimdi de, dinin hayata hakim kılınması farizasını diğer farzlar üzerinde, hatta farzların aslı ve bu yolda çaba sarfetmeyi takvanın ruhu ve özü olarak gördüğümü belirterek şunu arzetmek istiyorum:

Kapanış konuşmanızda "takua"nm tezahürünü açığa vurmanın ehemmiyetim nefyetmede gösterdiğiniz şiddet, eğitilmemiş Cemaat üyelerinin "sünnete itirazsızlık" hislerinin kabarmasına yol açacak. Samimi söylüyorum. Bunun belirtilerini toplantıdan sonra mülâhaza ettim. Bu şiddetin neticesi olarak da dıştaki insan grupları arasında harekete şüpheli gözlerle bakılacaktır. Çünkü bundan önce de hareketin bazı davetçileri takvanın bazı görüntülerine önem verme ve onu talep etmede canla başla çalışmaya, cûş-ü hurûş içerisinde muhalefet etme şeklinde "sünnetle alay"a başlamışlardı. İkinci olarak şunu belirtmek istiyorum: Bu konuşma sebebiyle kötü niyetli unsurlara kendi elimizle sanki öyle bir havalı tabanca hazırlamış olacağız ki, isterse o, gerçekte mermi atma işini hiç yapmasa da onun gösterişli sesi hakka doğru yürüyenlerin kalplerini hoplatabilecektir. Peygamber Efendimiz (s.a.) bu gibi meselelerde halkın fitneye düşebilme ihtimalini göz önünde bulundurmıştır. Nitekim Beytullah'ın yeniden inşası programını Peygamberimiz (s.a) sırf halkın cehaleti ve İslam'a yeni girmiş olmaları sebebiyle ertelemiş ve evinde Hz. Aişe'ye bu meseleyi bir defa açması dışında, hiçbir vaaz ve hutbesinde halkın dikkatlerini bu noktaya çekebilecek kadar birşey söylememiştir. Buna ilaveten, takvanın belirtileri meselesinde de doğru olan, diğer meselelerde olduğu gibi, ilk davetçi ve muslih Peygamber Efendimizin (s.a) zafî örneklerine ittiba etmektir. Bunu kabul ettikten sonra şu rivayeti göz önünde bulundurmalıyız:

Rasûlullâh (s.a) sakalını göğsünü dolduracak şekilde uzatmıştı."

Rasûl'ün (s.a) bu örneğine ittiba ederek, eğer siz ifrat ve tefriti ıslah ederseniz, dolayısıyla buradaki itirazcıların ayıp bulma fırsatı az olacak ve oradaki garbzede insanlar için nefsin tuğyanı ve atalara itaat için daha az fırsat kalacaktır. Buna dayalı olarak, ben sizinle görüştüğüm zaman, sizin şahsen sakalın ifası ya da bırakılmasıyla amel etmenizi ve diğer yönleriyle sünnetin zevahirinin tekmili, şüphesiz din için faydalı olacak diye arzetmiştim. Bununla şunu düşünüyorum: Buradaki muhalifleri, çeşitli dini meseleleri aslı yerine koyarak, bu meselelerin gerçek özellikleri ve önemleri hakkında aydınlatarak ıslah etmeliyiz, ama diğer tarafta, takvanın görüntüsü meselesinde nebilerin sünnetine, özellikle, sakal sünnetine ittiba etmeyi zorunlu görmeyen, hatta nefret ve alay konusu yapan modern eğitim görmüş kimselerin ıslahı da üzerimize bir vazifedir. O halde, bu vazifeyi yerine getirirken takvanın görüntüsünün korunması için kadim dindar tabakanın telkinatının ruhuna uyan müsbet bir şiddet göstermek daha faydalı olmaz mıydı?

İlave olarak şunu demek istiyorum: İslâm'ın temel gerçeklerini bile tüm genişliğiyle yayamadığımız sayısız Allah kulunun kalplerinin kapılarını aralama görevini yerine getirmemiz gereken şu zamanda, bizim fer'i meselelerin dikenlerinden paçamızı sıyrıp, asıl maksadımıza doğru ilerleyen bir ânımızı bile zayi etmememiz daha iyi olmaz mı? Aksi halde, iyi gün dostlarından eğrilğe çalışanlar, fitne ve tevile sarılanlar olursa, böylesi bir durumda sadece zaruret dışı bu meselelerle meşgul olup kalacağımızdan ve asıl gayemizden uzaklaşacağımızdan korkuyorum. O halde "takvanın tezahürleri" vb. konular üzerine yazı yazarken ve konuşma yaparken katı ve sert üslûblardan kaçınmanın daha iyi olacağını düşünüyorum.

Cevap:

Yazmış bulunduğunuz meselelerin çoğunu şifahen cevaplamıştım ve şimdi de bu şifahi cevaplarıma herhangi bir ekleme yapma zarureti hissetmiyorum. Yine de, bir iki mesele üzerinde kısaca durmak istiyor ve bunu kâfi görüyorum.

Siz, takvanın tezahürleri ile ilgili olarak, benim sünnetin alaya alınmasında başlangıç olabilecek ve bazı kimselerin sünnete itinasızlığına sebep olabilecek şekilde aşırı gittiğimi defalarca söz konusu ettiniz. Lütfen bana, sizin aşırı gitmekle tabir ettiğiniz sözlerimin hangi sözler olduğunu belirtir misiniz? Eğer o sözler aklınızda yoksa, birazcık sabrediniz. Ben bu konuşmamı yazıya geçirdikten sonra inşaallah kısa bir zaman içinde yayınlayacağım. O zaman siz onu okuyunuz ve aşırı gittiğime delalet eden lafızları işaretleyerek bana yollayınız. Aynı şekilde, eğer hatırlınızda kalmışsa, benim konuşmam yüzünden kendileriyle fikir teatisinde bulunup da sünnete itinasızlıklarını gözlemlediğiniz Cemaat-i İslâmî üyelerinin adlarını ya da en azından hangi bölgedeki cemaate mensub olduklarını bana yazınız ki, ben de onlarla ilgili sizin tahmininizin mi, yoksa onların benimle ilgili tahminlerinin mi yanlış olduğunu tam manasıyla teşhis edebileyim.

Acaba şunu hiç düşündünüz mü: Bu cemaate girdikten sonra sakal bırakan kimseler, sünnete tâbi olmayı tebliğ ettiklerini iddia eden kimselerden herhangi birinin tebliğiyle yüzlerini sakalla süslerler miydi? Halbuki cemaate girdikten sonra biz, onlara sakal ya da takvanın diğer belirtileriyle ilgili bir şeyle amel etmeleri için, işaretle bile olsun birşey söylemedik. Bu kimseler önceden rüyalarında bile çehrelerinde sakal görmeye razı olmazken, kendiliklerinden sakal bıraktılar ve kılık-kıyafetlerini değiştirme yolunu tuttular. Bunun asıl sebebi, bizim onlara sadece dindarca yaşamaya uygun olan temel şeyleri, yani; Allah ve Rasûlu ne bağlılık ve itati öğretmek ve telkin etmek için tüm gücümüzü harcamamız idi. Bundan sonra, onlara herhangi bir şeyi ayrı ayrı telkin etmemize lüzum kalmadı. Bazı şeylerin Allah ve Rasûl'ün hükmü olduğunu ya da onları Allah ve Rasûl'ün beğendiğini anladıkça, onları seçmeye kendi nefislerini mecbur ettiler. Allah ve Rasûl'ün beğenmediği şeyleri anladıkça da, o şeyleri kendi kendilerine terk ettiler. Bu süreçte, onların içinde sadece sizin nezdinizde sünnete ittiba olarak adlandırılan değişiklikler olmadı. Ayrıca dinin gerekleri konusunda son devrin din önderlerine kadar birçok kimsenin uzak olduğu değişiklikler de husule geldi.

Bütün bunları gördükten sonra sizin, beni muhatab tutarak, "sizin söyledikleriniz yüzünden insanlar arasında sünnete itinasızlık ve istihza keyfiyeti peydahlanacak ya da peydahlanmıştır" demenize hem şaşırdım ve hem de üzüldüm. Ben mecbur kalarak, hatta; darda kalarak, açık açık konuşmaya şöyle bir zamanda başladım: Bir grubun tavırlarından anladım ki, onlar bir taraftan bizim davetimize "lebbeyk" deyip bizimle birlikte ilerlerken, diğer taraftan teferruatı, asıl ve temel konuların önüne alarak , yazmak ve konuşmak, tartışmak ve çekişmek suretiyle tüm güçlerini sadece teferruat üzerine sarfetme gibi eski hastalıklarını üzerlerinde taşıdılar. Bundan dolayı, eğer bu grup bu hastalıklarıyla birlikte cemaate girerse, dışarıda olan herşeyin silbaştan cemaat içersinde de olacağı endişesine kapıldım. Bu yüzden bu gibi insanların bizim işimizin insanı olmadığını ve bizim davetimizin mizacının, onların fitrî mizaçlarından tamamen farklı olduğunu açıklamak zorunda kaldım. Eğer onlar beyinlerini ıslah edip, din anlayışlarını düzelterek gelmek isterlerse gözümüz aydın, gönlümüz hoş. Ama cemaate gelip veya cemaatle kalarak, sayesinde din adına bir iş yapmak şöyle dursun, işleri daha da bozdukları herşeyi yapmak isterlerse, cemaatimizi bozmak yerine eski meşguliyetlerini cemaatten dışarıda kalarak sürdürmeleri daha evladır.

Bu sebepten ben, ne yaptım ve ne söyledimse, iyice düşünüp taşındıktan sonra yaptım ve söyledim. Allah'a şükürler olsun, ben herhangi bir işi ya da şeyi hislerime mağlub olarak yapmadım ve söylemedim. Konuşmamda kullandığım her kelimeyi ölçe biçte söyledim ve bunun hesabını Allah'a (c.c) vereceğim düşüncesiyle söyledim; kullara değil. Nitekim ben, hak hilafına hiçbir kelime söylemediğimden ve ne söyledimse, bunun söylenmesinin dine hizmetin bu merhalesinde kaçınılmaz olduğundan tamamen mutmainim. Bunları söylemekten değil de, söylememekten hesaba

çekileceğim endişesine sahibim. Şu an, sizin yazmış bulduklarınızda da bu görüşümü gözden geçirmeyi gerektirecek hiçbir şey yok. Size şifahen de belirtmiştim ve şimdi yazarak da arz etmek istiyorum ki, ben dini bilgilerime ve nasibim olduğu kadarıyla şer'î ilmime dayanarak, sadece sözlerimle değil, amellerimle de şeriat hakkında halk içinde yaygınlaşmış bulunan yanlışlıkları düzeltme ve ıslah etmeyi üzerime bir farz olarak görüyorum. Sırf insanların hoşnut olmalarını gözeterek, onların beni görmek istedikleri renkte kendimi ortaya sürmeyi ve onları; şeriatın asıl gereklerinin, onların anladığı şekilde olduğu yanlış anlayışına sürüklemeyi günah olarak görüyorum. Ben usve, sünnet, bid'at vs, gibi ıstılahların genellikle sizin nazarınızda revaçta olan mefhumlarını yanlış ve hatta dinin tahrifine mucib olarak görüyorum. Sizin, Peygamber Efendimiz (s.a) ne kadar uzunlukta sakal bıraktıysa, o kadar uzunlukta sakal bırakmayı Rasûlullah'ın Sünneti ya da örneği (usve) olarak gösteren düşüncenin mânâsı şudur: Siz Rasûl'ün (s.a) âdeten yaptığı şeyleri, aynen Peygamberimiz (s.a) ve diğer peygamberlerin kaim ve cari kılmak üzere gönderilegeldikleri sünnet olarak görüyorsunuz. Ama, bana göre sünnetin sahih tarafı bu olmadığı gibi, ben bu gibi şeyleri sünnet olarak göstermenin ve bunlara ittiba üzerinde ısrar etmenin, oldukça kötü neticeleri önceden de zahir olmuş ve gelecekte de zahir olma tehlikesi olan şedid bir bid'at ve tehlikeli bir din tahrifi olduğuna inanıyorum.

Benim bu görüşüme katılmamakta serbestsiniz, ama ben, Kur'an ve Sünnet'in mütalaasına dayalı bu görüşe sahip olduğum sürece, sizin de benim kendi akide ve ilmim hilafına, sizlerin sünnet zannettiğiniz şeyleri tercih etmemin hiçbir şekilde doğru olmadığını anlamamız gerekmektedir. Siz, bunu yapmadığımız takdirde, halkın benim hakkımda kötü düşünceye kapılacağı ve bunun, halkın bu davete icabet etmesine mani olacağı endişesini söz konusu ediyorsunuz. Bana öyle geliyor ki, siz; Allah'a (c.c) çağırma cevaben beni tersine, insanlara (itaate) çağırarak istiyorsunuz. Siz beni, onları çağırdığım şeylerin dinde hangi makama ve buna karşılık onların benim çağırımı kabul etmede duraksama ya da inkarlarına sebep olan şeylerin dinde ne kıymete sahip olduğunu anlayabilecek ve içlerinde hak ve hak olmayanı seçebilecek kadar bile muhakeme gücünün kalmamış olduğu kimselere itaata çağırıyorsunuz. Bu gibi, hak tanımaz ve hakka tapma kisvesi altında kendi hayallerine tapankimseler, hisleri ve fikirlerine hürmet gösterilebilecek oranda hangi kadir ve kıymete müstehaktırlar ki! [\[38\]](#)

Sünnet Ve Âdet Terimleri Arasındaki Temel Fark

Soru:

Siz "takvanın tezahürleri" ile ilgili görüşlerinizi bildirirken sünnet ve bid'at hakkında şu cümleleri kullanmıştınız: "Ben sünnet, bid'at vs gibi ıstılahların genellikle sizin nazarınızda revaçta olan mefhumlarını yanlış ve hatta dinin tahrifine mucib olarak görüyorum". Ben, bu meselenin dinin aslına taalluk eden bir mesele olduğunu arz etmek istiyorum. Eğer bu mesele tatmin edici bir şekilde karara bağlanırsa, birçok cüz'î mesele, hatta çoğu çekişmeler ve zihni karmaşıklıklar son bulacaktır. Bu yüzden, sizden sünnet ve âdetin "efradım cami, ağıyarını mâni" tariflerini yapmanızı ve bid'atle ilgili tahkiklerinizden bizi de müstefid buyurmanızı rica ediyorum.

Meselenin biraz daha açıklığa kavuşması için şunları da arz edeyim: Sizin, "Peygamber Efendimiz (s.a) ne kadar uzunlukta sakal bıraktıysa, o kadar uzunlukta sakal bırakmayı Rasûlullah'ın sünneti ya da örneği (usvesi) olarak gösteren düşüncenin asıl mânâsı şudur: Siz Rasûl'ün (s.a) âdeten yaptığı şeyleri aynen Peygamberimizin (s.a) ve diğer peygamberlerin (a.s) kaim ve cari kılmak üzere gönderilegeldikleri sünnet olarak görüyorsunuz" şeklindeki görüşünüze muhatab değilim. Her ne kadar sakalın mutlaka bırakılmasını Rasûl'ün sünneti olarak görüyorsam da, onu bi'setin amacı ve risaletin maksadı olarak ne bundan on sene önce görüyordum ve ne de şimdi böyle bir yanlış anlamaya saplanmış durumdayım. Ben, bi'setin maksadının tek bir sünnet olduğu, o sünnetin de dinin ikamesi ve tek bir Allah'a itaatın hakim kılınması olduğuna inanıyorum. Diğer meseleler derecelerine göre önem arz etmektedirler. Bu sünnetle, diğer sünnetleri geçtik, Mescid-i Haram'ın binasının yenilenmesi, hacıların sulanması vs. gibi şer'î feraiz bile denk değildir. Bana göre, bu ihya edilmesi yüz şehidin sevabına denk olan bir sünnettir. Tabii ki Peygamber Efendimizin (s.a) şahsî sakal bırakma örneği vs. yî şeri feraizden sonraki sünnet olarak şu ana kadar kabul etmekteyim. Bu görüşümün onayı ya da tashihi için satırlarımın başındaki soruyu cevaplamamızı yorum.

Cevap:

Halk genellikle Peygamber Efendimiz hayatında ne yapmışsa onların hepsini sünnet olarak görmektedir. Ama bu büyük oranda doğru olmasına rağmen bir noktaya kadar yanlıştır da. Aslında sünnet onu öğretmek ve yürütmek üzere Allah Teâlâ'nın (c.c) Rasûlü'ne (s.a) gönderdiği amel tarzına denilmektedir. Peygamber Efendimizin (s.a) bir insan olması nedeniyle veya insanlık tarihinde belli bir devirde dünyaya gelmiş bulunan bir şahıs olması sebebiyle seçtiği ya da benimsediği şahsî hayat tarzı bunun dışındadır. Bu iki şey zaman zaman aynı amelde birbirine karışmış bir durumda olmakta ve bu durumda, bu amelin hangi cüz'ünün sünnet, hangi cüz'ünün âdet olduğunu seçebilmek, herhangi bir kimse için dinin yapısını iyi bir şekilde anlamış olmadıkça mümkün olmamaktadır.

Temel konulardan biri olarak nebilerin (a.s) insanlara sa hih ahlâk talimi vermeye ve;

"Allah'ın yaratma kanununa (uygun olan dine dön) ki insanları ona göm yaratmıştır." [\[39\]](#) ayet-i celilesinin isteğine tamı tamına uyan bir hayat tarzı öğretmek üzere geldiklerini anlamalısınız. Bu salih ahlâk ve fitrî hayat tarzında ortaya konan özelliklerden birincisi öz ve ruh, ikincisi ise kalıp ve görünüşdür. Bazı durumlarda ruh ve kalıp, her ikisi de Nebinin (s.a) söz ve ameli ile onu açıkladığı şekilde matlub olmaktadır. Bazı durumlarda ise ahlâk ve fitrat ruhu için Nebi (s.a) kendine mahsus konumu ve kendine mahsus fitrî mizacı açısından özel bir ameli kalıp benimsemektedir. Şeriatın bizden isteği ise, sadece bizim bu ahlâk ve, fitrat ruhunu benimsememiz olmaktadır. Geriye Peygamber'in (s.a) benimsediği o ameli kalıp kalıyor ki, onu benimsemek ya da benimsememekte şer'an serbestiz. Birinci tür uygulamada sünnet, ruh ve kalıbın her ikisinin toplamının adı olmaktadır. İkinci tür uygulamada ise, sünnet, sadece şeriatın bizden istediği ahlâk ve htrat ruhu olup, şeriat sahibinin (s.a) bu ahlâk ve fitrat ruhunu dışa vurma için benimsediği ameli kalıp değildir.

Misal verecek olursak; dinin isteği bizim Allah Teâlâ'ya ibadet etmemiz ve O'nu (c.c) zikretmemizdir. Bunun için peygamberimiz ruhî ve ameli şeklinin her ikisi de sünnet olan ve her ikisine de uyulması gereken bazı ameller yapmıştır. Meselâ; namaz, oruç, hac, zekat vs. gibi. Öte yanda, ruh

olarak bizim amellerimizde mutlaka olması gereken, ama kalıbının aynen yapılması gerekmeyen bazı ameller de yapmıştır. Bu kalıpların seçiminde bu ruhun ortaya çıkması için ne gibi bir ameli kalıp münasib görürsek, onu benimsemek için özgürlük verilmiştir. Mesalâ; dualar ve Peygamber Efendimizin zaman zaman yapmış olduğu zikirler. Bizim, Rasûlullah'ın (s.a) dua ederken kullandığı kelimeleri dualarımızda aynen kullanmamız zorunlu değildir. Elbette bizim o duaların tarzı ve manevi hususiyetlerini gözetmemiz gerekir. Hangi kelimelerle dua ediyorsak edelim, içinde Peygamber Efendimizin (s.a) dualarının ruhunun var olması sünnete uymanın bir gereğidir. Aynı şekilde zikirlerde de sünnet, sadece kişinin yaşamının çeşitli hal ve durumlarında Allah'ı sürekli zikretmesi, O'ndan yardım dilemesi, O'na hamdetmesi ve O'ndan hayır dilemesidir. Bu sünneti, Peygamberimiz (s.a) kendi fiilî yaşantısında yaptığı zikirlerle göstermiş ve bunu çeşitli hadislerinde açıklamıştır.

Herhangi bir kimse, o zikirleri kelime kelime ezberleyip, hadislerde beyan edildiği üzere ona iltizam etse, bu müstahsen ya da müstehab olabilir, ama bu, sünnete uymanın zorunlu bir gereği olarak gösterilemez. Herhangi bir kişi bu sünneti iyice algılayıp, başka bir yolla bunu uygulamaya koysa, değişik lafızlar kullansa da, sünnete tabi olarak kalacak, sünnete aykırı hareket etmekle suçlanamayacaktır.

İşte bu fark, toplumsal ve medeniyetle ilgili meselelerde de vardır. Mesalâ; Peygamberimizin (s.a) gönderiliş maksadları içerisinde kılık kıyafette ahlâkî ve fitrî sınırları belirlemek de vardır. Ve şu şekildedir: Elbise tesettüre uygun olmalı, onda israfa gidilmemeli, kibirlenmeye yol açmamalı,

[40]

kâfirlerin kıyafetlerine benzer olmamalı vs. Bu ahlâk ve fitrat ruhunun dışa yansımaları için elbiselerde hicabın sınırlarına dikkat etmek, ızan topuktan aşağı sallandırmak, ipek gibi şeyleri kullanmaktan sakınmak gibi bazı şeylere olduğu gibi uymak gerekir. Bazı şeyler ise, Peygamber Efendimizin (s.a) şahsî mizacı, millî hayat tarzı ve içinde bulunduğu sosyal çevre ile ilgilidir. Ne onların sünnet kılınması istenmişti ve ne de hadise dayanarak bu türden bir elbiseyi Peygamberimizin (s.a) giyindiğini delil göstererek, bu gibi şeylere uymak konusunda ısrar edilebilir. Ayrıca ilahî şeriat, herhangi bir şahsın şahsî zevkleri veya herhangi bir ulusun kendisine has medeniyetini ya da herhangi bir zamanın âdet ve örfünü tüm dünyaya daimi olarak sünnet kılmak için de gelmemiştir.

Eğer sünnetin bu açıklaması göz önünde bulundurulursa, şer'î istilahta sünnet olmayan şeyleri bilerek-bilmeyerek sünnet olarak göstermenin, dini nizamda tahrife yol açan bidatler cümlesinden olduğu kolaylıkla anlaşılacaktır.

Şimdi, bu bahsimizin başladığı sakal meselesini ele alalım. Bu meselede Allah Teâlâ'nın bizim fiilî yaşantımızda görmek istediği ahlâk ve nrat ruhu, sadece bıyıkların kısaltılması ve sakalların uzatılmasındadır. Bunu yapmamızı Peygamber Efendimiz (s.a) bize emretmiştir ve bu sünnettir. Bu meseleyle ilgili fiilî uygulamada ise Peygamber Efendimiz herhangi bir miktar belirlememiştir. Halbuki, sakalın uzatılması ve bıyıkların kısaltılmasında Peygamber Efendimizin gayet açık olarak bir ölçü ve sınır belirtmemesi için herhangi bir neden de yoktu. Veya en azından nasıl ki, namazla ilgili olarak "Ben nasıl kılıyorsam siz de öyle namaz kılın" buyurmuşsa, sakal ve bıyıkla ilgili olarak da "Ben nasıl sakal ve bıyık bırakıyorsam siz de öyle bırakınız!" diye emredebilirdi. O halde Peygamber Efendimizin bu meselede herhangi bir ölçü belirlemeyip sadece umumi bir buyrukla bizi kendi başımıza bırakmasından şu sonuç çıkmaktadır: Bu konuda bizden istenen, ahlâk ve fitrat ruhunu yerine getirmek için, insanın sakal bırakması ve bıyıklarını kısaltması yeterlidir. Bununla birlikte, herhangi bir miktar belirlemek ve bu miktarı uygulamaya koymak, Peygamber Efendimizin misyonunun bir parçası olsaydı, O (s.a), bunu belirlemede herhangi bir duraksama göstermezdi. Mücmel hüküm vermekle iktifa etmesi ve belirlemeden kaçınması, şeriatın insanlara sakal bırakma ve bıyıkları kesmede kendi zevklerine uygun gördükleri bir şekli uygulama hürriyeti verdiği şahadet etmektedir.

Şu halde, eğer bir kimse bıyığını kazıtıyor ve diğer bir kimse ise yediği içtiği şeylerden kirlenmeyecek bir şekilde bıyıklarını kesiyorsa her ikisi de yaptığı işlerde serbesttir: İki de kendilerince "Bana göre hükmün gereği benim uyguladığım şekilde yerine gelmektedir" deme hakkına sahiptir. Ancak, onlardan hiç birisi kendi görüşünü tüm insanlar için şeriat kılmaya çalışma ve kendi görüşünü kabul etmeyenleri de kınama, hakkına sahip değildir. Eğer böyle bir kimse, kendi görüşünü şeriatmış gibi gösterip, onun hilafına amel edenleri kınama yoluna giderse, bu bid'at olur. Çünkü o, sünnet olmayan birşeyi zorla sünnetleştirmek istemektedir. Sünnet bıyıkları kısaltmaktan ibarettir. Yoksa, herhangi bir şahsın kendi istinbat ve içtihadıyla ya da tabii meyliyle belirlediği belli bir şekil değildir.

Aynı şekilde, sakal konusunda da, hükmün gereğinin devamlı uzatmakla yerine getirilebileceğini savunan kişi, kendi reyile bunu yapabilir. Yine aynı şekilde en azından bir tutam sakal bırakmayı, hükmün gereğini yerine getirmek için zorunlu gören kişi de, yine kendi reyile amel edebilir. Yine mutlak olarak sakal bırakmayı (miktar kaydı olmadan), hükmün gereğini yerine getirmek için yeterli gören kişi de, kendi reyile amel edebilir. Bu üç gruptan hiçbirisinin istinbat ve ichtihadla sahip oldukları görüşün şeriat olduğunu söylemeye hakları yoktur. Yani, kendi görüşünü şeriat kılmaya ve diğerlerini de kendi görüşüyle amel etmeye zorlamaya hiçbirisinin hakkı yoktur. Böyle söylemek, sünnet olduğuna hiç bir delil olmayan birşeyi sünnetleştirmek demektir ki, bu da benim bid'at olarak değerlendirdiğim bir şeydir.

Geriye, "Peygamberimiz (s.a) sakal bırakma hükmünü vermiş ve bu hükme uyarak kendisi belli bir tarz sakal bırakarak sakalı fiilen de göstermiştir. Bu yüzden hadiste Peygamberimizin (s.a) sakalı ne kadar zikrediliyorsa, o şekil ve uzunlukta sakal bırakılması lazımdır" şeklindeki istidlal kalıyor. Bu aynı, herhangi bir kimsenin, "Peygamberimiz (s.a) setr-i avret hükmünü vermiş ve avret mahallini örtmek için belli bir tarz elbise kullanarak onu fiilen de göstermiştir. Bu yüzden o tarz bir elbiseyle bedeni örtmek sünnettir" demesi gibi bir istidlaldir. Eğer bu istidlal doğru ise, bana göre, bugün sünnete tabi olduğunu söyleyen kimselerden hiçbiri bu sünnete tabi olmamaktadır.

Önceden de arzetmiş olduğum gibi, medeni ve toplumsal meselelerde, Rasûlullah'ın (s.a) hayata hakim kılmak üzere gönderildiği birinci prensip ahlâkî ilkelerdir. Diğerleri ise, Peygamber Efendimizin (s.a) usulleri uygulamak için kendi yaşantısında benimsediği fiilî şekillerdir. Bu ameli ya da fiilî şekiller, bir yerde, biraz Peygamberimizin (s.a) şahsî zevki ve mizacının beğenisine, biraz içinde dünyaya geldiği ülkenin toplumsal yapısına, biraz da Peygamberimizin gönderildiği zamanın durumlarına bağlı şeyler idi. Bunlardan hiçbirisini tüm şahıslar, tüm kavimler ve tüm insanlık için sünnetleştirmek murad edilmemiştir. [41]

Hiz. Muhammed'den (s.a) Sonra Peygamberlik İddiaları

Soru:

Siz, Tercüman'ul Kur'an'ın Ocak-Şubat 236. sayısında şöyle yazmışsınız: "Tecrübeyle sabittir ki Allah Teâlâ yalanı hiç bir zaman geliştirmemiştir.

Benim prensibim sürekli şu olmuştur: Doğruluk ve diyanetten yoksun ve Allah korkusu taşımayan kişilerin sorularına kesinlikle cevap vermiyorum. Onlardan intikamı sadece Allah alabilir. İnşallah, daha dünyadayken onların foyası ortaya çıkacaktır..."

Ben, Cemaat-i Ahmediyye'nin ^[42] yayınlarını okumaktayım, çalışmalarına da ilgi duyuyorum. Bu konuda size bir takım sorular yöneltmek istiyorum:

1. Sadece tecrübe göstermiyor, aynı zamanda Kur'an-ı Kerim de şöyle buyuruyor:

"Allah Teâlâ yalancıları sevmez. "

"Kim sana gelen ilimden sonra seninle tartışmaya kalkarsa, de ki; gelin oğullarımızı ve oğullarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarımızı, kendimizi ve kendinizi çağıralım. Sonra gönülden lanetle dua edelim de, yalancıların üstüne Allah'ın lanetini dileyelim"^[43]

Sonra da tüm yalancılar hakkında:

"Onların cezası hemen yakalanıp cehenneme atılmaktır."

"Eğer o, bazı laflar uydurup bize iftira etseydi; elbette ondan sağ elini (gücünü, kuvvetini) alırdık; sonra onun can damarını keserdik."^[44] buyurulmaktadır.

Bu durumda Mirza Gulam Ahmed peygamberlik iddiasında bulunan bir yalancıysa:

a. Neden şimdiye kadar Allah kendisini yakalamadı?

b. Cemaati her geçen gün gelişmektedir. Müslümanlara göre bâtil sayılsa bile onun davası daha da güçlenmektedir. Hatta bu cemaatin kökleri yurt dışına bile uzanmış, oralarda da güçlenmiştir.

c. Mirza Gulam'ın iddiasını açıkladığı günden bu yana altmış yıl geçmiştir. Biz ne zamana kadar ilahi kararı bekleyeceğiz, oysa şu anda Kadiyaniler gelişmektedir.

d. Kadiyanilere karşı çıkan birey ve cemaatler, neden muhalefeti terkedip konuyu Allah'a bırakmıyorlar?

2. Sayı 242'de Cemaat-i İslâmî'nin Alman asıllı bir mensubunun Berlin'de İslâmî tebliğ konusunda Kadiyanilerle işbirliği yaptığını yazmaktasınız. Neden, siz de Pakistan'da bunlarla işbirliği yapmıyorsunuz?

Cevap:

Peygamberlik iddiasında bulunan bir kişinin meselesine oldukça basit bir bakış açısıyla yaklaşıyorsunuz. Bu yaklaşım, bu tür önemli meselelerde belirli bir görüş sahibi olabilmek için yeterli ve uygun değildir.

Benim yazılarım, sadece bazı bencil kişilerin hakkımda attıkları iftiralara cevap mahiyetindeydi. Siz de bunu peygamberlik iddiasında bulunan malum kişi meselesine bağlıyorsunuz.

Anlamalısınız ki, peygamberlik iddiasında bulunan bir kişi hakkında iki durumla karşılaşılır: Peygamberlik iddia eden kişinin iddiası gerçekse, kabul etmeyen kâfir olur. İddiası yalansa, kabul eden kâfir olur. Böylesine kritik bir meselede siz kararınızı, sadece; Allah onu hâlâ yakalamadı ve adamları çoğalıyor, düşüncesine dayanarak oluşturmaya kalkışyorsunuz.

"Biz, ne zamana kadar ilahi kararı bekleyelim." sözünüz de yanlış. Bir kişi, peygamberlik iddiasında bulunursa ve cemaati de gelişme gösterirse, üstelik önerdiğiniz süre içerisinde Allah Teâlâ tarafından da cezalandırılmazsa, bütün bunlara dayanarak sizce o peygamber mi kabul edilmelidir? Size göre bir peygambere inanmanın ölçüsü bu mudur?

"Eğer o peygamber uydurduğu kendi sözlerini bize isnad etseydi" ayetini delil olarak ileri sürüyorsunuz. Bu delil esasında yanlıştır.

Bu ayetin gerçek anlamı şudur: "Gerçek bir peygamber olarak Hz. Muhammed Allah'tan vahiy gelmediği halde kendi sözlerini Allah'a isnad etseydi, şahdamarı kesilirdi."

Bu ayetten, gerçekte peygamber olmayan birisinin kendisini peygamber olarak göstererek peygamberlik iddiasında bulunması halinde şahdamarının kesileceği anlamını çıkarmak doğru değildir. Çünkü bu ayette, peygamberlik iddiasında bulunan yalancı birisinin şahdamarının kesileceği, fakat gerçek peygamberin şahdamarının kesilmeyeceği gibi, şahdamarın kesilip-kesilmemesi bir peygamberlik ölçüsü olarak gösterilmemiştir. Ayetlerin tevilinin bu kadar zorlanması ve uzatılması sizin kendi çabalannızın ürünü olmasa gerek. Bunu Mirzanın cemaatinden öğrendiğiniz apaçık ortada. Zaten bu görüş, cemaat olarak onların Allah korkusundan ne kadar yoksun olduklarını yeterince göstermektedir.

Hz. Peygamber'den sonra peygamberlik iddiasında bulunan birisinin sözleri, sizin ifade ettiğiniz ölçülerle değerlendirilmez. Aksine, bir yalancının peygamberlik iddiasını, Hz. Peygamberden sonra kesinlikle hiç bir peygamber gelmeyeceğini kesin olarak bildiren ayet ve sahih hadislerle dayanarak mutlaka reddetmek gerekmektedir.

Mirza ve müritlerinin peygamberlik kapısının açık olduğu iddiasıyla ortaya koydukları delilleri biliyorum. Fakat bu delillerden, ancak cahil ve az bilgili kişilerin etkilenebileceğini size açıkça söyleyebilirim. İlim sahibi kişi bu delillere bakınca, sadece ortaya koyanların cehaletini görür.

Almanya'dan gelen mektubun Tercüman'ul Kur'an'da olduğu gibi yayınlanması, her yönüyle doğru bulduğumuz anlamına gelmez. Bunu yayınlamadaki amacımız, müslüman halkımıza Alman asıllı yeni müslümanların durumu hakkında bilgi vermek ve onlara yardım edilmesini sağlamaktır. O biçare insanlar daha yeni müslüman olmuşlardır ve İslâm dünyasındaki fitnelere habersizlerdir. Bu nedenle, onlara İslâm adına verilen her şeyden yararlanmaya çalışacaklardır. Onların, İslâm'ın sahih kaynaklarına ulaşmalarını sağlamak görevimizdir. Aksi halde, bilgisizlikleri yüzünden bir fitneye kurban olmalarından endişe duyuyorum.

Soru:

Cevabınızı okudum. Beni yeterince tatmin edemediği için çok üzgünüm.

Ben sizin sunduğunuz "Allah'ın kendisi yalancıyı cezalandıracaktır." gerçeğine dayanarak, tüm müslümanlara göre bir yalancı olan Mirza Gulam Ahmed Kadiyani neden Allah tarafından cezalandırılmadı, diye sormuştum. Ayrıca Allah'ın ne zamana kadar kullannın dalalette kalmalarına müsaade etmeyi sürdüreceğini de sormuştum.

Ben, Mirza Ahmed'in kaleme aldığı yirmi beşe yakın kitabı inceledim. Ayrıca bunlara reddiye olarak yazılan çeşitli âlimlerin eserlerini de gözden geçirdim. Fakat itiraf edeyim ki bu konuda sizin hiçbir kitabınızı okumadım. Âlimlerin eserleri hakkında bende oluşan izlenimleri şu şekilde sıralayabiliriz:

Onlar, Mirza Ahmed'in yazılarını tahrif ederek (bozarak) yanlış atıflarda bulunmuşlardır.

Ele aldıkları konuda yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmektedir.

Onlar genellikle mektuplarıma cevap vermemektedir.

Kitaplarından anladığım kadarıyla Mirza Ahmed'in kişiliği ile görüşleri, yani içi ile dışı Hz. Peygamberin sevgisiyle doludur. Bu nedenle Mirza Gulam Ahmed'in davasına ilgi duyar oldum.

Şu andaki kanaatlerim de şu şekilde:

1. Mirza Ahmed'in iddiaları Kitap ve Sünnete aykırı değildir.

2. Mirza Ahmed'in peygamberliği, Hz. Peygamberin şanını azaltmaz. Nasıl Hz. Musa'nın faziletinden dolayı o dönemde her yerde peygamber gönderilmişse, Hz. Peygamber'in makamına göre de şeriatını esas alan peygamberler her yerde zuhur etmelidir. Mirza Ahmed şöyle buyurmaktadır:

"Allah'ın kullarına verdiği şu akan çeşme,

Kemal'i Muharnmed'in denizinden bir damladır."

Bu durumda, Mirza Ahmed'in davasının yanlışlığını Kurana dayanarak açıklar mısınız? Yalancı olduğunu ispat edebilir misiniz?

Cevap:

Siz isteseydiniz, önceki mektubumla da tatmin olabilirsiniz.

Tercüman'ul Kur'an'da yayınlanan yazılarım, hakkımda yapılan iftiralara ilişkindi. Bu yazılarda, Allah'a olan güvenimi belirterek "O yalancıları kesin olarak cezalandıracaktır." demiştim. Fakat siz bunu, peygamberlik iddiasında bulunan bir kişinin iddiasını ölçmek için kullanıyorsunuz. Ölçünüze göre, iddia sahibi cezalandırılmazsa kesinlikle haklı oluyor. Şöyle bir düşünün: Benim sözümü bana delil olarak gösterme isteğiniz ne derece makul olmaktadır?

Sonra, bana iftira atanlar için, bu dünyada gözlerimizin önünde cezalandırılmazlarsa, yaptıkları iftiraların doğru olacağını söylemiş miydim?

İnsanların gerçekten doğru veya yalancı, hidayette veya dalalette olduklarının ölçüsü cezalandırılmak veya cezalandırılmamak mıdır ki, bu dünyada cezalandırılanlar yalancı ve cezalandırılmayanlar da doğru ve hidayette olsunlar?

Siz tuhaf ve acayip bir mantıkla "Mirza Ahmed'in iddiası altmış yılı geçmiştir ve ne zamana kadar cezalandırılması beklenecek." diyorsunuz. Siz, peygamberlik iddiasını değerlendirebilmek için acayip bir ölçü ortaya koymaktasınız. Peygamberlik iddiasında yalancı olan birine nasıl bir ceza verilmesi gerektiğini açıklayabilir misiniz? Gaipten bir elin uzanıp onu şah damarından yakalayacağını bekliyorsanız, Hz. Peygamber zamanında peygamberlik iddiasında bulunan Müseyleme'ye bile böyle bir cezanın verilmediğini size söyleyebilirim.

Peygamberlik iddiasında bulunan birinin insanlar tarafından öldürülmesini yalancı olduklarına bir kanıt olarak gösteriyorsanız, Allah'ın tasdik ettiği ve kavimleri tarafından Öldürülen peygamberler hakkında ne diyeceksiniz? Şu ayetleri belki de okumuşsunuzdur:

"Onlar: 'Allah bize and verdi ki, bize ateşin yiyeceği bir kurban getirmedikçe hiç bir peygambere inanmayalım.' dediler. De ki:

"Size benden önce de pek çok peygamberler açık delillerle gelmiş, sizin söylediklerinizi de getirmişlerdi. Sadık kişilerseniz, onları neden öldürdünüz?" [\[45\]](#)

"Sözlerini bozmalarından, Allah'ın ayetlerini inkar etmelerinden, peygamberleri haksız yere öldürmelerinden ve "kalplerimiz kılıflı" demelerinden ötürü (başlarına belalar getirdik.) Hayır (kalpleri kılıflı değil), fakat inkarlarından ötürü Allah, o kalplerin üzerini mühürlemiştir. Artık pek azı hariç onlar inanmazlar." [\[46\]](#)

Bu ayetlerin ışığında, siz bir kez daha görüşünüzü gözden geçirmelisiniz.

Peygamberlik iddiası bu tür ölçülerle değerlendirilemez. Herşeyden önce, nazil olan Allah kelamının ışığında, bu iddianın yerinin ne olduğuna bakmak gerekmektedir. Ayrıca peygamberlik iddiasında bulunan kişinin ne getirdiği, ilk hayatının nasıl olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır. Bu ölçülere uymadığı halde, bir kişinin peygamberlik iddiasını kabul ederseniz, büyük hata yaparsınız. Gözlerinizin önünde cezalandırılmamasını davasında haklı olduğunu gösteren bir ölçü olarak ele almamalısınız.

Benim ifade ettiğim üç ölçüden son ikisine zaten gerek bile kalmıyor. Çünkü ilk ölçüye göre peygamberlik iddiasında bulunan birinin davası zaten bâtıldır. Kur'an ve Sünnetle Hz. Peygamberin son peygamber olduğu ve ondan sonra hiç bir peygamberin gelmeyeceği kesinleşmişken Hz. Muhammed'den sonra peygamberlik iddiasında bulunan bir kişinin ne getirdiğine ve nasıl bir insan olduğuna bakmaya hiç gerek yoktur.

Kanaatime göre, Mirza Ahmed, ikinci ve üçüncü ölçülere göre de peygamberlik makamına layık değildir. Peygamberlik kapısı açık olsa bile, makul bir insan, Mirza Ahmed'i bu makama yakıştıramaz. Fakat bu konuda Kitap ve Sünnetin kesin kararından sonra, ben bu tartışmayı bile gereksiz görüyorum, Allah ve Rasülü'ne karşı yapılmış bir küstahlık olarak kabul ediyorum.

Kitap ve Sünnet'teki peygamberlik kapısının tamamen kapalı olması hakkındaki delillerle ilgili sorunuzun cevabını bir mektubun sınırları içerisinde vermek imkansızdır. İnşallah bu konuda müstakil ve detaylı bir yazı kaleme alacağım. Eğer yazmaya fırsat bulamazsam, zaten bu konu Ahzâb

Sûresi'nin tefsirinde ele alınacaktır. [\[47\]](#)

Peygamberliğin Sona Erişine Karşı Kadıyanilerin Gösterdiği Bir Delil

Soru:

Tefhim'ul Kur'an isimli tefsirinizin, Âl-i İmrân Süresi'nin 268. sayfasında:

"Hem Allah vaktiyle peygamberlerin misakını şöyle almıştı: *And olsun ki size kitap, hikmet verdim; sizde olanı tasdik eden bir peygamber gelecek, ona mutlaka inanacaksınız ve ona mutlaka yardım edeceksiniz. İkrar edip bu ahdi kabul ettiniz mi?*" demişti. "İkrar ettik" demişlerdi de: "*Şahid olun, ben de sizinle beraber şahidlerdenim*" demişti. ^[48]

ayetin tefsirinin 69 no'lu açıklamasında şöyle demişsiniz:

"Burada şunu da anlamalıyız ki, Hz. Muhammed'den önce her peygamberden aynı söz alınmıştır ve bu nedenle her peygamber, ümmetine kendisinden sonra gelecek olan peygamberin haberini vermiştir. Ona uyulmasını bildirmiştir. Fakat Hz. Peygamber'den böyle bir söz alındığına dair bir bilgi ne Kitap'ta, ne Sünnet'te, ne de başka herhangi bir yerde vardır. Hz. Peygamber de (s.a) ümmetine kendinden sonra gelecek bir peygamberin haberini vermemiştir. Ona uymaları talimatını da vermemiştir."

Bu ifadeleri okuduktan sonra aklıma şu hususlar geldi: Şüphesiz Hz. Peygamber böyle bir haberi vermemiştir. Fakat Kur'an'ın Ahzâb Süresinde bu ahid şöyle bildirilmiştir:

"Biz peygamberlerden (verdiğimiz elçilik görevini yapmak ve hak dine davet etmek hususunda) kuvvetle söz almıştık. Senden de, Nuh'dan da,

İbrahim'den de, Musa'dan da, Meryem oğlu İsa'dan da sapasağlam söz almıştık." ^[49]

Burada "senden" kelimesiyle Hz. Muhammed'e hitap edilmiştir. Bu misak (söz) Âl-i İmrân Süresi ndekiyle aynıdır. Âl-i İmrân ve Ahzâb Sürelerinin söz konusu ayetlerinden de anlaşılmaktadır ki, Hz. Peygamber'den de aynı misak alınmıştır.

Aslında bu soru Gulam Ahmed'in bir kitabını okuyunca aklıma takıldı. O kitapta her iki ayetin tefsiri birbirinin yardımıyla yapılmıştır. "Senden" kelimesi üzerinde çok durularak, uzun tartışmalara girilmiş ve geniş açıklamalar yapılmıştır.

Cevap:

"Biz peygamberlerden misak (söz) aldık. Senden de, Nuh'dan da." ^[50] ayetini Kadiyanilerin delil olarak göstermeleri, gerçekten samimi ve ihlaslılarsa, cahilliklerini ortaya koyar. Kasten bu ayeti delil gösteriyorlarsa, o zaman da dalâlette olduklarını ortaya koyar.

Kadiyaniler, delil olarak ümmetlerin ve peygamberlerin gelecek olan peygamberlere uymaya dair söz verdiklerim anlatan Âl-i İmrân Süresi'ndeki "*Allah peygamberlerden söz aldı*" ayetinin bir kısmını almaktadırlar. Ayrıca bir de, diğer peygamberler gibi Peygamber Efendimiz'den (s.a) de söz alındığını belirten Ahzâb Süresinde geçen yukarıdaki ayeti alıyorlar. Sonra ikisini birleştirip üçüncü bir sonuç ortaya çıkarıyorlar. Böylece, Hz. Peygamberden de kendinden sonra gelecek olan bir peygamber hakkında söz alınmıştır hükmüne varıyorlar. Oysa gelecek olan bir peygambere uyulması için söz alındığı bildirilen ayette, Allah Teâlâ, böyle bir sözü Hz. Muhammed'den de aldığı bildirmemektedir. Hz. Peygamberden söz alındığını bildiren ayette de, gelecek olan bir peygamber için söz alındığı belirtilmemiştir.

Bu iki farklı ayetteki anlamı birleştirerek Kur'an'ı Kerim'in hiç bir yerinde bulunmayan bir anlamı hangi mantık ve hangi delile göre iddia edebiliyorlar?

Oysa bu iddialar mümkün olsaydı, sadece şu üç delil verilebilirdi:

1. Bu ayetin nüzulünden sonra Hz. Peygamber'in (s.a) sahabelerini toplayıp, 'Ey İnsanlar! Allah Teâlâ, benden sonra gelecek olan peygambere uymak için benden söz aldı. Bu durumda, siz de benim ümmetim olarak ona inanacağınıza ve uyacağınıza dair bana söz verin.' şeklinde duyurması, meseleyi herkese bildirmesi icap ederdi.

Fakat bütün hadis tasniflerinde bu konuyla ilgili hiç bir şeyle karşılaşmamıştır. Aksine, Hz. Peygamberin (s.a) son peygamber olduğu ve ondan sonra hiç bir peygamberin gönderilmeyeceğine ilişkin anlamlar içeren bir çok rivayetler mevcuttur. Hz. Peygamber'den (s.a) böylesine önemli bir konuda söz alınmış olmasına rağmen, O'nun bunu gözardı ettiğine, hatta tam karşıtı sözler söylediğine ve bunlara istinaden O'nun, ümmetinin büyük bir çoğunluğunu gönderilen bir peygambere uymaktan mahrum bıraktığına inanabilir miyiz?

2. Bu anlamı doğurabilecek ikinci bir delil de şu olabilirdi: Kur'an'da peygamberler ve ümmetlerinden sadece tek bir söz alındığı belirtilseydi -yani daha sonra gelecek peygamberlere uyma sözü bildirilmiş olsaydı- ve bunun dışında Kur'an'da hiç bir şekilde herhangi bir misaktan söz edilmeseydi, bu mümkün olabilir, Ahzâb Süresi'nin misakla ilgili ayetinin anlamı da galiba aynı misaktır, diyerek delil gösterilebilirdi. Fakat böyle bir delil göstermek mümkün değildir.

Kur'an'da bir değil, bir çok misaktan söz edilmektedir. Meselâ; Bakara Süresinde İsrailoğullarından Allah'a ibadet etmek, anne ve babaya iyi davranmak ve kendi aralarında kan akıtmamak üzere misak alındığı; Âl-i İmrân Süresi'nde, tüm ehl-i kitap'tan kendilerine verilen Allah'ın Kitabı'nın hükümlerini gizlememeye ve onları yaygınlaştırmaya dair misak alındığı; Ârâf Süresi'nde de İsrailoğulları'ndan Allah adına doğrudan başka birşey söylememek, Allah'ın Kitabı'na sınıksız sarılmak ve O'nun hükümlerini unutmamak üzere misak alındığı bildirilmektedir.

Mâide Süresi'nde, Hz. Peygambere inananlara, Allah'a vermiş oldukları bir misak hatırlatılıyor ve "siz, Allah'a işitip, duyup, kabul ettiğinize, itaat edeceğinize dair söz verdiniz" denmektedir.

Şimdi şunu sormak gerekir: Ahzâb Süresinin 7. ayetindeki misak soyutsa (hangi misak olduğu açıklanmadan) ifade edilmişse, açıklamak için bir başka misakı değil de, neden Âl-i İmrân Süresi'ndeki misakı ele alalım? Bu tercih için de zaten bir delil gerekli. Böyle bir delil de hiç bir yerde yok. Birisi bana cevap olarak, her iki yerde de peygamberlerden misak almak söz konusudur, bu nedenle bir ayetin açıklaması ikinci bir ayete yapılmıştır, derse; bu durumda ben de, bütün misaklar ümmetler aracılığıyla değil de doğrudan nebiler aracılığıyla yapılmıştır, derim. Her nebiden Allah'ın Kitabı'nı sınıksız tutmasına ve O'nun hükümlerine uymasına dair misak alındığının Kur'an'da bulunduğunu basiret sahibi hangi kişi bilmez?

3. Üçüncü bir delil olarak da şöyle söylenebilirdi: Ahzâb Süresi'nin ifade şekline beldir ki buradaki misak, gelecek olan peygambere inanmayla ilgilidir. Fakat buradaki her şey tam tersinedir. Buradaki ifade şekli de böyle bir mânânın hiç olmadığını belirliyor. Ahzâb Süresi şöyle başlıyor:

"Ey Nebi! Allah'tan kork! Kafirler ve münafıklara itaat etme. Şüphesiz Allah bilendir, hikmet sahibidir." ^[51] Bundan sonra da, cahiliye döneminden beri evlatlık edinme geleneğine ve buna bağlı olan bütün batıl inanç ve âdetlere son vermek gerektiği hükmü buyurulmuştur:

"Allah, bir adamın (göğüs boşluğunda iki kalb yaratmadı. Ve zihar yaptığınız eşlerinizi, sizin anneleriniz yapmadı. Evlatlıklarınızı da sizin öz

oğullarınız kılmadı. Bunlar sizin ağızlarınıza gelen sözlerinizdir, Allah gerçeği söyler ve O doğru yola iletir." ^[52]

Daha sonra da kan bağıının dışındaki yakınlıklardan en hürmetlisinin peygamberler ile müminler arasındaki akrabalık olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle de nebilerin zevceleri, tıpkı anneleri gibi o ümmete haram kılınmıştır. Halbuki bütün başka konularda neseb ve kan bağları, Allah'ın Kitabı'na göre haramlık ve miras "hakları açısından öncelikli ve geçerlidir:

"Peygamber, müminlere canlarından ileridir. O'nun eşleri de onların anneleridir. Rahim sahipleri de Allah'ın Kitabında birbirlerine öteki müminlerden daha yakındırlar. Ancak dostlarınıza bir iyilik yapmanız (bir vasiyet etmeniz) hariç. Bunlar Kitap'ta yazılmış." ^[53]

Bu hükümlerden sonra da Allah, Hz. Peygambere tüm peygamberlerden alınan misakı hatırlatmış ve O'ndan da bu misakı almıştır. Bu durumda her makul insan, bu ifade şeklinden bir peygambere inanmak için bir misakın hangi münasebetle hatırlatılabileceğini görür. Burada, hatırlatılacak bir mesele varsa, o da, ancak Allah'ın Kitabı'na sınıksız sarılma, emirlerini çok iyi öğrenip uyma ve bütün dünyaya ilan etmek için her peygamberden alınan söz olabilir.

Nitekim daha sonra görüyoruz ki, Allah Teâlâ Hz. Peygamber'e açıkça şunu bildiriyor: Evlat edindiğin Zeyd'in boşadığı karısını nikahına alarak, cahiliye dönemine ait vehim ve yersiz düşüncelerden kaynaklanan bâtil inana kırmalısın. Çünkü bu inanç nedeniyle halk, evlat edindiği çocuğu öz oğlu gibi düşünüyor. Kâfir ve münafıklar buna itiraz edince de Allah Teâlâ onlara şu cevapları veriyor:

1. Öncelikle Hz. Muhammed (s.a) sizden hiç birinizin gerçek babası değildir. Bu nedenle boşadığımız kadın ona haram değildir.
2. Siz, "helal olsa bile evlenmesi gerekli miydi?" dersiniz, evet, O'nun Allah'ın Peygamberi olması, Allah'ın yok etmek istediğini hemen harekete geçerek yok etmeyle görevli olması nedeniyle evlenmek görevi idi.
3. Ayrıca Hz. Peygamber, sadece bir peygamber olarak değil, son peygamber olarak da bunu yapmalıydı. O, bu bâtil cahiliye inanç ve geleneğini yok etmezse, daha sonra bir peygamber de gelmeyeceğine göre, kim yok edecekti?

Bu ve daha önceki tartışmayı birlikte düşünecek olan kişi, rahatlıkla şunu söyleyebilir: Hz. Muhammed'den alınan misak, nasıl bir misak olursa olsun, bu hiç bir zaman gelecek olan bir peygamber için söz verme anlamını kesinlikle ifade etmez.

Gördüğünüz gibi, söz konusu ayetten Kadiyanilerin çıkardığı anlamı çıkarmak için yukarıdaki üç delil zikredilebilirdi. Fakat bu delillerin üçü de onların iddialarına bir fayda temin etmemektedir. Aksine iddialarına ters düşerek çürütmektedir.

Kadiyanilerin dördüncü bir delili varsa, ne olduğunu sorabilir ve cevaplarını isteyebilirsiniz. Eğer verilecek cevapları yoksa, Kadiyanilerin bu anlamı; ya cehaletlerinden dolayı, ya da Allah'tan korkmayıp insanları dalaletle düşürmek amacıyla çıkardıklarını kabul etmek gerekir.

Mirza Ahmed ve cemaatinin durumunu anlamak mümkün değil. Mirza Ahmed bir peygamberse, neden hala kendine uyan sahabeleri ve tabiini varken Kur'an'dan açıkça yanlış deliller çıkartıyor? Neden ümmetinden hiç kimse bu cehalete karşı sesini yükseltmiyor? ^[54]

Sünnî-Şii İhtilafı

Soru:

Ben, çok dindar bir şii dostumdan, şia mezhebinin kaynaklarına dair bir çok kitap alıp okudum. Ehi-i sünnet ile şia mezhebi arasındaki ihtilafli meselelerden özellikle namazla ilgili olanları beni oldukça endişelendirdi. Bu endişelerimi size yazıyorum. Sizden detaylı bir şekilde açıklama yapmanızı ve bana yol göstermenizi rica ediyorum.

Bende oluşan kuşku, kıyamla ilgilidir. Namaz, İslam'ın temel direklerinden biridir. Fakat kıyam sırasında ellerin bağlanıp bağlanmayacağı konusunda, Dört İmam'm da aynı görüşte olmaları hayret vericidir. Sonra Hz. Peygamber'in:

"Ben size iki şey bırakıyorum: Allah'ın Kitabı ve ehl-i beytim." açık emri varken, ehli sünnet imamları, ihtilaflarını gidermek için ehli-i beyte müracaat etmemişlerdir. Oysa İmam Azam Ebu Hanife ve İmam Mâlik, İmam Cafer Sadık ile aynı zamanda yaşamışlardır. Hal böyle iken Hz. Peygamber'in ailesini bir kenara bırakıp, bütün dini işleri ehli-i beyt'in dışına dayandırmışlardır. Dini meselelerde ehli-i beytle temas kurmak bir yana, onların rivayet ettikleri hadisler bile alınmamıştır. Oysa:

"Ev sahibi, evde olan her şeyi daha iyi bilir." deyişine göre, dinin esas kaynağı ehli-i beyt imamlarıdır. Ebu Hanife ve İmam Malik sadece rivayetlere ulaşabilmişler, bunun aksine İmam Cafer Sadık, babası İmam Bakiri, o da Zeynel Abidin'i, Zeynel Abidin de Hz. İmam Hüseyin'i kendi gözleriyle görmüşlerdi. Böylece kıyamda nasıl durulması gerektiğini de iyi biliyorlardı. Bu durumda, "duyulmuş olan, görülmüş olanın yerini aldı." Zaten ehli-i sünnetin imamları arasındaki bu görüş farklılıkları da ehli-i beyt imamlarına müracaat etmemekten kaynaklanmaktadır.

Cevap:

Sorunuz sadece namazla ilgili. Fakat sizin ifade ettiğiniz kuşku, esasları çok daha derinlerde yatmaktadır. Dolayısıyla bu esasları tartışmak kaçınılmazdır.

Meselenin başlangıç noktası şu hadistir:

"Size iki şey bırakıyorum. Allah'ın Kitabı ve ehl-i beytim."

Bu konuda bilmemiz gerekir ki, bu hadis değişik kelimelerle ve değişik senetlerle rivayet edilmiştir. Bunların bazıları zayıf, bazıları da güçlüdür. En güçlü, dolayısıyla en güvenilir ve en detaylı olarak gelen rivayet, Hz. Zeyd b. Erkam'dan Müslim'in yaptığı rivayettir. Bu rivayete göre, Hz. Peygamber (s.a) Gadir-i Hum'da verdiği hutbede şöyle buyurmuştur:

"Ey insanlar! Ben de bir insanım. Allah 'ın meleği (ölüm mesajını alıp) yakında gelebilir. Ben de ona "hazırım" derim. Bu dünyadan göçerim. Ben size iki ağırlıklı şey bırakıyorum. Bunlardan birincisi, hidayet ve aydınlığı içeren Allah'ın Kitabı 'dır. Siz Allah'ın Kitabı'nı alıp sıkı tutun."

Hz. Peygamber (s.a) bu konuda dinleyicileri, Allah'ın Kitabı'na uymaya çağırdı ve buna rağbet etmelerini istedi. Sonra şöyle buyurdu:

"İkincisi de ehl-i beytim'dir. Ben, ehli beyt'im konusunda size Allah'ı hatırlatıyorum."

Bu hadiste, dini yalnızca ehli-i beytten öğrenmek gerektiğine ve onlara uymanın zorunlu olduğuna dair hiç bir işaret yoktur. Burada, ayrı ayrı

anlamalarda, iki önemli şey olduğunu belirtmiştir.

Allah'ın Kitabı'nın ağırlıklı ve öncelikli olmasının sebebi, bir hidayet kaynağı olmasıdır. Allah'ın Kitabı'nın terkedilmesi, felaket ve dalâlettir. Ehl-i beyt'in ağırlıklı olmasının nedeni de, insanların büyüklüğü olan ehl-i beyt'in, itaat edenler için her zaman ciddi bir sınav teşkil etmesidir. Kimisi ehl-i beyt'e tazimde aşırılığa giderek onları ilahlaştırmış, kimileri de haklarını yiyip onlara zulm etmişlerdir. Böylece ümmetin ehl-i beyt'e olan doğal hayranlıkları zorla bastırılmıştır. Bu yüzdendir ki, Hz. Peygamber (s.a), "*Ben, ehl-i beytim konusunda sizlere Allah'ı hatırlatıyorum.*" buyurmuştur. Yani ehl-i beyt konusunda Allah'tan korkun, meseleyi abartma ve küçültme boyutlarına götürmeyin, demek istemiştir.

İkinci olarak; diyelim ki Hz. Peygamber (s.a) "sünnet"ten ve "ehl-i beyt"ten (her iki kelime de hadis rivayetlerinde mevcuttur.) dini öğrenmeyi emretmiştir. Bu durumda, "ehl-i beyt"in anlamı, neden Hz. Ali'nin evlatlarıyla sınırlandırılmıştır? Kur'an-ı Kerim'e göre, ehl-i beyt'e Hz. Peygamberin zevceleri de dahildir. Hz. Peygamber'in sadaka almalarını yasakladığı Hz. Cafer'in ailesi, Akü ailesi, Abbas ailesi ve Haşim oğullarının tümü de ehl-i beyt'e dahildir.

Üçüncüsü, Hz. Peygamber (s.a) sadece "Ben size iki ağırlıklı şey bırakıyorum." dememiştir. Bunun yanında:

"*Benim sünnetime ve Raşid Halifelerin sünnetine göre davranın*" da buyurmuştur. Ayrıca:

"*Sahabelerim gökteki yıldızlar gibidir. Hangisine uyar sanız, hidayet üzere olursunuz*" buyurmuştur. Bu durumda, neden bir hadisi alıp diğerlerini terkedelim? Neden ehl-i beyt ile birlikte Raşid Halifeler ve sahabelerden de istifade etmeyelim?

Dördüncüsü, Hz. Peygamberin yirmi üç yıl boyunca yüzlerce ve binlerce kişiyle beraber yapmış olduğu ve yüz binlerce kişinin gördüğü işlere ilişkin bilgi için, sadece ehl-i beyte dayanmayı ve diğerlerini göz ardı etmeyi aklımız kesinlikle kabul etmemektedir. Oysa onlar da Hz. Peygamber'in faaliyetlerine katıldı ve olayları yakından gördü. Hz. Peygamber'in zevceleri, O'nun ev hayatını görme fırsatına sahiptir. Ayrıca erkeklerden Hz. Ali'nin dışında Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. İbn Mesud ve diğer pek çok sahabe Hz. Peygamberle birlikte bulunmuştur. Öyleyse sadece ehl-i beyt'e dayanılmasının hangi makul nedeni var?

Bu sorulara olumsuz cevap verebilmek için sonuçta sayılı birkaç sahabe dışında bütün sahabelerin (hâşâ) münafık olduğunu söyleme mecburiyeti vardır. Bunu da ancak önyargılarla körelmiş bir kişi söyleyebilir. Böyle bir kişi, sözlerini ve iddiasını tarihin yalanlamasını da hiçe sayacaktır. Bu söz ve iddianın, Hz. Peygamber'in mesaj ve tebliğine ne denli zarar vereceği de umurunda değildir. Hangi makul insan, Hz. Peygamber'in yirmi üç yıl boyunca güvendiği ve birlikte bütün bir Arabistan'ı ıslah ettiği sahabelerin tümünün münank olduğunu düşünebilir? Yoksa Hz. Peygamber (s.a) sahabelerin nifakından son ana kadar habersiz mi kaldı? Bu doğrusa, Hz. Peygamber'in insanı tanıma ve hayat anlayışına gölge düşmez mi? Bu yanlışsa, (ki kesinlikle yanlıştır) sahabelerin hepsinden dini öğrenmek neden geçerli olmasın?

Meselenizin ikinci önemli yanı şudur: Sizi, birileri yanlıştır olarak, ehl-i sünnet imamlarının dini meseleleri araştırırken ehl-i beyt'e müracaat etmediğine ve onlardan hiçbir rivayet almadıklarına inandırmış bulunmaktadır. Şiiler kesinlikle hata yapmaktadır. Çünkü onlar, ehl-i beyti sınırlandırmakta ve bilgi kaynağı olarak yalnızca ona dayanmaktadırlar. Ayrıca diğer bütün kaynakları da terketmektedirler.

Ehl-i sünnet imamları, bu hatayı yapmamışlardır. Ehl-i beytle birlikte diğer sahabelerden de bilgi almışlardır. Onlar, her meselede iyice araştırarak kendi usullerinden sonra en doğru ve sağlam metodun hangisi olduğunda bir karara varmışlardır.

Meselâ; İmam Ebu Hanife, diğer sahabe ve tabiîni ile birlikte İmam Muhammed Bakır, Cafer-i Sadık, Hz. Hüseyin'in oğlu Hz. Zeyd ve Muhammed b. Hanefiyye'nin ilminden de istifade etmiştir. Aynı şeyi, diğer fakih ve muhaddisler de yapmışlardır. Ehl-i beyt'in büyüklerinden rivayetleri bulunmayan hangi hadis kitabı var?

Namaz veya başka bir işle ilgili olarak sadece İmam Cafer'in usulünü almalıyız; çünkü o, İmam Bakır'dan, o da Zeynel Abidin'den, o da Hz. Hüseyin'den, O da Hz. Ali'den, ve Hz. Ali de Hz. Peygamber'den bu usulü öğrenmiştir, demek yanlıştır. Sorun şu: Neden sadece bu kaynağa dayanalım? Diğer binlerce kişi de, sahabe ve tabiîni namaz kılarken ve diğer dini işleri yaparken görmüşlerdir. Bunların hepsi de Hz. Peygamberin yaptığını gördükleri şekilde hareket etmektedirler. Bunları bir kenara bırakıp, sadece ehl-i beyt'i örnek almanın sebebi ne?

"Ev sahibi, içindekileri daha iyi bilir." sözü, ne bir ayettir, ne de bir hadis. Bu söze dayanarak Hz. Peygamberin bütün hayatını ehl-i beyt'ten almaya çalışmanın anlamı ne? Oysa, Hz. Peygamber'in hayatının yüzde doksan dokuzu evinin dışında, yüz binlerce kişiyle birlikte geçmiştir. Ayrıca yüz binlerce kişi herhangi bir şekilde Hz. Peygamberle karşılaşmış ve birlikte olmuştur. O'nun düşünüş ve yaşayışına şahid olmuştur.

Meselenin üçüncü önemli yanı ise, dini messşlelerdeki ihtilafları görünce endişelenmeniz ve "sadece ehl-i beyte dayanılıysaydı, bu ihtilaflar olmayacaktı" diye düşünmenizdir. Oysa her ikisi de yanlıştır. Ne ihtilaflardan dolayı endişe etmek gerekir, ne de ehl-i beyte uymakla ihtilaflardan kurtulunur. Şiilerin çeşitli itikadı ve fikhî mezheplerini incellerseniz, ehl-i sünnet'ten daha fazla ihtilafa düştüklerini görürsünüz. Oysa onların her biri de mezheplerinin kaynağının ehl-i beyt olduğunu söylemektedir.

Yüz milyonlarca insanın uyduğu ve buna paralel olarak yüz binlerce insanın nasslarını inceleyip yorumladığı bir dinin ifade edilmesinde, herkesin görüş birliği içinde olmasının mümkün olmadığı bir gerçektir. Bu durumda ihtilafın ortaya çıkması çok doğaldır ve bunun önlenmesi de mümkün değildir. Bu ihtilaflara rağmen cevher (öz) birliği sağlanmıştır. Bu cevher de inanç esasları ve temel ana hükümlerdir. Herkes bu temeller üzerinde görüş birliği içindedir. İnsanlar bu birlik temelinde esas önemi verseler ve ihtilafları da yerinde tutsalar hiç bir hata ortaya çıkmaz. İnsanlar küçük ihtilaflara önem verince, doğal olarak ayrılıklar meydana gelecektir.

Meselâ; siz namazla ilgili olarak bir soru sordunuz. Namazdaki birlik temeli, bütün müslümanların bir tek Allah'a ibadet etmeleri, namaz kılma usulünün kaynağı olarak Hz. Peygamberi (s.a) görmeleri, beş vakit namazı farz kabul etmeleri, aynı kibleye yönelmeleri, abdesti namazın bir şartı olarak kabul etmeleri, rüku, secde, kıyam ve ka'deyi namazın usulünün parçaları olarak kabullenmeleri ve namazda Kur'an ayetleri okuyup, Allah'ı zikretmeleridir. Bu birlik temelinden sonra, nelerde ihtilaf edilmektedir Eller nerede bağlansın? Bağlansın mı, bağlanmasın mı? "Amin" yüksek sesle mi, alçak sesle mi söylensin? İmamın arkasında Fatıha Sûresi okunsun mu, okunmasın mı? Bu tür teferruatla ilişkin konularda, değişik usulleri olan her mezhepte Hz. Peygamberden rivayet edilen bir delil vardır. Her mezhep, zayıf olup olmadığına bakmadan kendi senedine dayanmaktadır. Burada dikkat edilecek olan, her mezhebin Hz. Peygamber'den bir rivayete dayanmasıdır ve kimsenin kimseyi başkasının usulüne uyduğunu iddia etmemesidir.

Bu durumda, biz kendi usulümüzle birlikte başkalarının usulünü de hak olarak kabul edersek ve birlik temelinde görüş birliği içinde bulunursak,

bunun ne zararı olabilir ki? [\[55\]](#)

İhtilafın Meşru Sınırları

Soru:

"Hareket" in ^[56] bir mensubu olarak bütün yayımlarımı, kitap, dergi ve gazetelerini okumaktayım. Şimdiye kadar Diyo bend'in ^[57] büyükleriyle diğer alimlerin yayınladıkları fetvaları, Pakistan ve Hindistan'daki Cemaat-i İslâmî önderlerinin cevaplarını okudum. Aralarındaki bu duruma çok üzülüyorum. Fakat elimden de bir şey gelmiyor.

Bu fetvaları görünce, küfür ve fasıklıkla itham etme konusunun sadece Cemaat-i İslâmî ile Diyo bend alimlerine mahsus olmadığını düşünüyorum. Din büyüklerimizin hayatlarını incelediğimizde bu durumla sıkça karşılaşmaktayız. Meselâ; bir safla İmam İbn Teymiyye, İbn Hazm Endüli-si, İbn Cevzi gibi büyüklerimiz, diğer safla da İbn Arabi, Gazali ve Şah Veliyullah Dehlevi var. Birinci saflakiler, "Lâ ilahe illallah"ın anlamının Allah'tan başka hiç bir mabud yoktur." olduğunu söylüyorlar. İkinci saftakiler de bunun, "Lâ mevcûde illallah" "Allah'tan başka hiç bir şey mevcut değildir." anlamına geldiğini söylüyorlar. Birinci grubtakiler, ikinci grubun bu inancını küfür ve ilhad olarak niteliyor, ikinci grup ise kendi inancını tevhidin yüksek ve mükemmel derecesi olarak düşünüyor.

Sorum şu: "Allah'ın Kur'an-ı Kerim'i nazil edip açıkladığı Kelime-i Tevhid (Lâ ilahe illallah) üzerinde ümmetin imam ve alimleri arasındaki bu ihtilafın sebebi nedir?

Umarım bu meseledeki görüşlerinizi Tercüman'ul Kur'an'da açıklarsınız.

Cevap:

Detaylı bir tartışmaya girmek istemiyorum. Sizi tatmin edecek kadar bir cevap vermekle yetineceğim. Kur'an, söylemek istediğini oldukça açık bir şekilde ifade etmiştir. Müminlerin hidaye.ti için gereken hiç bir şey açıklığa kavuşturulmadan bırakılmamıştır.

Söz konusu ihtilafları doğuran iki neden var:

Birincisi: İnsanlar Kur'anî gerçekleri kendi kelimeleriyle tabir ederken, yorumlarken, Kur'an'ın da sınırlarını aşp şahsî açıklamalar getiriyorlar. Böylece görüş ayrılıkları ve çoğu zaman da ciddi ihtilaflar meydana geliyor.

İkincisi: Bazılarının üzerlerine vazife olmadığı halde, bir takım sorulara cevap vermeye kalkışmaları ve ihtilaf kapısını açmalarıdır.

Birinci kişi sadece görüşünü ifade etmekle, diğeri de o görüşleri reddetmekle yetirse, bu iş fazla uzamayacaktır. Fakat daha önce de defalarca olduğu gibi bugün de aynı durum sürmektedir. Çünkü birinci kişi, görüşünü ifade etmekle kalmıyor, sözünü Kur'an'ın ifadesiyle eşdeğer sayıyor ve sözünü reddedenleri de Kur'an'ı inkâr etmekle itham ediyor; kâfir olarak niteliyor. İkincisi de reddetmekle kalmıyor, aksine onu sapıklık ve hatta kâfir olmakla suçluyor.

Daha ileri safhalarda, her iki tarafın müritleri giriyor araya. Liderlerine destek verme adı altında şiddet kullanmaya başlıyorlar. Böylece de değişik fırkalar doğuyor. Ayrıca fırkalar arasında da her türlü bağlar kopuyor. Her fırka kendi anlayışına göre tekfir etme temellerini atıyor.

İşte bütün kötülüğün sebebi budur. Nasslar (ayet ve hadisler) oldukları gibi kalsa, ihtilaflar sadece görüş ayrılığı sınırında bırakılsa, sizin de korktuğunuz sorular doğmayacaktır.

İsimlerini saydığımız ve saymadığımız nice din büyüğünün ihtilaf ettikleri çoğu meselede benim de kişisel görüşüm vardır. Doğal olarak benim görüşüm bazılarımınkine uyar, onunla aynıdır; bazılarına da uymaz, değişiktir.

Ben, doğruya, doğru; yanlışla, yanlış demekle yetiniyorum. Görüşlerine karşı olduğum kişiler hakkında bir hüküm vermeye kalkışmıyorum.

Ayrıca ben, bu görüşümün gereği olarak başkalarına "sapık" ya da "kâfir" de demiyorum. Bu davranışı, hakkımın sınırlarının ötesinde görüyorum. Çünkü bana göre gerekli olan bir şey, başkalarına göre gereksiz olabilir.

Ben, bu yolla birisine iftira edip, hakkında bir hüküm vermeyi caiz görmüyorum. ^[58]

Şefaati Doğru Anlamak

Soru:

Alimlerden biri, bir broşür yayımlayarak sizin "mtezili" ve "harici " olduğunuzu dair bir fetva vermiştir. Fetvasının dayanağı, sizin ahirette Hz. Peygamberin ümmetine şefaatinin inkar etmenizdir. Tercüman'ul Kur'an'ın 26. cildinin, 2. sayısının 30. sayfasında yer alan yazınızdan,

"Kendilerine Kitâb verilenlerden Allah 'a ve ahiret gününe inanmayan, Allah'ın ve Rasûlü'nün haram kıldığını haram saymayan ve hak dinini din edinmeyen kimselerle, küçül boyun eğerek elleriyle cizye verecekleri zamana kadar savaşın." ^[59] ayetine yaptığımız tefsiri de alıntı yapmıştır.

Şöyle diyorsunuz: "Orada hiç bir çaba, hiç bir fidye, bir büyüğe bağlı olma ve hiç bir aracı olma girişimi işe yaramayacaktır," Bu anlamda Tefhim'ul Kur'an adlı tefsirinizden de alıntılar yapılmaktadır.

Lütfen şu soruları cevaplayın: Şefaati konusunda ehli sünnet'in görüşü nedir? Hz. Peygamber ümmetine ne şekilde şefaati edecek? Bütün ümmete şefaati edecek mi?

Cevap:

Başkalarıyla ilgili yalan yanlış şeyler uyduran ve bunları yayan, sözlerine tam tersi anlamlar verenlere Allah hidayet etsin. Bana iftira atan âlim de Allah korkusu olsaydı, söz konusu broşürü yayınlamadan önce bana şunları sorabilirdi: Bu sözlerin anlamı nedir? Şefaati hakkındaki inanan nedir? Alıntı yaptığı sözlerin birisi, yahudi ve hristiyanların yanlış şefaati inancına bir reddiyeydi. Bu sözlerle, yanlış inançlarından dolayı ehl-i kitab'ın ahiret inançlarının nasıl bătillaştığını ve buna dayanarak Kur'an'da onların ahiret gününe inanmadıklarının öne sürüldüğünü belirtmek istemişim.

Diğer sözlerimde de, Hz. Peygamber'in İslâm'ın tebliğinin başlangıcında Mekke müşriklerine yönelik buyurduğu İslam'ın talimatının özeti sunulmaktadır. Dolayısıyla her iki ifademde de İslam'ın şefaata inancının ortaya konulması söz konusu değildir. Sonra, sadece müslümanların hakkı olan şefaata, kâfir ve müşriklerin ahiret inançlarını ele alırken neden ifade edilsin ki?

Kâfir ve müşriklerin ahiret inançlarına ilişkin yazdıklarım, aynen Kur'an-ı Kerim'de belirtildiği gibidir:

"*Ve öyle bir günden korkun ki, o gün hiç kimse kimsenin yerine bir şey ödeyemez. Kimseden şefaata (aracılık, iltimas) da kabul edilmez. Kimseden fide de alınmaz. Ve onlara hiçbir yardım yapılmaz.*"^[60]

İslam'ın şefaata inancına gelince; Kitap ve Sünnet'e göre ahiret günü Allah'ın mahkemesinde sadece Allah'ın izni olan kişi, yalnızca kendisine izin verilen kişi için şefaata edebilecektir.

"*O gün Rahmanın izin verip sözünden hoşlandığı kimseden başkasının şefaati fayda vermez.*"^[61]

"*O Allah'ın izni olmadan kendisinin katında kim şefaata edebilir.*"^[62]

Bu prensibe göre, Hz. Peygamber (s.a) kıyamet günü mutlaka şefaata edecektir. Fakat bu şefaata Allah'ın izniyle olacaktır. Mümkün olduğu kadar salih amel işlemiş olmasına rağmen günahkâr olan iman ehli için şefaata edilecektir. Bilinçli olarak ihanet ve kötülükler yapan ve hiç bir zaman Allah'tan korkmayanlar Hz. Peygamber'in şefaatinin hak etmeyecektir.

Nitekim ihanetin ciddiyeti konusunda Hz. Peygamber'in bir hutbesi rivayet edilmektedir. Söz konusu hutbede Hz. Peygamber (s.a) şöyle buyurmuştur:

"*Kıyamet günü bu hain kişiler, sırtlarında ihanetle elde ettikleri malla birlikte gelecekler ve "Ya Rasûlallah yardım et" diye yalvaracaklardır. Fakat benim cevabım da, "Senin için hiç bir şey yapamam. Ben sana Allah'ın mesajını iletmişim." olacaktır.*"^[63]

Sünnete Uygun Namaz Kılmak

Soru:

Daha önce namaz kılmıyordum. Fakat şimdi namaza başladım. Namazla birlikte, bir takım problemlerle karşılaştım.

Okuduğum yer Diyoğend'e bağlı olduğundan halkı da Hanefî'dir. Oysa benim doğup büyüdüğüm köyün halkı selefi (ehl-i hadis) dir.

Selenler gibi namaz kılınca, okuduğum yerin halkı bana "vahhabi" diye sataşmaktadır. Hanefilere göre namaz kılınca da köyümüzün halkı "taklitçi" diye sataşır. Size güvendiğim için bu konuda yol göstermenizi istiyorum.

Şunu öğrenmek istiyorum: Hz. Peygamber (s.a) herhalde tek bir usulle namaz kılmıştır. Bu durumda, değişik fırkaların çeşitli usullerinin İslam'daki yeri nedir? Hangisi Hz. Peygamber'in usulü? Ben, hangi mezhebe uymalıyım? Sizin hangi usulle namaz kıldığınızı da öğrenebilir miyim?

Ayrıca, köylerde cuma namazı kılınabilir mi, kılınamaz mı?

Cevap:

Selefiye, Hanefî, Şafî, Maliki ve Hanbelîlerin namaz kılma tarzlarının tümünü Hz. Peygamber'in de uyguladığı bilinmektedir. Her mezhep, namaz kılma tarzlarını çok güvenilir rivayetlerden almışlardır. Bu yüzden ki bu mezheplerin hiç bir imamı ve âlimi, kendi usulleri dışında kılman namazların geçerli olmadığını söylememiştir. Değişik tarzda namaz kılanları görünce alay edenler, yalnızca cahillerdir. Tahikimize göre, Hz. Peygamber (s.a) bütün bu usullerle değişik zamanlarda namaz kılmıştır, ihtilafı olan konu, yalnızca Hz. Peygamber'in genellikle hangi usulle namaz kıldığıdır. Her mezhep, kendisine göre Hz. Peygamber'in genel usulü olarak bildiği tarzda namaz kılmaktadır.

Ben, namazlarımı Hanefilere göre kılmaktayım. Fakat Selefiye, Şafî, Maliki ve Hanbelî dahil herkesin namaz kılma tarzını hak görüyorum. Bunların hepsinin arkasında namaz kılmaktayım.

Köylerde cuma namazı kılma konusu oldukça ihtilaflıdır. Hanefî'lere göre bu caizdir. Selefiye'ye göre caiz değildir. Diğer fıkıh mezheplerinin görüşleri de farklıdır. Sorunuza verilecek kısa cevap, yanlış anlamalara yol açabilir. Bu nedenle size sadece "Tefhim'ul Kuran" adlı tefsirimim

ikinci bölümünü okumanızı tavsiye edebilirim.^[64]

Bazı Fıkıhî Ve İtikadî İhtilaflar Ve Bunun Nevileri

Soru:

Bazı değişik meseleler hakkındaki sorularımı size iletiyorum. Lütfen kısa ve öz cevaplarla bizi tatmin ediniz.

1. Şeytan ve nefis-i emmare'nin saldırılarına karşı koymak için hangi şer'î usul ve kaideleri uygulayayım ki, bize imanın halaveti nasip olsun ve kalbimiz küfür ve isyandan nefret etsin. Acaba bizi amacımıza götürecek başka yardıma vazifeler de olabilir mi?

2. Eğer Peygamber Efendimizin mübarek hayatındaki hadiseler dinin kaynakları arasında yer alıyorsa ve şeriat hükümlerini de onun doğrultusunda vermek zorunluluğu varsa, o zaman bunlar Efendimiz (s.a) döneminde neden kaleme alınmadı?

3. Herkes tarafından okunan kitaplardan, hatta İbn Hazm'm ictihad ve kıyasa karşı yaptığı hücumlardan da anlaşıldığı gibi, İmam Davud Zahiri ve talebelerinin ictihad, istinbat, kıyas ve istihsana şiddetle karşı oldukları genellikle bilinen bir şeydir. Ne varki, bizzat İbn Hazm'ın ictihad yapmış olduğu kitaplarında görülmektedir. Benim araştırdığım esas şey, bu meselenin hakikatinin ne olduğudur. Bu bir yorum farkı mıdır, yoksa gerçekten o içtihadı inanmıyor mu? Eğer içtihadı inanmıyorsa, o zaman sizin, onun yaptığı ictihadlar hakkındaki yorumunuz ve açıklamanız nedir?

4. Şiirler tarafından yazılan hadis kitaplarının ve bunların müelliflerinin değeri nedir?

5. Hadisin hüccet kabul edilmesine ilk karşı çıkan kimdir? Onun karşı çıkış sebebi ve delili ne idi?

Cevap:

Sizin isteğiniz doğrultusunda özet cevaplar sunuyorum.

1. Nefs-i emmare'nin kötülüklerine karşı tek ve yegane silahımız, nefsimizi sürekli hesaba çekerek Allah korkusunu varlığımızda hissetmemizdir. Buna bazı zikir ve dualar da yardımcı olabilir. Fakat bunun için iki şartın bulunması gerekir: Birincisi, zikirle beraber fikir de olmalıdır. İkinci şart ise, bida'atlardan kendimizi koruyarak sadece Kur'an-ı Kerim ve sahih hadis-î şeriflerdeki zikir ve dualarla yetinmeliyiz.

2. Hadisleri zabta geçirmemenin sebebinin bilmek, anlamak için o dönemin koşullarını bilmek lazımdır. O zamanlarda okuma yazma bilenler oldukça azdı ve yazı malzemesi de oldukça nâdir bulunuyordu. Kur'an-ı Kerim'i bile yazı ile muhafaza altına almak için hurma yaprakları, ince deriler, tahta ve benzeri şeyler kullanıldığını biliyorsunuz. Bu zor şartlar varken Efendimizin (s.a) her sözünü, her davranışını ve her hareketini yazması için yanında bir kâtip bulundurması nasıl mümkün olabilirdi? Aslında bir insanın yanında onun yolculuk anında, evinde bulunduğu zamanlarda, yalnızken ve kalabalıklarla beraberken her sözünü, konuşmasını, yaptıklarını ve yapmadıklarını, susmasını ve konuşmasını yazmak için katiplerin bulundurulması tabii ve normal birşey değildir. Açıkça görülmüştür ki, yazıya geçme prensibi bir kural haline getirildiği takdirde Peygamber Efendimizin bazı söz ve fiilleri bu prensipten istisna edilemezdi. O zamanda her söz ve fiilin eksiksiz ve tam olarak yazıyla muhafaza edilmesi asla mümkün olamazdı. Bu pratikte de mümkün değildir. Peygamber Efendimizin söz ve fiilleri şüphesiz hüccettir, delildir. Hüccet olması da zorunludur. Fakat hüccet olmasının mânâsı, herşeyin her yerde derhal yazılması demek değildir. Sahabe-i kiram, Peygamber Efendimizin her söz ve fiilin hüccet olduğunu kafalarına iyice yerleştirmişlerdi. Bu demektir ki onlar, Peygamberimizin (s.a) her söz ve fiilini dikkatle izlemişlerdi. Bunun böyle olduğu herkesçe bilinmektedir. Yaptıkları her iş ve muamelenin Allah Rasûlü'nün söz, fiil ve davranışlarına uygunluk arzemesine dikkat etmeleri, Peygamber Efendimizin sünnetini muhafaza etmek için takip edilmesi gereken doğal bir yol idi. Ve ümmet de bu yolu seçmiştir. Kur'an-ı Kerim'in o günün şartlarında bile yazılması mümkündür. Ayrıca kısaydı. Bunun için yazıldı. Peygamber Efendimizin yirmi üç yılı kapsayan peygamberlik hayatındaki hadiseleri, davranışları, hareketleri, sözleri, beraber yaşadığı toplum içinde yaptığı bütün bu şeyleri vaki olur olmaz yazıya geçirmek imkansızdı. Fakat bütün bunlar vaki olur olmaz zihin ve hafızalarda muhafaza altına alınıyordu. Böylece, izleyenler tarafından dinleyenlere ezbere iletilebiliyordu. Onun için bu uygulama tevâren ve teselsülen devam etti. Nihayet düzenli ve detaylı bir yazım-basım faaliyeti için gerekli tüm malzemeler ve kolaylıklar elde edilmiş oldu ve bu yüce, şanlı sünnet birikimi kafalardan kitaplara intikal etti.

3. İctihad, istinbat, kıyas ve istihsan'ın herhangi birinden kaçınılması mümkün değildir. Herhangi bir insan bu sınırlı hükümleri sınırsız olan beşerî özellikleri için tatbik etmeye çalışırsa, behemehal bu şeylerden istifade etmek zorunda kalacaktır. Esas ihtilaf bu şeylerin bilfiil kullanılmasında olmayıp az veya çok kullanılmasındadır. Veya kendilerinden sözü edilen anlamların çıkarıldığı sözcükler ve kavramlarda ihtilaf vardır. Bir şahsın bu kavramlara getirdiği yorumu bir başkası eleştiriyor. Bu eleştiri de, eleştiren şahsın bu kavramlara hiç inanmadığı şeklinde yaygınlaşıyor. Bir şahıs teoride ve pratikte bu kavramlar üzerinde ne kadar çok duruyorsa, diğer bir şahıs da bu durumu öyle bir eleştiriyor ki, sanki eleştiri kavramların yerli yersiz kullanımındaki fazlalığa değil de, bizzat özüne, kendisine yapıyor sanıyorsunuz. Belirttiğim bu tesbitleri göz önünde tutarak siz İmam Davud Zahiri ve İbn Hazmın görüşleri ile beraber Ehl-i Rey ile Ehl-i Hadis arasında kıyas ve rey'in kullanılması meselesindeki ihtilafları ve İmam Malik ile İmam Şafi'nin istihsan ve mesâlih-i mürsele meselesindeki ihtilaflarını da anlayabilirsiniz.

4. Ehl-i Şia'nın fıkıh ve hadis kitaplarını geniş bir şekilde okumadan sözü edilen konuda kesin ve detaylı olarak herhangi bir görüşe varmak çok zordur. Kısaca şunu söyleyebilirim: Bizimle onların hadis kaynakları arasındaki temel ihtilaf konusu, onların sahabelerin büyük çoğunluğunu bir yana bırakarak yalnızca ehl-i beyt'ten alınan rivayetlere güvenmeleridir. Onların ehl-i beyt hakkındaki görüş açıları da sınırlıdır. Fakat biz ehl-i sünnet olarak hem ehl-i beyt'in ve hem de tüm sahabelerin rivayetlerine itibar ediyoruz. Ayrıca onların ravilerinin büyük çoğunluğu gulül şahıslardan oluşuyor ki, bu şahıslar kendi fikirlerinde çok şiddetli idiler ve hadisleri de kendi istekleri doğrultusunda renklendirmişlerdi.

5. Galiba hadisin hüccet olmasını ilk olarak reddedenler Hariciler ve Mutezililer idi. Hariciler, hadislerin bazı kısımları kendi mezheplerine ters düştüğü için hadisi reddetmişlerdir. Mutezililer de, başka mezhep ve felsefi ekollerin mensuplarıyla tartışırken, İslâm'ı ve İslâm'ın muhtevasını ispatlamak için ortaya koydukları delillerin hadise ters düşmesi yüzünden hadisi inkar etmişlerdir. Bu tür tartışmaların bir sonucu olarak onlar kendi akidelerini hadise uygun olmayan bir kalıba sokmuşlardı. Onlar bazı hadislerle isbat edilmiş şeyleri, akli tartışmalarla isbatlamayı imkan dâhilinde görmüyorlardı. Aynı zorluğu kendi akli iddialarına göre Kur'an-ı Kerim'deki bazı ayetler hakkında da söz konusu ediyorlardı. Fakat Kur'an-ı Kerimi inkar etmek mümkün olmadığından, ayetleri çok acayip ve ilginç tevellere yorumlara tabi tuttular. Hadisleri de temelden inkâr ettiler. [\[65\]](#)

Müceddidlik Makamı, Vahiy Ve Keşf

Soru:

Ocak-Şubat 1951 sayılı Tercüman'ul Kur'an dergisinin 226. sayfasında bir soruya cevap olarak şunlar yazılmaktadır: "Eski dönemlerde bazı büyük şahsiyetler şüphesiz keşf ve ilham yolu ile kendi devrelerinin müceddidi oldukları haberini vermişlerdir. Ne var ki onlardan hiçbiri kendilerinin müceddid olarak kabul edilmeleri konusunda bir zorunluluğun olduğu iddiasında bulunmamışlardır." Bu görüş bana doğru gibi görünmüyor. Zira Şah Veliyullah Dehlevi Hazretleri Tefhimat-ı İlâhiyye'de "Allah (c.c) bana kendi zamanımın imamı olduğumu haber verdi. İnananlar sana itaat etmenin kurtuluş yolu olduğunu anlasınlar, buyurdu" demekte ve şiddetle bunun böyle olduğunu iddia etmektedir. Şah Hazretlerinin kitabındaki ifadesi de şu şekildedir: "Allah'ın (c.c) bana ve devremdeki inananlara bu tür iyi yollara en yakın davranış yolunu nail etmesi, O'nun bir lütuf ve ikramıdır. Bu yolun da beş çeşit yakınlaşma vesileleri ve vasıtaları vardır: Birincisi; hakiki imanla yakınlaşma, ikincisi; nafil ibadetlerle yakınlaşma, üçüncüsü; vacib olan ibadetlerle yakınlaşma, dördüncüsü; farz ibadetlerle yakınlaşma ve beşincisi; melekûtle yakınlaşmadır. Allah bu yolu üzerinde yürüyenler için kendisine koşacak bir hedef yapmıştır.

Rabbim bana bu belirttiğim yol için imam tayin edildiğimi şu şekilde haber vermiştir: "Seni bu yolun en yüksek derecelerine ulaştırdık. Sana

lütfedilen yol hariç hakikate ulaşmanın bütün yollarını kestik. Tek açık bırakılan yol sana verilen yoldur ki insanlar seni sevsinler ve sana itaat etmeyi kurtuluş yolu olarak bilsinler. Sana karşı kalbinde kin ve düşmanlık besleyen kimseler, semavî bereketlerden mahrum kalacaklardır. Onlar yeryüzündeki bereketlerden de faydalanamayacaklardır. Doğudaki ve batıdaki insanlar, senin hakikatine ister aşına olsunlar; ister olmasınlar, senin emrine verilmişlerdir, sen onlara sultan olarak seçildin. Eğer onlar senin hakikatini bilirlerse, o zaman hedeflerine ve mertebelere ulaşmış olurlar. Senin hakikatini bilmedikleri takdirde, ziyan ve zarara uğrayanlardan olurlar." Şah Hazretlerinin bu iddiaları doğru mudur, yoksa yanlış mıdır? Eğer bu iddiaları doğru ise o zaman "Tercüman" da zikredilen yukarıdaki yazınız doğru değildir.

Tercüman'ul Kur'an'daki bu yazınızın devamında da şunları söylüyorsunuz: "Bir şeyi iddia edip, onun kabul edilmesi için davette bulunmak ve onu kabul ettirebilmek için uğraşmak hiçbir müceddide layık bir makam değildir." Ayrıca şunları da söylüyorsunuz: "Hangi şahıs bunları yaparsa, o davranış içinde bulunursa, o bizzat kendi fiil ve hareketiyle gerçekten müceddid olmadığını kanıtlamış olur." Bütün bu söylediklerinizin temeli veya dayanağı Kur'an-ı Kerim midir? Veya Peygamberimizin (s.a) hadisleri midir? Ya da kendi içtihadınıza dayanarak mı bu fetvayı verdiniz?

Yukarıda zikredilen derginin aynı sayfasında şunlar da yazılıdır: "Keşif ve ilham, vahiy gibi kesinlik ifade eden bir şey değildir. Burada, keşif ve ilham sahibinin bu keşif ve ilhamın Allah (c.c) tarafından olduğunu gün ışığı gibi bilebileceği bir durum söz konusu değildir."

Eğer Peygamber Efendimizin ümmetindeki kâmil insanların ilham ve keşiflerinin hakikati böyle ise, o zaman bu ümmetin en hayırlı ümmet olduğuna dair bir şey nasıl söylenebilir? Oysa, önceki ümmetlerde kadınlar bile yakın mertebesindeki vahiy ile şereflendirilmişlerdir. Aynı zamanda öyle keşif ve ilham sahibi kullar vardı ki, yüce rütbelere sahip nebilerden biri bile onlardan birine soru sorduğunda pişmanlık duymuştur. Sübhaneallah, Muhammed (s.a) ümmetinin kemal sahibi yüce kişilerinin keşif ve ilhamları öyle acaip ve ilginçti ki, kendileri bile bunun Allah (c.c) tarafından olup olmadığını bilemiyorlardı. Öyleyse, Allah'ın (c.c) onlara bu tür keşif ve ilhamları göstermesine ne gerek vardı? Ki, bu keşif ve ilhamlardan ne dini bir yarar beklenebilirdi, ne de ilham ve keşif sahibinin imanının artmasına faydalı olabilirdi. Tam tersine şüpheye yol açmasından dolayı bir çeşit musibet nedeni bile sayılabilir.

Cevap:

Mektubunuz açıkça göstermektedir ki, siz vahiy ve ilham gibi değişik mânâdaki mefhumları birbirine karıştırmışsınız. Bir kısım vahiy vardır ki, ona fitrî veya tabîî vahiy diyebiliriz. Bu tür vahiy yoluyla Allah (c.c) her mahluka üzerine düşen görevleri öğretir, Bu vahiy insanlardan öte hayvanlara, nebatat ve cemadata da olmaktadır. Öbür türlü vahye ise cüz'î vahiy denilir. Bu vahiy yoluyla herhangi özel bir konumda Allah, özel bazı kullarına hayattaki meselelerden herhangi bir mesele için bir ilim verir veya gerçeği gösterir ya da ne yapması gerektiğini öğretir. Bu anlamdaki vahiy normal insanlara her geçen gün olabilmektedir. Bu dünyadaki büyük keşif ve icadlar bu vahiy yüzünden gerçekleşmektedir. Çok büyük ve önemli ilmi keşifler bu vahiy vesilesi ile olmaktadır. Ne zamanki bir kişi herhangi önemli bir durumda düşünmeden ve dikkat etmeden, bir anda iç dünyasında yeni bir şeylerin gerçekleştiğini farketmekte, işte o zaman o kişi tarihin gidişatını kararlı bir şekilde etkileyebilmektedir. Aynı böyle bir vahiy Hz. Musa'nın (a.s) annesine de olmuştur. Yukarıda belirtilen iki çeşit vahiyden apayrı bir çeşit vahiy daha vardır ki, o vahiy yoluyla Allah, bir kulunu gaybi hakikatlardan haberdar ediyor ve ona bütün insanlığı karanlıklardan aydınlığa çıkaracak hayat düzeninin ilmini ve doğru yolunu gösteriyor. Bu çeşit vahiy nebilere özgüdür. Kur'an-ı Kerim açıkça gösteriyor ki, bu tür ilim -adını ister ilkâ, ister ilham, ister keşif, isterseniz vahiy koyun- peygamberlerden başkalarına kesinlikle verilmez. Bu ilmin sadece peygamberlere verilmesinin nedeni ise, onların Allah (c.c) tarafından görevlendirildiklerinin, şeytanî hilelerin etkilerinden uzak tutulduklarının, kendi kişisel fikir ve düşüncelerinin, istek ve arzularının eksiklerinden arındırılmış olduklarının kesinlikle anlaşılması içindir. Ayrıca bu ilim şer'î hüccettir. Ona uymak her insana farzdır. Peygamberler, onu diğer insanlara ulaştırmak ve Allah'ın bütün kullarını ona iman etmeye çağırarak için tayin edilmişlerdir. O, öyle bir vahiydir ki, ona iman etmek kurtuluş yolu; sırt çevirmek ise dalâlet ve hüsrân yoludur. Eğer peygamberlerden başka diğer insanlara da bu üçüncü tür ilimden bir parça nasib olsa bile, o müphem işaretler gibidir ki, onu anlamak için nübüvvet vahyinin ışığından faydalanmak lâzımdır. (Yani onu Kitap ve sünnet'e göre değerlendirerek, doğruluğunu ve yanlışlığını araştırmalı, doğruluğu anlaşılınca da kaynağını tespit etmelidir.) Herhangi bir kişi kendine gelen ilhamı kendi başına ve doğrudan doğruya hakikate ulaşma vesilesi olarak düşünürse ve bu ilhamı nübüvvet vahyinin terazisinde tartmadan, hem kendisi amel eder, hem de başkalarını buna uymaya davet ederse şeriat nezdinde hiç de caiz olmayan bir davranışta bulunmuş olur. Kur'an-ı Kerim'in bir çok yerinde bu hakikat açık seçik beyan edilmiştir. Özellikle Cin Sûresi'nin son ayetlerinde bu konu geniş olarak bildirilmiştir:

"O, gaybı bilendir. Kendi görünmez bilgisini kimseye göstermez. Ancak razı olduğu elçilere gösterir. Çünkü o, (razı olduğu kimselerin) önüne ve arkasına gözetleyiciler (koruyucular) koyar (onları şeytanların kapmasına, ya da bildiklerine gördüklerine yanıltıcı şeyler karıştırmalarına engel olur). (Böyle yapar) ki onların, Rab'lerinin kendilerine verdiği emirleri duyurduklarını bilsin. Ve (Allah), onların yanında bulunan her şeyi

(bilgisiyle) kuşatmıştır. (Tebliğ etmeleri için kendilerine ne emirler gönderdiğini bilir), her şeyi bir bir saymıştır." ^[66]

Dikkat ettiğimiz takdirde, ümmetin içindeki salih ve muslih insanlara, peygamberlere verilen keşif ve ilham yerine ondan daha az değerli ve alt derecede olan başka bir çeşit ilham ve keşif vermekte ne gibi bir maslahat olduğunu kolaylıkla kavrayabiliriz. Peygamberlere verilen keşif ve ilhamın ümmetin diğer insanlarına verilmemesinin sebebi, peygamberle ümmeti arasındaki farkın anlaşılması içindir. Bu fark ve ayırımın başka türlü sağlanması nasıl mümkün olabilirdi? Peygamberlerin dışındaki insanlara ikinci tür keşif ve ilhamın verilmesinin nedeni, peygamberden sonra onun işini devam ettirecek insanların dinde hikmet ve basiret sahipleri olabilmeleri ve dinin ikamesi için verdikleri uğraşları sürdürebilmeleri için Allah (c.c) tarafından doğru yolun gösterilmesine muhtaç olmalarıdır. Bu tür keşif ve ilham, farkında olmadan her salih ve doğru düşünceli din hizmetkârına lütfedilir. Fakat herhangi bir insana bu farkında olduğu halde verilirse, Allah'ın o kuluna bir nimeti, bir lütfudur.

Kur'an-ı Kerime göre, Allah (c.c) tarafından şeriatın emirlerini uygulamak için tayin edilme şerefi ancak bir nebiye lütfedilir. Ve o, halkı kendisine iman etmeye, kendisine itaat etmeye davet etme hakkına sahip olur. Hatta kendisine iman etmeyen bir kimse Allah'a (c.c) iman etse bile yine de kâfir sayılır. Bu konum ve hak, din düzeni içinde peygamberden başka hiç kimseye verilmemiştir. Eğer birisi bu hak ve makam için iddia da bulunursa, o zaman ispatlamak için delil getirmek zorundadır. Biz onun iddiasının reddi için delil getirmek zorunda değiliz. O kimse, Kur'an-ı Kerim'de peygamberden başka bir kimsenin bu makama tayin edildiğine dair bir delil varsa, açıklamalıdır. Ki o, insanlar karşısında bu makama tayin edildiği iddiasında bulunabilsin ve insanları bu iddiayı kabule davet edebilsin, ayrıca iddiasının kabul edilmemesi, reddedenlerin kâfir ve ceहनemlik olmasına neden olsun.

Eğer bir kişi "dinini yenileyen kimseyi..." hadisini veya Mehdi'nin gelmesi ile ilgili hadisleri ortaya atarsa, o kişiye verilecek cevap şudur: Bu hadislerin herhangi bir yerinde zamanımızda zikredildiği gibi Mehdi veya müceddidlik makamının durumu hakkında hiçbir söz edilmemiştir. Üstelik bu insanların kendilerinin Mehdi ve müceddid olduklarını iddia edecekleri, bu iddiayı kabul edenlerin müslüman olacağı, geri kalanların hepsinin kâfir olacağı nerede yazılıdır?

Dini yeniden diriltmek ve yenilemek için haklı bir şekilde uğraşan bir kimseye yardım etmenin veya ona karşı çıkmanın kurtuluşa sebep olup olmayacağını tartışmak bile meseleyi iyice karıştırmak anlamına gelir. Bu gibi bir çalışmada nerede ve ne zaman olursa olsun, hiç şüphe yok ki, o çalışma hak ve bâtil arasındaki farkın belirleyicisi olmaktadır. Böyle bir çalışmaya yardım eden bir kimse, kendisinin hakka bağlı olduğunu kanıtlamış demektir. Dinin tecdid ve ihyası için çalışmak her müslümana farzdır. Bu fark ve imtiyazın asıl nedeni de budur. Yoksa herhangi bir iddia sahibinin iddiasını kabul etmek iman gereği değildir. Durum bu olunca, bir iddia sahibinin müceddidlik veya Mehdilik iddiasına inanmamak bir müslümanın kurtuluştan mahrum olmasına neden olamaz.

Şimdi Şah Veliyyullah'ın ve Müceddid-i Elf-i Sâni'nin iddialarını ele alalım. Bu iki büyük şahsiyetin tecdid ve ıslah etme çalışmalarını takdir etmekle birlikte, onların kendilerinin müceddid olduklarını ilan etmelerinin ve tekrar tekrar keşif ve ilhama nail olduklarını söylemelerinin yüce şahsiyetlerine uygun düşmediğim söylemek zorundayız. Onların bu iddialarından sonra, bir çok seviyesiz insan benzer iddialarda bulundu ve böylece ümmet içinde her geçen gün yepyeni fitnelerin ortaya çıkmasına neden oldular. Eğer bir kimse tecdid için herhangi bir çeşit hizmet vermeye muktedir olabiliyorsa, o zaman bu hizmeti yerine getirmelidir. Allah katında yerinin ne olduğuna dair kararı da Allah'a bırakmalıdır. İnsanın asıl makamı, Allah'ın, onun niyyet ve ameline bakarak, gayret ve çabalarını kabul ederek ahirette verdiği makamdır. Yoksa, kendilerinin iddia ettikleri ve insanların onlara verdiği makam değildir. İnsanın kendi kendine lakap ve unvan seçmesi ve bunu iddiaları arasında beyan etmesi, kendisinin makamını dile getirmesi hiç de hoş bir şey değildir. Sonraki devrelerde ehl-i tasavvuf bazı kişiler bunu, kendi mizaçlarına uydurarak, hoş bir zevk haline getirdiler. Hatta, çok büyük insanlar bile bu fiili işlerken kendilerinde hiç bir kabahat ve hata hissetmediler. Ne varki, sahabe-i kiram, tabiin, tebe-i tabiin ve müctehid imamlar zamanında bu gibi şeylere rastlanmıyordu.

Biz Şah Hazretlerinin ve Müceddid-i Elf-i Sâni'nin çalışmalarını şüphesiz takdirle anıyoruz. Onlara duyduğumuz saygı da, onlara bağlı herhangi birisinin duyduğu saygıdan az değildir. Yalnız onların bazı işleri bizi tatmin etmekten uzaktır. Bu mesele de onlardan bir tanesidir. Hakikat şudur ki, biz onların söyledikleri herhangi bir şeye inanıyorsak, o inancımız, kesinlikle söylenenin veya yazılanın keşif ve ilhama dayalı olmasından kaynaklanıyor. Tam tersine kabul ettiğimiz herşey, onların delilinin güçlü olmasından kaynaklanıyor. Veya akla yatkın ve yerinde oluşundan kaynaklanıyor. Aynı şekilde biz, eğer onları müceddid olarak kabul ediyorsak, bu bir kanaattir ve bu kanaate de onların yaptıkları işler ve çalışmalarını gördükten sonra vardık. Bizim bu kanaatimiz hiçbir şekilde onların iddiaları sonucu oluşmuş bir kanaat değildir. [\[67\]](#)

Taklid Ve İttiba

Soru:

"Caize " ismi verilen kitabın 55 no'lu sayfasında sorulan bir soruya cevap olarak zikredilen sözlerin size ait olduğu belirtilmektedir: "Bana göre ilim sahibi bir insan için bir başkasını taklid etmek caiz değildir, hatta bundan da öte çok hatalı bir şeydir." Şimdi dikkat ederseniz, meselâ; Seyyid Abdülkadir Geylani, Hz. İmam Gazali, Müceddid-i Elf-i Sâni, Şah Veliyyullah, Mevlânâ Eşref Ali gibi büyüklerin hepsi mukallid idiler. O zaman sizin bu yazınızın içerdiği mânâdan bunlar istisna mıdır, değil midir? Yoksa size göre bu zatlar ilim sahibi değiller miydi? Umuyorum ki siz kendinize özgü üslubunuz çerçevesinde bizzat bir cevap yazarsınız.

Cevap:

Galiba siz "Caize" isimli kitabın bana ait olmadığını ve benim görüşlerim esas alınarak yazılmadığını biliyor olmalısınız. Bu eserde nakledilen ifadenin bana ait olduğunda şüphe yoktur. Fakat, başka bir tartışma zemininde kaleme alınmış bir yazıda nakledilen benim o ifadem, benim taklid konusundaki görüşümü temsil etme konusunda yeterli olamaz. Sizin gibi ilim sahibi büyükler için bir kimsenin görüşünü bu gibi cümlelere dayanarak tesbit etmeye çalışmak veya bu gibi cümlelere dayanarak bir kişinin görüşü hakkında yargıya varmak pek doğru değildir. Özellikle o şahıs kendi görüşlerini kitaplarının başka yerlerinde detayları ile açıklamış ise. Eğer bu şekilde başka şahısların yazdığı metinlerde alıntı yaptıkları cümlelerine bakarak soru sormaya kalkışırsanız, o zaman benim bütün ömrümü sorularınızı cevaplandırmaya harcamam gerekir.

Siz soru sorma zahmetine katlandığınız için ben de kısaca cevaplarımı sunuyorum.

Ben taklid ile ittiba (tâbi olmak) arasında fark olduğuna inanıyorum. Her ne kadar bugünkü alimler taklidi takipçi mânâsında kullanıyorlarsa da, eski dönemlerin alimleri taklid ve ittiba'yı birbirinden ayırıyorlardı. Taklidin mânâsı; delillere bakmaksızın, bir kişinin söz ve fiiline uymaktır. İttiba ise, bir kişinin metodunu, delillerini tahlil ederek izlemek ve takip etmektir. Birincisi, yani, taklid, sıradan halk içindir. İkincisi, yani, ittiba ise, alimler içindir. Alim bir zat için, herhangi bir meselede kendi ilminin sınırları içerisinde, bir müctehid imamın görüşlerini Kitap ve Sünnet'e uygun bulmadığı halde yine de ona tâbi olmaya devam etmesi doğru değildir. Müctehid imamların kendileri bile tekrar tekrar ilim sahiblerinin Kitap ve Sünnet'te delilini bulmadıkça kendi görüşlerine tâbi olmamalarını tavsiye etmişlerdir. Şüphesiz, ilim sahibi için herhangi bir imamın görüşünü şer'î deliller nezdinde doğru buluyorsa, o imama uyması kesinlikle caizdir.

Sizin belirttiğiniz büyüklerin çoğunun kitaplarında, şer'î delillerine dayanarak ve onların delillerinden tatmin olarak bir imama uyduklarına ve kendilerinin de bu ittiba hakkında deliller gösterdiklerine şahid oldum. Herhangi bir mezhebe ve görüşe uyan öteki büyükler için de aynı hüsn-ü

[\[68\]](#)
zanmı taşıyorum.

Bidat Ve Onunla İlgili Konular

Hasene ve Seyyie olarak bid'at iki kısma mı ayrılmaktadır? Bazı insanlar, Hz. Ömer'in "ne güzel bid'at" sözünü esas alarak bidat-ı hasene'nin de olabileceğine delil olarak ileri sürmektedirler.

Bid'at'ın Tarifi ve Çeşitleri

Şer'î istilahta bidat olarak isimlendirilen herhangi bir şeyin hangi çeşidi olursa olsun hasene olması mümkün değildir. Aksine her bidat sey्यie ve dalâlettir. Nitekim hadiste "her bidat dalâlettir" buyurulmaktadır. Elbette lügat itibari Ele "yeni bir şey" mânâsına gelen bid'atm hasenesi ve sey्यiesi olabilir. Hz. Ömer'in (r.a) teravîh namazının cemaatle kılınması hakkında söylediği "bu ne güzel bid'attır " sözü istilahi mânâda kullanılmayıp, lügat anlamında kullanılmış olabilir. Onun içindir ki, bu söz bid'at'ın bir hasene çeşidinin olabileceği şeklinde yorumlanamaz.

Bu konuyu anlamadan önce bid'at'ın şeriatteki anlamına bakmamız gerekir. Ondan sonra da, acaba teravîh namazını cemaatle kılmak ve bunu sistemleştirmek bu anlamdaki bid'at'ın tarifine girer mi, girmez mi konusunda bir sonuca varabiliriz.

Arap dilinde bid'at kelimesi hemen hemen bizim Urdu dilinde kullandığımız yenilik ve yeni olma mânâsına gelir. Yani; önce olmayan, önceden örneği bulunmayan şey anlamına gelir. Şer'î istilahta bu kelime, her yeni işin, her yeni yolun dalâlet olduğu mânâsında kullanılmamıştır. Şer'î istilahta, İslâm dini hangi meseleleri ve davranışları içeriyorsa, dinin asıl kaynağında delil ve hücceti bulunmadığı halde bu davranış ve meselelerin aksine bir fikir ve amel tarzı ortaya koymak bid'at olarak isimlendirilir. Bu tarifi mantığına göre, dinin olumlu veya olumsuz hiç bir şekilde etkilenmediği meseleler ve muameleler veya o meselelerin bazı yanları hakkında şeriat sahibinin kendisi bile " siz dünya işlerinizi benden daha iyi bilirsiniz" buyurduğuna göre, bu meselelerin hepsi kendiliğinden bid'at'ın dışında kalırlar. Herhangi bir şeyin bid'at olup olmadığı hakkındaki sorun, sadece, insana yol göstermenin dinin elinde bulunduğu, Allah ve O'mm Rasûlü'nün hüküm koyduğu, emir verdiği meseleler için söz konusudur. O meseleler ister akide ve düşüncelerle ilgili olsun, ister ahlâk, ibadetler, Örf ve âdetlerle, ister dünya işleriyle, siyasetle, medeniyetle ve ekonomi ile ilgili olsun. Bu konularda, ne zaman Allah'ın Kitabı'na ve O'nun Rasûlü'nün sünnetine uygun olmayan ve dinin esas kaynağında bir delili bulunmayan bir iş yapılırsa, o zaman o iş bidat olur. Eğer o iş ve davranış Kitap ve Sünnet'in talimatına aykırı ise, bu durumda, ona sadece bid'at deyip geçemeyiz; daha da ileri giderek, fîsk ve isyan olduğunu söylemeliyiz.

Bid'at in şer 'î mânâsının bu açıklamasından sonra, bu mânâda bid'at sayılan bir şeyin hasenesinin olabileceğini düşünmeye bile gerek yoktur. O artık her zaman kesinlikle sey्यie olacaktır. Seyyie olması da lâzımdır. Zira din, Allah'ın (c.c) ve O'nun Rasûlü'nün emir ve talimatlarına dayalı bir sistemin adıdır. Bu sisteme de söz konusu emir ve talimata aykırı düşen bir şeyin girmesi uygun değildir. Böyle bir şey bu sistemin içine ne zaman girerse, bu sistemin karakter ve yapısını ifsad eder. O halde bu sistemi ifsad eden bir şey nasıl olur da hasene olabilir.

Şimdi, Hz. Ömer'in (r.a) "ne güzel bid'at" dediği şeyin gerçekten şer'î istilahta bidat olarak bildirilen mânâda bir bid'at olup olmadığına bir bakalım. Meseleye teravîh namazı, yani; Ramazan'da yatsı namazının ardından geceyi ibadet yaparak geçirmek açısından bakılırsa, bu caiz olmakla beraber aynı zamanda mendup ve mesnundur. Çünkü Peygamber Efendimiz bu uygulamaya teşvik etmiş ve bunu başka günlerdeki gece ibadetine tercih etmiştir. Kendileri de bu yönde amel etmişlerdir. Meseleye teravîh namazının cemaatle kılınması açısından bakılırsa, bu da Peygamber Efendimiz zamanında ve onun bilgisi dahilinde uygulanmış ve hoş karşılanmıştır. Onun için Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde Hz. Aişe'den (r.a) şöyle rivayet edilmiştir: "Ramazan ayında Mescid-i Nebevinin değişik yerlerinde değişik insanlar gece vakti namaz kılarlardı. Ne kadar ezbere Kur'an biliyorsa, herkes o kadarını okurdu. Bazıları bir kişi, bazıları beş, bazıları da yedi veya daha az ve daha fazla kişi ile cemaat olurlardı. " Ondan sonra hepsini toplayıp cemaat halinde imama uyararak teravîh namazı kılınması hakkında da Peygamber Efendimizin uygulaması vardır. Tirmizi, Ebu Davud ve diğer hadis kitaplarında, Ebu Zerr Gifari'den (r.a) naklen şöyle bir olay anlatılmıştır: "Ramazan ayının bitmesine yedi gün kala gecenin üçte biri geçinceye kadar Peygamberimiz bize namaz kıldırdı. Bundan sonra da birer gün ara ile sahur vaktine kadar namaz kıldırdı."

Buhari ve Müslim de Hz. Aişe (r.a) bir başka Ramazan'ın durumunu şöyle anlatıyor: "Peygamber Efendimiz iki veya üç gün üst üste teravîh namazı kıldırdı. Sonra üçüncü veya dördüncü gün insanlar namaz için yine toplandığında Peygamber Efendimiz (s.a) namaz kıldırmak için bir daha çıkmadı. Sonra da buna sebep olarak insanların teravîh namazını farz olarak anlayabileceklerinden endişe ettiğini belirtti."

Buradan teravîh namazının bütün bu kılış şekillerinin sünnet olduğu anlaşılıyor. Şimdi burada bizim yeni ortaya çıkan şey, yani; bid'at diyebileceğimiz şey, Hz. Ömer'in (r.a) teravîh namazının cemaatle kılınmasını sürekli bir hale getirmesidir. Peygamber Efendimizin teravîh namazını sürekli cemaatle kılması halinde insanların bunu farz olarak anlayabilecekleri endişesini gözeterek meseleye bakarsak, Hz. Ömer'in sözü edilen uygulamasına bid'at demek mümkün değildir. Bu sebebin kendisi bile, Peygamberimize göre diğer uygulamalar yanında teravîh namazının cemaatle kılınmasının daha uygun olduğunu kanıtıyor. Fakat farz olarak anlaşılabilmesi endişesi bu uygulamayı yaygınlaştırmasını engelliyordu. Peygamberimizin vefatından sonra ise bu endişe için bir neden kalmadı. Zira başka bir kişinin ameli şeriatla bir şeyin farz olmasına delil olamaz. Onun için Hz. Ömer Peygamber Efendimizin amacına uygun olarak hareket etmiştir. Peygamberimizin amacı da teravîh namazının cemaatle kılınması sünnetinin yaygınlaşması idi. Aksine farz, olarak anlaşılması değildi. Bu uygulamaya bazı insanlar bid'at gözüyle bakınca Hz. Ömer "bu ne güzel bid'at" diyerek bid'at olabileceği şüphesini reddetmiştir. Elbette Hz. Ömer'in uygulaması yeni bir şeydi. Fakat bu şeriatın kötü gördüğü bir bid'at değildi. Bu sebepten dolayı bütün sahabe teravîh namazının cemaatle kılınmasını ittifakla kabul etmiş ve sonra da bütün ümmet bu şekilde amel etmiştir. Yoksa, şer'î istilahta bid'at olan bir şeyi Hz. Ömer'in uygulamaya koyacağını ve sahabenin de bunu gözü kapalı kabul edebileceğini kim düşünebilir?

Duanın Makbuliyeti İçin Kabirlerde Çile Çekmek

Soru:

Meşayih ve tasavvuf erbabının bazı eserlerinde biz, "filan kişi filan büyüğün kabrinde murakabe ve çileye çekildi gibi ifadeler görüyoruz. Ayrıca "filan kabirde Allah'a dua etmek kabul sebebidir. Çünkü filan büyük zat tecrübe etmiştir" gibi ifadelere de rastlanmaktadır. Bunun dindeki asıl yeri nedir?

Cevap:

Öncelikle belirtelim ki dinde asıl olan, Allah'ın Kitabı ve Rasûlullah'ın (s.a) Sünneti'dir; büyüklerin sözleri ve fiilleri değil, ikincisi, büyüklerin sözleri ve fiillerini içeren ifadelerin gerçekten onlara ait olup olmadığından emin olamayız. Onlara atfedilen ifadelerin gerçekten onlara ait olduğu kesinlikle iddia edilemez. Böyle şeyleri kaynak kabul ederek onlara uymak çok büyük bir ihtiyatsızlık olur. En sağlam yol Kur'an ve Hadis'in bize bildirdiği yoldur. Bu yolun gerçekliği sahabilerin ve tabilerin dönemlerindeki uygulaması ile ve onlardan bize ulaşan kesin bilgilerle ispat edilmiştir. Bu yolun esaslarını fakihler tahkik etmişler, muhaddisler tedvin etmişlerdir. Onun için kim bu kesin bilgi esasına dayalı emin yolda yürümek isterse, bu sağlam yoldan çıkmayı hayâl bile etmemelidir. Çünkü bu yolun dışındaki bütün yollar tehlikelerle doludur. Şimdi örnek olarak sorduğunuz konuyu ele alalım: Filan filan büyükler şunları şunları yaptı diyen tezkire kitaplarında anlatılanlar, hadis kitaplarındaki zayıftan da zayıf bir rivayet karşısında ne kadar değer taşımaktadır. Hangi referansa dayanarak büyüklerin böyle bir şey yapmış olduklarına güven duyabiliriz? Farzedelim ki gerçekten onlar böyle yapmadılar, o zaman biz o senetsiz rivayetlere uyarsak ahirette bunun cevabını nasıl verebiliriz? "Eğer biz akıbetimizi düşünüyorsak ve kendi hayrımızı da istiyorsak, o zaman, dinin bu sağlam ve güvenilir yoluna müracaat ederek tatmin olmamız; feyz almak ve duanın kabulü için zikrettiğiniz yol önerilmiş mi, önerilmemiş mi iyice incelememiz lazımdır. Acaba sahabe-i kiram, Nebî'nin (s.a) mübarek kabrinde çileye çekilip murakabede bulunmuş mu idi? Tabiidinden herhangi biri, acaba sahabelerden birinin mezan başında böyle bir şey yapmış mıdır? Fakihler ve muhaddislerden herhangi biri böyle bir yolun meşru olduğunu söylemiş midir? Herşeyden önemlisi Allah (c.c) Kuran-ı Kerim'in herhangi bir yerinde feyz elde etmek ve duanın kabul edilmesi için kabirlere gidilsin diye bir talimat vermiş midir? Veya Allah Rasûlü böyle bir şey için herhangi bir işarette bulunmuş mudur? Eğer bu kaynaklarda bu mesele ile ilgili olarak herhangi bir delil bulunuyorsa, o zaman gönül rahatlığıyla bu iş yapılabilir. Yoksa, bu meseleyi tümüyle yanlış olmasa bile şüpheli kabul etmemiz lazımdır. Böyle şüpheli işler yaparak neden tehlikeli yolu seçeyim? Şayet ahirette o şüpheli yolun yanlış olduğu isbatlanırsa ve dinin hakiki yolunu bulmak için sağlam ve güvenilir kaynaklar mevcut olduğu halde neden şüpheli yollara başvurduğum sorulursa ben Allah'a ne cevap vereceğim? Hepimiz bunu düşünmeliyiz.

Kabir Ehli'nden Dua Etmesini İstemek

Soru:

Herhangi bir büyük zatın kabrine giderek: "Ey Allah'ın Velisi, bizim için Allah'a dua edin" şeklinde beyanda bulunmak acaba doğru mudur?

Cevap:

Herhangi bir büyükten bir kimsenin kendisi için hayır duada bulunmasını istemesi bizatihi itiraz edilebilecek bir şey değildir. İnsan kendisi bizzat Allah'a (c.c) dua edebileceği gibi, başka insanlardan da kendisi hakkında dua etmelerini isteyebilir. Lakin vefat etmiş olan büyüklerin kabirlerine giderek dua istenmesi bu durumun şeklini ve anlamını tümüyle değiştiriyor. Kabirlerde iki şekilde dua isteminde bulunulabilir: Birinci şekil; kalbinizden ve susarak büyük zatlardan dua istemektir ki, bunun mânâsı; sizin o büyük zatların işitme gücünü ve şanını aynen Allah'ın işitme gücü ve şanı gibi görmeniz demektir.

"Siz sözlerinizi gizleseniz de açık sesle söyleseniz de farketmez, şüphesiz Allah kalplerde olanı bilendir" ¹⁶⁹¹

İkinci şekil de, dua isteğini yüksek sesle o veliyyullahm kabri başında çağırarak söylemektir. Bu şekil itikadi bir bozukluğa sebep olmasa da, karanlıkta ok atmak gibi bir şeydir. Yüksek sesle çağırdığımız halde sizi kimse işitmiyor olabilir, zira ölülerin işitmesi meselesi hâlâ ihtilafı bir mesele olarak durmaktadır. Sizi işitiyor olsa bile, belki onun ruhu o anda orada değildir ve siz boş yere bağırıp çağırıyorsunuzdur. Yine mümkündür ki, onun ruhu orada olduğu halde, Rabbiyle meşgul bulunduğundan siz kendi ihtiyacımız için bağırıp çağırmakla ona eziyet ediyorsunuzdur. Dünyada iyi ve temiz bir kulun duasını almak için gittiğinizde, öncelikle gayet edepli bir şekilde onunla görüşür, ondan sonra da isteklerinizi arzdersiniz. Evin içinde var mı yok mu, eğer varsa istirahat mı ediyor, yoksa herhangi bir işle mi meşgul veya sizi dinleyebilecek halde boş mu oturuyor bilmeden, evin dışında ayakta durarak bağırıp çağırmasız.

Şimdi ölmüş olan büyüklerin durumuna bir göz atalım: Bizim onların ahvalini bilmek ve onlarla yüzyüze görüşmek için hiçbir şansımız olmadığına göre, onların evlerine gidip körü körüne bağırıp çağırmamız nasıl akıl sahibi bir insanın işi olabilir? Dua ettirmenin bu yolu eğer Kur'an ve Hadis'te bize bildirilseydi veya bu yola sahabe devrindeki uygulamalardan bir delil bulunabilseydi o zaman hiç bir mesele olmazdı. Herkes gönül rahatlığıyla bu işi yapabiliirdi. Madem ki Kitap ve Sünnet'te veya sahabenin uygulamalarında bu yolun bir ipucu bile yok, o zaman biz neden ve niçin böyle bir yolu tercih edelim? Büyüklerden dua istemenin birinci şekli net olarak ilahi sıfatların amacına ters düştüğüne göre, ikinci şekli zaten açıkça hiç makul görünmüyor.

Büyüklerin Yüzüsuyu Hürmetine Tevessül

Soru:

Dualara, filanın yüzüsuyu hürmetine; filanın hatırına gibi ziyadeler yapılmaktadır. Bu ziyadelerin şeriatdaki yeri nedir? Rasûlullah'ın Sünneti bu konuda ne söylüyor? Sahabe nasıl dua yapmış? Böyle yapmakla, yani dua ederken "filanın yüzüsuyu hürmetine " gibi sözler söylemekle herhangi dini bir kusur işlenmiş olur mu?

Cevap:

Duada, Allah'a (c.c) herhangi birinin yüzüsuyu hürmetini vasıta yapmak, O'nun ve Rasûlü'nün bize öğrettiği bir yol değildir. Bildiğiniz gibi,

Kur'an-ı Kerim bu tür anlayışlardan uzaktır. Hadislerde de bu anlayışa temel oluşturabilecek bir örnek yoktur. Duada bu yolu uygulamış olan veya bir başkasına öğreten sahabeden herhangi birisini de hatırlamıyorum. Doğrusu Alemlerin Rabbi'ne dua ederken herhangi bir kulun yüzüsuyu hürmetini referans göstermek veya filan kulun hatırı için benim istek ve ihtiyaçlarımı karşıla demek mânâsına gelen anlayış tarzı müslümanlara nasıl musallat olmuş anlamakta güçlük çekiyorum. Ben böyle yapmanın yasak olduğunu söylemiyorum, sadece şu iki şeyi söylüyorum: Birincisi; bu şekilde dua yapmak, Alemlerin Rabbinin bize öğrettiği dua yapma şekline ve metoduna aykırıdır. Hz. Peygamberin doğrudan doğruya ashabına öğrettiği dua tarzına da aykırıdır. Bu sebebledir ki, bu tarz duadan uzak durulmalıdır. Zira Peygamber, Efendimiz ve diğer bütün peygamberler, Allah ile kulları arasındaki ilişkinin ve bağın doğru şeklinin ne olduğunu açıklamak için gelmişlerdir. Öyleyse onların ne uyguladıkları ne de öğrettikleri bir dua şekli olan bu tarz bir dua şeklini, herhangi bir kimse uygulamaya kalkışsarsa, şüphesiz o, muteber olan bir şekli terkedip, muteber olmayan bir şekli uygulamış olur.

İkinci olarak da, bu dua şeklinin nefrete şayan bir yol olduğuna inanıyorum. Başka bir kişinin bu dua şeklini benim gördüğüm gibi görmeyip başka bir açıdan bakması ve nefrete şayan bulmaması farklı bir durum. Ben ne zaman bu dua şeklinin zararlarına dikkat etsem, gözümün önüne hemen çok mert ve çok cömert bir zat gelir: Onun kapısına gelen herhangi bir insanın arzuları anında yerine getiriliyor, feyz ve keremi herkesi kuşatıyor, her isteyen ondan dilediğini talep edebiliyor, lütfu herkese açık ve herkes ona kolaylıkla ulaşabiliyor. Böyle bir zâtın karşısına bir kişinin doğrudan gelerek: "Ey kerem sahibi, cömert insan! Bana yardım et" demek yerine, filan kişinin hatırına benim ihtiyaçlarımı gider demesi ne kadar uygun düşer varın siz hesap edin. Bu isteme biçiminde, o cömert kişinin merhameti ve cömertliği sebebiyle başkalarının ihtiyaçlarını gidermediği, fakat arkadaşlarının, dostlarının ve akrabalarının hatırına lütf ve ihsanda bulunduğu su-i zannı gizlidir. Eğer bunların vasıtasıyla dua edilmezse sanki o zaman ondan hiç bir şey alamayacağınız zannıyla ümitsizliğe düşüyorsunuz. Filanın yüzüsuyu hürmetine demek; aynı zamanda, istekte bulunduğunuz zâta baskı uyguladığınız mânâsına gelir ki, siz aslında şöyle demek istiyorsunuz: "Ben filan büyük insanın tavsiyesi ile geliyorum. Benim ricamı herhangi aracısız bir insanın ricası gibi düşünerek geri çevirmemelisiniz." Eğer bu tarz dua bu söylediğim anlama gelmiyorsa, ne anlama geldiğini bana da öğretin. Böylece içimdeki sıkıntıdan kurtulacağım için memnun olurum. Fakat eğer bu tarz duanın anlamı gerçekten benim anladığım şekildeyse, o zaman Allah Teâlâ'nın kâmil sıfatları hakkında doğru bilgiye sahip bir şahsın böyle bir dua tarzını hayâl edebileceğini bile düşünemiyorum. Fıkıh alimleri bu dua tarzının, bu gibi mahzurlarını dikkate alarak mekruh olduğu kanaatine varmışlardır. Nitekim Hanefî Fıkıhının meşhur kitabı Hidayede şöyle yazmaktadır: "Bir kimsenin dua ederken filanın hakkı için, filanın yüzüsuyu hürmetine veya peygamberlerin, nebilerin hakkı için demesi mekruhtur. Zira yaratılanın, yaratan üzerinde hiçbir hakkı söz konusu değildir."^[70]

Dört İmam Ve Ehl-i Beyt

Soru:

Tercüman ul Kur'an'ın Eylül 1956 no'lu sayısında bir soruya cevap olarak şöyle yazıyorsunuz: Eimme-i Erbaa, dönemlerinde beraber yaşadıkları ve istifade etmeleri mümkün olan ilim ehli herkesten faydalanmışlardır. Yalnızca ehl-i beyt'ten faydalanmakla kalmamışlar, kimde ilim bulmuşlarsa ondan faydalanmışlardır. Bu yol ve metod herhangi bir taassuba mübtela olmayan her insanın yolu olmalıdır." Ben bu zamana kadar bu anlamda bir şeyi ne gördüm ne de duydum. Siz bana bu iddianızı kanıtlamak için birkaç tane muteber kitap adı verin de iddianız iyice açıklık kazansın. Başka bir sorum da, Sahih-i Buhari "Kitab'ul Fiten Bab'ul Istihlaf'da zikredilen bir hadis ile ilgilidir. Hadis şöyledir:

"Cabir b. Sümre'nin: Hz. Peygamber'in on iki emir olacak dediğini, isitemediği bir kelime daha söylediğini, babasının da hepsinin Kureyş'ten olacak dedi" şeklinde söylediği nakledildi. Bu hadiste zikredilen on iki emir hangi emirlerdir. Şiilerden isnâ aşere yanlıları, buradaki on iki emirden kastedilenin on iki imam olduğunu iddia ediyorlar. Acaba bu iddiaları size göre doğru mudur?

Cevap:

Şiî ilim adamlarının hadisle ilgili eserleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığımından bir şey söylemem mümkün değil. Fakat, ehl-i sünnet'in hadis kitaplarında; ehl-i beyt'in büyüklerinin, ehl-i beyt olmayan sahabilerden, tabiiilerden, tebe-i tabiînden yaptıkları rivayetler genellikle mevcuttur. Meselâ; Buhari ve Müslim'deki bir çok hadis, Cafer Sadık yoluyla Muhammed b. Munkadir ve Ata b. Ebi Rebah'tan rivayet edilmiştir. İmam Muhammed Bakır da; Cabir b. Abdullah'tan, Ebû Mürre'den, Ukayl b. Ebî Tâlib'ten, Abdullah b. Ebi Râfi'den, Said b. Müseyyib ve Yezid b. Harun'dan bir çok hadis rivayet etmiştir. İmam Zeynel Abidin birçok hadisi müminlerin annesi Hz. Safiyye'den, Misver b. Mahzeme'den, Said b. Mercane'den, Ömer b. Osman'dan ve diğer ashaptan rivayet etmiştir. Hz. Ali'nin kendisi de Müslim'de yer alan bir hadisi Mikdad b. Esved'den bizzat rivayet etmiştir. Üstelik, burada sözünü ettiklerimiz sadece Buhari ve Müslim'deki rivayetlerdir. Öteki hadis kitapları incelenirse, bu gibi hadislere pek çok yerde rastlamak mümkündür. Şu bir vakıdır ki, ehl-i beyt'in büyükleri ilmi meselelerde hiçbir zaman taassup göstermemişler ve hiçbir zaman ailevi bir gurura ve büyülenmeye tenezzül etmemişlerdir.

Hakkında bana soru sorduğunuz hadis, Buharinin "Kitab'ul Fiten" bölümünde değil, "Kitab'ul Ahkâm" bölümündedir. Ve bunun münderecatı "Bab'ul Istihlaf'da değil de başlığı bulunmayan bundan sonraki bir babdadır. Bu rivayet Buhari de çok kısa olarak zikredilmektedir. Fakat Müslim, Ebu Davud, Tirmizi, Taberânî ve diğer hadis kaynaklarında meseleyi detayları ile açıklayan birçok rivayet bulunmaktadır. Bu rivayetlerin hülâsası şudur: On iki halife veya emir (kelimeler muhtelif şekillerde rivayet edilmiştir) zamanına kadar İslâm güçlü ve sağlam olarak devam edecek ve ümmet birlik ve beraberliğini devam ettirecek, herhangi birinin düşmanlığı bunları bozamayacaktır. İslâm tarihi göz önünde tutularak bu emirden haber verme muhtelif emirler için söz konusu edilebilir. Bazıları da bunu yapmak için çaba göstermişlerdir. Yalnız bütün bunlara rağmen bu detaylı rivayetlerden de açıkça görülüyor ki, on iki halife veya emirden kasıt asla on iki imam olamaz. Zira bunların eline hiçbir zaman devlet geçmemiştir."^[71]

Hazreti Alî Muhaliflerine Karşı Haklı Mıydı?

Soru:

Bir meselede beni aydınlatmanızı istiyorum. Muharrem ayında yaptığınız konuşmalardan birinde Hz. Ali'nin (k.v) haklı olduğunu söylüyordunuz. Sözlere göre, Hz. Ali'nin karşısında olanların bâtil üzerine oldukları neticesi çıkmaktadır. Siz yine aynı konuşmanızda Hz. Ali'nin (k.v) üç ayrı grupla kanlı savaşı girmesine rağmen Allah'ın (c.c) belirlemiş olduğu sınırları aşmadığını; karşı taraftaki insanları öldürmediği gibi, onların kadın ve çocuklarını cariye ve köle olarak almadığını söylediniz. O halde, böyle bir davranışla Hz. Ali (k.v) hangi savaşı kazanabilirdi ki?

Peygamber Efendimizin vefatından sonra Hz. Ali (k.v) halifelik için her zaman istekli idi. Rivayetlere göre uzun bir müddet Hz. Ebu Bekir'e (r.a) biat etmemişti. Hz. Ömer'in (r.a) (ölümünden sonra yeni halifeyi belirlemek üzere) oluşturduğu altı kişilik şûrada Hz. Ali de vardı. Şûradaki diğer kişilerin halifelikten vazgeçmesi üzerine ortada sadece Hz. Ali ve Hz. Osman kalmıştı. Hz. Osman'ın halifelige seçilmesine içerleyen Hz. Ali bu seçimin yapıldığı camiyi terketmiş, ancak daha sonra gelerek biat etmişti. Hz. Osman'ın (r.a) şehadetinden sonra Hz. Ali (r.a) hilafete seçildiğinde, onu seçenler Medine'deki birkaç sahabeden ibaretti. Hz. Ali (k.v) halifelige seçildiğinde Medine'de büyük sahabilerden kimse var mıydı? Hz. Muaviye'nin Hz. Ali'ye biat etmesi zorunlu muydu?

Aynı şekilde Hz. Hüseyin'in (r.a) zamanında bütün ashabın onu Kûfe'ye gitmekten alıkoymak istemesine rağmen o kimsenin sözünü dinlememişti. O halde, söyler misiniz, yok olmaktan başka bir mânâ taşımadığı halde çarpışmak için düzenli ve güçlü bir hükümetin karşısına çıkmak sizce akıllıca bir girişim midir? İslâm böyle mi öğretmektedir? insanın güçsüz ve zayıf olduğu bir durumda, güçlü bir hükümetin karşısına çıkmak için çıkmasının neticesi elbette Hz. Hüseyin'in başına gelenler gibi olacaktır.

Cevap:

Mektubunuzu aldım. Sormuş olduğunuz sorulara ayrıntılı cevap vermek uzun bir makale yazılmasını gerekli kılmaktadır. Ancak benim böyle bir yazı için yeterli vaktim yok. Eğer sorularınıza kısa cevap verirsem, nasıl sorduğunuz sorulan aldığınız konuşmamın metni sizi iknada başarılı olamadıysa, bu sefer de başarılı olamayacağımdan korkarım. Benim düşüncelerimi öğrendikten sonra bu konu üzerinde bizzat durup, gerçekleri ortaya çıkarmak için çaba göstermeniz ikimiz açısından da daha iyi olmaz mıydı?

Siz galiba bu konuda imam Ebu Hanife (r.a) gibi dikkatli bir fakihin görüşünün ne olduğunu da bilmiyorsunuz. Çünkü o da, kimle savaşırsa Hz. Ali'nin haklı olduğunu savunmaktadır. Hatta Siffin Savaşında Hz. Ammâr b. Yâsir'in şehid edilmesinden sonra ehl-i sünnet uleması Hz. Ali'nin karşısındaki grubun "bağ" olduğu üzerinde icma etmişti. Çünkü Peygamber Efendimiz Ammâr b. Yâsir'in (r.a) bağ, yani; azgın bir grup tarafından öldürüleceğini önceden bildirmişti. Siz, Peygamber Efendimizin hilafetin kendisinden sonra otuz sene devam edeceğini ve daha sonra saltanatın başlayacağını bildirdiğini de unutmuşsunuz. Bu yönüyle de Hz. Ali'nin hilafeti bizzat Peygamber Efendimiz tarafından onaylandığı halde, Muaviye'nin (r.a) hükümeti hilafet değil padişahlık olarak gözükmektedir. Siz, ehl-i sünnet ulamasının Hz. Ali'yi ittifakla dördüncü raşid halife olarak kabul ettiğini de unutmuş gözüktüyorsunuz. Alimler bunu ehl-i sünnet'in akide kitaplarına da geçirmişler. Ehl-i sünnet mezhebinin şiiiler ve haricilerden ayrıcalığı göstermek için de bunu yüzyıllardır minberlerden okumaktadırlar. Bunun aksine Emir Muaviye'yi Hülefa-i Raşidîn'den sayan şayan-ı zikir hiçbir alim hatırlamıyorum. Aynı şekilde siz, bütün ehl-i sünnet fakihlerinin kitaplarında Dört Halife'nin kararlarını delil olarak aldıkları halde, Hz. Ömer b. Abdulaziz'in kararları hariç, Benî Ümeyye sultanlarından hiçbirisinin kararlarına fıkıh kitaplarında yer vermediklerini de umursamıyorsunuz. Bu gibi meseleleri göz önünde bulundurarak tarihi doğru görüş açısından mütalaa ediniz. İbn Sa'd'ın Tabakat'ı, Taberî, İbn Esîr, İbn Kesir vb. gibi asıl kaynaklardan tarih okuyunuz. Bunu yaparsanız, öyle sanıyorum artık bana birşey sorma zarureti hasıl olmaz.

Bazı kimselerin insanların kafasına Hz. Hüseyin'le (r.a) ilgili olarak soktukları şüphelerin hepsini bir mektupla gidermek benim için oldukça zor. Eğer fırsat bulursam, bu konuda müstakil bir makale yazacağım. Şimdi ancak şu kadarla iktifa etmek istiyorum: Eğer insanların kafasına şüphe sokan beylerin görüş açılarından meseleye yaklaşırsak, müslümanların hükümeti bir kez asliyetini kaybetti mi artık onun ıslahı için hiçbir şey yapılamaz. Çünkü onu değiştirme yolunda alman her tedbir günah; bozulmuş hâkimlere itaat için boyun eğme sevap sayılacaktır. Yezid'in hilafeti

haklı sayılırsa, bugünkü zalim ve zorba idareciler niye kötü olsun, neden onlar aleyhine sesimizi yükseltelim? [\[72\]](#)

Müslim Ve Müminin Mânâsı

Soru:

Bazı kimseler, İslâm ve iman kelimelerini ıstılahı mânâda bir diğerinin karşıtı olarak kullanılmaktadırlar. Onlar İslam kelimesinin mânâsını arkasında iman olmayan sırf zahiri itaat olarak alıyor ve iman kelimesine ise hakiki ve içten iman mânâsını yüklüyor. Bu kişiler söylediklerine delil olarak:

"Bedeviler "inandık" dediler [\[73\]](#) diye başlayan Hucurat Sûresi'ndeki ayet-i kerimeyi gösteriyorlar. Bu ayet-i kerimede bedevi Araplar mümin yerine müslim olarak gösterilmiş ve imanın daha onların kalplerine yerleşmediği bildirilmiştir. Bazı dini gruplar bu ayet-i kerimeden hareketle kendilerini mümin, diğer müslümanları ise müslim olarak nitelemektedirler. Hatta Hülefa-ı Raşidîn'den ilk üç halifeye de mümin yerine müslim diyerek, imalı bir tarzda onların gerçek imana sahip olmadıklarını anlatmaya çalışmaktadırlar. Lütfen meseleyi kavrayabilmemiz için yukarıda sözü geçen ayetin yorumu ile birlikte mümin ve müslim kelimelerinin mânâlarını açıklayınız.

Cevap:

Hucurat Sûresi'ndeki diye başlayan ayet-i kerime Tevbe Sûresi 90'dan 101'e kadar olan ayet-i kerimelerin ışığında okunursa mesele tamamen

aydınlığa kavuşur. Medine çevresi ve dışında yaşayan bedevilere "A'rab" demliyordu. Bu insanlar itaat etmekten başka çareleri kalmadığı için Medine'deki İslâmî hükümete tabi olmuşlardı. Ancak onlar ne cihad için savaşa giderek kendilerini tehlikeye atmak istiyorlardı ve ne de zekatı gönül rızası ile vermeye yanaşıyorlardı. Müslümanların yapmış olduğu fetihlerden elde edilen ganimetlerden istifade etme zamanı gelince, onlar tek tek ortaya çıkarak imanlı olduklarını iddia ederlerdi. Bunu yaparken de sanki İslâm dinine girmekle Peygamber Efendimize bir ihsan ve minnet yapmışlar izlenimini vermeye çalışıyorlardı. Onların bu davranışı ile ilgili olarak Hucurat Süresi'nde şöyle buyurulmaktadır: Söz konusu bedevilerin (A'rab) iman sahibi olduklarını iddia ettikleri, ancak onların zahiren itaati kabul ettikleri; çünkü, eğer iman kalplerine yerleşmiş olsaydı, onların ne cihaddan kaçmaları ve ne de müslüman olmalarını Peygamberimiz üzerine bir ihsan olarak görmeleri gerekirdi.

Bu noktada, yani söz konusu ayet-i kerime'de, İslâm kelimesi; imana sahip olmadan boyun eğme, itaat etme mânâsına kullanılmıştır. Ancak bunun anlamı, İslâm ve iman Kuran-ı Kerim'de iki ayrı şeydir demek değildir. Eğer herhangi bir kimse böyle bir iddiada bulunursa ona:

"Allah katında (makbul olan) din ancak İslamdır"^[74] ayet-i kerimesinin veya Hz. İbrahim'in (a.s) ayet-i kerimedeki:

"Rabbimiz bizi sana teslim olanlar yap, neslimizden de sana teslim olan bir ümmet çıkar; bize ibadet yerlerimizi göster, tevbelerimizi kabul et;

zira, tevbeleri kabul eden, çok merhametli olan ancak sensin, sen!"^[75] şeklindeki duasının ne mânâyâ geldiğini sorunuz.

Geriye ilk üç halife ile birlikte bütün sahabe-i kiramı (birkaç istisna dışında) imandan yoksun müslümanlar olarak gören grupların iddiası kalıyor. Aslında bu onlara değil de bizzat Peygamber Efendimize yapılmış bir saldırıdır. Aslında onlar bu saldırıları ile -Allah korusun- Peygamber Efendimizin son derece başarısız bir peygamber olduğunu ispatlamaya çalışmaktadırlar. Çünkü -onlara göre- Peygamber Efendimize ehl-i beyt'ten birkaç kişi ve iki üç sahabe dışında hiç kimse samimi olarak iman etmemiştir. Hatta Yüce Peygamber'in çoğu hanımları bile O'nun samimi tabileri değillerdi. Buna ilaveten, onlar Peygamber Efendimizin -Allah'a sığınırız oldukça basiretsiz ve saf olduğunu da ispata kalkışmaktadırlar. Çünkü onlara göre, Peygamber Efendimizin ömür boyu canciğer dostlarının hepsi aslında münafıklardır. Hepsinden daha garibi, bu zalimler hiç düşünmezler mi ki, Peygamber Efendimize nasib olan o büyük başarı, eğer O'nun tüm dostları muhlis, vefalı ve fedakar olmasalardı hiç gerçekleşebilir miydi? Uzun seneler boyunca tüm Arap milleti Peygamber Efendimizle savaş halinde idi ve işte bu sahabiler Yüce Peygamber'in kolu ve pazusu durumundaydılar. Allah korusun, eğer onlar münafık olsalardı, Araplar nasıl kontrol altına alınabilirdi? Gerçeği söylemek gerekirse

buğz ve taassup insanın gözünü kör ettiği zaman güneş gibi açık gerçekleri de göremez.^[76]

Hz. Peygamberin Hayatta Olması Meselesi

Soru;

Bugünlerde dini çevrelerde Hz. Peygamber'in (s.a) hayatta olup olmadığı meselesi hararetle bir şekilde tartışılmaktadır. Öyleki alimler arasında bile konu gündemdedir. Tartışmanın başlangıcında taraflar kendi görüşlerini destekleyen deliller göstermekle iktifa ediyorlardı, ancak iş şimdi tarafların birbirlerini tekfir etmelerine ve birbirleri aleyhine kötü söylemelerine kadar geldi dayandı. Bu tartışma ne zamana kadar devam eder Allah bilir.

Bugün bazı camilerde hopörlörlerle Hz. Peygamber'in tıpkı dünya hayatındaki gibi hayatta olduğu ve Hz. Peygamber'in hayatta olduğunu inkar edenlerin kâfir olduğu ilan ediliyor. Diğer bazı kimseler ise, Hz. Peygamber'in -şu an bile- cismani bir hayata sahip olduğu şeklindeki bir inancın müşrikçe olduğunu, hatta şirkin kaynağı olduğunu iddia ediyorlar. Faziletlerin söz konusu olduğu bir noktada, Kur'an-ı Kerim ve mütevatir haberle çatışmayan bir söz kabul edilebilir. Ancak, akide söz konusu olduğunda kati delillere zaruret vardır. Sizden beni Hz. Peygamber'in (s.a) hayatı hakkında aydınlatabilecek bilgiler vermenizi rica ediyorum.

Cevap:

Peygamber Efendimizin hayatı hakkında bugünlerde alimler arasında devam eden tartışmalara ne ihtiyaç vardır ve ne de bu tartışmalar bir fayda getirir. Akide noktasında Yüce Peygamber'in yönlendirmesinin kıyamete kadar asıl yönlendirme olduğuna iman etmemiz bizim için yeterlidir. Amel etmemiz için de Peygamber Efendimizin (s.a) güzel örneği bizim için kafidir. Bu güzel örneği öğrenmenin kaynağı ise Kur'an-ı Kerim ve sünnetir. O halde, Peygamber Efendimiz bu dünyadan göçtükten sonra da O'nun hangi anlamda sağ olduğunu tartışmaya ne hacet vardır? Gerek ruhani hayat açısından olsun; gerek cismanî hayat açısından olsun, behemehal Peygamber Efendimizin hicri ikinci sene de dünyasını değiştirdiği ve ümmetin yönlendirilmesi için şu an bedeniyle aramızda olmadığı gerçeğini kim inkar edebilir ki? O halde bizim Yüce Peygamber'e ittiba etmemiz için O'nun kutsal zatına değil de Kuran ve Sünnet'e yönelmemiz gerekir. Berzah alemindeki bir hayat mı ya da cismani bir hayat mı tartışması bir neticeye ulaşsa bile, bu yukarıda söz konusu ettiğimiz gerçeği değiştiremeyecektir.

Bu tartışma şu yönden de lüzumsuzdur: Biz bu özel konuda Allah ve O'nun Rasûlü tarafından belli bir inanca sahip olmakla mükellef tutulmamışızdır. Eğer herhangi bir müslüman bu konuda herhangi bir bilgiye sahip olmadan ya da herhangi bir görüşe varamadan ölse, ne onun imanında bir eksiklik söz konusu olur ve ne de ahirette "sen dünyayı değiştikten sonra Hz. Peygamber'in hayatının berzah aleminde mi yoksa cismani mi olduğuna inanıyorsun?" diye bir soruya muhatab tutulur. Kuran ve hadis-i şeriflerde bizi bu konuda belli bir inanca sahip olmakla mükellef kılan hiçbir açık ve kafi yönlendirme söz konusu değildir. Aynı şekilde bu mesele ne sahabiler arasında tartışma konusu olmuştur ve ne de Peygamber Efendimizin (s.a) halifeleri bu konuda herhangi bir inanca sahip olunması yolunda telkinde bulunmuşlardır.

Ben, Yüce Peygamber'in dünyayı değiştikten sonraki hayatı hakkında günümüz alimlerinin yaptıkları tartışmalarla, aynı Kur'an'ın mahluk olup olmadığı meselesinde Halife Me'mun'un düştüğü hataya düştüklerini sanıyorum. Halife Me'mun, Allah ve O'nun Rasûlü'nün İslâm'da bir inanç meselesi ya da imanın bir şartı kılmadığı, kurtuluşu onu kabul edip etmemeye bağlamadığı ve insanları ona inanmaya çağırmadığı bir şeyi imanın şartlarından bir şart olarak kabul ettirmeye çalışıyordu. Kurtuluşu bu inancı kabul edip etmemeye bağımlı kılıyor, insanları buna iman etmeye çağırıyor ve buna iman etmeyenleri de küfür ve fiskla itham ediyordu. Allah Teâlâ ve Onun Rasûlü dinde böyle özelliğe sahip konuları açık açık ve kesin bir şekilde açıklamıştır. İnsanlar bu gibi hayati öneme sahip konulara iman etmeye açıkça çağırılmıştır. Peygamber Efendimizin dünyayı

değiştikten sonraki hayatının keyfiyeti meselesi kesinlikle söz konusu meseleler gibi değildir ve bu meseleyi zorla o meselelere dahil etmeye çalışmak ya da onlarla aynı derecede önemli görmek tamamıyla yanlış bir iştir. Eğer herhangi bir şahıs bu meselede kesinlikle bir şey bilmiyorsa veya herhangi bir karara varamamışsa, o kıyamet gününde bundan dolayı sorguya çekilmez ve onun bu konudaki bilgisizliği ya da herhangi bir karara varamaması encamını etkilemez. Ancak, bu konuda herhangi bir inanca varıp da bunu başkalarına da tebliğ eden şahsın tehlikede olduğunu burada belirtmeliyim. Çünkü, onun inancı doğru veya yanlış her iki ihtimali de taşımaktadır. [77]

Tasavvufla İlgili Birkaç Açıklama

Soru:

Ben, Allah'a (c.c) davet ve Allah'ın dininin hayata hakim kılınması yolunda sizi destekleyen ve sizinle birlikte çalışmayı arzulayan birisiyim. Sizi tasavvufu kabul etmemekle suçlayan kişilere karşı ben, sizi savunuyorum. Eğer hatırlarsanız benim bu konu ile ilgili bir soruma "bu hareketimize tasavvuf ehli olan ya da olmayan herkesin katılmasına ihtiyaç ve zaruretimiz vardır. Ben sufi olmadığımı göre sufilik iddiasında bulunacak bir şekilde düzenbazlık yapamam" diye cevap vermişsiniz. Bu cevabınız doğru ve iyi bir cevaptı.

Ancak insanın yazarken bazı hatalara da düşebileceğini kabul etmesi lazım gelir. Siz, "Hedefler Sözleşmesi" nin 13. sahifesinde şöyle yazıyorsunuz: "Hayatın tüm merhalelerinde devam etmesi gereken zikrullahın daha sonraki devirlerde suilerin çeşitli grupları tarafından icad edilen veya başkalarından alınan usulleri sahih değildir."

Siz, bu görüşünüzü bütün sülilere teşmil etmeseydiniz hareketinize ne zarar gelirdi ki? Sizin yukarıdaki satırlarınızdan ya gerçek sufileri tanımadığımız ya da sülilere olan nefretinizi ortaya vurarak İslâmî harekete zarar vermek istediğiniz anlaşılıyor. Bu yüzden, tüm işinizi gücünüzü bırakıp onlarla uğraşıyorsunuz. Görüşlerinizi yeniden gözden geçirmeniz ümidiyle.

Cevap:

Herhangi bir meselede herhangi bir şahıs ve grupla ihtilaf etmemiz, o şahıs veya grupla her konuda ihtilaf ettiğimiz, onlara düşman olduğumuz ya da onları her meselede hatalı gördüğümüz mânâsına gelmez. Siz, bizzat Şafîî, Hanbelî ve Malikîlerin bir çok görüşüne katılmaz ve çoğu zaman onların görüşleri hilafına ortaya delil sürerken, biri çıkıp da bu hareketinizden dolayı sizin diğer üç imam ve onların takipçisi ulema ile ihtilaf ettiğinizi, onları kesinlikle hatalı olarak gördüğünüzü ve tüm işinizi gücünüzü bırakıp onlarla uğraştığınızı söylese, ne ölçüde haklı olur.

Bu yüzden ben bu görüşünüzü yeniden gözden geçirmenizi ve görüş ayrılıklarını muhalefet, düşmanlık ve inatlaşma ile karıştırmamanızı rica ediyorum.

Benim bu konudaki görüşüm şöyle: Bizim, bânının ıslahı ve nefis tezkiyesi için Kuran, Sünnet ve sahabenin uygulamasıyla sabit usullere sarılmamız bize yeter ve bizim bu usullerle iktifa etmemiz gerekir. Bundan daha iyi bir yol yoktur ve bu usullerde azaltma ya da çoğaltma yapmak ne doğru ve ne de faydalıdır. Bu usulleri bırakıp, kim icad etmiş olursa olsun veya hangi dinler ve milletlerin tabilerinden alınmış olursa olsun, başka usullere sarılmaktan kaçınmak lazımdır. Bu görüşümde herhangi bir yanlışlık varsa, bunu delilleriyle birlikte göstermeniz gerekir. Böyle yaparsanız, üzerinde düşünürüm. Ancak, bu görüş ayrılığı yüzünden benim sülilere muhalif olduğum veya tasavvuf düşmanlığı yaptığım ya da ehl-i tasavvufun hepsini karaladığım suçlamasından berî olduğumu bildirmek isterim.

Soru:

Hakkımızda birazcık su-i zanda bulunarak belki de bizim görüş ayrılığı ile muhalefet arasında fark görmediğimizi zannetmişsiniz. Elhamdülillah Muhterem Mevlânâ... bize ikisi arasındaki farkı görebilecek kadar terbiye vermiştir. Tezkiye-i nefis hakkında yazmış olduklarınızı biz de aynen tabilerimize nasihat şeklinde söylüyoruz. Sizinle bizim aramızdaki fark belki de sadece söyleyiş biçimimizde. Örneğin, biz Şafîîlerle ve Hanbelîlerle bazı meselelerde ihtilaf ederiz ancak bu hiçbir zaman bizim İmam Şafîî'nin görüşlerini yanlış ya da bânîl olarak gördüğümüz mânâsına gelmez. Siz, daha sonraki devirlerde sufilerin çeşitli gruplarının icad ettiği veya başkalarından aldığı usullerin sahih olmadığını söylüyorsunuz. Bununla ilgili bir kaç misal verirseniz sevinirim. Yine, doğru olmayan bir usul üzerinde olan kişi için de ne gibi bir görüşe sahip olduğunuzu merak ediyorum doğrusu. Ben böyle bir kişiyle hem görüş ayrılığı içerisindeyim ve hem de onun muhalifiyim. Doğru yolda olmadığını bildiğiniz halde böyle kişilere sizin muhalif olmamanızı ise doğrusu anlayamıyorum.

Kur'an ve Sünnet'i bir kenara koymak için değil, Kur'an ve Sünnet'in ruhu ve özüne ulaşmak için icad edilmiş olan bir usûlü siz büyük bir ihtimalle kendi prensiplerinize uygun olarak görürsünüz (bid'at olduğunu söyleyemezsiniz). Böyle bir usûlü kabul edip etmemekte serbestsiniz, ama ona bânîl diyemezsiniz. Eğer böyle bir şey söylerseniz, bu konuda sizinle sadece görüş ayrılığı değil; muhalefete de düşeriz.

Cevap:

Daha önceki mektubunuza yazdığım cevapta herhalde söylemek istediklerimi açık bir şekilde ifade edememişim ki, siz yeniden bazı şeyler yazmak durumunda kalmışsınız. Eğer maksadımı açık bir şekilde anlasaydınız, böyle bir şeye zaruret doğmayacaktı. Ben kısa bir şekilde anlatmak istediklerimi burada yinelemek istiyorum. Zatiniz gibi alim bir şahsın, müctehidin içtihadında hata da isabet de edebileceğini bilmesi gerekir. Dolayısıyla selef alimlerinden halef alimlerine kadar bütün ehl-i ilmin, çok büyük meziyetlere sahip insanların bile hata yapabileceklerine inandıklarını bilmelisiniz. Onların hatalı icthad yapan ve görüşünde isabet edemeyen şahısların büyüklüklerini inkar etmediklerini de biliyor olmalısınız.

Onlar, hata olarak gördükleri birşeyi delilleriyle birlikte reddetmişler, ancak, icthaddaki hatayı fazilet sahibi birinin faziletini azaltıcı olarak görmemişlerdir. Onlar icthad hatasına hata demek ve o görüşe karşı çıkmakla birlikte müctehide saygı da gösteriyorlar ve bu hata dolayısıyla tüm

sevaplarını sıfırla çarpınıyorlardı.

Bu meselede ben de aynı tavıra sahibim. Örneğin ben, semâ'yı Allah'a yaklaşılmaya bir vesile olarak gören büyüklerin içtihadının doğru olduğunu kabul edemem. Veya şeyhi rabıta etme yoluna başvuran kişilerin görüşlerinin isabetli olduğunu söyleyemem. Ben böyle şeyleri yanlış olarak görüyor, bu gibi şeylere karşı çıkmayı ve insanlara bunlardan kaçınmalarını öğütlemeyi gerekli hissediyorum. Ancak, şu da var ki, bu gibi usullerin nispet edildiği büyük sūfilere saygısızlık edilmesini doğru bulmuyorum. [\[78\]](#)

Gayb İlmi, Hâzır Ve Nazır Olmak Allah'tan Başkasına Secde Etmek

Soru:

Şu sıralar Tefhim'ul Kur'an'ı okuyorum. Şirk meselesi kafamı karıştırdı. Bu konuda sizden yardım istiyorum. Tefhim'ul Kur'an'ın dikkatli okunmasından Âlim'ul Gayb (gaybı bilen), Semi ve Basîr (gören ve işiten) olmanın (ki bunlara bizim konuştuğumuz dilde "hâzır ve nazır olmak" da deniliyor), Allah'ın zâtî sıfatlarından olduğu anlaşılıyor. Allah'tan başka birisinin bu sıfatlara sahip olduğuna inanmak şirkdir. Secde, rükû vs. yapmak da Allah Teâlâ'ya mahsustur. Allah Teâlâ' şirkin büyük ve affedilmez bir günah olduğunu bildirmektedir. Bu yüzden O'nun (c.c), böyle bir günahı işlemesi için başkalarına emir vermemesi gerekir. Ancak Allah Teâlâ Adem'e secde etmeleri için meleklere emretmiştir. Aynı şekilde hiçbir nebi ne şirkte bulaşmakta ne de başka bir kimsenin şirkte bulaşmasını istemektedir. Ancak, Hz. Yusuf'un önünde kardeşleri ve ebeveyni secde etmiştir. Sorun şu; eğer Allah'tan başkasına secde etmek şirk ise yukarıda zikredilen hadiseleri nasıl tevیل ederiz?

İkinci sorum da şu: Eğer gaybı bilmek sadece Allah'a mahsus bir sıfat ise, o halde bu sıfatın hiçbir mahlukta olmaması gerekir. Fakat Kuran ve Hadis'ten anladığımıza göre nebi ve rasuller gaybı bilmektedirler. O halde, herhangi bir mahluk ya da herhangi bir kişide bu sıfatın var olduğunu kabul edince neden şirkte bulaşmış oluyoruz? Veya herhangi bir kimse Allah Teâlâ'nın Peygamber Efendimize (s.a) kıyamete kadar olacak şeylerin ilmini verdiğine inanıyorsa, ona neden hemen müşrik yaftası vurulmaktadır? Bu gibi şeylerden dolayı şirkte bulaşmakla itham edilen kişiler Peygamber Efendimizin (s.a) gaybı bilme sıfatını zâtî bir sıfat olarak değil de Allah vergisi olarak kabul etmektedirler. Bu kişilerle diğer alimler arasındaki ihtilaf sırf fazlalık ve eksikliktedir. Eğer mesele fazlalık ya da eksiklik meselesi ise, o halde şirk fetvası vermek niye?

Hâzır ve nazır olma sıfatları da Allah Teâlâ'nın zâtî sıfatları olarak kabul edilmektedir. Ancak, Yüce Allah ölüm meleğine (Azrail) bir anda yüzlerce, hatta binlerce insan, hayvan, kuş, sürüngen ve cinnin ruhunu alma gücü vermiştir. Bundan hâzır ve nazır olma Allah Teala'nın zâtî sıfatı olduğu halde Azrail'in de hâzır ve nazır olduğu mânâsı çıkar. Bu noktada eğer, Allah Teâlâ'nın bir vazifenin yerine getirilebilmesi için bu zâtî sıfatını bir meleğe emanet ettiği söylenirse, o halde, Peygamber Efendimizin hâzır ve nazır olma sıfatına haiz olduğuna ve bu sıfatın Allah tarafından bağışlandığına inanan insanlara neden müşrik denilsin?

Cevap:

Şirk konusunda açıklamış bulunduğunuz karışıklıklar Tefhim'ul Kur'an'ın devamlı mütalaasıyla kolaylıkla ortadan kalkabilir. Kafanızı kurcalayan meseleleri benim bir mektupta balletmem oldukça güçtür. Yine de "şirk" meselesi oldukça hassas ve tehlikeli bir mesele olduğu ve sizin bu karmaşa içerisinde daha fazla kalmanızı istemediğim için kısa bir şekilde sizi ikna etmeye çalışacağım.

Herşeyden önce siz, secdenin haddizatında şirk olmadığını, ancak şirk in bir alameti olduğunu iyice anlamalısınız. Şirk aslında Allah'a herhangi bir şeyi zâtında veya sıfatlarında ya da hukukunda ortak koşmaya denmektedir. Eğer böyle bir inançla birlikte secde yapılırsa, bu şirk olur. Böyle yapmakla müşriklere amelen bir benzeme söz konusu olduğu için secde yapmak haddizatında şirk olduğundan dolayı değil de bu benzerlikten dolayı yasaklanmıştır, Âdem (a.s) yaratıldığında Allah Teâlâ meleklere Adem'e (a.s) secde etmeleri için emir vermişti. Meleklerin yaptığı, Allah'ın (c.c) emrini yerine getirmekten başka bir şey değildi. Melekler, Adem'e (a.s) tapınılacak ya da tazim gösterilecek biri olduğu için secde etmemişlerdi. Bu yüzden meleklerin yaptığında herhangi bir şirk şaibesini olamayacağı açıktır.

Allah Teâlâ'nın Hz. Yusuf'a bizzat rüyasında gösterdiği ve Hz. Yakub'un bunu ilahi bir işaret olarak gördüğü rüyaya dayanarak ebeveyni ve kardeşleri Hz. Yusuf'un önünde secdeye gitmişlerdi. [\[79\]](#) Aynı şekilde Hz. Yusuf da (a.s) bunu rüyasının doğrulayıcısı olarak görmüştü. [\[80\]](#)

Bu yüzden bu hadisede olanlar da Allah'ın (c.c) emriyle olmuştur. Allah'ın (c.c) emirlerini yerine getirmek amacıyla yapılmış işlerin de şirk olmayacağı açıktır.

Şimdi, Allah Teâlâ'nın herhangi bir hükmü olmadan herhangi bir kulu yüce ve kutsal olarak görüp onun önünde secdeye giden bir kişinin durumunu göz önüne alalım. Herhangi bir delil öne sürerek böyle bir hareketin müşrikçe bir hareket olmadığı ispatlanabilir mi? Allah Teâlâ'nın daha önce zikrettiğimiz iki meselede kendinden başkasına secde edilmesi emrini vermiş olması, bu hareketin tamamen caiz olduğuna bir delil olarak gösterilebilir mi? Veya Allah'ın (c.c) herhangi bir emri olmadan istediğimiz gibi tazim için secde edebilir miyiz? Allah Teâlâ Kehf Sûresinde seçkin kullarından birisinin, ilahi emirle bazı maslahatları göz önünde bulundurarak fakirlerin gemisinde bir delik açtığını ve bir erkek çocuğu öldürdüğünü bildirmektedir. Kuranda böyle bir hadisenin zikredilmiş olması bizim de bazı maslahatları gözö-nüne alarak istediğimiz kimsenin malına zarar vermemize veya istediğimiz kişiyi öldürmemize delil olabilir mi? Allah Teâlâ ve O'nun Rasûlü'nun şer'î naslar yoluyla Allah'tan başkasına secde etmeyi haram kıldıkları ve başkalarının can ve mallarında tasarruf için sınırları belirledikleri bir konumda, kim çıkıp da Allah Teâlâ'nın bazı hususi fiillerini delil gösterip onlara kıyasla bu haramları kendisi için helal gösterebilir?

Küllî ve zâtî gayb ilminin sırf Allah Teâlâya mahsus olduğunu herkes kabul etmektedir. Yine gayb ilminin herhangi bir bölümü veya Allah Teâlâ'nın istediği kadarını istediği kişiye verebileceğini kimse inkar etmemektedir. Bu cüz'î olan gayb ilmi, keyfiyet olarak Allah Teâlâ'ya mahsus sıfatlardan olan gayb ilminden farklı bir şeydir ve herhangi bir kulun bu ikinci türden, yani; cüz'î gayb ilmine sahip olduğuna dair bir inanca sahip olmayı hiç bir kimse şirk olarak görmemektedir. Aslında işler, bazı kimselerin bu inançta aşırı giderek gerçek İslâm inancına ters düşen bazı şeyler uydurmasıyla çığırından çıkmaktadır.

Bu gibi şeyleri şöylece sıralayabiliriz: İlk olarak; bazıları bu Allah vergisi gayb ilmini cüz'î değil de küllî olarak görmekte, Allah Teâlâ'nın herhangi

bir kulu aynı kendisi gibi, olmuş ve olacakların âlimi yaptığını iddia etmektedirler. Zahirde bu noktada cüz'î ve küllî arasındaki fark kapanmış gibi gözükse de zâtî ve Allah vergisi gayb ilmi arasındaki fark göze çarpmakta ve buna dayanılarak böyle bir inanca sahip olmanın şirk olmadığı söylenebilmektedir. Ancak, birazcık bile düşünürseniz, böyle bir inanç taşımamanın ne gibi büyük tehlikeler taşıdığını hemen farkedersiniz. Örneğin; eğer Allah Teâlâ'nın herhangi bir kimseyi kendi vergisi ile aynı kendisi gibi görünenin ve görünmeyenin âlimi yaptığı caiz olarak görülürse, o halde Allah Teâlâ'nın onu yine aynı kendisi gibi Kadir-i Mutlak, Hayy ve Kayyum, Halik ve Rabb yapması neden caiz görülmesin? Bundan sonra, Allah vergisi ile kulun ilah olması yolunda ne gibi bir engel kalır ki? O halde, eşit sıfat ve yetkilere sahip iki ilah arasında sadece zâtî ya da Allah vergisi olması farkı şirkten kurtulmak için kâfi olur mu?

Bu yolda aşırılığa giden kimselerin yaptıkları ikinci şey ise şudur: Bu kimseler Allah vergisi gayb ilmini dağıtmaya kendilerini yetkili görmektedirler. Şunu demek istiyorum: Aslında, bağışta bulunan kişinin herhangi bir kimseye ne bağışladığı veya bağışlamadığı kendisinin bileceği bir iştir. Bağışta bulunanın herhangi bir açıklaması olmadan başka bir kimsenin kendiliğinden kime ne kadar bağışta bulunulduğunu belirlemeye hakkı yoktur. O halde, eğer Allah Teâlâ kendi Pâk Kitabı'nda herhangi bir yerde "ben filan kuluma ne olmuş ve ne olacaksa bildirdim" diye buyurmuşsa veya Peygamber Efendimiz herhangi bir sahih hadisinde bunu açık bir şekilde belirtmişse, bunun nerede geçtiği ve kaynağının ne olduğu bildirilir ve bütün tartışma sona erer. Ancak, böyle bir şey ne herhangi bir ayette ne de sahih bir hadiste açıkça belirtilmemişse, Allah'ın yaptığı bu bağışın haberinin insanlara nasıl ulaştığının bizce de bilinmesi lazım gelir.

Bu konuda, akidenin; özellikle de tevhid akidesinin oldukça nazik bir mesele olduğunun iyi bilinmesi gerekir. Bu mesele, küfürle, iman; kurtuluşla, hüsrân üzerinde dönen bir meseledir. Bu meselede çeşitli ihtimaller taşıyan ayet ve hadislerden aynı anlamı çıkarıp herhangi bir inanç sahibi olacak ve bunu imamın şartlarından sayacak şekilde bir metod izlemek doğru değildir. Akidenin, Allah ve Rasûlu'nün o konuda belli bir şeyin kabulüne davet ettiği, Peygamber Efendimizin bunu tebliğ ettiğinin sabit olduğu ve sahabe, tabiîn, tebe-i tabiîn ve müctehid imamların ona iman ettiği belli ve açık muhkemattan alınması gerekir. Acaba herhangi bir kimse çıkıp da Nebi'nin (s.a) bu türden, görünen ve görünmeyenin âlimi veya olmuş ve olacakların alimi olduğu inancını taşıdığı söyleyebilir mi? Eğer bu ispatlanıyorsa o halde siz neden kendi kendinizi tehlikeye atıyorsunuz.

Hâzır ve nazır olma meselesinde ölüm meleği (Azrail) ile ilgili olarak vermiş olduğunuz misalde birkaç yanlışlık göze çarpıyor. Ne Kur'an-ı Kerim'de ve ne de herhangi sahih bir hadiste tüm kainatın ölüm meleğinin bir tane olduğu zikredilmemiştir. Aynı şekilde Kur'an-ı Kerim'den ruhları kabzedilen meleğin sadece bir tane olduğu da anlaşılmalıdır. Bilakis bir çok ayette ruhları kabzedilen melekler çoğul sigasıyla zikredilmektedir.

Örneğin:

"Nefislerine yazık eden kimselere canlarını alırken melekler:

"Ne işte idiniz?" dediler. (Bunlar):

"Biz yeryüzünde aciz düşürülmüştük" diye cevap verdiler. Melekler dediler ki:

"Peki, Allah'ın yeri geniş değilmiydi ki onda göç ed(ip gönlünüzce yaşayabileceğiniz bir yere gitseydiniz." İşte onların durağı cehennemdir, ne kötü bir gidiş yeridir orası."^[81]

"Fakat melekler, onların kanlarını alırlarken, "işinfecea tini görünce" yüzlerini ve sırtlarını dövmeye başladıkları zaman nasıl!?"^[82]

"Melekler, iyi insanlar olarak canlarını aldığı kimselere de "selam size, yaptıklarınıza karşılık cennete girin!" derler."^[83]

"Nihayet (ömürleri tükendiği zaman) elçilerimiz (melekler) gelip canlarını alırken: "Hani Allah'tan başka yalvardıklarınız nerede? dediklerinde:

"Bizden sapıp, kayboldular." dediler ve kendi aleyhlerine, kendilerinin kâfir olduklarına şahitlik ettiler."^[84]

Bu ayetlerden, büyük bir ölüm meleğinin (emri) altında ruhları kabzetmeye memur diğer yardımcı meleklerin de vazife yaptığı anlaşılmaktadır. Bu aynı şeytanların durumuna benzer, iblis isimli büyük şeytanın (emri) altında sayısız diğer şeytanlar dünyaya yayılmış bir durumdadır. Her yere ne İblis ne de ölüm meleği (Azrail) gitmektedir.

Yine aynı şekilde bu dünyadaki mahluklarla ilgili olarak kara, hava ve denizdeki tüm canlıların ölüm meleğinin, insanların canını almakla vazifelenirilmiş tek bir ölüm meleği olduğu hakkında da bir şey söylenmemiştir. Kur'an'da sa dece:

"Sizin ruhlarınızı ölüm meleği kabzeder"^[85] buyurulmaktadır. Bu ayetten şundan öteye bir anlam çıkmamaktadır: Bu dünyada insanların ruhlarını almakla bir melek görevlendirilmiştir. Bu dünyada ölen tüm canlıların ruhunu kabzetmekle sadece bir meleğin görevlendirilmiş olduğunu farzetsek bile, bu Allah Teâlâ'nın bu işle görevli meleğine çok sınırlı bir zaman diliminde bağışlanmış olduğu bir güçtür. O halde bu sınırlı güç Allah Teâlâ'nın tüm kainatta hâzır ve nazır olmasıyla ilgili o sınırsız sıfatıyla hiç mukayese edilebilir mi? Dahası, buradan şöyle bir soru daha ortaya çıkmaktadır: Acaba siz ve biz şu an bu gibi kıyaslar üzerine akidemizi kurabilir miyiz? Allah Teâlâ ölüm meleği hakkında onu insanların ruhunu kabzetmekle görevlendirdiğini bildirmektedir. Bunun üzerinde ancak şu noktaya kadar fikir yürütebiliriz: Bu melek bir anda dünyanın her tarafında yüz binlerce insanın canını almaktadır. Bu durum, Peygamber Efendimizin her yerde mevcut olduğu ve her şeyi gördüğü gibi bir düşünce ile mukayese edilebilir mi? Bu iki görüş arasında inancı etkileyebilecek, imanın şartları içerisine sokulabilecek, halkı buna iman getirmeye davet verilebilecek ve buna inanmayanların imanında zaaf olduğuna delil olabilecek ne gibi bir ilişki vardır ki, birbirleriyle mukayese edilmektedir? Böyle bir inanç şayet gerçekten de İslâm akidesinde olsaydı, Allah Teâlâ bunu Kitab-ı Keriminde açıkça beyan buyurur ve "Benim Rasûlümün "hâzır" ve "nazır" olduğuna inanın" derdi. Peygamber Efendimiz de (s.a) böyle bir özelliği olduğunu iddia eder, kendisinin her yerde hâzır ve nazır olduğunu ve bu halin kıyamete kadar süreceğini söyleyerek insanları buna inanmaya çağırırdı. Sahabe-i kiram ve selef-i salihîn arasında da bu inanç yaygınlaşmış olur ve İslam akide kitaplarına yazılırdı.

Sizin bazı şahıslara müşrik deme ya da dememe hususunda gündeme getirdiğiniz mesele ile ilgili olarak belki de benim görüşümü bilmiyorsunuz. Ben bu gibi meselelerde onların görüşlerini tevîl etmeyi yanlış buluyor ve görüşlerine hatalı demede hiçbir tereddüt göstermiyorum. Ancak onlara müşrik denilmesini ve onların (Peygamberimiz zamanındaki) Arap müşriklerine benzetilmesini tasvip etmiyorum. Ben onların bile bile şirke bulaştıkları fikrini taşıyorum. Ben onların tevhidi asıl din olarak kabul ettiklerine ve ona inanmakta olduklarına kesinlikle inanıyorum. Bu yüzden onlara müşrik demek haksızlıktır. Şu da var ki, onlar bazı ayet ve hadislerin tevîlinde ciddi hatalara düşmüşlerdir. Yine de, eğer tahrik edici sözlerden kaçınılıp makul yollar ve delillerle mesele açıklığa kavuşturulursa, ben onların kasıtlı olarak herhangi bir sapıklık üzerinde ısrar

etmeyeceklerini umuyorum. [\[86\]](#)

Müşrik Kelimesinin İstilah Manâsıyla Kullanılması

Soru:

Çıkarılmış olduğunuz "Tercüman'ul Kur'an" isimli derginin Mart 1962 sayısındaki "Resâil ve Mesâil " köşesini inceledim. Makalenizin son satırlarına katılmadığımı burada bildirmek istiyorum. Bu yüzden ihtilafların kaldırılması ve hakkın ortaya konulması amacıyla aşağıdaki satırları karalıyorum.

Kitap ve Sünnet'in kesin açıklamalarından gayb ilmi ile "hâzır ve nazır" olmanın Allah Teâlâ'ya has bir sıfat olduğu ortaya çıkmaktadır. Bundan dolayı, bu mahsus sıfatların Hz. Muhammed Mustafa'da (s.a) veya başka bir peygamber ya da velide var olduğunu kabul eden bir müslüman Kitap ve Sünnetin kesin kararı dolayısıyla şirke bulaşmış addedilir ve söz konusu kişi için "müşrik" kelimesinin kullanılmaması Kur'an ve Sünnet'e sırt çevirmekle eş anlamlı olur. Böyle bir inanca sahip kimsenin Peygamberimiz zamanındaki Arap müşriklerine benzetilmesi haksızlık ve aşırı gitme değil, adaletin ta kendisi ve gereğidir.

Bu mahsus sıfatların Allah'tan başkasına atfedilmesinin şirk olduğunu kabul ediyorsunuz, ama bu fiili işleyen müslümanlara "müşrik" lafzının kullanılmasını haksızlık olarak niteliyorsunuz. Neden bu gibi tenakuzlara düşüyorsunuz?

Siz, herhangi bir müslümanı müşrik olarak nitellemenize iki neden gösteriyorsunuz: Birinci olarak; onların tevilde hata yaptıklarını öne sürüyorsunuz. İkinci olaraksa onların bile bile şirke bulaşmadıklarını iddia ediyorsunuz. Ben sizin bu iki görüşünüzü de doğru bulmuyorum.

Cevap:

Kur'an-ı Kerimi okuyup araştırdığım kadarıyla bu konuda şunu diyebilirim: Şirke bulaşan veya akide ve amelinde şirk izleri bulunan her kim olursa (müslümanlardan) ona ne istilah manâsıyla "müşrik" diye hitab edilebilir ve ne de müşriklere yapılan muamele ona da yapılabilir. Böyle bir hitap ve davranışa ancak tevhid inancını temel inanç olarak kabul etmeyen, vahiy, nübüvvet ve Allah'ın Kitabı'nı daha baştan dinin kaynağı olarak kabul etmeyen ve asıl dinleri şirke dayalı kimseler müstehaktır.

Buna delil olarak şu ayetleri gösterebiliriz. Kur'an-ı Kerim'de Allah Teâlâ yahudi ve hristiyanların şirke düşüşlerini şöyle anlatıyor:

"Andolsun, "Allah, ancak Meryem oğlu Mesih'tir." diyenler elbette kâfir olmuşlardır." [\[87\]](#)

"Allah, üçün üçüncüsüdür" diyenler elbette kâfir olmuşlardır" [\[88\]](#)

Ancak, bütün bunlara rağmen yahudi ve hristiyanlar için Kur'an-ı Kerim'de müşrik lafzı kullanılmayıp başka bir ıstılah, "ehl-i kitap " ıstılahı kullanılmıştır. Dahası, onlarla müşrikler arasında sadece telaffuzdan doğan bir farkla yetinilmemiş, müslümanların onlarla olan ilişkileri, müşriklerle olan ilişkilerinden ayrı ele alınmıştır. Eğer yahudi ve hristiyanlar gerçekten de müşrik olarak görülse idi:

"Allah'a ortak koşan kadınlarla, onlar inanıncaya kadar evlenmeyin." [\[89\]](#) ayetine göre onların kadınlarıyla evlenmek kendiliğinden haram olurdu. Ancak, Allah Teâlâ Kitap Ehlinin kadınlarıyla evlenme hükmünü müşrik kadınlardan tamamen ayrı tutmuş ve müslümanların onlarla evlenmesine cevaz vermiştir. Aynı şekilde ehl-i kitabın kestiklerinin hükmü de müşriklerinkinden tamamen farklıdır. Böyle bir ayrılığın sebebi şundan başka ne olabilir ki: Onlar şirke bulaşmalarına rağmen tevhide asıl din olarak görmekte, Nübüvvet'i ve Kitabı dinin kaynağı olarak kabul etmektedirler. Bundan dolayı onlara şöyle bir çağrıda bulunulmuştur:

"Yahudiler! "Uzeyr Allah'ın oğludur" dediler, Hristiyan-lar da: "Mesih Allah'ın oğludur " dediler." [\[90\]](#)

"De ki, "Ey Kitap Ehli, aramızda ortaklaşa (ölçü ve adil dengeyi sağlayacak) bir kelimeye gelin: (O da): "Allah'tan başkasına kulluk etmememiz, hiç bir şeyi O'na ortak koşmamamız ve Allah'tı bırakıp bir kısmımız bir kısmımızı rab edinmememizdir." [\[91\]](#)

"Deyin ki, "Bize indirilene de size indirilene de inandık. Bizim tanrımız da sizin tanrınız da birdir." [\[92\]](#)

Bunun aksine Allah Teâlâ "müşrik" ıstılahını şirki asıl din olarak benimsemiş kimseler için kullanmıştır. Onlar Peygamber Efendimize (s.a) şöyle itiraz ediyorlardı:

"Tanrıları tek bir tanrı mı yapıyor? Doğrusu bu şaşılacak bir şeydir dediler" [\[93\]](#)

Onlar dinin akide ve amellerinin de vahiy ve risaletten alınması gerektiğini kabul etmiyorlardı:

"Onlara "Allah'ın indirdiğine uyun" denilince "hayır biz baba ve dedelerimizin üzerinde buldukları şeye uyarız" derler." [\[94\]](#)

Allah Teâlâ bu gibi kimseler için "müşrik" kelimesini kullanmakla iktifa etmemiş, iman ehlinin onlarla olan ilişkilerini ehl-i kitap'tan farklı tutmuştur.

Bu gerçekler gözümün önünde olduğu için, kelime-i tev-hid'e inanan kimselere "müşrik" denilmesini ve müşriklere yaraşır cinsten muameleyle tabi tutulmasını katıyetle caiz görmüyorum. Kitabullah'ı delil ve hüccet olarak kabul eden, dinin gereklerini inkar etmeyen, şirki asıl din olarak benimsemek surda dursun, kendisine şirk nisbet edilmesini en kötü küfür olarak gören, ancak, tevil ve yorumlama hatası dolayısıyla herhangi bir müşrikçe inanç ve davranış içerisinde düşen kimselere "müşrik" denilmesini ve müşriklere yaraşır bir cinsten muameleyle tabi tutulmasını katıyetle caiz görmüyorum. Söz konusu kimseler, şirki şirk bilerek böyle bir duruma düşmekten öte, bu inanç ve davranışlarının tevhid inancı ile bir çatışma içerisinde bulunmadığı yanılıgısı içerisinde düşmüşlerdir. Bu yüzden bizim, bu gibi kimselere kötü lakaplar takacak yerde; hikmet, güzel öğüt ve delillerle onların bu yanılıgısını izale etme yolunda çaba sarfetmemiz lazımdır.

Şimdi siz kendiniz düşünün: Bu gibi kimselerle münakaşa ederken, onların inanç ya da davranışlarının tevhid inancının hilafına olduğunu

ispatlamak için Kur'an ve Hadis'ten deliller getirirken onların Kur'an ve Hadis'i delil ve hüccet olarak kabul ettiklerinden hareket etmiyor musunuz? Acaba siz bu delilleri herhangi bir hindu, sih ya da hristiyana karşı da kullanıyor musunuz? Yine siz söz konusu kimselere; "bakınız, şöyle bir inanç taşımak şirktir, bundan kaçınmak lazımdır" derken, onların şirki büyük günah olarak gördükleri düşüncesini taşıyor musunuz? Eğer böyle bir şey söz konusu olmasaydı sizin onları şirkten sakındırma kaygusuna düşmenize ne gerek vardı ki? [\[95\]](#)

Teravih Namazının Kaç Rekat Olduğu Meselesi

Soru:

Lahor'da yayımlanan haftalık "Asya" adlı derginin 1/3/1962 tarihli sayısında teravih namazı hakkında sorulan bir soruya verdiğiniz cevap yayınlandı. Cevabınızı okuyunca sizin meseleyi alime yaraşır bir tarzda ele almadığınız, araçlarınkine benzer bir üslupla meseleye yaklaştığınız anlaşılıyor. Bundan dolayı mesele halledilecek yerde daha da karışmış. Siz bir taraftan Peygamber Efendimizin sekiz rek'at teravih kıldığını belirtirken, diğer taraftan Hz. Ömer'in teravihin yirmi rek'at kılınmasını uygulamaya koyduğunu, bütün sahabenin bunun üzerinde ittifak ettiğini ve daha sonra gelen halifelerin bu uygulamayı sürdürdüklerini söylüyorsunuz. Burada şöyle bir soru akla geliyor: Peygamber'in (s.a) sünneti sekiz rek'at idiyse, Hz. Ömer yirmi rek'atı nereden çıkarmış ve ne sebeple uygulamaya koymuştur? Bütün sahabe ve halifeler neden Peygamber'in sünnetini göz ardı ederek yirmi rek'at üzerinde icma etmişlerdir? Sahabenin böyle bir şeye cür'et etmesi mümkün müdür? O halde Muhterem Mevdüdi, ya sekiz rek'at Peygamber'in sünneti değil veya yirmi rek'at üzerinde icma yoktur.

Sizin söylediğinize göre Peygamber'in bu konudaki sünneti sekiz rek'at ise, Hz. Ömer'in (r.a) yirmi rek'at teravih kılınmasını uygulamaya koymasından daha çok sekiz rek'at kılınmasını uygulamaya koyduğunu söylemek akla ve kıyasa daha yakın değil midir? Çünkü; öncelikle sünnet olan teravihi sekiz rek'at kılmaktır. İkinci olarak, sünnete tabi olma teravihin sekiz rek'at kılınmasını gerektirmektedir. Üçüncü olarak, rivayet itibarı ile sabit olan da Hz. Ömer'in teravihin sekiz rek'at kılınması hükmünü verdiğidir. Şöyle ki: Bu, İmam Malik'in Muvatta'ındaki Saib İbn Yezid'in rivayetinde açıkça görülmektedir. Hadisin metni şöyledir:

"Hz. Ömer (r.a), Übey b. Ka'b ve Temim ed-Dart'ye cemaate Ramazanda on bir rekat (teravih) kıldırılmalarını emretmişti" [\[96\]](#)

"Bâcî, Hz. Ömer'in sekiz rek'atı belki de Peygamberin namazından almış olabileceğini söyledi." [\[97\]](#)

"İmam Malik şöyle dedi: Hz. Ömer'in halkı üzerinde topladığı rek'at sayısı bana daha sevgilidir. Bu ise onbir rek'attır ve Peygamber'in (s.a) namazıdır. "Vitrle beraber mi onbir rek'at" diye sorulunca İmam Malik "Evet ve on üç rek'ata yakındır" diyerek ekledi: "Bilmem ki bu kadar çok rek'at nereden çıkarılmış." [\[98\]](#)

Sizin cevabınızı okuyunca, Peygamber'in sünneti sekiz rek'at olduğu halde Hz. Ömer'in neden yirmi rek'atı uygulamaya koyduğunu aklım almıyor. Hz. Ömer'e göre Rasûlullah'ın sünnetinin hiç mi itibarı yoktu? Yoksa Hz. Ömer'in sünnete tabi olmada zaafi mı vardı? Veya sekiz rek'at yerine yirmi rek'at teravih namazı kılmak ümmet için bir kolaylık mı idi? Veyahut yirmi rek'at kılınca sekiz rek'ata nazaran huşu ve hudû daha mı fazla olabilirdi? O halde hangi maslahat, hangi arzu Hz. Ömer'i (r.a) Peygamberin kolay bir sünnetini terkettirip ümmete daha zor bir işi emretmeye zorlamıştı?

Yukarıdaki naklettığımız hadis hem sened olarak sahih, hem metin olarak sünnete tabi olmayı daha iyi yansıtmakta ve hem de diğer hadislerle uyum içerisindedir. Siz ise böyle sağlam bir hadisi bırakıp, ne rivayet olarak ne de dirayet olarak sahih olmayan hadisleri almışsınız. Buna sebep ne? Size göre hadisleri kabul ya da reddetmenin ölçüsü nedir? Hadisleri tercih ederken ne gibi bir usul izliyorsunuz? Bu konularda açıklama yaparız bizim de istifade etmemizi sağlarsanız memnun olurum.

Cevap:

"Asya" ve "Şihab" dergilerinde yayımlanan yazıların tıpkı benim söylediklerim olmadığı defalarca duyurulmuştur. Bu yazılarda ne benim söylediklerim tamamıyla yayınlanmakta, ne de yayınlanmadan önce bu yazılar benim kontrolümden geçmektedir. Durum böyle olmasına rağmen, insanlar bu özetleri okuyarak, bana her geçen gün daha fazla soru yöneltmektedirler. Öyle ki, onlara cevap vere vere artık bana da bir bıkkınlık geldi. Benim, dergilerde çıkan söz konusu yazıların yayınlanmasına razı olmamın sebebi Melik Nasrullah Han ve Kevser Niyazi Beylerin ısrarlarından dolayı idi. Onlar böylece benim sohbetlerimin daha geniş bir insan kitlesine ulaşacağı fikrini savunuyordular. Fakat, bu yazılar üzerine sorulan sorular şu anki hızıyla devam edecek olursa, ben mecburen bu beylerden bu uygulamayı durdurmaları ricasında bulunacağım. Başkalarının yazdığı yazılara cevap vermeye ne zamana kadar devam edebilirim ki?

Teravih namazının kaç rek'at kılınacağı meselesi, uzun yılların çekişme ve tartışmalarının tarafları oldukça hassas bir duruma getirdiği meselelerden birisidir. Bu yüzden herhangi bir kimsenin ağzından sekiz rek'at ya da yirmi rek'at kelimeleri duyulur duyulmaz taraflardan biri hemen tartışmaya hazır olmakta ve meydan okumaya başlamaktadır. Yukarıdaki soru da böyle bir keyfiyet neticesinde sorulmuştur. Oysa ki, bu mesele üzerinde o kadar çekişmeye hacet yoktur. Eğer herhangi bir kimseye göre sekiz rek'at sabit olmuşsa o şahıs teravih namazını sekiz rek'at kılmalı, ama yirmi rek'at kılmanın bid'at olduğunu göstermek için tüm gücünü harcamamalıdır. Eğer başka bir kimseye göre de teravihi yirmi rek'at kılmak sabit olmuşsa, onun da namazını yirmi rek'at kılması, ancak sekiz rek'at kılınanlara muhalefet etmekten kaçınması gerekir. İslâm ve müslümanların dikkat, emek, vakit ve mallarıyla uğraşmaları gereken bu meseleden defalarca daha önemli meseleleri vardır. O önemli meseleleri bırakıp da müslümanların bu gibi meseleler için çekişme ve tartışmaların içine girmesi ve tüm vakit ve enerjilerini bu gibi işler için harcamaları İslâm dini adına adaletli bir davranış değildir.

Soruyu soran muhterem teravih namazını sekiz rek'attan fazla kılmanın sünnetin hilafına olduğunu ispatlamaya çalışmış. Bu iddiasını da Peygamber Efendimizin teravih namazını sadece sekiz rek'at kıldığını dayandırmış. Oysa ki, eğer buna dayanarak, sekiz rek'attan fazla teravih namazı kılmayı sünnetin hilafına görmek doğru kabul edilirse, o zaman ömür boyu teravih namazını sadece üç kez cemaatle kılmak ve bundan fazla kılmayı da

sünnetin hilafına kabul etmek gerekir. Çünkü Peygamber Efendimizin cemaatle teravihi sadece bu kadar kıldığı sabit olmuştur. Bu noktada size şunu sormak isterim: Eğer siz bu meselede Hz. Ömer'in her Ramazan ayında düzenli olarak bütün mescidlerde her gün teravih namazının cemaatle kılınması içtihadını kabul edip, bunu sünnetin hilafına görmüyorsanız, o halde onun teravihin yirmi rek'at kılınması yolundaki içtihadını hangi delille sünnetin hilafına görüyorsunuz?

Soru soran muhteremin Hz. Ömer'in teravih namazını yirmi rek'at kıldırmaya başlamasını daha başından şüpheyle karşılayışı ise, büyüklümeden başka birşey değildir. Hz. Ömer'in teravih namazının yirmi rek'at kılınmasını emretmesi, sahabenin bunu kabul etmesi ve daha sonraki halifelerin bunu devam ettirmesi hemen hemen kesin bir şeydir.

Tirmizi şöyle diyor:

"İlim ehlinin çoğu; Hz. Ömer, Hz. Ali ve Peygamberin ashabının diğerlerinden gelen (teravihin) yirmi rek'at olduğu şeklindeki rivayeti benimsemiştir."

Muhammed b. Nasr'ul Mervezi, Hz. Abdullah b. Mes'ud'un da aynı rivayetle amel ettiğini nakletmiştir. İbn Ebî Şeybe bunu Hz. Ömer, Hz. Ali, Hz. Übey b. Ka'b ve birçok diğer sahabenin sünneti olarak göstermiştir. İbnü Abdülberr bu konuda şöyle demektedir: "Ulemanın cumhuri teravih namazının yirmi rek'at olduğuna kaildir ve sahabeden bu konuda hiçbir ihtilaf nakledilmemiştir. "

İbn Kudame El-Muğnide şöyle yazmaktadır:

"İmam Ahmed b. Hanbel'e göre teravih meselesinde yirmi rek'at daha da kabil-i tercihtir. Aynı görüşü Süfyan-ı Sevri, Ebu Hanife ve Şafii de benimsemektedir. Ancak İmam Malik teravih namazının otuz altı rek'at olduğu şeklindeki görüşü benimsemekte ve " önceden beri böyle amel edilmektedir "demektedir. Ona karşı bizim delilimiz şudur: Hz. Ömer dağınık olarak namaz kılan halkı Übey b. Ka'b'ın imametine bir araya topladığı zaman Hz. Übey onlara yirmi rek'at kıldırıyordu. Ve aynı şekilde Hz. Ali'nin de Ramazan ayında bir şahsı yirmi rek'at kıldırmakla vazifelendirdiği sabittir. Eğer daha sonraları bütün Medine halkının teravihi otuz altı rek'at kılmaya başlamış olduğu ispatlansa bile Hz. Ömer'in

[99]

uygulamaya koyduğu ve tüm sahabenin üzerinde ittifak ettiğine tabi olmak daha iyidir.

Buna karşılık soru soran muhterem tamamıyla İmam Malik'in Muvatta'ında Saib b. Yezid'den naklettiği ve Hz. Ömer'in vitirle birlikte teravih'in on bir rek'at kılınmasını emrettiği bildirilen hadise dayanmaktadır. Ancak bu konuda üç nokta üzerinde durulması gerekmektedir. Birinci nokta şudur: Aym Muvatta'da İmam Malik Yezid b. Rûman'dan şu rivayeti naklediyor: aHz. Ömer vitirle birlikte teravih namazının yirmi üç rek'at kılınmasını emretmişti " Fakat soruyu soran muhterem bu rivayeti görmezlikten gelmiştir.

İkinci nokta: İmam Malik'in kendisinden teravihin onbir rek'at kılındığını naklettiği aym Saib b. Yezid'den teravihin yirmi üçrek'at kılınması yönündeki başka bir rivayeti Beyhaki sahih senedle birlikte nakletmektedir. Bundan akla şöyle bir şey gelmektedir: Hz. Ömer teravih namazım önceden on bir rek'at belirlemiş olsa bile daha sonra bunu yirmi üç rek'ata çevirmiştir.

Üçüncü nokta: İmam Malik bu iki rivayetle değil de Medine'de bir asırdan fazla zamandır üç rek'at vitir ve otuz altı rek'at teravih kılınmasından hareketle otuz altı rek'at yönünde karar vermektedir. Suyuti El-Mesâbih adlı kitabında ne derse desin, Maliki fakihleri kendi imamlarının bu görüşünü doğru görmekte idiler.

Bütün bunlar üzerinde düşündükten sonra şu ortaya çıkmaktadır: Her ne kadar Peygamber Efendimiz sekiz rek'at kılınmış olsa bile sahabe ve tabiinin hepsi Peygamber Efendimizin bu uygulamasından sırf sekiz rek'at kılmanın sünnet, bundan daha fazla kılmanın sünnet hilafına veya bid'at olduğu görüşüne varmamışlardır. Sahabe-i kiram, tabiîn ve müctehid imamların bu derece sünnet ve bid'ati ayırd etmekten yoksun oldukları ya da kasıtlı olarak sünneti bırakıp da bid'ati benimsedikleri nasıl düşünülebilir?

Behemehal eğer herhangi bir kimse Peygamber Efendimizin bu uygulamasını, O'nun (s.a) sırf sekiz rek'atı sünnet olarak yürürlüğe koymak istediği mânâsına almak isterse, Peygamberimizin bu uygulaması ile amel edebilir ve bu konuda onunla aynı fikirde olanlar ona uyabilirler. Ancak,

[100]

teravihin yirmi rek'at kılınması ile ilgili deliller o kadar zayıf değildir ki, bu uygulamayı sünnet hilafına göstermek sanıldığı gibi kolay olsun.

Şîi Ve Sünnî Çatışması

Soru:

Cemaat-i İslâmî Pakistan oldukça yüce bir amaçla kurulmuştur. Bizim duamız Pakistan'da, İslâmî anayasaya üstünlük kazandırabilmesi için Cemaat-i İslâmî'nin başarılı olması yönündedir.

Sizin dikkatinizi çektiğiniz şey de İslâm için oldukça temel bir şeydir. Ancak üzülecek söylemek gerekir ki, ne siz, ne de sizin cemaatinizden hiç kimse bu ikazımıza aldırmadı. Bu yüzden söz konusu meseleyi yeniden gündeme getirmek istiyorum. Güleryüze karşılayıp, üzerinde iyice düşündükten sonra cevaplamanız dileğiyle.

Günümüzde şîi grup oldukça organizeli bir şekilde faaliyet göstermektedir. Şiiler sözbirliği etmişçesine her yerde yazıları, konuşmaları ve broşürleri vasıtasıyla sahabe-i kiram aleyhine halkı zehirleyici faaliyetlerde bulunmaktadırlar. Bu faaliyetlere bizim gafletimizi ganimet bilen bakanları da katılmaktadır. Buna mukabil bizim siyasi liderlerimiz ve değerli alimlerimiz kendi aralarında çekişip didişerek İslâm'a zarar vermektedirler.

Şiiler, mezhebi özgürlükten istifade ile her yerde eza toplantı ve yürüyüşleri için yem yem müsaadeler almakta ve bu müsaadelerden haksızca istifade ederek (sünnîlere) açık açık lanet yağdırmaktadırlar. Eğer herhangi bir kimse itiraz ederse, bu hükümete yapılmış bir itiraz gibi muamele görmektedir. Çünkü onlar yaptıkları işleri müsaade ile yapmaktadırlar. Sanki şiiler hükümetin izninden istifade ile bize lanet etmektedirler. Ayrıca alınmış olan müsaade yüzünden hükümet onları korumaya almaktadır.

İş o noktaya geldi ki, şiilerden her ferd kendi mezhebinin gelişmesi için meşru ve gayri meşru her yolu kullanarak, kendi belli akidesini yaymak için tüm gücünü ortaya koyuyor. Şiilerin elinde bulunan kitle iletişim araçları da sünnîleri lanetleme kampanyasına katılarak, bu meyanda yazılar

[101]

yayınlamakta ve şîi alimler eza toplantı ve yürüyüşlerinden istifade ile "Hz. Hüseyin'in Sakife'de Katli" başlıklı konuşmalar yapmaktadırlar.

İlimden bihaber halkımız bu konuşmaları dinledikçe sapıtmakta ve şii mezbi ülkenin çeşitli bölgelerinde azgın bir sel gibi yayılmaktadır. Bütün bu olanlara rağmen eğer bir avuç alim veya herhangi bir müessese sahabeyi koruma gayesiyle meydana atılırsa, bir taraftan Cemaat-i İslâmî'nin eleştirilerine, diğer taraftan hükümetin engellemesine mâruz kalmaktadır. Bunun en büyük sebebi şudur: Sizlerin karşı çıkmanızdan dolayı hükümet sahabeyi korumak için ortaya atılan alimleri mezhebi karışıklık çıkaran mutaasib insanlar olarak görmektedir. Bu yüzden değerli alimlerin hem konuşma hem de faaliyet göstermeleri yasaklara hedef olmaktadır. Bir örnek olarak şunu gösterebiliriz: El-Münîr dergisinin 8. cildinin 17 Eylül tarihli 36. sayısında, Lahor'da yayınlanan üç günlük Davet dergisinin mesuliyetleri yerine getirme isteği üzerine, gazetecilik ölçülerini koruyarak bu meselede dayanışma izhar edildikten sonra şöyle bir eleştiriye yer veriliyor: "Bize göre bu metod İslâmî görüş açısından faydalı değildir.

"Bizim bu konudaki dini tavrımız çağdaşlarımızdan farklıdır."

Bu derece bozuk bir ortamda böyle bir eleştirinin şii propagandasını teşvik edip etmediğini varın siz düşünün. Oysa, eza programı ve yürüyüşlerin sahabeyi lanetleme programlarına dönüştüğünü El-Münîr dergisinin kendisi itiraf etmektedir.

Biz sizden edebli bir şekilde şunu sormak istiyoruz: Neden bizim değerli alimlerimiz, siyasi liderlerimiz, kuruluşlarımız, gazetelerimiz ve özellikle de siz ve Cemaat-i İslâmî bu konuda suskundur? Bu konuda ortak bir tavır koymak mümkün değil mi? Acaba İslâmî kanunlarda sahabeye lanete yer var mıdır? On Muharrem'de bir çok yerde açık açık sahabeye lanet edilmiş ve hoparlörler vasıtasıyla şu kaside okunmuştur:

"Ağayı ^[103] bırakıp da cenazeye ^[104]

Niye kaçtı yar ^[105] sakife'ye.

Niye yüzüstü bıraktı cenazeyi

Kuran'ın koruyucusu dostlar ^[106]

Niye o dostlar Peygamber'den sonra
o eve gelip küstahlık ettiler.

Niçin yediler Âl-i Nebi'nin hakkını,
Kurana sadık olduğunu iddia edenler,

Feyiz ve bereket çıkan evleri ateşe verdiler.

Neden bir dünya, hak unutuldu,

Niçin Âl-i Nebi yok edildi.

Yâr sakife'ye gidip beraberce oturup danıştı,

Kendi hükümetini pekiştirmek için...."

Bu gibi kasideler basılmış olarak da bulunmaktadır. Biz bu meseleyi emniyet müdürüne bildirdiğimizde, o, meseleyi soruşturacağım, yalnız eza gösterisinde bulunanların müsaadesi olduğunu söyledi. Ayrıca bizi yürüyüşte karışıklık çıkarmakla suçlayıp, isimlerimizi aldı. Bundan sonra, her zaman olduğu gibi, bizim ikinci ezanı hoparlörle okunduğunda, şiilerin büyük hatibi Muhammed İsmail Güçeri, konuşması sırasında bizim ezanımızı Yezidilerin ezanına benzeterek şöyle dedi: "Bu ezanlar ayın Hz. Hüseyin'in kafilesi yağmalanırken Küfe'de okunan ezanlara benzemektedir," Aynı şahıs daha sonra burada yazmamız uygun olmayacak bir şekilde Hz. Aişe'ye (r.a) haksızca saldırmaya başladı ve

konuşmasında Fedek arazisi, hilafet ve vasiyet hadisine ^[107] değinilerde bulundu.

Muhterem büyüğüm, Hindistan'da bir dini lider, içerisinde Peygamber Efendimiz ve Hz. Aişe'ye böhlan bulunan bir kitap yazdığı zaman, siz ve cemaatiniz diğer cemaatler ve alimler aranızda anlaşarak oybirliğiyle bir bildiri yayınladınız ve kitabın toplatılması için büyük emek sarfettiniz. Elhamdülillah birçok kez başarılı da oldunuz. Acaba o kitapta bir başka Hz. Aişe'ye, şiiler tarafından daha başka bir Hz. Aişe'ye mi dil uzatılıyor?

Cevap:

Yazmış olduğunuz hadiseler gerçekten de oldukça üzücüdür. Şiilerin kendi merasimlerini kendi usullerine göre yapmaya haklarının olduğu kabul edilebilir ve kabul edilmelidir de. Ancak, onların, diğerlerinin önder ve büyükleri olarak gördükleri kimselere herkesin gözü önünde dil uzatmaya ve başkalarının dini şiarlarına açıkça saldırmaya hakları yoktur. Eğer inançlarına göre İslâm tarihinin bazı şahsiyetleri eleştirilebilirse onlar böyle bir inanca sahip olabilirler evlerinde oturup onlara dilediklerini söyleyebilirler. Bizim böyle bir şeye karşı çıkmamız zorunlu değildir. Ancak, açık açık mahalle ve pazarlarda, kamuya ait yerlerde, başka birisinin geçtik dini önderlerine, babasına bile dil uzatmaya hakları yoktur. Dünyadaki hiçbir adalet yasasına göre de böyle bir şeyin kendi hakları olduğunu ispatlayamazlar. Hükümet, eğer bu meselede herhangi bir gaflet gösteriyorsa, büyük bir

yanlıklık içerisinde demektir. Böyle bir gafletin neticesi, fırka ve gruplar arasındaki çekişmeyi ortadan kaldırmak yerine, daha arttırmak şeklinde sonuçlanır. Başkalarına sövme müsaadesi vermek ve onlara müsaade verildiği için halkı da bu sövmeleri dinlemeye mecbur etmek, hem aptallık ve hem de haksızlıktır. Hükümetin, şii mezhebi mensuplarının eza toplantıları, yürüyüş ve mitingleri için makul ve adaletli sınırlar tayin etmesi olmaması büyük bir yanlılıktır. Çünkü, ne zaman bu gibi sınırsız yetkilerle müsaade verilse, sürtüşmeler başlamakta ve nrkalar arası çekişme boygöstermektedir.

Bu meselede, şiilerle sünnilerin konumu arasındaki fark göz önüne alınarak, iki taraf arasında adalet temin edilebilir. İki tarafın konumu arasındaki fark şudur: Şiilerin önder olarak gördüğü büyükler sünnilerin de önderi durumundadır. Bu yüzden Sünniler tarafından onların önder olarak kabul ettiği kimselere dil uzatılıp, kötü söz söylenmesi diye birşey daha başından söz konusu değildir. Bunun tersine, sünnilerin inancına göre önderlik makamında görülen kişilerin büyük bir çoğunluğunu şiiler sadece kötü olarak görmemekte, onlara kötü söylemeyi de kendi mezheplerinin gerekli bir cüz'ü olarak görmektedirler. Bu yüzden sınırları belirleme meselesi, sadece şiilerle ilgili olarak gündeme gelmektedir. Şiilerin şuna uymalarının temin edilmesi gereklidir: Onların mezhebine göre, eğer bazılarının dil uzatmak mezheplerinin zorunlu bir cüz'ü ise, bunu kendi evlerinin sınırları içerisinde yapmaları gerekir. Halkın önüne çıkararak başkalarının büyük gördüğü insanlara dil uzatmak hiçbir şekilde onların bir hakkı olarak kabul

edilemez.

Bu meseleyi makul bir üslupla gündeme getirirsek, bizzat şiiilerden de hakkı kabul eden tüm kişilerin bunu destekleyeceğine ve onların içindeki şerli insanların sözlerinin geçmeyeceğine inanıyorum. Şii mezhebine mensup kimselere kamuya ait yerlerde kendi mezhebi ayin ve törenlerini düzenlerken bazı zorunluluklar getirme gereği hükümete de kolaylıkla kabul ettirilebilir. Bu konuyu çekişmeye bir vesile yapmak yerine, söz konusu yolla halletmek daha da uygun olur. Ben inşaallah bu meselede gücümün yettiği oranda elimden gelen hizmeti yapmaya çalışacağım. [\[108\]](#)

H. Ebu Bekir'le H. Fatıma Arasındaki Kırgınlık

Soru:

Bir şii alimi bana, H. Fâtıma'nın ölene kadar H. Ebu Bekir'le küs kaldığını ve ona beddua ettiğini söyledi. Bu iddiasına delil olarak da, İbn Kuteybe'nin yazmış olduğu "El-İmame ves'Siyase" adlı kitabı gösterdi ve İbn Kuteybe'nin, sünni alimler tarafından güvenilir bir kaynak olarak bilindiğini belirtti. Nitekim, Mevlânâ Şibli'nin "El-Faruk" isimli kitabından da bir ibare gösterdi. O ibarede İbn Kuteybe'nin meşhur ve güvenilir olduğu yazılıydı. Ayrıca aynı alim, sizin de "İslâmî Kanunların Tedvini" adlı kitabımızda El-İmame ve 'Siyase'den mü'minlerin annesi Ummü Seleme (r.a) tarafından H. Aişe'ye yazılmış bir mektup aktardığımızı açıkladı.

Bu konunun yani Hazreti Fâtıma'nın kırgınlığı meselesinin hakikatini açıklarsanız sevinirim. Ayrıca, İbn Kuteybe'nin kitabının ilmi derecesi ve ne ölçüde güvenilir olduğu hakkında bilgi verirseniz memnun olurum.

Cevap:

İbn Kuteybe'nin araştırmacı bir şahıs olduğu su götürmez bir gerçektir. Ancak, yazarın şii alimin göndermede bulunduğu kitabında kabul edilmesi aklen mümkün olmayan bazı meseleler vardır. Özellikle yazarın, Peygamber Efendimizin vefatından sonra çizdiği H. Ali ve H. Fâtıma portreleri eğer doğru kabul edilecek olursa, bırakın bu iki değerli insana güven duymayı, onlar hakkında iyi bir görüşe sahip olmak bile mümkün değildir. Söz konusu kitabın 12. sayfasında yazılanları bizzat okuyup, bu gibi rivayetlerin kabul edilip edilemeyeceğine kendiniz karar verebilirsiniz. Bırakın kabul etmeyi, ben söz konusu rivayetleri buraya aktarıp sizin görüşünüze sunmayı dahi doğru bulmuyorum. Bu gibi şeyleri görerek bazı ilim ehli, söz konusu kitabın İbn Kuteybe'nin olmadığı ya da en azından bazı şeylerin sonradan eklendiği kanısına varmıştır. Benim kitabımda söz konusu ettiğim mektubu İbn Abd-i Rabbihî, "İkd'ul-Ferid"inde de nakletmiştir. Bu yüzden ben, sadece "El-İmame ves'Siyase" ile sınırlı kalmadım. H. Fâtıma'nın (r.a) H. Ebu Bekir'e darılması meselesinde İbn Kuteybe'nin "El-İmame ves'Siyase" isimli kitabına başvurmaya gerek yoktur. Bu meselenin ayrıntıları ile birlikte açıklanışı, Buhari ve diğer hadis kitaplarında mevcuttur. Söz konusu kitapların güvenilir ve müstenid rivayetlerinden H. Fâtıma'nın miras meselesinde H. Ebu Bekir'e kırıldığı kesinlikle anlaşılmaktadır. Ancak, H. Ebu Bekir, H. Fâtıma'nın isteğini Peygamber Efendimizin, peygamberlerin mirasının varisleri arasında dağıtılmadığı, miraslarının sadaka olduğu mealindeki hadisine dayanarak reddetmiştir. Bu rivayet, İbn Kuteybe'nin kitabında da zikredilmektedir. Ancak hiçbir yerde, H. Ebu Bekir'in naklettiği nebevi buyruğun sahih olmadığı veya H. Fâtıma'nın bu rivayetin sıhhatini kabul etmediği zikredilmemiştir. Şimdi şu sorunun cevabını siz kendiniz veriniz: Acaba, H. Ebu Bekir'in H. Peygamberin hadisiyle amel etmesi mi, yoksa bunu göz önüne almadan H. Fâtıma'yı razı etme yoluna gitmesi mi gerekirdi? Rasûlullah'ın (s.a) kavlini işittikten sonra, H. Fâtıma'nın onu kabul etmek yerine İbn Kuteybe'nin tasvir ettiği bir şekilde hiddetlenebileceği doğrusu aklımızın ucundan bile geçmiyor. Eğer H. Fâtıma, bu hâdise dolayısıyla incindi ise veya bunu herhangi bir şekilde izhar ettiyse bunu en fazla şöyle tevیل edebiliriz: O, H. Peygamberin (s.a) buyruğuna başka bir mânâ yüklemiş ve H. Ebu Bekir'in kendisine anlatmaya çalıştığı mânâ üzerinde ittifak etmemiştir. Bu olaya böyle bir yaklaşımla yaklaşip tevیل etmezsek, o zaman H. Fâtıma'üz Zehra'yı (r.a) dünya malını sevgili babasının (s.a) sözünü dinlemeyecek ölçüde sevdiği suçlamasından kurtaramayız. Acaba, herhangi bir müslüman, Seyyide'ün Nisa (Kadınların Efendisi) hakkında böyle kötü bir görüşe sahip olmaya kalkışır mı? Hülefâ-ı Raşidîn ve ehl-i beyt arasındaki karşılıklı ilişkilerde, iki ta-rafın da şanıma ve yüceliğine bir şey katmayan kitap sayfalarındaki bu gibi tasvir ve sahneleri nasıl kabul edebiliriz?

Bizim kaynaklarımızda bile H. Fâtıma'nın bu hadiseden sonra ömrünün sonuna kadar H. Ebu Bekir'e küs mü yaşadığı, yoksa daha sonra razı mı olduğu yolundaki rivayetler farklıdır. Bazı rivayetlerde onun kırgınlık ve küslüğünün vefat edene kadar sürdüğü bildirilmekle birlikte, bazı rivayetlerde H. Ebu Bekir'in daha sonra bizzat H. Fâtıma'yı görmeye giderek onu razı ettiği zikredilmektedir.

Bana göre bu doğruya daha yakındır. [\[109\]](#)

Rasûlullah'ın Mirası Meselesi

Soru:

Fedek arazisi hakkındaki görüşünüz nedir? Bu mesele, sanki bu konuda H. Fâtıma'ya (r.a) zulüm edilmiş gibi gündeme getirilmektedir. Acaba, Peygamber Efendimizin mirasından H. Fâtıma'nın hakkının verilmemesi meselesinde, birinci ve ikinci halifeler doğru mu hareket etmişlerdi?

Cevap:

Fedek arazisi üzerinde tartışmaya girmeden önce, Peygamber Efendimizin (s.a) vefatı sırasında şahsi arazisi var idiye bile, acaba bu arazi üzerinde miras hükümleri cari olur mu-olmaz mı meselesinin halledilmesi gerekir. Nübüvvet makamıyla şereflendikten sonra, Peygamber Efendimiz bütün vaktini, hakkın davetini yaymaya adanmış ve ticareti bırakmıştı. Peygamber Efendimiz Mekke'de bulunduğu süre içerisinde kendisinin ve H. Hatice'nin (r.a) biriktirmiş olduğu parayla geçimini sağlamıştı. Rasûlullah (s.a) heybesini toplayıp hicret ederek Medine'ye geldiğinde, elinde hiçbir

şeyi kalmamıştı. Medine'deki ilk zamanlar son derece yoksulluk içerisinde geçti. Daha sonraları gazveler başladığında, Allah Teâlâ ganimet mallarının beşte birinin ayrılmasını emretti ve Peygamber Efendimize bu hisseden ne kadar münasip görüyorsa ve ihtiyaç hissediyorsa, o kadarım kendi şahsı ve yakınlarının ihtiyaçlarına harcama yetkisi verdi. Geri kalan ise Allah (c.c) yolunda, yetim, miskin ve yolculara harcanacaktı.

"Eğer Allah'a ve (hak ile bâtilin) ayrılma gününde, o iki opluluğun karşılaştığı (Bedir) gün(ün)de kulumuz (Muhammed) e indirdiğimiz (ayetler) e inanmışsanız bilinki ganimet aldığınız şeylerin beşte biri, Allah'a, Rasulüne ve (Allah'ın Rasulü ile) akrabalığı bulunan(lar)a, yetimlere, yoksullara ve yolcu(lar)a aittir. Allah her şeye kadirdir."^[110]

Bu Peygamber Efendimize verilen ilk geçim kaynağı idi.

Daha sonra, Hicret'in dördüncü yılında Allah Teâlâ Medine'deki yahudi kabilelerinden biri olan Beni Nudayr'ın fethini müslümanlara nasib edip, yahudiler tüm arazilerini terkedip şehirden gidince şu ayet-i kerime nazil oldu:

"Allah'ın, onlardan peygamberlerine verdiği ganimetlere gelince siz (onu elde etmek için) onun üzerine ne at nede deve sürmediniz. Fakat Allah, peygamberlerini, dilediği kimselerin üzerine salar (onlara üstün getirir). Allah her şeye kadirdir."

"Allah'ın, o kent halkından, Rasulü'ne verdiği ganimetler, Allah'a, Rasul'e, (Rasül'e) akrabalığı bulunanlara, yetimlere, yoksullara, (yolda kalan) yolcuya aittir. Tâ ki, (o mallar), içinizden yalnız zenginler arasında dolaşan bir şey olmasın. Peygamber size ne verdiyse onu alın, size neyi yasakladıysa ondan sakının ve Allah'tan korkun. Çünkü Allah'ın azabı şiddetlidir."^[111]

Bu ayete göre Allah Teâlâ, doğrudan savaş neticesinde değil de İslâmî hükümetin heybet ve celali ile kazanılmış tüm mal, arazi ve bölgeleri ganimetten ayırarak hükümetin kontrolüne vermiş ve Peygamber Efendimize kendi ve akrabalarının ihtiyaçları için resmi varlıktan münasip gördüğü kadarını alma hakkı tanımıştır.

Bu hükümlere uygun olarak Peygamber Efendimiz Medine-i Münevvere'deki Beni Nudayr'ın bırakmış olduğu bağlardan bir kaç hurmalığı, Hayber'deki bazı arazileri ve yine Fedek'teki bir kısım toprakları kendisine tahsis etmişti. Peygamber Efendimiz bu arazilerin gelirleri ile kendisinin ve ailesinin ihtiyaçlarını karşılıyor, yakınlarına yardım ediyor ve geriye kalan miktarı da Allah yolunda infak ediyordu.

Mesele üzerinde iyice düşünülürse, bu iki kaynaktan (Ganimet ve Fey) Peygamber Efendimize verilenlerin, Rasullullah'ın (s.a) kendi şahsî ticareti ile bu arazileri elde ettiği ve kendisinden sonra da bu arazilerin kendi mülkü olarak kalacağı ve varisleri arasında paylaşılacağı şeklinde bir özellik taşımadığı açıkça anlaşılır. Bilakis Peygamber Efendimizin mal varlığının şöyle bir özelliği vardı: Nebi (s.a) İslâm devletinin başkanı sıfatıyla tüm vaktini resmi işlere harcadığından ve kendine ait hiçbir geçim kaynağına sahip olmadığından dolayı devlet mallarından kendi ihtiyaçlarını karşılayacak ölçüde tasarrufta bulunma hakkı verilmişti. Rasûlullah'ın (s.a) bu yüce nübüvvet görevini dünya malı elde etmek ve topraklara sahip olmak için yerine getirmemiş olduğu açıktır. Bu, Peygamberimizin sırf Allah rızası için yerine getirdiği ve karşılığını da Allah'tan (cc) beklediği bir hizmet idi. Hükümet mallarındaki Peygamberimizin payı sadece kendisi, ailesi ve muhtaç yakınlarının haklarını eda edebilecek ölçüde idi. Bu pay ancak O'nun, mübarek hayatı müddetince söz konusu olabilirdi. Peygamberimizin vefatından sonra bu varlığı, şahsî varlık gibi varisler arasında bölüştürmek için bir sebep yoktu. Bunu Peygamber Efendimiz bizzat kendi hayatlarında açıkça ortaya koymuşlardır:

"Benim mirasçılarım aralarında dinar ve dirhem bölüşmesinler. Hanımlarımın nafakası ve hizmetçilerimin hakkı verildikten sonra, benim bırakmış olduklarımın hepsi sadakadır."^[112]

"Bizim varisimiz olmaz, ne bırakırsak sadakadır. Âl-i Muhammed bu maldan ancak yer. Yediklerinden fazlasını almak hakları değildir."^[113]

"Allah Teâlânın herhangi bir nebiye geçimini temin için verdiği şeyler, O nebinin vefatından sonra kendisinin yerini alana devredilir."^[114] Nebi'nin (s.a), bu varlıkla ilgili söyledikleri gizli saklı değildi. Bilakis, sahabenin ileri gelenlerinin hepsi bunları biliyordu. Bu konuda Peygamberimizden rivayet edilen hadislerin ravileri sadece Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer (r.a) değildir. Hz. Ali, Hz. Abbas, Hz. Abdurrahman b. Avf, Hz. Sa'd b. Ebî Vakkas, Hz. Talha, Hz. Zübeyr, Hz. Osman, Hz. Ebu Hureyre ve Peygamberimizin pâk zevcelerinin tamamının şahadetiyle Peygamber Efendimizin kendi mirası hakkında yukarıda izah edildiği şekliyle açıklamada bulunduğu oldukça müstened rivayetlerle bize kadar ulaşmıştır. Böyle bir kutsal buyruk bulunduğu halde Rasûlullah'ın halifelerinin O'nun bırakmış olduğu arazi konusunda başka bir karara varmaya yetkili olabileceklerini kim iddia edebilir?

Şimdi isterseniz. Peygamberimizin vefatından sonra miras isteme meselesinin nasıl başladığı ve halifelerin herbirinin kendi zamanlarında bu konuda ne gibi bir yaklaşım sergilediklerini araştıralım: Şer'î usullere göre Peygamberimizin mirasından üç taraf hak talep edebilirdi. Birincisi, Hz. Fâtımat'üz Zehra; Peygamberimizin kızı sıfatıyla. İkincisi, Hz. Abbas; Nebi'nin (s.a) amcası sıfatıyla. Üçüncüsü, Rasûlullah'ın tüm eşleri; O'nun (s.a) hanımı olmaları sıfatıyla. Bunlardan ilk iki taraf, yani Hz. Fâtıma ve Hz. Abbas (r.a) Hz. Ebu Bekir'in halife olarak seçilmesinden hemen sonra Hayber, Fedek ve Medine'deki Peygamberimizin tasarrufu altında olan tüm araziler ile ilgili olarak miras iddiasında bulundular. Hatta, bazı rivayetlerde Hz. Fâtıma'nın Hz. Ebu Bekir'e şöyle dediği nakledilir: "Siz vefat edince sizin mirasınız yakınlarınız arasında taksim ediliyor da, neden benim babamın vefatından sonra O'nun (s.a) mirasından bana pay düşmesin?" Hz. Fatıma'ya, Hz. Ebu Bekir'in verdiği cevap ise şöyledir:

"Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu: Biz miras bırakmayız. Ne bırakırsak o sadakadır. Daha sonra Hz. Ebu Bekir şöyle dedi: Ben Rasûlullah'ın yaptıklarından yapmadık hiçbir şey bırakmayacağım. Çünkü O'nun (s.a) yaptıklarından herhangi bir şeyi bırakırsam doğru yoldan sapmış olacağım dan korkuyorum."^[115]

"Ancak, ben Rasûlullah'ın geçimini sağladıklarımın geçimini sağlayacak, Rasûlullah'ın infak ettiklerine infak edeceğim."^[116]

"Allah'a yemin olsun ki, bana, Rasûlullah'ın yakınlarıyla sıla-ı rahim yapmak, kendi akrabalarımla sıla-ı rahim yapmaktan daha sevimlidir."^[117] Hz. Fâtıma ve Hz. Abbas'la, Hz. Ebu Bekir arasında geçen bu konuşma ile ilgili bize ne kadar müstened rivayet yetmişse, onlardan hiçbirinde Hz. Fâtıma ile Hz. Abbas'ın, Hz. Ebu Bekir'in yukarıda naklettiğimiz kavlini işittikten sonra cevaben, onun Hz. Peygambere yanlış bir söz nispet ettiğim söylediklerine dair ne işaretten, ne de kinayeli olarak bir şey vardır. Peygamberimize (s.a) böyle bir buyruğun nispet edilmesinin doğru olması halinde ise, Rasûlullah'ın halifesinin Nebi'den geldiği sabit olmuş bir emri uygulamaktan başka bir seçeneği olmadığı açıktır. Hz. Peygamber'in bu

buyruğu, sadece Hz. Fâtıma ile Hz. Abbas'ın değil, Hz. Ebu Bekir'in öz kızı Hz. Aişe'nin (r.a) menfaatine de zarar veriyordu. Çünkü o da kendi kocasının mirasından mahrum kalıyordu. Hak üzere olan Birinci Halife (r.a) kendi kızına bu konuda bir ayrıcalık tanımış mıdır ki! [118]

Geriye kalan üçüncü tarafa, yani Peygamber'in pâk eşlerine gelince: Onlar da Hz. Osman'ı (r.a) araya koyarak Hz. Ebu Bekir'e göndermeye ve Rasûlullah'ın mirasından kendi paylarına düşen sekizde birlik hisseyi talep etmeye niyetlenmişlerdi. Ancak, Hz. Aişe (r.a) buna muhalefet etmiş, Peygamberin (s.a) tüm eşlerine hitaben şöyle buyurmuştu:

Allah'tan korkmaz mısınız, Rasûlullah'ın kendi hakkında: Biz miras bırakmayız. Ne bırakırsak o sadakadır. Muhammed'in ailesi maldan ancak yiyebilir, diye buyurduğunu bilmiyor musunuz"

Hz. Aişe'nin bu sözlerim işiten evvac-ı mutahharat miras alma yolundaki iddialarından vazgeçmişti. [119]

Bu meselede Peygamber Efendimizin daha sağlığında Fedek arazisinin Hz. Fâtıma'ya verilmesini kararlaştırdığı şeklinde bir iddia ortaya atılabilir. Bu yüzden Hz. Fâtıma (r.a) Hz. Ebu Bekir'den özellikle Fedek arazisini istemiş ve şahid olarak da Hz. Ali (k.v) ile Ümmü Eymen'i göstermişti. Ancak Hz. Ebu Bekir onların şahitliğini kabul etmemiş ve Fedek arazisini Hz. Fâtıma'ya vermeyi reddetmişti.

Fakat bu olay müstened hadis rivayetlerinin hiçbirinde zikredilmemiştir. Üstelik hikayenin anlatılış biçiminde yeterince tutarsızlıklar vardır. İbn Sâd'ın rivayeti şöyledir: Hz. Fâtıma (r.a) bunu bizzat Rasûlullah'ın kendisinden değil de Ümmü Eymen'den işitmiş ve onu şahit olarak göstermişti. Bu rivayetin hilafına Belâzurî'deki rivayet ise şöyledir: Hz. Fâtıma, sevgili babasının (s.a) Fedek arazisini kendisine verdiğini bizzat iddia etmişti. Bir rivayete göre Hz. Fâtıma Hz. Ali ile Ümmü Eymen'i, başka bir rivayete göre ise Ümmü Eymen'le birlikte Peygamberimizin azadlı kölesi

Rebah'ı şahit olarak göstermişti. [120]

Bu olayın rivayet itibarıyla durumu işte budur. Meseleye hukuki açıdan yaklaşacak olursak, Peygamber Efendimizin bu fiili ya hibe olabilir veya vasiyyet. Eğer hibedir dersek o zaman Hz. Peygamber kendi sağlığında Fedek arazisinin kontrolünü Hz. Fâtıma'ya vermiş olabilir. Aksi takdirde şifahî olarak herhangi bir kimseyi herhangi bir şeyi sahiplenmeye aday yapmak ve sahibinin ölümünden sonra o şeyi, o adaya vermeye niyetlenmek hibe değil de vasiyet olur. Eğer bunun vasiyet olduğu söylenirse, Kuran-ı Kerim'deki miras hükmü nazil olduktan sonra Peygamber Efendimiz mirasın bölüşülmesi meselesinde hiçbir varis lehinde vasiyet yapılamayacağım,

"Varise vasiyyet yoktur" diyerek ilan etmişti. O halde Rasûlullah'ın (s.a) kendi ilan ettiği hüküm aleyhine, diğer varisleri bırakarak belli bir varise vasiyette bulunduğu nasıl inanılabilir?

Buna ilaveten vasiyet ya da hibe meselesini bir tarafa bırakıp, sadece söz konusu iddianın ispatlanması için gösterilen şahitleri gündeme getirirsek, bu şahitlikler Kuran'daki açık şahitlik kuralları açısından yetersizdir. Kuran'a göre, ya başkalarının şahitliği veya bir erkek iki kadının şahitliği geçerlidir. Hz. Fâtıma (eğer olay doğru kabul edilirse) sadece bir kadını veya bir erkek, bir kadını şahit olarak göstermektedir. Bu durumda kanuna aykırı bir karar verilmesi nasıl beklenilebilir? Şahitliğin şer'î ölçüsü şahsiyetlere göre değiştirilebilir mi?

Daha sonra bu mesele Hz. Ömer zamanında yeniden gündeme geldi. Hz. Ömer'in (r.a) halife seçilmesinin üzerinden iki sene geçmişti ki, Hz. Abbas ve Hz. Ali ona giderek, Rasûlullah'ın mirası meselesini gündeme getirdiler. Hz. Ömer, Hayber ve Fedek'i istisna ederek, Medine'deki araziye Hz. Ali ve Hz. Abbas'a (r.a) bu arazilerin mülkiyetini, gelirini Peygamberimizin mübarek hayatlarında harcamış bulun duğu kimselere harcamak

şartıyla, verdi. [121]

Ancak daha sonra Hz. Ali ve Hz. Abbas arasında bu arazilerin idaresi meselesinde ihtilaf oldu ve her ikisi de meseleyi Hz. Ömer'e götürdüler. Bu meselenin oldukça ayrıntılı bir anlatımı Malik b. Evs b. Hadsân nakliyle bütün muteber hadis kitaplarında rivayet edilmiştir. Hz. Malik şöyle diyor: "Ben Hz. Ömer'in huzurunda oturuyordum ki, yardımcısı, Hz. Ömer'e: Osman b. Affan, Abdurrahman b. Avf, Zübeyr b. Avvâm ve Said b. Ebi Vakkas'ın (r.a) huzura girmek için izin istediklerini ilettiler. Hz. Ömer'in müsaadesiyle içeri girdiler. Yardımcısı biraz sonra yeniden geldi ve Abbas b. Abdulmuttalib'le, Ali b. Ebi Talib'in de huzura girmek için müsaade istediklerini bildirdi. Hz. Ömer (r.a) izin verdi ve her ikisi de içeri girdiler. Selam verip oturduktan hemen sonra Hz, Abbas konuya girdi ve "Ey Müminlerin Emiri, benimle (yeğeni Hz. Ali tarafına işaret ederek) bunun meselesini sen hallet" diyerek yeğeni hakkında ağır ve sert bazı sözler söyledi. Mecliste bulunan diğerleri "gerçekten de Ey Müminlerin Emiri bunların meselesi oldukça uzamış, sen bunları bu çekişmeden kurtar" dediler. Hz. Ömer (r.a) onların ayağa kalkmasını isteyerek şöyle dedi: "Buyruğuyla yerler ve gökleri ayakta tutan Allah'ın adına sizlere soruyorum: Rasûlullah'ın;

"biz miras bırakmayız ne bırakırsak o sadakadır" buyurduğunu biliyor musunuz? Dört sahabe de:

"Evet, Rasûlullah böyle buyurmuştur" diye cevap verdi. Daha sonra Hz. Ömer aynı şekilde Hz. Ali ve Abbas'a (r.a) Allah'ın adım anarak:

"Sizler Yüce Peygamber'in böyle böyle buyurduğunu biliyor musunuz" diye sordu. Onlar da:

"Evet, gerçekten de Rasûlullah böyle buyurmuştur" diye cevap verdiler. O zaman Hz. Ömer "güzel" dedi ve ilave etti:

"Ben size şimdi bu meselenin hakikatim açıklayacağım. Allah Teâlâ fey meselesinde Rasûlu ne başkalarına vermediği bazı özel yetkiler vermişti." Daha sonra Hz. Ömer (r.a) Haşr Sûresinden ayetini sonuna kadar okuyarak şöyle buyurdu: "Bu ayete göre bu fey malları sadece Rasûlullah içindi. Ancak, Allah'a yemin olsun ki, Yüce Peygamber sizleri bırakıp da bütün bunları kendisi için toplamadı. Bu meselede bencillik de yapmadı. Bilakis, elinde üç arazi (Medine, Fedek ve Hayber) kalıncaya kadar onları sizin aranızda bölüştürdü. Bu arazilerden Rasûlullah kendi ailesinin bir senelik nafakasını temin ediyordu ve geri kalan gelirini Allah yolunda -nerede harcanması gerekiyorsa orada- harcıyordu. Söz konusu araziler hakkındaki Peygamberimizin tutumu tüm ömrü boyunca işte böyle olmuştu. Ben sizlere Allah adına soruyorum: Siz bu söylediklerimi biliyor musunuz?" Dört sahabe de: "Evet biliyoruz" diye cevap verdiler. Hz. Ömer daha sonra Hz. Ali ile Hz. Abbasi muhatab alarak: "Sizin ikinize de Allah adına soruyorum, siz bunu biliyor musunuz" diye sorunca, onlar da:

"Evet biliyoruz" diye cevap verdiler. Bundan sonra Hz, Ömer şöyle dedi: "Daha sonra Allah Teâlâ Nebisini yanına aldı ve Hz. Ebu Bekir Rasûlullah'ın velisi olduğunu söyleyerek O'ndan kalan malları eline aldı ve bu mallarla ilgili olarak Rasûlullah (s.a) ne yapıyorsa onu yapmaya devam etti. Allah Teâlâ şahittir ki, Ebu Bekir yaptığında tamamen doğru idi ve tam manâsıyla hakka tabi idi. Daha sonra Allah Teâlâ Ebu Bekir'i de yanına aldı ve onun velisi de ben oldum. Ben emirliğimin ilk iki senesinde söz konusu malları elime alarak aynen Rasûlullah'ın ve Ondan sonra Ebu Bekir'in amel ettiği gibi amel ettim. Allah şahittir ki, ben de bu yaptığım doğru ve hakka tabi idim." Hz. Ömer daha sonra Hz. Ali ve Hz. Abbasi muhatab alarak şöyle dedi: "Siz ikiniz bana geldiniz ve Rasûlullah'ın arazisi hakkında benimle konuştunuz. O zaman ikinizin arası iyi idi. Ey Abbas, sen benden yeğenin ve ey Ali sen de hanımından dolayı onun babasının mirasını istedin. Ben size, Rasûlullah'ın:

"Biz miras bırakmayız, ne bırakırsak sadakadır" sözünü hatırlattım. Yalnız, bu araziler konusunda aynen Rasûlullah'ın, daha sonra Ebu Bekir'in ve halife olduktan sonra benim amel ettiğim gibi hareket etmeniz şartıyla söz konusu arazileri sizlere devredebileceğimi, ama eğer bu şartı kabul etmezseniz, bu konuda benimle konuşmamanızı söyledim." Bunu söyledikten sonra Hz. Ömer dört sahabeye dönüp Allah'ın (c.c) adını vererek onlardan söz konusu arazileri bu şartla Hz. Abbas ve Hz. Ali'ye devredip devretmediğini sordu. Onlar bu soruya müsbet cevap verdikten sonra Hz. Ali ve Hz. Abbas'a dönüp aynı şekilde Allah'ın adını vererek: "Ben bu arazileri size devrederken bu şartı ileri sürmedim mi?" diye sordu. Onlar da onun bu şartı ileri sürdüğünü kabul ettiler. Bunu müteakiben Hz. Ömer (r.a) şöyle dedi: "Şimdi siz benim daha değişik bir karar vermeme istiyorsunuz. Emriyle gökleri ve yerleri ayakta tutan Allah'a yemin olsun ki, ben başka yeni bir karar vermeyeceğim. Eğer siz bu şart çerçevesinde

[122]

hareket edemiyorsanız, arazileri geri bana devrediniz, idaresini ben üstleneyim.

Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer zamanında bu konuda gündeme gelmiş olayların ayrıntıları ile birlikte özgeçmiş işte bu şekildedir. Bu olayları değerlendiren her şahıs halifelerin yaptıklarının zulüm mü, yoksa adalet ve hak mı olduğunu kendisi belirleyebilir. Bununla birlikte insanın doğru bir karar ve görüşe varabilmesi yolunda göz önünde bulundurması gereken iki mesele daha vardır:

1. Asıl söz konusu olan sırf adı geçen arazilerin Peygamberin vefatından sonra miras olarak bölüştürülüp bölüştürülmeyeceği meselesi idi. Rasûlullah'ın ailesi ve yakınlarının beyt'ul-mâl'dan nafaka alıp alamayacağı meselesi değildi. Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'in (r.a) kendileri ve kendi ailelerinden defalarca fazla Rasûlullah'ın ailesi ve yakınlarına hizmet ettiğine tarih şahittir. Bu iki halife onların hakkını diğer her haktan önce bilmiş ve onlara bağladıkları maaşlar Hayber, Fedek ve Medine'deki arazilerin mahsulünden daha fazla bir miktara ulaşmıştır.

2. Birinci meseleden daha önemli olan hatta bu konuda belirleyici bir özelliğe sahip olan ikinci mesele ise şudur: Hz. Ali'nin (k.v) kendisi de halife olduğunda bu arazileri Peygamber Efendimizin mirası olarak belirleyip varisleri arasında dağıtma yoluna gitmemiş, bilakis söz konusu arazilerin Allah yolunda düzenli bir şekilde vakıf olma statüsünü korumuştur.

Hz. Ali'nin bu davranışından şöyle bir soru ortaya çıkmaktadır: Eğer söz konusu araziler gerçekten miras idiyse, o halde, Hz. Ali'nin (k.v) kendi iktidarı döneminde Rasûlullah'ın varislerini bundan mahrum etmesi nasıl caiz olabilir? Eğer herhangi bir kimsenin canı bu yapılara behemehal zulüm demek istiyorsa, o halde biraz insafılı olup böyle davranışta bulunan tüm kimselere zalim demelidir. Aynı fiili işleyen kişilerden bir kısmı

[123]

hakkında değişik bir yargıya varıp, diğer bir kısmını daha değişik bir şekilde yargılamak insafılı ve hakikat ehli birisinin işi değildir.

Vasiyet Meselesinin Tahkiki

Soru:

Rasûlullah'm (s.a) vefatı sırasında cereyan eden vasiyet yazma meselesinin iç yüzü nedir? Hz. Ömer'in bu meseledeki tavrı ne olmuştur?

Cevap:

Bu mesele ile ilgili olarak İmam Buhari Kitab'ul İlim, Kitab'ul Cizye ve Kitab'ul Megazi bölümlerinde; İmam Müslim Kitab'ul Vasiyye'de, İmam Ahmed İbn Hanbel Müsnedinde çeşitli senedlerle bir çok rivayet nakletmiştir. Bütün bu rivayetlerin ravi zinciri İbn Abbas'a (r.a) dayanmaktadır. Başka bir sahabeden bu konuda herhangi açık bir rivayet nakledilmemiştir. Bütün bu söz konusu rivayetlerin hülasası şu şekildedir: Vefatlarından dört gün önce, Perşembe günü Peygamber Efendimizin (s.a) hastalığı oldukça şiddetlenmişti ve son anlar yakın gibi gözüküyordu. Bu durumda Yüce Peygamber şöyle buyurdu:

"Bana kağıt ve kalem getirin, size öyle bir şey yazdırayım ki, benden sonra yolunuzu kaybetmeyesiniz." Rasûlullah bunu söylediğinde evde birçok kişi vardı. Hz. Ömer, Peygamberin o an büyük bir rahatsızlık içerisinde olduğunu ve ellerinde bulunan Kur'an'ın; Allah'ın Kitabı'nın kendileri için yeterli olduğunu söyledi. Bunun üzerine ihtilaf çıktı. Bazıları Hz. Ömer'in görüşünü kabul etmeyip Peygamber'den sonra dalalet düşmemek için Nebi'nin yazdırması amacıyla kağıt kalem getirilmesini savunurken, ashaptan bazısı da Hz. Ömer'in görüşünü destekledi. Diğer bir kısım sahabe

[124]

ise Peygamberimize, gerçekten birşeyler mi yazdırmak istediğim, yoksa bunu hastalığının şiddetlendiği bir esnada şaşkınlıkla ve heyecan içerisinde mi söylediğinin yeniden sorulması üzerinde durdu. Bu şekilde ashaptan bazısı kendi içerisinde tartışmaya daldı ve bir kısmı da Peygamberimizin asıl amacını sormakla meşgul oldu. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz şöyle buyurdu:

"Beni kendi halime terhediniz. Benim içerisinde bulunduğum durum, sizin beni davet ettiğinizden daha hayırlıdır. Yanımdan kalkın, benim yanımda cedelleşmeniz yakışık almaz. "

Bundan sonra İbn Abbas (r.a), Peygamber Efendimizin (s.a) üç şeyi vasiyet buyurduğunu bildirmektedir: Birincisi, müşrikleri Arap yarımadasından çıkarmak. İkincisi, dışardan gelen heyetlere aynı kendisinin gösterdiği konukseverliğin gösterilmesi. Üçüncüsünü ise ya Yüce Peygamber söyleyememiş veya hadisin ravisi unuttu. Rivayetlerde söz konusu üçüncü rivayeti İbn Abbas'ın mı (r.a) yoksa ravi zincirindeki herhangi bir ravinin mi unuttuğu da açık değildir.

İşte olay bu şekildedir. Eğer herhangi bir kimse dolaysız olarak, doğru yoldan meseleyi anlamak isterse meselenin asıl şeklini anlamada zorlanmayacaktır. Sevgili önder ve yol göstericilerinin dünyayı değişme haletinde olduğunu görmek herkesi bir şaşkınlık ve heyecan dünyasına sokmuştu. Hastalık şiddetlenmişti. Herkesin gözü önünde yüce Peygamber aşın bir rahatsızlık durumunda idi. Ashabın içine düştüğü durumu İbn Abbas'ın şu durumundan çok güzel bir şekilde anlayabiliriz: Bu hadiseden senelerce sonra birgün Hz. İbn Abbas talebelerinin önünde Perşembe kelimesini söyleyince birden bire hıçkırma hıçkırma ağlamaya başlamıştı. Talebeleri "Sizi, andığımızda bu kadar perişan eden Perşembe gününün hikayesi nedir?" diye sorunca İbn Abbas şöyle buyurmuştu: "O gün yüce Peygamber oldukça fazla rahatsızlanmıştı."

İbn Abbas'ın bu sözünden Peygamber Efendimizin söz konusu durumda bulunduğu anda O'nu canları kadar seven ashabının ne tür bir ruh hali içerisinde olduğu oldukça güzel anlaşılıyor. Böyle bir ortamda Yüce Peygamber, kendisinden sonra ümmetinin dalalet düşmesini önlemek amacıyla kağıt ve kalem getirilmesini istemişti. Hastalığın şiddetinden Peygamberimiz mübarek lisanlarıyla sözü açık bir şekilde söyleyememiş olabilirler. Bu yüzden orada hazır bulunanlardan bazıları Peygamberimizin bu söylediklerini şaşkınlık içerisinde buyurduğu şüphesine düştüler ve

yeniden sorma telaşına kapıldılar. Hz. Ömer'in o anda söylemiş olduklarının asıl mânâsı şu idi: "Yüce Peygamber şu an aşırı şekilde rahatsızdırlar. Bu durumlarında bile ümmetini düşünmekte ve ümmetin kendinden sonra dalaletle düşmemesi için bazı şeyler yazdırma zahmetine katlanmak istemektedirler. Ancak, şu an O'na (s.a) böyle bir zahmet vermek münasip değildir. Ümmetin yönlendirilmesi için Kuran elimizdedir. İnşallah o dalaletten kurtulmak için yeterli olur." Bununla birlikte Hz. Ömer'in, birşeyler yazdırırken Peygamberimizin ecelinin yetip de yazdırılan şeyin yarım kalması halinde böyle bir şeyin fitneye sebep olabileceği endişesine kapılmış olması da mümkündür. Behemehal, böyle bir ortamda bir kısım sahabe ilim ve hidayet aşkıyla Peygamberimizin mutlaka bir şeyler yazdırmasını isterken, diğer bir kısmının hem Ona (s.a) olan sevgileri ve hem de uzak görüşlülüklerinden dolayı Rasûlullah'ı böyle bir zahmete sokmak istememesi, üçüncü bir grubun ise, Yüce Peygamberin gerçekten mi birşeyler yazdırmak istediği, yoksa hastalığın şiddeti dolayısıyla şaşkınlık halinde bir şeyler mi söylemeye çalıştığı şüphesine düşmesi tamamen fitrî bir hadisedir.

Şimdi geriye Yüce Peygamberin (s.a) yazdırmak istediği şeylerin genel nasihatlar mı, yoksa yazdırılması ümmetin yönlendirilmesi için hayati önem taşıyan hükümler mi olduğu meselesi kalıyor. Bunu daha sonraki gelişmeler belirlemiştir. Peygamber Efendimiz bu hadiseden sonra dört gün daha yaşamıştı. Bu günlerde hastalığın eski şiddeti de kalmamıştı ve ayrıca Perşembe günü o özel ortamda hazır olanların hepsi de Peygamberin yanında oturuyor değildi. Bilakis bu dört günlük zaman zarfında Rasûlullah'ı (s.a) Mescid-i Nebevi'ye götürme ve sahabe cemaatine konuşurma fırsatı da olmuştu. Eğer gerçekten yazılması zorunlu olan mühim bir hüküm olsaydı, Yüce Peygamber o günlerde herhangi bir vakitte katiplerinden birini veya ehl-i beyt'inden birini çağırarak o hükmü yazdırırdı. Veya şifahi olarak bunu bildirirlerdi. Bundan da Hz. Ömer'in tavrının nedeni tamamen açıklığa kavuşmaktadır. O (r.a), hastalığın şiddetlendiği bir anda bile Yüce Peygamberin (s.a) ümmetin hayrını düşündüğünü ve herhangi temel bir hükümden öte bazı nasihatler yazdırmak istediğini gayet iyi anlamıştı. Bu yüzden bu zahmet ve rahatsızlık anında Peygamber Efendimize bu zahmetin verdirilmesini istemiyor ve fakat O'na (s.a), kalem ve kağıt yerine şu güveni vermek istiyordu: "Sen bizim için endişelenme, ümmetine bırakmış olduğun o yol gösterici Kitap, yani Kur'an, inşaallah onların hiçbir zaman dalaletle düşmesine mahal vermeyecektir."

Son olarak Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde nakledilen Hz. Ali'nin de (k.v) bir rivayetine dikkat buyurunuz. Bu rivayete göre Hz. Ali şöyle buyurmaktadır:

"Nebi (s.a), kendisinden sonra ümmetin dalaletle düşmesini önlemek üzere bazı şeyler yazdırmak için benden kürek kemiği getirmemi istedi. Ben kürek kemiği almaya gidince Peygamber'in (s.a) dünyayı değişmesinden korktuğum için O'na: "Siz buyurun söyleyin ben aklımda tutarım" dedim. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a):

"Ben namaz ve zekata itina gösterilmesini, mülkiyetiniz altındaki kölelere iyi davranılmasını vasiyet ediyorum" diye buyurdu. [\[125\]](#)

Ebu Cehil'in Kızına Hazreti Ali'nin Nikah Mesajı

Soru:

İslam'da dörde kadar evlenmeye müsaade olduğu halde, Hz. Fâtıma'nın (r.a) sağlığında Hz. Ali (k.v) ikinci bir evlilik yapmak istediğinde, neden Rasûlullah (s.a) tarafından engellenmiştir? Ebu Cehil'in kızının ehl-i beyte girme tehlikesi var idiyse aynı tehlike Hz. Ümmü Habibe binti Ebi Süfyan'ın Peygamberimizin hane-i saadetlerine girmesi ile de söz konusu değil miydi?

Cevap:

Bu hadiseyi İmam Zeynel Abidin b. Ali b. Hüseyin (r.a) ve Ebu Muleyke, Hz. Mısver ibn Mahzeme'den rivayet etmiştir. Bu rivayeti, Hz. Abdullah ibn Zübeyr'in bir rivayeti de desteklemektedir. Ayrıca Ebu Hanzala ve Suveyd ibn Gafle'nin mürsel rivayetleri de söz konusu rivayeti teyid etmektedir. İmam Buhari; Humusun Farz Olması, Peygamber'in Ashabının Faziletleri ve Nikah bölümlerinde; Müslim; Sahabenin Faziletleri bölümünde; Ebu Davud ve İbn Mâce; Nikah bölümlerinde; Tirmizi; Menkıbeler bölümünde ve Hâkim Sahabenin Tanınması bölümünde çeşitli senetlerle bu rivayetleri nakletmişlerdir.

Bu olayın ayrıntıları şu şekildedir: Mekke'nin fethinden sonra Ebu Cehilin ailesi müslüman olunca, Hz. Ali, Ebu Cehil'in kızını (kızın adı bazı rivayetlerde Cüveyriye, bazı rivayetlerde Avra ve bazı rivayetlerde ise Cemile olarak geçmektedir.) nikahı altına almak istedi, ancak kızın ailesi Rasûlullah'tan sorup izin almadıkça, O'nun (s.a) kızı üzerine kız veremeyeceklerini bildirdiler. Nitekim onlar bu meseleyi Hz. Peygamber'e açtılar. Hz. Ali de işareten ve kinayeli olarak Yüce Peygamber'den izin istedi. Bazı rivayetlerden anlaşıldığına göre Hz. Fâtıma da bu meyandaki söylentileri işitmiş ve sevgili babasına giderek şöyle demişti: "Kavmin senin kızlarınla ilgilenmediğini zannediyor. Ali şu an Ebu Cehil'in kızıyla evlenmek üzere." Bunun üzerine Peygamber Efendimiz bir hutbe irâd ettiler ve şöyle buyurdular:

"Hişam b. Muğire oğulları kızlarını Ali ibn Ebi Talib'e nikahlamak için izin istedi. Ebu Talib'in oğlunun benim kızımı boşayıp onların kızını nikahlaması dışında ben buna müsaade etmiyorum, müsaade etmiyorum, müsaade etmiyorum. Kızım benden bir parçadır. Onun tahammül edemediğine ben de tahammül edemem. Onu inciten şey beni de incitir."

"Ben hekali haram, haramı da helal yapmam. Ancak Allah'a yemin olsun ki Allah'ın Elçisinin kızı ile Allah'ın düşmanının kızı kesinlikle bir evde toplanamaz."

Başka bir rivayette Peygamberimiz şöyle buyurdu:

"Fâtıma bendendir ve O'nun din meselesinde fitneye düşmesinden korkuyorum."

Bu hadise üzerinde düşünen insanın aklına şöyle bir şüphe gelebilir: Rasûlullah (s.a) kendisi bizzat bir çok evlilik yaptığı ve diğer insanlara da dörde kadar evlenme izni verdiği halde, kendi kızının üstüne bir kumanın dahi gelmesine tahammül edemedi. Kumanın gelmesiyle Peygamber'in kızının ve dolayısıyla Rasûl'ün uğrayacağı incinme aynen diğer kadınlar ve onların ana-babaları için de geçerli idi. O halde Yüce Peygamber kendisi söz konusu olunca tahammül edemiyor da diğerleri söz konusu olunca aynı şeyi nasıl caiz görüyor?

Görünüşte bu oldukça katı bir itirazdır ve meseleyi basit boyutuyla gören kişi büyük şaşkınlık içerisinde düşebilir. Ancak, birazcık dikkatli düşünülürse mesele kavranabilecek-tir. Bir kadının kocası eve ikinci bir hanım getirdiğinde, ilk eşin bunu doğal olarak hoş karşılamadığı ve buna

tahammül edemediği ve aynı şekilde anne, baba, kardeşler ve diğer yakınların bundan aşırı derecede incindikleri, rahatsız oldukları inkar edilemez bir gerçektir. Şeriat birden fazla evliliğe, eve kuma gelmesinin evdeki ilk hanımı veya onun yakınlarını incitmediği varsayımıyla hareket ederek cevaz vermemiştir. Bilakis şeriat bu gerçeği bile bile, bundan daha önemli, diğer bazı toplumsal maslahatlar gerektirdiği için birden fazla evliliğe müsaade etmiştir. Şeriat, kumaların behemehal birlikte ve aynı kocanın nikahı altında dostça yaşamayacaklarını, onlar arasında çekişme ve didişmelerin mutlaka olacağını, aile hayatının bazı üzücü olaylardan hali kalmayacağını da bilmektedir. Ancak bu bireysel kusurlar, tek evliliğin kanun zoruyla uygulamaya konduğu bir toplumda ortaya çıkan büyük içtimai kusurlar yanında küçük kalır. Bu yüzden şeriat taaddüd-ü zevcatı, yani çok evliliği helal görmüştür.

Şimdi isterseniz bu meselenin Peygamberimizle ilgili bölümünde ne gibi sorunlar olduğunu araştıralım. Şer'an, damadının Peygamber Efendimizin kızı üzerine kuma getirmesi helaldi. Bu yüzdendir ki Hz. Ali, böyle bir niyette bulunmuştu. Yine aynı sebepten dolayı Yüce Peygamber ikinci evliliğin Hz. Ali için haram olduğu şeklinde birşey de söylemedi. Bilakis Rasûlullah'ın bizzat kendisi helali haram kılmadığını buyurdu. Ancak bu noktada Rasûlullah'ın tek olan kişiliğinde iki ayrı özelliği toplanmıştı. Bu özelliklerden birisi, Peygamber Efendimizin insan olmasıydı. Bu yüzden doğal olarak O'nun kızının evine kuma gelmesinden dolayı ortaya çıkacak incinmenin Peygamberin durumunu etkilememesi mümkün değildi. İkinci bir özellik olarak, O (s.a), Allah'ın Rasûlü, yani; elçisi idi ve bu rasul olma özelliği yüzünden şöyle bir makama sahipti: Eğer O'nunla (s.a) herhangi bir kimsenin ilişkisi bozuk olursa veya herhangi bir kimse Nebi'nin incinmesine sebep olursa, onun din ve imanında hayır kalmazdı. Bu yüzden Rasûlullah hem Hz. Ali ve hem de Hişam b. Muğire oğullarını bu işten uzak tutmak istedi. Çünkü, her ne kadar bu helal olsa da, bu işin yapılması sebebiyle Hz. Ali'nin ve onun diğer eş ve yakınlarının iman ve akıbetlerini tehlikeye atma durumu vardı.

Peygamber Efendimizin hutbesinde irad buyurduğu bir başka husus ise şuydu: Hişam b. Muğire oğulları geçmişte İslâm'ın ve Rasûlullah'ın (s.a) en şedid düşmanları olmuşlar ve Mekke'nin fethinden sonra yeni yeni müslüman olmaya başlamışlardı. Hz. Ali'nin evlenmek istediği kızın babası Ebu Cehil'in Peygamberimize düşmanlıkta tüm kafirlerden ileri gittiği herkesçe biliniyordu. Onun Bedir gazvesinde müslümanlar eliyle öldürüldüğü ve ailesinin yıllar yılı onun intikamını alma duygusuyla yaşadıkları da bir gerçektir. Şu durumda bu insanlar İslâm'a girmişlerdi, ama onların İslâm'ının, gerçekten İslâm'a inanarak, ihlas ve samimiyetle kalblerinin tam manâsıyla İslâm'a dönmelerinin bir semeresi mi, yoksa sadece yenilginin bir neticesi mi olduğunun tahkik edilmesi gerekirdi. Böyle bir durumda bu hanedandan bir kızın -o da Ebu Cehil'in kızı- Rasûlullah'ın (s.a) kızının bulunduğu eve kuma olarak girmesi büyük fitnelere sebep olabilirdi. Bu insanların İslâm'a kalbi ısındırılabilirdi ve nitekim ısındırılmıştı da. Ama onların İslâm'la olan ilişkileri tam manâsıyla ortaya çıkmadıkça, onlardan birinin risalet ailesine sokulması ve Peygamber Efendimizin sevgili kızları Fâtama'nın karşısına dikilmesi hiç de uygun değildi ve tehlike doluydu. Bu yüzden Rasûlullah böyle bir bağ kurulmasını istemedi ve açıkça, Allah'ın Rasûlü'nün kızıyla Allah'ın düşmanının kızının bir evde toplanamayacağını ilan etti. Yine Peygamber Efendimiz böyle bir şey olursa Fâtama'nın fitneye düşmesinden endişe ettiğini de izhar buyurdu. Evlenme meselesinde bir kişiye (haddi zatında helal olsa bile), tüm ümmeti için fitne ve şer oluşturacak bir şekilde özgürlük verilemeyeceği açıktır.

Burada şüphesiz şöyle bir itiraz yapılabilir: Ebu Süfyan'ın ailesi İslâm'a karşı besledikleri kin ve düşmanlık yönünden, Ebu Cehil'in ailesinden aşağı kalmıyordu. O halde, eğer Ebu Cehil'in ailesinden Peygamber ailesine bir kız gelmesi fitneye sebep oluyorsa, Ebu Süfyan'ın kızının (Hz. Ümmü Habibe) bizzat Peygamberimizin pak zevcelerinin arasına karışması neden bir tehlike oluşturmuyor? Bu iki durum arasındaki fark göz önüne alınırsa, itiraz kendi kendine son bulur. İşin hakikati şudur: Ebu Cehil'in kızı ile mü'minlerin annesi Ümmü Habibe arasında daha baştan mukayese yapmak doğru değildir. Ebu Cehil'in kızı, amcası ve kardeşleri, hepsi Mekke'nin fethinden sonra iman etmişlerdi. Onların imanlarının ne dereceye kadar ihlas ve samimiyete dayandığının ve ne dereceye kadar yenilmişliğin ezikliğinin bunda rolü olduğunun ölçülebilmesi için imtihandan geçmeleri gerekiyordu. Bunun aksine Hz. Ümmü Habibe bu en büyük imtihandan geçerek, büyük sahabelerde bile az rastlanan bir türden fedakarlıkla ihlas ve samimiyetinin mükemmelliğini, imanının sadakatini kesin bir şekilde ispatlamıştı. O, din uğruna emsaline zor rastlanır fedakarlıklara katlanmıştı. Biraz düşününüz şimdi: Hz. Ümmü Habibe, Ebu Süfyan'ın kızı, Hint binti Hüsbe'nin (ciğer yiyen Hind ismiyle meşhur)

ciğerparesi idi. Halası Kuran-ı Kerim'de "*odun hamalı*" ^[126] diye nitelendirilerek aşağılanmış, anne tarafından dedesi olan Utbe b. Rebia, Rasûlullah'ın (s.a) en katı düşmanlarından idi. Böyle bir aileden ve bu tür bir çevreden olduğu halde o, Hz. Ömer ve Hz. Hamza'dan önce iman etmiş, kocasını müslüman yapmış, aile efradının zulüm ve baskılarından yılarak Habeşistan'a hicret edenlerle birlikte muhacir olmuştu. Kocasının dinini terkedip Habeşistan'da hristiyan olması onu yıldırmamış ve dini hatırına onu da terketmişti. Küçük bir kızla gurbet ellerde yalnız başına kalmış olması onun iman azmine zerre miktarı zarar verememişti. Birkaç sene bu şekilde geçtiği halde, gurbet ellerde yalnız ve desteksiz bir kadın her türlü çileyi çekerek kendisinde dinin istediği ölçüde ihlas, şahsiyet ve tavrın mevcut olduğunu ispatlamıştı. İşte o zaman Peygamberimizin dikkatini çekmiş ve Rasûlullah ona daha Habeşistan'da iken nikah mesajım yollamıştı. Hz. Ümmü Habibe Hayber gazvesinden sonra Habeşistan'dan dönmüş ve Yüce Peygamber'in ev halkına katılmıştı. Bundan kısa bir müddet sonra Kureyş Hudeybiye barışını ihlale başlamış ve Peygamber Efendimizin Mekke'yi fethetmesi gibi bir fikri olduğunu zannederek tedirginliğe düşmüştü. Bu durumda Ebu Süfyan barış görüşmeleri için Medine'ye gelmiş ve kızı vasıtasıyla sulh şartlarını belirlemede kolaylık bulurum umuduyla onun evine gitmişti. Senelerin ayrılığından sonra baba-kız ile ilk defa görüşme fırsatı bulmuş; ancak Ebu Süfyan Rasûlullah'ın (s.a) minderine oturmaya niyetlenince fevren minderi kaldırmış ve "Rasûlullah'ın minderine bir İslâm düşmanı oturamaz" diyerek babasını ikaz etmişti. Böyle bir kadının Rasûlullah'ın ev halkına katılması demek, gerçek yerini bulması demektir. Bunun herhangi bir fitneye sebep olması için en uzak bir imkandan geçtik, vehme bile yer yoktu. Kendisi ve ailesini ancak fethin İslâm'a sokabildiği ve İslâm'a girişinin üzerinden daha henüz bir iki ay geçmiş olan bir kızın Rasûlullah'ın ailesine katılması, tabii ki fitne imkanlarını da beraberinde taşıyordu. Böyle bir kız hakkında şöyle bir soru akıllara gelebilirdi: İslâm'a ve Peygambere (s.a) olan düşmanlığın etkileri bu kızın ve ailesinin kalblerinden tam manâsıyla temizlenmiş miydi, yoksa temizlenmemiş miydi? Henüz belli değildi. ^[127]

Acaba Sahabe Hz. Peygamberin Teçhiz Ve Tekfinini Bırakıp Hilafet Derdine Mi Düşmüştü?

Soru:

Sahabe-i kiram özellikle de Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer (r.a), Yüce Peygamber'in kefenleme ve defnetme işlerine katılmayıp, hilafet ve biat

meselesiyle uğraşmakla suçlanmaktadır. Yüce Peygamber'in yıkanması, kefenlenip defnedilmesine katılmak ne kadar büyük bir şeref idi. Peygamber'e (s.a) olan sevgi de bunlara katılmayı gerektirmez miydi?

Cevap:

Rasûlullah'ın (s.a) cenazesi kefensiz ve defnedilmeden ortada dururken sahabe-i kiramın O'nun teçhiz ve tekfinini düşünmeyerek hilafet peşinde koşturmaları şeklindeki iddia aslında tamamen asılsız bir masaldır. Asıl olay şu şekildedir: Peygamber Efendimizin vefatı Pazartesi günü akşama doğru olmuştu. Buhari ve Müslim'de Peygamberimizin has hadimi Enes b. Malik (r.a) "âhiri yevm" yani "günün sonu" ibaresini kullanmıştır. Bundan bu büyük olayın (Peygamberimizin vefatının) ikinci ile akşam arasında husule geldiği anlaşılabilir. Doğal olarak bu hadiseden dolayı tüm iman ehlinin, ellerinde olmayarak, kendilerini kaybetmeleri beklenirdi. Nitekim bu şekilde de oldu. Hz. Ömer alemlere rahmet olarak gönderilen Yüce Peygamber'in öldüğüne bir türlü inanamıyordu. Hz. Ebu Bekir'in gelip konuşmasından sonra ancak, insanlar kaçınılmaz olarak olması gereken şeyin o an olmuş olduğuna inanabildiler. Böylece gece oldu, karanlık bastı. Gece vakti Peygamber'in teçhiz ve tekfin edilip defnedilmesi mümkün ve münasip değildi. Çünkü cenazeye katılma şerefinden mahrum olmak Medine-i Münevvere ve etrafındaki yerleşim bölgesindeki yaşayan insanların mutlaka şikayetlerine mucib olur ve onlar: "Sizler bize Peygamberi son defa görmeye ve cenaze namazım kılmaya bile fırsat tanımadınız" diyerek bu şikayetlerim dile getirirlerdi. Bu yüzden behemehal sabah beklenecekti. O gece sahabeden çeşitli gruplar kendi yerlerinde toplanarak, şimdi artık ne olacağım düşünmeye başlamışlardı. Peygamberimizin pak zevceleri O'nun (s.a), vefat ettiği Hz. Aişe'nin evinde ağlayıp inlemekte idiler. Hz. Ali, Hz. Zübeyr, Hz. Talha ve Rasûlullah'ın diğer akrabaları Fâtıma'uz Zehra'nın evinde toplanmışlardı. Muhacirlerden azımsanamayacak bir grup Hz. Ebu Bekir'in yanında üzgün ve düşünceli bir şekilde oturmuştu. Ensardan çeşitli gruplar, herkes kendi kabilesinin gölgeliğinin altında (toplanma yerinde) toplanıyordu. Birden birisi gelerek Beni Saide'nin gölgeliğinde (toplanma yerinde) Ensardan büyük bir kalabalığın toplandığını ve Peygamber'in yerine kimin geçeceği meselesinin tartışılmaya başlandığını haber verdi. Peygamberimizden sonra müslümanların cemaatında büyük olarak görülen ve kabul edilen Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Ebu Ubeyde İbn Cerrah bu haberi duyunca, ümmetin önderinin daha yeni gözünü kapadığı ve tüm ümmetin başsız kaldığı o anda büyük bir fitnenin ortalığı kaplamasından ve cemaat düzeninin yeniden oluşturulmasından önce büyük bir karışıklığın çıkmasından endişeye kapıldılar. Bu yüzden söz konusu üç zat fevren olayın cereyan ettiği mahalle yetiştiler ve onlar, gece vakti fitneye sebep olabilecek bir şekilde tamamlanmak üzere olan Rasûlullah'ın yerine geçecek şahıs meselesini, doğruluğuna tarihin de şahadet ettiği bir şekilde hallettiler. Bütün bu olaylar Yüce Peygamber'in dünyayı değiştiği gece cereyan etti. Yukarıda da sebebinin açıkladığımız üzere behemehal Rasûlullah'ın teçhiz ve tekfini gece yapılamayacaktı. Bunun üzerine aynı o gece hilafet meselesi halledildi. Sabahleyin günün ilk ışıklarıyla birlikte Hz. Ebu Bekir'in halifeligi ilan edildi. Muhacirlerin ve Ensar'ın hepsi bunu kabul ederek cemaatin nizamını yeniden sağladılar ve bundan sonra geciktirmeden Peygamber Efendimizin teçhiz ve tekfin işini başlattılar.

Sahabe-i kiramın hilafet sevdasına düşüp, Yüce Peygamber'in teçhiz ve tekfinini sadece ehl-i beyt'in yaptığını söylemek tamamen gerçek dışıdır. Bu teçhiz ve tekfin işi kesinlikle vefat gecesi olan Pazartesi Salıya bağlayan gecede yapılmamıştır. Teçhiz ve tekfin işinin başlaması Salı günü sabahleyin Hz. Ebu Bekir'e (r.a) biat edildikten sonra başlamıştı. Bu iş, bir kapısı da Mescid-i Nebeviye açılan, Medine-i Münevvere'deki tüm sahabenin toplanmış olduğu, Medinenin etrafında yaşayıp da haberi duyanların koşuşturduğu ve Ebu Bekir'in (r.a) eline biat ellerinin konduğu Hz. Aişe'nin evinde yapılmıştı. Mescid-i Nebevi'yi ziyaret etme şerefine nail olmuş olanlar, Hz. Aişe'nin evi (Hz. Peygamber'in medfun olduğu yer) ile Mescid-i Nebevi arasında ne gibi bağ olduğunu bilirler. Bu yüzden Mescid-i Nebevi'yi bilenler, "sahabe Mescid-i Nebevi'de hilafet derdine düşmüşken, zavallı ehl-i beyt Hz. Aişe'nin evinde Rasûlullah'm teçhiz ve tekfini ile uğraşıyordu" gibi bir söze gülerler. Yanıltıcı ve yalan bir şey söylenecekse bile kılıfına uydurulması lazımdır.

Yüce Peygamber'in (s.a) gasli ve kefenlenmesini de sadece ehl-i beyt mensuplarının yaptığı iddiası da gerçek dışıdır. Bu hizmette bulunan Hz. Ali, Hz. Abbas, Hz. Fadıl b. Abbas, Hz. Kuşem b. Abbas, Hz. Usame b. Zeyd ve Rasûlullah'ın azadlı kölesi Şükran, dışarıda Peygamber Efendimizi son defalığına görmek için sabırsızlanan insanların izdihamını önlemek için evin kapısını kapatmışlardı. Eğer kapı açık bırakılırsa herkesin içeri doluşması ve iş yapmanın güçleşmesinden korkuluyordu. Yine de, Ensar'ın "bu şerefe bizim de ortak olmamız" lazım diye bağırıp çağırmasından sonra Ensar'dan da bir kişi (Evs b. Havli) içeri alınmıştı. Kefenlemenin bitmesinden sonra Yüce Peygamber'in nereye defnedileceği sorunu ortaya çıktı. Hz. Ebu Bekir (r.a) bu konuda Hz. Peygamber'in şöyle bir sözünü hatırlattı.

"Hiçbir nebi yoktur ki, ruhunun kabzedildiği yere defnedilmemiş olsun." Bunun üzerine Rasûlullah'ın (s.a), Hz. Aişe'nin evine defnedilmesine karar verildi. Hz. Ebu Talha ve Zeyd b. Sehlul' Ensârî mezarı kazdı. Daha sonra insanlar grup grup içeri girerek cenaze namazı kılmaya başladılar ve bütün gece boyunca bu iş devam etti ve Salı ile Çarşamba arasındaki gece yarısı, sıra Rasûlullah'ı defnetmeye geldi. Bütün bu zaman boyunca, bilinmez ki ne zaman, sadece Rasûlullah'ın (s.a) ehl-i beyti, hiçbir dost ve yardımcıları olmadan Peygamberimizin mübarek cesedinin başucunda oturmuş ve sahabe-i kiram da hilafet derdine düşmüş olsun! [\[128\]](#)

Ehl-i Sünnetle Şiiler Arasındaki Bazı İhtilaflı Meseleler

Soru:

Aşağıdaki sorularımı cevaplama nezaketi gösterirseniz bizi menzun etmiş olursunuz. Aslında bu sorular şii bir dostumun bize yapmış olduğu itirazlardır:

1. Abdest ayetinde (Mâide Sûresi 6. ayet) [\[129\]](#) "yıkayınız" ve "meshediniz" diye iki fiil kullanılmıştır. Önce yüzü ve kolları dirseklere kadar yıkama hükmü, ikincisinde ise, başı ve ayakları meshetme emri verilmiştir. Bizim anlayamadığımız, meshetme emri verildiği halde ehl-i sünnet neden ayaklarını yıkamaktadır? Abdest sonunda ayakların yıkanması neye dayanmaktadır? Cevabın ayrıntılı ve açık olması lazımdır.

2. Tathîr ayetine [\[130\]](#) Hz. Ali de dahil midir? Eğer dahilse Fedek arazisini isterken haklı mıydı haksız mı? Tathir (temizlenme) ayetine dahil olmasından dolayı ben Hz. Ali'nin Fedek arazisini istemek gibi bir şey yapabileceğini tahmin etmek istemiyorum. Açık olarak bu noktada iki durum

vardır: Birincisi, Fedek arazisinin istenmesi; ikincisi ise, Fedek arazisinin verilmemesi. Bu gibi durumlarda sadece bir durum doğrudur. Ya isteme doğrudur veya verilmeme. Söz konusu durumlardan hangisi hakikate uygundur? Tercüman'ul Kur'an'ın Kasım 1958 sayısında siz, Hz. Ali'nin (k.v) rasûllerin miras bırakmadığını bildiği halde Hz. Ömer zamanında böyle bir istekte bulunduğu dair birkaç işaretle bulunmuşsunuz. Bu ne derece doğru olabilir?

3. Mescid-i Nebevî'de hilafet meselesi ilk olarak Hz. Ebu Bekir lehine kararlaştırıldığı zaman Hz. Ali mevcut muydu? Eğer değilse çağrıldı mı, çağrılmadı mı? Hz. Ali, Hz. Ebu Bekir'e hiç biat etti mi? Ettiyse ne zaman? Bir zahmet Hz. Ali'nin neden çağrılmadığını da yazınız.

Cevap:

Mâide Süresinin 6. ayetinde bildirilen abdest ayetiyle ilgili olarak, şiiilerle Sünniler arasındaki ayakların yıkanmasının mı, yoksa meshedilmesinin mi emrinin verilmiş olduğu şeklindeki ihtilaf oldukça eskidir. Arkadaşınızın, Kuran'da açık olarak ayakların meshedilmesi emredildiği halde, sünnilerin sırf hadise dayanarak ayaklarını yıkamayı bir mezheb haline getirdikleri şeklindeki görüşü bir yanlış anlama ve yanılıdır. Eğer bu konuda açık bir hüküm olsaydı, kim ne hakla bu hüküm aleyhine amel edebilirdi? Asıl üzerinde ihtilaf edilen mesele, Kur'anın bu iki fiilden (yıkamak ve mes-hetmek) hangisini gerçekten emrettiği ve asıl amacının ne olduğudur.

Ayet-i kerime şöyledir:

"Ey iman edenler, namaza kalktığınız zaman yüzünüzü ve kollarınızı dirseklerinize kadar yıkayınız, meshediniz ba şınızı ve ayaklarınızı topuklara kadar."

Bu ayette kelimesinin mutevatir iki kıraati vardır. Nafi', İbn Amir, Hafs, Kisâi ve Yâkub'un kıraati (yani lamın üstünle okunması) şeklinde ve İbn Kesir, Hamza, Ebu Amr ve Asım'ın kıraati (yani lam'ın esre ile okunması) şeklindedir. Bu kıraatlardan hiçbiri, daha sonraki bir vakitte nahivcilerin oturup kendi anlayış ve isteklerine uygun olarak Kuran-ı Kerim ayetlerini harekelerleriyle ortaya çıkarmıştır. Bilakis, bu iki kıraat da mutevatir olarak nesilden nesile aktarılmıştır. O halde, eğer birinci kıraat benimsenirse kelimesi "yıkayınız" fiiline atfedilir ve mânâsı da "ayaklarınızı topuklara kadar yıkayınız" olur. Ancak eğer ikinci kıraat kabul edilirse kelimesi fiiline atfedilir ve ortaya şöyle bir mânâ çıkar. "Ayaklarınızı topuklara kadar meshediniz."

Bu iki meşhur maruf ve mütevatir kıraat yüzünden ayetin mânâsında ortaya çıkan ihtilaf açıktır. Ayetin mânâsındaki bu çatışma ve farklılaşmayı önlemek için birinci yol şu şekildedir: Her iki kıraat da sadece bir mefhumu (yıkama veya mesh) hamledilir. Ancak bu yolda ne kadar çaba gösterirsek gösterelim, bu bizi herhangi bir kesin neticeye götürmez. Çünkü bunu yıkamaya hamletmek için ne kadar güçlü delil varsa, hemen hemen aynı güçte delil mesh etmek için de vardır. Bu meseleyi halletmenin ikinci bir yolu ise sadece dil kurallarına uygun olarak bu mânâlardan herhangi birisini tercih etmektir. Ancak bu yolda istenilen neticeyi vermez. Çünkü iki kıraati de tercih etmeyi gerektiren deliller hemen hemen eşittir. O halde bütün bunlardan bir sonuç alamadığımızı göre, Rasûlullah (s.a) ve O'nun ashabının amellerine bakmaktan başka bir çaremiz var mıdır?

Abdest hükmünün boşu boşuna veya sırf Kuranda yazılmış olarak bulalım diye vermediği ortadadır. Bu hergün beş vakit namazı kılmadan önce yapılan bir işin hükmüdür. Yüce Peygamber (s.a), her gün birkaç kez bu hükümlerle bizzat amel ederdi. Ayrıca Nebi'nin (s.a) tabileri de kadın, erkek, çocuk ve yaşlı herkes, her gün bu hükmü Yüce Peygamber'in kavli ve ameliyle öğrettiğine uygun olarak yerine getiriyorlardı. Şu halde biz, yüzlerce sahabenin Hz. Peygamberi ve daha sonraki sayısız insanın sahabe-i, Kur'an'ın bu hükmünü uygularken nasıl gördüklerine neden bakmayalım ki? Kurandaki yazılı şekliyle açıklığa kavuşamayan bir meseleyi anlamak için bundan daha muteber kaynak ne olabilir ki?

Bu ilim kaynağına müracaat ettiğimizde, sahabeden büyük bir kesimin, Rasûlullah'tan ayakların yıkanması ile ilgili sözlerini ve uygulamasını naklettiklerini göreceğiz. Ayrıca, tabiiinden rivayette bulunan sahabelerden daha fazla sayıda insan, sahabeden bu haberin sıhhatında hiç bir şüpheye mahal vermeyecek şekilde rivayetlerde bulunuyor. Ayakların meshedilmesi ile ilgili olarak da az miktarda bazı rivayetlerin geldiği doğrudur da bu rivayetlerden hiçbirinde Rasûlullah'ın ve sahabenin ayaklarını meshettiği rivayet edilmemiş ancak, birkaç sahabenin Kuranda sadece mesh hükmünün verildiği şeklindeki görüşü nakledilmiştir. Bu rivayetlerden abdestli olan bazı sahabelerin namaz vakti yeniden abdest tazelemek istediklerinde sadece meshle iktifa ettikleri de anlaşılmaktadır. Diğer taraftan, bizzat şii kaynaklarında ayakları yıkama hükmü ve amelinin ispatlandığı birçok sağlam senetli rivayet bulunmaktadır. Bu iddiamıza Muhammed b. Numanın, Ebu Abdullah'tan (r.a) rivayet ettiği hadisi misal olarak gösterebiliriz. Ki, Kelbi ve Ebu Cafer Tûsi de bu rivayeti sahih senedlerle birlikte nakletmişlerdir. O, bu rivayette şöyle buyurmaktadır: "Siz eğer başınızı meshetmeyi unutur da ayaklarınızı yıkarsanız, yeniden başınızı meshedip, ayaklarınızı da yeniden yıkayınız" Aynı şekilde Muhammed ibn Hasan'us Saffâr, Zeyd b. Ali'den; o, babası İmam Zeynel Abidin'den; o, babası İmam Hüseyin'den; o da babası Hz. Ali'den (k.v) onun şöyle dediğini naklediyor:

"Ben abdest almaya oturmuştum. Karşıdan Rasûlullah (s.a) teşrif buyurdular. Ayaklarımı yıkamaya başlayınca, O (s.a) şöyle buyurdu:

"Ey Ali, parmaklarının arasını hilalle" Şeref'ur Râzi, Nech'ül Belâğa'da, Hz. Ali'den (k.v) Rasûlullah'ın abdestinin keyfiyetini naklederken de Hz. Ali sözkonusu rivayette ayakların yıkanmasını zikretmektedir. Buradan anlaşılıyor ki, rivayetler daha çok ayakların yıkanması lehinedir ve meshetme lehinde sadece bir kaç rivayet olmasına rağmen, o rivayetler de hem sened ve hem de mânâ itibarı ile zayıf rivayetlerdir.

Meseleye akli yönden de yaklaşsak ayakları yıkama işinin daha makul ve Kur'an'ın isteğine daha yakın olduğu hissedilmektedir. Abdeste temizlenme hükmü verilen uzuvlardan en fazla kirlenme ve pisliğe bulaşma imkanı olan uzuv ayaklardır. Kirlenme ihtimalinin en az olduğu uzuv ise kafadır. Diğer bütün uzuvları yıkama hükmü verildiği halde, ayakları kafayla birlikte mesh hükmünün içine sokmak tuhaf olur. Dahası, eğer ayaklar abdestin sonunda mesnedilirse, ayakların ıslak elle meshedileceğinde şüphe yoktur. Bu durumda ayakların üzerinde olan toz-toprak veya çamur ve pislik, ıslak elle dokunmadan dolayı daha da fazla kirlenecektir. Buna ilaveten, eğer bir kişi ayaklarını sadece meshetmekle yetinse, o zaman ayetin iki muhtemel mânâsından biri (yani ayakların yıkanması) mutlaka terkedilir ve sadece biri ile amel edilmiş olur. Öte yandan, ayaklarını yıkayan ve elleriyle iyice temizleyen bir şahıs ayetin muhtemel iki manası ile de tam mânâda amel etmiş olur. Çünkü bu durumda hem yıkama hem de mesh cem edilmektedir.

Şu da var ki, Rasûlullah (s.a) ayağına mest geçirmiş olduğu durumlarda mesh hükmü ile amel etmiştir. Bu ayetin diğer mânâsı ile de uygunluk arzettiği ve bu, bir çok sahih rivayetle de sabit olmuştur. Ayrıca makuldür de. Ancak, kendi mezheplerine daha yakın olmasına rağmen şii

beyefendilerin bunu (mesh üzerine meshetmeyi) kabul etmemesi şayan-ı taaccübtür.

[131]

2. Tathîr ayetinin Hz. Ali'yi de içine aldığı şüphesizdir. Allah korusun, hiçbir mü'min de onun rics'e, yani ahlâkî ve itikadi kusura sahip olduğunu değil kabul etmek, hayâl bile etmemektedir. Yalnız, Yüce Peygamberin mirası meselesiyle arınma ve pislîğin (rics) ne tür bir irtibatı olduğunu anlayamadım. İyi niyetle birlikte, bir hükmün asıl mânâsını anlamada ve bu hükmü özel bir meseleye uygulamada o'nunla (k.v) Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer (r.a) arasında ihtilaf ve ayrıcalık olabilirdi. Böyle bir şeyden, Hz. Ali'nin bile bile, buyruğunun hilafına Rasûlullah'ın mirasını istediği mânâsını çıkarmak uygun değildir.

Behemehal sözü geçen meselede iki hadisenin gerçek olduğu inkar edilemez. Birincisi, ehl-i beyt tarafından mirasın istenmesi. Bu istek yapıldığında Hz. Fâtıma, Hz. Ali ve Hz. Abbas beraber idi. İkincisi ise, Hz. Ali'nin beş sene halife olduğu ve Hicaz'ın (ki Rasûlullah'ın tüm arzileri burada idi.) tam mânâsı ile kendi kontrolü altında bulunduğu bir zamanda Rasûlullah'ın mirasını bölüştürmemesi. Şimdi sizin dostunuz bu iki hadiseyi nasıl istiyorsa, o şekilde yorumlayabilir. Ancak biz bu meseleyi yorumlar ve tevil ederken bunda Hz. Ali'ye maledilebilecek herhangi bir kusur görmüyoruz. Bize göre miras isteme hadisesi bir yanlış anlamadan dolayı gündeme getirilmişti, (Ki yanlış anlama kesinlikle herhangi bir ahlâkî ve itikadi kusur değildir.) Daha sonra Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer bu meselenin hakikatini tam mânâsı ile açıklayınca ehl-i beyt efradı da ikna olmuştu. Aksi takdirde Hz. Ali'nin (k.v) kendi hilafeti döneminde hem Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'in (r.a) kararını doğru görmeyip ve hem de bu kararı değiştirerek haklılara hakkını vermektan kaçınması için bir sebep yoktu. Bir şeyin bâtil olduğunu bildiği halde, kasden o şey üzerinde ısrar ettiği, sadece kendisinin değil diğer hak sahiplerinin de hakkı olarak bildiği bir şeyi vermektan kaçındığı düşüncesinden biz Hz. Ali'yi (k.v) tenzih ederiz. Şüphesiz, böyle şeyler yapmak kusurdur. Ama biz zerre kadar da olsa ehl-i beyt'in böyle bir şeye karıştığını kabul edemeyiz.

3. Dostunuzun üçüncü sorusu hadiselerden habersiz olduğunu gösteriyor. Hilafet meselesi Mescid-i Nebevî'de değil Sakife-i Beni Sâide'de, Rasûlullah'ın (s.a) vefat ettiği akşamın gecesi halledilmişti. O anda Muhacir ve Ensar'dan hiç kimse oraya çağılmamıştı. Aslında Ensar'dan büyük bir grup orada toplanmış ve hilafet meselesini haletmek istiyorlardı. Bu toplantı ve topluluğun amacı hakkında bilgi verilince Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Ebu Ubeyde ibn Cerrah (r.a) fevren toplantı yerine koşular. Onlar büyük bir fitnenin kapısını kapatmak için o anda Ensar'dan oraya toplanmış bulunan cemaate meselenin vahametini anlatıp ikna ettikten sonra, hilafet meselesini ümmetin hayrına olacak bir şekilde hallettiler. O an, her eve bir haberci göndererek insanları evlerinden çağırarak zaman yoktu. Eğer bu üç zât biraz daha gecikmiş olsalardı, orada müslümanlar arasındaki büyük bir iç savaşın temeli atılmış olur ve bu da daha sonraki irtidad, yani; dinden dönme hadiselerinde müslümanlar ve İslâm için bir felaket mânâsına gelirdi. Böyle bir ortamda akıl sahibi bir insan ayağa kalkıp şöyle bir teklif yapamazdı: "Beyler, bu meseleyi 2-3 gün erteleyin, yarın Rasûlullah'ın teşhiz ve tekfin işini bitirdikten sonra bir toplantı yapacağımızı ilan edelim ve o toplantıda Yüce Peygamberin yerine kimin geçeceğini belirleyelim." Bu tür bir teklifin mânâsı şu olurdu: Bir taraftan, alemlere rahmet olarak gönderilen Yüce Peygamberin vefat haberi yayılırken, O'nun (s.a) yerine ümmetin işlerini deruhte edecek bir kimsenin daha henüz belirlenmediği anlaşılacaktı. Bu ise, İslâm aleyhine isyan etmek için fırsat kollamakla meşgul unsurların cesaretini birkaç kat artıracaktı. Diğer taraftan, böyle bir toplantının yapılmasından önce Ensar arasında, halifenin ya Ensar'dan olması veya bir emir Ensar'dan ve bir emir de Muhacirlerden olması gerektiği görüşü kesinlik kazanmıştı. Hz. Ömer (r.a) basireti sayesinde bu yanlışlığın ne gibi kötü neticelere yol açacağını kavramıştı. Bu yüzden o, herhangi bir fitneye mahal vermemek için meselenin o anda halledilmesini zorunlu görmüştü. Halifenin hiç zaman kaybetmeden seçilmesi lazım gelirdi. Kendisine halife olarak biat edilecek şahıs tüm Arap halkı tarafından Yüce Peygamber'in sağ kolu olarak tanınan biri olmalı ve dost-düşman herkes Rasûlullah'tan sonra müslümanlar arasındaki ikinci şahsın o olduğunu kabul etmeliydi.

İkinci gün sabahleyin Mescid-i Nebevî'deki toplantı, sizin dostunuzun zannettiği gibi hilafet meselesini halletmek için değil de umumi biat için yapılmıştı. O an, önceki gece büyük bir güçlkle halledilmiş bulunan hilafet meselesini Mescid-i Nebevî'de üzerinde tartışılmak üzere yeniden açmanın, gündeme getirmenin bir mânâsı yoktu. Bu mesele üzerinde yeniden tartışma açılması, ancak halkın gece varılan kararı kabul etmemesi durumunda, söz konusu olabilirdi. Ancak, karar halka duyurulduğunda onlar bunu gönül hoşluğu ile kabul ettiler ve bir an evvel biat edebilmek için hemen harekete geçtiler. O halde, umumi kabul görmüş bir meseleyi yeni baştan halledilmesi gerekli bir mesele olarak görüp, yemden gündeme getirmenin ne anlamı vardır?

Sakife-i Beni Sâide toplantısına kimse evinden çağırarak gelmemişti. Tüm insanlar vefat haberini duyar duymaz, uzak uzak yerlerden Mescid-i Nebevî'ye bitişik olarak bulunan Hz. Aişe'nin evindeki Peygamber Efendimizin mübarek cesedlerini son bir defalığına olsun görmek için toplanmışlardı. Hz. Âli'nin (k.v), Sakife-i Beni Sâide'ye davet edilip edilmediği meselesi dostunuzun kafasını neden kurcalamış acaba? Acaba orada toplananların hepsi evlerine haberci gönderilerek mi çağırılmıştı? Acaba dostunuz Yüce Peygamber'in vefatının ikinci gününde Hz. Ali'nin (k.v), hem sabah namazına katılmadığını ve hem de gün boyunca Peygamber Efendimizin teşhiz, tekfin işleri ve mübarek mezarlarının hazırlandığı yerde bulunmadığını mı zannediyor?

Dostunuz son olarak, Hz. Ali (k.v) Hz. Ebu Bekir'e (r.a) hiç biat etti mi diye soruyor. Sorusunun cevabı şudur: Hz. Ali aynı gün diğer bütün müslümanlarla birlikte biat etmiştir. Taberi, Said b. Zeyd'den; Beyhaki, Ebu Said Hudrî'den ve Megâzi sahibi Musa b. Ukbe de, Abdurrahman b. Avf dan çok kuvvetli senetlerle şu rivayetleri nakletmişlerdir: "Ondan sonra, Hz. Ali (k.v) Hz. Fâüma'nın hatırına altı ay evinde uzlete çekildi. Hz. Fâtıma'nın (r.a) vefatından sonra biat tazeleyerek hilafet işleriyle şanına yaraşır bir şekilde ilgilenmeye başladı." Taberi Tarihi'nde, Aileme İbn Abdilber "El-İstiab" adlı eserinde şöyle bir vaka daha nakletmektedir: Hz. Ebu Bekir'e biat edilince, Ebu Süfyan, Hz. Ali'ye gelip "bu ne biçim iş! Kureyş'in en küçük kabilesinden birisi nasıl olur da halife seçilir? Ey Ali, eğer sen istersen, Allah'a yemin olsun ki ben bu vadiyi atlı ve piyadelerle doldururum" dedi. Hz. Ali'nin (k.v) verdiği cevap işitilmeye değer. O (k.v) şöyle buyurdu:

"Ey Ebu Süfyan, sen tüm ömrünü İslâm'a ve ehl-i İslâm'a düşmanlıkla geçirdin. Ancak, senin düşmanlığın ne İslâm'a bir zarar verebildi ne de ehl-i

İslâm'a. Biz Ebu Bekir'i bu makama ehil görüyoruz." [132]

İKİNCİ BÖLÜM

GENEL MESELELER

Mazlum Zalimin Pençesinde

Soru:

Bugünlerde savaş suçlarını [\[133\]](#) layık oldukları cezaya çarptırma meselesi oldukça fazla gündemde tutulmaktadır. İslâm'ın bu konudaki hükmü nedir?

Cevap:

Bu "savaş suçlusu" deyimini de Avrupa'nın düzenbaz ahlâkının günümüzde icad ettiği acaip istihlaldandır. Bunun aslı şudur: Bir milletle, sırf millî menfaatleri için savaşa tutuşmuş bulunan başka bir millet, savaşta galip geldikten sonra yendiği milletin askerî ve siyasî liderlerinden intikam almak istemektedir. Savaşa iki taraf da üstünlük sağlamak ve kendi menfaatlerini korumak için tutuşmuştu. Taraflardan biri önce davranarak zorbaca, zalimce tasallutu neticesinde ele geçirdiği menfaatlerini muhafaza etmek istiyordu. İkinci tarafın gözü ise, sonradan açılmıştı ve birincisinin tasallut ve üstünlüğünü kendi sömürgeci emellerine engel olarak görüyor ve onu yok etmek istiyordu. Bu yüzden ikisi arasındaki savaş herhangi bir temiz ahlâkî gayeye dayanmıyordu. Ama galibiyeti garantileyen taraf şu anda karşı tarafın kendi üstünlüğünü tehdit etmesinden dolayı kalbini alev alev yakan hırsa ve intikam duygusuna ahlâkî bir renk vermeye çalışmakta ve şöyle demektedir: "Biz değil, ama karşımızdaki yağmacı ve ahlâksız rakip dünya barışını berbat etti, (sanki kendisi dünya barışını hiç bozmuş gibi) insanlara zulmetti (sanki kendisi insanlara hiç zulüm ve sitem etmemiş gibi) ve antlaşmaları bozdu (sanki kendisi anlaşma ve sözlerine çok bağlı imiş gibi). Bu yüzden, rakibimizin liderleri ve ordu kumandanları suçludurlar. Onlara, savaş esiri olarak değil; savaş suçlusu sıfatıyla ceza verilmelidir". Halbuki gerçekte hangi millî heyecanla kendileri mest iseler ve liderleri hangi hisle kendi milletinin üstünlüğünü korumak için çaba gösteriyorlarsa, karşılarındaki milletin liderleri de aynı hislerle mest idiler ve kendi milletlerini üstün kılmak için bir çaba içerisindeydiler. Bu yüzden ahlâkî açıdan ikisi arasında hiçbir fark yoktu. O halde asıl amaç, rakip millet içerisindeki millî hisleri çöştürülecek ve kendi milletini bir düzene sokup savaş araç ve gereçlerini geliştirerek harp meydanlarında kullanabilecek kabiliyetteki kimseleri yok etmektir. Ta ki bu millet galip devletin üstünlüklerine ve dünya üzerindeki kontrollerine kafa tutmaya muktedir olmasın. Asıl durum bu olmasına rağmen, bu katıksız intikamcı hissin iğrenç yüzünü, ahlâkî adaletin güleç yüzlü maskesiyle örtmeye çalışmaktadırlar.

Bu ahlâkî adalet borazanını(!) nasıl ki bir taraf galibiyetten sonra öttürebiliyorsa, aynı şekilde ikinci taraf da zafere ulaştıktan sonra öttürebilirdi ve o halde de ahlâkî görüş açısından bu oldukça aşağılık bir hile ve dalavere olurdu. Ben, günümüz medeniyetinin, dünyanın koca koca medeni ve onurlu milletlerini ve bu milletlerin iktidar sahiplerini nasıl olup da bu kadar utanmaz ve bu milletlerin bilgin, düşünür, ahlâk felsefecilerinin ahlâkını bu kadar duyarsız yapabildiğine şaşırıyorum. Bu gibi düzenbazlıklar, kurnazca şeyler, açıktan ilan edilerek yapılmakta, bundan dolayı ne bir kimse utanç duymakta ne de kimse onun iğrenç yüzünü algılamaktadır. Adaletin mânâsının zerre kadar da olsa şuurunda olan hangi akıl sahibi, hangi insaflı bir kimse, savaştaki taraflardan birinin hâkim sandalyesine oturup, sanık sandalyesine oturttuğu diğer tarafa gerçekten insaf edebileceğini düşünebilir? Bireysel yaşamda bile, herhangi bir mahkemede, anlaşmazlık halindeki taraflardan birisinin diğer taraf için hâkim olması düşünülemezken, ulusal yaşamda, savaştaki bir taraf nasıl olur da diğer taraf için hâkim olabilir?

Siz bu meselede İslâm'ın hükmünün ne olduğunu soruyorsunuz. Ben, İslâm'ın bu gibi hileleri, hile olarak gördüğünü söylüyorum. İslâmî bakış açısına göre, savaşan iki taraftan bir diğerinin eline düşen herkes savaş esiridir ve savaş esirleri ile ilgili ne kadar hüküm varsa, ben onları açıkça 'İslâm'da Cihad' adlı kitabımda belirtmişim. Savaştan sonra hâkim sandalyesine oturup, suçlu sıfatıyla düşmanı sanık sandalyesine oturmaya çağırarak ve kararı kendisi vermek, büyük ölçüde bir ahlâk fukaralığı gerektirmektedir.

İslâm öyle bir dindir ki hayayı sadece ahlâkın bir şubesi olarak görmekle kalmaz, onu imanın da bir şubesi olarak görür. [\[134\]](#)

Savaş Meydanlarında Fahişelik Düzeni Kurmak Ve İslâm

Soru:

Askerlerin vatanlarından binlerce kilometre uzaklara gitmesinin gerektiği [\[135\]](#) ve geri dönüşlerinin iki yıldan önce mümkün olmadığı günümüzde, zina vs. gibi sosyal suçların artması kaçınılmazdır. Çünkü, savaş hislerinin kabarık olması ile birlikte tüm aşağılık duygular da kabarmaktadır. Bunu önlemek ya da kontrol altına almak için askerlere vesikalı fahişeler bulmaya yönelik çalışmalar yapılıyor veya askerlerin gönlünü hoş etmek için (WACI) [\[136\]](#) bürolarında kadınlar memure olarak görevlendiriliyor. Bu iki durum da nefret edilecek şeyler. Ancak sorun şu: Bu kötü şeyleri reddettikten sonra, İslâm bu meselenin halli için ne gibi bir çözüm öneriyor? Cariye sistemi ne ölçüde bu suçu izale edebilir? Acaba o da bir çeşit meşrulaştırılmış fahişelik değil midir?

Cevap:

Sorunuzda belki de yazarken farkında olmadığınız bir karışıklık göze çarpıyor. Çözümünü bulmak istediğiniz meselede, siz, günümüzdeki ordu ve onun ihtiyaçlarını göz önünde bulunduruyorsunuz ama, bunun çözümünü İslâm'dan istiyorsunuz. Halbuki İslâm, fasik, fâcir ve zorbarların ordularının değil; kendi ordusunun mesuliyetini üzerine almaktadır.

İşte günümüzdeki orduların hali: Bu ordular sırf savaş için hazırlanmaktadır. Onları hazırlayan saltanatların gözettikleri herhangi bir ahlâkî gaye söz konusu olmamaktadır. Onlar kendi millî ordularını hazırlarken, askerlerde de sadece kendi ulusunun bayrağını yüceltecek ve yüce tutacak şekilde bir ahlâk oluşturmaya çalışmaktadırlar. Bu ahlâk anlayışında, ahlâk güzelliği unsurundan hiçbir eser olmadığı açıktır. Yine onlar, kendi esareti

altındaki milletlerden kendi gayeleri için ordu hazırlamak isterlerse, onlara sadece eğitilmiş av köpeklerinde rastlanan cinsten bir ahlâk terbiyesi verirler. Yani; ekmeğe verene vefalı kalmalısınız ve avı onun için yapmalısınız, kendiniz için değil. Bundan başka bir ahlâka itina göstermek zaten bu "medeni" (!) uluslarda bulunan bir şey değildir. Zina, şarap, kumar gibi başka her çeşit ahlâksızlıklar, zaten alt tabakalardan üst tabakalara kadar bu ulusların ülkelerinde, tüm ulus içerisinde yaygındır. Yine, onların ahlâkî görüş açılarının "Yaşamana bak ki, bir daha dünyaya gelmeyeceksin."^[137] olduğu bir durumda, bu milletlerin ordularında da herhangi bir çeşit ahlâkî yaptırım bulunması için bir sebep yoktur. Bu sebeptendir ki, onların orduları vurup-kırma hünerlerinde son derece gelişmiş olmalarına rağmen, ahlâk güzelliği bakımından herhangi bir insanın tasavvur edemeyeceği derecede alçalmışlardır. Onlara yemeleri için fazlasıyla yemek verilmekte, içmeleri için şarap şişesinin ağzı devamlı açık tutulmakta ve harcamaları için yeterince para da verildikten sonra nefsi arzularını istediği yer ve istediği şekilde tatmin edebilmeleri için manda gibi serbest bırakılmaktadırlar. Hükümetler kendi elleriyle onlar için fuhuş yuvaları kurmakta ve ülke kızlarında da ülke ve ulus için savaşan askerler hatırına kendi bedenlerini gönüllü olarak sunmayı millî fedakarlık ve iftihar kaynağı olarak algılayabilecek bir duygu oluşturmaya çalışmaktadırlar. Eğer bütün bunlardan sonra da bu erkeklerin kabarmış arzuları soğutulamazsa; onlara insan sürüsünden nerede bir dişi görürlerse onun bedenine zorla ya da parayla sahip olabilmeleri için serbestiyet tanınmaktadır. Bu şekilde eğitilmiş bir ordunun düşmanı oldukları ülkelere muzaffer olarak girdiklerinde şehvi arzularının ne kadar azgınlaşacağı ve bu azgınlıklarını ne iğrenç bir rezaletle gidermiş olabileceklerini Allah (c.c) bilir.

Şimdi, bu gibi orduların problemleri ve gereksinimlerinin çözümü hakkında İslâm'ın ne gibi bir çözüm önerebileceğini siz söyleyin. Bu ordular Batının materyalist ahlâkî doğurmuştur. Onun utanç verici sorunlarının çözümünü de ancak batı önerebilir. İslâm'ın hazırladığı ordular, siyasi ve ekonomik coğrafya sayfalarını yırtıp yapıştırmak için hazırlanmamaktadır. İslâm orduları sadece şunun için hazırlanır: Dünya eğer Allah'a (c.c) itaatten yüz çevirip, davet ve tebliğle doğru yola gelmezse, en azından fitne ve fesaddan geri duracak şekilde kılıç gücüyle zayıflatılmalıdır. Bu belirlenmiş maksadla cihad eden orduların cihadları nefis yolunda değil, Allah yolundadır. Onlar, savaş meydanına da cami avlusuna ayak basar gibi, ibadet hisleriyle çıkmaktadırlar. Dahası, bu meydana inmeden önce nefis tezkiyesi, ahlâkî güzelleştirme eğitiminden de geçmektedirler. Onlara, Allah'tan (c.c) yüz çeviren insanların başını ezme işi öğretildiği gibi, bununla birlikte kendi nefislerini -eğer Allah'tan (c.c) yüz çevirmişsen nasıl yenecekleri ve diğerlerini ilâhî hükümlere itaat eder hale getirmeden önce, kendilerini ne şekilde Allah'a muti kılacakları da öğretilmektedir. Onlara, savaş meydanında adım adım Allah'ı zikrederek ilerlemeleri, savaşın en kızgın anında bile namazlarını vaktinde eda etmeleri, gündüzleri at ya da tank sırtında geçerse, gecelerini mescidlerde veya secdede geçirmeleri öğretilmektedir. Temiz bir ahlâkî gaye için savaşan ve inancına mutabık olarak savaş zamanını ibadet zamanı gibi görerek savaş meydanında kalacak şekilde terbiye gören bir ordunun cinsel gereksinimlerinin günümüzdeki orduların gereksinimleri gibi olmayacağı ve kendi gereksinimlerini karşılamada diğer ordular gibi özgürlük arzusu içerisinde bulunamayacağı açıktır.

Gerçi bazı rivayetlerde Peygamber Efendimizin (s.a) mut'ayı^[138] caiz gördüğü (İslâm'dan önceki Arap toplumu içerisinde de caiz görülüyordu.) zikredilmektedir, ama çok kısa bir süre sonra bunu yasakladığı sabittir. Savaşta ele geçirilen kadınlardan faydalanmaya İslâm'ın müsaade verdiğinde şüphe yoktur. Ancak, bunu Allah korkusu olmayan orduların düşmanlarının yurduna girer girmez kadınları özgürce yakalayıp, nerde bir kadın bulursa onu kendi pis arzularına kurban etmelerine benzeten, yâni İslâm'ın da kendi ordularına aynı şekilde bir müsaade verdiğini zanneden kişi zır cahildir. Aslında bu müsaade birkaç şartla birlikte verilmiştir:

1. İslâm'da kadınları esir almak, hangi şekilde olursa olsun, ordunun cinsel gereksinimlerini karşılamak amacıyla düşman ulusun kadınlarını koyun ve keçiler gibi toplamaya yönelik bir eylem değildir. Asr-ı Saadet'teki ve Hulefa-ı Raşidîn zamanındaki misallerden kadınların sadece iki durumda esir alınabileceği açıkça anlaşılmıştır. Birincisi; kadın eğer düşman ordusuyla birlikte savaşa katılmışsa. Bu durumda ordunun erkekleri nasıl yakalanıyorsa, aynı şekilde kadınlar da yakalanır. İkincisi; eğer herhangi bir şehir halkı İslâm ordusuna karşı koyar da, şehir ani baskın neticesinde fethedilirse. İslâm ordusu komutanı gerekli görürse tüm şehir halkını esir almak hakkına sahiptir. Bu durumda İslâm ordusu, aile reisleri savaşta vurulmuş kadın ve çocukları kendi himayesine alır.

2. Bu durumlardan herhangi bir durumla İslâm ordusunun eline geçen kadınlara, İslâmî hükümet bu kadınların cariye yapılmasına karar verinceye ve kadınlar ordu içerisinde düzenli bir şekilde dağılıncaya kadar hiçbir asker el süremez. Ayrıca bu karar, sırf düşmanla herhangi bir fide anlaşması veya savaş esirlerinin değişimi gibi bir muamele olmadığı zaman verilebilir.

3. Aynı şekilde, hükümet tarafından herhangi bir erkeğin mülkiyetine verilen kadın üzerinde sadece o erkeğin tasarruf hakkı vardır. O erkeğin kendisine verilen kadına sahip olabilmesi içinse kanun şu şekildedir: Erkek istibray-ı rahim için kadına bir temizlik müddeti geçirinçeye kadar yaklaşamaz.

Bundan gaye, kadının hamile olup olmadığı anlamaktır. Kadın eğer hamile ise, erkeğin, kadın çocuğunu doğuruncaya kadar beklemesi gerekir. Bu müddet içerisinde onunla ilişkiye girme hakkına sahip olamaz.

4. Bu yolla, herhangi bir şahsın mülkiyetine verilen kadına o şahıs münasebette bulunursa, o kadından olacak çocuk zikri geçen şahsın meşru evladı olarak görülür ve onun mirasçısı olur. Yine, kadın çocuk anası olduktan sonra o şahıs kadını satma hakkına sahip değildir ve o şahsın ölmesiyle birlikte kadın kendiliğinden özgür kalır.

İslâm'ın savaşta esir edilmiş kadınlar hakkındaki asıl kanunu işte budur. Bütün bunlardan sonra, İslâm'ın savaş durumunda kendi ordusunun şehvî gereksinimlerini karşılamak için ahlâkî kural ve kaidelerde bir çeşit gevşeklik öngördüğünü kim söyleyebilir? İslâm, askerlerine caiz ilişki fırsatı müyesser olana kadar -bu fırsatın gerçekleşmesi için ne kadar zaman gerekirse gereksin- her halükarda nefislerine hakim olma bağımlılığını getirmektedir.

Diğer taraftan, hadisler ve diğer kaynakların incelenmesiyle şu ortaya çıkmaktadır: İnsanın taşıdığı zafiyetleri göz önüne alarak İslâmî hükümetin üzerine düşen vazifelerden biri de askerlerinin uzun müddet kadınlarından ayrılarak ve kadınların da erkeklerinden uzun müddet ayrı kalarak ahlâkî yönden herhangi bir kötülüğün içine düşmelerini önlemektir. Peygamberimizin:

"Mücahidlerin kadınları, cihaddangeri kalanlara annelerinin hararnlığı gibi haramdırlar" buyurması ve yine:

"(Cihaddan) gen kalanlardan birisi, mücahidlerden herhangi birisinin ailesinin yükümlülüğünü onlarla ilişkilerinde herhangi bir çeşit hıyanette

bulunursa kıyamet gününde ayakta tutulacak, mücahidin hakkı ondan alınıp verilecek ve mücahid bu şahsın amelinden istediğini alacaktır. O halde mücahid ona birşey bırakır mı dersiniz?" buyurması da işte bu gayeye matuftur.

Hz. Ömer'in (r.a) Medine'deki iki yakışıklı genci şehirden uzaklaştırmasının tek nedeni, bazı kadınların ağzından bizzat gençlerin güzelliklerinin övgüsünü duyması ve kocaları cihada gitmiş bulunan kadınlar için bunun bir fitneye sebep olması endişesinin kalbim kaplaması idi. Hz. Ömer'in (r.a), herhangi bir kadına aşkıyla ilan eden kimsenin kırbaçlanacağını ilan etmesi de bu gaye ile yapılmıştı. Aynı şekilde, bir mücahidin hanımını kocasının ayrılığıyla özlem dolu kasideler okurken duyan Hz. Ömer'in (r.a) ilk buyruğunun, gelecekte hanımlarının herhangi bir ahlâksızlığa bulaşma ihtimaline sebep olacak kadar uzun müddet mücahidlerin hanımlarından ayrı tutulmaması şeklinde olmasının nedeni de budur. Başka bir anlatımla, orduda izin sisteminin İslâmî hükümette yürürlüğe konmasının maksadı da yine hükümetin, askerlerin ve onların kadınlarının ahlâkını korumak istemesinden kaynaklanmaktadır.

Geriye sizin, cariyelik müessesesinin bir çeşit meşrulaştırılmış fahişelik olup olmadığına dair sorunuz kalıyor. Bu sorunuzu şöyle cevaplayabiliriz: Siz, ya fahişeliğin mânâsını bilmiyorsunuz ya da cariyelerden istifade etmenin İslâmî kurallarından haberiniz yok. Fahişelik, bir erkeğin herhangi bir kadının bedenini ücretle kiralamasına denmektedir. Günümüz medeni toplumlarında "amatör fahişelik" (Amatevrish Prostitution) denilen, geçici ilişkinin önceden kararlaştırılmış ücret karşılığında değil de hediyeler karşılığında gerçekleştirildiği ve böylece bu hanımefendilerin onurlarının toplum içinde zedelenmediği yeni bir fahişelik şekli daha türemiştir. Cariyelerden istifade etmede İslâm'ın öngördüğü usule gelince, ben bu konuyu yukarıda açıklamıştım. Bu ikisini karşılaştırarak aralarındaki farkı görünüz. [\[139\]](#)

Bir Hindu Dostun Mektubu Ve Cevabı

Soru:

Uzun bir müddetten sonra mektup yazıyorum. Bu müddet zarfında sizin tüm yazdıklarınızı okudum ki, kendi görüşlerimi size açık bir şekilde sunabileyim. Bu kadar gecikmemin sebebi işte bu yüzdendir. Eserlerinizi baştan sona gözden geçirdim. Doğrusu, kendi misyonunuz açısından sizi Beyden [\[140\]](#) sonra "tek, ilk ve son önder" olarak buldum. "Tek, ilk ve son önder" tabirini bilerek kullanıyorum. Günümüzde Hind yarımadasının en büyük şahsiyeti olarak gördüğüm. Beyin, mümtaz şahsiyetine büyük bir saygım olmasına rağmen şunu da söylemeliyim ki, onun misyonu Hindu milleti ile sınırlı kalmaktadır. Hinduluğun hangi unsurları içerisine aldığı ya da hinduluğun ne olduğu sorusuna şimdiye kadar tatmin edici bir cevap bulamadım. Et yiyen de hindu kabul ediliyor; yemeyen de. Kutsal Vedaları [\[141\]](#) kabul eden de hindu sayılıyor; onu inkar eden de. İneğe tapan da hindu, ineğin derisini ayakkabı yapan ve inek derisinden yapılmış eşyaları ev süsü olarak kullananlar da hindu. Putlara tapan da hindu; putları kıran da. Birbirine tamamen zıt görüşler olan, tevhid görüşünü benimseyenler de; binlerce ilaha tapanlar da hindu. Permanend [\[142\]](#)

hindunun şöyle kısa bir tarifini yapıyor: "Kendini hindu olarak gören kimse hindudur" Virsaverker [\[143\]](#) ise şöyle bir politik tarif getiriyor: "Bu ülkeyi anavatan ve uğrunda ölebilecek kutsal vatan olarak gören kimse hindudur". Bazı tutucu müslümanlar bu ülkeyi anavatan olarak kabul etmeye hazır dırlar, ama kutsal vatan olarak kabul etmeye hazır değiller. Bu yüzden müslümanlar sorunu, şimdiye kadar şöyle veya böyle aynı kaldı. Bu sorun Hindistan'ın, halletmek üzere en zeki insanların meşgul olduğu bir sorundur. Bu soruna sizin önerdiğiniz çözüm, doğrusu, ne sadece müslümanlar, ne sadece hindular ve ne de sadece Hindistan için söz konusu olmayıp, tüm insanlık için bir aynılık içermektedir. Görüşlerinizi kabul edenler bir tarafa, etmeyenler diğer tarafa, ortaya attığınız bir kaç maddelik temel çözüm oldukça siyasi bir çizgiyi temsil ettiğinden yukarıdaki satırlarda sizin için "son lider" kelimesini kullandım.

Ben sizin külliyatınızı şöyle bir gözden geçirdiğimi anlatıyordum. Sizin eğitim müesseseleriyle ilgili söylediklerinizde günümüzdeki üniversiteleri mezbahanelere benzeterek hakikati izhar etmeniz oldukça ibretamiz bir hadisedir. Bu acı gerçeğin üstündeki örtüyü kaldırmakla ispat ettiğiniz ahlâkî cüret ve cesaretiniz ne kadar övülse azdır. Ben sizin bu sözlerinizi isimlerinin önünde koca koca etiketler bulunan, ülkenin seçkin ünlü şahsiyetlerinin kof sözleriyle karşılaştırmca, inanın midem bulaniyor. Siz bir taraftan Kur'an-ı Kerim'den aldığımız ilhamla insanların kurtuluşu için çalışıyor ve İslâm'ı insanlara tanıtmaya yönelik faaliyette bulunuyorsunuz, öbür taraftan küçük küçük broşürlerle selamet yolu, hak dini, İslâm'ın siyasi teorisi, İslâm'ın ahlâkî görüş açısı gibi literatürün dağıtımına dayalı düşünsel bir inkılâb oluşturmaya çalışıyorsunuz. Bir sizin bu çalışmalarınıza bakıyorum ve bir de ulusumun liderlerinin asıl yoldan saparak basit amaçlarla bütün bir ulusun enerjisini nasıl tükettiğini gözlemliyorum. Bir tarafta sizin cuma hutbeleri yazarak, teker teker meşcedleri dolaşıp kendi hedefinizi halka kadar ulaştırmaya bir yol bulmaya çalışmanız, diğer taraftan hindu büyükleri Sevam Genişdet ve Pandit Meden Mohen Malevi'nin Banores'teki Hindu Üniversitesinde tapınak

yaptırmak için yüz binlerce rupi toplamak düşüncesiyle yanıp tutuşmaları göz önüne geliyor. Arya Semaç [\[144\]](#) hakkında şu inanca sahibim: Resi Diyaned [\[145\]](#) eğer bugün zuhur etse herkesten önce Arya Semaçi doğrultması gerekecek. Kongre'deki [\[146\]](#) hindu önderler hakkında bir defasında

Lahor'daki [\[147\]](#) umumi toplantıda Utter Pradeş Müslim Lig eski başkım

Culedri Halikuzzaman şöyle demiş: "Benim seyisim hinduların en büyük siyasi önderi Pendet Cevahir Lal Nehru'dan daha fazla siyaset biliyor". Bu fikri doğrularcasına Permanend Efendi şöyle buyuruyor: "Hinduların talihsizliğinden olacak, ta başından beri siyasetin dizginleri, Hindistan müslümanlarına oranla siyaset meydanında ilkokul talebesi gibi olan hindu liderler arasında el değiştirdi."

Bu durumlar üzerine düşünceye daldığımda şairin şu beyitleri soğuk bir ah olup gayrı ihtiyari dudaklarımdan dökülüyor:

Yasit'in peşinde tozlara batmış

Yol karanlık, viran ve sıkıcı

Yaşam mânâsız, renksiz ve nirsuz

Kervan menzilden fersah fersah uzakta.

Sizin sunmakta olduğunuz programın ülkedeki diğer tüm hareketleri gölgede bıraktığını söylesem abartma olmaz. Tüm eserlerinizi gördükten sonra görüşlerinizden bir iki mesele dışında doğrusu sizinle ihtilaf edebileceğim başka bir mesele bulamadım. Sizin programınızın her yönüyle mükemmel ve yeterli olduğunu kabul ediyorum. Sadece iki şey görüşlerimle çatışıyor. Bunları açıkça görüşlerinize sunmak cüreti göstermek istiyorum:

"İslâm'da Cihad" adlı eserinizi okuduktan sonra bende, sizin Sanskritçe'yi mutlaka bildiğiniz şeklinde bir kanı oluşmuştu. Ama, o akşam gezinirkenki konuşma sırasında sizin Vedalar hakkındaki tüm bilgilerinizi, İngilizce yazılmış kitaplardan aldığınızı aşağı yukarı böyle demiştiniz işitince ceryan çarpmışa döndüm.

Nasıl ki siz H.J. Wales ^[148] hakkında, "H.J.Wales'in İslâm hakkında doğrudan ne gibi bir ilmi var ki İslâm'ı ve Hz. Muhammed'in (s.a) temiz hayatını eleştirmektedir" diyorsanız, aynı şekilde sizin Sanskrit diliyle doğrudan irtibatınız olmaması dolayısıyla Veda Began ^[149] hakkındaki görüşlerinize güvenilir demek mümkün değildir. Bir dilden başka bir dile özgün bir tercüme yapılarak bile asıl söylenmek istenenin tam hakkıyla

yerli yerine oturtulamayacağını siz de kabul edersiniz. Nerde kaldı ki o tercüme üçüncü bir dilde ortaya sunmak. ^[150] Resi Diyanend Mehi Dehra ve Resain, Açariye'nin Başıye Vedasının fuzuli olduğunu söylemiştir. O halde, siz nasıl Max Müller ve diğer Batılı yazarların tercümelerinden hareketle Vedalar hakkında bir görüşe sahip olabiliyorsunuz? Bunu size hatırlatma amacım şudur: Sizin, hinduların kafa ve kalplerindeki taassubu silip onlara İslâm'ı gerçek çehresiyle tanıtmak için kalbinizde beslediğiniz güzel ve yüce arzulara saygı duyarak, demek istiyorum ki; gelecekte özellikle hindu kaynaklara göndermede bulunduğunuz kitaplarınızı yeniden gözden geçirirken, hindu kaynakları ve edebiyatını doğrudan bilen kişilerden yardım almalısınız. (Benim şahsen böyle bir iki şahısla yakınlığım olduğunu iftiharla belirtmeliyim. Meramımı mübarek şahsınıza anlatabildiğim kanaatindeyim.)

Siz "İslâm ve Cahiliye" adlı risalenizin sonunda "tarih, bu düşünce ^[151] üzerine yetiştirilmiş kişilerden daha iyi kişilerin ne ruy-ı zemine geldiğine ve ne de bu devletten başka bir devletin insanlar için rahmet olduğuna şahittir" diye yazıyorsunuz. Açık konuşmamı başlıyorsanız, oldukça edeb bir şekilde, sizin bu noktada taraflı davrandığınızı ve sözlerinizin taassub koktuğunu belirteceğim.

"Farzı tekmi et, mükâfat arzusunu bırak" şeklindeki hikmetli bir sözle Virarcin gibi mücadeleci birisi üzerinde bir heybet hali vücuda getiren ve bileğine olağanüstü bir güç ve bu tarihi hadisenin hatırasına "Gîta" ^[152] gibi seçkin bir kitap oluşmasına sebep olan Begvan Kirişna'nın ^[153] şahsiyetinden söz etmekle yetineceğim. Begvan Kirişna'nın en büyük muhalifleri bile onun hayatında tartışmalı bir eksiklik gösterememişlerdi.

Burada ben "Begvan" ^[154] kelimesini sıfat olarak kullanıyorum; tanrının bu kişiye hulul ettiği mânâsına kullanmıyorum. ^[155] Siz bu gibi kişileri görmezlikten gelerek, İslâm'dan önceki devirler hakkındaki taassubunuzu göstermiş oldunuz. Doğrusunu isterseniz, gözlerim hep sayfalar arasında

hindu şahsiyetlerden birisini örnek olarak göstermenizi aradı durdu ve bunu çok arzuladı, ama "heyhat toprak olmuş bir çok arzuya. ^[156] Siz "Tercüman'ul-Kuran" da benim mektuplarımı ve sizin cevaplarınızı yayınlayarak İslâmî basının cazibesini arttırdınız. Delhi'de yayınlanan bir gazete "İlahî hükümet ve Pakistan" başlığı altında sizin bana yazdığınız mektuplarınıza göndermede bulunarak size iyice verip verdiğini, bile bile aynı İslâmî öğretinin saptırılması doğrusu acı bir mantık gerektiriyor

Merhum Mevlânâ Muhammed Ali Bey ^[157] bir defasında "müslümanların imanı ile ilgisi olduğu kadarıyla, ben, fasık ve facir bir müslümanam Gandhi'den daha üstün görüyorum" demişlerdir. Ama, siz İslâm'ın asıl çehresini gözler önüne sererek ve müslümanların imanı güçlerinin hakikatini sergileyerek sadece müslümanlara değil; tüm insanlığa büyük bir hizmette bulundunuz.

Size karşı çıkanlar sizin İslâmî eserleriniz vasıtasıyla kendilerine haklarının layığıyla verilmediği duygusuna kapılıyorlar, ama ben onlara şunu sormak istiyorum:

Sizin ilahî hükümetiniz beşerin her ferdim insan olmaları hasebiyle eşit görüyorsa ve siz de bu inancın bir din ve millet olarak halka kadar ulaştırılmasını diliyorsanız, neden bu mesainizi sadece müslümanlarla sınırlı bırakıyorsunuz?"

Cevap:

Benim Sanskritçe dili ve hinduların dini kitapları hakkında doğrudan bilgim olmadığı halde sadece Avrup'da yapılmış tercümelere dayanarak Vedalar hakkında neden birşeyler yazdığımı dair itirazınız yerinde bir itirazdır. Ama bu itirazı yaparken şunu göz önünde bulundurmanız gerekir: "İslâm'da Cihad" kitabı, benim dinler konusundaki tavrımın tamamen olgunlaşmadığı ve araştırma için gerekli olan ihtiyatlı mizacın oluşmadığı bir devrin ürünü idi. Eğer bu kitabı yeniden yazarsam, doğrudan bilgiye sahip olma fırsatına sahip olamadığım her şeyi yeni baştan araştıracağım. Eğer siz bu yeni araştırmamda bana yardımcı olabilirsiniz size minnettar kalırım. Tutucu olmayıp, araştırmacı olan ve içinde araştırmacılara özgü bir insaf da besleyen herhangi bir hindu alimi eğer kitabımda hindularla ilgili olan bölümleri inceleyip de bana nerelerde hata yaptığımı bir eleştiri yazısıyla bildirirse, bundan çok istifadem olacak. Buna ilaveten , eğer siz bana hindu dininde savaşın amaca ve kanunlarını herhangi bir uydurmaya kaçmadan olduğu gibi yerli yerinde anlatan herhangi bir hindu kitabı tavsiye edebilirsiniz, çok memnun kalacağım. "Uydurmaya kaçmadan" şartını şunun için koydum: Günümüzde insanlar genellikle öyle bir konuma gelmişler ki, dinlerine orijinal hali nasılsa o şekilde inanmamakta, ulusal tutuculukları hesabına dinlerini ve dinsel amel tarzlarını "makul" gösterebilmek için, çoğunlukla, mevcut görüşlere uygun yeni bir din uydurmaya ve eski dinin adıyla onu ortaya sürmektedirler. Bunu ister müslüman veya hindu ya da her kim yaparsa yapsın, yapana nefretim sonsuzdur. Ben de prensip olarak bir dinin aslında olduğu gibi kalmasına çalışan ve onu öylece ortaya süren ve daha sonra benimsemeye layıkta benimseyen, değilse reddeden kişilerden hoşlanırım.

Benden şikayette bulunduğunuz ikinci meselede benim yerime, kendi hindu kardeşlerinizi eleştirmeniz daha yerinde olur. Çünkü bu konuda ben de onlardan şikayetçiyim. Onlar, kendi büyüklerinin hayatlarını muhafaza etmemişler ve üstelik, onların gerçek yaşamlarını efsanelere bezemişlerdir. Bütün bunlardan daha acı olan nedir biliyor musunuz? Yahudiler gibi onlar da kendi ahlâkî zaafılarını doğru gösterebilmek için en

kötü ahlâkî düşüklükleri bile büyüklerine yamamakta bir beis görmemişlerdir. Bunun neticesinde şöyle bir tablo ortaya çıkmıştır: Ahlâkî temizlik ve yüce insan oluşun birer numunesi olarak gösterilmek beklentisiyle gözler Hindistan'ın hangi büyüğüne [158] çevrilmişse, hepsinin hayat karnelerinin tarihsel açıdan şüpheli ve efsanelerle karışık olduğu gözlenmiştir. Dahası, bu şahsiyetlerin aydınlık yönlerine delalet eden belgelerin bulunduğu aynı kaynaklarda, herhangi bir büyük insana atfedilmesi bir kenara, sıradan insanlara bile nispet edildiğinde insanın utanç duyduğu, bu insanların en karanlık ve düşük yönlerinin belgeleri de gözler önüne gelivermektedir. Bu yüzden herhangi bir ulusal veya dinsel tutuculuktan uzak bir şekilde, ben zorunlu olarak Arab tarihinin yalnız bir devrini insanlığın kemaline örnek olarak ortaya koyuyorum. Çünkü o devir tarihsel açıdan oldukça muteberdir. Her ne kadar, zaman zaman bu devri efsaneleştirme çabalarına rastlanıyorsa da bu gibi karışmaları tam insaflı bir yöntemle seçip ayıklama imkanının olduğu tarihsel eleştiri kaynakları vardır ve o saf haliyle o devirde herhangi bir ahlâkî düşüklüğün izlerine kökten rastlanmamaktadır. Bu, kime nasib olursa olsun, Allah'ın (c.c) dinidir. Eğer bu şeref Arab neslinin sınırlı bir kesimine nasip olmuşsa hem buna yanıp yakınmağa değmez ve hem de yanıp yakınmakla birşey ele geçmez. Tersine, eğer meseleyi Hindistanlılık veya hinduluk görüş açısından değerlendirirseniz, insanlık için övünç kaynağı olan birşeyden bir Arap nasıl ki övünç duyabiliyorsa siz de aynı şeyle övünmelisiniz. Çünkü insanlık görüş açısından herhangi bir kimse ya da zümreye giydirilen taç, ister bir Arabın basma, isterse de bir Hindistanlının basma giydirilsin, bu bütün insanlar için bir övünç kaynağıdır. [159]

İnek, Tenasüh Ve Gerent [160]

Soru:

Aşağıdaki sorularına bilgilerinizin ışığında hakikate yöneltici açıklamalarda bulunursanız minnettar kalırım.

1. Hinduların ineğe tazimleri ve onu kutsamaları dolayısıyla, hindularla müslümanlar arasında yüzlerce hadise vukua gelmiştir. Bu ne biçim büyülenmişliktir ki, hinduların akli başında koca koca alimleri olmasına rağmen, hiç kimse bu meselenin niceliği-nasıllığı üzerinde kafa yormamaktadır? Hatta Gandhi gibi anlayışlı ve tecrübeli bir lider bile, halkın bu gibi birkaç meseleyi bir araya getirip yaptığı gemide yolcudur. Hakkaniyet sahibi bir kısım hinduların ikna olup kendi milletlerini ıslah edebilmelerine vesile olabilecek bir şekilde, bu ineğe tapma meselesinin hakikatini gözler önüne sererek bu meselenin ne zaman başlayıp nasıl yayıldığını açıklayabilirmisiniz?

2. Tenasüh [161] inancı hindu milletine göre temel bir öneme sahiptir. Ben, hindulardan başka bir milletin bu inanca sahip olup olmadıklarını bilmememe rağmen yine de bu inancın da ciddi ve dikkatli bir eleştiriye layık olduğu kanaatindeyim.

3. Sih milletinin dini kitabı "Gerent" sadece ahlâka yönelik öğüt ve nasihatları bünyesinde toplayan ve içindeki konular itibarıyla Gülistan, Bostan [162] vs. gibi kitaplar cümlesinden sayılabilecek bir kitap. Öyle anlaşılıyor ki bu kitapta çeşitli dinlere mensup sâlih ve sâfi meşrepli büyüklerin buyruk ve nasihatları bir araya getirilmiş. Ancak, bu meramın tamamen aksine, bu kitap bir milletin kendisinden ilham aldığı bir kitap haline getirilmiştir. Halbuki kitapta medeniyete dair meseleler söz konusu edilmediği gibi, kitabın ne toplumsal meselelerle bir ilintisi vardır ve ne de bu kitapta ekonomik ve siyasî meselelerle ilgili herhangi bir yönlendirme göze çarpmaktadır. Aklımın almadığı mesele şu: Tahsilli ve zeki insanların da içinde bulunduğu birçok kimse nasıl bu kitapla ikna olabiliyor?

Cevap:

Sormuş olduğunuz soruların herbiri, üzerinde ayrıntılı ve geniş olarak durulması gereken konular olmasına rağmen şu an bu konular üzerinde ayrıntıya girmek benim için oldukça zor bir iş. Ben sırasıyla sizin üç sorunuz üzerinde kısaca görüşlerimi bidireceğim.

1. Ben, hinduluğun herhangi bir meselesi üzerinde araştırmaya ve incelemeye dayalı söz söyleyebilecek kadar hindu dini ile ilgili geniş bilgiye sahip değilim. Yeterli bir bilgiye sahip olmadan da herhangi birşey üzerinde tartışmanın ve eleştiri yapmanın uygun olmadığına inanıyorum. Ancak, az

çok bilgim olduğu kadıyla bunu söyleyebilirim: Videk [163] devri denilen eski devirlerde, ineği kutsama inana mevcut değildi. Mevcut olsa bile daha tamamen başlangıç halinde idi. Nitekim, bu devirde hinduların ineği kurban ettiğinin delilleri mevcuttur. Yine, uluslar biliminden hareketle

eski Arya [164] ulusunun, ineğe tapmanın kesinlikle söz konusu olmadığı göçebe ve hayvancılıkla uğraşan bir medeniyete sahip oldukları bilinmektedir. Ancak, Arya kavminin daha sonraki zamanlarda Irak, Batı Asya, Mısır ve Hindistan'daki Draveri ulusları arasında yayılmış olan ana medeniyetle tanışıp kaynaştığını biliyoruz. Bu medeniyete sahip uluslar, ziraatçılıkla uğraşıyorlardı ve onlar arasında ineği kutsama adeti de yer yer görülüyordu. Şu durumda araştırmamız bizi aynen Beni İsrail'e, Mısır'da ineğe tapma pisliliğinin bulaşması gibi bir sonuca yöneltmektedir. Yani, eski Arya ulusuna da bu pislilik Hindistan'a gelince bulaşmıştı. İnekerestlikle ilgisi olduğu kadıyla bu, sırf hinduların belli bir kesiminde göze çarpmaktadır. Şu da var ki, ineği kutsama tüm hindu milleti arasında yayılmış bir durumdur. Hatta hinduluğu bırakıp da İslâm ya da Hristiyanlık dinlerine giren kimselerden küçümsenemeyecek bir grup üzerinde, daha düşünce yapılarındaki değişiklik tamamıyla gerçekleşmediği için, bu inanan etkileri az çok göze batmaktadır. Özellikle bu inancı reddetmek için birşeyler söylemek büyük bir ihtimalle faydalı olmayacaktır. Çünkü yanlış bir inanç, diğer yanlış birçok inançla aynı kökenden kaynaklanmakta ve bu yanlış inançlardan bir tanesi bütün bu yanlış inançların asıl kökeni olmaktadır.

Kökler ve dallar tamamıyla, düzenli bir şekilde ıslah edilmedikçe, sırf herhangi eğri bir dalı doğrultmak için çaba sarfetmek başarılı netice veremez. Bu gibi tüm yanlış inançların kökeni şudur; İnsan, bu kâinatın düzenini, bu kâinatındaki kendi asıl konumunu ve kâinatın sahibiyle kendisinin ve diğer varlıkların ilişkisinin niteliğini anlamakta yanılgıya düşmektedir. Bu ilk ve temel yanılgıdan, netice olarak hepsinin birbiriyle ilişkisi olan ve tam bir düşünce ve hayat nizamının oluşumuyla sonuçlanan sayısız yanılgılar zinciri vücuda gelmektedir. Eğer herhangi bir kimse, bütün bu kâinatın yalnız bir Halikî, Mâlikî, Mutassarıfî ve Hâkimî ve Müdebberi olduğunu, insanın bu dünyada O'nun (c.c) halifesi ve naibi

sıfatıyla yaratıldığını ve dünyadaki herşeyin insanın hizmetine verildiğini anlarsa, böyle bir kimse artık şirk, yaratılanlara tapma, maddî ya da manevî veya hayalî şeyleri kutsama gibi her türlü kuruntudan uzak duracak ve onun kalbinde bir Allah'tan(c.c) başkasına kulluk etmeye ve herhangi bir şeyi kutsamaya yer kalmayacaktır. Dahası, eğer herhangi bir kimsede gerçek mânâda bir akıla tavır var olursa, o artık kalıtsal, ulusal, ırka dayalı, bireysel ve psikolojik tutuculuklardan kendi kendine soyutlanacak, düşünce ve amelini tam bir ihlasla bütünüyle makul olan bir yöntem üzerine bina edecektir. Hinduların geniş bir ilim ve düşünceye sahip koca koca insanların bile, baştan savma bir incelemeyle dahi, içinde cahili inanç ve düşüncelerin hissedilebildiği hinduizme saplanmış olduğunu hayretle karşıladığınızı belirtiyorsunuz. Aynı tutumu son sorunuz içerisinde de sürdürüyorsunuz. Ancak, bu durumun sadece belli bir ulusa özgü olmadığını, bilakis daha geniş bir bakış açısıyla tüm dünyada yaygınlaşmış olduğunu göreceksiniz. Dünyada oldukça fazla bâtıl inanç ve düşünce sistemleri göze çarpmaktadır. Bu yanlış sistemlerin herbirinin müntesiblerinden öyle insanlarla karşılaşacaksınız ki onların yüksek tahsilli, oldukça zeki ve anlayışlı, kendi üzerinde buldukları sistemin çarpıklıklarından başka, dünyadaki diğer tüm meselelerde uzman olduklarını göreceksiniz. Tüm bunlara rağmen bu insanların, kendilerine özgü sistemlerini benimseyen insanlar dışındakilere saçma ve anlamsız görünen çarpıklıkları dıştan bakılınca oldukça şaşırtıcı gözükmektedir. Ancak, bu konunun hakikati üzerinde kafa yorulursa şaşılacak bir durum olmadığı ortaya çıkacaktır. Bu durumun ilk sebebi şudur: İnsanların büyük çoğunluğu, aklını ve ilmini, daha çok dünyevî çıkarların, maddî yaşantının ve kişisel zevklerin emrine veren kişilerden oluşmaktadır. Bu gibi kişiler, hayatlarını üzerine kurmuş oldukları fikri ve ahlâkî temelleri veya üzerinde kendi yaşamlarını kurulmuş olarak buldukları temellerle ilgili olarak, bu temellerin doğru olup olmadığını ve bu temellerden daha iyi temeller bulunup bulunmadığını araştırmak zahmetine katlanmamaktadırlar. Bunun ikinci sebebi ise şudur: İnsanlardan çok az kimse, ulusal, kişisel, ırkî ve psikolojik taassulardan soyutlanarak, saf ilmi araştırma ve saf akılcılık üzerine kendi düşünce ve amel tarzını bina etmeye hazırdır. İşin garip tarafı, birçok kişi bu iddiayı yapmaktan geri durmaz.

2. Tenasüh inancı hindulardan başka diğer milletlerde de görülmüştür. Şimdi bile bu inanca sahip bazı milletler vardır. Hindistan dışındaki bazı felsefi sistemlerde de tenasühün izlerine rastlanmaktadır. Ancak Hindistan'da olduğu ölçüde başka hiçbir yerde bu inanç, bu kadar derin kök salmamıştır. Bu inanç, insanların devamlı surette çözmek için uğraştıkları ve kendisini çeşitli şekillerde söz konusu ettiren iki temel soru üzerine bina edilmektedir.

Birinci soru şudur: Dünyada musibet ve afetlerin (içinde ölümün de olduğu) bulunmasının sebebi nedir? Ömür neden baştan sona rahatlık, lezzet, sevinç, esenlik ve afiyetlerle dolu değil? Ve yaşam neden ebedî değildir?

İkinci soru ise şöyledir: İnsan amellerinin neticesi bu dünyada belirli bir kanun ve kaideye uygun olarak ortaya çıkıyor gibi gözükmesine rağmen (insan fitratının ortaya çıkmasını tabiatıyla istediği) ahlâkî davranışların neticeleri neden belirli kanun ve kaidelere uygun olarak ortaya çıkmamaktadır? Eğer bu neticelerin bir kısmı ya da bir parçası açıklanması için durdurulmuşsa, ne şekilde ortaya çıkarılabilir?

Bu iki soruya felsefi sistemlerde çok çeşitli cevaplar bulunuyorsa da bu kısa yazıda onların hepsi üzerinde durmak mümkün değildir.

Düşünceleri biraz daha gelişerek bir din haline gelmiş bulunan Hindistan felsefecileri bu sorunları kısmen ve tenasüh akidesi şeklinde halletmek yoluna gitmişlerdir. Onlar bu dünyayı bir imtihan dünyası olarak değil de hep bir azar dünyası ve bir tür hapisane olarak yorumlamakta ve fiziksel yaşamı gerçekte bir musibet olarak görmektedirler. Onlar, bedeninin insanla olan alâkasını, ruhun bedeninin bağlarından kurtulup, tekrar tekrar o hapisaneye geri gelmesi olarak yorumlamaktadırlar. Hind felsefecilerine göre musibet, âfet ve elemelerin tümü; yine, sevinçli durumların, başarılı yaşantıların hepsi, ruhun mevcut yaşantısından önceki yaşantısında bir cisme bağlı iken yapmış olduğu iyi ya da kötü amellerin neticesinin birer tezahürüdür. Buna ilaveten zikri geçen felsefecilere göre, yaşantıda amellerin tam anlamıyla ortaya çıkmayan ahlâkî neticelerinin ortaya çıkabilmesi

in için insanın dünyaya tekrar tekrar gelmesi ve bu ahlâkî neticeleri yaşayarak elde etmesi gerekir. [\[165\]](#)

Benim yukarıdaki satırlarda kısa bir özetini verdiğim tenasüh düşüncesi, geniş bir düşünce şeklidir. Bu düşünce, insanın hayata bakışını ve hayatın her yönü ile ilgili olarak insanın tavrını etkilemektedir.

Bu düşüncenin tüm düşünsel ve pratik sonuçları üzerinde burada tartışmaya girmek zordur. Ancak ben şu kadar söylemeyi yeterli görüyorum: Aslında bu, teorik felsefeler (speculative philosophies) kabilinden bir şeydir ve bunun gibi tüm felsefe sistemlerinin temel özelliği şöyle açıklanabilir: Bu felsefi sistemler, karşılaştıkları meseleleri kendilerine göre tatmin edici, kalblerinin istediği bir cevap bulunabilecek bir şekilde, hayâl, mantık ve kıyasla halletmek için çaba harcamaktadırlar. Tabii bunu yaparken de ilim, deney, müşahade ve kainattaki delillerin kendi görüşlerini tasdik edip etmediğini nazarı dikkate almamaktadırlar. Daha çok işin teorisi ile ilgilenen filozof zaten böyle bir tasdike ta baştan hiçbir ihtiyaç hissetmemekte ve karşılaştığı sorularda kendisinin ve kendisi gibi düşünen kimselerin ikna olabileceği cevaplarla yetinebilmektedir. Ancak, bu gibi tahminlerin herkesin kabul ettiği kesin doğru ve gerçeklerle mutabakat göstermesinin o kadar zorunlu olmadığı açıktır. Hatta böyle bir beklentide bulunabilme oranı çok düşüktür. Bu aynı, zifiri karanlıkta, rastgele çekilen ve hedefe saplanıp saplanmaması o kadar önemli olmayan bir oka benzer. Oku atanın kendisi de zaten buna özen göstermemektedir. Hatta o, okun herhangi bir yere saplandığına delâlet eden bir sesin gelip gelmediğini de önemsememektedir. Sırf kendi tahminine göre hedefin doğru yönü olarak belirlediği tarafa, gücü nisbetinde güzel güzel nişan alıp oku fırlatmak, onu tatmin etmek için yeterlidir. Bu şekilde fırlatılmış bir okun hedefe saplanması ne ölçüde beklenebilirse, teorik felsefelerin hakikate uygun olması da işte o ölçüde beklenebilir.

Tenasüh akidesine inananların bir çoğu inançlarının bu çığlığını algılamaktadır. Zaman zaman gazete sayfalarını daha önceki yaşantılarından kesitler anlatan kız ya da erkek çocukların ortaya çıkması ile ilgili haberlerin doldurması ise bu çığlığı telafi edebilme çabaları olarak göze batmaktadır. Ancak herşeyden önce bu gibi çocukların sadece hindu toplumunda dünyaya gelmesi ve onlarla ilgili haberlerin sadece hindu gazeteleriyle sınırlı kalması garipsenecek bir durumdur. [\[166\]](#)

İkinci ve bundan daha garip olan şey ise şudur: Bu beyefendiler, kendi felsefelerinin desteklenmesindeki deney ve gözlem eksikliğini telafi etmek için birkaç çocuğun dünyaya gelmesini yeterli görmektedirler. Halbuki teorilerinin sağlıklı olabilmesi için diğer tüm çocukların böyle olması zorunludur. Bir insan önceki bir yaşantıda işlemiş olduğu amellerin ceza ya da mükâfatını daha sonraki bir yaşantıda görüyorsa ve bu fiziki bir ceza ya da mükâfat olmayıp ahlâkî bir ceza ya da mükâfat ise, o zaman her insanın hangi ceza ya da mükâfata muhatap olduğunun bilincinde olması lazım gelir.

Çünkü bilinçli olarak yapılmakta olan bütün ahlâkî amellerin neticesinin de, bilince dayalı olması gerekmektedir.

Bu sistemin aksine, akıl ve fitratın gerekleri, evrenin delillerini ve bu delillerin âlâmetlerini göz önüne almadan, katı şablonculukla ve büyük

ölçüde dini düşünce tarzını inkar hevesiye birlikte, görüşlerini deney ve gözlem üzerine bina eden kimseler, birinci sorunun künhüne vakıf olma ihtiyacı bile hissetmezken, araştırma ve görüşlerini "niçin" sorusu yerine büyük çapta "ne" sorusuyla sınırlı tutmuşlardır. İkinci soruyla ilgili olarak ise, şöyle ya da böyle, şu şekil bir cevapla kendi kendilerini tatmin etmeye uğraşmışlardır: Ahlâkî davranışların neticeleri, sadece ölümle son bulan yalnız bu dünyadaki yaşantıda zuhur etmektedir. Bu neticelerin bu dünyadaki yaşantıda ortaya çıkmadığını farzetsek bile, behemehal ölümden sonra hiçbir yaşam söz konusu değildir. Çünkü böyle bir dununu dolaysız olarak gözleyemiyor ve deneye tabi tutamıyoruz. Ancak, insan kendini ne kadar zorlarsa zorlasın, böyle cevaplarla tatmin olması mümkün müdür?

Geriye, peygamberler silsilesiyle gelmiş olan dinin bu iki soruya ne gibi bir cevap verdiğinin ve bu cevabın neye dayanarak en makul cevap olduğunun incelenmesi kalıyor. Ben bu hususu "Risale-i Diniyat", "İslâm Medeniyeti ve Esasları", "Ölümden Sonraki Hayat", "İslâm ve Cahiliyye" gibi kitaplarda ve A'raf Süresi'nin tefsirinde ayrıntılı olarak açıklamış bulunuyorum. Bu yüzden, burada o söylediklerimi yinelemeye gerek görmüyorum. Ancak şu konuya dikkat çekmeyi gerekli görüyorum: Fizikotesi ile ilgili bütün meselelerde şu usul müşterektir: Bu meselelerin, ister reddetme; isterse isbat etmeye yönelik olsun hiçbir çözümü kabul etmekten başka çare bulunmayan "iki kere iki dört eder" gibi kesin ispatlanmış bir çözüm değildir. Bu gibi meselelerin büyük ihtimalle hakikate uygun olarak görülebileceği en makul çözümü sadece şu şartlar altında olabilir: Bu çözüm, evrenin delillerinin, deney ve gözlemlerin açıkça delalet ettiği, akıl ve fitratın tüm istek ve gereklerini yerine getirdiği, bu belli meseleyle uzaktan ya da yakından ilgili hayatın tüm meselelerini çözüme kavuşturduğu ve aklen herhangi bir itiraza mahal bırakmadığı bir çözüm olmalıdır. Yine aynı şekilde bu çözüm; benimsenmesiyle başka bir yolla ortadan kaldırılması mümkün olmayan, halledilmesi olanaksız diğer bazı meselelere yol açmayacak ve aleyhine kesin bir delil verilemeyecek bir çözüm olmalıdır. Akıl bizi en fazla bu soruların herhangi birinin çözümünü en muhtemel görme sınırına kadar götürebilir. Bundan da öte gidip, kesin inanç sahibi olabilmek için böyle bir çözüm öne süren kişilerin yaşamlarını, öne sürmüş oldukları tüm fikrî ve amelî sistemin makuliyetini, onların misyonlarını ve bu misyonlarının neticelerini görerek, bu çözüme gayben iman getirmekten başka bir yol yoktur.

3. "Gerent" kitabını bizzat okumadım, ama bizzat okuyanlardan elde ettiğim bilgilere dayanarak, Sih dininin mistikmeşrep bir din olduğu ve bu kitapta onlara dayanılarak bir devletin kurulabileceği medeniyet, toplumsal ve sosyal yaşam, siyaset, adalet ve kanun, savaş ve barış vs. gibi insan yaşamının oldukça fazla öneme sahip meselelerine dair bir yönlendirme bulunmadığı şeklindeki görüşünüze katılıyorum. Sih mezhebine bağlı yüksek tahsilli, düşünce ve anlayış sahibi kişilerin hakkı arama ve hidayeti araştırmayı durdurup, bu dinle nasıl ikna oldukları sorusunun açıklamasını birinci sorunun cevabında belirtmiştim. [\[167\]](#)

Zahir İlmi Ve Bâtın İlmi

Soru:

Selefin kitaplarının okunmasından "bâtın ilmi"nin Kuran, Hadis vs. gibi ilimlerden ayrı olarak sırf ibadet ve nefis mücadelesi ile (riyazet ve mücahede) kazanıldığı anlaşılmaktadır. Nitekim İslâm ümmetinde birçok kimsenin hayatında şöyle bir süreç gözlenmiştir: Önce onlar Kitap, Sünnet, Fıkıh, Kelam vs. ilimleri elde edip, bu ilimleri "zâhiri ilimler" olarak nitelemişlerdir. Bundan sonra bu kişiler "bâtın ilmi'ne yönelmişler ve ruhanî ya da bâtinî ilimleri elde edebilecek ölçüde ağır ibadetler yapmışlar ve bâtinî ilmi, zahirî ilimlere daima tercih etmişlerdir. İslâmî görüş açısından bâtin ilminin tarifinin ne olduğuna açıklık getirebilir misiniz? Bâtın ilminin hakikati nedir? Bu konu ne ölçüde sulandırılmıştır? Acaba bu ilim riyazet ve mücahede dışında kazanılmaz mı? Zahirî ilimleri elde etmeden de bu ilim kazanılabilir mi?

Cevap:

Sorunuzun cevabı oldukça fazla ayrıntıya muhtaçtır. Özellikle bu konu üzerinde doğrudan birşey yazmış olmamama rağmen, ben bu konunun çeşitli yönlerini defalarca yazılarımda dile getirmiş ve açıklamış bulunuyorum.

Zahirden murad eğer şeriat hükümleri ve bâtından mu-rad dinin hikmeti veya zahirden kasıt şer'î hükümlerle amel etme ve bâtından kasıt kişinin şer'î hükümleri uygulamada gerçekten matlup olan itikadı ve ahlâkî ruhu anlayıp, onu kendi nefsi ve davranışlarında yürürlüğe koyması ise, şüphesiz zahir ve bâtin arasında böyle bir ayırım doğrudur. Bu ayırım açısından bâtin ilminin kaynağı da, zahir ilminin mensup olduğu kaynaktır. Yani; her ikisinin kaynağı da Allah'ın Kitabı ve O'nun Rasûlü'nün (s.a) Sünneti'dir. Kur'an'ın tilaveti, Peygamberimizin temiz sîretini mütalaa, oruç, zekat ve diğer şer'î hükümler nasıl ki zahirin ıslahı için yeterli ise, aynı sekide bâtinin tekmili için de bir vasıta. Bâtın ilmi elde etmek amacıyla, bu gibi şeylerden ayrı bir nefis mücahadesi ve riyazete zaruret yoktur.

Ama bâtin'dan kasıt eğer eski Yunan, Roma, İran ve Hind'den gelmiş ve müslümanlar arasında "tasavvuf" adıyla yayılmış felsefe ise, o hangi şeyin bâtinî olursa olsun behemehal İslâm'ın bâtinî değildir. Bu felsefeler aracılığıyla "hakikat" olarak tanımlanan şeyin elde edilmesi, kişinin keşfinin açılması, kerametler ve bazı tuhafıklar südürüne kadir olması amacıyla katlanılan meşakketler ve riyazetlerin şekli, namaz ve oruçla içli dışlı da olsa ve bunda İslâmî istilahlar da kullanılsa, behemehal bu meşakkat ve riyazetler İslâmî ibadet tanımına girmemektedirler. Çünkü bu fiillerin amacı

İslâmî ibadetlerin amacından, kural ve kaideleri de Sünnet-i Nebevî'nin belirlediği kural ve kaidelerden farklıdır. [\[168\]](#)

Habeşistan Üzerine Müslümanların Hücum Etmemesinin Sebebi

Soru:

Mısır'ın fethedilmesinden sonra, Hulefâ-ı Raşidîn döneminde Habeşistan tarafına doğru fetihlerin genişletilmemesinin sebebi nedir? Acaba bunun sebebi sadece Habeşistan'ın eski bir sultanının müslümanları himaye etmiş olması ya da bu sultanın müslüman olmuş olması mıdır?

Cevap:

Bu soruya cevap verebilecek yeterli dokümana sahip değiliz. Ancak Ebu Davud ve İmam Ahmed'in (r.a) Müsned'inde Peygamber Efendimizin (s.a) Habeşistan'a yönelik politikasını belirleyen şu buyruğuna rastlıyoruz: "*Habeşliler size dokunmadıkça sizde onlara dokunmayın.*" Başka bir rivayette ise aynı mânâya gelen şu hadisi görüyoruz: "*Onlar size ilişmedikçe siz de onlara ilişmeyin.*" Bundan, Hulefâ-ı Raşidîn'in bu buyruğa uyararak Habeşistan'a yönelik bir girişimde bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bu buyrupta şöyle bir maslahat olması olasıdır; Bu meselede, Habeşistanlıların, müslümanları çok darda oldukları bir zamanda himaye etmelerinin büyük ölçüde etkisi olmuştur. Ayrıca müslümanların, Habeşistan'a saldırmaya yönelik ilk girişimlerinin dünyada müslümanların iyiliğe nankörlükle karşılık verdikleri imajını doğurabileceğini düşünmelerinin de bunda etkisi olmuştur. Ancak burada göze çarpan diğer bir sebep ise şudur: Habeşistan'ın stratejik ve tarihsel konumunu da göz önünde bulundurarak Peygamber Efendimiz (s.a) büyük ihtimalle, İslâm'ın stratejik merkezini, yani Hicaz'ın korunması için Habeşistan'la ilişkilerin iyi olarak kalmasını zaruri görmüş olabilir. Bu maslahata binaen Peygamber Efendimiz, İslâm davetinin o ülkede, yani Habeşistan'da [\[169\]](#) barış içerisinde yayılması için çaba gösterilmesini ve imkanlar dahilinde savaştan kaçınılmasını emretmişlerdir.

Kainatın Ve Hayatın Evrimi

Soru:

Sizin Tercüman'ul Kur'an adlı derginizin 4. cildinin 6. sayısının 394-397. sayfalarında "İslâm Medeniyeti ve Temelleri" başlığı altında dünya nizamının sonu ile ilgili yapmış olduğunuz şeyleri iyice anlamak istiyorum. Şöyle diyorsunuz o yazınızda: "Bu nizamın değişmesinin ya da başkalaşmasının yönü, evrime ya da tekamüle yöneliktir. Sürekli dönüşümün maksadı, noksanlıkları kemale doğru götürmek içindir." Bu ne biçim bir tekamüldür? Hayvansal yaşantıda mı, yoksa bitkisel ya da insanî yaşantıda mı? Veya hep birlikte bütün bir âlem nizamında mı bu tekamül hüküm sürmektedir? Aynı şekilde, eğer siz her noksandan sonra tekamülün ortaya çıktığını iddia ediyorsanız, bu aynı Hegel'in o tez ve antitezinde (Tehesis and Antithesis) ve Darwin'in de en güçlünün hayatta kalışında (Survival of the fittest) öne sürdüğü düşüncedir. Bu iddianıza açıklık getirmenizi istirham ediyorum.

Cevap:

Benim üzerinde durmuş olduğum tekamül, Hegel ve Darwin'in ikisinin de görüş açısından daha farklı bir tekamüldür. Hegel, düşünce ve kavramların mücadelesinden bahsetmekte ve işte bu mücadeleler sayesinde düşüncelerde tekamül olduğunu iddia etmektedir. Darwin ise, hayattaki bir evrimden söz etmekte ve ona göre bu evrim, "varoluş mücadelesi" (Struggle for existance), "doğal seçim" (Natural selection) ve "en güçlünün hayatta kalışı" (Survival of the fittest) gibi üçlü bir temel üzerinde meydana gelmektedir. Bunların aksine, benim sizin naklettığınız bölümde anlatmak istediğim şey şudur: İlahî kudret daha az önemli şeylerin yaratılmasından başlayarak tedricen daha fazla öneme sahip şeyleri yaratmaktadır. Örneğin: Cansız maddeler ilk önce yaratılmıştır. Cansız maddeleri bitkiler, onu da hayvanlar takip etmiştir. Hayvanlardan da, daha az öneme sahip hayvanlar önce yaratılmıştır. Daha sonra tedricen daha fazla öneme sahip ve daha üst derecedeki hayvanlar yaratılmıştır. Bu yaratış en yüksek derecedeki türün, yani insanın yaratılışına kadar sürmüştür. İlahî kudretin bu kaidesinin genel olarak da geçerli olması gerekmektedir. Yani mevcut âlemin nizamı genel anlamda nakıstır. Bu yüzden bu âlemden sonra, bundan daha kâmil olan başka bir âlem olması gerekir. Böyle bir nizamın adı ahiret âlemidir. Benim kanaatime göre; mevcut âlem nizamından sonra ahiret âleminin gelmesi, ilâhî kudretin tekâmül kanununun zorunlu bir gereğidir. [\[170\]](#)

Allah'ı Tasavvur Etmenin İmkansızlığı

Soru:

Bir süre önce arkadaşlarımdan birisiyle Allah'ın olup olmadığı konusunu tartıştık. Allah varsa, nerede olduğu konusunu ikimiz de bilmediğimiz halde, ben arkadaşımı sorunun ilk kısmını oluşturan Allah'ın varlığı meselesinde tatmin etmeyi başardım. Fakat, sorunun ikinci kısmını oluşturan nerede olduğu sorusunu cevaplamaya gücüm yetmedi. Nitekim bu soru beni şu anda da düşündürmeye devam ediyor.

Ben bir yerde, Hz. Peygamber'e (s.a) böyle bir soru sorulduğunu okumuştum. Hz. Peygamber de (s.a) şöyle cevap vermişti:

"Bazı şeyler insan idrakine sığmaz. Bu nedenle de bilmek ve anlamak imkansızdır. Bu da onlardan biridir."

Ben, Hz. Peygamber'in bu cevabıyla tatmin olmak için çok uğraştım. Fakat başaramadım. Lütfen bu konuda bana yardımcı olun.

İkinci sorum da şu şekilde: "Bir insan, gerçek anlamda insan olabilmek için hangi esaslara uymalıdır?"

Cevap:

Kafanızı karıştıran sorunun çözümü hiç bir şekilde mümkün değildir. Fakat, sizin içinde bulunduğunuz durumdan kurtulmanız elbette mümkündür. Size şu çözümü önerebilirim: Siz, bu tür meseleler üzerinde düşünmeden önce bilginizin sınırlarını iyice öğrenmelisiniz.

İnsanın neleri bilip bilemeyeceğini öğrendiğinizde, bu tür meseleleri boş yere düşünmeyeceksiniz. Bilginizi aşan, kavramayamadığınız şeyleri öğrenmeye çalışmayacaksınız.

Allah'ın varlığı hakkında insanın bilebileceği şey, sadece kainattaki varlıklara bakıp, üzerlerinde düşünerek O'nun var olduğu sonucuna ulaşmaktır. Böylece Allah'ın varlığına inanır. Böylece kainatı Allah'ın sıfatlarının şahidi olarak görür. Bu sonuç da ilim niteliğinde değildir. Sadece aklı bir

tahinin ve galip bir ihtimal niteliğindedir. Bu tahmin ve ihtimali güçlendiren de inanç ve imandır. Fakat bunu ilim seviyesine çıkarabilecek hiç bir araç yoktur.

Düşünün ki, Allah'ın varlığı konusunda ilim sahibi olduğumuzu iddia edemediğimiz halde, bu gerçeğin ayrıntılarını nasıl bilebiliriz? Allah'ın varlığı, çok yüksek seviyedeki bir olgudur. Oysa biz daha hayatın aslımı ve gerçeğini bile bilmiyoruz. Bilim adamları, enerjinin maddenin çeşitli şekillerinde bulunduğunu söylemektedirler. Onlara göre kainat, enerjinin çeşitli maddî şekiller almasıyla oluşmuştur. Fakat biz enerjinin gerçeğini de bilmiyoruz. Enerjiyle maddeye değişik şekiller veren varlığın zâtını da bilmiyoruz. Bu tür konularda "neden" ve "nasıl" gibi sorular üzerinde düşünmek, zihnimizin güç ve imkanları dışında bir şey aramaktan başka bir şey değildir.

Dolayısıyla, bunu düşünmek; ne daha önce, ne de şimdi insanı bir sonuca götürmüştür. Bundan elde edilebilecek tek şey, şaşkınlıktır. Bunları düşüneneğinize, hayatınıza ilişkin, çözümü mümkün olan sorunlar üzerinde kafa yormalısınız.

Şüphesiz Allah'ın var olup olmadığı sorusu, hayatınızla ilgilidir. Varsa, sıfatları nelerdir? O'nunla bizim ilişkimizin niteliği nedir? Bu konularda mutlaka bir görüşümüz olmalıdır. Çünkü, bu konuda bir görüş sahibi olmadan hayatımızı yönlendirmemiz mümkün değildir. Üstelik bir görüş sahibi olabilmek için yeterli imkanımız da var. Fakat "Allah nerede?" sorusu hayatımızla ilgili değildir. Bu konuda bir sonuca varmak da imkanlarımızın dışındadır.

İkinci sorunuzda, "bir insan, gerçek bir insan olabilmek için hangi esaslara uymalıdır?" diyorsunuz.

Bu sorunuzun cevabını bir mektubun sınırlarına sığdırmak mümkün değildir. Ben kitaplarımda bu sorunun değişik boyutlarını detaylı olarak kaleme aldım. Siz öncelikle onları okumalısınız. Meselâ; bu konuda şu eserlerimi okuyabilirsiniz: "Selamet Yolu", "İslâm ve Cahiliye", "İslâm'ın Ahlâk Anlayışı" ve "Hak Din".

Ayrıca "Dini Risaleler" de sizi yeteri kadar yönlendirebilir. [\[171\]](#)

İman-Amel İlişkisi

Soru:

Salih amelin imanın bir parçası olup olmadığı konusu selef alimleri arasında büyük görüş ayrılıklarına ve tartışmalara sebep olmuştur. Ben, Kur'an-ı Kerim'i, hadis-i şerifleri ve Peygamberimizin hayatım elimden geldiği kadar inceledim. İmamların görüşlerini ve dayandıkları delilleri de gördüm. Hatta, bu konuyu büyük hocalara ve görüşleri alınabilecek kişilere de götürdüm. Fakat bir türlü tatminkar bir cevap alamadım.

Bazı çevreler, müslümanlar arasındaki görüş ayrılığını büyütme ve yaygınlaştırmak için bu meseleyi yeniden gündeme getirmektedir. Bunun farkındayım.

Fakat ben tahkik etmek ve gerçeği öğrenmek amacım güdüyorum. Bu meselenin tatminkâr bir çözümünü bulmak istiyorum yalnızca. Beni aydınlatmanızı rica ediyorum.

Cevap:

Salih amellerin imanın bir parçası olup olmadığı meselesinde gereksiz yere tartışma çıkmış ve görüş ayrılıkları doğmuştur.

Bu konunun bir boyutunu, İmam Ebu Hanife'nin görüşleri oluşturmaktadır. İmam Ebu Hanife, kendi içinde tutarlı, makul ve doğru bir anlayış ortaya koymuştur. Fakat karşı çıkanlar, İmam Ebu Hanife'nin işaret ettiği bu birinci boyutu göz ardı etmişler, bir başka boyut üzerinde durarak ona karşı çıkmışlardır.

Bu meselenin ikinci boyutu da İmam Buhari ve diğerlerinin benimsediği görüşlerden oluşmaktadır. Bu görüşler de haktır. Fakat karşı çıkanlar, bu görüşlere de bir başka yönden itiraz etmektedir.

Oysa gerçek ortadadır. Temel anlam açısından iman; kalbin şahitliği ile zihnin tasdikinden başka bir şey değildir. Bu tanımda, amel'e kesin ve açık bir şekilde yer verilmemiştir.

Düşünün ki; bir kişi, herhangi bir şeyi kabul ettiğinde veya bir şeyin doğruluğuna şahit olduğunu söylediğinde neyi kasetmiş olur? Sadece düşüncesini ve inancını mı açıklamış olur? Yoksa aynı zamanda bir ameli de mi kadedir? Bu sözlerin sadece bir düşünce ve inancı açıklamak için söylendiği açıkça görülüyor. Bunları duyan kişi, sadece o kişinin düşüncelerinde bir değişiklik olduğunu anlıyor.

Bu anlamıyla iman, Kur'an-ı Kerim ve hadis-i şeriflerde de geçmektedir.

Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

"*Rasûl, Rabb'inden kendisine indirilene inandı, mü'minlerde.*" [\[172\]](#)

Bu ayetin tefsiri şöyle yapılmıştır;

"*Hepsi Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine inandı. "O'nun elçilerinden hiçbirini diğerinden ayırmayız. (dediler) Ve dediler ki:*

"*işittik, itaat ettik! Rabbimiz (bizi) bağışlamayı dileriz! Dönüşümüz sanadır.*" [\[173\]](#)

Bu tefsire göre imanın gerçeği, bir şeyi kabul etmekten başka bir şey değildir.

Hz. Peygamber (s.a), Cebrail (a.s) kendisine:

"Bana imanın ne olduğunu söyle" dediğinde şöyle cevap vermiştir:

"Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, hayır ve şerre, kadere iman etmendir."

Hz. Peygamberin bu tarifinde iman, "kabul etmek" ve "inanmak" anlamlarında görmekteyiz. Bunun yanında ameli de ayrıca belirtmemiştir.

Bu yüzdendir ki, alimler şu meselede görüş birliği sağlamıştır: Bir kişi, İslâm'ı kabul edip müslüman olduktan sonra ani bir kazayla ölse ve namaz, oruç gibi hiç bir ibadeti yapamasa, iman üzere ölmüştür; küfür üzere değil.

Bu, meselenin bir boyutudur. Bunun doğru olmadığını kimse söyleyemez.

İkinci boyutu ise, bir kişinin inancının davranışlarına yansımadır. Bir kişi, herhangi bir şeyi kabul ettiğini söylediği zaman, bu inancının amel

ve davranışlarına da yansımaları bekleriz. Her insanın aklı, bir şeyi kabul eden kişinin amel ve davranışlarına bu inananın yansımaları gerektirir. Aksi takdirde, herkes, o kişinin inandığını iddia ettiği şeyi gerçekte inkar ettiğini söyleyecektir. Zaten dünyadaki inanma ve inandırma işi, sadece bir şeyi sözde kabul ettirmek için değil, bu inancın bazı pratik gereklerini de yerine getirebilmek için yapılıyor. Her akıl sahibi, bir şeyi kabul eden kişiden, inandığı o şeyin gereklerini de yerine getirmesini beklemektedir. Meselâ; birisini içki içmeden vazgeçmesi için ikna ederken pratikte de içki içmemesini istiyorsunuz demektir. Bunu, sadece içkinin bir kötülük olduğuna inandırmak için yapmıyorsunuz. Bir kişi, içkinin gerçekten kötü bir şey olduğuna inandığını söylerse, herkes onun bir daha içki içmeyeceğini düşünür. Hatta, o kişi tekrar içki içerse, herkes onun sözünden döndüğü kanaatine varacaktır.

Aynı durum, Allah'ın dini için de geçerlidir. Allah ve Rasûlünün (s.a) insanlara bazı gerçekleri kabul ettirmekten amaçları, sadece bir şeyi kabul ettiklerine dair söz almaktan ibaret değildir. Kabul ettirmelerinin amacı, inananların ahlâk, amel ve davranışlarına, hatta ferdi ve sosyal hayatlarına da inançlarını yansıtmaktır.

Allah Teâlâ Kuranda, Hz. Peygamber de (s.a) hadislerinde imana davet etmenin amaçlarını ve imanın tezahür ve sonuçlarını açık bir şekilde ifade etmişlerdir. Bunlar, hayatın icapları niteliğini taşımaktadır. Allah Teâlâ ve Hz. Peygamber (s.a) imanın söz konusu tezahür ve sonuçlarını sadece ifade etmekle kalmamış, açıkça bunların ortaya çıkmamaları veya aksi davranılması durumunda, o kişinin mümin sayılmayacağı da belirtilmiştir. Her ilim sahibinin de bildiği gibi, Kitap ve Sünnet bunun örnekleriyle doludur. Bütün bunlar, iman ile amel arasında ayrılmaz bir bağlantı olduğunu açıkça göstermektedir.

"Amel, imanın bir parçasıdır" ifadesi doğru değilse, "amel, iman gereğidir" diyebiliriz.

Şüphesiz ihtiyatlı fakihler, açık bir küfür işareti bulunmadığı takdirde, sadece bir amelin terkinin kafirlikle ithamdan kaçınmışlardır. Fakat bunun asıl nedeni, bir müslümanın pratikte gayri müslim gibi yaşamasının, imandan yoksun olduğu ihtimalinin yanısıra, gaflet içinde olması veya kendisinde bir takım zaafın bulunması ihtimalini de içeriyor olmasıdır. Açıkça ispatlanmadıkça hiç kimse için bu iki ihtimalden biri ileri sürülemez. Dolayısıyla, sadece amelsizliğe dayanarak birini tekfir etmek ihtiyata aykırıdır. Fakat her şeyi bilen Allah (c.c) her insanın içinde bulunduğu gerçek durumu da bilir. İmandan yoksun, amelsiz biri elbette kafirdir. Bunu da yalnızca Allah bilir. Çünkü açık bir delil ortada olmadığı sürece amelsiz kişinin kâfir olup olmadığı hakkında hiç kimse fetva veremez ve böyle bir karara varamaz.

İman ile amel arasındaki ilişkinin gerçeği işte budur. Bu gerçeği anlayamayanlar, durmadan acayip şeyler ekleyip çıkarmaktadır. Kimisi, amelsiz müslümanları hiç çekinmeden kâfir saymaktadır. Oysa amelsizliğin başka nedenleri de olabilir. Zaten bu ihtimal daha da güçlüdür. Kimisi de bütün amelsiz müslümanlara, imanla birlikte cennet müjdesini de vermektedir. Oysa bu tavır açıkça günahkârlığa teşviktir. Her insan bunun hesabını

vermekten korkmalıdır. [\[174\]](#)

Bir Gencin Birkaç Sorusu

Soru:

1. İbadetlerimizin eksiksiz olup olmadığını ve kabul olunup olunmadığımı nasıl bilebiliriz?

Kur'an-ı Kerim'in ve hadis-i şeriflerin bazı ifadelerinden, birçok kişinin oruç tutmaktan açlık ve susuzluktan başka bir şey elde edemeyeceğini, namaz kılmaktan da elinde rüku ve secdeden başka bir şey olmayacağını öğrenmekteyiz. Yine, ibadet eden bir kişinin, kendisini iyi ibadet eden bir kul sanarak sevinmesi, ibadetini boşa çıkarmaktan öte şirke düşmesine bile sebep olabilmektedir. Aynı şekilde, ibadeti boşa götüren hususlarla ilgili ayet ve hadisler bizi ümitsizliğe sevk etmektedir.

Bir insan, ibadetlerindeki eksiklikleri tamamlamaya çalışsa ve bildiği kadarıyla tamamladığı halde ibadetlerini boşa çıkaran bazı eksiklikler kalsa, durumu ne olacak?

İslâm'ın mizacı, bizlerde beşerî zaafı olduğu sürece icaplarını tam olarak yerine getirmeyi imkansız gösterecek kadar hassastır.

2. Teveccüh ve kalbi huzurun eksik olması halinde namaz boşa mı gider? Bu eksiklikleri nasıl giderebiliriz?

Arapça bilmemekten dolayı çok huzursuzluk duyuyorum. Her müslümanın Arapça bilmediği takdirde aynı huzursuzluğu taşıması gerektiğine de inanıyorum. Çünkü biz ana dilimizle düşünürken, bilmediğimiz başka bir dille de namaz kılıyoruz. Ayetlerin meallerini ezberleyip düşünsek bile, zihnimizi ana dilimizle düşünmekten kurtaramıyoruz.

3. Yalnızca Allah'ın rızasını kazanmak için yapılan amellerin mükâfatını bizzat Allah Teâlâ vaad etmiştir. Meselâ; bir fakire acıyarak yardım etmek ve bunu yaparken o fakiri memnun etmek veya gelecekte ondan bir menfaat elde etmek düşüncesi de taşımasak, bu hareketi yalnızca Allah'a yakınlaşmanın bir aracı olarak görsek, acaba bu şirk midir? Çünkü o fakire yardım etmeye bizi sevkeden ilk etken, kalbimizdeki merhamettir. Bir yerde siz de belirtmişsiniz: Millete hizmet ederken milliyetçilik ön plâna çıkarsa, hizmet olarak yaptığımız bütün işler ibadet olmaktan çıkar.

4. "Hicâb" isimli eserini okumuş olmama rağmen bazı kuşkularım az da olsa hâlâ devam ediyor. İçinde bulunduğu şartlar ve ekonomik kaynaklarının nikahlanmasını imkansız kıldığı bir kişi, günümüz ortamında kendini kötülüklerden nasıl kurtarabilir? Bu soruya hemen hemen herkes olumsuz cevap vermektedir. Bir tarafta bozuk bir ortam, diğer tarafta da İslâm'ın göz ve kulağı korumaya ilişkin hükümleri var. Bu durumda, nerede ne yapacağımızı bilemiyorum. Sonra zihnimizden kötü düşünceleri nasıl atacacağız? Her şeyden önce, insanın elinde olmadan her şey aklına gelebiliyor. Bunların önüne geçmeye çalışıldıkça da zihinde çatışma ortaya çıkıyor. İnsanın kendi içinde çatışmaya girmesi de oldukça kötü bir durumdur. İnsanın kendine hakim olabilmesi için de maalesef ortam müsait değil. Yaşadığımız çevrede pek çok kötülük kaynağı var. Bu durumda nefsimize karşı savaşa girmek, şahsiyetimizi öldürmekten başka bir şey değil. Tıp fakültesinde bu yıl doktorasını tamamlayacak olan bir arkadaşımız, bu durumda çözüm olarak masturbasyonu öneriyor. Psikologlar da aynı yönde görüş beyan etmişlerdir.

Mecbur kaldığımız takdirde, bu görüşe dayanarak masturbasyon yapmanın günahlık derecesi nedir? Büyük günahsa, lütfen bize doğru yolu gösterin.

Sorularımızı cevaplarken insan psikolojisini göz önünde bulunduracağımızı umuyorum.

Cevap:

Kuşkusuz İslâm'ın oldukça hassas bir mizacı vardır. Fakat Allah Teâlâ hiç kimseyi gücünün ve istidadının üstünde bir şeyle mükellef kılmamıştır. Kuran ve Sünnet 'te'beyan edilen hususlar, ibadetleri güçleştirmek amacını gütmemektedir. Aksine bunlar, insanın dikkatini bir takım eksiklikler üzerinde toplamak için belirtilmiştir. Böylece insanlar ibadetlerim amacına uygun bir şekilde yerine getirebilmektedirler. İbadetlerin asıl ruhu, Allah'a bağlılık, ihlas, takva ve ihsan'dır. Bu ruhu canlandırmalısınız. Aranızda bu havayı estirmelisiniz. Riyadan, fisktan ve bile bile Allah'ın emirlerine karşı gelmekten çekinmelisiniz. Allah Teâlâ size, ibadetlerinizde ne dereceye kadar Allah'ın rızası ve itaat duygusunun bulunduğunu bildirecektir. İbadetlerinizi fisktan, gûnahtan ve riyadan ne kadar uzak tuttuğunuzu da bildirecektir. Siz bu şekilde nefis muhasebenizi yaptıkça, ibadetleriniz de Allah'a has olacak ve ondan nefsiniz de tatmin olacaktır. Başlangıçtaki eksikliklerinizden dolayı umutsuzluğa kapılıp, ibadetlerinizi terk etmemelisiniz. İhlasla çabalarınızı sürdürmelisiniz. Bilmelisiniz ki, şeytan sürekli Allah'a ibadette eksiklik olduğu endişesini doğurmaktadır. Şeytan bu yolla, sizleri Allah'a ibadetten alıkoymak istemektedir. Hayra yönelenleri aldatmak için başvurduğu oldukça eski ve son derece gizli bir hilesidir bu. Şeytan, insanları hakla da sapıtılabilmektedir. Fakat hiç bir insan, bütün bu çabalarına rağmen ibadetlerinin kabul olup olmadığını bilme imkanına sahip olamamıştır. Bunu yalnızca kendisine ibadet edileli Allah Teâlâ bilir. Zaten ibadetleri kabul ya da reddedecek olan da O'dur. Her zaman Allah'ın gazabından korkmalısınız. Sürekli O'nun fazlını ummalısınız. Mümin, sürekli umut ile Allah korkusu arasında bulunur. Korku, insanı daha çok ibadet etmeye yöneltiyor. Umud da, Allah Teâlâ hiç kimsenin mükâfatını boşa çıkarmayacağından, insanları belli oranda tatmin ediyor.

2. Teveccüh ve kalbi huzurun eksikliği, elbette namazda bir takım eksiklikler doğuruyor. Fakat bilerek yapılan teveccühsüzlükle, bilmeyerek yapılan arasında fark vardır. Bir kişi namaz sırasında bilmeden teveccühsüzlük yaptığını anlayıp da hemen Allah'a yönelirse, bu durumda günah yoktur. Bilerek böyle yapmak ve namazda başka şeyleri düşünmek, namazı faydasız hale getirir.

Arapça bilmemekten kaynaklanan huzursuzluğunuzu, mümkün olduğu kadar, namazda okuduğunuz sure ve ayetlerin anlamlarını da öğrenerek giderebilirsiniz. Bunun dışında başka bir şeyle de Allah Teâlâ sizi sorumlu tutmayacaktır. Çünkü böylece, Allah ve Rasûlü'nün emirlerini yerine getirmiş olmanızdır.

Namazı kendi dilinizde kılmakla emrolunsaydınız ve buna rağmen siz anlamını bilmediğiniz halde Arapça olarak namaz kılsaydınız, bu durumda böyle bir huzursuzluk haklı olarak doğacaktı ve siz bundan sorgulanacaktınız da.

3. Üçüncü sorunuz yeterli açıklıkta değil. Fakir ve düşkün birisine yalnızca Allah'ın rızasını kazanmak için yardım ederseniz, bu filiniz açıkça Allah'ın rızasını kazanmak için olacağından bunda ne gibi şirk unsuru olabilir ki? Bu meseledeki sözümünden nasıl olumsuz bir anlam çıkarıyorsunuz? Sizi bu harekete merhametiniz sevk etmektedir. Yaptığımız şey de Allah'ın sevdiği ve hoşnut olduğu bir iştir. Aynı şekilde Allah'ın razı olduğu bir biçimde milletinize hizmet ederseniz, bu da bir ibadet sayılacaktır. Ben sadece Allah'ın razı olmadığı işlerin millet için yapılmasına karşıyım. Ben, Allah'ın razı olmadığı şekilde yapılan hizmetlerin, her kime ve her ne surette yapılsa yapılsın, karşısındayım.

4. Biz de yıllardan beri günümüzdeki bozuk ve kötü ortama karşı topluca mücadele edilmesi gerektiğini vurgulamaktayız. Dördüncü sorunuz da, bu temel meseleyle ilişkindir. Şüphesiz günümüzdeki ortam, insanların doğru yolda yürümelerini güçleştirmektedir. Fakat bu durumu bahane ederek ahlâkî serbestliği seçmek de bunun çözümü olamaz.

Bu mesele şu şekilde bir çözüme kavuşturulabilir: Ortam ne şiddette kötüyse, siz de aynı şiddette, hatta daha fazla duyarlı olup ona karşı mücadele etmelisiniz. Gençleri etkileyen ve galeyana getirip kötü yöne sevkeden şeylerden kaçınmalısınız. Meselâ; sinemaya gitmek, açık saçık resimlere bakmak, kadın-erkek bir arada oturan bir topluluğa katılmak, tesettürlü kadınlara bakmak veya onlarla oturup sohbet etmek. Bunun dışındaki mecburi durumlar, sizleri Allah korkusunu aşmaya zorlayamaz. Belki de sizin doktor arkadaşınız, zinanın insanîyet, medeniyet ve ahlâk açısından ne kadar fesat edici bir şey olduğunu bilmemektedir. Bunu bilseydi, topluma karşı böylesine ciddi bir suçu işlemeyi tavsiye etmezdi. Söz konusu arkadaşınız bir kişiye, intikam duyguları dayanılmaz bir hal alınca birisini öldürme tavsiyesinde bulunabilir mi? Veya bir şeyi çok isteme durumunda hırsızlık yapılabilir tavsiyesi yapabilir mi? Bunları caiz görmüyorsa, şehvî duyguları tatmin etmek için zina tavsiyesinde bulunmaya nasıl cesaret edebiliyor? Oysa zina da hiç bir zaman cinayet ve hırsızlıktan daha hafif bir suç değildir. Siz bu suçun ciddiyetini anlamak için

[\[175\]](#)

"Hicâb" adlı kitabımın "Zinanın Sosyal Zararları" adlı bölümünü tekrar okumalısınız.

İslâm Toplumunda Münafıklar

Soru:

Başlangıcından beri, küfür ve nifak denen iki cepheden İslâm'a karşı saldırılar yapılmaktadır. Fakat münafıklar, kafirlerinkinden daha kötü bir düşmanlık sergilemiştir. Çünkü münafıklar, İslâm'ın gölgesine sığınarak müslümanlara zarar vermektedir. Bu yüzden olsa gerektir ki kafir de, münafık da cehennemde yanacak olmalarına rağmen, münafığın cezasının daha fazla olacağı bildirilmiştir:

"Doğrusu ikiyüzlüler, ateşin en aşağı tabakasındadırlar. Onlar için hiçbir yardımcı bulamazsın." [\[176\]](#)

"Ey peygamber! Şu münafıklar için mağfiret duası etmen de, etmemen de birdir. (Değişen bir şey olmaz.) İstersen onlar için yetmiş kez mağfiret duası et Buna rağmen Allah Teâlâ hiç bir zaman onları affetmeyecektir. Bu, gerçekten onların Allah'a ve Rasûlü'ne (karşı) küfretmeleri

dolayıdır. Allah fasıklar topluluğuna hidayet vermez." [\[177\]](#)

Allah (c.c) münafıkların yaklaşık altmış çeşit özelliğini saymıştır. Bunları göz önünde bulundurursak, Pakistan'daki pek çok müslümanı münafık olarak saymak gerekecektir.

Şüphesiz günahkâr müslümanlar münafıklar zümresine girmezler. Münafık ile günahkâr müslüman arasındaki fark, günahkâr müslümanın insan olması hasebiyle, günah işlemesi durumunda hemen Allah'ı ve âhîret gününü hatırlayıp, korkmasıdır. Günahkâr müslüman ihlasla tevbe eder ve en kısa zamanda kendini ıslah etmeye çalışır. Münafık ise bunun aksine işlediği kötü işlerden dolayı pişman olacak yerde, bunu bilerek sürdürür.

Şüphesiz sizin gözlem ve araştırmalarınız çok geniştir. Lütfen günümüzde müslüman olduklarını iddia eden insanlar arasındaki münafık, günahkâr ve niittakilerin oranlarının ne olduğunu bize bildiriniz. Ayrıca bu oranın size ne düşündürdüğünü de açıklayınız mı?

İkinci sorum da münafıklar zümresi ile müslümanların birbirlerine karşı davranışlarıyla ilişkilidir. Kur'an-ı Kerim'e göre münafıklar İslâm cemaatinin dışındadırlar. Çünkü Cenab-ı Allah şöyle buyurmaktadır:

"Münafıklar, yemin ederek cemaatinizden olduklarını söylerler. Oysa onlar sizden değildir." [\[178\]](#)

Bu kadarla da kalmıyor. Münafıklar, İslâm milletinin de dışındadırlar. Dahası münafıklar, müslümanların apaçık düşmanıdırlar:

"Sen onları gördüğün zaman cüsseli yapıları senin beğenini kazanmaktadır. Konuştukları zaman da onları dinlersin. (Oysa) sanki onlar, (sütun gibi) dayandırılmış ahşap kütük gibidirler, (Bu dayanıksızlıklarından dolayı da) her çağrıyı kendileri aleyhinde sanırlar. Onlar düşmandırlar, bu yüzden onlardan kaçınıp sakın. Allah onları kahretsin, nasıl da çevriliyorlar." [\[179\]](#)

Bu âyet-i kerime, münafıkların İslâm milletinin düşmanı olduğunu bildirmektedir. Bu nedenle, din düşmanı olan münafıklardan müslümanların ayrılması gerekmektedir.

"Bu münafıklardan yoldaş ve dost edinmeyin. Onlardan hiç bir kimseyi dost ve yardımcı görmeyin." [\[180\]](#)

Bu dışlamaya, mutlaka, münafıklarla akrabalık bağları kurmamak da girer. Allah Teâlâ, bu ayırma ve dışlamanın mahiyetini de açıklamıştır:

"Ey Peygamber! Allah'tan sakın. Kâfirlere ve münafıklara itaat etme. Hiç şüphe yok ki Allah bilendir; hüküm ve hikmet sahibidir." [\[181\]](#)

Demek ki müslümanlar, ne namazda münafıklara uyabilir, ne de siyasette onların önderliğim kabul edebilir.

Dışlamanın bir başka şekli de şöyledir:

"Ve onlardan ölen birine asla namaz kılma, onun kabri başında durma. Çünkü onlar Allah'ı ve Rasûlü'nü tanımadılar, yoldan çıkmış olarak öldüler." [\[182\]](#)

Bir müslüman olarak sizin münafıklardan ayrılma ve onları dışlama konularındaki görüşleriniz nedir? Azınlıkta olan müslümanlar, çoğunlukta olan münafıkları dışlamak mı? Yoksa kesin deliller elde edene kadar münafıklarla ilişkide biraz müsamaha yapılabilir mi?

Cevap:

Müslümanlar arasında hangi zümrenin ne oranda olduğunu belirlemek oldukça zordur. Fakat benim tahminim ve gözlemlerime göre, siz müslümanların çoğunluğunu münafik olarak nitelemekte abartmaya gitmişsiniz. Şüphesiz salih ve mümin insanların azlığı hissedilmektedir. Bizim ahlâkî ve maddî geriliğimizin asıl nedeni de budur. Fakat bizde münafıklar çoğunlukta değildir. Bizim insanımızın çoğu bilgisizlik yüzünden ya cahiliyet içindedir, ya da eğitim ve dini sistemin olmaması nedeniyle imanları zayıf kalmıştır. Bunlar, günahkârlıklarını farkedip hissettikleri halde, bir türlü yaşadıkları cahili hayattan kurtulamıyorlar. Elbette aramızda münafıklar da var. Fakat münafıklar sayı olarak çok azdır. Bunlar genellikle halk içinde değil de yüksek tabakalarda bulunmaktadır. Gerçek bir İslâmî sistemin uygulamaya konulmasında bütün umudumuz, milletimizin büyük bir çoğunluğunun münafik olmaması ve gerçekten İslâm'a inanıyor oluşlarıdır. Milletimiz, sadece eğitim, öğretim ve dini düzenlemeye ihtiyaç duymaktadır. Bu yüzdendir ki, biz bu eksikliğimizi giderdiğimiz takdirde, münafıkların sonunda yenilgiye uğrayacaklarını ve gerçek bir İslâm düzeninin, Allah dilerse, yeniden ihya edileceğini bekleyebiliriz. Aksi takdirde, eğer çoğumuz münafıksak, tüm umudumuz boşa çıkacaktır.

Bu noktadan sonra hiç bir umut ışığı kalmamaktadır. [\[183\]](#)

İyiliğin Önünde Niçin Engeller Var

Soru:

Bir yıl öncesine kadar her türlü günahı işlemekteydim. Fakat dünyanın her türlü kolaylığı da elimdeydi. Hiç kimseye de borçlu değildim. Kimseye muhtaç da değildim.

Şu anda her türlü kötülük ve günahın elimi eteğimi çektim ve iyiliğe yöneldim. Görüyorum ki, bütün kolaylıklar elimden çıkıp bir anda yok oldu. Hatta ekmeğin parasına dahi muhtacım.

Şunu öğrenmek istiyorum: İyilere neden dünya dar geliyor? Bu doğruysa, neden iyiliğe yonelinesin? Bu durum benim için bir smavsa, çok erken sınava çekildim. Şimdi ben amacıma nasıl ulaşacağım?

Cevap:

Bütün bir samimiyetimle, içinde bulunduğunuz durumda, duygularınızı saygıyla karşılıyorum. Kalbinizi kesinlikle kırmak istemiyorum. Fakat sorunuzun doğru cevabı, sizin gerçekten bir sınavdan geçiyor olmanızdır. Amacınıza ulaşmak için en iyi yol, sadece Allah'a ve ahirete olan imanınızı daha da güçlendirerek sabırla yolunuza devam etmenizdir.

Bu konudaki problemlerinizi giderebilmeniz için ben sadece bir kaç işaret vermekle yetineceğim..

Günümüzde kötülük yolunun kolay, iyilik yolunsa zor görünmesinin en büyük nedeni, ülkemizin ahlâkî, insani, medeni, ekonomik ve siyasî ortamının çarpıklığıdır. Bu ortamın meydana getirdiği birçok sebep kötülük yolunda yürüyenlere yardımcı olmakta ve iyilik yolunu seçenlere de her an engel teşkil etmektedir. Allah'ın salih kulları bu durumu değiştirirlerse ve onların çabalarıyla doğru bir sistem kurulursa, Allah dilerse, iyilik yolu kolay ve kötülük yolu zor olacaktır. Böyle bir zaman gelene kadar elbette herkes bir takım zorluklarla karşılaşacaktır; özellikle de bu kötü ortamda güzellik ve fazilet yolunu seçenler.

Çünkü, iyiliğin yapısında zorluğun bir boyutunu da içerdiği ve kötülüğün de özünde kolaylığın bir yanını bulundurduğu bilinen bir gerçektir. Ortam ne kadar elverişli olursa olsun, siz yükseğe çıkmak için bir yere kadar zorluklarla karşılaşacaksınız. Fakat alçalmak için hiç bir çaba gerekmiyor. Sadece sinirlerinizi gevşetip, yuvarlanırsanız; bütün yol kendiliğinden katedilecektir.

"İyilik yapanlara hayat dar gelecekse, neden iyiliğe yönelinsin?" diye soruyorsunuz. Ben de size, iyilere her türlü kolaylık ve rahat verilseydi, kötülerin başına da felaketler ve musibetler yağsaydı, hangi ahmak iyiliği bırakıp da kötülüğe yönelirdi, diye sormak istiyorum. Bu durumda, başarı kolay ve başarısızlık da zor olacaktı. Mükâfat ucuz, ceza pahalı olacaktı. Ödül bedava olacaktı. Ama azap için çalışmak gerekecekti. Bu durumda şu imtihan dünyasına insan göndermenin ne anlamı ve ne faydası olacaktı? Bu durumda iyi insanların yaptıkları iyiliğin bir değeri olacak mıydı? Böyle olsaydı, cehenneme gidenler cennete gidenlerden daha fazla ve daha değerli olacaktı. Bu sorunuz bir başka açıdan da tuhaf görünüyor. Siz belki de insanları doğru yola getirmekle Allah Teâlâ'nın bir zorluğu kolaylaştırdığını hiç düşünmüyorsunuz. Bu yanlış anlama nedeniyle, neden doğru yolun zorluklarının seçileceğini soruyorsunuz. Fakat, sizin doğru yola girmenizin faydası Allah'a değil; sizedir.

Allah Teâlâ insana iki yol vermiş ve tercihi de kendisine bırakmıştır.

Birincisi: Hayatın birkaç günlük rahatlıklarına karşı ahiretin ebedî azabı.

İkincisi: Ahiretteki sınırsız rahatlık ve mutluluğa karşı dünyada dini ve ahlâkî sınırlamalara uymakta karşılaşılan zorluklar.

İnsanlar isterlerse birinci yolu seçebilirler. Topluca bu hatayı işlerlerse, Allah Teâlâ bundan hiç bir zarar görmez. Hiç bir insanın doğru yolu seçmesinde de Allah'ın herhangi bir menfaati yoktur. Allah'ın buna ihtiyacı da yoktur. [\[184\]](#)

Tasavvuf Ve Şeyh Olgusu

Soru:

Davanızı büyük bir samimiyetle araştırdım. Selefî olduğum halde, kendimi sizin Cemaat-i İslâmî'nin küçük bir hizmetçisi ve yardımcısı sayıyorum. Elimden geldiğince de davanızı ve davetinizi yaymaya çalışıyorum.

Bugünlerde tasavvuf ve şeyh olgusuna ilişkin yazılarımızı okuyunca bende bazı kuşklar oluştu. Siz, Acem bid'atlerine "mubah" diyorsunuz. Oysa şimdiye kadarki yayınlarınızda tasavvuf ve şeyh olgularını reddediyordunuz. Halbuki davamızın ve davetimizin temel hedefi, dinin ayağa kaldırılması (ikamesi) dir. Biz, bir tek bid'ati bile kabul etmiş olsak, bu, bütün bid'atlerin cemaatimize sızmasına izin vermek anlamına gelir.

Lütfen, Kitap ve Sünnet ışığında tasavvuf ve şeyh olgularına ilişkin görüşlerinizi açıklayın. Tercüman'ul Kur'an da bu konuya da yer vereceğinizi umuyorum.

Cevap:

Bu mesele hakkındaki diğer yazılarımı da okusaydınız, herhangi bir ifademden dolayı bu tür kuşklara düşmezsiniz. Herşeye rağmen ben, sorularımıza mümkün olan açıklıkta ve kısaca cevap vermeye çalışacağım.

1. Tasavvuf, tek bir şeyin adı değildir. Pek çok şeye bu ad verilmiştir. Bizim kabul ettiğimiz tasavvuf başka, reddettiğimiz tasavvuf başka bir şeydir. Ayrıca, ıslah etmek istediğimiz tasavvuf da daha başka bir şeydir.

Bir de İslâm'ın ilk döneminde karşılaştığımız tasavvuf var. Bunu Fudayl b. İyad, İbrahim Edhem, Maruf Kerhî vs. gibi kişiler temsil ederlerdi. Bunların İslâm'dan ayrı bir felsefeleri ve yaşayış tarzları yoktu. Bunların tüm düşünce ve amelleri Kur'an ve Sünnet'e uygundu. Gayeleri, İslâm'ın da gayesiydi:

"Oysa kendilerine, dini yalnız Allah'a hâlis kılarak, Allah'i birleyenler olarak O'na kulluk etmeleri, namazı kılmaları, zekatı vermeleri emredilmişti, işte doğru din budur." [\[185\]](#)

Bu tasavvufu biz de tasdik ediyoruz. Hatta tasdik etmekle kalmayıp; bunu yaşatmak ve yaymak istiyoruz.

İkinci bir tasavvuf anlayışı daha vardır ki içine değişik bâtil inançlar ve felsefeler karışmıştır. Buna hristiyan rahiplerinin ve hint fakirlerinin felsefeleri girmiştir. Ayrıca bu tür tasavvufta pek çok müşrik düşüncesi ve amelleri de vardır. Bu bâtil tasavvufa göre, şeriat, tarikat ve marifet ayrı ayrı şeylerdir. Bunlar birbirlerinden hemen hemen kopuk, hatta birbiriyle çelişir durumdadır. Bu tasavvufa suluk eden insan, Allah'ın yeryüzündeki halifesi olma'a değil de, başka amaçlara yönelik görevlere hazırlanıyor. Biz bu tür tasavvufu reddediyoruz. Bize göre bâtil tasavvufu yok etmek, en azından modern cahiliyeyi yok etmek kadar gereklidir.

Ayrıca üçüncü olarak her iki tasavvuf çeşidinin özelliklerini de kendinde taşıyan bir tasavvuf türü daha vardır. Bu tasavvufu, bir çok ilim sahibi büyüklerimiz düzenlemiştir. Bu büyüklerimiz iyi niyetli olmalarına rağmen kendilerini geçmişteki ve dönemlerindeki etkilerden koruyabilmiş değillerdi. Bunlar, İslâm'ın asıl tasavvufunu anlamaya ve bunu cahili tasavvufun etkilerinden kurtarmaya çalıştılar. Böyle olmakla birlikte onlar da uygulamada bazı dış etkilerden korunamamışlar ve bu nedenle de yaptıklarının Kur'an ve Sünnet'e aykırı olduğunu görememişlerdir. Ayrıca bu üçüncü tür tasavvufun amaç ve neticeleri de İslâminkinden hemen hemen farklıdır. Bu tasavvufun amacı insanı yeryüzünde Allah'a halife olarak hazırlamak değildir. Kur'an-ı Kerimin:

"Böylece sizi orta bir ümmet yaptık ki, insanlara şahid olasınız, Peygamber de size şahid olsun." [\[186\]](#) diye belirttiği bir insan olarak hazırlamak da değildir. Bu tür tasavvuf, sonuç olarak ne dini bütün boyutlarıyla anlaşılır kılıyor, ne dini ayakta tutma ve yaşatmayı amaçlıyor, ne de İslâm'a hizmete gerçekten ehil olan insanlar yetiştiriyor.

Biz, bu üçüncü tür tasavvufu ne tamamen kabul ediyoruz, ne de tamamen reddediyoruz.

Bu üçüncü tür tasavvufa girenlerden, büyük şahsiyetlere olan saygıyı bir yana bırakarak bu tasavvufu Kur'an ve Sünnetin kriterinden geçirmelerini ve yanlışları düzeltmelerim özellikle rica ediyoruz. Ayrıca bu tasavvufun Kur'an ve Sünnet'e ters düşen yönlerim görüp karşı çıkanlara eleştiri hakkı versinler ve boşu boşuna onlarla alay etmesinler. Zira tasavvuf, Kur'an ve Sünnet gibi asıl kaynaktan biri olarak kabul edilemez.

2. Şeyh olgusuna ilişkin görüşlerimi kısaca şu şekilde ifade edebilirim: Bu konuya iki türlü yaklaşımda bulunulabilir.

Birincisi: Bir insanı şeyh kabul etmeyi ve onunla rabîta yapmayı bir insanı dost edinmek ve onu hayalinde canlandırmak gibi herhangi bir fiil olarak görebiliriz.

İkincisi: Şeyhi ve onunla rabita yapmayı Allah'a yaklaşma aracı olarak görebiliriz.

Birinci yaklaşım, şeyh ve rabita olguları ve sadece bu fiillerin caiz olup olmadıkları açısından sorgulanabilir. Bir insanı şeyh edinmek ve onunla rabita yapmak herhangi bir fiil olarak niyete göre caiz de olabilir. Caiz olmayabilir de.

Caiz kılan veya kılmayan niyetler üzerinde İslâm alimleri durmuşlardır. Niyetin bir türünü hakim Abdurrahşid Mahmud bir yazısında açıklamıştır. Bu niyeti göz önüne alırsak, şeyh veya rabita olgularına haram demekten başka bir çaremiiz yoktur. İkinci tür niyeti ise alim Zafer Ahmed açıklamıştır. Bu niyeti göz önünde bulundurursak da bunlara kolay kolay caiz değildir diyemeyiz.

Bu durum tıpkı şu olaya benzemektedir: Bir kişiyi yabancı bir kadına bakarken gördüğümde, ona nedenini sorsam, o da bana nefesine uyararak duygularım tatmin etmek için baktığını söylese, ben de zorunlu olarak yaptığı işin caiz olmadığını söylerim. Aynı durumdaki bir başka kişi, bakış nedeni olarak bu yabancı kadınla nikahlanmak istediğini belirtirse, ben de yine mecburen caiz olan bir iş yaptığını söylerim. Çünkü; öne sürdüğü neden İslâm hukuku açısından geçerlidir; yanlıştır denemez.

Şeyh ve rabita olayının ikinci türüne gelince: bunların kesinlikle caiz olmadığı ve yanlıı oldukları konusunda hiç bir zaman şüphem olmamıştır. Ne kadar büyük bir şahsiyeti şeyh edinirse edinsin ve ne kadar büyük bir şahsiyeti rabita yaparsa yapsın, o kişi yanlıı ve caiz olmayan bir iş yapmış olur.

Bu konuda ben şunu söylüyorum: Allah ve Rasûlü, Allah'a yakınlaşmanın yollarını açık bir şekilde bizlere göstermiştir. Biz neden bu yollarla yetinmeyelim? Zaten saptırılmış olan yolları neden seçelim? Bu yollarda küçük bir dikkatsizlik, insanı kesin ve açık dalâlete götürebilir.

Bu konuda prensip olarak, "başka pek çok meselelerde kullandığımız yolları neden nefsin arındırılması ve Allah'a yaklaşma meselesinde de kullanmayalım?" demek yanlııdır. Çünkü dinin bu iki alanı birbirinden ayrı özelliklere sahiptir.

Bu alanlardan birisi, Allah'a bağlılıkla ilişkilidir. Diğeri de o insanlara bağlılıkla ilişkilidir. Birincisinde biz, temel ilke gereği Allah ve Rasûlü'nün belirttiği ibadetler ve usuller ile yetinmeliyiz. Bunlarda bir ekleme ve çıkarma yapma yetkisine sahip değiliz. Çünkü İslâm'da, Allah'ı tanımak ve O'na yaklaşmak için Kur'an ve Sünnet'in dışında başka bir yol yoktur. Bu konuda yapılan her ekleme veya eksiltme bid'at olacaktır ve her bid'at dalâlettir. Burada "her yasaklanmamış şey mubahtır" usulü işlemez. Çünkü, kıyasla çıkarılacak her sonucun esası, dayanağı, Kur'an ve Sünnet'te bulunmak zorundadır.

Fakat ikinci alanda mubah kapısı açıktır. Verilen hükme itaat edilmelidir. Yasaklardan kaçınılmalıdır. Hüküm verilmeyen bir şey için benzer bir hükümden kıyas yapılabilir. Kıyas yapma imkanı yoksa, İslâm'ın genel usulüne göre mubahlardan İslâm'ın mizacına uygun bulunan şeyler kabul edilebilir. İnsanlar arasındaki ilişkiler alanındaki özgürlükler de gösteriyor ki İslâm'da dünya , insan ve dünyevî işler için aklı ve ilmî imkanlar vardır; biz insanlar Kur'an ve Sünnet ışığında hayrı serden ve doğruyu yanlııdan ayırabiliriz. Fakat bu özgürlükler yalnızca bu alanla sınırlı kalmak zorundadır.

Söz konusu özgürlüğü Allah'a bağlılık alanına kaydırarak ve "yasaklanmamış şeyleri mubah görerek" Allah'a yaklaşmanın kıyas yoluyla yeni yeni usullerini icat etmek doğru değildir. Hristiyanlar da bu hataya düşerek ruhbaniyet yoluna koyulmuşlardır. Kur'an bunu kınamıştır. [\[187\]](#)

Fert Ve Toplum Çatışması

Soru:

Fert ve toplum arasındaki ilişkilerle ilgili olarak aşağıdaki görüş İslâm açısından ne oranda doğrudur?

"Arı, karınca ve diğeri böceklerin aksine insan sadece kendi hayatını yaşamak için topluma gelmiştir. O daha çok bir ferttir. Gruplar halinde yaşama huyuna da sahiptir. Fert ile toplumun bitmez çatışmasının sırrı da işte budur. Hiç bir din bu uyumsuzluğu yok edebilecek güçte değildir. Çünkü bu çözülebilecek bir düğüm değildir. Zaten Kuran-ı Kerim'de de şöyle belirtiliyor:

"Biz insanı ahsen-i takvim üzere yarattık." [\[188\]](#)

Ayrıca bu konuda şu ayet de var:

"Biz insanı büyük meşakkatte yarattık." [\[189\]](#)

Bana göre bu ayetlerin en iyi tefsiri şu şekilde yapılabilir: "Bir makina, bir organizma olarak insan, mahlukların en mükemmelisi, en şerefliisidir. Fakat toplumun bir üyesi olarak insan her zaman toplumla çatışma halindedir."

Cevap:

Hakkında görüşlerimi açıklamamı istediğiniz bu düşüncelerin sahibi olan yazarın, fert ve toplum çatışması gibi büyük bir meseleyi kavramada ve çözümede doğru bir yaklaşımda bulunmadığını, her şeyden önce özellikle belirtmem gerekmektedir. O, insanı bir çeşit hayvan olarak görmektedir. Dolayısıyla düzenli bir toplum hayatı yaşayan hayvanlarla sürü halinde yaşayanlar arasında insanın yeri nedir sorusuna bir cevap aramaya çalışmıştır. Oysa bu bakış açısı, söz konusu meseleye yaklaşmak için başlangıç noktası bile olamaz.

Hayvanlar ile insanlar arasındaki temel fark, hayvanların araştırma, inceleme ve tecrübelerine göre düşünerek hayatlarına yön verebilecek kadar bilinçli ve iradeli yaratıklar olmamaları ve tamamen içgüdülerine (fitratlarına) tabi olma! arıdır. Anların örgütlü topluluk hayatı bilinç ve iradeyle seçtikleri bir durum değildir. Arılar bu duruma tecrübelerine dayanarak da varmamışlardır. Bunların toplu ve düzenli yaşayışları, yaratılışlarından itibaren fitratlarına aktarılmıştır ve sürekli aynı tarzda yaşayagelmişlerdir. Aynı durum sürü halinde ve tek olarak yaşayan her hayvan için söz konusudur. Her hayvan yaradılışı doğrultusunda yaşayagelmiştir. Hiç bir hayvan düşünce ve tecrübeye dayanarak bilinçli ve iradî bir şekilde yaşamamıştır ve zerre kadar yaşayış tarzlarını da değiştirememişlerdir.

Hayvanların aksine her insan, irade, ihtiyar, düşünce, bilinç, ahlâk ve sorumluluk sahibi bir varlıktır. İnsanın yaratılışının (karakterinin) etki alanı çok sınırlı kalmıştır. Yaratılışında (fitratında) kuşkusuz bir takım eğilimler vardır. Fakat bu eğilimler ihtiyaçlarını karşılamak için belli bir yolu

tavsiye edebilecek nitelik ve güçte değildir. Bunlar insanı belli bir yolu izlemeye zorlayamazlar. Bu eğilimler, gereklerini sadece insanın akıl ve fikrine sunarlar. İnsan da bu eğilimlerinden doğan ihtiyaçlarını karşılamak için akıl ve düşüncesiyle bir yol belirler. İnsan belirlediği yolda ve yaşayışında değişiklikler de yapabilir. Hatta yolunu ve yaşayışını ıslah ve geliştirme yönüne de başvurabilir. Bu yüzdendir ki, insan fitri ihtiyaçlarını anlayarak yaratılışı doğrultusunda bir çift olarak yaşamaktan yola çıkarak aile, aşiret, kavim, örgütlenmiş bir toplum, devlet ve uluslararası ilişkilere kadar varan bir hayatı geliştirmiştir. Farklı ülkelerin insanları sosyal hayatlarında değişik sistemler kurmuşlardır. Bunlar bu sistemleri defalarca değiştirip yeniden kurmuştur.

Siz, insanın bu özelliğini göz önünde bulundurursanız, fert ve toplumun çatışması sorununun çözümünü bulabilirsiniz.

Bu meselenin asıl nedeni, bir taraftan her insanın kendi Fetvalar benlik, akıl, irade, ihtiyar ve bilincine sahip olması ve şahsî sorumluluk duygusu taşıması; bir taraftan da bu bilinç, benlik ve şahsiyet sahibi insan tekinin yaratılışına ters bir sosyal hayata girmeye mecbur kalması ve bu nedenle de bir toplumda sosyal hayatın değişik zamanlarda insanların tecrübe ve düşünceleriyle kurulup değiştirilmesidir. Bu durumda, yüz binlerce, milyonlarca insanın ayrı ayrı yaratılıştaki olmakla birlikte bir arada olmaları ve toplum halinde yaşamaları çeşitli problemler yaratmaktadır ve her ferdin böyle bir toplumda yaratılışına uygun bir yer, bir konum bulması da oldukça zorlaşmaktadır. Bu yüzdendir ki; fert, toplumda yaratılışına, benlik ve şahsiyetine uygun bir konum bulamadıkça, toplumda insanca bir yer alamadıkça rahatsızlık duyar, toplumla çatışmaya girer, bu nedenle de toplumda çatışma ve kargaşa doğar. Fertler özgürleştikçe sosyal sistem bozulmaya başlar ve sosyal sistemin sıkı ve baskıcı olmasıyla da fertlerin benlik ve şahsiyetleri zedelenir veya huzursuzluk, isyan ve çatışma artar.

Fert ile toplum arasındaki bu çatışma, vahiy ve nübüvveti kaçınılmaz kılan sebeplerden biridir. Binlerce yılın tecrübesi göstermektedir ki insan, fitri ihtiyaçlarını ve doğal haklarını anlayarak, onları karşılamak üzere oluşturulan sistemleri kurmak için akıl, düşünce ve iradeye (yetkiye) sahiptir. Fakat akıl, düşünce ve irade işinde yardımcı olmakla birlikte; yeterli değildir. İnsan, kendi imkan ve gücüne dayanarak, kendisi ve toplum için doğru, dengeli ve sağlıklı bir yaşama biçimi, bir sosyal sistem oluşturamaz. Bu nedenle Allah'ın hayat kanunu olan vahye ihtiyacı vardır. Fert ile toplum arasındaki çatışmaya son verip uzlaşılması ve bir dengenin kurulması, yalnızca Allah ve Rasûllerinin mesajlarıyla mümkün olabilir. Alıntı yaptığımız iki ayetin tefsiri işte budur. Bu gerçeği açıklamaktadır. Siz şu ayeti okudunuz:

"Şüphesiz biz insanı ahsen-i takvim üzere yarattık." [\[190\]](#)

Genel Meseleler 1225 Sonra da devamı olan şu ayeti okumalıydınız:

"Sonra onu sefillerin sefili kıldık. Ancak iman edip salih amel işleyenler müstesna.." [\[191\]](#)

Bu iki ayeti birlikte düşünürseniz, meseleyi daha kolay ve net olarak anlayabilirsiniz. [\[192\]](#)

İslâm'da Kölelik Niçin Yasaklanmamıştır?

Soru:

İslâm'ın kölelikle ilgili prensipleri bu geleneğin devam etmesi gerektiği doğrultusunda belirlenmiş gibi bir şüphe uyandırıyor bende. Oysa köleliğin iyi bir şey olmadığına dair hükümler de vardır. Çünkü kölelerin serbest bırakılması iyi ve hayırlı bir iş olarak görülmüştür. Cevabını öğrenmek istediğim soru şu: Kölelik mekruh addedilmiş, özgürlük de teşvik edilmişse, neden kölelik kesin olarak yasaklanmamıştır?

Cevap:

Bu sorunuzun yeterli cevabını Tefhim'ul Kur'an adlı tefsirin ikinci cildini ve "Resâil ve Mesâil" adlı kitabın birinci cildini okusaydınız, rahatlıkla bulabilirdiniz.

Köleliğin tamamen yasaklanmamasının nedeni, İslâm'ın köleliği sadece savaş sonrasında zorunlu olarak ortaya çıkan bir olgu olarak görmesi ve sürdürmeyi gerekli bulmasıdır.

Bir İslâm ülkesinin menfaatleri, savaş esirlerinin fidyesiz olarak serbest bırakılmasına izin vermiyorsa, kölelik gerekli olabilir ve ihtiyaç duyulabilir.

Bazı istisnalar hariç, 18. yüzyılın sonuna kadar savaş esirlerinin değişimi söz konusu değildi. İslâm ülkeleri savaş esirlerini serbest bırakmaları halinde bile, düşmanlardan müslüman esirleri geri alma imkanına sahip olamıyorlardı.

Günümüzdeki savaş esirlerinin değişimiyle ilgili usul de dini bir hükme göre değil, sadece zamanın bir gereği olarak düzenlenmiştir ve isteyen ülke istediği an bu usule uymayabilir. Günümüzde savaş esirlerinin değişimine razı olmayacak kadar düşman bir ülkeyle savaşıyor olsak, bizim tek taraflı olarak esirleri serbest bırakmamız mümkün olabilir mi? Düşünün ki, İslâm herhalükârda savaş esirlerinin serbest bırakılmasını kesinlikle emretseydi, bu durum bizler açısından problem olmayacak mıydı? Herhangi bir millet böyle bir durumu kabullenip, dayanabilir mi?

Bu konuda şunun üzerinde de iyice düşünün: Bir kişiyi hayatı boyunca hapisanede tutmak, zorla çalıştırmak ve günümüzdeki çalışma kamplarına kapatmak kölelikten daha mı iyi? Kölelikte bütün bunlara göre biraz daha fazla özgürlük var. Kölelikte hiç olmazsa bir insanın doğrudan başka bir insanla ilişkili oluşu, onunla muamelelerde bulunması söz konusu. Bundan daha insancıl, daha iyi bir yaklaşım beklenebilir. Bir köle, sahibini sevindirerek veya fidye vererek özgürlüğe kavuşabilir. Siz önce Rusya ve Almanya'daki savaş esirlerine yapılanlara değil; kendi ülkemizdeki siyasi mahkûmlara yapılan muamelelere bir bakın. Ayrıca bir düşünün ki, düşmanımız müslüman esirlere hayvan muamelesi yapıyor diye, biz de

aynısıyla mukabele edebilir miyiz? Yoksa İslâm'ın emirleri doğrultusunda kölelere insanca muamele mi yapmamız gerekir? [\[193\]](#)

Mahremlerle Evlenmenin Yasaklanmasının Nedeni

Soru:

Arkadaşlar arasında birkaç gündür mahrem kadınlar ve onlarla evlenme konusu tartışılmaktadır. Evlenme konusunda kadınlar arasında nikahı düşenler ve düşmeyenler diye bir sınıflandırma yapılmıştır. Yani bazılarıyla evlenilebilmekte, bazıları da mahrem olmaktadır. Oysa Habil ile Kabilin hikayesi, insanlığın başlangıcında böyle bir ayırım ve sınırlamanın olmadığını göstermektedir.

Bu uygulamanın hikmeti nedir?

Habil ve Kabil türü evliliklerde gerçekten nesil karışıklığı, biyolojik karışıklık meydana gelebilir mi?

Umarım, Tercüman'ul Kur'an'da sorularına cevap verirsiniz.

Cevap:

Mahrem kadınlarla evlenmenin yasaklanışının esas nedeni, nesil karışıklığı ya da biyolojik karışıklık değil; ahlâkî ve sosyal gerçeklerdir. Düşünün ki bir anne kendi oğluna karşı şehvî duygular beslerse, onu kutsal annelik duygularıyla büyütebilir mi? Bir oğul, çocukluğundaki masum ilişkisini büyüyünce de annesiyle devam ettirebilir mi?

Anne ile oğul arasında kesin bir haram duvarı olmasaydı, baba ile oğul arasında kıskançlık duyguları doğmayacak mıydı?

Aynı durum, kız ile erkek kardeşler arasında da söz konusudur. Bu ebedi haramlık olmasaydı, kardeşler arasında masum ilişkiler devam edebilir miydi? Böyle olmasaydı, her aile, kız ve erkek çocuklarını büyüdüklerinde zorunlu olarak ayırmak durumunda kalmazlar mıydı? Aksi halde, bir kişi kızını evlendirirken, erkek kardeşlerinden koruduğundan nasıl emin olabilirdi?

Kayınpederle gelin, kayınvalide ile damadı arasında hürmet olmasaydı, baba ile oğul ve anne ile kız arasında rekabet ve şüpheler doğmayacak mıydı?

Meselenin bu boyutlarını düşünürseniz, İslâm hukukunun hangi ahlâkî ve sosyal maslahatlardan dolayı bazı erkek ve kadınları birbirlerine haram kıldığını rahatlıkla anlayabilirsiniz. Çünkü bu kişiler arasında ev ve aile hayatlarında doğal olarak yakın ilişki ve bağlar bulunur; sosyal ihtiyaçlar ve mecburiyetler nedeniyle de böyle olmak zorundadır. Anne ve babalar, evlatları arasında cinsî bir ilişkinin bulunmadığından emin olmazlarsa, onları rahatça büyütemezler. Eğer erkek kardeşler kız kardeşlerine, kız kardeşler de erkek kardeşlerine karşı cinsî bir yakınlık duymuş olsalar ve ntraten seti çekilmemiş olsaydı, aynı çatı altında büyümeleri mümkün olur muydu? Dayılar, teyzeler, amcalar ve halalarla evlenmek yasaklanmamış olsaydı; halalar ve teyzeler, dayıları ve amcalarından; dayılar ve amcalar, teyzeler ve halalarından çocuklarını korumak gibi bir endişeyi sürekli hissetmeyecekler miydi?

[194]

hissetmeyecekler miydi?

Domuz Ve Yırtıcı Hayvanların Etlerinin Haram Oluşlarının Nedeni

Soru:

Kur'an-ı Kerim'de bazı şeyler neden haram kılınmıştır? Tıbbî açıdan mı, yoksa başka bir nedenle mi? Bunların zararları nedir? Domuz neden özellikle ismi verilerek şiddetle haram kılınmıştır? O diğer hayvanlardan daha çok mu zararlıdır? Yırtıcı hayvanlar ve kan neden haram kılınmıştır?

Cevap:

Kur'an-ı Kerim'de yenmesi haram kılınan şeylerin yasaklanışında belki de bazı tıbbî zararlar da vardır. Fakat bunların yasaklanışının asıl nedeni, ahlâkî ve itikadidir. Bazı şeyler, itikadî esaslara dayanarak haram kılınmıştır. Mesela:

"Allah'tan başkası adına boğazlanan hayvanın eti haramdır." [195]

Bazıları da ahlâkî zararlarından dolayı haram kılınmıştır. Meselâ; domuz eti. Biz bunların ahlâkî zararlarını tamamen bilmiyoruz. Bu konudaki bilgilerimiz tecrübe ve izlenimlerimize dayanmaktadır. Meselâ; domuz etiyle ilgili genel tecrübe, etini yiyenler arasında aşırı derecede fuhuşun olduğunu göstermiştir. Domuz eti yemenin yaygın olduğu toplumların ahlâkî durumları da bunu kanıtlamaktadır. Belki de dünyada, dışisinin çevresinde bir çok erkeğinin toplanıp ve birbirinin gözü önünde sırayla çiftleşen hayvan cinsi sadece domuzdur. Şöyle bir bakmanız, bu tür namussuzluğun hangi milletlerde daha çok bulunduğunu görmeniz için yeterlidir.

Bir toplantıda, bir kişinin karısının mutlaka diğer erkeklerin yanında oturması görgü kuralları arasında yer alan ve dans sırasında kendi karısını kaldırmanın ve dans etmenin gericilik, başkalarıyla dans etmek ve ettirmenin de çağdaşlık sayıldığı milletleri aramaya başlarsanız, belki de karşınızda şu domuz etinin fazlaca yendiği milletleri bulursunuz.

Aynı şekilde kıyas ederek, yırtıcı hayvanların etinin yenmesinin, yırtıcılık; vahşi hayvanların etinin yenmesinin de vahşilik duygularını körüklediğini göreceksiniz. Akan veya akıtılan kanın yenilip içilmesi de acımasızlık ve vahşilik hislerini çoğaltabilir. [196]

Bu Lakap Takma Değil Midir?

Soru:

Cemaatiniz [197] dini ihya etmek iddiasındadır. Fakat üzümlere belirteyim ki cemaatiniz, Cemaat-i Ahmediye'yi her zaman "Mirzaî Cemaat" veya "Kadıyani Cemaat" olarak adlandırmıştır. Oysa birine kendinin seçmediği bir ismi vermek dinimize aykırıdır.

Mirza Gulam Ahmed, cemaatinin ismini "Cemaat-i Ahmedi" olarak belirlemiştir. Bu cemaatin mensupları da kendilerine "Ahmedi" demektedir.

Fakat karşıtları ise önyargıları ve kötü niyetleri nedeniyle "Mirzaî" veya "Kadiyanî" olarak adlandırmaktadır. Bu, İslâm'a göre caiz midir? Caizse, siz cemaatinizin mensuplarına "Mevdûdici" denmesine rıza gösterir misiniz? Buna razı değilseniz, neden başkalarına karşı bu harekette bulunuyorsunuz?

Siz, Tercüman'ul Kur'an'ın 35 ve 36. ciltlerinin 5-6 ve 1. sayılarının 146. sayfalarında şöyle yazmıştınız:

"Ben şahsım adına hatalarımı kabul etmekte hiç tereddüt etmediğimi ve bundan sonra da etmeyeceğimi kesin olarak söyleyebilirim. Yeter ki hatalarım delilleriyle ortaya konulsun."

Cevap:

Bir cemaati meşhur adıyla anmak, gerçekte bir küstahlığa dayanmıyorsa, İslâm'a göre caizdir. Evet, Ahmedîler, kendileri için "Ahmedî" ismini seçmişlerdir. Yani onlar hareketlerini, itikatlarının kurucusuna nispet etmektedirler. Fakat genellikle isim olarak "Kadiyanî" diye meşhur olmuşlardır. [\[198\]](#)

Halk, bunları kurucularına nispetle, kurucularının doğum yeriyle anmaktadır. Kanımca, böyle bir isimlendirmede hiç bir yönden aşağılama ve küçük görme niyeti yoktur. Hakkaniyet ve dindarlığa da aykırı değildir. Bu aykırıysa, halk arasında yaygın olan bütün lakaplar da hakkaniyet ve dindarlığa aykırı sayılmalıdır.

Biz, Cemaat-ı İslâmî'nin üyelerine "Mevdûdici" denmesine karşıyız. Çünkü biz, sahip olduğumuz itikad ve düşünce sistemini özel bir kişiye nispet etmeyi caiz görmüyoruz. Bırakın "Mevdûdici"liği, biz bu itikada "Muhammedilik" bile denmesine razı olmuyoruz. Bu, İslâm'dır. Onu hiç bir insan ortaya koymuş değildir. Dolayısıyla herhangi bir kişiye nispet etmek mümkün değildir. Siz bize , "Nuhcular" veya "İbrahimciler" deseniz, yine biz "Mevdûdiciler" demenize göstereceğimiz tepki kadar tepki gösteririz.

Bunun aksine, Mirza Gulam Ahmed kendi cemaatini bir kişinin adına nispet etmiş, halkı da onu Mirza'nın vatanına nispet etmiştir. Bunda karşı çıkacak bir durum yoktur. Bazı tarikatlar da kurucularının adıyla değil de, onların vatanlarının adıyla meşhur olmuştur. Meselâ; kurucusunun memleketi Çeş şehrine nispetle tarikatın mensuplarına Çeştiyye denmiştir. Suhreverdiyye, Senûsiyye, Şetariyye için de aynı şey geçerlidir. Bu durumu, kimse küstahlık olarak nitelendirmemiştir. Ben de "Mirzaî" kelimesini sevmem ve şu ana kadar hiç kullanmadım da. Fakat siz sorunuzda bu kelimeyi kullanmışsınız. Cevap verirken sorunuza atfen kullanmış

olabilirim. [\[199\]](#)

Tevbe Ve Keffaret

Soru:

Doğup büyüdüğüm yerlerde, her konuda İslâm'a uyulduğundan, dini bir ortam vardı. Şu anda bir kolejde okumaktayım. Bu ani ortam değişikliğinden dolayı da kendi içimde acayip bir çatışma içindeyim. Bazı gayr-i İslâmî işler yaptım. Bunları yaparken de her zaman vicdanen rahatsızlık duydum. Her defasında tevbe ettim. Fakat yine de şeytanın iğvaları yüzünden kötü şeyler yapmaktan kendimi alamadım. Böylece defalarca tevbe edip bozdu.

Şu anda nefsimi belli oranda ıslah ettim. Aynı günahları bir kez daha işlemeyeceğimi sanıyorum. Fakat geçmişte defalarca tevbe edip sonra da aynı günahları işlemiş olmaktan dolayı oldukça huzursuzum. Acaba, o eski günahlarım affolunur mu? Tevbeden dönmenin keffareti nedir? Tevbeden dönmek için ne yapmalıyım?

Cevap:

Her günahın tedavisi, tevbe ve ıslamdır. İnsanlar ne kadar tevbeden dönerlerse dönsünler, yine de tevbe etmek ve nefislerini ıslah etmek zorundadırlar. Bu durum, tıpkı dağa tırmanan kişinin durumuna benzemektedir. Dağcı, ne kadar çok aşağı kayarsa kaysın, zirveye ulaşma amacından vazgeçmez. Birkez aşağı kayıp da düşen ve bir daha yerinden kalkmayan kişi, asla zirveye ulaşamaz.

Aynı şekilde, ahlâkî zirveye doğru tırmanmaya çalışan kişi de hatalarından sonra yine yoluna koyulursa, Allah Teâlâ onu cezalandırmayıp fazlından mahrum bırakmaz.

Fakat, işlediği günahlarda inat edenler ve doğru yolu tamamen terkedenler mutlaka cezalandırılacaklardır.

Siz, işlediğiniz günahlardan dolayı kalbinizde utanç ve pişmanlık duymalısınız. Hayatınız boyunca tevbe edip, Allah'tan af dilemelisiniz. Fakat umutsuzluğa da düşmemelisiniz. Çünkü umutsuzluk, Allah hakkında kuşkuya düşürücüdür. Bu durumda, şeytan sizi kolayca kandırabilir ve günah çukuruna düşürebilir.

Tevbeyi güçlendirmenin en etkin yolu, nafile olarak namaz kılmak, oruç tutmak ve sadaka vermektir. Bu tür nafileler insanlar için hem günahlarının keffareti olurlar, hem de üzerlerine Allah'ın rahmetini celbederler. Bunlar, insanı nefisine karşı güçlü kılar. Böylece insan kötü eğilim ve istekleriyle daha etkin mücadele edebilir.

Bir kişi, tevbeyle birlikte yemin de içmişse, bu durumda keffaret vacip olur. Yani, on düşün kişiyi ya doyuracak, ya da yeni elbiseler olarak giydirecektir. Bunları yapmaya gücü yetmiyorsa, üç gün oruç tutmalıdır. [\[200\]](#)

Kadının Kadınla Cinsel İlişkisi

Soru:

Günümüzde, özellikle kız kolejlerinde kızlar arasında tuhaf ve sapık alışkanlıkların yaygınlık kazandığı bilinen gerçeklerdendir, iki kız arasındaki kardeşlik ve dostluğun, genellikle sevgi ve samimiyet sınırlarını aşarak cinsel ilişkiye dönüşmesi sıkça konuşulan meseleler arasına girmiştir. İslâm hukukuna göre bu durumun günah derecesi nedir? Bu büyük günahlardan mıdır, küçük günahlardan mı? Bu konuda bilgi vermenizi rica ediyoruz.

Cevap:

Erkekle erkeğin cinsel ilişkisi kadar, kadının kadınla cinsel ilişkisi de büyük günahdır. Bunlar, ahlâk açısından aynı derecede ve nitelikte günahlardır. Çünkü, bu ikisi arasında ne nicelik, ne de nitelik açısından bir fark vardır ve ne de günah açısından. Maalesef dergi , fotoroman ve gazetelerde seksi fotoğraflar yayınlanmakta ve bunlar her eve girmekte; kadın, erkek, yaşlı, genç herkes tarafından bakılmaktadır. Hatta her çocuğun dilinde aşk şarkıları dolaşmaktadır. Toplumumuzda kadın-erkek birlikte oturma alışkanlığı, her geçen gün yaygınlaşmaktadır. Bütün bunlar, genç erkekleri olduğu gibi genç kızları da duygusal yönden galeyana getirmektedir. Herkeste şehvet duyguları alevlenip yangın halini almıştır. Bozuk ortamdaki pek çok olumsuz etken de bu yangını körükleyen petrol fonksiyonu görmektedir. Bu nedenle de eskiden yalnızca erkekler arasında bulunan sapıklıklar, şimdi temiz ve şerefli ailelerin kızlarına, hatta kolejlerdeki kız öğrenciler ve öğretmenlerine kadar yayılmış bulunmaktadır.

Kız kolejlerini inceleme fırsatı bulan hanımların anlattıklarına göre, günümüzdeki kızlarda olan utanmazlık, açık sözlülük, cinsel sorunları pervasızca konuşma cesareti ve cinsel eğilimler, bir kaç yıl önceki kuşakta düşünülemezdi bile. Günümüzde, kızlar arasında, kız öğrencilerle kadın öğretmenlerin ilişkilerinin hikayesi çokça konuşulan konulardır. Hatta, kızların birbirlerine aşık oldukları bile söylenmektedir.

Daha da kötüsü, milleti bu felakete sürükleyenler hâlâ çalışmalarının sonuçlarından memnun değiller. Onlar, mollaların engeli olmadan daha çok ilerleme sağlayacakları günleri ipe çekmektedirler. [\[201\]](#)

İsimsiz Bir Mektuba Cevap

Soru:

Ben evlenme vaadiyle bakire bir kızla arkadaşlık etmekteydim. Sonra onunla cinsel ilişkide bulundum.

Ben, bu kızla evlenme niyetimde samimiydim. Fakat sonradan kızın ailesinden pek çok kadının fahişe olduğunu öğrendim. Hatta, kızın annesinin bile fuhuş yaptığını öğrendim.

Şimdi ben bu kızın da evlendikten sonra kötü yola sapacağından korkuyorum. Ne yapmalıyım?

Cevap:

Bu soru, isimsiz bir mektuptan çıktı. Biz prensip olarak genellikle isimsiz mektuplara cevap vermiyoruz. Fakat talihsiz toplumumuzda pek çok genç acayip zihniyetlerle felaketlere yuvarlanmaktadır. Kendileri günahkâr, ahlâksız ve sapıktırlar; fakat evlenmek için iyi ahlâklı, namuslu ve bakire kız istemektedirler. Bulaşık yaptıkları tabakları başkalarına bırakmakta, kendileri ise kimsenin bulaşık yapmadığı tabaklar peşinde koşmaktadırlar. Kendi üzerlerindeki pislîği görmezlikten gelmekte; kimsenin ulaşamadığı, temizlik ve erdemi aramaktadırlar.

Sorunun sahibine sadece şunu söyleyebilirim: Evlenmediğiniz halde, karı koca hayatı yaşayarak sahip olduğun kıza senden daha uygun koca kim olabilir? O kız da senden başka kime daha uygun karı olabilir? Siz bir günahkâr ve ahlâksızken neden ahlâklı, namuslu ve temiz bir kızla evlenmek istiyorsunuz? Evlenmeden önce vücudunu size sunan kızın nasıl biri olduğunu anlayamamış mıydınız? Şimdi neden endişe ediyorsunuz? Bu kız sizinle ilişki kurarken namusluysa da başkalarıyla ilişkiye geçince namussuz mu olacak? Bu olayı değerlendirirken bencil davranmıyor musunuz?

Sonra bu kızın ailesindeki kadınların durumunu tuhaf bulmanız yersizdir. O kadınlar bu duruma karşılığın sizin gibi erkekler çıktığı için düşmüşlerdir. Siz bu yola geç girdiyseniz, neden öncekilerden nefret ediyorsunuz? Alınmayın ama, layık olduğunuz bir aileye kavuştunuz. Birbirinize oldukça uygunsunuz. Siz, namuslu bir aileye girerek ifsad ve bozgunculuk yapmak yerine, bu ailede kalmalısınız. Çünkü bu aileyi sizin gibiler bu hale getirmiştir. Onların şu andaki duruma gelmelerinde sizin de payınız var.

Son olarak şu iki ayete de kulak vermelisiniz:

"Zina eden erkek, ancak zina eden kadınla veya müşrik kadınla nikahlanabilir. Zina eden kadın, ancak zina eden veya müşrik olan erkeklerle nikahlanabilir. Böyle yapmak müminler için haramdır." [\[202\]](#)

Bu ayetle "ancak " derken, zina eden bir erkeğin yalnızca zina eden veya müşrik olan kadından başkasıyla nikah yapmaya layık olmadığı ifade edilmektedir. Aynı şekilde zina eden bir kadın ise yalnızca zina eden veya müşrik olan erkeklere uygundur; mümin ve salih bir erkeğe layık değildir.

İkinci ayet de şöyledir:

"Günahkâr kadınlar, günahkâr erkekler içindir. Günahkâr erkekler, günahkâr kadınlar içindir. Temiz kadınlar, temiz erkekler içindir. Temiz erkekler, temiz kadınlar içindir." [\[203\]](#)

İğneleyici Birkaç Soru

Soru:

Lütfedip de aşağıdaki soruları oldukça net ve sade bir dille cevaplandırırsanız memnun oluruz. Böylece bazı yanlış anlaşılmalara son vermiş olacak

ve bu noktalardaki bilgisizliğimizi gidermiş olacaksınız.

1. Eski kurucu meclis ^[204] "Hedefler Sözleşmesini" ^[205] katibul ettiğinde Cemaat-i İslâmî, Pakistan'ı Dâr'ul İslâm olarak kabul etmişti. Ancak Genel Vali Bahadırın parlamentoyu, kararnameleleri ve yarım kalmış anayasayla birlikte her şeyi feshetmiş bulunduğu günümüzde size göre, acaba Pakistan Dar'ul İslâm mıdır yoksa dar'ul harp midir?
2. Siz şimdiye kadar hacca neden gitmediniz? Bu soruya "yapmakta olduğumuz faaliyet bize göre haçtan daha önemlidir" diye bir cevap verdiniz mi ya da bu konuda böyle bir görüşe mi sahipsiniz?
3. Bir defa hacca gitmek farz, daha sonrakiler ise nafilidir. İkinci bir hac, hangi ulusal, ailevî, dinî vecibe ya da sünnetleri yerine getirilmeden caiz değildir? Sakinlerinin açlık, iflas ve fakr-u zaruret içinde bulunduğu bir ülkede, gücü yeten kimselerin nafile hac ibadetleri caiz midir, değil midir?
4. Cemaat-i İslâmî üyeleri Hatm-i Nübüvvet Hareketi şehidlerini,boş yere öldüler diye nitelemektedir. Bu cemaatin görüşü müdür yoksa böyle diyen kişilerin kendi şahsî görüşleri midir? Eğer bu, böyle diyen kişilerin şahsî görüşleri ise, bu kutsal harekete şahsen katılan kişiler aleyhine, bazı kimseler Cemaat-i İslâmî alet etmek mi istiyor? Bu şekilde hareket eden kişiler tespit edildiği takdirde Cemaat-i İslâmî bu kişiler aleyhine herhangi bir müeyyide uygulayacak mıdır?
5. Şehrimize gelmeniz dolayısıyla binlerce rupinin haksızca harcanması yanlış değil midir? Sizin şehre gelişiniz dolayısıyla sevgi gösterisinde bulunmak lazım idiyse, bu harcanan paranın bizzat sizin elinizle temel ihtiyaç maddeleri şeklinde fakir ve muhtaçlara dağıtılması daha iyi olmaz mıydı?
- 6.Cemaatiniz neden tutuculuk ve dargörüşlülük üzerine kurulmuştur?

Cevap:

1. Genel Vali'nin eski kurucu meclisin onayladığı tüm kararnameleleri ve yarım kalmış kanun taslağını yürürlükten kaldırdığı iddiası gerçek dışıdır. Böyle bir duyuru şimdiye kadar yapılmış değil. "Hedefler Sözleşmesi" ve diğer kararlar olduğu yerde duruyor. Şu da varki, yeni kurucu meclis herhangi bir şeyi olduğu gibi bırakma ya da değiştirip yerine yeni bir şey getirme yetkisine sahiptir. Bu yüzden bu sorunuz yersizdir.
2. Ben böyle bir sözü ne söyledim ve ne de düşünebilirim. Hacca gidemememin sebebi mali müşkilat, hastalık ve defalarca hapse atılmamdır. Birkaç senedir hacca niyetlenmeme rağmen söylediğim sebeplerden birisi beni engelliyor. Allah Teâlâ'dan bana gelecek sene hacca gitme fırsatı vermesini diliyorum.
3. Üçüncü sorunuz ayrıntılı bir bahse muhtaç olduğundan muhtasar cevap vermek mümkün değildir. Şu kadar diyebilirim ki, ulusal bir iflası ikinci bir haccm caiz olmamasına sebep olarak göstermek yanlıştır.
4. Hatm-i Nübüvvet Hareketi sırasında şehid olanların boşa öldüklerini iddia eden Cemaat-i İslâmî bağılı bir kimseyi daha şimdiye kadar görmedim. Eğer herhangi bir kimse sizin yanınızda böyle bir şey söylemişse lütfen ismini bana bildiriniz ki ben meseleyi araştırıp, soruşturabileyim.
5. Siz büyük, ihtimalle "binlerce rupinin haksızca harcanması" sözüyle, benim şehrinize gelişim onuruna bazı dostlarımla şehir parkında verdiğimiz yemeği kastediyorsunuz. Eğer bunu kastediyorsanız, bu daveti sizin hemşehrileriniz ve de büyük ihtimalle tanıdığımız insanlar verdi. Bu sorunun cevabını onlardan sormanız gerekir. Benim bu noktada bir günahım varsa o da davete icabet etmemidir. Siz bu sorunuzla bana yapılan yemek ya da çay davetlerini geri çevirmem yolunda bir uyarı da mı bulunmak istiyorsunuz?
6. Bu bir soru değil, bir suçlamadır. Öncelikle sizin suçlamanızı açık seçik yapmanız gerekir. Tutuculuk ve dargörüşlülükle neyi kastediyorsunuz? Ayrıca bu gibi şeylerin Cemaat'te bulunduğunu isbat etmeniz gerekir. Bunları yapmanızdan sonradır ki Cemaat'in niye tutuculuk ve dargörüşlülük yaptığı sorusu ortaya atılabilsin. Böyle bir zahmete katlanmadan önce sizin, "acaba ben tutuculuk ve dargörüşlülük yapıyor muyum?" diye kendi kendinizi öz eleştiriye tabi tutmanız daha iyi olmaz mıydı? ^[206]

Övgü Ve Karşılama

Soru:

Mâhîr'ul Kadiri Bey'in sorusuna, Islâhî Bey'in ^[207] yazdığı cevabı içeren mektubun yayımlanmış olduğu "Faran" adlı derginin yeni sayısını sanırım okumuşsunuzdur. Aslında sözü geçen konuda sizin görüş bildirmeniz bana göre daha münasip olurdu. Çünkü konunun sizinle doğrudan ilişkisi var ve sizin yaptıklarınızı yorumlama mesuliyeti de başkalarından daha çok size aittir. Islâhî Bey'in size böyle bir övgü yazması sizin rızanızla olduğuna göre, siz bu tür medenî, toplumsal ve siyasi ilişkileri caiz görüyor olmalısınız. Ancak böyle bir hareketi hangi delillere dayanarak caiz görebiliyorsunuz? Aslında ben, işte asıl bunu anlamak istiyorum ve büyük bir olasılıkla daima gerçekçi olmak iddiasında bulunan bir kimseden böyle birşeyi istemek de yanlış bir hareket sayılmamalıdır. Benim şu an özellikle altını çizmek istediğim mesele şudur: Siz böyle bir övgünün tüm yönleriyle caiz olduğunu ispatlasamz bile; tedbir, akılcılık ve şeriatın ruhunun gereği fitneden yakayı kurtarabilmek için prensiplerinize göre böyle şeylerden kaçınmanız ve kuyunun kenarında dolaşmak yerine, ayağınızın kayıp kuyuya düşme endişesinden kurtulmak için biraz uzakta durmanız lazım gelmez mi?

Ben karşılama anında üzerinize çiçek serpilmesini kötü görmüyordum. Ancak, Islâhî Bey'in buna cevaz vermek için getirdiği deliller beni şöyle bir zıt düşünceye şevketti: Hediye hediyedir ve herhangi bir büyük insanı karşılarken çiçek serpmeye bir nevi onun büyüklüğünü itiraf ve ona karşı olan iyi niyetlerin izhar edilmesidir. Ancak, bu büyük kişinin mevcudiyetinde, büyük ihtimalle, bu işi yapmak hoş bir şey olarak telakki edilemez. Herhangi bir kimsenin oldukça hoş görülmesi, onu genel kaidelerden istisna etsek bile, ne onun darılmayacağı mânâsına gelir ve ne de herhangi bir kimsenin hoşgörülülüğünü ve iç haletini ölçmek için elimizde bir alet vardır.

Bana cevap verirken, "Faran" adlı derginin Temmuz sayısını da göz önünde bulundurursanız, daha münasip olur. Çünkü bu dergide gerek muhalif, gerekse muvank görüşler bir noktaya kadar ayrıntıları ile yazılmıştır. Ben soruma herhangi bir yardımcımanızın değil de sizin cevap vermenizi

istiyorum. İlk fırsatta cevap vermeniz ve bu sorumu beyhude diyerek geciktirmemeniz dileğiyle.

Cevap:

Mevlânâ Emin Ahsen Islâhî Bey'in söyledikleri ve yazdıklarım kendisi daha iyi açıklayabilir. Onun vermesi gereken cevap benden istenemez. Şunu belirtmeliyim ki, ben şahsen ne övgüleri ve nede çiçek serpilmesini severim. Bütün bu olanlar benim rızam alınmadan, hatta benim arzum hilafına gerçekleşmektedir. Ancak ben bütün bunlara şu yüzden göz yummak zorunda kaldım: Eğer her hangi bir taraf kendi sevgi ve samimiyetini uygun olmayan bir yolla dışa vuruyorsa, diğer taraf çoğu zaman oldukça güç bir durumda kalmaktadır. Asıl siz bana şunu söyleyin: Eğer ben herhangi bir yere gitmişsem ve orada bir çok kimse boynuma asmak için çiçekten halkalar alıp gelmişlerse, onları tersleyip "çiçeklerinizi kabul etmiyorum, çiçekten zincirlerinizle birlikte defolup gidin" diye söylesem, ya da herhangi bir davete çağrıldığımda, beni davet edenlerin beni övmek için bir konuşma hazırlamakla kalmayıp, bunu bastırıp çoğalttıklarımı gördüğümde "bütün bunları bırakın" desem acaba bu davranışım iyi bir ahlâk göstergesi midir? Eğer bu gibi şeyler kesinlikle haram olsaydı, bu gibi hareketleri engellemem ve yapanları da kınamam haklı bir hareket sayılabilirdi. Ancak, behemehal bana sevgileri herhangi bir dünyevi amaç için olmayan kimselere sert davranmam ve kalplerini kırmam için sırf kerahet ve fitne korkusu bana göre en azından yeterli bir sebep değildir. Benim en fazla yapabileceğim ve yapmakta da olduğum şey, bu insanlardan bu gibi sevgi gösterilerini bırakmalarını rica etmemdir. Eğer bundan öte daha başka bir şey yapmamı öneriyorsanız, buyurun yazın. [\[208\]](#)

Yanlış Suçlamalar

Soru:

Bizim bölgede bir hoca efendi sizin aleyhinize konuşup duruyor. Sizin aleyhinize yaptığı suçlamalardan birkaçı şu şekildedir:

1. Siz "Tefhimat" adlı kitabınızda hırsızlık yapan için verilen el kesme cezasını zulüm olarak niteliyor musunuz.
2. Tercüman'ul Kur'an'da kıyametten sonra yeryüzünün cennet yapılacağı yazmışsınız. Yâni; cennet daha sonra yaratılacaktır, şu anda herhangi bir yerde yoktur ve önceden yaratılmış değildir, diyor musunuz.
3. Tercüman'ul Kur'an'da Hz. Âdemin (a.s) konulmuş olduğu cennetin bu dünyada olduğunu iddia etmişsiniz. Halbuki bu Mutezilenin bir görüşüdür.

Lütfen bu suçlamalara hakikatin ortaya çıkabilmesi için kısaca cevap veriniz.

Cevap:

Allah Teâlâ bu efendilere, doğruluk ve salim düşünce nasip eylesin. Bu gibi kimseler "*Kelimelerin mânâlarını saptırırlar*" [\[209\]](#) macaip örneklerini sunmaktadırlar. Ancak her şeyin bu dünya ile sınırlı olmadığı bir zaman gelip de, Allah Teâlâ'nın önüne çıkacağımızı ve yaptıklarımızın hesabım vereceğimizi hiç düşünmemektedirler. Mektubunuzda sözü geçen suçlamalara kısa kısa cevaplar veriyorum:

İslâm'dışı Bir Sistemde Şer'i Hadlerin Uygulanması

1. Sözü geçen efendinin işaret ettiği konu "Tefhimat" ın 2. cildinin 280 ile 285. sayfaları arasındaki konudur. Siz kendiniz bunu okuyarak görebilirsiniz. Bu konu ile ilgili tüm yazdıklarımı, çağdaş medeniyetten etkilenerek şer'i hadleri zalimce ve vahşice cezalar olarak niteleyen kimselerin şüphelerini reddetmek için yazdım. Konu ile ilgili tendi delillerimi sunarak yazmış olduklarımın özeti şudur: İslâm'da cezaî kanunlar İslâm'ın hayata tam olarak hakim olduğu nizamlar içindir. oksa, hayatın tüm safhalarında kufinin hakim olduğu ve sadece hırsızlık ve zina suçlarının cezasının İslâm'dan alındığı sistemler için değil. Eğer ülkenin iktisadi yapısı da İslâmî hükümlere uygun olarak çalışıyorsa, hırsızlık yapanın elini kesmek adaletin ta kendisidir. Ancak İslâm'ın isteği hilafına faizin helal görüldüğü, zekatın terkedildiği ve ihtiyaç sahiplerinin elinden tutmak için hiçbir sistemin mevcut bulunmadığı bir ülkede el kesmek kesinlikle zulümdür. Bütün bu yazdıklarımızdan eğer herhangi bir kimse sadece el kesmenin zulüm olduğu ibaresini naklederse, bu kimsenin anlayışına mı matem tutmalı, yoksa dürüstlüğüne mi, siz karar verin.

Cennetin Yeri

2. Bu konu Tercüman'ul Kur'an'ın Mayıs 1955 sayısında biri 119-120. sayfalarda, diğeri 188-190. sayfalarda olmak üzere iki yerde zikredilmiştir. Kur'an-ı Kerim'den delil getirerek yeryüzünün ahiret hayatında cennete dönüştürüleceğini ve yalnız salihlerin bu cennetin varisi kılınacağını elbette söyledim. Ancak, şu an herhangi bir cennet mevcut değildir ve önceden de cennet yaratılmış değildir, diye bir şey söylemedim. Benim ikinci yazımdan böyle bir mânâ nasıl çıkarılmış ve nereden çıkarılmış? Eğer herhangi bir kimse "filan yerde bir ev yapılacak" derse, bundan şu an hiçbir yerde ev olmadığı ve Önceden de yapılmadığı mânâsı çıkarılabilir mi?

Bir başkasının sözüne kendi tarafından ilaveler yaparak suçlama için bahane aramak ne kadar tuhaf bir yol değil mi?

3. Ben, Hz. Adem'in (a.s.) konulduğu cennetin bu dünyada olduğu şeklindeki bir fikri elbette belirttim. Bunu söylemek günah mıdır ve hangi akîde esası ile çatışma içerisindedir? Müfessirler bu meselede şu üç görüşü benimsemişlerdir.

a. Hz. Adem'in (a.s) konulduğu cennet göklerde idi.

b. Sözü geçen cennet yerde idi.

c. Bu meselede susmak daha hayırlıdır.

Bu değişik görüşlere sahip müfessirlerden hiçbiri, "İslâm akidesinde filan kaville amel etmek zaruridir ve bu görüş aleyhine görüş bildiren kişi

suçlanabilir" diye bir şey söylememiştir. İkinci görüşü Mutezile mezhebine mensup bazı alimlerin de seçtiği doğrudur. Ancak, bu mesele onların Mutezile olarak bilinmesine yol açan özel meselelerden biri değildir. Eğer herhangi bir kimse çıkıp da Mutezile alimlerinin söylediği her sözün itizal ve reddedilmeye layık olduğunu söylerse, büyük haksızlık etmiş olur. Mutezile'nin en şedid karşıtlarından İmam Razi' ye kadar birçok alim, Ebu Müslim Isfahani ve Zemaşeri gibi Mutezili alimlerin birçok kavlini kabul etmiştir. Yine, diğer ilim ehli de Mutezile'yi sırf Mutezili oldukları için söyledikleri herşeyi mutlaka reddedilmesi gereken şeyler olarak görmemiştir. [\[210\]](#)

Tedavisiz Fitne Hastalığı

Soru:

Siz, "Resâil ve Mesâil" in birinci cildinin 53. sayfasında [\[211\]](#) "tek gözlü deccâl vs. herhangi bir şerî durumu olmayan efsanelerdir" diye yazıyorsunuz. Bu sözlerinizden akla hemen deccâl'ı tamamen inkar ettiğiniz düşüncesi geliyor. Her ne kadar daha sonraki sayfalarda deccâl'in zuhuru haberini değil de, onun şu an dünyanın herhangi bir noktasında hapis olarak bulunmasını efsane olarak gördüğünüzü söyleyenez de önceki ibarelerinizde bir düzeltmeye gitmeniz daha iyi olmaz mı? Çünkü halkın itiraz etmesine neden olacak şekilde bir üslûp kullanmışsınız.

Cevap:

Sizin sorunuzda işaret etmiş olduğunuz ibare herhangi bir müstakil makaleden alınma olmayıp, bir soruya karşı verilmiş cevaptan alınmıştır. Akıl sahibi her kişi, bir soruya cevap olarak söylenen bir şeyden soruyu göz ardı ederek bir mânâ çıkarmanın doğru olmadığını bilir. Sözü geçen yazıda bir kişi şöyle bir soru soruyordu: " Tek gözlü deccâl'in herhangi bir yerde hapis olduğu hikayesi meşhurdur. Eğer bu gerçekten doğru ise, o nerede hapistir? Bugün insanoğlu yeryüzünü karış karış araştırmış bulunduğu halde, neden tek gözlü deccâl'in izine rastlanmamıştır?" Bu soruya cevap olarak benim yazdıklarım tabi ki soru ile doğrudan alakalı idi. Yâni; deccâl'in herhangi bir yerde hapis olması ile ilgili idi. Daha sonraki sayfada ben amacımın ne olduğunu da açıkça belirtmiştim. Buna rağmen fitne çıkarmakta ısrarlı olan kişilerin Allah'tan korkmayı ve halktan utanmayı bırakıp, o ibarelere nasıl yanlış mânâlar yüklemekte olduklarını siz de görüyorsunuz. Tüm bunlardan sonra siz, ben sözü geçen ibarede düzeltmeler yaparsam da bu gibi kimselerin davranışlarından vazgeçeceklerini mi zannediyorsunuz?

Ben sizin bu uyarınızı takdirle karşılıyor ve "Resâil ve Mesâil" in yeni baskısında bu ibareyi değiştireceğime dair sizi temin etmek istiyorum. Ancak, kalpleri hasta olan kişilerin bu düzeltmeye kulak asmayacaklarını ve önceki ibare ile uğraşmaya devam edeceklerini iyi biliyorum. [\[212\]](#)

Tevilsiz Hayat Hadiseleri

Soru:

İnsan hayatında öyle hadiseler vukua gelmektedir ki, bu hadiselerin fesad ve yıkım yönü, ıslah ve yapıcılık yönünden daha ağır basmaktadır. Öyle hadiseler vardır ki, bunlarda hiç bir hikmet ve maslahat göze çarpmamaktadır. Her şeyin kendi kendine bir tesadüf eseri olarak ortaya çıktığı ve tüm olan ve bitenlerin arkasında, herhangi bir hakim, habîr ve rahim gücün olmadığı şeklinde bir görüş hayata hakim olsaydı, dünyadaki her perişanlık ve karmaşıklık, haddizatında doğru olurdu. Çünkü, bu hadiselerin gelişiminde herhangi bir akli varlığın müdahalesi zaten kabul edilmemektedir. Ancak, din ve Allah hakkındaki temel görüşler ile bu hadiseler arasında hiç bir uygunluk söz konusu değildir. Bu söylediklerimize karşın, 'bu meseleleri halletmek için herhangi bir kaynağa sahip değiliz' diye cevap verilirse, o zaman insan aklının bu soruları sormaya yatkın yaratılıp, bu sorulara cevap vermeye ya da anlamaya yatkın yaratılmaması da oldukça tuhaftır. Yine tüm zaruretlar göz önünde bulundurulmasına rağmen, bu düşünsel zaruretin göz ardı edilmiş olması da acıdır. Bu haliyle Yaratıcı'nın siyasetinde, zahiren -hâşâ- kara cehalet göze çarpmaktadır.

Cevap:

Sizi içerisine düşmüş olduğunuz karışıklıktan çıkarma ehliyetine sahip olmadığımı zannediyorum. Bu konuyla ilgili en fazla söyleyebileceğim şey şudur: Düşüncenizin başlangıç noktası doğrudur. Sizin düşünmeye başladığınız sorular behemehal küllî sorular olmayıp, küllî'nin bazı cüzleri ile ilgili boyutlarıdır. Bazı ayrıntılardan hareketle kül ile ilgili doğru bir görüşe varılamaz. Sizin öncelikle bir bütün olarak düşünmeniz, yani; bu nizamın herhangi bir yaratıcı, düzenleyici ve müdebbir olmadan mevcut olup olamayacağı üzerinde kafa yormanız gerekmektedir. Eğer yaratıcısız yaratma ve düzenleyici siz düzen olabileceğine kalbiniz mutmain oluyorsa, o halde diğer tüm sorular gereksizdir. Çünkü, nasilki her şey tesadüfen oluşmuşsa, aynı şekilde tesadüf eseri yürüyüp gitmektedir. Bu yüzden meselede herhangi bir hikmet, maslahat, rahmet ve rububiyet aramaya hacet yoktur. Ancak, eğer kalbiniz böyle bir cevapla tatmin olmuyorsa o zaman sizin önünüzdeki küllün tüm boyutlarını hep birlikte göz önüne alarak, varlıkların yaratılışında, vücudunda, durumlarında ve sıfatlarında Hâlık ve Müdebbirin hangi sıfatlarının alâmet ve şahitlerinin göze çarptığını anlamaya çaba göstermelisiniz. Acaba, O hakim olmayabilir mi? Acaba, O ilimsiz ve habersiz midir? Acaba, O merhametsiz, zalim ve yıkımayı seven olabilir mi? O'nun eserleri O'nun yapıcılığına mı yoksa yıkıcılığına mı delalet etmektedir? O'nun yaratmış olduğu kainatta ıslah, hayır ve yapıcılık yönü mü ağır basmaktadır yoksa fesad, şer ve yıkıcılık yönü mü? Başkalarına sormak yerine, bu konular üzerinde kendiniz düşününüz ve kendiniz bir karara varınız. Eğer genel olarak gözlemlediğiniz alâmet ve durumlardan hareketle siz de kainatın yaratılmasının Hakîm ve Habîr olduğu, maslahat için çalıştığı, yaptıklarının asıl amacının yıkmak değil de yapmak olduğu kanaati hasıl olursa, kainat nizamı içerisinde cüz'i alâmet ve halleri görerek şaşkınlığa düşen siz, sorunuzun cevabını, yani, bu gibi şeylerin neden olduğunu kendiniz bulacaksınız. Kainatın işleyişinde zaman zaman görülen yıkıcılık boyutları, hiç şüphesiz bu işleyişteki hikmetin kaçınılmaz bir neticesidir. Her yıkıcılık, yapma amacıyla

olmuş olmalıdır. Her cüz'i fesad, küllî ıslah için olmuş olmalıdır. Bizim tüm maslahatları neden anlayamadığımız sorusuna gelince: Behemehal bizim bunları anlayamadığımız bir vakia, bir gerçektir. Bu gerçeği değiştirmeye ne benim ve ne de sizin gücünüz yeter. O halde sırf biz bu hadiselerdeki maslahatları anlamadığımız ya da anlayamadığımız için kızgınlıktan küplere binip, Hakîm ve Habîr olan Yaratıcı'yı inkar etmemiz mi gerekmektedir? "Ya biz her cüz' i hadisenin maslahatını anlamalıyız ya da bu hadise ile ilgili hiçbir soru kafamızda oluşmamalıdır. Aksi takdirde biz, bunu Yaratıcı'nın siyasetinde abes bir şey olarak görürüz. Çünkü Yaratıcı bizi soru sormaya yetenekli kılmıştır, ama sorunun cevabını bulmak için kaynak vermemiştir" şeklindeki delilinize gelince, bu delilinizi, kızgınlığın dışı vurumu olarak görmek bence daha uygundur. Siz, aklınızca, Yaratıcı sizi her sorunun cevabını bulmaya muktedir kılmadığı için, güya O'nu cezalandırmak istiyorsunuz. O'nu abesle iştiğal ve cehaletle itham şeklinde bir ceza bu. Güzel, O'na böyle bir ceza vermekte serbestsiniz, ama bana böyle hareket etmekle ne çeşit bir itminana kavuştuğunuzu söyleyebilir misiniz? Şu an hangi meseleye çözüm getirmiş bulunuyorsunuz? Siz kızgınlığınızı bir kenara iterseniz, getirmiş olduğunuz delilin ne kadar zayıf olduğunu kendi kendinize anlayacaksınız. Gerçeği söylemek gerekirse, soru sormak için gerekli olan kabiliyet, cevap vermek için ya da cevap bulmak için yeterli değildir. Yaratıcı size düşünme kabiliyetini sizi "insan" olarak yarattığı için vermiştir. İnsan olmanız hasebiyle, size verilmiş bulunan makam dolayısıyla bu selahiyetin size verilmesi gerekli idi. Ancak bu selahiyetin verilmesi dolayısıyla sahip olduğunuz soru sorma gücü oranında o sorulara cevap bulmak kudretini de vermek insanlık makamında bulunduğunuz sürece yerine getirmeniz gereken hizmetler için gerekli değildir. Siz bulunduğunuz bu makamda oturdukça her soruyu sorabilirsiniz, ancak bir çok soruman cevabını insanlık makamını bırakıp ilahlık makamına geçemediğçe bulamazsınız. Öte yandan, bu makamı ele geçirmeniz hiç bir şekilde mümkün değildir. İnsan olarak yaratılmış olmanız hasebiyle soru sorma yetkisi elinizden alınmaz. Siz, taş, ağaç ya da hayvan olarak yaratılmamı Ancak siz, Tanrı değil de insan olmanız hasebiyle her sorunun cevabının bulunabileceği kaynağı ele geçiremezsiniz. Eğer siz bunu Yaratıcı'nın siyasetindeki bir "cehalet" olarak görmek istiyorsanız, görebilirsiniz. [\[213\]](#)

Rüyada Peygamberimizi Ziyaret

Soru:

Lütfen aşağıdaki sorumu cevaplayarak beni memun ediniz. Peygamber Efendimizin şöyle bir hadisi var:

"Beni rüyasında gören, gerçekten de beni görmüştür. Çünkü, şeytan benim suretime giremez."

Bu hadis-i şerifin doğru açıklaması ne şeklindedir? Peygamber Efendimizi (s.a) rüyada her ne şekilde görürsek görelim; bu, O'nu rüyada gerçekten gördüğümüz mânâsına mı gelir? Peygamber Efendimizi (s.a) rüyada Batılıların kıyafeti içerisinde görmemiz de mi O'nu gördüğümüz mânâsına gelir? Böyle bir rüyanın hayatımız üzerinde bazı etkileri de olur mu?

Cevap:

Bu hadis-i şerifin doğru açıklaması şu şeklindedir: Peygamberimizi (s.a) kendi asıl şeklinde görmüş olan kişi gerçekten de rüyasında O'nu görmüştür. Çünkü şeytana Peygamber Efendimizin (s.a) suretine girip herhangi bir kimseyi kandırabilme gücü verilmemiştir. Hadis'in bu şekildeki açıklamasını Muhammed ibn Şîrîn (r.a) yapmıştır. İmam Buhârî, Kitab'ut-Ta'bir'de onun şöyle bir sözünü nakletmektedir:

"O'nu (Hz. Peygamberi) gören kendi asıl suretinde görmüşse " Allâme İbn Hâcer sahîh senedle şöyle rivayet etmektedir: Herhangi bir kimse İbn Sîrîn'e Peygamber Efendimizi (s.a) rüyasında gördüğünü söyleyince, o rüyayı görenin Peygamber Efendimizi (s.a) hangi şekilde gördüğünü sorardı. Eğer rüyayı gören kişi Peygamber Efendimizin hilyeyi şerifine uymayan bir şey söylerse İbn Şîrîn ona: "Sen Peygamber Efendimizi görmemişsin" derdi. Aynı davranışı Hz. İbn Abbas'ın da sergilediğini görüyoruz. Şöyleki, bunu Hâkim senediyle birlikte nakletmiştir. Hatta, doğrusunu söylemek gerekirse, hadiste kullanılan lafızlar da bu mânâyı kuvvetlendirmektedir. Bu hadis değişik lafızlarla sahîh senedleriyle birlikte nakledilmiştir. Tüm lafızların müşterek mânâsı şudur: "Şeytan Peygamber Efendimizin suretine giremez" Yoksa bu lafızlardan şeytanın herhangi bir şekle girip de, herhangi bir kişiye, kendisini Peygamberimizi görüyormuş gibi gösterip aldatamayacağı mânâsı çıkmaz.

Bununla birlikte şunun da bilinmesi zorunludur: Eğer herhangi bir kimse rüyasında Peygamber Efendimizi (s.a) görüp de, O'ndan herhangi bir emir ya da nehiy hükmü işitse veya dini meselelerle ilgili bir îma görse, bu hüküm veya îma'nın Kur'ân ve Sünnet'e uygunluğu hakkında tatmin olmadıkça rüyası ile amel etmesi kendisine caiz olmaz. Allah Teâlâ ve O'nun Rasûlü din meselesinde bizi rüya, keşif ve ilhamlara bırakmamıştır. Onlar bize hak ve bätülî, doğru ve yanlış, uyanıkken ve tam bir bilinç içerisinde, bakıldığında doğru yolun belirlenebildiği aydınlık bir Kitap ve senetli bir Sünnetle sunmuşlardır. Eğer herhangi bir rüya veya keşif ya da ilham bu Kitap ve Sünnet'e uygun ise, Peygamber Efendimizi ziyaret etmeyi nasib ettiği veya keşif ve ilhamla sizi şereflendirdiği için Allah Teâlâ'ya şükretmelisiniz. Lâkin, eğer bunlar Kitap ve Sünnet aleyhine şeylerse, reddediniz ve Allah Teâlâ'ya sizi bu imtihanlardan koruması için dua ediniz.

Bu iki farklı durumu anlayamamaktan dolayı, çoğu insanlar sapı t mı şiardır ve sapıtmaktadırlar da. Benim de tanıdığım bir çok insan sırf Peygamber Efendimizi rüyalarında sapık bir mezhebin kurucusunu teyid ederken veya ona iltifat ederken gördükleri için o mezhebe girmişlerdir. Onlar, eğer rüyada herhangi bir şekildeki insanı Peygamber Efendimiz adına görmenin gerçekten de Peygamberimizi görmek mânâsına gelmediği ve de rüyada gerçekten de Peygamber Efendimizi ziyaret etseler bile herhangi bir şer'i hükmün ve dini bir prensibin o rüyadan alınamayacağı hakikatim bilselerdi, bu sapıklığa düşmezlerdi.

Bazıları şöyle bir soru soruyorlar: Şeytanın hilesinden korunmanın tek şartı Peygamber Efendimizi asıl suretinde görmeye bağlı ise, o zaman böyle bir şeyden ancak Peygamber Efendimizi uyanıkken görmüş olanlar faydalanabilirler. Daha sonra gelenler rüyalarında gördükleri suretin Peygamberimizin mi, yoksa başkasının mı olduğunu nasıl bilsinler ki? Onlara, bu hadisile ne gibi bir teselli verilebilir ki? Bu sorunun cevabı şudur: Daha sonra gelenler rüyalarında gördükleri suretin Peygamber Efendimize ait olduğu hususunda tam mânâsıyla tatmin olamaları da gördükleri rüyanın muhteva ve mânâsının Kur'ân ve Sünnetin öğretilerine uygunluk sağlayıp sağlamadığı belirleyebilirler. Rüyalarının Kur'ân ve Sünnet öğretilerine uygunluk sağlaması durumunda büyük ihtimalle rüyalarında Peygamber Efendimizi ziyaret etmişlerdir. Çünkü şeytan doğru

yolu göstermek için suret değiştirmez.

Yuvarlak Cevaplar

Soru:

Bazılarına göre siz daima her meseleye yuvarlak cevaplar veriyorsunuz ve eğer sizden daha fazla açıklama istenirse hiddetleniyorsunuz veya cevap vermekten aciz kalıp inkar ediyorsunuz. Allah'a şükürler olsun ki, ben henüz bu gibi kişilerin fikirlerine katılmıyorum. Çünkü bildiğime göre siz daima meselelere net ve açık cevaplar veriyorsunuz. Allah Teâlâ'dan benim bu hüsn-ü zannımı devam ettirmesini dilerim.

Yukarıda yazdıklarımı da göz önünde bulundurarak lütfen aşağıdaki sorularımı cevaplandırınız.

1. Sünneti terkedenden bir büyük velî olabilir mi, olamaz mı?

2. Hz. Rabia Basrî (Adeviye) neden evlenme sünnetini terketmiştir?

3. Hz. Hacı Nizamuddin Evliya Mahbub İlahî ile ilgili söylenir ki; o, piri Hz. Hacı Seyyid Baba Feridüddin Gene Şeker'in batini bir işareti üzerine ömür boyu evlenmemişti. Size göre, müşşidin sünnet aleyhine işarete bulunması ve müridin de gücü olduğu halde evlenme sünnetini terketmesi ne derece doğrudur?

Cevap:

Ben, makul ve gerekli gördüğüm soruların cevabını her zaman açık açık vermeye çaba gösteriyorum. Ancak, boş ve faydasız sorulara gelince yakamı kurtarmaktan başka bir çare bulamıyorum. Şimdi sizin sorduğunuza gelelim. Eğer siz ilk soru ile iktifa etseydiniz ben sünneti terkedenden velî olamayacağını kolaylıkla söyleyebilirdim. Yine eğer siz üçüncü sorunun son bölümünü sorsaydınız ona da herhangi bir kimsenin meşveresi ya da emri ile sünneti terketmenin caiz olmadığı cevabını verebilirdim. Ancak, daha da ileri giderek iki merhum büyüğü yargılamamı istiyorsunuz. Sizin bu münakaşaya dalmanızın ve benim de bu mesele için de sıkışıp kalmamın ne derece doğru olduğunu buyurunuz siz söyleyiniz? Benim ya da sizin elinizin altında, Hz. Rabia'nın sünnete o kadar bağlı olmasına rağmen neden evlenmediğini ve Hz. Nizamuddin'e şeyhinin hangi özel şartlar veya sebepler yüzünden böyle bir izin verdiğini ya da vermediğini bildiren ne gibi bir kaynağımız var ki? Tüm bu durumları ne ben bilmekteyim ve ne de siz. Eğer ben bu durumlardan haberdar olmadan bu büyükler hakkında bir hüküm veririm, haksızlık yapmış olurum. Onların yapmış oldukları bu fiili tevil edersem, diğer insanların da sünneti terketmelerine yol açarım. Sözü geçen meseleyi anlamak için bugün, benim ya da sizin önceki büyüklerin meselelerini halletmemize de ihtiyaç yoktur. Şimdi siz söyleyin, ben bu gibi sorulardan yakamı kurtarmak için çaba göstermeyeyim de ne yapayım? Bu gibi sorular ve cevapları hakkında Peygamber Efendimize şöyle buyurulmuştur:

"Onlar hakkında, sathî tartışma dışında, derin münâkaşaya girme ve onlar hakkında bunlardan hiçbirine bir şey sorma." ^[215]

Mübahele Ve Münazara

Soru:

Dini medrese mezunu bir yakınım bana şöyle bir soru yöneltmektedir: Peygamber Efendimizin (s.a) bizzat yahudilerle mübahele etmeye karar verdiği, nebiler ve selef-i salihinin de münazaralara katıldığı sabit olduğuna göre, Mevlânâ Mevdüdi kendisine yapılan mübahele ve münazara davetlerini neden kabul etmeye yanaşmamaktadır?

Karşıtlarınızın size defalarca meydan okumalarına rağmen siz ne mübaheleye yanaşıyorsunuz; ve ne de münazarayı kabul ediyorsunuz. Ben kendi kapasitem ölçüsünde bu yakınımı ikna etmek için çalıştım ve ona her mübahele ve münazara davetini kabul etmenin ne farz, ne de sünnet olduğunu anlatmaya çalıştım. Yine de siz kendi tarafınızdan bu konuyu açıklığa kavuşturursanız daha da ikna edici olur.

Cevap:

Peygamber Efendimizin yahudilerle mübaheleşmeye karar buyurduğunu iddia eden yakınınızın bu konudaki bilgisi eksiktir. Mübahele kararını Peygamberimiz,(s.a) değil, Allah Teâlâ vermiş ve bu mübahele yahudilerle değil de hristiyanlarla yapılmıştı. Peygamber Efendimizin hayat-ı saadetlerinde sadece işte bu mübahele hadisesi vardır.

Bundan, herhangi bir kafır ya da müslümanla ihtilaf edildiği zaman hiç vakit kaybetmeden mübaheleye başvurulacak bir şekilde İslâm'ın mübaheleyi tartışmalı meseleleri halletmenin tek yolu olarak belirlemediği açıkça görülmektedir. Tartışmayı bir meslek haline getirmiş bulunanlar, bugün, mübaheleyi de çekişmenin oyunları arasına sokmuşlardır. Ancak tüm İslâm tarihi boyunca mübaheleye davet örnekleri oldukça nadir bulunur. Sahabe-i kiram döneminde büyük büyük ihtilaflar olmasına, hatta zaman zaman iş kılıçları kınından çıkarmaya kadar gelip dayanmasına rağmen, mübaheleye sıra az ve nâdir olarak gelmiştir. Tabiîn, tebe-i tabiîn ve müctehid imamlar arasında şiddetli ihtilaflar meydana gelmesine, çok büyük meseleler üzerinde tartışmalar olmasına rağmen tartışma yerine mübahele yolu benimsenmemiştir. Daha sonraki zamanlarda da ulema arasında görüş ayrılıkları zuhur etmesine, tekfir ve tefsir pazarı kızışmasına rağmen hiç kimse hiç bir zaman mübaheleye başvurmamıştır.

Peygamber Efendimiz (s.a) zamanında muhalifler oldukça fazla idi. Yahudilerin, hristiyanların, münafıkların Peygamber Efendimize her adımında muhalefet etmelerine rağmen Necran hristiyanlarından başka bir kimseye karşı mübahele etmek zarureti duyulmamıştır. Bundan, mübahelenin bazı özel sebep ve durumlardan dolayı sadece Necran hristiyanlarına karşı Allah Teâlâ'nın bizzat belirlediği istisnai bir yol olduğu kendi kendine açıklığa kavuşmaktadır. Ayrıca bu yol, meselelerin çözümü için ihtilaf edilen her meselede, her zaman için benimsenebilecek belirlenmiş bir kural ve kaide değildir.

Biraz da Necran hristiyanları meselesinde neden özel bir şekilde bu yolun benimsendiği üzerinde duralım. Hadislerden anlaşılan, bunun bir sebebi

şudur: Peygamber Efendimize bir heyet şeklinde gelen Necran hristiyanlarının üç dini önderi içlerinden Peygamber Efendimizin (s.a) peygamberliğini itiraf etmiş ve inanmışlardı. Ancak, sırf kavimleri içerisindeki saygınlıkların devam ettirebilmek için iman etmekten geri durmuşlardı. Medine'ye doğru yolculukları sırasında onlardan bir tanesi Peygamber Efendimiz (s.a) hakkında yakışsız bazı kelimeler ağzına alınca, bir diğeri arkadaşım hemen susturmuş ve bu kişi (Rasûlullah (s.a)) hakkında yakışsız kelimeler kullanmanın doğru olmayacağını, çünkü O'nun kendi kitaplarında geleceği daha önceden bildirilmiş olan nebi olduğunu hatırlatmıştı. Allah Teâlâ gaybı bilmesi dolayısıyla onların kalplerinde gizlediklerini biliyordu. Yine Allah Teâlâ, onların kalpleriyle Peygamber Efendimizin (s.a) peygamberliğini kabul ettikten sonra, mübahale davetini ve:

"Allah'ın laneti yalancılara üzerine olsun"^[216] diyerek kendi üzerlerine Allah'ın (c.c) lanetini musallat etme cüretini hiç bir zaman gösteremeyeceklerini de biliyordu. Bu yüzden onların iç haletlerini ortaya çıkarabilmek için Allah Teâlâ böyle bir yol öngörmüştü. Nitekim sonuç Allah Teâlâ'nın istediği gibi oldu. Necran heyeti mübahaleden kaçındı ve böylece onların yalan ve nifakları tamamen ortaya çıktı. Yakınınız, peygamberler ve salihler bile birçok tartışma yaptıkları halde benim neden tartışmalardan kaçtığımı da sormakta idi. Buna şöyle cevap vermek istiyorum: Onların yaptıkları tartışmalar delilleri ortaya koymakla sınırlı idi. Bugünkü ıstılahta tartışma denen şey ise, daha çok horoz döğüşünü anımsatmaktadır. Makul yollarla eğer bir şahıs herhangi bir meseleyi şifahen ya da yazılı olarak tartışmak isterse ben böyle bir şeye itiraz etmem. İmkan dahilinde ve gerekli görürsem, bu gibi tartışmalara katılırım. Ancak, tartışmayı bir meslek haline getirmiş kimselerle gaga tokuşturmak benim işim değildir. Bu meşgale daha çok bu işi gönül hoşluğu ile yapan kimselere yararır.^[217]

İtiraz Kılıfında Töhmüt

Soru:

Tercüman'ul Kur'ân'ın Ramazan 1375. sayısında, bir şahsın birkaç itirazını yayınlamış ve cevaplamıştınız. 12. itiraza cevaben: "Bu bir itiraz değil de açıkça töhmettir. Ben işaret ve kinaye bile olsa böyle bir şey yazmadım..." diye yazmıştınız. Aslında sözü geçen itiraza yanlış referans vermişti. Aziz Ahmed Kasım^[218] "Mevdûdilik Mezhebi"nin birinci cildinde, itiraz edilen ibareye referans olarak Tercüman'ul Kur'an'm Rabiüssânî 1357. sayısını vermişti. Lütfen bu referansı bir gözden geçirin ve eğer verilen referanstan iktibas edilen ibare doğru ise itiraza cevap veriniz.

Cevap:

Ben önceden beri bana itiraz edilen meselede hiçbir şey yazmadığımdan dolayı böyle bir suçlamanın kaynağının ne olabileceği hususunda şaşırıp kalmıştım. Sizin zikrettiğiniz referansı çıkarıp bakınca mesele açıklığa kavuştu. Mevlevî Sadruddin İslahî'nin yazmış olduğu bir makaleden iktibas edilen ibareler, sırf Tercüman'ul Kur'ân'da yayımlandığı için sorumsuzca benim üzerime yıkılmıştır. Halbuki her makalenin içeriği kendi yazarını bağlar. Herhangi bir makalenin her kelimesi o makalenin yayımlandığı derginin editörüne mal edilemez.^[219]

Zevce Ve Ebeveynin Hakları

Soru:

Ben sizin kitaplarınızı okudum ve bu sayede kafamdaki birçok düğüm çözüldü. Ancak öteden beri zihnimi kurcalayan bir sorun hâlâ beni meşgul etmeye devam ediyor. İslâm her ne kadar kadınların değerini yeterince yükseltmişse de kadını zevce olarak bazı meselelerde aşağılamıştır. Meselâ; erkeğe bir zevce üzerine üç kere daha evlenme müsaadesi vermiştir. Halbuki Allah Teâlâ kadının fitratına kıskançlığı da yerleştirmiştir. Zevce, (kadın), kocasının kontrolü ve iradesi altına sokulurken; koca, kendi anne ve babasının kontrol ve iradesi altına sokulmuştur. Aynı şekilde, koca ebeveynin isteği üzerine zevcesinin haklı bir isteğini bile ayaklar altına alabilmektedir. Bu gibi meselelerde zahiren zevcenin durumu üç kuruşluk oyuncak bebeklerden daha iyi değildir. Ben bir kadını ve doğal olarak bir kadının hislerinin tercümanlığını yapıyorum. Lütfen bu konuda beni aydınlatınız.

Cevap:

Siz iki sebepten dolayı kadının konumunun aile hayatında daha aşağıda olduğu kanısına varmışsınız. Birinci sebep, erkeğe dörde kadar evlenme müsaadesi verilmiş olması, ikinci sebep de kocanın ebeveynine tabi tutulması ve bundan dolayı da çoğu zaman kocanın zevcesinin his ve arzularını ebeveyninin rızası uğruna kurban etmesidir. Eğer birinci sebep üzerinde iyice düşünürseniz, şunu anlamamız hiç de zor olmaz: Kadının üç tane kumaya tahammül etmesi, kocasının birkaç sevgili veya dostu olmasından daha rahatsız edici değildir. İslâm bunu önlemek için erkeğin birden fazla evliliğine müsaade etmiştir. Bir erkek gayr-ı meşru ilişkilerde olduğu kadar, evlilik yapmada pervasız olamaz. Çünkü, evlilik durumunda erkeğin sorumlulukları artmakta ve çeşit çeşit sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu aslında erkekler için bir tolerans olmaktan çok, kadınların menfaatine bir tedbirdir. İkinci çeşit davranışı yani; dost edinmeyi bugün Batı toplumu tecrübe etmektedir. Batıda, bir taraftan birden fazla evlilik yasaklanırken, diğer taraftan gayr-i meşru olarak tutulan kumalardan korunmak için hiç tedbire başvurulmadığı gibi, bu kumalara tahammül edemeyen kadınlara da boşanmak için mahkemeye müracaat etmekten başka açık bir kapı bırakılmamıştır. Siz böyle bir uygulamayla kadının çilesinin biraz daha azaldığını mı zannediyorsunuz? Bakire kızlara, çocuksuz kadınlara kumadan kurtulmak için boşanmak belki de kolay gözükabilir, ama acaba çocuklu bir kadın için de böyle bir reçete kolay mıdır dersiniz? Şikayet ettiğiniz ikinci meselenin kısaca cevabı şöyledir: Büyük ihtimalle siz daha çocuk sahibi olmamışsınız veya evlat sahibi olsanız da sizin

herhangi bir oğlunuz şimdiye kadar evlenmemiş. Siz bu özel konuyu hâlâ bir gelinin görüş açısından değerlendiriyorsunuz. Siz kendi evinize bir gelin alıp geldiğiniz ve bu meseleye bir anne olarak yaklaşılmaya başladığınız zaman, zevcenin ve anne baba haklarının ne kadar olması gerektiğini daha iyi anlayacaksınız. Hatta belki de siz o zaman bugün itiraz ettiğiniz hakların savunucusu durumuna düşeceksiniz. [\[220\]](#)

Sünnet Zikirler

Soru:

Bu mektupla sizlere bir ızdırabımı iletmek istiyorum. Bana elinizden geldiğince yardım edeceğinizi umuyorum. Hadise şu: Ben Birelvi [\[221\]](#) bir aileden gelmekteyim. Çocukluğumda muhterem babam tarafından bilinçsiz bir şekilde Hz. Bahu Rahmetullahi Aleyh'in postnişini merhum Sultan Emir'e biat ettirildim.

Hz. Sultan Bahu, Hz. Evrengzib Alemgir zamanında Ceng adlı bölgede yaşamış, oldukça meşhur ve takva sahibi bir büyük idi. Efendi Hazretleri, zamanında tebliğ ve dinin yayılması yolunda tüm gücünü sarfetmiş ve cihad faaliyetlerine katılmış biriydi.

Onun postnişini merhum Sultan Emir, farzlara sıkı sıkıya bağlı, büyük günahlardan kaçınmaya oldukça özen gösteren müttakî bir kimseydi. Şeyhinin türbesine gittiğinde sünnete uygun istiğfar ederdi. İnsanlar şeyhin kabrini tavaf etmeye başlayınca türbe içerisine halkın tavaf etmesini tamamen engelleyen bir duvar ördürmüştü. Onun bu gibi davranışları ve müttakiliği sebebiyle ona karşı sarsılmaz bir inancım vardı. Ne yazık ki o, ben daha küçükken ve ondan istifade edemeden vefat etti. Ben daha sonra bir başka büyükten düzenli bir şekilde okuduğum bazı virdler aldım. Bu durum 1943'e kadar sürdü. 1943'te Cemaat-i İslâmî'ye üyelikle şereflendikten sonra içimde şiddetli bir kargaşa başladı. Şöyle ki; Kalbimin sükuneti için Cemaat-i İslâmî'ye üye olmanın ve üyeliğinin gereklerini yerine getirmenin kâfi geleceğini umuyordun. Ancak, bununla birlikte, fikirlerimi bir merkezde toplayabilmek için evrad ve vazifelere susadığımı da hissettim. Bu amaçla bazı ileri gelenlerle görüştüm, ama dinin hayata hakim kılınması yolunda temel vecibeleri yerine getirmedeki gafletleri onların benim gözümde saygınlıklarını yitirmelerine yol açtı. Uzun zamandır bu kargaşa içerisinde bocalamaktayım. Bazı dostlara bu durumu açıkladım da. Nihayet bu meselede size başvurmanın daha uygun olacağına inandım.

Sizden ricam bana:

1. Benim mizacıma uygun,
 2. 15, 20, 25 dakikamı vermekle fikirlerimi toplamaya yardım edebilecek, sünnetçe sabit olmuş bazı zikir ve virdler önermeniz.
- Bu meselede de beni yönlendirmeniz umduyla.

Cevap:

Zikir meselesinde iki konunun göz önünde bulundurulması lâzımdır:

1. Zikr'in kişinin kendi kendine yüklediği bir zahmet olmaması lazımdır. Bilakis kalbten, isteyerek ve arzuyla olması gerekir.
2. Kişi, zikrin seçimini kendi kalbî arzusuna uygun olarak yapmalıdır. Ruhunuza uyum sağladığına inandığınız zikre devam ediniz ve zikri tüm dikkatlerinizi topladığınız ve arzularınız coştığı an yapınız. Bu iki noktayı iyice kafanıza yerleştirdikten sonra, Mişkat [\[222\]](#) isimli eserden üç bölümü dikkatli bir şekilde okuyunuz. Kitabı's Salât, Babü'z Zikir, Babü's Salât ve Babü's Salât'ul-Leyl, Bab'ul-Kasdi Fil-Amel ve Kitabud-Deavât bölümleri gibi Bütün bu bölümleri okuyunca Peygamber Efendimizin(s.a) nasıl zikrettiğini ve nasıl dua ettiğini ve O'nun ashabına bu hususta neler söylediğini güzelce anlayacaksınız. Bu dua ve zikirlerden gönlünüze hoş gelenleri seçebilirsiniz. [\[223\]](#)

Âmirler Gelirken İş Yapıyor Görünmek

Soru:

Ben bir atölyede çalışıyorum. Bazen de iş için dışarı çıkmamız gerekiyor. Bu günlerde çok az işimiz var, mesaimizin çoğu vaktini iş yapmadan oturarak geçiriyoruz. Ancak, âmirlerimizden birinin bizim bulunduğumuz yere geleceğini anladığımızda hemen oraya buraya dağılıp, âmirin bizleri iş yapıyor görmesi için bir şeylerle uğraşyoruz. Amir gittikten sonra yeniden rahat rahat oturmaya başlıyoruz. Bazen amirin aklından bizim için neler geçirdiğinin anlaşılması mümkün olmayan durumlar da oluyor. Ben her ne kadar bu gibi göstermelik işlere az başvuruyorsam da zaman zaman böyle yapmaya kendimi mecbur hissediyorum. Ne zaman ki böyle bir durum söz konusu oluyor, canım oldukça fazla sıkılıyor. Bu yaptığım şey beni günahkâr yapar da Allah Teâlâ'nın huzuruna suçlu olarak dikilirmiyim diye bir korku sarıyor içimi. Lütfen, bu hususta beni aydınlatır mısınız?

Cevap:

Eğer siz işlerinizde kasıtlı olarak gaflet göstermeyip de iş olmaması yüzünden oturuyorsanız ve âmirin size kızmasından çekindiğiniz için böyle göstermelik bir işe girişiyorsanız, bunda hiç bir sakınca yoktur. Tabi ki, kasıtlı olarak iş bırakma durumunda böyle bir şey caiz olamaz. Bununla birlikte şunu da anlamalısınız: Sizi, her an ve her durumda gözetleyen, kendisini göstermelik işlerle kandıramayacağımız ve diğer bütün âmirlerden daha fazla cezalandırma gücüne sahip bir âmir daha vardır. Bu dünyanın küçük küçük âmirlerinin gelmesiyle sizin ve dostlarınızın içini korku sardığı zaman birazcık olsun bu büyük âmiri de hatırlayınız.

Musibetler Karşısında Müminin Tavrı

Soru:

Üçüncü oğlum dört yaşlarında öldü. Allah Teâlâ onu rahmetine kavuşturdu. Buraya geldiğimden beri iki oğlum ölmüştü, şimdi bu üçüncüsü. Biri, size büyü yapılmış diye bir şüphe atmıştı ortaya. Bu üçüncü oğlum doğduğundan beri Kur'an-ı Kerim'den çeşitli sureleri devamlı okuyarak çocuğa üfledik. Bu çocuğun diğerlerinden farkı şu oldu: Öncekiler iki yaşına yakın ölüyorlardı bu dört yaşına kadar yaşadı. Şunu sormak istiyorum: Sihir ve büyü bir kaç kelimeden ibarettir. Bu sihir bozmak için Kur'an-ı Kerim'den bazı ayetler okuduk. Bu ayetlere ilaveten, sürekli dua etmemize, teheccüd vaktinde saatlerce secdede kalmamıza rağmen yaptıklarımız fayda vermedi. Halbuki Allah Teâlâ her yerde hâzır ve nazırdır. Her şeyi gören ve işitendir. Acaba, Allah Teâlâ sihir karşısında aciz mi kalmaktadır? Diğer insanlar, kabirlere, türbelere gider, adak adar, mum yakar, ayaklarına gümüştan halkalar takar, sonunda çocuklarını kurtarırlar. Ama biz bunu şirk bildik ve böyle bir şeye başvurmamak. Ancak, devamlı zarar gören de biz oluyoruz. Kalbimiz üç kere dağıldı. Lütfen bu acılı günümüzde bize yardımcı olunuz.

Cevap:

Oğlunuzun ölümünü duymak beni aşırı derecede üzdü. Bundan önce de iki oğlunuzun ölmüş olduğunu öğrenince üzüntüm daha da arttı. Çocuklarınız dolayısıyla peşpeşe gelen bu elem ve kederin siz ve eşiniz için ne kadar tahammül edilemez olduğunu gayet iyi anlıyorum. Allah Teâlâ size ve eşinize sabır ve kalp sükuneti versin.

Mektubunuzdan, peşpeşe gelen darbelerin sizin üzerinizde olağanüstü bir etki bıraktığını anladım. Bu gibi durumlarda nasihat etmek yaraları tazeleyeceğinden, her ne kadar elem ve keder tufanının sona ermesini beklemek daha münasip ise de bu acılı durumunuzda sizin sağlam akidenize bir halel gelmesinden korktuğum için buna başvurmak durumundayım. Başa gelen afet, musibet ve elemeler ne kadar büyük olursa olsun mü'minin imanına ve Allah Teâlâ ile olan ilişkilerine halel getirmemesi gerekir. Allah Teâlâ bizi bu dünyada her çeşit duruma sokarak imtihan etmektedir. Başımıza üzücü hadiseler de gelmektedir; sevindirici hadiseler de. Hayatımızda musibetlerle de karşılaşırız; rahatlıklarla da. Zarara da uğrarız; kâr yaptığımız da olur. Bütün bunlar imtihanlardır ve bizim tüm bu imtihanları sağ-salim geçmemiz lazımdır. Musibetlerle imtihan olurken bizim bu durumdan oldukça rahatsız olup, iman ve itikadımızı harap etmemizden daha büyük bir talihsizlik olamaz. Çünkü, bu şekilde biz hem dünyayı ve hemde ahireti kaybetmiş oluruz. Sizin başımıza gelen musibetlerden dolayı yemiş olduğunuz darbeler gerçekten de insanın yüreğini sızlatıyor. Ancak, bu durumda sabırlı ve sebatlı olmaya çalışınız. Müşrikçe herhangi bir tavra ve şirke doğru meyiletmeyip, Allah Teâlâ'dan şikayeti kalbinizden bile geçirmeyiniz. Biz ve bizim sahip olduğumuz herşey Allah Teâlâ'nındır. Mülk de Allah'ındır (c.c); her çeşit irade de. Bunlar üzerinde bizim hiçbir hakkımız ve gücümüz yoktur. O, isterse ihsan eder; isterse verdiklerini geri alır. Bizi istediği hale sokar. Biz, O'na bizim dileklerimizi yerine getirmesi ve bizi hiç bir zaman müşkilat ve kedere sokmaması şartıyla iman etmiyoruz. Allah'tan (c.c) ümidi keserek başkalarına yönelmek kulluğa yaraşmaz. Gerçekte de diğer yönetilenlerde bize imdat edecek hiç bir güç yoktur. Onlarda zahiren bir şey varmış gibi görünse bile, bu da Allah'ın (c.c) vermesiyle olmaktadır. Şu da var ki, oralardan ele geçirebileceğimiz şeyleri imanımızı zayıflatmak pahasına elde etmekteyiz. Öyle nasipsizler var ki, bu uğurda hem imanlarını kaybetmekte ve hem de birşey ele geçirememektedirler. Bu yüzden böyle bir düşünceyi sakın aklınızdan geçirmeyiniz. Nasibinize üzüntü de düşse, sevinç de; sabır ve sebatla Allah'a (c.c) tevekkül ediniz.

Sihir, büyü vs. gibi şeyler Allah Teâlâ indinde bir hiçtir. Allah Teâlâ her şeye kadirdir. Siz yine Allah'a yalvarmaya devam ediniz, sadece O'ndan yardım bekleyiniz. Umulur ki, sonunda, O'nun lütuf ve keremi sizi de kuşatacak ve ne size ne de evlatlarımıza bir bela dokunmayacaktır. [\[224\]](#)

Eğitim Ve Öğretimle İlgili Birkaç Temel Soru

Soru:

Bendeniz bir süredir eğitim ve öğretim meselesiyle uğraşılıyor ve bu günlerde bunun eğitimini görüyorum. Buradaki öğretim uzmanlarıyla daha çok öğretim meseleleri üzerinde tartışıyoruz. Nitekim Şikago Üniversitesi'nin isteği üzerine bu konuda bir makale yazmaya çalışıyorum. Bu makalede asıl üzerinde durduğum husus Pakistan'ın eğitim ve öğretim gereksinimlerinin ABD ve diğer devletlerin gereksinimlerinden oldukça farklı olduğudur. Pakistan'ın gereksinimleri İslâm'ın temel prensiplerinin aydınlığında karşılanmalıdır. Eğer Amerikancı bir eğitim sistemi, eğitim ve öğretim üzerinde düşünülmeden benimsenirse, bu, eğitim düzenimizde tedavisi imkansız yaralar açılmasına yol açacaktır. Zati alinizin birçok kitabını okudum ve şimdi de onlardan oldukça fazla istifade ediyorum. Karşılaştığım birkaç karmaşık soruyu doğrudan size sormak lüzumunu hissettim. Tüm meşguliyetlerinize rağmen sorularına vakit ayıracağınızı ümid ediyorum. Cevaplarını rica ettiğim soruların aşağıya sıralıyorum:

1. Teknolojik gelişmenin olduğu ülkede genellikle ahlâkî açıdan bir düşüşün kaçınılmaz olduğu bir gerçektir. Fabrikaların, iş yerlerinin gereksinimlerini karşılamak için kadın, erkek ve hatta çocuk demeden bütün insanlar sanki makinelerin birer yedek parçası haline getirilmişlerdir. Sanayileşmiş ülkelerde sanayileşmenin bir neticesi olarak yeni yaşam tarzını düşünsel boyutlarda da destekleyen düşünürler ortaya çıkmıştır. (ABD'deki Jhon Davy gibi) Bu gibi düşünürler gelenek ve görenekleri yanlış olarak görmüşler ve toplumun değer ölçülerini değiştirmişlerdir. Pakistan'ı sözkonusu edecek olursak; bir taraftan Pakistan'ın sanayileşmesi lazım gelirken, diğer taraftan da İslâmî gelenek ve değer ölçülerinin muhafaza edilmesi şarttır. O halde, lütfen birbirine zıt bu iki amacın nasıl olup da gerçekleştirilebileceğini belirtir misiniz? Makinanın hakim olduğu bir atmosferde ruh (manevi hayat) nasıl tazeliğini ve canlılığını koruyabilir? Değişiklikler gereklidir, ancak hangi noktaya kadar?

2. İslâmî bir eğitim ve öğretim ne şekilde olmalıdır? Herkes için mi olmalıdır? Eğitim ücretsiz mi olmalıdır, paralı mı? Okullar da yetiştirilmesi gereken örnek şahsiyetlerin temel özellikleri nelerdir? Acaba medreselerimizin bu gibi şahsiyetleri yetiştirmeleri mümkün müdür?

3. Örnek İslâmî aile hayatının temel özellikleri neler olmalıdır? Acaba günümüz aile hayatı İslâmî midir? Acaba İslâm şehir ve köylerde aynı tarz bir aile hayatı mı öngörmektedir? Günümüz aile hayatında eski hind geleneklerinin ne gibi etkileri kalmıştır?

Cevap:

Sizin şu günlerde ABD'de eğitim ve öğretim üzerinde eğitim gördüğünüz haberini almak inanın beni çok sevindirdi. Mektubunuzda söz konusu ettiğiniz konular gerçekten önemli, temel konulardır. Sorularınıza cevap olarak kısaca görüşlerimi belirtmek istiyorum.

İnsanlık medeniyetindeki maddi değişimler; insanın bedeninde çocukluktan gençliğe, gençlikten olgunluğa, olgunluktan da yaşlılığa geçerken meydana gelen değişikliklere benzer. Bedendeki değişme tabii olarak ruhu da etkiler. Ancak, bu değişikliklerin neticesi tüm insanların ruhunda aynı etkiyi bırakacak ölçüde kesin ve belirli standart bir şey değildir. Bilakis insanlarda bireysel olarak da toplumsal olarak da bu etkilerde önemli farklılıklar olmaktadır. Bu süreçte diğer birçok etken de rol oynar. Eğer kişinin içinde bulunduğu eğitim ve öğretim, toplumsal yapı, ferdi yaşamını bir taraftan ilerlemeye doğru götürürken, diğer taraftan onun içinde güçlü bir kişiliği de oluşturuyorsa; bu yapı, insanı çocukluktan gençlik dönemine girilirken mizaçtan kaynaklanan aktivitesini yanlış yollara harcamaktan engeller, onun daha yapıcı ve iyi yolları benimsemesine yardımcı olur ve bu gelişme büyük ölçüde doğru yolda gerçekleşir. Ama, eğer eğitim kişiyi doğru düşünceye kanalize edebilecek bir felsefe üzerine oturmamışsa, öğretim de yanlış davranış ve hasletler vücuda getirecek bir şekildeyse ve kişinin içinde bulunduğu toplumsal yapı da bozursa, çocuk, akli ermeye başladıktan hemen sonra suça eğilimli olmaya başlar. Delikanlılığında hırsız ve haydut olur; yaşlandıkça suça olan bu eğilimi artarak devam eder gider.

Aynı şekilde, sanayi devrimiyle insanlık medeniyetinde meydana gelen maddi değişimin kendi içinde herhangi bir bozukluk yoktu. Nasıl çocukken gençleşmek haddizatında kötü bir şey olmayıp bilakis insanın kendisi için bir nimetse, insan medeniyetindeki bu değişim ve gelişme de insanın iyiliğine idi. Ancak asıl kusur 16 ve 17. yy.'larda Avrupa'da gelişmekte olan hayat felsefesinde idi. Söz konusu hayat felsefesi insanların düşünce tarzını bozdu. Düşünce tarzının bozulması, ahlâkın bozulmasına yol açtı. Ahlâkın bozulmasıyla da feodal yapıdan dolayı uzun zamandır bozulmakta olan toplumsal yapıyı alabildiğine tahrip etti. Sanayi devriminin bozuk bir toplumsal yapıyla gerçekleştiği her ülke, insanlık dışı davranışları bir meslek haline getirmeye başladı ve bugün atom çağıyla altın devrini yaşamasına rağmen, günümüz medeniyeti esfel-i safiline - aşağıların en aşağısına- doğru yol almaktadır. Böyle bir durumda tüm bu bozuklukları insanlara hoş göstermek için teoriler üreten ve bozulmuş toplum yapısına uyum sağlanması için toplumun değerlerini değiştirmeye çalışan düşünürler, dost görünümü düşmana benzemektedirler. Bu durum bozulmaya yüz tutmuş bir genci ilk defa yankesicilik yaptığından dolayı kutlamaya ve yankesiciliğin sadece geri kafalılar tarafından kınanabilecek en güzel sanatlardan biri olduğuna ikna etmeye çalışmaya benzer.

Ben, maddi ilerlemenin amaçladığı şeylerle, İslâmî değerlerin gerçekleştirmek istediği hedefler arasında gerçekte bir tezat olduğunu kabul etmiyorum. Yine Avrupa'daki teknolojik gelişme ile birlikte ortaya çıkan medeniyet ve kültürün, teknolojik gelişmenin bir gereği olduğuna ve nerede böyle bir teknolojik gelişme olursa, orada da Avrupa'daki kültürün aynısının zuhur edeceği ya da etmesi gerektiği fikrine de katılmıyorum. Aynı şekilde, "insan ruhunun tekerlek, çıkırık ve değirmenle birlikte tazeliğini koruyabileceğine, ancak makinanın yapısı gereği onunla tanışır tamşmaz ruha bir ölüm sıkıntısı" verdiğine de inanmıyorum. Bana göre, eğer düşünce doğru bir hayat felsefesi ile yönlendirilirse, şahsiyet oluşumu için düzgün bir ahlâk nizamı kullanılırsa ve insanları kontrol etmek için mutedil ve dengeli bir toplumsal yapı oluşturulursa, teknolojik gelişme ve bilimden kazanılacak güçlerin kullanımıyla günümüz Batı medeniyet ve kültüründen temel yapısı itibariyle tamamen farklı, hem bu medeniyetten çok daha güçlü ve hem de insanlık için rahmete vesile olacak bambaşka bir medeniyet ve kültür neşvü nema bulabilir. Bize, böyle bir hayat felsefesi ve ahlâk nizamını ancak ve ancak İslâm'ın verebileceğine inanıyorum. Eğer biz İslâm'ın önderliğini fiilen kabul edip, İslâm'ın yönlendirmelerine uygun olarak kendi eğitim ve öğretim sistemimizi kendi toplumsal yapımıza örnek alırsak, benim yukarıda maddi gelişme ile birlikte köklü bir uygarlığın oluşması için zikrettiğim şartlar yerine gelmiş olur. Bu konuda Yahudilik önceden bekleneni vermekten uzaktı. Hristiyanlık da yeni çağın başında başarısız olmuştu. Budizm ise daha baştan bu meydanın eri değildi. Yeni dinlere gelince: Sosyalizm, faşizm ve komünizm tüm ayıplarını ve iyi yönlerini ortaya koymuşlardır. Şu an tüm dünya bu sistemlerin iyi ve kötü yönlerini çok iyi tanımış durumdadır. Taze bir medeniyete temel oluşturabilecek ehliyete sahip yeni bir hayat felsefesi de hâlâ söz konusu değildir. Yeni yeni felsefeler üzerinde düşünen Batılılar kendi medeniyetlerinin zehirli etkilerinden bunalmış olmalarına rağmen onun temellerinde değişiklik yapmaya yanaşmamaktadırlar. Hatta, Batılıların aklı bu sınırlardan öteye geçip, düşünme yeteneğine bile sahip değildir. Batılılar sadece kısmî değişikliklerle işi yürütmek istemekte, ancak yaptıkları çoğu değişiklikler ve ıslahatlar medeniyetlerini daha da kötü bir sona doğru sürüklemektedir.

İslâm'ı bu konuda sadece yeterli görmeyip, insanlık için tek ümit ışığı olarak görmemin sebeplerini bu kısa mektupta izah etmem oldukça güçtür.

Bununla ilgili delilleri burada yinelemenin lüzumu da yoktur. Çünkü ben bu delilleri bir çok kitabımda zikretmişim. [\[225\]](#) Kitaplara ilaveten bu konuya işaret eden bir çok makalem de mevcuttur. ,

İkinci sorunuza şöyle cevaplamak istiyorum: İslâmî eğitimin günümüzde nasıl verilmesi gerektiği üzerinde "Talimat" isimli kitabımda oldukça ayrıntılı bir şekilde durdum. Lütfen, o kitabı mütalaa ediniz. Kitapta zikrettiğim eğitimin kız olsun, erkek olsun; her çocuğa uygulanması gerektiği kanısındayım. Ancak, yetenekler konusunun göz önünde bulundurulması, buna göre bir sınıflama yapılması gerekir. Öngördüğümüz eğitim sisteminde okul; her çocuk için ilkokulu bitirinceye kadar zorunlu ve en azından liseyi bitirinceye kadar da tamamen parasız olmalıdır. Aynı şekilde, daha sonraki merhalelerinde özel yeteneklere sahip öğrencilerin yükümlülüğünü de devletin kendi üzerine alması gerekir. Bir okulun, öğrencilerde oluşturması gereken örnek şahsiyetin özellikleri sadece dört İslâmî ıstılahla açıklanabilir: Öğrenci mü'min, müslim, muttaki ve muhsin olarak yetiştirilmelidir. Bu ıstılahları ne kadar geniş mânâda alırsak, elde etmek istediğimiz şahıs o derece kemal sahibi olacaktır. Eğer bu ıstılahları dar mânâda ele alırsanız, teknolojik gelişme hesaplarını, gelişme esnasında günümüz medeniyet ve kültürünün fâsik ve fâcir oyuncularıyla yarışma fikrini bir kenara atmalısınız.

Pakistan ve Hindistan'daki dini medrese köşeleri bu çeşit örnek kişiliklerle (!) doludur.

İslâmî görüş açısından bizim aile yaşamımızın dört temel özelliği vardır:

1. Nesil emniyeti: Bu yüzden zina haram kılınmış ve bu suçu işleyenler cezaya çarptırılmıştır. Örtünmenin sınırlarında bu yüzden belirlenmiş ve kadın erkek ilişkileri aşılması hiç bir durumda uygun görünmeyen kanunî sınırlarla sınırlandırılmıştır.
2. Aile düzeninin korunması: Bu yüzden erkeğin evin reisi statüsü tanınmış, evin hanımına ve çocuklara ona itaat emri verilmiş ve çocuklara Allah'tan (c.c) sonra, hak olarak en çok ana baba hakkı yüklenmiştir.
3. Güzel ilişkiler: Bu konuda kadınla erkek arasındaki haklar belirlenmiştir. Erkeğin talak (boşama), kadına halğ (boşanma isteği) ve mahkemelere

de boşanmayı onama yetkisi verilmiştir. Dolayısıyla, eşler eğer iyi ilişkiler içerisinde evliliklerini devam ettirebiliyorlarsa, ettirsinler. Çiftler evliliklerini geçimsizlik sebebiyle devam ettiremeyeceklerse, herhangi bir kötülüğe mahal vermeden iyilikle ayrılıp daha iyi bir aile kurmaları için ayrılmak üzere olan karı-kocaya yeni bir evlilik yapmaları hususunda hiçbir engel konulmamıştır.

4. Sıla-ı rahim: Bundan amaç, akrabaları birbirinin yardımcı ve destekleyicisi yapmaktır. Bu yüzden, yabancılara oranla insanın kendi akrabalarının hakkını gözetmesi daha önce gelmektedir.

Ne yazık ki, müslümanlar bu güzelim aile nizamının kıymetini bilememişler ve bu özelliklerden fersah fersah uzaklaşmışlardır. Bu aile nizamında şehirli ve köylü arasında hiç bir fark yoktur. Yaşam tarzının dışı vurumuna gelince: Bu konuda şehirli arasında bile eşitlik söz konusu değildir. Nerede kaldı ki şehirliyle köylüler bu konuda eşit olsun. Doğal nedenlerden dolayı bazı ayırımlar olsa bile, temel prensipleri değiştirmedikçe, bu, İslâm'a aykırı değildir. [\[226\]](#)

Şeytanın Hakikati

Soru:

Kuran-ı Kerim'de birçok yerde ve defalarca söz konusu edilen ve günlük konuşmalarda halk arasında kullanılan şeytan kelimesinin mahiyeti nedir? Acaba şeytan da insan gibi yaşam ve ölüm zincirine mahkum, neslini doğum ve üreme ile devam ettiren bir mahluk mudur? Hayatımızı devam ettirebilmek için gerekli olan kazancı temin etmek vs. gibi hususlarda da şeytan bize benzemekte midir? O, insanı aldatma yolunda ne gibi bir güce sahiptir? Acaba, şeytan insanın fiziki yapısına sirayet etme gücüne sahip midir? Aynı şekilde, insanın sinir sistemini kendi etkisi altına alıp, onu zorla yanlış yola koyabilir mi? Eğer değilse insanı nasıl aldatabilmektedir?

Şeytan sözcüğü Arap dilinde şer yönü daha ağır basan her insan için kullanılan bir deyim niteliği mi taşımaktadır? Ya da, Kur'an'ın nefis-i emniâre veya nefis-i levvâme deyimleriyle benzetmede bulunduğu bir iç oluşumun, yâni; yanlış iş yapmaya tahrik eden nefisle ilgili bir tanımın adı mıdır? Bu soruyu, oldukça tehlikeli hilelere sahip şeytanın oyunlarından kurtulabilmek için soruyorum.

Cevap:

Kuran ve Hadis dışında şeytanla ilgili başka bir bilgi kaynağına sahip değilim. Bu iki kaynaktan edindiğim bilgi ise şu şekildedir: Şeytan, sırf herhangi bir güç veya insanın herhangi bir eğiliminin ismi olmayıp, o cinler taifesindedir. Cinler ise, bizim gibi her ferdi ayrı bir kişilik (Personality) taşıyan müstakil yaratıklardır. Cinlerin geçimi, uğraşları, üremeleri vs. hakkında fazla bir bilgiye sahip değiliz. Şeytana bizim bedenlerimizi kendi kontrolü altına alıp bize zorla bir iş yaptırma gücü verilmemiştir. O, sadece bizim nefsimizi tahrik ve teşvik etme, kötü işlere rağbeti arttırma veya vesvese verme ve şüpheye düşürme işlerini yapabilir. Eğer biz istersek, onun tahrik ve teşviklerim reddedip kendi irademizle istediğimiz yolu seçebiliriz.

Soru:

Herhangi bir kötülüğe bulaştığım zaman nefis muhasebesi yapma fırsatı bulabiliyorum. Nefis muhasebesi yapınca da dışarıdan herhangi bir gücün beni yanlış adım atmaya zorlamadığım, bilakis bu yaptığım işte asıl sorumlu kendim olduğunu düşünüyorum. İç arzularım düşünceme ve nefsim de ruhuma galebe çaldığı zaman günah işliyorum. Dışarıdan herhangi bir güç içime sirayet edip, beni yanlış yola götürüyor değil. Ancak, Kur'an-ı Kerim'i okuduğumuzda bizim düşünce ve eylem planındaki bu sapıklıklarımızın muharrikinin kendine özgü bir varlık olan şeytandan kaynaklandığını anlıyoruz. Bu insanlık düşmanı, bazan dışarıdan bazan da insanın içine sinerek onu yanlış yollara götürmektedir. Bu konu ile ilgili şunu sormak istiyorum: Siz de şeytanı insanları yanıltan ve aldatan kendine özgü bir vücuda sahip bir varlık olarak görüyor musunuz?

Cevap:

Şeytanla ilgili olarak Kur'an-ı Kerim, onun cin taifesinden bir varlık olduğunu ve cin taifesinin bir çok ferdinin insan taifesi gibi mü'min ve kafir olabileceğini bildirmektedir. Şeytanlar ise cin taifesinin kafirleridir. Aynı şekilde Kur'an-ı Kerim, cin taifesinin ateşten yaratılmış olduğunu da bildirmektedir. Ben bu taifenin varlığında hiç bir çelişki görmüyorum. Şu an bizim madde ve enerji ile ilgili bilgilerimiz aslında daha ilk merhalelerindedir. Enerjinin maddeye dönüştükten sonraki halleri ile ilgili olarak nisbeten fazla ilgiye sahibiz, ancak maddeye dönüşmeden enerjinin yalın halde, enerji olarak kalması durumunda ne gibi bir şey olabileceğini bilmiyoruz. Bu bilgi alanında henüz sınırları aşılmalı ve gidebilmiş değiliz. Acaba, başka bir hale dönüşmeden yalın olarak enerji halinde bulunan çeşitli türlerdeki varlıklar bu kainatta var olamazlar mı veya neden var olmasınlar ki? Yine bu varlıkların bazı türleri şuur, irade, hareket ve iş gücüne sahip ayrı bir kişiliğe sahip olamazlar mı? Bana göre şeytan işte bu türden bir varlıktır ve bizim gibi, o da yeryüzünde bulunmaktadır.

Onun bizim nefislerimizle olan ilişkisi (contact) ve bizim içimizdeki iyilik ve kötülük mücadelesinde kötülüğe eğilimi güçlendirmesi meselesine gelince: Bu meselede inanılması imkansız ya da akıl dışı bir şey değildir. Kendi nefislerimizle ilgili bilgimiz henüz çok azdır ve onun oluşumuyla ilgili düğümleri çözememiştir. Şöyle bir şey uzak bir ihtimal değildir: İç dünyamızda bir karmaşaya düştüğümüz, iyilik veya kötülükten birini seçmeye karar veremediğimiz anlarda algılanamayan herhangi bir dış etken bizim kötülüğe olan eğilimimizi güçlendirmekte, aynı şekilde algı dışı diğer bir dış etken de (yani melek) bizim iyiliğe olan eğilimize yardıma olmaktadır. Ancak, onların bütün bu yaptıkları ve izledikleri yol, bizim bilgimiz dışında olmaktadır. Her ne kadar biz bütün bu olanları algılayamasak da, bu gibi iç çekişme durumlarında eğer kendi içimizi çok dikkatli bir gözleme tabi tutarsak, dışarıdan da bir şeyin içimizdeki etkenlerle birlikte iş başında olduğunu hayâl-meyal bir düşünce şeklinde hissederiz. Ben şahsen zaman zaman bunu hissetmişimdir. Behemehal maddi olmayan kimlik sahibi herhangi bir varlığın bizim nefsanî gücümüzle doğrudan

ilişkiye girmesi ve onu etkilemesi imkan dışı bir şey değildir. Bunu tasavvur etmekte o kadar zor değildir. Ancak, daha başından peşin fikirle "bu kainatta bizim varlığımızdan başka herhangi bir çeşit varlık yoktur" deyip diretirsek, bunu ne kavramamız ve ne de tasavvur etmemiz mümkün olmaz. [\[227\]](#)

Fitrat Kelimesinin Anlamı

Soru:

"Fitrat" kelimesi çokça kullanılmaktadır. Bu fitratın anlaşılabilir mânâsı nedir? Bu, insanın kendi oluşturduğu bir şey midir, yoksa ana karnından itibaren oluşan, yaratılıştan gelen yeteneklerin bir adı mıdır? Acaba, fitrat kişinin kendi şahsi çabaları ile mi iyi ya da kötü bir hal almaktadır, yoksa insan bu konuda tamamen çaresiz mi bırakılmıştır? Eğer değilse fitrattaki eksikler gayret ve çaba vasıtasıyla giderilebilir mi? Bu soru benim şahsımla ilgilidir. Ben fitratımın (mizacımın) son derece kusurlu olduğunu hissediyorum ve bunun etkilerini tüm alışkanlıklarımda görüyorum. Bu kusurları gidermek için aşırı derecede çaba göstermeme rağmen gideremedim. Sizden isteğim bana bu konuda yardımcı olmanız.

Cevap:

Fitratın asıl mânâsı yapıdır, yaratılıştır. Yâni; Allah Teâlâ'nın kendi mahluklarından herbir cins, tür ve bireye ihsan etmiş olduğu yapı ve onlardan her birinin yapısı içerisine yerleştirmiş olduğu yetenek ve güçlerdir. Fitrat iki türdür: Biri, genel olarak insan türünde bulunan bir çeşit fitrattır. Diğeri ise, insan türünün her ferdinde ayrı ayrı bulunan ve onun sayesinde fertlerin herbirinin ayrı bir kişilik ve benlik taşıdığı başka bir çeşit fitrattır. Bu ikinci çeşit fitrata, insanın onu kullanarak kendi kendini düzelttiği veya bozduğu, başkalarının yararlı veya zararlı etkilerini kabul etme ya da reddetme kudretini kendisinde bulduğu bazı güçler de dahildir. Bu yüzden ne insanın kendi fitratını kendisi belirleme ya da değiştirmeye tam bir gücü vardır ve ne de insanın bu noktada tamamen çaresiz (mecbur) olduğunu ve daha başından hiç bir güce sahip olmadığını söylemek doğrudur. Gerçek, bu ikisinin ortasıdır. Eğer çalışırsanız bazı fitrî zaaflarınızı ıslah da edebilirsiniz ve bu ıslah fitratı da sizin fitratınızın bir parçasıdır. Bahsetmiş olduğunuz zaaflarınızı, nefsinizi kontrol ederek, iyice anlamaya çalışınız. Bunun neticesinde düşüme ve anlama gücünüzü, ayırtetme gücünüzü ve irade azaltmaya ve normal hale getirmeye gayret ediniz. Sizin "içimde şu şu zaaf var" demeniz, sizin bu zaaflarınızı hissettiğinizi kanıtlamaktadır. O halde, sözünü ettiğiniz zaaflardan herhangi birisinin zuhur ettiğim ve etkisini üzerinizde göstermeye başladığını hissettiğiniz zaman, iradenizi onu engellemek için kullanmaya başlayınız. Düşünce, anlama ve ayırtetme gücünüzden istifadeyle kendinizi çevirebileceğiniz ve o yönde iradenizi kullanabileceğiniz itidal noktasının neresi olduğunu belirlemeye çalışınız, [\[228\]](#)

Fotoğraf Fitnessi

Soru:

Bu günlerde fotoğrafın kullanım alanı bir hayli arttı. Hayatın her noktasında fotoğraf kullanmak medeniyetin bir simgesi haline geldi. Çarşıdaki dükkanlarda, evlerin oturma odalarında, mektup kağıtlarının başında, gazetelerin sütunlarında, velhasıl nereye göz atarsanız atın bu lanetli şeyle karşılaşmanız mümkün değil. Bazen de resimlere tüm dikkatinizle bakıyorsunuz. Acaba, kadınların fotoğraflarına da dikkatle bakmak günah mıdır?

Cevap:

Fotoğraf fitnessi gerçekten umumi bir bela, hatta bir bela seli haline dönüşmüştür. Bunu tedavi etmek için ise şundan başka bir şey bilmiyorum: Hayat nizamında toplu bir değişim husule gelmeli ve bu nizamın dizginleri toplum içerisinde zuhur eden tüm kötülükleri dizginleyen kişilerin eline verilmelidir. Ancak, bu sel, azgınlığını koruduğu müddetçe, kişi kendisini bu selden ne kadar kurtarabiliyorsa o kadar kurtarmaya gayret göstermelidir. Kadınlara bakmada İslâm'ın belirlemiş olduğu göz sakınmasına riayet etmek gerekir. Çünkü, canlı bir kadını süzmekle onun resimlerine bakmak etki ve sonuç olarak hemen hemen aynıdır. [\[229\]](#)

Kur'an Ve Bilim

Soru:

Müslümanların büyük bir çoğunluğu Kur'an'da zikredilen bazı şeylerin bilimin tamamen aleyhine olduğunu doğrulamaktadır. Birçok bilim adamı Kur'an-ı Kerim'de dünyanın döndüğüne dair bir iz ve emare dahi bulunmadığını, bilakis güneşin hareket ettiğini doğrulayan ayetler bulunduğunu söylemektedir. Bu konuda bizi aydınlatır mısınız?

Cevap:

Kur'an'da zikredilen herhangi bir şeyin bilimin ispatlanmış gerçekleriyle çatıştığı düşüncesi tamamen yanlış bir düşüncedir. Bilim adamlarının görüş ve teorileriyle çatışmak ayrı bir şey, gerçekler ve ispatlanmış doğrularla çatışmak daha ayrı bir şeydir. Birinci durumdaki bir çatışmaya pek aldırmayız. Ancak, eğer ikinci çeşit bir çatışma örneği bilen varsa, buyursun söylesin. Dünyanın dönmesi hakkında sorduğunuz sorunun cevabı

şöyledir: Kur'an-ı Kerim dünyanın ne döndüğü ve ne de sabit olduğu hakkında açık bir şey söylememektedir. Ancak, bazı ayetlerdeki zımnî işaretler dünyanın döndüğü düşüncesini kuvvetlendirmektedir. Güneşin dönmesi meselesine gelince; güneşin dönmeyip sabit olduğu düşüncesi bilimde de artık eski bir düşüncedir. Günümüz gökbilimcileri, güneşin de güneş sistemi ile birlikte hareket ettiğini söylemektedirler. [\[230\]](#)

Evrim Meselesi

Soru:

Evrimle ilgili olarak halk arasında çeşitli görüşler bulunmaktadır. Bazı düşünürler, insan yaşamının başlangıcını sadece tesadüfi bir hadise olarak görmektedirler. Bazılarına göre ise (ki en önemlileri Darwin'dir) insan, en yüce ve üstün duruma gelinceye kadar daha alt seviyedeki merhalelerden evrim geçirecek gelişmiştir. Gelişmesini ise, varlığını devam ettirme mücadelesi ve en uygun olanın hayatta kalmasına borçludur. Lamark gibi bazı düşünürler ise; insanın her zaman coğrafi çevreden etkilendiği ve kendini coğrafyaya uydurduğu görüşünü savunmaktadır. Bazı insanlar, Bergson'un yaratılış teorisini destekler gibi gözükmemektedir. Sizin yazılarınızdan evrime ne yönüyle karşı olduğunuz anlaşılıyor. Lütfen bu konuyu açıklığa kavuşturunuz.

Cevap:

Evrim teorisine karşı yapmış olduğum itirazlar asıl itibarıyla Darwinizm'e karşı yapılmış itirazlardır. Evrim meselesi, haddizatında üzerinde ihtilaf edilemeyecek bir vakiydir. Yalnız Darwinizm bir teoriden öteye bir şey değildir. Öyle ki, gözlenen tüm gerçekleri doğru yorumlamayan ve hatta bazı hakikatleri tahmine dayalı olarak yorumlarken bir çok gerçeği göz ardı etmeye çalışan bir teoridir. Dahası, bağımsızlık açısından papaların dini zorbalıklarından pek fazla bir farkı olmayan tutucu bir bilimsel zorbalık bu teoriye arka çıkmakta ve bu teori aleyhine bilimsel eleştirilere tahammül edememektedir. Yine de bu teori üzerine bugüne kadar köklü bilimsel delillerle yapılan eleştirileri gözden geçirdiğimizde, bu teoriye yapılan çoğu itirazların Darwinizm havarileri tarafından şimdiye kadar cevaplanamadığı ortaya çıkar. Siz bu konu ile ilgili yazılmış kitapları okursanız, bu teori üzerine yapılmış itirazların ne kadar ağırlıklı ve Darwinizm'in kanıtları olarak bilinen şeylerin ise ne kadar hafif olduğunu anlarsınız. Örneğin; Ben size The Revolt Against Reason adlı kitabı okumanızı tavsiye edebilirim.

Benim bu konuda doğru olarak gördüğüm şey şudur: Bitkiler ve hayvanların her türü gibi, Allah Teâlâ insan türünü de her türün ilk ferdini olduğu gibi doğrudan halk etmiş ve daha sonra ilk ferdin içinde üreme gücü vücuda getirmiştir. Bu üreme gücü sayesinde, sayısız fertler üreyip çoğalmaya başlamıştır. Bu teori, bütün gözlenen gerçekleri (Observed Facts) daha iyi bir şekilde yorumlamaktadır. Bu teoriye, cevabı bu teori çerçevesinde verilemeyecek hiç bir itiraz yapılamamaktadır. Ayrıntılarda da çözümlenemeyecek herhangi bir güçlük karşımıza çıkmamaktadır. Aslında sorun şudur: Ortaya atılan her teori üzerinde düşünölmeye layık göröldüğü halde, bu teori üzerinde düşünmekten neden kaçınılmaktadır? [\[231\]](#)

İnsanlığın Atası Hz. Âdem

Soru:

1. Kur'an-ı Kerim'in Hz. Adem (a.s) hakkında buyurdıklarından insanoğlunun bu ilk babasının oldukça medeni birisi olduğunu anlıyoruz. Bu konuda benim aklımı kurcalayan asıl şey şudur: Böylesine uygar bir insanın neslinden nasıl olup da vahşi kabileler vücuda gelmiştir? Tarih sayfalarını karıştırdığımızda sözünü ettiğimiz kabilelerin ahlâk dahil insanlığın temel değerlerinden tümüyle habersiz oldukları anlaşılıyor. İnsanın kendi akıl ve düşünce güçlerini yeterince geliştirme yeteneğine sahip olması dışında, vahşi insanlarla hayvanlar arasında fazla bir fark olmadığını psikoloji ilmi de bize söylemektedir. Bu gibi şeyler, evrim iddialarını daha da güçlendirmektedir. Beni bu konuda aydınlatıp kafamdaki şüpheleri gidermenizi ve ilk insanın yaratılış keyfiyetinin niceliği ve yeteneklerinin ne düzeyde olduğu hakkında yeterince bilgilendirmenizi istirham ediyorum.

2. Hz. Adem, tarihin hangi devrinde ortaya çıkmıştır? Bu meselede dinin bize verdiği bilgileri psikolojik ve jeolojik gerçekler teyid etmemektedir. Acaba şu Âdem ve Havva hikayesi bir misal ve mecazi bir şey değil midir?

Cevap:

Ben Hz. Adem'i (a.s) insan türünün ilk ferdi olarak görmekteyim ve bu ilk ferdin doğrudan yaratılmış (Direct Creation) olduğu inancındayım. Bu fert yaratıldıktan sonra el ve ayak yordamıyla fikrî ve amelî medeniyet yönüne doğru ilerlemesi için kendi haline bırakılmamıştır. Bilakis, ona, Allah Teâlâ'nın yönlendirme ve gözetiminde insanlık medeniyetinin temel taşı koymada gerekli olan ilk eğitim de verilmiştir. İyice düşünürseniz, her türün ferdlерinin yaşamlarını başlatabilmesi için bazı temel yönlendirmelere zaruret duyduklarını kendi kendinize anlarsınız. Hayvan cinsleri bu gibi bir yönlendirmeye daha az gerek duymakta ve bu yönlendirmeyi genellikle hayvan yavruları için ana ve babası veya diğer türdeki fertler yapmaktadır. İnsan yavrusu ise hayvan yavrularından daha fazla ve daha büyük ölçüde gözetim ve yönlendirmeye ihtiyaç duymaktadır. Bu gibi bir gözetim ve yönlendirme olmaması durumunda, yavru ya canlılığını devam ettirememekte ya da insan sıfatıyla bir gelişim sağlayamamaktadır.

Bu ilk ve gerekli yönlendirme, bana göre, her türün ilk ferdine ve aynı şekilde insan türünün de en önceki ferдинin ihtiyacına binaen Allah Teâlâ tarafından verilmiştir.

İnsanın bir vakitler medeniyetten tamamiyle uzak ve aynen hayvanlar gibi yaşadığı iddiası bir teoridir. Bu teori, insanın hayvan durumundan evrim geçire geçire insan durumuna ulaştığı şeklinde başka bir teori üzerine bina edilmiştir. Bu zamana kadarki gözlemlerden bu iki teoriyi teyid

eden kastımız bu teorileri ispatlayacak bir teyid bir delil ele geçmemiştir. Aksine herhangi hayali bir kayıp neslin değil de (Missing Link) [\[232\]](#) insanın bulunduğu en eski devir eserlerinde bile, ilkel aşamada da olsa, medeniyetin izlerine rastlanmıştır. Hayvanlar gibi tamamen medeniyetsiz bir durumda yaşayan bir insana şimdiye kadar hiç bir yerde rastlanmamıştır. Sizin medeniyetsiz ya da vahşi (Savage) olarak nitelediğiniz insanla, hayvansal yaşamın en iyi örnekleri gerçekçi bir şekilde mukayese edilirse şöyle bir temel farkla karşılaşsınız: Hayvanın en üstün türünün bile, insanın aşağısının en aşağısı durumundaki vahşi haline bile nisbet edilmesi mümkün değildir. Aslında insan gelişmeyi âdet edinmiştir. Bu yüzden, tamamen ilkel halde bile olsa, insanla hayvanın arasını kesin olarak ayıran bir takım nitelikler vardır. Meselâ: Utanma, cinsel organları örtme, cinsî münasebeti gizli yapmak şeklinde olan haya, hayvanların seslerinden tamamen farklı olan kelimeler ve işaretlerle düşünceleri belirtme, hayvanların içgüdüsel sıfatlarından tamamen değişik olan icad etme yeteneği, isteyerek ve gayri ihtiyari yapılan davranışları ayırtma ve hayvanların en gelişmiş türlerinde bile bulunmayan davranışlara ahlâkî hüküm koyma, hayvanlarda hiç olmayan, ama en vahşi halinde de olsa insanların asla uzak kalmadığı din duygusu.

2. Adem'in (a.s) yaşadığı zamanı belirlemek için şimdiye kadar herhangi bir kaynak bulunamamıştır. Hiçbir ilim dalı bu konuda kesin ya da kesine yakın bir bilgi sağlayamamaktadır. Adem'in (a.s) varlığı bize peygamberler ve semavî kitaplar vasıtasıyla bildirilmiştir. Şu da var ki, biyoloji ve akla dayalı tahminler yardımıyla ortaya iki teori atılabilir:

1. Günümüz insan nesli bir çok atanın sulbünden türemiştir.
2. İnsanların bir tane atası vardır ve onun soyundan sayısız insanlar türemiştir.

Bu iki teoriden hangisinin akla daha yakın olduğunu geliniz, siz belirleyiniz. [\[233\]](#)

Kader Meselesi

Soru:

"Kaza ve Kader Meselesi" adlı eserini okudum. Herhangi bir şüphe ve çekinmeye mahal vermeden diyebiliriz ki, siz Kur'an-ı Kerim'in çeşitli ayetlerinde kaza ve kaderle ilgili olarak zikredilen konularda kesinlikle hiçbir çelişki olmadığı gerçeğini oldukça ilmî bir üslupla ortaya koymuşsunuz. Bu konuda tatmin olmama rağmen iki soru hâlâ kafamı kurcalamaya devam ediyor.

1. Acaba, insanın kaderi önceden mi belirlenmiştir? Veya gelecekte insanın içine düşeceği durumlar ezelden belirlenmiş de, şimdi sadece üzerinden perdenin kaldırılması mı kalmıştır?
2. Bu soruya olumlu cevap verirseniz, şöyle bir ikinci soru akla gelmektedir: O halde bu durum insanın irade özgürlüğü ile nasıl bağdaştırılabilir?

Cevap:

Kaderin önceden belirlenmesi ile insanın irade özgürlüğü arasında ne tür bir bağlantı olduğu ve bu ikisinin sınırlarının ne olduğu aslında bizim algı ve kavrayışımızın dışında bir şeydir. Bu konuyla ilgili kesin bir şey söylemek durumunda da değiliz. Şu da var ki, prensip olarak bu noktada kesin bir kanaatle söyleyebileceğimiz üç şey vardır:

1. İnsan, kendi kaderini kendisi tayin etmeye kesinlikle kadir değildir. Bilakis, tüm kainat nizamını yürüten güç, insanın (tür olarak, millet olarak, zümre olarak ve birey olarak) kaderini belirlemektedir. Tabiidir ki, kaderin (miktarını bilemediğimiz) bir bölümü de insanın irade ve isteğine bağlıdır.
2. Allah'ın (c.c) ezeli ilmî insanın karşılaşacağı tüm durumları kapsamaktadır. Eğer Allah (c.c) kendi kainatında olan hadiselerden önceden habersiz olsaydı ve herhangi bir gelişmeyi ortaya çıktığı zaman bilseydi muazzam ilahlık işini bir gün bile yürütemezdi.
3. Allah Teâlâ insana, irade özgürlüğünü kaçınılmaz kılan, sınırlı ölçüde bir irade vermiştir. Allah'ın (c.c) ilmi, insanın kendi irade gücüyle yaptığı

herhangi bir fiili iptal etmez. [\[234\]](#)

Gayri Müslim Ortamda İslâm'ı Tebliğ Etmek

Soru:

Ben Aligar [\[235\]](#) Üniversitesinde yüksek tahsil yaptıktan sonra, Nijerya'da fen bilgisi hocalığı yapmakta olan birisiyim. Hindistan'dan buraya gelirken müslümanların çoğunlukta olduğu bir bölgeye gönderileceğimi zannettiğimden şer'î hükümlere bağlılıkta bir aksaklık olmayacağını düşünüyordum. Ancak, buraya geldiğimde evdeki hesabın çarşıya uymadığını anladım. Şu an vazife yapmakta bulunduğum bölge gayri müslimlerin çoğunlukta olduğu bir bölge. Bu bölgede hristiyan misyonerler oldukça faaller. Bir çok okul ve hastane onlar tarafından çalıştırılıyor. Müslümanların genel nüfusa oranı yüzde beşten fazla değil ve dahası, eğitim sahasında da oldukça geriler. Müslümanlar İngilizce konuşamadığı halde, her hristiyan az-çok İngilizce konuşabiliyor. Ayrıca, burada okuma-yazma bilen insanlara büyük bir ihtiyaç var. Bu bölgede başka ülkelerden gelme birçok öğretmen ve tüccar da iş yapıyor. Sözü geçen öğretmen ve tacirlerin çoğu hristiyan ve hindular. Ben kendi sahamda yalnızım. Bulduğum şehirde oldukça küçük üç cami var ve camilerin durumu içler acısı. Harab olmuş bu camiler dışında, uzaktan uzağa da olsa, hiç ezan sesi duyulmuyor. Ülke, Ekim'de bağımsızlığına kavuşacak. Ülkenin tamamı göz önüne alındığında müslümanlar genel nüfusa oranla çoğunlukta. Buna rağmen, İslâmî kültüre karşılık Batı hristiyan kültürü oldukça belirgin bir durumda. İçki belki de Batı ülkelerinden daha fazla içiliyor. Bütün bu menfi durumlara rağmen iki şey özellikle dikkatimi çekti:

1. İnsancılık: Bu konuda bu ülke insanları bizden çok ilerideler, yabancılara çok iyi davranıyorlar.
2. Batı düşünce tarzı bu ülke müslümanları üzerinde bizim ülkemizde etkili olduğu kadar etkili olamamış. Bu, belki de bu müslümanların şimdiye

kadar Batı eğitimini boykot etmelerinden kaynaklanmaktadır.

Bütün bu anlattıklarımı göz önünde tutarak İslâm'ı burada en iyi şekilde nasıl temsil etmem ve bu insanlara İngilizce hangi kitapları tavsiye etmem gerektiği hakkında yol göstermenizi istirham ediyorum. Okur-yazar kesim İngilizce eserleri anlayabiliyor. Eğer "Hicab" başlıklı kitabınız gibi, içki içmeyi İslâmî görüş açısından değerlendiren bir kitap yazılmışsa, lütfen bana bildiriniz.

İkinci olarak şunu sormak istiyorum. Başka bir boya ile boyanmış bir toplum ve çevre içerisinde bulunan bir kişi ne şekilde doğru yol üzerinde oluşunu devam ettirebilir. Yine aşağıdaki meselelerde de beni aydınlatırsanız minnettar kalırım.

1. Buradaki davetlerde ve partilerde içki yaygın olarak kullanılıyor. Bu durumda davetlere katılmak mı yoksa katılmamak mı gerekir? Şu ana kadar şöyle bir davranış sergiledim: Her ne kadar bu gibi davetlere mutlaka katılsamda onların bu kadar çok rağbet ettikleri içeceklerini içmeyen bazı kişilerin de bulunduğunu anlayabilmeleri için içilmesi haram olan şeyleri içmeyi reddettim.

2. Onların kaplarından yemek ve içmek doğru mu, yoksa değil midir?

3. İçinde az-çok alkol bulunan ya da bulunma ihtimali olan bir çok şey var. Bu gibi şeylerin kullanımı caiz olabilir mi?

4. Bazı kişileri davet ettiğimizde içki verilebilir mi? Çünkü bura halkı içkisiz bir davet düşünemiyor. İçki verilmezse, ona karşılık ne verilmelidir?

Cevap:

Sizin, ülkenizden uzakta, İslâm'a bir çok hizmetler verebileceğiniz bir yerde iş yapma fırsatı bulmanız beni epeyce sevindirdi. Öncelikle geri kalmış müslümanlar, hristiyanlar ve tüm insanlar önünde hakiki İslâm'ı temsil etmekle görevli olduğunuzu bilmeniz lazımdır. Eğer sizin söylediğiniz ve yaptığımız işlerde birazcık da olsa yanlış bir temsilcilik söz konusu olursa, birçok Allah kulunun yanlış yola düşürülmesinin vebali sizin üzerinize olacaktır. Şayet, siz bu düşünceden hareketle orada bulunup, kendi gücünüz nisbetinde İslâm'ı güzel bir şekilde anlayıp, örnek bir müslüman olmaya çalışırsanız, bu hem sizin kendi terakkiniz için faydalı olacak ve hem de bir çok kişinin hidayete ermesine vesile olacaksınız. Neticede bu faaliyetleriniz için Allah (c.c) sizi mükafatlandıracaktır.

Mektubunuzdan anladığım kadarıyla bulunduğunuz ortam ve sorunları üzerinde iyice düşündükten sonra, orada yapılmasını uygun gördüğüm işleri şu şekilde sıralayabilirim: Mahalli dilleri öğrenmeye çalışınız ve sadece İngilizce ile iktifa etmeyiniz. Yabancı ülkelerde herhangi bir kimse mahalli dilleri öğrenip bölge insanları ile kendi dilleriyle konuşunca, bu, o bölge insanların çok hoşuna gitmekte ve onu büyük bir hayranlıkla dinlemektedirler.

Bulduğunuz bölge müslümanları ile ilişkinizi artırınız. Onlara İslâm'ın asıl çehresini ve gerçek İslâmî prensipleri anlatmaya gayret gösteriniz. Sizin, kendilerinin dertleriyle dertlendiğinizi anlayabilmeleri için çocuklarına özel ilgi gösteriniz. Müslümanların diğer okullarda okuyan çocuklarına herhangi bir şekilde yardım etme imkanına sahipseniz, bunu mutlaka yapınız. Sizden İngilizce öğrenmek isteyenlere yardımcı olunuz. Böylece onların kalplerini kazanmaya ve bilahare onların içinde dini gerçek mânâda bilme ve hayata hakim kılma duygusunu yerleştirmek için yollar aramaya çalışınız. Eğer onlardan toplum içerisinde etkili bazı şahıslarla ilişki kurma şansına sahip olursanız, onlara müslümanların durumunu ıslah etme yollarını anlatınız ve ihlas ve hikmetle birlikte iş yapmaya teşvik ediniz. Herhangi bir art niyete sahip olmadan; sevgi, tevazu ve gerçek bir iyi niyetle onların iyiliği için çalıştığımız zaman, inşaallah, er veya geç, bir gün gelecek, onların kalblerinin dizginlerini elinize geçireceksiniz. Ve onlar sizin sözlerinize uygun olarak hareket etmeye başlayacaklar.

Öğretmen ve idarecilerin hepsinin sizin ahlâkınızdan etkilenecek bir duruma gelebilmesi için bulunduğunuz okulda hareketlerinizle işinizdeki maharetinizi, görevinizdeki titizliğinizi ve davranışlarınızdaki üstün ahlâkı tartışılmaz bir şekilde kabul ettirmeye çalışınız. Bilahare gayri müslim öğrenci ve öğretmenler arasında görüş ve düşüncelerinizi yayabilecek bir ortam oluşturmak için yol ve vesileler arayınız. Bu konuda oldukça tedbirli ve akıllıca hareket etmek lazımdır. İslâm'ı gerçek mânâda temsil etmek için elinize geçen hiçbir fırsatı kaçırmamaya gayret gösteriniz. Ancak, bir defalığına bile olsun yanlış adım atmayınız. Aksi takdirde tüm hesaplar tersine döner. Doktorun işbirliği hastaya etkili ilacı vaktinde vermesi ile belli olur, az veya çok vermesi ile değil.

İlişkide bulunduğunuz halktan insanlara uygun yollarla İslâm'ı anlatmaya çalışınız. Onlara, Batı medeniyetinin zaaf noktalarını açıklayınız. Dinlemeye tahammül ettikleri ölçüde hristiyanlığın başarısızlıklarını gündeme getiriniz. İslâmî kitapları okuma arzusu taşıyan kimselere okumaları için uygun kitaplar veriniz. Herhangi bir talep görmeden onlara kitap vermeye başlamayınız. İngilizce kitapları kapsayan bir liste gönderiyorum. Bu kitapları getirterek yanınızda bulundurunuz.

Gayri müslimlerden yetenekli, temiz yaratılışlı ve hakşinas olarak gördüğünüz kimselerle hem şahsî ilişkilerinizi geliştiriniz ve hem de Allah Teâlâ'nın hidayet nasip etmesi için onlar üzerinde özel olarak durunuz. Ancak, sizin tarafınızdan İslâm'la şereflemek isteyenleri bölge müslümanlarına havale ediniz, bu işi bizzat kendiniz yapmaktan kaçınınız.

İçki içme aleyhine İngilizce yazılmış bir çok kitap vardır.

Londra'daki "Church of England Temperance Society" ve Washington'daki "Anti Saloon League of America" dan yapacağınız yazışmalarla bu konudaki kitapların bir listesini isteyebilir ve uygun kitapları seçerek elde edebilirsiniz. Şimdi sorularınıza kısaca değinmek istiyorum:

1. Başkalarının size vermiş olduğu davetlere katılmayı mutlaka kabul ediniz. Çünkü, siz bunu yapmadan onların ıslahı için onlarla başka türlü ilişki kuramaz, onlara yakın olamazsınız. Eğer böyle bir niyetle bu gibi içkili toplantılara katılırsanız, Allah katında bundan dolayı hesaba çekilmeyeceğiniz umulur. Onların içkili toplantılarına katıldığımızda hem içki içmekten kaçınınız ve hem de herhangi bir kırgınlığa mahal vermeden, soranlara içki içmekten neden kaçındığınızı mantıklı bir şekilde açık açık anlatınız. İçki içmediğinden dolayı utanan kişilerin içkili toplantılara katılması şüphesiz ki zararlıdır. Ancak, katıyetle içki içmeyi reddeden ve neden içki içmediğini soranlara, yine o içki meclisinde, içki içmenin kötülüklerini anlatan kişinin içkili toplantılara katılması oldukça yararlıdır. Bu, benim, Allah Teâlâ'nın yapıldığında ecir vereceğini umduğum en iyi tebliğdir.

2. Herhangi bir haram yiyeceğe bulaşmamış olduğundan emin olmanız şartıyla, onların temiz bir şekilde yıkanmış kaplarından yemek yiyebilirsiniz. Eğer bu durumdan emin değilseniz, sizin için en iyisi, davet alır almaz ilk fırsatta sizi davet eden şahsa kendi dini prensiplerinizi hakkında bilgi vermek ve sizi davetle birlikte bu prensiplerin de göz önünde bulundurulmasını rica etmektir.

3. Herhangi bir doktorun sizin canınızı kurtarmanız ya da sıhhatinizi olağanüstü bir zarardan korumanız için kullanılmasını kaçınılmaz olarak nitelediği durumlar dışında alkollü maddeleri kullanmamanız lâzım gelir.

4. Davet ettiğiniz kimselere kesinlikle içki sunmayınız. Davet vermeden önce, kendi prensiplerinizi aleyhine kimseye içki sunamayacağınız hakkında davetlileri bilgilendirmeniz gerekir. Bu şartlar muvacehesinde davetinizi kabul eden kimseleri davet ediniz. İçkiye karşılık bir şey sunmak gerekirse, Pakistan ya da Hindistan'dan güzel renkli ve hoş kokulu şerbetler isteyip onları sununuz. Belki de bu onların daha çok hoşuna gidecektir. [\[236\]](#)

Hicab Ve Beğenerek Evlenme

Soru:

İslâm'ın emrettiği ölçüde örtündüğümüzde sayısız faydalar gördüğümüz gibi, karşılığında oturup sabır ve şükür etmekten başka çare bulamadığımız iki zararla da karşı karşıya kalıyoruz:

1. Kişisel zevkleri olan ve arkadaş seçerken özel bir ahlâk ve zevk beklentisi içerisinde bulunan tahsilli bir kişi evlenirken de doğal olarak eşini kendi arzusuyla seçmek ister. Oysa İslâmî hicab açısından herhangi bir genç kız veya erkeğin eşini kendi beğenisi ile seçme imkanı söz konusu olmamaktadır. Bilakis bu durumda evlilik işini başkaları; yâni, anne, hala, teyze vs. gerçekleştirmektedir. Bizim toplum olarak eğitim ve öğretim açısından yapımız şudur: Genellikle evlatlar okur yazar olduğu halde, ebeveyn bundan mahrum bulunmaktadır. Bu yüzden ebeveyn evlatları için uygun eşler bulacağı beklentisinde olmak yanlıştır. Böyle bir ortamda, kendi meselelerini kendisi düşünme ve halletme yeteneğine sahip bir kimse ciddi sorunlarla karşılaşmaktadır.

2. Evden çıkmamaya alışık bir kız nasıl olur da çocuklarını en iyi şekilde yetiştirmek ve onların zihinsel yeteneklerini tam manâsıyla uyandırmak için gerekli olan geniş görüşlülük, feraset, akıl ve mantığa sahip olabilir? O, dünyada olup bitenlerden bile doğru dürüst haberdar değildir. Hatta şöyle bir gerçek var: Böyle bir kız, tesettürsüz bir kız seviyesinde tahsil yapsa bile, düşünce düzeyi ondan daha düşük olacaktır. Çünkü, öğrendiklerini uygulayabilmesi için hiç bir şansa sahip değildir.

Bu meseleyi açıklığa kavuşturup bizi memnun etmeniz ümidiyle.

Cevap:

İslâmî örtü konusunda gündeme getirdiğiniz meseleler öncelikle; insanı, çözülmesi ve halledilmesi imkansız açmazlara sokan şeyler değildir. İkinci olarak, dünya hayatında bazı hamlıkları ve eksiklikleri bulunmayan ne vardır ki! Ancak, herhangi bir şeyin yararlı ya da zararlı olduğu kanısına varmak için onun bir iki boyutu göz önüne alınarak bir kaniya varılmaz. Genel itibariyle onda iyiliklerin mi yoksa kötülüklerin mi galip olduğuna bakılır. Bu prensip hicap konusunda da göz önünde bulundurulmalıdır. İslâmî örtünün size göre de sayısız faydaları olmalı. İslâmî örtüye riayet edildiği müddetçe evlenmek isteyen bir kimsenin kendi beğenisine göre kız seçememe sorunuyla karşı karşıya kaldığını söylüyorsunuz. Bu doğru olsa bile, örtünmenin faydalarını ya da örtünmeye riyeti terketmek için geçerli bir sebep olamaz. Hatta, eğer her erkeğe dilediği kızı seçme ve her kıza da dilediği erkeği seçme serbestisi verilirse, düşünülmesi mümkün olmayan oldukça kötü neticeler zuhur edebilir. Toplumun güçlü ve temiz olmasını garantileyen aile nizamı alt-üst olur. Böylece, vehimden ibaret bir sorunu halledelim derken, sayısız gerçek problemin kapısı aralanmış olur.

Hicabın, kızları geniş görüşlülük ve dünyayı tanımaktan uzak bıraktığı şeklindeki görüşünüz doğru değildir. Görüşünüz doğru kabul edilse bile, bunda örtünmenin hiçbir kusuru yoktur. Bir kız hicaba riayet ederek bilim ve teknik alanında kemal derecesine erişebileceği gibi, örtünmeyi bir kenara koyan bir kız da bilim, akıl, feraset ve basiretten mahrum kalabilir. Açık saçık bir kızın şöyle bir avantajının olması doğaldır: O, bilgi açısından geniş görüşlü olmasa bile, oraya buraya girip çıkması ve yaygın ilişkileri dolayısıyla görüş açısı doğal olarak genişler. Böyle bir durumda en uygun hayat arkadaşını arama yolunda başarı sağlanmış olsa bile, gözleri açılmış ve yaygın ilişkilere sahip birisinin dikkatlerini tek bir merkezde ve tek bir kişide toplaması o kadar kolay bir iş değildir.

Soru:

Mektubuma yazmış bulunduğunuz cevabî mektubu aldım. Ancak gündeme getirdiğim konuyu oldukça basite indirgemenize doğrusu şaşırdım. Başarılı bir evlilik gerçekleştirmek herkesin arzusudur. Bir kimsenin dilediği kızı seçebilme yolunun tıkanmasına yol açacak bir ortam oluşturmayı, ben insanın mutluluğu ve kişiliğinin gelişmesi için zararlı buluyorum. Bu fitrat dinine de aykırı bir durumdur.

Anladığım kadarıyla, bizim yaygın adetlerimize göre kadın en fazla ev işlerinden sorumlu ve kocası ile kendisinin cinsi arzularını tatmin için bir araç konumundadır. Ancak iki kişinin kendilerini tamamen birbirlerine vermeleri ve yaşamın gereklerini bir kereliğine değil de hayatları boyunca güllük gülistanlık içinde yerine getirmeleri imkânı, evliliklerini kendi arzu ve beğenilerine göre yapmaları ile mümkündür. Böyle bir durum kişinin kendi arzu ve beğenisiyle seçim yapmadığı durumlarda gerçekleşemez.

Bana göre, bir genç sadece cinsel arzularını tatmin etmek için evlenmemektedir. O aynı zamanda sevdiği birisi için fedakarlık etmeyi, onu sevmeyi, mutlu etmeyi ve onun mutluluğunun kendisini de mutlu etmesini arzulamaktadır. Bunu gerçekleştirmenin doğal yolu ise, evlenmek isteyen kişinin evleneceği kızı eğitim, tavır, davranışlar ve diğer güzellikler hususunda kendi mizacına uygun olarak seçmesiyle ancak gerçekleştirilebilir. (Gerçek aşk herhangi bir kimsenin iç güzelliklerinin anlaşılmasıyla oluşur; dış güzellikleri görmekle değil.) Önce bir kimseyi evlendirip, daha sonra ondan evlendiği kimseyi kendi seçmiş gibi beğenmesini istemek, imkan dışı bir şeydir. Doğal sevgi yolları tıkanınca, neticede bu duygu kendisi için başka yollar, çareler aramaya başlar. Tesettür yüzünden, evlenen çiftlerin birbirlerini tamamiyle tanımaları imkansızdır. Evlenecek gencin babasının, oğlunun evleneceği kız hakkında kesin bir kanaata varması; evlenecek kızın annesinin, kızının evleneceği genç hakkında tam bir kaniya sahip olması mümkün değildir. Çünkü, hicab yüzünden evlenecek kızla erkeğin bir araya gelip konuşması bir tarafa, araçların bile birbirleriyle özgür bir ortamda oturup sohbet etmeleri mümkün değildir. İslâm'ın bu hususta vermiş olduğu en büyük özgürlük erkeğin kızı şeklen görmesidir. Benim anlamadığım husus, evlenecek çiftlerin birbirini birkaç saniye görmeleri ile neyin değişeceğidir.

Bu meselenin bir başka boyutu daha var: Günümüz uleması, çağdaş medeniyetle ilgili gereksinimleri karşılamak için kadınların ilim tahsil etmesinin zorunlu olduğunu kabul etmektedir. Ancak bana göre kadınlar şu iki işten ancak birisini yapabilirler: Ya İslâmî hükümlere uyarlar veya ilim tahsil ederler. Kadınlar hicaba riayet ettikleri halde, araştırmalar ve uzak mesafelere yolculuk etmeyi gerektiren yeryüzü katmanlarını inceleyen jeoloji, eski eserler, mühendislik ve bunun gibi bilim dallarında nasıl uzmanlaşabilirler? Mahremi olmadan üç günden fazla uzaklıktaki beldelere yolculuk etmesinin yasaklandığı bir ortamda kadınlar bu bilim dallarında nasıl iş yapabilir? Kadınlar bu işi yapmak isterse, yanlarında mahremlerini de mi gezdirecekler? Bu soruların her biri bana göre bir muamma.

Bu bilim dalları bir tarafa, ben şahsen doktorluk ve İslâmî örtüyü de birbirlerine zıt şeyler olarak görüyorum. Sebeplerini şöyle sıralayabilirim:

1. Eğitimi hicap dairesi içinde sürdürse ve öğretmenlerin hepsi kadın olsa bile, insan organlarını tüm tafsilatıyla bilmeyi gerektiren doktorluk mesleği, doğulu kadına has haya duygusunu sona erdirmek için yeterlidir.

2. Doktor olduktan sonra kadının hastanın yakınları ile irtibatı o derece gerekli olmaktadır ki, bu irtibatla kadın olmayanlarla görüşmeme gibi bir sınırlama getirilmesi söz konusu bile edilemez. O halde biz bunları dikkate alıp da kadınların doktor olmalarını engellemeye çalışırsak, evlerimizdeki her kadın hastanın tedavisi için erkek doktorları devreye sokma mecburiyetinde kalacağız. İnsanımız arasında yaygın bulunan haya ve utanma duygusu yönünden meseleye baktığımızda böyle bir şey daha da sakıncalı görülecektir.

Şimdi, sizin bana bütün bu toplumsal ve çağdaş medeniyetle ilgili açmazlara, İslâmî hükümlere bağlı kalarak, ne gibi çözümler sunacağınızı merakla bekliyorum.

Cevap:

İkinci mektubunuzu aldım. Evlilik konusunda gündeme getirdiğiniz açmazlar haddizatında doğru kabul edilse bile, çözüm olarak flörtten başka ne önerirsiniz? Hayat arkadaşını bulmadan önce sizin istediğiniz şekilde kız ve erkeğin birbirlerinin özellik, mizaç, âdet, haslet, zevk ve düşüncelerine, yakınlarının da mevcudiyetinde yapacakları birkaç görüşmede ayrıntılı bir şekilde vakıf olmaları mümkün değildir. Bu nedenle, aylarca birbirleriyle buluşmaları, tenhalarla konuşmaları, gezintiyeye çıkmaları, yolculukta beraber olmaları ve kırk yıllık dostmuş gibi ilişkilerini ilerletmeleri kaçınılmazdır. Siz, gerçekten genç kızlarla erkekler arasında böyle bir ilişkiye fırsat tanınmasını can-ı gönülden istiyor musunuz? Eğer istiyorsanız, şu sorularımı cevaplamanız gerekir: Bu genç kız ve erkeklerin içerisinde büyük bir incelikle yalnız hayat arkadaşı arayışı içerisinde olan ve samimiyetle bu yolda ilişkiye girenlerin yüzdesi ne kadardır? Ayrıca düşün olana kadarki flört süresi içinde, özellikle gençlik halinde, kız ve erkeklerin birbirleri için taşıdığı çekicilik duygularını kontrol altında tutabilen kaç kişi çıkar? Siz eğer tartışma olsun diye, tartışma yapalım diye bir mantığa sahip değilseniz, bizim toplumumuzda bu gibi temiz hislerle hareket edenlerin oranının yüzde iki veya üçü aşmayacağını kabul edersiniz. Geriye kalanlar, bir nevi imtihanı andıran bu flört süreci içerisinde fitrî gereksinimlerini karşılamış olurlar. Dahası, bu imtihandan başarılı çıkan yüzde iki veya üçlük kesim bile kendilerini herhangi bir yanlış harekete bulaşmamış oldukları şüphesinden kurtaramazlar.

Şu da var: Kendisine hayat arkadaşı bulma yolunda senli benli olan her genç kız ve erkek, birbirlerini mutlaka hayat yoldaşlığı için seçecek midir? Bu ilişkilerin belki de %20'si nikah masasına kadar uzanabilir. Gençlerin %80'i veya en azından %50'sinin ikinci veya üçüncü bir deneme yapmaları zorunluluğu doğar. Böyle bir durumda, deneme safhasında, gelecekte yapılacak bir evlilik umuduyla girişilmiş bulunan ilişkilerin durumu ne olacaktır? Ayrıca, herhangi bir yanlış ilişki olmamasına rağmen, toplum içerisinde meydana gelen şüphelerin gençler üzerindeki etkileri ne olacaktır?

Böyle bir fırsat söz konusu olup, kapılar ağzına kadar açılınca, seçme şansının oldukça fazla artacağını da kabul etmek durumundasınız. Hiçbir delikanlı, kendisine hayat arkadaşı ararken araştırma ve deneme süreci içerisinde sadece bir kızla yetinmeyecek ve bu yüzden tüm dikkatim bu seçme meselesi üzerinde toplayamayacaktır. Aynı şey kızlar için de geçerlidir. Onlar da sadece bir delikanlıyı müstakbel koca olarak denemeyeceklerdir. Bilakis, evlilik pazarında her taraf, deneme merhalelerinden geçmeye hazır her genç kız ve erkek için daha iyi seçim imkanı sunan birbirinden çekici mallarla dolu olacaktır. Bu yüzden, başlangıçta birbirleriyle deneme görüşmelerini başlatan iki kişinin, bu denemeyi sonuna kadar sürdürmeleri ve işin sonunda da bu denemenin evlilikle sonuçlanması ihtimali her geçen gün daha da azalacaktır.

Buna ilave olarak burada fitrî bir gerçeği daha gündeme getirmemiz gerekiyor: Evlilikten önce birbirleriyle romanlardaki gibi flört eden genç kız ve erkekler birbirlerine kendi hayatlarının renkli ve parlak yönlerini göstermektedirler. Aylarca buluşmalara, sıkıntı dostluğa rağmen çiftler birbirlerinin eksik yönlerini tam manâsıyla görememektedirler. Bu süreç içerisinde cinsel dürtüler o kadar artmaktadır ki her iki taraf da evliliğin bir an evvel gerçekleşmesini istemekte ve bu amaçla taraflar birbirlerine sayısız bağlılık, sevgi ve vefa sözleri vermektedirler. Ancak düğünden sonra, hayat mücadelesi içerisinde bu âşık ve maşuk hal uzun zaman sürdürülememektedir. Bu yüzden kısa zamanda taraflar birbirlerinden ümitsizliğe düşmekte ve neticede iş artık boşanmaya kadar gelip dayanmaktadır. Çünkü iki taraf da aşk ve sevgi merhalesindeki beklentileri yerine getirememekte ve iki tarafın da ancak zamanla ortaya çıkan zaafı gündeme gelmektedir.

Şimdi sizin için bir de bu boyutlarını göz önüne alarak bu mesele üzerinde kafa yorunuz ve müslümanların bu husustaki mevcut usullerinin olası hataları ile flörtle eş bulma yolunun hataları arasında bir mukayese yaparak bu iki yoldan hangisinin daha fazla takdire şayan olduğu hakkında bir karara varınız. Eğer bu karşılaştırmadan sonra da flört ve eş bulma usulü size göre daha uygun geliyorsa, artık benimle bu konuda tartışmanıza gerek yoktur. Böyle bir durumda sizin aslında şuna karar vermeniz gerekir: Flört ederek evlenmeye kesinlikle müsaade etmeyen İslâm'la olan bağınızı devam ettirmek istiyor musunuz, istemiyor musunuz? Siz evlenmenin mutlaka flörtle olmasını istiyorsanız, o zaman kendinize başka bir toplum bulmanız gerekir. İslâm hakkında baştan savma bir bilgi bile, size, sizin İslâmî toplumda meşrulaştırmak istediğiniz "başarılı evlilik" reçetesine bu dinin sınırları içerisinde hiçbir yer olmadığını anlatmaya kafidir.

Kadınların eğitim ve öğretimleri ile ilgili zikretmiş olduğunuz problemlerle ilgili bir kaniya varmadan önce sizin şunu anlammanız gerekir: Yaratıcı, yaratılış itibarıyla erkekle kadının iş ya da sorumluluk alanlarını ayırmıştır. Kendi sorumluluk dairesi içerisindeki vazifelerini yerine getirmesi için kadının alması gereken en iyi eğitim kendisine mutlaka verilmelidir. Bu eğitim, İslâm'ın belirlediği ölçü ve sınırlar içerisinde tam manâsıyla verilebilir. Aynı şekilde, kendi sorumluluk dairesi içerisinde görevlerini yerine getirdiği zaman, gerekli olan ilmî ve zihnî terakki de bu sınırlar içerisinde kaldığı müddetçe mümkündür. Bu konuda herhangi bir düzenleme yapılmamış olması ve yaygın bir eğitim faaliyetine girişilmemiş olması müslümanların eksikliğidir; İslâm'ın değil. Ancak, erkeğin sorumluluk dairesi içerisindeki bir eğitim kadınlara verilmeye kalkılırsa, bu

sadece kadınlar için değil, tüm insanlık için bir felaket olacaktır ve İslâm'da böyle bir şeye yer yoktur. Bu mesele üzerinde ayrıntılı bilgi almak istiyorsanız, "Hicab" isimli eserimi okuyabilirsiniz. [\[237\]](#)

Müslümanların Sakala İtirazları

Soru:

Günümüz müslümanlarının genel kanaati, sakalın daha çok hocalara ve dini ilimlerle uğraşan kişilere yakıştığı şeklindedir. Peygamber Efendimiz zamanında halk genellikle sakallıydı ve sakal bırakmak utanç verici bir şey olarak görülmüyordu. Ancak bugün, insanın kılık ve kıyafetinde yeterince farklılık vücuda gelmiştir. Yüz, sakalsız daha güzel ve çekici gözükmektedir. Bu durumda da müslümanların hepsinin sakal bırakması gerekli midir? Lütfen bu husustaki cevaplarımızla kafamızdaki şüpheleri gideriniz.

Cevap:

Sakal, Peygamber Efendimizin (s.a.) sadece fiili, yani; bizzat uyguladığı bir sünneti olmakla kalmayıp, Peygamberimizin (s.a) sakal bırakmayı emrettiği ve tıraş etmeyi yasakladığı bir sünnettir. Bu yüzden sakalın sadece alimler ve hocalara mahsus olduğu, müslümanların genelinin sakal bırakıp bırakmamakta serbest olduğu şeklindeki bir görüş tamamen gayr-i İslâmîdir, yanlıştır. Özellikle, bir kimsenin sakalını tıraş etmekten hoşlanıp, sakal bırakmayı beğenmemesinin açık anlamı; içerisini İslâmî zevk yerine, kâfirlere has zevklerin kaplamaya başlamış olması demektir. Bana daha tuhaf ve üzücü gelen başka bir mesele daha var: Tıpkı müslümanların önder ve rehberi Peygamber Efendimizin kendi tâbîlerine sakal bırakma emri verdiği gibi, sihlerin önderleri de tâbîlerine sakal bırakma emri vermiştir. Bu iki toplum da, yani; müslümanlar ve sihler de ülkemizde, yani Hind yanmadasında İngiliz hükümetinin idaresi altında yaşamıştır. İki toplum da Batı tarzı eğitimden geçmesine rağmen, müslümanların kendi önderlerine yaptığı hürmetsizlik ölçüsünde, sihler önderlerine hürmetsizlik etmediler. Hakikati söylemek gerekirse, bu; müslümanların utanç duyması gereken en kötü bir durumdur. Kaldı ki, utanıp sıkılmadan, sakalsız yüzün daha güzel olduğu, sakallı yüzün güzelliğini kaybettiği düşüncesine kapılanlar var. Günümüz garpзде müslümanları sadece sakallarını tıraş etmekle yetinmemekte; sakalı kötü görmekte, sakalla alay etmekte, sakal bırakanları aşağılamakta ve onlarla alay etmektedir. Okullarda sakal bırakanların cesaretlerini kırmak için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Bu gibi kişiler, resmi memuriyette sakalı ehliyetsizliğe bir delil olarak görmekte ve hatta bazı memuriyetlerde sakal bırakma yasağı bile getirilmektedir. Batılı zihniyete sahip kimseler, sakal bırakan kişinin yakışıklılık ve çekiciliğini kaybettiğini öne sürmektedirler. Bütün bu olanlar, başka bir yerde değil, müslüman bir toplumda, müslüman bir ülkede gerçekleşmektedir. Ancak, sihler İngiliz yönetimi zamanında hayatın çeşitli kademelerinde sakallarıyla görev yapabilecekleri şeklindeki isteklerini yöneticilere kabul ettirmişler ve en büyük makamları da bu şekilde sakallı olarak ele geçirmişlerdir. Orduda, hava kuvvetlerinde ve sivil hayatın hangi kademesinde, hangi büyük makama onlar sakal bırakmaları nedeniyle ulaşamamışlardır? Onları sakallarından dolayı herhangi bir göreve ehil görmemek, onların yakışsız olduğu hükmünü vermek kimin haddineydi? Veya terfi edebilmeleri için onlara sakallarını kesme emri vermeye kim cüret edebilirdi? Bugün insanların başına bela kesilen bir çok makam sahibi beyden kimbilir kaç tanesi İngilizler zamanında herhangi bir sih amirin idaresi altında vazife yapmıştır da sakallı birinin kendi başında olduğundan hiç ar duymamıştır. Bu beylerden hiçbirisi, bir kerecik olsun, sihlerin sakallarıyla alay etmek şöyle dursun, onlara itiraz etmek cesaretini bile gösterememiştir. Bütün bu olanlar, sihlerin müslümanlardan daha kuvvetli karaktere sahip olduklarına, önderlerine müslümanlardan daha fazla itaat ettiklerine ve müslümanlara oranla daha az düşünsel köleliğin kurbanı olduklarına açık bir delildir. Acaba, bu açık aşağılık alametlerine ve bunca zillete rağmen müslümanlar hiç utanç duymayacaklar mıdır? [\[238\]](#)

Sakal Ve Askerlik Hizmeti

Soru:

Ben hava kuvvetlerinde pilotluk için imtihana girmiştım. Sağlık testi ve sözlü imtihandan sonra elhamdülillah yazılı imtihan ve beden eğitiminde de başarılı oldum. Ancak, herhangi bir neden göstermeden, adaylar arasından elendiğim bildirildi. Bazı kimseler benim sırf sakalımı tıraş etmediğimden dolayı elendiğimi söyledilerse de buna pek inanasım gelmedi.

Aralık ayında P.M.A. için imtihana girdim. İlk sözlü sınavda seçme komitesindeki albaylardan bir tanesi bana, Kuhat'ta girdiğim ilk imtihanda sadece sakalım yüzünden elendiğimi söyledi. O bana, Pakistan ordusunda yüksek rütbeli subayların sakallı yedek subaylardan hoşlanmadıklarını ve böyle kişilerin alınmaması için çaba sarfettiklerini de söyledi. Anlatılanlara göre daha sonra onlardan müsaade alınarak sakal bırakılabilirmiş. Sözlü imtihandan sonra girdiğim yazılı imtihanı da kazandım. Şimdi sağlık testinden geçmeyi bekliyorum. Sağlık testinden geçersen, son elemeler için yeniden Kuhat'a gitmem gerekecek. Bu yüzden, babam ve beş kardeşim sakalımı kesmem için ısrar ediyorlar ve peşimi bırakmıyorlar. Ancak ben, şöhret, makam ve para için böyle bir şeye yanaşmak istemiyorum. Ben şu anki durumumu muhafaza ederek ya ticaretle uğraşmak veya tahsilimi sürdürerek İslâm'a hizmet etmek istiyorum. Çünkü, bu gibi görevler, benim dini duygularımı yaralar. Ayrıca, uzun bir süre böyle bir duruma tahammül edip, dayanabileceğimi sanmıyorum. Yine de son kararımı vermeden, meseleyi bir de size danışmak istedim. Kur'an ve Sünnet'e dayalı olarak meseleyi açıklığa kavuşturursanız çok memnun olurum.

Cevap:

Başımızdan geçenleri duyunca inanın çok üzüldüm. Pakistan ordusunda ve hava kuvvetlerinde bugün bile, Alt kıtanın bölüşülmesinden önceki Birleşik Hindistan ordusu ve hava kuvvetlerinde sinlerle birlikte, hatta sihlerin kumandası altında iş yapmış bir çok kişi bulunmaktadır. Sakalın

yakışksız bir durum arzettiği, yüzün güzelliği ve çekiciliğini azalttığı gibi hileli kelimelerle bugün ordu ve hava kuvvetlerinde sakalı yasaklayan bu kişiler, bu gibi lüle ve bahanelerle sihlerin ne sakallarını kestirebildiklerini ve ne de onların en yüksek makamlara ulaşmasına engel olabildiklerini adları gibi bilmektedirler. Bugün bile Hindistan ordusunda hava ve deniz kuvvetlerinde sihler en yüksek rütbe ve makamlarda bulunmalarına rağmen hiç kimse onlara eğer memuriyetlerine devam etmek istiyorlarsa sakallarını kesmelerini, aksi taktirde memuriyeti bırakmalarını söyleme cesaretini kendisinde bulamamaktadır. Daha bir kaç gün önce askeri bir törene katılmak amacıyla Hindistan'dan ülkemize gelen bir sih generalin çenesinden bir karış sakal sarkıyordu ve onun fotoğrafları gazetelerde yayınlanmıştı. Ne acı ki bizim zorba kahramanlar (!) bunu gördükleri halde bile utanmıyor ve eğer sakal bırakmak askeri memuriyet için bir engel teşkil ediyorsa, bu sihin nasıl olup da general rütbesine kadar yükselebildiğini hiç düşünmüyorlar.

Onların bu tavrından açıkça şunu anlıyoruz: Bizim yüksek rütbeli beyler, sakallı kişileri memuriyete almama veya sakal kesmeyi memuriyete girme için şart koşma yolunda ne kadar bahane uydursalar da hepsi de kesinlikle boş ve beyhudedir. Aslında sakal bırakmakla askeri memuriyet için kişinin ehilliği ve işe uygunluğunda herhangi bir değişikliğin ortaya çıkması söz konusu değildir. İşin gerçeği şudur: İngiliz uşaklığı bu beyleri sihlere oranla daha da aşağı derecede köle zihniyetine mübtela etmiştir. Bizim bu beylerin geçtiği Batılı eğitimden sihler de geçmiştir. İngilizlere sihler de uşaklık yapmıştır, bunlar da. Hiçbir alanda, onlar bunlardan geri kalmamışlardır. Ancak sihler, şu ana kadar Guru Nanek, Guru Gubend Sing ve diğer dini büyüklere ittibaya nefret nazarıyla bakmak ve onları liyakatsizliğin birer sembolü olarak görececek ölçüde Batıcılığın zelil çukuruna düşmemişlerdir. İngiliz uşaklığı altına girdikten sonra sahip oldukları tüm değerleri İngiliz tanrılarının ayakları altına sermek, sırf bizim garpcede (Batıcı) beylere nasip olmuştur. Bu beyler, İngilizlerin uşaklığını kazanmak için sadece sakallarını tıraş etmekle kalmamış, durum gittikçe öyle bir hal almıştır ki, onlar, sakalı liyakatsizlik sembolü olarak görececek kadar ileri gitmişlerdir. Oysa sakal, nasıl sinlerin din büyüklerinin sünneti ise, müslümanların din büyüklerinin de sünnetidir. Nasıl sililerin din büyükleri tâbilerine sakal bırakma emrini vermişse, aynı şekilde Peygamber Efendimiz de (s.a) müslümanlara sakal bırakmayı tekid etmiş, kesilmesini men etmiştir. Bu durumu görünce oldukça kuvvetli bir şekilde şöyle bir duyguya kapılıyorum: Müslümanlar, kendileriyle çağdaş olan gayr-i müslimlere oranla karakter ve davranış bakımından çok daha aşağı seviyededirler.

Benim sadece size değil, içinde dini bir gayret ve hamiyet taşıyan tüm gençlere tavsiyem şudur: Bu durumlar karşısında kesinlikle cesaretinizi kaybetmeyiniz ve zaaf göstermeyiniz. Sizler, her imtihana katılıp, kendi kabiliyet ve ehliyetinizi isbat etmelisiniz. İmtihan sonunda sadece sakalınız nedeniyle memuriyete alınmazsanız, memuriyetten mahrum kalmak pahasına kesinlikle sakalınızı kesmeyiniz. Bu şekilde eğer gayretli ve çalışkan müslüman gençler sürekli çaba gösterirlerse inşaallah sakallı gençlerin değil de, onlara memuriyet kapısını kapayan sözde aydın fikirli subayların son derece dar görüşlü kimseler olduğu ve bu dar görüşlülükleri sebebiyle kendi ülkesinin memuriyetlerini güçlü karakter ve davranışa sahip gençlerden muhrum bıraktığı gerçeği gün gibi açığa çıkacaktır. Eğer bizim hükümetimiz, sadece kişilik ve imanlarını mideleri karşılığında feda eden kişilerin memuriyette kalmasını ve imanlı, yüksek seciyeye sahip kimselerin yüzüne memuriyet kapılarının kapanmasını istiyorsa, bu zararlı siyaseti izleme yolunda ne kadar ısrarlı olursa olsun, bu ahmaklığı ile kendisi ve ülkesine ne kadar zarar verdiğini eninde sonunda

[\[239\]](#)

anlayacaktır.

Yeni Birkaç Sapık Görüşün Bilimsel Eleştirisi

Soru:

Devlet kademelerinde yüksek bir makama sahip dostlarımdan birisi, önceleri; sağlam imanlı, namaz ve orucuna oldukça bağlı idi. Ancak, okuduğu birkaç kitap yüzünden, görüşleri birden değişti ve dinsiz biri olup çıktı. O, bu yeni görüşlerini yaymaktan da geri durmuyor. Ona karşı İslâm'ın öğretisi ve hükümlerini savunmak için her ne kadar tüm gücümü harcıyorsam da ilmimin azlığından onu dellillerle ikna etmek benim yapabileceğim birşey değil. Bu yüzden bana bu konuda yardıma olmanızı rica ediyorum. Söz konusu dostumun görüşleri anahatlarıyla şu şekilde:

1. O, Allah Teâlânın kadir-i mutlak ve bu âlemin yaratıcısı olduğunu kabul etmekle birlikte, Allah'ın (c.c) âlemi yaratıp, kendi haline bıraktığını ve bu âlemde her ne oluyorsa, kendi kendine (automatic) olduğunu savunuyor.
2. Rasûlullah'a (s.a) bir ıslahçı (reformist) payesinden başka bir paye vermeyi kabul etmemekle birlikte, O'nun iyi bir insan ve olağanüstü yeteneğe sahip biri olduğunu kabul ediyor.
3. O, Kur'an-ı Kerim'i (hâşâ) Allah'ın Rasûl'ünün bir eseri olarak kabul ediyor ve Kuran'daki bir çok hükmü, ancak indiği asırda geçerli olduğu iddiasıyla, bu devirde uygulanamaz görüyor.
4. O, namaz, oruç vb. ibadetleri sadece kötülüklerden korunmanın daha iyi bir vesilesi ve toplumun doğru yolda yürümesini sağlayan birer vasıta olarak görüyor.
5. Ona göre şeytanın varoluş teorisi, Allah'a bir meydan okuma özelliği taşımaktadır. Çünkü, Allah Teâlâ iyilik için tevfiik vermekte, ancak şeytan kötülüğe doğru çekmektedir. Zahirde genellikle kazanan şeytan olmaktadır.
6. Dört evlilik, kölelik ve kurban kesmeyi geçersiz addetmektedir.

Bu meseleye biraz vakit ayırıp, cevaplamanız ümidiyle. Ayrıca, benim bu şahsı ikna edebileceğim kitapların isimlerini de gönderirseniz, çok memnun olurum.

Cevap:

Dostunuzun görüşlerini öğrenince oldukça fazla üzuldüm. Allah Teâlâ ona hidayet nasip etsin ve sizleri de onun etkisinden korusun. Eğer siz benim kitaplarımı okumuş olsaydınız, dostunuzun tüm itirazlarına oldukça tatmin edici bir şekilde cevap verebilirdiniz. Şu an bile gecikmiş sayılmazsınız, kitaplarımı okumanızı tavsiye ederim. Çünkü, yazışma yoluyla bu gibi koca koca meseleleri halletmek çok zordur.

Sormuş bulunduğunuz meselelere aşağıda kısa kısa değiniyorum:

1. Herşeyden önce şunun bilinmesi lazımdır: Düşünce gücü zaafa uğramamış bir kimse kanun ve düzenin (law and order) uygulayıcı bir güç

(Authority) olmadan uygulanmaya konacağını ve bu kanun ve düzenin yürüyeceğini düşünemez. Kainatta bir kanun ve düzen mevcuttur. Bu keyfiyet hiçbir durumda inkar edilemez. O halde söz konusu kanun ve düzenin bu kadar büyük ve sınırsız ölçüde, sınırsız bir zamana kadar, herhangi bir otorite olmadan yürüyebileceğine hangi akıl inanabilir? Taassub taşımayan hiçbir akıl bunu kabul etmez. Ancak iki şeyi bundan müstesna tutmak lazımdır. Şöyle ki, bu iki şey sebebi ile vasatın üzerinde akıl ve zekaya sahip birçok insan bile böyle bir cahillige saplanmaktadır:

Birincisi; insanın düşünce ve görüş açısının darlığı. Kişi, bu sebepten dolayı böyle büyük bir kainatta kanun ve düzeni sağlayan ve ezelden ebede kadar yürüten muazzam otoriteyi tasavvurdan aciz kalmaktadır. İkincisi; o, bu otoriteyi daha baştan kabul etmek istememektedir. Çünkü, bu otoriteyi kabul edince artık gönülce hareket etme serbestliği ortadan kalkacaktır.

Bu iki durumda da hata onların Allah'ı (c.c) yanlış anlamasındandır. Yalnız, bu gibi iddialarda bulunan kimselere şunları arzediniz: Bu tür büyük meseleler üzerinde düşünen ve görüş bildiren kimselerin hiç değilse dürüst (honest) olmaları gerekir. Ama siz böyle bir özellik taşıyorsunuz. Sizin Allah (c.c), Peygamber (s.a) ve Kur'an bağlamında söylediğiniz şeyler tamamıyla İslâm'a aykırı şeyler olmasına rağmen, siz müslüman kisvesiyle ortalıkta dolaşıyorsunuz ve müslüman toplumu aldatma yolunda hiçbir tereddüt göstermiyorsunuz. Eğer siz dürüst insanlar olsaydınız, bu görüşlerinizi izhar ettiğiniz andan itibaren İslâm'la hiçbir bağınızın kalmadığını da ilan ederdingiz ve isminizi de değiştirirdiniz. Ki böylece müslüman toplum oyununuza gelip gayri müslimlerle devam ettirmeyi hoş görmedikleri ilişkilerim sizinle de devam ettirmezlerdi. Bu açık sahtekarlık ve hileden sonra, sırf dürüst ve samimi insanların görüşlerine verilmesi gereken değer ve itibarı, sizin fikir ve görüşlerinize vermemiz bir hayli zordur.

2. Dostunuzun Peygamber (s.a) hakkındaki görüşleri birbirine zıttır. Bir taraftan o, Peygamberi doğru birisi olmasını da gerektiren (herhangi bir yalancı kişiyi iyi insan olarak görmesi dışında) iyi bir insan olarak görmekte, diğer taraftan Peygamberin kendisinin sadece bir ıslahçı değil, aynı zamanda Allah tarafından gönderilmiş bir elçi olduğu şeklindeki iddiasını yalan olarak görmektedir. Selim akla sahip bir kişi, bu iki şeyi bir arada söylemez. Dostunuzun şunu bilmesi gerekir: Peygamber Efendimiz (s.a) ömrünün 23 senelik bir bölümünün her anını, kendi peygamberliğini kabul ettirme yolunda çaba göstererek harcamıştı. Muhalifleri ise O'nun bu iddiasını kabule yanaşmıyorlardı. Bu durumda Rasûlullah'ın (s.a) hakkında iki çeşit tavır içerisine girilebilir:

1. Eğer dostunuz, Peygamber Efendimizi (s.a) doğru bir insan olarak görüyorsa, O'nun Allah'ın Rasûlü olduğunu da kabul etmelidir.

2. Eğer O'nu Allah'ın Rasûlü olarak kabul etmiyorsa, (hâşâ) en aşağılık, yalancı ve hilekar olarak görmelidir. Bu iki görüş arasından üçüncü bir görüş icad edip "Peygamberimiz doğru bir insandı, ama Allah'ın Rasûlü değildi" gibi bir neticeye varmak tamamıyla mantıksız bir durumdur.

Bu düşüncemize karşılık, bu gibi görüşlere sahip kimseler en fazla iki şey söyleyebilirler:

Biri; Muhammed (s.a), toplumu ıslah etmek amacıyla kendi adına ortaya koyması halinde kabul ettiremeyeceği hükümleri Allah adına kabul ettirebilmek için peygamberlik iddiasında bulunmuştur.

Diğeri; Muhammed (s.a) bu iddiasında samimi olmasına rağmen, gerçekte O, Allah'ın Rasûlü değildi. Kendisini rasul görme gibi bir yanılgıya düşmüştü.

Bu görüşlerden birincisini söyleyen kişi, bana göre, ahlâkî açıdan her samimi insanın uzak durması gereken, oldukça tehlikeli bir kişidir. Çünkü eğer biz bu görüşü analiz edersek, şunu açıkça görürüz: Bu kişiye göre iyi bir amaç gerçekleştirmek için kötü bir yol benimsemek sadece caiz olmayıp, aynı zamanda saygıya değerlidir de. Bu yüzden o, kendi zannınca sırf ıslah için (hâşâ) peygamberlik davası yapmak gibi kocaman bir yalan uyduran kişiyi ıslahçı ve iyi insan olarak görmektedir. Bu gibi değersiz görüşlere sahip bir kimsenin yarın herhangi iyi (elbette kendisinin iyi gördüğü) bir amaç için bir kimsenin evinden hırsızlık yapması veya sahte evrak düzenlemesi ya da ahlaken kötü herhangi bir işi yapması uzak bir ihtimal değildir. Çünkü, ona göre ıslah için hilekarlık yapan bir hileci, iyi ve ıslahçı biri olabiliyorsa; o kendisini iyi amaçlar için suç işlemekten nasıl alıkoymaz?

İkinci görüşe sahip kişi ise, aklî yönden aynen birinci görüşe sahip kişinin ahlâk açısından içerisinde bulunduğu aşağılık içerisinde. Bu kişiyle ilgili olarak büyük bir hoşgörülle birlikte söyleyebileceğimiz şey şudur: Bu kişi, oldukça büyük meseleler üzerinde oldukça az düşünerek görüş bildirme hastalığına yakalanmış biridir. Çünkü; eğer o böyle bir akıl kılıfına duçar olmasaydı, hiçbir zaman şöyle bir şeyi mümkün görmezdi: Bir kişi bir taraftan muhaliflerinin bile insanlık tarihinin gördüğü en büyük ve en başarılı kişilerden olduğunu inkar edemediği ölçüde akıllı ve anlayışlı olsun, öbür taraftan kendi hakkında 23 sene devamlı bir yanılgı içerisinde bulunup tüm işini böyle bir yanılgıya dayanarak yürütsün. Hatta, gece ve gündüzünü Kur'anın tüm surelerini kendisi tasnif ederek dünyaya duyurmakla harcadığı halde, bu surelerin Allah tarafından gönderildiğini iddia etmek gibi bir yanılgı içerisinde bocalayıp dursun. Bana göre, böyle bir şeyi mümkün ve makul olarak gören bir kişinin kendi aklından şüphe etmesi gerekir. Zaten onun akli, selim bir akıl olsa idi böyle bir yanılgı içerisinde bocalamanın sadece delilere has bir şey olduğunu bilirdi. Muhammed'den (s.a) sadır olan oldukça planlı ve akıllıca programın bir deliden asla sadır olamayacağını da kendi kendine anlardı.

3. Kur'anla ilgili olarak, dostunuzdan nakletmiş bulunduğunuz görüşler hakkında yukarıdaki satırlarda belirtmiş bulunduğum görüşümü tekrarlayacağım. Bu gibi görüşlere sahip kişiler, herhangi bir şeyi tam manâsıyla tanımadan ve üzerinde yeterince düşünmeden görüş bildirmeyi adet edinmişlerdir. Siz onlara böyle bir kanaate varabilmek için Kur'an-ı Kerim'i derinlemesine kaç defa tahkike tabi tuttuklarını sorunuz. Eğer onlar dürüstlikle böyle bir çalışma yapmadıklarını kabul ederlerse, onlara bu gibi önemli meselelerde araştırma yapmadan herhangi bir karara ve kanaate varmanın akıllı ve tahsilli hiçbir kimsenin şanına yaraşmayacağını münasib bir dille arzediniz. Eğer onlar, böyle bir kanaate Kur'an-ı Kerim'i iyice mütalaa ettikten sonra vardıklarını iddia ederlerse, onlara Kur'an-ı Kerim'de ne gibi deliller bularak, Kuranın Muhammed'in kelamı olduğu neticesine vardıklarını sorunuz. Yine onlara Kuranın hangi hükümlerinin günümüzde uygulanamaz ya da uygulamasının Kur'an'ın nuzûlü vaktiyle sınırlı olduğunu sorunuz. Bu meselelere verecekleri cevapları öğreniniz ve bilahere bana yazınız. Böylece onların araştırmalarının neticesinden ben de istifade etmiş olurum.

4. İbadetler konusunda dostunuzun bana yazdığınız görüşleri tam anlamıyla şaşkın düşüncenin (confused thinking), daha doğrusu düşüncesizliğin güzel bir örneğidir. Belki de bu düşüncelere sahip kimseler, namaz, oruç, vb. amellerin sadece ihlasla birlikte yapıldıkları zaman kötülükten korunmada iyi bir vesile ve toplumu doğru yola iletmede güzel bir vasıta olabileceği hususu üzerinde hiç düşünmüyorlar. Kişinin bu amelleri ihlasla yapması için de dürüst bir şekilde Allah'ın (c.c) var olduğuna, kendisinin O'nun kulu, Muhammed'in (s.a) Allah'ın gerçek Rasûlü olduğuna ve dünyadaki amellerin hesabının verileceği bir ahiret hayatının geleceğine inanması gerekir. Ancak, eğer herhangi bir kimse bütün bunların gerçek

dışı olduğu görüşüne sahip olsa ve Muhammed'in (s.a) sadece ıslah gayesinde bütün bunları uydurduğuna inansa, böyle bir durumda da ibadetlerin kötülükten korumada iyi bir vesile ve toplumu doğru yola iletmede güzel bir vasıta olabileceğini aklınız alıyor mu?

Bir taraftan bu ibadetlerin faydalarını beyan etmek ve diğer taraftan bu ibadetlerin faydalarının dayandıkları fikri temelleri tahrip etmek, tıpkı bir kişinin içindeki barutu çıkardıktan sonra merminin aslan avında çok etkili olduğunu söylemesine benzer.

5. Dostunuzun şeytanla ilgili itirazını görür görmez, onun tüm ömrü boyunca bir kere bile olsun, Kur'an-ı Kerim'de insan ve şeytan hususunda ne gibi gerçeklerin beyan edildiğini bilmeye çaba göstermemiş olduğu açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. O, Kur'an'daki bu mesele ile ilgili gerçekleri bilmeden, sadece ondan bundan duyduğu şeylere dayanarak sathi bir düşünceye sahip olmuş ve bu düşünceye dayanarak itiraza yeltenmiştir. Aslında bu itiraz, kendi düşüncesi için söz konusu olmaktadır. Düşüncesi nedeniyle Kur'an-ı Kerim'in bu konuda ortaya koymuş olduklarına bir halel gelmemektedir. Kur'an'ın bu konuda ortaya koymuş olduğu düşünce, şu şekildedir: Allah Teâlâ insana sınırlı bir özgürlük vererek, onu bu dünyada imtihan için yaratmıştır. Şeytana ise onun kendi isteği üzerine insanı bu imtihanında başarısız kılmak için sadece terhib ve tahriş yoluyla istediğini yapabileme serbestisi vermiştir. Şeytana insanı zorla kendi istediklerini yaptırabilme yetkisi verilmemiştir. Bununla birlikte Allah Teâlâ da insanı cebren doğru yola iletmekten kaçınmış, yalnız peygamberler ve kitaplar vasıtasıyla doğru yolu insanın gözü önüne tamamiyle sermekle iktifa etmiştir. Bundan sonra artık Allah tarafından insana bu iki yoldan birini seçme serbestisi verilmiştir. O isterse Allah'ın (c.c) kendisine göstermiş olduğu yolu seçer ve o yolda yürüme kararı verir; isterse şeytanın teşviklerini kabul eder ve şeytanın ona göstermiş olduğu yolda güç ve kuvvetini harcamaya razı olur. İnsan bu iki yoldan hangisini benimserse benimsesin, Allah Teâlâ ona seçtiği yolda yürüme fırsatı vermektedir. Çünkü, böyle bir şey olmadan imtihan gerekleri yerine getirilemez. Bu durumu iyi bir şekilde anladıktan sonra, şimdi şeytanın meydan okumasının aslında kime olduğunun söylenmesi gerekir. Allah'a mıdır? Yoksa insana mı? İnsanlardan şeytanın yolunu benimseyen kimseler hakkında şeytanın zaferi Allah'a karşı mı olmaktadır, yoksa insanlara karşı mı? Allah Teâlâ, insan ve şeytana özgür bir şekilde güreşme fırsatı vermiş ve karşılaşmayı insan kazanırsa, cennete gideceğini; eğer şeytan kazanırsa, yenilen insanın ve onu yanlış yola ileten şeytanın her ikisinin cehennemi boylayacağını bildirmiştir. Şu halde siz, Allah Teâlâ'nın karşılaşmaya müdahale edip, insanı zorla kazandırmasını mı istiyorsunuz?

6. Dört evlilik, kölelik ve kurban kesme konularında kısa olarak bir şeyler söylemek güç. Ben bütün bu meseleler hakkında birçok kez ayrıntılı bir şekilde görüşlerimi bildirdim. Çok evlilik meselesini kavramak için siz benim Tefhim'ul Kur'an adlı tefsir kitabımda Nikah, İslâmî Kanunlar ve Evlilik Hayatı başlıkları altındaki konuları fihrist yardımıyla bularak okuyunuz. Buna ilaveten hükümetin kurmuş olduğu evlilik komisyonunun hazırladığı sorulara verdiğim cevaplarda da bu mesele ile ilgili açıklamalar vardır.

Kölelikle ilgili olarak benim aşağıdaki makalelerimi okuyabilirsiniz.

a. "Resâil ve Mesâil", birinci cild, "Savaş Alanlarında Fahişelik Düzenlemeleri" başlıklı makale.

b. "Resâil ve Mesâil", ikinci cild, "İslâm'da Kölelik Neden Yasaklanmamıştır" başlıklı makale.

c. Tefhim'ul Kur'an, ikinci cild, "Kölelik Meselesi" ve "Köleler ve Cariyelerle İlgili Birkaç Soru" başlıklı makale.

d. Tefhim'ul Kur'an, birinci ve ikinci cild, kölelikle ilgili bölüm.

e. Tercüman'ul Kur'an dergisi, Haziran 1956 sayısı "Cariyenin Tanımı ve Helal Olmasının Delili" ile "Çok Evlilik ve Cariyeler" başlıklı makaleler.

Kurban kesme ile ilgili olarak "Tefhimat" isimli kitabımın ikinci cildinde ilgili konuları ve "Kurban Kesme Meselesi" adlı kitapçığımı okuyabilirsiniz.

Bütün bu yazıları okuyunca inşaallah meseleyi anlamanız ve anlatmanız daha da kolaylaşacaktır. [\[240\]](#)

Pakistan'da Hristiyanlığın Yayılmasının Gerçek Sebepleri

Soru:

Bu ülke çeşitli fitnelere sahne olmaktadır. Söz konusu fitnelerin en tehlikelisi de hristiyanlıkür. Uluslararası ilişkilere ilaveten müslümanların ekonomik geri kalmışlığı yüzünden bu fitnenin yaptığı tehdit kadar hiçbir fitne müslümanları tehdit etmemektedir. Böyle bir ortamda, bu büyük fitnenin önünün alınması için tüm imkanların seferber edilmesi gerekirken, sizin tarafınızdan bu konuda herhangi etkili bir girişim göze çarpmamaktadır. Hatta, sizin bu fitneyi tamamen göz ardı ettiğinizi söyleyebiliriz. Şu ana kadarki uzun suskunluğunuzdan şu neticeye vardım: Size göre, hristiyan misyoner hareketlerinin günümüzdeki faaliyetleri dini itibarla sakıncalı değildir ve büyük ihtimalle müslümanların irtidada sebep olma tehlikesi olsa da bu fitneci hareketin ülkemizde propaganda faaliyetlerinde bulunma hakkı vardır.

Düşüncelerimde yanılıyor muyum acaba?

Cevap:

Tebliğ ve propaganda yoluyla yayılan fitnelere, şüphesiz tebliğ ve propaganda yoluyla karşılık verilebilir ve ben bu bağlamda bile bile hiçbir kusur işlemedim. Ancak, yayılmasının arkasında hakim gücün bulunduğu fitneleri tedavi etmek için bu hakim gücü ıslah etmek ya da değiştirmekten başka çare yoktur. Bu gibi fitneleri sadece yayın ve tebliğ yoluyla önleyemezsiniz. Hristiyanlığın yayılması meselesinde de aynı şey geçerlidir. Sizin de bana yazmış olduğunuz mektubunuzda itiraf ettiğiniz gibi, bu ülkede hristiyanlığa girenler veya daha önceden girmiş bulunanlardan çok azı teslise, Hazreti İsa'nın Allah'ın oğlu olduğuna veya bir kişinin çarımha gerilmesinin diğer insanların günahlarına keffaret olduğuna inanarak hristiyanlığa girmişlerdir. Bu gibi inançları doğru kabul edip İslâm'ın makul inanç sistemini yanlış görerek hristiyan olmuş kaç müslüman vardır ki!... Aslında insanımızı hristiyanlığın kucağına iten şey, misyonerlerin gösterdiği propaganda faaliyetleri değildir. Bunda asıl rolü misyoner hastaneleri, okulları oynamaktadır. İşin asıl üzülmeyecek yönü, bu gibi misyoner kuruluşlarının hükümetimiz tarafından dolaylı veya dolaysız olarak büyük ölçüde desteklenmesidir. Hristiyan rahiplerin bizim yüksek bürokratlar üzerindeki olağanüstü etki ve nüfuzlarının da hristiyanlığın yayılmasında büyük rolü vardır. Bu saydığım sebeplerin önlenmesi için bir girişim yapılmadığı müddetçe, benim, sizin, hatta tüm alimlerimizin toplu tebliğ hareketiyle bile dişe dokunur bir netice alınması mümkün değildir.

Hristiyan hastanelerine giden herkes, oraların halk hizmeti veren ya da parayla tedavi yapan müesseseler olmayıp, açık açık iman ticareti yapılan merkezler olduğunu görecektir. O müesseselerde müslümanlardan yüklü bir vizite ücreti alındığı halde, hristiyanlara bedava hizmet verilmekte ve bununla birlikte hastalara hristiyanlık propagandası yapılmaktadır. Böyle bir ortamda kendisini ya da herhangi bir yakınına parayla tedavi ettirme gücüne sahip olmayan fakir bir kişide dinini değiştirerek tedavi imkanlarından yararlanma hırsı kabarmaktadır.

Hristiyan okul ve kolejlerinde de aynı durum söz konusudur. Müslümanlardan öğrenim görmek isteyenlerden yüklü meblağlar istenmesine rağmen, hristiyanlara parasız eğitim verilmektedir. Hatta hristiyanlara dış ülkelerde eğitim görme imkanları da hazırlanmaktadır. Bu noktada da çocuklarını kendi imkanlarıyla okutamayan fakirlerin hırsları kamçılanmaktadır. Fakir kimseler, dinlerini değiştirince çocuklarını okutma imkanı bulacaklarını, dünyada rahat yaşama kapılarının kendilerine açılacağını ummaktadırlar.

Ülkemizde bu iki çeşit müessese (hastane ve okul) bir yandan yabancı sermaye ile işlerken, öte yandan hükümetimizin her türlü desteğini yanında bulmaktadır. Bu gibi müesseselere hükümet fon ayırmakta, yer vermekte ve onlara, müslümanların dini müesseselerine hiçbir şekilde sağlanmayan kolaylıklar sağlanmaktadır. Hükümet, bu müesseselerle ilgili şu soruyu tamamen göz ardı etmektedir: Misyoner faaliyeti gösteren müesseselerin kurulması için harcanan dış kaynaklı sermaye ile bizim şehirlerimiz ve köylerimize dağılan bu sermayeden istifade eden yabancı misyonerlerin amacı dini propagandadan başka ne olabilir? Bu açıkça şu anlama gelmektedir: Bizim hükümetimiz, dini hoşgörünün tüm makul sınırlarını aşmak ve başkalarının müslümanların imanını para gücü ile satın almasına razı olmakla kalmamakta, onlara yardım bile etmektedir.

Hristiyan rahiplerin etki ve nüfuzlarının durumu ise daha da içler acısıdır. Bugün bizim kırsal kesimimizdeki hristiyan olmayan halkı, zalimlerin zulmünden korumak için hiçbir güvence söz konusu olmadığı halde, karakollardan tutun da bakanlıklara kadar her yerde üst düzey yetkililer aracılığıyla hristiyanlara adaletli davranılmasını temin eden ve hatta bazı haksız imkanlar da koparan rahipler bulunmaktadır. Hristiyan rahiplerin sahip olduğu kadar, hiçbir müs-lüman alimin yüksek dereceli bürokratlar arasında etki ve nüfuzu yoktur. Üst düzey bürokratlar gözünde müslüman alimler, aynı İngiliz dönemindeki bürokratların gözünde olduğu gibi, zelil ve aşağılıktırlar. Hristiyan rahipler ise İngiliz iktidar sahipleri için olduğu kadar, bizim bürokratlar için de "peder" statüsüne sahiptirler. Kırsal kesimdeki savunmasız halkın, polis, toprak ağaları ve nüfuz sahibi zorbalardan kurtulmak için hristiyanlığa sığınmaya mecbur kalmalarının sebeplerinden biri de işte bürokratların bu tutumudur.

Bu, fakirler arasında hristiyanlığın yayılma sebepleri idi. Hristiyanlığın zengin tabaka arasında nasıl yayıldığına gelince; hükümetimizin izlediği yanlış siyaset neticesinde, hali vakti yerinde olan müslümanlar, çocuklarının Urdu dili, kendi milli kültürleri ve dinleri ile ilgili eğitim ve öğretimini faydasız görmektedirler. Çocuklarının konuştuğu dil, sergilediği tavır, davranış ve alışkanlıkları itibariyle tam bir İngiliz veya Amerikalı gibi olmasını sağlayacak bir eğitim ve öğretimden geçirilmesi için çaba sarf etmektedirler. Bu amaçla varlıklı aileler kız ve erkek çocuklarını hristiyan müesseselere göndermektedirler. Doğal olarak, bu müesseseler bu çocukların sadece İslâm ve İslâmî kültürden uzak, İslâmî öğretilerden bihaber olarak kalmalarını sağlamakla kalmamakta, müslüman talebelerin doğru yoldan sapmalarına ve İslâm düşmanı kişiler olarak yetişmelerine de sebep olmaktadır. Bütün bu olanlardan sonra, bu gençler hristiyan olmasalar da behemehal İslâm ile de bir ilişkileri kalmamaktadır. Hatta onlar müslümanlardan daha çok hristiyanlara yakın olmaktadır. Bu tür bir eğitimden geçmiş kimseler, öğrenimini tamamlar tamamlamaz üst düzey yetkili olmakta ve yüksek mevki ve makamlar onlara tahsis edilmektedir. Şu halde bu gibi kişilerden hristiyanlığa karşı İslâm'ı desteklemelerini, hristiyanlığın yayılması ve ülkemizde dal budak salmasını önlemede bir hassasiyet göstermelerini beklemek boşunadır.

Şimdi, bütün bunları göz önünde tutarak, sırf hristiyan inancını inkar yolunda yazı yazmak veya köy köy dolaşarak tebliğ faaliyetlerinde bulunmakla bu hristiyanlık selinin ne ölçüde durdurulabileceğini siz söyleyiniz. [\[241\]](#)

Fotoğraf Çektirme Ve Habersiz Fotoğraf Çekilmesinin Hükümü

Soru:

Haziran 1962'de Tercüman'ul Kur'an'da fotoğraf meselesini Kuran ve Sünnet'in ışığında o kadar güzel halletmişsiniz ki, hak sözün zeki müslümanların kalb ve kafalarına işlememesi için bir sebep yok. Ancak bir sorun daha var. Eğer fotoğraf çektirmek gerçekten haram ise, gazetelerde çıkan fotoğraflarınıza ne demeli. Hocalarımız ve alimlerimiz fotoğraf çektirmeyi genellikle haram olarak görseler de pratikte bu görüşleri hilafına bir tavır sergiliyorlar.

Cevap:

Belki de siz, günümüzde bir kişinin fotoğrafının ancak kendi isteği ile çekilebildiği düşüncesini taşıyorsunuz. Halbuki günümüzde bir kimsenin fotoğrafı, birisini aniden kurşunluyorlarmış gibi çekilebilmektedir. Gazetelerde yayınlanmış bulunan fotoğraflarımdan hiçbirisi benim rızamla çekilmemiştir. Fotoğraf konusunda ben görüşümü daha başından beri açıkça söylemişimdir. Bütün bunlara rağmen birileri benim fotoğrafımı çekmekten sakınmazsa, tüm mesuliyet kendi boyunlarındadır. Bu yüzden, sizin bu konuyu benden değil de, onlardan sormanız daha yerinde olur. [\[242\]](#)

Nikah Kelimesinin Asıl Anlamı

Soru:

Tercüman'ul Kur'an'ın Mart 1962 sayısında Tefhim'ul Kur'an başlığı altında istinbat ettiğiniz hükümlerden birinci meselede şöyle bir açıklamanız var: "Kur'an, nikâh kelimesini zikretmekle, akdi kastetmektedir. Veya Kur'an nikah kelimesini ıstılahen sadece akid için kullanmaktadır". Sizin ortaya koymuş olduğunuz bu kaide ülkemizde çoğunlukta bulunan fikhî mezhep olan Hanefî mezhebi indinde kabul edilmediği gibi, tefsir ehlinin cumhurunun açıklamalarına da terstir. Belki de herhangi bir kimsenin lehinde görüş bildirdiği bir şeyi, sizin külli bir kaide gibi göstermeniz

doğrusu çok şaşırtıcıdır!..

Cevap:

Lügat itibariyle nikahın ne anlam taşıdığı bahsi uzun bir bahisti". Lügat alimleri arasında nikahın Arapçadaki asıl anlamının ne olduğu hususunda birçok ihtilaflar zuhur etmiştir. Bir grup, bu kelimenin "vatı" ve "akid" arasında lafız itibariyle müşterek bir kelime olduğunu söylerken; başka bir grup, bu kelimenin vatı1 (cinsel ilişki) ve akid arasında mânâ itibarı ile müşterek bir kelime olduğunu öne sürmektedir. Üçüncü bir grup, bu kelimenin asıl mânâsının evlenme akdi olduğunu ve vatı' yerine mecazen kullanıldığını söylemektedir. Bir dördüncü grup ise, kelimenin asıl mânâsının vatıl olduğunu, ancak akid yerine mecazen kullanıldığını iddia etmektedir. Ancak Rağıb El-İsfehanî tüm gücüyle şu görüşü savunmuştur: "Nikah kelimesinin asıl mânâsı akid'dir ve bu kelime istiareli olarak cima yerine kullanılmıştır. Bu kelimenin asıl mânâsının cima olması, istiareli olarak akid yerine kullanılmış olması muhaldir." Rağıb El-İsfehanî bu tezine delil olarak şunu göstermektedir: Arapçada veya herhangi bir dünya dilinde "cima" kelimesini anlatmak için hakiki mânâda kullanılan her kelime sövgüdür. Herhangi bir ahlâklı insan, herhangi bir temiz toplantıda, bu gibi kelimeleri ağzına almaktan hoşlanmamaktadır. O halde, hakiki mânâ olarak bu iş için kullanılan bir kelimeyi herhangi bir toplumun evlenmek için mecazen veya istiarefi olarak kullanması nasıl mümkün olabilir? Bu mânâyı anlatmak için dünyadaki her dilde daha uygun kelimeler kullanılmıştır, sövgü kelimeleri değil.

Hanefi mezhebi alimleri genellikle bu kelimenin vatı' için hakiki mânâda, akid için de mecazen kullanıldığı görüşüne sahiptirler. Ancak bu, Hanefilerin üzerinde ittifak ettiği bir görüş değildir. Bazı Hanefi alimleri nikah kelimesinin vatı' ile akid arasında mânâ itibariyle müşterek olduğunu söylemektedirler. Onlar şer'î nikahın tarifini de:

"O kendisinden cinsî yönden faydalanmayı ifade eden bir akiddir. "şeklinde veya:

"O, kendisinden bir takım menfaatler temin etmek için konulan bir akiddir." şeklinde yapmaktadırlar.

Bana göre Kur'an ve Sünnet'te nikah kelimesi, sırf vatıl veya vatı' ile birlikte akid mânâsına kullanıldığına delalet eden herhangi bir karine olmadığı müddetçe, kendisiyle evlenme akdi kastedilen ıstlahi bir kelimedir ve bu kelime mutlak mânâda kullanıldığı zaman akid kastedilmektedir. Vatı' bilâ akid için bu kelimenin, yani, nikah kelimesinin kullanılması meselesine gelince; lügatte böyle bir kullanıma cevaz verilebilir, ama bildiğim

kadarıyla Kur'an ve Sünnet'ten buna herhangi bir misal verilemez. Eğer siz böyle bir misal biliyorsanız, bana da bildiriniz. [\[243\]](#)

Herhangi bir meselede uzun uzadıya tartışmaya girişme şansına sahip olamadığım için üzgünüm. Yine de özlü bir şekilde kendi iddiamı bir kere daha açıklamak istiyorum. Bundan sonra artık ikna olmasanız da bir sakıncası yok. Siz kendi görüşünüz üzerine olursunuz, ben de kendi görüşüm üzerine.

Nikah kelimesinden akid ve akidden sonra vatıl kastedilmesinde herhangi bir ihtilaf yoktur. İhtilaf sadece, bu kelime ile akid olmadan vatının kastedilip kastedilemeyeceğindedir. Ben bunu kabul etmekte tereddütlüyüm; çünkü, şer'an böyle birşey için zina, seffahub gibi kelimeler kullanılmaktadır. Bu çirkin fiile nikah kelimesinin ıtlak edilmesini caiz kabul etmek için sizin nakletmiş bulunduğunuz delillerden daha kuvvetli delillere gerek vardır.

Nikah kelimesinin aslında cinsel ilişki için kullanıldığı, ancak daha sonraları mecazen akid için kullanılmaya başlandığı şeklindeki görüş de kabul edilebilir değildir. Cinsel ilişki için dünyadaki hangi dil olursa olsun kullanılan kelime (yani istiare ile veya kinaye ile ima etmek şeklinde değil de, açıkça cinsel ilişkiyi anlatan) kötü ve çirkindir ve herhangi bir dilde akid için mecazen kullanılmamıştır. Urdu dilinde bu fiil için kullanılan kelimeyi kim evlilik için kullanabilir?

Sizin delil olarak gösterdiğiniz referanslardan da nikah kelimesinin asıl mânâsının zamm (birbirine eklemek) olduğu açıkça anlaşılmaktadır. O halde bu kelimenin aslında mücerred cinsel ilişki için (akid olup olmadığını göz önüne almadan) kullanıldığı görüşü kabul edilebilir mi?

Dilde bu kelimenin sırf cinsel ilişki için kullanıldığına dair misaller şüphesiz ki mevcuttur. Ancak bu, kelimenin asıl anlamının cinsel ilişki olduğuna ve akid yerine mecazen kullanıldığına delalet etmez.

Kur'an ve Hadis'ten getirmiş olduğunuz deliller üzerinde iyice düşünürseniz, bu delillerden hiçbirisinin ikinci bir tevilinin mümkün olmadığını siz

de anlarsınız. Meselâ; ben zina sebebiyle akrabalık yasaklarının gerçekleştiğine kailim. Ancak bana göre Kur'an'daki: [\[244\]](#) ayetinin mânâsı "*Babanızın zina ettiği kimselerle ne zina edin, ne de onlarla evlenin*" şeklinde değildir. Bilakis ben bu ayeti, babanın evlendiği kadınla oğulları evlenemez şeklinde anlıyorum. Doğal olarak bu nedenle şu hüküm de çıkmaktadır: Babanın herhangi bir şekilde cinsel ilişkiye girdiği kadın oğullara haramdır ve oğulların herhangi bir şekilde cinsel ilişkiye girdiği kadın, babaya haramdır. Peygamber Efendimizin: sözünden de, Peygamberimizin istiare diliyle, eliyle mastürbasyon yapan kişiyi, eliyle evlenen bir kişiye benzettiğini anlamaktayız. Diğer misaller için de aynı şekilde teviller yapılabilir. [\[245\]](#)

Gerçek Tevbe

Soru:

Önceleri büyük günahlara saplanmış biri iken tevbe-i nasûhla tevbe etmiş ve şu an sizin hareketinizin de etkisiyle şuurlu bir müslüman durumuna gelmiş biriyim. Ancak, gece gündüz ahirette sonumun ne olacağı korkusuyla yaşıyor ve ahiret yerine dünyada işlediğim günahların cezasını görmek istiyorum. Ancak ne yazık ki, İslâmî kanunlar uygulamada değil. Allah rızası için bu konuda bana yardım ediniz ve münasib bir çıkış yolu gösteriniz.

Cevap:

Allah Teâlâ samimi kalple günahlarından dolayı pişman olup tevbe eden ve günahları tekrarlamayan mümin kullarının her günahını affeder. Tevbe

ile birlikte eğer o kişi Allah yolunda biraz sadaka verirse ya da Allah'ın (c.c) rahmeti dolayısıyla kendisinin günahlarını bağışlamış olduğu niyetiyle kurban keserse, bu, tevbenin kabul edilmesinde daha fazla yardımcı olur. Allah Teâlâ'dan tevbenizi kabul etmesini ve size bu yolda istikamet vermesini dilerim. [\[246\]](#)

Kadının Namus Ve İffetinin Geleceği

Soru:

Karaçi'de yayınlanan "Morning News" adlı gazetenin bir kupürünü yolluyorum. Kupürde, İngiltere Boşanma Dairesi eski hakimlerinden Sir Herbert Willington ideal bir eşin özelliklerini anlatıyor. Kupürün tercümesi şu şekilde:

"Romen Katolik Adliyesi Boşanma Dairesi eski hekimlerinden Sir Herbert Willington bir kararında ideal bir eşin ayrıntıları aşağıdaki satırlarda olan 14 özelliğini saymıştır: Cazibe, zekilik, sevgi, yumuşak huyluluk, şefkat, güzel tavır, yardımlaşma hissi, sabır ve tahammül, ince düşünce, iyiniyetlilik, güler yüzlük, fedakarlık, işe uyum ve vefalı olmak.

Sir Herbert bu karnı bildirirken bütün bu özelliklerin Ağustos 1945'te ilk eşinin ölümü üzerine, evlendiği ikinci karısında bulunduğunu iddia etmiştir. Emekli olmadan önce kendi dairesinde yüzlerce başarısız evliliğin feshedilmesi kararını veren Sir Herbert, 86 yaşında Ocak 1962'de vefat etmiştir."

Bu kupürden de anlaşıldığı gibi Sir Herbert, iffet ve namus gibi güzellikleri ideal bir eş için belirlemiş olduğu 14 özellik içerisinde sözde bile olsa sayma lüzumunu hissetmemiştir. Namuslu olmak kadının iyiliklerinden sayılmamaktadır. Ben, bir kadının namuslu olmadan, kocasına nasıl vefakar kalacağını anlayamıyorum.

Cevap:

Mektubunuzu aldım. Mektubunuza İngiltere'deki bir boşanma dairesi eski hakiminin vasiyetini de eklemiştiniz ve benim bu konu üzerinde yorum yapmamı istiyorsunuz. Olay şudur: Namusluluğun da kadının güzelliklerinden bir güzellik olduğu görüşü Batı düşüncesinden yavaş yavaş silinmeye yüz tutmuştur. Kadın ve erkeğin karışması neticesinde, doğal olarak, çirkin işler toplumun her tarafını saracak ve toplum bu gibi kötü fiilleri benimsemek zorunda kalacaktır. Hatta o hale gelindi ki bugün Batıda hiçbir kimse evleneceği eşinin düğün gecesi bakire çıkacağı veya evlendikten sonra iffetiyle kendisine bağlı ve vefakar kalacağı beklentisini taşımamaktadır. Orada, erkekler umumiyetle flört süreci içerisinde müstakbel eşi ile zina etmiş olmakta ve çoğunlukla düğün müstakbel gelin hamile kalınca yapılmaktadır. Şu halde, siz bu gibi davranış içerisinde bulunan insanlardan namusluluğu kadının övülmüş bir özelliği ve evlenilecek eşte mutlaka bulunması lazım gelen bir güzellik olarak görmelerini nasıl bekleyebilirsiniz?

Batılıları örnek göstermeye ne gerek var? Bizim iktidar sahipleri ve yüksek sosyetedeki insanlar sayesinde günümüzde kadın erkek karışmasının hız kazanmasını ve nüfus plânlaması adı altında doğum kontrolü yollarının yaygınlaştırılmasını gördükçe kendi ülkemizde de aynı ortamın oluşmaya başladığı göze çarpmaktadır. Hem kendilerini bozan hem de insanımızı bozmaya çalışan bu insanlara Allah Teâlâ ya hidayet versin, ya da insanımızı bunların elinden kurtarsın. [\[247\]](#)

Urduca Ve Günümüzde İktidar Sahipleri

Soru:

Urduca'nın doğunun büyük halk dillerinden biri olduğunu ve ayrıca Pakistan ve Hindistan için uluslararası bir dil statüsü verebileceğimiz tek dil olduğunu siz benden daha iyi bilirsiniz. Doğu ve Batı Pakistan'daki halk ilişkileri göz önüne alındığında, Urduca'yı halklar arası bir dil olarak da değerlendirebiliriz. Batı Pakistan'daki (şimdiki Pakistan. Çev.) 9 yerel dil arasında Urduca yine tek bölgelerarası dil özelliğine sahiptir.

Urduca'nın zenginliği, ilmi kapasitesi ve devlet dairelerindeki kullanım kolaylığı sizce de malumdur. Bütün bunlara rağmen Pakistan'ın kuruluşunun üzerinden 15 yıl gibi uzun bir süre geçti, ama Urduca'nın Batı Pakistan'da resmi dil yapılması gerçekleştirilemedi. Devlet daireleri, mahkemeler ve eğitim müesseselerinde yaygınlaştırılmadı.

Pakistan Kanun Bakanı'nın açıklamalarını siz de okumuş olmalıyız. O, açıklamalarında 1972'ye kadar İngilizcenin kullanılabilirliğini veya başka bir deyişle kullanılacağını ve 1972'de İngilizce'nin yerini hangi dilin alabileceğinin incelenmesi için bir komisyon oluşturulacağını bildirdi. Bakanın bu açıklamaları Urduca tutkunlarını derinden yaraladı ve ümitsizliğe düştüler.

Benim gibi milyonlarca Urduca tutkunu, Urduca'nın şu an sizin güçlü yardımlarınıza şiddetli bir ihtiyaç duyduğu kanısında. Bu konuda yapacağınız tavsiyelerle gönlümüzü ferahlatmanız dileğiyle. [\[248\]](#)

Cevap:

Urduca dili için harcadığınız çabaları can-ı gönülden takdir ediyorum.

Urduca'nın (resmileştirilmesi ve yaygınlaşması) yolundaki asıl engel, iktidardaki yüksek tabakamn İngiliz çevre ve kültürü içerisinde yetişmiş olmaları dolayısıyla Urduca yazıp-konuşmaya güç yetiremedikleri için İngilizce'yi tüm halkın başına musallat etmek istemeleridir. İktidar sahipleri, çocuklarını da aynı kendileri gibi İngiliz çevre ve kültürü içerisinde yetiştirmekte ve gelecek hükümetin dizginlerini onlara verme planları yapmaktadır. Bu yüzden, 1972'de Urduca'nın ülkenin resmi ve eğitim dili olarak benimsenmesi ümidi yoktur. Komisyon oluşturma teklifi ise vakit

kazanmak ve Urducunun resmi dil yapılmasını isteyenleri en azından 10 sene daha susturmak için bir oyalama taktiğidir. Bu yerel İngilizlerden bir yolunu bulup kurtulmadıkça dert ve sıkıntılarımızın da biteceği yoktur. İşin aslını soracak olursanız İngilizler gittiler, ama hayaletleri hâlâ başımızda [\[249\]](#)

Kabe'nin Örtüsünü Sergilemek Ve Bu Amaçla Gösteri Yapmak

Soru:

Beytullah'ın örtüsünün hazırlanması ve gözetim altında bulundurulması şerefının Pakistan'a verilmesi bizim için bir övünç ve saadet kaynağıdır. Ancak, bu konuda bazı çevreler tarafından eleştiriler de söz konusudur. Bu eleştirilerde herşeyden önce sizin kötü niyetli olduğunuzdan bahisle sizin kendinizi ve cemaatinizi gündeme getirmek, reklamınızı yapmak ve seçimlerde başarılı olmak istediğiniz için bu işi kendi uhdenize aldığınız söylenmektedir. Böylece hem meşhur olacaktınız ve hem de seçim kampanyaları için yüz binlerce lira elde edecektiniz. Bunlara ilaveten, diğer bazı temel ve dini nitelikli eleştiriler de yapılmaktadır. Bu eleştirileri şöylece sıralayabiliriz:

1. Kabe'nin örtüsü, Kur'an ve Hadis'te "şeâirullah"tan sayılmamıştır. Bundan dolayı amelen veya itikaden onu kutsamak ya da ona saygı göstermek zorunlu değildir. Kabe'ye örtülmesi niyetiyle dokunmuş olsa bile, bu sadece bir bez parçasıdır ve bundan öte bir şey değildir. Eğer Kabe ile ilgisi olan herşey "şeâirullah"tan sayılsa ve bu gibi şeylere tazim göstermek zorunlu görülseydi, Kabe'nin yapımı için getirilmiş bulunan taşlara veya bu tür diğer şeylere de tazim gösterilmesi gerekirdi.

2. Kabe'nin örtüsünün sergilenmesi, ziyaret edilmesi ve büyük bir törenle Suudi Arabistan'a gönderilmesi bir bidat'tir. Çünkü, ne Peygamber Efendimiz zamamnda ve ne de Hulefa-ı Raşidîn döneminde böyle bir şey yapılmamıştır.

Halbuki onların zamamnda da Kabe'ye örtü geçiriliyordu. Eğer Kabe'nin örtüsünün sergilenmesi ve onun için tören düzenlenmesi caiz ise Kur'an-ı Kerim'de "şeâirullah"tan olduğu açıkça bildirilen (hac'tan sonra kesilmek üzere götürülen) kurbanlık develer için de tören düzenlenmesi neden caiz olmasın?

3. Kabe'ye örtülmek üzere hazırlanıp da daha örtülmemiş bulunulan örtü sadece bir bezdir. O halde, böyle bir bez parçası, ziyaret edilecek ve özel bir tören düzenlenip gönderilecek ölçüde nasıl kutsallaşmış olabilir? Dahası, örtüldükten sonra Kabe'den indirilen örtüye tazim göstermek neden gerekli görülmemektedir ve fakihler bu örtünün de diğer bütün örtüler gibi kullanılmasını neden caiz görmüşlerdir?

4. Böyle bir iş dinde yeni birşey ve men edilmiş bir bid'at olmakla birlikte, diğer bir çok bid'at gibi, münkerat ve dinde yeniliğe sebep olmaktadır. Nitekim, Kabe'ye örtülmek üzere hazırlanmış bu örtünün sergiye konulup, ziyarete açılması neticesinde kadınlarla erkekler birbirine karışmış, kadınların örtüleri düşmüş, onlara hürmetsizlik ortaya çıkmış, can kaybı olmuş, adaklar adanmış, örtünün çevresinde tavaf edilmiş, örtüden dilekte

bulunulmuş, hatta ona secde bile edilmiştir. Dahası, örtü saz eşliğinde çıkarılıp Hazreti Mahdum Hicveri'nin [\[250\]](#) mezarı üzerine örtülmüştür.

Bu meseleye itiraz edenler şunu da söylemekte: Bizim halkımız, zaten tazim duygusundan yoksun ve bidatlere batmış bir durumdadır. Bu yüzden, sizin, bu gibi programların neticede zorunlu olarak böyle bir şekil alacağını bilmeniz gerekirdi. Dolayısıyla bütün bu olanların sorumluluğu direkt olarak size aittir.

Defalarca söz konusu edilip, gündeme getirildiği için sizin bu gibi eleştiri ve itirazlara bizzat cevap vermeniz daha iyi ve yerinde olur. Bu vesileyle sizin bid'at meselesine açıklık getirmeniz, şeriatça mekruh ve mezum olarak görülen "bid'afi tanımlamanız ve bunun hangi tür amellere girdiğini bildirmeniz kaçınılmazdır.

Cevap:

Bu konuda çeşitli çevrelerce yapılan itirazların hepsini gözden geçirdim. Ancak, bu itirazlarda kullanılan üslup ve yaklaşım tarzı yüzünden, bu tür çevreleri muhatap alma niyetinde değildim kesinlikle. Bu nedenle de hiçbir açıklamada bulunmadım. Şu an bir kişi benden asıl itiraz sebepleri üzerinde durmamı saygılı ve makul bir yolla istediği için ona cevap vermeyi yerinde bir hareket olarak görüyorum.

Yukarıda nakledilmiş bulunan itiraz ve eleştirilerin tümü yanlış bir tahmin üzerine bina edilmiştir. İtirazda bulunanlar, bizzat bu işe girşerek Kabe'nin örtüsünü sergileme işini benim başlattığımı, örtü için tören düzenlenmesini benim programladığımı ve özel trenler vasıtasıyla örtünün şehir şehir dolaştırılmasını benim planladığımı zannetmişlerdir. Bu nedenle onlar, bu bid'at'ın niçin başlatıldığını sorgulamakta ve daha sonra bunun üzerine peşpeşe itirazlar yapmaktadırlar. Oysa aslında bu zanları, gerçekleri yansıtmamaktadır. Bana göre, daha baştan, Kabe örtüsü meselesinin halk içerisinde meşhur edilmesi doğru değildi. Yine, örtünün sergilendikten ve gönderilmesi için törenler yapıldıktan sonra şaşaa içerisinde Suudi Arabistan'a gönderilmesi de aklımın ucundan bile geçmemiştir. Kabe'nin örtüsünün dokunması, önceleri büyük bir gizlilik

içerisinde yürütülüyordu. Ben, Pakistanlı sanatkârlarla Suud Daru'l Kuve [\[251\]](#) idarecilerini doğrudan ilişki içerisine sokmayı ve daha sonra aradan çekilmeyi istiyordum. Ben ne bu işe gözlemci olmak istiyordum, ne de bu mesele ile ilgili olarak gazetelerde haberlerin yer almasını ve de halkın benim bu işle uğraştığımı bilmesini istiyordum. Ancak, Suudlu idarecileri bazı sanatkârlarla tanıştırmak ve onların yaptığı işi örneklendirmek bir an önce yapılması kaçınılmaz olan bir işti. Bu mesele gün geçtikçe yayılmaya başladı. Daha sonra birgün Pakistanlı bir kaç sanatkâra, bakıp iş yapmaları için Mekke'den getirilmiş eski bir Kabe örtüsü parçası verilmişti. Halkın, bunun haberini nereden aldığı bilinmemektedir. Fakat grup grup bu parçayı ziyaret için toplanmaya başladılar. Bundan sonra Kabe'nin örtüsü için pazarda gösteri yapıldı ve böylece Kabe'nin örtüsünün burada hazırlandığı haberi tüm şehirde yayıldı. Bu hadiseyi haber alan bir ajans da bunu tüm ülkeye duyurdu. Haberin yayılmasından sonra bu haber gazete temsilcilerinin olağanüstü bir şekilde ilgisini çekti. Kabe'nin örtüsünün hazırlandığı merhaleler bizzat gazete temsilcileri tarafından yerinde izlendi ve gazetelerde yayımlanmaya başladı. İş o noktaya vardı ki, Kabe'nin örtüsünü dokuma işi Yakup Ensari Bey'e verilince gazeteler onun, işçilerinin, fabrikasının fotoğraflarını ve bu işin tüm tafsilatını yayınlamaya başladılar. Böylece halk örtünün nerede ve kim tarafından hazırlandığını öğrendi ve daha Kabe'nin örtüsü dokunmaya başlamadan fabrikanın çevresinde toplanmaya başladılar.

Bütün bu hadiseler benim bilgimin ve irademin dışında gelişti. Ben böyle bir şeyi ne istiyordum, ne de böyle bir şey için çalıştım. Bu haber

yayıncı halk içinde Kabe'nin örtüsünü görme arzusu bir tufan gibi kabardı. Halkın örtüye bu ölçüde büyük ilgi göstereceği aklımın ucundan bile geçmezdi. Beklentilerimiz hilanna böyle bir şey gerçekleşince böyle bir tufanı durdurmanın benim ya da başka bir şahsın gücünü aştığını hissettim. Bu insan selini durdurmaya çalışmak gereksizdi de. Çünkü, bu bir fitri ilgidir ve haddizatında caizdir. Ülkemiz Arabistan'dan oldukça uzaktır ve insanımızdan çok az kimse oraya gidip Beytullah'ı görme şerefine nail olmaktadır. Ülkemiz halkı Allah'ın evi için kendi topraklarında bir hediye hazırlandığına ilk defa şahit oluyordu. Bu yüzden onların içinde birdenbire bir sevgi ateşi parladı Bu arzu herhangi bir put için değildi. Allah'tan başka

olan Allah'ın (c.c) evi içindi: "Artık sen de insanlardan bir takım gönülleri, onları sever (onlara koşar) yap ve onları çeşitli meyvalarla besle ki (sana) şükretsinler." [\[252\]](#)

Bu tür bir sevgi hiçbir şekilde müşrikçe bir sevgi olarak nitelendirilemez. Hatta asıl itibariyle bu ilahi bir sevgidir. Bu yüzden bunu öğülmemiş bir sıfat gibi görüp engelleme düşüncesi gereksizdir. Ancak, halkımız dini ilimler ve terbiyeden yoksun olduğu ve dinin sınırlarını bilmediği için caiz bir sevgi bile, içlerinde bir sel gibi coşup da kendi yolunu kendisi bulmaya başlayınca, çok kısa bir zamanda halkı yanlış yola sürükleyebilir. İşin bütün bu boyutlarını göz önüne alarak şöyle bir kaniya vardım: Benim ya da herhangi başka bir kimsenin tahrikiyle değil de kendi kendine kabaran halkın bu caiz ve doğal ilgisinin yanlış yola kanalize olmasını engellemek ve onu doğru yöne yönlendirmek kaçınılmazdır. Eğer ben böyle yapmazsam bu ilgi şer'i itibarla itiraza oldukça açık, din ve ahlâka oldukça zararlı bir duruma yol açacaktır.

Bu gibi düşüncelerle, Kabe'nin örtüsü dokunmaya başladığında, şehir büyüklerini topladım ve hepsinin gönül rızası ile halkın çeşitli temsilcilerinden oluşan bir komite oluşturdum. Böylece halkın sevgi duyguları caiz sınırlar içerisinde teskin edilebilecek ve iş faydasız ziyaretler ve törenlere kadar gelip dayanmayacaktı. Bu komitede aşağıda isimleri yazılı dostlarımız vazife almışlardı:

1. Mevlânâ Abdurrahman (Diyobend ulemasından merhum Mevlânâ Müfti Muhammed Hasanın oğlu ve Camiâ-ı Eşrefiye Başkan Yardımcısı.)
2. Müfti Muhammed Hüseyin Naimî (Brelvi ulemasından Camiâ-ı Nâimiye'nin başkanı)
3. Mevlânâ Hafız Kifayet Hüseyin (Şîi alimlerinden)
4. Hacı Muhammed Ishak Hanif (Ehl-i Hadis Cemiyeti Başkanı. Onun ismini İ'tisam isimli derginin müdürü teklif etmişti.)
5. Cuhedri Muhammed Hüseyin (Lahor Belediye Meclisi İkinci Başkanı)
6. Muhammed hmm (Lahor Belediye Meclisi)
7. Muhammed Ömer Bismil (Okul Müdürleri Derneğinden)
8. Nasrullah Şeyh (Pencap Üniversitesi Talebe Dernekleri Başkanı)
9. Hacı Muhammed Latif (Şah Alem Merkezi Başkanı)
10. Şeyh Tacdîn (Manifaturacılar Derneği Başkanı)
11. Hacı Mîracu Din (Pazarlama Sendikası Başkan)
12. Melik Mübarek Ali.
13. Şemşir Ali.
14. Şeyh Ferhat Ali.
15. Sîti Veli Bayi.
16. Rana Allah Dad Han
17. Azizurrahman
18. Kevser Niyazi (Şihab Gazetesi Genel Yayın Müdürü)

Bu 18 kişilik komitede sadece iki Cemaat-i İslâmî üyesi vardı. Geri kalanların hepsi çeşitli grupların temsilci ve sorumluları olan dostlarımızdı. Ben kendimi de daha baştan bu komiteye katmamıştım. Şu da var ki, bu komitenin ilk iki toplantısına komite üyelerinin ricaları ile katıldım. Benim katıldığım toplantılara Lahor'daki yüksek bürokratlardan üçü de katılmıştı. Tüm komite üyelerinin oybirliği ile Kabenin örtüsünün Suudi Arabistan'a gönderilmeden önce dört gün için kadınlara ve bilahare üç gün için de erkeklerle gösterilmesi kararlaştırıldı. Bu sergi esnasında kadınlarla erkeklerin karışmasına kesinlikle müsaade edilmeyecekti. Sergi esnasında kadınlar için kadın ve erkekler için erkek görevliler tayin edilecek ve bu görevliler caiz şer'i sınırları hatırlatacaklar, caiz olmayan hareketleri ise engelleyeceklerdi. Görevliler, ziyaretçilerin kurban kesmelerini engelleyecekler, Kabe'nin örtüsünü gördüklerinde Allah'ı zikretmelerini, salavat getirmelerini ve kendilerine örtüsünü gösterme tevfiği veren Allah'a, Beytullah'ı da gösterme fırsatı vermesi için dua etmelerini telkin edeceklerdi. Alınan karara göre Kabe'nin örtüsü Suudi Arabistan'a gönderilirken törenle gönderilecekti. (Çünkü, bunu komite yapmazsa halk kendisi yapacak ve neticesi kötü olacaktı.) Ancak tören yapılırken törenin yapılacağı güzergahtaki tüm açık saçık posterler kaldırılacak, şarkı, türkü seslerinin kapatılması için gerekli tüm önlemler alınacaktı. Tören esnasında tüm şehirde yankılanacak şekilde tekbir, tehlil ve tahmid getirilecek ve kadınların törene katılması engellenecekti.

Lahor şehri için hazırlanmış bulunan program işte bu idi. Ancak daha sonra bambaşka bir durumla karşı karşıya kaldık. Kabe'nin örtüsünü görme arzusu sadece Lahorlularla sınırlı değildi. Çeşitli bölgelerden insanlar örtüyü görmek için onun dokunduğu fabrikaya akın ediyorlar ve fabrikada çalışanların işlerini güçleştiriyorlardı. Bir taraftan da şöyle veya böyle fabrikada çalışanlardan örtünün bir parçasını ele geçiriyorlar ve onu kendi bölgelerine götürerek tören düzenliyorlar ve kendilerine has usullerle ziyarete açıyorlardı. Benim burada engellemek istediğim şeyin tüm ülkeye yayılmaya başladığı endişesine kapıldım. Bu şekilde örtünün bazı parçalarının zayi olma tehlikesi de söz konusu idi. Bu yüzden Lahor şehri dışındaki insanlara da düzenli bir şekilde Kabe'nin örtüsünün gösterilmesinin zorunlu olduğu yargısına vardım. Nitekim Pakistan Batı Demiryolları İdaresi'nin de yardımıyla bu iş için iki tane özel tren hizmete kondu. Örtü ile birlikte 12 demiryolları emniyet görevlisi, 3 sivil savunma gönüllüsü, 3 tane de Cemaat-i İslâmî üyesi gönderildi. Trenlere hoparlörler takıldı. Görevlilere, örtüyü göstermek için durdukları her yerde, daha oraya ulaşır ulaşmaz, başka tür bağırıp çağırmalara mahal vermemek için hemen son güçleriyle tekbir ve tehlil getirmeleri ve ziyaretçilerin başvuracağı her tür müşrikçe hareketi engellemeleri direktifi verildi. Onlardan, kadınlarla erkeklerin karışmalarına fırsat vermemeleri, kurban kesenleri engellemeleri, acı hadiseler meydana vermemek için örtüyü düzenli bir şekilde halka göstermeleri, halka bunun Allah'ın evine örtülme üzere dokunmuş bir bez parçası olduğunu ve sadece örtüye bakmakla yetinip Beytullah'ı görmelerini nasip etmesi için Allah'a yalvarmalarını devamlı bir şekilde hatırlatmaları istendi.

Hadiselerin bu ayrıntılarını gözler önüne serdikten sonra benim bu programa herhangi iyi ya da kötü bir niyetle başlamadığım açıkça görülecektir.

Bilakis bu program, halkın arzularının kabardığı bir zamanda düzenlenmişti ve bu programı düzenlemenin asıl amacı halkta oluşan bu sevgi selini yanlış yollara düşmekten kurtarıp, doğru yola kanalize etmek için yapılabilecek herşeyi yapmaktı. Eğer ben böyle yap-masaydım, durum daha da kötüleşecek ve seli durdurmak o kadar kolay olmayacaktı.

Ben sorduğunuz soruları cevaplamaya geçmeden önce hadiselerin nasıl geliştiğini burada kısaca açıklamak istiyorum:

Lahor şehrinde tertip komitesinin denetimi altında Kabe'nin örtüsünün sergilenmesi, kadınlar için dört gün, erkekler içinse üç gün sürdü. Ayrıca kadınlar ve erkekler için ayrı ayrı olmak üzere birer gün Lahor'un dış mahallelerinde de sergiye konuldu. Bu zaman zarfında örtüye secde edilmesi veya etrafının tavaf edilmesi gibi bir hâdise vukua gelmedi. Sergi süresince görevliler, halka şer'i sınırları hatırlatmak ve bu sınırların çiğnenmesini engellemek yolunda ellerinden geleni yaptılar. Kimsenin adak adamasına müsaade edilmedi. Halktan ziyarete gelenlerin büyük bir bölümü, görevlilerin telkinlerine uydular ve şer'i sınırlara saygı gösterdiler. Ancak binlerce, yüzbinlerce insanın ortalığı ana-baba gününe çevirdiği bir ortamda herkesi şer'i sınırlar içerisinde tutabilmek mümkün değildi. Böyle bir insan seli içerisinde, tüm engellemelere rağmen, bazıları Kabe'nin örtüsünü Öptüyse veya örtüye dua edip ondan birşey istedi ise ya da erkeklerin sırası olduğu bir zamanda bazı kadınlar kendi kocaları ile birlikte kalabalığın arasına karışmışlarsa, bunda tertip komitesinin ne suçu var?

Lahordaki törene bizzat ben de katıldım ve başından sonuna kadar oradaydım. Örtü hava alanına götürülene kadar törene katılanların sayısı da altı-yedi yüzbin kişiye ulaştı. Havaalanına kadar 8 kilometre uzunlukta bir yoldan geçilmesi gerekiyordu. Bu güzergah boyunca, sinema ve dükkanlardaki her türlü açık-saçık resimler ya yırtılıp atıldı, ya da üzeri kapatıldı. Radyolardaki tüm şarkı ve türküler kapatıldı. Tüm tören boyunca "Allahu Ekber" ve "Lailâhe İllallah" sadalarından başka bir şey söylemeye kimse yanaşmadı. Kalabalık çok olmasına rağmen kimsenin cebinden birşey çarpılmadı. Kimse sigara içmedi. Herhangi bir zorbalık hadisesi vukua gelmedi. Kadınlar engellenmelerine rağmen, yine de geldiler. Ancak

kadınların herhangi bir şekilde taciz edildiğine dair hiçbir şey işitilmedi. ^[253] O zaman tüm şehir halkını iyilik öyle bir sarmıştı ki tören anındaki kargaşa sırasında ayakkabılarını ayaklarından düşürenler, birkaç saat sonra ayakkabılarını düşürdükleri yerlerde bulmuşlardı. Böyle büyük hayırlara sebep olan bir olayda, hadiseyi eleştirenler bula bula bazılarının yaptığı müşrikçe davranışları ve bid'atları buldular. Halbuki yüz binlerce insanın toplanmış olduğu bir yerde hiç kimsenin hiçbir yanlış iş yapmayacağı garantisini kim verebilir? Hareketli bir topluluk içerisinde bazı insanlar ileri atılıp Kabe'nin örtüsünü öpmüşse veya bazı hatalı şeyler söylemişse ya da uygun bazı şeyler söyleyip geçmişse, sırf bu yüzden Lahor şehrinde böyle büyük bir hayra sebep olan bir programın suya düşmesi mi gerekirdi? Böyle bir durum, temiz şeylerin hepsini terkedip, nerede bir pislik bulursa hemen üstüne konan sineğin durumuna benzemez mi?

Elimizde Lahor şehrinde diğer şehirlere gönderilen trenlerle ilgili raporlar da bulunmaktadır. Bu trenlerde görevli olarak gidenler, sadece Cemaat-i

İslâmî'nin üyeleri değildi. Trenlerde sivil savunma ve demiryolları muhafızlarından da insanlar vardı. ^[254] Bu kişilerin bildirdiğine göre, her gidilen yerde, binlerce, hatta yüz binlerce kişi, Kabe'nin örtüsünü görmeye gelmiştir. Her yerde örtü sergilenirken Allah'ın zikri, söylenen diğer şeyleri bastırmıştır. Her yerde kadınlarla erkekler ayrı ayrı tutulmuştur. İzdihamdan dolayı kadınlarla erkeklerin karışmasının önlenemediği durumlar oldukça nadir görülmüştür. Heryerde emniyet ve sükün içerisinde ziyaretler gerçekleştirilmiş, istenilmeyen hadiseler oldukça az husule gelmiştir. Bunun sebebi ise, herhangi bir kimsenin gafleti değildir. İzdihamın haddinden fazla olması bu gibi hadiselere yol açmıştır. Kadınlar büyük kalabalıklar halinde gelmelerine rağmen, onları incitici hadiseler oldukça nadir gerçekleşmiştir. Bu kadar büyük kalabalıklara rağmen kimsenin parasının çarpıldığı duyulmamıştır. Toplanan halka iyilikte bulunmaları yolunda büyük ölçüde telkin yapılmış ve Kabe'nin örtüsünü ziyaret ederken nelere dikkat edecekleri hatırlatılmıştır. Halk, genelde bu söylenenlere uymuş ve birçok insan: "Ya rabbi örtüsünü görmeyi nasib ettiğin evin kendisini de görmeyi bizlere nasib eyle" diye dua ederken görülmüştür. Bu trenlerle gönderilen Kabe'nin örtüsüne ne kimse tavaf etmiş ve ne de herhangi bir kimse bu örtüye secde ederken görülmüştür. Bütün bunlara rağmen, yüzbinlerce insandan oluşan kalabalık içerisinde bir kaç kişinin Kabe'nin örtüsünü veya örtüyü taşıyan treni öpmesini veya bazılarının trenin lokomotifine kutsal lokomotif demelerini, görevlilerin tüm engellemelerine rağmen halkın trenin içerisine para fırlatmasını ya da izdiham dolayısıyla kadınlarla erkeklerin karışmasının engellenememesini bazı çevreler özellikle gündeme getirmekte, ama bu işte daha baskın olan, önceden sıraladığımız tüm hayır işlerini görmezlikten gelmektedirler.

Bu itirazcı beyler, sırf kusur araştırmakla kalmamakta, tüm gayretlerine rağmen kusur bulamadıkları yerde, kusur uydurmaktan geri durmamaktadırlar. Örneğin: Lahor şehrindeki tertip komitesinin izin ve müsaadesi alınmadan, Kabe'nin örtüsünün hazırlandığı fabrikanın bulunduğu semt sakinlerinin kendi kendilerine bir gösteri yaptıkları iddia edilmiştir. Bu törenle ilgili olarak, koca koca salih ve muttaki insanların gösteri anında saz çaldıkları ve gösteri yapanların Kabe'nin örtüsünü götürüp Ali Hicveri'nin mezarı üzerine serdiği suçlamasında bulunulmuştur. Halbuki örtünün Ali Hicveri'nin (r.a) mezarı üzerine serilmesi meselesinin kesinlikle gerçekle bir alakası yoktur. Saz çalınmasına gelince; bununla ilgili söylentiler çelişkilidir. Bazıları saz çalındığını söylemekte ise de bazıları bunu reddetmektedir. Bazıları ise, o sırada oradan geçen bir düğün alayında saz çalınmakta olduğunu bildirmektedirler. Yine de, saz çalınmış olsa bile, bunun sorumluluğu benim üzerime ya da tertip komitesinin üzerine yıkılmaz. Çünkü gösteri bizim müsaademiz dışında, hatta bizim engellememize rağmen yapılmıştır. Örtünün dokunduğu fabrikanın bulunduğu semt sakinlerinin elinden Kabe'nin örtüsünü kurtaramayacağımız açıktır. Elimizde bir helikopter olsaydı belki örtüyü oradan alıp kaçırabilirdik.

Bu beylerin tüm derdinin sadece Lahorda dokunan bu örtüyle olması ise işin en garip tarafı. Karaçi'de dokunan, onun için de gösteri yapılan, şehir şehir dolaştırılan örtüden hiçkimse bahsetmiyor. Bütün söylenenler öyle bir üslupla söyleniyor ki, kendiliğinden benim ve Cemaat-i İslâmî'nin hesabına yazılıyor.

Bütün bu söylentiler, yine de, görünüşle ilgiliydi. Bizim bu dindar beyefendilerin uzak görüşlülüklerinin benim kalbime kadar ulaşması ve benim Kabe'nin örtüsünü ne niyetle sergilediğimin onlara malum olması şaşılacak birşey. Benim niyetimin kendilerine nasıl malum olduğunu Allah (c.c)

daha iyi bilir. Eğer bu beyefendiler, "Alîmu'n bizâtissudûr" (kalplerde olanı bilen) ^[255] olduklarını iddia ediyorlarsa, bu tenkit ettikleri şirk ve bid'attan daha kötü bir şeydir. Eğer onlar benim böyle bir niyetimin olduğunu zan ve tahminlerine dayanarak söylüyorlarsa, herhalde onlar Kur'an ve Hadis'te şirk ve bi'dattan başka zemmedilmiş bir şey görmemiş, bühtan ve iftira ile ilgili hükümler gözlerinin önünden geçmemiş olacak.

Hadisenin gerçeğini beyan ettikten sonra ben şimdi soruyu soran saygıdeğer şahsın açıklamamı istediği asıl sorularına geçiyorum:

1. "Şeâirullah" deyimi, sadece Allah Teâlâ'nın kendileri için bu deyimi kullanmış bulunduğu şeyler için kullanılmaz. Allah'a tapmanın alameti olan herşey "Şeâirullah" cümlesinden sayılır. Yine Allah Teâlâ'inde, hediye edilmesi niyetlenen herşeye saygı göstermek yerinde ve doğru bir

harekettir. Bu saygı hediye edilmesi niyetlenen şeye değil de, bu şeyin kendisine mahsus edilmesi niyeti taşınan Allah Teâlâ'yadır. Kabe'nin onarımı için taş ve tahta toplansa ve halk bu malzemeyi edeb ve ihtiram içerisinde yerine koysa; bu malzeme yerinden alınıp Kabe'yi onarım hizmeti verilirken insanlar abdestli bulunmaya ve Allah'ı zikretmeye önem verseler, buna nasıl itiraz edilebilir? Şüphesiz bir kimse haddini aşmış da bu gibi şeyleri tavafa ve secdeye kalkışırsa veya bu gibi şeylerden yardım dilenirse, bu şüphesiz şirk olur.

2. Herhangi bir fiilin zemmedilmiş bir bid'at olarak görülmesi için, yalnız Peygamber Efendimiz zamanında olmamış olması durumu yeterli değildir. Dil yönünden her yeni iş bidat'tır. Fakat şer'î istilahta, dalalet olduğu bildirilen bid'at'la belli bir yeni iş kastedilmektedir. Bu yeni iş, şeriatın herhangi bir esası ya da hükmü ile çatışan, yapılmasından bir fayda beklenmeyen ya da şeriatça kaldırılması kabul edilen herhangi bir sakıncayı (mahzuru) ortadan kaldırmayan, şer'î bir delili bulunmayan bir iş olmalıdır. Bu işi icad edenin de yapılmamasının günah, yapılmasının farz olduğu iddiası ile bu işi kendisi ya da başkaları için zorunlu görmesi gerekir. Böyle bir durumun söz konusu olmadığı yerlerde, sırf filan iş Rasulullah zamanında yapılmıyordu diyerek o işe "dalalet" mânâsında "bid'at" denilemez. Buharının "Kitab'ul Cuma"da naklettiği dört hadiste şöyle bir

açıklama vardır: Peygamber Efendimiz ve Şeyheyn ^[256] zamanında cuma namazında ezan bir kere okunurdu. Hz. Osman (r.a) kendi zamanında cumaya bir ezan daha ilave etti, ama bu işi hiç kimse dalalet olan bid'at olarak görmedi. Bilakis ümmetin tamamı bu yeni şeyi kabul etti. Buna karşılık yine aynı Hz. Osman (r.a) Mina'da namazı kısaltmadan (kesretmeden), tam kıldığı için eleştirilere maruz kaldı. Hz. Abdullah b. Ömer, duha (kuşluk) namazı için "bid'at" ve "ihdas" kelimelerini kullanmakta ve şöyle demektedir:

"Bu insanların çıkarmış olduğu en iyi yeni işlerdendir. Bi'dat'tır, ama güzel bid'at'tır. İnsanların yeni çıkarmış olduğu şeylerden bundan daha fazla beğendiğim yoktur."

Hz. Ömer'in teravihle ilgili olarak izlediği tutuma Peygamberimiz ve Hz. Ebu Bekir (r.a) zamanında rastlamıyoruz. Hz. Ömer'in (r.a) kendisi buna yeni bir iş demek ve şöyle buyurmaktaydı:

"Bu ne güzel bir yeni iş oldu!" Buradan yalnızca yeni bir iş olmanın zemmedilmiş bid'at olmak için yeterli olmadığını anlıyoruz. Bir işin zemmedilmiş bid'at sınıfına girebilmesi için bazı şartlar vardır.

İmam Nevevi, Müslim'in Şerh'inde (Kitab'ul Cum'a) "Her bid'at dalalettir" deyimini açıklarken şöyle yazmaktadır: Alimler bid'atm (lügat itibarıyla "yeni iş") beş çeşidi olduğunu söylemektedir:

- a. Vacib olan bid'at.
- b. Mendub olan, yani beğenilen ve şeriatça yapılması istenen.
- c. Haram olan bid'at.
- d. Mekruh olan bid'at.
- e. Mubah olan bid'at.

Hz. Ömer'in teravih namazı hakkında söyledikleri bizim bu görüşümüzü desteklemektedir.

Allâme Aynî, Umde'tul Kari'de (Kitab'ul Cum'a Bölümünde) Abd. b. Humeyd'den şöyle bir rivayet aktarmaktadır: "Medine'nin nüfusu artıp da uzaklara evler yapılmaya başlanınca, Hz. Osman üçüncü bir ezan (günümüzde cuma günleri en önce okunulan) okunması emrini verdi. Onun bu isteğine kimse karşı çıkmadığı halde, Mina'da namazı tam kılmasına itiraz edildi."

Allâme İbn Hacer, Fethu'l Bârî'de (Küabu't Teravih Bölümü'nde) Hz. Ömer'in:"Bu ne güzel bir bid'at oldu" sözünü şerh ederken şöyle demektedir: "Bid'at, daha önceden bir benzeri olmadan yapılan her yeni işe denmektedir. Ancak şeriatta bu kelime sünnetin hilanna kullanılmakta ve bu yüzden bid'at'ın zemmedilmiş olduğu söylenmektedir. Araştırmamıza göre şer'an mustahsen tarifi içerisine giren her yeni iş iyi, şer'an kötü iş tarifi içerisine girense kötüdür. Aksi takdirde mubahtır."

Bu temel açıklamadan sonra şunu arzetmek istiyorum: Kabe'nin örtüsü için gösteri ve tören yapma, örtüyü sergiye sunma, şüphesiz Peygamber Efendimiz (s.a) ve Hulafa-ı Raşidîn döneminde olmayan yeni bir işti. Ancak, ben bu işi aslında gösteri yapmak istediğim veya örtünün şaşaa içerisinde gönderilmesini daha başından beri plânladığım için yapmadım. Bilakis ben bu programı, tüm yurttaki halk içerisinde Kabe'nin örtüsünü görmek için yatışmaz bir cezbenin uyandırdığı ve biz eğer bu cezbe ve şevki kendi haline bırakırsak halkın büyük ölçüde yoldan sapacağı endişesine kapıldığım bir anda yaptım. (Nitekim halkın bunu kendi kendine yapmak istediğinin bazı yerlerde istenilmeyen sonuçlara sebep olduğuna hep birlikte şahit olduk.) Bu yüzden ben, şeriat gözünde oldukça büyük bir mazarrat olan bu mazarratı def edebilmek için böyle bir yola başvurdum. Bunu yapabilmek için halkın cezbe sellerini seri sınırlar içerisinde tutabilecek bir işe başvurdum. Halkın bu cezbesini, seyyiat yerine, şeriatçe beğenilmiş hasenat tarafına çevirmeye çalıştım. Ben, halkın Kabe'nin örtüsünü mutlaka görmesi ve bununla ilgili törenlere katılması gerektiği, gelmezlerse günahkâr olacakları, gelirlerse şöyle şöyle sevap kazanacakları yolunda kesinlikle bir iddiada bulunmadım. Ayrıca, eğer gelecekte yine Pakistan'da Kabe'nin örtüsünün dokunması kararlaştırılırsa, bu işe karışmaya ve bu yolda sergiler ve törenleri içerecek programları hazırlamaya hiç de niyetim olmadığı burada belirtmeliyim. Şimdi sormak istiyorum: Acaba, hangi fikhî kaideye dayanarak dalalete götüren bir bidat işlediğimi söyleyeceksiniz? Bütün bunlara rağmen eğer sövüp sayma yerine, herhangi bir bey, benim dalalet olan bid'ata mürtekip olduğumu delillerle gösterirse, tövbe ve pişman olmakta bir an bile tereddüt etmem. Elhamdülillah ben, günahı günah olarak kabul ettikten sonra bile, kendi söylediğim olsun diye günaha ısrar eden mütekebbirlerden değilim.

3. Kabe üzerine örtülmüş veya örtülmek üzere hazırlanmış olsun, her iki durumda da hiçbir bez parçası ondan bereket elde etmek için dokunulacak, öpülecek, ziyaret edilecek veya ettirilecek ve şaşaa içerisinde gönderilecek ölçüde kutsallaşamaz. Bilakis, fakihler örtünün Kabe üzerinden indirildikten sonra üzerinde Kelime-i Tevhid, Kur'an ayetleri veya Esmâ-ı Hüsnâ'dan herhangi birisi yazılı olmaması kosuluyula elbise olarak kullanılmasına cevaz vermişlerdir. Ancak insanlar, Kabe'nin örtüsüne kendiliklerinden (herhangi bir şer'î hüküm veya fetva olmaksızın) bu örtünün Allah'ın evine örtülmek üzere götürüldüğünden veya Beytullah'tan indirilmiş olduğundan dolayı hürmet gösterirlerse, bu hürmetin yersiz olduğu da söylenemez.

Böyle bir hürmet, örtünün Allah'ın evine nisbeti dolayısıyla. Örtüye hürmet gösterilmesi için Allah Teâlâ'nın yüceliği ve sevgisinden başka bir muharrık yoktur. Böyle bir hürmeti, herhangi bir kimse vacip olarak gösterir ve herhangi belli bir şekli gerekli görürse, bu yanlıştır. Ancak başka birisi de çıkıp, bunun zemmedilmiş olduğunu ve şöyle ya da böyle şirk olduğunu söylerse, bu da haksızlık olur. Ziyaret ve bu amaçla gösteri yapma

hususunu ise yukarıdaki satırlarda açıklamıştım. ^[257]

Emri Bil Maruf Farızasını Nasıl Yerine Getirmeli?

Soru:

Emr-i bil maruf ve nehy-i ani'l münker (iyiliği emredip kötülükten menetme) meselesi bir süredir zihnimi iyice meşgul ediyor. Bir yandan kötülüklerden menetmek (nehy-i ani'l münker) ile ilgili hükümlerin şiddetini görüp, diğer yandan da kötülüğün günümüzdeki geçerliliğini veya yaygınlığını göz önüne getirince, bu hükümlerin nasıl tatbik edilebileceği meselesinin içinden bir türlü çıkamıyorum. Eğer nehy-i ani'l münker ile; kötülüğü görünce susmak yerine, insanları şifahi olarak kötülükten menetmek kastediliyorsa, (çünkü elle alkoymak, fiilen menetmek kişinin imkanları nisbetindedir ve istisnalar dışında herkes şifahi olarak kötülükten menetme gücüne sahiptir) bu durumda insanın her anını bu işe vermesi gerekmektedir. Çünkü her yeri kötülük (münker) kaplamıştır. Artık kötülüğün ulaşmadığı bir yer düşünülemez bile. Ayrıca bu işteki en büyük engel kötülükten menedilen kişinin bunun kendi iyiliği için yapıldığını görmezlikten gelerek ya da kabul etmeyerek kırılması, gücenmesi, hatta öfkelenip karşı mücadeleye girmesidir. Bu konuda başımızdan ilginç olaylar geçmiştir: Bir kişi ne kadar yumuşak ve iyi sözlerle kötülükten menetmiş olursa olsun, muhatabı bunu iyi karşılamamakta, aksine, ya söylenenlerle hiç ilgilenmemekte veya ters bir cevap vermektedir. Hatta en iyi karşılayanın yaptığı da söylenenleri dinleyip susmaktan başka bir şey olmamaktadır. Şüphesiz, bu susmanın da bir sınırı var. Bir yerden sonra o da buna tahammül edememektedir. Sonuç olarak söylenenlerin herhangi bir etkisi olmamaktadır. Örneğin; yolda giderken tesettüre uymamış bir kadını gördüğümüzde ona yol üzerinde meseleyi anlatmazsak, bir daha nerede görüp de meseleyi anlatacağız. Hiç bir zaman ikinci bir fırsat elimize geçmeyecek. Acaba bu kadını yolda geçerken durdurup meseleyi anlatmak size göre uygun mudur? Aynı şekilde tavır ve davranışları iyi olmayan kadınlara nasıl öğüt verilebilir? Bir kadın, ne kadar rezil olursa olsun, kendine öğüt verirseniz iyi karşılamaz. Herhangi bir derse veya toplantıya çağrılmalarda kesinlikle gelmezler. Bu durumda onlara yönelik olarak bu farıza nasıl yerine getirilecek? Son olarak şunu da sormak istiyorum: Erkeklerin kadınlara, kadınların erkeklere tebliğ etmeleri icabeder mi? Yoksa herkes kendi cinsinden kişilere mi tebliğ yapacak yalnızca?

Cevap:

İyiliği emretmek ve kötülükten nehyetmek hükmü umumidir. Ancak, bu hükümle amel ederken kişinin hikmete dikkat göstermesi gerekmektedir. Zaman ve ortam gözetmeksizin her yerde aynı üslubla iş yapmak bazen aksi tesir gösterir. Sizin için gözlerinizi kapayarak bu hükümü her yerde ve ortamda uygulayabileceğiniz genel bir usul ortaya koymak benim için zor bir iştir. Bu konuda asıl önemli olan, yavaş yavaş, kendi tecrübelerinizden ders almanızdır: Her geçen gün ve her ortamda kişiyi anlayarak emri bil maruf ve nehy-i ani'l münker hizmetini yerine getirebilecek münasib bir yol benimseyerek hikmet ve basiret kazanmamızdır. Bu işi yaparken önceleri siz de hata yapabilirsiniz. Hatta bazı durumlarda siz hata yapmazsınız da muhatabınızın cevabı uygunsuz olabilir. Ancak böyle tecrübelerle doğru yolu öğrene öğrene usulünüzü geliştirirsiniz. Bu işten soğuyup bırakmamak ve her tecrübe sonunda hata yapıp yapmadığınızı, yaptığınız o hatanın ne olduğunu ve muhatabınızın sizi terslemesi durumunda, onu doğru yola getirmek için daha iyi bir üslubun bulunup bulunmadığını araştırıp, bu konular üzerinde iyice düşünmeniz şarttır. Böylece, tecrübelerle doğru yolu öğrene öğrene, etkinliklerinizi geliştirip yaygınlaştıracaksınız. Bu işin büyük bir sabır gerektirdiğini aklınızdan çıkarmamalısınız. Herhangi bir kötülüğü görüp de onu engellemeziniz o an için mümkün olmadığı durumlarda onu erteleyin ve daha başka münasip bir fırsatı kollayadurun. Buna ilaveten şöyle bir yol daha var: Kötülük, engellemeziniz oldukça güç olduğu bir yerde cereyan ediyorsa, o yeri terkediniz. Eğer herhangi bir sohbet, toplantı ve benzeri yerlerde bu gibi bir durum söz konusu olursa oradan ayrılıңыз. Böyle durumlarda yaptığınız hareketin sebebini insanlar kendileri öğrenmek isteyeceklerdir. İşte o zaman aradığınız fırsat kapınıza gelmiş olacaktır. Bu gibi durumlarda, oldukça mülayim bir şekilde, onlara ayrılış sebebini beyan ediniz ve "sizleri engellemek benim gücümü aşan birşey, ancak, Allah'ın (c.c) hükümleri ve O'nun Rasulü'nün bildirdikleri aleyhine yapılan şeylere katılma cüretine de sahip değilim" deyiniz. Siz belli birkaç mesele hakkında da görüşlerimi öğrenmek istiyorsunuz. Sorularınızı şöyle cevaplayabilirim: Yoldan geçen örtüsüz kadınları, o anda durdurup meseleyi anlatmaya çalışmak uygun değildir. Açıklık-saçıklık öyle bir musibet haline geldi ki, bu musibetin bireysel olarak önüne geçme imkanı artık kalmadı. Artık bu musibet toplumsal islah önlemleri ile ancak tedavi edilebilir. Şu an sizin bu konuda yapabileceğiniz, kendi tanıdığımız kadınlardan açıklık-saçıklık hastalığına yakalanmış olanlara Allah ve Rasulünün hükümlerini ulaştırmaya çalışmaktan ibarettir. Tavır ve davranışları bozuk olan bir kadına tebliğ ederken, kendisini bozuk davranış olarak gördüğünüz şüphesini onda uyandırmayacak bir yol izlemelisiniz. Yine, ona bozuk davranış aleyhine nasihat vermek yerine, öncelikle onun kalbinde iman, Allah korkusu ve ahirette hesaba çekilme kaygusunu yerleştirmeye çalışmalısınız. Eğer herhangi bir toplantıya gelmiyorsa, onun da katılabileceği bir toplantı hazırlayıp kıyamet, ahiret, cennet ve cehennemle ilgili bahisler açınız ve Allah Teâlâ'nın hâzır ve nazır olduğu duygusunu onun kalbine yerleştirmeye çalışınız.

Emr-i bil maruf ve nehy-i ani'l münker hükmünün muhatabı olarak kadınlar ve erkekler eşit statüdedirler. Ancak, kadınların kendi çevreleri içerisinde bu farzı yerine getirmeleri gerekmektedir. Elbette yakınları, oturup kalkabildikleri, sohbette bulunabildikleri aile içinden namahrem erkekler de bu konuda kadınların muhatabı olabilirler. Genel olarak erkeklere nasihatla bulunmak, kadınların üzerine düşen bir farz değildir.

[\[258\]](#)

Ancak, kadınlar neşredebilecekleri yazılarla bu hizmette bulunabilirler.

Hacer'ul Esved Ve Kabe İle İlgili Olarak Gayri Müslimlerin Yanlış Anlamaları

Soru:

Londra İslami Kültür Merkezi'ne cuma günü birkaç İngiliz genç kız gelmişti. Büyük bir dikkatle namaz kılışımızı izlediler. Namazdan sonra bize neden güneydoğuya yönelip namaz kıldığımızı, başka bir tarafa neden yönelmediğimizi, Kabe'ye neden önem verdiğimizizi, diğer taşlar gibi bir taş olduğu halde Hacer'ul Esved'i neden öptüğümüzü sordular. Bunun hindulannki gibi bir tür putperestlik olduğunu, hinduların önlerine put koyarak

aydınlatılabilseniz, daha sonra karşılaştığımız bu tür durumlarda itirazlara cevap verebilecek bilgileri aktarırsanız, size müteşekkire kalırız.

Cevap:

Hemen hemen sizin yazdığımız muhtevada Hindistan'ın çeşitli bölgelerinden de birçok mektup almış bulunuyoruz. Bu mektuplardan da bu gibi soruların günümüzde yer yer müslümanların önüne çıkmakta olduğunu anlıyoruz. Bu itirazcılardan bir kısmının amacı şöyle ya da böyle İslam'a karşı çıkmaktır. Bu dünyada verilebilecek hiçbir cevap onları ikna etmeyecektir. Onların maksadı üzüm yemek değil, bağıcı dövmektir. Tabii ki bu itirazcılardan bir kısmının soruları meselenin hakikatini bilmediğinden iyi niyetli olarak kalbinde oluşan şüpheden kaynaklanıyor olabilir. Bu gibi kimseler için makul ölçüler içerisinde hakikati anlatmak yeterli olmaktadır.

Putatapıcılığın hakikati şudur: Müşriklerin çeşitli taifeleri, Allah Teâlâ ile birlikte diğer bazı varlıkları da ilahlık sıfat ve yetkilerine haiz olarak görmektedir. Veya Allah Telala'nın onların içine hulul ettiğine inanmakta ve yanlış inanca saplanmış olarak bu gibi varlıkları putlaştırmakta ve onlar için özel yerler inşa ederek, bu putların önünde tapınma törenleri düzenlemektedirler. Şimdiye kadar hiçbir müşrik kavim ne bizzat Allah Teâlâ'nın putunu yapmış ve ne de Allah Teâlâ'nın herhangi bir hayali şeklini hazırlayıp onun önünde secde edecek bir tapınma usulü benimsemiştir. Yeryüzündeki bütün müşrikler, hemen hemen açık bir şekilde Allah Teâlâ'nın şekil ve suretten münezzehe olduğu konusunda hemfikirlerdir. O'nun (Allah'ın) ve diğer mabudların farkı müşrik kavimlerin inanç ve dini törenlerinde açık bir şekilde kabul edilmiştir. Bu yüzden sadece diğer ilahların putları yapılmış ve fakat Allah bundan müstesna tutulmuştur.

Putatapıcılığın bu hakikatini iyi bir şekilde anlayan bir kişi müslümanların namaz kılarken Kabe'ye yönelmesi veya hac farızasını ifa ederken Kabe'yi tavaf etmesi ve Hacer'ul Esved'i öpmesinin putperestlikle uzaktan yakından ilgisi olmadığını anlayacak ve yanlış bir kamıya kapılmayacaktır, İslam, Allah'tan başkasının ilahlığını daha başından beri kabul etmeyen katıksız bir tevhid dinidir. İslam, Allah'ın herhangi bir kimseye hulul ettiğini kabul etmediği gibi,

Onun herhangi bir maddi surette kendisini ortaya koyduğu görüşüne de yer vermez. Gayrı müslimler, Kabe'yi göremeseler de resimlerini mutlaka görmüşlerdir. Onlar açık kalbe Kabe'nin bizim ibadet ettiğimiz Allah Teâlâ'nın putu olduğunu söyleyebilirler mi? Sağlam akıl ve idrak sahibi herhangi bir kimse bu küp şeklindeki binanın Alemlerin Rabbi'nin şekli üzerine yapıldığını söyleyebilir mi?

Hacer'ul Esved meselesine gelince: Hacer'ul Esved Kabe'nin dört köşesinden birinde adam boyu yüksekliğe konulmuş küçükçe bir taşdır. Müslümanlar ona yönelerek secde etmemekte, bilakis, Kabe'nin tavafını bu noktadan başlatarak bu noktada bitirmektedirler. Her tavaf onu öperek ya da onun tarafına işaret edilerek başlatılmaktadır. O halde bunun putperestlikle ne ilgisi vardır.

Şimdi isterseniz dünyadaki tüm müslümanların neden Kabe'ye yönelerek namaz kıldıkları meselesini açıklayalım: Bunun dosdoğru cevabı şudur: Bu, müslümanların aynı merkezi kabul etmeleri, aynı yöne yönelmeleri ve namazda bir düzen sağlamaları içindir. Yeryüzündeki bütün müslümanlar için bir merkez ve bir yön tayin edilmemiş olsaydı, her namaz vaktinde acaib karışıklıklar, hercümerc ortaya çıkardı, infıradı namazlar eda edilirken bir müslümanın yönü doğuya, diğerininki batıya üçüncüsününkü kuzeye, dördüncüsününkü ise güneye doğru olurdu. Cemaatle namaz kılınırken de her camide namaza başlamadan, ne tarafa yönelineceği hususunda geniş tartışmalar çıkardı. Sadece bu kadar da değil: Her caminin inşaatı yapılırken mescidin yönünün ne tarafa olacağı hususunda münakaşa ve kavgalar olurdu. Allah Teâlâ bütün bu olasılıkları müslümanlara bir kible tayin ederek tüm zamanlar için ortadan kaldırmıştır. Ayrıca, merkez olması gereken yeri kible olarak tayin etmiştir. Çünkü insanları Allah'a kul etme hareketi bu noktadan başlamış ve tek bir Allah'a (c.c) ibadet etmek için dünyadaki ilk mabed burada inşa edilmiştir. [\[259\]](#)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİYASİ MESELELER

Devlet İle Hükümet Arasındaki Fark

Soru:

"Hedefler Sözleşmesi"ni, esas olarak Pakistan rejiminin niteliğini İslâm hukukuna göre değerlendirdiğiniz bir yazınızda, devlet ile hükümet arasındaki farktan söz etmişsiniz. Bu meselede bir takım tereddüt ve şüphelerim var. Benim açımdan, görüşleriniz, bu meseleyi daha da zorlaştırmaktadır:

Siz devletin tarifini şu şekilde yapıyorsunuz: "Devlet kelimesi, dilimizde "riyaset" kelimesiyle karşılanmaktadır. Siyasal bilimlerde devlet, belli bir toprak parçası üzerinde yaşayan insanları yaptırım gücüyle yönetimi altına alan bir sistemdir. [\[260\]](#)

Bu durumda, 1945 kanunundan sonra biz de devlete bağlıyız. Daha önceki çağlarda da böyle bir farklılık var mıydı?

Cevap:

Devlet ile hükümet arasındaki farkı, cami ile müteveli heyeti arasındaki ilişkiye bakarak kolayca anlayabilirsiniz. Bir mahallenin sakinleri, herhangi bir yerin cami yapılmasına karar verirse, o bina da bu amaç için vakfedilirse, cami yapılmış olacaktır. Bu bina, yapısı itibarıyla cami olmaya uygun değilse, vakıf da onu cami yapmaya kesin olarak karar vermişse, bu bina değiştirileceği güne kadar olduğu gibi bırakılacaktır. Fakat bu durum, söz konusu binanın cami olmasına engel değildir. Mahalle sakinlerinin belirlediği müteveli heyeti, caminin işlerini üstlenecektir. Müteveli heyeti, mahalle sakinlerine rağmen bu binada camiyle bağdaşmayacak işler yapmaya kalkışır, bu binanın cami olmadığını kimse söyleyemez. Fakat biz, camide yapılmaması gereken işler yaptıkları için müteveli heyetinin düzeltilmesini veya görevlerine son verilmesini

isteyebiliriz.

Bu ülkenin halkı, sonuç itibariyle anayasasında ulusal devletin rejiminin İslâm olduğunu ilan etmiştir. Dolayısıyla devlet bütün faaliyetlerini İslâmî esaslara göre düzenler. Devlete bağlılık görevimizdir. Devletin yapısı hâlâ 1935 anayasasına göreyse, devletin İslâmî olmadığı söylenemez. Çünkü biz yapısını değiştirmeye karar verdik ve bunu gerçekleştirmeye kadar devletin eski yapısı üzerinde kalması bizim için fiili bir zorunluluktur. Caminin mütevelli heyeti gibi, hükümet de İslam dışı işler yapıyorsa, bu durum devleti İslam dışı kılmaz, sadece hükümetin İslam devletine uygun olmadığı söylenebilir. Yani; bundan dolayı ya hükümet İslah edilmelidir veya değiştirilmelidir denebilir. [\[261\]](#)

Hedefler Sözleşmesinin Açıklaması

Soru:

Pakistan Anayasa Meclisi'nin kabul ettiği Hedefler Sözleşmesi'nin Pakistan'la ilgili bir maddesi şöyle: "Böylece müslümanlar, kişisel ve sosyal hayatta, eğitimle İslâm'ın gereklerine uygun hale getirilerek, Kur'an ve Sünnet'in hükümlerine göre yaşayacaklardır."

Bu amaç, hükümetin yönetim tarzına ve uygulamalarına bağlıdır. Bu amaca ulaşmak için hükümeti buna mecbur eden veya uygulamada işbirliğine gitmemesi, gaflette olması veya ısrar etmesi halinde başvurulacak olan yasalar nelerdir? Hükümet nasıl kontrol edilecek? Bir vatandaş idari mahkemeye nasıl başvuracak?

Cevap:

Sorularımızın cevabına geçmeden önce, şu iki yanlış anlamayı ortadan kaldırmak gerekiyor.

Siz, "Hedefler Sözleşmesi"ni çözümlenebilecek, şerhedilebilecek bir yasa olarak görüyorsunuz. Her maddenin ayrı ayrı gerekleri olduğunu düşünüyorsunuz. Dolayısıyla anayasada, farklı anayasa şekilleri ortaya çıkmaktadır. Oysa bu karar, tek ve bölünmez bir bütündür. Her maddesi aynı amaçla düzenlenmiştir. Ülkemizin anayasasını tamamen bu karara uygun hale getirmedikçe, hiç bir maddesi uygulanamaz. Bu kararın ruhuna tam bir anayasa şekli verilirse, her maddesi hakkıyla uygulanabilir.

İkinci yanlış anlamamız ise, bu kararın en az bir maddeyle ilgili olmasıdır. Siz, meseleye sadece "koruma" ve "önlem" açısından yaklaşıyorsunuz. Oysa bizim amacımız "Hedefler Sözleşmesi"ni tamamen uygulamaya geçirmektir. Sadece bir maddeden kaçılmasını önlemek değil. "Hedefler Sözleşmesi", Pakistan devletine ideolojik bir statü kazandırmıştır. Ayrıca, bu kararın Pakistan'ın temel aldığı ideoloji de kesin olarak belirlenmiştir.

Bundan sonra yapmamız gereken şey, ülkemizin anayasasını bu ideolojiyi tamamiyle uygulayabilecek bir hükümeti iş başına getirecek şekilde düzenlemektir. Bu başarılabilirse, "Hedefler Sözleşmesinin her maddesi bu temel ideolojiye göre uygulanabilecektir. Bu nedenle ayrı bir "koruma maddesi"ne gerek kalmayacaktır. Çünkü genel olarak bütün bir anayasayı koruyacak olan maddeler bunu da kapsamına alacaktır.

Bu tür yanlış anlamaları giderdikten sonra, sadece söz konusu maddeleri korumaya gerek olmadığı açıkça görülecektir. Zaten böyle düşünmekle doğru bir sonuç elde edilemez. Aksine devletimizin temelini oluşturan ve "Hedefler Sözleşmesi"nde ifade edilen ideolojiyi iyice incelememiz gerekir. İdeolojiyi gerektiği gibi anlayıp anayasaya doğru olarak aktarabilirsek, "Hedefler Sözleşmesi'nin diğer maddeleri gibi sözünü ettiğiniz maddenin gereği de yerine getirilebilecektir. Bu nedenle ayrıca koruyucu önlemlere de gerek kalmayacaktır. Fakat bu gerçekleştirilemezse, hiçbir koruma, hiçbir önlem, düzenin bu amaçlara aykırı çalışmasını durduramayacaktır.

1. "Hedefler Sözleşmesi"nin temelindeki ideoloji, bu kararın önsözünde ilan edilmiştir. Muhtevası şu şekildedir:

Herşeyden önce, "Hakimiyet, bütün bir kainat üzerinde kayıtsız, şartsız Allah'ındır." Bunun anlamı açıktır: Pakistan'da hakimiyet hakkı, yalnızca Allah'a aittir. Hiç bir aile, ırk, toplum veya Pakistan vatandaşları egemenlik hakkına sahip değildir.

İkinci olarak, Pakistan'da devletin sahip olduğu iktidar Allah tarafından verilmiştir. İktidar, kutsal bir emanettir. Başka bir ifadeyi devlet ebediyen iktidarda kalmayı ileri sürmüyor, yalnızca Allah'ın halifesi olarak çalışmayı üstleniyor.

Üçüncü olarak, Allah Teâlâ bu iktidarı doğrudan devlet adamlarına vermemiştir. İktidar, devlet adamlarına Pakistan halkının aracılığıyla verilmiştir. Başka bir ifadeyle, iktidar halka emanet edilmiştir. Hilafet ve naibliğin sahibi Pakistan halkıdır. Pakistan halkı, istediği kişilere ülke yönetimini verecektir. Bu da İslâmî Cumhuriyeti, bir taraftan Batı tipi demokrasiden, diğer taraftan da papalık teokrasiden ayırmaktadır.

Dördüncü olarak, Allah Teâlâ yetkiyi belirlediği sınırlar içerisinde kullanmaları şartıyla halk aracılığıyla Pakistan devletine vermiştir. Bizim, Allah'ın belirlediği sınırları ancak, Kitap ve Sünnet'ten öğrenebileceğimiz açıkça görülmektedir. Dolayısıyla bu esas, devletin yöneticilerinin Kur'an ve Sünnet'e uygun faaliyet göstereceği ve bu sınırları aşmaya hakları bulunmadığı anlamına gelmektedir.

Biz, işte bu ideolojiyi devletimizin esası yapmaya karar verdik. Bu ideoloji, aynı zamanda anayasamızın da temelidir. Bunun doğru olarak uygulanmasının tek yolu, yukarıda ifade edilen dört temel esas açık bir dille anayasamızın dört değişmez maddesi haline getirmektir.

2. Temel inançların açıklamasından sonra, "Hedefler Sözleşmesi"ndeki bu esasların üzerinde oluşturulacak pratik sistemi ortaya koymak gerekmektedir. Bu sistemin üç büyük bölümü vardır:

Birincisi, ülkenin genel meseleleriyle ilgilidir. İkincisi, devletin müslüman çoğunluğuyla ilgilidir.

Üçüncüsü de, devletin gayri müslim azınlıklarıyla ilgilidir.

"Hedefler Sözleşmesi"nin önsözünde bu üç bölümün düzenlenmesinde karşılaşılabilecek olan bütün ayrıntıların mutlaka bu ideolojiye dayanması gerektiği belirtilmiştir.

Bu bölümlerle ilgili yasamanın, bu temel esaslara aykırı olması caiz değildir. Dolayısıyla, Anayasa Meclisinde çalışanların hepsi bu esaslara sadakatle riayet etmek zorundadır. Ayrıca, bu yoldan çıkmamayı da birbirlerine teahhüd etmelidirler.

3. "Hedefler Sözleşmesi"nin "b" şıkkı, ülkenin genel meseleleriyle ilgilidir. Buna göre, anayasada İslam'ın belirlediği cumhuriyet, özgürlük, eşitlik, hoşgörü ve adalet ilkelerine tamamen uyulacaktır. Ayrıca "f" şıkkı da vatandaşlara bazı temel hakların verilmesini öngörüyor. Buna göre, temel haklar şunlardır: Fırsat ve imkanların eşitliği. Kanunen bütün fertlerin eşit olmaları. Sosyal, siyasi ve ekonomik adalet. Düşünce, ifade, inanç, ibadet ve toplantı özgürlüğü. Bu özgürlükler ahlâk çerçevesi içinde kalmak zorundadır.

Bu meselelerle ilgili olarak, cumhuriyet, özgürlük, eşitlik, hoşgörü ve toplumsal adaletin İslâmî tanımlarını iyice anlamak gerekmektedir. Daha sonra da bunları anayasanın çeşitli bölüm ve maddelerine ekleyebiliriz. Bu kavramlar dünyanın bir çok düşünce sistemlerinde bulunan ortak kavramlardır. Her düşünce sistemi, bu kavramları kendine göre tanımlar. Kominizmin bu kavramlara verdiği tanım ayrıdır. Kapitalizmin verdiği tanım ayrıdır, İslâm'ın verdiği tanım da ayrıdır. Her düşünce sistemi bu kavramları kendine göre ele almaktadır.

Biz, bu kavram ve olguları İslam'ın özüne göre benimseyeceğiz. Bize aykırı olanlardan da kaçınacağız. Meselâ; diğer düşünce sistemlerinin aksine İslam'daki cumhuriyet, diktatörlük değildir. Allah'ın sınırlarına bağlıdır. Dolayısıyla, parlamentomuz ne oy çokluğuyla, ne de oy birliğiyle İslam'a aykırı bir yasa yapabilir. Yasama konusunda meclisin serbestliği sadece mubahlarla sınırlıdır. Meclis, İslâm hukukunun hükümlerini içeren meselelerde mutlaka Kitap ve Sünnet'ten yola çıkarak bir sonuca varacaktır. Anayasamızın yasama bölümündeki bazı maddeleri İngilizler dönemine aittir. Bu nedenle Kur'an'a ve Sünnet'e aykırı bu yasaları kaldırmak için bir takvim belirlemek gerekmektedir.

Temel insan hakları konusunda da başkalarını taklit etmemeliyiz. Vatandaşlarımıza, İslâm hukukuna uygun hakları vermeliyiz. İslâm ahlâk ve hukukundaki yasaklara uymak zorundayız, İslâm'ın insanlara vermediği bir serbestlik anayasamızda yer alamaz. Günümüz dünyasında tanınmış olsa da, ülkemizde vatandaşlara bu serbestliği vermek mümkün değildir, islâm'ın verdiği serbestlik hiç bir şekilde gasbedilemez. Başka ülkelerin anayasasında bu hak gasbedilmiş olsa da biz bunu yapamayız.

Meselâ; bir İslam ülkesinde, müslüman bir vatandaşı dinini değiştirmeye, dini vecibeleri yerine getirmeyi inkar etmeye, açıktan fuhuş ve kötülük yapmaya ve İslâmî hükümleri çiğnemeye hakkı yoktur; bu serbestliğe sahip değildir. Ferdi özgürlükle ilgili başka anayasalarda ne yazarsa yazsın, biz böyle bir özgürlüğü kabul edemeyiz. Bazı ülkelerin anayasalarına göre, bir kişinin özgürlüğü, suçu ispatlanmadan da kısıtlanabilir. Oysa İslâm hiç bir zaman buna müsaade etmez. Bu yüzdendir ki, bizim anayasamızda böyle bir şeye yer yoktur.

4. Ülkenin müslüman vatandaşları konusunda "Hedefler Sözleşmesi"nin "c" şıkkı şunu belirtmektedir: Müslümanlara, Kur'an-ı Kerim'e ve Sünnet'e göre ferdi ve sosyal hayatlarını düzenlemeleri için imkanlar tanınacaktır. Bu amaçla anayasada hükümete, müslümanlar için bazı görevler verilmelidir. Hükümet bu görevleri yerine getirmede ihmalkar davranırsa, ondan hesap sorulabilmelidir.

Örneğin; hükümetin şu görevleri olmalıdır: "Hükümet, ülkede dinsizlik eğilimlerinden arınmış bir eğitim sistemi uygulamalıdır. Bu çerçevede, eğitimin tüm birimlerinde İslam ideolojisi esas olmalıdır. Eğitim sisteminde, müslümanlar için Kur'an ve Sünnet eğitimi zorunlu ders olarak yer almalıdır.

Hükümet, ülkede namazın kılınması ve zekatın verilmesini sağlamalıdır. Hac organizesini yapmalı ve müslümanların İslâmî hükümlere uymasını sağlamalıdır.

Müslümanların ferdi ve sosyal hayatlarını, Kur'an ve Sünnetçe yasaklanan kötülüklerden arındırmalıdır. Ayrıca hükümet de İslâm'ın gösterdiği siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik ilkelere bağlı kalmalıdır. Bu amaçla da reform düzenlemeleri yapmalıdır.

Müslümanların ferdi ve sosyal hayatlarını Kur'an ve Sünnet'in yolundan saptıracak akımların yayılmasını önlemelidir.

5. "Hedefler Sözleşmesinin "d" şıkkı da gayri müslim azınlıkların dini vecibelerini özgürce yerine getirmelerini ve kültürlerini geliştirebilmelerini sağlamaktadır.

Ayrıca, "e" şıkkındaysa, azınlıkların geri kalmış ve düşkün tabakalarının İslam'a göre caiz olan menfaatlerinin korunması sağlanmıştır.

Bu maddelerin her ikisi de Pakistan devletinin temel inancını açıklayan önsöze dahildir. Nitekim bu konularda lâik ve demokratik devletleri taklid edemeyiz. Bizim İslâmî usullere tam manâsıyla bağlanmamız gerekir. Biz İslâm'ın gayri müslimlere verdiği tüm hakları vermek zorundayız. Başka devletlerin ülkelerindeki azınlıklara bu hakları vermemiş olması bize örnek olamaz. Ayrıca, diğer lâik ve demokratik ülkelerde azınlıklara verilen haklar İslâm'a aykırıysa, biz kesinlikle veremeyiz. Bu mesele sorunuzla ilgili olmadığı için detayına inmeyeceğim. Zaten bu meselede daha önce

[\[262\]](#)
detaylı açıklamalarım olmuştur.

Yasamada Çoğunluğun Mezhebini Göz Önünde Tutmak

Soru:

Bir yerde şu görüşü yazdığımızı veya söylediğinizi duydum: Bir ülkede yasalar çoğunluğun mezhebine göre düzenlenmelidir. Ayrıca ülkede çoğunluğu oluşturan Hanefî'ler karşısında, küçük gruplar halinde bulunan Şafîî, Ehl-i Hadis ve Şiîler için kişisel haklar çerçevesinde yasalarda esneklikler bulunmalıdır.

Bu durumda, çoğunluk kendi mezhebinin ictihadlarına göre mi yasalar düzenleyecektir, yoksa geçmişteki her şeyi bir kenara bırakıp Kur'an ve Sünnet'i okuyacak, elde edilen sonuçları mı yasalacaktır?

Birinci tarzda, yasalar Kur'an ve Sünnet'in yerine fakihlerin kitaplarına uygun olarak yapılacak, fakat belkide bu, İslâmî hükümetin mizacına aykırı olacaktır. İkinci tarzdaysa yasaların kaynağı yalnızca Kur'an ve Sünnet olacaktır. Fakat bu iki kaynağı ele alırken ve bir takım sonuçlara ulaşırken, çoğunluğun görüşlerinin ve taassubunun devreye girmesini önleyecek hiç birşey yoktur. Endişelerim, fakihlerin fikirlerinden yararlanılmasından kaynaklanmamaktadır. Günümüzde bazı zihni karışıklıklar söz konusudur. Bu meselelerin çözümlerini açıklamanızı rica ediyorum.

Cevap:

Ben sadece şunu ileri sürüyorum: Ülke yasaları düzenlenirken çoğunluğun tercihi geçerli olmalıdır. Çünkü, en pratik yöntem budur.

Yasama sırasında fakihlerin görüşlerine veya doğrudan Kur'an ve Sünnet'e göre mi hareket edileceğini belirlemek bizim işimiz değildir. Bunu halkın temsilcileri belirleyecektir.

Öyle sanıyorum ki, ülkede İslam hukuku eğitimi verip, halkı hükümleri anlama seviyesine getirinceye kadar mutlaka ızdırabı içeren bir ara dönem geçecektir.

Çoğunluğun temsilcileri bazen gerekli olgunluğa ulaşmadıkları halde fıkhıtan istifade edebilirler. Aynı şekilde gerekli olgunluğa erişmeden bazen de doğrudan Kur'an ve Sünnet'ten istifade edebilirler.

Olgunluğa erişmeden önce bu durumlarla karşılaşmak kaçınılmazdır. Buna katlanmak zorundayız. İnşallah ileride bazı aksamalara rağmen ilmî ve zihnî olgunluğa ulaşacağız. [263]

Arapça Pakistan'ın Milli Ve Resmi Dili Yapılabilir Mi?

Soru:

Pakistan'ın resmi ve milli dilinin Arapça olmasını isteyen ve ülkede İslâm'ın amacına uygun bir düzenin getirilmesi için zaman zaman sesini duyuran Müslümanlar Birliği'nin (Pakistan'ı kuran parti) bir üyesinin İngilizce olarak kaleme aldığı bir yazısı aşağıdadır. Bu adam bütün çalışmalarını Arapça'nın anayasal olarak Pakistan'ın resmi dili statüsünü kazanması yolunda harcamaktadır. Lütfen bu yazı hakkındaki görüşlerinizi açıklayınız.

Yakın bir gelecekte Pakistan'ın millî dil meselesi karara bağlanacaktır. Arapça lehine sesinizi yükseltmenizi özellikle rica ediyorum. Çünkü bu konu İslam ve Pakistan için büyük önem taşımaktadır.

Bu konuyu derginizde ele alırsanız, çok memnun olacağım.

"Arapça, Kur'an-ı Kerim dilidir. İslâm da tamamen Kur'an'a bağlıdır. Bu açıdan tüm müslümanlar Arapça'yı öğrenmelidir. Bir hadis-i şerife göre, ahiretteki dil de Arapça olacaktır. İslam'ın bütün rivayetlerinin kaynağı da Arapçadır.

Zaten Arapça dünyanın en çok kullanılan, geniş kapasiteli, yaşayan dillerinden birisidir. Ayrıca tüm Arap, Ortadoğu ve Afrika'nın İslâm devletlerinde ve Akdeniz çevresindeki bazı Avrupa bölgelerinde de müslümanların çoğunluğu oluşturduğu yerlerde resmî ve ulusal dil Arapça'dır. Kur'an-ı Kerim'in dili olması sebebiyle müslümanların büyük bir çoğunluğu, Fas'tan Endonezya'ya kadar, Arapça'yı tanımaktadır. Pakistan da bunlara dahildir.

Arapça, medeni bir iletişim aracı olarak her türlü bilimsel, teknolojik ve genel terimlere sahip çok geniş bir dildir. Bu konularda Urduca ve Farsça, Arapça'ya muhtaç durumdadır. Pakistan Merkez Bankası Başkanı Zahid Hüseyin Arapça'yı resmi dil yapmaya davet ederken detaylı olarak bunları açıklamıştır.

Bütün dünya müslümanlarının tek Allah'ı vardır. Kitapları da aynıdır. Onlar toplu halde tek bir millettirler. Dolayısıyla onların tek dili, resmi dili Arapça olmalıdır. Onlar kendi aralarında pek çok dili konuşabilirler. Fakat İslâm milletinin oluşturduğu mozayik'in bekası ve düzeni bu çeşitlilik içerisinde bir birliklik oluşturmakla mümkündür.

"Hedefler Sözleşmesi", Pakistan anayasasının esası olarak kabul edilmiştir. Bu çerçevede oluşturulan Temel İlkeler Komitesi, haklı olarak müslümanlar için Kur'an eğitiminin mecburi hale getirilmesini istemiştir. Zaten komitenin bu isteği, mantık olark Arapça'nın Pakistan'ın millî dili olmasını zorunlu kılmaktadır. Böyle bir karar, Pakistan'ın her yerindeki müslümanlar arasında yeni bir ruh doğuracaktır. Bu ruhla sonuçta Pakistan en büyük İslâm devleti olarak İslâm dünyasında mümtaz bir yer edinecektir. Pakistan'ın millî dili olarak Arapça dışındaki bir dil belirlenirse, bu amaç kesinlikle gerçekleşmez.

Resmi dilin değiştirilmesi oldukça güç bir meseledir. Hindistan'da İngilizce'nin resmi dil olması uzun bir zaman almıştı. Şu anda ise aynı zorluklarla Pakistan da karşılaşacaktır. Bu durum, her dil için geçerlidir. Dil meselesinde bizim için en uygun davranış, geleceğimizi düşünerek en uygun ve en faydalı dili belirlememizdir.

Arapça dizgi, baskı tekniği açısından da hayli gelişmiş bir dildir. Ana diller bir kenara bırakılıp düşünülürse, müslüman halklar arasında Arapça daha saygındır. Biz hiç bir zaman halkın duygusunu göz ardı edemeyiz.

Ayrıca Arapça'nın yaygın olarak konuşulduğu İslâm ülkelerinin bir blok oluşturması düşüncesi var. Bu düşünce gerçekleştiğinde, Pakistan Arapça'yı resmi dil ilan ederse söz konusu blokta önemli bir yer alabilir. Zaten günümüz dünyasında İslâm ülkelerinin ortak dili ancak Arapça olabilir.

Hac, İslâm'ın beş esasından biridir. Bütün bir yeryüzünde gücü yeten müslümanlar hac yaparlar. Her yıl hac ve diğer olağanüstü kongrelerde hiç zorluk çekmeden ve fazla harcama yapmadan görüş alış verişi yapmak ve ilişkileri kurmak, ancak Arapça'yı iyi bilmekle mümkündür.

Ayrıca Mısır, Suriye ve Lübnan'da hristiyan ve yahudiler gibi gayri müslim vatandaşlar Arapça'nın resmi dil olmasına nasıl itiraz etmemişlerse, ülkemizdeki azınlıklar da itiraz etmeyecektir. Onların, Arapça'yı Urduca'ya tercih etmemeleri için hiç bir sebep yoktur. Çünkü Moğollar döneminde Farsça'ya, yakın bir geçmişte de İngilizce'ye karşı hiç bir itirazda bulunmamışlardır.

Arapça'nın Pakistan'ın resmi dili olmasının ne yerel dillere ve yayıncılığa ne de gelecekteki gelişmelere bir zararı dokunur.

Ayrıca Arapça'yla Pakistanlı çocukların eğitim yükü de hafiflemiş olacaktır. Çocuklar ana dil olarak sadece Arapça'yı öğrenecekler ve diğer diller seçmeli olacaktır. Urduca veya bir başka yerel dil Pakistan'ın millî dili ilan edilirse fazladan bir yük gelecektir. Çünkü her evde Arapça mutlaka öğrenilecektir.

Resmi dil demokratik yollarla belirlenirse, Pakistan nüfusunun yüzde altmışını oluşturduklarından büyük bir ihtimalle resmi dil Bengalce olacaktır. Bengalce nüfus oranları açısından millî dil olmayı hak etmektedir. Urduca sınırlı bir nüfusun dili olduğundan Sincce, Pencapça ve Peştuca'dan daha uygun olamaz. Çünkü, herkes kendi konuştuğu dili sevmektedir. Zaten Pakistan'ın hiç bir yerinde özellikle Urduca konuşulmamaktadır. Bu durumda, Pakistan'ın her iki kısmının halkı İslâm birliğini göz önünde bulundurarak Arapça'yı tercih etmelidir. Bunun gereği olarak da yerel dillerin öncülüğünü yapmaktan da vazgeçmelidirler."

Cevap:

Arapça'nın müslümanlar için olan önemi inkar edilemez. Zaten biz de sadece Arapça'yı değil, Kur'an eğitimi de mecburi bir ders haline getirmek istiyoruz. Elbette Arapça'nın uluslararası ve İslam ülkeleri arasındaki önemini biliyoruz. Bunu da göz önünde bulundurmak gerekir. Fakat bunlardan hiç biri Arapça'nın Pakistan'ın resmi dili olmasına delil veya gerekçe olamaz.

Bir ülkenin millî ve resmi dili her vatandaşı tarafından anlaşılabilir. Arapça bu seviyeye ulaşmış bir dil değildir. Pakistan'da bunu gerçekleştirmek kolay da değildir. İngiliz hükümeti, yüz yıla yakın bir süre içinde, bütün çabalarına rağmen İngilizce'yi ülkemizin ancak yüzde beş ile yedi arasındaki bir oranına öğretebilmiştir. Bu örnekten yola çıkarak ancak yüz yü sonra Arapça'nın millî bir dil olacağını söyleyebiliriz.

Urduca ise büyük ölçüde millî dil seviyesine ulaşmış bulunmaktadır. Batı Pakistan'ın hemen her yerinde Urduca konuşulmaktadır. Kuzeybatı sınır bölgesinde, Keşmir, Sind, Belüçistan ve Pencab halkları da aralarında Urduca'yı konuşmaktadırlar.

Ben, Belüçistan'ı ziyaretlerim sırasında kenar köylerde bile konuşmalarımı Urduca yaptım ve herkesin kolayca anladıklarını gördüm. Bu durumu Batı Pakistan'ın diğer bölgelerinde de gördüm. Fakat, Doğu Pakistan'daki durumu bilmiyorum. Ancak şunu rahatlıkla söyleyebiliriz ki, bu bölgenin halkı Urduca'yı İngilizce ve Arapça'dan daha iyi anlayabilir. Urduca bilen kişiler, Arapça veya İngilizce bilen kişiler kadar aralarında yabancı kalmaz. Bu yüzden ki, Batı Pakistan'a gelen Doğu Pakistanlı birisi halkla İngilizce veya Arapça konuşarak değil, Urduca'yı konuşarak iletişim kurmaktadır.

Urduca, daha resmi dil olmadan bu seviyeye ulaşmış durumdadır. Urduca resmi dil ilan edilirse çok az bir çalışmayla ve çok kısa bir sürede yaygınlaştırılabilir. Böylece bizim tüm ihtiyaçlarımızı da karşılayabilir. Urduca iyi bir millî ve resmi dil olabilir.

Ben, demokratik yollarla resmi dil belirlenirse, bunu Bengalce'nin hak edeceği görüşüne de katılıyorum. Çünkü Bengalce, Pakistan'ın yüzde altmış nüfusunun dilidir. Demokrasi, sadece kelleleri saymak değildir. Temel sorun şudur: Bengalce, Peştuca, Pencapça ve Sindce millî dil olmaları halinde konuşuldukları bölgeyle sınırlı kalmayacaklardır. Oysa diğer bölgelerde bu diller ne bilinir ve ne de konuşulur. Bunlar belli bölgelerde yerel dillerdir.

Ancak Pakistan'ın her bölgesinde insanlar az çok Urduca'yı bilmektedirler. Değişik bölgelerin insanları Urduca'yla iletişim kurabilirler. Buna karşılık Bengalce veya bir başka yerel dil böyle bir konuma sahip değildir. İlle de demokratik bir karar diyorsanız, çoğunluğun anlayabildiği dil millî dil kabul edilmelidir.

Doğu Pakistan'daki halkın kendi anadilinin yanısıra Arapça'yı dini dil olarak, İngilizce'yi uluslararası ilişkilerde gerekli bir dil olarak ve Urduca'yı resmi dil olarak öğrenmek zorunda kalmaları şüphesiz çok önemli bir problemdir. Biz bu meselelere çok iyi vakıfız. Ne yazık ki Sind, Serhat ve Belüçistan halkları da aynı meseleyle karşılaşacaktır.

Böyle bir güçlüğü sadece Doğu Pakistan halkı üstlenmeyecektir. Bizim şu an Arapça'yı yeni baştan ulusal dil olarak yaygınlaştırmamız çok zordur. Biz, hangi dili daha kolay uygulayabileceğimize bakmalıyız. Resmi dil, millî dil olması kolay olan dil olmalıdır.

Bana göre Doğu ve Batı Pakistan arasında İslâm'dan sonra ikinci bir bağ da Urduca'dır. Bu, Allah'ın bir lütfudur. Böyle bir nimet için şükretmemek, nankörlük olacaktır. Fakat yanlış anlamayı önlemek için belirtmeliyim ki, ben yalnızca Urduca'nın resmi dil olması taraftarı değilim. Bana göre dil meselesinin en iyi çözümü, Urduca ve Bengalce çekişmesini önlemek için Urduca ve Bengalce'nin birlikte resmi dil

[\[264\]](#)
olmalarıdır.

Mehdilik İddiası Ve Bir İftira

Soru:

Cemaat-i İslami konusunda Arapça eğitimi veren... Medresesi'nin yöneticisiyle konuşma fırsatı buldum. Sizinle görüştüğünü söyledi. Sizin mehdilik iddiasında bulunduğunuz suçlamasını da yaptı. Çevredeki dinleyiciler de şüpheye düştüler. Mehdi nin ortaya çıkmasıyla ilgili işaretleri kendinize bağladınız mı? İsrar edenlere karşı yazılı olarak inkar veya böyle bir şeyi ikrarda buldunuz mu?

Derginin aracılığıyla bu meseleyi aydınlatılabilir misinizler, görüşmeden sonra da gittikleri yerde hakkımda iftiralarda bulunmuşlardır. Hem ziyarette bulunuyorlar, hem de iftira kampanyası başlatıyorlar. Bu iki tavır arasındaki fark beni çok üzüyor. Bu insanların kalplerinde Allah'a hesap verme korkusunun olmadığını sezebiliyorum. Onlar sadece bu dünyayı düşünüyorlar. Ahireti unutmuş görünüyorlar. Durumlarından, ahirette her söz ve davranışın hesabını Allah'a vereceklerini hiç hatırlamadıkları anlaşılıyor.

Ben, doğruluk ve dürüstlükten yoksun kişilerin iddialarına cevap vermemeyi prensip edinmişimdir. Sanırım, onlardan intikam almak bana düşmez. Onlar yaptıklarının karşılığını yalnızca Allah'tan alacaklardır. İddialarını yalanlamayı bile gereksiz görüyorum. İnşallah foyaları bu dünyada ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla benden bu tür iftiralara cevap vermemi beklemeyin.

"Tecdid ve Dinin İhyası" adlı kitabımın bazı bölümlerini yanlış anlamlandırıp, mehdilik iddiasında bulunduğum iftirasını yapmışlardır. Oysa bu kitap on yıl önce yayınlanmıştı. O zamandan beri yayınlanmaktadır. Günümüzde de her yerde bulunabilir. Bu kitabı siz de iyice okumalısınız.

Mehdilik iddiasında mı buldum, yoksa müceddidlik ve mehdilik iddiasında bulunanları mı yalanladım, siz de göreceksiniz. [\[265\]](#)

Başka İtirazlar

Soru:

İslâm'ı tebliğ çalışmalarımızda, "Diniyyât" ve "Hutbeler" adlı kitaplarımızdan faydalanmaktayız. Bu kitaplar her geçen gün halkın takdirini toplamaktadır. Fakat karşıtlarımız özellikle bu kitapları eleştirilmektedir. Bu eserlerin bazı bölümlerini ele alarak hareketimizi kötülemeye çalışmaktadırlar. Hatta bazı dünya ehli müftüler, hakkımızda küfür fetvaları bile çıkarmış bulunmaktadır. Bu durumda, her çevrede sizin yazılarınız konuşulmaktadır. Üzerinde tartışılan görüşleriniz şunlardır:

1. "Dini Risaleler" adlı eserimizin dördüncü bölümünün sonunda şöyle yazmışsınız: "Bu beş inanç, İslam'ın temelini oluşturmaktadır. Bu beş inancın hulasası da, tek bir kelimedeye toplanmıştır." Beşinci bölümde de şöyle diyorsunuz: "Önceki bölümde sizlere Hz. Muhammed'in (s.a) beş esasa iman etmeyi bizlere öğrettiğini söylemişim". Oysa, sahih hadislerle göre, "hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna iman" ile birlikte imanın altı esası vardır. Siz ise, imanın esaslarının beş olduğunu söylüyorsunuz. Karşıtlarımız bundan, "Mevdudiye fırkası kadere inanmıyor" hükmünü çıkarmakta, sizin ve

hareketinize mensup olanların kadere inanmadıklarını iddia etmektedirler. Böyleleri için hadis-i şerifte: "*Ümmetin ateşperestleri kaderiyecilerdir*" denilmektedir, diyorlar. Bu bahaneyle iftiralarda bulunuyorlar. Bizleri tekfir ediyorlar. Bu nedenle çeşitli zulümlere maruz kalmaktayız.

Bazı yerlerde Cemaat-i İslami mensupları camilere alınmamaktadır. Bazı alimler, vaazlarında şöyle demektedir: "Ey insanlar! Dikkat edin! Bunlar imanımızı çalanlardır! Bunlara ne kadar çok eziyet ederseniz, azdır!"

Bu iftiralara cevap olarak, kadere inandığımızı ilan ettik. Dini Risalelerde imanın esasının beş olduğunun söylenmesinin nedeni, kader inancının Allah inancı içinde ele alınmasından dolayıdır. Bu cevabımızı, "Cebir ve Kader Meselesi"ni sunarak teyid ediyoruz. Fakat itiraz edenler, bu meseleyi sizin açıklığa kavuşturmanızı istemekte ısrar ediyorlar.

2. "Hutbeler'de:

"Allah demişti ki: *Ben sizinleyim, eğer namaz kılarsanız*"^[266] ayetinin tefsirini siz diğer müfessirlerden farklı yapmışsınız. Siz ibaresini ibaresinin cevabı olarak göstermişsiniz. Halbuki müfessirlerin geneli cümlesini isti'naf cümlesi olarak belirtmişler ve "ibaresinin cevabı olarak ibaresini göstermişlerdi. Oysa Siz ibaresini şartın cevabı olarak göstermediğiniz gibi, "Hutbeler" kitabında ayetin bu son bölümünü tamamen terketmişsiniz. Size itiraz edenler şöyle iddia etmektedirler. Nahiv kaidelerine göre de ibaresinin cevabı olamaz, Çünkü, arasında durmak caizdir. Oysa şart ile cevap arasında durmak caiz değildir.

Biz bu tür itirazları cevaplayınca, bize, Mevdüdü'nin kör taklitçileri diye hitap etmeye başlıyorlar. Gramer kurallarını bilmediğimizi veya inkar ettiğimizi söylüyorlar. Kişisel görüşlerimize göre tefsir yaptığımızı ileri sürüyorlar.

Tefsirinizin neden doğru olduğunu delilleriyle açıklamanızı rica ediyoruz. Acaba seleften de ayeti böyle tefsir eden bir alim çıkmış mıdır? Eğer çıkmamışsa, siz neden böyle bir tefsir yolunu gerekli gördüğünüzü bildiriniz lütfen. Fasih Arapça'da sizin yaklaşımınıza benzer bir örnek varsa açıklayınız.

3. "Hutbeler"deki ibadetlerin amaçlarıyla ilgili bölüme de şu itirazlar olmaktadır: Siz, sadece dünyevi faydalardan bahsetmektedirsiniz. Sadece dünyevi faydaları önemli görmektesiniz. İbadetlerin uhrevi faydalarına hiç değinmemişsiniz. Değince de çok az sözünü etmişsiniz.

Bu itirazı biz gücümüz oranında cevaplamaya çalıştık. Fakat itiraz edenler verdiğimiz bu cevaplarla tatmin olmadılar.

Bu tip meselelerde genellikle itiraz edenler kitabın yazarı tarafından açıklamalar yapılmasını istemektedirler. Karşılaştığımız bu itirazları cevaplamamız, düşündük ki, bizce de daha yararlı olacaktır. Ayrıca, bu kitabın kimi ifadelerinin değiştirilmesi gerektiğini de düşündük.

Son olarak bir iyi haberimizi vermek isteriz size.

Hareketimize körukörüne karşı çıkışlar oldukça davetimize ilgi yoğunlaşmaktadır. Sizden, hakkımızdaki dualarımızı eksik etmemenizi rica ediyoruz.

Cevap:

Sizin Malabar'da karşılaştığımızdan daha kötü, daha çirkin itirazlar ve eleştirilerle biz de hergün karşılaşyoruz. Allah rızası için kendi işimize bakmaktan başka çaremiz yok. Hareketimize karşı çıkanların ne amaç güttüklerini, iyi niyetli olup olmadıklarını sadece Allah bilebilir. Çünkü Allah Teâlâ, bizim de, onların da niyet ve amellerimizin gerçeğini en iyi bilendir.

1. "Dini Risaleler"in dördüncü bölümünün sonunda ben şu cümleyi yazmıştım: "Bu beş inanç, İslâm'ın temelini oluşturmaktadır." Benim adıma bu cümleyi şu şekilde açıklayabilirsiniz:

Ben burada inanç esaslarını sıraladım. Kur'an-ı Kerim'in şu ayetine dayandım:

"*Rasül Rabbinden kendisine indirilene inandı, müminlerde. Hepsi Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine inandı: "O'nun elçilerinden hiçbirini diğerinden ayırmayız" (dediler). Ve dediler ki:*

"*İştittik, itaat ettik! Rabbi'miz, (bizi) bağışlamayı dileriz. Dönüş(ümüz) sanadır!"*

"*Allah, kimseye gücünün üstünde bir şey teklif etmez. Herkesin kazandığı iyilik kendi yararına, kötülük de kendi zararınadır". Rabb'imiz, unuttur ya da yanılırsak bizi sorumlu tutma! Rabbimiz, bize bizden öncekilere yüklediğin gibi ağır yük yükleme! Rabb'imiz, bize gücümüzün yetmediği şeyleri*

yükleme! Bizi affet, bizi bağışla, bize acı! Sen bizim mevlâmuz (sahibimiz, e fendimiz) sin! Kâfirler toplumuna karşı bize yardım eyle!"^[267]

"*Ey inananlar, Allah'a, Elçisine ve Elçisine indirdiği Ki-tab'a ve daha önce indirmiş bulunduğu Kitab'a inanın. Kim Allah'ta, meleklerini, kitaplarını,*

peygamberlerini ve ahiret gününü inkar ederse o; uzak bir sapıklığa düşmüştür."^[268]

Şüphesiz sahih hadislerde, "hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna iman" da vardır. Böylece imanın şartı altı oluyor. Aslında kadere inanç, Allah'a olan inancın bir parçasıdır. Bu nedenle de ben bu esası, tevhid inancının açıklamasına ilave ettim. Aynen bunun gibi, bazı sahih hadislerde, cennet, cehennem, sırat ve mizan da ayrı ayrı inanç olarak ifade edilmiştir. Oysa bütün bunlar, ahiret inancının bir parçasıdır.

Malabar'daki bazı alimler, nedense bazı yazılarıma yanlış anlam vermişlerdir.

Kadere inanmadığımızı iddia etmelerine çok üzuldüm. Oysa onlar aynı kitabın aynı bölümünde "İnsan Hayatına Tevhid İnancının Etkisi" adı altındaki açıklamalarımı okusalar, benim hayır ve şerrin Allah'tan geldiğine inandığımı öğrenebileceklerdi. İnsanların, hiç araştırmadan, başkalarını yanlış inançlara bağlamaları çok üzüntü vericidir. Onlar kendi dışındakileri zorla yanlış yolda göstermeye çalışmaktadırlar. İftira ederlerken bir gün Allah'a hesap vereceklerini düşünüp de, korkmazlar hiç.

2. ayetinin tefsirinde, ben, beraber ligi (ma'iyet), nusret (yardım) anlamında ele almıştım. Bu nedenle, nusret için namazın kılınması, zekatın verilmesi vb. şart olarak öngörüldüğü kanaatine vardım." manası şu anlamda da ele alınır, yani:

"İlim ve kudret yönünden sizinle beraberim. Konuşmalarınızı dinlerim. Amellerinizi gözlerim. Niyetlerinizi bilirim. Mükafat veya ceza vermeye de kadirim." Bu cümle haddizatında tam bir cümle olur. Ve bundan sonra ibaresini bundan ayrı bir cümle olarak belirtmek doğru olmaz. Çünkü, bu konuda iki tefsir yapılabilir. Bu nedenden sonra durmak (ara vermek) caizdir, fa kat zorunlu değildir. Aynı şekilde vasletmek de yasaklanmamıştır.

Benim bu tefsirime dirayet tefsiri diyenler; aslında dirayet tefsirini bilmemektedir. Bunun anlamı, geçmişteki müfessirlere ters düşmek değildir. Bilakis dirayet tefsiri, Kur'an ve sahih hadislere, Arapça gramer kurallarına aykırı düşmeyen tefsir demektir.

Siz ne örneği istiyorsunuz? Doğrusu bunu anlayamadım. Şart ve şartın cevabı arasında takdim ve tehirin örneğini istiyorsanız, bu meselede pek çok örnek gösterilebilir.

Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulmaktadır:

"Allah bizi, sizin dininizden kurtardıktan sonra eğer tekrar ona dönersek, Allah'ın üzerine yalan atmış oluruz" [\[269\]](#)

Şart ve şartın cevabı arasında duraklamanın örneğini istiyorsanız, buna inanmadığım için bir cevap vermem de söz konusu olamaz.

Ben, ile ilgili olarak şunu söylüyorum: Bu nu bir müstaneffe cümlesi kabul edersek, bundan sonra duraklama caizdir. Şartın cevabı olarak kabul edersek, duraklama caiz değildir.

3. "Hutbeler" de ben, ibadetlerin dünyevi faydalarını değil, ahlâkî faydalarını ön plânda tutup anlattım. Bunun nedeni de ahiretteki yararlarına inanmamak değildir. Bunu az önemseydiğim de söylenemez. Aksine bu yüzdendir ki, günümüzde insanların gözünden bu ibadetlerin ahlâkî, sosyal ve medenî yararları uzaklaşmıştır. Dolayısıyla bu ibadetler ihmal edilmektedir. Bu nedenle ibadetlerin bu yönlerini açıklama ihtiyacı duydum. Zaten insanların bildiklerini değil, gözlerinden kaçanları öne çıkarmak gerekmektedir. İnsanların gözlerinden kaçanları açıklamak bir ihtiyaç halini almıştır.

Son olarak, Allah'tan size yardım etmesini ve fitnelerden korumasını diliyorum. Hz. Peygamber (s.a) böyle durumlarda şu duayı okurdu:

Ben de namazda bu duayı okuyorum. Psikolojik nedenlerle veya kıskançlık nedeniyle fitne çıkarılardan Allah'a sığınıyoruz. Onların hesabını

Allah'a bırakıyoruz. Çünkü biz hayırlı bir iş için uğraşmaktayız. [\[270\]](#)

Cemaati İslâmîyi Yok Etme Kampanyası

Soru:

Ben, bulunduğum yerde bir kaç arkadaşla birlikte Cemaat-i İslâmî'ye hizmet etmeye çalışmaktayım. Şimdiye kadar, kişisel düzeyde çeşitli muhalefetlerle karşılaştık. Yakında böyle bir olayı tekrar yaşadık. İlgili raporu size gönderiyorum. Fakat sizden cevabımı istediğimiz bir kaç soru var.

Önceki günlerde bir alim bölgemize geldi. Bazı bildiriler dağıttı. Üç Diyobendli alimin fetvasını da beraberinde veriyordu. Bu alim, daha sonra akşam üstü büyük bir halk kitlesine hitaben yaptığı konuşmasında Cemaat-i İslâmî'ye ateş püskürdü. Bazı görüşlerini size aktarıyorum. Bu görüşlere ilişkin açıklamalarınızı bekliyorum.

Söz konusu alim, şu iddialarda bulundu:

1. Cemaat-i İslâmî'nin lideri olan Sayın Mevdudi, ne güvenilir bir alimdir, ne de müfessir. Sadece kişisel birikim ve kanaatlerine dayanarak tercüme ve tefsir yapmaktadır.

Bu iddiasını şu delille ispat etmeye çalıştı: Siz, "Hutbeler" isimli eserinizde, ibaresinin ter cümesini,

"Siz, sevdiğiniz (aziz gördüğünüz) şeylerinizi Allah için feda etmedikçe, iyilik derecesine ulaşamazsınız." [\[271\]](#) şeklinde yapmışsınız. Sayın alim, bu tercümenizden şu anlamı çıkarmaktadır: "Bakın! Cemaat-i İslâmî, bütün mallarınızı Allah yolunda Cemaat'e vermezseniz sizi iyi müslüman olarak görmemektedir. Oysa bu ayetin doğru anlamı şudur: "Siz, sevdiğiniz şeylerden bazılarını Allah yolunda feda etmedikçe, iyilikte kemale ulaşamazsınız. Yâni; siz, kendinize müslüman dedikçe iyi bir müslümansınız. Fakat sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda feda etmedikçe kâmil olamazsınız."

Ben de bu meseleyi halledebilmek için bazı Kur'an-ı Kerim meallerine baktım. Sayın alimin yaptığı tercüme, kelime itibariyle doğrudur. Bunun tevili ne olabilir?

2. Sayın alimin bir iddiası da şudur:

Cemaat-i İslâmî Kuranda tahrif yaparak, arzuları doğrultusunda değiştirmek istiyor. Bu da büyük bir zulümdür. Bu iddiasını da şu delille ispat etmeye kalkıştı: Tercüman'ul Kuran, cilt 12, sayı 2, Nisan 1938, sayfa 139'da Bakara Sûresi'ndeki bir ayet şu şekilde yer almaktadır:

Oysa bu ayet Kur'an'da şöyledir:

"Ey inananlar, hepiniz birlikte İslâm'a girin, şeytanın adımlarını izlemeyin. Çünkü o size apaçık düşmandır." [\[272\]](#)

Bu gerçek bir delildir. İnsan bu tahrif için ne kadar öfkelenirse azdır. Çünkü söz konusu olan Kur'an'dır. Her müslüman, Kur'an yolunda canını bile feda eder. Bu tahrifin nedenini öğrenmek istiyorum.

Sayın alim, konuşmasında şöyle dedi: "Ben Cemaat-i İslâmî'yi yok etme görevini üstlenmiş bulunmaktayım. Bu görevi başarıyla yerine getirmediğim, başka her işi kendime haram görüyorum."

Sayın âlim, bu nedenle bazı alimlerin fetvalarını bastırıp propaganda yapmayı planlamıştır.

Cevap:

Anlattığınız olaylar, Pakistan'ın her yerinde meydana gelen olaylardan farksızdır. Biz de, muhaliflerimiz de amel defterini kendimiz hazırlamaktayız. Biz, hesabımıza yazdırmak istediğimiz ameller için çalışmaktayız. Boş işlerde vakit öldürmek istemiyoruz.

Muhaliflerimiz, bunun aksini yaparak, bize muhalefet ederek bir yere varmak istiyorlarsa bu işi yapadursunlar. Gün gelecek, herkesin eline kendi hazırladığı amel defteri tutuşturulacak ve şu emir verilecektir:

"Kitabımı oku, bugün nefsin sana hesapçı olarak yeter." [\[273\]](#)

Sayın alimin iddiaları şu şekilde cevaplanabilir:

1. "Hutbeler" adlı eserimizin "Zekatın Gerçeği" bölümünü eleştirmektedir. Bu bölümü sizde okuyabilirsiniz.

ayetinin tercümesini şöyle yapmışım:

"Sevdiğiniz şeyleri Allah yolunda feda etmedikçe iyilik derecesine ulaşamazsınız." Ben bununla Allah'a dost olabilmek ve O'nun hizbine katılabilmek için, insanların Allah sevgisi uğruna can, mal, aile, evlat, vatan, hatta her şeyin sevgisini feda etmeleri gerektiğini kastediyorum.

Bu anlayış yanında alim Eşref Ali Tahanevi'nin bu ayeti tercüme ve tefsirine de bakılabilir. Şöyle tercüme etmiştir bu ayeti: "Sevdiğiniz şeyleri feda etmedikçe kâmil iyiliğe ulaşamazsınız." Tefsiri de şöyle: "Belki de bu ayetin nüzul sebebi yahudilerdir. Çünkü yahudiler devletlerini çok severlerdi. Bu nedenle de peygamberlerine itaat etmezlerdi. Bu yüzdendir ki, bu sevgiden kurtulmadıkça Allah yolunda iman derecesine

[274]

ulaşamayacaklardı.

Görüldüğü gibi, alim Tahanevi ile benim aramda ne tercümede, ne de tefsirde büyük bir farklılık vardır. Bu ayete ilişkin olarak yaptığım tercüme ve tefsiri bir kez daha gözden geçirmelisiniz.

Cemaat-i İslâmî yoluna malın tamamının harcanması gerektiğini de nereden çıkardılar? Cemaat-i İslâmî'nin böyle yapmayanları iyi ve müslüman olarak görmediğini de nereden çıkardılar?

Başkalarını rezil etmek için aslı esası olmayan şeyler ortaya atılmaktadır. Bu davranışın Allah'ın rızasını kazanmak için değil, nefisleri tatmin etmek için yapıldığını görmekteyiz.

2. İkinci örneğinizi, Nisan 1938 baskılı Tercüman'ul Kur'anda gördüm. Gerçekten de ayeti naklederken büyük bir hata yapmışım. Bu hata nedeniyle tercüme de yanlış olmuştur. Bu durum beni çok üzdü. Bu hata on üç yıl önce yapılmıştı. Bu güne kadar bunu ne ben gördüm, ne de bir başkası bana bir ikazda bulundu. İtiraz eden sayın alime çok teşekkür ederim. Onun eleştirel yaklaşımıyla büyük bir hata ortaya çıktı. Allah beni affetsin.

Bu hatayı bilerek mi yaptım, bilmeyerek mi? Bunu en iyi Allah Teâlâ bilir. İtiraz edenler halkı gerçek yargıç görüyorlarsa, bunu bilerek yapılmış bir Kur'an tahrifi suçu olarak görmekte ve halkın önünde bunları söyleyerek bundan istedikleri kadar faydalanmakta serbesttirler.

Gönderdiğiniz fetvalarla ilgili olarak şunları söyleyebiliriz:

Bu fetvalar, alim Mehdi Hasan, I'zaz Ali, Fahrü'l Hasan tarafından soyut, ön yargılı olarak yazılmıştır. Ayrıca dayandığı herhangi bir delil de yoktur.

Alim Mehdi Hasan, kitaplarımdaki görüşlerin hangilerininin ehl-i sünnet'in prensiplerine ve usullerine aykırı olduğunu açıkça belirtmemiştir. Sahabeler ve müctehid imamlar hakkında iyi görüşler taşımadığımı nereden çıkarmaktadır? Ona göre, hadislerle ilgili hangi görüşüm doğru değil? Amelsiz müslümanları müslüman olarak görmediğimi nerede yazmışım?

Öteki iki alim, Cemaat-i İslâmî'nin bala katarak müslümanlara yedirdiği zehirin ne olduğunu belirtmemişlerdir. Cemaat-i İslâmî'nin Kadıyanilerin çocukları olduğunu söylerlerken hiçbir delil ortaya koymamaktadırlar. Dine verdikleri zarar açısından Cemaat-i İslâmî'nin Kadıyanilerden daha zararlı olduğunu söylerken neye dayanmaktadırlar? İfade ettikleri gibi, gerçekten delilleri yazmaya vakit bulamamışlarsa, onlara yazıklar olsun. Çünkü, başkalarına iftira yapmak için vakit ayırabilenler, delilleri yazmaya vakit bulamıyorlar. Bu fetvaları verirken dayanacak bir delil ellerinde yoksa, onlara sadece hidayetleri için dua edilebilir. Onlar sadece kinlerini tatmin etme amacını gütmektedirler. Onlara şu mesajımı iletmelisiniz. Benim, Cemaat-i İslâmî mensuplarının ve diğer müslümanların, verilen fetvaların dayandıkları delilleri de istemeye hukuken hakkımız vardır. Doğru olanı kabul etmekte hiç bir tereddütümüz ve şüphemiz olmaz. Kendi adıma sizi temin edebilirim ki, ben hiç bir zaman hatamı kabul etmede tereddüt göstermedim. Şimdiye kadar böyleydi, bundan sonra da böyle olacaktır. Fakat hatamın delillerle ispatlanması şarttır. Hakkımda bir hükme varılırken, bir yanlış anlama durumu söz konusuysa, bunu gidermeye çalışırım. Tercüman'ul Kur'an'ın sayfaları hazırdır. Alim Hekim Abdurreşid Mahmud'un yazısı ve ona verilen cevapta da görüldüğü gibi, bu kişilerin görüşlerine de aynen yer verebiliriz ve cevaplarımız da. Reklamcılar zelil yöntemlerini bırakıp, ilmi onurlarıyla karşımıza çıkmalıdır. Böylesi daha iyi olacaktır. Ben kendi sözümü söyleyip, cevaplarımı da dinlemeye hazırım.

Her yerde ben ve Cemaat-i İslâmî hakkındaki görüşlerini açıklayanların hepsi, bu davetin kapsamına girer. Bu alimlerle karşılaşırsanız, onlara bu davranışlarının onurlarıyla ve takvalarıyla bağdaşmadığını söylemek gerekir. Herşeyden önce itirazlarımızı ilgili kişiye belirtiniz. Böylece belki o kişi ıslah olur veya siz yanlış anlamaktan kurtulursunuz.

Anlayabildiğim kadarıyla bu kişiler, Cemaat-i İslâmî'nin yayımlarını dikkatle okumamışlardır. Bazıları da duyduğu her şeye inanmaktadır. Belki de bazı uyanık kişiler, yazıların bazı özel bölümlerini onlara gösterip abartmışlardır. Bu kişiler, sorumluluk duygusu ve ahlâkî cesaretle itirazlarını bize yazsınlar. Biz de görüşümüzü daha ayrıntılı olarak belirtme imkanı bulmuş oluruz. Fakat iftiracılar dergilerinde sürekli bize çamur

atmaktadırlar. Onları muhatap bile kabul etmeyiz. [275]

Bu Konuyla İlgili İlave Bazı Açıklamalar

Soru:

Cemaat-i İslâmî taraftarları bölgemizde daha önce de vardı. Fakat Cemaatın düzenli çalışmaları yeni başlamıştır.

Halkın Cemaate büyük ilgisine bakarak, Diyoend, Saharanpur, Delhi ve Tahana Bavan alimleri gönderdiğim fetvaları yazmışlardır. Diyoend alimlerinin başka bir fetvası, ayrıntılı bir kitap halinde basılmaktadır. Elime geçince size yollarım.

Bu fetvalar karşısında suskunluk doğru değildir. Mutlaka cevap verilmesi gerekir.

Hindistan'daki Cemaat-i İslâmî ile ilginiz nedir? Alim Ebu'l Leys İslahı, Hindistan'daki Cemaat-i İslâmî'nin gerçek lideri midir? Yoksa sadece formalite icabı mı liderdir? Ayrıca ilim tahsil ettiğiniz bir alim var mı? Hangi alimden ilim tahsil ettiğinizi açıklar mısınız? Bu fetvaların verilmesinde bilmediğimiz nedenler mi var? Bu fetvaların ardındaki gerçek amacı açıklar mısınız? Neden böyle şiddetli fırtınalar oluşturulmaktadır?

Cevap:

Gönderdiğiniz fetvaları dikkatli bir şekilde okudum. Bunlar cevaba layık değildir. Bunları kaleme alanları, Allah tarafından cezalandırılınca kadar, bir kenara bırakmak gerekir.

Ben bu fetvalarda hatalarımı aradım. Fakat bulamadım. Bir hatamı bulsaydım, mutlaka onu kabul edip kendimi ıslah ederdim. Bunlar acaba bir yanlış anlamaya mı düştüler diye de araştırdım. Bu fetvalarda herhangi bir yanlış anlama olsaydı, bunu gidermede tereddüt göstermezdim. Fakat bu fetvalar ne bir hataya, ne de bir yanlış anlamaya dayanıyor. Görüşlerimi tahrif ederek iftirada bulunuyorlar. Dolayısıyla bu konuda susmakta haklıyım. Herhangi bir müslüman bu fetvalardan etkilenip bana karşı kötü düşünceler taşırırsa, davet ettiğim hayırlı işi yapmazlarsa, bunun

sorumluluğu bana ait değildir. Bu sorumluluk, "*insanları hayırlı işlerden menedenler*"e [\[276\]](#) ait olacaktır. Onların böyle yapmaktaki niyetlerinin ne olduğunu da Allah daha iyi bilir.

Bu tahriflerin ve yanlış ifadelerin oluşturduğu iftira perdesini neden parçalamadığımı elbette sorabilirsiniz. Cevabım şöyle olacak: Bu gerçekten bir tek fetva veya bir tek propaganda olsaydı, belki de açıklığa kavuşturmak için çaba sarfedirdim. Oysa ben böyle şeylerden iğreniyorum. Pakistan'dan başlayıp Hindistan'a varıncaya kadar her yerde, fetva, bildiri, propaganda ve yazılar bir furya halindedir. Bunlarla komünistler, sosyalistler, dinsizler, Kadıyaniler, batıcılar, hadis münkirleri, ehl-i hadis, Brelvi ve Diyobendiler her geçen gün yeni yeni iftiralar ortaya atmaktadırlar. Bu furyayı kim, nereye kadar engelleyebilir?

Bu kampanyayı durdurmak için hayatımı boşa harcamaya hiç de niyetim yok. Cemaat-i İslâmî de, kendi amacını bir kenara bırakarak, bütün gayretini buna harcaıyamaz. Karşıtlarımız bizi bu yola sevk ederek böyle bir ahmaklığa düşürmek ve dolayısıyla fasık ve facir rejimin rahatça çalışmasını sağlamak istemektedirler. Biz hiç de oralı değiliz. Bu şeytanın bir oyunu, onun başlattığı bir furyadır. Bu furyayı ancak şeytan sona erdirebilir. O sona erdirmese bile sünnetullah neticede bu furyayı sona erdirecektir.

Sorularımızı kısaca şöyle cevaplayabilirim:

1. Hindistan'ın taksiminden sonra, Şubat 1948'de Cemaat-i İslâmî de Müslümanların Birliği Partisi gibi resmen bölünmüştü. Şu anda, Hindistan'daki Cemaat-i İslâmî'nin teşkilatı, Pakistan'daki Cemaat-i İslâmî'den tamamen ayrıdır. Kesinlikle birbirimizden sorumlu değiliz.

2. Ben, nasıl Pakistan'daki Cemaat-i İslâmî'nin lideri (emiri) isem, alim Ebu'l Leys de aynı şekilde Hindistan'daki Cemaat-i İslâmî'nin lideridir. Benim formalite icabı lider olmadığım gibi, Hindistan'daki emir de formalite icabı değildir. Oradaki cemaatin bizim politikamıza veya bizim oradaki cemaatin politikasına bir müdahalemiz söz konusu olsaydı, böyle bir düşünce için makul bir sebep olabilirdi. Fakat, bölünmeden sonra aramızda böyle bir ilişki olduğunu kimse ispat edemez. Hatta aramızda özel olarak mektuplaşma bile yoktur. Bu durum da fitne çıkmasını önlemek amacıyla doğmaktadır. Üzülerek belirtiyorum ki, insanlar sırf muhalefet coşkusıyla, gözlerini kapayarak asılsız şeyler iddia etmektedirler. Düşünmemektedirler ki, onlar böylece kalplerindeki buğzu açığa vurmaktadırlar. Ancak, her iki ülkedeki mevcut siyasi ortamda yüzlerce ailenin hayatını tehlikeye atabilecek bir suçlama olabileceğini düşünmemektedirler.

3. Hangi alimden eğitim gördüğüme ilişkin soru yersizdir. Bu soru ancak hiç ilmi çalışma yapmamış birisine yöneltilebilir. Çünkü böyle bir kişi, ilmi kariyerini gösterebilmek için medreseden aldığı diplomasını veya hocasının referansını ortaya koyma ihtiyacı duyar. Benim çalışmalarım ortada, ilmi kariyerim gizli değil, hatta kitaplarımla herkesin önündedir. Neler okuduğumu ve ne kadarını özümlediğimi eserlerime bakan herkes görebilir.

4. Bana ve Cemaat-i İslâmî'ye karşı yürütülen bu muhalefet ve düşmanlığın kaynağım öğrenmem mümkün değil. Bu fetvaların arkasında yatan niyeti ve amacı da bilmiyorum. Bunları bilsem bile, kimin neden karşı çıktığı tartışmasına girmek gereksizdir. Biz, sadece bir itirazın makul olup olmadığına bakıyoruz. Makul olan itirazları cevapsız bırakmıyoruz. Eğer makul olmayan bir itiraz olursa, onu da önemsemiyoruz.

Tebliğde Yapılan Hatalara Dair Bir Hastalığın Teşhisi

Soru:

Mektubunuzu çok umutsuz bir durumdayken aldım. Bende bıraktığı etkiyi ifade etmem mümkün değil. Teşekkür ederim.

Ben bilinçli tercihlerle pek çok cemaatte bulundum. Fakat her girdiğim cemaatte düş kırıklığına uğradım. Her defasında, faaliyet ve görüşlerine eleştiride bulundum diye ayrılmak zorunda kaldım. Bu nedenle, sonunda hiç bir cemaatte görev almamaya karar verdim. İslâm'a kişisel olarak hizmet etmeye başladım. Bu düşünceyle, Ekim 1949'dan beri sabah namazlarından sonra Tefsir-i Hakkâniden, yatsı namazlarından sonra da Kadı Selman Mansurpûri'nin, Rahmet'en li'l Alemin'inden dersler vermeye başladım. Bu faaliyetler sırasında görüşlerimi ve düşüncelerimi daha da olgunlaştırma imkanı buldum.

Eylül 1951'de tesadüfen bir şahıs aracılığıyla "Siyasal Buhran" isimli kitabınızın üçüncü cildi elime geçti ve bu bildi defalarca okudum. Ufkumu genişletti. Düşüncemde devrim yaptı diyebilirim bu kitap için. Şu anda, Cemaat-i İslâmî'nin saflarında hizmet vermeye çalışmaktayım. Camide sizin kaleme aldığınız yazıları hutbe olarak okumaya başlamıştım. Daha önce de sözünü ettiğim gibi, bu faaliyetlerim yüzünden bir takım fitneler çıktı.

Burada bir fetva furyası başladı. Herkes durmadan fetva veriyor. Kopyalarını size yolluyorum.

Ayrıca bir gün Cemaat-i İslâmî'nin bir toplantısından döndükten sonra, "Mevdûdî'nin görüşünde olan birinin nerede hutbe okuduğu görülürse, hemen dövülmesi gerektiği" fetvası verildiğini öğrendim. Bu olaydan sonra cemaatimizin emiri ile görüştüm. Camilerde hutbe okuma işini durdurmayı tavsiye etti. Bu arada ben bazı büyük alimlerle de mektuplaştım. Bunların kopyalarını da size yolluyorum. Size gönderdiğim kopyaları sıraya koyarak numaraladım.

Ben her hareket için cemaatimizin bölge merkezinden izin alırım. Çünkü en küçük girişimimiz size de mal edilmekte, görüşlerinizle arasında bir bağlantı kurularak fetvalar verilmektedir. Lütfen siz bunlara bir cevap verin. Cevabınızı yayınlama yolunda bir girişimde bulunabilir miyiz? Bu konuya da bir açıklık getirmenizi rica ediyorum.

Cevap:

Mektubunuz bana, Diyobend ve Saharanpur'dan başlayıp Emiriye medresesine kadar yayılan fetva furyasına ilişkin olarak bir takım ip uçları verdi. Öyle sanıyorum ki, bu fetva çığırını başlatan en önemli nedenlerden birisi, sizin gibi kişilerin yerini ve zamanını gözetmeden tebliğ yapma konusunda ölçüyü kaçırmaları ve hareketlerinde coşkuya kapılarak kontrolünü yitirmesidir. Ölçsüz, dengesiz ve kontrolsüz hareketlerde bulunduğunuz halde, ileri gelen müslümanlara gidiyor, belli bir hareketin önderliğini yapmalarını göz ardı ederek Cemaat-i İslâmî'ye ve faaliyetlerine davet ediyorsunuz. Oysa biz bu tür hareketleri yanlış bulduğumuzu defalarca duyurmuştuk. Bu tür davranışların olumsuz sonuçlar verdiği, hatta düşmanlıklar kazandırdığı ortadayken, nedense, sizin gibi coşkulu kişiler, çeşitli cemaatlerin merkezine giderek tebliğ yapmaya kalkışıyorlar.

Hindistan'ın taksiminden önceki olayları bilenler hatırlarlar: Benden, sık sık, büyük alimlere ve çeşitli cemaatlerin liderlerine giderek tebliğ yapmam istenmekteydi. Ben her defasında bu tip istekleri olumsuz cevaplandırdım. Hatta sürekli olarak Cemaat-i İslâmî'ye mensup kişilerin büyük alimlere, cemaatlerin lider ve ileri gelenlerine gidip hizmetimize davet etmemeleri gerektiğini de özellikle belirtmişim. Ne kadar üzücüdür ki, bu inceliği anlayamayan bazı kişiler, benim bu davranışa karşı oluşumun ve kesin olarak engellememin inceliklerini hâlâ kavrayabilmiş değil. Bu temel prensip, değişik yerlerde bu inceliği anlayamayan çeşitli kişilerce sık sık ayak altına alınmaktadır. Tekkelere ve cemaat merkezlerine tebliğ amacıyla ziyaretler düzenlemediğim için bazıları benim büyükleğimi bile düşündü. Hatta, bunlar açıkça büyükleğimi iftirasını ifade de ettiler.

Oysa ben, davamıza hizmet için düşmanlarıma bile başım üstü yürüyerek giderim. Davamıza çağırarak için her zaman hazır oldum, bundan sonra da hazır olacağım. Bazı kişilerin sandığı gibi, tekkeleri ve cemaat merkezlerini ziyaret etmeyişimin nedeni büyükleme değildir. Bu düşünce ve davranışımın temelinde dini bir maslahat bulunmaktadır. Ben bu maslahatı tecrübelerimden ve çeşitli incelemelerimden çıkardım.

Alimlerimizin pek çoğunun, bilgisizlik veya kavrayışsızlık nedeniyle, hristiyan aleminden müslüman ülkelere ithal edilen laiklik dediğimiz din ile dünyayı birbirinden ayırma olayına rıza göstermedikleri bir gerçektir. Bunlar, büyük bir ihtimalle, böyle bir şeyin olmasını teorik olarak kabul etmemektedirler. Oysa pratikte, devlet ve siyasal iktidarın dinle bir ilişkisi olmayan fasık, facir veya kâfir ve müşrik kimselerin elinde olmasını kabul etmişler ve kendi paralarının dinin daraltılmış sınırları içinde geçerli olmasına rıza göstermişlerdir. Hatta, bu sınırlı dünyanın dinsiz idarecilerin sürekli müdahaleleri neticesinde günden güne daha da daralması onlar için bir şey ifade etmemiştir.

Laikliği kabul eden alimler genelde bütün güçlerini şu iki hususa sarfediyorlardı: Birincisi, kendilerinin sınırlı dinî otoritelerinin korunması yolunda hiç kimsenin meselelere ve uygulamalara müdahale etmesine tahammül edememektir. İkinci husus da, sınırlı bir alandaki dini tekkelerini sürdürülebilmek için kendilerine imkan veren dindışı iktidarla işbirliği yapmaktır. Bu işbirliği, alimlerin toplum üzerindeki nüfuz ve tekkelerine dokunmadığı sürece, iktidar her türlü fisk ve günahı yaygınlaştırırsa da değişen bir şey olmaz. İktidarlar, bunların tekel ve otoritelerini güvenceye aldığı sürece kabul ve desteklerini alırlar. Bu nedenle, iktidarla işbirliği içinde olan alimler, mevcut düzeni ayakta tutan sistemi canları pahasına da olsa korurlar. Bu korumanın neticesi küfür, ilhad, fisk ve dalâletin siyasî, iktisadî, kültürel kuvvetlere galip gelip, dini kökünden sökmesi ve bu sınırlı ortamda bile dinin yaşanmasının mümkün olmaması halinde de bunu yapmaktan çekinmezler.

Bu yüzdendir ki herhangi bir kişi, bir cemaat veya belli bir cemaatin lideri, din-dünya ayırımını kabul etmeyip hayatın her alanına dini hakim kılma çabasına girerse, sevinip destekleyeceklerine, rahatsızlık duyarak karşı çıkarlar. İşbirlikçi alimler, dinden verdikleri tavizler neticesinde elde ettikleri mal, mülk ve imkanların iktidarla birlikte yok olması tehlikesiyle karşılaştıklarım bildikleri için önce belli bir süre beklerler, sonra da korktukları felaketin kendilerinden uzak olması yolunda ellerinden ne gelirse yaparlar. Gerçek İslâmî faaliyetlerin gelişmesinden büyük rahatsızlık duyarlar. İslam, toplumda iktidar gösterip yayılmaya başladıkça korkuları büyür. Gün gelir, oturdukları yerde kıpırdamak zorunda kalırlar. Böyle bir zahmete mecbur kaldıkları için de öfkelerini insanların kafalarını karıştırarak dağıtırlar.

İş bu kadarla kalsa, yine iyidir. Bunlar, çevrelerinden bir kişi kendilerinden kopup da hareketimize katılırsa veya bazı üyelerimiz merkezlerinin çevresinde görülürse, hele de ileri gelenlerinden birine davette bulunursa, bunu bardağı taşıran son damla olarak görürler. Böyle durumlarda, küfür, dinsizlik vb. şeylere karşı mücadeleyi bir kenara bırakıp, İslami hareketi yürüten kişilere karşı küfür ve günahkârlık fetvaları verebilmek amacıyla bahane aramaya başlarlar. Bu kimseler ve taraftarları özellikle gözlerini bu hareketi yürüten mesul kişiye dikerler. Ellerinden hiç bir şey gelmezse, herhangi bir davaya ilişkin olarak iftira kampanyası açarlar. Bu yolla müslüman kitleleri, o davayı omuzlayan kişi ve cemaatten tecrid edecek şekilde uzaklaştırmış olurlar. Müslüman kitlelerle, karşılarına aldıkları davanın adamlarının arasını açık mesafeyi büyütebilmek için de nefreti kullanırlar. Bu yola koyulanlar, ayet ve hadislerden cümleler alarak, asıl anlamla hiç bir ilgisi olmayacak şekilde özel anlam ve yorumlar yükleyerek kullanmaya bile cesaret edebilirler. Böyle bir cüreti gösterebilenler, bizlerin yazı ve konuşmalarından karşı çıkılacak bir şey bulmakta hiç de zorluk çekmezler. Doğrudan karşı çıkacak birşey bulamazlarsa, mutlaka ellerine alacak birşey bulurlar, dolaylı anlamlar ve yorumlar ileri sürerek uydurmacılık ve iftiracılıklarını sürdürürler. Nitekim, Brelvili beyler Alim İsmail Şehid'e, alim Reşit Ahmed Gangohi'ye, alim Mahmud el-Hasan'a ve alim Eşref Ali Tahanevi'ye karşı böyle davranışlarda bulunmuşlardır.

Bu taktiklerini ben ta başından beri bilmekteyim. Bu tür kişiler karşısında sürekli uyanık, dikkatli ve tedbirli olmaya ve ince hesaplar içinde bir davranış ortaya koymaya çalıştım. Ne kadar üzücüdür ki, arkadaşlarımız ve davamızın adamları sözümü dinlememekte direndiler ve bütün mezhebi topların ağızının bir anda bizim tarafımıza dönmelerini sağlayan bütün hataları hemen hemen yaptılar.

Gerçekten hareketimizi destekliyor ve ona hizmet etmek istiyorsanız, bu nasihatlanmı dikkate alın ve lütfen ayak altına almamanız gereken şu prensiplere uymakta büyük çaba gösterin:

1. Herhangi bir cemaatin liderine veya ileri gelenlerinden birine ne sözlü olarak, ne de yazılı olarak bir davette bulunun. Hareketimize davet etme yetkisini kendinizde görme cüretini kesinlikle göstermeyin. Doğruyu ulaştırma niyetiyle yapacağınız bu tür hareketlere, onlar başka gözle bakacaklardır.

2. Alimler zümresiyle ilişkilerimizde görev üstlenmemiş bir kişi, ne görüş açıklama, ne uyarma, ne de davet etme işine kalkışsın. Hakaniyet sahibi alimlere davetimiz dolaylı yollardan zaten ulaşmaktadır. Onlar yavaş yavaş ilgi göstermeye de başlamışlardır. Gidip görüşeceğiniz kişilerin kim olduğunu bilmediğimizden, bir tedbir olarak sizlerden ricamız, pek çok fitnenin doğabileceği arı kovanlarından uzak durmanız ve çomak sokmamanızdır.

3. Tebliğ faaliyetlerinizi yürütürken büyük cemaat merkezlerinden uzak kalmaya çalışın. Onlara yaklaşmaya kalkıştığınız andan itibaren tehlike çanları çalmaya başlar.

4. Bu efendiler tarafından yapılan her hayırlı işe gücünüz oranında katılın. Bunu yapamıyorsanız, en azından övün, problem çıkarmaktan mümkün

olduğunca kaçının.

5. Herhangi bir yerde, hiç bir zaman beni övmeye kalkışmamalısınız. Sizler bir kaç kelime söyleyip geçiyorsunuz, ben bu hareketin uzun süre acısını çekiyorum. Hatta çoğu zaman şerefimi kurtarmak bile güçleşiyor. Dini hayatta özel övgü Allah'tan sonra Hz. Peygambere (s.a) ve tarihi büyük şahsiyetlere (belli ölçülerde kalmak şartıyla) aittir. Bunlardan başka hiç kimse "özel bir övgüye" layık değildir.

Bu alimlere göre, cahili siyasetin liderleri ne kadar çok övülürse övülün sakıncası yoktur. Hatta bunlardan birisi oldukça fazla güçlenip de yüksek bir konuma gelirse bu beylerin, kendi dillerinden mübalağalı övgülere müstehak olur.

Bu tür merkezlerde, izin almadan dini meselelerde konuşan kişilerin en küçük doğru sözü bile, müntesiplerinin kalbine ok gibi saplanır. Dini merkezlerdeki bu zaafi göz önünde bulundurarak hakkımda övücü kelimeler kullanmaktan kaçınırsanız, inanın bana çok büyük bir iyilik yapmış olacaksınız. Bu hareketimiz açısından da büyük bir iyiliktir. Allah'a hamdolsun ki, benim övgüye ihtiyacım yok. Benim her hareketim, içimdeki sorumluluk duygusundan kaynaklanır. Faaliyetlerimi, başkalarının övgüsü olmadan, hatta kınamalara rağmen sürdüreceğim.

6. Kişiliğime yönelik saldırılar karşısında beni müdafaa etmek size düşmez. Menettiğim halde, bundan kaçınmazsanız, çok az şey söylemekle yetinmelisiniz. Bana ilim alanında atılan iftiralara, ilmî olmak şartıyla uygun en kısa cevabı verebilirsiniz. Meseleyi bana ulaştırmanız şüphesiz en uygun olanı. Gerçeği benden sorabilirsiniz elbette. Benim küçük düşürülmemden hiç bir arkadaşım alınmamalıdır. Ben, daha baştan bu tür küçük düşürme tavırlarını affetmiş bulunmaktayım. Bu, günümüz alimleri için zaten mubahtır. Onlar, bir başkasına ne kadar açık bir şekilde cahil, ahmak, vs. derse desin, hiç kimseye hesap vermezler. Ne var ki, bir kişi, en büyük hatalarını çok saygılı bir şekilde söylese de, onların müridleri bundan ağır yaralar alırlar ve bunu ömür boyu da unutamazlar. Onlar, yüksek himmetli insanlardandır. Bu nedenle de hiçbir sözlerinden alınmamak gerekir.

Bu nasihatları, fitneden mümkün olduğu kadar kaçınmanız için yapıyorum. Şu bir gerçektir ki, bu tür kişilerden gelecek hiç bir zarardan korkmuyorum. Aksine bunların muhalefetleri, bir başka yönden lehimize sonuçlar vermektedir. Hareketimizin gelişme döneminde, az bilgili, zayıf ahlâklı ve cesaretsiz kişilerin aramıza katılmaları açıkçası beni endişelendirmektedir. Böyle kişiler faaliyetimize hiç bir fayda veremezler. Onların zararlı davranışlarını önleme imkanımız da hiç yok. Çünkü ideallerimizi paylaşan ve kendiliğinden hareketimizi destekleyen birini biz nasıl, ne adına durdurabiliriz?

Bu meselemizi, karşılaştığımız muhalefetler çözmüştür. Hareketimizin gelişme döneminde, bu ilk aşamada inşaallah daha çok faydalı kişiler davamıza ilgi gösterecektir. Faaliyetlerimize bir faydaları dokunmayacak olanların bir köşede durmaları, hareketimizin daha sağlıklı bir şekilde yürümesini sağlayacaktır. Bunlar yüzünden bazı faydalı kişilerin de kendi köşelerinde ilgisiz kalmalarından, en azından bize doğru yönelmemelerinden korkuyorum. Umarım ki faydasından çok zararı dokunan kişiler aramızda fazla olmaz. Faydalı kişiler de daha uzun süre bizlerden uzak kalmazlar.

Cemaati İslâmînin Büyüklerinden Birinin Uyarısı

Soru:

İslami hareket, eskiden olduğu gibi günümüzde de bir takım fitnelerle karşılaşmaktadır. Bu fitneler o kadar ileri düzeye varmıştır ki, toplumda fetvacılar ve iftiracılar sınıfı diye bir kesim oluşmuştur. Bu fetvacı-iftiracı sınıf, İslâmî hareketi başarısızlığa uğratmak için her usule başvurmaktadır. Günümüzde bir kısım menfaatçılar, Diyobend ulemasını kötü amaçlarına alet etmeyi başarmış görünmektedir. O bölgede Cemaat-i İslâmî eleştirilerinde ve tebliğ faaliyetlerinde kimi zaman gerçekten itidali kaçırılmış olabilir. Bu duruma tepki gösterilmesi de tabiidir. Fakat gerek Hindistan'da, gerekse ülkemizde (Pakistan) Cemaat-i İslâmî hakkında güvenilir ve dikkatli kişilerin fetvaları yayınlanmaya başlamıştır. Pakistan'da, okumuş kişilerin büyük bir kesimi Diyobend'le bağlantılıdır. Orada çıkan fetvaların olumsuz etkileri hareketimize zarar verebilir. Bu nedenle, siz bu fetvalara uygun bir cevap yazmalısınız.

Saharanpur'un Daru'l İfta'sı, otuz iki sayfalık bir fetva yayınlamış bulunmaktadır. Söz konusu fetvanın sonunda, müftü Mehdi Hasan Şahcihanpuri ve alim İzzat Ali'nin fetvaları da yer almaktadır. "Risale-i Dâr'ul Ulûm"un ilk sayısında alim Gangohi'nin torunu Hekim Mahmut'un uzun bir mektubu yayınlanmıştır. Bu mektup çok dikkatli ve itinalı bir şekilde yazılmıştır. Bana göre, bu mektup ciddiye alınmalıdır. Gerçi söz konusu mektup da Cemaat-i İslâmî'yi halk açısından zararlı olarak nitelmişti. Bu tür ciddi yazılar, coşkulu ve iddialı fetvalardan daha etkili olmaktadır. Dün, Batala'dan bir mektup aldım. Mektubu gönderen kişi alim Gangohi'yle, ayrıca Diyobend ulemasıyla da ilişki halindedir. Şöyle yazmaktadır mektubunda:

"Ben, Saharanpur'dan alim...'den bir mektup aldım. Kendisi bir olayı araştırıp yazmamı istemiştir.

Pakistan'dan aldığımız mektuplardan, sürekli Mevdudi'nin alim Gangohi ile alim Nanotevi'nin isimlerini anarak muhalefet ettiği ve konuşmalarında ihtilaflara yer verdiği haberi gelmektedir. Mevdûdî'nin, bu alimlerin dinle hiçbir alakasının olmadığını söylediği rivayet edilmektedir. Sergoda'da yaptığı konuşmalara atıfta bulunulmakta, isim vererek açıkça muhalefet ettiği anlatılmaktadır."

Batalalı bu büyüğümüz, gerçeği öğrenmek istiyor. Ben de kendisine cevap yazarak bu söylentiye yalanladım. Bunun bir iftira olduğunu yazdım. Ayrıca Saharanpur'a da sayın... 'e mektup yazdım. Bu iftiralara siz de cevap verirseniz, iyi olur. Cevap üstüne cevap belki yakışık almaz, fakat susmak da şüpheleri güçlendiriyor. Böylece İslâmî harekete de zararı dokunuyor.

Siz öncelikle alim Hüseyin Ahmed Medeni, Fzaz Ali, Mu-hammed Tayyib, Müftü Kifayetullah, Hafizurrahman, Ahmed Said, Muhammed Zekerriyya ve Hanz Abdullatif ile mektuplaşarak sizinle ilgili bir fetvayla karşılaşılırsa, size yazıp gerçeği öğrenmelerim tavsiye edin.

Cevap:

Samimi tavsiyeleriniz için teşekkür ederim. Belki tavsiyelerinize uyardım. Fakat şans eseri, mektubunuzu aldığım sıralarda, birisinden müftü Said Ahmed'in "Hakikatin Keşfi" adlı detaylı fetvasını aldım. Birlikte bir kaç broşür de elime geçti. Bu broşürde alim Kifayetullah, Cemil Ahmed Tahanevi, İzzat Ali ve müftü Mehdi Hasan'ın fetvaları yazılıydı. Bunları görünce düşüncem değişti. Şimdiyse bu kişiler muhatap olacak durumda değiller. Onlara cevap vermek ne uygun olur, ne de faydalıdır.

En çok alim Kifayetullah'a üzuldüm. Çünkü ben otuz iki yıldır ona dua etmekteyim. Ona karşı hep saygılı oldum. Üzgünüm, çünkü, o da cemaat taassubuyla hareket ederek gözünü kapayıp yazmıştır. ^[277] Bana öyle görünüyor ki, öteki fetvalar da yazılırken, Allah ve ahiret korkusu hiç duyulmamıştır. Özellikle Müftü Said Ahmed'in fetvasında apaçık ihanetin en kötü örnekleri sergilenmiştir. Bunları görünce iğrendim. Gerçekten ben bu kişilere çok hoşgörülü davrandım: Fakat fetvalarım görünce, onların da Brelvili fetvacı mevlevilerden farksız olduğu kanaatine vardım. Bilmelisiniz ki bu tür yazılara hiç bir zaman cevap vermem. Bu nedenle, cevap vererek meseleyi uzatabilecek bir şey yapacağımdan hiç endişe etmeyin. Fakat bana saldıran kişinin karşısında boyun eğmek de prensibim değil. Bu tavır, ne yaptığımız işin onuruna, ne de dini maslahatlara uygundur.

Bu adamlar dürüstlikle, doğrulukla gelip, benim veya Cemaat-i İslâmi'nin bir hatasını göstereceklerdi ve delillerini de ortaya koysalardı, karşılarında mutlaka mahcubiyetle boyun eğdim, hatalarımı da kabul ederdim. Fakat bunlar, yalan yere suçlamalarla, bize saldırma yolunu tutmuşlardır. Bu nedenle de bu hareketleri karşısında her şerefli kişinin takınması gereken tavrı göstereceğim.

Şüphesiz Diyobend ve Saharanpur'da çıkan bu fetvalar, bu iki ilim merkezine bağlı olanları etkileyecektir. Fakat sünnetullah'a göre insanlar imtihandan geçmektedir. Şu anda Diyobendî ve Mezahiri cemaatleri imtihan safhasına girmişlerdir. Bu cemaatlerde, benciller ile hakkaniyet sahibi kişilerin oranını göreceğiz bu imtihan sonunda. Hakkaniyet sahibi olanlar inşaallah safımızda yerlerini alacaklardır. Benciller de safımızdan ayrılacaklardır. Biz, sadece hakkaniyet sahipleriyle beraber olmak isteriz. Benciller hakkında da yalnızca Allah'tan af dileriz. Benciller, bu imtihan sonunda safımızdan ayrılsa, Allah'a şükrederiz.

Hakim Mahmud Gangohi Tercüman'ül Kur'an'da, yayınlanmak üzere bir yazı göndermiştir. Bu yazıyı yayınladık. Aynı sayıda cevabını da verdik. Bu cemaatin mensupları gelecekte de beni veya Cemaat-i İslâmi'yi ilmi açıdan eleştirirse, tereddüt etmeden yazılarını yayınlarsınız. Cevaba layık olduğu sürece cevaplamaktan kaçınmayız. ^[278]

Araştırmadan Eleştirmek

Soru:

Kitaplarınızı okudum. Bazı bölümleri bende kuşku uyandırdı. ^[279] Bu hususta bir kaç soru hazırladım. Size gönderiyorum. Dilerim tatminkar cevaplar verirsiniz.

1. Aşağıya alacağım ifadeler, sizin, kaza ve kaderi imanın esaslarından görmediğinizi göstermez mi?

"Bana göre kaza ve kader, imanın bir parçası değildir." ^[280]

Oysa din adamları kaza ve kaderi imanın esaslarından sayarlar. Nitekim bu hususta şöyle buyurulmuştur:

"İman; Allah'a, meleklerle, kitaplara, rasullere, kıyamet gününe, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanmandır."

2. Siz "Risale-i Tecdid ve İhyâ-ı Din'de şöyle diyorsunuz:

"Namaz, bir terbiyedir, esas itibariyle ibadet değildir. Esas ibadetlere hazırlar." Alim İnanetullah el-Meşrikî de aynı inancı taşıyor. Bu da tamamen İslâm'a aykırıdır.

Namaz niçin aslı ibadet değildir?

3. Mehdi ve Hz. İsa'nın göğe çekilmesi, yeryüzüne inişi hakkında ne düşünüyorsunuz?

4. Mehdi ve Hz. İsa aynı zamanda mı gelecek? Ayrı ayrı mı gelecekler?

5. Mehdi ve Hz. İsa, tek bir vücut halinde mi gelecekler yoksa ayrı ayrı mı?

6. Birlikte geleceklerse, hangisi önder olacak? Kim kime biat edecek?

7. Hz. İsa Allah'ın peygamberi olarak mı gelecek? Bu durumda ona vahiy gelmesi zorunlu mudur, değil midir?

Hz. İsa, hangi dinin tebliğini yapacak? İslâm'ın mı, hristiyanlığın mı?

8. Hz. İsa'nın hayatı ve ölümü ile ilgili düşüncelerinizi ayet ve hadisler ışığında açıklar mısınız? Yazılarımızdan Mehdi ve Hz. İsa'yı inkar ettiğiniz anlamı çıkarıyor. Ne dersiniz?

Cevap:

Sorularınızın cevabına geçmeden önce, size nasihat etmek istiyorum. Kendi dünyanızı, yaşayışınızı ve akıbetinizi düşünmeyi bir kenara bırakıp, başkalarının hayır ve şerriyle uğraşıyorsunuz. Bu makul ve doğru bir davranış değildir. Bu davranışı terkedemiyorsanız, bir kişi veya olaya ilişkin olarak belli bir görüşe sahip olmak için önce ciddi bir araştırma yapmanız gerektiğini hiç unutmayınız. Günümüzde pek çok kişi, büyük bir inantçılıkla başkalarını karalamayı sanat haline getirmiştir. Profesyonelce yürüttükleri karalama ve suçlamalarla insanları aldatmaya çalışmaktadırlar. Bu kişilerin bildiri ve fetvalarından esinleneceğinize, o konunun kaynaklarına yönelmelisiniz, kitaplarından araştırma yapmalısınız. Yapacağınız bu incelemeler, size, ele aldığınız kişi ve olaya ilişkin olarak bir görüş kazandıracaktır.

Şimdi sorularınızın cevabına geçiyorum:

1. Kaza ve kader konusunda yazdığınız cümle, kesinlikle benim ifadem değildir. Hatırladığım kadarıyla bu, bana yöneltilen bir soruda geçen bir sözdür. Verdiğim cevapta yöneltilen soruyu alıntı yapmam ve atıflarda bulunmamsa tabii bir durumdur. Sorunuz, kitabımı hiç elinize almadığınızı ortaya koymaktadır. Okusaydınız, bu ifadenin bana ait olmadığını anlardınız.

Gerçekten kitabımı okuduktan sonra, bana bu soruyu yöneltmişseniz, hakkımda yaptığınız bu iftiramn ne kadar büyük bir insafsızlık olduğunu bir an olsun durup, şöyle bir düşünmelisiniz. Okurken bu cümlemin bana ait olmadığını anlayamamışsanız, bu idrak düzeyi ve anlayış kabiliyetiyle neden büyük meselelerde başkalarını yargılamaya, itikadlarının sıhhatli olup olmadığı konusunda bir kanaate sahip olmaya kalkışıyorsunuz?

2. İkinci sorunuzda, "Risale-i Tecdid ve İhyâ-ı Din" adlı kitabıma atıfta bulunarak bir yarım cümle almışsınız. Ayrıca, bu ifade belirttiğiniz kitapta

değil, "İslâm'da İbadet" adlı kitapta geçmektedir. Bu atf yanlışlığı da hiçbir kitabımı okumadığınızı gösterir. Öyle sanıyorum ki siz, aleyhimde fetva, bildiri dağıtarak, konuşmalar yaparak iftira kampanyasını yürütenlerden duyduğunuz bazı şeylerle beni suçlamaya kalkmışsınız.

Ayrıca alim İnaletullah el-Meşnkî'nin de benimle aynı itikada sahip olduğunu iddia ediyorsunuz. Bu iddianız da, hem söz konusu kampanyadan etkilendiğinizi, hem de benimle ve alim Meşnkî'yle ilgili hiçbir şey bilmediğinizi ortaya koymaktadır.

Lütfen "İslâm'da İbadet" adlı kitabımı okuyun. Sanırım, bu kitabı okuyunca alim Meşnkî'nin de, benim de görüşlerimi öğrenmiş olacaksınız.

3. Diğer sorularınızı topluca şu şekilde cevaplandıracağım: "Mehdi ve Hz. İsa ile ilgili tüm hadisler, yeryüzüne birlikte geleceklerini göstermektedir. Bunlar ayrı ayrı kişilerdir. Mehdi, müslümanların imamı ve önderi olacaktır. Hz, İsa (a.s) da ne yeni bir mesaj getirecektir, ne de hristiyanlığın mesajını sürdürecektir. O, Hz. Muhammed'in (s.a) dinine uyacak ve onun mesajını yaymaya çalışacaktır. Hz. İsa (a.s) Mehdi'nin ardında namaz kılacaktır.

4. Öyle sanıyorum ki, sekizinci sorunuza müstakil cevap vermek gerekmektedir. Ben, Hz. İsa'nın hayatı ve ölümüyle ilgili görüşlerimi Tefhim'ul Kur'an adlı tefsirimde bütün ayrıntılarıyla ifade ettim. Lütfen Âl-i İmrân Sûresi'nin 6. rûku'unun açıklamasını, ayrıca Nisa Sûresi'nin 22. rûku'unun açıklamasını okuyunuz. "Yazılarınızdan Hz. İsa ve Mehdi'yi inkar ettiğiniz kuşkusuna düştüm." diyorsunuz. Sözü ettiğim kitapları okuduktan sonra, sizde oluşacak kuşkuları bana yazabilirsiniz. Ayrıca, şu anda cevaplamaya çalıştığım soruları kitaplardan okuduktan sonra mı, yoksa ortalıkta dolaşan sözlerden işittiklerinle mi hazırladığımı da bildir.

Açıkça belirtmek gerekirse, bu sorularınız cevaplamayı gerektirecek nitelikte değil. Fakat bazı menfaatçı ve iftiracı alimlerin, saf insanların kafalarını karıştırarak hakkımızda oluşturdukları kuşkuları gidermek için bu soruları cevaplamayı gerekli gördüm. [\[281\]](#)

Bir Başka İtiraz

Soru:

Ben, Mezahir'ul Ulum Medresesi mezunuyum. Diyobend ve Mezahir'ul Ulum alimleriyle aynı itikadı paylaşıyorum. Fakat kendi eksikliklerim de farkındayım. Ayrıca, hayırlı hareketlere de gücüm oranında ilgi gösteriyorum. Bu nedenle de Cemaat-i İslâmî'ye de gönülden bağlı olduğumu söyleyebilirim.

"Kevser" gazetesini ve yayınlarını okumaktayım. Ayrıca alim Ebul Leys'in hayatını yakından izlemiştım. Diyobend alimleri ile aranızda ortaya çıkan anlaşmazlıktan da haberim var. Bu durum beni çok üzüyor.

Sizin değişik vesilelerle yaptığınız açıklamaları ve alim Emin İslahî'nin, Hakim Gangohî'nin sorularına verdiğiniz cevapları Tercüman'ul Kur'an'da okumuştum. Bu yazıları okuyunca da Üstad Müftü... 'ye mektup yazarak Cemaat-i İslâmî'yi, hizbullahî bir hareket olarak gördüğümü belirttim. Ayrıca, Cemaat-i İslâmî saflarında çalışma isteğimi de belirttim. Bir de şu hususu belirttim: "Mevdûdi ile aranızda ciddi görüş ayrılıklarının olduğundan haberim var. Mevdudî'nin ehli sünnet'e aykırı gelen görüşlerini kaynaklarıyla gösterin." Bu olaydan sonra bana "Keşful Hakikat" adlı bir dergi gönderildi. Okuyunca, bazı cümleler bende kuşkular uyandırdı. Bu nedenle "Tenkihât" ı okudum. Müftünün alıntı yaptığı cümleleri buldum. Şimdiyse bu sözlerin ne anlama geldiğini sizden öğrenmek istiyorum. Fırsat bulunca cevaplırsanız, benimle birlikte bir kaç arkadaşın da kuşkularını gidermiş olacaksınız.

"Tenkihât" adlı eserde yer alan ve bizde kuşku uyandıran ifadeleri şöyle sıralayabiliriz:

1 "Kur'an-ı Kerim'i tefsir etmeye gerek yoktur. Bu nedenle, Kur'anı anlamada yüksek düzeyli bir profesör yeterlidir. Çünkü o, Kur'an'ı ayrıntılarıyla, derinlemesine okumuştur. [\[282\]](#)

İbarenin tamamını yazmak gereksizdir. Bu cümleler neyi ifade etmek istiyor? Tefsire karşı çıkarken, hangi tefsiri kastediyorsunuz? İsrailiyat tefsiri mi? Yoksa ayetleri, hadislerle ve sahabe rivayetleriyle tefsir etmeyi mi?

Bir profesör, Kur'an'ı derinlemesine okuyup, hadislere ve sahabe açıklamalarına ihtiyaç duymadan anlayabiliyorsa, neden tefsire ihtiyaç duymayacak?

2. "Kur'an ve Sünnetin eğitimi her şeyden önce gelir. Söz konusu eğitim tefsir ve hadisin eski külliyatlarından olmaz." [\[283\]](#)

Bu ibarenin neresinden bakılırsa bakılsın, Kur'an ve Hadis eğitimi müfessir ve muhaddislerden alınmaz anlamına geldiği görülecektir. Siz, ayet ve hadislerin doğrudan anlaşılabilirliğini iddia etmektesiniz. Oysa sahabelere bile doğrudan anlam çıkarma izni verilmemişti. Onlar da Hz. Peygamberin tefsirine başvurmaktaydılar. Bazı sahabeler de, diğer sahabelerden ayet ve hadislerin anlamını öğrenmekteydi.

Günümüzde, Kur'an-ı Kerim'den doğrudan anlam nasıl çıkarılabilir?

Siz burada üniversiteye hitap etmektesiniz. Dolayısıyla üniversite çevrelerine Tefsir ve Hadis'e başvurmadan Kur'an'dan doğrudan anlam ve sonuç çıkarma müsaadesi vermektesiniz. Anne ve babası olmayan bir çocuk kendi kendine konuşmayı öğrenebilir mi?

Yanlış anlamamışsam ve meramınız da buysa, bunun ıslahtan çok, zarar vereceği apaçık ortadadır.

3. "Onlar hâlâ Türk milletinde de "Şâmi" ve "Kenzü'l Dekâik" te yazılı bulunan fıkıh hükümlerinin uygulanmasında İsrar ediyorlardı." diyorsunuz. Size göre, "Şâmi" gibi fıkıh kitaplarında İslâm'ın hükümleri yer almıyor mu? Bunlar, Kur'an ve Sünnet'e karşı olan fakihlerin uydurduğu hükümler mi? Bu konudaki görüşünüz nedir? Bu kitaplardaki bazı meselelerin racih oldukları tartışılabilir. Bazı eksiklikler vardır. Fakat bu durum, kitaplarda yer alan bütün hükümlerin gayri İslâmî olduğu anlamına gelmez.

Söz konusu kitaplarda müslümanların örgütlenme ve vahdetine değinilmemiş mi? Değinilmişse, bunun ne kötülüğü var?

Umarım, bu soruları en kısa zamanda cevaplayarak, bizleri aydınlatırsınız.

Cevap:

Size karşı son derece müteşekkirim. Çünkü siz, şüpheli bulduğunuz ibareleri bana yazarak ne anlama geldiklerini sormaktasınız. Zaten ehli hakkın

yapması gereken de budur. Hakkaniyet sahibi kişi, karşılaştığı herhangi bir ibarenin ne anlama geldiğini araştırmadan, hakkında hemen bir fetva verme yoluna gitmez.

Görüyorum ki, birinci ve ikinci ibarelerimi anlamada siz de zorluk çekmektesiniz. Çünkü diğerleri gibi siz de ne üniversite ortamını, ne fakültelerin müfredatını ve hocaların hazırladıkları ders programlarını ve ne de üniversitelerin sapıtmalarının nedenlerini biliyorsunuz. Üniversiteleri medreselerle kıyas ediyorsunuz ve üniversitelerde de hocaların medreselerdeki hocaefendiler gibi Beydavî, Celâleyn, Tirmizi gibi eserleri kolaylıkla okuttuklarını sanıyorsunuz. Bu nedenle de üniversitelere tefsir ve hadisin eski külliyatlarının yerine alternatifler sunuşuma şaşırıyorsunuz. Oysa ben, medreseleri de üniversiteleri de tanıyorum. Her iki yerdeki zihniyet ve eğilimlerin ne olduğunu biliyorum. Buralarda eğitim gören öğrencilerin kafalarının nasıl şekillendiğini de gayet iyi bilmekteyim.

Ben, dini zihniyeti kafalardan silip atacak kitaplar da okudum. Bu kitaplar, dinsizlerin ve materyalistlerin kâinat ve insana ilişkin görüşlerini kafalara öyle bir yerleştirmektedir ki, okuyanlar küçük bir dikkatsizlik sonucunda bunları makul bir teori olarak görmeye başlar.

Ben, eski tefsir, hadis ve fıkıh kitaplarını da okudum. Bunların, çağdaş insanın kafasındaki kuşkuları silip atacak güçten yoksun olduklarını gördüm. Hatta bu kitaplar, bir takım yeni kuşkular bile oluşturabilir ve günümüzdeki okuryazar kesimi bu kitaplardan olumsuz yönde etkilenebilirler. Bu olumsuz etkiler yüzünden inkârâ bile gidebilirler. Günümüzdeki modern eğitim kurumlarında, eski yöntem ve bilgi birikimiyle ders veren hocaların kendileriyle alay edilmesinden ve dine zarar vermelerinden başka bir iş yapamadıklarını da biliyoruz.

Kur'an, hadis ve tefsir kitaplarının insanların kafasındaki sorulara cevap verebilecek şekilde şerhleri hazırlanmadıkça, belli bir kitabın müfredata alınması ve ders programı haline getirilmesine karşıyım. Buralarda eğitim gören herkesin her türlü sorusuna cevap verebilecek uygun yeni tefsirlerin hazırlanması gerektiğini düşünüyorum.

Ayrıca, Kur'an ve hadis derslerini, basiret sahibi ve modern bilimlere bilen hocalar vermelidir. Bu hocalar, derslerde herhangi bir tefsiri okutmak yerine, doğrudan Kur'an dersi vermelidirler. Eski hadis şerhlerini okutacağına, doğrudan hadisleri okutmalı, günümüz insanına ışık tutabilecek yorumlar yapmalıdırlar. Böylece, öğrenciler arasında tehlikeli tartışmalar doğurabilecek hususlar ortadan kalkar. Çünkü bu yolla öğrenciler baştan itibaren sapıklığa neden olabilecek tartışmalardan uzak tutulmuş olacaktır.

Şu anda üniversitemizdeki ortam, öncesinden daha iyidir. Fakat "Tenkihat"ta yer alan "Eğitim Sistemimizin Temel Eksikleri" ve "Müslümanlar İçin Modern Eğitim Politikası ve Yönetmelik" adlı yazıların kaleme alındıkları sırada (1936'da) üniversitelerde açıkça dinle alay edilmekteydi. "Nigar" gibi gazeteler, öğrenciler arasında dinsizlik ve inateryalistliği yaymaktaydılar. Kominist hareket, veba gibi genç nesli etkilemekteydi. Medrese hocaları ne durumun vehametinden haberdardılar, ne de bu hastalığın sebeplerini teşhis edip nasıl tedavi edileceği yolunda vakitlerini ayırmışlardı.

Ben ise, gece gündüz çalışarak, eğitim sistemimizdeki dinsizliğe yol açabilecek sebepleri açıkça ortaya koyma gayreti gösterdim. Ayrıca, bu dinsiz, materyalist ve kominist gelişmeyi durdurabilmek için mevcut eğitim sisteminin ıslahı gerektiğini izaha çalışarak sorumluları uyardım ve ıslahat uygulamalarına davet ettim.

Üniversitelere uygun din kitaplarının önerilmesi konusu gündeme geldiğinde her türlü tefsir, hadis ve fıkıh kitaplarını inceledim. Urduca, Arapça ve İngilizce olarak kaleme alınmış olan kitapların hiçbirini üniversite ve kolejlerimize maalesef öneremedim,

Ben de aranızdaki fetvacılara soruyorum: Bu durumda hangi kitabı gönül rahatlığıyla öğrencilerin eline verebilirsiniz?

Son olarak da bu meselenin çözümü için milletimizin seçkin alimlerinin merkezi okullarımızda eğitim-öğretim görevine getirilmeleri fikrini ortaya attım. Ayrıca, bu merkezi okullardan mezun olanların diğer kolej ve üniversitelere gönderilmelerini önerdim.

Bu iki yazımı, bu açıklamalarımı gözönünde bulundurarak bir kez daha okuyun. Okuduktan sonra da Diyobend ve Mezahir'ul-Ulum'dan [\[284\]](#) hakkımda verilen cezanın ne derece doğru olup olmadığını da bir düşünün.

Beni şaşırtan ve hayrete düşüren bir husus var: Bu adamlar bu konuları anlama kabiliyet ve basiretine sahip değillerse, neden fetva şeklinde bir görüş belirtme cüretini gösteriyorlar?

Üçüncü ibaremden sizi şüpheye düşüren husus -ki Diyobend ve Mezahir'ul-Ulum müftülerinin yaratmak istediği şüphelerdir bu- alındığı yazı dikkatle incelenirse kendiliğinden ortadan kalkacaktır. Fakat sizin bu yazıyı okumanız gerekir. Elinizde "Tenkihat" isimli kitap varsa, ondan "Türkiye'de Doğu ve Batı Kavgası" adlı bölümü bir okumalısınız. Burada, İslâm fıkıhının geçerli kitaplarından bahsedilmiş, hangi imparatorlukta hangi fıkıhın, nasıl uygulandığı konusunda görüş belirtilmiştir. Ayrıca günümüz Türkiye'sinde dinsizliğin ve körükörüne batıcılığın yayılış nedenleri üzerinde de durulmuştur. Yazımı anlayan herkes yazının esas konusunun birincisi değil, ikincisi olduğunu hemen anlayacaktır. Bir konuyu tartışırken öylesine yazılmış bir cümleyi alarak bir karara varmak insafla bağdaşmaz. Dahası, siz söz konusu cümleyi alıp, benim defalarca yalanladığım görüşleri mezhebim olarak ileri sürüyorsunuz. Benim fikhi mezhebimi ve selefin yazdığı fıkıh kitaplarıyla ilgili görüşlerimi öğrenmek istiyorsanız, öncelikle fıkıh konusunda kaleme aldığım kitaplarımı okumalısınız. En azından "İslâm Hukuku" adlı risalemi okumalısınız. Böylece bütün kuşkularınız giderilmiş olacaktır.

Eğer alınmazsanız, bu konuda bir hususu daha belirtmek istiyorum. Alimlerimiz, dini ilimlerde ne kadar üstün olurlarsa olsunlar, şu iki hususu hemen hemen hiç bilmemektedirler:

1. Onlar, yakın geçmişte çeşitli müslüman ülkelerde batıcılık ile İslâm arasında nasıl bir çatışma olduğunu, ne tür bir karmaşa meydana geldiğini, her yerde İslâm'ın neden yenildiğini, batıcılığın üstünlük sağlamasının ve yayılmasının gerçek nedenlerini ve bütün bu üzücü sonuçlarda alimlerin hata ve ihmallerinin ne kadar payının olduğunu kesinlikle hiç bilmemektedirler.

2. Günümüz dünya sisteminde, yüksek seviyede gelişmiş bir İslâm devleti kurmanın ve tam olarak bunu İslâm'a göre yürütmenin ne tür meselelerle karşılaşacağını da bilmemektedirler. Bu meselenin çözümünde selef alimlerinin bıraktığı ilmî mirasın ne kadar işimize yarayacağından, bundan sonra işlerimizin icthadsız olarak yürüyüp yürüyemeyeceğinden de habersiz görünmektedirler. Öyle sanıyorum ki, alimlerimiz yukarıdaki iki hususta bu kadar bilgisiz ve gafil olmasalardı, benim gözlediğim bir çok meseleyi anlamakta bu kadar zorlanmayacaklar ve karşılaştığımız pek çok problem de olmayacaktı.

Onlar, kendi bilgilerinin bu eksikliğini gidereceklerine, bu eksikliği farkeden ve gidermeye çalışan kişiye kızmaktadırlar. Oysa o kişi, dine verilebilecek bir zararı ortadan kaldırmaya çalışmaktadır. Bu zararı kaldıramazsam ne olacak diye endişe etmektedir. Alimlerin bu tavrının sonunun ne olacağını Allah (c.c) daha iyi bilir. Rusya'daki Türkistan'da koministler, önce bu tür alimleri kullanıp, başarılı, salih dini hareketlerin

önderlerini ortadan kaldırdılar. Sonra halkı ele geçirdiler, iktidarı tamamen ele aldıklarında da söz konusu işbirlikçi alimleri yok ettiler. Böylece, bu tür alimlerle birlikte, dinin cenazesini de kaldırdılar. Aynı taktiği ülkemizde de uygulamak istemektedirler. İslâm'ın bayrağını kaldıracıya karşı bir çok alim birleşip kâfirleri desteklemektedir. Bu davranışlarının sonuçlarını belki de biz görmeyeceğiz. Fakat gelecek nesiller, bu alimlerin dine nasıl zarar verdiklerini görecekler.

Hüseyin Ahmedin Fetvası

Soru:

Ünlü alimlerden Hüseyin Ahmed Medeni, "Müslüman Amelsiz Olsa da İslâm'dan Çıkmaz" adı altında bir bildiri yayınlamıştır. Söz konusu bildiride, sizin anlayışımızın ehl-i sünnet'e, Kur'an'a ve Sünnet'e ters düştüğü ispat edilmeye çalışılmıştır. Sizin, ameli imandan bir cüz kabul etme şeklindeki inancınız da Haricilerininkine ve Mutezileninkine benzetilmiştir. Siz bu inancınızı, İmam Şafiî ve hadis imamlarına dayandırmışsunuz. Oysa onlar, ameli imanın takviye edici bir cüz'ü değil, imanın tamamlayıcı bir cüz'ü olarak görmekte imişler.

Bu konudaki inancınızı açıklamanızı ve Tercüman'ul-Kur'an'da yayınlamanızı rica ediyoruz. Bu isteğimiz yerine gelirse çok mutlu olacağız.

Söz konusu alini Hüseyin Ahmed şu sözünüzü delil olarak kullanmıştır:

"Ömürleri boyunca bir kez olsun haccın farz olduğunu düşünmeyenler, dünya turuna çıkıp da Avrupa'ya gidip gelirken Hicaz'ın açıklarından geçerler. Oradan Mekke bir kaç saatlik mesafedir. Buna rağmen hacca niyetlenmezler. Bu kişiler kesinlikle müslüman değildirler. Bunlar,

kendilerini müslüman olarak gösteriyorlarsa, yalancılık yapıyorlar. Bunları müslüman gören, Kur'an'ı bilmemektedir." [285] "Bu da zekat vermeksizin namaz, oruç ve kelime-i şahadetin bir faydasının olmayacağını gösterir." [286]

"İslâm'ın şu (namaz ve zekat) iki direğinden yüz çevirenlerin iman iddiaları yalandır." [287]

"Kur'an'a göre, kelime-i tayyibe'yi anmak, namaz ve zekata bağlı olmadıkça anlamsızdır" [288]

Bütün bu alıntılar, "Hutbeler" in yedinci baskısındanadır.

Cevap:

Mevlânâ Hüseyin Ahmed'in yaptığı ilk zulüm, asıl kitabın ibarelerini tam manâsıyla okumadan, kitabın konusunu iyice anlamadan, sırf bir kaç kişinin hazırlamış olduğu alıntılara dayanarak kitabın yazarına belli bir mezhep tayin etmesi ve bu tayinini de ilan etmesidir.

İkinci zulmü de siz yapıyorsunuz, bu bildiriden sonra "Hutbeler" i okuyabilirsiniz. Başka kitaplarımı bir gözden geçirebilirsiniz. Böylece, din anlayışımı ve inançlarımı doğru bir şekilde anlayabilirsiniz. Oysa, hemen bana yazdınız. Hazır cevaba konmak istediniz. Tefhim'ul-Kur'an adlı tefsir kitabımız bölgenizdeki Cemaat-i İslâmi merkezinde vardır, ikinci bölümü okuyabilirsiniz. Böylece siz, benim Harici ve Mutezili mi olduğumu, yoksa Ehl-i Sünnet mi olduğumu öğrenebilirsiniz.

Bilmelisiniz ki, bana elbette karşı çıkılabilir. Büyük araştırmalara dayanan sorulara düşman değilim. Fakat bu tür soruların cevapları, küçük bir çabayla ve az bir zahmetle bulunabilir. Bu nedenle mektuplaşma zahmetine değmez.

Mevlânâ Hüseyin Ahmed'in beni Harici ve Mutezili olarak suçlamak için bahane ettiği "Hutbeler" kitabı üzerinde tartışmaya girmeden önce şunu bilmemiz lazımdır ki, bu kitap ne bir fıkıh ve kelam kitabıdır, ne de bir fetva kitabıdır. Bilakis bu kitabın amacı, insanları Allah'a itaata teşvik etmek ve hükümlerini çiğnemekten caydırmaaktır. Burada İslâm'ın son sınırları tartışılmıyor. Bu sınırları aşanlar İslâm milletinden dışarı bırakılmıyor. Burada genel olarak müslümanlara dinleri öğretilmektedir. Bu tür bir kitapta, "namaz, oruç, hac ve zekat eda edilmese de müslümansınız" mı demeliydim? Hüseyin Ahmed fetva vermeyi çok seviyorsa, önce fetva vereceği şeyin ne olduğunu iyice öğrenmeliydi. Anlatılanlarla yetinmeyip kitaplarımızı gözden geçirseydi, sözkonusu alıntılara dayanarak karşı çıkma cesaretini gösteremezdi.

Meselâ, hacla ilgili olarak önce şu ayet aktarılmıştır:

"İnsanlar üzerinde Allah'ın hakkı vardır. Beytullah'ı ziyaret etmeye güçleri yetenler hacc yapsın. Her kim de bunu inkar ederse Allah dünyadaki hiç kimseye muhtaç değildir." [289]

Sonra şu hadise yer verilmiştir:

"Beytullah'ı ziyaret etme imkanı ve gücü olanlar, hacc yapmadan ölürlerse, yahudi ve hristiyanlar gibi ölmüş olurlar."

Daha sonra yine bir hadise yer verilmiştir. Bundan sonra da Hz. Ömer'in (r.a) şu sözü zikredilmiştir:

"Güçleri yettiği halde hacc yapmayanlara cizye uygulamak isterdim. Onlar müslüman değillerdir. Onlar müslüman değillerdir."

Bütün bu rivayetler aktarıldıktan sonra da bildiride alıntılanan sözler sarfedilmiştir. Bu durumda beni nasıl Haricilikle itham etmektedir? Allah'tan korkmuyor mu ki, herşeyi okuduktan sonra bu yönde fetva verebiliyor?

Namaz ve zekatla ilgili olarak görüşlerimi belirtirken Hz. Ebu Bekir'in (r.a) zekat vermeyenlere karşı cihad ilan edişini, o ünlü olaydaki düşünceleri ve amacı da açıkladım. Ayrıca pek çok ayete de yer verdim. Birisi de şu:

"Sonra onlar tevbe ederlerse, namaz kılıp zekat vermeye başlarsa, sizin din kardeşleriniz olurlar." [290]

Şimdi siz düşünün, bu bildirideki Harici ve Mutezili olmamla ilgili fetvalarda hakkaniyet gözetilmiş midir? [291]

Cemaati İslâmi Ve Ulema

Soru:

Cemaat-i İslâmî ile Ulema-i Hak arasındaki sürtüşme gerçekten üzüntü vericidir. Bu olay küçümsenecek boyutları siyasi çoktan aşmış bulunmaktadır. Bu sürtüşme yüzünden, İslâmî faaliyetler yavaşlıyacaktır. Bu sürtüşme hafife alınmamalıdır. Cemiyet-i Ehl-i Hadis, İslâmî cemaatlar arasında Cemaat-i İslâmî'ye iyi niyetle yaklaşmaktadır ve cevaz sınırları içinde aynı görüşleri paylaşmaktadır. Diyobend'e bağlı Ulema-i Hak hayli taraftarı olan bir İslâmî cemaattir.

Ulema-i Hakk'ın taraftarları, Cemaat-i İslâmî'ye bu şekilde nefret duyarlarsa ve bir mürcadele başlatırlarsa, halk bundan hoşnut olmayacak, Cemaat-i İslâmî de asıl faaliyetlerini bir yana bırakıp firkalarla uğraşmak zorunda kalacaktır.

Şu anda ihtilaflar yeni başlamış bulunmaktadır. Brelvililer "Tehlike Çanı" adlı bir bildiri yayınladılar. Diyobendli hocalar da iki bildiri yayınladı. Bu sürtüşmelere son verilebilir ve anlaşmazlık giderilebilir. Kısa bir süre için Cemaatın siyasi faaliyetlerini aksatacaksa da söz konusu ihtilafları gidermek İslâm'ın gereğidir.

Cemaat-i İslâmî, "Kevser" dergisinde, bu şikayetleri sathi olarak ele almaya çalışmıştır. Fakat bu şikayetlerin çözümünde gerekli ihtimam gösterilmemiştir. Bu meseleyi ertelemek veya geciktirmek kanaatime göre doğru değildir.

Başını ve sonunu bir kenara bırakarak bir sözü ele alıp karşı çıkmak veya şikayette bulunmak günümüzde sıkça görülmeye başlanmıştır. Cemaat-i İslâmî, kendine yapılan itiraz ve şikayetleri cevaplamalıdır. Şahsınızla ilgili olanları da siz cevaplamalısınız. Böylece, kimse bu tür soru ve cevaplarla uğraşmaya cesaret edemez olur. İnatçı kişilerin ısrarlarıyla ilgilenemeyebilirsiniz. Cemaatın diğer mensupları da sadece itirazları cevaplamalıdır. Bunun dışında bir şey söylememeye dikkat edilmelidir. Mesele Allah'a havale edilmelidir.

Şu soruları cevaplamamızı rica ediyoruz:

1. Cemaat-i İslâmî'ye mensup olmayan müslümanların iman ve müslümanlıklarıyla ilgili ne düşünüyorsunuz? Bunlar da İslâm'a dahil midirler ve müslüman mıdır?
2. Büyük günah işleyen müslümanların hükmü nedir?
3. Selef-i salihîn (sahabe, tabiîn, evliyaullah, sûfiler ve ehl-i sünnet uleması) hakkında ehl-i sünnet ve'l cemaatin çoğunluğunun sahip olduğu akideyi kabul ediyor musunuz? Veya cumhurla ihtilaf ettiğiniz bazı noktalar var mı? İhtilaf ediyorsanız, bu ihtilafları açıklayabilir misiniz?
4. Kendinizi müceddid veya mehdi olarak görüyor musunuz? İlerde kendinizi müceddid veya mehdi olarak ilan ederseniz bu doğru mu, yanlış mı olur?
5. Selef ulemasının araştırma ve ictheadlarma kendi araştırmalarını tercih ediyor musunuz? Veya bunun aksine çıkardığımız sonuçları onların ictheadlardan daha iyi mi görüyorsunuz?

Cevap:

Günümüzdeki Cemaat-i İslâmî ile ulema arasındaki sürtüşmenin İslâmî harekete çok zarar verdiği görüşünüze katılıyorum. Bu durum beni de çok üzmektedir. Ben ve Cemaat-i İslâmî mensupları bu durumdan ne kadar sorumlu anlayabilmiş değilim. Yayınlarımızı izleyebilirsiniz. Konuşmalarımızı, konferanslarımızı dinleyenlere sorabilirsiniz. Faaliyetlerimizi değerlendirmek hiç de zor değil. Biz hiç bir yerde kışkırtıcı bir söz söyledik mi? Herhangi bir cemaatle alay ettik mi? Kimse aleyhine "Tehlike Çanları" çaldırdık mı? Kimseye karşı bir fetva verdik mi? Bildirilerle birisine karşı propaganda yaptık mı?

Biz, bir şeye sadece ilmî açıdan itirazda bulduk. Bunu dinimiz gerektirdiği için yaptık. Bütün itirazlarımızda dayandığımız delilleri kaynaklarıyla gösterdik. İtiraz ederken insanların saygınlık ve haysiyetlerini gözettilik. Sözümlerde itidal sınırlarını aşmadık. Hiç kimse bu özellikleri taşımayan ne bir sözümlümü, ne de bir yazımızı gösterebilir. Ne Brelvililere, ne Ehl-i Hadis'e, ne de Diyobendlilere dil uzattık. Hiç kimsenin büyüğüne veya itikadına saldırmadık. Kötü davranış göstermedik. Bunu hiç düşünmedik bile. Zaten din anlayışımızda da, davetimizde de hiç bir eksik bulamadılar. Sapkınlığa yönelik hiç bir amacımızı da belirleyemediler. Şöyle bir düşünüp karara varmalıyız: Bu sürtüşme tek taraflı mıdır? İki taraflı mı? Bunun sorumluluğu kime ait? Bunda bizim sorumluluğumuz da var mıdır?

Üzülerek belirteyim ki, bu adamlar durumu hiç kavrayamıyorlar. Aramızdaki muhalefetin dine ne kadar çok zarar verdiğini ve bunun yalnızca sapkınlıklara yaradığını anlamıyorlar. Bunlar herşeyden önce objektif olarak, Cemaat-i İslâmî'nin dine olan hizmetlerini anlamaya çalışmalıdırlar. Cemaat-i İslâmî'nin çökmesi halinde İslâm cephesinde büyük bir boşluğun doğacağını ve bu boşluğu doldurabilecek hiçbir örgütün ve faaliyet gösteren hiçbir cemaatin olmadığını bilmiyorlar, düşünmüyorlar.

Bu adamlar, ya bu gerçeklerden habersizler ya da Cemaat-i İslâmî'nin çöküşünün Pakistan ve Hindistan'da din düşmanlarının işine yarayacağını umursamamaktadırlar. Alimler, tek başlarına böyle bir hizmeti veremezler. Bunlar, Pakistan'da İslâmî bir düzenin oluşması için Cemaat-i İslâmî'nin nasıl çalıştığını ve bu çalışmaların önemini bilmemektedirler. Cemaatimizin başarısız olması halinde, alimler komünizmin gelmesini engelleyemeyeceklerdir. Bu beyler, uzun bir zamandan sonra, Hind yarımadasında büyük sıkıntılar ve üzüntüler neticesinde, dinin sadece bir bölümünün değil tamamının hayata hakim kılınması için çalışan bir hareketin ayağa kalktığı gerçeğine gözlerini kapıyorlar.

Bu hareket, teşkilatlı bir harekettir. Modern ve medrese eğitimi almış kimseleri yüce bir maksatta bir araya getirmiş, teşkilâtlandırmış ve harekete geçirmiştir. Üzülerek belirteyim ki, alimlerimizin bazıları böylesine büyük bir hareketin değerini anlamamışlar, bir takım önyargılarla hareket etmişlerdir. Bu küfür ve sapkınlık fırtınasında, bu hareketi desteklemek yerine yok etmeye çalışmanın ahirette büyük vebal doğuracağını da hiç düşünmemektedirler.

Bu adamlar, bütün konuşmaları, yazıları ve fetvalarıyla, halkın Cemaat-i İslâmî'nin yayınlarını okumasını engellemeye çalışmaktadırlar. Yayınlarımızı okuyup da mı böyle bir karara vardılar, okumadan mı? Doğrusu bunu bilmiyorum. Fakat böyle bir çalışma, bilinçli de olsa, bilinçsiz de olsa, büyük bir düşmanlıktır. Bu, ülkemizdeki müslümanlara ve İslâm'a yönelik bir düşmanlıktır. Yeni nesil, bunlardan etkilenecek Cemaat-i İslâmî'nin yayınlarını okumayı bırakırsa, İslâmî kavramları ve meseleleri anlamak modern sapkınlıklardan kurtulmak için neyi okuyacak?

Ayrıca, bunların söz konusu çabaları yüzünden, din adamları ve medreselerde İslâmî ilimleri tahsil edenler Cemaat-i İslâmî'nin yayınlarını okumazsa, çağının meselelerini, içinde yaşadığı toplumu ve günün imkanlarını, ihtiyaçlarını nasıl öğrenecekler? Modern eğitim kurumlarında yetişenlerle nasıl başa çıkacaklar? Bu meselenin bütün bu boyutlarını göz önünde bulundurursanız, yayınlarımıza karşı çıkmanın ne kadar zararlı

olduğunu rahatlıkla anlayacaksınız.

Ayrıca, bütün bu çabalarına rağmen insanlar yayınlarımızı izlerlerse, söz konusu alimlerin halkın gözündeki saygınlığının ne olacağını ve güvenilirliklerinin ne hale geleceğini varın siz düşünün. Oysa biz sürekli olarak dini ilimlerin önemini ve gerekliliğini müslümanlara anlatmaya çalışıyoruz. Biz, halka, ülkemiz dini bilenler tarafından yönetilmedikçe hayat şartlarının ve yönetimin düzelmeyeceğini anlatmaya çalışıyoruz.

İnsanlar bir yandan yayınlarımızı takip eder, bir yandan da alimlerin karşı çıkışlarına muhatap olursa, bu durumda ilim ehline karşı halkın hoşgörülü davranmasını sağlamakta ne dereceye kadar başarılı olabiliriz?

Siz de ulema sınıfına mensup olduğunuzdan bu hususu hatırlatmakta fayda gördüm. Şüphesiz siz ve gidişatın vahametini kavrayan diğer alimler birleşip, boş yere karşı çıkanları ikna etmeye çalışabilirsiniz.

Bu önemli hususlara değindikten sonra sorularınızı cevaplamaya geçebiliriz:

Hangi nedenle böyle bir soruyu yöneltme ihtiyacı duydunuz?

Acaba biz Cemaat-i İslâmî'ye girmeyen kişilerin müslüman olmadıklarını bir yerde söylemiş veya yazmış mıyız ki, böyle bir soruyu sorma ihtiyacı hissediyorsunuz? Böyle bir iddiamızın olduğunu biliyorsanız, neden kaynak göstermediniz? Biz, bu hataya kesinlikle düşmedik. Bu iddiayı, adımıza karşıtlarımız uydurmuştur. Müslüman halkı kızkırtarak bize karşı bir cephe oluşturmak amacıyla bu yola başvurmuşlardır. İslâmî hareketler daha önce de bu tür tavırlarla karşılaşmışlardır.

Bu sorunuza olumsuz cevap vermekle yetineceğim. Yeni bir cevap vermeme gerek yok. Cevap vermeye çalıştıkça suçlamalardan çekindiğimi ve kaçındığımı söyleyeceklerdir.

Ben Cemaat-i İslâmî'nin kuruluş dönemine ilişkin açıklamalara geçeceğim hemen. Siz de Tercüman'ul Kur'an'ın eski sayıları elinizde varsa, Rabîulevvel, 1360/Mayıs, 1941 nüshasına bir bakınız. Orada şu ifadeleri göreceksiniz:

"Cemaat-i İslâmî'nin ismine bakarak, dışımızdaki cemaatleri İslâmî görmediğimiz zannedilmemelidir. Böyle bir isim seçmemizin nedenlerini daha önce de açıklamıştık. İslâm itikadından çıkarma veya ekleme yapmayan, İslâm'ın ortaya koyduğu amaçlarla yetinen, Kuran ve Sünnet'e dayalı bir düzen isteyen ve hareketine peygamberlerin metodunu seçen bir cemaatin ismi, Cemaat-i İslâmî olmayacak da ne olacak? Belli bir cemaate mensup olmayı iman şartı kabul etmeyi ve mensup olmayanları da mümin saymamayı haksızlık olarak görüyoruz. Bu cemaate karşı çıktı ve onunla çatışmaya girdi diye, kimse tekfir edilemez. Böyle bir kişinin oldukça iyi bir mümin, oldukça salih bir müslüman olması mümkündür. Çünkü, bir cemaatle ihtilaf ederken, ona karşı çıkarken iyi niyetli olunabilir. Bu da bir yanlış anlamadan kaynaklanabilir.

Biz, bütün mümin ve salih kişilerin bir araya gelip birleşmesini ve bütün müslümanların aynı sistem içinde toplanmasını, İslâmî metodu olduğu gibi almaya bağlıyoruz. Biz, hiçbir amacımızı insanlara emr-i vaki yapamayız. Fitnelere kesinlikle kapılmamaya çalışacağız. Biz, bir nrka olmaktan kaçınmaktayız. Allah Teâla'dan yalnızca hayır yolunda çalışmamızı nasip etmesini diliyoruz."

Ben Hindistan'da, ilk defa müslümanları tekfir etmekle itham olunuyorum. Beni "milleti tekfir eden" kimse olarak itham edenleri bir yazıyla cevaplandırmaya çalıştım. Tercüman ul Kur'an'm 1941'deki Eylül-Ekim- Kasım sayılarında "Şüphelerin Giderilmesi" adı altında bir yazım yayınlanmıştı. O yazıda şöyle demiştim:

"Benim asıl amacım, İslâm için mücadele edecek salih kişileri seçmektir. Kesinlikle, iman-küfir tartışmasına sebep olarak, insanları tekfir etme kampanyasını başlatmayı hiç istemedim. Müslümanların imanî ve ahlâkî durumlarını eleştirirken, Allah'a davet gibi büyük bir amaç için, müslümanların eksikliklerini belirtmeye çalışmıştım. Ayrıca bu hayırlı iş için ne tür müslümanların gerektiğini de belirtmişim.

Cemaat-i İslâmî'nin programında şahadeti üyeliğin başlıca şartı koşmamızın amacı, bu işe kendini adayan insanların salih kişiler olması ve onlarda cahili özelliklerin kesinlikle bulunmaması gerektiğindedir. Çünkü, maalesef, cahili özellikler müslümanlar arasında gittikçe yayılmaktadır.

Ayrıca, Allah'a davet yolunda hizmet vermeye başlamadan önce, müslümanlar Allah ile olan misaklarını (andlaşmalarını) yeniden tazelemeli ve yeni müslüman olanların duyduğu coşkuyla çalışmalarına başlamalıydılar. Bazıları bu amacımı anlayamıyorlar. Bazı uyanık kişiler de bilerek bunu yanlış yorumluyorlar. Bu yüzdendir ki, yazılarımı okuyup görüşlerini ayrıntılarıyla öğrenme zahmetine katlanmadan, fikirlerimi tahrif eden yorumlarla yetinen kişiler, benim müslümanları imandan mahrum olarak nitelediğimi, dinden aforoz ettikten sonra yeniden imana davet ettiğimi sananların yanlış anlayışlarına kendilerini kaptırmaktadırlar. Küfür tarafına yöneltilmiş olan topların namlusunu, benim şimdi ehl-i iman tarafına çevirdiğimi söylemektedirler. Allah şahittir ki, ben bu hataya düşmedim."

Bu açıklamalar on yıl önce yapılmıştır. Daha sonra da defalarca tekrarlanmıştır. Fakat bazı kişiler hâlâ bu suçlamaları sürdürmektedirler. Benim müslümanları gayri müslim gördüğümü ve Cemaat-i İslâmî mensuplarının da aralarına girmeyenleri müslüman olarak kabul etmediklerini hâlâ iddia etmektedirler. Bu adamlar, her camide, her imamın arkasında müslümanlarla birlikte namaz kılarken, acaba, bütün bu insanları kâfir olarak gördüğümüz halde, arkalarında ve yanlarında nasıl namaz kıldığımızı hiç düşünmezler mi? İkinci sorunuza, yıllar önce benzer bir soruya verdiğim cevabı aktararak cevaplamış olacağım.

Tercüman'ul Kur'an'ın Kasım Aralık, 1945'te yayınlanan sayısında bir soruyu cevaplarken, iki tür küfür olduğunu yazmıştım.

Birincisi, hakikat itibariyle küfürdür. Gerçekten kafir olan kişi, Allah tarafından da, kulları tarafından da mümin sayılmaz.

İkincisi ise, zahir, itibariyle küfürdür. Görünüş itibariyle kafir olan, yani; düşünüş ve yaşayış şekliyle tam anlamıyla kafirlere benzeyen kişi, toplumdun dışlanıp kovulabilir. Bu tepki, mubahtır. Ayrıca hakikat itibariyle küfre ilişkin olarak şunları yazmıştım:

"Büyük günah işlemek (masiyet), şüphesiz iman zıddıdır. Fakat mücerret bir günahkârlık ne kadar büyük olursa olsun, kesinlikle imanın müstakil olarak yok olmasına sebep olmaz. Kâfir gibi, mü'min kişi de büyük bir günah işleyebilir.

Mü'min ile kâfirin günahları arasındaki fark, mü'minin günah işlerken imandan çıksa da nefsini o azgınlıktan kurtardığında pişmanlık duyması, Allah'a karşı mahcup olması ve ahiretteki cezadan korkması, tevbe etmesi ve aynı günahı bir daha işlemek için çaba göstermesi karşısında; kâfirin, işlediğinin günah olduğunu bile kabul etmemesi, tevbeye yanaşmaması ve aynı günahı tekrar tekrar işlemekten hiç çekinmemesidir.

Mü'minin günahı ne kadar büyük olursa olsun, küfre götürmez; sadece günahkâr yapar, tevbe ise onu tekrar imana geri döndürür.

Kâfir ise her türlü günahı işler, yaşarken helal haram ayırımı gözetmez ve Allah'ın hiç bir hükmünü umursamaz. Kâfirler, kibirlenerek günahlarında ısrar ederler. Kesinlikle bir günahı işledikten sonra pişmanlık duymazlar. Ahirete inanmadıkları için tevbe de etmezler. Bu tür günahkârlık, imanı yok eder. Bu, büyük bir günahdır. Böyle bir inançla ve düşünceyle işlenen günah, küçük de olsa, büyük sayılır.

Bu iki günahı aynı saymak ve bunları küfür olarak nitelemek yanlıştır. Hicri birinci yüzyıldan beri, Haricî ve Mutezili gruplar dışında hiç kimse

böyle bir görüş belirtmemiştir."

İkinci tür küfre ilişkin olarak da şunları yazmıştım:

"Bu konuda bilinmesi gereken husus şudur: İslâm, tekfiri keyfe bağlamamıştır. İnsanlar, istediklerini tekfir ederek, tekfir etme oyunu oynayamazlar."

İslâmî bir düzende, bir insanın öldürülmesi, kadının (hâkimin) şahitleri dinledikten sonra katile ölüm cezası vermesiyle sonuçlanır. Katilin suçunun kesinleşmesi ve cezasının belirlenmesi için pek çok aşamadan geçilir.

Aynı şekilde, bir kişinin ruhani katli, yâni; kâfir olarak nitelendirilmesi için de şu şart vardır: Tekfir hükmü, hâkim (kadı) tarafından detaylı araştırma yapıldıktan ve muhakeme edildikten sonra gerçekleşir. Görülüyor ki, bir kişinin tekfir edilebilmesi için pek çok aşamadan geçilmesi gerekir. Sanık ve şahitlerin ifadeleri alındıktan sonra, elde somut deliller varsa gerekli değerlendirmeler yapıldıktan sonra tekfir etmek mümkün olabilir."

Şöyle bir düşünün: Böylesine açık bir şekilde ifade etmeme rağmen, benim Hariciler gibi büyük günah işleyenleri kâfir olarak gördüğüm iddia edilmiştir. Yıllar önce yazdığım ve yayınladığım bu görüşler, beni itham altına sokmaya çalışanların ne kadar büyük yalancılar olduklarını ve böyle büyük bir yalanı yaymakla ne kadar büyük bir vebali yüklendiklerini göstermektedir.

Bana başkalarını tekfir ediyor iftirasını atanlar, zaten şu anda başkaları hakkında da tekfir fetvaları vermiş durumdadırlar. Bu adamlar, acaba benim herhangi bir yazımda, herhangi birisini tekfir ettiğimi gösterebilecekler mi?

Tekfir konusu, ayrıca Tefhim'ul Kur'an adlı tefsirim ikinci bölümündeki 10,11 ve 12 nolu yazılarımda işlenmiştir.

Bu soruyu yöneltmeye neden ihtiyaç duydunuz?

Ehl-i sünnet büyüklerinin görüşlerine aykırı düşen bir yazımı, bir görüşümü mü gördünüz? Bu tür suçlamalar, yazılarımda tahrif edilmiş yorumlarına dayanmaktadır. Bu yorumlar, zaten benim anlayışıma ve zihniyetime de aykırıdır.

Bir yandan, adımla kötüyü çıkarmak için yazılarımda saptırarak; tahrif ederek yapılan yorumlara bakmaktan; bir yandan da bunu yapanların takvalarına, cübbelerine ve sarıklarına bakmaktan ne diyeceğimi şaşırduğum bir gerçek. Üzülerek belirtiyim ki bu kişiler, kendi haysiyetlerini ve saygınlıklarını hiçe saymaktadırlar.

Bu adamlar, Pakistan'da ve Hindistan'da binlerce kişinin kitaplarını okuduğunu bile düşünememektedirler. Düşünseler, kaleme aldıkları fetvaları okuyucuların eline geçince, bütün güvenilirlik ve saygınlıklarının yok olacağını farkederler.

Size ve hakkımdaki bu tür suçlamalarla karşılaşanlara ancak şunu tavsiye edebilirim: Muhaliflerimin fetva verirken dayandıkları alıntılara güvenmeyin. Ele alınan görüşleri, ifadeleri orijinalinde görmeye çalışın. Atıfta bulunulan veya belirtilen konuyu işleyen kitapları okuyun. Bu ifadelerin öncesine ve sonrasına bakın. Böylece, yapılan suçlamaların ne kadar gerçek, ne kadar haklı olduğunu öğrenebilirsiniz.

Bu sorunuza Tercüman'ul Kur'an'a. defalarca cevap verdim. O yazıları okusaydınız, bu soruyu yöneltme ihtiyacı duymayacaktınız.

1941'de alim Menazir Ahsen Gilani, dolaylı olarak bana bir takım kuşkuvarını bildirmişti. Ben de "Şüphelerin Giderilmesi" adlı yazıyı kaleme almıştım. Orada şöyle demiştim:

"Belki de benim cesaretilerimden kendimi büyük gördüğüm ve gözümün yüksek mevkilerde olduğu anlamını çıkarmışsınızdır. Oysa, ben her şeyi günahlardan arınmak ve kendimi yetiştirmek için yapıyorum. Ben, kendi gerçeğimi çok iyi biliyorum. Yüksek mevkiler bir yana, Allah'ın huzurunda cezadan kurtulabilirsem, beklediğimden daha fazlasını elde etmiş olacağım"^[292]

O günlerde, alim Süleyman Nedvi^[293] de bir ifademden müceddidlik iddiasında olduğum anlamını çıkarmıştı. Oysa söz konusu yazımda, küçük çabalarımın dinin yenilenmesi amacıyla yapılan çalışmalardan biri olduğunu dile getirmiştim.

Bu suçlamaya da şöyle cevap vermiştim: "Her yenileme çalışması yapanın mutlaka "müceddid" adı almasını gerektiren bir kural yok. Fakat müceddidlik oldukça yüksek bir düzeydir. Tuğlaları örüp bir duvar, bir bina yapmak olumlu ve hayırlı bir iştir. Tuğlaları ören birisinin mutlaka mühendis olması gerekmez. Müceddid, tabiri yanlış bulmazsanız, sadece mühendis değil, yüzyılın mühendisidir. Bu nedenle, bir kimsenin yaptığı işe yenileme çabası veya çalışması demesi, onun müceddidlik iddiasında bulunduğu anlamına gelmez.

Dar kafalı, küçük çaplı kişiler az iş yaparlar, büyük iddialarda bulunurlar. Belki de boyleleri o küçük işi bu iddiada bulunabilmek için yaparlar. Fakat geniş görüşlü, olgun kişi, yaptığı işlerde bir iddia gütmemez.

Dini yenileme çalışmasını, Hindistan'da ve dünyanın pek çok bölgesinde bir çok kişi yapmaktadır. Aslında bize karşı çıkan alim de dini yenileme çalışması yapmaktadır. Biz kendisini öyle görüyoruz. Ben de mümkün olduğu kadarıyla bu çabalara katkıda bulunmaya çalışıyorum. Şimdiyse bir kaç din hizmetçisi olarak, bu işi bir cemaat halinde yapmak istiyoruz.

Müceddid, dinin gerçekten yenilenmesine (teccidine) gücü yeten kişidir. Müceddidliğin, iddiayla veya halkın o şekilde ad takmasıyla ilgisi yoktur, insan, kendini müceddid görebilir, bu nedenle de müceddidlik iddiasında bulunabilir ve halkı da müceddid olduğuna inandırabilir. Bütün bunlar, gerçekte bir değer taşımaz. Asıl olan, gerçekten dini yenilemek (teccid) ve Allah katında müceddid derecesine ulaşmaktır. Saygıdeğer alim hakkında bu dereceye ulaşması için dua ediyorum. Görüldüğü kadarıyla, kendisinde bu güç ve kabiliyet var. Allah Teâlâ dilerse, ona dinini yeniletebilir ve müceddidliği de lütfedebilir. Bazı İslâmî kavramların gereğinden fazla büyütülmesi de doğrusu şaşılacak bir durumdur.

Dünyanın bir yerinde, bir kimse, eski Roma yi canlandırmak iddiasıyla ayağa kalkar, eski Roma tutkunları onu sevgiyle bağrına basarlar. Yine başka birisi hindu medeniyetini yenilemek azmiyle ortaya çıkar, hindular hepsi ona alkış tutarlar. Kimisi de eski Yunan sanatını yenilemek maksadıyla yola çıkar ve aynı şekilde taraftar olanlarca teşvik edilir. O halde bütün bu teccid hareketlerine rağmen, sırf Allah'ın dininin teccidi mi

suç olmaktadır ki, böyle bir şey söz konusu edilir edilmez, müslümanlar dinin yenilenmesi görüşünü dile getirenlerle alay ediyorlar?"^[294]

Dinde teccid ve müceddidlik konusundaki görüşlerimizi bütün açıklığıyla ortaya koymamıza rağmen, din adamları bizimle uğraşmayı bırakmadılar, haksız yere suçlamalarını sürdürdüler. Aslında onlar, beni doğru yola çağırma niyetinde değillerdi. Yaptıkları, halkı bize karşı kıskırtmak için başvurdukları âdi bir taktikti. Bütün ithamları da sarıldıkları bu taktiğin gereği idi. Nitekim 1945-1946 yıllarında mehdilik iddiasında bulunacağını şayiasını yaymaya çalıştılar. Bu tavıra karşı, Tercüman'ul-Kur'andaki şu yazıyla tepki gösterdim:

"Cemaat-i İslâmî'nin hak davasının yayılmasını durdurabilmek amacıyla halk arasında hakkımızda kuşkuvar uyandıranlara hiçbir şekilde kurtulamayacakları bir ceza vermeye karar aldım. Bu ceza da, her türlü iddia ve ithamdan kurtulup Allah'ın huzuruna vardığımda, onları Allah'a

şikayet etmek şeklinde olacaktır. O zaman, halk arasında yaydıkları bu kuşkuların nedeni sorulunca, ne cevap vereceklerini göreceğiz."

Bu adamlarda az da olsa Allah korkusu ve ahiret inana olsaydı, gösterdiğim bu tepkiden sonra iftira ve ithamlarını tekrarlamayacaklardı. Siz de görüyorsunuz ki, çok büyük bir cesaretle taktiklerini sürdürmektedirler ve Tercüman"ul-Kur'an'da yayınlanan açıklamalarıma rağmen iftira ve itham savurmaktan bir an olsun geri kalmamaktadırlar. Ahiretteki kararı, Allah (c.c) verecektir. O, herşeyi en iyi bilendir. Ancak bu adamlar, ahirette cezayı gerektiren bu hareketleri yaptıkları müddetçe, dünya hayatında vakarla devam edebileceğim söyleyebilir misiniz? En azından dünyalık bir saygınlık kazanabilecekler mi?

"Tecdid ve Dinin İhyası" isimli kitabımdan bazı ifadeleri alarak halk arasında kuşku uyandırmaya çalışanlar, bu kitaptaki görüşlerimle, onların benim adıma ileri sürdükleri görüşler arasında hiç bir ilişki olmadığını anlamıyorlar. Oysa söz konusu kitapta bu meseleyle ilgili tavrımı oldukça açık bir şekilde belirtmiştim:

"Nebilerin dışındaki hiç kimsenin iddia ile işe başlama yetkisi yoktur. Peygamberlerden başka hiç kimse kesin olarak hangi hizmete memur edildiğini bilemez. Mehdilik, iddia götürür bir iş değildir. Mehdilik, iş yaparak, başarı göstererek gösterilebilecek bir görevdir.

Bu tür iddialarda bulunanlar da, onlara inananlar da yalnızca ilimlerinin eksikliklerini ve kavrayış düzeylerinin düşük oluşunu göstermiş olurlar."

Günümüzde, söz konusu kitabımdan alıntılar yaparak hakkımda itham ve iftiralarda bulunanlara, bu ifademi görmeden mi hareket ettiklerini, yoksa gerçeği bilerek saklamak mı istediklerini sormak gerekmektedir.

Bu sorunuz da yeni değildir. Eskiden beri bu tür sorularla sık sık karşılaşmaktayım. Geçmişte şu cevabı vermiştim:

"Ben bütün din adamlarına saygı duyarım. Fakat onlardan hiç kimseye tapmam. Peygamberlerin dışında hiç kimseyi masum olarak görmüyorum."

Selefin büyüklerinin görüş ve çalışmalarını, araştırmacı ve eleştirci bir yaklaşımla ele alırım. Haklı oldukları meselelerde, haklı bulunduğumu açıkça ifade ederim. Çalışmalarını ve görüşlerini Kur'an ve Sünnet itibarıyla veya stratejik açıdan yanlış görürsem veya ele alış tarzlarında hata tespit edersem, yanlış yaptıklarını da açıkça ifade ederim.

Bana göre, peygamber olmayan birisinin hatasını ortaya koymak, ona saygısızlık yapmak, onu hafife almak ve küçültmek değildir. Bir selef alimi, hatası ortaya konulunca büyüklüğünden hiç bir şey kaybetmeyecektir. Onları hatalarıyla değil, hakkı ortaya çıkarma başarılarıyla değerlendiririm.

Bu yüzdendir ki, selefin bazı görüşlerine ters düşsem de onların büyüklüğünü kabul ederim ve samimiyetle onlara saygı duyarım. Büyüklükle masumiyeti özdeşleştirenler ve büyüklerin hata yapmayacağına inananlar, benim bu yaklaşımı saygısızlık olarak görüyorlar. Bu yanlış saygı anlayışları yüzünden, büyüklerin hizmetlerini ortadan kaldırmaya çalıştığımı ve onları hiçleştirdiğimi sanıyorlar.

Büyüklükle masumiyeti özdeşleştirmeden kaynaklanan söz konusu yanlış anlama ve doğrudan zanlarla da kalmayıp, büyüklük tasladığımız suçlamasını da ortaya atmaktadırlar. Oysa, ilim alanında görüş ayrılığına düşmek, taraflardan birinin büyük, diğerinin de küçük olmasını gerektirmez. İmam Yusuf ile İmam Muhammed pek çok konuda İmam Azam Ebu Hanife'yle görüş ayrılığına düşmüştür. Onların bu ihtilaflarıyla, üzerinde ihtilaf edilen meselelerde kendi görüşlerini doğru, İmam Ebu Hanife'nin görüşlerini de yanlış olarak değerlendirdikleri açıktır. Acaba bu

iki alim, kendilerini hocalarından üstün mü görüyorlardı?"^[295]

Umarım, bu açıklamalar yönelttiğiniz soruya oldukça açık bir cevap olmuştur ve meseleye getirdiğim çözümü anlamışsınızdır. Bu görüşümü paylaşmak zorunda değilsiniz. Bu nedenle de yaklaşımına katılmanız gerekmez. Fakat, bu yaklaşımın neresi sapıklıktır diye size sormak istiyorum. Benim bu yaklaşımımın hangi yönü Kur'an ve Sünnet'e aykırıdır? Selefle görüş ayrılığına düşme hakkımı kabul etmemeniz, görüşler arasında bir tercih yapma hakkınızı ortadan kaldırmaz. Dilerseniz benim ileri sürdüğüm görüşü kabul eder, selefinkini reddedersiniz; dilerseniz benim görüşümü reddeder, selefinkini kabul edersiniz. Hatta, görüşümün ne yönden hatalı olduğunu ortaya koyarsanız, bana da iyilik etmiş olursunuz, bir yanlıştan kurtulmuş olurum.

Ben her şeyi Kur'an ve Sünnet'e göre söylemeye çalışmaktayım. Bir görüşü kabul ederken veya karşı çıkarken Kur'an ve Sünnet'ten bir delile dayanırım. Size sormak istiyorum: Bir delile dayanarak görüş belirttim diye neden günahkârlıkla suçlanıyorum? Bir görüşün haklılığıyla, haleflik ve seleflüğün ne ilgisi var? Selefler hep haklı, halefler hep yanlış diye bir ilke var mı? Asırlar sonra doğmak bir suç mu? Bir görüşün doğru olup olmamasıyla, önce veya sonra yaşamış olmak arasında ne münasebet var? Asırlar önce yaşayanların, sırf bu tarihsel öncelikleri yüzünden hatasız, masum ve mukaddes olmaları ne derece doğru? Açıkçası ben, ilim alanına bu şekilde yaklaşamayacağımı düşünüyorum.

Bazı cahiller, selefin büyükleriyle düşülen her görüş ayrılığına şu hadisi yapıştırmaktadırlar:" Bu ümmetin âhiri evvelini lanetler."

İhtilaflar, ne kadar saygıyla ifade edilmiş olursa olsun, büyüklere ne kadar çok övgü yapılırsa yapılsın, saygısızlık olarak değerlendiriliyor. Bu cahiller, söz konusu hadisin anlamını bilmemektedir. Hadiste ifade edilen lanetin anlamını kavrayamamışlardır.

Bilinmez ki bu insanlar söz konusu hadisin mânâsını mı anlamıyorlar, lanet kelimesinin anlamını mı bilmiyorlar, yoksa kasıtlı olarak sırf başkalarını yaralamak ve halk önünde küçük düşürmek için Rasûl'ün buyruğunu yanlış yere kullanmaya cüret mi ediyorlar? Behemehal herhangi bir ilim ve akıl sahibi bir insan, hiçbir zaman ilmi araştırmalarda bir şahsın diğer bir şahısla delilleriyle birlikte olan ihtilafını lanetle özdeşleştirmek gibi bir yanlışlığa düşmez. Böyle olsaydı, selef ile aramızdaki bütün ihtilafların bitmesi gerekirdi. Aykırı görüş belirtmek de haram olurdu. Çünkü lanet muasırların hakkında da caiz değildir.

Bu meselede, siz sormasanız da açıklanması gereken iki husus olduğuna inanıyorum. Çünkü bu iki husus dolaylı olarak, yani temelde sorunuzla ilişkilidir.

Birincisi: Fikhî meselelerde Hanefilerin fetvalarına karşı hiçbir zaman fetva vermedim, görüş ayrılığına düşmedim. Yalnızca bazı öneriler getirmeye çalıştım. Bunu yaparken de alimleri düşünmeye davet etme amacımı güttüm. Bu önerilerim uygun bulunursa, alimler tarafından bu fetvalarda bir değişiklik yapılabilir. Fetvalarda değişiklik yapmanın Hanefiliğe ters düşmek olmadığı kanaatindeyim. Hanefi mezhebinde fetvaları değiştirmenin yeri olduğuna ilişkin görüşlerimi ve delillerini 'Zevcelerın Hakları' kitabımın 60 ve 61'inci sayfalarında belirtmişim. Her ilim sahibinin önerisi üzerine fetvaların değiştirilmesi gerekmediğine de bir ilke olarak inanıyorum. Fetva, hukuki bir ifadedir. İslama göre, çoğunluğun görüş birliği sağladığı (icma ettiği) ve alimlerin büyük bir çoğunluğunun kabul ettiği öneriler hukuki ifade haline getirilip fetvalaştırılır. Bu nedenle herhangi bir öneri ilim ehli tarafından görüşbirliğiyle kabul edilmedikçe fetva (yasa) olamaz. Bu konudaki görüşlerimi de "İslâm Hukuku" adlı kitabımda delilleriyle ortaya koymuştum. Bu görüşlerim ortadayken, delillere dayanarak bazı fetvaların değiştirilmesi amacıyla bir takım öneriler sunmamın neresinin günah olduğuna bana söyleyebilir misiniz? Bu öneriler, gerçekten müslümanlar arasında bir fitne doğurur mu?

İkincisi: Fikhî meselelere kişisel yaklaşım yapılamayacağını düşünüyorum. Ben en fazla, bir meselede Hanefilerin görüşüyle tatmin olmayınca

diğer dört mezhebin görüşlerine ve delillerine bakırım, gücüm oranında değerlendirim, herhangi birisinin fetvasını tercih ederim. Ehl-i sünnet'in dört mezhebinin dışındaki bir mezhebin fetvalarını kabul etmem çok enderdir. Dört mezhebe uygun olmayan bir görüşü benimsemişsem, emin olmalısınız ki o da bir müctehidin görüşüdür. Delillere dayanarak vardığını, şahsi görüşlerse çok azdır. Kişisel görüşler ortaya koymak haram değildir. Fakat çok güçlü deliller ortaya koymayı gerektirir. Fıkhi meselelerde bir görüş belirtirken, seleften herhangi birisinin benimle aynı görüşte olduğuna çok tanık olmuşumdur. Seleften hiç bir alimle görüş birliği sağlayamama durumu başıma oldukça az gelmiştir. Bu tür durumlarda mukallit olmadığımı şahsen itiraf edebilirim. Fakat, Kur'an ve Sünnet'ten delillerle bu durumun günah olduğu ispatlanmadığı sürece, bunu bırakmamaya kararlıyım. [\[296\]](#)

Ulema Sınıfının Tavrına Dair

Hindistan'dan getirilip Pakistan'da dağıtılan bir broşür elimize geçti. İleri sürülen düşünceleri, alıntılar yaparak size aktarmaya çalışacağım. Broşür, "Âlim Medeni'nin Basiret Verici Beyanâtı" adını taşımaktadır. Medeni, bu broşürde alim Abdulhamid'in kendine yazdığı mektuptan Cemaat-i İslâmi ye ilişkin bölümleri alıntı yapmıştır. Aşağıda, mektubun kendisini Cemaat-i İslâmi olarak adlandıran cemaatle ilgili bölümü vardır: "Mevdûdîciliğin Genguh'ta bir fitne haline geldiğini düşünüyorum. Cemaat'in bölgedeki ileri gelenleriyle görüş alışverişinde bulundum. Bir süredir de yayınlarım izlemekteyim. Bunlar, nedense sahabelere bile dil uzatıyorlar. Hz. Ali, Abdullah ibn Ömer ve Hz. Aişe (r.a) hakkında dile alınmayacak sözler sarfetmektedirler. Ayrıca Mevdûdî, "Dini, ne eski alimlerden ne de günümüz alimlerinden öğrendim. Ben, İslâm'ı doğrudan kaynağımdan, Kur'an'dan ve Sünnet'ten öğrendim." demektedir. Mevdudi, Müceddid-i Elf-i Sâni [\[297\]](#) ve Hz. Hâcî hakkında da "bunlar başlangıçta iyi işler yaptılar. Fakat ömürlerinin sonunda müslümanlara öyle bir zehir verdiler ki, etkisi günümüze kadar kendini gösterdi." diye yazmıştır. Tasavvufu da aynı şekilde eleştirmektedir.

Genguhlulardan bazıları, insanları Ebu Said'in mezarına gitmekten menediyor. Gidenleri, taşların üstünde duran Hint fakirlerine benzetiyorlar. Mevdûdîcilerin şu sözü çok ünlüdür: "Diyobend Mezâhir'ul-Ulum Medresesinde kurbanlık koçlar yetiştirilmektedir." Alimler hakkında da çok ağır sözler sarfetmektedirler.

Bu sataşmaları daha sonra açıklayacağım.

Şu anda sorumuz şu: Bunlara cevap verelim mi? Çünkü ben Genguh'taki Eşref'ul-Ulûm Medresesi'nde görev yapıyorum. Ve gece gündüz bu tür münkiratla karşı karşıya kalıyorum. Yaptığım tek şey "lâ havle" çekmek.

Lütfen ayrıntılı bir şekilde mektubumuzu cevaplayınız. [\[298\]](#)

Abdülhamid Bülendşehri

Cevap:

Peygamberler dışında hiç kimse masum değildir. Ne sahabe, ne veliler, ne kalam ve hadis imamları, ne de fakihler masumdur. Herkes hata yapabilir.

Fakat sahabelerin güvenilirliğine delalet eden pek çok ayet ve hadis vardır. Ümmetin elinde onların amellerini, faziletlerini ve ilmi derecelerini belgeleyen birçok muteber rivayet vardır. Nitekim, günümüzdeki alimler, onların onda biri bile olamazlar. Onları sadece onların ilim düzeylerine çıkabilen kişiler eleştirebilir. Günümüzde, ne ilim ne de takvaya sahip oldukları halde, onlara dil uzatan boş kafalar kendi bedbahtlıklarından başka bir şey ortaya koymuyorlar.

"Allah bir kimsenin perdesini yırtmak isterse, onlara temiz insanların bıçağını vurdurur."

Allah Teâlâ bu tür insanlar hakkında şöyle buyurmaktadır:

1. "Muhammed Allah'ın elçisidir. O'nun yanında bulunanlar, kâfirlere karşı şiddetli kendi aralarında merhametlidirler. Onların, rüku ve secde ederek Allah'ın lütuf ve rızasını aradıklarını görürsün. Yüzlerinde secdelerin izinden nişanları vardır. Onların Tevrat'taki ve İncil'deki vasıfları da şudur: Bir ekin gibidirler ki, filizini çıkardı, onu güçlendirdi, kalınlaştı, derken gövdesinin üstüne dikildi, ekincilerin hoşuna gider, onlara karşı [\[299\]](#)

kâfirleri de öfkelenirir (bir duruma geldi). Allah, onlardan inanıp iyi işler yapanlara mağfiret ve büyük mükâfat va'detmiştir."

2. "Bilin ki, Allah'ın elçisi, içinizedir. Şayet o, birçok işlerde size uysaydı, sıkıntıya düşerdiniz. Fakat Allah size imanı sevdi ve onu sizin kalblerinizde süsledi ve size küfrü, fışkı ve isyanı çirkin gösterdi. İşte doğru yolda olanlar bunlardır." [\[300\]](#)

3. "Siz insanlar için çıkarılmış en hayırlı bir ümmet oldunuz, iyiliği emreder, kötülükten menedersiniz ve Allah'a inanırsınız. Eğer kitab ehlî inanimiş olsaydı; elbette kendileri için iyi olurdu. Onlardan inananlar da var, ama çokları yoldan çıkmışlardır." [\[301\]](#)

4. "Böylece sizi orta bir ümmet yaptık ki, insanlara şahid olasınız, Peygamber de size şahid olsun. Biz, Peygambere uyanı, ökçesi üzerinde geriye dönenenden ayırılmı diye, eskiden yöneldiğin Kabe 'yi kible yaptık. Bu, Allah 'm yol gösterdiği kimselerden başkasına elbette ağır gelir. Allah sizin imanınızı zayıf edecek değildir. Şüphesiz Allah, insanlara şefkatli, merhametlidir." [\[302\]](#)

Bu talihsizler, bir de onlara dillerini uzatıyorlar. Hz. Peygamber (s.a) bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyurmaktadır:

"Allah'tan korkun, benden sonra sahabelerimle alay etmeyin. "

Bir başka hadiste de şöyle buyurulmaktadır:

"En hayırlı çağ benim çağımdır. Ondandır hayırlı olanlar da sırasıyla benden sonra gelenlerdir."

Bunların dil uzatmaları, sadece talihsizlikleridir. Bu hakirlerle konuşmak, münazara vs. yapmak, vakti zayi etinek demektir. Allah onlara da, bize de hidayet versin. Da-ru'l-Ulûm ve Mezahir'ul Ulûm adlı medreseler hakkında her sapık ve İslâm düşmanı aynı şeyleri söyler. [\[303\]](#)

Yayınlayan; Hüseyin Ahmed
Seyyid Şefikurrahman Daru'1-Ulum
Diyobend13 Zilhicce 1369

Bu oldukça korkunç bir broşürdür.

Tercüman'ul Kur'an'ın okuyucuları bu gibi broşürlere hücum edilmediğine şahittirler. Fakat bazı cahil mürit ve öğrenciler, Hindistan ve Pakistan'ın ilim, takva ve ruhani önderlik açısından güvenilir bu din adamlarını yanlış bilgiler vererek böyle bir tavıra sürüklemişlerdir. Bu konuya geçenlerde de değinmişim. Şimdi de bu konuya yer ayırmak zorunda kaldım. İnşallah bundan sonra, bu sayfaları bu tür propagandalara cevap vermeye ayırarak boşa harcamış olmayız.

I.

Her şeyden önce alim Hüseyin Ahmed'in üslubu oldukça dikkat çekici. Aynı üslubun, kendisi hakkında yapılan eleştirilerde kullanılmasına sanırım razı olmayacaktır. Biz kendisine aynı üslubla cevap vermeyecek kadar hoşgörü sahibiyiz. Bir kişi veya grupla aramızda ihtilafın bulunması kötü bir durum değildir. Çok ciddi ihtilaflar bile yumuşak ve tatlı bir dille ifade edilebilir. Fakat ihtilaf ettiği kişiye "boş kafalı", "talihsiz" ve "habis" gibi kelimeler sarfetmek uygar kişilere uygun bir davranış değildir. Hindistan'ın en büyük medresesinin başındaki bir kişiden böyle bir şey hiç de beklenemez.

Çünkü binlerce kişi nefsinin arındırılmak ve kendini yetiştirmek için bu medreseye gelir. Bir milletin öncüleri, muhaliflerini rencide ederek eleştirirlerse, o milleti oluşturan fertler hiç de birbirlerine saygı ve sevgi göstermezler.

"Eğer evin reisinin işi def çalmaksa Evdeki çocukların oynaması ayıplanmaz" Sayın alim, bir zamanlar milliyetçilik anlayışlarına ve Kongre Partisi'yle yaptığı işbirliğine getirdiğimiz eleştiriyi hatırlayacaktır. Bu eleştiriler, "Milliyetçilik Meselesi" adlı kitabımızla, "Müslümanlar ve Günümüzün Siyasi Buhranı" adlı kitabımızda yer almaktadır.

Öğrencileri de, kendisi de hakkımızda yaptıkları eleştirinin üslubuyla, bizim eleştirilerimizin üslubunu karşılaştırabilir.

Diyelim ki söz konusu eleştirilerimiz ağırlarına gitti, on, oniki yıl sonra hesaplaşmak istediler. Bunu iyilikle de yapabilirlerdi.

Böyle bir kötülüğü neye dayanarak yapmaktadırlar? Bunu nasıl caiz görebilirler?

II.

Onun birincisinden daha üzücü olan ikinci hatası ise, başkalarının din anlayışını ve inançlarını eleştirirken benimsediği sorumsuzca tavidir. Kendisine varsayıma dayalı bir soru sorulmamıştır. Sadece, bir cemaatin ismi zikredilerek, bir takım suçlamalarda bulunulmuştur. Bu alim, dinimizde lakab takmanın kötülüğünü göz ardı ederek "Mevdüdîciler" ve "Mevdüdîcilik" kelimeleriyle gündeme getirilen cemaatten tamamen habersiz değildi. O, Hindistan ve Pakistan'da bu cemaatin birçok mensubu bulunduğu haberdardır. Cemaatimizin görüşlerinin gizli saklı olmadığını da biliyordu. Yaptığımız yayınlarla görüşlerimizi açıkça ortaya koyduğumuzu kendisi de bilmektedir. Böyle olmakla birlikte, dayanaksız suçlamaları ele alarak, sert eleştiriler yapmıştır. Öğrencilerine bu eleştirileri, broşür haline getirip yayınlama izni vermiştir.

Neden, cemaatimizin sahabeler ve din adamları hakkında ne düşündüğünü, neler yandığını araştırma ihtiyacı duymamıştır? Kendine aktarılan sözlerin öncesinin ve sonrasının ne olduğunu niçin araştırmamıştır? Cemaatimizin söz konusu büyükler için neler düşündüğünü niçin merak etmemiştir? Neden, bazı kişilere atfedilen sözlerin gerçekte kime ait olduğunu öğrenmeye çalışmamıştır?

Cemaatimizin esaslarının ne olduğunu hiç araştırmış mıdır acaba? Başkalarına ait sözlerden cemaatimizin sorumlu olduğunu kim ileri sürebilir? Eleştirdikleri görüşlerin sahiplerinin cemaatimizle ilgilerinin olup olmadığını araştırmaya bile gerek duymamışlardır.

Diyelim ki, cemaatimizin yayınlarını okumaya fırsat bulamamıştır. Bu durumda neden illa eleştireceğim diye tutturmuştur? Dinin öncülüğünü yapma sorumluluğunu taşıyan bir kişiye bu yakışır mı? Takva ve hakkaniyet anlayışları bu mu? Nefsinin andıramamış, kendini yetiştirememiş bir kişi nasıl başkalarına öncülük yapacak?

Bu broşürü yazarken şu hadisi unuttular mı?

"Müslümana kötü söylemek faktır".

"Müslümanın her müslümana kanı, malı ve ırzı haramdır".

Acaba bu broşürü hazırlarken, bir an için de olsa, bir gün öleceğini ve ahirette hesap vereceğini hiç düşünmedi mi? Orada eğer soruyu soranın suçlamalarının bühtan ve iftiradan başka bir şey olmadığı açığa çıkarsa o zaman hoca efendi bu suçlamaların cezasından ne vererek kurtulacaktır?

III.

Söz konusu alim ve arkadaşları, Cemaat-i İslâmi'ye karşı broşür yayınlarken, bir şahıs veya cemaatin itikadıyla ilgili bir görüş belirlemeden önce bütün yayınlarını okumak gerektiğini unutmuş görünmektedirler.

Bir insan, Allah'tan korktuğu sürece ortalıkta dolaşan sözlere dayanarak başkalarını sapıklıkla itham edemez. Bunu yayınlamaz, bu dedikodunun doğurduğu fikr-i sabite ve ön yargılara dayanarak kitap ve yayınlarını okumamazlık edemez. Böyle bir tavrı, ancak dünya hayatını herşey sananlar gösterebilir. Ahiret inancı olan birisi buna cesaret edemez.

Söz konusu kişilerin hakkımızda ileri sürdükleri görüşleri ve yönelttikleri suçlamaları ele aldık, dikkatlice inceledik. Dikkatimizi çeken hususları şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Broşürlerinin bazı yerlerinde, bizim sözlerimizi olduğu gibi almak yerine, sözlerimizden anladıklarını aktarma yoluna gitmişlerdir. Yanlış anlamalarının günahını da üstümüze yıkmaya çalışmaktadırlar. Sözümlerimizi ve gerçek meramımızı ortaya koyamamışlardır. Kasdettiğimizi sandıkları şeyler üzerinde durmuşlardır. Sözlerimizi olduğu gibi nakledince istedikleri suçlamayı yapamayacakları her konuda bu yola başvurmuşlardır. Sözlerimizin aslına suçlamalarına delil gösteremeyeceklerinden, -çünkü buna müsait değildir- kendi anladıklarını ortaya koyup, ona dayanarak suçlamaya kalkışmaktadırlar.

2. Bazı yerlerdeyse, birkaç cümlemizi metinden kopararak, anlamını oraya buraya çekip tuhaf neticeler çıkarmışlardır. Oysa bu cümleleri metindeki anlamlarıyla ele alsalar, değerlendirirken yazının veya kitabın tamamını göz önünde bulundursalar, yaptıkları yorumların yanlışlığını görerek itham ve iftiraya cüret edemeyecekler, sağlıklı görüşlere sahip olacaklardı. Hakkımızda verilen fetvalar ya ortalıkta dolaşan söylentilere veya bir yakının verdiği yanlış bilgiye ya da yazıyı okuduğu halde bile saptırmaya dayanmaktadır.

3. Bazı yerlerdeyse, sözlerimiz açıkça tahrif edilmiş, maksadımız saptırılmış ve görüşlerimiz bozulmuştur. Kimi yerlerde sözümlerimizin arasına söz

katılmıştır.

Kimi yerlerde de sözümüzün gerçek mânâsı bir kenara bırakılarak, bizim kasdetmediğimiz anlamlar çıkarılmıştır. Bu tavır, yayınlarımızı ciddi bir şekilde takip edenleri kesinlikle etkileyemez. Onlar, bizim düşüncelerimizi delilleriyle bilirler. Anlayışımızın özüne yabancı değillerdir. Yapılan yorumların ve eleştirilerin haklı olup olmadığını bilirler. Bu oyunlara, yalnızca az bilenler kanacaktır.

4. Bazı yerlerde, cümlelerimizi olduğu gibi almışlardır. Fakat kaba bir anlayışsızlık göstermişlerdir. Anlamaya da çalışmamışlardır, içlerindeki kin ve kötü niyet, kavrayışlarını bağlamıştır, basiretlerini söndürmüştür. Oysa bize sorsalardı, kuşkuya düştükleri sözlerimizin ne anlama geldiklerini, gerçek meramımızı kendilerine açıklardık. İki anlama gelebilecek sözlerde, yazarın meramının ağırlıklı anlamda olduğu esastır, bunu göz ardı etmişlerdir.

5. Bazı yerlerde, kaynak göstermeden, atıfta bulunmadan kimi görüş ve akideleri bize isnad etmişlerdir. Oysa bize isnad edilen bu söz ve görüşleri paylaşmadığımızı, asılsız olduklarını kamuoyuna defalarca duyurduk ve iddiaları inkar ettik. Bizim olduğu ileri sürülen bu söz ve görüşleri kesinlikle yayınlarımızda bulamazlar. Gerçekten bize ait olduğunu ispat edemezler. Birisini zorla günahkâr, sapık ve suçlu yapmanın ne kadar hakkaniyetle bağdaşır bir davranış olduğunu düşünüp, şaşmaktayım.

6. Bazı yerlerde, daha önce delillerle çürüttüğümüz, ayrıntılar vererek cevapladığımız iddialarla yeniden karşımıza çıkma yüzüzlüğü ve arsızlığı ile karşılaşmaktayız. Verdiğimiz cevapları okumadan bu iddiaları ortaya atıyorlarsa, bu karşı çıkma alışkanlığından başka bir şeyi göstermez. Çürütülen iddiaları tekrar tekrar ileri sürmek, yalnızca sahiplerinin karşı çıkma hastalığına tutulduklarını gösterir. Cevaplarımızı okudularsa da, bile bile karşı çıkıyorlarsa, bu onların kavga yapmak istediklerini gösterir. Zihniyetinde kavga etmek düşüncesi olan neyi kabul eder ki!

7. Bazı yerlerde, inançlarımız, hareketimiz ve pek çok konudaki görüşlerimizle ilgili olarak değerlendirmeler yapılmıştır. Fakat bunlarda da görüşlerini yayınlarımızdan delillerle desteklemediklerine tanık oluyoruz. Ayrıca kendi görüş ve değerlendirmelerinin dayanaklarını, neyi temel aldıklarını açıkça ortaya koymamışlardır. Böyle yersiz görüşlerle kim uğraşabilir? Yersiz görüşlerden yakayı kurtarmak kolay değildir.

8. Bazı karşı çıkışlar, öz olarak, bir fikhî meselede veya herhangi bir şeyin açıklama ve değerlendirmesinde hata yaptığımızı belirtiyor. Fakat bu yapılırken, dini yok etmeye çalıştığımızı söyleyecek kadar, işlediğimiz sanılan hatalar büyütülüyor, abartılıyor. Oysa ilim alamında hata yapmak tuhaf bir şey değildir. Her hatanın, sapıklık olması şartı da yoktur.

9. Bazı konuların ihtilafa açık ve tarafların dayandığı bir kaç delili olmasına rağmen, fetva konusu yapıldığı görülmektedir. İhtilafli meselelerde tartışma yapılır. Fakat fetva beklenmez. Biz değerlendirmelerimizi, iddia sahiplerinin yazılarını okuyarak yaparız. Bu, değerlendirmelerimizde karşılaştığımız iddiaların özelliklerine dayanmaktadır. Dilerlerse, ispatlarız.

Daha önce bize bu tür satışmaları, koministler, Kadıyaniler, hadis inkarcıları, Brelviler ve Müslümanlar Birliğinin üyeleri yapmaktaydı. Bazı Ehl-i Hadis mensupları da aynı şekilde satışmaya çalıştı. Bazı gazete ve dergilerde bize karşı kamuoyu oluşturma çalışmaları sık sık yapılmaktadır. Biz, davranışlarında edep, haya ve Allah korkusu bulunmayanlara hiç bir iltifatı layık görmüyoruz.

Biz hâlâ Diyobend ve Mezahir'ul Ulum büyüklerim bu saflara dahil etmiyoruz. Bu nedenle de karşımıza almıyoruz. Bir daha bu denli seviyesizliklere düşmeyeceklerini ümit ediyoruz. Zaten onlara bu kadar zaman ve emek harcamamızın nedeni de, gerçekten seviyeli bir yaklaşım gösterebileceklerine olan inancımızdır. Bu konuda hayâl kırıklığına uğratırlarsa, hiç bir zaman bu tür propagandalarını ciddiye almayacağımızı ve cevap vermeye çalışmayacağımızı bildirmek isteriz.

IV.

Bizi cevap vermeye zorlayan itiraz ve iddiaların Htep aynı yerde ortaya çıkması çok şaşırtıcıdır. Diyobend ve bir kaç bölgedeki aynı alimler sürekli bizimle uğraşmaktadır. Bazı şeyler, Tercüman'ul Kur'an'ın arşivine kaldırılmış, ne cevap verdiğimizizi dahi unuttuğumuz, oldukça eski meselelerdir. Bunları halka kabul ettirmeye yönelik özel bir faaliyetimiz ve tebliğimiz de yoktur. Delilleriyle ortaya koydukları halde, ısrarla tekrarladığımız yanlışlar da yok. Böyle olmasına rağmen, karşılaştığımız iddialarını sürekli tekrarlamakta ve ileri sürdükleri şeyleri herşeyimiz olarak görmekte ve tüm ömrümüzü bu meseleleri açıklamaya, gecemizi ve gündüzümüzü bu fikirlerimizi yaymaya verdiğimizizi sanmaktadırlar. Bütün faaliyetlerimizi ve anlayışımızı, ileri sürdükleri hataya indirgemektedirler ve kamuoyuna da böyle göstermeye çalışmaktadırlar.

İlginçtir, bu kişilerin yazılarında, yıllardır sözlü ve basılı olarak yaymaya çalıştığımız davamıza ve anlayışımıza ilişkin tek bir kelimeyle bile karşılaşmıyoruz. Varlığını ortadan kaldırmak istediğimiz şeylere de yazılarında yer vermemektedirler. Bazen öylesine işaret ederek, küçük değimlerle geçiştirmektedirler. Bu taktiğe başvurmalarının nedenini bize kim anlatacak?

Kur'an-ı Kerim'den bu konuda öğrendiğimiz şudur: Bir insan, endişe duyduğu ve meşgul olduğu meselelerle değerlendirilir ve ölçülür. Endişe ve meşguliyeti haklıysa, bazan istemeyerek düştüğü yanlışlar varsa bile, bu yanlışlar tevbesiz de affedilebilir. Çünkü şu ilke geçerlidir:

"Muhakkak ki sevaplar günahları götürür."

Günümüzdeki din adamlarının, başka cemaatlerin davetini gece gündüz büyük azim ve gayretle yürüttükleri faaliyetlerini göz ardı etmeye çalışmaları anlaşılır gibi değildir. Hatta tuhaftır. Bu tür hareketlere bakarak, ahiretteki tüm adalet yetkisini kendi elinde bulundurduğu için Allah'a binlerce kez şükrediyorum. Allah korusun, adalet bunlara bağlı olsaydı, halkı türlü bahanelerle tartarak, bütün çabaları, bütün yapılanları yok edebilirlerdi.

Bazı kişiler, özellikle bu meseleleri defalarca gündeme getirerek, bize karşı halkı kışkırtmaya çalışmaktadır. Mesela şu iddialarda bulunuyorlar: "Cemaat-i İslâmi, müslüman halkı tekfir etmektedir. Bu cemaatin mensupları, kendilerinin dışındaki herkesi kâfir görmektedir. Büyük günah işleyenlerin imandan çıktığını söylüyorlar. Din adamlarına karşı küstahlık yapıyorlar. Liderleri, müceddidlik ve mehdilik iddiasında bulunuyor. İleride daha başka iddialarda bulunursa şaşmamak gerekmektedir vs."

Bu tür suçlamaları ispatlamak için büyük gayret sarfedilmektedir. Büyük emeklerle, binlerce sayfalık yazılar kaleme alınmaktadır. Bu yazılarda öyle ilginç şeyler oluyor ki, doğrusu çoğu şeyi biz de ilk defa kendilerinden öğreniyoruz. Bu, dışarıdan bakılınca görülmeyebilir. Fakat biz, bu tür davranışların iç yüzünü biliyoruz. Biz, her türlü maharete iltifat ederiz. Bu maharet, hırsızlık ve yankesicilik de olabilir. Fakat bizim merak ettiğimiz bir husus var. Acaba neden ahiret endişelerini bırakıp da bütün emeklerini bu konuda sarfetmektedirler?

Başkalarının hatalarını araştırıp dururken, Kur'an'dan, Sünnet'ten ve selef ulehasının görüşlerinden hangisine dayanmaktadırlar acaba? Hata arayıp da bulamayınca, kendilerinden bazı şeyler uydurarak güya suçu ispat etmelerini şer'an nasıl izah ederler?

V.

Bizi şaşkırtan bir başka husus da bazı alimlerin birkaç senedir görüşlerini değiştirerek karşımıza geçmeleridir. Bu olayla geçen üç-dört yıl içerisinde pek çok kez karşılaştık. Oysa, görüşlerimizde bir değişme yoktur; yıllar önce ne idiyse, bugün de odur. Bugün bize sapık ve saptırıcı dedirten, hatta nasipsiz ve habislikle suçlanmamıza sebep olan yazılar, daha önce de yayılmıştı. Ancak o zaman biz hiç değilse sapıklık ve saptırıcılıkla suçlanmıyorduk.

1945'te Köyleri İslah Derneği kurulduğunda Rivaza-bad'dan alim Kifayetullah'a benimle ilgili bir soru yöneltilmişti. Kendisi de şu cevabı vermişti: "Sayın Mevdûdî'nin yazılarının ekseriyeti doğrudur. Onun hareketinde görülen herhangi bir hata ve sapıklık yoktur. Günümüzde böyle bir hareketin faydalı olması için ortam müsait mi, değil mi diye düşünülebilir? Önderi böyle bir hareketi başarabilecek mi, yoksa laf mı üretiyor? Mesele budur."

O günlerde Barabanki'den bir kişi, alim Kifayetullah'a Cemaat-i İslâmi'yle ilgili olarak sorduğu sorudan şu cevabı almıştı:

"Mevdûdî'nin hareketi ilkeler açısından doğrudur. Fakat günümüz ortamında bir kişinin şer'i hadler uygulanmalıdır demesi gibi, bu hareketin de bir işlev görmesi zordur. Böyle bir istek prensip olarak doğrudur. Fakat pratikte bir hırsızın elini kesmek veya zina eden kişileri recmetmek mümkün değildir. Çünkü gayri İslâmi bir yönetimin engellemeleri söz konusudur. Bu yüzden herhangi bir kişinin, Mevdûdî'nin cemaatine katılıp İslâm'a hizmet etmesinde bir sakınca yoktur."

Şu an aynı alim, yani Mevlânâ Kifayetullah, Saharanpur'da dağıtılan bir broşürdeki başka bir fetvasında şöyle demektedir:

"Mevdûdî Cemaatinin başkanı Mevdûdî'yi tanıyorum. Kendisi, itibarlı, ilmi herkes tarafından kabul edilen hiçbir alimin öğrencisi değildir. O, çok okuyan bindir. Pek çok konuda kitap okumuş, araştırmalar yapmıştır. Geniş bir bakış açısı vardır. Fakat dini ilimlerdeki otoritesi, dini alandaki ilmi gücü zayıftır. İctihadlarıyla (!) meşhurdur. Çünkü, büyük din adamlarına ve sahabelere eleştiriler getirmektedir. Dolayısıyla, müslümanlar bu hareketten uzak durmalıdır. Bu cemaatle ilişkide bulunmamalıdır. Mevdûdî'nin yazıları ilk bakışta çekici ve iyi görünür. Fakat bunları okudukça, insan kendini dini meselelerde serbest hissetmeye başlar. Bu nedenle, din büyükleriyle ilgili kuşkular uyanır."

1945'te alim Hüseyin Ahmed, Cemaat-i İslâmi'ye ilişkin olarak soruları bir soruya şu cevabı vermişti:

"Mevdûdî'nin görüşleri bir çok yazıda, pek çok yayın organında ifade edilmiştir Bunları iyice incelemek için vakit bulamadım. Yazılarında gördüğüm amaçlarının, günümüzde gerçekleşmesi imkansızdır. Kuşkusuz, Allah her şeyi daha iyi bilir. Böyle bir dönemde, böyle bir ortamda söz konusu meseleleri gündeme getirmekten şeriatın bizi sorumlu tutup tutmadığımı bilmiyorum."

Firuzpur'da maliye memuru olan birisi, alim Hüseyin Ahmed'e Cemaat-i İslâmi'nin tüm yayınlarını gönderip, Hint Ulema Cemiyeti'nin anlayışıyla, Cemaat-i İslâmi'nin anlayışı arasında bir tercih yapmasını, hangisinin haklı olduğunu delillerle ortaya koymasını istemişti. Ayrıca bir fetvaya dikkatini çekerek, söz konusu fetvayı okuduktan sonra memurluğa dayanamaz olduğunu, ayrılmak istediğini, bu konudaki tavsiyesinin ne olduğunu öğrenmek istediğini belirtmişti.

30 Zilhicce 1364'te Hüseyin Ahmed şu cevabı vermişti:

"Muhterem...

Postaya bile hergün bakamayacak kadar meşgulüm. Bu durumda gönderdiğiniz kitapları okuyup sorduğunuz soruları cevaplamak oldukça zordur. Mevdudî'nin oldukça boş vakti var. İstediyini, istediği zaman yayınlıyor.

Cemiyet-i Ulema'nın siyasi tavrı, ehven-i şerri tercih etmek şeklinde özetlenebilir. Mevcut durumda, hareket ve sükunumuz kendini ispat etmiş güçlerin tavrına dayalıdır.

Mevdûdî'nin görüşlerini, anlayışını araştırmaya ve eleştirmeye ne gerek var? Bu isteğinizi anlayamadım. Gerekli olsa bile, buna vakit ayıramayız. Mevdûdî ve arkadaşları hareketlerini sürdürsünler. Biz onlara karşı bir cephe oluşturmaktan kaçmıyoruz. Müslümanlar açısından onların hareketinde İslâm'a uygun ve faydalı faaliyetler görürsek, bunu kabul etmede tereddüt göstermeden katılırız. Aksi takdirde, Kur'an'ın prensibine göre bizi mazur görsünler. Çünkü:

"Hiç bir nefse takatinin üstünde bir şey teklif etmedik." [\[304\]](#) buyurulmaktadır.

İkincisi, memuriyetle ilgili sorunuzdu. Anladığım kadarıyla rızkınızı elde edecek bir başka helal yolunuz vardır. Bu durumda memuriyeti bırakmanız sizin açınızdan hayırlı olacaktır. Sözünü ettiğiniz fetvayı görmedim. Fakat o yazı "sevaba en yakın olanı" dır. Dostlarınız alim oldukları halde verdikleri hükmü anlayamadım.

Bugün ise, tam beş yıl sonra, Zilhicce 1369 H. tarihinde aynı alim Hüseyin Ahmed hakkımızda, bu sorunun başında aktardığımız görüşü zikretmektedir. Acaba bu düşünce değişikliğinin sebebi nedir? O günden beri bazı hatalara düşmüşsek, bunların belirtilmesi gerekir. Şimdi fırsat bulmuşlarsa kitaplarımızı okuyup hatalarımızı ortaya koyabilirler. Niyetleri bu değilse, bize katılacak olanları durdurmalarının nedeni de buyusa, zaten aynı endişeye komünistler, Müslüman Birliği, Brelvî, Kadiyânî, Ehl-i Hadis ve hadis münkirleri de kapılmışlardır. Bunların hepsi bize karşı harekete geçmiş durumdadırlar, bu nedenle rahat edebilirler.

Affedersiniz, ama böyle bir davranış hakkaniyetle bağdaşmaz. Bu tür davranışlar, yalnızca esnaf ve tüccarlar arasında görülebilir. Çünkü onlar, her ne olursa olsun, müşterilerini kaybetmek istemezler.

Belki dürüst bir tüccar, müşteri kaybetmemek adına da olsa, başka tüccarlara çamur atmaz. Yerlerini belirlemek ve konum almak, onların sorunudur. Fakat biz ticaret yapmıyoruz. Kimseyle de rekabete giremeyiz. Biz, Kur'an ve Sünnet'e uygun bulduğumuz şeyleri insanlara sunmaya çalışmaktayız. Bunu haklı gören kabul eder. Çünkü bu kendi hayrınadır. Haklı bulmayan da reddeder. Bu Allah'la arasında bir meseledir. Bütün insanlık mesajımızı kabul edecek olsa da, bizim hiçbir zaman ahiretteki kazançtan başka bir endişemiz olmayacaktır. Herkes reddederse de bundan hiç bir zararımız olmaz.

VI.

Son olarak, hakkaniyet sahibi ve ahiret hesabı yapan alimlere söyleyeceğim üç husus var:

Birincisi: Bizim amacımız ilim, fikir, ahlâk, medeniyet, ekonomi ve siyaset üzerinde hakimiyet kuran sapıklığı ortadan kaldırmaya çalışmaktır. Hayatın bütün alanlarında, Allah'ın dininin hakimiyetini kurmak için kendimizi adanmış bulunmaktayız.

Az da olsa sağduyunuz varsa, ortalıkta olup bitenden İslâm'a hizmet eden en faal cemaati kolaylıkla anlayabilirsiniz. Sapkınlık ve küfrün bütün güçlerinin birleşip karşı cephe oluşturduklarını da görebilirsiniz. Komünistlere bir sorun. Cemaat-i İslâmi'yi mi, diğer alim cemaatlerini mi kendileri açısından daha tehlikeli görmektedirler? Hadis inkarcıları daha çok kime düşmanlık yapmaktadır? Kadiyânîler kimden korkmaktadır? Batıcıların öncülerinin yaym organlarına bir bakarsanız, konuşmalarını bir dinlerseniz, daha çok kime kızdıklarını, kimi tehlike olarak gördüklerini

rahatlıkla anlayabilirsiniz. Biz, bu ülkede pek çok karşı güçle mücadele etmekteyiz. Mücadelemizi incerseniz, hem güçler arasındaki dengeyi ve hem de sizin ağırlığınızın hangi kefeye gitmekte olduğunu görebilirsiniz. Kavga etme düşünceniz varsa, bunu gönül rahatlığıyla yapabilirsiniz. Fakat, sonunuz üzerinde de iyi düşünmelisiniz. Şu anda fetvalarla ve karşı çıkmalarla bu durumdan kurtulmayı mı umuyorsunuz? Ahirette, Allah katında yargılanıp sorgulandığımızda, itaatla fisk ve hidayetle dalalet arasındaki savaşta sizin kimi tercih ettiğiniz sorulduğunda ne cevap vereceksiniz? Eğer o zaman bu fetvalarınız, yazılarınız ve itirazlarınızı sunarak kurtulabileceğinizi umuyor ve bizim hata ve yanlışlarımızı saymakla bu iki taraf arasındaki savaşta aslında bizim yok olmamızı ve boynumuzu vurmaya amaçladığınızı ispatlayacağınızı sanıyorsanız, buyurunuz bu kampanyanızı devam ettiriniz; geriye bir şey kaldı ise, onu da yapmayı ihmal etmeyiniz.

İkincisi: Bize karşı çıkarken kişisel nedenlere değil de haklı nedenlere dayanacaksınız, insafla yayınlarımızı okumanız gerekir Böylece sağlıklı bir görüş sahibi olabilirsiniz. Gerçekten bizim kaçışı çıkılması gereken bir cemaat olup olmadığımızı da yayınlarımızı inceledikten sonra karar vermelisiniz. Acaba, mücadele ettiğimiz bâtl güçlere karşı sizin de mücadele vermeniz gerekmiyor mu? Günümüzde bir karmaşa var. Birden sona ereceğe de benzemiyor. Siz komünist, Kadıyânî, hadis inkarcıları ve Batı hayranları gibi fisk ve sapıklık yayanların safını mı tercih edeceksiniz, yoksa bizim haklı mücadelemizi mi destekleyeceksiniz? Buna karar verdikten sonra düşünüp konuşmalısınız.

Üçüncüsü: Her zaman belirttiğimiz gibi, herhangi bir sözümüz veya görüşümüzün Kur'an ve Sünnete aykırı olduğu ispat edilebilirse, biz bunu kabul etmede kesinlikle tereddüt göstermeyiz.

Bize karşı çıkanlar, fitne yaratmak istemiyorlarsa ve ihtilafların ortadan kaldırılmasını amaçlıyorlarsa, bu yol açıktır, itirazlarını bize yazabilirler. Biz de onları aynen yayınlıyoruz. Ayrıca vereceğimiz cevaplarla tatmin etmeye de çalışırız.

İtiraz ettikleri hususları kendi gazete Areyâ dergilerinde yazmak istiyorlarsa, bunu hergün yapılan alayları durdurduktan sonra yapmalıdırlar. Ancak bu durumda cevaplayabiliriz. Ayrıca, nasıl biz kendi yayın organlarımızda onların yazılarını aynen yayınlıyorsak, onlar da cevabımızı aynen yayınlamalıdırlar. Bunu yaptıktan sonra, yeni görüşlerini de istedikleri gibi belirtebilirler. [\[305\]](#)

Bazı İlginç Sorular

Soru:

Size bir takım sorular yöneltiyorum. Ayrıntılı bir şekilde cevaplarsanız çok memnun ve müteşekkir olacağım [\[306\]](#)

1. Eğer cemaatiniz Hindistan ve Pakistan'ın ayrılmasından sonra genel merkezini Pakistan'a nakletmeseydi, İslâmî hareketin ortaya çıkması veya gelişmesi diye bir durum sözkonusu olmazdı. Bu görüşe katılıyor musunuz?
2. "Heyet-i adalet (muhakeme) sistemi" bir cemaatin liderini adaylık için yeterli görmüyorsa, bu cemaatin üyelerine nasıl yeterli denilebilir?
3. İlk üç halifenin yönetimini gayri İslâmî olarak niteleyen bir Şii, bu itikadını koruduğu halde, hareketinize katılabilir mi?
4. Salih bir delege, kendi lehinde oy kullanabilir mi? Bunun İslâm hukukundaki delili nedir?
5. Önerdiğiniz "heyet-i adalet sistemindeki parlamento dışında, seçim bölgelerinde makam ve mevki dağıtmak için bir araya gelip oturmak ve yemin ettirmek dört halife döneminde uygulanmış mıdır? Yoksa halife, halkın adına delegeleri kendisi mi belirlemektedir?
6. Hindistan'da küfür ve irtidad kampanyası çok ciddi boyutlara ulaşmıştır. Bu durumda, Hindistan'ı silah zoruyla işgal etmek, güçlü ve yeterli önderliğiniz ışığında İslâmî bir hükümet kurmak Pakistan'ın görevi değil midir? Mali ve iktisadi sıkıntılar, İslâm'ın bayrağını her yerde yükseltmeyi engeller mi?
7. Siz, vahiy ve ilham iddiasında bulunmadınız. Zaten size göre İslâmî devlette artık vahiy gelmez. Bu durumda, bir kaç delille tatmin olup, neden kendi hareketinizi gerçek bir dini hareket olarak görüyorsunuz? Neden, cemaatinizi bir inkılap gerçekleştirecek güçte görüyorsunuz? Belki başka cemaatler de doğru itikada sahiptir. Belki sizin fikri esaslarınız bir takım yanlış anlamalara dayanmaktadır.

Cevap:

Sorularınız bende bir takım sıkıntılar oluşturmuştu. Mektubunuzun gönderildiği yeri öğrenince göstermiş olduğunuz makuliyet ve metaneti yeterli gördüm. Sorularınızda-ki bu özellikleri yitirmemenizi ve geliştirmenizi dilerim.

Sorularınızı kısaca şu şekilde cevaplayabiliriz:

1. Cemaat-i İslâmî, Pakistan'a bir yerden yeni gelmedi. Zaten önceden burada idi. Fakat diğer cemaatler gibi, cemaatimizin de merkezi buraya taşınmıştır. Bizim cemaatimiz olmasaydı bir İslâmî hareket doğmayacaktı veya gelişme imkanı bulamayacaktı gibi iddialarımız yoktur. Fakat geçmişe şöyle bir bakanlar, Pakistan'ın kuruluşundan sonra bu ülkeyi gerçek bir İslâm devleti yapmak için böyle bir organize harekete ve cemaate ihtiyacın olduğunu ve Cemaat-i İslâmî'nin bu ihtiyacı büyük oranda karşıladığını anlayacaklardır. Zaten Cemaat-i İslâmî önceden örgütlenmiş olmasaydı; kâfir güçler, amacı Pakistan'ı gerçek mânâda bir İslâm devleti yapmak isteyen bir cemaatin doğmasına ve örgütlenmesine imkan vermezlerdi.
2. Bir cemaatin liderinin isminin adalet heyetine sunulduğunu ve yeterli bulunmadığından reddedildiğini nereden öğrendiniz? Gerçekten böyle bir şey biliyorsanız, bana da haber vermelisiniz. Bu sadece bir düşünce ürünüyse, siz bana soru soracağınıza bakış açınızı düzeltmelisiniz. Bilgi sahibi olmadan, böyle farazi şeyler düşünmek doğru değildir. İşin gerçeğini bilenlerin karşısına çıkarak böyle bir soruyu yöneltmek daha da kötüdür.
3. Cemaat-i İslâmî'nin itikadı ve amacı programında yazılıdır. Bunları kabul eden herkes hareketimize katılabilir.
4. Salih bir delegenin kendi lehine oy kullanması İslâm açısından hoşgörülen bir hareket değildir. Fakat bu, günümüzde seçime katılabilmek için bulaşılan bir kaç mekruhun biridir. Bu tür mekruhlar, seçim gibi önemli bir işe katılmamayı gerektirecek kadar ciddi şeyler değildir.
5. Önerdiğimiz "heyet-i adalet sistemi"nde yemin ve mevkii dağıtımının nerede olduğunu anlayamadım. Biz, genel olarak, insanlardan heyete seçtikleri takdirde yemin etmelerini istiyoruz. Fakat "aşırı"lığı da nereden çıkardınız? Dört halife döneminde böyle bir yöntemin bulunmayışı,

caiz olmamasına veya gayri İslâmî olmasına delil teşkil etmez. Sizde bunun caiz olmadığına ilişkin bir delil varsa, bize de gösterin lütfen. Dört halife, bunu gerek görmedikleri için yapmamışlardır. Biz de ihtiyaç duyduğumuz için yapıyoruz.

Birleşip oturmakla ilgili sorunuz da ilginç. Bu da sorulması gereken bir soru mu, değil mi bir düşünün lütfen.

Zamanın halifesinin halk için temsilcileri kendisinin seçtiğini söylemeniz, tarihi bilginizin eksik olduğunu göstermektedir. O dönemde aşiret sistemi vardı. Her aşiretin şeyhi temsilci olurdu. Seçimde de aynı kişiler temsilci seçilirdi. Halifeler bu kişilere danışırlardı. [\[307\]](#)

6. Ülke sınırları içinde İslâm'ın hükümlerinin uygulanması ve sapkınlıkların yok edilmesi Pakistan hükümetinin başlıca görevidir. Bu sorununu halledince, Pakistan elbette diğer ülkelerin mazlum müslümanlarına yardım edecektir; bu üstüne farzdır. Bu farzı yerine getirmesi de gücüne bağlıdır. Gücü varsa, yapar. Gücü yetmediği sürece, kendine bu farz düşmez. Bir ülkeyle, İslâm düşmanı olsa da, gerektiğinde anlaşma yapılabilir. Hz. Peygamber'in Hudeybiye anlaşması bunun delilidir.

7. Size göre galiba Kur'an ve Sünnet sadece bir kaç delilden ibarettir. Müslümanların tatmin olmaları için de yeterli değildir.

Ben, Kur'an ve Sünnet'i okuyarak mutmain oldum. Cemaat-i İslâmî'nin hareketi İslâm'ın ruhuna uygundur. Hareketin gerektirdiği şeyleri yapıp doğru dürüst çalışırsak, bu yolla mutlaka salih bir liderlik oluşacaktır.

Diğer cemaatlerle ilgili görüşlerimi siz bir yanlış anlama olarak görebilirsiniz. Fakat ben görüşlerimi delillere göre belirlerim. Aynı şekilde, elime geçen delil gerektirirse görüşümden vazgeçebilirim de. İnancıma göre artık vahiy gelmeyecektir. İlhamsa gerekli değildir, ama olursa iyidir.

Olmazsa, rehber olarak Kur'an ve Sünnet bize yeter. [\[308\]](#)

Tebliğ Cemaatine Bir Dost Sitemi

Soru:

Geçen günlerde Tebliğ Cemaati büyük bir miting düzenledi. Hindistan ve Pakistan Tebliğ Cemaati'nin Lideri Mevlânâ Muhammed Yusuf

(Mevlânâ Muhammed İlyas'ın [\[309\]](#) oğlu) mitinge katılmak üzere Sakhar'a geldi. Sakhar Cemaat-i İslâmî mensupları miting düzenlenen alanda bir kitap sergisi açmaya karar verdi. Miting tertip komitesinden izin istendi. Bir yetkili, alanda kitap sergisi açmanın kendileri açısından hiçbir sakıncası olmadığını bildirdi. Büyük bir sevinçle sergiye izin verdi. Daha sonra sergi için yer de belirledi.

Fakat ertesi gün Fazlı Mübin Bey (Sakhar Cemaat-i İslâmî'nin Lideri) kitapları sergiye yerleştirmek üzere belirlenen yere varınca menedildi. Tertip komitesinden karar değiştirmelerinin nedeni soruldu. Bir yetkili, şûranın kitap sergisi açılmasına ve herhangi bir işbirliği isteğine karşı çıktığını ve bu yönde karar aldığını bildirdi. Gerekece olarak da Cemaat-i İslâmî'nin siyasi bir cemaat olduğu ileri sürüldü.

Daha da şaşkıncı olanı, diğer cemaatlerin sergi açmaları ve hiçbir itirazla karşılaşmamalarıydı. Oysa, Cemaat-i İslâmî'nin sergisinin miting alanından bir mil uzaktan bile görülmesini istemiyorlardı.

Bunun üzerine Dr. Selimuddin, Fazlı Mübin ve Mevlevi Kurban Ali, Mevlânâ Muhammed Yusuf ile görüştü. Ona şöyle dediler:

"Biz, şimdiye kadar Cemaat-i İslâmî ve Tebliğ Cemaati'nin bir ayrılığının olmadığını, aynı amaçta olduklarımız biliyorduk. Fakat bize yapılan muamele, bu tavrınız, aramızdaki samimiyet ve işbirliğine zarar vericidir. Gerçekten bizi, bir siyasi parti olarak mı görüyorsunuz?"

Bu sorulara Mevlânâ Muhammed Yusuf şu cevabı verdi: "Ben, kitap sergileri açmayı yanlış buluyorum. Bazı yazarlar, halkın ilgi duyduğu konularda kitap kaleme alarak servet kazanmaya çalışmaktadır. Bilginin ve düşüncenin ticaret metaı haline getirilmesi, fesad ve kötülüklerin kaynağıdır. Bu nedenle, kitap, dergi gazete vs. gibi basın-yayın faaliyetlerine karşıyım. Bu tür faaliyetler, müslümanları amelsiz hale getirmiştir. Basın-yayın faaliyetleri, çilenin, nefisle mücadelenin alternatifi olamaz."

Bu düşünceler karşısında, şaşkınlığımız daha da büyüdü. Muhammed Yusuf, gerçekten kitap sergilerine karşıysa, neden diğer kitap sergilerine göz yummuştu? Bu çelişki değil midir? Ayrıca kitap yayınlama ve satma, Diyobend Saharanpur ve İhana Bavan'daki din adamları arasında da yaygın bir iştir. Hatta, Tebliğ Cemaati'nin pek çok ileri geleni de basın-yayın işiyle uğraşmaktadır. Bu durumda, nasıl oluyor da kendilerinin yaptığı dine hizmet, başkalarının yaptığıysa para kazanmak, vurgun vurmak ve servet kaldırmak oluyor?

Doğrusu, Tebliğ Cemaati'nin oldukça ilginç bir "müslümanlara ikram etme" [\[310\]](#) anlayışı var. Bu anlayışa göre, fisk ve fücürda öncülük yapanlara karşı olmak, uyarıda bulunmak müslümanın keremiyle bağdaşmamaktadır. Oysa dine hizmet eden bir cemaatin niyetine ve hedeflerine açıkça saldırıda bulunmaksa müslümanın keremine uygun sayılmaktadır.

Muhammed Yusuf'un şu sözleri de üzerinde durmaya değer: "Sizler, iktidarı ele geçirmeye çalışıyorsunuz. Oysa iktidarı talep etmek nereduddur, yasaklanmıştır. Peygamber Efendimize (s.a) Mekke yöneticiliği teklif edilmişti. Fakat bunu kabul etmemişti. O, sadece Allah'a kulluğun peygamberi olmayı kabul etmişti. Saltanat ve hükümette değişiklik olursa, İslâmî dirilişin başlayacağı şeklindeki görüşlerinizi yanlış buluyorum."

Dinleyicilerden biri, "En büyük cihad, zalim sultanın huzurunda hakkı söylemektir." hadis-i şerifini nasıl izah ettiklerini sordu. Muhammed Yusuf da, bu tür cihadın bütün toplumun doğru olduğu, fakat hükümetin zulmettiği dönemlerde yapılması gerektiğini, böylece zulmün önüne geçmenin mümkün olacağını, bozukluğun hükümetle sınırlı olduğu zamana kadar hak kelimesini zalim sultana söylemenin doğru olduğunu, şu an ise böyle bir fırsatın olmadığını söyledi.

Konuşmasında yer alan şu sözler de dikkat çekicidir: "Şu anda iktidarda bulunanlar, sizlerden daha iyidir. Onlar, iman, amel, tecrübe, kabiliyet ve liyakat bakımından sizden daha üstündür. Siz onların yerine kimi getireceksiniz?"

Sizden açıklığa kavuşturmanızı istediğimiz mesele şu: Bu tür cemaatlere karşı nasıl tavır takınmalıyız?

Bu meseleyi size iletmemizin nedeni, pek çok yerde bu tür davranışlarla karşılaşmakta ve cemaatler arasındaki samimiyet ve dayanışmanın yara almakta oluşudur. Bu yüzden ki, cemaatimizin bu meselede açık bir politikası olmak zorundadır.

Cevap:

Cemaat-i İslâmînin bölge sorumluları, sözünü ettiğiniz olaydan bizi haberdar etmişlerdi. Bu olay gerçekten beni çok üzdü. Muhammed Yusuf'un başkanlığında, Tebliğ Cemaati'nin şûrasının böyle bir karar alması, bu karara dayanarak yapılan açıklamalar, bunun kişisel bir yaklaşım değil, cemaatin genel politikası olduğunu göstermektedir. Bu durumda üzülmekten başka bir şey elimizden gelmez. Cemaat-i İslâmî'nin mensupları, bu tür olaylar karşısında tepkisel, duygusal ve alıngan davranmamalıdır. Onlar inşaallah hatalarını bir gün anlayacaklardır. Dine, çeşitli cemaatler, değişik yöntemlerle hizmet edebilirler. Fakat hiç bir cemaat, yalnızca kendi hareketlerini ve yöntemlerini doğru bulup diğerlerine karşı çıkmamalıdır. Bir cemaatin yalnızca kendinin dine hizmet ettiğini ileri sürmesini doğrusu anlamak mümkün değildir. Dine hizmette, ticarete olduğu gibi rekabet yapılmaz. Rekabet, esas itibarıyla sadece ticarete geçerlidir ve bu nedenle de yalnızca esnaflar arasında görülür. Bizler faaliyetlerimizi ticari amaçla yaparsak, aramızda elbette rekabet doğacaktır. Ticari amaçla gösterilen faaliyetlere de, bu yola giden cemaatlere de Allah lanet etsin.

Bizler, faaliyetlerimizi samimiyetle ve dine hizmet amacıyla yapıyorsak, bu yolda gördüğümüz kişi ve cemaatlerden sevinç duymalıyız. Bu yüzden ki bizi rakip gören ve rekabete düşen cemaatlerle karşılaşsak, dışlamalarına aldırmadan, tekrar tekrar onlara yaklaşmaya çalışmalıyız. Onlara karşı böyle davranırsak, zamanla düşüncelerinin değiştiğini, olumlu tavırlar almaya başladıklarını ve safımızda yer aldıklarını göreceğiz.

Bazı alimlerin, hükümet yetkililerinin ve diğer zevatın bir süredir yayınlarımızın kendi etki dairesindeki insanların eline geçmesinden korkmalarını ve bunu önlemeye çalışmalarını doğrusu anlamlandıramıyorum. Karnisi kitaplarımızın okunmasını yasaklıyor, kimisi de yayınlarımızın kitapçılara ve kütüphanelere girmesini engelliyor. Kimi yerlerde de yayınlarımızı takip edenlerin işlerine son veriyorlar. Kimi yerlerdeyse çok değişik yollarla yayınlarımıza düşmanlık yapıyor, çeşitli engellemelere gidiliyor. Hatta kimi yerlerde açıkça sözümüzün dinlenmemesi için kampanyalar yürütülüyor. Bizleri gözlerden, kulaklardan uzak tutma çabalarının nedenini anlayamıyorum. Bu çaba, oldukça hayret verici.

Biz, hiçbir zaman hareketimizin mensuplarına, herhangi bir kitabı okumalarını yasaklamadık. Cemaat-i İslâmî mensupları her türlü kitap ve yayınları okuyabilirler.

Cemaatimize mensup olanlar, her türlü yayın ve konuşmaları dikkatle izlerler. Böylece bakış açılarını genişletmeye çalışırlar. Bir meseleye yaklaşımda bulunabilmek için gereken en önemli şey, geniş bir bakış açısına sahip olabilmektir. Hatta, hareketimize karşı yapılan yayınlar ve konuşmalar, cemaatimiz arasında özgürce elden ele dolaşmaktadır. Diğer kardeş cemaatler, neden hareketimizden insanları uzak tutmaya çalışmaktadır? Bu tavır, görüşlerimizin karşısında duydukları güçsüzlüğün ifadesi değilse, nedir? Bu tavır, kapalı bir cemaat olmak, insanları çevrelerinden yalıtarak karanlığa hapsedmek değil midir? Bu tür yöneticilerin etkisinde mahsur kalan kimseler, neden kendilerine güvenemiyorlar ve kendi tecrübeleriyle daha iyi olan görüşleri kabul etme cesaretini gösteremiyorlar?

Muhammed Yusuf'un davetimizi dikkatle incelemeden "iktidar olmak istediğimiz" kanaatine vardığından kuşku yok. Saygıdeğer alim de, cemaat mensuplarının çevresinde oluşturduğu halkaya esir durumdadır. Cemaati, hapsedildiği zindandır. Mahsur kaldığı bu cemaat içinde ne bizim yayınlarımızı okuyabilmiştir, ne de buna gerek duymuştur. Davetimizin esasına ilişkin bütün bildiği, çevresinden duyduklarıdır. Kendilerinden ricamız şudur: Bir şey hakkında bir görüşe sahip olabilmek için kaynağından doğru bilgiler elde etmelidir. Ele aldığı konuda kendileri doğru bilgiler

elde edememişlerse, susmaları doğru olur. Eksik bilgilerle bir görüşe varmaya çalışmamalıdır. [\[311\]](#)

Dinin İhyası İçin Nasıl Bir Arınma Gerekir?

Soru:

Dini ihya etme düşüncesine sahip olanlarda ve bu davayı üstlenenlerde bulunması gereken özellikler, Allah tarafından size verilmiştir. Bu trpoppi hic kimse inkâr edemez. Sizin dini ihya biçim ve yollarınız, hem günümüz şartlarına, hem de davanın ruhuna uygundur. Bu iki özellik, hakkın haklılığını ortaya koyan iki temel unsurdur. Bu nedenle, esasta size katılıyorum. Fakat zihnimi meşgul eden birkaç mesele var.

Hz. Peygamberin hitabetindeki gücü, kişilik oluşturmasındaki etkisi ve diğer üstün kalitedeki özelliklerini bugün nerede bulabiliriz?

Ayrıca Hz. Peygamberin (s.a) büyük şahsiyeti, her adımda kendisine indirilen vahiy, sahabe cemaatinin her bir ferdine büyük samimiyet ve coşku veriyordu. Sahabenin yaşadığı hayatın her alanında, üstlendikleri davayı ve yönedikleri hedefi görmekteyiz. Günümüzdeyse ne onlar gibi temiz bir cemaat var; ne de hatasız, masum bir lider. Ayrıca o zamanki kabiliyet ve insani özellikler de yok. Dahası, günümüzde zihinlere fitne ve fesad hakimdir. Bu durumda, dinin ihyası ve cihad için böylesine seçkin ve arınmış bir cemaati, ideal cemaati nasıl oluşturabiliriz? Bunu düşünmek bile zor olsa. Dinin ihyası, ancak ona layık bir cemaat tarafından gerçekleştirilebilir. Bu zorunluluğu kimse inkâr edemez. Bu düşünceyle size meseleyi getiriyorum. Aynı özellikleri taşımayan bir cemaat, sahabelerin aldığı sonuçları nasıl elde edecek? Bu konuda çok endişeliyim.

Ben, asr-ı saadet'teki kadar çaplı insanların nerede olduklarını merak ediyorum. Günümüzde ne o çapta bir liderlik, ne de o çapta bir itaat kaabiliyeti görebiliyoruz. Dini ihya etme çalışmasını üstlenenlerde, belli ölçülerde, belli özelliklerin bulunması şarttır. İmanları, izanları ve ihlasları belli bir derecede olmak zorundadır. Dinin gösterdiği amaçlara sarılabilmek, uygun bir çevreyi gerektirir. Bütün bu şartlar yerine getirilmeyince, Kur'anî siyaseti yürütecek bir cemaat oluşsa da, İslâm'ın hayat tarzını ve yolunu tam anlamıyla ortaya koyacak bir cemaat oluşmayacaktır kesinlikle. Çünkü söz konusu cemaate nusret, imkan ve lütuflar vaadedilmiştir. Onlar "ümmeatin en hayırlıları" ve "Allah'ın yeryüzündeki halifeleri" diye adlandırılmışlardır.

Çalışmalarını sürdüren Cemaat-i İslâmî'nin mensuplarında bazı değişiklikler olmuştur, olmaya da devam etmektedir. Fakat kâmil bir imanın sıcaklığı, amaçlara samimi bağlılık ve sahabelerde görülen etkileme gücü, uzun bir zaman geçmesine rağmen cemaatimizde hâlâ görülememektedir. Sizce bunun nedeni ne?

Diğer bir mesele de şu: İkinci bir cemaat tipi var. Bu cemaatin hareketi, çağdaş düşünce ve görüşlerden uzak. Fakat etkili kişiler yetiştirmekte. Böyle sınırlı bir harekette ortaya çıktığı halde, esas ruh, neden işin gereklerini yerine getirerek yapan bir harekette doğmuyor? Bu eksiklik, belki de zikrullah alışkanlığının kazanılmış olmamasından kaynaklanmaktadır. Oysa zikir konusunda pek çok hadis vardır.

Ben, dinin ihyası, liderlik, cemaat ve anmışlık arasındaki ilişkinin ne olduğu meselesinde tatminkâr bir çözüm bulamadım. Bu nedenle sizi rahatsız ediyorum.

Arınmamış bir kalpte iman nasıl doğabilir? Böyle bir iman nasıl canlanabilir, güçlenebilir? Bu konuda alınması gereken tedbirler nelerdir?

Bu konularda bizi aydınlatmanızı rica ediyorum.

Cevap:

Sözünü ettiğiniz meseleyle sık sık karşılaşmaktayız. Bu meseleyi çözmek için çok çalıştık. Bu kitapta daha önce de ele almıştık. Tefhim'ul Kur'an adlı tefsirimizin önsözünde Kur'anî davranışı açıklarken bu meselenin bazı boyutlarına değinmiştik. Tercüman'ul Kur'an'ın eski sayılarında da bu meseleyi ele almıştık. Bu yazılar dikkatlice okunursa, öyle sanıyorum ki tatminkâr bir çözüme kavuşacaktır.

Görebildiğim kadarıyla, bu mesele, gerekli önlem alınmazsa bir çözüme kavuşturulamaz. Bu nedenle önce başlangıç noktasını bulmak gerekmektedir.

Sanırım, dinin ihyasını düşünürken, hemen gözünüzün önünde asr-ı saadet'in aydınlığı canlanıyor. Daha sonra da o dönemin liderliğini ve eşsiz çalışmalarını günümüzde bulamayacağımızı düşünüyorsunuz. Bu meselenin halli için size, önce başlangıç noktasına dönmenizi öneririm. Başka bir soru üzerinde düşünmeden ya da ilerlemeden önce, kalbinize dönerek, aklınıza bu soru geldiğinde nefsi eğilimlerin nefsinizi kendine doğru çektiğini güzelce gözlemleyiniz. Eğer dikkatli bir gözlemlerde bulunursanız iki çeşit eğilimin çekişme içerisinde olduğunu kendi kendinize hissedeceksiniz.

Birincisi, asr-ı saadet'teki liderlik ve çalışmalar olmadan dinin ihyasının gerçekleştirilmeyeceği düşüncesinden doğan umutsuzluk ve dolayısıyla bu işten tamamen vazgeçme eğilimidir. Böyle bir eğilim içerisinde giren kişi, bu iş için çalışmayı, olmayacak işin peşinden koşuşturmak olarak görür ve kısmîde olsa dine iyi kötü bir hizmette bulunmaya bunu tercih eder. Şahsi tecrübelerime dayanarak, bunun ilk adımda insanın yakalandığı bir eğilim olduğunu, bu noktaya gelmiş birini şeytanın aldatmaya çalışacağını söyleyebilirim. Bu yüzdendir ki, bu eğilim karşısında uyanık olmalısınız ve hemen gerekli önlemi almalısınız.

İkincisi ise, dini ihya etmeyi gerekli bulma ve bundan kendini sorumlu tutma eğilimidir. Ancak, Peygamberimiz zamanında olduğu gibi yapmak için kişi bu merhalede kendisinin de asr-ı saadet'teki ruhî ve ahlâkî özellikleri kazanmak ve bu gibi kişiler yetiştirmek zorunda olduğunu düşünür ve şöyle der: Dinin ihyasında ahlâkî niteliklerin bulunması zorunludur. Dolayısıyla bu zorunluluklar yerine getirilmeli, gerekli özellikler kazanılmalı ve gerekli düzeye ulaşılmalıdır. Bu hazırlığı kendiniz de, çevrenizdekiler de yapmalı, dini ihya işine bu hazırlıktan sonra başlanmalıdır.

Bu ikinci noktaya gelindiğinde de şeytan aldatmaya çalışacaktır. Birinci noktadan kurtulan, bu noktada şeytanın oyununa gelebilir. İnsan amacına sımsıkı bağlanırsa, şeytan aldatacak başka yollar arar. Çalışmaya başlamadan önce, biraz bu işleri öğrenmesi gerektiğini fısıldar ve bu yolla oyuna getirir. Şeytan onlara şöyle der: Siz suyu geçerek amacımıza ulaşmak istiyorsunuz. Evet, amacınıza suyu geçerek ulaşabilirsiniz, ama yüzmeyi öğrenmeden nehre dalmak aptallık değil de nedir? Önce karada yüzme talimi yap ki, sonra nehre ayak koy. Böylece karada yüzme talimi yapmaya başlayanlar ve dolayısıyla şeytanın oyununa gelenler, çalışmaya başlayanları da frenlemeye çalışır, hayırlı işleri tamamen durdururlar. Bu eğilime kendini kaptıranlar, hem kendilerini hayat boyu zincirlerler, hem de başkalarının elini kolunu bağlarlar. İşe başlasalar bile hemen ilk adımda başarısızlığa uğrarlar ve şartlara uymadıklarından yok oluverirler.

Böylelerini görmek için fazla uzağa gitmeye gerek yok. Ülkemizdeki alimlerden, hadis, fıkıh ve değişik ilimleri tahsil edip de ülkenin dalgalı siyaset denizine atılanları görebiliriz.

Bunların mübarek varlıklarıyla her şey tamamen değişmeli, nehirin akışı tersine dönmeli, içindeki tüm pisliklerden arınmalıydı. Ancak, bu kişiler kendileri bu pislığe bulandılar ve nehirin akışını değiştirecekleri yerde, akıntıya kapıldılar. Bu alimleri sırayla incerseniz, aralarında büyük isimler göreceksiniz. Ne var ki, kendileriyle birlikte öğrencilerini, haleflerini ve çevrelerini de ya siyaset denizinde boğmuşlar veya akıntıya kaptırmışlardır.

Dilerim, şeytanın bu aldatmacasından da kurtulursunuz. Gerçekten Allah yolunda bir şeyler yapmak istiyorsanız, kalbinizi her türlü endişelerden temizleyip bir an önce yola koyulmalısınız. Aksi takdirde, şeytan her adımda zaaflarınızdan faydalanmaya çalışacaktır ve sizin sayenizde arkadaşlarınızı da etkileyecektir.

Bir insan bu iki eğilimin yanlışlığını başlangıçta farkedirse, bizim seçtiğimiz gibi, arınma ve terbiye yolunu kendi kendine tercih eder. Ancak her adımda sağa-sola kayma tehlikesiyle karşılaşabilir. Hiç bir yere sapmadan, dosdoğru yürürse, bu kez de neden herhangi bir sapma göstermediğini düşünmeye başlar.

Hatta, kimi zaman geri dönüp bir tarafa sapmak bile isteyebilir. Sizden istediğim, önce yolunuza koyulmanızdır. Sonra her kavşakta, hangi yol, ne yöne götürür diye düşünmelisiniz. Öyle bir zaman gelir ki, insan, nefsinin arındırma ihtiyacıdır. Ne var ki asr-ı saadet'teki nefsi arındırma yolu bizim için açık bir şekilde belli değildir. Bu amaçla, tasavvufun bilme yöntemlerini denemek zorunda kalır. Gençler, modern ailelerde görülmesi de, geleneksel ailelerde çoğunlukla bu noktaya gelirler. Genellikle tasavvuf çevrelerinden etkilenirler. Bu noktaya gelenlere, durup iyice düşünmelerini ve objektif bir şekilde karar vermelerini tavsiye ederim. Tasavvuf tarihi kaynakları da, sufilerin amacının dinin ihyası olduğunu göstermektedir. Dinin ihyası için çalışmak isteyenleri bu yol ve yöntemle hazırlamadılar mı? Peki bu insanlar tasavvuf yoluyla amaçlarına ulaşabildiler mi? Amaçlarına ulaşanlar, tasavvufun yol ve yönteminden ne kadar faydalandı?

Saadet asrındaki nefsi arıtma yönteminin düzenli olup olmadığına bakmaksızın, Kur'an ve Hz. Peygamberin hayatında bulunan ilkelerle, sufilerin yöntemlerini karşılaştırmalıyız. Aralarındaki açık farkın ne olduğuna bakmalıyız. Sufilerin yöntemlerindeki farkların mübah mı, yoksa mahzurlu mu olduğunu tartışmamak gerekir. Biz sadece, Kitap ve Sünnet'te belirtilen manevi arınma biçimini sufiler aynen mi aldılar, yoksa çıkarma veya ekleme mi yaptılar, bunu öğrenmek istiyoruz. Belki de bugün, tasavvufun hiçbir ileri geleni, aynen alındığını iddia edemez. Zorunlu olarak ikinci hususu kabul ederiz, gerçeği de budur. Ayrıca, gerçekten Kitap ve Sünnet'te belirtilen nefsi arıtma biçimine çıkarma ve ekleme yapılmıştır. Buradaki temel sorun, bu çıkarma ve eklemelerin ne oranda olduğudur. Bu ekleme ve çıkarmalar dolayısıyla İslam'ın nefsi arıtma yöntemi etkisini değiştirdi mi, değiştirmede mi?

Değiştirdiyse, bu durumda İslam'ın amaçlarının gerektirdiği nefis arınması nasıl sağlanacak? Değiştirmede iddia edilirse, bu, hikmet tarihinin en ilginç olayı, hatta mucizesi olur. Çünkü, eklemeler ve çıkarmalar yapılmasına rağmen nasıl oluyor da değiştirmiyor?

Hiç kimsenin araştırırken bâtıl inançlara ve geleneksel önyargılara iltifat etmemesini ve herkesin nefsi arıtma yöntemini Kitap ve Sünnet'ten almak gerektiğini kabul edecek şekilde objektif bir araştırma yapmasını umuyorum. Nefsi arıtma biçim ve yolu eğer düzenli bir şekilde mevcut değilse,

kaynaklara dayanarak bunu yemden düzenleyeceğiz.

Bu dönemeçte iyice düşünüp dosdoğru giden kişinin karşılaşacağı başka viraj daha vardır: Tabakat ve tarih kitaplarında anlatılan sahabe şahsiyetleri gözünde canlanınca, insan günümüzde onların eşinin ve benzerinin bulunmadığını düşünüyor. Bu durumda, din nasıl ihya edilecek diye kendine sormaya başlıyor.

Hâl böyle olunca, insan, gözünde canlandırdığı şahsiyeti her yerde aramaya başlar. Çoğu zaman şeytan onu ya geri dönderir ya da umutsuzluğa düşürür. Bu noktada insanın durup düşünmesi, soğukkanlılıkla araştırarak bir görüş sahibi olması gerekir.

Tecrübelerime dayanarak, burada karşılaşılan şaşkınlık ve zorluğun, iki gerçeğin göz önünde bulundurulmamasından doğduğunu söyleyebilirim. Bu iki gerçek iyi anlaşılırsa, kalp de tatmin olacaktır, yol da açılacaktır.

Birincisi, örnek şahsiyetlerin birden bire yetişmediği, o hale bir günde gelmediği ve yıllar süren çalışmayla o olgunluk düzeyine geldikleridir. Objektif bir araştırma, bu şahsiyetlerin, Kur'an ve Sünnet'e göre dini ihya etmeye çalışırken geçirilen uzun bir süreçte yetiştiklerini gösterir. Onların şahsiyet ve hayatları, günümüze kadar, okuyan herkeste hayranlık uyandırmıştır. Günümüzde bile böyle şahsiyetler yetiştirmek için aynı yöntemler kullanılırsa, aynı sonuçlar alınabilir. Böyle olmaması için hiç bir sebep yoktur. Şahsiyetler aynı derecede büyük olmayabilir. Fakat yönelişleri ve nitelikleri mutlaka aynı olur. Fakat bu, ancak sabırlı çalışma, hikmet ve ince düşünce ile mümkün olabilir.

İkincisi de, kitaplarda şahsiyetleri ve hayatları yüceltilerek anlatılan sahabelerin yerini alabilecek insanların günümüzde yetiştirilmesini imkânsız görmektir. Bu nedenle, gerçekten bir şeyler yapmak isteyenler bu tür boş düşüncelere kapılmamalıdır. Çünkü, her konuda insanlar beşeri zaafından tamamen kurtulamaz ve her konuda örnek oluşturacak bir olgunluğa ulaşamaz. Bu yüzdendir ki, kemal sınırını gözden kaçırmamak ve topluca oraya ulaşmaya çalışmak gerekmektedir. Binlerce kişiyi harekete geçirerek, Allah yolunda faaliyet gösterirken, Kur'an ve Sünnet'e uygun olarak dinin gerek ve isteklerine göre orta yolu tutmak zorunluluğu kendini gösterir. Siz ve arkadaşlarınız, orta yoldan ayrılmadığınız sürece -bu Allah yolunda yürütülen faaliyetler için gerekli ve yeter şart olduğundan- başarıya ulaşacaksınız. İtidal sınırına ulaşmamak veya aşmaksa, faaliyeti yürütenler için katlanılmaz bir durum olmalıdır. Orta yolu, itidal sınırını belirlemekse, keyfi değildir; insanlar, kendilerine göre bunu belirleyemezler. Bunu yaparken Kur'an ve Sünnet'e dayanmak zorundadırlar. Kitap ve Sünnet'ten çıkarılacak itidali her durumda gözetmek gerekir. Müslümanlar, itidali gözetmeden hiçbir davranış ve harekette bulunamazlar.

Asr-ı saadet'te Allah yolunda çalışanların hepsi aynı derecede değildi. Ayrıca hiçbiri beşeri zaafından arınmış da değildi. Günümüzde de Allah yoluna koyulanlar bütün bu zaafından arınmış olmayacaktır. Salâh ve hakkaniyet üzerine bir cemaat düzeni oluşturulmalıdır. Düzenin bu özelliklerini koruyarak dine daha çok hizmet etmeye çalışmalıdır. Böylece, ferdi zaafının kendisini göstermesine de az fırsat tanınmış olacaktır.

Böyle bir sürece girenler, çevresindekileri dini hayata hakim kılmak yolunda istenilen düzeyin altında ve bir çok meselede eksik görmeye başlarlar. Arkadaşlarımızda sık sık bu tavrı görmekteyiz. Hatta, zaman zaman ben de böyle bir duyguya kapılıyorum. Fakat, anladığım kadarıyla, bu tavrı arkadaşlarımızı ıslah edici bir tavrısa, bu mübarek bir tavrıdır. Bence, bu duyguyu kaybetmemek gerekir.

Aslında, bu meselede duyulan her türlü merakın, ahlâkî ve manevi gelişmemizin dinamizmini oluşturduğunu görmekteyiz. Dini ihya yolunun zorunlu kıldığı arınma meselesinde duyulan bu tür meraklar yitirilir, kendim yeterli görme hastalığı başgösterirse, gelişme duracak, çöküş ve alçalışa geçilecektir.

Ancak, bu tavrı bizi umutsuzluğa ve taşkınlığa itiyorsa, bu şeytanın işgvasından kaynaklanmaktadır. Bu durumla karşılaşınca, "lâ havle ve lâ kuvvete illâ billah" demek gerekir. Bunu deyince de yola devam edilmelidir. Allah yoluna koyulanlar, şeytanın vesvese ve işgvalardan kurtulmadıkça hiçbir başarı elde edemeyeceklerdir. Günümüzde Cemaat-i İslami karşısında şeytan, Cemaat'in faaliyetlerini değersiz ve hafif göstererek mücadele vermektedir. Şeytan, Cemaat'in ve her bir mensubunun en ufak bir zaafını değerlendirmek istemektedir. Onu abartarak sizlere asıl amacı unutturmayı çalışmaktadır.

[312]

unutturmayı çalışmaktadır.

Fakir Görünmemizi İsteme

Soru:

Siz ve Cemaat-i İslami mensupları, iktidarı elinde bulunduran yöneticileri ve zenginleri durmadan eleştirmektесiniz. Çünkü her iki kesim de göstermelik olarak İslam'a sahip çıkmaktadırlar. Sözde halkın yanında yer almaktadırlar. Oysa hareketleri, bu tavırlarına ters düşmektedir. Onlar, sürekli olarak iki yüzlülük göstermektedirler.

Bu yüzdendir ki sizin gibi İslâm toplumunu oluşturma mücadelesi veren cemaatler, içi-dışı bir, kavliyle fiili uyumlu, istikrarlı bir çizgide ilerliyor olmak zorundadır. Aksi takdirde, günümüzün yöneticilerini ve zenginlerini eleştirmeniz bir anlam taşımayacaktır.

İslâm, meşru yollardan elde edilen kazançla, hayatın kolaylıklarından yararlanmaya müsaade etmektedir. İyi beslenmeye de izin vermektedir. Fakat insanları İslâm'a davet edenlerin iyi giyinmeleri, iyi yemeleri, rahat yaşamaları doğru olur mu? Hz. Peygamberin ve sahabelerin durumu da böyle miydi? İslâmî hareketi güçlendirip yayarken, hayatın kolaylıklarından ve gösterişinden faydalandıkları da oluyor muydu?

Cemaat-i İslâmî'nin bazı mensuplarının lüks hayatlarına bakınca bütün bu sorular aklıma takılıyor. Zihnimi meşgul eden bu meseleyi bir çözüme kavuşturmanızı rica ediyorum.

Cevap:

Cemaat-i İslâmî'nin hangi mensuplarının lüzumsuzluk derecesinde lükse kaçtığını ve gösterişe düştüklerini bilmiyorum. Sizin de kimden söz ettiğinizi anlayamadım. Bu nedenle bu sorunuzu cevaplamam oldukça güç. Ayrıca söz konusu beylerin hayatlarındaki gösteriş ve lüks unsurlarının ne olduğunu belirtmemişsiniz. Ben, hiç bir şey anlamadan size ne söyleyebilirim ki?

Hz. Peygamber ve sahabeye ilişkin olarak, hiçbir zaman yapmacık bir dervişliğe düşmediklerini kesinlikle söyleyebilirim. Yani onlar, evlerinde, beslenmelerinde ve giyimlerinde özellikle kendilerini fakir göstererek başkalarının yardım etmelerini teşvik edebilecek bir yola başvurmamışlardır. Onlar, sade ve itidalli bir hayat yaşamaktadırlar. İslam'ın yasakladığı her şeyden uzak dururlardı. Kesinlikle mubah sınırdan dışarı çıkmazlardı.

Helal yoldan rızıklarını kazanmaya çalışıyorlardı. Aynı zamanda da Allah yolunda mücadele ederlerdi. Her işlerinde orta yolu tutarlardı. Bu yolda fakir de düşebilirlerdi, zengin de olabilirlerdi. Onlar, ne iyi elbiseleri dururken kötülerini giyerlerdi, ne de helal olan iyi gıdalar dururken bile bile kötülerini yerlerdi. Allah yolunda mücadele ederken, rızıkları geniş ve imkanları bol olanlar, iyi beslenir, iyi giyerlerdi, iyi evlerde yaşarlardı. İyi halli müslümanların kötü yaşamalarına Hz. Peygamber kesinlikle razı olmazdı. Bir hadis-i şerifle, "*Allah, nimetlerini üstünüzde görmek ister. Helal olmak şartıyla, imkanları kullanın. Yiyiniz, giyiniz, vasıtaları meşru yolda kullanınız. Allah kullarını nimetlerinden istifade ederken görmekten razı olur.*" buyurmaktadır.

Her türlü nimetten faydalananlar ve her türlü imkanı mubah görenler, nasıl oluyor da başkalarının iyi yiyip, iyi giyinmelerine kötü gözle bakabiliyorlar? Doğrusu ben bunu anlayamıyorum.

Ayrıca, İslâm'ın davetini üstlenenler, yeme içmelerinde, giyim kuşamlarında, evlerinde ve çeşitli yaşama biçimlerinde birazcık iyileşme gösterebilirler, hemen dikkatleri çekmektedir. Müslümanların ellerinde bulunan her türlü imkan göze batmaktadır. Nedense hep müslümanların kötü şartlarda yaşamaları istenmektedir. Belki de Allah'ın bütün nimetlerinin yalnızca dünya için çalışanların elinde toplanmasını istiyorlar. Dünya ehli, rahip ve dervişlerin durumlarına bakıp her din mensubunun ruhaniyete düşerek dünyadan elini eteğini çekmesi gerektiğine inanmaktadır. Böylece dünya işlerini rahat yürütme imkanı buluyorlar. Bu nedenle de müslümanların durumlarını düzeltmesi, iyi hayat şartlarında yaşaması acayip geliyor, tuhaflarına gidiyor.

Cemaat-i İslâmî'nin pek çok mensubu bu tür eleştirilere hedef olmaktadır. Ayrıca bu tip eleştirilere herkesten çok ben hedef olmuştum. Oysa, ben bu tür yaklaşımları yanlış bulmaktayım. Eleştirilerin başlangıç noktasına katılmıyorum.

Ben, müslümanların faaliyetlerine yarayan her yasaklanmamış imkanı kullanmalarının caiz olduğunu düşünüyorum. Bu imkanları terketmek, kesinlikle makul değildir. Bu imkanları dervişlik gereği terketmekse riyakârlıktır. Düşünün bir: Bir işi araba kullanarak daha kolay, daha kısa sürede yapıyorsanız, neden bu imkandan faydalanmayacaksınız? Trende ikinci sınıf konpartımda yolculuk yapma imkanınız varsa, neden işinizi takip ederken üçüncü sınıf konpartımın kötü şartlarında, zahmetli bir yolculuk yapacaksınız? Soğutucu klimalar varken, neden bunaltıcı sıcaklığın kötü şartlarında terleyerek enerjinizi israf edecek ve kendinizi işinize tamamen veremeyeceksiniz?

Bütün bu imkanlar ve kolaylıklar neden Allah yolunda çalışanlar için değil de, şeytanın yolunda çalışanlar için olacak? Meşru yoldan bu imkan ve kolaylıkları elde etmek mümkünken, müslümanların sırt dönmesi ahmaklık olmayacak mı? Müslümanların imkanlardan ve kolaylıklardan faydalanmasını eleştirenler, Allah'ın yolunda cihad edenlerin at arabasında, şeytanın ordusunda çarpışanların da uçaklarda olmasını mı istemektedir?

Yoksa onlar, işimizde başarılı olup olmadığımıza değil de sadece fakirliğimize mi bakıyorlar? Müslümanlar faaliyetlerini kötü şartlarda mı, iyi şartlarda mı yürütüyorlar diye uğraşmaları ne derece doğru olur? [\[313\]](#)

Cemaati İslâmî'ye Üyelik İçin Verilen Bir Dilekçe Hakkındaki Düşünceler

Soru:

Cemaat-i İslâmî'nin bir bölge sorumlusunun mektubu Şöyle:
Efendim,

"... isimli kişi, uzun bir süredir cemaatimizle ilgileniyor, bazı hareketlerimize katılıyor. Üyelik için bir dilekçeyle geçenlerde başvurdu. [\[314\]](#)

Üyelerimizde aradığımız kabiliyet ve ehliyete sahip. Yaşayışı da İslâm'a uygundur.

Fakat bir problem var. Ticaretle uğraşan bu kardeşimiz, iki defter tutuyor. Birine, alış-verişlerini olduğu gibi kaydediyor; gerçek kâr ve zararı onda belli oluyor. Diğer defteri de maliye memurlarına göstermek için tutuyor. Maliyenin aldığı gelir vergisini fazla buluyor, bu nedenle de az kâr gösteriyor. Gelirini olduğu gibi gösterirse, maliyecilerin kârın tamamına yakını alacağını, bu şekilde ticareti sürdürmesinin mümkün olmadığını söylüyor. Arkadaşın tek hatası bu.

Oysa arkadaş, imam güçlü, salih amelli bir arkadaş. Cemaat'in faaliyetlerine büyük bir coşkuyla katılıyor, aramızdaki hareketleri de tutarlı. Dilekçesini değerlendirirken, üzerinde durduğumuz ve bir karara varmakta güçlük çıkaran tek durumu, maliyecilere karşı yaptığı bu sahtekârlıktır.

Gerçekten maliyeciler, satış vergisi, gelir vergisi diyerek hem kârın tamamını, hem de sermayenin bir kısmını alıyor. Bu nedenle de pek çok kişi, maliyeyi yanıltmak mecburiyetinde kalmaktadır. Biz, bilerek yanlış yapan birisini nasıl üye kabul edebiliriz? Ayrıca bu münferit bir olay da değil. Karşılaştığımız bu problemi çözemiyoruz. Bu problemle pek çok bölge sorumlusu karşılaşmaktadır. Bu nedenle, söz konusu durum karşısında nasıl davranmamız gerektiğini bildirmenizi rica ediyoruz."

Cevap:

Cemaat-i İslâmî'yi oluştururken, herhangi bir mecburiyet karşısında İslâm'ın ilkelerini ve ahlâki kuralları çiğnemek asla düşünülmemiştir. Hayatın mecburiyetlerine teslim olmak doğru olsaydı, neden Cemaati kurma gereğini duyacaktık ki?

Amacımız, her türlü şartlarda ve her türlü mecburiyet karşısında Allah'a sadık kalma, hakkaniyeti bırakmama ve İslâm'ın ilkelerine bağlı kalma kararı vermiş insanları örgütlemektir. Cemaatimiz mensupları, haksızlık, yanlış ve zulüm karşısında, korkup sahtekârlığa başvurmaya değil, mücadele vererek haklarını almaya, doğrunun sözcülüğünü yapmaya ve adaleti gerçekleştirmeye çalışmalıdır.

Cemaat'in disiplininde boşluklar bırakırsak, mecburiyet karşısında aldattıcılığa ve yanlış izin verirse, üyelerimizin ahlâki zayıflayacak ve toplumu ıslah etme amacımızı da gerçekleştiremez olacağız. Maliyenin vergi politikasının esnaf ve tüccarları nasıl ikiyüzlülüğe ve sahtekârlığa ittiğini biliyoruz. Bu problemin, insanları memurlara rüşvet vermeye kadar götürdüğünden de haberimiz var.

Esnaf ve tüccarın, rüşvet vermezse ve maliyeyi aldatmazsa işini bırakmak zorunda kalacağını da biliyoruz. Fakat biz, ne rüşveti ne de maliyeyi aldatmayı onaylıyoruz. Bunun yerine, esnaf ve tüccarın ahlâki sorumluluk duygularını geliştirmeyi tercih etmekteyiz.

Esnaf ve tüccar birleşip dernek kurmalıdır. Böylece meseleleri kamuoyuna duyurabilirler. Bu cesaretli girişimle, rüşvet vermeme, hesaplarda maliyeyi yanıltma gibi davranışlara düşmeme kararları güçlenecektir. Maliye memurları caiz olmayan bir vergi yazarsa, kimse tek kuruş vergi ödememelidir. Haksız yere alınan vergileri ödemediği için bir esnafa icra gelirse ve dükkanı açık arttırmayla satışa çıkarılırsa, kimse bu satışa katılmamalı ve kesinlikle almaya kalkışmamalıdır.

Toplumumuzda bu tür mesleki dayanışma örgütlerinin olmaması Cemaat-i İslâmî mensuplarına zarar verecektir. Çünkü, bir toplumun yüzde doksan dokuzu hakkaniyeti gözetmezse, yüzde biri oluşturan hakkaniyet sahibi dürüst insanlar rahat edemezler; çeşitli güçlüklerle karşılaşır.

Fakat toplumun tamamı veya büyük çoğunluğu hakkaniyet ve doğrulukta birleşirse, her insan rızkını helal yoldan elde edebilecektir. Böylece maliyenin ve memurların sınırı aşmaları, hak yemeleri ve zulüm yapmaları da imkansız hale gelecektir. Rüşvet de, haksız vergi de durdurulmuş olacaktır. [\[315\]](#)

Müslüman Olmaktan Pişmanlık Duyarak Tevbe Etmek

Soru:

Ben, cemaatinizin faaliyetlerinden zarara uğramış, şikayetçi bir kişiyim. Kız kardeşim, cemaatinize katılmıştı. Düşünüşü ve yaşayışı oldukça değişti. Kendim tamamen dine verdi. Hayatta yaptığı tek şey, namaz kılmak, tesbih çekmek, kadınları toplayarak vaaz ve nasihat etmektir. Kız kardeşim aile fertlerini ikide bir başına toplayıp Tefhim'ul-Kur'an adlı Kur'an mealinizi okuyor. Herkesi kendini dinlemeye zorluyor. Kız kardeşim tahsil gördüğü halde, çağdaş kızlara hiç benzememekte, sade ve beyaz elbiseler giymektedir. Haftanın belli günlerinde, Ramazan orucu yetmezmiş gibi, yılın belli aylarında oruç tutuyor.

Kız kardeşimin bu durumuna ve gidişatına çok üzülüyorum. Yakınlarımızdan hiç kimse onunla evlenmeyi düşünmüyor. Gece gündüz vaaz dinlemeye hiç kimse razı olamaz. Bu gidişle kız kardeşim evde kalacak diye korkuyorum.

Önceki gün teyzem gelmişti. Kız kardeşim ona da nasihat etmeye başladı. Ona sizin yayınladığınız bir kaç kitap ve dergi verdi. Pazar günü ailece gezmeye gittik. Tüm ısrarlarımıza rağmen kız kardeşim gelmedi. Evliya hayatı gibi bir hayat yaşamakta, çevresini de kendisine uydurmaya çalışmaktadır.

Bu durumda onu ne evlendirebiliyoruz, ne de düşüncelerini ve yaşayışını değiştirebiliyoruz. Ben de, ailemin diğer fertleri de çaresiz kaldık. Bir şey söyleyecek olsak, bize güveniyor. Biz şimdi ne yapalım? Lütfen bize söyleyiniz.

Cevap:

Bu konuda, tıpkı kız kardeşiniz gibi, ben de çaresizim. Ne düşüncelerimi, ne de yaşayışımı değiştirebiliyorum.

Elinizden geliyorsa, kız kardeşinizin müslüman olduğu için pişman olmasını ve tevbe etmesini sağlayınız. [\[316\]](#)

[1] Son dönemlerde Hind yarımadasında vücut bulup gelişmiş, mezhep imamlarının reylerine ters olsa da sahih hadislerle amel edilmesi üzerinde duran bir ekol. Daha sonraki soruda bu ekol ele alınacaktır. (Çev.)

[2] Tercüman'ul Kur'an, Receb-Şevval, 1363/Temmuz-Ekim, 1944

[3] Tercüman'ul Kur'an, Receb-Şevval, 1363/Temmuz-Ekim, 1944

[4] Namaz içinde rükuya giderken ve geriye doğrulurken elleri tekbir alır gibi kaldırmak. (Çev.)

[5] İmanı fatihayı bitirince yüksek sesle amin demek. (Çev.)

[6] Tefhimat" isimli kitabın ikinci cildine bakılabilir.

[7] Hz. İbrahim'in üç kez yalan söylediğini bildiren hadis, Buhari ve Müslim'in ittifakla naklettikleri (muttefekunaleyh) hadislerdendir. (Bkz. M. Fuad Abdülbâqî, el-Lu'luu ve'l-Mercan, III/115,116, Beyrut, 1986)

İkisi Kur'an'da, biri Tevrat'ta mevcut bulunan bu üç hâdise (yalan)şunlardır:

1. "Dediler ki: "İbrahim! Tanrularımıza sen mi yaptın bunu?"

"Hayır" dedi; İşte şu büyükleri yapmış, onlara sorun eğer konuşurlarsa." (Enbiya: 23/62-63)

2. "Ben hastayım, dedi" (Saffat: 37/89)

3. Tevrat'ta Hz. İbrahim'in cebbar bir kralın korkusundan eşi Sara için "Kızkardeşim" diye yalan söylediği bildirilir. (Tevrat, Bölüm: 12/12-19).

Buhari, K.60, B.8; Müslim, K. 43, B.41'de geçen ve bu üç hadiseyi, "üçyalan" olarak niteleyen hadisle ilgili Üstad Mevdudî'din yorumu kısaca şöyledir:

Ne yazık ki bu "hadis" iki aşın görüşe neden olmuştur. Rivayeti kutsallaştıran rivayetperest birinci grup, "sahih bir hadis" böyle söylediği ve bu hadis Buhari ile Müslim'de kayıtlı olduğu için, Hz. İbrahim'in (a.s) gerçekten bu yalanları söylediğine inanırlar. Bir peygamberi "yalancılıkla" suçlayan bu "hadis'i bir tarafa bırakmanın daha iyi olacağını düşünmezler, ikinci grup ise Buhari ve Müslim tarafından sahih kabul edilen bir hadis güvenilir olamayacağı için bütün hadisleri bir tarafa atarlar. Elbette bir veya birkaç hadis güvenilir değil diye tüm hadis malzemesinden yararlanamayacağı söylemek doğru değildir..." (Tefhim'ul Kur'an III/286, Enbiya: 64-65, Açıklama Notu: 60)

[8] Soru soran çahsın, sahih naklin ve akl-ı selimin kabul edemeyeceği hadisler nevinden örnek verdiği bu rivayet, Buhari ve Müslim'de, Hemmam b. Münebbih'in "Sahife'sme istinaden yer almıştır. Ne denilmek istendiğinin daha iyi anlaşılabilmesi için, Sahife-i Hemmam b. Münebbih'ten bu hadisin tercümesini verecek ve Buhari ve

Müslim'deki yerlerini göstereceğiz.

Ve Rasûlullah (s.a) buyurdu: Melek'ul-Mevt (Ölüm Meleği Azrail) Musa'ya geldi, ona. Rabbine dön, dedi. (Peygamber) dedi: Musa Melek'ul-Mevt'e bir yumruk vurdu ve onu kör etti. (Peygamber) dedi: Melek'ul-Mevt, Allah'a (c.c) döndü ve dedi: Sen beni bir kuluna gönderdin ki, o ölüm istemiyor, benim gözümü de kör etti. (Peygamber) dedi: Allah onun gözünü iade etti ve ; Git ona söyle hayat mı istiyor? Hayatı istiyorsa, boğanın sırtına elini koysun, eline ne kadar kıl gelirse, o kadar yaşasın dedi. Sonra ne (olacak)? dedi. Sonra ölüm, dedi. Eğer böyle ise ne kadar erken olursa o kadar daha iyidir dedi ve illave etti. Ya rab beni bir taş atımı kadar, Arz-ı Mukaddes 'e yaklaştır. Ve Rasûlullah dedi: Kırmızı bir Kum yığına (tepesine) yakın, yol kenarında olan kabrini sanki ben orada imi-şim gibi size gösterebilirim".

1. (Prof. Dr. Muhammed Hamidullah, Muhtasar Hadis Tarihi ve Sahife-i Hemmam İbn Münebbih, (Çev. Kemal Kuşçu), sh: 105, Hadis no: 59, İstanbul, 1967).

2. (Buhari, K: 60, B: 31, Hadis no: 1; Müslim, K: 43, B: 42, Hadis no: 158)

Tercüman ul Kur'an, Receb-Şevval, 1363/ Temmuz-Ekim, 1944

[9] Tercüman'ul Kur 'an, Receb-Şevval, 1363/ Temmuz-Ekim, 1944

[10] Tercüman'ul Kur'an, Receb-Şevval, 1363/ Temmuz-Ekim, 1944

[11] Tercüman'ul Kur'an, Receb-Şevval, 1363/ Temmuz-Ekim, 1944

[12] Tercüman'ul Kur'an, Zilkâde-Zilhicce, 1363/ Kasım-Aralık, 1944

[13] Tercüman'ul Kur 'an, Zilkade-Zilhicce, 1363/ Kasım-Aralık, 1944

[14] Şah Veliyullah Dehlevî'nin meşhur kitabı (Çev.)

[15] Muhtelif Hadislerden Hangisiyle Amel Edileceği Babi.

[16] Tercüman'ul Kur'an, Recep-Şaban, 1384/ Temmuz-Ağustos, 1945

[17] Tercüman'ul Kur'an, Rabûlevvel, 1365/Şubat, 1946

[18] Risale-i Dimyat, 2. baskı, 125. sayfa.

[19] Haberin çoğulu, Rasûlullah ve sahabeden gelen haberler. (Çev.)

[20] Tefhimât, itidal mezhebi konusu.

[21] Rical: Rical, racül'ün çoğulu. Hadis rivayet eden şahısları incelemek üzere kurulmuş olan ilme de "İlm'ur-Rical" denir. (Çev.)

[22] Tercüman'ul-Kur'an, 10.cilt, 110. sayfa

[23] Üstad Mevdudî'nin, senedinin sahih olmasına rağmen bir hadisin reddedilmesini öngören dirayetin ölçüsünün ne olduğu ve hangi nassın bu ölçüyü ortaya koyduğu şeklindeki soruya verdiği cevap, icmali olduğundan dolayı bu noktanın hadis usulü açısından izah edilmesinde yarar vardır. Nitekim Üstad Mevdudî bir hadisin izahı vesilesiyle şöyle demiştir: "...Bir hadisin senedi sahih olsa da, metni bir takım nedenlerden ötürü sahih olmayabilir. Çünkü rivayet edilen hadisin senedi sağlam olmasına rağmen, Hz. Peygamber'in böyle bir sözü söylemesinin mümkün olmadığı sonucuna varılabilir. Nitekim hadis ilmine göre de, bir hadis senedi sağlam olsa da, muhtevasiyle zayıflık taşıyabilir. Dolayısıyla hadisin metni böyle bir şeyin Peygamber (s.a) tarafından söylenemeyeceğini gösteriyorsa, o zaman sadece ravileri güvenilir diye hadisi güvenilir (sahih) kabul etmekte ısrarın hiç anlamı yoktur." (Tefhim'ul Kuran, III/286, an:60)

Bu meselenin daha ayrıntılı izahı için bkz. Mehmet Said Hatiboğlu, İslamî Tenkid Zihniyeti ve Hadis Tenkidinin Doğuşu, Basılmamış Doktora Tezi, A.Ü. İlahiyat Fakültesi Kitaplığı, No:12416, Yer No:9617? Ankara. Ayrıca Üstad Mevdudî'nin bir sonraki soruya verdiği cevap, meseleyi genişçe ele almaktadır. Bkz.Hadislerin Tahkikinde Isnad ve Fıkhi Anlayışın Rolü.

[24] Tercüman'ul Kur'arı, Receb-Şevval, 1363/ Temmuz-Ekim, 1944

[25] Mevdudî'nin cevabından soruyu soran şahısla daha önce de fau meselede yazıştıkları anlaşılıyor. (Çev.)

[26] Tercüman'ul Kur'an, Receb-Şevval, 1363/ Temmuz-Ekim, 1944

[27] M.Ali Cinnah başkanlığında Pakistan'ın bağımsızlığını (!) gerçekleştiren ve varlığını halen sürdüren parti. (Çev.)

[28] Gandi'nin kurduğu ve şu anda başkanlığını Raciv Gandi'nin yürüttüğü Hindistan'daki iktidar partisi. (Çev.)

[29] Şu anda Hindistan'daki Pencap Eyaleti'nin başkenti. (Çev.)

[30] Burada soruyu soran, kitabın ismini zikretmemiştir. (Çev.)

[31] Şah Veliyullah Dehlevî'nin meşhur kitabı. (Çev.)

[32] Fetevay-ı Şamî. (Çev.)

[33] Tercüman ul Kur'an, Zilkâde-Zilhicce, 1363 Kasım-Aralık, 1944

[34] Cemaat-i İslami'nin 1945'de Dar'ul-İslâm/Patankotta yaptığı genel toplantı kastediliyor,

[35] Sözü edilen konuşma "Rudâdi Cemaat-i İslami" adlı kitabın 3. bölümünün sonundadır. Nehir Yayınları tarafından "İslamî Hareketin Dinamikleri" adı altında Türkçeye kazandırılmıştır. (Çev.)

[36] Al-i İmran: 3/159.

[37] Bir önceki sorudaki toplantı ve o soruda zikredilen konuşma yani "İslamî Hareketin Dinamikleri" söz konusu ediliyor.

[38] Tercüman'ul Kur'an, Rabûlevvel-Cemâdiyessânî, 1364/Mart-Haziran, 1945

[39]

Rûm: 30/30.

- [40] Arap ülkelerinde ve Pakistan'dan başlamak üzere uzakdoğuda kullanılan bir tür peştemal. (Çev.)
- [41] Tercüman'ul Kur'an, Safer, 1365/Ocak, 1946
- [42] Peygamberlik iddiasında bulunan Mirza Gulam Ahmed Kadiyani'nin Cemaati'nin İsmidir. (Çev.)
- [43] Âl-i İmrân: 36/61.
- [44] Hakka: 69/44-46.
- [45] Âl-i İmrân: 3/183, Rûku: 29
- [46] Nisa: 4/155; Rûku: 22
- [47] Tercüman 'ul Kur'an, Ramazan, 1370 /Temmuz, 1951
- [48] Âl-i İmrân: 3/81.
- [49] Ahzâb: 33/7.
- [50] Ahzâb: 33/7.
- [51] Ahzâb: 33/1.
- [52] Ahzâb: 33/4.
- [53] Ahzâb: 33/6.
- [54] Tercüman'ul Kur'an, Ramazan-Şevval, 1371/Haziran-Temmuz, 1952
- [55] Tercüman 'ul Kur 'an, Ramazan-Şevval, 1371 Haziran-Temmuz, 1952
- [56] Cemaat-i İslami'nin diğer adı da, "Tahrik" yani "Hareket"tir.
- [57] Hindistan'ın Diyo bend şehrindeki medreseye mensup olan veya orada okumuş olan alimler Diyo bend alimleri olarak tanınıyor. Hanefî mezhebindedirler. Pakistan ve Hindistan'daki sünnilerin Hanefî büyük çoğunluğunu karşılarına almaktadırlar. Oysa bu da çok küçük meselelere dayanmaktadır.
- [58] Tercüman'ul Kur'an, Receb-Şaban, 1371/Nisan-Mayıs, 1952
- [59] Tevbe: 9/29.
- [60] Bakara: 2/48.
- [61] Tâhâ: 20/109.
- [62] Bakara: 2/255.
- [63] Mişkât, Kısmet'ul Ganaira bölümü.
Tercüman'ul Kur'an, Muharrem, 1370/Kasım, 1950
- [64] Tercüman'ul Kur'an, Rablulevvel, Rabiulâhir, 1370/ Ocak-Şubat, 1951
- [65] Tercüman'ul Kur'an, Cemâdiyessânî, 1373/ Mart, 1954
- [66] Cin: 72/26,27,28.
- [67] Tercüman'ul Kur 'an, Zilhicce, 1373/Eylül, 1954
- [68] Tercüman'ul Kur'an, Muharrem-Safer, 1376/Ekim, 1956
- [69] Mülk: 67/13.
- [70] Tercüman'ul Kur'an, Muharrem-Safer, 1377/Ekim-Kasım, 1957
- [71] Tercümanul Kur'an, Rabiulevvel, 1378/Kasım, 1956
- [72] Tercüman'ul Kur'an, Eylül, 1962
- [73] Hucurat: 49/14.
- [74] Âl-i İmrân: 3/19.
- [75] Bakara: 2/128.
- [76] Tercüman'ul Kuran, Kasım, 1963
- [77] Tercüman'ul Kur'an, Aralık, 1959
- [78] Tercüman ul Kur'an, Ağustos, 1961
- [79] Bkz. Yusuf: 12/4-6.

- [80] Bkz. Yusuf: 12/100.
- [81] Nisa: 4/97.
- [82] Muhammed: 47/27.
- [83] Nahl: 16/32.
- [84] A'râf: 7/37.
- [85] Secde: 32/11.
- [86] Tercüman'ul Kur'an, Mart, 1962
- [87] Mâide: 5/72.
- [88] Maide: 5/73.
- [89] Bakara: 2/221.
- [90] Tevbe: 9/30.
- [91] Al-i İmrân: 3/64.
- [92] Ankebût: 29/46.
- [93] Sâd: 38/5.
- [94] Bakara: 2/170.
- [95] Tercüman 'ul Kur 'an, Mart, 1963
- [96] Mişkât.
- [97] Tenvîr'ul Havâlfik.
- [98] Suyûtî, El-Mesabih fi Salat'it Teravih.
- [99] El-Muğni; 1/798-799
- [100] Tercüman'ulKuran, Mayıs, 1962
- [101] Şiilerin senenin bazı günlerinde Hz. Hüseyin'in şehadeti dolayısıyla düzenledikleri kendilerine zincir vurma merasimleri kastediliyor. (Çev.)
- [102] Büyük ihtimalle, Peygamber Efendimizin vefatı sırasında Hz. Ebu Bekir'in halife seçildiği "Beni Saide Sakifesi" kastediliyor. (Çev.)
- [103] Hz. Ali (k.v) kastediliyor. (Çev.)
- [104] Hz. Peygamber'in cenazesi. (Çev.)
- [105] Yar-i Gar olarak bilinen Hz. Ebu Bekir (r.a) ima ediliyor. (Çev.)
- [106] Hz. Ebu Bekir ve Ömer (r.a) kastediliyor (Çev.)
- [107] Peygamber Efendimizin dünyayı değişmesi anında Peygamberimizle sahabe arasında geçtiği hadislerde bildirilen vasiyet meselesi. (Çev.)
- [108] Tercüman'ul Kur'an, Rabîulevvel, 1376/Kasım, 1956
- [109] Tercüman'ul Kur'an, Şaban-Ramazan, 1376/Haziran, 1957
- [110] Enfal: 8/41.
- [111] Haşr: 59/6-7.
- [112] Buharî, Müslim, Muvatta, Müsned.
- [113] Buharî, Müsned-i Ahmed, Müslim.
- [114] Müsned-i Ahmed.
- [115] Buhari, Müsned-i Ahmed.
- [116] Tirmizi, Müsned-i Ahmed.
- [117] Buhari.
- [118] Bu olayın ayrıntısı ve müstened rivayeteri için bakınız:
Buhari: Hums'un farz olması, Nebinin Ashabının faziletleri, Gazveler ve Feraiz bölümleri.
Müslim: Cihad ve Fey'in hükmü bölümleri. Nesâî: Fey'in dağıtılması bölümü.
Tirmizi: Seyr, Rasûlullah'ın mirası konusundaki rivayetler bölümü. Müsned (Ahmed b. Hanbel): Hz. Ebu Bekir hakkındaki rivayetler bölümü. (Mevdudi)
- [119] Buhari: Gazveler, Beni Nudayr hadisi, Feraiz ve Peygamber Efendimizin "*Biz miras bırakmayız...*" hadisinin zikredildiği bölümler.

Müslim: Cihad ve Fey'in hükmü bölümleri.

Muvatta: Peygamberimizin mirası hakkında rivayet edilen hadisler bölümü (Mevdu di)

[120] Tabakat: İbn-i Sa'd, Nebi'nin (s.a) mirası bölümü.

Futuh'ul Buldan: Belâzürî, Fedek arazisiyle ilgili bölüm. (Mevdudi)

[121] Buhari: Hums'un farzedilmesi ve Gazveler bölümleri.

Müsned (Ahmed b. Hanbil): Hz. Ebu Bekir hakkında rivayet edilenler bölümü.

Müslim: Cihad ve Fey'in hükmü bölümleri.

[122] Buhari: Humusun farz olması, gazveler, nafakalar, feraiz ve Allah'ın Kitab'ı ile Sünnet'e sarılma bölümleri. Müslim: Cihad Bölümü

Tirmizi: Seyr ve Peygamber Efendimizin mirası hakkındaki rivayetler bölümleri.

Müsned (Ahmed b. Hanbel): Ömer Faruk hakkındaki rivayetler bölümü (Mevdudi)

[123] Tercüman'ul Kuran, Kasım,1958

[124] Asıl metin şu şekildedir: "Mâ şânehu ehecera istefhimû". Bazıları "ehecera" kelimesini yanlışlıkla "ehcera" olarak anlamışlardır. Oysa bütün muteber rivayetlere bu "ehcera-ehcera" olarak gelmiştir. Yani istifham hemze'si ile birlikte gelmiştir ve "hecera-yehcuru"nın manası hastanın hastalığın şiddetlendiği bir durumda şaşkınlık yüzünden veya baygınlık halinde söylediği şeylerdir.

Ayrıca bu söz hiçbir rivayette de Hazreti Ömer'e nispet edilmemiştir. Bilakis "Kalû" yani "dediler" kelimesi ile birlikte nakledilmiştir. Yani, orada bulunanlardan bazıları bunu söylemişlerdir. (Mevdudi)

[125] Tercüman'ul Kur'an, Kasım,1958

[126] Leheb: 4

[127] Tercüman'ul Kur'an, Kasım,1958

[128] Tercüman'ul Kuran, Kasım, 1958

[129] Ayetin meali şu şekildedir: "Ey inananlar, Namaza kalktığınızda yüzlerinizi, dirseklerinize kadar ellerinizi -başlarınızı meshedip- topuk kemiklerine kadar ayaklarınızı yıkayın..." (Çev.)

[130] Ahzab Suresi 33. ayet kastediliyor. Bu ayet mealen şöyledir: "...Ey peygamberin ev halkı! Şüphesiz Allah sizden kusuru giderip sizi tertemiz yapmak ister." (Çev.)

[131] Ahzâb Sûresi 33. ayet kastediliyor. (Çev.)

[132] Tercüman'ul Kur'an Şubat,1959

[133] Wor Criminals: İkinci Dünya Savaşı sonunda Almanlar ve İtalyanlardan alınan savaş esirlerine verilen isim.

[134] Tercüman'ul Kur'an, Rabîülevvel-Cemâdiyessâni, 1364/Mart-Haziran, 1945

[135] Bu mektubun yazıldığı yıllarda İngilizler Hind yarımadasını kontrolleri altında tutuyorlardı ve bölge halkından kendi bünyesine aldığı askerleri binlerce kilometre uzaktaki bölgelere savaşa götürüyorlardı. Soru ve cevabı, bu durum göz önüne alınarak okunmalı ve değerlendirilmelidir. (Çev.)

[136] İngiliz ordusunda kadın askerlerle ilgili bölüm. (Çev.)

[137] Farsça "beiyş küşki alem dubare nist" beyitinden alıntı. (Çev.)

[138] Mut'a nikahı: Geçici bir süre için belli bir ücret üzerinden kadınla anlaşılıp nikah yapmak. (Çev.)

[139] Tercüman'ul Kur'an, Rabîülevvel-Cemâdiyessâni, 1364/Mart-Haziran, 1945

[140] Hinduların İngilizler karşısındaki hürriyet savaşçısı ve önderi Mahatma Gandhi kastediliyor. (Çev.)

[141] Hinduların kutsal kitabı (Çev.)

[142] Hinduların o zaman ki ruhani önderlerinden biri (Çev.)

[143] Yine bir hindu büyüğü. (Çev.)

[144] Hindu ruhani lideri Pandet Deyonend Sersuti'nin takipçilerine verilen isim. (Çev.)

[145] Hindu inancında İslam'daki Mehdi gibi gelmesi beklenen birisi. (Çev.)

[146] Hindistan Kongre Partisi. (Çev.)

[147] Şimdiki iki Pakistan'ın Pencab eyaleti başşehri. (Çev.)

[148] İslam hakkında yazılar yazmış bir müsteşrik. (Çev.)

[149] Hinduların kutsal kitabı Vedalar. (Çev.)

[150] Vedaların, İngilizce tercümesinin Vedaların yazıldığı dilin aslından değil de ikinci bir dilden yapıldığı anlatılmak isteniyor. (Çev.)

[151] İslam düşüncesi. (Çev.)

[152] İlahi marifetin zikredildiği hinduların dini bir kitabı. (Çev.)

[153] Bir hindu ulusu. (Çev.)

- [154] Begvan: Hinduca tanrı mânâsına geliyor. Sıfat olarak, ermiş, veli mânâsı veriliyor. (Çev.)
- [155] Begvan lafzı hindu inancına göre tanrının hulul ettiği kimse için de kullanılıyor. (Çev.)
- [156] Fars'ca "Ey besa arzu yiki hak şude" beytinin tercümesi. (Çev.)
- [157] Muhammed Ali Cevher: Hind yarımadasındaki meşhur hilafet hareketinin önderlerinden olan şahıs. (Çev.)
- [158] Hindistan'ın büyüklerinden kasıt, burada, Hind yarımadasında İslam'dan önce var olmuş Hinduizm, Budizm vs. gibi dinlere mensup din ululardır. (Çev.)
- [159] Tercüman'ul Kur'an, Râbiulevvel-Cemâdiyessâni, 1364/Mart-Haziran, 1945
- [160] Sihlerin dini kitaplarına denmektedir. Ayrıca bu kitap alimleri ise Gerentî adıyla anılmaktadır. (Çev.)
- [161] Ölen bir kişinin ruhunun yaptığı amellere göre başka bedenlere (hayvanlar gibi) girmesi şeklindeki hindu inancı. (Çev.)
- [162] Sadi Şirazi'nin meşhur kitapları. (Çev.)
- [163] Hinduizmin tarihsel gelişimi ile ilgili bir devir. (Çev.)
- [164] Milattan önceki devirlerde Hind Yarımadası'na İran tarafından gelen kavimlere verilen isim. Bugün Hindistan'da birçok kimse bu kavimden gelmedir. (Çev.)
- [165] Tenasüh akidesine göre bu şöyle açıklanabilir: Dünyada kötü ameller işleyen bir kişinin ruhu o kişi öldükten sonra mesela bir köpek bedenine girmekte ve bu köpek haliyle gördüğü eziyetler, insan iken sahip olduğu kötü ahlâkın bir neticesi olarak zuhur etmektedir. (Çev.)
- [166] Bu gibi haberler 40-45 senelik bir gecikmeyle Türk hasmında da çıkmaya başladı. (Çev.)
- [167] Tercüman'ul Kur'an, Safer, 1365/Ocak, 1946
- [168] Tercüman 'ul Kur'an, Cemâdiyelevvel, 1365/Nisan, 1946
- [169] Tercüman'ul Kur'an, Receb-Şaban, 1363/Temmuz-Ağustos, 1944
- [170] Tercüman'ul Kur'an, Muharrem-Safer, 1364/Ocak-Şubat, 1945
- [171] Tercüman'ul Kur'an, Zilhicce, 1369 / Ekim, 1950
- [172] Bakara: 2/385.
- [173] Bakara: 2/285.
- [174] Tercüman'ul Kur'an, Cemâdiyelevvel, 1372 /Şubat, 1953
- [175] Tercüman'ul Kur'an, Rabiulevvel-Rabiulâhîr, 1370 / Ocak-Şubat, 1951
- [176] Nisa: 4/145.
- [177] Tevbe: 9/80.
- [178] Tevbe: 9/56.
- [179] Münafikûn: 63/4.
- [180] Nisa: 4/12.
- [181] Ahzab: 33/1.
- [182] Tevbe: 9/84.
- [183] Tercüman'ul Kur'an, Cemâdiyelevvel-Receb, 1370/Mart-Mayıs, 1951
- [184] Tercüman'ul Kur'an, Muharrem, 1370 / Kasım, 1950
- [185] Beyyine: 98/5.
- [186] Bakara: 2/143.
- [187] Tercüman'ul Kur'an, Cemadiyelevvel, 1371/Şubat, 1952
- [188] Tin: 95/4.
- [189] Beled: 90/4.
- [190] Tin: 95/4.
- [191] Tin: 95/5.
- [192] Tercüman'ul Kur'an, Cemadiyelevvel-Receb, 1370/ Mart-Mayıs, 1951
- [193] Tercüman'ul Kur'an, Ramazan-Şevval, 1371/Haziran-Temuz, 1952
- [194] Tercüman'ul Kur'an, Zilkade, Zilhicce, 1370/Eylül, 1951
- [195]

Mâide: 5/3.

[196]

Tercüman'ul Kur'an, Zilkade - Zilhicce – 1370/Eylül, 1951

[197]

Burada, "cemaatiniz" den "Cemaat-i İslami" kastedilmektedir. (Çev.)

[198]

Bilindiği kadarıyla bu ismin yayılmasının nedeni şudur: Mirza Beşiruddin Mahmud Ahmed'in hilafetinin başlangıcında Cemaat-i Ahmediye ikiye bölündü. Sonra da Kadiyan'daki cemaat "Kadiyani" ve Lahor'daki cemaat da "Lahori" veya "Ahmedi" olarak ün kazandı. O zamanlar böyle bir isim verirken hiç kimse bu cemaate kötü bir isim takma düşüncesini taşıymıyordu.

[199]

Tercüman'ul Kur'an, Zilkâde-Zilhicce, 1370/Eylül, 1951

[200]

Tercüman'ul Kur'an, Ramazan-Şevval, 1371/ Haziran-Temmuz, 1952

[201]

Tercüman'ul Kur'an, Ramazan-Şevval, 1371/ Haziran-Temmuz, 1952

[202]

Nur: 24/3.

[203]

Nûr: 24/26.

Tercüman'ul Kur'an, Rabiulevvel-Rabiussânî, 1370 Ocak-Şubat, 1951

[204]

1947'de Pakistan'ın kurulmasıyla oluşturulan meclis (Çev.)

[205]

1966'da Lahor'da Müslim Lig tarafından ilan edilen ve kurulacak olan Pakistan'ın, müslümanların hayatlarını kendi dinlerine uygun olarak yaşamaları için kurulduğunu içeren bir beyanname. Bu beyanname daha sonra Pakistan kurulduğunda parlamento tarafından kararname şeklinde onaylanmış ve Pakistan anayasasının önsözünde (Preamble) şidiye kadar bulunmaktadır. Ayrıca bu kararname Pakistan parlamentosunun Kur'an ve Sünnet aleyhine kanun çıkarmayacağını da içermektedir. (Çev.)

[206]

Tercüman'ul Kur'an, Temmuz, 1955

[207]

Emin Ahsen İslahî: Bir zamanlar Mevdudi'nin sağ kolu durumunda olan ancak daha sonra Mevdudi'nin şahsına bazı itirazlar yaparak Cemaati İslâmî'den ayrılan âlim.

[208]

Tercüman'ul Kur'an, Muharrem, 1375 Eylül, 1955

[209]

Mâide: 5/13.

[210]

Tercüman'ul Kur'an, Rabiulevvel, 1375/ Kasım, 1955

[211]

Eserin Urduca baskısının ilgili sayfaları kastedilmektedir. (Çev.)

[212]

Tercüman'ul Kur'an, Rabiulevvel, 1375/ Kasım, 1955

[213]

Tercüman'ul Kur'an, Cemadiyeluhra, 1375/Şubat, 1956

[214]

Tercüman'ul Kur'an, Zilkade, 1375/ Temmuz, 1956

[215]

Kehf: 18/22. Tercüman'ul Kur'an, Zilkade, 1375/ Temmuz 1956

[216]

Al-i İmrân: 3/61.

[217]

Tercüman'ul Kur'an, Zilhicce, 1375/ Ağustos, 1956

[218]

Mevdudî aleyhine yazmış Pakistanlı bir yazar. (Çev.)

[219]

Tercüman'ul Kur'an, Muharrem-Safer, 1376/ Ekim, 1956

[220]

Tercüman'ul Kur'an, Rabiulevvel, 1376/ Kasım, 1956

[221]

Hind yarımadasında Hanefî mezhebine mensup bir grup. Hindistan'daki Hanefîler bugün Birelvi ve Diyobendiler diye iki gruba ayrılmışlardır. Birelviler daha çok Rasûlüllah'ın sıfatları üzerinde mübalağa etmiş kimseler olarak biliniyorlar. (Çev.)

[222]

Mişkât'ül Mesabih. (Çev.)

[223]

Tercüman'ul Kur'an, Şaban-Ramazan, 1378/ Haziran, 1957

[224]

Tercüman'ul Kur'an, Cemâdiyelâhîr, 1377/ Ocak, 1968

[225]

Bkz. "İslam Medeniyetinin İlke ve Temelleri", "Müslümanlar ve Günümüz Siyasî Buhranı."

[226]

Tercüman'ul Kur'an, 51. cild, 6. sayı, Mart, 1959

[227]

Tercüman'ul Kur'an, 53. cild, 2. sayı, Kasım, 1959

[228]

Tercüman'ul Kur'an, 52. cild, 2. sayı, Ağustos, 1959

[229]

Tercüman'ul Kur'an, 52. cild, 5. sayı, Ağustos, 1959

[230]

Tercüman'ul Kur'an, 52. cild, 5. sayı, Ağustos, 1959

[231]

Tercüman'ul Kur'an, 53. cild, 6. sayı, Kasım, 1959

[232]

Missing Link: Eksik bağlantı veya Evrim Teorisinde insanla maymun arasında bağ olduğu varsayılan yaratık (Çev.)

[233]

Tercüman'ul Kur'an, 53. cild, 2. sayı, Kasım, 1959

- [234] Tercüman'ul Kur'an, 53. cild, 2. sayı, Kasım, 1959
- [235] Hindistan'ın Pencap eyaleti sınırları içerisinde bulunan, Sir Seyyid Ahmet tarafından müslümanları eğitmek amacıyla kurulmuş üniversite. (Çev.)
- [236] Tercüman'ul Kur'an, 54. cild, 1. sayı, Nisan, 1960
- [237] Tercüman'ul Kur'an, 55. cild, 5. sayı, Ocak, 1961
- [238] Tercüman'ul Kur'an, 58. cild, 1 sayı, Nisan, 1962
- [239] Tercüman'ul Kur'an, 59. cild, 6. sayı, Mart ,1963
- [240] Tercüman'ul Kur'an, 57. cild, 3. sayı, Haziran, 1962
- [241] Tercüman'ulKuran, 58. cild, 3. sayı, Haziran ,1962
- [242] Tercüman'ul Kur'an, 58. cild, 6. sayı, Eylül, 1962
- [243] Bu cevabımıza karşılık soruyu soran şahıs bazı fıkıh kitaplarından ayrıntılı ibareler gönderdi. Ona aşağıdaki satırlarla cevap verdim. (Mevdudi)
- [244] Nisa: 4/22.
- [245] Tercüman'ul Kur'an, 58. cild, 6. sayı, Eylül, 1962
- [246] Tercüman'ul Kur'an, Eylül, 1962
- [247] Tercüman'ul Kur'an, 58. cild, 6. sayı, Eylül, 1962
- [248] İşin asıl ilginç yönü, bu soru Urduca'nın yaygınlaştırılması üzerinde ısrar eden gayr-ı müslim bir Pakistanlının uzunca bir mektubundan iktibas edilmiştir. (Mevdudi)
- [249] Tercüman'ul Kur'an, 59. cild, 5. sayı, Şubat, 1963
- [250] Alt kıtada halkın müslüman olmasında büyük emeği geçmiş bir tasavvuf büyüğü. (Çev.)
- [251] Kabe'nin örtüsünü hazırlamakla görevli resmî Suud kuruluşu. (Çev.)
- [252] İbrahim: 14/37.
- [253] Lahor Şehri Polis Müdürü Kabe'nin örtüsünü havaalanına törenle götürme hadisesi sırasında herhangi bir yankesicilik, zorbalık ya da kadınları taciz etme gibi bir olayın vukua gelmediğini bizzat bana bildirmişti.
- [254] Bu raporun kısa bir özeti. "Asya" ve "Şihab" dergilerinde yayınlanmıştır. Ben meseleyi değerlendirirken sadece bu yazılı raporları değil, bana meseleyi şifahi olarak anlatanların görüşlerini de göz önüne alıyorum.
- [255] Mâide: 5/7.
- [256] Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer (Çev.)
- [257] Tercüman'ul Kur'an, 60. cild, 1. sayı, Nisan, 1963
- [258] Tercüman'ul Kur'an, 60. cild, 3. sayı, Haziran, 1963
- [259] Tercüman'ul Kur'an, 61. cild, 2. sayı, Kasım, 1963
- [260] Siyasal Buhran, 2/100
- [261] Tercüman'ul Kuran, Zilhicce, 1369/Ekim, 1950
- [262] Tercüman'ul Kur'an, Şaban-Zilkâde, 1369 / Temmuz - Eylül, 1950
Orneğin "İslam Devletinde Zımmihrin Hakları" adlı kitabıma bakabilirsiniz. Ayrıca Alim Emin Ahsen Islah'nin "İslam Devletinde Gayri Müslimlerin Hakları" adlı eserine de bakabilirsiniz.
- [263] Tercüman'ul Kur'an, Şaban-Ramazan, 1372/Mayıs-Haziran, 1953
- [264] Tercüman'ul Kur'an, Cemadiyelevvel-Receb, 1370/Mart-Mayıs, 1951
- [265] Tercüman'ul Kur'an, Rabiulevvel, Rabiussâni, 1370/Ocak-Şubat, 1951
- [266] Maide: 5/12.
- [267] Bakara: 2/285-286.
- [268] Nisa: 4/136, Rükû: 19
- [269] Araf: 7/89.
- [270] Tercüman ul Kur'an, Cernâdiyelevvel- Receb, 1370/Mart-Mayıs, 1951
- [271] Al-i İmrân: 3/92.
- [272] Bakara: 2/208.
- [273]

Isra: 17/14.

[274] Bkz. Muciz Numa Hamaiî-i Şerif, Matbua, 1357 shf. 97

[275] Tercüman'ul Kur'an, Cemadiyelevvel-Receb, 1370/ Mart-Mayıs, 1951

[276] Kaf: 50/25.

[277] Üzgünüm, çünkü sayın Memduh (alim Eşref Ali Tahanevi) vefat etmiştir. Allah onu mağfired etsin.

[278] Tercüman'ul Kur'an, Cemâdiyelevvel-Receb, 1370/Mart-Nisan-Mayıs, 1951

[279] Bu sorular, ortaokul ikinci sınıfta okuyan bir öğrencinin adına gönderilmiştir.

[280] Cebir ve Kader Meselesi/ 15

[281] Tercüman'ul Kur'an, Cemadiyelevuel-Receb, 1370 Mart-Nisan-Mayıs, 1951

[282] Sh: 193

[283] Sh: 114

[284] Hind Yarım adası'ndaki iki büyük ilim merkezi.

[285] Hutbeler/180

[286] Hutbeler/126

[287] Hutbeler/129

[288] Hutbeler/132

[289] Âl-i İmrân: 3/97.

[290] Tevbe: 9/11.

[291] Tercüman'ul Kur'an, Cemâdiyessânî, 1371/Mart, 1952.

[292] Tercuman'ul Kur'an, Eylül-Ekim-Kasım, 1941.

[293] Üzülerek belirtiyim ki sözü geçen şahıs Allah'ın rahmetine kavuşmuştur.

[294] Tercüman'ul Kur'an, Aralık, 1941/Ocak-Şubat, 1942

[295] Tercüman'ul Kur'an, Haziran, 1946

[296] Tercüman'ul Kur'an, Zilkâde-Zilhicce, 1370/Eylül, 1951

[297] İmam-ı Rabbanî kastediliyor. (Çev.)

[298] İbarelerdeki tüm yanlışlıklar ve irtibatsızlıklar broşürden aynı şekilde aktarılmıştır.

[299] Fetih: 48/29.

[300] Hucurât: 49/7.

[301] Âl-i İmrân: 3/110.

[302] Bakara: 2/143.

[303] Bu ibare de aynen aktarılmıştır.

[304] Bakara: 2/286.

[305] Tercüman'ul Kur'an, Şaban, 1370 /Haziran, 1951

[306] Aynı sorular, küçük değişikliklerle Cemaat-i İslâmî'nin bazı sorumlularına da gönderilmiştir. Hepsini de Kadıyanilerin Pakistan'daki merkezlerinden biri olan Rabva kasabasından postaya verilmiştir. Bu işin planlı olarak yapıldığı ortadadır.

[307] Raşid Halifeler döneminde şura meclisinin nasıl oluşturulduğu "İslâm Anayasasının Düzenlenmesi" adlı bildirimizde ayrıntılarıyla ele alınmıştır.

[308] Tercüman'ul Kur'an, Şaban, 1370/Haziran, 1951

[309] Tebliğ Cemaati'nin kurucusu alim zat. (Çev.).

[310] İkrâmü'l-Müslimîn: Tebliğ Cemaati'nin altı esasından biri. Müslümanlara izzet ve ikramda bulunmak

[311] Tercüman'ul Kur'an, Receb-Şaban, 1371/Nisan-Mayıs, 1954

[312] Tercüman'ul Kur'an, Safer, 1371/Kasım, 1951

[313] Tercüman'ul Kur'an, Receb-Şaban, 1371/Nisan-Mayıs, 1952

[314] Cemaat-i İslâmî'ye tam üyelik üç-dört aşamada gerçekleşiyor. Bazı kişiler yıllarca cemaatin faaliyetlerine katılsa, hatta bütün bir ömrünü hizmette harcarsa da üye ol

anlayabiliyor. Cemaatin üye sayısı çok azdır. Üyelik son aşamadır.

[\[315\]](#) Tercüman'ul Kur'an, Ramazan, 1370/Temmuz, 1951

[\[316\]](#) Tercüman'ul Kur'an, Şaban-Ramazan, 1372 / Mayıs-Haziran, 1953

FETVALAR E V D U D

[Kur'anın Tevilinde Doğru Metod](#)

[Sorular:](#)

[Cevaplar:](#)

[Kur'an'ın Tevilinde Doğru Metod](#)

[Dinde Zorlama Yoktur" Ayetinin Mânâsı](#)

[Kadiyânilere Nasıl Davranılmalı](#)

[Müslümanlara Tanınan Ayrıcalıklar](#)

[Devlet Eliyle Zorlama](#)

[Mürted'in Cezası](#)

[Muhkem ve Müteşabih Ayetlerin Mânâları](#)

[Çok Evlilik](#)

[Kur'an'm Te'vilinde Hadis'in Önemi](#)

[Kur'an'ın Nüzul Sırasına Göre Tertibi Zaruri Değildir](#)

[Kişinin Ferdî Te'vil Hakkı](#)

[Kur'an Hangi İncil'i Doğruluyor](#)

[İslâmî Tebliğ Cevazın Sebebi](#)

[Kur'an-ı Kerim'in Anlaşılmasında Deneysel Bilimleri Bilmenin Önemi](#)

[Kur'an Hangi Kutsal Kitapları Doğruluyor](#)

[Kendilerinden Peygamber Çıkmayan Kavimler](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Recm Ayeti Bir Kuran Ayeti Midir?](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Metni Mensuh, Hükmü Bâki Ayetlerle İlgili Görüş Ek](#)

[Muta Bahsi](#)

[Soru:](#)

[Tefhimî Kurana İtirazlar](#)

[Hurufu Mukattat'ın Mânâsı](#)

[İsa'nın \(a.s\) Semaya Kaldırılmasının Keyfiyeti](#)

[Ashab-ı Kehf in Uyuma Müddeti](#)

[Tûr Dağı'na Çıkış Keyfiyeti](#)

[Hz. İbrahim ve Üç Yalan](#)

[Birkaç İtiraz Daha](#)

[Cevap:](#)

[1. Hac Farızasının Tarihinin Tesbiti](#)

[2. Peygamberlik Vazifesi ve Yûnus Aleyhisselâm](#)

[3. Mensuh Hükümlerle Amel Etmek](#)

[4. Cennetin Yeri](#)

[5- Peygamberlerin Masumiyeti](#)

[7. Cezaların Uygulanmasında Suçlunun Durumu](#)

[8- Hz. Havva'nın Doğumu](#)

["Tûr Dağı'nın Kaldırılması" Hakkında Biraz Daha Geniş Açıklama](#)

[Haber-i Vâhid ve Mütevatir Olmayan Hadisleri Red veya Kabul İman ve Küfrü İcab Ettirir mi?](#)

[Recm Ayeti Üzerinde Ayrıntılı Tartışma](#)

[Açıkça Bühtanda Bulunmaya Bir Örnek](#)

[Haksız Taassub](#)

[Cariyenin Tanımı Ve Helal Olmasının Delili](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Çok Evlilik \(Taaddüd-Ü Zevcât\) Ve Cariyeler](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Yedi Kat Gök" Ve Tûr Dağının Kaldırılması"Nın Sahih Tevili](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Berzah Hayatı Ve Ölülerin İşitmesi](#)

[Soru:](#)

[1- Yûnus Sûresinde:](#)

[Cevap:](#)

[Farklı Kuran Tefsirleri](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Cinler İnsanların Bir Türü Müdür?](#)

[Cevap:](#)

[Ankebut Sûresi'nin İki Ayetinin Tefsiri](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Peygamberliğin Delili Olarak Mucize](#)

[Hz. İshak ve Hz. İsmail \(a.s\)](#)

[Birkaç Değişik Soru](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[1. Hak Deyiminin Anlamı ve Kullanılış Şekilleri](#)

[2. Mîzân İndirilmesinin Anlamı](#)

[3. Hak Din Başarısız mı Olmuştur](#)

[4. Peygamberliğin Son Bulmasının Doğru Te'vil](#)

[Peygamberliğin Son Bulması Ve Kadiyânîlerin Delilleri](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Peygamberliğin Sona Ermesi](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Kadiyânîlerin Yanlış Tevilleri](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Bazı İhtilaflara Rağmen Sahabe-İ Kiram Birbirine Sevgi Duyardı \(Ruhamâu Beynehum\)](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Müşriklerin Çocukları Cennetlik Midir?](#)

[Cevap:](#)

[Hz. Musa'nın Firavtın'u Bir Miydi, İki Miydi?](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Hz. Peygamberin "Ümmî" Oluşunun Gerçek Anlamı](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Yahudilerin Zillet Ve Meskeneti](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Hz. İsa'nın Babasız Doğması](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Çok Evliliğin Yasaklanması](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Deccal İle İlgili Hadisler Verasûlullahın \(S.A\) Bazı Sözlerinin Vahye Dayalı Olmaması](#)

[Cevap:](#)

[Cevap:](#)

[Hadis Ve Sahabeleri Aşağılama](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

["Ben İlim Şehriyim..." Hadisinin İlmî Tahkiki](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Birkaç Hadisteki Karışıklığın Açıklanması](#)

[Soru:](#)

Cevap:

[Vahyin Nazil Olmaya Başlaması](#)

[Peygamberimizin Tükrüğünden Bereket Hasıl Etme](#)

[Kuran Ve Hadis Arasındaki Karşılıklı Bağlar](#)

Soru:

Cevap:

[Hadisleri Tevil Etmenin Doğru Yolu](#)

Soru:

Cevap:

İKİNCİ BÖLÜM

FIKHÎ MESELELER

[Zekat Ve Mülkiyet Meselesi](#)

[Yapışık Doğan İkizlerin Evlenmesi](#)

Soru:

Cevap:

FETVALAR E V D U D

Kur'anın Tevilinde Doğru Metod

ABD Tufts Üniversite si'nden bir profesör bize birkaç soru yönelterek Kuranı anlamakta çektiği zorlukları gidermemizi, açık ve teferruatlı bir şekilde kendisini aydınlatmamızı rica ediyor.

Sorular:

Benim anlamakta zorluk çektiğim İslâmî konuların başında tevil konusu geliyor.

Aşağıdaki soruları, zihnimdeki bazı karışıklıkları gidermek amacıyla hazırladım. Ben bu soruyu özellikle Kuranın tevilinin usûl ve metodunu anlamak ve böylece ilgili bütün meselelerin usulünü kavramak ve genel olarak nasıl kullanıldığını bilmek için sordum.

Kur'an diyor ki: "Dinde zorlama yoktur". [1]

1. İran'daki Banallere yönelik soykırım bu ayete ters düşmez mi? Eğer söz konusu soykırım bu ayete ters değilse, niçin değil? Pakistan'da Kadiyaniliğe karşı takınılan tavır bu ayete ters düşmüyor muydu? Niçin?

2. İkraha" m mânâsı nedir? Bu lafız (ikrah), "kahr" (coerriion) lafzından daha geniş kapsamlı değil mi? Günümüz dünyasında herhangi bir ülkede müslümanların daha az vergi vermeleri veya vatandaşlık haklarından daha fazla yararlanmaları, gayri müslimlerin ise bunlardan mahrum bırakılmaları onlar için bir zorlama değil midir?

Şurası kesindir ki, gayri müslim bir küçük esnaf ticaretini sürdürebilmek için böyle bir ortamda İslâm'ı kabullenmeye kendim mecbur hissedebilir.

3. Burada "dîn" lafzı, genelde kullanılan geniş mânâsına oranla daha dar bir mânâda mı kullanılmıştır?

4. Bu ayetin tefrişinde bir müfessir diyor ki: "İktidar müslümanların ellerine geçince dinde zorlamaya başvurmama prensibini uygulamaları gerekir."

Bu müfessir ayetin hükümlerini niçin müslümanların iktidarı ellerinde tuttıkları zamana münhasır kılıyor? Siz, ayetin bu yorumuna katılıyor musunuz?

5. Eğer siz bu yoruma katılıyorsanız, bunun anlamı "müslümanlar iktidara gelene kadar ikraha devam edebilirler" demek olmaz mı?

6. Bir İslâm ülkesinde İslâm'dan dönenin (mürted) katledilmesi zorunlu ise, bu bir cebir (zorlama) değil midir?

Kur'an diyor ki:

"Kitab'ı sana O indirdi. Onun bazı ayetleri muhkemdir. Bunlar Kitab'ın anasıdır. Diğerleri de birbirine benzer. Kalplerinde eğrilik olanlar, fitne çıkarmak, kendilerine göre yorumlamak için onun müteşabih ayetlerinin ardına düşerler. Oysa onun tevilini Allah'tan başka kimse bilemez, ilimde

ileri gidenler, 'O'na inandık, hepsi Rabb'imiz katından-dır' derler. Akl-ı selim sahiplerinden baskısı düşünüp anlamaz. [2]

7. Muhkem ayetten maksat, mânâsı açık ve net olan, teviline ve açıklamasına gerek olmayan ayet mi demektir? Eğer böyleyse, muhkem ayetlerin mânâsının bütün insanlarca açıkça bilindiği farzedilebilir mi? Farzedilebilirse, bundan bütün insanların aynı şekilde düşündükleri ve aynı derecede akla sahip oldukları mânâsı çıkmaz mı?

8. Dinde zorlama yoktur" ayeti muhkem bir ayet midir? Eğer değilse, bu konuda açık ve anlaşılır birkaç muhkem ayet zikrediniz.

9. Teaddüdü zevcat'a, yani çok evliliğe cevazın zikredildi-ği Nisa Sûresi'nin üçüncü ayeti muhkem midir? Eğer muhkem ise, ayetin mânâsı üzerinde bu kadar fazla ihtilaf edilmesi nedendir? Niçin ayet üzerinde bu kadar çok teviller yapıyor?

Eğer bir kimse söz konusu ayetin mânâsını açık olarak anladığım kabul ederse, konuyla ilgili olarak hadisleri araştırmasına ne gerek var? (Bilinmesi gerekir ki, ben çok evlilik meselesiyle değil, Kur'an-ı Kerim'in tevil meselesi ile ilgileniyorum.)

10. Kur'an-ı Kerim'de bir konuyla ilgili çeşitli ayetler varsa ve bu ayetler içerik itibarıyla farklılaşıyorsa, bir insan bunlardan hangisinin nâsih, hangisinin mensuh olduğunu nasıl anlayacak? Bir ayetin sonradan nazil oluşu, aynı konuyla ilgili bir önceki ayetin neshedildiğine dair yeterli delil olabilir mi? Eğer bu doğru kabul edilirse, Kuranın nüzul sırasına göre tertib edilmesi daha sıhhatli olmaz mı?

11. Herhangi bir İslâm ülkesi'nde herhangi bir kimsenin muhkem bir ayeti anladığı gibi uygulama hakkı var mıdır? Kendi anlayışına ters gelen bir ayetin yorumunu -hükümetin oluşturmuş olduğu herhangi bir komisyon yapmış olsa bile- kabullenmeme hakkı var mıdır? Eğer yoksa, o halde Âl-i

İmran Sûresi'nin 7. ayetinin ne faydası var? ^[3]

12. İncil'in, Peygamberlerin İşleri Bölümünün onuncu babında dört ayaklı bütün hayvanların etlerinin yenmesinin helal gösterilmesine rağmen, incil'in Ahd-i Atik Bölümül'nde ve Kur'an-ı Kerim'de bazı hayvanların haram olduğu bildirilmiştir. Eğer bütün kitaplar Allah tarafından vahiy yoluyla indirilmişse, müslümanlar; kutsal kitaplar arasındaki bu farklılaşmayı nasıl tevیل edebileceklerdir?

(Herhangi bir kısım etin yenmesi ya da yenmemesinin beni fazla ilgilendirmedigini belirtmek durumundayım. Benim asıl amacım, Semavî Kitaplar arasında görülen ya da bana öyle gelen tezatları ortadan kaldırmak.)

13. Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın muhtelif ümmetler hakkında çeşitli metodlar mukarrer kıldığı ve bu metodların hepsinin Allah'ın metodu olduğu bildirildiği halde, İslâm'da tebliğ konusunda görülen aşırı cezbe ve coşku nasıl haklı görülebilir?

Günden güne gelişen tabiat ilimleri, kimya, biyoloji vs. gibi ilimlerin iyi bilinmesi Kur'an'ı daha iyi anlamaya katkıda bulunabilir mi?

15. Kur'an-ı Kerim'de yer yer bazı yahudi ve hıristiyan kitapları ilhama dayalı kitaplar olarak nitelendiriliyor. Ancak birçok İncil âlimi şu neticeye varmışlardır ki, bu kitapların sadece tarihi birer değeri olup, bunlardan bazılarının birden fazla müelliflerinin bulunması hasebiyle, bunların ilhama dayalı kitaplar olması ihtimali çok azdır. O halde Kuran bu kitaplar için vahiy ve ilham kelimelerini herhangi bir özel anlamda mı kullanmıştır? İncil alimleri bu konuda yanılıyorlar mı? Bir diğer deyişle, Hz. Peygamberden (s.a) sonra yahudi ve hristiyanların mukaddes kitaplarında bir değişiklik mi oldu?

Cevaplar:

Kur'an'ın Tevilinde Doğru Metod

Her şeyden önce, sizin Kuranın tevilinde doğru metodu güzel anlamanız gerekir. Hangi ayetin mânâsını anlamak istiyorsanız, o ayet üzerinde öncelikle Arapça açısından lügat ve terkip yönüyle gerektiği kadar durunuz. Sonra ayetlerin siyak ve sibakı üzerinde de durunuz.

Kuranın çeşitli yerlerindeki bu konuyla ilgili diğer ayetleri de toplayarak söz konusu ayetin olası yorumlarından hangisinin bu ayetlerle uyduğuna ve hangilerinin çatıştığına dikkat ediniz. (Şurası açıktır ki, herhangi bir görüş sahibinin bir görüşü, eğer iki ya da daha fazla yorum olasılığı taşıyorsa, onun, söz konusu konu ile ilgili diğer açıklamalarıyla mutabakat arzeden yorumu muteber sayılır.) Bu noktaya kadar, Kur'an'ı bizzat Kur'an'dan anlamaya çalıştıktan sonra, aslında, bu Kur'an'ı sunmakta olan kişinin (Peygamberimiz (s.a) kastediliyor) söz konusu ayetin anlamı bağlamında, kavil ve amel bazında ne gibi açıklamalarda bulunduğuna bakınız. Yine, Ona en yakın zamanda, O'nun haleflerinin ayete ne gibi anlamlar yüklediğine de dikkat ediniz.

Dinde Zorlama Yoktur" Ayetinin Mânâsı

Ben bu açıklamayı yaptıktan sonra, sizin de misal olarak verdiğiniz ayet üzerinde durmak istiyorum. Bu ayette şöyle deniliyor: "Dinde hiçbir zorlama yoktur". Arap grameri açısından "dinde" kelimesi iki anlama gelebilir. Birincisi; "dini kabul etmede veya seçmede", diğeri ise; "din düzeninde" demektir. Bu yorumlardan hangisi kabule şayandır? Buna karar vermek için ayetin sadece lafzı ile yetinmeyip, siyak ve sibakına da müracaat gerekmektedir. Ayet-i kerimenin gelişine göre bir defa Allah'ın vahdaniyeti ve sıfatları hakkında açık bir kavram ortaya konmuştur.

Ancak, bu kavram günümüzde şirkin çeşitli kısımlarına mübtela olmuş bütün dini grupların ilah kavramlarından farklıdır ve Kuranın davet ettiği dinin temel inancını oluşturmaktadır.

Daha sonra buyuruluyor ki: "Dinde hiçbir zorlama yoktur Doğruluk sapıklıktan seçilip belli olmuştur. Kira tağutu inkar edip Allah'a inanırsa muhakkak ki o kopmayan sağlam bir kulpa yapılmıştır. Allah iştir, bilendir. Allah inananların dostudur. Onları karanlıktan aydınlığa çıkarır.

Kafirlerin dostları da tağuttur. Onları aydınlıktan karanlığa çıkarır. Onlar ateş halkıdır. Orada ebedî kalacaklardır. ^[4]

Ayette geçen kelimelerin siyak ve sibakından altı çizili ibarenin mânâsı açıkça anlaşılıyor ve ifade ediliyor ki, Allah'la ilgili olarak, yukarıda söz konusu edilen inanç kimseye zorla kabul ettirilemez. Bu ayetler doğru akîde ile yanlış akîdeyi son derece belirgin ve net olarak ortaya koymuştur. Öyleyse bir kimse yanlış akîdeyi terkedip, ayette belirtildiği üzere doğru olanı, yani; 'Allah'a imanı kabul ederse, imanı kendisine fayda verir. Eğer yukarıda açıklandığı gibi, sahih imanı kabul etmezse hüsrandır.

Siz Kur'an'ın bütünü gözden geçirdiğinizde göreceksiniz ki, çeşitli suçlardan dolayı cezalar tahakkuk etmiş, birçok ahlâkî çöküntüyü yok eden kesin emirler verilmiş, pek çok şey haram, pek çok şey de farz kılınmış ve böylece insan hayatı için gerekli hükümler konmuştur.

Müslümanların Peygambere (s.a) ve ulu'l emre itaat etmeleri emredilmiştir. Bu itaatin sağlanması ve ilâhi hükümlerin tatbiki için zaman zaman devletin veya toplumun ahlâkî baskısının gücü şeklinde de olsa, behemehal kuvvete başvurma kaçınılmaz olur.

O halde "dinde zorlama yoktur" ayetinden, "İslâmî bir düzende İslâmî hayatın bekası için hiçbir zorlama yoktur" anlamı çıkarılamaz. Kur'an bu ayetle böyle bir mânâyı kastedmiyor. Kur'an'ın bu ayetiyle kastedilen, İslâm'a ilk defa giriş için böyle bir zorlama yapılamayacağı hususudur. Kur'an İslâm'ı kabul etmek isteyenleri bu isteğinde özgür bırakmış, kabul etmek istemeyeni ise zorlamamıştır.

Rasûlullah'ın (s.a) ve O'nun terbiyesiyle yetişen sahabenin tatbiki, konuyu daha iyi aydınlatmaktadır. Onlar hiçbir gayr-i müslimi İslâm'a girmeye zorlamamışlar, ama İslâm'a giren müslümanların İslâmî hükümleri yaşamalarını zorunlu görmüşlerdir. Bunu gerçekleştirmek için sadece ahlâkî ve toplumsal baskıyla yetinmeyip, hükümetin gücünü de kullanmışlardır. Onların zamanında bir çok gayr-i müslim İslâm hükümetlerinin vatandaşları olarak yaşıyordu. Onlar inanç, ibadet, mezhep ve dinî merasimlerim icra etmekte özgürdüler. Kişisel hak ve hukuklarına hiçbir şekilde dokunulmamıştır. Ancak toplumsal hayatta İslâm hukuku müslümanlara nasıl uygulanıyorsa, onlara da aynen uygulanıyordu.

Buraya kadar konu ile ilgili ayetin açıklamaları üzerinde etraflıca durmaya çalıştım. Şimdi sorularınızı tek tek cevaplandırmaya çalışacağım.

Kadiyânilere Nasıl Davranılmalı

1. İnan'daki Bahailik ve bunlara nasıl davranıldığı konusunda yeterli bilgiye doğrusu sahip değilim. Bu itibarla Bahaîlik hakkında bilgi veremeyeceğim. Ancak Pakistan'daki Kadiyânîlere karşı yapılan davranışlar üzerine sorduğunuz soruları cevaplandırmak isterim. Bu sahadaki sorularınızın hiçbir ilmi dayanağı yoktur. Son derece yanlış bilgilerden hareketle fikir yürütüyorsunuz.

Her şeyden önce Pakistan'da, Kadiyânîlerin zorla memleketten çıkarılmaları, yok edilmeleri, vatandaşlık haklarından mahrum edilmeleri veya Kadiyânîliği terke zorlanmaları diye bir hadise yoktur. Ama ifade etmeliyim ki, Kadiyânîlerin bizzat kendileri İslâm inanç ve akidesini terkederek, toplumun değer yargılarını hiçe saymışlar ve toplumdaki uzaklaşmışlardır. Bu uzaklaşmadan sonra, onları hâlâ müslümanların bir parçası kabul etmek mümkün değildir. Bu durumda, onları İslâm dışı görmek neden Kur'ana aykırı olsun? Kur'an'ın hangi ayeti bizi bundan men ediyor?

Şimdi ben size soruyorum: "Dinde zorlama yoktur" ayetini ileri sürerek, dinden uzaklaşıp, bizzat dini tatbik edenlere "kafir" diyecek kadar zındıkça hareket eden bir gruba karşı hiçbir tavır konmayacak, öyle mi? Bunlar daha da ileri giderek müslümanları kendi batıl inançlarına çekmeye çalışıyorlar. Peki, biz bu durumda onlara karşı hiçbir tavır almayacak mıyız? Elbette müslümanca bir tavır alınacaktır,

1953 Mart'ında gelişen olaylara gelince: Bu olayların Kadiyânîlere karşı olduğu gerçek dışıdır. Söz konusu olaylara "Kadiyânîlik karşıtı olaylar" denilmesi, meselenin özünü bilmeyen müslümanlar arasında yanlış anlaşılmalara sebep olmakta ve müslümanların Kadiyânîleri öldürmek ve mallarını yağmalamak için kol gezdiği sanılmaktadır. Oysa meselenin aslı şudur: Bu olaylar, hükümetle halk arasında, bir taraftan müslüman halkın Kadiyânîlerin gayr-i müslim olduklarının anayasaya da yansıtılması için hükümete b; ski yapmak istemesi, diğer taraftan hükümetin müslüman halkı zor yoluyla bastırmak istemesi üzerine boy göstermişti. Öyleyse, çatışma Kadiyânîlerle müslüman halk arasında değil; hükümetle müslüman halk arasında olmuştur. Kadiyânîlerin can ve mallarına saldırılması ise, ancak, olayların başlaması üzerine bazı Kadiyânîlerin polis ve asker üniforması giyerek müslümanları öldürmeye başlamasının kesinleşmesi üzerine -ki bu yönde oldukça kesin deliller vardır- başgöstermişti. (Bu konu için Adli Rapor'un 156. sayfasına müracaat edilebilir.)

Müslümanlara Tanınan Ayrıcalıklar

2. Hiçbir İslâmî yasanın, müslümanların kazançlarından doğan vergilerde gayr-i müslimlere karşı imtiyazlı olduklarını kabul eden bir madde yoktur. Ancak, İslâm'ın bidayetinde gayr-i müslim tacirlerden, müslimlere oranla daha fazla ticari vergi almıyordu. Ancak bu, ne herhangi bir şer'î hükme dayalı olarak ve ne de gayr-i müslim tüccarları müslüman olmaya zorlamak için yapılmıyordu. Bilakis bu, müslümanları ticarete çekebilmek için uygulanan, o zamana has bir tedbir idi. Çünkü, o zamanlar müslümanların çoğu askerî ve sivil hizmetlerle meşgul idi ve yeni fethedilmiş ülkelerin tüm ekonomik hayatı (ticaret, sanat, ziraat vs.) gayr-i müs-limlerin ellerinde idi. Buna siz eğer, "vergi almadaki bu tercih yüzünden küçük esnafın (Marginal Businessman) kazancını devam ettirebilmek için müslüman olmaya mecbur olabilir" diye bir itirazda bulunursanız, ben, sizin bu tahmininiz yanlıştır, derim. Çünkü, gayr-i müslim, müslüman olmakla cizye ve ticaret vergisinin toplamından daha fazla olan zekat yükünün mükellefiyeti altına girer. Zekat, onun tüm ticari sermayesi, evindeki zinet eşyası ve toplanmış tüm parasının senede yüzde iki buçuğu hesabıyla alınır. Bunun aksine, en zengin gayr-i müslim'den bile senede 48 dirhemden [yaklaşık 3 dolar (1955 rayiçleriyle)] daha fazla cizye alınmayacak ve ticaret vergisi olarak da bir müslümana oranla en fazla yüzde 50 daha fazla ticaret vergisi ödeyecektir.

3. Bu sorunuzun cevabı benim birinci sorunuza verdiğim cevapta geçmiştir.

Devlet Eliyle Zorlama

4-5. Görüşünü bildirdiğiniz müfessirin demek istediği, "müslümanlar iktidarda olmadıkları müddetçe, kişileri zorla kendi dinlerine sokmaya çalışabilecekleri, ama iktidarı ele geçirince zorlamayı bırakacakları" şeklinde gözükmektedir. Bilakis, büyük ihtimalle o, ayetin tefsirini zorlamanın ancak herhangi bir şahıs ya da grubun başka bir şahıs ya da grup üzerine şöyle ya da böyle zora dayalı bir etki yaptığı ya da iktidar ele geçirdiği zaman var olduğu varsayımından hareketle yapmıştır. Aksi halde, gücü olmayan bir kişiye zorlamada bulunma, diye söylemek manasızdır.

Beni bağışlayın ama, müfessirin sözüne verdiğiniz yanlış anlam akla da mantığa da terstir.

Mürted'in Cezası

6. Her ne kadar, dinden dönene İslâm kanunlarının verdiği ceza Kur'an'ın bu ayetine ters düşüyor gibi görünse de, gerçekte bu böyle değildir. "Dinde zorlama yoktur" ayetinin taalluk ettiği mânâ henüz İslâm'a girmeyenlerle ilgilidir. Bu itibarla, İslâm'a yeni girecek kişilere davet sırasında zor kullanılamaz. Bunun aksine, müslüman oldukları halde dinden çıkanlar (mürtedler) ise, mürtedle ilgili kanun hükümlerince serbest bırakılmazlar, cezaya çarptırılırlar. Mürtedlere verilen bu cezanın asıl gayesi onları dine dönmeye zorlamak veya dinde tutmak değil; İslâm toplumunun istikrarını korumak ve onun manevî dinamiklerini ayakta tutmaktır. İslâm kanunları, İslâm ülkesinde yaşayan bir müslümana "dini alenen terketme" müsaadesi vermediği gibi, İslâm ülkesinde yaşayan bir zımmînin de yaşadığı ülkeye "alenen ihanet etme"sine müsaade etmez. Benim bildiğim kadarıyla dünya üzerinde hiçbir devlet, kendi ülkesinin genel yapısını bozmaya yönelik faaliyetlere izin vermez. Bu konuda herkes "girmemiş olanla" "girip de çıkmak üzere olan" arasında fark gözetmekte ve bu iki durumda hiçbir kimse eşit muamelede bulunmamaktadır. ABD ve İngiliz vatandaşlığını hiç sevmeyen biri ile, seçip de sonradan terkedilen herhangi biri eşit tutuluyor mu? Birleşik devletlere girmemiş olan eyaletle, girmiş bulunup da çıkmak isteyen bir eyalete karşı ABD'nin tavrı aynı mı olmaktadır?

Muhkem ve Müteşabih Ayetlerin Mânâları

Gelelim sizin Al-i İmrân Sûresi'nin ikinci ayeti ile ilgili sorunuza:

Sorunuzun cevabına geçmeden önce, muhkem ve müteşabih ayetlerin ne demek olduğu üzerinde duralım. Öyle ki, bu konu iyice anlaşılın ve aralarındaki nüans belirgin hale gelsin.

Mütesabih ayetlerden murat, beşeri bilgi ve duyularla hakikat ötesinin izah edilmesidir. Bu gerçekler, dolaysız olarak insan tecrübe ve müşahedesiyle algılanamadığı ve bundan dolayı insan dilinde bu gerçekleri ifade etmek için kullanılan sözcükler bulunmadığı için, bunları açıklamada insanın aslında algılanabilir şeyler için kullandığı sözcüklerin kullanılması kaçınılmazdır. Örneğin; Allah Teâlâ için hayat, görme, işitme, konuşma gibi sözcüklerin kullanılması veya Ona arş ve kürsi izafe etme ve Onun göklerde olduğunu söyleme, ya da Allah'ın sevdiğini ya da kızdığını belirtme. Bu gibi sözcük ve beyan şekilleri gerçeğe ilişkin mücmel bir fikir verebilir ve verilmek istenen de aslında budur. Ancak, bu gibi sözcük ve beyanların yardımıyla hakikati ayrıntılı bir şekilde tamı tamına ele geçirmek, duyu ötesi gerçeklerin keyfiyet ve tabiatını (nature) tam manâsıyla ortaya çıkarmak behemehal mümkün değildir.

Bunun içindir ki, Kuran, mütesabih ayetleri tevile kalkışanların yanlış yolda olduklarını beyan buyurmaktadır. Çünkü mütesabih lafızları izahta insanın isabet etmesi, doğru anlayıp, doğru açıklaması mümkün değildir.

Muhkem ayetler ise, bu söylediklerimizin aksine, beşeri duygu ve bilgi Ölçüleri ile idrak edilebilen ayetler olup, tecrübe ve müşahede yolu ile anlaşılabilirler. İnsan hayatına sınırlar getirerek tatbik edilmesi emir buyurulan ayetler, işte bu ahkâm ayetleridir. Çünkü bu ayetlerin lafızlarında kullanılan kelimelerin ifade ettiği anlamlar, beşeri dille ifadesi mümkün olan anlamlardır. Bu ayetlerdeki ifadeleri belli mânâlara hamledip, kesin mânâları budur diye bir sonuca varmak, hem mümkün hem de caizdir. Bu gerçek, şeriat tarafından istenilen bir husustur. Çünkü Kur'an'ın aslını anlamak ve onun yönlendirmesini elde etmek için buna zaruret vardır. Bir şartla ki, bu ameliyenin samimiyet ve iyi niyetle ifası daima göz önünde bulundurulmalıdır. Müs-lümânın böyle bir tevili veya çalışmayı kesinlikle kendisine çıkar sağlamak için yapmaması gerekir.

Bu açıklamalardan sonra şimdi ben geri kalan cevapları takdim ediyorum.

7. Bu konuda soruların cevabını yukarıda açıkladığım için burada tekrar etmeye lüzum görmüyorum.

"Muhkem ayetler'm anlaşılabilir olmaları, bu ayetler üzerinde hiçbir yorum yapılamayacağı anlamına gelmez. Bilakis Kur'an, mütesabih ayetler üzerinde fazla durulmasını men ederken, muhkem ayetler üzerinde özellikle durulmasını hedefler. Ki böylece bu ayetler esas alınarak uzun çalışmalar yapılsın, yorumlar getirilsin, hükümler çıkarılsın ve bu hükümler insan hayatında uygulansın.

8. Dinde zorlama yoktur" ayeti, kesin olarak muhkem ayetlerdendir. Onun için "din", "zorlama", "dinde zorlama

olmadığı" şeklindeki ifadelerin açık ve net olarak anlaşılmasını lügat, gramer, kelimenin siyak ve sibakı, Kur'an-ı Kerim'in diğer ayetleri, hadisler, icma ve kıyas yardımıyla sağlayabiliriz. Aynı şekilde, insana bazı şeyleri kabul etmesini, bazı şeyleri reddetmesini, bazılarını yaşamasını ve bazılarını terketmesini emreden Kur'an ayetlerinin tamamı muhkem ayetlerdir.

Yine, algılanabilen ve görülebilen eşyaları zikreden veya insanın tecrübesi ile algılanabilen meselelerden bahseden tüm ayetler de muhkem ayetler sınıfına girmektedir.

Çok Evlilik

9. Yukarıdaki açıklamalardan sonra Nisa Süresi'nin üçüncü ayetenin mütesabih olmayıp muhkem olduğunu anlamışsınızdır.

Sizin; "eğer bu ayet muhkemse, bunun tevilde niçin bu kadar ihtilaflar meydana gelmiştir?" şeklindeki sorunuz, birtakım yanlış anlamalarınızın bir neticesidir. İlk yanışınız şu: "Eğer ayet muhkemse, onun yorumunda bir ihtilaf olmaması gerekir". Sizin bu hataya düşmenizin sebebi, muhkem ayetlerin anlaşılmasında hiçbir tefsire ihtiyaç olmaması gerektiğini iddia etmenizdir. Düştüğünüz ikinci hata ise, ayetin yorumundaki ufak-tefek ihtilafları büyütmenizdir. Halbuki 12 asırdır İslam âlimleri, bir erkeğin birden fazla kadınla evlenmesi ve bu sayının en fazla dörde kadar ulaşabilmesi meselesinde, kadınlar arasında adaletli davranmanın sevgi bağında değil; hukuki muamelelerde olduğu konusunda ittifak halindedirler.

Şimdi de, 19. asrın sonlarından beri bazı müslümanların gündeme getirmeye başladıkları ve bu itibarla söz konusu âyet üzerinde geniş ihtilafların vuku bulduğu şekilde sizi de yanlış anlamaya sevkeden yorumlara değinelim. Ben açıkça söylüyorum: Bunların yaptıkları tefsir değil, manevi tahrifattır. Onların bu yorumlarının Kur'an-ı Kerim'in muteber tefsirleri arasında yeri yoktur. Haddizatında onların bu yorumları Kur'an'a dayanmıyor. Sizin gibi Batılı görüşe sahip insanlardan edindikleri görüşlerden kaynaklanıyor. Nerdeyse, sizin "doğru" dediğinize Kur'an'm da "doğru" demesini zorunlu görüyorlar. Bence bir şeyi olduğundan başka göstermek münafıklıktır, hainliktir.

Bu mesele ya da başka herhangi bir meselede, eğer tam bir dürüstlikle Kur'an'm görüşünün yanlış ve Batıcıların görüşünün doğru olduğunu gorseydim, açık açık Kur'an'ı inkâr eder, sizin görüşlerinize iman ettiğimi duyurur ve müslüman olmadığımı söylemekte hiç bir tereddüt göstermezdim. Böyle bir davranışta bulunmak her ihlas ve sağduyu sahibinin vazifesi olmalıdır. Ancak, üzülerek belirtiyim ki, sizler içimizdeki münafıkları daha da cesaretlendiriyorsunuz. Sırf, hayat muamelesinde (sosyal yaşantıda) sizlerle aynı görüşte oldukları için onları teşvik ediyorsunuz. Size, onların sizinle aynı görüşte olması güzel gözüküyor ve perde arkasındaki münafıklıklar ise kötü gözüküyor.

Kur'an'm Te'vilinde Hadis'in Önemi

Siz bu soruyla bir diğer soruyu da sormuş oluyorsunuz: "Eğer bir insan ayetin anlamını tam olarak kavrayabiliyorsa, hadise müracaat etmesinin ne gereği var?" Ben derim ki: Bir insanın, ister Kur'an'm Peygamber Efendimiz tarafından tasnif edildiğine inansın; isterse Kur'an'a, Kelamullah; Peygamber'e de Rasûlullah desin, her iki durumda da Kur'an-ı Kerim'i anlamak için Peygamberimizin sözüne ve tatbikatına gerek olmadığını iddia etmesi yanlış olur. Eğer bir kimse Kur'an'm tasnifinin Hz. Peygamber (s.a) tarafından yapıldığını kabul ediyorsa, musannifin o kitabı en iyi açıklayan olduğunu da kabul etmesi gerekir. Eğer bir kimse Kur'an'm Allah kelâmı olduğunu ve onu açıklaması için Rasûlünü görevlendirdiğini kabul ediyorsa, Kur'an'ı açıklamada asıl söz sahibi olanın Hz. Peygamber (s.a) olduğunu O'nun açıklamalarının esas alınması gerektiğini de kabul etmesi gerekir.

Peygamberimize (s.a) nisbet edilen hadislerin sahih olup olmadığı ya da sahih olup olmamasını gerektiren durumların neler olduğu ayrı bir konudur Kur'an'ı anlamak için hadisin dışlanamayacağı gerçeğini kimse inkâr edemez.

Kur'an'ın Nüzul Sırasına Göre Tertibi Zaruri Değildir

10. Eğer Kur'an'da aynı konuda iki muhtelif hüküm bulunursa, sonra inen ayet önce inen ayeti nesh eder. Fakat bunu ortaya çıkarmak için Kur'an'daki ayetlerin nüzul (iniş) tarihi itibarıyla düzenlenmesine, sıraya konulmasına gerek yoktur. Kur'an'daki mevcut tertip ve düzen sayesinde de biz, güvenilir rivayetler aracılığıyla, hangi ayetler önce inmiş, hangi ayetler sonra inmiş zaten bilmekteyiz.

Kişinin Ferdî Te'vil Hakkı

11. İslâmî bir devlette ilim sahibi her müslümanın Kur'an'ı te'vil etmesi, yorumlaması, şüphesiz imkân dahilindedir ve caizdir. Ancak, bu te'vil bütün müslümanlara şâmil bir hüküm olarak kullanılamaz. Söz konusu yorumun herkese şâmil bir hüküm olabilmesi için, üzerinde bütün ehl-i ilmin ittifakının olması veya çoğunluğun görüşüne uygun olması gerekir. Ya da yetkili bir makam tarafından bu görüşe uygun bir hüküm verilmiş olmalıdır. Kişisel meselelerde her ilim sahibinin şüphesiz kişisel te'vil (yorum) yapma hakkı vardır. Fakat toplumun genelini ilgilendiren işlemlerde bir şahsa ferdî te'vil hakkı nasıl tanınabilir?

Kur'an Hangi İncil'i Doğruluyor

12. Ahd-i Cedid" (New Testament) deki "Amal" (Acts) kitabı bir kenara, Dört İncil de (Gospels) vahye dayanmamaktadır. Kur'an-ı Kerim bu kitapları kesinlikle tasdik etmemektedir. Şu da var ki Kur'an Hz. İsa'ya (a.s) indirilen İncil'i tasdik etmektedir.

Şimdi siz "Kur'an-ı Kerimin kabul ettiği İncil nerede öyleyse?" diye bir soru sorabilirsiniz.

Ben de size derim ki, o İncil rivayetler halinde Ahd-i Ce-did'in ihtiva ettiği dört kitabın musanniflerine ulaşmış, onlar da kendilerine ulaşan bu rivayetleri yazdıkları kitaplarında İsa'nın (a.s) hayatını anlatırken muhtelif yerlere ser-piştirmişlerdir. Bu kitaplarda, yer yer İsa'ya (a.s) ait takrirler ve misaller bulunmaktadır. Bu sebeple, bugün şöyle bir zorlukla karşı karşıya bulunmaktayız: Acaba, Kur'an'la büyük çelişkiler ihtiva eden bu kitaplardaki "gerçek incil" parçacıklarını nasıl ayırdedeceğiz? Zaten o bölümlerde de Kur'anın ruhuna aykırı bir yer bulunmuyor.

İslâmî Tebliğ Cevazın Sebebi

13. Siz, sorunuzda söz konusu ettiğiniz meseleye dair Kur'an ayetini zikretmiyorsunuz. Eğer Hac Süresi'nin 67. ayetini iddianıza kaynak olarak göstermek istiyorsanız, yanılıyorsunuz. Çünkü, o ayetin anlamı sizin düşündüğünüz mânâyı kesinlikle ifade etmez. Siz başka düşünüyorsunuz, ayetin mânâsı ise bambaşkadır. Bu ayetten anlaşılması gereken asıl mânâ, Allah'ın her peygamberin ümmeti için bir yol belirlediği şeklindedir. Allah'ın Peygamber Efendimiz vasıtasıyla inananlara gösterdiği yol ve tebliğ metodu zamanımız için de geçerliliğini korumaktadır. Günümüzde geçerli olan metod işte bu metoddur. Müslümanların, ehl-i kitabı ve tüm gayr-i müslimleri İslam'a davet etmeleri için Allah'ın razı olduğu metod budur.

Kur'an-ı Kerim'in Anlaşılmasında Deneysel Bilimleri Bilmenin Önemi

14. Şurası bir gerçektir ki, bir müslüman deneysel bilimleri ne kadar iyi bilirse, Kur'an'a vukufiyeti, idraki ve anlama kabiliyeti o denli artar. Ancak bundan, deneysel bilimleri daha iyi bilen bir insanın Kur'anı Peygamber Efendimiz ve O'nun ashabından daha iyi anlayabileceği gibi bir mânâ çıkarılamaz. Aynı şekilde bir kimsenin astronomi, fizik, kimya vs. yi iyi bilmesi, onun mutlaka Kur'an'ı da her yönüyle kavradığını göstermez. Bir kimsenin Kur'anı her şeyden daha iyi anlayabilmesi için, onun bir Allah kelamı olduğunun idraki içinde olması, yegane hidayet kaynağı olduğuna can-ı gönülden inanması ve onun anlaşılmasına yardımcı olabilecek ilimleri iyi bilmesi gerekir. Bundan sonra da, İslâm, Kur'an ve onun hayat nizamı hakkında iyi bir mesai yaparak bilgi edinilmelidir. Gayet tabiidir ki, her şeye rağmen hiçbir kimse Kur'anı, Allah tarafından bizzat onun tebliğine memur kılman, insanlığı onun terbiye sistemi ile terbiye etmekle görevli Allah Rasûlundan daha iyi bildiğini iddia etme bahtsızlığında bulunamaz.

Kur'an Hangi Kutsal Kitapları Doğruluyor

15. Bu sorunun cevabı kısaca şöyledir: Kur'an ne Ahd-i Atik'i, ne de Ahd-i Cedidi tasdik ediyor. Kur'an; Tevrat, Zebur ve İncil'i doğruluyor. Yahudiler Tevrat'ı bir müstakil kitap olarak muhafaza etmeyip, asıl Tevrat'ı Ahd-i Atik'in ihtiva ettiği ilk beş kitap içinde Ben-i İsrail tarihine eklediler.

Bu kitaplar içerisindeki Tevrat'a ait parçaları şu şekilde ayırdedebüürüz: "Rab Yahova Musa'ya dedi, Rab şu hükmü verdi, Musa İsrailoğullarına hitap etti ve şu kararı verdi..." diye başlayan bölümler büyük ihtimalle Tevrat'ın herhangi bir bölümünü oluşturmaktadır.

Bu durum aynen Zebur için de geçerlidir. Yani asıl Zebur, Ahd-i Atikte bulunduğu şekliyle tam bir kitap olan Zebur değildir. Kur'anın tasdik ettiği sadece Davud'un (a.s) Zebur'udur. Bugün insanların ellerinde bulunan Zebur, asıl Zebur değildir. Ancak içinde gerçek Zebur'dan bazı parçacıklar bulunabilir, incil için de aynı şey söz konusudur. Yukarıda söylendiği gibi İsa'nın (a.s) havarileri de İncil'i aynen muhafaza edemediler, Hz. İsa'nın (a.s) biyografisini yazan tabi-lerden Luka, Markos, Matta, Yuhanna ve diğerleri kitaplarına ancak duydukları rivayetleri alabildiler. Onların kitaplarında naklettikleri gerçek İncil parçacıklarını, "Mesih şöyle dedi, Mesih şu misali verdi, halka şu konuşmayı yaparak vaaz etti." gibi ibarelerden anlamak mümkündür. Bugün elimizde mevcut bulunan Ahd-i Atik ve Ahd-i Cedidin yukarıda işaretlediğimiz parçacıklarını benim verdiğim formül ve belirttiğim yöntemlerin ışığında, Kur'an'a kıyaslınsanız göreceksiniz ki, Kur'an'la o kitapların söz konusu bölümleri arasında çok az bir fark vardır. Bu kadarlık bir farklılığın ise vahyin tarihi seyri içinde makul bir izahı mevcuttur.

Kur'an-ı Kerim, beşer eli değmemiş ilahi ve müstakil yapısıyla varlığını aynen koruyarak sürdürmektedir. Diğer üç kitap ise ne asıl lafızları ^[5] ve ne de bütünlükleri itibarı ile asıl varlıklarını sürdürebilmişlerdir.

Benim için Hz. Muhammed (s.a) zamanında bu üç kitabın asli şekliyle var olduklarını söylemek oldukça güçtür.

Ancak en azından Ahd-i Atik'teki Tevrat'la ilgili açıklamaya binaen [6] ve hadi s çilerimizden öğrendiğimiz kadarıyla yahudilerin elinde Tervat'm belli bir süre aslını korumuş olduğunu ve Peygamber Efendimiz (s.a) zamanında da bir nüshasının Medine yahudilerinin elinde bulunduğunu söyleyebiliriz. [7]

Kendilerinden Peygamber Çıkmayan Kavimler

Soru:

"Kur'an'ı mütâlâa ederken, doğal olarak, zihnimizi kurcalayan öyle meseleler ortaya çıkıyor ki, aklımız karışıyor. Diğer taraftan da, Kur'an'a yapılacak bir itirazın imanına halel getireceği ve imanında bir noksanlık meydana geleceği korkusuna kapılıyorum. Buna bir de ayetin mânâsını tam olarak anlayamamaktan doğacak olumsuzlukları eklersek şüphelerim daha da artıyor.

Ben içimdeki huzursuzlukları yenmek ve ayetlerin gerçek mânâlarını anlamak için Urduca ve Arapça tefsirleri okuyorsam da, biriken tereddütlerin ve soruların çözümü hususunda tam olarak mutmain olamıyorum ve zaman zaman size müracaat ediyorum. Ancak siz, muhtasar cevaplarla meseleyi geçiştiriyorsunuz. Kesinlikle belirtiyim ki bazı zamanlarda bu muhtasar cevaplarınız bile beni teselli ediyor. Bugün, alışkanlık haline getirdiğim üzere, tefsirleri incelerken Yâsin Sûresi'nin aşağıdaki ayeti beni duraksattı:

"Babalari uyanlmamış, bu yüzden kendileri de gaflet içinde kalmış bir toplumu uyarman için (seni gönderdik) [8]

Bu ayetin tefsirinde:

"Kureyş kabilesine Muhammed'den (s. a.) önce hiçbir nebi gelmemiştir" ibaresi yer alıyordu.

Sorumuza gelince: "Peygamberimizin bi'setinden önce Arap yarımadasına hiçbir peygamber gönderilmediğine göre, o dönemde yaşayan insanlar cennetlik mi, cehennemlik mi, yoksa arasatta mı kalacaklar?

Bu konuyla ilgili olarak Kur'an-ı Kerim'de başka ayetler de mevcut. Aklen sabit olduğu üzere; kendilerine bir peygamberin davetinin ulaşmadığı insanların, o peygamberin davetinden sorumlu olmamaları gerekir. Kendilerine herhangi bir peygamberin daveti ulaşan toplumlar ise, bu daveti kabul etmekle mükelleftirler. Bu konuyu teyid eden diğer bir ayet-i kerime de şöyledir:

"Biz elçi göndermedikçe hiçbir kavme azab edecek değiliz. [9]

Buna benzer, karışık bir meselem daha var. Sizden bu meseleyi de halletmenizi rica ediyorum.

Kalp ve akıl aynı mıdır, yoksa birbirinden ayrı iki şey midir?

Cevap:

Kur'an-ı Kerim'de asıl sözü edilen ve bizim araştırmalarımızla da vardığımız neticeye göre, Allah Teâlâ ilahi dinini kimlere ulaştırmışsa onları mesul tutmuştur. Bu din kimlere ulaşmış, kimlere ulaşmamış, kimler haberdar edilmiş, kimler haberdar edilmemiş... Bütün bunların gerçeğini ancak Allah bilir, takdir Onundur.

Bu konunun bizimle ilgili bir konu olmadığını ifade ettikten sonra, bu konuda niçin karar vermeye uğraşalım? Allah'tan başka kimse, dinin kime, nerede, ne zaman, nasıl ve ne şekilde ulaştığını bilemez. Eğer bir kimse, kendisine davet ulaştıktan sonra bu davete icabet etmezse, niçin etmediğini ve kendisine hiç davet ulaşmamış bir kimse varsa, bu kimseye de niçin davetin ulaşmadığını ancak Allah bilir. Hiç kimsenin bu duruma bir müdahalesi olamaz. Bu iki insan tipinden kimin neye karşı sorumlu, kimin de nelerden sorumlu olmadığını ancak Allah bilir. Dolayısıyla bizim bu soruları cevaplandırmak için aklımızı boş yere yormamıza, kendimizi sorumluluğumuz dışındaki alanlarda zora sokmamıza lüzum yoktur. Bizi ilgilendiren asıl mesele, davetin bize ulaştığı ve bundan dolayı da kesinlikle mesul tutulacağımızdır. Aynı şekilde, davetin kendisine ulaşmadığını bildiğimiz kimselere daveti ulaştırmak sorumluluğu da bizim üzerimize düşmektedir.

Kur'an'm "kalb" ve "fuâd" diye ifade ettiği kelimelerle kastedilen, tam olarak akıl değildir. Ancak akıl bunların yardımcılarından birisidir. "Fuâd" kelimesiyle insanın içindeki karar merkezi ve melekesini meydana getiren güç kastedilmektedir. İnsanın duyuları, bilgi, akıl, cezbe ve istekleri bu

karar verme işleminde birer yardımcıdırlar. [10]

Recm Ayeti Bir Kuran Ayeti Midir?

Soru:

Kur'an'm neshi ile ilgili konuyu ele alırken "Resâil ve Mesâü" adlı eserinizin ikinci cildinde şöyle diyordunuz:

"Recm ayeti Tevrat'a aittir. Kur'andan değildir." Sizin bu açıklamanıza son derece şaşırımdı. Çünkü bu görüş, hakkında hiçbir ihtilaf bulunmayan bir konuya muhalif bir tutumdur. Selef ulemasından başlayarak şimdiye kadar gelen haleften bütün ehl-i sünnet uleması, Kuranda bazı ayetlerin lafızlarının mensuh, ama hükümlerinin baki olduğunda ittifak etmişlerdir.

Cassâs'm "Ahkâm'ul-Kur'an" adlı eserinin birinci cildi nin altmış yedinci sayfasında:

"Nesih hazan hükümünün devam etmesi ile birlikte lafız-da olur" ifadesi mevcuttur.

Şimdi ben, recm ayetinin Allah Rasûlü'ne (s.a) indirildiğini ve daha önce Kur'an'm bir ayeti olduğunu delilleri ile ısbat etmeye çalışacağım:

1- Ebu Hureyre ve Zeyd b. Halid'in (r.a) rivayetlerine göre, iki kişi zina suçundan dolayı Rasûlüllah'm (s.a) huzuruna geldikleri zaman, Rasûlüllah (s.a.) onlar hakkında şöyle buyurdu: "Allah'a yemin ederim ki, vereceğim hüküm Kitâbullah'a uygun olacaktır." Daha sonra Peygamber Efendimiz

(s.a) evli olan zâniye recm cezasını uygun gördü. [11] Kitâbullah'tan kastedilenin Kur'an-ı Kerim olduğu açıktır.

2. İbn Abbas'm (r.a) rivayetine göre Hz. Ömer (r.a) bir konuşmasında dedi ki:

"Allah Teâlâ, Rasûlullah'a (s.a) Kitab'ı indirerek O'na hakikatleri vahyetti. Allah'ın inzal buyurduğu bu kitapta recm ayeti de mevcuttu. Recm ayetini biz okuduk, anladık ve ezberledik. Rasûlullah da (s.a) recm cezasını uyguladı. Biz de aynı uygulamayı sürdürdük. Ancak biraz zaman geçtikten sonra, birisinin çıkıp, Allah'ın Kitabında recm ayeti yok demesinden ve Allah'ın indirmiş olduğu bir farizayı terket-mekten dolayı insanların sapıklığa düşmesinden korkarım. Halbuki, Allah'ın Kitabında recm sabittir. [12]

3. Said b. Müseyyeb'ten rivayet edildiğine göre Hz. Ömer (r.a) diyor ki: "Dikkat ediniz. Recm ayetini inkâr etmeye kalkışmayınız. Hiçbir kimse her iki cezanın da (evli ve bekarlara uygulanan zina cezası) Allah'ın Kitabında bulunmadığını söyleyemez. Rasûlullah (s.a) zinadan dolayı recm cezasını uyguladı. Biz de aynı uygulamaya devam ettik. Allah'a yemin ederim ki, Ömer b. Hattâb olarak Kur'an'a ilave yaptığım suçlamasına maruz kalma korkusu olmasaydı, şu ayeti Kur'an'a yazdırdım:

Yaşlı bir erkek ve yaşlı bir kadın zina ederlerse her ikisini de mutlaka recm ediniz."

"Şüphesiz böyle bir ayet Kur'an'da mevcuttu ve biz bu ayeti okurduk. [13]

4. Allâme Âlûsî meşhur tefsirinde şöyle yazmaktadır:

"Kimi usûl alimlerinin kanaatlerine göre ayetin neshinden maksat; hükmünün "baki, ama lafzının tilavetiyle ibadetin kaldırılması şeklindedir.

Yaşlı bir erkek ve yaşlı bir kadın zina ederlerse, Allah'tan bir ceza olarak her ikisini de recmediniz. Allah aziz, hakim ve affedicidir" ayetinde görüldüğü gibi. [14]

Benim "Ahkâm'ul-Kur'an'dan nesih meselesiyle ilgili olarak nakletmiş olduğum bu görüş zihinleri altüst ediyor. Çünkü ayetin hükmü devanı ettiği halde, nasıl oluyor da lafzı ve tilaveti neshediliyor, bir türlü anlayamıyorum.

Yukarıda sunduğum delillerden de anlaşılıyor ki recm ayeti Peygamberimize inmiş olup, Kur'an'ın bir ayetidir. Buna rağmen Kur'an-ı Kerim'de neden yer almamıştır? Meselenin bir türlü halli mümkün olmayan ve beni yoran asıl yönü de budur. Kuranla ilgili şüphelerimi gidermeniz ve lütfedip gerçeği aydınlatmanız ümidiyle. Eğer benim delillerimi kendiniz için ikna edici bulursanız, "Resâil ve Mesâü"deki konuyla ilgili ibarelerinizi iptal ediniz.

Cevap:

Şüphesiz, çeşitli rivayetlerde belirtildiği gibi, recm ayeti Kur'an'dan bir ayetti. Ancak bu konuyu kabulde beni tereddüt içinde bırakan birkaç mesele var:

1. Ayetin zikrinin geçtiği rivayetleri toplu olarak incelediğimizde anlaşılıyor ki, ayetin lafzında çok açık farklılıklar göze çarpmaktadır. Rivayetlerin bazılarında Âlûsî "elbettete" lafzı var, bazılarında ise bu lafız yoktur. Bazı rivayetlerde ayet "elbettete" kelimesi ile son bulmakta, bazılarında ise "elbette"den sonra :

Allah'tan bir azap olarak... Allah azizdir, hakimdir" lafzı geçmektedir. Bazı rivayetlerde de yukarıdaki lafızların yerine:

"O ikisi lezzetli bir an geçirdiler" lafzı kullanılmıştır. Eğer söz konusu recm ayeti Kur'an'ın bir ayeti ise, insanlar bunu ezberlemişse ve recm cezasına esas' olan delili teşkil ediyorsa, o takdirde ayetin metninin rivayetinde bu kadar farklılık olması nasıl izah edilecektir?

2. Mânâ itibarıyla mütevatir sünnetle sabit olan hüküm başka, ayetin sarîh lafzının delaleti ile sabit olan hüküm başkadır. Sünnetle sabit olan hükme göre, zina yapan evli kadın veya evli erkek, yaşlı veya genç olmalarına bakılmaksızın recmedilirler.

Ayetten çıkan hüküm ise, yaşlı erkek veya yaşlı kadının zina yapmaları halinde, recmedilmelerine dairdir. Evli veya bekar olmaları şartı gözetilmez. Ayetin bu şekildeki rivayeti sünnetle kesin olarak tesbit edilmiş olan hükme ters düşmektedir.

Arapçadaki günlük konuşma ve kullanım, istiare ve hatta kinayelere varıncaya kadar hiçbir yol, "eş-şeyh" kelimesinin "seyyib", yani evli erkek; "Eş-şeyhetü" kelimesinin de "sey-yibe", yani evli kadın mânâsına alınmasına imkân tanımamaktadır.

3. Burada zikri geçen;

Yaşlı erkek ve yaşlı kadın zina ettiklerinde onları mutlaka recmedin" şeklindeki ibareye bakıldığında belagat ölçüsü o derece düşüktür ki, dil zevki Allah Teâlâ'nın bu lafızları Kur'an'da indirdiğine bir türlü inanmamaktadır.

4. Peygamber Efendimizin ayetin tilavetini neshettiğine veya Kur'an'dan çıkardığına ya da Kur'an'a yazılmamasını emrettiğine dair hiçbir merfu rivayet yoktur. [15]

5. Yahudiler bir zina fiili ile ilgili olarak Rasûlullah'a (s.a) müracaat ettiklerinde Efendimizin recme karar verdikten sonra onlardan Tevrat'ı istediği, Tevrat'taki zina ile ilgili hükmü recme delil gösterdiği ve:

"Allah'ım, ben Tevrat'ta zina ile ilgili olduğu halde unutulup yok sayılan hükmünü diriltten ilk kulunum" diye duâ ettiği Müslim ve EbuDauud'ta zikredilmektedir.

6. Peygamberimizin (s.a), yahudilerin kendisine havale ettikleri zina davasında recm kararı verirken "Allah'a yemin ederim ki Allah'ın Kitabına uygun olarak karar vereceğim" buyurmasına bakılırsa, Allah Rasûlü burada "yaşlı erkek" ve "yaşlı kadın" tabirinin geçtiği bir ibare kullanmamıştır. Rasûlullah'ın (s.a) verdiği hükümde, kararını tilaveti mensuh; hükmü baki bir ayete göre verdiğini gösteren bir bilgi de mevcut değildir. Dolayısıyla, Rasûlullah'ın (s.a) yukarıda zikredilen sözüyle kesinlikle bu ayete işaret ettiği iddia edilemez. Konuyu şu şekilde tevîl etmek de mümkündür: Kur'an'a göre uygulamada Rasûlullah'a (s.a) yetki verildiğinden, Peygamber Efendimizin kararı Allah'ın Kitabının kararı gibidir. Diğer taraftan şu şekilde bir tevîl de yapılabilir: Yahudilerin bu davasında Peygamberimizin Tevrat'a uygun olarak verdiği recm hükmünü, Allah Teâlâ daha sonra Kur'an-ı Kerim'de bizzat tevsik buyurmuştur.

Bera b. Azîb'in bu konu ile ilgili rivayetine göre:

"Ey peygamber, kalpleri ile inandıkları halde götlerini de 'inandık' diyenlerle (münafıklarla), [16] ayetinden,

"Ve demiştik ki, incil ehli, Allah'ın indirdiği hükümlerle hüküm versin. Kim Allah'ın indirdiği hükümlerle hüküm vermezse işte onlar fasıklardır

(kâfirlerdir) ^[17] ayetine kadar olan bölümde bu davanın tam olarak açıklığa kavuştuğu ifade edilmiştir. ^[18]

7. Evli birinin zina etmesi nedeniyle recm ile cezalandırılması kanunu, isbat için bu ayete muhtaç değildir. Bunu ispat etmede Peygamber Efendimizin (s.a) bu hükmü uygulaması ve bir çok yerde bu şekilde karar vermesi yeterlidir. Hulefa-i Raşidîn de aynı yöntemi uygulamış ve bütün fakih ve mu-haddisler de bu konuda ittifak etmişlerdir.

Bütün bunlar kanunu isbat etmeye kafi geliyorsa, tilaveti mensuh olan bir ayeti isbat etmeye ne gerek var. Bu isbat edilse bile, söz konusu recm kanunu için hüccet olamaz. Şöyle ki; yaşlılıkta zina suçu işlemeyi recmin illeti olarak görmekte olan söz konusu ayet, bu illeti evli olunmasına rağmen zina suçunu irtikap etmekte gören kanuna delil olarak getirilmiştir.

8. Bu ayetin yalnız lafzının neshedilmiş olduğunu söyleyip, hükmünün baki olduğunu kabul etmek de doğru değildir. Çünkü câri olan hüküm, yaşlı erkek ve kadın evli olmasalar da zina ettikleri takdirde recmedilir demek değildir. Aksine taraflar ister yaşlı olsunlar, ister genç; recmin uygulanması için evlilik şartı vardır. Binaenaleyh, yaşlı bir bekar zina ederse; ona, genç birisine verilen kırbaç cezasının aynısı uygulanır. Bunun aksine evli genç birisi zina ettiği takdirde, ona da recm cezası uygulanır,

Allâme Alûsi bu konuda Allâme Ibn Hümam'ın şu görüşünü dikkate şâyân bulduğunu nakletmektedir:

Zina suçunu işleyen evli biri hakkında varid olan:

"Zina eden bir erkek ile zina eden bir kadından herbirisi-ne yüzer kırbaç vurunuz ^[19] hükmünün, kesinlik arzeden sünnet (Sünnet-i kat'iyye) ile neshedilmiş olduğunu söylemek, bu hükmün söz konusu ayet ile (Eşşeyhu ve şeyhatü âyeti ile) neshedildiğini söylemekten daha sahih olur. Şöyle ki, bu ayetin nazil olduğu ve sonradan tilavetinin neshedildiği tam bir kesinlik arzetmemektedir.

Eğer Hz. Ömer (r.a) bir hutbesinde bu ayeti zikretmiş ve insanlar da sükut etmişse (rivayet edildiği gibi), bu da bu konuda kesin hüccet ifade etmez. Çünkü, insanların sükutta icmanın delil olarak alınmasında ihtilaf vardır. Eğer hüccet olarak alındığını kabul etsek bile bütün müctehid sahabile-rin kesinlikle orada bulduklarını söylememiz mümkün değildir.

Üstelik bu meselede Hz. Ömer'e (r.a) nisbet edilen rivayetler de zannîdir. Hz. Ali, Şuraha'ya kırbaç veya recm cezası verirken şöyle demişti: "Ben Allah'ın Kitabı'na uygun olarak kırbaç vurdurttum. Rasûlullah'ın sünnetine uygun olarak da recmettirdim." Hz. Ali bu sözyle, tilaveti mensuh olan

ayeti recm cezası için delil olarak göstermemiştir. ^[20]

Usul âlimlerinin; metni mensuh, hükmü baki ayetler meselesi üzerinde durduklarında şüphe yoktur. Ancak, açıkça söylemek gerekirse, ısrarla üzerinde durmama rağmen, bu-meseleyi anlayamadığımı belirtmek isterim. Kaldı ki, tilaveti neshedilen bir ayetin hükmünün baki kalması yerine nes-hedilmesi uygun düşer.

Bu konuda, beni ikna edecek şekilde açıklama yapacak biri çıkarsa ona müteşekkir olurum. ^[21]

Metni Mensuh, Hükmü Bâki Ayetlerle İlgili Görüş Ek

Tercüman 'ul-Kur'an, Kasım 1955 sayısında yayımlı an "Resâil ve Mesâil" başlığı altındaki yazınızda, recm ayeti ile ilgili bir soruya cevap veriyor, "ayet mensuh olduğu halde hükmünün baki kalması" hakkındaki görüşünüzü beyan ediyordunuz.

Bu soruya verdiğiniz cevap, gerek aklı ve gerekse naklî deliller bakımından düşünen bir akıl sahibi için son derece makul, inandırıcı ve tatmin edicidir.

Aynı zamanda bütün ilim sahiplerini de bu konuyu aydınlatmaya davet ettiğiniz içindir ki, ben de muhtasar bazı bilgileri aşağıda sunuyorum:

1. Sizin de bir kaynak olarak gösterdiğiniz Rûh'ul Meânî, Cilt, 1; Sayfa, 335'te sabit olduğu üzere ayetin metni mensuh olduğu halde; hükmünün baki kalması görüşü kimi usûlcülerin şahsi kanaati olup, ehl-i sünnet'in tamamının üzerinde ittifak ettiği bir görüş değildir.

Bu durumda size bu konuda soru yönelten şahsın, Kur'an'daki bazı ayetlerin tilavetleri neshedüğü halde hükümlerinin baki olduğunu seleften halefe kadar bütün ehl-i sünnet uleması kabul etmektedir" şeklinde bir beyanda bulunması, delilsiz bir iddiadır. Hatta yanlış yönlendirme de denebilir. Şu bir gerçektir ki, bazı usûlcülerin görüşleri bu istikamette ise, bu görüş sadece kendilerini bağlar. Bütün ehl-i sünnet ulemasının görüş ve kanaatleri, usûl ulemasının görüş ve kanaatleri doğrultusunda olmak zorunda değildir.

2- Bazı usûlcülerin bu görüşlerinin doğruluğu ve yanlışlığı meselesine gelince: Bizim kanaatimiz, bu görüşlerin aklen ve naklen yanlış olduğu noktasındadır.

a) Aklen yanlıştır. Çünkü; Kur'an-ı Kerim'in içermediği bir ibare nasıl olur da Kur'anî bir hüküm ifade eder? Bu gülünç bir durumdur. Bu Kur'an'ın 40 süreden ibaret kabul edilmesi gibi gerçek olmayan, hayâli bir düşüncedir.

b) Naklen de yanlıştır. Çünkü; bu görüş esas alınırsa, Kur'an'm eksik kabul edilmesi gerekir. Zira, hükmü baki olan bir ayetin, lafzen Kur'an'da yer almaması, insanı Kur'an'da bir eksik arama düşüncesine sevkeder. Oysa Kur'an'da eksik olduğunu söylemek küfürdür ve:

Bu gün size dininizi tamamladım ^[22] ayet-i kerimesinin de açıkça hilafıdır.

3- Zina ile ilgili şeriat hükmü, ister yaşlı ister genç olsun; bekar erkek veya kadına yüz kırbaç vurulmasıdır. İster yaşlı, ister genç olsun; zina yapan evli erkek ve kadınların öldürülmesi, Sünnet ile, Hulefa-i Raşidîn'in tatbikatı ile ve bütün müslümanların icmai ile sabit olan, meşhur bir hükümdür. Hatta, evli olmayan zâni ve zâniyenin cezası Kur'an ayeti ile de sabittir. Çünkü

Zani erkek ve zaniye kadına yüzer kırbaç vurun ^[23] ayetindeki elif-lâm (Ezzânî ve Ezzâniye'deki harf-i tarifler) kesinlik arzeden (Sünnet-i kat'iyye) sünnetle ahd-i haricidir ve bununla sadece evlenmemiş zâni ve zâniye kastedilmektedir.

Bu denli maruf ve meşhur, ümmetin üzerinde icma ettiği bir şeriat kanunu karşısında, size bu konuda soru yönelten şahsın Hz. Ömer'in hutbesini söz konusu etmesi, herşeyden önce dirayet bakımından muteber değildir. Hz. Ömer (r.a) gibi üstün bir İslâm müctehidine bu tür bir isnadm yapılması, ümmetin üzerinde icma ettiği böylesine kesin bir hükme karşı imiş gibi gösterilmesi, aklın alacağı bir şey değildir. Ona nisbet edilen sözün doğru olduğunu farzetsek bile, ümmetin üzerinde icma ettiği bu meşhur hükmün karşısında Hz. Ömer'in görüşü de ferdi kalır.

Peygamber dışındaki kimseler için bu şaşılacak birşey değildir.

"Müctehid hata da eder, isabet de". [\[24\]](#)

Muta Bahsi

Soru:

Zâtâliniz Mü'minun Süresinin tefsiri sırasında, mut'a ile ilgili İbn Abbas (r.a) ve diğer sahabe ve tabîinin sözlerini naklederken, bu zâtların mut'aya zaruret halinde müsaade edilebileceğine cevaz verdiklerim ifade etmekteyiz. Oysa birçok müfessir, İbn Abbas'm (r.a) mut'ayı helal gördüğüne dair görüşünden döndüğünü yazmışlardır.

Sizin, İbn Abbas'm bu ikinci görüşüne muttali olmayışınız beni hayrete düşürdü. Müfessirler, sahabe ve tabîinin mut'anın haram olduğu hususunda ittifak halinde bulduklarını belirtmektedirler. Sizin de mut'ayı haram kabul ettiğinizde şüphe yoktur. Fakat hayâli bir zaruret durumunda mut'ayı caiz görmekteyiz.

Mut'a meselesinin ehl-i sünnet'in haramlığı hususunda üzerinde ittifak ettiği bir mesele olması hasebiyle bu alandaki görüşlerinizi bir defa daha gözden geçirmenizi temenni ediyoruz. Cevap:

Benim bu konuda yazdıklarımla ifade etmek istediğim; sahabe, tabîin ve fakihlerden mut'anın cevazına kail olan bir kaç büyük âlimin asıl maksadının bu fiili mutlak mânâda caiz görmekten öte, haram olduğunu bile bile, zaruret halinde buna cevaz verdiklerini ve onlardan hiçbirinin normal durumda mut'anın da nikah gibi alınmasına kail olmadıklarını anlatmaktadır.

Sadece, zaruret halleri hakkında bir fikir vermek üzere o farazi misali gündeme getirdim. Dolayısıyla mut'aya cevaz verenlerin mezhebini benimsemeleri durumunda, şîilerin, hangi zorunluluk durumlarıyla bunu sınırlamaları gerektiğini anlatmak istedim. Böylece, ben aslında, zorunluluk şartını aradan kaldırarak, mut'ayı mutlak mânâda helal görenlerin düşüncelerini ıslah etmeye çalıştım..

Üzülerek ifade edeyim ki, benim bu açıklamalarımı sizin gibi bazı arkadaşlar yanlış değerlendirdiler ve bizzat benim de zaruret halinde mut'aya cevaz verdiğim kanısına kapıldılar. Oysa, ben bunun katıyetle haram olduğuna inanıyorum. Daha önce de bunu, "Resâil ve Mesâil'in 2. cildinin 20

ve 22. sayfalarında açıkça ortaya koymuştum. [\[25\]](#) Buna rağmen yanlış anlamalara meydan vermemek için eseri ikinci defa gözden geçirirken konu ile ilgili yerleri düzeltereğime söz veriyorum. Bu konuda mutmain olabilirsiniz.

ikinci hicri asrın başlarına kadar mut'a meselesi ihtilafli bir mesele idi. Asıl ihtilaf da mutanın haramlığı hususunda değil; haramlığının kesin mi, yoksa Ölü ve domuz etinin zaruret halinde yenmesi gibi, mut'a hakkındaki hükmün de zaruret halinde değişip değişmediği konusunda idi. Ekseriyetin görüşü birinci görüş istikametinde idi. İkinci görüşü kabul edenlerin sayısı ise çok azdı. Daha sonraları, bütün ehl-i sünnet âlimleri mutanın kesin haramlığı hususunda ittifak etmişler, zaruret halinde caiz olacağına ait görüşü de reddetmişlerdir.

Şîiler ise tam tersine mut'anın kesin helalliyi inancını seçerek zorunluluk hali bir yana, gereklilik şartlarına kadar tüm şartları ortadan kaldırmışlardır.

Ben derim ki, mutanın haram oluşu behemehal sabittir ve mutlak mânâda helâl olması gibi bir görüş hiçbir şekilde kabul edilemez. Şu da var ki, seleften bazılarının zaruret halinde bunun cevazına kail oldukları vaki ise de, bu yolu izleyenlerin hiç olmazsa selefin çizdiği sını aşmamaları gerekir.

Siz, mut'a konusunda İbn Abbas'ın ilk görüşünden döndüğünü zikretmekteyiz. Belirtmek gerekirse, ilim ehlinin İbn Abbas'ın ilk görüşünden döndüğüne dair iddiaları benim elimin altında da mevcuttur. Ancak, bu iddialar ihtilaflidir. Bu konuda nakledilen rivayetlerden İbn Abbas'ın (r.a) hatasını kabul ettiği sabit olmamaktadır. Öyle anlaşılmaktadır ki, o, sırf maslahat icabı mut'a hakkında fetva vermekten kaçınmıştır.

Feth'ül-Bârî'de Allâme İbn Hacer'in, İbn Battal'm şu sözünü naklettiği görülür: "Mekkeliler ve Yemenliler, İbn Abbas'ın (r.a) mut'ayı mubah gördüğünü rivayet ederler. İbn Abbas'ın bu sözünden döndüğüne dair olan rivayet zayıftır. Asıl doğru olan, İbn Abbas'ın mut'a'ya cevaz verdiğidir."

Gelelim bu işin gerçek yönüne: İbni Hacer, İbn Abbas'm görüşünden döndüğünün ihtilafli olduğunu söyler. [\[26\]](#)

Allâme İbn Kayyûm'un bu konudaki araştırmasında kullandığı üslûptan, İbn Abbas'm maslahat icabı fetva vermekten kaçınmasının eski görüşünden döndüğü şeklinde yorumlandığı açıkça anlaşılmaktadır

O şöyle demektedir: "İnsanlar bu konuda işi büyütüp zaruret halinde mut'a yapma sınırını aşarak, mut'a evliliğini yaygın hale getirince İbn Abbas

(r.a) "mut'a helaldir" diye fetva vermeyi durdurdu ve bu fetvasından geri döndü. [\[27\]](#)

Tefhimî Kurana İtirazlar

Ben Kur'an'ı mütâlâa ederken, öncelikle sizin yazdığınızı

"Tefhim'ul Kur'an" olmak üzere, "Tefsir-i Celâleyn"den "Tefsir-i Hazîn"den ve diğer bazı tefsirlerden istifade ediyorum. Bazı ayetlerin tefsirinde sizin Önceki müfessirlere oldukça ters düşen görüşlerinize şahid oldum. Tabii olarak bu bazı şüpheleri de beraberinde getirdi. Sizin diğer müfessirlere ters düşen görüşlerinizden birkaç örnek vermek istiyorum. Bunlara ikna edici cevaplar vereceğinizi umarım.

1. Tefhim'ul Kur'an m birinci cildinde huruf-u mukatta afla ilgili olarak, o dönemin beyan üslupları içerisinde huruf-u mukattaat türü rumuzların yaygın olarak kullanıldığını, hem şair ve hem de hatiplerin bu gibi üslûplardan istifade ettiğini yazıyorsunuz. Bu ifadelerinizle cumhura aykırı bir değerlendirme yapıyorsunuz.

Tefsir-i Medârik ve Mealim de mukattaa harflerinin müteşabih ayetlerden olduğu ifade edilerek tefsiri cihetine gidilmemiş "Allah'u a'lem bi muradihi" denilip geçilmiştir. Şâbi'nin de dediği gibi Elif, Lam, Mim ve sûre başlarındaki diğer mukattaa harfleri müteşabihdir. Bu harfler Kur'ânî bir sır olup, Allah'ın kendi ilmine münhasırdır. Biz böyle iman eder, bu harflerin gerçek mânâsını Allah'a havale ederiz. Bunu böylece hatırlatmamız inancımızın bir gereğidir. Hz. Ebu Bekir'e (r.a) ait olan: "Her kitabın bir sırrı vardır. Kur'andaki sır da sûrelerinin önündeki bu harflerdir" cümlesi, bu konuya sahabe dilinden bir izahtır.

Hz. Ali (r.a) ve diğer sahabelerin görüşleri de bu doğrultudadır. Eğer hurûf-u mukattaa o devirde sizin görüşünüz doğrultusunda anlaşılıyorsa, Hz.

Ebu Bekir ve Hz. Ali de (r.a) o şekilde izah ederlerdi. Oysa zikri geçtiği üzere selef ve haleften bütün âlimler bu harflerin mânâlarını ancak Allah'ın (c.c) bildiği hususunda ittifak halindedirler. Sahabelerin bu harflere hiçbir mânâ vermemelerinden de anlaşıldığı gibi, hatip ve şairler de bu harfleri sizin zannettiğiniz gibi kullanmıyorlardı.

Bu konuda Beydâvî'nin yaptığı şu açıklama oldukça uygun ve yerindedir: "Bu harflerle belagat ilminin zirvesinde bulunan Mekkelüere meydan okunmakta, adeta şunlar söylenmektedir: Allah (c.c) kitabımı konuştuğunuz dilin temelini teşkil eden harflerden meydana getirdiği halde, siz aynı harflerle böyle bir kitabı ve muciz bir kelamı ortaya koymaktan acizsiniz."

2. Hz. İsa'nın (a.s) semaya çekilmesi hususunda da müb-hem bir ifade kullanarak, diğer müfessirlerden farklı bir görüş beyan ediyorsunuz.
3. Kur'an Ashab-ı Kehf in mağarada uyuma müddetini açıkça ifade ettiği halde siz tarihi esas alarak görüş beyan ediyor, Kur'an'a ve onun tefsirlerine aykırı düşüyorsunuz.

4. Bulutu üstünüze gölgelik çektik" [\[28\]](#) ayetinin tefsirinde diğer müfessirlere muhalif olduğunuz gibi, Kur'an'a da ters düşüyorsunuz. Zira, Kur'an'ın ikinci bir ye rinde geçen Sanki o bir gölgedir" ayeti sizin yapmış olduğunuz bu tefsiri red detmektedir.

5. Hz. İbrahim'in (a.s) hicreti sırasında yanında bulunan eşine zalim kral bir kötülük yapmak istemişse de Yüce Allah üstün gücüyle onu bunu yapmaktan alıkoymuştu. Sizin tef-, şiriniz burada da farklılık gösteriyor. Bu olayı da asılsız buluyorsunuz.

Bu konuyu bir daha gözden geçirerek eski değerlendirmelerinizden vazgeçeceğinizi veya bizi ikna edici deliller ortaya koyacağınızı umuyorum. Allah hidayet etsin, muhalifleriniz sizin aleyhinize konuşabilmek için her zaman fırsat kollamakla meşguller.

Sorularınızın cevabı aşağıda sıralanmıştır:

Hurufu Mukattat'm Mânâsı

1. Benim mukattaa harfleri ile ilgili olarak yazdıklarımın iki ana esası vardır:

a) Kur'an'ın ilk nüzulü sırasında kafirler her çeşit itirazı yapıyorlardı. Ancak, bu harfleri anlamadıkları gibi, gerekçeli bir itirazları da yoktu. Bu harflerin müteşabih olduğu, onların te'vilini Allah'tan başka kimsenin bilmediği şeklindeki bir yaklaşımın onları ikna edemeyeceği açıktı. Böyle bir yaklaşım müminleri ikna edebilirdi, fakat kafirleri nasıl ikna edecekti? İtiraz etmek için çeşit çeşit bahaneler arayan müşriklerin huruf-u mukattaata bir itirazlarının bulunmayışının makul bir sebebi olmalı değil mi?

b) Arap şair ve hatiplerinin bu harfleri kullandıklarına dair elimizde misaller vardır. Bu misallerden, bu tür üslûbun Araplar içerisinde yaygın olduğu anlaşılmaktadır. Bence kafirlerin bu harflere itiraz etmemelerinin sebebi, bu tür harflerin Araplar arasında kullanılıyor olması idi. Sahabelerden bir kısmı, "bu harflerin mânâlarını Allah'tan başka kimse bilemez" şeklinde bir kanaat sahibi iken, bir kısım sahabenin bu harflerin anlamlarına dair rivayetlerinin bize kadar ulaştığı da bir gerçektir.

Şimdi bu ifadelerden sonra geriye ilginç ve yerinde diye belirttiğiniz Beydâvî'nin izahı kalıyor. Bana göre bu izah pek ikna edici değildir. Eğer sizin açınızdan inandırıcı ise bir diyeceğim yok. Asıl olan, insanın yürekten inanmasıdır. Ben sizin bu inancınıza niye gölge düşüreyim.

İsa'nın (a.s) Semaya Kaldırılmasının Keyfiyeti

2- İsa'nın (a.s) semaya yükselmesi ile ilgili olarak söylediklerim; Kur'an'm, Mesih'in göğe yükselişinin cismâni olduğunu açıkça ifade etmediği hususudur. Tabii ki bunun anlamı, cismâni olarak da göğe yükselmesinin mümkün olmadığı demek değildir. Ama bu lafızlardan kesin bir sonuç çıkarıp, "İsa (a.s) cismen göğe çekildi" dememize de imkân yoktur. Biz Kur'an-ı Kerim'deki ifade nasılsa onu öylece kabul ederiz. Allah (c.c) onu "yükseltti" ifadesinden çeşitli anlamlar çıkarılabilir. Bu anlamlar pekala Kur'an dışına çıkılarak da verilebilir. Ancak, yine de Kur'an'm bunu açıkça ifade ettiğini söylemek mümkün değildir.

Bu şekilde meselenin mübhem kaldığından şikayetçi olursanız, bu kıssanın diğer bazı bölümlerinin de mübhem bir şekilde açıklandığını söyleyebilirim. Meselâ: İsa (a.s) düşman esaretinde iken onu çarınha germeye karar verdiler. Sonra nasıl oldu da onun yerine bir başkasını çarınha astılar? Oysa onlar, İsa'yı (a.s) çarınha astıklarını sanıyorlardı. Bu konuda tereddüt içinde olanlar sadece düşmanları değildi. İsa'nın (a.s) havarileri de aynı tereddüde düşmüşlerdi.

İsa'nın (a.s) suretinin bir başkasında tecelli ettiğine dair

Kur'an-ı Kerim'de ayrıntılı bir keyfiyet bulmak mümkün müdür? Biz bu ibareyi herhangi bir başka kaynaktan ayrıntılarıyla açıklamak istesek, bunu yapabiliriz. Ancak, bu ayrıntıları bizzat Kuranın beyan buyurduğunu söyleyemeyiz.

Ashab-ı Kehf in Uyuma Müddeti

3. Ashab-ı Kehf in uyku müddeti ile ilgili olarak tüm kıssanın tefsirini okusaydınız, bana bu konu ile ilgili yapmış olduğunuz itirazın cevabını yine Tefhim'ul Kur'an'da bulurdunuz. Bana karşı çok ağır bir ifade kullanmışsınız. Beni, Kur'an-ı Kerim uyku müddetini açıkça belirttiği halde, tarihe başvurmak ve Kur'an'm açık beyanını reddetmekle suçlamışsınız. Kur'an'ı bırakıp da tarihi kabul eden bir şahsı müslüman olarak görebilir misiniz? Bana kalsa, ben böyle bir kimseyi kafir olarak nitelemekte bir an bile tereddüt etmem. Şimdi, Kehf Sûresinin şu ayeti üzerinde dikkatlice düşünün:

"(Onlar) mağaralarında üç yüz yıl kaldılar. Dokuz (yıl) da ilave ettiler. De ki: "Onların ne kadar kaldıklarını Allah daha iyi bilir. [\[29\]](#) Gerçekten bu Allah Teâlâ'nın uyku müddetini belirlemesi midir? Eğer böyle olsaydı;

De ki: Onların ne kadar kaldıklarını Allah daha iyi bilir" ibaresi mânâsız olurdu.

Tûr Dağı'na Çıkış Keyfiyeti

"Bulutu üstünüze gölge çektik" ayetine yaptığınız itirazı anlayamadım. Sanıyorum siz Jji <JV "Sanki o bir gölgedir ayetini ele aldığınızı zan ederek

Bir zaman da sizin sözünüzü almış, üzerinize dağı kaldırmıştık" (Bakara: 63) ayetinin tefsirine itiraz ediyorsunuz. Eğer mesele bu ise, Tefhim'ul Kur'anın birinci cildinin 183. sayfasını ve ikinci cildinin, 95. sayfasını iyice okuyarak, neye itirazınız varsa onu bize bildiriniz.

Hız. İbrahim ve Üç Yalan

5. Hız. İbrahim'in (a.s) üç yalanı konusunu ben iki yerde inceleme konusu yaptım. İlkini "Resâil ve Mesâil" in ikinci cildinin 35'ten 39'a kadar olan bölümünde, ikincisini ise Tefhim'ul Kur'anda Enbiyâ Sûresi'nin tefsirini yaparken 60 nolu haşiyede bahsettim. Her iki yerde de bu meseledeki rivayetin sıhhati ile ilgili şüphelerimi ve gerekçelerini beyan ettim. Eğer siz benim delillerimden ikna olursanız ne âlâ. İkna olmazsanız, konuyu nasıl anlıyorsanız o şekilde anlamaya devam ediniz. Bu gibi konularda farklı düşünmenin ne sakıncası var? Size göre hadisin makbul ve inandırıcı oluşunun nedeni; güvenilir bir senede dayanması, Buharı, Müslim, Nesâî ve diğer birçok büyük muhaddisin kitaplarında nakledilmiş olmasıdır. Benim doğru kabul etmeyiş nedenim ise, hadisin metninde bir peygambere yalan isnad edilmesi ve konunun bir kaç ravinin rivayeti ile doğru kabul edilebilecek basit bir konu olmayışıdır.

Ben bu konuda meseleyi İmam Razi'nin vardığı boyutlara vordırmıyorum. O şöyle demektedir: "Peygamberlere yalan isnad etmektense, ravüerin yalan rivayette bulduklarını düşünmek kat kat daha evladır".^[32] O şunu da söylemektedir: "Peygamber veya raviden birisine yalan isnad

etmek gerekli olduğu zaman, bunun peygamber yerine raviye isnad edilmesi zorunludur.^[33] Ben, bu rivayetin sika (güvenilir) ravileri için yalan rivayette bulunmuşlardır demiyorum, ama bu rivayetin nakli sırasındaki merhalelerden birinde herhangi bir ravi mutlaka bir dikkatsizlikte bulunmuştur, diyorum. Söz konusu rivayetin Peygamberimizin (s.a) bir sözü olduğuna inanmak bence uygun olmaz. Sadece senede itimat ederek, peygamberlere itimadı sarsacak bir muhtevaya sahip hadis metinlerini gözleri kapalı nasıl kabul edebiliriz?

Gerçi, büyük muhaddislerin bu rivayeti savunageldikle-rinden haberdarım. Ancak, ben ikna edici olmadıklarımı ifade ediyorum.

Ayette geçen:

"Hayır, dedi, (büyük putu göstererek) işte şu büyükleri yapmış"^[34] ve Ben hastayım"^[35] ifadelerinin asıl itibariyle yalan tanımına girmediği hususunda ve sığalarının böyle bir şeye delalet etme diğinde bütün müfessir ve muhaddisler müttefiktiler. Siz bu olayın açıklaması için hangi tefsire bakmak isterseniz ilgili bölümü açıp bakın ve konuyu oradan araştırın. Meselâ: İbn Hacer, Aynî, Kastalânî ve başka hadisciler açıklamalarında bu konuya değinmişlerdir.

Bu alimlerden hiçbirisi Hız. İbrahim'in (a.s) sözlerini yalan olarak kabul etmemişlerdir. Geriye Hız. İbrahim'in zevcesine "kız kardeşim" demesi meselesi kalıyor. Bu o kadar acııp bir rivayet ki, muhaddisler bir türlü tevil edememişlerdir. Biz de, şimdilik bunun mümkün olup olamayacağına şöyle bir bakalım. Bu vak'anın olduğu sırada Hız. Sâre'nin yaşı 65 idi. O yaşta bir kadına herhangi bir insanın tutulması nasıl mümkün olabilir?^[36]

Kral, Hız. Sâre'yi elde etmek istediğinde İbrahim (a.s) Sâre'nin kız kardeşi olduğunu hangi maksatla söylemiş olabilir? Böyle bir durumda eşine "kardeşim" demekle ne gibi bir yarar temin edebiliriz?

Muhaddislerin bu sorulara verdikleri cevaplarda şu değerlendirmeler yer almaktadır:

1- O Kralın dininde sadece evli kadınlara taarruz etme geleneği vardı. Hız. İbrahim (a.s) eşi Sâre'ye "kardeşim" demekle, onu kocası olmayan bir kadın olarak tanıtip, tecavüzden korumak istiyordu.

2- Hız. İbrahim (a.s) karısı Hız. Sâre için "kardeşim" sözünü, Kral'ın karısını bırakmayacağını anladığı için söylemişti. Eğer kendisinin bu kadının kocası olduğunu söylerse, hem canı ve hem de karısı gidecekti. Oysa, eşine "kardeşim" demekle karısı gitse bile, en azından kendi hayatını kurtarmış oluyordu.

3. Hız. İbrahim'in (a.s) Hız. Sâre'yi kız kardeşi olarak tanıtmaması, onun zevcesi olduğunu öğrenirse Kral'ın boşamaya zorlayacağı endişesinden kaynaklanıyordu.

4. O Kral'ın dinine göre, bir kimse kız kardeşi ile aile hayatı kurmaya herkesten daha fazla hak sahibi idi. Hız. İbrahim (a.s) bu dini inançtan faydalanarak eşini kurtarmak için "bu benim kız kardeşimdir" demişti.^[37]

Şimdi Allah için dikkat ediniz. Bu yorumlar meseleyi açıklığa mı kavuşturuyor, yoksa içinden çıkılmaz bir hale mi getiriyor?

Dünyanın neresinde ve hangi dinde bakire bir kadının bırakılıp da evli bir kadına göz dikildiği görülmüştür? Hele, bir peygamberin hayatını kurtarabilmek için namusunu feda edebileceğini düşünmek; bunu bir peygamberin üstün şahsiyetine yakıştırılabilmek aklın alacağı bir şey değildir.

Sonra Kral'ın zorla boşandıracığı endişesiyle eşine "kardeşim" diyerek, onu boşamadan başkalarının faydalanmasına imkan tanımak hangi peygambere yaraşır? Ayrıca Kral'ın, kız kardeşin kocası olmaya erkek kardeşi herkesten daha fazla hak sahibi görmesine rağmen, kocanın kocalık hakim reddetmesine inanmak ne kadar mantıklı olur?

Bu gibi faydasız sözler üreterek mühmel bir hadiseyi doğru göstermeye çalışmak yerine, Peygamber Efendimizin (s.a) kesinlikle böyle bir söz söylemediğini ve herhangi bir yanlış anlaşılma üzerine bu kıssanın yanlış yolla nakledildiğini kabul etmek daha evlâ değil midir?

Bazıları, bu tür delil ve sebeplerle, muhaddislerin inceleyip seçtiği hadislere şüphe gözü ile bakmanın bütün hadislerle şüphe ile bakılması neticesini doğuracağını beyanla bunun doğru olmadığını söylerler. Bu endişe yersizdir. Çünkü her hadisin metninden şüphe edilmez. Ancak rasullere oldukça yersiz birşey isnad edilir, hiçbir şekilde de te'vil edilemezse işte ondan şüphe edilir. Bir peygamberin şanına yakışmayan birşey duyulduğunda, ya konu dikkatle bir daha incelenir veya hadiscilerin dikkatlerinden kaçan birşey olduğuna inanılır. Ayrıca güvenilir bir raviden yapılan bir rivayet sırasında yanlış aktarmalar olabileceği de düşünölmelidir.

Biz bu açıklamaları sizlerin istifadesine sunuyoruz. Bu gibi bazı rivayetlerin metninin şüpheli olduğunun be-lirtilmesiyle, bu şüphe neden bütün rivayetlere teşmil edilsin ki? Hiçbir şekilde tevili yapılamayan yersiz sözlerin Peygamber Efendimize (s.a) nisbet edilmesi mi, yoksa

muhaddislerin hadisleri inceleyip elemelerde bazı eksiklikleri olduğunu veya bazı sika (güvenilir) ravilerin de rivayetlerin aktarılmasında bazı hatalarının söz konusu olduğunu kabul etmek mi daha tehlikelidir? Bunun üzerinde iyice düşünmek gerekir. Buyurun söyleyin, imanlı bir kimse bu iki seçenektен hangisini daha makul bulur? ^[38]

Birkaç İtiraz Daha

Bir okuyucumuz uzun bir mektupla Tercüman'ul-Kur'anda çıkan bazı yazılara itiraz ediyor. Faydalı olacağı ümidiyle soruları ve cevaplarını yayınlıyoruz.

Eserlerinizi devamlı ve güvenerek takip eden bir okuyucunuz olarak zihnime takılan ve beni üzen bir takım kuşkuvarım var. Cemeatten bazı şahıslarla istişare etmeme rağmen, şüphelerim azalacağı yerde çoğaldı. İtimat edilir kişilerle yaptığım istişare neticesinde sizlerle direkt irtibatın daha faydalı olacağı kanaatına vardık. Bu maksatla sorularımızı zâtâlinize gönderiyoruz. Uygun görürseniz, herkesin faydasına olur düşüncesiyle derginizde de yayımlayabilirsiniz.

1. Tefhim'ul Kur'an'da, "bu noktada şunu bilmek bir hayli faydalıdır: Mekke'nin fethinden sonra İslâmî devrin ilk haccı Hicri 8. senede eski âdet üzere olmuştur. Hicri 9. senede ise müslümanlar kendi İslâmî usullerine, müşrikler de kendi usullerine göre hac yapmışlardır. Ancak hicretin 10.

senesinde gerçekleşen 3. hac ilk olarak tümüyle İslâmî usullere uygun olarak yapılmıştır ^[39] diyorsunuz.

Acaba hicretin 8. senesinde hangi sahabe hacca gitti? Haccm farz kılımlışının kesin tarihi hicretin kaçınıcı senesi-dir? Haccm farz kılınmasıyla birlikte, ahkâm da indirilmemiş miydi? Peygamberimiz (s.a) hacca niyetlenenlere hiçbir yönlendirmede bulunmamış mıydı?

Hicretin 9. yılında Hz. Ebu Bekir'in (r.a) başkanlığında hacca gidenler İslâmî prensipleri terkederek, kendi prensip leri ile nasıl hac yaptılar? Peygamberimiz (s.a) ashabını bu gayr-i İslâmî usullerle yapılan haclarından dolayı uyarılmış mıdır? Müslümanlar da müşrikler gibi Kabe'yi çıplak mı tavaf ediyorlardı? Bütün ayrıntılarıyla cevaplandırmanızı istirham ediyoruz.

2- Tehfim'ul Kur'an'm ikinci cildinde Yunus Sûresi'nin tefsirini yaparken, "Hz. Yunus (a.s) nübüvvet vazifesini ifâ ederken bazı hataları oldu" ifadesini kullanıyorsunuz. Peki, peygamberler masum değil midir? Bilhassa risalet yükümlülüğünü yerine getirirken hata yapmaları mümkün müdür?

"Eğer o, bazı lâflar uydurup bize iftira etseydi, elbette ondan sağ elini (gücünü, kuvvetini) alırdık. Sonra onun can damarını keserdik." ^[40]

Bu ayetler peygamberlerin risalet vazifesini yerine getirme işinde hataya düşmediklerini güzel bir şekilde açıklamakta değil midir? Peygamberler dini ulaştırma konusunda bir noksanlık göstermiş olsalar, o zaman dinden geriye ne kalır? Sizin söz konusu şüpheli yazınız peygamberlere küstahlıkta bulunmak değil de nedir?

3. Tercüman'ul Kur'an'in Ekim-Kasım 1955 sayısında şöyle yazıyorsunuz: "Eğer toplumun ihtiyacı varsa, mensuh olan hükümlerle şimdi de amel edilebilir. Eğer Sâri (hüküm koyucu) şeriata bir hükmünü mensuh kılmuşsa, bu hükmü tekrar kim geçerli kılacaktır? Her ilim sahibine bu neshetme ve düzeltme hakkı verilir ve herkes kendi görüşü ile hareket etmeye başlarsa, bu dinle oynamak anlamına gelmez mi? Nesih hükümlerinde umumilik mi yoksa tahsis mi vardır? Haram kılınmış bir şey, şimdi helal olabilir mi? Helal olan hükümler de şimdi mensuh olabilir mi?"

Lütfen konuyu genişçe anlatınız. Çünkü bu konu dinin temel esaslarıyla ilgilidir.

4. Tercüman'ul Kur'an'm Rabülevvel 1955 sayısında Hz. Adem'in bulunduğu cennetin yeryüzünde olduğunu" belirtiyorsunuz. Cennet yeryüzünde

ise niçin "inin" ^[41] buyuruldu? Halbuki o takdirde "çıkın" denmesi gerekmez miydi?

"Sizin yeryüzünde kalıp bir süre yaşamanız lâzımdır" ^[42] ifadesine dikkat edelim. Önceleri yeryüzünde, istikrar var idiyse, ikinci bir istikrarın mânâsı nedir? Kur'an-ı Kerim'in tasvirine göre

Cennetin genişliği göklerle yer arası kadar"dır: ^[43] Yeryüzünde bunun gerçekleşmesi nasıl mümkün olur? Ayet-i kerime şöyledir:

Sidre'yi kaplayan kaplamıştı (onu kaplayan şeyin içyüzünü akıllar anlayamaz.) Ki barınılacak cennet, onun yanındadır" ^[44]

Sidre'tül Münthea da yeryüzünde midir? O zamanki cennetin yeryüzünde olduğunu farzetsek bile, söz konusu olan bu cennet şimdi nerededir? Şimdi biz uçaklarla niçin oraya ulaşamıyoruz? Yoksa cennet yeryüzünden kaldırıldı mı? Öyleyse delili nedir?

5. Tefhim'ul Kur'an da. şöyle diyorsunuz: "Allah'ın her nebisinden herhangi bir vakit muhafazasını kaldırıp, onu kendi haline bırakması ve onların

zelle denilen küçük hata-cıkları yapmalarına müsaade etmesi ilahi bir hikmettir. ^[45]

Peygamberler bütün günahlardan masum değil midir? Nübüvvet sırasında onların masumiyeti kaldırılırsa, onlar peygamberliğine ve peygamberlik öğretilerinin mükemmelliğine nasıl itimat edebiliriz? Bu denli Önemi haiz bir yerde şüpheye düşersek, böyle bir makamın masumiyetine kastedilmiş olmaz mı? Lütfen bu konuyu bize izah ediniz. Allah size bu alandaki çalışmalarınız için nice ecirler ve ihsanlar versin.

6. Tefhim'ul Kur'anda "İsa'nın (a.s) semaya çekilişinin cismanî olduğunu söylemekten kaçınmak ve yine ölümünü ifade eden açıklamada

bulunmamak Kur'an'm ruhuna daha uygun düşer ^[46] şeklinde bir ifade kullanılmıştır.

Bu husus Kur'an'da, sünnetle açıklandığında ancak anlaşılabilir şekilde kapalı bir tarzla mı ifade buyurulmuştur?

"Oysa onu öldürmediler ve asmadılar" ^[47] ayetini İsa'nın (a.s) öldürüldüğü şekliyle anlasanız, onun göğe çekildiği'ni bildiren ayeti ^[48] nasıl anlayacaksınız?

Aksi takdirde bu sakat bir görüş olan zamirlerin farklılığını gerektirmez mi? Mücmellik bu ayetin neresindedir? Burada İsa'nın (a.s) semâya cismanî olarak çekilmediğine delalet eden karine nedir? Halbuki, bu konuda rivayet edilen hadisler onun cismanî olarak semaya çekildiğini ifade etmektedir. Öyleyse, buradaki semâya çekiliş, neden cismen çekilişi ifade etmesin? Ümmet bu konuda ittifakla icma etmiştir. O halde Kur'an'm

ruhuna uygunluğu üzerinde ittifak edilmiş bir mesele neden mücmeldir (açık değildir) denilerek-şüpheli hale getirilmek isteniyor? Kaldı ki, lafızlar Kur'an'ın ruhuyla son derece mutabakat arz etmektedir.

7- Tefhim'ulKuran" adlı eserinizde "İslâm'da cezaların uygulanması anında suçlunun durumuyla birlikte zamanın şartlarının da nazarı itibara alınması gerekir. Meselâ; savaş sırasında hadd cezasının tatbiki durdurulur. Kıtık anında hırsızın eli kesilmez [49] diyorsunuz.

Lütfen, Allah'ın Kitabı ve Rasûlullah'ın Sünneti ışığında bu meseleyi delilleriyle aydınlatınız. Hz. Sa'd vak'asındaki uygulama Allah'ın bu konudaki emrini yerine getirmeyi terketmek için kesin bir delil değildir. O, Kitap ve Sünnet'ten kesin bir delil göstermemiştir. [50] Aynı şekilde Hz. Ömer (r.a) Hz. Hatib'ten aldığı bir bedel karşılığında onun kölelerine uygulaması gereken cezayı uygulamamıştır. Burada görüldüğü üzere suçluyu bırakıp, suçsuzdan bedel almanın mânâsı nedir? Demek ki, Hz. Ömer'e (r.a) göre bu suç, bir hırsızlık suçu değil de basit bir gasb idi. Bu itibarla suçlunun efendisinden bedel alarak suçluyu bırakmıştır.

Lütfedip, bu konuyu da Kitap ve Sünnet'ten delil göstererek açıklarsanız size müteşekkir oluruz.

8. Tefhim ul Kur'an adlı tefsirinizdeaHz. Havva'nın yaratılışı ile ilgili açıklamanızda, onun Hz. Adem'in kaburgasından yaratılmadığını [51] ifade etmektesiniz. Halbuki Buhârî'de Hz. Adem'in kaburgasından yaratıldığı rivayet edilmektedir. Buna nasıl cevap vereceğiz?

9. Tefhim'ul Kur'an'da, Tûr dağının asiler üzerine kaldırılışı [52] konusunda muhakkik ve müfessirlere niçin karşısız? Onların bu konudaki açıklamalarında ne gibi hatalar var?

"Bir zaman da üzerlerine dağı, bir gölge gibi kaldırmıştık" [53] ayetindeki neteka" kelimesi neye işaret etmektedir? Ayrıca zulle" kelimesini sizin yapmış olduğunuz tefsire nasıl uygun düşürüyorsunuz? Halbuki Talmut ve İncil'in rivayetine göre bu kavil doğrulanmaktadır. Gene "kaldırdık" ve üzerinize şeklindeki ifadelerin açık anlamı sizin yorumunuzu doğ rulamıyor.

"Kaldırılma" bir hakikati değil de bir hayali ifade ediyorsa, bunu açıkça belirtmenin ne mahzuru olabilir? Oysa Kur'an bu gibi hallerde meseleyi daima açıkça ortaya koyar. Örneğin:

Onları sizin gözlerinize az gösteriyor, sizi de onların gözlerinde azaltıyordu. [54] ayetinde "azlık" ve çokluk" asıl amaç olmadığı halde açık açık ibarelerle belirtilmiştir.

Büyülerinden ötürü onların ipleri ve sopaları hakikaten koşuyor gibi görünüyor. [55] ayetinde de durum aynıdır.

Bu konuda ümmetin icmaı olduğu halde, üzerinde ittifak edilen bir meseleyi neye dayanarak "mücmel" gösterip, şüpheli bir hale getiriyorsunuz? Üstelik bunu Kuranın ruhule tam bir mutabakat arzeden bir lafzın yorumunda yapıyorsunuz.

10. Resâil ve Mesâü'de Mehdi ile ilgili meseleyi anlatırken, "dinde bu gibi bir konuma sahip her meselenin mutlaka Kur'an'dan delillerinin bulunması gerekir. İman ve küfür gerektiren bir meselede sadece hadise dayanarak bir karara varılamaz. Hadisler birkaç insandan birkaç insana

aktarılacak gelmiş rivayetlerdir ve bunlarla ispat edilecek şey en fazla sıhhatli tahmindir, ilm-i yakın (kesin bilgi) değildir [56] diyorsunuz.

Yazmış olduğunuz bu umumi kaide sizi tehlikeye atmıyor mu? Meselâ; namazın rekatları, secdeler ve namazın edâ şekli Kur'an'da açıkça ifade edilmediği için bunu inkâr etmek küfrü gerektirmez mi?

11. Tercüman'ul Kur'anda recm ayetiyle ilgili yazınızda, bunun kesinliği hakkında tereddüt göstermişsiniz. Halbuki Buhârî'de yer alan bir hadiste zikredilen bir vak'ada hanımefendisi ile zina eden bir kölenin durumu görüşülürken çocukların babasının Rasûlullah'ın (s.a) huzuruna gelerek:

Aramızda vereceğin hüküm Allah'ın Kitabına uygun olsun" dediği, buna cevaben Rasûlullah'm da (s.a):

Nefsim yed-i kudretinde olan Allah 'a yemin ederim ki, aranızda vereceğim hüküm Allah'ın Kitabından olacaktır" buyurduğu ifade edilir. Bu iki yeminden sonra ortada şüphe kalır mı?

Rasûlullah'ın (s.a) yemini bizim inanmamız için yeterli sebep değil midir? Yoksa Buhârî-mn hadislerinin yanlış olduğunu mu söylemek gerekir? Hz. Ömer de (r.a) hutbede: "Recm ayetini Allah indirdi. Biz onu okuduk, üzerinde düşündük, iyice anladık" demişti ki, onun bu sözünü, Cuma günü o kadar fakih sahabenin gözleri önünde, Allah'ın Kita-bı'na ve Rasûlullah'a (a.s) yapılmış bir iftira kabul edebilir miyiz? Hâşâ, bu söz iftira idiye o kadar sahabe imandan yoksun mu idi ki bu iftiraya cevap verip, itirazda bulunmadılar? Onlar ki Hz. Ömer'e (r.a), hutbe anında bir gömleğin hesabını soracak kadar titizdiler. Onunla mukayese edilemeyecek kadar önemli olan Kitabullah'a yapılan iftira -konusunda mı sessiz kalacaklardı? Yoksa bir gömlek, Kurandan daha mı kıymetliydi? Siz, bütün sahabenin orada bulunduğunun kesin olmadığını söyleyerek "Hz. Ömer'in (r.a) bu kavlinde icma yoktur" diyorsunuz. Yoksa sahabelerden Cuma namazına gelmemezlilik edende mi vardı?

Hz. Abdurrahman'm da (r.a) ifade ettiği gibi, "Medine bir hicret evi, sünnet otağı, fakirler beşiği ve ehl-i fikh'ın.. en şerefli insanların yaşadığı yerdi." Bu söz o günkü Medine'nin durumunu bize açıkça bildiriyor. Ensar ve Muhacirden fakih sahabelerin o günlerde Medine'de mevcut oldukları malumdur. Farzedelim ki, fakih sahabelerin tamamı orada değildiler. Orada bulunanlar bulunmayanlara meseleyi naklederek, doğruluk veya yanlışlığını araştırmadılar mı? Eğer gerçekten sahabe, Allah'ın Kitabı karşısında bu kadar kolaycılık ve gaflet içerisinde bulunuyor ve Allah'ın Kitabı'n-da azalma, eksilme oluyor idiye, o halde Rafiziler kesinlikle haklıdır.

Lütfen bu meseleyi Allah'ın Kitabı ve Sünnetle delillen-direrek izah buyurunuz efendim. Rasûlullah'ın (s.a) yemini, Hz. Ömer'in (r.a) hutbesi ve Buhârî'nin hadisi karşısında daha güçlü delil gerekir. Herhangi bir müctehid ve müfessirin görüşünün bunlara karşı güçlü delil teşkil etmeyeceği açıktır.

12. Tercüman'ul Kuran m Rabûssânî 1375/1955 tarihli sayısında Hz. Ebu Bekir'in düz kefaleti yasaklamasını gayr-i İslamî hamiyet olarak yorumluyorsunuz. Hz. Ebu Bekir'in nübüvvet makamı ile olan bağı sadece kızı vesilesiyle mi idi? Bu, Hz. Ebu Bekir'e bir itham değil midir? Bu iftira Rasûlullah'ın (s.a) hanımlarından bir başkasına da yapılmış olsaydı, Hz. Ebu Bekir aynı titizliği göstermeyecek miydi? Nerede sahih gibi gözükmemektedir. Çünkü, burada sadece kefaleti oldukça yumuşak bir lehçe ile açmak kastediliyordu. Nitekim:

(s.a) şahsiyeti ve büyüklüğünü tasavvur etmek İslâm'da yasaklanmış mıdır? Meselâ: "Fazilet ve servet sahibi kimseler" [57] ibaresi ve Allah'ın sizi

bağışlamasını sevmez misiniz?^[58] ibaresinden anlaşılın onun temiz hislerinden af dilemektir. Bunda itabın en ufak bir kokusu bile yoktur. Bunu vaid (korkutma) olarak almak bizim anlayışımızın dışındadır. Buna ilaveten, burada, sizin İslâm dışı hamiyetle yorumladığımız kefaletin temel muharriklerine değil de, kefaletle muhalefet edilmiştir. Eğer bu muharrikler İslâm dışı olsaydı "yakınlığı bulunanlara vermeme"^[59] yerine söz konusu muharrikler gelmiş olurdu.

"Allah hakiki söylemekten utanmaz"^[60] Fesadın kaynağını bırakıp da ayrıntılarla uğraşmak yüce Kur'an'm şanına yaraşmaz. Kefalet o sözlerle sona erdirildi, ancak fesadın kaynağı olan İslâm dışı hamiyet onların kalplerinde aynı şekilde kalmaya devam etti.

Tercüman'ul Kur'anın Rabülevvel 1375/1955 tarihli sayısında "büyük ihtimalle Hz. Ömer'i kısa bir zaman için fnağlıp eden, işte o şahsiyeti

yüceltme düşüncesiydi."^[61] Nebi'nin

"Allah'a yemin olsun ki, sizden biri beni canından daha fazla sevmedikçe gerçek mümin olamaz" hadisine ne diyeceğiz?

Rasûlullah'ı (s.a) sevmek imanı bir gerçek olarak ifade

edildiğine göre bu Kur'an'm ruhuna uygundur. Rasûlullah'ın (s.a) sağlığında şahısperest olmayan Hz. Ömer'e (r.a) bu şahısperestlik duygusu daha sonra nereden geldi?

Bedir esirleri, Hudeybiye musalahası, hicab olayı, münafıkların reisinin cenaze namazı ve sayısız hadiseler bu konuya ışık tutuyor.

Sahabe ve Hulafâ-i Raşidîn'e karşı ne derece kötü zanlı da bulunabiliriz. Bu konuyu daha başka bir şekilde te'vü edemez miydiniz?

"Ashabım hakkında Allah'tan korkun, Allah'tan, Benden sonra onları hedef almayınız. Kim onları severse ben de onları severim. Kim de onlara buğzederse, onlara buğzederim.

Ashabım yıldızlar gibidirler hangisine uyarmanız hidayet bulursunuz."

Bu hadislerle kasdolunan nedir?

13. Siz hatadan masum musunuz? Değilseniz, içtihadınız tenkit edilebilir mi? "Tenkit edilebilirse", neden tenkit eden âlimleri kötülüyorsunuz? İslâm öğretisi hakkında söz söyleyip anlatmayı yalnız kendi cemaatinizin alimlerine hasrederseniz; bu, İslâm'ı dar çerçevede bırakıp, gelişmesine engel olmak demek olmaz mı? Bir şeyi baskı ile tercihe zorlamak İslâm'ın ruhuna ters düşmez mi? Alimler arasındaki dine uygun ihtilaflar Allah Rasûlü'nün:

"Ümmetinin ihtilafında rahmet vardır" sözü ile aynı mânâyâ gelmezler mi? Bu ihtilaflarla, akim işlerliği sayesinde değişik görüş ve düşünceler ortaya çıkıyor ve böylece ümmetin lehine neticeler elde edilmiyor mu?

14. Ashab tenkit edilebilir mi? Eğer siz tenkit edilebileceğini söylüyorsanız, şu hadisler hakkında ne düşünüyorsunuz?

Ashabım hakkında Allah'tan korkun, Allah'tan."

"Ashabım yıldızlar gibidirler. Hangisine uysanız hidayet bulursunuz."

Cevap:

Sorularınızın cevabına geçmeden önce şöyle bir açıklamayı zaruri görüyorum. Yazılarımdan şüpheye düşen veya bazı noktaları anlayamayanların bizzat bana müracaat ederek benden cevap istemeleri gerçekten memnuniyet verici bir husustur. Ancak şu kadannı söyleyeyim ki, eli kalem tutan ve kitaplardan araştırma imkânları olanların bu tür soruları bizzat kendilerinin araştırarak bir çözüme kavuşturmaları gerekirdi. Böyle bir çaba onların sadece biraz vakitlerini alır, hepsi o kadar. Şüphelerini gidermeleri için de bu kadarına katlanmalarını onlardan beklerdim. Bunun onlara zahmet olmayacağını umuyorum.

Şu da var ki, fitne çıkarıp milletin kafasını bulandırmak için benim yazılarımda açık arayan fitneciler iyi niyetle düşünmeye vakit ayırmazlar. Böylelerinin yaptığı tahrifatı gidermek için işimi gücümü terkederek bunlarla uğraşmaya vaktimin olmadığını da belirtmeliyim.

Takdir edersiniz ki, bu gibi fitnelere etkilenerek bana gönderilen sorular sadece sizin yazıp gönderdiğiniz bu on dört soru değildir. Pakistan'ın çeşitli yerlerinden ve Hindistan'dan bana sürekli sorular gönderiliyor. Çünkü, dünyadaki bir çok fitneci grup gibi buradakiler de bu gibi sorularla karşımıza çıkıyorlar. Bizden ne istiyorsunuz? Biz de bu tip sorularla değerli ömrümüzü onlar gibi fuzuli işlerde mi harcayalım? Onların sorduğu bu gibi sorulara cevap yetiştirmek için değerli ömrümüzü heba mı edelim?

Şimdi sizin sorularınızın cevabına geçebiliriz:

1. Hac Farızasının Tarihinin Tesbiti

Eğer fitneciler sizin kafanıza bir şüphe sokmadılarsa, bu meselenin aslını anlamak için fazlaca vakit ayırmaya ihtiyacınız yoktur. Bu soruyu basit bir akıl yürütmeyle çözebilirsiniz. Benim asıl söylediğim şeydu: "Mekke'nin fethinden sonra ilk hac eski yöntemle hicretin 8. yılında yapılmıştır."

Bir defa, sahabe-i kiram'ın ne zaman olursa olsun, "eski yöntemle" hac yaptığını nereden, hangi ibareden çıkardınız? Bu konuda sorduğunuz bu kadar soruyu, bizim hangi ifademizden ,nasıl çıkardınız? Siyer konularını işleyen herhangi bir kitaba baktığımızda göreceksiniz ki, Mekke hicretin 8. yılı Ramazanında fethedilmiştir. Onu takip eden ayda Huneyn ve Taif savaşları meydana gelmiş, Zilkade ayında ise Rasûlullah (s.a) umre yapmış ve hac yapmadan ashabi ile birlikte Medine'ye geri dönmüştür. O zaman için, yüzyıllardır bu usule uygun olarak hac yapmak üzere binlerce, yüzbinlerce müşrikin Mekke'de toplandığı ya da en kısa zamanda toplanmak üzere olduğu bir zamanda, cahiliye zamanında revaçta olan eski hac usûlünün hemen değiştirilmesi mümkün değildi. Şayet bu câhili usûle o anda engel olunsaydı, Huneyn'deki savaştan bir kaç kere daha şiddetli bir savaşın Harem-i Şerif çevresinde başgöstermesi kaçınılmazdı. Dolayısıyla o yıl câhili usûlle yapılan hacca itiraz edilmemiş ve hac eskiden nasıl

yapılıyor idiyse, yine öyle yapılmıştır."^[62]

Mekke'nin Fethi'nin ikinci yılı, yani; hicretin 9. senesi Rasûlullah (s.a) Hz. Ebubekir ve Hz. Ali'yi (r.a) haçtaki islâmî değişimi ilân etmekle görevlendirdi:

"Bu yıldan sonra hiçbir müşrik ne hac yapacak, ne de çıplak olarak Kabe'yi tavaf edecektir."
Bu açıklama Kuranın hükümlerine istinad ediyordu:

(Allah'a) ortak koşanlar pisliktir, artık bu yıllarımdan sonra Mescid-i Harama yaklaşmasınlar. [63]
Fethin üçüncü, yani; hicretin 10. yılında Rasûlullah (s.a) bizzat teşrif buyurup menâsik-ı hacc'ı kamilen, ilelebet, ikâme ettiler. Sizin "hac hangi yıl farz oldu?" sorunuzun cevabı ise, araştırmacılara göre; Hicri 9. yılın sonlarıdır. Bir başka tabirle, Hicri 10. yılın başlarıdır. Haccm farziyet tarihinin yukarıdaki gibi oluşunun en büyük delili Buhari ve Müslim'de rivayet olduğu üzere, ziyaretine gelen Abdulkays oğulları heyetine Rasûlullah'm (s.a) İslâm'm şartlarından sadece dördünü zikredip, haçtan bahsetmemiş olmasıdır. Bu hadise de haccm o ana kadar farz olmadığını gösterir. Bu heyetin, hicretin 9. senesi Tebük Gazvesinden sonra geldiğinde ittifak edilmiştir. [64]
Zira o yıl, câhili adetlerin revaçta olması, haccm Zilkade ayına tesadüf etmesi ve Allah Rasûlu nün müşriklerle yan-yana haccetmesinin şanına uygun düşmemesi gibi nedenlerdi le Efendimiz hac için bizzat gelmeyip; câhili adetleri kaldırıp, İslâmî hac usûlünü ilân etmek için Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ali'yi (r.a) gönderdi.
Bu alandaki İslâmî hükümlerin uygulandığı ilk hac hicretin 10. yılında Veda Haccı sırasında gerçekleşmiş oldu.

2. Peygamberlik Vazifesi ve Yûnus Aleyhisselâm

Bu konuda yapılan itirazlara kendimden değil de, bizzat Kur'an'dan cevap vermeyi tercih ediyorum. Yûnus (a.s) ile ilgili kıssa Kur'an'da dört yerde zikredilmektedir. Lütfen okuyun.

Yûnus Sûresi'nde:

"Keşke (azabı gördükten sonra) inanıp da, inanması kendisine fayda veren bir memleket olsaydı (azabı gördükten sonra inanmak hiçbir memleketeye yarar sağlamamıştır.)" Yalnız Yûnusun kavmi (azâb henüz inmeden önce) inanınca dünya hayatında onlardan rezillik azabını kaldırmış ve onları

bir süre daha yaşatmıştı. [65]

Enbiyâ Sûresi'nde:

Zünnûn'a (balık karnına girmiş olan Yûnus b. Matta'ya) da (lütfettik). Zira (o kavmine) kızarak gitmişti, bizim kendisine güç yetiremeyeceğimizi (kavminin arasından çıkmakla kendisini kurtaracağımı) sanmıştı. [66] Nihayet karanlıklar içinde (kalıp): "(Senden başka ilah yoktur. Sen

eksikliklerden uzaksın, yücesin, ben zalimlerden oldum!" diye yalvardı.) [67] Sâffât Sûresinde:

"Yunus da gönderilen peygamberlerdendi. Dolu gemiye kaçmıştı. (Yükü fazla olduğundan gemi taşıyamamış, yolculardan birini denize atmak gerekmişti. Birini atmak üzere gemidekilerle) kur'a çekti. (Yûnus) yenilenlerden oldu. (Kur'a kendisine isabet etti.) (Yûnus, Rabbi'nden izinsiz olarak kavminden ayrıldığı için kendi kendisini) kınayarak (denize attı), balık onu yuttu. Eğer teşbih edenlerden olmasaydı (insanların) yeniden

diriltülecekleri güne kadar onun karnında kalırdı. [68] Kalem Sûresinde:

Rabbinin hükmüne sabret, balık sahibi (Yûnus) gibi olma. [69] Hani o, sıkıntıdan yutkunararak (Allah'a) seslenmişti. Eğer Rabbi'nden ona bir nimet

yetişmeseydi, yenilerek çıplak bir yere atılırdı. [70]

Bu ayet, ne de olsa Yûnus'un (a.s) bir kusurunun olduğunu ifade etmektedir. Onun için de hikmet-i ilâhî mucibince balığın karnına düşmüştü. Bunun sebebi bir çeşit sabırsızlıktı ki, olay Yûnus'un (a.s) nübüvvet vazifesini edası sırasında meydana gelmişti. Anahatlarıyla olay Yûnus'un (a.s) tebliğ sırasında karşılaştığı olumsuzluklara dayanamayarak Allah Teâlâ'dan izin almaksızın kavmini terkedip gitme-siydi. Bunun içindir ki, Allah (c.c) onlara başka kavimlere yapmadığı bir muamele ile mukabelede bulunmuş, onlara azabı gösterdikten sonra tevbelerin kabul etmiştir. Oysa biliyoruz ki, Allah'm (c.c) azabı geldikten sonra tevbelerin kabul edildiği görülmemiştir. Bu durum Allah'ın (c.c) kendi beyanı ile sabittir. İfade etmeliyim ki, bu bilgiler bana ait değildir. Bizzat ilâhî buyruklardır. Öyle ise itirazcılann itirazları bana değil, bizzat Allah'ın (c.c) ilâhî Kitabı'na yapılmış demektir. Çünkü cevabını orada bulacaklardır. Bu cevap onun uhdesindedir.

"Bu sizin yazınız, enbiyâya saygısızlık yapmaya teşvik edici değil midir?" sorunuza karşılık, şimdi ben size soruyorum: Sizin, enbiyâya saygıda Allah'ı (c.c) neredeyse ikinci dereceye düşürmeniz; saygı duyduklarınızı onları yaratan Allah'ın üzerine çıkarırcasına aşırıya gitmeniz; işte bizzat bu, büyük bir saygısızlıktır. Eğer böyle yaratılanı yaratanın üstünde bir saygıya lâyık görme hatasına düşmüyorsanız, ya neye karşı çıkıyorsunuz?

Neye çözüm arıyorsunuz? [71]

3. Mensuh Hükümlerle Amel Etmek

Siz bu konu hakkında yanlış göndermede bulunuyorsunuz. 1955 yılı Ekim-Kasım aylarını ihtiva eden birleşik bir sayı yayınlanmamıştır. Öte yandan, bu konu ne Ekim sayısında, ne de Kasım sayısında bulunmuyor. Öyle anlaşılıyor ki, siz bu konuları kimden duyduğunuza, doğruluğunu araştırmadan duyduğunuz şekilde kaleme almış ve sorularınız arasına katmışsınız. Aslında bu konunun teferruatı "Resâil ve Mesâü"ün 2. cildinin 115. sayfasında mevcuttur. Söz konusu makalede, nesih konusunu duyduğunda bazı şüphelere kapılan halktan birisinin şüphelerini yok etmeye yönelik bir usûl izlenmiştir. Genelde halkın sorduğu soru şudur: "Neshedilmiş ayetlerin Kur'an'da bulunmasına ne gerek var, neden bu tür ayetlerin tilaveti de neshedilmedi?"

Şahsen ben, mensuh ayetlerin Kur'an'da bulunmalarının hikmetini şöyle açıklıyorum: Şayet biz mensuh ayetlerin neshinden önceki hayatı zamanın herhangi bir devresinde yeniden yaşayacak olursak, o konudaki mensuh ayetlerle amel edebiliriz. Meselâ: Bir müslüman, herhangi bir ülkede, Rasûlullah'm (s.a) ve ashabının Mekke devrinde karşılaştıkları zorluklarla karşılaşırsa -her ne kadar bir çok müfessir Medine döneminde nazil olan savaş ve cihad ayetleriyle Mekke devrinin sabırla ilgili ayetlerinin hükmünün neshedildiğini kabul ediyorsa da- Mekke devrinde amel edildiği gibi

sabra ve tahammüle başvurur; Medine döneminin öğretileri olan cihad ve kıtala değil. Böylece, böyle bir durumda müslüman-lar Medine devrinde inmiş bulunan ve İslami hükümet olmadan amel edilmesi mümkün olmayan bir hükme ve kanuna uymaktan muaf olacaktır. "Neshedilmiş ayetleri hakiki kanun koyucu neshettiğine göre, hangi kanun koyucu yeniden yürürlüğe koyabilir" şeklindeki sorunuza gelince; bu sorunuzun muhatabı sadece ben değilim. Bunun muhatabı, daha birkaç sene öncesine kadar, İngiliz idaresi altında ulusal amel tarzı için Mekki ayetlere başvuran ve Medine devrindeki savaş ahkâmını ve hadlerin uygulanmasını askıya alan tüm âlimlerdir.

4. Cennetin Yeri

İtirazlarınızın cevabı kaynak olarak gösterdiğiniz "Tercüman 'ul Kur'an"'ın ilgili bölümünde mevcuttur. Eğer siz "Tercüman ul Kur'an'va Rabülevvel H. 1375/1455 sayısını bizzat okusaydınız, sorduğunuz soruların cevabını orada mutlaka bulacak, itiraz' etmenize de gerek kalmayacaktı. Her ne kadar sorduğunuz bazı soruları cevaplandırmak mümkünse de ben bundan kaçmıyor ve şu anda gereksiz görüyorum ve bunu da bilerek yapıyorum. [\[72\]](#)

Hiz. Adem'in (a.s) konulduğu cennetin yerinin asli bir mesele olmasından geçtik, fer'i bir mesele bile değildir. Delillerinin tamamını Kur'an'dan veren ve Kur'an'a bağlı araştırma yapan bir kimsenin görüşü için ilgili konuda kabul veya reddetmenin dışında bir yol yoktur. İsteyen kabul eder, istemeyen reddeder. Bizim en büyük şansızlığımız şudur: Bazen bir konuya yapılan itiraz o kadar büyütülür ki, mesele itikadı bir inanç esası haline alır ve böylece bu inanç esasları etrafında iki cemaat oluşur. İtilaflar o denli ileri götürülür ki, cemaatler arasındaki bağlar tümüyle kopar ve o mesele de böylece son bulur. Bu hastalıktan kurtulabilmek için ileri geri her konuyu sormamak, her öne gelen meselede soru sorup cevap alma alışkanlığından vazgeçmek gerekir. Gerçi bu sözlerim sizi ikna etmeyecek ve siz yine cevap bekleyeceksiniz ama, sizin kesinlikle inanmadığınız bir konuda kimse sizi inanmaya zorlayamaz. Kafanıza yatmayan şeyleri kabul etmeyebilirsiniz. Lüzumsuz konuları uzatmanın ve lüzumsuz konu üretmenin kime ne yararı olacaktır?

5- Peygamberlerin Masumiyeti

Peygamberlerin masumiyeti, şüphesiz, nübüvvetin temel esaslarından biridir. Peygamberlerini insanlara gönderen Allah, (c.c) onları biz, siz ve herkesten daha çok ve gerekli her türlü itimadı sağlayacak, şekilde göndermiştir.

Ancak, Allah (c.c) peygamberlerinin hata edebileceklerini yüce kitabının müteaddit yerlerinde tenbih maksadıyla zikretmiştir. Bununla beraber, Allah yine kendi kitabında enbiyaları hakkında yanlış bir kanaate varmamamız için bize onları küçük bir hata üzerine bile bırakmadığını ifade

eder. Belki anında peygamberin yaptığı hataları telafi eder. Daha doğrusu peygamberlerin hatasını anında önler. [\[73\]](#)

Şurası bir gerçektir ki, sizler peygamberlerin hatası gibi bir vakia ile karşılaştığımızda onlar hakkında asla olumsuz bir kanaata sahip olmamalısınız. Burada bilinmesi gereken asıl gerçek, peygamberlerin hata yapmalarının mümkün olduğudur. Çünkü Allah ile O'nun sevgili kulları nebileri arasındaki fark; Allah'ın asla hata yapmadığı, ama peygamberlerin hata yapabildikleri ve bu hatanın Allah tarafından önlendiği hususudur. Böylece, peygamberlere uluhiyet ve namütenahi hatasızlık gibi sapık bir isnadın yapılması önlenmiş oluyor.

6. Bu itirazların cevabı, "Tercüman'ul Kur'an'ın Aralık 1955 sayısının 280'inci sayfasında açıklanmıştır.

7. Cezaların Uygulanmasında Suçlunun Durumu

Bu meseleyi iyice anlamak istiyorsanız, Allâme İbn Kay-yım'm "İlâm'ul Muvakkîn" adlı eserinin "Zaman, Mekan, Niyet, Durum ve Sebeplere Göre İhtilaflar" ve "Fetvaları Değiştirme" adlı bahislerine dikkatlice bakmalısınız.

Yine Allâme İbn Kayyım aynı eserinde, bu meseleyle ilgili hadisleri ve sözleri toplayarak zaman, yer, ilgili şahısların ferdi yaşantıları ve diğer birçok yönden incelemeye tabi tut-maksızım olaylar karşısında gözü kapalı hüküm vermenin yanlışlığım ısbat etmeye çalışmıştır. Sizin bana sorduğunuz şeylerin hepsini mezkur alim, defalarca ve geniş örneklerle anlatmıştır.

8- Hz. Havva'nın Doğumu

Kur'an-ı Kerim'in hiçbir yerinde Hz. Havva'nın, Hiz. Adem'in kaburga kemiğinden yaratıldığı ibaresine rastlanmamaktadır. Bu düşüncenin Kuranda teyid Duyurulduğu en fazla şu ayetle iddia edilebilir:

"O sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratandır. [\[74\]](#)

Ayetlerin Tefsiri ve Hadislerin Yorumu 167

"Ondan da zevcini yarattı". [\[75\]](#)

Bu iki ayette geçen minhâ "ondan" ifadesinin mânâsı, "Onun nefisinden onun eşini yarattı" veya "Onun cinsinden eşini yarattı" şeklinde olup, ayetin bu iki mânâsından herhangi birisini tercihe vesile olan Kur'anî bir delil yoktur..Kurandaki diğer bazı ayetler ikinci mânâyı teyid ediyor olabilir. Meselâ, Rûm Sûresi'nde şöyle buyurulmak tadır:

"Size kendi nefislerinizden eşler yaratması O'nun ayetlerindedir. [\[76\]](#)

"O size kendi nefislerinizden eşler yaratandır. [\[77\]](#)

Nahl Sûresi'nin 72. ayeti de aynı mealdedir: "Allah size kendi nefislerinizden eşler yarattı. [\[78\]](#) Bu üç ayetten de anlaşılıyor ki, sizden" ayetinin mânâsı sizin cinsinizden" demektir.

Buradan "bütün eşlerin, kocalarının kaburga kemiğinden" yaratıldığı mânâsı çıkarılamaz. Eğer birinci meseleyi, yani;"nefislerinizden" tabirini esas alırsanız, Buharı ve Müslim'de geçen Ebu Hureyre hadisi bunu teyid eden bir esas olarak kabul edilebilir. Ancak bu rivayetin de lafızlarında ihtilaf vardır. Ravilerden biri Peygamberimizden şu lafızlarla rivayet etmektedir:

"Kadın eğe kemiği gibidir. Onu doğrultmaya kalkarsan kırarsın. Eğer ondan faydalanmak istersen eğriliğiyle faydalanırsın. "

Bir başka rivayette de şu lafızlar bulunmaktadır:

"Kadınlarınıza iyi davranın. Çünkü onlar eğe kemiğinden yaratılmışlardır. Her ne kadar, eğe kemiğinin en üst tarafı en eğri tarafı ise de onu doğrultmaya kalkarsan kırarsın. Ama kendi haline bırakırsan eğrilğe devam eder. Kadınlara hayırlı tavsiyelerde bulunun."

Bu iki hadisin birincisinde kadının yapısı eğe kemiğine teşbih edilmektedir. Burada kadının eğe kemiğinden yaratıldığına işaret eden bir ibare zikredilmemektedir. İkinci hadiste ise açıkça kadının eğe kemiğinden yaratıldığı ifade edilmektedir. Ancak burada dikkate şâyân olan mesele; ilk

olarak Hz. Havva'nın eğe kemiğinden yaratılmış olması değil de, bütün kadınların eğe kemiğinden yaratılmış olmasıdır. ^[79]

Gerçekten dünyadaki bütün kadınlar eğe kemiğinden mi yaratılıyor? Eğer böyle değilse -ki kesinlikle böyle değildir o zaman bunun "o eğe kemiğinden yaratılmıştır" mânâsına alınamayacağını kabul etmemiz gerekir. Burada kasdedilen, kadının yapısında eğe kemiği gibi bir eğriliğin bulunduğudır.

Bunun örneği:

"insanın tabiatında acelecilik vardır. Öyle acelecidir ki, sanki insan aceleden yaratılmıştır" (Enbiyâ: 37) Bunun mânâsı insanın aceleden yaratıldığı şeklinde olmayıp, insanın hilkatinde acelecilik olduğu şeklindedir.

Bu açıklamalardan da anlaşılıyor ki, Hz. Havva'nın eğe kemiğinden yaratıldığına dair kuvvetli ve kesin bir delile ne Kur'an'da ve ne de hadislerde geçen ibarelerde rastlanmıyor.

Gerçekte doğru olan bir şey varsa, o da; bu rivayeti müs-lümanların İsrailoğullarından naklederek kabullendikleri, bununla da kalmayıp büyük büyük alimlerin söz konusu rivayeti kitaplarına almış olduklarıdır.

Aslı esas olmayan bu tür rivayetleri dindenmiş gibi kabullenip, sonra da onlara itiraz edenleri sapıklıkla damgalamak insaf ölçüleriyle bağdaşır mı?

İmam Buharı'nın "Ehâdis'ul-Enbiyâ" bölümünde naklettiği ikinci rivayet ise şöyledir:

"Çünkü kadın eğe kemiğinden yaratılmıştır".

Şu halde, buradaki "kadınla kastedilen; dünyada herkesten önce yaratılan tek bir özel kadın değil, her kadın, yani; kadınlar sınıfının tamamıdır. Soruyu soran şahsın Buhârî'ye gönderme yaparak, bulunmadığı halde

"Adem'in eğe kemiğinden yaratıldı" ibaresini Buhârî'de göstermeye çalışması hayret verici bir şeydir. (Mevdûdi)

'Tûr Dağı'nın Kaldırılması" Hakkında Biraz Daha Geniş Açıklama

Tefhim'ul Kur'an'm birinci cild 83. sayfası ve ikinci cild 95. sayfasında terceme ve teşrih olarak yazmış olduklarımızı dikkatlice okuyunuz. Bu yazdıklarımın hiçbir yerinde dağın kaldırılmasının inkâr edildiğine rastlayamayız. Bu konuyla ilgili olarak, sadece bu kaldırılışın tafsilatlı keyfiyetini belirlemenin müşkil olduğu söylenmiştir. Dağın kaldırılışının bir şekli, büsbütün bir dağın yerden çıkarılarak yukarıya kaldırılmasıdır. İkinci bir şekli ise, dağın köklerinden sökülerek etekleri üzerinde durabilecek bir şekilde bir tarafa eğdirilerek ona bakanların dağı sanki üzerlerine yıkılacakmış gibi görmeleridir. Bakara Süresindeki: ^[80] üzerinize dağ kaldırmıştık. ayeti birinci şekli akla getirmekte, ancak A'râf Süresi'ndeki:

"Bir zaman da üzerlerinize dağı bir gölge gibi kaldırmıştık, üstlerine düşecek sanmışlardı" ^[81] ayeti ise akli ikinci tarafa çekmektedir, Neteka'mın mânâsı bir şeyi sökmek ve şiddetli bir şekilde saklamaktır. Sözlükte mânâlarına gelmektedir. İmam Râğib el-İsfahânî Müfredat'ül Kur'an isimli eserinde aynı mânâyı vermiş, Esâs'ül Belâğ'a'da da aynı anlamda kullanılmıştır. Bütün bunlara dayanarak, bana göre dağın kaldırılması hadisesinde (yukarıda açıkladığımız olası) iki şekilden herhangi birisini kesin olarak belirlemek mümkün değildir.

Şimdi ortaya şöyle bir sorun çıkıyor: Eğer bir kimse bu iki şekilden her birinin olasılığını eşit görüyor ve bunlardan herhangi birini vakıanın kesin oluş şekli olarak belirlemede duraklıyorsa, ortalığı bu derece gürültüye verecek ne gibi bir suç işlemiştir? Bu konuda bizi daha da üzen şey, ortalığı gürültüye verenlerin itiraz ettikleri konularda benim asıl kitaplarımı karıştırma zahmetine katlanmadan kulaktan dolma bilgilerle münakaşa etmeleridir. "Lafızları Kur'an'm ruhuyla daha fazla mutabakat gösterecek bir şekilde müekked olan ve üzerinde ittifak edilmiş bir meseleye mücmel diyerek onu şüpheli bir hale sokmanın ne alemi var" diye yazmanız da bu kadar şiddetli bir sorgulamaya tabi tuttuğunuz ibareleri Tefhim'ul Kur'andaki aslından okumadığınızı açıkça göstermektedir. Çünkü benim bu açıkladığım mücmel mânânın Kur'an'm ruhuyla daha fazla mutabakat sağladığı Tefhim'ul Kur'an'm hiçbir yerinde yazılmış değildir. Sizin bu sorgulamanızın ciddiyetsizliğine diğer delillerimiz ise şu şekildedir: Siz Tûr dağının kaldırılması ile ilgili yorumunuzu desteklemek babından incili de sorumsuzca kaynak gösteriyorsunuz. Halbuki bu konuyla ilgili olarak ben İncil 'in söylediklerini Tefhim'ulKur'an'm 2. cilt, 95. sayfasında kelimesi kelimesine nakletmiş bulunuyorum. Naklettiğim bu görüşler sizin açıklamanıza tamamen muhaliftir. Talmud'a gelince; eğer Talmud'u mütâlâa fırsatı bulursanız, lütfen onun ibarelerini de bana gönderiniz.

Haber-i Vâhid ve Mütevatir Olmayan Hadisleri Red veya Kabul İman ve Küfrü İcab Ettirir mi?

10. Siz bu sorunuzda da benim tüm yazdıklarımın tamamını değil de sadece bir bölümünü nakletmişsiniz. Lütfen benim "Resâil ve Mesâü" adlı kitabımın birinci cildinin sayfa 66'dan 68'e kadar olan bölümünü dikkatlice okuyunuz. Ayrıca Hanefi fikhının meşhur imamlarından Şems'ül-eim-nie Serahsî'nin bu bağlamda Usûl'üs Serahsî'âe yazmış olduğu ve benim de aşağıda aynen naklettiğim ibarelerini gözden geçiriniz. Bunları okuduktan sonra, belki, yazmış olduğum esasların benim uydurmalarım değil de selef-i sali-hın'den bu tarafa müselleme (kabul edilmiş) olarak gelen görüşler olduğuna kanaat getirirsiniz. İmam Serahsî haber-i vahidle ilgili olarak şöyle yazmaktadır:

"Haber-i vahid, ilm-i yakını (kesin bilgi) gerektirmez.

Çünkü bunda ravinin hata etme ihtimali vardır. Tabiki oravi hakkında hüsn-ü zanna ve âdil olması durumunun belli olması dolayısıyla ravinin sıklıkla

(güvenilirlik) yönünün tercih edilmesine dayanarak (haberi vahidden dolayı) kendisiyle amel edilmesi vacib olan bir delil mutlaka ortaya çıkmaktadır. O halde bu gibi haberlerin hükmü, delilinin kuvveti dolayısıyla sabittir ve bu hüküm şudur; Onu inkâr eden tekfir edilemez. Çünkü onun delili ilm-i yakîni gerektirmez. Ancak ona uygun olarak amel etmek vacib olur. Çünkü onun delili kendisiyle amel edilmeyi gerektirmektedir. Eğer bunu inkâr eden kişi, tevile dayalı olarak değil de doğrudan ha-ber-i vahid'i inkâr ediyorsa böyle bir kişi sapıktır. Ancak ha-ber-i vahid'le amel etmeyi vacib olarak kabul ettiği halde, onu tevile dayalı olarak inkâr eden kişi sapık olarak nitelendirilemez. [\[82\]](#)

İmam Serahsi mütevatir haber hakkında da şöyle yazmaktadır:

"Bunun (mütevatir) tarifi şu şekildedir: Birbirinden değişik bölgelerde yaşadıkları halde yalan üzerine ittifak etmeleri mümkün olmayan büyük insan topluluklarının devirden devire, Rasûlullah'tan (s.a) zamanımıza kadar muttasıl olarak naklettikleri haberdır. Buna örnek olarak, namazların sayısını, namaz rekatlarının sayısını, zekat miktarını, diyet vs. gibi diğer haberleri gösterebiliriz. O halde farklı bölgelerde yaşadıkları halde aynı haberi nakleden ravilerin çokluğu herhangi bir uydurma töhmetini ortadan kaldırır. Böyle bir haberi sanki Rasûlullah'tan (s.a) işitiyoruz gibidir.

Böyle bir haber cumhur-u fukahaya göre ilmi yakînî gerektirir. [\[83\]](#)

Bundan sonra İmam Serahsî özü itibariyle haber-i vâhid kısmına giren, ancak birçok rivayette aynı müşterek mânânın bulunması hasebiyle bu müşterek mânânın tevatür derecesine yükselmesini söz konusu etmektedir. Hadis ıstılahında bu habere haber-i meşhur denmektedir. Bu konuda alimlerin ihtilaflarını zikrettikten sonra İmam

Serahsî'nin tercih ettiği görüş şudur:

"Bu gibi haberlerin üçe ayrıldığını bildiren İsa b. Ebân şöyle demektedir: Bunlardan birinci kısmını inkâr edenlere sapık denilebilir, ancak kâfir denilemez. Örneğin; evli iken zina edenin cezasının recm olduğunu inkâr eden kimse gibi. İkinci kısmı inkâr edenlere ise sapık denilemez, ancak hatalı denilebilir ki, bu kişilerin günahkâr oldukları endişesi duyulur. Örneğin; mest üzerine meshetmeyi bildiren haberi veya bir cinsin doğrudan

alış-verişinde tefâdül'ün [\[84\]](#) haram olduğunu bildiren haberi inkâr eden kişi gibi. Üçüncü kısmı inkâr edenlerin ise günahkâr olma tehlikeleri yoktur, ancak onların görüşlerinin yanlışlığı gösterilebilir. Bu kısıma ahkâm babında fukahanın kabul edilip edilmemesi hususunda ihtilaf ettiği birçok

haber girmektedir. [\[85\]](#)

Bu konuyu dikkatle incerseniz, reddedilmesi veya kabul edilmesinin iman ve küfrü etkilediği meselelerin, sadece, Rasûlullah'tan (s.a) bize kadar katiyet bildiren bir ilim kaynağından gelen meseleler olduğunu anlarsınız. Söz konusu kaynak ise ya Kur'an-ı Kerim'dir ya da İmam Serahsî'nin şartlarını açık bir şekilde bildirdiği mütevatir nakildir. Haber-i vâhid veya meşhur rivayetler olarak nakledilen şeyler ise delillerinin kuvvetine uygun ehemmiyeti haizdirler. Ancak bu haberlerden hiçbirisi, imam etkileyebilecek ve onu kabul etmeyi kâfir kılacak oranda önemi haiz değildir. Hadislerde Mehdi ile ilgili gelmiş olan haberler Hadis Usûlü'ne uygun olarak tenkide tabi tutulsa, bu haberlerin mest üzerine meshetmek ve riba'l-fazl rivayetlerin mertebesine bile çıkamadığı görülür.

Recm Ayeti Üzerinde Ayrıntılı Tartışma

11- Sizin bu itirazınız bana göre itirazlarınızın en acâibi. Bundan sizin, benim Tercüman'ul Kur'anım Kasım 1955 tarihli sayısındaki itiraz ettiğiniz makalemi tam anlamıyla okumaya gerek bile görmediğiniz anlaşılmaktadır. Sizin zikretmekte olduğunuz Buhari hadisinin yorumunu, Terfi cuman'ulKur'anmyukarıda zikrettiğim sayısının 58 ve 59. sayfalarında altı madde halinde oldukça açık bir şekilde yaptım. Bunu okuduktan sonra artık sizin itirazınıza mahal kalıp kalmadığını iyice düşününüz. Gelelim Hz. Ömer'in (r.a) konuşmasına. Bu konuda ben kendimden bir kelime bile yazmış değilim. Ben sadece, meşhur Kur'an müfessiri Allâme Âlûsi'nin Rûh'ul Meântde, Hidâye'nin meşhur şârihi Allâme İbn Hümmam'dan yapmış olduğu alıntının tercemesini yaptım. Ancak size göre hatalı yine de benim. Bu iki büyüğü muhatap alarak onlara bir şey söylemiyorsunuz. Bu konuda sizi daha iyi ikna edebilmek için burada Hz. Ömer'in hutbesindeki şu cümleleri de aktarıyorum. Hz. Ömer (r.a) şöyle buyuruyor:

"Allah'ın Kitabında, evlendikten sonra zina edip de şahitlik veya hamilelik ya da itiraf yoluyla (zina ettikleri kesinleşen) kadın veya erkeğe recm (cezası) uygulanması haklıdır."

Bu hutbedeki, hamileliğin tek başına recm cezası için yeterli bir delil oluşturduğu yolundaki bölümünü cumhur-u ulema kabul etmemektedir.

Allâme Şevkânî Neyl'ül Evtâr da bu konu ile ilgili olarak şöyle yazmaktadır:

"Cumhur sırf hamilelikle haddin sabit olmadığı görü-şündedir. Bilakis haddin sabit olabilmesi için ya zinanın şahitlerle ispatlanması ya da bizzat itiraf edilmesi zaruridir. Cumhur bu görüşlerini desteklemek için, şüphe halinde had uygulanmasını yasaklayan hadisleri delil olarak göstermektedir. Özetle söylemek gerekirse bu Hz. Ömer'inYşahsî) bir görüşüdür ve insan canını helak etmeye kadar götüren bu görüşe dayanarak bu kadar büyük bir uygulamaya konamaz. Hz. Ömer'in (r.a) bu meseleyi bir sahabe grubu içerisinde gündeme getirdiği halde hiç kimsenin itiraz

etmemesi meselesi ise sahih bir istidlal (delillendirme) değildir. Çünkü, dinleyenlerin itiraz etmemesinden icma lâzım gelmez. [\[86\]](#)

Açıkça Bühtanda Bulunmaya Bir Örnek

1- Sizin bu itirazınızın bir itirazdan öte bize açıkça bühtanda bulunmaktır. Açıkça görülüyor ki, bu itirazınızı da benim asıl yazdıklarımı okuyarak değil, oradan buradan işittiklerinize dayanarak yapmışsınız. Hz. Ebu Bekir'in düz bir kefalet uygulama hadisesi sizin göndermede bulunduğunuz gibi Tercüman'ul Kur'anım Rabîussânî 1375. sayısında kesinlikle zikredilmemiştir. Bu mesele Tercüman'ul Kur'anım Cemadiyelülâ 1375. sayısında gündeme getirilmiştir ve Hz. Ebu Bekir'in (r.a) bunu gayr-i İslâmî hamiyetine binaen yaptığına dair işaretten ya da kinayeten hiçbir şey yazılmamıştır. Lütfen, yukarıda zikrettiğim derginin 307. sayfasını tamamıyla okuduktan sonra, bana böyle bir şeyin nerede yazılmış olduğunu bildirir misiniz? Yine Hz. Ebu Bekir'in (r.a) bu fiili dolayısıyla itaba mâruz kaldığı ve cehennemle korkutulduğunun makalemizin neresinde olduğunu bir zahmet bana yazınız!

Siz, aynı şekilde, Rabîulevvel 1375 sayılı Tercüman'ul Kur'an'ı kaynak göstererek Hz. Ömer'le (r.a) ilgili bir bölüm nakletmişsiniz. Ancak

Tercüman'ul Kur'anm Rabîulevvel 1375. sayısında kesinlikle böyle birşey yok. Yeniden okuyarak, böyle bir ibareyi nereden bulduğunuzu bir zahmet bana bildiriniz. Sizin, sahabe-i kiram'ın aşkıyla yanıp tutuşarak bu gibi şeyleri yazdığımızdan şüphem yok. Ancak bana göre, herşeyden önce insanın kalbinde Allah korkusu olmalıdır.

Haksız Taassub

13. Ben, ne kendimi hatalardan masum gördüm ve ne de böyle bir şey söyledim. Benim söylediğim ve yazdığım her sözün tenkid edilebilirliğini uygun görmek bir yana, insanları buna bizzat teşvik eder ve bunu oldukça hoş karşılarım. Siz sadece benim değil, Cemaat-i İslâmî'ye bağlı kişilerden hiçbirinin herhangi bir sözünde, İslâm'ı doğru yorumlamayı sadece kendimize mahsus kıldığımızı veya kendimizi eleştiri ve tenkidlerin üstünde gördüğümüze dair suçlamayı gerektirecek hiçbir kelime bulamazsınız. Gücenmezseniz açıkça belirteyim ki, bu şıkta yazmış olduğunuz şeyler buram buram taassup kokmaktadır. Üzerime çeşit çeşit bülhanlar atan, yazdıklarımı çarpıtarak yanlış mânâlar çıkartan ve en kötüsü yalan yanlış iftiralarda bulunarak, beni sadece tekfir etmek ve dalalette görmekle kalmayıp, yer yer vaazlar ve propaganda vesilesiyle halkı benim aleyhime kışkırtarak gün eden beylerin yaptığı size göre sırf eleştiridir ve onların bu yaptıkları sizin açınızdan itirazın ya da şikayet kabilinden şeyler değildir.

Yalnız, binlerce haksızlığa sabrettikten sonra, eğer Cemaat-i İslâmî'den herhangi bir kimse dili ya da kalemiyle bu gibi iftiraları reddetme kabilinden bir kelime sarfederse, bu size göre ta'n oluyor ve hemen şikayete başlıyorsunuz.

14. "Tenkid" kelimesine 13 numaralı itirazınızda kullandığımız şekilde bir mânâ yüklenirse sahabe-i kiram bir tarafa, en aşağı derecedeki bir insanı bile tenkid etmeyi günah olarak görürüm. Ancak, ilim ehli arasında maruf ve meşhur olan tenkid söz konusu edilir ve bu mânâyâ alınırsa, Allah Teâlâ ve peygamberler dışında hiçbir insanı eleştirmenin üstünde görmem. Herhangi bir sahabenin sözü ya da davranışı o sözü söyleyen ya da o davranışı sergileyen kişinin şahsiyetine binaen hüccet değildir. Onun deliline bakılarak kabul edilip edilemeyeceği hakkında bir görüşe varılabilir. Delil açısından herhangi bir meseleyi araştırma "tenkid" olarak isimlendirilmektedir. Ben bu mânâdaki tenkidin herhangi bir devirde tecviz edilmediğinin görüldüğünü sanmıyorum. Fıkıhın bir çok meselesinde değişik sahabelerden sözlü veya ameli bir çok rivayet bulunmaktadır. Biz görmekteyiz ki, tabiîn, tebe-i tabiîn ve müctehid imamlar bunlardan bazılarını delil olarak kabul, bazılarını da reddetmişlerdir. Siz muteber fıkıh kitaplarından istediğiniz bir tanesini alıp bakın, söz konusu tenkide binlerce misal bulursunuz. Acaba size göre, sahabenin değişik kavil ve fiillerini

bu şekil bir tenkide tabi tutan o insanların tamamı günahkâr mıydı? "Ashabım yıldızlar gibidir" ^[87] hadisini, her sahabenin, her söz ve fiiline ittiba etmek zorunluluğu vardır şeklinde mi yorumluyorsunuz? Ben selef ve halef içerisinde bu şekilde inanan hiçbir ilim sahibi bulamadım. Eğer siz bulduysanız, ismi bana da bildiriniz. Şu da var ki, tüm ümmet her dinî meselesini behemehal herhangi bir sahabi yoluyla çözümleyegelmiştir ve işte bu, söz konusu hadisin bildirmek istediği asıl mânâ olabilir. ^[88]

Cariyenin Tanımı Ve Helal Olmasının Delili

Soru:

Kur'an-ı Kerim cariye ne gibi bir tanım getirmektedir? Cariyenin nikahsız olarak helal olmasının delilleri nelerdir?

Cevap:

Kur'an-ı Kerim'de cariye, "bilek gücü ile elde edilen kadın" şeklinde tarif edilmiştir. Yalnız, Kur'an-ı Kerim "bilek gücü'nü kullanmayı sadece Allah yolunda savaşla sınırladığı için, Kur'an'm tarifine göre cariye, "Allah yolunda savaşta yakalanan ve müslümanların eline geçen kadındır." Bu tanım ve bu gibi kadınların helal olmasının delilini şu ayette bulmaktayız:

"Size anneleriniz. evli kadınlar haram kalındı, bundan sağ ellerinizin sahip olduğu (kadınlar) müstesnadır. ^[89] Arapçada sağ el; kudret, galebe, kahır, bilek gücü mânâlarında kullanılmaktadır. Bu ayet haddi zati)

tında cariyenin yukarıda zikredilen tarifi lehinde yeterli bir delildir. Buna başka bir delil de şudur: "haram kılındı" hükmünden istisna edilmiş bulunan evli kadın, behemahal nikahı Dâr'ul İslâm'da kıyılmış kadın değildir. Çünkü ayetin gelişinden Dâr'ul İslâm'da nikahlanmış kadın

"Sizlere haram kılındı" hükmüne giren evli kadınlara şamildir. O halde, şunda şüphe yoktur ki,

"Ancak ellerinizin sahip oldukları bundan müstesna" ibaresinden murad Dâr'ul Harb'te evlenmiş bulunan, ancak savaş sırasında ele geçirilen kadınlar olur.

Bu kadınların nikahsız helal olmalarına gelince: Buna ilk delil olarak yukarıda zikredilen ayet-i kerimeyi verebiliriz. Söz konusu ayette savaş yoluyla ele geçirilen kadınlar, haram kılınmış evli kadınlardan müstesna tutulmuştur. Ayette daha sonra şöyle buyurulmaktadır;

Bunlardan ötesini iffetli yaşamak, zina etmemek şar-tiyle mallarınızla istemeniz (mehirlerinizi verip almanız), size helâl kılındı. ^[90]

Bu ayet-i kerimeden açıkça anlaşılmaktadır ki "sağ elin sahiplendiği" kadınlara mehir vererek nikahlama zarureti yoktur. Onlar bu olmadan helaldirler.

Bu mânâyâ delalet eden ayet-i kerime şudur:

"Felaha ulaştı o müminler. Ki onlar, namazlarında saygılıydılar. ... Ve onlar ırzlarını korurlar. Ancak eşleri, yahut ellerinin sahip olduğu (cariyeler)

hariç (bunlarla ilişkilerinden dolayı) onlar kınanmazlar. ^[91]

Bu ayeti kerimede ehl-i imanın iki çeşit kadınla cinsel ilişkiye girmesi caiz görülmektedir. Birincisi; "ezvac" yâni, eşler. Diğeri ise, "Sağ ellerinin sahip olduğu kadınlar." Eşlerle anlatılmak istenen açıktır. Yâni; nikahlı hanımlar. O halde

"Sağ ellerinin sahip olduğu kadınlar" da nikahlı hanımlar sınıfına girseydi, onları eşlerden ayrı olarak zikretmek fuzuli olurdu. Bundan şüpheye mahal bırakmayacak bir şekilde şöyle bir netice çıkmaktadır: Sırf "sağ elin sahip olduğu" kadınlar olmasına binaen bunlardan istifade caizdir. [\[92\]](#)

Çok Evlilik (Taaddüd-Ü Zevcât) Ve Cariyeler

Soru:

Aşağıdaki ayet-i kerimeyi anlayabilmek için sizi rahatsız ediyorum:

"Şayet öksüz (kadınlarla evlendiğiniz takdirde on)lar hakkında adaleti yerine getiremeyeceğinizden korkarsanız, size helâl olan (başka) kadınlardan ikişer, üçer, dörder alın. O (kadın)lar arasında da adalet yapamayacağınızdan korkarsanız bir tane alın; yahut sahip olduğunuz cariyelerle yetinin. [\[93\]](#)

Bu ayet-i kerimeyle ilgili şu soruları sormak istiyorum:

1. Bu ayet-i kerimeye göre dört kez evlenme müsaadesi, sadece yetim kızların velisi olan ve onlar arasında adaleti gözetemeyeceği endişesi taşıyan kişilere mi verilmiştir?
2. Nikahlı eşlerin sayısı ile ilgili bir sınır getirilmiş ve en fazla dörde kadar evlenme müsaadesi verilmiş olduğu halde, cariyelerle cinsel ilişkiye girme konusunda onların sayısı ile ilgili olarak herhangi bir sınır konulmamıştır. Bunun sebebi nedir? Bu soruya "savaş anında ele geçirilecek kadınların sayısının belirlenmesine imkân olmadığından, cariyelerden istifade etme ile ilgili olarak da bir sayı belirlenmesine imkan yoktur" şeklinde bir cevap verilirse, derim ki; şüphesiz bu doğrudur ve bu yüzden bir müslümanın hissesine ne kadar cariye düştüğünün belirlenmesi mümkün değildir. Bir kişiye on, bir diğerine ise 20 tane cariye düşebilir. Ancak, cariyelerle cinsel ilişki konusunda kişinin uhdesinde ne kadar fazla cariye bulunursa bulunsun, aynı nikahlı eşlerde olduğu gibi, behemehal, onlardan sadece bir ya da ikisiyle cinsel ilişkiye girme sınırı getirilebilirdi. Böyle bir serbestliğin mevcudiyetinde, bir şahıs sadece ganimet mallarının bölüşülmesinden bir çok cariye elde etmekle kalmayıp, onlardan istediği kadarını da satın alabilir. Böyle bir durum; bencil, sermayedar kişiler için istediği kadar cariye satın alıp, şehevî arzularını tatmin etme yolunda açık bir fırsat doğurur. Cariyelerden sayısını sınırlamadan istifade etmek gibi açık ve umumî bir cevaz verilmesinden dolayı, toplumda İslâm'ın zina diye tanımladığı ve şiddetli cezaları mucib gördüğü bozukluklar türer. Bana göre, müs-lümanların saltanatı büyüdükçe ve zenginlikleri arttıkça, müslüman toplumda recm cezasının uygulanmasına karşılık, şehvetperestliğin artmasının nedeni de budur. Bu bozukluğu engelleyip, Önünü alabilecek hiçbir kanun yoktu. İşte bu sebeptendir ki, cariyelerin Emevi ve Abbasi halifelerinin haremelerini tika basa doldurduğunu görüyor ve bu cariyelerin kölesi insanlar kanalıyla yapılan hiyanetleri tarihten okuyoruz. Eğer cariyelerden cinsel haz alma cevazı da bir sayıyla sınırlandıysaydı, yukarıda zikretmiş olduğumuz fesat ve sosyolojik bozukluklar İslâm toplumunda zuhuh etmezdi. Size göre, hüküm koyucu (Allah c.c) cariyelerden cinsel haz almaya müsaade ettiği halde, hangi sebep ve maslahatlara binaen buna herhangi bir sayısal sınır koymamıştır?
3. Eğer cariye müşriklerden olursa ondan istifade etmek de caiz olur mu?

Cevap:

"Şayet öksüz (kadınlarla evlendiğiniz takdirde onlar hakkında adaleti yerine getiremeyeceğinizden korkarsa ayeti üzerinde Tefhim'ul Kur'an da etraflıca durdum. [\[94\]](#)

Onu burada tekrara hacet görmüyorum. Bu ayetin tefsiri bağlamında, ayetten bir kaç mânâ çıkarılabilir. Örneğin, şöyle bir mânâ: "Eğer siz yetimlere karşı böyle bir adalet gös-teremezseniz, kocaları küçük küçük yetimler bırakarak ölmüş kadınlarla evlenin."

Bu sürenin Uhud Savaşından sonra nazil olduğu ve söz konusu savaşta bir çok müslümanm şehid düştüğü göz Önüne alınırsa, ayete bu mânânın verilmesi daha münasip gözükmektedir. Ancak, İslâm'da dört hanımla evlenmeye cevaz verilmesi, bir zamanda dörtten fazlasına müsaade edilmemesi ve bu hükmün yetimlerle hiçbir alakasının bulunmaması hükmü sadece bu ayet-i kerimeden çıkarılmamakta, bunun yanında Peygamber Efendimizin (s.a) bu ayetin nazil olmasından sonra yapmış olduğu sözlü ve fiilî açıklamalarla tam bir belirginlik kazanmaktadır. Bu ayet-i kerime nazil olduğunda Peygamber Efendimiz (s.a), nikahı altında dörtten fazla hanımı bulunanlara, dört tanesini bırakarak, ne kadar fazla olursa olsun, diğerlerini boşamaları yolunda emir vermişti. Halbuki, o zaman onların yetimler gibi herhangi bir sorunu yoktu. Yine, Peygamber Efendimiz (s.a) zamanında birçok sahabe dörtle sınırlı olmak kaydıyla birçok evlilik gerçekleştirmiş olmasına rağmen Allah'ın Rasûlü bir defacık olsun onlara; "sizin yetim çocuk yetiştirmek gibi bir sorununuz olmadığı için bu cevazdan istifade etme hakkına sahip değilsiniz" dememiştir. Aynı şekilde sahabe i kiramdan sonraki devirlere kadar ümmetin tüm fa-kihleri, bu ayetten; evlilik için bir zamanda dört sayısının sınır olarak belirlendiği, bu sınırı aşmaya cevaz verilemeyeceği, dörde kadar evlenme sınırının umumi olduğu ve bu meselede yetimlerle ilgili herhangi bir sınırlama getirilmediği mânâsını çıkarmışlardır.

Bizzat Peygamber Efendimizin (s.a) yapmış olduğu müteaddid evliliklerin hiçbirinde yetim meselesi söz konusu olmamıştır.

2. Siz, cariyelerle ilgili olarak "herhangi bir kimsen.n sayısal bir sınır olmadan cariye bulundurmasına cevaz verilmesi, ancak sadece bir-iki tanesinden cinsel haz alması yolunda sınır konulması" teklifini getirmişsiniz. Siz meselenin sadece bir boyutunu göz önüne alıyorsunuz. Haz alma yolunda sayısal sınır konulacak olursa, geriye kalan kadınların sorunu nasıl çözülecek? Acaba, onlar cinsel ihtiyaçlarını gidermekten tamamen mahrum mu edilmeliydiler? Yoksa onlara, ev içinde ya da dışında, kendi nefsi arzularını tatmin etmeleri için caiz olmayan vasıtalar aramaları serbestisi mi verilmeliydi? Veya çıkarılacak bir kanunla, cariye sahiplerinin onları mutlaka evlendirmeleri mecburiyeti mi getirilmeliydi? Böylece cariye sahiplerine, esir kadınların sorumluluğunu yüklenmeye ilave olarak, cariyeye evlenmeyi kabul edecek kişiler peşinde koşma mesuliyeti de mi getirilmeliydi?

3. Şeriatte cariyeden cinsel haz alınabilmesi için onun ehl-i kitap'tan olması kaydı yoktur.

Akıen de böyle bir kaydın olmaması gerekirdi. Eğer böyle bir şey olsaydı, savaş esirlerini -esir değişimi olmaması durumunda- kişilerin

mülkiyetine verme usûlünün benimsetilmesi ve esir kadınların sahiplerine onlardan cinsel haz alma cevazının verilmesindeki maslahatların yarısından çoğu boşa gitmiş olurdu. Çünkü, böyle bir durumda sadece ehl-i kitab'a mensup kavimlerden ele geçirilmiş kadınların İslâm toplumuna cezbedilmesi mümkün olurdu. Ehl-i kitap dışındaki başka milletlerle savaş yapılması ve onların kadınlarının ele geçirilmesi durumunda, bunların Dar'ul İslâm'ı fesada uğratacak bir fitneye dönüşmelerinin önünün nasıl alınacağı sorunu gündeme gelirdi. ^[95]

Yedi Kat Gök" Ve Tûr Dağının Kaldırılması"Nın Sahih Tevili

Soru:

Bakara Sûresinin tefsirinin 34 nolu haşiyesinde yedi kat göğün hakikatini belirlemenin güç olduğunu yazmaktasınız. Öyle anlaşılıyor ki, siz yedi kat göğü inkâr ediyorsunuz. Veya, diğer bazı tefsirlerde olduğu gibi siz de hataya düşmüşsünüz. Eğer bu bir hata değilse, siz, bununla kastedilen ya şudur ya da budur diye neden yazıyorsunuz? Herhangi bir meseleyi kabul ya da reddettiğinizi neden açıkça yazmıyorsunuz? Aynı şekilde yine Bakara Sûresinin tefsirinin 81 nolu haşiyesinde yazmış olduğunuz ibarelerden, Tûr Dağının kaldırılmasını da inkâr ettiğiniz anlaşılıyor. Bu konuyla ilgili olarak da, bu vakiayı kabul mü yoksa red mi ettiğinizi açıkça belirtmelisiniz.

Cevap:

Birinci sorunuzun cevabı şudur: Eğer yedi kat göğün hakikatini bilen herhangi biri varsa, lütfedip açıklasın. Ben bu meselenin hakikatini belirlemenin güç olduğunu söylüyorum. Eğer herhangi bir kimse, herhangi bir zamandaki astronomi ilmine dayanarak, Kur'an'da bu ibareyle anlatılmak istenenin o belirli zamandaki astronomi ilminin bildirdiğinin aynısı olduğunu iddia ediyorsa, müthiş bir hata işlemektedir. Astronomi ilminin teori ve gözlemleri değişip durmaktadır. Bu yüzden bu teori ve gözlemlerden herhangi bir şeyi Kur'an'a nisbet etmek doğru değildir. Sizin medreselerde okuduğunuz, okuttuğunuz ve ona dayanarak geçmişteki birçok müfessirin göklerin hakikatini açıklamaya çalıştığı astronomi ilminin üzerinden birçok devir geçti. Yeni buluş ve gözlemler bu ilmi temelinden değiştirdi. Eğer, sizler bugün de bu gibi şeyler üzerinde ısrar ederseniz, hata yaparsınız ve daha da kötüsü, bunları Kur'an'a nisbet ederseniz, insanların imanını tehlikeye atarsınız.

Bakara Sûresinin tefsirindeki 81 nolu haşiyeyi ve 83. ayetin mealini okuyarak, benim Tûr Dağının kaldırılmasını inkâr ettiğimi anlıyorsanız, Allah sizin anlayışınıza ve benim de halime acısın. Tûr Dağı'nın kaldırılmasını inkâr ettiğim anlamını çıkardığımız ibareleri bir defa daha gözden geçiriniz. Ben sadece, bu konunun ayrıntılı keyfiyetim bilmenin zor olduğunu söyledim. Bunu söylememin nedeni de, bu olayın Kur'an'da iki yerde, iki değişik üslupla anlatılmasıdır. Bir yerde kaldırmak mânâsına gelen kelimesi kullanılırken, diğer bir yerde sökmek, kökünden sökmek mânâsına kullanılan neteka" kelimesi kullanılmıştır. Bu yüzden, dağın yerden tamamen mi kaldırdığı, ya da bütünüyle kökünden sökülüp sanki onların üzerine yıkılacakmış gibi, kafaları üzerinde sallanacak şekilde mi konduğu kesin bir şekilde söylenemez. ^[96]

Berzah Hayatı Ve Ölülerin İşitmesi

Soru:

Tefhim'ul Kur'an okuyorum. Elhamdülillah Kurandaki meseleleri güzel bir şekilde anlayabiliyorum. Ancak bazı meselelerde takılıp kalıyorum. Bunları size yazıyor, cevap vermenizi rica ediyorum. Bizim için oldukça faydalı olacak. Bunları size göndermemin nedeni şu: Ben sizin "Resâil ve Mesâil" isimli eserinizin birinci ve ikinci, yine Tefhim'ul Kur'an simli eserinizin de birinci ve ikinci ciltlerini dikkatle okudum. Bu eserlerinizde zikrettiğiniz ayet ve hadislerin mânâ ve mefhumlarını delillerle açıklıyorsunuz. Bu yüzden, ben de sormuş olduğum soruların delilleriyle cevaplanacağını ümid ediyorum. Bu beni iknaya bir vesile olacaktır.

1- Yûnus Sûresinde:

"Şimdi bizimle sizin aranızda Allah'ın şahit olması yeter; doğrusu biz sizin (bize) tapmanızdan tamamen habersizdik!" ^[97] ayetini şerh ederken şöyle diyorsunuz: 'Yâni; bütün o melekler, cinler ve ruhlar, âba ve ecdâd, nebiler, veliler, şehidler vs. Allah'a mahsus olan hakları kendilerine vererek, Allah'a kendilerini ortak koşan ve kendilerine tapanlara açıkça şöyle diyecekler: "Biz, sizin bize taptığınızı bile bilmiyorduk. (Sizin hiçbir duanız, hiçbir iltica ve yakarışınız, feryadınız, hiçbir adak ve niyazınız, medhü senanız, hiçbir secdeye kapanmanız, eşikleri öpmeniz ve türbeleri tavaf etmeniz bize ulaşmadı." Bundan açıkça anlaşılmalıdır ki, ölen insanlardan hiç biri- o peygamberlerden de olsa, evliya vb.den de olsa, kabirlerine gidip bağırıp çağırın, adak adayıp dilek dileyen kişilerden haberdar değildiler, hiçbir şey işitmemektedirler. Buna delalet eden birçok ayet bulunmaktadır. Örneğin:

Tapındıkları putlar onlara; "siz.yalan söylüyorsunuz. Biz sizi ibadete çağırmadık" diyecekler. ^[98] ayetinde de aynı şeyi açıklamışsınız. Ayrıca şu ayetler de var:

Sen de ölümlere (söz) dinletemezsin" ^[99]

Ayetlerin Tefsiri ve Hadislerin Yorumu 187 'Sen kabirlerde bulunanlara işittirecek değilsin"

Eğer onları çağırırsanız, sizin çağırmanızı işitmezler ^[100]

"Allah'ı bırakıp da kıyamet gününe kadar kendisine cevap veremeyecek şeylere yalvarandan daha sapık kim olabilir? Oysa onlar, bunların

yalvardıklarından habersizdirler

Ancak, hadislere şöyle bir göz attığımızda açıkça ki, ölümler işitmekte, kendilerini ziyaret edenleri tanımakta ve selamlara cevap vermektedir. Bu noktada -hadisle ayetin zıtlığı görüncü- insanın akli durmakta, zihinsel bir ızdıraba düşmekte; ne bu ikisinin ortasını bulabilmekte, ne de doğru bir te'vil yapabilmekte. Bu yüzden konuyla ilgili birkaç hadis sunmak istiyorum. Bu hadislerin manasını açıklayarak ufkumun genişlemesine yardımcı olacağımızı umarım.

1. Bedir savaşında öldürülen müşriklere hitaben Peygamber Efendimizin (s.a):

"Rabbimizin size vadettiklerinin hak olduğunu gördünüz mü şimdi?" diye buyurması karşısında, Hz. Ömer'in (r.a): kabrine konduğunda, dostları onu bırakıp giderken onların ayakkaabılarının sesini işitir."

Açıklanması gereken ikinci mesele ise şudur:

"Ey Allah 'in Rasûlü! Ruhları olmayan cesetler konuşur mu?" diye sorması üzerine Peygamber Efendimiz (s.a) şöyle cevap vermişti:

"Söylediklerimi siz onlardan daha iyi işitmezsiniz".

Bundan açıkça anlaşılıyor ki, ölümler işitmektedir. Hz. Ai-şe'den (r.a) nakledilen bu hadisin tevilinde, Hz. Ömer'in (r.a) sorusuyla, Hz. Peygamberin (s.a) cevabı arasında hiçbir münasebet gözükmemektedir.

2. "İbn Abdil Berr'in tahric ettiği ve Abdülhak'km: "Senedi İbn Abbas'tan merfu olarak sahihtir" dediği hadiste Peygamber Efendimiz (s.a) şöyle demektedir:

"Dünyada iken tanıdığı mümin bir kardeşini kabrinde ziyaret edip de selamlayan hiçbir kimse yoktur ki, (kabirdeki) onu tanıyıp da selamını cevaplamamış olsun."

3. Buhârî ve Müslim'in rivayet ettikleri bir hadiste Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuşlardır:

"Allah'tan başka çağırıcıları (tanrıları), hiçbir şey yaratamazlar, zâten kendileri yaratılmaktadırlar. [\[101\]](#)

Siz bu ayeti şerh ederken şöyle diyorsunuz: "Burada reddedilen sahte mabudlar, melek, cin, şeytan ya da tahta veya taştan yapılmış putlar olmayıp, bilakis kabir ehli, yani; mezarlarda yatan ölümlerdir." Biraz daha ileride ise şöyle yazıyorsunuz: "Hiç şüphe yok ki bu ayette:

"Allah'ı bırakıp da taptıkları şeyler" ibaresiyle kastedilen nebiler, veliler, şehidler, salihler ve diğer sıradan olmayan kişilerdir." Şimdi, şunu söylemek isterim: Bakara

Sûresi'nde Allah Teâlâ şehidlere ölü denilmemesini buyuruyor:

Allah yolunda öldürülenlere 'ölümler' demeyin; hayır, onlar diridirler, ama siz farkında olmazsınız. [\[102\]](#)

Bu ayette Allah Teâlâ şehidlere ölü denmemesini buyurduğu halde neden (sizin açıklamanıza göre) Nahl Sûresi 20-21'de:

"Onlar diri değildirlir, ölümler" diye buyurmuştur. Zahirde, sizin açıklamalımıza göre bu iki ayet arasında tezat varmış gibi gözükmektedir.

Siz, Onlar diri değildirlir, Ölümler" ibaresinin genellemesine peygamberleri de (a.s) dahil etmişsiniz. Halbuki birçok hadisten, peygamberlerin cesetleriyle birlikte kabirlerinde diri olduklarını, namaz kıldıklarını, selamları işitip, selama karşılık verdiklerini öğreniyoruz:

"Peygamberler kabirlerinde dindirler ve ibadet etmektedirler.

"Musa'ya uğradım da, kabrinde kalkmış namaz kılıyordu.

"Kim kabrimin yanbaşında bana salât getirirse işitirim, kim de bana uzaktan salât gönderirse bana ulaştırılır."

Dahası bazı büyükler, vefatından sonra Peygamber Efendimizin dudaklarının hareket etmeye başladığını ve:

sonra bilecekler" buyurduğunu, kabrinde konuştuğunu ve bunu bazı sahabilerin işittiğini söylüyorlar. Bunlar vefattan sonra, ruhun cesedi tamamen bırakmadığı bir zamandı. Ancak, ruhun bedenle olan bu ilişkisi haşre kadar devam mı edecek?

Büyüklerin söyledikleri her neyse de, yukarıda zikrettiğimiz üç hadis sizin tefsirinizin aleyhine bir mânâ taşımaktadır. Lütfen bunu bir izaha kavuşturunuz.

Cevap:

Zikretmiş olduğunuz mesele zahiren oldukça karışık gözüküyor. Ancak, birazcık düşününce tüm karışıklıklar ortadan kalkmaktadır. Ölümle ilgili olarak genel akıl ve müşahede ile malumdur ki, halkın dilinde ölüm; bedenle ruh arasındaki hayat kelimesiyle ifade edilen irtibatın kesintiye uğramasına verilen isimdir. Bu anlamda diğer sıradan insanlar gibi nebiler, veliler ve şehidler hepsi vefat etmişlerdir. Bizzat şeriat da onların defnedilmelerine müsaade etmekte, onların miraslarını bölüştürmekte (yalnız peygamberlerin mirasının bölüştürülmesini yasaklamaktadır), onların hanımlarının yeniden evlenebilmelerine cevaz vermekte (yalnız, peygamberlerin hanımlarının, kocaları sağ olduğu için değil de ümmet için annelik sıfatını taşıdıkları için, evlenmesini haram kılmaktadır) ve onlar için ölüm, kati veya vefat kelimelerini kullanmaktadır.

Şimdi, onlar hakkında sabit bulunan hayat ya da dirilik kavramı, hiç şüphesiz yukarıda sözü geçen hayatın meşhur mânâsından farklıdır. Bu gerçeği göz önünde tutup, Kuran ve Hadis'in açıklamaları üzerine düşünürseniz, ölümden sonraki hayatla kastedilenin behemehal berzahdaki hayat olduğunu anlayacaksınız. Her ne kadar, bu hayatın dereceleri her bir zümre için farklı ise de, bu zümreler hakkında reddedilen ölüm, fena bulmak ve yok olmak manasınadır; meşhur mânâsıyla ölüm değil.

Söz konusu berzah hayatının nevi yukarıda da işaret ettiğim gibi her bir zümre için farklı farklıdır. Kâfir ve fâcirleriler, hem kendileri yanlış anlamaya düşmekten kurtulur ve hem de başkalarını yanlış yola yönlendirmenin vebalini yüklenmezler.

Peygamber Efendimiz'in (s.a) vahyi yazdırıldığı, Hz. Ebu Bekir'in (r.a) ilk mushafı oluşturduğu ve bunun aynısını Hz. Osman'ın (r.a) çoğaltıp dağıttığı yazı biçiminde, sadece esre-ötre vs. değil, noktanın dahi olmadığı tarihi bir gerçektir.

Çünkü o zaman daha bu gibi noktalama işaretleri icad edilmemişti. O yazı stilinde bütün Kur'an-ı Kerim ibareleri şöyle yazılmıştı: şeklinde de. Yine aynı şekilde: şeklinde de okunabiliyordu,

Lügat ehli bu stildeki ibareleri üzerinde düşünerek, behemehal mânâsını göz önünde bulundurarak okuyordu. Ancak, anlam itibarıyla birbirine benzer lafızların gelmesi ya da dilin grameri ve konuşulması yönüyle tek bir ibarenin birkaç söyleniş biçimi ya da irabının söz konusu olması durumunda, dil ehli bile birçok yerde şüpheye düşebiliyor ve yazanın asıl amacının ne olduğunu belirleyebilmek zorlaşıyordu. Örneğin:

Bu gibi ihtilaflar, bu stil yazıyı okurken lügat ehli arasında olabiliirdi. Ancak, Arapça bir yazı, söz konusu yazı stiliyle yazılıp da lügat ehli dışında bir kimse tarafından okundu mu, yazıyı okuyan o derece büyük yanlışlara düşüyordu ki, ortaya yazıyı yazanın anlatmak istediğinin tam tersi bir mânâ çıkıyordu. Örneğin; bir defasında Arap olmayan bir şahıs:

Ebu'l Esved ed-Düeli'den Kur'an-ı Kerim'in daha kolay okunabilmesi için bazı işaretler önermesini talep etmiş, o da meftun (üstünlü) harfin üzerine, meksur (esreli) harfin altına ve niezmun (ötreli) harfin içine birer nokta konulmasını önermişti. Daha sonra Abdulmelik b. Mervan'm

^[103] hükümet döneminde Irak valisi Haccac b. Yusuf iki âlimi Kur'an-ı Kerim'de birbirine benzeyen harfleri ayırmak için bir çare bulmakla vazifelendirmişti. Onlar da daha önce düzenlenmiş bulunan Arap dili harflerinin bir kısmını noktalayıp, bir kısmını öylece bırakarak ve noktadıkları harflerin altına ya da üstüne birden üçe kadar nokta koyarak birbirinden ayırmışlar ve Ebu'l Esved ed-Düelî'nin usulünü değiştirek, irab için nokta yerine bugün hâlâ kullanılan üstün, esre ve ötre hareketlerini önermişlerdir.

Bu iki tarihi gerçeği göz önüne alarak şöyle bir düşününüz. Eğer Kur'an'ın yayılması sırf yazılmaya bağlı olsaydı, bu kitabın ümmete ilk geliştiki yazılış stiliyle okunması durumunda sadece telaffuz ve irab olarak değil, benzer harfler yüzünden sayısız ihtilaflar çıkardı. Sırf dil ve dilin grameri açısından bizzat dil ehli oturup harfleri noktalama ve hare-kelendirmeyle uğraşsaydı, Kur'an'ın her satırında ihtilaf edilir, onlarca mesele çıkar ve Peygamber Efendimize (s.a) inen asıl ibarenin ne şekilde olduğunu doğrulayacak hiçbir kaynak bulunamazdı. Bunu şöyle bir misalle daha iyi kavrayabilirsiniz: Urduca dilinde herhangi bir ibareyi noktasız olarak yazıp [Urduca Arap harfleriyle yazılmaktadır on-onbeş dilbilimcinin önüne koysak, bu dil bilimcilerden hiçbirinin ibareyi okuyuşunun bir diğer dil bilimci ile aynı olmadığını görürüz. Bundan anlaşılan odur ki, Kur'an-Kerim'deki harflerin noktalanması ve harekelenmesi işi sadece dil ve dilbilgisi maharetinin gücüyle yapılamazdı. Çünkü, böyle bir usulle bir tane değil, ibare ve hareketlerinde sayısız farklılıklar bulunan sayısız mushaflar ortaya çıkardı. Bu mushaflardan hiçbiri hakkında da onun Peygamber Efendimiz'e (s.a) indirilen vahyin aynısı olduğu iddiası güdülemezdi.

O halde bugün, sayesinde tüm dünyada bütün müslü-manları üzerinde ittifak edilmiş tek bir metin okuyabilmeleri nimetine kavuşturan ve kıraatlardaki farklılıkları büyük boyutlara ulaştırmak yerine sadece birkaç "mütevâtir".veya "meşhur" farklılıkla sınırlayan "şey" nedir? Bu günümüzde hadis münkirlerinin tüm güçleriyle kadrini düşürmeye ve ona itimad ve güveni yok etmeye çalıştıkları "rivayet" nimetinin yüzüsuyu hürmetine gerçekleşmiştir.

Yukarıda zikrettiğimiz iki tarihi gerçeğe ilaveten bir üçüncü tarihi hakikat daha söz konusudur. Bu tarihi hakikat, Kuranın yaygınlaştırılmasının ilk olarak yazılarak değil de şifahî telkinle gerçekleştirilmiş olmasıdır. Kuşkusuz Nebi (s.a), Kur'an ibarelerini vahiy katiplerine yazdırarak muhafaza ediyordu. Ancak, halk içerisinde Kuranın yaygınlaştırılması asıl olarak şöyle gerçekleştiriliyordu: İnsanlar direkt olarak Peygamber Efendimizin (s.a) dilinden Kur'an-ı Kerim'i dinleyip ezberliyorlar ve sonra da Peygamberimizden (s.a) ezberlediklerini başkalarına öğretiyor ezberletiyorlardı. Dolayısıyla, Kur'an'm indirilişine aynen uyan sahih telaffuzu ve doğru harekelenmesi binlerce insana Peygamberimiz (s.a) tarafından öğretildi. Daha sonra da yüzbinlerce insan Peygamber Efendimizin (s.a) talebelerinden şifahî eğitimle Kuranın sahih telaffuz ve harekelenme-sini aldılar. Sahabeden birçok kimse Kuranın tamamını Peygamber Efendimizden (s.a) kelimesi kelimesine dinleyip ezberlemişti. Yine, sahabeden binlercesi Kur'an'm çeşitli cüzlerini Peygamber Efendimizden (s.a) dinleyip hıfz etmiş-ti. Aynı şekilde ashabtan birçoğu, Peygamber Efendimizin (s.a) mübarek hayatlarında Kur'an'ın sadece birkaç cüz'ünü öğrenmelerine rağmen, O'nun (s.a) vefatından sonra Kuranın tamamını kelimesi kelimesine bunu daha önceden Nebi'den (s.a) Öğrenmiş olan sahabilerden öğrenmişlerdi. Daha sonraki nesillerin Kur'an'ın sahih tilavetini belirlemek, öğrenmek için başvurdukları asıl kaynak işte bu saha-bilerdir. Kur'an'm doğru kıraatını belirlemek, sadece yazılmış mushaflara müracaatla mümkün değildi. Yazılı mushaflar, canlı mushaflardan okunarak Kur'an'ın asıl ibareleri belirlenebilir.

Hz. Osman'ın (r.a), Kur'an'ın müstened (senet kabul edilmiş) nüshalarını çoğaltıp ülkenin çeşitli merkezlerine koyduktığı ve her nüsha ile birlikte, halka bu nüshaları doğru olarak okumayı öğretecek bir kıraat üstadı tayin ettiği tarihle sabittir. Medine'de bu hizmeti Hz. Zeyd b. Sabit (r.a) yürütüyordu. Hz. Abdullah b. Sâib (r.a) özellikle bu vazifeyi yerine getirmek üzere Mekke'ye yollanmıştı. Şam'da Muğire b. Şihâb (r.a), Küfe'de Ebu Abdurrahman es-Sülemî (r.a) ve Basra'da Âmir b. Abdilkays (r.a) bu vazifeye memur edilmişlerdi. Bunlara ilaveten, Peygamber Efendimiz'den (s.a) dolaysız olarak ya da Ondan (s.a) sonra kurra sahabilerden Kur'an'm tamamını öğrenmiş bulunan sahabiler nerede bulunursa bulunsun, Kur'an'm doğru telaffuzu ve harekelenme-rilmesini lafzı lafzına öğrenmek amacıyla binlerce insan kendilerine müracaat ediyordu.

Kur'an'm bu umumî öğretmenlerine ilaveten, tabiîn ve tebe-i tabiîn devrinde, özellikle Kur'an-ı Kerimin kıraati üzerinde ihtisas sahibi olan büyüklerden bir zümre ortaya çıktı. Bu insanlar, her bir kelimenin telaffuzunu, söyleniş biçimini ve harekelenirilişini öğrenmek amacıyla, Peygamber Efendimize (s.a) talebelik nisbetiyle daha yakın üstadla-ra ulaşmak için seferlere çıktılar. Öğrendikleri her kelimeyi kimden öğrendiklerini ve üstadlarının kimden öğrendiğini yazdılar. Bu merhalede, çeşitli sahabiler ve onların talebeleri arasında kıraat konusuyula ilgili olarak nerelerde ve neler üzerinde farklılıklar olduğu ortaya çıktı. Bunlardan hangi farklılığın "şaz", hangisinin "meşhur" ve hangisinin "müte-uatir"

ve her birisinin senedlerinin ne olduğu belirlendi. ^[104]

Hicri birinci yüzyılın sonlarından Hicri ikinci yüzyıla kadar İslâm dünyasında bu gibi kıraat üstadlarının oluşturduğu büyük bir grup vardı. Ancak, bunlardan özellikle bu bağlamda ilminin kemali bütün ümmetçe kabul edilen ve Kur-ra-ı Seb'a (Yedi Kurra) ismiyle meşhur olan yedi sahâbi şunlardır:

1- Nâfi' b. Abdurrahman (ö. 169 H.): Kendi zamanında Medine'de Reis'ül Kurrâ olarak kabul edilirdi. Onun talebelik silsilesi herkesten daha muteberdi. Hz. İbn Abbas ve Hz. Ebu Hureyre'den (r.a) Kur'an'm tamamını öğrenmişti. Onlar Übey b. Ka'b'tan (r.a), o ise Rasûlullah'tan (s.a) öğrenmişti.

2. Abdullah b. Kesîr: Mekke'de kıraat imamı idi. Hicri 45 yılında doğdu ve Hicri 120 yılında vefat etti. Asıl üstadı, Hz. Osman'ın (r.a) devlet tarafından çoğaltılmış Kur'an-ı Kerim nüshasıyla birlikte Kur'l anı Öğretmek üzere Mekke'ye gönderdiği Abdullah b. Sâib el-Mahzûmî idi. Abdullah b. Sâib ise Kur'an'm tamamını Hz. Ömer ve Hz. Übey b. Ka'b'tan (r.a) öğrenmişti.

3. Ebu Amr b. Âlâ el -Basrî: Hicri 68 yılında doğdu ve Hicri 155'te vefat etti. Haremeyn, Küfe ve Basra'daki birçok kıraat imamından ilim tahsil etti. Onun en fazla muteber talebelik silsilesi iki tane idi. Birisi, Hz. Abdullah b. Abbas vasıtasıyla Hz. Übey b. Ka'b'a ulaşan Mücâhid ve Said b. Cü-beyr silsilesi. Diğeri ise Ebu'l Âliye vasıtasıyla Hz. Ömer ibn Hattâb'a ulaşan Hasen'ül Basri silsilesi.

4. Abdullah b. Amir: Şam ehli tarafından kıraat imamı olarak kabul ediliyordu. Hicri 8'de doğdu ve Hicri 118'de vefat etti. Sahabelerin

büyüklerinden kıraat Öğrendi. Asıl üstadı, Hz. Osman'dan kıraat ilmi almış olan Muğire b. Şihab el-Mahzûmî idi. Hz. Osman (r.a) zamanında Şam'a gönderilen resmi Kur'an nüshasıyla birlikte Muğire b. Şihâb da kıraat öğretmeye memur olarak gönderilmişti.

5. Hamza b. Habîb-el Kûfî: Hicri 80'de doğdu ve Hicri 157'de vefat etti. Onun kıraat ilmindeki silsilesi şöyledir: Hocası el-Â'meş idi. O, Yahya b. Vessûb'tan; o, Zerr İbn Hu-beyş'ten; o ise, Ali, Osman ve İbn Mes'ud'tan (r.a) kıraat ilmini öğrenmişti. Hamza b. Habîb, döneminde Küfe'de kıraat ehlinin imamı olarak kabul ediliyordu.

6. Ali el-Kisâî: Hamza b. Habîb'ten sonra Küfenin kıraat imamı olarak kabul edildi. Hem nahiv imamı ve hem de kıraat imamı idi. Onun ilim meclislerinde, yüzlerce insan mus-hafları ellerinde derse oturur, o da Kur'an'm her bir kelimesinin doğru telaffuzunu, söyleniş şeklini ve harekele ndiril-mesini onlara Öğretirdi. Hicri 189 yılında vefat etti.

7. Âsimb. Ebîel-Necûd:Küfenin Şeyh'ul-Kurrâ'sı. Hicri 128'de vefat etti. İki kıraat ilmi silsilesi onun en muteber silsilesi idi. Birisi, Zerr ibn Hubeys vasıtasıyla Hz. Ali, Hz. Osman ve Abdullah ibn Mes'ud'a ulaşan silsile. Diğeri ise, Abdullah b. Habîb es-Sülemî vasıtasıyla Hz. Ali, Hz. Osman, Hz. Zeyd b. Sabit ve Hz. Ubey b. Ka'b'a ulaşan silsile. Hz. Ali, kıraat ilmini öğrendikten sonra Abdullah b. Habîb'i; İmam Hasan ve İmam Hüsey'n'e kıraat hocası olarak tutmuştu. Bugün elimizin altında bulunan Kur'an nüshası, Asım b. Ebî el- Necûd'un en meşhur talebesi Hafs'ın (H. 90-H. 180) rivayetine uygun olan nüshadır.

Bu yedi sahabeyle ilave olarak, kıraatlan meşhur olan sa-habiler şunlardır;

Ebu Cafer, Yakub, Halef, Hasen-ül Basrî, İbn-i Muhay-sın, Yahya el-Yezîdî ve el- Şenbuzî.

Bu kurralların zamanında yüzlerce, binlerce öyle insan vardı ki, bu kurralara ulaşan söz konusu kıraatların kaynak ve senetleri onlara da ulaşmıştı. Onlar da bu kurralların üs-tadlarının talebeleryidiler. Onlardan her biri, her bir kıraat için, herhangi bir sahabi vasıtasıyla Peygamber Efendimize (s.a) kadar ulaşan tam bir senet silsilesine sahipti. Dolayısıyla, bu kıraat imamlarından hiçbirisi hakkında: "O kendi kıraatinin rivayetinde münferit idi" diye bir şey söylenemez. Aslında herbir imamın kıraatinin İslâm dünyasının her kesiminde birçok şahidi bulunuyordu. Bu yüzdendir ki, bu

imamların kıraatlan ümmet içerisinde müsellemler ^[105] kabul edilmiştir.

Çeşitli kıraatlan red ya da kabul bağlamında bu ilmin otoritelerinin üzerinde hemen hemen ittifak ettiği şartlar şunlardır:

1. Hangi kıraat olursa olsun, Hz. Osman'ın (r.a) mushaf yazımıyla mutabakat arzmelidir.

Bu mushaftaki yazımda yeri olmayan hangi kıraat olursa olaun hiçbir suretle kabul edilemez. Örneğin; Hz. Osman'ın (r.a) mushannda eğer herhangi bir kelime şeklinde yazılmışsa, bu kelimenin baid" ya da "ba'ade" şeklindeki kıraatlan kabul edilebilir. Ancak, oJbl' "ba'atte" şeklindeki bir kıraati

kabul edilemez. Çünkü, böyle bir kıraat müstened resmi metnin dışına çıkmaktadır. ^[106]

2. Kıraatin, Arapça'nın dil, konuşma ve gramer kaidelerine aykır olmaması ve ibarelerin siyak ve sibakiyla irtibatlı olması gerekir.

3. Bu iki şartla birlikte üçüncü önemli şart şudur: Bir kıraatin kabul edilebilir olması için senedinin güvenilir ve mü-selsel (kesintisiz) ravilerle Peygamber Efendimize kadar ulaşması gerekir. Yoksa, bir kıraatin mushafın yazımında yerinin olması ve dilin grameri açısından da siyak ve sibaktaki herhangi bir kelimenin aynı şekilde okunabilir olması onun kabul edilmesi için yeterli değildir. Herhangi bir kıraatin kabul edilebilmesi için söz konusu kelime ya da ibarenin kıraatinin Peygamber Efendimizce bizzat kıraat buyuruldu-ğunun ya da herhangi bir sahabeyle bu şekilde okuttuğunun kesinlikle ispat edilmesi gerekir. İşte bu son şart sayesinde Hz. Osman'ın (r.a) mushafındaki yazım; dil ve konuşma şeklinde çıkması muhtemel birçok farklılığın izale edilerek, birkaç müstened ihtilafıla sınırlanmasını ve Peygamber Efendimizin okuttuğu şekliyle bizim de okumamızı sağlayan asıl nimettir.

Şimdi geriye şu soru kalıyor: Güvenilir kâriiler (Kur'an okuyuculan) vasıtasıyla müstevatir ve meşhur senetlerle bize kadar ulaşan çeşitli kıraatlardaki ihtilafın keyfiyeti nedir? Acaba gerçekten, bizzat Peygamber Efendimiz bazı lafızlan (kelimeleri) çeşitli şekillerde okuyup okutmuş mudur, yoksa bunlardan bazılarının okunuşu yanlış bir şekilde Peygamber Efendimize mi dayandırılmıştır? Acaba bu çeşitli kıraatlar mânâ itibariyle çelişki mi arz etmektedir, yoksa aralarında mutabakat mı göze çarpmaktadır? Bunun cevabı şudur: Gerçekten de Peygamber Efendimiz bazı lafızlan çeşitli şekillerde okuyup, okutmuştur. Ancak bu farklı kıraatlarda kesinlikle çelişki söz konusu değildir. Üzerinde iyice düşünüldüğünde farklı kıraatlar arasında mânâ itibariyle oldukça derin ilişkiler göze çarpmaktadır. şeklinde nakletmişlerdir. Ayetin birinci rivayet itibariyle mânâsı, "Din (ceza ve mükâfat) gününün sahibi", şeklinde tercüme edilirken, ikinci kıraat "Din (ceza ve mükâfat) gününün sultanı" şeklinde tercüme edilmektedir. Şimdi şöyle bir düşünelim. Bu iki mânâ arasında tezat var mıdır? Aslına bakılırsa, bu iki kıraat bir araya gelince mânâyı daha da genişletmekte, anlatılmak isteneni daha da açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Senetleri göz önüne al-masak bile, akıl ve mantık bize şunu göstermektedir: Cebrail (a.s) Peygamber Efendimize bu ayeti her iki kıraatıyla birlikte öğretmiş ve bilahere Peygamber Efendimiz de (s.a) ayeti bazan birinci şekliyle, bazan da ikinci şekliyle okumuştur, ikinci bir örnek olarak abdest ayetini verebiliriz:

Ki bundan abdest alırken ayakların yıkanması gerektiği hükmü sabit olmaktadır. Abdullah b. Kesir, Hamza b. Ha-bib, Ebu Amr b. el-Alâ ve Asım'ın kıraatleri ise

şeklinde ki, bundan da abdestte ayakların meshedilmesi hükmü çıkmaktadır. Bu iki kıraat şeklini gören bir kimse zahiren ikisi arasında çelişki olduğu zannına kapılabilir. Ancak Peygamber Efendimizin uygulamasından öyle anlaşılmalıdır ki, hakikatte bu iki kıraat arasında çelişki söz konusu olmayıp, her kıraat; iki farklı durumda, iki ayrı hükme işaret etmektedir. Yani, abdestsiz olan kişinin abdest alırken ayaklarını yıkaması gerekmektedir. Abdestli bir kimse ise abdestini tazelerken sadece meshle iktifa edebilir. Bir kimse abdest alıp da ayaklarını yıkadıktan sonra mest giyinirse, seferi olmadığı durumlarda bir gece bir gündüz, seferi olduğu hallerde ise üç gece, üç gündüz müddetince mestler üzerine meshedebilir. Hükmün bu genişliği bu iki kıraat sayesinde açıklığa kavuşmaktadır.

Aynı şekilde, Kur'an-ı Kerim'de yer yer bulunan mütevatir ve meşhur kıraat rivayetlerindeki farklılıklarda da, hiçbir yerde çelişki ve çatışma göremezsiniz. Her kıraat diğer bir kıraatla birlikte -üzerinde düşünülüp araştırıldığında yeni bir fayda vermekte, yeni bir noktayı vuzuha kavuşturmaktadır.

Farklı Kuran Tefsirleri

Soru:

Kur'an-ı Kerim'in neden birbirinden farklı tefsirleri vardır? Hz. Peygamberin (s.a) açıkladığı tefsir neden olduğu gibi yazılmamıştır? İnsanların kendi kişisel bilgilerine göre değişik tefsirler yapmalarına ve aralarında ihtilaflar, uyuşmazlıklar çıkarmalarına ne gerek vardır?

Cevap:

Hz. Peygamberin (s.a) bizzat kendisi gerek buyrukları, gerekse uygulamaları ile Kur'an-ı Kerim'deki dini gerçekleri, İslâm'ın emir ve hükümlerini gerektiği ölçüde tefsir etmiş, açıklamıştır. Fakat insanın kendisi de bir düzenlemede bulunsun diye bir bölümü onların araştırma ve incelemelerine bırakılmıştır. Bu bölümde farklı görüşlerin olması, ihtilafların ortaya çıkması normal bir şeydir. Eğer Allah Teâlâ, dünyada hiçbir şekilde farklı görüş ve ihtilaf olmasını istemeseydi, bütün insanlara doğrudan bir tek düşünce, bir tek anlayış bahşeder; akıl, düşünce ve tercih yetenekleri vermeye de gerek kalmazdı. Böyle bir durumda, insanın herhangi bir gayesinin olamayacağı gibi, yükseliş ve çöküş diye bir şeye de imkân kalmazdı. [\[107\]](#)

Cinler İnsanların Bir Türü Müdür?

Kur'an-ı Kerim'in yeni bazı tefsircilerinin görüşüne göre, Kur'an'da bildirilen cinler ve insanlardan maksadın iki ayrı yaratık olmadığı, bunun aksine, cinlerden kastedilenin köylüler ve insanlardan kastedilenin de şehirliler olduğunu biliyorsunuzdur. Bu günlerde de "iblis ve Adem" adında bir kitabı okumaktayım. Bu kitaptaki lüzumsuz, mânâsız yorumları bir tarafa atarsak, bir yerdeki görüş üzerinde durulma ya değer gibi geldi. Yazar şöyle diyor: A'raf Süresinin 35. ayetinde insanoğullarına hitaben sizden" peygamber gelecek, denilmiştir. En'am Süresinin 130. ayetinde ise cin ve insan zümrelerine hitaben, "sizden" peygamber ler gelmişti, denilmektedir. Kuran-ı Kerim'de (ateştenyaratılan) cinler için hiçbir zaman Peygamber kelimesi zikredil-memiştir. Bütün peygamberler hakkında, onların insano-ğullarından oldukları ve insanların erkeklerinden oldukları sınırlaması yapılmıştır. Bu bakımdan insan ve cin zümrelerine "sizlerden peygamberler gelmişti" dendiğinde buradaki cin ve insan zümrelerinden kastedilenin insanoğullarından iki cemaat olduğu açıkça anlaşılıyor. Bununla, insanlardan ayrı, başka bir varlık kastedilmemiştir." Bu görüş ve kanaatin nereye kadar ve ne denli doğru olduğunu açıklayınız. Eğer cin başka bir varlık ve farklı bir yaratık ise, onlardan peygamber gönderilmemişse, o halde sizden" hitabına nasıl ortak kılınmaktadırlar?

Cevap:

Cinler hakkında:

Size, sizden peygamberler gelmedi mi?" [\[108\]](#) ayetinin naklettiğiniz tefsirinden dolayı, kafanızda meydana gelen çıkmazı, eğer iki şeyi iyice incelerseniz kendi kendinize çözebilirsiniz.

1. Herhangi Bir şey, yalnız biriyle ilgili olduğu halde bütün topluluğa mal edilerek iki zümreye birden hitap edilmiş, bir tek toplulukmuş gibi muhatap alınmışsa bu yanlış mıdır? Eğer herhangi bir şey bir ibarede bütün topluluğa mensup kılınmışsa, bundan kastedilenin bütün topluluk olmadığı, aksine bir zümre olduğu sonucuna varmak doğru olmaz mı? Varsayalım ki, bir okulda bir çok sınıf vardır. Suçu o sınıflardan bir tanesi işlemiştir, ama okul müdürü terbiye etmek ve öğüt vermek için bütün sınıfları toplayarak hitabeder ve şöyle der: "Öğrenciler, sizden bazı gençler şu hataları işlemiştir." Bu tür bir sözden; okulda sadece bir tek sınıfın olduğu, başka hiçbir sınıfın bulunmadığı sonucuna varılabilir mi? Bu kanaat ve sonuca varmak nasıl doğru değilse, anlattığınız tefsirdeki o sonuca varış da aynı şekilde doğru değildir, yanlıştır. Allah Teâlâ, cin ve insanların hepsine birden hitab etmektedir. Bu toplulukların ve zümrelerin içinden bir tek zümreden peygamberler gelmiştir, ama peygamberler iki zümreye de dini tebliğ etmişlerdir. İki zümre de o peygamberlere iman etmekle yükümlüdürler. Bunun için her iki zümreyede topluca hitab edilerek, "Sizden peygamberler gelmiştir" denilmesi tam anlamıyla doğrudur. Böyle bir üslupla hitap edilmiş olması, bu iki zümrenin birbirinden farklı olmadığı, bir tek türle ilgili olduğu anlamına gelmez. Böyle bir iddianın hiçbir delili yoktur.

2. Kur'an-ı Kerim'in çeşitli yerlerinde açıkça insan ve cinlerin birbirinden farklı, iki ayrı cins yaratıklar olduğu bildirildiğine göre, "size sizden bir peygamber gelmedi mi?" buyruğundan, cinler de insanlardan bir parçadır mânâsını çıkarmak hiçbir şekilde doğru değildir. Aşağıdaki ayetleri örnek olarak ele alalım:

1. "Andolsun biz insanı pişmemiş bir çamurdan, değişmiş cıvık bir balçıktan yarattık". [\[109\]](#)

2. "insanı ateşte pişmiş gibi kuru çamurdan yarattı. Cinni de hâlis ateşten yarattı". [\[110\]](#)

3. "(Tuttular) cinleri Allah'a ortak yaptılar. [\[111\]](#)

4. "Doğrusu insanlardan bazı erkekler, cinlerden bazı erkeklere sınırlardı da onların kibir ve azgınlıklarını arttırdılar." [\[112\]](#)

5. "Meleklerle: 'Adem'e secde edin!' demiştik, secde ettiler, yalnız iblis (etmedi). O cinlendendi, Rabbi'nin emrinden (dışarı) çıktı." [\[113\]](#)

6. "(Allah) buyurdu: 'Sana emrettiğim zaman seni secde etmekten alıkoyan nedir!' (İblis): 'Ben, dedi, ondan hayırlıyım. Beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın.

7. "Ey Âdem, şeytan, ana babanızı, çirkin yerlerini onlara göstermek için elbiselerini soyarak cennetten çıkardığı gibi sizi de (şaşırtıp) bir belâya düşürmesin! Çünkü o ve kabilesi, sizin onları göremeyeceğiniz yerden sizi görürler. Biz şeytanları, inanmayanların dostları yaptık."

8. "% insanlar, sizi bir tek nefisten (nefes alan candan) yaratan ve ondan eşini yaratıp ikisinden birçok erkekler ve kadımlar üreten Rabb'imizden korkun; adına birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'tan ve akrabalık (bağlarını kır-mak)tan sakının. Şüphesiz Allah sizin üzerinizde gözetleyicidir."

9. "Bir zaman Rabb'in meleklerle demişti ki: 'Ben kupkuru çamurdan, değişken balçıktan bir insan yaratacağım!' 'Onu düzenleyip insan şekline koyduğum ve ona ruhumdan üflediğim zaman hemen ona secdeye kapanın!' Meleklerin hepsi topluca secde ettiler. Yalnız iblis, secde edenlerle beraber olmayı kabul etmedi." (Hicr: 28-31)

Bu ayetlerde birkaç mesele kesin ve açık bir şekilde gözler önüne serilmektedir:

Birincisi: İnsan, beşer, nâs ve ben-i âdem kelimeleri Kur'an-ı Kerim'de aynı mânâya gelen eş anlamlı kelimelerdir. Kur'an-ı Kerim'de, ben-i âdem'in dışında hiçbir insan cinsinden söz edilmemektedir. Yani, Âdemoğlu'ndan başka bir insan türü olduğuna dair Kur'an-ı Kerim'de hiçbir ifade yoktur. Adem'den önce insan diye bir şey yoktu. Bu bakımdan ne Adem'den (a.s) önce ne de Adem'den (a.s) sonra dün-yada Adem oğullarından başka bir insan bulunmuştur. Şimdi de dünyada Adem oğullarından başka bir insan türü bulunmamaktadır. Bu insan türü de Adem'den (a.s) ve onun eşinden meydana gelmiştir. Adem ve Havva ise topraktan yaratılmıştır.

ikincisi: Cin başka bir varlık türü olup, yaratılış maddesi insan türünden ayırdır. İnsan türü topraktan yaratılmıştır. Cinler ise ateşten veya etes alevinden yaratılmışlardır.

Üçüncüsü: İnsan türü yaratılmadan önce, cin türü yaratılmıştı. Bu türün temsilcisine, insan türünün ilk kişisi olan Adem'in (a.s) önünde secde etmesi emredildiğinde o bunu reddetmişti. İddiası ve delili ise, tür ve cins bakımından ondan üstün olduğu kanaatiydi. Kendisinin ateşten, Âdem'in (a.s) ise topraktan yaratıldığını ileri sürmüştü.

Dördüncüsü: Cin türü insanları görebilen bir yaratık olduğu halde, insan türü cinleri görme imkânından yoksundur.

Beşincisi: Cahillikleri sebebiyle müşrikler, cinleri Allah'a ortak sayarlar ve kendilerini koruması için Allah'tan yardım isterlerdi.

Bu açıklamalardan sonra hâlâ yalnız "size, sizden peygamberler gelmedi mi?" İlahi buyruğuna dayanarak, cinleri ve insanları bir tek tür kabul etmek için yeterli delil mevcuttur demeye imkân ve ihtimal var mıdır? Âdemoğlu'ndan başka ve toprak yerine ateşten yaratılmış, Âdem'in (a.s) yaratılmasından önce de var olan köylü, ormanlı, dağlı insan nere-deymiş? İnsanların kendilerini göremediği, onlarmsa insanları gördüğü insan türünden varlık neredeymiş? Gerçek şu ki, destek ve mesnedden yoksun bu çeşit tahmin ve yorumları; sadece Kur'an-ı Kerim'in peşinden gitme yerine, onu kendi hayâl ve düşüncelerinin peşinden sürüklemek isteyen insanlar yapabilir. [\[114\]](#)

Ankebut Sûresi'nin İki Ayetinin Tefsiri

Soru:

Ankebût Sûresi'nde anlayamadığım iki ayetle karşılaştım. Bende olan Kur'an-ı Kerim tefsirinde de bunlara açıklık getirilmemiştir. Dinî anlayış ve idrak gücünüzle bunları net bir şekilde açıklayacağınızı, bizi uyaracağınızı umarak, teşekkür ve memnuniyetimi arz ediyorum.

1- Ankebût Sûresi'nin 50. ayetinde:

"Dediler ki: 'Ona Rabb'inden ayetler (mucizeler) indirilmeli değil iniydi?' De ki: 'Ayetler (mucizeler) Allah'ın yanındadır. Ben ancak apaçık bir uyarıcıyım'" buyurulmaktadır. [\[115\]](#)

Dış görünüş bakımından bu ayetten, Allah Teâlâ'nın Peygamber Efendimize mucizeler vermediği mânâsı çıkmaktadır. Hz. Peygambere neden mucize verilmediğini bildiren Kur'an-ı Kerim ayetlerinde gösterilen sebepler Kur'an'da bildirilen Ölçü içerisinde elbette doğrudur. Ne var ki, Hz. Musa ve Hz. İsa'ya (a.s) mucize ve işaretler verildiği Kur'an-ı Kerim'de anlatılmakta ve Hz. Peygambere (s.a) bildirilmektedir. Bu durumda Hz. Peygamber'in (s.a) mucizelerden mahrum bırakılmış olması O'nun şanına hâlel getirmez mi?

Hz. Peygamberin (s.a) hayatını anlatan siyer kitaplarında Onunla ilgili bir çok mucizeler zikredilmektedir.

Meselâ; ayın ikiye bölünmesi, az bir yiyecekten pek çok insanın doyması, çakılların kelime-i şehadet getirmesi gibi mucizelerin Kur'an-ı Kerim'in anlatışının dış görünüşüne göre yanlış ve asılsız olduğu anlaşılmaktadır.

2. Ankebut Sûresinin 27. ayetinde de:

"Biz ona İshak'ı ve (torunu) Yakub'u armağan ettik. Onun nesli içine peygamberlik ve Kitab koyduk (vahyimiz olan Tevrat, Zebur, İncil ve Kur'an, onun neslinden gelen peygamberler vasıtasıyla insanlara gönderildi)" buyuruluyor.

Burada İbrahim'in (a.s) oğlu olduğu halde İsmail'in (a.s) adı anılmamış, terkedilmiştir. Halbuki İsmail (a.s) İbrahim'in (a.s) en büyük oğludur. Peygamber Efendimizin mübarek soyundan geldiği İsmail'in (a.s) yüce ismi zikredilmeli değil miydi?

Cevap:

Peygamberliğin Delili Olarak Mucize

1. Kâfirlerin, Hz. Peygamberden (s.a) mucize göstermesi Ayetlerin Tefsiri ve Hadislerin Yorumunu istedikleri Kur'an-ı Kerim'in çeşitli yerlerinde anlatılmıştır. Bu isteklere verilen cevaplar da Kur'an-ı Kerim'in değişik yerlerinde verilmiştir. Bunlar gözden geçirildiği zaman, peygamberliğine delil olarak Hz. Peygambere Kur'an-ı Kerim'den başka hiçbir mucizenin nübüvvet delili olarak verilmediği anlaşılmaktadır. Bu, Hz. Peygamber'e (s.a) mutlak mânâda mucize verilmediği anlamını taşımaz. Aksine Allah ve Rasûlu'nun peygamberliğin alâmeti olarak bildirdikleri ve gözle bizzat görüldüğü halde inkar edilmesi halinde azabı gerektiren mucizeler verilmediği anlamını taşır.

Hz. İshak ve Hz. İsmail (a.s)

2. Kur'an-ı Kerim'in çeşitli yerlerinde Hz. İbrahim'e (a.s) oğulları Hz. İshak ile Hz. Yakub'un (a.s) bir lütuf ve bağış olarak verildiği zikredilmektedir. Meselâ; En'âm Sûresi'nin 85., Meryem Sûresi'nin 50., Enbiyâ Sûresi'nin 72. ayetlerinde görüldüğü gibi. [\[116\]](#) Bütün bu ayetlerde Hz. İsmail'in isminin zikredilmemesinin sebebi muhtemelen Allah Teâlâ'nın lütuf ve ikramlarının büyüklüğünü anlatandır. Bu üstünlük ve değer

ise, Hz. İbrahim'in oğullarından olan Hz. İshâk'tan (a.s) gelen kolda bulunmaktadır. Hz. İsmail'den gelen kol 2500 sene bedevi hayatı yaşamıştır. Bu kol içinde anılmaya değer büyük bir kimse Peygamber Efendimizin peygamber olarak gönderilmesine kadar ortaya çıkmamıştır. Hz. İshâk'tan (r.a) süregelen koldan ise pek çok peygamber gelmiş ve tarihte onların büyük başarıları bildirilmiştir. [\[117\]](#)

Birkaç Değişik Soru

Soru:

Kur'an-ı Kerim'deki "hak" deyimini hangi anlamlarda kullanılmaktadır? Kainatın hak ile yaratıldığını, Kitabın hak ile indirildiğini, hak ile gönderildiğini bildiren hakkın hak olduğunu, hakkın bâtılı geçersiz kıldığını ifade eden ayetler-deki diziliş ve ölçü ile, hakkın sürekliliğine ve gelişmesine ışık tutan ayetlerdeki "kak" kelimesi nasıl aynı mânâyâ kullanılabilir?

2. Kur'an-ı Kerim'de, kitapla birlikte mizan (terazi, ölçek) indirildiği ileri sürülmüştür. Bu ne demektir? Vahiy ve ilhama dayanan kanunla birlikte indirilen terazi hangisidir ki, onunla biz toplumumuzun mücevherlerini ve çakıllarım tartalım da değerlerini anlayalım? Hangi şeyin mücevher, hangisinin taş kırıntısı olduğunu öğrenelim? Tefsir bilginlerinin söylediğine göre, insanlığın ahlâk normalliğinin adı mizan (terazi, ölçü)dir. Bu ifade doğru olamaz. Birincisi; insan vicdanının şahsî ahlâk duyguları doğruları tam ve sağlam şekilde değerlendiremez, doğruların değer ölçüsünü tam olarak ölçemez. İkincisi; mizanla birlikte kitap indirilmiştir. İnsan vicdanının mizanı (Ölçüsü) peygamberler ve kitaplarla birlikte indirilmiş olamaz. Çünkü insan vicdanı, peygamberler ve kitaplar gönderilmeden önce de vardı, peygamberlerin gönderilmesi ve kitapların inmesinden sonra da olmaya devam edecektir.

3- Dinlerin program ve prensipleri eğer insan fitratı için çekicilik taşıyor, insanî duyguları kendisine bağlayıyorsa, o halde neden hiç bir ülke ve millette takva sahibi kişiler ideal toplum ortaya çıkarmakta başarılı olamamışlardır?

Eğer din insanlık tarihi boyunca bunu başaramamışsa, bugün nasıl olur da güvenlik, huzur ve ilerleme ümitlerimizi ona bağlayabiliriz? Şunu demek istiyorum: İnsan karakterinde fenalık gizlenmişse, din nasıl faydalı olabilir?-Dinler, hakkı canlı ve ayakta tutmak; bâtılı yok edip, hakkı hakim kılmak için sürekli uğraş verirler, ama küçük aralıklar dışında daima bunun aksi olmuştur. Tarih selinin akış yönü değişmemiştir. Başka bir deyişle, şeytanın gücü kırılıp yok edilmemiştir.

4. Peygamberlerin geliş zinciri neden tıkanıp son bulmuştur? İnsan bilinci bugün onlara ihtiyaç duymamakta mıdır?

Cevap:

1. Hak Deyiminin Anlamı ve Kullanılış Şekilleri

Hak kelimesi Kur'an-ı Kerim'de üç ayrı anlamda kullanılmaktadır. Hak kelimesi bazen "gerçek" (reality) anlamında, bazen "insanların kendi hakkı" (right) anlamında, bazen de "ulaşılması hedeflenen nokta, ideal" (purposiveness) anlamında kullanılmaktadır. Kainatın yaratılması ile ilgili olarak bir yerde, "biz yer ile göğü hak ile yarattık" Duyurulmaktadır. Bu buyrukla bir taraftan bu kainatın sadece oyuncak olarak, maksatsız yaratılmadığı, hiçbir sonuç elde etmeden bir süre gönül eğlendirip yok edilmeyeceği anlatılırken, diğer taraftan da bu kainatın varlığının bazı filozofların sandıkları gibi maksatsız ve amaçsız olmadığı ifade edilmiştir. Kainatın yaratılmasının hiçbir yönden oyuncak kabul edilemeyeceği apaçık bir gerçektir. Hatta, bu buyrukla bu kainatın ve onun bütün düzeninin hak üzere kurulduğu, orada bâtılın hiçbir yerinin ve değerinin olmadığı da anlatılmak istenmiştir.

2. Mizân İndirilmesinin Anlamı

Kur'an-ı Kerim'de indirildiği ifade edilen mizandan kasıt; peygamberler ile, peygamberlere indirilen ilahî kitaplar ve peygamberlerin çağrısına uyarak hikmet ve feyiz sahibi olan kimselerde meydana gelen fikri seviye, doğru ile yanlış tefrik etme kabiliyeti ve değerlendirme gücüdür. Sadece yaratılıştan gelen düşünce ölçülülüğü veya felsefi tarzda inceleme ve araştırma yoluyla elde edilen veya dindışı ahlâk öğ-retüeriye kazanılan ölçü gerçek ölçü değildir. Çünkü bu yolla edilen ölçü pek çok ifrat ve tefriti bünyesinde taşır. Gerçek mizan yalnız, Kuran ayetleriyle nasıl amel etmesi gerektiğini öğrenen, peygamberlerin hayatlarını derinlemesine inceleyen ve bu yolla ilim elde eden, tutarlı bir bakışa ve mantıklı bir görüşe ulaşan kimselere nasip olur.

3. Hak Din Başarısız mı Olmuştur

Bu soruya verilebilecek cevap, sizin sorunuz kadar kısa değildir. Yine de eğer sadece küçük işaretlerle tatmin olabilirsiniz, cevabımız şudur: Sizin öncelikle din kelimesinden neyi kasdettiğinizi bütün açıklığıyla ortaya koymanız gerekir. Din kelimesinden kastınız bütün dinleri içine alan genel bir din kavramı ise, böyle bir soruya cevap vermek benim görevim değildir. Eğer din kelimesinden maksadınız, yaratıldığı günden itibaren doğru yolu bulabilmeleri için Allah (c.c) tarafından kendilerine gönderilen hak din ise -ki onun Kur'an'daki adı İslâm'dır insanoğlu ona inansa da inanmasa da İslâm; evrenin gerçekleri üzerine bina edilmiş temel kaidelerin ve doğru prensiplerin bir toplamıdır.

Sağlığı korumak için uyulması gereken bir takım prensipler vardır. Sağlıklı kalabilmek için bu prensiplere uygun davranmak gerekir. Yeme, içme, nefes alıp-verme, dinlenme hep bu prensiplere uygun olarak yapılmalıdır. Sağlıklı kalmak için bu prensiplere uygun davranmak şarttır. Bu prensipler herhangi bir insanın veya bütün insanların karşı koymasıyla geçersiz hale gelmezler. Bu prensiplere bağlı kalmanın insan fitratı aykırı olduğu da söylenemez. İnsanlar bu prensiplere uymadı diye, bu prensiplerin geçersiz hale geldiği, bozulduğu da iddia edilemez. Bu prensiplere uymamakla insanlar bu prensiplere değil, kendilerine zarar verirler. Başarısızlık prensiplere değil, insanlara ait olur. Sizin, dinin başarısızlığı olarak nitelendirdiğiniz husus da bunun gibidir. Buradaki başarısızlık dinin başarısızlığı değil, insanların başarısızlığıdır. Mesela; din

insanlara güvenilir olmayı ve emanetleri korumayı emretmektedir. Yeryüzünde yaşayan bütün insanlar birlik olup emanetlere ihanet etme planları yapmaya başlasalar, bu, dinin başarısız olduğu anlamına mı gelecektir? Dinin başarısız kabul edilebilmesi için emanete riayet etmenin kainatın karakterine ve insanoğlunun tabiatına aykırı düştüğünün isbat edilmesi gerektirir. İnsan fıtratı emaneti değil, ihaneti gerektirir denilebiliyor ve bu isbatlanabiliyorsa, o takdirde din başarısız olmuş demektir. Eğer insanlığın medeniyeti ve gelişmesi emanete değil de ihanete bağlıdır denilebilir ve bu şekilde ispatlanabilirse, işte o vakit din başarısız olmuş demektir. Ama eğer bu ispat edilemezse -ki ispat edilemez- o halde insanların güvenilirliği bırakarak ihaneti tercih etmesi ve bundan dolayı ahlâkî, medenî ve manevî zarara uğraması dinden kaynaklanan bir başarısızlık değil, insanlardan kaynaklanan bir başarısızlıktır. Hak dinin ortaya koyduğu prensiplere tenkitçi bir gözle bakınız. Bu prensiplerin doğru mu, yanlış mı olduğunu gözden geçiriniz.

Bu prensiplerin doğru ve gerçek olduğuna kanaat getirirseniz, bunların başarılı olup olmadıklarına, insanların bu prensiplere bağlı kalıp kalmadıklarına bakarak karar vermeyiniz. Zira, insanlar o prensiplere uygun davrandıkları zamanlarda başarılı olup, kazançlı çıkmışlar; aksi takdirde başarısızlığa düşerek zarara uğramışlardır.

4. Peygamberliğin Son Bulmasının Doğru Te'vil

Peygamberliğin geliş zincirinin son bulmasını insanların artık peygamberlere ihtiyaç duymayacak bir şuur seviyesine yükselmesine bağlayanlar, gerçekte bütün peygamberlere dil uzatmaktadırlar. Sadece özel bir şuur hali peygamberlerin getirdiği hidayete ihtiyaç duyar demek, bu seviyeyi aşan insanlar peygamberliğin yol göstermesine ihtiyaç hissetmezler demektir. Peygamberlik zinciri, peygamberin davet ve mesajının onun getirdiği helal ve haramların her yerde yayılmasına kadar devam etmiştir.

Ne zaman ki peygamberin daveti yayılmış, ilahi kelamı ve o ilahi kelamı getiren peygamberin hayatını ve onun getirdiği kitaba uygun amelî önderliği koruyabilecek ümmet ortaya çıkmış, artık peygamberlik görevi için yeni bir insanın görevlendirilmesine ihtiyaç duyulmamıştır. [\[118\]](#)

Peygamberliğin Son Bulması Ve Kadiyânîlerin Delilleri

Soru:

Kadiyânîler, Kur'an-ı Kerim'in bazı ayetlerinden ve bazı hadislerden yola çıkarak peygamberliğin son bulmadığına dair deliller çıkarmaya çalışmaktadırlar. Örnek olarak şu ayeti gösteriyorlar:

"Ey Âdem oğulları, size kendi içinizden elçiler gelip size ayetlerimi anlattıkları zaman (günâhlardan) korunup (kendisini) düzeltenlere korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir. [\[119\]](#) Ve diyorlar ki: Kur'an-ı Kerim nazil olduktan ve Hz. Muhammed (s.a) peygamber olarak gönderildikten sonra bu ayet ancak müslümanlara hitap edebilir. Ayette zikredilen Âdem oğullarından kasıt işte bu Muhammed (s.a) ümmetidir. Kur'an-ı Kerimde bu ümmet muhatap alınarak "size sizden bir peygamber geldiği zaman" buyurulmaktadır. Kadiyanilerin dediklerine göre bu ayetten, sadece ümmeti olan nebilerin değil, ümmeti olan rasullerin bile geleceği anlaşılmaktadır. Kadiyanilerin delil olarak ileri sürdükleri bir başka ayette Mu minûn Süresi'nin Ey Pey gamberler! diye başlayan "Ey elçiler, güzel şeylerden ye-yin ve yararlı iş yapın. Çünkü ben yaptıklarınızı bilmekteyim. [\[120\]](#) ayetidir. Onlar bu ayete dayanarak da peygamberliğin gelişinin son bulmadığını iddia etmektedirler.

Aynı şekilde Kadiyânîler. "Eğer İbrahim (Peygamberimizin vefat eden oğlu) yaşasaydı mutlaka peygamber olurdu" hadisinden de peygamberlerin gelmesinin devam edeceği hakkında hüküm çıkarmaktadırlar. Lütfen onların bu delillerinin iç yüzünü açıklayınız.

Cevap:

Kadiyânîlerin pek çok delilleri gibi naklettığınız bu delilleri de safsata ve laf salatasına dayanmakta ve baştan aşağı yanlışlar ihtiva etmektedir.

"Ey Âdem oğulları size kendi içinizden elçiler gelip size ayetlerimizi anlattıkları zaman (günâhlardan) korunup (kendisini) düzeltenlere korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir. [\[121\]](#) ayetini konuyla hiç ilgisi olmayan yönlere çekmekte, kendi arzuları istikametinde yorumlamaktadırlar. Böylece ayetin ifade ettiği anlam yüz seksen derece ters istikamete çevrilmektedir. Oysa konunun akışı ve anlatılış üslubu buna katiyyen elvermemektedir. Ayetin ifade biçimine ve kelimelerinin dizilişine bakarak bunu anlamak son derece kolaydır.

Bu konudaki diğer Kur'an-ı Kerim ayetleri de Kadiyanilerin mânâlandırılmalarından tamamen farklıdır. Bundan başka Kadiyanilerin ortaya çıkışından önceki geçmiş on üç asır boyunca, hiç kimse yukarıdaki ayetten Hz. Peygam-ber'den (s.a) sonra peygamberlik dizisinin devam edeceği şeklinde bir anlam çıkarmamıştır. Aşağıda bu üç ince ve hassas ifade ayrı ayrı açıklanacaktır.

Gerçekte, A'râf Süresi'ndeki bu ayet Hz. Âdem ve Havva konusunun anlatılış sırasında gelmiştir. Olayı anlatan ayetler zinciri içerisinde bu ayet de bulunmaktadır. Önceki ayetlerde Hz. Âdem ve Havva ile ilgili olaylar anlatılmış, bilahare bu olaylardan alınacak dersler bir kaç ayete hatırlatılmıştır. Ayetlerin bu konu akışını göz önüne alarak ve kafamıza yerleştirerek ayeti okursak açıkça anlarız ki "Ey Âdem oğulları" hitabı ile başlayan buyrukta anlatılan şey, Kuran-ı Kerim'in iniş zamanı ile değil; yaratılışın başlangıç zamanı ile ilgilidir. Bu ayetle insanoğluna daha yaratılışının başlangıcında kurtuluşlarının ne ile mümkün olacağı hatırlatılmakta ve bunun da tek yolunun Allah'ın kendileri için koyduğu şeriata sınıksız sarılmalarıyla mümkün olduğu ifade edilmektedir. Bu konudaki ayetler Kur'an-ı Kerim'de bir yerde değil, üç ayrı yerde zikredilmektedir. Ve bu üç yerde de Hz. Adem'le Hz. Havva kıssası hikaye edilmektedir. Bunlar Bakara Süresi'nin 38., A'râf Süresi'nin 35. ve Tahâ Süresi'nin 123.

ayetleridir. Bu ayetlerin her biri gerek konusu, gerekse yeri ve konuları açısından birbirlerine benzemektedirler. [\[122\]](#)

Müfessirler, Bakara ve Tâhâ Sûrelerindeki ayetler gibi, A'râf Süresi'ndeki bu ayetin de Hz. Âdem ile Hz. Havva kıssası ile ilgili olduğunda görüş birliği içindedirler. Allâme İbn Cerir tefsirinde bu ayetle ilgili olarak Ebu Seyyar Süleimî'den şöyle bir nakilde bulunmaktadır:

"Bu ayette, Allah Teâlâ, aynı anda ve bir arada hem Hz. Adem'e ve hem de onun soyundan gelenlere hitap etmektedir. " İmamı Razi de Tefsir-i Kebîr bu ayetin izahını yaparken şöyle yazmaktadır: "Eğer bu hitap peygamberlerin sonuncusu olan Hz. Peygambere (s.a) yapılmış olsaydı, o vakit bunun mânâsı, Allah Teâlâ bu ayette ümmetler hakkındaki sünnetini açıklamaktadır, şeklinde olurdu." Büyük âlim Alûsî, Rûh'ul Meânî adlı tefsirinde diyor ki: "Burada bütün milletlerin karşısına çıkan mesele anlatılmaktadır. Ayrıca, "Ben-i Adem" ifadesinden Hz. Peygamber'in (s.a) ümmetinin kastedilmesi imkânsızdır. Zahire bakılacak da böyle bir mânâ verilmesi yanlıştır. Çünkü ayette, rusulün" peygamberler kelimesi çoğul olarak kullanılmıştır.

Allâme Âlûsî'nin sözlerinin son bölümünden anlaşılan mânâ şudur: Eğer ayet-i kerime'deki hitapla kastedilen Mu-hammed (s.a) ümmeti olsaydı, o zaman bu ümmet için "sizin içinizden peygamberler gelince" ifadesinin tekrarlanmasına lüzum kalmazdı. Zira, Hz. Peygamberin (s.a) ümmeti için birden fazla peygamber'in gelmesi söz konusu değildir.

"Ey elçiler, güzel şeylerden yeyin ve yararlı iş yapın. Çünkü ben yaptıklarınızı bilmekteyim. [\[123\]](#) ayetinden de Kadiyanilerin çıkardığı mânâyı çıkarmak mümkün değildir. Onlar bu mânâyı ifadenin akışını ve mânânın bütünlüğünü bozarak çıkarmaktadır. Aksi takdirde böyle bir anlam çıkarmaya imkan ve ihtimal yoktur. Zira bu ayetin de içinde bulunduğu konu, yukarıdan itibaren anlatılıp gelen bir çok ayetle sürüp gelmektedir. Konunun akışı içerisinde Hz. Nuh'tan (a.s) başlayarak Meryem oğlu İsa'ya (a.s) gelinceye kadar farklı zamanlarda gönderilmiş bulunan peygamberler ve onların ümmetlerinden bahsedilmektedir. Ayrıca nerede ve hangi dönemde gelmiş olursa olsun her peygamberin aynı mesaj ve aynı Öğretiyle gönderildikleri vurgulanmaktadır. Onların hepsinin yolu ve metodu daima aynı olmuştur. Allah'ın lütuf ve keremi de onlar üzerine devam edegelmiştir. Hak yoldan sapmış ve haktan ayrılmış milletlerin de Allah'ın kendilerine gösterdiği hak yolu terketmeleri sebebiyle yanlışlığa saplandıkları, bataklığa sürüklendikleri anlatılmıştır. Böyle bir anlatım içerisinde bu ayeti kerimeden, "Ey Peygamberler! Hz. Muhammed'den (s.a) sonra gelecek olanlar, güzel şeylerden yeyin ve yararlı iş yapın" şeklinde bir anlam çıkarmak mümkün değildir. Bu ayet-i kerimeden ancak şöyle bir mânâ çıkarılabilir: "Allah Teâlâ Nuh'tan (a.s) itibaren gelen bütün peygamberlere 'güzel şeylerden yeyin ve yararlı iş yapın' şeklinde ferman buyurmuştur."

Hiçbir müfessir bu ayet-i kerimeden, Hz. peygamberden (s.a) sonra da peygamberlerin gelebileceği, peygamberlik kapısının Hz. Muhammed'den (s.a) sonra da açık bırakıldığı şeklinde bir anlam çıkarmamıştır. Eğer biri daha fazla araştırma yapmak ve tatmin olmak istiyorsa, çeşitli tefsirlerde bu ayetin bulunduğu yere bakabilirler. Kadiyanilerin, İbrahim yaşasaydı mutlaka peygamber olurdu." hadisini iddialarına delil getirmeleri dört bakımdan yanlıştır:

Birincisi: Hz. Peygamberin hadisi olarak anlatılan rivayetin senedi zayıftır. Bunu sağlam kabul eden hiçbir muhadis yoktur..

İkincisi: Nevevi ve İbn Abdüberri gibi büyük hadisciler bu meseleyi tamamen önemsiz kabul etmişlerdir. İmam Nevevi (rh.a) Tehzîb'ul Esmâ ue'l Lügat isimli eserinde:

"Daha Öncekilerden bazılarının rivayet ettikleri, 'eğer İbrahim yaşasaydı mutlaka peygamber olurdu' sözüne gelince; bu tamamen batıldır, geçersizdir ve gaybla ilgili bir konuda düşüncesizce söz sarfetmektir" demektedir.

Allâme İbn Abdüberri ise Temhîd adlı eserinde, "böyle bir sözün nasıl söylenebildiğini anlayamıyorum. Nuh'un (a.s) çocukları peygamber değillerdi. Eğer her peygamberin oğlunun mutlaka peygamber olması gerekseydi, bugün herkes birer peygamber olurdu. Çünkü yeryüzünde yaşayan herkes Nuh'un oğulları durumundadır" diye yazmaktadır.

Üçüncüsü: Bu söz, bir çok rivayetlerde Hz. Peygamber'in (s.a) sözü olarak değil, sahabeye ait bir söz olarak nakledilmekte ve Hz. Peygamber'den (s.a) sonra herhangi bir peygamberin gelmesi söz konusu olmadığı için oğlu İbrahim'in bu dünyadan göç ettirildiği açık ifade edilmektedir. Bir örnek olması açısından Buhârî'nin şu rivayetine bir göz ata "İsmail b. Ebi Halid diyor ki: Abd ibn Evfâ'ya Hz. Peygamber'in oğlu İbrahim'i gördün mü? diye sorduğumda bana: O küçük yaşta öldü. Eğer Allah (c.c) Hz. Peygamber'den sonra herhangi bir peygamberin gelmesini dilemiş olsaydı, o

hayatta olurdu. Fakat Hz. Peygamber'den (s.a) sonra hiçbir peygamber gelmeyecektir" [\[124\]](#)

Hz. Enes'ten de (r.a) buna benzer bir rivayet nakledilmiştir:

"Eğer o (İbrahim) yaşasaydı, mutlaka peygamber olurdu, ama yaşamadı. Çünkü Peygamberimiz, (s.a) peygamberlerin sonuncusudur. [\[125\]](#)

Dördüncüsü: Bu hadis üzerinde sahabe-i kirâmın hiçbir açıklamasının bulunmadığını varsayalım. Hatta Peygamber Efendimizin hadisi olarak nakledilen bu rivayetin bir değer taşımadığı, zayıf olduğu şeklindeki muhaddislerin açıklamalarını da yok sayalım. Böyle olsaydı bile, bu söz değer verilecek, önemsenecek bir şey olmazdı. Çünkü hadis ilminin prensiplerine göre, bütün sahih hadislere aykırı olarak rivayet edilen bir tek hadis kesinlikle makbul değildir. Bu tür rivayet asla kabul edilemez. Senet ve metin yönünden asla şüphe kabul etmeyen bir çok sahih hadis, Hz. Peygamber'den (s.a) sonra peygamberlik kapısının kapandığını ve hiçbir peygamberin gönderilmeyeceğini haber verip dururken, senet yönünden zayıf olan tek bir rivayetin peygamberlik kapısının kapanmadığı şeklindeki haberine itimat etmek mümkün değildir. Bir tek zayıf senetli rivayete

dayanarak, senet ve metin yönünden sahih olan bir çok sahih hadisi reddetmek mümkün müdür? [\[126\]](#)

Peygamberliğin Sona Ermesi

Soru:

Müslümanların görüş birliği halinde, Hz. Muhammed'in (s.a) en son peygamber olduğuna, ondan sonra hiçbir peygamberin gelmeyeceğine kesin şekilde inandıklarında hiçbir şüphe yoktur. Buna rağmen Mirza Gulâm Ahmed Kadiyânî'nin ve ona bağlı olan Kadiyaniler topluluğunun bazı sözleri bana güzel gözüküyor, hoşuma gidiyor. Meselâ; Mirza Gulâm Ahmed'in çehresi bana göre masum ve saf bir çocuk gibi gözüküyor. Yalancı ve düzenbaz bir adamın çehresi öyle olabilir mi? Gökte evlenmesi [\[127\]](#) ve ona benzer bazı sözleri hariç, önceden verdiği haberler büyük ölçüde ortaya çıkıp gerçekleşti. Ona bağlı olan topluluk gün geçtikçe gelişmektedir. Bu toplulukta, iddiaları uğruna büyük bir heyecan ve fedakârlık görülmektedir.

Bütün bunlar insanı endişeye düşürüp, paniğe kaprtıyor. Kalbimi tatmin etme uğrunda, bu soruna öylesine açıklık kazandırmanızı istiyorum ki, bununla kalbim tamamen mutmain olsun, tereddüt ve panik ortadan kalksın. Hak ile bâtil arasında açık bir ayırım ortaya çıksın.

Cevap:

Mirza Gulam Ahmed hakkında sizi tereddüde sevkeden sebeplerin temelde hiçbir önemi yoktur. Peygamber olduğu iddiasıyla yola çıkan bir insanın davası için ileri sürdüğü deliller incelenmeye değer deliller değildir. Fakat ben diyorum ki, onların ellerinde iddialarının incelenmeye değer olduğunu gösteren daha güçlü delilleri olsaydı, yine de onlara değer verilmeye değmezdi. Kur'an-ı Kerime ve hadis-i şeriflere göre peygamberlik dinin temelidir. Zira insanın inkarcı olması da, iman etmiş sayılması da buna bağlıdır. Ahiretteki kurtuluş ve felaket de doğrudan bununla ilgilidir. Herhangi bir kimse gerçek bir peygambere iman etmezse kafir olur, fakat sahte bir peygambere iman etmek de küfürdür. Bu kadar önemli ve hassas olan bir konuyu Allah ve Rasûlü kapalı, karmaşık, şüpheli ve anlaşılmasız biçimde bırakmamış, aksine insanların din ve imanı tehlikeye düşmesini, insanların dalalete düşmelerinin, hak yoldan sapmalarının sorumluluğu Allah ve Rasûlü ne, ait olmasın diye, açık ve net biçimde aydınlığa kavuşturulmuştur. Şimdi bakınız, bir kere Hz. Muhammed'den (s.a) önce gelen peygamberlerden hiçbirinin döneminde peygamberlik dizisi bitmiştir ve artık hiçbir peygamber gelmeyecektir şeklinde birşey söylenmiş değildir. Bu, peygamberlerin gelmesi için kapının her zaman açık olduğu anlamına gelir. Bu temel sisteme göre, hiç kimse artık hiçbir peygamber gelmeyecektir diyerek peygamberlik iddia eden birini inkâr etmekte haklı olamazdı. Önceki dönemde gelen peygamberlerin her biri kendi ümmetlerine, kendisinden sonra gelecek olan peygamberin niteliklerini söylüyor, evsafı belirtilen peygamber ortaya çıktığı zaman kendisine iman etmeleri konusunda ümmetinden söz istiyordu. Böyle yapmakla, peygamber olduğu iddiasıyla gelen kimsenin düşünülmeden derhal reddedilmemesini, aksine; onun karakterinin, davetinin, sözlerinin, hareketlerinin iyice incelenerek, gerçek bir peygamber mi, yoksa peygamberlik iddiasıyla yola çıkmış bir sahtekâr mı olduğunun araştırılmasını istiyordu. Hz. Muhammed in (s.a) peygamber olarak gönderilmesiyle birlikte bu mesele sona ermiştir. Hz. Peygamber (s.a), ne herhangi bir peygamberin gelişini önceden haber vermiş ve ne de ümmetinden bu konuda bir söz almıştır. Bilakis, Hz. Muhammed'in (s.a) peygamberlerin sonuncusu olduğu Kuran-ı Kerim'de kesin ve açık bir şekilde beyan edilmiştir. Hz. Peygamber'den (s.a) de sağlam ve güvenilir rivayet zincirleriyle, artık peygamberlik kapısının kapandığını, bundan sonra hiçbir peygamberin gelmeyeceğini, bundan sonra peygamberlik iddia ederek ortaya çıkanların Deccal olacağını haber veren açık ve net pek çok hadis rivayet edilmiştir.

Allah'ın ve Rasûlü'nün nazarında artık insanların inkâr etmelerinin veya iman etmelerinin hiçbir önemi kalmadı mı diye sormak isterim. Halbuki Allah ve Rasûlü nazarında en önemli mesele, iman ve inkâr meselesidir. Allah Teâlâ ve O'nun peygamberleri, bizden önce gelen ümmetlerin inkâra saplanmamaları için onlara peygamberlik kapısının açık olduğunu haber vererek, gönderilen peygamberi reddedip küfre düşmekten kurtarmış olsunlar da, bize sıra gelince peygamberlik kapısı kapanmıştır diyerek gönderilen peygamberleri reddedip küfre düşmemize tuzak hazırlamış olsunlar. Allah ve Rasûlü'nün bize böyle bir oyun oynayabileceğini tasavvur edebiliyor musunuz?

Kadiyâniler "Hatemennebiyyîn" "Peygamberlerin sonuncusu" ifadesi ile ilgili olarak ne kadar farklı yorumlarda bulunurlarsa bulunsunlar, hiçbirisi hiçbir şekilde bu kelimenin peygamberlik dizisinin son bulduğu anlamına da geldiğini inkâr edemez.

Alimi ve cahiliyle bu ümmetin on milyonda, dokuz milyon dokuz yüz doksan dokuz bin dokuz yüz doksan dokuz "Hatemennebiyyîn" ifadesini peygamberlerin sonuncusu mânâsında anlamıştır. İnsanların kendisine inanıp inanmamaları bakımından iman ve küfürle doğrudan ilgili bir müessese olan peygamberlik konusunda Allah Teâlâ'nın bir grup Kadiyânî'nin saçma sapan iddialar ortaya atabilecekleri kapalı bir ifade kullanacağını, bu konudaki bilgiyi anlaşılmasız bir tarzla vereceğini kabul edebilir misiniz? Peygamber

Efendimizin bu konudaki ifadeleri hiçbir yanlış anlaşılmaya ve hiçbir te'vile mahal bırakmayacak şekilde kesin ve açıktır. Sözün kısası -hâşâ- Allah ve Rasûlü'nün bize özel bir düşmanlığı mı vardır ki, peygamberlik zinciri son bulmadığı halde, bize yanlış bilgi vererek, hidayetimizi engellemeleri Söz konusu olsun?

Peygamberlik zincirinin tamamlandığını ve artık yeni bir peygamberin gelmesinin imkan dahilinde olmadığını anlamak için bu meseleler üzerinde birazcık düşünmeniz yeterlidir. Hal bu iken, sevimli ve cana yakın birinin kehanetlerinin, değil bazılarının; tamamının doğru çıkması halinde bile peygamberlikle ilgili iddialarını incelenmeye ve üzerinde durulmaya değer kabul edemeyiz. Zira, bu tür iddiaların bir değer taşıması için herhangi bir peygamberin gelme imkân ve ihtimali olmalıdır. Bu tür iddialar ancak o zaman üzerinde durulup, incelenmeye değer kabul edilebilir. Artık biz, peygamberlik iddia eden herhangi birinin peygamberlik iddiasını duyduğumuz zaman tam bir gönül rahatlığı ile reddedebilir, onun yalancı olduğunu söyleyebiliriz. Peygamberlik iddiasında bulunan kimsenin peygamberliğini isbat sadedinde getirdiği delillerinden hiçbirini önemsemeyiz. Yaptığımız iş yanlış bile olsa, bize bir sorumluluk getirmez. Zira, elimizde hesap günü kendimizi müdafaa edip aklayabileceğimiz

[128]

Kur'an-ı Kerim ayetleri ve Rasûlullah (s.a) buyrukları vardır.

Kadiyânilerin Yanlış Tevilleri

Soru:

Kadiyaniliği yaymaya çalışan propagandacılar bütün güçlerini peygamberliğin son bulmadığını ispat etmeye harcamaktadırlar. Bu konudaki iddialarının temelini şu iki ayete dayandırmaktadırlar: Allah'a ve Elçi(sin)e itaat ederse işte onlar, Allah'ın nimet verdiği peygamberler, sıddıklar,

[129]

şehidler ve sâlihlerle beraberdir. Onlar ne güzel arkadaşlardır.

Kadiyaniler bu ayetten yola çıkarak şöyle bir iddiayı dile getiriyorlar: "Ayet-i kerime peygamberler, sıddıklar, şehidler ve salihler olmak üzere dört ayrı gruptan söz edilmektedir. Peygamberler dışındaki diğer üç grubun üçünün de (sıddıklar, şehidler ve salihler) Hz. Peygamberin (s.a) ümmeti içerisinde olduğu bir gerçektir. Fakat Muhammed (s.a) ümmeti içerisinde herhangi bir peygamber ortaya çıkmamış, sonraya bırakılmıştır. İşte Muhammed ümmeti içerisinde sonraya bırakılmış olan bu peygamberlik Gulâm Ah-med'e verilmiştir. Eğer ayet-i kerime'deki beraberlikten ahi-retteki beraberlik kastedilmiş olsaydı, bunun anlamı Hz. Peygamber'in ümmeti içerisinde hiçbir sıddık, hiçbir şehid ve hiçbir sâlih insan yoktu

demek olurdu. Böyle olmadığına göre ayette zikredilen dört zümreden biri olan peygamberler zümresinin bu ümmet içerisinde olduğu gerçeğini inkâr etmek için hangi delile başvurulabilir?"

2. "Ey Âdem oğulları, size kendi içinizden elçiler gelip size ayetlerimi anlattıkları zaman (günâhlardan) korunup (kendisini) düzeltenlere korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir. [\[130\]](#)

Bu ayetten yola çıkarak şöyle bir hükme varmakta ve şu iddiayı ileri sürmektedirler: "Âdem oğulları hitabıyla insan cinsinin tamamı kastedilmiş olmasına rağmen, ayet-i kerime Hz. muhammed'e (s.a) indirilmiştir. Peygamberlik zincirinin devam ettirileceği kastedilmiş olmasaydı, bu ayet-i ke-rime'nin Hz. Peygamber'e (s.a) indirilmesinin bir anlamı kalmazdı. Üstelik ayet-i kerime'de te'kid anlamına gelen geniş zaman kalıbı kullanılarak "size benim peygamberim şüphesiz gelecek" anlamı yüklenmiştir. Bu ifadelerden, Hz. Peygamber'in getirdiği şeriata bağlı, O'nun emrini ve peygamberliğini tasdik edip doğrulayan bir peygamber gelebilir mânâsı çıkar".

Derginizde, herkesin istifade edebileceği delilli ispatlı bir açıklama yapmanızı istiyoruz.

Cevap:

Herhangi bir mesele hakkında açık ve net naslar bulunduğu, Allah ve Rasûlü o meseleyi bütün çıplaklığıyla ortaya koyduğu halde, Allah ve Rasûlü'nün bu açık ifadelerini ter-kederek o konuyla uzaktan yakından hiçbir alakası bulunmayan ayet ve hadisleri o konuda delil olarak ileri sürmek sapıklıktır. Onların peygamberlikle ilgili olarak ileri sürdükleri delillerden hiçbirinin peygamberlik kapısının kapanıp kapanmaması ile bir ilgisi yoktur. Konuyla hiçbir ilgisi olmayan ayet ve hadisleri, kendi sapık emellerine alet edip uydurma yorumlarla gerçeğinin tam zıddı bir hüküm çıkaranlar yalnızca dalalette değildiler, onların yaptıkları Allah'a ve Rasûlü'ne karşı girişilmiş bir başkaldırma, iğrenç ve adi bir isyandır. Bununla da yetinmeyip, Allah ve Rasûlü'nün buyruklarını maksatlarına uygun olarak tahrif edip değiştiren, ayet ve hadislere hakiki anlamlarının tam tersi bir anlam vererek iddiasını ispatlamaya çalışan insanlar çok daha büyük ve çok daha adi bir isyanı yaşamaktadırlar. Bu tür işleri pervasızca yapabilen insanların Allah'a ve Rasûlü'ne iman edip, Allah'a ve Peygamberi'ne gönülden bağlandıklarına inanmak mümkün müdür?

Hz. Muhammed (s.a) son peygamber midir, değil midir? Ondan sonra herhangi bir peygamberin gelmesi mümkün müdür, değil midir? Böyle bir konuda kesin karara varmak için öncelikle Allah Teâlâ'nın ve Rasûlü'nün (s.a) o konuda özel, açık ve net bir buyruğunun (nass) olup olmadığına bakarız. Eğer bu konuda da Allah ve Rasûlü'nün sorumuza cevap teşkil eden çok açık ve çok net ifadeleri olmamış olsaydı, işte o zaman:

Kim Allah ve Rasûlü'ne itaat ederse". [\[131\]](#)

Ey Adem oğulları" [\[132\]](#) ayetlerine ve benzeri diğer ayetlere başvurmamız gerekirdi.

Peygamberlerin sonuncusu" [\[133\]](#) ayeti ve Hz. Peygamber tarafından ifade buyurulan pek çok sağlam hadisle, Özellikle bu soruya, açık, net ve kesin cevaplar verildiğine göre bunları bırakarak

Kim Allah 'a ve Rasûlü'ne itaat ederse..." ve

Ey Adem oğulları..." ayetlerine, benzeri diğer ayetlere başvurmak, bu ayetlerden kesin naslara ters düşen mânâlar çıkarmak, ancak yüreğinde zerrece Allah korkusu taşımayan, ölümünü müteakip Allah'ın huzurunda yaptıklarının hesabını vereceğine inanan kimselerin işi olabilir.

Bu iş şuna benzer: Herhangi bir memleketin ceza hukuku ile ilgili kanunlarından herhangi birinin çok açık ve net bir ifadeyle suç saydığı herhangi bir davranışı işleyen biri bu kanun maddesini görmezlikten gelerek, aynı kanunun konu ile hiçbir ilgisi bulunmayan bir başka maddesine dayanarak bir takım kelime oyunları yapmak suretiyle, bu şuna, şu buna delalet eder; o kelimeden bu, bu kelimeden şu mânâ çıkar diyerek kanunun açıkça suç saydığı davranışın suç olmadığını ispat etmeye çalışsa, mahkeme onun bu iddia ve delillerini geçerli sayar mı? Onun kendi keyfince yaptığı bu yorumlara herhangi bir değer verir mi? İnsanların koyduğu adalet kurallarında bile geçerliliği olmayan, insanları bile kandırmaya yetmeyen böylesine alengirli bir yöntemin Allah katında geçerli sayılabileceğini tasavvur etmek mümkün müdür?

Bu adamların hüküm çıkardıklarını iddia ettikleri ayetler okunup incelendiğinde, onların bu ayetlere nasıl olup da böyle bir mânâ verebildiklerine hayret etmemek mümkün değildir. Naklettüğünüz iki ayetten birincisinde haber verilmek istenen şey: "Allah'a ve Rasûlü'ne itaat eden kimselerin, peygamberler, sıddıklar, şehidler, sâlihlerle beraber olacağı'dır. Böyle bir ifadeden nasıl olur da "Allah'a ve Rasûlü'ne itaat eden kimse ya peygamberdir, ya sıddıktır, yahut da şehidler veya salihler zümresine dahildir", anlamı çıkarılabilir?

Artık Hadîd Sûresinin 19. ayetine bakabiliriz. Bu ayette şöyle buyruluyor:

"Allah'a ve Rasûlü'ne inananlar (yok mu) işte Rab'leri yanında onlar, sıddıklar (çok doğru olanlar) ve şehidlerdir" [\[134\]](#) Bu ayet-i kerimde ifade buyrulan açık mânâ, Allah'a ve Rasûlü'ne iman eden kimselere, sıddıklara ve şehidlere verilen ecir ve sevap gibi bir karşılık verileceğidir. Peygamberler konusuna gelince: İman etmiş insanlar için peygamberlerle birlikte olmak başlı başına bir nimettir. Bir kimsenin, herhangi bir güzel amelinin karşılığı olarak peygamber olması mümkün değildir. Bu bakımdan Nisa Sûresi'nde: "Kim Allah'a ve Elçi(sin)e itaat ederse işte onlar, Allah'ın nimet verdiği peygamberler, sıddıklar, şehidler ve salihlerle beraberdir."

Hadid Suresi nin 19. ayetinde de:

Allah'a ve Rasûlü'ne inananlar (yok mu) işte Rab'leriyanında onlar sıddıklar (çok doğru olanlar) ve şehidlerdir." [\[135\]](#) buyurulmuştur.

İkinci ayet ise A'râf Sûresi'nin 11. ayetiyle başlayan 36. ayetine kadar devam eden bir konu ile ilgilidir. Ayete bu konunun akışı içerisindeki yerine koyarak bakılacak olursa, açıkça görülecektir ki, Âdem oğluna yapılan bu hitap, onun yaratılışının başlangıcı ile ilgilidir. Ayrıca, bu konu Kur'an-ı

Kerim'de sadece bu ayette anlatılmış da değildir. Bakara Suresinin 38 ve 39. ayetlerinde de aynı konudan söz edilmektedir. [\[136\]](#) Bu ayetleri görüp okuyan bir insan nasıl olur da, bu ayetlerde Hz. Peygamberden (s.a) sonra da peygamberlerin geleceği haberi verilmektedir diyebilir? Böyle bir anlam nasıl çıkarılabilir? Zira, bu ayet-i kerimelerde Hz. Âdem ile eşi Hz. Havva'nın cennetten çıkarılıp yeryüzüne indirilmelerinden

[\[137\]](#) bahsedilmektedir.

Bazı İhtilaflara Rağmen Sahabe-İ Kiram Birbirine Sevgi Duyardı (Ruhamâu Beynehum)

Soru:

Bundan bir kaç gün evvel sahabe-i kiram'm faziletleri hususundaki düşüncelerimi arzetme imkânı buldum. Elimden geldiğince,

"Muhammed Allah'ın elçisidir. Onun yanında bulunanlar, kâfirlere karşı şiddetli, kendi aralarında merhametlidirler" [\[138\]](#) ayetini açıklamaya çalıştım. Açıklamalarım bittikten sonra bir dost şöyle bir soru yöneltti: Kur'an-ı Kerim, sahabe-i kiramı

"kendi aralarında merhametlidirler" şeklinde tavsif ediyorsun, ama hadiseler bunu doğrulamıyor. Cemel ve Sıffin Savaşlarında karşı karşıya gelenler arasında derece bakımından pek büyük olan sahabiler de mevcuttu. Hz. Aişe (r.a) bile bir gruba katılıp yola koyulmuştu. Bu hadiseleri de nazar-ı dikkate aldığımız takdirde "kendi aralarında merhametlidirler" ayetine ne tür bir yorum getirebiliriz?

Elimden geldiğince bu meseleyi tetkik etmeye çalıştım. Bir takım eserlere baktım, ilim erbabı bazı dostlara müracaat ettim. Fakat kalbim tam anlamıyla mutmain olmuş değildir. Lütfen siz, hadiseleri de dikkate almak suretiyle, Kur'an-ı Kerim'in buyruğunu doğru bir şekilde yorumlayıp, asıl amacını açıklayarak bu problemi ortadan kaldırmamız.

Cevap:

Üzülerek belirteyim ki, sorularınızı ihtiva eden yazılarınızı cevaplandırmakta oldukça geciktim. Bu ay çok fazla meşguliyetim vardı. Bu bakımdan mektupları okuma zamanı bile bulamadım; kaldı ki, cevap vereyim. Büyük zorluklar içinde bulunduğumu göz önünde tutarak bu gecikmeyi bağışlayacağınızı umarım.

Kâfirlere karşı şiddetli, kendi aralarında merhametlidirler" ayeti ile ilgili soru soran değerli insanın şüphe ve tereddütlerinin temelinde iki tür varsayım yatmaktadır ki, bu varsayımların ikisi de gerçekten uzaktır ve gereksizdir. Soru soran kişi sanmaktadır ki, hakkında övücü bir söz seyleyen kişi ya da kişilerde övüldükleri sıfatlara aykırı hiçbir sıfat bulunmaz. Halbuki insanlar ne zaman övülürlerse Övülsünler, bu onların üstün durumları açısından yapılır. Onlarda bu övülen sıfatlara zıt bir şeyin görülmüş olması genel hükümü bozucu kabul edilmez. Biz sahabe-i kiramı dünyanın en takva, en üstün, en temiz, en pırlanta yürekli zümresi kabul ederiz. Bu kanaat ve hüküm onların genel yaşayışından dolayıdır. Bunun mânâsı, insan olmanın tabii neticesi olarak bu zümrede en küçük bir kusurun, hiçbir zaman, hiçbir şekilde görülemeyeceği demek değildir.

Sonuçta o dönemde de kimine zina, kimine hırsızlık, kimine de taşlama cezası verilmişti. Cezaya uğrayan bu kimseler de sahabe olma şerefine sahipti. Zira, iman edip İslâmiyeti kabul ettikten sonra Peygamber Efendimizle görüşme şerefine erişen her müslüman mutlaka sahabidir. Bu hatalarından dolayı onlardan ne iman etmiş olma sıfatı, ne de sahabe olma sıfatı geri alınmaz. Bu toplumda zaman zaman hırsızlık, zina ve taşlanmayı gerektiren suç ve günâhların işlenmiş olması, o toplumun; üstünlük ve takvada kötülüklerden sakınmada ve iyilikleri yaymada başka hiçbir toplumun ulaşamadığı bir seviyeye ulaşmış olduğu gerçeğini değiştirmez. Sahabe-i kiram için kullanılan "kendi aralarında merhametlidirler" sıfatı, onların hayatlarının bütününde kendilerine hâkim olan hususiyetleri dolayısıyla verilmiştir. Sahabe-i kiram arasındaki sevgi ve kaynaşmanın, yardımlaşmanın, hoşgörünün, anlayışın, saygının, birbirlerinin hukukuna riayetin, birbirlerinin hayrını istemenin bir başka toplulukta aynı ölçüde yaşandığını söylemek mümkün değildir. Bundan sonrası için de söylenemez. Sahabe-i kiramın güzel sıfatları taşıma konusunda en üst seviyeye yükseldikleri görülür. Genelde durum budur. Fakat onların da birer insan olduklarını, aralarında bir takım ihtilafların, anlaşmazlıkların çıkabileceğini, hatta bu ihtilafların savaşımlara kadar götürebileceğini de göz ardı etmemek gerekir. Neticede sahabe-i kiram da birer beşerdirler, Hz. Peygambere (s.a) refakat edip, Onunla birlikte olmaları için gökten indirilmiş olağanüstü varlıklar değildirler. Birlikte yaşıyorlar ve toplumsal hayatın gerektirdiği her türlü aktiviteye katılıyorlardı. Toplumsal hayatın tabii bir neticesi olarak, zaman zaman aralarında ihtilaflar da çıkıyordu. Hatta bu ihtilafların aşırıya kaçtığı da oluyordu. Ama bütün bunlar sebebiyle onların üstün sıfatları olan "kendi aralarında merhametlidirler" genel hükmünde bir değişiklik olamaz. Çünkü onların genel ve üstün özelliği işte bu sıfatlarıydı.

Soru soran kişinin şüphesinin gerisinde iş gören ikinci tahmini, sahabe-i kiram arasında herhangi bir zamanda ortaya çıkan ihtilafların, "kendi aralarında merhametli" oluşları sıfatını alıp götürecektir. Bu anlaşmazlıklar, bu ihtilaflar devam ederken ve hatta birbirleriyle savaşırlarken bile sahabe-i kiram'ın birbirlerine karşı son derece merhametli olduklarını gösteren şahane tabloların sergilendiği tarihi bilgilere sahibiz. Onların Cemel ve Sıffin Savaşlarında karşılıklı meydan okudukları bir gerçektir. Fakat bu savaşlarda sahabe-i kiram'ın birbirlerine gösterdiği merhametin, dünyada gerçekleşen hiçbir savaşta gösterilmediği de bir gerçektir. Sahabe-i kiram'dan her iki grub da kendilerinin haklı olduklarına samimi bir şekilde inanmış oldukları için savaşa katılmışlardı. Yoksa herhangi bir dünya menfaatini gözettiler veya kişisel düşmanlıkları sebebiyle değil. Her bir grup, diğer grubun kendisini yanlış anladığı düşüncesiyle üzülüyor, fakat kendilerinin yanlış bir tavır içerisinde olabileceklerini düşünemiyorlardı. Birbirlerini ortadan kaldırmak gibi bir niyetleri yoktu. Onlar yalnızca, kendilerine göre yanlış yolda olan öteki grubu doğru yola ulaştırmaya azmetmişlerdi. Hiçbiri diğerinin imanı konusunda tereddüde düşmemiş, İslâm'ın ona verdiği hakları reddetmemişti. Diğerinin üstünlüğüne, fazilet ve erdemlerine dil uzatmıyor, İslâm'a yaptığı hizmetleri inkâra kalkışmıyordu. Birbirlerini rezil ve zelil etmek gibi bir niyeti asla taşımıyorlardı. Savaş ensasmda ise, savaşın gereği ne ise onu yaptılar; ama yere düşenler için de baştan aşağı merhamet ve şefkat kesildiler. Esir alınanları yargılama, onları cezalandırma veya aşağılayıp, zillete düşürme şöyle dursun, hapsedmeye ve bir dereceye kadar da olsa azarlayıp hakaret etmeye bile gönülleri razı olmadı.

Hadiseye bakınız. Cemel Savaşı sırasında iki ordu karşı karşıya. Hz. Ali (r.a) karşı grupta bulunan Hz. Zübeyr'i yanına çağırıyor. Zübeyr de (r.a) onunla buluşup, konuşmak üzere öne çıkıyor. Ansızın saldırıp kendisine bir zarar verebileceği hususunda her ikisinin de zerrece kuşkuları yok. Karşı-karşıya gelmiş bulunan iki ordunun ortasında birbirlerine sarılıp ağlaşıyorlar. Askerler gelen iki kişinin kucaklaşarak ağladıklarını görmeyen şaşkınlığı içindeler. Birbiriyle çarpışmaya gelen bu iki insan şimdi birbirinin boynuna el atmış sağlıyor diyerek hayretlerini ifade ediyorlar. Hz. Ali ve Hz. Zübeyr (r.a) tenha bir yerde görüşüp askerlerin arasma dönüyorlar. Kendi tarafında bulunanlar Hz. Ali'ye: "Yâ Emir'al Mü'minin! Nerdeyse savaş başlamak üzere. Böyle bir durumda nasıl olur da bir adamla tek başına görüşmeye gidersin?" diye soruyorlar. Hz. Ali (r.a) onlara şu cevabı veriyor: "Onun kim olduğunu biliyor musunuz? O Allah Rasûlü'nün halası Safiyye'nin oğlu (Zübeyr) idi. Kendisine Rasûlullah'ın (s.a) bir sözünü

hatırlattım. Bana, keşke bu sözü daha önce hatırlatmış olsaydın, seninle savaşmaya yanaşmazdım, dedi." Bunun üzerine orada bulunanlar: "Allah'a hamd olsun. Yâ Emir'al Mü'minin! Zübeyr Rasûlullah'in (s.a) yakını ve süvarisidir. En çok ondan çeki-niyorduk" karşılığını verdiler. Hz. Zübeyr de (r.a) ordusunun yanına döndüğü zaman: "Bir savaşa katıldığım zaman o savaş hakkında benim bir basiret ve ferasetim olurdu. Fakat bu savaşta ne basiretim, ne iradem ve ne de reyim benimle beraberdir" diyor, askerlerin arasından ayrılıp gidiyor. Hz. Ali ile Hz. Talha da (r.a) karşı karşıya gelmiş iki ordunun safları arasında başbaşa görüşerek birbirlerini ikna etmeye çalışıyorlar.

Savaş başladığı sırada Hz. Ali (r.a) ordusuna: "Dikkat edin, kaçan bir kimsenin arkasından giderek öldürmeyin. Hiçbir yaralıya el kaldırmayın. Onların ordusunca bulunan malları alabilirsiniz, ama o şehidlerin evlerinde bulunan malları onların mirasçılarına aittir. Kadınlarının id-deÜerini beklemleri vardır" diye ilan ettirmektedir. "Onların ordusunda bulunan malları elimize geçince bize helal oluyor da kadınları neden helal olmuyor" diye itiraz eden birine, Hz. Ali (r.a) kızarak şu cevabı veriyor: "Hanginiz, müminlerin annesi Hz. Aişe'yi hissesine düşen bir pay olarak almaya hazırdır!" Bu söz üzerine herkes bir ağızdan: "Hâşâ! Esteğfirullah" diye haykırır. Hz. Ali (r.a) savaştan sonra ölümler arasında dolaşırken Hz. Talha'nın (r.a) oğlu Muham-med'in cesediyle karşılaşır. Hz. Ali (r.a) kendinden geçerek şöyle der:

"Ey Muhammed! Allah sana merhamet buyursun. Sen çok ibadet eden biriydin. Geceleri devamlı namaz kılardın. Çok sıcak günlerde bile oruç tutmaya devam eden bir insandın. " Hz. Zübeyr'i Öldüren kimse mükafat elde etme ümidiyle geldiğinde kendisi cehennemle müjdelendi. Hz. Aişe'nin çevresini saran sahabe-i kiram ona ancak: "Ey hev-decte oturan! Allah sana evde oturmanı emretmişti. Sen ise savaşmaya geldin" demiş ve hürmetkar bir edayla Medine'ye geri göndermiştir. Onların bu güzel davranışı sebebiyle Hz. Aişe (r.a) "Allah Ebu Talib'in oğlunu cennetine koysun" diye dua buyurmuştu. Hz. Talha'nın oğlu Musa, Hz. Ali (r.a) ile görüşmek üzere geldiğinde, Hz. Ali (r.a) ona: "Ümit ederim ki ben ve baban, kendileri hakkında Allah'ın: "Biz, onların gönüllerinden birbirlerine karşı olan dargınlığı, kırgınlığı çıkaracağız, onlar cennette kardeşçe karşı karşıya tahtlarda oturacaklar" diye buyurduğu kimselerden oluruz" diyordu.

Biri, yanınıza kim gelmişti diye sorunca, Hz. Ali; yeğenim, dedi. Bunun üzerine o: "Madem ki o sizin yeğeniniz-dir, o halde biz çok bedbaht insanlar olduk" dedi. Hz. Ali (r.a) bu söze kızarak:

"Yazıklar olsun sanal Allah Teâlâ Bedir ehline müjde göndererek dilediğinizi yapınız. Sizi bağışladım buyurdu" diye karşılık verdi.

Görüldüğü üzere sahabe-i kiram arasında cereyan eden savaşın durumu bu idi. Onlar birbirlerine kılıç kaldırırken bile merhameti elden bırakmış değillerdi. Birbirlerine karşı sevgi ve saygıda, birbirlerinin haklarını gözetmede o kadar hassas davranıyorlardı ki, onların kalplerine nüfuz etmiş bu yüce duygular, bu şiddetli iç savaş sırasında bile sarsılmadan, eksilmeden devam etti. Onlardan bir grubun savunuculuğunu yapıp, diğerine küfreden insanların yaptıkları edepsizliktir. Zira onlar, aralarında düşmanlık olduğu için savaşmadılar; savaşta oldukları için de birbirlerine düşman olmadılar.

[139]

Müşriklerin Çocukları Cennetlik Midir?

Soru: 18 yaşında Sind bölgesinden bir gencim. Arapça eğitimi veren bir okulda iki seneden beri tahsil görüyorum. Şu anda son sınıfta okumaktayım. Bizim burada, Arapça öğretimi öyle bir tarzda yürütülüyor ki, başlangıçta bu öğretime karşı içimde bir bıkkınlık ve nefret meydana geldi. İşte bu tarz bir Arapça eğitimi beni bir sene içerisinde "dinsiz" yapıp bıraktı. Fakat içimde doğru yolu bulma arzusu olduğundan durmadan beni "doğru yol"a ulaştırması için Allah Teâlâ'ya yakarıp durdum. Allah Teâlâ nihayetsiz lütf ve merhameti ile, bana iman gibi bir serveti yeniden bahşetti. O'nun keremi ile şimdi İslâm'ı canı gönülden benimsemiş bir müslümanım. Kavmiyetçilik ve milliyetçilikten nefret ediyorum. Hümanizm'e bağlıyım. Bu bir senelik süre içerisinde hem mesned ve hem de minberle (okul ve mescid) tanıştım, her ikisini de denedim. Ama hiçbir yerden gönlüm teselli bulmadı. Bana herhangi bir yerden bir nimet nasip olmuşsa, o yalnızca insanların Kur'an-ı Kerim diye isimlendirdiği Allah'ın Kitabı'm incelemem sayesinde ulaşmıştır. Artık ben İslâm'ı şaşmaz dinim olarak kabul ediyor, o şekilde iman ediyorum. Okuma ve araştırmalarım sırasında zaman zaman karşılaştığım bazı hadisler ve fikhî meseleler sebebiyle perişan oluyor, endişeye kapılıyorum. Bunlardan biri de bugün okulda yaşadığım bir olaydır. Şöyle ki: Okulda hadis kitabı Mişkât okutuluyordu. Kadere iman bölümünde İbn Mes'ud'un Hz. Peygamber'den (s.a) rivayet ettiği:

"(Kız çocuğunu) diri diri toprağa gömen de, diri diri toprağa gömülen de cehennemdedir" hadisini okuyunca muhterem hocamıza sadece; "Efendim, ben bu hadisle anlatılmak istenen şeyi anlayamadım" dedim. Hocam karşılık olarak: "Sen kim oluyorsun ki onu anlayabilesin. Sana düşen sadece inandık, kabul ettik demekten ibarettir" cevabını verdi. Ben de edeple kendisine: "Benim anlayışımın kıt olduğu doğru, fakat şu kadarını iyi anlayabiliyorum ki, Peygamber Efendimizin mübarek ağzından insaf ve vicdanla bağdaşmayan böyle sözler çıkamaz. Eğer O, bu hadisi buyurmuşsa, o zaman bunun mânâsı zahire bakılarak yapılan tercümeyle çıkan mânâ gibi olamaz. Eğer onun gerçek mânâsı bu sizin söylediğiniz gibi ise, o zaman bu hadis kainatın efendisi Hz. Peygamber e (s.a) ait olamaz" dedim. Ben bu sözü söyler söylemez kıyamet koştum. Sadece bu yüzden beni okuldan attılar ve sen hadisi inkar ediyorsun dediler. Halbuki ben hadisi inkâr edenlerin görüş ve tutumlarını doğru bulmuyorum. Onların yanıltıcı ve dalalete götürücü olduklarını düşünüyorum. Benim sormak istediğim, hadisleri anlama hakkımızın olup olmadığıdır. Biz düşünüp taşınmadan; aklımızı kullanıp, mantığımızı çalıştırmadan, bu tür hadislerle nasıl inandık, kabul ettik diyeceğiz? Ayrıca bazı muhaddisler bu hadisin rivayet zincirini zayıf kabul etmişlerdir. Lütfen, bu hadisi iyice açıklayarak bana yol gösteriniz.

Cevap:

Hadis dersi sırasında bir hadisin anlattığı konu üzerinde şüpheye düşmeniz üzerine, dersi okutan hocanın şüphenizi gidermekten aciz kalması ile ortaya çıkan durum sonunda sadece sizin kusurlu bulunarak okuldan çıkarılmanızı öğrenince üzüldüm. Asıl suç okutmakla görevli kılındığı dersin problemlerini çözmekten aciz olan o hocaefendidedir. Ama ne yazık ki, onun cezası size verilmiştir. Bir kısım alimlerimiz, maalesef bu türden yanlış davranışları sebebiyle, iyi niyetli ve kapasiteli bir çok insanın yanlış yollara itilmesine, dalalete sürüklenmesine vesile olmuşlardır. Sizi perişan duruma düşüren hadisin konusu, aslında büyük bir meselenin ayrıntıları ile ilgilidir. Meselenin özü şudur: Henüz ergenlik çağına ulaşmamış, kendi iradesiyle hak veya bâtıl herhangi bir dine bağlanmamış, yâni; henüz mükellef olmamış çocuklar öldükleri takdirde, ahirette

onlara ne tür bir muamele yapılacaktır? Konuyla ilgili pek çok hadis bulunmaktadır, ama bu hadislerin her biri haklı ifadeler taşımaktadır. Hadislerin bazısına göre, ergenlik çağına ulaşmadan vefat eden çocukların hepsi cennete gidecektir. Bir kısım hadislere göre ise müslümanların çocukları cennete, kafirlerin çocukları da cehenneme gidecektir. Bir kısım hadislerden çıkan mana ise şudur: Allah Teâlâ ezeli ilmi ile, ergenlik çağına ulaşmadan ölen çocukların yaşadıkları takdirde iyi birer mü'min mi yoksa kâfir, münafık ve daha başka insanlar mı olacağını bilir. Onlar hakkındaki kararını buna göre verecektir. Bu değişik manâlı hadislerden biri de sizin anlattığınız hadistir. Bu hadis, müşriklerle, kâfirlerin çocuklarının cehenneme gideceğini belirten hadisler arasında gelmektedir. Başka bir ifade ile, kıyamet günü bu çocuklara, ana ve babalarına yapılan muamele yapılacaktır.

Aralarında bu kadar farklılık bulunan hadislerdeki ihtilafları ortadan kaldırıp, üzerinde herkesin ittifak edebileceği bir anlam çıkarmak mümkün değildir. Öyleyse yapılacak iş, Kur'an-ı Kerim'e ve dinin ruhuna uygun düşen, senet bakımından sağlam olan hadislere bakmaktır. Böyle olan hadisler diğer bütün hadislere üstün tutularak tercih edilecek ve ancak onlar kabul edilecektir. Bu kaide ve prensipler ışığında söz konusu hadisleri inceden inceye tektik eden mü-dekkik İslâm alimleri, buluş çağına ermeden ölen bütün çocukların cennete gidecekleri kanaatine varmışlardır. Çünkü bu mânâyı taşıyan hadisler, hadis ilmine göre en sağlam ve en güvenilir hadisler olduğu gibi, Kur'an-ı Kerim'in ruhuna ve İslâm'ın prensiplerine de en uygun olanlarıdır. Bu konu ile ilgili olarak, Müslim Şerhinde İmam Nevevî şöyle yazmaktadır: "Müşriklerin çocuklarına gelince; onlar hakkında üç görüş vardır. Pekçok kimse, o çocukların; babaları, atalarıyla birlikte cehenneme gideceklerini söylüyor. Bir başka zümre, onlar hakkında çekimsiz davranıyor. Üçüncü bir grub da onların hepsinin cennetlik olduğunu söylüyor, işte bu görüş doğrudur. Araştırmacı bilgiler, işte bu görüşü benimsemişlerdir. Bu görüş bir çok sebeple kuvvet kazanıyor. Meselâ; Buhârî 'de şöyle bir hadis mevcuttur; "Hz. Peygamber (s.a) rüyasında etrafında başka çocuklarla birlikte oynuyor olduğu halde oğlu Hz. İbrahim'i cennete gördüğünü söyledi. Bunun üzerine sahabe-i kiram: "Onlar arasında müşriklerin çocukları da var mıydı?" diye sordular. Rasûlullah (s.a) "Evet, müşriklerin çocukları da vardı" buyurdu. Allah Teala ise şöyle buyurmuştur:

"Biz elçi göndermedikçe (hiçbir kavme) azâb edecek değiliz". [140] Yâni; biz, kendisine peygamber göndermediğimiz bir toplumu, niçin iman etmedikleri, niçin doğru dürüst amel yapmadıkları hususunda bir sorgulamaya tabi tutmayız. Çocukların yükümlü sayılmayacakları hususunda İslâm alimlerinin de ittifakı vardır. Peygamberin (s.a) buyruğu ergenlik çağına ulaşmamış çocuklar için değildir. (Kitab'ul Kader; Her Doğan Fitrat Üzere Doğan Babı)

Kur'an-ı Kerim'in buluş çağına gelmemiş kimselerin hepsinin cennete gireceklerine dair çok açık bir ifadesi yoksa da, cehenneme ancak peygamberlerin davetinden yüz çevirip, şeytana uyanların gideceğine dair çok açık hükmü bulunmaktadır: "(Bunları) müjdeleyici ve uyarıcı elçiler olarak (gönderdik) ki, peygamberler geldikten sonra insanların Allah 'a karşı bahaneleri kalmasın. Allah üstündür, hikmet sahibidir." [141]

"Senden ve onlar içinde sana uyan kimselerden (gelenler ile) cehennemi dolduracağım." [142] topluluk onun (cehennemin) içine atıldıkça onun bekçileri, onlara sordu: "Size bir uyarıcı gelmedi mi?" Dediler; "Evet, bize uyarıcı geldi ama biz yalanladık ve: 'Allah hiçbir şey indirmede, siz ancak büyük bir sapıklık içindesiniz' dedik [143]

kimseye gücünün üstünde bir şey teklif etmez. Herkesin kazandığı iyilik kendi yararına, kötülük de kendi zararıdır." [144] Bunlar ve daha pekçok ayet-i kerimeler konu ile ilgili çok açık ifadeler taşımaktadır.

Hadislerle gelince: Onlar içinde pek çok sağlam ve sahih rivayetler vardır ki, onlarda çocukların cennete gideceğine ve ahirette azaptan korunmuş olacaklarına dair açıklık bulunmaktadır. Bu tür hadislerden en meşhuru, Buhârî ve Müslim'in her ikisinde de rivayet edilmiş olan ve değişik senedlerle nakledilmiş bulunan şu hadis-i şeriftir:

"Her doğan çocuk ancak fitrat üzere doğar. Sonra annesi, babası onu yahudileştirir, hristiyanlaştırır, putperestleştirir. Bu hayvanın karnından, organları eksiksiz yavrunun doğmasına benzer. Siz o doğan yavrulardan hiçbirinin kulağının kesik olarak doğduğunu gördünüz mü? (Yâni; onun kulağını, cahil insanlar daha sonra, kendi adetlerine göre keserler.)"

Bu hadiste bildirilen fitrat üzere yaratılmaktan maksat İslâm fitratı üzere yaratılmaktır. Çünkü hadiste yahudilik, Hıristiyanlık ve putperestlik fitrat üzere yaratılmanın zıddı olarak anılmaktadır. Hatta bu hadisin diğer kollardan gelen başka rivayetlerinde;

"İslâm fitratı üzere" ve "bu milletin fitratı üzere" ifadeleri zikredilmektedir. Bu ifadeler bir araya getirildiğine, kendiliğinden şu neticeye ulaşılmaktadır: Çocuk, kâfir bir ana-babanın çocuğu da olsa, onların dini üzere değil; fitrat dini üzere doğar. Kî bu fitrat dini Kur'an-ı Kerimde şöyle ifadesini bulmaktadır:

"Allah'ın yaratma kanununa (uygun olan dine dön)ki, insanları ona göre yaratmıştır. Allah'ın yaratması değiştirilemez, işte doğru din odur." [145]

Çocuk anne karnından küfürle birlikte doğup gelmez. Bilakis onun bulaştığı küfür, şirik, dinsizlik gibi her çeşit inançsızlık, daha sonra kendisine çevresi vasıtasıyla ulaşır. Eğer o; bu dış etkiler kendisine yapacağını yapmadan; onun kötü etkileriyle müşrik, kafir, dinsiz olmadan küçük yaşta ölürse o, Allah'ın yarattığı temiz fitrat üzere bu dünyadan göçmüş, küfür ve günâha bulaşmamış demektir. Böyle olunca onun, kâfirler ve fasıklar için hazırlanmış olan cehenneme gönderilmesi için de bir sebep yoktur.

Rasûlullah (s.a), aşağı yukarı aynı anlama gelen bir hadis-i kudsî'de, şöyle haber vermektedir: "Allah buyurdu ki:

"Şüphesiz ben kullarımı günahsız hanifler olarak yarattım. Daha sonra şeytanlar gelerek onları o hanif dininden uzaklaştırdılar." [146] Aynı hadisin değişik rivayetlerinde günahsız hanifler yerine:

"Müslüman hanifler" tabiri kullanılmakta, yani; "Allah (c.c) onları müslüman hanifler olarak yarattı" buyurulmaktadır. Bundan elde edilen sonuç şudur: Şeytanın saptırmasına düşmeden, onun yoluna sapmadan ölen insan, yaratıldığı din olan hanif dini üzere ölmüş demektir. Onun ahiret azabına uğramasına hiçbir sebep yoktur.

Şimdi de, ister kâfir; ister mü'min olsun, bütün insanların çocuklarının cennete gireceğini açıkça haber veren hadisleri gözden geçirelim: Bu anlamdaki en geçerli ve en muteber hadis İmam Buhârî'nin "Kitab'ul Tabir" ve "Kitab'ul Cenâiz" bölümlerinde Semura b. Cündüb hazretlerinden naklettiği hadistir. Bu hadiste Semura b. Cündüb hazretleri şöyle anlatıyor: "Birgün sabah namazından sonra, Rasûlullah (s.a) o gece gördüğü uzun

bir rüyayı anlattı. Rasûlullah'a (s.a) rüyasında mükâfat ve mucâzâtın pek çok manzaraları gösterilmişti. Rasûlullah (s.a) cennette, etrafında pek çok çocuğun toplandığı uzun boylu bir zâtle karşı-laştı. Kendisini gezdiren melek (Cebrail) bu büyük zâtın Hz. İbrahim (a.s) olduğunu ve çevresinde toplanan çocukların hepsinin de fitrat üzere ölen çocuklar olduğunu, bu çocuklar içerisinde fitrat üzere Ölen bütün çocukların bulunduğunu söyledi." Orada bulunanlardan biri bunun açıklanması arzusuyla; "Müşriklerin çocukları da mı onlar arasında bulunmaktadır?" diye sordu. "Evet, müşriklerin çocukları da" diye mukabele buyurdu."

Bunu destekleyen bir başka hadiste Ahmed İbn Hanbel'in Müsnedinde Hansa binti Muâviye b. Harım'den rivayet edilmektedir. O diyor ki: "Halam, Rasûlullah'tan (s.a) kimlerin cennetlik olduğunu sordu da, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Peygamberler cennetliktir, şehidler cennetliktir, çocuklar cennetliktir."

Bazı İslâm alimleri Kur'an-ı Kerim'de "Gılman" "Civanlar"^[147] ve

"Vildânün muhalledün" "Ebedî yaşamaya erdirilmiş gençler"^[148] şeklinde zikredilenlerin bu hadiste sözü edilenler olduğu kanaatine varmışlardır. Bu kanaat akla yatkın ve diğer bilgilere çok uygundur. Cennetlik olmayan ana-babaların çocuklarının cennetin ebedi hizmetkârları kılınmaları, kıyas ve tahmine daha uygun gelmektedir. Doğruyu en iyi bilen Allah'tır. Esas itibarıyla; bu ölçü, asıl ve temel olarak kabul edilmeli, diğer bütün hadisler bu ölçüler içerisinde yorumlanmalıdır. Bu yapılamadığı takdirde ise susmak gerekir. Mümkündür ki, farklı rivayetler de sahih ve sağlam hadislerdir de rivayet esnasında kullanılan farklı ifadeler dolayısıyla anlam çıkarmakta güçlük çekilmektedir.^[149]

Hz. Musa'nın Firavtjn'u Bir Miydi, İki Miydi?

Soru:

Kur'an-ı Kerim'in tefsiri konusunda ortaya çıkan bir tereddüdümü arzetmek istiyorum. Tercüman'ul Kur'an dergisinin 1961 yılı Ocak sayısındaki Kasas Sûresinin tefsirini yaptığınız yazınızdan anladığım kadarıyla, önceki müfessir-lerin görüşlerinin aksini savunuyor, Hz. Musa'nın (a.s) karşısında bir değil, iki Firavunun bulunduğunu söylüyorsunuz. Kur'an-ı Kerim'deki ilgili ayetler incelendiği takdirde görülecektir ki, orada kastedilen Firavun tek bir Fira-vun'dur. Hz. Musa'nın (a.s) hakka davet için gönderildiği Firavun ile Hz. Musa'nın (a.s) davetini inkâr etmesi seoebiyle suda boğulan Firavun aynı Firavun'dur. Firavunun karısının Hz. Musa'yı besleyip, büyüttüğü de Kur'an-ı Kerim'de anlatılmaktadır. Bu kadının müslüman olduktan sonra Firavun tarafından eziyet ve işkenceye tabi tutulduğunu da biliyoruz. Çünkü, o Firavundan kurtulmak için Allah'a dua etmişti.

Benim öğrenmek istediğim şu: Siz neye dayanarak, suda boğulan Firavun'la, Hz. Musa'nın (a.s) sarayında yetiştiği Firavunun ayrı ayrı kimseler olduğunu iddia ediyorsunuz?

Cevap:

Firavun adı Mısır krallarının müşterek adı, unvanı idi. Hz. Musa'nın (a.s) yaşadığı dönemde iki ayrı Firavun olduğuna dair İsrail oğullarının ittifakı vardır. Modern tarih araştırmaları da bunu desteklemektedir. Akıl mantık da iki tane Firavun olması gerektiğini kabul ediyor. Çünkü Hz. Musa (a.s) risaletle görevlendirilip, kendisine hakkı tebliğ etmek için Firavunun sarayına gittiğinde 50 yaşındaydı. Firavun'un suda boğulması ve İsrail oğullarının Mısır'dan ayrılmaları ise bundan 30 yıl sonrasına aittir. Yani Firavun suda boğulup, İsrail oğulları Mısır'ı terk ettiklerinde Musa (a.s) 80 yaşında idi. Artık suda boğulan Firavun ile Hz. Musa'nın yeni doğmuş bir çocuk olarak sarayına ulaştığı ve karısının da evlatlık aldığı Firavunun aynı kimse olduğunu düşünmek pek mantıklı görünmemektedir. Kıyasa da uzak durmaktadır. Son anlatılan düşünceyi (yani aynı Firavun olduğu görüşünü) destekleme yolunda ortaya sürülen ayetler buna kesin bir ifadeyle delalet etmemektedirler. Meselâ, o ayetlerden birinde Firavunun şu sözü nakledilmiştir;

"Biz senidimizde bir çocuk olarak, yetiştirmedik mi?"^[150]

Babasının yanında büyüüp yetişen bir adama, o babanın oğlu, biz seni kendi yanımızda besleyip büyüttük, diyemez mi? Bazılarına göre, Kasas Sûresinde zikri geçen Fira-vun'un karısı ile Tahrîm Sûresi'nde zikri geçen Firavunun karısının mutlaka aynı kimseler olması gerekir. Bu iki ayette anlatılan kadınların iki ayrı kimse olmasını engelleyen bir durum yoktur. Kur'an-ı Kerim'de, Hz. Musa'ya iman eden Firavun'un karısı ile Hz. Musa'nın süt emen bir çocukken, bir sepet içinde yüzerek karşısına geldiği ve onu öldürülmekten kurtarıp, evlat edinen Firavun'un karısının aynı

kadın olduğuna dair de herhangi bir açıklık yoktur.^[151]

Hz. Peygamberin "Ümmî" Oluşunun Gerçek Anlamı

Soru:

Tercüman'ul Kuran derginizin Ekim 1960 sayısındaki Ankebut Sûresi ile ilgili tefsirin 91 nolu dipnotunu incelerken zihnime takılan bazı meseleler oldu. Bunları arz ediyorum. Dipnottaki ifadelerin akışından anladığım kadarıyla oradaki "ümmî" kelimesi, Hz. Peygamberin (s.a) kendisine peygamberlik verilmezden önce okuma bilmediği, fakat peygamberlik geldikten sonra okuyup yazabilen biri olduğu anlamına gelmektedir. Hz. Peygamberin (s.a) özel bir gayreti olmaksızın, Allah Teâlâ tarafından, kendisine bir mucize eseri olarak okuma yazma öğretilmiş olması pekala mümkündür, diye düşünüyorum. Sizin bu konudaki kanaatiniz nedir?

Cevap:

Bana göre bu konudaki doğruların neler olduğunu sizin göndermede bulunduğunuz Tercüman'ul Kuran sayısında bütün delilleri ile birlikte yazmıştım. Yazımın üslûbu ve ortaya koyduğum deliller sizin için yeterli değilse, siz kendinize göre doğru kabul ettiğiniz şeylerin peşine düşmekte serbestsiniz. Ben, size sadece Kur'an-ı Kerim'deki:

"Öyle olsaydı o zaman (Allah'ın sözlerini boşa çıkarmaya çalışan) iptâlciler^ kuşkulanırlardı, (ama şimdi ne diye şüpleniyorlar) [\[152\]](#) buyruğunu hatırlatmak ve onun üzerinde az da olsa düşünmenizi salıkvermek istiyorum. Allah Teâlâ doğrudan Peygamberine hitap ederek, eğer sen okuma yazma bilen biri olsaydın, o takdirde bâtılın peşinden sürüklenenlerin senin peygamberliğinden şüpheyeye düşmelerine fırsat verilmiş olacaktı, buyuruyor. Bunun mefhumu muhalifinden çıkan açık anlam ise şudur: Hal böyle iken onların senin peygamberliğin konusunda şüphe ve tereddüt göstermeleri için ellerinde en küçük bir fırsat ve ihtimal kalmamıştır. Zira, sen okuma yazma bilen biri değilsin. Eğer sizin söylediğimize uygun olarak, peygamber olur olmaz, Allah Teâlâ tarafından mucize yoluyla peygamberine okuma yazma öğretilmiş olsaydı, burada anlatılanların hiçbir anlamı kalmazdı. Eğer peygamberliğinden sonra kendisine okuma yazma öğretilmiş olsaydı, şüphe ve tereddütlerin ortadan kalkması ihtimali olmazdı. O zaman Mekke kâfirleri,, sen bugüne kadar bizden gizledin, artık anlaşıldı ki sen gizli gizli okuma yazma öğrenmişsin ve gizlice kitaplar okuyarak bu bilgileri toplamışsın diyebilirdin.

Bir de bu ayetin Rasûlullah'ın (s.a) nübüvvetle görevlendirilmesinden sonra geldiğini düşününüz. Bu ayetten açıkça anlaşıldığına göre, Hz. Peygamber'e (s.a) bir mucize olarak Allah tarafından okuma yazma öğretilmemiştir. Bu ayetin gelişinden sonra, hangi tarihte bu mucize ortaya çıkmıştır? Rasûlullah'a (s.a) peygamber olur olmaz okuma yazma Öğretilmeyip de daha sonraki bir tarihte okuma-yazma öğretilmesinin hikmeti ve faydası nedir? Bunları da nazâr-ı dikkate alarak, konuyu yeniden incelemenizi ve üzerinde düşünmenizi tavsiye ediyorum. Konuyu daha fazla uzatmakta bir yarar yoktur. [\[153\]](#)

Yahudilerin Zillet Ve Meskeneti

Soru:

İki mesele kafamı sürekli meşgul etmektedir. Yahudiler

"Üzerlerine alçaklık ve yoksulluk damgası vuruldu. [\[154\]](#) ayetinde anlatılmak istenen şeyin tam ve doğru olarak hangi anlama geldiğidir. Eğer bu ayette kastedilen genelin anladığı mânâ ise, yahudilerin Filistin'de devlet olmaları ne ile izah edilebilir? Ben bu ayetin tefsirini anlamakta güçlük çekiyorum. Eğer bu ayet, 'Kur'an-ı Kerim nazil olduğu sıralarda yahudiler zillet içerisinde idiler, zelil bir vaziyette bulunuyorlardı demekse, müfessirler niçin sürekli bir zilletten ve rezillikten söz ediyorlar? Her ne hal ise, yahudilerin bugünkü gücünü ve hakimiyetini gördükten sonra onların nasıl olup da zelil ve rezil olduklarını anlamış değilim.

Cevap:

"Üzerlerine alçaklık ve yoksulluk damgası vuruldu. [\[155\]](#) ayeti hakkında benim de inancım o ki, onların zillet ve aşağılanmaları kıyamete kadar devam edecektir. Filistin'de kurulmuş olan İsrail devletinden dolayı durumda hiçbir değişiklik meydana gelmez. Birincisi, bu ayetle bildirilen hüküm, yahudi ırkının geneline ilgilendiren toplu bir hükümdür. Yahudi olan fertlerle, yahut belli bölgelerde yaşayan yahudi toplulukları ile ilgili bir hüküm değildir. Bu ayetle; Allah'ın yahudiler hakkında koyduğu hükmün konulusundan kıyamete kadar geçerli olduğu, onların zillet içerisinde yaşamalarının kıyamete dek süreceği ve bu hükmün yahudilerin tamamını içine aldığı anlaşılmaktadır! Bu, bu kadar uzun bir zaman dilimi içerisinde, yahudilerden bir topluluğun herhangi bir yerde ve kısa bir süre için de olsa hâkimiyet kuramayacakları anlamına gelmez. Bu ayeti bütünüyle anlayabilmek için yahudilerin Hz. İsa'dan (a.s) bugüne kadar geçen tarihi süreç içerisindeki durumlarını çok iyi bilmek gerekir. Gerek tarihi, gerekse yeryüzündeki genel durumları dikkatlice incelenecek olursa Kur'an-ı Kerim'in yahudiler hakkındaki şu buyruklarının eksiksiz olarak doğrulanmış olduğu görülecektir.

"Rabb'in, 'Elbette tâ kıyamet gününe kadar onlara azabın en kötüsünü yapacak kimseler gönderecektir!' diye ilân etmişti." [\[156\]](#)
"Nerede olsalar, onlara alçaklık (damgası) vurulmuştur (ezilmeye mahkûmdurlar). Meğer ki Allah'ın ahbine ve insanların ahbine sığınmış olsunlar." [\[157\]](#)

Bütün tarihler, dünyanın neresinde olursa olsun, ortaya çıkan güçlü idarelerin yahudileri devamlı olarak hırpaladıklarını ve onlara eziyet ettiklerini haber veriyor. Yahudilerin zaman zaman sulh ve sükun içerisinde yaşamış olmaları, onların haysiyet ve şereflerini koruyarak, güçlerini ortaya koyarak gerçekleştirdikleri bir hadise değildir. Onlar bunu başka milletlerin himayeleri ile gerçekleştirebilmişlerdir. Şu anda İsrail'de kurulu bulunan yahudi devleti de varlığını İngiltere ve Amerika'nın himayesine borçludur. Onların himayeleriyle ayakta durabilmektedir. İngiltere ve Amerika'nın himayesi ortadan kalktığı gün İsrail devletinin başına gelecekleri bütün dünya ibretle görecektir. Ben şahsen, Allah Teâlâ'nın onları yok etmek istemediğini, aleme ibret olsun diye varlıklarını sürdürmelerine müsaade ettiğini düşünüyorum. Bunlara sürekli olarak azab edilmiş, sırtlarına işkence kırbaça yağdırılmış olsaydı, belki soyları kurur, yok olurlardı. Allah (c.c) kendi hikmetiyle, bazen bunların imha edilmelerini, bazen de birilerinin himayesinde yaşamalarını takdir buyurmuş.

"Orada ne ölür, ne de yaşar [\[158\]](#) ayetinin mânâsına uygun olarak, dünyada sürünüp durmaktadırlar. [\[159\]](#)

Hz. İsa'nın Babasız Doğması

Soru:

İnsanlardan öyle bir grup var ki, Hz. İsa'nın (a.s) babasız doğduğunu kabul etmeye yanaşmıyor. Onlar kendi anlayış ve mantıklarına dayanarak ayetlerden değişik mânâlar çıkarmakta ve şöyle demektirler: Melek, Hz. Meryem'e, senden tertemiz bir çocuk dünyaya gelecek müjdesini verdiği zaman Hz. Meryem ona şöyle cevap vermişti: "Henüz ben evlenmiş değilim, kötü bir iş de işlemedim". Melek kendisine bu haberi ulaştırdığı sırada bakire bir kız olan Hz. Meryem, Yusuf Neccar'la evlendikten sonra İsa'ya (a.s) hamile kalmış ve onu dünyaya getirmiş olsa, Allah Teâlâ'nın vadi gerçekleşmiş olmaz mı?

Onların diğer bir delili de şöyledir: 'Allah Teâlâ sünnetini değiştirmez. Bunun en bariz örneği:

"Allah'ın kanununu değiştirme(ğe imkân) bulamazsın. [\[160\]](#) ayetidir. Herhangi bir çocuğun var olması için bir kadınla bir erkeğin izdivacı gerekir. Bu durum Allah Teâlâ'nın ezelden beri süregelen bir sünneti olup hâlâ da devam etmektedir. Böyle olunca, Hz. İsa'nın (a.s) babasız olarak dünyaya gelmiş olması Allah Teâlâ'nın bu sünnetine aykırı düşmektedir".

Böyle bir anlayışın ne derece tutarlı ve ayetten böyle bir anlam çıkarmanın ne derece doğru sayılabileceğini lütfen bize açıklayınız. Uzun uzun cevaplandırmaya vaktiniz elver-miyorsa, sadece kaynakları bildirmeniz bile bizim için yeterli olacaktır.

Cevap:

Hz. İsa'nın (a.s) babasız olarak dünyaya gelmesi ile ilgili bilgileri Tefhim'ul Kur'an'da. Âl-i İmrân ve Meryem Sürelerinin tefrişini yaparken teferruatlı olarak vermiştim. Onları okuduğunuz zaman, Hz. İsa'nın (a.s) Allah'ın bir mucizesi olarak babasız dünyaya getirilişini inkâra yeltenenlerin anlayış ve delillerinin yeterli olup olmadığını göreceksiniz ve anlayacaksınız.

Allah'ın, sünnetinde bir değişme bulamazsın" buyruğuna gelince: Bu ifade elbetteki doğrudur. Fakat, Allah Teâlâ'nın sünnetinin ne olup olmadığı konusunda karar verme yetkisi bize değil, doğrudan doğruya Allah Teâlâ'ya aittir. O'nun "benim sünnetimdir" buyurduğu bir şeyin aksi va-rid olamaz. Ancak bizim, Allah'ın sünnetidir dediğimiz şeyin aksinin olması ise her an için mümkündür. Zira, Allah Teâlâ için bizim verdiğimiz hüküm ve kararların sorumluluğunu taşıması düşünülemez. Allah Teâlâ, nerede ve ne zaman, erkeksiz bir kadının çocuk dünyaya getirmesi benim sünnetime aykırıdır, bir kadının çocuk dünyaya getirebilmesi için mutlaka bir erkekle buluşması gerekir, diye buyurmuştur? İlk insan olan Âdem'in (a.s) yaratılışı hangi erkekle kadının buluşması sonucu olmuştur! Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de, "Biz Adem'i topraktan ve eşini de kendisinden yaratık" buyuruyor. Hz. Âdem (a.s) ile Hz. Havva'nın yaratılması Allah'ın sünnetine aykırı olmuyor da, Hz. İsa'nın (a.s) babasız olarak dünyaya gelmesi Allah'ın sünnetine neden aykırı oluyor! Bizzat Allah Teâlâ, Hz. İsa'nın yaratılışını, Hz. Âdem'in yaratılışına benzeterek, Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır:

"Allah yanında İsa'nın durumu, Âdem'in durumu gibidir. Onu topraktan yarattı, sonra ona 'Ol' dedi, artık olur [\[161\]](#)

Çok Evliliğin Yasaklanması

Soru:

Sizden öğrenmek istediğim bir husus var. Herhangi bir İslâm devletinde yaşayan kadın nüfus erkek nüfustan daha az olduğu takdirde, o İslâm devletinde erkeklerin birden fazla kadınla evlenmelerine bir yasak getirilebilir mi? Böyle bir soruyu şunun için soruyorum: Anladığım kadarıyla, bir erkeğin birden fazla kadınla evlenebilmesine izin veren Kuran ayetleri bunu normal olmayan şartlar için koymuştur. Olağanüstü durum ve şartlar sebebiyle yıllarca cihad edilmiş ve bunun neticesi olarak da kadınlar dul, çocuklar yetim ve himayesiz kalmışlardır. Birden fazla kadınla evliliğe izin verilmesinin sebebi bu olağanüstü durumdan kurtulmak, dulları ve yetimleri topluma kazandırarak kimsesiz ve bakımsız kalmalarını önlemek ve daha iyi bir hayat sürmelerini temin etmektir.

Cevap:

Birinci sorunuzun cevabı şudur: Herhangi bir toplumda kadınların sayısının erkeklere oranla toplum düzeninde büyük bir sorun çıkaracak kadar az olması binde bir ortaya çıkabilecek bir olaydır. Genellikle bunun aksi gerçekleşmekte, erkeklerin sayısı kadınlardan daha az olmaktadır. Bir toplumda kadınların sayıca daha az olmasının sebepleri erkeklerin sayısını azaltan sebeplerle aynı değildir. Bunun sebebi, Allah Teâlâ'nın kadınları daha az yaratmış olmasıdır ki, bu da eşine ender rastlanan bir hadisedir. Böyle bir sorunun kanun yoluyla halledilmesini gerektirecek boyutta ortaya çıktığı şimdiye kadar görülmemiştir. Çok küçük ölçüde olabileceğini farzetssek bile, dul ve boşanmış kadınların evlendirilmesinin yaygınlaştırılması ile bu problem çözülür.

Diğer yazdıklarınıza gelince, Kuran-ı Kerim'i iyi anlamadığınız ortaya çıkmaktadır. İslâm'ın hiçbir döneminde birden fazla evlilik yasaklanmış değildir ki, herhangi bir menfaat temini için o yasaklama kaldırılmış ve birden fazla evliliğe yeniden izin verilmiş olsun.

Birden fazla evliliğin bütün peygamberlerin şeriatlerin-de caiz ve geçerli olduğu ve bu geleneğin cahiliye dönemi Arap toplumu tarafından da yaygın biçimde sürdürüldüğü bilinen bir vaki'dir. Rasûlullah'ın (a.s) risaletle görevlendirilmesinden sonra hem sahabe-i kiram ve hem de Rasûlullah'm (s.a) bizzat kendisi bu hükmü uygulamışlardır. Kur'an-ı Kerim'de hiçbir ayet yoktur ki, o ayet gelmezden önce birden fazla evlilik caiz değildi de, bu ayet indikten sonra onu caiz kıldı diye bir şüphe varid olsun. Eğer siz böyle bir ayetin varlığından haberdar iseniz, lütfen o ayetten bizi de haberdar ediniz.

Soru:

Beni bağışlayacağınızı umarak, birinci soruma verdiğiniz cevabı yeterli bulmadığımı ifade etmek istiyorum. Benim sizden istediğim cevap sadece herhangi bir İslâm toplumunda kadınların sayısı erkeklerden daha az olduğu takdirde devlet idaresinin birden fazla evliliğe mani olan bir kanunu çıkarıp, çıkaramayacağı idi. Siz ise, kadınların erkeklerden daha az olmasının eşine ender rastlanan bir hadise olduğunu yazmışsınız. Zaten ben de eşine ender rastlanan bu durumda ne yapılacağını öğrenmek istemiştım. Siz de biliyorsunuz ki, nüfus sayımına göre, bugün Pakistan'daki kadın nüfus erkeklere oranla daha azdır. Bu durum aynı şekilde devam edecek olursa, devlet idaresi birden fazla evliliğe mani olan bir kanun çıkarabilir mi?

Ben önceki sorumda zâtîalınıza şunu arzetmişim: Birden fazla kadınla evlenmeye izin verilmesinin sebebi; herhalde, Rasûlullah'm (s.a) insanları İslâm'a davet etmekle meşgul olduğu dönemlerde yıllarca süren cihad hareketi sonucu dul kalan kadınların ve yetim kalan çocukların sorununu çözmek amacına yönelik olmalıdır. Çünkü, bu işin en iyi çözümü birden fazla kadınla evliliğe izin verilmesiydi. Birden fazla evliliğe izin verilen ayet, cihadın konu edildiği ayetlerin hemen akabinde zikredilmiştir. Ben buradan hareketle -doğru veya yanlış olabilir- birden fazla evliliğe izin verilmesinin bu tür özel durumlar için söz konusu olduğu kanaatine varmışım. Nitekim, siz bu kanaatin yanlış olduğunu ve Kur'an'ı yanlış anlamam sonucu bu yargıya vardığımı yazmışsınız. Bunu bir yana bırakalım. Hehangi bir toplumda kadınların sayısı erkeklere oranla çok daha fazla olduğu takdirde ikişer, üçer, dörder kadınla evlenmeye izin verildiğini düşünerek, bunun aksi söz konusu olduğunda, yâni; erkek nüfusla kadın nüfus eşitlendiğinde ya da kadınların sayısı erkeklerden daha aza indiğinde bu iznin kullanılmasına gerek yoktur, denilebilir mi?

Cevap:

Pakistan'ın nüfus sayımında kadınların sayısının erkeklerden daha az gösterilmesi, gerçekte ülkemizdeki kadın nüfusun erkeklerden daha az olduğunun delili ve ispatı değildir. Aksine, bu az görünüşte ülkemizin gelenek ve âdetlerinin büyük rolü vardır. Bu âdetler sebebiyledir ki, insanlar ailelerindeki kadınları nüfusa yazdırmaktan kaçınıyorlar. On milyonlarca nüfus içinde birkaç yüz bin fark olduğunu kabul etsek bile, bundan öyle sanıldığı kadar büyük bir toplumsal sorun ortaya çıkmaz. Bunun için de birden fazla evliliği kanun yoluyla engellemeye gerek yoktur. Bu mesele dul ve boşanmış kadınların tekrar evlendirilmesiyle halledilebilir. Varsayalım ki, küçümsenmeyecek boyutta bir azalma oldu. Bu durumda geçici bir süre için kanun yoluyla birden fazla kadınla evlenmeye engel konulabilir. Bu engellenmenin ana sebebi sadece kadınların azlığı olmalıdır, başka sebepler değil. Ama biz şunu neden gizlemek zorunda kalalım ki, ülkemizde birden fazla evliliğe yasak koyma zorunluluğu duymak, aslında kadın nüfusun azlığından dolayı duyulan bir zorunluluk değildir. Aksine bunun asıl itici gücü ve ana nedeni, Batı düşüncesinin birden fazla evliliği doğrudan kötü bir şey kabul etmesi ve kanunla tek eşliliğin yaygınlaştırılmak istenmesidir. Bu itici güç ve sebep, bizce şiddetle reddedilmeye layıktır. Biz bu Batı düşüncesinin kökünün kazınması gereğine inanıyoruz.

Önce de yazmışım. Şimdi yine yazıyor ve tekrar ediyorum ki, Kur'an-ı Kerim'de birden fazla evliliğe izin veren hiçbir ayet gelmemiştir. Birden fazla evlilik öteden beri geçerli ve caiz olarak sürüp geliyordu. Nisa Suresinin 3. ayeti nazil olmazdan evvel bizzat Rasûlullah'm (a.s) evinde üç tane tertemiz peygamber hanımı olduğu gibi, sahabe-i kiram arasında da birden fazla hanımı olan pek çok kimse vardı. Nisa Süresi'nin anılan ayeti bu caiz harekete izin vermek için gelmedi. Bilakis o, Uhud Savaşı esnasında şehit düşen pek çok sahabenin geride bıraktığı yetimler sebebiyle karşı karşıya kalman sosyal bir sorunun çözümlenmesine ışık tutmak için inzal buyurulmuştu. Deniyordu ki, eğer yetimleri doğrudan himayenize alamıyorsanız, ikişer, üçer, dörder kadınla evlenmek suretiyle onları himaye ediniz. Bununla müslüman-lara bir çözüm yolu önerilmiş oluyordu; yoksa birden fazla evlilik ancak bu gibi durumlarda caizdir denilmek istenmiyordu.

Bu sistem, İslâm toplumunda 13-14 asırdan beri uygulanan bir sistemdir. Önceleri birden fazla kadınla evlenmeye izin verilmesinin bir takım şartlara bağlandığı ne zaman açığa çıkmıştır? Bu tür düşünceler Batı emperyalizminin ülkemizdeki hakimiyetinden sonra ortaya atılır olmuştur. [\[162\]](#)

Deccal İle İlgili Hadisler Verasûlullahın (S.A) Bazı Sözlerinin Vahye Dayalı Olmaması

Soru: Tefhim'ul Kuran adlı tefsirinizin birinci cildinin 221. sayfasında, Necm Süresinin:

"Akadasınız sapmadı, azmadı. O havadan konuşmaz, Ona inen Kur'ân veya onun söylediği sözler), kendisine vah-yedilen vahiyden başka bir şey değildir" [\[163\]](#) ayetlerini açıklarken şöyle yazıyorsunuz:

"Bu ayetlerde Rasûlullah'm (s.a) her sözünün Kur'an-ı Kerimle aynı olduğunu belirten hiçbir şey yoktur. Bu ayetlere göre, herhangi bir söze 'bu Peygamberin (s.a) sözüdür' diyebilmek için o sözün mutlaka vahye dayalı olması gerekir."

"Resâil ve Mesâil" adlı kitabımızın 55. sayfasında Dec-cal'le ilgil ibir soruya cevap verirken ise şöyle diyorsunuz:

"Deccal hakkında Rasûlullah'tan (s.a) rivayet edilen ha-dis-i şeriflerin tamamını topluca gözden geçirecek olursak açık bir şekilde şunu görürüz: "Rasûlullah'a (s.a) Allah Teâlâ tarafından bu konuda verilen ilim, Deccal'in çıkmak üzere olduğu, sıfatlarının keyfiyeti ve hangi özelliklere sahip olduğu ile ilgili idi. Onun ne zaman, nerede, Rasûlullah'm (s.a) döneminde mi, yoksa aradan uzun bir zaman geçtikten sonra mı ortaya çıkacağı hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir. Bu bakımdan Rasûlullah'm (s.a), Deccal'm çıkışı, nitelikleri ve özellikleriyle ilgili buyruklarında asla bir çelişki yoktur. Çünkü bu bilgiler vahye dayanmaktadır. Fakat ne zaman ve nerede ortaya çıkacağı ile ilgili rivayetler birbirleriyle çelişmektedir. Bu rivayetler arasında bir uyum sağlamak da mümkün görünmemektedir. Çünkü zaman ve yer hakkındaki bilgiler vahye dayanmamaktadır.""

Biraz ileride ise şöyle diyorsunuz: "Bu meselelerle ilgili nakledilen hadislerdeki farklılıktan ve Rasûlullah'm (s.a) ifade tarzından anlaşılıyor ki, Rasûlullah (s.a) bunları vahye dayanarak değil de kendi zan ve tahminine dayanarak irad buyuî nuştur."

Yukarıdaki ifadelerinizde de açıkça görüldüğü gibi bu hadislerin birbirleriyle çeliştiklerini iddia ediyorsunuz. Birinci bölümde, "herhangi bir söze 'bu Peygamberin sözüdür,ür' diyebilmek için o sözün mutlaka vahye dayalı olması gerekir" diyordunuz. İkinci bölümde ise, "Rasûlullah'm (s.a) vahye dayanmayan buyrukları da vardır. Deccal'in ne zaman ve nerede ortaya çıkacağını haber veren buyrukları gibi. Bu buyruklara da Rasûlullah'm kelamı denilebilir" diyorsunuz. Aşağıdaki sualler cevap bekleyen suallerdir:

1- Rasûlullah'm (s.a) hangi buyrukları Kur'an-ı Kerim'de desteklenmemiştir? Rasûlullah'm (s.a) buyruklarının hangilerinin vahye dayalı olduğu,

hangilerinin olmadığı konusunda neye göre karar verilecektir? Eğer bu sorunun cevabı, sizin yukarıda söylediğiniz gibi; 'aralarında çelişki bulunmayan hadisler vahye dayanır', 'aralarında çeliki bulunanlar ise vahye müstenid değildir' şeklinde olacaksa ortaya şöyle bir soru daha çıkmaktadır: Hadis kitaplarında birbirleriyle çelişen öyle hadisler vardır ki, bu hadislerin vahye dayanan hadisler olduğu kabul edilmekte ve ümmetin mücte-hidleri tarafından onlardan hükümler çıkarılmaktadır. Bu tür hadisler hakkındaki kanaatiniz nedir?

2- "Herhangi bir şey Hz. Peygamber'in (s.a) tahminine mutabık olarak gerçekleşmemişse, bu ne O'nun nübüvvet makamını zedeler ve ne de masumluğuna bir zarar verir" sözünüz kabul edilebilir bir söz değildir. Çünkü, yanlış tahminlere saplanmak ancak bir felsefecinin işi olabilir. Peygamberin durumuna gelince: O, derece ve rütbe bakımından filozoflarla mukayese edilemeyecek bir makamın sahibidir ve bütün (s.a) kusurlardan arınmıştır. Eğer biz, Rasûlullah'm (s.a) filanca tahmini yanlış çıkmıştır, buna benzer yanlış tahminlerde bulunması da tabiidir diye inanacak ve öyle kabul edecek olursak, Rasûlullah'm (s.a), Allah Teâla mn kendisine yol göstermediği kimi sözlerinde doğru yoldan çıktığını kabullenmek zorunda kalırız ki, bu aynı zamanda Arkadaşınız sapmadı, azmadı ^[164] ayetinin yeterli bir delil olduğunu reddetmek anlamına gelir.

Cevap:

Tefkim'ul Kur'anm birinci cildinde anlattığım Necm "Akadasınız sapmadı, azmadı. O havadan konuşmaz, O(na inen Kur'ân veya onun söylediği sözler), kendisine vahyedilen vahiyden başka bir şey değildir" ^[165] ayetlerini açıklarken şöyle yazıyorsunuz:

"Bu ayetlerde Rasûlullah'm (s.a) her sözünün Kur'an-ı Kerimle aynı olduğunu belirten hiçbir şey yoktur. Bu ayetlere göre, herhangi bir söze 'bu Peygamberin (s.a) sözüdür' diyebilmek için o sözün mutlaka vahye dayalı olması gerekir."

"Resâil ve Mesâil" adlı kitabınızın 55. sayfasında Dec-cal'le ilgili bir soruya cevap verirken ise şöyle diyorsunuz:

"Deccal hakkında Rasûlullah'tan (s.a) rivayet edilen ha-dis-i şeriflerin tamamını topluca gözden geçirecek olursak açık bir şekilde şunu görürüz: "Rasûlullah'a (s.a) Allah Teâlâ tarafından bu konuda verilen ilim, Deccal'in çıkmak üzere olduğu, sıfatlarının keyfiyeti ve hangi özelliklere sahip olduğu ile ilgili idi. Onun ne zaman, nerede, Rasûlullah'm (s.a) döneminde mi, yoksa aradan uzun bir zaman geçtikten sonra mı ortaya çıkacağı hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir. Bu bakımdan Rasûlullah'm (s.a), Deccal'm çıkışı, nitelikleri ve özellikleriyle ilgili buyruklarında asla bir çelişki yoktur. Çünkü bu bilgiler vahye dayanmaktadır. Fakat ne zaman ve nerede ortaya çıkacağı ile ilgili rivayetler birbirleriyle çelişmektedir. Bu rivayetler arasında bir uyum sağlamak da mümkün görünmemektedir. Çünkü zaman ve yer hakkındaki bilgiler vahye dayanmamaktadır.

Biraz ileride ise şöyle diyorsunuz: "Bu meselelerle ilgili nakledilen hadislerdeki farklılıktan ve Rasûlullah'm (s.a) ifade tarzından anlaşılıyor ki, Rasûlullah (s.a) bunları vahye dayanarak değil de kendi zan ve tahminine dayanarak irad buyuî nuştur."

Yukarıdaki ifadelerinizde de açıkça görüldüğü gibi bu hadislerin birbirleriyle çeliştiklerini iddia ediyorsunuz. Birinci bölümde, "herhangi bir söze 'bu Peygamberin SÖZÜDÜR' diyebilmek için o sözün mutlaka vahye dayalı olması gerekir" diyordunuz. İkinci bölümde ise, "Rasûlullah'm (s.a) vahye dayanmayan buyrukları da vardır. Deccal'in ne zaman ve nerede ortaya çıkacağını haber veren buyrukları gibi. Bu buyruklara da Rasûlullah'm kelamı denilebilir" diyorsunuz. Aşağıdaki sualler cevap bekleyen suallerdir:

1- Rasûlullah'm (s.a) hangi buyrukları Kur'an-ı Kerim'de desteklenmemiştir? Rasûlullah'm (s.a) buyruklarının hangilerinin vahye dayalı olduğu, hangilerinin olmadığı konusunda neye göre karar verilecektir? Eğer bu sorunun cevabı, sizin yukarıda söylediğiniz gibi; 'aralarında çelişki bulunmayan hadisler vahye dayanır', 'aralarında çeliki bulunanlar ise vahye müstenid değildir' şeklinde olacaksa ortaya şöyle bir soru daha çıkmaktadır: Hadis kitaplarında birbirleriyle çelişen öyle hadisler vardır ki, bu hadislerin vahye dayanan hadisler olduğu kabul edilmekte ve ümmetin mücte-hidleri tarafından onlardan hükümler çıkarılmaktadır. Bu tür hadisler hakkındaki kanaatiniz nedir?

2- "Herhangi bir şey Hz. Peygamber'in (s.a) tahminine mutabık olarak gerçekleşmemişse, bu ne O'nun nübüvvet makamını zedeler ve ne de masumluğuna bir zarar verir" sözünüz kabul edilebilir bir söz değildir. Çünkü, yanlış tahminlere saplanmak ancak bir felsefecinin işi olabilir. Peygamberin durumuna gelince: O, derece ve rütbe bakımından filozoflarla mukayese edilemeyecek bir makamın sahibidir ve bütün (s.a) kusurlardan arınmıştır. Eğer biz, Rasûlullah'm (s.a) filanca tahmini yanlış çıkmıştır, buna benzer yanlış tahminlerde bulunması da tabiidir diye inanacak ve öyle kabul edecek olursak, Rasûlullah'm (s.a), Allah Teâla nm kendisine yol göstermediği kimi sözlerinde doğru yoldan çıktığını kabullenmek zorunda kalırız ki, bu aynı zamanda

"Arkadaşınız sapmadı, azmadı ^[166] ayetinin yeterli bir delil olduğunu reddetmek anlamına gelir.

Cevap:

Tefkim'ul Kur'an'm birinci cildinde anlattığım Necm havadan konuşmaz" ^[167] ayetinin tefsirini bütün genişliğiyle okuma zahmetine katlanmadığınız, sadece bir paragrafını okumakla yetindiğiniz anlaşılıyor. Bunun içindir ki, Tefhim'ul Kur'arida yazdıklarım, daha sonra yazdığım yazıyı okuyunca aralarında çelişki olduğunu zannettiniz. Lütfen Tefhim'ul Kur'an'ı 85. sayfadan 89. sayfaya, 220'den 222'ye, 238'den 240'a ve

244'e, 258'den 259'a kadar yeniden ve dikkat ederek bir kere daha okuyunuz. ^[168] Böyle yaptığımız takdirde, bu konu ile ilgili yazdıklarımın tamamını bir arada görme ve değerlendirme imkânına sahip olacaksınız. Bununla birlikte, gizli vahyin Rasûlullah'ın (s.a) söz ve hareketlerinde ne ölçüde rol oynadığı ve Rasûlullah'm (s.a) bir kısım sözlerinin vahye dayalı, bir kısım sözlerinin de vahye dayalı olmadığı hususundaki düşüncelerimin neler olduğunu da daha iyi anlamış olacaksınız.

Bunu yaptıktan sonra, sizin daha sonra sıraladığınız soruların cevaplandırılmasına gerek olmadığını göreceksiniz. Ben yine de herhangi bir tereddüdün doğmasını engellemek maksadıyla o soruları da cevaplandırıyorum.

1. Hiçbir yazımda, 'hadis-i şeriflerde çelişki bulunması, onların vahye dayalı olmadığını; çelişki bulunmaması da vahye dayalı olduğunun tek ve kesin işaretidir' demedim. Benim yazdıklarım, aralarında çelişki bulunan hadislerin vahye dayalı olduğunu inkâr ettiğim anlamı da çıkarılamaz. Bazen diğer bir takım işaret ve karinelere dolaylı vahye dayandığı açık olan hadisler arasında da görünüş bakımından çelişki ve

ihtilaf göze çarpmaktadır. Böyle durumlarda çelişkileri te'vil etmek ve başka hadislerle karşılaştırmakla hadisler arasındaki ihtilaf kolayca ortadan kaldırılabılır veya o hadislerden birinin nâsîh (öncekinin hükmünü ortadan kaldıran), diğèrinin mensuh (daha sonra bildirilen buyrukla hükmü kaldırılan) olduğu ortaya çıkmış olur. Bazı rivayetler de kesinlikle çelişki olmamasına rağmen başka bir takım karinelere açıkça anlaşılıyor ki onlar kanaat ve görüşlere göre söylenmiştir. Benim söylediğim sadece şu olur: Vahye dayanan buyruklar, yorumu yapılamayan çelişkilerden arınmıştır. Vahye dayanmayan buyruklarda ise bazen bütün karinelerin uygunluk göstermesine rağmen bir tek karinenin çelişki gösterdiği de olabilmektedir.

2. Rasûlullah'm (s.a) buyruklarından hangilerinin Allah Teâlâ'nın bildirdiği bilgiye yani; vahye, hangilerinin de O'nun şahsî kanaat ve tahminlerine dayandığını çoğunlukla Rasûlullah'm (s.a) kendi beyanları vasıtasıyla anlamak imkânna sahibiz. Diğèr karineler de buna yardımcı olmakta, delil teşkil etmektedir. Meselâ; Deccal konusundaki hadis-i şeriflerde belirtilen yer, zaman ve Deccal'ın kişiliği ile ilgili bilgilerin Rasûlullah'a (s.a) Allah tarafından verilmiş bir bilgi olmadığı, bizzat Hz. peygamberin (s.a) kendi beyanlarından anlaşılmalıdır. İbn Sayyâd'ın Deccal olabileceği konusunda Rasûlullah'm (s.a) o kadar güçlü tereddüdü vardı ki, Hz. Ömer (r.a) Rasûlullah'm da (s.a) hazır bulunduğu bir mecliste, İbn Sayyâd'ın Deccal olduğuna yemin etti. Rasûlullah (s.a) ise bu sözü reddetmedi. Fakat Hz. Ömer öldürmek için izin isteyince:

"Eğèr o gerçekten Deccal ise senin asla ona gücün yetmez. Ve eğèr, o gerçekten Deccal değİLse, senin onu öldürmende hiçbir fayda yoktur"

buyurdu. ^[169] Rasûlullah (s.a) başka bir hadiste de Deccal'ı anlatırken şöyle buyurmaktadır: aranızda (hayatta) iken Deccal ortaya çıkarsa ben sizin adınıza ona karşı koyarım. Eğèr ben aranızdan ayrıldıktan sonra (dünyadan göçtüğènden sonra) ortaya çıkarsa her fert kendi adına ona karşı

koymalıdır. Benden sonra her müslümanın koruyucusu Allah'tı. ^[170]

Temim ed-Dâri, Rasûlullah'a (s.a) bir deniz yolculuğunda Deccalle karşılaştığım söylediği zaman Rasûlullah (s.a) onu ne doğruladı, ne de yalanladı. Bilakis,

"Temim'in söyledikleri beni hayrete düşündü. Çünkü onun söyledikleri, benim size söylediklerime uyuyor" buyurduktan sonra şunları ilave etti.

'Ama o, Suriye denizinde midir, Yemen denizin de mi? Belki de doğu tarafındadır. ^[171]

Bu rivayetler için herhangi bir söz söylemeye hacet yoktur. Zira her biri kendi anlamlarını bizzat kendileri açıklamaktadırlar.

3. ikinci sorunuzda çok ağır bir söz söylemişsiniz. Böyle bir söz söylemeden Önce, bunu Kitap ve Sünnet'ten araştır-saydımız ne kadar iyi ederiniz. Kur'an-ı Kerim, Yunus (a.s) hakkında şöyle buyuruyor:

"Zünnûn'a (balık karnına girmiş olan Yûnus ibn Mat-ta'ya) da (lütfettik). Zira (o, kavmine) kızarak gitmişti, bizim kendisine güç yetiremeyeceğimizi, (kavminin arasından çıkmakla kendisini kurtaracağını) sanmıştı. ^[172] Bu ayette bizzat Allah Teâlâ bir peygamberi için zan (tahmin) kelimesini kullanmakta ve yine Kur'an-ı Kerim'de bu tahminin doğru olmadığını haber vermektedir.

Sahih-i Müslim'de, Kitâb'ul-Fedâil adı altında müstakil bir bölüm vardır. Bu bölümün başlığı şöyledir:

"Rasûlullah'ın (s.a) şer'i yolda söyledikleri şeylere uymanın vacib olduğu, şahsî kanaatine dayanarak dünya meseleleri ile ilgili sözlerine uymanın ise vacib olmadığı hakkında."

Bu konuda İmam Müslim; Hz. Talha, Hz. Râfi b. Hadîc, Hz. Âişe ve Hz. Enes'ten naklederek şu olayı anlatmaktadır:

"Rasûlullah (s.a) Medine'ye geldiklerinde gördüler ki, Medine halkı dışı hurmalara erkek hurmaları aşılamaktadırlar. Bunun üzerine O:

'Bunun herhangi bir yararının olacağını sanmıyorum, buyurdu. Halk bunu işitince hurmaları aşılmaktan vazgeçti. Fakat ağaçlar o sene iyi mahsul vermedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a):

"Eğèr yaptığınız iş size bir fayda temin ediyorsa, onu yapmaya devam ediniz. Ben o sözü bir tahmin olarak söylemişim. Bu sebeple bana tarizde bulunmayınız. Ama ben size Allah tarafından bir söz söylersem onu mutlaka alınız ve kabul ediniz. Çünkü hiçbir zaman Allah adına yalan söylemem mümkün değildir." Bu açıklamalar bizzat Allah Rasûlü'nün açıklamalarıdır. Yukarıda Allah Teâlâ'nın açık ifadelerini de gördünüz.

Bundan sonra, kendi görüşünüzün mü, yoksa Allah ve Rasûlü'nün anlattıklarının mı doğru olduğuna karar vermek size düşer. ^[173]

Hadis Ve Sahabeleri Aşağılama

Soru:

Buhârî'nin Kitâb'ul-Enbiyâ Bölümünde Hz. İbn Ab-bas'ın (r.a) rivayetinin bir bölümü şu şekildedir:

Peygamber Efendimiz şöyle buyurdu: "Kıyamet gününde ashabımdan bazıları sol taraflarından yakalanır da ben: (Onlara birşey demeyin) onlar benim ashabımdır, onlar benim ashabımdır" derim. 'Senin vefatından sonra onlar topuklarının üzerinde geri döndüler' diye cevap gelir."Cevabı işitince ben Hz. İsa gibi: 'Ey Allah'ım, ben onların arasında kaldığım sürece onları gözettim, ama sen beni vefat ettirdikten sonra onları gören, gözetleyen sendin' derim."

Bu rivayetten sahabe-i kiramın (r.a) sanma leke geldiği açıktır. Bu rivayetin doğruluk derecesi nedir?

Bu rivayetten anlaşılmalıdır ki, kıyamet günü melekler Peygamber Efendimizin ashabından bazısını suçlu sıfatıyla sol taraflarından yakalarlar. Buna sebep ise onların Peygamber Efendimizin vefatından sonra O'nun (s.a) yolunu terkedip, yanlış yola girmeleridir.

Ashâb' ile kastedilen Peygamber Efendimizin sahabeti-dir. Buna delil olarak şunları söyleyebiliriz:

1. Ashâb 'kelimesinin bizzat kendisi, Peygamber Efendimiz hayatta iken iman etmekle birlikte O'na (s.a) yardımcı olan ve yanında bulunanlara ashâb ismi verildiğine delalet etmektedir.

2. Bir rivayette bizzat Rasûlullah (s.a) şöyle bir açıklamada bulunmaktadır: "Ey sahabe topluluğu! Siz benim asha-bırnsınız, sizden sonra gelecek iman ehli ise bizim kardeşi-mizdir."

3. Sahabe-i kiram hazeratının (r.a) fazilet, büyüklük ve övgüleri bağlamında gelen rivayetlerde de 'ashab' ibaresi sahabeyi kirama itlak edilmektedir.

4. Peygamber Efendimizin (s.a) (hadiste zikredilen) itirazından sonra melekler cevaben, "sizin dünyayı değiştirmenizden sonra onlar sizin

yolunuzu bıraktılar ve kendilerine yeni bir yol icad ettiler" derler.

Miškât'ül-Meşâbih'te zikredilen:

"Senden sonra ne icad ettiklerini bilmiyorsun" hadisin-deki ibareler buna delildir. Yani, onlar Peygamberimiz hayatta olduğu müddetçe, O'nun vefalı dostları gibi, O'nun dinine bağlı kaldılar, ama Rasûlullah'm (s.a) bu alemleri terket-mesinden hemen sonra dini yozlaştırmaya başladılar.

5. Bu yüzden Peygamber Efendimiz de (s.a), Hz. İsa (a.s) gibi özür diler.

Kur'an'm bu ifadelerinden hadisteki konunun asıl odak noktasını Peygamberimizin ashâbının oluşturduğu anlaşılmalıdır.

Cevap:

İmam Buhârî bu hadisi Kitah'ul-Enbiyâ Bölümünde iki yerde İbn Abbas (r.a) referansı ile rivayet etmiştir. Birincisi:

"Allah, İbrahim'i dost edinmişti. [\[174\]](#) ayetiyle başlayan bapta, diğeri ise:

"Kitab'da Meryem'i de an" [\[175\]](#) ayetiyle başlayan baptadır.

Buna ilaveten, İmam Buhârî (rh.a) bu konudaki çeşitli hadisleri Kitâb'ur-Rikâk'm Fil-Hauz Babında Enes b. Mâlik, Sehl b. Sa'd, Ebu Saîd el-Hudrî ve Ebu Hureyre'den (r.a) nakletmiştir. Bu bu rivayetlerin bir arada değerlendirilmesinden iki nokta açıklığa kavuşmaktadır:

1. Bu konu, Peygamber Efendimiz (s.a) zamanında ashâb zümresinden sayıldıkları halde, daha sonra mürted olanlar hakkındadır. Nitekim bir rivayette şöyle buyurulmaktadır:

"Onlar sen ayrıldıktan sonra toplukları üzerine döndüler ve geri dönmediler" (yâni, mürted olduktan sonra bir daha tevbe etmediler). Başka bir rivayette ise:

"Onlar geri döndüler; yâni, küfürden gelmişlerdi, o tarafa geri döndüler."

2. Bu konu Peygamber Efendimiz devrinde İslâm'ı kabul ettikleri halde, sonraları kötü ameller işleyenlerle de ilgilidir. Nitekim çeşitli rivayetlerde şöyle buyurulmaktadır:

"Onların senden sonra ne yaptıklarını bilmiyorsun."

"Senden sonra onların ne yaptıkları hakkında bilgi sahibi değilsin."

Her iki durumda da konu bütün sahabelerle değil de, ashâbtan bazıları ile ilgilidir. Peygamber Efendimiz (s.a) zamanında İslâm'ı kabul eden yüz

binlerce insan Rasûlullah'm (s.a) ashâbı sayılıyordu. Ancak, onlardan bir kısmı irtidat fitnesinde [\[176\]](#) yer almış ve o durumda can vermişti. Yine onlardan bir kısmının münafıkça davranarak İslâm'ı kabul etmiş gibi gözükmeleri ve bu münafıklığı gizli tutmuş olması da ihtimal dışı değildir.

Kendi ashâbı içerisinde bu gibi insanların var olması ihtimalini göz önünde bulundurarak, Peygamber Efendimizin tenbih kabilinden bazı şeyler buyurmuş olması o kadar yadırganacak bir davranış değildir. Bundan dolayı da tüm ashâb töhmet altına girmez. Yukarıda zikredilen hadisler söz konusu tenbihler kabilinden şeylerdir. Bu hadislerle anlatılmak istenen, imanını muhafaza edemeyen veya günah-ı kebir'e mübtela olan

kimselerin, sırf Peygamber Efendimizin sohbet şerefine nail olmakla Allah Teâlâ'nın yakalamasından kurtulamayacaklarını bildirmektir. [\[177\]](#)

"Ben İlim Şehriyim..." Hadisinin İlmî Tahkiki

Soru:

Dine oldukça fazla muhabbeti olan bir dostum Şîf mezhebine geçti. Bu dostum Ehl-i Sünnet'e aşağıda naklettiğim itirazları yapıyor. Tatmin edici cevaplar vererek bizi sevindirmeniz ümidiyle.

1. Peygamber Efendimizin şu hadisinin mânâsı nedir?

"Be/i i/im. şehriyim, Ali de onun kapısıdır. Her kim şehre girmek isterse, kapıya gelsin."

2. Bu hadistan dolayı şöyle bir zorunluluk söz konusu olmaz mı? İlim -dini ilim- elde etmek için tek ve en muteber kaynak sırf Hz. Ali'nin (r.a) muhterem zatlarıdır. Bu kaynak dışı elde edilen dini ilimler noksandır. Bunun içindir ki, bu yolla inanılan dinin hiçbir önemi yoktur.

Cevap:

Hadisleri delil gösterebilmek, hangi ölçüde güvenilir kaynaklardan rivayet edildiğini bilmek için öncelikle yapmanız gereken, hadisin rivayet zincirine bakmaktır. Daha sonra da mânâsı üzerinde düşünüp, sahih olması şartıyla, asıl mânâsının ne olduğunu anlamaya çalışmalıyız. Herhangi bir hadisten, Peygamber Efendimizin diğer birçok buy-ruklarıyla çatışacak ya da birçok karışıklıklara yol açacak bir mânâ çıkarmak hiçbir şekilde doğru değildir. Bunun yerine, Peygamber Efendimizin diğer buyrukları ile hem aynılık arzeden ve hem de her türlü karışıklıktan uzak bir mânâ çıkarılabiliyorsa, işte bu; her anlayış sahibi insan için kabul edilebilir olanıdır.

Bu kaideyi göz önünde bulundurarak, bizim öncelikle:

"Ben ilim şehriyim ve Ali de onun kapısıdır..." hadisinin rivayet yönüyle derecesine bakmam gerekir. Kutub-u Sitte içerisinde bu hadisi yalnız Tirmizî nakletmektedir. Tirmizî'deki rivayet te de yerine;

"Ben hikmetin eviyim ve Ali de onun kapısıdır" ifadesi kullanılmıştır. Bu hadisin ravisi de Hz. Ali'dir. İmam Tirmizî bu hadisi naklettikten sonra, hadisin rivayet Özellikleri üzerinde şu yorumu yapmaktadır:

"Bu hadis garip ve münkerdir. Bazı raviler bunu sadece Şüreyk'ten (Tabîinden biri) rivayet etmişler ve senesinde Sunabihî'den bahsetmemişlerdir. Şüreyk dışında, sika (güvenilir) ravilerden hiçbirinin bu hadisi rivayet ettiğini bilmiyoruz".

Garip hadis, hadis ıstılahında, rivayet zincirindeki ravi sayısı herhangi bir merhalede tek raviye düşen hadise denilmektedir. Münker ise, hadisin sadece garip olmayıp ravisi-nin de zayıf olması durumunda, hadise derece itibarıyla verilen addır. Bunlardan, senet itibarıyla Tirmizî'nin bu

rivayetinin derecesinin ne olduğu ve bütün bir dinin bu rivayet üzerine kurulmasının ne ölçüde doğru olabileceği anlaşılmaktadır.

Tirmizî 'den sonra, bu konudaki rivayetlerin tamamının, zaten kendisi de muteber hadis kitaplarından sayılmayan Hâkim'in Müstedrehi ile sınırlı olduğunu görüyoruz. Hâkim Müstedrek'inde; İbn Abbas ve Cabir b. Abdullah'tan (r.a) iki farklı rivayeti nakletmektedir. İbn Abbas'm rivayeti şu şekildedir:

"Ben ilim şehriyim, Ali ise onun kapısıdır. Her kim ki şehre gelmeye niyetlenirse, kapısından gelsin". Cabir b. Abdullah'ın rivayetinin son bölümü ise şu şekildedir.

"Her kim ilim tahsil etmek isterse, kapıya gelsin." Hâkim bu iki hadisin sahih olduğunu iddia etmektedir. Ancak, hadis ilminde liyakat sahibi olan büyük hadis tenkitçileri sadece bu iki rivayetin değil, bu konudaki bütün rivayetlerin sâkıt'ul itibar (güvenilirliğini kaybetmiş) olduğu görüşünü savunmaktadırlar. İbn Abbas'm rivayeti ile ilgili olarak Hafız Zehebi (rh.a) ise, sahih olmak bir tarafa, mevzu (uydurulmuş) olduğu kanaatini taşımaktadır. O, Câbir b. Abdullah'ın rivayeti ile ilgili olarak da şu görüşü belirtmektedir:

"Hâkim'in, hangi cüretle, çıkıp da bu ve bu gibi bâtil rivayetlere sahih dediğine doğrusu şaşılır. Bu Ahmed (Hâkim'in onun senedine dayanarak bu rivayeti naklettiği, Ahmed b. Abdullah b. Yezid el-Mehrâni) Deccâl'dır ve çok yalancı birisidir."

Yahya b. Muîn bu hadis ile ilgili olarak: Bunun aslı yoktur" demektedir. Buhârîye (rh.a) göre ise:

Bu rivayet 'münker'dir ve nakil yollarının hiçbiri sahih değ ğildir."

Nevevî ve Cezerî bu rivayete mevzu (uydurulmuş) demektedirler. İbn Dakik'ül-Iyd nezdinde de bu rivayetin sa hihli ği sabit değildir. İbn Cevzî (rh.a) konu üzerinde uzun bir bahis açarak Ben ilim şehriyim"

rivayetinin, hangi yolla rivayet edilmiş olursa olsun, hepsinin mevzu olduğunu isbat etmiştir.

Şimdi üzerinde düşünülmesi gereken konu şudur: Senet itibariyle durumu bu olan hadis üzerinde bizim Rasûlullah'tan (s.a) din ahkâmım sadece Hz. Ali (k.v) vasıtasıyla elde edeceğimiz ve diğer sahabeyi ilim öğrenme kayna ğı olarak kesinlikle görmeyeceğimiz gibi büyük ve hayati bir karara varmamız ne derece doğru olabilir? Bunun öyle basit bir karar olmadığı açıktır. Kur'an-ı Kerim'den sonra bizim için bir hidayet ve önderlik kayna ğı varsa, o da Peygamber Efendimizin (s.a) usve-i hasenesi (güzel örne ği)dir. Rasûlullah'm (s.a) hayatın çeşitli merhalelerinde ne gibi yönlendirmelerde bulunduğunu kendileri aracılığıyla öğrenebileceğimiz kaynak ise sahabe-i kiram'dır. Eğer biz yukarıda sözü geçen hadise itimad edip de ilim için kendimizi sadece Hz. Ali b. Ebi Talib'le (k.v) sınırlarsak, hiç şüphesiz diğer sahabiler aracılığıyla nakledilmiş bulunan ilmin büyük bir bölümünden mahrum kalırız. Bu ölçüde önemli ve büyük bir karara varmak için Peygamber Efendimizin böyle bir buyruğunun, bu hadise göre daha fazla kavi, imjstened ve güvenilir yollardan bizlere ulaşması gerekti ği daha mantıklı ve akıllıca değil midir? Hatta, böyle bir buyruğun sıhhatinde hiçbir şüpheye mahal bırakmamak için çok daha sahih ve kuvvetli senetlerle rivayet edilmesi gerekirdi.

Şimdi de bu hadisin zahiri ibareleri itibariyle ortaya çıkan mânâsını kabul etmemiz durumunda, bunun Peygamber Efendimizin (s.a) birçok buyru ğuyla ve bir ömür yapmış olduğu amellerle nasıl çatıştığını görelim: Rasûlullah (s.a) mübarek hayatları boyunca birçok sahabeyi ordunun başına geçirerek, bazı vazifeleri yerine getirmek üzere göndermiştir. İslâm ülkesinin çeşitli bölgelerinde memuriyet vermiştir. Sadakaları toplamaya memur etmiştir. Namaz kıldırmakla görevlendirmiştir. Eğitim ve tebli ğ faaliyetleri için oraya buraya göndermiştir. Bunlar, hiç kimsenin inkar edemeyecekleri gerçeklerdir. Bu noktada sorulması gereken soru şudur: Acaba bütün bu hizmetler dinî ilimlerde bilgi sahibi olmadan mı gerçekleştiriliyordu? Yoksa, bütün bu sahabeler Rasûlullah'ın (s.a) değil de Hz. Ali'nin mi (k.v) talebeleri idiler? Eğer bunun ikisi de yanlışsa geriye doğru olarak sa dece şu kalmaktadır: Söz konusu sahabeler "Medine-tul ilim" (ilimşehri)den veya "Dar'ul-hikme" (hikmet evi)den doğrudan ilim ve hikmet Öğrenmişler. Onların hepsi de aynı Hz. Ali (k.v) gibi "İlim şehri'nin veya "Hikmet evi"nin kapılarıydılar.

Dahası, Peygamber Efendimizin (s.a) pâk sîretlerini mütalaa etmiş olan herkes, O'nun (s.a) nübüvvetle şereflenmesinden sonra dünya hayatının son saatine kadar dinin talim ve terbiyesini bizzat kendisinin doğrudan yapmış olduğunu bilir. Din ile ilgili bilgilenecek isteyen herkes sorularını doğrudan Rasûlullah'a (s.a) yöneltir ve cevabını alırdı. Peygamber Efendimizin (s.a) Allah'tan kendisine ulaşan hükümleri yalnız Hz. Ali'ye (k.v) açıklayıp, bu hükümleri tüm dünyaya ulaştırma hizmetini yalnızca Hz. Ali'ye (k.v) vermesi gibi bir durum mu söz konusudur? Veya, herhangi bir kimse, din ile ilgili herhangi bir meseleyi sormak istedi ğinde, Peygamber Efendimizin (s.a), "Git Ali'ye sor" ya da "Ali vasıtasıyla bana gel" buyurduğu vâki midir? Eğer 23 senelik nübüvvet yaşantısı boyunca böyle bir şey olmadıysa, "ilim şehrinin yalnız bir kapısı vardır, o da Hz. Ali'dir" sözünün ne anlamı olabilir?

Bu hadisi büyük bir şevkle sahih olarak gösteren Hâkim, kendi kitabı Müstedrekte diğer sahabelerden de binlerce hadis nakletmektedir. Bu hadisler içerisinde öyleleri vardır ki, Hz. Ali'den (k.v) aynı mânâya gelen herhangi bir hadis rivayet edilmiş değildir. Burada şunu sormak gerekir: Eğer Hâkim'e göre bu hadis sahih ve ilim şehrine vasıl olma kapısı yalnız bir tane idiyse, bu diğer kapılar nereden ortaya çıkmış ve o neden bu kapılara gitme gere ği duymuştur?

Aynı şekilde Hz. Ali (k.v) Rasûlullah'm (s.a) başkalarına vermedi ği bir ilmi yalnız kendisine verdi ği gibi bir iddiada da bulunmamıştır. Buhari, Müslim ve Ahmed b. Hanbel'in Müsnedinde sahih senetlerle Hz. Ali'nin (k.v) bu gibi düşüncelere sahip kimseleri herkesin önünde yalanladığına dair bir rivayet zikredilmektedir: Hz. Ali (k.v) kılıcının kımından bir ka ğıt parçası çıkararak etrafındakilere göstermiş ve kendisinin Peygamber Efendimizden bundan başka bir şeyi duyarak yazmadığını söylemişti. O söz konusu ka ğıt parçasında ise dört-beş fikhî hüküm vardı. Hz. Ali'nin (k.v) bu kavli Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde on üç ayrı senetle nakledilmektedir. Bütün bu rivayetlerin topluca değerlendirilmesinden çıkan sonuç şudur: Rasûlullah'm (s.a) başkalarına bildirmedi ği dinin bazı sırlarını kendi damadına gizlice söyledi ği şeklinde halk arasında dolaşan yalan-yanlış söylentileri Hz. Ali'nin (k.v) bizzat kendisi bir çok kez düzeltilmiştir. Birçok kişi, Hz. Ali'nin (k.v) bu bâtil düşüncüyü yalanladığını bizzat onun kendi ağzından duymuştur. Bu yalanlama o kadar çeşitli senedlerle muhaddislere ulaşmıştır ki, bunun sıhhatinden şüphe etmek oldukça

[\[178\]](#)

güçtür. Bundan sonra, Peygamber Efendimizin (s.a) diğer sahabelerle ilgili olarak zikretmiş olduğu hakkında irşad buyurduğu birçok sahih hadisi gözden geçirince, yukarıda sözü geçen hadisin (Hz. Ali'nin ilim şehrinin kapısı olduğu şeklinde ki hadis 'Çev.') açıkça bu hadislerle çalıştığını görüyoruz. Ahmed b. Hanbel'in Müsned i ve Tirmizî'de Peygamber Efen dimizden (s.a) Zeyd b. Sabitle (r.a) ilgili olarak şu rivayet nakledilmektedir:

Ashab arasında miras ilminde en maharetli olanıdır."

Muaz b. Cebel'le (r.a) ilgili olarak:

"Helal ve haramı hepsinden daha iyi bilendir."

Übey b. Kab ile ilgili olarak da: Kuranı engü zel okuyanlarıdır" şeklinde buyurduğu nakledilmektedir.

Ahmed b. Hanbel'in (rh.a) Müsned'inde bizzat Hz. Ali'nin şöyle bir rivayeti vardır: Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Hiçbir nebi yoktur ki, gök ehlinden iki veziri ve yer ehlinden iki veziri olmasın. Benim gök ehlinden iki vezirim, Cebrail ve Mikail; yer ehlinden iki vezirim ise, Ebu Bekir ve Ömer'dir."

Tirmizî'de Ukbe b. Amir'in şöyle bir rivayeti vardır: Peygamberimiz şöyle buyurdu:

"Eğer benden sonra peygamber olsaydı, Ömer olurdu." Buhârî ve Müslim'de Hz. Sa'd b. Vakkâs'tan şöyle bir rivayet nakledilmektedir: Peygamber Efendimiz (s.a) Hz. Ömer'i muhatab olarak şöyle buyurdu:

"Eğer ümmetinden birini meşveresiz emir yapma durumunda olsaydım İbn Umme Abd'i (Abdullah b. Mesud) emir yapardım."

Tirmizî de Hz. Huzeyfe'nin (r.a) şöyle bir rivayeti vardır: Rasûlullah (s.a) buyurdu ki:

"Daha ne kadar aranızda kalırım bilemem. Benden sonra iki kişiye tabi olun: Ebu Bekir ve Ömer."

Hz. Ebu Saîd Hudrî'nin de şöyle bir rivayeti nakledilmektedir: Peygamber Efendimiz (s.a) şöyle buyurdu:

Hattâb'ın oğlu! Nefsimi elinde tutan Zât'a yemin olsun ki, şeytanın seninle karşılaştığı hiçbir yol yoktur ki, yolunu değiştirip de seninkinden başka bir yola gitmesin."

Ebu Davud da Hz. Ebu Zer (r.a) Hz. Peygamberin (s.a) şöyle buyurduğunu rivayet etmektedir:

"Allah Teâlâ hakkı Ömer'in dili üzerine koymuş. O, ona uygun olarak konuşmaktadır".

Buhârî ve Müslim'de Ebu Saîd Hudrî'den (r.a) şöyle bir rivayet nakledilmektedir: "Bir gün Hz. Peygamber (s.a) şöyle buyurdu: "Geceleyin rüyamda küçük, büyük cellabiye giymiş insanların bana arz edildiğini gördüm. Kiminin elbiseleri göğüslerinde, kiminin de daha aşağıda idi. Ömer benim önüme getirilince onun cellabiyesinin eteklerinin yerleri süpürdüğünü gördüm". Hz. Ebu Saîd'den, Peygamber Efendimizin (s.a) bunu nasıl te'vil ettiği sorulunca: O'nun (s.a), cellabiyeden muradın din olduğunu buyurduğunu söyledi."

Bu rivayetler değişik sahabelerden nakledilmiştir. İsterseniz şimdi de bizzat Hz. Ali'den (k.v) oldukça sahih ve güvenilir senedlerle hadis kitaplarında nakledilen hadislere bir göz atalım:

Buhârî'de, Hz. Ali'nin oğlu Muhammed b. Hanefiyye'den şöyle bir rivayet vardır: Muhammed b. Hanefiyye diyor ki: "Bir gün babamdan, Peygamber Efendimizden sonra en ef-dal insanın kim olduğunu sordum. "Ebu Bekir" diye cevapladı. "Ondan sonra kim?" dedim. "Ömer" diye cevap verdi. Bundan sonra aynı soruyu sorarsam, "Osman" diye cevaplayacağımdan kuşkulandığım için "Ondan sonra da sen misin?" diye sordum. O da:

"Ben müslümanlardan birisiyim, başka bir şey değilim" diye karşılık verdi." Bu Efendimiz Ali'nin (k.v) o yüce ve temiz mizacına aynen uyan bir cevaptır. Kendi fazilet derecesini açıklamaktan kaçınmak, kendisini diğer müslümanlar-la aynı safta göstermek, onun gibi yüce karakterli insanların şanındandır.

Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde, İmam Hasan b. Ali'den (r.a) şöyle bir rivayet vardır: (Bu rivayet Tirmizî ve İbn Mâce'de de zikredilmektedir.) Efendimiz Ali (k.v) şöyle buyurmuştur:

"Peygamber Efendimizin (s.a) yanında otuyordum. Tam o sırada Ebu Bekir ve Ömer görüldü. Peygamber Efendimiz bana şöyle buyurdu: "Ey

Ali, bu ikisi peygamberlerden sonra, yaşlı ve genç cennet ehlinin seyyidleri [\[179\]](#) (efendileridir. "

Yine Müsned'de, Bezzâr ve Taberânî'de Hz. Ali'den (k.v) sahih senetle nakledilen şöyle bir hadis vardır: Peygamber Efendimizden (s.a) kendisinden sonra kimin emir olacağı hususunda sorulduğunda O (s.a) şöyle cevap verdi:

"Eğer Ebu Bekir'i emir yaparsanız, onu; emin, dünya işlerinde zâhid, ahireti özleyen biri olarak bulursunuz. Eğer Ömer'i emir yaparsanız, onu güçlü, emin ve Allah yolunda kınayanın kınamasından korkmayan biri olarak bulursunuz. Yapacağımızı zannetmiyorum ama eğer Ali'yi emir

yaparsanız, onu; doğru yolda ve sizi de doğru yola ulaştıracak birisi olarak bulursunuz. [\[180\]](#)

Aynı Müsned'de yirmi altı sahih senetle şöyle bir hadise daha nakledilmektedir: "Hz. Ali minberde hutbe verirken, açık açık şöyle buyurdu: Nebî'den (s.a) sonra ümmetin en ef-dali Ebu Bekir, ondan sonra da Ömer'dir."

Bu rivayetlerin çoğunda bütün raviler sikadır ve onlardan herhangi biri cerh (herhangi bir noksanlıkla suçlanmak) edilmemiştir. Yirmi üç rivayet hadis usûlü açısından sahih, ikisi ise hasendir. Sadece bir tanesi zayıftır. Bunlardan on ikisinin ravisi olan Ebu Huceyfe sahabidir ve Hz. Ali'nin (k.v) hilafet döneminde emniyet ve Beyt'ülmâl âmiri olarak vazife yapmıştır. O şöyle demektedir: Hz. Ali (k.v) hutbe esnasında "Nebî'den (s.a) sonra, bu ümmetin en ef-dali kimdir, biliyor musunuz?" diye sorunca, ben: "Ey Mü'min-lerin Emiri, o sizsiniz" diye karşılık verdim. O, cevaben: "Hayır" dedi. "Peygamberimizden sonra bu ümmetin en ef-dali Ebu Bekir (r.a) ve ondan sonra da Ömer'dir."

Bir başka ravi ise Abdi Hayr Hemedânî'dir. Ona da on üç rivayet zinciri ulaşmaktadır. Ona: "Sen, Hz. Ali'nin (k.v) bu sözünü bizzat onun ağzından mı işittin?" diye sorulunca, o: "Eğer ben bunu bizzat onun ağzından işitmediysem, kulaklarım sağır olsun" diye cevap vermiştir.

Bir diğer ravi İbrahim Nehâî şöyle demektedir: Alkâme Küfe Mescidi'nin minberine elini vurarak dedi ki: "Ben bu minberde Hz. Ali'yi (k.v) şöyle buyururken dinledim:

"Rasûlullah'tan (s.a) sonra bu insanların en hayırlısı Ebu Bekir, sonra da Ömer'dir. [\[181\]](#)

Beyhaki ve Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde Hz. Ali'nin (k.v) şöyle bir kavli nakledilmektedir:

"Vakar ve huzur Ömer'in diliyle konuşur sanardık." Buhârî, Müslim ve Ahmed b. Hanbel'in Müsnedinde İbn Abbas'm şöyle bir rivayeti vardır: Hz. Ömer vefat edip, yıkılmak üzere tenişir tahtasına konulduğunda, halk'dört bir yanını sardı ve ona hayır duada bulunmaya başladı. Bu arada kalabalıktan biri dirseklerini omuzuma dayayarak eğildi ve şöyle konuşmaya başladı: "Allah sana rahmet eyesin. Allah'ın huzuruna onu alıp giderek hazır olacağım, amel defterimin aynen senin amel defterin gibi olmasını canı gönülden arzu ettiğim bir başkası yoktur. Allah Teâlânın sana mutlaka kendi iki yoldaşının (Rasûlullah'ın (s.a) ve Hz. Ebu Bekir'in (r.a)) yanında yer vereceğine inancım sonsuzdur. Çünkü ben çoğu zaman Rasûlullah'ın (s.a) şöyle buyurduğunu işitirdim: "Falan yerde ben, Ebu Bekir ve Ömer vardı. Falan işi ben, Ebu Bekir ve Ömer yaptık. Falan yere ben, Ebu Bekir ve Ömer gittik. Falan yerden ben Ebu Bekir ve Ömer çıktık". İbn Abbas (r.a) diyor ki: "Dönüp baktığımda bunları konuşanın Hz. Ali (k.v) olduğunu gördüm."

Şimdi üzerinde düşünülmesi gereken konu şudur: "Ben ilim şehriyim..." hadisi eğer sahih ve hadisin metninden anlaşılan mânâ doğru ise; diğer sahabe-i kiramla ilgili olarak söz konusu hadisten daha fazla güçlü ve güvenilir se-nedlerle nakledilen çok sayıdaki hadis hakkında ne söylenecektir? Hangi delile dayanarak zayıf ve oldukça şüpheli bir senede sahip bu hadise karşılık diğer birçok sahih hadis yalanlanabilir? Eğer sahih hadisler yalanlanamazsa, o halde bir taraftan Hz. Ali'nin (kv) ilim şehrinin tek kapısı olarak kalacağı, diğer taraftan da, diğer sahabeler hakkında hem Peygamber Efendimizin (s.a) ve hem de bizzat Hz. Ali'nin (k.v) buyurdularının doğrulanacağı bu hadisin ne gibi bir te'vili yapılabilir?

Ben bu konuda şunu söylemek isterim: Herşeyden önce, Hz. Ali'nin (k.v) mertebesinin yüceliği hakkında sahih ve güvenilir hadis kıtlığı yoktur ki, sened itibarıyla zayıf hadis mertebesinden daha aşağı bir hadis ona nispet edilmeye kalkışsın. Bütün bu açıklamalara rağmen birisi kalkar da bu hadisin şahinliği üzerinde ısrar ederse, söz konusu hadisin: "Her kim bu şehre gelmek isterse, bu kapıdan gelsin" bölümünün tamamıyla yanlış olduğunu bilmelidir." Çünkü bu, Rasûlullah'ın (s.a) diğer bir çok kavline ve O'nun (s.a) Ömrü boyunca yapmış olduğu amellere muhalif olduğu gibi, bizzat Hz. Ali'nin kavüleriyle de çatışmaktadır. Çok çok bu hadisin

"Ben ilim şehriyim, Ali ise onun kapısıdır" kısmı sahih olarak kabul edilebilir. Ancak, bu da bu şehrin sadece bir tek kapısı olduğu ve bunun da Hz. Ali olduğu mânâsına değildir. Bilakis, bu şehrin kapılarından bir tanesi de Ali'dir (k.v) mânâsmadır. Bu mânâ hem hakka uygundur ve hem de Hz.

[182]

Peygamber'in (s.a) diğer kavil ve amelleriyle mutabakat ar-zetmektedir.

Birkaç Hadisteki Karışıklığın Açıklanması

Soru:

İki-üç mesele bir zamandır kafamı meşgul edip duruyor. Bu yüzden sizin yönlendirmenize ihtiyaç duyuyorum.

1. Buhânnin üçüncü hadisinde vahyin nazil olması ve Peygamberimizin halleri zikrediliyor. Bu hadistan anlaşıldığına göre vahyin ilk nazil olmaya başladığı zamanlarda Peygamber Efendimizi bir perişanlık kaplıyordu. Sormak istediğimiz soru şudur: Hz. Peygamber (s.a) neden telaşa kapılıyordu? Buna cevap olarak, bunun peygamberlik vazifesini yerine getirme düşünce ve kaygısından kaynaklandığını söylemek tatmin edici olmuyor. Aksi takdirde Varaka b. Nevfel'e götürülmesinin hiçbir mânâsı kalmaz. Bazı kimselerin, Hz. Peygamber'in (s.a) o zaman için kendi peygamberliğini gerektiği gibi açıkça anlayamadığı şeklindeki şüpheleri de pek akıllıca bir düşünce gibi gözüküyor. Eğer bu doğru ise, acaba Hz. Peygamber'in halini arzetmek üzere gittiği kimse, Peygamber'in (s.a) bu hallerinin geçmişini ondan daha mı iyi biliyordu? Varaka b. Nevfel'in:

"Bu Allah'ın Musa'ya indirdiği Nâmûs (Cebrail)tur" sözü, o sırada geçektende Hz. Peygamber'in kendi risaletini gerektiği gibi açıkça anlayamadığı düşüncesini desteklemektedir. Böyle bir düşünce neticesinde ise, şüphe ve vesvese daha da artmaktadır. Sizce asıl keyfiyet nedir?

2- Cihad ve Barışın Şartları Babmdaki 1266 nolu hadiste sahabenin Hz. Peygambere (s.a) olan inanç ve bağlılıkları nakledilirken Urve (r.a) şöyle buyuruyor:

Allah'ayemin olsun ki, Rasûlullah'ın tükürdüğü hiçbir zaman yoktur ki, onlardan (sahabe) birinin avucuna düşmesin ve o da o tükürüğü yüzüne ve vücuduna sürmesin."

"Nehâme" hem balgama ve hem de burundan çıkan katı sıvıya (sümük) denilmektedir, 'nehâme' bu iki mânâdan hangisine alınırsa alınsın, düşündürücüdür. Acaba Peygamber'in (s.a) "nehâme" si(balgam ya da sümüğü) herkesinki gibi değil miydi? Veya, inanç ve bağlılıklarının aşırılığından dolayı mı sahabeler 'nehâme'yi yüz ve vücudlarına sürdüklerinde bir tiksinti hissetmiyorlardı? Hz. Peygamber'in (s.a) temizliğe düşkünlüğü onların böyle davranmalarına neden engel teşkil etmiyordu?

3. insanların Abdest Artığının Kullanılması Babı'ndaki 155 nolu hadis şöyledir:

"Nebi (s.a) bir bardak su istedi. İçinde elini ve yüzünü yıkadıktan sonra mazmaza yaptı ve (yanında bulunan iki sahabeye) 'bunu için, yüzünüze ve sinenize serpin' buyurdu."

Su kabında el yıkamak, daha sonra içine mazmaza yapmak ve bütün bunlardan sonra sahabeye o suyu içmelerini ve yüzlerine sürmelerini söylemek!.. Bütün bunlar Hz. Peygamberin (s.a) temizliğe aşırı düşkünlüğüne aykırıymış gibi geliyor insana. Dahası, sahabenin kendisinden geçerek o suyu kullanması da işin ikinci bir hayret verici yanı. Bu konunun aydınlatılmasını rica ediyorum.

4. Merhum İkbâl, Pakistan'da genel kabul görmüş ender şahsiyetlerden birisidir. Özellikle yeni nesiller içerisinde. Bu yeni nesiller içerisinde

Pervizci [183] kimseler de göze çarpmaktadır. Bu yüzden söz konusu insanlar İkbâl'in de hadisi inkâr etmekte olduğu şayiasını yaymağa çalışıyorlar. Bu işin hakikati nedir? İngilizce ile yaptığı konuşmalarda Mer-hum'un (İkbâl) kaynak olarak gösterdikleri arasında hadis de var. Fakat, Merhum'un konunun detaylarını anlatırken ortaya koyduğu üsluptan sanki hadis münkirlerini teşvik ediyormuş gibi bir izlenim doğmaktadır.

Cevap:

Sormuş olduğunuz soruların kısa cevapları şu şekildedir:

Vahyin Nazil Olmaya Başlaması

1. Vahyin nazil oluşunu çok iyi bir şekilde anlamak için öncelikle Peygamber Efendimizin böyle bir durumla ansızın karşılaştığını iyice bilmek gerekir. O (s.a) ne bundan Önce nebi olarak vazifelendirileceğini aklından geçirmiş, ne böyle bir istek kalbinin bir köşesinde var olmuş ve ne de bu iş için herhangi bir hazırlık yapmış ve bir meleğin gökten mesaj alıp geleceği umudunu taşımıştı.

Şüphesiz, Hz. Peygamber uzlete çekilip murakabe ve ibadetle meşgul oluyordu, ama nebî olarak vazifelendirilme düşüncesi aklının ucundan bile geçmiyordu. Bu durumda, Hıra mağarasının yalnızlığında melek ansızın gelince, tabii olarak O (s.a) bu ilk ve olağanüstü tecrübenin etkisiyle -ne kadar üstün olursa olsun hiç şüphesiz her beşerin kapılacağı cinsten bir telaşa kapıldı. Bu şaşkınlık ve telaş basit değil, karmaşık bir keyfiyete

sahipti. Peygamber Efendimizin (s.a) aklına mübarek mizaçlarını şiddetli bir şekilde endişeye sürükleyen çeşit çeşit soru geliyordu. Acaba gerçekten de nebî mi olmuştu? Çetin bir imtihana mı tâbi tutuluyordu? Bu ağır yükü nasıl omuzlayacaktı? İnsanlara, kendisinin nebî olarak vazifelendirildiğini nasıl söyleyecekti? İnsanlar söylediklerine nasıl inanacaklardı? Şimdiye kadar izzetli bir şekilde hayatını sürdürdüğü toplumda şimdi halk kendisiyle alay edecek ve deli olduğunu iddia edecekti. Cahiliyete batmış bu çevre ile nasıl savaşacaktı? Peygamber Efendimizin zihnini meşgul edip, Onu perişan eden bunun gibi daha nice sorular vardı kinibilir! Bu yüzden Hz. Peygamber evine ulaştığında titriyordu. Eve girer girmez "beni örtün, beni örtün" buyurdu. Hane halkı onun üstünü örttüler. Bir müddet sonra biraz sakinleştiğinde Hz. Hatice'ye (r.a) tüm hadiseyi anlattı ve:

"Canımdan endişe ediyorum" dedi. Hz. Hatice (r.a) O'nu teskin etmeye çalışarak:

"Hayır, Allah'a yemin olsun ki, Allah seni mahzun etmez. Sen sılayı rahim yapıyorsun, kimsesizlere yardım ediyorsun, fakirlerin elinden tutuyorsun, misafire ikram ediyorsun ve bütün hayırlı işlere koşuyorsun." Daha sonra O'nu Varaka b. Nevfel'e götürdü. Çünkü, Varaka ehl-i kitaptan idi ve geçmiş peygamberlerin durumlarını bilirdi. Varaka b. Nevfel Hz. Peygamber'den (s.a) hadisenin tafsilatını işitince hiç tereddüt göstermeden; "bu Hz. Musa'ya gelmiş olan Nâmûs'tur" diyerek Peygamberimizi tasdik etti. Vara-ka'nın bunları söylerken hiç tereddüt göstermemesinin nedeni, Peygamber Efendimizin çocukluğundan gençliğine kadar son derece temiz ahlâkına çok iyi bir şekilde vakıf olmasıydı. Varaka, bulunduğu toplum içerisinde dedikodu kabilinden bile olsa peygamberlik iddiası için önceden bir hazırlık yapılmadığını da biliyordu. Varaka b. Nevfel, gaybtan gelen bir varlığın, böyle bir şahsa, böyle bir durumda, peygamberlerin öğretisiyle tam bir uygunluk arzeden bir mesaj vermesini yukarıdaki iki durumla karşılaştırmca, bunun mutlaka gerçek nübüvvet olması gerektiği kararına varmıştı.

Bütün bu olaylar o kadar doğal ve makuldür ki, buna benzer durumlarda böyle bir şeyin olması gerekirdi. Bunun üzerinde şüphe etmek bir tarafa, bana göre bu hadise Rasûlullah'm (s.a) sadık ve gerçek nebî olduğunun en önemli delillerinden bir tanesidir. Eğer bu hadise yukarıda anlatıldığı şekilde söz konusu olmayıp, Hz. Peygamber (s.a) Hı-ra'dan kendinden gayet emin bir şekilde gelip, kendisine meleğin gelmesi hadisesini halkın içinde anlatarak peygamberlik iddiasında bulunsaydı, halk içerisinde şöyle bir şüphe oluşması ihtimali oldukça fazlaydı: Muhammed (s.a) zaten kendisini önceden nübüvvet ehil görüyor; uzakta, dağın tepesinde bir mağarada bıkıp usanmadan oturarak kendisine bir keşif ya da ilhamın ne zaman geleceği beklentisi içerisinde bulunuyordu. Sonunda -maazallah- murakabe ve tefekkürünün şiddetinden gözünün önünde melek sureti görünür, kulaklarına bazı sesler gelir gibi oldu. Hz. Peygamber'in o ortamda nübüvveti dilemesi, onu arzulaması ve bunun için aşırı gayret göstermesi bir tarafa, nübüvvet vazifesi bilfiil kendisine verilince bile bir kaç saat şaşkınlığını üzerinden atamadı. Başka bir tabirle bunu şöyle anlayabilirsiniz: Eşsiz bir kimliğe sahip olma, erişme durumunda bile O zât (s.a) tekebbür ve kendini beğenmişlikten o derece uzaktı ki, birdenbire bu yüce vazifeye memur kılınması durumunda uzun bir müddet dünyadaki milyonlarca insan arasından bu makam için Alemlerin Rabbi'nin tercihinin üzerine düştüğü bu işe layık tek kişinin kendisi mi olduğu şeklindeki hayretini yenememişti.

Peygamberimizin Tükrüğünden Bereket Hasıl Etme

2. İki numaralı sorunuzda, aslında hiç de taacüp edilmemesi gereken bir hadise hakkında şaşırıldığımızı bildiriyorsunuz. O halde, şu mesele üzerinde düşününüz: Hâdise; bir peygamberle, O'nun (s.a) peygamberliğine yürekten inanan ve bu ölçüde yüce bir makama sahip bir varlığın kendi aralarında bulunmasından iftihar duyan insanlar arasında geçmektedir. Allah (c.c) ile konuşma şerefine nail olmuş bir varlığın kendi içlerinde bulunmasının buna yürekten inanan insanlar üzerinde oluşturacağı oldukça güçlü etkiyi, bir nebze de olsa, kendinizi onların yerine koymakla çok iyi bir şekilde anlayabilirsiniz. Nebilerin insanlar üzerinde oluşturduğu olağanüstü etki nedeniyledir ki, onların bağlılarından birçoğu haddi aşarak aşırıya kaçmış, onları Tanrı, Tanrının Oğlu vs. gibi görmeye başlamışlardır. Peygamber Efendimizin (s.a) kendi bağlılarının sürekli itidal sınırında kalması için göstermiş olduğu gayretler herkesin malumudur. Ancak, Hz. Peygamber (s.a) insan tabiatını da göz önünde bulundurmuş ve itidal sınırı içerisinde olmak kaydıyla bağlılık göstergesinin gidebileceği noktaya kadar gitmesine müsaade etmiş, o noktaya kadar insanları engellememişti. Bu yüzden ki, herhangi bir zamanda insanlar Yüce Peygamberin (s.a) tükrüğünü bile yere düşürmemiş ve hatta daha da ileri giderek onu elleriyle tutarak yüzlerine ve bedenlerine sürmüşlerse, Rasûlullah da (s.a) bunu engellememiştir. İnsanların bundan neden tiksindirmediğine gelince, şunu demek lazım gelir: Normal bir insanın tükrüğünden tiksirmek kaçınılmazdır; ancak, Allah'ın Kelamının indiği ağız tükrüğünden tiksirmek şöyle dursun; iman ehlinin gözünde bu tükrüğe karşılık ıtırın bile fazla bir kıymeti yoktur.

3. Sormak istediğiniz üçüncü hâdise de yukarıda açıkladığımız hâdise cinsindedir. Ancak, bu konunun Buhârîmın, Kitab'ul Megâzi Bölümünün Taif Gazvesi Ba-fc'ında zikredilen tafsilat göz Önüne alınca, benim yukarıda açıklamaya çalıştığım konu daha güzel anlaşılacaktır. Konu şudur: Hz. Peygamber (s.a) Huneyn Gazvesi ganimetlerini savaş mahallinde değil de Cîrâne bölgesine varıldığında taksim etmeyi kararlaştırmıştı. Bu sebeple de yeni müs-lüman olmuş bazı insanlar sabırsızlanmaya başladılar. Peygamber Efendimiz (s.a) Cîrâne bölgesine ulaşınca, bedevilerden bir tanesi Peygamberimize (s.a) gelerek ganimetlerden kendi hissesini istedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a): "Sana müjdeler olsun" buyurdu. (Yani, çok kısa bir zaman sonra ganimetlerin pay edileceği ve o zamana kadar sabretmesinin ecrini göreceği müjdesi) Bedevi kızgın bir şekilde: "Senin bu müjdelerini çok işittim" diye cevap verdi. Bu sırada Hz. Ebu Musa el-Eş'ari ve Hz. Bilâl (r.a) orada bulunuyorlardı. Hz. Peygamber (s.a) onlara dönerek: "Bu, benim müjdem reddetti. Siz ikiniz müjdem kabul edin" buyurdu. Her ikisi birden "Biz kabul ettik" dediler. Daha sonra Hz. Peygamber (s.a) bir bardak dolusu su istedi. Onunla elini yüzünü yıkadı, mazmaza yaptı ve iki sahabeye dönerek: "Siz bunu için, yüzünüze ve sinenize sürün ve müjdenizi alın" buyurdu. Onlar da istenildiği şekilde yaptılar. Perdenin gerisinde müslümanların annelerinden Hz. Üm-mü Seleme (r.a) oturuyordu. O iki sahabeye: "Biraz da annenize bırakın" diye seslendi. Bunun üzerine onlar biraz su artırarak mü'minlerin annesine verdiler.

Peygamber Efendimizin bu hâdiseyle söz konusu bedeviye, müslüman olduğunu iddia etmesine rağmen bu paha biçilemeyecek değerdeki müjdeyi reddetmekle ne gibi bir şükürsüzlüğe ve bedbahtlığa uğradığını anlatmak ve gerçek iman ehlinin de peygamberlerine nasıl davrandığını göstermek suretiyle ders vermek istediği açıkça anlaşılacaktır. Yine Hz. Ebu Musa el-Eş'ari'nin (r.a) rivayetdeki üslubundan ve Ümmü Seleme'nin (r.a) bu sudan kendi hissesini talep etmesinden sahabilerin söz konusu mübarek suyu alıp içmekten, yüzlerine ve sinelerine sürmekten tiksirmek şöyle dursun, onu kendileri için âb-ı hayat olarak gördükleri ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden bu şerefe nail olabilmek için birbirleriyle yarışıyorlar ve nasiblerine böyle bir nimet düştüğü için de övünç duyuyorlardı.

4. "İkbâl ve hadis" ile ilgili sorunuza sadece şu cevabı vermekteyim: Bizim için, merhum İkbâl'in hadislerle ilgili görüşünün ne olduğu, ne olmadığı hiçbir önem arz etmez. Eğer elimizde bu konu ile ilgili açık ve vazih nass-lar ve Hulefâ-i Raşidîn'den günümüze kadarki ümmetin alimlerinin üzerinde ittifak ettikleri hareket tarzı olmasaydı, belki o zaman hadislerle ilgili olarak Allâme İkbâl'in görüşlerine başvurma gereği duyabilirdik. Ancak, yukarıda zikrettiğimiz hüccetlerin varlığı karşısında böyle bir şey için telaşa düşmeye hiç de gerek yoktur. [\[184\]](#)

Kuran Ve Hadis Arasındaki Karşılıklı Bağlar

Soru:

"Resâil ve Mesâil" isimli kitabınızın 2. cildinin 62. ve 63. sayfalarında şöyle yazıyorsunuz: "Kur'an-ı Kerim'de umumî olarak beyan edilen herhangi bir hükmün, hangi özel durumlar için uygulanacağı hadis tarafından açıklanmışsa, bu; Kur'an'ın hükmünün nefyedilmesi değil, bilakis şerhdendir. Eğer siz bu şerhetmeyi Kur'an'ın aleyhine görenek reddederseniz, bundan sayısız karışıklıklar çıkar. Bunların misallerini önünüze serdiğim zaman siz de bu konu üzerinde ısrar etmenin yanlış olduğunu kabullenirsiniz."

Eğer yazınızın sonunda konuyla ilgili birkaç misal verseydiniz, soruyu soran kimse daha çok ikna olurdu. Şahsen benim, hadis tarafından yapılan şerhi Kur'an'ın aleyhine göstermenin gerçekten de ne gibi karışıklıklara yol açacağını gösteren ve o inkarcının ikna olmasına vesile olacak olan birkaç misale ihtiyacım var. Eğer dört misal verirsiniz, benim için çok daha iyi olur.

Ben, hadisin Kur'an'ı açıkladığına, şerhettiğine inanan birisiyim. Ancak, herhangi bir hükmün Kuranda olmaması ile Kur'an aleyhine olması arasında ne gibi bir fark olduğunu anlayamıyorum. Altını çizdiğim iki mefhum arasındaki farkı açık bir şekilde anlamama yardımcı olabilecek dört örnek verirsiniz çok memnun olurum.

Cevap:

Hadis'in Kur'an-ı Kerimi şerhettiği birçok misalden birkaç tanesini aşağıya alıyorum:

Kur'an hırsızın elinin kesilmesini emretmektedir. [\[185\]](#) Ancak, bunda herhangi bir had tayin edilmemiştir. Öyle ki, eğer kendi çocuğunuz da cebinizden birkaç yüz lira aşarsa, o bile hırsız olarak gösterilebilir. Kesilen el hakkında da bir sınır belirtilmemiştir. Sağ el mi, yoksa sol el mi? Dirsekten mi, omuzdan mı, yoksa bilekten mi? Bunlarla ilgili bütün belirlemeler hadislerle yapılmıştır. Eğer bunları göz ardı edecek olursak, hükmün uygulanması esnasında ne gibi haksızlıklar vukua gelebileceğini varın siz hesaplayın.

Kur'an, haccın farz olması hususunda umumî hüküm vermekte, ancak gücü olan müslümanın her sene haccetmesinin mi farz olduğu yoksa ömründe bir kere eda etmenin yeterli mi olacağı hususunda açıklama yapmamaktadır. [\[186\]](#)

Herhangi bir müslümanın ömründe bir kere haccetmesinin yeterli olacağı hadisler kanalıyla öğrenilmektedir. Hadisin bu sınırlamasını kabul etmeyecek olursak, gücü yeten müslümanın Kur'an'daki bu genel hükme uyararak her yıl haccetmesi gerekecektir.

Kur'an-ı Kerim kadınlardan bazılarıyla evlenmeyi haram kıldıktan sonra, onlar dışında kalan diğer kadınlarla evlenmenin helal olduğunu bildirmektedir. Kendileriyle evlenilmesi sonsuza dek haram edilmiş bu kadınlara ilave olarak, yalnız -kız kardeşi hayatta ve nikah altında

bulduğu müddetçe baldız zikredilmiştir. [\[187\]](#) Kadının teyzesi ve halası zikredilmemiştir. Hadisten anlaşılmaktadır ki, kadının kız kardeşi gibi, babasının kız kardeşi ve annesinin kız kardeşi de kendisiyle aynı nikah altında bulunamaz. Hadisin bu açıklaması göz ardı edilirse, kişi; hükmün umumiliğinden yanlış yönde istifade ederek, şeriatın iki kız kardeşi bir nikah altında toplamayı haram kılan hükmüne ters düşen bir hataya sebebiyet verebilir.

Kur'an-ı Kerim altın ve gümüş biriktirenleri şiddetli bir şekilde uyarmaktadır. Bu konuyla ilgili olarak Tevbe Sûresi'nin 34-35. ayetlerinin anlamına bakılabilir. [\[188\]](#) Bu ayetin umumi hükmünden yola çıkacak olursak evimizde altın ya da gümüşten bir tel bile buldurmamıza imkân kalmaz. Bu ayetin anlamını açıklayan ve şerheden hadistir.

Herhangi bir hükmün Kur'an-ı Kerim'de bulunmaması da hadiste bulunmasının anlamı, hadis Kur'an'a muhalif bir hüküm veriyor demek değildir. Bilakis hadis, Kur'an-ı Kerim'den kaynaklanan bir hüküm bildirmektedir. Meselâ; namazın rekatları, okunacak şeyler ve diğer ayrıntılar Kur'an'da yoktur. Haccın tüm rükünleri (menâsik) Kur'an-ı Kerim'de bildirilmemiştir. Zekatın nisabı, açıklaması ve diğer ayrıntılar Kur'an'da beyan

buyurulmamıştır. [\[189\]](#) Ezanın sözleri Kur'an-ı Kerim'de zikredilmemiştir.-Bu şekilde, hadis yoluyla bize gelen ne kadar ahkâm varsa, Kur'an hükümleri üzerine fazlalıktır ama onlarla çatışma halinde değildir. Kur'an aleyhine olmak ise, Kur'an bir şeyi emrettiği halde, hadisin onu nehyetmesi veya tersi, yani; Kur'an bir şeyi nehyettiği halde, hadisin onun yapılması hükmünü vermesidir. Hiçbir sahih hadiste böyle bir duruma rastlanmamaktadır. [\[190\]](#)

Hadisleri Tevil Etmenin Doğru Yolu

Soru:

Bir konuda aşağıdaki hadis nakledilmiştir: "Canım kendi kudret elinde olan zâta (Allah'a) yemin olsun ki, siz eğer hiç günah işlemeseydiniz, o zaman Allah sizi kaldırırdı da, günah işleyen ve Allah 'tan günahlarının bağışlanmasını dileyen başka bir millet gönderirdi ve onların günahlarını da bağışlardı."

Bu belki de günahkârların günah işlemelerine izin vermek için uydurulmuş mevzu bir hadistir. Ben öyle sanıyorum. Görünüş bakımından bu hadis

istiğfara (af dilemeye) Önem vermekten çok, daha fazla günah işlemeye teşvik ediyormuş gibi geliyor. Bu hadis sahih midir? Bu hadisin mantıklı bir izahını yapmak mümkün müdür?

Cevap:

Herhangi bir hadisi reddetmek için insanın o hadisin konusuna kısa bir bakış atması yeterli olmadığı gibi, doğru bir yol da değildir. Hadiste anlatılan konu anlaşılmadığı yahut zihinde yanlış bir anlam uyandırdığı zaman hemencecik onun uydurma bir hadis olduğuna hükmetmek ve şu şu sebeplerden dolayı uydurulmuştur diye kesip atmak çok yanlıştır. Hadisler bu tür bir mantıkla incelemeye tabi tutulacak olursa ne kadar sahih hadisin nehire salıvereceğini Allah bilir. Hadis ilmini bütün derinliği ve genişliği ile bilen insanlar ancak hadisleri inceleyebilirler. Hadislerin sahih olup olmadıklarına karar vermek için yalnız hadis bilgisi de yetmez. Hadisi inceleyen kimsenin sözün özünü anlama kabiliyeti de tam olmalıdır. Bir insan ancak bu özelliklere sahip olduktan, rivayet ve dirayetle ilgili sağlam bir ölçüye ulaştıktan sonra hadis kritiği yapabilir; onun sahih olup olmadığı ve hangi mânâya geldiği hususunda söz söyleyebilir.

Sizin tenkit ettiğiniz hadis-i şerif Müslim, Tirmizî ve Müsned-i Ahmedde farklı rivayetlerle nakledilmiştir. Bu hadise rivayet açısından herhangi bir itirazın yapılması hadis ilmi açısından mümkün değildir.

Muhtevasına gelince: O konuyla ilgili başka bir takım hadisler daha bildirilmiştir. Onların hepsini bir araya getirerek okuduğunuz zaman göreceksiniz ki; insanın önce bile bile günah işlemesi, sonra da bu günahlarından tevbe etmesi gerekir gibi bir anlam çıkarma ihtimali katiiyen yoktur. Hadisin gerçek anlamı şudur: İnsanoğlu hata ve günahattan büsbütün arınmış değildir. İnsanın asıl güzelliği hiç günah işlememesi, kendisinden hiç hata sâdır olmaması değildir. Aksine onun en güzel tarafı, ne zaman hataya düşer, ne zaman bir günah işlerse; ondan derhal pişmanlık duyması, Rabb'in-den af talebinde bulunmasıdır. Rasûlullah (s.a) bu düşüncenin zihinlerde iyice yerleşmesi için, "Eğer Allah Teâlâ hiçbir günah işlemeyecek bir varlık murad etseydi, insan yerine başka bir varlığı yaratırdı" buyurmuştur.

Allah Teâlâ insanları sevap ve günah gibi iki ayrı ve zıt şeyi yapabilecek yetenek ve güçte yaratmıştır. Hem sevap hem de günah işleyebilecek bir fitratta yaratılan böylesi bir varlıktan günahsız olması beklenemez. İnsan için en büyük mertebe, fitratının gereği olarak bir hataya düştüğü veya bir günah işlediği zaman onda ısrar etmemek, derhal tevbe ederek, Rabb'inden af dilemektir. [\[191\]](#)

İKİNCİ BÖLÜM

FIKHÎ MESELELER

Zekat Ve Mülkiyet Meselesi

Hanefî mezhebi alimleri, genellikle, zekat vermek için şahsî mülkiyeti (kişinin kendisinin mal varlığına sahip olması) şart koşmaktadırlar. Onların fetvasına göre, mülkiyet hilesine başvurmadan, amme menfaatine uygun olan yerlerin (mesela; okul, hastane v.s.nin) sosyal harcamalarına zekat verilemez. Bir adam bu konuyla ilgili bazı zor meseleleri ve anlaşılmaz noktaları alimlere sormuştu. Biz de o soruların cevaplarını Tercüman'ül Kur'an dergisinin Muharrem 1374 nolu sayısında yayınlamıştık.

Soru sahibi şöyle bir itirazda bulunuyordu:

"Hanefî fihhının yalnız mülkiyet söz konusu olduğu takdirde zekat verilebilir şeklindeki beyanlarının teferruatından çıkan sonuç şudur: İnsanlar fert olarak kendilerine düşen zekat miktarını hesaplayarak istedikleri yerlere verebilirler. Bu uygulanabilir. Fakat toplu bir zekat uygulaması, meselâ; İslâm devletinin zekatları toplayıp, belli bir düzen içerisinde harcaması, mülkiyet şartının ayrıntılı hükümleri yüzünden bir günlüğüne bile gerçekleştirilemez. Çünkü zekat sisteminin sağlam bir temele oturtularak yaygın şekilde uygulanabilmesi için gerekli düzenlemeler yapılırken (taşınması, dağıtımı, ilgili malzemelerin temini) ortaya çıkması muhtemel bir yığın sorunla birlikte mülkiyet şartına bağlı kalmak imkânsız olacaktır."

Bu sorulara o zaman verdiğimiz cevapları aşağıya alıyoruz:

Bana göre, kendisine dayanılarak bu soruların sorulduğu fetva:

"Sadakalar, (zekâtlar) Allah'tan bir farz olarak ancak fakirlere. [\[192\]](#) ayetinin Hanefî alimi erince benimsenen yorumuna göre bile doğru değildir. Bunun ne demek olduğunu anlamak için ayette geçen kelimelere bir bakınız:

Allah Teâlâ buyuruyor ki:

"Sadakalar, (zekâtlar) Allah'tan bir farz olarak ancak fakirlere, düşkünlere, onlar üzerinde çalışan (zekât toplayan) memurlara, kalbleri (islâm'a) [\[193\]](#) ısrındırılacak olanlara, mahsustur.

Bu ayetin başında geçen ve 'içindir' mânâsına gelen "lâm" harfi sadece 'fakirler' kelimesini ihtiva etmiyor. Aynı zamanda kimsesizleri, zekat toplama memurlarını, kalpleri İslâm'a ısrındırılmak istenenleri de ihtiva ediyor. Ayet-i kerî-me'de geçen "lâm" harfi mülkiyet anlamına da gelse, hak sahibi olma, ait olma anlamlarını da taşısa, hatta daha başka bir anlam da ifade etse, bütün bu anlamlar "fukara" (fakirler) kelimesi ile ilgili olduğu kadar ondan sonra gelen diğer üç kelimeyle de ilgilidir. Hanefî'lerin bu ayetten yola çıkarak benimsedikleri görüşe göre zekat vermek mülkiyeti şart görüyor olsa bile, farz olan zekat ve sadaka malları o dört grub-tan hangisine ait kümürsa kılınsın, mülkiyet şartı gerçekleşmiş olacaktır. Mülkiyet içinde mülkiyet hükmü nereden çıkarılmaktadır?

Zekat malı fakirin ve yoksulun mülkiyetine geçtikten sonra, onun harcanmasında herhangi bir sınırlama var mıdır? Böyle bir sınırlama olmadığına göre; mal, zekat toplamakla görevli kimselere ulaştığı zaman "mülkiyet lâmi"nın gereği yerine gelmiş olur. Zekat toplama memurlarının daha fazla mülkiyet sahibi olmalarını engelleyen delil nedir?

Eğer buradaki "lâm" harfinin, mülkiyet (sahip olma) mânâsında kullanıldığı düşünülecek olursa, o zaman da herhangi bir kimse zekat ve vacib sadakalara ait malları zekat içinde çalışanlara teslim etmekle, bir bakıma onları o malın sahibi kılmaktadır. Bu mallar, harpte ganimet malı olarak ele geçirilen malların devletin mülkiyetine geçmesi gibi, o kimselerin mülkiyetine geçmektedir. Zekatı toplayan kimseler topladıkları bu malı hak

sahiplerinden hangisine vermiş olurlarsa olsunlar, onların mülkiyetine vermeleri gerekmez. Çünkü, zekat toplama işiyle meşgul olanların topladıkları zekat mallarını Kur'an-ı Kerim'de belirtilen yedi yerden herhangi birine harcama ve dağıtma hakkı vardır. Mülkiyet lâmi'nin zorlamasından dolayı onlar üzerine bir sınır ve tahdit konamaz. Burada konulması gereken bir tek şart vardır. O da zekat toplama ve dağıtma işinde çalışanların emeklerinin karşılığı olan ücretleri dışındaki zekat mallarını hak sahiplerine dağıtmaları şartıdır. Zira zekat işinde çalışanlar, zekatı verenler tarafından toplanılan zekat mallarının sahipleri kılınılmaktadırlar. Fakat bu kimseler, zekat mallarını bizzat kendileri için kullanmaya hak sahibi kılınmamaktadır. Ayet-i Kerime'deki Onlar üzerinde

çalışan (zekât toplayan) memurlar" tabiri, hem bu kimse lere zekat verilebileceğini, hem de bu kimselerin topladıkları zekat mallarından ne kadarını şahsî harcamaları için kullanabileceklerini açıklamaktadır.

Ayet-i kerime'yi bu kadar açıkladıktan sonra, İmam Ah-med'in (rh.a) Enes b. Malik (r.a) Hazretlerinden rivayet ettiği hadise bir göz atalım. O hadiste Hz. Enes (r.a) şöyle anlatıyor: Bir adam Rasûlullah'ın (s.a) huzuruna geldi ve dedi ki:

"Sizin gönderdiğiniz temsilcinize (zekat toplama memuruna) zekatımı vermekle Allah'a ve Rasûl'üne karşı görevimi yapmış olur muyum?" Rasûlullah da (s.a) karşılık olarak:

"Evet sen onu benim ölçüme verdiğin zaman, Allah ve Hasûlü karşısında sorumluluğundan kurtulmuş, görevini yerine getirmiş olursun. O verdiğin zekatın ecir ve mükâfatı sanadır, günahı da yanlış yola harcayan olursa onadır" buyurdu. Bu ifadelerden açıkça anlaşılıyor ki zekat verecek olan kişi, zekatını zekat işiyle uğraşanlara vererek sorumluluktan kurtulmuş oluyor. Diğer bir ifade ile, bir fakire veya yoksula zekat vermekle nasıl mülkiyet lâmi'nin gereği yerine getirilmiş oluyorsa, aynı şekilde zekat işiyle uğraşanlara vermekle de onun gereği yerine getirilmiş olur. Hal böyle olunca, 'zekat işiyle uğraşanlar eğer zekat mallarını mülkiyet yoluna göre harcarsalarsa onlara zekat veriniz, yoksa vermeyiniz' şeklindeki fetvanın hangi temele dayandığını sormak gerekir. Zekat verenlere, zekat işiyle uğraşanlar neye göre hareket ediyorlar, araştırmamız ve zekatınızı ona göre veriniz diye bir mecburiyeti kim getirdi? Onlara böyle bir farzı kim yükledi? Onların üzerine düşen farz sadece, zekatı almaya hak sahibi olanlara veya onlar için çalışan zekât toplama memurlarına kendi zekat mallarını vermektir. Zekat yolunda çalışanlar hakkında en çok denilebilecek söz şudur: "Zekat veren kimse, zekat tahsildarı olarak kendisine gelen kimsenin gerçekten zekat tahsildarı olup olmadığı hususunda kesin kanaat sahibi olmalıdır." Bir İslâm devletinde, zekat tahsildarı olarak tayin edilen kimselerin yanında hükümet tarafından verilen zekat toplama belgesinin bulunması güven için yeterlidir. Ama böyle bir durum yoksa ve müslü-manların zekat toplayıp dağıtma işini herhangi bir sosyal kuruluş kendi basma yürütüyorsa, bu durumda sadece o kuruluşun gerçekten bu malı zekata layık olanlara dağıtıp dağıtmadığını ve bu yöndeki çalışma masraflarını caiz olan ölçüde alıp almadığını araştırmak gerekir. Araştırma sonucu kesin güven elde edilirse, böyle kuruluşlara zekat verenler kesinlikle farzı yerine getirmiş olurlar, sorumluluktan da kurtulurlar.

Şimdi de Kur'an-ı Kerim'deki Onlar üzerinde çalışan (zekat toplayan) memurlar" buyruğuyla kimlerin tanımlandığını anlamaya çalışalım. İnsanlar zekat işinde çalışan memurlar" buyruğuyla sadece devlet tarafından zekat toplamakla görevlendirilen kimselerin kastedildiğini sanıyor. Oysa Kur'an-ı Kerim'deki bu buyruk genel bir ifadedir. Bu ifade zekatın toplanması ve dağıtılması işiyle ilgili olan herkesi içine alan bir ifadedir. Bu genel ifadeyi özelleştiren hiçbir delil ve ispata rastlamış değilim.

Eğer İslâm devleti yoksa veya var da bu görevden habersiz ve ilgisizse, bu işi yürütmek için müslümanlardan bir zümre harekete geçmişse, böyle bir durumla hangi delile dayanarak bunlara, siz zekat işinde çalışanlar" değilsiniz denilebilir? Böyle olması, bence, Allah Teâlâ'nın bize bir rahmetidir. Allah Teâlâ bu emri Özelleştirmeyip genel bir emir olarak göndermekle, müslümanların bir İslâm devletine sahip olmamaları durumunda veya İslâm devleti olduğu halde devlet idarecilerinin bu görevi yerine getirmemeleri durumunda, müslümanların bir teşkilat oluşturarak zekatı toplayıp dağıtabilmelerine imkan hazırlamış olmaktadır. Eğer Allah Teâlâ'nın koyduğu bu genel hüküm konulduğu gibi uygulanacak olursa, yaşlıların, sakatların, kimsesizlerin her türlü bakım, tedavi vs. ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulan teşkilatlarda görev alanlar tam anlamıyla İfjP ojUİp "zekat işinde çalışanlar" sınıfına dahil olacaktır. Böyle olunca da bu teşkilatta görev alan herkes, zekatı toplama ve ihtiyaç sahiplerine harcama konusunda yetkili kılınmış sayılacaklardır. Bu uygulandığı takdirde müslü-man kılığına girerek çeşitli dalaverelerle zekat toplayan kuruluşlar da engellenmiş olacaktır. Allah'ın bu genel emrinin uygulamaya konulmasıyla, yalnız zekatla ilgili işleri yürütecek bir teşkilatın kurulmasına da imkân hazırlanmış olacaktır. Bu teşkilatın kurucuları "zekat işinde çalışanlar" sınıfına girecek ve zekatı toplayıp dağıtmada ellerinde mülkiyet hakkı gerektiren bir fetva taşımalarına da lüzum kalmayacaktır.

Kanaatimce Kur'an-ı Kerim'deki bu genel ifade dikkate alınır, bu ifadeyle yalnız zekat memurlarına hitap edilmediği, bu ifadenin zekat işiyle meşgul olan herkese şamil olduğu görülecektir. Meselâ:, herhangi bir yetimi himayesine alan, hasta veya sakat bir kimsenin bakımını üstlenen, kimsesiz yaşlıları korumaya çalışanlar da zekat işinde çalışanlar" sınıfına dahildir. Bu gibi kimseler de zekat toplayarak ' bu insanların ihtiyaçları için harcamak hakkına sahiptirler. Hatta isterlerse topladıkları bu zekat mallarından hizmetlerine karşılık olarak belli miktarda ücret de alabilirler. Topladıkları zekatı buldukları yerden başka bir yere gönderme durumunda kalırlarsa, posta masrafını bu zekattan düşebilirler. Çünkü onlar gördükleri hizmet çerçevesi içinde zekat işinde çalışanlar" sınıfına dahildirler.

Zekat toplamak, zekat mallarını bir yerden başka bir yere mecburen taşımak veya zekata hak kazananların değişik ihtiyaçlarını yerine getirmek için tren, otobüs, kamyon, at arabası vs. kullanılırsa, bunların ücret ve masrafları da zekat malından verilebilir. Çünkü bu hizmet yürütülürken onların hepsi zekat işiyle uğraşanlar" arasında sayılırlar.

Zekat almaya hak kazananlara hizmet için ne kadar me- mur, ne kadar işçi kullanılacaksa hepsinin ücreti toplanan zekat malından verilebilir. Çünkü onlar, zekat işinde çalışanlar" içine girerler. Hele hele istasyonda zekat mallarına ait tahlil çuvallarını taşıyanlar veya kimsesiz bir hastaya hizmet için arabasını yürütenler, ya da kimsesiz yetim çocukları himaye edenler rahatlıkla bu zekattan ücretlerini alabilirler. Acaba zekat işinde çalışanlar, zekat alma durumunda olanlar için bina yapamazlar, araba, ilaç, alet, malzeme, kumaş vs. lüzumlu eşyaları satın alamazlar diye bir sınırlama var mıdır sorusuna gelince: Ben derim ki: Hanefile-rin ayeti tevil edişlerine göre bu sınırlandırma sadece zekat verenlere aittir. Şüphesiz onların kendileri bu harcamaların hiçbirini yapamazlar. Onların işi sadece Allah Teâlâ'nın emrine uyarak zekat kimlere verilebilirse onların veya* onlardan birinin mülkiyetine vermektir. Zekat işinde uğraşanlar içinse bu tür bir engelleme ve tahdit yoktur. Onların hepsi zekat almaya hak kazananlar için veli veya vekil durumundadırlar. Zekata asıl hak kazanan zekat malında ne kadar kullanabilme hakkına sahipse, onlar da onların velisi ve vekili olmaları açısından aynı haklara sahiptirler. Onlar, fakirlerin ve yoksulların ihtiyaçları için bir bina yaptırıldıklarında veya bir araba satın aldıklarında bu, tıpkı, birçok fakir ve yoksulun bir araya gelerek aldıkları zekat paralarıyla bir bina yaptırılmalarına veya bir binek satın

almalarına benzer. Bu kullanmaya nasıl bir engelleme ve tahdit konulamazsa, aynı şekilde, vekillerine ve velilerine de bir engelleme ve tahdit konulamaz. Zekat işiyle uğraşanlara zekat mallarının verilmesi, bir bakıma zekata hak kazanan herkese teslim etmek olduğundan; Allah Teâlâ ve Onun Peygamberi zekat malını zekat işiyle uğraşanlara verenleri farzdan kurtulmuş kabul etmiştir. Zekat işiyle uğraşanlar zekata hak kazananlar adına zekat mallarını almakta ve sadece onların vekili ve hamisi olarak bu malları sarfetmektedirler. Şüphesiz onların harcamalarına falan şeye gereğinden fazla harcadın veya yaptığın hizmet karşılığında fazla ücret aldın ya da bir işçiye normalden fazla ücret verdin diye itiraz edebilirsin. Ama bildiğim kadarıyla hiçbir şer'î prensip yoktur ki, ona dayanarak, zekat işini yürütenlere; şu şu harcamaları yapabilirsin, şu şu harcamaları yapamazsın denilebilsin. Şeriat prensipleri onlara zekatı almaya hak kazananlara verilen her işi yapma izni vermiştir. Özet olarak, bu meselede çözümlenmesi gereken iki sorun vardır:

- a) Eğer zekat verenlerle, zekat alacak durumda olanların arzusu ile devlet adamı (resmi) olmayan birkaç kişi zekat işi ni yürütürlerse, acaba bunlar Kur'an-ı Kerim'in emir ve fermanına uygun olarak "zekat işinde çalışanlar" tarifi içine girerler mi, girmezler mi?
- b) Zekat işinde çalışanların eline zekat malını teslim ettikten sonra, onların harcamaları üzerinde bir de mülkiyet izni verilmesi gerektiği delili var mıdır? Müslümanların alimlerine düşen işte bu iki sorun üzerinde düşünüp inceleme yaparak bir karara varmaktır. [\[194\]](#)

Yapışık Doğan İkizlerin Evlenmesi

(Aşağıda öyle bir sorunun cevabı verilmektedir ki, buna dayanarak bir kaç seneden beri bir grup insan, bizim aleyhimize, iki kız kardeşin arasını birleştirmeyi (aynı anda iki kız kardeşle birden evlenmeyi) helal kabul etmektedir diye propaganda yürütmektedir. Şimdi herkes o yazıyı doğrudan kendisi okuyarak, bu iftiranın gerçek yüzünün ne olduğu hakkında kararını versin. Şu da unutulmamalı ki, iki erkek veya kız kardeşin birbirine bitişik doğması imkânsız bir şey değildir. 1952 yılının Aralık ayına ait "Deader Digest" dergisinde yazılan Taylandlı bitişik doğmuş iki erkek kardeşin hikayesini okuyunuz.)

Soru:

Aşağıdaki satırlar cevap verilmesi isteğiyle size gönderilmektedir. Sizi ziyarete gelen herhangi biri aracılığı ile cevabı göndererek bizi sevindiriniz. Bhawelpur şehrinde bitişik doğmuş iki kız kardeş yaşamaktadır. Yani; onlar doğduklarında, omuzlarından yanlarına, kaburga kemiklerine kadar birbirine bitişiktirler. Hiçbir şekilde onlar birbirinden ayrılamadı. Doğduklarından itibaren, şimdiki gençlik zamanlarına kadar birlikte gezip dolaşmaktadırlar. Aynı anda acıkmakta ve aynı anda büyük ve küçük abdest ihtiyacı duymaktadırlar. Hatta ikisinden biri herhangi bir hastalığa yakalansa, diğeri de aynı hastalığa yakalanmaktadır.

Şimdi bunların bir erkekle evlenip evlenemeyeceğini sormak istiyorum. Bir de, ikisi aynı anda bir tek erkekle evlene-bilirlerse bunun şeriatteki delili nedir?

Bölgemizin alimleri, ne bir tek erkekle evlenmelerine izin vermektedirler, ne de iki ayrı erkekle evlenmelerine. İkisinin bir tek erkekle evlenmesi

Kur'an-ı Kerim'in: "iki kız kardeşi bir arada almanız (size haram kalındı) [\[195\]](#) ayetine göre doğru değildir. Bu hükmü temel kabul ederek bu iki yapışık kızı bir tek erkekle evlendirmeyip, iki erkekle evlendirecek olursak, aşağıda yazılan mahzurlar ortaya çıkar. Alimler mahzurları gördükleri için susmuşlardır. Mesela; İkizlerden biri ile evlenen erkeğin yalnız kendi nikahı altında bulunması ile cinsî münasebette bulunup, diğeri ile böyle bir münasebete girişmeyeceğini nasıl garanti edebiliriz?

2. Kız kardeşiyle vücudu bitişik olan diğer kız da aynı his ve duyguları taşıdığı için, ikiz kardeşinin kocasıyla münasebeti esnasında etkilenip, aynı hazzı duymaz mı?

3. Bitişik ikizler bütün duyguları paylaştıkları için iki ayrı erkekle evlendirilmeleri halinde de birinin cinsî münasebet enasında taşıdığı hisleri diğeri de taşıyacaktır. Bu durumda onlar utanma duygularım atar ve birbirlerini kıskanmaya başlarsa

"O'nun ayetlerinden biri de, kendileriyle kaynaşmanız için size kendi nefislerinizden eşler yaratması) ve aranızda sevgi ve merhamet koymasındır. [\[196\]](#) ve 'Gönlü ısınsın diye ondan eşini var etti". [\[197\]](#) ayetlerinde ifadesini bulan nikah ve evlilikteki esas gayeye aykırı bir davranış sergilenmiş olmaz mı?

4. Evlenmenin en büyük amaçlarından biri insan neslinin çoğalmasındır. Bununla birlikte ebeveyn ile çocukları arasında şefkat ve merhamet duygularının yerleşmesi de önemlidir. Bu yapışık ikizlerin, iki ayrı erkekle evlenmeleri durumunda bu duygular köreltilmiş olacaktır. Böyle bir evliliğin daha nice kötülükleri vardır ki, biz onları burada yazmak istemiyoruz.

Lütfen bu sorunu şeriatin aydınlığında çözüme kavuşturunuz. Şüphe ve tereddütleri yok ediniz ki, ebeveynleri bu ikizleri evlendir ehilsin. Bu genç ikizlerin kendilerini kaptırabileceği fitneler de ortadan kalsın.

Cevap:

Bu iki bitişik kız meselesinde dört durum ve dört uygulama imkânı vardır:

1. İkisinin ayrı ayrı iki kişiyle evlenmesi.
2. Birinin herhangi bir erkekle evlenmesi, diğeri için hiç evlendirilmemesi.
3. ikisinin bir tek kişiyle evlendirilmesi.
4. ikisinin de hiç bir zaman evlendirilmemesi.

Bunlardan ilk iki şeklin hiçbir delil ve mantığa ihtiyaç bırakmayacak biçimde caiz olmadığı açıktır. Sonraki iki şekle gelince: Bunların ikisi de uygulanabilir. Ne var ki, ikisinin bir tek erkekle evlendirilmeleri hakkında, bölge alimlerinin bu durum, iki kız kardeşin aynı anda bir erkeğin nikahı altında bulunmalarını haram sayan Kur'an-ı Kerim hükmüne aykırıdır demeleri sebebiyle üçüncü ihtimal de ortadan kalkmakta ve yalnızca son

şekle göre hareket etmek gerekmektedir. Görünüş bakımından alimlerin bu sözü doğru gibi gelmektedir. Çünkü kız kardeşlerin ikisi de bitişik kardeşlerdir. Kur'an-ı Kerim'in, iki kız kardeşle aynı anda evlenmeyi haram kıldığına ait emri açık ve kesindir. Burada iki soru ile karşı karşıya bulunmaktayız: Bu ikizleri, ömür boyu yalnız yaşamaya mahkum ederek, evlenmekten mahrum bırakmak bir zulüm değil midir? Kur'an-ı Kerim'deki açık ve kesin hüküm bu bitişik kızlarda olduğu gibi eşine ender rastlanan durumları da ihtiva etmekte midir? Kanaatimce, Allah Teâlâ'nın bu hükmü; bedenleri birbirinden büsbütün ayrı, birbiriyle hiçbir bedeni bağı olmayan, iki ayrı varlık olan kız kardeşlerle ilgili bir hüküm olup, bu özel hükmü içine almamaktadır. Çünkü ayrı ayrı bedenlere sahip iki kız kardeşin bir tek kişinin nikahı altında bulunmaları da, iki ayrı insanla evlenmeleri de mümkündür. Bitişik durumda olanlarsa ayrı ayrı kimselerle evlenmeleri mümkün değildir. Allah Teâlâ emirlerini genel durumlar için vazetmiştir. Eşine ender rastlanan bu gibi durumlar ise genel hükümlerin dışındadır. Böylesi durumlarla karşılaşıldığında yapılacak iş, fihi hükümlere dayanarak genel hükmü rastgele uygulamak değil; hükmün şeklini bir kenara bırakarak amacına uygun bir yol takip etmektir. Bunun için şöyle bir örnek verilebilir: Allah Teâlâ şeriatinde çok açık bir ifadeyle, fecirle birlikte oruca başlanması ve gece ile birlikte iftar edilmesi hükmünü koymuştur:

[198]

"Şafağın beyaz ipliği siyah iplikten ayırıldı ilinceye kadar yeyin, için; sonra tâ gece oluncaya dek orucu tamamlayın.

Bu ayet-i kerimede açıklanan hüküm gece ile gündüzün 24 saat olduğu bölgeler içindir. Hüküm bu şekilde bildirilmiştir. Çünkü insanların büyük çoğunluğu gece ile gündüzün 24 saat olduğu yeryüzü bölgelerinde yaşamaktadır. Buradaki hüküm ve emir genel içindir. Herhangi biri çıkar da bu emri güney ve kuzey kutbunda da uygulamaya kalkarsa büyük bir hata işlemiş olur. Gece ile gündüzün aylarca hüküm sürdüğü bölgelerde fecrin doğusuyla birlikte oruca başlanmalı, güneş kaybolup gece çökünceye kadar da oruca devam edilmeli demek ne kadar yanlışsa, o bölgelerde oruç tutmaya gerek yoktur demek de o kadar yanlıştır. Fıkıhı iyi bilmenin ve fıkıh daimi derinden kavramanın gereği, bu gibi durumlarda genel hükmü bir yana koyup, maksada uygun bir sonuca ulaşmak ve Allah'ın o emirdeki gayesini gerçekleştirmektir. Meselâ; oruçla ilgili emrin amaca en uygun şekli gece ile gündüzü 24 saat olan kutuplara en yakın bir yeri ölçü alarak bir zaman belirlemek ve orucu o zaman dilimlerinde tutmaktır.

Bana göre bu formül bitişik doğan o iki kız hakkında da uygulanabilir. Onların iki ayrı erkekle evlenmeleri ya da hiçbir zaman evi enemeyecekleri görüşüne varılması yanlıştır. Bunun yerine,

[199]

İki kız kardeşin aynı anda bir kişiyle evlenmesi haramdır ayetinin dış görünüşü bırakılarak, sadece onun amacı yerine getirilmelidir. Bu ayetteki emrin hedefi, iki kız kardeşi kıskançlık ve rekabet duygusundan korumaktır. Burada şöyle bir sonuçla karşı karşıyayız: Bu iki kız kardeş ya bir tek erkekle evlenebilirler ya da hiç kimseyle ev-lenemezler. Bu durumda yapılacak iş, kararı bu iki kıza bırakmaktır. İsterlerse her ikisi de birlikte olmak üzere bir erkeğin nikahlısı olurlar, isterlerse ömür boyu yalnız yaşamayı tercih ederler. Tercihlerini evlilik üzerine yaparlarsa, onları evlendirmek gerekir. Yalnız yaşamayı tercih etmeleri halinde, bizi zulüm yapma sorumluluğundan kurtarmış olurlar. Allah'ın kanunu da böyle bir şeye muhatap olmaz. Bunların ikisinin bir kişiyle evlendirildiklerini varsayalım. Bu durumda evlenen adam onlardan birini boşarsa ne olacak, diye itiraz edilebilir. Buna cevabım şudur: Onlardan birinin boşanılması durumunda ikisi de boşanmış sayılır. Birinin boşanması, erkeğin onu boşaması sebebiyledir. Diğerinin boşanması da ondan artık faydalanamayacağından dolaydır. Sadece faydalanma değil; onu kendi evinde bile alıkoyamaz. Çünkü boşanan kadını kendi evinde zorla tutma hakkına sahip değildir. Boşanmamış kadın veya kız da öbüründen ayrılamadığı sürece o adamın evinde kalmaz. Bu bakımdan, adam onlardan birini boşadığı zaman, bitişiklerden diğerinin de kendisini boşamasını isteme hakkı doğar. Adam boşamazsa, mahkemenin onu boşandırması gerekir. Bu iki kız doğuştan itibaren öyle bir durumdadırlar ki, bir kimse ne onlardan bir tekiyle evlenebilir ve ne de sadece bir tekini boşayabilir. Onların evlenmeleri de birlikte olacaktır, boşanmaları da. Benim bildiğim bu kadar.

[200]

Doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

[1] Bakara: 256

[2] Al-i İmrân: 7

[3] Bu ayetin meali şöyledir: "Eğer, velisi olduğunuz mal sahibi yetim kızlarla evlenmekle onlara haksızlık yapmaktan korkarsanız, onlarla değil, hoşunuza giden başka kadınlarla iki, üç ve dörde kadar evlenebilirsiniz; şayet aralarında adaletsizlik yapmaktan korkarsanız bir tane almazsınız veya sahip olduğunuzla yetinmelisiniz. Doğru yoldan sapmamanız için en uygunu budur." (Nisa: 3)

[4] Bakara: 256-257

[5] Bir kimse bu kitapların asıl ibarelerini koruyarak günümüze kadar gelip gelmediği hakkında bir şüpheye düşerse; bir misal olması açısından, sadece, Dağlı'nın vaazını hem Matta ve hem de Luka'nın İncil'lerinden çıkararak karşılaştırması yeter. İki rivayet arasında o kadar fazla farklılık bulunmaktadır ki, bu durumda, vahyedilen asıl ibarelerin korunduğunu iddia etmek oldukça güçleşir. (Mevdüdi)

[6] Misal olması açısından bkz: 2 Sultanlar, Bab: 22-23 (Mevdüdi)

[7] Tercüman ul Kur'an, Safer, 1375 / Ekim, 1955

[8] Yasin: 6

[9] isra: 15

[10] Tercüman'ul Kur'an, Ağustos, 1959

[11] Muvatta; tmam Malik, Sahih-i Buhari: Zinayı İtiraf Babı.

[12] Buhari: Zina için Recm Cezası Verilmesi Babı.

[13] Muvatta: İmam Malik: Evli Zâninin Recmedilmesi Babı.

- [14] Rûh'ul - Meânî; 1/315
- [15] Söz, fiil ve takrir olarak hassaten Hz. Peygamber'e izafe olunan ve isnadı muttasıl veya munkatı olan hadislere merfû denir. (Çev.)
- [16] Maide: 11
- [17] Mâide: 47
- [18] Mûsned-i Ahmed, Müslim, Ebu Davud.
- [19] Nur: 2
- [20] Rûhu'l-Meânî; XVIII/71
- [21] Tercüman ul-Kur'an, Rabiulevvel, 1375 / Kasım, 1955
- [22] Mâide: 3
- [23] Nûr: 2
- [24] Tercüman'ul Kur'an, Cemadiyelâhir, 13751 Şubat, 1956
- [25] Eserin Urduca ikinci cildi kastediliyor. (Çev.)
- [26] Fethü'l-Bâri; İbnî Hacer, IX/138
- [27] Zâdü'l-Meâd, 11/30 Tercüman'ul Kur'an, Eabiulevvel, 1375 / Kasım 1955
- [28] Bakara: 57
- [29] Kehf: 25-26
- [30] Bakara: 57
- [31] A'râf: 171
- [32] Tefsir-İ Kebîr, VI/113
- [33] a.g.e. VII/145
- [34] Enbiyâ: 63
- [35] Sâffât: 89
- [36] İncil'in Tekvin bölümünde de Mısır seferinde Sâre'nin yaşı yukarıdaki gibi verilir. Bu Kuran ve hadise de uygundur. Kaldı ki Mısır Kralı sefer sırasında Hâcer'i Hz. İbrahim'e verdi. Bu evlilikten Hz. İsmail (a.s) dünyaya geldi. Gene Kur'andan anlıyoruz ki, Hz. İsmail (a.s) büyüyünce, kurban edilmesi gerektiği babasına hatırlatıldı. Aynı zamanda Hz. ts^ak'in (a.s) doğum müjdesi de verilmişti. Bu müjde Hz. Sâre'yi son derece sarsar ve şaşırır. Çünkü o çok yaşlı idi. Bu iki vak'a arasında takriben 10-12 yıl vardır. Böyle ihtiyar bir kadının Mısır Kralının dikkatini çekeceğini düşünmek fazla abartma olmaz mı?
- [37] Fethil Bârî, VI/247 Aynî, XV/249 Kastalâni, V/280
- [38] Tercüman ul-Kur'an, Rabiussânî, 13251 Kasım, 1955
- [39] Tefhimul Kuran, 11/174.
- [40] Hakka: 44-45-46
- [41] Bakara: 36
- [42] Bakara: 36
- [43] Al-i İmrân: 133
- [44] Necm: 16-15
- [45] Teflimul Kuran, 11/43
- [46] Tefhim'ul Kur an, 1/421
- [47] Nisa: 157
- [48] Nisa: 158
- [49] Tefhim'ul Kuran, 11/289.
- [50] Sahabeyi tenkid etmeyi caiz görmeyen kişiler, bizzat kendileri bu işi sorumsuzca yapmaktadırlar. Hz. Sa'd'a hamledilen Kitap ve Sünnet'ten delil olmadan Allah'ın emrini terketme suçlaması, eleştiriden daha da öte bir itham niteliği taşımaktadır. (Mevdüdi)
- [51] Tefhim'ul Kur'an, 1/319
- [52] Tefhim'ul Kur'an, 1/83
- [53]

- A'raf: 171
- [54] Enfâl: 44
- [55] Tâhâ: 66
- [56] Resâil ve Mesâil (Urduca Baskısı), 1/ 67
- [57] Nûr: 22
- [58] Nur: 22
- [59] Nur: 22
- [60] Ahzâb: 53
- [61] Peygamberimiz vefat edince, Hz. Ömer (r.a): "Kim Muhammed (s.a) öldü derse boynunu vururum" demeye başlamıştı. Konu bu meseleye işaret ediyor. (Çev.)
- [62] Bu bilgiler, sadece benim tarih araştırmalarımın kaynaklanmıyor. Ayrıca siyer kitaplarında da belirtilmektedir. Siyer-i İbn Hişamda hicretin 8. yılı olayları anlatılırken, "İnsanlar, o yıl, Arapların eski âdetleri üzere hac yaptılar" denmektedir. fSiyer-i İbn Hişam, IV/144)
- [63] Tevbe: 28
- [64] Zâd'ul Meâd, 1/246, H/34-39
- [65] Yunus: 98
- [66] Şah Abdulkâdir'in tercemesi: "Sonra, onu yakalayamayacağımızı zannetti" şeklinde, Mevlânâ Eşref Ali Tahanevî'nin tereemesi: "Ve o bizim onu (gitmesiyle) yakalayamayacağımızı sandı" şeklindedir.
- [67] Enbiyâ: 87
- [68] Sâffât: 139-144
- [69] Mevanâ Eşref Ali Tahanevî'nin tercemesi şu şekildedir: "Ve (canı sıkılıp da) balık sahibi (karnına giden) gibi olma."
- [70] Kalem: 48-49
- [71] Bu mesele üzerinde ayrıntılı tartışma için Teflîm'ul Kur'an'da Sâffât Sûresi'nin tefsirine müracaat edilebilir. (Mevdûdi)
- [72] Bu konuda daha detaylı bilgi sahibi olmak isteyenler Rûh'ul Meânî'nin 1/314. ve Tefsir'ul Menâr'ın 1/377. sayfalarına müracaat etsinler. Orada konuyla ilgili yeterli bilgi bulunmaktadır. (Mevdûdi)
- [73] Bu meseleyi usul alimleri kitaplarında, enbiyâdan küçük hataların sâdir olabileceği ancak bu hata üzerine devam etmeyecekleri şeklinde açıklamaktadırlar. Çünkü onların ıslah ve terbiyesini bizzat Allah (c.c) deruhte buyurmuştur. (Usul us-Serahsî, 1/318, II/5, 86, 91)
- [74] Nisa: 1
- [75] A'râf: 24
- [76] Rûm: 21
- [77] Şûra: 11
- [78] Nahl: 72
- [79] Bu ibareler Buhârîde "Kitab'un-Nikâh" bölümünde bulunmaktadır.
- [80] Bakara: 63
- [81] A'râf: 171
- [82] Usûl'tis, Serahsî, 1/112
- [83] Usûl'üs, Serahsî, 1/282-283
- [84] Tefadül: Fazla alma. (Çev.)
- [85] Usûl'üs Serahsî, 1/293
- [86] Neyl'ül Evtâr, VII/88
- [87] Bu hadisin senedi oldukça zayıftır. (Mevdûdi)
- [88] Tercüman'ul Kur'an, Ramazan, 1375 / Mayıs, 1956
- [89] Nisa: 23-24
- [90] Nisa: 24
- [91] Mü'minûn: 1-2-5-6
- [92] Tercüman'ulKuran, Şevval, 1375 / Haziran, 1956

[93]

Nisa: 3

[94]

Bu çeşit soru ve cevapları gören birçok kimse, bu gibi konuların içinde bu lunduğumuz zaman ya da gelecek için gündeme getirildiği zehabına kapılmaktadır. Halbuki, işin aslını söylemek gerekirse bu gibi sorular daha çok dünyada henüz savaşılan milletler arasında esir değişiminin yaygınlık kazanmadığı ve fideye üzerine bir anlaşmaya varmanın birbirine hasım imparatorluklar için oldukça müşkil olduğu bir zaman dilimiyle ilgilidir. Bugün bu meseleler üzerine tartışma açmaktan amaç, bizim şimdi de cariyelerin satıldığı pazarlar açmak istediğimiz şekilde değerlendirilmemelidir. Bilakis bizim gayemiz, savaş esirleri sorununun esir değişimi ya da fideye yoluyla halledilemediği zamanlarda İslâm'ın bu karmaşık konuya ne gibi bir çözüm getirdiğini aydınlığa kavuşturmadır. Amacımızın diğer bir boyutunu ise, İslâm'ın bu meseleye getirmiş olduğu çözüme karşı bilgisi olmadan itiraz eden kişilerin itirazlarını cevaplamak oluşturmaktadır. Biz her ne zaman bu meseleden söz açmışsak, bu gibi amaçlarla açmışızdır. Ancak, üzümlere belirtmemiz gerekir ki, bazı fitneci insanlar, bizim bu gibi meselelerden söz etmemizi kasıtlı olarak saptırmakta ve bundan güya bizim -esir değişimi yoluyla ya da fideye ile bu sorun çözüme bağlanmış olsun veya olmasın- bugün de kölelik devrini geri getirmek istediğimiz mânâsını çıkarmaktadır. Biz bu gibi kimselerin, bunu herhangi bir yanlış anlama sebebiyle yapmadıklarını gayet iyi biliyoruz. Onlardan bu yaptığımız açıklamalardan sonra bile, yapmış oldukları suçlamalardan geri dönme olgunluğunu göstermelerini de beklemiyoruz. Yine de biz bu açıklamamızı, kasıtlı suçlamalar sonucu bazı kimselerin içine düştüğü yanlış anlamaları ortadan kaldırmak için yapıyoruz. (Mevdudî)

[95]

Tercüman 'ul Kur 'an, Şevval, 13751 Haziran, 1956

[96]

Tercüman'ul Kur'an, Şevval, 13751 Haziran, 1956

[97]

Yûnus: 29

[98]

Nahl: 86

[99]

Rûm: 52

[100]

Fâtır: 14

[101]

Nahl: 20-21

[102]

Bakara: 154

[103]

Hicri 65-86

[104]

Şâzla kastedilen; herhangi bir kelimenin kıraatinin tek bir kaynaktan öğrenilmesi.

Meşhurla kastedilen; birkaç sahabiden rivayet edilen kıraat.

Mütevattirle kastedilen; çok sayıda sahibinin çok sayıda sahabeden duyduğu ve yine bunu Peygamber Efendimizden (s.a) işitenlerin çok sayıda olduğu kıraat. (Mevdudî)

[105]

Müsellem: Teslim olunmuş olan, doğruluğu seksiz kabul edilen. Herkes tarafından kabul edilip emniyet ve itimad edilen. Tasdik edilip inkâr edilmeyen. Ayıplardan teberrî olunmuş. (Çev.)

[106]

Burada müstened resmi metinden amaç, Hz. Osman'ın düzenlettiği ve üzerinde herkesin ittifak ettiği mushaftır. (Çev.)

[107]

Tercüman 'ul Kur'an, Ağustos, 1959

[108]

En'âm: 130

[109]

Hicr: 26-27

[110]

Rahman; 14-15

[111]

En'âm: 100

[112]

Cin: 6

[113]

Kehf; 50

[114]

Tercüman 'ul Kur'an, Şubat, 1962

[115]

Ankebût: 50

[116]

Zikri geçen ayetlerin anlamları şöyledir:

"Zekerıyyâ, Yahya, isâ ve İlyâs'a da (yol göstermiştik). Hepsini iyilerden ıdıfler). (Enam: 85)

"Onlara [İshâka ve (İslâm'ın oğlu) Yâkub'a] rahmetimizden (mal ve çocuk) lütfettik ve onlar için yüce bir doğruluk dili verdik (yâni bütün dm mensuplarının onları övülüp hayır ile yâd edilmelerini söyledik). (Meryem: 50 "Onlara İshâk'ı hediye ettik, üstelik (torunu) Yâkub'u da (verdik). Hepsini de sâlih (insan)lar yaptık.

[117]

Tercüman'ul Kur'an, Receb, 1375 I Mart, 1956

[118]

Tercüman'ulKuran, Zihicce, 1373 I Eylül, 1954

[119]

Araf: 35

[120]

Mü'minûn: 5

[121]

Araf: 35

[122]

A'râf Sûresinin 35. ayetinin meali metinde zikredilmişti. Diğer iki ayetin meali ise şöyledir:

" 'Hepiniz oradan inin' dedik. Yalnız (iyi bilin ki) size benden bir hidâyet geldiği zaman, kimler benim hidayetime uyarsa artık onlara bir korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir". (Bakara: 38) Dedi ki: "Hepiniz oradan inin, birbirinize düşmansınız. İmdi benden size bir hidâyet geldiği zaman kim benim hidayetime uyarsa o, sapmaz ve sıkıntıya düşmez." (Tâhâ: 123)

[123]

Mü'minûn: 51

[124] Buhârî, Kitabul Edeb

[125] Tefsîr-i Rûh'ul Meânî, XXII/3

[126] Tercüman ul Kur'an, Kasım, 1954

[127] Gulâm Ahmed Kadiyânî, İngilizlerin Hindistan'da müslümanları parçalamak için ortaya çıkarttıkları sahte bir peygamberdir. İngilizler büyük mali desteklerle, bunların İslâm ülkelerinde yayılmaları için yoğun çaba göstermişlerdir. Gulâm Ahmed deli saçması denecek eserler yazmış, kendine göre geleceğe ait haberler vermiştir. Fatma adında yakın akrabasından bir kıza aşık olmuş, kızın ailesi ve kız bunu reddetmiş, Mirza ise bu evliliğin mutlaka gerçekleşeceğini, Allah tarafından nikâhın göklerde kıyıldığı ileri sürmüştür. Ölüp gittiği halde bu evlilik olmamış, Kadiyaniler bu yalan sözü tevil için bu evliliğin kıyamet günü cennette gerçekleşeceğini ileri sürmüşlerdir. Buna benzer pek çok saçmalıkları ve yalanları vardır. (Çev.)

[128] Tercüman 'ul Kur'an, Aralık, 1959

[129] Nisa: 69

[130] A'râf: 35

[131] Nisa 69

[132] A'râf: 35

[133] Ahzâb: 40

[134] Hadîd: 19

[135] Hadîd: 19

[136] Hepiniz oradan inin," dedik. "Yalnız (İyi bilin ki) size bir hidayet geldiği zaman, kimler benim hidayetime uyarsa artık onlara korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir."

"İnkâr edip ayetlerimizi yalanlayanlar ise ateş halkıdır, onlar orada ebedi kalacaklardır." (Bakara: 38-39)

[137] Tercüman'ul Kur'an, Mayıs, 1962

[138] Fetih: 29

[139] Tercüman'ul Kur'an, Zilhicce, 1377 / Eylül, 1957

[140] İsrâ: 15

[141] Nisa: 165

[142] Sâd-85 Ayet-i kerîme siyak ve sibak ile birlikte okunduğunda görülecektir ki bu kelâm Allah Teâlâ tarafından İblîse karşı söylenmiştir. (Çev.)

[143] Mülk: 8-9

[144] Bakara: 286

[145] Rum-30

[146] Müslim

[147] Tûr: 24

[148] Vakıa: 17

[149] Tercüman 'ul Kur 'an, Zilhicce, 1376 i Eylül, 1957

[150] Şuarâ: 18

[151] Tercüman ul Kur'an, Şubat, 1961

[152] Ankebût: 48

[153] Tercüman'ul Kur'an, Şubat, 1961

[154] Bakara: 61

[155] Bakara: 61

[156] A'râf: 167

[157] A-li İmrân: 112

[158] Tâhâ: 74

[159] Tercüman'ul Kur'an, Nisan, 1962

[160] Ahzâb: 62

[161] Âl-i İmrân: 59 Tercüman 'ul Kur 'an, Şubat, 1963

[162]

Tercüman ul Kur'an, Mayıs, 1963

[163]

Necm: 2-3-4

[164]

Necm: 2

[165]

Necm: 2-3-4

[166]

Necm: 2

[167]

Necm: 3

[168]

Burada verilen sayfa numaralarının Urduca baskılar için geçerli olduğu dikkatlerden uzak tutulmamalıdır. (Çev.)

[169]

Müslim, İbn Sayyad Bahsi.

[170]

Müslim, Deccal Bahsi.

[171]

Müslim, El-Cessase Kıssası.

[172]

Enbiyâ: 87

[173]

Tercüman ul Kur'an, Cemadiyelevvel, 1375 / Ocak, 1956

[174]

Nisa: 125

[175]

Meryem: 19

[176]

Büyük bir ihtimalle Hz. Ebu Bekir (r.a) dönemindeki irtidat hareketleri kastediliyor. (Çev.)

[177]

Tercüman'ul Kur'an Cemâdiyeluhrâ, 1375, 1 Şubat, 1956

[178]

Bakınız: Müsned-i Ahmed b. Hanbel (Mısır, Dârul-Maârif Matbaası baskısı) Hadis numaraları: 599, 615, 782, 798, 858, 874, 954, 959, 962, 993, 1037, 1297,1306.

[179]

(MevdÜdi.)
Müsned-i Ahmed, Hadis no: 602

[180]

Müsned-i Ahmed ibn Hanbel, Hadis no: 859

[181]

Bu rivayetler için bkz: Ahmed b. Hanbel'in Müsnedi Hadis no: 833-837, 871-880, 909, 922, 932-934, 1030-1032, 1040, 1051, 1052, 1054, 1055, 1059,1060. (Mevdüdi).

[182]

Tercüman'ul Kuran, Zilkade, 1376 I Ağustos, 1957

[183]

Gulam Mustafa Perviz: Ehl-i Kuran diye anılan ve hadisin hüccet oluşunu inkâr eden taifenin başı. (Çev.)

[184]

Tercüman'ul Kur'an, Ağustos, 1960

[185]

Söz konusu emrin zikredildiği ayet-i kerimenin anlamı şöyledir: "Hırsızlık eden erkek ve kadmm, yaptıklarına karşılık Allah'tan bir ceza olarak ellerini kesin! Allah daima üstündür, hikmet sahibidir." (Mâide: 39)

[186]

Haccın farz kılınışı ile ilgili ayetin meali şöyledir:

"Yoluna gücü yeten herkesin o, Ev'e (gidip) haccetmesi, insanlar üzerinde Allah'ın bir hakkıdır. Kim İnkâr ederse şüphesiz Allah bütün âlemlerden zengindir (kimseye muhtaç değildir)" (Al-i İmrân: 97)

[187]

Size (şunlarla evlenmeniz) haram kılındı: Analarınız, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, kardeş kızları, kız kardeş kızları, sizi emziren analarınız, süt bacılarınız, karılarınızın anaları, birleştiğiniz karılarınızdan olup evlerinizde bulunan üvey kızlarınız - eğer onlarla henüz birleşmemişseniz, (kızlarını almaktan ötürü) üzerinize bir günah yoktur- kendi sulbünüzden gelen oğullarınızın karıları ve iki kız kardeşi bir arada almanız. Ancak geçmişte olanlar hariç. Şüphesiz Allah, çok bağışlayan, çok merhamet edendir."(Nisâ: 23)

[188]

Ey inananlar hahamlardan ve rahiplerden birçoğu, insanların mallarını haksızlıkla yerler ve (insanları) Allah yolundan çevirirler. Altun ve gümüşü yığıp da onları Allah yolunda sarfetmeyenler var ya, işte onlara acı bir azabı müjdele.

O gün cehennem ateşinde bunların üzeri ısıtılı(p pulları)r; bunlarla, onların alınları, yanları ve sırtları dağlanır: "İşte nefisleriniz için yığdıklarınız, yığdıklarınızı tadın!" (denir)" (Tevbe: 34-35)

[189]

Namaz ve zekatla ilgili ayet-i kerimelerin çokluğu herkesin malumudur. Biz bunlardan yalnız bir tanesinin anlamını almakla yetiniyoruz: Namazı kılın, zekatı verin; kendiniz için yapıp gönderdiğiniz her hayrı, Allah'ın yanında bulsunuz. Allah yaptıklarınızı görür." (Bakara: 110)

[190]

Tercüman ul Kur'an, Şubat, 1961

[191]

Tercüman 'ul Kur 'an, Kasım, 1962

[192]

Tevbe: 20

[193]

Tevbe: 20

[194]

Tercüman'ul Kur'an, Rabîulevvel, 1374 I Aralık, 1954

[195]

Nisa: 23

[196]

Rum: 21

[197]

A'râf: 189

[\[198\]](#) Bakara: 187

[\[199\]](#) Nisa: 23

[\[200\]](#) Tercüman ul Kur'an, Safer, 1374 / Kasım, 1954

[Evlenmeden Önce Boşamak](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Kâkûl Ve Kafirlere Benzeme](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Boşanan Kadının Tekrar Evlenmesi İçin Bekleme Süresi](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[İngilizce İle Namaz Kılınması](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Vaktinde Eda Edilemeyen Farzların Kazası](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Doğum Kontrolü](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Doğum Kontrolü Ve Gözlerin Bağışlanması](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Günahın Keffareti Ve Denklik](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Ölüye Sevap Gönderilmesi \(Ölülerin Ruhuna Fatiha Okunması\)](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Ezan Ve Namaz Duaları İle İlgili Bazı Şüpheler](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Zekatla Vergi Arasındaki Fark](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[İçtihadın Sınırları](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Sigortaya Cevaz Verilip Verilemeyeceği](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Medeni Hukuk Ve Şeriat Kanunları](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Birkaç Fıkı Mesele](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Ticari Hisse Senetlerinin Zekatı](#)

[Kutuplarda Namaz](#)

[Nikah Altına Alınan Ehl-i Kitap Kadının Özgürlük Sınırları](#)

[Mihirsiz Nikah](#)

[Namazın Kısaltılması ve Kaza Edilmesi](#)

[Ticarî Hisse Senetleri ve Kiraya Verilen Malların Zekatı](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Soru](#)

[Cevap:](#)

[İkramiyeli Devlet Bonolarına İştirak](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

[Siyasî İnkılab Mı Öncelik Taşır, Sosyal İnkılab Mı?](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[İslâm'da El Kesme Cezası](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[İslâm Devletinde Peygambere Küfreden Zımmînin Durumu](#)

[Soru:](#)

[İslâmî Demokrasi Ve Devlet Memurlarının Politikaya Karışmaları](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[İslâm'da Cihad Kavramıyla İlgili Bir Şüphe](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Dârul İslâm'ın Yeni Bir Tarifi](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[İslâm Devleti Mi Yoksa Ayrımcı Devlet Mi?](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[İslâm Devleti Veya Ayrımcı Devlet Üzerine Ek Açıklama](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Seçim Sistemi Meselesinde Halkoylaması](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[İslâmî Devlet Ve Hilafetle İlgili Birkaç Soru](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Modern Çağın Önderi İslâm Mıdır Yoksa Hristiyanlık Mı?](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Hilafet Veya Devlet](#)

[Cevap:](#)

[İslâm Devletinde Zimmîlerin Hakları](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[İslâmî Yönetimde Tutucu Müsteşriklerin Düşüncelerinin Yayılması](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Yargı Düzeninde Değişiklikler Ve Bunun Çeşitleri](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Bilim Çağında İslâmî Cihadın Keyfiyeti](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[İslâm Devletinde Kadınların Çalışma Alanı](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[İslâm Devletinde Toplumun İslahı Ve Terbiyesi](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Pakistan'da Serî Cezaların Uygulanması Meselesi](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Anayasayı Yorumlama Hakkı](#)

[Soru:](#)

Cevap:

[Soru:](#)

Cevap:

[Devlet Başkanının Veto Hakkı](#)

[Soru:](#)

Cevap:

[Dini Hayata Hâkim Kılma Konusunda Birkaç Düşünsel Sorun](#)

Cevap:

[Bir Uzlaşma Teklifi](#)

[Soru:](#)

Cevap:

[Yersiz Endişeler](#)

[Soru:](#)

Cevap:

[Allah'ın Ve Ebeveynin Hakları](#)

[Soru:](#)

Cevap:

[Seçim Sistemi](#)

[Soru:](#)

Cevap:

[Cemaat-İ İslâmîni Tavrı Ve Üslûbu](#)

[Soru:](#)

Cevap:

[Soru:](#)

Cevap:

[Dini Hâkim Kılmak Farzı Ayn Mıdır?](#)

[Soru:](#)

Cevap:

[Tebliğ Cemaati İle Dayanışma](#)

[Soru:](#)

Cevap:

[Bihar Eyaleti Müftülüğünün Sorularına Cevaplar](#)

[Cevap:](#)

Evlenmeden Önce Boşamak

Soru:

Benim evli olmayan bir dostum bir anlık öfke altında bir keresinde: "Eğer ben herhangi bir kadınla evlenirsem, onu üç talak (şart) ile boşuyorum" demişti. Şimdi o bu sözünden dolayı çok pişmandır ve evlenmek istemektedir. Alimler, evlendiği an kadın boşanmış olur demektedirler. Bu durumda onun evlenmek için gösterdiği bütün çabalar boşa kürek çekmek kadar anlamsız bir iş olacaktır. Lütfen, bu belalı sıkıntıdan bir çıkış yolu olup olmadığını bildiriniz.

Cevap:

Hanefilere göre; bu durumda olan bir adam hangi kadınla evlenmiş olursa olsun, o kadın boşanmış olacaktır. Fakat bütün fıkıhçılar ve bütün müctehidler aynı görüşte değillerdir. İmam Şafî ve İmam Ahmed b. Hanbel'in içtihadına göre, boşama hakkı evlenmeden önce değil; evlendikten sonra ortaya çıkar. Bir kimsenin daha evlenmeden, ileride hangi kadınla evlenmiş olursa olsun onu boşadığını söylemesi lüzumsuz, mânâsız ve geçersiz bir sözdür. Bu sözle herhangi bir hukukî hüküm ortaya çıkamaz. Bu görüş Hz. Ali, Hz. Muaz b. Cebel, Hz. Cabir b. Abdillâh, Hz. İbn Abbas ve Hz. Aişe'den de (r.a) nakledilmiştir. Bu görüşü, "Boşanma ancak evlendikten sonra olur" hadisi de desteklemektedir. İmam Mâlik'in içtihadı ise şöyledir: "Eğer bir adam, belli bir kadın, belli bir sülaleyi veya belli bir kabilenin kadınlarını kast ederek böyle bir söz söylerse, işte o zaman evlenince boşanma meydana gelir. Ama mutlak mânâda bütün kadımlar hakkında bu söz söylenirse, boşanma olmaz. Çünkü, birinci sözü söyleyen adam için o kadın ve o sülalenin kadınları dışındaki kadınlarla evlenebilme imkanı mevcuttur. Fakat ikinci sözün söylenmiş olması durumunda bir sünnetin terki kaçınılmaz olmaktadır. Bu da kendisi için helal bir şeyi kendisine ebediyen haram etmek demektir"

Bu konuda daha fazla araştırma yapmak isteyenler Tefhim'ul Kur'an adlı eserimizin Ahzab Suresi'nin 73. sayfadaki tefsirine bakabilirler. ^[1]

Kâkûl Ve Kafirlere Benzeme

Soru:

"Resâil ve Mesâil" isimli kitabımızda bir soruyu cevaplandırırken: "Frenk usulü saç bırakmak şer' an yasaklanmış değildir. Şeriatte yasak olan şey kâkül bırakmak veya şekil ve biçimde kâfürlere benzemektir. Frenk usulü saç bırakmanın bunlara benzer bir yanı yoktur" diyorsunuz. O soruyu cevaplandırırken yazdıklarınız çok kısadır ve hiç bir delile dayanmamaktadır. Kendinize göre bir kâkül tarifi yapıyorsunuz, ama bu tarifi yaparken ne hadisten, ne sahâbeden ve ne de müctehid imamlardan herhangi bir nakilde bulunmuyorsunuz. Hatta, Rasûlullah'ın (s.a) yaşadığı dönemde müslüman olmayanların bir kısım kıyafetlerinin benimsendiğini de zikretmişsiniz, ama bu noktada da kaynağa atıfta bulunmamışsınız. Konunun iyice anlaşılması için Tercüman'ul Kur'an isimli derginizde gerekli delilleri göstermeniz, ilgili kaynakları belirtmeniz yararlı olacaktır. Açıklamalarınızdan Frenk usulü saç bırakmanın haram olmadığı kanaatini taşıdığınızı; bununla birlikte, ondan pek de hoşlanmadığımız anlaşılıyor. Müslümanlarca kerih görülen bir usûl veya biçim -ha-ramlık derecesinde olmasa bile- fiili bir uygulama ile engellenemez mi?

Cevap:

Herhangi bir şeyin şer'an caiz olmadığını söyleyebilmek için şu iki şeyden birinin onda mutlaka bulunması gerekir: O şeyin caiz olmadığına dair hüküm, ya şeriat sahibi Allah'ın Kitabında olmalı; ya da O'nun gönderdiği buyrukların ışığı altında, o şeyin caiz olmayıp, haram olduğuna karar verilmiş bulunmalıdır. Eğer bu iki şeyden hiçbiri yoksa o taktirde

böyle bir şeye caiz değildir denemez. Vele ki o şey birilerinin veya bir zümrenin keyfine ve mizacına uygun düşmemiş olsun. Bu temel kaide ve ana prensip doğrultusunda Frenk usulü saç bırakmanın şeriatteki yeri incelenecek olursa görülür ki, yukarıda zikredilen haram kılınma sebeplerin,den hiçbiri burada bulunmamaktadır. Saç traşının nass ile yasaklanan şekli kâkül (başın yan ve arka kısımlarının kesilerek, ön ve tepe kısımlarının bırakılması) biçiminde olanıdır. Fıkıh ve hadis imamlarının açıkladığı kâkül tarifi şöyledir:

Çocukların başlarındaki saçların bir bölümünün kesilip bir bölümünün bırakılmasıdır. [\[2\]](#)

Çocukların başlarının sadece alnın üzerinde ve başın iki yanında saç kalacak şekilde traş edilmesidir, (ikinci kez sorulması üzerine daha geniş bir açıklama yapılmış)... Kâkül alnın üst kısmında bulunan saçların bırakılması suretiyle başın geri kalan kısmının traş edilmesidir. Aynı şekilde, başın

şu şu kısımlarının bırakılması suretiyle diğer kısımlarının traş edilmesidir" denmiştir. [\[3\]](#)

Ebu Davud, bu açıklamanın bizzat Rasûlullah'm (s.a) buyruklarına dayandığını rivayet etmektedir. Onun rivayetine göre İbn Ömer şöyle diyor: "Rasûlullah (s.a) bir çocuk gördü. Çocuğun başının bir bölümü traş edilmiş, bir bölümü de olduğu gibi bırakılmıştı. Rasûlullah (s.a) bunu yasakladı ve şöyle buyurdu:

"Ya hepsini traş ediniz, ya da hepsini bırakınız." Bu hadis ile ortaya çıkan kesin sonuç şudur: Şeriatte tamamen yasak olan şey; birazını kesip, birazını da bırakmaktır. Son günlerde moda haline gelen Frenk usulü saç bırakmanın buna benzer bir yanı yoktur.

"Şeriat sahibi Allah Teâlâ'nın temel buyruklarından hareket ederek bu mesele iyice incelenmeli ve kıyas yoluyla bu şekilde traş olmanın caiz değil, haram olduğu açıklanmalı" şeklindeki yaklaşıma gelince: Temel prensip kâfürlere benzememektir. Bu konunun temel prensiple mukayese edilebilmesi için "benzemek"ten neyin kastedildiğine bakmak gerekir. Acaba "benzemek"ten kasıt, biçim ve görünüş bakımından tam ve genel bir benzeme midir, yoksa kısmî bir benzeme de buna dahil midir? Hadis-i şerif gözden geçirildiği zaman Rasûlullah'm (s.a) müslüman olmayan milletlere ait herhangi bir şeyi alıp, kendi toplumuna katmayı caiz olarak kabul ettiği görülecektir. Meselâ: Şalvar İranlılara mahsus bir giyim tarzıydı. Araplara gelince "seravü" adını almış, Peygamber Efendimiz de onu yalnız caiz görmekle kalmamış, kendisi de giymişti. İbn Abbas'm (r.a) Buhârî'de yer alan rivayeti şöyledir: "Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Her kim uzun etekli elbise bulamazsa şalvar giysin." Güvenilir kaynaklardan belirlendiğine göre, Hz. Peygamber (s.a) kendisi de şalvar satın almıştı. Kendi zamanında kendisinin izniyle müslümanlar onu giyiniyordu [\[4\]](#) Rasûlullah (s.a) bornoz kullanmayı da caiz görmüş, hatta bir sahabeye bornoz da hediye etmişti. Birinci hicrî asrın kurruları arasında bornoz kullanmak yaygın bir gelenektir. Kurrular arasında yaygın olan bu bornozlar hristiyan rahiplerin başlarına geçirdikleri başlıklı bir kıyafetti. Bu sebeple selef uleması bornoz kullanmayı mekruh kabul etmişlerdi.

Fakat İmam Mâlik (rh.a) onların bu düşüncesini kesinlikle reddetti. [\[5\]](#)

Rasûlullah (s.a) değişik zamanlarda müslüman olmayan milletlerden elde edilen pardesüleri de kullanmıştır. Rasûlullah'm (s.a) Şam cübbesi (pardesü), Bizans ve Kısra vâni pardesü giydiği sahih hadislerle rivayet edilmektedir. Halbuki Şam pardesüsü yahudilere mahsus bir giyim tarzıydı. Bizans pardesüsü de Romen katolik hristiyanları-na ait bir kıyafetti. Kısra vâni pardesü ise İranlılara ait bir modeldi. Kendisinde bir haramlık bulunmaması şartıyla, gayr-i müslümlere ait herhangi bir unsurun alınıp topluma yerleştirilmesinin kâfürlere benzemek anlamına gelmeceği bu rivayetlerden kesinlikle ortaya çıkmaktadır. Bir müslümanın kafire benzemesi demek; onun bütünüyle müslüman olmayan milletlerin kılığına bürünmesi, kendisini önceden tanımayan birinin onunla karşılaştığında kendisinin müslüman olduğunu anlayamayacağı bir kalıba girmesi demektir. Genel görüntüsünü müslümanların kendisiyle bilindiği şekle sokan herhangi bir kimsenin saçını Frenk usulü traş ettirdi diye kâfürlere benzemekle itham edilmesi son derece yanlış bir suçlamadır. Bunun yeterince anlaşıldığını ümit ediyorum.

Benim duygu ve hissiyatıma göre de bu tür saç bırakmak hoş bir davranış değildir ve ağına gitmektedir. Bunun için de o tarz traştan vazgeçtim. Ama şunu iyice kafaya yerleştirmelidir ki; helal-haram sınırı ile, islâm duygu ve düşüncesinin gelişmesiyle ortaya çıkan zevk ve heyecan ayrı ayrı şeylerdir. Bu iki şeyi birbirine karıştırmamak gerekir. İslâm'ı bir devlet düzeninde, ancak helal ve haram sınırları gözetilmek suretiyle bir düzenleme yapılabilir ve ancak bu ölçüler içerisinde uygulamaya gidilebilir. İslâm düşüncesinin gelişmesiyle bizde meydana gelen hissiyata gelince: Bütün müslümanların aynı zevk ve heyecanı taşımaları şart olmadığı gibi, gerekli de değildir. Üstelik böyle bir şey gerçekleşmiş bile olsa, bizim ona şeriat adını verme salâhiyetimiz yoktur. Çünkü şeriat sadece Kitap ve Sünnet'te nassları (delilleri) bulunan emir ve hükümlerin adıdır.

Nasslara dayanmayan ictehad ve kanaatlerimizi yaygınlaştırmada eğitim-Öğretimden istifade edebiliriz, ama onlarla hüküm veremeyiz. [\[6\]](#)

Boşanan Kadının Tekrar Evlenmesi İçin Bekleme Süresi

Soru:

Tefhim'ul Kur'an adlı tefsirinizin birinci cildinin 176. sayfasında, Bakara Sûresi'nin tefsirini yaparken şöyle yazmışsınız: "Herhangi bir kadının nikahını kocasından alarak boşanma isteğinde bulunması durumunda o kadının iddeti (tekrar evlenebilmek için bekleme süresi) sadece bir hayız hali (aybaşı olma hali) kadardır. Aslında bu kesinlikle iddet değildir. Bilakis bu hüküm, sadece rahmin temizlenmesi için verilmiştir." Şimdi sorulup öğrenilmesi gereken şey sizin bu meseleye ait delil, senet vs.yi yazmamış olmanızdır. Halbuki bu sözünüz ayetten anlaşılan mânâya, araştırmacıların görüşlerine ve Rasûlullah'ın (s.a) buyruğuna da ters düşmektedir.

1. Abdurrazzâk, el-Feth adlı eserde merfu olarak rivayet ,, ediyor:

"Kadının, kocasından kendisini boşamasını istemesi (hul) bir boşamadır."

2. Dârekutnî ve Ibn Adıyy de şöyle rivayet etmişlerdir:

"Rasûlullah (s.a) "hul"u bir boşama saymıştır.

3. Mâlik de İbn Ömer'den rivayet etmiştir ki:

"Nikâhını kocasından satın alan bir kadının iddeti, {bekleme süresi), kocası tarafından boşanmış kadının iddetiyle aynıdır."

"Onun iddeti bir hayız görmesinden ibarettir" şeklindeki rivayet yalnız Ebu Davud'un rivayetidir. Bu rivayette ravilerin yaptığı bir değişiklik söz konusudur. Üstelik nasst da aykırı düşmektedir. Çünkü nassta:

"Boşanmış kadınlar, üç kur kendilerini gözetlerler. [\[7\]](#) Duyurulmuştur.

Lütfen, nasları kendi düşünce ve kanaatlerinizin fevkinde tutarak, muhaddislerin görüş ve kanaatlerini de dikkate alarak, bu konuyu zikredilen hadislerin ışığı altında bir kere' daha bütün yönleri ile inceleyip, güvenilir kaynaklardan delillerini gösteriniz ki, bir daha tereddüde mahal olmasın.

Cevap:

Nikâhını kocasından satın alarak boşanan bir kadının iddeti (bekleme süresi) hakkında farklı görüşler ileri sürülmüştür. Fıkıh bilginlerinden büyük bir topluluk nikahını kocasından satın alarak boşanan kadınla, kocası tarafından boşanmış kadının iddetinin aynı olduğu kanaatindedir. Bununla birlikte, küçümsenmeyecek sayıdaki bir grup fıkıh âlimi de nikahım kocasından satın alarak boşanan kadının iddetinin bir hayız (ay başı) müddeti olduğu fikrini benimsemiştir. Nesâi ve Tâberânî, Rabi' binti Muavviz'den şöyle bir rivayet nakletmişlerdir; (Rasûlullah (s.a), Sabit b. Kays'ın karısının kocasından ayrılması meselesinde) ona bir hayız süresi bekledikten sonra evleneceği kimseye gitmesini emretti."

Ebu Davud ve Tirmizl de ise İbn Abbas'ın (r.a) şu rivaye ti nakledilmektedir; "Rasûlullah (s.a) Sabit b. Kays'ın işte o karısına Bir hayız süresi beklersin' emrini verdi."

Bu konuyla ilgili olarak, Tirmizl, Nesâi ve İbn Mâce'de, Rabi' binti Muavvizin bir başka rivayeti daha nakledilmektedir. İbn Ebi Şeybe ise İbn Ömer'e atfen Hz. Osman'ın bu konuyla ilgili bir kararını naklederek, şunları yazmıştır: "İbn Ömer, kocasından kendi isteğiyle boşanan kadının üç hayız (adet görme) müddeti beklemesi gerekir şeklindeki fetvasını vermeye başladı, İbn Ebi Şeybe de İbn Abbas'm: "Onun idde-ti bir hayız müddetidir" şeklindeki fetvasını nakletmiştir." İbn Mâce, Rabi binti Muavviz b. Afrâ'ya atfen Hz. Osman'ın yukarıda zikredilen kararma ait naklettiği rivayette Hz. Osman'ın şöyle söylediğini de rivayet etmektedir:

"Bu konuda o, sadece Rasûlullah'm (s.a) hüküm ve kararına uymuştur."

Konunun dayandırıldığı kaynaklardan tatmin olacağınızı ve artık içinizin rahat edeceğini ümit ediyorum. [\[8\]](#)

İngilizce İle Namaz Kılınması

Soru:

Bir yıl kadar önce askerlikle ilgili bir görev için bulunduğum Somali'de İslâm ile müşerref olmuş 21 yaşında müslü-man bir İngilizim. İslâm'ın resmi dili hakkında bir soru sormak istiyorum. Hristiyan olduğum dönemlerde ibadetlerimi yerine getirirken ana dilimiz olan İngilizce'yi kullanıyordum. İncil'i de İngilizcesinden okuyordum. Fakat şimdi İslâm'ı seçtim, müslüman oldum. Bu durumda, namaz kılarken surelerin Arapçalarını okumam gerektiği gibi, Kur'an-ı Kerim'i de Arapça aslından okumam gerekiyor. Arapça her ne kadar zengin ve güzel bir dil ise de onu anlayamadığım için gerek namaz kılarken; gerekse namaz dışında, Kur'an-ı Kerimi Arapça aslından okumak zorunda olmam beni ibadet zevkenden mahrum bırakıyor.

Eğer bu konuda bana yol gösterir, "İngilizce ile namaz kılabilir miyim?" soruma olumlu bir cevap verirsiniz, size son derece minnettar kalacağım. Bu konuda gönül rahatlığı elde etmek için bu mesele üzerinde görüş belirten eski İslâm müctehidlerinin adlarını da lütfen bildiriniz.

Bu mesele her ne kadar benim şahsî bir sorunumuş gibi görünüyorsa da Avrupa'daki birçok gayr-i müslim'in sırf bu mesele yüzünden İslâm'a girmekten kaçındıklarını rahatlıkla söyleyebilirim. Londra'da yaşayan bir kısım dostlarım bu konuda size başvurmamı salık verdiler.

Cevap:

Bütün bir kalbimle söylüyorum ki, İslâm'ı seçmiş olmanıza gerçekten sevindim. Bir kardeşimizi hidayet nuru ile şereflendirdiği için Allah'a şükrediyor ve O'na hak dinde daha çok hidayet nasib etmesi ve istikamet lütfetmesi için dua ediyorum. Dinin hükümlerini, emirlerini, meselelerini anlamanızda size elimden geldiği ölçüde yardım etmeye her zaman hazırım. Bunu büyük bir memnuniyetle yaparım. Ne zaman isterseniz, benim hizmetlerimden faydalanabilirsiniz.

Namaz kılarken hangi dilin kullanılabileceği şeklindeki sorunuzun cevabı şöyledir: Namaz ibadetinin en önemli yanı Kur'an-ı Kerim okumak

olduğundan namaz sadece Arapça ile künabilir. Çünkü Kuran-ı Kerim Arapça ile indirilmiştir. Tercümesi ne kadar doğru olursa olsun, her şey yağmen o Kur'an'm kendisi değildir. Herhangi bir Kur'an tercümesine bu Allah'ın kelamı, Allah'ın buyruğudur da denilemez. Tercüme sadece Allah kelamının beşerî zaafırlarla dolu bir açıklamasıdır. Namazda Kur'an dışında okuduğumuz ne varsa dua vs. onların tamamı Rasûlullah (s.a) tarafından konulmuş şeylerdir.

Bunun içindir ki, Rasûlullah (s.a) hangi kelimelerle öğretmişse, o kelimelerle namaz kılınmalıdır. Bunlar başka bir dilin kelimeleri ile okunacak olursa, herşeyden evvel o dilin kelimelerinin Rasûlullah'ın ifadesindeki kelimelerin anlamlarını karşılamayacağı, orada kastedilen mânâyı tam olarak ihata edemeyeceği açıktır. Belli ölçüde karşılasa bile, tercüme edilen dildeki kelimeler Hz. Peygamber'in (s.a) bildirmiş olduğu kelimelerin yerini kesinlikle tutamaz. Gelmiş geçmiş bütün İslâm fıkıhçıların namazın Arapça ile kılınması gerektiğinde görüş birliği içinde olmalarının sebebi budur. İslâm alimlerinin ittifakla benimsedikleri görüşe göre ne tercüme kelimeler Kur'an-ı Kerim'in asıl kelimelerinin yerine okunabilir, ne de Hz. Peygamber'in (s.a) bildirdiği kelimeler başka kelimelerle değiştirilebilir.

Ana dili Arapça olmayan bir kimse müslüman olur olmaz Kur'an-ı Kerim'i ve namazda okunan diğer duaları Arapça asıllarıyla okuyamayacağına göre, ne yapmalıdır? Bu konuda bir takım ihtilaflar olmuş, farklı görüşler ileri sürülmüştür.

İmam Ebu Hanifenin (rh.a) iki büyük talebesi olan İmam Ebu Yusuf ve İmam Muhammed'in (rh.a) kanaatlerine göre, böyle bir kimse kendi dilindeki tercümesini okuyabilir. Ama süratle sure ve duaları Arapça asıllarından okuyarak namaz kılabilmeye muktedir olmaya çalışmalıdır. İmam Azam Ebu Hanife başlangıçta Arapça konuşmaya gücü yeten kimselerin bile Arapça'nın dışında bir dille namaz kılmalarının caiz olduğu kanaatinde idi. Ama o daha sonra bu kanaatinden dönerek talebeleri İmam Ebu Yusuf la, İmam Muhammed'in görüşlerini tercih etmiştir. İmam Şafî'nin bu konudaki kanaati ise şu şekildedir: Şartlar ne olursa olsun, Arapça'dan başka bir dille namaz kılınmaz. Arapça'yı konuşamayan, söyleyemeyen kimse namazda "sübhanallah," "elhamdülillah" gibi kısa kelimeleri okumaya devam etmelidir. Ve en kısa zamanda Arapça'yla namaz kılma yeteneğini elde etmek için uğraşmalıdır. Bu meseleyi genişçe incelemek isterseniz, Bidâye nin meşhur şerhi Feth'ul Kadir, cild I, sayfa 199-201'e, İmam Serahsi'nin el-Mebcut'unun I. cild, 37. sayfasına ve Pezdevi'nin Keş ful Esrarının 25. sayfasına bakabilirsiniz.

İnsanın anlamadığı bir dilde namaz kılması ve kelimelerini sadece ezberden diliyle söylemekle yetinmesi ilk bakışta insana biraz tuhaf geliyor ve anormal bir şeymiş hissi veriyor, ama derinlemesine düşünülecek olursa hiç de öyle olmadığı, bilakis çok büyük hikmet ve faydalarının olduğu görülecektir.

Herhangi bir dinin şekil ve mânâda aslı hüviyetini devam ettirebilmesi için, o dinin talimatlarının kendi kavram ve ıstılahları ile sunulması icabeder. Bir dilin bir başka dile tercüme edilmesiyle elde edilen sonuç hiçbir zaman o dilin kendi yerini tutmaz. Çünkü, bir dilden diğer bir dile tercüme yapılırken, kelimelerin değişmesiyle birlikte, kelimelerin yüklendiği duygu ve anlam yoğunluğu da değişir. Dildeki incelikler kaybolur. Her mütercim kendi yetenek ve kabiliyeti ölçüsünde tercüme yaptığı için, iki ayn mütercimin yaptığı tercüme hiçbir zaman birbirinin aynı olmaz ve biri diğerinin yerini tutmaz. Biz bunu günlük hayatımızda her an yaşamaktayız. Alelade insanların eserleri bile bir başka dile bütünüyle aktarılamazken, nasıl olur da Allah'ın kelamı ve Rasûlullah'ın (s.a) buyrukları bütün ruhu ve manevi derinli-ğiyle bir başka dile aktarılabilir? Ve nasıl olur da bu tercümelere Kur'an'm ve Rasûlullah'ın buyruklarının yerini tutacağı söylenebilir? Dünyadaki bütün dinlerin aslından sapmalarındaki en Önemli etken, o dinlerin temel kitaplarının ilk geldikleri ana dillerinde korunamamaları ve ona bağlı olanların tek tutanaklarının, kendi aralarında uyumu olmayan ve sürekli düzeltmeler yapılan değişik dillerdeki tercümelere olmasıdır.

İslâm'ın temel kaynağı Kur'an-ı Kerim ve Rasûlullah'm (s.a) bütün buyrukları, onların ifade buyurdıkları aslı kelimeleriyle korunmuştur. Bu durum müslümanlar için büyük bir lütuf olduğu kadar, büyük bir mutluluktur da. Müslümanlar olarak bu büyük nimetin kıymetini takdir edemez ve Allah'ın bu büyük lütfundan yeterince istifade edip, onu koruyamazsak, hem büyük bir aptallık etmiş ve hem de dinimizin kaynaklarının tercümelere dayanması yolunu açmış oluruz. Bizi Kur'an-ı Kerime ve Rasûlullah'm (s.a) öğretilerine bağlı kılan en büyük güç, her gün beş vakitte kıldığımız namazdır.

Eğer namazda okunan dili değiştirecek olursak, dinimizin asıl kaynağı ile olan bağımızı korumamız gerçekten zorlaşacak, hatta imkânsız olacaktır. Herhangi bir dinin olduğu gibi muhafaza edilebilmesi için o dinle emredilmiş olan ibadet biçimlerinin olduğu gibi muhafaza edilmesi, en ufak bir değişikliğe uğratılmaması ve insanların kendi arzularına göre onlarda değişiklikler yapma serbestliğine sahip olmamaları gerekir. Dinin en önemli bölümü onun ibadetleridir. Onlara olduğu gibi uymak, saygı duymak ve sürekli uyula-makla dinin geri kalan Öğretileri uygulama gücü kazanacaktır. İbadetleri insanlar nazarında değerli kılan şey, ibadetlerde var olan her söz ve hareketin ve her türlü davranış biçiminin bizzat Allah Teâlâ tarafından belirlenmiş olduğuna tereddütsüz iman etmiş olmalarıdır. Gerek şekli ve gerekse okunan şeyler hususunda değişiklikler yapılarak insanların arzu ve heveslerine göre bir takını düzenlemelere gidilecek olursa, insanlar inançlarını ve ibadetlere olan saygılarını yitireceklerdir. Bu inancın yitirilmesi ve bu saygının ortadan kalkması dinin tamamıyla yozlaşması sonucunu getirecek ve artık insanlar dinin hükümlerine uyup uymamakta kendilerini serbest hissedeceklerdir.

Üçüncü bir Önemli husus da şudur: Yeryüzünün değişik bölgelerinde yaşayan ve farklı dilleri konuşan insanların ezan ve namazda aynı dili kullanıyor olmaları, onları tek bir millet yapmakta ve onlar arasındaki evrensel kardeşlik duygularını pekiştiren, aralarındaki dayanışma ve birliği artıran bir güç oluşturmaktadır.

Yeryüzünün hangi köşesine giderseniz gidiniz, ezan sesini işitir işitmez, orada kendi milletinizden bir kişinin veya bir grubun bulunduğunu ve o sesin sizi namaza çağırdığını hissedeceksiniz. Namaz kılmak için gittiğiniz her yerde, tanıdık, bildik bir ses duyacaksınız. İster Londra'da olun; ister Nijerya'da, ister Endonezya'da olun; isterseniz Türkiye'de, değişen bir şey olmayacak, yanında bulunduğunuz müslü-manların dilinden tek bir kelime olsun anlamasanız bile, namaz kılarken ne siz onlara yabancılık çekeceksiniz, ne de onlar size. Ama bu yapılmaz, her millet ezanı kendi diliyle okumaya, namazı kendi diliyle kılmaya kalkışırsa, o zaman bu evrensel kardeşlik yok olacak, dünyayı kuşatan beraberlik küçük küçük parçalara bölünecektir.

Sadece Pakistan ve Hindistan yarımadasında üç yüzü aşkın dil kullanılmaktadır. Herkes kendi diliyle ezan okuyacak ve herkes kendi dilini kullanarak namaz kılacak olursa, sadece bu bölgede yaşayan müslüman toplum üç yüzden fazla parçaya bölünecektir. Bulduğu bölgeden dışarı çıkan bir müslüman ne ezam tanıyabilecektir ve ne de diğer müs-lümanlarla birlik olup cemaat halinde namaz kılabilecektir. Bu durum yalnız Pakistan, Hindistan müslümanları için değil, dünyanın diğer bölgelerinde yaşayan müslümanlar için de geçerlidir. Hac zamanı bir araya gelen müslümanların durumu da Babü Kulesini andıracaktır. Herkesin kendi dili ile ezan okuyup, namaz kılmasını istemek; hristiyanlar arasındaki

Kilisenin millileşmesi (Nationalisation of the Church) gibi bir istekte bulunmak anlamına gelecektir ki, bu anlayış hristiyan dünyasındaki çekişme ve düşmanlıkların başlıca sebebi olmuştur.

Renk ve ırk kavgaları, milliyet ve dil sürtüşmeleri yüzünden birbirine düşmüş, kamplara ayrılmış insanlık için evrensel bir kardeşlik tesis eden İslâm'ın bu büyük nimetini anlamıyor musunuz? Müslümanlar birbirlerini her yerde Arapça ezan, Arapça namaz, Arapça kelime-i tevhid ve benzeri bir takım istilahlarla tanımakta ve bu sayede birbirleriyle ezeli dostlar gibi kucaklaşmakta, kaynaşmaktadırlar.

Okuduklarımızı anlayarak namaz kılmanın gerekliliğine gelince: Bu şekilde namaz kılmanın insan ruhunda meydana getirdiği değişikliği inkâr etmek mümkün değildir. Bu gerekliliğin yerine getirilmesi için yukarıda anlatmaya çalıştığım büyük tehlikeyi göze almak gerekmez. Böyle bir tehlikeye düşmeden de bu ihtiyaç karşılanabilir. Bir kaç sureyi ezberlemek namaz kılabilmek için yeterlidir. Namaz kılarken Kur'an dışında okuduklarımızın tamamı da birkaç parçadan ibarettir. Onları ezberlerken anlamlarını da kolayca hafızalarımıza yerleştirebiliriz. Böylece sizin -

haklı olarak- manevî haz ve ruhanî etki diye tabir ettiğiniz gereklilik de yerine getirilmiş olur. ^[9]

Vaktinde Eda Edilemeyen Farzların Kazası

Soru:

1. Hocaefendinin biri bir yerde şöyle yazıyor: "Kaza namazlarını en kısa zamanda kılmak gerekir... Farz sorumluluğu devam ettiği sürece hiçbir nafîle namaz kabul edilmez."

Aklî açıdan bu prensibe delil getirmeye ihtiyaç yoktur. Fakat şeriat için kendi prensiblerini, insanların akıl yürütmeleri üzerine kurması gibi bir zorunluluk söz konusu olamaz. Burada yaşayan müslümanların çoğu daha önceki hayatlarını az ya da çok cahiliye hayatı ile geçirmiş insanlardır. Onlar, cahiliye dönemlerinde namaz, oruç gibi endişelerden uzak yaşamışlardır. Bunun içindir ki, bu bölgede üzerinde namaz borcu bulunmayan insan enderdir.

Şimdi bu meseleyle ilgili olarak aşağıdaki sorunlarla karşı karşıyayız:

Gerçekten, herhangi bir farz namazı kılmadığımız için devam eden sorumluluğumuz nedeniyle, bu sorumluluk devam ettiği sürece (beş vakitte kıldığımız sünnet namazlar da dahil olmak üzere) kıldığımız nafîle namazlardan hiçbiri kabul edilmez mi?

Namaz borcu bulunan kimseler, bu borçları duruyor olmakla beraber, her farz namazla birlikte sünnetleri ve nafîleleri de kılmaktadırlar. Onların kılmakta oldukları bu sünnet ve nafîle namazların durumu nedir? Onlar tamamen geçersiz mi sayılacaklar yoksa kazaya kalan namazların yerine mi geçecekler?

Bu prensip sadece namazla sınırlı olmayan ve her şeyi içine alan temel bir prensip ise, aynı durum oruç ve diğer farzlar için de geçerli midir?

Bilhassa zekatla ilgili açıklamalarınızı istirham ediyorum. Hiç zekat vermediği halde, nafîle sadakalar veren, çeşitli hayırlarda bulunan pek çok insan var. Örneğin; bu insanlar zaman zaman fakirlere yemek dağıtıyor, herhangi bir ha-yıra nakdi yardımda bulunuyor, dilencilere sadaka veriyor, ama farz olan zekatı vermiyor. Tıpkı bunun gibi, öşürünü vermeyen pek çok toprak sahibi ve çiftçi de "mahsul zamanı dilencilere, az da olsa, mahsulünden veriyor. Ayrıca onların aileleri de yıl içerisinde muhtaçlara tahıl ve un yardımında bulunuyor. Fakat onlar bunu yaparken ne öşür için ve ne de zekat için herhangi bir niyette bulunmuş değillerdir. Zaten onlar, ne kadar öşür veya zekat verecekleri konusunda bir hesap da yapmış değildirlir. Bu şekilde yapılan harcamaların şeriatteki yeri nedir? Gerek kendileri ve gerekse aileleri tarafından yapılan bu yardımlar büsbütün boşa mı gidecektir, yoksa öşür veya zekat yerine mi geçecektir?

"Farz borcu bulunan ve bu sorumluluğu devam eden kimsenin nafîle hiçbir ibadetinin kabul edilmeyeceği" prensibine delil olarak Allah Teâlâ'nın şu buyruğunu gösteriyorlar:

"Güzel söz O'na çıkar, iyi amel onu yükseltir. ^[10] Ayetin bu konuda delil olarak ileri sürülmesi ne dereceye kadar doğrudur? Ayette geçen iyi amel"m farzlar, güzel söz "ün nafîle ibadetler demek olduğunu bildiren herhangi bir sahih hadis mevcut mudur?

Cevap:

Sorularınızın tamamı, gerçekte doğru olan bir meselenin yanlış bir tarzda ortaya konulmuş olmasından kaynaklanmaktadır. Herhangi bir amelin kabul edilip edilmemesi insanların elinde ve iradesinde değil, Alemlerin Rabbi olan Allah'ın elinde ve iradesindedir. Herhangi bir kimse, üzerinde farz borcu ve sorumluluğu bulunduğu halde farzları kaza etmekle beraber, ihlas ve samimiyeti sebebiyle, sünnetleri ve nafîleleri de yerine getiriyorsa, Allah Teâlâ'nın onun bu samimiyetini reddetmesi için hiçbir sebep yoktur. Ve eğer üzerine kazası düşen farzı bir tarafa atıp da bu işi yaparsa, onun bu kıldıklarının Allah katında kabul olması ümidi yoktur. Çünkü, farzı kaza etmek borç mesabesindedir. Borcu ödemeye yanaşmayıp, hayır- hasenat yapmanın hiçbir anlamı yoktur.

Şüphesiz, bazı insanlar hayatlarının bir bölümünü cahili karanlıklar içerisinde geçirmiş ve o dönemde sayısız namazları terketmiş olabilir. Onların, kazaya kalmış namazları kılarken sünnetleri ve nafîleleri de birlikte kılmaları onlar için güçlük teşkil edebilir. Bu güçlük sebebiyle, kaza namazlarını da bırakabilecekleri endişesi vardır. Her farz namazı sün-netleriyle birlikte kılmak yerine; her vaktin farz namazla-ryla birlikte kılman ne kadar sünnet namaz varsa, onları daha önce kazaya kalmış olan farz namazların kazası olarak kılmakta büyük kolaylık vardır. Kazaya kalmış namazların hepsinin bittiği kanaati kesin olarak hasıl oluncaya kadar böyle devam etmelidir. İnsan bu şekilde hiçbir zorluk çekmeden kolaylıkla farzların sorumluluğundan kurtulabilir.

Siz, kıldığınız namazların sayılıp, sayılmayacağı; geçerli olup olmayacağı hikayesini bir tarafa bırakınız. Artık meseleyi öğrendiğinize göre, bundan sonra bütün sünnetleri, nafîleleri daha Önce terkettiğiniz farzlara niyet ederek kılmaya başlayınız. Kazaya kalmış oruçların durumu da tıpkı kazaya bırakılmış namazlar gibidir. Kim farz orucunu tutamamış da geçirmişse, o kimse nafîle oruç yerine farza niyet ederek tutamadığı farz orucu neden kaza etmesin.

Aynı durum zekatta da vardır. Kendiniz bizzat düşünün ve karar verin: Üzerinde zekat borcu bulunan kimsenin bu zekatı ödemek yerine, şu veya bu

şekilde hayır-hasenatta bulunması ne anlam ifade edebilir? Bu türden hayır ve hasenatta bulunmak hangi ölçüde doğru olabilir? Böyle davranan insan, yaptığı hayırları niçin zekatına niyetlenerek yapmasın? Şüphesiz, birşeyi geçersiz saymak veya onu kabul edip etmemek sadece Allah'a mahsustur. Fakat insanın aklına şöyle bir soru gelmektedir: Bir insan farz olan ibadetleri yapmazken, niçin nafile ibadetler yapsın? Allah Teâlâ'nın da farzları görmezlikten gelirken, nafile ile meşgul olan kimseler için aynı tavrı göstermesi pekâlâ mümkündür? Bu kimse, Allah Teâlâ'nın; 'benim üzerine farz kıldığım ibadetleri yapmazken, niçin kendi arzun istikametinde davrandım?' şeklinde bir hitabına maruz kalacak olursa, nasıl bir karşılık verecektir?

Sizin kaynak gösterip atıfta bulunduğunuz ayetle ilgili olarak, Rasûlullah'ın (s.a) güzel söz kasdolunan nafile zikirler; iyi amelle kasdolunanlar da farzlardır buyurduğuna dair sahih bir hadise rast lamadım. Siz bunu, bu iddiayı ortaya atanların kendilerine sorunuz. Olabilir ki, onlar böyle bir hadisten haberdardırlar. İbn Abbas fr.

a) Güzel söz "den maksat Allah 'ı zikretmek ve "iyi amelden" maksat da "farzlardır"

Farzları yerine getiren kimsenin ameli, o kimsenin zikirlerini de Allah'a yükseltir. Fakat yalnız zikretmekle yetine rek, farzları eda etmeyen kimsenin zikirleri de Allah katında kabul görmez reddedilir" buyurmuştur. [\[11\]](#)

Soru:

2. Tercüman'ul Kur'artın bundan Önceki sayısının "Resâil ve Mesâil" köşesinde bir soruyu cevaplandırırken terkedilmiş farz, diğer farz namazlar ve ibadetlerin kazası hakkında şöyle yazmıştınız:

"Onların kazasının en kolay yolu; farz namazlarla birlikte kılman sünnet namazların, kaçırılan farzların kazasına niyet edilerek kılınmasıdır Bu şekilde insan kolaylıkla o farzın sorumluluğundan kurtulabilir."

Aklımıza şöyle bir soru geliyor: Hayatının belli bir bölümünü cahiliye içerisinde geçirmiş olan herkesin geçirdiği farzları bu şekilde kaza etmeleri gerçekten mümkün müdür? Bu soruyu sorarken, herhangi bir özür sebebiyle eda edemediği bir takım farzları kaza etmek isteyen kimsenin durumunun ne olacağını kastedmiyoruz. Bizim sormak istediğimiz, ömrünün beş, on, yirmi, otuz yıl gibi uzunca bir zamanını cahili bir hayatla tüketen, gaflet ve isyan içerisinde geçiren bir kimsenin kasıtlı olarak terkedtiği farzlar için ne yapması gerektiğidir. Artık o, bütün azim ve kararlılığı ile Önceki hayatından tevbe ederek gelecek hayatını şeriata uygun yaşamaya söz verir, şer'i farzları eksiksiz yaparsa, yine de önceki hayatının terkedilmiş farzlarını kaza etmesi gerekecek midir? Tevbe etmesi geçmiş günahlarını telafi etmez mi? Eğer tevbe, geçmiş günahları yok etmiyorsa, tevbenin yararı ne olacak? Tevbe etmenin ne demek olduğu Meryem Süresi'nin şu ayetiyle son derece açık ve net olarak ortaya çıkmaktadır:

"Onlardan sonra yerlerine öyle bir nesil geldi ki, namazı zayi ettiler, şehvetlerine uydular. Bunlar da azgınlıklarının cezasına uğrayacaklardır. Ancak tevbe eden, inanan ve iyi iş yapanlar, onlar cennete girecekler ve hiç haksızlığa uğratılmayacaklardır. [\[12\]](#)

Sadece bu ayetle değil, Kur'an-ı Kerim'in diğer pek çok ayetleri ve Rasûlullah'm (s.a) hadisleriyle de bunun böyle olduğu ortaya çıkıyor. Rasûlullah (s.a) bir hadislerinde şöyle buyurmaktadırlar:

"Günahlarından tevbe eden kimse, hiç günah işlememiş gibidir."

Bu ayetler ve hadisler ışığında sizin sözlerinizi nasıl yorumlayalım, siz ne anlatmak istiyorsunuz?

Farzların kazası hakkında gösterdiğiniz çözüm yolunu uygulamaya çalışan kimsenin bir takım güçlüklerle karşıla-cağı ortadadır. Eğer sizin önerdiğiniz yol takip edilecek olursa, sünnetleri yerine getirmekten maksat, eda edilemeyen farzları sünnet ve nâfilelerle telafi etmektir gibi bir sonuç ortaya çıkacaktır. Bir insan sünnet ve nafile kılmaya vakit bulamazsa, geçmişte eda edemediği farzları kazaya da vakit bulamamış olacak ve neticede bütün namazları eksik kılmış olacaktır. Aynı şey oruçlar, zekatlar ve diğerleri için de geçerlidir. Mükellef olduktan sonraki ömrünün yirmi-yirmi-beş yıl gibi uzunca bir devresini cahiliye üzere geçirmiş bir kimse sizin önerdiğiniz yolu takip ederek, farzları kaza etmeye kalksa, bunu ne tam olarak yerine getirebilecektir ve ne de yaptığından huzur duyacaktır. O kimsenin bunu yapabilmek için ne kadarlık bir ömrü kaldığını da ancak Allah bilir.

Kanaatimce bu mesele hemen her müslümanı doğrudan alâkadar etmektedir. Müslümanların bugünkü durumları nazar-ı dikkate alınacak olursa, yalnız sıradan insanların değil; tanınmış, dini bütün ailelerin çocuklarının da ameli açıdan birçok noksanlarının bulunduğu bir hakikattir. Çünkü toplum dini hayatı yaşamaktan oldukça uzaktır. Böylesi bir durumda hayatını müslümanca tanzim etmek isteyen insanlar sizin önerinizle karşılaştıkları zaman ümitsizliğe düşebilirler. Lütfen bu konuya daha fazla açıklık getirerek bizi memnun ediniz.

Bu konuda ben doğrudan kendimi ilgilerinden bir soru sormak istiyorum. O mesele de şu: Eşim 1950 senesinde verem oldu. Kendisi dini bütün bir ailenin çocuğu. Bu sebeple de küçüklüğünden beri hem namazını kılmış, hem de orucunu tutmuş. Yedi sene kadar bu hastalığın ızdırabı ile yaşadı. İki-üç yıldır da iyileşmeye doğru gidiyor. Ramazan orucunu tutabilecek kadar zinde olduğuna inanıyor. Ben, onu oruç tutmaktan alıkoyarsam, Allah katında sorumlu olur muyum diye endişe ediyorum. İzin verirsem bu üzücü hastalığın tekrar nüksedeceği kesin. Şunun da bilinmesini istiyorum ki, kendisini ısrarla uyarmama rağmen, uzun ve sıcak yaz günlerinde hamile ve emzikli oluşuna aldırımsızın oruç tutması son derece zayıflamasına sebep olduğu için onun bu hastalığa yakalanmasının en önemli sebeplerindendir. Şimdi o şöyle diyor: Yaşadığım sürece oruç tutmak saadetinden mahrum kalacak olursam, Rabb'ime ne cevap vereceğim ve bu sorumluluktan nasıl kurtulacağım? Yoksula fide vermek, hayat boyu tutulamayan oruçları telafi edebilir mi? Eğer erkek herhangi bir sebeple hanımı adına bir fakire iki öğün yemek yediremezse veya bir eksiklik veya kusur yaparsa bundan sorumlu olacak mıdır? Bunları da açıklamanızı istirham ediyorum.

Cevap:

Birinci sorunuza kısaca şu cevap verilebilir: Önceleri ben de cahiliye devrinde kasden veya gafletle geçirilen namazların bağışlanması için tevbenin yeterli olduğunu, onları kaza etmek gerektiğini düşünüyordum. Ama inceleyip araştırdıktan sonra gördüm ki, herhangi bir kimse inkârı sebebiyle değil de sırf cehalet ve gafletinden dolayı namazları ter-ketmişse, onun için yalnızca tevbe etmek yeterli değildir bu gibi kimselerin önceki namazlarını da kaza etmeleri gereklidir. İbn Teymiyye, bu mesele üzerinde iyice araştırma yaptıktan sonra şu temel kaideyi söylemiştir:

Tevbe ile birlikte hem geçmişin telafisi ve hem de geleceğin ıslahı şarttır. Eğer telafi imkânı olmayan bir günah söz konusu ise, o durumda tevbe, pişmanlık ve yaptığından utanma yeterli olabilir. Fakat telafisi mümkün olan günâhlar için telafi yoluna gitmek yerine, yalnızca tevbe ile yetinmek kafi değildir. Meselâ; birine karşı borçlu iseniz ve bu borcu aradan uzun bir süre geçmiş olmasına rağmen ödemediyseniz, bunu bağışlatmak için yalnız özür dilemeniz yetmez. Özürlüğünüzün kabul edilmesi için hem borcunuzu ödemeniz, hem de özür beyan etmeniz gerekir. "Eğer sizin önerdiğiniz yol takip edilecek olursa, sünnetleri yerine getirmekten maksat, eda edilemeyen farzları sünnet ve nafilelerle telafi etmek anlamına gelecektir"

şeklindeki meseleye gelince, buna şu şekilde cevap verilebilir: İnşallah farzları kaza etmekle elde edilen sevap bu kusurları giderecektir. İnsanın önceki günâhlarına pişman olarak onların telafisi için çalışması kendisi için bir sevap sebebi olacaktır. Onun ömrünün ne kadar olacağını hiç kimse bilemez. Ama Allah Teâlâ, insanın geçmişteki kusurlarını telafi için gayret göstermesini mutlaka değerlendirecektir. Borçlarının hepsini telafi etmeye vakit bulamadan kendisi için verilen ömür biter de ölürsa, Allah Teâlâ'nın, o kimseyi gayreti sebebiyle bağışlaması ve geçmiş bütün günâhlarını ve kusurlarını affetmesi ümit edilir.

Hanımınızın meselesi ile ilgili cevap da şöyledir: Eğer doktor oruç tutmak onun için tehlikelidir; Ölümüne sebep olabilir diye bir teşhiste bulunmuşsa, o oruç tutmamalı; Ramazan süresince bir fakiri doyurmalıdır. Onun hayatı senin için değerli ise, bu fedakârlığı bizzat kendin yapmalısın; ona bir fakiri doyuracak masrafın karşılığını vermelisin. Böyle yapmazsan, günahkar olmasan bile hanımının canını tehlikeye atmış olursun. [\[13\]](#)

Doğum Kontrolü

Soru:

Bugünlerde aile plânlaması adı altında doğum kontrolü benimsetilmeye çalışılmaktadır. Aile plânlamasına haklılık kazandırmak amacıyla yalnız ekonomik sebepler öne sürül-memekte, ayrıca dini açıdan da bir sakınca bulunmadığı yönünde deliller ortaya atılmaktadır. Hadis-i şeriflerde azl'e müsaade edilmiş olmasını doğum kontrolüne izin verildiği şeklinde yorumlamaktadırlar. Bununla da yetinilmemekte, erkekler devlet eliyle kısırlaştırmaktadır. Bir takım ilaçlarla erkeklerin menilerinde mevcut bulunan üreme vasıtaları yok edilmektedir. Bu ilaçlar neslin üremesini önlemekte, fakat cinsel yakınlıktan haz duymayı engellemektedir. Kimileri, bunda şer'î açıdan bir sakınca yoktur, çünkü burada ne çocuk düşürme ve ne de çocukları öldürme söz konusudur demektedirler.

Sizden ricamız İslâm'ın bu konudaki tavrını bize açık bir şekilde haber vermenizdir. İslâm'ın buna izin verip vermediğini lütfen bize bildiriniz?

Cevap:

Bundan bir kaç yıl önce bu konu ile ilgili olarak "İslâm ve Doğum Kontrolü" adıyla bir kitap yazmıştım. Ben o kitabımda bu konuyu her yönden incelemiş, ekonomik ve toplumsal zararlarını anlatmıştım. Konuyu bütün yönleriyle incelediğim o kitabın yeni baskısı da yapıldı.

Sorduğunuz sorunun cevabı kısaca şöyledir: Azl (dışarı boşalma) hakkında Rasûlullah'a (s.a) sorulan ve karşılığında Rasûlullah (s.a) tarafından cevap olarak verilen buyruk, sadece kişisel zorunluluklar ve istisnaî durumlarla ilgili idi. Kesinlikle doğum kontrolü için bir çağrıda bulunulmuş değildi. Halk arasında benimsenip yayılması da kastedilme-mişti. Azl'e izin veren bir kaç hadisin aslı şundan ibarettir: Allah'ın bir kulu kendi kişisel durumlarını veya çaresizliklerini anlatmış, Peygamber Efendimiz de onun anlattıklarını dikkate alarak uygun bir cevap vermişti. Rasûlullah'tan (s.a) nakledilen hadislerde verilen o tür cevaplardan azl'e cevaz verildiği anlamı bile çıkarılsa, bu hiçbir zaman bir doğum kontrolü yürütülmesi hakkında kullanılamaz. Bu hadislerden yola çıkarak, bütün haramların mubah olarak telakki edildiği materyalizmin ve bâtil felsefenin benimseyip teşvik ettiği hamileliği önlemek ve doğum kontrolünün ha-dislerce de desteklendiği şeklinde bir anlam çıkarmak son derece yanlış ve sakat bir düşüncedir. Eğer Rasûlullah (s.a) bu tür bir anlayış ve tavırla karşılaşmış olsaydı, bütün benliğimle inanıyorum ki, O buna savaş açar, putperestlik ve şirkle nasıl mücadele etmişse, bununla da o şekilde mücadele ederdi. Rasûlullah'm (s.a) azl ile ilgili hadislerini, bir takım yanlış yorumlarla, günümüzde uygulanan doğum kontrolleri için delil olarak kullanmaya çalışanlara Allah'ın azabını hatırlatıyorum. Rasûlullah'a (s.a) karşı cephe açmaktan vazgeçmeye davet ediyorum. Batının dinsiz medeniyet ve felsefesini kendilerine hayat tarzı olarak seçmek isteyenler varsa, onlar doğrudan doğruya onu Batının dini kabul ederek benimsemelidirler. Onlara ne oluyor ki, kendi sapık görüşlerini Allah ve Rasûl'ün bildirdikleriyle aynı sayarak Allah'ın daha fazla gazabını çekmeye çalışıyorlar?

İslâmiyet doğum kontrolünün geliştirilmesini doğru bulmadığı gibi, insanların isteyerek kısırlaştırılmalarını da doğru bulmaz. Herhangi bir insanın bilerek ve isteyerek ki-sırlandırılmasının haram olmadığını iddia etmekle, herhangi bir insanın bilerek ve isteyerek öldürülmesinin haram olmadığını iddia etmek arasında hiçbir fark yoktur. İkincisi ne kadar yanlışsa, birincisi de o kadar yanlıştır. Bu sözleri savunan kimseler, bedenlerinin kendilerine ait olduğunu, vücudunu ve kabiliyetlerini istediği gibi kullanabilme hakkına sahip olduğunu sananlardır. Japonların intihar etmeyi caiz (bir hak) olarak görmeleri bu sakat anlayış dolayısıyladır. Bazı hindu yogilerin ellerini, ayaklarını ve dillerini kullanılamaz hale getirmeleri de aynı sakat anlayıştan kaynaklı anmaktadır. Fakat kendini Allah'ın mülkü kabul eden, bedenini ve bedenindeki yetenekleri ve güçleri Allah'ın bir lütfü, O'nun bir emaneti olarak bilen insanlara göre, kendisini kısırlaştırmak ile başkalarını kısırlaştırmak veya kendisini kör etmekle

başkasını kör etmek arasında suç ve günah bakımından hiçbir fark yoktur. [\[14\]](#)

Doğum Kontrolü Ve Gözlerin Bağışlanması

Soru:

Çoğalan dünya nüfusuna karşılık İslâm'ın önerdiği çözüm şekli nedir? Doğum kontrolü için kullanılan ilaç vs. türünden bir takım Önlemler almayı

şeriata aykırı addederek günümüzde de yasaklayacak mıdır? Herhangi bir müslüman sağlığında, ölümünden sonra herhangi bir hasta için kullanılmak üzere gözlerini bağışlayabilir mi? Onun bu davranışı günah değil midir? Göz bağışında bulunan kimse mahşerde kör olarak dirilmez mi?

Cevap:

Sürekli çoğalan dünya nüfusu için İslâm'm önerdiği tek bir çözüm yolu vardır. O da rızık elde etmek için Allah tarafından konulmuş araç ve vasıtaları geliştirmek, en iyi ve en verimli şekilde kullanmaktır. İnsanlar tarafından henüz keşfedilmemiş yeni rızık kapılarını açmak, yeni yollar bulmak için sürekli çaba harcanmalıdır. İster gebeliği önleme, ister kürtaj, isterse doğan çocukları Öldürme biçiminde olsun, nüfus plânlaması adıyla yapılan her türlü faaliyet son derece yanlış ve sakattır. Toplumunu mahveder. Doğum kontrolüyle birlikte ortaya çıkacak dört ayrı sonuç vardır ki, doğum kontrolleri yapıldığı sürece önlemek mümkün değildir:

1. Zinanın yaygınlaşması, çoğalması engellenemez.

2. İnsan o kadar bencilleşir ve yaşam düzeyini öylesine yükseltme hevesine kapılır ki, artık ne yaşlı ana-babasını, ne yetim bırakılmış kardeşlerini ve ne de yardıma muhtaç akrabalarının varlığını düşünebilir. Onlara yardım etmek bir yana, onların varlığına bile tahammül edemez olur. Kendi evladını ekmeğine ortak etmekten kaçınan bir insandan, ekmeğine başkalarını ortak etmesi beklenemez.

3. Milletlerin ayakta kalabilmesi ve hayatiyetini devam ettirebilmesi için gerekli olan nüfus artışı asgari ölçüde bile gerçekleştirilemez. Çocuk sahibi olup olmama konusundaki kararı kendileri verecek olan insanlar yaşam standartlarını aşağıya çekmeye razı olmayacak, çocuk sahibi olma konusunda karara varırken yaşam standartlarını düşürmeyecek sayıda çocuk sahibi olmak isteyeceklerdir. Böyle olunca da o milletin devamını sağlayacak düzeyde nüfus artışı gerçekleşmeyecektir. Bu gibi durumlarda bazen o noktaya gelinir ki, doğum oranı ölüm oranından daha az olmaya başlar. Nitekim Fransa böyle bir âkibetle yüzyüze gelmiş ve nihayet "daha fazla çocuk yap" propagandası yapmak, ikramiyeler ve ödüller aracılığı ile bunu teşvik etmek zorunda kalmıştır.

4. Savunma gücü zayıflar. Bu durum dört yanı kendinden daha güçlü ve daha fazla nüfuslu düşman ülkelerle çevrili bir millet için çok vahimdir. Pakistan'ın, Hindistan ve Afganistan'la olan münasebetlerinin hangi boyutta olduğu cümlelerin malumdur. Amerika ile dostluk kurmuş olması, komünist blokta yer alan ülkelerle olan ilişkilerinin bozulmasına sebep olmuştur.

Hindistan'ın, Çin'in, Rusya'nın ve Afganistan'ın toplam nüfusu bizden on üç kat fazladır. Bu şartlarda aile plânlaması adı altında savaşabilecek durumdaki nüfus gücünü azaltmanın ne derece akıllı bir hareket olduğunu akıl sahibi her insan kendi kendine idrak edebilir.

Gözlerin bağışlanması meselesi sadece gözlerle sınırlı kalmaz, bir çok başka organ da hastaların işine yarar ve onların daha başka faydalı işlerinde kullanılabilir. Eğer böyle bir kapı açılacak olursa, herhangi bir müslümanı kabrine defnetmek bile zorlaşır, bütün vücudu sadaka olarak dağıtılıp gider. İslâm nazarında herhangi bir insan kendi vücudunun maliki değildir. Bu bakımdan, ölmeden evvel vücudunu bölüştürmeye veya sadaka dağıtır gibi bağışlamaya hakkı yoktur. O beden, kendisi içinde yaşadığı sürece onun tasarrufuna (kullanımına) verilmiştir. O (ruh) bedenden çıktıktan sonra, onun beden üzerinde hiçbir hakkı yoktur ki, ona ait vasiyetleri, bağışları geçerli olsun. İslâm hükümlerine göre, onun vücudunu saygı ile defnetmeleri yaşayan müslü-manların görevidir.

İslâm'ın insan cesedine saygı konusunda koyduğu hüküm, gerçekte insan hayatına saygının bir gereğidir. İnsanların cesetlerine (cenazeye) olan saygı ortadan kalkarsa, bu işin önü alınamaz ve bu iş ölmüş insanların işe yarar organlarının canlı insanların tedavisinde kullanılmasıyla sınırlı kalmaz, insan vücudundan sabun üretmeye kadar gider. (İkinci Dünya Savaşı sırasında Almanlar bunu yapmıştı.) İş bununla da kalmaz, insan derisinden ayakkabı veya çanta imal etmek için insanların derileri tabaklamaya tabi tutulur. (Bu denemeyi de bir kaç sene önce Madras şehrinde bir derici yapmıştı). İnsanların kemiklerini, bağırsaklarını, daha başka şeylerini kullanmayı da düşüneceklerdir. Sonuçta öyle bir noktaya gelinecektir ki, insanlar birbirlerinin etini yedikleri o vahşet devrine tekrar döneceklerdir. Eğer bir kereye mahsus ölen insanın organları çıkarılarak tedavide kullanılacak ve bu işe cevaz verilecek olursa, bu işin çerçevesini çizme imkânı ortadan kalkacaktır. Böyle bir durumda insan vücudunun, faydalı

her alanda kullanılmasının önüne nasıl geçebileceğim ve bu işi hangi akıl ve mantıkla izah edeceğinizi anlayamıyorum. [\[15\]](#)

Günahın Keffareti Ve Denklik

Soru:

1. İşlediği bir günahın (örneğin zinanın) cezasını daha dünyada iken çeken, İslâm devleti tarafından kendisine gerekli olan şer'i ceza tatbik edilen kimse, o günahının cezasını ahirette çekmekten kurtulacak mıdır?

2. Herhangi bir kimsenin kendi kabile ve milletinden olanlarla evlenmesi gerektiğine dair ayet veya hadiste herhangi bir emir veya tavsiye mevcut mudur? Benim küfüvden (denklik) kastımın taraflar arasındaki uygunluk ve ölçü olduğunu dikkate almanızı istiyorum.

Cevap:

1. Herhangi bir kimsenin işlediği cürüm dolayısıyla kendisine şeriat tarafından dünyada verilen cezayla ahiretteki sorumluluğundan kurtulabilmesi için, o kimsenin işlediği bu cürüm dolayısıyla pişmanlık duyup, tevbe etmesi ve nefsinin ıslah etmesi gerekir. Varsayalım ki, hırsızlık yapan bir kimsenin eli kesildi. Eğer bu insan işlediği günah dolayısıyla pişmanlık duyup, tevbe etmez ve bu işten vazgeçmek yerine, elinin kesilmesine vesile olan şeriata karşı öfke duyarak rastgele konuşmaya devam ederse, o kimsenin Allah (c.c) tarafından bağışlanması asla söz konusu olamaz.

2. Ne ayette ve ne de hadis-i şeriflerde bir kimsenin kendi kabile ve milletinden olanlarla evlenmesi gerektiğine dair herhangi bir hüküm yer almaktadır. Hatta Rasûlullah'ın (s.a) ve sahabe-i kiram'ın hareket tarzının bunun tam tersi olduğu bile söylenebilir. [\[16\]](#)

Ölüye Sevap Gönderilmesi (Ölülerin Ruhuna Fatiha Okunması)

Soru:

Aşağıda sıralanan meselelerin çözümü konusunda yardımlarınıza muhtacız. Her zamanki gibi açık ve net cevaplar lütfedeceğinizi umuyorum.

- 1- "Resâil ve Mesâil" adlı kitabınızın ikinci cildinin 296. sayfasında "Adak Adama, Yardım Dileme ve Ruhuna Sevap Gönderme" başlığı altında yazdığınız cevaptan anlaşılana ki, siz, malla yapılan ibadetler vasıtasıyla ölü'nün ruhuna sevap ulaştırılabileceği, ancak bedenle yapılan ibadetler vasıtasıyla ulaştırılamayacağı kanaatini taşıyorsunuz. Bununla birlikte malî ibadetlerin ölüye herhangi bir fayda sağlayıp sağlamamasının Allah'ın takdirine bağlı olduğunu da ifade ediyorsunuz. Sizi bu düşünceye sevkeden âmîl nedir? Kur'an-ı Kerim'de veya hadis-i şeriflerde ölüye bedeni ibadetlerle sevap göndermenin mümkün olduğuna dair açık bir hükmün bulunmayışı mı? Yoksa daha başka bir sebep mi? Siz, para ve mal infak etmek suretiyle ölü'nün arkasından sevap göndermek isteyen kimsenin yaptığı bu işin kendisine mutlaka yarar sağladığını, fakat onun bu infakının ölen yakıma fayda temin etmesinin Allah'ın rızasına bağlı olduğunu söylüyorsunuz. Böyle bir ayırımı neye dayanarak yapıyorsunuz?
2. Herhangi bir insan, ister kendi soyundan isterse başka bir soydan olsun, kendisinin yetişmesinde doğrudan veya dolaylı katkısı bulunan herhangi bir ölü için malını veya parasını infak etmek suretiyle alacağı sevabı ona bağışlayabilir mi? Bu sevapların bağışlanabilmesi için bir takım özel şartların yerine getirilmesi mi gerekiyor? Lütfen bu konudaki kanaatinizi de yazar mısınız?

Cevap:

Sorularınızın kısa cevapları numara sırası ile aşağıya alınmıştır.

1. Gerek Kuran-ı Kerim'den ve gerekse hadis-i şeriften çıkarılan genel kaide şudur: Herkesin ameli kendisine faydalıdır. Herhangi bir insanın amelinin, ahirette başkasına faydalı olması söz konusu değildir. Ama bazı hadislerden şu istisnâî durum da görülüyor ki, Ölü'nün ruhuna sevap gönderilebilir. Bu konudaki hadislerde dikkatimizi çeken bir şey oldu. Rastladığımız bütün hadislerde başlıbaşına bedeni ibadetlerden hiç söz edilmemektedir. Hadislerde ya sadaka gibi doğrudan doğruya malî ibadetlerden ya da hac gibi hem malî, hem de bedeni olan ibadetlerden söz edilmektedir. Bu bakımdan, fıkıh bilginleri arasında farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Bir grup hem malî ve hem de bedeni ibadetlerle ölüye sevap gönderilebileceğini söylerken, bir diğer grup bunu sadece malî ibadetlere özgü kabul etmiş, bir başka grup da bunu yalnız hem beden ve hem de malla yapılan ibadetler için geçerli saymıştır. Bana göre, ikinci görüş tercihe şayandır. Çünkü, genel kaide içinde bir istisnayı herhangi bir hükümden çıkarırsak, bu istisnânın o hükümden çıkmasıyla sınırlanması gerekir. Kanaatimce, bunu genelleştirmek doğru değildir. Fakat bir kimse birinci görüştekilere göre hareket ederse, tenkit edilemez. Çünkü şeriatla buna da imkan ve genişlik vardır. İhtilaf daha çok ikisinden birinin tercih edilmesindedir. Ruhuna sevap göndermenin ölü için faydalı olup olmamasının Allah'ın isteğine bağlı olmasının sebebi ölü için gönderilen sevapların gerçekte bir dua niteliğinde olmasıdır. Biz yaptığımız herhangi bir güzel amel veya hayır için 'Allah'ım ben bu işi senin rızanı kazanmak için yaptım. Yaptığım bu amelin karşılığını filanca'nın ruhuna bağışlıyorum, kabul buyurl diye dua ve niyazda bulunuruz. Bu şekildeki bir dua ile yaptığımız diğer dualar arasında hiçbir fark yoktur. Bütün dualarımızın kabulü Allah'ın arzusuna, dileğine bağlıdır. Allah Teâlâ dilediği duayı kabul etmek ve dilediği duayı reddetmekte muhayyerdır. Olabilir ki, biz Allah nazarında mümin ve müslüman olmayan bir adama veya çok günahkâr olup; Allah'ın, kendisini hiçbir sevaba, mükâfata lâyık görmediği bir kimseye sevap göndermişizdir. Yaptıkları amelin sevabını bağışlayan kimseler hakikaten güzel bir amel işlemişlerse, o amelin mükâfatını mutlaka alacaklardır. Allah Teâlâ, bu amelden hâsıl olacak sevabı ölü'nün ruhuna ulaştırmasa bile, onu; iyiliği yapanın hesabına mükâfat olarak mutlaka kaydettirecektir. Bu şuna benzer: Bir insana yardımcı olmak maksadıyla yazıp gönderdiğiniz küçük bir çek yerine ulaşmazsa, mutlaka size geri gelecektir. Şöyle de denilebilir: Hapishanede bulunan bir suçlu için güzel yemekler gönderirsiniz. Eğer devlet idaresi suçluya lezzetli yemekler yedirilmesini uygun görmezse, gönderdiğiniz yemekler atılmaz, size geri verilir.
2. Herkes için sevap bağışlanabilir. Sevabın bağışlanabü-mesi için ölen kimsenin aynı soydan veya akrabadan olması gerekmez. Sevap gönderen kimsenin yetişmesinde katkıda bulunup bulunmaması şartı da aranmaz.

[17]

Herkes için dua yapılabildiği gibi, kim olursa olsun, ölen her insan için de sevap bağışlanabilir.

Ezan Ve Namaz Duaları İle İlgili Bazı Şüpheler

Soru:

Birgün sabah ezanını dinliyordum ki, birden kafamda tuhaf tuhaf sorular şekillenmeye başladı. Kalbimi bir şüphe ve şek fırtınası kapladı. Ezan bitti, bu kez de zihnim namaz ile meşgul olmaya başladı. Düşündükçe gözümün önünde namazın ilginç şekli belirdi. Nasıl namaz kılacağımı, namazda ne okuyacağımı bir türlü çıkaramıyordum.

Bir müslümanın daha annesinin kucağında iken aldığı ilk ders şudur: "Yalnız Allah ibadete layıktır ve O'nun hiçbir ortağı yoktur". Sonra...

1. Ezan, hiç kimseyi ortak koşmadan Allah'a saf bir kalple ibadet etmeye bir çağrıdır. O halde, "Eşhedü en lâilâhe illallah" ile birlikte "Eşhedü enne Muhammeden Rasûlullah" m zikredilmesi nedendir?
2. Namaz kılarken okuduğumuz - ister Fatiha, ister İhlâs, isterse daha başka bir sûre olsun, - tüm sûrelerde hamd ve senâ'nın yalnız Allah'a mahsus olduğu ve O'nun yüceliği beyan buyurulmaktadır. Aynı şekilde rük ve secdede de O (c.c) teşbih ve tehlil edilmektedir. Ancak, tahiyat için oturur oturmaz, alemlere rahmet için gönderilmiş olan Muhammed Mustafa'nın (s.a) zikri başlamaktadır. Tahiyat'ta, salli ve barik'te de aynı şey söz konusu. Acaba, böylece Hz. Peygamber'i (s.a) ibadette Allah'a (c.c) ortak koşmuş olmuyor muyuz?
- 3- Ettahiyâtü'den sonra okuduğumuz Allahümme salli ve bârik'i, herhalde Yüce Peygamber (s.a) bizim gibi okumuyordu. Çünkü biz şöyle okuyoruz:

"Ey Allah'ım, Muhammed'e ve aline rahmet buyur". Bu iki salavât-ı şerife (salli ve bârik) aslında birer duadır. Ettahiyâtü, salli ve bârik'ten sonra

okuduklarımız da aynı şekilde duadır. İbadet ise, dua etmek demek değildir. Bilakis ibadet; göklerin ve yerin yaratana hamd ve sena etmenin adıdır. O halde ibadet (namaz) bitmeden önce duaya başlamak yerine, namaz bittikten sonra dua edilse daha uygun olmaz mı? Düşünüyorum da, herhalde Rasûlullah (s.a) namazda ettehiyyâtü, salli, bârik vs. okumamıştır. Çünkü, daha namaz bitmeden kendisi için dua etmeye başlamasını Hz. Peygamber'e (s.a) yakıştıramıyorum. Biraz da ettehiyyâtü üzerinde duralım: Aynen salli ve barik'te olduğu gibi, eğer Rasûlullah (s.a) ettehiyyâtü okuyor idiye bile O'nun ettehiyyâtüsü değişik olmalıdır. Çünkü, bizim okuduğumuz "Ey Peygamber, Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun" şeklindeki bölümü Hz. Peygamber! (s.a) "Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi benim üzerine olsun" şeklinde okumuş olmalıdır.

4. Allah'a yapmış olduğumuz ibadetin adı "salât", yâni namazdır. O halde bizim kıldığımız farz, sünnet, vitir, nafîle nedir? Biz bunları kılarak kime ibadet ediyoruz? Allah'a ibadet etmeye gidiyoruz, ama sünnet namazı kılıyoruz. Üstelik niyet ederken de 'Rasûlullah'ın sünneti olan falan sünneti kılmaya vs.' diyoruz. Böyle yapmakla Hz. Peygamber'i (s.a) ibadette Allah'a ortak koşmuş olmuyor muyuz?

5. Namazın sonunda verdiğimiz selâmın muhatabı kimdir?

6. Acaba Rasûlullah da (s.a) günde beş vakit namaz kılıyor muydu? Kılıyor idiye, kıldığı rek'atlar bizim kıldığımızın aynısı mı idi? Bu soruya cevap bulmak amacıyla biraz araştırma yaptım, ancak şimdiye kadar soruma cevap verebilecek güvenilir bir kaynak bulamadım. Aksine, Buhârîde, RasûluUah'm (s.a) öğle ve ikinci namazlarını ikişer rek'at kıldığına dair bir hadise rastladım. Aynı şekilde Muvat-ta'mnKitab'us Salât Bölümünde, gece ve gündüzün namazının iki rekat olduğunu bildiren bir yazı gördüm. Bu iki hadis, namazın ikişer rek'at olduğunu isbat etmektedir.

Bu düşünce ve şüpheler aklımı iyice karıştırmış bulunuyor. Daha da kötüsü, bizim şu an kıldığımız namazın Peygamber Efendimizin bize gösterdiği namazdan farklı olduğu düşüncesi kafamda adeta yerleşti. Allah rızası için şaşkınlığımı üzerimden atmama yardım edin ve beni sapıtmaktan kurtarın. Namazı bırakma tehlikesiyle karşı karşıyayım.

Cevap:

Kalbinizde vesvese meydana gelirse, siz bundan dolayı namazınızı terketmeyiniz. Bilakis, namaz kılmaya devam ediniz ve vesveselerinizle ilgili olarak bilen bir kişiye müracaat ederek, onların üstesinden gelmeye çalışınız.

Sormuş olduğunuz soruların cevabı şu şekildedir:

1. Ezanda Hz. Muhammed'in (s.a) Allah'ın elçisi olduğunun şehadeti verilmektedir; Tanrı olduğunun değil. Peygamberlik üzerine şahadet etmekle ibadette de ortak koşul-duğu vesvesesi kalbinize nasıl gelebilir? Peygamberlik üzerine şahadet edilmesi, ibadetlerimizi RasûluUah'm (s.a) bize öğretmiş olduğu inanç ve usûle uygun olarak yaptığımız, kendi heva ve hevesimizle hareket etmediğimiz mânâsına gelmektedir.

2. Ettihiyyâtü'l nün bütünü üzerinde düşünmeniz gerekir. Selâmınızı öncelikle Allah Teâlâ'ya takdim ediyorsunuz. Sonra Rasûlullah'a rahmet ve bereket vermesi yolunda Allah'a dua ediyorsunuz. Daha sonra kendinizin ve tüm salih kulların selamet ve esenliği için dua ediyorsunuz. Sonra Allah'ın birliğine, Muhammed'in (s.a) peygamberliğine şahadet ediyorsunuz. Daha sonra 'salli ve bârik'te de, Allah Teâlâ'nın Peygamber Efendimize hüsnü tevaccüh buyurması yolunda, Hz. Peygamber'e salavat gönderiyorsunuz. Sonunda da Allah Teâlâ'dan kendi hakkınızda ve ebeveyniniz hakkında bağışlama diliyorsunuz. Bütün bunları dikkatlice düşünün. Bunlardan hangisine şirk diyebilirsiniz? Bütün bu dualar yalnızca Allah'a yapılmaktadır. Sizce, Allah'a dua etmek şirk midir? Allah'ın Rasûlü'nü rasûl olarak kabul etmek de mi şirkir?

3. İbadetin yalnız Allah'ı hamd ve sena etmek olduğu, Allah'a dua etmenin ibadet olmadığı gibi bir yanlış kanaati nereden edindiniz? Aslında dua ibadetin ruhudur. Kur'an-ı Kerim'de birçok yerde, Allah'tan başkasına dua eden müşrikler, Allah'tan başkasına ibadet etmekte vasıflandırılmaktadırlar. Hatta bir çok yerde:

"Allah'tan başkasına ibadet ediyorlar" demek yerine,

"Allah'tan başkasına dua ediyorlar (yalvarıyorlar)" denilmekte ve yalnız Allah'a dua edilmesi hükmü bildirilmektedir. [\[18\]](#)

Bizim namazın teşehhüdlerinde okumakta olduğumuz "ettehiyyâtü'yü Hz. Peygamber (s.a) ashabına öğretmiş ve onlara bunu okumaları yolunda direktif vermişti. Bu yüzdendir ki, bizim de namazda bunu okumamız gerekir. Peygamber Efendimizin (s.a) kendi namazında okuduğu "ettehiyyâtü'ye gelince: Bununla ilgili olarak Rasûlullah'ın ne okuduğuna dair hadislerde herhangi bir açıklığa rastlamıyoruz. O'nun okuduğu "ettehiyyâtü'nün bazı ibareleri değişik olabilir. Hz. Peygamberin de (s.a) aynı bizim okuduğumuz "ettehiyyâtü "yü okuması da ihtimal dışı değildir. Eğer biz namazda kendimiz için dua ediyorsak, Hz. Peygamberin de (s.a) namazda kendisi için dua etmiş olmasına ne gibi bir itirazımız olabilir ki? Aynı şekilde, eğer biz Peygamber'in (s.a) peygamberliğine namazda şahadet ediyorsak, Rasûlullah'ın da (s.a) namazda kendi peygamberliğine şahadet etmesinin ne gibi bir sakıncası olabilir?

4. Farz namazın mânâsı şudur: Allah'ın üzerimize farz kıldığı, mutlaka yapılması gereken; yapılmaması halinde hükmü (emri) yerine getirmiş bulunmayacağımız ibadetlerdir.

Sünnetin mânâsı ise şudur: Farza ilave olarak Yüce Pey-gamber'in sürekli olarak eda ettiği ve bizim de yapmamız yolunda tavsiye buyurduğu, Allah'a yapılan ibadetlerdir.

Nafîle ile kastedilen ise,; Allah'a kendi rızamız ile yaptığımız ibadetlerdir. Öyle ki, ne onu yapmamız zorunludur, ne de yapılması yolunda emir buyurulmuştur.

Şimdi şirkin bunların neresinde olduğunu buyurun siz söyleyin.

"Rasûlullah'ın sünneti" denilmesinden maksat, bu namazların Rasûlullah için kılınması demek değildir. Bilakis, bununla kastedilen Hz. Rasûl'ün (s.a) farz namazlara ilave olarak kılmış bulunduğu namazlardır. Biz de bu konuda Ona ittiba ediyoruz.

5. Herhangi bir ameli sona erdirmek için, şöyle ya da böyle bir usul olması gerekir. Namazı sona erdirmek için yaptığımız şey, yüzü kıbleye dönük oturup ibadet ederken başımızı önce sağa, sonra sola çevirmekten ibarettir. Bunu iki şekilde yapabilirsiniz. Ya hiç bir şey söylemeden yaparsınız ya da Allah'a tüm yaratıklara esenlik vermesi yolunda dua edersiniz. Siz bu iki şekilden hangisinden daha fazla hoşlanırsınız?

6. Sizin söz konusu ettiğiniz hadisler ilk zamanlara aittir. Namaz ahkâmı aşamalı bir şekilde tamamlandığında Hz. Peygamber (s.a) bugün bütün müslümanlar arasında revaçta olan beş vakitte kılman rek'atlarla amel ediyordu. Bu, diğer birçok sahih hadisle sabittir. Nakletmiş olduğunuz

Hz. Ömer'in (r.a) sözü ise nafîle ibadetlerle ilgilidir. [\[19\]](#)

Zekatla Vergi Arasındaki Fark

Soru:

Günümüz uygar dünyasında, diğer vergilerin yamsıra gelir vergisi de ödeyen zenginlerden, fakirlere verilmek üzere, zorla zekat alınması ne derece doğrudur?

Cevap:

Zekatla ilgili olarak anlamamız gereken ilk nokta şudur: Zekat bir vergi olmayıp, namaz, oruç, hac gibi İslâm'ın rükünlerinden olan bir ibadettir. Kur'an-ı Kerim'i gözlerini açarak okuyan her şahıs, Kur'an'ın namaz ve zekatı genellikle birlikte zikrettiğini ve insanlık tarihi boyunca gelen bütün peygamberlerin getirmiş olduğu dinin bir rüknü kıldığını açıkça görür. Bu yüzden, zekatı vergi olarak değerlendirmek ve vergi gibi muameleye tabi tutmak, ilk temel yanlışlıktır. İslâmî bir hükümet, devlet dairelerindeki işlerini ve hizmetlerini başarıyla yerine getirdikleri ve resmi hizmet verdikleri için memurları namazdan muaf tutamazsa; aynı şekilde, vergi verdikleri için de zekatla mükellef olanlar zekattan muaf tutulamazlar. Nasıl ki, İslâmî hükümetin çalışma saatlerini memurların namazlarını eda edebileceği bir şekilde ayarlaması lazım geliyorsa, aynı şekilde İslâmî hükümetin vergi sisteminde de zekata yer açabilecek uygun değişiklikleri yapması kaçınılmazdır.

Buna ilaveten şunu da iyice anlamak gerekir: Günümüz hükümetlerinin vergi sistemlerinde, Kur'anın zekatı farz kılış gayelerini yerine getiren ve zekatı dağıtıldığı gibi dağıtılan hiçbir vergi yoktur. [\[20\]](#)

İctihadın Sınırları

Soru:

Kendisiyle yazışma yoluyla devamlı irtibat halinde olduğum yeni müslüman olmuş bir Alman dostum var. O, bazı ilmi ve ameli güçlüklerini halledebilmek için bana yazıyor. Nitekim, yeni gelen bir mektubunda, icthad usullerine bağlı olarak fıkhi hükümlerde hangi noktaya kadar değişiklik yapılabileceğini soruyor. Ona göre, İslâm'ın teferruatla ilgili birçok hükmü, fakihlerin kendi icthadlarına göre seçip tertip ettikleri ve Hz. Peygamber'in (s.a) vefatından sonra coğrafi bazı özellikler sebebiyle ortaya çıkan ürünlerdir. Hz. Peygamber'den sonra birkaç yüzyıl icthad kapısı açık bırakılmasına rağmen, sonraları usulen icthada ihtiyaç olduğu kabul edildiği halde amelen icthad kapısı kapatılmıştı. Bundan dolayıdır ki, günümüzde, özellikle Avrupalı müslümanların bazı hükümlerle amel etmeleri oldukça güçleşmiş-tir. Alman dostum buna örnek olarak abdest meselesini gündeme getirmekte ve şöyle demektedir: Abdest alırken her seferinde ayakları yıkamak Avrupalılara zor geliyor ve bunu zaruret dışı görüyorlar. Onlara göre, insanlar devamlı çorap ya da ayakkabı giydikleri için ayaklarının kirlenmesi gibi bir duruma ender düşüyorlar. Diğer taraftan, kışın soğuklarında ayakları yıkamak kolay da olmuyor. Aynı şey yüzü yıkarken de geçerli. Avrupa şehirlerinde genellikle toz kalkmadığı ve terleme olsa bile bu sözde bir terleme olduğu için onlara göre; yüzleri ve ayakları günde bir kere yıkamak yeterli olmalıdır. Sizden isteğim, bu dostumun görüşlerini İslâm'a uygun olarak eleştirmeniz ve düzeltilmesi gereken yönlerini düzeltmeniz. Böylece, ben de ona tatmin edici bir cevap yazabilirim.

Cevap:

Alman dostunuz, sorularına fakihlerin icthadla belirlemiş olduğu hükümlerin hangi noktaya kadar değişebilir olduğu meselesiyle başlamış olmasına rağmen daha sonra Öyle bir misal veriyor ki, o noktada artık fakihlerin açıklamış olduğu hükümlerde değil, bilakis Kur'an-ı Kerim'in nasla-rmda değişiklik yapılması konusu gündeme geliyor. Abdest alırken yüzün, dirseklere kadar ellerin, topuklara kadar ayakların yıkanması ve

başın meshedilmesi hükmünü Kur'an-ı Kerim vermektedir. [\[21\]](#)

Öte yandan, dostunuzun yüzün ve ayakların yıkanması ile ilgili olarak göstermiş olduğu gerekçe de doğru değildir. O, bu hükmün sırf tozların yıkanması amacıyla verildiği ve toztoprak olmayan yerlerde bu hükümle amel etmeye gerek kalmadığı kanaatini taşıyor. Halbuki, bu hükmün verilisinin asıl sebebi yalnızca bu değildir. Aslında, Allah Teâlâ, kullarının kendisine ibadet etmeye hazır oldukları durum ile, ibadete hazır olmadıkları durum arasında bir ayırım yapmak istemektedir. Böylece, herhangi bir kimse Ona ibadet etmeye niyetlendiğinde, bedenini ve giysisini kontrol ederek, Allah'ın huzurunda durmaya hazır olup olmadığını belirlensin ve Onun huzuruna gitmeden önce kendisini temizleyerek özenle gitsin. Bu şekilde ibadetin önemi kalbler-de yer eder ve kişi, kendi günlük işlerinden değişik ve daha üstün nitelikteki bir işi bilerek, bilinçli bir şekilde eda eder. Bu yüzdendir ki, suyun bulunmadığı durumlarda (abdest yerine) teyemmüm alınması hükmü verilmiştir. Halbuki teyemmüm ile zahirde herhangi bir temizlik de söz konusu olmamaktadır.

Buna ilaveten, abdest ile yerine getirilmesi istenen temizlikle, beş vakit namaz dolayısıyla kişinin gün boyunca temiz olarak kalmayı alışkanlık haline getirmesi amacı da güdülmektedir. Pislik yalnız toz toprak sebebiyle de olmaz. Bedenin çıkış yollarından (idrar yolları, anüs, ter delikleri vs.) her zaman için bazı fazlalıklar atılmaktadır. Eğer bu fazlalıklar yıkanmazsa, cisme yapışarak kötü koku yayılmasına sebep olurlar. Bu yüzdendir ki, kişilerin ağızları kokmakta, bedenlerinden ve ayaklarından kötü koku yayılmaktadır. Ayaklardaki bu kötü koku ayakkabı ve çorapları da kokuşturmaktadır. İslâm, hangi sıfatla olursa olsun, kendi bağlılarının nefret ettirici bir durumda olmasından hoşlanmaz. Avrupalılar insanda oluşan bu kötü kokuyu bastırmak için güzel koku ve parfüm kullanıyorlar. Halbuki kötü kokuları güzel koku veya parfümle bastırmak temizlik ve taharet değildir.

Kış mevsiminde veya soğuk bölgelerde abdest alırken her defasında ayakları yıkama zahmetinden kurtarmak için şeriat önceden beri şöyle bir

kolaylık göstermiştir: Kişi eğer bir defa abdest alıp ayaklarını yıkadıktan sonra mest giyerse, mukim iken 24 saat, yolcu iken ise 72 saat müddetle-
bu zaman içerisinde -mestlerini ayağından çıkarmamak şartıyla, ayaklarını yıkamasına ihtiyaç kalmaz. [22]
Alman dostunuza şöyle deyin: Durumlar ve şartlar itibarıyla zorunluluk hallerinde İslâm'ın fer'i (ikincil) hükümlerinde gerekli değişiklikler yapılabilir. Ancak bu gibi değişiklikleri yapabilmek için şeriatı çok iyi bir şekilde bilmek zorunludur. Her kişiye sıg bilgisiyle bu işi yapma yetkisi verilemez. [23]

Sigortaya Cevaz Verilip Verilemeyeceği

Soru:

Sigorta meselesinde kararsızlığa düşmüş bulunuyorum. Sigorta yaptırmanın İslâm'a göre caiz olup olmadığını tam manâsıyla anlayabilmiş değilim. Eğer mevcut sigorta işlemleri caiz değilse, bunu İslâmileştirebilmek için ne gibi değişiklikler yapılmalıdır?
Günümüz şartlarında sigortayı terkedersek, toplum içerisinde birçok avantajdan mahrum kalırız diye düşünüyorum. Sigortalama işlemleri dünyanın her tarafında yaygın bir şekilde yapılmaktadır. Her ülke, geniş bir ölçüde, kendi sigortalama sistemini kurmuş ve bundan istifade etmektedir. Ancak, bizde her nedense bu konuda gerekli atılım yapılamamış. Bir çekingenlik göze çarpmaktadır. Bu konunun asıl yüzünü aydınlatırsanız memnun kalırız.

Cevap:

İslâm şeriatı açısından üç temel itiraza binaen sigortaya cevaz verilemez.

1. Sigorta şirketleri, aldıkları ilk sigorta taksitinin büyük bir kısmını faizli işlere yatırarak gelir sağlamakta ve bu caiz olmayan işe, herhangi bir şekilde kendisini veya herhangi bir eşyasını sigortalayan kişiler kendiliğinden ortak olmaktadır.
2. Ölüm, kaza veya zarar durumunda sigorta şirketlerinin belli bir miktarı vermeyi garanti etmeleri kumara girmektedir.
3. Kişinin Ölmesi durumunda verilen miktar, İslâm'a göre ölen kimsenin şer'i mirasçıları arasında bölüşülmesi gereken mirasından sayılmaktadır. Ancak, bu miktar miras sıfatıyla dağıtılmamakta; bilakis, poliçe hamilinin vasiyet ettiği kişi ya da kişilere verilmektedir. Halbuki, vâris hakkında şer'an vasiyyet edilemez.

İslâmî usûllere göre sigorta sisteminin nasıl yürütüleceği sorusuna gelince: Bunun cevabı, sorusu kadar kolay değildir. Bunu gerçekleştirebilmek için, hem İslâmî usûlleri ve hem de sigorta işlemlerini bilen uzmanlardan oluşan bir komitenin oturup tüm meseleyi inceleyerek, hem bu sistemin yürütülebileceği ve hem de şeriatın usullerinin ihlal edilmeyeceği gerekli değişiklikleri gündeme getirmesi gerekir. Bu iş gerçekleştirilene kadar bizim en azından sigorta yaptırmakla yanlış bir yaptığımızın şuurunda olmamız gerekir. Eğer bu yaptığımız işin yanlış olduğu duygusunu da taşımazsak, o zaman zaten sistemin düzeltilmesi diye bir sorununuz kalmaz.

Günümüzde sigortanın büyük bir Önemi hâiz ve tüm dünyada yürürlükte olduğunda hiçbir şüphe yoktur. Ancak böyle bir delille, bir haram helal kılınamaz. Aynı şekilde bir kimse çıkıp da dünyada olup biten şeylerin ya da dünyada revaçta ve yürürlükte olan şeylerin helal olduğunu iddia edemez. Müslüman bir millet olmamız dolayısıyla, caiz ile caiz olmayanı ayırt etmek ve kendi muamelelerimizi caiz yollarla yapma üzerinde ısrarla durmak üzerimize düşen bir vazifedir. [24]

Medeni Hukuk Ve Şeriat Kanunları

Soru:

Medeni hukukun yürürlüğe konulmasından sonra herhangi bir kimse şeriate uygun olarak karısını boşasa, bu boşama geçerli olur mu? Yeni yürürlüğe konan kanunlara göre boşanmanın gerçekleşebilmesi için bazı özel şartların da oluşması gerekiyor.

Cevap:

Herhangi bir hükümetin yürürlüğe koyduğu kanunlar dolayısıyla ne şeriatla herhangi bir değişiklik yapılabilir ve ne de yürürlüğe konan kanunlar şeriatın yerini alabilir. Bu yüzden, serî usullere uygun olarak gerçekleştirilen boşama, yürürlükte olan kanunlara göre geçerli olmasa da Allah katında ve müslümanlar nazarında geçerlidir. Ayrıca, şer'an geçerli olmayan bir boşamayı yürürlükteki kanunlar geçerli de saysalar, bu boşama İslâm nazarında kesinlikle geçerli olmaz. Müslümanlar kendi evlenme ve boşanma muamelelerini Allah ve O'nun Rasûlünün (s.a) şeriatına uygun olarak mı, yoksa yürürlükteki medeni hukuka mutabık olarak mı yapacaklar, artık kendileri karar versinler. [25]

Birkaç Fıkı Mesele

Soru:

Halledilmesi gereken birkaç meseleyi size arz ediyorum. Bizi doğru bir şekilde yönlendireceğinize güvenimiz tamdır.

1. Şimdiye kadar, hisse senetlerinden zekat alınması ile gili olarak yazdıklarınızı gözden geçirdim. Siz, o yazılarınızda İslâmî bir devletin veya en azından zekat toplamakla görevli merkezî bir sistemin var olduğu varsayımından hareket ediyorsunuz. Meselemiz şudur: Zekat hangi merhalede

ve kimden alınacaktır? Merkezi bir zekat toplama komisyonunun oluşturulmadığı durumlarda hisse senetlerinden zekat alınması söz konusu olur mu? Şu an birçok kişinin elinde hisse senedi bulunmaktadır. Bu kişiler zekatlarını hangi oran üzerinden vermelidirler?

Ben kendi hisse senetlerimi nakit paranın karşılığı olarak gördüğümünden zekat için yüzde iki buçuk ayırmak istiyordum. Ancak, böyle bir durumda, hisse senetlerinin yıllık geliri üzerinden gelir vergisi de kesilince, geriye kalan tüm kâr zekata gidiyor. Öte yandan, bazı hisselerin geliri o kadar düşük ki, zekatı cepten vermek gerekiyor. Bu durum bizim için kesinlikle tatminkâr değil.

2. Tercüman'ul Kur'an in 50. cildinin birinci sayısında kutuplarda iftar ve sahur üzerine Dr. Muhammed Hamidul-lah'm bir makalesi yayınlandı. Dr. Muhammed Hamidullah bu konuyu "İslama Giriş" adlı kitabında daha ayrıntılı bir şekilde inceliyor. Makaleyi şöyle bir gözden geçirince hoşuma gitmişti, ama ikinci kez üzerinde durarak okuyunca kesinlikle itiraz edilmesi gerektiği kanaatine vardım.

Dr. Hamidullah şöyle bir delil öne sürüyor: "Ekvator'dan kutuplara doğru gittikçe gündüz ile gece arasındaki fark büyümektedir. 45 enleme kadar bu değişiklik tahammül edilebilir olduğu halde bundan sonra söz konusu değişiklik tahammül sınırları dışına taşmaktadır. Bu yüzden 45°. enlemeden sonra yaşayan bütün müslümanlar 45. enlemin güneş doğma ve batmasına uygun olarak namaz ve oruçlarını ayarlamalıdır."

Eğer bu öneri kabul edilecek olursa, Kanada, ABD'nin kuzey bölgeleri, İspanya ve İtalya dışında tüm Avrupa'-dairi müslümanların, aynı şekilde hemen hemen Rusya'daki tüm müslümanların dini vazifelerini kendi bölgelerindeki güneşin doğuş ve batışına göre değil de saat hesabıyla yapmaları gerekir. Bana ulaşan bilgilere göre Paris mescidine ittiba eden Parisli müslümanlar Ramazanda bu şekilde amel etmektedir. Onlar, Fas radyosuna kulak kesilmekte, Fas'ta iftar ezanının okunmasıyla birlikte, kendi bölgelerinde güneş tepede de olsa, oruçlarını bozmaktadırlar.

Acaba siz de Dr. Hamidullah'ın bu görüşüne katılıyor musunuz?

Ben, Londra'nın en uzun orucunu gördüm. Sahurdan iftara kadar yaklaşık 17 saat sürmüştü. Buna rağmen, Pencab'ın ^[26] 13-14 saatlik orucu bana Londra'dakinden daha zormuş gibi geliyor. Biz Londra'da iken o kadar uzun oruç tutmamıza rağmen iftara kadar hiçbir susuzluk hissetmiyorduk. Açığımız da bir gerçek. Ancak bu, kendi bölgemizde (Pencab-Pakistan) uğradığımız Ölçüde bir kırgınlığa yol açmıyordu. O halde, Avrupalı müslümanların kendi bölgelerindeki güneşin doğuş ve batışını göz ardı ederek Fas'a ittiba etmeleri neden caiz olsun?

Tanıdıklardan birisi Dr. Hamidullah'a mektup yazarak onun 45°. enlemi neden önerdiğini sormuştu. O da cevabında, sahibenin bu enleme kadar gittiğini, bu yüzden de kendisinin bu enlemi sınır olarak aldığını bildirmişti.

Bu konuda sizin görüşünüz nedir? "Resâil ve Mesâil" de sizin bir cevabınızı okudum, ama oldukça genel bir şey söylemişsiniz. Dr. Hamidullah makalesinde o kadar ayrıntıya girmiş ki, normal ve anormal bölgelerin sınırları sorununu gündeme getirmiş. Londra'da böyle bir meselenin önem ar-zetmeye başlamasının nedeni, Avrupalı yeni müslümanların güneş yerine saate uygun olarak ibadet etmek istemeleridir. Dahası güç yetirebilseler Cuma namazını pazar günü kılacaklar. Böyle bir öneriyle birkaç kez karşılaştım,

3- Burada (Londra'da), müslüman bir öğrenci Alman bir kıza evlenmek istiyor, ancak Alman kız müslüman olmaya yanaşmıyor. Bu yüzden ben bu evliliği durdurmaya çalıştım. Söz konusu müslüman talebe böyle bir evlilik neticesinde ortaya çıkabilecek bazı sorunları anlattım. Evinde domuz eti yenilmesine, şarap içilmesine tahammül edemeyeceğini, gayr-i müslim olması durumunda bizim haram olarak gördüklerimize dikkat göstermeyeceğini ve evliliğin bir işkence halini alacağını izah ettim. O söylediklerimi takdir etti ve böyle bir evlilikten biraz soğur gibi oldu. Ancak, o günlerde söz konusu talebe "İslam Merkezi"nin Mısırlı başkam ile görüştü. (Söz konusu bey, Dr. Arberi ile birlikte bir kitap yayınlamıştı. Bu günlerde ise Ezher Üniversitesi Şeriat Fakültesi dekanlığına tayini çıktı ve Mısır'a döndü.) O Bey, söz konusu talebe, hanımının hristiyan olarak kalması durumunda, kendisinin hanımını şarap içmekten, domuz eti yemekten vs. alkoymaya hiçbir hakkı olmadığını ve onun kendi dininde caiz olan şeyleri yapması yolunda İslâm'ın serbestiyet verdiğini ve müslüman kocanın bu konuda karısına müdahale etmesi durumunda günah işlemiş olacağını söyledi.

Acaba bu görüş doğru mudur? Acaba, Hz. Peygamber'in Necran anlaşmasından, herhangi bir müslümanın ehl-i kitap olan hanımının İslâm'ın belirtmiş olduğu büyük günahları işlemesine cevaz verilemeyeceği hükmü istinbat edilemez mi?

4. Söz konusu Mısırlı Bey mihirsiz nikah olabileceği görüşünü de savunuyordu. Bu doğru mudur? Mihirsiz nikah caiz olur mu?

5. Bazı Iraklı dostlarım birkaç senedir Londra'da bulunmalarına rağmen namazlarını seferi kıyıyorlar. Bunu, "sefer müddeti ne Kur'an'da ve ne de hadiste bildirilmiştir" diyerek delillendiriyorlar ve "bu fakihlerin uydurmasıdır. Dolayısıyla biz bunu kabul etmiyoruz. Vatanımızdan uzakta olduğumuz müddetçe seferiyiz. Bütün ömrümüz Londra'da geçse de namazlarımızı seferi kılacağız." diyorlar.

Bu davranışlarının yanlış olduğuna onları nasıl ikna edebilirim?

6. Söz konusu Iraklı dostlarım, orucun kazası olduğu halde namazın kazasının olmadığını da savunuyorlar, "prucun daha sonra tutulması (kaza edilmesi) hükmü Kur'an'da verilmektedir, ama namazın vakti bir kere geçti mi artık ebediyen geçmiştir. Kur'an'da hiçbir yerde namazın kaza edilmesinin zikri geçmediği gibi, hadiste de bu konuyla ilgili bir şey yoktur" diyorlar. Sizce bu görüş doğru mudur?

7. Hisse senetleri hakkında aklıma başka bir soru daha eldi. Şimdiye kadar başkalarının ve sizin, hisse senetlerinin zekat vakti ile ilgili olarak ileri sürdüğünüz görüş, hisse senedinin satın alınmasından sonra bir senenin dolması halinde zekatın farz olduğu şeklindedir. Bu işle uğraşanların elinde genellikle tüm sene boyunca aynı türden hisse senedi bulunmamaktadır. Bazan değer kaybettiği için hisselerini satmaktadırlar. Bazan da diğer hisseler daha fazla kârlı gözüktüğü için kendi hisselerini satarak, diğerlerini satın almaktadırlar. Belki şu an için bizim ülkemizde durum böyle olmasa da burada (İngiltere) bu şekildedir. Acaba bu durumda da herhangi bir şirketin hisseleri satın alındıktan sonra üzerinden bir yıl geçmesi halinde mi zekat lazım gelecektir? Böyle bir yol takip edilirse, bu işle uğraşanlar zekat vermekten tamamiyle kurtulmazlar mı? Böylece, zekat verilmek istendiği halde, zekat şartlarının hiç oluşmayacağı bir durumla karşı karşıya kalınmaz mı?

Cevap:

Sorularınızın kısa cevaplarını aşağıda bulacaksınız.

Ticari Hisse Senetlerinin Zekatı

1 ve 7. Ticari hisse senetlerinden zekat verme usûlü, sanki hisse karşılığında nakit parayı elinizde bulunduruyorsunuz da bu paradan zekat

hisselerini aymyormuşsunuz şeklinde olmaz. Hisse senetlerinin zekatı ticari eşyanın zekatı üzerinden verilir. Ticari eşya için zekat verme usûlü şu şekildedir: Ticarete başlama tarihi üzerinden bir sene geçince, elinizde ne kadar ticari mal (Stock in Trade) bulunduğuna, bu malın maliyetinin ne olduğuna ve elinizdeki nakit para (Cash in Hand) miktarına bakarsınız. İkisnin toplamı üzerinden yüzde iki buçuk hesabıyla zekat ayırırsınız. Bu kaideyi ticarî hisse senetlerine uygulayacak olursak şöyle yapmamız gerekir: Sahip olduğunuz şirket veya şirketlerin hisselerinin zekat şartlarının tamamlandığı vakitteki kıymetleri itibari ile ne kadar kıymete sahip olduğuna bakarsınız. Sene boyunca kişi istediği kadar ilk hisse senetlerini satmış ve yenilerini almış olsun, bu bir şeyi değiştirmez. İlk hisse senetlerini aldığınız tarihten itibaren sene hesabı yapılır ve senenin bitiminde sahip olduğunuz hisselerin pazardaki kıymeti üzerinden zekat miktarı tayin edilir. Bununla birlikte, elinizdeki nakit paranın ne kadar olduğuna da bakmanız gerekir. İkisnin toplamı üzerinden kırkta birlik bir oranla zekat verilir.

Kazancınız üzerinden gelir vergisi alınmasıyla birlikte zekat vermeniz durumunda geriye kalan tüm kazancınızın zekat için gitmesi meselesine gelince: Bu problemin herhangi bir çözümünü bilmiyorum. Bu, kazancı vergilendirirken zekatı hiçbir şekilde göz önünde bulundurmaman yönetimler altında yaşamamanın bir cezasıdır. Sistemi değiştirmedikçe, ister istemez, bu cezaya katlanmak zorundayız.

Kutuplarda Namaz

2. Kutuplara yakın bölgelerde ibadet vakitleri ile ilgili olarak Dr, Hamidullah'ın görüşüne kesinlikle katılmıyorum. Bana göre doğru olan şudur^Yirmi dört saat içerisinde gece gündüz değişimi yaşanan bölgelerde oruç ve namaz vakitlerinin -gece veya gündüz isterse iki saat uzunluğunda olsun- ekvatora yakın bölgeler için uygulanan kaideye uygun olarak düzenlenmesi gerekir.

Şu da var ki, gece veya gündüzün süresinin yirmi dört saati geçtiği bölgelerde vakitlerin saat hesabıyla belirlenmesi ve bu belirlenmenin de Mekke veya Medine saatlerine göre ayarlanması gerekir.

Nikah Altına Alınan Ehl-i Kitap Kadının Özgürlük Sınırları

3- Müslümanların ehl-i kitap kadınları nikahlamaları konusunda verilen müsaadeyi Kur'an-ı Kerim iki şarta bağlamıştır:

A- Muhsenat'tan (iffetli) olmalıdır. B- Onu nikah altına alan müslüman kendi imanını tehlikeye atmanalıdır. ^[27] Bu şartlar yüzünden ehl-i kitab'a mensup fâsık ve fâcır kadınlarla nikah yapmak caiz değildir. Ayrıca, evleneceği kadının evinde, ailesinde ve çocukları arasında İslâmca haram kılınmış fiillerin yayılmasına sebep olmamasına dikkat etmesi müslüman kişinin üzerine düşen önemli bir vazifedir. Şüphesiz ki o, evlendiği kadını din değiştirmeye mecbur edemez. Onun kiliseye gitmesini engelleyemez. Ancak, düğünden önce müstakbel hanımına, evlendikten sonra şarap içmemeyi, domuz eti yeme-meyi ve İslâmca haram sayılan diğer fiillerden kaçınmayı şart koşması gerekir.

Önceden bu gibi şartlar koşmaya onun hem hakkı vardır ve hem de böyle davranmak üzerine düşen bir vazifedir. Eğer böyle davranmazsa, bu; onun din işlerinde oldukça fazla kolaycı biri olduğu mânâsına gelir. Eğer yukarıda söylediğimiz tedbirleri almayıp da, annesinin yaptığı haram işleri - çocukların annelerinden etkilenmemesi beklenemez- çocuklar da yapmaya başlarsa, bunun sorumluluğuna müslüman baba da ortak olur.

Mihirsiz Nikah

4. Mihirsiz nikah olabilir, ancak İslâm fikhına göre bu gibi durumlarda "mihir-i misil" verilmesi kendiliğinden zorunlu olur. ^[28]

Namazın Kısaltılması ve Kaza Edilmesi

5. Arap ülkelerindeki gençlerin hem dini yeterli bir şekilde bilmemeleri ve hem de müctehid fakihlerden herhangi birisine tabi olmamaları büyük bir talihsizliktir. Bu yüzden de gün geçmiyor ki acayip bir ictihad işitmeyelim. Seferi olan bir kimse, imam Şafii (rh.a) imam Ahmed b. Hanbel (rh.a) ve bir rivayet itibariyle İmam Malik'in (rh.a) görüşlerine göre, herhangi bir yerde dört gün veya daha fazla kalmaya niyet ederse, namazını tam (mukim gibi) olarak kılmalıdır. Hz. İbn Abbas (r.a) ve Hz. Ali'ye (k.v) göre ise, on gün veya daha fazlasına niyet etmek seferi olan kimseyi mukim yapar.

Seferinin mukim olması meselesinde İmam Evzaî (rh.a) 12 gün, İmam Ebu Hanife (rh.a) ise 15 gün sınırını tayin etmektedirler. Kendi şehirden çıktuktan sonra başka bir yerde aylarca veya senelerce kalan bir kişinin seferi olarak kalması ve namazlarını seferi kılmaları şeklinde bir görüş hiçbir İslâm âliminden nakledilmiş değildir. Şüphesiz ulemanın şöyle bir görüşü vardır: Bir kimse herhangi bir yerde, her an yükünü yüklenip gitme durumunda olup, kalma niyeti taşımaksızın, orada aylarca kalsa bile namazını seferî kılar. Bu sebepten dolayı Hz. Peygamber (s.a) Tebuk'te 15 gün

ve Mekke'nin fethi zamanında Mekke'de 18 gün namazlarını seferî kılmıştır. ^[29] Yine bu sebepten sahabe-i kirâm'ın ordusu Azerbaycan seferinde

iki ay kadar namazları seferî kılmıştır. ^[30]

6- Iraklı dostlarınızın namazın kaza edilebileceğini kabul etmemeleri de oldukça şaşırtıcıdır. Halbuki namazın kaza edilebileceği meselesi birçok hadisle sabittir ve tüm İslâm fakihleri ittifakla bu görüşü benimsemektedirler. Bütün bir İslâm tarihi boyunca dikkate değer hiçbir fakih çıkıp da orucun kazası farzdır, ama namazinkisi değildir diye bir görüş belirtmemiştir. Buhari, Müslim, Nesâî, Ebu Davud, İbn Mace, Tirmizî ve Ahmed b. Hanbel'in Müsnedine Hz. Enes, Ebu Hureyre ve Ebu Katade Ensari'den (r.a) rivayet edilen birçok hadiste Peygamber Efendimiz (s.a) şöyle buyurmaktadır: "Kişinin unuttuğu, uykuda iken kaçırıldığı, vaktini geçirdiği namazı aklına geldiğinde veya uyandıığında kılmaması gerekir."

Bu, Hz. Peygamberin (s.a) bizzat buyurduğu (sözlü) hükümdür. Gelelim Yüce Peygamberin (s.a) bunu uygulamasına: Ebu Saîd Hudrî, Câbir b. Abdullah ve İmrân Hasin'den çeşitli hadiseler Ahmed b. Hanbel'in Müsned'i, Buhari, Müslim ve Nesâî'de nakledilmektedir. Onlar şöyle rivayet etmektedirler: "Rasûlullah (s.a) ve sahabe (r.a) kaçırıldıkları namazlarını eda ettiler. Bir seferde gece boyunca hareket edilip, gecenin sonunda bir mevkide konaklandı. Konaklanır konaklanmaz herkesi bir uyku aldı. Oyu. ki kfiledekiler ancak güneş doğduktan sonra, sıcaklıktan dolayı

uyanabildiler. Hz. Peygamber (s.a) hemen ezan okutturdu ve cemaatle birlikte sabah namazını eda etti. Hendek gazvesinde bir gün ikinci namazı kazaya kaldı ve Hz. Peygamber akşam vakti eda etti. Aynı gazvede başka bir gün öğle ikinci ve akşam namazları kazaya kaldı ve yatsı vakti başlarken bu üç namaz da eda edildi." Bütün bunlardan sonra, artık geçmiş olan namazdan muafız diye birşey söylemeye mahal kalır mı bilmem!.

[31]

Ticarî Hisse Senetleri ve Kiraya Verilen Malların Zekatı

Soru:

1- Ticari hisse senetlerinin zekatı ile ilgili Temmuz 1962 ve Kasım 1950, 50. cilt, 1 sayılı Tercüman'ul Kur'an'daki makalenizde bir kesit şu şekildedir:

"Usulen şirkete verilen sermayeden, yalnız bir kez zekat alınması gerekir". Bu usul gereği -sizin Kasım 1950 yazınıza uygun olarak- şirketten zekat topluca alınırsa, kişilerin ellerinde bulundurduğu ticari hisse senetlerinden zekat alınmaması gerekir. Şu sözünüz de burada zikre değer: "Zekat nisabından daha az miktarda hisseye sahip olan veya hisselerine sahip olma müddeti bir seneden az olan "kişiler istisna tutularak, şirketten hisseler üzerinden zekat alınmalıdır. Çoğu zaman, belli bir şirkette nisap miktarından daha az kıymette hisseye sahip bir hissedarın, zekat verebilecek nisaba sahip olup olmadığını anlamak oldukça zordur,

Bu konunun bir diğer boyutu da yine üzerinde durulmaya değer: Kişilerden sahip oldukları hisse senetleri üzerinden zekat almakla, şirketin bütün hisseleri üzerinden zekat almanın toplum üzerindeki etkileri birbirinden tamamen farklıdır. Böyle bir durumda şirket, zekat miktarını kendi yıllık giderinin müstakim bir parçası gibi değerlendirerek mallarının fiyatlarını artırma yoluna gidebilir. Çünkü zekat miktarının tamamının her zaman için kazançtan verilmesi veya her zaman için zekat verildikten sonra da hissedarlara kâr kalması mümkün olmayabilir. Zekat fertlerden alınırsa, fiatlar üzerinde böyle bir etkisi olmayacaktır.

Aynı Tercüman'ul Kur'an'ın 22. sayfasında kiraya verilen mallara da zekat düştüğü görüşü belirtilmektedir. Eğer bu görüş doğru kabul edilirse, bu usulün kiraya verilerek işletilen taksi, kamyon ve otobüsün maliyetine de teşmil edilmesi gerekir. Aynı şekilde, birden fazla ev ve dükkana sahip olup da, onları kiraya veren kişilerden de sahip olduğu taşınmazların maliyetinin yüzde iki buçüğünü zekat olarak almak lâzım gelir. Ben, iki sebepten dolayı bu iki durumda mal sahiplerine zekat düşmesini şüpheyle karşılıyorum:

1. Kiraya verilen taşınmazlara tüm maliyetleri üzerinden zekat düşmesi gibi bir görüş veya böyle bir uygulama seleften günümüze kadar işitmemiştir.

2. Kitab'ul-Emvâl, 376. sayfada Leys b. Sa'd'dan delil olarak naklettiğiniz rivayet, bu konuda sahih bir delillendir-me olarak gözükmemektedir. Kiralık develerin kira ile çalıştırılması zekat düşmesini gerektiren bir sebep değildir; onlara zekat düşmesinin asıl sebebi kiraya verilenlerin deve (zekata tabi bir hayvan) olmasıdır.

Bu meseleyi biraz daha ayrıntılarına inerek incelemeniz ve tereddütlerimizi yok etmeniz ümidiyle.

Cevap:

Zekatla ilgili olarak Kasım 1950'de Tercüman'ul Kur'an'da. yazdıklarımız, hükümetin sorularına bir cevap niteliği taşımaktaydı. O yazıdaki cevaplarımız, şirketlerden resmi olarak zekat alınacağı varsayımı üzerine bina edilmişti. Bir soruya karşılık olarak Tercüman'ul Kur'an'da Temmuz 1962'de yazdıklarımız ise, şirketlerin zekat vermeyeceği; bilakis, her hissedarın kendi zekatını kendisinin vereceği varsayımı üzerine bina edilmişti.

Bu farkı göz önünde bulundurarak siz her iki cevabı da okuyun. Eğer zekatı şirket verecekse, her bir hissedarın ayrı ayrı zekat vermesi diye bir sorun kalmaz. Şu da var ki, şirketin her hissedarın tek tek zekat verme şartlarına sahip olup olmadıklarını araştırması güçtür. Zekat şartlarını taşımayan hissedarların kendi adlarına zekat verilmemesi için şirketi uyardıkları kendi üzerlerine düşen bir vazifedir.

Zekat toplama işi resmi bir düzenlemeyle yapılırsa, şirketin zekat için ayırmış olduğu miktarı ticari giderlere sayarak fiatları artırması işlemini zekat toplama memurlarından gizlemesi mümkün olmaz. Böyle bir şeyin önlenmesi resmi olarak mümkündür. Ancak, resmi bir düzenlemenin söz konusu olmadığı durumlarda, yalnızca dini hamiyete sahip şirketlerin sahipleri kendiliklerinden zekat vermeye yanaşacaklardır. Bu gibi insanlardan, bir elleriyle zekat verirken, diğer elleriyle bunu nasıl geri getireceklerinin plânlarını yapmaya başlamaları gibi bir şey beklenemez. Onların böyle bir şey yapabilecekleri farzedilse bile, bir sonraki yıl daha fazla zekat vermeleri gerekir.

Fiatları artırdıkça verilecek zekat miktarı yükselir ve iş o noktaya gelir ki fiatları artırmak mümkün olmaz.

Kiraya verilen mallar hakkında yazdıklarımız kısa bir değini idi. Bu yüzden söylediklerimiz anlaşılammış. Ben, mobilya, araba veya başka eşyaları kiraya vererek işletme şeklinde bir işe sahip kimselerin yapmış oldukları bu işin maliyetinin söz konusu işte elde ettikleri kazanç itibariyle belirlenmesi gerekir diyorum. Kiraya vererek işlettiği mobilya, araba, v.s'nin kıymeti üzerinden zekat alınması gerektiğini kasdetmiyorum. Çünkü bunlar, kendisiyle iş yapılan aletler hükmündedir ve aletlerin kıymeti üzerinden zekat verilmez. Aslında bunun mânâsı şudur: Bir işten sağlanan kazançta bakılarak, bu kadar kazanç sağlayan bir işin maliyetinin ne kadar olması gerektiği belirlenebilir. Taşınmazların kirasından zekat alınması meselesine gelince: Kiraya verilen taşınmazlar için zekat alındığı yolunda seleften bir delil olmadığı için bu konuda ben de kararsızım.

Çalıştırılan develerden zekat alınmaması benim daha önce açıkladığım sebep dolayısıyladır. Kişinin, onlar vasıtasıyla iş yaptığı aletlere ve hayvanlara zekat düşmez. Meselâ: Toprağı sürmeye yarayan saban ve taşımacılıkta kullanılan hayvan gibi. Aynı şekilde, çiftliklerdeki hayvanlara da hayvan zekatı düşmez. Bu gibi şeylerin zekatı, onlar aracılığıyla elde edilen ürünlerden zekat alınması şeklinde gerçekleştirilmektedir. Kiraya verilerek çalıştırılan develere de "avâmil" (çalıştırılan) denilmektedir. Bu yüzden onlara da ne hayvan zekatı uygulanmakta ve ne de maliyetleri

[32]

üzerinden zekat alınmaktadır. Bilakis, bu kiralama işinin geliri-belli olunca, onun üzerinden zekat alınması gerekir.

Soru

Ticari hisse senetlerinin zekatı ile ilgili yapmış olduğunuz açıklamalardan sonra da bir mesele çözüm bekliyor. Zekat tahsil edilmesi itibariyle; hisse sahiplerinin hisselerinin borsadaki kıymetleri üzerinden zekat alınması ile, şirketin yaptığı ticaret üzerinden zekat alınması şeklindeki söz konusu iki duruma eşit statü verilmesi mümkün değildir. İki ayrı durumda, alınacak zekat miktarları itibariyle, bariz bir farkın meydana gelmesi kaçınılmazdır.

Zekat hesabı yaparken, bu fark göz önüne alınarak, zekat alınırken hangi şeklin kullanılacağına tayin edilmesi gerekir.

Kiraya verilerek işletilen eşyanın zekatının alınması meselesi de açıklığa kavuşmuş değil. Sizin, yapılan işin sermayesi ve kazancı üzerinden işin toplam maliyetinin tahmin edilmesi şeklindeki Önerinize bazı itirazlar söz konusu oluyor. Şöyle ki:

A. Bu şekilde, üzerinden zekat verilmesi gereken malın hesabı en azından o eşyanın toplam kıymetine eşit, bazı durumlarda ondan fazla gelir. Çünkü, işyeri köklü ve iyi bir işyeri ise sermayenin tutarı ölçüde fazla olacaktır.

B. Bu şekli benimsememizin şer'î delili nedir? Gemiler, binek hayvanları, evler, dükkanlar vs.'yi kiraya vererek işletme geleneği çok eskilere dayandığı halde, seleften' buna benzer hiçbir şekil nakledilmemiştir.

C. Şeriat, bazı belli maslahatları göz önüne alarak açıkta olan malla (mal-ı zahir), olmayan (mal-ı bâtin) arasında bir ayırım yapmış ve açıkta olmayan malın miktarının ibrazını mal sahibine bırakmıştır.

Zekat toplama memuru ile, eşyalarını kiraya vererek işleten kişi arasında ihtilaf söz konusu olduğunda kararı kim verir?

Konuyu bu boyutları üzerinde düşünüp, görüşünüzü bildirmeniz ümidiyle.

Cevap:

Şirketlerden zekat alınması konusunda ancak önceki sorunuza verdiğim cevapta söz konusu ettiğim o iki şekil mümkündür. Yani; ya İslâmî hükümetin varlığında zekat tahsil etme işleri bir sisteme bağlanır, ya da böyle toplumsal bir sistemin var olmaması durumunda, dini vecibelerini yerine getirmeyi bir sorumluluk olarak gören fertler zekatlarını bizzat kendileri verirler. Birinci şeklin söz konusu olması durumunda şirketin bütün hesapları gözden geçirilerek bir karara varılır. Zekat alınmayan eşyalar bu hesabın dışında tutulur. Ancak, ikinci şeklin söz konusu olması durumunda, ferdi olarak, hissedarlar için bu gibi hesapları belirlemek güçtür. Bu yüzden onlar ancak yatırmış oldukları sermayeden zekat vermek zorundadırlar.

Kiraya verilerek işletilen eşyalardan zekat alınması meselesi oldukça karmaşıktır. Bu meselede usuldeki birçok problemle bizzat ben de karşı karşıyayım. Bu konuda hadislerde ve kaynak eserlerde de kaydadeğer bir yönlendirme yoktur. Bu konudaki en büyük sorun; kiraya verilerek işletilen eşyanın ticari mal statüsüne girmeyip, üretim aletlerine (araç) benzemesindedir. Bu yüzden bu gibi eşyanın zekatının kendi kıymetleri üzerinden verilmesi bana pek doğru gelmiyor. Kiraya verilen eşya hariç tutulduktan sonra, sene sonunda bu iş yerinde üzerinden zekat alınacak eldeki nakit paradan (Cash in Hand) veya banka hesabından başka bir-şey bulunmamaktadır. Halbuki bu tür iş yerleri çok fazla ve günümüzde bu gibi işlerde oldukça büyük paralar dönmekte. Bu gibi sebeplerden dolayı benisin maliyeti üzerinden bir formül düşündüm. Ancak, bu tamamen icthadî bir şeydir. Diğer ilim ehlinin de bu mesele üzerinde kafa yorması lazım gelir.

Açıktaki mal (mal-ı zahir) ile, açıkta olmayan mal (mal-ı bâtin) arasında ayırım yaparak yapmış olduğunuz itiraz o kadar güçlü değil. Eğer herhangi bir malın, açıkta olmayan mal (mal-ı bâtin) olup olmadığı üzerinde ihtilaf olursa, veya mal sahibinin ilan etmiş olduğu "mâl-ı bâtin"ı zekat toplama

memuru kabul etmiyorsa, her iki halde de tarafsız bir mahkeme karar verebilir. Bu halledilemeyecek kadar karmaşık bir mesele değildir. ^[33]

İkramiyeli Devlet Bonolarına İştirak

Soru:

Günümüzde hükümet tarafından piyasaya sürülen ikra-miyeli bono ^[34] kampanyasına katılmak ve çıkması durumunda ikramiyeyi almak caiz midir, değil midir? Bu zahiren kumar değilmiş gibi gözükmemektedir. Çünkü, her iştirakçinin borcunun asıl miktarı daha sonra verilmek üzere behemehal muhafaza edilmektedir. Bu belli miktar dışında ikramiyeli bono hamiline, faiz gibi görülebilecek, belirlenmiş fazla bir para da verilmemektedir. Bu kampanyaya katılmanın şer'î durumunu lütfen açıklığa kavuşturunuz. Çünkü birçok kimse bu konuda tereddüt içerisinde.

Cevap:

İkramiyeli devlet bonoları meselesinin asıl yüzü şu şekildedir. Nevi itibariyle bu bonolar da hükümetin çeşitli yatırımlarda kullanmak üzere halktan alarak faiz verdiği borçlar cinsindedir. Fark şudur: Önceden her bono hamiline, vermiş olduğu miktar üzerinden tek tek faiz verilirdi. Ancak, şimdi iştirakçilerin tamamından toplanan miktarın faizi bir araya toplanarak, bir kaç iştirakçiye "büyük ikramiyeler" şeklinde verilmektedir. Bu "ikramiyelerin" kime verileceği meselesi ise kura çekilişiyle belirlenmektedir.

Önceleri, her bono alana faiz verileceği özendirilin esiyle vatandaşın borç para alınırdı. Şimdi ise öyle bir uygulama yerine, her iştirakçi, milyonlarca liralık "ikramiyeye"nin kendisine çıkabileceği, bu yüzden şansını denemesi gerektiği bahanesiyle teşvik ediliyor.

Bu kampanyanın yukarıda açıkladığımız içyüzünden kolaylıkla anlaşılacaktır ki, bunda hem faiz ve hem de kumarın özü vardır. Bu kampanyaya katılarak bono satan kişi:

1. Parasını faizle işletileceğini bildiği bir işe yatırmaktadır.

2. Kendisine kura çekilişinde "ikramiyeye" çıkan kişi, aslında her bono hamiline tek tek verilmekte olan faizlerin toplamını elde etmektedir.

3. Bu bonoyu satın alan her kişi, yalnızca borç vermek niyetiyle değil; vermiş olduğu ana paradan daha fazlasının "ikramiyeye" olarak kendisine çıkabileceği hesabıyla hareket etmekte ve borç alan taraf da böyle bir Özendirmeden hareketle, onu borç vermeye motive etmektedir. Bu yüzden, bu kampanyada faize yönelik bir alışveriş niyeti hâkim bulunmaktadır.

4. Aslında toplu faiz olan "ikramiye"nin iştirakçilere verilmesi ise, aynı piyangolar da olduğu gibi belirlenmektedir. Fark yalnızca şudur: Piyangolarda, kendisine ikramiye çıkanlar dışındaki kimselerin biletleri yanmakta ve bilet paraları kendilerine ikramiye çıkanlara gitmektedir. Ama ikramiyeli bono kampanyasında ikramiye çıkan iştirakçiler dışındaki tüm bono hamillerinin ana paraları yanmamakta, sadece faizle işleyen işlerin ana kuralları gereği her para yatırana verilmesi gereken faiz miktarı kendisine değil, kura çekilişi neticesinde taşıdıkları bonoların numarası [35] çıkan bir veya birkaç talihliye verilmektedir. Bu sebepten, bu işlem bizatihi kumar olmasa da kesinlikle kumar niteliği taşımaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Siyasî İnkılab Mı Öncelik Taşır, Sosyal İnkılab Mı?

Soru:

Ülkemiz insanlarında genel olarak bir kanı var: İslâm'ın prensip ve hükümleri gerçekte uygun ve güzeldir, ama günümüz şartlarında uygulanabilir değildir. Halk arasında, alt tabakada olsun elit tabakada olsun, İslâm'a duygusal olarak bir bağlılık mutlaka var, ama İslâmî düşünceyi bütünüyle kavrama ve İslâm'ın bütün emirlerini yerine getirme açısından aynı şeyleri söyleyebilmek mümkün değil. İslâm'ın uygulanmasını istediği fikri ve amelî disiplini görünce, insanın aklına; İslâmî kanunlar uygulanmaya konulursa İslâm aleyhine şiddetli bir tepki husule gelir mi acaba diye bir tedirginlik geliyor. Siyasî inkılabtan önce kültürel inkılabı gerçekleştirmek lazımdır. İslah duygusunu yukarıdan veya dışarıdan değil de içeriden gerçekleştirme zarureti vardır. Böyle bir ıslah hareketi gerçekleştirilmeden İslâmî bir devlet isteğinde bulunmak vakitsiz ve erken değil midir?

Cevap:

Eğer bu mesele üzerinde tam bir açıklama yapmak istersek, oldukça ayrıntılı bir cevap yazmamız gerekecektir. Bu soruyu kısaca şöyle cevaplayabiliriz: Şüphesiz, siyasi inkılabtan önce kültürel, içtimâî ve ahlâkî bir inkılabta zaruret duyulmaktadır. İslâmî inkılabın fitrî yolu da budur. Yine İslâmî hüküm ve kanunların sadece tepeden inme yöntemlerle kabul ettirilemeyeceği, bilakis insanların İslâm'ı tatbik etmeleri için kalblerinde de bir duygu oluşturulması gerektiği yolundaki görüşünüz de doğrudur. Ancak, Pakistan'ın kurulması ile birlikte siyasi inkılabın başarıya ulaştığı gerçeğini kim inkâr edebilir? Şu halde sosyal inkılabın mı, yoksa siyasi inkılabın mı öncelik taşıdığı hususunda bir soru sormak tamamen yersizdir. Şu an şöyle bir sorunun muhatabı olmamız lazım gelir: Toplum içerisinde düşünsel inkılab gerçekleşinceye kadar, acaba bizler siyasi yetkilerimizi kâfirce prensip ve usullere uygun olarak mı kullanalım, yoksa bu yetkileri de İslâmî prensiplere uyduralım mı? Hiç değilse, siyasi iktidarın ekonomi politikasını ve maksadını behemehal belirlememiz lazım gelir. Hükümet kadroları ve mekanizması ahlâkî inkılab gerçekleşinceye kadar hiçbir şekilde başıboş bırakılamaz. Allah'ın (c.c) ve O'nun Peygamberi'nin (s.a) hakimiyet ve üstünlüğüne inanan, toplumsal yaşamın dizginlerini elinde bulunduran, kendi hayat sistemini ıslaha kendisi kadir olan ve herhangi bir kâfir gücün herhangi bir kafirce sistemi bu topluma musallat etmesi söz konusu olmayan bir millet fertlerinin, bir taraftan başkalarına ahlâkla ilgili vaaz ve nasihatlar verirken, diğer taraftan kendilerine hâkim sistemin İslâm dışı prensiplere uygun olarak çalışmasına ses çıkarmamaları hiç caiz ve doğru olabilir mi? Bana göre, eğer biz böyle bir durum karşısında sesimizi çıkarmazsak, bireysel olarak irtidat etmemiş sayılsak bile, toplumsal ve ulusal bazda kesinlikle irtidat etmiş sayılırız. Bu meselede şöyle bir ikinci boyut daha vardır: Eğer siz içtimâî ve ahlâkî bir inkılab yapmak istiyorsanız, bu inkılabın kaynak ve vesilelerinin neler olabileceği hususunda derinlemesine düşünmeniz gerekir. Söz konusu kaynak ve vesilelere eğitim ve öğretim, toplumsal ıslah, düşünsel ıslah vb. bir çok şeyin dahil olduğu açıktır. Bunlarla birlikte hükümetin kanunî ve siyasî kaynak ve vesileleri de vardır. Hükümetin güç ve otoritesi sadece büyük bir ıslah aracı olmakla kalmaz, aynı zamanda ıslahata yönelik tüm önlemleri daha etkili, daha işbiricisi ve daha geniş kapsamlı kılma yolunda da etkili bir vesile olur. Bu noktada "ahlâkî ve içtimâî bir inkılabı gerçekleştirebilmek için hükümet güçlerinin kullanılması neden gerekli olsun ki?" diye bir soru akla takılabilir. Hükümetin bütün çarkları bizim verdiğimiz oylar ve ödediğimiz vergilerle dönmektedir.

Bir taraftan bireysel sıfatla İslâm'ın toplumsal inkılabı için yol bulmaya çalışırken, diğer taraftan hükümetin tüm imkanlarının ahlâk bozucu, fiske ve fücuru yayıcı işlerde kullanılmasına göz yummak gibi bir cehaleti ve ahmaklığı neden gösterelim? [36]

İslâm'da El Kesme Cezası

Soru:

İslâm'da hırsızlığın cezası el kesme şeklindedir. Günümüzde hergün yüzlerce hırsızlık vak'ası yaşanmaktadır. Öyleyse hergün yüzlerce el mi kesilecektir? Bu koşullarda, böyle bir ceza acımasız ve tatbik edilemez gibi gözükmektedir.

Cevap:

Eğer ben burada, el kesme ve İslâm'daki diğer ağır ceza suçları hakkında İslâm'ın görüş açısını tam anlamıyla açıklamaya çalışsam, oldukça fazla vaktimi alır. Ben bu konuyu "İslâmî Kanunlar ve Pakistan'da Uygulamaya Geçilebilmesi İçin Pratik Önlemler" adlı kitabımda derinlemesine inceledim. Burada sadece şunları söylemekle yetineceğim: Hırsızlık suçuna karşılık olarak el kesme cezası uygulaması başlatıldıktan kısa bir süre sonra, Allah'ın izniyle, hırsızlık ortadan kalkacak ve yüzlerce elin kesilmesine gerek kalmayacaktır. Günümüzde hırsızlar "eğer on bin lira [37] çalarsam, yakalansam bile bir müddet hapisanede hükümetin yemeğini yer, sonra çıkarım ve elimde de yeterli miktarda param olur" diye düşünmektedir. Böyle bir düşünce içerisinde olan hırsızın eline geçirdiği ilk fırsatta yine hırsızlık yapacağı açıktır. Ülkemizde bu gibi adi suçlara

pek sık rastlanmakta ve onları bu suçları işlemekten alıkoymak en büyük sorunlarımızdan birini oluşturmaktadır. Lakin, hırsız birinci kez yakalandığında bir elinin, ikinci kez yakalandığında da diğer elinin kesileceğinin bilincinde olsaydı, kolay kolay hırsızlık yapmaya yanaşmayacaktı. Dahası, hırsızlık yaparak eli kesilen insanın kesik eli tüm hikayeyi anlatmaya yetecek, mahir hırsız ve yankesicilerin dürüst insanlar kılığında dört bir yanda avlarını aradıkları ve kimsenin de onları tanıyamadığı günümüzdeki gibi bir durum yaşanmayacaktı. Benim bu konudaki kesin görüşüm şudur: Hırsızlığın önüne geçilebilmesi için bu konunun uygulamaya konulmasına şiddetle zaruret vardır. Modern medeniyetin birçok kusurlarından bir tanesi de suçlunun hedef tahtasını oluşturan toplumu değil; suçluyu koruyup, kollamasıdır.

Sırf hırsızın elinin kesileceği sözünü işitmekle bile bu medeniyetin çocuklarının tüyleri diken diken olmaktadır. Oysa bugün en korkunç suçların toplumumuzda günden güne palazlandığını görmek bile onların kollarını kıpırdatmalarına yetmemektedir.

Son olarak şunu da söylememiz gerekiyor: İslâm sadece hırsızın elini kesen bir sistem değildir. Bilakis İslâm, zekat ve sadaka sistemi kurarak her ferdin temel gereksinimlerini de karşılamaktadır. Toplumun ahlâkî eğitim ve öğretimi için gerekli düzenlemeleri de yapan İslâm, halka helal ve caiz yollarla kazanma ve harcamanın yollarını da öğretmektedir. Bütün bunlardan sonra, eğer bir kişinin helal kazancını bir başkası haram olan bir yolla çalarsa, ona el kesme cezası verilir. [38]

İslâm Devletinde Peygambere Küfreden Zimmînin Durumu

Soru:

Bu satırların yazar birkaç günden beri sizin eseriniz olan "İslâm'da Cihad" adlı kitabı okumaktaydı. İslâm'da barış ve savaşa ilgili olarak 240. sayfa, 6. pragrafta şöyle yazıyorsunuz: "Zimmî hangi suçu işlese işlesin, zimmîlik statüsü bozulmaz. Hatta, cizye vermeyi kesmek, müslüman öldürmek, Peygamber Efendimize saygısızlık göstermek veya müslüman bir kadının şerefiyle oynamak bile onu zimmî statüsünden çıkarmaz. Yalnız şu iki durumda zimmet akdi bozulmaktadır: Bunlardan birincisi, zimmînin Dâr'ul İslâm'dan çıkarak düşmana katılması, diğeri de İslâm devleti aleyhine açıkça isyana kalkarak fitne ve fesad çıkarması durumudur."

Fedevî bu görüşünüze katılmamaktadır. Ben de bu görüşünüzü Kuran ve Sünnet'e uygun bulmuyorum. Araştırmalarıma göre, Peygamber Efendimizin şanına saygısızlık gösteren ve sizin zikrettiğiniz diğer fiilleri irtikap eden zimmîlerin zimmet anlaşmaları bozulmaktadır. Siz kendi görüşünüzü desteklemek için Feth'ul Kadir'in 4. cildi ve Bedâî'nin 113. sayfasına göndermede bulunmuşsunuz. İbn Teymiyye bu konuda "Essârim'ul Musul ala Şâtim'ir Rasûl" başlığıyla müstakil bir risale yazmıştır, lâd'ül Meâd, Tarih'ül Hülefa, Avn'ül Mâ'bûd, Neyl'ül Evtâr gibi kitaplarda selef uleması sizinkinin hilafına görüş ve delil bildirmişlerdir. Burada sizin dikkatinizi bir hadis-i şerife çekmek istiyorum.

Hz. Ali (k.v) şöyle rivayet etmektedir:

"Bir yahudi kadını Peygamberimize dil uzatıyor ve O'nun aleyhine çirkin şeyler söylüyordu. Bu sebeple, bir adam o kadının boğazını sıktı ve ölünceye kadar bırakmadı. Peygamber Efendimiz o kadının kanını heder etti. [39]

Bu arada şunu da söylemek istiyorum: Ehl-i Hadis'in buradaki alimlerinden birisi sizin bu görüşünüz aleyhine "Mevlânâ Mevdudî'nin Bir Hatası" başlığı altında bir makale yayınladı. Bu makalede sizin görüşünüz aleyhine birçok hadis-i şerif ve ulemanın fetvası yer almaktadır.

Cevap:

Bu mesele muhtelifin fihi olan, yani; üzerinde ihtilaf edilmiş olan bir meseledir. Bu meselede siz ya da diğerleri istediğiniz görüşe sahip olabilir ve istediğiniz delili sunabilirsiniz. Diğer taraftan, başka türlü düşünen büyük bir alim grubu ve onların da delilleri mevcut. İhtilaf cizye vermemenin, Peygamber Efendimize saygısızlık göstermenin ve müslüman kadınların şerefiyle oynamanın hukuken suç ve cezayı gerektirip gerektirmediğinde değil; bu suçların kanun aleyhine işlenmiş suçlar mı, yoksa devletin anayasası aleyhine işlenmiş suçlar mı olduğu konusundadır. Bazı suçlar vardır ki, vatandaşlardan her kim o suçu işlese sadece suçlu olur. Bazı suçlar da vardır ki, bu tür suçları işleyenler vatandaşlıktan da çıkarılırlar. Hanefiler, zimmînin yukarıda saydığımız türden işlediği suçların birinci türden suçlar olduğunu söylemektedirler. Diğer bazı alimlere göre ise, bu gibi suçlar ikinci kısım suçlar kapsamına girmektedir. Bu, hakkında iki tarafında yeterince delili olduğu anayasal bir tartışmadır. Bunda kimsenin almacağı birşey yoktur. Benim hakkımda makale yazar şahıs, bunun sadece benim hatam olduğunu söylemekle insafsızlık etmiştir. Eğer böyle bir görüşe sahip olmak hata ise, selef alimlerinden olan bir çok kimse de aynı hatayı işlemiştir. Benim bu konulardaki günahım ise şudur: Herhangi bir meselede Hanefî mezhebini desteklersem, hadis mensubları gücenmekte; hadis mensuplarını desteklersem, Hanefiler peşimi bırakmamaktadırlar. [40]

İslâmî Demokrasi Ve Devlet Memurlarının Politikaya Karışmaları

Soru:

Ağustos 1955 tarihli Tercüman'ul Kur'an da "Değıniler" başlığı altında belirtmiş olduğunuz görüşlere kısmen katılmıyorum. Bazı şüphelerimi aşağıya alıyorum:

1. Siz demokrasiyi [41] Kur'an ve Sünnet'in amacı olarak göstermişsiniz. Günümüzde demokrasinin temelleri halkın sınırsız hakimiyeti teorisi üzerine kurulmuştur. Bizim, demokrasiyi hiçbir şekilde Kitap ve Sünnet'in amacına uygun bir yönetim tarzı olarak kabul edemeyeceğimiz açıktır. Bunu siz de gayet iyi biliyorsunuz. Siz demokrasi kelimesini meşhur mânâsının dışında kullanıyorsunuz. İslâmî hükümet tarzı için teokrasi ıstılahını ortaya atan sizsiniz. O halde, şimdi bu ıstılahı bırakarak, neden demokrasi tarafına dönüyorsunuz?

2. Devlet memurlarının siyasi faaliyetlere karışmamaları gerektiği şeklindeki düşünceniz tamamen kapalı ve anlaşılabilir bir düşüncedir. Acaba siz

demokratik olarak dinin ayrılmasına inanırsanız?

3. Devlet memurları, halkın çoğunluğu tarafından anayasaya uygun olarak iktidarı teslim ettiği her iktidara itaati kabul etmelidir şeklindeki görüşünüz de İslâmî öğretilere uygun değildir. Devlet memuru veya normal vatandaş da olsalar, müslümanlar için sadece Kitap ve Sünnet'e bağlı idarecilere itaat lazım gelir. Sırf anayasal yollarla ülke iktidarının ele geçirilmesi hiçbir şekilde müslümanları o iktidarı ele geçirenlere itaata mecbur edemez.

Cevap:

Demokrasi ile ilgili olarak, yazılarım ve konuşmalarım aracılığıyla, defalarca şunu açık bir şekilde ortaya koymuşumdur: İslâm'da demokrasinin gerçek özü (cevheri) mevcuttur. Ancak, İslâm'ın demokrasi kavramı ile batıdaki demokrasi kavramı arasında büyük fark vardır. İslâm, halkın sınırsız hakimiyetine değil; Allah'ın (c.c) hakimiyeti altındaki umumi hilafete inanır. Bu umumi hilafetin yetkileri herhangi bir kişi, aile veya zümrenin elinde değil, bir bütün olarak tüm ümmetin elinde toplandığı ve söz konusu yetkileri kullanmak üzere istediğini seçme hak ve yetkisine sahip olduğu için kişiye ya da herhangi bir zümreye dayalı hükümet şeklinden ayırmak amacıyla İslâmî hükümet tarzına demokratik hükümet [42] denilebilir. Bu, İslâm'a mahsus bir demokrasi kavramıdır. Bütün dünyada meşhur, yaygın ve üzerinde ittifak edilmiş tek bir demokrasi kavramının olduğunu söylemek doğru değildir. Batıda bile kapitalist demokrasi, komünist demokrasi vs. birçok demokrasi kavramı mevcuttur. Buna karşılık, İslâmî hükümet tarzına İslâmî demokrasi (cumhuriyet) ismi verilebilir. Böyle bir İslâmî demokrasiyi ben teokrasi tabiriyle adlandırdım. Bu ıstılahla da İslâmî prensiplere dayanan bir çeşit demokrasiyi kastediyoruz.

Ben, devlet memurlarının politikaya karışmalarına karşı çıktım, ama bunun sebep ve delillerini de açıkladım. Siz bu deliller üzerinde düşünme zahmetine katlanmamışsınız. İtirazımızı asıl mesele ile ilgisi olmayan boyutlardan başlatmışsınız. Hükümet memurlarının, bir özel ve bir de devlet memuru olmaları hasebiyle tüzel kişilikleri vardır. Özel kişilikleri itibarıyla onların siyasetten ayrı kalmalarını hiç kimse isteyemez. Bu yüzden onların da diğer vatandaşlar gibi oy verme hakkı vardır. Yalnız, devlet memuru olmaları ve tüzel kişilikleri dolayısıyla politikaya katılmaları ve ülke düzenini sağlamak için kendilerine verilmiş bulunan resmi yetkilerini siyasi görüşler veya partilerden birinin lehine veya aleyhine kullanmaları prensip olarak yanlış olduğu gibi, pratikte de ülkenin aleyhinedir.

Siz, polis, asker ve bürokratların bir grup oluşturarak belli bir siyasi görüş etrafında toplanmalarını ve ülkeyi ele geçirme yolunda kendi görüşlerini zorla kabul ettirme kararı almalarını veya kendi görüşlerine muhalif olarak seçimlerle işbaşına gelen partilerin çalışmalarına fırsat vermemeyi kararlaştırmalarını doğru buluyor musunuz?

Normal bir vatandaş gibi, devlet memurunun da Kitap ve Sünnet'e bağlı idarecilere itaat etmesi gerektiği doğru bir görüştür. Ancak, Kur'an ve Sünnet'e bağlı olmayan idarecilerin yönetimi altında memurluk yapılmalı, fakat onlara itaat edilmemeli şeklindeki bir görüş de doğru mudur?

Ben, vatandaşların çoğunluğunun yetkileri teslim ettiği otoriteye memurların itaat etmesi gerektiği şeklindeki görüşlerimi bildirirken, bu konudaki demokratik prensipler üzerinde durmadan önce, İslâmî anayasanın prensiplerini de açıklamıştım. Benim söz konusu görüşümün bu konu bütünlüğü içerisinde değerlendirilmesi lazım gelirdi. Ancak, siz yine de bu görüşümü konu bütünlüğünden ayırarak ele almak isterseniz, o zaman ben şöyle derim: Eğer halkın çoğunluğu Kitap ve Sünnet yolundan ayrılmış bir otoriteye iktidar yetkilerini verirse, o durumda dindar bir devlet'memuruna düşen vazifeden istifa etmektir. Onun, hem memurluğa devam edip ve hem de emri altında bulunduğu hükümete itaat etmemesi herhalukârda caiz olamaz. [43]

İslâm'da Cihad Kavramıyla İlgili Bir Şüphe

Soru:

"Allah Yolunda Cihad" isimli makaleniz Tefhim'ul Kur'an m birinci cildinde ve "Cihadın Gerçeği" adlı bir risalenizde yayınlanmıştır. Makalenizin bir yerinde aşağıya aldığım ibareleri kullanıyorsunuz: "Müslümanların cemaatinin dünyanın herhangi bir parçasında İslâmî bir hükümet düzeni kurmakla yetinmemesi, gücü nisbetinde bu düzeni dünyanın dört bir tarafına yaymak için çalışması lazım gelir. Peygamber Efendimizin, daha sonrada Hulefâ-ı Râşidîn'in (r.a) uyguladıkları politika buydu. Müslüman cemaatin ilk olarak teşekkül ettiği Arabistan, her yerden önce İslâmî hükümetin idaresi altına girmişti. Bundan sonra Peygamber Efendimiz çevredeki ülkeleri kendi din ve prensiplerine davet etti. Ancak, onların kendi davetine müsbet ya da menfî cevap vermelerini beklemek yerine, gerekli gücü bulur bulmaz, Roma İmparatorluğu ile çatışmaya başlamıştır." Bazı kimseler, yazdıklarınıza, İslâm öğretisi ve tarihinin gerçek boyutlarını yansıtmadığı ve söz konusu görüşün İslâm'ın kılıçla yayıldığı suçlamalarını kuvvetlendirdiği iddiasıyla karşı çıkıyorlar. Bu ifade ile anlatmak istediğiniz şeyin ne olduğunu ve delillerinizi Tercüman'ul Kur'an'dp açık olarak belirtirseniz memnun kalırız.

Cevap:

Ben, yukarıda iktibas etmiş olduğunuz satırlarımla, arkasında Peygamber Efendimizin (s.a) güzel örneği ve Hulefâ-ı Râşidîn'in pratik uygulaması olan tarihi bir hakikati gözler önüne serdim. Ben hadis ve tarih kitaplarında, Roma İmparatorları ve Acem Kisraları aleyhine askeri harekate girişilmeden önce, sahabe-i kiram'm umumi bir tebliğ kampanyası için bu ülkelere gönderildiğine ve bu davet ve tebliğ kampanyasının neticesinin beklendiğine dair bir delile rastlamadım. Peygamber Efendimiz (s.a) sadece imparatorlara mektup göndermekle iktifa etmişti. Bununla birlikte O, Roma, İran ve Mısır ülkeleri halklarını doğrudan muhatap alıp, onların cevabını beklemeyi de zorunlu görmemiştir. Hulefâ-i Râşidîn döneminde de aynı durum söz konusu idi. Romalılar aleyhine Önce Mute, daha sonra Tebuk gazvelerinin yapılması ve nihayet Usame (r.a) Ordus'unun onlar üzerine gönderilmesi bu iddiamızın en açık delilleridir. Hz. Ebu Bekir'in İranlılara karşı vermiş olduğu savaş ve Hz. Ömer'in (r.a) Mısır üzerine yürümesi de iddiamızın delillerindedir.

Eğer konu üzerinde biraz daha dikkatlice durulursa, bu meselede doğrudan doğruya halkı muhatap alma yerine, neden onların hükümdarlarına meseleyi iletmekle yetinildiği de kolaylıkla anlaşılır. Bunun sebebi şu idi: Bu ülkelerde şahsî hükümetler vardı. Diktatör idareciler, müstebid krallar iktidarı ellerinde bulunduruyorlardı. İslâm'ın yayılması yolundaki en büyük engel, işte bu iktidardaki zorbalardı. Bu kişiler ülke idaresinin dizginlerini ellerinde tuttukları müddetçe ne umumi bir İslâmî davetin halk arasında yayılması-, na imkan vardı ve ne de halkın bu daveti hak olarak görmesi durumunda onu kabul edecek ve hayatına hakim kılabilecek düşünce ve uygulama özgürlüğü. Bu koşullar altında hükümdarlardan kurtulmadan, ne İslâm'ın yayılması gerektiği gibi gerçekleştirilebilirdi ve ne de bunun netice ve faydaları tüm çıplaklığıyla ortaya çıkabilirdi. Bu yüzden ki, bu hükümdarlara yazdığı mübarek mektuplarında Peygamber Efendimiz şöyle buyuruyordu: "Eğer siz, bu daveti veya bize itaati kabul etmezseniz, kendi idareniz altındaki kimselerin doğru yoldan çıkarılmasının vebali de sizin sırtınıza binecektir. "

Peygamber Efendimiz ve O'nun ashabının uygulamalarından çıkardığımız sonuç şudur: Herhangi bir ülkede halkın İslâm davetini iştirak kabullenmelerinin fiilen imkansız olduğu bir devlet idaresi varsa, o idarenin davet yolundan kaldırılması zorunludur. Böyle bir idareyi ortadan kaldırmak, o idarenin yönetimi altında bulunan insanlara inanç ve uygulama özgürlüğü bağışlamakla eş anlamlıdır. Bu âavra-mışm amacı insanları İslâm'ı zorla kabul etmeye zorlamak değil; ülkenin siyasi düzeninde mevcut olan hakkı kavrayıp, ona ittiba etme yolundaki tüm engelleri ortadan kaldırmaktır.

Burada şunu da açıklamak yerinde olur: Kendisiyle ilgili olarak soru sorduğunuz ifadelerde İslâm davet ve tebliğinin savaş ve barış kanunlarının mükemmel ve geniş kapsamlı kuralları ortaya konmamıştır. Söz konusu satırlar büyük bir meseleye gelişigüzel bir değini özelliği taşımaktadır. Benim özellikle bu konuyu ayrıntılarıyla işlediğim kitaplarımı görmezlikten gelerek, ikinci derecedeki bir yazımdan bazı paragrafları seçerek ortaya sürmek, insaf ve araştırma ahlâki açımdan doğru bir şey olamaz. [\[44\]](#)

Dârul İslâm'ın Yeni Bir Tarifi

Soru:

İki sorumu huzurlarınıza arz ediyorum. Tatmin edici bir cevap lütfedeceğinizi umuyorum. ,

1. Dâr'ul Küfür, Dâr'ul Harp ve Dâr'ul İslâm doğru tarifi nedir? Dâr'ul Küfürle, Dar'ul İslâm'da biz neyi asıl ve temel kabul edebiliriz? Bu konuda ben Mevlânâ Hüseyin Ahmed Medenînin aşağıda naklettiğim sözlerinden sonra tereddüde düştüm.

"Bir ülkede devlet idaresi müslüman olmayan bir topluluğun elinde, ama müslüman da her bakımdan o idareye ortak ve müslümanların dinî ve

mezhebi inanç ve düşüncelerine saygı gösteriliyorsa, o ülke Şah Hazretlerine göre [\[45\]](#) şüphesiz Dâr'ul İslâm (İslâm yurdu) olur. Ve şeriat açısından, müslümanların o ülkeyi kendi ülkeleri kabul ederek uğruna her çeşit iyi niyeti ve samimi duyguları gösteren hareketlerde bulunmaları

farz olur. [\[46\]](#) Bu konuda bana yol gösteriniz.

"Allah insanlar için örnekler verir, umulur ki, onlar öğüt alır, düşünürler. [\[47\]](#) ayetinde "lealle" "belki de, umulur ki" kelimesi gelmiştir ki, bu şüphe ve tereddüt bildiren bir kelimedir. Halbuki Allah kesin bilgi sahibidir, herşe-yi eksiksiz ve kesinlikle bilir. O halde bunu nasıl yorumlayacağız ve mânâsını nereye yönelteceğiz?

Cevap:

Siz, ilk sorunuzu bana soracağınız yerde Mevlânâ Hüseyin Ahmed Hoca'nın kendisinden sormuş olsaydınız, daha iyi olurdu. Siz, ondan sorunuz bakalım: Şimdiki Hindistan hükümetinde müslüman ne derecede hükümete ortaktır? Müslümanların din ve mezhep prensiplerine ne derecede saygı gösteriliyor? Bunların gösterdiklerinden kat kat fazlası, İngilizlerin idareleri döneminde gösteriliyordu ve müslü-manlar devlet idaresinde çok daha fazla ortaktı. Eğer biri bunu kabul etmezse, İngilizler dönemindeki müslüman bakanlara, idare meclisindeki müslüman üyelere, askeri ve sivil dairelerdeki müslüman memur sayısına bir baksın. Sonra da mevcut Hint hükümetinin idari kademelerinde görev alan müslümanların sayısı ile karşılaştırsın. Durumu görece ve o bununla inandırılmış olacaktır. Dini törenlere, prensiplere saygıya gelince: Mevcut Hindu iktidarı döneminde camilere yapılan saygısızlıklar, İngilizler dönemindekilerle karşılaştırılarak görülsün. Bugün, müslümanların canına, malına ve kadınların namusuna yapılan ne kadar saldırı varsa, bunlar İngilizler döneminde yapılan bu tür saldırılarla karşılaştırılsın. Hindu yönetimindeki müslümanların mülkiyet haklarının ne hale getirildiği gözden geçirilerek, İngiliz yönetimindeki 150 yıllık mülkiyet hakları ile karşılaştırılsın. Bütün bunlara rağmen şimdi mevcut olan Hindistan yönetimi ve ülkesi Dâr'ul İslâm olarak nitelendirile-biliyorsa, Şah Veliyullah'm tanımına göre, İngiliz yönetimi altındaki Hindistan'a neden Dâr'ul İslâm denilemeyeceği sorulsun. İngiliz yönetimi altındaki Hindistan Dâr'ul Küfür olarak nitelendirildiği halde, Hindu yönetimindeki bugünkü Hindistan'ın niçin Dâr'ul İslâm olarak kabul edildiğini Mevlânâ Hüseyin Ahmed'den açıkça sormalısınız. Bunun cevabını o versin. Bana da verdiği cevabı bildirin ki, ben de bu yeni fıkıh görüşünden faydalanabileyim. Eğer mevcut Hindistan ülkesi de Dâr'ul İslâm'a, artık dünyada hiçbir ülke Dâr'ul Küfür olabilir mi, olamaz mı öğrenmek istiyorum.

Mevlânâ Hüseyin Ahmed'in hayranlarının hoşlarına gitmese de gerçek şu ki, bugün onun idaresinde bulunan İslâm ilim yuvası Diyo-bend Külliyesi, İngilizler döneminin ilk de-virlerindeki Aligarh Müslim Üniversitesi'nden çok çok daha fazla alt seviyede bulunmaktadır. Müslim Üniversitesi'nin kurucusu olan Sir Seyyid Ahmed Han ve arkadaşları Çırağlı Ali ve Muhsin'ül Mülk ve diğerleri İngiliz idaresi ile anlaşmakta, Mevlânâ Hüseyin Ahmed'in ve onun gibi düşünen alimlerin Hindu idaresiyle anlaşmak için düştükleri aşağılık durumun onda birine bile düşmemişlerdi. O materyalistler, İslâm kavramını silme işinde bugünkü para kulu alimlerin yaptıklarını yapmaya asla cesaret edememişlerdi. İnsanı öfkeden çatlatan şey; ululuklarına bir zarar gelmesin diye, kendileri ile birlikte Şah Veliyullah Dehlevî ve diğer büyük kişileri de buna bulaştırmalarıdır.

İkinci sorunuzun cevabına gelince: Yapılıp yapılmamasını, Allah'ın insanın cüz'î iradesine bıraktığı işlerde insanın ıslahı için Allah'ın gösterdiği tedbirin neticesinin hasıl olması, insanın bu iradesini doğru yönde (iyiye yönelik) kullanmasına bağlıdır. Çünkü, Allah insanı öyle yapmaya mecbur etmek istemediğinden, elde edilmesi istenen sonucu, yâni; istenenin olmasını "lealle" "umulur ki" ile zikretmektedir. İnsanın böyle bir

sonuç elde etmesi kesin değildir. İnsan ancak tercihini doğru yönde yaparsa böyle bir sonuca ulaşmayı ümit edebilir.

İslâm Devleti Mi Yoksa Ayırımçı Devlet Mi?

Soru:

Mevlânâ Hüseyin Ahmed Medenînin "Nakş-ı Hayat" isimli eserinin bazı itiraz edilebilir yerleri hakkında sizinle daha önce yazışma yapmıştım. Ondan sonra, Merhum Mevlânâ Hüseyin Ahmed'in dikkatini diğer bazı ifadelerine çekmiştim. O da gelecek baskılarda itiraz edilebilir yerleri ya tamamen değiştireceğini veya başkalarının o ifadelere İslâm dışı görüşleri yakıştırmaya imkan bulamayacakları şekilde düzelteceğini bana vaad etmişti. Mevlânâ Hüseyin'in bu konudaki cevabı şöyle:

"Seyyid Ahmet Şehid Hazretlerinin gayesinin sadece İngilizleri ülkeden çıkarmak ve laik temeller üzerine bina edilmiş bir devlet kurmak olduğunu iddia ettiğimi söylemek yersiz bir suçlamadır. Bu iddialar bütünüyle gerçeğe aykırı olup, açıklamalarımı görmezlikten gelmektir. Her şeye rağmen, yazdıklarımın böyle bir sonuca varmak mümkün değildir. Yazdıklarımın başka türlü bir anlam çıkarmaya el-vermeyen ve yanlışlığı hususunda delilleri mevcut olan bir nokta varsa, onun yanlışlığını kabul etmeye hazırım. Hindistan yönetiminin işlediği utanç verici şeyler ortada iken onun Dâr'ul İslâm olduğunu nasıl iddia edebilirim? Ama tef-rikacı devletle laik devlet arasında İslâm'ın kabul edebileceği bazı farklılıkların olduğu da bir gerçektir. Hint-Moğol İmparatorluğunu ve tarihi iyice gözden geçirdikten sonra kararınızı veriniz."

Merhum Mevlânâ Ahmed Medenî'nin cevabından, onun; Dâr'ul Küfrü, Dâr'ul İslâm olarak kabul etmediğini öğrenmekle bahtiyar oldum. Ama ne yazık ki, "Nakş-ı Haya'tm açık ifadeleri ile Mevlânâ Hüseyin Ahmed'in verdiği bu cevap arasında hiçbir uyum yok. Buna da üzüldüm. Bu konuda daha çok yazışma yapılması gerektiğini hissediyorum.

Cevap:

Mevlânâ Hüseyin Ahmed'in en azından mevcut Hindistan devletini Dâr'ul İslâm olarak kabul etmediğini göreyek, ben de çok bahtiyar oldum. Hindistan hükümetinin utanç verici işlerinden, kendisinin de ızdırap duyduğunu haber almaktan da memnun oldum. Ancak sizin de ifade ettiğiniz gibi, onun "Nakş-ı Hayat" isimli kitabının bir iki yerinde, de? ğil, çeşitli yerlerinde çok tehlikeli ve saptırıcı düşüncelere yer veriliyor. Bu açıdan bakıldığında, bu görüşten vazgeçildiğine dair açık ve uzun bir reddiye yazmak yerine, kısa bir notla geçiştirilmesinin yeterli olmadığı görülecektir. Mevlânâ Hüseyin Ahmed Seyyid, Ahmed Şehid Hazretlerinin İngilizlere karşı yaptığı savaşın hedefini; "Hindistan'ı bu yabancı milletin (ingilizlerin) pisliklerinden, kötülüklerinden temizlemek, daha sonra da müslümanlarla hinduların birleşerek, uygun gördükleri birini hükümdar seçmeleri idi" diye belirtmektedir. Halbuki, bu görüşünü ispat etmek için ileri sürdüğü Seyyid Ahmed Şehid Hazretlerinin mektubunda, müslüman-hindu ortak devleti diye hiçbir düşünce yoktur. Şah Abdülaziz Dehlevi'nin naklettiği sözlerinden tamamen ters mânâ çıkararak şöyle demektedir:

"Eğer bir ülkede, siyasi iktidar (devlet) müslüman olmayan bir topluluğun elinde, fakat müslüman da kesinlikle bu iktidara ortak ve kendilerinin din ve mezhep prensiplerine saygı gösteriliyorsa, o zaman, o ülke Şah Abdülaziz Hazretlerine göre, şüphesiz Dâr'ul İslâm olur. Şeriat açısmdan da müslümanların bu ülkeyi kendi ülkeleri kabul ederek, her çeşit iyi niyet ve dilekleri gösteren davranışları yapmaları kendilerine farz olur."

O bununla da yetinmemekte, aksine Moğol İmparatorluğunun çöküş döneminde durumu düzeltmek için çalışan alimlerin amacının; ülkenin refahı, huzur ve sükunu, güvenliği, zulüm ve haksızlığın ortadan kaldırılması, genel olarak bütün insanların refah ve huzuru olduğunu söyleyerek, o alimlerin devletin müslüman olup olmaması ile ilgili hiçbir düşünce ve tasarıları yoktu şeklinde acayip bir takım iddialarda bulunmaktadır. Bundan daha fazla tehlikeli, bundan daha korkunç ve yanıltıcı olan sözü, Seyyid Ahmed Şehid Hazretlerine atfen yazdığı ve baştan aşağı yanlışlarla dolu olan şu ifadesidir:

"Allah'ın dinini yaymanın (i'layi kelimetullah) vasıtası diğer tebaayı kendisine esir ve mahkûm ederek, belli bir sınıfı (müslümanları) iktidar yapmak değildir. İ'layi kelimetullah'ı yaymanın asıl vasıtası bütün tebaayı iktidara ortak ederek, onların kalplerini İslâm'ın yüce ahlakıyla

[49]

kazanmaktır.

Bu ifadeler, baştan sona İslâm devleti düşüncesini ortadan kaldırmakta ve ona aykırı düşmektedir. Bu şu demektir:

"Müslümanlarla müslüman olmayanların birlikte yaşadığı toplumlarda İslâm devleti kurmak yanlış değilse bile, mutlaka tercih edilmesi gereken bir yol değildir." Mevlânâ Hüseyin Ahmed, böyle bir devleti İslâm devleti diye adlandıracağı yerde ısrarla "ayırımçı devlet", "zümreci devlet" olarak adlandırmaktadır. Onun nazarında kendisini hâkim ilan edip, diğer tebaayı mahkûm hale getirmek haksızlık değilse de uygunsuz ve yersiz bir davranıştır. Ona göre i'layi kelimetullah için en iyi yol; müslümanlarla müslüman olmayanların ortak devlet kurmalarıdır. Bu devlet her şeye rağmen İslâm devleti olmayacaktır. Sadece, ahlâki değerlerle müslüman olmayanların gönüllerinin kazanılmasına çalışılacaktır.

Bu durumda karşımıza şöyle bir soru çıkmaktadır: Nüfusun yüzde seksen, yüzde doksandan fazlasını gayr-i müslim-lerin oluşturduğu dönemlerinde ayırımçı bir devlet kurarak müslümanları hâkim, müslüman olmayanları da iktidara ortak etme yerine mahkûm eden Hulefâ-i Raşidîn'in durumu nasıl izah edilecektir? Hatta ben derim ki, Mevlânâ Hüseyin'in o sözleri, vatandaşları iktidara ortak yapmayan ve katıksız ayırımçı bir İslâm devleti kuran Hz. Peygamber'i (s.a) töhmet altında bırakmaktadır. Mevlânâ Hüseyin Ahmed, Hz. Peygamberin (s.a) Allah'ın dinini yaymanın daha iyi ve daha etkili yolunu bırakarak, daha önemsiz derecede bir yolu seçtiğini söyleyebilecek midir? Mevlânâ Hüseyin Ahmedin sözlerinden ben şunu anlıyorum: Mevlana Hüseyin Ahmed, iktidarı ele geçiren hindularla anlaşmak için işi o raddeye vardırırmıştır ki, Sir Seyyid Ahmed Han ve arkadaşları İngilizlerle anlaşmak için bu kadar ileri gitmemişlerdi. Bu tür düşünceler müslümanların İslâm hakkındaki temel görüşlerine varıncaya kadar herşeyi darmadağın eder, bozar. Bu düşünceleri benimseyen bir müslüman, Hindistan laik devletini kuranların, Hz. Peygamber ve Onun sahabelerinden daha insafli ve daha adil olduğunu düşünecektir. Mevlânâ Hüseyin Ahmed'in bu yaltaklanması, benim gözümde, çok büyük bir cinayettir, zilletir. Ben, onu bağışlaması ve bütün müslümanları böyle yalan yanlış düşüncelerin etkilerinden koruması

[50]

için Allah'a tazarru ve niyazda bulunuyorum.

İslâm Devleti Veya Ayrımcı Devlet Üzerine Ek Açıklama

Soru:

Uzun zamandır zâtîâlinize bir mektup göndermek ve bazı jnemli meseleleri sizden sormak istiyordum, ama gönül huzuru içinde yazabilme fırsatı bulamadım. Ortaya çıkan yeni bir meseleden dolayı derhal bu mektubu yazdım. Önceki gün Tercüman ul Kur'an'm yeni sayısı geldi. Benim âdetim; gelir gelmez, ilk oturuşta hemen hemen derginin tamamını okuyup, bitirmektir. Bu sayıdaki "Resâil ve Mesâûi" köşesinde yazdıklarınızı okuyunca çok üzüldüm. Size mutlaka bir mektup yazayım da duygularımı açıklayayım diye içimden şiddetli bir zorlama geldi.

Ben, Mevlânâ Hüseyin Ahmed Medenî'nin (rh.a) talebesi ve müridiyim. Bu genel ilgiden başka, bazı sebeplerden dolayı, hazretle özel bağlandıım ve alakam vardır. İçinde bulunduğumuz devrin bütün alimleri ve şeyhleri içinde en çok saygı duyduğum kimse Mevlânâ Hüseyin Ahmed Medenî Hazretleridir. Benim görerek, tecrübe ederek şahidi olduğum manevi üstünlüklerini, ilim ve ameldeki faziletlerini şu ana kadar hiçbir kimsede görmedim. Fakat bu kadar şiddetli bağlılığa, saygı ve güven duymaya rağmen, hazretin Cema-at-i İslâmî hakkındaki görüşünü imanım ve vicdanım benimsemediği için kabul etmedim. Bunun için de ona olan bağlılığımda herhangi bir fark meydana gelmedi. Şer'î açıdan bir dayanağını bulmadığım sürece hazretin görüşünü kabul etmemekte ve onun Cemaat-i İslâmî hakkındaki görüşlerine katılmamakta serbest olduğuma inanıyorum" Cemaat-i İslâmî hakkındaki tutumum, Diyobend İslâm Külli-yesi'nin bütün mensuplarının tutumuna ters düştüğünden, bazıları bunu kendi hocalarıma başkaldırma kabul etti. işte bu suçtan ötürü bazılarının yanında hâlâ suçlu ve reddedilmiş bir insanım. Bazılarının yanında da kendisine küsülen, hakaret edilen biriyim. Size hoş görünmek için değil, sadece hakikati açıklamak için arz ediyorum ki, sırf bu suçtan dolayı kâfi derecede dünyevi zararlara da tahammül etmem gerekti. Hâlâ bir çok sıkıntıya katlanmak zorunda olmama rağmen hiçbir üzüntü duymuyorum. Çünkü, şu ana kadar benim hareket tarzım sırf Allah'ın rızasını elde etmek içindir. Bunu imanın bir gereği kabul ediyorum. Her ne ise, bu bir girişti. Demek istediğim şudur: Zâtîâlinize arzetmek istediğim hususlar zümreci bir aşırılıktan değil, doğrudan doğruya dini bir zorunluluktan ve iyi niyetli bir düşünceden kaynaklanmaktadır. Bu birkaç satırı onun için yazıyorum. Bir süre önce Tercüman'ul Kur'an'da, Mevlânâ Medenî Hazretlerinin "Nakş-ı Hayat" kitabının bir ibaresi hakkında biri size bir soru sormuştu da siz de ona cevap vermişsiniz. O cevapta hayli sertlik, şiddet ve acı ifadeler bulunuyordu. Birincisi, o soruya siz cevap vermemeliydiniz. İlk cevapta da yazıldığı gibi, soruyu sorana; "o ibarenin ne demek olduğunu Mevlânâ Medenî'nin kendisine sorunuz, söz ona aittir, kendisi açıklasın" diyebilirdiniz. Ama öyle yapmayarak kendiniz cevapladınız ve gereksiz yere ağır ifadeler kullandınız. O cevabı okudum. Bana da yerinde, uygun gelmedi. Ama benim size de saygım ve bağlılığım olduğundan, onu değişik yöne çevirdim, başka türlü yorumladım ve üzüntümü bastırdım. Fakat o günlerde öğrendim ki, Cemaat-i İslâmî ile gayri resmi ilişkide bulunan ve pek çok hizmeti görülen ilim erbabı bir çok kimse bu cevabın üslubuna çok kızmış. Sizin hakkınızdaki kanaatleri değişmeye başlamış ve Cemaat'i korumaktan vazgeçmişler. Onlar, benimle de görüştüler. Hatta, beni, bu konuda size mektup yazarak, gereksiz yere neden bu kadar incitici ifadeler kullandığınızı sormaya zorladılar. Ben o zaman susmayı tercih ettim. Yeni sayıda aynı şeyleri daha da keskin sözlerle tekrarlamışsınız. Mevlânâ Hüseyin Ahmed Medenî (rh.a) vefat ettiği halde, böyle şeyleri fezele-mek ve o üslupla yazmak, artık daha da uygunsuz ve yersiz düşmüştür. Genellikle insanlar böyle yapagelmekteler. Siz de, hoca efendiler ve diğerlerinin Cemaat-i İslâmî ve sizin hakkınızda böyle bir yol seçtiklerini söyleyebilirsiniz. Fakat siz bu tür meselelerde başkalarını taklit etmemelisiniz. Siz, bir hak davetçisi olmanız bakımından, çok üstün bir derece ve değere sahipsiniz. Ben öyle inanıyorum ki, bu yazı tarzı sizin üstün şahsiyetinizin çok altındadır. Eğer bu yazınızın altında sizin adınız ve imzanız olmasaydı, ben kendi hesabıma sizin bu seviyeye ineceğinize asla inanmazdım. Hatta, ben öyle inanıyorum ki, biri size bu soruyu göndermiş olsa bile, siz buna cevap vermemeliydiniz. Soru soran kişi, eğer "Nakş-ı Hayat"ın açık ifadeleri ile Mevlânâ Hüseyin Ah-med'in bu cevabı arasında hiçbir uygunluk olmadığından dolayı üzülmüşse, bu üzüntüsünü gidermek için neden sizinle mektuplaşma zorunluluğunu hissediyor. Hazret hayatta iken onunla mektuplaşsaydı, yahut onun vefatından sonra yerine geçen kimseden, özel talebesinden, yahut onunla yakınlığı olan başka birinden sorsaydı, daha uygun olmaz mıydı?

Sizin Merhum Mevlânâ ile hiçbir ilginiz yok ki, onun çelişkili ifadelerinin birbirine uyumluluğunu sağlama sorumluluğu üzerinize düşün de ona cevap verme zorunda olasınız. Bu meseleden dolayı size olan düşüncelerimde herhangi bir değişiklik olmuş değil. Hiçbir yanlış düşünceye de kapılmadım. Ne var ki, bazıları soru soran kişinin hayali olduğunu, böyle bir cevabı yayınlamak için uydurma bir soru ortaya atıldığı ve bunu gerçekten soran biri varmış gibi gösterildiğini iddia ediyorlar. Merhum Mevlânânın sözlerinden çıkardığınız mânâlara ve yaptığınız tenkitlere bakarak, sizin hiç de bulunduğunuz mevkiye yakışmayacak bir tavır sergilediğinizi düşünüyorum. Hangi alim olursa olsun, sizin ifadelerinize karşı da bu tarz bir ifade kullanılacak olursa, haklı olarak şikayete sebep olur, insaf ve vicdan buna karşı çıkmayı gerektirir. Bu bakımdan, ben sizden de şikayet etmeyi haklı ve size karşı çıkmayı insaf ve vicdanın gereği kabul ediyorum. Gerçek şu ki, siz böyle bir cevap yayınlayarak dini bakımdan faydalı hiçbir iş yapmadınız. Dini hakim kılma merhalesini yaklaştırmada da bunun hiçbir tesiri yoktur. Hatta, bu cevaptan dolayı, sizinle olan ve çalışmalarınızı büyük bir dini gayret kabul ederek, görüş veya çalışma bakımından size katılan yüzlerce değil, binlerce insanın gönlü kırılmış, kalbi rencide olmuştur. Siz, isterseniz buna kör bir bağlılık deyin veya daha başka bir şey deyin. Ama şu bir gerçek ki, Hüseyin Ahmed Medenî Hazretlerinin sevgisi, ona olan bağlılık, bütün alimlerin, dindar tabakanın kalplerinin derinliklerinde yerleşmiştir. Onun herhangi bir görüşünü veya fetvasını, herhangi bir sebepten dolayı, bazılarının kabul etmemesi mümkündür. Ama onun şanına yakışmayan, hakaret ve küçültme ifade eden kelimeler yazılır veya söylenirse, buna tahammül etmek çok zordur.

Şimdi, o vefat ettiğine göre, ortaya dökülmesi gerekmeyen ve ortaya dökülüp yayılması ile dine zerre kadar faydası olmayan sözlerle, lüzumsuz yere neden yeni bir savaş alanı ortaya çıkaralım. Mevcut nazik şartlar içinde, gelmekte olan seçimlerin önemini hissederek, zâtîâliniz de "önemsenecik olan şey, önemli olan şeydir" prensibine göre ve mantıklı hareketle davranarak diğer pek çok meselede değişiklik yapılması gerektiğini hissettiniz. Öyle olması da gerekliydi. Bu günlerde ulema-ı kiramin tahrik edilmemesi, onlardan bazıları haksızlık da yapsa, dil de uzatsa, intikamcı davranış gösterilmemesi, bu mantıklı hareket prensibine girmez mi? Bütün samimi duygularıyla diyorum ki; sizlerin, küçük büyük bütün suçlamalar karşısında sükut etmeniz, alicenaplık göstermeniz, dini bakımdan çok daha faydalıdır. Cemaat-i İslâmî'nin ağırbaşlılığı da bunu gerektirir. Söz çok uzadı, demek istediğimizi kısa bir işaretle de anlayabilirsiniz. Bu mesele üzerinde mutlaka düşününüz. Kötü etkilerini gidermek için güzel bir yol bulmaya çalışınız. Alimlerin sizin hakkınızda yaptığı itirazlara biz gece gündüz cevap vermek zorunda kalıyoruz. Ben

resmen size bağılı olmadığım halde, insanların gözünde "katı Mevdüdüci"yim. Onların itirazlarına karşı durmadan sizi savunuyorum, ama bu son çıkan yazınıza biri itiraz ederse, ona verebilecek hiçbir cevabım yok. Sizin hakkınızda ileri geri söylenenlere tahammül etmek de zor oluyor. Çünkü, bu söylentilerin Cemaat-i İslâmî hareketini ve dolayısıyla da dini hayata hakim kılma mücadelesini hedef aldığımı düşünüyor, öyle kabul ediyorum. Çok kıymetli vaktinizi bu dağınık sözlerle harcadım, ama Allah vere de bundan iyi bir sonuç elde edile.

Cevap:

Merhum Mevlânâ Hüseyin Ahmed Medeniye olan bağılılığınızı biliyorum. Ve bu derin bağılılığa rağmen bana ve Cemaat-i İslâmî'ye olan ilginizi, sizin insaflılığımıza, hakka olan bağılılığımıza açık bir delil kabul ediyorum. Buna değer verilmezse zulüm olur, haksızlık olur. Fakat "Resâil ve Mesâil" köşemizde, "Nakş-ı Hayat"m bazı ifadeleri hakkında bir zat ile yaptığımız yazışmaların yayınlanmasına karşı çıkışınızı ben anlayamadım. Eğer bizzat kendiniz de Mevlânâ Hüseyin Ahmed'e derin saygıdan bir ara sıyrılarak tekrar bu meselede düşünür, bir muhakemede bulunursanız, ümit ediyorum ki, siz de yaptığınız o itirazlarda hiçbir mantıklılık bulmayacaksınız.

"Nakş-ı Hayat"m. 2. cildinin konu edilen ibarelerini herkesten önce siz, Mevlânânın kitabında tam bir fikir akışı içinde inceleyiniz. İfadeyi aşağıya alıyorum:

1. Bu hareketin kurucusu ve başı olan Seyyyid Ahmed Şe-hid Hazretlerinin yardım talep etmek için Gualyar eyaleti başvezirine gönderdiği, mektubunda -ki onu biz ileride olduğu gibi zikredeceğiz- net ve açık olarak şöyle demiştir: "Maksadımız Hindistan'ı bu yabancı milletin (İngilizlerin) kötülüklerinden, pisliklerinden temizlemektir. Ondan sonra hindularla müslümanlar birleşerek, hükümdarlık için kimi uygun

[\[51\]](#)
görürlerse seçsinler.

13. ve 14. sayfalarda Mevlânâ Ahmed, Seyyid Ahmed Şe-hid'in yukarıda zikredilen mektubunu nakletmiştir. Ama o mektupta altı çizili cümleler mevcut değil. O mektupta bu cümlelerin aksine şöyle yazılmıştır. "Bu zayıf insanları üst kademedeki idarecilerin takdir etmelerini arzu eder, islâm'a hizmeti cam gönülden yapmalarını ve memleketin idaresine geçmelerini dileriz."

2. "Buna ek olarak, bir zümrenin itimadını elde etmek için devlet makam ve mevkilerinin kapılarını kendi zümren-deki insanlara açık tuttuğun gibi, o zümreye de açık tutmak son derece gereklidir. Memleket meselelerinde ve idari meselelerde herhangi bir türden dargörürlük gösterilmemed"[\[52\]](#)

3. "Padişah Evrengiz Alemgir'in vefatından sonra ülke ve idarede çöküş başladı, durum her geçen gün daha da kötüye gitti. O zaman alimler durumu düzeltmeye çalıştılar. Onların amacı; ülkenin huzurunu, emniyet ve düzenini, huzur ve sükununu sağlamak, haksızlık ve kötülüklerin kökünü kazımak, Allah'ın kullarının genel refah ve saadetini temin etmektir. Devletin, müslümanların veya müslüman olmayanların elinde olması

[\[53\]](#)
onlar için hiç önemli değildi. Onlar sadece, devlet kimin elinde olursa olsun fakat insaflı, adaletli hareket etsin istiyorlardı.

4. "Şah Abdülaziz'in (rh.a) yukarıda geçen fetvasında iki mesele özellikle üzerinde durulmaya değer... Şah Abdülaziz Hazretleri bir memleketin Dâr'ül İslâm olması için orada sadece müslümanların yerleşmiş olmasını yeterli görmemekte, bilakis Dâr'ul İslâm olabilmesi için orada müslümanların şerefli bir şekilde yaşamalarını ve onların dini yaşayışlarına saygı gösterilmesini de şart kabul etmektedir. Bundan anlaşılıyor ki, eğer bir memlekette siyasi iktidar bir gayri müs-lim topluluğun elinde, müslümanlar da mutlak surette o iktidara ortak bulunuyorsa ve onların din,

[\[54\]](#)
mezhep prensiplerine saygı gösteriliyorsa, o zaman o memleket Şah Abdülaziz Hazretlerine göre, şüphesiz ki Dâr'ul islâm olur.

Mevlânâ Hüseyin Ahmed altıncı ve yedinci sayfalarda naklettiği Şah Abdülaziz Hazretlerinin fetvalarına ters mânâ vermekte, onlarda bildirilenleri tersine çevirmektedir. Bu fetvalarda Şah Abdülaziz (rh.a) şöyle buyuruyor: "Bir yerde müslümanların imamının (devlet başkanı, halifesi) kararları geçmiyor, emri yürümüyor da kâfirlerin hükmü geçiyorsa, orada bazı İslâm hükümlerinden uzaklaşılması kaçınılmazdır. Sadece, cuma ve bayram namazlarının kılınıyor olması, ezan okumaya ve inekleri kurban kesmeye müsaade edilmiş olması, böyle bölgeleri Dâr'ul İslâm yakamaz."

5. "Şüphesiz Seyyid Ahmed Şehid, yer yer 'ılayı kelime-tullah'ı ve Alemlerin Rabbi'nin dinine hizmeti zikretmekte ve bunu çalışma ve cihadının itici gücü, sebebi, kaynağı olarak bildirmektedir. Ama o çok iyi biliyordu ki, ılayı kelime tullah'ın amacı sadece bir zümrenin hakimiyetine dayanan bir devlet kurulması, kendisinin hâkim olarak diğer vatandaşların kendisine mahkûm edilmesi değil, bilakis bunun etkili yolunun vatandaşları

[\[55\]](#)
siyasi iktidarda kendine ortak yaparak islâm'ın ahlâkî üstünlükleriyle onların kalplerinin fethedilmesidir.

Birinci maddede geçen ifadelerin Mevlânâ Hüseyin Ah-med'e ait olduğunda hiçbir şüpheye yer yoktur. Çünkü ondan önce ve sonra hiçbir alâmet ve işaret yoktur ki, bundan dolayı o sözlerin başkasına ait ifadelerden alındığı ihtimali olsun. Altıncı sayfada Mevlânâ, el-Burhan adında bir dergiden bir alıntıyı nakletmiş. Yazışmanın bilinen kaidelerini terkederek iki taraftaki haşiyeyi bırakmış, ana metnin yazısından daha ince bir kalem yazısı ile yazılmış olan o alıntıyla yetinmiştir. Bu alıntı yedinci sayfanın ilk üç satırında son bulmaktadır. Bundan sonra aralıksız yedinci sayfadan on altıncı sayfaya kadar bütün ifade, metin üslubunda sürmekte ve içinde yer yer başka kitaplardan alıntılar atıflarıyla birlikte nakledilmektedir. Bizde geçerli bilinen yazı kaidesine göre o sayfalardaki ibareleri okuyan herkes, kesinlikle onları metne ait ifadeler kabul edecektir. On altıncı sayfanın ilk paragrafi biter bitmez, birden önümüze yine atıf (el-Burhan, II / 21, 74-87) çıkmaktadır. El-Burhan'dan nakledilen bu ibarenin nereden başladığı hiç anlaşılmamaktadır. Bu atıf sadece uzun bir yazıdan Özet olarak alınması muhtemel olan 5 nolu ibare ile ilgili olabilir. 2, 3,4 nolu ibarelerin de el~ Burhandan nakledilmiş olma ihtimali var. Bu el-Bur-hanın hangi dergi olduğunu bilmiyoruz. Dergide çıkmakta olan Burhan dergisi kastedilmiş olamaz. Çünkü onun adı el-Burhan değil, Burhan'dır. Bu bakımdan kaynağın aslına başvurup incelemek imkansız.

Eğer sayfa 6'dan 16'ya kadar olan yazının hepsini el-Burhan dergisine ait kabul etsek, o zaman ondan önce ve sonra Mevlânâ'nın söylediklerine bakarak, Mevlânâ'nın delilli, belgeli olarak anlattıklarının hepsini istişhad olarak nakletmiş, kinaye ve işaret olarak bile hiçbir bölümü ile ihtilaf etmemiştir diye kabul etmemiz gerekecektir. Bir kimse kendi anlattıklarını pekiştirmek için başka birinin ifadesini nakleder de o ifadenin bir parçasına olsun muhalefet şerhi koymadan olduğu gibi vesika olarak kullanırsa, o zaman kesinlikle bundan şu anlaşılır: Bu kimse naklettiği o sözün sahibi ile aynı düşüncededir. Kelimelerde ve sözlerde değilse de mânâ ve düşüncede mutlaka onunla uyuşmaktadır. Şimdi biraz o ibarelere kendiniz bakınız. O ibarelerde, normal bir insanın ne demek istediğini anlayamayacağı, yorumlarla değişik mânâlar çıkarabileceği bir incelik ve

dolambaçlılık yoktur. Açık bir dille söylenenler işte şunlardır:

a. Hangi ülkede müslümanlarla müslüman olmayanlar karışık vaziyette bulunuyorsa, orada bir İslâm devleti kurmak uygunsuz bir iştir. Çünkü bu, "ayırımçı bir devlet" olacaktır. Ve eğer müslümanlar o ülkeye hâkim olarak diğer vatandaşları kendi emirlerine alırlarsa, bu adalet ve insafa aykırı olur. Öyle memleketlerde en iyi hareket tarzı, müslümanlarla müslüman olmayanların ortak hükümet kurmalarıdır. İşte bu, i'layı kelimetullah'ın da en etkili yoludur.

b. Bir memleketin Dar'ul İslâm olması için o memlekette İslâm hükümlerinin uygulanması ve devletin müslümanların elinde olması şart değildir. Devlet ve hükümet müslümanların elinde olmasa bile, müslümanlar da bütünüyle iktidara ortaklarsa ve dini prensiplerine saygı gösteriliyorsa, o zaman o memleket Dâr'ul İslâm olabilir.

c. Eğer devlet müslümanların elinde ise, devletin bütün mevkileri ve yetkileri müslüman olmayanlara da açık tutulmalıdır. Bu bizzat Kur'ân-ı Kerim'in talimatıdır. Böyle yapmamak adaletle, eşitliğe aykırıdır.

d- Önceki iki-iki buçuk asır içinde alimlerimiz, mübarek kişilerimiz, büyük Hint yarımadasında gidişatı düzeltmek, ahvali ıslah etmek için yaptıkları bütün çalışma ve uğraşmaarda, bu memlekette İslâm devleti kurmak gibi bir amaç gütmemişlerdi. Onlar için önemli olan, devlete hâkim olanların müslüman olup olmamaları değil; devletin iyi olmasıydı.

e. Seyyid Ahmet Şehid ve Şah İsmail Şehid Hazretlerinin yürüttükleri mücadelenin amacı da bir İslâm devleti kurmak değildi. Onlar sadece, İngilizleri ülkeden çıkartmak için ayağa kalkmışlardı. Bu işi başardıktan sonra, onların hedefi, müslümanları ve hinduları birleştirerek ortak bir devlet kurmaktı.

Merhum Mevlânâ Hüseyin Ahmed dikkati çekilmesine rağmen, iki nolu sözler hakkında sadece Hindistan'ın mevcut idaresine Dâr'ul İslâm tabirini kullanmadığı açıklamasını yapmıştır. Beş nolu ifadeler hakkında da sadece şu açıklamayı getirdi: Ona göre, Seyyid Ahmed Şehid'in amacı laik bir devlet kurmak değildi. Fakat siz, bu açıklamalarla daha önce söylediği sözlerin muhtevasında en küçük bir değişiklik yapmadığını ve yukarıda geçen beşinci maddede anlattıklarında da asla bir düzeltmeye gitmediğini görebiliyorsunuz. Sözüdeki her düşünce şöyle veya böyle yerini koruyor. O sözlerden her biri, İslâm ve müslümanlar için öldürücü bir zehirdir. Onların zehirleyici etkisi sadece Hindistan müslümanlarıyla sınırlı kalmamakta, Pakistan'a bile ulaşmaktadır. Burada da Mevlânâ Ahmed'in talebesi^ müridi veya hürmetkarı olan yahut din konusunda onun bilgisine itimat eden pek çok kimse etkilenecektir. Bu düşüncelerin tesiri altında kalarak onları kabul edenlerin görüş açısı ise mutlaka şöyle olacaktır: "Pakistan'da İslâm devleti kurmak yanlıştır. Doğru olan, müslümanlarla, müslüman olmayanların ortak devlet kurmalarıdır." O kimselerin kafasında Dâr'ul İslâm hakkında tamamen yanlış bir tarif yerleşecek, müsamahakâr, lâdini devleti de rahatlıkla Dâr'ul İslâm kabul edecek ve artık, hâlis bir İslâm devleti kurmak için gönlünde hiçbir özlem kalmayacaktır. O, yakın geçmişin bütün İslâmî hareketleri hakkında da tamamen yanlış bir kanaat edinecek ve o dönemde bizim bütün din önderlerimiz, İslâm devleti kurma yerine, prensip olarak aynı ona benzer ortak hindu-müslüman hükümeti kurmak istiyorlardı diyecektir. Önceki İslâm mücahidleri de Hindistan'ın Kongre Partisi mensuplarının kurdukları gibi ve Pakistan Kongre Partisi'nin, Avami Partisi'nin, Halk Partisi'nin ve Milli Avami Partisinin kurmak istedikleri gibi bir devlet kurmak istemişlerdi düşüncesine saplanacaktır. Daha tehlikelisi, bu görüşe varan kimselerin şöyle bir tereddüde, düşünce çıkmazına yakalanmaktan kurtulabilmeleri çok zor olacak ve eğer gerçekte adalet ve insaf, müslümanlarla, müslüman olmayanların ortak ülkesinde ayırımçı bir devlet kurulmamasını gerektiriyorsa, o zaman neden Hz. Peygamber ve Raşid Halifeler danışma meclisinde müslüman olmayan bir tek kişinin bile yer almadığı, idaresinde müslüman olmayan hiçbir hâkimin, genel valinin, memurun, komutanın bulunmadığı, müslüman olmayanların zimmî yapılarak kendilerine cizye konduğu, kendisinde hakiki İslâm anayasasının ve kanunlarının uygulandığı ve idari düzeninin politikasını belirlemede hiçbir gayr-i müslimin dahilinin olmadığı ayırımçı bir devlet idaresi kurmuştu diyecektir. Nihayet, hangi delille bu adalet kabul edilecek? İ'layi kelimetullah'ın başta gelen yolu mu, yoksa tercih edilen yolu mu? Bizim için Hz. peygamber'in (s.a) ve Raşid Halifelerin (r.a) kurduğu devlet mi, yoksa Mevlânâ Hüseyin Ahmed'in "Nakş-ı Hayat"ta Örnek olarak ileri sürdüğü Moğol devleti mi ölçü olacaktır?

İşte sizin benden üzerinde durmamamı ve kendileri hakkında susmamı istediğiniz sözler bunlardır. Tek başınıza bulunduğunuz bir sırada, sadece Allah için, kendi vicdanınızdan sizin benden istediğiniz bu şey gerçekten hakkaniyete uygun mudur diye sormanızı istiyorum. Bu isteğinizde din ve dinin menfaatine göre, hocanızın ve grubunuzun durumu size daha kıymetli olmadı mı? İleri sürdüğünüz sebepler ve delillerden hiçbirinde bizzat kendiniz bir ağırlık, ölçülülük buluyor musunuz?

Medenî Hazretleri öldüğüne göre, böyle sözler söylemeniz yersiz diyorsunuz. Fakat bu, ancak anlatılan zâtın kişisel kusurları üzerinde söz söylenirse doğru olur. Böyle bir sözü kim söylerse söylesin, onu kötölemekte size ben de katılıyorum. Ama dini veya içtimai meselelerde bir kimsenin görüşleri üzerinde bir şey söylememek için onun ölmüş olması bir delil ve sebep olamaz. Şüphesiz o Ölmüştür, ama onun düşünceleri yayıldığı biçimde durmaktadır, duracaktır da. Hem de insanların düşüncesine tesir etmeye devam edecektir. Bu görüşler üzerinde, onu ileri süren kimse bu dünyadan göçüp gitmiştir diye delil göstererek inceleme yapmayı, doğru ve yanlışını tartışmayı yersiz görürseniz -kaldı ki durum Hüseyin Ahmed Medenîye özgü değildir-, o zaman vefat eden kimselerin yaptıkları hizmetleri anlatmamamız ve geçmişte yaşamış insanların yanlış düşüncelerinin yayılmasına da kapıları açık tutmamız gerekir.

Merhum Mevlânâ'nın sözleri ile ilgili olarak sizden cevap bekleyen kimsenin sorularına cevap vermek zorunda değildiniz, ona cevap vermenize ne gerek vardı, diyorsunuz. Size sorarım: Eğer Mevlânâ Hüseyin Ahmed'den başka bir kimsenin hak yoldan saptıran yanlış düşüncelerinden dolayı perişan olan biri benden bilgi isteseydi, ben de ona verdiğim cevapta o düşünceleri reddedip, onu ve diğer insanları o yanlış düşüncelerden kurtarmaya çalışmış olsaydım, o zaman da siz bana şu söylediğiniz sözleri söyler miydiniz? Bu sorunun cevabını bana verme yerine, kendi vicdanınıza veriniz. Bu özel meselede, genel kurallara aykırı olarak tercih ettiğiniz farklı hareket tarzının asıl etkeni hangi duygudur, bir düşününüz. Acaba o, Allah için ve Allah yolunda hoş bir duygu mudur, yoksa Allah'ın tertemiz dinine göre hiçbir zaman hoş olmayan bir grupçuluğun, kendi taraftarlığının ayıbına farkına varmadan katılmak" mıdır?

Sizin bir deliliniz de, Medenî Hazretlerinin sevgi ve saygısının bütün alimlerin ve dindar tabakanın kalbinin derinliklerine yerleşmiş olması hasebiyle, onun düşüncelerini tenkit etmek bu insanlara ağır geleceğinden benim bu işi yapmamam gerektiğidir. Çünkü, benim tenkidimden dolayı, a insanlar beni ve cemaatimi desteklemekten yüzçevireceklerdir. Ben bu sözünüze şu kadarcık bir cevap vermeyi yeterli kabul ediyorum: Benim ve Cemaat-i İslâmî'nin bu davasını, benim ve cemaatimin şahsi bir işi kabul eden ve bir lütf olarak elleri bağlı karşımızda duran herkes büyük günahkârdır. Çünkü, din adına ticaret yapmak ve bu ticarete ortak olmak en adi ticarettir. Bundan daha çok zarar ettiren ahş-veriş yoktur. Bugüne

kadar bizi bu düşünceyle destekleyen olmuşsa, şimdi o tevbe etmeli ve derhal bu destekten elini çekmelidir. Ama eğer biri, bizim bu çalışmamızı ve davamızı sadece Allah için bir din hizmeti kabul ederek destekliyorsa, onunla bizim aramızda olan herşey katıksız hakka bağlılık temeli üzerinde olacaktır. Ne biz ondan hakka aykırı bir dilekte bulunabiliriz, ne de o bizden hakka aykırı bir dilekte bulunabilir. Eğer birinin elinde "her kim ki, dini düşünce ve prensiplere karşı ters bir iş yaparsa, onu bertaraf ediniz. Yalnız, bu işi bizim efendilerimizden biri yaparsa ona çıt çıkarmayınız" şeklindeki bir istek için herhangi bir delil ve bu isteği haklı gösterecek herhangi bir ispat tarzı varsa, lütfen bunu ortaya koysun da Kur'an-ı Kerim'de, Hadis'te veya sef-i salihîn'in örneklerinde bu delilin bir değerinin olup olmadığını biz de görelim. Eğer elinde böyle bir delil yoksa, açıkça söyleyelim ki, biz onun bu isteğini kabul etmeye hazır değiliz. Allah'ın dinine hizmet için bu tür şartlarla bize katılanlar bizim için güçlenme vasıtası değildirler. Bu türden şartlarla bize katılanlar bizim güçlenmemize değil, zayıflamamıza sebebiyet verirler. Öyle kimseler dünyada hiçbir zaman hakkı ayakta tutamazlar. O tür insanların hepsi birden bizi desteklemekten el çekmiş olurlarsa, Allah'a şükrederiz.

Siz, tekrar tekrar, benim Medenî Hazretlerinin ifadelerini tenkitte çok ağır ve kırıcı bir üslup kullanmamdan şikayet ediyor, çok alt seviyeye indiğimi ileri sürüyorsunuz. Kabul etmek gerekir ki, böyle durumlarda her bağlı insanın kırgınlığı mutlaka olur. Çünkü, çok sevdiği bir zâtin düşünceleri, görüşleri reddedilmiştir. Bu şey kendi başına üzücüdür. Bu bakımdan, eğer siz bu durumdan şikayet ederseniz, ben onu telafi edemem. Ama eğer bunun dışında benim yazılarımda gözünüze çarpan, herkes tarafından bilindiği ölçüde gerçekten kırıcı denebilecek birşey varsa, gösterirseniz, özür dilemekte zerre kadar tereddüt etmem. Bu konuda şunu iyice anlayınız ki, büyükleriniz hakkında talebe ve müridağzı kullanmak şüphesiz sizler için doğrudur ve öyle yapmanız da gerekir. Ama dünyadaki herkesin sizin büyükleriniz karşısında talebelerinin ve müridlerinin yaptığı gibi acz ve edeple kafayı yere eğmelerini isteyemezsiniz. Siz, kendi zümreniz arasında diğer zümrelerin büyükleriyle ihtilafa düştüğünüzde kullandığınız en iyi üslupları ölçü kabul edip bakınız da şikayet ettiğiniz o iki yazımdaki üslup hakikaten şikayet edilecek derecede midir, görünüz.

Siz, kinayeli olarak, benim Mevlânâ Hüseyin Ahmed'in kitabından ibareler nakletmekte ve onlardan bir takım sonuçlar çıkarmakta, bazı hocafendilerin bana karşı davrandıkları gibi davrandığımı ima ediyorsunuz. Sizin bu hatırlatmanızdan sonra, bir kere daha "Nakş-ı Hayat" okuyarak, gerçekten ben öyle sözü saptıran bir ifade kullandım mı diye iyice inceleyip, baktım. Ama Allah şahit ki, öyle bir şey göremedim. Eğer açıkça bana gösterir de üstadın hangi sözlerini tahrif ettiğimi bildirirseniz, size minnettar olurum. Onun sözlerinden anlaşılan mânâdan başka bir mânâ çıkarttığımı, bir yakıştırma yaptığımı ispat ederseniz, hatamı kabul etmekte ve özür dilemekte zerre kadar tereddüt etmem.

Üstadın o ifadelerini tenkitte intikam duygusuyla hareket ettiğimi düşündüğünüzü de söylüyorsunuz. Böyle bir su-izanda bulunuyorsanız, bulununuz. Ama Allah katında, başkalarının zan ve düşüncesinden dolayı değil, kendi zan ve niyetinizden dolayı sorgulanacaksınız. Bana göre, din adına kişisel sevgi veya nefret için yahut nefsanî duygular veya maksatlar için bir iş yapmak, en adi sahtekârlıktır. Bundan ben Allah'a sığınırım. Gerçek şu ki, Mevlânâ Hüseyin ve onun idaresi altındaki Diyobend İslâm Külliyesinin siyasetini, özel bir eğitim yuvası olarak, senelerdir takip ediyorum. Takip edilen siyasetin yanlışlığına bütün kalbimle inandım ve bu yanlışlığı da her yerde söyledim. Diyobend Külliye-si'nin bu siyaseti destekleme uğrunda yaptığı İslâm'a ve İslâm tarihine ait yorumlar bana göre son derece yanlış, islâm ve müslümanlar için son derece zararlıdır. Benim kesin görüşüm, iyice araştırıp inceleyip vardığım kanaatim, hiç tereddüt göstermediğim düşüncem şu ki: İngiliz döneminin başlaması üzerine Sir Seyyid Ahmed Şehid'in okulunun aldığı yeri ne talihsizliktir ki, hindu döneminin gelmesi ile Diyobend'in Hüseyin Ahmed Külliyesi almıştır. Hatta, çok daha yazıklar olsun ki, ondan daha da ileri giderek hindularla aynı çizgide yer almıştır. Bu kanaatimin temelini oluşturan şey, sadece "Nakş-ı Hayat"ın bir kaç cümlesi değil; o külliyenin on beş-yirmi senelik mazisinde ortaya koyduğu davranışları, hareketleri, işleridir.

Ahmed Medenînin bazı hürmetkarlarının, soruyu soran kişinin tamamen hayâli olduğu, bu tarzla o tür cevapların yayılmasına imkân hazırlandığı kanaatinde bulduklarını da yazmışsınız. Diğer bir ifade ile, onlar şunu demek istiyorlar: Aslında hiçbir kimse bana Ahmed Medenînin sözleri hakkında hiçbir mektup yazmadı. Ben kendiliğimden, ona saldırayım diye, böyle bir mektubu ve yazışmayı icad ettim. Bir gerçek olarak bunun cevabı, mektup ve yazışmanın aslının yazıhanemde muhafaza edildiği ve mektubu yazan zâtin da Hindistan'da bulunup, hayatta olduğudur. Ne zaman isterseniz, o mektupları görebilir, yazanın kendisinden de onu tasdik ettirebilirsiniz. Böyle bir zannın ahlâkî yönüne gelince: Böyle bir düşünceyi kendi kendine ortaya karanlar, kafalarını önlerine eğerek düşünsünler ve Merhum Mevlânâ Hüseyin Ahmed'in sohbetinin feyziyle elde ettikleri nefis arınmasını ve ahlâk terbiyesini muhakeme etsinler.

Kendi zümrenizin insanları meselesinde gelince: Onların duyulan o kadar hassas, o kadar nazik ki, açık hatalarına rağmen hiçbir tenkide tahammül edecek durumda değiller, ama başkalarının din ve ahlâkına yapılan her hücum, onlara göre tamamen mubahtır. Hatta, kendi içlerinden hayâli bir suçlama düzenleyerek, karşılındakinin başına sarabilirler. Daha başka ben ne diyeyim. Allah o zatlara hakiki takvayı lütfetsin, ki o takva sebebiyle insan, ağzından bir söz çıkarmadan önce Allah'a ne cevap vereceğini düşünür. [\[56\]](#)

Seçim Sistemi Meselesinde Halkoylaması

Soru:

Seçim sistemi meselesinde Cemaat-i İslâmî referandum yapılmasını istemişti. Buna çeşitli ortamlardan değişik itirazlar yapıldı. Bunun Özetini sunarak sizden bu itirazlara cevabınızın ne olduğunu öğrenmek istiyorum.

1. Ayrı (müstakil) [\[57\]](#) seçim, eğer din ve şeriat prensiplerinin ve âmir hükümlerinin kesin neticesi ise, bunu halkın oyuna sunmak da ne demek oluyor? Aynı şekilde ileride namaz kılacak mısınız, oruç tutacak mısınız diye de halkın onayı istenecek mi? Halkın çoğunluğunun, hak ve doğru dediği şey doğru; yanlış dediği şey yanlıştır, sistemini mi getirmek istiyorsunuz? Halk oylamasında çoğunluğun kararının, karışık liste seçimi [\[58\]](#) lehinde çıktığını farzedelim. O zaman siz, bu halk kararını kabul edecek misiniz? O durumda ayrı (müstakil) seçim İslâm prensiplerinin, emirlerinin gereği olmayacaktır.

2. Ayrı veya karışık liste, ikisi de İslâm dışı seçim sistemidir. Çünkü, İslâm açısından Danışma Meclisi'nde müslüman olmayan üyenin bulunması, prensip olarak yanlıştır. Siz ayrı seçim yapılması talebinde bulunduğunuza göre, bunun mânâsı; İslâm devletinin danışma meclisine müslüman olmayanın da katılması prensibini kabul ediyorsunuz demek değil midir?

3. Halkoymasını teklif ederek seçim tarzı meselesini; belki de halk oylamasının karışık liste seçimi yapılması ile sonuçlanacağı tehlikesine attınız. Bu oylamanın sonucu mutlaka müstakil seçim tarzını verecektir diye elinizde herhangi bir garantiniz mi var?

4. Ne tuhaftır ki, karışık liste seçimine karşısınız, ama seçim sisteminin kararını karışık oylama ile yaptırmaya hazırsınız. Zaten sonuçta halk oylaması da karışık olacaktır.

5. Seçim sistemi meselesi konusunda halk oylaması yaptıracağınız yerde, neden ülkenin gelecek genel seçimlerinde bu sisteme göre seçime girmiyorsunuz? Eğer halk müstakil seçimi istiyorsa, bu seçim tarzını destekleyen insanlara oy verecek, böylece bu mesele çözülmüş olacaktır.

6. Halk oylaması için memleketin mevcut anayasasında hiçbir imkan olmadığından, Önce meclisin bu amaçla anayasada değişiklik yapması ve değişiklik için üçte iki çoğunluğun olumlu oyunun alınması kaçınılmaz olacaktır. Sorun şu: Karışık üsteli seçim kanununu değiştirmek için kesin çoğunluk elde edilmediğine göre, halk oylaması için üçte iki çoğunluk nasıl elde edilecektir?

7. Demokrasi ile idare edilen ülkelerde, genellikle halk oylaması aracılığı ile ülke meselelerine karar verme yerine, Millet Meclisine veya Kurucu Meclis'e kesin karar yetkisi verilmektedir. Doğrudan halka başvurarak problemlerin çözülmesinde pek çok zararlar, kusurlar vardır. Bu yüzden, demokrasi ile idare edilen ülkelerde halka başvurma tarzı kabul görmemiştir.

Halk oylaması teklifine yapılan -benim işittiğim veya okuduğum- büyük itirazlar işte bunlardır. Bunlardan dolayı kafalarda en azından tereddüt meydana geldiğinden, bütün bunları netleştirerek, bu meselede halkı bütünüyle aydınlatmanız uygun olacaktır.

Cevap:

1. Birinci itirazı yapanlar herhalde Pakistan devlet düzeninin şu ana kadar din ve şeriat sistemine göre kurulmadığını, aksine halk çoğunluğuna kesin karar verme yetkisi veren cumhuriyet sistemine göre hareket ettiğini bilmiyorlar. Eğer din ve şeriatın gelen emirlerin ülkenin kanunu olacağı kararlaştırılıyorsa, o zaman sızlanıp durmamıza ne hacet vardı? Öyle olsaydı, sadece halkın oyuna başvurma meselesinde değil hiçbir meselede dinin gayesine uygun çözümler getirmekte herhangi bir zorluk ortaya çıkmayacak; hangi meselede olursa olsun, bir hükmün şeriata uygun olduğu delillerle sabit olduğunda kendiliğinden kanun haline gelecek şeriata aykırı olan hangi kanun olursa olsun, kendiliğinden geçersiz sayılacaktır. Fakat işin fiilen böyle olmadığı ortada, kimseden de gizli değil. Gözleriniz Önünde, Millet Meclisinin çoğunluğu karışık seçim listesi kanunu çıkardı ve o, memleketin kanunu haline geldi. Artık, bu kanun »eğer değiştirilirse- ancak çoğunluğun kararı ile değiştirilebilir. Yoksa bütün alimler bir araya gelerek, karışık seçim İslâm'a aykırıdır diye ittifakla fetva verseler bile, kanun olduğu gibi kalacak ve yürüyecektir. Böyle durumlarda zoraki, lüzumsuz, hayâli sözler söylemenin ne faydası vardır? Siz, seçim sisteminin bu inançsızca düzenlenmiş kanununu gerçekten değiştirmek istiyorsanız, o halde bunun mevcut cumhuriyet düzeninde yapılabilecek ve etkili olabilecek yolunu seçiniz. Öyle yapmazsanız, istediğiniz kadar deliller, ispatlar biriktirin; seçimlerin karışık sisteme göre yapılıp gitmesinden başka elinize hiçbir şey geçmeyecektir.

İleride namazlar, oruçlar konusunda da halk oylaması mı yapılacak demeleri, meseleyi kavramadıklarının bir başka delilidir. O kişiler şunu bilmiyorlar ki, bu ülkede bugün, namaz ve oruca serbestlik verilmesi; şeriatın emri olduğunu belirten deliller bulunduğu için değil, sadece anayasanın temel haklar çizgisinde vatandaşların kendi dinlerine göre ibadet etme hakkı verilmesinden dolayıdır. Eğer böyle olmasaydı, memleketin kanun koyan meclisleri çoğunluğun oyu ile namaz ve oruç hükümlerinde de değişiklik yapabilirlerdi. Böyle kanunlardan kurtulmak için de isyan etmenizden ya da cumhuriyet sistemi ile karar verdirmek için halk oylaması istemekten başka bir yol bulunamazdı.

Kanun yapan meclisin kararları ile halk oylaması kararları arasında aslında prensip bakımından hiç bir fark yoktur. İkisinde de çoğunluğun kararı etkili olmaktadır. Fark sadece işin şeklindedir. Bir yerde kanun yapan meclis üyelerinin çoğunluğu karar veriyor, diğer yerde memleketin bütün halkının çoğunluğu karar veriyor. İş böyle iken, ne kadar tuhaftır ki, kanun yapan meclisler meselesinde çoğunluğun kanun yapma yetkisini kabul edip oturanlar, halkın çoğunluğunun tercihini iştir iştirmez, kıyameti koparıyorlar.

O kimseler, bu halk oylaması meselesinde yapılan işin hak ile bâtıla karar vermek için yapılmadığını, bilakis memleketin kanununun ne olup olmayacağına karar vermek için yapıldığını da bilmiyorlar. Eğer halk oylamasında çoğunluğun kararı, bizim bâtıl kabul ettiğimiz şeyi tercih eder, destekler şekilde olursa; bu, bizim onu hak kabul etmemiz mânâsına gelmez. Bilakis bu, çoğunluk tercihini hangi yönde kullanmışsa onun kanun kabul edileceği anlamını taşır. Böyle olmasına rağmen bizim buna bâtıl deme hakkımız, bu kanunu geçersiz kılmak için deliller göstermemiz ve halkın görüş ve oyunu bu kanunun aleyhine çevirmeye çalışmamız, halkın çoğunluğunun kararını değiştirmeye razı edinceye kadar devam edecektir. Nihayet, çoğunluğun kararları ile ülkenin meclislerinde yapılan kanunlardan hangi kanunun yapılması esnasında azınlığın bunu doğru kabul ettiği ve hangilerini de batıl kabul ettiği anlaşılacaktır.

2. İkinci itirazı yapan insanların durumu da enteresandır. Anayasada müslüman olmayanlara meclis üyesi olma hakkı verildiği zaman sustular. Karışık seçim listesi kanunu meclisten geçtiği zaman da ağızlarıyla geviş alıp oturdular. Bugün de müslüman olmayanların meclis üyesi olma hakkını anayasadan çıkarmak için hiçbir hareket göstermiyorlar. Bu inceliği onlar sadece müstakil seçim isteği yapıldığı zaman düşünüyorlar. Onların niyetlerinin açıkça, kendilerine özgü liderlerinin arkasında, müslüman ve müslüman olmayanların millî birliğine inanmaları ve onların yegane gayesinin bu ülkede herhangi bir şekilde karışık seçimin uygulanması olduğu anlaşılıyor. Müslüman olmayanlara ait meclis üyeliğinin reddi, kullanmaya başladıkları kendi menfaatleri için sadece bir bahanedir. Değilse, Hindistan'da dindışı bir idarenin kurulmasını destekleyen liderleri hakkındaki kanaatlerinin ne olduğunu açıklasınlar.

Onların asıl itirazına gelince, onun cevabı şudur: İslâm açısından karışık ve müstakil seçimin durumu asla eşit değildir. Karışık seçimin temeli, bir ülkede yaşayan bütün vatandaşların; müslüman, hindu, hristiyan, mecusî, ne olursa olsun, hepsinin bir tek millet; devletin de bu tek milletin-ortak devleti olduğu, o devleti yürütme işinin din ve mezhep farkı gözetmeden bu milletin her ferdinin ortak temsili ile olması gerektiği görüşüne dayanır. Bu görüş, İslâm devleti kavramının kökünü tamamen kazımaktadır. Bu görüşe göre kurulacak devlet düzeni sadece ladini olacak, o düzende İslâm ve diğer dinler aynı seviyede kabul edilecek, onlardan hiç birinin ülke meselelerine karışma hakkı olmayacaktır. O devletin meclislerine seçilerek gelen temsilciler ister müslüman, ister hindu veya hristiyan olsun, temsilci olma bakımından sadece Pakistan halkının temsilcisi olacaklar ve onlara herhangi bir din veya dini zümre adına konuşma hakkı verilmeyecektir. Daha sonra, bu ülkenin anayasasında şu anda mevcut olan ve bizim İslâmî maddeler dediğimiz maddeleri bile ortadan kalkacaktır. Kaldı ki, bu ülkede bir gün tam mânâsı ile bir İslâm devleti kurma ümidi taşınabilsin. Artık hangi aklı başında insan müstakil seçim ile karışık seçimin her ikisi de İslâm nazarında aynı değeri taşıyabilir.

Müstakil seçim, millet olma temelini dine dayandırır ve bununla müslümanların ayrı bir millet oluşunu devam ettirir. Bu sayede, müslüman temsilciler sadece müslümanların oyları ile seçilirler ve onlar, İslâm ve müslümanlar adına konuşma hakkına sahip olurlar.

O temsilcilerin (milletvekillerinin) çoğunluğu İslâm düşüncesine sahipse, mevcut anayasanın verdiği imkanlardan faydalanarak devlet düzenini İslâm yolu üzerinde yürütür. Böylesi bir durumda anayasayı değiştirerek tam bir İslâm anayasası yapma imkanı her zaman vardır. Bu sistemin en büyük kusuru ve eksikliği müslüman olmayan temsilcilerin de kanun yapmada ve devleti temsil etmede ortak olmalarıdır. Bunu düzeltmek, devlet düzeni İslâm temelinde oturtulunca, bir gün mutlaka olabilecektir. Ama karışık millî birlik sistemi getirildikten sonra, İslâmî temeli olan sistemden eser kalmayacaktır.

3. Yapılan üçüncü itiraz bir vehim ve hayalden ibarettir. Gerçek şu ki, bütün ülkede seçim şekli meselesi üzerinde halk oylamasına gidilse, karışık seçim lehinde karar çıkmasına yüzde bir bile imkan ve ihtimal yoktur.

Batı Pakistan'ı ^[59] göz önünde bulundurursak, herkes bilir ki orada genel ve özel kesimden halkın çok büyük bir çoğunluğu bu seçim tarzına şiddetle karşıdır. Hatta bu lanet sistemi Pakistan'a getirmeye sebep olanlara karşı derin bir nefret bulunmaktadır. Doğu Pakistan'a gelince; kendi tecrübe ve müşahadelerimize dayanarak diyebilirim ki, oradaki müslümanların en az yüzde doksanının oyu müstakil seçim yönündedir. Şu anda oranın sadece avam tabakası değil, eğitim görmüş tabakasının çoğunluğu da karışık liste seçimine karşı çıkmaktadır. İşte bu sebeptendir ki, kendi iktidarlarını korumak için hile ve düzenbazlık yaparak bu melun seçim sistemini uygulamaya sorumluluğu taşıyan bencil ve menfa-atçı politikacılar halk oylaması sözünü iştir iştir yerlerinden zıplamaktadırlar. Çünkü onlar, bu halk oylamasının ne sonuç vereceğini biliyorlar. Halk oylamasında en ufak bir kazanma ihtimalleri olsaydı, bizim bu meydan okuyuşlarımıza karşılık vermekten böylesine korkmazlardı.

4. Dördüncü itirazı ileri sürenler sanki bu ülkede müslüman olmayanların rey verme hakları yokmuş da, şimdi biz ortaya çıkıp kendi kendimize halk oyu ile onların da kanaati ve oyu alınmalı şeklinde bir teklif getirmiş gibi yanlış bir kanaat içindeler. Halbuki, memleketin anayasası önceden bu hakkı onlara vermiştir.

5. Genel seçimlerden Önce, seçim sisteminin halk oylaması yolu ile belirlenmesini istememizin sebebi şudur: Böyle yapılmadığı takdirde, ülkenin ilk seçimlerinin kesinlikle karışık liste sistemine göre yapılacağı, bu seçim tarzının değiştirilmesinin ancak seçimlerden sonra mümkün olabileceği, gelecek seçimlere kadar artık bunun hiçbir faydasının olamayacağı ortadadır. Şu anda biz, Doğu Pakistan'ın seçim bölgelerini baştan sona tarayarak, inkar edilemez sayıda çok insanın görüşü ile tesbit ettik ki, karışık liste sistemine göre yapılacak olan ilk seçimde, Bengal ırkçılığı cezbisiyle sarhoş olmuş, şu anda bile Birleşik Bengal (Hindistan elinde bulunan Bengal bölgesi ile o zaman Doğu Pakistan olan Bengal'in birleşik şekli) rüyası gören çok sayıda insan seçilerek geleceklerdir. Bu insanlar, eğer orada (Doğu Pakistan'da) bu yolla bir güç elde ederlerse, ikinci bir seçim zamanı gelmeden bir kaç sene içerisinde Pakistan'ın birliğine ve güvenliğine öldürücü bir darbe vuracaklardır. Bu tehlikeye tahammül etmeye hazır olan insanlar, halk oylamasına karşı çıkarak, karışık seçim listesi prensibine göre genel seçim yaptırma yolunu açtırmaya devam etmekte serbesttirler. Ama bu tehlikeli sonuçları biraz olsun hisseden insanların tutumunu anlamaktan tamamen aciziz.

6. Altıncı itiraz bize göre anayasal durumu hiç tanımayan sonucudur. Seçim sistemi üzerinde halk oylaması yaptırmak için anayasada bir değişiklik yapmaya kesinlikle gerek yoktur. Çünkü, anayasanın hiç bir maddesi, bu özel meselede veya herhangi bir ülke meselesinde halk oylamasına gidilmesine engel değil ki, onu değiştirmeden bu iş yapılamaz. Anayasa, seçim sistemini belirlemek için millet meclisini sadece bir kere iki bölge meclisinin görüşünü almaya mecbur etti. Böylece bu şart da yerine getirilmiş oldu. Bu mecbur edilişin gereği yerine getirildikten sonra, artık, meclisin kaldırılması zorunlu olan bir anayasa değişikliğine ihtiyacı yoktur. O bakımdan, bu meclis istediği zaman halk oylaması yaptırmak için kendi başına bir karar alabilir, meclisteki herhangi bir çoğunlukla bu kanun yürürlüğe konabilir.

7. Öncelikle yedinci itirazda yer alan, demokrasi ile idare edilen ülkelerde genellikle halk oylaması sistemi geçerli değildir sözü yanlış bir sözdür. Bu söz sadece İngiliz demokrasisini uygulayan veya Fransız demokrasi tarzını taklit eden ülkeler için doğrudur. Cumhuriyet sistemine bağlı diğer ülkelerde genellikle bu sistem geçerlidir, İsviçre bu konuda meşhurdur. Ondan başka Avustralya, Kanada, Yeni Zelanda, İrlanda hür devletler anayasalarında da bu konuda açık maddeler vardır. Avustralya'da 1910'dan 1925'e kadar on iki kere; Yeni Zelanda'da ise 1911'den 1928'e kadar altı kere halk oylaması yapılmıştır. Kanada'da dahi bir kaç kere anayasa ile ilgili meselelerde halk oylaması yapıldı. Bölge hükümetlerinin sorunlarına karar vermek için orada çok kere bu sisteme başvurulmaktadır. Avrupa'da Avusturya, Almanya, Estonya, Litvanya, Letonya ve Çekoslovakya'nın halk anayasası, halk oylaması ile ilgili önemli maddeler içermektedir. Amerika'nın iki eyaletinden başka diğer bütün eyaletlerinde anayasaya ait meselelerde halk oyuna başvurma sistemi geçerlidir. Kanuni işlerde de on dört eyalette halk oylaması yaptırılabilir. Bu bakımdan, cumhuriyetle idare edilen ülkelerde kesin ve en son kararı verme yetkisi parlamento veya senatoya verilmiş ve halk kanun yapma veya kanunu değiştirme yolunda her çeşit yetkiden mahrum bırakılmıştır demek tamamen gerçek dışıdır.

Halka problemleri çözme sisteminde bir takım bozukluklar vardır. Bu yüzden, bu sistem cumhuriyetle idare edilen ülkelerde benimsenmemiştir sözüne gelince: Aslında bu da bilmemekten ötürü yapılan bir iddiadır. Yoksa meselenin aslı bunun aksinedir. Senatonun kesin ve son karar verme yetkilerine sahip olmasında öyle bir takım bozukluklar, hatalar vardır ki, onları denedikten ve gördükten sonra cumhuriyetle idare edilen ülkelerde halk oyuna başvurma yöntemi değer kazanmış, benimsenmiştir. 20. asrın başlarında Amerika'da bu sistem yaygınlık kazanmıştır. Bunun sebebini bir anayasa uzmanı şöyle anlatıyor:

"A.B.D'de doğrudan doğruya halk tarafından kanun yapılması sisteminin yaygınlaşmasına en büyük sebep, halkın kendi eyaletlerinden seçilen meclis üyelerinin kanun yapma yeteneklerine güvenmemeleridir. Özel çıkarları olanların meclis üyeleri ile özel görüşmeler yaparak onların kanaatlerine tesir ettiklerini, bazı üst derece politikacıları kiralayan menfaatçilerin kanun yapan meclisleri etkileri altına aldıklarını gören halk, 19. asrın son döneminde, kanun yapan adamlarına güvenlerini yitirmeye başladı. Eğer biz doğrudan doğruya iş yaparsak, bundan daha kötü bir beceriksizlik göstermeyiz. Hatta, belki de, bundan daha iyi şeyler yapabiliriz düşüncesine vardı. Bundan dolayı halk, kanun yapma ve kanun yapan meclislerin yaptıkları kanunları reddetme yetkisini eline aldı. Bu yetkiyi günlük olaylarda kullanmak gayesi ile değil; sadece herhangi bir başka

yolla sonuç alınmadığında ve istenilen elde edilemediğinde bu yolun kullanılması gayesi ile halk oylaması ortaya çıktı. ^[60]

Apaçık sahtekârlıkların yapıldığı; hileler ve rüşvetlerle bazı insanların zorla milletvekillerine ulaştığı, namılışanlı, etkili kimselerin dolambaçlı kapılardan meclise girdiği, sahtekârlıklar, dalavereler yaparak son derece nazik ve önemli ülke meselelerinde bile bazı insanları iktidarda tutmak gayesi ile kanunların yapıldığı bir tarafta bütün ülkenin feryat ettiği diğer tarafta kiralanan kanun yapıcılarının keyiflerince hareket ettikleri

ülkemizde, bu son çarenin tercih edilmesine, Amerika ve dünyanın diğer ülkelerinden daha çok ihtiyaç olduğunu artık herkes görebiliyor. Böyle yerlerde, halkın bu sahtekâr kanun yapımcıların zulümlerinden, aşırılıklarından kurtulmasının bir yolu mutlaka açılmalıdır ki, onların arzusuna ters düşen ve onların protestolarına rağmen çıkarılan kanunlar halk oylaması aracılığı ile değış-tirebilsin. Demokrasi havarisi kesilen insanların hangi yüzle "adi ve hileli yollarla iktidara gelen kimseler birkaç sene için ülkede tam yetkili kılınsın. Kendi amaç ve çıkarları uğruna diledikleri kadar kanun çıkarabilsinler. Halkın elinde onların kararlarını değıştirecek hiçbir yetki olmasın" diyebildiklerini anlayamıyorum. [\[61\]](#)

İslâmî Devlet Ve Hilafetle İlgili Birkaç Soru

Soru:

Bu mektup tahsil hayatını Almanya'da sürdüren bir öğrenci tarafından gönderilmiştir. İslâm devlet idaresi ve halifelikle ilgil bazı meselelerin sorulduğu mektubun aslı İngilizcedir. Biz onların tercümelerini veriyoruz:

1. İslâm devlet başkanları için sadece halife tabiri mi kullanılır?
2. Emevi halifelerinin gerçek anlamda halife oldukları söylenebilir mi?
3. Abbasi halifeleri, özellikle El-Memun hakkındaki kanaatiniz nedir?
4. Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ve İbn Zübeyr'in (r.a) ortaya koydukları siyasi tavırla ilgili düşünceleriniz nelerdir? Size göre 680 yılında İslâm ümmetinin gerçek önderi kimdi? Hz. Hüseyin mi, yoksa Yezid mi?
5. İslâm devlet idaresi altında bulunanların başkaldırmaları (huruç) uygun bir davranış olarak değerlendirilebilir mi?
6. Başkaldırma (huruç) hareketine katılanlar mescidlere veya mukaddes kabul edilen yerlere (Ka'be, Harem-i Şerif, Ravza-ı Mutahhara) sığındıkları takdirde, İslâm devlet idaresinin bu insanlara karşı takınacakları tavır ne olmalıdır?
7. Kur'an-ı Kerime ve Sünnet'e göre, bir İslâm devletinin tebaasından alma hakkına sahip olduğu vergiler hangileridir?
8. Herhangi bir halife kendisinden önceki halifenin uygulamalarından ayrı olarak yeni bir uygulama ve hareket başlatabilir mi?
9. Haccac b. Yusuf u bir genel vali ve bir yönetici olarak nasıl değerlendiriyorsunuz?
10. İslâm devleti, kendi vatandaşlarına Kur'an ve Sün-net'te zikredilmeyen ve kendinden önceki halifelerin icraatında benzeri görülmeyen bir vergiyi koyma hakkına sahip midir?

Cevap:

Gönderdiğiniz sorulara geniş ve teferruatlı cevaplar yazmak için gerekli olan zamana sahip değilim. Bunun için kısa cevaplarını yazıp gönderiyorum.

1. İslâm devlet başkanı için halife tabirinin kullanılması şart değildir. Hadis, fıkıh, kelam ve İslâm tarihinde İslâm devlet başkam için emir, imam, sultan gibi tabirler kullanılmıştır. Aslolan devletin hilafet sistemi üzerine oturtulması, plân ve programını hilafetin ölçüsü üzere yapmasıdır. Gerçek bir İslâm devleti ne krallık veya hükümdarlık olabilir, ne de halkın egemenliği görüşüne dayalı bir cumhuriyet olabilir. Gerçek bir İslâm devleti, yalnız Allah'ın hakimiyetini kabul eden, kanunların kaynağı ve en üstünü olarak yalnız Allah ve Râsulü'nün koyduğu şeriatı benimseyen ve yalnız Allah'ın koyduğu kanunlar çerçevesinde faaliyetini devam ettiren devlettir. İslâm devletinde, Allah'ın koyduğu Ölçüler içerisinde kötülükleri yok etmek, iyilikleri çoğaltmak ve Allah'ın dinini hayatın her alanında tatbik etmek yöneticilerin başlıca hedefidir. Bu devletin iktidarı en üst iktidar değildir. Aksine Allah'ın emirlerini uygulayan bir vekillik ve yetkililiktir. İşte hilafetin mânâsı budur.
2. Emevi hükümdarlarının yönetim biçimi gerçek anlamda bir halifelik değildir. Onlar, her ne kadar İslâm kanunlarını devletin kanunları olarak benimsemişlerse de, İslâm anayasasının bir çok prensibi de onlar tarafından çiğnenmiştir. Onların yönetim biçimi, İslâm'ın özüne ve ruhuna aykırı birçok sapmaları bünyesinde barındırıyordu. Bu tür sapmalar Emevi döneminin başlangıcında görülmeye başlanmıştır. Nitekim, Emevi idaresinin kurucusu Emir Mua-viye'nin kendi sözü şu idi: "Hükümdarların ilki benim". Emir Muaviye, oğlu Yezid'i veliht tayin edince, Hz. Ebu Bekir'in (r.a) oğlu Abdurrahman ayağa kalkarak, kesin ve sert bir eda ile: "Ama bu krallıktır. Çünkü; kral ölünce oğlu kral olur" dedi.
3. Prensipleri ve temel yapısı bakımından Abbasi halifeliğinin durumu da Emevi halifeliğinin durumu gibidir. Aralarındaki fark, Emevi halifelerinin dini hususlarda çok pervasız olmalarına rağmen, Abbasi halifelerinin dini açıdan halife olduklarını halka kabul ettirebilmek amacıyla dine karşı ilgi duymalarıydı. Abbasi halifelerinin dine karşı duydukları bu ilgi maalesef dini açıdan pek çok tahribata sebep olmuştur. Mesela; Me'mun herşeyi din ile irtibatlandırmada Öylesine ileri gitmişti ki, dinle hiçbir alakası olmayan felsefi bir meseleyi itikadi bir mesele haline getirmiş, onu halka kabul ettirebilmek için de olmadık zulüm ve işkenceler yapmıştı.
4. Kendisi hakkında soru sorduğunuz dönem aslında fitneler devri idi. O devrin müslümanları zihni bir çöküntü içindeydi. Fikri kargaşanın yoğun olduğu o dönemde müslümanların fiili liderinin kim olduğuna karar vermek oldukça zor olmaktadır. Ama şurası gayet açıktır ki, Yezid'in siyasi etkisi sadece elinde devlet gücü olmasından ve babasının güçlü bir devlet kurarak onu kendisine veliht yapmasındandı. Eğer bu durum olmasaydı da Yezid genel müslüman-lar arasında bulunan bir adam olsaydı, belki de müslümanların gözlerinin lider olarak bakacağı en son kişi olurdu. Bunun aksine, Hz. Ali 'nin oğlu Hz. Hüseyin (r.a) o zaman ümmetin en göze çarpan insanı idi. Serbest seçimde, en kuvvetli ihtimalle, en çok oy ona verilirdi.
5. Zalim devlet başkanlarına karşı başkaldırma (huruç): Ne zaman ki, onları uzaklaştırarak adaletli ve tertemiz bir idarenin gelmesine imkan sağlar, böyle bir durumda huruç sadece caiz değil, farz (şart) bile olur. İmam Azam Ebu Hanife'nin bu meseledeki görüşü gayet açıktır. Ebu Hanife'nin bu görüşünü Ebu Bekir Cessas, Ahkam'ul Kur'an adlı eserinde ve El-Muvaffak EI-Mekki de, Menâkıb-i Ebu Hanifede nak-letmişlerdir. Adaletli bir devlet başkanına karşı koyarak başkaldırmak işe büyük bir günahtır. Bütün iman ehlinin böyle bir başkaldırıcıyı bastırmakta İslâm devletini desteklemeleri şarttır. İkisinin ortasındaki durumlar , yâni; devletin adaletli olmadığı, ama sağlam bir inkılabın, devleti amaca uygun yönetebilecek güzel bir devrimin yapılmasına imkan bulunmadığı veya durumun şüpheli olduğu haller için mec-tehidler ve fıkıhçılar değişik fikirler ileri sürmüşler, değişik hareket tarzları belirlemişlerdir. Bazıları, sadece hak sözün (doğrunun) söylenilmesi ile yetinilmesi gerektiğini söyleyerek

başkaldırmanın caiz olmadığı fikrini ileri sürmüş, bazıları da başkaldırmayı ve şehadet şerbetini içmeyi tercih etmiştir. Kimileri de ıslah olur, düzelir ümidiyle yardımcı olmaya çalışmıştır.

6. Adaletli bir İslâm devletine karşı başkaldıranlar eğer meşcedlere sınırlarsa onlar orada kuşatma altına alınabilirler. Eğer oradan ateş açarlarsa, karşılık olarak onlara da ateş açılabilir. Kabe'ye sığınmaları halinde sadece muhasara altına alınarak; isyan bayrağını indirip, silahlarını bırakmaya kadar çaresiz bırakılırlar. Kabe'de kan akıtmak, öldürmek veya Kabe'ye saldırmak, topa tutmak, taş atmak, silah kullanmak doğru değildir. Zalim bir devlete gelince, onun varlığı zaten başlıbaşına bir günahdır. Kendi varlığını ve devamını sağlamak için yaptığı her çaba günahına günah katmaktan başka bir şey değildir.

7. Vergi sistemi ile ilgili olarak ne Kuranda ve ne de Hadis'te belirli bir sistem önerilmiştir. Bilakis, müslümanlara zekatı bir ibadet olarak, müslüman olmayanlara da cizyeyi İslâm devletine itaat ettiklerinin alameti olarak şart kılmasından sonra artık ülkenin ne gibi ihtiyaçları varsa ona göre vatandaşlara vergi koymayı hükümetin iyi niyetine .ve inisiyatifine bırakmıştır. Haraç vs. yollarla elde edilen gelirler buna örnektir. Bunlar Kur'an-ı Kerim ve Sünnet'te belirlenmiş değildir. İslâm devleti, bunları kendi inisiyatifi, görüş ve anlayışı çerçevesinde kendisi belirler. Bütün vergiler için dikkate alınması gereken ölçü, memleketin gerçek ihtiyaçlarıdır. Eğer bir devlet başkanı kendi harcamalarında kullanmak üzere vergi alırsa bu haramdır. Memleketin gerçek ihtiyaçları için kullanılmak üzere halkın rızası ile toplanan vergiler ise helaldir.

8. Herhangi bir halife kendisinden Önceki halifenin uygulamalarına uymayabileceği gibi, kendi kararlarını dahi değiştirme hakkına sahiptir.

9. Haccac b. Yusuf dünyevi açıdan gerçekten değerli bir yönetici, dini açıdan da çok zalim bir idareci idi.

10. Yedi nolu maddede anlatılan şartları yerine getirmek kaydıyla evet.

Modern Çağın Önderi İslâm Mıdır Yoksa Hristiyanlık Mı?

Soru:

20. asrın bu medeni, gelişmiş devrine din açısından İslâm mı önderlik yapabilir, hristiyanlık mı? Secularizm veya ateistlik (dinsizlik) insanları maddi ve manevi yönden ilerletebilir mi? Özellikle komünizmin kabaran selini durdurma ve yok etme gücü hangisinde vardır?

Cevap:

Bu soru, birkaç sorunun bileşimidir. Bu bakımdan her bir bölümüne ayrı ayrı cevap verilecek, onlardan ayrı ayrı bahsedilecektir.

a. Hristiyanlığın bu mesele ile ilgisine gelince, deriz ki: Hristiyanlık bu çağa yol gösterme fikrinden çok önce vazgeçmişti. İşin aslına bakılırsa, hristiyanlığın hiçbir devirde insanlığa önderlik ettiği söylenemez. Hristiyanlık derken, eğer Hz. İsa'nın (a.s) hristiyanlığın elinde kalan öğretileri kastediliyorsa, İncil'in Yeni Ahid bölümüne bakmak suretiyle onun insanlık medeniyetine yaptığı hizmetler gözlenebilir. Yeni Ahidde, bazı mücerret ahlâk prensipleri dışında insanın kendi toplumu, ekonomisi, yönetimi, adalet ve kanunları hakkında doğru yolu gösteren herhangi bir buyruk ve emir yoktur. Fakat eğer hristiyanlıktan kasıt, papazların düzenlediği hayat tarzı ise herkesin malumudur ki, bu anlamdaki hristiyanlık Avrupa'da meydana gelen ilmi uyanış ve canlanma ile birlikte başarısız kalmıştır. İslâmiyetin yayılması ile birlikte hristiyanlığa karşı taassubtan doğan hissi bir yakınlaşma olmuşsa da Batının bütün ilmi gelişmelerini hristiyanlık taassubundan sıyrıldıktan sonra gerçekleştirdiği de bir vakıdır.

b. İslâm'ın bu mesele ile ilgisine gelince: İslâm başlangıçtan itibaren kültür ve medeniyete Öncülük yapmakla iktifa etmemiş, bilakis kendisine mahsus ayrı bir medeniyet kurarak yepyeni bir yapı sergilemiştir. Kur'an-ı Kerim ve Peygamber (s.a), insan hayatının her bölümü için bir yön çizmiş ve bir yol tarif etmiştir. Hayatın her alanında Kur'an ve Sünnet insana rehberlik etmekte, yol göstermektedir. Bunlar, Miladi 7. asırda uygulandığı gibi, bugün 20. asırda da dahi uygulanabilir. Allah'ın izniyle, binlerce sene sonra bile uygulanabilir kalacaktır. Bu gelişmiş çağda İslâm'ın yürürlükte kalamayacağına, insanlara rehberlik edemeyeceğine veya yol gösteremeyeceğine dair mantıklı ve tutarlı hiçbir delil getiremezler. İslâm'ın uygulanamaz hiçbir emri, hiçbir hükmü ve hiçbir prensibi yoktur. İslâm'ın yetersiz olduğunu iddia edebilecek biri varsa o, İslâm'ın hangi konuda aciz ve yetersiz kaldığını, hangi konuda yön vermek ve rehberlik etmekte acez düştüğünü anlatmalıdır.

c. Secularizm ve ateizm maddi-manevi hiçbir konuda ilerlemeye yardımcı olamazlar. Bana göre, Batının ulaştığı maddi refah düzeni ne secularizmin ne ateizmin ve ne de materyalizmin bir sonucudur. Onlar bu düzeye onların rehberliğinde değil, bilakis onlara karşı koyarak ulaşımlardır. Bu sonuca varmamın sebebi şudur: İnsan, üstün bir gaye uğruna canını, malını, zamanını, emeğini, şahsi menfaatlerini kısaca her şeyini feda etmeye hazır olmadan hiçbir ilerleme gösteremez. Secularizm ve ateizm böyle bir temel kurmaktan aciz olduğundan, insan böyle bir fedakârlığı yapmaya yanaşmaz. Hiçbir beşeri ilerleme, içtimai bir çaba olmadan gerçekleştirilemez. İçtimai çaba ise mutlaka insanların birbirine sevgi ve fedakârlık göstereceği bir yakınlık ister. Fakat secularizm ve ateizmde sevgi ve fedakârlık için hiçbir temel düşünce yoktur. Batıdaki gelişmelerin temelinde ise, hristiyanlığa başkaldırmış olmalarına rağmen, toplumlarında bir rivayet, nakil ve anlatış olarak kalmış olan hristiyan ahlâk prensipleri yatmaktadır. Bunları secularizm ya da ateizm hesabına kaydetmek yanlıştır. Secularizm ve ateizmin yaptığı şey, batılıları Allah inancı ve ahiret düşüncesinden uzaklaştırarak materyalizmin tutsağı, süfli ihtirasların esiri ve çıkarlarının zebunu kılmak olmuştur. Batılılar gayelerini gerçekleştirmede secularizm ve ateizmden değil, karşı koydukları dinin ahlâki güzelliklerinden yararlandılar. Bu bakımdan secularizm veya ateizmin ilerlemeyi sağladığı düşüncesi tamamen yanlıştır. Secularizm ve ateizmin insan ruhunda meydana getirdiği değişiklikler bencillik, nifak, çekişme, kin ve ihtiras gibi suçlara teşvik edici özellikler olup, bunlar ilerlemeye yardımcı değil, bilakis engel olan özelliklerdir.

d. Komünizm selini durdurma kabiliyeti; insan hayatının yaşanan problemlerini, komünizmden daha iyi bir metotla çözebilen, bununla birlikte insana komünizmde bulunmayan manevi huzuru da verebilen bir hayat düzeninde olabilir. Böyle bir düzen olabilsen, ancak İslâm temeline dayalı bir düzen olabilir. [\[62\]](#)

Hilafet Veya Devlet

İslam'ın devlet düzeni 20. asırda dahi uygulanabilir olduğuna göre piyasada mevcut olan İslâm aleyhindeki görüş ve eğilimleri ortadan kaldıracak en iyi çözüm hangisidir İbn Haldun'un hükümet teorisi mi yoksa hilafet teorisi mi.

Cevap:

Dikkatli bir incelemeye tabi tutulacak olursa İslam devlet düzeninin günümüzde uygulanamazlığı şüphede. eğlim ve düşüncelerin kaynağında İslâm ülkelerinde uzun süre hükümler kurmuş olan batılı düşüncenin yatmakta olduğu görülecektir. Batılılar İslâm memleketlerini işgal ettikleri zaman, musallat oldukları İslâm ülkesinin kanunlarını rafa kaldırarak, o ülkeyi kendi koydukları kanunlarla idare ettiler. Ülkelerimizin eğitim sistemini iptal ederek, kendi sistemlerini yürürlüğe koydular. Bizim verdiğimiz eğitim sistemi ile yetişmiş olan bütün devlet memurlarını buldukları kademelerden uzaklaştırdılar. Onların yerine kendi koydukları sistemlerle eğitilmiş diplomalı kimseleri doldurdular. Ekonomik hayatta da kendi sistemlerini ve kendi yönetimlerini uyguladılar. Böylece, her geçen gün servet, geçim ve ekonomi sahası da batı kültürünü ve eğitimini benimsemiş insanların eline verildi. Bu yolla batılılar, bizim kültürümüzden, medeniyetimizden, onun görüş ve prensiplerinden sapan, uzaklaşan bir nesli, bizim kendi içimizde ortaya çıkardılar. Onların tezgahından geçmiş olan bu nesil İslâm'ı yaşamaktan uzak olduğu kadar, onun kültüründen, tarihinden, örf ve geleneklerinden, önceki devirlerdeki uygulama biçimlerinden de uzaktır. Eğilimleri, duygu ve düşünceleri de ona yabancıdır. Bizim İslâm'a dönmemize engel teşkil eden asıl unsur işte bu yabancılaşmadır. İslâm'ın günümüzde uygulanamayacağı yanlış düşüncesinin temelinde de bu yabancılaşma vardır. Eğitim ve öğretim hayatının tamamını İslâm dışı yollarla harcamış kimseler, İslâm uygulanamaz demekten başka ne diyebilirler ki? Çünkü onlar ne İslâm'ı bilmektedirler, ne de onunla amel etmek (onu uygulamak) için yetiştirilmişlerdir. Onlar sadece içinde yetiştikleri hayat tarzının uygulanabilir olduğuna inanmaktadırlar. Şu iki yoldan birini tercih etmekle karşı karşıya bulunmaktayız: Ya İslâm adını kullanarak dünyayı kandırmaktan vazgeçip millet olarak topyekün küfre rıza göstermeye hazırlanmalıyız, ya da ikiyüzlülüğü bırakarak bütün içtenliğimizle eğitim sistemimizi sorgulamalı, onu her açıdan teferruatıyla incelemeliyiz. Böylece, mevcut eğitim sisteminin İslâm'dan uzaklaştırıcı yönleri tesbit edilmiş, ne gibi değişikliklerin yapılması gerektiği ortaya çıkarılmış olur. İslâmî yönetim tarzını benimseyip uygulayabilecek insanların nasıl yetiştirilebileceği de ancak bu şekilde öğrenilebilir. Eğitim konusu, üzerinde ciddiyetle durulması gereken çok önemli bir konu olmasına rağmen, eğitim komisyonunda bulunanların bu meseleye lütfen bile olsa eğilmediklerini üzüntüyle ifade etmek durumundayım. Bu konuya bir hal çaresi bulmadığımız müddetçe İslâm düzeninin hayata geçirilmesi yolları kesinlikle kapalı kalacaktır.

Bu meselenin hal çaresi İbn Haldun'un herhangi bir görüşüne başvurmakta değildir. Çünkü sorun İbn Haldun'un yaşadığı dönemde değil, günümüzde ortaya çıkmıştır.

İşin aslı şu: Batılılar ülkemizi terkederlerken, yerlerine kendi eğitimlerinden geçmiş, kendi kültürlerinin sütünü emerek yetişmiş öyle insanlar bıraktılar ki, bunlar her ne kadar fiziki açıdan bize benzer tipler iseler de, kafa yapısı bakımından tıpkı onlara benzemektedirler. Bu insanlar, bilgi, anlayış ve ahlâkî açıdan İngilizlerin, Fransızların ve Hollandalıların temsilcileri durumundadırlar. Devleti idare edenler de onlardır. Bu sebeple ortaya çıkmış karmaşık sorunların çözümü için İbn Haldun'un görüşlerinden faydalanmaya imkan yoktur. Biz sistemi ıslah etmek için ciddi ciddi düşünmeye, dikkatli bir şekilde araştırıp incelemeye, yeni yöntemler bulmaya mecburuz. [\[63\]](#)

İslâm Devletinde Zimmîlerin Hakları

Soru:

İslâm ülkelerinde yaşayan hristiyan, yahudi, budist, hin-du, mecusî vs. azınlıklar, müslümanların yararlandığı hakların tamamından yararlanabilirler mi? Pakistan başta olmak üzere dünyanın çeşitli ülkelerinde yapılmakta olan misyonerlik faaliyetlerine müsaade edilebilir mi? İslâm devleti kurulduğu takdirde doğrudan dini faaliyetlerde bulunan yahut başka adlar altında dini faaliyetlerini sürdüren Kurtuluş Ordusu (Salvation Army Hristiyan misyonerlik teşkilatı) katedral, St. John veya St. Francis gibi kuruluşlar (Seylan'da olduğu gibi) kanun yoluyla kapatılacak mıdır, yoksa müslümanların çocukları da aynı okullarda modern eğitim adı altında faaliyet gösteren misyonerlerin ellerine teslim mi edilecektir?

Zamanımızda azınlıklardan cizye almak doğru bir uygulama mıdır? Onlar orduya katılsalar, resmi makamlara gelseler ve devlete bağlı olsalar da kendilerinden cizye alınır mı?

Cevap:

İslâm devletinde yaşayan ve azınlıktan olan insanlar, müslümanların yararlandığı bütün medeni haklardan aynı ölçüde yararlanırlar. Ancak, idarî ve siyâsî haklar bakımından müslümanlarla aynı statüye tabi tutulamazlar. Çünkü, İslâm devlet düzeninin işlerliğinden ve onun sağlıklı bir şekilde yürütülmesinden sorumlu olanlar müslümanlardır. Zira yeryüzünün neresinde olursa olsun bir devlet kuran müslümanlar, kurdukları devleti Kuran ve Sünnet'in tayin ettiği ölçüler içerisinde yönetmek zorundadırlar. Bu onlar için dinî bir yükümlülüktür. Kur'an ve Sünnetle bildirilen hakikatlere iman etmemiş insanların Kur'an ve Sünnet'in talimatı doğrultusunda işlerini yürütmeleri beklenemez. Onlara böyle bir sorumluluk yüklemek uygun düşmeyeceği gibi, böyle bir yetkiye sahip kılınmaları da uygun düşmez. Azınlıkların, karar verme yetkisi bulunmayan yönetim kademelerine getirilmesinde bir sakınca yoktur. İslâm'ın azınlıklarla ilgili tavrı açık ve nettir. Müslümanlar, İslâm dışı yönetimlerin yaptıkları gibi iki yüzlü davranmamakta; önce İslâm'ın tavrını açıkça ortaya koymakta, sonra da Rabb'inin huzurunda bütün yaptıklarının hesabını vereceğinin sorumluluğu içerisinde hareket etmektedir. Müslüman olmayanlar, kağıt üzerinde bütün azınlıklara sınırsız haklar tanıdıklarını söylemelerine rağmen uygulamada bunun tam tersini yaparlar. Onları en basit medeni haklardan bile mahrum bırakırlar. Söylediklerimizden kuşku duyanlar çıkarsa onlara tavsiyemiz; Amerika'da zencilere; Rusya'da komünist olmayanlara; Çin ve Hindistan'da müslümanlara nasıl muamele edildiğine

bakmalarıdır. Kendi görüş ve düşüncelerimizi açık açık anlatmaktan ve uygulamaktan niçin çekindiğimizi anlayamıyorum. Müslüman olmayanların dinlerini şerbetçe yaymaları meselesine gelince, bu konudaki kanaatim şudur: Kendi ipimizi kendimiz çekmeye karar vermiysek böyle bir yanlışlığa düşmemeliyiz. Bu ahmaklıktır. Böyle yapılacak olursa memleketin kurtuluş ümetleri de söner. Yabancı sermaye ile gelişip büyüyen, arkasında batının her türlü desteğini bulan yerli azınlıktan bu memlekete hayır gelmez. Osmanlı'nın başına musallat olan azınlıkları unutmamak gerekir.

Okullar, hastahaneler açarak sözde insancıl yaklaşımlarla müslümanların imanını çekip almak ve İslâm'a büsbütün yabancı yepyeni bir nesil yetiştirmek isteyen hristiyan misyonerlerinin faaliyetlerine müsaade etmek, bana göre, milletçe intihar etmek demektir. Bu konuda yöneticilerimiz son derecede basiretsiz davranmakta, kısa mesafeli basit çıkarlar uğruna, istikbali tehlikenin kucağına atmaktadırlar.

İslâm devletinde gayri müslimlerden cizye alınabilmesi için şu iki şartın gerçekleşmiş olması gerekmektedir: Kendisine cizye konulan kişi; ya fethedilmiş bir ülkenin vatandaşı durumundadır ya da herhangi bir anlaşma ile cizye karşılığı İslâm devletinin vatandaşlığına kabul edilmiştir. Pakistan için söz konusu her iki şart da geçerli olmadığından, kanaatimce, burada yaşayan gayr-i müslimlerden cizye almak şer'î bir zorunluluk değildir. [\[64\]](#)

İslâmî Yönetimde Tutucu Müsteşriklerin Düşüncelerinin Yayılması

Soru:

İslâmiyetle ilgili yazdıkları eserlerde sabit fikirli ve önyargılı olarak yerli-yersiz tenkidlerde bulunan, bazen taassub ve cahillikleri yüzünden, bazen de kasıtlı olarak hakaretimiz bir üslup kullanan; İslâm tarihine, Hz. Peygambere (s.a), Onun ehli beytine, Hülefâa-ı Raşidîn'e, müslümanlar olarak kendileriyle iftihar ettiğimiz sahabe-i kiram'a ve İslâm'a hizmet etmiş müslüman önderlere dil uzatan öğretim üyelerinin, öğretim elemanı, konferansçı vs. isimler altında İslâm ülkelerine davet edilmeleri sizce uygun mudur? Bir örnek vermek gerekirse, sözde en yetkili Amerikan ve İngiliz profesörleri tarafından ikinci defa gözden geçirilerek bastırılan Britanica Ansiklopedisi'nde bile gerçek dışı diğer bilgilere ilave olarak Peygamber Efendimizin o çok değerli pâk zevceleri için "cariyeler" tabiri kullanılmaktadır. Bu çirkin iftiraların sahibi olan müsteşrikler düşüncelerini yaymak için değişik yollarla İslâm devletine gelirlerse, İslâm devleti bunu önlemek için bir yasaklama getirecek midir? Onların zehir saçan yayınlarının devlet kütüphanelerinde bulunmasına izin verecek midir? Onların saçtığı zehirli tohumları kurutmak için herhangi bir tedbir alınmış mıdır? Onların yol açtığı tahribatı düzeltmek veya gerçeği onlara da kabul ettirmek için düşünülmüş herhangi bir tedbir var mıdır?

Cevap:

Zamanın inkılabı, devirlerin değişmesi diye buna deseler gerek. Bir devir vardır ki, Avrupa'nın hristiyanları Endülüs'e (İspanya) giderek müslümanlardan İncil öğrenirlerdi. Şimdi iş tersine döndü. Müslümanlar İslâm'ı, İslâm tarihini, İslâm kültür ve medeniyetini Avrupalılardan sorup öğrenmeye başladı. İş o kadar çığırından çıktı ki, Arapça'yı bile müsteşriklerden öğrenir olduk. Avrupa ülkelerinden profesörler ithal edilerek onlara İslâm tarihi okutturulmaktadır. Müsteşriklerin İslâm ve müslümanlarla ilgili olarak kaleme aldıkları eserler sadece okunmamakta, onlara iman da edilmektedir. Halbuki bu insanlar, kendi dinleri ve tarihleri hakkında, kendi dindaşlarından başka hiç kimsenin zerre kadar görüş bildirmesine izin vermemektedirler. Yahudiler, kendi ansiklopedileri Jeioish Encyclopaedia'yı yayınladılar. Yahudiler bu ansiklopedinin tek bir maddesini olsun bırakınız müslümana yazdırmayı, hristiyana bile yazdırmamışlardır. İncil'in tercümesini bile yahudilerin kendileri yapmışlar, hristiyanların yaptığı tercümelere el sürmemişlerdir. Ama ne hazindir ki, İslâmiyetle ilgili olarak yahudilerce kaleme alınan makaleler ve kitaplar müslümanlar arasında elden ele dolaştırılmakta; onların bizim dinimiz, fikhımız, kültür ve medeniyetimiz hakkında söz söyleme yetkilerinin olduğuna, İslâm büyükleri ile ilgili araştırma yaparak onlar hakkında kanaat beyan etme selahiyetine sahip olduklarına ve hatta düşündüklerini bize empoze etmek hakları bulunduğuna inanılmaktadır. Sağlam temeller üzerine bina edilmiş bir İslâm devletinde bu gibi durumlara müsamaha edilmeyeceği ortadadır. Buna göz yumulması için de bir neden yoktur. Hem İslâm devleti olsun, hem de İslâm ve müslümanlar bir tarafta yetim gibi dursun; bu iki şey birbirine tamamen zıttır. Bu tutum ve manzara, müslümanların başına musallat olan İslâmdışı devletlerin acayıpliklerindedir. [\[65\]](#)

Yargı Düzeninde Değişiklikler Ve Bunun Çeşitleri

Soru:

ingilizlerin uzun süre yönetimi altında bulunan bu küçük kıta ülkesi Hindistan'da İngiliz hukuku iyice yerleşmiş durumdadır. Adalet mekanizmasında olsun, mali ve işletme alanlarında olsun, askeri alanda olsun, uzun zaman yürürlükte kalan ve bir buçuk asırdır da nüfuzunu devam ettiren İngiliz hukukunun kabuğunu yırtmak, askeri ve hukukî düzenlemelerini rafa kaldırmak kolay olmasa gerektir. Hakimler, avukatlar gibi adli mercilerde söz sahibi olanlar başta olmak üzere hemen herkesin benimseyip, başışıklık kazandığı İngiliz sistemini ortadan kaldırmanın imkansızlığından bile söz edilebilir. Bu şartlar altında, derli toplu bir tasnife tabi tutulup, sistematik hale getirilmemiş olan İslâm hukukunun uygulamaya konulabilmesi için adalet sisteminde reformlar yapılacak mıdır? İslâm hukuku uygulamaya konulduğu takdirde, avukatların İslâm adalet sistemi içerisindeki yeri ne olacaktır? Onların, savunma ve davaları usulüne uygun olarak yürütme maksadıyla istedikleri davayı erteleme hakları saklı tutulacak mıdır? Günümüz modern toplumunda da hırsızlık yapanın eli kesilecek, zina eden kimse taşlanarak öldürülecek midir? Hakimlerin yerine geçen kadılar isbat ve şahide gerek görmeden mahkemeyi sonuçlandırabilecekler midir? Ayrıca milletlerarası kuruluşların, meselâ; Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, Güvenlik Kurulu, Milletlerarası Adalet Divanı, Ticaret Mahkemesi, Af Örgütü vs. kuruluşların müdahalesi karşısında İslâm devleti nasıl bir tavır takınacaktır? İslâm Konfederasyonu veya İslâm Bloku türünden kuruluşlar ihdas edilecekse, bu

kuruluşların konumu nasıl tayin edilecektir? İslâm devletinin meclisi tarafından çıkarılacak kanunlar, yahut müctehidlerce ortaya konmuş hükümler İslâm mahkemesi tarafından yeni bir değerlendirmeye tabi tutulabilecek midir? İslâm ülkelerim ve müslümanlar bir araya gelmekten alıkoyan ihtilafların ortadan kaldırılması mümkün olabilecek midir?

Cevap:

Bu soruya cevap vermeden Önce, şunu iyice bilmelisiniz ki, İngilizler bu memleketi işgal ettikleri zaman hukuk sistemi baştan ayağa İslâm fıkhı üzerine kurulu idi. İngilizler gelir gelmez İslâm fıkhını rafa kaldırıp, kendi sistemlerini oturtmadılar. Belli bir süre uygulamada bırakılan İslâm fıkhı, aşamalı olarak yürürlükten kaldırıldı. İngilizler daha sonra kademeli bir şekilde kendi sistemlerini yerleştirdiler. Bizim için de aynı şey söz konusudur. Eğer biz de İslâm hukuk düzenini yerleştirmek istiyorsak, İngilizlerin yaptığı gibi, bunu merhale merhale gerçekleştirmek zorundayız. İslâm hukuk düzeninin yeniden yürürlüğe konulabilmesi için makul, mantıklı ve tedbirli bir yol izlemek gerekir. İslâm kanunlarını tertipli, düzenli bir hale koyarak sistematikleştirmek sanıldığı kadar zor bir hadise değildir. Üstelik İslâm hukuku tedvin edilmiş bulunmaktadır ve her yerde mevcuttur. Onu Urdu diline aktarmak son derece basittir. Daha sonra gerektiğinde yeni derlemeler de yapılabilir.

İçinde bulunduğumuz gelişmiş ve modern çağda Suudi Arabistan'da zina ve hırsızlık suçlarının cezaları uygulanmaktadır. Ve tecrübeler bütün dünyaya ispat etmiştir ki, bu cezalar sayesinde Suudi Arabistan'da, dünyanın hiçbir ilkesinde olmadığı kadar, suçlarda azalma olmuştur. Eğer üşmişliğin ve modernleşmişliğin ölçüsü işlenen suçların ve gerçekleştirilen cinayetlerin çoğalıp artması demekse, büyük bir heyecan ve coşku ile batı hukuk sistemini uygulamaya devam etmelidir. Yok, eğer gelişmişlik ve ilerlemişliğin gerçek ölçüsü suçları asgariye indirmek, hatta ortadan kaldırmak ise, uygulamalar da göstermiştir ki, İslâm kanunlarını yürürlüğe koymaktan başka çıkar yol yoktur.

Aslında bu devrin ladini (dinsiz) medeniyetinin özelliklerinden biri de bütün ilgi ve alakalarını suçlulara yöneltmesi, onlara yardımcı olmasıdır. İslâm hukukunun verdiği cezalara vahşice bir cezalandırma gözüyle bakmalarının sebebi de budur. Batıların gözünde çirkin ve vahşice olan davranış, hırsızlık yapmak değil; o suç sebebiyle hırsızın elini kesmektir. Zina yapmaksa, zaten Batı medeniyetinde bir zevk ve eğlenceden ibarettir.

İslâm hukukuna göre kadınların şahitlerin ifadelerine başvurmaksızın karar verme yetkisine sahip oldukları şeklindeki bir düşüncenin nereden kaynaklandığını doğrusu ben bilmiyorum. Böyle bir sistemin geçmişte uygulandığını da bilmiyorum. Tam tersine, şahitlikle ilgili pek çok prensipleri vaz eden bizzat Kur'an-ı Kerim'dir. Hadis-i şeriflerde de şahitlik hukuku ile ilgili bir çok açıklamalar yapılmıştır. Hulefâ-i Raşidîn'in aldığı kararlarda da bolca örneklerine rastlanmaktadır. Bu prensipler fıkıh bilginleri tarafından büyük emekler sarfedilerek itina ile derlenmiştir. İslâmiyetin uygulandığı dönemlerde ispatsız, delilsiz karar veren hiçbir hakime rastlanmamıştır.

Avukatlık meselesi ise basit müdahalelerle halledilebilir. Yapılacak şey, avukatların kanunları istedikleri şekilde yorumlamalarının engellenmesidir. Avukatlar ödeneklerini devletten almalıdırlar. Avukatın görevi mahkemeye kanunları hatırlatmak ve mahkemenin sağlıklı bir şekilde sonuçlandırılmasına yardımcı olmaktır. Günümüzde avukatlık, mahkemeyi yanıltan, vekili olduğu kişiyi her ne pahasına olursa olsun korumaya çalışan bir müessese olarak algılanmaktadır. Avukatlığın bu şekilde bir me"sluk olarak algılanması çok kötü sonuçlar doğurmaktadır.

Beynelmilel teşkilatlarla işbirliği yapabilir, onlara katılabiliriz. Kendi prensiplerimize uygun düşmeyen herhangi bir durum söz konusu olduğunda duruma göre ya çekimser davranırız ya da ayrı bir yol takip ederiz. Müslüman ülkeler kendi birleşik devletlerini (commonwealth) veya konfederasyonlarını (confederation) kurabilir ve aralarındaki münasebetleri İslâm'ın prensiplerine uygun olarak tanzim edebilirler.

İslâm mahkemesinin, kanun yapan İslâm meclisinin kararlaştırdığı içtihadı dayalı hükümleri yeniden değerlendirme hakkı yoktur. Onun üzerinde bir karar veremez. Ama eğer o hükümler kanun yapan meclisin yetkilerini aşmışsa, o zaman, onları yetki sınırı aşılarak varılmış kararlar olarak kabul edebilir.

İslâm ülkelerini ve müslümanlar bir araya gelmekten alıkoyan ihtilafları ortadan kaldırmanın tek yolu, müslüman diyen herkesin Kur'an ve Sünnet'in direktifleri doğrultusunda yaşamaya hazır olduklarını dürüst ve samimi bir biçimde ortaya koymalarıdır. Kur'an-ı Kerim'i anlamada, Rasulullah'm sünnetini yorumlamada ortaya çıkacak farklılıklar müslümanların birlikte hareket etmelerini engelleyebilecek ihtilafların sebebi olamaz. Eğer biz Kur'an ve Sün-net'i senet ve ölçü kabul eden kainatın efendisi Hz. Peygam-ber'den (s.a) sonra başka bir peygamberin gelmeyeceğine inanan herkesin bizim kardeşlerimizden biri olduğu prensibini esas alırsak, bu ihtilaflar hiç kimseyi bizim kardeşimiz olmaktan alıkoyamaz. Bir kimsenin, Kur'an-ı Kerim'in herhangi bir ayetini farklı anlaması yahut herhangi bir hadistan farklı bir anlam çıkarması, onun İslâm kardeşlik camiasından uzaklaştırılması için bir sebep olamaz. Pakistan anayasasına uygun olarak karar veren mahkemelerin aldığı kararlar nasıl

[66]

geçerli oluyor, bütün mahkemelerin aynı kararı vermeleri istenmiyorsa, buradaki durum da aynıdır.

Bilim Çağında İslâmî Cihadın Keyfiyeti

Soru:

Müslümanların cihad duygusunu canlı tutmak için bugün bu 20. asırda nasıl bir yol tercih edilmelidir? Artık savaşlar kılıç-kalkanla, ok atarak yapılmamakta, taraflar savaş alanına dizilerek karşılıklı güç denemelerinde bulunmamaktadır. Savaş stratejileri değişmiş bulunmaktadır. 20. yüzyılda teknolojik silahlar, atom bombaları, roketatarlar ve beşinci kollar gündemdedir. Devreye gizli servisler girmektedir. Bütün bunları dikkate alarak atom çağının cihadını anlatır mısınız? Ay'a, Venüs'e, Jüpiter'e ayak basan, uzaya uydular gönderen, roketlerle birlikte uçan ve yepyeni f keşiflerin sahibi olan insanlar mücahidler grubuna dahil edilecek midir? Ülkenin düzenini sağlamada ve yönetimle ilgili meselelerde ordunun rolü ne olacaktır. Çağın getirdiği değişiklikler sebebiyle, modern dünyada ordunun konumu ve etkinliği artmış durumdadır. Barış zamanlarında boş yere ordu beslemek yerine, onlardan her alanda faydalamlamaz mı?

Cevap:

Gihadla ilgili olarak kavranılması gereken ilk konu "ci-had'la "kıtal"m (yüzyüze çarpışma) aynı şey yolmadığıdır. Ülkenin çıkarı için milli bir menfaat uğruna cihad etmekle, Allah yolunda cihad etmek aynı şeyler değildir. Müslümanların içindeki cihad ateşini yeniden tutuşturmak gerekmektedir. Müslümanların kalplerindeki cihad kıvılcımının alevlenmesi için yeryüzündeki bütün kötülükleri kaldırmaya ve din yalnız Allah'ın oluncaya kadar canlarını fedaya hazır olacak bir iman seviyesine yükselmeleri gerekmektedir. Oysa şimdi bu cihad aşkının yok edilmesi için ne gerekiyorsa o yapılmakta, iman yerine, şüphe ve inkar tohumları ekilmektedir. Eğitim yoluyla, cemiyette ve toplumda her müslümanın "bu şey İslâm'a göre kötüdür" diyebildiği kötülükler yaygınlaştırılmaktadır. Bu şartlar altında müslümanların cihad aşkı nasıl körüklenecektir diye sormak bir anlam ifade etmemektedir. Bu durumdaki bir müslüman için ya kiralık asker olmak ya da milli çıkarlar için savaşmaktan başka bir yol kalmamaktadır.

Teknolojik silahlara ve savaş stratejisine gelince: Bunlar hak için de, batıl için de kullanılabilir vasıtalar. İmanın halavetine varmış olan müslüman İslâm'ın varmak istediği hedefi kendi hedefi haline getirecek olursa, onun bütün çabası, aşk ve heyecanı bu devirde kullanılan harp vasıtalarını kullanma yeteneğine sahip olmak ve cihad için gerekli olan bu vasıtaları temin etmek olacaktır.

Ay'a, Merih'e, Jüpiter'e gitmek kendi türü ve önemi bakımından, Cristof Colomb'un Amerika'ya ayak basmasından ve Vasgo de Gamanın Doğu Hint Adalarına ulaşmasından daha farklı bir şey değildir. Bunların yaptıkları Allah yolunda cihad etmekse, Ay'a, Merih'e, Jüpiter'e ayak basanlar da mücahid olurlar.

Yönetim işlerine ve memleket düzenine ordu ve askeri karıştırmak, memleket için de ordunun kendi için de son derece zararlıdır. Ordu, ülkeyi dış düşmanlardan korumak için kurulmuştur. Düşmanla savaşmak için eğitilen ordunun bu özelliklerini ve yeteneklerini kendi ülkesinin insanlarına yönelik olarak kullanması uygun değildir.

Ordunun içişlerine müdahale ederek politikanın içine çekilmesi halkın gözünden düşmesine sebep olur. Oysa halkın orduyu sevmesi, onu desteklemesi, savaş anında ona yardımcı olması ordu için çok önemlidir. Dünyanın değişik yerlerinde gerçekleştirilen askeri ihtilaller de göstermiştir ki, ordunun idareye müdahale etmesi fayda yerine zarar getirmektedir. [\[67\]](#)

İslâm Devletinde Kadınların Çalışma Alanı

Soru:

Cahiliye dönemi gibi en karanlık devirlerde bile kadına en yüksek değeri bahşeden İslâm'ın bugün yeniden devlet olması durumunda kadınlar; siyasî, sosyal ve ekonomik haklardan erkeklerle aynı ölçüde yararlanabilecekler midir? Miras konusunda kadınlarla erkekler eşit mi tutulacaklar? Devlet okullarında, özel okullarda, kolejlerde ve üniversitelerde karma eğitim (erkeklerle kadınların birlikte eğitim görmeleri) yapılmasına müsaade edilecek midir? Ülkenin ve milletin ekonomik durumunu düzeltmek için gayret sarfeden erkeklerle ve kadınların yanyana birlikte çalışmalarına izin verilecek midir? Seçme ve seçilme hakkı verilen kadınlardan biri siyasi rakiplerini geride bırakarak başbakanlık makamına gelmeyi garantilediğinde, onun bu hakkı İslâmî hükümler gereğince engellenecek midir? Günümüzde bunun pek çok Örneklere de vardır. Mesela; Seylan'da bir kadın devletin başında bulunmaktadır. İngiltere'de kraliçenin hakimiyet ve saltanatı vardır. İçlerinde elçilik yapanlar da var. Bhopal Nevvabi'nin kız kardeşi Abide Sultan bu görevde bulunmuştur. Begüm Rana Liyakat Ali Han Hollanda'da elçidir. Daha başkaları da var. Meselâ; Bayan Lakşmi Pandit İngiltere'de Hindistan'ın yüksek komiseridir. Birleşmiş Milletlerin başkanlığını da yapmıştır. Nurcihan ve Jhansy Kraliçesi Raziye Sultanı, Vacit Ali'nin eşi Hazret Mahel'i de-saymak gerekiyor. Bu kadın, Lucknow'da İngilizlere karşı koyan askerlerin komutanlığını yapmıştır. Bu kadınların hepsi de yeteneklerini ve etkili olduklarını ispatlamışlardır. Fatima Cinnah Pakistan'da başbakanlığa seçilse, İslâm devlet sistemi onun bu yetkisini tanımayacak, ona bu görevi vermeyecek midir? Kadınların doktorluk, avukatlık, hakimlik, komutanlık, pilotluk vs. yapmalarına bugün de müsaade edilmeyecek midir? Kadınların, hemşire olarak hastalara nasıl baktıkları ve nasıl başarılı hizmetler verdikleri de zikredilmeye değer. İslâm'ın ilk savaşında kadınlar yaraları sarıp, hastaları tedavi ettiler, su dağıttılar, askerlerin cesaretini yükselttiler. Durum bu iken, zamanımızda nüfusun yarısını oluşturan kadınlar dört duvar arasına hapsedilmiş olarak mı hayatlarını sürdüreceklidir?

Cevap:

Dünyevi meselelerin halli için İslâm prensiplerinden taviz vermek, o prensiplerden saparak herhangi bir işi hal yoluna koymak yetkisi İslâm devletine verilmiş değildir. Böyle bir talepte de bulunamaz. İslâm devletinin yönetim kademesinde bulunanlar, İslâm'ın getirmiş olduğu prensiplere gerçekten iman etmiş olan ve o prensipler doğrultusunda amel etmeye çalışan insanlar iseler, zaten bu prensiplerden sapmayı akıllarının ucundan bile geçirmezler. İslâm'ın kadına bakışma gelince: Temel prensip olarak, kadın ve erkek değer ve saygı açısından birbirine eşittir. Ahlâki ölçüler bakımından da eşittirler, Ahirette mükâfatları açısından da eşittirler. Ama ikisinin iş alanı, çalışma sahası bir değildir, aynı değildir. Devlet idaresi, ülke yönetimi, askeri hizmetler ve buna benzer diğer işler erkeğin çalışma alanı ile ilgilidir. Kadını bu alanın içine sürükleye sürükleye getirip sokmanın kaçınılmaz sonucu; ya sorumluluğunun çoğu kadınlar üzerinde bulunan aile hayatımızın tamamen mahvolması ya da kadınlar üzerine ikinci bir ağır yükün daha yüklenmesi demektir. Bu durumda onlar, erkeklerin asla ortak olamayacakları tabii görevlerini yerine getirirken bir de erkeklerin görevlerinin yarısını kendi üzerlerine almış olacaklardır. Hem annelik görevini yerine getirmek hem de erkeklerin yapacakları işleri omuzlamak pratikte imkansız olacağından, aile hayatımız mahvolacak demektir. Batıda yaşanan tecürebeler acı sonucu bunu ispatlamaktadır. Başkalarının yaptığı ahmaklıkları gözü kapalı tekrarlayanın akıllıca bir iş olmadığı ortadadır.

Erkek kadının mirastan eşit miktarda pay sahibi olmalarına İslâm hiçbir şekilde müsaade etmez. Çünkü, Kur'an-ı Kerim'in açık hükmü buna engeldir. Erkek ve kadının mirastan eşit şekilde yararlanmaları insaf ve adaletle de bağdaşmaz. Zira İslâm, ailenin mali konulardaki bütün yükünü erkeğin sırtına yüklediği gibi, kadının nafakasını ve mihrini vermeyi de erkeğe yüklemiştir. Kadınınsa mali hiçbir sorumluluğu yoktur. Bu şartlar altında erkekle kadına mirastan eşit pay vermek nasıl olur da doğru kabul edilebilir?

İslâm, prensip olarak ihtilata (kadınlarla erkeklerin karışık halde bulunmalarına) karşıdır. Bu şekildeki bir toplum yapısını onaylamamıştır. Aile kurumunun sağlam olması gerektiğine inanan hiçbir sistem, kadınlarla erkeklerin karışık halde yaşamalarını istemez. Kadınlarla erkeklerin içice

yaşadığı batı toplumlarında bunun acı sonuçları görülmüştür. Bizim ülkemizin insanları da bu acı sonuçları kabullenmeye kendilerini hazır hissediyorlarsa, bırakınız bildiklerini yapsınlar. İslâm'ın kesinlikle yasakladığı bu iş için zorla bir çıkış yolu bulmaya çalışmak abesle iştigal etmektir.

Savaş sırasında kadınlardan tedavi hizmetlerinde yararlanma yoluna gidilmişse, bu, İslâm'ın barış zamanlarında da kadınlarla erkeklerin yanyana getirilmeleri, iş yerlerine, ofislere, devlet dairelerine, eğlence kulüplerine, parlamentolara yerleştirilmeleri demek değildir. Erkeklerin yapacağı işlerden sorumlu tutulan kadınların, erkekler karşısında başarılı olmaları beklenemez. Zira kadınların fitratı buna müsait değildir, bu tür işler için yaratılmamışlardır. Bu ağır işin üstesinden gelebilecek fitrî özellikler, ahlâkî ve fikrî kabiliyetler erkeklere verilmiştir. Eğer kadınlar da bu özellikleri taşıyabilmek için erkekleşme çabası içerisine girecek olurlarsa, zarar ikiye katlanacak; hem kadın, hem de toplum zarar görecektir. Kendisi zarar görecektir; çünkü, erkekliğe özenen kadın, kadınlığını yitirecek, ancak erkekleşmiş de olmayacaktır. Kendisine özgü olan ve yaratılışı bakımından ona uygun düşen iş sahasındaki başarısı yok olacaktır. Toplum ve devlet düzeni zarar görecektir; çünkü, devlet ehliyetli elemanlar yerine, ehliyetsiz elemanları çalıştırmış olacak ve ne erkekleşebilen ve ne de kadınlığını koruyabilen bu çeşit kadınlar yaptıkları çalışmalarla devlet idaresine de iktisadi yapıya da zarar verecektir. Bu şekilde çalıştırılan kadınların topluma verdikleri zararı burada sayıp dökmenin bir yararı yoktur. Mısır resmi makamları tarafından yakın zamanlarda yapılan bir açıklamada, resmi dairelerde ve ticari müesseselerde görev yapan yüz on bin kadının işlerinde başarılı olamadıkları, kadınların çalıştığı iş kollarında verimin erkeklerin çalıştığı iş kollarına oranla yüz de elli beş düşük olduğu açıklaması yapılmıştır. Yine Mısır'daki Ticaret Odaları tarafından yapılan bir başka açıklamada da kadınların kendilerine verilen sırrı hemen ifşa ettikleri söylenmiştir. Batılı ülkelerde cereyan eden casusluk olaylarında da şöyle ya da böyle kadınların parmağının bulunduğu bilinmektedir.

İslâm kadınların eğitimine özel bir önem vermiş, onların en üst düzeyde eğitilmelerini istemiştir. Ancak, bunu yaparken bazı şartlara uyulması emrini vermiştir:

1. Kadınlar, kendileri ile ilgili olan iş sahalarında yetiştirilmek üzere, özel olarak eğitilmelidir. Onlara, erkeklere verilen eğitimin aynısı verilmemelidir.
2. Eğitim karma olmamalıdır. Kadınlara, kadın öğretim yuvalarında, ancak kadınlar tarafından öğretim yaptırılmalıdır. Karışık öğretimin, tahripkâr sonuçları batının gelişmiş ülkelerinde o noktaya gelmiştir ki, artık bu tehlikeleri sadece akıl körleri inkâr edebilir. Meselâ; Amerika'da 17 yaşın altında bulunan ve kolejlerde okuyan kızlara bakınız. Karma öğretim görmelerinden dolayı, her sene ortalama bin tanesi hamile kalmaktadır. Her ne kadar memleketimizde bu boyutta bir felaket yaşanmamışsa da karma eğitimin sonuçları bizde de görülmeye başlamıştır.
3. Yüksek öğretim görmüş kadınlar, sadece kadınlara özgü olan işyerlerinde hizmet vermelidir. Meselâ; kadınlara yönelik hizmet veren eğitim-öğretim yuvalarında, kadın hastanelerinde vs. [\[68\]](#)

İslâm Devletinde Toplumun İslahı Ve Terbiyesi

Soru:

İslâm devleti kurulduğu zaman, kadınların her geçen gün artan, hiçbir ölçüye sığmayan serbest davranışları zorla, şiddetle önlenecek midir? Kadınların modayı takip etme adına bedenlerini teşhir etmeleri, yarı çıplak elbiselerle yahut daracık kıyafetlerle arz-ı endam etmeleri, erkekleri tahrik eden kokular sürünerek ortalıkta dolaşmaları gibi hadiseler nasıl bir çözüm getirilecektir? Hollywood filmlerine özenen gençliğin takındığı çılginca tutumları nasıl engelle-necektir?

Müslümanlardan olsun, gayri müslimlerden olsun; gençlerin ahlâkî hiçbir sınır tanımayan taşkınlıklarına sınırlama getirilecek midir? Karşı çıkmaları durumunda hem onlar hem de onların anne babaları ve hamileri cezalandırılacak mıdır? Böyle yapıldığı takdirde onların vatandaşlık hakları ellerinden alınmış olmaz mı? A.P.W.A, Y.M.C.A, Y.W.C.A gibi izci kızların oluşturduğu kuruluşlara İslâm düzeninde tahammül gösterilebilecek midir? Kadınlar İslâm mahkemelerinden boşanmalarını isteyebilecekler midir? Bu devirde de erkeklerin birden fazla kadınla evlenmelerine müsaade edilecek midir? İslâm hukuku, bir erkeğin hoşlandığı bir kadınla medeni nikahla evlenmelerine izin verecek midir? İslâm devleti, kadınların gençlik festivalleri düzenlemelerine, danslı müzikli oyun ve eğlencelere katılmalarına, güzellik yarışmalarında boy göstermelerine, hostes olarak görev yapmalarına ve filmlerde rol almalarına karşı çıkacak mıdır? Aynı şekilde, radyo, televizyon, sinema gibi yerlerde millî bünyeyi tahrib eden, ahlâkî değerleri hiçe sayan şarkılı türkülü eğlencelere, müzik, dans ve balo gösterilerine yasaklama getirilecek midir? Yoksa ^ararlı bir hale mi dönüştürüleceklerdir?

Cevap:

İslâm, toplumu terbiye eder ve onu yetiştirirken yalnız kanunî yollara başvurmaz. Toplumun ıslahı için eğitim-öğretimden, basmyaym araçlarından ve toplumun baskısından önemli ölçüde istifade eder. Çünkü bunlar İslâm toplumu için özel önemi olan vasıtalar. Toplumun ıslahı için gerekli olan bu vasıtalar azami ölçüde yararlanılmasına rağmen yine de aksayan yönler bulunuyorsa, işte o zaman İslâm kanunî tedbirlere başvurur ve onları uygulamakta tereddüt etmez. Hakikaten, kadınların hayasızca sergiledikleri çıplaklık hiçbir İslâm devletinin katlanamayacağı iğrenç bir hastalıktır. Alınan bütün tedbirlere rağmen bu hastalık iyileştirilemiyorsa, kanunî tedbirlere başvurmak zorunlu halagelecektir.

Bunu yapmak vatandaşlık haklarını kısıtlamak anlamına geliyorsa, kumar oynayanları yakalamak, hırsızları, soyguncuları cezalandırmak da vatandaşlık haklarını ihlal etmek, hürriyetleri kısıtlamak, özgürlüklere darbe indirmek anlamına gelir. İçtimaî hayatın insanların davranışlarına birtakım sınırlamalar getirdiği bir gerçektir. Hiç kimseye, kendisinden kaynaklanan veya başkalarından görerek işlediği kötülükler yüzünden toplumu ifsad etmesi için göz yumul ama z.

İslâmî bir hayat tarzında izci kızlar için yer yoktur. Kur'an'a aykırı bir yol takip etmemek ve kendi çalışma alanı içerisinde kalmak kaydıyla A.P.W.A'nın çalışmalarına izin verilebilir. Genç Hristiyan Kadınlar Kuruluşu (Y.M.C.A) hristiyan kadınlara ait olan bir kuruluş olarak kalabilir, fakat herhangi bir müslüman kadının o kuruluşa girmesine müsaade edilemez. Genç Müslüman Kadınlar Teşkilatı (Y.W.M.A) ise İslâmî çizgilerini

sürdüremeleri kaydıyla çalışmalarına devam edebilir.

Müslüman kadınlar İslâm mahkemesine başvurarak boşanma talebinde bulunabilirler. Boşanmaya dair belgeleri de İslâm mahkemesinden alabilirler. Yalnız, mahkemeden ayrılma belgesini yahut nikahın geçersiz kılındığına dair belgeyi alırken, bunu yapmaya şer'î ölçüler dahilinde yetkili kılınmış olmaları gerekir. Şurası umutlanmamalıdır ki, talak (basama) yetkisi yalnız erkeğe verilmiştir. Kur'an-ı Kerim'in erkeğe verdiği bu yetkiye hiçbir şekilde müdahale edilemez. Hem Kur'an'ın adını anıp, hem de ona aykırı düzenlemeler yapmaya çalışmak ayrı bir konudur. Asr-ı saadet'ten günümüze kadar İslâm tarihinin hiçbir döneminde erkekler verilen bu yetkiye müdahale edildiğine, erkeklerde bulunan boşama hakkının erkeklerden alınıp kadınlara verildiğine şahit olunmamıştır. Mahkemelerden hiçbiri de kendisini bu konuda müdahaleye yetkili görmemiştir. Kadınların da boşama yetkisine sahip olmaları gerektiği şeklindeki düşünce bize Avrupa'dan gelmiştir. Bu düşünceyi sahiplenenlerden hiçbiri de kadına boşama yetkisi verilmesinin Avrupa'da doğurduğu kötü sonuçları araştırmamış, işin içyüzünü merak etmemiştir. Ülkemizde henüz evlerde yaşanan bu felaketler sokaklara taşıdığı zaman, insanlar Allah'ın kanunlarına müdahale ederek onlarda tahrifat yapmanın ne büyük bir cinayet olduğunu anlayacaklardır.

Erkeklerin birden fazla kadınla evlenmesine kanunî yasaklamalar getirme fikri de dışarıdan ithal edilmiştir. Erkeğin birden fazla kadınla evlenmesinin kanun yoluyla engellenmesine Kur'an-ı Kerim'in izin verdiği şeklindeki uydurma fetva da aynı şekilde ithal malıdır. Bu fikir, evli bir erkeğin birlikte yaşadığı metresinden nikahsız olarak dünyaya gelen çocuğunu kanun yoluyla onun üzerine kaydeden -Fransa'da olduğu gibi-, fakat aynı kadınla nikahlanıp evlenmesini suç sayan bir toplumun bize hediyesidir. Sanki bütün yasaklar helalledir, haramlara değil. Size sorarım, Kur'an-ı Kerim hakkında en küçük bir bilgiye sahip olan herhangi bir insanın bu ölçü ve bu anlayışı kabul etmesi mümkün müdür? Böyle bir insanın zinayı onaylayıp, nikahı haram saymak gibi saçma bir zihniyeti, tuhafın tuhafı bir anlayışı benimsemesi mümkün olabilir mi? Bu çeşit kanunlar yapmak, müslümanlar arasında zinanın yayılmasını arttırmaktan başka bir işe yaramaz. Kız arkadaşların ve metreslerin çoğaldığı, fakat ikinci bir eşin yasaklandığı toplumun yaşayış ve gidişatı; İslâm toplum yapısından uzaklaşacak, batı toplum yapısıyla aynıleşecektir. Manzarayı gözünde canlandırdığı halde bundan hoşnudluk duyacaklara bir diyeceğim yok. Fakat, ben müslümanım diyen hiç kimsenin gönlü buna razı olamaz.

Müslüman kadının medeni nikah diye bir sorununun olmayacağı ortadadır. Böyle bir sorun ortaya çıkarsa bu ancak müşrik (kâfir) bir kadınla, hristiyan yahut yahudi bir kadınla evlenme konusunda ortaya çıkar. İslâm hukukuna uygun olarak evlenmeyi kabul etmeyen böyle bir kadınla, sırf ona olan ilgisi ve bağlılığı yüzünden, hiçbir dini kuralı tanımadan evlenmek isteyen herhangi bir müslüman çıkarsa, böyle birinin İslâm'dan fetva aramasına ihtiyacı yoktur. İslâm neden kendi mensuplarından birine bunun için izin versin? İslâm mahkemesinin böyle bir görevi ve yetkisi var mıdır ki, müslümanları bu şekilde evlendirebilsin?

Herhangi bir İslâm devleti, müslüman kadınların gençlik festivalleri düzenlemelerine, danslı, müzikli oyun ve eğlencelere katılmalarına, güzellik yarışmalarında boy göstermelerine ve hava yollarında hosteslik yaparak yolcuların gönüllerini eğlendirmelerine izin verecekse, böyle bir İslâm devletinin varlık sebebi ne olacaktır? Bu tür işler ancak küfür devletini oluşturan kafirlerin kolaylıkla ve serbestçe yapabilecekleri işlerdir.

Sinema, film, radyo ve televizyon gibi iletişim araçlarının tümü, Allah'ın insanlara verdiği güç sayesinde ortaya çıkarılmış bir takım keşiflerdir. Bunlar bizatihi varlıkları itibariyle hiçbir kötülük barındırmazlar. Onları kötü yapan, onların kullanılış biçimleridir. İslâm devletine düşen; bu vasıtaların kötülüğü yaygınlaştırmak için kullanılmasını önlemek, onlara insanlığın kurtuluş ve saadeti için kullanmaktır. [\[69\]](#)

Pakistan'da Serî Cezaların Uygulanması Meselesi

Soru:

Pakistan'da Cemaat-i İslâmî'ye karşı olan kişiler, sıkıyönetimden önce yaymaya çalıştıkları o önemli meseleyi yeniden yaymaya hazırlanıyorlar. Yani; sizin ve Cemaat-i İslâmî'nin kötülünmesi meselesi. Nitekim bazı Özel gazetelere bakıldığında bu rahatlıkla anlaşılıyor. Bu kişilerin konuşmalarında da bu tür sözler genel toplantılar ve oturumlarda işitilmektedir. Herkesin kulağına bu sözler geliyor.

Onlar bu konuda en çok şu noktaya yükleniyorlar ve diyorlar ki: "Mevlânâ Mevdûdî ve Cemaat-i İslâmî, Pakistan'da serî cezaları ve kısası uygulamaya zulüm diyor. Halbuki bu, Kur'an'ın kabul ettiği cezalardır." Şu sıralarda, üst seviyede bir âlim, parlamentoda sizin hakkınızda bu şekilde bir beyanat verdi. Bazı gazetelerde de yayınlanan beyanatları şöyledir: "Parlamentoda veya eyalet meclislerinde suçları önlemek maksadı ile ne zaman şer'î cezaları uygulamaya yönelik bir önerge versek, zındık ve imansız meclis üyeleri bize karşı çıkarak, "Mevlânâ Mevdûdî, Pakistan gibi müslümanlarla kâfirlerin karışık olduğu bir toplumda şer'î cezaları ve ilâhî emirleri uygulamak zulümdür, diye fetva verdi" demekte ve Mevlânâ Mevdûdî'nin yazılarını okuyarak bize dinletmektedirler." Bu kişiler parlamentodan çıktıkları zaman da halka şöyle demektirler. "Pakistan'da İslâm düzeninin kurulmasına ve ilâhî emirlerin; kısasın ve diğer şer'î cezaların uygulanmasına en fazla engel teşkil edenler, bizzat bu ülkede İslâm düzeninin kurulmasını yüksek sesle, bağıra çağıra isteyenlerdir." Yani; siz ve Cemaat-i İslâmî mensupları olmuş oluyorsunuz.

Bu tür tartışmalar şimdi her çeşit toplantılarda başlamıştır. Genellikle bu tartışmalar insanlar üzerinde iyi etki bırakmıyor. İnsanlar yanlış anlamaların ve yanlış tahminlerin esiri oluyorlar. Bu durum, uzun vadede İslâm'ın ve müs-lümanların aleyhine olmaktadır. Cemaat-i İslâmî'de faaliyet gösterenlerin de aynı sebepten dolayı her yerde zorlukla karşılaşmaları endişesi vardır.

Şer'î cezaların bugünkü Pakistan'da uygulanması ile ilgili tutumunuza açıklık getiren yeterli bir açıklamanıza veya herhangi bir yazınıza rastlamış değilim.

Cevap:

Tavsiyeleriniz ve iyi dileklerinize gönülden teşekkür ediyorum, onlara büyük değer veriyorum. Ama siz, bu oyunu oynayan kişilerin oyunlarının derinliğinde ne olduğuna dikkat etmemişsiniz. Şer'î cezalarla ilgili benim bir tek cümleme Özel bir mânâ giydirerek, yanıltmaya ve her yerde onu yaymaya çalışanların yaptığı bu iş, gerçekten Pakistan'da şer'î cezaların uygulanmasını gönülden isteyen insanların işi midir? Samimiyetle bu işi arzu eden insan, Allah'ın kanunlarının uygulanması konusunu bütün müslümanların üzerinde görüş birliğinde olduğu bir mesele olarak ortaya

koymaya çalışmalıdır. Ama bu kişiler, senelerden beri İslam hukukunun uygulanması uğrunda savaş veren bir din hizmetkârına, Allah'ın kanunlarının uygulanmasına karşı çıkan insan yaftası takıyorlar. Onun adını reklam yaparak, işte bu kimse Pakistan'da şer'î kanunların uygulanmasına zulüm diyor, diyerek herkesi inandırmaya çalışıyorlar. Sorarım; o cümlelerin mânâsı benim anlattığım mıdır, yoksa onların o cümlelerin içine soktukları mânâ mıdır? Bu cümlelerin ifade ettiği mânâyı ben mi insanlara anlatmak istiyorum, onlar mı? Bu cümleyi ele alarak ilahi emirlerin uygulanması konusunda engel olma aracı ben mi oluyorum, onlar mı? Bugün bu adamlar son derece sahtekârlıkla şöyle diyorlar: "Biz şer'î cezaların uygulanması için bir önerge sunduğumuzda, zındık ve imansız parlamento üyeleri tarafından Mevlânâ Mevdûdî şöyle fetva vermiştir diyerek muhalefet yapılıyor ve engel çıkarılıyor." Onlardan sorunuz: Sadece Mevdûdî'den intikam almak maksadıyla, onun bir tek cümlesinden yola çıkarak cezalara karşı diye zoraki bir anlam yükleyen ve hergün bir zındığın onu kendi amaçları için elinde silah olarak kullanmasına imkan hazırlayanlar sizler değilseniz, Mevdûdî'nin bu fetvasını o zındık, inançsız parlamento üyelerine sizden başka kimler haber verdi?

Mesele sadece bir cümle ile ilgili değildir. Her geçen gün benim kitaplarımdan, cümlelerimden yeni bir takım şeyler çıkarılmakta ve bana bir takım yeni suçlar isnad edilmektedir. Bu kişilerin benimle olan meseleleri, Diyobend ileri gelenleri ile Brelvî grubunun yap agel dikleridir. Kesinlikle inanmışım ki, bu insanlar Allah'ı ve ahireti asla düşünmüyorlar. Hatta, onların konuşma tarzlarında dürüstlük bir tarafa, namusluluğun izleri dahi gözüküyor. Bu bakımdan, onların hiçbir sözüne önem vermemeye ve sabırla kendi işimi yapmaya devam etmeye karar verdim.

"Haksızlık yapanlar ne gibi bir akıbete uğrayacaklarını pek yakında bileceklerdir." ^[70]

Soru:

Tefhim'ul Kur'an'daki "Elin Kesilmesi ve Diğer Şer'î Cezalar" konusu bir süreden beri tartışmaların ana başlığı haline geldi. Bu meselede bölgenin müftüsüne başvuruldu. O zat anlatılan konuyu iyice inceledikten sonra, aşağıdaki hususların zâtîâlinizden sorulmasına karar verdi:

1- İslâm hukuku ve prensipleri kesinlikle birbirinden ayrılmaz mı, yoksa buna ufakta olsa bir imkan var mıdır? Meselâ; hükümet şer'î cezaların uygulanması kanununu çıkarsa ve hâkimler bu kanunları fiilen uygulama serbestliğinde olsalar da toplumun durumu şu andaki gibi olsa ve toplumu ıslah etmek için hiçbir kanunî düzenleme yapılmazsa, böyle bir durumda şer'î bakımdan gerçekleşmiş olan recm ve kırbaçlama cezası zulüm olur mu, olmaz mı?

2. Siz Tefhim'ul Kur'an'da. şöyle yazıyorsunuz: "İslâm hukuku ve aile ahlâkı hakkındaki İslâm'ın öğretileri ile evlenme, boşanma ve örtünme gibi ilâhî emirler arasında derin bir bağ vardır. Bundan dolayı onlar birbirinden ayrılmazlar."

Halbuki, yukarıda geçen duruma göre bu bağ kopar. Şüphesiz bu işin sorumlusu olan kimseler (parlamento veya hükümet) yersiz hareketlerde bulunmuş olacaktırlar, ama o hukuka göre, hükmü ve cezayı uygulayacak olan mahkemenin bu hükmü ve cezayı uygulaması da zulüm olmaz mı?

3. Hükümet, toplumu ıslah için şer'î cezaları uygulamayı bir süre için durdurmalı ve İslâmî hükümlerin yürürlüğe konulmasında özel bir sıra mı takip etmelidir?

Cevap:

Benim o yazım hakkında soru sorulmadan önce, aynı yazımın altındaki yazılış tarihine bakılıyorsa ve yazıda anlatılmak istenen asıl şeyin ne olduğuna dikkat edilseydi, iyi olurdu. Tefhim'ul Kur'an'ın ikinci cildinde, bu konunun anlatıldığı yerin sonunda Mart 1939'da yazıldığı notu düşülmüştür. O zaman bu sorunun öne sürüleceği herhangi bir İslâmî hükümet yoktu ki, şer'î cezaların uygulanması veya ulgu-lanmaması ortaya sürülsün. Yazımın konusu da bu ülkede şer'î cezaların nasıl uygulanabileceği meselesi değildi. O yazımın maksadı, zina suçuna verilen recm cezası ile hırsızlığın şer'î cezalarını son derece katı kabul eden ve vahşice ceza demekten de çekinmeyen kimselerin itirazlarına cevap vermektir. O cevapta bu kişilere şu anlatılmak isteniyordu: İslâm'ın hedefi, yalnız bu suçları işleyenleri cezalandırmak değildir. Onun asıl hedefi, insanları bu tür suçları işlemeye teşvik eden sebepleri ortadan kaldırmaktır. Siz İslâm'ın bu ıslah hedefini göz ardı ederek, toplum-u içinde binbir çeşit ahlâksızlığın gelişmesi için her çeşit imkan ve fırsatların, sebeplerin hazırlandığı birşey zannediyor ve sonra da bu durumu devam ettirilerek İslâm'ın sadece ceza kanunu uygulanacak diye kıyameti kaparıyorsunuz. Bunun da sebebi, bu cezaların size haddinden fazla katı gelmesidir. Bu düşünceden yola çıkarak, benim şeriat kanunlarının uygulanmasına karşı olduğumu keşfedenlerin ne derece iyi niyetli olduklarını ve onların keşiflerine ne kadar değer verilebilir olduğunu size sormak isterim.

Şimdi müftü efendinin bu konu üzerinde ileri sürdüğü soruların kısa cevabını sunuyorum:

Bugün eğer bir müslüman, İslâm devletinin bütün hükümlerini, kanunlarını ve onun bütün ıslah edici emirlerini geçersiz kılarak, İslâm kanunlarından sadece şer'î cezaları alır ve adliyelerde bunların uygulanmasını emrederse, zina eden, hırsızlık yapan veya içki içen birine şeriatın emrinin uygulanması kararını veren kadı veya hakim zalim olmaz. Ama şüphesiz Allah'ın şeriatının bir bölümünü geçersiz kılıp, diğer bir bölümünün uygulanmasına karar veren devlet idaresi mutlaka zalim olur. Ben böyle bir devlet idaresinin Kur'an-ı Kerim'in:

"Siz Kuranın bir bölümüne inanıyor, bir bölümünü inkâr mı ediyorsunuz? Kim ki sizden böyle yaparsa onun cezası ancak dünya hayatında rezil

rûsvay olmaktır. Kıyamet gününde de onlar en şiddetli azaba atılacaklardır" ^[71] ayetine uygun düştüğünü kabul ediyorum. Bizzat kendisi içki imal edip, satmaya izin veren; toplantılarında, kokteyllerinde, yetkilileri ve saygıdeğer misafirleri içki kullanan devletin kanunlarında eğer içki içene seksen değnek kırbaç vurma cezası belirlenmişse, ben bu devleti İslam kanunlarını uygulayan bir devlet olarak kabul etmiyorum. Bir taraftan, erkeklerle kadınların serbestçe buluşup kaynaşmalarına zemin hazırlayan; kız ve erkek çocuklarını birlikte aym okullarda okutan; kadınları erkeklerle birlikte büro ve dairelerde çalıştıran; çıplak resimlerin, açık saçık filmlerin ve her türlü müstehcen neşriyatın hiçbir engelle karşılaşmadan yayılmasına imkan tanıyan, hatta teşvik eden; 16 yaşından küçük kızların ve 18 yaşından küçük genç erkeklerin evlenmelerini kanunla yasaklayan; diğer taraftan da zina suçuna recm ve kırbaç cezası uygulayan bir devletin gerçekte İslâm hukukunu uygulayan bir devlet olduğuna inanmıyorum. Ben, faiz ve kumarı helal hale getiren ve o haramları bizzat yaygınlaştıran bir devletin hırsıza el kesme cezasını uygulayarak İslam kanunlarını uygulayan bir devlet olabileceğini asla kabul etmiyorum. Eğer bir alim, bu çelişkili ve birbirine tamamen zıt hareket tarzının caiz olduğunu kabul ediyorsa, ona göre şeriatı parçalayıp onun parçalarından bir kısmını terkederek bir kısmını almak zulüm değil, hatta bir

iyi özellik ise, bu görüşünü isbat eden delillerini buyursun ortaya döksün.

Aslında bu mesele, "mevcut şartlar ve durumlarda şer'i cezaların uygulanması caiz midir, değil midir?" şeklindeki hukukî bir soru üzerinde tartışma yapmakla çözülemez. Allah ve Rasûlü bize sadece emirler ve hükümler vermekle kalmamış, onlarla birlikte bir de hikmet (firaset) vermiş; nasıl bir hikmet, akıl ve mantıkla hareket edilmesi gerektiğini de öğretmiştir. Allah'ın verdiği bu yeteneği kullanarak, uzun süre küfrün, ahlâksızlığın boyunduruğu altında kalmanın neticesi olarak ortaya çıkan mevcut şartlarda ülkemizde dini hakim kılma işinin nasıl olması gerektiğini düşünmeliyiz. Benim şeriatı anladığım kadarı ile, onun idari düzeninde ıslah ve suça iten sebepleri ortadan kaldırma ile cezalandırma arasında tam bir ölçü ve ahenk konulmuştur.

Şeriat bir taraftan bize her yönüyle nefsi terbiye etme ve ahlâkî güzelleştirme yollarını öğretirken, diğer taraftan da kendileri ile amel ettiğimiz, onları uygulamaya koyduğumuz takdirde yozlaşmaya sebep olan şeyleri ortadan kaldıracak bir takım emirler veriyor. Buna ilave olarak, bütün ıslah ve önlemlerimize rağmen bir yerde bozukluk, uygunsuzluk, kötülük görülürse, şiddetle üzerine gidilerek düzeltilsin diye bir ceza kanunu da veriyor. Bu program ölçülü bir biçimde uygulanacak olursa şeriatın hedefine Öyle ulaşılabilir. Onu parça parça yaparak bir bölümünü atıp bir bölümü uygulamak; dinin ruhuna, özüne, hikmetine tamamen aykırıdır. Bizim uyguladığımız bölümün uygulanması gerektiğine dair hüküm Kur'an-ı Kerim'de vardır diyerek bunun geçerli olduğu isbat edilemez. Bu isbat ve mantık yolu aynen; uzman bir doktorun verdiği reçetenin, zır cahil birinin eline geçmesine ve o reçetenin içindeki bir çok ilaçtan yalnız bir iki tanesini seçerek hastaya kullanmasına, bunun yanlış olduğunu söyleyen biri çıkınca da onu susturmak için, kullandığımız bu ilaçların hepsi o uzman doktorun reçetesinde yazılmıştır, demesine benzer. Onun yaptığı hareketin doğruluğunu bu şekilde ispatlaması karşısında sizin vereceğiniz cevap: "Ey Allah'ın kulu! O doktorun reçetesinde bulunan onca tedavi edici, koruyucu ilaçlar dururken, hepsini bırakıp sadece bu zehirleyicileri alıyor, sonra da doktorun adını kullanarak ben bu reçeteyi kullanıyorum diyorsun. Doktor sana ne zaman, benim reçetemden istediğin ilaçları seçip alarak, istediğin hastaya kullanabilirsin dedi" demekten başka ne olabilir?

Bununla birlikte şu mesele de üzerinde durulmaya, düşünölmeye değer: Şeriat, acaba kendim uygulamak için imanlı, takvalı, Allah'a kesin bağlı bir eleman mı istiyor yoksa ahlâksız, her çeşit kötülükleri yapan, günahkâr, adî, hatta şeriatın hükümlerinin sağlamlığına bile inanmayan insanlar mı? Bu konuda da sadece caiz olup olmadığının hukuki tartışması meseleye karar vermek için yeterli değildir. Tek başına hukuki açıdan bir iş caiz olsa bile, yine de dinin hikmeti, ruhu özü açısından onun doğru olup olmayacağı sorusu geride kalacaktır. Dinin hikmeti, ruhu, şeriat hükümlerinin; çoğunluğu rüşvetçi, ahlâksız, Allah'tan ve ahiretten korkmaz ve içlerinden çoğu inanç ve düşünce olarak batı kanunlarını üstün, İslam kanunlarını ise yanlış ve eskimiş kabul eden idareciler vasıtasıyla uygulanmasını mı gerektirir? Bana göre bütün dünyada İslâm'ı kötü tanıtmak ve müslümanları da İslâm'dan ümitsiz bırakmak için bu tip adamların eliyle şeriat hükümlerinin uygulanmasından daha etkili bir reçete olamaz. Eğer davanın yanlış yürütülmesi yoluyla haksız bir karara varılarak birkaç insana haksız yere hırsızlık ve zina suçundan dolayı el kesme ve recm cezası verilecek olursa, o zaman o ülkede şer'i cezaların adını dahi anmanın imkansızlaşacağını ve bunun, İslâm'ın başarısızlığının, yetersizliğinin simgesi sayılacağını göreceksiniz. Bu bakımdan eğer biz dine az çok hizmet etmek istiyor, ona düşmanlık yapmak istemiyorsak; ülkenin düzenini her şeyden önce dini çok iyi anlayan, hem de samimiyetle onu uygulamayı arzu eden kimselerin ellerine teslim etmeye çalışmalıyız. Bu yapıldıktan sonradır ki, İslam'ın ıslah projesi bütün yönleri ile kuşatıcı bir tarzda uygulamaya konulabilir. Bu ıslah projesi ile birlikte İslam'ın şer'i cezalarının uygulanması da mümkün hale gelecektir. Bu iş çok sabır ve çok büyük hikmet ister. Bu el çabukluğu ile yapılan bir marifet değil ki, bugün kanun yapan mecliste bir iki oturum fırsatı elde edildi diye, yarın şeriat kurallarını uygulamak için bir kanun taslağı sunulsun.

Şu meselenin de iyice anlaşılması gerekir: Bazen öyle bir durumla karşılaşılacaktır ki öteden beri İslâm hukuku uygulanagelen ülkede dereceli olarak çöküş başlamaktadır. Hatta durum o noktaya gelmektedir ki, şeriatın bir bölümü terk edilmekte, uygulanan bölümleri ise ahlâksız, uygunsuz insanların elleriyle yürütölmektedir. Böyle bir durumda dinin hikmeti ve mantığı, şeriatın uygulanan bölümlerinin de terkedilmesini gerektirmez. Bilakis, genel bir ıslah çalışması yaparak; bir taraftan iyi kimseleri, kokuşmamış zümreleri iktidara getirmeye çalışmak, diğer taraftan da şeriatın geri kalan bölümlerini uygulamaya koymak için gayret sarfedilmelidir.

Küfür ve ahlâksızlık selinin herşeyi silip süpürdüğü ve artık bizim yeni baştan düzeltmeye başlamamızın gerektiği durumlarda ise ıslah, onarım ve düzeltmeye üst katlardan veya çatıdan değil, temelden başlamamız gerektiği açıktır. ^[72]

Anayasayı Yorumlama Hakkı

Soru:

Anayasayı yorumlama hakkı kanun koyucuya mı ait olmalıdır yoksa adalet mekanizmasına (mahkemelere) mi? Eskiden mahkemelerin elinde bulunan bu hak onlardan alınarak anayasa tarafından kanun koyuculara verilmiş bulunmaktadır. Bu duruma itiraz eden mahkemeler yetkilerinin daraltıldığı iddiasıyla anayasayı yorumlama hakkının tekrar kendilerine verilmesini istemektedir. Bir yetkili ise, "İslâm'ın ilk döneminde mahkemelerin görevi, sadece davaları görmek ve karara bağlamaktı. Kanunları açıklama ve yorumlama hakkı mahkemelere verilmemişti. Kanunun doğru veya yanlış olduğuna karar verme yetkisi mahkemelerin elinde değildi" demektedir. Bu görüş ne derece doğrudur?

Cevap:

İçinde bulunduğumuz devrin kanun ve tüzüklerini ilgilendiren bazı meselelerin İslâm'ın başlangıç dönemindeki örnekleriyle mukayese edilip, onlara benzetilmesi yaygın bir moda halini aldı. Fakat bu şekilde mantık yütürenler, İslam'ın başlangıç dönemlerindeki toplum yapısı ile içinde bulunduğumuz toplum yapısı arasındaki müthiş farkı, o günün idarecileri ile bugünün idarecileri arasındaki muazzam ayrılığı göz ardı ediyorlar. Hulefâ-i Râşidîn zamanında, Kur'an ve Sünnet'i en iyi bilen insanlar halife olarak seçilirdi. Onun iffetli, tertemiz ve takvalı yaşayışını bilen müslümanlar, onun herhangi bir meselede dinden asla taviz vermeyeceğini bildikleri için kendilerini emniyet içerisinde hissederdiler. Halifelerin istişare yaptığı danışma meclisine seçilen insanlar, dini konularda herkesten fazla bilgisi olan, dini en iyi anlayan insanlar arasından seçilirdi. Dini konularda yeterli bilgisi olmayan yahut ruhsal dengesi dinde tahrifat yapmaya müsait olan insanlarla, bidate düşmesinden korkulan veya İslâm'dışı

eğilimleri olabilecek olan insanlar asla danışma meclisine alınmazdı. O dönemde toplumu oluşturan insanların kahr ekseriyeti dinin boyası ile boyanmış, ona teslim olmuştu. Böyle bir ortamda yaşayan hiç kimse İslam'ın hükümlerine aykırı olan, İslam'ın ruhuna ters düşen bir karar vermeye cesaret edemediği gibi İslam'a aykırı tüzükler, yönetmelikler yayınlamayı da aklından geçiremezdi. İşte bu yüce Ölçü, o günün mahkemelerinin de ölçüşüydü. Kur'an ve Sünnet'i derinden kavrayan, üstün derecede takva sahibi olan, haramlardan uzak duran, Allah'ın kanunundan kıl payı sapmayan kimseler hâkimlik mevkiine getirilirlerdi. Böyle olunca da kanun koyucularla, kanunları uygulamakla görevli adalet mensupları arasındaki münasebetler, böyle bir toplum için olması gereken en üst ve en ideal seviyedeydi. Bütün hâkimler davaları doğrudan doğruya Kur'an ve Sünnet hükümlerinin temel ölçüsüne göre bağlarlardı. İctihad yapılması gereken meselelerde ise genellikle doğrudan kendileri icthad yaparlardı. Hakimin icthad yetkisini aşan davalarda ise halifenin istişare heyetine seçilme şerefini taşıyan insanlarla istişare yapılır, dava onlara havale edilirdi. Böylesi durumlarda da dinin temel yapısına daha çok uygunluk arzeden içtimai icthadla (toplum icthad) karar verilir. Böyle bir sistemde, danışma meclisinin çıkardığı kanunların hakimler tarafından yeniden gözden geçirilip düzeltilmesine ve hakimlere böyle bir yetki verilmesine gerek yoktu. Onlara herhangi bir kanunu reddetme yetkisi verilmiş olsaydı, bu sadece anayasaya (Kitap ve Sünnet'e) aykırı--olan kanunları reddetme ile sınırlı olacaktı. Hakkında Kur'an-ı Kerim'de ve Sünnet'te açık bir hüküm bulunan konularda ayrı bir kanun yapma yetkisi zaten yoktu. Kanun yapma, sadece kendileri hakkında Kitap ve Sünnet'te kesin bir hüküm (nass) bulunmayan konularda söz konusu idi. Bu durumda icthad ederek kanun yapma zorunluluğu ortaya çıkıyordu. O zaman da içtimai (toplum) icthad, ferdi icthada tercih ediliyordu. Kişisel bazı icthadların bundan farklı olması fazla bir önem taşıymıyordu.

İslâm'ın ilk dönemlerdeki anayasa örneği ve adalet mekanizması ile bugünkü anayasaların ve hukuki düzenlemelerin birbirleri ile hiçbir şekilde mukayese edilemeyeceği ortadadır. Günümüz idarecileri ile meclislerinin hiçbir şekilde Hulefâ-i Râşidîn'e ve onların istişare heyetine benzemediği aşikardır. Bugünün hâkimlerinin, o günün kadıları gibi olmadığı da meydandadır. Bu devrin kanun yapıcıları da o devrin bağlı olduğu çizgilere bağlı değildir. Bu durumda bize düşen ilk görev Hulefâ-i Râşidîn döneminin şartlarını hazırlamaya çalışmaktır; anayasayı ve kanunları günümüze uyarlayarak Raşid Halifeler dönemindeki benzerlikleriyle mukayese etmek değil. Bu şartlar altında şer'î meselelerle ilgili hususlarda en son kararı verme yetkisi ne idarecilerin ellerine teslim edilebilir ve ne de adalet mahkemesine. Bu yetkiler bugünün danışma meclislerine de bırakılmaz, danışma konseylerine de. Bunların hiçbirisi müslümanın şer'î meselelerde kendilerine tam itimat edebilecekleri pozisyonda (ölçü ve yetkide) değildir.

Dini hükümleri yok sayan keyfi icthadların ortadan kaldırılması için müslümanların uyandırılmasından başka bir çözüm yoktur. Millet her ferdi bu tür icthadları engellemeye, onlarla mücadeleyle hazır hale gelmelidir.

Kendisi hakkında şeriatın müsbet ya da menfi herhangi bir hüküm belirtmediği anayasal konularda bugünkü kanun koyuculara sınırsız yetki tanımak oldukça tehlikelidir. Bu tehlikeyi bertaraf etmek için de tarafsız bir müesseseye ihtiyaç vardır. Mevcut şartlarda, yapılan kanunların anayasaya uygunluğunu kontrol edebilecek teşkilatın adalet teşkilatından başkası olamayacağı da malumdur. [\[73\]](#)

Soru:

Şimdilerde cumhuriyet düzeni, en mükemmel ve en güzel bir idari düzen kabul edilmektedir. İslâm'ın devlet idaresi hakkında da onun büyük ölçüde cumhuriyet prensiplerine dayalı olduğu düşünülmektedir. Cumhuriyet sisteminin bana göre öyle eksik ve hatalı yanları bulunmaktadır ki, bunları İslam'ın nasıl yok edebileceğini öğrenmek istiyorum. Bu kusurlar şöyle sıralanabilir:

1. Diğer idari düzenlerde olduğu gibi, cumhuriyet düzeninde de yönetim halkın elinden alınarak birkaç kişiye teslim edilmekte, servet ve mal biriktirme vasıtası haline dönüşmekte, böylece hakimiyet zenginler sınıfının (plutoc-racy) veya üst sınıfın (obgrachy) eline geçerek bir baskı rejimi haline gelmektedir. Buna nasıl bir çözüm getirilebilir?
2. Çeşitli halk kesimlerinin birbiriyle çatışan, birbirine tezat teşkil eden çıkarlarının gözetilmesinin psikolojik açıdan zorluğu ortadadır. Cumhuriyet düzeninin halkın bu sorumluluğundan yakasını kurtarması mümkün müdür?
3. Halkın çoğunluğunu cahil, saf, hissiz ve anlayışsız şa-hıstperest (kişilere aşırı bağlı) insanlar oluşturmaktadır. Bencil ve menfaatperest gruplar onları sürekli yanıltmakta, sürekli sömürmektedir. Temsili sisteme dayanan bu tarz cumhuri düzenlerin başarılı olmaları oldukça güçtür.
4. Halkın desteğini alarak seçim yoluyla meclise giren üyelerinin çokluğu yüzünden meseleleri tartışmak, istişare etmek, inceleyip bir sonuca bağlamak çok zor olmaktadır. İslam'ın kendine ait cumhuriyet idaresinde bu bozuklukların ortaya çıkmasına nasıl mani olacağını lütfen bize anlatım. [\[74\]](#)

Cevap:

Sizin cumhuriyet düzeni hakkında yaptığımız tenkitlerin hepsi hassas noktaları itibarıyla kendi yerinde doğrudur. Yalnız, bu konuda kesin bir neticeye varmadan önce, bunların dışında kalan bazı hassas noktalardaki eksiklikleri ve hataları da gözden geçirmek gerekir.

Sorulması gereken ilk soru; insanların sorunlarını halletmek, meselelerini çözmek ve işlerinin yürütmesini temin etmek için hangi yolun daha doğru ve daha sağlıklı olduğudur. Halkın kendi sorunlarını halletmek ve kendilerine ait işleri yürütmek üzere istedikleri kimseleri yönetici olarak seçmeleri ve yönetici olarak seçilenlerin halkın rızasını alarak işlerini yürütmeleri ve halkın onlara olan güveni devam ettiği sürece iş başında kalmaları mı daha doğrudur yoksa bir kimsenin yahut bir zümrenin kendi kendilerini yönetici ilan ederek, bütün işleri kendi istedikleri şekilde görmeleri ve halkın kendilerini hiçbir şekilde müdahale etmemeleri mi? Birinci tarzın daha adil ve daha insafli olduğu kabul ediliyorsa, o zaman bizim ikinci madde üzerinde hiç durmamamız, o kapıyı hemen kapatarak bütün tartışmaları birinci yol üzerinde yoğunlaştırmamız gerekir.

Dikkatle değerlendirilmesi gereken ikinci bir nokta da bugüne kadar binbir çeşit cumhuriyet şeklinin uygulamaya konulmuş olmasıdır. Bu değişik tercihler ve uygulamalar bir kenara bırakılarak, cumhuriyet düzeninin temel prensipleri ve amaçları açısından ne derece başarılı olup olmadığı araştırılacak olursa, cumhuriyet düzenindeki eksikliklerin üç noktada yoğunlaştığı görülür:

1. Cumhuriyet idarelerinde halka mutlak yetki ve mutlak hakimiyet verilerek sınırsız bir özgürlük tanınmaya çalışılmaktadır. Bir insan tek başına

dünyadaki her işin üstesinden gelmeye muktedir olmadığına göre, aynı özellikteki insanlardan meydana gelen bir topluluk nasıl olur da bütün egemenlik haklarını elinde bulundurabilir? Bu şekilde oluşturulmak istenen tam özgürlükçü bir cumhuriyet sistemi, sonuçta belli bir zümrenin halk üzerinde hakimiyet kurduğu bir yönetim biçimi halini alır. Oysa İslam daha başlangıçta sağlıklı bir tedavi yöntemi uygulamakta ve cumhuriyet sistemine yeni bir yön tayin ederek sağlam bir temele oturtmaktadır. İslâm, cumhuriyet sistemini evrenin gerçek hâkimi olan Allah'ın koyduğu temel kanunlar çerçevesinde kalmaya mecbur eder. Hem halk için hem de onu idare eden yöneticiler için bu kanunlara bağlı kalmak zaruri bir şart olduğundan, cumhuriyet yönetiminin başarısızlığına sebep olan halkın mutlak hâkimiyeti ve sınırsız Özgürlüğü gibi bir durum ortadan kalkmış olur.

2. Hiçbir cumhuriyet yönetimi, halkın onun sorumluluğunu paylaşma bilincini elde etmesine ve ona uygun ahlâki davranışları benimsemesine kadar devam edemez. Bunun içindir ki, İslâm bütün müslümanların birer birer eğitilmesini ve ahlâki açıdan olgunlaştırılıp yetiştirilmesini şart koşar. İslâm'ın istediği, her müslümanın iman ve sorumluluk bilincini içinde taşıması, İslam'ın temel prensiplerine teslimiyet ve bağlılığı kendi içinde duymasıdır. Bu teslimiyet ve bağlılık ne kadar zayıf olursa, cumhuriyet rejiminin başarılı olması o kadar güçleşecek, teslimiyet ve bağlılık duygusunun fazlalığı oranında da cumhuriyetin başarılı olma imkanı artacaktır.

3. Cumhuriyet düzeninin başarılı bir şekilde hayatîyetini devam ettirebilmesi için uyanık, sağlam bir kamuoyunun bulunması şarttır. Böyle bir kamuoyunun oluşturulabilmesi için de şu şartlar gereklidir: Toplum iyi insanlardan oluşmalıdır. İyi insanlardan oluşan bu toplum sağlam temeller üzerine bina edilmiş bir toplum düzeninde yaşmalıdır. Böyle bir toplum düzeninin oluşması için de kötülüklerin gelişip yayılması önlenmeli, iyiliklerin çoğalmasına gayret gösterilmelidir. İslâm, bunun için bize gerekli olan bütün yolları göstermiş, gerekli bütün emirleri vermiştir.

Yukarıda zikredilen üç şartın üçü de yerine getirilecek olursa cumhuriyet düzeni başarılı bir şekilde yürüyecektir. Hatta, yöneticilerin farklı şekillerde yönetime gelmiş olmaları bile cumhuriyet düzeninin başarılı olmasına engel teşkil etmeyecektir. Çünkü, hatası ve eksikliği görülen yöneticiler ya düzeltilecek ya da bu işi daha iyi yapan yeni bir yönetici kadrosu teşekkül ettirecektir. Geriye sadece cumhuriyet düzenini denemek

kalmıştır. Tecrübelerden yararlanmak suretiyle, aşamalı olarak kusurlar giderilecek, daha iyi ve daha başarılı bir yönetim ortaya konacaktır. [\[75\]](#)

Devlet Başkanının Veto Hakkı

Soru:

Pakistan devlet başkanının halifet'ül müslimîn (müslümanların halifesi) veya emîr'ül müminin (müminlerin emiri) olarak anılması için bir süredir basm yoluyla kamuoyu oluşturulmaya çalışılıyor. Aynı amaca yönelik olarak devlet başkanına veto yetkisi verilmesi gerektiği fikri de işleniyor ki,, halifelik düşüncesi güçlü bir biçimde canlı kalsın. Bu fikri savunanlar, Hz. Ebu Bekir'in (r.a) seçkin sahabeler topluluğuna karşı bile veto yetkisini kullandığını öne sürmekte, sahabenin çoğunluğunun karşı çıkmasına rağmen; zekatı reddedenlerle, peygamberlik iddiasında bulunanlara savaş ilan ettiğini söylemektedirler. Bu iddialarıyla, son derece karmaşık ve ihtilafli bir mesele olan devlet başkanının veto etme yetkisine güç kazandırmak istemektedirler.

Size yöneltmiş olduğumuz bu iki soruya, kesin ve açıklayıcı cevaplar vereceğinizi ümit ediyoruz.

1. Hz. Ebu Bekir (r.a) bugünkü anlamda bir veto yetkisi kullanmış mıdır?
2. Eğer böyle bir yetki kullanılmışsa, bu yetkiyi herhangi bir şer'î delile dayandırmış mıdır?

Cevap:

Hulefâ-i Râşidîn dönemindeki devlet idaresi ile bugünkü başkanlık sisteminin aynı olduğunu düşünmek, İslâm tarihinden habersiz olmak demektir, "İslam Devlet idaresi" adlı kitabımın 331-333. sayfalarında bu farkla ilgili geniş açıklamalarda bulunmuştum. O açıklamalar dikkatlice okunacak olursa, hilafet sisteminde veto hakkı olarak adlandırılan hususla bugünkü devlet başkanlarının anayasa ile düzenlenmiş veto yetkileri arasında hiçbir benzerlik olmadığı görülecektir. Hz. Ebu Bekir'in (r.a) davranışlarından sadece ikisi bu konuda delil olarak ileri sürülmektedir ki, Hz. Ebu Bekir (r.a) bu konularda şahsî kanaatlerinden yola çıkarak bir neticeye varmamış, Kitap ve Sünnet'ten deliller getirmişti. Bu konulardan biri Usame Ordusunun hazırlanması, diğeri de irtidat edenlere savaş açılması idi. Üsâme Ordusu ile ilgili olarak o şöyle demişti: vBu karar, Hz. Peygamber (s.a) hayatta iken alınmış bir karardır. O'nun halifesi olarak bana düşen, O'nun aldığı kararı değiştirmek değil; aynen uygulamaktır. Benim, Rasûlullah'ın (s.a) verdiği bir karar üzerinde değişiklik yapma hakkım yoktur." irtidat edenlerle ilgili olarak da şu delili ileri sürmüştü: "Namazla zekat arasında fark gözeten ve ben namaz kılacağım, ama zekat vermeyeceğim diyen herkes veya her topluluk dinden çıkmıştır (mür-teddîr). Onları müslüman addetmek yanlıştır". Bu açıdan, lâ ilahe illallah' diyen insanlara karşı kılıç kullanmanın yanlıs olduğunu ileri sürenlerin delilleri kabul edilemez. Hz. Ebu Bekir'in (r.a) getirdiği bu deliller karşısında sahabe boyun eğmiştir. Eğer bu karar bir "veto" olarak telakki edilecekse, bu veto devlet başkanının vetosu değil; Allah'ın Kita-bı'nın ve Rasûlullah'ın Sünneti'nin vetosudur.

İşin aslına bakılacak olursa, Hz. Ebu Bekir'in (r.a) bu davranışını veto olarak değerlendirmek yanlıştır. Çünkü, Hz. Bekir'in uygulamasına önceleri karşı çıkan ashab-ı kiram, Hz. Ebu Bekir'in (r.a) gösterdiği delilleri gördükten sonra bu kanaatlerinden vazgeçmişler ve Hz. Ebu Bekir'in (r.a)

uygulamasının doğruluğunu kabul etmişlerdir. [\[76\]](#)

Dini Hayata Hâkim Kılma Konusunda Birkaç Düşünsel Sorun

Peygamber Efendimizden sonra halifelik sorumlulukları omuzlarına yüklenen yüce sahabelerin beşer cinsinin en güzel bir gül demeti oldukları reddedilme korkusu olmadan söylenebilir. Bununla birlikte, Râşid Halifeler dönemindeki düzenin süratle alt üst olduğu ve Cemel savaşı, Siftin savaşı gibi İslâm hareketinin gelişmesine olumsuz etki yapan olayların ortaya çıktığı tarihi gerçeği de inkar edilemez bir vakiydir. Bu yüzden, zihnimizde bir takım istifhamlar uyanmaktadır. İstesek de istemesek de yüzyüze kaldığımız bu istifhamları cevaplandırmanızı istirham ediyorum.

Bu sorular şunlardır:

1. Peygamber Efendimizin hayatta olduğu döneme bu kadar yakın bir zamanda ve üstelik O'nun terbiye ve eğitiminden geçmiş ashab-ı güzîn'in de aralarında bulunduğu bir topluluk arasında sendin-bendim davası güdülebiliyor; sen olacaksın, ben olacağım çekişmesi yapılabiliyorsa, onların yüce şahsiyetlerini anlayıp kavramaktan bile aciz olan bizler neyimize güvenerek ideal bir İslâm devleti kuracağımızı iddia ediyoruz?
2. İslâm devletinin şuurları o kadar hızlı bir biçimde yayılıyordu ki, İslâm'ı benimsemiş insanların eğitimine aynı hızla yetişmek mümkün değildi denilecek olursa, o zaman da akla şöyle bir soru gelmektedir: Madem ki İslâm'ı kabul eden insanların eğitimi İslâm'ın yayılma hızına paralel olarak yapılamıyordu. O halde İslâm toplumu tam olarak eğitilmeden, İslam devlet düzeni yeterince sağlanmadan, sınırların genişlemesi için niçin bu kadar gayret sarfedildi?
3. Bizim önderlerimiz olan insanlar kendilerini hatalardan kurtaramamış, yanlış davranışlardan alıkoyamamışlarsa, onların gerçekleştiremediğini biz nasıl gerçekleştireceğiz? Kendimizi büyük hatalardan nasıl koruyacağız? Biz dini hayata hâkim kılmaya, dini ayakta tutma mücadelesini hangi güç ve hangi cesaretle kendimizde bulacağız?

Cevap:

Sorularımız oldukça kısa ve kolay gibi gözüküyor. Fakat sorularımızın cevabı o kadar kısa ve kolay değil. Oysa şu anda sorularınızı geniş bir şekilde cevaplandırma imkanına sahip değilim. Bu yüzden, oldukça kısa ve öz cevaplarla yetineceğim. İnşallah bu kısa cevaplar sizi tatmin etmeye yeter.

1. Biz millî tarihimizi değerlendirirken yalnız kara lekelerin peşine takılıp, onları görerek eziklik hissine kapılmamalıyız. Bizim tarihimizde yalnız bunlar yoktur. Tarihimizin pek çok sayfası rahatlıkla övünebileceğimiz altın sayfalarla, emniyet ve huzur telkin eden parlak zaferlerle doludur. Biz, tarihimizin çok az sayıdaki kusurlarına bakmak yerine, bu parlak sayfalarına bakmalı; istikbale yönelik çalışmalarımızı onları dikkate alarak plânlamalıyız. Tarihimizin parlak dönemlerini unutup, yalnız kusurlarını görmek ve yapılan hatalara takılıp kalmak; bizi umutsuzluğa düşüren ve bize eziklik veren yersiz bir davranıştır.

2. Herhangi bir düşünceyi yaymakla, onu cemiyet düzeni içerisinde sağlamlaştırmak arasındaki ölçü, denge ve orantı, düşünce dünyacı için kurulabilir; ama uygulama dünyasında bunu gerçekleştirmek imkansızdır. Şirkten veya küfürden pişmanlık duyduğunu, hata ve günahlarından vazgeçtiğini söyleyerek size gelen herhangi bir insanı hangi ölçülerle geri çevirebilirsiniz? Ona: "Ben şu anda işi sağlamlaştırmaya, toplum düzenini sağlamaya ve onu dayanıklı kılmaya çalışıyorum. Şimdilik yayılmayı ve genişlemeyi düşünmüyorum" diyebilir misiniz?

3. İnsan, insan olarak kaldığı sürece beşeri kusurlardan hâli olamaz. Beşer olması hasebiyle, yaptığı işlerde bir takım beşeri noksanlıkların bulunması ve belli sınırlar içerisinde kalması tabiidir. Bununla birlikte, herkes kendisine düşen vazifeyi en iyi şekilde yerine getirmeye çalışmalı ve aynı zamanda bile bile hata yapmamaya gayret etmeli ve bilmeden yapılan hatalar için de bağışlaması için Allah Teâlâ'ya dua ve yakarıştta bulunmalıdır.

[77]

Bir Uzlaşma Teklifi

Soru:

Pakistan, bir anayasa ortaya koymanın nazik safhasından geçmektedir. Pakistan'ın özel bir kesimi, İslâm anayasasından yakasını kurtarma düşüncesindedir. Böyle bir durumda sizin Cemaat-i İslâmî teşkilatınız ile büyük alimler arasında didişmeler, atışmalar olması çok üzücüdür. Temel amaçları arasında İslâm anayasası maddesi büyük harflerle göze çarpacak şekilde belirtilen Cemaat-i İslâmî de bu birbirinin görüşüne karşı çıkma sahasında ayrı bir grup haline gelerek savaşmaya hazır hale gelmiştir.

Cemaat-i İslâmî; bilgi, takva, tarafsızlık ve haramlardan sakınma konusunda kendilerine güven duyduğu büyük alimlerden üçüncü bir grubu davet edip, ikinci grubun Cemaat-i İslâmî'ye yönelttikleri bütün itirazları onların huzuruna getirmelidir. Eğer itiraz edilebilecek bir söz dizisi ortaya konamazsa, şüphesiz bu Mevdûdî'nin değer ve şahsiyetini yüceltecektir. Eğer aksi söz konusu olur, o büyük alimler ortaya konulan fikirleri karşı çıkılabilir kabul ederlerse, o zaman da Mevdûdî o sözlerden vazgeçtiğini açıklar. Böyle yapılacak olursa, ihtilaflar bir ölçüde halledilmiş olmaz mı? Bütün bu sorunlar, ancak samimi davranılır ve ahiret saadeti arzu edilirse çözümlenebilir.

Not: Bu teklifin birer "sureti Tesnim, Neuây-ı Vakt ve Neuây-ı Pakistan gazetelerine gönderilmiştir.

Cevap:

Beni muhatap alarak, içinde bir uyuşma teklifi ileri sürdüğünüz kıymetli mektubunuz geldi. Birincisi; bu uyuşma teklifinin muhatabı olarak nasıl oldu da beni aldınız anlayamadım. Daha hapisanede iken bana karşı bir iftira kampanyası başlatıldığını, dışarı çıkar çıkmaz da bir suçlama tufanına tutulduğumu görmediniz mi? Bana saldıran kişilere daha önce asla saldırmadığımdan, onların haksız ithamlarına hiçbir cevap vermediğimden haberiniz yok mu? Hal bu iken, hangi adalet ve insaf duygusu sizi hiç kimse ile herhangi bir çatışmaya girmemiş birine uyuşma teklifi sunmaya itti?

Sizin, "Cemaat-i İslâmî de bu aykırı görüşler alanına bir grup şeklini alarak, savaşmak üzere çıktı" demenizi de neye dayandırdığınızı anlayamadım. Gerçekten dürüst bir kimse bu sözü söyleyebilir mi? Dikkatle takip edecek olursanız, bana ve Cemaat-i İslâmî'ye yapılan saldırılar karşısında sürekli olarak sustuğumu göreceksiniz. Cemaat'in (partinin) gazetesi olan Tesnim de hemen hemen tamamen susmuştur. Gazete ve dergilerin sahipleri olan bazı Cemaat üyeleri sabredemedikleri için bazı şeyler yazdılar. Fakat, öncelikle şunu belirtmek gerekir ki, onların yazdıkları şeylerin bana ve Cemaat'e karşı yazılan yazılarla hiçbir ilgisi yoktur. Hatta, onlardan bir kısmı benim yasaklamam üzerine bundan vazgeçtiler, bazıları da vazgeçirmeye çalışıyorum. Eğer siz bunu "savaşmaya hazır" ifadesi ile yorumlarsanız, Allah Teâlâ size insaf versin demekten başka ne diyebilirim.

"Uyuşma teklifi" adı ile gönderdiğiniz teklifiniz hakkında kısa bir şeyler takdim ediyorum. Siz buyuruyorsunuz ki: "Fılan filan büyük zatları üçüncü bir grup (taraf) kabul ederek, Cemaat-i İslâmî'nin karşı çıkılabilen bütün sözlerini, yazılarını onların önüne koyun". Ama ben size şunu

soruyorum: Neden sadece Cemaat-i İslâmî'nin itiraz edilebilir yazıları sunuluyor da herhangi birine göre itiraz edilebilen bütün insanların sözleri sunulmuyor? Asıl mesele şudur: Bize itiraz eden zatlar kendilerine vahiy geldiğinden dolayı konuşuyor değiller ki. Onların yazıları ve sözleri de nihayet birer insan sözüdür. O sözlerden çoğu bize göre, itiraz edilebilir sözlerdir. Ama aramızdaki fark şudur: Biz hiçbir zaman, hiçbir kimsenin sözlerinden parçaları seçip çıkararak onlara karşı çıkma ve şöhret oyununa başlama lüzumsuzluğunu yapmadık. Aksine, senelerdir, bu anlamsız ve lüzumsuz davranışlara muhatap olduk. Bu çizgi bugün dahi sürdürülmektedir. Şimdi bize, bu mektupla, efendiliğimizin mükâfatı mı veriliyor ki, bütün ülkede sadece biz, bu üçüncü grup insanların huzuruna bir suçlu olarak çıkarılmak üzere seçilmekteyiz? Biz onlara karşı lüzumsuzluk tufanı kaldırmadığımız için mi ikram edilmekteyiz?

Başka bir yanıltmayı da bu münasebetle açığa çıkarmayı çok gerekli görüyorum. İşin gerçeği, bir bütün olarak büyük alimlerin hepsi Cemaati İslâmî'ye karşı bir birlik meydana getirmiş değillerdir. Aksine, pek çok ciddi ve Allah'tan korkan alim, ayrı görüşlerini korumakla birlikte- dini hâkim kılma ortak amacında Cemaat-i İslâmî ile işbirliği yapmakta ve yardımlaşmaktadır. Cemaat-i İslâmî aleyhine estirilen tufanı gönülden arzu etmemekte ve bunu durdurmak için kendi çaplarında gayret de göstermektedirler. Aleyhte tufan estirenler arasında, ilmi, irfanı yerinde olmakla birlikte, makam ve mevkiinin değerini bilmeyen bazı insanlar kesinlikle vardır. Ama bunlar bütün büyük alimler değillerdir. Cemaat-i İslâmî'yi tufana tutanlar arasında gayet basit değerinde politikacı kimseler de bol bol vardır.

Son olarak, bu çeşit tekliflerden beni bağışlamanızı rica ediyorum. Bana göre bu çeşit iftiralar, ithamlar düzme hastalığının tedavisi üçüncü bir gruba müracaat etmek değil; aksine, böyle kimseleri kesinlikle göz ardı ederek işini yapmaya devam etmek ve eğer bu kimseler bütün ömürlerini bu mânâsız uğraşlar içinde harcamak istiyorlarsa varsınlar harcasınlar diyerek onları kendi hallerine bırakmaktır. [\[78\]](#)

Yersiz Endişeler

Soru:

Son günlerde alimlerden bazıları, Lahor şehrinde çıkan bir gazete aracılığı ile sizin on üç sene önce yazdığımız yazıları kendi konu akışı içinden çıkararak, tek başına, kopuk cümleler halinde değerlendirmekte ve ona göre fetvalar üreterek insanları yanıltmaya çalışmaktadırlar. Gerçi, o yazılardan dolayı herhangi bir yanlışlığa düşmedim. Fakat bugün biri bana, sizin ve Pakistan Alimler Topluluğunun üst dereceli bir üyesinin konuşmalarını içeren bir makale gösterdi. O makalede size şöyle denilmektedir: "Siz Mehdi olduğunuzu iddia etmeyeceksiniz, ama size bağlı olanların sizi Mehdi kabul etmeye başlayacakları endişesi vardır." Nitekim sizden, "ben öldükten sonra hiç kimse beni Mehdi kabul etmesin" diye ilan etmeniz istenmiş, ama siz susmayı tercih etmişsiniz. Bu durum insanları şüpheye düşürmektedir.

Cevap:

Sizin saflığınıza çok, hem de pek çok hayret ettiğimi söylersem, ne olur bana kızmayınız. Mektubunuzu okuyunca, iftiracılık ve itham kampanyası yürüten insanların sizin gibi kimseleri göz Önüne alarak işlerini yürüttüklerini anladım. Çünkü onlar, hiç olmazsa kurduğumuz hilelerin onda birini yuttururuz ümidi taşımaktadırlar. Bana yazdığınız konuda nasıl hileye düşürüldüğünüzü, nasıl aldatıldığınızı bizzat kendiniz görünüz. Adamın biri bana diyor ki: "Siz kendiniz Mehdi olma iddiasında bulunmayacaksınız." Ona şu şekilde karşılık veriyorum: "Ben inşaallah Rabbimin huzuruna her çeşit iddiadan arınmış, tertemiz olarak varacağım. Bana bu suçlamayı yapan insanlar Allah'ın huzurunda ne cevap verecekler göreceğim". Buna mukabil bana deniyor ki: "Fakat sen öldükten sonra, bazı insanların seni Mehdi kabul etme endişesi vardır. Bu bakımdan sen, ben öldükten sonra hiç kimse beni Mehdi kabul etmesin diye ilan et."

Dürüst, vicdanlı bir inşam inandırmak ve ikna etmek için benim bu cevabım yeterliydi. Çünkü, o yazıda ben; öldükten sonra hakkımda yanlış bir iddiada bulunacak kimseleri, Hz. İsa'yı arkasından Allah'ın oğlu kabul eden kimselere benzettim. Bundan daha ağır, daha sert bir söz olarak başka ne diyebilirdim? Fakat itiraz eden kişi bu sözleri naklederek, sizin gibi kimseleri aldatmak için; "bak, bu adamın gönlünde başka maksat var, biz kendisinden bunu ilan etmesini istediğimiz de bundan kaçınılmaktadır" demektedir. Bu oyuna gelerek, bu hileyi kabul ederek, benden böyle bir isteği tekrarladığınız için sizin saflığınız doğrusu tebrik edilmeye değer. Dünyada sizin gibi insanlar bulunduğu sürece, hileci ve düzenbaz insanların faaliyetlerinin durması düşünülemez.

Son olarak şunu da açıklamayı istiyorum: Ben ne herhangi bir dini makam iddiasında bulundum ve ne de kendi şahsıma böyle bir mevki layık gördüm. Bu bakımdan hiçbir şekilde benim bir bağlım, bana kendini adanmış biri yoktur. Ben ve benimle olanların hepsi Allah ve Rasûlü'ne bağlı, kendilerini onlara adanmış kimseleriz. Bizim ilişkilerimiz Allah yolunda yol arkadaşı olmaktan başka bir şey değildir. [\[79\]](#)

Allah'ın Ve Ebeveynin Hakları

Soru:

Ben büyük bir çıkmaza yakalandım. Bu çıkmaz için sizin bana yol göstermeniz gerektiğine inanıyorum. Ben Cemaat-i İslâmî çalışmaları içinde sürekli görev alan biriyim. Bu bakımdan, evden uzakta bulunmak zorundayım. Ebeveynim ısrarla, yanlarında kalarak ticari işlere başlamamı istiyorlar. Sen ana-baba haklarını göz önünde tutmuyorsun diye bana sürekli mektuplar yazıyorlar. Bu konuda ben daima huzursuzluk hissediyorum. Bir taraftan ana-baba haklarını içimde hissediyor, diğer taraftan da dini ayakta tutma mücadelesinde Cemaat'in bir ferdi olarak kalmam gerektiğini düşünüyorum. Bu konuda bana sağlam bir çıkış yolu gösterirseniz, aşırılıktan kurtulmuş olurum. Evdekilerden çok farklı bir düşünce ve anlayışa sahip olduğum için eve döndüğümde sıkıntılı bir hayat yaşayacağımı da biliyorum. Ama eğer onların isteğine itaat etmek, onların arzularını yerine getirmek şart ise, bu durumda en iyisi benim o sıkıntıya seve seve katlanmamdır. Babam her sözümü reddederek, beni sürekli tersliyor. Kendisine en mutedil cevapları bile versem, beni dinlemek istemiyor.

Cevap:

Ana babaya itaatle, dine hizmet arasında ölçülü olma meselesi, Cemaat-i İslâmî'ye ve onun amaçlarına bağlı olmaya yakınlık duymayan bütün ana babaların çocukları için sıkıntı sebebi olmaktadır. Ama eğer evlat, iyi bir işte çalışarak yahut bol kazanç getiren rahat bir memurluk yaparak maddi sıkıntılardan uzak bir hayat yaşıyorsa, isterse binlerce kilometre uzakta olsun, hiçbir ana baba ona; geri dön, işi bırak, memuriyeti terket, bizimle ol dememektedir. Hatta bu şartlarda yaşayan oğulların günah deryasına dalmış olmaları, bayağı bir hayat sürmeleri bile onları genellikle etkilemiyor. İlginçtir; eğer aynı evlat kendini dini hizmetlere vakfetmiş-se, o zaman ebeveynin aklına kendi hakları geliyor, evlatlarının yanlarında kalıp hizmet etmelerini istiyorlar. Oğulları teşkilattan bir miktar maaş alıyor olsa bile aynı şeyi yapıyorlar. Oğullarının işlerini derhal bırakarak yanlarına gelmesini yoksa haklarını helâl etmeyeceklerini öne sürüyorlar. Öyleleri de var ki, evlatları onlara karşı görevlerini yetiren getirmiş olsa bile öfkelerini yenemiyor, onların hizmetlerinden hoşnud kalmıyorlar. Bir süredir bu tür olaylara şahit oluyorum. Bu yüzden Cemaat'e bağlı pek çok genç ebeveyninin isteklerine boyun eğmek zorunda kalmakta ve bu durum hâlâ önemli bir sorun olarak devam etmektedir. Sizin durumunuzun içyüzünü tam olarak bilemediğim için birşey söyleyemem. Sizin anlattığınız gibi ise, ebeveyniniz size haksızlık yapıyor. Bu durumda yapacağınız şey; nerede çalışıyorsanız, çalışmanıza orada devam etmeniz ve gücünüz elverdiği oranda ailenize mali katkıda bulunmanızdır. Hatta, kendinizi zorlayarak, daha fazla mali destek sağlayın. Fırsat buldukça da onları sık sık ziyaret etmeye gayret edin. Ama gerçekten daha farklı bir durum söz konusu ise, aileniz; sizin yanlarında kalmanıza gerçekten muhtaç durumdaysa, onların sözüne uyarak yanlarına dönmeniz dahi isabetli olacaktır. [\[80\]](#)

Seçim Sistemi

Soru:

Size bir açıklama göndermek zorundayım. Bir süre önce, deneme maksadıyla on yıllık bir süre için karma seçim yapılmasını önermiştim. Teklifimle ilgili delilleri sıraladıktan sonra karma seçime karşı en büyük muhalefet Cemaat-i İslâmî tarafından yükseltilmektedir demiştim. Daha sonra aşağı-yukarı şunları söylemişim: "Cemaat-i İslâmî arasında gönlümün derinliklerinde son derece saygı duyduğum, hürmet beslediğim kimseler vardır. Ama şunu da biliyorum ki, Cemaat-i İslâmî Pakistan'ın kuruluşu için bir gayret göstermedi. Hindistan bölünmeseydi de Hindistan ile Pakistan birleşik bir devlet halinde olsaydı, acaba Cemaat-i İslâmî müstakil (ayrı) bir seçim için sesini yükseltebilir miydi?" Bu sözümün arkasından, Cemaat-i İslâmî'ye bağlı bazı dostlarım benden şikayetçi oldular. Ben de onlara durumu arz ederek dedim ki: "Ben kendi görüşümü ispat için bir delil göstermeye çalışıyordum. Maksadım Cemaat-i İslâmî'ye saldırmak değil, aksine kendi görüş açımın geçerli olduğuna ağırlık kazandırmaktı." Yanlış anlaşılmanın ortadan kalkması için bu açıklamayı zâtîâlinize sunmayı da gerekli gördüm.

Cevap:

Gazetelerdeki konuşmanızı okumuştum da gönlümde hiçbir gocunma ve şikayet doğmamıştı. Siz biliyorsunuz ki, bundan çok daha ağırım başkaları söylüyorlar ve yazıyorlar. Benim ise hiçbir zaman hiç kimseden bir şikayetim olmadı. Bu bakımdan sizin açıklama göndermeniz benim için hiç gerekli değildi. Yine de ben kendikendinize bunu gerekli hissettiğiniz için size teşekkür ediyorum. Şüphesiz ki, karma seçim hakkında destekleyici delil ortaya koyarken Cemaat-i İslâmî hakkında söylediğiniz söz, doğru değildir. İfadenizden, önceleri Cemaat-i İslâmî'nin pozisyonunu anlamaya çalışmadığınız, şu anda da onu tam olarak bilmediğiniz anlaşılacaktır. Cemaat-i İslâmî'nin Pakistan'ın kurulması çalışmalarına katılmamasından hareketle, onun Pakistan'ın Hindistan'dan ayrılarak bir devlet haline gelmesine karşı olduğu veya birleşik bir Hindistan (Pakistan-Hindistan olarak tek devlet) olmasını desteklediği sonucunu çıkarmak, büyük bir kanaat ve mantık hatasıdır. Eğer siz, benim o zamanki yazılarımı iyice okursanız, müslümanların problemlerim çözmek, meselelerini bir sonuca bağlamak için bir taraftan müslüman milliyetçiler zümresinin, diğer taraftan da milliyetçi müslümanlar zümresinin ortaya koydukları hareket tarzlarına ve yol göstermelerine güven duymadığımı anlayacaksınız. Bu ikisi hakkında, o zaman belirttiğim kanaatlerim daha sonra kelime kelime doğrulandı, hâlâ da doğrulanmaktadır. İşte bu güvensizlikten dolayı ikisinden de uzak durdum ve kendimce doğru olan için faaliyet gösterdim. Eğer, Pakistan'ın Hindistan'dan ayrılarak ayrı bir devlet olmasına, birgün olsun karşı çıkmışsam, o sözümün veya davranışımın yerini gösteriniz. Birleşik Milliyeti veya Birleşik Hindistan'ı destekleme yolunda ne zaman bir söz söylemişsem, bu sözü lütfedip gösteriniz. Böyle bir şey olmadığı halde, benden veya Cemaat-i İslâmî'den, "eğer Hindistan'la Pakistan birleşik bir devlet olsaydı, siz o zaman da müstakil seçim ister miydiniz?" diye sormanız nasıl doğru olabilir?

Bundan başka bu konunun sizin göz ardı ettiğiniz başka bir yönü daha vardır. O da şudur: İslâmî devlet düzeni ile herhangi bir şekilde işbirliği yapmayı veya böyle bir devlet düzenine ortak olmayı, Cemaat-i İslâmî prensip olarak yanlış kabul etmektedir. Bu bakımdan, Pakistan'ın Hindistan'dan ayrılmasından önceki seçimde biz kesinlikle huzurlu değildik, ondan hiç de zevk almadık. Allah korusun, eğer Pakistan Hindistan'la birleşik olsaydı ve orada laik sistem hüküm sürseydi, bu durumda öyle bir devletin, dindışı devlet düzeninin seçimlerine katılmayı hiçbir zaman kabul etmezdik. Yâni; o seçim listesine girip, seçilmeyi düşünmezdik. O halde, bizim için müstakil veya karma seçim sorunu o düzende nasıl ortaya çıkmaktadır? Cemaat-i İslâmî, o şekildeki dindışı bir düzende yürüteceği çalışma plânını kendi grubunun yayınlarında açıkça ortaya koymuştu. Bizim bu çalışma ve hareket tarzımızı yanlış kabul etme ve ona yanlış deme hakkına sahipsiniz. Ama bizim gerçek maksadımıza aykırı olarak, söylediğimiz sözlere bizim Birleşik Hindistan istediğimiz ve Pakistan'ın ayrı bir devlet olmasına karşı olduğumuz mânâsını giydirmeniz, bizim en azından sizin gibi mantıklı insanlardan ummadığımız bir haksızlıktır. [\[81\]](#)

Cemaat-İ İslâmîntavrı Ve Üslûbu

Soru:

Her ne kadar Cemaat-i İslâmî'nin bir üyesi değilsem de bu ülkede batıcılığın sapık görüşlerine, inançsızlığın açacağı derin yaralara karşı koyduğunu gördükçe, Cemaat-i İslâmî'ye fazlasıyla bağlandım ve bu bağlılığın heyecanı ile âcizane görüşlerimi arz ediyorum.

Pakistan'daki anayasa ve seçim meselesinin yeni baştan incelenmesine ve son derece ihtiyatlı bir şekilde inceden inceye düşünülüp tasarlanılarak bir sonuca ve bir karara bağlanmasına ihtiyaç vardır. Çünkü, mevcut anayasa bütünüyle ve kendini meydana getiren her yönüyle açık ve kesin olarak İslâm'ın gerçek hakimiyetini kabul etmemektedir. Kitap ve Sünnetle belirlenmiş, bütün mectehidlerce üzerinde görüş birliğine varılmış olan hükümlerin yürütülmesi, uygulanması dahi mevcut anayasaya göre devlet başkanının, anayasa mahkemesinin onayına muhtaçtır. Böyle bir durumda, Allah'ın kanunlarının bile insanların onayına muhtaç hale getirildiği yetmiyormuş gibi, İslâm'a göre yasaklanmamış olan pek çok şey, değişik yorumlardan dolayı bu ülkenin ceza kanunlarında suçlar listesine girmekte ve İslâm'ın kesinlikle sevmediği şeyler ise mubahlar (işlenmesinde hiçbir sakınca olmayan şeyler) listesine sokulmaktadır. Mevcut anayasa, hem Kur'an-ı Kerimi, hem de Sünnet'i parlamentonun oy çoğunluğunun kabul etmesine ve yorumlamasına tabi tutmakta ve hem de devlet başkanının kabulüne ve imzalamasına bağlı kılmaktadır. Üçüncü bir taraftan da mahkemelerin kendine göre tefsirine muhtaç hale getirmektedir. Halbuki anayasanın tamamında devlet başkanının, kabine üyelerinin, meclis üyelerinin ve mahkeme üyelerinin İslâm'a uygunlukları, İslâmî açıdan yetenekleri bir kerecik olsun gerekli bir şart olarak öngörülmemektedir. Onların İslâm'ı bilmeleri, Allah'a teslimiyetleri, kötülüklerden uzaklaşmaları hiçbir şekilde gerekli bir ölçü kabul edilmemektedir. Böyle bir durumda, bu anayasayı İslâm anayasası olarak kabul etmek ve uygulamak şöyle dursun, ona İslâm anayasası demek bile mümkün değildir.

İslâm adıyla ortaya çıkarılan Pakistan'ın durumu karma seçimden dolayı şüphesiz ki sarsılmaktadır. Ama müstakil seçimden, müslüman millet taraftarlığından başka ne ele geçebilir? Müstakil bir seçim tarzı İslâm hakkında kesinlikle anlamsızdır, hatta zararlıdır. Böyle bir seçimden sonra mecliste, müslüman olsun, olmasın; herkese eşit oy hakkı verildiğine, müslüman olup olmadığına bakılmaksızın meclis başkanı veya başkan yardımcısı yapılabildiğine, bakan namzedi olabildiğine ve İslâmî hükümlerin açıklanmasında ve tenkidinde görüşbirliği içerisinde olup olmadığına veya o konuda konuşup konuşmadığına bakılmaksızın herkese eşit oy hakkı verildiğine göre müstakil (ayrı) seçim yapmak İslâm'a gerçekten bir fayda sağlamak yerine, İslâm'ın genelliğine ve evrenselliğine zarar da verebilir. Bu durumda, İslâm'ın başkaları karşısında bir savaş cephesi haline gelme tehlikesi de vardır. Müslüman olmayan milletler, onu kendilerine siyasi ve ekonomik rakip kabul etmeye başlayacaklar ve müslüman olmayanların gönlü İslâm'a karşı daha da kilitlenmiş olacaktır. Ülkede diğer milletlerle (azınlıklarla) var olan çekişme ve çatışma daha çok artacak ve belki de zaman geçtikçe İslâm dini, Pakistan'da -İsrail oğullarında olduğu gibi- müslümanların millî dini haline gelecektir. Bu ülkedeki müslümanların durumu bugün olduğu gibi devam ederse, herhangi bir gerçek İslâmî fayda sağlanması beklenemez.

Size arzettiğim bu düşüncelerimde bir ağırlık, bir gerçeklik bulursanız, zâtîâlinizden mutlaka bunun üzerinde düşünmenizi ve bu nazik durumlarda İslâm milletine doğru bir önderlik yapmaktan geri durmamanızı rica edeceğim. Allah Teâlâ bunu sağlam şekilde yerine getirmeye sizi muvaffak kılsın ve müslümanların gönlünü sizi desteklemek ve yardımcı olmak için açsın.

Cevap:

Kıymetli düşünceleriniz üzerinde durulmaya değer, faydalı bir istişaredir ve teşekkürle layıktır. Cemaat-i İslâmî'den hoşlanan ve ona gönül bağlayan insanlar arasında, buldukları yerlerde meseleleri derinden düşünün ve tavsiyeleri, istişareleri ile bize yardımcı olmaktan da kaçınmayan görüş ve fikir sahibi kimselerin bulunmasından dolayı Rabbime şükrediyorum.

Sizin dikkat çektiğiniz meseleler hakkında bizim görüşümüz şudur: Biz davamızı hayal aleminde, bir boşlukta değil, gerçekler dünyasında yürütüyoruz. Bizim gayemiz sadece gerçeği açıklamak ve insanlara duyurmak olsaydı, o zaman biz sadece çekinmeden hak sözü söylemekle yetinirdik. Ama biz hakkı hâkim kılma, gerçeği ayakta tutma uğrunda çalışmakla yükümlü bulunduğumuz ve bu gerçekler dünyasında bir çıkış yolu bulmak zorunda olduğumuz için ideoloji ile hareket tarzı arasındaki Ölçüyü koruyarak yürümemiz gerekiyor. İdeoloji, sadece en son amacımızı göz önünde bulundurmamızı değil, bütün insanlığı ona çağırma ve ona özendirmeye çalışmamızı da gerektiriyor. Hareket tarzı, davranış politikası ise, hedefimize adım adım, aşama aşama ilerlememizi ve gerçekler dünyasında karşılaştığımız durumları kendi hedefimiz için faydalı hale getirerek; engelleri, zorlukları uzaklaştırmaya çalışmamızı icap ettiriyor. Bu maksat için en son hedefimize ulaşma yolunda bir takım ara ve çabuk elde edilebilir amaçları da göz önünde bulundurmak zorundayız. Taki onlardan her birini elde edileceklerimize devam edelim.

Örnek vermemiz gerekirse: Milletlerarası dünyada bizim en son hedefimiz, evrensel örnek bir İslâm devletidir. Ona ulaşma yolunda bir taraftan batı sömürgeciliği, Rus komünizmi; diğer taraftan müslüman milletlerin mevcut durumu büyük bir engeldir. Bu engelleri yok etmek bizim ara amaçlarımızın içinde bulunmaktadır. Müslüman devletlerin aralarındaki düşmanlık, onların değişik bloklarda yer alması, onların içinde şovenizmin doğması ve onlara dindışı görüşlere bağlı devletlerin hâkim olması; bütün bunlar, yolumuza çıkan engellerdir. Bütün bunlardan kurtulmak zorundayız. Eğer biz bu amaca ulaşmak için herhangi bir zamanda, yakın bir hedef üzerinde bir söz söylemiş veya bir iş yapmışsak, en son hedefimizi bıraktığımız veya ona ters bir söz söylediğimiz sanılmasın. Bu konuda en küçük bir tereddüde düşmeyiniz.

Aynı şekilde, İslâm anayasası hakkında yazdığımız şeylerden hiçbiri bizden gizli değildir; hiçbir zaman da gizli değildi. Ama bizim amacımız için açık açık dindışı bir devletin kurulması; sizin gözünüze işen, şimdiki kısmen dine dayalı devlet düzeninden çok daha zararlı ve tehlikeli olurdu. Şüphesiz biz, her şeyi elde etmiş değiliz. Ama çatışmanın ilk aşamasında, biz devletin bütünüyle dindışı bir devlet haline gelmesini önlemeyi kesinlikle başardık diyebilecek kadar faydalı olduk. Ayrıca, İslâm'ın öyle bir takım temel prensiplerini kabul ettirdik ki, bu kabul ettirilen prensiplerle daha ileri adımlar atılabilir ve çok daha başarılı işler yapılabilir. Maksudumuz, amacımız elde edilmiştir diye bir yanlış düşünceye kapılmadık. Biz bu noktada kalma niyetinde de değiliz. Biz bulunduğumuz noktayı daha çok amaçları elde etmeye vasıta yapmak istiyoruz. Şu anda biz, daha ileri adım atmak için, o yakm amacı elde etmeden önce bulunduğumuz durumdan daha iyi bir durumdayız.

Seçim sistemi konusunda da bizim görüşümüzü iyice anlamamışsınız. "Neden Karma Seçim ve Neden Değil" kitapçığının son bölümünde ileri

sürdüğüm görüşleri dikkatle ve düşünerek yeniden okuyunuz. Ve kendi kendinize de bir düşününüz: Eğer karma seçim, kendi şovenizm görüşü ile ve dindışı arka plânla yürütülse idi, o durumda en son hedefimize gidiş yolunda karma seçim mi daha çok engel olurdu, yoksa sizin de üzerine parmak bastığınız kusurlarıyla birlikte müstakil seçim mi? Bir de şu var: Müstakil seçim yoluyla meydana gelen kusurları ortadan kaldırmak mı daha kolaydır, yoksa karma seçimin ortaya çıkardığı kusurları yok etmek mi? Bu meseleleri düşünerek bir sonuca varınız ve en son hedefimizi hiçbir zaman gözümüzden uzaklaştırmadığımızı unutmayınız. Bizim ilerleyişimiz, işte o asıl ve en son hedefe doğrudur. Ne var ki, ancak ara amaçları gerçekleştirerek ve yoldaki engelleri yok ederek daha ileriye doğru gide-biliyoruz. Bir tek sıçrama ile son hedefe ulaşmak mümkün değildir.

Soru:

Benim ileri sürdüğüm görüşlere ilgi gösterdiğiniz, onları değer verilebilir kabul ettiğiniz için Allah Teâlâ'nın sizi mükâfatlandırmasını dilerim. Sizin cesaretlendirici cevaplarınızdan sonra, bu konudaki, birkaç dileğimi daha size ulaştırmayı gerekli görüyorum. Allah korusun, bunlar yazılı bir tartışma kabul edilmemelidir. Aksine bu düşünceler, senelerden beri müslümanların idare edilmişlerini ve dünya çapında geriliklerini bir talebe gibi inceleyip araştıran ve İslâm'ın dünyada ve ahirette insanlığı kurtaracak tek yol olduğuna iman edip bunu kesin inancı kabul eden bir kişinin sade düşünceleridir. Eğer bizim seçim yoluyla ulaşmak istediğimiz en son amacımız, kısmen dine dayalı mevcut anayasanın mükemmel bir İslâm anayasasına çevrilmesi ve ana-yasının, İslâm dininin yapılması gerekli olan buyruklarını hiçbir değişikliğe uğratmadan doğru bir şekilde yerine getirebilmesi ise, o zaman bunun için ilk ve en uygun iyi yol; Kitap ve Sünnet'i bilen, takvâh ve görüşü keskin müslümanların oluşturduğu bir anayasa mahkemesinin kurulması ve doğrudan doğruya bunun için gayret gösterilmesi idi. Ülkenin her yerindeki değişik ve birbirine zıt grupların anayasa yapmak bahanesiyle İslâm'ın adını kullanarak, tuhaf ve modern yorumlar yapmaya koyuldukları böyle günlerde, bu tür doğrudan çalışmalara özellikle ve daha çok ihtiyaç vardır. Ama Cemaat-i İslâmî'nin görüş sahibi olan kişilerinin çoğu, eğer bunu uygun görmüyorsa, bu durumda müstakil seçimle, karma seçim sistemi arasındaki farkı tam bir titizlikle tefrik etmeleri ve hangi sistem o amaca ulaşmak için daha kolay ve doğruya daha yakındır bilmeleri gerekir. Müslümanların müstakil seçime bağlılığı, geçen elli yıldan beri devam edegelen psikolojik bir bağlılıktır. Müstakil seçim, hin duların sayıca çoğunluğu elde bulundurmaları karşısında ortaya çıkmıştı. Ne talihsizliktir ki, bu Hint müslümanlarının politikalarının en önemli meselesi haline geldi. Şimdi eğer bu vasıta İslâm anayasasının amaçlarını elde etmek için Pakistan'da kullanılırsa, aşağıdaki amaçları elde etmek son derece zorlaşacaktır.

1. Bu durumda, İslâm adını kullanarak müslüman olmayanlara karşı muhalefet gösteren, nefeslerini tüketircesine nâra atan ve seçmenin arkasına sığınan zümre, gerçekten İslâmî bir programa sahip olanlardan daima Önde gidecektir. Nitekim geçen elli seneden beri bunlar en önde olagelmışlerdir. Bu zümre daha önceleri de İslâm'ın mübarek adını kendi emellerine alet ederek İslâm'a yanlış temsilcilik yaptılar. Onların düşünce ve hareket tarzları bugün de aynen eskiden olduğu gibidir ve eskiye oranla daha fazla başarılı olma imkânına sahiptirler.
2. Müslümanlar sayıca çok olmalarına rağmen, bencil politikacıların yanlış bilgiler vermesi ve aldatmaları sebebiyle müslüman olmayanlar karşısında kolayca korkuya düşecekler ve isterik bir aşağılık duygusuna yakalanacaklardır.
3. Oy kullanan müslümanlar nazarında kendi grubundan olan müslüman adayları kazandırmak İslâm'ın en büyük meselesi haline gelecektir.
4. Müslüman gruplardan herbirinin kendi içinde birden fazla aday çıkarması halinde İslâm adına ortaya çıkacak çekişmeler İslâm ve müslümanlar için başlıbaşına bir felaket olacaktır.
5. Müslüman olmayan gruplar kendi aralarında daha sıkı işbirliği yaparak, ileride yabancı güçlerin aleti olacak birleşik bir blok haline gelebilirler. Yabancı güçler bu birleşik bloka destek olmak için ülke meselelerine öyle bir takım müdahaleler yapabilirler ki, bu yüzden ülkede bir sinir harbi ve kargaşa ortamı yaşanabilir.
6. Ülkede uygulanan bu zümreci politika yüzünden ileride İslâm'ın durumu ikinci dereceye düşebilir. Böyle olursa İslâm'ın herkesi içeren davet imkanları en aza inebilir. Müslüman olmayan zümreler memleketin içinde ve dışında İslâm'ın birer rakibi haline gelebilir.
7. Müslüman olmayan ülkelerde İslâm'ın yerleştirilmesine çalışanlar adına bu öyle bir örnek olacaktır ki, bundan dolayı onların karşılaştıkları zorluklar tahmin edilemeyecek kadar artacak ve onlar, müslüman olmayan milletlerle insanlık ölçüsü içerisinde konuşma görüşme imkanı bulamayacaklardır.

Ve nihayet müstakil seçimden sonra, ülkemizde binbir çeşit ahlaksızlık ve edepsizliğe Önderlik yapmakta en önde giden ve etkili olan servet ve makam sahibi bu insanların güçleri daha da artacaktır. Seçim bugün onlar için nasıl başkasının ortak olamadığı bir miras haline gelmişse, müstakil seçim yoluyla onların bu durumu daha da güçlenecektir. Artık ya onların serveti ve hakimiyeti sona ermeli ya da onların karakteri İslâmlaşmalıdır. Bunun ikisi de Allah'ın özel ikramı ile olabilir. Kulların iradesi ve tedbiri ile imkansızdır.

Bunun aksine karma seçim yapılması halinde -ki buna karma seçim yerine, genel seçim denmesi daha da uygun olur- parti programının başarılı olması ana hedef olacaktır. Her ne kadar bugün Cemaat-i İslâmî topluluğu bütün hızı ve özverisiyle İslâm için çalışmalarını sürdürüyorsa da onlar İslâm'ı parti programı haline getirerek, memleketin bütün insanlarına öncelikle hitap etme, başvurma durumuna geleceklerdir. İkincisi, onlar bu programı teori olarak milletlerarası bir hareket konumuna getirecekler ve İslâm ülkelerinde olsun; diğer memleketlerde olsun, çalışanlar arasında ortak nokta vazifesini gördüreceklerdir. Üçüncüsü, kişilerin karşı karşıya gelmesi ile (seçimlerde kazanma savaşı vermeleri ile) kişisel çekişme son bulacak, grupların prensiplerinin ve programlarının birbiriyle çatıştığı bir savaş haline gelecektir. Biz, İslâm prensiplerini, İslâm programını elimize alarak bütün millete ve ülkeye başvuracağız. Bu prensip ve programla; menfaatçi, bencil gruplarla açık, serbest ve eşit tarzda karşı karşıya gelebileceğiz, yarışabileceğiz. Dördüncüsü, İslâm topluluğu ne zaman muvaffak olursa olsun, diğer unsurların yardımına muhtaç olmadan ülkenin bütün yapısını rahatlıkla İslâm kalıbına sokabilecek ve örnek bir İslâm devleti modelini sunmaya muktedir olabilecektir. "Neden Karma Seçim ve Neden Değil" kitapçığımızda, seçim bu açıdan incelenmemiştir. Bu yönler üzerinde de inceleme yapmanızı sizden rica edeceğim. Bununla birlikte, tasavvur edilen seçimin mevcut destekçileri ile asla uyuşmadığımızı da göz önünde bulundurunuz. Çünkü, onların bu karma seçimle amaçları, hiçbir müslümanın müslümanlığını korumayacağı ve hiçbir hindunun hindu kalmayacağı bir Pakistan milleti meydana getirmektir. Benim bu seçim tarzını savunmaktaki amacım; Pakistan'da saf, tertemiz bir müslüman millet meydana getirmektir. Eğer karma seçim yanlış davranışlardan, tedbirsizliklerden dolayı müslümanlıktan uzaklaşan bir Pakistan toplumu meydana getirme amacına vasıta yapılırsa, o zaman benim desteğim

kesinlikle müstakil seçime kayacaktır. Benim dürüst ve samimi kanaatim, şu anda halis İslâm anayasa mahkemesinin kurulması mümkün olmuyorsa, İslâmî parti programı yaparak, karma seçimin parlamento üyeliğine vasıta yapılmasıdır. Böyle yapıldığı takdirde İslâmî amaçlara en iyi yolla ve kolaylıkla ulaşılabilecek ve müstakil seçimlere oranla karşımıza daha az engel çıkacaktır.

Mektubunuzun ikinci paragrafının sonunda şöyle yazıyorsunuz: "En son hedefimize ulaşma yolunda bir takım ara ve elde edilmesi kolay ve çabuk amaçları da göz önünde bulundurmalıyız. Tâki onları teker teker elde ederek ilerleyebilelim." Aslında bu çok yanlış bir düşüncedir. Müslümanların bir çok toplulukları bu anlayışla hareket ettiler ve onlar elde edilmesi kolay olan herhangi bir amaca öyle daldılar ki:

"Bu girdapta binlerce gemi batıp gitti

Öyle battı ki, bir tahtası bile sahile vurmadı" şiirinin anlattığına uygun düştü. Halbuki ara amaçların en önemli değeri, olsa olsa, sadece bir araç olmalarıdır. Her ne kadar sizinden son hedef gözlerimizin önünden silinip gitmedi" ifadeniz övülmeye değer ise de bana göre, ara vasıtalara çabuk elde edilebilen amaç değeri vermek tehlikeden uzak değildir. Onların değeri sadece araç olarak kalmalı, amaç olarak asla onlara yüklenilmemelidir.

İdealizm ile, davranış metodu arasındaki ölçüyü devam ettirmenin doğru yolu, Cemaat-i İslâmî topluluğunun idealleri ile hareket tarzı ve çalışma metodu arasındaki birlik ve beraberliğin sağlanmasıdır. Ayrıca, amaçla çalışma tarzı arasında öyle bir bağ bulunmalıdır ki, o bağ her meselede yolun her dönemecini hedefe yöneltici olmalıdır. Bu devirde düşünce bozukluğuna ve anlayış dağınıklığına üstün gelebilmek için gerekli olan en büyük bilgelik ve en önemli davranış amacın evrenselliğini zayıflatmamaktır.

Dindışı anayasa varken bizim savaşımız açık bir düşmanla idi. Firavun ve Ebu Leheb zihniyetleriyle savaşıyorduk. Demirle, kılıçla, diken ve ateşle Örümlü olan o yol, her ne kadar korkunç ve tehlikeli idiyse de, aldatıcı değildi. Ama yarı dini olan bir anayasanın var olması eski münafıkça zihniyetler karşımıza çıkmaktadır. Hz. Ali (r.a) ve Hz. Ömer b. Abdülaziz'in (r.a) karşısına çıkan münafıkça düzen, şimdi yarı dini anayasayla sergilenmektedir. "Yarım hoca dinden eder" meşhur sözünü bilmiyor değilsiniz. Bana göre, devletin dindışı bir devlet haline gelmesini önlemek için çaba sarfeder ve bunu büyük bir zafer olarak kabul ederken, devletin yarı dini bir devlet haline gelmesi çok daha büyük bir tehlikenin başlangıcı olabilir. Bu durumda sadece Pakistan müs-lümanları için değil, İslâm için bile dahili pek çok fitnelere ortaya çıkabilir. Bu durumu derhal düzeltme yoluna gitmek son derece önemlidir. Yoksa, anayasanın adının İslâm anayasası olması hiçbir değer taşımaz. Anayasanın, "hiçbir kanun, Kitap ve Sünnet'e aykırı olmayacaktır" diye ilan etmesi, 1857 yılında Kraliçe Victoria'nın "dinle ilgili meselelere devlet idaresi tarafından hiçbir müdahalede bulunulmaya-çaktır" meşhur ilanı gibi, sadece kağıt üzerinde kalan bir bildirimden ibaret olacaktır.

Allah'ın hâkimiyeti açık bir şekilde kabul edilmediği müddetçe, Kitap ve Sünnet kanun yapıcılıkta müsbet mânâda kaynak ve anayasn üzerinde hâkim güç kabul edilmeyecektir. Kitap ve Sünnet'i çok iyi bilen, takva ve basiret erbabı üyeleri hâvi anayasa mahkemesinin kurulması gerçekleşmediği, Kitap ve Sünnet'i açıklama ve yorumlama hakkı, selef metoduna uygun olarak İslâm ilimlerinde üstün seviyeye ulaşmış ve şeriatı temsil etme hakkını elde etmiş olanlara özgü kılınmadığı sürece, mevcut anayasa küçük bir gafletle İslâmdışı amaçlar için rahatça ve çok kolaylıkla kullanılabilir. Hatta o kötü amaçlar İslâm'ın amaçları olarak tanıtılıp yaygınlaştırılabilir.

Son olarak Cemaat-i İslâmî mensupları hakkında da size arzedeğim bazı düşüncelerim var. Benim çevremde bulunan, samimiyetine, dürüstlüğüne ve çalışmalarına saygı duyduğum, kalbimin derinliklerinden takdir ettiğim cemaat elemanları genel toplantılarında ne anayasanın bu eksik yönleri üzerine halkın dikkatini çekmekte idiler ne de hakiki İslâm danışma meclisinin seçim meseleleri konusundaki görüşünü halkın önüne koymaktadırlar. Bunun sonucu olarak halk, "memleketimizin anayasası en iyi bir İslâm anayasası haline gelmiştir. İslâm'm, sadece müstakil seçim diye Önemli ve son bir meselesi kalmıştır" şeklinde bir yanlış düşünceye kapılmaktadır. Sonra, halkla ilişkileri geliştirme tarzları da tenkitçi ve olumsuz bir biçimde olmaktadır. Bu sebeple, bölgesel, kişisel ve basit ihtilafları büyütme fırsatı verilmektedir. Kendi gruplarına olan aşırılıkları o kadar donuklaşıyor ki, bazı idari ve dini meselelerde basit ve ayrıntılarla ilgili ihtilaflara da cemaatinizin şahsi veya zümreci inadı derecesi veriliyor. Bu ülkenin geniş idari ve dini tarihini belki de tam olarak bilmemekten veya aşırı grupçuluğun şursuz heyecanından olsa gerek, mevcut durumları daha önceki meselelerle halka halinde birbirine öyle bağlamaktadırlar ki, daha Öncekilerin yaptıkları işler çok kere yanlış tanıtılmakta ve geçmiş büyüklerimizin İslâm hakkındaki basireti, ve samimiyetlerinden kuşku duyulmaya başlanıyor. Her ne kadar cemaatinizin bazı yazarlarından ve sizden az çok şikayet Öz konusu oluyorsa da, yakınımızda bulunan elemanlar ve cemaatinizin değerli üyeleri bu konuda doğrudan pek çok yanlış düşüncelere sahiptirler. Geçmişte yaşananları, bu zamanın ve bu çevrenin ölçüsüne göre kıyaslamayı nerede ise adet haline getirdiler. Amaçtan geri kalmaksızın hoşgörü ve anlayış içerisinde hareket edilseydi, ne iyi olurdu. Bütün bunlarla birlikte onlar benim için mevcut toplumun en kıymetli ve en saygıdeğer insanlarıdır. Allah bize, birbirimizle daha çok yardımlaşma başarısı lütfetsin. Allah bizi dinine en sağlam ve en doğru hizmeti yapabilecek hale getirsin.

Cevap:

Yazık ki, benim önceki mektubumda yazdığım "biz davamızı boşlukta, hayâl aleminde değil, gerçekler dünyasında yürütüyoruz. Bizim görevimiz sadece hakkı ilan ve gerçeği açığa çıkarmak değildir. Biz, aynı zamanda hakkı hâkim kılmak için de çalışmak mecburiyetindeyiz. Bunun için biz gerçekler dünyasında bir çıkış yolu bulmak zorundayız" şeklindeki sözlerime dikkat etmemişsiniz. Bu sözleri size verdiğim cevabın tâ başında yazmamın sebebi; mektubunuzdan, amacımız uğrunda mücadele verdiğimiz bu gerçekler dünyasına gözünüzü kapayacak kadar kendi hayâl dünyanıza gömüldüğünüzü hissetmemdi. Benim bu endişemi ikinci mektubunuzla tasdik ettiniz. Dikkatinizi çekmeye rağmen bu tarafa bakmaya yönelemediğiniz anlaşılıyor. Ben önceki mektubumda, ikinci olarak şunu demiştim: "Kendisini sadece gerçekler dünyasında hakkı ilan etmekle görevli saymayıp, hakkı hâkim kılmayı da kendisine görev bilen bir insanın, idealizm ile hareket tarzı arasındaki denge ve ölçüyü en iyi şekilde devam ettirmesi gerekir." Bu meseleyi iyice anlamaya çalışmamışsınız. Bu ikinci mesele de kafanıza iyice yerleşmediği sürece bizim hareketimizin çalışma tarzını değerlendirmeniz imkansızdır. Bu bakımdan, sizin uyarılarınız üzerinde konuşmadan önce, benim bu iki meseleyi tekrar genişçe anlatmam gerekiyor.

Biz, hangi ülke ve hangi toplumda olursak olalım, hâkim kılınmış bir düzeni değiştirerek başka bir düzeni hâkim kılmaya çalıştığımızda, "doğrudan doğruya" kendi amacımıza doğru durmadan ilerleyeceğimiz bir atmosfer, bir ortam hiçbir zaman rahatlıkla elimize geçmeyecektir. Şüphesiz o ülkenin bir tarihi olacaktır. Genel olarak o toplumun ve özeldede o toplumun çeşitli bölümlerinin bir takım kültürleri, geçmişe ait belgeleri olacak. Orada fikrî, ahlâkî ve psikolojik bir atmosfer de bulunacak. Bizimle birlikte başka el ve ayak sahipleri de yer alacak ve onlar da o ülkeyi, o

toplumu başka bir düşünceye ve başka bir yola alıp götürmek isteyecekler. Değişik çalışmalar yapan bu insanlardan bazılarının çalışmaları bizim için uygun gelecek olsa bile, bir kısmı uygun düşmeyecek, hatta engelleyici olacaktır. Kurulu düzenin az veya çok süre ile orada hâkim olması, bu faal unsurların bize daha az ve o kurulu düzene daha çok uygunluk göstereceğine bir delil olacaktır. Buna ek olarak, düzen kendine yatkın olan veya yatkın olabilecek olan bütün unsurlardan mutlaka faydalanmaya çalışacak ve bize yatkın olmadığını bildiği bütün faal unsurları, bizimle uyumsuz veya en azından bize faydasız hale getirmeye çalışacaktır. Bizim amacımıza karşı çıkan diğer bütün hareketler de ya hakim olan düzeni destekleyecekler ya da o anda mevcut olan faal unsurları kaba kuvvet haline getirerek, mümkün olduğu kadar bize karşı kullanmaya çalışacaklardır.

Bu şartlar altında bizim ne hazırlıklarımızı başka bir yerde tamamlayarak gelip o ülkenin geçmişine ve o andaki mevcut durumuna kök salmış düzenini birdenbire değiştirme imkanımız vardır ve ne de o toplumda ve o çevrede yaşayarak çekişme ve çatışmadan uzak, bir kenarda hazırlıklarımızı tamamlayıp mücadele alanına çıkar çıkmaz hedefimize ulaşma imkanı. Bu mücadele ve çatışma safhasından geçerken, herhangi bir şekilde "doğrudan doğruya" hedefe ulaşma-vereceğimiz de düşünülmesin. Şüphesiz biz, bu gerçekler dünyasında bize yatkın unsurlardan yardım alarak, bize zorluk çıkaran güçlerle çatışarak, kademe kademe kendi yolumuzu açacağız. İmkan bulduğumuz her adımı derhal ve zamanında atmamız, ikinci bir adıma imkan ve fırsat hazırlamak için bütün gücümüzü kullanmamız gerekecek. Karşı tarafın darbesi bizi geriye itiyorsa, o zaman atılan ilk adımın yerinde ayaklarımızı sağlam tutup, yerimizden oynamamaya çalışacağız. Bu mücadele sırasında en son ve asıl hedefimizi gözümüzden uzaklaştırmamamız ne kadar gerekli ise, o hedefe doğru atılan her adımda ayağımızı koyduğumuz yeri en sağlam şekilde koruyacak olan her ara adıma amaç Önemini vermemiz de o kadar gereklidir. Hiçbir adımımızın yanlış atılmaması için en son hedefe gözleri dikmek ne kadar gerekli ise, her ara adıma, atıldığı sırada yakın asıl amaç* değeri vermek, o olmadan ileriye adım atma imkanı hiç kalmadığı için o kadar gereklidir. Sadece isteklerini, temennilerini anlatmakla yetinmemesi gereken, hatta asıl amacına doğru gerçekten yürümesi de gereken bir insanın her adımını sağlam basması ve diğer adımını atmak için elde edilebilir bütün yatkın güçlerden, -sanki o anda yapılacak iş sadece bu iştir diyecek şekilde-faydalanması ve mevcut bütün engelleri yok etmek için aynı şekilde mücadele etmesi gerekir.

Bu işte tek başına teori iş görmemektedir. Teoriyle birlikte akıllı ve mantıklı bir şekilde hareket etmek ve çalışma yapmak da kaçınılmazdır. Bu akıllı ve mantıklı hareketi (hikmetli davranışı) göz ardı eden teorici insan, çeşit çeşit sözler söyleyebilir. Çünkü o, ya amaca giden kafile içinde bulunmamaktadır ya da kafileyi alıp hedefe götürme sorumluluğu kendisine ait değildir. Ama sadece yürümeyen, yürütmek zorunda da olan insan herşeyi sadece düşüncedeki güzelliğine dayanarak kabul edemez. O, hangi şartlarda ve durumlarda çalıştığına, uygulama açısından ölçerek-bakmak zorundadır. O anda yanında bulunan veya elde edilmesi mümkün olan güçleri ve yolda karşılaşılan her çeşit engelleri görerek; hangi şeyin kabul edilebilir, hangisinin kabul edilemez olduğuna bakmak ve ne gibi sonuçlar doğuracağını ölçmek, tartmak ve görmek zorundadır. Nazariyeci (teorici) adam çekinmeden, hangi aşamada olursa olsun, tek tek adım atmaya ve her adımın yeri için çatışmaya ne gerek var, "doğrudan doğruya" neden ileri gidilmesin diyebilir. Ama işi yapan kimse, yoldaki engel güçlerin saldırısından zarar görmeden acaba nasıl ilerleyebilirim diye düşünmeye mecburdur. Engel oluşturan güçlerin tepesinden atlayarak mı gideyim, yer altından tünel açarak mı geçeyim, yoksa öyle bir taviz vereyim ki onu görünce bütün bu hücumlar dağılsın, ben de kafileyi alıp doğruca kendi hedefime doğru mu ilerleyeyim diye muhakeme etmek, inceleme yapmak zorundadır. Teorici insan, çatışma sırasında herhangi bir yerde beklemeyi veya geri çekilmeyi rahatlıkla tavsiye edebilir. Bekleyerek veya geriye çekilerek hazırlık yapınız, ondan sonra öyle bir haşmetle geliniz ki, bir tek hamlede eski düzen son bulsun; yeni düzen tamamen yerleşip, hâkim olsun diyebilir. Fakat işi yürüten kimse böyle tavsiyeleri kabul etmeden önce, engel çıkaran güçler ortada dururken çatışmayı durdurup beklemek mümkün müdür, değil midir bakmak zorundadır. Geriye çekilirim bir hamlede hedefe ulaşmak şöyle dursun, bulunduğum bu yere tekrar gelme imkanım kalır mı, kalmaz mı diye düşünmek; beklemem veya geri çekilmem halinde engel güçler de durarak veya geri çekilerek o yeri benim için daha elverişsiz hale getirmekten vazgeçerler de hazırlıklarımı tamamlayarak işlerini bitirebileceğim bir hücum yapmama imkan doğar mı diye muhakeme etmek mecburiyetindedir. Kısacası; teorici adamın, düşünülebilen her teklifi öne sürmesi mümkündür. Çünkü, onun yaşadığı hayâl aleminde başa gelen bu haller ve gerçekler mevcut değildir. Onun dünyasında sadece hayaller, düşünceler vardır. Ama işi yürüten insan bu işi gerçekler dünyasında yapmaktadır ve onun üzerinde işi yürütme sorumluluğu bulunmaktadır. Bu bakımdan o, uygulanması ve yapılması gereken konuları hiçbir şekilde arka plâna atamaz, göz ardı edemez.

Gerçekler dünyasında amacına filen ulaşmak isteyen insanın teori ile davranış tarzı arasındaki dengeyi çok iyi kurması, ölçüyü çok iyi ayarlaması şarttır. İdealizm, insanın hedefinin son noktasından daha az bir şeye göz ucuyla dahi bakmamasını ve hedeflediği prensipler üzerinde ısrarla durmasını gerektirir. Ama gerçekler dünyasında bu iş, şöyle ya da böyle asla yürüyemez. Gerçekler dünyasında hedefe ulaşmak; bir taraftan işi yürütenin eline geçen araçlara, diğer taraftan işi yapanın elde ettiği fırsatlara bağlıdır. Üçüncü taraftan da çeşitli aşamalarda kendileriyle karşılaştığı uygun olan ve olmayan durumların azalan-artan oranına bağlıdır. Bir kimse için bu üç şartın birlikte ve uygun şekilde gerçekleşmesi çok zordur. Hiçbir zaman hak enlinin eline böyle uygun bir fırsat geçmemiştir, bugün de geçeceğine dair hiçbir işarete rastlanmamaktadır. Vaziyet bu iken, ilk adımımı varacağım son hedefe koyacağım; çalışmam sırasında bir menfaat ve mecburiyet uğruna prensiplerimden hiçbir istisnaya, hiçbir tavize imkan bırakmayacağım diyen kimse bu amaç için fiili hiçbir hizmette bulunamaz. İdealizmle birlikte, aynı ölçüde davranış mantığı ve hikmeti de gereklidir.'Amaca ulaşmak için yolun nelerini ileriye adım atma vasıtası yapmak gerektiğini 0 belirler. Hangi fırsatlardan faydalanılması gerektiğini, hangi engelleri bertaraf etmeye amaç önemi Verilmesi gerektiğini, kendi prensiplerinden hangilerinde tavizsiz olunacağını ve hangilerinde -çok daha önemli menfaatler uğruna- zaruret dolayısıyla tavizkâr davranılabileceğini o tayin eder. Bu konudaki Ölçünün en güzel Örneği Peygamber Efendimizin hareket tarzında görülmektedir. Burada ben O'nun hayatındaki sayısız örneklerden sadece bir tanesini gösteriyorum. Hz. Peygamber'in kurmak için gönderildiği hayat nizamı yalnız Araplar için değil, bütün insanlık içindi. Ama bu hayat düzeninin Araplar arasında kurulması ve tam olarak oturup yerleşmesi, onun bütün dünyada kurulmasının kaçınılmaz bir vasıtası idi. Çünkü, davasında muvaffak olmak için Araplar arasında O'nun elinde bulunan fırsatlar başka hiçbir yerde yoktu. Bu bakımdan Hz. Peygamber (s.a) bu fırsatlara amaç önemi vermiş, davetini dış dünyaya ulaştırmanın ilk önlemlerini almakla yetinmiştir. Bütün ilgisini, bütün gücünü sadece Araplar arasında dini hâkim kılma üzerinde harcamış ve bu büyük amaca ulaşmada zararlı olabilecek milletlerarası hiçbir iş yapmamıştır.

İslâm düzeninin prensiplerinden biri de bütün ırk ve kabile imtiyazlarına son vererek, İslâm kardeşliği içerisine giren bütün insanlara eşit hak verilmesi, takva dışında hiçbir derece farkının bırakılmaması idi. Bu husus Kur'an-ı Ke-rim'de de bildirildi. Rasûlü Ekrem Efendimiz de bunu sadece mübarek diliyle tekrar tekrar anlatmakla kalmadı, köle ve uşak çocuklarına emirlik, valilik mevkileri vererek, gerçek eşitliği pratik hayatta

da kurmaya çalıştı. Ama ne zaman ki, bütün memleketin idaresi meselesi öne çıktı, işte o zaman, "Devlet başkanları Kureyş kabilesindedir" buyurarak yol gösterdi. Bu Özel konudaki buyruk ve yol göstermenin, bir bütün olarak ortaya konulan eşitliğin genel prensiplerine aykırı düştüğünü herkes görebilir. İslâm'ın bu çok Önemli prensibinde bu kadar büyük bir istisna imkanı neden ortaya çıkarıldı diye bir soru akla gelebilir. Bunun cevabı "o zamanki Araplar arasında Arap olmayan herhangi biri şöyle dursun, Kureyş'ten olmayan herhangi bir Arab'ın halifelîği bile fiilen başarılı olamazdı. Bu bakımdan Hz. Peygamber (s.a) halifelik konusunda, eşitliğin bu genel prensibine göre amel etmekten sahabeyi alıkoymuştur" demekten başka ne olabilir! Hz. Peygamber'den sonra Araplar arasında İslâm düzeni yıkılacak olursa, dünyada dini ayakta tutma görevini kim yerine getirebilirdi? Bir prensibi ayakta tutmak uğruna, bu prensibe oranla çok daha fazla önemli dini amaçlara zarar verecek bir konuda ısrar etmek; sadece hikmetli, mantıklı bir davranışa değil, din mantığına, hikmetine de aykırıdır. Fakat bu mesele İslâm'ın bütün prensipleri hakkında aynı şekilde değildir. Dinin temelini dayandığı prensiplerde, meselâ Allah'ın birliği, peygamberlik vs. de ameli menfaatler açısından taviz olarak nitelenebilecek hiçbir örnek Hz. Peygamberin (s.a) hayatında görülemez. Böyle bir şeyi düşünmek bile mümkün değildir.

Bu meseleleri iyice düşünür, kafanıza iyice yerleştirirseniz, pek çok şeyin cevabını kendiliğinizden bulabilirsiniz. Ben de sizin sözleriniz üzerinde sırası ile durarak kısa ve Özlü bir anlatımla yapıyoruz bahanesiyle yerimi ifadeye çalışacağım.

1. Sizin düşüncenize göre; mevcut yarı İslâmî anayasayı kusursuz tam bir İslâm anayasası haline getirmek için ilk ve daha iyi yol, Kitap ve Sünneti çok iyi bilen, takva, basiret, zeka ve inisiyatif sahibi müslümanlardan oluşan bir anayasa mahkemesinin kurulmasıdır. Bu amaç için siz doğrudan doğruya mücadeleyi, uğraşmayı tercih ediyorsunuz. Size göre bu doğrudan doğruya mücadele ve çalışma zorunluluğu şu sebepten daha da çok gereklidir: Ülkede değişik ve birbirine zıt sınıflar anayasa yapıyoruz bahanesiyle İslâm'ın tuhaf, acayip ve yeni yorumlarını yapmaya başlamışlardır. Nitekim siz, bu maksat için seçimleri vasıta yapmayı en son noktada kabul etmeye hazırsınız. Siz, söylediğiniz sözlerin hiç birinin ameli yönü üzerinde durmadınız, düşünmediniz. Gerçekler dünyasında bizim karşılaştığımız durum şudur: Memleketimizde kanun koyan ilk kuruluş İngilizlerin idaresi zamanında gerçekleştirilmiştir. Bu düzeni onlar kendi anlayış ve düşüncelerine göre, millî, demokratik ve laik temeller üzerine oturtular. Bu düzen seneler boyu işte bu prensiplere göre gelişti. Ülkenin düzeni bu prensiplere göre onarılmakla kalmadı, eğitim düzeni de ona uygun düşünceyi hazırladı. Toplumumuzun etkili tabakaları bunları benimsedi ve bir bütün olarak toplum bunlara tamamen uyum sağladı. Elimizdeki araç ve imkanların azlığına rağmen, bu binanın asıl kafirce temeli (dindışı düzeni) değiştirilerek, onun yerine sizin yarı dini dediğiniz bu temel atılmıştır. Önceki dokuz sene içinde bu işin hangi zorluklarla başarılı olduğunu unutmayız. Şu anda bile, dindışı tercih ve eğilimler taşıyan etkili tabakanın bu yarı dini dediğiniz anayasayı değiştirmek için nasıl uğraştıklarına gözünüzü kapamayız. Acaba mevcut şartlarda, tam ve halis İslâmî kavramlara uygun bir anayasa mahkemesinin kurulması fiilen mümkün müydü? Bugün kabul edilebilir olan şeyi ele geçirme imkanı varken, onu alıp gelecekte daha ileri adım atmaya vasıta yapma yerine; isteklerimizin tümü üzerinde ısrar etmemiz ve onu elde edemediğimiz için de nasıl olsa isteklerimizin hepsini elde edemiyoruz, o halde elimizde bulunanları da reddetmeliyiz demek, akıllıca bir davranış mıdır?

Sizin de "anayasanın İslâm gereklerini hiçbir değiştirmeye tabi tutmadan, tam olarak yerine getirebilmesi" dediğiniz gibi, şimdi biz de bu yarı İslâmî anayasayı eksiksiz İslâm anayasası haline getirme konusunu önümüze koyduk. Siz haklı olarak diyorsunuz ki: "Bu iş için Kitap ve Sünnet'i çok iyi bilen, akıl, mantık, firaset ve takva ehli müslümanlardan oluşan bir anayasa mahkemesine ihtiyaç vardır." Fakat siz bunun için seçim yerine doğrudan çalışmayı tercih ediyorsunuz. Biraz da bunun ameli yönüne bakınız. Bu şekildeki bir anayasa mahkemesi için uygun insanları aday gösterme işinin hiç kimseye havale edilemeyeceği açıktır. Bu kişileri seçme hakkının sadece dini kuruluşlarla, dini topluluklarla ve dindar insanlarla sınırlı tutulması da mümkün değildir. Böyle yapılırsa bile, mevcut duruma göre onların oyuyla öyle insanlar seçilip geleceklere ki, onlar eliyle belki de İslâm devleti kurma düşüncesi toprağa gömülecektir.

Bütün bunlardan sonra kabul etmek zorundayız ki, halkın oy verme hakkından başka, seçimin başka bir şekli ne mümkündür ne de ona karşılık daha uygun bir şekil vardır. Eğer siz bu meseleyi tam olarak anlarsanız, artık bu yarı dini anayasanın eksiksiz İslâm anayasası haline çevrilmesinin ve onun İslâm gereklerini hiçbir değişikliğe uğratmadan yerine getirmesini sağlamanın yolunun halkı, düşünce ve ahlâkî açıdan; Kitap ve Sünnet'i iyi bilen, akıl, mantık, iz'an ve takva sahibi insanları hem arzu eden hem de onları arayıp bulup tercih edebilen insanlar haline getirmeye çalışmaya bağlı olduğunu kendiliğinizden anlayacaksınız. Bu işin kademe kademe, çok yönlü ve ömür tüketen uzun bir çalışmayla yapılabileceği ortadadır. Şu da ortadadır ki, bu iş bomboş bir ortamda olmayacak; aksine, zorluk ve engeller çıkaran güçlerin, muazzam imkanlar, vasıtalar ve güçlerle halkın kafasını ve ahlâkım bunun tam tersi bir seçim türüne hazırladıkları bir durum ve ortamda olacaktır. Bu durumda, seçimleri göz ardı ederek sadece doğrudan bir çalışma ile yeti-nildiği takdirde ele ne geçecek düşünebiliyor musunuz? "Doğrudan çalışma", dışarıdan baskı yaparak istenilen türden bir anayasa mahkemesinin kurulmasını anayasaya göre bir şart olarak kabul ettirme mânâsına veya memlekette Kitap ve Sünnet'i iyi bilen, akıl, mantık, iz'an ve takva sahibi kimselerin anayasa mahkemesinde üstün gelecekleri yahut tamamen hâkim olacakları genel bir düşünce tarzı ve ahlâk anlayışı yerleştirme mânâsına da alınsa, iki durumda da -bu sonuç fiilen ne zaman ortaya çıkarsa çıksın- sadece dışarıdan ve doğrudan olmayacak aksine seçim yoluyla olacaktır. Bu seçim sistemini ister bugün, isterseniz 10-20-50 sene sonra kullanınız sonuç değişmeyecektir. O halde, gerçek durum bu olduğuna göre, seçimi göz ardı etme yerine bu "doğrudan doğruya" çalışma tarzı, genel düşünce ve ahlâk inkılâbı, seçimle birlikte neden yapılmasın? Bu çalışmalar neden bütün hızıyla devam etmesin? Ve neden bu çalışmalarda elde edilen başarılar vasıtalı veya vasıtasız seçimler üzerinde etkisini göstermekte kullanılmasın? Bu stratejiyi bütün açıklığıyla engelleyici güçlere bırakmakta ne fayda görüyorsunuz? Bu stratejik yeri onlara bir kere terkettikten sonra, oraya ne zaman dönerseniz dönünüz, ayağınızı basacağımız yeri çok daha fazla daralmış bulacaksınız. Bunu anlamıyor musunuz?

2. aktadır: Siz, gerçek manzarayı göz ardı ederek öyle bir boş ortam hayâl ediyorsunuz ki, o boş ortamda düşünceleriniz arzuladığımız şekilde uygulanabilecektir. Hayâl ettiğiniz ortamda geçmiş ve bugünü olmayan her şeyden uzak bir insan topluluğunun yaşadığını, bu sade ve renksiz topluluğun önüne İslâmî bir program koymaktan başka bir şeye gerek olmadığını zannediyorsunuz. Halbuki burada, uzun süreden beri cumhuriyet, dindışılık, laiklik ve ülke milliyetçiliği kavramları üzerine dayalı bir düzenin fiilen musallat olduğu bir topluluk yaşıyor. Bu yapılanma sadece devlet düzeninde değil, öğretim düzeninde, sosyal ve medeni düzende de yayıldı ve derinlere kök saldı. Bu düzenin üç temel kavramı birbiriyle ayrılmaz bir bütün halinde, birbiri içine girmiştir.

Bununla birlikte bizim düçar olduğumuz diğer bir gerçek mesele de şudur: Bu toplumda sadece insan olmaktan öte hiçbir şey olmayan kimseler yaşamıyor. Bilakis müslüman olan ve olmayan iki büyük grup yaşıyor. Müslüman olmayan grubun çoğunluğunu hindular oluşturuyor. Müslümanlardan devlet idaresini fiilen elinde bulunduran sınıf veya sınıflar, bizim ülkeyi kendisine doğru çekip götürdüğümüz dini düzene

düşünce yapıları bakımından karşıdılar. Uzun zamandan beri başımıza musallat olmuş olan dindışı düzeni deteklemektedirler. Müslüman olmayanlar arasındaki çoğunluğu oluşturan hindu grup ülke milliyetçiliği kavramına sadece duygusal olarak bağlı kalmamaktadır. Onların bütün arzu ve istekleri bu ülkede (Pakistan'da) milliyetçilik kavramına dayalı dindışı bir cumhuriyet düzeninin kurulmasıdır. Bu durumlarda karma seçim, sizin kendisini İslâm programı sunmak için uygun gördüğünüz o sade şekilde gelmeyecek, aksine o bütün tarihi ve mevcut arka plânı ile ve dindışılığı destekleyen bütün grupların ülke milliyetçiliğini kullanacakları bir alet olarak gelecektir. Özellikle Doğu Pakistan'ın (Bangladeş'in) durumunu bilenler, orada karma seçimin dindışıya (laikliğe) ve Bangel milliyetçiliğine oranla, İslâm programına daha uygun düşebileceği hayâlîne kapılmazlar. Bu Bangel milliyetçiliğinin ve dindışılığın gerisinde olan güçleri ve Doğu Pakistan'da bulunan bunlara uygun vasıta ve imkanları iyice ölçüp biçtikten sonra, bu rüya, bu iyiniyetli düşünce hemen yok olur. Müstakil seçimin ne kadar zararlı, karma seçimin ne kadar faydalı olduğunu an-latsanız da, bunlara şöyle veya böyle inanılsa bile, şu düşünce bir soru olarak devam edecektir: Şu anda içinde bulunduğumuz gerçek durumu görmezlikten gelip, bu iki seçim arasında bir karşılaştırma yaparak tercihte bulunmak; birini terkedip diğerini benimsemek, mantıklı bir davranış ve daha iyi bir hareket tarzı olarak ne derece doğrudur?

Siz her yerde kalıplaşmış bir İslâmî program sunulama-yacağım, bunun bir tek ölçüsünün olmadığını; bilakis yerine, zamanına ve şartlara göre değişik üslup ve tarzları olduğunu da unutmusunuz. Öyle yerler vardır ki, orada yaşayanların hepsi müslüman olmayan kimselerdir. Öyle yerler de vardır ki, müslümanları düzeni ile yönetilmektedir. Bir üçüncü çeşit yerler de vardır ki, orada müslüman olduğunu söyleyenler çoğunlukta, ama yoldan çıkmış olmaları yahut gaflet içerisinde bulunmaları sebebiyle kâfirce bir sistem içerisinde hayatlarını sürdürmektedirler. Öyle yerler de olabilir ki, orada kâfirce düzen hükmetmektedir, ama müslüman olduğunu söyleyenlerin çoğunluğu İslâm düzenini arzulamaktadır. Bütün bunlardan daha farklı durumda olan öyle yerler de vardır ki, orada müslüman olduğunu açık açık söyleyenler sadece çoğunlukta, üstün durumda değildirler; onlar buldukları yerde İslâm düzeninin temelini de atmışlardır. Geriye, yarım bırakılmış bu işin tamamlanması kalmıştır. Niyet budur. Biz Pakistan'da ilk dört durumla değil, bu son durumla başbaşayız. Bu ülkede her şeyden önce, müslüman olduğunu açık açık söyleyen insanlara seslenme-lisiniz. Onlara bu yarım kalmış plânı tamamlamaya hazır olmaları düşüncesiyle seslenmelisiniz. Bu merhalede ihtiyaç duyulan programı ileri sürmelisiniz. Bu durumda eğer seçim sistemi karma olursa o zaman sizin çok geri plana çekilerek oradan davete başlamanız, müslüman olan ve olmayan herkese eşit ölçüde hitap etmeniz ve atılmış temeli.göz ardı ederek, kendi başınıza yeni bir temel atma işine başlamanız gerekecektir. Bunu gören herkes sizin akıllılığınıza gülecektir. Eğer siz böyle yapmaz da eksik kalmış işi tamamlamak için bir program ileri sürecek olursanız, o zaman hangi akla göre müslüman olmayan insanlara bu daveti alıp götürüleceğinizi bana söyler misiniz? Müslüman olmayan bu insanlara hangi mantığa uyararak, yarı dini anayasayı mükemmel İslâm anayasası haline çevirmek ve İslâm anayasasının gereklerini hiçbir değişiklik yapmadan yerine getirmek için Kitap ve Sünnet'i tam bilen, akıl, mantık, iz'an ve takva sahiplerine ihtiyaç olduğunu söyleyeceksiniz? Onlara, hangi akıl ve mantıkla, gelin bizimle birlikte siz de onları seçin, memleket milliyetçiliğine (ırkçılığa) dayanan dindışı bir düzenin temelini atmak isteyenleri terkedin diyeceksiniz?

Burada sorun sadece akıl, mantık ve hikmet sorunu değildir. Kur'an ve Sünnetle bildirilen İslâm'ın o temel kanununun da sorunudur. Bu temel kanun İslâm'a inananlarla, inanmayanları her bakımdan aynı ölçüde görmez. İnananlar, iman ve amel bakımından ne kadar değişik derecelerde olurlarsa olsunlar -onlardan biri isterse en güçlü inanan derecesinde, diğeri de İslâm'ın tamamen başlangıç çizgisinde duruyor olsun- temel kanuna göre her bakımdan eşit haklara sahiptirler. İnanmayanların temel kanundaki durumları ise onlardan farklıdır. İslâm düzeni ne zaman kurulursa kurulsun, İslâm temel kanununa (anayasasına) göre, o düzenin binası, ancak müslüman toplum temeli üzerine yükseltilecek, onun çalışma alanı kendisini hak kabul eden insanlar olacak; kabul etmeyenler değil. Bu düzeni yürütenlerin seçilmesi, görevden alınması, göreve getirilmesi ancak inananlar eliyle olacak; inanmayanlar eliyle değil. Bu ayrıcalığı İslâm bizzat getirmektedir. Bu durum İslâm devletinin danışma meclisinin sadece müslümanlardan meydana gelmesini gerektirir. Ama eğer zaman ve şartları gözeterek bu danışma meclisine müslüman olmayanların katılması da kabul edilirse, o zaman en azından o meclisin müslüman üyeleri müslümanların oyları ile seçilmelidir. Buraya müslüman olmayanların oyunun girmesinin hiçbir anlamı yoktur. Bununla taassup meydana geliyorsa, gelsin. İslâm davetine engeller çıkıyorsa, çıksın. Biz, İslâm'ın mucidi (ortaya çıkararı) değiliz ki, kendi keyfimize göre, canımızın istediği gibi program yapalım ve İslâm davetinin hangi yolla yapılması gözümüne daha faydalı gözükürse onu tercih edelim. İslâm'ın kendisi, kendi düzeninde, müslümanla müslüman olmayı ayırıyorsa, biz niçin İslâm'dan daha ileri giderek bu ayırımı göz ardı edelim? Niçin acâip bir İslâm düzeni kurmanın programını elimize alıp, ortaya çıkalım?

3. Sizin anlattığımız yarı İslâmî anayasasının bütün tehlikeleri tamamen doğrudur. Böyle bir anayasada sizin saydığımız yakın bütün tehlikelerden daha fazlasına biz inanıyoruz. Bunu tam bir İslâmî anayasa ile değiştirme çalışmalarına ne kadar ağırlık vermişseniz, bunda tamamen haklısınız. Ama "bu yarı dini anayasaya nisbetle, dindışı anayasa yapılması tercihe layıktır" diyerek anlattıklarınızda aşırı mübalağa göstermeniz, sizinle aynı görüşte olmamızı zorlaştırmaktadır. Gerçek şu ki, kâfirlerin devletinin küfür üzerine kurulması başka, müslümanların milli devletinin küfür üzerine kurulması tamamen başka bir şeydir. Bunun ikisi arasında yerle gök kadar fark vardır. Eğer daha başlangıçta, Pakistan'ın yeni doğan bu devletini bu yola dönmekten menetme gayretine başlanmasaydı ve müslümanların milli heyecanları İslâm devleti isteğine doğru yöneltilmeseydi, bu ülkede kısa bir zamanda İslâm düzeni getirme mücadelesi yolunda mevcut duruma oranla kat kat fazla ağır zorluklar ortaya çıkardı. İnsanın sadece dağ kazma zevki uğruna önüne ağır zorluklar dağı dikmesi, sonra da bu dağları yarmayı düşünmesi akıllıca bir şey değildir. Bu yarı dini anayasasının bütün aldattıcılıkları ve tehlikelerine rağmen bizim için ortaya çıkan en büyük kolaylık, artık anayasa ve cumhuriyet sistemlerinde arzu edilen değişikliği getirme yolunun açılmasıdır. Artık biz, sağlam bir Ölçü ve şaşmaz bir tahminle, bir taraftan vatandaşların düşüncelerini, anlayışlarını ve ahlâkî değerlerini durmadan değiştirmeye çalışabilir; diğertaraftan da bu değişiklikler ve daha iyiye yönelmeler ne kadar meydana geliyorsa, o ölçüde ve o oranda seçimler üzerinde etkili olarak, kendisiyle ülkenin hayat düzenini, yaşayış tarzını doğrudan İslâm düzenine çevirmek için devletin imkanlarını kullanabileceğimiz gücü kazanabiliriz. Bu adım adım gelişme ile toplum ve devletin ikisinin de İslâm'a uygun olacağı zaman gelecektir. Tamamiyle dindışı bir anayasasının yapılması halinde bu yol bizim için tamamen kapanır. Bu gayeye ulaşmak için şimdikinden kat kat bozuk ve aşılması zor yeni bir yol aramamız gerekir. Ayrıca, devletin kâfirce durumunun fiilen İslâmî duruma dönmesi için yapılacak en son iş ne olmalıdır sorusu bizi sonuna kadar perişan edecektir.

Buna ek olarak şöyle birşey daha var: Bizim daha önceki sekiz dokuz senelik mücadelemizde sadece devletin dindışı bir devlet olmasının önüne geçecek kadar çalıştığımızı ve yarı dini bir anayasa yaptırdığımızı söylemek, çok büyük bir hatadır ve asıl gerçeği çok yanlış ölçmektir. İşin aslı şudur: Bizim anayasa üzerindeki mücadelemiz sadece ve sadece anayasa yapırma mücadelesi değildi. Aslında o mücadele, bu ülkedeki iki eğilimin

çekişmesiydi. Dindışı bir eğilim ülkeye tamamen hâkimdi. Bu ülkeye hakim olan dindışı eğilimin arkasında sadece devletin bütün imkânları yoktu. Bu dindışı eğilimin arkasında bütün dünyanın hâkim düzenlerinin düşünce birikimleri, kültür baskıları ve bizim kendi milletimizin en güçlü ve en etkili tabakalarının düşünce ve fiili yardımları da vardı. Bu dindışı eğilim, temel kanunlar bakımından bu yeni doğan ülkenin gelecekteki düzeninin hangi kavramlar, hangi görüşler ve hangi prensipler üzerinde kurulması gerektiği üzerinde karar verme yetkisine de sahipti. Çünkü, kanun yapan meclis -bir tek kişi hariç- ya tamamıyla dindışı eğilimler taşıyan ya da İslâmî eğilimler konusunda en azından umursamaz olan kimselerden oluşuyordu. Diğer taraftan İslâmî anayasa isteğinin arkasında, İslâm'la birlikte, müslüman halkın duygusal bağlılığı dışında hiçbir dünya gücü yoktu. Bu duygusal bağlılık; kendisine din adına göstermelik bir oyuncak vererek avutulabilecek, hatta mide ve ekmeğe adma yönü komünizme kadar çevirebilecek ölçüde zayıf idi. Halkta görülen ve belirgin olmayan İslâm devleti isteği, açık ve net bir kavrayışla kafalara yerleşmemişti. Hatta oldukça ileri derecede ilim sahibi olan kişilerin düşünce seviyeleri de şeyhülislamlık ve şer'î adalet sisteminden daha ileri bir noktaya ulaşmamıştı. Mücadele bu noktadan başlayarak mevcut yarı dini anayasa yapılmasına kadar ulaşmışsa, siz bunun; bir bütün olarak, dini eğilimin gücünün artması ve dindışı eğilimin gücünün azalması olmadan gerçekleştiğine veya gerçekleşebileceğine inanıyor musunuz? İşte, ulaşılan bu netice, bu sekiz dokuz senelik süre içinde iki eğilimin güçlerinin birbiriyle orantısının ne derecede değiştiğinin açık bir ölçüsüdür. Bu sonuç sadece bir anayasa isteğinden ortaya çıkmadı. Bugün gözlerinizin önünde duran ne varsa, o; halkın duygularının istenilen yöne çevrilebileceğinin bir işaretidir. Artık halkın duyguları kesinlikle İslâmî eğilim tarafına çevrilmiş, İslâm düzeninin ve İslâm devletinin açık ve net bir kavramı onların gözleri önüne getirilip konulmuştur. İslâmî eğilim halkın içinde o kadar tanıtılıp yerleştirilmiştir ki, artık onlar bir takım oyunlarla aldatılamazlar.

Halkta bu eğilime ve İslâm düzenine şiddetli bir susama olmasa bile, en azından ondan başkasına razı olamayacakları bir istek ve arzu meydana getirmiştir. Kamuoyu İslâm düzenini öylesine benimsemiştir ki, İslâm düzeni kavramı kamuoyuna sapaşğlam yerleşmiş, memleketin başka bir yöne alınıp götürülmesi ve atılan adımın ilerlediği yerden geriye çekilmesi imkansızlaşmıştır. Ayrıca zeki tabaka da İslâmî hayat düzeni; İslâm hukuku ve İslâm anayasası konusunda bilgilendirilmiş ve zihinlerindeki şüpheleri yok etmek için çok önemli çalışmalar yapılmıştır. Bu sayede bugün, o tabakanın dindışı düzeni destekleyen miktarından daha fazlası İslâmî düzeni destekleyen tarafa yönelmiştir. Buna ilave olarak şunu da söyleyelim: Bu süre içerisinde İslâm için doğrudan doğruya faaliyet gösterenlerin ve İslâm'a gönül verenlerin sayısında da hayli artma olmuştur. Bu mücadelenin başlangıçtaki haliyle bir kıyaslama yapılacak olursa, bugün artık bu eğilime hizmet için öncesinden pek çok fazla elin, beynin ve imkanın hazır olduğu inkar edilemez. Bütün bunlar yarı dini bir anayasa yaptırarak bitmemiştir. İşte bunlar bizim ileride yapacağımız işin birikmiş gücü ve sermayesidir. Allah'ın lütuf ve desteğinden sonra ileride yapacağımız ıslah ve düzeltme için birinin gücünden destek almayı düşünbilirsek, işte o; önceden yaptığımız işin hazırladığı sermayedir. Bunun değer ve önemim ölçmekte mübalağa yapmak ne kadar yanlışsa, değerini azaltmak, küçük görmek de o kadar yanlıştır. Aslından fazla, olduğundan daha çok ölçmenin, değerlendirmenin sonucu; yapma gücü bizde bulunmayan bir işi yapmak için harekete geçmemiz olacaksa, aslında daha az ölçmenin sonucu da bizim şu anda yapabileceğimiz şeyler için adım atmaktan vazgeçmemiz olacaktır. Ve mümkündür ki, ileride bir daha bu fırsatlar ele geçmez veya bugüne göre çok daha az ele geçer.

4. Mektubunuzun en son bölümünde belirttiğiniz gibi, sözleri ve hareket tarzıyla size şikayet etme fırsatı veren Cemaat-i İslâmî mensuplarının haline çok üzuldüm. Biz araştırarak onların kimler olduğunu öğreneceğiz. Kendilerini belirlediğimizde onları ıslah etmeye çalışmaktan geri durmayacağız. Ama Cemaat-i İslâmî mensupları genel olarak ne mevcut anayasanın hatalı yönünü açıklamada ve ne de kusursuz bir İslâm anayasası kavramı oluşturmada kusur işlemişlerdir. Onlar, mükemmel bir İslâm anayasası hazırlanmıştır ve iş artık sadece son seçime kalmıştır diyerek halkı yanlış bir düşünceye de sevketmemişlerdir. Sizin anlattığınız diğer kusurları ortadan kaldırmak için inşaallah mutlaka gayret gösterilecektir. Herşeye rağmen insan işi en üst dereceye ulaşmış olamaz. Diğer bir deyimle, insan ne kadar iyi yaparsa yapsın, yine de kusurları olur. Eğer siz Cemaat mensuplarının hatalarını bana sürekli haber verirsiniz, hatta benim kendi kusurlarımı da bana bildirirseniz, size minnettar kalırım. Özellikle benim, nerede daha önce geçip gitmiş büyük zâtların yaptıkları işleri yanlış tanıttığımı veya selefin (İslâm'ın ilk döneminin bilginleri) İslâm anlayışını, ince görüşünü, İslâm'daki samimiyetlerini şüpheli hale soktuğumu bana mutlaka bildiriniz. Yanlış olduğuna ikna edildiğim her sözümü, her hareketimi düzeltmeye hazırım. Böyle bir hataya düşmüşsem bile, bunun bilerek yapılmadığına kesinlikle inanırım.

Dini Hâkim Kılmak Farzı Ayn Mıdır?

Soru:

Bendeniz birtakım sualler sorarak, zâtîâlinizi cevap verme zahmetine sokmak istiyorum. Her ne kadar zâtîâlinizin meşguliyetleri dolayısıyla bunun uygun olmadığı anlaşılı-yorsa da ben bu soruların cevabını sizden öğrenmeye kendimi zorunlu hissediyorum. Çünkü onlar arasında bulunan çok önemli bazı sorular bu amaç ve bu teşkilatla ilgilidir ve bu teşkilatın varlığı sizin çok başarılı çalışmalarınızın sonucudur. Ben dokuz seneden beri bu cemaatle birlikteyim. Bu süre içinde hemen hemen teşkilatın bütün kitaplarını dikkatle okudum. Gönülden gelen bir görev duygusu ve hatta içten gelen manevi bir baskıyla teşkilata girme saadetini elde ettim. Kur'an ve Sünnet'in delilleriyle tatmin olarak bu cemaat düzenine katılmayı imanımın, ıslahımın bir gereği kabul ettim. Duygusal olarak değil, bilakis bütün akıl ve izanıyla şöyle düşünüyorum: Bu cemaatin hak yolda olduğunu iyice anlayamayan insanlar Allah Teâlâ katında affedilebilir, bağışlanabilir. Ama kafası ve gönlü, küçük bir kıta büyüklüğündeki ülkede, bu devirde, bu hak işi, gerçek hizmeti tam olarak gören, bir kitle olarak hareket ve düşüncelerinin eteğine yapışılabilir, bütün şüphelerden uzak bir cemaat işte budur diye vicdanı haykıran herkesin bu cemaate katılması Allah katında üzerine bir borçtur, farz-ı ayn'dır. Eğer o herhangi bir dünyeyi, menfaatini göz önüne alarak veya herhangi bir nefsanî duygudan dolayı bu cemaatle ilgisini keserse, o kimse Allah Teâlâ katında sorgulanacak, azarlana-caktır. Allah biliyor ki, ben bu satırları herhangi bir zümreci-lik veya bağnazlıktan hareket ederek yazmadım. Aksine, bu fakir ne anlamışsa onu açıklamıştır. Eğer bu yazılarımda bir yanlış anlamamanın etkisi varsa, onu lütfen kaldırınız.

Ben yedi sekiz aydan beri burada kalıyorum ve din bilgini olan bir büyük zatla görüşüyorum. Cemaat'in davetini ve metodunu hakkın tâ kendisi kabul ediyor. Cemaatle tam bir anlayış birliği de var. Bununla birlikte, onun düşüncesi şöyle: Cemaat'in durmadan uğraştığı dini hâkim kılma görevi herkese farz değil, aksine farz-ı kifayedir. (Bazı insanların çalışmasıyla değerlerinin üzerinden sorumluluk düşer.) Bu bakımdan, bu görevi bazı kimseler yaparsa, artık herkesin orada görev alması gerekli olmaz. Eğer bir kimsenin dünya menfaatleri onu bu işten uzaklaştırır ve bu yüzden

cemaatle olan her çeşit ilişkisini keser de dini hâkim kılmak için tek başına hiçbir iş yapmazsa, hiçbir günah işlemiş olmaz ve o, Allah Teâlâ katında bundan dolayı hiçbir sorguya çekilmez, azarlanmaz. Bu iş cenaze namazı gibidir. Eğer bir kimsenin zamanı ve fırsatı varsa ve mizacı da uygunsa, bu işe katılmalıdır. Eğer zamanı ve fırsatı yoksa, mizacı da uygun düşmüyorsa, bu göreve katılıp katılmamakta tamamen serbesttir. O, bu sözü dini hâkim kılma görevi konusunda söylüyor. Cemaat'in teşkilatlanmasına gelince: O büyük zât bu teşkilata katılmak, teşkilatın başkanının sözünü dinlemek, bu yolda karşılaşılan zorluklara sabretmek ve bu amaç için her çeşit bedeni ve mâlî fedakârlıklarda bulunmak gibi işlerin hepsine tam anlamıyla nafilâ değeri vermektedir. Nitekim o, açık ifade ile diyor ki: "Bunlar Allah katında yüksek derece elde etmek için gerekli olan, ama kesin kurtuluş ve ^ağışlan-ma için şart olmayan teheccüd namazı gibi işlerdir. Ne zaman kendisine, "bu yolda canlarını feda edenler çocuklarının, ailesinin geleceği hakkında hiçbir şey düşünmeyenler, bütün bunları bir tek nafilâ iş için mi yaptılar?" denilse, gayet açık ve net olarak şöyle demektedir: "Onların bütün fedakârlıkları sadece üstün dereceler elde etmek içindi, yoksa böyle yapmaları onlara farz değildi." O bu sözleri önüne İhvân-ı Müslimîn örneği sürüldüğü zaman söyledi. Onun anlayışı şudur: Eğer bu çalışma doğru kabul edilirse, İhvân-ı Müslimîn ve onlar gibi Allah için canlarını feda eden diğer hak ehli kişiler övgüye layık olacakları yerde, aksine kötülenmeye layık duruma geleceklerdir. Sadece nafilâ bir iş için canını vermek ve geri kalmış kendi insanlarını terkedilmiş halde bırakmak, dinde aşırılık değil de nedir? Bu işi yapan, Alah katında azabı hak etmiş olabilir.

Cemaat düzenine bağlılık ve cemaatin başkanına itaat söz konusu olduğunda da şöyle demektedir: "Çeşitli devirlerde ve çeşitli ülkelerde dine hizmet görevini yürütmek için ayağa kalkmış olan böyle değişik teşkilatların çalışma düzenine bağlı kalmak ve onların başında bulunanlara itaat etmek farz değildir. İtaat ancak Allah'ın Peygamberine ve Ra-şid Halifelere farzdı. Çeşitli ülkelerde dine hizmet için kuru-lagelen böyle cemaatlerin başkanlarına itaat etmek farz değildir." Sanki artık yapılacak hiçbir iş kalmamıştır. Hayret edilecek şey, eğer bu devirde Peygamberi metod üzerine halifelik kurulsaydı, o zaman onun başkanına itaat etmek Râşid Halifeler devrinde olduğu gibi farzdır, ama onlar bunu da kabul etmeye hazır değiller.

Bir din bilgininin ağzından bu sözleri işitmek beni kahrediyor. Ben kendi eksik ilmim Ölçüsünde onu ikna etmeye çok çalıştım, ama onun ilk ve son cümlesi şu değişmez söz olmuştur: "Bu işler farz-ı ayn (herkesin sorumlu olduğu görev) değildir. Farz-i kifaye (bir kısmının yapması ile diğerlerinin yapmak zorunda olmadığı iş) veya nafilâ değeri taşır." Bu sözler ve bu şekildeki düşünceler İslâm davasının, İslâm hareketinin gelişip güçlenmesinde öldürücü bir zehir gibidir. Bu sözlerin bu yola henüz adım atmış gençlerin kulaklarına gitmesi onların çalışma azmini felç etmeye yeterlidir. Bu sözlerim bu şekilde düşünenleri tahrik etmek için değil, aksine onların yanlış düşüncelerinin yayılmasından endişe ettiğim içindir. Aslında Cemaat'in bütün yayınları onlara cevap veriyor, ama herhalde herhangi bir yerde toplu olarak kısa ve delilli cevaplar bulunmamaktadır.

Din alimi olan o zâtın kafası, fıkıh tabirleri ve fıkıh meseleleri ile o kadar sarmaş dolaş olmuş ki, Cemaat'in yayınladığı eserlerin ortaya sürdüğü delilleri değersiz, ağırlıksız buluyor ve şöyle diyor: "Cemaat'in yayınladığı kitaplarda deliller ve belgeler yoktur." Önceleri onun bu cümle ile ne demek istediğini anlayamamıştım. Çünkü, Cemaat'in yayınladığı kitapların belge ve mantık gücü ile silahlanması, karşı koyanların bile kabul ettikleri üstün özelliğidir. Bu bakımdan, sözünü açıklamasını istedim: "O eserlerde Hanefî mezhebi fıkının veya diğer fıkıh ekollerinin kitaplarına atıfta bulunulmamıştır. Kuran ve Sünnet'ten ise sadece kendi düşüncelerine göre delil getirmişlerdir" demeye başladı. Konuşmalarının özü, Özeti şu: Eğer Hanefî fıkının herhangi bir kitabında, dini hâkim kılma ve bu yolda bir topluluk meydana getirme, sonra da onun metoduna bağlı olma ve başkanına itaat etmenin farz-ı ayn olduğuna dair bir hüküm gösterilirse inanacak, yoksa Cemaat'in toplantılarına katılma konusunda kendisine ısrar edildiği ve haftalık rapor istendiği takdirde Cemaatle görüş birliği içinde olmaktan da vazgeçecek. Sizden istirhamım, verilecek cevapta Hanefî fıkına ait kitaplara atıfta bulunmak mümkünse, bu yapılınsın. Belki o zaman gönlündeki düğümler çözülür.

Bir soru da ben kendim sormak istiyorum: Çok kere kafamda şu soru canlanır durur: İslâm'ın şartları olarak beş şey anlatılır. Bunlar içinde dini ayakta tutma çalışmaları yapma şartı yoktur. Halbuki, önemi göz önüne alınırsa, altıncı şart değerine sahip olmalıydı. Eğer öyle olsaydı, İslâm; yalnız namaz, oruç, zekat ve hacla sınırlı kalmaz, onun gerektirdiği davranışlar her müslümanın önünde sürekli durur ve her devirde şuurlu hareketler meydana getirirdi. Dinin emirleri arasında, dini ayakta tutma görevinin (farızasının) değerinin ne olduğunu lütfedip açıkça yazınız.

Önceleri Cemaat'le olan ilişkileri, üye olmak için dilekçe verecek kadar ilerlemiş olan bir başka büyük zât var. Fakat onun kafasına ansızın bir mesele takıldı ve elini eteğini toplayarak Cemaat'ten o kadar uzaklaştı ki, sanki Cemaatle hiçbir ilişkisi olmamış. O zât diyor ki: "İslâm anayasasının düzenlenişinden sonra Pakistan bir İslâm devleti haline gelmiş ve bu ülkede bütün müslüman vatandaşlar bir yönetim düzenine, bir itaat sistemine tâbi olmuşlardır. Bu itaat düzeni herkesi bir araya toplamakta ve herkese hâkim olmaktadır. Artık herkes bu büyük itaat düzeninin etrafında çevrelenmiş, birleşmiştir. Bu bakımdan, böyle bir düzen varken, herhangi bir başka düzen kurulması ve insanlardan kendisine itaat edilmesinin istenmesi, tıpkı bir devlet içinde ona paralel başka bir devletin kurulması gibidir. Kısacası; herhangi bir cemaate, herhangi bir teşkilata ve herhangi bir başkana ihtiyaç yoktur. Pakistan bir İslâm devletidir. Devletin onu yönettiği görülmektedir. Bütün müslümanlar, artık bir cemaatin değil; bilakis bu devletin her yeri tutan teşkilatının bir üyesidir. Artık o vatandaşların tam itaatleri, bağlılıkları, işte bu devlet denen teşkilatın hakkıdır; herhangi bir başka cemaatin değil. Şimdi itaat herhangi bir kimseye değil, devletin başkanına olmalıdır". Bu anlayış sonuç itibarıyla vatandaşların cemiyet kurma hakkının son bulduğu bir anlayış tarzıdır. Bu anlayışta sadece vatandaşların cemiyet kurma hakkı son bulmamakta, bu hakkı zikretmek bile devlete başkaldırmakla eşit tutulmaktadır. Bu anlayışa cevabınız nedir? Acaba İslâm devleti gerçekten Öyle bir devlet mi olacaktır ki, onda başka partinin döllemesine ve doğmasına fırsat verilmeyecek? Eğer verilirse, bir itaat düzeni açısından, onun durum ve değeri ne olacaktır? Böylesi bir durumda herhangi bir müslümanın İslâm'ın gerektirdiği sosyal faaliyetleri yapmak için herhangi bir cemaate katılmasına gerek yoktur; Çünkü, o artık bir İslâm devletinin vatandaşı durumundadır diye düşünmesi uygun mudur? Bu sorular ilmî açıdan özel önem taşımaktadır, bunlara verilecek cevap da ilmi olmalıdır.

Bir diğer soru da şu: Şeriatte, cemaatle namaz kılmanın değeri nedir? Bu vacip midir? Sünnet-i Mükke'de midir? Ki-faye vacip midir? Sünnet-i Mükke'de kifaye midir? Hangi durumlarda veya hangi mazeretlerde cemaatle namaz kılmanın vacipliğinin yahut mükke'de oluşunun şiddeti azalmaktadır? Burada mescidler az ve uzak mesafelerdedir. Bu yüzden pek çok insan namazlarını evlerinde kıyor. İsteseler az bir zahmete katlanarak camilere gidebilirler. Ama kimi beraberinde kimse olmadığını mazeret göstermekte, kimi gece karanlığını, kimi su ve çamuru, kimi de yolların bozuk oluşunu. Bu özürler mantıklı mıdır? Dükkanlarında namaz kılan bazı adamlar yalnız oldukları bahanesini ileri sürüyorlar. Bunlar içinde Cemaat-i İslâmî'nin üyeleri ve sempatizanları da var. Bu adamlar toplantı yapıyorlar ve cemaatle namaz vakti geçip gidiyor. Daha sonra

kendi başlarına teker teker namazlarını kıyorlar. Bu hareketlerin nereye kadar doğru olduğunu lütfen yazınız.

Büyük günahlar arasında yalanın derecesi nedir? Kitap ve Sünnet'te bunu işleyene bildirilen bütün tehditleri anlatınız. Yalan söylenmesinin mubah olduğu durumlar var mıdır?

Bir kimsede altı yüz gram gümüş değerinden daha fazla değerde, ama 86 gramdan daha az miktarda altın varsa ve kesinlikle gümüş karışımı değilse ve para da artmıyorsa, bu durumda o kişiye zekat farz olur mu, olmaz mı? Bu soru altının zekat nisabı 86 gram olduğu için sorulmuştur.

Pek çok insan vitir namazının üçüncü rek'atında bilerek ve sürekli İhlas Süresini okuyor. Bu durum özellikle Ramazan ayında, teravih bittikten sonra vitir namazı cemaatle kılınırken görülüyor. Bu aynı şeyin sürekli yapılması bir delile mi dayanmaktadır, yoksa sadece alışkanlık mıdır? Aynı şeyi devam ettirmek doğru mudur?

Fitre miktarı konusunda çok farklı görüşlere rastlanmaktadır. Kimi üç kilo civarında buğday veriyor, kimi iki buçuk küo, kimi de iki kilo bir çeyrek. Doğru ölçü hangisidir? Bu konuda siz nasıl hareket ediyorsunuz? Fitre konusunda sormak istediğim diğer bir şey de şu: Eğer bir kimse, kendisi nisab miktarı mala sahip olamamış da karısı o seviyeye ulaşmışsa; bu durumda fitre sadece hanımına mı vacip olacaktır, yoksa kocasına da vacip midir? Çocuklar için de fitre verilir mi, verilmez mi?

Cevap:

Cemaat-i İslâmî hakkında belirttiğiniz görüşün hemen hemen aynısını Cemaat'i kurarken ben de belirtmiştim. Hak açığa çıktıktan, Cemaat-i İslâmî'nin hak yolda olduğu anlaşıldıktan sonra, artık onunla birlikte olmamanın Allah Teâlâ katında sorumluluğu gerektireceğini sürekli olarak insanların kafasına yerleştirmeye çalışıyorum. Elbette, Cemaat-i İslâmî'nin niceliği ve durumu hakkında bir tereddüdü olan veya iyi niyet ve samimiyetle gönüllü tatmin olmayan kimseler bağışlanabilirler.

Sözünü ettiğiniz din âliminin, "dini ayakta tutma çalışmaları her bakımdan sadece farz-ı kifayedir" demesi yanlış bir anlayış ve sakat bir düşüncedir. Dini ayakta tutma yolundaki bu çalışmanın farz-ı kifaye olması, sadece kişinin kendi ülkesinde veya bölgesinde dinin hâkim olduğu, kâfirler tarafından Dârul İslâm'a (İslâm yurduna) hiçbir saldırı yapılmadığı ve çevre bölgelerde de dini hakim kılma çalışmaları yapıldığı takdirde mümkündür. Bir zümrenin bu farzı yerine getirdiği bölgelerde, bu farz diğer insanlardan düşer ve meselenin biçimi cenaze namazı türünden olur. Ama eğer din kişinin kendi ülkesinde yenik bırakılmışsa, Allah'ın şeriatı terkediüp geçersiz kılınmışsa ve apaçık olarak haramlar, ahlâksızlıklar alıp yurumüşse, Allah'ın belirlediği çizgi çiğ'leniyorsa veya kişinin ülkesi İslâm yurdu olmuş ama civar ülkeler tarafından yıkılma tehlikesi varsa, bu gibi durumlar da bu çalışmat farz-ı kifaye dep tam bir farz-ı ayn olur. Gücü kuvveti olduğu halde; dini hâkim kılmak, dini korumak için savaşmaktan kaçınan nerkes Allah katında sorumlu olacaktır. Bu konuda fıkıh kitaplarının yapraklarını çevirmeden önce tarif ettiğiniz kişinin, namaz ve oruca bağlı olduğu halde kalpleri cihaddan soğutanlara şiddetli azaplar verileceği tehdidini anlatan, hatta o gibi kimselerin münafık olduğunu da belirten Kur'an ayetlerini okuması gerekir. Kur'an-ı Kerim bu gibi durumlarda cihad yapmayı iman mihenk taşı kabul etmekte, ondan bilerek kaçınanların, hatta tembellik yapanların hiçbir itaatini de değerli saymamaktadır. Anlattığınız kimse, bununla yetinmeyerek hâlâ kendisine bir delil gösterilmesini istiyorsa, fıkıh kitaplarındaki cihad bahislerini bularak baksın. Düşmanın İslâm yurduna saldırması halinde cihadın farz-ı kifaye mi, farz-ı ayn mı olduğunu görsün. Bu fıkıh kitaplarının yazıldığı devirde İslâm ülkelerinden hiçbirinde İslâm hukuku kaldırılmamış, şer'î cezalar da geçersiz kılınmamıştı. Bu bakımdan o kitaplar sadece düşmanın hücum etmesi halindeki hükmü açıklamışlardır. Fakat ne zaman ki müslümanların kendi vatanlarında küfür kanunları geçerli, İslâm kanunları geçersiz kılınmış ve idari yetki Allah'ın belirlediği çizginin ayakta tutulmasını vahşice bir hareket kabul eden insanların eline geçmişse, mesele düşman saldırısına göre bir kaç kere daha fazla ağırlık kazanmış, daha büyük önem arz etmiştir. Bu durumda dini birazcık olsun anlayan hiçbir kimse dini hâkim kılmaya gayretine sadece farz-ı kifayedir diyemez.

Cemaat düzenlemesine gelince: Küfür hükümleri karşısında Allah'ın hükümlerinin uygulanmaya çalışılmasının topluca ve düzenli bir mücadele verilmeden yapılamayacağı açıktır. Bu bakımdan; düzenli, toplu bir mücadele için cemaatin varlığı ve var olan cemaate sıkı sıkıya sahip çıkılması gereklidir. Bu konuyla ilgili pek çok hadis vardır. Şüphesiz, tamamen iman ehli kişilerden meydana gelmiş bir cemaatin olmadığı ve bu büyük amaç için sosyal bir güç meydana getirmek amacıyla değişik çalışmaların sürdürüldüğü yerlerde, şeriat sahibinin cemaatin bulunduğu halde verdiği hükümler gibi cemaate bağlı olma hükümleri ortaya sürülemez. Ancak dini hâkim kılmaya konusunun şer'î önemini tanıyan ve bu konuda bir müminin görev ve sorumluluğunu duyan bir kimse de bu çalışmalara ilgisiz kalamaz. Böyle bir yolu benimseyemez. Onun üzerine düşen; bunları ciddiyetle incelemek ve hangi çalışmanın doğru ve hak üzere olduğuna kanaat getirirse o çalışmada görev almaktır. Kişinin bir cemaati hak üzere görüp, ona bağlanmış olması halinde çalışmalara ve teşkilata katılmaması baştanbaşa İslâm dışı bir harekettir. Bu hizmete katılıp sadece nafîle bir ibadet değil, bilakis farz bir ibadettir. Çünkü, bu olmadan dini hakim kılma görevi fiilen yerine getirilemez. Emre itaatle ilgili hadislerde bildirilen hükümler ve bizzat Kur'an-ı Kerim'de ulu'l emre itaat konusunda gelen ilâhî fermanlar vardır. Bu hükümler sadece Hz. Peygamber (s.a) ve Râşid Halifeler dönemi içindi diye düşünmenin ve o şekilde kabul etmenin hiçbir delili yoktur. Eğer öyle olsaydı, o zaman bunun mânâsı; artık hiçbir İslâm devleti yürütülemez ve Allah yolunda hiçbir cihad yapılamaz demek olurdu. Çünkü, teşkilata bağlanmadan, emre itaat edip söz dinlemeden bunlar anlaşılabilir. Din ilminden birazcık olsun nasibi olan birinin hiçbir dayanağı olmayan böyle sözleri nasıl söyleyebildiğine şaşıyorum.

Anlattığınız diğer insanlar, akıllarınca, bugüne kadar müminlerin emirleri mevkiine oturtulmuş insanların bile düşünemedikleri incelikleri düşünmüşlerdir. Eğer bu mesele onların düşündüğü şekilde olursa, o zaman memleketin bütün cemaatlerini bir kalemde silip atmak, burada İslâm hükümlerinin uygulanmasını söyleyen herkesin ağzını kapatmak ve zevku sefa içerisinde, binbir çeşit ahlâksızlık ve günah bataklığında yuvarlanıp gitmek gerekir. Artık bu ülkede İngiliz döneminin kanunları rahatlıkla yürür. Şeriatın uygulanmasına çalışanlar sadece dünyada değil, ahirette bile yüzleri kara ve azaba layık gösterilmiş olur. Çünkü onlar şer'î açıdan şeriatı uygulama gayreti göstermeye izin verilmiş olmazlar. Akli, iz'am bu kadar olan düşük seviyeli insanların Cemaat-i İslâmî'yi terkedip gitmelerini iştince doğrusu pek sevdim.

Artık sorularınızın kısa cevaplarını sunuyorum:

1. Dini hâkim kılmaya görevinin değerini anlamada sizin tereddüde düşmeniz sebebi, İslâm'ın şartları ile iman ehli kişilerin görevleri arasında bir fark görmemenizdir. İslâm şartları, üzerlerine İslâm hayat binasının kurulduğu şeylerdir. İman ehli kişilerin görevleri ise, İslâmca bir hayatın kurulmasından sonra yerine getirilmesi gereken iman gerekleridir. İslâm'ın şartları hakim değilse, İslâmca bir hayatın binası asla dikilemez. Eğer o binanın dikilmesinden sonra imanın gerekleri yerine getirilemiyorsa, bu; kırda viran vaziyette duran bir binanın durumu gibidir. Dini hâkim

kılma görevi, İslâm'ın şartı (direği) değildir. Bilakis o, İslâm binası kurma amaçları arasında en önemli bir amaçtır. Bu binanın kurulması, bu binada oturanlar ve bu binanın genişletilmesi hep bu amaca bağlıdır. Eğer bu farz ihmal edilecek olursa, İslâm binası ağır ağır eskiyecek ve içine küfür ve ahlâksızlık tohumlarını yerleştirme fırsatı doğacak, böylece İslâm binasının genişleyerek bütün yaratıkların sığacağı haline gelme imkanı ortadan kalkacaktır. İşte bu bakımdan, bu iş müslü-manların hayatının hedefi olarak gösterilmiştir.

[82]

Böylece biz sizi, insanlara şahid (ve örnek) olmanız için vasat (aşırılığı olmayan, adil, seçkin) bir ümmet kıldık.

"Siz, insanlar için çıkarılmış hayırlı bir ümmetsiniz; maruf (iyi ve İslâm'a uygun) olanı emreder, münker (kötü, çirkin ve İslâmca aykırı) olandan sakındırır ve Allah'a iman edersiniz.

[83]

2. Bir İslâm devlet biçimi daha vardır ki, o biçimde devlet sadece nazariye (görüş ve teori) olarak İslâm devleti değil, aksine devleti yürüten organ (hükümet) da bir idare olarak fiilen İslâm hükümetidir. Duygu ve yaşayış olarak çok iyi, takva sahibi, iman ehli kişiler idareyi yürütmekte, danışma sistemi asıl İslâm ruhu ile ayakta durmakta ve İslâm'ın, uğruna devletini kurmak istediği amaçlar için bütün hükümet sistemi iş görmekte, faaliyette bulunmaktadır. Bu biçimdeki devlet idaresinde devlet başkanı, bütün iman ehlinin lideri ve onun önderliğindeki bütün ehl-i iman bir tek cemaattir. Bu durumda cemaat içinde cemaat oluşturmak için yapılan her çalışma yanlış olacak, bir imamın önderliğinden vazgeçip, bir diğerrinin önderliğini kabul etmek, ona itaat etmek caiz olmayacaktır. Diğer biçim ise, devletin sadece nazariye olarak İslâm devleti olması, geri kalan İslâmî özelliklerden hiçbir şeyin bulunmamasıdır. Bu durumun değişik kademeleri vardır ve her kademenin hükümleri ayrıdır. Böyle bir durumda devleti ıslah için düzenli, toplu çalışma yapmak hiçbir şekilde İslâm'a aykırı değildir. Bazı durumlarda bu çalışmayı yapmak farzdır bile. İslâm devletinin ahlâksız, günahkar idarecileri buna caiz değildir. İslâm'a aykırıdır diyorlarsa, bırakınız desinler. Ama tuhaf olan, bunun caiz olmadığına dair en küçük şer'î bir delil bulunmamasına rağmen, temiz ve iyi niyetli insanların buna caiz değildir, demeleridir. Eğer bu caiz değilse, Emevilere başkaldıranları gizli ve ve açık olarak destekleyen müctehidlerin hali ne olacak, onların derecesi ne hale gelecektir.

Namaz ile ilgili şer'î hüküm şudur: Ezan sesi nereye kadar ulaşıyorsa, mescide gitmeye mâni şer'î bir özürlü bulunan insanlar hariç, ezanı işiten herkes mescide gitmelidir. Şer'î özürlü ise kişinin hastalığı veya bir tehlike ile karşı karşıya olması yahutta şeriatça geçerliliği kabul edilen bir engelin bulunmasıdır. Yağmur çamur bu tür engellerden sayılır. Nitekim böyle durumlarda sahabe-i kiram'dan bazıları ezan okunur okunmaz, insanlar buldukları yerde namazlarını kılsınlar diye "dikkat edin, bulunduğunuz en uygun yerde namazınızı kılın" diye nida ederlerdi. Cemaat-i İslâmî mensupları toplu olarak buldukları halde ayrı ayrı namaz kılmayı cemaatle namaz kılmaya tercih ediyorlarsa bunu kabul etmek mümkün değildir. Bu davranışa şiddetle itiraz edilir. Bu alışkanlık düzeltilmelidir.

Büyük günahlar içinde yalanın yeri, onun da büyük günah oluşudur. Hatta, Peygamber Efendimiz bunu münafıklık alâmetleri içinde saymıştır. Bunun caiz olabileceğine ancak, yalan söylendiğinde çok kötü bir durumun önüne geçilmesi mümkün oluyorsa izin verilmiştir. Meselâ; mazlum bir insanı zalim bir adamın elinden kurtarmak veya karı koca arasını düzelterek yuvanın yıkılmasının önüne geçmek vs.

Eğer bir kimsede zekat verme ölçüsünün altında altın varsa, ona zekat düşmez. İsterse onun değeri gümüşün değerinden çok daha fazla olsun.

Herhangi bir namazda, herhangi bir süreye bağlı kalıp devamlı onu okumak doğru değildir. Alışkanlık olarak devamlı okunmasında bir sakınca yoktur, ama ara sıra değiştirmek gerekir. Böyle yapılırsa, bidate düşülmemiş olur.

Fitre miktarındaki farklılığın sebebi, o devirde Araplar arasında kullanılan ölçü ve tartılarda ortaya çıkan zorluklardır. İlim ehli kimselerin kendi araştırmalarıyla belirledikleri ölçülerden herhangi birine göre fitre veren insanlar sorumluluktan kurtulmuş olurlar. Bu konuda aşırı zorlamaya lüzum yoktur. Bayram günü kendi ihtiyacını karşıladıktan sonra fitre verebilecek durumda olan herkes fitresini vermelidir. Eğer kadının gücü

[84]

yetiyorsa kadına vacip olur. Çünkü, kocasının geçimi onun üzerine düşmez. Fakat bana göre çocuklarının fitresini vermesi gerekir.

Tebliğ Cemaati İle Dayanışma

Soru:

Bir mesele uzun süredir yerleşik bir düşünce halinde zihnimi meşgul ediyor. Ben Özel olarak dua ediyorum ki, Allah Teâlâ, çalışmaları ve gayretleri içinde pekçok tesirin gizli bulunduğu, kalp ve kafa güçleriyle pekçok şeyin düzelebildiği ve bozulabildiği o ilim ve manevi yetki sahibi büyükleri bu tarafa yöneltsin. Eğer onlar bu çalışmalara yönelirlerse, hem ümmetin ıslahı mümkün olur, hem tefrikan ortadan*kal-kar ve hem de yeniden yapılanma inkılabı gerçekleşir. İmkansız gözükken herşey imkan dahiline girer. Böyle kişilerin düşünce gücünün bir araya gelmesi ve anlaşma içinde olmaları için Allah'a dua ediyoruz.

Bizim söylemek istediğimiz şey çok büyük ve karmaşık bir şeydir. Benim gibi az yetenekli insanlar için böyle önemli konularda kalem oynatmak asla uygun değildir. Fakat Allah Teâlâ'nın yardımı ve O'nun merhametine güvenerek bu çağırımı yapmaya başladım. Belki de çok faydalı bir sonuç ortaya çıkar.

Siz kendi yazdıklarınız içinde çeşitli yerlerde "biz bu işe Allah için ve sadece Allah'a güvenerek başladık, eğer ben bir hata yapıyorsam Allah beni ıslah etsin, yanlışlarımı düzelsin" diyorsunuz. Bir de iyi niyete ve hakka bağlılığa dayanan açık sözlülükle, peşin hükümlü olmadan bu tür ihtilaflar üzerinde geniş görüşlülükle düşünmeyi teklif ediyorsunuz. Biz sizin gerçekten dargörüştülük göstermediğinize bütün samimiyetimizle inanıyoruz.

Belki biliyorsunuz, ben ilk din şuurumu Tebliğ Cemaati aracılığı ile elde ettim. Benim o cemaatle olan ilgim hâlâ sür-muktedir. Bu ilgiyi sürdürmeyi nasib etmesi ve ondan daha çok faydalanmayı lütfetmesi için Allah'a dua ediyorum. Bununla birlikte Cemaat-i İslâmî ile de derin bir irtibat meydana geldi. Artık zamanımın çoğunu bu cemaatin işlerine harcıyorum. Öğünmüyorum, ama şu bir gerçek ki, Cemaat-i İslâmî şu anda canlı bir cemaattir. Dinine bağlı insanların gözleri de şu anda ona çevrilmiştir. Beni en çok üzen ve bence en acı olan durum Cemaat-i İslâmî ile Tebliğ Cemaatinin çe-kışmesidir. Bu konuda Tebliğ Cemaati içinde Önemli yerleri olan dostlarımızla görüştük ve açıkça onlara şu itirazlarımızı söyledik: Siz müslüman olmayanların İslâm'a girmeleri ve hidayete ermeleri için Allah'a dua edebiliyorsunuz, ama gönlünüzdeki bu genişliği Cemaat-i İslâmî için göstermiyor-sunuz. Siz, günahkar ve ahlâksız müslümanların inanç ve davranışlarını düzeltmek için her çeşit zahmete katlanabiliyor, her türlü sıkıntı ve eziyete tahammül edebiliyor, onların bütün ahlâksızlıklarına, azarlamalarına sabredebiliyorsunuz. Fakat size göre dalalette olan Cemaat-i

İslâmî ilgilenmeye değer gözüküyor. Size göre buna ihtiyaç da yoktur. Onlarla buluşmak, onların sözlerini dinlemek ve onların yaptıkları şeyleri anlamak bile, size göre, hak yoldan çıkmaya davet etmek demektir. Onlar böyle olmakla birlikte Cemaat-i İslâmî'deki dostların durumu da bu açıdan onlardan daha iyi değildir. Tecrübemize dayanarak şunu diyebiliriz ki, Tebliğ Cemaati'ne bağlı olan kişilere bakarak Cemaat-i İslâmî mensuplarında da bir tepki oluşmaktadır. Bunun neden böyle olduğunu bir türlü anlayamıyorum. Tebliğ Cemaati'nin insanlara dini tebliğ ettiğini dindışı kötü bir hareketi yaymaya çalışmadığını biliyoruz. Kelime-i şehadet ve namazla sınırlı olduğuna inansa bile bu tebliğ dini tebliğ değil midir? Bunlar temel meseleler değil midir? Bunlar herhangi bir müslümanın, hangi derecede ilim ve amel sahibi olursa olsun, bunlar olmadan müslüman olarak kalamayacağı ana meseleler değil midir? Onların gece gündüz demeden çalışmaları sadece Allah rızası için değil midir? Ben bunları anlatmaya çalıştım. Ve iriandım ki, onların kafasında bu anlayış genişliği yoktur. Sıksa ve zayıf bir adamın din için yaptığı küçük bir gayret, Allah katında değerli olamaz mı? Ben diyorum ki, bütün cahilliğine, zayıflığına hatta ahmaklığına rağmen saf bir insan Allah rızası için O'nun dinini yüceltmeğe çalışırsa, safiyeti sebebiyle belki de ilim, amel ve hikmetinden dolayı tekebbüre kapılıp safiyeti bozulabilme ihtimali olan ilim sahibi ve yetkili bir insandan daha fazla değere sahiptir.

Herşeye rağmen bu sözler kendi kendimize söylediğimiz sözlerdir. Dinin menfaatıyla ilgili noktaya gelince, kimbilir benim bu düşüncelerim ne ölçüde doğrudur. Böyle kimselerin kafasında eğer İslâm düzeninin Önemi yer ederse, o zaman benim için onlar faydalı olabilirler.

Dünyada yaşayıp, dünyalığa heves etmeyecek, bilakis ne düşünüp yaparsa ahiret için yapacak bu gibi ihlaslı insanları nereden bulabiliriz? Tebliğ Cemaati hakkında söylediklerim kesinlikle doğrudur diye ısrar etmiyorum, ama bildiğim kadarıyla Râşid Halifeler dönemini de bu gibi insanlar omuzlarında taşımışlardır.

Benim bu çağrımın ana davası şudur: Eğer biz onlara dostluk elimizi uzatarsak ve onlara yönelerek kendimizle bütünleştirmeğe çalışırsak, bu ne ölçüde başarılı olabilir ve hayra vasıta olabilir? Benim gayem bir cemaatin diğerine katılması değildir. Hatta isteyen istediği şekilde çalışmaya devam etsin. Herkes kendi çizgisi içinde kaldığı halde biz onlara yardımcı olalım, onlar da bize duacı olsunlar. Müslümanların iki zümresi arasındaki ihtilafın yok olması çok önemlidir.

Cevap:

Diğer dini zümrelerle ilgili olarak benim görüşüm, kim hangi ölçüde Allah'ın dinine bir hizmette bulunuyorsa bu hizmetin büyük bir ganimet olduğudur. Ben bu görüşümü sürekli olarak açıklıyorum. Din karşıtı hareketler karşısında dine hizmet edenlerin hepsi aslında birbirine yardımcı olan kimselerdir, onlar birbirlerini kendine yardımcı kabul etmelidir. Eğer rekabet duygusu meydana gelecek olursa, biz Allah adına ticaret yapan kimseler olmuş oluruz. Bu durumda, şüphesiz her ticarethane sahibi, bu çarşıda benden başka hiçbir dükkan ve hiçbir mağaza görülmesin diyecektir. Ama eğer biz böyle bir ticaret işi yapmıyor da samimiyetle Allah'ın dinine hizmet ediyorsak, bizden başkaları da Allah yolunda hizmette bulunuyor diye sevinmemiz gerekir. Eğer biri kelime-i şehadet getirtiyorsa, şüphesiz o da Allah yolunda bir hizmet yürütüyor demektir. Eğer başka biri ab-dest ve gusül meselelerini öğretiyorsa o da bu yolun bir hizmetini başarıyor demektir. Onun, benimle; benim, onunla rekabete girişmemiz ve birbirimizin yoluna taş koymamız neden olsun. Kötülükleri, adilikleri, mel'ânetleri yaymaya çalışanlara karşılık, kelime-i tevhidi; güzellikleri, iyilikleri öğretenler benim için değerli ve sevimlidir.

Ben Cemaat-i İslâmî teşkilatında çalışanlarda da daima işte bu duyguyu meydana getirmeye çalıştım. Aksine bir davranışı hiçbir zaman sevmedim. Eğer siz herhangi bir yerde Cemaat arasında bundan daha farklı bir duygu ve hareket görmüşseniz, yer ve kişileri belirleyerek haber veriniz ki, ben bunu düzeltebileyim. Özellikle Tebliğ Cemaati'yle olan durumu siz anlattığınız için ben şunu arzediyorum: Bu cemaat hakkında da ben daima içimde iyi niyet, güzel duygu besledim. Dilimle, kalemimle onun için daima iyi sözler kullandım. Rahmetli Mevlânâ Muhammed İlyas (Tebliğ Cemaatinin kurucusu) hayatta iken kendisinin huzuruna vardım, yanında bulundum. Mevad bölgesinde onunla birlikte dolaşarak hareketlerini yakından inceledim. Çalışmalarında gördüğüm hayırlı ve güzel yönleri yayın organım olan "Tercüman ul Kur'an" aracılığıyla genişçe anlattım.

Olması gereken şeyleri ve eksik olan yönleri gizlice sadece rahmetli Mevlânâ İlyas Hazretlerine arz etmekle yetindim.^[85] O günden bugüne kadar, benim bu cemaate karşı veya onun idarecilerine karşı herhangi bir söz söylediğime veya yazdığımı yahutta Cemaat-i İslâmî görevlilerinin herhangi bir zamanda o cemaatin yoluna taş koyduğuna bir tek Örnek gösterilemez. Fakat üzüntü ile söylemem gerekiyor ki, Tebliğ Cemaati'nin benimle ve Cemaat-i İslâmî ile olan tutumu bundan çok farklı olagelmıştır.

Tebliğ Cemaati'nin yalnız genel çalışanları değil, başta-kilerine kadar çoğu, Cemaat-i İslâmî'ye karşı öyle bir tutum içine girmişlerdir ki, bir keresinde yazılı olarak şikayet etmem bile gerekmişti,^[86] Ama onlar hiçbir düzeltme ve ıslaha yönetmediler. İçinde bulunduğumuz bu günlerde o cemaatin Önemli bir yetkilisinin dergisinde, bana ve Cemaat-i İslâmî'ye peşpeşe yaptığı saldırıları da görmüş olacaksınız. Bu kişiler geçtiğimiz günlerde Diyoğend İslâm Külliyesi'nin Cemaat-i İslâmî aleyhine verdiği fetvanın kopyalarını Doğu Pakistan'da (Bengladeş) büyük miktarda dağıttılar. Halbuki iyi niyetli bir din hizmetçisi, Cemaat-i İslâmî'nin orada gelişen dinsizlik hareketini durdurmak için gösterdiği gayretler ve yaptığı çalışmalara katılmasa bile, en azından dinsizler karşısında bu cemaati lekeleme gayretinde bulunmamalıydı. Düşmanlık eli o taraftan uzatılmaktadır, hâlâ da uzatılmaya devam etmektedir. Dostluk eli nereye gidilerek onunla birleştirilsin! Ne yazık ki, onlar katında bir müslümanın iyilik ve ikramı; günahkârların ve binbir çeşit ahlâksızlıkların önde gidenlerine yapılır, ama bize yapılmaz. Bu kişiler en azından şunu düşünmeliler: Onların beni ve Cemaat-i İslâmî'yi kötiledikleri gibi, ben de onları ve cemaatlerini kötülemez başlarsam işin sonu nereye varır?

İnsanlar nazarında iki cemaat de önemsenmez olacak ve'dine hizmet edemeyeceklerdir. Cemaatlerin birbirine saldırması ve birbirinin kuyusunu kazmakla uğraşması ile işte bu sonuç ele geçecektir. Bu hareketlerin ortaya çıkaracağı sonuç, genel olarak bütün dindar insanların değerinin ve güvenilir-liklerinin halk nazarında son bulmasından ve dine karşı hareketlerin bundan faydalanmalarından başka birşey olmayacaktır. İşte bundan dolayıdır ki, bana yapılan bu saldırıları daima göz ardı etmeye çalışarak sabrettim. Cemaat-i İslâmî mensuplarına da sabretmelerini telkin edegeldim. Eğer biz de onları kötülemez üzere ortaya çıksaydık -onlardan hiçbiri kendisine vahiy geldiğinden dolayı söz söylemiyor ki-söylediklerinin herhangi bir yerinden bir hata bularak dilimize dolayıp, veryansın edebildik. Ama Allah korusun, biz bunlarla uğraşacak halde

değiliz. Hele bugün bunun vebali çok daha büyüktür.^[87]

Bihar Eyaleti Müftülüğünün Sorularına Cevaplar

Hindistan'ın Bihar ve Orissa eyaletlerinin şeriat idaresi fetva kuruluna sürekli Cemaat-i İslâmî ile ilgili sorular gelmektedir. Bu sorularda Cemaat-i İslâmî'ye birtakım haksızlıklar yapılmakta, asılsız sözler isnad edilmektedir. Bunlar arasında daha çok Cemaat-i İslâmî'nin ve onun üyelerinin dini yönleri hakkında sorular bulunmaktadır. Bize gelen bu soruların cevaplarını Cemaat-i İslâmî sorumlularının kendilerinden almayı daha münasip bulduk. Bunun sebebi, Ce-rnaat-i İslâmî'nin ve onun üyelerinin dini yönleri hakkında fikir sahibi olmak ve onlarla ilgili şer'i hükmü bildirmekte kolaylık elde etmektir. Kanaatimize göre bu şekilde doyurucu bilgi elde etmeden şer'i bir hüküm belirtmek tedbirliliğe sığmaz. Sizden aşağıdaki soruların cevaplarını çok kısa olarak mümkünse sadece evet ve hayırla yazmanızı istiyoruz. Cemaatin ve sorumlularının bu konudaki tutum ve görüşleri şudur diye kesin bir bilgi sahibi olmamız için sizden kesin bilgiler rica ediyoruz. Bazı kereler, sözü uzatmakla mesele açıklık kazanacağı yerde daha şüpheli ve karmaşık hale gelmektedir. Bunu gözönünde bulundurunuz. Maksadımız size bir itirazda bulunmak değil, aksine Cemaat hakkında aşağıdaki meselelerde kesin bilgiye sahip olmak ve Cemaat'le üyelerinin dini durumunu belirtmekte, başkalarına anlatmakta kendimize kolaylık sağlamaktır. Bizi kendinize bir gönüldaş kabul ederek cevaplar yazacağınızı umuyorum.

1. Sizin düşüncenize göre, sahabe-i kiram'ın (r.a) icmâ (bir meselede aynı görüş etrafında toplanmaları) şer'i bakımdan hüccet midir, değil midir?
2. Sahabe-i kiram'ı kötüleyen, onlara yakışsız şeyler is-nad eden, dindar herhangi bir kimseye bile yakıştırılmayacak bir takım sözler yakıştıranlar günahkâr ve fasık kimseler midir, değil midir?
3. Size göre, farzları terkeden ve büyük günahları işleyen kimseler müslüman mıdır, değil midir?
4. Tasavvuf (bugünkü hali değil), diğer bir tabirle ihsan ve sülûk denen Nakşibendî, Çeştî, Şühreverdî, Kadiri v.s büyüklerinin öğrettiklerini ve Şeyh Sehabeddin Muhammed Nakşibend, Ecmirli Hâce Muîniddin Çeştî, Şeyh Sehabeddin Şühreverdî, Şeyh Muhiddin Abdülkadir Geylânî gibi zâtların tasavvufunu, sizler din için faydalı mı kabul ediyorsunuz, zararlı mı?
5. Herhangi bir rivayetin Hz. Peygamber'e ait olduğunu anlamadaki sağlamlık birinci derecede rivayete mi aittir, dirayete mi? Hadisin sağlamlığını anlamaya yarayan dirayetin size göre tarifi nedir?
6. Cemaat-i İslâmî'nin üyelerinden ve sempatizanlarından başka, kendine ehl-i sünnet ve'l-cemaat diyen ve sizin tabirinizle sadece soydan gelen genel müslümanlar şeriat açısından İslâm çizgisi içinde midirler, yoksa dışında mı?
7. Size göre hakkın ölçüsü olmak ne demektir? Bu ölçüye göre sahabe-i kiram hak ölçüsü müdür, değil midir?
8. Müslüman olması bakımından, bir müslümanın sadece taklid etmesi farz mıdır, değil midir? Size göre kişisel taklidin derecesi nedir? Sizin nazarınızda kişisel taklide vacib diyenler takdire mi layıktırlar, tenkide mi?
- 9- Siz, Allah Teâlâ'nın isteyerek peygamberlerin ayağını sürçtüğüne inanıyor musunuz?
10. Namaz, oruç, zekat, hac ve cihad ibadetleri içinde şer'î bakımdan bizzat kasdolunan hangisidir? En üstün derece hangisine aittir? Namaz, oruç, hac, zekat İslâm'da asıl amaç değil midir? Bunların değeri araçlar ve vasıtalar olmak mıdır? Asıl amaç cihad mıdır? Bu inanç size mi aittir, değil midir?
11. Kelime-i şehadet getirdikten sonra, gücü yetmesine rağmen kendisinden borç isteyen bir müslümana borç vermeyen bir kimse dört-beş gün veya dört-beş saat sonra vefat etse, siz bunu müslüman kabul ederek cenaze namazını kılar mısınız, kılmaz mısınız?
12. Resmî bir devlet dairesinde memur veya devlet mahkemelerinde hâkim veya askeri hâkim olan müslümanlar eliyle Hindistan kanunları yürütülmekte, kanun koyan meclislerin üyeleri olan müslümanlar kanun yapmakta görev almaktadırlar. Sizin kanaatinize göre bu insanlar İslâm çizgisi içinde midirler, değil midirler? Size göre bu gibi kimselerin dindeki yeri ve dinin bunlarla ilgili hükmü nedir?

Cevap:

Bizi hatırlamanıza teşekkür ederim. Başkaları hakkında fetva verme sorumluluğunu kendi üzerinize neden aldığınızı bir türlü anlayamıyorum. Eğer bir kimse sizler hakkında benden bilgi istese, ben hemen mazeret ileri sürerim ve bir sorular listesi yaparak size göndermem. Madem ki siz bu soruları göndermek zahmetine katlandınız, o halde ben de kısaca cevaplarını göndereyim.

1. Evet, bana göre sahabe-i kiramın icmâ (bir mesele üzerinde görüş birliğinde olmaları) elde bir delildir, uyulması gereken bir hüccettir.
2. Sahabe-i kiramı kötüleyen kimse, benim nazarımda sadece fâsik (âdî bir günahkâr) değildir. Onun imanı bile şüphelidir. "Kim onlara buğzederse ben de onlara buğzederim."
3. Biz onu müslüman kabul ediyoruz, ama onun ıslah edilmesi için çalışmayı da gerekli görüyoruz.
4. Bize göre Allah'ın Kitabı ve Peygamber'inin Sünnet'ine uyan her şey faydalıdır, uymayan herşey zararlıdır. Bu genel tarif içine tasavvuf da girer. Tasavvufta, Kitap ve Sünnet'e uyan ne varsa, haktır ve doğrudur. Onun faydalı olması tereddütlerin üstündedir. Fakat Kitap ve Sünnet'in dışında olan şeylerin karışmasını kabul etmiyoruz, ondan uzak duruyoruz, başkalarına da uzak durmalarını tavsiye ediyoruz.
5. Hadisleri incelemede bakılacak ilk şey hadisin senedir. Ancak ondan sonra dirayet derecesi gelir. Dirayetten maksat; hadisin anlattığı şeyi inceleyerek, onun; Kur'an-ı Kerim'e ve şüphe götürmeyen gerçek sünnetlere aykırı düşüp düşmediğine bakılması, onu destekleyen başka rivayetlerin olup olmadığının araştırılmasıdır. Eğer bir söz söylenmişse veya bir hareket yapılmışsa, hangi durumda söylenmiş ve yapılmıştır, o sözün söylendiği yer ve durumla ilgisi nedir vs. bakılmasıdır.
6. Cemaat-i İslâmî'ye katılmak bize göre ne hiçbir zaman müslüman olmanın şartı olmuştur ne de şu anda şarttır. İnşallah biz bu ahmaklığa asla kapılmayacağız ve bu cemaatte olmayanlara müslüman değildir deme salaklığına asla düşmeyeceğiz. Cemaat'in dışında kalan bütün müslümanlara biz, "soydan gelen müslüman" demedik. Tersine, dini bilmeyen ve onunla ilgili hiçbir ameli olmayan, ahlâkı, adetleri ve hareketleri ile açık açık İslâm'a aykırı davranışlar içinde olan kimselere bunu söyledik.
7. Bize göre hak ölçüsünden maksat; kendisine uygun düşülmesi hak, aykırı düşülmesi bâtil olan şeydir. Bu bakımdan hak ölçüsü, sadece Allah'ın Kitabı ve Peygamberinin Sünneti'dir. Sahabe-i kiram hak ölçüsü değildir. Aksine Kitap ve Sünnet ölçüsüne tam oturan kimseler hak ölçüsüdür.

Kitap ve Sünnet ölçüsü ile ölçerek biz, sahabe-i kiram zümresinin hak üzere oldukları sonucuna ulaştık. Onların icmâmı biz şu bakımdan hüccet olarak kabul ettik ki, bize göre onların Kitap ve Sünnet'e en küçük bir aykırılıkta bile olsa görüş birliğine varmaları imkansızdır.

8- Müslüman olması bakımından her müslümanın Hz. Peygamberi (s.a) taklid etmesi farzdır. Müctehid imamlardan herhangi birini taklid etmeye (onun mezhebine girerek görüşlerini uygulamaya) gelince: Kendi başına şer'î meseleleri inceleme ve bir kanaate varma yetkisi taşımayan müslümanlar için bu taklidi gerekli görüyoruz. Araştırarak bir kanaate varma yeteneği taşıyan kimselere gelince; eğer o kişi, müctehid imamlardan birinin görüşlerinin sağlamlığına itimat eder, kalbi tamamen güven içinde olursa, bize göre bu bağlanma ve taklide itiraz edilemez. Ama incelemeleri ile ulaştığı noktada o herhangi bir meselede kendi imamının değil de diğer bir imamın görüşünü Kitap ve Sünnet'e daha uygun bulduğu halde, kasten kendi imamını taklit ederse, bu bizce caiz değildir.

9- Benim düşüncem şudur: Peygamberler (a.s) Allah Teâlâ'nın kontrolünde faaliyet gösterdiklerinden dolayı onlarda ayak sürçmesi (çok küçük hata) olamaz. Çünkü Allah Teâlâ hiçbir zaman onlardan gafil olmamıştır. Allah Teâlâ onlarda ayak sürçmesi olmasını, onların da birer kul ve beşer olduklarının, Allah'a ait sıfatlara sahip olmadıklarının açıkça bilinmesi için dilemiştir.

10. Bana göre asıl amaç dini hâkim kılmak ve onu ayakta tutmaktır.

"Dini dosdoğru ayakta tutun ve onda ayrılığa düşmeyin. [\[88\]](#)

Namaz, oruç, zekat ve hac kendileri üzerinde bu dinin kurulduğu şartlardır. Bu bakımdan onları yerine getirmek, dini ayakta tutup hâkim kılmak için yapılması istenilen şeylerdir. Cihad ise, dini bütün düzeni ile ayakta tutmaya vasıta olduğu için o da dini ayakta tutmak için yapılması istenen şeydir. Sorunun son bölümünün cevabı Hz. Müaz b. Cebelin rivayet ettiği hadiste mevcuttur:

"Dikkat et, ben sana işin başını, direğini ve zirvesini bildireyim mi?" "Evet, bildir ya Rasûlallah" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a) şöyle buyurdu, işin başı islâm'dır, direği namazdır, zirvesi de cihaddır."

11. Ben onun cenaze namazını kesinlikle kılarım.

12. Bana göre, onlar İslâm dairesinin dışında değildir. Ben onları müslüman kabul ediyorum. Size de şunu hatırlatmak istiyorum ki, sizin yaptığınız bu işler müslümanın yapacağı işler değildir. [\[89\]](#)

[\[1\]](#) Tercüman ul Kur'an, Cemdiyelevvel, 1375 / Ocak, 1951

[\[2\]](#) İbn Ömer'in kölesi Nâfi, Sahih-i Müslim.

[\[3\]](#) Ömer b. Nafi, Sahih-i Buhari

[\[4\]](#) Feth'ul Bâri; Kitâb'ul-Libâs, üab'us Serâvil Zâd'ul-Meâd, Peygamber'in (s.a) Şalvarı, Nalini v.s Eşyaları Bölümü.

[\[5\]](#) Feth'ul Bâri: Kitâb'ul-Libâs, Bornoz Bölümü.

[\[6\]](#) Tercüman 'ul Kur 'an, Zilkade, 1375 / Temmuz, 1956

[\[7\]](#) Bakara: 228

[\[8\]](#) Tercüman'ul Kur'an, Muharrem - Safer, 1367 I Ekim, 1956

[\[9\]](#) Tercüman'ul Kur'an, Muharrem-Saf er, 1377 I Ekim-Kasım 1957

[\[10\]](#) Fâtır: 10

[\[11\]](#) Tercüman ul-Kur*an, Şubat, 1959

[\[12\]](#) Meryem: 59-60

[\[13\]](#) Tercüman ul Kur'an, Mart, 1959

[\[14\]](#) Tercüman'ul Kur'an, Nisan, 1960

[\[15\]](#) Tercüman 'ul Kur 'an, Ocak, 1962

[\[16\]](#) Tercüman ul Kur'an, Şubat, 1961

[\[17\]](#) Tercüman ul Kur'an, Şubat, 1961

[\[18\]](#) Meselâ: Yûnus; 18, Nahl; 73, Meryem 49, Hac; 17, Furkan; 17-55 gibi birçok ayette 'ibadet ediyorlar' anlamına gelen yabüdu kelimesi kullanılmış olmasına rağmen, En'am; 108, Yûnus; 66, Hûd; 101, Nahl: 20 gibi birçok ayette de "çağırıyorlar, yalvarıyorlar, duâ ediyorlar" anlamına gelen 'yed'ü' kelimesi kullanılmıştır. (Çev.)

[\[19\]](#) Tercüman 'ul Kur 'an, Şubat, 1961

[\[20\]](#) Tercüman ul Kur'an, Aralık, 1961

[\[21\]](#) Fy inananlar, namaza dur(mak iste)diğiniz zaman yüzlerinizi, dirseklere kadar ellerinizi yıkayın, başlarınızı meshedin ve ayaklarınızı da topuklara kadar (yıkayın). Eğer cünüp iseniz tam temizlenin. Hâsta yahut yolcu iseniz, yahut biriniz tuvaletten gelmişse, ya da kadınlara dokunmuş ve su bulamamışsamz temiz toprağa teyemmüm edin; yüzlerinize ve ellerinize ondan sürün. Allah size güçlük çıkarmak istemiyor, fakat sizi temizlemek ve size olan nimetini tamamlamak istiyor ki, şükredesi-niz." (Mâide: 6)

[\[22\]](#) Sadece mest üzerine meshetmekle iktifa eder, (Çev.)

[\[23\]](#) Tercüman'ul Kur'an, Ağustos, 1962

- [24] Tercüman 'ul Kur 'an, Ağustos, 1962
- [25] Tercüman'ul Kur'an, Mayıs, 1962
- [26] Pakistan ve Hindistan arasında bölüşülmüş, senenin büyük kesiminde 45-50 dereceye kadar varan aşırı sıcaklarıyla meşhur bir bölge. (Çev.)
- [27] Bugün size iyi ve temiz şeyler helal kılındı. Kendilerine Kitap verilenlerin yemeği, size helâl, sizin yemeğiniz de onlara helâldir. Ve inananlar dan, namuslu hür kadınlar ve sizden önce kendilerine Kitâb verilenlerden namuslu hür kadınlar -zina etmeksizin, gizli dost tutmaksızın namuslu bir biçimde mehirlerini verdiğiniz takdirde- size helâldir. Kim inanmayı kabul etmezse, onun ameli boşa çıkmıştır ve o, ahirette kaybedenlerdendir." (Mâide: 5)
- [28] Mihr-i misil: Mihrin belirlenmemesi durumunda gelin adayının emsallerinin aldığı kadar mihre hak kazanması (Çev.)
- [29] Müsned-i Amed b. Hanbel, Ebu Davud
- [30] Müsned-i Ahmed
- [31] Tercüman ul Kur'an, Temmuz, 1962
- [32] Tercüman ul Kur'an, Şubat, 1963
- [33] Tercüman ul Kur'an, Şubat, 1963
- [34] Hükümetin bazı yatırımlara fon sağlayabilmek amacıyla piyasaya sürdüğü kıymetli kağıt. Bir çeşit, halktan borç alma kampanyası. Düzenli aralıklarla yapılan çekilişlerde bono hamillerine büyük ikramiyeler verilerek vatandaşın devlete borç vermesi özendiriliyor. (Çev.)
- [35] Tercüman'ul Kur'an, Ocak, 1963
- [36] Tercüman ul Kur'an, Zilhicce, 1373/Eylül, 1954
- [37] 1951 yılında verilmiş bir örnek olduğu dikkate alınmalıdır. (Çev.)
- [38] Tercüman 'ul Kur 'an, Zilhicce, 1373 i Eylül, 1954
- [39] Bkz: Ebu Davud ve Mişkât'ül Meşabih, Kat'lu Ehl'ir Ridde ve'l İfsad (İrti-dad Edenlerin ve Bozguncuların Öldürülmesi Babı sh: 308)
- [40] Tercüman ul Kur'an, Zilkade, 1374 j Temmuz, 1955
- [41] Kelimenin Urduca aslı cumhuriyettir, fakat bu kelime İngilizce'ye çevrilirken demokrasi olarak tercüme edilmektedir. Urduca'da ise demokrasi ve cumhuriyet kelimeleri birbirlerinin yerine de kullanılabilir. (Çev.)
- [42] Demokratik hükümet halkın yönetimi mânâsında kullanılmaktadır.
- [43] Tercüman'ul Kur'an, Cemâdiyeluhra, 13751 Şubat, 1959
- [44] Tercüman ul Kur'an, Şevval, 13751 Haziran, 1956
- [45] Şah Abdülaziz kastediliyor.
- [46] Nakş-ı Hayat, 11/11
- [47] İbrahim: 25
- [48] Tercüman ulKuran, Şevval, 1375/Mart, 1956
- [49] Nakş-ı Hayat, 11/12
- [50] Tercüman ul Kur'an, Şevval, 13771 Temmuz, 1958
- [51] Nakş-ı Hayat, sh: 5
- [52] a.g.e. sh: 10
- [53] a.g.e. sh: 11
- [54] a.g.e. sh: 11
- [55] a.g.e. sh: 15
- [56] Tercüman ul Kur'an, Zilkade, 13771 Temmuz, 1958
- [57] Ayrı seçim: Müslümanların ve müslüman olmayanların kendi delegelerini, kendi başlarına seçmeleri sistemi.
- [58] Karışık liste seçimi: Müslümanların ve müslüman olmayanların aynı liste ile eşit şartlarda seçileceği bir seçim sistemi.
- [59] O tarihte Pakistan Bengladeş'i de içine aldığı için Batı ve Doğu Pakistan diye iki parçadan oluşuyordu.
- [60] Sosyal Bilgiler Ansiklopedisi, VIII/51
- [61] Tercüman ul Kuran, Şaban, 13771 Mayıs, 1958
- [62] Tercüman'ul Kur'an, Cilt 57, Sayı: 1, Ekim, 1961
- [63]

- Tercüman ul Kuran, Cilt: 57, Sayı: 1, Ekim, 1961
- [64] Tercüman ul Kur'an, Cilt: 57, Sayı: 1, Ekim, 1961
- [65] Tercüman'ulKuran, Cilt: 57, Sayı:2, Kasım, 1961
- [66] Tercüman'ul Kur'an, Cilt: 57, Sayı: 2, Kasım, 1961
- [67] Tercüman 'ul Kur 'an, Ocak, 1962
- [68] Tercüman ul Kur'an, Ocak, 1962
- [69] Tercüman 'ul Kur'an, Cilt: 57, Sayı: 4, Ocak, 1962
- [70] Şuara: 227
- [71] Bakara: 85
- [72] Tercüman ul Kur'an, Cilt: 59, Sayı: 1, Ekim, 1952
- [73] Tercüman ul Kur'an, Cilt; 59, Sayı: 3, Aralık, 1972
- [74] Urduca'nın kendine özgü dil yapısından bu mektubun bir hanım tarafından yazıldığı anlaşılmaktadır, fakat Türkçe'ye tercümede bu ayrıntı kaybolmaktadır.
- [75] Tercüman'ul Kur'an, Cilt: 60, Sayı: 3, Haziran, 1963
- [76] Tercüman'ul Kur'an, Cilt: 61, Sayı: 2, Kasım, 1963
- [77] Tercüman ul Kur'an, Aralık, 1963
- [78] Tercüman ul Kur'an, Muharrem, 1375 i Eylül, 1955
- [79] Tercüman 'ul Kur'an, Muharrem, 13751 Eylül, 1955
- [80] Tercüman ul Kur'an, Cemâdiyelevvel, 1365/Ocak, 1959
- [81] Tercüman ul Kur'an, Rabûlevvel, 13761 Kasım, 1956
- [82] Bakara: 143
- [83] Âl-i İmrân: 110
- [84] Tercüman ul Kur'an, Şevval, 13761 Temmuz, 1957
- [85] Bkz: Tercüman'ul Kur'an, Ekim, 1939
- [86] Bkz: Resâil ve Mesâil, II / 582 - 600
- [87] Tercüman'ul Kur'an, Cilt: 5, Sayı: 6 Eylül, 1958
- [88] Şûra: 13
- [89] Tercüman'ul Kur'an, Ağustos, 1961

FETVALAR MEVDUDİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Haram Aylarla İlgili Hüküm Hâlâ Geçerli Midir?

Soru:

Kur'an'a göre harâm aylarda çatışma yasaktır. Fakat Şah Veliyyullah Dehlevî ve Mazhari Tefsirinin sahibi Mevlânâ Senâullah Panipeti gibi alimlerle, Atâ, İmam Beyzavî gibi mütekaddimîn alimleri ayetin hükmünün hâlâ geçerli olduğuna ve bu hükmün devam ettiğine inanıyorlar. Fakat Bedâ'ius-Senâi sahibi Zemahşerî, Cessas, İbn Arabî, Mâlikî ile diğer müfessirler ve fakihler bu ayeti mensuh ve hükmünü geçersiz saymaktadırlar. Hatta el-Umm adlı kitabında İmam Şafî'nin eğiliminin de bu yönde olduğu görülmektedir. Oysa onun fıkhi usullerine göre bu ayetin mensuh sayılmaması gerekir.

Ben Tefhim'ul Kur'an yazarının nasıl bir düşüncede olduğunu öğrenmek istiyorum. Tefhim'ul Kur'an'da bu konuda sessiz kalınmış olmasından, bu ayetin mensuh olmadığı kanaatini taşıdığımız anlaşılmaktadır. Buna ve aşağıda belirtilen hususlara daha geniş ve net açıklamalar rica ediyorum.

1. İslâm savaş kanunlarında bu hüküm, diğer kanunların sahip olduğu aynı önemi haiz midir?
2. Haram aylarda savaşmanın yasak olması sadece Araplar için midir, yoksa İslâmî her yönetimin bu hükmü göz önünde tutması gerekiyor mu?
3. Tefsirlerden anlaşıldığına göre, haram aylarda savaşmanın yasaklanması böyle bir geleneğin Araplarda eskiden beri olmasından ve onların bu aylara saygı göstermesinden kaynaklanmaktadır.

Eğer dünyanın bütün İslâmî devletlerinin bu hükmün muhatabı oldukları kabul edilecek olursa, bu hükmün illeti Araplara mahsus gelenekten başka birşey olmalıdır. Bu ne olabilir? Kur'an ve Hadis'te buna dair herhangi bir işaret var mıdır?

Sizi uğraşlarınızdan alıkoyduğum için müteessirim. Yine de sizin sıkıntıyı gidereceğinizi -özellikle ikinci kısım ile ilgili olanı umuyorum.

Cevap:

Haram aylarla ilgili gerçek şöyledir; Hz. Muhammed'in (s.a) peygamber olarak gönderilmesinin asırlar öncesinden beridir Araplar arasında fuhuş, kargaşa ve huzursuzluk yaygındı. Gün geçmezdi ki, kabileler arasında çatışmalar meydana gelmesin. Yollar korumasızdı. Kimse kabilesinin hudutları dışında kendini güvence içinde hissetmezdi. Hatta her kabile, kendi sınırları içinde bile diğer güç ve kabilelerin ansızın gelen saldırılarından korkmakta idiler. Bu ortamda -Araplar'a, Allah'ın bu rahmetinin nasıl ve ne zaman indiği bilinmemekle beraber- insanlarca hac ve umre farızasının huzur içinde yerine getirilebilmesi amacıyla, senenin dört ayında kanlı çatışmalar yasaklanmıştı. Bu dört aya haram aylar nitelemesinin kim tarafından konulduğu, ne zaman olduğu ve bütün Arap kabilelerince nasıl kabul edildiği herhangi bir vesile ile öğrenilmiş değildir. Bilinen, İslâm öncesi Arap toplumunda bu uygulamanın yüzyıllarca revaçta olduğudur. Söz konusu dört ayın haram olarak kabul edilmesiyle gelen huzur, bahtsız bir ulus için Allah'ın büyük bir lütfü idi.

İslâm'ın gelmesi ile cahiliye dönemindeki bütün olumlu uygulamalar ile birlikte bu kaide de onaylanmıştır. Çünkü, bu sayede hiç olmazsa dört ay kan dökülmesi önlenmiş, hac ve umre yapmak için uygun ortam bulunmuştur. Bu aylara saygı, cehaletin içine gömülmüş olmasına rağmen Araplarda hâlâ Allah korkusunun mevcut olduğunu göstermesi bakımından da önemlidir.

Hz. Muhammed'in (s.a) hicretinden sonra müslümanlar ile kâfir Araplar arasında çatışmalar başladığı zaman, müs-lürnanlara en azından dört ay huzur ve emniyet getirmek amacıyla, bu dört ayın haramlığa dair hükme uyulmaya devam edilmiştir. Fakat bütün Araplar müslüman olduğu zaman bu hüküm kendiliğinden iptal olmuştur. Çünkü İslâm evine girdikten sonra onlara daha büyük bir vazife; haksız yere bir müslümanın öldürülmesinin ebedi olarak haram olduğu hükmüne riayet etme vazifesi verildi. Bu durumda, haram aylara saygı hükmünün hâlâ geçerli olması, Arapların dört ay boyunca çatışmadan kaçınacakları, fakat geri kalan zamanlarda savaşabilecekleri anlamına gelirdi.

Bu hükmün yalnız Arap yarımadasına ve sadece İslâm'ın gelişinden önceki döneme has olduğunu kabul etmenin önemli bir gerekçesi olarak, Arap yarımadası müslüman olduktan sonra, müslümanları; ancak Arap yarımadasında yaşamayan kafirlerle savaşabildiğim ve bu savaşlardan hiçbirinde, sahabe döneminden bu yana hiçbir ilim adamının haram aylara saygı konusuna değinmediğini gösterebiliriz.

Açıktır ki, kafirler savaş çıkarmak için haram ayların hürmetini gözetmek gibi bir şeyi akıllarından bile geçirmezler. Müslümanlar da herhangi bir kafir ulusa saldırırken haram ayda savaş açmamaya özen göstermemiştir. Bildiğim kadarıyla hiçbir İslâm fakihî de haram aylarda savaş yapılmaz gibi bir iddiada bulunmamıştır. [\[1\]](#)

Hadiste Dirayet

Soru:

Siz, Sâd Sûresi'nin tefsirinde Hz. Süleyman (a.s) ile ilgili Ebu Hureyre'ye ait rivayetin doğru olduğunu söylediğiniz halde, muhtevasını; akla, mantığa aykırı olduğu gerekçesiyle reddetmişsiniz. Size karşı olanlar sizin akla ve mantığa aykırı olduğu gerekçesiyle bu hadisi reddetmenizi; sahih hadisleri inkâr ettiğiniz, sünneti kabul etmediğiniz şeklindeki iddialarına delil gösterebilirler. Siz ya bu kanaatinizi değiştirin ya da bu konuya ait bir deliliniz varsa yazın. Eğer ilk dönem alimlerinden herhangi birinin böyle bir görüşü varsa, onu kaynak göstermenizi, gereksiz tartışmalara son vermenizi rica ediyorum.

Eğer herhangi bir müctehid herhangi bir hadisin senedini doğru kabul edip; onun muhtevasını, yalnız akla ve mantığa aykırı olduğu gerekçesiyle reddetmiş ise, onu da yazın.

Hız. Süleyman'ın bir tek gecede 90 eşinin yanına uğradığını kabul edersek; bu hukuken kabahat, şer'ân suç mu oluyor? Acaba siz de çağdaş batı medeniyeti hayranlarının etkisinde mi kalıyorsunuz?

Cevap:

Bahsettiğiniz bölümü tekrar, dikkatle okumanızı rica ediyorum. Bunda doğruluk payı olmasına rağmen söz konusu hadisin muhtevasının neden kabul edilemez olduğunun delili orada mevcuttur. Ben orada, Hız. Muhammed'in (s.a) yahudilerin hurafelerinden söz etmiş olma ihtimalinin oldukça yüksek olduğunu, dinleyenlerin bu sözleri yanlış anlamış olabileceklerini ve bilahare bu hurafeleri Hız. Muhammed'in (s.a) kendi sözleri sanarak nakletmiş olabileceklerini de açık açık belirtmişim.

Seleften bir tek alimin bile, senedi doğru olduğu halde muhtevası yüzünden kabul etmediği bir hadis örneği varsa gösterilmesine dair isteğinize gelince: Bunun bir değil, birçok örneği olduğunu söyleyebilirim.

Allâme Ibnul KayyumZâd'ul Meâde, Hız. Aişe ile Hız. Abdullah b. Abbas tarafından rivayet edilen:

"Kim âşık olur, sonra da iffetle yaşar ve o şekilde ölürse şer'î hid olur." Bir başka rivayette:

"Kim âşık olur, aşkı gizleyerek iffetli davranır, sabrederse; Allah onu bağışlar ve cennetine koyar" şeklindeki hadis için görüşlerini beyan ederken diyor ki:

"Eğer bu hadisin senedi güneş kadar açık ve parlak da olsa; bu yanlıştır, vehimden ibarettir, hayâldir." Gerekçe olarak da ihtiva ettiği anlamın

doğru olmadığını ve söz tarzının da Hız. Muhammed'in üslûbuna benzemediğini göstermektedir. [2]

El-İstiâb'da Allâme İbn Abdilber bir rivayet aktardıktan sonra:

"İbn Amr'ın hadisi vehimdir, hayaldir, yanlıştır. Senedi doğru olsa bile muhtevası (anlamı) yanlıştır" diyor. [3]

Bir kimse gerçekten Hız. Muhammed'in (s.a) ağzından bir şey duymuş olabilir. Fakat iyi anlamamış olabileceği gibi, konumuna dikkat edemediğinden yanlış anlamış olması da imkan ve ihtimal dahilindedir. Buhari ve Müslim'in aktardığına göre Hız. Abdullah b. Ömer, Hız. Muhammed'in (s.a):

"Ölen kimseye aile fertlerinin ağlaması azab getirir" buyurduğunu rivayet etmiştir. Bu rivayet Hız. Aişe'nin kulağına gidince, o dedi ki: 'Allah İbn Ömer'i affetsin. O yalan söylemez. Belki kendisi unutmuştur veya anlamakta hata yapmıştır, işin aslı şudur: Bir yahudi kadının ölmesi üzerine ailesi ağıt yakıyordu. Peygamber (s.a) oradan geçerken: "Bunlar burada onun için ağıt yakıyorlar, o ise mezarda azab çekiyor" buyurdu.

Hadisin senedine dikkat etmekle birlikte muhtevasını da değerlendirmek gerekiyor. Sadece senedin tam ve kusursuz olması, hadisin ihtiva ettiği mânânın da mutlaka doğru olduğu anlamına gelmez.

Siz, Hız. Süleyman'ın (a.s) bir tek gecede 90 eşine gitmekle ne gibi bir kabahat işlediğini soruyorsunuz. Ben bunda şer'î bir kabahat değil, fakat akli ve mantikî bir kabahat olduğunu söylüyorum. Çünkü pratikte bu mümkün değildir. Ben hesap yaptım. Eğer 90 yerine 60 eşi olduğu kabul edilse,

Hız. Süleyman (a. s) 10 saat boyunca hiç durmadan birinden ötekine gitse ve 10 dakika içerisinde cinsi münasebette bulunup ayrılrsa bile bunun imkansız olduğunu yazdım. Acaba, bir şahsın 10 saat boyunca hiç durmaksızın 10 dakikada bir cinsi münasebette bulunduktan sonra ara vermeksizin diğer bir münasebet için hazır olabileceğini sizin aklınız alıyor mu? Hız. Süleyman'ın bu duruma hazır olduğunu varsaysak bile, onun eşleri bu buluşmaya o şekilde hazır olabilir, o gelir gelmez cinsi münasebete başlayabilirler miydi? Akimiz, mantığınızı bunu kabul ediyor mu? Eğer siz bu gibi şeylere inanmak istiyorsanız, elbette inanabilirsiniz. Buna bir diyeceğimiz olamaz. Ama unutmayın ki, rivayetler konusunda bu derece

hatalı ısrar, hadisleri büsbütün inkâr fitnesini takviye eder. [4]

Hız. İbrahim'in Tefekkür Dönemi

Soru:

Tefhim'ul Kur'ân'ın birinci cildinin 552. sayfasındaki En'âm Sûresi'nin 74. ayetinin [5] tefrişi ile ilgili 50 numaralı açıklama notu şu şekildedir: "Nasıl bugün Hız. Muhammed (s.a) ve izleyicileri Allah'ın bahsettiği hidayetle şirki reddetmişler ve yapay tanrıları bırakarak kainatın tek sahibine teslim olmuşlarsa, daha önce İbrahim de (a. s) aynı işi yapmıştı."

Bu alıntının açık anlamı şudur: Söz konusu mesele Hız. İbrahim'in vahiyle şereflendikten sonraki daveti ve kavmiy-le mücadelesi ile ilgilidir. "Allah'ın bağışlamış olduğu hidayet" ifadesinden de anlaşıldığı gibi, burada nübüvvetten önceki tefekkür döneminin açıklanması hedef alınmamıştır.

Ayette yer alan İbrahim'in daveti zikrinden de anlaşıldığına göre, bu davet nübüvvetten sonra yapılmıştır. Düşünce (tefekkür) dönemine ait olduğuna dair hiçbir işaret bulunmamaktadır. Ayrıca 75. ayetin [6] 52. notunun son cümleleri de nübüvvetten sonra tebliğ durumunun anlatıldığını göstermektedir. Yani; Hız. İbrahim'in tevhidin daveti ile harekete geçtiğine ilişkin cümlesi.

Bunun dışında siz kitaplarınızda Hız. Muhammed'in (s.a) miracı konusuna değinirken diğer peygamberlerin de kainat nizamını müşahade ettiğini söylüyor ve kanıt olarak da Hız. İbrahim'in miracı için 75. ayeti gösteriyorsunuz. Bellidir ki, miraç nübüvvetten sonra gerçekleşmiştir. Nübüvvetten önce kainat nizamının müşahadesi için ilâhî düzenleme yapılamaz diyorsunuz. Bundan sonra "F" harfi ile başlayan 76. ayetin de tefekkür dönemine ait olduğunu söylüyorsunuz.

Ben bu ayetin nasıl tefekkür dönemine ait olduğunu çok düşündüm. Fakat bir yere varamadım. Bu karmakarışıklığı gidermenizi rica ederim. Ayrıca 75. ayette geçen:

"Yakın sahiplerinden olsun" [7] şeklinde illet ve sebep bildiren bir cümle vardır ki başlangıcında "vav" harfi mevcuttur. Ve zorunlu olarak bunun

matufu da sebebi açıklayan cümlelerin kendisi olmalıdır. Sizin yaptığınız tercümeden bambaşka bir anlam çıkıyor. "İşte böyle "böyle" kelimesiyle işaret edilen şey nedir?

Daha önce muhakkak sözü edilmiş olmalıdır.

Cevap:

En'âm Sûresi'nin sorduğunuz bölümü Kur'ân'ın en zor bölümlerinden biridir. Bunu çözmek için müfessirlerin uyguladığı yöntemler, benim uyguladığım yöntemde hissettiğiniz kuşkulardan çok daha fazla kuşku uyandıracak bir tarzdadır. Ben elimden geldiğince bu bölümü sarıh bir şekilde açıklamaya çalıştım. Yine de açıklamam karışıklıklardan büsbütün kurtulmuş olmayabilir. Ancak, kanımca bu karışıklıklar en az düzeye indirilmiştir. Bunlar da çözümlenmeyecek cinsten değildir.

Asıl sorun, bu hadisenin nübüvvetten önceye mi, yoksa sonraya mı ait olduğudur. Eğer nübüvvetten Önceki döneme ait olduğu düşünülecek olursa, o zaman akla üç soru gelmektedir:

1. Gece olması, yıldızların çıkması, ayın doğması ve sonra güneşin yükselmesi gibi olaylar ilk defa aynı gün Hz. İbrahim'in (a.s) önünde mi meydana geldi? Acaba bundan önce hiç bu olaylar olmadı mı?

2. Yıldızları, ayı ve güneşi peşpeşe görerek:

"Bu benim Rabbimdir" demek şirk değil midir? Gerçi her birinin kayboluşundan sonra bunların ilâh olduklarını reddetmiştir. Fakat bir müddet için de olsa şirk halini yaşamış olur.

3. Muhtelif şeyleri önce rab olarak nitelendirip, sonra reddetmek ve nihayet yerlerin ve göklerin tek rabbi olduğu sonucuna varmak açık bir tekamül değil midir? Diğer bir deyişle; bir şahsın şirkin çeşitli merhalelerinden geçerek tevhid merhalesine eriştiği, sonra da bütün ulus önünde şirkten ayrılıp uzaklaştığını ilan etmesi açığa çıkmıyor mu?

Eğer bu hadise nübüvvetten sonra cereyan etmiş ise yukarıda zikredilen üç soru daha büyük önem kazanmakta ve bir başka soru ortaya çıkmaktadır. Bu soru şöyledir: Hadisenin esas ne idi? Acaba bu hadise, bir gün geceden başlayarak ertesi gün güneşin batışına kadar, bütün hadise, Hz. İbrahim'in yalnız olduğu bir zamanda cereyan etti ve sonra da dışarıya çıkarak milletin huzurunda şirkten vazgeçerek yönünü yerlerin ve göklerin yaratıcısına çevirdiğini, ona iman ettiğini duyurması şeklinde mi gerçekleşti? Yoksa Hz. İbrahim'le (a.s) onun milleti arasında olayı temaşa eder bir vaziyette bir gece ve bir gün süren bir tartışma mı idi? Olay akşamleyin başlamış; Hz. İbrahim (a.s) yıldızları görünce milletine "bu benim Rabbimdir" demiş, bilahare yıldızlar kaybolunca da böyle kaybolan şeyleri sevmediğini söylemiş, aynı şekilde ay doğunca da "bu benim Rabbimdir" demiştir. Fakat sonradan ay da kaybolunca, Hz. İbrahim: "Eğer Rabbim bana yol göstermemiş olsaydı, ben de yoldan sapmış olanlardan olurum" demiştir. Güneş doğduğunda ise Hz. İbrahim onun rabbi olduğunu ilân etmiş; "çünkü bu onların en büyüğüdür" demiştir. Sonra bütün millet günboyu karanlık basıncaya kadar oturup beklemiş ve güneş batır batmaz Hz. İbrahim'in: "Ey millet! Ben sizin şirk koştuğunuz şeyden uzağım" şeklindeki ilanından sonra temaşa sona ermiştir. Bu hadisenin hangi beyan şeklini seçerseniz seçin her ikisinin de izaha gerek duyulmayacak kadar karmaşık, anlaşılması zor tarafları olduğu ortadadır.

Bu zorlukları göz önünde tutarak 74. ayetten 78. ayete kadar yaptığım açıklamaları tetkik ediniz. Bence esas rivayet şöyledir: Şirk inancı aleyhinde ve tevhid inancı lehinde Hz. Muhammed'in (s.a) küffara karşı verdiği talimatın savunmasına güç katmak için Allah (c.c) Hz. İbrahim'i (a.s) anmış t ir.

Bu konuda 74. ayet onun peygamberi hayatına davet hakkında beyandan ibarettir. 75. ayetten 77. ayete kadar olan bölümlerle, 78. ayetin ilk bölümü nübüvvetten önceki tefekkür dönemi hakkında bilgi vermektedir.

"Ey kavmim, gerçekten ben sizin şirk koştuklarınızdan uzağım dedi" ^[8] ayetinden,

"Hangi gruba daha haktır, güven içinde olmak? Eğer biliyorsanız!" ^[9] ayetine kadar geçen bölümde nübüvvet davetinden söz ediliyor. Bu arada neden nübüvvetten önceki tefekkür hakkında bilgi verildiğini 51. nottan 53. nota kadar olan bölümde kendimce açıklamış bulunmaktayım.

Miraç konusunda bu hadiseye atıfta bulunmakla kuşkusuz sizin de değindiğiniz gibi güçlük çıkmaktadır. Eğer siz Kur'ân-ı Kerim'deki bu bölümde bulunan karışıklığı halletmeye çalışırken zihninizi konu ile doğrudan ilgisi olmayan konulardan kurtarırsanız daha iyi olur. Ara tartışmalarda ortaya çıkan işaretler önemsiz mahiyettedir. O zaman yazı yazan kimsenin zihni tartıştığı özel konuya yönlendirilmiş olmaktadır. Ve diğer konulara kendi tartışmasında göz ucu ile değinir. Bu değinme gerçek bir araştırma ve tartılma mahiyeti taşımamaktadır. Bir mesele üzerinde ilmi tartışma yaparken ortaya çıkan açılar bir bakışta ortaya çıkmaz.

"Yakın sahiplerinden olsun" ^[10] ayetindeki "vav" harfi sebebiyle, bu cümle sebepleri gösterilmiş cümle olmalı şeklindeki düşüncemiz yanlış. Kur'ân'da, sebep gösterilen cümle ile birlikte geldiği halde o cümleye atfedilmeyen bir çok örnek mevcuttur. Meselâ; Âl-i İmrân Sûresi'ndeki:

"O günler... (evet) onları biz insanlar arasında çevirip duruyoruz (kâh bir kavme, kâh ötekine galibiyet veriyoruz; hazan bir topluma iyi veya kötü günler gösteriyoruz., bazan ötekine) Allah inananları ortaya çıkarsın, sizden şehidler edinsin diye (zamanı kâh lehinize, kâh aleyhinize çevirmektedir). Allah zalimleri sevmez.

Ve inananları (günâhlardan) temizlesin ve kâfirleri mahvetsin diye (böyle, günleri insanlar arasında çevirmektedir). ^[11] Aynı sûredeki:

"De ki: "Evlerinizde dahi olsaydınız, yine üzerine öldürülmesi yazılmış olanlar, mutlaka (vurulup) yatacakları yeri boylardı. Allah göğüslerinizdekini denemek, kalbleri nizdekini açığa çıkarmak içindir (ki bunları başımıza getirdi) o ayetlerde mevcut değildir. Arka planda bulunan o şeye ben 51 nolu açıklama notunda işaret etmişim. Yine Kur'ân-ı Kerim'de; Kezâlîke"nm kullanılış biçimlerine dair pek çok örnekler mevcuttur. "Kezâlîke" kelimesinin geçtiği bütün ayetleri bir araya getirerek bakarsanız bu ayetlerden bir çoğunun işaret ettiği şeylerin anılmadığım görececek ve araştırmanızın yönünü başka taraflara çevirmek zorunda kalacaksınız. Şûra Sûresi'nin ilk ayetinde olduğu gibi bazı yerlerde

Kezâlîke" ile söze başlandığı bile olur. ^[12]

Hızır'ın (A.S) Beşer Olma Meselesi

Soru:

Tefhim ul Kuranın üçüncü cildim incelemekteyim. Hızır'ın (a s) hadisesini ve sizin 60 nolu dipnotunuzu tamaimyle okudum. Siz, Hz. Hızır'ın bir melek veya beşer olmayan bir yaratık olduğu kamsımdasınız. Halbuki benim zihnimde şekillenen bazı noktalar beni sizin kanaatinize katılmaktan alıkoymaktadır. Dolayısıyla sizden daha açık bir yorum istiyorum. Delilinizin odak noktası her müminin beşer olması ve şeriata tabi olmakla yükümlü olmasıdır. Hızır'ın (a.s) beşer olduğunu kabul etmeye şeriatin kendisi engeldir.

Bunun çözümü bulunduğu takdirde Hızır'ın (a.s) beşer olup olmadığı tartışmasına hiç de gerek kalmayacak. Fakat Hızır'ın (a.s) Kur'an-ı Kerim'deki anlatılış şekline onun beşer olduğu düşüncesi doğmaktadır.

Bence, insan tarafından yapılan işleri melekler yapmaz. Allah bir insanın zararını ve yararını göz önünde tutarak bir meleği veya başka elemanları, insanlar çaresiz kalmadıkça, onlar enerji ve kaynakları tükenmedikçe özel bir misyon için görevlendirmez. Kaldı ki, onların icraatının yöntemleri de insanın yöntemlerinden çok farklı, fevkalade ilginç ayrıcalıklar taşır.

Geminin tahtasını kırmak, çocuğu öldürmek ve yıkılmak üzere olan bir duvarı düzeltmek için bir meleğin enerjisine ihtiyaç yoktur. Bunlar herhangi bir insanın yapabileceği işlerdir. Bu işleri olağanüstü bir varlığın gerçekleştirdiğine dair hiçbir işaret bulunmamaktadır. Onun için salim akıl Hızır'ın (a.s) melek değil, beşer olduğunu söylemektedir. Fiilin çoğul kullanımından da anlaşıldığına göre Hz. Musa (a.s) ile Hz. Hızır (a.s) şehir halkından yiyecek istemişti. Buna göre ikisi de açtı ve yiyeceğe ihtiyaç duymaktaydılar. Eğer Hz. Hızır (a.s) gerçekten melek olsaydı, şüphesiz yiyeceğe ihtiyaç duymazdı. Binaenaleyh Hz. İbrahim (a.s) kızartılmış kuzuyu meleklerle yemeleri için ikram ettiği zaman onlar fitra-ten yemeğe ihtiyaç duymadıklarından ona el uzatmamışlar-dı. Bundan da Hz. Hızır'ın melek değil, insan olduğu sonucu çıkmaktadır.

Masum çocuğun öldürülmesi sadece Hz. Musa (a.s) gibi şeriat sahibi zât için hayret verici ve şaşkınlık uyandırıcı değildi. Bu olay sağduyulu her insanı hayrete düşüren bir nitelik taşıyordu. Fakat Allah'ın emri geldikten sonra bu emri yerine getirmekten başka çaresi de yoktu. Aynı şekilde Hz. İbrahim (a.s) en sevdiği evladını Allah'tan emir alır almaz kurban etmeye hazırlanmış ve şeriatin emrine dayanarak meşru bir mazeret ileri sürmemişti. Halbuki şeriata göre masum ve günahsız bir çocuğu öldürmek en büyük günahdır. Her iki büyük kişinin de ilahi emirleri uygulama konusunda son derece cüretkar bir tavırla şeriati dikkate almamış görünmelerinden çıkan sonuç şudur: Normal şartlarda şeriatin emir ve yasalarına uymak şarttır. Fakat bir insana, Özel bir konuda, Allah'tan özel bir emir ve hüküm gelecek olursa o kişinin o konuyla ilgili şeriat emirlerini göz ardı etmesi caizdir. Bu saygıdeğer insanların amel tarzı ve düşünce şeklini göz önünde tutarak, sonrakilerin ileri sürmeye çalıştığı düşüncelere katılmaya gönül razı olmamakta ve Hızır'ın beşer oluşunu inkar etmeye meyil göstermemektedir.

Allah Teâlâ'nın has rahmeti herşeyi kapsamaktadır. Fakat.

"Biz ona katımızdan bir rahmet verdik" ^[13] ve:

"Ona katımızdan bir ilim öğretmiştik" ^[14] ayetlerinden anlaşıldığına göre Allah'ın bu rahmetinin özelliği ve kapsamı bazı peygamberler için:

"O'na hüküm ve ilim verdik" ^[15] buyruğunda saklı ölçülerde olabileceğini hissediyoruz. Benim bildiğim kadarıyla, bu üç ayet kesinlikle yukarıda bahsedilen melekler hakkında inmemiştir. Bu ayetler sadık ve mutlu insanlarla ilişkili olduğuna göre bunların yorum ve tefsirinde nübüvvet düşüncesi ortaya atılmış, peygamber kavramından söz edilmiştir. Eğer bu yorum kabul edilecek olursa, o takdirde Hızır (a.s) sadece bir beşer değil, bir nebî ya da bir rasul bile olabilir.

Allah Teâlâ bir insanı özel bir bilgi veya marifeti ile taltif etmek ve bir meleği buna aracı olarak seçmek istediği zaman bu vazife için muhakkak bir melek göndermiştir. Vahiy ve ilham sahibine mekanını değiştirmek gibi bir zahmet yüklenmemiş, vahiy getiren meleği aramak için yollara düşmek gibi bir görev verilmemiştir.

Yukarıda size sunduğum durumlardan herbiri şüphelere sebebiyet vermektedir. Bunları gidermek için açıklamalarınıza sığınmaktan başka çaremiz yoktur. Bunun birinci nedeni, Allah'ın size verdiği dini anlayışın çok az insana nasip olmasıdır. Size sormamızın ikinci nedeni de ortaya attığımız bu düşünceye en iyi cevabı sizden alacağımız kanaatinde olduğumuzdan, başkasına sormanın uygun olmadığı sonucuna varmamızdır.

Cevap:

Hızır (a.s) hakkında yazdıklarım mukayese yolu ile yaptığım tahmin ve kanaatlerimden ibarettir. Kesin bir ifadeyle onun için beşerdi veya beşer değildi diyemem. Siz benim tahminime ve eğilimlerime katılmak zorunda değilsiniz. Eğer siz onun beşer olduğuna kanaat getiriyorsanız, bunda bir sakınca yoktur.

Kur'an-ı Kerim'de aktarılan bu hadisenin anlatılış tarzından onun bir insan olduğu anlaşılmaktadır şeklindeki düşüncemiz doğrudur. Fakat onu insan olarak kabul etmekte bizi tereddüte düşüren, onun şeriat kanunlarına aykırı olan işleridir: İçinde insanlar bulunan bir gemide delik açmak, günahsız bir çocuğu günah işleyeceği endişesi ile öldürmek.

Eğer Allah Teâlâ Hızır'ın (a.s) insan olduğunu açık açık ifade etmiş olsaydı, biz; insanlar için Allah'ın emirlerinin iki kısımdan ibaret olduğunu kabul ederdik. Bir kısmı şeriatte bulunan emirler, bir diğer kısmı da doğrudan doğruya bir insana indirilen şeriate aykırı emirler. Fakat Kur'an-ı Kerim'de Hz. Hızır'ın insan oluşu ile ilgili açık bir bilgi olmadığı ve insanlar için Allah'ın emirlerinin iki kısım olduğuna işaret eden herhangi bir örnek de bulunmadığından, bence Hz. Hızır'ın beşer olmadığını kabul etmek daha makul ve daha mantıklıdır.

Eğer İbrahim (a.s) oğlunu gerçekten kurban etseydi, Hz. İbrahim hadisesi ile ilgili deliliniz doğru olabilirdi. Bu durumda Allah Teâlâ'nın bazen insanlara şeriata aykırı emir de verdiğini kabul edebilirdik. Birincisi, İbrahim'e (a.s) çocuğunu kurban etmesi için sarıh bir şekilde emir verilmedi, aksine rüyada kurban edilirken gösterildi. İkincisi, Allah Teâlâ kurban olayının gerçekleşmesine müsaade etmemiştir. Onun için bu hadise Allah'ın emirlerinin iki bölümden oluştuğuna delil teşkil edemez.

Gemiyi delmek ve çocuğu öldürmek ancak insanlara mahsustur düşüncesinden hareket ederek insanlara yapılan işleri melekler yapmaz şeklinde bir

delil getirmeniz de doğru değildir. Doğru olan şey, insanlar için caiz olmayan işlerin melekler için caiz olduğudur. Eğer insan başka birisinin malına meşru hak olmadan zarar veriyorsa veya günahsız bir insanı kanunsuz bir biçimde öldürüyorsa, bu günahıdır. Fakat melekler, kaza ve kader emirleri uyarınca hergün yüzbinlerce insanı çeşitli yollarla öldürüyorlar. Aynı şekilde, yerin ve göğün afetleri sebebiyle hergün insanların malları telef oluyor.

Bu ilâhî tedbirlerin üzerindeki gizlilik perdesi birazcık kaldırılarak Hz. Musa'ya (a.s) kaza ve kaderin tecellisiyle görevli memurların ne gibi gerekler uyarınca nasıl çalıştığı gösterildi. Hz. Musa (a.s) gibi büyük bir insan bile olsa, insanlar için bu hikmet ve gerekleri anlamak ne denli zordur.

Hz. Musa ile Hz. Hızır'ın yiyecek istemelerini Hızır'ın (a.s) beşer oluşuna delil olarak ileri sürmek doğru değildir. Kuranda, Hz. Hızır'ın Hz. Musa (a.s) ile birlikte yemek yediği konusunda açıklama yoktur. Allah Teâlâ'nın Hz. Hızır (a.s) için:

"Biz ona katımızdan bir rahmet verdik ve ona katımızdan bir ilim öğretmiştik" (Kehf: 65) biçimindeki sözleri, Kuranda bir çok yerde peygamberler için söylenen sözlere benzemektedir. Kur'an'da herhangi bir melek için bu gibi ifadeler sarfedildiğine dair herhangi bir örnek mevcut değildir. Eğer Hızır (a.s) kıssasında geminin bozulması ile çocuğun öldürülmesine ilişkin olaylar anlatılmasaydı, bu ifadeler sebebiyle Hz. Hızır'ı nebî veya rasul olarak tanımamıza engel bir şey olmazdı.

Bu iki hadiseyle birlikte Hızır'ın peygamber olduğunu kabul edecek olursak, Hızır'ın diğer bütün peygamberlerden farklı şeriate aykırı bir takım emirler aldığını da kabul etmemiz gerekecektir.

Bunca büyük bir şeyi kabul etmek için Hz. Hızır'a hususi rahmet ile ilim bağışlandığına ilişkin ifadelerin Kur'an kerim'de tıpkı diğer peygamberlere ilim ve hikmet verildiği anlatılan ifadelere benzer bir şekilde yer aldığını görmek kafi değildir. Aynı şekilde, meleği Hz. Musa'nın yanına göndermek yerine, Hz. Musa'yı meleğin yanına göndermek gibi bir uygulama da bunca büyük bir şeyi kabul etmek için kesin delil teşkil etmemektedir.

Hızır'ın (a.s) melek olduğu sonucuna varmak, çağdaş düşünürlerin yanlış kanaatleridir şeklindeki nitelemenizi de doğru bulmuyorum. Çağdaş düşünürler derken kimleri kastettiğinizi de anlamış değilim.

Kastettiğiniz çağdaş düşünürlerin kim olduğu hakkında bilgim yok, ama bilmeniz lâzım ki, Önceki dönem alimleri arasında da Hz. Hızır'ın rasül, nebî, melek, velî veya sağ ya da Ölû olduğu hususlarında görüş ayrılıkları mevcuttu. Örneğin; Hafız İbn Hacer Feth'ul-Bârî adlı eserinin 1. cildinin Kitab'ullim Bölümünün Musa'nın (a.s) Denizde Yürümesi Babı'nda bu görüş ayrılıklarına değinmiş ve biraz ileride tekrar aynı konuya dönerek Kitab'ul Enbiya Bölümünde şöyle demiştir:

"Süheylî, bir topluluktan, Hızır'ın (a.s) melekler topluluğundan herhangi bir melek olduğunu, Adem oğullarından olmadığını söylediklerini zikretmiştir. [\[16\]](#)

İlâhî Vadin Anlamı

Soru:

Hadislerde, Kur'an-ı Kerim'in bazı ayetlerinin değişik zamanlarda ve farklı sayılarda okunmasıyla ilgili olarak büyük vaadlerde bulunmaktadır. Ayet el Kürsî'yi örnek olarak ele alalım. Buhârî ve Müslim'de, çok küçük bazı kelime farklılıklarıyla, bu ayeti okuyan herkese muhafız olarak bir melek tahsis edileceği beyan edilmektedir. Aynı şekilde hırsızlıktan korunma ve mal varlığının muhafazasıyla alakalı konuları da meşhurdur. Bununla beraber yine de hırsızlık yapılmakta, insanlar zarara uğramaktadırlar. Aynı şekilde, hadislerde şu duayı okuyana hiçbir şeyin zarar veremeyeceğinin de zikri geçmektedir:

"Allah'ın ismiyle başlarım. O öyle Allah'tır ki, O'nun ismiyle birlikte yerde ve gökte bulunan hiçbir şey zarar veremez".

Sadece şunu sormak istiyorum: Olaylar karşısında bu vaadler neden her zaman netice vermiyor? Lütfen bu düğümü çözün.

Aynı durum, rızık vs. konularındaki vaadlerde de gözlenmektedir. Takva ehlinin bol bol rızıklandırılacağına dair haberlere rağmen, takva sahibi bir çok insanın darda olduğu görülmektedir. Nasıl oluyor da namusuyla ekmek kazanmaya çalışanların durumu içler acısı iken, sahtekar ve düzenbaz insanların kazancının haddi hesabı olmuyor? Bu durum insanların huzurunu bozuyor, neşesini kaçırıyor, hatta dürüstlük konusundaki hassasiyetini gideriyor. Genelde insanlar yanlış yollar deneyerek, yanlış hareketler yaparak başarı sağlıyorlar. Şeriate sadık kalarak, söz konusu yollardan kaçınanlar ise başarısız oluyorlar.

Bu tür meselelerimi çözeceğinizi umuyorum.

Cevap:

Hadislerde zikredilen Ayet'el'Kürsî'nin etkileri ile

Allah'ın ismiyle başlarım. O öyle Allah'tır ki, O'nun ismiyle hiçbir şey zarar veremez." duasının etkileri, bu lafızları ağızda tekrarlamakla alınacak neticeler değildir. Bu lafızların anlamlarını düşünenler ve özünde ifade edilenleri hayatında uygulayanlar hadislerde zikredilen etkilerini üzerlerinde hissetmeye başlarlar. Bu ifadelerden; bunları okuyanların bela ve musibetlerle, onların tabîi sonuçlarından korunacakları şeklinde bir anlam çıkarmak yanlıştır. Aksine, bunun gerçek anlamı şudur: Bu duaları okuyan kimse içinde öyle bir güç ve kuvvet hissedecektir ki, herhangi bir olumsuzluk karşısında kendisini bitmiş, tükenmiş olarak hissetmeyecektir.

Doğal afetler ile herkes karşılaşmaktadır, ama sadece kişiliği zayıf olanlar bu olaylara yenik düşmektedir. Güçlü ve iradeli insanlar ise bu sıkıntılara göğüs germeyi başarabilmektedirler.

Takva sahibi kanaatkâr insanların bol bol rızıklandırılacağına ilişkin vaadlerde sözü geçen rızıktan kasıt, haram rı-zık değil; helal rızıktır. Kanaatkârlığın anlamı da haram yollarla geçim sağlamaktan kaçınmak ve helal vasıtalarla gelir sağlamaya azimli olmak demektir. Böyle bir insan için Allah rızık yollarını kapatmaz ve böyle bir insan da Allah tarafından helal bir şekilde kendisine az veya çok verilen rızka kanaat eder.

Sizce bahsedilen bol rızık aslında rızık, değil; takva sahibi bir kimsenin yemeyi aklından bile geçirmedığı bir çöp yığını, bir pisliktir.

Allah'ın Rızıklandırıcı Olmasının Anlamı

Soru:

Ben sizden Kur'ân-ı Kerim'de yer alan aşağıdaki ayetin anlamını açıklamanızı istiyorum.

"Yeryüzünde hiçbir canlı yoktur ki, rızıkı Allah'a aid olmasın. (Allah) onun durduğu ve emanet bırakıldığı yeri bilir. Bunların hepsi apaçık bir Kitab (Levh-i Mahfuz)dadır." [18]

Rızıkın sorumlusu Allah olduğuna göre, aklıma takılan 1940-1944 arasında Bengal'de [19] yaşanan açlığın yol açtığı 30 bin kişinin ölümünden kimin sorumlu olduğudur?

Cevap:

Bahsi geçen ayet, yeryüzünde yaşayan bütün canlıların rızıkı için lüzumlu olan vesileleri Allah yaratmaktadır anlamına gelir. Eğer bu vesileleri Allah yaratmamış olsaydı, küçücük böceklerden, sineklerden tutun; insanoğluna kadar sayısız canlı varlıklar için gerekli rızıkı kim temin edebilirdi? Rızıkını temin edemediği için bazı canlı varlıkların öldüğü hususuna gelince: Böyle bir durum söz konusu diye rızıkı verenin Allah olduğunu inkar etmek mümkün müdür? Önce siz, rızık bulamadığı için ölen canlı varlıkların kaç milyon veya kaç milyarda bir olduğunu bir tahmin edin. Bir de Allah Teâlâ'nın sayısız mahlukatı için hayal edilemeyecek düzeyde rızık kaynağı yaratmış olduğunu, aynı şekilde onların Ölümü için de sayısız sebepler yarattığını düşünün. Her gün binlerce insan dünyaya gelmekte ve bir o kadarı da Ölmektedir. Ölenler, aynı sebepten değil; sayısız şekil ve sebeplerden Ölmektedirler. Canlıların ölümüne yol açan bu sayısız sebeplerden biri de rızık bulunamayışıdır. Ölümün vakti gelince, rızık mevcut olması da bir canlıyı ölmekten kurtarama-maktadır. Yalnız rızık değil, hayat ile ölümün sebep ve vasıtaları da Allah'ın elindedir. Bunun için ayette:

Allah onun durduğu ve emanet bırakıldığı yeri bilir" [20] denilmektedir. [21]

Yedi Göğün Hakikati Ve Hz. Havva'nın Yaratılma Meselesi

Soru:

Tefhim'ul Kur'ânı incelerken iki yerde tereddüde düştüm. Bu konudaki kuşkularımın giderilmesini rica ediyorum.

a) Kur'ân-ı Kerim ayetlerinin zahirinden anlaşıldığı kadarı ile yedi göğün dünyamızdan ayrı, kendine has kanunları olan mekanların ismi olduğu anlaşılmaktadır. Bunlar birbirinin üzerinde bir çatıya benzemektedir. Örneğin:

O, yedi göğü, birbiri üzerinde tabaka tabaka yarattı". [22]

Onları yedi gök olarak düzenledi." [23]

Göğü(düşmekten korunmuş) bir tavan yaptık. [24]

"En yakın göğü lambalarla donattık" [25] ayetlerinden anlaşılan budur.

Yine Kur'ân-ı Kerim'den anlaşıldığına göre göğün kapıları vardır:

"Gök açılmış, kapı kapı olmuştur" [26]

Hadislerde de -miraç hadisinde olduğu gibi- yedi göğün yedi ayrı mekandan oluştuğu açıkça kabul edilmektedir. Fakat siz Tefhim'ul Kur'ân'm I. cildinde Bakara Sûresi'nin 34 numaralı açıklama notunda, bundan; yeryüzü ile ilgili ne kadar kainat varsa Allah'ın onu yedi egemen tabakaya bölmüş olduğunu veya dünyanın da içinde bulunduğu kainatın yedi tabakadan oluştuğunu anlamak gerektiğini söylüyorsunuz.

Burada ileri sürdüğünüz düşünceye açıklık getirmenizi rica ediyorum.

b) Tefhim'ul Kur'ânın I. cildinde, Nisa Sûresi'nin 1 nolu açıklama notunda şöyle diyorsunuz:

"Ey insanlar, sizi bir tek nefisten yaratan, ondan da eşini yaratan, bu ikisinden birçok erkekler ve kadınlar türeten Rabbinizden korkun. [27]

"Müfessirler genellikle Hz. Havva'nın (a.s) Hz. Adem'in (a.s) kaburga kemiğinden yaratıldığını söylerler. Kitab-ı Mukaddeste de aynı hikâye vardır. Oysa Allah'ın kitabı Kur'ân-ı Kerim bu konuda sükut eder. Bunu destekler nitelikteki Hz. Peygamberin (s.a) hadisi de anlaşılandan farklı bir anlama delalet eder."

Bu konuda atıfta bulunduğunuz hadis Buhari ve Müslim'e aittir. Lütfen bu konudaki hadisin kabul edilip edilemeyeceği ve hadisin gerçek mahiyetinin ne olduğu hakkında bilgi veriniz.

Cevap:

Sorularımıza kısaca şöyle cevap verilebilir:

1) İnsanın bilgisi ve deneyimi dışında kalan şeyler için o şeylerin hakikatini bütünüyle yansıtan kelimeler bulunmamaktadır. Kur'ân ve Hadis'te böyle şeylerin sözü geçtiği zaman insan tarafından hissedilen eşyalar için beşer lisanınca belirlenen kelimeler kullanılır. Bu kelimeleri aynen lügat

mânâsında düşünmek doğru olmaz. Aksine, bunların yardımı ile bu hissedilmeyen şeyler için zihinde bir kavram yaratmak lazımdır. Eğer birisi çatı kelimesini duyar duymaz evinin çatısını aklına getiriyor veya kapı kelimesiyle hemen zihninden kendi evinin kapılarını geçiriyorsa, bu şahıs mazurdur. Ondan kendi anlama kabiliyeti ve yeteneğinden daha ileri ve kapsamlı anlamlar çıkarmasını beklemek gereksizdir.

2) Hz. Havva'nın kaburga kemiğinden yaratıldığını kanıtlamak için gösterilen hadislerden hiçbirinde Hz. Havva'nın Hz. Adem'den yaratıldığı ifadesi yoktur. Yalnız, hadislerden birinde kadınlar kaburga kemiğinden yaratılmışlardır ifadesi yer alıyor:

"Kadınlara iyi davranın, çünkü onlar kaburga kemiğinden yaratılmışlardır."

Bir başka hadiste kadın kaburga kemiğine benzetilmekte:

"Kadın kaburga kemiği gibidir" Duyurulmaktadır. Üçüncü bir hadiste de kadın cinsinin kaburgadan yaratıldığı ifade edilmekte:

"Kadın kaburgadan yaratılmıştır,"

Bütün bu hadislerde esas mevzu insanın yaratılışı meselesi değildir. Hz. Muhammed (s.a) bu hadisleri ile kadın mizacının kaburgaya benzediğini, onu değiştirmemek lazım geldiğini ve bunu doğal karşılamak gerektiğini belirtmek istemiştir.

Siz, bu hadislere dayanarak Hz. Havva'nın, Hz. Adem'in kaburgasından yaratıldığı şeklindeki inancı; bir İslâm inancı, bir İslâm akidesi olarak kabul edebiliyor musunuz? [\[28\]](#)

Psikoloji Ve Birkaç Mesele

Soru:

Ben kitaplarınızdan ve sohbetlerinizden çok istifade ettiğim için size hep dua etmekteyim. Halen Amerika'da, özellikle psikoloji ve zihinsel hastalıkların tedavi yöntemlerini incelemekle meşgulüm. Sizin İslâmî basiretinizden istifade etmek istiyorum. Sorularım şunlar:

1. İslâm'da nefis nasıl tanımlanıyor?

"Nefse ve onu şekillendirene, ona bozukluğunu ve korunmasını (isyanını ve itaatini) ilham edene andolsun ki, nefsi ni temizleyen iflah olmuş, onu kirletip örten, ziyana uğra mıştır." (Şems: 7, 8, 9,10) ayetinin izahı nasıl olacak? Bu sadece biyolojik bir faktör müdür yoksa bunun ötesinde bir şey midir? Ayetlerin ifadelerinden anlaşılın o ki kimse ki" kelimesinin işaret ettiği şey; nefisini kendisine tabi tutan ve etkisi altında bırakan bir başka varlıktır. Takva ve kötülüğün ilhamından kasıt nedir? Nefsi bastırmak ve tezkiye etmenin anlamı nedir?,Nefs-i emmare ve nefsi lev vame'nin psikolojik tanımı nasıl olacak? Bize düşünce kaynağı sağlaması ve İslâm'ın felsefi ve psikolojik düşünce mektebinin bir ekol olarak ortaya çıkmasında yardımcı olması açısından bu ayetlere ve terimlere ışık tutmanızı istirham ediyorum.

2. Nefis (mind), beyin (brain) ve vücut arasındaki karşılıklı ilişkinin mahiyeti nedir? Beyin ve vücudun maddeden müteşekkil olduğu ve nefis ile zihnin maddesiz şeyler olduğu aşikardır.

3. Siz Tefhim'ul Kur'ân'da ve diğer yerlerde, önce vahyin keyfiyetini çok güzel bir şekilde anlatmış ve bunun önceden çaba harcanarak ve hazırlık yapılarak elde edilen sübjektif bir deneme olmadığını, meleğin ve vahyin inmesinin kesinlikle beklenmedik bir deneme olduğunu söylemişsiniz. Ayrıca şunları da yazmıştınız: "Hz. Peygamber de (s.a) her insan gibi beklenmedik bu olay karşısında ızdırap duymuştur. Bilgi, dikkat, müşahade ve vahiy arasında kesin bir çizgi çizmek gerekiyorsa, Peygamberin müşahadesi tamamiyle harici ve objektif gerçeğe dayanmaktadır." Fakat bu hususta Hira mağarasında Hz. Muhammed'in düşünce durumunun ne olduğu yolunda bir soru işareti ortaya çıkmaktadır.

Buna, dahili ve içe dönük ilham ve duyguların yakalanmaya çalışılmasından ibaretti diye itiraz edilebilir.

4. Bir psikiyatrist bana, bir ruh hastasının; bazen değişik şekiller gördüğünü, farklı sesler duyduğunu sandığını söyleyerek, Hz. Muhammed'e (s.a) vahiy gelmesinin de buna benzer bir olgu olup olmadığını sordu. Ben onu ikna edemedim. Bu yüzden sizden bu konuda yol göstermenizi rica ediyorum.

5. Siz İslâm'ın tevhid kavramı ve tarihini anlatırken; başlangıçta insanın Allah'ın tek olduğuna inandığını ve bu doğrultuda eğitim gördüğünü, şirkin (eş koşmak) ise sonradan ortaya çıktığını söylüyorsunuz. Fakat dinler tarihi ile ilgilenen bir kısım çağdaş tarihçilerin düşünceleri bunun tam tersidir. Vahşi ve yabanî kabilelerin Tanrıya eş koşmaları ve bâtıl inanışları buna kanıt olarak gösterilebilir. Bu gerekçeleri nasıl reddedebiliriz?

6. İslâm, suçların işlenmesinde suçluyu aklı başında ve irade sahibi bir fert olarak nitelendirerek, onu kanunen ve ahlâkî olarak yaptığı eyleminden dolayı tamamen sorumlu tutmaktadır. Fakat psikiyatristler, korkunç ve yüz kızartıcı suçları işleyenleri bile psikolojik hasta kabul etmekte; onların bu suçları işlerken bilinçli ve kasıtlı olmadıklarını söylemekte, onları suçsuz sayarak kurtarmaya çalışmaktadır.

Bu düşünce İslâmî bakış açısına göre ne dereceye kadar doğru ve kabul edilebilirdir?

7. İnsanlarla birlikte cinler de dünya hilafetine dahil midir? Onların psikolojisi de insan psikolojisine benzemekte midir? Genel rivayete göre deniliyor ki, "filan şahsa cin çarpmıştır". Bu konudaki gerçek nedir? Acaba cin ve şeytan her yerde mevcut mudur? Ve her insana aynı anda ulaşabilir mi?

8. Öldükten sonra dirilmenin delili olarak günahların karşılıklarının ahirette mutlaka verilmesi gerektiğini göstermişsiniz. Fakat tövbeden sonra da günahların bağışlandığı bir gerçektir. Bana burada bir çelişki var gibi geliyor. Bu çelişkiyi gidermeniz için yardımınızı rica ediyorum.

9. Grybet günahdır. Fakat bazen bir insanın bazı özelliklerini söylemek ve beyan etmek kaçınılmaz oluyor. Örneğin, bu kişi düşündüğünü hemen söyleyen, sinirli bir kişidir v.s. Acaba gerektiği zaman bu yapılamaz mı?

10. İsa Mesih'in inmesi, Deccal, Ye'cüc ve Me'cüc hakkında yaptığımız yorumlar ve getirdiğiniz açıklamalar, atom çağının savaş çizgisi ile bağdaşmamaktadır. Günümüz dünyasında top ve tüfek yerine atom bombası ile bütün dünya birkaç saniyede yerle bir edilebilir.

Cevap:

Ben yavaş yavaş dinamizmimi kaybettiğim ve işlerim yoğunlaştığı için vaktimi iyi bir şekilde değerlendirmek zorundayım. Dolayısıyla detaylı cevap isteyen mektuplar için oldukça zorluk çekmekteyim. Bu yüzden sorularınızı kısa kısa cevaplandırıyorum.

1. Nefis sözcüğü bazen,

"Her nefis ölümü tadacaktır ^[29] ayetinde olduğu gibi hayatta olan şahıs, diri insan için kullanılmakta ve bazen de:

"Nefse ve onu şekillendirene, ona bozukluğunu ve korunmasını (isyanını ve itaatini) ilham edene andolsun ki, ^[30] ayetinde olduğu gibi, şuur sahibi akıl (mind) anlamına gelmektedir.

Bazen,

"Nefisler çiftleştiği zaman, (ruhlar bedenlerle yahut amelleriyle birleştiği veya müminlerin ruhları hurilerle, kafirlerin ruhları şeytanlarla evlendiği zaman)" ^[31] ayetinde olduğu gibi ruh mânâsına gelmektedir. Bazen de:

"Kendi canlarınızda da öyle. Görmüyor musunuz?" ^[32] ayetinde olduğu gibi, cisim ve ruhuyla birlikte insan kastedilmektedir.

Bazı kereler ise:

"Orada canların çektiği, gözlerin hoşlandığı herşey var!" ^[33] ayetinde olduğu gibi, insan zihninin arzu ve isteklerinden oluşan bir parçası anlamında kullanılmaktadır.

Bazen de bundan kasıt muhakeme gücünü kullanarak hangi yolu seçmek ve hangi hayat tarzını izlemek gerektiğine karar vermeye yarayan insan zihninin bir bölümüdür.

"Çünkü nefis, daima kötülüğü emredicidir. ^[34] ayetinde olduğu gibi.

Eğer bu nefis kötülük yolunda karar kılmakta ise, buna nefsi emmare denilmektedir. Eğer bu nefis kötülük yapmaktan pişmanlık duyarsa, o zaman buna nefsi levvâme veya modern deyişle vicdan denilmektedir:

"Yoo, daima kendini kınayan nefse and içerim" ^[35] ayetinde olduğu gibi.

Eğer o nefis doğru yolu seçer, vecibelerini yerine getirmeyi benimser ve bu yolda karşılaşılan zorluklara göğüs gererek, sebat gösterir, sıkıntılara katlanırsa; o zaman, buna nefis-i mutmainne denilir:

"Ey huzura eren nefis! Razi edici ve razi edilmiş (yaptığın işlerle Allah'ı memnun etmiş ve aldığın nimetlerle Allah tarafından memnun edilmiş)

olarçtk Rabbi'ne dön!" ^[36] ayetinde olduğu gibi.

Kur'ân-ı Kerim'in:

"Nefse ve onu düzenleyene" ayetine göre nefis; düşünmek, yorum yapmak, seçmek ve karar kılmak gibi gerekli özelliklerle donatılmış ve bu özellikleri değerlendirmeye yarayan bilgi ve anlayış kaynaklarına sahip bilinçli zihin demektir. Tesviye (düzenlemek) Men gaye; bir şeyi en iyi şekilde hazırlamak, yapmak ve işler hale getirmek demektir. Bir arabayı yola çıkabilecek şekilde tamir edip hazırlayarak işler hale koymak gibi.

"O nefse itaatini ve isyanını ilham edene and olsun ki" ayetinde anlatılan şudur: Allah bir insana iyilik ve kötülük arasında ayırım yapabilecek ve iyilik veya kötülük yolunu tanıyabilecek düzeyde ilham bilgisi vermiştir.

"Nefsini temizleyen ıslah olmuş, onu kirletip örten ziyana uğramıştır." ayetinde, geliştiren ve azdırandan murad; insanın 'ene'si veya benim zihnim, benim kalbim, benim ruhum, benim canım vs. sözcüklerle dile getirilen insanın öz benliğidir. Bu öz benlik, bilinçli zihine egemen kılınmıştır. Ona bu zihin, yetenek ve güçlerini değerlendirerek istediği şekilde iyi veya kötü kişiliğe sahip olsun diye verilmiştir.

Eğer o bilinçli zihni doğru bir şekilde geliştirir ve bunu doğru bir şekilde kullanırsa, o zaman insan kurtuluşa erer. Eğer o, nefis-i emmare'ye esir olup, üzerinde yürümek üzere kendisinde yaratılmış bulunan en seçkin zihni kabiliyetlerini fitratın gösterdiği asıl yolda kullanmayarak; nefis-i emma-re'nin isteklerini yerine getirmek için zorla tedbirler düşünmeye, hileler icad etmeye ve yollar bulmaya mecbur eder ve nefis-i levvame'nin uyarılarını da zorla bastırarak bildiği yolda gitmeye devam ederse, kurtuluşa eremez ve neticede başarısız olur.

2. Beyin, zihni çalıştıran maddi alet ve yerdir. Vücut ise, beyin yolu ile zihin tarafından verilen emirleri yerine getiren bir makinedir.

Kaba bir örnek vermek gerekirse; insan şoför ile motorlu arabadan oluşan bir bütün gibidir. Şoför zihindir. Motor ve direksiyon ile donatılmış aksam ise bir bütün olarak beyindir. Motora işlerlik kazandıran güç ve enerji ise ruhtur. Arabanın kaportası da vücuttur.

3. Rasûlullah'm (s.a) müşahadesi ile mistik tecrübelerin farkını Tercüman'ul Kur'ân adlı dergimizde yayınlanan

Necm Sûresi'nin tefsirini okuyarak teferruatlı bir şekilde öğrenebilirsiniz. Bu konuda ben Risale-i Diniyyat'ta. Hira mağarasındaki tefekkürün özelliğine ilişkin açıklamada bulunmuştum. İleride Tefhim ul Kur'ân adlı eser yayımlandığı zaman Duha, inşirah ve Alak Surelerinde daha ayrıntılı bilgi vereceğim. Gerçekten Hz. Muhammed'e (s.a) Hira mağarasında iken; cahiliyenin gelenekleri, inançları ve dini uygulamaları tamamen anlamsız ve saçma geliyordu. Kitap ehli (Yahudi ile Nasara) kimselerin temsil ettiği din de Hz. Muhammed'in (s.a) kafa yapışma uygun düşmüyordu. O, kendi milletinin içinde bulunduğu akidevî, ahlâkî ve sosyal eksikliklerden son derece rahatsız oluyordu. Ve O, kendi toplumunun ve çevredeki milletlerin karşılaştığı bozuklukları giderebilecek bir yolun olumlu ve tatminkâr açıklamasını bulmak için bir çıkış göremiyordu.

Bu durum İnşirah Sûresi'nde şöyle beyan ediliyor:

"Ağırlığından dolayı belini büken yükünü senden alıp atmadık mı?" ^[37]

Aynı durum Duhâ Sûresi'nde şöyle anlatılıyor:

"Seni şaşırılmış bulup da (doğru) yola iletmedi mi?" ^[38]

Dall, Arapça'da yolu bilmediği için huzursuzluk içinde duran ve nereye gideceğini şaşırılmış olan şahsa denir.

4. Size bir şeyler söyleyen psikiyatrist kendi alanı içerisin kapanmış, Peygamber'e nasib olan müşahade ve ilim ışığının tüm avantajlarından yoksun, zavallı bir kimsedir. Psikoloji, Allah'ın yardımı olmaksızın insan nefsi bulmacasını halletmeye çalışıyor. Bu durum, anahtar olmadan kilidi açmaya çalışan kişiye benzemektedir. Eğer bu psikiyatrist Kur'ân ı anlayarak okuyabilecek güçte olsaydı, muhakkak ki o, psikolojik açıdan hasta bir kimsenin ruhi bir takım mü-şahadelerle Kur'ân gibi bir kitabı ve Hz. Muhammed'in (s.a) sergilediği son derece kapsamlı, dengeli bir liderliği göz önüne serebilecek küçük bir örnek, delil, iz ve işaret gösterilemeyeceğini farkedirdi.

Belli ki, bu konu psikiyatri sınırlarını aşan, geniş ve üstün nitelikli bir konudur. Eğer bir kimse korkusuzsa, mutaassıp değilse ve inatçılık göstermiyorsa, o bunu psikiyatri alanı içine sokmaya çalışmadan, kendi sanatının eksik olduğunu itiraf edecektir. Allah'ın varlığını, insanın O'nun tarafından yaratıldığını ve insanlar içinden bazı kişiler vasıtasıyla insanoğluna rehber sağlama sorumluluğunun da kendisine ait olduğunu kabul etmeden bu kilidin anahtarına sahip olamaz.

Psikiyatri s tın bunu da bilmesi lazımdır ki, yine O (c.c) Peygambere bu amaç için müşahade imkanı sağlamakta ve özel yöntemle O'na bilgi iletmektedir. Bu gerçeği bilmeden, Peygamber'in müşahadesi ve ilhamını ruh hastalığının psikolojik bir denemesiydi biçiminde yorumlamak saçmalaktır. Eğer bu şekilde yorumlayan bir psikolog varsa, kendi biliminin yardımı ile Kur'ân gibi bir kitap hazırlayıp, onunla dünyanın önderliği için kıyam eden ve sadece bir milletin değil; insanlığın büyük bir kısmının hayatında devrim yaratan bir psikolojik hastanın örneğini buyursun, gösterebilir.

5. insanoğlunun ortaya çıkışının ilim ışığında gerçekleştiği ve insanoğlunun ilk dininin tevhid dini olduğu, şirkin sonradan meydana geldiği şeklindeki din tarihi ile ilgili İslâm düşüncesi, Arkeoloji ve Antropoloji ile reddedilemez. Çünkü, İslâm'ın bahsettiği dönem tarihten önceki dönemdir. Oysa bu ilim dalları tarihten sonraki dönemle uğraşmaktadır. Arkeoloji hâlâ insanın ilk durumuna ulaşamamıştır. Bu ilim dallarının, eski kabilelerin yaşayış tarzının ilk*insanın-yaşayış tarzım temsil ettiği yolundaki iddiası kesinlikle doğru değildir. Bilim diye nitelendirilmeye çalışılan ve sadece spekülasyondan ibaret bu iddialar ilmî verilerden uzak bir takım varsayımlar olmaktan öte bir kıymet ifade etmezler.

6. Gerek psikiyatri, gerekse hukuki ve beşeri kavramlar suçluya destek sağlamak ve taviz vermek eğilimindedirler. Suçluların eylemlerinden zarar gören insanlara duyulan sempati gün geçtikçe azalmaktadır. Ve suçlulara ceza verilmesi sanki bu insanları ziyadesiyle üzmektedir. Bu yüzden, suçluların gerçekten hasta olduğu; bilerek ve kasten suç işleyen toplum düşmanları olmadıkları felsefesi yaygınlaştırılmaya çalışılıyor.

Burada şu sorulabilir: Bu felsefeye göre, psikiyatri suçları önlemede veya azaltmakta başarılı olmuş mudur?

Hatta ben şunu soracağım: Bu şahıslar hızı gün geçtikçe artan suçları belli bir oranda tutabilirler mi?

Bunun cevabı hayır ise, o zaman yeniden bir hâl ve durum değerlendirmesi yaparak İslâm fihına olan ihtiyaç gözden geçirilmeli değil mi?

7. Cinler hakkında Kur'ân ve Hadis'in hiçbir yerinde onlara hilafet verildiğine ilişkin herhangi bir ibare bulunmamaktadır. Ancak insanlar gibi cinlerin de sorumluluk taşıdıkları, küfür ve iman ile itaat ve itaatsizlik konularında özgür oldukları beyan ediliyor. Aynı şekilde Kur'ân ve Hadis'ten, cinler tarafından insanın vücudunun ve zihninin esir alındığı anlamı çıkmıyor. Ancak deniliyor ki; şeytan hasletli cinler insanın nefsi emmaresiyle anlaşılabilir bir şekilde bağlantı kurarak, onu doğru yoldan saptırmaya çalışmaktadır. Bunun dışında Kur'ân ve Hadis'te İblis'in her yerde mevcut olduğu yazılmamakta, aksine doğru yoldan saptırmaya çalışan şeytan hasletli cinlerden bir şeytanın her insana yapışmış olduğu söylenmektedir. İblis her yerde her insana gitmemektedir. O, şeytanların önderidir ve belki de büyük liderlerin yanına gitmekte, onlarla birlikte olmaktadır.

8. Benim ahiret hakkında verdiğim izahat ile sizin tövbe kavramıyla ilgili fikirleriniz arasında gerçekte bir çelişki yoktur. İnsanın işlediği suçların etkileri onun kendi şahsı üzerinde görülmekte ve toplumda geniş bir alana yayılmaktadır. Hatta, suçlunun ölmesinden sonra da bunun etkisi uzun süre devam etmektedir.

Eğer suçlu tövbe etmez ve ölünceye kadar eylemlerine devam ederse, o zaman kesinlikle Allah'ın hesaplaşması ve cezası ile karşı karşıya kalır. Eğer suçlu tövbe eder ve nefsinin ıslah için samimi girişimlerde bulunursa, Allah onu hesaba çekmekten ve cezadan muaf tutar ve işlediği suçlardan dolayı zarar gören insanların zararını başka bir vesile ile telafi eder. Eğer tövbe ile de affın kapısı kapalı tutulsaydı, o zaman bir defacık bile olsa ahlâkî sefaletе düşen kimseye hayâl kırıklığından başka birşey kalmayacak ve bu hayâl kırıklığı onu sürekli olarak ahlâksızlık bataklığına düşürmeye devam edecekti.

9. Gıybet hakkında detaylı bilgi "Tefhim'in üçüncü cildinde verilmiştir. Eğer okursanız gıybet ile ilgili sınırları; meşru olan ve olmayanın hududlarını net bir biçimde orada bulacaksınız.

10. Ye'cüc, Me'cüc ve Deccal'in çıkışı ile İsa (a.s) hakkındaki sorunuza gelince: Ben bu konuda teferruatlı cevap verme durumunda değilim. Gelecekte dünyada neler olacağını bilemem. Gelecek hakkında Kur'ân ve Hadis'ten anlayabildiğim kadarına Tefhim'ul Kur'ân'da ve "Nübüvvetin Sonu" adlı eserimde yer verdim. Fakat bu konuda teferruatlı bilgimiz de mevcut değildir. Atom silahlarının varlığı bile eski silahların kullanımını gereksiz kılmayabileceği gibi göğüs göğüse savaşıma ihtimalini de ortadan kaldırmayabilir. [\[39\]](#)

"Nur" Ve "Kitabı Mübîn" Aynı Şey Midir?

Soru:

Tefhim'ul Kur'ân'ı mütâlâa etmek insana iç huzuru vermekte, akılları da tatmin etmektedir. Fakat siz Tefhim'ul Kur'ân'm 1. cildinde Mâide Süresinin:

"Gerçekten size Allah'tan bir nur ve apaçık bir kitap geldi" [\[40\]](#) ayetinin tefsirini sunarken, 3. rükuda, bir grup insanın size dil uzatmasına imkan veren, diğer bir grubu da bilginize hayran bırakan bir açıklamada bulunmuş, büyük bir hata işlemişsiniz. Siz ayetin bir bölümünü şöyle çevirmişsiniz:

"Siz Allah tarafından gönderilen ışığa ve hakkı gösteren bir kitaba kavuştunuz. (Ki bu vesile ile Allah kendi rızasına talip olan insanlara güvenliğinin yollarını öğretmektedir...)"

Bu tercümeden belli olmaktadır ki, siz "ışık"ı başka ve "hakkı gösteren Kitap"ı başka birşey olarak telakki ediyorsunuz. Ayetin açıklaması ile ilgili 38 nolu açıklama notundan da bu anlaşılıyor. Çünkü orada "Allah'ın Kitabının ve O'nun Peygamberinin Sünneti'nin ışığında gitmek isteyen kimse" şeklinde bahsederken, sanki siz jy

"bihillah" kelimesinden her ikisinin de (Nur ve Kitâb-ı Mübîn) aynı şey demek olduğu ve bunların ayrı ayrı şeyler olamayacağı açıkça anlaşılıyor.

Eğer iki ayrı şey olsaydı, o zaman tercümenizden de anlaşılacağına göre

Eğer her ikisi de aynı "şey" ise bu, "şey" nedir? Peygamber midir, yoksa Kur'ân-ı Kerim midir? Kur'ân'm başından sonuna kadar hiçbir yerinde Hz.

Muhammed'e ne "Nur" ne de "Kitab-ı Mübîn" denilmediğini siz de kabul edersiniz. Ancak birçok yerlerde

Cevap:

Mektubunuzu aldım.

"Gerçekten size Allah'tan bir nur ve apaçık bir knap geldi" ^[41] ayetinde "vav"ın fonksiyonu izahat ve tefsir içindir.

Çeviriniz aslında şöyle olmalı idi:

"Size Allah 'tan bir ışık, yâni; hakkı gösteren öyle bir kitap ulaşmıştır ki, onun yoluyla...

Ve 38 nolu açıklama notunuz da şöyle olsa idi doğcu olurdu: "Allah'ın Kitabından ışık sağlayan kişilerin düşünce ve uygulamaları..."

Maide Süresinin 15. ayetinde yaptığım tercüme benden önceki birçok mütercimler de aynı şekilde yapmışlardır. Ve bunun tefsirinde de ben tek değilim.

Bir çok müfessir bu ayeti aynı şekilde tefsir etmişlerdir. Birkaç Urduca tercüme mütalaa için sunulmaktadır:

Şah Veîyyullah Hazretlerinin tercümesi:

Size Allah'tan bir nur ve aydınlık bir kitap, yâni; Kur'ân geldi'!

Şah Rabuddîn'in tercümesi:

Size Allah tarafından ışık ve açıklamalar getiren kitap geldi.

Şah Abdülkadir'in tercümesi:

Size Allah tarafından gönderilen aydınlık ve kitap açıklıyor...

Mevlânâ Mahmut Hasan'm tercümesi:

Şüphesiz size Allah tarafından aydınlık ve beyan eden kitap gelmiştir."

Şimdi müfessirlerin tefsirlerini mütalaa edelim:

Ibn Cerir, "Nur" kelimesinin tefsirini şöyle vermektedir:

Nur'dan kasıt Hz. Muhammed'dir. O'nun aracılığı ile Allah hakkı aydınlattı, islâm 'ı egemen kıldı ve şirki ortadan kaldırdı." İmam Râzi şöyle yazıyor:

Bu ayetin tefsirinde birçok farklı görüş vardır. Birincisi; nur'dan kasıt Hz. Muhammed (s.a), kitaptan kasıt Kur'ân'dır. İkincisi; nur'dan kasıt islâm ve kitaptan kasıt da Kurandır. Üçüncüsü ise, nur ve kitaptan çıkan mânâ sadece Kur'ân'dır, fakat bu görüş zayıftır. Çünkü bağlaçta 1.2. fıkra arasında tezat (ayrılık) olması gerekir." Allâme Alûsî' de, "Nur'dan kasıt Hz. Muhammed'in (s.a) şahsıdır" tefsirini tercih etmiştir.

Mevlânâ Şebbir Ahmet "belki" kelimesini kullanarak nur'dan maksat Hz. Muhammed'dir diye yazmışsa da bunun dışında başka bir tefsire de yer vermiyor. İfadelerden onun da aynı görüşü tercih ettiği anlaşılmaktadır. 'Belki' sözcüğüne ise nur'dan kastın-Hz. Muhammed (s.a) olduğuna dair Kur'ân'da kesin bir açıklama bulunmadığı için yer veriyor.

Siz bu şekildeki tefsirlerin yanlış olduğunu "onunla doğru yola ütir"deki zamirin tekil zamir olmasıyla isbat etmek istemişseniz de bu doğru değildir. Kur'ân'da "ve" bağlacı ile birlikte iki ayrı kişiden söz ettikten sonra tekil çekimin kullanıldığına dair birçok örnek bulunmaktadır ve orada "ve"yi tefsir ve izah mânâsında kullanmak yersizdir. Örneğin Nûr Süresi'nde:

"Onlar aralarında hükmetmesi için Allah'a ve Rasûlü'ne çağrıldıkları zaman hemen onlardan bir grup yüz çevirir" ^[42] yazıyor. Acaba burada siz "vav" harfini tefsir ve izah anlamında mı kullanacaksınız?

Bu gibi durumlarda ikisinin de hükümde aynı olduğunu bildirmek için tekil zamiri kullanılmaktadır. Allah'ın ve Rasûlü'nün emirleri iki ayrı şey değil, Allah ve Rasûlü tarafından verilen aynı emirlerdir. İki arasında tuhaflık, zıtlık mümkün değildir. Dolayısıyla, Kitabın ve Rasûl'ün talimatları da ayrı ayrı değil; bilakis aynıdır, ikisi de aynı doğru yolu göstermektedir.

Bu tefsir ve izah tarzından bazı kişilerin yanlış anlamlar ve tartışmalar çıkaracakları düşüncesine gelince: Derim ki: Asıl saplantı Hz. Muhammed'in kişiliğim hidayet nuru olarak nitelendirmek değil; O'nun beşeriyetini inkar etmektir. Kur'ân'da Hz. Muhammed'e "Nur" denildiği için biri O'nun

insan olmadığını savunursa, o zaman Kur'ân'da O'na Aydınlatıcı bir lâmba ^[43] buyurulmasına ne cevap verecektir? Bu durumda Hz. Muhammed'in

(s.a) insan değil de bir lâmba olduğunun mu kabul edilmesi gere kecektir? ^[44]

Bitki Ve Haşerelerde Ölüm Ve Yeniden Dirilme

Soru:

Merakımı gidermek ve Tefhim'ul Kur'ân okuyucusunun bilgisini arttırmak bakımından dikkatinizi aşağıdaki konulara çekmeye değer buluyorum;

1) Siz Nahl Süresinin 65. ayetini şöyle tercüme etmişsiniz:

"Görüyorsunuz ki yağmur mevsiminde Allah gökten yağmur yağdırdı ve bu sayede ölü duran toprağı canlandırdı. Kesinlikle bunda dinleyenlere bir alamet vardır."

Bu ayetin tefsiri ile ilgili 53 nolu açıklama notunuz kısaca şöyledir:

"Geçtiğimiz yağmur mevsiminden sonra ölmüş olan bitkiler veya sıcak günlerde izi bile kalmayan sayısız haşerat birdenbire canlanmış. Böyle olduğu halde siz Nebî'nin ağzından "Allah bütün insanları öldükten sonra diriltecektir" biçiminde çıkan sözleri duyup hayret içinde kalmaktasınız."

Ölümden sonraki hayat için verilen bu örnek hakikat ve müşahadeye tamamen aykırıdır. Bir bitki kesin olarak kuruduktan (öldükten) sonra ne kadar yağmur mevsimi görürse görsün, yeniden canlanamaz. Ancak, bir hayat belirtisi kalmış olan kökler bitki olarak fişkirabilir. Kuşkusuz belli mevsimlerde haşerat ölmekte fakat bazıları değişik biçimlerde hayatiyetlerini muhafaza etmekte, uzun zaman cansız ve hareketsiz kaldıktan sonra

yumurta, larva şeklinde; toprak altında, tahta içlerinde, kapılarda, deliklerde, su vs. yerlerde saklanarak uygun derecede sıcaklık ve rutubet ortamı bulduklarında kabuktan dışarı çıkmaktadırlar. Sinek, sivrisinek, kelebek, tahta kurusu ve dünyanın bütün haşeratı hayatın çeşitli evrelerinden geçmekte ve bu evreler bölgelerin havasına, suyuna, iklimine göre muhtelif zamanlarda tekamüle erişmektedir. Onun içindir ki, haşerat ve bitkilerin ölümden sonra dünyada yeniden canlandıkları şeklindeki misaliniz gerçeğe aykırıdır.

Bu tefsiri ileri sürmeden önce bir Botanik (bitki bilimi) ve Entomology (böcek bilimi) bilginine danışsaydım veya bu bilimler hakkında bir kitap okusaydım, böyle önemli bir konuda hataya düşmezdimiz.

Böylesine mantıklı ve muhteşem bir tefsirde bilim ve gerçek dışı şeyleri okuyan, sizin kabiliyetinizden ve ilme vukufi-yetinizden haberi olmayan insanlar, diğer konular hakkında verdiğiniz bilgileri de aynı ölçü içerisinde değerlendireceklerdir.

Ben bu açıklamaları kendi sınırlı bilgime ve böcekler konusundaki bir uzmana dayanarak yazmaktayım.

2. Tefhim'ul Kur'dn'daki, A'raf Süresi'nin 87 nolu açıklama notunun aşağıdaki satırları dikkate değerdir: "Allah'ın emriyle yumurtanın içindeki birkaç cansız maddenin yılanı dönüşmesi ne kadar tuhaf bir olay değilse, yine Allah'ın emriyle bir âsânın yılanı dönüşmesi de o kadar tuhaf bir olay değildir. Söz konusu cümlede tuhaf veya tuhaf olmayan, a tartışması bir yana, söylemek istediğim tek şey şudur: Yılan, balık, kertenkele, tavuk, güvercin vb. canlı varlıklar çıkararak yumurta içindeki madde cansız değil, canlıdır. Yâni; bir yu-martada erkek ve dişiden gelme döllenmiş embriyo (Ovum sperm) vardır. Cansız made içeren yumurta erkek tarafından döllenmemiş yumurtadır. Ve bundan yavru çıkmamaktadır. Bu gerçekten hareketle deliliniz gülünçtür. Allah'ın mucize gücünü, yanlış bilimsel yöntemlerle kanıtlamak daha da tuhaf olmaktadır.

Cevap:

Hatalarımı düzeltmeye çalıştığımız için teşekkür ederim. Nahl Süresi'ndeki söz konusu ayete gelince: İlgili açıklamalarımızda gösterdiğimiz deliller ve ispatlar yağmur mevsiminde herkesçe görülen genel manzara ile ilgilidir. Bu genel müşahadenin açıklamasını şu sözlerle yapmıştım:

"Siz de her sene kendi gözlerinizle bu manzarayı görüyorsunuz. Toprağın dümdüz durduğu, hayatın hiçbir belirtisinin mevcut olmadığı; otun bitmediği, bitkinin olmadığı ve hiçbir haşeratın bulunmadığı bir riianzarayı her sene görürsünüz. Bir de görürsünüz ki, toprak içinde gömülü sayısız kökler birdenbire topraktan fıskırışmış ve geçtiğimiz yağmur mevsiminde doğduktan sonra ölmüş olan bitkiler birdenbire tekrar ortaya çıkmış. Yaz kuraklığında izi bile kalmayan sayısız haşerat geçtiğimiz yağmur mevsiminde görüldüğü gibi birdenbire aynı haşmetiyle tekrar meydana gelmiş."

Biyoloji, Botanik ve Entomoloji açısından bu meselenin yakından değerlendirilmesine gelince: Ben tavsiye ettiğiniz gibi bu konuda uzmanlara danışacağım. Sizin ve bu hususta bilgi sahibi arkadaşlarınızın görüşü olan çimlerin kökleri ve haşerelerin tabii ölümden sonra yağmurun yağmasıyla dirilmelerinin mümkün olmadığı ve ancak hayat belirtisi kalmış olan kök ile haşerelerin yeniden canlanabilecekleri şeklindeki görüşün bir deneye, müşahadeye dayanıp dayanmadığını bana açıklamanızı rica ediyorum.

Yoksa siz, tabii ölümden sonra bir canlının yeniden dirilmesinin mümkün olmadığı, dolayısıyla, yağmurda yeniden canlanan şeyde muhakkak bir canlılık belirtisi olduğu şeklindeki görüşünüzü kıyas yoluyla varılmış bir varsayım olarak mı ileri sürüyorsunuz?

Arap çölünün Rub'ul-Hali denilen bölümü bazen on sene kadar yağmurdan yoksun kalmakta ve bu bölgede sıcaklık derecesi 124-140'a kadar varmaktadır. Buna rağmen, yağmur yağdığı zaman çölde ot çıkmakta ve haşereler gezinmeye başlamaktadır. Bunu bölgeyi gezen birçok turistten dinledim.

Ben 1959'un sonunda Arabistan'ı gezerken Tebuk'e vardığım gün yağmur yağdı. Oranın valisi ve kadığı bana tam 5 yıl önce son yağmurun yağdığını söyledi. Ben Tebuk'ten ayrılırken, daha önce kuraklık yaşanan çölde yemyeşil otların bitmekte olduğunu gördüm. Arabadan inip burada haşereleri aramak aklıma gelmedi. Fakat otlar gözlerimin önünde duruyordu.

Burada şu soru ortaya çıkıyor:

Acaba, yağmur yağınca canlanan köklerde beş-on yıl süresince bir dereceye kadar hayat belirtisi mevcut olabileceği olgusu sadece bir varsayımdan mı ibarettir, yoksa yağmur ile canlanan köklerde hayat belirtisi kalmış olduğu düşüncesi gerçekten tecrübe ve müşahadeye mi dayanmaktadır?

Ayrıca, hakikaten köklerin tabii Ölümü ile belli bir seviyede canlı olma arasında kesin bir ayırım kaidesi ilimle ortaya çıkmış mıdır?

Aynı soru, çöl kumunda uzun müddet kuraklık ve şiddetli sıcaklıktan sonra yağmurla ortaya çıkan haşereler için de sorulabilir. Acaba bu varlıkların yağmurdan Önce herhangi bir canlılık emaresi taşıdığına ilişkin araştırma yapılmış mıdır, yoksa bu sadece bir varsayımdan mı ibarettir?

Eğer siz bu konuya ışık tutarsanız, ben de Tefhim'ul Kur'ân'daki bu konunun tüm yönlerini gözden geçirerek, yeniden düzeltmeler yapacağım. Bu mesele etraflıca araştırılmalı, kesin sonuçlar alınmalıdır.

Bence, Allah ölümden sonraki hayatın göstergesi olabilmesi açısından bazı bitki ve hayvanları yeniden hayata dönebilecek özellikte yaratmıştır. Bu yüzden, Kuranda sık sık yağmur ile ölü toprağın ayağa kalkmasına değinilmektedir. Ve bu, ölümden sonraki hayatın delili olarak nitelendirilmektedir.

Âsâ'nın yılanı dönüşmesi mucizesi hakkında yazdıklarım konusundaki düşüncelerimi bir kere daha açıklayayım. Dişi ve erkekten gelen hayata yeniden dönüştürme maddesini içinde barındıran döllenmiş (fertilised) yumurta da canlılığı kendisine Allah'ın vermiş olduğu maddi bir oluşumdur. Yoksa, cismi oluşturan madde bizatihi içinde hayat taşımamaktadır. O halde aradaki fark sadece şudur: Yılanların doğal olarak üremeleri; erkek ve dişinin birleşmesiyle teşekkül eden, maddi cisimden oluşan yumurtaya canlılığın verilmesi ve bilahare aşamalı olarak embrionun gelişip yılanı dönüştürülmesi şeklinde gerçekleşmektedir. Ancak mucizeye dayalı olarak âsâ'nın yılanı dönüşmesi; asanın maddi yapısına Allah'ın doğrudan müdahale ederek yılanımsı bir hayat ve şekil vücuda getirmesi ile gerçekleşmiştir.

Ben şunu demek istiyorum: Asâ'dan doğrudan doğruya yılan vücuda getirmek olağanüstü bir hadise olduğu için mucizedir. Oysa, erkeklik ve dişilik maddelerinin (ovum-sperm) birleşmesinden yılan vücuda gelmesi de mucizedir. Bunun mucize olduğu düşüncesinin akla gelmemesinin tek

nedeni; bizim bunu doğal bir hadise olarak görmemizden başka bir şey değildir. [\[45\]](#)

Peygamber Hanımlarının •Uzun Dillilik" İle Suçlanması

Soru:

Tahrim Sûresi'nin:

Allah'a tevbe ederseniz, kalbiniz gerçekten (tevbeyi gerektiren bir duruma) yönelmişti (tevbe etmeniz gerekir). Ve eğer Peygamber'e karşı birbirinize arka olursanız (bilin ki) O'nun dostu ve yardımcısı Allah, Cebrail ve müminlerin iyileridir. Bunun auiından melekler de O'na arka dır"

[46] âyetini teşrih ederken Tefhim'ül Kur'ân'da Buhari ve Müslim'in naklettiği ve Hz. Ömer'in de rivayet ettiği hadisteki Hz. Ömer'in turâcii"

şeklindeki ifadesini şu şekilde yorumlamışsınız: "Rasûlullah'a hiçbir zaman dil uzatma". [47] Bu doğru olmakla birlikte ben sizden bu sözcüklerinizi değiştirmenizi rica edeceğim. Çünkü ehl-i ziğ (fesat ehli) size yoğun olarak yönelttiği suçlamalara bir de Hz. Peygamberin (s.a) eşlerine de dil uzattığınız, onlara karşı da saygısızlık ettiğiniz suçlamasını eklemişlerdir.

Fesat ehline propaganda malzemesi sağlamamak için anlamda herhangi bir değişiklik de olmayacağından ben size Tefhim'ül Kur 'ândaki "dil uzatma" ifadesi yerine "ters cevap verme" veya "yüzüne karşı cevap verme" ifadelerini kullanmanızı tavsiye ediyorum.

Cevap:

Hz. Ömer'in rivayetinden Hz. Peygamber'in (s.a) hanımlarının Rasûlullah'a karşı ters cevap vermeye başlattıkları anlaşılıyor. Siz de bilirsiniz ki, eğer küçük birisi rütbe açısından büyük olan diğerine yüzüne karşı ve ters cevap veriyorsa bunun adı dil uzatmadır, uzun dilliliktir. Örneğin; eğer bir baba oğlunu herhangi bir kabahat yüzünden azarlar, oğlu da babaya ters cevap verirse, bu, dil uzatmaktan başka birşey olamaz. Kaldı ki bu hareket Hz. Peygamber'e (s.a)

karşı yapılmıştır.

Birileri, Rasûlullah'tan (s.a) ziyade O'nun pak ve temiz eşlerine saygı göstermek gerektiğim düşünüyorsa; ben de böyle bir hastalığın tedayisi için ilaç bulunmamaktadır.

Hz. Peygamberin (s.a) mübarek eşlerinin hoş olmayan davranışları o dereceye ulaşmıştı ki, Hz. Ömer kızı Hz. Haf-sa'ya kızmış ve sonra da Peygamber eşlerini tek tek ziyaret ederek onları Allah'ın gazabından korkutmak zorunda kalmıştı. Hz. Muhammed de (s.a) darılarak ye onlarla ilişkiyi keserek 29 gün boyunca yalnız kalmıştı. Öye ki sahabe-i kiram arasında Hz. Peygamber'in eşlerinden boşandığı endişesi yayılmıştı. Sonunda Allah da Kur'ân-ı Kerim'de onları uyardı. Eğer bu sadece ters cevap vermeyle sınırlı olağan bir olay olsaydı, bu konuda itiraz edenler böyle basit bir konuda Allah tarafından hemen âyet gönderilmesi konusunda nasıl bir yorumda bulunacaklar? Tuhafır ki, onlar Nebinin (s.a) ufak bir şeyde eşlerine bu kadar kızdığını ve dargörüştü olduğunu düşünüyorlar.

Hz. Ömer'i ne zannediyorlar ki; önemsiz bir konuda kendi kızını azarlasın ve sonra da Peygamber'in (s.a) bütün hanımlarına giderek onları Allah'tan korkutsun. Kur'ân ve hadiste ispatlanmış bu konuyu aktardığım için mi günahkâr oluyorum? Muhaliflerin benim söylemek istediğim her şeye itiraz etmek işidir. Onun için ben hiçbir konuda onların tavırlarını önemsememeye karar verdim. Onlar istedikleri kadar günah kazanmaya

devam etmekte serbesttirler. [48]

Semud Kavminin Mkskenleri

Soru

Dr. Nicholson, "Arapların Edebiyat Tarihi" adlı ünlü eserinin birinci bölümünde "Semud Efsanesi" başlığı altında şöyle diyor:

"Kur'ân'a göre Semud kavmi kayaları oyarak yapılan evlerde yaşamakta idiler. Günümüzde de Hicr bölgesi denilen yerde görülebilen bu oyulmuş mağaraların asıl durumundan Hz. Muhammed'in (s.a) haberdar olmadığı bir gerçektir. Bu evler Medine'nin kuzeyinde bir haftalık uzaklıktadır. Üzerlerinde Nebtî dilinde yazılar bulunan kitabelerden de anlaşıldığına göre bunlar ev değil, mezarlardı."

Ümit ediyorum ki bu konuda bendenizi araştırmalarınızdan haberdar edersiniz.

Cevap:

Semud kavmine ait yapıların bulunduğu bu yoldan Hz. Muhammed'in (s.a) nübüvvetinden önce birçok defa geçtiğini ve nübüvvetten sonra da Tebuk seferi dolayısıyla Peygamber'in (s.a) ordusuyla birlikte buradan geçtiğini zavallı Nicholson bilmiyor. O zamanın Asapları Semud milletinin bölgesini ve Semud halkının dağları delerek bu binaları yaptıklarını biliyorlardı. Onun içindir ki, o zamanki Araplar Kur'ân'ın bu beyanını hiç yadırgamamışlardı.

Ben de şahsen Hicr bölgesinde Semud kavminin binalarını gördüm. Nebtî bölgesini de gezip buradaki tarihi binaları da gördüm. İkisinin mimarı tarzı arasında uçurumlar var. Semudluların binalarında Nebtîlere ait yazıtların bulunması bunların Nebtîlere ait binalar olduğunun kanıtı değildir. Bu bölge Nebtîlerce işgal edilince kendi yazıtlarını yerleştirmiş olabilirler.

Soru:

Açıklamalarınıza çok teşekkür ederim. Bu bana düşünmek için yeterli kaynak sağlamıştır. Fakat ben geçen sefer söylediklerimi anlatamadığımı hissediyorum. Asıl mesele bu binaların Semudlulara mı, Nebtîlere mi ait olduğu değildir. Nicholson da Hz. Peygamberin (s.a) bu binaları gördüğünü ve Araplarca da bu binaların Semudlulara ait olduğunun bilindiğini söylemektedir. Nicholson da, bu binaların Semudlulara ait olduğunu reddetmemektedir. Asıl konu şu: Bu oyuklara Kur'ân-ı Kerim'de "büyüt" "evler" denilmektedir. Gerçi bu kelime (büyüt) ile genelde herhangi bir

amaç için kullanılan odacıklar kastedilirse de akla en yakın olanı bunların "ey" olduğudur. Nicholson'a göre ise bunlar ev değil "mezarlar"dır. Bu arada bendeniz bazı araştırmalarım sonu 1975'de bir hac kafilesi ile birlikte yolculuk yaparken Hicr bölgesini gezen Doughty isminde bir İngiliz seyyahın bu binaların şemasını çizdiğini ve bunlar üzerindeki kabartma yazıların kopyalarını ünlü Fransız bilgini Alsana Sonua Jousef Kenan'a gönderdiğini Nicholson'dan öğrenmiş bulunuyorum. Sonra ne olduğunu öğrenemedim. Ancak şunu anladım ki, Nicholson bu şahsa istinaden Kur'an'da "büyüt" denilen binaların aslında mezarlar olduğu iddiasını ortaya atıyor.

Kuşkusuz Allah'ın buyruklarında yer alan her şey doğrudur ve aksine sonuç çıkaran her kimse yanılığa düşmüştür. Ancak birisi ilmi düzeyde tarihi eserleri tanık göstererek belli bir meseleyi sonuçlandırmaya çalıştığı zaman, aynı düzeyde bunun araştırılması ve ona göre kabul ve reddedilmesi zorunlu hale gelmektedir. Bir süredir Nicholson'un bu kitabı piyasada satılmaktadır. Birçok müslüman ilgili yazıtları görme ve kopya etme yeteneğine sahip olduğu halde, bugüne kadar hiç kimse, ilmi düzeyde bu meseleye ışık tutmamıştır.

Bugünlerde, Tefhim'ul Kur'an'da tarafınızdan Semud ve onların yapıları hakkında verilen bazı açıklamaları gözden geçirdim. Diğer konularda olduğu gibi bu konuda da daha fazla bilgi vererek bizi aydınlatabileceğinizi düşündüm. Bir kere siz resimli kampanya açmıştınız. Bu resimlerde yukarıda sözü edilen binalar da vardı. Acaba bu yazılara ait ayrı, tek resimler bulunabilir mi? Bu yazıtların sayısı ne kadardır? Hangi dilde yazılmıştır? El yazısı ile mi, ne çeşit bir yazıyla yazılmıştır? Biz bu yazıyı nasıl okuyabiliriz? Gerçekten bunların-mezar olduğu kanıtlanmış mıdır?

Öyle ise Kur'an'ın tefsiri ile bunu nasıl telif edeceğiz? Kur'an da bunların ikamet yerleri olduğuna dair delil mevcut değil midir? Öyleyse bu yapıların mezar olduğunu gösteren kitabeleri birileri çıkıp da niye yazmıştır? Bu yazıtların sonradan Nebtîlerce yazıldığına ilişkin varsayımınız düşündürücüdür. Fakat bu konuda da ilmi araştırmaya gerek vardır. Ben, müsteşriklerin yanılığa düştüğünü ilmi düzeyde ispatlamak için, Kur'anî gerçekliğin inkârı mümkün olmayan isba-tının bulunmasını istiyorum.

Cevap:

Ben Kur'an'ın indiği toprakları gezmeden önce Do-ughty'nin seyahatnamesini okudum ve onun tarafından Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed (s.a) hakkında uyandırılmak istenen şüpheleri gözönünde tutarak Hicr ve Medâin-i Salih de Semud binalarını gördükten sonra Nebtî bölgesini de gezerek Nebtîlerce yapılan binaları seyrettim. Bu binaların her ikisinin de fotoğraflarını çekip, Nebtîlere ve Semud-lulara ait binaların mimarî stili arasındaki farkı herkes görsün diye, Tefhim'ul Kur'an'm 3. cildinde yayınladım. Semudlular ile Nebtîlerden her biri, kendi dönemlerinde, dağları kayaları oyarak evler yapmışlardı. Nebtîler Semudlulardan yüzlerce yıl sonra gelmişlerdir. Dolayısıyla onların zamanında, Semudlulara göre, dağları oyarak ev yapma sanatı daha fazla gelişmişti. İnsan, Semud bölgesinde mevcut olan bazı evleri gördüğü zaman, bunların; meclis, toplantı salonu olarak kullanıldığını düşünüyor. İki veya üç odadan oluşan bazı evler harhalde oturmak için yapılmış olsalar gerek. Bir kısmı ise küçük veya büyükçe bir tek kulübeden ibaret. Ben bunların başlangıçta mezar olarak inşa edildiğine dair hiçbir ize rastlamadım. Yüzyıllar sonra bu bölgeler Nebtîlerce işgal edilince onlar tarafından mezar olarak kullanılmış olabilir. Fakat günümüzde orada mezar niteliği taşıyan hiçbir bina bulunmamaktadır.

Yazıtların lisanı ile alfabetine ilişkin olarak şunu anlamamız gerekir ki, eski Sami dillerin alfabeleri ile yazıtları içice girmişti ve birbirine benzemekteydi. Semud, Lihyan ve Nebtî dilleri ile yazılış tarzları arasındaki küçük farklar tarihin çeşitli dönemlerinde devam etti. Dolayısıyla Arapların eski eserlerini araştıranlar için hangi yazının Semudlulara, hangisinin Nebtîlere ve hangisinin Lihyanlılara ait olduğunda karar kılmak hayli zor olmuştu. Semudlulara ait binalara sonradan Nebtîler kendi yazıtlarını yerleştirmişler veya onlardan önce Lihyanlılar yazmışlardır. Yahut Semud-luların başlangıçta birkaç kitabe yazmış olduklarını söylemek de mümkündür. Biz yazının kime ait olduğunu kesin olarak söyleyemeyiz.

Dr. Cevad Ali İslâm'dan Önceki Arap Tarihi adlı kitabının 2. cilt 313. sayfasında ve devamında yine 7. cild 36-56. sayfalarda bu konuyla ilgili ayrıntılı bilgi vermektedir. Aynı şekilde meseleyi iyice anlayabilmeniz için Tefhim'ul Kur'an'm 3. cildinden Şuarâ Süresinin 99 nolu dipnotunu, ilgili resimlerle birlikte, gözden geçirebilirsiniz. [\[49\]](#)

İnsan Vücudunda Üreme Maddesinin Kaynağı Neresidir

(Târik Süresi'nden Bir Ayetin Açıklaması)

Soru:

Ben bir doktorum. Tercüman'ul Kur'an'ın Eylül sayısında Târik Süresi'nin 5-7. âyetlerinin tercümesini yapmış ve bir de açıklama eklemiştiniz. Ancak açıklamanızı pek anlayamadım. Tercümeniz şöyle:

"insan bir baksın hangi şeyden yaratıldı? Dökülüp atılan bir sudan yaratıldı. Bel ile göğüs kemikleri arasından çıkan bir sudan" [\[50\]](#) Bu âyetlere yapmış olduğunuz açıklamayı defalarca dikkatli dikkatli okumama rağmen anlayamadım. Bilimsel deneylerden anlaşıldığı kadarıyla üreme maddesi testislerde (testide) oluşmakta, ince ince kanallar yoluyla büyük kanallara geçerek karın duvarındaki kemiğe paralel bir konuma sahip büyük bir kanala (ingumal canal) girerek yakındaki prostata (prostate) toplanmaktadır. Burada nemlenen bu maddenin dışarı çıkması da buradan olmaktadır. Ben bu suyun kaburga kemikleri ile belkemiği arasından çıkmasına anlam veremiyorum. Şu da var ki, bunun kontrolünün kaburga kemikleri ile belkemiği arasına bir ağ gibi yayılmış bir sinir sistemi sayesinde yapıldığını da kabul ediyorum. Tabii bu da belli bir noktaya kadar. Bunun kontrolü beyinde bulunan diğer bir guddenin nemlenmesi suretiyle olmaktadır.

Ancak bizim üzerinde tartıştığımız konu (bir kanal vasıtasıyla çıkması gereken) bu suyun nereden çıktığı meselesidir. Ricam bu âyetin tefsirini ayrıntılı bir şekilde yazmanızdır. Sizden bu ricada bulunmamın nedeni sizin, bilimsel verilere karşı olumlu yaklaşımınızdır.

Cevap:

Doktor olmanız dolayısıyla, bedendeki azaların her birinin ayrı ayrı fonksiyonlara sahip olmasına rağmen, hiçbir azanın kendi başına çalışmadığını, bilakis birbirleriyle koordinasyon içerisinde çalıştığını daha iyi bilirsiniz. Erlik suyunun yapılma yerinin testisler olduğu ve bu suyun oradan belli uyarılar neticesinde çıktığı açıktır. Ancak, mide, akciğer, karaciğer, kalp, beyin, böbrek, vs. kendi vazifesini yapmasa erlik suyunun yapılması ve dışarı atılması sistemi kendi kendine çalışır mı? Aynı şekilde bir misal olarak şuna bakalım: Sidik böbreklerde oluşmakta, bir kanal vasıtasıyla mesaneye kadar ulaşmakta ve idrar organları yoluyla dışarı atılmaktadır. Ama bu hangi şey neticesinde olmaktadır? Kam yapan, tüm bedende dolaştırarak böbreğe kadar ulaştıran azalar kendi vazifelerini yapmasalar, acaba böbrekler kendi başına sidik adını verdiğimiz maddeyi kandan ayırarak mesaneye kadar gönderme vazifesini yerine getirebilir mi? Bu yüzdendir ki Kur'an-ı Kerim'de erlik suyunun belkemiği ile kaburga kemikleri arasından değil de, bu iki kemik arasındaki bölgeden çıktığı anlatılmak istenmektedir. Kuranda böyle Duyurulması, erlik suyunun yapılması ve dışarı atılmasını bedenin belli bir bölümünün üstlendiği özel bir çalışma sistemini reddetmek mânâsına değildir. Bilakis, bundan anlaşılabilir ki, bu sistem kendi başına değildir. Bu sistem vazifesini, Allah Teâlâ'nın sulb ve terâib arasına yerleştirmiş bulunduğu aza sisteminin toplu çalışması sayesinde yerine getirebilmektedir. Bu yüzden, ben, bu işte bütün bedenin devrede olmadığı açıklamasını yapmıştım. Çünkü, ellerin ve ayakların kesilmesi durumunda da bu sistem vazifesini sürdürmektedir. Şu da var ki, sulb (belkemiği) ve terâib (kaburga kemikleri) arasında bulunan belli başlı azalardan herhangi birisinin mevcut olmaması durumunda bu sistem vazifesini sürdüremez. Tıbbî yönden bu açıklamamın herhangi bir yanlışlığı varsa lütfen beni uyarınız. [\[51\]](#)

Tefhim'ul Kuranda "Elhamdulillahın Tercümesi

Soru:

Tefhim'ul Kur'an'da. "elhamdulillahın tercümesini "Övgü Allah içindir" şeklinde yapmışsınız. Halbuki, bütün halef ve selef mütercimleri bu ibarenin tercümesini "bütün güzellikler Allah içindir", "bütün övgüler Allah içindir" şeklinde yapıyorlar. Tefhim'ul Kur'an'daki tercüme eksikmiş, mükemmel değilmiş gibi gözüküyor.

Cevap:

Urduca'da "Allah için Övgüdür" ve "övgü Allah içindir" ibareleri arasında mânâ itibariyle büyük fark vardır. "Allah için Övgüdür"ün mânâsı şudur: Başkaları için olabileceği gibi, Allah için de övgü vardır. Ancak, "övgü Allah içindir" denildiğinde ortaya şöyle bir mânâ çıkmaktadır: Övgü denen şey tüm mânâları ile birlikte sırf Allah'a mahsustur, başka birine tahsis edilemez. Ben bu tercümeyi, "elhamdulillah" ibaresinde beyan buyurulmuş olan mânâyı aynen verebilmek amacıyla yaptım. Bu üslubun seçilmesiyle, diğer mütercimlerin, "bütün güzellikler Allah içindir" veya "tamam güzellikler Allah içindir" ya da "bütün Övgüler Allah içindir" şeklinde vermek istedikleri mânâ daha iyi bir şekilde verilmektedir. [\[52\]](#)

İslâm Öncesi Araplar Arasında Hurûf-U Mukattaat'ın Kullanılışı

Soru:

Tefhim'ul Kur'an'da. "huruf-u mukattaat'la ilgili olarak, bu üslubun cahiliye şairleri arasında bilindiğini, ancak daha sonra terkedildiğini yazıyorsunuz. Buna birkaç itirazım var:

1. Söylediklerinize delil teşkil etmesi yönünden, buna cahiliye şairlerinin şiirlerinden ve hatiplerin konuşmalarından Örnek verebilir misiniz?
2. Sahabe-i kirâm'ın sözlerinde değişik örneklerine rastlanıyor mu?
3. Eğer mukattaat harflerini kullanma üslubu sonradan terk edildi ise h'x"apaçık Arapça bir dille" [\[53\]](#) buyruğuna ters düşmez mi?

Cevap:

Eğer siz mukattaat harfleri ile ilgili detaylı bir araştırma için boş zaman bulamıyorsanız, sadece "Lisan el-Arab"m.I. cildindeki "Mukatiat Harflerinin Tefsiri" bölümüne bir göz atınız. Oradan öncelikle müfessirlerin bu konuda çeşitli yorumlar getirdiklerini göreceksiniz. Sonra da ünlü dil uzmanı el-Zeccâc'ın, "Araplar bir harf söyleyerek o harfin bulunduğu bir kelimeyi kastediyorlardı" dediğini göreceksiniz. El-Zeccac bu sözüne şu örneği göstermiştir;

Onlar bu gibi harflerin mânâlarını kolaylıkla arılabiliyorlardı. Bu sebeptendir ki. Kur'an geldiği zaman hiçbir Arap bu harflerin kullanılmasına itiraz etmemişti. Fakat sonradan bu uygulama kalkınca hangi harfin hangi kelime anlamına geldiğini anlamak ve Kur'an-ı Kerim'in mukattaat harflerinin anlamını çıkarmak güçleşti. Bu yüzden bunların eş anlamlarını belirlemede görüş ayrılıkları vardır ve bir tek yorumda görüş birliği sağlanamamıştır.

"Mânâları hâlâ doğru dürüst tesbit edilemeyen harflerin Kuranda bu kadar çok yer alması, bu kitabın anlaşılır Arapça oluşuna aykırı düşmez mi?" şeklindeki sorunuza gelince: Buna cevap olarak diyebiliriz ki: Bunların mânâlarının bili-nememiş olması, Kur'an-ı Kerim'de insana verilen hidâyete (Kur'an'ın rehberliğine) bir engel teşkil etmez, ona bir noksanlık getirmez.

Eğer bu hususta ufak bir engel, bir eksiklik söz konusu olsaydı, Allah (c.c) bizzat o harflerin ne demek olduğu hakkında izahatta bulunurdu veya Rasûlullah (s.a) bu vazifeyi icra ederdi. [\[54\]](#)

H.z. Ebu Bekir Ve H.z. Osman Zamanında Kuranın Toplanması

Soru:

Tercüman'ul Kur'ân'ın Eylül sayısının "Resâil ve Mesâil" köşesini okurken içine düştüğüm şüpheleri gidereceğinizi ümit ediyorum. "Düzeltilme" kelimesinin açık örneğini verirken siz, "bir torbaya konulan Kur'ân-ı Kerim değişik malzemeler üzerinde yazılmıştı. Rasûlullah (s.a) onu sûrelerinin sırasına göre yazılmıştı. Rasûlullah (s.a) onu bûrelerinin sırasına göre toplayarak yazdırmamıştı. Buna ilaveten Yemame Savaşı'nda birçok hafız şehit düşmüştü" diyorsunuz. Ortaya çıkan sorular şunlardır:

Acaba hafızlar bu sûreleri bir tertibe göre mi ezberliyorlardı, yoksa herhangi bir tertibe uymaksızın mı?

Kur'ân'm tertibi Hz. Ebu Bekir-i Sıddık zamanında mı yapıldı?

Eğer tertip Hz. Muhammed (s.a) tarafından yapıldı ise değişiklik nasıl oldu?

Allah'ın Kur'ân'm korunması için üstlendiği sorumluluk nedir?

Başka bir yazımızda, "Kur an-ı Kerim yedi harf (Araplarca kullanılan yedi lehçe) üzerine nazil oldu. Daha sonra ortaya çıkan kıraat konusundaki görüş ayrılığı yüzünden, Hz. Osman zamanında, gönümüzde de geçerliliğini koruyan Ku-reyş lehçesi kıraat nüshası olarak muhafaza edildi ve diğerleri yakıldı" diyorsunuz. Bu ifadeler şöyle bir soruyu akla getiriyor: Allah (c.c) geri kalan altı lehçenin muhafazasını yapmayarak onların zayi olmasına müsaade mi etti? Halbuki Kur'ân-ı Kerim'in korunması sorumluluğunu bizzat Allah (c.c) üstlenmişti.

Cevap:

Rasûlullah bu dünyadan göç ederken, Kur an-ı Kerim'in eksiksiz ve sûrelerine göre tertib edilmiş şekli sadece onu Hz. Muhammed'den (s.a) öğrenip başından sonuna kadar bütünüyle ezberleyen hafızların zihinlerinde mevcuttu. Yazılı haline gelince: Rasûlullah (s.a) Kur'ân-ı Kerim'i kelime kelime yazdırmıştı, fakat bu mükemmel bir kitap şeklinde tasnif edilmeden muhtelif parçalara yazılmıştı. Bazı sahabeler ise kendi isteklerine göre kimi sûreleri yazmışlardı. Fakat kimsede, bütün olarak, Kur'ân'm yazılı tam bir nüshası mevcut değildi. Birçok kişi de Kur'ân-ı Kerim'in çeşitli sûrelerini ezberlemişti. Fakat Hz. Muhammed'in (s.a) öğrettiği tertip ve sıraya göre Kur an'ın tamamını ezberleyen sahabe'nin sayısı azdı. Bu sebeple, Hz. Ebu Bekir (r.a), zamanında önemli sayıda hafız savaşlarda şehid olunca, Hz. Ömer (r.a) eğer hafızlar aynı şekilde şehid düşmeye devam eder ve ümmetin elinde sadece parça parça yazılmış veya kısmen ezberlenmiş olan Kur'ân kalırsa, Kur'ân-ı Kerim'in büyük bir bölümünün kayba uğrayabileceği tehlikesinin farkına vardı. Bu kaygı içinde Hz. Ömer (r.a), Sıddık-ı Ekber'e (r.a) Kur'ân'm tamamını bir araya getirerek yazmayı tavsiye ettiği zaman Hz. Ebu Bekir (r.a) başlangıçta Hz. Muhammed'in (s.a) yapmadığı bu işi ben yapmaya nasıl cesaret ederim diye korkuya kapıldıysa da sonradan bunun ehemmiyetini gözönüne alarak kabul etti. Aynı kaygıyı, Kur'ân-ı Kerim'i bir araya getirmek için vazife verildiği zaman Hz. Zeyd b. Sabit de duydu. Hz. Ebu Bekir ve Zeyd b. Sabit (r.a), Kur an-ı Kerim'in korunması için hafızların hıfzına güvenmenin ve onu bir kitap şeklinde toplu halde yazdırmamanın Hz. Muhammed'in (s.a) bir sünneti olabileceği şeklindeki şüphelerini belirtiyorlardı. Onlar, biz bu sünneti değiştirmeye nasıl cesaret edebiliriz diyorlardı. Nihayet Hz. Ömer'in (r.a) "din ve milletin iyiliği, bu vazifenin yerine getirilmesinde ve bu işin tamamlanmasındadır" sözü ile ikna olup bu işi yapmayı kabullendiler.

Malumdur ki, bu gerekçeyle sünnetten uzaklaşarak bir işi gerçekleştirme imkânı şeriatte olmasaydı, Sıddık-ı Ekber ve Faruk-ı Azam bunu nasıl meşru sayarlardı. Ve bütün bir ümmet onların davranışlarının doğru ocuğunu nasıl teyid ederlerdi.

Ben bu konuyu, yani düzeltme işini Sıddık-ı Ekber ve arkadaşlarının Kur'ân'm kelimelerinde veya tertibinde değişiklik yaptığı şeklinde kesinlikle nitelendiriyorum. Benim çıkardığım anlam ile, Hz. Ömer'in (r.a) önerisi üzerine, Sıddık-ı Ekber ve Hz. Zeyd b. Sabit'in başta verdiği cevabın anlamı aynıdır.

ikinci sorunuzun cevabına gelince: Aslında Kur'ân-ı Kerim Kureyş lehçesi ile inmişti ve başta verilen emir de aynı lehçe ile okumak ve okutmak şeklindeydi. Allah (c.c) tarafından da bunun korunmasına söz verilmişti.

Fakat hicretten sonra, Hz. Muhammed'in (s.a) isteği üzerine, ülkenin çeşitli bölgelerinde İslâm'ı kabul edenlere kendi bölgelerinin telaffuz ve deyimlerine göre okumakta kolaylık olsun diye- Kur'ân'ın Kureyş lehçesi dışında Arabistan'ın en çok kullanılan altı lehçesi ile de okunmasına izin verildi. Bu, Kur'ân-ı Kerim'i yaygınlaştırmada kolaylık sağlamak için verilen geçici bir izindi. Bu izni devam ettirmek ve Kur'ân-ı Kerim'i yedi lehçe ile dünyanın her yerine ulaştırmak amaçlanmamıştı. Fakat o devirde Allah (c.c) tarafından verilen bu izin, Hz. Muhammed'in (s.a) kutsal döneminin sonuna kadar sürdü ve bunu iptal etmek için ne Allah (c.c) bir emir verdi, ne de bu konuda Rasûlü Ekrem'in mübarek ağzından bir kelime duyuldu.

Kur'ân-ı Kerim'in yedi lehçe ile muhtelif kıraatlarde okunması, başta Arap olmayan yeni müslümanlar olmak üzere, insanlar için fitnelere yol açabileceği görüldüğü zaman Hz. Osman tarafından iptal edildi. Bu sebeple müminlerin emiri Hz. Osman (r.a), ümmeti fitnelerden ve ilahi kitabı ihtilaflardan uzaklaştırmak amacı ile, sadece Kureyş lehçesi ile yazılan Kur'ân-ı Kerim nüshalarının İslâm dünyasının merkezlerine gönderilmesine, diğer altı lehçeye göre yazılan bütün nüshaların da yakılmasına karar verdi. Ki herhangi bir İslâm düşmanı Kur'ân-ı Kerim hakkında bir şüphe ve tereddüt uyandırmaya kalkışanlasın.

Kuşkusuz, yedi lehçeden altısını iptal etme kararı cesur bir uygulamaydı. Eğer şeriat izin vermeseydi ne Hz. Osman (r.a) böyle bir uygulamaya geçebilirdi ve ne de bütün bir ümmet bunu kabul ederdi. [\[55\]](#)

"Seyl-İ Arim" Dönemi

Soru:

- 1) Tefhim'ul Kur'ân'da Arim seylabının zamanını M. 450 olarak belirtmişsiniz, fakat bu bilginin kaynağı hakkında hiçbir malumat vermemişsiniz.
- 2) "Arzul Kur'ân" (Kur an'm İndiği Topraklar) adlı kitabın yayınından önce de 450'ye ilişkin rivayet bazı kitaplarda yer almıştı. Dolayısıyla, Arim Seylabının 450 senesinde vuku bulduğu rivayetlerinin "Arzul Kur'ân" eserinin yayınından sonra ortaya çıktığı söylenemez.Nicholson'un

Arapların Edebiyat Tarihi isimli eserinde de Seyl-i Arim dönemi için 447 veya 450 senesi yer almaktadır. Fakat bu rivayet sebepsiz gözönünde tutulmaktadır.

3) Tefhim'ul Kur'an da dahil olmak üzere Kur'an-ı Kerim in muhtelif tefsirlerinin incelenmesinden Kur'an-ı Kerim'de sözü edilen Arim Seylabımın Tübbâ milleti denilen Himyer Sebelileri ile değil, Sebe'nin ikinci tabakası ile ilgili olduğu anlaşılıyor. Aynı şekilde "Sebelilerin dağılması" olayı Hz. İsa'dan sonra değil, önce olmuştur.

4) Arim Seylabı sonucu Mearib Şeddi yıkıldı ve Sebelilerin bağ ve bahçeleri tahrip oldu. Arkasından, ticaret yolları üzerindeki kontrolleri diğer ulusların ellerine geçince buradaki kabilelerin hakimiyeti de ortadan kalktı.

5) Eğer Seyl-i Arim olayının zamanını M. 450 yılı olarak kabul edersek Sebelilerin dağılması ve göç etmelerinin de bundan sonra olmuş olması gerekir. Fakat Arapların -özellikle de Medine- tarihine göz atıldığı zaman görülür ki Sebe'nin muhtelif kabileleri M. 450 yılından çok önce bütün Arabistan'a dağılmışlardı. Yesrib'e (Medine) gelip yerleşmiş olan Ezd veya Esed adlı kabile, yahudi reisi Feyton'un (veya Fetyon) zulmüne maruz kalmıştı.

Gassani reisi Ebu Cübeyle bu baskılardan dolayı intikamını aldı. Bu olaydan sonra meşhur Tübbâ Ebu Bekir Es'ad veya Hasan b. Kelikerbi Yesrib'e (Medine) geldi. (Ebu Bekir Es'adin hükümrancılığı M. 400 ile M. 425'den M. 455'e kadar devam etti.) Arap tarihçileri Tübbâlıların durumunu, yanlış veya doğru, detaylı bir şekilde belirtiyorlar. Fakat hiç birisi Seyl-i Arim olayının Tübbâlılar devrinde meydana geldiğini yazmıyor.

Eğer Seyl-i Arim olayının M. 450 senesinde meydana geldiğini kabul edersek o zaman Sebe kabilelerinin çöküşünün de M. 450 yılından sonra vukubulduğunu kabul etmek zorundayız. Halbuki tarihte Sebelilerin ticaret yolları üzerindeki kontrollerinin çok daha Önceden başkalarının eline geçtiği ve bu olayın onların dağılmasına neden olduğu ispatlanmış durumdadır. Bu dağılmış kabilelerden bazılarının tekrar toparlanıp yükseldiği ayrı bir gerçektir. Arim Seyla-bmm kabilelerin dağılmasıyla doğrudan ilgisi olmadığı da bir gerçektir. Fakat Sebe Süresinde sözü geçen Arim Seylabımın gidişatından bu olayın M.Ö. 115 yılında yükselişi sona eren Sebe'nin ikinci tabakasıyla ilgili olduğu anlaşılıyor. Kuşkusuz Mearib Seddi'nden daha sonra da yararlanılmaya devam edildi. (Tarih bunun kimler tarafından tamir edildiği hususunda susmayı tercih ediyor.) Fakat "cenneteyn" denilen bağ ve bahçeler bir daha görülmedi. Mearib Şeddi Sebe-i Himyer döneminde de, ondan sonra da kullanıldı. Mearib Şeddi, M. 543 yılında tekrar yıkıldığı zaman Ebrehe onu tamir ettirdi. En son ne zaman yıkıldığı ile ilgili muhtelif rivayetler vardır.

6) Bütün tarihçiler Sebelilerin birinci ve ikinci tabakasının yerleşim merkezinin Mearib (Sebe) olduğunda görüş birliği içindedirler. Ve Arim Seylabı bu Mearib şehrinin etrafında inşa edilen aynı set ile ilgilidir. Himyerlilerin kendi egemenliklerini Mearib'e kadar yaymış oldukları bir gerçektir. Fakat Mearib'in, Himyer'in ikamet yeri olduğu söylenemez. Kur'an'da da deniliyor ki: "Biz Sebe'nin meskun bölgesindeki şeddi yıkacak bir sel gönderdik". ^[56] (Meskun bölgeden kasıt başşehir veya Sebe'nin güç ile ihtişamının toplandığı şehir merkezidir.)

Cevap:

Bölgede bulunan kitabelerin yardımı ile yazılan Ye-men'in tarihi ile ilgili bilgiler gözden geçirilmiştir. Çıkarılan en eski yazıtın tarihi İsa'dan önce 660 yılma tesadüf etmektedir. Bu yazıttan anlaşıldığına göre, Mearib Şeddinin inşasına devam ediliyordu. Daha sonra bulunan Kral Şurahbil b. Yu'fir dönemine ait bir yazıttan 449 yılında Mearib Sed-di'nin yıkıldığı anlaşılıyor. Yeniden tamir edilen bu set 450 veya 451 senesinde tamamıyla yıkıldı. Bu sebeple geniş çapta tahrip meydana geldi ve büyük bir felaket ortaya çıktı. Bir çok insan uzak yerlere dağılıp gitti. Sonradan Kral Himyer ve Hadrarout kabilelerinin yardımı ile bunu tamir ettirdi. Bu yazıtta göre olayın tarihi M. 465'tir.

Bu yazıt, Mearib Seddi'nin yıkılması ile büyük çapta zararın meydana geldiği ve sayısız insanın evsiz kaldığını gösteren ilk tarihi vesikadır.

Arap tarihçilerine göre Mearib Seddi'nin yıkılması yüzünden Cefne oğulları (Gassân, Evs, Hazrec) Lahm, Tenüh,

Tay ve Kinde vb. kabileler Kuzey ve Orta Arabistan bölgelerine dağılmak zorunda kaldılar.

Hamza İsfahani, Dünya Krallar ve Peygamberler Tarih, adlı eserinde Gassâni Reisi Cefhe b. Amr Müzeykriya'nın, Bizans Kralı Nasturas devrinde Şam bölgesi Arapların hükümdarı seçildiğini yazıyor.

Sözü geçen Bizans kralının asıl adı Anastasius idi ve hükümrancılık dönemi 491-518 yılları arasındaydı. Bu da Gassânilerin göçünün beşinci miladi asrın ortalarında gerçekleştiğini teyid etmektedir.

Aynı şekilde Yemen'den göç eden başka bir kabile de, Hire'de Sasanîlere tabi olarak beşinci asırda egemenlik kurdu.

Bu konuda Arapça olarak kaleme alınmış Iraklı tarihçi Dr. Cevad Ali'nin "İslâm'dan Önceki Arap Tarihi" adlı eseri oldukça güvenilir bir kaynaktır. ^[57]

Bazı Tefsir Zorluklarının Giderilmesi

Soru:

Tefhim'ui - Kur'anın beşinci cildi incelendikten sonra aşağıda yer alan bazı konularda açıklamaya gerek duyulmuştur.

1. Sebe Süresinin 14. âyetine göre Hz. Süleyman'ın cesedi değnek ile o ka,dar süre ayakta kalmış ki, tahta kurusu değneği kemirmiş ve cinler (tabii ki insanlar da) onun ölümünden haberdar olmamışlardı. Böyle bir olay düşünülemez. Oysa bu Kur'an'da mucize olarak sunulmaktadır. Acaba cinlerden ve imparatorluğun ileri gelenlerinden hiçbiri, ibadet eden, yemek yiyen, mahkeme kararlarını veren, emirler yağdıran, dilekler dinleyen ve diğer işlerini yoğun bir şekilde yürüten Hz. Süleyman'ın uzun müddet nasıl durduğunu akıllarına getirmediler mi? Hayatta olduğunu kanıtlamak için sadece ayakta durmak yeterli midir? Acaba onun ailesi de ölümünden habersiz mi idi? Yoksa kendileri mi bu yolu seçmişler?

Saygıdeğer müfessirin açıkça dile getirdiği vak'a başlı başına bir muammadır.

2. a) Ahkâf Süresinin 29. âyetinin 33. açıklama notundan cinlerin Mekke döneminde inanç sahibi oldukları anlaşılıyor. Fakat, Rasûlullah'm (s.a) ve

müslümanların zor günlerinde herhangi bir yardımda bulunmadıkları gibi, herhangi bir cihada da katılmadıkları ileri sürülüyor. İnsanlar nasıl Kur'ân-ı Kerim'in tamamına itaata zorunlu ise, cinler de aynı uygulamaya tabi değil midir? Eğer namaz, oruç, zekat ve cihad, bunların hepsi cinler için farz değilse, istisnanın dayanağı nedir? Eğer farz ise, cinler bunu ne zaman ve nasıl icra ederler?

b) Bu âyetlerden; cinlerin şans eseri iman ettiklerini ve onların kendi istekleri ile arkadaşlarına İslâm'ı kabul etme çağrısında bulduklarını öğreniyoruz. Eğer Hz. Peygamber (s.a) insanlara olduğu gibi cinler için de gönderilmiş ise, o cinlere bizzat niçin çağrıda bulunmamıştır? Onların dini eğitimi için ne gibi tedbirler alınmıştır ve onlar için şariat emirlerinin özelliği nedir? Kur'ân-ı Kerim'in sosyal buyrukları insanlar için olduğu gibi, cinler için de aynı şekilde geçerli midir? Yoksa onlara verilen emirler farklı mıdır?

3. Sâd Sûresi'nin 36. açıklama notunda "bu hadis sıhhat bakımından sağlam bir belge olmasa rağmen aklen kuşku uyandırmaktadır" deniliyor. Bir hadisin sağlamlığının ölçüsü akli selim midir?

4. Şûra Sûresi'nin 23. âyetinin 41 nolu açıklama notunda, muhterem müfessir Kurbâ" kelimesi konusundaki görüşünü açık olarak belirtmemektedir. Oysa bu nun iyice açıklanması gerekiyordu. Bir zümreyi diğerlerinden ayırabilmek ancak o zaman mümkün olabilir.

5. Tefhim'ulKur'ân, Sayfa 289 (1. Baskı); Saffat Sûresi, âyet 65, açıklama notu 36...

Teşbih yapan (Allah) için teşbihin her iki tarafı da onaylanmıştır. İnsan şeytanın başını görmedi, ama zakkumun tomurcuklarını muhakkak görmüştür. Benzetilene dayanarak benzetin hakkında bir fikir edinilebilir. Dolayısıyla bunu "hayali teşbih" olarak nitelendirmek uygun görülüyor. Bu konuda saygıdeğer müfessir tarafından verilen örnekler gerçekten yersizdir.

6. "Çok kızdı ve yüzünün rengi kızardı." Buradaki kızmak, utanmak veya korkmak anlamına mı geliyor?

Cevap:

1. Kuranda yer alan konuları ben aynı şekilde beyan ettim. Burada sizce getirilen soru işaretlerinin cevabı Kur'ân-ı Kerim'de mevcut değil midir? Ben de kendiliğimden bir şeyler uydurarak Kur'ân-ı Kerim'e dahil edemem.

2. a) Cinlerin iman getirmesi, onların da insanlar arasında küfür ve iman çekişmesine katıldıkları anlamına gelmez. Cinler içinde de kâfir ve mümin çekişmesi vardır ve insanlar buna iştirak etmezler.

b) Cinler rastlantı sonucu iman getirmemişlerdir. İnsanlar içinden gelen Peygamberin (s.a) cinlerin iman getirmesinde rolü vardır. Elbette cinler için şariat emirlerinin neler olduğu, yetişmeleri için ne gibi tedbirlerin uygulandığı hususunda teferruatlı bilgiye sahip değiliz.

3. Sıhhat bakımından sağlam bir belge olmasına rağmen, hadisin metninde bunun sağlamlığına şüphe getiren bir şeyin olması mümkündür.

4. Ben Şûra Sûresi'nin 23. âyetinin açıklamasını gücümün yettiği ölçüde yaptım. Ama siz bundan memnun olmayabilirsiniz.

5. Şeytanın başının zakkuma benzediği ve onların zakkuma benzetildiği düşüncesine eğilimli iseniz, siz bu tefsiri yapabilirsiniz. Bunda bir sakınca yoktur.

6) Nefesin tükenmesi veya kaşıntıya yakalanması anlamına gelebilir. Fakat ben bunun tercümesini Hz. İbn Abbas'a (r.a) ait olan: "Allah'ın mahlûku, resim yapacaksın ağaçların resmini yap" sözünü gözönünde tutarak yaptım.

[\[58\]](#)

Bundan anlaşılıyor ki, bu şahıs insan resminin haramlığı konusunda rahatsız olmuştu, ama ressamlıkta ısrar etmek istiyordu.

Hız Muhammedin (S.A) Çocuklarının Yaşları

Soru:

Tefhim'ul Kur'ân'm altıncı cilt, 490. sayfasındaki Kevser Sûresi ile ilgili tefsirin giriş bölümünde İbn Sa'd'a ve İbn Asâkir'e dayanarak Hz. Abdullah ibn Abbas'm rivayetini verirken, siz Hz. Muhammed'in (s.a) en büyük oğlunun Hz. Kasım olduğunu söylüyorsunuz. Yine diyorsunuz ki, onun küçüğü Hz. Zeynep idi. Zeyneb'in küçüğü ise Hz. Abdullah idi. Ondandır sırasıyla üç kızı Ümrnü Gülsüm, Fatıma ve Ru-kiyye'dir. İlk Önce Hz. Kasım vefat etti, sonra Hz. Abdullah hayata gözlerini yumdu. Bu olay üzerine As b. Vâil "Onların nesli tükendi, şimdi onlar dağılmıştır" ifadesini kullandı. Bu rivayetten Hz. Rukiyye'nin en küçükleri olduğu ortaya çıkıyor. Fakat yaygın olan Hz. Fatıma'nın en küçükleri olduğudur. Bu rivayete göre Hz. Abdullah, Peygamberimizin (s.a) çocukları arasında üçüncü sırada idi. Oysa "Rahmeten lil Alemin" kitabının yazarı, Hz. Abdullah'ın nübüvvetten sonra dünyaya geldiğini yazıyor. Bu nakiller, Hz. Muham-med'in (s.a) çocuklarının yaş ve doğumları ile ilgili Hz. İbn Abbastan nakledilen rivayetle çelişiyor. Lütfen bunu açıklar mısınız?

Hz. Kasım nübüvvetten Önce dünyaya geldi ve gene nübüvvetten önce vefat etti. Onun ismi anılınca "Allah ondan razı olsun" denmesine ilişkin şariat emri nedir?

Cevap:

Hz. Muhammed'in (s.a) çocuklarının doğum tarihi konusunda büyük çelişki vardır. Benim tetkiklerime göre kızlardan Hz. Zeynep (r.a) en büyüğü idi. Çünkü onun nikahı cahi-liye zamanında Ebu'l As ile yapıldı. Rivayetlere göre o, nübüvvetten 10 sene önce doğdu. Bana göre Hz. Rukiyye en küçükleri idi. Onun nikahı Hz. Osman'la (r.a) yapıldı ve onunla birlikte göç ederek Habeşistan'a gitti. Büyük bir ihtimalle onun yaşı nübüvvetten sonra 5. hicride en az 13-14 olmalı. Hz. Fatıma'ya ilişkin rivayetlere göre, Hz. Muhammed (s.a) 41 yaşında iken Hz. Fatıma (r.a) dünyaya geldi.

[\[59\]](#)

Rasûlullah'm nübüvvetten önce dünyaya gelen ve küçükken vefat eden çocuklarına "radiyallahü anh" denmesinde bir sakınca yoktur.

Kuran Ahkâmının Teferruatında Değişiklik Yapılabilir Mi?

Soru:

Ben genç bir talebeyim. 1970'den beri Cemaat-i İslâmî'nin sempaticyanım ve size saygı duymaktayım. Size saygı duyarken veya bir başkasına düşmanlık beslerken ben her zaman son nebi Hz. Muhammed'in (s.a) "Sevgi ve nefretin Ölçüsünü sadece Kur'an-ı Kerim ve doğru sünnete dayandırın" hadisini göz önünde tutarım. Kitaplarınızı inceledim. Allah'a sonsuz hamdederim ki, bana İslâm'ı anlamayı, bilinçli olarak O'nun gösterdiği yolda yürümeyi ve dini ikame etme hususunda üzerime düşeni yerine getirme yolunda hizmet etmeyi bana lütfetti. Bu yolda çalışmayı nasip etti.

Bu girizgahtan sonra benim zihnimi karıştıran meseleye değinmek istiyorum:

Bu mesele "Sünnetin Temel Değeri" adlı eserinizde çıkan yazrile ilgilidir. Bende bu kitabın Mart 1970 baskısı bulunmaktadır. Kitabınızda Dr. Abdül Vedüd Beyin şöyle bir sorusu bulunuyor: "Hz. Muhammed (s.a) tarafından dini emirleri yerine getirmek için yapılan önerilerde herhangi bir dönemin gereklerine göre değişiklik yapılabilir mi? Bu gibi değişiklikler Kur'an-ı Kerim'in teferruatla ilgili hükümlerinde de yapılabilir mi?" Bu soruya verdiğiniz cevapta siz, ifade ve kelimelerin izin verdiği ölçüde, bir dereceye kadar değişiklik yapılabileceğini söylüyorsunuz. Buna Kur'an-ı Kerim'i de dahil ediyorsunuz.

Siz, "Sünnetin Temel Değeri" adlı kitabınızın 146. sayfasında yer alan soru ve cevabı tekrar okuyunuz. Bana göre, bu görüşünüz Kur'an-ı Kerim'in güvenilir durumuna kuşku getirmektedir. Oysa o her çeşit tahribattan korunmuştur.

Sadece bana göre değil; ilahi fermana göre de Kur'an-ı Kerim, virgülünde dahi değişiklik yapılamayan yegane sağlam ve güvenilir kitaptır. Bu karar sünnet için de geçerlidir.

Siz diyorsunuz ki, hüküm ve emre göre değişiklik yapılabilir.

Konuyla ilgili sorular aşağıya çıkarılmıştır:

1. Bu yazınızdaki "Kur'an-ı Kerim'in teferruatla ilgili hükümleri"nden kasıt nedir?
2. Eğer bundan kastınız Kur'an-ı Kerim'in âyetleri ise, vahiy sahibi olmayan bir kimsenin bu âyetlerde değişiklik yapma yetkisi var mıdır?
3. Rasûlullah'm (s.a) irtihalinden sonra Kur'an-ı Kerim'in buyruklarında değişiklik yapılabilir mi?
4. Bizzat Hz. Muhammed'in (s.a) kendisi, Kur'an emirlerinin en küçük ayrıntısında bile isteğine göre, değişiklik yapabilir miydi?
5. Bu yazınız nübüvvetin sona ermesine karşı bir delil olmaz mı?
6. Yazınıza, Kur'an-ı Kerim'den, Rasûlullah'm sünnetinden ehl-i sünnet imamların mezheplerinden herhangi bir delil gösterebilir misiniz?
7. Eğer bu konuda elinizde delil yoksa görüşünüzden dönmeye hazır mısınız?
8. Cemaat-i İslâmî içinde kalmak için yazılarınızı okumak ve görüşlerinize katılmak zorunlu mudur?

Ben sözleri abartarak teşhir eden ve bunları başkalarına karşı nefret ve hakaret vesilesi yapan kimselerden değilim. Bütün yazdıklarımı haklı olduğumu düşünerek aktardım. Araştırma ve tetkiklerim sizin kitaplarınızla sınırlı değildir. Ben bu kısacık ömrümde öncekilerin yazılarını da inceledim. Ancak İslâm bilincini kuşanmamda eserlerinizin payı büyük. Allah (c.c) sizden razı olsun.

Cevap:

"Sünnetin Temel Değeri" kitabımın bir yerinde ortaya çıkan kuşuklara dikkatimi çektiğiniz için teşekkür ederim. Aslında ben sorulara cevap verirken soru soranın sorusunda yer alan "değişiklik" ifadesini kullandım. Şüphesiz bu kelime tek basma kullanıldığında şüphe ve tereddüt uyandırmaktadır. Ama benim bu kelimeyi kullandığım yazılarımı dikkatlice okuduğunuz zaman kuşuklarınız kalmayacaktır. Benim ifademın aslı şöyledir:

"Gerek Kur'an emirlerinin teferruatlarında olsun, gerekse Rasûlullah'ın (s.a) sahih sünnetinin teferruatlarında olsun; her ikisinde de hüküm bildiren kelimelerin müsaade ettiği ölçüde değişiklik yapılabilir veya ancak başka bir nas-la değiştirilen hükümler için değişiklik bahis konusu olabilir. Bunun dışında hiçbir mu min, herhangi bir durumda, Allah ve Rasûl'ün buyruklarında değişiklik yapmaya yetkili olduğunu düşünemez".

Bu yazıda "değişiklik"ten kastedilen; dilediği şekilde, keyfince yapılan değişiklik değildir. Fakat bu değişiklik, buyruğun bir anlamını bırakıp diğer anlamın almaya imkan varsa veya kelimelerin her iki anlama müsaade ettiği hallerde veya bazı hususî durumlar için özel emirlerde terketme veya benimsemeye izin verildiği durumlarda söz konusu olabilir.

Ben bu iki mevzuun izahatı için Kur'an-ı Kerim'den bir kaç örnek sunuyorum:

"Boşanmış kadınlar, üç kuru' (üç adet veya üç temizlik süresi bekleyip) kendilerini gözetlerler. [60]

Bu âyette geçen kuru'" kelimesinin bir anlamını bir fıkıh grubu, diğer anlamını da bir başka fıkıh grubu benimsedi."kuru'" kelimesinde her iki anlama da açık kapı olduğu için, bir hükmü bırakıp, diğerini almamız geçerli ve doğru idi.

Aynı şekilde teyemmümün hükümleri beyan edilirken Kur'an-ı Kerim'de:

"Yahut kadınlara dokunduğunuz zaman [61] ifadesi kullanılmıştır. Bu ifadeler de iki türlü anlama müsaittir. Dolayısıyla bir fıkıh grubu bir anlamını ve diğer fıkıh grubu da başka bir anlamını benimsedi. Bu âyetin kelimeleri iki mefhumdan birini terkedip diğerini benimsemeye müsaade ettiği için bu geçerli ve doğru bir yoldu. Şimdi ikinci mevzuun örneklerini inceleyelim: Muhammed Sûresi'nde Allah'ın şöyle bir emri var:

"Ondan sonra artık ya lütfen bırakır veya karşılığında fidyе alırsınız" [62] Burada savaş esirlerine nasıl muamele edileceği konusunda iki şekil teklif edildi. Biri, ihsan; diğeri, fidyе. Fakat Hz. Muhammed'in (s.a) uygulamalarından ihsanın, fidyе almadan serbest bırakmak suretiyle de, köle veya cariyе yaparak iyi muamele göstermek sureti ile de gerçekleştirilebileceği anlaşılmaktadır. Eğer bu örnek olmasa idi, ihsanın zahiri mânâsı sadece savaş esirlerinin fidyе alınmaksızın serbest bırakılması olarak anlaşılacak ve kabul edilecekti.

Kureyza Savaşı sırasında Hz. Muhammed (s.a) Medine'den giden mücahidlere "Beni Kurayza bölgesine ulaşmadan ikinci namazını kılmayın" emrini verdi. Fakat yolculukta gecikme oldu ve ikinci namazı kılama zamanı geçmeye başladı. Bu durumda bir kısmı namazı kılmış ve bir kısmı kumamıştır.

Namazı kılmayan grup namazın zamanında kılınmasına ilişkin Kur'an emri ve Sünnet'in tavsiye ve talimatlarından vazgeçerek, Hz. Muhammed'in (s.a) bu özel durum için verdiği açık emrine uydular. Diğer grup ise Hz. Muhammed'in (s.a) talimatından "ikinci namazından önce Beni Kurayza'ya varın" şeklinde anlam çıkardılar. Zamanında oraya ulaşamayacaklarını anladılar ve namazın da geçmeye başladığını düşünerek namazı zamanında kılmaya ilişkin genel emre itaat ettiler.

Bu iki grubun uygulaması kendisine ulaştırıldığı zaman Hz. Muhammed (s.a) hiçbir grubun uygulamasına yanlıştır dememiştir. Çünkü her ikisi için de lehlerine olan (anlayışlarına uygun) nass mevcuttu.

Bu açıklamalardan sonra, yönelttiğiniz sekiz sorudan ilk yedisine cevap vermeye gerek kalmamıştır sanıyorum.

Sekizinci soruya kısa cevabım şudur: Cemaat-i İslami'ye katılmak veya içinde kalmak için benim yazılarıma uymanın kesinlikle gerekli olduğuna dair hiçbir mecburiyet yoktur.

Bunu ben Cemaat-i İslâmî kurulduğu gün söylemişim. [\[63\]](#)

Kadiyânîlerin Kuran Ayetlerinden Çıkardıkları Yanlış İstidlaller

Soru:

Ben bir çok yazılarınızı mütalaa ettim. Fakat Kadiyanîlerin tartışma konusu yaptığı âyet hakkında bir yorumunuzu görmedim.

A'raf Sûresinin 35. âyetinde

"Ey Âdem oğulları, size kendi içinizden elçiler gelip, size âyetlerimi anlattıkları zaman (günahlardan) korunup (kendisini) düzeltenlere korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir. [\[64\]](#) buyruluyor. Burada, Hz. Muhammed'e (s.a) inen Kur'ân'da Ben-i Adem'e seslenerek "size kendi içinizden elçiler gelecek" denilmektedir. Bundan, Hz. Muham-med'den (s.a) sonra nebilerin gelişinin yolunun açık olduğu açıkça anlaşılıyor. Kadiyânîlerin

bu deliline cevabınız nedir? Aynı şekilde onlar Mü'minûn Sûresi'nin 51. âyetine [\[65\]](#) ve:

"Eğer İbrahim yaşasaydı nebi olurdu" hadisine dayanarak peygamberliğin son bulmadığını iddia ediyorlar. Bunlara ne tür bir karşılık verilebilir?

Cevap:

A'raf Sûresi'nin 35. âyetini kendisinden önceki ve sonraki âyetlerden koparıp, anlam bütünlüğünü ortadan kaldıracak tarzda ileri sürülen herhangi bir yorumdan çıkan netice âyetin siyak ve sibakı dikkate alınarak çıkarılan sonucun tam tersidir. Bu konuda Kur'ân-ı Kerim'de yer alan birtakım âyetlerden de anlaşılacağı gibi, Kadiyânîlerin ileri sürdükleri tefsir gerçek dışıdır. Bunun dışında Kadiyânîlerden on üç asır öncesinden bu yana hiç kimse, söz konusu âyetten Hz. Muhammed'den (s.a) sonra nübüvvet sürecinin devam ettiği yolunda bir anlam çıkarmamış ve böyle bir yorum getirmemiştir. Kadiyânîlerin bu âyeti delil göstererek insanları kandırmalarına fırsat vermemek için ben bu üç meseleyi ayrı ayrı açıklayacağım:

1. Aslında A'raf Sûresindeki bu âyet, ikinci rûkuun başından dördüncü rûkuun ortasına kadar devam eden Âdem ve Havva'nın hikayesine ilişkin olarak inmişti. Önce ikinci rûkuda bütün hikâye beyan edildikten sonra üçüncü ve dördüncü rûkuda bu hikayeden çıkan sonuçlar değerlendirilmiştir.

Bu özellikleri kavradıktan sonra 35. âyetin incelenmesinden "Ey Ben-i Âdem" şeklindeki sesleniş ile bu âyetin, Kur'ân-ı Kerim'in nazil olduğu dönemdeki insanları değil; insan cinsinin ilk yaratılışı dönemindeki insanları kastettiği, onlarla ilgili olduğu görülecektir. Diğer bir deyişle; yaratılış dönemindeki insanlara, kurtuluşlarının Allah tarafından gönderilen peygamberler vasıtasıyla gösterilen yolu takip etmeleriyle mümkün olacağı uyarısında bulunulmuştu.

2. Bu konuyla ilgili âyetler Kur'ân-ı Kerim'in üç ayrı yerinde tekrarlanmıştır. Üçünde de Âdem ile Havva'nın öyküsü anlatılmaktadır. Birinci âyet

Bakara Sûresi'nin 38. âyetidir. İkinci âyet A'râf Sûresi'nin 35. âyetidir. Üçüncü âyet de Tâhâ Sûresi'nin 123. âyetidir. [\[66\]](#)

Bu üç âyetin içeriği birbirine benzemektedir.

3. Kur'ân müfessirleri, diğer âyetler gibi A'râf Sûresi'nin bu âyetinin de Âdem ile Havva'nın öyküsüne ilişkin olduğunda birleşiyorlar. Öyle ki, en büyük müfessirlerden olan Allame İbn Cerir et-Taberi tefsirinde bu âyetle ilgili olarak Ebu Seyyid el-Sülemi'nin sözlerini aktararak "Allah (c.c) burada Hz. Adem ve onun nesline bir arada ve aynı anda hitap etti" diyor, imamı Razi de Tefsir-i Kebirinde bu âyeti teşrih ederken şöyle yazıyor: Peygamberliği sona erdiren son peygamber olmasına rağmen - eğer bu hitap Hz. Muhammed'e (s.a) ise bu, Allah'ın (c.c) ümmetler hususunda kendi sünnetini beyan ettiği anlamına gelecektir."

Allâme Âlûsi "Ruh 'ül Meâni" adlı tefsirinde şöyle diyor: "Burada her milletin yaşadığı olaylar hikâye olarak beyan ediliyor. Burada rasûl kelimesi çoğul olarak (peygamberler) kullanıldığı için Ben-i Adem'den; Hz. Muhammed'in ümmeti olarak mânâ çıkarmak âyetin açıkifade tarzına eve gramere aykırıdır."

Allâme Âlûsi yazının son bölümünde " - Eğer burada hitap Hz. Muhammed'in (s.a) ümmetine yönelik ise - bu ümmete birden fazla rasûlün gönderilmesi bahis konusu olamayacağına göre niçin "eğer bir zamanlar size rasûl gönderilirse" şeklinde bir ifade kullanıldığını soruyor."

"Ey elçiler, güzel şeylerden yeyin ve yararlı iş yapın. Çünkü ben yaptıklarınızı bilmekteyim" (Mü'minûn: 51) âyeti de siyak ve sibakı gözönünde tutulmak şartı ile incelendiğinde,

Kadiyanîlerin çıkardığı anlam çıkarılamaz.

Bu âyetin muhtevası ikinci rûkudan beri devam ediyor. Orada Hz. Nuh'dan (a.s) başlayarak, Hz. İsa b. Meryem'e (a.s) kadar muhtelif zamanların peygamberleri ile onların ulusları bahis konusu edilerek, her yerde ve her zaman peygamberlerin aynı mesajı ve aynı eğitimi verdiği dile getiriliyor. Onların hepsinin yöntemi aynı olmuştur. Hepsisi aynı şekilde Allah'ın rahmetinden nasip almışlardır. Bunun aksine doğru yoldan sapmış uluslar da daima Allah'ın yolunu terk ederek yanlış eylemlere girmişlerdir. Bu beyan silsilesi içerisinde bu âyet "Ey Muhammed'den (s.a) sonra gelecek olan rasûller, helâl rızık yeyin ve iyi işler yapın" anlamında olamaz. Bunun anlamı; Allah'ın (c.c) Nuh'dan (a.s) şimdiye kadar gelen bütün

rasûllere "helal rızık yeyin ve iyi işler yapın" talimatını verdiği yönündedir.

Kur'ân müfessirleri, bu âyetten hiçbir zaman Hz. Muhammed'den (s.a) sonra peygamberlerin geliş kapısının açık olduğu anlamını çıkarmamışlardır. Daha fazla araştırma için muhtelif tefsirlerden bu konuyla ilgili bölümlere bakılabilir.

"Eğer İbrahim yaşasaydı peygamber olurdu" hadisine dayanarak Kadıyanilerin keyfi mânâ çıkarmaları ve bu âyet-i kerimeyi peygamberliğin son bulmadığına dair delil olarak ileri sürmeleri dört açıdan yanlıştır.

Birincisi: Rasûlullah'm (s.a) hadisi olarak gösterilen rivayetin senedi zayıftır ve muhaddislerden hiçbiri bunun sahih olduğunu kabul etmemektedir. İkincisi: Nevevî ve İbn Abdilberr gibi ünlü muhaddisler hadis diye rivayet edilen bu metnin güvenilir olmadığını kabul etmektedirler. İmam Nevevî "Tehzib'ül Esmâi ve'l-Lu-gat" adlı eserinde şöyle yazıyor:

Bazı kimselerden rivayet edilen 'eğer İbrahim yaşasaydı nebî olurdu' şeklinde söylenen sözler yanlıştır ve görünmeyen, bilinmeyen şeyler hakkında fikir yürütmenin yersiz cesaret örneğidir. Bu, düşünmeden büyük bir söz söylemekten ibarettir."

Allâme İbn Abdilberr şöyle yazıyor:

Bunun ne demek olduğunu anlayamadım. Nuh'un (a.s) nebi olmayan evladı vardı. Eğer bir peygamberin bütün çocukları peygamber olsaydı, Nuh'un (a.s) çocuklarının hepsi peygamber olurdu. Çünkü onların hepsi Nuh'un (a.s) çocukları idi."

Üçüncüsü: Çoğu rivayetlerde bu söz Hz. Muhammed'in (s.a) değil, bazı sahabelerin sözü olarak naklediliyor. Ve deniliyor ki, Hz. Muhammed'den (s.a) sonra başka bir nebi gelmeyeceği için Allah Teâlâ Hz. Peygamberin (s.a) oğlunu vefat ettirmiştir.

Örneğin: Buharı mn. rivayeti şöyledir:

"İsmail b. Ebi Halid diyor ki: Abdullah ibn Ebi Ev fa'ya 'Hz. Muhammed'in (s.a) oğlunu gördün mü?' diye sordum. Dedi ki: 'Küçük yaşta vefat etti. Allah (c.c), Hz. Muhammed'den (s.a) sonra bir peygamber göndermeye karar verseydi, Hz. Muhammed'in oğlu hayatta olurdu. Fakat

Rasûlullah'tan sonra başka bir peygamber gelmeyecektir. [\[67\]](#)

Hz. Enes'ten (r.a) aktarılan buna benzer bir rivayet de şöyledir:

o (Peygamberimizin oğlu İbrahim) hayatta kalsaydı, peygamber olurdu. Fakat kalmadı. Çünkü sizin peygamberiniz Hz. Muhammed (s.a), peygamberlerin sonuncusudur. [\[68\]](#)

Dördüncüsü: Faraza, sahabe-i kiramın bu açıklamaları olmasaydı, muhaddislerin; "Hz. Peygamberin (s.a) sözü olarak nakledilen bu rivayet, senedindeki zayıflık nedeniyle hadis olarak kabul edilemez" şeklindeki açıklamaları da bulunmamış olsaydı, bu rivayet yine de zayıf ve kabul edilemez olarak nitelendirilecekti. Çünkü hadis ilminin ittifakla kabul edilen sabit ilkelerine göre, diğer sahih hadislere ters düşen bir rivayet hadis olarak kabul edilemez.

Bir tararla Hz. Muhammed'den (s.a) sonra nübüvvet kapılarının kapalı olduğunu açık bir biçimde gösteren çok sayıda doğru ve kuvvetli hadisler dururken, nübüvvet kapısının açık olduğuna imkân tanıyan bir tek rivayete nasıl itibar edilebilir. Kaldı ki, bu bir tek zayıf rivayet için diğer sahih rivayetler görmezlikten gelinemez. [\[69\]](#)

Kurandan Birkaç Meselenin İzahı

Soru:

[\[70\]](#) Tefhim ul Kur'ân'ın birinci cildi, sayfa 79 -80'de bu âyetin tercümesini şöyle yapmışsınız:

"Rabbine dua et de yerin bitirdiği şeylerden sebzesinden, buğdayından, sarımsak ve soğanından, mercimek vesaire-sinden bize çıkartsın. [\[71\]](#)

"Sâk [\[72\]](#) dan sonra virgül koyup "sebze" yazmışsınız İgii/ nın 'sebze" olarak tercüme edilmesi daha doğrudur. Ancak sizin bu ikisi arasına virgül koymamanız şaşırıcıdır. Tercümenizden öyle anlaşılıyor ki siz LgJÜS ibaresini "sebze" olarak tercüme etmişsiniz. Halbuki "hıyar"a. denilmektedir. Şeyhul-Hind Mahmûd'ul Hasen de bu şekilde tercüme etmiştir. Abdullah Yusuf Ali de ibaresini İngilizcede "cucumbers" "hıyar" olarak yazmıştır. J-^ soğana mı yoksa sarımsağa mı denmektedir? Sarımsak, Kur'ân-ı Ke-rim'in hangi kelimesinin tercümesidir. Sonra, tercümenizdeki tertip şöyledir: "Soğan, mercimek vs." Oysa, soğanın sonda gelmesi gerekirdi. Acaba "vs." ilavesini müfessirler de zikretmiş midir?

Cevap:

Söz konusu âyet bağlamında benim yaptığım tercümede, sizin dikkatimi çekmek istediğiniz kelimelerin detayı Arapça'dan Farsça'ya "Surah" sözlüğünde ve "Münthe'l Edeb" kitabının Farsça tercümesinde şu şekilde yapılmaktadır:

Tere ve sebze, yeri yeşillendiren her bitkiye denir. (Surah). Fideden değil de, tohumdan yetişen sebzeler.

Farsça'da "tere" kelimesi "sak" için, sebze ise her ikisi için kullanılmaktadır. Benim yukarıda işaret ettiğim üzere tere ve sebze atfı vavıyla birlikte kullanılmıştır. Bu yüzden sak ve sebze olarak tercüme etmek daha doğrudur.

Hıyar (Surah). Hıyardan daha uzun olan acur ve hıyar (Münthe'l Edeb). Bu tercüme gerçekten de gözümden kaçmış ileride ilâve ederim.

Yeşil sarımsak ve nohut ve buğday (Surah). Sarımsak ve buğday ve nohut ve kendisiyle ekmek pişirilen her tane. Ve, her baş sarımsak ve soğan (Münthe'l Edeb),

Bir çeşit tahıl olan mercimek (Surah). Mercimek (Münft'hel Edep).

Soğan (Surah ve Münthe'l Edeb) Bu âyet-i kerimede kullanılmış bulunan kelimelerin çoğu geniş kapsamlı olduğu ve her birinin tam mânâsını tercümede vermek mümkün olmadığı için "vs." ibaresi kullanılmıştır. Böylece, bu kelimelerin aynı anlamdaki diğer şeyleri de kapsadığı açıklanmak istenmiştir. Ben tercüme değil de tercümanlık ettiğim için, Kur'ânî ibarelerin sınırında durarak, Kur'an'da geçen kelimelerân amacına

[\[73\]](#)

işaret eden bu gibi bazı eklemelerde bulundum.

Tefhimül Kurana Birkaç İtiraz

Tefhim'ul Kur 'ândaki bazı yerlere yapılmış birkaç itiraz almış bulunuyoruz. Araştırmacı gözle bakınca, bunların ele alınmasını gerekli gördük. Aşağıda bu itirazları tek tek naklederek, üzerinde durmak istiyoruz.

Birinci İtiraz: Yûsuf Sûresi 3. Ayet

Kıssalar" burada masdar olarak kullanılmı mıştır. Arapçanın bilinen kaideleri uyarınca masdarın "nek re" olarak gelmesi gerekir sen'ül Kasas" aynı "Ahsen'ül Hadis" cinsinden bir terkiptir ve "kasas" burada "maksus", yâni "hikaye olunmuş" mânâsına kullanılmıştır, ibarenin bu şekilde kullanımı

Arapça'ya uygundur.

Kassa, yekussu" fiili mef ul tarafına mü-teaddi (geçişli) olmakta ve bu Kur'ân-ı Kerim'de her yerde yalnız mef ul (yüklem) olarak kullanılmaktadır.

Bundan dolayı âyetin doğru tercümesi şu şekilde olmalıdır:

Biz sana en güzel hikayeyi anlatıyoruz."

Lisan'ül Arap ^[74] "taki:

Sana en iyi açıklamayı yapıyoruz" ibaresi de bu tercümeyi teyid etmektedir. Çünkü bu ibarede de "beyan" kelimesi masdar olarak değil de isim olarak kullanılmaktadır.

Bu âyet Tefhim'ul Kur'ân'da şu şekilde terceme edilmiştir: "Biz vakıa ve hakikatleri sana en uygun üslubla beyan ediyoruz". Eğer bu âyet-i kerime motamot tercüme edilseydi, şöyle bir tercüme ortaya çıkacaktı: "Biz sana beyan ediyoruz, en uygun üslubla beyanı". Ancak, böyle bir üslup Urduca'da alışılmadık bir üsluptur. Bu yüzden biz, "hikâye etme", "en güzel üslupla beyan etme" anlamlarını Urduca konuşma diline uygun olarak yazdık. Bu âyet üzerinde gramer yönüyle durmadan önce, ilim ehlinin büyüklerinin bu âyetin tercümesini nasıl yaptıklarına bakalım:

Şah Veliyullah Dehlevi (rh.a) "Sana hikaye ediyoruz, en iyi hikaye etmeyi."

Şah Refiuddin (rh.a) "Biz beyan ediyoruz, senin üzerine en iyi bir şekilde beyan etmeyi."

Mevlânâ Eşref Ali Tahânevî (r.a) "Biz sana oldukça güzel (nefis) bir hikaye beyan ediyoruz."

ilk iki büyük, size göre yanlış olan bir tercüme yapmıştır. Yani, onlar, "el-kasas" kelimesini masdar mânâsına alarak "hikâye etmek"ve "beyan etmek" şeklinde tercüme etmişlerdir. Şu da var ki, üçüncü büyük, söz konusu kelimeyi isim olarak mütalaa ederek tercümesini "beyan"ve "kıssa" şeklinde vermiştir. Bundan anlaşılmalıdır ki, Arap dilinde her iki tâbire de yer vardır.

Şah Veliyullah Dehlevi (rh.a) ve Şah Refiuddin (rh.a) hakkında, birinin çıkıp da onların Arapça'nın bilinen kaidelerinden habersiz olduklarını söylemeye cür'et etmesi oldukça zordur.

Şimdi de gramer yönüyle âyeti kerimeyi inceleyelim: Zemahşeri "el-kasas" kelimesinin "iktisas", "hikâye etmek".mânâsına masdar da olabileceğini, aynı "hikâye edilmiş" mânâsına alman "el-haber" kelimesinde olduğu gibi, mef ul mânâsına fiil olarak da alınabileceğini söylemektedir. Aynı şekilde, mahlukun isminin "halk" olmasında olduğu gibi, mef ulun masdar ismiyle isimlendirilmesinin de caiz olduğunu söylemektedir. O halde, eğer, "el-kasas" kelimesini masdar mânâsına alırsak âyetin anlamı şu şekilde olur:

Biz beyan ediyoruz sana en iyi beyan etmeyi". Eğer "el-kasas maksûs" (beyan edilmiş şey) olarak alırsak âyetin mânâsı:

Biz beyan ediyoruz sana, beyan edilenlerin en iyisini".

İmam Râzî de aynı şeyi söylemekte ve buna şöyle bir ilâvede bulunmaktadır: Eğer "el-kasas", "iktisas" mânâsında masdar kabul edilecek olursa, güzelliği açıklamak üzere bildirilen "ahsen" kıssaya değil de "güzel açıklamaya" yönelik olur. Yani "iktisas'm mânâsı "en iyi üslupla beyan etmek" olur; "en iyi hikâye" değil. Eğer el-kasas" "maksûs", yâni; beyan edilmiş söz mânâsına alınacak olursa, güzellik beyan edilmiş kıssaya yönelik olur. Allâme Alûsî, "el-kasas" kelimesini masdar anlamına ve "iktisas'la. eş anlamlı kabul ederek başka bir noktaya daha parmak basmıştır. Şöyle ki:

Ona göre bu âyet-i kerimede yâni; "biz hikaye ediyoruz"un mefûlü değildir. Bu rada mef ul mahzuktur (gizlidir). Mahzup olan ise Yûsuf Sûresi'nin içeriğidir. Bu yüzden biz de, bu mahzup olan mefûlü (yüklemi) "vakalar ve hakikatler" ibaresiyle beyan etmeyi uygun bulduk. ^[75]

İkinci İtiraz: Mü'minûn Sûresi 67. Âyet

"İstihbar", yâni; büyüklerime kelimesinden sonra "be" bağlacının gelmesi, bu kelimenin burada istihza (alay) anla mı taşıdığına delalet etmektedir.

Arapça'da, bağlacın hemen kendisinden Önceki kelime ile ilgisi yoksa,

mef ulü de (yüklem) olabilir. Eğer o, "be" ile mecrur Öznenin hâli kabul edilse bile herhangi bir sakınca yoktur.

Tehcurûne" (siz bırakırsınız) ibaresi kendi bilinen mânâsında kullanılmıştır.

Terceme: "Büyüklenerek, sanki bir masalcıyı terkeder gibi çekip giderdiniz."

Cevap:

Bu konunun iyi anlaşılabilmesi için bu ibarenin içerisinde gelmiş bulunduğu âyetin tümünün gözler önüne serilmesi gerekmektedir. Ayetin tamamı şu şekildedir:

Tercüman 'ül Kur'ân'da bu âyetlerin tercümesi şu şekilde yapılmıştır: "Ayetlerim size okunurdu da siz (Rasûlümüzün sesini duyar duymaz) topuklarınız üzerinde geri döner, büyüklük taslayarak onu aklınıza bile getirmez, toplantılarınızda ona dil uzatarak hezeyanlar savururdunuz".

İlim ehlinin büyüklerinden bazılarının tercümesi ise şu şekildedir:

Şah Veliyyu'llah Dehlevi (rh.a): "Muhakkak ki okunurdu âyetlerimiz size de, topuklarınız üzerinde, o Kur'an'a gururlanarak geri dönerdiniz, hezeyanla meşgul olup onu terkederdiniz."

Şah Refiuddin (rh.a): "Muhakkak ki benim âyetlerim sizlere okunurdu da, siz topuklarınız üzerine geri dönerdiniz, ona karşı kibirlenerek, hezeyanlar savurarak beyhude dolaşırdınız."

Şah Abdulkadir (rh.a): "Size benim âyetlerim okunurdu da, topuklarınız üzerinde geri kaçardınız. Ona büyüklük taslaya, taslaya bir hikayeciye (terkeder gibi) bırakıp giderdiniz. "

Mevlânâ Eşref Ali Tahânevî (rh.a): "Benim âyetlerim (Rasûl'ün dilinden) size okunur dururdu da siz, topuklarınız üzerinde geri kaçardınız; kibirlenerek, Kur'anla istihza ederek, hezeyanlar savurarak."

Tefhim'ül Kuranda Müstekbirine bihî" ibaresinde zamir (özne), âyetleri okuyan Rasûl'e atfe dilmiş ve bununla birlikte; kibirlenme durumunda, özen göstermeme, muhatab almama hali mukadder kabul edilerek bunun mânâsı "aklına bile getirmeme" ibaresiyle karşılanmıştır. "Sâmîran" kelimesi ise Arapça'daki kullanımına uygun olarak, her kabilenin köy odasında geceleri toplanıp efsane anlatma ve karşılıklı laflaşma mânâsında ifade edilmiştir. Tehcurüne" kelimesi ise, hezeyan ve kötü söz mânâsında ifade edilmiştir.

Şah Veliyyu'llah (rh.a) onun iki oğlu ve Mevlânâ Eşref Ali Tahanevi "bihî" ibaresindeki zamiri Kur'an'a ya da onu okuyan Rasûl'e atfetmişlerdir. Sâmiran" kelimesini Şah Veliyyu'llah, Şah Refiuddin ve Mevlânâ Eşref Ali Tahânevî, efsane ile meşgul olmak, efsane söylemekle meşgul olmak ve Kur'an'ı alaya almak mânâsında almışlardır. Ancak, Şah Abdulkadir, bunu; Kureyş kâfirlerinin Rasûlullah'ı (s.a) "hikayeci" olarak gördükleri şeklinde ifade etmiştir. "Tehcurüne" ibaresini Şah Veliyyu'llah ve Şah Abdulkadir, terk etmek, bırakmak; Şah Refiuddin'le, Mevlânâ Eşref Ali Tahânevî ise beyhude hezeyan savurma mânâsında almışlardır. Şimdi biraz da müfessirlerin büyüklerinin bu âyet hakkında neler söylediklerine bakalım:

İbni Cerir şöyle demektedir: "Sâmîran" ibaresiyle kastedilen geceleri toplanıp efsane anlatmaktır. "Tehcurüne'mn ise iki mânâsı olabilir:

1- Kur'an ya da Rasûlullah'a yüz çevirip onu terkedenler,

2- Onlar hezeyanlar savuruyorlardı.

Bundan sonra sahabe ve tabîin'in görüşlerini nakleden İbn-i Cerir şöyle yazmaktadır: Hz. Abdullah İbn Abbas tehcurüne" ibaresinin mânâsını; Allah'ı zikretmeyi ve hakkı terketmek, şeklinde açıklamıştır. Hz. Said b. Sâmiran tehcurüne"nia tefsiri; "geceleri toplanıp efsane anlatmak, hak aleyhine sözlere dalmak" şeklindedir. Mücahid'e göre "tehcurüne"nin mânâsı; Kur'an hakkında kötü söz söylemektir. İbn Zeyd'e göre ise bu ibarenin mânâsı, hezeyan savurmaktır.

Zemahşeri "Müstekbirine bihî sâmiran tehcurüne" ibaresini tefsir ederken şöyle yazmaktadır: (yâni; benim âyetlerim)" kelimesine de atfedilebilir. Bu durumda Kur'an'a büyüklenmenin mânâsı; ya "onlar Kur'an'a karşı büyüklenerek onu yalanlıyorlar" şeklinde, ya da "Kur'an'ı dinleyince gurur ve isyana kapılmakta ve bu yönüyle Kur'an'a karşı büyüklenmeyi mürtkip olmaktadır" şek linde olur.

2) kelimesiyle de irtibatı olabilir. Bu durumda, ibarenin mânâsı; "gece sohbet lerinde Kur'an'ı zikrederek ondan kötü bir şekilde bahsederler." Kureyş kâfirleri adetleri üzere, geceleri Beytullah'm kıyı ve köşesinde sohbet meclisleri düzenler ve vakitlerini Kur'an-ı Kerim aleyhine konuşmak ve Rasûlullah (a.s) aley hine hezeyanlar savurmakla geçirirlerdi.

3) Bihî'nin "hucr" kökünden türemesi halinde sövmek, kötü söz söylemek; "hecr" kökünden türemesi ha linde ise, hezeyan savurmak mânâsına gelen "tehcurüne" ile de ilgisi olabilir.

İmam Razi ve Beydâvî'nin tefsirleri Zemahşeri ve İbn Cerir'in tefsirlerinden pek' de farklı değildir.

Âlûsî ise şöyle demektedir:

Müstekbirine bihî" ibaresinde "be" bağlacı; ya büyüklenmeye zımnen, yalanlama (tekzib) mânâsının da şâmil olabilmesi amacıyla tağdiye (geçişlilik) veya sebep bildirmek içindir. Çünkü, kâfirlerin içinde tekebbür (büyüklenme) Rasûlullah'ın (s.a) bi'seti sebebiyle ortaya çıkmıştır.

Veya, zamirin buna de'âlet etmektedir. Aynı şekilde, zamirin "sâmiran"a atfedilmesi de caizdir. Bu durumda ibarenin mânâsı, "onlar gece sohbetlerinde Kur'an aleyhine kötü sözler söylüyorlardı" olur. Âlûsî daha sonra şöyle demektedir: "Tehcurüne"; terketmek ve irtibatları kesmek mânâsına olan "hecr"den türemiştir ve burada "hâl" olarak kullanılmıştır. Yâni; "onlar hakkı veya Kur'an'ı ya da Rasûl'ü (s.a) terkederken yaptıklarını yapmaktadırlar." "Hecc" aynı şekilde yaşayan mânâsına da gelmektedir ki, bu durumda ibarenin mânâsı şu şekilde olur: "Onlar Kur'an ya da Rasûlullah (s.a) hakkında hezeyanlar savururlar". "Tehcurüne"mn kötü söz anlamına gelen "hucr"den türetilmesi de mümkündür.

Bütün bunlardan öyle anlaşılmalıdır ki Tefhim'ül Kur'an'm tercümanlığı ile diğer mütercimlerin tercümesi arasında, itirazların aksine herhangi bir

çelişki yoktur. [76]

Üçüncü İtiraz: Âl-i İmrân Sûresi 182. Ayet

Bu âyetin doğru tercümesi şöyle olmalıdır: "Allah kullarına birazcık da olsa zulüm yapmaz,' Arapça'da mübalağa üzerine nefiy (olumsuzluk) gelirse, bununla "mübalağa finnefy" (olumsuzlukta mübalağa) kastedilir.

Cevap:

Mübalağa üzerine nefiy geldiği her durumda, bunun mübalağada olumsuzluk mânâsı vermesi küllî (genel geçer) bir kaide değildir. "Zallâm"ıa mânâsı, fazla zulme dendir. Bu keliru olumsuzlukla birlikte zikredildiğinde, mânâ.sı,"ftlan kimse mutlak zulmeden değildir" şeklinde olmaz. Bilakis "o fazla zulmeden doğıldır" şeklinde olur ve bunu işiten bir kimse bundan onun az da olsa kesinlikle zulüm edebileceği neticesini çıkarır. Bu yüzden, Tefhim'ul Kur'an'da, bu cümle, "Allah kullarına zulmedici değildir" şeklinde tercüme olunmuştur.

Bu tercümeyle diğer mütercimler de yapmıştır. Şah Veli-yullah'ın (rh.a) tercümesi şu şekildedir: "Allah zulmetmez kullarına". Şah Refiuddin'in tercümesi ise şu şekildedir: "Allah zulmedici değildir kullarına". Şah Abdulkadir'in tercümesi "Allah zulmetmez kullarına" şeklinde ve Mevlânâ

Eşref Ali Tahânevî'nin tercümesi ise, "Allah Teâlâ kullarına zulmedici değildir" şeklindedir. Bu şekilde zulmün nef-yedilmesİ3'le birlikte, "zallâm'm nefyi kendiliğinden gerçekleşmekte ve mübalağada da olumsuzluğa gitmeye gerek kalmamaktadır. Zalim olmayan bir kişi, nasıl olur da büyük zalim, daha fazla zulmeden olur? Bu gayet açıktır.

Bu noktada başka bir inceliği daha iyi anlamak gerekir. Allah Teâlâ'nın sırf bu âyette değil, bilakis diğer birçok âyette de zalim olmadığını nefy etmek yerine "zallâm" olmadığını nefy etmeye gitmesinin nedeni şudur: Tüm evrenin yaratıcısı, eğer kullarına hatasız yere azab ederse, bu takdirde O normal zalimler gibi olmayıp, oldukça büyük bir zalim olur. O halde, "zallâm nefyederek O (c.c), kullarına şu hakikati anlatmak istemektedir: Onları yaratan, büyütüp, besleyip, rızıklandıran Tanrı, kullarını tuğyan ve isyanda haddi aşmaları durumunda azaplandırmaktadır. Böylece kendi kötü amelleri yüzünden kendi kendilerini azaba müs-tehak kılmaktadırlar. Yoksa Yaratıcı ve Rab, kendi kullarına ancak Rahîm (çok merhametli) olabilir, kesinlikle zulmedici olamaz.

Dördüncü İtiraz: Hac Sûresi 15. Âyet

Dedi ki: "Ey önde gelenler, bu işim de bana görüş belirtin, siz (herşeye) şahidlik etmedikçe ben hiçbir işte kesin karar veren biri değilim." Bu yüzden âyetin tam tercümesi şu şekilde olur: "Kim Allah'ın kendisine, dünyada ve ahirette kesin olarak yardım etmeyeceğini sanıyorsa, durmaksızın bir iş vasıtasıyla göklere erişsin ve sonra kendi meselesinde bir karara varsın da baksın, acaba aldığı tedbir, gam ve kederini uzaklaştırabiliyor mu?" [\[77\]](#)

Cevap:

Arapçada kaf " kelimesine karar vermek mânâsım yüklemek kesinlikle yanlıştır. Hiçbir sözlükle bunu ispat etmek mümkün değildir. Bu mânâyı teyit etmek üzere istidlal edilen âyette katı'aten emran" ibaresi kullanılmıştır. "Kat" kelimesi "emr" kelimesi ile birlikte kullanıldığında, Arapça konuşma dilinde, herhangi bir meseleyi karara bağlama mânâsı vermekte ise de, yalnızca "kaf" ile bu mânâ kesinlikle ortaya çıkmamaktadır. Bu aynen Darb'un fil ardi" ibaresinin, yer yüzünde gezinmek; seyahat etmek mânâsına geldiğini gören bazıların, yalnız "darb" kelimesinin de aynı mânâyı geldiğini sanarak: ibaresi burada, azim ve gayretle herhangi bir meselede karar vermek anlamıdır.

[\[78\]](#)
Nemi Sûresi 32. âyette şöyle buyurulmaktadır:

âyetini" Musa'ya dedik ki, âsânı alarak kayalıklara tırman" şeklinde yorumlamaları kabilinden bir tevildir.

Hac Sûresinde bu ibarenin geçtiği âyet bir dizi açıklamanın bir parçasıdır. Bu açıklamalar 11. âyetten itibaren yapılagelmektedir. Bu âyetlerde şöyle buyurulmaktadır: in-sanlardan öyleleri vardır ki hak ve batıl sınırında durarak

Allah'a ibadet eder. Eğer herhangi bir menfaati olursa bununla tatmin olur, ancak, eğer kendisine bir zarar dokunursa sırtını dönüverir. Kendisine fayda ya da zarar vermeye yetkisi olmayanların dergahlarına birbir yüzgetirmeye başlar. Bunun aksine, iman edip salih amellerde bulunanları Allah

[\[79\]](#)
altından ırmaklar akan cennetlere sokar. Gerçek şu ki, Allah her dilediğini yapar. Bundan sonra şöyle buyurulmak tadır:

Tefhim'ül Kur'ân'da bu âyet şu şekilde tercüme edilmiştir: "Kim Allah'ın kendisine dünyada ve ahirette hiçbir yardım yapmayacağını sanıyorsa, durmaksızın, bir iş aracılığıyla göklere ulaşsın, bir delik açsın ve baksın ki, acaba tahammül edemediği şeyi kendisinden uzaklaştırmaya tedbiri yetiyor mu?" Bu tercüme de sanıda (zanda) bulunan şahısla kastedilen, hak ve bâtil sınırında durarak ibadet eden kimsedir ve o Allah'ın kendisine hiçbir yardımda bulunmayacağını sanmaktadır. Bundan sonraki bölümlerin anlamı kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Başkalarının dergahına yüzürmek bir tarafa, kişinin göklere kadar yükselip bir delik açarak bakması durumunda bile tahammül edemediği Allah'ın takdirini değiştirmeye gücü yetmez.

Şimdi, ulemanın büyüklerinden hiçbirisinin tercümesinde sizin süm'm-el-yakta" ibaresini verdiğiniz mânâyı rastlamıyoruz.

Şah Veliyyullah'ın (rh.a) tercümesi şu şekildedir:

"Öyleyse, yukarıya doğru' bir ip assın ve kendisini boşsun, sonra da baksın, acaba uzaklaştırıyor mu bu tedbiri kendisini öfkeleniren şeyi kendisinden."

Şah Refiuddin: "Öyleyse göğe doğru bir ip çeksin ve sonra onu kessin, sonra da bir baksın, bu hilesi kendisini öfkeleniren şeye engel olabilir mi?"

Şah Abdulkadir: "Öyleyse göğe bir ip çeksin ve sonra kessin de baksın bakalım, bu tedbiriyle öfkesini dindirebiliyor mu?"

Mevlânâ Eşref Ali Tahânevî: "Öyleyse göğe kadar bir ip çeksin ve sonra da (onun vasıtasıyla göklere ulaşsın, yapabiliyorsa) vahyi durdurmaya denesin ve düşünsün, acaba bu tedbiri tahammül edemediği şeyi (yani vahyi) durdurabilir mi?"

Bir de İmam Râzi ile Allâme Alûsî'nin naklettiği müfes-sirlerin kavillerine bakalım:

1. Müşriklere olan kin ve nefretlerinin şiddetinden dolayı, müslüman-lardan bir grup, Allah tarafından kendi Rasûlü ve dinine yardımın geciktiğini görerek oldukça sabırsızlanmaya başlamıştı. Bunun üzerine buyurulmaktadır ki; Allah'ın Rasûlü'ne yardım etmeyeceğini zanneden kimse, oldukça fazla gayret gösterebilir, hatta göğe kadar bir ip çeke-biliyorsa çekip göklere ulaşarak baksın; acaba, onun bu tedbiri, kendi öfkesini celbeden, Allah tarafından gelmesi beklenen zaferin gecikmesini engelleyebilir mi?

2. Kafirler, Allah'ın kendi Rasûlune yardım etmeyeceğini zannediyorlardı. Bu yüzden onlara hitaben, herhangi bir ip vasıtasıyla göklere ulaşsın, kendilerini öfkeleniren olan, Allah'ın kendi Rasûlü'ne yardımının gelmesini engelleyip engelleyemeyeceklerine bakmaları söylenmektedir.

3. Bu âyete şöyle bir anlam da verilmektedir: Eğer vahyin gelmesine tahammül edemiyorsanız, elinizdeyse göklere kadar çıkın da Rasûl'e vahyi gelmesini durdurmaya deneyin de görün.

4. Bazı müfessirler ise göğün çatışın mânâsına anlamışlar ve âyete şu mânâyı vermişlerdir: Dünya ve ahirette Allah'ın yardımından ümit kesmiş olan kişinin, evinin tavanından bir ip sallandırarak kendisini asma ve Allah'ın yardımını alamaması dolayısıyla kendisini saran öfke ve kinini uzaklaştırmaya bu tedbirinin yetip yetmeyeceğine bakması gerekir, âyete bu anlamı verenler, "kat" kelimesinden nefes yollarının tıkanmasını

anlamaktadırlar.

Bunlardan da anlaşılmalıdır ki, müfessirlerden hiçbiri "kat" "kelimesini "karar vermek" mânâsına almamıştır.

Bilakis, hepsi bunu hakiki ya da mecazi mânâda kesmek mânâsına almıştır.

Beşinci İtiraz: Enfâl Sûresi 67-69. Âyetler

Genelde bu âyetin tercümesi şu şekilde yapılmaktadır: "Yeryüzünde iyice kan dökmeden, bir nebiye esir alması yakışık almaz..."

Bu anlamı sağlayabilmek için iskan fil'arz" ibaresi kesinlikle münasip değildir. Eğer böyle bir şey söylenmek muradedilseydi hattâ yushinehüm" ibaresi kullanılırdı. Leulâ kitâb'ün minellâhi" "Eğer Allah'ın geçmişte bir yazması olmasaydı" ibaresi de Kur'ân-ı Kerim'de genellikle kâfirlere mühlet verilmesinde Allah'ın sünnetini ifade etmek üzere kullanılmaktadır. Gerçek şu ki, Bedir'de "ishan" (öldürme ve yara lamada aşırı olmak) hiç de az olmamıştı.

Bu şekil, üsluplarda yol seçmek, usul benimsemek mânâlarına kullanılmaktadır.

Söz konusu âyetlerin geri plânı şu şekildedir: Bedir Gazvesi'nden sonra fidye meselesi gündeme gelince Kureyşliler, müslümanların sırf dünyaya talip oldukları propagandasını yaymaya başlamışlardı. Onlar, müslümanların yaptıkları bu savaşların hak hatırına değil de ganimet malı yığmaya yönelik çıkarıldığı ele geçirdikleri esirleri bile fidye karşılığı serbest bırakacakları; nübüvvet davasının sözde kaldığı, sırf mal toplamak için biraraya geldikleri propagandasını yapmaya başladılar. Bu propagandaya karşılık şöyle buyurul-muştu:

"Hiçbir peygambere, yeryüzünde kan dökmeden esir alması yakışmaz. (Ey Mekkeli Kureyşliler) dünyaya talip olan sizlersiniz, oysa Allah ahireti istemektedir. Allah üstün ve güçlüdür. Eğer Allah'ın geçmişte sizin için (mühlet vermekle ilgili bir) yazması olmasaydı, benimsemiş olduğunuz tavır karşılığında size gerçekten büyük bir azap dokunurdu."

Cevap:

Her şeyden önce, kendisi temel kabul edilerek yeni bir tercümesi teklif edilen yukarıdaki âyetlerle ilgili, verilen geri plân yanlıştır. Esir değişimi için fidye alınmasına karşılık, kafirlerin yukarıda izah edildiği gibi bir propagandaya giriştiğine dair ne hadis ve ne de tarih rivayetlerinde bu iddiayı doğrulayacak bir delil vardır. Ne de buna karşılık söz konusu âyetler nazil olmuştur. Bu salt uydurma ve varsayımdır ve bu varsayımlardan hareketle Kur'ân âyetlerinin tefsirin' yapmak hiçbir şekilde doğru değildir. Âyetlerin asıl geri plânı şu şekildedir: Muhammed Sûresi 4. âyette, kâfirlerle ne zaman bir savaş söz konusu olsa, önce onların boyunlarını vura vura imha etmek şartıyla, daha sonra esir alınabileceği müsaadesi verilmişti. Bundan sonra müslümanlar, isterlerse esirlere ihsan etmek ya da fidye almak konusunda serbest bırakılmışlardı. Bu âyetin ilk ibarelerinden, yâni:

"Kafirlerle karşı karşıya geldiğinizde" ibarelerinden, bu âyetin daha kafirlerle savaşma sırasının gelmediği bir dönemde nazil olduğu anlaşılmaktadır. Bu yüzden bu âyetin hükmü, herşeyden Önce, Bedir Gazvesi'ne yönelik olmuştur. Hiç şüphe yok ki, İslâm mücahidleri Hakk'm himayesinde canla başla savaşarak Kureyş kafirlerinin kendilerinden üç kat daha büyük ordusunu yenilgiye uğratmışlardı, ancak "ishan" şartını tam manâsıyla yerine getirmeden esir almaya başlamışlardı.

Hz. Sa'd b. Muâz (r.a), Peygamberimizle birlikte yüksek bir yerden savaşı izlerken bunu kendilerine arzetmişti. Mücahidlerin ganimet malı ele geçirme ve esir yakalamakla meşgul olduklarını görmekten çehresinde hoşnutsuzluk izleri belirince, Peygamber Efendimiz ona şöyle demişti: "Ey Sa'd, bu yapılanları beğenmediğin anlaşılıyor" Sa'd işe cevaben "Evet Ya Rasûlallah, bu Allah Teâlâ'nın şirk ehlini yenmek için verdiği ilk fırsat. Şu an onları esir olmaksızın, iyice imha etmek (yani şaşkınlık içinde oraya buraya kaçışmakla olan kafirlerden mümkün olduğu kadar fazla öldürerek, onların gücünü iyice kırmak) daha iyidir." Allah Teâlâ Enfâl Sûresinin söz konusu âyetlerini bunu tasdik etti.

Şimdi, Tefhim'ül Kur'ân det bu âyetlerin nasıl tercüme edildiğine ve diğer büyük Kur'ân mütercimlerinin nasıl tercüme ettiklerine bakalım:

Tefhim ul Kur'ân: "Yeryüzünde savaşırken, düşmanları iyice imha etmeden esir almak hiçbir peygambere yaraşmaz. Siz dünya yararını istiyorsunuz, oysa Allah (sizin için) ahireti istemektedir. Allah üstün ve güçlüdür, hüküm ve hikmet sahibidir. Eğer Allah'ın geçmişte bir yazması olmasaydı, aldıklarınıza karşılık size gerçekten büyük bir azap dokunurdu. Artık ganimet olarak elde ettiklerinizden helal ve temiz olarak yiye ve

[80]

Allah'tan korkup-sakının. Şüphesiz Allah bağışlayandır, esirgeyendir.

Şah Veliyyullah Dehlevi (rh.a): "Yeryüzünde birçok kimseyi öldürmeden esirler alması Peygamber'e yaraşmaz. Siz dünya malını istiyorsunuz. Allah ise ahiret maslahatını istiyor. Allah galiptir ve hikmet sahibidir. Eğer Allah'ın önceden verilmiş bir hükmü olmasaydı, sizlere aldıklarınızdan dolayı büyük bir azap dokunurdu. Artık ganimet olarak aldıklarınızdan helal ve temiz olarak yiye ve Allah'tan korkun. Şüphesiz ki Allah bağışlayan ve esirgeyendir."

Şah Refluddin (rh.a): "Yeryüzünde kan dökmedikçe bir peygamberin esirler alması yakışık almaz. Siz dünyanın sebeplerini istiyorsunuz, oysa Allah ahireti istemektedir. Allah üstündür, hikmet sahibidir. Eğer Allah'ın Önceden bir yazması olmasaydı, şüphesiz ki size aldıklarınızdan, dolayı büyük bir azap dokunurdu. Artık ganimet aldıklarınızdan helal ve temiz olarak yiye ve Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah bağışlayan ve esirgeyendir."

Şah Abdulkadir (rh.a): "Yeryüzünde kan dökmeden esirler almak gerekir mi nebiye? Siz dünya malını istiyorsunuz, oysa Allah ahireti istiyor. Allah üstün ve hikmet sahibidir. Önceden yazılmış bir söz olmasaydı size aldıklarınızdan dolayı büyük bir azap dokunurdu. O halde, ganimet olarak aldıklarınızdan helal ve temiz olarak yiye ve Allah'tan korkun. Allah bağışlayan ve esirgeyendir."

Mevlânâ Eşref Ali Tahânevî (rh.a): "Yeryüzünde (kafirlerin) iyice kanını dökmeden elinde esir bulundurmamak (bilakis öldürülmelidir) Nebi'nin şanına yaraşmaz. Siz dünya malını istiyorsunuz, oysa Allah ahireti (maslahatını) istemektedir. Allah üstündür, hikmet sahibidir. Eğer Allah'ın takdir edilmiş bir yazması olmasaydı, sizin bu yaptıklarınızdan dolayı size büyük bir azap dokunurdu. O halde, almış olduklarınızı helal ve temiz bilerek yiye ve Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah Teâlâ çok bağışlayan, çok esirgeyendir. "

Bakınız şimdi, sadece Tefhim'ül Kur'ân'da değil, diğer bütün güvenilir tercümeelerde de, sizin âyetlerin anlamıyla ilgili görüş açınızı destekleyen en ufak bir belirti yoktur.

Tercümelere sonra şimdi isterseniz bir de müfessirlerin görüşlerini gözden geçirelim:

İbn Cerir:

"Yeryüzünde müşrikleri iyice öldürmeden, güçle onları yenmeden..."

"Ey Ehl-i Bedir, eğer levh-i mahfuz'da ganimet malının Allah tarafından sizlere helal kılınacağı kararı önceden yazılmamış olsaydı, almış olduğunuz ganimet malları ve fidyeden dolayı size büyük bir azap dukunurdu."

Zemahşeri: "İshan'ınmânâsı, fazla katletme ve katilde aşırıya gitmedir. Amaç, küfür ehli iyice katledilerek küfrü zelil ve zayıf yapmak, düşmanın tasallutu ve zorbalığı altındaki islâm'ı ise üstün ve güçlü kılmaktır. Bundan sonra esir alınabilir."

İmam Râzî: Allah Teâlâ'nın "yeryüzünde kan dökmeden elinde esir bulundurmamak bir peygambere yaraşmaz" buyurması, o zamanki şartlarda esir almanın "ishan" şartıyla meşru olduğuna delalet etmektedir. "İshan'la kastedilen ise, Öldürme ve aşırı şekilde korkutmadır. Bu söylediğimizi Allah Teâlâ'nın Muhammed Süresindeki şu buyruğu teyit etmektedir:

[81]

"Sonunda onları iyice imha edince, artık esirleri bağlamaya başlayın. Bundan sonra ya onlara ihsan edip (salıverin) ya da fidye alın.

Beydâvî:

"Eğer levh-i mahfuzda Allah tarafından önceden hüküm yazılmış olmasaydı Size dokunurdu. Fidyeye karşılığında her ne aldıysanız."

Alûsî: "Sehane'nin asıl mânâsı cisimde sertlik ve katılık olmasıdır. Bu kelime istiareli olarak Öldürme ve yaralamada aşırıya gitmek mânâsına kullanılmaktadır. Çünkü, bu da hareketi engellemekte, öldürülen ve yaralanamı akmayan katı birşey gibi hareketsiz bırakılmaktadır. idi.

Size ulaşırdı veya dokunurdu (azap)"

"Sizin almış olduğunuz, fidye karşılığında almış bulunduğunuz şey yüzünden."

Cessas'ın Ahkâm'ul Kur'ârimde:

Ayetlerin zahirinden, ganimet ve esirin "ishan'dan sonra mubah olması gerektiği anlaşılmaktadır. Allah Teâlâ başka bir âyette (Muhammed Süresi: 4'de)

"Öyleyse, kafirlerle karşı karşıya geldiğinizde, onları iyice imha edene kadar boyunlarınızı vurduktan sonra, esirleri bağlayın" buyurmaktadır. O zamanki şartlarda yapılacak ilk iş, müşrikleri iyice imha edene kadar Öldürmektir. Bun dan sonra fidye almak mubah idi. "ishan'dan önce fidye almak caiz değildi." İmam Cessâs daha da ileri giderek, sahih senedle birlikte Hz. Ömer'in ile kastedilenin fidye almak olduğunu bildiren kavlini nakletmektedir.

Bu yukarıda naklettiklerim, hem Arap dilinde önder ve hem de Kur'ân âyetlerinin mânâ ve mefhumlanm anlamada seçkin kişilerin tefsirleridir. Bütün bu büyüklükler "ishan fil ard" ibaresine sizin münasib olarak bulmadığınız anlamı vermektedirler. Yine ibaresini de, size göre; kafirler için bir ilâhî sünnet (kanun) olan "imhal" (mühlet verme) mânâsında anlamamışlardır. Yine onlardan hiçbiri, sizin söylediğiniz gibi Kureyş müşriklerinin propagandasına cevap olarak bu âyetlerin indirildiği görüşünü teyid eder en ufak bir imâda dahi bulunmamışlardır.

Birinci âyetten "ishan fil ard"m (öldürme ve yaralamada aşırı gitme) Peygamberin şanına yaraşır olmadığı mânâsının çıkarıldığına dair yine onlardan hiçbirinde- bir bilgiye rastlamıyoruz. Aynı şekilde, onlardan hiçbiri ibaresinden ibaresine kadarki bütün âyetin muhatabını Kureyş kafirleri olarak göstermemektedir. Dahası, ibaresinden hemen sonra, Öyleyse ganimet olarak aldıklarınızdan helal ve temiz olarak yiyin" şeklinde Duyurulmasının, sizin açıkladığımız şekliyle, âyetin daha önceki bölümleriyle ne gibi bir ilgisi olabilir?

Altıncı İtiraz: Zuhruf Süresi 61. Âyet

Zuhruf Süresi 61. âyet(in içeriği) hiçbir şekilde Allah Teâlâ'nın sözü değildir. Çünkü, ittiba kelimesi sırf peygamberlere tabi olmak için kullanılmaktadır. Ayetin doğru tercümesi şu şekilde olmalıdır: "Ey Peygamber onlara de ki; O (Hz. İsa) kıyametin bir alametidir. O halde ondan şüphe etmeyin ve bana tabi olun. Dosdoğru olan yol budur."

Cevap:

Bu âyetin tefsirinde mütercimlerle müfessirler arasında ihtilaf vardır. Bazıları tüm âyetin içeriğini Allah Teâlâ'nın kavli olarak görürken, bazıları "ondan şüphe etmeyin"e kadar olan bölümü Allah Teâlâ'nın; "bana tabi olun" ibaresinden âyetin sonuna kadar olan bölümü ise Rasûlullah'ın (s.a) kavli olarak görmüşlerdir.

Önce çeşitli tercümelere bir göz gezdirelim:

[82]

Tefhim'ül-Rur'ân: "O aslında kıyametin bir alametidir. Öyleyse ondan şüphe etmeyin de benim sözüme uyun. İşte bu doğru yoldur."

Şah Veliyyullah Dehlevî (rh.a): "Şüphesiz ki, İsa kıyametin bir alametidir. Öyleyse şüphe etmeyin kıyametten. Ve deki ya Muhammed: Bana uyun; budur, doğru yol"

Sah Refiuddin (rh.a): "Şüphe yok ki o kıyamet alametidir. Öyleyse ondan şüphe etme ve bana uy. Bu dosdoğru yoldur."

Şah Abdulkadir (rh.a): "O, işte o kıyametin alametidir. Öyleyse ondan şüphe etme ve söylediklerine tabi ol. Bu, dosdoğru bir yoldur."

Mevlânâ Eşref Ali Tahanevî (rh.a): "O (yani Hz. İsa) kıyamete bir yakın vesilesidir. O halde siz (onun doğruluğunda) şek etmeyin ve bana tabi olun. Bu doğru yoldur."

Bu tercümelere sadece Şah Veliyyullah (rh.a) tercümesinde "bana uyun, budur doğru yol" ibaresinin, Allah Teâlâ'nın hükmüyle Peygamber Efendimizin söylediği bir söz olduğu açıklamasını getirmiştir.

Şimdi de müfessirlerin kavillerine bakalım:

Ibn Cerir: "Ve bana uyun" ibaresinin Allah Teâlâ'nın kavli olduğunu ve "bana itaat edin, emrettiğim şeyleri yapın, nehyettiğim şeylerden kaçınım" mânâsına geldiğim söylemektedir. Aynı şeyi Zemahşeri şu şekilde söylemektedir: "Bana itaat edin'in mânâsı, "benim gösterdiğim yola, Şeri-at'a ve Peygamber'e uyun." Aynı şekilde Peygamber Efendimize böyle söylemesi hükmü verildiği de söylenmiştir." İmam Razi, Kadı Beydâvî ve Allâme

Alûsî de âyeti bu şekilde tefsir etmişlerdir. Onların hepsi "bana tabi olun" ibaresine birinci olarak "benim gösterdiğim yola, şeriatıma ve Rasûlüme uyun" mânâsını vermişler, ikinci mânâ olarak ise şöyle bir açıklamada bulunmuşlardır: "Ve denilmiştir ki, Peygamber Efendimize bunu söyleme emre verilmişti."

Bütün bu açıklamalardan sonra ittiba ibaresinin yalnızca Peygamber'e tabi olmak için kullanıldığı ve bu âyetin içeriğinin hiçbir şekilde Allah'ın kavli olamayacağı gibi bir iddiaya mahal kalmamaktadır.

Yedinci İtiraz: Zuhuf Sûresi 85-89. Âyetler

Tine Zuhuf Sûresi'nde (88. âyet) ve kilihi" ibaresinin atfı "hakka şahidlik edenler" üzerinedir. Âyetlerin anlamı [\[83\]](#) şu şekildedir: "O'nu bırakıp da yalvardıkları şeyler hiçbir şefaata yetkisine haiz değildirlere. Ancak, "Ey Rabbim, şüphesiz onlar imana gelmezler" şeklindeki kavilleriyle, kendileri bilerek hakka şahidlik edenler müstesna. Onlara kendilerini kim yarattı diye soracak olsan tartışmasız Allah derler. Öyleyse Ey Peygamber, onlardan yüz çevir ve size selam de. Yakında onlar bilecekler."

Cevap:

Bu karışık bir konu olduğu için, konunun akışının baştan itibaren gözden geçirilmesi zorunludur. Zuhuf Sûresi 85. âyetten 89. âyete kadar olan bölüm şu şekildedir:

Şimdi bu âyetlerin çeşitli tercümelerine bakalım: Tefhim'ul Kur'ân: "Göklerin, yerin ve bu ikisi arasında bulunanların mülküne sahip olan (Allah) ne de yücedir. Kıyamet saatinin ilmi O'nun katındadır ve siz O'na döndürüleceksiniz. O'nu bırakıp da yalvardıkları şeyler hiçbir şefaata yetkisine sahip değildirlere. Ancak bilerek hakka şahidlik edenler müstesna. Onlara kendilerini kimin yarattığını soracak olursan bizzat kendileri Allah derler. Öyleyse nasıl oluyor da aldanıyorlar? Rasûl'ün "Ey Rabbim, bunlar imana gelmez bir kavimdir" kavlinin hakkı için, Ey Nebi onlardan yüz çevir ve size selam de. Yakında görecekler."

Şah Veliyyullah Dehlevî (rh.a): Göklerin, yerin ve bu ikisi arasında bulunanların hükümrânı ne de çok bereket sahibidir. Kıyametin ilmi O'nun katındadır ve O'na döndürüleceksiniz. Kafirlerin Allah'ı bırakıp da ibadet ettikleri şefaate kadir değillere. Bilerek doğruya, şehadet edenler müstesna. Eğer onlara kendilerini kimin yarattığını sorarsan, kesinlikle Allah yarattı diyecekler. Öyleyse nereden döndürülüyorlar? Peygamberin "Ey Rabbim, bunlar imana gelmez bir kavimdir" diye niyazının çokluğundan; "onlardan yüz çevir ve elveda selamı ver, yakında görecekler" diye buyurduk."

Şah Kefiuddin (rh.a): "Göklerin ve yerin ve bu ikisi ara-sındakilerin hükümrânı ne de çok bereket sahibidir. Kıyametin ilmi O'nun katındadır ve O'na doğru döndürüleceksiniz. Ondan başka çağırıldıklarımızın şefaata etme yetkisi yoktur. Bilerek hakka şahitlik edenler müstesna. Onlara kendilerini kimin yarattığını sorarsan, kesinlikle, Allah derler. Öyleyse nereden çevriliyorlar? Peygamber çok niyaz ediyor; "Ey Rabbim, benim bilgime göre bunlar imana gelmez bir kavimdir" diye. Öyleyse (Ey Peygamber) yüz çevir onlardan ve "şerrinizden mahfuz olmak istiyorum"de. Yakında elbette bilecekler."

Şah Abdulkadir (rh.a): "Göklerin ve yerin ve bu ikisi ara-sındakilerin hükümdarı büyük bereket sahibidir. Kıyamet haberi O'nun katındadır ve O'na döndürüleceksiniz. Çağırılmakta oldukları şeyler (kafirlerle) şefaata yetkili değildir. Ancak bilerek şahidlik edenler müstesna. Onlara kendilerini kimin yarattığını sorarsan Allah derler. Öyleyse nereden döndürülüyorlar? Rasûl'ün; "Ey Rabbim, bunlar iman getirmezler" sözünün hakkı için, onlardan yüz çevir ve selam de. Sonunda bilecekler."

Mevlânâ Eşref Ali Tahânevî (rh.a): "Göklerin ve yerin ve bu ikisi arasındakilerin kendisine boyun eğdiği zat ne de yücedir. Kıyametin haberi de O'nun katındadır ve siz hepiniz O'na döndürüleceksiniz. Allah'tan başka çağırıldıklarının şefaata etmeye bile yetkileri yoktur. Hak sözü (yani iman kelimesini) ikrarla birlikte tasdik de edenler, müstesna. Onlara kendilerini kimin yarattığını sorarsan Allah derler. Öyleyse nasıl oluyor da döndürülüyorlar? Onun, Rasûl'ün; "Ey Rabbim, bunlar iman getirmezler" sözünden de haberi vardır. O halde, onlardan yüz çevir ve 'size selam olsun' de. Onlar ya kında görecekler."

Bu tercümelerde Şah Veliyyullah ve Şah Refiuddin "ve kilihi" ibaresini yakma atfetmişlerdir. Bu haliyle Şah Veliyyullah'm (rh.a) tercüme silsilesi şu şekilde ortaya çıkmaktadır: "Eğer onlardan sorarsan.... öyleyse nereden döndürülüyorlar? Peygamberin niyazının çokluğundan..."

Şah Refiuddin'in tercüme ve silsilesi ise şu şekilde ortaya çıkmaktadır: "Eğer onlara sorarsan... Öyleyse nereden çevriliyorlar? Peygamber çok niyaz ediyor..."

Mevlânâ Eşref Ali Tahânevî: ve kilihi" ibaresini "Kıyamet haberi de O'nun katındadır" atfetmekte ve tercüme silsilesi şu şekilde ortaya çıkmaktadır: "Ve kıyamet haberi de O'nun katındadır ve Peygamber'in; "Ey Rabbim, bunlar iman getirmezler" sözünden de haberi vardır."

Bizim tercümemize itiraz eden şahıs ise ve kilihi" ibaresini "hakka şehadet eden" üzerine ve "kilihi"deki zamiri de "bilerek hakka şehadet edenlere" at fetmektedir. Onun görüşüne göre tercüme silsilesi şu şekilde ortaya çıkmaktadır: "O'nu bırakıp da yalvardıkları şeyler hiçbir şefaata yetkisine haiz değillere. Ancak, "Ey Rab-bim, şüphesiz onlar iman getirmezler" diye kavilleriyle kendileri bilerek hakka şahidlik edenler müstesna".

Şah Abdulkadir de Şah Veliyyullah ve Şah Refiuddin gibi, "kilihi'deki zamirin Peygamber Efendimize döndüğünü söylemiştir. Ancak onlar ibarenin siyakım müsel sel kabul ederek "ve kilihi" ibaresini "kasem" kabul etmişlerdir. Aynı usûl Tercüman'ul Kur'ânın tercümesinde de izlenmiştir. Bundan dolayı, 88. âyetin anlamı 86 ve 87. âyetlerle birlikte şu şekilde ortaya çıkmaktadır: "Rasûl'ün; "Ey Rabbim, bunlar imana şelmez bir kavimdir" sözünün hakkı için, kendilerini ve tapadurdukları mabudlarını Allah'ın yarattığını bizzat kabul ettikleri halde, Halık'ı bırakıp da mahlûka ibadet etmekte ayak direyenlerin aldanışları ne de acıdır."

Müfessirler ise bu farklılaşmaları şu şekilde ifade etmişlerdir:

İbn Ceir ve kilihi" ibaresini kıyametin ilmi de O'nun katındadır& atfetmekte ve âyete şöyle mânâ vermektedir:

"Hem kıyametin ve hem de Rasûl'ün kendi kavminin yalanlaması ve iman etmemesini Rabbi'ne şikâyetinin ilmi Allah katındadır". Ibn Cerir, aynı şekilde Katâde'den şöyle bir görüş bildirmektedir: "Kilihi" ile kastedilen Rabbi'ne şikâyette bulunan, Nebinizin kavlidir."

Zemahşeri, çeşitli görüşler aktardıktan sonra, daha ka- vi, zaman ve zemin itibariyle daha münasip görüş olarak, ve kilihi"nin kasem harfinin

muzmeri ve onun hazfinafeçrâve bunlar şüphesiz imâna gelmez bir kavimdir" ibaresinin de kasemin cevabı olmasını öngörmektedir. O zaman âyetten şöyle bir mânâ çıkmaktadır: "Rasûl'ün; 'Ey Rabbim bunlar imana gelmez bir kavimdir' kavline yemin olsun... "Daha sonra Zemahşeri şöyle demektedir: Ve kîlihî"ibaresinde'zamir Rasûlullah'a (s.a) raci (yönelik)dir. Peygamber Efendimizin kavli üzerine yemin etmek ise, Allah Teâlâ tarafından O'nun (s.a) mertebesinin yüceliği, dua ve niyazının önemini bildirmek içindir."

İmam Râzî, Ahfeş, Ferra ve Zeccâc'm şöyle bir kavlini nakletmektedir Ve kîlihî".essâatü" kıyamet saati üzerine atfedilmiştir. Yanî;f Allah katında hem kıyamet saatinin ve hem de Rasûl'ün "Ey Rabbim bunlar..." kavlinin ilmi vardır."

Allâme Alûsî de "ve Mîlihî" ibaresini "essâatü" üzerine atfetmekte ve İmam Râzî'nin naklettiği görüşü zikretmektedir. Allâme Alûsî daha sonra şöyle demektedir: "Allah Teâlânın 'Rasûl'ün böyle söylediğini de biliyorum' buyurması kafirlere bir tehdittir. (Yânî; şu kastedilmektedir: "Kainatın sultanı; asi kullarına, onların Peygamber'in kendilerinden şikâyetlerine yol açan kötü amellerini çok iyi bir şekilde bildiğini bildirmektedir.) Allâme Alûsî ikinci olarak yukarıda Zemahşeri'den nakledilen görüşü bildirmekte, üçüncü olarak ise şu görüşü zikretmektedir: "Ve kîlihî" deki "vav", "vav-ı kasem"dir ve "cevab-ı kasem" mahfuzdur. Yânî; "Biz, Rasûlümüze yardım edeceğiz veya kafirlere istediğimiz gibi davranacağız" mânâsı takdir edilmiştir (kastedilmiştir).

Behemehal, hiçbir tefsirde ve kîlihî" ibaresinin ancak bilerek hakka şahidlik edenler müstesna" üzerine atfedildiğine dair bir bilgi gözümüze çarpmadı. Kurlân üzerinde düşünen hiçbir müfessirin böyle bir şey söylemesi de düşünülemezdi. Çünkü, böyle bir atfı yapıp, âyetin mânâsım "Ey Rabbim, bunlar şüphesiz imana gelmez bir kavimdir diye şahitlik edenler müstesna" şeklinde vermek tamamen anlamsızdır. Zira, Zuhur Sûresi 86. âyette Allah Teâlâ'nın, bâtil mabudların şefaati yetkisini nefyederken "ancak, bilerek hakka şahidlik edenler müstesna" buyurması, ahiretle ilgilidir. Bunun mânâsı şudur: Söz konusu özelliklere sahip kişiler o günde (kıyamet gününde) şefaati edebileceklerdir. Bunun aksine 88. âyetteki; "Ey Rabbim, bunlar imana gelmez bir kavimdir" ibaresi bu dünya ile ilgilidir. Bu iki ibare arasında ne gibi bir bağ olabilir ki? Bunun anlamı ahirette ilmine dayalı olarak hakka şahadet etmek ve bu dünyada da "Ey Rabbim, bunlar imana gelmez bir kavimdir" kavliyle şahitlikte bulunmak mıdır? [\[84\]](#)

1. Ekonomik Sebeplerden Dolayı Hamileliği Önlemek Doğru Mudur?

2. Hz. Âdem'in Vücut Yapısı Günümüz İnsanına Benzemiyor Muydu?

Soru:

Ben aziz bir dostumun iki itirazına tatmin edici bir cevap veremedim. Lütfen yol gösterin. İtirazları şöyledir:

1) Mevlânâ Ebu'l A'la Mevdî'di İsrâ Sûresi'nin 31. âyeti olan:

"Fakirlik korkusuyla çocuklarımızı öldürmeyin. Onları da sizi de biz besliyoruz. Onları Öldürmek büyük günahdır" âyetini tefsir ederken, tefsirin hakkını vermemiştir. Bu âyetin tefsirinde kendisi siyasi amaçlarını elde etmek düşüncesiyle hareket etmiş ve bu yönde bir anlam çıkarmıştır. Şöyle ki: Ayette öldürmeye yasak konulmuştur. Ne var ki, ancak can taşıyan kimse öldürülebilir. Can taşımanın başlangıcı ise, ana rahmine düşen spermin annedeki yumurtayla birleşmesinden sonra mümkün olabilir. Canlı varlık ancak bu şekilde teşekkül edebilir. Nesillerin çoğalmasına engel olmak için kullanılan yöntemler genelde bahis konusu birleşmeden önce harekete geçtiğine göre, can taşımayan bir şeyin öldürülmesi anlamsız değil mi?

2) Darwin'in evrim düşüncesine karşı olanlar, bu düşünceye sadece insanların Âdem'in çocukları olduğu inancından hareket ederek karşı çıkıyorlar. Diyelim ki bu inanç ve düşünce doğrudur. Elinizde Hz. Adem'in vücut yapısının günümüz insanı ile aynı olduğunu kanıtlayan sağlam bir delil ve tatmin edici bir kaynak mevcut mudur? Allah'ın Hz. Adem'i yarattığı biçim Darwin'in düşüncesine uygun olabilir. (Yânî o zamanın insanı unicellular insan olabilir.) Sadece şu farkla ki bu oluşum kendiliğinden değil, Allah'ın emriyle meydana gelmiş ve aşama aşama gelişerek günümüz insanının şeklini almış olabilir.

Cevap:

Siz dostunuzun itirazlarını bize göndermişsiniz. Biz de onların cevaplarını size gönderiyoruz.

1) Dostunuz, Beni İsrail (İsrâ) Sûresinin 31. âyetini dikkatlice okumayıp kafasında Önceden yerleşen fikirlerden hareket ederek, bu âyetten sadece evlat katlinin yasak olduğu anlamını çıkarmıştır. Halbuki bu âyette; evlat katlinin yasak olması ile birlikte bunun tahrik edici unsuru yoksulluk korkusunun da yanlış olduğu hatırlatılmış ve peşinden "biz onlara da size de rızık vereceğiz" buyurularak, evlat katline neden olan yoksulluk korkusunun aslında Allah'ın rızık veren olma özelliğine güvensizlik duyulması anlamına geldiğine işaret edilmiştir. Bu güven mevcut olsaydı, yoksulluk korkusuyla evladınızı da katletmezsiniz. Bu konuda tefsirimde gerekli açıklama yer aldığı halde arkadaşımız dikkatlice okumak zahmetinde bulunmamıştır. Oradaki izahımda, hamileliğe engel olmak evladı katletmektir denilmemiş bilakis, yoksulluk korkusu eskiden çocukların öldürülmesine ve düşürülmesine sebep oluyordu, şimdi ise hamileliği önlemeye sebep olmaktadır denilmiştir. Onun için, ekonomik kaynakların kıtlığı endişesi ile nüfus plânlaması yaparak neslin devamına engel olmak da bu âyete göre yanlıştır.

2) Affedersiniz ama, arkadaşınız Kurandan daha ziyade Darwin'e inandığı için Adem'in yaratılışı ile ilgili Kur'an'ın tüm açıklamalarını bir yana bırakıp, Darwin'in düşüncesine uyararak, Hz. Adem'in hücreler bileşiği bir varlık olduğunu mümkün görmekte, bana da Hz. Adem'in vücut yapısının günümüz insanına benzediğini kabul etmek için elimde ne tür bir kaynak bulunduğunu sormaktadır. Buna benim cevabım şudur: Eğer o şahsa göre Kur'an-ı Kerim ilmin doğru bir kaynağı değilse, onunla tartışmaya girmek yersizdir. Çünkü mantıken Adem'in vücut yapısının günümüz insanının vücut yapısı gibi olduğunu düşünmek nasıl mümkün ise, aynı şekilde onun bileşik hücreli molekülden ibaret olduğunu düşünmek de mümkündür. Eğer her iki düşünce için imkânlar eşit ise ve birini öbürüne tercih etmek için doğru kaynak yoksa, boşboşuna tartışmaya girmenin faydası yoktur. Eğer o, Kur'an-ı Kerim'in ilmin sağlam kaynağı olduğunu kabul ediyorsa, Bakara Sûresi'nin 30. âyetinden 39. âyetine kadar olan âyetlerini, A'râf Sûresinin 11. âyetinden 25. âyetine kadar olan âyetlerini, Hicr Sûresi'nin 26. âyetinden 42. âyetine kadar olan âyetlerini, İsrâ Sûresi'nin 61.

âyetinden 65. âyetine kadar olan âyetlerini ve Tâhâ Süresi'nin 115. âyetinden 123. âyetine kadar olan âyetlerini dikkatlice okumak zahmetine katlansın ve Darwin'in nazariyesini tekrar gözden geçirsın. Acaba Hz. Adem hakkında, Kur'an'm bu âyetlerinde beyan edilenlerin kendi düşünceleri doğrultusunda olacağına onun akli yattıyor mu? Bununla birlikte arkadaşınıza şunu da söylemenin gerekli olduğunu düşünmekteyim: Eğer o, Kur'an'm ilmin sağlam kaynağı olduğu düşüncesinde olmadığı halde, millet huzurunda kendisini müslüman olarak tanıtırorsa; vicdanına, ahlâkına ve toplumuna büyük bir haksızlık yapmaktadır. Gerçekten İslâm'a inanmadığı halde bunu açıkça söylemek yerine, kendini müslümanların safında göstererek sürekli aldatmaya çalışmak dürüst bir adama yakışmaz. [\[85\]](#)

Şehidlerin Berzah Hayatı

Soru:

1) Bakara Süresi'nin 154. âyetini Tefhim'ul-Kur'an'm 1. cilt, 126. sayfadaki 55 nolu açıklama notunda izah ederken Allah yolunda şehit olanlara Ölü denilmesine sebep olarak, şehidlere ölü denirse cihad ruhunun söneceğini ileri sürmüştünüz. Her ne kadar aynı notun devamında, onlara ölü denilmesinin olayın gerçeğine de aykırı olduğunu zikretmişseniz de yazının tamamı okunduğunda edinilen izlenim cihad ruhunu canlı tutmak için onlara ölü denilmemesi em-redüdüğü kanaatinde olduğunuzdur.

2) Yâsîn Süresi'nin 26 ve 27. âyetlerini Tefhim'ul Kur'an'm 4. cildinin 23 nolu açıklama notunda "Müminin Şehid Düşmesinden Sonraki Halleri"nden söz ederken diyorsunuz ki: "Söz konusu âyet, diğer bir çok âyetler gibi 'berzah' aleminin varlığını apaçık ispat etmektedir". Yine "Bu safhada ruh, cismi olmaksızın diridir, konuşur ve işitir hisseder memnun da olur, kederli de, dünyadakilere ilgi de duyar'lı diyorsunuz. Çoğu kişiler, "burada bir şehidin durumundan söz edilmektedir. Kur'an-ı Kerim'in Bakara Süresinin 154. âyetinin tefsirinde bir şehidin durumu, neden sıradan bir insanın ölümü ile bir tutulmuş, normal ölümle ölenlere benzetilmeye çalışılmıştır?" diye sormakta ve buna itiraz etmektedir.

Cevap:

Bakara Süresi'nin 154. âyetinde yer alan notta "ölü demeyiniz" ifadesini açıklarken, ben, şehidlerin hayatına ilişkin olarak bir çok insanın, 'onlar bizim dualarımızı dinlemekte oldukları için hayattadırlar' şeklindeki yanlış inançlarını ıslah etmek istedim.

Halk, şehidlere ölmemiştir denilmesi için onların bizim duâ ve hitaplarımızı işitmeleri gerektiğini sanıyor. Halbuki Allah Teâlâ kâfirlerin ve münafıkların:

"Eğer bizim yanımızda olsalardı ölmezlerdi ve vurulmazlardı. [\[86\]](#)

"Bizim sözümlü tutsalardı öldürülmezlerdi [\[87\]](#) gibi sözlerle ehl-i imanda korkaklık yaratma çabalarını önlemek, onların sözlerini reddetmek için, onları şehidlere ölü demekten alıkoymuş ve şehidlerin hayatta olduklarını ispatlamıştı. Kur'an-ı Kerim'de şehid olmakla bedeni hayatın kesinlikle öldüğü açık bir şekilde ifade edilmiştir:

"Ölür veya öldürülür seniz, elbette Allah'ın huzuruna çıkarılacaksınız" [\[88\]](#) Ama bu gerçekte ebedi bir yaşayıştır:

"Allah yolunda öldürülenleri ölümler sanma; hayır, (onlar) diridirler, Rableri katında rızıklanmaktadır" [\[89\]](#)

İşte bu anlamda, şehidlere Ölü denilmesinin olayın gerçek yönüne aykırı olduğunu ifade ettim. Çünkü onların berzah (kabir) ve ahiret hayatında diri oldukları apaçık bir hakikattir.

Eğer siz Yâsîn Süresinin 23 nolu açıklama notunu, Bakara Süresi'nin 55. açıklama notu ve Âl-i İmran Süresi'nin 158. âyeti ile birlikte okursanız, şehidlerin hayatının aslında 'berzah hayatı' olduğu açıkça anlaşılır. Ruhun vücuttan ayrılışı itibarıyla diğer insanlar nasıl ölüyorsa, şehidler de aynı şekilde Ölüyor. Bunun içindir ki, onların mirası dağıtılıyor ve dul bıraktıklarının ikinci defa nikahlanması caiz oluyor. Onlara ölü denmesini yasaklayan sebeplere gelince, onları yukarıda izah etmiştim. [\[90\]](#)

Boğulan Firavunun Cesedi

Soru:

Eğer fırsat bulabilerseniz

"Bugün senin (canından ayırdığımız) bedenini, (denizin dibinden) kurtarıp (sahilde) bir tepeye atacağız ki sende sonra gelenlere ibret olsun. Ama insanlardan çoğu bizim âyetlerimizden gafilidir". (Yûnus: 92) âyeti ile ilgili karşılaştığım iki sorunu çözmenizi rica edeceğim. Allâme Cevheri Tantâvî Mısırî bu âyetle ilgili incelemelerinde Kızıldenizde boğulan Firavunun cesedinin 1900'de ortaya çıkarıldığını ve araştırma yapan zâtin çeşitli tanıklarına, işaret ve izlere dayanarak, bu cesedin Firavuna ait olduğunu ilân ettiğini yazıyor. Fakat Allâme Tantâvî bu tanıklardan, iz ve işaretlerin neler olduğundan bahsetmemektedir. Siz de delil olarak sadece Firavunun bedeninde bulunan deniz tuzundan söz ediyorsunuz.

Eğer siz başka delillerden haberdar iseniz veya bu delillerden söz eden herhangi bir kitap biliyorsanız, lütfen bize haber veriniz.

Sizin sözünü ettiğiniz, Firavunun cesedinin tuzla kaplı olması olayı, gerçekte mumyalanma olabilir. Eğer Fira-vun'un cesedi mumyalanmış ise deniz tuzu nasıl kalmış olabilir?

Bu ceset pramitte mi yoksa olağan bir mezarda mı bulundu? Cesedin çıkarıldığı yer nerededir? Kahire'nin ne tarafında ve ne kadar mesafededir?

Cevap:

Boğulan Firavun hakkındaki bilgileri ben daha ziyade Louis Golpingin seyahatnamesi olan "in The Steps of Moses The Larvgiver" adlı kitaptan aldım. Bu yazar, inceleme ile ilgili seyahatnamesinde, Firavun Ramses II.nin, Hz. Musa'nın (a.s) doğduğu döneme rastlayan ve Benî İsrail'e yaptığı zulümden dolayı meşhur olanı Firavunun tâ kendisi olduğunu, bundan dolayı ona "Zalim Firavun" dendiğini yazıyor. Hz. Musa'nın (as.), döneminde peygamber olarak gönderildiği ve Kızıldeniz'de boğulan Firavun ise Ramses II.nin oğlu olan Firavun (Meneptah) idi. (Ansiklopedia Britani-ca'da onun ismi Merneptah olarak veriliyor.) Golding'in kitabı ve Britanicanın Egypt (Mısır) adlı maddedeki yazıda, Thebes'deki pramitler mabedinde 1896'da Einders Petric'in ele geçirdiği bir sütun üzerinde onun kendi döneminde yaptığı işler sıra ile anlatılıyordu. İsrail oğullarının Mısır'da bulunuşlarının ilk tarihi belgesine bu sütunlarda rastlandı. Britanicanın. Mummy maddeli yazısına göre, bir İngiliz otopsi uzmanı Sir Grafton Elliot Smith 1906'da mumyaları açarak 44 tane mumyanın nasıl ve ne ile mumyalandığını inceledi, Golding'e göre, 1907 de Smith tarafından bulunan Merneptah'm cesedi üzerindeki sargılar açıldığında, başka hiçbir mumyada bulunmayan kalın bir tuz tabakasının bulunduğunu herkes hayretler içerisinde gördü. Ayrıca Golding, bu Firavun'un o dönemde Kızıldeniz'le birleşen acı göllerde (Bitter Lakes) boğulduğunu öne sürüyor. Yine ona göre, Sina Yarımadasının batı sahilinde yerli halk tarafından Firavun dağı denilen bir dağ vardır. Bu dağın yamaçlarında halk tarafından Firavun Hamamı denilen bir mağarada sıcak su kaynağı bulunmaktadır. Ağızdan ağıza dolaşıp gelen rivayetlere göre Firavun'un cesedi buradan çıkarıldı.

Ben bu bilgilerden şu sonuca vardım: Acı göllerde boğulduktan sonra cesedinin denizde yüzerek Firavun Hamamına kadar ulaşması uzun bir zaman almış ve bu sırada onun vücudu deniz tuzunu iyice ve bol bol emmiş olmalı. Bu tuz onun cesedi mumyalandığı vakit çıkarılamamıştır. Üç bin senelik bir zaman içerisinde, tuz yavaş yavaş onun vücudundan çıkarak bir tabaka oluşturmuştur. Nitekim sargılar açıldığında bu tuzun vücudun derileri üzerinde donup kaldığı görülmüştür. [\[91\]](#)

Miraç Olayında Verilen Talimatlar Nelerdi?

Soru:

İsrâ ve Miraç olayı ile ilgili yazınızı okuduğum zaman, kafamı kurcalayan bazı noktalar oldu. Bunları gerektiği şekilde cevaplandırmanız ümidiyle aşağıya sıralıyorum:

Siz, bu olayın iki amacından söz ediyorsunuz. Birincisi Hz. Muhammed'e (s.a) kainatın bânını nizamının idrakini sağlamak, sırlarını göstermek için Kur'ân'da

"Rabb'inin âyetlerinin en büyüğü" [\[92\]](#) olarak adlandırılan işaretleri müşahade ettirmek amacını taşıyordu. İkincisi, Allah (c.c), Hz. Muhammed'i (s.a) kendi huzuruna çağırarak İslâm toplum düzeninin kuruluşu hakkında hidâyetle ilgili bazı temel meseleleri vermek istemişti.

Kuşkusuz Kur'ân-ı Kerim, Miracın bu her iki amacını da ispatlamaktadır. Hz. Muhammed'e (s.a) büyük işaretler göstermesine ilişkin birinci amacının başka yollarla da gerçekleştirilebileceği hususunu burada belirtmekte fayda vardır. Çünkü, bu amaca Sidret ul Muntelhâ'ya kadar olan mesafede ulaşılmıştı. Hz. Muhammed (s.a), diğer meleklerle birlikte, Hz. Cebrail'i de ikinci defa kendi aslı hüviyetiyle görmüştü. Peygamberlerle tanışmıştı. Ceza ve mükafatın birçok şekillerini görmüştü. Beyt'ul Mamur, Cennetü'l Mevâ ve Cehennem gibi yerlerin müşahade işini de tamamlamıştı. Dolayısıyla bu amaç için, şimdi şahadet aleminin sınırlarını geçerek, gayb alemine adım atmanın pek gereği yoktu. İkinci amacına gelince: Bu amaca, ilâhî huzura çıkmadan da ulaşılabilirdi. Kur'ân'm bütünü Arabistan topraklarında Rasûlullah'a inebildiğine göre bu hidâyetlerin inmesine ne engel olabilirdi?

Aslında bu iki amaçtan başka, Mirac'ın üçüncü bir amacının da bulunduğu Kur'ân ve Hadisle sabit olmaktadır. Bu amaç ise; Allah Teâlâ'nın Hz. Muhammed'i (s.a) yakınlık makamının en yükseğine ulaştırıp, kelimelerle ifade edilemeyen kendine has işaretleri ve gizli sırları Öğretmek istemesiydi.

"Allah kulu (Muhammed)'na vahyettiğini vahyetti" [\[93\]](#) kelimeleri bu amaca işaret ediyor. Burada vahye-dilen şeylerin kelimelerle niçin ifade edilmediği hususu da merak konusudur. Biz bu özel vahiy şekline "vahiy gayri metluv" (sözle ifade edilemeyen vahiy) demekle haksız sayılmayız. Buna Hz. Cebrail'in (a.s) yetkisi dışında olan bilgileri de dahil edebiliriz.

Celî vahiy ile bu özel vahyin öğretilmesinde bir çelişki olmadığı gibi, gizli vahiy açık vahye tercih etmek gibi bir mesele de olmayacaktır. Burada, Allah (c.c), Hz. Muhammed'e (s.a) verilen bu Özel durumun gücünü kısmen ümmetinin bazı fertlerine de nasip etseydi bunda hayret verici ne olabilirdi sorusu ortaya çıkıyor. Eğer birisi cömertlik göstermezse ona cömert denemez. Hz. Ebu Bekir'in, ilahi sırrı sakladığı için diğer sahabeye üstünlük sağlaması hadisle sabittir. Rasûlullah(s.a) tarafından sır olarak nitelendirilen bir şeyi başka bir şeye bağlamak bir mü'mine yakışmaz.

Miraç olayında Allah'ı görme meselesine gelince: Bence millet bu konuda fuzuli tartışmaya girmiştir. Ahirette mü'-minlerin Allah'ı göreceği hususu sabit olduğuna göre, gayp aleminde Hz. Muhammed'in (s.a) Allah'ın (c.c) huzuruna kabulü hayret verici birşey değildir. Hz. Aiş'e'nin (r.a):

"Gözler O'nu görmez, O gözlen görür; O lâtif (gözle görülmez veya lütuf sahibi), herşeyi haber alandır" [\[94\]](#) âyetinde reddettiği olay, sahip olduğumuz bu göz ve bu baş ile Allah'ı görme olayıdır.

Bu, dünya alemi ile ilgilidir; gayp alemi veya ahiret alemi ile ilgili değildir. Siz de Tefhim'ul Kur'ân'da görme işinin göz gibi bir aletle yapılmasının gerekmediğini, Allah'ın (c.c) isterse, kalb veya başka bir araç ile de görmenin şeklini yaratabilecek güçte olduğunu söylüyorsunuz.

Cevap:

Yüce Allah'ın, Hz. Muhammed'i (s.a) Sidretü'l Munte-ha'dan da öteye çağırarak, yakın kabulünde şeref verdiği doğrudur. Fakat ümmetten saklı tutmak için orada Hz. Muhammed'e (s.a) bazı sırların öğretildiği doğru değildir.

Tekvir Sûresinde açıkça deniliyor ki:

"Rasûlümüz gaybın bilgilerini saklayacak, kendinde tutacak şekilde hasis değildi. ^[95] Aynı şey Cin Sûresi'nin son üç âyetinde de belirtiliyor.

Bunların anlamına göre Allah'ın sevdiği Rasûlu ne gayp hakkında verdiği bilgiler risaleti tebliğ içindir. ^[96] Mâide Sûresi'nin 67. âyetinde de aynı şey belirtilerek şöyle deniliyor:

"Ey Rasûl, sana nazil olan herşeyi tebliğ et ^[97] Sahih bir hadis-i şerife göre Hz. Ali (r.a) Rasûlullah'tan (s.a) kendisine gizli olarak özel bir talimat verilip verilmediği sorusuna, herkesin huzurunda, hayır diye cevap verdi ve minberde bulunduğu bu sırada, kılıcının kımından Rasûlullah'tan (s.a) işitip yazdığı bir kaç şer'î ahkâmı çıkararak, "Rasûlullah'tan (s.a) işitip yazdıklarım bunlardan ibarettir" diyerek orada bulunanlara okudu.

Eğer Mirâç sırasında Hz. Muhammed'e (s.a) vahyi metluv dışında, vahyi gayri metluv ile bir kısım talimatlar verildi ise, şüphesiz bu, İslâm nizamını uygulamak ve hak dini ikame etmekle ilgili olabilirdi. Rasûlullah (s.a) bunu açıklama imkânını hicretten hemen sonra buldu. Bu hikmet, Hz. Peygamberin (s.a) Medine'de geçirdiği on senelik hayatı sırasında yaptığı büyük işlerden de açıkça görülmektedir. Bu hikmet sahabe-i kiram'ın eğitimi için verilen emirlerde, hükümlerde, yasaklarda, öğüt ve tavsiyelerde, sözlü ve fiili davranışlarda da kendini belli etmektedir. Ümmetten saklı tutularak, özel kişi veya kişilere telkin edilen sırların, rumuzların, zevklerin, cezvelerin mevcut bulunduğu hadislere ve sünnete hiç rastlanmamaktadır.

Cemâlullah'ı görme konusuna gelince: Buradaki sorun, bu göz ve bu baş ile görme idi. Güvenilir hadislere göre, Peygamberimiz (s.a) bunu reddetmiştir. ^[98]

Din Ve Şeriatın Açıklanması İle İlgili Bir Soru Ve Hac Sırasında Kurban Kesme

Soru:

1) Tefhim'ul Kur'ân'm dördüncü cildinde, Şûra Suresinin 20. açıklama notunda şöyle yazıyorsunuz: "Bazılarına göre; Allah'ın, ikame edilmesi için peygamberlerine gönderdiği din hepsinde aynıdır. Bundan sadece "din" kasdolun-maktadır, "şeriat" değil. Onlar "din" ile şeriatteki hükümlerin aynı şeyler olmadığı anlamından yola çıkarak; "tevhid'e, ahirete, kitaplara ve peygamberlere inanmak, Allah'a ibadet etmek ve bir de olsa olsa ahlâkın temel prensiplerini kabul etmek tüm dinlerin genel karakterini ortaya koyar" şeklinde bir sonuca varıyorlar. "Dinde birlik, şeriatlarda farklılık" gibi çok tehlikeli bir sonuca götüren bu düşünce-daha baştan sathi bir yaklaşımdır. Bu düşünce izale edilmezse St. Paul'un şeriatısız bir

din ortaya koymak suretiyle Hz. İsa'nın (s.a) ümmetini harap ettiği gibi, din ile şeriat birbirinden ayrılır. ^[99]

Daha sonra siz, Kur'ân ayetlerinden deliller getirerek, dinden kastın sadece iman esaslarından ibaret bulunmadığını; şeriat hükümlerinin de buna dahil olduğunu ve Hz. Mu-hammed'in (s.a) ümmetine verilen şeriatın bu devir için din olduğunu ve bu şeriatı ayakta tutmanın, dini ayakta tutmak anlamına geldiğim söylüyorsunuz. "Risale-i Diniyyat" adlı eserinizin 6. bölümünde değindiğiniz din ile şeriat arasındaki fark konusunu gözden geçirmeniz gerektiğini sanıyorum.

2) Bir toplantıda, cemaatinizin hacca giden bir üyesi Tefhim'ul Kur'âria istinaden dedi ki: "Eğer bir şahıs hac mevsiminde hacdan önce umre yaparsa kurban kessin." Fa-'kat Mekke'de umreden sonra kurban kesilmez. Bu konuda Tefhim'ul Kur'ân'n birinci cildinde Bakara Sûresi'nin 196. ayetinin tercümesinde şöyle denilmiştir:

"Hac mevsimi gelinceye kadar umreden istifade eden bir kimse gücüne göre kurban kessin."

Ben ona anlatmaya çalıştım ki, bu sadece ayetin tercümesidir ve bunun anlamı umreden hemen sonra kurban kesmek değildir. Ancak, Hacc-ı Temettü ve Hacc-ı Kıranda kurban kesmek vacip olur. Hac zamanı gelmeden önce umreden istifade etmek konusunda açıklamalar getirdiğiniz 213 nolu açıklama notunda verdiğiniz bilgilere de dikkatini çektim. Fakat o, bu beyanın gerektiği kadar açık olmadığına ısrar etmektedir. Yanlış anlaşılmalara ortadan kaldırmak için bu meseleye biraz daha açıklık getirmenin faydalı olacağı kanaatindeyim.

Cevap:

Şûra Sûresinin 20 numaralı açıklama notu tamamıyla okunduğu takdirde "Risale-i Diniyyat" ta din ve şeriat arasındaki farkla ilgili verilen bilgilerin yeterli olduğu anlaşılacak ve böylece yazının tekrar gözden geçirilip düzeltilmesine gerek olmadığı görülecektir. Özellikle siz 490. sayfadaki şu ifadeyi mülâhaza ediniz: "Allah her peygambere din ve şeriat vermiş, kendi dönemlerinde din ve şeriatı ikame etmekle mükellef tutmuştur. Şimdi, Hz. Peygamber'in (s.a) nübüvvet dönemi olduğundan dolayı, Şeriat-ı Muhammediye dinin bir cüz u olarak ikame edilmek durumundadır."

"Risale-i Diniyyat" da, dinin iman esasları ile ilgili bölümünün daima aynı ve müşterek kaldığını; şeriat bölümünün ise, çeşitli dönemlerde, muhtelif nebiler vasıtası ile kapsam açısından farklı kıldığını ifade etmiştik. "Risale-i Diniyyat", dini yeni öğrenenler için yazıldığına göre Şûra Sûresi'nin tefsirinde yer aldığı gibi orada detaylı olarak tartışılmazdı.

Bakara Sûresi'nin 196. ayetinde üç emir ayrı ayrı beyan ediliyor:

1. Bir şahıs hac veya umre için ihram giyer de herhangi bir engel sebebiyle Mescid-i Harama ulaşamazsa, hedy kurbanı göndermeli ve bu kurbanı kesilmeden ihramdan çıkmamalıdır.

2. Eğer birisi hastalık yüzünden kan aldırma mecbur kalırsa kan aldırır ve fidyasını verir.

3. Eğer birisi bir engelle karşılaşmadan haram bölgeye varırsa, Temettü veya Kıran haccı yaptığı takdirde kurban kesmek zorundadır. Elbette Hacc-ı

ifrat'da ona kurban vacip olmaz. ^[100]

Miraç Gece Mi Yoksa Gündüz Mü Gerçekleşti?

Soru:

Geçenlerde ziyaret sebebiyle hapishaneye gittim. Muhtelif düşünceye sahip insanların bir tek amaç peşinde olduğunu gördüm. Kur'an dersi ve cemaatle namaz kılmanın imkânı hazırlanmış. Fakat üzümlük söylüyorum ki, orada da teferruatı dair ihtilaflarla uğraşan insanlar var. Benim sorumluluğum altında bulunan koğuşta Diyobendî, Brelvî ve Hadis Ehli olmak üzere 3 ayrı cemaat kurulmuştu. Ben arkadaşlarla bir tek cemaat kurulması için konuştum. Bu amaçla ilk önce bir Diyobendî alimine gittik. O benim Cema-at-i İslâmî üyesi olduğumu biliyordu. Daha konuya girmeden size itirazda bulunmaya başladı ve Mevlânâ Mevdûdî yeni şeyler çıkarmaya çalışıyor dedi.

Onun söylediğine göre siz Tercüman'ul Kur'an'da, Miraç hadisesinin güpegündüz cereyan ettiğini yazmışsınız. Halbuki, Kur'an'da buyurulduğuna göre bu hadise gece vaktinde cereyan etmiştir. Hadis ile de kanıtlanmıştır ki, bu olay yatsı ile sabah namazı arasında cereyan etmiştir. Ben bu konuyu fazla bilmediğim için tartışmayı uzatmak istemedim.

Hapishanedan dönüştü Tercüman'ul Kur'anın eski sayılarına baktım ve Ocak 1977 sayısının onuncu sayfasında şu yazıya rastladım:

"Rasûlullah (s.a) buna karanlıkta, tefekkür halinde, rüyada veya yan uykuda tanık olmadı. Aksine aydınlık bir vaziyette tanık oldu ve o tamamıyla uyanıktı. O, herhangi bir insanın dünyadaki herhangi bir manzarayı seyretmesi gibi, gün ışığında, kendi gözleriyle bu manzarayı gördü."

Anlaşıldı ki, itiraz yazımın bu bölümüdür. Bu bölüme açıklama getirmenizin çok iyi olacağını düşünmekteyim.

Cevap:

Miraç olayı ile ilgili olarak ben, hiçbir zaman bu hadise gündüz cereyan etmiştir demedim. Böyle bir şeyi ne yazdım, ve ne de böyle birşey aklıma geldi. Miraçın gündüz mü, yoksa gece mi olduğu hakkındaki düşüncelerimi Tefhim'nl Kur'an'm. ikinci cildine, Beni İsrail (İsrâ) Sûresi'nin birinci ayetinin tercümesine ve ilgili açıklama notlanma bakarak öğrenebilirsiniz.

Necm Sûresi'nin 4. ayetinden 12. ayetine kadar olan bölümünde Hz. Peygamber (s.a) ile Cebrail'in (a.s) Miraç ile hiçbir ilişkisi olmayan ilk buluşmalarından söz ediliyor. O buluşma hakkında yazarken, ben bu müşahadenin gün ışığında ve uyanık vaziyette olduğunu ifade ettim. Tefhim'ul Kur'an'm 5. cildinde (188-189) ve (192-200) konuyla ilgili bütün açıklamalar detaylarıyla mevcuttur.

Ocak 1977 Sayılı Tercüman 'ul Kur'arım. 10. sayfasında yer alan tartışmaya gelince: "Cebrail'in (a.s) Hz. Muham-med (s.a) Re Yeryüzünde ilk Buluşması" başlığından da bunun gökteki görüşme olmadığı anlaşılmaktadır. Bütün bu açıklamayı okuyunca görürsünüz ki, Miraç konusunda bu tartışmaya, bu gibi önemli müşahadelerde Hz. Muham-med'in (s.a) kuşkuya düşmemesinin nedenini göstermek için yer verilmiştir. Biraz daha ileride 13. sayfada, Cebrail (a.s) ile Rasûlullah'm (s.a) Sidretul Müntheha'daki ikinci görüşmesi anlatılmaktadır. Bu yazıyı da okuyarak anlatılanların neyi açıkladığını görebilirsiniz.

Gerçekten, bir şahsın bir yazısından bir iki cümleyi alarak onları suçlamaya başlamak gibi kötü alışkanlıkları olan insanlar vardır. Bu gibi kimseler bir yazıyı sonuna kadar okumadıkları gibi, yazarın diğer yazılarını da inceleme zahmetine katlanmazlar ki, o konuda ne demektedir, neler yazmıştır görsünler. Böyle bir araştırma yapmayı yeğleseler, onlar da görecekler ki, yaptıkları suçlama iftira ve töhmetten başka birşey değildir. Vaktimiz olmadığından araştırma yapamadık, kusura bakmayın türünden bahaneler ileri sürerlerse; onlara, başkalarına iftira atarak suçlamalarda bulunup yayma işini mutlaka yapmaları gerektiği emrini kimlerden aldıklarını sorunuz. [\[101\]](#)

Taâmü'l Miskinin Anlamı

Soru:

El-Hâkka Sûresi ile Mâûn Sûrelerinde geçen: [\[102\]](#) âyetinin tercümesi Tefhim'ul Kur'an'da iki ayrı şekilde verilmiş. Ayetin anlamı bir yerde "fakire yemek yedirmek" şeklinde verilirken, diğer yerde ise "fakirin yemeğini ver-Ayetlerin Tefsiri ve Hadislerin Yorumu i 123 mek" şeklinde verilmiş. Bu fark neden ileri .gelmektedir?

Cevap:

Taam" kelimesi Arapça'da "yemek" demektir. Bu kelime it'am" yâni; "yemek yedirmek" anlamında ek kullanılıyor. Taâmül miskin"in mânâsı birinciye göre "fakirin yemeği", yâni; "fakire verilen ye mek"tir. Varlıklı insanın yemeğinde fakirin de hakkı vardır. Aynı şey Kur'an-ı Kerim'de bir başka ifade tarzı ile şöyle ifade edilmektedir:

"Mallarında dilenci ve yoksul için bir hak vardı. [\[103\]](#)

Diğer mânâsı ise açıktır. Buna göre,

âyetinin anlamı şudur: "O fakire yemek yedirmek için kimseyi teşvik etmez. [\[104\]](#)

Kuramı Kerimin Yardımı İle Bilim Ve Tekniğin Gelişmesi

Soru:

Bir müslüman olarak Kur'an-ı Kerim'in hayatın her alanında yol gösterdiğine iman etmekteyim.

Müslümanların bilim ve teknikte ilerleyerek insanları refaha kavuşturmalarına ve kendi savunmalarını başarı ile gerçekleştirmelerine yardımcı olacak bilim ve teknikle ilgili gelişmeleri ve yeni ilmî sınırları Öğrenmek için Kur'ân'da birçok işaretler bulunduğu da inanıyorum.

Boş zamanlarımda Kur'ân-ı Kerim'den bu tür sınırları öğrenmeye çalıştım. Naçiz bir atom enerjisi mühendisi olarak bu hususları kendi bakışım doğrultusunda anlamaya çalıştım. Bilimin bu alanında araştırma yaparak, müslümanlar için yeni birşey icad edebilmem için aşağıda gösterilen ayetlerin doğru anlamım ve açıklamalarını yapmanızı rica ediyorum.

1. Hüd Süresi, âyet: 94-95
2. El-Hicr Süresi, âyet: 83 -84
3. El-Müminûn Süresi, âyet: 41
4. Yasin Süresi, âyet: 28-29
5. Sâd Süresi, âyet: 14-15
6. El-Hâkka Süresi, âyet: 1, 2, 3, 4, 5, 13, 14, 15
7. El-Kâria Süresi, âyet: 1, 2, 3, 4, 5

Bir çok âyetler daha var ki, onları daha sonra size göndereceğim.

Bu ayetlerin yardımı ile biz atom ışınları, atomun özeliği, dünyanın dönüşü, ses vs.'nin karşılıklı etkileşimi üzerinde araştırma yapıyoruz.

Cevap:

Siz bilimsel araştırmanız üzerinde görüşmek için bana gelmişsiniz, fakat ben rahatsız olduğum için terferruath görüşmemiştik. Bilahare, büroma bıraktığınız mektuplarınızı da hastalığımdan dolayı uzun süre okuyamadım. Ancak bugün, gösterdiğiniz ayetlere ilişkin sorularınıza kısaca cevap veriyorum:

1. Hüd Süresinin 94-95. ayetleri Şuayb (a.s) ve O'nun ümmeti ile ilgilidir. Hz. Şuayb'm (a.s) ümmetinin uğradığı azab, "bir 'sayha' geldi ve onları mahvetti" şeklinde ifade edilmiştir. 'Sayha', Arapça'da; şiddetli çılgılık, bağırma ve gök gürültüsü anlamına gelir. Ben olayın yerini ve mekanını dikkate alarak bunu "şiddetli patlama, gürültü" olarak tercüme ettim. Bundan, olağanüstü şiddetli sesin insanlar ve onların yerleşim bölgeleri için tahrip edici olduğu anlamı çıkmaktadır. Bunun denemesi deöteden beri bu dünyada olmaktadır. 'Sayha' kelimesi, kıyametten bahsedilirken, Yâsin Süresinin 49. ayetinde de kullanılmaktadır. Aynı anlamda Kur'ân-ı Kerim'de "Sûr" kelimesi de kullanılmıştır.

Ayetlerin Tefsiri ve Hadislerin Yorumu 1125 Örneğin: Zümer Süresi'nin 68. ayetinde buyruluyor ki:

(Birinci defa) Sûr'a üflendi, göklerde ve yerde olanlar (korkudan) düşüp bayıldı(lar, yahut öldüler.) Ancak Allah'ın dikdiği kaldı. Sonra ona bir

daha üflendi, birden onlar ayağa kalktılar, bakıyorlar (ne olacağını bekliyorlar)". [\[105\]](#) Kur'ân-ı Kerimin muhtelif yerlerinde geçen âyet-i kerimelerden anlaşıldığına göre bu iki ses arasındaki fark şudur: Biri; belirli çapta bir bölgede yükselen ve o bölgenin insanlarını yok eden güçlü sestir, diğeri ise; sadece yeryüzünde değil, göklere kadar yükselen ve bütün mahlukları öldüren şiddetli sestir.

Her neyse, bu sesin sadece kulakları çınlatan bir ses değil, Öldürebilecek, bir milleti yok edebilecek veya kıyamet koparabilecek kadar güçlü olup olmadığı tahminleri yapılabilir. Bu fark, yalnız hava yolu ile yaratılan ve eşyaları etkileyen sesin şiddetine bağlı değildir. Kıyamet mesajını veren Sûr'un sesi, hava yerine başka bir unsur vasıtasıyla yükselmiş olabilir. Çünkü bu ses sadece yeryüzüyle sınırlı kalmayacak, bilakis yeryüzünü aşarak göklere kadar yayılacaktır. Hava ise sadece yeryüzünün üstünde belli bir yükseklikte mevcut olup, bunun ötesindeki uzay boşluğunda bulunmamaktadır.

2. El-Hicr Süresi'ndeki 83 ve 84. âyetler Semud kavmi ile ilgili âyetlerdir. Bu âyetlerden önce aynı surenin 73. âyetinde Lut kavminin hedef olduğu azap için "sayha" kelimesi kullanılmaktadır. Bunun açıklamasını ben yukarıda yaptım. Bahis konusu edilen 73. âyette, Lut kavminin karşılaştığı "sayha"nm etkisine değinilerek, evlerin ters yüz olduğu yani, çatıların yere düştüğü ifade edilmekte, şehirlerin alt üst olduğu bildirilmektedir. Bu, sadece insanları öldürmekle kalmayan, ulusların yerleşim bölgelerini bile yok edebilecek sesin gücünü de göstermektedir.

83 ve 84 nolu ayetlere gelince: Ben, Semud kavminin yerleşim bölgesini gördüm. Bu bölgede bulunan dağlar baştan aşağıya kadar çatlamıştır. Bu dağları bile delebilen sesin gücünü göstermektedir.

3. Müminûn Süresi'nin 41. âyetine gelince: Bu âyette Semud kavmine ilişkindir. Bu ayette "sayha'nra meydana getireceği tahribat: "Derken o korkunç ses onları gerçek bir şekilde yakaladı da onları sel süprüntüsü haline getirdik" buyruğu ile öyle bir anlatılmıştır ki, sesin gücü, şiddeti ve dehşetinin sadece insanı mahvetmekle bırakmayıp, vücudunu da parça parça ettiği haberi verilmiştir.

4. Yâsin Süresi'nin 28 ve 29. âyetleri Kur'ân-ı Kerim'de zikri geçmeyen bir millet hakkındadır. Bu millet de "sayha" ile yok olmuş ve sayhanın onlara olan etkisi:

"Sadece korkunç bir ses oldu, hemen sönüverdiler" şek linde anlatılmıştır. Başka bir deyişle, onların hayatının çeş-mesikurudu Jj-ul^ "Hâmidûn" kelimesi ile anlatılmak istenen; onlarm vücudlanm hararetinin yok olması sonucu ölmeleri olabilir.

5. Sâd Süresi'nin 14 ve 15. ayetlerinde Mekke ehline, eğer iman etmezler veya Rasûlullah'ı yalanlamaya devam ederlerse, diğer milletlere geldiği gibi onlara da bir "sayha" geleceği ve başka bir sayha'ya gerek olmayacağı, ük ve son sayhaya uğrayacakları konusunda uyarıda bulunulmuş tur. Burada tek bir sayha'nm onları mahvetmek için yeterli olacağı anlatılmak istenmiştir. nın başka bir anlamı da; bu "sayha" ile onlarm mahvolması arasında bir dişi ,deveden süt sağma esnasında memeyi birinci çekiş ile ikinci çekiş arasında geçen vakit kadar bir vakit olmayacağıdır. İfadenin bu şekilde kullanılmasından maksat; Araplara, bu sayha'nm sesinin onları bir anda öldürecek güçte oldu: ğunu, helak olma anında yere düşerek çırpınmaya bile, vakit kalmayacağını anlatmaktır.

6. El-Hâkka Süresi'nin 1-5. ve 13-15. âyetlerinde gelecek olan kıyamet için "El-Hâkka" kelimesi kullanılmaktadır. Dördüncü ayette aynı kıyamet için Kâria" kelimesi kullanılmaktadır. Arapça'da bu kelime; çarpmak, titretmek, vuruşmak, iki şeyi birbirine vurarak ses çıkarmak anlamlarına gelir.

Bunun teferruatı 13 ile 14. ayetlerde şöyle belirtilmektedir: "Sûr'a birinci üfleme üflendiği, arz ve dağlar yerlerinden kaldırılıp bir çarpışla birbirine çarpıldığı (ve hepsi darmadağın olduğu)zaman. [\[106\]](#) Sonra 16. ayette bu durum şöyle açıklanıyor: "Sûr'a üflenmesi sonucu gök

çatlayacak ve onun kontrolü gevşeyecek": Başka bir deyişle; yıldızlar ve gezegenler yörüngelerinden ayrılacak ve onlar arasındaki mesafe alt üst olacaktır. İşte bu Âpjü "Kâria"nın apaçık izahıdır. Kur'ân-ı Kerim'de, yer yer bunun teferruatı verilirken, bu tahribin Sûr'a üflemenin hemen peşinden olacağı ifade edilmektedir. Bu ifadelerden Sûr'dan yükselen şeyin sadece sestem ibaret olmadığı, aksine, yeryüzü ile dağları çarpıştırarak tuz-buz edecek ve bütün felek düzenini alt üst edecek güçlü bir şey olduğu anlaşılabilir. Beşinci ayette Semud kavminin helak ediliş sebebi büyük bir hadise olarak tabir edilen Tâgiya" ile ifade edilmektedir. Bu çeşit hadiseye A'raf Suresi'nde şiddetli zelzele anlamına gelen "Racfe" denilmiştir. Hûd

Sûresi'nde ise aynı hadise için Sayha" denilmiştir ki izahını yapmıştım. Fussilet Sûresinde buna Sâikat'ül Azâb" "alçaltıcı azab yıldırımını" [\[107\]](#) den mistir. Bundan Semud kavminin sadece şiddetli ses niteliğinde azaba uğramadığı zelzeleye de maruz kaldığı anlaşılabilir. Sonra 6. ayette Ad kavminin helakinden söz edilerek, bütün Ad kavmini helak eden ve onları budanmış bir hurma ağacı gibi düşüren havanın gücünden bahsedilmektedir.

7. El-Kâria Sûresi'ne ilişkin "El-Kâria" kelimesinin teşrihini yukarıda yapmıştım. Burada kıyamet için "bir şey çarpan anlamına gelen kelime kullanılmaktadır ve denilmektedir ki; bu çarpma, insanları pervaneler gibi dağıtan ve dağları hallaç pamuğu gibi atan bir şiddette olacaktır. Burada, Allah Teâlâ'nın ses ve hava ile ilgisi olmayan kudretinin diğer unsurları da beyan edilmektedir. [\[108\]](#)

İsrailoğullarının Filistin'i Fetihden Kaçınmaları

(Bakara Sûresi'nin 243. ayetinin teşrihi)

Soru:

[\[109\]](#) ayetinin [\[110\]](#) yorumunu verirken 266 nolu açıklama notunda diyorsunuz ki: "Burada İsrailoğullarının büyük taifeler halinde Mısır'dan çıkışlarına ve kendileri için bir yurt bulmak üzere çöllerde oradan oraya geçişlerine değinilmektedir. Fakat Hz. Musa (a.s), Allah'tan"aldığı vahiy üzerine onlara Filistinlilere saldırmalarını, oranın halkını sürüp çıkarmalarını ve orayı fethetmelerini emrettiğinde, onlar korktular ve ilerleme emrine karşı çıktılar. Bu nedenle Allah onları başıboş bir şekilde çölde bıraktı. Böylece, çölün zorlukları içinde, eski nesil yok olup yerine yeni bir nesil yetişti. Daha sonra Allah- onlara Filistinlilere karşı zafer ihsan etti. Büyük bir ihtimalle "ölüm ve ikinci bir hayat" Mısır'dan çıkışın bu iki yönünü kastetmektedir." Bu bir yerde doğrudur, fakat bu ayetin bu hadiseyle ilgisi olamaz. Çünkü bu ayette ölüm korkusu, çıkışın illeti olarak nitelendiriliyor. Ancak İsrailoğullarının Mısır'dan çıkışlarının sebebi ölüm korkusu değil, Allah'ın (c.c) Musa'ya (a.s) bir emri idi:

"Musa'ya: 'Kullarımı geceleyin (Mısır'dan çıkar), yürüt' diye vahyettik" [\[111\]](#) ayetlerinden de bu açıkça anlaşılabilir. İkincisi; bu ayette çıkışın kınanabilecek bir vakıa olduğu kabul ediliyor. Fakat Mısır'dan çıkış kınanacak bir şey değildi. Bu bir hicretti. Üçüncüsü;

"Allah onlara "ölün" dedi de sonra kendilerini diriltti" [\[112\]](#) ayetinin anlamı ölmüş olan insanların tekrar dirilmesidir. Ben tefsirleri mütâlâa ettim. Fakat hiçbir yerde söylediklerinizi bulamadım. Aksine bu tefsirlerde, Beni İsrail'in bir grubuna işaret edilerek, onların vebadan korkarak kaçtıkları, onlara yolda ölümün ulaştığı ve tekrar hayata kavuşturulduktan yazmaktadır. Lütfen bu durumu izah eder misiniz?

Cevap:

Bakam Suresihdeki Yurtlarından çıktılar" ile "Ölüm korkusundan" ifadeleri arasındaki "Binlerce kişi iken" ifadesi üzerinde durunuz. Eğer evlerden çıkmanın sebebi vebadan ölmek korkusu olsaydı burada "Binlerce kişi iken" denmesi yersiz olurdu. Çünkü böyle bir ölüm korkusu, beş-on kişi için de, yüzlercebinlerce kişi için de söz konusu olabilirdi ve insanların bu şekilde öldürülmesi olayının ibret için anlatılması pek de önemli bir şey olamazdı. Bu cümle içinde Onlar binlerce kişi iken" ifadesi, onların binlerce olmalarına rağmen, ölüm korkusundan dolayı kaçtıklarını açıkça ortaya koymaktadır.

"Binlerce" kelimesi on binden fazla anlamına gelir. Dolayısıyla çok sayıda olmalarına rağmen düşmala karşılaşma korkusuyla kaçmaları yüzünden bu kaçış kınanmaya müstehak bir çıkıştır. Bundan sonraki

"Allah onlara "ölün" dedi de sonra kendilerini diriltti" buyruğunun, öldürülme kararı verilen insanların tekrar hayata döndürüldüğü mânâsına gelmesi lâzım değildir. Bu ifade bir kavim, bir topluluk hakkında kullanıldığı zaman, bunun anlamı; onlardan ölüm korkusu hissedenerin korktukları ölüme gitmeleri ve diğerlerine de ölümden korkmadan, düşmanla savaşıyor şekilde hayat verilmesi demektir. Sonraki

"Allah yolunda savaşın." [\[113\]](#) âyetinde bu ifadenin amacı açıklığa kavuşmaktadır. Burada, müslümanla-ra, bu hadise anlatılarak, Allah yolunda savaşma cesareti verilmektedir. Bu âyetin dizilişi içerisinde veba veya başka bir hastalıktan ölme korkusunun hiçbir yeri yoktur.

İsrailoğullarının Mısır'dan çıkışının asıl sebebi, ölüm korkusu değil, hicret emridir şeklindeki görüşünüz için dikkatle gözönünde tutmanız gereken kayda de^er bir husus da Mısır'da sayısız olmalarına rağmen onlara savaşarak mallarını ve canlarını güvence altına alma emri yerine, niçin göç emri verildiğidir. Bunun nedeni, bellidir ki onlar, Fira-vun'dan ve Firavun hanedanından korktukları için en büyük zulümlere mâruz kaldıkları halde ses çıkaramıyorlar, onlara hiçbir şey yapamıyorlardı. Aksine, onun gelmesiyle daha da zor duruma düştükleri gerekçesiyle, Hz. Musa'ya (a.s)

tariz ve şikayette bulunuyorlardı. [\[114\]](#)

Tefhim'ul Kur'ân'da "Teşvil" Kelimesine Verilen Çeşitli Anlamlar

Soru:

Tefhim'ul Kur'ânin iki noktasına dikkatinizi çekiyorum:

1) Yûsuf Sûresi'nin 18 ile 83. âyetlerinde aynı şekilde tekrarlanan

ifadesini siz iki ayrı şekilde tercüme etmişsiniz: "Baba lan bunu duyunca, dedi ki: "Herhalde nefisleriniz sizi al-datıfı, büyük bir işi size kolaylaştırdı. Artık benim yapacağım iş güzelce sabretmektir".

Aynı ifadenin 83. âyetteki tercümesini ise şöyle yapmışsınız: "Babalari bu olayı dinleyince dedi ki: Aslında nefisleriniz sizi aldatıp büyük bir işi size kolaylaştırdı. Artık bana güzelce sabretmek kalıyor."

2) Tâhâ Sûresi'nin 96. âyetinde de aynı kelime (sevvelet) geçmektedir:

Buradaki tercümeyle ise şöyle yapmışsınız: "Nefsim beni işte öyle ikna etti." (Nefsim bana böyle 'yapmayı' hoş gösterdi.)

Burada da aynı kelime (.sevvelet) var, fakat tercüme farklı. Oysa her iki yerde de fiilin öznesi nefis veya enfus'tür. Tesvil kelimesi teşkil anlamında da kullanılmaz. Bunları vuzuha kavuşturacağınızı ümid ediyorum.

Cevap:

Yûsuf Sûresi'nin 18 ile 83. ayetlerinde geçen sevvelet" kelimesi için verdiğim anlam Allâme Zemahşeri'nin "Keşşaf adlı tefsirinde verdiği anlam ile aynıdır.

("Sevvelet" kelimesinin anlamı sehhelet" kelimesinin anlamı ile aynı olup, kolaylaştırmak demektir. Kösevele" olup, bükülmek; yumuşak olmak; eğilmek anlamındadır. 'Nefisleriniz bu büyük işi -bu işi Yûsuf hakkında işlediniz- size olağan bir iş olarak gösterdi.)

Bunun aksine Tâhâ Sûresinin 96. ayetindeki"seuueZef" kelimesine, Yûsuf Sûresi'ndeki âyetin tercümesinde verdiğim anlamın aynıının verilmesi yer ve mekan açısından uygun değildir. Çünkü burada Samiri kendisinin suçsuzluğuna savunmaktadır. Onun için ben burada "tesvîV'va mânâsını "taksin" olarak aldım:

("Tevsîl"; bir şeyi insan için hoş hale getirmek ve ilgi çekici yapmak anlamına gelir ki, o onu yapsın veya söylesin.)

Samiri sanki, "Nefsim bana bunları iyi bir iş olarak sundu" demektir.

İmam Râğıp el-îsfehâni, "Müfredat el-Kur'ân" adlı kitabında "tesvîl" kelimesinin mânâsım tezyin ve tahsin olarak göstermekte ve şöyle demektir:

(Tevsil'den murad: "İnsan nefsinin kendi hırsını süslemesi ve kötülüğü kendisi için güzelleştirmesidir.") Kamusta şöyle deniliyor:

("Nefsi ona böylece süsledi". "Esvel" kelimesi, düşüp altta kalan kimse demektir.)

Lane de "Maddu'l Kamus" adlı lügatında "sevvele" kelimesinin anlamını şöyle kaydediyor: "Made it appear easy to him: Bu (iş) kendisi için kolay gibi yapıldı. [\[115\]](#)

İKİNCİ BÖLÜM

Allah'ın Sıfatlarında Tezat Mı Yoksa Mutabakat Mı Var?

Soru:

Tefhimin I. bölümündeki bir yazınızda "Allah rahmet, kerem ve şefkat duygularının kaynağı olmasına rağmen küçük ve masum çocuklara niye sıkıntı ve zorluklar veriyor" şeklindeki bir soruya verdiğiniz cevapta, Allah'ın ilâhî nizamında ortaya çıkan "serler" e mantıkî açıdan açıklamalar getirmeye çalışmış ve bunu yaparken de şu fikirlere başvurmuşsunuz:

1) Allah indinde bütün kainatın topluca menfaati söz konusudur. Buna siz "hayr-ı killi" (bütün iyilik) diyorsunuz.

2) Bütün iyiliği (hayr-ı küll) gerçekleştirmek bir nizam vasıtasıyla mümkün olabilir. Allah hikmetli ve akıl sahibi olduğuna göre, şüphesiz O, bu amaç için işlev ve önem açısından en iyi sistemi seçmiş olmalıdır.

3) Eğer bu serler ortaya çıkmadan külli hayrın (bütün iyilik) gerçekleştirilebileceği mevcut nizamdan daha iyi bir nizam olsaydı, Allah kesinlikle o nizamı tercih eder, bize onu gönderirdi.

Siz Allah'ın sıfatlarını izah ederken de şöyle yazıyorsunuz:

"Bizim isteklerimiz hakkında bilgisi olmasına rağmen eğer O (Allah Teâlâ), bunları yerine getirmekten kaçınmış ve bizim arzularımızı yerine getirmemişse, bizim öyle yapmanın gerçekten mümkün olmadığını anlamamız lâzım. Bu demektir ki, akıllı ve herşeyi bilen bilgisi dahilinde bundan daha iyi bir durum olamaz. Eğer öyle olsaydı, Allah onu seçer ve onu bize gönderirdi. Çünkü O hikmet sahibidir ve O'nun hikmetinde daha iyi tedbir mümkün iken onu terkederek en kötü durumu seçti diye kuşkuya düşemeyiz."

Yazınızdan aldığımız yukarıdaki alıntının bir cümlesi şöyle:

"Akıllı ve herşeyi bilen bilgisi dahilinde daha iyi bir durum olamaz. Eğer öyle olsaydı Allah onu seçer ve onu bize gönderirdi." Bu cümle güzel bir Örnek sunmakla beraber Allah Teâlâ'nın herşeyden haberdar olan, akıllı, hikmet ve irfan sahibi gibi sıfatları hakkında şaşkıncu bir fikir vermektedir. Allah'ı, herşeyi bilen, herşeyden haberdar olan olarak kabul ettikten sonra O'nun bilgisini özel bir durum veya tedbirle sınırlandırmak; O'nun alim ve habir olmasını inkâr etmek anlamına gelir. Eğer Allah'ın, hiçbir kötülüğe yer vermeden külli hayrı (bütün iyiliği) yerleştirebileceği bir nizamı kurmaya muktedir olduğu kamtlanabilirse, o zaman peşinden Allah'ın hikmet sahibi olmadığı ve herşeyden de haberdar bulunmadığı sonucu çıkacaktır. Çünkü bütünüyle hayrı içeren bir nizam kurabileceği halde kurmaması, serleri de ihtiva eden bir nizamı uygulaması; ilim ve hikmet sahibi olmanın eksikliğinin göstergesi olacaktır. Eğer Allah'ın ilim ve hikmet sahibi olmasından kuşku duymak küfür sayılıyor-sa ve Allah'm ilim ve hikmet sahibi oluşunun hiçbir şüpheye yer vermeyecek kadar gerçek olduğu kabul ediliyorsa, bundan, Allah'ın içinde kötülükler bulunmayan külli hayrı (mutlak iyilik) ikame edecek bir düzeni kurmaya kudretinin yetmeyeceği ve ileride de yetmeyeceği sonucu

çıkarılabilir. Benim bu sorunumu çözmeye çalışacağınızı ümit ediyorum. Verdiğiniz cevabın, Allah'ın hikmet ve bilgi sahibi mi, yoksa kadir-i mutlak (herşeye gücü yeten) mı olduğu veya aynı anda hem hikmet ve bilgi sahibi olduğu hem de kadir-i mutlak (herşeye gücü yeten) mı olduğu noktasındaki kararsızlıklarımı ortadan kaldıracak ve kanaatlerimi sağlamlaştıracak şekilde doyurucu bilgiler ihtiva etmesini rica ediyorum.

Cevap:

Mektubunuzu birkaç ay önce hapisanede iken aldım. Fakat orada sansür uygulandığı için mektuplaşmayı bırakmak zorunda kalmıştım. Dolayısıyla diğer yüzlerce mektup gibi sizin mektubunuza da cevap veremedim. Şimdi kısaca cevaplıyorum.

Bu konudaki sıkıntınız; Allah Teâlâ'nın kudreti-, bilgisi ve hikmetinin gereklerinde mutabakat yerine çelişki arama düşüncenizden kaynaklanıyor. Bu telaşınız sizi, bu sıfatlardan birini inkâr etmekten başka bir çare olmadığı noktasına getirmiştir. Şüphesiz siz bu dünyada kötülüklerin bulunduğunu, şeytanın mevcut olduğunu, küfür, şirk ve diğer itikadî sapıklıkların var olduğunu inkâr edemezsiniz. Cinayet, hırsızlık, vurgun, zina, Lût kavminin eylemleri (homoseksüellik) üe buna benzer sayısız ahlâkî sapıklıkların bulunduğunu da inkâr edemezsiniz. İyilik karşısında kötülüğün ve şer güçlerin açıkta cirit attığı ve faaliyetlerini pervasızca sürdürdüğü de bir gerçektir. Bu sebeple enva-i çeşit haksızlık ve zulümlerin ortaya çıktığını da biliyoruz. O halde sorulması gereken şudur: Acaba, Allah'ın bütün bu kötülüklerin bulunmadığı ve bunlar olmadan iyiliğin yeşerebileceği bir alemi yaratmaya kudreti var mıydı, yok muydu? Eğer O gücü yettiği halde Öyle yapmadı ise, sizin bu durum karşısında -Allah korusun- Allah'ın hikmet, insaf ve iyilikten yoksun olduğunu kabul etmekten başka çareniz kalmayacaktır. Eğer O'nun böyle bir âlemi yaratmaya kudreti yetmiyor idiyse, sizin mantığımıza göre O'nun aciz sayılması gerekir. İnsanları, Allah'ın" sıfatları konusunda uyum yerine çelişki aramaya iten böyle bir akıl ve mantık yolunun ulaşacağı sonuç kesinlikle böyle bir sonuçtur.

Ben bunun tersini yaptım. Allah'ın sıfatlarında çelişki yerine uyum aramaya ve uyumları açıklamaya çalıştım. Allah Teâlâ tarafından yaratılan dünyada kötülüklerin bulunmasından tedirgin olmak yerine, O'nun hikmetine güvenmek gerektiğini anlatmaya çalıştım. Allah Teala dünyanın nizam ve düzenini bu şekilde yarattığına göre şüphesiz hikmeti gereği böyle yaratmıştır ve bunun dışında serden arınmış bir başka düzen kurmak hikmetine aykırı olacaktır. Eğer siz benim izah tarzımdan mutmain olmuyorsanız iki şekilden birini seçebilirsiniz: Ya Allah'ın sıfatları konusundaki uyumu daha iyi bir tarzla izah ederek bana da doğrusunu gösterin, ya da kafanızdaki Allah'ın kudretten mi, hikmetten mi uzak olduğu

konusundaki düşüncenizde bir karara varın. [\[116\]](#)

Allah'ın Varlığına İlişkin Bir Soru

Soru:

Aşağıda yazılan soru yüzünden bir arkadaşımın akli uzun süredir karmakarışık. Büyük çaba göstermeme rağmen doğru cevap bulamadım. Soruya cevap vererek bizi memnun edeceğinizi umuyorum.

"Akıl ve mantığa göre, var olan herşey için bir var edici gerektiğine göre Allah nasıl var oldu?"

Cevap:

Akıl ve mantık, var olan her bir şeyin mutlaka bir var edicisi (her yaratılanın bir yaratıcısı) olması gerektiğini düşündüğü için, aynı akıl ve mantık; bir mucidi olmaksızın kendiliğinden ortaya çıkan bütün kainat için de bir mucidin (yaratıcının) olmasını istiyor ve şart koşuyor. Yoksa, her varlık için bir mucidin olması gerekecek ve bu süreç hiç bitmeyecek. İşte Allah herşeyi yaratan, fakat kendisi hiç kimse tarafından yaratılmayana denir.

Yâni; yaratıcı olup, yaratılmayandır. Eğer o mahluk olsaydı Allah olamaz, aksine onu yaratan Allah olurdu. [\[117\]](#)

Peygamberlerin Masumluğu

Soru:

Tefhimin ikinci cildinde, Davud'un (s.a) kıssasını anlatırken, peygamberlerin ismeti hakkında yazdıklarınızdan dolayı bir kısım ulema, bir süreden beri, sizin nebilerin ismetini inkâr ettiğinizi söylemektedirler. Müftü Mevlânâ Mu-hammed Yusuf son yazdığı kitabında bu mesele üzerinde detaylı durarak onların bütün itirazlarını reddetti. Fakat bu kitabın yayınlanmasından sonra bir medresenin hadis muallimi konuyla ilgili yorumlarda bulunarak bu suçlamayı tekrar canlandırmaya çalışıyor. Bu zâtin dediğine göre, "bu yazılarda verilmek istenen anlayıştan dolayı Mevlânâ Mevdûdî, hakikaten peygamber aşığı, dürüst bir müslüma-nın gözünde; saygısız, ciddiyetten ve dine bağlılıktan uzak bir insan olarak görülecektir."

Bilahare şu ifadelere yer veriyor:

"Mevlânâ Mevdûdî'nin yazdıklarından anlaşılan o ki, peygamberlerin masumiyetinden maksat; büyük-küçük bütün günahlardan, yalandan ve küfürden korunmaktır. "Ayak sürçmesinden kastı da geneldir. Bu sürçme büyük ve küçük günahlar, yalan ve küfür gibi her bakımdan olabilir."

Daha sonra şöyle bir sonuç çıkarıyor:

"İlâhî koruma kaldırıldıktan sonra olacak iş, koruma var olduğu sürece mümkün olmayan iştir. Bu izahattan çıkan sonuç Mevlânâ Mevdûdî'ye göre; Adem'den (a.s) itibaren şimdiye kadar geçen nebilerin -ki bunlara Hz. Muhammed (s.a) de dahildir- bir-iki büyük günah işlemiş oldukları sonucuna varılabilir. Bu durumda günah sayısı bir veya iki olsun veya ikiyüz olsun bunu işleyen kişi masum değildir ve günah işlediği anda nübüvvet sıfatı ortadan kalkacaktır. Çünkü peygamberlikte büyük günahlardan uzak olmak (masumiyet) sıfatı şarttır."

Bu izahat ve ihtimallere bizzat cevap vererseniz, meseleyi açıklığa kavuşturmuş, itirazcıların, delil ve iddialarım çürütmüş olacaksınız ümidindeyiz.

Cevap:

İtirazcılar benim yazımdan bir kaç cümleyi alarak, benim peygamberlerin günahsız oluşlarını inkâr ettiğim sonucuna varmışlar. Aslında benim o yazım peygamberlerin masumiyetinin temel prensiplerini açıklamak için kaleme alınmış değildi. Sadece Davud (a.s) ile ilgili kıssanın geçtiği Sâd Sûresi'nin ayetleri üzerinde durulurken, bu konudan kısaca bahsedilmişti. Bu konuya orada kısaca değinmek zorunda kalmam aslında çok önemli bir soruya cevap vermek içindi. Bu soru, Kur'ân-ı Kerim'in bir çok yerinde Allah Teâla nm, peygamberlerden bazılarıım eylemlerin sebebiyle uyardığına dair bilgilerin verilmesinden dolayı ortaya çıkmıştı. Meselâ:

Hz. Adem (a.s) hakkında:

Âdem, Rabb'i (nin buyruğu)na karşı geldi de (yolunu) şaşırđı. [\[118\]](#)

Hz. Nûh (a.s) hakkında:

Sana cahillerden olmamanı öğütlerim. [\[119\]](#) Hz. Davud (a.s) hakkında:

Keyf(in)e uyma, sonra seni Allah'ın yolundan saptırır. [\[120\]](#)

Hz. Yûnus (a.s) hakkında: emiye kaçmıştı. [\[121\]](#)

Balık sahibi (Yûnus) gibi olma" [\[122\]](#) Ve bizzat Peygamberimiz (s.a) hakkında da:

Yeryüzünde ağır basdp küfrün belini kır)ıncaya kadar hiçbir peygambere esirler sahibi olmak yakışmaz."

Allah seni affetsin, doğru söyleyenler sana iyice belli olup, yalan söyleyenleri bilmezden önce niçin onlara izin ver.

'Ey peygamber, eşlerinin rızasını arayarak Allah 'in sana helâl kıldığı şeyi niçin sen kendine haram ediyorsun? [\[123\]](#)

"Surat astı ve döndü; Kör geldi diye. [\[124\]](#) Buradaki Kur'ân ayetlerinden ve ifade tarzından anlaşılın o ki, Allah'ın beğenmediği ve hoşnutsuzluk ifade ettiği bazı davranışlar nebilerden sudur etmiş ve Allah onları uyarılmıştır. Burada, nebilerin ismeti ile bu davranışların nasıl bağdaştığı sorusu ortaya çıkıyor. Acaba, Allah Teâlâ, nebiler tarafından yapılan iş hakkında önceden bilgi sahibi değildi, iş olup bittikten sonra haberdar oldu ve bunun üzerine nebilerini uyardı diye mi düşüneceğiz? Allah muhafaza, böyle bir durum kabul edilecek olursa bu davranış şekli; nübüvvete itirazdan da öte, Allah Teâlâ'nın herşeyden haberdar olma sıfatına itiraz edilmiş olur. Eğer, Allah'ın bu eylem-' ierden önceden haberi vardı, yapılmazdan önce de Allah bu eylemleri biliyordu denilecek olursa, o zaman da Allah Teâlâ'nın niçin buna önceden engel olmadığı sorusu sorulacaktır. Bu hareketlerin yapılmasına önce izin verilip, sonra yasaklanmasının hikmet ve maslahatı ne olabilir? Daha da ötesi, bu yasaklamanın, kıyamete kadar, mümin, kafir herkes tarafından okunacak olan Kur'ân-ı Kerim1 de yer almasının hikmeti ne olabilir? Sorulması muhtemel bu gibi sualleri sorulmuş varsayarak şöyle cevapladım:

Aslında ismet, (masumluk) nebilerin kişiliğinin bölünmez parçası değildir. Fakat Allah Teâlâ, peygamberliğin soruinluluklarını doğru bir şekilde yerine getirebilmeleri için, hikmet ve maslahatı gereği, onları yapmaları muhtemel hata ve sürçmelerden korumuştur.

Eğer Allah (c.c) bir müddet için de olsa bu korumayı bıraksaydı, sıradan bir insan nasıl hata yapıyor ve yanlışlığa düşüyor idiyse, peygamberler de aynı hatalara düşebilirlerdi. İlginçtir ki, Allah (c.c) bazen, kısa bir süre, bu korumasını kaldırarak peygamberlerin küçük bir iki hata yapmaları için kapıyı aralamıştır. Bu, peygamberlerin ilâh olduğunun sanılmasını engellemek ve insanlara onların da beşer olduğunu bildirmek için denenmiştir.

Makalenin bütünü ele alındığında görülecektir ki, burada peygamberlerin masumiyeti konusu işlenmiyor. Konunun seyri ve akışı bunu açıkça gösteriyor. Sözü edilen, sadece Kur'ân-ı Kerim'de ifadesini bulan küçük hatalardır. Burada da ismete rağmen bu yanlışlıkların nasıl mümkün olduğu ve bunların önceden niçin önlenmediği, meydana gelen yanlışlıkların niçin sessizce yapılan uyarılarla düzeltilmediği, bu hataların Kur'ân-ı Kerim'de açık açık belirtilmesine neden ihtiyaç duyulduğu üzerinde duruldu.

Fakat ne yazık ki itirazcılar, esas mevzudan çıkan yan bir mevzu olmasına rağmen, bunu nebilerin ismet meselesi üzerinde yapılan genel bir tartışma gibi göstermek suretiyle ilk zulmü işlediler. Onların bu hususta yaptıkları ikinci zulüm de; peygamberlerin de küçük hatalar işleyebilecekleri fikrini benimsememizi abartarak işi isyanlara, büyük günahlara, hatta küfre kadar götürmeleridir. Halbuki ben sadece Kur'ân-ı Kerim'de zikri geçen yanlışlıklardan söz ettim. Ne yazık ki onlar, ismetin kapsamını genişletmek ve ismetin kaldırılmasını her türlü korunmanın kaldırılması kabul etmek ve dolayısıyla küçük büyük her çeşit günahın işlenebileceği, yalanın söylenebileceği, hatta küfre kadar uzanan hataların işlenebileceği ihtimalini ortaya atmak suretiyle, çok daha vahim bir zulüm işlediler. Kaldı ki, okuması yazması olan sıradan bir insan bile yazımdan, belli bir duruma belli bir yanlışlığın vuku bulması için korunmanın belli, bir süre için kaldırıldığından bahsettiğimizi, masumluğun büsbütün kaldırılması diye birşeyden söz etmediğimizi anlayabilir. Bütün hayatını felsefe ve mantık okutarak geçiren zatların ismetin bütünüyle kaldırılması ile kısmen kaldırılması arasındaki farkı düşünemediklerini öğrenmek benim için çok zor ve şaşırtıcı olmuştur.

Hal böyle iken, ne şekilde olursa olsun, peygamberlerin masumiyetini inkâr ettiğim düşüncesi yayılsın da bana olan güven kaybolsun diye, bu işin bilerek yapıldığını düşünmekte haleliyim. Senelerdir tekrarlanan bu tür ithamların bu açıklamayla son bulmayacağı, daha yıllarca tekrarlanacağını düşünmek uzak bir ihtimal olmasa gerek. Esas mesele ilmi bir ihtilaf değil, Allah korkusu ile bir arada bulunma ihtimali olmayan kin ve düşmanlıktır. Ben onların haksız suçlamalarına her yönü ile cevap verdiğim, delillerini çürüttüğüm halde, onlar kendilerine hiç cevap verilmemiş gibi, haksız suçlamalarını tekrarlamaktadırlar. Bunu defalarca yaşadım, tecrübe ettim.

İsterseniz, kısaca izahını yapmaya çalıştığım Kur'ân-ı Kerim ayetleri üzerinde inceleme yapılırken işaret ettiğim soruların ortaya çıkıp çıkmayacağını hadis üstadı'ndan sorabilir, bu soruların cevaplarını kendilerinden isteyebilirsiniz. Benim bu sorulara getirdiğim cevaplar yanlış ise,

bir ilim adamına düşen vazife kendince doğru sayılan cevapları bildirmektir. [\[125\]](#)

Ehli Sünnetin Ashabı Kiram Hakkındaki İtikadı

Soru:

"Hilafet ve Saltanat" adlı kitabınızı bir süreden beri dikkatle okuyorum. Sizce ileri sürülen bazı noktalar, sünnet ehlinin icmaya dayanan inançlarına tamamen ters düşüyor.

Sahabe-i kiram'm bazı kusurlarından bahsetmek sünnet ehlinin davranışlarına aykırıdır. Bunu yapanlar sünnet ehlinen sayılmazlar. Yazılarınızda inancıma ters düşen hususlar şöyle aktarılıyor:

"Bir büyük zat şahsî çıkar için bir başka büyük zâttan talepte bulunmak suretiyle bunun caiz olduğu kanaatini verdi. [\[126\]](#)

"Şimdi hilafetin Hz. Peygamberin (s.a) peygamberi çizgisi üzerinde yeniden tesisi konusunda son bir çare kalmıştı. O da, Hz. Muâviye'nin, kendisinden sonra bu vazifeyi ifa edecek kimsenin tesbiti görevini müslümanların iradelerine bırakmak veya çekişmeleri engellemek istiyor idiye, kendisi hayatta iken, söz sahibi müslümanlara danışarak ümmet içinde veliahd için en uygun adamın kim olduğunu öğrenmekti. Fakat o

kendi oğlunu veliaht yapmak için tehdit ve menfaata başvurarak biat almak suretiyle bu imkânı da ortadan kaldırdı. [\[127\]](#)

Ehl-i sünnet'in sahabe-i kiram hakkındaki kanaat ve inancının sizce doğru mu, yanlış mı olduğunu lütfen bize bildiriniz.

Cevap:

Sorularınıza cevap vermeden önce siz benim şu sorularıma cevap veriniz.

1. Acaba siz, hiçbir sahabenin hata yapmayacağına mı inanıyorsunuz?

2. Yoksa sahabenin hata yapabileceğine, fakat hiçbir zaman hata yapmadığına mı inanıyorsunuz?

3. Veya sahabelerin hata yapmalarının mümkün olduğunu ve de hata yaptıklarını kabulleniyor da, bunu söylemenin caiz olmadığına mı inanıyorsunuz?

Siz, bana bunlardan hangisine inanıp, hangisine inanmadığınızı söylemelisiniz ki, sizin ehl-i sünnet'ten olup olmadığını anlayabileyim. Eğer siz birinci şıkka inanıyorsanız, bu sünnet ehlinin inancı değildir. Eğer ikincisinden ikna oluyorsanız, bunun yanlış olduğu; Kur'an-ı Kerim'de, sahih hadislerde ve sünnet ehlinin âlimleri tarafından aktarılan birçok rivayetlerde geçen güvenilir olaylarla sabit olmaktadır. Eğer üçüncüsüne inanıyorsanız, bu da kesinlikle dayanaktan yoksundur. Çünkü Kur'an-ı Kerim'in bir çok yerinde bizzat Allah Teâlâ ashab-ı kiramın hatalarından bahsetti inekte, muhaddisler de onlarla ilgili olaylara teferruatlı bir şekilde aktarmaktadır. Ve siz, tefsirinde bu olaylardan söz etmeyen herhangi bir müfessirin ismini bile söyleyemezsiniz. Sünnet ehlinin inancına göre, sahabeye kötü söz söylemek ve dil uzatmak caiz değildir. Ben, böyle bir hatayı, Allah'ın yardımı ile hiçbir yazımda kesinlikle yapmadım. Fakat ehl-i sünnet'in alimleri nazarında, ilmi bir mevzuda ya da ilmi bir tartışmada tarihi bir olayı nakletmek hiçbir zaman uygunsuz karşılanmamış, caiz olmayan bir davranış olarak değerlendirilmemiştir. Sünnet ehlinin uleması böyle bir olayı açıklamaktan kaçınmamıştır. Hiçbir ehl-i sünnet alimi de, sahabe tarafından bir yanlışlık yapılırsa onu doğru kabul etmek gerekir veya böyle bir harekete yanlış dememek gerekir gibi bir söz söylememiştir.

İsterseniz, anlattığım olayların sünnet ehlinin alimlerinin kitaplarından alındığını siz de görebilirsiniz. Bu durumda iki ihtimal ortaya çıkmaktadır: Eğer onlar bu olayların doğru olduğunu kabullenerek kitaplarında aktardı iseler, sizce, onların hepsi ehl-i sünnetten çıkarılmalıdır. Yok eğer yanlış olduğunu bildikleri veya şüpheli gördükleri halde kitaplarına almak suretiyle sonraki nesillere ulaştırmışlarsa, o vakit "kişinin yalancı olması için

her işittiğini anlatması yeter" kavlince, bu insanlar yalancılıkla itham edilmiş olur ki, her iki durumda da yanlıştır. [\[128\]](#)

Rasûlullah İn Kanun Koyma Yetkisi

Soru:

"Sünnetin Yeri" adlı eserinizi gözden geçirdim. Bu eserin mütâlâası ile birkaç şüphe dışında hemen hemen kuşkularımın hepsini gidermiş oldum. Kalan kuşkularımı gidermek için yol göstereceğinizi ümit ediyorum.

Sayfa 79'da Allah'ın (c.c), Hz. Muhammed'e (s.a) açıkça teşri yetkileri verdiğini yazıyor ve şöyle diyorsunuz: "Allah Teâlâ'nın verdiği emirler sadece Kur'an-ı Kerim'de yer alan buyruklardan ibaret değildir. Hz. Muhammed'in (s.a) haram veya helal diye nitelendirdiği, yasakladığı veya emrettiği şeyler de Allah tarafından verilen yetkililerdir. Ve dolayısıyla bunlar da ilahî kanunların bir parçasıdır." Fakat 88. sayfadan 90. sayfaya kadar verdiğiniz örnekler gerçekte şeriat vazetmeyle ilgili Örnekler değil, şeriatı açıklayıcı örneklerdir. Bu konuda verdiğiniz, dikkatimi çeken en son örnekleri aşağıya alıyorum:

Bunlar hakkında yol gösterici açıklamamızı rica edeceğim.

a) Sayfa 89'da bazı yiyeceklerin haram oluşu ile ilgili olarak Mâide Süresi ile iktifa etmişsiniz. Fakat En'âm Süresinin 145. ayetine göre, sadece mundar ölmüş hayvanın eti, domuz eti ve Allah adına kesilmeyen hayvanın eti haramdır. Yani, Allah Teâlâ vahiy yoluyla bu saydığımız yiyecekler dışında, başka hiçbir şeyi haram saymıyor. Hal böyle iken Hz. Muhammed'e (s.a) diğer şeyleri haram saymanın yetkisi nasıl verildi?

b) Şeriate göre, bazı durumlarda zinanın cezası taşıyarak öldürmektir. Fakat Kur'an-ı Kerim'de zina suçu dolayısıyla bu cezadan bahsedilmiyor. Bu ceza nasıl önerildi?

Her iki Örnekte de Kur'an buyrukları ile şeriat buyrukları arasında zahirde bir çelişki varmış gibi görünüyor. Oysa gerçekte böyle bir çelişki yoktur. Bu gerçeği açıklayarak bizi memnun edeceğinizi ümit ediyorum.

Cevap:

H. Muhammed'in (s.a) teŖri (Ŗeriat vazetme) yetkilerinden H. Muhammed'e (s.a) kendi istek ve arzusu ile birŖeyi helâl veya haram kılma yetkisi verildiğini kastetmedim. Söylemek istediğim, her emrin Kur an yoluyla gelmesinin gerekli olmadığıdır. H. Muhammed'in (s.a) ağzından çıkan her emir Allah Teâlâ'nın iŖareti ile olduğundan, müslüman-lar H. Muhammed'den (s.a) iŖittikleri her emri yerine-getir-mekle mükelleftirler. Peygamberin (s.a) ağzından çıkan emri duyup, O'na bu emrin Kur'an'ın hangi ayetine göre çıkarıldığını sormak ve Kur'an'da olmadığı için biz bu emirlere itaat etmekte mükellef değiliz demek, müslümanların iŖi değildir.

Kuşkusuz, H. Muhammed (s.a) tarafından müslümanlara namaz kılma konusunda gösterilen uygulamalı Ŗekil ve sözlü olarak insanlara öğretilen teferruat Kur'an-ı Kerim'de de yazılı değildi. Fakat inananlar O'nun yolunda yürümekte mükellef idiler. Çünkü onlara, sadece Kur'an-ı Kerim'e itaat değil, Rasûl'e itaat ve O'nun gösterdiği yoldan yürüme emri de verilmiŖti.

Ŗeriat vazetme ile Ŗeriatı açıklamada ileri sürdüğünüz farklılık üzerinde ısrarla düşündüğünüz takdirde, bunlar arasında gerçekte herhangi bir fark olmadığını göreceksiniz.

Allah Teâlâ'nın anahatlarıyla bildirdiği herhangi bir emrin açıklamasını bizzat yaŖayarak veya emir ve yasaklarıyla öğretmek H. Peygamberin (s.a) vazifesi olduğuna göre, Peygamberin (s.a) bu açıklamaları da, hükmün aslı gibi kesin hüküm ifade eder. Oysa bu hükümler, Kur'an-ı Kerim'de haber verilmemiŖtir.

En'am Süresinin 145. âyetinin muhtevasına baktığınız zaman anlayacaksınız ki, âyet-i kerimede anlatılmak istenen Ŗey; haram olanların cahiliye dönemi Arapların haram saydığı Ŗeyler değil, bu ayette haram kılınanlar olduğudur. Ayet, söz konusu dört Ŗeyin dıŖında kalan hiçbir Ŗey haram değildir anlamına gelmez. Ayette anlatılmak istenen Ŗey H. Muhammed'in (s.a) yırtıcı hayvanların ve avcı kuŖlar gibi yırtıcı kuŖların haramlığını bildiren hadisleri ile açıklığa kavuŖmaktadır. İŖte Rasûlullah'm (s.a) Kur'an-ı Kerim'de bildirilenler dıŖında bazı Ŗeyleri haram kılan bu hükmü, Kur'an emrine ilave olarak verilen gizli bir emri ihtiva etmektedir.

Zinadan dolayı verilen C3za hakkında Nûr Süresinin tefsirinde teferruatlı açıklamada bulundum. Orada ben; Nûr Süresi'nde zina yapan erkekle zina yapan kadın için belirlenen cezanın aslında evli olmayan suçlunun cezası olduğunu açıkladım. Nûr Süresi ile Nisa Süresi'nin 25. ayetinin tefsirinde de iŖaret ettiğim bu deliller Kur'an'ın diğer yerlerinde de mevcuttur. Bu konu için siz Tefhim'ul Kur'an'ın birinci cildinin 342 ve 343. sayfalarını okuyabilirsiniz. Bütün bu açıklamayı dikkatlice okuduğunuz zaman evli bir insana zinadan dolayı taŖlayarak öldürme cezası vermenin Kur'an'ın hiçbir hükmüne aykırı olmadığını, bilakis H. Muhammed'in (a.s) gizli vahiy (vahy-i hafî) yolu ile aldığı; Kur'an-ı Kerim'de yer almayan, fakat Kur'an-ı Kerim'deki hükmü tamamlayan ek bir emir olduğunu anlayacaksınız.

Soru:

Birinci mektubuma verdiğiniz cevapta siz, En'am Süresindeki ayetin cahiliye dönemindeki Arapların haram saydığı Ŗeylerin haram olmadığını, ayette zikredilen Ŗeylerin haram olduğunu açıkladığını söylüyorsunuz. Fakat Kur'an-ı Kerim'in açıklaması sadece bununla kalmamakta, H. Muhammed'e (s.a) inen vahye göre bu Ŗeyler dıŖında baŖka hiçbir Ŗeyin haram sayılmadığı yolunda izahat da getirmektedir. Kur'an-ı Kerim'de zikredilen kelimeler açık ve nettir. Buna rağmen siz niçin "bunun anlamı, bu dört Ŗeyin dıŖında kalan hiçbir Ŗeyin yenilmesinin haram sayılmadığı değildir" diyorsunuz. Lütfen izahat buyurunuz.

Tefhim'ulKur'ânı önce de okumuŖtum. Ŗimdi, tavsiyenize uyararak, Nisa Süresi ile Nur Süresindeki ilgili notlarınızı tekrar mütâlâa ettim. Saygısızlık olarak telakki etmezseniz açıklamalarınızın beni pek tatmin etmediğini ifade etmek isterim.

Genelde karŖılaŖtırma benzer Ŗeyler arasında yapılır. Yani, eğer evli bir cariyeye namuslu hür bir kadına verilen cezanın bir kısmı veriliyorsa hür kadının da evli olması lâzımdır. Yoksa Kur'an-ı Kerim'in burada, evli bir cariyenin, evli hür bir kadınla değil; evli olmayan hür bir kadınla mukayese yapıldığı Ŗeklinde açıklama getirmesi gerekirdi. Siz, Kur'an-ı Kerim'in veya Rasûlullah'ı (s.a) buna açıklama getirdiğini söyleyebilir misiniz? Nur Süresi'nde verdiğiniz notta, "H. Ali (r.a) bir kadını kırbaçlatmıŖ ve cuma günü taŖlayarak öldürtmüŖtü. PeŖinden de 'Allah'ın Kitabına uygun olarak kırbaçlattık ve Rasûlullah'ın (s.a) Sünnetine uygun olarak da recmettirdik demiŖti" diye yazıyorsunuz. Yani, H. Ali'nin (r.a) gözünde, Nûr Süresi'ndeki ayette belirtilen ceza; evli olmayan namuslu (hür) kadınlarla sınırlı değildi? demeye getiriyorsunuz. Belki de bunun için İmam Ahmed, Davud Zahirî ve İslak b. Raheveyh önce yüz kırbaç vurup, sonra taŖlanarak öldürme cezasını tecviz etmiŖlerdir.

Eğer bu yorum doğru ise, zina için yüz kırbaç cezasının evli hür kadın için de geçerli olduğu lehinde pek çok deliller mevcuttur. Hal böyle iken bu suç için evli hür kadınlara niçin recm cezası veriliyor?

Cevap:

Dört Ŗeyin haram oluŖuna iliŖkin emir En'am Süresi dıŖında Mâide, Nahl ve Bakara Sürelerinde de geçmektedir. Fakat her üçünde de bu Ŗeyler dıŖında baŖka bir Ŗeyin haram olduğunu gösteren herhangi bir kelime bulunmamaktadır. Sadece En'am Sâresi'nde, vahiy yoluyla H. Muhammed'e (s.a) verilen emirde, bu dört Ŗey dıŖında baŖka Ŗeylerin ha-ramlığından bahsedilmiyor. Bunun için sizden ayeti siyak ve sibakı ile birlikte değerlendirmenizi önermiŖtim. Konunun akıŖı dikkate alınarak bakılırsa, burada Arapların cahiliye döneminde haram saydığıkları Ŗeylerin aslında haram olmadığı ve haram olan Ŗeylerin onların haram saydığıklarının değil, ayetin haram olarak bildirdiklerinin olduğu anlatılmak istenmiŖtir.

Dikkatinizi çektiğim Nisa Süresi'nin ilgili ayetinin üslûbunu ve kelimelerini bir daha gözden geçiriniz. Orada deniliyor ki, eğer bir kiŖi, hür bir mümin kadınla evlenmeye güç yetiremezse, mümin cariyeye nikah kıyabilir. Daha sonra bu ayette deniliyor ki, bu köle kadınlardan nikahlanarak namuslu kadın durumuna gelenler bundan sonra zina ederlerse namuslu kadına verilen cezanın yarısı verilir.

Yine bu ayette iki yerde "hür kadınlar" tabiri kullanılmıŖtır. İki yerde de aynı anlamda kullanılacağı malumdur. Sizce bu ayetin ilk cümlesindeki "hür kadınlar" dan kasıt evli kadınlar mı? Yani bu, evli mümin kadınla nikah kıyacak gücü bulunmayan şahıs, mümin cariyeye ile nikah yapsın anlamına mı geliyor? Eğer anlam bu değilse bu cümledeki "hür kadınlar"dan kastın hür ailenin evli olmayan kadınları olacağı meydandadır.

Bu kadınlara karŖı, mü'min cariyelerden söz edildiği zaman bu, ancak hür bir ailenin evlenmemiŖ kızının "hür kadın" olması gibi, evli olmayan cariyeye aynı anlamda "hür bir kadın" olamaz anlamında olabilir. Köle bir kadın evlenerek iffetli kadın durumuna geldikten sonra zina suçu iŖlerse, ona aynı durumda olan hür kadına verilen cezanın yarısı verilir Duyurulduğuna göre, ikinci cümlede geçen hür kadınlara verilen cezadan kasıt da

evli olmayan hür aile kızının zina işlemesi halinde verilen cezadır. Burada siz, bu kelimeyi "evli hür kadın" anlamında alamazsınız. Çünkü aynı ayette, aynı kelimeyi iki ayrı anlamda almak doğru değildir. Hz. Ali'nin (r.a) söz ve davranışı konusundaki delilinize gelince: Bilmelisiniz ki: Bu konuda Hz. Ali (r.a) görüşünde sahabe-i kiram içinde münferit kalmaktadır. Hz. Peygamber (s.a) hiçbir zaman zina eden hür bir kadını recmetmeden önce kırbaçlatmadı.

Aynı şekilde, diğer üç halife zamanında da recmettirme-den Önce kırbaçlama olayına rastlanmamaktadır. Hiçbir sahabenin bunu teyidi duyulmamıştır. Ve cumhur-u fukaha da Hz. Ali'nin (r.a) bu içtihadını kabul etmemektedir. [\[129\]](#)

Günahkâr Mümin İle İyiliksever Kafir Arasındaki Fark

Soru:

Bugünlerde üniversiteli, çok zeki, hristiyan bir kız öğrenci benden ingilizce dersi alıyor, hemen hergün benimle dini konularda görüş alışverişinde bulunuyor. Ben de bu fırsattan istifade etmek düşüncesiyle onu İslâm dininin prensiplerinden haberdar etmeye çalışıyorum. Şükürler olsun, onun İslâm dini hakkındaki pek çok yanlış anlamalarını giderdim. Fakat birgün bu öğrenci bana öyle bir soru sordu ki, bütün eserlerinizi mütâlâa ettiğim halde sadra şifa bir bilgiye rastlayamadım.

Benim hristiyan kız Öğrencimin dediğine göre, lisede din dersinde okuduğu bir hadis-i şerifte; bir müslümanın, ne kadar günahkâr olursa olsun, cehennem'de bir müddet günahlarının cezasını çektikten sonra eninde sonunda muhakkak cennet'e gideceği, fakat kafirin sürekli cehennem'de kalacağı ifade ediliyormuş. Ondan sonra bu öğrenci bana "siz bizi kafir addediyorsunuz" dedi. Müslümanların itikadına göre; bir hristiyan ne kadar iyiliksever olursa olsun, kesinlikle ce-hennem'e gidecektir. Bunun sebebi nedir?

Cevap:

Önce siz öğrencinize günahkâr mümin ile iyiliksever kâfir arasındaki farkın temelini anlatın. Mü'min, Allah Teala'ya itaati kabul ederek herşeyden önce O'nun sadık kullan arasında yer almaktadır. Sonra bazı ahlâkî bozuklukları sebebiyle, bir veya birkaç suç işlemiş olmaktadır. Kâfire gelince, temelde o bir isyankârdır. Söylediğiniz gibi iyiliksever de olsa, bunun anlamı; isyanın dışında başka bir suçu işlememiş olmak demektir. Malumdur ki, asi olmayan ve sadece suçlu qlan bir kimseye işlediği suçuna göre ceza verilecektir. Ona isyankâr cezası verilemez. Çünkü, bir kimseyi suç işledi diye itaatkarların listesinden silemezsiniz. Fakat isyan başlı başına en büyük suçtur. Eğer bir kimse başka bir suç işlememiş, isyanına başka bir suç eklememiş bile olsa, onun durumu itaatkâr bir kimsenin durumuyla bir olamaz. Ona başka bir suç işlememiş olsa dahi, isyanının cezası verilecektir. Eğer o, isyan ile birlikte başka suçları da işlemiş olursa ona isyan cezası ile birlikte diğer suçlarının cezası da verilecektir.

Bu temel prensibi anladıktan sonra ona Allah Teâlâ'nın vefakâr ve itaatkâr kulları arasında sadece Allah Teâlâ'nın tevhidinde şirk katmadan, Allah'ın tüm peygamberlerine ayırım gözetmeden ve Allah'ın gönderdiği kitapların tümüne hiçbirini inkâr etmeksizin iman eden, ahirette de hesaba çekileceği bilen, bütün bunlara inanan insanların yer aldığını söyleyin. Bunlardan herhangi birine bile inanmayan şahsın âsi olduğunu ve Allah'ın fedakâr kullarından biri sayılamayacağını anlatın. Peygamberlere ve kitaplara imandan Örnek verelim: Hz. İsa'dan (a.s) önceki peygamberlere ve onların getirdiği kitaplara inandıkları halde, Hz. İsa'yı (a.s) ve O'nun getirdiği İncil'i kabul etmeyen yahudiler âsi ve bağı sayıldı. Aynı şekilde Hz. Muhammed'in (s.a) gelişine kadar Hz. İsa'nın (a.s) izinde olanlar Allah'ın itaatkâr kulları idi. Fakat Hz. Muhammed'i (s.a) ve O'nun getirdiği Kur'an-ı Ke-rim'i inkâr ettikleri için onlar da yahudiler gibi âsi oldular.

İsa'yı (a.s), İncil'i ve Önceki nebiler ile onların getirdiği kitapları kabul etmelerine rağmen onlar Allah'ın itaatkâr kullan arasında sayılamazlar. Bunu da söylemekte fayda vardır ki? Allah Teâlâ cenneti asiler için değil, itaatkâr kulları için yaratmıştır. Eğer bu itaatkâr kullardan birisi bağışlanamaz bir suç veya suçlar işlerse; ona, bu suçlara göre ceza verilecektir ve cezasını çektikten sonra cennete girecektir. Fakat isyan suçunu işleyen hiçbir surette cennete gidemeyecektir, o kesinlikle cehenneme konulacaktır. Başka bir suç işlememiş olsa dahi tek başına isyan öylesine

büyük bir suçtur ki, bu suçla birlikte hiçbir iyilik o kimseyi cennete götüremez. [\[130\]](#)

Hakkı Aramanın Doğru Yolu

Soru:

Eğer birisi yoğun çabalarına rağmen hak aramakta başarısız oluyorsa, o zavallının cesareti kırılmış olmayacak mı? Bir misal vereyim: Bir şahıs zifiri karanlıkta yolculuk etmekte ve aydınlığa ulaşma ümidi taşımaktadır. Ne varki alınan uzun mesafeye rağmen ışığa rastlanmamaktadır. Bu zavallı ve bitkin adam karanlıktan başka birşey elde edemeyeceğini düşünmeye başlayacak ve aydınlığı bulma ümidini yitirdiği için yolculuktan da vazgeçecektir.

Siz, bu Örneğin bir hayâl mahsûlü olduğunu söyleyeceksiniz. Fakat ben insan hayatında cereyan eden hakiki bir Örnek verdim: Bilinçli ve resmen müslüman olan iki kişi iki kalede kapalı tutulmaktadır. Bunlardan birisi musibet, eziyet ve başarısızlık kalesidir. Bu şahıslardan biri birinci kaleden dışarı çıktıktan sonra bir tek kaleye daha girip serbest olacağını düşünmektedir. Bu düşünceler içerisinde olan kişinin morali yükselmekte ve ikinci kaleden çıktıktan sonra serbest kalmaktadır. Bu tecrübe onun için tatmin edici olmakta ve musibet içinde olanlara yardım eden bir zat halini almaktadır. Fakat öbür şahıs bir kaleden çıkıp ikincisine, üçüncüsüne, dördüncüsüne... girmeye devam etmektedir. Bu durumda olan kişi de hayâl kırıklığına uğramakta, musibet zamanında ona yardım eden bir zâtın bulunmadığını düşünmektedir. Bu şahıs hiçbir isteğinin yerine getirilmediği ve sayısız musibetlerden kurtulamadığı için ümitsizdir. Çünkü o zavallı adam devamlı şekilde Allah'ın yardımı ne zaman?" [\[131\]](#) diye bağtırmadıkça

"iyi bilin ki, Alah'ın yardımı yakındır" [\[132\]](#) diye karşılık veren bir seda işitmiyor. Eğer onun bir tek isteği yerine getirilmiş olsaydı veya bir tek

derdi halledilmiş olsaydı, o hayâl kırıklığına uğramaz, yukarıda dualarını işiten veya isteklerini yerine getiren yüce bir zâtın mevcut olduğunu düşünür, ümitsizliğe kapılmazdı.

Cevap:

Sorunuza cevap olarak diyebilirim ki, hak ve gerçeği aramak temel bir erdemdir ve hakkı bulmanın birinci şartıdır. Fakat bununla birlikte hakkın iyi niyetle, taassupsuz ve akıllıca aranması gerekir. Yani, bunu ararken hak ve batıl arasında ayırım yapmak ve batıl görünen şeyi terketmek lâzımdır. Bu durumda, insanın eline koyu karanlıklar dışında başka bir şeyin geçmeyeceği düşüncesi ve imkânı ortadan kalkmış olur. Sorunuzun ikinci bölümünde verdiğiniz misalden, sizin yalnız hak arama peşinde değil, aynı zamanda musibet, eziyet ve başarısızlık kalesinden dışarıya

çıkma peşinde olduğunuz da görülmektedir. Dolayısıyla sizin "Allah'ın yardımı ne zaman?" [\[133\]](#) feryadınıza karşılık veren birinin:

"iyi bilin ki, Allah 'in yardımı yakındır." [\[134\]](#) diye cevap vermesi sizin için yeterli olmamakta, sizi felaket ve musibetlerden de kurtarması gerekmektedir.

Bence, hak aramak için giriştiğiniz ve sizi ümitsizliğe sevkeden başlangıç noktanız tamamıyla yanlıştır. Hayâl kırıklığımız da bundan kaynaklanmaktadır. Hak aramanın doğru yolunu bulabilmek için önce şu soruları iyice düşünmeli, araştırmalı ve bir sonuca varmalısınız:

1. Kainatın bu nizamı bir yaratıcı olm'adan mı kuruldu?
2. Veya bu kainat yetkili bir çok Tann'mn eseridir de, onlar mı bu nizamı yönetiyorlar?
3. Veya, bu nizamın bir tek yaratıcısı, sahibi ve hâkimi mi vardır?

Bundan sonra siz bu kainatı anlamaya çalışın ve bunun:

- a) Bir azab evi mi,
- b) Eğlence yeri mi,
- c) Veya, lezzetin ve acının, rahatın ve huzursuzluğun, başarı ve başarısızlığın, kâr ve zararın vs. herşeyin deneme yeri olan bir imtihan yeri mi olduğunu araştırın.

Sonra bu dünyada insanın konumunu anlamaya çalışın ve düşünün:

- a) O bu dünyada tamamıyla serbest midir, yoksa onun kaderi üzerinde insanüstü bir varlığın etkisi mi varır? Bu yüce varlık huzurunda yaptıklarından hesaba çekilmeyecek midir?
- b) Veya, yerlerde ve göklerde birçok Tanrılar onun geleceği üzerinde söz sahibi midir?
- c) Veya, bir tek Allah, onun ve bütün dünyanın yaratıcısı, hâkimi ve mutlak egemeni midir? O, bizim ileri sürdüğümüz şartlara bağımlı değil midir? O, bize karşı hesap vermek zorunda değil de, biz O'na karşı hesap vermek zorunda mıyız? O, bizi iyi-kötü, acı-tatlı, çeşitli merhalelerden geçirecek karşılığı yaşadığımız dünyada değil de ahirette olan bir sınavdan mı geçirmektedir?

Eğer, araştırmanızın sonucuna göre, bu sorulara cevabınız birinci veya ikinci şekilde ise ben sizi umutsuzluktan çıkarıp umut yoluna koymak için birşey yapamam. Eğer cevabınız üçüncü şekilde ise bu cevap sizi hoşnudluk menziline götürecektir.

Eşi ve benzeri olmayan Allah tek başına bütün kainatı yönetmektedir. O halde kainatın sayısız varlıklarından hiçbiri, Allah'tan bütün ilahlık vasıflarını terkedip, sadece kendi menfaati için çalışmasını isteyemez. Böyle bir istek kesinlikle yanlıştır.

Bu dünya bir imtihan evi olduğuna göre, bu dünyada kar-

şılaşılan sevinç ve üzüntü, sıkıntı ve rahat, başarı ve başarısızlık aslında insanı denemek içindir. Bunu bilinçli şekilde kavrayan insan, iyi durumda kibirlenip böbürlenmez, kötü durumda da moralini bozup üzüntüye düşmez. Her hal ve durumda Allah tarafından yapılan sınavda başarılı olmaya çalışır. Dünyanın mevcut nizamının bu gerçeğini anlayan kişi ona sadece rahat, başarı, konfor ve kolaylıklar nasip olsun; kendisine hiçbir zaman musibet, dert, üzüntü ve başarısızlık verilmesin gibi yanlış temennilerde bulunmaz. Çünkü bilir ki; bu dünya ne tek başına zevkin, ne de tek basma acının; yahut tek başına huzurun veya huzursuzluğun; veya yalnızca başarının veya başarısızlığın olduğu bir dünyadır. Bu dünya yalnız zevk-ü sefa yeri olmadığı gibi, yalnız elem ve ızdırap dünyası da değildir. Bu dünyada her şey zıddı ile kaimdir.

Araştırma ve incelemeleriniz sonucunda akıl ve mantığımız, üçüncü sorunun cevabı olan, Allah'ın tek yaratıcı ve hakim olduğu, bizim mahluk olduğumuz; O'nun mutlak egemen olduğu, bizim O'nun kulları olduğumuz; O'nun bizim ileri sürdüğümüz şartlara uymak zorunda olmadığı; O'nun bize karşı değil, bizim O'na karşı sorumlu olduğumuz cevabını ikna edici bulur ve kabullenirse, hiçbir zaman bizi bu veya şu şekilde yaşatması, ne istersek bize vermesi, bir felaketle karşılaşsaksak onu derhal bizden uzaklaştırması ve bizim bütün isteklerimizi uygun görerek, o şekilde yerine getirmesi gibi yanlış beklentilere bel bağlamaz, Allah'ı bunları yapmaya mecbur gibi görmezsiniz.

Kısacası, güvenilir bilginin semeresi; iyi ya da kötü bütün hallerde değişmeyen zihni ve kalbi tatmin etmektir. Bilgi ve marifetten yoksunluk ise, kesinlikle huzursuzluk, sıkıntı ve yeistir. İnsan geçici başarılarla avunsa da sonuç değişmez. Ümitsizlikten kurtulmayı gerçekten istiyorsanız,

herşeyden evvel gerçeği yakalamayı düşünün. Yoksa hiçbir şey sizi dipsiz karanlıklardan kurtaramaz. [\[135\]](#)

Sahabe-İ Kiramın Hak Ölçüsü Olup Olmadıkları Tartışması

Soru:

Sizin ilmi yazılarınız ve eserlerinizdeki diğer tartışmalara ilaveten, ashab-ı kiram'ın hak ölçüsü olup olmadığı meselesi yüzünden yeni bir tartışmanın daha başladığını haber vermek istiyorum. Ben, bu görüş ayrılıklarının gerçek yüzünü anlayamadığım için tedirginim. İlgililerin yazdıklarından anlaşmazlığın sebep ve sonuçlarını çıkarmak mümkün olmamaktadır. Çünkü siz, sahabe-i kiram'ı Allah'ın rahmet ve bağışlamasına nail olmuş kimseler olarak kabul etmektesiniz. Muarızlarınız da sahabenin günahsız olduğunu iddia etmemektedirler. Size göre, sahabe-i kiram'ın mutabakatı ve topluca amel tarzı doğru ve hak ölçüsü için bir delil (hüccet) sayılır. Her sahabenin her hareketi onların gözünde de mutlaka taklid edilecek bir şey ve hakkın ölçüsü değildir. Diğer taraftan, taraftarlardan her biri her sahabenin toplumsal hayatında hayır ve iyilik yönünün galip

geldiğine ikna olmuş durumdadırlar. Sahabe-i kiramın tarihi hakkında araştırma yaparak yazdığınız doğru veya yanlış hadiselerin bu tartışmanın temeli yapılmasına gelince: Kanımca, kısmî veya bireysel olayların gerçekte vuku bulup bulmaması bir dereceye kadar sahabenin hak ölçüsü olup olmadığıyla alakalı değildir. Onun için bu karışıklıklarla dolu uzun tartışmadan kaçınarak, bu olayları bir kenara bırakıp, sadece ilmi açıdan inkâr ettiğiniz hak ölçüsünün ne demek olduğunu açıklamamızı istiyorum. Bu konudaki incelememin sonucunu size sunmaktayım. Buna mutabakat ediyorsanız ne âlâ, aksi halde ilmî tenkidlerinizden istifade edelim.

Kitap ve Sünnet'te bildirilen şeyler için ilave ölçülere ihtiyaç olmadığı aşîkârdır. Bizatihi bunların kendisi başkaları için başlı basma bir ölçüdür. Sahabe-i kiram'ın basit hataları üzerinde durmakta bir fayda yoktur. Kur'ân ve hadiste olumlu veya olumsuz açıklama bulunmayan, sonradan ortaya çıkan teferruatla ilgili meselelerde sahabe-i kiram'm sözleriyle hareketleri delil olarak kullanılabilir. Çünkü, Hz. Muhammed (s.a) ile birlikte olup O'nun sohbetlerine katılmanın, O'na yakın ve arkadaş bulunmanın tesiriyle onların kalbleri ve kafa yapıları, bize göre; doğruya, hakka ve sevaba daha yatkındır. Hz. Muhammed'le (s.a) sohbet şerefının dışında nübüvvet ile sağlam ve yakın ilişki kurduklarından dolayı sahabenin maçldi ve manevi meseleleri (din ve dünya işlerini) çözmeye bir nevi üstünlük sağlamalarına "hak ölçüsü olma" tabiri kullanılmaktadır. Sahabe olmayanların kendi söz ve amellerini doğrulamak için Kur'ân-ı Kerim'den veya hadis-i şeriften bir delil sunmaları veya en azından bir sahabenin kendilerini doğruladığını gösterir bir olayı nakletmeleri zorunludur. Fakat, sahabenin söz ve amelini aykırı olarak nasstan sağlam bir delil bulunamadığı; aksi ispat-lanamadığı sürece, sahabenin söz ve davranışı en sağlam se-ned sayılır; başka delil aranmaz. Özetle; Peygamber'e (s.a) yakınlıktan dolayı onlara bu derece itimat hasıl olmuştur. Hz. Peygamber'e (s.a) en yakın insanlar olmaları nübüvvetle haşir-neşir bulunmaları hasebiyle kazandıkları üstünlüğün onların masum sayılmaları için yeter sebep olmadığını kabul etmekle beraber, onları Kur'ân-ı Kerim'in ve hadis-i şeriflerin açıklayıcıları saymamız gerektiği kanaatini taşıyorum. Aklımıza gelen düşünce ve izahatın tasdiki için sahabenin davranışlarına başvurmamız lâzımdır. Dinî konuları yorumlamada, mümkün olduğu kadar, sahabeyle ters düşmekten kaçınmalıyız. Eğer siz bu konuda farklı bir düşünceye sahipseniz, lütfen delilleriyle birlikte cevaplandırınız.

Cevap:

Sorunuza kısaca cevap veriyorum: Hak ölçüsü sadece, Allah'ın Kelâmı ve O'nun Rasûlü'nün sünnetidir. Sahabe-i kiram hak ölçüsü değildir. Onlar bu ölçüye uymaktadır. Bunun örneğini şöyle verelim: Mihenk altın değildir, fakat altının altın olduğu mihenge vurmakla kanıtlanabilir. Siz de biliyorsunuz ki, ben sahabenin icmâidilil (hüccet) kabul ediyorum ve hatta sahabenin çoğunluğu tarafından kabul edilen bir şeyi diğer bütün görüşlere tercih ediyorum. Şüphesiz sahabenin her biri ile ilgili olarak karşımıza iki ayrı durum çıkmaktadır. Birinci durumda: Sahabenin sözlerinde diğer sahabelerden farklı bir durum ortaya çıkarsa, bu durumda hepsinin sözleri aynı zamanda kabul edilemez, fakat şer'î delillere istinaden bunların sözleri reddedilerek yeni bir görüş ve söz benimsenebilir. İkinci durumda: Bir veya birkaç sahabelen herhangi bir söz bildirilmiş ve ona aykırı başka bir söz de söylenmemişse, bu durumda yapılması doğru olan bu sözün kabul edilmesidir. Bu söz reddedilerek başka bir söz benimsenemez. Ancak, seçkin tabiîn'in ve herkes tarafından kabul edilmiş müctehid imamların kati delillere istinad ederek kararlaştırdıkları ve doğruya en yakın olduğu hissedilen durumlar bundan müstesnadır. [\[136\]](#)

Rasûlullahın (Ş.A) Beşeriyetine İtirazlar

Soru:

Tercüman'ul Kur'ârim Nisan sayısında çıkan "İslâm Neyin Bayraktarıdır" adlı makalenizin bazı noktalarına şu itirazlar yöneltilebilir;

- 1) "Peygamber insan üstü değildir". Bunun anlamı nedir? Bundan kastettiğiniz Allah'ın kendisine verdiği ilâhî yetkilere sahip olmak mıdır? Yoksa beşer olmakla, maddenin ötesinde bir varlık olmak mı kastedilmiştir? İtiraz edenler, sıradan insanlardan üstün olması kastedilmiştir ve elbette Peygamber (s.a) beşeriyetin en üstünüdür, demektedirler.
- 2) İkinci itiraz ise, Hz. Peygamberin (s.a) beşeri zaafardan istisna olduğunu kabul etmemeniz hususundadır. Halbuki Hz. Peygamber (s.a) her açıdan masumdur. Beşeri zaafardan kasdınız beşeriyetin gerekleri mi, yoksa daha başka şeyler midir?
- 3) "Bazı peygamberlerin daveti başarısızlığa uğradı." Bu ifade tarzı nebilere yakışınmaz. İtirazcıların en çok itiraz ettikleri nokta sözün söyleniş biçimidir. Söz sahibinin niyeti ne kadar iyi olursa olsun, ifade tarzı küstahçadır ediyorlar.

Cevap:

Bu itirazlara cevap vermeden Önce, bu makalenin aslında gayri müslimlere İslâm'ı anlatmak için yazıldığını söylemek istiyorum. Bu yazıda; onların yanlış inançlarından söz açılmadan, İslâm'ın doğru tasviri çizilerek onların yanlış inançları reddedilmiştir. İslâm'ın sağlam inançlarını görerek, dinlerine ne gibi yanlış inançların girdiğini bizzat anlamaları hedefi güdülmüştür. Şimdi itirazları bir bir ele alıyorum:

- 1) "Peygamber insanüstü değildir" cümlesinden bir mânâ çıkarmadan önce, itirazcının bu cümlede hangi kelam silsilesi içerisinde söylendiğine bakması, nerede yazdığını görmesi lâzım. Yazımda şöyle deniliyor: "Peygamber bir insandır ve ilâh olma noktasında O'nun hiçbir payı yoktur." Bundan hemen sonra "O insanüstü değildir" denmesi, açıkça O'nun beşeriyetin dışında bir varlık olmadığı, ilâhlık sıfatı taşımadığı anlamına gelir.
- 2) Aynı söz dizisi içerisinde "peygamberler beşerî zaafardan istisna değildir" cümlesi ikinci bir özellik olarak hemen eklenmiştir. Bu cümledeki beşerî zaafardan kasıt; açlık, susuzluk, uyku, hastalık, üzüntü gibi her insanın karşılaşabileceği şeylerdir. O yazıda bu husus, hristiyanlar tarafından ilâh veya Allah'ın oğlu olarak nitelendirilen kimsenin de bu beşerî zaafarla karşılaşacağını söylemek, bunlar ortada iken bir beşerî [İsa (a. s)] ilâhlığa ortak ettiklerini hatırlatmak amacı ile belirtilmiştir. Bu delil tamamiyle Kur'ân-ı Kerim'den alınmıştır:

"Meryem oğlu Mesih, bir elçiden başka bir şey değildir. Ondan önce de elçiler gelip geçmiştir. Annesi de dosdoğrudur, ikisi de (öteki insanlar gibi) yemek yerlerdi. (Yaşamak için yemeğe muhtaç olan nasıl tanrı olabilir?) Bak, onlara nasıl ayetlerimizi açıklıyoruz, sonra bak nasıl (haktan

cevriliyorlar!?"

Bu ayette İsa'nın (a.s), bir kadının karnından doğması ve ana ile oğlunun ikisinin de yemek yemesi, Hz. İsa'nın (a.s) beşer olduğuna, insanüstü bir varlık olmadığına, hristiyan-lann düşündükleri gibi uâhlıkla zerrece bir ilgisi olmadığına delil olarak gösterilmiştir.

3) Üçüncü itiraz da söz dizisi gözden uzak tutularak, sadece bir kelimenin kullanımına yapılmıştır. Burada söylemek istediğim şey şu idi: Nebinin vazifesi, iman edenleri bireysel ve toplumsal olarak eğiterek, tam mânâsı ile İslâm kültür ve medeniyeti için fiilen hazırlamak ve dünyada Allah'ın dinini fiilen yerleştirmeye çalışan örgütlü bir cemaat haline getirmektir. Bunun amacı, Allah kelimesini (Tevhid dinini) yaymak, diğer kelimeleri (bâtıl din ve inançları) ortadan kaldırmaktır. Daha sonra, yazımda şu ifadelere yer veriliyor:

"Bütün nebilerin, davetlerini en son şamaya kadar ulaştırmada başarılı oldukları söylenemez. Bir çok nebiler gelmiştir ki, kendi kusurlarından dolayı değil; mutaassıp kişilerin direnişleri ve elverişli olmayan koşullar yüzünden başarısız olmuşlardır."

Bu yazıdaki "başarısızlık" kelimesinin kullanılış şekline küstahlık demenin, ne âdab-ı muaşeretle ne de edeb ve saygı ile ilgisi olabilir. Eğer bu gibi abartmalar aynı şiddeti ile devam ederse, yarın Hz. Muhammed'in (s.a) Uhud'da yaralandığını veya filan vakit hasta olduğunu söyleyen bir kimsenin küstahlıkla itham edilmesine şaşmamak gerekir. Eğer olan bir hadiseyi inkâr etmemek gerekiyorsa, onu herkesçe bilinen ve yaygın olarak kullanılan kelimelerle anlatmak gerekir. Bunu küstahlık sayanlar kanaatlerinde hürdürler. Fakat niçin bu görüşü başkalarına zorla kabul ettirmeye çalışıyorlar?"

[138]

Peygamberlerin Beşerî Zaaflarından Kasıt Doğal İhtiyaçlarıdır

Soru:

Bir din alimi ısrarla, Londra İslâm konferansında okuduğunuz makalede Rasûluliah (s.a) hakkında "beşeri zaafardan istisna değildir" şeklinde kullandığınız ifadenin aslında ayıp ve noksanlık (kusur ve hata) anlamına geldiğini söylüyor. Bu ifadelerden neyi kasdettiğinizi tam olarak açıklar mısınız?

Cevap:

Tercüman ul Kur'ân'm Haziran sayısında bundan ne kasdettiğimi açıkladığım halde, hâlâ bu suçlama üzerinde durulmaktadır. Tuhaf ki, ben sözlerime açıkça izahat getirdiğim, ne söylemek istediğimi açıkça anlattığım halde, bazı itirazcılar; yok, hayır, senin sözünün amacı senin açıkladığın gibi değil, bizim söylediğimiz gibidir demeyi sürdürecektir.

Böylesi bir tutum, yüreğinde Allah korkusu taşıyan insanların asla benimsemediği tuhaf bir tutumdur.

Doğrusu, bir açıklama yapma imkânı bulamamış bile olsaydım, iyi niyet ve dikkatle okunduğu takdirde, yazımdaki beşeri zaafardan kastın ayıp ve kusur olduğu gibi yanlış bir sonuca varılmazdı. O yazıdaki bütün tartışma; diğer milletlerin kendi nebileri hakkında aşırılığa giderek onları Allah veya Allah'ın oğlu saymaları, yahut Allah'ın farklı tezahürleri kabul etmeleri ve Kur'ân-ı Kerim'in müslümanları bu gibi aşırılıklardan koruduğu ve her insanın rasûlün ne olup olmadığını anlayabilmesi için Allah ile risalet arasında belirgin bir çizgi çizdiği hususundan ibaretir. Böyle bir anlatım içerisinde "peygamber hata ve kusurlardan korunmuş değildir" gibi bir ifadeye neden ihtiyaç duyulsun. Ayrıca şunu da ilave etmek gerekir ki, okuduğunu, işittiğini anlama yeteneğine sahip bir insan beşerî zaafalar tabirinden ayıp ve kusur anlamı çıkarmaz. Bir insan için kusur kelimesi ancak küfürbaz, yalancı, dedikoducu, sahtekâr, bozuk ahlâklı vs. olduğu zaman kullanılır. Hata (ayıp) kelimesi de o insanın bedenlen bir özü olması durumunda, örneğin; çirkin, sakat olması halinde yahut akıl ve ahlâk noksanlığı söz konusu olduğunda, örneğin; geri zekalı, aptal veya nefsinin esiri olması gibi durumlarda kullanılır.

Bu ikisi dışındaki beşerî zaafalar şunlardır: İnsanoğlu selameti için, yarlığını idame ettirebilmek için gıdaya ve suya muhtaçtır. İstirahata ve uykuya muhtaçtır. Evlenmeye muhtaçtır. Hastalandığında tedaviye, ilaca muhtaçtır. Sıcaktan ve soğuktan, kardan ve yağmurdan korunmak için sığınağa, elbiseye muhtaçtır.

İşte Allah Teâlâ bu anlamda, Nisa Sûresinin 28. ayetinde, şöyle buyuruyor:

"Çünkü insan zayıf yaratılmıştır. [139]

Kâfir Erdemli Amelinden Dolayı Mükâfata Hak Kazanır Mı?

Soru:

Bendenizin dindar bir dostu var. Bu dostun inancına göre, "Rabb'inin rızasını gözeterek mazlumu koruyan, yoksula yardım eden, yolcuya hizmet sunan, hastayı iyileştiren vs. iyi davranışlarda bulunan, kim olursa olsun, yaptıklarının karşılığını Allah'tan mutlaka alacaktır. Ahirette mükâfat almak sadece müslümanlara mahsus değildir. Allah alemlerin rabbidir, sadece müslümanların değil." Dostumun kanaatine göre, "ister hristiyan, ister hindu, isterse budist olsun herhangi bir dine mensup bir kimse, gösteriş düşüncesi taşımaksızın, iyi niyetle bir iyilik yapmış ve hayırda bulunmuşsa ahirette muhakkak mükâfatlandırılacaktır." Ben onun görüşlerine katılmıyorum. Kur'ân-ı Kerim'in bazı ayetlerine dayanarak, iyi amellerin kabul edilmesi için iman etmenin şart olduğunu söylüyorum. Nahl Sûresinin 97, Tâhâ Sûresi'nin 112 ve Enbiyâ Sûresinin 94. ayetlerini

[140]

örnek olarak gösteriyorum.

Ona bütün ulemanın bu hususta mutabık olduğunu söylememe rağmen tatmin olmadı. Arkadaşım, genelde ulemanın aşırı görüşlü kimseler oldukları iddiasında. Söz sizden açılınca, sizin dengeli, düşüncelerinde ölçülü, görüşlerinde aşırı gitmeyen, mutedil bir âlim olduğunuzu, konuyu sizden sormamı istedi. Bu konuda izahatınızı istemeden önce konuya açıklık getirmem için bir şeyi daha yazmama müsaade ediniz. Günahkâr bir müslüman iyilik yaptığı zaman kabul ediliyor da aynı iyiliği hatta daha büyük bir iyiliği bir gayr-i müslim yaptığı zaman neden reddediliyor? Allah

bu şekilde taraflı olamaz. Bu Onun kullarını koruyup gözetin şanına aykırı değil midir?

Cevap:

Dostunuz, bu soruya Kur'ân-ı Kerim'den cevap istiyorsa, Kur'ân-ı Kerim'in cevabı gayet açık ve nettir; Kâfir, amellerinin iyi veya kötü oluşu sebebiyle değil; yalnızca küfür sebebiyle cehennem'de cezalandırılmayı hak etmiştir. Eğer arkadaşınız Nahl, Tâhâ ve Enbiyâ Sûrelerindeki ayetlerle ikna olmadıysa, ona daha açık bir şekilde, Allah'a, O'nun peygamberlerine, O'nun ayetlerine ve ahiret gününe veya onlardan herhangi birine iman etmeyen kimselerin kâfir olduğunu ve kafirlerin de cehennemde azap çekeceğini bildiren ayetler gösterilebilir. Örneğin; Nisa Sûresinin 150-151. ayetlerinde Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Onlar ki Allah'ı ve elçilerini inkâr ederler. Allah ile elçilerinin arasını ayırmak isterler. 'Kimine inanırız, kimini inkâr ederiz!' derler; bu ikisinin (inanmakla inkârın) arasında bir yol tutmak isterler.

işte onlar gerçek kâfirlerdir. Biz de kâfirlere alçaltıcı bir azap hazırlamışızdır!" [\[141\]](#)

Bu buyruğa göre, Allah'ı ve peygamberlerini tanımamak veya Allah'ı tanıyıp, peygamberlerini tanımamak veya peygamberlerinden birini tanıyıp, diğerini tanımamak kesinlikle küfürdür. Küfrün cezası ise, amele bakılmaksızın, ibret verici azaptır.

Sonra En'âm Sûresinin 130. ayetine bakınız. Bundan önceki ayetlerde şeytanlar ve onların peşinden gidenler için ebedî azap kararı duyurulduktan sonra buyuruluyor ki: (Allah Teâlâ'nın hitabı cinlere ve insanlardır.)

"Ey cin ve insan topluluğu! İçinizden, size ayetlerimi anlatan ve bugününüzle karşılaşacağımıza dair sizi uyarın elçiler gelmedi mi?' 'Kendi

aleyhimize şahidiz' dediler. Dünya hayatı kendilerini aldattı ve kendilerinin kâfir olduklarına şahitlik ettiler." [\[142\]](#)

Bu ayette, rasullerin söylediklerini kabullenmeyen, onların getirdiği ayetlere iman etmeyen ve ahireti kabul etmeyen insanlar kâfir olarak nitelendiriliyor; onların amellerinin iyi veya kötü oluşuna bakılmaksızın cehennem azabını ebedî olarak hak ettikleri haber veriliyor.

Aynı şey Zümer Sûresi'nin 71 ve 72. ayetlerinde de anlatılmakta ve şöyle buyurulmaktadır:

"İnkâr edenler, bölük bölük cehenneme sürüldüler. Oraya geldikleri zaman, cehennemin kapıları açıldı, cehennemin bekçileri onlara şöyle dedi: 'Kendi aranızdan, Rabbinizin ayetlerini size okuyan ve sizi bugününüzle karşılaşacağınız hakkında uyarın elçiler gelmedi mi?' 'Evet, geldi dediler, ama kâfirlere azap sözü hak oldu.

O halde içinde ebedî kalmak üzere cehennemin kapılarından girin. Kibirli olanların yeri ne kötüymiş denildi." [\[143\]](#)

Burada da dünyadaki rasullere, onların takdim ettiği ayetlere ve ahirete iman etmeyen insanlar kafir olarak nitelendiriliyor. Bu kişiler aleyhine ebedî cehennem azabı kararı verildi. Onların kafir olmaları ve iman etmemeleri dışında cehennem azabını gerektirecek herhangi bir günahlarının olup olmadığından hiç söz edilmemektedir.

Bundan sonra sadece peygamberleri ve onlara inen kitapları inkâr etmenin cehennem azabına sebep olduğunu belirten Mülk Sûresinin 8-11. ayetlerine bakınız:

Az daha öfkeden çatlayacak. Her topluluk onun içine atıldıkça onun bekçileri, onlara sordu: 'Size bir uyarıcı gelmedi mi?'

Dediler: 'Evet, bize uyarıcı geldi ama biz yalanladık ve (Allah hiçbir şey indirmede, siz ancak büyük bir sapıklık içindesiniz) dedik.

Ve dediler ki: 'Eğer biz (onların sözlerini) dinleseydik, yahut düşünüp anlasaydık, şu çılgın ateşin halkı arasında bulunmazdık!'

Günahlarını itiraf ettiler, (bırak) o çılgın ateş halkı (Allah'ın rahmetinden) uzak olsunlar!" [\[144\]](#)

Kur'ân-ı Kerim'e inanan bir kimse bu ayetleri gördükten sonra, küfür ve inkârın insanı tek başına cehenneme götüren bir sebep olduğunu reddedebilir mi? İnkârla birlikte herhangi bir iyi amelin onu cehennemden kurtarmaya yetmeyeceğini inkâr edebilir mi? Eğer aralarında herhangi bir fark varsa o da şu olabilir: O azap evinin pekçok girişi kapısı mevcuttur. İyi işler yapan kafir başka kapıdan, kötü işler yapan kafirler, -inkârları dışında - kötü amellerinin derecesine göre, yaşantılarına uygun değişik kapılardan içeri gireceklerdir. Başka bir deyişle; birisi için azap hafif olacak, diğeri için şiddetli ve daha başkası için daha da şiddetli. Amellerine göre azabı şiddetli veya hafif olabilir, fakat hiçbir şey kâfiri cehenneme girmekten kurtaramaz. Çünkü küfür, Allah'a isyandır. Allah cenneti de isyankâr için yaratmadı.

Müminlere gelince; bunlar da iki çeşittir. Birinciler, imanı bütün, ameli salih olanlardır, Bunların ufak tefek kusurları olsa da tevbe ile affedilebilirler. Dünyanın zorlukları, hastalıklar ve dertler de onun için kefarete olabilir. Şefaate de onun lehinde bir menfaat olabilir. Allah Teala kendi lütuf ve keremiyle onu bağışlayabilir.

İkinci tip müminler ise, iman sahibi olmalarına rağmen büyük günah işleyenlerdir. Onlar isyankâr değil, suçludurlar. Eğer o günahları bağışlatacak hiçbir şeyleri bulunmasa bile onlara isyandan dolayı değil, işledikleri suç veya suçlardan dolayı ceza verilecektir. Dünyadaki kanunlar bile asi ile suçluyu aynı düzeyde tutmaz. Devlete karşı koyan âsi ile suç işlemiş herhangi birine aynı cezayı vermez.

Hal böyle iken siz nasıl oluyor da mutlak adalet sahibi, hakimler hakimi Allah Teâlâ'nın, kendisine başkaldıran, isyan eden kâfir ile suç işlemiş

herhangi bir insan konumundaki müslüman bir tutacağım, ikisini de aynı kefeye koyacağım düşünebiliyorsunuz! [\[145\]](#)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FIKHI VE İKTİSÂİ MESELELER

Korku Namazı

Soru:

Cephede vatani savunmak için savaşan Pakistan Kuvvetleri için farz namazların hükmü nedir? Mevcut durumda farz namazlar nasıl kılmır?

Cevap:

Eğer fiilen savaş olmuyorsa, askeri birlik savaş meydanında bir mevkiye sadece savunma için hazır bulunuyorsa, bu durumda korku namazı şu şekilde kılınmalı:

Önce askerlerin yarısı cemaat halinde "kasır" namazı, yani dört rekat farz yerine iki rekat namaz kılmalı, sonra da geri kalan diğer yarısı aynı şekilde namazlarını eda etmelidirler. Namaz kılariken askerler silahlarını yanında bulundurmalıdır.

Eğer düşmandan ani saldırı tehlikesi varsa ve hiçbir asker yerinden kıpırdayamıyorsa cemaatle birlikte namaz kılmak zorunlu değildir. Bu durumda her asker bulunduğu yer ve mekanda oturarak, ayakta veya yatar vaziyette durarak işaretle yalnız farz namazı "kasır namazı" çeki'nde kılar. Bu durumda kıbleye yönelmek de şart değildir. Eğer kıbleye dönerek namaz kılmak mümkün değilse; o zaman, sadece yüzünü kıbleye doğru çevirerek niyet edip namaza durur, savaş gereklerine göre ne tarafa yönelmek gerekiyorsa o tarafa yönelerek namazı kılabılır. Rükü ve secdeleri yapma imkanı yoksa sadece işaretlerle namaz kılınır. Eğer namaz sırasında düşman saldırırsa cevabı ateş açılabilir. Ancak yerinden ayrılmak, hareket etmek ve silah arkadaşları ile konuşmak icap ederse, namaz kesilir ve fırsat bulunca kaza edilir.

Eğer savaş çok yoğun oluyorsa ve namaz kılmak için hiçbir fırsat olmuyorsa, namaz kazaya bırakılabilir. Bu durumda kazaya bırakılan bütün namazlar çatışma bittikten hemen sonra kaza edilmelidir. [147]

Gıdaların Haram Ve Helalliği

Soru:

Ben bir müddetten beri İngiltere'de yaşamaktayım. Bu-radakilerle ne zaman din hakkında bir sohbete başlasak hemen her zaman domuz etinden söz açarlar ve domuz etinin İslâm'da niçin haram kılındığını sorarlar. Ben bu soruya tatmin edici bir cevap veremedim. Bu konuda bilginizden istifade etmek istiyorum. Kur'an-ı Kerim'de domuz etinin hangi sebepten dolayı haram kılındığını ve bunda ne gibi bir hikmetin bulunduğunu açıklamanızı rica ediyorum.

Cevap:

Domuz eti Kur'an-ı Kerim'de nasıl yasaklandı ise Eski Ahit'te de aynı şekilde yasak edilmiştir. Dolayısıyla ya-hudiler günümüzde de domuz etini yememektedirler. Yeni Ahit'te de Hz. İsa (a.s) tarafından bu hükmün iptal edildiğine dair bir rivayete rastlanmamaktadır. Saint Paulidi hristiyanlığı Batı toplumuna benimsetmek için şeriatın ipini koparmış, hüküm ve emirlerini değiştirmış, Allah'ın haram kıldığı şeyleri helal saymıştır. Gerçekte ise Allah'ın peygamberlerine gönderdiği bütün şeriatlerde domuz eti daima haram olmuştur.

İnsanın deneyimleriyle kendisine zarar verdiğini öğrendiği şeyler hakkında Allah'ın birsey buyurmasına lüzum yoktur. Onlar hakkında bilgi elde etmek için insanın kendi bilgi kaynakları yeterlidir. Onun için Allah'ın kanunlarında arseniğin (zehirin) haramhđına yer verilmemiştir. Fakat, insanın kendisine zarar verdiğini kendi kaynaklarıyla öğrenemeyeceği şeyler hususunda, Allah Teâlâ; bunlardan uzak durun şeklinde hüküm koymuştur. Bizim için en akıllıca yol zarardan korunmak için Allah'a güvenip, bu gibi şeylerden uzak durmaktır.

Gıdaların sadece insan bedenini değil karakterini de etkilediği bir gerçektir. Bedene olan etkilerini biz uygulamalı

"İslâm vatanını savunmak için sınırda savaşa hazır bir vaziyette bekleyen askerler için farz namazların hükmü nedir? Böyle bir durumla karşı karşıya bulunan kimseler farz namazları nasıl kılmalıdır?"

bilimlerden ve tecrübelerden öğrenmiş oluyoruz. Fakat bugüne kadar, beşeri ilimler yoluyla, gıdaların karakterimiz ve ahlâkımız üzerindeki tesirlerinin neler olduğu konusunda herhangi bir bilgi elde edebilmiş değiliz. İnsanların ahlâkî yapılarında meydana getirdiği manevî tahribatlar,

kötü tesirler sebebiyle; domuz, mundar hayvan, leş, kan ve yırtıcı hayvanların yenmesi, Allah'ın şeriatında yasaklanmış, haram kılınmıştır. [148]

Sigortayı Hahamlıktan Çıkaran Önlemler

Soru:

Sigortada köklü değişikliklere gidilmesi düşüncemiz doğrudur. Fakat bunun için uzun ve sürekli çalışmaya ihtiyaç olduğunu siz de biliyorsunuz. Ben şimdiye kadar kendi sigorta şirketimde hayat sigortası yapmaktan kaçındım. Fakat bir süre düşündükten sonra hayat sigortasmdaki eksikliklerin şu önlemlerle ortadan kaldırılabileceği sonucuna vardım:

1. Devlete güvence parası yatırırken bu paranın faizli işlere yatırılması yerine bir devlet fabrikasına veya faizsiz çalışan bir kamu kuruluşunun hisse senetlerine yatırılmasına dair istekte bulunulabilir. Çaba harcanırsa hükümetin bunu kabul edeceğini ümit ediyorum. Böylece faiz işine bulaşmaktan uzaklaşılmış olur.

2. Şirket isterse bir kişinin sigortasını iptal etmek veya baştan kabul etmemek yetkisine sahiptir. Biz mevzuatımıza, sigorta sahibinin isterse parasını varislere şeriatı göre pay edebileceği maddesini de ekleyebiliriz. Allah ve Rasûlü'nün emirlerine uygun olarak, şeriat usullerine göre hareket eden kişilere poliçe sahibi olma imkânı hazırlamak için, şeriatı göre paylaşmaya rıza göstermeyen kişilerin poliçe satın alma başvurularını kabul etmeme şartı getirilebilir.

3. Kumar işine bulaşmaktan kurtulmak için poliçe satın alan kişilerden, ölmeleri halinde sadece yatırdıkları kadar paranın varislerine verileceğine dair bir belge alınır.

Her ne kadar şimdiki haliyle olumsuz yönleri ağır basıyorsa da bu iş kollarının hayra dönüştürülmesi de mümkündür. Bir müddet önce tehlikenin büyüklüğünü düşünerek, şirketimi satmayı düşünmüştüm. Fakat sonradan, başkalarına örnek oluşturmak ve İslâm sınırları içinde kalarak sigorta işlerim yürütmenin bir yolunu bulmak amacı ile şirketi satmaktan vazgeçtim. Bu konuda bir açıklama yaparsanız memnun olurum.

Cevap;

Sigorta işini düzeltmek için sunduğunuz önerilerle bu işin haram oluşuna sebep olan etkenlerin ortadan kalkacağını ümit ediyorum. Bana göre bu işi caiz duruma getirmek için şu tedbirlerin alınması gerekir:

1. Devleti, şirketin güvence paralarını kamu kuruluşlarına ortaklık için yatırmaya ve bu paraların gelirlerini önceden belirlenen miktarlarla değil, kazancına göre hissesine düşeni Ödemeye razı etmelidir.
2. Şirket diğer sermayesini de faiz yerine kâr payı veren kuruluşlara yatırsın ve sermayenin hiç bir bölümünü faiz getiren alanlarda kullanmasın.
3. Şu iki şeyi kabul eden kişilerin hayat sigortası yapılsın: Birincisi onların ölümü halinde sadece birikmiş olan para varislerine verilecek, ikincisi bu para şeriat usullerine göre bütün varislere dağıtılacak.
4. Kâr isteyen poliçe sahiplerinin parası, onların müsaadesiyle, faiz yerine kâr getiren ticari alanlarda hissedar usulüyle yatırılm.

Bu dört reform uygulanabilirse; hem şirketinizi caiz temellere oturtmuş, hem de sigorta işinin düzeltilmesini isteyenlere rehberlik etmiş olacaksınız, [\[149\]](#)

Tokalaşma Ve Kucaklaşma

Soru:

Bazı kimseler bayram namazından sonra dostlarını, akrabalarını ziyarete gittiklerinde ya tokalaşıyorlar, ya da kucaklaşıyorlar. Şunu anlamak istiyorum: Bayram namazından sonra bayramlaşmak için kucaklaşmak doğru mudur? Hadis-i şeriflerle veya bir sahabe'nin yaptığı bir hareket ve amelle bunun caiz olduğu isbat edilebilir mi?

Cevap:

Mesele tokalaşmak (musafaha yapmak)tan ibaret olunca, sadece neşeli, kutlu günlerde değil; her zaman, her görüşme, buluşma anında tokalaşmak caiz olmakla kalmaz, sünnet, müstehab bile olur. Ebu Dâvûdda nakledildiğine göre Berâ b. Azib, Peygamberimizin şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: "iki müslüman birbiriyle buluştuklarında tokalaşsınlar da Allah'a hamdederler ve O'ndan bağışlanmayı dilerlerse Allah ikisini de bağışlar." Tirmizi'de ise Hz. Peygamberin (s.a) mübarek buyruğunun kelimeleri şöyledir:

"iki müslüman birbiri ile buluştuğunda musafaha (tokalaşma) ederlerse, onlar birbirinden henüz ayrılmadan Allah onun ikisini de affeder."

Yani onların birbiriyle tokalaşmaları, müslümanın müs-lümana muhabbetini ve birbirine iyilik ve ikram duygusu taşıdıklarını gösterdiği için, bu hareket ikisinin de mağfiretine sebep olmaktadır. Ebu Davud'da, Hz. Ebu Zerden (r.a), Hz. Peygamberle (s.a) karşılaştığımızda sizlerle tokalaşır mıydı diye sorulduğu, O'nun da: "Ben Rasûlullah ile karşılaşmış olayım da o benimle tokalaşmış olmasın, bu hiçbir zaman olmadı" diye cevap verdiği anlatılmaktadır. Bu bakımdan, tokalaşma konusunda fıkıh bilginleri arasında hiçbir ihtilaf yoktur.

Müânaka (kucaklaşma) konusunda ise fıkıh bilginleri arasında farklı görüşler ortaya atılmıştır. Aralarında İmam Ebu Yusuf'un da bulunduğu bazı fıkıh bilginleri bunu kera-hetsiz caiz görmüşlerdir. Bazıları sadece bir yolculuktan dönüşte veya buna benzer herhangi bir önemli durumda kucaklaşmayı caiz görmüşler, genel durumlarda mekruh kabul etmişlerdir. İmam Ebu Hanife'ye göre ise bu kesinlikle mekruhtur. Bu farklı görüşlerin sebebi, müânaka konusunda birbirinden farklı hadislerin bulunmasıdır. Tirmizi'de Hz. Enes'in (r.a) şöyle rivayet ettiği bildirilmektedir: "Adamın biri Rasûlullah'a (s.a): 'Ya Rasûlallah, bizden bir kişi herhangi bir kardeşi ile karşılaştığında onun önünde eğilsin mi?' diye sordu. Easûlullah (s.a): 'Hayır' buyurdu. Adam: 'O'nunla kucaklaşsın ve onu öpsün mü?' diye sordu. Rasûlullah (s.a): 'Hayır' buyurdu. O adam yine: 'Elini tutarak tokalaşsın mı?' diye sordu. Rasûlullah da (s.a): 'Evet', buyurdu." Tirmizi'de bir başka rivayet daha vardır ki, onda Hz. Aişe (r.a) şöyle buyuruyor: "Zeyd b. Halid b. Harise (seferden dönerek) Medine'ye ulaştığında doğrudan bize gelerek kapımızı tıklattı. Rasûlullah (s.a) hızlıca kalkarak dışarı çıktı ve onun boynuna sarılarak yüzünden öptü."

Ebu Davudda, Hz. Ebu Zer'in (r.a) şöyle anlattığı zikredilmiştir: "Bir keresinde Rasûlullah (s.a) beni istemiş, ben ise evde yoktum. Rasûlullah 'in beni hatırladığımı öğrenince, mübarek huzuruna vardım. O da beni kucakladı."

Bu rivayetleri bir araya toplayınca anlaşılıyor ki, Peygamber Efendimiz sadece musafaha yapmakla (tokalaşmakla) yetinirdi. Müânaka (kucaklaşma) genel âdeti'değildi. Şüphesiz ara sıra özel bir durumda kucaklaşmış olduğu da bir gerçektir ki, O'nun bu hareketi kucaklaşmanın caiz olduğuna bir delildir. [\[150\]](#)

Faizsiz Ekonomide Hükümete Borç Verme Meselesi

Soru:

Bu günlerde faizsiz bankacılık sistemi üzerine bir kitap yazmaktayım. Bu arada hükümete borç verme meselesi üzerinde de bir bölüm yazmak gerekti. Çeşitli sebepler dolayısıyla bu günlerde hükümetin yüklü miktarda paraya ihtiyacı var. Bu durumu da dikkate alarak, yalnız ahlâki bir temenni ile yetinme yerine, servet sahiplerinin borç para vermelerinin teşvik edilmesi gerektiği kanaatini taşıyorum.

Benim kanaatim şu: Faizsiz ekonomide hükümete borç olarak sermaye sağlayan kişilere, borç olarak verdikleri

para üzerinden bazı vergilerinde hafifletme, bazı vergilerinde muafiyet tanınmalıdır. Meselâ; devlete borç veren kişiyi onurlandırmak için borç olarak verilen paranın geliri üzerinden gelir vergisini azaltmak gerekir. Bu davranış hükümetin borç para bulmasına yardımcı olacaktır. Bizim teklifimiz bir İslâm devletinin öşür, zekat v.s gibi şer'i vergiler dışında koyduğu gelir vergileriyle ilgiliydi. Şimdi bundan büsbütün ayrı bir mesele olarak şunu Öğrenmek istiyorum: Yukarıda anlatılan görüşü uygulama imkânı görüyorsanız, bu durumda, hükümete borç veren kişinin bu parasından devlete borç verdiği süre içerisinde zekat alınıp alınmaması ile ilgili durumun nasıl olacağını anlatınız.

Tekliflerimize uygun düşen ve aykırı olan elimdeki delilleri size göndererek değerli vaktinizi harcamak yerine, şu kadarını yazmakla yetiniyorum: Birinci teklifle ilgili olarak hiçbir şer'i prensibi çiğnemediğim için gönlüm rahat. Konunun aydınlığa kavuşması için uygulamadaki iyi neticeleri beklemek gerekmektedir. Açıkça söyleyeyim ki, ikinci görüş üzerinde tam bir kanaate sahip değilim. İki görüş hakkında da geniş bilgi vermenizi, herbiri hakkında ayrı ayrı yol göstermenizi bekliyorum.

Cevap:

Hükümete faizsiz borç verenleri vergiden muaf tutmak bana göre caizdir. Bir şartla ki, muaf tutmada (onları gözetmede) borç verme miktarı açısından bir arttırma olmamalı. Çünkü o zaman bu onu faize benzetecektir. Zekattan muaf tutulmasına gelince: Bunun caiz olduğuna dair hiçbir delil benim gözüme çarpmadı. Eğer gönül rızası ile askerlik veya başka hizmetler karşılığında namaz sorumluluğu o kişinin üzerinden kalkabilirse, o zaman faizsiz borç karşılığında zekat da kalkabilir. (Yâni; herhangi bir hayırlı hizmet karşılığında namazdan muaf kalınamayacağına göre, hükümete borç para vermekle de zekattan muaf kalınamaz.) Peygamber Efendimizin o kutlu döneminde defalarca savaş ve diğer ihtiyaçlar için insanlardan mali yardım talep edildi. Ama hiçbir zaman, hiçbir yardım karşılığında herhangi bir farz düşürülmedi. Herhangi bir farzda (Allah emrinde) hafifletme de yapılmadı. Buna ek olarak, kâr ve kazanç getiren yerlere yatırmak amacıyla devletin aldığı borçlardan elde edilen kârları, bu işler için para vermiş kişilere hisselerine uygun olarak dağıtabilir. Bu durum çoğu defa halkın bir takım menfaatlerin peşine düşerek başka devletlere faizli borç para vermelerinden daha kârlı ve daha teşvik edici olacaktır. Eğer Özel bir yatırım planı için hükümet halktan mali bir yardım alırsa aldığı bu borç para o yatırımda kaldığı sürece, o işten gelen gelirin bir bölümünü borç para veren kişilere dağıtabilir. Ve eğer bu genel bir borç olup, pek çok yatırımda kullanılması gerekiyorsa, o takdirde bu para borç para yerine, karma ortak olma sistemine göre alınmalı ve bu paranın kullanıldığı işlerden gelen kârların tümünden uygun bir miktarı o borcu veren insanların hepsine ödenmelidir. [\[151\]](#)

Namazda Okunan Salât Ve Selâm

Soru:

"Hitabeler" isimli eserinizde namaz hakkında genişçe bilgi verirken, yazdığınız salât ve selâm'da geçen seyyidinâvemevlânâ" kelimeleri, sünnet olan ve hadislerde nakledilen salât'da mevcut değildir. Bir din bilgini buna itiraz ederek, sünnet olan salât ve selâm'dan fazla olarak bu kelimelerin namazda okunması mekruhtur, diyor. Elinizde iddianızın caiz olduğunu gösteren bir senet (belge) var mıdır?

Cevap:

Bu ilaveleri mekruh kabul eden o büyük zât galiba konunun özelliğini, meselenin türünü çok iyi bilmiyor. Bunu iyice anlamak için, teşehhüdün (iki rekatta bir teşehhüde oturmanın) bütün yönlerim incelemek gerekir.

Teşehhüd hakkındaki en sahih rivayet, Hz. Abdullah b. Mesud'dan (r.a) yapılan rivayettir. Bu rivayeti raviler yirmi den fazla senetle nakletmişlerdir.

Rivayet edenlerin hepsi de, ettehiyyâtü"den başlayarak "abdühü ve rasûlühil'ye kadar bütün ibareyi aynı şekil de nakletmiştir. Rivayetlerden hiçbirinin kelimeleri diğer rivayetin kelimelerinden farklı değildir. Buna rağmen namazda sadece bu teşehhüd okunacaktır diye bir karara varılmamıştır. İmam Şâfi, İbn Abbas'm teşehhüdünü, İmam Mâlik de Hz. Ömer'in teşehhüdünü daha üstün saymışlardır. Halbuki bu ifadelerdeki sözler hem birbirinden, hem de İbn Me-sud'un rivayetinden farklıdır. Buna ek olarak teşehhüdün birbirinden farklı bir çok ibareleri; Hz. Câbir b. Abdillâh, Hz. Abdullah b. Ömer, Hz. Ali, Hz. Ebu Musa el-Eş'arî, Hz. Aişe, Hz. Semüre b. Cündüp, Hz. Abdullah b. Zübeyr, Hz. Ebu Hu-meyd, Hz. Ebu Bekir, Hz. Hüseyin b. Ali, Hz. Talha b. Ubey-dullah, Hz. Enes b. Mâlik, Hz. Ebu Hureyre, Hz. Ebu Sâid Hudrî ve daha başka sahabiler tarafından hadisler arasında rivayet edilmiştir. İnsan bu teşehhüdlerden hangisini okursa okusun, namazı sahihtir. İbn Abdülberri ve İbn Teymiyye, bu mubah bir işte ihtilafa düşmek gibidir diyorlar. Yâni; bu değişik ve farklı teşehhüdlerden (ettehiyyâtü okuyuşlarından) hiçbirisi mubah dışında değildir. İbn Hacer şöyle diyor: Alimlerden büyük bir topluluk hadislerle bildirilen teşehhüdlerden herhangi birini okumayı caiz kabul etmektedir. Fakat mesele sadece hadislerde zikredilen teşehhüd şeklinin caiz olacağı noktasında kalmıyor. Bir büyük sahabe teşehhüdün bu ibaresini (söz dizisini) Hz. Peygamber'den (s.a) bizzat naklediyor ve diyor ki: 'Ben buna iki yerde ilave yaptım.' Bu söz büyük sahabe Abdullah b. Ömer'indir. Ebu Da vud ve Dârekutnî de onun şöyle buyurduğu yazılmıştır:

"Bunu dediğin zaman (yahut bunu yerine getirdiğin zaman) şüphesiz ki namazını kılmış sayılırsın. Ayağa kalkmayı isti-, yorsan kalk, oturmayı istiyorsan otur" buyurdu." Hz. Pey-gamber'in (s.a) bu buyruğu rasûlühü"ye kadar okunduğunda namazın tamamlandığı na en açık bir delildir. Bundan sonra insan hiçbir şey okurna-sa da namazında bir eksiklik kalmaz. Salât, selâm ve duâ teşehhüde dahil değildir, hatta ona bir ilâveden ibaret fazlalıktır ve fazlalığı okumak, kesinlikle müstehaptır. Bu fazlalık için şeriat sahibi Hz. Peygamber (s.a) bu ibareden okunması kararlaştırılan yahut buna bir ilave ve eksiltme yapılan hiçbir özel ibare (ifade ve söz) söylememiştir. Buharı, Müslim ve Müsned-i Ahmed de nakledilen Abdullah b. Mesud Hazretlerinin rivayetinde geçen teşehhüd ibaresini (sözlerini) naklettikten sonra Hz. Peygamberin: "Sonra kişi istediği duayı seçsin" buyurduğunu da nakletmişlerdir.

Müsned-i Ahmed ve TVesât'nin bir rivayetinde, Hz. Peygamberin:

"Sonra sizlerden biri, en çok sevdiği duayı seçsin ve onunla aziz ve celil olan Rabb'inden istesin"buyurduğu nakledilmiştir. Buna benzer kelimeler

Buhar i ve Ebu Davud'un, rivayetlerinde de geçmektedir. Hz. Peygamberin bu buyruklarından açıkça anlaşılıyor ki, Hz. Peygamber (s.a) teşehhüd'den sonra kişinin Allah Teâlâ'ya dua ederek, bir takım isteklerde bulunmasını beğenmektedir. (Salât ve selam da dua olduğuna göre o da bunun içine girer.) Fakat yapılacak duanın kelimelerini seçmeyi, dua yapan kimsenin kendisine bırakmaktadır.

Şimdi de salât ve selâm meselesi üzerinde duralım. İtiraz sahibi şöyle diyor: Teşehhüd un Hz. Peygamber'den nakledilen kelimelerinde eksiklik veya fazlalık yapmak mekruhtur. Ama acaba gerçekten fikhî bilgileri arasında bu mekruh olma üzerinde görüş birliğine varılmış mıdır? İmam Ebu Bekir b. Mesud Keşânî, Hanefî fikhinin en muteber kaynaklarından olan "Bedâ'us Senâî" adlı kitabında bu konuyu izah ederken şöyle yazıyor:

"Büyük âlimlere göre salât ve selâm okurken, kişinin "ver-ham muhammeden" (Muhammed'e merhamet et) demesi mekruh değildir. Bazıları bunu mekruh görmüşlerdir... Doğru olan onun mekruh olmadığıdır."

Salât ve selâm okurken "seyyidinâ" kelimesini ilave etme hususunda Küçük Şafîî denilen meşhur Şafîî fikhîçisi Şemseddin el-Remlî, "Nihâyet'ül Muhtâc ilâ Şerhi'l Minhâc" isimli kitabında:

"En iyisi salât okurken "seyyidinâ" ifadesinin söylenme-sidir... Çünkü bu, bize söylenmesi emredilen bir kelimenin burada okunmasıdır ve bu bir edep olan hakikatın/haber verilmesinin eklenmesidir, söylenmemesinden daha efdaldir" diye yazmaktadır.

Sadece salât ü selâm'da değil, teşehhüd'de dahi Şafîîler "seyyidinâ" kelimesini ilave etmeyi sadece caiz görmemekte, bununla amel de etmektedirler. Nitekim "Dört Mezhebe Göre Fıkıh" kitabında Şafîî mezhebinin teşehhüdü yazılırken bu teşehhüd:

"Ve eşhedü enne seyýidenâ Muhammeden Rasûlullah" sözleriyle bitmektedir. Halbuki İmam Şafîî'nin benimsediği, İbn Abbas'm teşehhüdünde "seyyidinâ" kelimesi bulunmamaktadır.

samlı büyük âlim İbn Abidin, Hanefî mezhebinin en güvenilir kitaplarından olan "Redd'ül Muhtar" adlı eserinde Hz. Peygamber (s.a) için rahmet dileme duası hakkında şöyle yazmaktadır: "Bazî âlimler "Allahümme irham Muhammeden" (Allah'ım Muham med'e rahmet et) dememişlerdir, imam Serahsî işte bu ikinci görüşü tercih etmiştir."

Sonra salât ve selâm içerisinde "seyyidinâ" kelimesinin okunması üzerinde dururken şöyle yazıyor: "Bu, bizim mezhebimize (Hanefî mezhebi) aykırıdır diyerek itiraz edilmekte ve buna delil olarak da imam Ebu Hanife'nin teşehhüd okumakta eksiltme ve çoğaltmayı mekruh kabul ettiği gösterilmektedir. Fakat bu itirazın mesnedi zayıftır. Çünkü salât ve selâm, teşehhüd üzerine yapılmış ilâve bir şeydir. Onun içinde değildir. Eğer bir kimse teşeh-hüde :

"Eşhedü enne seyýidenâ Muhammeden abdühü ve rasûlühü" diyerek buradaki gibi "seyyidenâ'yı ilave ederse, bu kesinlikle mekruhtur. Ama teşehhüdden sonra okunan salât ü selâm için bu kelime eklenebilir."

Bu izahlardan açık bir şekilde anlaşılıyor ki, namazda okunan salât ü selâiri'm hadislerde rivayet edilen şekliyle okunması şart değildir. Hadislerde anlatılan o ifadelerde ek siltme veya fazlalaştırma yapılabilir. Eğer salât ve selâm'da Allahümme irham Muhammeden" ve Allahümme salli alâ seyýidinâ Muhammedin" demek mekruh değilse, "seyyidinâ" kelimesi ile birlikte "mevlânâ" kelimesini de okumanın mekruh olduğunu iddia etmenin mantıklı bir sebebi olamaz. [\[152\]](#)

Salât Ve Selâmda "Seyyidinâ Ve Mevlânâ" Kelimelerinin Kullanılması Ve Bazı Önemli Temel Meseleler

Soru;

Tercüman'ul Kuran derginizin Mart ayında s>%e soru yönelten birine cevap verirken, namazda salli bârik okunması ile ilgili yazdıklarınız üzerine aşağıdaki itirazlar yapılmıştır:

1. Siz, Ebu Davud ve Dârekutnî'ye atfen, Abdullah b. Ömer Hazretlerinin şu ifadesini nakletmişsiniz: "O, Hz. Peygamber'in öğrettiği teşehhüde (ettehiyyâtü okumasına) 'rahmetullahi 'den sonra beraketühü'yu ve eşhedü en lâ i lâhe illallah'âan sonra 'vahdehü lâ şerikelehu'ya ilave etti." Bu ifadeye dayanarak hadis ile bildirilen ifadeye ilave yapmanın caiz olduğunu iddia ediyorsunuz. Fakat bu, sizin iddianızı doğrulamak için yeterli değildir. Çünkü bu sözler merfu olarak nakledilen hadiste de bildirilmiştir.

2. Teşehhüd hakkında siz, Abdullah b. Mesud Hazretlerinden, Hz. Peygamberin (s.a) O'na abduhü ve rasûlühü'ye kadar öğrettikten sonra: "Sen bunu okuyunca" veya "bunu tamamlayınca" namazı bitirmiş sayılırsın. Bundan sonra kalkmak istersen kalk, oturmak istersen otur mana devam et" buyurduğunu nakletmişsiniz. Siz bu hadisi, "abdühü ve rasûlühü" de namazın tamamlandığına delil göstermişsiniz. "Bundan sonra insan hiçbir şey okumasa dahi namazında bir eksiklik ve kusur meydana gelmez. Salât ü selâm ve dua teşehhüde dahil değildir. Aksine ona ilave bir şeydir" diyorsunuz. Ama sizin bu delillendirmeniz doğru değildir. Çünkü hadis hafızlarının hepsi ittifakla "abdühü ve rasûlühü"den sonraki sözlerin Abdullah b. Mesud Hazretlerinin kendi sözü olduğunu,ravi-lerden birinin bu sözü Hz. Peygamber'in (s.a) buyruğu sanarak yanlışlıkla hadisin metnine ilave ettiğini söylemektedirler.

3. Sizin delil olarak gösterdiğiniz bu rivayetin sağlam olduğunu kabul etsek bile yine de, Hz. Peygamberin teşehhüdü namazın farz olduğu ilk sıralarda öğrettiği bir gerçektir. Kur'an-ı Kerim'de Hz. Peygamber'e (s.a) salât ü selâm okunması ile ilgili hüküm, Hendek Savaşı ile Kureyzoğulları Gazvesi sırasında, yani 5. Hicri yılda nazil olmuştu. Bundan dolayıdır ki, o ayet Ahzab Sûresi içinde bulunmaktadır. Çünkü bu sûre o gazveler sırasında nazil olmuştur. Şüphesiz, sonraki öncekinin hükmünü kaldırmıştır.

4. Namaz, ibadet ile ilgili amellerdendir. Bu amellerle ilgili olarak kabul edilmiş bir prensip vardır. Bu prensip şeriat sahibi bir şeyi nasıl öğretmişse, onun o şekilde uygulanmasını gerektirir. Kişi kendi kendine bunlarda bir değişikliğe gidemez. Usûl âlimleri, ibadetlerde asıl olanın verilen hükme uymak ve şeriat sahibinin bildirdiği şekle bağlı kalmak olduğunda ve bu çizgiyi aşmanın ise bidat olduğu konusunda görüş birliği

indedirler. Oysa siz, hadis ile bildirilen salât ve selâm ibaresiyle iktifa etmiyor, ona yalnız ilâve yapılmasını değil; onu değiştirmeyi [\[153\]](#) de, eksiltip çoğaltmayı da caiz görüyorsunuz. Halbuki namazdaki bütün salât ve selâmlar Allah tarafından kabul buyurulan bir düzen içerisinde. Ondan birşey eksiltmek de ona bir şey ilave etmek de, caiz değildir.

5. Salât ü selâm sözleri içine "seyyidinâ ve mevlânâ'yı eklemek çeşitli sebeplerden dolayı caiz değildir.

Birincisi: Hadislerle bildirilen ne kadar salâtü selâm ifadeleri varsa, hiçbirinde bu kelimeler kullanılmamıştır. Dahası, Hafız İbn Hacer'in deyişi ile, sahabe ve tabîilerden hiçbiri bu kelimeleri salât ü selâm içinde kullanmamışlardır.

İkincisi: Seyyid kelimesinin, bu dünyada Hz. Peygamber (s.a) için kullanılmasının kesinlikle caiz olmadığı ve Hz. Pey-gamber'in kendisi için bunu kullanmayı menettiği hadislerde belirtilmiştir.

Hz. Peygamberin Ene seyyidü veledi âdem "Ben insanoğlunun efendisiyim" buyruğuna gelince: Bu ki yametle ilgili bir olaydır. Bu şeref orada Hz. Peygamber'e (s.a), kulluk vazifesinde gösterdiği tutum ve davranışlarından dolayı Allah Teâlâ tarafından mükâfat olarak verilecektir. Kâdi İyâd da Şifa isimli eserinde şöyle bir rivayet .nakletmektedir: "İsrafil (a.s), Hz. Peygamber'e (s.a) "Allah Teâlâ, sana bu tevazuun karşılığı olarak kıyamet gününde insanoğlunun seyyidi (efendisi) olma şerefini verecek" dedi. Ha-dis-i şerif te şöyle de haber verilmiştir. Cebrail'in de (a.s) yanında bulunduğu esnada bir melek Peygamberimize gelerek, Allah Teâlâ'nın vahyini ulaştırdı:

"Sultan bir peygamber mi olmak dilersen, yoksa kul bir peygamber mi? Dilediğini yapayım". Cebrail (a.s) Hz. Peygamber'e işaretle "Sen Rabbine tevazu ile mukabele et" dedi. O zaman Rasûlullah (s.a) o meleğe cevap olarak: "Sadece kul peygamber olmayı dilerim" buyurdu. İşte bu bakımdan Peygamberimiz kendisi için efendi, başkan kelimesini kullanmayı istemedi. Dualarında son derece acz ve tevazu gösterdi."

Üçüncüsü: Hz. Peygamber (s.a) Kureyzaoğulları Gazvesi sırasında halka hitaben Hz. Said b. Muâz için:

"Efendinizi karşılamak üzere ayağa kalkın" dediklerinde Hz. Ömer'in ağzından kendiliğinden «ül _jLJi "Efendi olan yalnız Allah'tır" sözleri döktü. Bununla beraber Hz. Sâid b. Muâz'la (r.a) ilgili hadisenin Hicri 5. yıla tekabül ettiği hatırdan çıkarılmamalıdır. Hz. Peygamberin (s.a) seyyid kelimesinin kendisi hakkında kullanılmasını reddederek, "Seyyid yalnız Allah'tır" buyurması, Amiroğulları heyetinin Rasûlullah'ın huzuruna geldiği Hicri 9. yılda olmuştu.

Dördüncüsü: Asolan salât ü selâmın bir dua oluşudur. Dua ederken, kendisi için dua edilen kimsenin seyyid olarak anılması bizatihi duanın özüne aykırıdır. Dilek ve temennilerde acz ve tevazu gösterilmesi, kulluğa uygun davranılma-sı gerekir. Kendisi hakkında dua edilen için, biçare bir kulun huzuruna gelmiştir, denilir; bizim başkanımız, efendimiz huzuruna gelmiştir denilmez.

Cevap:

İtirazlarınız gerçekten dikkate şâyân. Ben böyle itirazlar üzerinde durmaktan, onları incelemekten memnuniyet hissederim. Aşağıda bu sorulara sırasıyla cevap veriyorum.

Teşehhüde İbn Ömer'in (r.a) Tutumu

Hz. Abdullah b. Ömer Hazretlerinin rivayetinden yola çıkarak vardığım sonuç üzerinde birazcık dursaydınız, "bu hadis sizin iddianızı doğrulamaz, çünkü teşehhüde okunan bu sözler merfu hadiste de bildirilmiştir" diye itiraz etmezsiniz. Sizden, Abdullah b. Ömer'in sözlerini bir kere daha, dikkatle okumanızı istiyorum. O şöyle buyurmaktadır:

"Esselâmü aleyke eyyühennebiyyü ve rahmetullahi'den sonra ve berâkâtühü"ya ve eşhedü en lâilâhe illallah"tan sonra vahdehü lâ şerike lehü"yu ben kendim ilâve ettim."

Abdullah b. Ömer'in bu sözünden de anlaşıldığı gibi kendisi bu ilaveyi yaptığı sırada, sizin; "bu ibare onda da mevcuttur" dediğiniz merfu hadisi bilmiyordu. Bu hadisi hiç işitmemiş olması da, ilaveyi yaptıktan sonra işitmiş olması da mümkündür. Bu hadisin sahih olup olmadığını da araştırın. Dârekutnî, bu hadisi naklettikten sonra, "Bu senet sağlamdır" diye not düşmüştür. Hafız İbn Ha cer de, Ebu Davud'un bu rivayetinin sahih olduğu sonucuna varmıştır. Bu sonuç, sizin iddianızı açıkça yalanlamaktadır. Çünkü bununla, sahabe-i kiram'dan büyük bir zâtın namazda kıraat olunan hadislere kendiliğinden bazı ilaveler yaptığı ve yaptığı bu ilaveleri herkese açıkladığı ve fakat ne sahabe döneminde ve ne de tabiîn döneminde bir tenkide maruz kalmadığı sabit olmuştu. Bildiğim kadarı ile daha sonraki dönemlerde de hiçbir fakih ve muhaddis bunu sahabeden birinin dalâlet olan bid'atı olarak benimsemiş değildi.

İbn Mes'ud'un Teşehhüd İle İlgili Rivayeti

Teşehhüdle ilgili olarak nakledilen Abdullah b. Mesud Hazretlerinin rivayeti hakkında diyorsunuz ki: "Hadis hafızları abduhü ve rasûlühü'den sonraki sözleri ittifakla, ilave ve fazlalık (yani sonradan ekleme) olarak kabul etmişlerdir. Bundan da anlaşıldığı üzere, bu söz Abdullah b. Mes'ud Hazretlerinin kendisine ait olduğu halde raviler tarafından yanlışlıkla Hz. Peygamberin (s.a) sözü olarak nakledilmiştir." Bu iddiayı ileri süren hadis hafızlarının fazilet ve derecelerini takdir edip, hürmetle anmama rağmen onları körükörüne taklid de etmiyorum. Onların ittifak halinde oldukları bir konuda hiçbir araştırma yapmadan, hangi prensiblerden yola çıkarak böyle bir sonuca ulaştıklarım öğrenmeden, ekleme konusundaki bu ittifakın akla yatkın olup olmadığını düşünmeden; olduğu gibi kabul etmera için bir sebep yoktur. Meselenin aslı şudur: Bu hadis dört değişik şekilde Abdullah b. Mesud Hazretleri tarafından rivayet edilmiştir.

Birinci rivayete göre: Abdühü ve rasûlühü" den sonra Sen bunları söyleyince" ibaresi gelmekte olup, bu ikisi arasında, 'bu söz Hz. Peygam-ber'e (s.a) değil; Abdullah b. Mes'ud Hazretlerine aittir' şeklinde bir tereddüde mahal bırakacak hiçbir işaret mevcut değildir. Bunun içindir ki, 'Rasûlullah'a (s.a) ait olan kısım şurada tamamlanıyor, şuradan itibaren İbn Mes'ud'un sözleri başlıyor' şeklinde bir iddiada bulunmak da mümkün değildir.

İkinci rivayete göre: Hadis abdühü ve rasûlühü" ile son bulmaktadır. Daha sonra zikredilen ibare bu nakilde hiç zikredilmemiştir. Bunun zikredilmemiş olması, yukarıdaki rivayette ilave olarak zikredilen bölümün ilave olduğuna delil sayılmaz. -,

Üçüncü rivayet şekli ise şöyledir Abdühü ve rasûlühü "den sonra dedi've dedi ki, sen bunu yaptığın zaman..." ifadeleri vardır. Bu "dedi" veya sonra dedi" ifadeleriyle sözün kime ait olduğunu anlamak mümkün değildir. Bu kelimeler sahabe de di ki demek olabileceği gibi "bizzat Hz. Peygamber (s.a) buyurdu ki" anlamına da gelebilir. Her iki ihtimale de eşit derecede imkan tanınan bu ifadelerden birini tercih etmeye, rivayetin kendisi imkan tanımamaktadır.

Dördüncü rivayet şekline gelince:

"Abdühü ve rasûlühü "den sonra Abdullah dedi ki" veya İbn Mes'ud dedi ki" badeleri gelmektedir. Daha sonra ise Sen bunu yaptığın zaman" dan sonraki ibare nakledilmiştir. Yalnız bu ibareye dayanarak bundan sonra gelen kısmın dışarıdan bir ilave olduğunu kabul eden hadis hafızlarının ehliyet ve li-yakatlarmı kabul etmekle birlikte, bu tür iddialar ileri sürmenin usul ilminin değerini zedeleyeceğini, güvenilirliğini azaltacağını düşünüyorum. Abdullah b. Mes'ud Hazretleri

Hz. Peygamber'den duyduğu şey üzere fetva vermişti demek ne gibi zorluk taşıyor ki, iş böyle çıkmaza sokuluyor. O, Birinci bölümdeki hadislerde Hz. Peygamber'in sözünü naklet-mistir. Son bölümdeki hadislerde ise Hz. Peygamber'in sözüne tam uyarak, kendi fetvasını açıklamıştır. Eğer onun fetvası, rivayet ettiği hadislerle aykırı olsaydı, o zaman hadis kesinlikle şüpheli olurdu. Fakat o böyle yapmamış, hadise uygun fetva vermiştir.

İbn Mes'ud Ahzâb Sûresini Bilmiyor muydu

Üçüncü itirazımızdaki sözlerinizi bütünüyle açıklığa ka-vuşturursanız, sorunuzun cevabını kendiniz bulmuş olacaksınız. Sizin sorunuz; Abdullah b. Mes'ud'un, Alkame ve diğer talebelere teşehhüde ilgili hadisi Öğretirken Ahzâb Sûresi'nin nazil olup olmadığı üzerinde yoğunlaşıyor. Eğer İbn Mes'ud'un teşehhüdü öğrettiği sırada Ahzâb Sûresi indirilmiş idiyse -ki bunu inkâr etmek mümkün değildir- geriye İbn Mes'ud'un (r.a) bundan haberdar olup olmadığı meselesi kalıyor. Bu noktayı açıklığa kavuşturursanız, cevabınızı da kendiniz bulmuş olacaksınız.

Hadisle Bildirilen Salât, Selâm ve Duanın İfadelerine Bağlılık Şart mıdır

İbadet türünden olan amellerle ilgili olarak, anlattığınız şekilde görüş birliğine varılmış prensip ve kaideler benim için de bağlayıcıdır. Yirmi sene önce bunu bizzat açıklamıştım. [\[154\]](#) Ama, hadislerde bildirilen salâtü selâm ve duâlar bildirildiği şekilde okumanın zorunlu olduğu fikrinize, doğru olmadığı için katılmıyorum. Çünkü Buhari, Müslim, Ne sai, Ebu Davud ve Müsned-i Ahmed'de nakledilen Abdullah b. Mesud Hazretlerinin rivayeti abdühü ve rasûlühü'ye kadar teşehhüdü okuduktan sonra, kişi nin Allah'a yakarış için istediği duayı yapmasının caiz olduğunu gösteriyor.

İbadetle İlgili Meselelerde Değiştirme ve Eksiltme-Ekleme İmkânı

Hadis-i şeriflerde öyle çeşitli örnekler vardır ki bu genel kaidenin istisna olması sözkonusudur. Hadislerde yalnız ilave ve fazlalık değil, değiştirme ve eksiltmeye de örnekler vardır. Bunları kısaca aktarıyorum.

Değiştirmeye açık bir Örnek

"Değiştirme" nin en bariz örneği, Hz. Ebu Bekir (r.a) döneminde Kur'an-ı Kerim'in bir kitap halinde toplanmasıdır. Rasûlullah'm (a.s) kendi kutlu döneminde Kur'an-ı Kerim'i kesinlikle yazdırdığı sahih hadislerle sabittir. Fakat o yazılan bu Kur'ân sayfaları bir çuvala doldurulmuş olarak çeşitli parçalara, tahtalara, hurma ağacının kabuklarına, kürek kemikleri üzerine vb. diğer şeyler üzerine yazılmış olarak bulunuyordu. Allah'ın Rasûlü onları süre sırasıyla bir yere topluca yazdırmamıştı. Daha sonra Hz. Ebu Bekir'in (r.a) hilafet devri gelip de irtidad (dinden çıkış) fitnesinin ateşi tutuşunca, mürtedlerle yapılan savaşlarda, özellikle Yemame Savaşı'nda pek çok Kur'an hafızı şehid oldu. Buhari, Tirmizi, Müsned-i Ahmed, Müsned-i Ebu Davud, Tâyalisi ve diğer hadis kitaplarında anlatıldığı gibi Hz. Ömer, bu şekilde hafızlar şehic olmaya devam ederlerse, Kur'an-ı Kerimin büyük bir bölümünün ortadan kaybolması tehlikesini hissetti. Hz. Ömer bu tehlikeyi efendimiz Hz. Ebu Bekir'in huzuruna arz ederek görüşünü açıkladı ve Kur'an-ı Kerim'i bir araya toplama emrini veriniz dedi. Hz. Ebu Bekir (r.a): "Rasûlullah'm (s.a) yapmadığı bir işi ben nasıl yapabilirim1 diye cevap verince, Hz. Ömer: "Bu iş vallahi çok hayırlı bir iştir" diyerek bu teklifinde ıstfar etti. O noktaya kadar ki, nihayet Allah (c.c) Hz. Ebu Bekir'e bu meselede gönül rahatlığı bahsetti. Hz. Ömer'in görüşüne katıldı. Daha, sonra Hz. Ömer'in de bulunduğu bir sırada Hz. Ebu Bekir, Zeyd b. Sabit Hazretlerini çağırarak kendisine Kur'an-ı Kerim'i bir araya toplamasını emretti. Zeyd Hazretleri de bu teklif üzerine, başlangıçta Hz. Ebu Bekir'in Hz. Ömer'e söylediğini söyledi: "Rasûlullah'm yapmadığı bir işi sizler nasıl yapıyorsunuz İki birden ona cevap olarak: "Bu iş, Allah'a yemin olsun ki çok hayırlı bir iştir" dediler ve ikisi de ısrar ettiler.

Nihayet Allah Teâla, Hz. Zeyd'e de bu konuda gönül rahatlığı bahsetti. Böylece, pekçok sahabenin görev aldığı Kur'an-ı Kerim'i bir araya toplama işine başlandı. Ve giderek bütün sahabe anladı ki bu iş halifenin kontrolünde yapılmaktadır. Şimdi bir düşünün: Bu iş dünyaya ait bir problemi çözmeye işi değil, ibadetle alâkalı bir işti. Bu sebepledir ki Hz. Ebu Bekir ve Hz. Zeyd b. Sabit (r.a) Hz. Ömer'in (r.a) Kur'an'ın toplanması ile ilgili teklifini ilk duyduklarında cevap olarak, 'Rasûlullah'm yapmadığı bir şeyi nasıl yaparız' demişlerdi. Fakat neticede, Hz. Ömer'in teklifini yaparken dayandığı delil ve Allah Teâlâ'nın Hz. Ebu Bekir ve Zeyd b. Sabit (r.a) Hazretlerinin kalblerine indirdiği hoşnutlukla gönülleri bu işe yatışınca, bunun hayırlı bir iş olduğu kanaatine vardılar. Bundan sonra yapılan iş açıkça değiştirme özelliği taşıyordu. Çünkü böyle yapmakla, Hz. Peygamber zamanında parça parça olan Kur'an-ı Kerim'in o dağınık şekli reddedilmiş, bir arada toplanmış şekliyle değiştirilmişti. Fakat o zaman hiç kimse bunu bid'at ve dinde yeni bir şey ortaya çıkarma olarak kabul etmedi. Bugüne kadar da hiç kimse bu harekete itiraz edemedi. Aksine bu iş, en büyük tasdik edici Hz. Ebu Bekir'in en önemli dini hizmetleri arasında sayılmaktadır.

Eksiltmeye Açık Bir Örnek

Şimdi biraz da "eksiltme"ye en açık bir örneğe bakınız. Buhari, Müslim, Nesai, Tirmizi, Ebu Davud ve daha başka hadis kitaplarında en sağlam senetlerle, Kur'an-ı Kerim'in yedi harf (lehçe) üzere nazil olduğu nakledilmiştir. Ulemanın bu konudaki açıklaması şöyledir: Kur'an-ı Kerim önceleri sadece Kureyş lehçesiyle nazil olmuştu. İslâm Arabistan'a yayılmaya başlayınca, Rasûlullah'm Allah'tan niyazı ile Arapların en düzgün ve sağlam altı lehçesiyle okunmasına müsaade edildi. Bu altı lehçede söyleniş, kelimelerin sonundaki haller veya konuşma üslubu gibi farklar bulunuyordu. Bunlar yüzünden de mânâda bir fark meydana gelmiyordu. Ama bu izin, her bölge insanının kendi lehçelerine bizzat kendilerinin

değiştirilmesi şeklinde açık bir izin değildi. Bu izin ancak Allah'ın (c.c) emriyle, Cebrail'in (a.s) Hz. Peygambere, Kureyş lehçesi dışındaki lehçelerde, hangi kelimeleri ve nasıl okuyabileceğini öğretmesi ve Hz. Peygam-ber'in de (s.a) ona uygun olarak Kur'an-ı Kerim'i insanlara tâlim ettirmesiyle gerçekleşiyordu. Kur'an-ı Kerim'in lehçelere göre okunmuş, Allah Teâlâ tarafından indirilmiştir ve her okunuş, o indirilişe uygundur. Bu, Allah'ın düzenlediği, sıraya koyduğu şekil idi. Buhari'de Hz. Abdullah b. Abbas'tan (r.a) nakledilen bir rivayette, Hz. Peygamberin şöyle buyurduğu nakledilmektedir:

"Kur'an-ı Kerim'i önceleri Cebrail (a.s) bana bir lehçeye göre okutmuş ve öğretmişti. Daha sonra ben, ısrarlı bir şekilde, kendisinden başka lehçelerde de okunması için izin verilmesini istedim. Neticede yedi lehçeye kadar okuma izni verildi." Müslim'de yapılan bu rivayette İmam Zühri'ye atfen: "Bu izin, ancak helal ve haramın arasında fark meydana gelmeyen işlere kadardı" denilmektedir. Müslim, Nesâî, Ebu Davud, Tirmizî ve Tabertnin naklettikleri Hz. Ubey b. Ka'b'm rivayetinden, Kur'an-ı Kerim'in okunuşundaki bu genişliğin hicretten sonra olduğu anlaşılmaktadır. Bu rivayette anlatılıyor ki: Cebrail (a.s) Medine'nin Edatı Beni Gıfar denen yerinde Rasûlullah'm (s.a) yanına geldi ve Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'i ümmetine bir harf (lehçe) üzerine okutmanı emrediyor, dedi. Hz. Peygamber de bu emirde yumuşaklık ve kolaylık umuyorum, ümmetim buna güç yetiremez (Arap-çanın belli bir lehçesine alışık olan insanların bir başka lehçede Kur'an'ı okumaları zorlaşır) buyurdu. Bundan sonra Cebrail (a.s) önce iki, daha sonra da üç lehçe ile okunma müsaadesi veren hükümler geldi. Peygamber (s.a) daha fazlasını arzu buyurdu. Nihayet Cebrail (a.s) "Allah Teâlâ senin yedi lehçe üzerine Kur'an-ı Kerim okutmanı kararlaştırmıştır, insanlar onlardan hangisini dilerlerse onunla okuyabilirler, bu kendilerinden kabul edilecektir" haberini ulaştırdı-

Müslim, Nesâî ve Taberî'de, Übeyy b. Kâ'b Hazretlerinin başka bir ifadesi daha rivayet edilmiştir. Şöyle ki: Onun da bulunduğu bir sırada arka arkaya iki adam Peygamber Mes-cidi'ne girdiler. Ve her biri, Kur'an-ı Kerim'i, Hz. Peygamberin Übeyy Hazretlerine öğrettiği okuma tarzına aykırı bir tarzda okudular. Bu ikisinin okuyuş tarzı kendi aralarında da birbirine aykırıydı. Ubeyy Hazretleri ikisini de alarak Hz. Peygamber'in huzuruna geldi ve bu farklı okuyuşu anlattı. Peygamber Efendimiz o iki kişinin okumasını dinledi ve her-birinin okuyuşunun doğru olduğuna karar verdi. Hz. Ubeyy diyor ki: "Bu sözü duyunca gönlümde cahiliye döneminde bile olmayan bir yalanlama meydana geldi" .Taberinin rivayetine göre onun ağızından çıkan sözler şöyledir: "Ben içimde Öyle şeytani bir vesvese duydum ki, ondan dolayı yüzüm kıpkırmızı oldu. Bu durumu gören Rasûlullah göğsüme eliyle vurdu. Bu tavrım yüzünden kan ter içerisinde de kaldım. Arkasından Rasûlullah (s.a) bana Kur'an-ı Kerim'in yedi lehçe üzerine nazil olduğunu, hepsinin de aynı ölçüde değer taşıdığını anlattı."

Bu çizgide bir başka rivayet, Buhari, Müslim, Tirmizî ve Nesâî'de Hz. Ömer'den şöyle nakledilmiştir: "Birgün ben Hişam b. Hakim b. Hizam'ı, [\[155\]](#) Furkan Sûresi'ni okurken işittim. Onun okuyuşu Rasûlullah'm (s.a) bize okuttuğu okuyuştan farklı idi." Bir başka rivayette Hz. Ömer'in şöyle söylediği anlatılmıştır: "Ona, bu okuyuşu sana kim öğretti" diye sordum. O: 'Allah'ın Rasûlü öğretti" dedi". Bir başka rivayette anlatıldığına göre, Hz. Ömer (r.a) şöyle buyurdu: "Onu elinden tutarak Rasûlullah'm (s.a) huzuruna götürdüm". Bir başka rivayette de: "O anda onu yakalamayı içimden geçirdim, ama namazını tamamlamasına kadar sabrettim, sonra yakasından yapışarak Rasûlullah'm (s.a) huzuruna götürdüm." Bir diğer rivayette ise: "Nerde ise üzerine atlayacaktım. Fakat selâm vermesine kadar sabrettim. Sonra yakasından yapışıp Rasûlullah'm (s.a) huzuruna götürdüm" demektedir. Rivayetin bundan sonraki kısmı diğer bütün rivayetlerde aynıdır ve şöyledir: "Rasûlullah (s.a) Önce Hişam Hazretlerinin okuyuşunu dinledi ve "iyi, bu sûre bu şekilde nazil oldu" buyurdu. Rasûlullah (s.a) daha sonra Hz. Ömer'in okuyuşunu dinledi ve "iyi, işte bu şekilde nazil oldu" buyurdu. Ondandır Hz. Peygamber (s.a) Kur'an-ı Kerim'in yedi lehçe üzerine nazil olduğunu, bu bakımdan, nasıl kolaylık olursa, ona göre okunabileceğini açıkladı."

Bu rivayetlerden iki mesele kesinlik kazanıyor. Biri, (Kur'an-ı Kerim'i) yedi lehçeye göre okumak Allah'ın belirlemesine dayalıdır. Yani, bu yedi lehçeden her biri Allah tarafından belirlenmiş ve Kur'an-ı Kerim her bir lehçe üzerine nazil olmuştur. İnsanlar Kur'an-ı Kerim'in kelimelerini kendi lehçelerine kendileri çevirmemişlerdir. Bilakis Hz. Peygamber (s.a), insanlara her lehçeye göre Kur'an-ı Kerim'i okumayı öğretmiştir, ikinci olarak şu da bir gerçek olarak ortaya çıkmaktadır ki, okuyuşların bu farklılığı üzerinde yapılan tartışmalar bizzat Hz. Peygamber'in (s.a) huzurunda olmaya başlamıştı. Ama o Yüce Peygamber, bu farklı okuyuşların hepsinin geçerli olduğunu kesin bir dille bildirdi ve tartışmalar oluyor diye, Kureyş lehçesi dışındaki lehçelere göre okuyuşu geçersiz saydığını ilan etmedi.

Hz. Osman (r.a) dönemine geldiğimiz zaman görürüz ki, onun Kur'an-ı Kerim'i bir araya getirmesiyle ilgili rivayet edilen en sahih hadis Buhari'de, İbrahim b. Said'in Züh-ri'den, onun da Enes b. Malik'ten rivayet ettiği hadistir. Hadiste zikredilen olay şöyledir: Hz. Huzeyfe b. Yemanî (r.a) Ermenistan ve Azerbaycan seferinden dönünce, müminlerin emiri Hz. Osman'ın (r.a) huzuruna geldi. O insanların Kur'an-ı Kerim'i okuyuşlarındaki farklılıkları görmesinden dolayı son derece huzursuzdu. Halife'nin huzuruna girer girmez dedi ki: Ey Müminlerin Emiri! Bu ümmeti Yahudiler ve Hristiyanlar gibi, Allah'ın Kitabı'nda ihtilafa düşmekten kurtarın. Bunun üzerine Hz. Osman (r.a) müminlerin annesi Hz. Hafsa'ya (r.a) haberci gönderdi ve yanında bulunan sayfaları kendisine göndermesini istedi Onların bir suretini yazalım ve sonra size geri [\[156\]](#) gönderelim dedi. Hz. Hafsa (r.a) da yanında bulunan sayfaları kendisine gönderdi. Hz. Osman (r.a); Zeyd b. Sabit, Abdullah b. Zübeyr, Sa'd b. el-As ve Abdurrahman b. el-Haris b. Hişam Hazretlerinden bu sayfaları kitaplar haline getirmelerini istedi. Bu üç Kureyşli ile Zeyd b. Sabit Hazretleri arasında bir ihtilaf olursa, orada Kureyş lehçesine göre yazılmasını, çünkü aslında Kur'an'm bu lehçede nazil olduğunu söyledi. Daha

sonra bir kitap haline getirilen Kur'an-ı Kerim nüshalarının her biri çeşitli bölgelere gönderildi. [\[157\]](#) Mü'minlerin emiri tarafından, bu güvenilir Kur'an-ı Kerim nüshalarına aykırı düşen ne kadar sayfa ele geçerse yakılması emredildi.

Zikredilen olaydan da anlaşılacağı gibi Kureyş lehçesi dışındaki diğer altı lehçe de Allah'ın vahyine dayanmaktadır. Diğer lehçeler de Allah (c.c) tarafından indirilmiş ve Peygamberimiz tarafından da halka talim ettirilmiş olmakla birlikte ümmetin Kur'an-ı Kerim'in lafızları üzerinde ihtilafa düşmeleri ve fitneye sebep olmaktan kurtulmaları maksadıyla neshedilmiştir.

Hz. Osman'ın (r.a) bu hareketini bütün ümmet onaylamış ve bunu onun en büyük iyiliklerinden, sevaplarından saymıştır. Bu iş, ibadetle ilgili işlerde sadece artırmanın değil, azaltmanın da yapıldığına en açık bir örnektir. İlim sahibi hiç kimse bunu bid'at kabul etmemiştir. Hafız b. Hacer, İbn Ebi Davud'a havale ederek, Süveyd b. Gailenin şu rivayetini nakletmiştir: "Hz. Osman bu işi sahabe-i kiram'a danışarak yapmıştı." Mesele şimdi daha da netleşmiş olmaktadır. Çünkü sahabe-i kiram, şeriata aykırı görüş bildirmeye asla izinli ve yetkili değillerdi. Allah tarafından kabul ve Rasûlü tarafından tâlim ettirilen yedi lehçeden birinin bırakılıp diğerlerinin kaldırılması ile ilgili Allah ve Rasûlü'nün herhangi bir hükmü

olmamasına rağmen sahabe-i kiram bunu uygun görüp benimsemişlerdir. O halde böyle bir uygulama dış görünüş bakımından her ne kadar dinde bir yenilikmiş gibi görünüyorsa da, İslâm'ın menfaati ve müslümanların selameti için böyle bir uygulama sadece caiz değil, fitnenin önüne geçmek için şart olarak görülmüştür. [\[158\]](#)

Salât Ve Selâmda "Seyyidînâ" Ve "Mevlânâ" Kelimelerinin Kullanılması Ve Bazı Önemli Temel Meseleler

İlave Yapmaya Örnekler

Şimdi sıra Allah tarafından kabul ve tasdik edilmiş ibadetle ilgili hususlardaki artırma ile, hadisi şeriflerde haber verilen ve namazda okunan salât ü selâm dualarına yapılan ilavelerle ilgili hadislerde rastladığımız misalleri vermeye geldi.

Cuma Namazı İle İlgili Hüküm Gelmeden Önce Medine'de Cuma Kılınması

Abd b. Hamid İbn'ül Münzir ve Abdürrezzak'm, İbn Sirîn'den naklettikleri rivayetten Hz. Peygamber'in (s.a) Medine'ye gelişinden önce, hatta Cuma namazının farz olduğunu bildiren hükmün nazil olmasından da Önce, Medine'de bulunan Ensar'ın aralarında görüşerek, yahudi ve hristi-yanlar haftada bir günü toplu ibadet yapmak için nasıl ayırmışlar sa,biz de bu iş için aynı şekilde bir gün ayırılım dedikleri, sonra da Cuma gününü bunun için uygun gördükleri ve eski adı olan Arûbe'yi bırakıp yeni ad olarak Cuma koydukları, bu karara uygun olarak ilk Cuma namazım Es'ad b. Zûrâre Hazretlerinin kıldırıldığı anlaşılmaktadır. Ebu Da-vud,. İbn Mâce, İbn Hibbân, Hâkim, Beyhakî ve Dârekutni'nin yaptıkları rivayetten hadisenin bu şekilde gerçekleştiği sabit olmaktadır. Ka'b b. Malik (r.a) Hazretlerinden oğlu Abdurrahman'm naklettiği bu rivayette o şöyle diyor: "İlk Cumayı Hz. Es'ad b. Zûrâre kıldırılmış, bu namaza kırk kişi katılmıştı." Dârekutni'de İbn Abbas Hazretlerinin şu rivayeti nakledilmiştir: "Cuma namazı ile ilgili hüküm Mekke'de, hicretten evvel nazil oldu. O zaman Mekke'de Cuma namazı kıldırılmak mümkün değildi. Bu bakımdan Rasûlullah (s.a), Mus'ab b. Umeyr'e: "Siz Medine'de Cuma namazını kıldırın" diye yazdı." Taberânî'de bildirilen Ebu Mesud Ensarî Hazretlerinin rivayeti de şöyledir: "Bu hükme uygun olarak Hz. Mus'ab'ın kıldırıldığı ilk Cuma namazına on iki kişi katılmıştı. [\[159\]](#) Şu işe bakınız, sahabeden bir topluluk aralarında görüşerek, kendi kendilerine yeni bir namaz ilave ediyorlar. Hz. Peygamber (s.a) hayatta iken bu olay meydana geliyor, ama O buna hiçbir tepki göstermiyor. Hatta bu namazın Allah tarafından farz kılınmış hükmü nazil oluyor. Hüküm gelmeden önce kılınmaya başlanan o namaz daha sonra gelen hükme müsteniden kılınmaya başlanmıştır.

Hz. Peygamber'in Bulunduğu Sırada Dua İfadelerine İlave Yapılması

Buhari, Müslim, Ebu Davud, Müsned-i Ahmed, Nesâî ve Taberânî'de Rufââ b. Rafî (r.a) Hazretlerinin şöyle rivayet ettiği bildirilmiştir: "Bir gün Rasûlullah'in (s.a) arkasında namaz kılıyorduk. Rukûdan başını kaldırırken, Rasûlullah (s.a): Semiallahü limen hamideh" deyince, arkadan bir kişi: "Rabbena ve lekel hamdü hamden kesiran, tayyiben, mü-bareken fihî" dedi. Namazdan sonra Rasûlullah (s.a): "Biraz önce bu sözü söyleyen kimdi" diye sordu. O şahıs da: "Ben-söylemişim, Ya Rasûlallah dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a): "Ben otuzdan fazla melek gördüm, onlar bunu yazmak için birbirinin önüne geçmeye çalışıyorlardı" buyurdu." Burada da gördüğümüz gibi o kişi Hz. Peygamber'in öğrettiği sözlere birkaç kelime fazladan ilave yapmıştır. Bu fazladan kelimeleri Peygamberimiz öğretmemiştir. O, bu dua kelimelerine Hz. Peygamber'in (s.a) bulunduğu sırada, peşinde namaz kılarken ilave yapmıştı. Sizin görüşünüze göre, Hz. Peygamber (s.a) buna şiddetle kızdığını göstermeli ve o kişiye: "Sen, duaya kendiliğinden bazı kelimeler ekleyerek şeriata aykırı hareket ettin. Sen benim huzurunda dinde yeni bir tarz icad etme cüretini gösterdin. Senin ilave ettiğin sözlerin şeriatta olması istenseydi, buna bir ihtiyaç duyulsaydı, ben onu bildirirdim. Sen kim oluyorsun da onu namaz duaları arasına sokuyorsun" diye azarlamaydı. Halbuki Hz. Peygamber (s.a) böyle yapmamış, bu ilaveyi yapan sahabeyi, "söylediklerin o kadar kıymetli idi ki, meleklerden herbiri onu yazabilmek için yarış ediyor, bu sözü yazma bahtıyarlığına kendisi ulaşmak istiyordu" diyerek müjdelemişti. Teşehhüdün içindeki dua kelimelerine, Abdullah b. Ömer Hazretlerinin soktuğu kelimeleri daha önce zikretmiş ve kendinizi kurtarmak için yaptığınız tevlin tamamen mânâsız olduğunu bildirmiştim.

Yeni Bir Ezan ilavesi

Müsned-i Ahmed ve Nesâî'de şöyle bir rivayet mevcuttur: Hz. Peygamber (s.a) Cuma günleri minbere çıktığı zaman Bilâl-i Habeşî (r.a) Hazretleri ezan okurdu. Ve O, minberden inerken kamet getirirdi. Bu Hz. Peygamber (s.a) zamanında tesbit edilmiş iki ezan şekliydi. Buhari, Nesâî, Ebu Davud, Tirmizi ve İbn Mâcede, Said b. Yezid Hazretlerinin şöyle rivayet ettiği bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a), Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer (r.a) döneminde Duma'nın ilk ezanı imam minbere oturduğu zaman okunurdu. Hz. Osman dönemi geldi ve müslümanların sayısı iyice arttı. O vakit Hz. Osman (r.a) imam minbere çıkmadan önce okunan üçüncü ezanın okunmasını emretti. Bu ezan Zevrâ'da (Medine'nin ortalarında bulunan yüksek bir tepenin adı. Ezan okuyacak kimse bu tepeye çıkarak ezan okurdu) okundu. Buhari'nin başka bir rivayetindeki ifadenin kelimeleri de şöyledir: Cuma günü üçüncü ezam ilave yapan Hz. Osman'dı. Ne zaman ki Medine halkının sayısı çoğaldı, Hz. Osman bu üçüncü ezanı okutmayı gerekli görmüştü. (İmam minbere çıkmadan önce okunan ezan). Taberânî'nin rivayetine göre Hz. Osman (r.a) ilk ezanın Zevrâ [\[160\]](#) denen yerde okunmasını emretti. Daha sonra o minbere çıkıp oturunca müezzini ezan okurdu. Minberden indiğinde ise müezzini kamet getirirdi. Bu ibadetle ilgili işler çerçevesi içinde sünnet olan bir harekete açıkça ilave yapmaktı, Hak üzere halife olan Hz. Osman (r.a) bu işi İslâm dünyasının sahabe ve tabiînle dolu olduğu bir dönemde gerçekleştirmişti. Daha sonra bu hareket İslâm dünyasının tamamında memnurlukla karşılanıyor ve hiçbir itiraza mahal olmaksızın uygulanıyordu.

İbn Ebi Şeybe'nin rivayetine göre, sadece bir tek kişi; İbn Ömer (r.a) bu işe bid'at demişti. Hafız İbn Hacer şöyle diyor: "O, bu sözle böyle bir

hareketi doğrudan münker kabul etmiş olabileceği gibi, Hz. Peygamber (s.a) zamanında olmayan bir uygulama olduğu için de bid'at saymış olabilir. Zira, Peygamber Efendimiz döneminde olmadığı halde sonradan ihdas edilmiş herşeye bid'at denmektedir. Fakat böyle işlerden bazıları güzel olur, bazıları da tersine kötü olur". Hafız İbn Hacer'in bu düşüncesini Abdullah b. Ömer'in (r.a) daha önce işlemiş olduğu bir "güzel bid'at" desteklemektedir. Ayrıca onun önceden bid'at olarak nitelendirdiği bir hareketi daha sonra övdüğünü gösteren örneği de gelecek konuda izah edeceğiz.

İbn Ömer'in (r.a) Kuşluk Namazına "Güzel Bid'at" Demesi

Kuşluk namazını kılmak doğrudan Hz. Peygamber'in ameli ile sabittir. Dolayısıyla onun sünnet olduğu konusunda hiçbir ihtilaf yoktur. Fakat bunu sürekli ve hiç kaçırmadan kılmak veya bunu mescidlerde kılmak diye bir alışkanlık Peygamberimiz (s.a) döneminde yoktu. Daha sonra gelenler bu yolu benimsediler. Kuşluk namazı ile ilgili olarak Abdullah b. Ömer'e fikri sorulduğu zaman "bit'attır, ama güzel bir bid'attır" cevabım verdi. (İbn Ebi Şeybe) Bir başka rivayette ise şöyle cevap vermiştir: "Bu sonradan ihdas edilen bir yol olmasına rağmen insanların ihdas ettiği güzel yollardandır." (Said b. Mansur.) Üçüncü bir rivayette ise şöyle söylediği nakledilmiştir: "insanlar bana bundan daha sevimli gelen hiçbir yeni şey ihdas etmiş değillerdir." (Abdürrezzâk) Bu üç rivayetin üçü de tamamen sağlam senetlerle bize ulaşmıştır. [\[161\]](#)

Hz. Ömer'in (r.a) Teravih Namazına "Güzel Bid'at" Demesi

Teravih namazı da Hz. Peygamberin (s.a) uygulaması ile sabit olduğundan sünnet olduğu konusunda hiçbir ihtilaf yoktur. Ancak, Teravih namazının cemaatle ve mescidlerde kılınması ve bunun yaygınlaştırılması Hz. Ömer'in (r.a) kendi döneminde uygulattığı ve onun hakkında "Bu ne güzel bid'attır" dediği yeni bir tarzıdır. Bu şekil bir uygulama ibadetle ilgili meseleler konusunda şeriat sahibinin koyduğu tarza bir ilave idi. Sünnete son derece bağlı bir sahabe ve aynı zamanda müminlerin halifesi olan Hz. Ömer'in, sonradan ihdas edilmiş bir bid'at olmasına rağmen bunu iyi bir yol kabul ederek uygulatmasına ve bu uygulamayı sahabenin tabii müctehid imamlar fıkıh ve hadis alimlerinin hiç tereddüt etmeden benimsemelerine dikkat ediniz. Sahih hadislerin incelenmesi ile ortaya çıkan sonuca göre, ibadetle ilgili hususlarda hiçbir şekilde değiştirme, artırma ve azaltma yapılamayacağı şeklindeki küllî kaidenin hiçbir istisnaya mahal bırakmayacak şekilde kesin ve kati olduğuna dair bir mesned yoktur. Bu tesbitten sonra, salât ve selâmda bulunan ve nahil yoluyla bize kadar ulaşan "seyyidinâ ve mevlânâ" ifadelerinin okunmasının hakikaten yasaklanmış, okunması caiz olmayan işlerdenim olduğuna bakmak gerekir. Herşeyden önce ben, namazda okunan salâtü selâm'ın rivayet edilmiş kelimeleri içerisinde bulunmasa bile Rasûlullah (s.a) ve diğer kimseler için meşru addedilen sözlerin salâtü selâm'a eklenmesinde bir beis olmadığını ifade etmek istiyorum.

İbn Mes'ud'un (r.a) Salli Bârik Dualarının Kelimelerine ilave Yapması

Hadislerle rivayet edilen hiçbir salâtü selâm'da "seyyidinâ" ifadesinin olmadığı şeklindeki ifadeniz doğrudur. Ancak siz bu iddianızı, Hafız b. Hacerin "sahabiden böyle bir salât ve selâm nakledilmemiştir" şeklindeki sözüne dayanarak söylüyorsanız, bu yanlıştır. İbn Mâce, Hz. Peygamber'e Salât Bölümünde Abdullah b. Mesud Hazretlerinin şöyle söylediğini nakletmiştir: "Rasûlullah'a (s.a) okuduğunuz salât ü selâmları güzel okuyunuz. Siz bilmiyor olabilirsiniz, ama bu okuyuşunuz belki de Hz. Peygambere (s.a) bildiriliyordur." Bunun üzerine orada bulunanlar "öyleyse onu bize öğret" dediler. Abdullah b. Mesud şu şekilde söyleyiniz buyurdu: "Allahümme'al salâteke ve rahmeteke ve berâkâtike ala seyidi'l mürselîn ve imâmi'l müttekin ve hâteminnebiyyîn muhammedin abdike ve rasûlike imâmi'l hayri ve kâidi'l hayri ve rasuli'r rahmeti, Allahümmeb'âshü makâmen mahmuden yeğbituhû bihi'l evvelüne ve'l âhirüne""Ya Rabbi, inayet, rahmet ve bereketlerini peygamberlerin efendisi, müttakilerin imamı, nebilerin sonuncusu, iyiliğin başı, hayırların Önderi ve rahmet peygamberi olan, kulum ve rasûlün Muhammed'e indir. Ya Rabbi, O'nu, öncekilerin ve sonrakilerin imreneceği güzel bir makama ulaştır." İbn Mesud Hazretleri daha sonra Hz. Peygamber'in(s.a) öğrettiği nakille gelen salât ve selâm'ı okudu. Abdullah b. Mesud Hazretlerinin bu sözünün asıl mânâsı şu misalle daha iyi anlaşılabilir: Üstün mevkide şerefli bir insan birini ziyarete gittiğinde ev sahibinin hizmetlisine varıp, kendi ağzıyla: "Ev sahibine git de Abdurrahman Beyefendi Hazretleri teşrif ettiler, de" demez. Aksine o, "Abdurrahman geldi, de" der. Artık ev sahibine haber vermek için gelenin mevkiine, şerefine uygun kelimeler seçmek veya ziyarete gelen kişinin kendisi için kullandığı sade kelimeleri olduğu gibi kullanmak hizmetçinin kavrayış ve anlamasına bağlıdır. Bu rivayetin bütün ravileri güvenilir kimselerdir. Bunu İbn Mesud'dan Esved b. Yezid Hazretleri rivayet etmiştir ki o çok değerli tabîlerdendi. Ondandır rivayet eden ise Ebu Fâhite Sâid b. İläka'dır. Takrib adlı eserinde Hafız b. Hacer, onun en güvenilir kimselerden olduğunu söylemiştir. Bu rivayetin senedinde bulunan raviler incelenecek olursa görülür ki, hepsi usûl-ü hadis kitaplarında sika (güvenilir) insanlar olarak zikredilmiştir.

[1] Tercüman 'ul Kur 'ân, Şubat, 1965

[2] Zâd'ul Meâd: III / 206 - 207

[3] El-İstiâb: II / 466

[4] Tercüman'ul Kur'ân, Mart, 1965

[5] En'âm Sûresi 75. ayetin anlamı da şu şekildedir: "Böylece İbrahim'e -kesin bilgiye inananlardan olması için- göklerin ve yerin melekûtunu (Allah'ın değişmez egemenliğine ve sünnetine bağımlı olarak hareket ettikleri gerçeğini) öğretiyorduk."

[6] En'âm Sûresi 74. ayetin anlamı şöyledir: "Hani İbrahim, babası Azer'e (şöyle) demişti: "Sen putları ilahlara mı ediniyorsun? Kuşku yok, ben seni ve kavmini apaçık bir

sapıklık içinde görüyorum."

- [7] En'âm: 75
- [8] En'âm: 81
- [9] Enam: 81
- [10] En'âm: 75
- [11] Âl-i İmrân: 140-141
- [12] Tefhim'ul Kur'ân, Haziran, 1965
- [13] Kehf: 65
- [14] Kehf: 65
- [15] Yûsuf: 52
- [16] Tercüman'ul Kur'ân, Temmuz, 1965
- [17] Tercüman ul Kur'ân, Ağustos, 1965
- [18] Hûd: 6
- [19] Hindistan'ın Batı Bengal eyaleti ile şimdiki Bengladeş'i oluşturan bölge. (Çev.)
- [20] Hûd: 6
- [21] Tercüman ul Kur'ân, Ocak, 1965
- [22] Mülk: 3
- [23] Bakara: 29
- [24] Enbiyâ: 32
- [25] Mülk: 5
- [26] Nebe: 20
- [27] Nisa: 1
- [28] Tercüman'ul Kur'ân, Mayıs, 1966
- [29] Âl-i İmrân: 185
- [30] Şems: 6-7
- [31] Tekvir: 7
- [32] Zâriyât: 21
- [33] Zuhruf: 71
- [34] Yusuf: 53
- [35] Kıyamet: 2
- [36] Fecr: 27-28
- [37] İnşirah: 2-3
- [38] Duha: 7
- [39] Tercüman'ul Kur'ân, Mart, 1978
- [40] Mâide: 15
- [41] Mâide: 15
- [42] Nûr: 48
- [43] Ahzâb: 46
- [44] Tercüman ul Kur'ân, Mart, 1967
- [45] Tercüman'ul Kur'ân, Aralık, 1968
- [46] Tahrir: 4
- [47] Tercümanul Kur an, Cilt: 72, Sayı: 4, Sh: 223
- [48]

- TercümanulKur'ân, Kasım, 1970
- [49] Tercüman'ul Kur'ân, Kasım, 1971
- [50] Târik 5-7
- [51] Bkz. Tefhim'ul Kur'ân VI/ 583-584 (Mevdûdi) Tercüman'ul Kur'ân, Kasım-1971
- [52] Tercüman'ul Kur'ân, Mart 1975
- [53] Şuarâ: 195, Nahl: 103
- [54] Tercüman 'ul Kur'ân, Ağustos, 1975
- [55] Tercüman ul Kur'ân, Kasım 1975
- [56] Sebe: 16
- [57] Tercüman"ul Kur'ân, Ocak, 1976
- [58] Tercüman ul Kur'ân, Ocak, 1976
- [59] Tercüman'ul - Kur'ân, Şubat, 1976
- [60] Bakara: 228
- [61] Nisa: 43
- [62] Muhammed: 4
- [63] Tercüman'ul Kur'ân, Eylül, 1976
- [64] A'raf: 35
- [65] Mü'minûn Sûresi 51. âyetin anlamı şöyledir: "Ey elçiler, güzel şeylerden yeyin ve yararlı iş yapın. Çünkü ben yaptıklarınızı bilmekteyim."
- [66] Bu âyetlerin anlamları şöyledir:
"Hepiniz oradan inin" dedik. "Yalnız (iyi bilin ki) size benden bir hidâyet geldiği zaman, kimler benim hidâyetime uyarsa artık onlara bir korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir." (A'râf: 35)
"Ey Ademoğulları, size kendi içinizden elçiler gelip size âyetlerimi anlattıkları zaman (günahlardan) korunup (kendisini) düzeltenlere korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir." (A'râf: 35)
"Dedi ki: 'Hepiniz oradan inin, birbirinize düşmansınız. İmdi benden size bir hidâyet geldiği zaman kim benim hidâyetime uyarsa o, sapmaz ve sıkıntıya düşmez.'" (Tâhâ: 123)
- [67] Buhari, Kitab'ul Edeb, Peygamberlerin İsimleriyle İsimlendirme Babı.
- [68] Tefsir-i Rûh'ül Meânî, XXII/3
- [69] Tercüman ul Kur'ân, Kasım, 1976
- [70] Prof- Dr. Süleyman Ateş bu âyeti şu şekilde açıklamaktadır: "Hani siz demiştiniz ki: "Ey Mûsâ, biz bir yemeğe dayanamayacağız, bizim için Rab-bine duâ et de bize yerin bitirdiği sebzesinden kabağından, sarımsağın dan, mercimeğinden, soğanından çıkarsın" (Mûsâ): "İyi olanı, daha aşağı olanla mı değiştirmek istiyorsunuz? Bir şehre inin, orada size istediğiniz var" demişti. Üzerlerine alçaklık ve yoksulluk damgası vuruldu; Allah'ın gazabına uğradılar. Öyle oldu, çünkü onlar, Allah'ın âyetlerini inkâr ediyorlar ve haksız yere peygamberleri öldürüyorlardı. İsyana daldıkları sını aşmışları için bunu hak ettiler." (Bakara: 61)
- [71] Üstad Mevdûdi bu âyetin tercümesini Tefhim ul Kur'ân'ın daha sonraki baskılarında şu şekilde düzeltmiştir: "Rabbine dua et de yerin bitirdiği şeylerden, sebzesinden, hiyarından, acurundan, buğdayından, sarımsak ve soğanından, mercimek vesairesinden bize çıkartsın." (Çev.)
- [72] Hind yarımadasında yetişen pırasaya benzer bir şey. (Çev.)
- [73] Tercüman'ul Kur'ân, Kasım, 1976
- [74] Arapça'nın en muteber sözlüklerinden biri. (Çev.)
- [75] Prof. Dr. Süleyman Ateş'in meali de şu şekildedir: "Biz, bu Kur'ân'ı vah-yetrçekle sana kıssaların en güzelini anlatıyoruz. Sen o (Kurâ'n'dan önce (bunları) bilmeyenlerden idin." (Yûsuf: p)
- [76] Muminûn Sûresi'nin söz konusu 66^{ve} 67 âyetlerine Prof. Dr. Süleyman Ateş'in verdiği anlam da şöyledir: "Âyetlerim size okunuyor da siz arkanıza dönüyordunuz. Âyetlerime karşı kibirlenerek geceleyin (Kabe'nin çevresinde toplanıp) saçmalıyordunuz."
- [77] Hac: 15
- [78] Bakara: 60
- [79] Hac: 15
- [80] Enfâl: 67-69
- [81] Muhammed: 4
- [82] Zuhruf: 61
- [83]

Zuhuf 86-89

[84]

Tercüman 'ül Kur 'ân, Aralık, 1976

[85]

Tercüman 'ul Kur 'ân, Ocak, 1977

[86]

Âl-i İmrân: 156

[87]

Al-i İmrân: 168

[88]

Âl-i İmrân: 158

[89]

Âl-i İmrân: 169

[90]

Tercüman ul Kur'ân, Ocak, 1977

[91]

Tercüman ül Kur'ân, Ocak, 1977

[92]

Necm: 18

[93]

Nemi: 10

[94]

Enam: 103

[95]

Mevdüdü merhum Tekvir Süresi'nin 24. âyetine atıfta bulunuyor. Bu âyetin Asım kıraatine göre anlamı şöyledir: "O gaybe ait haberlerde cimrilik etmez. Gördüklerini aldığı vahiyle aynen tebliğ eder. (Tekvir: 24)

[96]

O gaybı bilendir. Kendi görünmez bilgisini kimseye göstermez. Ancak razı olduğu elçilere gösterir. Çünkü O, (razı olduğu kimselerin) önüne ve arkasına gözetleyiciler (koruyucular) koyar (onları şeytanların kapmasına, ya da bildiklerine, gördüklerine yanlıtıcı şeyler karıştırmalarına engel olur). (Böyle yapar) ki onların, Rab'lerinin kendilerine verdiği emirleri duyurduklarını bilsin. Ve (Allah), onların yanında bulunan her şeyi (bilgisiyle) kuşatmıştır (tebliğ etmeleri için kendilerine ne emirler gönderdiğini bilir), her şeyi bir bir saymıştır." (Cin: 26, 27, 28)

[97]

Ayetin tamamı şöyledir: "Ey Rasûl, Rabb'inden sana indirileni duyur; ' eğer bunu yapmazsan, O'nun elçiliğini yapmamış olursun. Allah seni insanlardan korur. Doğrusu Allah, kâfirler toplumunu yola iletmez." (Mâide: 67)

[98]

Tercüman 'ul Kur'ân, Nisan, 1977

[99]

Söz konusu ayet Şûra Süresi'nin 13. ayeti olup anlamı şöyledir: "O size, dinden Nuh'a tavsiye ettiğini, sana vahyettiğimizi, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya tavsiye ettiğimizi şeriat (hukuk düzeni) yaptı. Şöyle ki: Dini doğru tutun (Allah'ın birliğine inanın ve O'nun gönderdiği hükümlere teslim olun. Hurafeler karıştırıp dini bozmayın) ve onda ayrılığa düşmeyin. (İşte Allah'ın gönderdiği bütün dinlerin temeli budur.) Fakat kendilerini çağırдыңın (bu) şey, Allah'a ortak koşanlara ağır geldi. Allah dilediğini kendine Seçer ve (O'na) yöneleni kendisine iletir." (Şûra: 13)

[100]

Tercüman rul Kur 'ân, Nisan, 1977

[101]

Tercüman ul Kur'ân, Temmuz, 1977

[102]

Hakka: 34, Mâûn: 3

[103]

Zâriyât: 19

[104]

Tercüman ul Kur'ân, Temmuz, 1977

[105]

Zümer: 68

[106]

Hakka: 13-14

[107]

Fussilet: 17

[108]

Tercüman ul Kur'ân, Haziran, 1978

[109]

Bakara: 243

[110]

Şu binlerce kişi iken Ölüm korkusuyla yurtlarından çıkanları görmedin mi? Allah onlara "Ölün" dedi de sonra kendilerini diriltti. Şüphesiz Allah, insanlara karşı ikram sahibidir. Ama insanların çoğu şükretmezler," (Bakara: 243).

[111]

Şuarâ: 52, Tâhâ: 77

[112]

Bakara: 243

[113]

Bakara: 244

[114]

Tercüman ul Kur'ân, Nisan, 1979

[115]

Tercüman'ul Kur'ân, Nisan, 1979

[116]

Tercüman ul Kur'ân, Şubat, 1965

[117]

Tercüman'ul Kur'ân, Kasım, 1965

[118]

Tâhâ: 121

[119] Hûd: 46

[120] Sâd: 26

[121] Saffât: 140

[122] Kalem: 48

[123] Tahrîm: 1

[124] Abese: 1-2

[125] Tercüman 'ul Kur 'ân, Şubat, 1968

[126] Hilafet ve Saltanat, sh: 15

[127] a.g.e, sh: 148

[128] Tercüman 'ul Kur'ân, Temmuz, 1968

[129] Tercüman ul Kur'ân, Ocak, 1971

[130] Tercüman 'ul Kur 'ân, Ağustos, 1975

[131] Bakara 214

[132] Bakara: 214

[133] Bakara: 214

[134] Bakara: 214

[135] Tercüman ul Kur'ân, Ağustos, 1975

[136] Tercüman'ul Kur'ân, Ağustos, 1976

[137] Mâide: 75

[138] Tercüman ul Kur'ân, Haziran, 1976

[139] Tercüman ul Kur'ân, Ağustos, 1976

[140] İlgili ayetlerin anlamları şöyledir:

"Erkek ve kadından her kim inanmış olarak iyi bir iş yaparsa, onu (dünyada) hoş bir hayatla yaşatırız (daima huzur içinde bulunur, hâlimden memnun olur. Ahirette ise) onların ücretini yaptıklarının en güzeliyle veririz." (Nahl: 97)

"Kam inanarak iyi olan işlerden yaparsa artık o, ne zulümden, ne de hakkının çiğnenmesinden korkmaz." (Tâhâ: 112)

"İmdi kim inanmış olarak iyi işlerden yaparsa onun çalışmasına nankörlük yok, (teşekkür vardır) ve biz (onun çalışmasını) yazanlarız." (Enbiyâ: 94)

[141] Nisa: 150 -151

[142] En'âm: 130

[143] Zümer: 71-72

[144] Mülk: 8-11

[145] Tercüman'ul Kur'ân, Ocak, 1977

[146] Metne sadık kalma düşüncesiyle soru olduğu gibi verilmiştir. Okuyucu bu soruyu şu şekilde sorulmuş kabul edebilir:

[147] Tercüman ul Kur'an, Kasım, 1965

[148] Tercüman'ul Kur'an, Kasım, 1965

[149] Tercüman ul Kur an, Şubat, 1966

[150] Tercüman 'ul Kur'an, Şubat, 1966

[151] Tercüman ul Kur'an, Temmuz, 1967

[152] Tercuman'ul Kur'an, Mart, 1975

[153] Ben değiştirme kelimesini hiçbir yerde kullanmadım. Sadece eksiltme, çoğaltmayı söyledim. Nitekim, eğer itham eden kişi benim değiştirmeye inandığımda ısrar ediyorsa, cevabımda onun Örneğini de yazmış olurum.

Mevdûdî

[154] Bkz. Tefhimat 3. cilt. Konu: Yasama, Şûra ve İcma. Söz konusu makalenin sonunda neşredildiği yıl olarak 1955 yazılıdır. (Mevdûdî)

[155] Bu kişi Mekke'nin fethinde müslüman olmuştur. Bu yüzden Hz. Ömer in naklettiği hadisenin Mekke'nin fethinden sonraki bir zamanda olduğunda şüphe yoktur. (Mevdûdî)

[156] Hz. Ebu Bekir'in (r.a) yazdırmış olduğu Kuran Hz. Hafsa'da idi. Bu rivayette; söz konusu Kur'an'm sahifeler şeklinde olduğu bildirilmektedir. Ancak, başka rivayetlerde

onun tek bir sahifeden ibaret olduğu ve hatta ilim ehli arasında Hz. Ebu Bekir'in Kur'an'ı bir mushafta topladığının meşhur olduğu rivayet edilmektedir. İmam Bedruddin Zerkeşi "el-Bur-han"da ve İmam Suyuti "el-İtkan"da bu görüşün sahih olduğunu bildirmişlerdir. (Mevdüdi)

[157] Bunların kaç mushaf olduğu meselesi ihtilaflıdır. Meşhur olan, bu nüshaların 5 tane olduğu ve bunlardan bir tanesinin Medine'de bırakılarak diğerlerinin merkezi bölgelere gönderildiğidir. Ancak Ebu Hatem Sicistani bunların 7 nüsha olduğunu rivayet etmekte, bir tanesinin Medine'de bırakıldığını, diğerlerinin Mekke, Suriye, Yemen, Bahreyn, Basra ve Küfe ye gönderildiğini söylemektedir. Bu görüş daha sıhhatli gözükmektedir. (Mevdüdi)

[158] Tercüman ul Kur'an, Eylül, 1975

[159] Burada akla "hüküm gelmeden Önce, Ensar'ın kendiliğinden kılmaya başladığı Cuma namazlarının ilkinde 40 kişi katılmasına rağmen, hüküm geldikten sonraki Cuma namazına yalnız 12 kişinin katılmasının sebebi nedir" şeklinde bir soru gelebilir. Bu sorunun cevabı şudur: Hüküm Mekke'den Medine'ye gönderilmişti. İhtimalen haberci aynı gün Medine'ye ulaşmış ve bunu vaktinde ilan edememiştir. (Mevdüdi)

[160] Burası Medine'de, müezzinin çok daha uzaklardan duyulması amacıyla üzerine çıkıp ezan okuduğu bir evdi. (Mevdüdi)

[161] Bkz. Feth'ül Bârî, Kuşluk Namazı Babı.

[Peygamberimiz Kendisi İçin Seyyid Kelimesinin Kullanılmasını Gerçekten Yasaklamış mıydı](#)
[Senedi Olmayan ve Konuyla İlgisi Bulunmayan Rivayetlerin Delil Gösterilmesi](#)
[Hz. Ömer'in \(r.a\) Rasûlullah'ın \(s.a\) Buyruğuna İtirazı](#)
[Dua İçinde Hz. Peygamber'e \(s.a\) Seyyidina Demek Duanın Ruhuna Aykırı mıdır](#)
[Seyyid Kelimesinin Geçerliliği](#)
[Mevlâ Kelimesinin Geçerliliği](#)
[Bankada Hesap Açtırmanın Uygun Yolu](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Karganın Helal Ve Hahamlığı Ve Bazı Başka Meseleler](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Hanefî Mezhebine Mensup Müslümanların Davaları Başka Mezheplere Göre Karara Bağlanabilir Mi?](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Fıkhi Ayrıntılara Mezheb Denilmesi Doğru Mudur?](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[DÖRDÜNCÜ BÖLÜM](#)

[EKONOMİK MESELELER](#)

[Ekonomik Meselelerle İlgili Gündemdeki Bazı Sorular](#)

[Toplumun Faizsiz Sistemlerle İslahı](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[İslâmî Hükümet ve Millileştirme](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[İslâmî Hükümet ve Suistimalci Memurlar](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Ön Ödeme İle Alış-Veriş](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Faiz ve Dış Ticaret](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Faizli Dış Sermaye](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Zekata İlave Olarak Gelir Vergisi Almak da Caiz midir](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Faizle İlgili Birkaç Sorun](#)

[Soru:](#)

[Daha Fazla Harcama Politikası](#)

[Bankacılığın Gelişmesi](#)

[Karşılıksız Paranın Piyasaya Sürülmesi](#)

[Cevap:](#)

[Tercihli Hisseler](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Müslüman Olmayan Ülkelerden Ekonomik Ve Endüstriyel Kredi Almak](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[BEŞİNCİ BÖLÜM](#)

[Rüya Ve İslam'ın Rüyaya Bakışı](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Rüya İle Amel Etmek](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Allah'ı Zikir Ve Keyfiyeti](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Bir Kadının Hicaba İtirazına Cevap](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Cevap:](#)

[İlim Yoluyla İhanet](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Hz. Muhammed'in \(S.A\) Doğum Ve Vefat Tarihi](#)

[Cevap:](#)

[Mekkeliler Arasında Akrabalık Ve Hz. Ömer'in \(R.A\) İslâm'ı Kabulü Sırasındaki Müslüman Adedi](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[İlmî Bir Terimin Tercümesine Yapılan İtiraz](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Fakirliğin Anlamı](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[İslâm Eğitim Sistemi](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[ALTINCI BÖLÜM](#)

[Huruç Meselesinde İmam Azamın Reyî](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Hilâfetle İlgili Sorular Ve İtirazlar \(I\)](#)

[Bu Makalelerin Neden ve Niçin Yazıldığı](#)

[Bu Konuya Neden İhtiyaç Vardır](#)

[Hakka Çağırın Bir Kimse Ne Yapmalıdır](#)

[Hata Yapmakla Büyüklüğe Zarar Gelmez](#)

[Sahabe Arasında Derece Farkı](#)

[Büyüklerin Hareketlerini Tenkit Etmenin Doğru Yolu](#)

[Kaynaklar Meselesi](#)

[Savunuculuğun Temel Zayıflığı](#)

[Hilafetle İlgili Sorular Ve İtirazlar \(II\)](#)

[Akraba Meselesinde Hz. Osman'ın Hareket Tarzının Açıklanması](#)

[Devlet Hazinesinden Akrabalara Yardım Meselesi](#)

[Kargaşanın Sebepleri:](#)

[Hz. Alinin \(r.a\) Halifetüğü](#)

[Hz. Osman'ın \(r.a\) Katillerinin Durumu](#)

[İctihad Hatası Nedir, Ne Değildir](#)

[Yezid'in Velihtlığı Meselesi](#)

[Hz. Ali'yi \(r.a\) Yersiz Savunma Suçlaması](#)

[Hilâfet Ve Saltanat](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[İsrail Devleti Hakkında Enterasan Bir Mantık Yürütme](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Pakistan'ın Bir İslâm Devleti Olamamasının Sorumluluğu Kimdedir?](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Açık Bir Yalan](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Cemaati İslâmînin Müslüman Ülkelere Bakışı](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Yahudilerin Kirlî Oyunları Ve Amerika](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Tasavvuf Silsile Ve Deyimleri Ve İdarecilere Mektup Yoluyla Tebliğ](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[İslâm dışı Ülkelerde İslâm'ı Tebliğ](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Müslüman Ülkelerin Kapıları Misyonerlere Açık Tutulmalı Mıdır?](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Hak İle Bâtıl Çatışması Ve Bunun Hakikati](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Müftü Muhammed Yusuf Beyin Kitabı İle İlgili Bir Soru](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Değişen Koşullarda İslâmî Hareketin Uslûbu](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

[Hz. Musa'nın \(A.S\) Davetinin İki Yonu](#)

[Soru:](#)

[Cevap:](#)

Peygamberimiz Kendisi İçin Seyyid Kelimesinin Kullanılmasını Gerçekten Yasaklamış mıydı

Hz. Peygamber (s.a) kendisine seyyid denmesini yasaklamıştı demeniz kesinlikle doğru değildir. Bu yanlış, hadisleri doğru anlamamanın ve onların nerede, nasıl söylendiğini bilmeden bir sonuç çıkarmanın en bariz örneklerindedir. İşin aslı şöyledir: Rasûlullah (s.a) kendisini yüzüne karşı öven kimseden hoşlanmazlardı. Buhârî ve Ebu Davud'da, Hz. Ebu Bekre'den (r.a) şöyle bir rivayet nakledilmiştir:

"Bir adam, Rasûlullah'm (s.a) huzurunda, bir arkadaşını övdü. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a) üç kere (başka bir rivayette tekrar tekrar) "Sen arkadaşının boğazını kestin" buyurdu. Arkasından: "Eğer sizlerden birinin mutlaka ker-deşini övmesi gerekiyorsa ve gerçekten onun hakkında söylemek istediklerinin doğru olduğunu tam olarak biliyorsa, o zaman 'ben onu iyi biliyorum' şeklinde söylesin." Sonra da 'Onu en iyi bilen Allah'tır. Ben onun Allah katında tertemiz biri olduğunu söylemeye mezun değilim desin' buyurdu."

Hz. Peygamber (s.a) kendisine seyyid denilmesini yasaklamıştı sonucuna varılan rivayete bakarken bu sözü gözö-nünde bulundurunuz. Müsned-i Ahmed'de Enes b. Mâlik Hazretlerinin şöyle rivayet ettiği yazılmıştır: "Bir adam Rasûlullah'ın (s.a) huzuruna geldi ve şöyle dedi: "Ey Mu-hammed (s.a), ey bizim efendimiz, ey bizim efendimizin oğlu, bizim en hayırlımız ve bizim en hayırlımızın oğlu." Bunun üzerine Peygamberimiz, (s.a): "Ey insanlar, takvanız üzerinde durunuz. Şeytan sizi yanlış yola çevirmesin. Ben Abdullah oğlu Muhammed'im. Allah'ın kulu ve peygamberiyim. Sizin, beni Allah Teâlâ'nın bana bahsettiği mevkiden daha yukarı çıkarmaya çalışmanızı istemiyorum" buyurdu."

Bir de Rasûlullah'm (s.a) kendisi için seyyid denmesini yasakladığına dair Hicrî 9. yıla ait rivayeti gözden geçiriniz. Müsned-i Ahmed'in üç yerinde ve Ebu Davud'un Kitabü'l Edeb Bölümünün bir yerinde şöyle denilmektedir: "Amiroğullarım heyeti Peygamberimizin huzuruna geldi. Heyette bulunanlar arasında Mutarrif b. Abdillâh b. el-Şu-hayyir'in babası da vardı. Mutarrif sözü babasına atfederek onun şöyle dediğini rivayet etmiştir: Biz, Rasûlullah'm yanına vardığımızda kendisine selâm verdik ve arkasından siz bizim hamimiz, efendimiz (başkanımız) sizsiniz. Siz bize en çok lütuf ve kerem eden, ikramda bulunan ve en güzel yemekleri yedirensiniz"dedik." Onların bu yaltaklanmaya varan üsluplarını gördüğünde Hz. Peygamber (s.a) "Sen bizim efendimizsin" sözlerine karşılık

"Efendi, ulu ve yüce olan Allah'tır" buyurdu ve onlar yaltaklık yapıp gittikten sonra da şöyle dedi: "Kendinize ait meselelerinizi konuşun ki, şeytan sizi kendi isteği doğrultusunda kullanmasın." Bu sözü delil sayarak Hz. Peygamber'in (s.a) kendisine seyyid denilmesini yasakladığını söylemek, hadis bilmeye ve hadisi anlamaya kötü bir örnek teşkil etmektedir.

Allah Rasûlü'nün buyruğu

"Seyyid, ulu ve yüce olan Allah'tır" cümlesidir. Şayet bu emirden yola çıkarak seyyid kelimesinin Allah'tan başkası için kullanılmayacağı sonucu çıkarılacak olursa, o vakit seyyid kelimesinin Allah'tan başkası için kullanıldığı her hadisi yanlış kabul etmek gerekeceği gibi, Allah Teâlâ'nın kendine özgü isimlerine seyyid kelimesini de ilave etmek gerekecektir. Halbuki hiç kimse Allah'ın güzel isimleri (esmâ-i hüsnâ) arasında seyyid kelimesini saymamıştır. Ama siz, "bu kelimenin kullanılması sadece Hz. Peygamber (s.a) için yasaklanmıştır, O'nun dışındaki herkes için kullanılabilir" gibi bir sonuca varırsanız, o zaman bu hiçbir temele dayanmayan, mânâsız bir anlayış olur. Çünkü sizin delil kabul ettiğiniz

sözlerden hiçbir şekilde bu mânâ çıkmaz. Ayrıca, Peygamber Efendimizin bu kelimeyi kendisi için yaltaklanma amacı dışında kullanıldığı zaman yasaklamamış, bundan menetmemiş olması sebebiyle de yanlıştır. Çünkü, Müsned-i Ahmed'& Nadle b. Tariften şöyle bir rivayet nakledilmektedir: Nadle'nin kabilesinden Abdullah isminde bir adamın karısı kocasıyla olan anlaşmazlığı yüzünden evinden kaçarak, aynı kabileden Mutarrif b. Behsal'in evine sığındı. Abdullah o şahsa giderek kendisinden karısını teslim etmesini istedi, o bu teklifi reddetti. Abdullah da yardım dilemek maksadıyla Hz. Peygamber'e (a.s) geldi ve birkaç beyitlik şiirle şikayetini anlattı. İlk beyit şuydu:

"Ey insanların seyyidi ve ey Arapların lideri! Uzun dilli kadınlardan bir kadını sana şikayet ediyorum."

Bu feryat yardıma muhtaç birinin feryadı olduğu ve başka bir amaç taşımadığı için Rasûlullah (s.a) buna itiraz etmedi. Mutarrif e haber göndererek, Abdullah'ın ailesini kendisine iade etmesini istedi. [\[1\]](#)

Senedi Olmayan ve Konuyla İlgisi Bulunmayan Rivayetlerin Delil Gösterilmesi

Kadı İyâd Şifa adlı kitabında naklettiği rivayetin ne kaynağını göstermiş, ne de o rivayetin senedini açıklamıştır. Düşüncenizi destekliyor diye, senedi bile bulunmayan rivayetleri kabul ediyorsunuz, ama maksadınıza uymayan rivayetleri en sahih kitaplar olan Kütüb-i Sitte'de muttasıl senetlerle rivayet edilmiş olsa bile, herhangi bir ravisini mes-nedsiz suçlamalarla itham ederek reddediyorsunuz. Peygamberimizin Cebra'il'in (a.s) işareti ile cevap tarzında buyurdıkları hadisin bu konu ile hiçbir ilgisi yoktur.

Hz. Ömer'in (r.a) Rasûlullah'ın (s.a) Buyruğuna İtirazı

Kureyzaoğulları ile ilgili meselede hakemlik yapması için çağrılan Sa'd b. Muâz topluluğa yaklaştığında, Hz. Peygamber (s.a) orada bulunanlara veya Ensar'a:

"Efendiniz için ayağa kalkınız" diye emretmişti diye bir nakilde daha bulunuyorsunuz. Fakat bu olayla ilgili olarak Buhari, Müslim, Ebu Davud, Müsned-i Ahmed, Meğazi ve Sîret kitaplarında nakledilen diğer bütün rivayetleri görmezlikten gelip, sadece Müsned-i Ahmed'deki tek bir rivayeti ön plana çıkarmaya çalışıyorsunuz. Sizin takılıp kaldığı nız o rivayette anlatılan da şudur: Hz. Peygamber (s.a):

Efendiniz için ayağa kalkınız" buyurduğunda, kalabalık arasında bulunan Hz. Ömer (r.a):

Efendimiz yüce Allah 'tır" diye karşılık vermiştir. Başka rivayetlerde bunun zikredilmediğini kısa bir süre için göz ardı edelim. Siz, Hz. Ömer (r.a) gibi bir sahabinin Rasûlullah'a (s.a) karşı küstahlık yapabileceğini düşünabiliyor musunuz? Tirmizide Hz. Aişe (r.a) onun (Hz. Ömer'in) şöyle söylediğini, şu kelimelerle nakletmektedir:

Hz. Ebu Bekir (r.a) bizim efendimizdir, en hayırlımızdır ve Rasûlullah'a (s.a) en sevgili olanımızdır." Onun başka bir sözünü Câbir b. Abdillâh Hazretleri, Buhari de şöyle nakletmistir:

Ebu Bekir bizim efendimizdir ve efendimizi (Bilâl-i Habeşî'yi) azad etmiştir." Zikredilen hadiselerden sonra naklettiğiniz sözü Hz. Ömer'in (r.a) söylemiş olması makul değildir.

Dua İçinde Hz. Peygamber'e (s.a) Seyyidina Demek Duanın Ruhuna Aykırı mıdır

Dua yaparken Rasûlullah (s.a) için "seyyidina" (efendimiz) demek duanın ruhuna terstir. Tazarru ve niyazda kulluğun acziyeti ve tevazu ön plâna çıkarılmalı. Ya Rabbi, huzuruna gelmiş zavallı kulunun elini boş çevirme, yardımım esirgeme denilmeli. Efendimiz, reisimiz gelmiştir şeklinde bir ifade kullanılmamalı" diyorsunuz. Evet, bir kul kendisi için bir niyazda bulunuyorsa, siz haklısınız.' -Lâkin Rasûlullah (s.a) için duada bulunan bir kulun "Ya Rabbi! Aciz kulun Muhammed'e merhamet eyle" demesi mümkün mü?

Müsned-i Ahmed'de, Müsned-i Ebu Âvâne'de, İbn Hibbân'ın Sahihinde ve Hafız Mervezi'nin Müsned-i Ebu Bekir in de sağlam senetlerle yapılan rivayetlerde kıyamet günü yapılacak şefaate ilgili olarak şöyle bir rivayet varken sizin sözünüz nasıl doğru olabilir? O rivayet şöyledir:

"Huzeyfetül Yemânî, Hz. Ebu Bekir (r.a)den, o da Hz. Peygamber'den (s.a) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: 'Allah Teâlâ kıyamet gününde Rasûlullah a (s.a) daha Önce hiçbir insana nasip olmamış bir dua yolu açacak ve Rasûlullah (s.a) şu şekilde dua buyuracaklardır:

"Ya Rabbi! Beni ademoğlunun efendisi kıldığın için asla övünmüyorum. Kıyamet günü yeryüzünün yanmasıyla herkesten önce kendisini çıkarttığın kimse kıldığın için de asla övünmüyorum". Hz. Peygamber'e (s.a) duasını nasıl yapma sı gerektiğini öğreten bizzat Allah Teâlâ'dır. Allah'ın (c.c) talim ettirdiği bu duada ademoğlunun efendisi" ibaresi kullanılıyor. Buna da duanın özüne aykırıdır diyebilir misiniz?

Seyyid Kelimesinin Geçerliliği

İtirazlarınızın hepsine cevap verdikten sonra artık size şunu söyleyeyim ki, "seyyid" kelimesi geçerli ve meşru bir kelime olup, pek çok hadiste hem Hz. Peygamber için, hem de diğer insanlar için kullanılmıştır. Buhari, Müslim, Müsned-i Ahmed, Müsned-i Ebu Davud, Tâyalîsî, Tirmizi, Ebu Davud, Dârimi ve daha başka bir çok hadis kitabında Ibn Abbas, Ebu Hureyre, Ebu Sâid Hudri ve Enes b. Mâlik (r.a) Hazretlerinin rivayetleri nakledilmiştir. Bu rivayetlerde Hz. Peygamberin (s.a) şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

Ben kıyamet günü ademoğlunun efendisi olacağım. Ama bununla övünmüyorum" veya Müslim, Ebu Davud, Ibn Mâce ve Müsned-i Ahmed' de şöyle bir rivayet bulunmaktadır: "Allah'ın lian (lanetleşme) konusundaki hükmü gelmeden önce karısını başka bir erkekle uygunsuz bir durumda gören kocanın ne yapması gerektiği konusunda çıkan bir tartışmada Sa'd b. Ubâde aşırı öfke ve reaksiyon gösterdi. Hz. Peygamber (s.a) Ensar'a:

"Efendinizin söylediklerini iyi dinleyin" buyurdu. Buhari, Müslim, Nesâî ve diğerlerinde ifk hadisesiyle ilgili olarak rivayet edilen bir nakilde Hz. Aişe'nin (r.a) Sa'd b. Ubade Hazretleri için "Hazrec'in efendisi" ifadesini kullandığı zikredilmektedir. Sa'd b. Muaz için seyyid keli meşinin kullanılması konusu ise yukarıda zikredilmiştir.

"Cennetlik kadınların hanımefendisi" ifadelerini kullanmıştır.

Buhari, Tirmizi, Ebu Davud ve diğerlerinde Rasûlullah'm (s.a), Hz. Hasan (r.a) hakkındaki şu buyruğu nakledilmektedir:

"İşte benim bu oğlum seyyiddir. Umulur ki, Allah (c.c) onun aracılığı ile müslümanlardan iki grubun arasını ıslah eder." Bu, Buhari'nin sözleridir. Başka rivayetlerde ifadeler biraz daha farklıdır. Fakat Hz. Hasan (r.a) için kullanılan seyyid kelimesi hepsinde vardır.

Hz. Hasan ve Hüseyin (r.a) için

"Cennet ehli gençlerin iki seyyidi" ifadesi, Tirmizi, İbn Mâce, Nesâi ve Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde bulunmaktadır. Hz. Ebu Bekir ve Ömer (r.a) için "Cennet ehli olgun yaştakilerin iki efendisi" ifadesi çeşitli senetlerle Müsned-i Ahmed, Tirmizî ve İbn Mâce'de nakledilmiştir.

Bu hadislerden yola çıkarak varılan sonuç seyyid kelimesinin hem başka insanlar, hem de Rasûlullah (s.a) için kullanılmasının meşru olduğudur. Bu kelimenin kullanılışı ne bu dünyada, ne de ahirette gayri meşrudur. O halde namazın içinde veya dışında, Hz. Peygambere salât ve selâm getirirken bu kelimenin kullanılmasının caiz olmadığı söylemek mümkün değildir.

Mevlâ Kelimesinin Geçerliliği

Aynı durum "mevlâ" kelimesi için de geçerlidir. İbn Mâce'de geçen bir rivayete göre, bir hac sırasında Sa'd b. Ebi Vakkas Hazretleri Hz. Muâviye ile görüşmeye gitmişti. Oraya ulaştığında Hz. Ali'nin (r.a) hoş olmayan bir biçimde anıldığına şahit oldu. Bunun üzerine Sâ'd (r.a) öfkelenmiş ve: "Ben müdâfaamı Rasûlullah'ın (s.a):

'Ben kimin mevtası isem Ali de onun mevlâsıdır' buyurduğu kimse için yapıyorum" dedi.

Müsned-i Ahmed ve Nesâi'de, Abdullah b. Abbas Hazretleri, Büreyde (r.a) Hazretlerinin şöyle anlattığını nakletmektedir: "Hz. Ali (r.a) ile birlikte Yemen sorununu çözmek için gittiğimiz sırada onun sert davranışı ile karşılaştım. Döndükten sonra Rasûlullah'a onu şikâyet ettim. Benim sözümü dinledikten sonra Rasûlullah'm (s.a) mübarek çehresinin rengi değişti ve : "Ey Büreyde, ben müslümanlara canlarından daha fazla değerli değil miyim? buyurdu. Ben de: "Nasıl değilsiniz Ya Rasûlallah, elbette öyledir" diye mukabele ettim. Bunun üzerine Peygamberimiz

"Ben kimin mevtası isem, Ali de onun mevlâsıdır" buyurdu. Hafız İbrî Kesir: "Bu rivayetin senedinde hiçbir zaaf unsuru mevcut değildir, bütün ravileri de güvenilir kimselerdir" diyor.

Nesâi'de Zeyd b. Erkâm (r.a) Hazretlerinin bir rivayeti nakledilmektedir. Bu rivayette Zeyd b. Erkâm, Rasûlullah in (s.a) Veda Haccı'ndan dönüşte Gadir-i Hûm'da yaptığı konuşmasını anlatmakta ve şöyle demektedir: "Daha sonra Rasûlullah (s.a) Hz. Ali'nin (r.a) elini tutarak:

Ben kimin mevtası isem, işte bu da onun mevlâsıdır" buyurdu. Hafız İbni Kesir de diyor ki: "Üstadımız İmam Zehebi bu rivayeti sağlam kabul etmiştir." İmam Ahmed, Müs-ned'inde Zeyd b. Erkâm Hazretlerinin rivayetini şu kelimelerle nakletmiştir: "Rasûlullah (s.a) Hûm Vadisi'nde konuşurken şöyle buyurdu: "Siz biliyor musunuz?" veya şöyle buyurdu: "Siz benim her müslüman için canından daha değerli olduğuma tanıklık etmiyor musunuz?" İnsanlar da "şüphesiz ediyoruz" dediler. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a):

"Ben kimin mevlâsı isem, şüphesiz Ali de onun mevlâsıdır" buyurdu.

Başka bir rivayette ise, Ali de onun mevlâsıdır" denilmektedir. İbn Kesir diyor ki: "Bu zincirleme rivayet senedi sağlamdır ve ravileri Sünenin şartlarına uygun güvenilir kimselerdir."

Rivayetlerden de anlaşıldığı gibi "mevlâ" kelimesinin kullanılması peygamber için de peygamber olmayan için de yersiz değildir; kullanılabilir bir ifadedir. O halde gerek namaz içinde ve gerekse namaz dışında Peygamberimize salât ve selâm getirilirken "seyyidinâ ve mevlânâ" kelimeleri kullanılabilir. Bunun günah olması için herhangi bir neden yoktur. Böyle bir kullanıma yasaktır, caiz değildir veya mekruhtur denilebilmesi için

kendisine dayandığımız bir delil var mıdır ki!^[2]

Bankada Hesap Açtırmanın Uygun Yolu

Soru:

Bankaya para yatırıp, hesap açtırmayla ilgili şöyle bir sorum var: Eğer ben bir tasarruf hesabı açtırarak bankaya para yatırsam, karşılığında banka bana faiz ödeyecektir. Eğer ben paramı cari hesaba yatırsam bana herhangi bir faiz Ödenmeyecek, fakat param banka tarafından faizli işlerde kullanılacak, banka benim param vasıtasıyla faiz alacaktır. Bu durumda ben cari hesap açtırmak yerine tasarruf hesabı açtırsam ve paramın biriken faizlerini kendime ait işlerde harcamak yerine ihtiyaç sahiplerine veya hayır kurumlarına versem ne olur? Bu faizi neden banka yesin? Neden bir ihtiyaç sahibinin ihtiyacı giderilmesin? Bu konuda beni aydınlatmanızı istiyorum.

Cevap:

Cari hesaba yatırılan paraya faizin uygulanmadığını biliyoruz. Ancak bu parayı bankanın kendi bünyesinde kullanması da söz konusu değildir. Çünkü bu, bankanın kendi yöntemlerine, işleyişine aykırıdır. Buna rağmen onlar bu parayı faiz işlerinde kullanırlarsa, bu durumda bizim üzerimize bir sorumluluk düşmez. Çünkü, biz oraya paramızı korunması için koyuyoruz; faizli işlerde kullanılsın diye değil. Bunun aksine eğer siz paranızı, faizini ihtiyaç sahiplerine dağıtmayı düşünerek, size faiz getirecek bir hesaba yatırarak olursanız, o zaman da bir adam ortaya çıkacak insanların

bu şekilde aldıkları paraları ihtiyaç sahiplerine dağıtacağım söyleyerek onları aldatacak, paralarını yürütecektir.^[3]

Karganın Helal Ve Hahamlığı Ve Bazı Başka Meseleler

Soru:

1- Karganın eti helal midir? Hayvanlardan ve kuşlardan hangilerinin etleri helaldir, hangilerinin değildir? Lütfen yazınız. Bazı kimseler Dürrü'l Muhtar atıfta bulunarak, orada karga etinin helal kabul edildiğini söylemektedirler. Bu ne derece doğrudur?

2- Son günlerde yoğun biçimde yağan yağmurlar ve her yeri kaplayan seller sebebiyle bazı insanlar evlerin çatılarına çıkarak Allah'tan korktuklarını izhar etmek için ezan okumaktadırlar. Böyle yapmak ne derece caizdir? Böyle bir hareket müstehab mıdır? Yoksa günah mıdır? Yahut seriata aykırı bir tutum mudur?

3- Baş örtmek için takke veya buna benzer bir bez parçası bulunduğu halde onları Kullanmayıp baş açık namaz kılmanın hükmü nedir? Baş açık olarak namaz kılmanın caiz olduğuna dair herhangi bir hadis var mıdır?

Cevap:

1. Haram oldukları hakkında Kur'an-ı Kerim'de veya sahih hadislerde açık ifadeler bulunan hayvanlar üzerinde ümmet (müslüman toplumu) görüş birliği halindedir. Fakat alimler, kendileri hakkında tam ve açık bir hüküm bulunmayan sadece temel prensip ve kaidelerin anlatıldığı yerlerde, helâl ve haram konusunda ihtilaf halindedirler. Dürrü'l Muhtarda karganın eti ile ilgili olarak şu ifadelere rastlanmaktadır:

Leş yiyen alaca karga helal değildir. Çünkü o, murdar, pis hayvanlardandır. Bu söz Tenvir'ul Ebsâr adlı kitabın yazarına aittir. Bunun yanında temizlik konusunda titizlik gösteren insanların pis olarak kabul ettiği şeyler de pis ve murdardır".

Büyük alim Şâmi, Reddul-Muhtâr isimli eserinde bunu açıklayarak şöyle yazmaktadır:

"Alaca kargaya (siyahlı beyazlı olana) gelince, bunun üç çeşidi vardır. Bir çeşidi dane yer, leş yemez; bunun etinin yenmesi mekruh değildir. Bir çeşidi de dane yemez, ancak leş yer; şüphesiz onun eti haramdır. (Yazarın alaca karga diye adlandırdığı bu çeşit kargalardır.) Kargaların bir çeşidi daha vardır ki, bazen dane yer, bazen de leş yer. Kitapta bununla ilgili bir hükme rastlanmamaktadır. Onun eti Ebu.Hani-fe'ye göre mekruh

değildir. İmam Yusuf a göre mekruhtur ^[4] Adı geçen kitabın ilgili yerlerine müracaat ederek hangi kuşların helal, hangilerinin haram olduklarını öğrenebilirsiniz.

2. Sellerin arttığı veya yağmurların çoğaldığı zamanlarda ya da herhangi bir başka felaketle karşılaşıldığında ezan okumak müslümanlar arasında alışkanlık haline gelmiştir. Bilebildiğim kadarıyla, bu davranış herhangi bir sağlam rivayete dayanmamaktadır. İnsanlar bunu Allah Teâlâ'dan yardım dilemek için nida etmenin bir şekli kabul ederek benimsemiş olabilirler. Eğer bunu dinin bir gereği kabul ederek yaparlarsa yanlıştır. Yok eğer sadece Allah'a niyaz edip, O'nun rahmet ve keremini kendilerine çekme niyeti ile yaparlarsa mubahtır.

3. Namaz kılarken başın örtüleceğine dair bir hükmü, bir emri veya başı açık namaz kılmayı meneden bir yasaklama hükmünü ben bilmiyorum. Şüphesiz şu bilinen bir şeydir ki, Peygamber Efendimiz ve sahabe-i kiram, sarık ya da takke giyinerek namaz kılarlardı.

Her mescUde gidişinizde süslü, güzel elbiselerinizi (üzerinize) alın" ayetinin hükmü de bunu icabettiriyor olsa gerek. Çünkü, namaz en güzel elbiselerle kılınmalıdır. Takke, sarık vs. benzeri şeyler de bunun içine girer. Yine de eğer bir kişi başı açık olarak namaz kılsa, onun namazı da makbuldür. ^[5]

Hanefi Mezhebine Mensup Müslümanların Davaları Başka Mezheplere Göre Karara Bağlanabilir Mi?

Soru:

Hehangi bir konuda Hanefî mezhebinin görüşü ile Şafîî mezhebinin görüşü arasında bir ihtilaf vuku bulur, mahkeme de Şafîî mezhebinin görüşünü daha doğru kabul ederse, Hanefî mezhebine mensup kimseler için illâ da Hanefî mezhebinin görüşüne uygun hareket etmek mecburiyeti var mıdır?

Cevap:

Biri usul diğeri de ameli yönden olmak üzere konunun iki ayrı yönü vardır.

Usul yönünden: Özel bir mesele ile ilgili olarak hâkim mütâlâasını tamamlar ve Şafîî, Mâlikî ve Hanbelî mezheplerinden herhangi birinin görüşünü Kitap ve Sünnet'e daha uygun görür ve tercihini o yönde yaparsa, tercih yapmak söz konusu değildir. Bunda uygulama açısından bir takım güçlükler vardır.

Birinci güçlük: Ülkemizde, diğer mezheplerin sağlam, güvenilir ve çok geniş bilgi veren kitapları bulunmamaktadır. Meselelerle ilgili delillerin etraflıca incelenip bir sonuca varılabilmesi için bütün bu kaynakların mevcut olması gerekir.

Herhangi bir mezhebe uygun karar verilebilmesi için o mezhebe ait kaynak eserlerin el altında bulunması gerekir ki, teferruat gözden kaçmasın.

ikinci güçlük: Herhangi bir mezhebe ilgili fıkıh kitaplarında atıfta bulunulan eserlerin sıhhatini araştırabilmek için lüzumlu olan başvuru kitaplarına; hadis kitapları, şerhleri ve ilgili tüm kaynaklara, ne bir devlet kütüphanesinde ve ne de Özel kütüphanelerde rastlamak mümkün değildir. Üçüncü güçlük: Fıkıh ve hadisle ilgili kaynak kitapların tamamının Arapça olması ve ülkenin hakim ve avukatlarının, Arapça'yı bir lisan olarak bilseler bile, bu dili, fıkıh, hadis usûl-ü fıkıh'taki özel deyimleri ve kullanılışlarıyla bilmemeleridir. Konunun inceliklerini kavrayabilmek için sadece Arapça'yı bilmek yeterli değildir. Ne yazık ki, bugüne kadar hukuk fakültelerinde İslâm hukuku ile ilgili düzenli bir eğitim yapılamamıştır.

Bir diğer güçlük de şuradan gelmektedir: Üst düzeyde bir adalet mahkemesi araştırma ve inceleme sonucu Hanefî mezhebi yerine bir başka mezhebin görüşüne uygun bir karara varırsa, onların varmış olduğu bu karar diğer mahkemeler için de örnek teşkil edecek; yetkili, yetkisiz bütün mahkemeler diğer fıkıh mezheplerine göre ictihad edip, hüküm çıkararak bir karara varmaya kalkışacaktır. İnsanlarımızın çoğu Hanefî mezhebine müntesiptirler. Alimlerimiz ise yalnızca Hanefî mezhebi ile ilgili hususlarda yeterli bilgiye sahiptirler ve mezhepleri konusunda mutaassıptırlar. Ehliyetsiz mahkemelerin Hanefî fikhına aykırı kararlar almasıyla sürtüşmeler başlayacak, kargaşa doğacaktır.

Bütün olumsuzlukları dikkate alarak, çok titiz ve tedbirli davranmak gerektiği kanaatini taşıyorum. ^[6]

Fıkı Ayrılıklara Mezheb Denilmesi Doğru Mudur?

Soru:

Tercüman'ul Kur'ân'm Ocak sayısında size yöneltilen bir soruyu cevaplandırırken Hanefî fırkası veya Şafîî fırkası için, Hanefî mezhebi veya Şafîî mezhebi ifadelerini kullanıyorsunuz. Benim dini bilgim, dini zümrecilikten daha üstün tutan bir halk müslümam Öİçüsündedir. Bütün fırkalarımızın mezhebi (dini) bir değil midir?

Cevap:

Arapça'da kullanılan mezheb kelimesinin mânâsı Urduca'da kullanılan mezheb kelimesinin mânâsı ile aynı değildir. Bu kelime Urduca'da "din" anlamında kullanılmaktadır. Fakat Arapça'da "bir düşünce ekolü" mânâsında kullanılmaktadır. Hanefî, Şafîî, Mâlikî, Hanbelî ve diğerleri, fırka (zümre) değil; İslâm dini içinde kabul edilmiş mezhebler-dir. Onlar için bir deyim ve tâbir olarak kullanılan kelime, "mezheb" kelimesidir. İlim sahipleri, hiçbir dönemde bunları zümre olarak kabul etmemişler sürekli, "mezheb" olarak anmışlardır. [\[7\]](#)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EKONOMİK MESELELER

Ekonomik Meselelerle İlgili Gündemdeki Bazı Sorular

Toplumun Faizsiz Sistemlerle İslahı

Soru:

Ticari işlerin, hatta tüm ekonomik yaşantının faiz üzerine bina edildiği ve iktisadî hayatta faizin girmediği hiçbir alanın bulunmadığı günümüzde faizin fiili olarak kökünün kazınması mümkün müdür? Acaba faizi kaldırarak, faizsiz temeller üzerine oturan ekonomik bir yapı oluşturulabilir mi?

Cevap:

Eğer herhangi bir müslüman faizi kaçınılmaz bir şey olarak görüyor ve günümüzde faizsiz hiçbir işin yürümeyeceğini düşünüyorsa, bence bu bütünüyle yanlış olan bir düşüncedir. Böyle bir düşünce sadece prensip olarak yanlış değildir; bu düşüncenin sahibi olan insan kendi Rabbi hakkında da suizan etmektedir. Çünkü biz, Rabbimizin, insan yaşamında kaçınılmaz olan ve onsuz dünyevî ticaretin yürütüleme-yeceği bir şeyden bizi alıkoymayacağına inanıyor, bu şekilde iman ediyoruz. Lakin, ben bu kadar bir cevapla iktifa etmek istemiyorum. Bilakis şunları arzetmek istiyorum: içinde bulunduğumuz zamanda ekonomik prensip ve teoriler bile faiz oranlarının aşağılara çekilmesi hatta sıfırlanarak sona erdirilmesi yönünde bir yol izlemektedir. Nitekim siz, çoğu ülkelerde faiz oranlarının hızla düştüğünü ve dünyanın faizden yakasını kurtarabilecek bir noktaya yaklaşmak için uğraş verdiğini görmektesiniz. Benim bu konuda ayrıntılara girmeme gerek yok. Çünkü ben "Faiz" isimli kitabımda bu konu üzerinde geniş olarak durdum.

Burada yalnızca İslâmî bir hükümetin bu meseleyi fiili olarak nasıl halledebileceği meselesi üzerinde durmak isterim. Bana göre, bu konuda şöyle bir yol izlenmelidir: Herşey-den önce ülkede tüm faizler kaldırılmalı ve daha sonra ikinci bir adım olarak dış ticarete faizin sona erdirilmesi için çaba sarfedilmelidir. Hükümet ülke içerisinde faizli alış-verişleri kanunî olarak yasaklamalı ve bizzat kendi yaptığı alış-veriş-lerde de faizi terketmelidir. Hiçbir mahkeme faiz lehinde karar vermemeli, faizle iş yapan kimseler ağır ceza mahkemesinde yargılanmalıdır. Baştan itibaren bu kabil tedbirler alınmazsa faizsiz bir mali düzeni yürütme imkanı -daha işin başında- ortadan kalkacaktır. Bu gerçeği şöyle bir misalle daha güzel anlatabiliriz: Eğer bir hükümet, bir taraftan trenle yolculuk için bilet almayı zorunlu görür, diğer taraftan biletsiz yolculuk için de bazı boşluklar bırakırsa, bilet almaya yanaşan yolcu oldukça az çıkacaktır. Ancak, biletsiz yolculuk yapmak ağır ceza kapsamına giren bir suç sayılacak olursa, bilet almayan bir şahıs trenle yolculuk etmeye cüret gösteremeyecektir. Aynı şekilde, ülkemizde faiz kanunen yasal olduğu, faizli alış-verişe müsaade edildiği, kendi hükümetimiz bizzat faizli alış-veriş yaptığı ve mahkemelerimiz faiz lehine kararlar aldığı müddetçe hükümetin ya da herhangi başka bir müessesenin faizli sistem yerine kâr-zarar ortaklığına dayalı bir banka sistemini başarıyla yürütmesi kesinlikle mümkün değildir. Şu da var ki, öncelikle faize dayalı bankacılığın kanunen yasaklanması durumunda kâr-zarar ortaklığına dayalı bir sistemin gelişme göstereceğinden tamamiyle ümitliyiz. Kâr-zarar ortaklığından şunu kastediyorum: Bu sistemde kâr ve zarara tüm ortaklar (hissedarlar) ortaklırlar. Faizin ülke içinde yasaklanmasından sonra dış ticarete de bundan kurtulunabilir. Böyle bir şey inşaallah herhangi bir çekişmeye yol açmayacak, dostça yollarla ticari ilişkilerde bulunarak diğer ülkeleri de faizsiz bir ticarete razı edebileceğiz.

İslâmî Hükümet ve Millîleştirme

Soru:

İslâmî hükümetin, millîleştirme konusunda nasıl bir politika izlemesi gerekir?

Cevap:

Bu meseleyi İslâm'ın ışığında incelemeye çalıştım. Bu noktada şunları söyleyebilirim: İslâm, üretim kaynaklarını millileştirme programını temel bir prensip olarak benimse-memektedir. Bu, İslâm'ın toplumsal düzeninin mizacına aykırıdır. İslâmî bakış açısına göre, herhangi bir ülkenin Genel Meselelerinin çözümü tüm üretim araçlarının millileştirilmesinde yatmamaktadır. Şu da var ki, herhangi bir sınıf veya ticarî kuruluşun özel sektör elinde geliştirilmesinin mümkün olmadığı tecrübe ile sabit ise, böylesi bir durumda bu tür kuruluşlar devletin kontrolüne verilebilir.

İslâmî Hükümet ve Suistimalci Memurlar

Soru:

Günümüz memurlarının büyük bir çoğunluğunda yüce ahlâk ve görevini yerine getirme duygusu dumura uğramıştır. İslâmî bir hükümet bu gibi memurlardan nasıl istifade edebilir?

Cevap:

Devlet memurlarının ve halkın diğer bazı kesimlerinin ahlâkî tavır ve davranışlarının tüm halkın yaşantısını ifsad ettiğinde hiç kimsenin şüphesi yoktur. Bu oldukça hassas ve karmaşık bir meseledir. Herşeyden önce, ahlâkî suçların kesinlikle Allah'tan korkmamak ve ahireti düşünmemekten kaynaklandığı hadisesi inkâr edilemez bir gerçektir. Bu bozukluğun temel sebebidir. Ancak, buna bizim toplumsal yaşantımızda karşılaştığımız ve onlar vesilesiyle bozukluğun dört bir yanı sardığı birçok sebep de ilave edilebilir. Meselâ: Bizim toplumumuzda yüksek tabakayı temsil eden güruh nihai derecede sefih ve israfçı bir yaşam tarzını benimsemiş durumdadır. Bu tabakanın gereksinimleri sadece yemek içmek, gününü gün etmek ve çocuklarını okutmakla sınırlı kalmamaktadır. Bu insanlar diğer bazı uğraşları için de milyonlarca rupi harcamaktadırlar. Ülke yönetimini yürüten kesim de bu tabakadandır. Üst tabakadaki insanların hareketlerinin alt tabakadakileri de etkilediği ve onlar için de örnek teşkil ettiği şeklinde bir kural vardır. Orta tabaka, üst tabakadan; alt tabaka da orta tabakadaki insanlardan etkilenmekte, dolayısıyla bu hâl toplumsal bir sorun haline gelmektedir. İşte bu orta tabaka ile toplumun en alt tabakasındaki insanlar, kendi yaşam seviyelerini yükseltebilmek için yasal olsun olmasın, her çeşit yola başvurmayı kendileri için meşru saymaktadırlar.

Şimdi, siz eğer bütün bu meseleleri halletmek istiyorsanız, bir tabakanın ıslahı ile -o da bir kanun tasarısı ile- meselenin halledilebileceği beklentisi içerisinde olmamalısınız. Bu hastalığın kökleri toplumumuzun damarlarına kadar işlemiş bulunmaktadır. İslâm'ın şöyle bir usûlü vardır: O, toplumdaki bozuklukları ortadan kaldırırken sadece kanunlarla iktifa etmemektedir. Bilakis, İslâm ortadan kaldırmak istediği bozuklukla her boyutta ve yaşamın her safhasında savaş vermektedir. O, eğitim ve Öğretim aracılığıyla, tebliğ ve telkin aracılığıyla, ıslah ve Önleyici tedbirler aracılığıyla ve bütün bunlarla birlikte kanuni düzenlemeler ve yaptırımlarla kötülükleri ortadan kaldırmaktadır. İslâmî bir hükümetin toplumun ıslahı için bütün bu işleri yapması gerekmektedir. Eğitim ve öğretim müesseselerinin, yayınevlerinin, gazetelerin ve medyanın tüm gücünü bu iş için kullanması lâzım gelir. Bütün bunlardan daha önemlisi ise, üst tabakanın savurganlığına yol açan sebepleri fiilen ortadan kaldırmaktır. Bu tabakaya mensup insanlardan devletin üst kademelerinde bulunan kişilerin maaşlarını arttırmak yerine azaltmak gerekmektedir. Çünkü onları böyle gereksiz harcamalara iten dolgun ücretleridir. Alt seviyelerde iş yapan memurların ücretlerini ise fazlalaştırmak lazımdır. Çünkü, çoğu zaman temel ihtiyaçlarını karşılama kaygusu onları uygunsuz işler yapmaya mecbur etmektedir. Anladığıma göre alt ve orta tabakadaki memurların ekseriyeti rüşvet yemek vb. uygunsuz işlere bulaşmak istememekte, ancak bazı durumlarda buna mecbur kalmaktadırlar. Behemehal durumumuzun ıslahı için bütün bu girişimlerin yapılması kaçınılmazdır. Öngördüğümüz bütün önlemlere rağmen bazı kimseler rüşvet ve hıyanetten vazgeçmezlerse; bu gibi suçlular için herkesin önünde aleme ibret için uygulanacak cezaları içeren kanunlar çıkarılmalıdır.

Böyle bir çözüme karşı bazıları bütçenin bir anda kabaraacağı gerekçesiyle itiraz ediyorlar. Onlara cevabım şudur:

Eğer bizim resmi ve yarı resmi memurlarımızın hepsi dürüst insanlar olurlar ve ekonomik durumları da iyileşirse, hükümet gelirleri rahatlıkla iki katına çıkarılabilir. Çünkü, rüşvet, hile ve hıyanet yüzünden hükümetin birçok geliri hazineye kadar ulaşmamaktadır. Eğer hükümet bu gelirlerden mahrum bırakılmazsa, ücretlere yapılacak zamları kolaylıkla karşılayabilir. Şu da var ki, bu girişimi başlatabilmek için hükümet belki de özel sektörden faizsiz borç almak durumunda kalacaktır. Ancak, eğer halkın hükümete güven ve itimatı olursa, bu gibi ıslahatçı programları finanse etmek için faizsiz borç (kredi) bulmak hiç de zor bir iş olmaz. Eğer hükümet, memurlar ve halk, bu hamle içerisinde kendi vazifelerini dürüstçe yapar ve birbirleriyle dayanışma içerisinde olurlarsa, belki de birkaç sene içerisinde rüşvet ve hıyanetin adı sanı kalmaz, yok olur gider. Her şahıs kendi gereksinimlerini caiz yollardan elde etme imkânına kavuşur.

Ön Ödeme İle Alış-Veriş

Soru:

Acaba, İslâmî açıdan malı almadan ön ödeme ile alış-ve-riş (fonvard transaction) caiz değil midir?

Cevap:

Bu aslında uzun bir konudur. Ancak, bunun kısa cevabı şu şekilde verilebilir: İslâm'da malı almadan ön Ödeme ile yapılan alış-verişin sadece bir şekli caizdir ve buna "bey'i selem" denilmektedir. Bey'i selem'in gerçekleşebilmesi için birkaç şartın yerine getirilmesi gerekmektedir.

1. Alış-verişi yapılan şeyin ismi, kalitesi ve özellikleri tamamen belirlenmiş olmalı ve pazarda numunesi bulunabilmelidir.
2. Alan ve satanın belli olması lazımdır.

3. Alış-verişi yapılan şeyin miktarı, kıymet ve evsafı belirlenmiş olmalıdır.
 4. Satıcının alıcıya malı teslim edeceği vaktin de belirlenmiş olması lazımdır.
 5. Ön ödeme ile alış-veriş durumunda tüm ödemenin yapılmış olması da lazımdır.
- Eğer bu şartlardan bir tanesi bile eksik olursa, alış-veriş geçersiz kabul edilir.

Faiz ve Dış Ticaret

Soru:

Kendisiyle ticari ilişkide bulunduğumuz dış ülkelerdeki tüccarlar bizden faiz almamaya mecbur kalırsa kendi malının fiyatını artırmaz mı? Böyle bir davranışla faize dayalı ticarete son vermemiz pratikte faydasız kalmaz mı?

Cevap:

Eğer yabancı tüccarlara ödenmesi gereken paralar için düzgün ve güvenli bir sistem oluşturulursa, onlar büyük bir ihtimalle mallarının fiyatını arttırmazlar. Ancak, bize verdikleri ticari malların fiyatını yükselteceklerini farzetsek bile, ticaretimiz harama bulaşmaktan korunur. Bu durumda bizim ticaretimiz -harama bulaşmış olmayacağından- gerçekte zarar eden bir ticaret değil, kâr eden bir ticaret olur. Buna ilaveten, bizim ekonomik yaşamımızdaki bu İslâmî devrim tüm dünya için bir örnek teşkil eder. İnşallah, bizim fiilen uyguladığımız örnekten esinlenerek, tüm milletler faizin ne caiz ve ne de kaçınılmaz olduğu hususunda sadece ikna olmakla kalmayacaklar, bunu kabul de edeceklerdir.

Soru:

Günümüz dış ticaretinde karşılaştığımız güçlüklerden bir tanesi de dış ticaret yapabilmek için bankada akreditif (Letter of Credit) açılmasının zorunlu olmasıdır. Faizsiz olarak da akreditifin açılması mümkün değildir? Ne yapmamızı önerirsiniz?

Cevap:

Günümüz şartlarında, dış dünya ile ticaret yapmak isteyen insanın ister istemez bir takım zorluklarla karşılaştığı doğrudur. Bu zorluklar, hükümetin sizi desteklemediği ve hükümetin dış ticarete bizzat faizden kurtulmak için gayret göstermediği zamana kadar sürecektir. Lakin, eğer hükümet çeşitli ülkelerle faizsiz temeller üzerinde anlaşma yapmaya çalışır, ülke içinde de faizsiz bir mali düzen oluşturmaya gayret göstererek dış ülkelerle ticari bağı bulunan iş çevrelerinin ödemelerinde yardımcı olursa, bütün bu güçlüklerin çözümü kolay bir şekilde bulunabilir.

Faizli Dış Sermaye

Soru:

İslâmî bir hükümet faizli yabancı sermaye ile ülkede yatırım yapılmasına müsaade edebilir mi? Bu gibi yatırımlara izin verilmemesi durumunda endüstriyel gelişme plânında bir duraksama söz konusu olmaz mı?

Cevap:

İslâmî bir hükümette herhangi bir müslümana veya gayri müslime, yerli veya yabancı yatırımcıya faizle iş yapma müsaadesi kesinlikle verilemez. Eğer ülkede faiz ortadan kaldırılırsa, dış sermaye çevreleri kendiliğinden ülkeyi ter-kedecektir. inşaallah böyle bir şey bizim lehimize olur. Tarihte, yabancı sermaye ile kalkınmaya çalışırken, kalkınma yerine çok daha uzun bir süre daha büyük problemler arasında sıkışıp kalmayan bir ülke göremiyoruz. Bizim hem ticari ve hem de endüstriyel alanda kendi yerli sermayemizle kalkınmayı gerçekleştirmeye çalışmamız lazımdır.

Zekata İlave Olarak Gelir Vergisi Almak da Caiz midir

Soru:

İslâm'da zekatla birlikte gelir vergisi almak da caiz midir?

Cevap:

Evet, İslâmî devlette bu ikisi de caiz olabilir. Zekatın verilebileceği yerler Tevbe Sûresinde açıklandığı üzere tamamen belirlidir. ^[8] Aynı şekilde zekat oranları ve zekatla ilgili diğer ayrıntıları Peygamber Efendimiz belirlemişlerdir. Bu noktada herhangi bir arttırma ya da eksiltme caiz değildir. Şu halde, devlet başka ihtiyaçlarını karşılamak için gerek görürse halktan mali yardım talebinde bulunabilir. Eğer bu yardım zorunlu tutulursa, vergi; zorunlu tutulmayıp da kendi isteğiyle olursa bağış ve geri verilmesi şartıyla olursa, borç (loan) olur. Zekat ve bu çeşit diğer algılar ne birbirinin yerini alabilir ve ne de biri diğerini düşürür. Usulen söz konusu meselenin cevabı bu şekildedir, ama bununla birlikte ben sizi şu noktada da temin etmek istiyorum: Eğer bizim ülkemizde gerçek mânâda bir İslâmî hükümet kurulur ve dürüstçe yürütülürse, bugün alındığı kadar

çok vergi almaya gerek kalmaz. Günümüzde vergi meselesi ile ilgili olarak ne tür hıyanetler yapıldığını ve ne tür oyunlar döndüğünü siz de gayet iyi biliyorsunuz. Bir taraftan alınan vergilerin ancak onda biri gerçek amacı için kullanılırken, diğer taraftan vergi kaçırma (evasion) yolunda genel bir eğilim oluşmaktadır. Eğer sistem düzeltilirse, mevcut şartlarda alman vergilerin dörtte biri bile yeterli olur. Vergilerden faydalanma oranı ise dört beş katma çıkar. ^[9]

Faizle İlgili Birkaç Sorun

Soru:

Ekonomi bölümü öğrencisiyim. Bu yüzden, İslâm'ın ekonomik yapısı ile ilgili elime ne kadar kitap geçtiyse, hepsini okudum. Faizle ilgili bazı bölümleri defalarca okumama rağmen yine de bazı meseleleri anlayamadım.

Daha Fazla Harcama Politikası

Birkaç gün önce size yazarak şöyle bir şey sormuştum: "Siz tüketim konusunda o kadar teşvikkâr davranıyorsunuz ki, böyle bir durumda İslâm devletinde sermaye eksikliği çekilir ve endüstriyel gelişme durur". Siz buna cevap verirken, "Faiz" isimli kitabınızdaki ilgili bölümleri tekrar okursam, soruma cevap bulacağımı yazmıştım. Ben söz konusu bölümleri birkaç defa okumama rağmen kafamdaki sorulara cevap bulmuş değilim. Bu yüzden ben sizin "Faiz" isimli kitabınızda ortaya koyduğunuz delilleri buraya olduğu gibi aktararak kendi itirazlarımı yazıyorum.

Siz, eğer herkes cömertçe harcama yaparsa, herşeye talebin fazlalaşacağını ve bunun sonucu olarak da üreticinin (producers) üretimini artıracığını, bunun da daha fazla işçiyeye gelir imkanı sağlayacağını iddia ediyorsunuz. Üretici gelirlerinin artması sonucunda eşyaya talebin daha da çoğalacağını belirtiyor ve bir taraftan üretim işçilerinin geliri ve yaşam seviyesini yükselten, diğer taraftan da üreticinin kâr ve kazancını çoğaltan bir sistemin kurulacağını vurguluyorsunuz.

Bundan sonra, endüstrinin gelişmesinin artan sermaye ve artan gelirden elde edilen tasarruflarla sağlanacağını söylüyorsunuz.

Şimdi isterseniz benim itirazlarımı nakledeyim: Başlangıçta belirtmeliyim ki, faizin ortadan kaldırılmasından sonra mevduat birikiminin duracağına hiçbir şüphem yok. Benim tüm itirazım daha fazla harcama politikasının doğru bir politika olmadığı üzerindedir.

Siz, ülkenin daha önceden endüstriyel plânda tam anlamıyla gelişmiş olduğu teorisinden hareketle sermayeye ihtiyaç olduğunu belirtiyorsunuz. İkinci teoriniz ise, halkın tasarruflarını biriktirmeyi adet haline getirmelerinden dolayı ülkede endüstriyel kapasitenin tam manâsıyla kullanılmadığı fikri üzerine oturuyor.

Ben birinci neticeyi şu şekilde çıkardım: Siz, endüstrinin ülke içi kazancının sermaye eksikliğini gidereceğini söylüyorsunuz. Ancak bu, endüstrinin geçmişten daha iyi bir gelişme gösterdiği bir durumda geçerlidir. Endüstrinin hiç olmadığı ya da daha başlangıç merhalesinde bulunduğu bir ülkede, sırf ülke içi sermaye ile ya da biraz yabancı sermaye katkısı ile gereksinimlerin karşılanması mümkün değildir. Örnek olarak Pakistan'ın altı yıllık kalkınma plânını ele alalım. Bu plân bizim temel gereksinimlerimiz açısından son derece basit olmasına ve bu plânda ülke gereksinimlerinden daha çok yatırım meselesi dikkate alınmasına ve bu plânı tam manâsıyla uygulayabilmek için endüstriyel ve ulusal sermaye birbirine katılmasına, bu amaçla yabancı sermaye de kullanılmasına rağmen sermaye gereksinimleri karşılanamamakta ve hükümet açık veren bir bütçe hazırlamaya mecbur kalmaktadır. Aynı durum Hindistan, Endonezya, Japonya vb. gibi ülkelerde de söz konusudur. Geri kalmış ülkelerden hiçbirinin ulusal sermayesi, o ülkenin endüstriyel gereksinimlerini karşılamak için yeterli değildir. O halde, "endüstri kesiminin kendi sermayesi ile gerçekleştirdiği yatırımlar, bizim endüstriyel gereksinimlerimizi karşılamak için yeterlidir" sözü nasıl gerçekçi olabilir?

İkinci neticeye ise şöyle vardım: Siz, halkın daha fazla para harcaması durumunda iş imkanlarının artacağını, üreticilerin daha fazla üretim amacıyla daha fazla işçiyeye iş imkanı sağlayacağını söylüyorsunuz. Ancak bu, üstün bir endüstriyel gücün varolması durumunda geçerlidir. Eğer endüstride kapasitesinin üstünde çalışma gücü yoksa, yani; fabrika kendi iş kapasitesinin altında çalışmıyorsa ya da genellikle çoğu geri kalmış ülkelerde olduğu gibi fabrika diye bir şey söz konusu değilse, daha fazla harcamanın enflasyonu körüklemekten başka bir neticesi olamaz. Başka ülkeler bir tarafa, biz bunun acı tecrübesini kendi ülkemizde yaşadık. Fabrikaların gece-gündüz çalıştığı savaş zamanlarında, paranın fazla olması dolayısıyla, halk cömertçe para harcıyordu ve o dönemde endüstride de sözde bir ilerleme olmuştu. Ancak, enflasyon da iyice artmıştı. O halde, fazla harcamanın endüstriyi geliştireceğini söylemek ne ölçüde doğru olabilir? Bu durumda, sizin sunduğunuz ekonomik modelin kalkındırıcı değil de geri bıraktıracı olduğunu söylemek daha doğru olmaz mı? Sizin sunduğunuz reçete geri kalmış ülkeler için değil, gelişmiş ülkeler için yararlı olabilir.

Bu, sizin sunduğunuz ekonomik modelin bir analizi ve benim onun üzerine eleştirim idi. Şimdi ben burada "daha fazla harcama" politikası aleyhine birkaç delil sunmak istiyorum:

1. Ekonomik görüş açısından her çeşit harcama faydalı değildir. Eğer fazla kazanç endüstriyel yatırımlarda kullanılmak yerine pahalı ev, elbise, mobilya vb. şeylere harcanırsa, bunun ulusal endüstriye hiçbir faydası dokunmaz, tersine zararı dokunur. Çünkü, harcanan meblağ endüstriyel yatırıma dönüştürülemez. Ayrıca, bu kadar meblağ endüstriyel üretime katkıdan geri bırakılmıştır. Aynı şekilde, harcanan miktarda endüstri ürünleri de satılamamıştır. Bu gibi harcamalar haram olmadığından engellenemez de. Bunun içindir ki "daha fazla harcama" politikası ekonomik kurtuluş için çözüm değildir.

2. "Daha fazla harcama" politikası geri kalmış ülkeler için zararlıdır. Bu gibi ülkelerde sözde bir endüstri var olduğu için harcamalar ve tercihler daha çok ithal edilmiş mallara yapılmaktadır. Bunun sonucu olarak da dövize olan ihtiyaç artmakta ve bunun yükü devletin sırtına binmektedir.

Geri kalmış ülkelerin dış dünyadaki kaynakları sınırlı olmakta ve ithal mallarına harcama yapanların baskıları sonucu endüstriyel gelişmede kullanılacak makinaların ithali için geriye oldukça az yatırım imkanı kalmaktadır. Bu sebeple, "daha fazla harcama" politikası endüstriyel gelişmeyi ciddi bir şekilde baltalamaktadır. Ülkedeki enflasyon çarkının dönmesini hızlandıracağından, harcama baskısının arttığı bir ortamda tüketim mallarının (consumption goods) ithali de önlenemez. Biz bu iki alternatifini de iyici denedik. İlk alternatifini ekonomik tedbirler paketiyle

Fazlurrahman Bey 'denemişti. İkinci alternatifin denemesi ise 1953'ten beri yapılıyor ve her iki tecrübenin neticesi de gözler önünde.

3. "Daha fazla harcama" politikası ile, hızlı endüstriyel gelişme isteği birbirine tamamen zıttır. Her ülkenin kaynakları sınırlıdır ve bu kaynaklar iki şekilde, tüketim (consumption) ve üretim (production) şeklinde kullanılmaktadır. Tüketim talebini (consumption demand) karşılamak için ne denli fazla kaynak harcanırsa, endüstriyel yatırım gereksinimlerini karşılamak için geriye o denli az kaynak kalaçaktır. Elimizde Alaeddin'in sihirli lâmbası yok ki, istediğimiz zaman istediğimiz kadar sermayeye sahip olalım ve istediğimiz amaçla kullanıp gelecekte endişe etmeyelim. Bu gerçeği ispatlamak için sayısız örnekler verilebilir. Ben burada sadece anlaşılması kolay bir misal vermekle yetireceğim: İngiltere'de, bugün bile, imkan ve kaynakların kıtlığı daha fazla ev yapılmasına elvermemektedir. Ne denli fazla yatırım çimento ve demir için harcanırsa, o denli az yatırım endüstriyel gelişim amacıyla kullanılacaktır. Bu yüzden, ekonomi konsülü her endüstri dalı için kota uygulamakta ve böylece her dala en azından belli bir hisse ayrılmasını sağlayarak hiçbir iş kolunun aksatılmamasına çalışmaktadır.

4. Geri kalmış hiçbir ülke, tüketim harcamalarını (con-sumption expenditure) kısımadan ve ulusal gelirin belli bir oranını tasarrufa ayırmadan kalkınmaz. Dış yardımlar ve yabancı sermayenin miktarı ne oranda büyük olursa olsun, böyle bir ülkenin yatırım gereksinimlerini karşılamaya yetmez. Eğer bu gibi ülkeler tüketim harcamalarını (consump-tion expenditure) kısımaya ve imkanlar ölçüsünde ulusal gelirden tasarruf etmeye yanaşmazlarsa, sürekli olarak endüstriyel gelişme ve kalkınma rüyaları görürler. Ancak bu rüyaların gerçekleşmesi için uzun bir zaman beklemek ve birçok fedakarlığa tahammül etmek zorunda kalırlar. Bu iddiamızın en canlı delili bugünkü Rusya ve Japonya modelleridir. Siyasi yönden iki ülke arasında gökten yere kadar farklılık olduğu halde, iki ülke de ekonomik kalkınma için aynı metoda başvurmuşlardır. Her iki ülke de ekonomik açıdan bizim gibi kötü bir durumdaydı. Yabancı sermaye bulamamış olmalarına rağmen süratle sanayileşmek istiyorlardı. Bu sebeple, söz konusu ülkeler tüketim harcamalarını (con-sumption expenditure) kısmışlar ve ulusal gelirin belli bir oranını zorunlu tasarrufa ayırarak elde edilen sermaye ile ulusal endüstrilerini kurmuşlardır.

Bankacılığın Gelişmesi

Benim ikinci itirazım "Faiz" isimli kitabınızın ikinci bölümünde bankacılık üzerine yapmış olduğunuz analizle ilgilidir. Siz 121. sayfadan 123. sayfaya kadar olan bölümde bankacılığın tarihi üzerinde dururken şöyle diyorsunuz: "Nasıl ki ilk zamanlar sarraflar emanet olarak aldıkları altınları borç olarak vermeye başlamışlar, sonra da birikmiş altınların gücüyle on katı daha fazla borç verme kapasitesine ulaşmışlarsa; aynı şekilde, bankacılar da yüzde doksani karşılıksız olan paraları piyasaya sürerek şöyle ya da böyle bu parayı sahiplenmişler ve bunu toplumun başına borç şeklinde yıkararak, karşılığında yüzde on, yüzde on iki faiz almaya başlamışlar ve bu devamlı sahtekarlık dolayısıyla ülke varlığının yüzde doksanını ellerine geçirmişlerdir."

Ben, sizin bu analizinizin tamamen karşı çıkıyorum. Benim, sizin açıkladığınız bankacılığın tarihiyle bir alıp veremediğim yok. Ben, sizin yukarıdaki satırlardan naklettiğim görüşlerinize katılmıyorum.

Ben şöyle diyorum:

1. O sermaye sahte değildir.
2. Bankerin malı değildir.
3. Toplum üzerine zorla borç şeklinde yıkılmamıştır.
4. Bankacılar ülkenin mal varlığının yüzde doksanının sahibi olmamışlardır.
5. Piyasaya para sürme işi bankacılığın başlangıcında değil, zaman içerisinde olmuştur.

Bütün bu söylediklerimi ispatlayabilmek için bankacılık gerçeğim kendi anladığım şekliyle burada şu şema yardımıyla anlatmak durumundayım. Bir şahıs banka açmaktadır. Bu şahsın elinde ne bir sermaye vardır, ne de bir kimse ona mevduat şeklinde sermaye bırakmıştır. Çünkü, banka işe sıfırdan başlamaktadır ve bu durum şemada $B=0$ ile gösterilmiştir, "A" şahsı gelmekte, 100 lira kredi istemektedir. Banka bunu kabul etmekte, ancak nakit olarak birşey verememektedir. Dolayısıyla "A" şahsının hesabına 100 lira işlemektedir. Bu durum şemada "A+100" olarak gösterilmiştir. Bankadan pazara giden "A", orada bazı alış-verişler yapmakta ve karşılığında 100 liralık çek vermektedir. Şimdi çek "C" şahsının eline geçer ve "C" bu çeki bankaya yatırır. Bu durumda banka "A" şahsının hesabından 100 lira çıkarmaktadır. Şemada bu durum "A+100-100=0" şeklinde gösterilmiştir. Hesaptan çıkarılan para şimdi "C" şahsının hesabına geçirilmekte ve bu "C+100" ile gösterilmektedir. Böylece, karşılığında hiçbir merkez bankası banknotu verilmemiş olmasına rağmen pazarda 100 liralık değeri olan birşey "C" şahsından "A" şahsına geçmiş bulunmaktadır. Yalnızca banka hesabına 100 liranın yazılma-sıyla iktifa edilmiştir. Bankanın (B) elinde önceden de bir meblağ yoktu, şimdi de yoktur. Daha sonra çeki elinde bulunduran "C" şahsı mal olarak 100 liralık çeki "D" şahsına vermektedir. Banka bu durumda "C'nin hesabından 100 lira eksiltmekte ve bunu "D'nin hesabına işlemektedir. Kısaca söyleyecek olursak, bir ticaret çarkı kurulmaktadır. Bankerin elinde hiçbir meblağ olmamasına rağmen 100 liralık kredi açtığı ve banka kredisinin banknotlar gibi geçtiği açıkça anlaşılmalıdır. Bankanın açtığı bu kredi ile, tıpkı normal banknotlarla yapıldığı gibi alış-veriş yapılabilen ve banka işe sıfırla başlamış olmasına rağmen 100 liralık bir kazancın sahibi olmaktadır. Siz bu durumu görünce, bankerin sahtekarlık yaptığı, kendi icad ettiği sahte paraları sahiplenerek bunu toplumun üzerine kredi şeklinde yaktığı ve aynı şekilde kredi miktarınca milli varlığı gasbettiği feryadını basıyorsunuz. Şunu sormak istiyorum: Bu feryadınızın gerçeği yansıttığını söyleyebilir miyiz?

Benim bankeri işe sıfır sermaye ile başlatmamın nedeni, sizin suçlamalarınızın ağırlığının tüm açıklığıyla ortaya çıkması ve piyasaya para sürmede bire on oranı sınırlamasının engel teşkil etmemesi içindir. Bir şahıstan diğer şahsa geçen meblağın belirli bir meblağ olması da hesaplarda kolaylık sağlamak içindir.

Benim vermiş olduğum misalde şöyle bir durum ortaya çıkmaktadır: Bankanın elinde avucunda bir kuruş bile olmamasına rağmen banka "A" şahsından 100 lira alacaktır. Çünkü o, bankadan bu tutarda kredi almıştır. Bu meblağa ilaveten banka faiz de alacaktır. Ancak, bununla birlikte banka hesabında "D" şahsı adına 100 lira bulunmaktadır. Yani banka "D"ye 100 lira verecektir. Başka bir deyişle bir taraftan faiz+100 lira alınırken, diğer taraftan uhdesinde vermesi gereken 100 lira da bulunmaktadır. Şimdi tüm mesele açıklık kazanmaktadır.

1. Bankanın icad ettiği meblağ bankanın malı değildir. O tasarruf şahinin, yani "D" şahsının malıdır. Banka sadece faiz meblağının sahibidir.
2. Bu sebeple banka herhangi bir sahte sermaye icad etmemiştir. Bankanın yaptığı iş, tasarruf sahibinin mevduatını krediye dönüştürmekten

ibarettir.

3. Banka, toplumun malvarlığının yüzde doksanınin sahibi olmamaktadır.

4. Banka, toplumun başına zorla kredi yıkmamaktadır. Mevduat sahibi istediği zaman bu çarkı durdurabilir.

"D" şahsı bankadan nakit 100 lirasını istediğinde banka "A" şahsından borcunu ödemesini ister. "A" şahsı 100 lira + faizi bankaya geri verir. Banka "D" şahsına 100 lira nakit para ile birlikte bir miktarda faiz verir ve faizin bir kısmını da kendi alır. Şu an banka yeniden boşalmıştır. Ne herhangi bir kişide alacağı vardır, ne de başka bir kişiye borcu.

Eğer bankalar sahte para dolaştırabilselerdi, hiçbir zaman başarısız olmaları lazım gelirdi. Bankaların başarısız olmalarının sebebi, sahte para yapamamalarıdır. Mevduat sahipleri mevduatlarını geri çekmek istemekte, fakat bankalar bazen verdiği kredileri bu kısa zaman içerisinde geri alamamaktadır. Mevduat sahiplerinin mevduatlarını kısa zamanda nakit olarak almak istemeleri sebebiyle, banka, mevduat sahiplerinin isteğini karşılamaktan aciz kalmakta ve tehlike çanları çalmaya başlamaktadır.

Yazdıklarınızdan, sarrafların ekonomik gelişmelerinin başlangıcında ellerinde bulunan "bir"i ona katladıkları, şimdi ise bu durumun sona erdiği görüşüne sahip olduğunuz anlaşılıyor. Ancak, bu durumun hâlâ devam etmekte olduğu bir gerçektir. Bugün her banka bir lira karşılığında on liralık kredi açmaktadır. Fark sadece şuradadır: Önceden bankalar krediyi senet şeklinde verirlerdi, şimdi ise çek olarak veriyorlar. Ancak, senet ve çek mahiyet itibarıyla aynıdır. Her ikisi de bankanın ödemesi gereken meblağa delalet etmektedir. Siz, piyasaya para sürülmesi (cheation of money) yollarını çok iyi bildiğiniz için burada bu konuyu yeniden tekrarlamamın bir faydası yoktur. Ben sadece şunu söylemek istiyorum: Ya benim anlayışımın kıtlığından ya da sizin ifade tarzınızdan, sizin bu meseleyi bankacılık tarihinde eski bir bab-muş gibi değerlendirdiğiniz zehabına kapıldım. Acaba bu tahminim doğru mu?

Karşılıksız Paranın Piyasaya Sürülmesi

Benim üçüncü ve son sorum herhangi bir itiraz olmayıp, fıkhi bir soru niteliği taşıyor.

İslâmî bankacılık sisteminde, ticari bankaların piyasaya karşılıksız para sürmelerine müsaade edilecek mi? Bu işin şer'î yönü nedir? Eğer buna müsaade edilmezse, kredi sistemi içerisinde esneklik nasıl sağlanacaktır?

Yaptığım itirazlara tatmin edici cevaplar vererek beni ikna etmeniz dileğiyle.

Cevap:

Sorularınıza kısaca cevap veriyorum. Ayrıntılara inme imkanına sahip değilim. Sadece bazı noktalara işaretle iktifa edeceğim.

Birinci itirazınız iki teori üzerine oturmaktadır:

1. Daha fazla harcama" telkini yapılır yapılmaz, halkın gözü kapalı harcamalara girişeceğini ve tasarruf etme ya da parayı herhangi bir işe yatırma temayülünün Öleceğini zannediyorsunuz.

2. Daha fazla harcama" sözüyle kastedileni, gücün üzerinde ve gereksinimleri gözardı ederek yapılan lüks harcamalar olarak algılıyorsunuz. Halbuki bu iki teori de doğru değildir. Harcama temayülü zamanla artacaktır. Eğer harcama temayülünün artmasıyla birlikte endüstriyel gelişme için de çalışma yapılırsa, bu iş için yeterli para da bulunmuş olur. Bu iki şeyin dengeli bir şekilde büyümesiyle de endüstriyel gelişme sağlanacaktır. Bunun neticesinde de endüstri ürünlerinin tüketimi artar ve endüstrinin daha fazla gelişmesine kaynak ve imkan hazırlanmış olur. Dahası biz harcama ile, insanın kendi şahsı için yaptığı harcamaları değil; Allah yolunda yapılan infakı kastediyoruz. Böyle olunca, paranın büyük bir bölümü, günümüz şartlarında satılma gücü iyice düşmüş halk kesimlerine gidecek ve bu kesim satılma gücüne eriştikten sonra her türlü ihtiyaçlarını karşılama yoluna gidecektir. Bu yolla, filizlenmekte olan bütün endüstri dalları sulanmış olacaktır. Benim bu iki görüşümün arkasında şöyle bir temel varsayım söz konusudur; Ülke yönetimi öyle kimselerin elindedir ki, onlar bir taraftan genel ahlâkın ıslahı ve sıhhatli bir düşüncenin oluşturulması için gayret gösterirken, diğer taraftan ülke içerisinde elde edilmesi mümkün tüm kaynakları kalkınmaya yönelik girişimlere oldukça akıllı bir şekilde yatırmaktadırlar.

Bankacılık ile ilgili olarak yazdığım yazılarda, Önce modern bankacılığın başlangıcı üzerinde durdum. Daha sonra ise yavaş yavaş canlanarak, şimdi bu işin nasıl yürütüldüğünü anlatmaya çalıştım. O yazıdan benim gayem, bankacılık üzerinde teknik açıklamalarda bulunmak, bilimsel araştırmalar yapmak değildi. Benim asıl amacım, bu sistemdeki kusurlu yönleri göstermek ve bu kusurları bu sistemden izale ederek bankacılık sistemi için gerekli olan asıl ihtiyaçların nasıl giderilebileceğini anlatmaya çalışmaktı. Bu yüzden ben daha ayrıntılı konulara girmedim. Siz itiraz ederken, bankacılığın doğuşu ve gelişmesinin üç merhalede izah edildiğine dikkat etmemişsiniz. Bu yüzden siz, tüm konuyu bir merhale gibi görerek, ilk devirlere ait şeyleri günümüzdeki durumla ilgili zannetmişsiniz. Yine siz, şu anda mevcut olan durumu da sadece bir varsayım şeklinde gündeme getiriyorsunuz. Halbuki benim üçüncü merhale başlığıyla gündeme getirdiğim konu şu anda bankacılığın ona uygun olarak çalıştığı usûl ve prensiplerle ilgilidir. Siz -eğer yanınızda kitap varsa [Mevdûdi'nin "Faiz" isimli kitabı kastediliyor (Çev) konuyu bu tasniflere uygun olarak okursanız, itirazınızın ortadan kalkmış olduğunu göreceksiniz. Benim piyasaya karşılıksız para sürülmesini (creation of money) bankacılık tarihinde sırf eski bir usûl olarak gördüğümü iddia etmeniz de doğru değildir. Bunun hâlâ geçerli olduğunu ben de biliyorum. Ancak üçüncü merhalede buna değinmememin sebebi, bu merhalede üzerinde durulan tüm konunun bununla ilgili olmamasından dolayıdır. Yukarıda da işaret ettiğim gibi, benim tartıştığım mesele bankacılığın teknik yönü olmayıp, İslâmî görüş açısından bu sistemin zararlı yönlerini ortaya koyarak, ıslahı üzerinde bazı öneriler getirmektedir.

Son sorunuzu şöyle cevaplayabiliriz: Piyasaya karşılıksız para sürülmesinin ardında, eğer faiz ve hile yoksa, harama kaçan, sakıncalı hiçbir yön yoktur. Şimdi, ekonomik gereksinimler doğrultusunda piyasaya karşılıksız para sürülmesinde kusurlardan arınmış sıhhatli bir sistemin nasıl

kurulacağını belirlemek, sizin gibi bu konunun uzmanları olan insanların görevidir. [\[10\]](#)

Tercihli Hisseler

Soru:

Bir tekstil fabrikasında hisse sahibiyim. Fabrikadan aldığım kâr her sene aynı miktarda oluyordu. Bu sefer kârın neden hep aynı miktar üzerinden verildiğini öğrenmek için fabrikanın muhasebesine uğradım. Bana hisselerimin tercihli hisse olduğu, tercihli hisselerin kesinlikle zarara uğramadığı ve bu hisselerin devamlı olarak aynı miktarda kâr getirdiği cevabı verildi. Bana göre böyle bir kâr faizdir. Bu konuda bana yol gösterirseniz, memnun kalırım. Bunun faiz olması durumunda, hisseleri satarak bu işten yakamı kurtarmak istiyorum.

Cevap:

Bu tür hisseler faizin tanımı içerisine girmektedir. Sizin şu an için yapmanız gereken, ya bu tür hisseleri satmanız veya bu hisseleri belirli bir kâr yerine, kâr ve zarar ortaklığı ile çalışan hisselerle değiştirmenizdir. [\[11\]](#)

Müslüman Olmayan Ülkelerden Ekonomik Ve Endüstriyel Kredi Almak

Soru:

Bir ülkenin diğer ülkelerle ilişkisini keserek gelişmesini sürdüremediği günümüzde İslâmî bir hükümet diğer devletlerden ekonomik, askeri, teknik yardım almayı veya uluslararası bankadan faizle kredi almayı haram olarak mı görecektir? Maddî, endüstriyel, ziraî, bilimsel gelişme vs. alanlarda gelişmiş (advanced) ülkelerle, Orta Doğu, özellikle de İslâm ülkeleri (başka bir deyimle, bu atom devrinde sahip olanlarla, olmayanlar) arasındaki mesafe nasıl kapatılabilir? İslâmî bir devlette, ülke içerisindeki, tüm bankacılık ve sigorta sistemlerini terketmek yolunda bir siyaset mi izlenecektir? Faiz, komisyon, hava parası, kâr, kazanç, ahş-verişte simsarlık ve komisyonculuk için ne gibi bir icthadi yol izlenebilir? Acaba, İslâm ülkeleri kendi aralarında faiz, kâr, kazanç vs. üzerinden herhangi bir şekilde borç alıp verebilirler mi?

Cevap:

İslâm devleti, hiçbir devirde gayri müslim devletlerle lişkilerini kesmek gibi bir siyaset izlememiştir, bugün de izlemeyecektir. Ancak, borç almak demek, gayri müslim ülkelerin şartlarını kabul ederek devamlı borç isteyip durmak demek değildir. Böyle bir ilişkiyi zamanımızın himmeti az insanları ortaya çıkarmıştır. Eğer herhangi bir ülkede gerçek mânâda bir İslâm devleti kurulursa, böyle bir devlet maddî gelişmeden önce kendi halkının ahlâkî durumunu düzeltmek için çaba gösterecektir. Ahlâkî durumu düzeltmenin mânâsı, ülke yöneticilerinin ve yönetim mekanizmasının düzgün, ülke fertlerinin ise dürüst olması demektir. Ülkede yaşayan insanlar, kendi haklarından önce kendi vazifelerini göz önüne alan ve bu anlayışla hareket eden kişiler olmalıdırlar. Hepsinin gözünde devlet ve millet; uğrunda canlarını, mallarını, vakitlerini feda edebilecekleri, tüm emek ve kabiliyetlerini harcayabilecekleri yüce bir hedef olmalıdır. Ayrıca, yöneticilerin halka, halkın da yöneticilere tam bir güveni olmalıdır. Halkın, kendi idarecilerinin gerçekten de kendilerinin iyiliği için çalıştığına inanması gerekir. Eğer bu durum gerçekleştirilebilirse, bir milletin dışarıdan borç dilenmeye ihtiyacı kalmaz. Ülke içinde tayin ve tesbit edilen vergiler yüzde yüz tahsil edilir ve yüzde yüz o milletin gelişmesi, kalkınması yolunda sarfedilir. Ne vergilerin tahsili sırasında ve ne de vergilerin değerlendirmesinde bir yolsuzluk söz konusu olur. Bütün bunlara rağmen yine de borç alma durumu söz konusu olursa, milletin kendisi; gerekli parayı, bir kısmını gönüllü olarak yardım", şeklinde, bir kısmını faizsiz borç şeklinde ve diğer bir kısmını da kâr-zarar ortaklığı şeklinde devlet için bulur. Bana göre, eğer Pakistan'da İslâmî prensipler tecrübe edilse, belki cıe oldukça kısa bir zamanda, başkalarından borç almak yerine başkalarına borç verecek bir konuma gelecektir.

Varsayalım ki, bizim yabancı ülkelere faizle borç almamız kaçınılmaz oldu. Yâni; bizim gereksinimlerimizi yerine getirmemizin zorunlu olduğunu ve bunu gerçekleştirebilmek için de yeterli sermayemizin olmadığını varsayalım. Bu durumda başkalarından faizle borç alınabilir, ama ülke içerisinde faizli alış-veriş için yine cevaz verilemez. Ülkede faize son verilebilir ve bütün mali sistem (firancial system) faizsiz olarak yürütülebilir. Ben "Faiz" isimli kitabımda, bankacılık sisteminin faiz yerine kâr-zarar ortaklığı (profit sharing) usûlüne uygun olarak yürütülebileceğini kanıtlamış bulunuyorum. Aynı şekilde sigorta meselesi de yapılacak bazı ıslahatlarla, İslâmî yollara sapmadan, faydalı olabilecek bir sisteme bağlanabilir. Komisyonculuk, kâr, hava parası, komisyon vb.lerinin ayrı ayrı şer'î durumları vardır. İslâmî devlet kurulunca, bu meseleler incelenerek ya önceki durum üzerine bırakılır veya gerekli değişiklik ve ıslahat yapılır. [\[12\]](#)

BEŞİNCİ BÖLÜM

Rüya Ve İslam'ın Rüyaya Bakışı

Soru:

Rüya nasıl oluşuyor, İslâm'ın bu konuya bakışı nasıldır?

Şüphesiz bu konuyu araştırmakta fayda var. Freud'a göre bilinçaltı istekler bilinç kazanmak istemektedir. Fakat toplumun koyduğu kısıtlamalar ve benliğinin baskısı dolayısıyla bunlar bilinç altında kalmaktadır. Uyurken bilinç de uyumakta ve bilinçaltı gizlice bu istekleri bilinç haline getirmektedir. Fakat bilinçaltı bu isteklerin şeklini ve biçimini değiştirmektedir. (Freud'a göre bütün rüyalar cinsel bir nitelik taşımaktadır. Dolayısıyla Freud uyandıktan sonra rüyada gördükleri için "manifest content" (açık içerik) terimini kullanmaktadır). Bunların da mânâsı bambaşka olup simgeler (semboller) içermektedirler ve rüyanın asıl anlamı bu simgelerin tabir edilip belirlenebilir (Öğrenilebilir) olmasıdır.

Bu simgelerin asıl amacı nedir?

Bu amaç bilinçaltı isteklerde saklıdır. Freud bahis konusu bilinçli istekler için "latent content" (gizli içerik) terimini kullanmaktadır. Psikoloji ilmine göre bir rüyanın yorumu "manifest content" (açık içerik)tir, yâni; rüyada görünen şeyler ve onun sembolleri ile gizli düşüncenin öğrenilmesidir.

Bu amaç için psikologlar (serbest çağrışım) "free associa-tion" tabirini kullanmakta ve rüyaların simgelerine cinsellik süsü vermektedirler. Konuyla ilgili olarak İslâmî açıdan şu soruların cevaplarını Öğrenmek istiyorum:

1. Rüya nasıl oluşmaktadır?

2. Simgelerin anlamı nasıl Öğreniliyor? Başka bir deyişle bu simgelerin anlamı hangi yöntemlerle tesbit ediliyor? Peygamberler ve arkadaşları bu simgelere ne gibi anlamlar verirlerdi?

3. Rüyaların yorumunda simgelere verdiğimiz anlamların İslâm düşüncesine uygunluğunun ölçüsü nedir? Buna ilave olarak sormak istediğimiz bir kaç soru da şöyledir:

A.Allâme İbn Sîrîn'in ve sahabe-i kiram'ın yaptığı rüya tabirleri Kur'an'm rüya düşüncesi olarak değerlendirilebilir mi? Yoksa bunlar müslüman düşünürlerin rüya ve rüya tabiri ile ilgili düşünceleri olarak mı isimlendirilecektir?

B. Sabahleyin görülen rüyanın daha gerçekçi olduğu söyleniyor. Zaman faktörü rüyaların doğruluk derecesini etkiliyor mu?

C. Buharide zikredilen "rüya nübüvvetin kırk bölümünden biridir" deyiminin anlamı nedir?

Cevap:

Çağımız psikologları iki konuda büyük yanılgıya düşmüşlerdir. Birincisi; onlar insanı ve etrafındaki kainatı etkileyen yüce bir aleme inanmamaktadırlar. İkincisi; onlar temelde insanı, sadece akıllı bir hayvan saymakta ve biyolojik hayatın dışında herhangi bir ruh ve ruhaniyetin varlığını tanımamaktadırlar. Bunun içindir ki, onlar da Freud gibi açıklamalarda bulunmuşlar, rüyanın oluşumuna etki eden faktörleri Freud ve benzerleri gibi açıklamışlardır.

İslâm dini, yüce bir alem ile, insanda bulunan ruhun varlığını tanıdığı için rüya hakkında bu gibi açıklamaları kesinlikle reddetmektedir. İslâm'da rüya başlıca iki katagoriye ayrılmıştır. Bunlardan biri "rüyay-ı sâdika", diğeri de "adğâsü ahlâm"dır.

Rüyay-ı sadika, sözcük anlamından da anlaşıldığı gibi, gerçek rüya demektir. Bu öyle bir rüyadır ki, ancak, bilincin müdahalesi olmaksızın, Allah ile insan ruhunun bağlantı kurması sonucu görülmektedir. Bu durumda insan çoğunlukla bir gerçeği veya ileride gerçekleşecek bir olayı gerçek şekliyle görmektedir. Bazen insana herhangi bir konuda öylesine açık ve net bir bilgi verilmekte veya tavsiyede bulunulmaktadır ki, insan kendisini onu gündüzün aydınlığında uyanık bir halde iken işitmiş ve görmüş gibi hissetmektedir. Bazı zamanlarda ise bu bilgi ve tavsiyeler belirlemekte zorluk çektiği bir takım semboller olarak görünmektedirler.

Dirayet ve basiret sahibi bazı insanlar bu simgelerin anlamlarını, çoğunlukla, kesin bir şekilde belirleyebilmektedirler. Eğer söz konusu simgelerin anlamı o anda belirlenemez ve bilahare bunların tabiri fiilen ortaya çıkarsa "gördüğümüz rüyanın anlaşılamayan gerçek tabiri böyleymiş" deriz.

Bu simgesel şekillerin tabirinde faydalanılan iki gerçek yöntem için Hz. Yusuf tarafından görülen ve tabiri Kur'an-ı Kerim'de kullanılan iki rüya bize yol göstermektedir.

Bunun bazı usulleri Hz. Muhammed (s.a) ile ashab-ı kiram ve tabiînin bazı rüyalar hakkında yaptıkları tabirlerden de anlaşılmaktadır. Fakat rüyaları tabir etmekteki ehliyet daha ziyade Allah'ın (c.c) verdiği dirayete bağlıdır. Bu tabir sanatının herhangi bir ilim dalı gibi özel kaideleri yoktur ki, her simgesel şekil veya söz için özel anlamlar tesbit edilsin.

Adğâsü ahlâm ise, değişik sebeplerden dolayı, değişik nitelikler taşımaktadır. Örneğin; bu çeşit rüyaların bir kısmında şeytan, doğru yoldan çıkmış, inancı sarsılmış bir insanı, bâtılın doğruluğuna veya doğrunun batıl olduğuna inanmaya zorlamaktadır. Ona öyle şekiller göstermekte ve öyle sözler söylemektedir ki, böylece onun doğru yoldan çıkmasına sebep olmaktadır. Bu rüyaların bir kısmında da, insanların vehimleri, hayalleri, korkuları, nefretleri ve hırsı canlanmaktadır. Bir başka tip rüyada ise insan, hastalığı dolayısıyla bir takım şeyler görmektedir. Bu çeşit rüyalar bir bütün olarak ele alındığında bu rüyaları oluşturan etkenlerin Fre-ud'un teorisi ile yorumlanmasının ve bu yolla bir netice alınmasının mümkün olmadığı görülecektir. Aynı şekilde, bunlardan sonuç çıkarmak veya bunların anlamlarını tesbit etmek için diğer psikologların teknikleri de yeterli değildir.

Bu kişilerin kusuru şudur: Önce ortaya bir teori atıyorlar, sonra da rüyalara ortaya sürdükleri teoriye uygun bir takım kaide ve kurallar içinde yorum getiriyorlar. Halbuki doğru yöntem, bu rüyaları bir araya getirmek ve bu tür rüya görenlerin hayatını çok yönlü incelemek suretiyle adğâsü ahlâm'm türleri ve muhtelif durumlarda, muhtelif kişilerin, hangi sebeplerden dolayı bu tür rüyalar gördüklerini araştırıp ortaya koymak olmalıdır.

Sorduğunuz soruların çoğunun cevabı yukarıda verilmiştir. Diğer soruların cevaplarına gelince: İslâm'ın rüya hakkındaki görüşü sadece Kur'an-ı Kerim ve sahih hadislerden öğrenilebilir. İslâm düşünürleri tarafından ileri sürülen görüş ve düşünceleri onların kendi kanaatları olarak değerlendirilmelisiniz.

Rüyanın doğruluğu ile zaman arasında özel bir ilginin olduğunu söyleyebilmek için zahirde mantıklı hiçbir sebep mevcut değildir.

Doğru rüyayı (rüyay-ı sâdika) nübüvvetin bölümlerinden biri olarak nitelendirmenin iki anlamı vardır: Birinci anlamına göre peygamberlerin rüyaları vahiy niteliğindedir, adğâsü ahlâm türünden değildir. İkinci anlamı ise, doğru rüya; beşeri istekler, irade veya şuurun engel olmadığı durumlarda, insan ruhu ile, yüce âlem arasındaki bağlantının bir sonucu olarak ortaya çıktığı için; bu türden bir rüya ile, peygamberlerin kalbi ile

ilham yoluyla kurulan bağ arasında bir dereceye kadar benzerlikten söz edilebilir. [\[13\]](#)

Rüya İle Amel Etmek

Soru:

Ben, geçen Cuma namazından sonra uyumuşum. Rüyamda beyaz elbise giymiş iki yaşlı muhterem zat gördüm.

Bana doğru yaklaşıncı bir de baktım ki, bunlardan biri hocaefendi, diğeri de kendisinden daha yaşlı olan .hocae fendi idi. Yaşlıca olanı beni yanına çağırıldı ve dedi ki:

"Sen Cemaat-i İslâmînin lideri Mevlânâ Mevdûdi'yi desteklemekten vazgeç". O arada uyanmışım. O günden beri tereddüt içindeyim. Çünkü ben kendisine hayranım ve Cemaat-i- İslâmî yi de Allah için destekliyorum.

Bu konuda zâtîâlinizden birşeyler yazmanızı rica ediyorum.

Cevap:

Bu konuda size tavsiyede bulunmak benim için zordur. Bu rüyaya göre hareket edip etmemeye siz karar vereceksiniz. Ben, uyanık bir vaziyette, akim ve bilimin ışığı altında karar vermemiz ve bir sonuca ulaşmamız gereken konularda, karmakarışık rüyalar, vehimler ve şeytanın verdiği vesveselerle hareket etmeyi doğru bulmuyorum. Gördüğünüz rüya sıradan ve nitelik olarak basit türden bir rüyadır. Kadı yanilerden olan bir çok insan, benzeri ve hatta daha beter saptırıcı ve yanıltıcı rüyalarına uymaları sebebiyle haktan uzaklaşmışlardır. Çünkü Kadıyanilik, felsefesini bu inanç üzerine oturtmuştur. [\[14\]](#)

Allah'ı Zikir Ve Keyfiyeti

Soru:

Zikr-i ilâhî'nin sünnete uygun olup olmadığı konusunda zihnimde bazı tereddütler uyanmaktadır. Hz. Abdullah b. Mes'ud (r.a), bazı talebelerinin zikr-i ilâhî için belirli bir yerde toplandıklarını görünce onlara kızmış ve "siz hidayete Rasûlullah'ın kerim ashabından daha mı yakınsınız" diye çıkmıştı.

Bir başka rivayete göre İbn Mes'ud (r.a) şöyle buyurmuştur: "Raşûlullah (s.a) zamanında ben bu şekilde bir zikir görmedim. Böyle bir yolu nereden çıkarıyorsunuz?"

Öte yandan toplu zikrin faziletinden bahseden bir çok hadisler de mevcuttur. Meselâ, Hz. Enes (r.a) şöyle rivayet ediyor: "Raşûlullah (s.a) zikir için oluşan halkaları cennetin bahçelerine benzetmiştir." Hz. Ebu Sa'd'ın (r.a) rivayetine göre Hz. Peygamber (s.a) şöyle buyurmuştur: "Zikr-i ilâhî için bir araya gelen hiçbir topluluk yoktur ki, melekler onların etrafını çevrelememiş ve onlara rahmet yağdırmamış olsun. "

Aynı şekilde Buhari ve Müslim'in kitaplarında da şu ha-dis-i şerif nakdelimektedir:

"Melekler zikr-i ilâhî için toplanan meclisleri ararlar ve onlarla birlikte otururlar."

Bu hadisler nazarı dikkate alındığında zikir meclislerinin bidat olduğunu söylemek zordur.

Rasûlullah'ın (s.a) buyrukları yanında, Hz. İbn Mes'ud'un (r.a) sözlerini nasıl anlamamız gerektiğini açıklar mısınız?

Cevap:

Zikir kelimesi birçok anlamlara gelmekte, değişik şeyi için kullanılmaktadır.

Sözünü ettiğiniz anlam dışında, bir başka anlamı da Allah'ı tefekkür ve gönülden anmaktır. Bir diğer mânâsı da, oturup kalkarken, her durumda, her vesileyle Allah'ın ismini anmaktır. Meselâ; elhamdülillah, maşaallah, inşaallah, sübhanallah vs. demek, gece-gündüz muhtelif durumlarda Allah'a dua etmek, sohbetlerde Allah'ın verdiği nimetlerden, O'nun hikmetlerinden, sıfatlarından, buyruk ve yasaklarından söz etmektir.

Üçüncü mânâsı, Kur'an-ı Kerim'in ve şeriatın emirlerini gerek ders verme, gerekse toplu müzakere şeklinde veya vaaz ve demeçlerde beyan etmektir.

Dördüncü mânâsı ise teşbih, tehlil ve tekbir anlamına gelir. Raşûlullah (s.a) tarafından övülüp takdir edilen zikir halkaları ve zikir meclisleri üçüncü grupta zikredilen meclislerdir. Abdullah ibn Mes'ud un (r.a) hoşnutsuzluk ifade ettiği şeyden kasıt ise dördüncü grupta anlatılan zikir şeklidir. Çünkü Hz. Peygamber (s.a) zamanında grup oluşturarak teşbih ve tehlil ile sesli zikir yapmak adeti yoktu. Raşûlullah (s.a) böyle bir tavsiyede bulunmamış, sahabe-i kiram da böyle bir uygulama yapmamıştı.

Malumdur ki, ilk iki maddede zikredilen zikir türleri de halkalar oluşturularak yapılmamıştır ve asla o şekilde yapılacağı anlamına gelmez. Bunlar ancak ferdî olarak yapılan zikirlerden olabilir. [\[15\]](#)

Bir Kadının Hicaba İtirazına Cevap

Soru:

Ben "Risale-i Diniyyât" adlı kitabınızın İngilizce tercümesini okuyordum. Kitabın 182. sayfasına kadar bütün konularda görüşbirliği içindeyim. Bu sayfada şu pasajı gördüm: "Eğer kadınlar evden çıkmak zorunda kalırlarsa, basit bir kıyafet giyerek vücutlarını güzelce kapatıp dışarıya çıkmalıdır. Yüz ve ellerini açık bırakmak zorunda değillerse, bunları da saklamalıdır."

İki sayfa sonra ise şöyle bir ifadenizle karşılaştım: "Herhangi bir kadın kocası dışında hiçbir erkeğin yanında, elleri ve yüzü hariç vücudunun hiçbir yerini açmamalıdır. Veleki yanındakiler yakın akrabaları olsun."

İfadeleriniz arasında çelişkiler olduğunu öncelikle belirtmeliyim. Ayrıca her iki ifadenizin de Nûr Sûresinin 31. ayetine ve Rasûlullah'ın (s.a) hadislerine aykırı olduğu kanaatini taşıyorum. Hadis-i şerife göre Hz. Peygamber (s.a) Hz. Esmâ ya (r.a) şöyle demişti:

"Bir kız çocuğu buluş çağına eriştiği zaman elleri ve yüzü hariç vücudunun herhangi bir yeri gözükmemelidir."

Kitabınızın sonuna doğru şöyle yazıyorsunuz: "Şeriatın kanunları herhangi bir milletin veya herhangi bir çağın geleneklerine dayanmamaktadır ve

belirli bir millet ile belirli bir çağın insanları için değildir. Bütün insanlar ve bütün çağlar içindir". Fakat Kurana baktığımız zaman örtünün ancak örf ve adetten ibaret olduğunu ve bunun İslâm'ın buyrukları ile alâakası olmadığını açıkça görürüz.

Siz, İslâm kanunlarını yanlış yorumlayarak birçok insanın İslâm'dan uzaklaşmasına neden olduğunuzun farkında mısınız?

İslâm'ı çağımızın gençlerinin kabul etmekten kaçınacakları bir tarzda ortaya koymamalıyız. İslâm tarafından konan kısıtlamaların ötesinde kendimizden de bazı kısıtlamalar koymaya hakkımız var mı?

(Not: Bu Amerika'dan bir müslüman kadın tarafından gönderilen İngilizce mektubun tercümesidir.)

Cevap:

Ben açık sözlülüğünüze saygı gösteriyorum. Kanaatimce siz söylediklerimi iyice anlamadınız. 182 ve 183. sayfalarda yazdıklarım da herhangi bir çelişki bulunmamaktadır. Kadın için şeriataın buyrukları üç kısımdan oluşmaktadır:

1. Kadının, kocası dışında kimsenin önünde, yüzü, ve elleri hariç vücudunun diğer bölümlerini açmaması gerekir. Çünkü bunlar setr'dir (örtü) ve setrde sadece kocanın önünde açılabilir.

2. Kadın, 24. Sûre'nin 31. ayetinde zikredilen akrabalarının huzuruna yüzü ve elleri açık ve de zînet eşyası ile çıkabilir. [\[16\]](#)

3. Yukarıda sözü geçen ayetlerde beyan edilen akrabalar dışındaki bütün yabancı erkekler karşısında kadın yüzünü de zînet eşyalarını da saklamalıdır. Bu da 33. Sûre'nin 53-55 ve 59. ayetlerinde anlatılmıştır. [\[17\]](#)

İngilizce'ye çeviri yapan mütercimler bu ayetlerin tercümesini yaparken tam karşılığını veremediklerinden genelde hata yapıyorlar. Fakat siz Arapça biliyorsanız, ayetleri

Arapça aslından okuyarak incelemelisiniz.

Bunları okuduğunuzda Kur'an-ı Kerim'in kocalar, akrabalar ve yabancı erkekler hakkında kadınlar için ayrı ayrı hükümler koyup sınırlamalar getirdiğini ve yabancı erkeklerden saklanmaları için bütün bedenlerini örtmelerini emrettiğini açıkça göreceksiniz.

Örtünün sadece toplumun geleneğine dayandığı yolundaki düşüncemiz de doğru değildir. Kur'an-ı Kerim nazil olmadan önce, Araplar hicab (Örtü ve tesettür) kavramına kesinlikle vakıf değillerdi. Bu kaide ilk önce Kur'an-ı Kerim tarafından konuldu. Bilahare örtü müslümanlar arasında bir gelenek haline almıştır. Ne önceden ne de şimdi, müslümanlar dışında hiçbir millet buna bağlı kalmamıştır.

Bu durumda müslümanlarca yaygın biçimde uygulanan tesettür sizce hâlâ bir gelenek olarak değerlendirilebilir mi? Gereksiz sınırlamalar getirmeye kimsenin hakkı olmadığına dair düşüncemiz doğrudur, fakat hiçbir müslüman da çağdaşlık kompleksine kapılarak Kur'an-ı Kerim ve hadis-i şeriflerin getirdiği kısıtlamaları kaldırmaya yeltenmemelidir. Urduca bilip bilmediğinizi bilemiyorum. Urduca kitapları okuyabiliyorsanız "Hicab" isimli eserimle Nûr ve Ahzâb Sûrelerinin tefsirlerim okumanızı tavsiye edebilirim. Eğer bunları okuma imkanı bulabiliyorsanız tesettüre ait hükümlerin Kur'an-ı Kerim'in hangi ayetlerine ve Rasulullah'ın (s.a) hangi hadislerine dayandığını öğrenebilirsiniz.

Ayrıca bu hüküm ve sınırlamaların sonradan insanlar tarafından mı ortaya atıldığını, yoksa Allah ve Rasûlü

Cevap:

Şeriatte, mescidlerin inşası için belli bir mimari tarzı belirlenmemiştir. Onun için özel bir tarzı dayanarak mescid yapmak ne farzdır ne de yasaktır. Söz konusu yazı sahibinin, bütün mescidler Hz. Muhammed (s.a) tarafından yapılan Mescid-i Nebevi nin stiline göre yapılmalıdır şeklindeki düşüncesi doğru değildir. Müslümanların yaşadığı ülkelerin her birinde, mescidler inşa edilirken, çeşitli modeller uygulanmıştır. Bu değişik modellerin uygulanmasında dikkat edilen hususlar, o ülke veya bölgede mescid olarak inşa edilen binaların diğer yapılardan farklı olması, uzaktan görüldüğünde mescid olduğunun anlaşılabilirliği ve namaz vakti geldiğinde aranmaksızın kolayca bulanabilir olmasıdır.

Aynı kaideye göre, dünyanın çeşitli ülkelerinde o ülkenin şartlarına uygun özel bir mimari tarzı uygulanmakta ve bu özellikleriyle mescidler diğer ülkelerde bulunan mescidler-den ayrılmaktadırlar. Bizim ülkemizde de genelde mescidlerin tek tip mimarî tarzı revaçtadır. Bunu kaldırarak, tamamiyle değişik mimarî bir üslup kullanmak ve bunun için de Mescid-i Nebevinin başlangıçtaki üslubunu- delil olarak ileri sürmek gereksizdir.

Hz. Peygamber'in (s.a), hutbe esnasında cemaatin hatibi rahatça görebilmeleri için Mescid-i Nebevi'de ağaçtan bir minber yaptığı herkesçe bilinen bir hakikattir.

Mihrab ise üç mülâhazadan dolayı konulmaktadır: Birincisi; Önde sadece imam bulunduğu ve tek bir şahıs için bir saflık yer bırakmamak amacıyla kendisine Ön tarafta ilave bir yer ayrılmaktadır. İkincisi; mihrab sayesinde imamın sesinin tâ arka saftakilere kadar ulaştırılması imkânı sağlanmış oluyor. Üçüncüsü; mihrab mescidin belli başlı özelliklerinden biridir. Herhangi bir yapıya dışarıdan baktığımızda, mihrabın oluşturduğu

çıkıntı sebebiyle, onun mescid olduğunu hemen anlarsınız. Mescidlerin minareleri de aynı maslahattan dolayı yapılır. [\[18\]](#)

İlim Yoluyla İhanet

Soru:

Mahmud Abbasi'nin "Tahkîk-i Mezîd" adlı kitabından birkaç alıntı sunuyorum. Bu kitapta yazılanların ne derece doğru olduğunu açıklamanızı rica ediyorum. Sorun şuradadır: Siyer yazarlarının hepsi, Hz. Muhammed'in (s.a) dedesinin vefatından sonra amcası Ebu Talib'in himayesine girdiğini yazmaktadır. Fakat Mahmud Abbasi değişik şeyler ileri sürmektedir.

Kitabının 125. sayfasında şöyle diyor: "Abdumuttalib'in vefatından sonra onun dokuz oğlu hayatta idi. Zübeyir en büyükleri idi. Kureyş'in geleneklerine göre bu zât babasının halefi seçildi ve Abdumuttalib de onu vekil tayin etmişti."

"Zübeyir şairdi. Ağırbaşlı bir kimseydi. Abdumuttalib de onu yerine tavsiye etmişti. [\[19\]](#)

Yine 125. sayfada "Zübeyr, Ebu Talib ve Hz. Muhammed'in (s.a) babası Abdullah, aynı annenin üç öz oğludur" demektir. 125 ve 126. sayfalarda "eski tarihçilerden Ebu Cafer Mu-hammed b. Habib (Ölüm Tarihi H. 245) "Kitabul Meccer" adlı eserinde "Yöneticiler Kureystendir, Sonra da Ben-i Ha-şim'den" başlığı altında, yaşadıkları dönemde yönetici ve başkan olmuş bütün Kureys ailelerinin listesini verirken, Beni Haşim'den Abdulmuttalib'in hemen arkasından Zübeyir b. Abdulmuttalib'i, daha sonra da Zübeyir'in kardeşi Ebu Talib'in adlarını vermektedir" demektir.

Daha sonra görüşlerini şu şekilde sıralamaktadır: 126. sayfada: "Abdulmuttalib iyi niyet ve temiz vasıflarından dolayı oğlu Zübeyir'le övünürdü, ölürken de onu kendi yerine halef bıraktı."

126 ve 127. sayfalarda: "Hüful-füdül, Kureys kabilesinin kolları ile diğer kabileler arasında yapılmış bir andlaşmadır. Bu andlaşma onların gayretleriyle Abdullah b. Ceda'nın evinde toplanarak aralarında yaptıkları bir andlaşmayı "Hz. Peygamber (s.a) o sırada, amcası Zübeyir'le birlikte oradaydı. Muhtelif rivayetlere göre, Hz. Muhammed (s.a) o vakitler 18-20 yaşlarındaydı."

128. sayfada: "Hz. Muhammed (s.a) dedesinin vefatından sonra amcası Zübeyir b. Abdulmuttalib'in gözetiminde kaldı. Zübeyir ve eşi Atika b. Ebi Veheb b. Anır bin Aid b. İmran b. Mahzûm onu kendi çocuklarından daha fazla sevgiyle yetiştirdiler."

132. sayfada: "Zübeyir b. Abdulmuttalib'in ölümünden sonra Hz. Muhammed (s.a) başka amca veya akrabasının velayetine geçmeyecek kadar büyülmüştü."

Cevap:

Mahmud Abbasî en meşhur ve en sahih rivayetleri reddederek kendini tatmin için zayıf rivayetler peşine düşmeyi ve bu zayıf rivayetleri de saptırarak kendi amacına uydurmayı alışkanlık edinmiştir. Zübeyir b. Abdulmuttalib hakkındaki rivayetleri İbn Sa'd'dan nakletmiştir. Halbuki İbn Sa'd "Tabakât" adlı eserinin 119. sayfasında, Abdülmuttalib'den sonra Hz. Muhammed'in (s.a) bakımını Ebu Talib'in üstlendiğini ve onu evlatlarından daha fazla sevdiğini yazmaktadır. Bir önceki sayfada, yâni; 118. sayfada ise yine İbn Sa'd, Abdülmuttalib'in vefatı esnasında Ebu Talib'e Hz. Muhammed'i (s.a) himayesi altına almasını vasiyet ettiğini yazmaktadır.

Bütün muhaddisler, tarihçiler ve sîret yazarları bu görüşü paylaşmaktadırlar. Mahmud Abbasî'nin ilmi hiyanetine şaşmamak elde değil. Çünkü bütün rivayetleri değiştirmekte, alt-üst etmektedir. Meselâ; onun İbn Sa'd'dan naklettiği Abdülmuttalib'in vasiyeti olayı aslında şöyledir: Abdülmuttalib, Huzaağulları ile vardığı Hıf andlaşması gereği Abdülmuttalib oğlu Zübeyir'e bu andlaşmaya bağlı kalmasını vasiyet etmiştir. Zübeyir Ebu Talib'e; Ebu Talib de oğlu Ab-bas'a aynı vasiyeti yapmıştır.

Mahmud Abbasî'nin delil olarak gösterdiği Cafer Muhammed b. Habib, Abdülmuttalib'ten sonra Zübeyir'in Hz. Peygamberi (s.a) himayesi altına aldığı değil, kabile yönetiminin başına geçtiğini yazmıştır.

Bu örneklerden sonra Mahmud Abbasî'nin ne kadar güvenilir biri olduğunu kolayca anlamanız mümkündür. [\[20\]](#)

H. Muhammed'in (S.A) Doğum Ve Vefat Tarihi

H. Muhammed'in (s.a) doğum ve vefat tarihi konusunda ehl-i sünnet ve'l cemaat'in inancı 12 Rabîulevvel olmasına rağmen, şîhlerin farklı bir kanaate sahip olmaları beni son derece huzursuz etmektedir.

Şîhlere göre Hz. Muhammed'in (s.a) doğum tarihi 17 Rabîulevvel, vefat tarihi de 28 Safer olarak kabul edilmektedir.

Bu görüş ayrılığı nasıl ve ne zaman ortaya çıktı? Halbuki Hz. Muhammed'in (s.a) vefatına ehl-i beyt'te sahabe-i kiram da şahit olmuşlardır. Ehl-i beyt'in ve sahabe-i kiram'ın kendi dönemlerinde Hz. Peygamberin (s.a) vefatı ile ilgili davranışları nasıldı?

Konuyla ilgili açıklamalarınızı büyük bir sabırsızlık içerisinde bekliyorum.

Cevap:

Ehl-i sünnet'in rivayetlerinde Hz. Muhammed'in (s.a) doğum ve vefat tarihinin Rabîulevvel ayının Pazartesi günü olduğunda ittifak vardır. Ancak tarihi konusunda ihtilaf edilmiştir. Söz konusu doğum tarihi için bazıları 2, bazıları 8, bazıları 12, bazıları ise 17 tarihini ileri sürmektedirler. Fakat ehl-i sünnet'e göre yaygın tarih 12 Rabîulevvel'dir. Aynı şekilde vefat tarihi için bazıları Rabîulevverin 1'i bazıları 2'si, bazıları da 10'u demektirler. Fakat ehl-i sünnet'e göre en yaygın tarih yine 12 Rabîulevvel'dir. Ehl-i sünnet'in rivayetlerine göre Hz. Muhammed'in (s.a) doğumu ve vefatı ile ilgili olarak ne sahabe-i kiram'ın ve ne de ehl-i beyt'in herhangi bir uygulaması vardı. Bununla ilgili herhangi bir tören de düzeni emezdi.

Şîhler arasında meşhur olan ve makbul addedilen "Usûlü Kâfi" adlı eserde Hz. Peygamberin (s.a) doğum ve vefat tarihlerinin her ikisi için de 12 Rabîulevvel tarihi verilmiştir. Fakat şîh alimler şu görüşü paylaşmaktadırlar; Doğum tarihi 17 Rabîulevvel, vefat tarihi de 28 Safer'dir.

Bildiğim kadarıyla, ehl-i beyt imamları da Hz. Muhammed'in (s.a) doğum ve vefat yıldönümünde herhangi bir tören tertip etmezlerdi.

Tarihlerdeki bu görüş ayrılıklarının nasıl ve ne zaman ortaya çıktığını belirlemek zordur. [\[21\]](#)

Mekkeliler Arasında Akrabalık Ve Hz. Ömer'in (R.A) İslâm'ı Kabulü Sırasındaki Müslüman Adedi

Soru:

1. Tercüman'ul Kur'ân'ın Temmuz 1976 sayısının 12. sayfasında "Habeşistan Göçmenlerinin 47 Nolu Listesi"nde Ayyaş b. Rabia ismi verildikten sonra, parantez içinde onun Ebu Cehil'in kardeşi olduğu ifade ediliyor. 15. sayfadaki "Mekke'de Bu Göçe Tepki" başlıklı yazıda Hz. Ayyaşın Ebu Cehil'in amcasının oğlu olduğu yazılıyor. 17. sayfada ise Hz. Ayyaş, Abdullah b. Rabia'nın öz kardeşi, 22. sayfada da Hz. Ayyaş'ın Ebu Cehil'in ana

bir kardeşi olduğu yazılıyor.

Acaba Hz. Ayyaş'ın, Ebu Cehil'in amcasadesi ve ana bir kardeşi olduğu doğru mudur?

2. Tercüman'ul Kur'ânın Ağustos 1976 sayısının 19. sayfasında Hz. Ömer'in şu sözü aktarılmıştır: "Rasûlullah'ın (s.a) yanında 39 kişi vardı. Ben de katılınca 40 kişi olduk." Siz bu söze, "Hz. Ömer (r.a) müslüman olduğu vakit müslümanlardan ancak 39 kişiyi tanıdığı için böyle söylemiştir. Yoksa müslüman olmuş pek çok insan vardı, fakat imanlarını açığa vurmadıklarından sayıları bilinmiyordu" şeklinde bir açıklama getiriyorsunuz.

Üç senelik gizli hareket sırasında 33 kişinin müslüman olduğu hususu burada dikkat çekicidir. Sonradan açıkça İslâm'ı tebliğ çalışmaları yapıldı. Halk giderek çoğalan bir hızla müslüman olmaya başlayınca, kâfirlerin muhalefeti yoğunlaştı. Ve bi'setin 5-6. yıllarında 103 sahabe iki aşamada Habeşistan'a hicret etmek zorunda kaldı. Bir müddet sonra bazıları Mekke'ye geri döndüler.

Bu hicretten sonra Mekke'de kıyamet koptu. Bu muhacirlerin arasında Hz. Ömer'in (r.a) kabilesi Beni Adiye mensup kişiler de bulunuyordu. Bu hicretten Hz. Ömer de etkilendi. Dolayısıyla, İslâm dinini kabul ettiği halde bunu açıklamamış insanların varlığı hakkında Hz. Ömer'in (r.a) bilgisinin olmaması mümkündür. Fakat nasıl olur da olup biten herşeyden haberdar olan Ömer (r.a) gibi bir kimsenin hicret edip Habeşistan'da kalan çok sayıdaki müslüman varlığından haberi olmaz?

Hz. Ömer (r.a) bu sözüyle, kendisi İslâm dinini kabul etmek için Erkam'ın evine gittiğinde orada 39 kişinin bulunduğunu, kendisinin de katılmasıyla bu sayının 40'a ulaştığını kastedmiş olmasın? Bu insanlar iki sıra halinde Kabe'ye doğru yürüdüler. Birinci sıranın başında Hz. Hamza (r.a), diğer sırada da Hz. Ömer (r.a) bulunuyordu. O sıralarda Mekke'de 10 tane de müslüman kadın vardı. Diğer kadın sahabe-ler muhacir olarak Habeşistan'da ikamet etmekteydiler.

Cevap:

Birinci sorunuzun cevabı şudur: Hz. Ayyaş b. Ebi Rabia hem Ebu Cehil'in amcasının oğlu, hem de ana bir kardeşi idi. Bu ailenin akrabalıklarım iyice kavramanız lâzım. Çünkü, bu ailenin İslâm'ın ilk dönem tarihi ile yakın ilişkisi vardır.

Mahzumoğullarının reisi Muğira b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm'un tarihimizle özel ilişkisi olan oğulları şunlardır:

1. Velid b. Muğira (Hz. Halid b. Velid'in babası.)
2. Hişam b. Muğira (Onun kızı Hanteme Hz. Ömer'in annesi idi.)
3. Hişam b. Muğira (Ebu Cehil ile Haris'in babası.)
4. Ebu Ümeyye b. Muğira (Hz. Ümmü Seleme'nin babası.)
5. Ebu Rabia b. Muğira. Bu kişi, kardeşi Hişam'dan sonra onun karısı Esmâ binti Muharribe (Ebu Cehil ile Haris'in annesi) ile nikahlandı.

Bu izdivaçtan Hz. Ayyaş b. Ebi Rabia dünyaya geldi. Dolayısıyla Hz. Ayyaş (r.a) Ebu Cehil'in ana bir kardeşi ve aynı zamanda amcasının oğlu idi. Aynı aileden Muğira'nın kardeşi Esad b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm'un oğlu Abdümenaf, Hz. Erkanım (r.a) babası idi. İslâm tarihinde "Dar'ül Erkam" olarak meşhur olan ev, işte bu Erkam'ın evidir.

Muğira'nın diğer kardeşi Hilal b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm'un oğlu Abdülesed, Ebu Seleme'nin (müminlerin annesi Hz. Ümmü Seleme'nin ilk kocası) babası idi.

İkinci sorunuzun cevabı kanaatimce şöyledir:

Habeşistan'a hicretten sonra Mekke'de kalan müslü-manların hepsi Erkanım evine sığmamıştır. Bunlardan bazıları İslamiyet'i kabul ettiklerini saklamışlardır. Bir kısmı da Hz. Muhammed'le (s.a) birlikte Erkam'ın evinde bulunuyorlardı. Hz. Ömer (r.a) bunları işaretle 39 kişi olduklarını,

kendisi ile birlikte 40'a ulaştıklarını söylemiştir. [\[22\]](#)

İlmî Bir Terimin Tercümesine Yapılan İtiraz

Soru:

Ben dikkatinizi bir tercüme hatasına çekmek istiyorum. Tercüman'ul Kur'ânın Ocak 1977 sayısında "Resâil ve Mesâil" başlıklı yazıda "tek hücreli molekül" (unicellular molecule) ifadesini kullanıyorsunuz. Oysa bu doğru değildir. Biyoloji bilimine göre bütün canlı varlıklar hücrelerden (cells) oluşur. Her canlı hücre de ise enerji sağlayan ve yenileme işlevini yürüten birçok türden milyonlarca molekül (molecules) bulunmakta olduğu bilinen bir şeydir. Bu moleküller kimyasal bileşikler (chemical unist)dir.

Eğer bir hücrede milyonlarca molekül bulunuyorsa o zaman sizin "unicellular molecule" ifadesini "tek hücreli molekül" şeklinde tercüme etmeniz kesinlikle yanlıştır. Bilimle ilgili hiçbir kitapta sizin yaptığınız bu tercüme bulmanız mümkün değildir.

Şüphesiz bazı ilkel ve tek hücreden oluşan canlı varlıklar mevcuttur. Örneğin; eğer siz virüsü kastediyorsanız, o zaman "tek hücreli canlı" (unicellular organismas) şeklinde tercüme etmelisiniz. Genelde virüslerin yapısında sadece bir tek DNA molekülü bulunmaktadır. Buna biz tek molekülli hücre (unimolecular cells) diyebiliriz.

Bu tercüme hatası, Tefhim'ulKur'ân \rv ikinci cildindeki evrim teorisi üzerine yapılan tartışmalarda da mevcuttur. Siz orada "kurtçuk" tabirini kullanmışınız.

Cevap:

Dikkatimi bir hataya çektiğiniz için size teşekkür ederim.

Biyoloji ilmine göre, hayvani veya nebatî bütün canlı organizmaların pekçok hücrelerden, her bir hücrenin de sayısız moleküllerden oluştuğu doğrudur. Fakat aynı bilime göre, Allah'ın yarattığı varlıklar içerisinde, gelişmiş düzeydeki bitkiler ile hayvanların hücrelerine benzeyen, tek hücreden oluşmuş organizmalar da vardır. Böyle organizmalara genelde "tek hücreliler" (unicellular) denilmektedir.

Organizma tek hücreli veya çok hücreli bir yapıya sahip olsa da hücre her cismin en küçük birimi olduğundan ve hayat taşıyıcı maddenin tüm Özelliklerini bünyesinde taşıdığından dolayı, bazı yönlerden hayat taşıyıcı molekül (mole-cule of livingmatter) olarak nitelendirilebilir. Konuyla ilgili geniş bilgiyi 1967 baskılı Ansiklopedia Britanica'nın 2. cildinin 655. sayfasında bulup, inceleyebilirsiniz.

Virüslerin çoğunlukla bir tek DNA molekülünden oluştuğunu ve bunlara "tek moleküllü hücreler" (unimolecular cells) denildiğini kendiniz de yazıyorsunuz.

Bu durumda her canlı, "hücrede bir çok türden milyonlarca molekül bulunmaktadır" şeklinde ifade ettiğiniz genel kaide kendiliğinden çürütülmüş olmaktadır.

Burada, "tek moleküllü hücre" (unimolecular cells) ile "tek hücreli molekül" (unicellular molecule) arasında sözcüklerin yer değiştirmesi dışında nasıl bir fark olduğu sorusu akla gelmektedir. Her iki durumda da bir tek molekülden oluşan canlı bir hücrenin varlığından söz edilmektedir. Siz buna ister "tek hücreli molekül", isterseniz "tek moleküllü hücre" deyin değişen bir şey yoktur.

Tefhim'ul Kur'ân \n ikinci cildinde kullandığım "kurtçuk" sözcüğünden kastım, sizin "canlı" diye nitelendirdiğiniz tek hücreli canlı moleküldür. [\[23\]](#)

Fakirliğin Anlamı

Soru:

Merhum Allâme İkbâl (Pakistan'ın milli şairi) manzumelerinde sık sık "fakr" sözcüğü kullanmıştır. Ben onun bu konudaki manzumelerini bir araya toplayıp derlemek düşüncesindeyim.

Sizce fakr'dan kastı nedir?

Cevap:

Fakrın lügat manası ihtiyaçtır. Fakat marifet ehlinin bundan kastı, yoksulluk ve kıtlık değil; Allah'ın dışında hiç kimseye minnet etmemek, ihtiyaç duymamaktır. İhtiyaçlarını Allah'tan (c.c) başkasından karşılamayı uman ve servet hırsı ile başkalarına boyun büküp el açmaya yönelen insan, lügat anlamıyla fakir olabilir; fakat hakikat ehli arifler katında fakir değil, dilencidir.

Gerçek fakir, herhalukârda Allah'a (c.c) güvenen, insanlar karşısında haysiyetli, onurlu; Yaratıcı karşısında acziyet içerisinde olandır. Gerçek fakir, az veya çok, Yaratıcı ne ver-misse onunla kanaat edip şükreden; yaratılanların servet ve ihtişamında gözü olmayan kimsedir. Zira o, insanların değil; Allah'ın (c.c) fakiridir. [\[24\]](#)

İslâm Eğitim Sistemi

Soru:

1. İslâm eğitim sistemi ne anlama gelir?
2. Sizce Pakistan'ın varlığı ve istikrarı için İslâm eğitim sisteminin gereksinimi ve önemi nedir?
3. İslâm eğitim sisteminin geliştirilmesi çabalarına engel olmaya çalışan güçler hangileridir?
4. Sizce, geçen 27 sene içerisinde Pakistan, İslâm eğitim sistemine yaklaştı mı yoksa uzaklaştı mı?
5. Sizce, İslâm eğitim sistemini fiilen uygulamak için ne gibi Önlemlere ihtiyaç vardır? Bu düşüncenin kültür ve medeniyet hayatına katkıları neler olacaktır?
6. "Nur Han Eğitim Politikası"nın uygulanmasına kim engel oldu?

Cevap:

1. İslâm eğitim sisteminde ders programının bütün bölümleri İslâm usûl ve düşünceleri ışığında düzenlenir. Eğitim ve öğretim yapanların dinî ve ahlâkî terbiyesine Özen gösterilir. Arapça ile, Kur'an ve Sünnet'in bütün buyrukları eğitim sisteminin vazgeçilmez parçaları olarak nitelendirilir.
2. Pakistan'ın varlığı ve istikrarı için İslâm eğitim sisteminin gereksinimi ve önemi şu hakikati kavramakla mümkündür. Ülke ve milletin yönetimi her zaman tahsilli insanların, eğitim görmüş tabakanın elinde olmuş, okumamış veya az okumuş zümre önderlerinin peşinden gitmiştir. Eğitim görmüş zümrenin yoldan çıkıp yozlaşmaya başlamasıyla memleketin başına ne büyük belalar örüldüğünü izah etmeye gerek yoktur.
3. İslâm eğitim sistemi yolunda ilerlemeye en büyük engel böyle bir sistemden haberi olmayan ve bundan korkan hükümettir.
4. Geçen 27 senede Pakistan İslâmî eğitim sistemine doğru bir adım ileri attı ise iki adım geri atmıştır.
5. İslâm eğitim sistemini uygulamak için iki çeşit önlem gereklidir. Bunlardan biri, eğitim müesseselerinin içinde alınması gerekli Önlemler; diğeri ise, kamuoyunun baskısı ile dışarıdan başlatılan önlemlerdir. Her iki cephede de düzenli, güvenli ve sürekli düzenlemeye ihtiyaç vardır. Bununla birlikte, hayatın bütünlüğü gerçeğini de gözden uzak tutmamak gerekir. Binaenaleyh siyasi, sosyal ve iktisadi alanlarda İslâmî bir devrim gerçekleşmedikçe, eğitim alanındaki değişiklikler kolay ve kalıcı olamaz.

6. "Nur Han Eğitim Politikası"nın yürürlüğe girmesine kinûn ve neyin engel olduğu ta olarak büinmemektedir. [\[25\]](#)

Huruç Meselesinde İmam Azamın Reyî

Soru:

Huruç konusuyla ilgili önceki mektubumun yayınlanmasına olduğu kadar, ona verilen cevaba da sevindim. Ne var ki, cevabınızı okuduğumda, İmam Azam Ebu Hanife'nin hilafet meselesine yaklaşımına bakışında herhangi bir değişiklik olmadı. Bunun yüzden sizden istediklerimi daha geniş bir biçimde sunmayı arzu ettim. Tercüman ul Kur'ân okuyucularının bilgilerini genişletmek amacıyla, yazdıklarımın cevaplarını dergide yayınlacağımızı ümit ediyorum.

"Hilafet Meselesi" adlı kitabınızda İmam Azam'ın hilafetle ilgili görüşlerim açıklarken, onun; fasık ve zalim bir kimsenin imameti ile ilgili önemli ve büyük üç prensibi olduğunu zikrediyorsunuz.

Birincisi: İmam Azam, fasık ve zalim bir yöneticiyle hiçbir sosyal çalışma yapılamaz, toplumda anarşi doğar, devlet sistemi işlemez hale gelir, bu yüzden fasık ve zalim imanın devlet başkanlığı geçersizdir diyen Mutezile ve Haricilere katılmadığı gibi, müslümanlar yönetimde bulunan o kişiye güvensin, onu değiştirmeye kalkmasın, her türlü hareketini haklı ve hakka uygun olarak benimsesin diyen Mürcie'ye de katılmaz.

O iki görüşü birleştiren uyumlu ve ölçülü bir görüş ileri sürmüş ve şöyle demiştir: Zâlim ve fâsık imanın idaresi altında gerçekleştirilen bütün sosyal hadiseler geçerlidir. Geçersiz olan hakka uygun olmayan imamet kendisidir.

İkincisi: Zalim bir idareye karşı, her müslümanın iyiliği emretme ve kötülükten sakındırma görevini yerine getirme hakkı vardır. Bu sadece bir hak değil, aynı zamanda her müslümanın yerine getirmesi gereken bir farzdır.

Üçüncüsü: Böyle zalim ve fasık bir idarecinin başkanlıkta bulunması halinde, o idareye isyan edip başkaldırmak da caizdir. Burada dikkat edilmesi gereken; başkaldırmanın anarşi ve kargaşa amacıyla değil, âdil ve muttaki bir imamı başa getirmek için olmasıdır. Bu şartları yerine getirmek kaydıyla huruç etmek (başkaldırma) caiz olmanın ötesinde bir zorunluluktur.

Bana göre, doğrudan doğruya "İmam Azam Ebu Hanife'ye göre, zâlim ve fâsık kimsenin imameti geçersizdir, ona göre, zâlim ve fâsık devlet başkanına başkaldırmak caizdir" demek; Hanefî mezhebinin bu konudaki görüşlerini yanlış tanıtmak anlamına gelir. Onun fasık ve zalim bir devlet başkanına karşı tutumu şöyle özetlenebilir: Zâlim ve fâsık bir kimse zorla ve darbe yolu ile iş başına gelmiş (idareyi zorla elinde tutan kimseye müteğallib denir), kendisine meşru şekilde biat edilmemiş olduğu halde, zor kullanmak suretiyle de olsa emirlerini uygulatabiliyorsa, onun idaresini kabul etmek gerekir. Böyle bir imama başkaldırmak caiz değildir. Onun yönetiminde gerçekleştirilen sosyal işler caizdir. Böyle bir idareye başkaldırmak caiz değildir, haramdır.

Benim bu kanaatimi, Hanefî mezhebi fıkıhçılarınm aşağıya aldığım görüşleri desteklemektedir:

"Devlet başkanı" (imam), toplumda söz sahibi olan öncü kişilerin biat etmeleriyle başkan olur. Kendinden önceki başkanın yerine geçmesiyle olduğu gibi, Şerh-i Mâkasid'da anlatıldığı üzere, zor ve güç kullanarak da başkanlık makamına geçebilir. İmamet tesbiti, ya önceki halifenin o kimseyi kendi yerine halef bırakmasıyla ya da ehliyet ve liyakat sahibi kimselerin biat etmeleriyle mümkündür. İmamet makamına yükseltilen kimse başkanlık için gerekli olan bilgi ve yetenekten yoksun da olsa, onun imametten uzaklaştırılması fitneyi çağırarak, kaş yapayım derken göz çıkarmamak için o kimsenin imametinin geçerli olduğuna hükmederiz. Şeriata aykırı davranmadığı sürece âdil de, zâlim de olsa devlet başkanına

[26]

itaat gerekir.

Adalet sıfatının devlet başkanında bulunması asıl olmakla birlikte, bu şart onun başkanlığının geçerli olması için değil, başkanlığının daha sağlam temellere oturması ve daha iyi yürümesi içindir. Bu bakımdan fâsık ve günahkâr bir kimsenin devlet başkanı olması mekruh kabul edilmiş, ama geçersiz kabul edilmemiştir. Şâmi, cilt I, sayfa 512 de şöyle denilmektedir: "Hanefî mezhebine göre, başkanlığın geçerli olması için adalet sıfatı şart değildir. Kerahetle birlikte, fâsık birinin devlet başkanlığına geçirilmesi de caizdir". Bu prensipten hareketle Hanefî mezhebince, zorbanın devlet başkanlığı geçerli sayılmıştır. "Mecburi hallerde, müteğalli-bin (gâsıbın) saltanatı geçerlidir." Fâsık kişilerle ilgili olarak, Ebu Hanife'nin, "ona dua edilmesi gerekir, karşı gelmek gerekmez" kanaatinde olduğu ifade edilmiştir. Bütün bu ifadeler İbn Hüمام'ın Mesira isimli eserinde zekredilmiştir. Bu ifadeler topluca değerlendirildiği zaman çıkan sonuç şudur: Ebu Hanife'ye göre fasık ve zalim bir devlet başkanının yönetiminde yürütülen sosyal faaliyetler caiz olduğu gibi, böyle bir başkan görevden uzaklaştırmak da caizdir.

Fâsık ve zâlim bir başkanın yerinden indirilmesi için bu hareketin fitneye sebep olmamasına özen gösterilmelidir; çünkü onu yerinden indirmek bu şartla caizdir. Bazı Hanefî alimleri: "Zâlim ve fâsık da olsalar, devlet başkanlarına başkaldırmak müslümanların icmaî ile haramdır" derken, başkaldırma hareketlerinin zamanımızda sebep olduğu fitneleri göz önünde bulundurmışlardır. Bunun için böyle idarecileri sözlü olarak uyarlamak yeterlidir.

Anladığım kadarıyla İmam Azam'ın müslüman isyancılar hakkındaki kanaati şudur: "Caiz olmayan şartlarda İslâm devlet başkanına karşı isyana katılanlar; bu cürmü işleyenler Öldürülür. İsyan hareketine katılmayan kimseleri Öldürmek caiz değildir. Savaşa katılmayanlar ister yetişkin erkekler olsun, ister çocuklar, ihtiyarlar, körler olsun, durum değişmez. Bunlardan hiçbirini Öldürülemez." Buna delil olarak kaynak gösterdiğimiz aşağıdaki Hanefî fıkıhçılarınm ifadelerini inceleyiniz:

İmam Serâhsî, Mebsûd adlı eserinin, 10. cildinin 124. sayfasında şu ifadeler yer veriyor: "Eğer müslümanlar bir kişi üzerinde ittifak ederek ve onun idaresi altında kendilerini huzur ve emniyette hissediyor, asayişî temin edebiliyor-larsa, bu durumda başkana isyan eden müslümanlara karşı savaşmak eli silah tutan bütün müslümanların görevidir". İmam Serâhsî, bunlarla savaşmanın şart olduğuna dair üç delil getirmektedir:

Birinci delili:

"Eğer ikisinden biri diğerine başkaldırırsa, o başkaldıranla Allah'ın emrine uyanca kadar savaşın" ayetidir. [27]

İkinci delili: Çünkü, âdil imama karşı çıkanlar müslümanlara eziyet vermek gayesini gütmektedirler. Âdil olan imama isyan etmek, kötülüklerin en büyüğüdür. Başkaldıranlarla savaşmak kötülükten sakındırmak demektir. Bu ise müslümanlar üzerine farzdır.

Üçüncü delili ise: Bunlar fitneyi körüklediklerinden dolayı onlara karşı çıkılması gerekir. Peygamber Efendimiz:

"Uyuyan fitneyi uyandırana Allah lanet etsin" buyurmuştur. Şeriat sahibinin melun diye isimlendirdiği kimse ile savaşmak gerekir.

Bu ifadelerin tamamı topluca değerlendirildiğinde isyancılarla savaşmanın şart olduğu sonucu ortaya çıkıyor. Savaş yalnız İslâm'ın kanlarının dökülmesini mubah saydığı kimselerle yapılabilir. Hadis-i şerif buna işaret etmektedir:

"Allah'tan başka ilâh yoktur, Muhammed O'nun Rasûlü'dür' deyinceye kadar, insanlarla savaşmakla emrolundum. Bunu söyledikleri an kanlarını ve mallarını benden kurtarmış olurlar."

İsyan edenlere karşı savaşmak şart olduğuna göre, onların can emniyeti ortadan kalkmış demektir. Böyle olunca da onların öldürülmelerinin caiz olduğu anlaşılmaktadır. Hanefi alimleri bu sebeplerden dolayı, fıkıh eserlerinde asilerin öldürülmelerinin caiz olduğunu açıkça ifade etmektedirler.

Bedâi'us-Senâi kitabının yazarı, asilerle ilgili olarak şöyle yazmaktadır: "Asilerden öldürülmeleri caiz olan ve olmayan kimselerin tesbitine gelince: Savaşta öldürülmeleri caiz olmayan çocuklar, yaşlılar, kadınlar ve körler isyancılar arasında buldukları zaman da öldürülemezler. Çünkü, onların öldürülmelerinin caiz oluşu, savaşmaları tehlikesinin önüne geçmek içindir. Bu kötülük ise savaşanlara özgüdür. Onlar ne savaşabiliyorlar, ne de

öldürüyorlar. Eğer savaşa katılırlarsa o takdirde savaş esnasında da, savaştan sonra da öldürülebilirler. [28]

Fakihlerin bu açıklamalarını dikkate aldığımız zaman imam Azamın isyancılar hakkındaki görüşünün «kıçka şöyle olduğu anlaşılıyor: Eğer devlet güçleri güç yetirir de isyancıları mağlup ederse, isyana katılmış bulunan reşid bütün erkekleri öldürmeye ve onların mallarına el koymaya yetkilidir. İsyankâr müslümanların bu şartı kabul edip etmemeleri neticeyi değiştirmez. İsyana katılan müslümanlar (bağiler) silahlarını bırakmaya kadar bu savaş ve öldürme devam eder. Onlar silahlarını bırakınca öldürme ve savaş da sona erer.

Onların malların ganimet olarak paylaşırılamayacağı malumdur. Savaş bitince ya da silahlarını bıraktıklarında malları onlara iade edilir. "Aynı şekilde onların mallarından ele geçirilenler geri verilir. Çünkü ev dokunulmazlığı ve hane güvenliği devam ettiğinden, o mallara sahip

çıkılamaz. [29] Eğer fıkıhçuların açıklamaları, Ebu Hanife'nin görüşünü tam olarak aksettiriyorsa -nitekim bizim böyle olduğuna kesin inancımız vardır- akıl, nasıl olur da Musul'da isyan çıkaran müslümanların, Mansur'la ileride sana başkaldıracak olursak mallarımız ve canlarımız sana helaldir şeklinde bir anlaşma yaparak söz verdiklerini kabul eder. Bu hadise sebebiyledir ki? alimlere, isyancıların mallarının ve canlarının caiz olup olmayacağı sorulmuş ve Mansur'un kendisinden fetva istemesi üzerine, Ebu Hanife isyancıların mal ve canlarının kendisine helal olmadığı fetvasını vermiştir.

Bir de şu bana tuhaf gelmektedir: Siz, Şemstîl Eimme Serâhsi'nin açıklamalarına, tarihçilerin anlattıklarına uymadığı için, güvenilir değildir diyorsunuz. Oysa isyan gibi önemli bir meselede, fıkıh alimlerinden büyük bir fakihin ve İmam Azam gibi bir mezhep imamının görüşünü anlama konusunda o mezhebe bağlı olan fıkıh âlimlerinin sözlerine daha çok güvenilmesi gerekir. Tarihi hadiseleri seyrine uygun olarak düzenlemek, herhangi bir mezhep imamının icthad ve görüşlerini nakletmekten çok daha zordur. Tarihi olayların dizilişinde çok daha fazla yanlış ve hata yapıma ihtimali vardır.

Serâhsi'nin Mabsûdunda naklettiği bu olayı İbn Hümmam Feth'ul Kadir adlı eserinin 341. sayfasında aynen nakletmiştir. İbn Esir veya el-Kürderî'nin sözlerini bu iki müctehid imamın söylediklerine tercih etmek mümkün değildir.

Cevap:

İmam Ebu Hanife'nin, huruç (başkaldırma) konusundaki görüşü hakkında yazdıklarımıza geçmeden önce dikkatinizi çekmek istediğim bazı hususlar üzerinde durmak istiyorum.

Birincisi: Ebu Bekir Cessâs, El-Muvaffak el-Mekkî ve İbn el-Bezzâz el-Kürderî Hanefî fakihlerinden midir, değil midir? Ebu Bekir Cessâs'ın Hanefî fakihlerinin meşhurlarından olduğunu biliyor olmalısınız. Ebu Bekir Cessâs, Ebu Sehl el-Zeccâc ve Ebu Hasan el-Kerhî'den ders almıştır. Yaşadığı dönemde (305-370 H.) Hanefîlerin imamı olarak bilinir ve kabul edilirdi. Ahkâmü'l Kur'ânî Hanefî fıkıh kaynakları arasında mühim bir mevki işgal eder. El-Muvaffak el-Mekkî de (484-568 H.) Hanefî fıkıhçılarından El-Kâfdî'nin dediği gibi, "o, fıkıh ve edebiyat alanında geniş bir bilgi ve kültür birikimine sahipti". El Kürderî de Hanefî fıkıhçılarından kabul edilir. Fetâû-i Bezzâziye, Âdâb el-Fükâha ve Muhtasar fi Beyânı Târifât el-Âhkâm erbabınca iyi tanınan meşhur eserlerindedir. Bu üç kitaba dayanarak yaptığım nakillerin değerlendirilmesi üzerinde düşünmenizi istiyorum.

İkincisi: Yukarıda bahsi geçen isyan olayında Zeyd b. Hüseyin ve Nefsi Zekiyye ile ilgili olarak Ebu Hanife'nin ve üç alimle birlikte diğer tarihçilerin aktardıkları hareket biçimini doğru ve itibar edilebilir tarihi hadiseler olarak kabul edebiliyor musunuz? Bu olayların yanlışlığını kabul ediyorsanız, hangi delile müsteniden bunu yalanlayabiliyorsunuz? Yok eğer yanlış değilse, İmam Azam Ebu Hanife'nin görüş ve icthadlarını anlamada onlardan istifade etme imkânı var mıdır? Böyle bir durumda İmam Azam Ebu Hanife gibi bir büyük şahsiyetin fıkıh kanaatleri ile uygulamasının birbirini tutmadığı şeklinde bir anlayış zuhur edecektir ki, böyle bir anlayışı ona yakıştırmak mümkün değildir. O halde iki şeyden biri, yani; ya anlatılan bu olaylar, ya da İmam Azam Ebu Hanife'nin icthadının nakledilmesi yanlıştır. Yapılacak şey İmam Azam'ın icthadını uygulamasına uygun bir tarzda aktarmak olmalıdır.

Şems'ül Eimme Serâhsi'nin Musul halkı ile ilgili yazdıkları hakkında şunları söyleyebilirim: Konuyla ilgili başka bir açıklama el-Kürderî'ye aittir. El-Kürderî, sadece bir tarihçi değil, aynı zamanda bir fıkıh alimidir. El-Kürderî'nin yazdıkları şunlar: Mansur, fıkıh âlimlerinin önüne şu soruyu getirmişti: "Peygamberimizin, müminler verdikleri sözlere ve ileri sürdükleri şartlara sadıktırlar, ondan dönemezler buyruğu doğru değil inidir? Halbuki Musul halkı, bana isyan etmeyeceklerine dair söz vermişlerdi, ama valime isyan ettiler. O halde onların kanlarını dökmek bana caizdir."

Ebu Hanife, Mansur'un 15. sorusunu şu şekilde cevaplandırdı:

"Onlar sana sahibi ve mâliki olmadıkları canlarını vermeyi şart koşular. Bu şartları yerine getirmek için onların canlarını feda etmelerine gerek yoktur. Bir adam diğerine beni öldür dese, karşısındaki de o adamın bu isteğini erine getirerek onu öldürse, öldüren kimsenin öldürülen için kan bedeli ödemesi gerekir. Sana ait olmayan bir şey onlara şart kılınmıştır. Çünkü, müslümanın kam ancak üç sebepten dolayı helal olur. O halde sen

onları öldürürsen, sana helal olmayan bir şekilde öldürmüş olursun. Uygulanmaya en layık olan ise Allah'ın hükmüdür. [30]

Bu yazıda hem soruyu soran, hem de fetvayı veren bu meselenin müslümanlarla ilgili bir mesele olduğunu ortaya koymuşlardır.

Soru:

Kıymetli mektubunuzu aldım. Dikkat ve ilgimizi çektiğiniz şeyler hakkında kısaca görüşlerimi sunuyorum: Ebu Bekir Cessâs'ın, el-Muvaffak el-Mekkî ve İbn Bezzaz el Kürderi büyük fıkıh âlimleri arasında sayılmaktadır. Aynı şekilde sizin bahsettiğiniz Ahkâm el-Kur'ân ve diğer kitaplar da meşhur ve bilinen kitaplardır. Ama, derece ve değer açısından bu zâtların rütbesi, İmam Serâhsî'nin rütbesinden (seviyesinden) çok daha aşağılardadır. Bunun gibi, İmam Serâhsî'nin kitabı el-Mebşûd'un derecesi ve seviyesi, Ahkâm el-Kur'ân'dan ve diğer bahsettiğiniz kitaplardan, araştırmacı Hanefî âlimlerine göre çok üstün ve çok daha yukarı derecededir. Bunun içindir ki, fıkıh bakımından İmam Âzam'ın görüşünü tam belirlemede Serahsi'nin Meksûd'un-daki kanaati, daha değerli ve daha güvenilirdir. Ahkâm el-Kur'ân ve diğer kitaplarda bu özellik o kadar yoktur. Büyük âlim Şamlı İbn Abidin, büyük araştırmacı İbn Kemal'den naklen fıkıhçıların tabakaları ile ilgili yaptığı geniş açıklamalarda İmam Serâhsî'yi üçüncü tabakada saymıştır. Bu tabaka ise, meselelerin içtihadını yapanlar tabakasıdır. Ebu Bekir Cessas Râzî de Serâhsî'yi sadece taklitçiler tabakası olan, dördüncü tabakada saymıştır.

Bu açıklamaları gözönüne alarak, huruç (isyan) meselesinde İmam Azam'ın görüşünün Ahkâm el-Kur'ân ve başka tarihlerde belirtilen görüş değil, Meksûd'da anlatılan görüş olduğu kabul edilecektir.

İmam Azamın, Zeyd b. Ali b. Hüseyin Hazretleri ve Nefsi Zekiyye'nin huruç (başkaldırma) olaylarındaki tutumlarıyla ilgili tavrına gelince: Ben tarihi açıdan İmam Azam'ın bu konudaki tavrını yüzde yüz doğru ve haklı buluyorum. Bütün tarihçiler İmam Ebu Hanife'nin, Zeyd b. Ali b. Hüseyin ve Nefsi Zekiyye'nin başkaldırmalarını desteklediğinde gö-rüşbirliği halindedirler. Problem olan, bu meselenin fıkıh yönünün tarih yönünden tamamen farklı oluşudur.

Huruç (başkaldırma) ile ilgili olarak Hanefî fıkıhının muteber bütün kaynaklarında hatta Zahir el-Rivâye kitaplarında İmam azam'ın görüşünün; değil adaletli devlet başkanına, zâlim ve zorba bir başkana bile başkaldırmanın caiz olmadığı, hatta haram olduğu bildirilmiştir. Birbirine zıt bu iki açıklama karşısında, bizim ya uygulamaya dayanarak ya da tercihle amel etmemiz gerekecektir. Sorun yalnız tercih yapmakla kaldığı sürece bizim yapacağımız şey; fıkıh alim-lerince benimsenmiş prensip ve kaidelerden yola çıkarak mezhebin görüşünü tesbit ederken, fıkıh kitaplarında mezhebin görüşlerini aktaran Hanefî fıkıhçıların nakillerini tarihçilerin anlattıklarına tercih etmektir. Tarihçiler arasında Ebu Bekir Râzî, el-Muvaffak el-Mekkî ve İbn el-Bezzâz gibi fıkıh âlimi de olanlar, liyakat ve ehliyet bakımından mezhebin görüşünü asıl nakledenlerin seviyesinde olmadıkları için, onların nakilleri diğerleri karşısında önemli ve değer verilebilir kabul edilmez. Tarihi nakil ve rivayet usûlü açısından kuvvetli olsa da, onların derecesinde olamaz.

Eğer biz tatbik yolunu benimseyecek olursak, o zaman benim kafamda tatbikin en güzel yolu şudur: Sizin söylediğiniz gibi Zeyd b. Ali'nin başkaldırma olayı H. 122 yılının Safer ayında meydana geldiğine ve Nefsi Zekiyye'nin başkaldırma olayı da yine sizin yazdığınız gibi H. 145'te

ortaya çıktığına ve imam Ebu Hanife de (r.a) İbn Kesir'in fade ettiği gibi [\[31\]](#) H. 150'de vefat etmiş bulunduğuna göre İmam Âzam, Nefsi Zekiyye'nin başkaldırma olayından sonra en azından beş yıl daha yaşamış olacaktır. İşte bu bakımdan olabilir ki, Ebu Hanife ömrünün sonuna doğru eski görüşünü değiştirerek, huruç (başkaldırma) konusundaki yeni görüşünü "başkaldırma ve isyan caiz değil, haramdır" diye belirlemiş ve önceki görüşünden vazgeçmiş olabilir. O da diğer hadisciler gibi, "başkaldırma caiz değil, haramdır. Kötülükleri düzeltmek için başkaldırma yerine, iyiliği emredip, kötülükten men etme yolu seçilecektir" görüşüne inanmış olabilir. Belki de bu yüzden Molla Aliyyül Kâri (r.a): "Onlara başkaldırma meselesine gelince; onların hepsi fasık, zâlim kimseler de olsalar müslümanların icmâ ile (onlara başkaldırmak müslüman-lara)haram kılınmıştır" demiştir. [\[32\]](#)

İmam Azam'm başkaldırmayı caiz görmediği ve fıkıh bilginlerinin de açıkladıkları gibi müslüman isyancıların öldürülmesine hükmettiği yapılan bu incelemelerden anlaşılmaktadır. Daha Önce yazdığım mektupta nakiller ve atıflar yaptığım fakihler de aynı kanaattedirler. Bence Musul halkı ile ilgili meselede İmam Serahsi ile Şeyh İbn Hümâm'm, "bu olay isyancılarla ilgili değil, müşriklerin himaye edilmeleri ile ilgilidir" sözü daha doğru bir sözdür. Çünkü İmam Azam'm görüşü isyancıların katledilmesi gerektiği yönündedir; onları öldürmenin caiz olmadığı şeklinde değil. El-Kürderî'nin anlattıklarına bakıldığında bu olay isyankâr müslümanlarla ilgili imiş gibi görünüyorsa da işin aslı budur.

Cevap:

Yazınızı aldım. Artık bu cevapla benim ne demek istediğim ve görüşümün neler olduğu tarafımızdan iyice anlaşılmış olacaktır kanaatindeyim. Benim yazdıklarım İmam Azam'm bu konudaki görüşlerinin ne olduğunu tesbit etmek olduğu halde, siz Hanefî mezhebine mensup alimlerin görüşlerini delil olarak ortaya atıyorsunuz. Sizin gibi ilim ve nefis terbiyesine sahip büyük bir zât için, Ebu Hanife'nin görüşü ile Hanefî mezhebinin aynı şey olmadığı gizli değildir. Ebu Hanife'nin görüşü, sadece İmam Azam'm kendi sözlerine ye hareketlerine bağlıdır. Hanefî mezhebine gelince: Buna, İmam Azam'la birlikte, onunla aynı görüşü paylaşan arkadaşları ve o mezhebe mensup bütün müctehidler dahildir. Ebu Hanife'ye ait olmayan pek çok görüş Hanefî mezhebinin görüşleri olarak bilinir. Hanefî mezhebi içerisindeki bütün görüşlerin onun arkadaşları tarafından ortaya konduğunda da bir kesinlik yoktur. Öyle ic-tihadlar mevcuttur ki, Hanefî mezhebinin fetvasına, İmam Azam'm görüşüne bile aykırıdır.

Birinci dereceden fakih olmamalarına rağmen Ebu Bekir Cessâs, el-Muvaffak el-Mekkî ve İbn'ül Bezzaz (rh.a), mezheplerinin en büyük imamı olan Ebu Hanife'nin kendi içtihadına aykırı olan söz ve davranışları araştırıp incelemeyen ona yakıştıracak kadar fıkıh bilgisinden yoksun değillerdir. Özellikle Cessâs (rh.a) İmam Azam'a çok yakın bir dönemde yaşamıştır. Cessâs, İmam Azam'm vefatından sadece 155 sene sonra dünyaya gelmiştir. O, Bağdat'ta, aralarında İmam Azam Ebu Hanife Ekolünün görüşlerini belirten rivayetlerin tam olarak korunduğu Hanefî mezhebinin büyük âlimleri ile ilişki kurmuştu. Eğer İmam Azam'a yanlış bir söz ve ic-tihad yakıştırılmış olsaydı, Hâtibü'l Leyi, Ahkam'ul Kur'ân gibi fıkıhla ilgili önemli eserlerde, onu nakleden biri çıkardı. Eğer İmam Azam'm o görüşten vazgeçtiği sabit olsaydı, ne bundan habersiz kalırdı ne de onu gizlerlerdi.

İmam Azam'ın Önceki içtihadından vazgeçtiği yolundaki tahminiz şu açıdan da geçersizdir: Eğer o bu görüşünden vazgeçmiş olsaydı, Halife Mansur onu hayatıyla tehdit etmez; aksine bu görüşü sebebiyle dost olurdu. Buna ilaveten hiç kimse, ima ve işaretle dahi İmam Azam'm Nefsi Zekiyye'nin başkaldırmasına katılmayı uygun görmediği şeklinde bir ifade kullanmamıştır.

imam Azam'ın bu konudaki görüş ve kanaatlerinin kendisinden nakledilen söz ve tavırlarda belirtilen şekilde olduğunda tereddüt yoktur. Şüphesiz Hanefi mezhebi, daha sonra sizin naklettiğiniz şekilde kararlaştırmıştır. Bu görüşlerin mezhep haline gelmesinin sebebi şudur; Ebu Hanife döneminde hadiscilerden bir grup tarafından benimsenen bu görüş bunu daha önceki yazımda da nakletmiştim. Yazıda Evzâi'ye atıfta bulunulmuştu.) İkinci yüzyılın sonlarından itibaren ehl-i sünnet ve'l cemaata mensup bütün gruplar tarafından benimsendi. Eş'arî kelamcılar Mutezileye karşı bu fikri savundular. Gerçekte bu görüş kesin nasslara dayandığından benimsenmiş değildir. Huruç (başkaldırma) sırasında yaşanan tecrübelerin bu görüşün benimsenmesinde büyük payı olmuştur. Fıkıh bilginleri tarafından anlatılan ne varsa, maslahatın gereği olarak kabul gördü. Fakat, zâlim sultanlara başkaldırma işinin daha sonra gelen fıkıh alimleri tarafından Hicri birinci asrın müctehidleri ve büyükleri adına ikâme edilmiş bir görüş olduğunu gösteren hiçbir delile rastlamadım.

1957 yılının sonlarında Lahorda yapılan milletlerarası araştırma toplantısında şarkiyatçı bir İngiliz şöyle demişti: "İslâm devlet düzeni bozulacak olursa, onu yeniden düzenleyecek bir yapı İslâm'da yoktur". Yapılan bu tenkid üzerinde önemle durulmalıdır. O bu itirazında Eş'arîlerin ve ehl-i sünnet fıkıh âlimlerinin görüşlerini ortaya koyarken şöyle demişti. "Devlet düzeninde bozulma görülmeye başladığı sırada, fıkıhçıların açıklamalarına göre, sadece kişisel olarak hak söz söylenebilir, gerçeğin sesi yükseltilebilir. Ama, toplu bir çalışma olamaz." Buna cevap olarak elimizde Ebu Hani-fe'nin görüşünden başka ileri sürülecek bir şey yoktu. Şimdi eğer bu da yanlışsa, bu itiraza nasıl bir cevap verileceğini siz bize bildirin. Eğer isyancılar silahlı olarak ayaklanmışlarsa, onlardan savaşılanların öldürülebileceği ve onların mallarının da harp ganimeti olarak alınabileceği bilinen bir şeydir. Ancak, isyancıların yaşadığı bölgede bulunan bütün insanların canlarına ve mallarına kastedilmesi doğru bir hareket midir? Fıkıhın getirdiği hüküm bu olsaydı, Harre olayında Yezid ordusunun Mekke ahalisine yaptıklarının hepsinin caiz olması gerekirdi. O takdirde sahabenin, tabîinin, daha sonra gelen âlim ve fakihlerin Harre olayına yaptıkları itirazları ne ile açıklayacağız? ^[33]

Hilâfette İlgili Sorular Ve İtirazlar (I)

Tercüman ul Kur'ânda bir kaç aydır süren hilafette ilgili yazıların son bölümündeki "Raşid Halifeler ve Özellikleri" ile "Hilafetten Saltanata" başlıklı mevzularla ilgili olarak pekçok soru ve itiraz yöneltildi. Onların hepsini naklederek cevaplar vermek uzun zaman alacağı için, hepsine birden bu sayfalardan cevap veriyorum. Yöneltilen itirazların hangi konu ile ilgili olduğu başlıklardan anlaşılacaktır. ^[34]

Bu Makalelerin Neden ve Niçin Yazıldığı

Bir takım sorular ve itirazlarla karşılaşan yazılar benim bir kitabımın iki bölümünü oluşturan yazılardır. Bir süredir Tercüman'ul Kur'ânda parça parça yayınlanmaktadır, ileride de yayınlanmaya devam edecektir. İlk bölüm "Kur'an'ın Siyasi Talimatı" idi. İkincisi "İslâm'ın idari Prensipleri", üçüncüsü de "Raşid Halifeler ve Özellikleri" dir. Dördüncüsü ise, "Halifelikten Sultanlığa" adını taşımaktadır. Bu makalede ben, Raşid Halifelik'in yerini nasıl ve hangi sebeplerden dolayı sultanlığın aldığını anlattım. Peşinden Tercüman'ul Kur'ânda beşinci bölüm yayınlanmaya başlandı. Bu bölümde, hilafette saltanatın yer değiştir-mesiyle ortaya çıkan yeni durumlar ve yeni şartlar ele alınmış ve müslümanların bu şartlar altında nasıl bir yol takip ettikleri anlatılmıştır. İleride yayınlanacak olan altıncı bölümde ise müslümanlar arasında zümreciliğin nasıl ve hangi sebeplerden dolayı başladığı ve nasıl geliştiği anlatılacak ve ümmetin o dönemde yerleşme merkezlerinin tavırlarına ışık tutulacaktır. Yedinci ve sekizinci bölümlerde de İmam Ebu Hanife'nin ve İmam Ebu Yusuf'un yaptıkları işler izah edilecektir. Kısacası bu yazılar bir kitabın belli bazı bölümlerinden ibarettir. Yazıların bütünü yayınlandıktan sonra tamamı gözden geçirilerek bir sonuca ulaşmak daha uygun olacaktır.

Bu Konuya Neden İhtiyaç Vardır

O yazılarda ortaya konan tarihi gerçekler, İslâm tarihinin en güvenilir kitaplarından alınmıştır. Bu kaynaklar ilgili bölümde açıklanacaktır. Naklettiğim olayların hepsinin nereden alındığını da yazılarımda belirttim. Kaynağını göstermediğim meseleyi de yazılarıma katmadım. Bu yazılarla, yazıda kaynak gösterilen kaynaklar ilim sahipleri tarafından incelenecek olursa, bu hadiselerin doğruluk ve yanlışlığı görüleceği gibi, benim ekleme veya çıkarma gibi bir tasarrufta bulunup bulunmadığım da görülecektir.

Bu tarihi kaynaklar herhangi bir yerde saklanmış değil ki ben onu birden bire ortaya çıkarıp getirmiş olayım. Bu kaynaklar zaten asırlardan beri dünyanın her tarafında, modern basın ve yayın araçları vasıtasıyla basılıp, yüzbinlerce insana ulaştırılıyor, dost-düşman, kafir-müslüman herkes tarafından okunuyor. Bu kaynaklar sadece Arapça konuşulan yerlerde değil, dünyanın her tarafında mevcut. Hem şarkiyatçılar tarafından batı dillerine tercüme edilmiştir, hem de dilimize aktarılmış bulunmaktadır. Telif ve tercüme bir çok eser piyasadadır. Öyleyse bizim onu ne gizleme inkânımız vardır, ne de insanlara İslâm tarihinin bu bölümünü okumayınız deme hakkımız. İnsanları onun üzerinde konuşmaktan menetme hakkına da sahip değiliz. Bu durumda bize düşen onu sahih kaynaklardan deliller getirerek akla yatkin ve ölçülü bir biçimde sunmaktır. Eğer biz bunu metodlara uygun şekilde değerlendirip sonuçlandırma-mazsak o zaman iş şarkiyatçılara ve ehil olmayan tutarsız müslümanlara kalacaktır. Onlar da yalan yanlış aktarmaya devam edecekler; yeni yetişen müslümanların beynine baştan başa yanlış kavramlarla yerleştireceklerdir. Bugün Pakistan'ın lise, kolej ve üniversitelerinde İslâm tarihi okutulduğunu ve burada okuyan talebelerin bu tarihi öğrendiklerini biliyor olmalıyız. Pencap Üniversitesi'nin siyaset bölümünde mastır yapan öğrencilere, "Kur'an-ı Kerim'in devletle ilgili koyduğu prensipler nelerdir? Bu prensipler Peygamber (s.a) döneminde nasıl uygulanmıştır? Halifelik nedir? Hilafette yönetim biçimi niçin, nasıl değişmiştir?" gibi sorular daha bu yıl sorulmuştur. Öğrenciler bu sorulara batılı müsteşriklerin istedikleri gibi mi cevap vermelidir? Bunu mu istersiniz, yoksa Molla Aliyyü'l Kâri'nin, İmam Şafii'nin görüş ve düşüncelerini yansıtan cevaplar vermelerini mi? Biz kendi tarihimizi, halifelik'in gerçekte hangi anlama geldiğini, onu başka sistemlerden farklı kılan yönlerinin neler olduğunu niçin cesaretle ortaya koymayalım? Saltanatla hilafet arasındaki temel farkı, hilafetin bırakılıp saltanata geçilmesinin nedenlerini ve bu işin nasıl gerçekleştiğini niçin anlatmayalım? Saltanata

geçişle birlikte sosyal bünyemizde husule gelen değişiklikleri, bu değişikliğin getirdiği sıkıntıları ve bu sıkıntılardan kurtulmak için yapılanları niçin tes-bit etmeyelim? Bütün bu soruları açık ve net olarak delilleriyle birlikte cevaplandırmadığımız müddetçe zihinlerde oluşturan şüphelerin giderilmesi mümkün olmayacaktır.

Bu konuda niçin bu kadar uğraştığımı sanırım anlamış olmalısınız. Yıllardır düşündüğüm halde, pek de iç açıcı ve hoş olmayan ama mutlaka çözülmesi gereken bu konuyu biri çıkıp aydınlatsın, ben de böylece kurtulmuş olayım diye erteledim. Bu işi aydınlatmak şöyle dursun, keyfi bir takım yorumlarla halifelik kavramının mahiyetinin değiştirildiğini, anlamının kaybettirildiğini görünce bu görevi yerine getirmenin zorunlu olduğu sonucuna vardım.

Hakka Çağırın Bir Kimse Ne Yapmalıdır

Bir kısım dostlarım ihtilafı konulara girmememi öğütüyorlar. Sen bir hak yol davetçisisin, sadece hak yola çağırma işine devam et ki, herkes senin sözünü dinlesin, sana saygı duysun diyorlar. Tavsiyeleri için kendilerine kalbî teşekkürlerimi sunuyorum. Karşı çıkılmasın, tenkid edilmesin, eleştirilmesin düşüncesiyle yola çıkan bir davetçinin bu davetim nasıl yerine getirebileceğini şu ana kadar anlamış değilim. Eleştirilmek, karşı çıkılmak endişesiyle yola çıkan bir davetçinin davetini ilgilendiren hadis, fıkıh, akaid, kelam ve tarihle ilgili konularda nasıl söz söyleyebileceğim, davetini nasıl açıklayabileceğini de doğrusu merak ediyorum.

"Sahabe'nin Hepsisi Adil Kişilerdir" Sözünün Gerçek Anlamı

Bir de bu tür konular sebebiyle sahabenin şahsiyeti zedeleniyor, müslümanların sahabeye olan güveni kayboluyor türünden endişeler var. Bu konuda da bazı açıklamalar yapmayı lüzumlu buluyorum.

.Benim sahabe-i kiram hakkındaki kanaatim, bütün mu-haddis ve mufakkihlerin kanaati ile aynıdır. O da, bütün sahabenin adalet ve zabt sahibi kimseler olduğudur. Bu dinin bize kadar ulaşmasını onlara borçlu olduğumuz ortadadır. Sahabenin adaleti üzerinde duyulacak en küçük tereddüt, dinde de tereddüde götürür. Şu da var ki, "bütün sahabe adalet sahibidir" demek; onların hatadan beri oldukları, bütün beşeri noksanlıklardan uzak buldukları, hiçbir hataya düşmedikleri ve sahabenin tamamının böyle olduğu anlamına gelmez. Benim kanaatim, bu sözle kastedilen; sahabenin Hz. Peygamber'den (s.a) bir rivayeti naklederken veya bir rivayetle O'na atıfta bulunurken doğruluktan şaşmadıklarıdır. Eğer bu sözü birinci manada anlayacak olursa yalnız tarihi hadiseler değil, bizzat sahih hadisler bile bunu doğrula-mayacaktır. İkinci anlamda değerlendirecek olursak bu sözün doğruluğu ispatlanmış olacaktır. Hiçbir kimse, güvenilir bir yolla, buna zıt bir delil ve belge gösteremez. Sahabe-i kiram'ın adalet sahibi olmada ulaştıkları nokta, son noktadır. Çünkü, aralarında kan dökülmesine kadar varan bir takım hadiseler cereyan etmiş ve savaşlar çıkmış olmasına rağmen, hiçbir sahabenin diğer sahabeler aleyhine söz söylediğine, uydurma hadis rivayet ettiğine yahut menfaatine uygun düşmeyen bir hadisi yalanladığına rastlanmamıştır. Bu açıdan bakıldığında, sahabeden birinin haklı; diğerinin haksız olduğu kabul edilecek olursa, din veya dinî inanç tehlikeye düşer gibi bir endişenin yersiz olduğu anlaşılacaktır. Biz sahabenin tamamının Hz. Peygamber'den (s.a) yaptıkları rivayetler hususunda adalet ve zabt sahibi olduklarını kabul ediyor ve onların rivayetlerini başımızın tacı yapıyoruz.

Hata Yapmakla Büyüklüğe Zarar Gelmez

Peygamberler dışındaki bütün insanların masum olmadıkları kanaatini taşıyorum. Kanaatimce masumiyet yalnız peygamberlere mahsus bir durumdur. Peygamberler dışında hiçbir insanın hatadan beri olduğuna ve hiçbir hata işlemeyecek kadar büyük olduğuna inanmıyorum. Bir kişinin büyüklüğü; ilmi ile amel etmiş olmak ve hayır tarafı ağır gelmekle Ölçülür. Bir insan ne kadar çok ilim tahsil etmiş ve ne kadar hayır ve hasenat işlemişse, o kadar büyüktür. Bence, insan işlediği hayır oranında büyüktür. Onun herhangi bir yanlış davranışı, o kişinin büyüklüğüne halel getirmez. Benimle diğer insanlar arasında bulunan bu temel farklılık sebebiyledir ki, insanların çoğu benim düşüncelerimi anlamakta yanılgıya düşüyorlar. İnsanlar zannediyorlar ki, büyük zâtlar hata yapmazlar. Hata yapan büyük kimse değildir. Bu düşünceyle yola çıkan insanlar, büyük olarak bilinen herhangi bir insanın herhangi bir söz ve davranışına hatalı denilmesini sindiremiyorlar. Hatta, büyüklerden herhangi birinin hata işlediğini söyleyen kimsenin, o kişiyi büyüklerden olarak kabul etmediğini düşünüyorlar. Ben bunun aksini düşünüyorum. Peygamberler dışında, herhangi bir hareketi yanlış olan kimse hâlâ büyüklüğünü devam ettiriyor olabilir. Ben, büyük bir zâtn herhangi bir hareketine, ancak çok güvenilir kaynaklarla ispat edildiği ve herhangi bir mantıklı delille iyiye yorumlanmadığı zaman yanlış derim. Yani, bir iş yanlış olmuşsa, yanlış olan o işin kendisidir diye düşünürüm. Tenkid ederken de tenkidimi o yanlış işin çerçevesi dışına taşımam. Bence, herhangi bir ulu kişinin yaptığı yanlışlık onun büyüklüğüne bir zarar getirmez. Ona olan saygımda da bir azalma sözkonusu olmaz. Büyük olarak bildiğim bir insanın yanlışlarını saklamayı, hatalarını Örtbas etmeyi veya hiç de mantıkî olmayan yollarla tevil edip doğruluğunu isbatlamayı hiçbir zaman lüzumlu görmedim. Yanlış bir işe doğru demek, Ölçülerimizin kesinlikle değişmesi sonucunu ortaya çıkaracaktır. Büyük insanların kendilerine mahsus hataları gizlenecek olursa, bütün hatalar birikecek, yığılacak, iş düğümlenip kalacaktır. Böylece ölçü yitirilecek-tir. Bu tür tutumlar insanları şüpheye düşürecek; manevi dereceleri gerçekten büyük olan insanların bu değerlerinin gerçek değerler olduğuna değil insanların kendi uydurdıkları destanlardan ibaret olduğuna inanılacaktır.

Sahabe Arasında Derece Farkı

Sahabe-i kiram konusunda okuduğum hadis ve siyer kitaplarından, onların sahabe olma şerefinde eşit oldukları, fakat ilim, fazilet ve peygamberler şahı Efendimizden feyiz alma ve O'nun sohbet ve terbiyesinden etkilenme konusunda aralarında derece farkı olduğu sonucuna vardım. Herşeyeye rağmen onlar, içinde peygamberlik mumunun parladığı bir insanlık toplumu idi. O toplumun bütün insanları ne o mumdun ışık olmakta eşitler, ne de herbirine diğerleriyle eşit fırsat ele geçmişti. Bundan başka, herbirinin karakteri, huyu, meziyetleri ve zaafı aynı değildi. Onların hepsi, kendi yeteneklerine göre, Hz. Peygamberin (s.a) öğretiminin, eğitiminin ve sohbetinin tesirini az çok almıştı, ama nefis terbiyesinin en güzel eğitiminin verildiği o güzide topluluk içerisinde kalplerinde herhangi bir açıdan zayıflık bulunan kimseler de olabiliyordu. Bu inkâr edilemez bir gerçektir, Bu gerçeği inkâr etmek, ashab-ı güzîn'e duyulan edep ve saygının gereği de değildir.

Büyüklerin Hareketlerini Tenkit Etmenin Doğru Yolu

Genelde bütün din büyükleri, özelde de sahabe-i kiram hakkındaki tavrım ve hareket tarzım şudur: Onların herhangi bir sözünü veya davranışını muteber kaynaklar ve güvenilir rivayetler yardımıyla mantıklı bir şekilde yorumlamak mümkünse, o sözün veya o davranışın doğruluğunu tasdik ederim. Yanlıştır dememek için elimden gelen bütün çabayı harcarım. Ne var ki, bu söz ve davranışları akla uygun tarzda yorumlama imkânı bulamadım diyerek, akim sınırlarını aşıp hataları görmezlikten gelmek ya da onları doğru göstermeye çalışmak hem insaf sınırlarını zorlamak hem de ilmi araştırmalara aykırı davranmak olur. İş bununla da kalmaz, çok büyük zararlara sebebiyet verebilir. Çünkü, bu tarz bir savunma ile insanları tatmin etmek mümkün değildir. Bu tür davranışlar sahabe ve diğer büyük zatlara mahsus temel meziyet ve üstünlükler hakkında yazdıklarımızın şüpheye karşılanması sonucunu doğurur. Bu tehlikeyi önlemek için gün gibi ortada olan bir şeyi gizlemeye çalışmak veya demogojilerle geçiştirmek yerine, bu filanca büyük zâatın düştüğü bir yanlışlıktır demelidir. Büyük insanlar da hata eder. Bu hatalardan dolayı onların büyüklüğüne bir zarar gelmez. Çünkü; onların değeri düştükleri küçük hatalardan değil, büyük başarılarından kaynaklanır.

Kaynaklar Meselesi

Bir kısım insanlar, "Raşid Halifeler ve Özellikleri'mn son bölümü üzerinde ve "Hilafetten Saltanata" adlı yazılarımda kaynak olarak verdiğim kitaplarla ilgili tereddütlerini izhar ediyorlar. Bu kaynakları iki ayrı kategoride değerlendirmek gerekir. Birinci kategoridekiler; İbn Ebi el-Hadid, İbn Kuteybe ve el-Mes'ûdî gibi kendilerinden pek az ve arka plân için yararlandığım eserler ikinci kategoridekiler ise;

Muhammed b. Sa'd, İbn Abd'ulberr, İbn'ul-Esir, İbn Cerir el-Taberî ve İbn Kesir'dir ki, bunlar araştırmalarıma esas teşkil eden önemli kaynaklardır. İtan Ebi el-Hadid: Birinci kısım kaynaklardan olan İbn Ebi el-Hadid'in şîu olduğu malumdur. Benim ondan yaptığını tek nakil Hz. Ali'nin (r.a) kardeşi Âkil b. Ebi Talib'e devlet hazinesinden hakkı olmayan şeyi vermemesi hadisesidir ki, bu olayın doğruluğu diğer tarihçiler tarafından da nakledilmektedir. Hz. Akil'in kardeşini bırakıp muhalifler grubuna katılması da bu olay yüzündendir. Örnek olarak İsâbe ve el-İstiab'daki, Hz. Akil'in ahvalini inceleyiniz. İbn Ebi el-Hadid şîudir diye, gerçekliği hakkında ihtilaf olmayan bir hadiseyi inkâr etmek mümkün değildir.

İbn Kuteybe: İbn Kuteybe hakkında, o şîu idi veya şîiliğe eğilimi vardı, diye düşünmek tamamen yanlıştır. Hem o asla sika olmayan (güvenilmeyen) bir kişi de değildi. Ebu Hatim es-Sicistânî ve İshâk b. Rahaveyh gibi nüctehidlerden ders almış, Dinever'de kadılık yapmıştı. İbn Kesir ondan bahsederken, "O muhterem ve güvenilir biriydi" diyor. Onunla ilgili olarak Hafız b. Haâcer, "son derece güvenilir biriydi" derken Hatip Bağdadî "O çok güvenilir, dindar, faziletli bir kimse idi" diyor. Mesleme b. Kâsun, "Ehl-i sünnet'ten çok doğru ve dürüst bir kimse idi. Onun İshâk b. Rahaveyh'in izinden gittiği söylenir" diyor. İbn Hazm, "dininde ve ilminde sika (güvenilir) bir insandı" diye yazıyor. İbn Hacer de onun görüşleri ve mezhebi üzerinde bilgi verirken diyor ki: "Es-Selefi, İbn Kuteybe'nin en güvenilir insanlardan ve ehli sünnet'ten olduğunu ifade etmiş. Ancak mezhebi açıdan Hâkim ona karşıydı. Öyle zannediyorum ki, selefının onun mezhebinden maksadı, Hz. Ali'ye karşı olduğunu söylemek

istemesisidir. Çünkü İbn Kuteybe'de ehl-i beyt'ten sapma bulunuyordu. Hâkim ise buna karşı çıkıyordu. [\[35\]](#)

Bundan anlaşılacak şu ki, şîilik bir yana, İbn Kuteybe'ye Hz. Ali düşmanlığı bile yakıştırmıştır. Hiç kimse, kesin bir dille, "El-İrnâme ve's Siyâse'nin ona ait olmadığını iddia etmemiştir. Ancak, bazı tereddütler olduğu söylenmiştir. Zira, bu kitapta bulunan bazı konuların İbn Kuteybe'nin ilmi ve diğer eserleri ile bağdaştırılması mümkün değildir. Bu kitabı baştan sona okudum ve şu kanaata vardım: Kitapta bulunan bazı rivayetler sonradan eklenmiş olabilir. Kitaba bazı ilavelerin yapılmış olması, onun tamamını reddetmeyi gerektirmez. Böyle yapılmışsa haksızlık edilmiş olur. Çünkü kitapta çeşitli konulara yönelik öyle bilgiler var ki, onları reddetmek için hiçbir karine bulunmamaktadır.

Şunu ilave etmekte de yarar görüyorum: Bu kitaptan yaptığım nakillerde, bu nakillerin diğer kitaplar tarafından desteklenmiş olması şartını aradım. Bunu gösterdiğim kaynaklardan da anlamak mümkündür.

El-Mes'ûdî: Mes'ûdî'nin Şîa mezhebinden olduğu bir gerçektir. Ama onun aşırı şîadan olduğunu söylemek doğru değildir. Onun, Mürûc'üz-Zehab isimli eserinde, Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer hakkında yazdıklarını okursanız görürsünüz ki, şîilikte aşırılık taşıyan bir insan Hz. Ebu Bekir'le, Hz. Ömer'i (r.a) bu şekilde anmaz, onlardan bu üslupla bahsetmez. El-Mes'ûdî şîilik unsurları taşıyor olsa bile, ben ondan başka kitapların desteklemediği, diğer kaynakların nakletmediği olayları almadım. Yaptığım rivayetlerin tamamına atıfta bulunduğum kaynaklara gelince, bunlar da aşağıdadır:

İbn Sa'd: Onlardan ilki, Muhammed b. Sa'd'dır ki, ben onun rivayetlerini diğer bütün rivayetlere tercih ettim.

İbn Sa'd'ın rivayetlerine ters düşen hiçbir rivayeti nakletmemek için büyük çaba harcadım. Bunu yapmamın sebebi de, onun Hulefa-i Raşidin'e en yakın dönemde yaşamış olması ve kaynakları derlemiş bulunmasıdır. H. 168'de doğdu, H. 230'da vefat etti. Geniş bilgiye sahip bir zat olup, siyer ve me-gazi (Peygamberimizin hayatı ve savaşları) konusunda güvenilir ve itimada şayan biri olduğunda bütün hadisciler ve tefsirciler birleşmişlerdir. İlim sahibi hiç kimse onunla ilgili olarak şîilikle ilgili bir şüpheye de düşmemiştir. Hatip Bağdadî, "Muhammed b. Sa'd, bize göre adalet sahibi kimselerdendir. Onun sözü, onun doğruluğuna delalet eder. Çünkü o, pek çok rivayetini araştırıp inceledikten sonra kaydeder, rastgele bir rivayette bulunmaz" diyor. Hafız İbn Hacer ise, "O, çok güvenilen ve çok tedbirli hadis hafızlarındandır" diye bir kayıta bulunuyor. İbn Hallekân da şöyle diyor: "O, çok dürüst ve en güvenilir bir insandı." Hafız Sahâvi ise şöyle diyor: "Her ne kadar hocası Vâkidi'ye zayıf denilmişse de o sika bir kimse idi." İbn Tâgri Birvî de şöyle diyor: "Yahya b. Mâin'den başka bütün hadis hafızları onun sika (en güvenilir kimse) olduğunu söylemişlerdir."

Kendi hocası Vâkidi'ye dahi hadis konusunda zayıf denilmiş, ama siyer ve meğâzî konusunda bütün hadisciler ona güvenmiştir. Aynı durum, onun diğer hocaları olan Hişam b. Muhammed b. el-Sâib ve Ebu Mâşer için de geçerlidir. (Siret ve gazveler, yâni; Peygamberimizin hayatı ve savaşları konusunda herkes onlara güvenmiştir.)

İbn Cerir Taberî: İkincisi de İbn Cerir Taberî'dir. Kendime kaynak kabul ettiğim bu büyük İslâm âliminin bir tef-sirci, hadisci, fikhîçi ve tarihçi olarak çok değerli bir kimse olduğunu herkes kabul etmiştir. İlim ve takva açısından değer ve derecesi çok yüksektir, Kendisine kadılık makamı teklif edildi ama, o reddetti. Adalet Komisyonu Başkanlığı teklif edildi, onu da reddetti. İmam İbn Huzeyme onun hakkında: "Ben bugün yeryüzünde ondan daha büyük bir âlim tanımıyorum" diyor. İbni Kesir ise şöyle diyor: "O Allah'ın Kitabını ve Peygamberinin Sünnetini bilme ve

onlarla amel etme konusunda İslâm müctehidlerinin en büyüklerindendi." İbn Hacer de, "O, büyük ve güvenilir İslâm müctehidlerindendi" diyor. Hatip Bağdadî ise, "O, müctehid âlimlerdendir. Sözüne ve görüşüne göre karar verilir, kanaatine başvurulur. Çünkü o, ilmî olgunluğu ve yüksek şahsiyeti bakımından buna layıktır. O, o kadar geniş bilgiye sahipti ki, döneminde hiçbir kimse onun seviyesine ortak olmamıştı" diyerek kanaatlerini açıklıyor. İbn Esir diyor ki: "Ebu Cafer tarih yazarları arasında bilgisine ve yazdıklarına en fazla güven duyulan bir kimseydi". O, hadis konusunda bir muhaddis olarak kabul edildiği gibi, fıkıh konusunda başlı başına bir müctehid olduğuna inanılırdı. Mezhebi, ehl-i sünnet mezheplerinden biriydi. Tarih konusunda ona güvenmeyen kimse yoktur. Özellikle fitne döneminin tarihi konusunda görüşlerine ve bilgisine en fazla güven duyulan bir kimse olmuştur, İbn Esir "el-Kâmü'ü fit- Tarih" isimli eserinin giriş bölümünde şöyle yazmaktadır:

"Neseb ilmi konusunda, sahabe-i kiram'm neseb ilmini bilme hususunda İbn Cerir et-Taberî diğer bütün tarihçilerden daha güvenilir bir kimsedir. Çünkü o, hem geniş bir bilgiye sahiptir, hem de gerçekten çok iyi bir araştırmacıdır."

İbn Kesir bile dönemin tarihi ile ilgili olarak ona başvurmakta ve: "Şîî kökenli rivayet ve kaynaklardan kurtulmak için en fazla müracaat ettiğim ve en fazla güvendiğim kaynak İbn Cerir Taberî'dir. O, bu konudaki imamlardandır" demektedir. Bir kısım insanlar bazı fikrî meselelerle, Gâdir-i Hum hadisesinde şîîlerle aynı kanaate sahip olduğu için onu şîî yapıp çıkmışlardır. Büyüklerden biri, onu İmamiye mezhebinin büyüklerinden olarak takdim etmiştir. Oysa ehl-i sünnet'ten olan bir kısım imamların bazı fikhi meselelerde ve bazı hadislerin kritiğini yapmada şîadan olan imamlarla aynı görüşü paylaştıklarını görürüz. Malum olduğu üzere İmam İbn Teymiyye şîaya karşı en katı tutum takman alimlerden olduğu halde İbni Cerir Taberî'nin tefsiri hakkında şöyle demektedir: "Mevcut tefsirler içerisinde en sağlam ve en güvenilir olanı onun tefsiridir. Çünkü bid'atlara

[36]

yer verilmemiştir.

Ona şîilik suçlamasını ilk defa, İmam Ahmed b. Hanbelî sadece muhaddis kabul edip, fakih (fıkıhçı) kabul etmemesinden dolayı kızdıkları için Hanbelîler yapmış, sağlığında bile bu düşmanlıklarını açığa vurmuşlardı. İnsanları ona gitmekten, ona başvurmaktan menediyorlardı. Vefatından

sonra, müslüman mezarlığına konulmasını engelledikleri için, kendi evine defnedildi. [37] Bu aşırıktan ve bu katılıktan dolayı İmam İbn Huzeyme, "şüphesiz Hanbelîler ona zulmetmiştir" diyor. Onun kötülenmesinin bir başka sebebi de; kendisi şîî olan ve onunla aynı sırda yaşayan Muhammed b. Cerir Taberî adındaki bir kimse ile karıştırılmış olmasıdır. İbn Cerir'in tefsirini ve Taberî Tarihini bir kerecik olsun dikkatlice

[38]

okuyan kimse bu kitapların şîî olan Muhammed b. Cerir Taberînin olmadığını anlayacak ve bu yanlış düşme yöcektir.

İbn Abd'ülberri: Üçüncüsü ise Ömer ibn Abd'ülberri'dir. Hafız Zehebî, "Tezkiret'ul Huffâz" isimli eserinde onu şeyhülislam olarak zikretmektedir. Ebü'l Velid el-Bâcî; "Endülüs'te (İspanya), Ebu Ömer ibn Abd'ülberri gibi hiçbir hadis âlimi yoktu" demekte, İbn Hazm da kanaatini, "Hadis usûlü ilminde bırakınız ondan iyisini, onun seviyesinde bile kimse yoktu" şeklinde izhar ederek şöyle demektedir: "Onun, benzeri olmayan kitapları vardır. Onlardan biri "el-İstiâb" isimli olanıdır ki, sahabenin hayatı hakkında yazılmıştır. O seviyede başka bir kitap yoktur. Onun sahabenin hayatı ile ilgili bu eserine güvenmemek ve şîîliğe meyyaldi diye tereddüt göstermek kesinlikle yanlıştır."

İbn'ül Esir: Dördüncüsü İbn'ül Esir'dir. Onun "Ta-rih'ül-Kâmil" ve "Üsd'ul Gâbe" gibi eserleri İslâm tarihinin en güvenilir kaynaklarıdır. Kendisinden sonra gelen bütün yazarlar onun eserlerini kaynak almışlar, ondan istifade etmişlerdir. Muasırından İbn Hallikân şöyle yazıyor:

"Hadisleri hifzetme, tanıma ve onunla ilgili konuları açıklamada imamıdır. Eski ve yeni tarihle ilgili bütün konulara vakıftı. Arapların tarihini,

[39]

nesebini ve onlarla ilgili bütün olayları çok iyi bilirdi. Şîîliğe eğilimi olduğuna dair hiçbir şüphe varid olmamıştır.

Tarihinin giriş bölümünde şunları yazmaktadır: "Sahabe-i kiram arasındaki neseb bağlarını belirlerken çok hassas davrandım, tedbirli hareket etmeye büyük bir itina gösterdim."

İbn Kesir: Beşincisi ise Hafız İbn Kesir'dir. Onun, derece ve seviyesi, tefsirci, hadisci ve tarihçi olarak bütün ümmet arasında bilinmekte ve kabul edilmektedir. Onun "El-Bidâye ve'n Nihaye" isimli tarihi, İslâm tarihinin en güzel kaynakları arasında sayılmaktadır. Keş'üz-Zünûn yazarının deyişiyle, onun en büyük Özelliği ve güzelliği "sahih rivayetler ile nakis rivayetler arasında ayırım yapmış" olmasıdır.

Hafız Zehebî onu tanımlarken diyor ki: "O, fetva verebilen bir imam, üstün bir hadisci, çok yönlü bir fıkıhçı ve bütün görüşlere yer veren bir tefsirci idi."

Ben, onun tarihine daha çok iki sebepten dolayı itimat ettim.

Birincisi: O'nun şîîliğe karşı herhangi bir eğilimi ve yakınlığı olmak bir yana, ona şiddetle karşı olmasıdır. Sahabeden hiçbirine hiçbir söz söyletmemeye gücü yettiğince çaba sarfeder. Fitne döneminde cereyan eden olayları atkırırken yalnız Hz. Muaviye'yi aklamakla kalmamış, Yezid'i bile temize çıkarmaya çalışmıştır. Bunu yaparken de olayları gizlememiş, tarihini yazarken dürüst bir yol takip etmiştir.

İkincisi: Onun Kadı Ebu Bekir İbn Arabî ve İbn Teymiyye'den sonra gelmiş olmasıdır. Kadı Ebu Bekir'in "El-Avâsım Min'el Kavasım" ve İbn Teymiyye'nin "Minhâc'üs-Sünne" adlı eserlerini biliyordu. O, İbn Teymiyye'nin öğrencisi olduğu kadar, hayranıdır da. İbn Teymiyye için bazı sıkıntılara da göğüs germiştir. Onun için ben onun şîî rivayetlerden hiçbir şekilde etkilenmediğine ve o rivayetleri yaparken herhangi bir dalgınlık yapmadığına eminim. Kadı Ebu Bekir ve İmam İbn Teymiyye'nin bildiklerini onun da bildiğinden hiç şüphem yok.

Acaba bu tarihî kanaklar güvenilir midir?

Dikkat edilirse yazımda istifade ettiğim kaynakların bunlar olduğu görülecektir. Bu tarihi kaynaklar güvenilir değildir denilecek olursa; asr-ı saadetten H. 8. asra kadar geçen süre içerisinde İslâm tarihi ile ilgili güvenilir hiçbir eser kaleme alınmamıştır gibi bir iddia ortaya atılmış olacaktır ki, bunun izahı mümkün değildir. Zira İslâm tarihinin asr-ı saadet dışındaki bütün dönemleri -ki buna Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'in (r.a) dönemleri de dahildir- bize bu kaynaklar vasıtasıyla ulaşmıştır.

Bu kaynaklar güvenilir kaynaklar değilse dört halife dönemi de dahil, müctehidlerin hayatı, hizmeti ve başarıları ile ilgili anlatılanların tamamı yanlış ve uydurma demektir. Bunların doğruluğunu ispatlayacak hiçbir delile sahip değiliz demektir. O takdirde hiç kimse -günümüz müslümanları da dahil- İslâm büyüklerinin bu kitaplarda anlatılan meziyetlerinin hepsinin doğru, kusurların da yanlış olduğunu kabul etmez. Şîilerin kasıtlı hareketleri ve hileleri o kadar kuvvetliydi ki, bu hilelerden ehl-i sünnet'e mensup olan bu insanlar da kendilerini kurtaramamış, şîilerin rivayetleri onların yazdıklarına da sirayet ederek o dönemin tarihini baştan ayağa kirletmiştir diyorsanız, bu takdirde Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'in (r.a) hayatı ve dönemleri ile ilgili yazılanların şîilerin bu tasallutundan nasıl kurtulduğuna şaşmak gerekir.

Savunuculuğun Temel Zayıflığı

Kaynaklar bölümüne son vermeden önce şunu da açıklamak istiyorum: Kadı Ebu Bekir ibn Arabi'nin "El-Avâsım min'el-Gavâsım'ı, İmam İbn Teymiyye'nin "Minhâc-us-Sünne"si ve Şah Abdülâziz'in "Tuhfe-i Isnâ Aşeriyye" si ile yetinmek zorunda değilim. Bu insanlara son derece saygı duyuyorum. Onların doğru ve güvenilir olduklarından, araştırmalarını yaparlarken dikkatli ve titiz davrandıklarından da kuşku yok. Benim niyetim onlarla yetinmeyip, asıl kaynaklara inerek onlar üzerinde araştırmalar yapmak, bağımsız ve hür bir kanaata varmaktır. Böyle davranmamın sebebi, bu yazarların eserlerini şüherin ifrat ve tefrite varan aşırılıklarını reddetmek için yazmış olmalarıdır. Böyle olunca da o kitaplar savunma mahiyetinde kaleme alınmış olmaktadır. İster karşı tarafı suçlamak veya aklamak için, isterse kendi tarafını aklamak için olsun, insan ister istemez iddiasını güçlendirecek delilleri zayıf da olsa alır, aleyhine olan delilleri de, güçlü bile olsa, terkeder. Çünkü bu işin karakteri budur. Özellikle [40] Kadı Ebu Bekir bu konuda aşırı gitmiş, çizmeyi aşmıştır. Tarihi araştırmalar yapan bir insanın bu tür eserlerden faydalanması imkansızdır.

Hilafette İlgili Sorular Ve İtirazlar (II)

Şimdi konumuz olan asıl meseleye dönüyorum.

Akraba Meselesinde Hz. Osman'ın Hareket Tarzının Açıklanması

Efendimiz Hz. Osman'ın (r.a) akrabaları konusunda benimsediği hareket tarzı ile ilgili olarak, onun hiçbir art niyeti olmadığı konusunda en küçük bir tereddüdüm yoktur. İman edip müslüman olduğu andan şehid oluncaya kadar geçen bütün hayatı, onun Peygamber Efendimizin en samimi ve en sevgili sahabilerinden olduğuna şahitlik etmektedir. Onun takvasını, iffetli hayatını, İslâm uğrunda yaptığı sayısız fedakârlıkları gören akli selim sahibi insan nasıl olur da, onun, günümüz politikasında bile hoşgörülmeleyen bir yakınlığı akrabalarına gösterebileceğini düşünebilir. Onun, akrabalarına gösterdiği yakınlık sıla-i rahim (akrabaya iyilik etme) düşüncesinden başka birşey değildir. Bu onun kendi açıklamasıdır. [41] Onun anlayışına göre Kur'ân ve Sünnetle emredilmiş bulunan sıla-i rahimden maksat, bir kimsenin güç yetirebildiği oranda akrabasına iyilik ve yardımda bulunmasıdır. Bu, art niyetten kaynaklanan bir düşünce değil; bir ictihad ve bir düşünce yanlışlığıdır. Art niyet, kişinin kendisinin veya akrabalarının menfaatine olan bir hareketi her halükarda, yanlış bile olsa sürdürmesiyle gerçekleşir. Hz. Osman'ın (r.a) akrabalarına gösterdiği yakınlık için, bu ictihadda yapılan bir yanlışlıktır demekten başka bir çaremiz yoktur. Çünkü sıla-i rahim, onun temsil ettiği halifelik makamı ile ilgili değil, kendi şahsı ile ilgili idi.

Hz. Osman'ın (r.a) yalnız halifelik döneminde değil, hayatı boyunca akrabalarına gösterdiği cömertlik ve yakınlık, sıla-i rahime en güzel örnektir. Tüm servetini akrabaları arasında paylaştırırken, kendi çocuklarını onlardan farklı görmemiş, akrabalarıyla bir tutmuştur. O, bu davranışı sebebiyle her türlü övgüye layıktır. Sıla-i rahimle ilgili hükümler halifelik makamı ile ilgili olmadığı içindir ki, onun halifelik makamında iken akrabalarına gösterdiği ilgi ve yakınlık sıla-i rahimin gerektirdiği bir hâl olarak düşünülemez. Yani, Hz. Osman'ın (r.a), bütün meziyetlerine rağmen, halifeliğin yetkilerini kullanarak yakınlarına menfaat temin etmeye çalışması sıla-i rahim hükmünü uygulaması ve bu emri yerine getirmesi olarak mütâlâa edilemez.

Hz. Osman'ın (r.a) akrabalarına gösterdiği yakınlığın şeriat açısından sıla-i rahim hükümlerine aykırı olduğunu söylemek de mümkün değildir. Şeriate; halife olan kimse, ailesinden veya akrabasından olan bir kimseye devlet kademelerinde görev veremez, diye bir kural yoktur. Aynı şekilde şeriate; halka beytü'l mal'den veya ganimet mallardan pay ayrılırken, akrabalara verilmez diye de bir hüküm yoktur. Eğer öyle olsaydı, bu hükme karşı gelinmiş olurdu. Hz. Ömer'in (r.a) bu konudaki tavsiyesi de uyulması şart, terki haram olan bir şer'i hüküm değildir ki, buna uymakla Hz. Osman (r.a) bir şeriat hükmünü yerine getirmiş, uymamakla da haram işlemiş olsun. Böyle olunca da Hz. Osman (r.a) caiz olan sınırı aşmakla suçlanamaz. Ne var ki, en tutarlı ve en uygun davranış şeklinin Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'in (r.a) hilafetleri döneminde akrabalarıyla ilgili uyguladıkları ve Hz. Ömer'in kendisinden sonra o makama gelecekler için tavsiye ettiği davranış olduğu da bir hakikattir. Hz. Osman'ın (r.a) farklı bir yol takip ederek izlediği tutumun tedbir açısından uygun olmadığını, zararlı sonuçlar doğurduğunu kabullenmek durumundayız. Şüphe yok ki o, halifeliğinin başlangıcında kendisine gelebilecek zararları tahmin edememiştir. Bu durumu dikkate alıyormamıza rağmen yapılan yanlış olduğunu kabul etmek durumundayız. Devlet başkanı olan bir kimsenin kendi aile çevresinden olan birini devlet kademesinin en üst noktasına yerleştirmesinin ve bütün eyaletlere kendi yakınlarını vali olarak atamasının doğruluğunu savunmak mümkün değildir. (O zamanki düzenlemeye göre, Afrika'nın fethedilmiş bütün bölgelerinin Mısır valiliğinin; Suriye topraklarının Şam valiliğinin; Irak, Azerbaycan, Ermenistan, Horasan, İran bölgelerinin Küfe ve Basra valiliklerinin yönetimine bırakıldığı unutulmamalıdır.) Hz. Osman'ın (r.a) hilafeti sırasında bütün eyaletlerin basma akraba valilerin tayin olduğu dönemler yaşanmıştır. Tarihen sabit olan bu hadiseleri, taraftar olsun; muhalif olsun, inkâr eden, aksini iddia eden çıkmamıştır.

Hz. Osman'ın (r.a) uygulamalarının doğruluğunu ispatlamak isteyen İslâm büyüklerinin pek çoğu Hz. Osman'ın görev verdiği kimselerin Hz. Ömer zamanında da mevki sahibi insanlar olduklarını delil olarak göstermek istemektedirler. Ancak, bu tür deliller gerçekten zayıf delillerdir. Birincisi; Hz. Ömer kendi akrabalarına değil, başkalarına makam ve mevki vermişti. Bunların içinde Hz. Osman'ın da akrabalarının bulunması kimsenin dikkatini çekmemiş, öfkesini cel-betmemişti. İnsanlar ancak, devlet başkanları kendi akrabalarını devlet idaresine doldurduğu zaman kıskançlık göstermekte, Öfkeye kapılmaktadırlar. İkincisi; Hz. Osman (r.a) döneminde yüksek mevkilere getirilen kişiler, Hz. Ömer (r.a) döneminde devlet kademelerinin önemli yerlerine getirilmiş değillerdi. Hz. Ömer'in (r.a) döneminde Abdullah b. Sa'd b. Ebi Şerh Mısır'da askerî bir komutan, Hz. Muaviye (r.a) Şam bölgesinde genel bir vali idi. Velid b. Ukbe (r.a) ise Arap yarımadasındaki Arapların meskun buldukları yerler için idareci seçilmişti. Sa'd b. As (r.a) ve Abdullah b. Amir'e ise daha alt kademelerde görev verilmişti. Hz. Ömer'in (r.a) hilafeti sırasında, Arap yarımadası dışında, İslâm topraklarına dahil edilmiş bulunan bütün yerlerin halifeye akraba olan genel valilerin yönetimine bırakılması gibi bir durum kesinlikle söz konusu değildi.

Hz. Osman'ın (r.a) hilafetinin sonlarına doğru son derece önemli mevkilere getirilen bu insanların, Rasulullah'm (s.a) terbiye ve sohbetlerinden en

az istifade edebilen tulekâdan ^[42] (bağışlanmış kimseler) oldukları gerçeğini de inkâr etmek mümkün değildir. Bununla birlikte, ne Rasulullah'm (s.a) ve ne de Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'in (r.a) bu insanlarla münasebeti terkettikleri, onların devlet idaresi ile olan bağlarını kopardıkları da söylenemez. Hem Rasûlullah (s.a), hem de Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer (r.a) onların gönülünü almaya, onları belli bir eğitime tabi tutarak cemiyete kazandırmaya çalışmışlardı. Kendilerine kabiliyetleri ölçüsünde görev de verilmişti. Fakat ilk müslümanlar dururken bunların ön plâna geçirilmesi, devletin yönetim ve hükmedici mevkilerine getirilmeleri ne Hz. Peygamber (s.a) ne de ilk iki halife döneminde olmuştu. Gelişen olaylar sonucu devlet Enevî sülalesinin yönetimine bırakılınca görüldü ki, bu insanların dindışı devlet yönetimi ile ilgili politik, idari ve askeri yetenekleri ne olursa olsun, bunlar ümmete önderlik yapacak liyâkat ve ehliyete sahip değillerdir. Bu o kadar bariz bir hakikattir ki, tarihçilerden hiçbiri bu hakikati örtme ya da tersini savunma gibi bir tavır takınmamıştır.

Şer'î açıdan Hz. Muaviye'nin (r.a) 16-17 yıl gibi uzun bir zaman genel valilik yapmasında hiçbir mahzur yoktur. Fakat siyasi tedbir açısından kesinlikle uygunsuzdu. Bununla, hata yapıp yapmadığına bakılmaksızın görevden alınması gerektiğini söylemek istemiyorum.

Bu kadar uzun bir zamanda bir tek eyalette değil de bir kaç eyalette valilik verilmesi daha uygun olurdu. Böyle yapılmış olsaydı, merkezî yönetime karşı silahlı mücadeleye girişecek gücü kendinde bulamazdı.

Devlet Hazinesinden Akrabalara Yardım Meselesi

Şer'î açıdan, Hz. Osman'ın (r.a) akrabalarına yaptığı yardımlar için söylenecek söz yoktur. O'nun, Allah'ın ve müslü-manların malına ihanet ettiği de düşünülemez. Fakat uygulamada olumsuz sonuçlar vermiş, şikayetlere engel olunamamıştır.

Tabakât'ta Muhammed b. Sa'd, İmam Zührî'den şu şekilde bir nakil yapmaktadır:

"Hz. Osman (r.a) hilafetinin son altı yılında aile fertlerini ve yakınlarını devlet yönetimine getirdi. Mısır'ın gelirinin beşte birini Mervan'a verdi. Akrabalara maddî yardımlarda bulundu. Bunu yaparken de Allah'ın süa-ı rahim konusundaki hükmünü uyguladığını düşündü. Bazen borç olarak, bazen de nakit olarak hazineden para çekti. Ben yetkilerimi kullandım, oysa Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer (r.a) bu konudaki yetkilerini

kullanmamışlardır. Ama insanlar yaptıklarından hoşlanmadılar, dedi. ^[43]

İşte bu ifadeler, İmam Zührî'nin anlattıklarıdır. O'nun yaşadığı dönem, Hz. Osman (r.a) dönemine en yakın olan bir dönemdir. Muhammed b. Sa'd da İmam Zührî'ye çok yakın bir dönemde yaşamıştır. İbn Sa'd, sadece iki kuşakla (vasıtayla) onun sözlerini nakletmiştir. Eğer İbn Sa'd bu sözü İmam Zührî'ye veya İmam Zührî bu sözü Hz. Osman'a (r.a) yanlış ve hatalı isnad etselerdi, hadisciler mutlaka buna itiraz ederlerdi. Öyleyse anlatılanların doğruluğunu tasdik etmek gerekmektedir, İbn Cerir el-Taberî'nin şu sözü de bu düşünceyi destekler mahiyettedir: "Abdullah b. Ebi Şerh Afrika'daki patrikle belli bir miktar üzerinde sulh anlaşması yapmıştı. Hz. Osman ona, bu parayı Mervan b. Hâkem'in babasının ailesine bağışlamasını

emretti. ^[44]

Hz. Ali, Hz. Sa'd b. Ebi Vakkas, Hz. Zübeyr, Hz. Talha ve Hz. Muaviye'nin de (r.a) hazır bulunduğu bir mecliste Hz. Osman'ın yakınlarıyla ilgili olarak yaptığı yardımlar üzerinde durulur ve itirazlar yapılırken bizzat Hz. Osman (r.a) şu açıklamalarda bulunmuştur:

"Benden önceki iki halife hem, kendi şahısları hakkında hem de akrabaları hakkında çok katı bir yol takip ettiler. Halbuki Rasûlullah (s.a) akrabalarına mal verirdi. Ben, geliri az; geçimi kıt bir aileye mensubum. Yaptığım hizmetin karşılığını almak, rızkımı bu yolla temin etmek zorundayım. Bunun için de böyle davranmaya mecburum ve buna hakkım olduğunu sanıyorum. Bunun yanlış olduğunu düşünüyorsanız, bu paraların iade edilmesine karar verebilirsiniz. Ben de sizin bu kararınızı uygulamaya koyarım. Toplantıda hazır bulunanların tamamı Hz. Osman'a (r.a) hak verdiler, ama yine de: Siz, Abdullah b. Halid b. Useyd'e ve Mervan'a para verdiniz dediler. Hz. Osman (r.a) da bu paralardan Mervan'a ve Useyd'e az bir miktar verildiğini bildirdi. Nitekim bu paraların o ikisinden de alınarak, devlet hazinesine geri verilmesi kararlaştırıldı ve

toplantıdan memnun olarak ayrıldılar. ^[45]

Bu rivayetlerden çıkan sonuç şudur: Hz. Osman'ın (r.a) hilafeti sırasında akrabalarına yardımda bulunması, şeriata aykırı düşen bir davranış değildir. Hazineden para alırken, ya hizmetinin karşılığı olarak almış ve kendisi harcayacağı yerde yakınlarına vermiş; ya da akrabalarına borç olarak dağıtmış, bu borçların iadesi için de kendisi kefil olmuştu. Bir de ganimet malları konusunda yetkisini kullanmış, uygun gördüğü şekilde taksim etmişti. Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'in (r.a) yaptığı gibi kendi akrabalarına yaptıklarını başkalarına da yapsaydı buna itiraz eden olmazdı. Onun yalnız kendi akrabalarına iyiliklerde bulunması, kendisinin suçlanmasına sebep oldu.

Hz. Ebu Bekir ile Hz. Ömer (r.a) ithamlardan kurtulmak maksadıyla başka insanlara iyilik yaptıkları halde, kendi akrabalarını bu iyiliklerden mahrum etmişler, hazineye uzak kalmışlardır. Hz. Osman (r.a) böyle bir tedbir almamış ve itirazlara hedef olmuştur.

Kargaşanın Sebepleri:

Hz. Osman aleyhine çıkarılan kargaşa hakkında, 'hiçbir sebep yokken, sadece Sebecilerin ^[46] komplosundan dolayı ortaya çıkmıştı' veya 'sadece Iraklıların kargaşa çıkarma hevesliliğinin sonucu idi' demek, tarihi iyi incelememektir. Eğer insanları öfkeli edebilecek asıl sebepler olmasaydı ve gerçekte öfke ve kızgınlık bulunmasaydı; hiçbir tahrikçi, komplocu zümre, kargaşa çıkarmakta ve sahabeyi, hatta sahabenin çocuklarına varıncaya kadar herkesi o kargaşanın içine çekmeye muvaffak olamazdı. Bu kişilerin bozgunculuklarında başarılı olmalarının asıl sebebi, Hz. Osman'ın akrabaları konusundaki tutumuna duyulan öfkenin sadece halkta değil, büyük sahabilerde de bulunması idi. Sebeciler böyle bir ortamdan yararlandılar ve zayıf karakterli insanları elde ederek çirkin emellerine alet ettiler. Halkın zaafından yararlandılar, İbn Sa'd şöyle anlatıyor:

"Halk, Hz. Osman'ın (r.a) Mervan'a olan yakınlığından ve onun etkisi altında kalmasından memnun değildi. Hz. Osman'a (r.a) izafe edilen pekçok şeyin ona ait olmadığını, Mer-van'ın kendisine ait olan birçok sözü ve uygulamayı Hz. Osman'ın (r.a) sözü ve uygulaması olarak gösterdiğini

biliyordu. Bunun için de Mervan'a bu kadar yakınlık gösterilip itibar edilmesine karşı çıkıyordu. ^[47]

İbn Kesir'in anlattığına göre, şikayetlerini arz etmek üzere Küfe'den gelen heyetin Hz. Osman'a (r.a) yönelttikleri itirazlar en fazla şu noktalarda

toplaniyordu:

"Küfeliler, Hz. Osman'ın bir çok sahabeyi görevinden alarak yerlerine Emevi soyundan olan kendi akrabalarını tayin etmesinin sebeplerini sormaları için içlerinden bir grup insan göndermişlerdi. Fakat Küfe'den gelenler Hz. Osman'a (r.a) karşı çok ağır ithamlarda bulunarak bu insanları

[48]

görevden almasını ve yerlerine başkalarını tayin etmesini söylediler.

Hafız İbn Kesir daha sonra da şunları kaydediyor: "Muhalliflerin, insanları Hz. Osman'a karşı tahrik etmek maksadıyla kullandıkları en büyük silahları şu idi:

Hz. Osman (r.a) sahabenin önde gelen büyüklerini görevlerinden almış, onların yerine kendi akrabalarını genel valiler olarak tayin etmişti. Halk

[49]

buna tepki gösteriyordu. Bazıları da bunu hazmedemiyordu"

Fitne döneminde Hz. Ali ile Hz. Osman (r.a) arasında cereyan eden pe çok konuşma Taberî, İbn Esir ve İbn Kesir tarafından tafsılatlı olarak nakledilmiştir ki, şöyledir:

"Hz. Osman (r.a) için yapılan tenkidler çoğalıp, her yerden itirazlar yükselince; Medine'de, Zeyd b. Sabit, Ebu Üseyd es-Sâidî, Ka'b b. Mâlik ve Hasan b. Sabit dışında Hz. Osman'ı (r.a) müdafaa eden kimse kalmamıştı. Bunun üzerine halk, Hz. Ali'ye şöyle dedi: "Hz. Osman'a giderek bu meseleyi konuşunuz". Hz. Ali, Hz. Osman'ın yanına gitti ve sistemini, uygulama ve idare tarzını değiştirmesini tavsiye etti. Bunun üzerine Hz. Osman (r.a): "Benim üstün mevkiiler vererek göreve getirdiğim insanlara Ömer b. Hattâb da mevkiiler vermiş, üstün görevlere getirmişti. O halde, neden insanlar sadece bana karşı çıkıyorlar?" dedi. Hz. Ali, (r.a) ise şöyle cevap verdi: "Ömer (r.a) bir yere genel vali tayin ettiği kimse hakkında şikayeti gerektiren bir şey kendisine ulaşınca, onu fena halde cezalandırırdı. Oysa siz öyle yapmıyor, akrabalarınıza olabildiğince yumuşak davranıyorsunuz. Hatta arka çıkıyorsunuz." Buna karşılık Hz. Osman (r.a): "Onlar sizin de akrabalarınız" dedi. Hz. Ali (r.a) ise cevap olarak: "Evet onlar, benim de akrabalarım. Fakat bu işleri onlardan daha iyi yapacak kimseler mevcut" karşılığını verdi. Hz. Osman (r.a) "Ömer (r.a), Muaviye'yi vali yapmamış mıydı?", Hz. Ali (r.a): "Hz. Muaviye; Hz. Ömer'den, kölesi Yermen'in kendisinden korktuğundan daha çok korkardı. Şimdi durum tamamen değişti. Muaviye size sormadan istediği gibi hareket ediyor, sonra da bu Osman'ın emridir diyor. Siz de buna ses çıkarmıyorsunuz"

[50]

cevabım verdi.

Başka bir zaman Hz. Osman (r.a), Hz. Ali'nin (r.a) evine gitti. Akrabalılarına güvenerek ona: "Bu fitneyi söndürmede bana yardım ediniz" dedi. Hz. Ali (r.a) cevap olarak: "Bütün bunlar Mervan b. Hakem, Said b. El-As, Abdullah b. Amir ve Muaviye (r.a) yüzünden oluyor. Siz, bu insanların sözüne inanıyorsunuz, benimkine değil" dedi. Hz. Osman (r.a) buna karşılık: "Peki, artık ben senin sözünü dinleyeceğim" dedi. Bunun üzerine Hz. Ali (r.a), Ensar ve Muhacirlerden bir grup sahabeyi yanına alarak Mısır'dan gelen bozguncuların yanına gitti, onlarla konuşarak Mısır'a dönmeleri

[51]

için ikna etti. Fitne döneminin alevlendiği bir zamanda Hz. Ali Osman'a (r.a) gelerek şikayetlerini şu şekilde dile getirdi: "Ben olayları yatıştırmaya çalışıyorum, Mervan onları yine alevlendiriyor. Rasûlullah'm minberine çıkarak insanları yatıştırıyorsunuz, siz gittikten sonra

[52]

Mervan kapınıza dikilerek; halka küfrediyor ve ateşi alevlendiriyor.

İbn Cerir Taberî, Hz. Talha, Hz. Zübeyr ve Hz. Aişe (r.a) ile ilgili olarak: Bunlar da vaziyetten memnun değillerdi, gidişattan dolayı öfkeli idiler"

[53]

diye rivayetler nakletmiştir. Ama bu sahabelerden hiçbiri, halifeye karşı bir ayaklanma başlatılmasını, bir bozgunculuk çıkarılmasını, işin halifeyi öldürmeye kadar götürülmesini kesinlikle istemiyorlardı. Taberî de Hz. Talha ve Hz. Zübeyr'den naklen: "Biz sadece emir'ül mü'minin Hz. Osman'ın (r.a) tutumundan vazgeçmesini istiyorduk. Onu öldürmeyi asla düşünmedik. Ne yazık ki ahmak insanlar akıllı insanlara galebe çaldılar ve onu öldürdüler" denilmektedir.

Hz. Alinin (r.a) Halifeüğü

O zaman için revaçta olan ve genel kabul görmüş İslâmî anayasaya göre Hz. Ali caiz bir şekilde halife seçilmemiş miydi? Hz. Osman'ın şahadetini müteakiben Hz. Ali'nin hangi şartlarda halife seçildiği herkes tarafından bilinmektedir. Medine dışından gelen iki bini aşkın bozguncu halifelik merkezini işgal etmiş ve azgınlıklarını halifeyi öldürmeye kadar vardırmışlardı. Zaten Medine'de de bu bozgunculara destek veren birçok insan vardı. Onların da yardımıyla bozguncular yeni halifenin seçiminde Önemli rol aldılar. Bazı rivayetlerde bu kimselerin bazı insanları Hz. Ali'ye (r.a) zorla biat ettirdikleri nakledilmektedir. Bütün bunlara rağmen şu soruların cevaplandırılması şarttır: Bu yanlış bir seçim miydi? Yalnız Medine'de değil bütün İslâm dünyasında halifelige Hz. Ali'den (r.a) daha layık bir kimse mevcut muydu? O zaman için revaçta olan ve genel kabul görmüş İslâmî anayasaya göre Hz. Ali (r.a) caiz bir şekilde halife seçilmemiş miydi? İslâm anayasasında, önceki halifenin aleyhine olup ona başkaldıranların yeni halifenin seçimine katılmaları durumunda, bu seçimin gayri meşru olacağına dair bir hüküm var mıydı? Böyle bir seçim olursa, kanunsuz mu olurdu? Halifenin şehid düşmesiyle birlikte hemen yeni bir halife seçimine gidilmeyip, mülümanların halifesiz bırakılması doğru bir davranış olur muydu? Hz. Osman'ın (r.a) katillerini yakalayıp hesap sorma konusunda Hz. Ali'nin (r.a) imkansızlıklar sebebiyle bir şey yapamadığını yahut hata ettiğini veya kasıtlı olarak böyle davrandığını kabul etsek bile, onun halifeliğini geçersiz kılacak yahut ona isyan etmeyi haklı gösterecek İslâmî bir prensip ve kanun maddesi var mıydı? Daha sonra gelişen olaylar hakkında doğru bir kanaata ulaşabilmek için bu temel soruların cevaplandırılması gerekmektedir.

Bu sorulara, 'evet öyledir' diyebilecek biri çıkarsa, sağlam delillerini de getirmelidir. Şu da var ki, birinci asırdan günümüze kadar gelen bütün ehl-i sünnet alimleri Hz. Ali'nin dördüncü halife oluşunda mütefikirler. Her cuma camilerimizde ehl-i sünnet'e mensup imamlar tarafından, hutbeler yoluyla, onun halifeliği tekrarlanır. Hz. Ali'nin (r.a) yaşadığı dönemde de durum aşağı yukarı böyleydi. Suriye bir kenara bırakılacak olursa, bütün Arap yarımadasıyla birlikte hemen hemen bütün İslâm coğrafyasında onun halifeliği kabul edilmişti. İdare onun halifeliğine istinaden emniyeti temin ediyor, İslâm toplumunun kahır ekseriyeti onun hilafeti altında kendini huzur ve emniyette hissediyordu. Bu şartlarda, Hz. Ali'nin (r.a) hilafetinde tereddüt vardı, bunun içindir ki, ona karşı isyan edip savaşmakta şer'i açıdan bir sakınca yoktu demek mümkün müdür? Hz. Hüseyin'in halifeliğini tâ başından yanlış ve geçersiz olarak nitelendiren, sonra da Ye-zid'in hilafetinin geçerliliğini savunan Hz. Muaviye için bir takım mazeretler bulmaya çalışanlara hayret etmemek mümkün değildir. Çünkü Hz. Ali'nin (r.a) halifeliği, Yezid'in halifeliğini geçerli kılmak için ileri

sürülen delillerin binlerce katı daha sağlam ve geçerli delillerle teessüs etmişti. Hz. Osman'ın (r.a) intikamını almak bahanesiyle Hz. Ali'ye (r.a) kılıç kaldıranların haklılığını destekleyen hiçbir şer'î delil gösterilemez. Allah'ın şeriatında hiçbir noksanlık ve hiçbir pürüz yoktur. O noksanzın şeriatında, makam ve mevki sebebiyle hiç kimsenin yanlışını doğru gösterme imkanı bulunmamaktadır.

Hz. Osman'ın (r.a) Katillerinin Durumu

Şer'î prensipler üzerinde yaptığım uzun araştırmalardan sonra vardığım-sonuç şudur: Hz. Osman'ın (r.a) kanının bedelinin alınması için şeriatı muvafık olan tek yol Hz. Ali'nin (r.a) halifelikini tasdik ederek, ondan Hz. Osman'ın (r.a) katillerinin yakalanarak mahkemeye teslim edilmesini ve işlenen cürümde pay sahibi olanların suçlarının delili indirilerek hak ettikleri cezaların verilmesini talep etmektir. Bunun tek yolu Hz. Ali'ye destek olmak, onun rahat çalışabileceği ortamı hazırlamaktır. Bu mesele, ancak o şartlarla çözülebilirdi. Tarihen sabittir ki, isyan çıkararak Medine'ye kadar gelenlerin sayısı iki bin kadardı. Medine içinde de onları destekleyen bir grup vardı. Mısır, Basra ve Kûfe'de de onların peşinden giden gruplar, teşkilatlar bulunuyordu. Eğer haktan yana olmaya çalışsalar, bu isyancı topluluk dağıtılır ve adalete teslim edilirdi. Ne yazık ki, böyle yapılmadı. Etkili ve güçlü olan sahabenin önde gelenleri, fitnedan uzak durmak amacıyla, bir kenara çekildiler. Basra ve Şam taraflarından güçlü bir birlik oluşturularak Hz. Ali (r.a) ile savaşmak üzere yola çıkarıldı. Desteksiz kalan Hz. Ali, Osman'ın katillerini yakalama fırsatı bulamadığı gibi, hazırlanan bu güçlü orduya karşı koyabilmek için kendisine yardım vadeden herkesin yardımını kabul etmek zorunda kaldı. Bu şartlar altında Hz. Osman'ın (r.a) katillerinin peşine düşmek, karışıklığı arttırmaktan başka bir işe yaramayacaktı. Bu kanaati paylaşmayanlar lütfen söylesinler: Hz. Ali (r.a) Hz. Osman'ı (r.a) katleden isyancıları ne zaman dağıtabilirdi? Hilafete gelir gelmez mi, Sıffin Savaşı esnasında mı? Hz. Muaviye (r.a) eyaletleri teker teker ele geçirirken mi? Hariciler kendisi ile savaşmak üzere hazırlık yapırlarken mi? Hasılı, Hz. Ali (r.a) bu adamları yakalayıp cezalandırma fırsatını hiçbir zaman bulamadı.

İctihad Hatası Nedir, Ne Değildir

Benim yukarıda arzettiklerimden açıkça anlaşılıyor ki, Hz. Osman'ın (r.a) katillerinden intikam almak için dönemin halifesine karşı kılıca sarılan kimselerin bu hareketi şer'î bakımdan da doğru değildi, yöntem bakımından da. Ben onların bu hatayı, kendilerinin haklı olan tarafta yer aldıklarını düşündüklerinden dolayı yaptıklarından ve kesinlikle iyi niyetle hareket ettiklerinden zerre kadar kuşku duymuyorum. Ancak bunun "hata" olduğunu düşünüyorum, "ictihad hatası" olduğunu değil. Çünkü, ictihad terimi ancak şer'î bir mesele için kullanılabilir. İctihad hatası deyimi de sert bir meseledeki yanılma sebebiyle kullanılabilir. Bu yanılma da delillerin zayıflığı ve yanlışlığıyla olur. Biz de bu gibi durumlarda "ictihad hatası" deyimini kullanırız. Oysa ilim ve irfan ehli hiçbir kimse, Hz. Ali'ye (r.a) isyan etmenin caiz olduğunu söyleyemez. Dikkat edilecek olursa, Hz. Talha ve Hz. Zübeyir'in (r.a) Cemel Savaşı başlamadan hatalarının farkına vararak meydanı terkettiler görülür. Hz. Aişenin (r.a) de sonradan hatasını kabullendiği güvenilir rivayetlerle nakledilmiştir. Hz. Muaviye (r.a) ise sürekli olarak kendisini hakkın yanında ve haklı olarak düşündü. Onun böyle düşünen olması, hareketinin caiz olmasını gerektirir mi? Onu haklı çıkaracak bir delil gösterilebilir mi? Bunun için hangi sebep makul gösterilebilir? Halifenin bir genel valiyi görevinden alması mı? Önceki halifenin katillerini yakalatarak mahkemeye teslim etmek istemesi mi? Yoksa önceki halifeyi katledenlerin yeni halife üzerinde hakimiyet tesis etmek istemeleri mi? Merkezde ve diğer bütün eyaletlerde onun halifelikli kabul edilmişken, bir eyalet valisinin yeni halifenin seçiminin kanunlara uygun şekilde icra edilmediği kanaati mi? Bu sebeplerden hiçbiri ile şeriatte halifeye karşı kılıç kullanmanın cevabına dair bir imkân ve ihtimal bulmak mümkün değildir. Bu konuda

"Suçsuz olarak öldürülenin geride kalan velisine biz bir yetki verdik" ^[54] ayetini delil getirmek kesinlikle yanlıştır. Çünkü, bu ayetten; eğer halife kendinden önceki halifenin katillerini yakalayıp cezalandırmıyorsa, öldürülenin yakınları halifeye savaş açmakta haklıdır, anlamı çıkmaz. Amr b. As konusunda da aynı sorunla karşılaşırız. Muteber kaynaklarda nakledilen rivayetlere bakarak, Sıffin Savaşında mızrakların ucuna Kur'an-ı Kerim takılması teklifine ve Devmetül Cendel'deki hakem tayinine baktığımızda "bu bir hataydı" demek zorundayız. Bunun bir "ictihad yanlışlığı" olduğunu söyleyebilecek hiçbir mazerete ve hiçbir delile sahip değiliz. İbn Sa'd, İmam Zührî'den şöyle bir rivayet nakletmektedir: "Sıffin savaşı sırasında çarpışmalar son derece şiddetlenip, savaşanların gücü ve cesareti kırılınca Artır b. As, Hz. Muaviye'ye şunları söyledi: Bana kalırsa insanlara Kur'an'ı açmalarını ve şöyle bağırmaalarını söyle: Ey Iraklılar! Biz sizi Kur'an'a çağırıyoruz. Fatihadan Nâs Sure-si'ne kadar Kur'an'da yer alan ne varsa onunla karar verelim. Böyle yapacak olursan Iraklılar ihtilafa düşecekler. Şamlılarda ise bir parçalanma olmayacaktır.

Hz. Muaviye de onun bu sözünü yerine getirdi. ^[55]

Aynı konu İbn Cerir, İbn Kesir ve İbn Esirde çok daha geniş bir şekilde anlatılmaktadır. Hepsinin görüş birliğine vardıkları ifadeleri şöyledir: Kur'an'ı hakem tayin etmeyi teklif eden Amr b. As bunun sebeğini şöyle izah ediyordu: "Bunu yapacak olursak Hz. Ali'nin (r.a) orduları ya

dağılacak ya da bu teklifimize inanacaklar. Böylece savaşı geciktirip toparlanmak için fırsat yakalamış olacağız. ^[56] Amr b. As'ın teklifi ile Kur'an-ı Kerim'in açılarak mızrakların ucuna takılmasının başka bir gayesi yoktu. Bildiğim kadarıyla hiçbir tarihçiden başka türlü bir rivayet nakledilmemiştir. Bu teklifle; Kur'an'ın hükümlerine göre karar vermek değil, savaşta hile yapmak düşünülmüştür. Bütün rivayetlerin birleştiği bu durum için "bu bir ictihad meselesiydi" demek mümkün müdür? Tabakat-ı İbn Sa'd, Tarih-i Taberî, El-Bidâye ve'n-Nihaye ve İbn Kesir şu noktada mütefakirler: Devme'ül Cendel denilen mevkideki hakem olayında Hz. Amr b. As ile Hz. Musa el-Eş'arî kendi aralarında konuşmuşlar ve bir sonuca varmışlardı. Ebu Musa el-Eş'arî Hazretleri aldıkları kararı taraftarlarına olduğu gibi anlattığı halde, Amr b. As Hazretleri bunun tersini yapmıştı. ^[57] Herhangi bir insanın bütün bunları okuyup öğrendikten sonra bu bir "ictihad" di demesi mümkün müdür?

Yezid'in Velihtliği Meselesi

Beni en fazla hayrete düşüren şey; bir takım delillerle Yezid'in veliaht tayin edilmesinin caiz olduğunun ispat edilmeye çalışılmasıdır. Bize karşı çıkanlar, Yezid'in veliaht yapılmasıyla ortaya çıkan vahim sonuçları kabullenmekle birlikte, "eğer Hz. Muaviye kendisinden sonra yerine geçmek

üzere oğlu Yezid'i velayet olarak tayin edip, zorla biat almamış olsaydı, Hz. Muaviye'nin vefatından sonra müslümanlar birbirine düşer, kardeş kavgaları olur, bunu fırsat bilen Bizans İmparatorluğu da müslümanlara saldırır ve İslâm devletini yok ederdi. Bu durum göz önüne alınacak olursa Yezid'in velayet tayin edilmesiyle ortaya çıkan durumların çok daha mutedil olduğu ortaya çıkar" diyorlar. Ben de diyorum ki: Eğer Hz. Muaviye'nin daha hayatta iken Yezid'i velayet tayin edip ona zorla biat toplamaktaki gerçek niyeti kardeş kavgalarını engellemek olsaydı, sahabe-i kiramla ve tabînin ileri gelenleriyle istişare ederek bu güzel niyetini onlara açıklaması ve sağlığında yerine geçecek velayet tayin etmenizi istiyorum demesi ve onların da kabul ettiği bir velayet için biat toplaması daha uygun düşmez miydi? Böyle davranmasını engelleyen bir sebep mi vardı? Hz. Muaviye (r.a) bu yolu tercih etmiş olsa bile yine de kardeş kavgası çıkar, iç savaşlar zuhur eder ve Bizans, İslâm devletine saldırarak ona son verirdi, diyebilir misiniz?

Hz. Ali'yi (r.a) Yersiz Savunma Suçlaması

Bize karşı çıkanlar, Hz. Ali'yi, yersiz olarak savunduğumuz şüphesini bile göstermişlerdir. Fakat ben, Hulefa-i Raşidîn ve sahabe-i kiramla ilgili olarak takındığım tavrı ve onlar hakkındaki kendime has düşünceleri daha önce, "onların ilk bakışta yanlış ve hatalı gibi görünen söz ve davranışları ile karşılaşıldığında, onların bu söz veya davranışlarının bir başka söz ve davranışlarıyla doğrulanıp doğrulanmadığı tetkik edilmeli, dönemin şartları da göz önünde bulundurularak uygun bir yol izlenmeye çalışılmalıdır. İsbat ve delili bulunmayan savunmalar yerine, mantıklı açıklamalar yapılmalıdır" şeklinde ortaya koymuştum. "Res'âl ve Mesâil adlı eserimin birinci cildinde yer alan "Hz. Ali'nin Halifelik Beklentisi" adlı yazımda olduğu gibi, şu anda yazmakta olduğum yazıda da aynı prensipler doğrultusunda hareket etmekteyim. Bu yaptığım, ne gereksiz bir avukatlık ve ne de yersiz savunmadır. İncelendiği takdirde görülecektir ki, Hz. Ali kendisinden önce gelen üç büyük halifenin üçüne de yardımcı olmuş, onlara olan sevgi ve samimiyetinde hiçbir bir değişiklik olmamıştır.

Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'in vefatlarından sonra bütün samimiyeti ile onları övmüştür. Bu sahih rivayetler ortada iken, onun kendisinden önceki halifelere öfke duyduğunu ve onlarla olan münasebetini keserek onlara danıldığını söyleyen çok zayıf rivayetlere itibar edecek değilim. Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'in (r.a) hilafeti sırasında onların hilafetine bağlılığını ifade eden sahih rivayetler ortada iken, biz niçin onun genel tavrına aykırı olan zayıf rivayetleri tercih edelim de uygun olan rivayetleri reddelim ki! Hz. Alinin (r.a), Hz. Osman'ın (r.a) şehid edilmesinden kendi hilafetinin sona ermesine kadar geçen zaman içerisindeki tutum ve davranışları incelenecek olursa, onun olaylar karşısındaki her türlü tutum ve davranışının makul bir sebebi ve sağlam bir dayanağı olduğu görülecektir. Yalnız, Malik el-Eşter ile Muhammed b. Ebî Bekr'i genel vali yapmasının haklılığını ve yerinde bir davranış olduğunu gösteren makul bir neden bulamadım. Bu durumu savunacak bir yol bulamadığımı da ifade etmek istiyorum. [\[58\]](#)

Hilâfet Ve Saltanat

Soru:

"Hilâfet ve Saltanat" isimli eserini ve Abbasi Bey'in buna cevap veren "Tebşıra-ı Mahmudî" isimli eserinin birinci ve ikinci ciltlerini objektif bir bakışla gözden geçirdim ve şu neticeye ulaştım: Abbasi Bey, İslâm'ın siyasi düzenini açık ve net olarak kavrayamamış. Onun siyaset anlayışı ile ilgili olarak ortaya koyduğu düşünceler kendinde mevcut olan düşünce yoksunluğunun bir tezahürüdür. Zâtâlinize yönelik menfi propagandaların ilim çevrelerinde etkili olmasını engellemek için bazı konuların tarafınızdan daha açık bir dille anlatılması gerektiği kanaatini taşıyorum. Bu konular şunlardır: Abbasi Bey'in söylediğine bakılacak olursa, İslâm'da halifeyi belirlemek için Öngörülmüş hiçbir seçim şekli yoktur. Hz. Ebu Bekir (r.a) halife seçilirken Beni Saide çardağında genel bir toplantı yapılmamış, hangi kesimleri temsil ettiği bilinmeyen iki-üç kişi ile bu işi sonuçlandırmıştı. Onun içindir ki, Hz. Ebu Bekir'in ümmetin genel desteğini aldığını ve oy birliği ile seçildiğini gösteren bir durumdan söz etme imkanı yoktur.

Abbasi Bey'e göre, Hz. Ömer'i de Hz. Ebu Bekir (r.a) aday göstermiş, halk da onun adaylığını benimsemişti. Halkın ne düşündüğü sorulmadı bile. Eğer halkın düşüncesinin sorulduğunu ve onların reylerine başvurulduğunu kabul etsek bile, bu sadece Medine halkı için söz konusudur. Ülkenin her yanında oylamaya gidilmediği için bütüfl müslümanların bu işe rıza gösterip göstermedikleri açıklığa kavuşmuş değildir, Abbasi Bey itirazlarını şöyle sürdürüyor: Hz. Muaviye halkı krallık ile yönetiyor olsa idi, sahabeler kendisine biat ederek onu desteklemez, onun yönetimindeki bir devlet idaresinde görev yüklenmeyi kabullenmezlerdi.

Bütün bunlara ilaveten Abbasi Bey şöyle de diyor: Hadislerin ravileri nasıl araştırmaya tabi tutuluyorsa, tarihi rivayetler yapanların da öylece incelenmesi gerekir.

Cevap:

Abbasi Bey'den naklettığınız iddiaların her üçünün cevabı da "Hilafet ve Saltanat" isimli kitabımda mevcuttur.

1. Halifelige seçilme yolları ile ilgili olarak sayfa 35-36-70 e ve 73'ten 75'e, 83'ten 87'ye, 157'den 160'a ve 249-250'ye kadar olan yerlere bakınız.
2. Hz. Muaviye'nin yönetim biçimi krallık olsaydı, sahabe ona biat etmez, onun yönetimindeki bir devlet idaresinde görev almazdı iddiasının cevabı olarak da 158. sayfaya, 201-202. sayfalara ve 251'den 254'e kadar olan sayfalara bakınız.
3. Sonuncu sorunun cevabı da aynı kitabın 316'dan 318 e kadar olan sayfalarında mevcuttur.

Ayrıca şöyle bir cevap da verilebilir: Abbasi Bey'in tarihi olayları anlatırken dayandığı kaynaklar da, onun verdiği ölçülere uymamaktadır.

Bir başka cevap da şu şekilde verilebilir: Eğer tarih, bu şartları dikkate alarak yazılacak olursa; sonraki asırların tarihi bir yana, birinci asır tarihinin de onda dokuzunu çıkarmak gerekir. Dünya tarihinin geneline bakılacak olursa, onun için ciddi bir dayanak bulmak zaten mümkün değildir. Zira dünya tarihini kaleme alan insanların rivayetlerinin doğruluğunu araştırıp inceleyen ve doğruları ile yanlışlarını birbirinden ayıran herhangi bir Ölçü zaten mevcut değildir. [\[59\]](#)

İsrail Devleti Hakkında Enterasan Bir Mantık Yürütme

Soru:

Mevlânâ Abdülmecid Deryâbâdî Lucknow'da yayınlanan "Sıdk-ı Cedid" adlı dergisinin "Doğru Sözcükler" başlığını taşıyan köşesinde İsrâ Sûresinin 104. ayetini: "Bu ayette zikredilen "va'd'ul-ahireti" den murad "yevm'ul-ahireti" olmayıp, kıyametin kopmasına yakın bir zamanda gelecek olan bir gündür. Cî'nâ bikûm lefifin"de.n murad ise İsrailoğullarına mensup farklı grupların bir yerde toplanmasıdır" diye yorumlamakta ve şöyle demektedir: "Burada anlatılmak istenen gayet açıktır. Firavun hadisesinden sonra İsrailoğullarına artık serbestsiniz, dünyanın neresine yerleşmek isterseniz orada yerleşiniz, ama bilirsiniz ki kıyamete yakın bir zamanda biz sizi yerleştirdiğimiz bölgelerden, farklı diller konuşuyor ve farklı kıyafetler giyiniyor olduğunuz halde bir yere toplayacağız. Bu yer, onların eski vatanı olan Filistin'den başka bir yer olamaz. Bugün, dünyanın değişik bölgelerinden gelerek Filistin'e yerleşiyor olmaları önceden haber verilen olayın gerçekleşmesi, Allah'ın önceden haber verdiği hadisenin zuhur edişidir."

Mevlânâ Abdülmecid Deryâbâdînin ayetten böyle bir sonuç çıkarması, korkarım ki, Filistin meselesindeki genel cihad heyecanını söndürecektir. Bu anlayış kabul edildiği takdirde, Filistin'de bir İsrail devletinin kurulması, Allah'ın iradesinin tâ kendisi olarak kabul edilecektir.

Cevap:

Yukarıda zikredilen ayetin bu şekilde açıklanmasını görünce hayrete düştüm. Ayetin sözleri şundan ibarettir:

"Ondan sonra, (yani Firavunun suda boğulmasından sonra), biz israiloğullarına dedik ki: O ülkede oturun, âhret zamanı gelince hepinizi toplayıp bir araya getireceğiz" [\[60\]](#)

Bu ayetten "kıyametin kopmasına yakın bir zaman"da yahudilerin gruplar halinde yaşadıkları dünyanın çeşitli ül kelerinden getirilip İsrailoğullarının eski vatanı olan Filistin'de, meskun edileceği anlamı nasıl çıkarılabilir.

Va'd'ul-ahireti"mn. asıl ve açık anlamı, kıyamete yakın bir zamanda va'dedilen herhangi bir zaman dilimi değil; ahret vaktidir. Hepsini bir araya toplamaktan maksat da kıyamet günü bir araya toplamaktır. Ayetin ifade ettiği mânâ içerisinde İsrailoğullarının dünyada bir araya getirileceğine dair hiçbir iz ve işaret mevcut değildir. Bu anlayışın hayret ettiğimiz bir başka yanı da, "bir araya toplama" kavramını ayetin sözleri içine sokmakla yetinilmemiş olması, bu toplanmaya bir de yer belirlenmiş ve o yere "İsrailoğullarının eski vatanı"ndan başka bir yer olamaz, denmiş olmasıdır. Bu anlayış, iki bin yıldır Filistin'le hiçbir bağı olmayan yahudilerin 'Filistin bizim asıl vatanımızdır' iddialarını destekleyen bir anlayıştır. Böyle bir anlayış iki bin yıldır Filistin topraklarında yaşayan insanları sahibi buldukları bu topraklardan uzaklaştırıp, yahudilere yerleşim merkezleri kurmak isteyenlerin İngiltere, Rusya ve Amerika olduğu değil; bilakis bu topraklara yerleşme hakkı en fazla kendilerine ait olan yahudilerin Allah tarafından buraya yerleştirildiği anlamına gelir. Bu da İsrail devletinin kurulmasının zalim dünya milletlerinin bir komplosu değil de, Allah'ın [\[61\]](#) va'dinin gerçekleşmesi olarak kabul edilmesi sonucunu doğurur ki, ayetten böyle bir anlam çıkarmaya kesinlikle imkân ve ihtimal yoktur.

Pakistan'ın Bir İslâm Devleti Olamamasının Sorumluluğu Kimdedir?

Soru:

Önce haftalık "Tâhir" dergisinde sonra da "Nüvâyi Vakt" gazetesinde zât âlinize atfen Müslim Lig (Müslüman Birliği) Teşkilatı için sahtekâr kelimesini kullandığınız yazılmıştır. Ben, bir Müslim Lig taraftarıyım. Büyük önder Muhammed Ali Cinnah gözlerini kapatır kapatmaz Müslüman Birliği'nin Himalaya dağlarından daha büyük hatalar yaptığını anlıyorum. Fakat, büyük önder Muhammed Ali Cinnah hakkında kesin inancım şudur: Eğer hayat ona vefa gösterseydi, Allah'ın lütfettiği bu memlekette İslâm anayasasını uygulamak için gücü ölçüsünde mutlaka uğraşır. Benim kanaat ve düşüncem şu ki: Sizin, bir konuşma esnasında, sahtekâr diye nitelediğiniz Müslüman Birliği Teşkilatı, büyük Önder Ali Cinnah'ın genel başkanlıktan istifa etmesinden sonra, Cühedri Halik'uz-Zaman ve Liyâkat Ali'nin başkanlığında gelişen Müslüman Birliği Teşkilatı idi. Hiç şüphesiz sizin maksadınız büyük Önder Cinnah'ın üstün niteliklere sahip olan şahsı değildi.

"Nüvâyi Vakt" gazetesinde yayınlanan üzüntü verici yazıya herhangi bir cevap vermemeniz, bu iddiaya daha da çok güç kazandırmaktadır. Milletimizin "Nüvâyi Vakt gazetesinin yol göstericiliği ve sizin önderliğinize haddinden fazla ihtiyaç duyduğu şu sıkıntılı dönemde sizin ufak bir tekdibiniz bu meseleyi bitirmede mücâdihâne bir rol oynayacaktır.

Cevap:

Avukatlar toplantısında yaptığım konuşmada, bu konudaki bir sözüm açıkça saptırılarak nakledilmiştir. Olay şudur: Benim konuşmamın toplantının ilk gününün son konuşması olduğu yazılıyor. Buna cevap teşkil eden konuşmanın ise ikinci günün faaliyetleri içerisindeki ilk konuşma olan Meya Tufeyl Muhammed Bey'in konuşması olduğu söyleniyor. Halbuki benim konuşmam ikinci gün olmuştu ve son konuşmaydı. Bu konuşmadan sonra da hiçbir konuşma yapılmamıştı. Bu durumda Meya Tufeyl Muhammed'in benim konuşmamı tekdib edici bir konuşma yapması söz konusu değildir. Bana karşı çok kere yapılan ve hâlâ da yapılmaya devam edilen bir başka haksızlık da Pakistan'da İslâm düzeninin uygulanmamasının sorumluluğunu, kuruluşundan sonra bu devletin idaresini elinde bulunduran kimselere yüklemem hasebiyle yapılmaktadır. Ben ne zaman bu suçlamayı yapsam, derhal Merhum Ali Cinnah'ın sözü edilmekte ve benim sorumlu olarak onu ileri sürdüğüm fikri yayılmaya çalışılmaktadır. Böylece, kendilerine yapılan ithamı, Muhammed Ali Cinnah'a yapılmış gibi göstermeye gayret edilmektedir. Halbuki bu konuda ben, hiçbir zaman merhumun adını ağzıma almadım. "Tâhir" dergisinde yayınlanan konuşmamın özetini bir daha okuyarak bakınız. O yazının

neresinde, devlet kurulduktan sonra, İslâm düzeninin getirilmemesinin sorumlusu Muhammed Ali Cinnah'tı veya o bu konuda samimi değildi diye bir ifade vardır.

Mesele sadece benim Merhum Ali Cinnah hakkında böyle söylemediğimle de kalmıyor. 1953'te Hâkim Münir soruşturma komisyonunda Muhammed Ali Cinnah 11 Ağustos 1947'de Millet Meclisi'nde yaptığı konuşmada, Pakistan anayasasının dindışı (lâik) olacağına karar vermişti" deyince, ben bunu Cinnah'ın konuşmalarına atfederek uzun uza-dıya reddetmişim. Pakistan'ın kurulmasından önce de Pakistan'ın kuruluşundan sonra da aynı şeyi yaptım. Konu ile ilgili yazım o günkü gazetelerde yayınlanmıştı. Şimdi de "Kadiyânîlik Meselesi ve Onun Siyasi, Dini ve içtimâi Yönü" adlı kitabımın 188. sayfasından 192. sayfasına kadar olan bölümünde görülebilir. Artık insaf ediniz de yayınladığım bir eserimde uzun uzun anlatarak reddettiğim düşüncüyü bana yüklemeyiniz. Tekrar tekrar suçlanmamda ve tekrar tekrar reddetmemde ne fayda vardır.

Ülkenin idaresi ve otoritesinin hiçbir zaman doğrudan büyük önder Muhammed Ali Cinnah'ın eline geçmediği hakkındaki gerçeği kim bilmiyor ki. Pakistan kurulduktan sonra o sadece 13 ay yaşadı. Bu sürenin büyük bir bölümünü de hastalıkla geçirdi. Hastalıktan sonra bir takım faaliyetler gösterebileceği ilk günlerinde de kuruluşun başlangıçtaki büyük problemlerini çözmekle uğraştı. Bu bakımdan ben, "ülke yönetimini eline geçiren insanlar İslâm düzenini uygulama niyeti taşımıyorlardı" derken, bu sözümle Cinnah'ın şahsını değil, aksine şu anda merkezde ve eyaletlerde hakim noktalarda bulunan ve geçmişte kilit noktalarda görev yapmış olan kimseleri kastediyorum. [\[62\]](#)

Açık Bir Yalan

Soru:

Karaçi'de yayınlanan "Efkâr" isimli aylık edebi bir derginin Aralık 1976 sayısında Riyad Sıddıkî'nin, "Bir Dönem Yaratan Üstün Kişi, Büyük Önder Muhammed Ali Cinnah" başlıklı bir makalesi yayınlandı. Bu makalenin son satırlarında makale yazarı "Cemaat-i İslâmî ve Büyük Önder" isimli küçük başlık altında şöyle yazmaktadır:

"Büyük Önder Muhammed Ali Cinnah 1939'da, Mevlânâ Mevdûdî ile Allâme İnâyetullah Meşriki'yi Müslim Lig'e (Müslüman Teşkilatı) katılmaya davet etmeleri için Mah-mud Âbâd Racası'na ve Kameruddin Bey'e yetki vermişti. Müslim Lig'in kurultayı yapılmak üzereydi. Kameruddin Bey bu mesele üzerinde Mevlânâ Mevdûdî ile ilişki kurdu. Mevlânâ Mevdûdî, Müslim Lig'in kurultayına katılmayı büyük önder Cinnah'ın imzasıyla kendi adına davet mektubu yayınladığı takdirde kabul edeceğini söyledi. O ata kadar Müslim Lig'de resmi davet mektubu uygulaması diye bir tarz yoktu. Bu bakımdan, Kameruddin Bey hemen Delhi'ye gitti ve ne yapıp edip, istenilen davet mektubunu elde etmeyi başardı. Bu davet mektubuna rağmen Mevdûdî Müslim Lig'in kurultayına katılmadı ve oldukça katı bir ifade ile, "ben İslâm dâvası gütmeyen sözde İslâmî bir toplulukla ilişki kurmayı arzu etmiyorum. Müslim Lig'e katılanlar ancak isim müslümanlarıdır. Ben bu anlamsız siyasî grupla ilişki kurarak kendi şahsiyetimi yitirmek istemiyorum" diyerek mazeretini beyan etti.

Sizin İslâm düşüncenizden ve İslâmî hareketinizden etkilenerek kişiliğinize gönülden bağlı olan ve sizin görüşleriniz, düşünceleriniz ve kişiliğiniz üzerinde kendine göre kalemlerle hizmet de yapan bir kişi olarak şu meselelere açıklık getirmenizi ve bizi memnun etmenizi sizden rica ediyorum.

1. Gerçekten böyle bir davet mektubu istendi mi?
2. Söylendiği gibi davet mektubu hazırlandı mı?
3. Davet mektubu hazırlanması halinde bile, gerçekten katı bir ifade ile özür beyan edildi mi?

Cevap:

Uzun, geniş mektubunuzun son derece kısa cevabı şudur: Karaçi'de ayda bir yayınlanan "Efkâr" dergisinin naklettiğiniz yazısının bir kelimesi dahi doğru değildir. İnsanların hangi cüretle yalan yazıp, onu yaydıklarına ve bir gün ahiret denen bir yere gidilerek yaptıkları iftiralara karşılığını vermeleri gerekeceğini unuttuklarına hayretler ediyorum. [\[63\]](#)

Cemaati İslâmînin Müslüman Ülkelere Bakışı

Soru:

İngiltere'den gelen bir mektupta şöyle yazıyor: "İslâmî faaliyetlerde bulunan kimselerin çeşitli İslâm ülkeleri ile özellikle de Suudi Arabistan'la dayanışma içerisinde olmalarının bir çok mahzurları bulunmaktadır. En son örneğini, Avrupa İslâm Konseyinin gerçekleştirdiği Uluslararası Ekonomi Konferansında yaşadık. İslâm'm devlet anlayışı ile ilgili tavrı bir çok yanlış anlamaya sebep olacak bir tarzda sunulmaktadır. Bu konferansta İslâm'ın temel prensiplerinin bir çoğu Avrupa İslâm Konseyi tarafından alt üst edildi. Sizinle ilişkisi bulunan ve sizin önderlik ettiğiniz harekete yakınlığı ile tanınan kimi insanların da bu toplantıya iştirak etmesi halk arasında sizin de bu insanları desteklediğiniz intibamı uyandırmaktadır. Böyle olunca da halkın gözünde, sözde İslâm ülkelerinin, özellikle de Suudi Arabistan'daki yönetimin meşru bir zemine oturduğu kanaati yaygınlaşmakta, sizin destek olduğunuz şeklindeki kanaatle de belgelenmiş olmaktadır. Bizim sizden istediğimiz, davanıza katılan, hareketiniz içerisinde yer alan insanları İslâm ülkeleri idarecilerinin keyfine göre hizmet veren, onların şahsî çıkarlarını gözetken, millî ve milletlerarası her türlü toplantı ve faaliyetlerden uzak tutmak için bütün gücünüzü göstermenizdir".

Mektubun yanında pek çok imzanın da yer aldığı bir de liste bulunmaktadır.

Cevap:

Pek çok kişinin imzasıyla desteklediği mektubunuzu aldım. Müslüman devletler konusunda benim ve Pakistan İslâm Cemaatinin tutumu kısaca

şöyledir:

1. Onlar, hakkında müslüman olan ülkelerdir, yoksa birer İslâm devleti değildir. Biz, halkı müslüman olan ülkelerin idarecileri de müslüman olduğu için o ülkelere İslâm ülkeleri diyoruz. Bu ülkelerin devlet idareleri İslâmî prensiplere dayanmadığı, kısmen veya tamamıyla İslâm'ın emir ve hükümlerine göre tanzim edilmediği için onlara İslâm devletleri demek mümkün değildir. Biz onların birer İslâm devleti olmadıkları konusunu yayınlarımızda o kadar açık ve o kadar çok anlattık ki, yayınlarımızla karşılaşan bir kimsenin onlar hakkındaki kanaatimizi bilmemeleri düşünülemez.

2. Memleketimiz olan Pakistan'da İslâmî bir devlet kurmak için doğrudan mücadele veriyoruz. Halkı müslüman olan diğer ülkelerde de İslâmî devletler kurulması için gerek oradaki İslâmî hareketler kanalıyla olsun, gerekse yazı ve eserlerimizle olsun çaba sarfediyoruz. Hiçbir, menfaat karşılığı, İslâm'a başka bir ideolojinin katılmasına müsaade etmeyiz.

3. İslâm davetini yürütürken ve İslâm'ı hayata hakim küma mücadelemizi sürdürürken hiçbir zaman göz ardı edemeyeceğimiz gerçekler olduğunu da biliyoruz. Gerek ülkemizde ve gerekse halkı müslüman olan başka ülkelerde, boşlukta faaliyet göstermediğimiz bilincindeyiz. Hiçbir yerde başboş bir devlet bulunmamaktadır. Şöyle ya da böyle, ama mutlaka idareyi elinde bulunduran ve fiilen yürürlükte olan bir devlet sistemi mevcuttur. Bu sistem kiminde küfür üzeredir, kiminde ise İslâm'la İslâm dışı prensiplerin karışımı şeklindedir. İslâm ülkelerinde yaşayan halkın çoğunluğu da İslâm'ı bilmekten ve onu yaşamaktan çok çok uzak bir haldedir.

4. Şimdi sorulması gereken soru, bütün bu gerçeklere rağmen İslâm davetinin nasıl yürütüleceği ve dinin hayata hâkim kılınması mücadelesinin nasıl yapılması gerektiğidir. Değişik biçimlerde yönetilen bu devletleri ve İslâm'dan habersiz yaşayan ve sayıları milyonları bulan halk yığınlarını görmezlikten gelmek mümkün müdür? Müslüman halkın yaşadığı devletlerle olan bütün münasebetlerimizi keserek orada yaşayan müslüman halkı buldukları hal üzere bırakabilir miyiz? Onlarda husule gelebilecek müsbet değişimleri sağlamak için gerekli olan çabalardan uzak kalabilir miyiz?

5. Sizin ve sizinle aynı kanaati paylaşanların tercihlerini hangi yönde kullandıklarını bilemiyorum. Ama benim ve cemaatimin, ülkelerin içinde buldukları şartları göz önüne alarak, metodumuzu Kur'ân ve Sünnet'in ışığında tesbit ettiğimizi, faaliyetlerimizi ona göre sürdürdüğümüzü, insanları İslâm'a çağırmaya devam ettiğimizi bilmenizi istiyorum. Bu faaliyetlerimizi sürdürürken her bölgenin kendi şartlarını dikkate alıyoruz. Memleketimizde ise, bir yandan İslâm'ı halk arasında yaymaya ve onları İslâmî bilgilerle donatmaya çalıştık, bir yandan da İslâm'ı hayata hakim kılma mücadelesinde bizimle birlikte olan insanları teşkilatlandırdık. Diğer taraftan mevcut devlet sisteminin İslâmleştirilmesi için gerekli olan mücadeleyi verdik. Tabiatıyla, halkı müslüman olan ülkelerde böyle bir çalışmayı doğrudan yapamazdık. Bunun için de oralarda yayınlarımızın okunmasını temin etmeye çalıştık. Önceden İslâm'ın mücadelesini veren ve harekete yeni katılmak isteyen müslü-manlarla, imkânlarımızın elverdiği ölçüde, yardımlaşmaya çalıştık. Devlet yöneticilerini karşımıza almamaya özen gösterdik. Böyle davranmaktaki amacımız çalışmalarımıza engel olmamaları içindir.

6. Kendileri ile olan münasebetlerimiz diğer devletlerden oldukça farklı olan Suudi devletini özellikle zikrediyorsunuz. Siz ve sizinle aynı kanaati paylaşanların fikrimize katılıp katılmadıklarına bakmaksızın, Suudi Arabistan ile olan özel münasebetlerimizin nedenlerini açıkça söyleyeceğim. Bizim kanaatimize göre Suudi Arabistan'ın konumu dünyanın diğer köşelerinden çok farklı ve daha önemlidir. Çünkü Kabe ve Ravzâ-ı Mutahhara oradadır. Bu sebeptendir ki, biz bütün dünyanın günah ve isyan bataklığına saplanmasına tahammül etsek bile, Mekke ve Medine'nin günah ve isyanla kirlenmesine tahammül edemeyiz.

Suudi Arabistan'la olan özel münasebetlerimizin temelinde bu vardır. İşte bu sebeple, orada İslâm'a sahip çıkan, onu koruyan ve ona yardımcı olmaya çalışan herkese gücümüzün yettiği kadar destek olmaya çalışıyoruz. Orada yaşayan müslümanlar ve o memleketi, kötülüklerden ve oraya kötülüklerini saçmak isteyenlerin şerlerinden korumaya çalışıyoruz. Biz yalnız bu gaye için Suudi devleti ve onu yönetenlerle işbirliği yapıyoruz. Onların gerçekleştirdiği iyi ve hayırlı olan her işte onlara yardımcı olduk. Onları daha iyi ve daha hayırlı işler yapmaya teşvik ettik. Yeryüzü coğrafyasının her köşesinde, İslâm'a ve müslümanlara devlet kanalıyla yardım edilmesini temine gayret ettik. Kısacası onları müslümanların yararına olan her işte maddi-manevi destek olmaya zorladık. Yoksa biz onları ne gereksiz yere övdük ve ne de onların hatırı için krallıkla ilgili tutumumuzda herhangi bir değişiklik gösterdik. Onların yanlış olan herhangi bir hareketini desteklediğimize dair hiçbir örnek gösteremezsiniz.

7. Avrupa İslâm Konseyinin tertiplelediği Milletlerarası Ekonomi Konferansı'nı da özellikle zikrediyor ve bu konferansta pek çok temel İslâm öğretilerinden sapıldığını veya onlarda tahrifat yapıldığını söylüyorsunuz. Ama ben, bu konferansta hangi İslâm Öğretülerininin saptırıldığını bilmiyorum. Eğer bu konuda bana biraz bilgi verirseniz, size minnettar kalırım.

8. Cemaatimize mensup olan insanlar o tür toplantılara İslâm'ın temel prensiplerini halka sunmak ve ileri sürülen yanlış görüşleri düzeltmek amacıyla katılmaktadırlar. Böyle bir konferansa katılmakla, konferansa katılan devletlerin politikalarının onaylanmış olacağını ilk kez sizin yazdıklarınızdan okuyarak Öğreniyorum. [\[64\]](#)

Yahudilerin Kirli Oyunları Ve Amerika

Soru:

1. İsrail Başbakanı Begin Amerika gezisinden döndükten hemen sonra Ürdün nehrinin batı yakasında gayr-i kanunî olarak kurulmuş bulunan yahudi yerleşim merkezlerini ya-sallaştırdı. Buna ilaveten Begin hükümeti batı yakasında üç yeni yerleşim merkezi daha oluşturmak çabasını gütmekte. Bu konudaki görüşünüzü açıklar mısınız?

2. İsrail, Mescid-i Aksanın duvarları dibinde başlattığı kazıyı hâlâ sürdürmektedir. Bundan dolayı cami büyük tehlike altındadır. Rabita-i Âlem-i İslâmî'nin bu konudaki beyannamesini görmüş olmalısınız. Siz de bu konudaki düşüncelerinizi açıklar mısınız?

Cevap

1. Ben şöyle düşünüyorum: Eğer Amerika insaf, ahlâk ve adalet gibi temel prensipleri ayaklar altına alarak yahudilere haksız yere yardım ve

desteklerde bulunmasa, onları korumaya kalkışmasaydı, İsrail ardi arkası gelmeyen saldırganlıklara girişemez; bu kadar rahat ve cüretli davranamazdı. Bunun için asil suçlunun, cinayet işlemeyi meslek haline getirmiş "terörist!" bir devlet olan İsrail'e arka çıkan, ona her türlü desteği veren ve bunu yaparken de zerre kadar utanma hissi taşımayan Amerika olduğu inancındayım. Yahudiler Amerika'yı öylesine yıldırılmışlar ki, İsrail başbakanının Amerika'ya gelişi sırasında yahudilerin dini liderleri ve etkili lobileri Amerika'nın devlet başkanına Begin'in isteklerini yerine getirmesi için baskı yapabiliyor, gizleme ihtiyacı bile duymaksızın ima yollu ifadelerle Amerika'da başkan olacak kimsenin yahudi oylarına muhtaç olduğu hatırlatılıyor. Begin'in söylediklerine bakınız: "1967'de savaş yoluyla ele geçirilen Ürdün nehrinin batı kıyıları Filistin'in bir parçası değildir. Tevrat'taki bilgilere göre, orası bize dört bin yıl önce miras bırakılmıştır. Bizim yaptığımız sadece oraların özerkliğini temin etmektir. Bizim oraları terketmemiz asla mümkün değildir."

Pervasızca ortaya konan bu hayâsızlık karşısında herhangi bir Amerikalı idarecinin veya herhangi bir Amerikan vatandaşının çıkıp da, bundan dört bin yıl önce Tevrat'ta zikredilen bir söz nasıl oluyor da bugün bir devletin iddialarına mesned oluşturuyor diye sorduğuna şahit olamıyoruz. Bu çeşit mesnedsiz delillerle bir milletin vatanı bir başka millet tarafından işgal edilebilecekse, o zaman daha nice milletlerin vatanları başkalarının işgal edilir, denilmiyor.

2. Yahudinin, Mescid-i Aksâ'da şu anda yapıyor olduğu ve el-Halil şehrinde İbrahim Mescidi'ne yapmış olduğu yakıp yıkma hareketlerini, beyanlarla, Birleşmiş Milletlerin kararlarıyla önlemek imkânsızdır. Çünkü yahudiler bu zulümleri Amerika'dan aldığı güç ve destekle yapmaktadır. Amerika'ya karşı, yahudilerin Amerika üzerindeki baskısından daha fazla bir baskı gücüne sahip olmadıkça, bu cinayetlerin durdurulabileceğini sanmıyorum. [\[65\]](#)

Tasavvuf Silsile Ve Deyimleri Ve İdarecilere Mektup Yoluyla Tebliğ

Soru:

Tasavvufta "kutub, gavs, abdal, kayyûm" gibi meşhur ve yaygın olan bazı terimler vardır. Oysa, Kur'ân ve Hadis'te bunlara rastlanmamaktadır. Bu konuda şahsi kanaatinizi bildirir misiniz? Ayrıca tasavvufun dört kolu ile ilgili yüksek düşüncelerinizden bizi müstefid etmenizi de istiyoruz. Oldukça meşhur bir rivayete göre; Hz. Ali (r.a), Hasan Basri Hazretlerine bir hırka hediye etmiş ve bütün tarikatlar Hz. Ali'den itibaren başlamıştır. Şu anda önümde Molla Aliyy'ül Kârî'nin "Mevzûât-ı Kebîr'i duruyor. Bu zatın hırka rivayeti konusunda görüş ve incelemelerine bakarak, lütfen tenkidinizi delilleri ile birlikte yapınız. Adı geçen eserin söz dizisi şöyledir:

"İbni Salah ve İbn Dihye, "Sûfilerin hırka giymesi hadisi ve Hz. Ali'nin (r.a) Hasan Basri Hazretlerine hırka giydirmesi hadisesinin asılsız olduğunu söylemektedirler."

İbn Hacer Askalâni de şöyle diyor:

"Bu rivayetlerin anlatılış yollarından hiçbirinin sahih olduğu söylenemez. Zira, sahih, hasen ve zayıf bir rivayetle bile olsa, tarikat ehli arasında yaygın bir inanç olan, Peygam-ber'in (s.a) sahabeden birine hırka giydirdiğine veya herhangi bir sahabeye bu şekilde bir talimat verdiğine dair hiçbir bilgi yoktur. Konuyla ilgili olarak aktarılan bütün rivayetler gerçek dışıdır."

"Hz. Ali'nin (r.a), Hasan Basri Hazretlerine hırka giydirdiği rivayeti de gerçek dışı bir rivayettir. Hasan Basri Hazretlerinin Hz. Ali'ye (r.a) mülaki olup, onunla görüştüğü ve onun sohbetlerini dinlediği muhaddislerce isbat olunmuş değilken, onun elinden hırka giymiş olması nasıl izah edilecektir."

Sûfiler arasında yedi letâyifin kademe kademe gelişmesi de yaygındır. Hadis kitaplarında bu konu ile ilgili bir rivayete de rastlanmamaktadır. Bu konuda değerli görüşlerinizi de bize yazmanızı istiyoruz.

Dikkatlerinizi iyi bir yöne çekmek ve çalışmalarınızı o yönde yoğunlaştırmak istiyorum. Siz de, Müceddid-i Elf-i Sâni Şeyh Ahmed Serhendî Hazretlerinin döneminde yaptığı gibi, devlet başkanlarına, yöneticilere, komutanlara ve yetki sahibi herkese hakkı tebliğ etmek ve onları hakka çağırmak için mektuplar yazamaz mısınız?

Cevap:

Sözünü ettiğiniz terimlerden yalnızca bir tanesi Hz. Ali'nin (r.a) sözleri içerisinde zikredilmektedir ki, o da "abdâl" terimidir. Gavs, kutub ve kayyûm terimlerine ise, ne Rasûlullah'm (s.a) buyrukları arasında ve ne de sahabe ve tabiinin sözleri arasında rastlamak mümkündür.

Hz. Ali'nin (r.a) ifadesi içerisinde yer alan "abdâl" kelimesi ile mutasavvıfların kullandığı "abdâl" kelimesi arasında da hiçbir ilgi bulunmamaktadır.

Tasavvufun dört kolu ile ilgili olarak benden neyi öğrenmek istediğinizi de tam olarak anlayabilmiş değilim. Bu kollar, hiç şüphe yok ki, ümmetin en mübarek kişileri olan büyük zatlar tarafından başlatıldı. Onların gayesi insanları düzeltmek, kalplerinde bulunan kötü duyguları uzaklaştırmaktı. Bu gayenin son derece iyi niyet taşıyan bir gaye olduğu konusunda tereddüde mahal yoktur. Şurası da bir gerçektir ki, müslümanların hayatına her alanda girmiş bulunan yanlış ve hatalar zinciri tasavvufu da etkilemiş; hayatın diğer alanlarında olduğu gibi, tasavvuf alanında da gerilemeler başlamış ve bidayetteki temiz zincir safiyetini koruyamamıştır. Kur'ân ve Sünnet ise Allah'ın lütfü sayesinde, tertemiz bir şekilde muhafaza edilmiş olarak elimizin altındadır. Hayatın her alanındaki doğru ve yanlışlarımızı onların reh-berliğiyle bulabildiğimiz gibi, tasavvufta ilgili düşünce ve hareketlerin doğruluk ve yanlışlık derecelerini de aynı ölçüyle değerlendirebiliriz.

Hasan Basri Hazretlerinin Hz. Ali'nin (r.a) elinden hırka giymesi ile ilgili rivayetler hadis ilmince yalanlanmaktadır. Sizin de naklettiğiniz Molla Aliyyül Kârînin sözleri tamamıyla gerçeği yansıtmaktadır. Mutasavvıflar ve tarikat ehli olan kimseler arasında yaygın olan nefis tezkiyesi, eğitim ve öğretim yollarından çoğu onların kendi buluşlarıdır.' Rasu-lullah'm (s.a) yaşadığı saadet asrında, sahabe ve tabiin dönemlerinde bu tür kelimelere pek ender rastlanmaktadır.

Müceddidi Elf-i Sâni İmam Rabbani Hazretlerinin yaptığı gibi, bizim de devlet başkanlarına mektuplar yazarak hakkı tavsiye etmemizi Öğütleyorsunuz. Eğer devlet yöneticileri arasında sözüme itibar edip, benimle samimi müriasebetler kuracak birine rastlamış olsaydım tavsiyenizi

mutlaka yerine getirirdim. Böyle olsaydı, benim kendilerine öğüt verdiğim insanlar yönetimi altında bulunanlara tesir edecek, onların ıslahı için çaba harcayacaklardı. Ne yazık ki böyle bir ortamı henüz bulabilmiş değilim. İmam Rabbani Hazretleri yazdığı mektuplarında kime hitap etmiş, kime nasihat etmişse, onlarda bu iki şartın ikisi de bulunuyordu. [\[66\]](#)

İslâmdışı Ülkelerde İslâm'ı Tebliğ

Soru:

Bir süredir Amerika'da oturmaktayım. Burada yaşayan insanlarla dini ve içtimaî konularda görüş alış-verişinde bulunma imkânı buldum. Allah (c.c) ne kadar anlayış ve idrak vermişse ve sizin eserlerinizle diğer dini eserlerden ne kadar din bilgisine ve şuuruna sahip olmuşsak, o ölçüde İslâm'ı anlatmaya çalışıyorum. Bana öyle geliyor ki, burada yaşayan insanlar içinde buldukları maddi imkânlar sebebiyle oldukça mutlular ve bu mutluluklarının çoğalmasını arzu ediyorlar. Onların problemleri de zevkleri de bizimkilerden farklı. Ülkemizde yaşanan sapıklıklardan çok daha farklı ve çok daha beter bir sapıklık içindeler. İnsanları hakka davet ederken İslâm ülkelerinde kullandığımız yöntemler uyguladığımız metodlar ve ileri sürdüğümüz deliller burada geçerli olmuyor.

Buradaki çevreyi ve düşünceyi göz önüne alarak İslâm'ı tebliğ etmede, onu kafalara yerleştirmede tutacağım yolu göstermenizi ve burada yaşayan insanlara, düşünce ve dav-ramşlarındaki sapıklıkları, yanlışlıkları nasıl kabul ettirebileceğimi bana bildirmenizi istiyorum. Buradaki insanların çoğunu, İslâm'a yöneltmek ve İslâm çizgisi içine sokmak çok zor görünüyor. Ancak bilinmesi gereken, işin başında hangi metodun benimseneceği ve hangi yolu tercih etmenin uygun olacağıdır.

Cevap:

Sizin Amerika'da karşılaştığımız sorun, gerçekte yeni bir sorun değildir. Nerede olursa olsun, materyalist (maddeci) toplumların bulunduğu her yerde, hemen hemen aynı zorluklar hakka çağrının Önüne çıkmaktadır. Tefhim'ul Kur'âridan Mekke'de nazil olmuş sûrelerin açıklamalarını dikkatle okursanız, Kureys toplumunun düşünce tarzının da aynı olduğunu göreceksiniz. O düşüncedeki insanları uyarmak ve onların dikkatlerini gerçeklere çekmek için Kur'ân-ı Kerim'de tercih edilen hakka çağrı tarzını iyice inceleyerek anlamaya çalışırsanız, o tür toplumlarda nasıl bir davet yolu tutulacağını göreceksiniz. Bu tarzda bir tebliğ ve davet için, içinde bulunduğunuz toplumun temel bozukluklarını çok iyi kavramış olmanız gerekiyor. Toplumun yozlaşmasının sebep olduğu kötü sonuçlar hakkmda da çok sağlam ve delilli bilgiler edinmelisiniz. Amerika hakkında böyle bilgileri çok kolaylıkla elde edebilirsiniz. Arkasında yüksek tahsil görmüş insanların zekasının rol oynadığı cinayetler, günbe gün artan suçlar ve bu suçların teknik ve sistemli yolları... Yirmi yaşın altında bulunan kız ve erkek çocuklarının işledikleri suçlardaki korkunç tırmanış ve anormal seks (Ab-normal sexuality) ilişkileri... Hızla çoğalan boşalmalar ve yıkılan aileler, sönen ocaklar... Bir yanda servetinin hesabını bilmeyen zenginler, diğer yanda fakirliğin uç noktası... Topluma, akrabaya ve hatta yaşlanan anne ve babalara karşı ilgisizlik... Ve Vietnam'da işlenen cinayetler, Filistin'de sahneye konular Yahudi zulümleri vs. vs... Bütün bunlar ve daha niceleri öylesine önemli malzemelerdir ki siz bu malzemeleri kullanarak insanların dikkatlerini bu yöne çekebilirsiniz.

Vicdanlarında hayat izine rastlanabîfen Amerikalıların içinde buldukları vahim durumu onlara hatırlatabilir, onların maddeci (materyalist) medeniyetlerinin gerçek yüzünü, bütün yanlışlarıyla vicdanlarına sunabilirsiniz.

Bu malzemelerden yararlanırken ve onların tenkidini yaparken Kur'ân'da belirtilen yöntemlerden şaşmayınız. Onların yanlışlarını düzeltirken de Kur'ân'm üslûbunu ve is-batlama metodunu uygulamayı ihmal etmeyiniz.

Amerikalıların içine düştüğü bir diğer sapıklık hristiyan-lıktır. Onun üzerinde tenkit yapmanız için ihtiyaç duyacağınız bütün malzemeyi Tefhim'ul Kur'an aracılığı ile elde edebilirsiniz. Her cildin "Fihrist"ve "İndeks"iae dikkatle bakarak o bilgileri toplayabilirsiniz. Ama bununla birlikte siz, bümeyen bir insan gibi değil de; bilen, özüne vâkıf olan bir adam gibi konuşabümeniz için, hristiyanlığın gereken en az incelemesini yapmalısınız. Ayrıca insanların doğru yolu bulabilmeleri için Allah tarafından gönderilen ve bütün peygamberler aracılığıyla insanlara ulaştırılan gerçek dinin İslâm olduğunu da anlatın. İnsanların, Allah tarafından gönderilen dinde bir çok değişiklik yaparak hristiyanlık ve yahudiliği nasıl tahrif ettiklerim anlatmayı da unutmayın. Bu konuda da Tefhim'ul Kur'ân'm indeksinden "nübüvvet", "peygamberlik" kelimelerine bakmak suretiyle faydalanabilirsiniz. Bu yolla siz, insanlara; onların dinini değiştirmeye gelmediğinizi, aksine onları Hz. İsa, Hz. Musa ve Hz. İbrahim'in (a.s) gerçek dinine davet etmeye geldiğinizi anlatabilirsiniz. Onlara anlatınız ki, İslâm sadece Hz. Muhammed'in (s.a) dini değil, aksine bütün peygamberlerin, bütün semavi kitapların dinidir. Müslüman onlardan hiçbirim inkâr etmez, hepsine inanır.

Amerikan tipi materyalist toplumlarda büyük ölçüde bir hidayet ve din değiştirme (conversion) hadisesinin yaşanmadığı gerçeğini de göz önünde bulundurmalısınız. Davetçiler, ne kadar çok olurlarsa olsunlar, başlangıçta ancak bir-iki kişi hidayete tabi oluyor. Siz konuştuğunuz insanlar içinde, hakkı, gerçeği kabul etme yeteneği olan ve hak ile bâtil konusunda ciddi düşünce ve anlayış sahibi olan insanları keşfediniz. Böyle birini bulduğunuz zaman, o size tam anlamıyla yardımcı oluncaya dek onun üzerinde durunuz. Daha sonra o başka insanları ıslah edip, hakka çekmeye aracı olabilecektir. Bu insanlara da, düşünce ve yaşayışlarında köklü bir değişiklik oluncaya kadar, fazla itimat etmeyiniz. Çünkü batılılardan bir kısmı İslâm'ın belli bir yönünü beğenip hoşlandıkları ve benimsedikleri için İslâm'ı kabul ediyorlar ama, hayatlarının diğer alanlarında önceki yaşama biçimlerini sürdürüyorlar. İslâm'ı bu tarzda benimsemiş insanların müslüman olduklarını söylemeleri bile bir fitne sebebidir ve bunlar hiçbir işe yaramayan insanlardır. [\[67\]](#)

Müslüman Ülkelerin Kapıları Misyonerlere Açık Tutulmalı Mıdır?

Soru:

Amerika'dan bir dostum mektup yazarak, oradaki Arap ve Müslüman öğrencilerin bizden şu iki sorunun cevabını istediklerini söylüyor. Sorular şunlar:

1. İslâm ülkeleri, diğer dinlerin tebliğcilerine (misyonerlerine), özellikle hristiyan misyonerlerine yasaklama koymalı mıdır? İslâm'ın bu konuya bakışı nasıldır?
2. Eğer yasaklama koymak dini açıdan gerekli ise, o zaman hristiyanlar da kendi ülkelerinde İslâm davetçilerine yasaklama getireceklerdir. Bu durumda İslâm'ın mesajı (çağrısı) insanlık âlemine nasıl ulaştırılabilecektir?

Cevap:

Arkadaşınız bu soruları sorarken şöyle düşünmüş olmalı: İslâm davetçilerinin batı ülkelerinde İslâm'ı tebliğ etmelerini istiyorsak, onların da kendi dinlerini anlatmaları için kapılarımızı açık buldurmamız gerekir. Yoksa, siz bizim tebliğcilerimize kapılarınızı açacaksınız, ama biz sizin misyonerleriniz için kapılarımızı kapalı tutacağız demek, mantıksızlık olur; insafla bağdaşmaz. Ama ben bunun tam aksini düşünüyorum. Çünkü, yüzyıllardır, hristiyan misyonerleri dünyanın çeşitli ülkelerinde diledikleri gibi faaliyetlerini devam ettirmektedirler. Batı dünyasının maddi-manevi bütün desteklerini arkasına alarak yazboz tahtasına çevirdikleri ülkelerde çıkardıkları rezaletleri gören akıl sahibi hiç kimse, insaf ve adalet kavramlarının arkasına sığınarak, bizden hristiyan misyonerlere kapılarımızı açmamızı isteyemez. İnsaf ve adaletin gerektirdiği şey, batılı misyonerlerin derhal ülkemizden kovulması ve bir daha açılmamak üzere kapılarımızın kapatılmasıdır. Batılılar buna misilleme yapmak ve intikam almak amacıyla İslâm davetçilerine, kapılarını kapatırlarsa, buna da aldırmanalıyız. Onların böyle bir intikam peşine düşmeleri başlı başına bir mantıksızlık ve bir zulümdür. Zira bugüne kadar hiçbir İslâm davetçisi, dinini yayma şemsiyesi altında, yanlış bir yola tevessül etmemiştir. Halbuki hile, oyun ve gizli maksatlar, hristiyan misyonerlerin özel alametidir. Bu güne kadar hiçbir batı ülkesi İslâm davetçilerden şikayetçi olmamıştır. Böyle bir şikayet işgüzarlık için bile yapılmamıştır. Öyleyse onların kapılarını kapatmaları bizim içimize dert olmayacaktır.

Misyonerler hakkındaki sözlerimden kuşku duyanlar çıkarsa, hristiyan misyonerlerin Asya ve Afrika'daki rezaletlerini araştırıp öğrensinler. Misyonerlerin çeşitli ülkelerde başvurdukları hile ve desiselerin binbir çeşidim görecektir. Hristiyan misyonerlerin, pek çok ülkede, batı sömürgeciliğinin öncüleri olarak görevlendirildiklerine tarih şahittir. Afrikalı bir lider bu misyonerlerin kendi kıtasında yaptıklarını şu kelimelerle özetleyerek anlatmıştır:

"Batılılar, bizim ülkemize ilk defa geldiklerinde, onların ellerinde kitap (İncil), bizim elimizde de toprak (servet) vardı. Bir süre sonra baktık ki, kitap (İncil) bizim elimizde, toprak da onların."

Misyonerler gittikleri Asya ve Afrika ülkesinden birine önce bir batılı ülkeyi musallat etmişler, sonra da o batılı ülke yöneticilerinin maddi-manevi desteğini alarak o ülke insanlarına hristiyanlığı zorla kabul ettirmeye çalışmışlar, para ve vicdanları satın almaya kalkışmışlardır. Batının sömürü tuzağına düşmüş ülkelerin yönetiminde işbaşına getirilenler eğitim faaliyetlerini misyonerlere bırakmış, ülkede yaşayan insanların eğitimini ve istikbalini hristiyanlığı kabul etme şartına bağlamıştır. Bazı ülkelerde de düzenledikleri kanunları baskı unsuru olarak kullanmışlar; yalnız bütün bölgeleri kendi kontrollerine geçirip, oralara başka dinden olan davetçilerin gitmesini engellemekle kalmamışlar, bölgeye o dine mensup insanları bile sokmamışlardır. Bunun en açık ve kötü örneği Sudan'da yaşanmaktadır. İngiltere, orayı tamamen misyonerlere bırakmıştı. Kuzey Sudanlı herhangi bir müslüman özel izin almadan oraya giremezdi. İsterse o müslüman, İslâm'ı tebliğ için değil de şahsi bir işi için oraya gitmiş olsun, durum aynı idi. Sudan, hürriyetini elde edip milli bir hükümet kurunca Güney Sudan'daki misyonerlerin bu imtiyazlı durumuna son verdi. Misyonerler halkı isyan ettirdiler. Üzerinden yıllar geçmiş olmasına rağmen misyonerler hâlâ hristiyan Habeşistan idaresinin ve çevredeki diğer hristiyan bölgelerin yardımı ile Sudan idaresine karşı fitne üstüne fitne çıkarmaya devam etmektedirler. Güney Vietnam'da çıkarılan karışıklıklar çok daha hainceydi. Çünkü orada, hristiyan azınlığın budistlerden oluşan çoğunluğa tahakkümü için akla gelmedik hileleri denediler, her türlü yola başvurdular.

İngiliz sömürge yönetiminin ülkemize gelir gelmez yaptığı ilk şey hristiyan misyonerlerini İslâm'a saldırtmak oldu. Daha sonra İngiliz idaresi, siyasi bir takım çıkmazlar meydana geleceği tehlikesini görünce, bu politikayı değiştirerek yeni bir yol tuttu. Bu politikalarına uygun olarak kendilerine ait okullara, kolejlere, hastanelere ve değişik türden diğer kuruluşlara çeşitli, geniş imtiyazlar verdiler. Büyük miktarlarda bağışlar yaptılar. Onlara, dış ülkelere de devamlı olarak para yardımı yapıldı. Gözlerini hırs ve açgözlülük bürümüş olan misyonerler, ellerine geçirdikleri imkânlarla, bir yandan yoksul insanların dinlerini satın aldılar, bir yandan da hristiyanlaştıramadıkları müslümanları dinsizleştirmek için ellerinden ne geliyorsa yaptılar. Ortadoğuda, Türkler arasında Turancılık; Araplar arasında da Arap ırkçılığı yapmak suretiyle onların beyinlerini sulandırdılar ve neticede Türklerle Arapları karşı karşıya getirdiler. Osmanlı İmparatorluğunu parçalayanlar da bu fitnecilerdi. İslâm'ın ilk sancaktarının, yani; Arap milletinin içine öyle bir tohum etkiler ki, onlar içinde çok büyük çapta siyasi, edebi, ilmi ve kültürel hareketler, asıl şeyin İslâm değil; Arap ırkçılığı olduğu temeline göre yürütülmeye başlandı.

Şimdi soruyorum: Hristiyan misyonerlerin bu hareketleri, gerçekten "dini yayma" gibi günahsız, temiz bir isimle adlandırılmaya layık mıdır? Bu suçların sahipleri, dinlerini tanıtmak bahanesiyle, istedikleri fırıldakları çevirmeleri için serbestlik tanınmaya layık insanlar mıdır? Bu insanların geçmişte yaptıkları hile ve desiselerden haberdar olan* hangi akıl ve insaf sahibi, onların dini yayma bahanesiyle çevirdikleri dolaplara dünyanın her yanında göz yumulmalı, onların hakları korunmalıdır diyebiliriz? Bu anlatılanlardan sonra, eğer biz misyonerlerin ülkemizde serbestçe dolaşmalarını engelleyecek olursak, onlar da bizim davetçilerimizi ülkelere sokmamak hakkını elde etmiş olurlar gibi bir düşünce ortaya konabiliyor anlamak mümkün değildir.

Dini faaliyetlerde bulunmak, dini yaymak amacıyla kurulmuş teşkilatlara "misyon"; dini yayma faaliyetini kendilerine meslek olarak seçmiş insanlara da "misyoner" denildiğini de bilmekte fayda vardır. Müslümanlar arasında böyle teşkilat Önceden mevcut değildi, belki şimdi bir-iki yerde vardır. İslâm'ı yayma faaliyetleri, özelde bir işi sebebiyle değişik yerlere seyahat eden müslümanlar tarafından, genelde bütün müslümanlar tarafından yapılmıştır. İnsanlar, müs-lümanların konuşmalarını duyarak ve onların ibadet ve yaşayış tarzlarını görerek İslâm'ı kabul edegelmışlerdir. Dünyanın hiçbir yerinde dinin bu şekilde yayılmasını engellemek mümkün değildir. Hiçbir güç bunun üstesinden gelemez. Bunun içindir ki, batılılar İslâm davetçilerini ülkelere almasalar bile, İslâm bundan zarar görmez. Çünkü müs-lümanın serberstçe girebildiği her yere İslâm da

giriyor demektir. [\[68\]](#)

Hak İle Bâtil Çatışması Ve Bunun Hakikati

Soru:

Bir süreden beri içimde var olan bir ukde sebebiyle sıkıntılı bir hali yaşıyorum. Lütfen bu konuda bana yol gösteriniz. Bir türlü çözemediğim ukdeye gelince: Hz. Peygamber (s.a) ve Raşid Halifeler dönemini bir tarafa bırakacak olursak, bugüne kadar dinlerinin ve imanlarının gereklerini tam olarak yerine getirmeye çalışan müslümanların daima başarısız oldukları görülür. Müslümanların başarıya ulaşamama-larındaki en büyük engelin yine müslümanlar tarafından çıkarıldığını ve aynı durumun günümüzde de devam ettiğini gördükçe bu iş daha da önem kazanmaktadır. Şunu öğrenmek istiyorum:

Dünya hayatını düzeltmek ve güzelleştirmek için gelen dinin bütün kanun ve prensipleri, dünya hayatında uygulanmak içindir. Bu güzellikleri hayata hakim kılmak için sayısız müslüman hayatını feda ettiği ve bir o kadarı da bu yola başkoyduğu halde acaba bu ideal niçin gerçekleşmemiştir? İnsanlardan çoğu, İslâm'ın bu yüce nimetlerinden niçin nasiplerini alamamışlardır? Allah'ın sayısız kulları, bir avuç zalim ve diktatörün zulmüne niçin katlanmışlardır? Ekonomik adaletsizliğe, yoksulluğa ve işkencelerin acıklı biçimlerine neden düşmüşlerdir? Güveni, huzuru ve esenliği getiren ve kuran hak din olan İslâm ve ona bağlı olan müslüman-lar neden zayıfların, çaresizlerin, kimsesizlerin, yoksulların, ezilmişlerin sığınağı, barınağı olamamıştır? Bu iş niçin ba şarıl amamış tır?

Cevap:

İçine düştüğünüz sıkıntıdan kurtulmak için yapacağınız ilk şey, Allah'ın insana bir irade gücü verdiğini ve insanın bu gücü kullanmasıyla imtihana tabi tutulduğunu kavramanız ve bunun hikmetini anlamaya çalışmanızdır. Eğer bu gerçeği bütünüyle kavrayabilirseniz, yanlış ve bâtil düzenlerin bir millet içinde yayılıp dal budak salmasındaki, hatta benimsenip uygulanmasındaki sırrın, o bâtil düzenin kendi başarısı değil; batıl sistemlerin yayılmasına engel olamayan insanların başarısızlığı olduğunu göreceksiniz ve anlayacaksınız. Yine göreceksiniz ve anlayacaksınız ki, İslâm'ı hayata hâkim kalma uğrunda ellerinden gelen bütün gayreti gösteren, bu uğurda varını yoğunu harcayan ve bu çalışmalarını aralıksız bir şekilde sürdüren, sağlam bir yol ve dosdoğru bir istikamet takip eden müslümanlar mücadelelerinde başarılı olamıyor, İslâm'ı hayata hâkim kılamıyorsa, bu onların başarısızlıklarından değil; adaletin kökleşmediği, kötülüklerinse hızla yayıldığı toplumlardaki insanların verimsizliklerinden, başarısızlıklarından ve yeryüzünde hak ile batılın sürekli olarak çatışma halinde olması; Allah'ın kullarını imtihana tabi tutmasıdır. Bu imtihanda kimin başarılı olduğu ise bu dünyada değil, ahirette açıklanacaktır. Bu millet bütünüyle batılı seçer veya insanların çoğu bâtilden yana tavır takınırsa, hatta bütün insanlık haktan yüz çevirip bâtila tu-tunursa, bu hakkın başarısızlığı değil; insanların Allah'ın kendilerini tabi tuttuğu imtihanda başarısız oldukları anlamına gelir ki, sonucu ahirette açıklanacaktır. Bunun tersine, bâtila karşı hak üzerinde sağlamca duran ve hakkı üstün tutmak için canını malını feda eden azınlık ise bu irfithanda başarılı olmuştur ve o, ahirette bu başarısının en güzel sonucunu görecektir. İnsan türünü yeryüzüne indirirken Allah Teâlâ'nın açık açık bildirdiği şey işte bu idi:

"Benim tarafımdan size kesin olarak bir hak söz geldiğinde, kim o hak sözüme uyarsa, artık onlara bir korku ve endişe yoktur, onlar artık üzülmeyiz de. İnkâr edip de buyruklarımızı yalanlayanlara gelince, onlar cehennemliklerdir. Onlar orada ebediyen kalacaklardır." [\[69\]](#)

Eğer bu gerçeği bütünüyle kavrayabilirseniz, hakkı tercih edenlerin yeryüzünden batılı kaldırıp, yerine hakkı hakim kılmakla mükellef olmadıklarım, bilakis güçleri yettiği oranda batılı yok edip hakkı ayakta tutmaya çalışmakla ve bu uğurda çaba sarfetmekle yükümlü oldukları gerçeğini de kavrayabilirsiniz. Onlar bu çalışmalarını sürdürürlerken, bile bile bir hata yapmamışlarsa, başarılı olmuşlar demektir. Onların başarısı, batılı yeryüzünden kaldırmakla değil; gayretleriyle ölçülecektir. Ve onlar Allah katında gayretleri ölçüsünde başarılı olmuşlar demektir. Asıl ölçü çalışmalarınıdır.

Çoğu insanın kafasında; bu din Allah'tan geldiğine, onun için çalışanlar da Allah yolunda çalıştıklarına, bu dinin aleyhinde çalışanlar da aslında Allah'a isyan ettiklerine göre, neden isyan edenler üstün geliyorlar da hak yolda olanlara zulmediyorlar diye de bir tereddüt ve ukde doğuyor. Bu tereddütün izalesi için yukarıda anlattıklarımız üzerinde dikkatlice düşünmek yetecektir. Zira bu durum, Allah tarafından insanlara bahşedilen irade hürriyetiyle doğrudan ilgilidir. Eğer Allah'ın iradesi sadece yeryüzünde kendisine itaat edilerek emirlerine uyulması ve hiçbir kimsenin kesinlikle O'nun rızasına aykırı davranmaması olsaydı, Allah Teâlâ; hayvanları, ağaçları, denizleri, dağları kendi emrine musah-har kıldığı gibi, insanları da kendisine itaata mecbur kıları. Böyle yapılmış olsaydı, ne imtihan olmaya bir imkan olurdu ve ne de başarılı olması halinde birine cennet verme, başarısız olma halinde de birini cehenneme koyma durumu söz konusu olurdu. Allah Teâlâ böyle yapmayı bütün insanları bir imtihana tabi tutmayı irade buyurmuşsa, bu imtihanın bir gereği olarak insanlara irade ve yapma hürriyetini lütfetmesi gerekirdi ki, Allah Teâlâ da bunu yapmış, insanlara imtihanlarının gerektirdiği ölçüde dileme ve dilediklerini yapma hürriyeti vermiştir. İstediklerini yapıp yapmama konusunda serbest bırakılan insanlara Allah'ın müdahale etmesi isyankârları cebren başarısız; itaatkârları da başarılı kılması düşünülemez.

Allah tarafından kendilerine lütfedilen irade hürriyeti içerisinde hakkı veya batılı tercih ederek, hakkın ve batılın mücadelesinde öncülük edenlerle, içlerinde sıradan müslü-manların da bulunduğu insanlık alemi imtihan dünyasında birer birer imtihanlarını vermektedirler. Hakka bağlı olanların cesaretlendirilmesi, isyankârların ise cesaretlerinin kırılması Allah tarafından kesinlikle yapılmakta, ama imtihanın amaç ve hedefini ortadan kaldıran bir girişimde bulunulmamaktadır. Hakka bağlı olanların imtihanı, onların hakkı üstün kılmak için ne derece gayret gösterdiklerinde-dir. Genel insanların imtihanı da onların hakkı temsil edenlerin mi, yoksa batılı temsil edenlerin mi yanında oldukla-rındadır. Batılı tercih edip, haktan uzakta olanların imtihanı ise; onların haktan yüz çevirerek, batılı tutmakta ne kadar inat gösterdiklerinde ve hakka karşı çıkmakta, pisliğin, kötülüğün hangi noktasına kadar ulaştıklarındadır. Bu öylesine belirgin bir savaştır ki, bu savaşa katılan hakkın savunucuları yere düştükleri vakit hak başarısız olmuş, Allah Teâlâ da bu başarısızlığa rıza göstererek, hakkın yenilgisini sessizce seyretmiş demek değildir. Aksine bu; hak için çalışanların ilâhi imtihanda en üstün notu almaları, onlara zulmedenlerin akıbetlerini daha da perişan bir hale getirmeleri demektir. Hak ile batılın bu mücadelesi sürerken savaşa seyirci kalanlarla, hakkın yanında yer almaktan çekinenler ve batılın galebe çaldığını görenek batılın safını tutanlar kendilerini büyük bir tehlikenin içine atanlardır.

Müslümanlardan sayılan kişilerin bu imtihana tabi tutulmayacaklarını sanmaları veya sadece müslüman denilmekle bu imtihanda başarılı olacaklarını düşünmeleri yanlış bir inançtır. Müslüman milletler ve toplumlarda dinden sapmanın çoğalmasını, adı ve fasık bir düzenin iş basma gelmesini çözümü mümkün olmayan bir muamma gibi görerek ye'se düşmek ümitsizliğe kapılmak da doğru değildir. Allah'ın insanlar için bir imtihan yeri olarak belirlediği yeryüzünde herkes kendi imtihanını vermektedir. Bu gerçek dün olduğu gibi bu gün de değişmemiştir. Burada yapılması gereken fikirlerin sözle savunuculuğunu yapmak değil, onları bilfiil hayata geçirmek olmalıdır. İmtihani başarı ile veren şahıs, topluluk ve milletlerin durumu ise nüfus kağıtlarındaki kayıtlarla değil, hayata tatbikleriyle ölçülür. ^[70]

Müftü Muhammed Yusuf Beyin Kitabı İle İlgili Bir Soru

Soru:

Müftü Muhammed Yusuf Bey'in, içinde size yapılan itirazların ilmi bir değerlendirilmesinin yapıldığı kitabı henüz yayımlandı. Ben de onu okuyup inceledim. MaşaaHah kitap her bakımdan delilli, ispatlı yazılmıştır. Bazı şeyleri yanlış anlamış insanlar bu yanlışlıklarından uzaklaşacaklardır. Ne ki p.ksi ve inatçı olanların tedavisi zordur. Ben bazı dostlarıma okumaları için kitabı verdim, onlar ül mutmain oldular. Fakat, bir hocafendi kitabı okuduktan sonra dedi ki: Ben tatmin oldum, ama bir problem var. O da şu Müftü Muhammed Yusuf Bey'in yorumladıklarının bazılarını Mevlânâ Mevdüdi'nin kendisi reddediyor. Bundan dolayıdır ki, bu kitaba önsöz yazmamış ve böylece kitabı onaylamamıştır. Ben de buna karşılık şöyle dedim: Eğer Mevlânâ Mevdüdi Bey kitapta anlatılanlara karşı çıkmışsa, kitaplarını basanlar onları neden yayınladılar? Neden onlar üzerine önsözler yazdılar? Bu kitap Tercüman ul Kur'ân, Asya (Ai-sa), Âin dergilerinde neden reklam edildi? Fakat o zât düşüncesinde ısrarlı ve şöyle diyor: Bunlar, onun karşı çıkmasına rağmen olmuştur ve Cemaat'in bazı insanların isteği ile olmuştur. Mevlâna Mevdüdi'nin kendisi böyle istemiyordu. Bu hocafendi ısrarla, eğer senin sözlerin doğruysa mektup yazarak öğren de durumu gör dedi. Nitekim bu yazılan satırları o söz üzerine kaleme alarak huzurunuzla gönderiyorum. Bu tip insanları tatmin etme uğruna lütfen kendi elinizle birkaç satır yazınız.

Cevap:

Mevlânâ Müftü Muhammed Yusuf Beyin kitabında benim sözlerime yaptığı yorumları, getirdiği açıklamaları inkâr ettiğimden dolayı o kitaba Önsöz yazmadığımı, onaylamadığımı size söyleyen ve bu kitabın benim isteğim dışında yayımlandığını ileri süren hocafendi size tamamen yalan söylemiş. Böyle açık seçik yalan söyleyen kimselerin dini okullarda bulunması ve âlimler zümresi içinde sayılması şaşırıktır. Bunları hangi haber alma kaynağından öğrendiğini kendisinden bir sorunuz.

Eğer siz Müftü Beyin kitabını dikkatle okumuş olsaydınız, bana sormaya ihtiyaç bile hissetmezsiniz. Hatta o hoca efendinin size söylediği sözlerin kendi uydurmaları olduğunu ve o kitap üzerinde benim bir onayımın olmasına hiç gerek olmadığı da bilirdiniz. Müftü Bey, benim hiçbir sözümün yorumunu kendiliğinden yapmamıştır. Her yorumunu ispat için o, bizzat benim sözlerimden ve o sözlerin akışından delil göstermiş ve benim asıl iddiamın ayna gibi ortaya çıktığı sözlerimi tamamen nakletmiştir. Bu ispat ve delillerden sonra benim onaylamam gerektiğini sadece iki çeşit insan hissedebilir: Birinci çeşit insanlar, herhangi bir ilmi konuyu anlama yetneğine sahip olmayanlardır. İkinciler de," kesin delil ve ispat gözleri önüne geldiği halde hak sözü kabul etmek istemez, fitne çıkarmak için bahane arar.

O hocafendinin, eğer bana göre bu kitap doğru ise neden benim ona önsöz yazmadığımı söylemesi, onun geri zekalılığını gösteriyor. İnsanın kendini desteklemesi ve kendini övmesi için kitaplar yazdırmasının, kendisinin de onlara önsözler yazmasının basit insanların işi olduğunu ona söyleyiniz. Beni destekleme uğrunda bir kitap yazın diyerek, Müftü Bey'e veya başka birine asla bir istekte bulunmadım. Müftü Bey'in kendisi, dürüstlüğü ve gerçekçiliği sebebiyle, bu kitabı yazmıştır. Ben anlıyorum ki, onun sözü eğer delil yönünden ağırlıklı ise, o kitap doğrudan ilim erbabı arasında etkisini gösterecek, benim bir önsözümü muhtaç olmayacaktır.

Meselenin aslı şu: Müftü Bey'in bu kitabı ile, benim sözlerimi kasten eğip büken, bozup dağıtan; onlara küfür, zındıklık ve dalalet mânâları doldurmakla uğraşan kişilerin dürüstlüğü şüpheli hale gelmiştir. Ben hiçbir zaman onların bu haksızlıklarına, bana yaptıkları bu kötülükleri aldırış etmedim. Çünkü, yalan sandalının çok ileri gidemeyeceğine ve Allah Teâlâ'nın bir gün onların yüzündeki perdeyi yırtıp atacağına kesinlikle inanıyorum. Şimdi onlardan insaf sahibi bir kişinin eliyle Allah Teâlâ bu perdeyi yırttırınca, tutuşuyorlar. Halbuki bu mânâsız hareketler onları daha da rezil edecektir. Şunu sormak istiyorum: Tarafımdan Müftü Bey'in yorumlarının hiçbir onayı veya reddedilişi olmadığını varsaysak bile, Müftü Beyin de benim sözlerimle benim iddiamı açıklama getireceği yerde, bizzat kendisi, muhaliflerim tarafından bana yapılan itirazları ortadan kaldıran yorumları ve açıklamaları yapmışsa, o zaman şeriatın hangi kaidesine göre dürüst bir insan şöyle bir tutumu tercih edebilir: Bir müslümanın sözünden iki türlü mânâ çıkarıldığını varsayalım. O iki mânâdan birine göre o müslümana hakaret ediliyor olsun, diğerine göre de o suçlu kabul ediliyor olsun. Bu durumda o müslüman birinci yorumu kabul etmeyi reddedip, ikinci yorumda ısrar eder mi? Böyle bir ısrar, onların doğrudan doğruya Allah için değil, kin ve düşmanlıklarındaki inatları yüzünden o müslümana karşı çıktıkları anlamını taşır. ^[71]

Değişen Koşullarda İslâmî Hareketin Uslubu

Soru:

Şimdilerde bizim yakınımızdaki müslüman çevreler şu konu üzerinde kafa yormaktalar: Herhangi bir memlekette müslüman olmayanlar müslümanlara hakim ise, orada İslâmî faaliyetlerde bulunanların, millî ve şahsî meseleleri ile ne derecede ilgilenmeleri gerekir? Böylesi bir faaliyet içerisinde bulunmanın gerekliliğini savunanlar, Hz. Musa'nın (a.s) Firavunla giriştiği mücadeleyi ve İsrailoğulların Mısır'dan çıkarmasını buna delil getiriyorlar. Buna karşı çıkanlar da, bu tür bir faaliyet içerisinde bulunmakla İslâmî hareketin aslı hüviyetini yitireceği ve onun evrenselliğinin haleldar olacağı iddiasını savunuyorlar. Birinci grupta olanların düşüncelerine delil olarak ileri sürdükleri temel nokta şudur; Hz. Peygamberin (s.a)

nübüvvetle görevlendirilmesinden önceki dönemlerde, İsrailoğulları Allah tarafından nasıl dünya milletlerinin en seçkini olarak vasfedilmişse, şimdi de herhangi bir ülkede müslümanca yaşayan bir topluluk yeryüzünün en seçkin, en üstün ve en şerefli topluluğu durumundadır. Böyle olunca da, bu seçkin müslüman topluluğun varolma mücadelesini desteklemek; onların can, mal, namus ve haysiyetlerini korumak, eğitim ve öğretim kurumlarının sürekliliğini temin etmek birinci derecede önemi haizdir. Çünkü dinin ayakta tutulması için bunların yapılması şarttır. Peygamberlik müessesesinin evrensellesmesi ile birlikte yeryüzünde yaşayan bütün insanlar için tek bir peygamber gönderilmeye başlanınca, bir millet içerisinde tek bir kişi seçilip peygamberlikle şereflendirilmiş, bütün milletler içerisinde de tek bir millet seçilip peygamberliğin getirdiği vazifeleri omuzlamakla yükümlü kılınmıştı.

Hz. Musa'nın (a.s) Firavunu imana davet etmesi İsrailoğulların hürriyetlerine kavuşturmakla ilgili vazifesinin bir kısmını ihtiva ediyordu. Sizden, gayr-i müslim bir idarenin yönetimi altında bulunan bir ülkede İslâm'ın hayata nasıl hakim kılınabileceğini, Hz. Musa'nın (a.s) davetinin İsrailoğulları ile Firavun'un kavmi arasındaki ilgisinin' gerçek yüzünü, Hz. Musa'nın (a.s) İsrailoğulların millî meselelerine niçin bu kadar sahip çıktığını öğrenmek istiyorum.

Cevap:

Son günlerde sürekli tartıştığınızı söylediğiniz konuyu dikkatlice inceledim. Düşüncemi kısaca özetliyorum; İslâm'a çağrı için ve onu ayakta tutmak için bir memlekette ve herhangi bir dönemde faaliyet göstermek üzere ayağa kalkan kişi veya grup, zaman ve mekan bağlarının üstünde olan bir doğruluğun temsilcisi ise ve her devir ve her yörenin insanları için eşit olan prensipleri öğretiyorsa, içinde faaliyet gösterdiği ülkenin ve toplumun şartlarından tamamen sıyrılamaz. Kendisini yalnız dini tebliğ etmekle görevli bir davetçi olarak değil de hayatın bütün alanlarına dini hakim kılma mücadelesi veren biri olarak gören kimse, görevini yerine getirirken içinde bulunduğu yer ve zamanın şartlarını da dikkate almak zorundadır. Davetçinin içinde faaliyet gösterdiği toplumun İslâm dışı bir toplum olup olmadığına veya o toplumda bazı insanların önceden İslâm'a inanıp inanmadıklarına yahut orada büyük çoğunluğun İslâm'a inananlar olup olmadığına bakması gerekir. Çünkü bu üç ayrı durumda da yapılacak davet şekli birbirinden farklıdır. Amerika veya Japonya'daki şartlarla Rusya veya Çin'deki şartlar aynı değildir. Bir yerde Hindistan'daki şartlar geçerli olurken, bir başka yerde Seylan'daki şartlar geçerlidir. Bazı yörelerde Pakistan'ın şartları yürürlükte iken, bazı yörelerde Mısır ve Suriye gibi ülkelerin şartları yürürlükte değildir. Başka bir yerde de Türkiye'dekine benzer şartlarla karşılaşmak sözkö-nusudur. İslâm'ın temel prensipleri için yapılan çağrılar bütün bu şartlar için aynı ise de bu uğurda çalışanlar, akıllı, mantıklı, hikmetli insanlar olurlarsa, her yerde aynı reçeteyi (metodu) kullanamazlar. Hastaların ve hastalığın seyrini dikkate almak suretiyle reçeteyi sunarken uygun değişiklikler yaparlar.

Değişik durum ve şartlarda hangi yolu takip etmemiz gerektiğini peygamberlerin hayatlarından öğrenebiliriz. Onların değişik durumdaki davranışlarını örnek almak suretiyle farklı durumlarda nasıl davranılması gerektiğinin inceliklerini yakalayabiliriz. Bunun için bizim faaliyette bulunduğumuz toplumun şartları ile peygamberlerin yaşadığı dönemdeki şartların aynı olması gerekmez. Sorunuzda Hz. Musa (a.s) örneği verildiği için ben de örneğimi o konuda vereceğim: O dönemde Mısır halkının ancak onda biri veya ikisi müslümandı. Diğer tarafta ise, tarihi sebeplerden dolayı müslümanlara kin ve nefret duyan gayr-i müslim çoğunluk bulunuyordu. Bunun içindir ki, Hz. Musa'nın (a.s) davetinde izlediği yol, İslâm dışı toplumlarda davetini yürüten peygamberlerin izlediği yoldan farklı idi. Hz. Musa (a.s), Firavun ve tabilerine İslâm'ın prensiplerini tebliğ edip, onları hakka davet ederken; Mısır'da yaşayan müslümanlar da gözetmek, onlarla da ilgilenmek durumunda idi. Mısır'da yaşayan müslüman azınlığı dışlamak, onlara karşı ilgisiz kalmak olmazdı.

O, Mısırlıları İslâm'a davet etmekle birlikte, her ne kadar inanç sapmalarına ve ahlâki çöküşe yakalanmış idiyeler de önceden müslüman olmuş olan insanlarda da dini uyanış meydana getirmeye çalıştı. Müslümanları küfrün hakimiyetinden kurtararak hürriyetlerine kavuşturmak onun görevinin ayrılmaz bir parçasıydı. İsrailoğulların Mısır'dan çıkarmak isteğinin asıl sebebi de, o gün için Mısır'da yaşanan şartların Mısır'ın bir İslâm beldesi haline gelmesi için müsait olmamasıydı. Eğer Firavun ve avanesi İslâm'ı kabul etmiş olsalardı ne İsrailoğulların ve ne de onların arkadaşları olan diğer müslümanlar Mısır'dan çıkarmaya gerek kalacaktı. Bu örnekten yola çıkarak şu sonuca varıyoruz: Buldukları yerde söz sahibi olanlar ve devleti yönetenler müslüman olmadığı halde belli sayıda bir müslüman grubun yaşadığı memleketlerde İslâm davetini gerçekleştirmek isteyen davetçiler, bu müslüman grubu dikkate almak, onlarla münasebet kurmak zorundadır. Onların hareket tarzı her ne kadar müslüman milliyetçiliği renginden sıyrılmış olmalı ise de, önceden beri mevcut olan İslâmî değerlerim korumaları ve yeni haklar elde etmek için çabalarırken önceden elde ettikleri haklarını da muhafaza etmeleri gerekir. Ben bu meoddan yola çıkarak, Hindistan ile Pakistan birbirinden ayrı iki devlet olarak kurulmadan önce de, bir taraftan müslüman olsun veya olmasın herkese İslâm'ın temel prensiplerini anlatmaya çalıştım, diğer taraftan da Hindistan'da yaşayan müslümanların hindu çoğunluğu içerisinde eriyip yok olmamaları, onların işkence ve zulümlerine uğramamaları için gayret gösterdim. [\[72\]](#)

Hz. Musa'nın (A.S) Davetinin İkinci Yonu

Soru:

Daha önce yazdığım mektubumdaki soruma verdiğiniz cevapta, Hz. Musa'nın (a.s) görevinin ne olduğu konusunda açıklamalarda bulunmak yerine daha önce Tefhim'ul Kur 'ında ifade ettiğiniz düşüncelerinizi tekrarlamayı tercih etmişsiniz. Görüşlerinize katılmamızı güçleştiren hususlar şunlardır:

Hz. Musa'nın (a.s) İsrailoğullarıyla birlikte Mısır'dan göç etmesi, Firavun ve tebaasının hidayete tabi olmalarından ümit kesildikten sonra gerçekleşmiş değildi. Hz. Musa (a.s) Firavun'a iki teklifle gitmişti. Bunlardan biri Firavun ve tebaasının İslâm'ı kabul etmeleri, diğeri de İsrailoğulların serbest bırakılması teklifi idi. Bunun hikmeti neydi? Sadece iman etmeye çağırması yeterli değil miydi? Bence bu sorunun bir tek izah tarzı vardır: Firavun'un iman etmesi ile, İsrailoğulların serbest bırakılması aynı değerde olamaz. Bu teklifle Firavun iman etmediği takdirde İsrailoğulların Mısır'ı terkedeceği söylenmemişti. Firavun, Musa'nın (a.s) teklifini kabul ederek iman etmiş olsaydı da İsrailoğulları Mısır'ı

terkedecekti. Çünkü, bu yerine getirilmesi gereken bir vazifeydi. Bana göre Kur'ân-ı Kerim'in üslûbu bu kanaati destekliyor. Ümid ediyorum ki, elinize geçecek ilk fırsatta benim bu ricama yönelecek ve ikinci kez dikkatle inceleyip, vardığınız sonucu bana bildireceksiniz.

Cevap:

Hz. Musa'nın (a.s), Firavun'a hem imana davet hem de İs-raiioğullarını serbest bırakması teklifini aynı anda götürmesi, üzerinde durduğunuz sorunun temel sebebidir. Dikkatinizi Kur'ân-ı Kerim'de geniş bir şekilde anlatılan bu olay üzerinde yoğunlaştırırsanız, bu sorun kendiliğinden ortadan kalkacaktır.

Hz. Musa (a.s), Firavun'a bu teklifleri götürdüğü zaman İsrailoğulları yalnız Mısır'ın değil, bütün Ortadoğu ülkesinin ve belki de bütün medeni dünyanın, bir olan Allah'a ve peygamberliğe iman etmiş tek milleti idi. Uzunca bir zamandır da kafirlerin ağır işkence ve zulümleri altında inlemektedirler. Öyle bir noktaya gelmişti ki, artık İsrailoğulları ya yok olacak, ya da kafirler arasında eriyip gidecekti. Tehlike çok yakındı ve kesin gözüyle bakılıyordu. Bu şartlarda, Firavun ve tebaası önce İslâm'a davet edilerek belli bir süre beklensin; eğer iman etmeyecekleri kesinleşirse, bu defa da iman sahibi kimselerin Mısır'dan çıkmaları için izin verilmesi istensin gibi bir düşüncüyü uygulamaya koyma fırsatı yoktu. Böyle yapılmış olsaydı daha önce İslâm'ı kabul etmiş bir topluluk korumasız bırakılacaktı. Eğer Firavun'a sadece imana davet ile gidilmiş olsaydı, yukarıda zikredilen şartlar gerçekleşinceye kadar geçecek olan 25-30 yıllık süre içerisinde Mısırlılar bu müslüman milleti eritir, yok ederdi. Bu ise "Dimyat'a giderken evdeki bulgurdan olma" anlamına gelirdi. İşte Musa'nın (a.s) davetinin hemen başında İsrailoğullarının serbest bırakılmasını istemesinin sebebi bu idi.

Hz. Musa'nın (a.s) görevi milli bir önderlik olmayıp dine davet olduğundan, o yalnız İsrailoğullarının serbest bırakılmalarını istemekle kalmadı, aynı anda davet görevini yaptı. Bu davet muvaffak olsaydı da Mısır hükümdarı ve idareci sınıfı İslâm'ı kabul etseydi, bu durumda müslüman bir milletin, İslâm ülkesi olmuş bir beldeyi zorla terkederek, yeni baştan kafirlerle çatışmak zorunda kalacakları bir küfür yurduna gitmelerine hiç gerek kalmayacaktı. Sizin de bildiğiniz gibi, Mısır'da dine davetle birlikte İsrailoğullarının serbest bırakılması isteğine de başlanmıştı. İsrailoğullarının dağılık olan nüfusunun ülkeyi bırakıp gitmesi için gerekli olan hazırlıkların bir anda tamamlanması mümkün değildi. Onlar yirmi beş-otuz yıldır buna hazırlanıyorlardı. Yıllardır devam eden zulümler, işkenceler ve kölelikler onların göçe olan azim ve kararlılıklarını iyice arttırmıştı. Onlar göçe önceden hazırıldılar. Ani bir kararla Mısır'dan çıkmaları emredilseydi, bunu başarmaları imkânsız olurdu. ^[73]

^[1] Bu kişi, Beni Mazinin ailelerinden bir aile olan Beni Hirmaz'a mensuptu. Onun Hz. Peygamber'e (s.a) "Arapların hakimi" diye hitap etmesinden açıkça anlaşılmalıdır ki bu kabilenin de müslüman olması Mekke'nin fethi ve Huneyn gazvesinden sonraki bir hadise olabilir. Çünkü Hz. Peygamber Huneyn'den sonra Arapların gerçek hakimi olmuştur. (Mevdûdî)

^[2] Tercüman ul Kur'an, Ekim, 1975

^[3] Tercüman 'ul Kur 'an, Ağustos, 1976

^[4] Reddül Muhtar, V/266

^[5] Tercüman ul Kur'an, Eylül, 1976

^[6] Tercüman ul Kur'an, Ocak, 1977

^[7] Tercüman ul Kur'an, Mart, 1977

^[8] Mevdûdî'nin işaret buyurduğu âyet Tevbe Süresi'nin 60. âyeti olup, mealî şöyledir: "Sadakalar (zekatlar) Allah'tan bir farz olarak ancak fekilere, düşkünlere, onlar üzerinde çalışan (zekat toplayan) memurlara, kalbleri (İslâm'a) ısındırılacak olanlara, kölelik altında bulunanlara, borçlulara, Allah yoluna ve yolcuya mahsustur (toplanan zekat, ancak bu sayılan yerlere verilir). Allah bilendir, hikmet sahibidir."

^[9] Tercüman 'ul Kur 'an, Zilhicce, 1373/Eylül, 1954

^[10] Tercüman ul Kur'ân, Şaban, Ramazan, 1376!Haziran, 1975

^[11] Tercüman ul Kur'an, Receb, 1375! Mart, 1956

^[12] Tercüman'ul Kuran, Cilt: 57, Sayı: 2, Kasım, 1961

^[13] Tercüman'ul Kuran, Nisan, 1965

^[14] Tercüman 'ul Kur 'an, Ocak, 1966

^[15] Tercüman'ul Kur'an, Mayıs, 1966

^[16] Bu kimseler şunlardır:

"Mümin kadınlara da şöyle: Gözlerini (haramdan) sakınsınlar, ırzlarını.] korusunlar. Süslerim göstermesinler. Ancak (elbise, yüzük gibi örtülmesinde günlük bulunan ve) kendiliğinden görünenler hariç. Başörtülerini yakalarının üzerine koy(up boyunlarını ört)sünler. Süslerini kimseye göstermesinler. Yalnız kocalarına, yahut babalarına, yahut kocalarının babalarına, yahut oğullarına, yahut kocalarının oğullarına, yahut kardeşlerine, yahut kardeşlerinin oğullarına, yahut kız kardeşlerinin oğullarına, yahut kadınlarına, yahut ellerinin altında bulunan (köle ve cariye)lerine, yahut kadına ihtiyacı bulunmayan (iktidarsız, şehvet-siz) erkeklerden tabilerine (yani hizmetçilere, yardıma muhtaç ihtiyaçlara, bunaklara ve dilencilere), yahut henüz kadınların mahrem yerlerini anlamayan çocuklara (gösterebilirler.) Gizledikleri süslerinin bilinmesi için ayaklarını (yere) vurmasınlar. Ey mü'mmler, topluca Allah'a tevbe edin ki felaha eresiniz." (Nûr: 31)

^[17] Bu kimseler de şunlardır:

"Ey inananlar, yemeğe çağırılmadan peygamberin evlerine girmeyin, (şayet yemek haricinde size izin verilmiş de girmişseniz) yemek vaktim gözetlemeyin (yemek gelsin diye oturup durmayın.) (Yemeğe) davet edildiğiniz zaman girin; yemeği yeyince dağıtın, (birbirinizle veya ev halkı ile) söze dalmayın. Çünkü bu (hareketiniz) peygambere eziyet ediliyor, fakat o (size bunu söylemekten) utanıyordu. Ama Allah hakiki söylemekten utanmaz. Onlardan (yani peygamberin hanımlarından) bir şey istediğiniz zaman perde arkasından isteyin. Bu, hem sizin kalbleriniz, hem de onların kalbleri için daha temizdir. Sizin, Allah'ın Rasulüne eziyet etmeniz ve kendisinden sonra onun eşlerini nikahlamanız asla olamaz. Çünkü bu, Allah katında büyük (bir günahtır. Bir şeyi açığa vursanız da, yahut gizlesiniz de (fark etmez), Allah her şeyi gayet iyi bilmektedir. Onlara (yani peygamberin hanımlarına) ne babaları, ne oğulları, ne kardeşleri, ne kardeşlerinin oğulları, ne kız kardeşlerinin oğulları, ne kadınları ve ne de ellerinin altında bulunan (cariye)leri hakkında bir günah yoktur. Bunlara karşı örtünmeleri gerekmez. Ey peygamberin hanımları Allah'tan korkun; şüphesiz Allah, her şeyi görmektedir." (Ahzâb: 53-55) "Ey peygamber, eşlerine, kızlarına ve inananların kadınlarına söyle: (Bir ihtiyaç için dışarı çıktıkları zaman) Örtülerini üstlerine salsınlar (vücutlarını örtünler); onların tanınması ve incitilmemesi için en elverişli olan budur. Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir."(Ahzâb: 59)

[18]

Tercüman ul Kur'an, Ocak, 1967

[19]

Tabakât-ı İbn Sa'd, 1/74

[20]

Tercüman ul Kur'an, Şubat, 1967

[21]

Tercüman ul Kur'an, Mart, 1977

[22]

Tercüman'ul Kur'an, Nisan, 1977

[23]

Tercüman'ul Kur'an, Nisan, 1977

[24]

Tercüman'ul Kuran, Nisan, 1977

[25]

Tercümlnül Kuran, Temmuz, 1977

[26]

ReddÜ'l Muhtar, III/428

[27]

Zikri geçen âyet Hucurât Sûresi'nin 9. ayeti olup tam anlamı şöyledir: "Eğer inananlardan iki grup vuruşurlarsa onların arasını düzeltin; şayet biri ötekine saldırırsa Allah'ın buyruğuna dönüncüye kadar saldıran tarafla vuruşun. (Allah'ın buyruğuna) dönerse artık adaletle onların arasını düzeltin ve (her hususta) âdil olun. Allah adâlet(le hareket) edenleri sever." (Hucurât: 9)

[28]

Bedâi'us-Senâi, VII/141

[29]

Mebisüd, X/126

[30]

Menâkıb-ı İmam Azam, 11/16-17

[31]

El-Bîdâye,X/107

[32]

Mîrkâd

[33]

Tercüman ul Kur'ân, Ocak, 1964

[34]

Ebu'l AlâMevdûdî.

[35]

El-Bidaye ve'n-Nihâye, XI/48-57 Lisan'ul Mizân, 11/357-359

[36]

Fetavâ-yı İbn Teymiyye; 11/192 Matbaat'ü Kürdistan'il İlmiyye; Mısır 1326 H.

[37]

el-Bidâye ve'n-Nihâye, XI/146

[38]

Hafız İbn Hacer'in Lisân'ül - Mizân adlı eserinin 5. cüd, 100 -103, sayfalarına bakarak sünnî İbn Cerirle, Şii İbn Cerir arasındaki farkı görebilirsiniz.

[39]

Vefeyâtul Ayan, HI/33-34.

[40]

Tercüman'ul Kur'ân, Eylül, 1965

[41]

Kenz'ül Ummâl, V7 2324 Tabakât İbn Sa'd, ffl/64

[42]

Tulekâ'dan maksat, Mekke'nin fethi olayında Peygamberimizin (s.a) affına mazhar olup, bağışlanan kimselerdir.

[43]

Tabakât-i İbn Sa'd, 111/64

[44]

Tabert, IH/314

[45]

a.g.e. IH/382 İbn'ül -Esîr, 111/79

[46]

Münafık bir yahudî olan Abdullah İbn Sebe'nin taraftarları.

[47]

Tabaât-i İbn Sa'd,V/36

[48]

El-Bidâye Ve'n-Nihâye, VII/167

[49]

a.g.e. VII/168

[50]

Tâberi, III/377. İbn'ül Esir 111/76. El -Bidâye, VII/168-169

[51]

Tâberi, III/394. İbn'ül Esir, 111/81-82

[52]

Taberî, III/398. İbn'ül Esir, 111/83-84

[53]

Taberî, 111/477,486

[54]

İsra: 33

[55]

Tabakât-i İbn Sa'd, İV/ 225

[56]

Taberî, IV/34. El-Bidaye, VII/272. İbn'ül-Esir, III/160

[57]

Tabâkât-i İbn Sa'd, IV/256-257. El-Taberî, IV/49-52. El-Bidâye ve'n-Nihâye, VII/281-283. İbn'ül-Esir, III/167-168.

[58]

Tercüman ul Kur'ân, Kasım, 1965

[59]

Tercüman ul Kur'ân, Mart, 1967

[60]

İsrâ:104

[61]

Tercüman'ul Kur'ân, Haziran, 1976

[62]

Tercüman ul Kur'ân, Ağustos, 1976

[63]

Tercüman ul Kur'ân, Ocak, 1967

[64]

Tercüman 'ul Kur'ân, Ağustos, 1977

[65]

Tercüman'ul Kur'ân, Ekim, 1977

[66]

Tercüman'ul Kur'ân, Ağustos, 1965

[67]

Tercüman'ul Kur'ân, Ekim, 1966

[68]

Tercüman'ul Kur'ân, Ocak, 1967

[69]

Bakara: 38-39

[70]

Tercüman 'ul Kur 'ân, Nisan, 1967

[71]

Tercüman ul Kur'ân, Ocak, 1968

[72]

Tercüman 'ul Kur'ân, Haziran, 1968

[73]

Tercüman 'ul Kur 'ân, Haziran, 1968